SYLVII

OPERA MEDICA

1681

T. Milan
05

Ex Libris [redacted] Parme

FRANCISCI
DELEBOE, SYLVII
MED. PRACT. PROFESSORIS,
OPERA MEDICA.

FRANCISCUS DELEBOE SYLVIUS, MEDICINÆ PRACTICÆ IN ACADEMIA LUGDUNO-BATAVA PROFESSOR.

J. L. Durant sculp.

FRANCISCI
DELEBOE, SYLVII
MEDICINÆ PRACTICÆ
In Academia Lugduno-Batava Professoris,

OPERA MEDICA,

HOC EST,

DISPVTATIONVM MEDICARVM DECAS,
Methodi Medendi Libri Duo, Ideæ Novæ Praxeos Medicæ Libri Tres, ad eosque Appendix, variaque alia Opuscula.

Accessit huic Editioni hactenus ineditum COLLEGIVM NOSOCOMICVM *ab Authore habitum, unà cum* Appendice *de* Formulis quibusdam Remediorum ad varios affectus *ab eodem præscriptis.*

Cum duplici INDICE, *uno* LIBRORVM *&* CAPITVM, *Operi præmisso, altero* RERVM, *ad calcem adjecto.*

COLONIÆ ALLOBROGVM,
Apud SAMVELEM DE TOVRNES.

M. DC. LXXXI.

Cum Privilegio REGIS Christianissimi & SVPERIORVM Permissu.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

Illustrissimi atq; Nobilissimi Francisci De-le-Boë Sylvii, Medici excellentissimi, expertissimi, Opera Medica omnia, quotquot reperire licuit, Tibi, Lector Studiosissime, unico Volumine contenta, sisto. Pars eorum variis jam temporibus, locis & formis edita atque publici juris facta, altera verò è manuscriptis quibusdam quæ in manus venêre excerpta est. Hîc Authoris laudes atque elogium suscipere minimè est animus, ut nec immorari libet describendis illius in Praxi peritiæ, in Anatomicis solertiæ, in Naturę mysteriis circa partium functiones retegendis verisque morborum quibus affliguntur causis eruendis, sagacitati; Siquidem illud aliquatenus effectum est à Clarissimo D. Schradero M.D. in Præfatione quam Libro secundo & tertio Praxeos Medicæ Sylvianæ præmisit, nec non à Celeberrimo D. Schachtio Medicinæ in Academiâ Lugduno-Batavâ Professore meritissimo, in ea Oratione quam in Herois nostri obitum habuit quamque videre licet ad calcem Operis adjectam : Si hisce minimè contentus, genium Authoris intimiùs nôsse atque ejusdem dotes eximias perspectiores habere, aves; consulas scripta quibus excelluit quæque eo ordine disposita exhibeo; quô in maximum tui commodum cedere possint. Id ut cognitum fiat sic brevibus enarrabo.

Cùm maximè è re fore visum sit, si præmissis Theoreticis practica subsequerentur : Propterea à *Decade Disputationum Medicarum* cui varia physiologica, varia pathologica inseruntur quæque variis temporibus edita est opus aggressus, continuò adiicio *Medendi Methodum*, opus revera posthumum atque ab Authore ad finem nondum perductum : Sed quô interim quamplurima continentur quæ ad integram Therapeutices notitiam apprimè faciant.

Illis subjungo *Praxis Medicæ Ideam Novam*; cujus *Primum Librum*, duplici Indice, uno Rerum, altero Materiæ Medicæ, utroque sanè locupletissimo, ditavit Martinus Carcæus, Authoris discipulus, duo verò subsequentes ut & *Appendix* ipsis addita quales D. Schraderi curâ primò prodiêre apponuntur.

Cùm præterea varia essent Opuscula, variis temporibus ab Authore scripta, illa etiam præcedentibus attexui. Primumque locum dedi, *Dictatis ad Casparis*

Bartholini Institutiones Anatomicas, quorum meminit Author in Præfatione Disputationum Medicarum. Secundô locô venit, *Oratio Inauguralis de Hominis Cognitione*, habita cùm Medicinæ Practicæ in Academiâ Lugduno-Batavâ Professionem auspicaretur. Tertium occupant *Theses De Medicamentis Chymicis*, ab Auctore in Collegio quodam dictatæ. Quartum, *Epistola Apologetica Anti-Deusingiana*. Quintum, *Oratio de Affectûs Epidemii*, Anno 1669. *Leidensem Civitatem depopulantis, Causis Naturalibus*, cùm Academiæ Lugduno-Batavæ Rectoratum deponeret, habita. Sextum, *Collegium Nosocomicum ab Authore habitum*, & à quopiam è Discipulis, fidissimo Praxeos Nosocomicæ pro tempore comite, exceptum. Quod ideo cæteris attexui, ut præter varios fructus ex ejus lectione reportandos, constaret etiam Praxim Sylvianam omnino cum iis quæ scripsit D. D. De-le-Boë quadrare; contra quod iniquè asserunt nonnulli, scilicet plurima in scriptis istius Authoris legi quæ cum vera & genuina ejusdem medendi methodo minimè conveniant. Addita est præterea ad calcem *Collegij Nosocomici, Appendix de Formulis quibusdam Remediorum ad diversos affectus à Clarissimo Sylvio præscriptis*. Quibus denique subnecto, *Orationem Funebrem in Authoris Obitum*, jam suprà memoratam.

Novi quidem alios etiam Tractatus Authori adscriptos Parisiis editos esse: Sed illos annumeratis adjungere æquum non fuisset, quoniam ab Authore repudiantur, miniméque pro suis agnoscuntur ut patet ex Admonitione suâ ad Lectores & Typographos, primo Praxeos Medicæ libro præfixâ.

Ne quid verò deesset, quô tui majori commodo consultum foret, Lector Benevole, singulis paragraphis notas marginales apponi, duosque in totum opus Indices confici curavi, unum Rerum locupletissimum, sub finem adjectum, alterum Librorum & Capitum Operi præmissum.

Vale Lector Benevole, meis Laboribus fruere, persuasumque habeto, utilitate tua & commodo nihil unquam mihi antiquius fore.

INDEX

INDEX
LIBRORUM ET CAPITUM
Hoc Opere contentorum.

DISPUTATIONUM MEDICARUM.

DE METHODO MEDENDI LIBER I.

DE METHODO MEDENDI LIBER II.

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA. Liber I.

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA. Liber II.

XXX. De

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA Lib. III.

TRACTATUS I.

De Morbis Infantum.

OPUSCULA VARIA.

TRACTATUS I.

DE INFIMO VENTRE. Lib. I.

DE MEDIA CAVITATE. Lib. II.

DE SUPREMA CAVITATE. Lib. III.

XIII.

EXTRAIT DV PRIVILEGE DV ROY.

PAR Lettres Patentes du Roy, données à S. Germain en Laye: le 27. Mars 1677. signées DES VIEVX; Il est permis à FEDERIC LEONARD Marchand Libraire & Imprimeur de Sa Majesté, d'imprimer *Sylvii De-le-Boë Opera Omnia Medica*, en tel Volume, Marge & Caractere qu'il voudra, & ce pendant le temps & espace de trente années, avec deffenses à toutes personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient de l'imprimer, vendre & debiter, pendant ledit temps, sans le consentement de l'Exposant, ou de ceux qui auront droit de luy, à peine de six mille livres d'amende, de confiscation des Exemplaires contrefaits, & de tous despens, dommages & interets, ainsi qu'il est plus au long contenu dans lesdittes Lettres.

Registré sur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris, le 3. Septembre 1677. Signé E. COVTEROT, Syndic.

Et ledit Sieur FEDERIC LEONARD a cedé & transporté son Droit de Privilege au Sieur SAMVEL DE TOVRNES Marchand Libraire de Geneve, suivant l'accord fait entr'eux.

FRANCISCI

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII DISPUTATIONUM MEDICARUM

DECAS,

Primarias Corporis Humani Functiones Naturales, nec non Febrium Naturam, ex Anatomicis, Practicis & Chymicis Experimentis deductas complectens.

EXCELLENTISSIMO, CLARISSIMOQUE

VIRO,

D. ADOLPHO VORSTIO,

Medicinæ atque Botanices in Academiâ Lugduno-Batavâ Professori eximio,

Olim Præceptori suo, nunc Collegæ honorando, Salutem multam dicit

FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS.

QUOTIES non sine aliquâ voluptate studiorum meorum molestias repeto ac mente volvo, toties doctarum, politarumque tuarum, VIR CLARISSIME, Lectionum ante annos triginta ultra biennium continuum à me auditarum memoria animum meum recreat. Quocirca justum putavi Laborum meorum Academicorum primitias Tibi, utpote primo meo in Arte Medicâ Præceptori, offerre ac dicare; quò à me quoque discant alii Præceptores suos etiam tunc suspicere ac venerari, ubi vel Ipsorum fiunt Collegæ, vel alibi ad æqualem, aut superiorem quandoque honoris gradum promoventur. Tu autem, VIR EXCELLENTISSIME, pro Tuâ Humanitate hoc levidense munusculum, animi mei grati signum; TIBI gratum esse patere, atque in Vegetâ Tuâ senectâ feliciter diu perenna.

Scribebam Lugduni Batavorum Ipsis Calendis Ianuarii CIↃ IↃC LXIII.

LECTORI

Veri & Boni, adeóque æqui Studioso Salutem precatur

FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS.

I. NON ut placeam, sed ut prosim; nec proinde, cui laudem mereri laudis abundè est, ut emendicatis amicorum, aliorumve encomiis lauder; has scripsi Disputationes Medicas; sed ut Cogitationes meas longo rerum usu formatas, nunc verò, dum docendi munere fungor, vivâ voce pluribus à me deductas, nec uno tempore haustas in compendio spectare, atque accuratiùs observare possint mei Auditores.

II. Postquam verò supra meam expectationem nón defuerunt hîc & alibi Viri in Arte nostrâ excellentes, qui conatus meos suâ lectione ac trutinâ dignos censuerint, factum est, ut brevi distracta fuerint exemplaria more Academico non ita magno numero edi solita: Quæ cùm etiam nunc majore fervore à pluribus expetantur; æquum judicavi æquæ Bonorum petitioni satisfacere, atque hanc Disputationum mearum Decadem denuò per prælum publici juris facere; quò ab omnibus examinari, ac si quid veri & utilis continere deprehendantur, inservire queant singulis.

III. Audio quidem non placere omnibus meum *Dubitandi, Suspicandi*, & cunctanter *Opinandi* magis, quàm festinanter de quibusvis *Decernendi* morem; ac si infra Professoriam dignitatem foret suam in rebus arduis Sententiam suspendere, nec mox de incompertis æquè, ac de compertis notisque, Dictatoriè pronuntiare.

IV. Quamvis autem non me fugiat multùm promovere ambitiosam Docentis existimationem, si *Pythagoræ* ad instar Discipulos & Auditores habeat credulos & passim serviliter dicentes αὐτὸς ἔφα; in quorum proinde mentibus, tanquam in tabula rasa quævis pro libitu, & Historica fide avidè arripienda, & mordicùs posteà contra quosvis defendenda inscribat: præfero tamen *Ciceronis* ingenuitatem, qui lib. 1. de Nat. Deor. indignè fert eos, *qui* tantùm *requirunt, quid quâque de re ipse sentiat*, addens, *Hos curiosiùs id facere, quàm necesse est: non enim* pergit, *tam auctoritatis in disputando, quàm rationis momenta quærenda sunt. Quinetiam obest plerumque iis, qui discere volunt, auctoritas eorum; qui se docere profitentur. Desinunt enim suum judicium adhibere: id habent ratum, quod ab eo, quem probant, judicatum vident.* Nec verò, urget Orator & Philosophus, *probare soleo id, quod de Pythagoricis accepimus; quos ferunt, si quid affirmarent in disputando, cùm ex iis quæreretur, quare ita esset, respondere solitos, IPSE dixit. IPSE autem erat Pythagoras. Tantum opinio præjudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret auctoritas.*

V. Absit proinde, ut ego, qui sortis meæ humanæ ac tenuitatis probè mihi sum conscius, & Divinæ in veritate duntaxat consistenti gloriæ, publicoque Mortalium bono labores meos unicè consecravi, in Deum deprehendar injurius, aut in Proximum iniquus; absit, ut apud Tyrones ac rerum plerarumque adhuc inscios, meæ tamen fidei & informationi concreditos videri velim scire, quod nescio; absit, ut meâ culpâ pro veris accipiantur ab incautis, quæ vix habeo ipse pro verisimilibus; absit, ut quacunque demum ratione latentis veritatis manifestationem, aut Reipublicæ promotionem impediam.

VI. Non ſum interim neſcius, quin potiùs valde doleo, plurimos reperiri, qui poſtquam publicè docendi facultatem obtinuerunt, ac ſi Dictatoriam, Cenſoriamque poteſtatem ſimul eſſent nacti, de quibuſvis, quamvis ſæpenumero non minùs imperitè, quàm inſcitè vociferentur, & clamoſa ſuâ deblateratione famam ſibi apud rerum ignaros & rudes comparare, Adverſariis verò meticuloſis terrorem incutere, ac ſilentium imperare ſatagant; qui, quoties nil veri, utiliſve ex ſuo penario aut de ſuo promere norunt, toties in alienis, etiam optimis, carpendis ac per calumnias ſubvertendis operam ſuam & induſtriam collocent omnem.

VII. Quòd ſi Principum & Magnatum edicto ſevero teneretur quivis ſua vel ore prolata, vel ſcripto propagata dogmata, vel de alienis lata judicia ſolidis argumentis probare, aut quævis contumelioſè aliis adſcripta demonſtrare, bone Deus! quàm multi pudore confunderentur Thraſones glorioſi! quàm multi ad perpetuum ſilentium redigerentur Declamatores ſuperbi!

VIII. Quoniam vero nec Legibus, nec Moribus ſtrictè obſervatis ſatis cautum eſt adverſus tales Reip. peſtes omniumque Diſciplinarum bonarum vaſtatores, in audaciâ ſuâ & proterviâ pergunt, ſæviunt & furunt magis, magiſque. Adeò ut vix aliud ſupereſſe videatur Viris bonis & cordatis contra pernicioſorum iſtorum & quoſvis aggredientium hominum latratûs remedium, quàm ſtrenuè ipſis ſeſe opponere, atque omnium oculis malè feriatorum & improborum technas exponere ac conſultare.

IX. Hæ multorum artes iniquæ cùm non eſſent mihi planè ignotæ, ne crabrones irritarem, cavi ſedulò, ne ulli ſua confutando injuriam feciſſe viderer: quapropter Diſſentientium, quin & Adverſariorum quoq; nomina ut plurimùm reticui, nec facilè aliquem, niſi cum debitâ ipſi laude condecoratum citavi; uti ſubſequentes Diſputationes legenti patebit & conſtabit abundè.

X. Non potui tamen qualicunque adhibitâ cautelâ Cl. Viri, *D. Antonii Deuſingii*, Profeſſoris Groningenſis, hominis in fictos licet, factoſve ex falſa ſuſpicione Adverſarios acerbiſſimi Cenſoriam vitare virgulam.

XI. Utique ſatis mirari nequeo, quo jure putet hic homo impunè licere ſibi quemvis Epiſtolarum à *Blotteſandæo*, neſcio quo contra ſe, ſuaque Opera editarum Auctorem, Fautoremve ſuſpicari, ac eundem mox pro Authoritate ſuâ, quæ nulla eſt, ſcriptis publicis, aut literis privatis eo nomine cum indignationis ſuæ minatione, tanquam ſupremus omnium in Tribunali ſedens Princeps, vel potius Tyrannus ad Cordis ſui ſecreta Ipſi extemplo pandenda citare, atque ſic cognitorum ſibi confeſſionem à quocunque temerè à ſe accuſato exigere, ac tantùm non extorquere, atq; tunc pro lubitu aut à præcedenti calumniâ gratioſè liberare, aut novâ indignè gravare.

XII. Poſtquam verò hunc & illum ſibi ſuſpectum inſolenti hâc methodo*, licèt irrito ſimul conatu, ad examen vocavit, placuit novo Cenſori perversâ ſuſpicione agitato nunc in me quoq; inſurgere, atque calumniis inſuper nomen meum & famam inquinare.

XIII. Homini autem huic animi impotentiſſimi non referam quidem par pari; quin ſufficiet impræſentiarum mihi famam meam & innocentiam venenatis maledicentiæ ipſius aculeis liberatam vindicare, atque ſic perneceſſariæ ipſi reſipiſcentiæ ac pœnitentiæ (quam *Blotteſandæo* & ſociis ad ravim cum annexis conviciorum plauſtris toties ubique inculcat) ſi bonus & probus impoſterum audire cupit, occaſionem ipſi ſalutarem præbere.

XIV. Libelli ergo ſui, cui *Diſquiſitionis ulterioris de Chyli Motu atque Officio Hepatis* nomen dedit, pag. 307. accuſat me 1. *Bilſianæ hæreſeos ſtrenuum hoſtem*; quæ jejuna eſt Calumnia. Falſum enim eſt, me ullius hæreſeos vel opinionis eſſe hoſtem; quippe qui nemini ſum infenſus, vel infeſtus, quamvis longiſſimè abeat à meâ ſententiâ. Cui accedit, quòd non pauca ſint, de quibus idem ſentio cum *D. Bilſio*; quædam etiam, in quibus citra ullam inimicitiam vel contumeliam diſſentio ab ipſo, quemadmodum videre eſt ex ſubjuncta Diſput. 8. quædam denique, de quibus adhucdum meum ſuſpendo judicium. Demonſtret igitur *D. Deuſingius*, ubinam hoſtilem meum contra *Bilſianam* hæreſim vel opinionem teſtatus ſim animum, ni malit patere cunctis ſuam ad Calumniandum propenſionem continuis fucatæ ſynceritatis conteſtationibus, tanquam larvâ tectam.

XV. Mox pag. 308. in vanâ criminatione ſuâ pergens ait 2. *me invidiâ perſonæ D. Bilſii agi.* Quod itidem falſiſſimum eſt ac injurioſum. Id donec probaverit (probabit autem nunquam) aut ſe ſaltem ritè purgaverit, pro Calumniatore *D. Deuſingium* habebo; qui per Dei gratiam meâ ſorte contentus nemini ſua invideo animi, corporiſve dona, nemini ſua fortunæ bona, nemini ſuas virtutes vel artes; plenè ſcilicet perſuaſus, quicquid habet quivis homo, id non caſu vel fortuitò ipſi obveniſſe, ſed à Dei quævis pro ſapientiâ ſuâ nobis homuncionibus imperſcrutabili & arbitrio liberrimo mirabiliter diſpenſantis nutu cuivis contigiſſe. In Dei proinde

Sapientiam

Sapientiam & Bonitatem injurius graviter peccat invidus homo; qualis an non sit *D. Deusingius* ipse, judicet ipsius Conscientia.

XVI. Censet ibidem 3. *D. Deusingius, me veritatis amore minùs agi.* Sed unde hoc ipsi notum? Quonam indicio hoc ipsi patuit? An unquam ulli me falsi arguenti non auscultavi? An per fas & nefas semel à me dicta sum tuitus? Hanc quoque calumniam esse novit Renum scrutator & vindex Deus, cui proinde hanc meam commendo causam.

XVII. Concludit tandem 4. Morum quoque Magister *D. Deusingius*, *Animi πάθη meliori rationi nebulam in me officere*; scribere voluit, opinor, offundere. At ubi hoc unquam in me, scriptisve meis observarit, ostendat, si tam lynceus existat hic Censor. Illud in ipso potiùs habuisse, & adhuc habere locum testantur ejus opera tot criminationibus & conviciis referta, an conspurcata. Ab animo certè rationi solidæ parente & compositos affectus habente talia procedere nequeunt, verùm ab animo irrequieto, ac vehementium pathematum, Superbiæ præsertim ac Iræ immoderatæ, imperantisque (quam idcircò ad Furoris species meritò revocarunt) turbine ac procellosis nebulis agitato, turbato, occæcatoque.

XVIII. Alibi, *Resurrectionis* puta *Hepatis assertæ* p. 48. more suo agens *D. Deusingius*, fingit *Cordatos Viros mirari, me indignè tulisse, quòd Meibomius de Bilsii dexteritate verum esset professus.* Ubi tergeminam observo calumniam. Nam 1. à vero alienum est, me indignè tulisse, quicquid tandem de *D. Bilsio* testatus est *D. Meibomius.* Absit autem, ut unquam feram indignè, si aliquis profiteatur quod est verum!

XIX. Cui adde, quòd 2. non minùs vanum sit, quàm falsum asserere *indignè me tulisse laudatam*, non dicam à *D. Meibomio* tantùm, sed à quovis alio *D. Bilsii dexteritatem*, quippe quam ipse laudavi, dum ipsum non tantùm Anatomicum, sed *Industrium Anatomicum* jam ante biennium ferè celebravi *Disp.* 8. *Th.* 14. Quis autem, cui sanum est sinciput, credat te indignè laturum id in aliquo laudari ab aliis, quod laudaveris ipse?

XX. Sed 3. producat in medium *D. Deusingius Viros illos Cordatos* talia figmenta & chimærica suspiciosorum hominum commenta vel somnia mirantes. Neque enim puto ullum Virum Cordatum, Candidum saltem ac Probum, tale quid de me crediturum, hinc & miraturum, si me noverit. Quòd si me non noverit, Prudentis erit & Candidi, donec de rei veritate ipsi plenè constet, suum judicium & admirationem tantisper suspendere, nec quid temerè in re sibi incompertâ in alienæ præsertim famæ detrimentum decernere. Pro spectris proinde ac Puerorum terriculamentis habebimus personatos illos & sub Cordatorum larvâ duntaxat spectabiles *D. Deusingii* Testes, donec ipsos nominaverit, atque sic hâc se calumnia extraxerit.

XXI. Verumenimverò, ut omnibus procedere soleat cum Adversariis suis *D. Deusingius*, cogor hic 4. epimetri loco addere, *D. Meibomium* ægerrimè tulisse, ac sponte suâ pluribus, ipsoque adeò Cl. *D. Olao Borrichio*, præsentibus, apud me nihil minùs cogitantem conquestum fuisse, quòd *D. Deusingius* literarum suarum ad Cl. *D. Eyssonium* scriptarum hinc inde ita truncatam ediderit partem, ut in multis alienus affingatur dictis suis sensus, quo non tantum ad cœlos extolleretur *D. Bilsius*; quod ferri posset: sed eo ipso ad tartara detruderentur Viri boni & Reipublicæ, quàm *D. Bilsius*, magis utiles; quod minimè ferendum. Quapropter ante suum in Italiam discessum tradidit mihi manu suâ ex literis suis excerptum, quò, si res aliquando ita postularet, tolli posset omnis de suâ scriptione dubitatio ac disceptatio. Annectam igitur cuncta verbotenus ex ipsius autographo, ubi priùs monuero ea, quæ diverso leguntur charactere, mala fide fuisse omissa à *D. Deusingio.*

XXII. *Quæ nuper de* D. Bilsio *scripsi, ea nunc cum auctario repetere animus est, siquidem oculato Testi major habetur fides. Adfui ipsi cum Germano quodam, vidimusque ejus apparatum omnem.* Nec *fortè quisquam ipsius dexteritatem in secando posset imminuere*; nisi ipse nimiæ ostentationis culpâ suas laudes detereret. *Præter enim Balsamum in ipsis cadaveribus plurima ejus artificem manum loquuntur. Ipsam Cuticulam separatim nobis exhibuit: venarumque & arteriarum ductus non sine jucunditate spectare licuit. Denique etiam partim precibus, partim honesta fraude (neque enim Studiosos, sed Aulicos nos venditabamus) id impetravimus, ut vivum canem nobis præsentibus secuerit. Ibi quidem magnâ dexteritate, uno ictu & abdomen & pectus discidit, ad sinistram cultro paulùm declinans, paucissimo sanguine effuso, Ductumque Thoracicum ostendit: sed* nihil *præterea.* Interim verò intolerabilis nobis fastus ipsius fuit: adeò enim in omnes Anatomicos debacchabatur, ut, cùm ad Renes pervenisset, illos à multis Professoribus in Academiis ne inveniri quidem posse diceret, &c.

XXIII. Intolerabilis meritò videtur Viris bonis & gravibus *D. Bilsii* fastus, quoniam cum

injurioso & contumelioso egregiorum & ipsi quoad industriam, dexteritatemque planè ignotorum Anatomicorum contemptu passim conjunctus. Quamvis autem apud sectionis peritos fidem non inveniat vana ipsius, de quibusdam per iteratam toties non unius, sed variorum experientiam peffundatis gloriatio; ab imperitis tamen (quorum numerus longè major) semper aliquid creditur jactantiæ, aliquid calumniæ. Quibus pondus addidit quorundam aut ipsi impensiùs addictorum, aut cæterorum Anatomicorum uni, vel pluribus infensorum Medicorum, Professorumve laudatio immodica hominem jam per se nimis tumidum ita inflans, ut metus sit, ne brevi crepet. Enimverò quoties aliquis secreto naturæ suæ instinctu citra magistrum aliquod aggreditur studium, Artemve liberalem, atque aliquid egregium in ipso præstat, illum magis admirari & laudare solemus, quàm si ad summum in Arte fastigium pervenerit alius ab Artifice informatus ac eruditus. Aliquid verò talis *D. Bilsio* accidit forsan, cujus in studio Anatomico fervorem, solertiam, dexteritatemque uti Anatomicorum nemo non laudat, ita ejusdem fastum & in alios pueriliter insurgentis petulantiam rident, quotquot manum unquam operi admoverunt, & suis magis, quàm alienis oculis & manibus fidere didicerunt. Notant enim ipsum audere tum alienæ industriæ ignarum, quin & contemptorem affirmare quidem, non item demonstrare nonnulla consimilibus plurium observationibus contraria, tum suæ tenuitatis non satis conscium pronunciare de rebus angustos mentis suæ cancellos transcendentibus. Uno verbo, laudant omnes Anatomici solertiam & dexteritatem *D. Bilsii*, culpant ejusdem fastum & maledicentiam.

XXIV. Ego certè, qui non sum professione Anatomicus, aliquando tamen veritatis eruendæ ergo & viva bruta, & humana dissecui cadavera, necdum possum conjicere, quo nomine ita superbiat & Anatomicis insultet *D. Bilsius*, à quo hactenus nihil novi prolatum observo, quod utilitatem aliquam conferat Arti Medicæ aut faciliùs docendæ, addiscendæve, aut feliciùs exercendæ. Sunt enim magis ad sui ostentationem, quàm usum communem composita ipsius opera. Quicquid verò de *Ductu* sibi *Rorifero* dicto, & *Rore*, ejusque usu contra cæteros omnes asserit, probatione indiget; cujus loco contumeliosè invehitur in dissentientes, nec sibi mox assurgentes ac plaudentes.

XXV. Sed revertamur ad *D. Deusingium*, qui ne quid intactum relinqueret, quo se mihi nociturum sperabat, voluit pag. 47. *Paana cecinisse Bilsio Blottesandæi Slegelium, quòd provocasset, sed frustrà, in vicinia licet, summos Anatomicos DD. Sylvium & ab Horne, &c.* Quâ exprobratione invidiosa nolentem volentem cogit me illa in medium proferre, quæ mallem suppressa; sunt enim puerilia. Quisquis enim *D. Bilsii* provocationem legit, ac cum judicio expendit, mox quàm ridicula sit, facilè agnoscit; imprimis ubi ad singulas circumstantias attendit. In Lectorum proinde à nobis remotiorum gratiam totum negotium paucis, quemadmodum gestum est, enarrabo.

XXVI. Descripserat & figurâ expresserat *D. Bilsius* contortum, variisque gyris in se redeuntem volvulum in Ductu Thoracico circa suam in jugularem venam insertionem. Hunc sæpius à se frustrà quæsitum in dubium vocavit *D. van Horne*, optavitque sibi manus mox daturo & gratias ideò acturo illum à *D. Bilsio* monstrari. In quem finem parati erant aliquot Medici Leidenses unà nobiscum Roterodamum tendere; permoveram enim præsens ad illam demonstrationem *D. Bilsium*. Quoniam verò mihi fortè tunc erant Ægri quotidie semel saltem visitandi per literas ad *D. Riickvvardum* scriptas rogavi *D. Bilsium*, uti horâ quartâ matutinâ hinc discedentes, ac circa decimam Roterodamum appellentes paratos offenderemus dissectioni ac demonstrationi canes; quò his absolutis liceret nobis eodem die domum reversis periculosè decumbentes ægros invisere. Reposuit *D. Bilsius* non posse administrari sectionem, nisi horâ secundâ pomeridianâ, quâ demum liceret quibusdam ex Magistratu illi interesse, ut & Medicis tempore antemeridiano ægrorum suorum visitatione occupatis; additâ insuper novâ conditione, ut *D. van Horne* ibidem alium secaret canem, in quo, si quam moveret controversiam, *Bilsianorum* placitorum contrarium ostenderet. Responsum est autem à *D. van Horne*, se non Actorem, at Spectatorem vocatum esse; paratum tamen cuivis optanti & ad se Lugdunum venturo demonstrare, quæ alicubi essent à se asserta. Cæterùm ad spectandum ea, quæ patefacturus esset *D. Bilsius*, non requiri Magistratûs præsentiam. Iniquum denique videbatur nobis Medicos Roterodamenses, si quibus liberet sectioni interesse, non velle, aut ridiculum, non posse ante horam decimam præfuisse ægris suis graviùs decumbentibus, postquam necesse habebant Leidenses toto ferè die à suis abesse. His ergò remoris irritus factus est meus & *D. Riickvvardi* conatus, ad reconciliandum cum *D. van Horne* alienatum *D. Bilsii* animum susceptus.

ptus. Provocavit quidem postmodum Thrasonicè *D. van Horne* ad mutuam sectionem *D. Bilsius*, eandem cupiens semper coram hujus vel illius Urbis Magistratu tanquam judice administratam; monitus forsan ab aliis, cùm non subsint, non se submittere in controversiis plerisque, Academicis præsertim, quales sunt Anatomicæ, hujus Universitatis Professores, Arbitris vel Judicibus Urbanis, sed duntaxat vel Academicis, & quidem rei agitatæ gnaris, vel Vtriusque Curiæ Senatoribus. Ex quâ simplici actorum (quæ utriusque partis literis apud me servatis omni tempore probare potero) narratione facilè patere potest unicuique, quid de clamosâ *D. Bilsii* provocatione & inani gloriatione in *D. van Horne* ac meum opprobrium à *D. Deusingio* mota debeat statui. Adde quòd nunquam Dissentientium partium uni, nedum rudiori, alterâ inauditâ vel reluctante licet aut Statum quæstionis, aut Arbitros, aut Conditiones pro lubitu constituere & alteri obtrudere, ac tandem omnibus, vel quibusdam meritò repudiatis, tanquam re probè gesta, triumphum imaginarium & pæana sibi canere ante ullam vel pugnam initam, vel victoriam de Adversariis reportatam; quod *D. Bilsius* fecit, & à *Slegelio* in ejus gratiam & nostrum dedecus similiter factum optavit *D. Deusingius*.

XXVII. Sed quærat aliquis, quænam tandem esse potest tantæ *D. Deusingii* in *D. van Horne & Sylvium* iracundiæ, acerbitatisque causa, quænam occasio? Nam eâdem pag. 47. testatur *se ipsos veneratum esse semper, nec ullam ipsis unquam à se priùs datam occasionem, ob quam justè sibi potuerunt irasci*. At ni probarit me hactenus ipsum offendisse (probabit autem ad Calendas Græcas) quæ nunc ex ipsius Tractatulis contra me dicta protuli, falsitatis eum arguunt & mendacii.

XXVIII. Si quis tamen desideret tantæ in *D. Deusingio* protervitatis causam veram cognoscere, inspiciat p.48. & mox tolletur ipsi hoc dubium. *Si velint* (*D. van Horne* puta & *Sylvius*) *extra suspicionem manere apud Viros Eruditos* (*ut eos ipse vellem honestiores haberi, quàm ut conscii fuerint*) *ostendant saltem vel publicè, vel privatim sibi displicere id genus scriptionis per libellos famosos, quod ipsorum itidem causa, ut suspicio multis, at sine mea culpâ, in me, meaq; à Nebulonibus prodiit, &c.*

XXIX. Has suspiciones ac criminationes ineptas priusquam solvam, rogo *D. Deusingium*, ut 1. nominet mihi *Eruditos* illos Viros, qui suspicantur me *conscium* Epistolarum, quæ in ipsum prodierunt, nisi sub tectis Eruditorum Virorum nominibus latitans velit cognosci Calumniator suspiciosus. Proferat saltem 2. suspicionis istius rationes ullas probabiles. Ego certè nullam possum comminisci; neque enim ulla mihi fuit unquam cum *D. Deusingio* simultas, nulla de ipsius decretis (quæ ut hactenus ignoro, sic adhuc vel ideò magis ignorare volo) controversia; ut non videam, quorsum ipsi lubeat *in mei gratiam* conscriptas toties decantatas Epistolas. Ipsius prætereà dignitatibus, honoribus, commodis, famæ &c. nec invideo, nec inhio; paucis nimirum, quæ per Dei benedictionem ac benignitatem possideo; quinimò paucioribus, si Divinæ providentiæ ita videatur, contentus vivere doctus. Adeò ut hariolari nequeam, quænam hominem illum in me nihil contra ipsum patrantem, nihil molientem, nihil forsan potentem concitarint & agitarint Furiæ.

XXX. Unum adhuc addo & defino, si hæc Viro Deum purè timente atque proximum ritè diligente dedecora mentem *D. Deusingij* occupaverat suspicio mala, quidni per literas, quemadmodum alios, sic & me quoque hanc ob rem solicitavit & rogavit? Habuisset profectò ex tempore responsum, quod animam ipsius tam iniquo liberasset præjudicio & odio. Quòd si infra suam dignitatem fore censuisset, si prior ad me Novitium literas scriberet Professor Veteranus, poterat idem per literas toties, ad Cl. *D. Vorstium*, utriusque nostrûm olim Præceptorem, & nunc quoque Amicum, ac mihi Collegam honorandum scriptas idem sciscitari, atque responsum commodum expectare. Sed libuit homini Cordato, pugnaci & rixoso animum meum & vires scripto publico & acri experiri, quin ad retundendos publicè virulentos scripti sui mordacis aculeos, ni Probi nomine indignus, vel Timidus & Socors haberi velim, irritare ac cogere.

XXXI. Quamvis autem propter agendi modum planè illiberalem à *D. Deusingio* observatum eundem minimè dignum judicem, cui cordis mei penetralia aperiam; ne tamen tacendo consentire videar, meque apud Viros veri ac æqui amantes suspectum reddant pessimæ *D. Deusingii* artes, quin potiùs constet universis innocenti mihi ac immerenti structas esse ab ipso insidias & technas, expediam & solvam uno ictu ex suspicione falsâ connexum, & simulatæ probitatis larvâ implicatum, putidarum denique calumniarum felle inquinatum, ac omnino detestabilem nodum. Testor proinde hîc publicè Conscientiam meam, ipsiusque conscium Deum,

me Epiſtolarum à *Blotteſandeo* contra *D. Deuſingium* editarum nec Authorem, nec Socium fuiſſe, ſed ne quidem ipſum noſſe. Non puto tamen, ſi vel unum vel plures illarum ſuſpicer Authores, teneri me illos hîc *D. Deuſingio* indicare aut nominare, atque in immeritos forſan (omnis namque ſuſpicio fallax eſt ac dubia) odium ipſius, iram, clamores, convicia & neſcio quæ non excitare.

XXXII. Dilutis hactenus vanis *D. Deuſingii* Suſpicionibus atque Calumniis, neſcio an operæ pretium ſit ejuſdem minùs æquam vel aptam de propoſitis à me *Bilis Motu, Ortu & Vſu* cenſuram refellere: cùm illa quæ adverſus mea movet, ſatis arguant ipſum aut mea non legiſſe, aut præ nimiâ feſtinatione non expendiſſe, aut affectu præpoſtero abreptum non percepiſſe; ne dicam ipſum, ſi, quod inaudio, Chymica ignorat, pleraque mea non ſatis intelligere, nec proinde cenſere potuiſſe.

XXXIII. Quòd ſi unius, pluriumve rerum cognitione ac doctrinâ ſe cæteris ſuis coævis præſtare putat *D. Deuſingius*; quidni ſua vel inventa per experientiam multifariam, vel excogitata per ratiocinationem ſolicitam, ſi quæ habet Reip. utilia, intactis, inconcuſſis, irreprehenſiſque alienis, more Mathematicorum (cùm præſertim inter illos & ipſe numeretur) rationum urgentium & catenatarum robore ac evidentiâ ita adornata Literatorum Orbi proponit, ut Ipſorum aſſenſum firmiſſimè cogant, meritaſque ſuæ diligentiæ aut induſtriæ laudes vi blandâ quibuſvis exprimant.

XXXIV. Interim meâ, & aliorum forſan intereſſe quis credat, aliquid ſaltem à me *D. Deuſingio* hîc reponi; ne, ſi planè ſileam, tumidior factus de Triumpho brevi habendo conſilia ineat. Riſum profectò tenere non potui, ubi Oratorem ipſum quoque pag. 313. obſervavi, atque ibidem argumenta Herculea & tanto Philoſopho-Medico planè digna legi, quibus miſerabiliter Cl. *D. Bartholino* perſuadere conatur, *ne conjecturis meis incertis animum denuò involvat, & Nova in Arte Principia citra ſenſum, ac fortè meliorem rationem* prolata *admittat.* (Sic unico bruti fulminis ictu cadunt, corruunt, proſternuntur & proteruntur mea dicta omnia!) quin potiùs, vel ſui ſaltem, Amici nempe cordati & candidi, commiſeratione motus *largiatur ſibi motum Chyli ad Hepar, ipſique Hepati ſubſidiariam aliquam opem inſervientem Cordi, pro ſanguinis præparatione, &c.* atque quamprimùm ad deſertam, deſperatamque aliàs *Veterum de Hepatis ac Bilis Vſu* opinionem tam disertè ac nervosè à ſe hîc aſſertam denuò accedat; in gratiam ſcilicet, vel ſe interceſſore cum Adverſariis mox reſtituendus. Hæc tam glorioſi Debellatoris argumenta verboſa recitaſſe an non eſt ſimul abundè ipſa refutaſſe?

XXXV. Ejuſdem planè roboris & naturæ argumentum eſt, quo pag. 307. in me irritare ſatagit eundem *D. Bartholinum*, quòd temerarius *audeam ab ipſo (utpote me non minùs exercitato Anatomico) atque à receptâ omnium ferè Anatomicorum ſententiâ diſſentire.* Licet tamen vel Tyroni Anatomico, ubi aliquid ab Artis Magiſtris non viſum, vel notatum priùs inter ſecandum obſervat, idem ulteriùs & accuratiùs inveſtigare, ac quicquid aut externo ſenſu percepit, aut mentis acumine inde deduxit, in commune bonum aliis communicare. Id quoties citra aliorum contumeliam & ignorantiæ exprobrationem contingit, laudi cedit Inventori, quemadmodum contrà dedecori, quoties invento ſuo pueriliter turgens Thraſonicè inſultat Prædeceſſoribus ſuis, ſe non ſemper ideo minùs oculatis, aut dextris, aut ingenioſis, ſed fortè minùs fortunatis. Caſus enim, ne quis fallatur, longè plura nobis aperit & pandit in rebus Anatomicis, & forſan Naturalibus omnibus, quàm obſcura & latitantia inveſtigans & conjectans mentis oculus, quo tamen ſimul utendum nemo negat.

XXXVI. Sed imprimis lepida ſunt & faceta, quæ mox elicit ex noſtro diſſenſu Conſectaria, dum eadem p. 307. inde arguit 1. *Non ſemper in re Anatomicâ ſolo Senſuum teſtimonio niti Anatomicos*; quin 2. *fallax eſſe judicium Senſuum, ni Ratione ſublevetur*; denique 3. *Noſtrûm alterutrum circa Bilis ſaltem ſecretionem ac motum ſuo Senſuum judicio falli ac decipi.*

XXXVII. Verum ſponte quidem ſuâ & mole propriâ corruunt hæc argumenta plumbea; quod in Tyronum tamen gratiam oſtendendum. Et 1. quidem Anatomicorum nemo docuit unquam, quod ſciam, ſolo Senſuum externorum teſtimonio nitendum in re Anatomicâ & partium Uſu vero eliciendo; licet omnem Concluſionum ſuarum à Senſu petant certitudinem.

XXXVIII. Quomodo autem 2. Ratione ſublevari poſſit Senſuum judicium, ne fallax ſit, non aſſequor; qui minimè fallax, ſed certum, indubitatumque puto Senſuum externorum cum requiſitis unicuique conditionibus omnibus agentium teſtimonium; cui præterea confirmando, ſublevandove tantum abeſt, ut aliquid conferre poſſit Ratio, ut illa ipſa omne ſuum in rebus Senſilibus ritè cognoſcendis ac dijudicandis à Senſu externo mutuetur & accipiat robur & firmamentum.

XXXIX.

XXXIX. Noſtrûm verò neuter 3. Bilis aut Secretionem, aut Motum Senſu ſe obſervaſſe dixit; unde planè ridiculum eſt arbitrari noſtrûm alterutrum hîc Senſuum judicio falſum aut deceptum. Enimverò, ut Canes nimiùm feſtinando creduntur cæcos parere catulos, ſic quotquot temerè in quovis negotio præmaturum interponunt non vocati judicium, reverà deprehenduntur ſæpiſſimè cum *D. Deuſingio* hallucinari.

XL. Quorſum pag. 336. aſſeveret *D. Deuſingius, me præ aliis elegiſſe Helmontij* vel *Backij*, vel *ſuam* pag. 306. cum cæteris citatam *de Bile* opinionem, niſi ut tacitè Furti & ingrati animi me inſimulet, non video; præſertim, ubi ſimiles ab ipſo criminationes alibi in hos aut illos vibratas expendo. Faxo tamen, ne hoc ipſi ſuccedat ex voto. Equidem ultrò fateor etiam nunc ignorare me, qui rebus ipſis Naturalibus continuatâ multis annis & accuratâ pro virili Experientiâ, hancque comitante Ratiocinatione anxiâ rite cognoſcendis; non item diverſiſſimis Auctorum ſingulorum de re quavis Opinionibus, pro lubitu nonnunquam vel ambitione fictis colligendis, ſeligendis, vellicandiſve tempus meum & operam impendi, & indies adhuc impendo: Fateor, inquam, ignorare me, an aliquis ante me ſimiles meis protulerit de *Bilis Generatione, Motu & Uſu* cogitationes. Hoc ſi factum quis probaverit, eo ipſo à me Novatoris removebit calumniam. Id ſaltem certum, me à commemoratorum modò Auctorum trium nemine opinionem meam eſſe mutuatum; quippe qui eandem ante annos duos & viginti jam fovi, & in Collegio Anatomico viginti Auditoribus in hâc Academiâ dictatam publici juris tunc feci. *Helmontii* verò, ut & *Backii* ſcripta ſeptem poſt annis demùm, anno quippe 1648. lucem viderunt.

XLI. Non dicam hic, ut retaliem *D. Deuſingium* ex Dictatis meis ab Auditorum meorum aut hæredum aliquo ſibi quomodocunque tandem comparatis (quod à bonâ, meliore, optimâve ratione non puto alienum) hauſiſſe forſan, & nunc ingratum, quin & inſuper injurium diſſimulaſſe illa, quæ toto adhuc decennio ſeriùs, anno puta 1658. de *Bile Chylo & Sanguini condiendis admiſcenda, in Ideâ Inſt. Medic. Phyſiolog. cap. 6. §. 9.* tam *diſertè* contra ea, quæ alibi aliter docuit, *inculcavit*; *ut adeò*, dum indeſinenter fluctuantis ſuæ mentis opera commentitia, & nullo Senſu externo, nullâ proinde Ratione ſolidâ firmatâ

Deſtruit, ædificat, mutat quadrata rotundis,

Dubium ſe hic profiteatur (ſic de ſe teſtatur ipſe p.307). ſibique ſimilem, hoc eſt, ob incertitudinem quovis nutantem.

XLII. Plura quidem haberem adhuc dicenda, ſed non decet, Candide Lector, diutius Te *Deuſingianorum* placitorum lectione hîc morari, vel fatigare: valde metuo enim, ne mea tranſcriptione aliquid decedat ipſis nativæ venuſtatis & innati decoris. Malo proinde, poſtquam ſibi ſolus omnia capere, ac præ aliis ſapere videtur hic *Ariſtarchus Groninganus*, ad perennem illum omnis ſcibilis Fontem dicam, an inexhauſtum infandæ doctrinæ Oceanum hominum ſtupenda quævis & inaudita, ſed in accurata ſummi omnium hujus ævi Scriptorum Cenſoris trutina priùs caſtigata ardenter ſitientium greſſum rectà dirigere, quò ſic Nectareæ

Dulciùs ex ipſo fonte bibantur Aquæ.

Tu interim vale, & incorruptè, imo integrè judica vel ſile.

Dabam Lugduni-Batavorum, III. *Id.*
Ianuarii CIƆ IƆC LXIII.

FRANCISCI

FRANCISCI DELEBOE SYLVII DISPVTATIONVM MEDICARVM DECAS,

PRIMARIAS CORPORIS HVMANI FVNCTIONES NATVRALES,

Nec non

Febrium Naturam, ex Anatomicis, Practicis & Chymicis Experimentis deductas complectens.

DISPVTATIONVM MEDICARVM I.

De Alimentorum Fermentatione in Ventriculo.

Rerum mutatio. I. NATVRALIVM rerum omnium communis affectio est Mutatio.

Hominis mors. II. Maxima homini mutatio accidit, quando cum morte commutat vitam.

Ejus causa. III. Moritur homo, quando extinguitur in ipso innatus Cordis Ignis.

Ignis vitalis extinctio. IV. Extinguitur hic Ignis, quando vel pabulo convenienti destituitur, obruiturve; vel aëris commodi inspiratione privatur.

Ejus pabulum sanguis. V. Conveniens hujus Ignis pabulum est Sanguis laudabilis, ob continuam sui consumptionem reparatione indigens continuâ.

Hujus reparatio. VI. Reparatur sanguis per assumpta ore alimenta, eaque fœcibus suis secretis, hinc & excretis liberata.

Alimenta duplicia. VII. Alimenta distinguuntur in solida & liquida, sive cibum & potum.

Eorum secretio à fæcibus. VIII. Ab inutilibus ac fœculentis partibus secedunt partes alimentorum sanguini reparando utiles, nunc faciliùs, nunc difficiliùs, prout firmiùs, vel laxiùs sunt inter se junctæ, mistæque.

Ad secretionem præparatio. IX. Præparantur & disponuntur ad faciliorem partium utilium & inutilium separationem ac secessum alimenta in ore atque ventriculo.

Chylificatio. X. Mutationem, quam in ventriculo subeunt alimenta, quamque impræsentiarum examinare fert animus, *Chylificationis* nomine vulgo indigitant; nobis *Fermentationis* nomen magis arridet ob rationes mox secuturas.

Corporis dissolutio primus gradus ad perfectionem. XI. Quemadmodum Naturæ, Artisque ultimus finis & scopus est corporis cujusvis in genere suo perfectissimi constitutio: sic primus ad illam gradus est ferè corporis cujusvis aliquibus sui partibus eò spectantis resolutio, & compagis sive vinculi communis, quo partes ejus omnes in unitate continentur, dissolutio

blanda; quâ partes omnes & singulæ ad propositum scopum collimantes & necessariæ post sui à reliquis segregationem in suâ perstantes integritate aptæ sunt & ritè dispositæ ad novum illud mistum constituendum.

Dissolutio hæc duplex. Ustio. Fermentatio vel Putrefactio.

XII. Utique duplex mistorum observatur destructio & dissolutio: Altera quidem violenta & subitò cum notabili partium dissipatione contingens ab *Igne, Ustio* dicta; altera verò blanda & lentè citra notabilem partium jacturam contingens per *Aquam, Fermentatio*, vel, quando fœtor coincidit, *Putrefactio* vocata.

Vinculū mistorū duplex. Sal, Oleū.

XIII. Sed & duplex observatur mistorum vinculum, primarium quidem & potentius, *Sal*; secundarium verò & imbecillius, *Oleum*: illius vim frangit *Aqua*; hujus immutat & destruit *Ignis*.

Quænā Fermentari dicantur.

XIV. *Fermentari* propriè dicuntur tam 1. fructuum plerorumque, uvarum imprimis expressi, & in loco ab ambiente frigore secluso vasis aptis cum sufficienti aëris externi communicatione conclusi Succi; quàm 2. ex frumentis variis (ut de melle, saccharo, fructibusque exsiccatis, uvis passis præsertim nunc sileam) cum aquâ parata, Cerevisiæq; nomine vulgò venientia decocta; aut 3. ex farinâ quâvis cum Aquâ; aquamve continente liquore confectæ massæ, atque ad promovendam fermentationem addito fermento in loco calidiusculo, tepido saltem, repositæ.

Quænā Fermentationem promoveant, aut impediant.

XV. Quicunque autem mutationum omnium quæ diversis prædictarum Fermentationum speciebus contingere solent variæ, investigator & observator erit accuratus, comperiet promoveri quamlibet, ubi concurrunt 1. *Aqua copiosa*. 2. *Ignis sive Calor mediocris*. 3. *Aër satis liber*: impediri verò 1. *ob Aquæ penuriam*. 2. ob *Caloris defectum*, ab externo frigore ortum. 3. ob *Aërem liberum* materiæ fermentandæ *interclusum*.

XVI. Hinc est, quòd Vina Hispanica nec tam celeriter, nec tam potenter fermententur, ac Rhenana, duplo plus Aquæ, si cum Spiritu volatili conferas, quàm illa continentia.

XVII. Hinc est, quòd Aëri frigido exposita musta admodum lentè aut minimè fermententur, secus ac eadem in cellis reposita, & imprimis externo calore adjuta.

XVIII. Hinc est, quòd eadem musta vasis arctè conclusa fermentari nesciant, vel desinant; quæ in iisdem aliquâ sui parte patentibus fermentantur ex voto.

Ratio, cur alia aliis faciliùs fermententur.

XIX. Rationem horum omnium si quis roget, hanc damus. Primarium mistorum vinculum, *Salem, dissolvit Aqua*; Secundarium, *Oleum, alterat Ignis*: Halitus hinc elevati abeunt in auras, Ignem aliàs suffocaturi, atque operationem ipsius enervaturi. *Sal dissolutus coagulare, Oleumque rarefactum unire* definit. Atque sic dispositæ sunt Misti partes omnes, ut ab invicem segregentur, inque novi misti constitutionem coëant & adunentur facilè.

Chylificationē esse Fermentationem.

XX. Quòd si quis omnia circa alimentorum assumptionem, primamque mutationem contingentia contulerit cum modò recensitis, quàm benè cum Fermentatione quadret ipsa, mox agnoscet.

XXI. Nam 1. Cibi masticati, atque dum identidè linguâ hinc inde transferūtur in ore, salivâ simul imbuti secuturæ in ventriculo alterationis rudimenta præ se ferunt ac fermentationis.

Ciborum masticatio ad Fermentationē præparatio.

Alimēta in vētriculo in Chylum versi.

XXII. 2. Pars alimentorum fixior & esculenta (dum potulentorum pars magna sensim ad intestina, hinc & lactea vasa properat) in ventriculo diutinè, ad horas scilicet tres, vel quatuor, & quandoque plures subsistens ibidem in materiam albicantem, rarescentem ac tenacem, atque fermentati panis massæ non valdè dissimilem convertitur.

Alimentorū reliquiæ similes fermēto.

XXIII. 3. Reliquiæ alimentorum, circa ventriculi rugas hærentes, atque salivæ continuò deglutitæ beneficio sensim spumosiores factæ fermento ex massæ prædictæ portione addito sale parato omnibus modis assimilantur.

In saliva primaria fermenti vis.

XXIV. Quinimò in salivâ ipsâ primarias fermenti vires contineri, & ab ipsâ procedere nemo negabit, qui præter jam dicta ex salivæ defectu vel vitio alimentorum in ventriculo fieri solitam mutationem deficere, vel vitiari observaverit; qui *Salivam ex Aquâ multâ, paucoq; sale ac Spiritu imprimis constare* cognoverit.

Saliva natura.

Quænā ad Fermentationem in Vētriculo cōcurrāt.

XXV. Concurrunt autem ad alimentorum Fermentationem in Ventriculo ritè obeundam 1. *Aqua* ex potu, potulentâve ciborum parte, ut & salivâ petita. 2. *Ignis* moderatus à Corde per arterias cum sanguine, Ventriculo, partibusq; vicinis sufficienter in sanis communicatus, aut in valetudinariis quibusdam per interna, vel externa auctus, fotusve. 3. *Liber halitibus* & quandoque ructibus quoque per œsophagum erumpentibus *exitus*. Quibus accedit 4. *Sal in salivâ* latitans, & ciborum fermentationem citiorem procurans: quod in aliis etiam contingit fermentationibus, quæ admisto fermento vel sale saltem paucis quandoq; horis absolvuntur, ad plures aliàs dies ante sui perfectionem duraturæ. Sed nec 5. *Partem Salivæ spirituosam* in fermentatione promovendâ otiosam testatur Vini Spiritus in eundem finem aliquando utiliter assumptus, & imprimis rebus aliis fermentandis commodè admistus.

Qua ratione Alimētorū partes sint conjunctæ.

XXVI. Salis autem, Spiritûs & Aquæ in salivâ existentium & Igne adjutorum ope junguntur faciliùs; sed, quàm priùs, laxiùs quoque inter se alimentorum variorum partes salinæ, spirituosæ, aqueæ, oleaginosæ, & si quæ adhuc insunt ipsis aliæ: quinimò exinde disponuntur eædem ad promptiorem sui ad invicem secessum; de quo aliàs.

COROLLARIA.

Effervescentia quomodo differat à Fermentatione.

1. Effervescentia *ex spiritûs acidi & salis lixiviosi, aliusve subjecti cujusvis fixum salem concludentis concursu orta, toto cælo differt à*, Fermentatione. *Hujus namque finis est partium misti ad faciliorem sui segregationem dispositio per salini earundem vinculi dissolutionem: Illius autem, spiritus acidi cum lixivioso sale coagulatio, aliove subjecto concentratio, adeoque cum ipsis conjunctio.*

Et utraque hæc ab Ebullitione ex affusâ vivæ Calci aquâ.

2. *Sed nec* Ebullitio *ex* affusâ vivæ Calci aquâ *excitata cum alterutrâ confundi debet; cum isthac à concluso quidem priùs calci ex calcinatione Igne, ast per accedentem Aquam à compedibus iterum liberato producatur, Liberatur autem Ignis à parti-*

bus terrestribus ipsum salis ope concludentibus, quamprimum Terram deserit quodammodo Sal, ut irruat in Aquam, in quam non transit tamen sine admistâ cum Oleo tantillo Terrâ; quibus ortum suum debet Calcis cremor tam ejus lixivio innatans, quàm subsidens.

Dispvt. Medicarvm II.

De Chyli à Fæcibus alvinis Secretione, atque in Lacteas Venas Propulsione in Intestinis perfectâ.

I. Abfit nostro Veritatis eruendæ, ac de Ægris benè merendi studio Invidia, absit Calumnia. Neque enim aut Veterum, aut Recentiorum ulli dicam scribimus, dum in commune mortalium omnium adversâ valetudine diversimodè conflictatorum bonum, citra ulli[illegible] præjudicium susceptos, emensosque multis [illegible] labores molestos & immensos publici juris facimus; nec minùs Suspiciones, quàm Opiniones nostras Veritatis trutinâ, *Experientiâ*, pensandas, expendendas, decernendasque, uti candidè, sic & liberè promimus & liberaliter.

II. Constituimus namque, si cœptis faveat Deus, quævis ad Vitæ naturalis beatitudinem requisitas hominis functiones delibare, ac de singulis cogitationes, observationesque nostras, imò dubitationes quoque Disputationibus publicis comprehensas, subsecuturis Exercitationibus Practicis fundamenti loco prætermittere, ac Eruditorum examini & censuræ subiicere; atque interim nobilia Tyronum nostrorum Ingenia utili hoc exercitio ad majora excitare & manu quasi ducere.

III. Postquam igitur nuper *Ratiône Duce ac Comite Experientiâ* Alimentorum ore assumptorum, atque Ciborum præsertim in Ventriculo fieri solitam mutationem tum *Chylificationis*, tum *Fermentationis* nomine multis jam tritam ventilavimus, proximum est, ut nunc pari modo *Chyli à fæcibus alvinis Secretionem*, *hinc & in Lactea Vasa Propulsionem* pro virili parte explicemus, ac rem in Medicorum Scholis hactenus forsan inauditam cum bonâ omnium bonorum veniâ proponamus.

Misti partium secessio.

IV. Non nisi ad summum perductâ Fermentatione sponte secedunt ab invicem misti partes, atque imprimis mox in auras tunc abiens *Spiritus Volatilis*: Cujus in vino abundantis exhalatione sensim in vappam degenerat Vinum.

Quando ad summum est perducta fermentatio.

V. Ad summum, inquam, perductâ Fermentatione; debellato scilicet ac enervato tandem ipso etiam Spiritu Acido; à quo in misto existente copioso & unà cum Spiritu Volatili aliquatenus consurgente feriuntur admotæ nares.

Acidi spiritûs Conjunctio & Sejunctio.

VI. Hic enim *Acidus Spiritus, ex Sale per Oleum ab Igne distillatione parabilis, Sali lixivioso, ex rerum ustarum cineribus per Aquam eliciendo, & Oleo*, hinc & *Terræ* conjungitur intimè, atque ab iisdem sejungitur difficillimè.

VII. Quoties autem, uti præsenti negotio usu venit, non purissimæ quidem ac simplicissimæ, puriores tamen ac simpliciores adeoque minùs compositæ, maximeque fluidæ desiderantur misti partes; toties, ubi ad requisitum illi Secretioni instituendæ gradum ascendit Fermentatio, segregandæ sunt & sejungendæ misti partes fluidiores & futuro usui convenientiores à viscidioribus, magisque consistentibus, ideoque inutilibus.

Secretio partium fluidiorũ à viscidioribus quando fiat.

VIII. Hæc partium omnium fluidiorum à viscidioribus & magis consistentibus Secretio, cùm solâ fermentatione obtineri nequeat (aliquarum enim secretionem illâ obtineri non negamus) novâ fermentatæ massæ adhucdum cohærentis mutatione atque alteratione, quâ hoc præstetur, opus esse patet.

Ad eam præter Fermentationem requiri adhuc aliam mutationem.

IX. Desideratam huic Secretioni mutationem, multis necdum perspectam, sed in Democriti puteo latentem ut eruamus faciliùs, libet in consilium & auxilium advocare stupenda, mirandaque indies patrantem Chymiam, primariam certè mutationum naturalium Artem, in quibusdam, si dicere fas sit, Naturam ipsam superantem, atque Physicæ Scientiæ, ut & Medicinæ solidæ constituendæ perutilem ac unicè necessariam.

Hæc per Chymiam eruenda.

Chymiæ laus.

X. Quosvis autem, solertes præsertim & operi attentos Discipulos infinitis exemplis docebit illa, nunquam satis laudata, quia nunquam satis exculta vel cognita Ars, quemadmodum ex plenè fermentatis mistis secernuntur ignis ope destillantes partes ad primævam simplicitatem & puritatem proximè accedentes; sic ex iisdem remissiùs fermentatis, aut aliàs minùs exactè mistis separari posse partes magis compositas, fluidiores tamen, à cæteris viscidioribus, magisque consistentibus; idque admiscendo aliquid, cui ob majorem affinitatem jungantur misti partes alterutræ, desertis ac relictis cæteris: unde rursus coalescentes vel subsidunt, vel innatant desertis.

Quid doceat.

Partium diversa separatio

XI. Sic Aquæ Vitriolatæ aut Vitriolo Aquâ soluto si affundas Tartari Salem itidem Aquâ vel Aëris humiditate Aqueâ solutum, jungetur huic Tartari Sali, utpote sibi magis affini, Spiritus acidus in Vitriolo latitans; deseretque suum Sulphur, quod præceps liquoris fundum sensim petet: unde etiam *Præcipitationem* indigitarunt hanc mutationem Artifices; quæ ob admistæ Aquæ copiam faciliùs procedit & celeriùs.

Separatio spiritûs acidi à suo sulphure in vitriolo.

XII. Sic Metalla Spiritu acido, Aquâ forti puta, corrosa, quoties aliud Metallum, corpusve prædicto Spiritui magis affine additur solutioni, toties à Spiritu corrodente derelicta sensim subsident, dum ille immisso unitur corpori.

Ut & Metallorum ab aquis fortibus per alia corpora.

XIII. Hæc unitorum secretio, & uniendorum concretio, quando cum notabili aliquâ uniendarum partium pugnâ & hinc excitato fervore contingit, *Effervescentiæ* nomen meruit: In quâ semper observantur concurrere Spiritus acidus & Sal lixiviosum, corpusve lixivioso sale præditum: quod, quò purius fuerit, eò arctiùs ei jungitur Spiritus acidus & ab eodem secedit segniùs: ac vice versâ.

Effervescentia quid sit & quænam ad eam cõcurrant.

XIV. Simili planè modo Fermentatorum in Ventriculo Alimentorum partem puriorem, fluidiorem, Sanguinique producendo magis utilem, *Chyli* nomine notam, opinamur secerni

Per hanc Chylus à fæcibus secernitur.

secerni in Intestinis ab eorundem parte impuriore, viscidiore, hominique minùs utili in *Alvinas fæces* facessente.

Et quidē ope Bilis & Succi Pācreatici. XV. Vt autem, cui hoc muneris adscribendum sit, pateat, notandum, instituto accurato omnium tam in brutis, quàm hominibus per Anatomen observabilium examine, hactenus duos duntaxat animadversos loco huic usui convenientes ad intestina delatos Liquores, *Bilem* & *Succum Pancreaticum*, quorum alterutri, vel utrique hanc *Chyli ab Alvinis fæcibus Secretionem* omninò acceptam putamus referendam.

Horum liquorū effusio in intestina. XVI. Effunditur enim ut plurimùm per communem Ductum sive Exitum uterque Liquor præfatus in cavitatem Intestinorum, & quidem quatuor circiter transversorum digitorum spatio sub Pyloro: unde commodissimè præterlabentibus alimentis fermentatis admisceri potest ac debet uterque liquor.

Quomodo id fiat in Succo Pancreatico. XVII. *Pancreaticus Succus* cùm in peculiari vesicâ vel cavitate non asservetur, nec in suo ante paucos demum annos à Wirsungo primùm observato Ductu à Nobis aut aliis, quod sciamus, benè dispositis & sanis omnibus unquam fuerit repertus; non dubitamus asseverare ipsum continuò per Ductum suum deferri ad Intestina, mutuato à Pancreate, in quo præparatur, Pancreatici nomine.

Qua ratione id fiat in Bile. XVIII. *Bilis* autem, utpote Vesiculâ propriâ Epatis cavo infixâ conclusa, nec nisi in Ægris effusa tota, innotuit jam pridem omnibus. Hæc quoniam non è Corpore, sed in Corpus exoneratur, necessariam, utilemque sui productionem & coacervationem ostendit.

XIX. Effundi autem ad Intestina in Sano homine Bilem suspicamur, quoties alimenta debite fermentata è Ventriculo propelluntur, ih ac per Intestina, & quidem motu Ipsorum peristalticoin brutorum viventium sectionibus non semel oculis à Nobis & aliis usurpato: tracto scilicet in consensum Folliculo Bilario, utpote ab eâdem causâ, de quâ suo loco & tempore, moto.

Succus Pācreaticus parum à Saliva differt. XX. *Pancreaticum Succum naturalem nihil vel parum à Salivâ differre* putamus, uti docebimus pluribus, quando ex professo de Glandularum agemus usu.

Bilis ex quibus constituatur. XXI. *Bilem* autem si quis terminis describtam cupiat Chymicis, & analysi Chymicæ respondentibus, arbitramur ad ejus constitutionem concurrere *multum Salis lixiviosi retorridi, atque ideò subpinguis, accedente insuper pauco Oleo pauco Spiritu volatili, paucâque Aquâ.*

Sal lixiviosum retorridum quid. XXII. *Retorridum* vocamus *Salem lixiviosum, qualem calcinatio aut reverberatio exhibet diutina.*

Hujus ope Chylus secernitur à fæcibus. XXIII. Salis autem lixiviosi in Bile dominantis ope fermentatorum Alimentorum comes *Visciditas*, ab Oleo copiosiore cum acido Spiritu pauco, Terrâque paucâ permisto pendens immutatur & frangitur: unde partes eorūdem *Chylosæ* à cæteris secedentes ab allabente perpetuo Succo Pancreatico ampliùs diluuntur, dum Bilis pars bona cum Alvinis permanet fæcibus, illasque & suo inficit colore, & nitroso imprægnat sale.

Ut & prope Spiritus Acidi. XXIV. Eandem Viscidítatem destruit Spiritus acidus copiosior, Aquâ præsertim dilutus, & Olei vim frangens ac obliterans.

Chyli transcolatio in Venas Lacteas. XXV. *Secretus* sic ab Alvinis fæcibus Chylus per *carneam* & spongiosam Intestinorum *Crustam*, veluti per pannum laneum, *transcolatur* quasi, exprimiturque in Venas Lacteas memorato Intestinorum motu peristaltico.

Chylus ex quib9 componitur. XXVI. *Chylum* autem constituunt *imprimis Alimentorum Spiritus Volatilis, Oleum tenuius pauco Sale lixivioso, & Spiritu acido paucâ Aquâ dilutis temperatum.*

COROLLARIA.

Cùm variis utatur homo alimentis, notandum,

Quenā plurimū Chyli promant 1. *Liquidiora & omnis penè saporis expertia, Spirituque volatili abundantia facillimè fermentari, & à fæcibus suis secerni atque Chyli laudabilis plurimum promere.*

Quænā minus 2. *Solidiora, viscidiora, & acido Spiritu turgentia, austera præsertim, fermentari difficiliùs & tardiùs, ab alvinis fæcibus secerni segniùs, & Chylum bonum cedere parciùs.*

Quidnā sit Alimentum, quid Medicamentum & quid Venenum. 3. *Omnia excellente atque à mediocritate recedente qualitate prædita pro Medicamento, aut Veneno habenda, non Alimento. Nam* Alimentum *judicamus, quicquid aptum est in corpore nostro ita mutari, ut aliqua sui parte in ipsius abeat restaurationem:* Uti Medicamentum, *quicquid aptum est corpus nostrum ita mutare, ut meliùs inde habeat:* Venenum *verò, quicquid ita mutat corpus nostrum, ut ejusdem intendat destructionem. Atque hâc distinctione positâ non difficile erit explicare, qui idem, Vinum puta, eidem homini esse queat, & sit subinde, nunc Alimentum, nunc Medicamentum, nunc Venenum.*

Dispvtat. Medicarvm III.

De Chyli Mutatione in Sanguinem, Circulari Sanguinis Motu, & Cordis, Arteriarumq́, Pulsu.

Medicis quid maximè op9 I. De veris Mutationum omnium in hominis functionibus indies contingentium causis, iisque variis, ut certò constet, Medicorum, praxin præsertim exercentium interest quàm maximè. Non erit proinde nobis hîc, uti non fuit hactenus, de anxiâ, sterili, & quandoque (ubi secundùm definitiones morborum etymologicas, non semper rei essentiam explicantes, perperam, ne pejus dicam, curantur ægri) noxiâ in Arte Medicâ vocabulorum disquisitione Grammaticâ; verùm de planâ veris affectionum quarumvis causis *ratiocinatione* catenatâ inveniendis, ac inde curationi ægrotorum debitè ac secundùm *experientiam* fœliciter instituendæ viâ Tyronibus nostris, ad solidam, ex ipsis Naturalium ac cùmprimis Medicarum rerum fontibus *Sensus* & *Rationis* ope petitam, *Vsuque* multiplici comprobatam, & Ægris Ipsorum aliquando utilem futuram Medicinæ Artem aspirantibus sternendâ solicitudo prima, utpote quæ egregiorum Practicorum cum morbis, non larvis pugnantium semper fuit & erit propria, non Vitilitigantium.

Chyli via II. A fæcibus ergo alvinis secretus, & in Lacteas venas expressus Chylus ex Ipsarum ramis minoribus sensim defertur in majores, donec

in

in earundem Lacunâ jungatur allabenti ab inferioribus corporis partibus Lymphæ, cum quâ per Lacteam Thoracicam pergit ad Axillarem venam ſiniſtram in quam confluunt.

Quibus miſceatur. III. Chylus primùm ſoli Lymphæ in Lacteâ, hinc & Sanguini in axillari & cavâ venâ confunditur; Sanguini, inquam, à capite, cæteriſque partibus Cavæ Corde ſuperiori unitis refluenti: cum quibus defluit paulatim versùs dextram Cordis auriculam.

Ex quibus conſtet ſanguis ingrediens IV. Circa Cordis auriculam dextram delabentibus Chylo, Lymphę & Sanguini commiſcetur Sanguis à partibus omnibus Cavę venę Corde inferiori junctis rediens & Cor repetens.

Ejus ingreſſus in cor. V. Horum omnium miſtura dextram Cordis auriculam ſubit, quæ contracta eandem in dextrum Cordis ventriculum propellit.

Accenſio, rarefactio & arctior miſtio. VI. Miſturam hanc heterogeneam accendit atque rarefacit Internus Cordis Ignis, promovetque arctiorem ſingulorum inter ſe permiſtionem; unde Sanguis exurgit adhuc imperfectus.

Ingreſſus in pulmones & temperatio. VII. Hic imperfectus Sanguis è dextro Cordis ventriculo delatus per Arteriam Pulmonalem in Pulmones ab inſpirato Aëre in ipſis temperatur ac recreatur, ſicque per Venam Pulmonalem properat in Cordis auriculam ſiniſtram.

Regreſſ° in cor. VIII. Ex contractâ ſiniſtrâ Cordis auriculâ nuper admiſſus Sanguis protruditur in ejuſdem Ventriculum ſiniſtrum.

Ac ultima perfectio. IX. In Cordis ventriculo ſiniſtro accenditur iteratò & rarefit Sanguis ab eodem Igne Cordis interno, accipitque tunc ultimam ſui ab Ipſo perfectionem.

Ignis Vitalis ſuſtentatio per ſanguinem. X. Suſtentatur autem & conſervatur Sanguine alternatim in Cordis ventriculos impulſo, hinc & expulſo, utpote pabulo ſuo ignis Cordis internus & Vitalis.

Sanguinis perfectio per ignem vitalem. XI. Perficitur viciſſim ab hoc Igne Sanguis, redditurque ab ipſo reparandis & augendis omnibus corporis partibus tam continentibus, quàm contentis convenientiſſimus.

Sanguinis per corporis partes diſtributio. XII. Perfectus enim & repetitâ ſui incenſione magis Vitalis factus in ſiniſtro Cordis Ventriculo Sanguis in omnes & ſingulas Corporis partes, uno pulmone excepto, per Arteriam magnam ſive Aortam diſtribuitur.

Ejus regreſſus in Venas & dehinc in Cor. XIII. Quoniam autem non omnis conſumitur in prædictos uſus Sanguis, ſed aliquâ duntaxat ſui parte; quicquid reſiduum inde manet, ac ſuperfluum, remeat in Venas, & per Venas refluit ad Cor.

Ejus circulatio quid. XIV. Qui Sanguis è Cordis Ventriculis ad partes corporis omnes per arterias fluxus, & rurſum à partibus ſingulis ad Cordis Ventriculos per Venas refluxus, reciprocus & continuus, circulatim & in circulum factus, *Motus Circularis* & uno verbo *Circulatio* eſt nominatus, vocabulis planè propriis, emphaticis & huic rei aptiſſimis.

Circulationis ratio & cauſæ. XV. Motûs hujus Circularis in Sanguine obſervabilis & *Gulielmi Harvei Angli* de re Medicâ vel hoc nomine optimè meriti operâ noti & deſcripti rationem & cauſas ſi quis à nobis audire aveat, cenſemus Sanguinem in Cordis ventriculis perficiendum ab innato Ipſi Igne accendi, ſimulque rarefieri, atque ſui rarefactione majus, majuſque, quo contineatur, ſpatium requirere, ac proinde Cordis parietes ſenſim magis, magiſque expandere, ac ſponte tandem; ubi ampliùs dilatari neſciunt Cordis Ventriculi, in Arterias non tam erupturum, quàm irrupturum, ni Cordis parenchyma ſui expanſione moleſtatum Spiritûs animales in ſui vocaret auxilium, qui copiâ convenienti accedentes contrahunt muſculos parenchyma Cordis conſtituentes, ſicque coarctant ejuſdem ventriculos, ac eâdem operâ ſanguinem in Ipſis contentum expellunt in Arterias. *Sanguinis propulſio è Corde in Arterias.*

Cordis Dilatatio naturalis & Cõtractio Animalis. XVI. *Naturalem* proinde putamus vocandum Cordis Ventriculorum Dilatationem, à Sanguine rareſcente factam, uti *Animalem* eorundem Contractionem per muſculos abſolutam, & Voluntati quodammodo parentem.

Sanguinis per Arterias motus. XVII. Propulſus in Arterias Sanguis contentum in iiſdem Sanguinem propellit ulteriùs, ſimulque expandit arteriarum cavitatem; quæ accedente motu arteriarum periſtaltico per fibras earum tranſverſas perfecto viciſſim coarctatur, promoto & ſic quoque Sanguinis per ipſas motu.

Ejus trãſitus ex Arteriis in Venas. XVIII. Hunc Sanguinem immediatè ſuſpicamur ex arteriis tranſire in venas; non verò per intermedium partium parenchyma; niſi forſan intercurrentibus per ipſum canalibus vaſorum extrema connectentibus.

Quomodo fiat Nutritio XIX. Suſpicamur prætereà, quemadmodum in Capite Arteriæ meningem craſſam prætergreſſæ alteram deponunt tunicam, ſic eaſdem capillares factas ſimplici duntaxat in partibus cæteris donari tunicâ; per quam poroſam tranſudet, quicquid ex ſanguine unicuique convenit maximè, dum reliquum pergit in Venas per anaſtomoſes Arteriis paſſim continuatas.

Sanguinis Mot° per Venas XX. Admiſſus in Venas Sanguis ex ramis minoribus aſſurgit paulatim in majores, partim impulſu Sanguini à Corde & Arteriis communicato; partim Venarum ipſarum motu periſtaltico; partim Sanguinis, mediante carnosâ magis Venæ Cavæ, ubi Cordis auriculæ dextrę adunatur, fabricâ, in Cordis auriculam dictam propulſione, atque hinc conſequente aliquo in Cavâ venâ ſpatio, appellenti Sanguini locum faciente.

In dextrũ Cordis Ventriculum Et hinc per pulmonẽ in ſiniſtrũ. XXI. Propulſus in dextram Cordis auriculam Sanguis, motu ejuſdem animali ſenſibiliter ipſam contrahente & coarctante expellitur denuò in dextrum Cordis Ventriculum.

XXII. Ex dextro Cordis Ventriculo in Arteriam, hinc & venam Pulmonalem, atque ſiniſtram Cordis Auriculam, tandemque in ſiniſtrum Cordis Ventriculum ſimilibus de cauſis transfertur ſanguis.

Sanguis mobilior fit ab Igne Cordis, & movetur à partibus continētib°. XXIII. Adeò ut ab Innato quidem Cordis Igne mobilior reddatur Sanguis accenſus & rarefactus; moveatur tamen & propellatur imprimis à partibus ipſum continentibus.

Inſervit ſanguinis circulatio 1. Igni Cordis nutriendo, 2. Vitæ ſuſtentandæ. XXIV. Inſervit hæc Sanguinis Circulatio vitæ naturali conſervandæ, 1. dum continuò allabente ad Cor pabulo laudabili in ardore ſuo permanet Ignis Cordis internus & Innatus, vitæ fons, & Animæ forſan, corporiſque Vinculum primarium,

XXV. 2. Dum accenſo, ſicque Vitali facto in

in Cordis Ventriculis Sanguine, eodemque quaquaversum in omnes corporis partes disperso in vitâ conservantur singulæ:subsequente aliàs impeditum Sanguinis arteriosi, hoc est, Vitalis ad partes quasvis transitum earundem internecione ac interitu morticino.

Nũ Ignis Cordis integer permaneat in sua actione.

XXVI. Ut scitu digna, sic cognitu difficilis quæstio hîc occurrit agitanda. An nempe credibile sit, fieri posse, ut Ignis Cordis internus refluentem continuò cum Lympha, Chyloque Sanguinem accendat, & nihilominus integer permaneat, nec inde pereat?

XXVII. Quamvis autem effectûs hujus mirabilis nulla reddi posset ratio, idcirco tamen pro incredibili, aut impossibili, adeóq; falso habendus non esset: Nam, præterquam quòd Sanguis omnis è Corde effluens calidior deprehendatur venoso, atque eo ipso arguatur in ipso Corde calorem illum majorem nactus Sanguis, potest insuper possibilitas illius effectus & affectionis simili alio huic simillimo illustrari exemplo, postquam accensæ lampadis aut candelæ flamma innumeras alias lampades aut candelas accendet ac inflammabit, nec tamen minùs ardere perseverabit ipsa, uti quotidiano Visus constat testimonio; cui cur cedere debeat in pari negotio Caloris sensus idem de Cordis Igne testimonium ferens, non videmus, nec assequimur.

Pulsus quid?

XXVIII. Quemadmodum in Sanguine, sic & in Corde, Arteriisque notabilis occurrit Motus, *Pulsus* nomine apud Medicos celebris; quapropter eundem quoque huc facientem paucis putamus enucleandum.

Constat duplici motu.

XXIX. Constat autem Pulsus gemino, eoque alternante Arteriarum & Cordis motu, Dilatatione puta & Contractione.

Quando Cor atq; arteriæ dilatẽtur

XXX. *Dilatari* dicitur Cor, quando ejus Ventriculi ampliantur, & parietes foras expanduntur; Arteriæ verò, quando ipsæ magis explicantur & distenduntur.

Quando contrahantur.

XXXI. *Contrahi* è contrà dicitur Cor, quando ejus Ventriculi coarctantur, & parietes ad sese propiùs accedunt; Arteriæ verò, quando illæ magis complicantur & angustantur.

Causa dilatationis Cordis

XXXII. Dilatari diximus in superioribus Cor à Sanguine in ejus Ventriculis ab interno ejusdem Igne rarefacto.

Causa ejus contractionis.

XXXIII. Contrahi verò à Spiritibus animalibus parenchyma ipsius musculosum animali motu cientibus.

Causa dilatationis arteriarum.

XXXIV. Dilatantur Arteriæ à Sanguine è Cordis Ventriculis in ipsas propulso.

Causa contractionis earum.

XXXV. Contrahuntur eædem Arteriæ motu ipsarum peristaltico.

Contractionem & dilatationem Cordis & Arteriarum non simul fieri.

XXXVI. Hæc si vera sunt, uti vera esse putamus, utique non contrahentur simul, non dilatabuntur simul Cordis Ventriculi & Arteriæ; verùm dilatabuntur Arteriæ, quando & quoniam contrahuntur Cordis ventriculi, effunditurque in ipsas Sanguis; contrahentur autem vicissim Arteriæ, quando desinet Cordis Ventriculorum contractio ob sanguinem ex auriculis in ipsos recens propulsum, & ab interno Cordis igne rarescentem: quod insuper binorum Sensuum, Visûs & Tactûs confirmatur testimonio.

XXXVII. Cùm autem Practicis utilis sit ac necessaria verarum Cordis, Arteriarumque Dilatationis & Contractionis causarũ cognitio; & Arteriarum imprimis in earundem Dilatatione Tactum ictu ferientium soleat explorari à medicis Pulsus; ac quinq; circa ipsum occurrant observabilia, à quibus totuplices deducuntur absolutæ Pulsuum differentiæ; libet singularum causas, veras nobis visas, ordine proponere.

Quinque circa Pulsum observãda.

XXXVIII. Nam 1. ratione *Moventis*, hoc est, Causæ expandentis Arterias, distinguitur Pulsus in *Robustum* sive *Validum*, & *Debilem* sive *Languidum*; à Spirituum animalium ad Cordis musculos Motorum & potenter vel languidè ipsius parenchyma contrahentium copiâ vel paucitate omninò deducendum, non item à Sanguinis rarefactione varia, cùm hæc æqualiter ac lentè assurgat, neutiquam cum impetu, qui tamen & in Pulsu naturali, & præsertim in præternaturali Cordis Palpitatione convulsivâ existit manifestus.

1. Ejus robur & debilitas.

XXXIX. 2. Pro *Spatii* in unaquaque Arteriæ expansione occupati amplitudine diversa distinguitur Pulsus in *Magnum* & *Parvum*; à Sanguinis rarefactione majore vel minore, & quidem pro ipsius Sanguinis ad rarescendum dispositione variâ pendentem.

2. Magnitudo & parvitas.

XL. *Sanguinem ad magis & amplius rarescendum disponit Spiritus acidus mediocris, partes ipsius pingues vel oleosas blandè coagulans,* & ut interno *Igni Cordis diutius resistat,* ac idcirco ampliùs explicetur, efficiens.

Harum causæ.

XLI. 3. Ratione *temporis in unaquaque dilatatione* consumpti distinguitur, *Pulsus* in *Celerem* & *Tardum*; à Spirituum animalium concitatiore aut segniore affluxu pendentem, atq; irritationem magis, minúsve urgentem consequentem.

3. Celeritas & Tarditas

XLII. 4. Pro *temporis in pluribus dilatationibus* sive pulsationibus observabilis *mensurâ* distinguitur Pulsus in *Frequentem*, *sive Crebrum* & *Rarum*; à Sanguinis incendio & rarefactione promptiore aut lentiore procedentem.

4. Frequẽtia & raritas.

XLIII. Promptiùs autem inceditur & rarefit Sanguis ob salis lixiviosi oleo & spiritu volatili turgentis, hoc est, Bilis copiam ipsi admistam; lentiùs verò, ob ejusdem paucitatem.

Earum causa.

XLIV. 5. *Qualitatis tactilis* in arteriâ tangendâ observabilis ratione distinguitur Pulsus in *Durum* & *Mollem*; ab Arteriæ rigiditate ac tensione vel laxitate pendentem.

5. Durities & Mollities

ADDITAMENTUM.

XLV. Plerorumque Opinionem Thesi VI. sequutus, dixi ab Igne Cordis interno accendi & rarefieri *Sanguinem*, sicq; promoveri *arctiorem partium ejus singularum inter se permistionẽ*; nunc verò, postquam multiplicem Sanguinis tam variis liquoribus, *Spiritibus Animalibus*, *Lympha, Saliva, Succo Pancreatico, Bili, Semini, &c.* materiam subministrantis Usum examinavi exactiùs, censeo *laxam duntaxat* minimé que arctam, *esse partium Sanguinis in Corde perfecti unionem*. De quâ pluribus alibi.

Partium sanguinis unio laxa.

XLVI. Quæ de *Vitali Cordis Igne* (de quo Thesi XXVI. & XXVII.) ejusque *Ortus ac Perennitatis Causis* veris postmodum videor mihi eruisse, omnium judiciis exponentur brevi in II. meâ de *Febribus* Disquisitione.

DISPU-

DISPVT. MEDICARVM IV.

De Spirituum Animalium in Cerebro,Cerebelloque Confectione, per Nervos Distributione, atque Usu Vario.

Uni vel pluribus Veterum non omnia fuisse perspecta.

I. QUandoquidem nullius Visceris functio plenè cognosci potest ignoratâ ejusdẽ fabricâ, mirari subit inter Medicos doctrinæ famâ celebres occurrere aliquos tam absurdos vel iniquos Censores, qui omnia ad Medicinæ perfectionem facientia uni vel pluribus Veterũ perspecta fuisse etiam nunc apertè,palamq; profiteri non erubescant, ipsos licèt falsi arguat Experientia quotidiana; quippe quæ plurima, eaq; ad solidam Sanitatis, Morborumq; notitiam comparandam requisita, ab Antiquorum in Arte Medicâ utut excellentium virorum nemine conscripta, solerti Anatomicorum Recentiorum operâ indies adhuc promit.

Inscitia partium corporis causa hodiernorũ errorum.

II. Et utinam tanta foret nostri in re Anatomicâ præ cæteris superioribus omnibus fœlicis sæculi ulterior fœlicitas, ut tandem aliquando innotesceret nobis omnium & singularum corpus humanum absolventium partium perfecta structura & natura; quò faciliùs ad functionum in singulis ac per singulas fieri solitarum essentiam intimam penetrare daretur: Hujus namque defectu aberramus omnes plùs minùs à Vero; quinimò asseveramus non rarò nimis audacter multa, quæ si non planè falsa, ficta saltem, adeòque falsitatis suspecta esse propria cujusque dictat & urget ardens Conscientia.

Ex ignorantia fabricæ cerebri variæ opiniones.

III. Si alicubi, certè in accuratâ Cerebri, Cerebellique fabricâ investigandâ, eruendâ, describendaq; negligentiores aut infœliciores saltem fuere hactenus Anatomici; laboris molesti dicamne impatientes,an intricatis hîc passim minutiis ad votum extricandis impares? Unde quid mirum, si de partis primariæ plùs satis visui nostro in multis se subducentis functione in varias itum sit opiniones, suspiciones,fictionesve?

Ejus Anatomiæ difficultas.

IV. Utique ignoscimus libenter omnibus & singulis in partis hujus nobilis explicatione fatiscentibus; quò & nobis qui in ejusdem illustratione per annos plures viginti non parùm operæ pro re natâ consumpsimus, ignoscatur pariter,si successus necdum responderit nostræ, nedum aliorum forsan expectationi, & animæ super hâc re multiplici vexationi.

Conabimur tamen quibusvis Veritatis Studiosis, nobisque corporis, mentisve dotibus præstantioribus, aut aliàs instrumentorum aptiorum inventione fortunatioribus in Cerebri pervestigatione viam denuò sternere faciliorem; idque omnia, quæ ex variis, humani præsertim Cerebri sectionibus nobis observare dedit summus ejusdem Opifex, quæque præsenti negotio inservitura obliviosa suggeret Memoria, proponendo,exponendoque,quantum licebit,& fideliter, & breviter, & dilucidè.

Cerebri substantia.

VI. *Cerebri, Cerebellique substantia*, ut hinc exordium faciamus, mollis est, cohærens, extensiva, subpinguis, atque ideò pinguium ad instar liquescens potiùs, quàm Lienosi parenchymatis modo diffluens; minimè verò Glandularum plerarumque ritu firma, solida, & æquali vel inæquali duritie consistens.

Ejus continuatio cum Medullâ Spinali. Quid sit cerebri Pons. Corpus Callosum.

VII. *Continuatur Cerebrum Spinali Medullæ*; cujus *Radices* subit quasi & *semi-amplectitur*, illisque adunatur *Cerebellum* parte sui centrosâ; quam omnibus suo secandi modo inversis, ob aliquam tunc cum ponte similitudinem, *Pontem* nominavit *Varolius*.

VIII. A binis Medullæ Spinalis Radicibus assurgens utrinq; *Cerebrum per Corpus Callosum coalescit,continuaturve* in sui medio,moxque iterum ad verticem ascensurum secedit ab invicem intercurrente *Crassæ Meningis Falce*; dum utrobique parte sui reliquâ explicatur quaquaversum, imprimis autem retrorsum, ut & extrorsum, donec tandem introrsum contortum & sursum sensim in tenuem Limbum definens & ad radicem suam denuò accedens,ipsam undique ferè complectatur; atque simul in latere utroque *Cavitatem*, sive *Ventriculum* formet.

Falx.

Ventriculi. Extima superficies. Anfractus. Fissura.

IX. Hujus *Cerebri extima superficies* omnis per *Anfractus*, intestinorum tenuium convolutionibus quodammodo similes, ubique satis profundè discriminatur, atque imprimis per notabilem *Fissuram* sive *Hiatum*, ad Oculorum radices occipientem, ac secundum Tempora supra, nec ultra Medullæ Radices retrorsum pergentem, atque Cerebrum utrinque in superiorem quidem partem grandiorem, inferiorem verò minorem dirimentem;cum comitantibus totam Fissuræ profunditatem & productionem Anfractibus, imò ipsam quoque radicis partem supremam minorum Anfractuum rudimentis.

Tenuis Meninx.

X. Extremam hanc Anfractibus flexuosam, ut & intimam æqualem ac ventriculos conformantem Cerebri superficiem investit ubique *Tenuis Meninx*; infinitis *Arteriarum Carotidum* per anfractus omnes atque imprimis per dictam Fissuram ramis majoribus distributarum propaginibus capillaribus conspersa & comitata.

Lateralium Cerebri Ventriculorũ Formatio & progressus.

XI. Horum *Lateralium Cerebri Ventriculorum Formationem & progressum* si quis proinde nosse desideret, respondemus, *Non esse Ventres in ipsa Cerebri substantiâ medullari excavatos*; verùm *ex Cerebro circa suas radices contortuplicato concinnè concavatas Concamerationes*;atque suum à parte anteriore & inferiore, ubi tenuis Carotidis Arteriæ ramus Plexui Choroidi inseritur, initium capientes, hinc sensim retrorsum, mox sursum, deinde antrorsum circa utramq; Spinalis Medullæ Radicem *Falcatim* procedentes, donec sub *Corpore Calloso in Septum* non tam lucidum, quàm *pellucidum attenuato* & ad Radices usque deorsum expanso utrinque per foramen rotundum, an ovale, coëant ad Infundibuli partem supremam & ampliorem; licet aliquantò ulteriùs progrediantur adhuc iidem antrorsum.

Plexûs Choroidis origo, cõstitutio, & progressus.

XII. *Plexus Choroides* in Ventriculi lateralis prædicto exortu suam utrinque videtur habere originem, plurimis, nec nisi in Ægris ferè observabilibus *Glandulis tenui Membranâ & Arteriolis* multis simul contextis constans, & ubi *Medullæ Radicibus per Limbum connectitur undiq; complicatâ Cerebri substantiâ*, iisdem ibidem applicatus & per tenuissimas fibrillas vel canaliculos, ut & arteriolas conjunctùs, donec sub

præfato Septo pellucido retrorſum inter contiguum & fortè paſſim utrique Radici eodem in loco ſibi adunatæ connexum, *nec ullam Cavitatem aut Ventriculum ibi formantem Fornicem*, Calloſi corporis propaginem, magis expanſus perveniat ad *Pinealem Glandulam*; cui, ut & vicinis partibus ita colligatur, ut ſine ſectione aut ruptione, hoc eſt, vi divelli nequeat ab illis.

Corporis Calloſi Hiatus Septum pellucidũ dividens.

XIII. *Corpus Calloſum*, ubi in Septum pellucidum incipit attenuari, *Hiatum* habere, ipſum etiam Septum quamvis tenuiſſimum in partes duas nonnunquam dirimentem, cum admiratione ante annum caſu obſervavimus, & Spectatoribus noſtris demonſtravimus jam aliquoties.

Arteriarũ Carotidum conſtitutio & progreſſus.

XIV. Conſideratione dignum eſt, *Carotides Arterias* Cerebro Sanguinem afferentes (idem accidit *Cervicalibus* ad Cerebellum tendentibus) ubi Meningem craſſam penetrant, *alteram deponere tunicam*; & tales maximâ ſui parte cum Meninge tenui per Cerebri Fiſſuram & Anfractus omnes diſtributas univerſæ *Ipſius ſuperficiei Capillares Surculos innumeros* largiri antequam perveniant ad ſinus, in quos tandem inferuntur, ſeque exonerant. Quarum per ſuperficiem decurrentium arteriarum reſpectu paucæ ſunt & parvæ, quæ ipſam Cerebri Subſtantiam pertranſeunt Medullarem.

Venas in Cerebro Arterias non comitari.

XV. Sed nec hoc minùs videtur notabile, quòd, ſicut in cæteris Viſceribus omnibus (uno inſuper excepto Hepate, cui planè contrarium evenit) *non item in Cerebero ac Cerebello Arterias comitentur Venæ*, unà cum illis in totidem ferè diſtributiones divaricandæ, verùm aut nullæ, aut perpaucæ ſaltem percipiantur ex amplis Meningis craſſæ Sinibus, Venis Jugularibus continuatis, ad ipſum Cerebrum delatæ.

Cerebri ſubſtãtiæ color.

XVI. Ubi nec hoc prætereundum, partem Cerebri anfractibus inciſam, adeóque maximè extimam coloris eſſe obſcurioris, & album pauco rubore dilutum mentientis, dum interior impensè albet.

XVII. Examen quoque meretur concluſa in Radicum albicantium medio *Subſtantia colore ſubcarneo imbuta*, quæque in Cerebro teneriori & molliori non ita difficulter aliquâ ſui parte ſeparari poteſt à reliquâ ipſam complectente parte albicantiore.

Capillares Arteriolas per Cerebri Subſtantiam deferri.

XVIII. Plurimas Capillares arteriolas per ipſam Cerebri quoque & Radicum Subſtantiam deferri confirmat, præter alia documenta, inflata per tubulum immiſſum Arteria Carotis Sanguinem in illas propellens, ac innumerabilibus punctis cruentis diſſectam ſubſtantiam inficiens.

Infundibulum & Glãdula pituitaria.

XIX. In utriuſque Lateralis Ventriculi concurſu ſub Septo pellucido ſpectatur *Infundibulum* ſenſim coarctatum, *Pituitariæ Glandulæ* connexum, & colore obſcuriore atque carneo tinctum.

Medius Cerebri Ventriculus.

XX. Inter utramque Spinalis Medullæ radicem, ſuperiore & inferiore ſui parte coaleſcentem, *Ductus* reperitur à prædicto Infundibulo retrorſum vergens, pro *Tertio* ſive *Medio Cerebri ventriculo* habendus omninò.

Canalis.

XXI. Ab hoc Tertio inter coadunatas Spinalis Medullæ Radices conformato Ventriculo ſub *Ponte noſtro*, *Teſtibus* & *Natibus* in quatuor ipſius extremis eminentibus ornato, *Canalis* vel *Aquæ-ductus* eſt verſus Quartum Cerebelli Ventriculum.

Glãdula Pinealis

XXII. In hujus autem Pontis extremitate anteriore ultra binos Teſtes ſita eſt *extra Ventriculos omnes Glandula Pinealis*, utrique Spinalis Medullæ Radici parte ſui latiore *Nervulo*, nerveove funiculo utrinque conjuncta, dum tenuior & acuminata inter teſtes retrorſum extenſa & Choroidi Plexui, Quartoque ſive Brevi craſſæ Meningis Sinui connectitur tam firmiter, ut cum labore, veniat ſeparanda, & inflato per tubulum hoc Sinu cum annexis & adjacentibus partibus agitetur ſimul tota.

Alveus:

XXIII. Inter mox enarratum Pontem noſtrum & Quartum in Cerebello latitantem Ventriculum alius *Canalis* reperitur, *Alveus* nominandus, ex coalitis Medullæ Spinalis radicibus formatus, ac tenui membranâ ipſis ſuperextensâ concameratus.

Cerebelli conſtitutio & color.

XXIV. Uti ſola duntaxat Cerebri ſuperficies per grandiores diſtinguitur Anfractus, ſic *Cerebelli maſſa* penè omnis, quæ diſſecta ſpectaculo amœno frondes arborum repræſentat, diſcriminatur altiſſimè in *Lamellas* innumeras; parte quidem illarum internâ, mediâque albicante, externâ verò albicantem ambiente obſcuriore; ſingularum Lamellarum diſcrimen adjuvante *tenui Meninge* ipſas inveſtiente; comitantibus eandem infinitis *Arteriarum Cervicalium* ramuſculis capillaribus.

Quartus Cerebelli ventriculus.

XXV. *Ventriculum quartum* dictum conſtituunt partes *Cerebelli* à ſuis *Radicibus*, *Variolanum Pontem formantibus*, prodeuntes & poſt frondoſas ſui explicationes ad Spinalis Medullæ Radices, ubi ex *Alveo* prænominato in *Calamum Scriptorium* ſenſim coarctantur, complicatæ; unde nec hunc quoque Ventriculum pro Cavitate in Cerebelli ſubſtantiâ conſiſtente haberi poſſe patet.

Calamus Scriptorius.

XXVI. Definunt maximâ ſui parte Arteriæ Cervicales Cerebello dicatæ in *Sinum Quartum*, Cerebro, Cerebelloq; intermedium, & omnium vulgò celebratorum minimum ac breviſſimum.

Spirituũ Animalium Cõfectio.

XXVII. Atque ex hâc in plurimis adhuc mancâ Cerebri, Cerebellique autopſiæ Anatomicæ debitâ deſcriptione noſtras, intactis alienis, de Spirituum Animalium Confectione, hinc & Diſtributione, atque Uſu Suſpiciones magis deducemus, quàm Opiniones.

Ex ſanguine ad Cerebrũ & Cerebellum aſcendẽte, ea nutriri, & Spiritus Animales elaborari.

XXVIII. Suſpicamur ergo 1. *Sanguinem* à Corde per Arterias Carotides ac Cervicales ſurſum appellentem, partim tranſire *in ipſam medullarem Cerebri Cerebellique ſubſtantiam*, *ad eorundem Vivificationem atque Nutritionem*; partim *ſecundùm ipſorum ſuperficiem* deduci per ramos ipſarum capillares *ad Spirituum Animalium elaborationem*. Arteriæ namque Cerebri ac Cerebelli duntaxat, uti ſuperiùs dictum, non item ullius alius in corpore Viſceris, ſuperficiem perreptantes innumeræ, in publicum, non privatum uſum ita ſe ſuperficie tenus diſtribui demonſtrant.

Pars ſanguinis ſpirituoſa, quomodo liberetur à parte ſui aquoſa.

XXIX. Suſpicamur præterea *per Capillarium Arteriolarum Poros* penetrare *partem Sanguinis* maximè *Spirituoſam in* Cerebri Cerebellique *Corticem cinereum*, *hinc in mediam ſubſtantiam*

ſtantiam albicantem; atque in hoc tranſitu *liberari parte ſui Aqueâ*, penitiſſimè ipſi adhærente; non abſimili modo illi, quo per Spongiam oleo imbutam, Cerebri medullæ ſubpingui hactenus, conſimilem, ſecernitur, ſeparatur, vel, uti loqui ſolent Chymici, rectificatur à ſuo phlegmate Spiritus Vini puriſſimus, Spiritui Animali naturâ ſuâ proximè accedens, quod vel ex hujus per illum aut aliàs volatilem quemvis reſtauratione evincitur.

Spiritus Animalis ſpiritui Vini ſimilis.

Animalem Spiritum ad partes Corporis per nervos partim deferri.

XXX. Hunc *Spiritum Animalem* præ cæteris Corporis Contenti partibus omnibus ſimpliciſſimum & puriſſimum ſuſpicamur. 2. partim *pergere continuò per univerſos Corporis Nervos* ad ſingulas ejuſdem Partes; quod ex punctis, diſſectis, aliáſve malè affectis (uti in oris torturâ) Nervis deducitur commodè: partim, ubi copioſior producitur minuſve conſumitur, *coacervari* præterea *per univerſam Cerebri, Cerebellique ſubſtantiam*, nondum in Nervos protenſam, eamque adimplendo quodammodo expandere; & primò quidem ad functiones animales omnes alacriorem quemvis reddere, uti poſt Vini generoſi moderatum uſum, corporis quietem, ſomnumque naturalem fieri obſervamus; ubi autem magis adhuc exſuperat, caput etiam gravare, uti Vino potentiore leviter captis, nondum tamen ebriis, accidere videmus; donec ipſo rurſus in variis, quibus inſervire ſolet, functionibus imminuto levetur novo caput onere; quemadmodùm contrà eundem nimis exhauſtum, præter inexplicabilem capitis inanitatem, conſequi ſolet corporis languor, non priùs recedens, quàm aſſumpto conveniente alimento, ſpirituoſo præſertim, & conceſſa defatigato Corpori requie ſimul obrepat ſuavis ſomnus, ſicque recreetur denuò miſellus, & in ſingulas horas, imò quævis momenta mutabilis homo.

Partim in Cerebro ac Cerebello coacervari & in quem uſum.

Spiritum Animalem non in totum abſumi; ſed in Lympham mutari.

XXXI. Suſpicamur 3. *Spiritum Animalem* quaquaverſum per Nervos tranſlatum, *non tamen in variis ſuis Uſibus mox in totum abſumi, aut in auras evaneſcere; aſt in vaſa Lymphatica bonâ ſui parte tranſmeare*, ac per ipſa ſub *Lymphæ* nomine *remeare* ad Sanguinem à Cerebro & Cerebello per Sinus in Jugulares Venas refluentem, utpote parte ſui Spirituoſâ plurimùm deſtitutum.

Cur Lacteaτhoracica Venæ Axillari implãtetur.

XXXII. Eandem ob cauſam ſuſpicamur 4. *Lacteam Thoracicam implantari in Axillarem vel Iugularem Venam ſiniſtram*; quò videlicet præter Spiritus Animales per Vaſa Lymphatica undique ad ipſam recurrentes, Chylus Spiritu volatili abundans communicetur eidem *Sanguini Spiritu ſuo*, uti dictum, *maximâ ex parte privato.*

Sãguinis parte Aquoſiore cõcreſcere in liquorẽ, cujus varii effectus.

XXXIII. Suſpicamur 5. *Partem Sanguinis Aquoſiorem*, atque à ſpirituoſâ in Cerebri ſuperficie noviſſimè ſecretam cum ſervatâ aliquâ ejuſdem portione *ſub tenui Meninge coagulari in Liquorem*; qui ſenſim *ad Ventriculos*, hinc per *Infundibulum ad Glandulam Pituitariam* tendat ſecundum naturam; dumque *pars* ejus *fluidior* pedetentim *diſtillat ad Vvulam*, ut blandè *irriget Fauces, Laringem, atque Gulam*, concreſcere partem ejuſdem *viſcidiorem in Mucum* per *Nares* & quandoque per *Os* quoque *excernendum*: Quoties autem major Aquæ copia producitur præter naturam, uti non raro in multis Ægris etiam ſub ipſa tenui Meninge adhuc hærens obſervatur, toties eandem aut in Cerebro ſtagnantem, aut in Nares, Fauces, Parteſve Inferiores ſecundum Medullæ Spinalis ductum delabentem varios, & quandoque graves, imò lethales excitare affectus.

In Plexu Choroidis Glãdulis liquorem aliquem fieri.

XXXIV. Suſpicamur 6. Aliquid ex *Sanguine* & fortè aliunde quoque admiſſum in *Plexu Choroidis Glandulis* ampliùs in *Liquorem* aliquem elaborari; quamvis in quem Uſum necdum valeamus hariolari.

In Glandula Pineali Humorẽ præparari.

XXXV. Suſpicamur etiam 7. in *Glandulâ Pineali* quendam *Humorem* præparari: qualis autem is ſit, quemve Uſum habeat, dubitamus valde.

Spiritus Animalium uſus 1. in Senſibus externis.

XXXVI. Inſerviunt autem *Spiritus Animales* 1. *Senſibus externis*, per Nervos ad ipſorum organa delati & ſponte, & voluntariè; quoties ſcilicet Objectum aliquod externum conſiderat & expendit Anima attentiùs & avidiùs.

2. In Senſibus internis.

XXXVII. Inſerviunt iidem Spiritus Animales in ipſo Cerebro hærentes 2. *Senſibus Internis, Imaginationi, Ratiocinationi, Iudicio ac Recordationi*: uti partim ex tenſo, quaſi in acri, vehementique ipſorum actione Cerebro, partim ex corporis languore profundas & protractas Meditationes conſequente apparet.

3. In affectibus Corpori communicandis.

XXXVII. Inſervire 3. videntur Animales Spiritus *Animi motibus & affectibus Corpori communicandis*; neque enim aliquid tam ſimplex, tam purum, tam ſubtile, tam æquale, tamque proinde Animæ paſſionibus Corpori, ac viciſſim Corporis affectionibus Animæ communicandis aptum reperitur in Naturâ, multò minùs in Homine, quàm Spiritus Volatilis, qualem Animalem eſſe jam docuimus.

4. In Motu Animali.

XXXIX. Inſerviunt 4. Spiritus Animales *Motui Animali*, per fibras muſculorum, ut & *Motui* Canalium, Cavitatum, & Vaſorum omnium *Periſtaltico*, itidem per ipſorum fibras circulares abſolvendo.

5. In variis contentorũ in corpore alterationibus.

XL. Suſpicamur denique 5. Inſervire Spiritus Animales *Variis Contentorum in corpore Alterationibus perficiendis*; uti hoc vel ex unicâ ſeminis effuſione copioſâ cæteras functiones Animales dictas debilitante comprobari videtur. Sed de his alio tempore, ſi Deus volet, agemus pluribus.

DISPVT. MEDICARVM V.

De Lienis & Glandularum Vſu.

Cognitio functionum læſarum quàm neceſſaria & quid ad eam requiratur Anatomiæ utilitas.

I. NEmo unquàm ex arte faciet Medicinam, qui functionum quarumvis læſarum cauſas proximas & remotiores non cognoverit.

II. Cognoſcet illas nemo, qui partes, in quibus, & cauſas omnes, à quibus ſecundùm naturam ſingulæ functiones fiunt, non præcognoverit.

III. Hæc omnia præcognoſcet nemo, qui Anatomes imperitus, ac proinde contemptor, ex ſui, alteriuſve quantivis etiam hominis cerebri figmentis Corporis humani fabricam molitur,

molitur, & nugatur.

Ex ejus neglectu variæ opiniones

IV. Hanc Anatomes in socordibus imperitiam, hunc ejusdem in delicatulis neglectum, & in nasutulis contemptum consequuntur tam multifariæ, tam à rei veritate alienæ, tam ægris sæpenumero noxiæ de Viscerum plerorumque Usu Opiniones.

De Lienis Usu sententiæ ex ejus Anatomè confutantur.

V. Assertionem hanc nostram confirmant inter alia plurimæ de *Lienis Usu* Veterum, Recentiorumque Sententiæ, ac accuratum Visceris hujus nobilis examen Anatomicum, tanquam ad splendidum Solis fulgentis lumen sponte ac ita disparentes, ut confutatione haud videantur indigere ulteriori.

VI. Sufficiet idcirco nobis ex Anatome patentem Visceris hujus præstantissimi cum aliis corporis partibus per vasa communionem & communicationem, aliaque pauca hic attingere, ut prætermissâ erronearum de ejus Usu Opinionum exagitatione ac refutatione, nostras de vero Ipsius Usu deducamus & explicemus cogitationes.

Lienem variissimè offendi,

VII. In *Cadaverum humanorum ex variis morborum generibus defunctorum* longè ultra centum à nobis dissectorum examine atque observatione valdè sumus mirati *nullum viscus*, si Cor excipias musculosum, *minus offendi labefactum ipso Liene; etiam in affectibus melancholicis* perperam Lieni malè habenti vulgò adscriptis.

& admodum variare

VIII. Sumus insuper multùm mirati *nullum viscus observari, quoad magnitudinem & figuram, magis variare eodem ipso Liene.*

Ejus substantia.

IX. Cæterum *substantia ipsius* præ viscerum reliquorum omnium substantiâ est *longe tenerrima, solubilis & à vasis suis facilè diffluens*; adeoque placentæ Vterinæ eatenus planè consimilis.

Communicatio.

X. Per vasa sua *communicat Lien* cum variis partibus, & quidem 1. *per Arterias cum Corde*, à quo reliquarum universi corporis partium more Sanguinem accipit perfectum.

XI. 2. *Per nervos cum Cerebro*, à quo Spiritus obtinet Animales.

XII. 3. *Per Venas cum Hepate*, ad quod ramum suum Splenicum, hinc Venam Portæ Sanguinem deponit ac mittit copiosum.

XIII. 4. *Per Vasa Lymphatica cum communi ipsis & Lacteis Trunco*, in quem suam exonerat Lympham.

XIV. Non meminimus aliud præterea ab ullo Anatomicorum observatum, demonstratumque Vas, per quod Lieni cum aliis partibus sit vel minimum commercium.

Quæ de Vase brevi adferuntur esse commentum.

Sãguinis circulationem ab Autore in Acad. Lugd. Bat. esse introductam.

XV. Quicquid enim de *Vase Brevi* tanto cum apparatu, pompâ, strepitu, & ridiculò imperitorum applausu in Theatris Anatomicis, aut alibi proferri solet à multis, id omne commentum aut somnium esse jam ante annos viginti sæpiùs evicimus, cùm ad Circularem Sanguinis motum, à Nobis, primùm (absit dicto invidia) in hanc Academiam tunc introductum, atque præsentibus nonnunquam, quos honoris causâ nominamus, *D. Adolpho Vorstio, Medicinæ Professore Primario & Academiæ impræsentiarum Rectore Magnifico, Præceptore olim nostro, nunc Collegâ Venerando*; ut & *Ioanne VValæo, Antecessore nostro Solertissimo, & tanti candoris Viro*, ut paulò postquam hunc Sanguinis motum *Harvejanum* publicè satis acriter impugnasset, experimentorum à nobis factorum evidentiâ victus & captus eundem pari zelo & fervore propugnaret: His, inquam, aliisque Viris Honoratis & Veritatis amantibus præsentibus, concurrente magnâ Studiosorum catervâ, ad circularem illum Sanguinis motum frequenter à nobis in Horto Academico & alibi ad oculum demonstratum evertendum inter alia cùm hoc quoque ex fictitio Vase brevi petitum, ac plerisque Herculeum visum produceretur & urgeretur argumentum, id verè ficulneum & stramineum esse Anatomicâ Splenici rami tam ad Ventriculum, quàm ad Lienem divaricati demonstratione & ligaturâ ostendimus.

Lienis Usus Sãguinis plusquã perfectio.

XVI. Quapropter jam tunc suspicati sumus, & nunc planè opinamur, postquam nullum vas (quale observatur uterque Ureter Urinam deferens à Renibus ad Vesicam Urinariam) reperitur, quod secretum in Liene Liquorem qualemcunque, tanquam inutile corpori recrementum ad partem aliquam externam, per quam vel continuò, vel per intervalla in totum è corpore excludatur ac eliminetur, transportare queat: verùm, *Venæ duntaxat & Vasa occurrant Lymphatica, per quæ, quicquid ex Liene effertur, possit deferri*; & Venæ quidem contentum in se Sanguinem propellant in Venam Portæ & consequenter in ipsum Hepar; Lymphatica verò Vasa Lympham suam in prædictum Truncum, Ductumve communem effundant: Ea propter, inquam, opinamur, *Quicquid à Liene prodit, Sanguinis commisceri massæ*; ac proinde nullum in Liene secerni inutile, noxiumve corpori Excrementum; verùm *Sanguinem in Corde jam perfectum*, ac copiosè ad *Lienem* delatum, *amplius in Ipso elaborari, & quodammodo plusquam perfici*, adeò ut *Fermenti* cujusdam *Sanguinei*, aut *Tincturæ* (cum Chymicis si loqui libeat) induat ibidem naturam, cujus interventu faciliùs & celeriùs in Sanguinem abeat Chylus.

Huic etiam confert Sp. Animalis.

XVII. Huic Sanguinis exaltationi Splenicæ promovendæ non parum conferre *Spiritum Animalem* nemo ibit facilè inficias, qui per Chymiam edoctus fuerit, *Omnia Fixa unius Spiritus Volatilis ope reddi Volatilia*; & *Ex Fixi Volatilisatione, hinc Volatilis Fixatione manare* multis inauditas vel incredibiles, *veras* tamen *Mutationum mirabilium Tincturas.*

XVIII. Arbitramur ergò *Sanguinem à Corde per Arterias ad Lienem delatum ibidem Spiritibus Animalibus continuò eodem confluentibus commixtum, magis magisque cum ipsis permisceri & digeri, atque sic in Tincturæ aut Fermenti Sanguinei essentiam exaltari & plus quàm perfici.*

XIX. Interim non irascimur Adversariis nostris, qui jam pridem ob Splenis causam sæpius cum affectu dictam, imposito nobis *Patroni Lienis* titulo, eo ipso non tam offenderunt nos, quàm præter suam mentem condecorarunt. Laudem namque nos meruisse putamus, si Usum eruimus & proposuimus verum & laudabilem Visceris laudabilis, à multis licet & olim & nunc nullâ tamen suâ culpâ contempti.

XX.

In affectib⁹ Melancholicis Lienẽ non esse malè consultum.

XX. Præter memoratam Lienis fabricam folius Anatomes operâ detectam & eximium ejusdem Usum retegentem; idem illud Corpori utilissimum Viscus ab Inexpertorum calumniis liberat eadem Dissectio (quod nos adhuc addere oportet, quamvis ob toties laudatam hîc Anatomen Ilia fortè rumpantur Momis) dum in Affectibus melancholicis, etiam diuturnis, & post multorum annorum vexationem ad mortem usque ægros comitantibus, in Cadaverum plurimorum perscrutatione innoxium & plerumque præ cæteris Visceribus fatis sanum nobis manifestavit Lienem, non inflatum, non induratum, non obstructum.

XXI. Hoc, ut seriò, considerent, ac per Stultorum æquè, ac Sapientum Magistram, Experientiam, tandem aliquando sapere discant; quotquot hactenus antecedentium in errore versantium gregem sunt secuti, Practicos hortamur & obtestamur ad unum omnes, quo nobiscum eximii hujus Visceris præstantiam expiscentur, atque illam ubi agnoverint, in suorum ægrorum commodum praxin Medicam in quibusdam emendent aut saltem reforment, ac errare desinant.

In Glandularũ usu error.

XXII. Si in vero Lienis Usu assignando à vero aberratum est hactenus à plerisque, utique in Glandularum Usu designando, determinandoque erratum est adhuc magis.

Păcreaticum & Salivales Duct⁹ ac Vasa Lymphatica unde oriantur.

XXIII. Huic autem crasso, nec diutiùs ferendo errori detegendo facem accendit eadem nunquam pro merito celebrata, Medicisque pernecessaria Anatome, dum primò *Pancreaticum*, hinc & *Salivales Ductus*, Ipsaque *Vasa Lymphatica* ex conglobatis Glandulis omnibus orta vel producta retexit, atque omnibus sedulis Naturæ scrutatoribus in similes Ductus plures ulteriùs inquirendi occasionem præbuit, & inveniendi viam monstravit.

Per illos ductus liquorẽ quendã deferri.

XXIV. Hæc enim omnia suadent & tantùm non persuadent *ex Glandulis omnibus similia originem suam trahere Vasa sive Ductus, atque præparatum in illis Glandulis Liquorem in communem Corpori usum, vel in Os, vel in tenuia Intestina, vel in communem Lactearum Truncum, vel aliò per Illa Vasa deferri.*

Duo Glãdularum genera.

XXV. Observantur autem, ut de Testibus nunc sileam, duo primaria Glandularum genera.

XXVI. Sunt enim aliæ ex variis quasi partibus & minoribus Glandulis conglomeratis & cum aliquâ superficiei suæ inæqualitate conglutinatis exurgentes: quales *Pancreas* existunt & *Thymus*, &c.

XXVII. Aliæ verò æqualem superficiem habentes & ex unâ quasi sibi continuatâ substantiâ conflatæ & conglobatæ observantur; quales *in Mesenterio, & circa Lumbos*, & alibi continentur, Vasisque Lymphaticis donantur.

Glandularum, tertium genus.

XXVIII. His addi potest, cui libuerit, Genus tertium, ab utroque prædicto valdè diversum, *Glandularum Renalium*, aut *Succenturiatorum Renum* nomine quibusdam venientium & notabilem in se cavitatem habentium, atque in Venam proximam secundùm appositam commissuræ valvulam contenta sua affundentium.

Glandularum usus.

XXIX. *Ductus proprii vel Lymphatici in Glandulis*, plerisque saltem, *observati*, & ampliùs observandi, atque *vel in Os, aut Intestina*, vel in *Venas sanguineas* (quod Renalibus Glandulis accidere modò diximus) vel in *Lactearum Venarum Truncum* desinentes, ac præparatum, acceptumque à Glandulis Succum sive Liquorem eò deferentes, satis, superque arguunt non coacervandis excrementis inutilibus aut noxiis, sed *elaborandis humoribus corpori utilibus & necessariis inservire Glandulas omnes.*

Qualis in Glandulis liquor.

XXX. Qualis autem *in Glandulis Liquor*, & *an in omnibus idem* paretur, disquirendum est omninò, quamvis arduum sit aliquid certi hac de re statuere.

Non in omnibus esse simi- lem.

XXXI. Non in Glandulis omnibus similem, verùm aliquo modo saltem dissimilem produci vel inde patere putamus, quòd *nec Glandulæ omnes sibi sunt similes, nec in similem Cavitatem exonerantur.*

Similis in Vasis Lymphaticis.

XXXII. *Similitudinem* autem majorem esse putamus *in Liquore per Vasa Lymphatica ex Glandulis* æqualibus & *Conglobatis* delato.

Peculiaris in Glãdulis renum.

XXXIII. *Peculiarem* autem, ac *sui generis Liquorem in Renalibus Glandulis parari* omninò sumus persuasi.

Saliva & Succ⁹ Păcreaticus, &c. num cõveniant.

XXXIV. An verò *Saliva & succus Pancreaticus, & in cæteris Conglomeratis Glandulis paratus*, hincque excretus *Liquor in plerisque conveniant*, non audemus asseverare, quamvis eò propendeamus.

In Glãdulosis Succis esse similitudinẽ.

XXXV. Suspicamur interim *aliquam in materiâ ad Succi Glandulosi cujusvis præparationem concurrente existere similitudinem.*

Saliva ex quibus componatur.

XXXVI. Vt autem à maximè notâ ex illis Glandularum Liquoribus vel Succis Salivâ examinis nostri capiamus exordium, arbitramur, uti alibi jam innuimus, *esse in Salivâ multum Aquæ, parum Spiritus Volatilis, & minimum Salis lixiviosi cum Olei, Spirituque acidi tantillo mistiι, temperatique.*

Quantũ ad Salivã accedat Succus Pancreatic⁹.

XXXVII. *Salivæ* quamvis *proximè accedere Succum Pancreaticum* suspicemur, id tamen certò asseverare non possumus, postquam illum naturalem nunquam conspeximus, multò minùs examinare potuimus.

Lymphã esse variã.

XXXVIII. *Lympham* quod attinet, suspicamur eandem non unius esse naturæ, verùm *differre* ipsam, *quæ in Glandulis præparatur*, ab illâ *quæ aliàs à partibus cæteris redit.*

Quæ à partibus corporis redit, quid?

XXXIX. Hanc enim suspicamur esse *Spirituum Animalium in suis functionibus non planè consumptorum reliquias magis aquosas*, ad novum corpori usum præstandum per hæc Vasa *refluentes.*

Quæ in Glãdulis præparatur, quid.

XL. Istam verò esse *Liquorem ex sanguinis parte serosiore*, hoc est, Sale lixivioso & Aquâ constante in Glandulis à reliquâ massâ segregatâ *& animali spiritu* ad easdem delato *simul mistis & elaboratis paratum.*

Succus Renalis unde.

XLI. *Succum* denique *in Glandulis Renalibus præparatum* suspicamur produci *ex Sanguine ferè toto ad ipsas affluente, ac cum animali spiritu minùs exactè misto.*

Usus succorũ & liquorum in Glãdulis præparatorum.

XLII. Cui autem bono præparentur illi in Glandulis variis Succi & Liquores, ampliùs despiciendum, neque enim facilè est id decernere.

XLIII. *Salivam* quidem suspicamur I. non

Usus Salivæ 1. Os & Fauces madefacere. non tantùm *Os totum & Fauces madefacere*, verùm continuò deglutitam & Alimentorum reliquiis aliquâ sui parte viscidiore permistam *promovere in Ventriculo Fermenti novi confectionem*.

2. Cibum disponere ad fermentationem XLIV. Eandem suspicamur 2. quando *Cibi* assumuntur, & inter masticandum ipsâ imbuuntur, *præparare eosdem & disponere ad faciliorem sui fermentationem*, cujus ab ipsâ rudimentum quasi accipiunt in Ore.

3. Ejus promovere in Ventriculo fermentationem. XLV. Eandem suspicamur 3. Ubi in Ventriculo jam sunt alimenta assumpta, & continuò deglutitur, *promovere prædictam Alimentorum fermentationem*.

XLVI. An præterea commodi aliquid corpori præstet Saliva, non audemus asserere, quamvis aliquid adhuc præstare suspicemur, de quo aliàs.

Succi Pācreatici Usus. XLVII. *Pancreaticum Succum*, uti Salivæ non planè disparem, sic & aut *Chyli ab alvinis fœcibus secretioni*; aut *ejusdem saltem per Lacteas vectioni servire*, & *Pituitæ multæ in tenuibus Intestinis restibili materiam suppeditare* suspicamur.

Lymphæ Usus. XLVIII. *Lympham in Glandulis genitam, si de acido Spiritu simul participare constaret*, insignem ipsius Usum afferremus; sed ob incertitudinem & dubitationem in aliud tempus differre cogimur.

XLIX. Cæterùm illam & *Sanguini & Chylo faciliùs conjungendis, uniendisque ministrare* suspicamur.

Liquoris in Glandulis Renalibus Usus. L. *Liquorem* denique *in Glandulis Renalibus* ex Sanguine & Animali spiritu *paratum inservire* suspicamur *Sanguini à Renibus post Lotii serosi separationem redeunti & hactenus minus fluido à Coagulatione & coitu servando*.

DISPVT. MEDICARVM VI.

De Bilis ac Hepatis Usu.

Omnia fieri propter finē. I. NOn minùs piè, quàm verè dictum est à nonnullis, *Deum*, utpote Sapientissimum, Optimum & Maximum rerum omnium Authorem ac Dominum; *& Naturam*, utpote ordinariam, ordinatamque à Deo in cunctis rebus sensilibus agendi, patiendique vim & potentiam, *nihil facere frustra*; verùm omnia propter finem Summi Opificis Majestati, adeoque Sapientiæ, Bonitati atque Potentiæ condignum, & Homini ad Creatoris sui imaginem condito utilem.

Hepar nō esse Viscꝰ inutile. II. Quamobrem, quoties per Anatomen, admiranda Dei opera referantem, illaque oculis nostris spectanda exhibentem, animo attento Hepatis, omnium in humano corpore Viscerum facilè maximi, certè gravissimi, non tantùm Fabricam singularem; ac Venarum, quàm in ullo alio viscere, luxuriam majorem; atque Cavæ non minùs, quàm Portæ in ipso radicationem, & communionem mirabilem: verùm insuper conjunctum Ipsi Fellis Folliculum, unà cum innumeris ex ipso ortis, ac secundùm Portæ propagines intra communem utrisque Capsulam distributis ramificationibus; notabilem denique per Venam Umbilicalem & Placentam Uterinam cum Matre institutam Fœtus nondum nati communicationem, aliaque plura contemplamur ac mente volvimus: toties non possumus non succensere stupendo & minimè ferendo, excusandove quorundam ex præjudicio in tantum excœcatorum lapsui, ut tam affabrè concinnatum viscus, velut inutile, non minùs temerario, quàm ridiculo conatu proscribere non erubuerint.

III. Sed nec defuerunt, quod referre pudet, qui ex more malo falcem suam in alienam messem immittere assueti tam insigne viscus in Cadaverum sectione, uti alia multa, perperam quærentes, an invenire aut videre nolentes, ad solennes Hepatis, ad tempus quidem propter ipsorum incuriam, ut benigniùs loquamur, latitantis ac tecti, mox verò aliorum de rei veritate solicitiorum curâ retecti, atque ex latebris educti, manifestatique Exequias Medicorum Filios invitarint, atque sic semetipsos deridendos aliis propinarint. *Hepatis exequiæ ridiculæ.*

IV. Vnde nec illi culpâ vacant, qui ob assignatum à Veteribus Jecinori, & aliquot retrò seculis decantatum quidem, nunc verò ad Chyliferorum Vasorum per Thoracem productorum, atque insalutato Hepate Chylum rectà Cor versus deportantium exortum illustrem, tanquam ad nitidum & ardens Veritatis jubar concidentem & tantùm non disparentem Vsum Visceri huic, quasi omni munere jam defuncto ac tumulato, Epitaphium scripserunt minùs circumspectè. *Hepati Epitaphium perperā scriptum*

V. Quapropter, antequam *Iecinoris*, nunquam secundùm Naturam in corpore humano desiderati visceris, ut *& Bilis*, nunquam nisi præter naturam in Folliculo suo deficientis, *Usum*, quem multis annis labore investigavimus indefesso, quemque post ratiocinationes, experientiasque multas & multifarias suspicamur verum, exacto hujus Ævi Literatorum examini ac censuræ, Ingenuos & Candidos Veritatis æquè, ac Publicæ Vtilitatis amantes Viros omnes & singulos unicè volumus rogatos, uti suum de his, aliisque nostris circa res Naturales ac Medicas Conjecturis & Opinionibus Judicium extremum tantisper suspendant, donec paucula, quæ hactenus à nobis publici juris facta sunt, ac successivè, juvante Deo adhuc fient, tam inter se, quàm cum iis, quæ unicuique sedulo, attentoque Veritatis scrutatori, & in praxi Medicâ, & in Sectionibus Anatomicis, & aliàs in Naturalibus mutationibus omnibus, Chymicis præsertim, observare datur, accuratè contulerint, & ad rectæ Rationis trutinam expenderint; quò sic de illis æquum & justum ferre queant Arbitrium: Cui uti nostra omnia lubentes submittimus, ita parvi pendimus, quòd Vnus & Alter nobis non ignotus Conviciator turpis & in omnes maledicus (aliquandò ab aliis, uti nunc à carnifice Conscientiâ, pro meritis excipiendus) ob benedictionem Divinam benignè nobis contingentem invidiæ œstro percitus more suo vel naso ringatur adunco, vel ore oblatret improbo. Qui, quoniam solidâ firmâque ratione, quâ destituitur, nostra expugnare, aut æqualia forsan præstare nescit, calumniis saltem, quibus ut malè inhutritus, ita miserè attritus cernitur, non aperto marte, ast

per

per insidias, aut per alios etiam nunc insulsos (quippe suo periculo & damno necdum cautiores factos) laborum nostrorum fructus ad alios non minùs, quàm ad nos uberiùs ac citiùs aliàs forsitan redituros retardare, minuere, tollere, malitiosè magis quàm versutè, satagit.

Vide V- sus Bilis & Hepatis eruendus.

VI. Quibus præfiscinè Adversariorum causâ præmissis rectà pergimus ad Bilis, ut & Hepatis Vsum nobis probabilem visum partim ex præfati Iecinoris & Bilariæ Vesiculæ structurâ propriâ, partim ex utriusque tam inter se, quàm cum aliis partibus variis per vasa sua varia communicatione multiplici, aliisque experimentis eruendum, explicandumque.

Partes Hepar constituentes. 1. Vena Portæ.

VII. Inter Partium ad Hepatis structuram concurrentium varia genera, si Fellis Folliculum quis velit exceptum, tria, quatuorve observamus ipsi peculiaria, & 1. quidem *Venam Portæ*, ex infinitis ramulis à plerisque Infimi Ventris visceribus sanguinem revehentibus in unum truncum coëuntem, mox verò, ubi Hepar ingressa est, crassiore tunicâ præditam, in ramos innumeros denuò divisam & imprimis per concavam hujus visceris partem distributam; 2. verò *Vasa Bilaria* ex Ductu Hepatico præsertim oriunda, multipliciter divaricata & Venæ Portæ ramos omnes ubique ramis totidem comitantia. 3. *Communem* utrisque Vasis prædictis complectendis dicatam *Vaginam* crassam & carnosam, in totidem cum ipsis ramificationes diductam, deductamque. 4. Denique *Venam Cavam* membranâ tenuissimâ hic constantem, ac per convexam ferè Iecinoris partem in plurimos ramos exporrectam, & Venæ Portæ ramis passim occurrentem, atque junctam. Quibus 5. adderemus *Venam Umbilicalem*, nisi mox implantaretur in Portæ Venam, & obliteraretur post nativitatem, utpote quæ Fœtui duntaxat inservit in Vtero materno.

2. Vasa Biliaria. 3. Communis vagina. 4. Vena Cava. 5. Vena Vmbilicalis.

VIII. Observantur in eodem Hepate alia Vasa per se vix aliquid ad ejus Vsum inveniendum conferentia, uti sunt, 6. *Arteriæ*, si cum Venâ Cavâ sanguinem revehente conferantur, & paucæ, & parvæ. Et 7. *Nervi* mediocres. Atque 8. *Vasa Lymphatica*. Quibus tandem 9. accedit *Parenchyma* Hepatis peculiare & satis firmum, ex flavo rubescens, ad Bilis mutationem ac dispositionem variam imprimis mutabile.

6. Arteriæ. 7. Nervi 8. Vasa Lympha-tica. 9. Parenchyma.

Fellis Folliculi Partes. 1. Tunicæ.

IX. Fellis Folliculus, quatenus pro diversâ ab Hepate parte habetur, propriam quoque obtinet fabricam, dum 1. ex *Membranis, sive Tunicis* constat, Vesicam Pyriformem constituentibus, unde sensim à Fundo ampliore in angustam desinit Cervicem; Ex quâ 2. prodit *Ductus Bilarius, Cysticus* dictus; ex quo duo alii efformantur: Quorum alter *Intestinalis*, deorsum tendit, & circa lumborum regionem dextram in tenue implantatur Intestinum, quod ibidem sub mesenterio sinistrorsum vergens innumerabilium affectuum gravissimorum focus existit, & locus primariò affectus; Alter verò, *Hepaticus*, sursum assurgit & cum Venâ Portæ intra communem utrique Vaginam per universum, prout jam dictum, distribuitur Hepar.

2. Ductus Bilarius. Intestinalis. Hepaticus.

Alii.

X. Præter quos, observati sunt à quibusdam Anatomicis adhuc alii *Ductus Bilarii* ex ipsius Vesiculæ Felleæ fundo passim exorti, atque itidem per Hepatis parenchyma, hinc communem Vaginam penetrantes, atque Venæ Portæ propaginibus itidem juncti.

3. Arteria. 4. Venæ. 5. Nervi. 6. Vasa Lymphatica.

XI. In Folliculo Fellis occurrunt etiam 3. *Arteriæ*; ut & 4. *Venæ*; sed & 5. *Nervi*; ac 6. denique *Vasa Lymphatica*, sicut Hepatica, liquorem flavescentem vehentia; uti ante annos viginti ex ipsorum ligaturâ sæpius animadvertimus, & aliis quoque quamvis nondum plenè tunc nobis perspecta ostendimus. Et ne verba dare videamur, Observationis hujus, quemadmodum plerarumque nostrarum Demonstrationum Anatomicarum, oculatum & locupletissimum Testem citamus *D. Franciscum vander Schagen*, etiam nunc apud Amstelodamenses Medicum Celeberrimum & Amicum Veterem.

Horum liquor.

Hepati & Felli folliculo advehi sanguinē Per Arterias.

XII. Vt autem ex præmissis peculiaria quorundam Vasorum munera, ut & Bilis, Hepatisque Vsum verum prosequamur, non putamus aliquem de Circulari Sanguinis Motu certùm negaturum 1. per *Arterias* advehi Sanguinem tam Fellis Folliculo, quàm ipsi Hepati.

Per Venam Portæ, ac fœtui per Venam Vmbilicalem & quomodo.

XIII. Vt nec 2. Advehi eidem Hepati Sanguinem per *Venam Portæ*, ac privatim Fœtui per *Venam Vmbilicalem*; & quidem non, ut fieri solet, per cæteras corporis venas, ex ramis minoribus transeundo in majores, verùm contrà, & modò huic visceri peculiari, ex ramis majoribus remeando in minores, & tandem in capillares: non tamen ad Hepatis nutritionem, cui Arteriæ ministrant, verùm in alium finem, de quo agemus inferiùs.

Ab iisdē revehi & quomodo.

XIV. Sic nec 3. Revehi eundem Sanguinem, à Bilis Folliculo quidem per *Venas Cysticas* in Portæ Truncum; ab Hepate verò per *Venæ Cavæ radices* in ejusdem Caudicem.

Iisdem advehi Spiritus Animales per Nervos.

XV. 4. Per *Nervos* advehi duntaxat Spiritus Animales credemus tantisper, donec urgentibus liqueat argumentis, eosdem inservire posse alliciendis, admittendisve præterea undecumque tandem quibusvis liquoribus, illisque quocunque demum postea transportandis. Neque enim ullo valemus assequi mentis acumine Vasa eadem contrariis contentorum ministrare posse vectionibus, iisque eodem aut diverso tempore secundùm naturam perficiendis; cùm nullum vel naturale, vel artificiale talis affectionis nobis suppetat experimentum planum; necessarium tamen omninò, si à simili saltem aliqua sumenda foret assertionis dubiæ explanatio vel comprobatio: Neque ignoramus obscuriora illustrari quandoque, nunquam tamen probari aut demonstrari per similia.

Et Lymphā per Vasa Lymphatica.

XVI. 5. Per *Vasa Lymphatica* versus communem ipsis & Lacteis Venis Ductum sive Truncum deferri ipsorum Contenta unicâ evincitur eorundem ligaturâ: Deplentur namque ipsa tunc & detumescunt Truncum versus, implentur verò atque intumescunt versus Hepar & Bilariam Vesiculam. Cui experimento, suisque adeò Sensibus fidem qui derogat, Mente insuper captus credendus, & Rationis expers.

Bilis per Ductus Bilarios fluxus naturalis.

XVII. Si aliqua de contentorum in præfatis Vasis motu nos ursit difficultas; quod nunc 6. de Bilis per *Ductus Bilarios* fluxu naturali cum omnibus fortè nos manet certamen, non parum nos tenet solicitos, prævidentes scilicet multorum criminationes atque calumnias; quas, postquam descendimus in arenam, excipiemus fortiter bonæ bono publico inserviendi conscientiæ clypeo, dum simul aggrediemur & oppugnabimus Adversarios

gemino Victricis aliquando Veritatis gladio, Experientiâ & Ratione.

Ejusdem necessitas in Bilis & Hepatis usu constituendo.

XVIII. Equidem, cùm ex naturali Bilis fluxu & Verus ejusdem, Hepatisque Usus, & alia innumera in Arte nostrâ hinc consequentia pendeant, ut in illo eruendo, determinandoque accurati simus: è re Medicâ & publicâ esse planè ac plenè sumus persuasi.

Vetus opinio de Bilis secretione, & motu.

XIX. Videntur quidem hactenus plerique Antecessorum suorum authoritate magis, quàm evidenti ratione, aut manifestâ experientiâ moti credidisse *Bilem in Hepate secerni à sanguine, secretamque per Ductus Bilarios transferri in ejusdem Folliculum, vel tenue Intestinum.*

Bilem à sanguine non secerni, sed eidem misceri in Hepate.

XX. Verumenimverò Sanguinem Venosum (agimus enim nunc imprimis cum iis, qui motum sanguinis admittunt circularem) per capillares Venæ Portæ in Hepate distributæ propagines propellendum Bile suâ, cujus ope fluidior existit, ibidem destitui & privari nemo rem attentè perpendens concedet facilè; quin Sanguini potiùs Bilem, quâ fluidior fiat, in Hepate nobiscum putabit admiscendam.

Secretionis istius impossibilitas.

XXI. Huc accedit faciendæ Bilis à Sanguine secretionis impossibilitas. Neque enim Liquor à Liquore, intimè ipsi conjuncto, separari potest arte, nisi per *Distillationem*, rariùs verò per *Præcipitationem*. Bilem autem ob suam promiscuè cunctis se immiscendi naturam pronam intimè sanguini conjunctam quis negabit?

Sive per Distillationem: Sive per Præcipitationem

XXII. At *Distillationi* qualicumque simile quid comminisci non datur in Hepate. *Præcipitatio* verò nulla fit, nisi accedente tertio, quod secernendorum alterutri & quandoque, separabile si sit, utrique se jungat: Cuinam autem Bilem à Sanguine præcipitandi vim tribuemus in Hepate?

Sive per Colaturam.

XXIII. *Colaturâ* quidem separari quoque potest Liquor Aqueus aut Serosus à pinguiore atque magis consistente ipsi confuso, non item ab ullo ipsi permisto: Bilem autem sanguini permistam quis negabit, aut contrarium probabit?

Sive per Exsuctum.

XXIV. *Exsugi* Liquor alteri per minima junctus ratione potest nullâ solus; sed in hepate ne secretus quidem à sanguine: Desunt enim Instrumenta exsugendo ulli in Hepate Liquori, nedum Bili necessaria.

Cui ineptus Fellis Folliculus.

XXV. Neque enim Fellis Folliculus, cui tanquam primariæ hujus Machinæ parti exuctus ille videretur omninò adscribendus, ita efformatus est, ut talis ab ipso queat expectari effectus: quod manifestum fiet unicuique & naturalem, & artificialem suctum distinctè examinanti.

Suctus naturalis quomodo fiat.

XXVI. Quoties namque ore aliquid sugunt homines, qui nobis naturalis censetur suctus, toties labiis compressis & coarctatis vel fistulam, vel papillam, vel quidvis aliud tubulatum, & cavitati, è quâ quid cupiunt exsuctum, arctè junctum complectuntur, instituntque per os inspiratione potentiore, loco aëris externi, contentum inibi aërem, aquam, vinum, lac, aliumve liquorem quemvis, aut etiam pulverem in os alliciunt, attrahuntque.

Suctus artificialis qui fiat.

XXVII. Quoties verò per Follis fistulam, vel latitans sub alterâ ipsius tabulâ foramen, aër aut quidvis aliud in ejusdem cavitatem allicitur, qui suctus est artificialis; toties diducuntur, explicanturque ab invicem tabulæ follis latera constituentes, quò in spatium patulum hâc diductione productum alliciatur aër vicinus, aliudve, quidvis eò attrahi aptum.

Suctui inepti Ductus Bilarij.

XXVIII. At quid, amabo, in Vesicæ Bilariæ fabricâ occurrit, quod naturali huic, artificialive suctui imitando queat inservire? Nihil profectò.

XXIX. Quid rursus in Ductuum Bilariorum structurâ observatum est unquam, quod Bilem potiùs, quàm sanguinem; imò quod alterutrum, aut utrumque ex Portæ Venæ propaginibus capillaribus ad se ac in se queat allicere? Nihil profectò.

XXX. Rogamus proinde, ut Illi, quibus etiamnum Bilis in Jecinore placet secretio, & in Bilarios Ductus, ipsumve Folliculum attractio, in eruendis, & clarè, distinctéque demonstrandis Secretioni, Suctuique illi perficiendo instrumentis aptis operam collocent sedulam; dum paucis ostendemus, *Bilis ex suâ Vesiculâ Effusioni, Expulsionive, ut & per omnes Bilarios Ductus Propulsioni tam Ipsius Vesiculæ, quàm prædictorum Ductuum omnium fabricam impensè favere.*

Bilis ex Vesiculâ expulsioni, & per ductus Bilarios propulsioni favet Vesiculæ structura.

XXXI. Vesicula etenim & spontaneæ contenti Fellis æstuantis ac turgentis ex fundo ampliore in ac per angustatam sensim cervicem eruptioni convenientissima, & naturali ejusdem per sui contractionem expressioni aptissima existit, & affabrè facta.

Ductuũ Bilariorũ structura.

XXXII. Ductus verò Bilarii ulteriori ejusdem Fellis admissi propulsioni motu suo peristaltico absolvendæ structuram acceperunt concinnam.

Vaginæ Venæ Portæ constitutio.

XXXIII. Cui accedit Vagina Venæ Portæ, Bilariique Ductûs Hepatici propaginibus Communis, eaque carnosa, contenti in utrisq; liquoris fluxum peristaltico suo motu promovens; commodissimè quidem versus eosdem terminos, nullâ verò comprehensibili ratione versus contrarios.

Bili per Ductus Bilarios effundi, & non per eosdẽ allici.

XXXIV. Adeò ut Bilis è suo Folliculo per Ductus Bilarios effusionem suadeat & tantùm non persuadeat; Ejusdem autem per eosdem Ductus in Vesiculam allectionem dissuadeat & evertat tum Vesiculæ Felleæ, tum Ductuum Bilariorum omniũ fabrica; uti hoc omnibus Mechanicæ leges intelligentibus meridianâ luce clariùs patere putamus.

Novus Bilis generationis modus, & Usus.

XXXV. Quòd si proinde Bilis nec in suam Vesiculam, nec in suos Ductus alliciatur ex Portæ Venæ ramis; verùm contrà ex suâ Vesiculâ per suos Ductus partim ad Intestina tenuia, partim ad Portę, hinc & Cavæ Venæ ramos propellatur, utique alius planè, atque hactenus factum, assignandus Bili erit Generationis modus, alius Usus.

Metalla tingi à lapide Philosophico.

XXXVI. Suspicamur ergo, ut paucis nostras exponamus hac de re cogitationes, *Generari Bilem ex Sanguinis per arterias Cysticas ad Bilariam Vesiculam delati partibus Ipsi maximè similibus, & per ejusdem Tunicæ poros in cavitatem ipsam sensim penetrantibus, atque ibidem mox in eandem cum reliquâ Bile naturam abeuntibus.*

Vinũ in Acetum converti.

XXXVII. Quòd si metalla quævis magnâ licet quantitate fusa (dummodo secretioris ac sublimioris Artis Chymicæ Antistitibus adhibenda fides) ad Philosophici Lapidis excellentioris etiam paucissimi admistionem; mox itidem in Lapidem tingentem sive Tincturam similem transeant; mirum videri debet nemini, si à *Bile copiosâ in suo Folliculo contenta affluens eò pars sanguinis minor in similem Bilem mutetur confestim*; cùm insuper notissimum sit Vini cantharum infusum in Aceti dolium mox converti in Acetum, sicque perpetuari posse idem Acetum.

XXXVIII.

Bilis Vſus unde innoteſcat.

XXXVIII. *Bilis Vſum*, poſtquam Ipſam ex Naturæ legibus productam convenienti tempore tum ad Inteſtina tenuia, tum ad Portæ Venam propelli exiſtimamus, tum ex partibus Bilem conſtituentibus, quàm ex contentis in dictis cavitatibus, in quas Bilem deferri docuimus, ratiocinatione ſagaci elici & infinitis in praxi quotidianâ obſervabilibus experimentis confirmari poſſe putamus.

Bilis partes componentes.

XXXIX. *Bilem* componentes partes ſi quis exquirat, non dubitamus aſſeverare, *conſtare Ipſam multo Sale lixivioſo, paucâ Aquâ diluto, concurrente ac intimè ipſis admiſto & Oleo, & Spiritu Volatili quantitate mediocri*: Quâtenus proximè accedit ad Tincturas Chymicorum ex *Sale, Sulphure, ac Mercurio*, prout loqui ſolent, penitiſſimè junctis, atque ob Aquæ defectum in pulveris ferè formam redactis conſtantes.

Ejus Vires & proprietates.

XL. Concurrere ad Bilis compoſitionem partes enumeratas vel ex Ejuſdem Viribus & Affectionibus patere videtur. Permiſcetur enim facilè Aquæ ratione ſui Salis; Quòd flammam concipere poteſt, id ſuo debet Oleo; Quævis penetrat ob admiſtum Spiritum Volatilem; Ab Aquâ denique ſuam habet fluiditatem: Uti ab omnibus iſtis ſimul ſumptis pendent mirabiles ejuſdem in corpore & extra corpus operationes.

Bilis bene & male diſpoſitæ effecta

XLI. Sunt autem ita inter ſe temperata hæc omnia in *benè diſpoſitâ Bile*, ut nulla inde corpori contingat noxa, nulla in corpore excitetur turba; cùm contrà ab eâdem *malè affectâ* innumera creentur homini & mala, & damna.

Contenta in tenuibus inteſtinis. 1. Humor Pituitoſus. 2. Ore aſſumta.

XLII. Continetur naturaliter & quidem ſemper in tenuibus Inteſtinis, ad quæ defertur Bilis, *Humor Pituitoſus*, quantum conjicere valemus, partim ex continuò deglutitæ Salivę, partim ex aſſumptorum Alimentorum, partim ex Succi Pancreatici reliquiis poſt Bilis admiſtionem ortus:

XLIII. Continetur aliquando in iiſdem Inteſtinis, aut per Ipſa potiùs propellitur, quicquid ore aſſumptum deſcendit in Ventriculum, atque factâ in ipſo longiore aut breviore morâ plùs, minúſve alteratum effluit, protruditurve per pylorum ad Inteſtina.

Illis Bilem commiſceri, & quo fine.

XLIV. Hiſce Bilem, & quidem ſecundum Naturam commiſceri autumamus, idque tam ad promovendam ex fermentatis Alimentis *Clyli à Fœcibus alvinis ſecretionem*; quàm etiam ad juvandam *Pituitæ Inteſtinalis* ex prædictis omnibus *ſeparationem*.

Contento in Venæ Portæ, & Cavæ radicib⁹ ſanguini

XLV. Continetur in Venæ Portæ, hinc & Cavæ radicibus, quin & per Ipſas propellitur *Sanguis* à partibus refluens variis, Liene imprimis; in quo à Spiritu animali, adeóque volatili pluſquam perfectum alibi docuimus Sanguinem, ac proinde Bili faciliùs & intimiùs admittendæ aptiorem.

Vt & ei⁹ toti maſſæ Bilem admiſceri & in quem finem.

XLVI. Huic, mox & toti maſſæ proximæ per minima Bilem admiſceri opinamur, quò faciliùs *Incendium Vitale in Cordis Ventriculo dextro ſuſcipere poſſit & in ſiniſtro perfici.*

Quænā ex male diſpoſitâ Bile mala oriantur.

XLVII. Unde, quoties malè habet Bilis, læditur variis modis & Chyli ab Alvinis fœcibus, & Pituitæ à ſubminiſtrantib. ipſam materiebus Secretio, & Sanguinis in Corde rarefactio & Incenſio Vitalis. Hinc quot mala homines maneant nemo in Arte Medicâ verſatus ignorare poteſt, aut debet; uti aliàs, Deo præſente, pluribus oſtendemus.

Hepatis Vſus.

XLVIII. Atque hic nobis verus videtur Bilis Uſus, iſque inſignis; ex quo *Hepatis Uſum* ſponte exurgere arbitramur. *Inſervit* ſcilicet 1. *continendis, firmandiſque teneris Venæ Cavæ Radicibus; ut & Portæ Venæ Ramis, una cum Bilariis Ductibus Hepaticis intra Communem Vaginam concluſis, & in capillares propagines diſcerptis.* 2. *Parenchymatis ſui blando fotu promovet Bilis & Sanguinis per Venas prædictas refluentis permiſtionem.*

Vaginæ Vſus.

XLIX. *Vaginæ* verò, ſive *Capſulæ Communis Uſus* eſt, *Sanguinem per Portæ Venam*, quàm per Arterias ſegniùs Hepar versùs affluentem, cúmque Ipſius in Hepate truncus in ramos minores, tandemque minimos ramuſculos iterum diſpeſcatur, longè difficiliùs adhuc fluxurum *in motu ſuo juvare, atque eâdem operâ Bilis quoque affluxum promovere.* Hanc ob rem Venæ Portæ tunica itidem longè craſſior & carnoſior eſt in Hepate, quàm eſt tunica Venæ Cavæ ibidem admodum tenuis & albicans.

Vſus Meatuū ex Fellis Folliculo prodeuntium.

L. Si generandæ, hinc & per ſuam Cervicem & Ductum Cyſticum expellendæ Bili ſerviat *Fellis Folliculus*; quærat aliquis, cui *Uſui* ſint *Meatus complures ex ejuſdem fundo paſſim prodeuntes*, atque itidem in Venæ Portæ ramulos implantati? Cui reſpondemus eidem inſervire Ipſos Uſui, & tum demum eſſe ſummè utiles, quando præter naturam impeditur Bilis per Folliculi Cervicem effluxus, quò *aliqua tunc ſaltem & è Veſiculâ effundatur & Sanguini admiſceatur Bilis.*

ADDITAMENTVM.

Viā eſſe à Ductu Bilario Hepatica verſus Cor.

LI. Paucis poſt habitam Diſputationem hanc dieb⁹ ſecuimus in Noſocomio Academico Virum, in cujus *Ductum Bilarium Hepaticum* immiſſo tubulo, hinc & flatu obſervavimus erumpentes maculas, mox & veſiculas ſubflavas per cavam Hepatis ſuperficiem diſperſas; quin ſenſim ipſum Hepar quodammodo intumuit; hinc & ad Cavam Venam, dextrumque Cordis Ventriculum, atque Pulmones properavit Flatus, cujus pars aliqua ex Axillari Venâ dextrâ fortè priùs diſſectâ cum Sanguine erupit: certo argumento *Viam eſſe patentem à Ductu Bilario Hepatico verſus Cor*: quod urgebamus in ſuperioribus.

Arteriā Hepaticam in Bilarium Ductum Hepaticū inſeri.

LII. Sed & aliquot menſibus poſt elapſis in ſectione publica demonſtravit Clar. D. *Ioh. van Horne*, Collega noſter & Anatomicus eximius, *Arteriam Hepaticam* maximâ ſui parte intra communem vaginam deductam in *Bilarii Ductûs Hepatici ramos* inſeri. Quod egregium Ipſius inventum ſententiam noſtram non parum confirmat, dum ipſum *Sanguinem Arterioſum Bili ad Hepar delatæ admiſceri* evincit; dubio procul, ut *illius motum in Hepar, vel potiùs in Portæ, hinc & Cavam Venam* promoveat, quin & *ejuſdem cum Sanguine permiſtionem* facilitet.

Sanguinem Arterioſum Bili admiſceri.

Ex Arteriâ Hepaticâ in Fellis Folliculū viam patere.

LIII. Noſtram ſententiam confirmavit quoque Experimentum die Septembris 15. ejuſdem anni 1660. à Nobis in Cane factum: in quo per immiſſum in *Arteriam Hepaticam* tubulum Flatus ad extremos ejus ramos per veſiculæ Felleæ ſuperficiem diſperſos paulatim propulſus tandem in ipſam Bilis Veſiculam penetravit; ac ipſam diſtendendo *ex Arteriâ Hepaticâ in Fellis Folliculum viam patere* probavit.

LIV. Evenit quidem nuper, 13. Novembris 1662. ut in Noſocomio publico inflatâ *Arteriâ*

Arteriâ quâdam cum Hepaticâ communicare.

Hepaticâ penetraret Flatus ad Arteriæ Magnæ Truncum aſcendentem, hinc & deſcendentem,atque utrumque diſtenderet. Quod factum putamus ratione alterius alicujus Arteriæ nobis inviſæ cum Hepaticâ tamen alicubi communicantis; quemadmodum id non uno in loco accidere ſolet Carotidis ac Cervicalis Arteriæ ramis in Capite.

In Anatomicis ſæpe iteranda experimenta.

L V. Hæc ideò lubentiùs annotamus, ne quis exiſtimet eundem ſucceſſum ſemper exſpectandum inſtitutis modò licet ſimili experimentis;cùm non rarò impedita reperiantur, diverſimodè ſaltem affecta in variis ſubjectis Vaſa: quocirca ſæpiùs facienda ſunt ſectiones, ſæpiùs iteranda eadem experimenta priuſquàm in re inter Anatomicos controverſâ aliquid certi queat determinari:quod dum negligunt aliqui ex aliorum Libris, aut propriis Commentis tantùm Docti, mirum non eſt, ſi uti temerè, ſic, grandi licet ſupercilio, perperam judicent de pleriſque, aſſumentes videlicet pro fundamento certo, quidquid Authorum diſſentientium aliquis ſtatuit vel urget palato ſuo & placito magis favens; quamvis, an ita ſe res habeat, planè ignorent.

DISPUT. MEDICARUM VII.

De Reſpiratione, Uſuque Pulmonum.

I. EXaminatis ordine aliquot Nutritioni famulantibus Functionibus, libet nunc *Reſpirationis* naturam inveſtigare.

Reſpiratio Vitæ neceſſaria.

II. Reſpirationem Vitæ hominis naturali abſolutè neceſſariam evincit Mors eandem interceptam mox excipiens, comitanſve; quando ſcilicet in ſtrangulatione ac ſuffocatione aut extrinſecùs ſtringuntur, aut intrinſecùs opplentur fauces.

Ejus Materia.

III. Reſpirationis *Materia* eſt *Aër*, qui per os vel nares aſperam Pulmonum Arteriam ingreditur inſpiratus, & viciſſim per eaſdem vias ipſe egreditur expiratus.

Partes.

IV. Conſtat enim duabus Reſpiratio partibus, *Inſpiratione* atque *Exſpiratione*, iiſque alternatim reciprocantibus.

Modus & Vis.

V. Quamvis autem in prædictis, tanquam Senſu notis, nulla fortè occurrat difficultas, occurrit tamen gravis in *modo* & *vi*, quibus inſpiratur, expiraturque mutuò per viam eandem Aër: Neque enim ſuper hac re ſatis inter ſe conveniunt Medici & Anatomici. Ut proinde in re dubiâ & rixarum plenâ propoſitam difficultatem ſolvamus fœliciùs, methodum ſequemur in illius deductione Analyticam, inchoando ſcilicet ab Effectis, in Senſus externos incurrentibus, & hactenus nobis notioribus, quippe priùs ac per ſe innoteſcentibus; & pergendo gradatim ad Cauſas, ſoli Rationi per Ratiocinationem patentes, & hactenus nobis minùs, quia poſteriùs ac per conſequentiam demum notas.

Quâ ratione fiat inſpiratio & exſpiratio.

VI. Binorum ergò Senſuum, Viſûs & Tactûs, ampliſſimo teſtimonio conſtat, aut unicuique ſaltem volenti, & imprimis dum decumbit ſemet ipſum attente obſervanti conſtare poterit 1. In Aëris inſpiratione,ac præſertim pro lubitu auctiore, attolli, hoc eſt, ſurſum, extrorſumque moveri thoracem; abdomen verò foràs propelli. 2. In Aëris expiratione ſimiliter auctiore introrſum ac deorſum cogi, atque adeò deprimi thoracem; abdomen verò intrò compelli.

VII. Ex quibus Senſu, Experientiâque manifeſtis, tanquam Datis, ſequenti ratione ratiocinabatur porrò Mens noſtra.

In inſpiratione amplior fit Thorax.

VIII. A pectoris muſculis dum attollitur Thorax; à Diaphragmate autem contracto dum deorſum ac extrorſum propelluntur Abdominis viſcera, (hæc verò ab illis ita cieri eadem teſtatur Experientia) neceſſariò amplior redditur Thoracis Cavitas.

Et explicantur Pulmones.

IX. Hanc Thoracis cavitatem ampliorem factam ut repleant ipſi contigui Pulmones, explicantur quaquaverſùm, utpote laudatâ Experientiâ teſte ſpongioſi, & flexiles, adeóque explicationi prædictæ aptiſſimi.

Vt & eorum Cavernulæ.

X. Pulmonum verò explicationem comitatur neceſſariò Cavernularum in ipſis exiſtentium ſimilis expanſio & hiatus major.

Quæ Aëre implentur.

XI. Hiatum denique hunc ingreditur atque implet Aër externus interno, inque aſperâ Pulmonum arteriâ contento continuus.

Cauſa Aëris ingreſſûs in Pulmones.

XII. Concludimus proinde *Aërem* in ſui inſpiratione *ingredi Pulmones, quia explicantur;* neutiquam verò dilatari aut explicari Pulmones, quòd Aër ingrediatur.

In Exſpiratione coarctatur Thorax.

XIII. Rurſus. A Muſculis ſuis dum coarctatur Abdomen, introrſum & ſurſum urgentur concluſa hypochondriis viſcera, & cum ipſis Diaphragma; eâdemque operâ deorſum ac introrſum trahitur Thorax, (hæc autem ita fieri memoratâ conſtat Experientiâ) & interior Thoracis coarctatur Cavitas.

Et coarctantur Pulmones.

XIV. Hanc Cavitatis Thoracis coarctationem compreſſi coguntur ſequi Pulmones, qui proinde ſimiliter coarctantur.

Eorumque Cavernulæ.

XV. Pulmonum autem compreſſionem & coarctationem conſequitur neceſſariò Cavernularum in Ipſis exiſtentium anguſtia.

Ex quibus Aër expellitur.

XVII. Ex anguſtatis tandem Pulmonum Cavernulis foràs exprimitur iterum neceſſariò Aër modò per Inſpirationem ingreſſus.

Cauſa Aëris egreſſûs è Pulmonibus.

XVII. Concludimus idcircò *Aërem* denuò *egredi Pulmones,quoniam compreſſi coarctantur;*neutiquam verò contrahi Pulmones ob Aëris egreſſum.

XVIII. Atque talis quidem fuit Mentis noſtræ Ratiocinatio,viſa nobis valdè probabilis & veroſimillima;quam interim pro verâ,probatâque non habuimus, donec eam confirmaſſet, ſicque nos & alios certiores feciſſet ulterior Experientia.

Thorax in Inſpiratione elevatur. In Exſpiratione deprimitur.

XIX. Inſtituimus ergo in hunc finem non unam Brutorum Viventium diſſectionem, atque pro modulo noſtro ſatis accuratè ſingula examinantes comperimus, 1. Senſibus manifeſtam Thoracis elevationem, explicationemque in Inſpiratione.

Muſculorum abdominis, Viſcerum & Diaphragmatis motus in Exſpiratione.

XX. 2. Ejuſdem Thoracis depreſſionem, detractionemve, atque complicationem in Expiratione.

XXI. 3. Muſculorum abdominis Contractionem ac tenſionem, viſcerumque in ipſo contentorum verſus Diaphragma, Diaphragmatis verò verſus Thoracis interiora compulſionem in Exſpiratione.

Diaphragmatis motus in Inſpiratione.

XXII. 4. Diaphragmatis motum proprium deorſum cum notabili ſui explicatione, viſcerumque abdominis deorſum, extrorſumque factâ propulſione, idque in Inſpiratione.

Ejuſdem actus in Expiratione.

XXIII. 5. Ejuſdem Diaphragmatis motum alterum, itidemque proprium,& priori adverſum, utpote

utpote furfum latum, cum insigni satis corporis sui complicatione & coarctatione, atque (difficilis etiam & quiescentibus proinde abdominis musculis) contentorum in Thorace introrsum & sursum factâ compulsione, idque in Exspiratione.

Pulmonum in respiratione complicatio.

XXIV. 6. Pulmones, quantùm saltem hactenus ex autopsiâ assequi valuimus, Membranæ Costas succingenti, ut & Diaphragmati integris & illæsis, quamdiu scilicet superest aliqua Respiratio, contiguos, nec ab illis, nisi alicubi ita vulneratis & sauciatis, ut per patens vulnus pateat liber aëri externo aditus, secedentes, atque æquè ac in morte collabentes. Observantur quippe Pulmones costis prius quasi agglutinati per vulnus inflictum eruptionem tentare, mox verò, in vulnere ni hæreant, concidere, nec ampliùs, nisi vulnere iterum occluso, obturatove explicari.

Vt & in Aëris inflatione.

XXV. 7. Inflatos per tubulum in asperam arteriam immissum Pulmones valdè explicari, eosdem verò cessante inflatione sibi relictos mox iterum concidere, ac sponte ad priorem molem naturalem redire.

Ac ejusdem exsuctu.

XXVI. 8. Pulmones eosdem, si contrà per eundem tubulum exsugatur fortiùs conclusus in ipsis aër, coarctari multùm infra molem naturalem, ad quam sponte tamen relabuntur sibi relicti.

Omnis Pulmonis motus ab externa causâ.

XXVII. Ex hoc autem gemino per tubulum instituto in Pulmonibus experimento sic ulteriùs ratiocinabamur. Mediocris cùm sit moles Pulmonum naturalis, & ab illâ tum expandendo, tum coarctando per vim externam abduci queant benè multùm, mox verò sibi redditi & ablatâ vi externâ ad mediocritatem pristinam redeant sponte, probabile fit *omnem Motum extra vel intra molem naturalem Pulmonibus contingentem ab externâ deducendum causâ.*

Et à quâ.

XXVIII. Quòd si Causæ forinsecùs ipsis advenienti Motum suum debeant Pulmones, petendus is erit *aut à re ipsos subeunte, aut à re ipsos ambiente.*

Quænam Pulmones ingrediantur.

XXIX. Pulmones autem ingredi observantur, 1. Sanguis è contracto Cordis ventriculo dextro per arteriam ab ipsis Pulmonalem dictam eructatus. 2. Aër per arteriam asperam in Ipsos inspiratus. Eosdem 3. per nervos ingredi Animales spiritus ex consequentiâ habemus.

A Sanguine nõ expandi Pulmones.

XXX. Quamuis autem 1. permaneat in aperto per vulnus thorace Cordis motus, Ventriculique dextri æquè ac sinistri contractio, Sanguinisque adeò per arteriam pulmonalem in Pulmones propulsio, nulla tamen in Pulmonibus observatur expansio.

XXXI. Vnde Pulmones ab impulso in Ipsos sanguine non expandi concludimus.

Nec ab aëre ipsos subeunte.

XXXII. Quamvis rursus 2. pateat læso Thorace aut Diaphragmate Aëri per Nares hinc & fauces in asperam arteriam ingressus, attamen ne sic quidem observantur expandi, explicarique Pulmones.

XXXIII. Vnde similiter Pulmones ab Aëre ipsos subeunte non expandi concludimus.

Nec à Spiritib. Animalibus.

XXXIV. Quamvis tandem 3. illæsi perseverent Pulmonum Nervi, ac proinde non denegetur ad ipsos Spirituum animalium affluxus, vulnerato tamen Thorace non expanduntur ampliùs Pulmones.

XXXV. Vnde itidem Pulmones à Spiritibus animalibus per nervos allabentibus non expandi concludimus.

Pulmones expandi nõ à re ingrediente, sed ambiente.

XXXVI. Si proinde *à re Pulmones ingrediente non fiat Pulmonum expansio, expandentur ipsi à re eosdem ambiente.*

Et quidẽ à Costis & Diaphragmate.

XXXVII. Ambiunt autem Pulmones proximè suâ membranâ investitæ Costæ atque Diaphragma.

XXXVIII. *Ad Costarum ergò sive Thoracis & Diaphragmatis motum*, explicationemque *consequi Pulmonum explicationem*, atque expansionem concludimus.

Quod probatur binis experimentis.

XXXIX. Hanc Conclusionem confirmant superiùs allata experimenta bina sibi opposita, Pulmonum puta durante Thoracis & Diaphragmatis integritate explicatorum, Eorundemque ad alterutrius harumce partium aditum in Thoracis cavitatem liberum aëri præstans vulnus concidentium & collabentium.

XL. Vnde sic ampliùs argumentabamur. Quo posito ponitur, & sublato tollitur aliquis effectus; id omninò habendum pro efficiente illius effectûs causâ.

Atqui positâ motorum Thoracis & Diaphragmatis secundùm sui continuitatem integritate, ponitur Pulmonum expansio; sublatâ verò eâdem illorum motorum per inflictum vulnus integritate, tollitur, cessatque Pulmonum expansio.

Ergò Thoracis & Diaphragmatis motorum secundùm sui continuitatem integritas pro Efficiente Causâ est habenda Expansionis Pulmonum.

Pulmones moveri ad reciprocũ Thoracis & Diaphragmatis motũ.

XLI. Movebuntur proinde in sui explicatione, hinc & contractione Pulmones ad reciprocum Thoracis & Diaphragmatis memoratum sæpiùs motum; hoc est, Expandentur, explicabunturque Pulmones, quoties sui elevatione Thorax, sui verò pressione Diaphragma spatium ipsis præstant, patantque in Pectore majus: Comprimentur verò, coarctabuntur, complicabunturque iidem Pulmones, quoties sui depressione Thorax, sui verò elevatione Diaphragma spatium ipsis faciunt in Pectore minus. Quod erat probandum.

Pulmonũ expansionem sequi Aëris inspirationẽ.

XLII. Quoties verò explicantur, expanduntur que Pulmones, toties spatium quoque majus efficitur in ipsorum substantiâ spongiosâ per asperam arteriam cum faucibus, hinc per os & nares cum externo aëre communicans; Toties proinde Aër ambiens externus & interno continuus inspiratur, hoc est, asperam arteriam ingreditur & magis tunc patula Pulmonũm explicatorum spatia implet.

Eorundẽ coarctationem sequi Aëris exspirationem.

XLIII. Quoties contrà complicantur, uti dictum, coarctanturque iidem Pulmones; toties spatium minus efficitur in eorundem substantiâ spongiosâ; toties proinde exspiratur, hoc est; exprimitur denuò, propelliturque foràs per asperam arteriam, hinc & os, vel nares inspiratus priùs aër. Quod itidem erat probandum.

Vera Motus Pulmonum causa.

XLIV. Atque sic Ratiocinatione, uti putamus, catenatâ, solidâque elicuisse ac eruisse nobis videmur *veram Causam & Rationem Motûs Pulmonum tam in Aëris Inspiratione, quàm in reciprocâ ejusdem Expiratione.*

Pulmonum motus & Expansio.

XLV. Non moventur ergò Pulmones naturaliter motu proprio, verùm sequuntur ipsi duntaxat Thoracis & Diaphragmatis motum; sed *nec expanduntur Pulmones, quia implentur aëre; verùm Aëre implentur, quia expanduntur.*

 XLVI. Quamv-

Eorundem subsidentiæ causa.

XLVI. Quamvis autem sibi relicti(ut in Thoracis vulneribus magnis accidere docuimus per Experientiam) sponte subsiderent, sicque inspiratum denuò expellerent aërem, non subsidunt tamen, donec subsidat Thorax, eleveturque Diaphragma, vel vulneretur alterutrum, Thorax præsertim. Quod accidit, ut vulgò loqui solent, fugâ vacui.

XLVII. *Contigua namque conclusa & mobilia non minus moventur cum continentibus, quam Continua.*

Pulmones contigui Thoraci & Diaphragmati. Aër externus motum interni sequitur. Respirationis Usus.

XLVIII. Contigui autem sunt in viventibus Thoraci ac Diaphragmati sanis Pulmones, qui proinde in sui explicatione ac complicatione utriusque sequuntur motum.

XLIX. Aëri verò Interno Continuus est Externus; qui proinde illius quoque motum sequitur, pro re natâ nunc accedens, nunc recedens.

L. Hâc ratione si fiat Pulmonum motus, Aërisque Inspiratio & Exspiratio, quæritur nunc meritò, *Quem in naturali vitâ præbeat homini Usum Inspiratus, Exspiratusque Aër?*

LI. Certè utilem, imò necessariam esse homini Aëris Inspirationem, Exspirationemque vel inde patet, quòd alterutrâ impeditâ mox angatur, sublatâ verò confestim è vivis tollatur homo.

LII. Ut proinde Inspirati, Exspiratique Aëris ad vitam necessitas & utilitas cum Pulmonum Usu evidentior fiat, fundamenti loco præmittendum, *Naturalem hominis Vitam pendere proximè ab Ignis in Corde accensi*, hinc per arterias cum Sanguine quaquaversum distributi *perpetuitate*; postquam ipsius exstinctionem consequitur statim & semper mors.

Hominis vitam pendere ab Igne Cordis.

Qui propterea præservandus.

LIII. Accendi ergo & ab exstinctione præservari debet Ignis ille Cordis vitalis ad Vitæ perennitatem.

Accenditur ille effervescentiâ in Corde factâ.

LIV. Accenditur & quidem perpetuò, (si veritatis manifestandæ, ac propagandæ ergo Conjecturas nostras ulteriores, & posteriores secundum id, quod Disp. V. thes. XLVIII. insinuavimus, publico examini subjicere licet, uti licere putamus) *Accenditur*, inquam, *Ignis vitalis ex Sanguinis tum ascendentis Bile amarâ imbuti, tum descendentis Lymphâ subacidâ referti in Cordis auriculâ dextrâ, hinc & ventriculo dextro confluentis effervescentiâ.*

Quæ cuinam similis.

LV. Hanc in Corde naturaliter excitatam Effervescentiam non valdè absimilem censemus artificiosæ ex lixivio sulphuri cuivis per coctūram juncto ad aceti vel vini acidiusculi affusionem productæ.

Sanguis quomodo calefiat?

LVI. Putamus insuper multas partes Igneas tum in acido Lymphæ Spiritu tum in amaro Bilis sale lixivioso semper abundantes in conflictu illo à suis compedibus liberatas, erumpentesque aggredi & ingredi partem Sanguinis Butyrosam, illamque blandè accendendo calorem illum sensui nostro manifestum causare.

Sanguini emendando inservire respirationem.

LVII. *Huic effervescentiæ, fervorique contemperando Inspirationem Aëris; halitibus verò tunc simul excitatis exterminandis Expirationem ejusdem opinamur dicatam.*

Quod probatur

LVIII. Hujus Opinionis nostræ confirmationem petimus ex singularibus, quæ in Pulmonibus ipsis & Animalibus Pulmones habentibus occurrunt consideranda.

Pulmones Solos accipere sanguinem.

LIX. Nam ut de Nervis, ac Vasis Lymphaticis nunc sileamus, utpote nihil in Pulmonibus singularis ostentantibus; considerandum 1. Solos Pulmones accipere Sanguinem & tantùm ex dextro Cordis ventriculo per arteriam suam Pulmonalem.

Et eundem remittere.

LX. Considerandum 2. Solos Pulmones remittere Sanguinem & tantùm ad Cordis auriculam sinistram & ventriculum sinistrum per venam suam itidem Pulmonalem dictam.

Et Tracheam Arteriam habere. Venæ Lacteæ pro fibris habitæ.

LXI. Considerandum 3. Solos Pulmones accepisse vas continuò patulum, Tracheam videlicet arteriam: cùm venæ lacteæ, quando nullum devehunt Chylum, ita sint coactæ atque coarctatæ, ut pro fibris habitæ sint olim, habeanturque adhuc hodie à non paucis præconceptæ Opinioni suæ, quàm veracibus Sensibus externis, aut illis consentienti Rationi plus tribuentibus.

Quædā Animalia solùm habere Pulmones.

LXII. Considerandum 4. Solùm Pulmones habere Animalia, quorum Cordi est annexus Ventriculus dexter.

Animalia Pulmonibus prædita calidiora

LXIII. Considerandum 5. Animalia Pulmonibus prædita Calorem habere ac promere in suo & Corde & Corpore majorem, quàm cætera Pulmonibus destituta.

Et in his pro ratione caloris augeri minuive respirationem.

LXIV. Considerandum 6. in singulis Animalibus Pulmones habentibus pro Caloris in ipsorum Corde accremento aut decremento, augeri, minuive Respirationem.

Finis Ventriculi Cordis dextri & Pulmonum.

LXV. Unde liquere videtur 1. *in eundem Scopum collineare Ventriculi Cordis dextri, pulmonumque productionem.*

LXVI. 2. *Propter Ignem, hinc & Calorem auctiorem concessos iisdem Animalibus cum dextro Cordis ventriculo Pulmones.*

Calor sāguinis in Corde excitatus quomodo temperetur in respiratione.

LVII. 3. *Calorem proinde in Cordis ventriculo dextro excitatum majorem cohiberi denuò & temperari in Pulmonibus ab Aëre inspirato.*

LXVIII. 4. *Huic usui inservire tum Arteriam, Venamque Pulmonalem Sanguini æstuanti devehendo; tum Arteriam asperam Aëri æstum temperaturo per Inspirationem admittendo, hinc & absolutâ temperatione rursum per exspirationem emittendo destinatas.*

Et quidem quâ vi ac ratione, similitudine ignis vulgaris explicatur.

LXIX. Quâ vi autem, quâve ratione temperet Sanguinis æstum inspiratus aër, licèt non demonstret, commonstrabit saltem ac quodammodo illustrabit accuratum Ignis vulgaris Fornace Chymicâ conclusi & ad sui conservationem præter pabulum Aërem quoque desiderantis examen, & cum Igne nostro vitali collatio amussitata.

Majorem ignem plus Aëris requirere.

LXX. Quemadmodum enim 1. plus aëris requiritur Igni fumanti, flammantive conservando, minus prunæ: sic plus aëris desideratur temperando Igni Cordis interno in Respirantibus animalibus auctiori, minus in Transpirantibus duntaxat parciori.

LXXI. Quemadmodum 2. pro Ignis cujuscunque augmento vel decremento plus vel minus aëris requiritur; Sic pro aucto, diminutove Ignis vitalis incendio augetur, minuiturve in nobis Respiratio, ac plus minusve inspiratur, expiraturque Aëris.

Pro Aëris diversitate diversa est Ignis vivacitas.

LXXII. Quemadmodum 3. pro ipsius Aëris diversitate observamus differre plurimùm Ignis externi vivacitatem; nam existente Aëre sereno, frigido & sicco magis luculentè, potentiúsque ardere solet Ignis, eodem autem existente turbido, æstuoso, & nebuloso, pluvioso, humidove, obscuriùs, debilius-

biliúsq;: sic ad ejusdem Aëris mutationes nominatas deprehendimus & Ignem Cordis internum mutari sensibiliter, & Respirationem contingere variam; nam existente aëre sereno, frigido & sicco, vegetior est Ignis noster Internus, proceditq; Respiratio faciliùs; eodem autem existente turbido, æstuante, & pluvioso, hebetatur Ignis noster internus, proceditque Respiratio difficiliùs.

Pro majore Aëris accessu potentiùs Ignem in fornace ardere.

LXXIII. Quemadmodum 4. potentiùs ardere observamus Ignem fornace conclusum, quando non tantùm parte superiore liber est fumo exhalanti exitus, verùm insuper parte inferiore liber aëri aditus & accessus; Eundem contrà languescere, quando alterutra obturatur via, superior præsertim; extinguitur enim tunc paulò pòst Ignis: Sic vivacior existit Ignis nôster vitalis, quando præter Transpirationem integra permanet Aëris Inspiratio & Exspiratio; hebescit verò, quamprimùm alterutra vel minimùm labefactatur; suffocatur denique, ubi Respiratio intercluditur. Quoniam verò eâdem viâ recedit aër, quâ priùs accesserat, idcircò cum fornacum Chymicarum fabricâ similitudinem majorem habent viæ, per quas in piscibus admittitur, emittiturque Aqua, quæ Ipsis esse solet loco Aëris à nobis respirati.

Sanguini ex aëre aliquid communicari.

LXXIV. Cùm autem ab inspirato aëre Sanguinis æstum concludamus temperatum, necesse est, ut aliquid ex aëre communicetur Sanguini, quod contrariam illi, quam in Corde accepit, producat in ipso mutationem; hoc est, quod blandè rarefactum blandiùs condensent; accensumque in ardore suo leniter compescat.

Salem habere vim condensandi

LXXV. *Nihil* autem observatum est hactenus, quod *condensandi, hinc & æstum comprimendi vim habeat æquè atque Sal.*

Eundem per Aërē essedi-sperfum.

LXXVI. *Salem proinde puriorem ac simpliciorem per aërem dispersum suspicamur, eumque Copiosiorem hyeme aut hyemali existente aëris constitutione.*

Et in Nitro concretum.

LXXVII. Hunc Salem puriorem præ notis cæteris salibus omnibus *in Nitro abundantius concretum* testatur per notos Nitri effectus Experientia.

Ac Sanguinem condensare, qui primarius est Pulmonum Respirationisque Usus.

LXXVIII. Concludimus igitur *Aërem Inspiratum ratione Salis sui purioris condensare denuò in Pulmonum Vasis Sanguinem in Cordis ventriculo dextro rarefactum, atque operâ eâdem reprimere æstum majorem in ipso simul excitatum: huncque primarium esse Pulmonum, Respirationisque Usum.*

ADDITAMENTUM.

Experimentum circa Respirationem in Cane factum.

LXXIX. Dum prælum exercent iterum hæ Disputationes, 15. nempe Ianuarii, 1663. *Ioannes SWammerdamius*, Amstelodamensis, Discipulus meus sedulus & industrius, me vocat, experimentum à se excogitatum ac cum successu institutum ostensurus. Aperuerat vivo adhuc Cani asperam arteriam, in eamque intruserat tubulum æneum, cui Ventriculi Canini jam priùs post inflationem exsiccati pylorus cum Intestini portione itidem præparatus erat alligatus, atque circumjecto vinculo arteriam prædictam circa eundem tubulum arctè constrinxerat.* Vnde mox per Colligatum illum ventriculum Respiratio in Cane omnis perficitur.

LXXX. Sed & alium ejusdem Ventriculi orificio alteri, OEsophago puta, tubulum similiter annexuerat; per quem inflato Spiritu præfatum Ventriculum valdè distendit, ac confestim orificium cerâ obturavit. Unde amœno spectaculo Aër conclusus observabatur in thoracis, abdominisque elevatione, adeóque Inspiratione Pulmones ingredi, subsidente ac foveam notabilem exhibente dicto Ventriculo: in Thoracis autem, abdominisque reciprocâ depressione, adeóque Exspiratione, idem Aër è Pulmonibus repulsus novâ parietum Ventriculi expansione foveam illam denuò replebat.

Quo Autoris opinio non parum confirmatur & alia à sua infirmatur

LXXXI. Quo experimento in variis Canibus postmodum me præsente simili modo repetito & succedente censeo non parùm confirmari meam de *Aëre Pulmonum motum tam Inspirationis, quàm Exspirationis tempore consequente* Opinionem; atque simul infirmari Amici cujusdam mei ex aliorum placitis hanstam Sententiam, quæ statuit thoracis & abdominis elevatione dispelli aërem vicinum, eundemque continuatâ vi propelli ad & in ejusdem (non alterius) Animalis Os vel Nares, hinc & Pulmones.

Motum omnem solo pulsu non absolvi: sed etiam tractu.

LXXXII. Ego sanè, qui me non tantùm in rebus naturalibus *Tractûs* possibilitatem (ut Scholasticorum termino utar) mente assequi, at insuper, quod primarium est, plura ejus exempla, sive experimenta observasse puto, haud accedo illis, qui *Motum omnem solo Pulsu absolvi* docent.

LXXXIII. Nec assensum meum coget facilè, qui ex suis præsuppositis, nec probatis, tanquam principiis, modo suo explicabit, nec clarè ac distinctè demonstrabit *Pelli* id, quod *Trahi* testatur Sensus externus non deceptus, sed integer ac ritè agens.

Quod Experimento probatur

LXXXIV. Et ut in modò allegato experimento hîc pergam, nullum est ibi ampliùs Aëri externo cum interno & intra ventriculum post obturationem concluso commercium, quaproptèr reciprocum interni ad Pulmones ingressum; hinc ex Pulmonibus egressum consequitur Ventriculi clausi satis insignis concidentia, moxque iterum distensio. Fingere autem illam Concidentiam subitò & cum manifesto & quodammodo violento membranæ delapsu contingentem produci ab Aëre quaquaversùm propter elevatum abdomen ac thoracem propulso, judicent liberiùs & cordatiùs Philosophantes, an non sit hoc nimiùm suis præjudiciis adhærere ac tribuere.

Ut & alia ratione.

LXXXV. Quid si tubulo ex coriis densissimis & nullum Aëri transitum concedentibus parato, atque non dicam per aquas medias & profundas, sed per transversum parietem undique arctissimè iterum circumclusum transmisso annecteretur similis Ventriculus, dum alterum tubuli extremum asperâ arteriâ strictissimè concluderetur; an diceremus tunc Aërem thoracis, abdominisque expansione pressum per nescio quæ longissima & imaginaria itinera vias sibi quærere ac invenire ad illum Ventriculum, quem tunc tam potenter premat, ut cogatur contenti aëris pars ingredi Pulmonem? Id, si volet, credat Iudæus Apella, non Ego; qui abhorreo & caveo mihi ab omnibus præjudiciis Experientiæ evidenter contrariis.

Arteriæ Asperæ cum Arteriâ Venaque Pulmonali communio.

LXXXVI. Aliud insuper observavit ac mihi demonstravit eâdem occasione *Swammerdamius*, lentè, diuque in Pulmones adhuc calentes pressum ex dicto Ventriculo *Aërem transire tandem in Arteriam, Venamque Pulmonalem, hinc & utrumque Cordis Ventriculum*. Unde arguitur Arteriæ Asperæ

cum dictis Vasis communio, tum ad Inspirati aëris partem in vasa admittendam, tum vicissim ad Halitus ex Vasis cum aëre Exspirato emittendos.

Contractionis motus in Vena Iugulari & Cavâ descendente

LXXXVII. Dum fieret hoc experimentum aliquoties, observavimus quoque manifestum Oculis *Contractionis motum in Venâ Iugulari atque Cava descendente*: qualem in Avibus non rarò in *Cavâ Venâ tum supra, tum infra Cor* deprehendit ac mihi quoque monstravit Anatomicus diligentissimus *Nicolaus Stenonius*, Danus, in novis Glandularum variarum circa Oculos, Nares atque alibi existentium Ductibus eruendis fœlicissimus.

Vasorum motus peristalticus.

LXXXVIII. Hoc autem in variis Venis facto experimento illustratur & confirmatur mea de *Vasorum omnium motu peristaltico* Sententia, post *Venæ Cavæ propè Cor carnosæ motum contractionis* jam olim à me visu notatum liberiùs proposita, de quâ Disp. III. Thes. XX. uno verbo actum.

DISPUT. MEDICARUM VIII.

De Vasis Lymphaticis, & Lymphâ.

Anatomiæ præstantia.

I. MAgna est Artis Anatomicæ ob suas ad Sensuum Externorum tribunal decernendas demonstrationes sensibiles, ideóque manifestas, certasque præstantia & gloria; quamdiu scilicet intra præscriptæ Normæ cancellos sese continent Artifices omnes: Quamprimùm autem Aliquis comparatâ ob egregiè navatam in Arte laudatissimâ & Mortalibus utilissimâ operam condignâ suis laboribus laude atque authoritate tumidus fit ac Suffenus, moxque neglectis probationum Anatomicarum legibus Dictaturam affectat in cæteros Artis Dissectoriæ Magistros æquè, ac Tyrones, atque ab Ipsis grandi, Censorioque supercilio præ se contemptis Placita sua dicam, an Præjudicia per autopsiam non satis probata, probandave cupit Oraculorum haberi loco, sibique quidvis pro lubitu fingenti & asserenti vult credi; utique excitantur necessariò inter Anatomes gnaros lites ac rixæ, eæque non sine notabili Veritatis, Artis, ac Reip. detrimento.

Rixarum inter Anatomicos causa.

II. Deploranda intolerabilis hujus Superbiæ exempla & in hâc, & in cæteris quoque Medicinæ partibus habuimus hoc fœcundissimo aliàs Virorum in quâvis Disciplinâ Excellentium sæculo plurima. Et utinam non superessent adhuc ejusdem notæ nimis multa! Etenim quid frequentiùs contingit Medicinæ Alumnis, quàm in polemica, & convitiorum, calumniarumque plena incidere Anatomicorum, aliorumque Scripta?

Earum medela.

III. Enimverò longè satiùs foret Unumquemque Infirmitatis, quin & Ignorantiæ suæ conscium ac memorem non perfunctoriè, at seriò, continuóque considerare atque agnoscere, si quid cognoscat, habeatve, nihil se cognoscere, aut habere, quod à Luminum Patre non acceperit supernè, & quidem, non superbè sibi condendum, defodiendumve, ast benignè in commune bonum promendum, & in proximum erogandum; etiam ubi ob animi ingrati vitium se quovis bono indignos testantur plerique homines; idque ad Summi Opificis exemplar, Solis sui lumen non minùs in malos, quàm bonos fundentis, atque à Se gratis sperandam bene actorum remunerationem probis spondentis.

Lis de Vasorum Lymphaticorum Structurâ, & eorum ac Lymphæ usu. Cui implicitus Author.

IV. Memoratam humanæ Calamitatis sortem non quiverunt effugere detecta hoc ævo Vasa Lymphatica, tum quoad suam Structuram, tum quoad suum, latæque in se Lymphæ Usum verum.

V. Quamvis autem ob dissentientes, ac quidem cum indignâ animorum irritatione atque hinc secutâ scriptorum acerbitate dissentientes Anatomicos eximios satiùs forsan esset, donec magis sedati, compositique fuerint animi ferviores, à scribendo Mihi temperare; Mihi cumprimis; qui uti non sum professione Anatomicus, ita nihil lucri capio, captove ex dissectionibus meis, demonstrationibusve Anatomicis, & unius Medicinæ illustrandæ causâ susceptis, & omnibus, singulisque, excluso nemine, gratis patentibus: Viro tamen bono censui indignum animo quieto, pacatoque aliorum repullulascentes continuò spectare turbas & pugnas; ubi præsertim aliquid suppetere videtur, quod ipsis componendis, aut ex æquo dirimendis, discernendisque queat inservire; Cui accedit, quòd nolens volens in hanc rixosam protrahor scenam.

Et quàm componere conatur.

VI. Dabo tamen operam, ut (neglectis, spretisque Libellorum famosorum à Tenebrionibus ac certis Reip. pestibus in malè sanorum hominum delectationem, atque quorumvis, bonorum imprimis malis invisorum, contumeliam scribi edique solitorum, Chimæris, puerilibusque mendaciis & eructatis turpiter in diffidentes convitiis) dabo, inquam, operam, ut citra ullius aliter opinantis offensam ea proferam in medium, quæ & meis usurpavi oculis, & non semel absque omni externo apparatu, aut ostentatione demonstravi aliis, & quâvis occasione commodâ etiam nunc paratus sum demonstrare quibusvis Veritatis & Boni publici SectatoribusExperimenta; ut & quæ tum Ratiocinatione firmâ & solidâ, tum Conjecturâ probabili & circumstantiis convenientissimâ visa sunt mihi consequi ex visis Consectaria; quò sic protractæ nimium inter Amicos aliósque liti aut amicè sopiendæ, aut ab Artis Anatomicæ peritis (ut pote quibus solis, ne Sutor ultra crepidam, hoc debetur muneris) aliquando in æquitate determinandæ subministrem, quæ ad manus præstò sunt, adminicula, uti spero & confido, nec inepta, nec inutilia.

Vasa Lymphatica quæ & Lympha quid.

VII. *Lymphatica* voco *Vasa*, rectâ enim ad rem propero, per quæ continuò deferri deprehenditur *Liquor limpidus* & ad Visûs testimonium colore *Aqueus*; quandóque à confluente Chylo *Albicans* & *Lacteus*; rarò, nec nisi post mortem in homine circa Trunci insertionem à Me, aliisque aliquoties jam observatus, *Subrutilus*; quemadmodum circa Hepar ferè *Croceus*; eleganti nomenclaturâ ab Illustri Anatomico, *D. Thomâ Bartholino*, *Lympha* dictus.

Vasorum Lymphaticorum partes Truncus.

VIII. Hæc Vasa Lymphatica in *Truncum* distinguo & *Ramos*.

IX. *Truncus* in Thorace observatur & superiore Abdominis parte, à *cisternâ Lumbari* inchoans & secundum Arteriæ Aortæ ductum ascendens, tandemque in Venam Iugularem, Subclaviam

claviamve finiſtram, vel utramque per Inſertionem definens.

Ejus inſertio.

X. Inſertionem hanc evincunt 1. Lymphæ, Chylique ſpontaneus, 2. Cujuſvis Liquoris vel Aëris per ſiphunculum immiſſi artificioſus;3. Styli blandè intruſi facilis tranſitus ex Trunco in prædictas Venas: quemadmodum hæc nuperrimè adhuc in publicâ Virilis Subjecti diſſectione coram omnibus demonſtravit Vir Clariſſimus, *Ioannes van Horne*, in hoc Athenæo Collega meus & Anatomicus merito ſuo Celeberrimus.

Truncū hunc non eſſe Venam Lacteam.

XI. Truncum hunc quamvis Anatomici Laudatiſſimi Lacteis adſcripſerint Venis, & ab Ipſis eum denominârint, puto tamen illum commodiùs Vaſis accenſeri Lymphaticis; cùm Lymphæ per ipſum motus ſit perpetuus, adeóque pro primario habendus;Chyli verò motus tantùm pro ſecundario, quippe qui poſt alimentorum demùm aſſumptorum diſtributionem contingit,ac per intervalla duntaxat repetit.

Venas Lacteas eſſe ferè Vaſa Lymphatica.

XII. Quinimò parùm abeſt, quin opiner Vaſis Lymphaticis annumerandas ipſas Venas Lacteas, eâ ſaltem ſui parte, quâ ultra Meſenterij Glandulas feruntur versùs Ciſternam; cùm ab omnibus Glandulis Conglobatis in quacunque corporis regione exiſtentibus,quales quoque ſunt Meſentericæ, producta obſerventur Vaſa Lymphatica.

Lympham commiſceri Chylo,& cui uſui.

XIII. Vnde ampliùs ſuſpicor præparatam in Meſenterij Glandulis Lympham commiſceri allabenti Chylo, ipſumque magis magiſque diſponere faciliori ejuſdem cum Sanguine in Venâ Iugulari, vel Subclaviâ confuſioni; ut & mox ſecuturæ Sanguinis in dextro Cordis Ventriculo Effervеſcentiæ.

Trunci forma.

XIV. Truncum in ſui medio plerumque bifurcatum, iterumque coëuntem obſervarunt omnes. Eundem ter in animalibus retis modo in plures ramificationes diſtinctum, denuóque concurrentem à ſe repertum, & ante octennium in Tab. II. Fig. 4. delineatum publici juris fecit Anatomicus Inſignis, *D. Olaus Rudbeck*. Cui ſimile quid Ego quoque obſervavi in Cane, & quidem in loco Trunci inſertioni valdè propinquo; ubi contortum mæandrum deſcripſit & figurâ editâ expreſſit Anatomicus Induſtrius, *D. Ludovicus De Bils*: unde ab utroque hoc Authore diverſimodè licet propoſitas, pro iiſdem tamen habendas ſuſpicor Trunci hujus in ſe redeuntes Divaricationes reticulatas: quales in pulmonum præſertim ſuperficie obſervavit, & in poſteriùs editarum Figurarum 2. exhibuit laudatus *D. Rudbeck*.

Vaſorum Lymphaticorum rami.

XV. Continuatos Trunco Vaſorum Lymphaticorum Ramos, & in *Viſcera*, & in *Artus*, & imprimis in *Conglobatas Glandulas* protentos animadverterunt Anatomici Solertiores.

Eorundem Valvulæ.

XVI. In Vaſorum Lymphaticorum Trunco, & in conjunctis Ipſi Ramis *Valvulas* contineri cavitate ſuâ ſurſum versùs inſertionem ſpectantes non ſemel docuit me, alioſque Anatomica Experientia: In diverſis enim Trunci locis impediebatur Lympha, ne deorſum aut extrorſum, hoc eſt, in Ramos annexos propelli poſſet; cùm & ex Ramis omnibus in Truncum, & per Truncum versùs Inſertionem promoveatur ipſa ſemper, in Vivis quidem ſpontè, in Demortuis autem appreſſo ſtylo facillimè.

Ex Vaſorum Lymphaticorum fabricâ Lymphæ motus, materia ortus, qualitates & uſus deducendi.

XVII. Atque hæc de Vaſorum Lymphaticorum fabricâ præmittenda erant inveſtigando, explicandoque *vero Lymphæ* per dicta Vaſa *Motui*: quem determinare conabimur ejuſdem Anatomes ope, cùm non ſatis conveniat de Ipſo inter diſſidentes hoc etiam nomine Anatomicos Egregios, aliquidque lucis ex hujus dubij elucidatione ſit affulſurum certiùs eruendis, clariúſque ac diſtinctiùs enarrandis Lymphæ tum Materiæ & Ortui, tum Qualitatibus & Vſui.

Lymphæ motus qui 1. In Venam Iugularem & Subclaviam ſiniſtram

XVIII. Cùm ergò 1. Naturalis & facilis obſervetur Lymphæ, Chylique in Venam Iugularem, Subclaviamve ſiniſtram Ingreſſus;impoſſibilis verò Sanguinis ob Valvulam appoſitam in Lymphaticum Truncum ex dictis Venis Egreſſus, Apertionem illam & Vaſorum Liquores colore ac conſiſtentiâ diverſos vehentium communicationem à Summo Deo concludo ordinatam duntaxat Lymphæ, Chyloque ad dictas venas delatis admittendis.

2. Ex Ramis in Truncum.

XIX. Cùm 2. Valvulæ concedant quidem Lymphæ, Chyloque in Truncum, ac per Truncum in Venam Iugularem, Subclaviamve ſiniſtram affluxum, impediant verò eorundem, poſtquam ipſas præterfluxerunt, refluxum;niſi, ut aliquoties in diſſectionibus obſervavi, applicentur, apprimanturve Stylo, vel aliâ re quâvis Vaſorum lateribus Valvulæ fluxum extrorſum priùs morantes; aut continuato aëris inflatu, liquoriſve tepidi præſertim infuſione diſtendantur ſenſim eouſque Vaſa, ut ad Valvularum non æquè diſtendi aptarum latera penetrare poſſit aër inflatus, liquorve infuſus:iterum concludo Lymphæ,Chylique Motum proprium eſſe ex Ramis omnibus in Truncum, & conſequenter in Venam Iugularem aut Subclaviam, neutiquam verò ex Trunco in Ramos qualeſcumque.

XX. Cùm 3. inſtitutâ ubivis Vaſorum Lymphaticorum ligaturâ detumeſcant mox ipſa ſupra ligaturam verſùs Truncum, intumeſcant contrà infra eandem ligaturam, & quidem magis magiſque, dum pars ipſorum ſuperior & Trunco vicinior Lactearum Venarum ritu obliteratur ferè,ac fibram tenuem repræſentat;iterum concludo Naturalem Lymphæ Motum eſſe à partibus & Ramis extremis versùs Truncum; hinc & Venas Sanguineas.

Demonſtratus in Homine.

XXI. Hoc experimentum non tantùm in Brutis à pluribus eſt inſtitutum:ſed inſuper in homine.Nuperrimè namque id in Iuvene tribus poſt decollationem horis adhuc calente cum fœlici ſucceſſu tentavit, ac Me,aliiſque, Medicis præſertim non paucis præſentibus in Scroto, Crure atque Brachio præſtitit; & poſtmodum publicè demonſtravit jam nominatus Anatomicus Accuratiſſimus *D. Iohan. van Horne*.

Lympham non moveri à Trunco in Ramos.

XXII. Effugia verò quærere videntur, qui ſe argumenti à Lymphaticorum Vaſorum ligaturâ petiti vim eludere poſſe putant, ſi dicant, ligari tunc ſimul cum Lymphaticis Vaſis Venas ſanguineas. Eſto enim, ligentur ſimul hæc Vaſa. An non utrorumque ſimiliter ligatorum intumeſcentia & detumeſcentia ſimilis arguet ſimilem contentorum in utriſque motum, à corporis puta Circumferentiâ ad Centrum, ſive Cor?

Vaſâ

XXIII. Adde quòd ſeorſim, & intactis Venis;

Lymphatica separatim posse ligari.

nis, Arteriisque ligari queant, & non semel à Me, aliisque ligata sint Vasa Lymphatica, quod & in modò memorato juvene factum est, consequente nihilominus prædictâ Ipsorum Intumescentiâ, Detumescentiâque.

Eadem non tantum supergredi & amplecti Venas, sed & ab iis separata progredi.

XXIV. Observandum enim Vasa Lymphatica non tantum supergredi & subinde amplecti quodammodo Venas Sanguineas: verùm non rarò ab ipsis separata progredi per circumfusam sibi pinguedinem, modò planè consimili ei, quo per Mesenterium ferri deprehenduntur Venæ Lacteæ à Mesaraïcis Sanguineis sejunctæ, atque pinguedini immersæ.

E vicinis Vasis in Lymphatica nihil deferri.

XXV. Sed nec argumenti hujus potentissimè stringentis Veritas obscuratur, fingendo aliquid è vicinis vasis deferri in ligata Lymphatica, quæ ultra ligaturam intumescunt. Neque enim sufficit hoc afferre, cùm idem sit afferenti probandum, & ostendenda sint ab effati hujus Autoribus Vasa illa observatum Liquorem in Lymphatica ultra ipsorum ligaturam advehentia. A quo liquore mirum est non impleri ac distendi potiùs, aut saltem simul Ligatorum Vasorum Lymphaticorum partem Trunco suo viciniorem: cùm inter ipsam & Truncum nulla sit per Ligaturam impedita communicatio, non intumescit tamen ipsa, sed sensim adeò detumescit, ut penè dispareat & ad fili tenuis crassitiem in circumjectâ pinguedine delitescat, quemadmodum jam monui, & idem Lacteis Venis contingere significavi; & quidem, meo judicio, eâdem prorsus de causâ.

Motus Lymphæ à Corporis partibus ad Truncum.

XXVI. Non verebor ergò, aut hæsitabo ex præmissis omnibus simul collatis certò tandem concludere, *Motum Lymphæ omnis Naturalem esse à partibus corporis quibusvis Vasa Lymphatica obtinentibus versus Truncum, & consequenter Cavam Venam dextrumque Cordis Ventriculum.*

Ex collatis contrariarum sententiarum argumentis elucescere veritatem.

XXVII. Quemadmodum autem ab omnibus examinanda in medium protuli argumenta, quibus existimo patere ac probari Motum Lymphæ ex Ramis Lymphaticis omnibus in communem Truncum, & sic porrò usque ad Cor ipsum: ita opto & rogo, ut quisquis contrariam, vel diversam tuetur sententiam, promat itidem argumenta, quibus promotus est ac deductus in eam, cui adhæret, opinionem; quò non tantùm Contraria, vel Diversa juxta se posita magis elucescant, sed tandem aliquando ex collatis simul argumentis utrinque prolatis quæsita Veritas citiùs, faciliùsque inveniatur, & nuda omnibus manifestetur.

Nullius Opinioni esse prærogativam.

XXVIII. Nulli siquidem Mortalium, & falli & fallere proclivium, vel jure debetur, vel à prudente viro gratis unquam concedetur in Affectionum rebus naturalibus contingentium investigatione aliquod Cerebri sui commentum citra probationem sufficientem à Sensu integro, vel Ratione certâ petendam pro Vero afferendi, & incautis aut inexpertis credendum obtrudendi prærogativa.

Quomodo fides sensibus adhibenda.

XXIX. Grave siquidem, atque absurdum videtur bene oculato Testi suis non tantùm diffidere, sed in totum fidem detrahere, imó abrogare Sensibus externis, atque pro falso habere, quod adhibitâ omni requisitâ circumspectione viderit sæpiùs suis oculis, ut credat alij dogmata sua non satis probanti, nec cum necessariis circumstantiis per autopsiam coram omnibus, ac imprimis agitatæ rei peritis & dissentientibus demonstranti.

Quandiu observatio dubia, ut & falsitatis suspecta esse debeat.

XXX. Non nego quidem fieri posse, quod indies mihi, aliisque accidere novi, ut Aliquis aliquid observet ab aliis nondum, vel non plenè observatum: illud idem tamen mihi est, imò esse debet, dubium ac incertum, quandiu id ipsum meis non percepi Sensibus; quin imò illud idem meritò suspectum est mihi falsitatis aut fallaciæ, quando ex illo Observato, fide historicâ duntaxat sumendo, quia celato aut denegato, ab Inventore, Fautoribusve, aut aliis deducitur: ac reverà consequi videtur Affectio; cujus contrarium meridianâ luce clariùs mihi constare puto per Experientiam semper modo eodem mihi, aliisque secundùm omnes circumstantias accuratè consideratas occurrentem, adeóque manifestam.

XXXI. Donec igitur tandem aliquando ex offusæ undique obscuritatis latebris quovis erroris fuco liberata erumpat Temporis Filia, Veritas, pergendum ad alia circa Lympham ex conclusis à me exurgentia Quæsita ordine solvenda. Quæritur enim 1. *Vbinam, & in quâ Parte*; 2. *ex quâ Materiâ*; 3. *denique in quem Vsum præparetur Lympha?*

Lympham esse utilem.

XXXII. *Vtilem* profectò Corpori Liquorem Lympham esse arguit ejusdem cum descendente ad Cor Sanguine confusio. Inutilis enim, excrementitiaque si foret, Vrinæ in Renibus secretæ ad instar, non admisceretur Ipsa Sanguini; verùm, quemadmodum Vrina ex Renibus per Vreteres in Vesicam deducitur, ac per Vrethram foràs excluditur, ita per canales huic Functioni peculiariter ordinatos aut immediatè aut mediatè propelleretur extra Corpus Lympha.

Vbinam Lympha generetur.

XXXIII. Vtilis ergò cùm sit Corpori *Lympha*, inquirendum diligenter in *Locum, in quo generetur Ipsa*. Hunc autem non unum, aut unjusmodi comperiemus; postquam Ipsam à plerisque, non tamen ab omnibus, Corporis partibus, affluentem testatur Experientia. Neque enim à Renibus, aut Conglomeratis Glandulis, Pancreate puta, Glandulisque Salivalibus hactenus, quod sciam, ab ullo est observata prodire.

Lympham sanguini confundi.

XXXIV. Vbi ulteriore examine, eoque accurato digna videtur occurrere Observatio, quâ constat, Sanguinem à Corde quaquaversùm per Arterias delatum ad idem Cor referri undique per Venas; dum Lympha ab omnibus Partibus Nervos notabiles accipientibus per sua Vasa & Truncum advehitur & confunditur Sanguini ad Cor descendenti, exceptis jam notatis partibus.

Renum functio.

XXXV. *Renes* siquidem inutile corpori recrementum foràs propellendum secernunt à Sanguine, mox per Vreteres demittunt idem in Vesicam, post aliquam moram per Vrinarium meatum voluntariè excludendum.

Vt & Glandularum Conglomeratarum.

XXXVI. *Glandulæ* autem *Conglomeratæ* utilem corpori Liquorem in se præparatum effundunt in Cavitatem talem, ex quâ viæ sunt manifestæ, atque patentes ad cæteras corporis partes omnes, & quidem per intermedia Vasa Lymphatica. Sic Glandulæ Maxillares, tam Superiores, quàm Inferiores, Salivam in se confectam per Ductus proprios in Oris Cavitatem deponunt; quæ maximâ sui parte deglutiri solet in Ventriculum;

à quo

à quo ulteriùs propellitur ad Inteſtina : Sic Glandulæ Pancreas conformantes Succum in ſe paratum per Ductum peculiarem continuò in Tenuis Inteſtini ad dextri Renis regionem contorti, ac ſub Meſenterio ſiniſtrorsùm tendentis Cavitatem per eundem ut plurimùm emittunt Hiatum, per quem ex ſuâ Veſiculâ defluit ad Inteſtina Bilis: unde per Lacteas Venas aperta eſt via regia ad Vaſorum Lymphaticorum Truncum,&c.

In partibus corporis quomodo producatur Lympha.

XXXVII. Ex Partibus autem, à quibus ad Truncum ſuum affluere obſervatur Lympha, (quaſque in Viſcera, Artus, ſive Muſculos cum Membranis, & Glandulas Conglobatas, diſtinxi jam in ſuperioribus) quoniam *Viſcera* ſingula,ut & *Muſculi* Functionem publicam obeunt à Lymphæ præparatione longè diverſam; quæ ab Ipſis abit Lympha, non primariò,at ſecundariò duntaxat putanda eſt produci in Ipſis.

Glandularum Conglobatarum functio.

XXXVIII. Quoniam verò nulla hactenus innotuit *Glandularum Conglobatarum Functio publica*, non immeritò quæritur, an non ea ſit *Singularis cujuſdam Lymphæ Confectio?* quod ſuadere videntur modò citatæ Glandulæ Conglomeratæ Salivam, aliumve Liquorem Salivæ analogum & affinem in ſe generantes, ac per Ductus ſuos in Os,aut Inteſtina protrudentes: Vnde quid magis probabile poteſt inferri,quàm ſimili modo *parari* & quidem *Actione Conglobatarum Glandularum propriâ Lympham peculiarem*,& à Viſcerum, Muſculorumque Lymphâ in quibuſdam diverſam?

In Lympha eſſe diverſitatem.

XXXIX. Vtique non videtur Lympha à partibus tam diverſis affluens, pro eâdem vel conſimili habenda, ſed potiùs pro diverſa: Quemadmodum enim Sanguis à quibuſdam partibus ex nutritione duntaxat ipſarum reſtitans videtur refluere; ab aliis verò, (ut ſilentio nunc prætercam illas, in quibus, Cerebro puta & Renibus, aliquid ſecretum eſt à Sanguine,utile vel inutile) poſtquam in Ipſis aliquid acceſſit Sanguini, eundem immutans & alterans;uti id ex profeſſo alibi aſſerui de Liene ac Hepate: ita Lympha videtur à quibuſdam partibus refluere, tanquam ſuperfluitas alicujus eò confluentis Liquoris;ab aliis verò, tanquam Liquor ampliùs in ipſis elaboratus & alterius rei acceſſu mutatus.

Animales Spiritus eſſe materiam Lymphæ.

XL. Talis autem ſi cenſeatur Lymphæ Generatio,quæritur,A Quonam igitur Liquore ſuum ortum probabiliter accipiat Lympha? Cui quæſito ut ſatisfaciam, reſpondeo, Suſpicari me *Animalibus Spiritibus originem ſuam primariam debere omnem Lympham.* Quemadmodum enim plus Sanguinis advehitur ſingulis partibus, quàm illis opus eſt ad ſui nutritionem; unde quod redundat, refluit per Venas: ita videtur mihi vero ſimillimum Spiritus Animales continuò deferri ad partes ſingulas per Nervos,& quidem majori copiâ,quàm ut ſemper in ipſarum Functiones conſumantur omnes; unde ſuperſtites ipſorum reliquiæ referantur per Vaſa Lymphatica, quæ proinde deſinant in Venas Cerebro proximas,quò Sanguini à Cerebro, Cerebelloque relabenti, & ob præviam Spirituum Animalium ex parte Sanguinis Spirituoſa, Volatilique Confectionem minùs ſpirituoſo denuò admiſtæ latum ipſius reſarciant damnum: quamobrem etiam opinor hanc eſſe urgentem Trunci Lymphatici in Iugularem, Subclaviamve Venam Inſerti rationem; cui ſimilem ab admiſtò Spiritu Acido, de quo mox,deducendam exiſtimo.

Lymphæ motus facilior diuturniorque.

XLI. Hunc Lymphæ ex Animalium Spirituum reliquiis ortum confirmare videtur Lymphæ, quàm Sanguinis facilior, diuturniorque motus: nam aliquot etiam poſt mortem horis ligata intumeſcent Vaſa Lymphatica, non item Venæ Sanguineæ;ut ex præmiſsâ conſtat obſervatione.

Animalibus Spiritibus admiſceri Spiritum Acidum.

XLII. Quemadmodum autem alibi argumentis variis probare ſum conatus Bilem admiſceri Sanguini per Hepar refluenti, ita adducor nunc, ut Suſpicer *Animalibus Spiritibus ad Conglobatas Glandulas per Nervos delatis admiſceri in iiſdem Spiritum Acidum ex affluente ad Ipſas Sanguine in Ipſis ſecretum.*

Spiritum Acidum ſæpè in corpore obſervari.

XLIII. Huic meæ Conjecturæ anſam dedit *Spiritus Acidus* non rarò ſatis purus in corpore obſervatus, etiam abſque ullius rei manifeſtè acidæ uſu vel abuſu.

Infantium Affectus frequentiſſimus.

XLIV. Sic 1. (ut de Febrium Intermittentium, Affectionis Hypochondriacæ, ſimiliumque Generatione nihil nunc addam) frequentiſſimus eſt in hiſce regionibus affectus, & Infantes nuper natos per Ventris tormina, Nauſeas, Coagulati lactis Vomitus, Abdominis à Flatibus diſtenti Anguſtias, hinc & conſequentes nonnunquam Hernias,Alvi Adſtrictiones, mox & Fluxus, Dejectiones Verſicolores, plerunque tamen variè Vireſcentes, & Acidum ſpirantes, tandemque Inſultus Epilepticos mirè affligens,ab Acido Spiritu cum Bile in tenuibus Inteſtinis efferveſcente dubio procul originem ſuam accipit; uti hoc tam ex præmiſſis Symptomatibus comitibus, quàm inſequente Curâ, per alterantia & purgantia ex Arte inſtitutâ unicuique ad omnia attendenti patere poteſt.

Dolores ex improviſo oborti.

XLV. Sic 2. Dolores atrociſſimi in quâvis Corporis parte ſubinde inſtar fulminis ex improviſo oborti,vel aliàs acutiſſimè lancinantes,certiſſimum præbent Spiritûs Acidi in corpore ſeparatim exiſtentis,valdè mobilis,& partes Senſu præditas rodentis argumentum.

Quænam ſint acria. Sal lixivioſum quid.

XLVI. *Quicquid* enim *præter Ignem acre, mordaxque obſervatur in rerum naturâ, id omne aut eſt Spiritus Acidus, aut Sal Lixivioſum*, vel, cum Plinio ut loquar, *Lixivium*; quippe quod ex rerum combuſtarum Cineribus vel ſponte Aëris humidi & Aquei ope abit in lixivium, vel affuſâ Aquâ elicitur, iterumque ad ſalis conſiſtentiam decoqui poteſt;quo acriore utimur ad fonticulos cuti inurendos, diciturque tunc Cauterium potentiale. Nullum autem mihi ad recenſitorum duorum alterutrum non reducendum incidit hactenus Acris nomine dignum.

Cauterium potentiale quid.

Acredo in Sale Lixivio & Spiritu acido unde.

XLVII. Vbi obſervandum & Salem lixivium, & Spiritum Acidum inſignem ab Igne ſuam obtinere acrimoniam; cùm uterque ex materiâ Salinâ Ignis acrioris vi paretur, & tantò exiſtat acrior, quantò acriorem expertus eſt Ignem: quod Nemo ignorat, negatve, niſi Chymiæ ignarus.

Spiritum Acidum in corpore non gigni,ſed ab aliis ſeparari.

XLVIII. Cùm autem nullus in Corpore accendi queat Ignis tantus, taliſque,quanto, qualique opus eſt ad Spiritûs Acidi confectionem;non credendus eſt ullus in corpore propriè paratus Spiritus acidus,ſed à ſuis duntaxat primariò temperantibus impedimentis, oleo puta & Spiritu Volatili ſeparatus & liberatus.

XLIX,

Ossium Caries unde. XLIX. Sic 3. Ossium Caries eundem agnoscit Acidum spiritum nimis parum in corpore existentem; quod ex præviis sæpenumerò Doloribus intolerabilibus & à solâ aciditate deducendis liquet. Acrimonia siquidem à Lixivio Sale oborta fixior permanet in eodem loco, partemque affectam videtur urere, dum Spiritus Acidus partem à se correptam repetitis lancinationibus impetere, aut lacerare, aut perforare judicatur.

Saliva Acida. L. Eandem Conjecturam meam confirmavit Saliva subinde tam acida reddita, ut aliorum acidorum assumptorum ad instar Dentes stupefaciat.

Vnde fiat. LI. Salivam verò in Glandulis Maxillaribus Conglomeratis præparari cùm jam sit Anatomes gnaris notissimum, Aciditas in ipsâ deprehensa sequetur vel prædictarum Glandularum, eorumve, quæ ad Ipsarum integritatem concurrunt, utpote *in quibus*; vel Materiæ unius, aut multiplicis, *ex quâ* debet parari, Vitium qualecunque.

Succus Pancreaticus quando LII. Vnde, quoties Acida non observatur in Ore Saliva, adsunt nihilominus citra commissum aliquod in Assumptis erratum Acidi humoris in Ventriculo, vel Intestinis sævientis documenta; toties arbitror (cùm à Bile amarâ & acido adversâ id nequeat deduci) Succum Pancreaticum aciditate nimiâ peccare, atque vel ipsius Pancreatis requisitorumve in Ipso, vel Affluentis ad ipsum Sanguinis, aliorumve culpâ id accidere.

Spiritus Acidi tempera- ti præparatio ubi fiat. LIII. Ex hisce autem sic porrò sum argumentatus. Si Aciditas in Salivâ, vel, hâc integrâ, in Ventriculi, Intestinorumve contentis observata notabilis & noxia, assumptis tamen alimentis minimè acidis neutiquam adscribenda, ortum suum debeat Efficienti, Materialive Salivæ, Succive Pancreatici Causæ vitiatæ, nimiùm scilicet acidæ; fit valdè probabile, institui, absolvique naturaliter aliquam Spiritûs Acidi, sed temperati præparationem in prædictis Glandulis Maxillaribus & maximè in Pancreaticis, utpote consistentiâ firmioribus, hinc & Acido Spiritui resistere magis aptis.

Acidorum humorum materia à sanguine Arterioso. LIV. Acidorum humorum Materiam Glandulis præbet Sanguis arteriosus; in quo partes acidas existere arguit tum ejusdem è vasis suis effusi coagulatio in grumos; tum Ossium in Aneurismate ab arterioso sanguine facta corrosio & consumptio.

Spiritus Acidus temperatur à Spiritu Volatili Vt & à Pinguibus. LV. *Temperatur Acidi Spiritus Acrimonia* præsertim *à Spiritu Volatili* eundem facillimè sibi unitum demulcente: Ita Vini Spiritus cum Salis Spiritu cohobatus eundem sic lenit, ut dulcis tunc vocetur Artificibus.

LVI. *Temperatur* eadem *Spiritûs acidi Acrimonia à Pinguibus* omnibus, sed difficiliùs, nisi propter admistum pinguedini salem lixivium. cum Ipso coëuntibus.

Spiritus Acidus & Volatilis, Sal lixivium & Oleū quomodo jungantur. Et quidem in LVII. Quemadmodum enim nullo negotio penitissimè junguntur Spiritus Acidus & Volatilis, atque Lixivio Sali facilè admiscetur Oleum; ita è contrà difficiliùs combinantur spiritus Volatilis & Sal Lixivium, omniumque difficillimè Spiritus Acidus & Oleum.

LVIII. Vnde, si quid valeo hariolari, In Glandulis Conglobatis uniuntur Spiritus Volatilis & Acidus, quod ex Lymphâ constat liquidissimâ; in Pancreate verò Spiritus Acidus & Oleum, quod ex Pituitâ Intestinorum patet Viscidiore; in Maxillaribus denique Glandulis cum utroque Spiritu Acido & Volatili Oleum, quod testatur Saliva consistentiâ inter Lympham & Pituitam media. *Glandulis Conglobatis. In Pancreate. In Glandulis Maxillaribus.*

LIX. Plura in singulis nominatis Liquoribus Lymphâ, Salivâ, & Pituitâ concurrere novi, sed prædicta in iisdem præ cæteris abundare autumo. *Lympha, Saliva & Pituita ex quibus constent.*

LX. Hanc meam de Lymphæ ex combinato utroque Spiritu origine Conjecturam confirmant insuper Affectus varij Conglobatis Glandulis familiares, aut ex vitiatâ Ipsarum dispositione pendentes. Tales sunt ab humoribus tenacibus, gypseamque consistentiam adipiscentibus, & ab acido præsertim Spiritu pēdentibus, & in ipsis coacervari solitis orti Tumores Strumosi. Tales sunt malè affectarum Glandularum Conglobatarum comites Affectus, Gravedo, sive Coryza, ut & Sternutatio, vel Tussis, &c. ab acido spiritu minùs temperato orti; quemadmodum id per conjunctam humoribus excretis vel acidam, vel acido-salsam liquet acrimoniam. *Vnde Tumores Strumosi, Gravedo, Sternutatio, Tussis, &c.*

LXI. *Lymphæ* autem *Glandulosæ Materiam copiosiorem* peto à *Spiritu Volatili*, hoc est, *Animali*; *parciorem* verò à *Spiritu Acido*: ex quâ miscellâ deducendus erit ejusdem Lymphæ *Vsus* verus. *Lymphæ materia copiosior & parcior unde.*

LXII. Hunc ut, quantum Ego saltem probabili Conjecturâ possum assequi, absque ambagibus proponam, Censeo 1. *Lympham*, quatenus maximâ sui parte ex *Animali* constat *Spiritu*, *prævenire* suo in Venas reditu *nimiam Ipsius consumptionem*; atque idcircò planè providè ipsam reddi Sanguini à Cerebro, Cerebelloque, ubi partem maxime spirituosam reliquit copiosam, refluenti. *Lymphæ Vsus. 1. Impedire nimiam animalium Spirituum consumptionem.*

LXIII. Censeo 2. *Lympham*, quatenus *Spiritûs Acidi* aliquid habet admistum, eatenus Sanguinem ad Cor Descendentem disponere, ut ad Sanguinis Ascendentis & Bile in Hepate imprægnati concursum in Cordis Auriculâ dextrâ, Ventriculoque Dextro contingentem contingat, *ubi temperata sunt omnia, lenia, blanda & Naturæ amica; ubi verò vitiata sunt quædam, vel omnia, minor, maiorve, aut quovis alio modo Naturæ inimica & noxia Effervescentia*. *2 Effervescentiam sanguinis in Corde dirigere.*

LXIV. Atque sic candidè Conjecturas meas dubias æquè ac Opiniones magis probabiles visas omnibus communico, illud iterum & unicè optans, ut quotquot eandem materiam suscipient tractandam minùs soliciti sint de alienarum Sententiarum eversione, quàm de suarum statuminatione ac corroboratione: Cùm enim unjuscujusque rei una sit duntaxat Veritas, utique Ipsam qui habet, omnem habet; unde qui se Ipsam habere probaverit, eo ipso, ut aliorum omnium secùs sentientium Opiniones sponte ruant, effecerit.

DIS-

DISPVTAT. MEDICARVM IX.

ET

De Febribus Prima.

Annulli Scriptoris Dictaturæ & placitis Ars Medica deducenda.

I. POstquam non desunt, qui Authorem aliquem Antiquum aut Neotericum pro Dictatore venditant in Scientiâ Physicâ & Arte Medicâ condendâ; quin, ut tacitè Dictaturam illam in se derivent, Tyronibus, cæterisque Disciplinarum rudibus Laudatum Authorem à Se solis plenè intelligi atq; explicari posse Auditoribus suis inculcant, & incautis persuadere conantur: Ne Juventuti rerum adhuc imperitæ fucus fiat, sciendum, *Per solam Experientiam omnibus patentem comparatum, determinatumque omni ævo, quicquid hactenus boni,certique habemus in Medicinâ*,(quod de Naturalium rerum scientiâ itidem probare, si hîc locus esset, non foret difficile: Neutram proinde ab ullius quantivis etiam Hominis arbitrio pendere concludimus, ac idcircò, Nihil æquè ridiculum, imò Disciplinarum Cultoribus noxium excogitari posse statuimus, quàm si ab ullius Prisci aut Recentioris Scriptoris Dictaturâ & Placitis Artem Medicam deducendam quis asseveret,atque sic ab ulteriori Veritatis in multis adhucdum latitantis investigatione pusillanimos deterreat, vel malitiosè abstrahat.

Febris naturam per Experientiam investigat Auctor.

II. Spretis proinde affectatæ in Medicinâ Dictaturæ monstris, non dubitamus per Experientiam, Veterum in primâ utilissimæ Mortalibus Artis constitutione Magistram, progredi in Affectûs, præ cæteris omnibus Homini & familiaris, & molestissimi, & ob multifarium gravium Authorum de Ipsius Naturâ, Causis veris & Curatione dissensum admodum intricati, *Febris* puta, enucleatione.

Auctoris de Febribus sententia à communibus Opinionibus discrepans.

III. Sec nec verebimur nostram de *Febribus* sententiam, utpote ex ipsa praxi petitam, licet à tritis, creditisque passim Opinionibus in multis discrepantem,atque imprimis à quorundam Theoreticorum Doctorum Decretis plurimùm recedentem, publico omnium subiicere examini,atque inimica æquè ac amica de Ipsâ experiri quorumvis Judicia.

Pathognomonicum Febris signum.

IV. Subsecuturæ autem de Febrium Essentiâ Disquisitioni præmittemus, & fundamenti loco habebimus id, in quo, si non omnes, plerique saltem conveniunt Medici, non tam nomine tenus,quàm revera & opere ipso Practici.

V. Quærenti namque, Quodnam sit *Pathognomonicum*, adeoque *Febri Omni, Soli, ac Semper conveniens*, atque à Medicis apud Ægros observari solitum *Signum*, idque aut simplex, aut complexum? Respondebunt in Ægrotorum examine accuratò exercitati, ac proinde non tam ex libris suis, quàm ex praxi suâ loquentes Medici ad unum omnes, Signum illud esse *Pulsum præter naturam Frequentiorem*; quippe quo præsente adesse, absente autem Febrem abesse pronuntiant cuncti.

Pulsus frequentior triplex.

VI. *Pulsum* dico *præter naturam Frequentiorem*, cùm insuper observetur & *Naturalis* & *Non-naturalis Pulsus Frequentior.*

Naturalis Pulsus frequentior quis.

VII. *Naturalem* voco *Pulsum Frequentiorem*, qualem à Naturâ, hoc est, à naturali & peculiari corporis sui constitutione, si cum aliis conferantur, habent aliqui, etiam Sani.

Non naturalis Pulsus frequentior quis.

VIII. Per *Non-naturalem Pulsum Frequentiorem* intelligo istum, qui propter aliquod in rebus Non-naturalibus dictis patratum erratum à naturali descîscit, atque ipso Frequentior ad tempus existit, absque tamen ullâ notabili tunc simul apparente in corpore molestiâ, Functionisve læsione.Sic ad Aëris æstum auctum, Corporis motum vehementiorem, Iram, Vigilias protractas, quò & nimiam Meditationem refero, Vini generosi potum largiorem &c. non rarò Pulsus excitatur solito Frequentior: Qui, quoties sublatis, sedatisve Causis enumeratis ad pristinum redit statum & raritatem consuetam, nec alienam corpori affert aut post se relinquit noxam, non incommodè *Non-naturalis* nomine videtur indigitari.

Pulsus præter naturam frequentior quis.

IX. *Pulsus* verò *præter naturam Frequentior* mihi censetur, qui ab errore quidem externo in memoratarum rerum Non-naturalium abusu commisso semper forsan ortus conjunctam vel mox subsequentem habet notabilem Corporis molestiam, doloremve, atque adeò Functionis alicujus ad Vitæ Naturalis beatitudinem requisitæ labefactationem.

Eundem esse Febris signum Pathognomonicum.

X. Præter quem Pulsum præter naturam Frequentiorem,cùm aliud Signum hactenus observatum sit & manifestatum nullum, quod Febri Omni, Soli, ac Semper competat & adsit, concludimus meritò id solum & unicum habendum pro Signo Febris Pathognomonico.

Calorem auctum nõ esse Febris signum Pathognomonicum.

XI. Enimverò, quamvis plerisque Febribus comes sit *Universi Corporis calor auctus* (in quo à Corde quaquaversum cum Sanguine propulso Febris Essentiam plerosque quærere aut ponere non ignoramus;) quoniam tamen is nec omni,nec Soli,nec Semper competit Febri; eundem pro inseparabili & Pathognomonico Ipsius Signo neutiquam putamus habendum.

Quia Soli Febri non competit.

XII. Nam 1. *Non Soli Febri* competit *Calor in universo Corpore auctus*, cùm non rarò in Maniacis, aliisq; nullo modo Febrientibus deprehendatur Calor naturali auctior.

Nec etiã omni Febri conjungitur.

XIII. Sed *nec* 2. *Omni Febri* conjungitur *Calor Auctus*;cùm nonnunquam occurrant & Suo, & Adstantium, & Ipsorum Medicorum calculo Febricitantes, quales hîc etiam in Nosocomio habuimus & examinandos stitimus Medicinæ Studiosis, in quibus nunquam, ne quidem per aliquot septimanas, imò menses, observatus est in ullâ corporis parte, nedum universo corpore,auctus Calor vel ab Ipsis Ægris, vel à Nobis, aliisque Medicis, vel à cæteris Adstantibus; sed contrà Frigus perseverans, Ægrisque valde molestum, & adstantibus omni tempore manifestum.

XIV. Nec obstat, quòd aliquis ex præjudicio contra proprium (si quo vigebat) aliorumque, ac imprimis Ægrotantium Sensum absurdè urserit, nec tamen probare potuerit, Calorem fuisse nihilominus in Ægrotorum, utpote Febricitantium, Corde tunc auctum; quod ipsum confutavit Experientia;pejus enim habuerunt semper Ægri ab assumptis medicamentis Refrigerantibus, meliùs verò à Calefacientibus,

cientibus, tum Spirituosis, tum Oleosis aromaticis.

Nec semper adest. XV. Quin *nec* 3. *Febribus semper comes adest Calor*; cum circa Intermittentium initia plerumque affligat Ægros Frigus, idque non raro ad horas plures durans, & tam grave, ut in ipso solo Vulgus totam Febrim constituat Intermittentem, à dicto Frigore in Germaniâ denominatam, nec plerumque subsequentem valde curet Calorem, utpote non semper æquè ac Frigus molestum, aut tandiu permanentem; idque contra erroneam quorundam Opinionem, qui ex præjudicio suo fingunt, & credulis inculcant, non tantùm aliquando, verùm semper quadruplo diutiùs infestari Febrientes à Calore, quàm à Frigore. Falsi tamen Ipsos arguit Experientia quotidiana, uti sæpenumerò ad fucum omnem tollendum & Juventutem à falsis præjudiciis liberandam, vel adversùs ipsa muniendam ex ingenuâ & simplici Ægrotorum narratione & propriâ singulorum Medicinæ Tyronum, quibus libebat, observatione contrarium evicimus in Nosocomio Academico. *Non semper quadruplo diutius infestari Febriẽtes à Calore, quàm à Frigore.*

Ad Febriũ cognitionẽ Pulsûs præter naturã frequentioris causæ inquirẽdæ. XVI. Postquam igitur ex supradictis Unicuique Sensibus suis externis sanè utenti constare potest, non Calorem in Corporis partibus interioribus, exterioribusve auctiorem observatum, sed Pulsum præter naturam Frequentiorem, Signum esse Febris omnis Pathognomonicum & Demonstrativum; quò vera Febrium omnium essentia, hinc & Differentiæ, faciliùs eliciantur & manifestentur, in Prædicti Pulsûs Causas veras sedulò inquirendum nemo non videt. Ut autem exactiùs, pressiùs, distinctiùsque nostra procedat investigatio, *Pulsûs Naturalis* partes, earundemque Causas adæquatas priùs venabimur.

Pulsus quid. XVII. Enimverò per *Pulsum* intelligimus *geminum Cordis Ventriculorum & Arteriarum Motum, Dilatatione sive Expansione, ac reciprocâ Contractione sive Constrictione constantem*: De quo cùm apud omnes convenire putem, non est, quòd in illo probando, explicandove aliquid temporis teramus.

Controversia de Pulsu inter Harveiũ & Cartesium. XVIII. Occurrit tamen mox in limine Difficultas & Controversia nobilis, eaque non contemnenda, postquam duo præclara hujus ævi Lumina, *Gulielmum Harveium Anglum*, *ac Renatum Cartesium Gallum* exercuit; nec prætereunda, quin potiùs solvenda, diluendaque, postquam ad Verarum Cujusvis Pulsûs Causarum inventionem, ac Medicinam ex arte faciendam lucem est allatura insignem.

Harveii Sentẽtia. XIX. Docuit autem *Harveius*, Medicorum, utpote Sensilium Philosophorum, sequutus morem ac Sensuum externorum testimonium, *Arterias Dilatari, quando Cordis contrahuntur Ventriculi*; & vice versâ, *Contrahi* easdem *Arterias*, *quando Dilatantur Cordis Ventriculi*.

Cartesii Sentẽtia. XX. *Cartesius* verò, Mechanicæ suæ legibus, quàm Sensibus suis externis magis fidens, suspicatus est & opinatus, *Dilatari simul, & Contrahi simul Cordis Ventriculos & Arterias*.

Sententia Auctoris qui Harveio astipitur. XXI. *Ego*, qui in rebus sensilibus, ac proinde Sensu externo duntaxat dignoscendis, dijudicandisque minimè puto Sensibus diffidendum, verùm (quod ad Experientiam ritè faciendam semper requiritur) post adhibitam omnem cautelam necessariam Ipsis omninò censeo fidendum; quoniam institutâ ad Veritatem hanc nudam cognoscendam, ipsamq; ab omni fuco vindicandam, in brutorum vivorum sectionibus observatione multiplici perpetuò Veracem comperi *Harveium*, etiam nunc in Ipsius persto Sententiâ.

Probata Visu & Tactu. XXII. Binos autem fideles, ac omni exceptione majores hujus Veritatis profero Testes, *Visum & Tactum*.

Dilatari Arterias in Cordis contractione & effundi Sanguinẽ è Corde. XXIII. *Visûs* namque constanti testimonio constat 1. Dilatari, Pulsareque Arterias, quoties contrahuntur & coarctantur Cordis Ventriculi. 2. Effundi è Cordis Ventriculis Sanguinem in eorundem contractione.

XXIV. Cùm autem ab effuso è Cordis Ventriculis in Arterias Sanguine Ipsas Dilatari nobiscum sentiat *Cartesius*, nolens volens accessisset nobis, si debitam suis Sensibus tribuisset fidem, si non duntaxat suæ indulsisset Mechanicæ: quæ præterea, si rectè consideretur, stare potest ac constare cum nostrâ Sententiâ, uti ex sequentibus patebit.

XXV. *Tactûs* autem testimonio liquet in Cordis Ventriculos circa mucronem dissectos immissum digitum sensibiliter comprimi, Sanguinem simul effundi, quoties contrahuntur prædicti Ventriculi; concurrente tunc simul Arteriarum Dilatatione per admotam Ipsis manum itidem Tactu dignoscibili.

XXVI. Sensuum ergo binorum, *Visûs & Tactûs* amplissimo testimonio, quemadmodum Mihi, Aliisque quàm plurimis, sic & Cuivis Veritatem unicè sectanti, & à præjudiciis libero experimentum simile facturo liquidò poterit constare, *Dilatari Arterias, quando*, imò uti mox ostendetur, *quoniam contrahuntur Cordis Ventriculi*; quod erat probandum.

Omnis Veritas in Medicina & Physicâ ab Experientiâ. XXVII. Quid obstat autem, quò minùs hâc occasione datâ Omnes Medicinæ Studiosos fideliter ac seriò de aureâ, & maximi in Arte Medicâ, quin & Physicâ Scientiâ momenti, ac semper & ubique observandâ Regulâ informemus? *Nihil* scilicet *in Medicinâ vel Naturalium rerum Cognitione admittendum pro Vero, nisi quod Verum esse ostenderit, aut confirmarit per Sensus externos Experientia.*

XXVIII. Quicquid enim Ingenium etiam subtilissimum & sagacissimum excogitare potest humanæ Menti maximè probabile atque plausibile, id omne, Artem Medicam si spectet, tantisper Falsi suspectum esse Prudentibus debet, donec id ipsum Verum esse, hoc est, tale, quale fingitur, in rebus ipsis actu observari manifestârit Veritatis Magistra Experientia.

XXIX. Absit autem, ut inter legitimos Medicorum Filios aliquis reperiatur tam socors, cui (repugnante licèt cum Ægrotorum nonnunquam damno Experientiâ) suis alienisve adhærere lubeat figmentis ac Chimæris; quoniam malè sanæ placuerunt Menti, aliquando & sæpenumero serò cum Medeâ exclamaturæ,

——Video meliora proboque;
Deteriora sequor.

XXX. Sed ad rem. Sublatâ difficultate superiori,

superiori, proximum est, ut memoratorum *Motuum quatuor ad Pulsûs integritatem concurrentium Causæ veræ* ostendantur & adstruantur. Ut autem à *Cordis Ventriculorum Dilatatione*, sive expansione faciamus initium non possumus Veterum ac Recentiorum plerorumque silentio præterire Opinionem, quâ *Cordi Facultas* quædam tribuitur, *quæ Ventriculos ejus dilatet, quò impleantur.*

Nullam esse facultatē Pulsificam.

XXXI. Verùm enim verò, cum ab Iisdem nulla demonstrentur Instrumenta, quorum ope, nullus explicetur Modus, quo velint perfici hanc Ventriculorum Cordis à Facultate Pulsificâ Dilatationem; factum est, ut Viri ad liberrtatem nati & uni Veritati addicti in dubium vocarint hanc decantatam plurimorum facultatem, censuerintque licere sibi negare impunè, quod gratis esset affirmatum à tam multis, probatum verò hactenus à nemine.

Nulla facultatis Pulsificæ esse Instrumenta.

XXXII. Quinimo Experientiam in auxilium hîc advocantes nonnulli, ut latentem adhuc manifestarent Veritatem, omnia, quæ circa Cordis Ventriculorum Dilatationem contingunt, accuratiùs & distinctiùs observarunt, eademque solo Sensuum externorum testimonio uti dignoverunt & compererunt, sic ab aliis quoque dignoscenda & determinanda existimarunt.

Dilatatio Cordis sensibus detecta.

XXXIII. Horum Ego etiam vestigia premens, observavi 1. Contrahi & coarctari adnatas utrique Cordis Ventriculo Auriculas priusquàm dilatentur, expandanturque Ipsi Cordis Ventriculi. 2. Propelli Auricularum dictâ Contractione Sanguinem in Cordis Ventriculos. 3. Sanguinem in Cordis Ventriculos propulsum mox ibidem magis, magisque Incalescere atque Rarefieri.

Ejusdem ratio & modus.

XXXIV. Unde partim à Sanguinis in Ventriculos propulsi copiâ, partim ab ejusdem incensi & rarefacti tumore distendi, expandi & dilatari Cordis Ventriculos concludimus.

XXXV. Conclusionem hanc nostram tritâ & passim obviâ confirmamus Experientiâ, quâ cuivis potest constare Liquores quosvis, viscidiores imprimis, quoties ad Ignem incalescunt, toties turgere, atque rarefactos ampliorem, quàm priùs locum, quo contineantur, requirere, ac idcircò continuato fervore tandem quâ data porta ruere atque erumpere, sibique non raró viam vi parare.

Liquores ab Igne rarefieri.

XXXVI. Similem Sanguini mutationem in Cordis Ventriculis obvenire posse nemo dubitabit, cui per Experientiam perspicua est Sanguinis sponte grumescentis viscididitas & inflammabilitas; cui per Sensum cognitus est connatus Cordi Ignis.

Sanguinē in Corde rarefieri.

XXXVII. Quinimò similem Sanguini mutationem in Cordis Ventriculis actu obvenire nemo dubitavit, cui per Laudatam Experientiam innotuit Sanguinem in memoratis Ventriculis fieri fervidiorem, floridiorem, rapidiorem; qualem aperta promit Arteria, minùs Vena.

Et fervidiorem, floridiorē ac rapidiorem fieri.

XXXVIII. Hujus autem Veritatis multiplices Testes produco *Visum* & *Caloris Sensum*; à quibus haurit & mutuatur Mens, quicquid de hâc re solidè cupit deductum.

Quod probatur Visu & Tactu.

XXXIX. Intruso namque in Cordis Ventriculos digito, quàm in ullâ aliâ Corporis parte major sentitur ibi Calor, individua & propria Ignis Qualitas, eaque Sensui semper manifesta, quando Ignis existit liber & in suum agens pabulum; quo compedibus ligato nullus quoque apparet Sensui Calor: quod experimentum, præter similia plura, Illos vellem observare, qui in rerum Naturalium Causas inquirunt solicitè.

In Corde major Calor, quàm in ullâ aliâ parte.

XL. *A Sanguine* ergò *in Cordis Ventriculos* ex annexis Auriculis *protruso, ibidemque* à Cordis Igne Innato (sed mediante Effervescentiâ perpetuatâ conservato) à Sanguine inquam, ibi *accenso & rarefacto*, utpote Causis & præsentibus, & effectui desiderato producendo sufficientibus *deducendam puto Ventriculorum Cordis Expansionem & Dilatationem*: quod erat probandum.

Dilatatio Cordis à Sanguine rarefacto

XLI. Non minùs in *Cordis Ventriculorum Contractionis & Coarctationis*, quàm in eorundem Dilatationis *Causis veris, certisque* assignandis laborarunt Authores ingeniosi. Nam, ut alios nunc omittam, *Mathematicus insignis & Philosophus industrius*, jamque aliquoties citatus, *Renatus Cartesius*, Mechanicæ suæ legibus intentus *Sanguinis* in Cordis Ventriculis magis, magisque rarefacti, ac sponte in Arterias exitum quærentis *Eruptionem, Causam* esse *Ipsorum Collapsus censuit.*

De Cordis Contractione Opinio Cartesii.

XLII. Cui quamvis haud invitus concesserim, quod verum esse superiùs docui per Experientiam, Sanguinem continuatâ sui rarefactione, quando ampliùs distendi nequeunt Cordis Ventriculorum parietes, tandem sponte erupturum in Arterias; non putem tamen hominem præjudiciis vacuum & ad omnia, quæ circa Cordis Ventriculorum Coarctationem occurrunt observanda, attendentem, facilè in hâc unâ acquieturum Causâ, quin potiùs aliam insuper, ac quidem validiorem agniturum & admissurum.

Non sufficiens.

XLIII. Non sufficere namque, non tantùm ad tantam, quantam sensibus observare quivis potest, sed vel ad minimam Ventriculorum Cordis Coarctationem Sanguinis sensim ampliùs rarescentis Eruptionem vel inde patet, quòd illa duntaxat Sanguinis pars erumpat, quæ Ventriculorum ad summum expansorum cavitate ampliùs nequit contineri: reliquum autem, si nihil adsit, quod ipsum expellat, cùm ipsi continendo sufficiens sit spatium, nulla causa est, cur simul erumpat, ut nec proinde, cur concidant, collabantur & coarctentur Cordis Ventriculi.

Et quare

XLIV. In totum autem evertere videtur illum Cordis Ventriculorum Collapsum spontaneum Sanguis, non blandè erumpens, ast in Arterias vi effusus & protrusus: atque imprimis potens Parenchymatis Cordis è corpore vivo exsecti Contractio aliquandiu permanens, nullo tunc Sanguine, qui erumpat, præsente.

Ratio falsitatis.

XLV. Quapropter ut vera Coarctationis Cordis Ventriculorum Causa innotescat, velim Omnes Veritatis Sectatores, seposito tantisper omni præjudicio, sequentia unicuique per Experientiam observabilia sedulò perpendere; & 1. quidem Cordis Parenchyma Musculosum, & in plures quasi Musculos coctione diutinâ resolvendum.

In Cordis contractione observabilia.

vendum. 2. Idem Cordis Parenchyma in Ventriculorum Coarctatione non laxius, quod in Collapſu fieri deberet, aſt firmius & durius, qualis Muſculorum contractorum apparet ſubſtantia. 3. Mucronis in Ventriculorum Coarctatione verſùs Baſin acceſſum; cujus contrarium in Collapſu deberet contingere. 4. Diſſecto circa mucronem Corde, Digiti in Ventriculum intruſi in Ventriculorum Coarctatione notabilem Compreſſionem. 5. Sanguinis ex prædicto vulnere in Ventriculorum Coarctatione, non blandam, ſed fortem Expreſſionem & Effuſionem. 6. Cordis & Arteriarum Pulſum, non tantùm ad omnes, etiam leviores, Animi Affectus alteratum, ſed & pro Voluntatis imperio mutabilem. 7. Denique Vehementem Cordis in ſui Palpitatione Quaſſationem, non tantùm Viſu & Tactu, verùm Auditu quoque in remotiore licet loco obſervabilem, & Coſtas ſubinde perfringentem.

Motus Animalis in Cordis contractione. XLVI. Hæc & ſimilia in Cordis Ventriculorum Coarctatione obſervabilia ſi quis Mente ſanâ expenderit, non putem Ipſum tantos, tamq; mirabiles Motus à ſolâ Sanguinis rareſcentis Eruptione ampliùs deducturum, quin potius illos proprio in Cordis parenchymate conſtituendo *Motui*, eique *Animali* mecum attributurum; à quo omnium allegatarum Mutationum ratio facilè poterit deduci, atque explicari.

Coarctatio Ventriculorũ à Parenchymatis contractione. XLVII. Mihi ergò *Coarctatio Ventriculorum Cordis à Contractione Parenchymatis Ipſius animali ortum ducere videtur*, modò planè eodem, quo & cæteri moventur totius Corporis Muſculi; niſi quòd in Cordis motu, ob continuam à rarefacto & Cordis parietes explicante Sanguine factam irritationem, continua itidem ſive alternans & reciproca inſtituitur ejuſdem Contractio: quod ſimiliter in aliis quoque Muſculis contingere quotidiana docet Experientia, nì à Voluntate firmiore ſubinde contra irritationes externas opponatur motus contrarius: quod non æquè facilè fieri poteſt, ubi Cauſa interna exiſtit gravis.

Muſculos omnes ad ſui vergere contractionem. XLVIII. Adde quòd reverà Muſculi omnes continuò ad ſui vergant Contractionem; nec illa, niſi ab oppoſito, id eſt, partem in contrarium ſitum movente & itidem perpetuò Contracto impediantur Muſculo. Sic Muſculi brachium flectentes continuò moventur à Spiritibus Animalibus & contrahuntur, ipſorumque Contractionem ſequitur Brachii Flexio; nì à Muſculis oppoſitis potentiùs agentibus extendatur idem Brachium, aut ab utriſque æqualiter agentibus ſervetur ipſum in æquilibrio & quodam rigore: quo ſimul impeditur flectentium Muſculorum operatio & plena Contractio.

Oris Tortura quomodo fiat. XLIX. Hoc effatum meum ſi cui videatur paradoxon, aut minùs vero ſimile, jubebo Ipſum Experientiam conſulere, atque ad partis alicujus, Oris puta, ex oppoſiti Muſculi paralyſi ortam Torturam attendere. Fit enim illa ob Muſculi ſani naturalem & continuam Contractionem; quæ cùm ab oppoſito Muſculo paralytico non impediatur, nec cohibeatur, videtur Convelli Muſculus ſanus.

L. Pari ratione Cordis Muſculi oppoſitis deſtituti continuò manerent Contracti, nì à Sanguine in Ipſius Ventriculos propulſo, & ibidem ab interno Igne rarefacto expanderetur Ipſius parenchyma: quæ Ventriculorum expanſio poſtquam eóuſque progreſſa eſt, ut incommoda ſit Sentientibus Cordis partibus, excitatur Facultas ejuſdem Animalis, quæ Spirituum Animalium ope inſurgit, & Muſculoſum Cordis parenchyma contrahit: hoc dum fit, Coarctatur ſimul Ventriculorum Ipſius Cavitas, & in Arterias expellitur contentus, rarefactuſque in Ipſis Sanguis; quod erat probandum. *Modus contractionis Cordis.*

LI. Atque hanc putamus Veram Contractionis Cordis, Coarctationiſque Ipſius Ventriculorum Cauſam, Mechanicæ legibus convenientiſſimam.

LII. Quemadmodum autem Cordis Ventriculorum Expanſionem à Sanguine ex Auriculis in Ipſos delato, hinc ab Interno Cordis Igne magis, magiſque rarefacto deduximus; ſic *Arteriarum Dilatationem Sanguini eidem in continuatâ ſui rarefactione ſponte Erupturo; ob excitatam verò ab Ipſo validam Cordis Contractionem, Ventriculorumque Ipſius Contractionem in arterias vi Propulſo adſcribimus.* *Arteriarum Dilatatio quomodo fiat.*

LIII. Fruſtrà namque cenſent aliqui *Impleri ſanguine Arterias, quia Dilatantur*; poſtquam deſunt perficiendæ illi Dilatationi neceſſaria Inſtrumenta. *Arterias non Impleri ſanguine quia Dilatantur*

LIV. *Dilatantur* verò reverà *Arteriæ, quia Implentur*; adſunt enim præſtò jam enumerata ad Impletionem illam abſolvendam requiſita omnia; uti hæc manifeſta fient unicuique in Brutorum viventium ſectionibus Experientiam ſedulò conſulenti. *Sed Dilatari, quia implentur.*

LV. In Arteriarum Sanguine turgentium Contractionis Cauſis veris adinveniendis, confirmandiſque major nos urget Difficultas: neque enim hîc fingere licet Sanguinem ex Arteriis, uti è Cordis Ventriculis, ſponte erumpentem illarum Coarctationi anſam præbere: Sed nec Arteriis Animalem Motum, qualem Cordi adſcripſimus, cùm muſculoſa non ſit earum ſubſtantia, tribuere licet. *Arterias Contrahi non ob ſanguinẽ erumpẽtem. Nec ob Animalẽ motũ.*

LVI. *Naturalem* tamen *Motum*, per *Fibras* Ipſarum *tranſverſas* & annulares perficiendum, *Arteriis concedere* nil vetat: Naturalem, inquam qualem in Inteſtinis Motu periſtaltico manifeſtè ob grandius Ipſorum corpus conſtrict's obſervamus. *Sed naturalẽ per fibras; & quidem periſtalticum.*

LVII. Utrumque autem hunc *Inteſtinorum* & *Arteriarum*, & aliàs omnem *in Vaſorum Conſtrictione* fieri ſolitum *Naturalem Motum*, non minùs, quàm Animalem, *à Spiritibus Animalibus fibras Ipſorum replentibus deducendum* ſuſpicor & tantùm non opinor. *Quid à Spiritib. Animalibus peragitur.*

LVIII. Implantantur autem paſſim in Arterias Nervi, deſideratos illos ſpiritus ad ipſas deferentes; uti unumquemque id docere poterit Autopſia Anatomica. *Nervos in Arterias paſſim implantari.*

COROLLARIA.

1. *Quicquid Medico Ægros ritè curaturo agenda monſtrat & indicat, id omne uſitato* Indicantis *nomine venit apud rerum & operum, quàm verborum & captiuncularum magis accuratos obſervatores* *Indicans quid in Medicina.*

vatores Practicos ; quorum ore teritur solemne, utile ac verissimum Praeceptum, A Juvantibus & Nocentibus sumi potissimam in faciendâ Medicinâ Indicationem; *quam dum insulsè rident, aut imprudenter negligunt quidam scioli, destruunt non raro Ægros, ad quos sanandos erant vocati.*

A Juvantibus & Nocentibus potissima Indicatio.

Purgantia non esse Venena.

2. *Quisquis pro Venenis habet, atque diffamat Purgantia Medicamenta, is quid Venenum, quid Purgans sit, planè ignorat.*

Ex unâ re omnis generis Medicamenta.

3. *Ex qualibet Plantâ*, Vite *puta; quin ex solo ejus Fructu*, Uvâ *recenti, vel passa; aut expresso è fructu Liquore*, Musto; *aut secretâ per Fermentationem puriore ejus parte* Vino; *aut subsidentibus duntaxat ejusdem Vini* Fœcibus; *aut accrescente tantùm Vasorum parietibus Recremento salino*, Tartari *nomine vulgò noto ; Arte possunt, & unius quidem Ignis ope omnis generis parari Medicamenta, & alia: quippe*

Ex Omnibus Omnia.

DISPVTAT. MEDICARVM X.

ET

De Febribus Altera.

Hominis cognitio Medico necessaria.

I. QUisquis Artem Medicam, sed solidam, constituere cogitat, is ex Quibus, Qualibusque constet Homo ante omnia cognoscere satagat, quò Functionum ejus omnium tam integrarum, quàm labefactatarum naturam & Causas veras ingeniosè erutas judiciosè queat explicare, ac consequenter Valetudinem, quoad fieri potest, optimam ipsi praestandi Methodum, eamque exactam elicere, atque uti ore, sic & opere ipso demonstrare.

Ad istam cognitionem quae nam requiratur

II. Cognitionem illam longè, lateq; diffusam adipiscetur faciliùs, & fortè tantùm, qui tergemino *Experimentorum Anatomicorum, Practicorum & Chymicorum* cumulo abundè instructus accedet ad opus tam laudabile, quippe etiam nunc necessarium.

Veterum Medicina non perfecta.

III. Afferunt quidem, nec diffitemur, multi, evicit verò hactenus nemo, perfectam reliquisse nobis Veteres Medicinam, quod ubi à quovis praestitum comperiemus, mox sine tergiversatione pedibus ibimus in ipsorum sententiam.

Medicina hactenus imperfecta.

IV. Interim, quoniam Artis Medicae, qualecunque habemus à diversis constructum & adornatum diversimodè, aedificium, arbitramur cum nonnullis egregiis & cordatis Medicis esse in multis imperfectum, & in non paucis ruinosum, optamus plures arte praestantes, peritosque Viros manum medicam Medicinae seriò admovere, atque praejudiciis omnibus semper noxiis valedicentes collatis operis uni veritati ac publico mortalium bono ardenter studere, quò tandem aliquando ad optatum, sperabile saltem manifestae perfectionis fastigium perducatur Artium nobilissima, generique humano tam utilis, quàm necessaria Medicina.

Corpus humanum patefacit Anatomia.

V. Corporis certè humani Continentis partes multifarias, singularumque affabrè concinnatam structuram & cum aliis communionem atque communicationem; quin & Contenta multiplicia, eorundemque Qualitates varias patefaciunt *Experimenta Anatomica*, per autopsiam imprimis frequentem, cogitatamq; comparanda.

Ejus Affectiones observat Praxis Medica.

VI. Affectiones verò ex Naturalium rerum quarumvis usu vel abusu homini tam sano, quàm aegro accidere solitae observantur tantùm accuratè in praxi medicâ, Medicisque ad omnia, quae ipsis praxin exercentibus occurrunt, attentis innotescunt luculenter per *Experimenta* verè *Practica.*

Naturalium rerum vires & Actiones manifestat Chymia.

VII. Cunctarum denique Naturalium rerum ad Alterationem facientes vires, & agendi, patiendique modi, atque adeò sensiles Mutationum naturalium omnium & singularum Causae clarissimè manifestantur per *Chymica Experimenta*, utpote circa merè naturales, artificio licet institutas, rerum naturalium mutationes occupata.

Ex his tribus Febrium natura indaganda.

VIII. Hauriemus proinde ex laudato triplici hoc Experimentorum Medicorum fonte vivo, quidquid ad multùm intricatam Febrium naturam extricandam proferemus in medium.

IX. In primâ quidem nostrâ de Febribus Disquisitione docuimus 1. Pathognomonicum Febris omnis Signum esse Pulsum praeter naturam Frequentiorem. 2. Pulsum complecti tum Cordis Ventriculorum, tum Arteriarum Dilatationem ac Coarctationem. 3. Cordis Ventriculorum Expansionem deberi Sanguini tum ob sui copiam, tum maximè ob sui rarefactionem parietes ipsorum explicanti. 4. Eorundem Coarctationem acceptam ferendam Spiritibus Animalibus musculosum Cordis parenchyma contrahentibus. 5. Arteriarum Dilatationem esse à Sanguine per Cordis contractionem in ipsas propulso. 6. Earundem Constrictionem fieri à Spiritibus Animalibus fibras ipsarum annulares implentibus, sicque cavitatem ipsarum coarctantibus.

Sanguinis in Corde Rarefactio.

X. Quoniam verò Sanguinis in dextro Cordis Ventriculo contingentem Rarefactionem ibi & in Disput. VII. de Respirat. Thes. LIV. & seqq. paucis tantùm attigimus verbis, operae pretium nos facturos arbitramur, si clariùs & distinctiùs cogitationes nostras de illâ ulteriores hic explicemus & pro virili parte adstruamus ; postquam pleraque ad Febrium essentiam explanandam requisita ex ritè soluto hoc arduo, duro, dubioque nodo ferè sponte fluxura confidimus.

Ignem, qui in Corde est, sanguinem rarefacere.

XI. *Ab Igne* igitur, & à solo quidem Igne, quando manifesta est Sensui Effectûs sensilis Causa, *rarefieri liquores, viscidos* praesertim, testatur passim Experientia. Ignem verò in Corde nostro, quàm in ullâ corporis parte aliâ, magis vigere ac dominari arguit exuberantior ibidem Calor Sensui patens. *Igni* proinde meritò *tribui notabilem Sanguini in Corde accidentem rarefactionem* etiam nunc concludimus.

Ignis Vitalis origo & sustentatio.

XII. Quamvis autem concessuri sint forsan plerique adscribendam Igni Rarefactionem Sanguini in Cordis ventriculis contingentem, non conveniet tamen facilè inter Viros etiam primarios, (quippe diversis circa rerum naturalium principia & affectiones fundamentis &

dogmatibus imbutos (de *verâ* nativi Calidi,hoc eſt,*Ignis noſtri Vitalis* & quaſi Veſtalis, utpote à primo generationis exordio ad mortem uſque in Corde accenſi, permanentis,conſervatique, *origine ac ſuſtentatione*.

Veritas non Autoritate ſed ratione probanda.

XIII. Vtique, ubi veritas in re dubiâ inveſtigatur unicè, non ſufficit probationis loco aliquem magni nominis & exiſtimationis antiquum aut recentiorem allegare Scriptorem, ipſiuſque duntaxat in medium proferre placitum; quod apud Viros graves ac ſeriò philoſophantes ridiculum eſt, ne dicam puerile: verùm producenda ſunt ſimul argumenta effatum illud ſufficienter demonſtrantia, ſive illa ab ipſis Authoribus, ſive ab ipſorum Sectatoribus excogitata ſint ac inventa.

Multa de Calido innato & Humido primigenio dici.

XIV. Novi equidem & multa, & grandia dici vulgò de *Calido innato*, & ejus pabulo, *Humido primigenio*, quæ optarem quoque ab aliquo clarè ac diſtinctè per Experientiam indubitatam vel Rationes ſolidas demonſtrari atque probari; hocque ut teneant,ac præſtent,rogo & obteſtor cunctos de injuriâ Veteribus aut Recentioribus quoque factâ & illatâ,quoties in dubium revocantur illorum decreta,cum iracundiâ & ſtomachatione toties conquerentes.

De iis Autoris ſententia

XV. Ego interim (qui facilè patior unumquemque ſuo abundare ſenſu, dummodò ſine calumniâ liceat mihi animi mei ſenſa in commune bonum ad Veritatis ſtateram libranda,& probanda exponere)quid ſecundum memorata tria Experimentorum genera de Vitalis in Corde Ignis exortu poſt longum,moleſtum & anxium examen mihi tandem viſum ſit maximè probabile,veritatis eruendæ causâ candidè proponam & aperiam; quin & rigido, accuratoque omnium, peritorum præſertim & candidorum examini ac cenſuræ lubens ſubjiciam.

In Corde non reperiri Ignem lucentem.

XVI. Conſiderans ergò nec 1. *lucentem*, ſicque viſui patentem obſervari in Corde vivis exſecto *Ignem*, hoc eſt, *Flammam*; contradictio enim eſt in adjuncto dicere Flammam non lucentem; nam per ſolam lucem diſtinguitur à Fumo Flamma; qui dum accenditur, ideóque lucere incipit, flammam dicitur concipere; imò in flammam abire: nec 2. aliquid *Ellychnio* analogum ibidem occurrere, cui affixus dicatur, vel fingatur accenſus in Corde Ignis: nec 3. quid *Oleoſum & pingue* à Sanguine diverſum ibidem patere aut contineri, in quo,tanquam in pabulo ſubſiſtere, aut ab ipſo ſuſtentari aſſeratur conſervatus mirabiliter in eodem Corde Ignis: verùm 4. *Sanguinem* duntaxat oculis ſubjici, & quidem nunc in dextrum Cordis ventriculum impulſum, nunc paulò poſt maximâ ſui parte iterum inde in Pulmonalem arteriam expulſum; quamvis ibidem citra manifeſtam Senſui cauſam priùs conſeſtim & potenter incaleſcentem: Iudicavi *auctum* inibi *affluentis Sanguinis Calorem vulgaris noſtri* in Lampadis Oleo,Candelæ Sevo vel Cerâ, Ligno, Carbonibus & ſimilibus accenſi *Ignis more minimè foveri vel excitari*; *verùm deberi aut reſtitantibus intra dextri Cordis Ventriculi cavernulas Sanguinis reliquiis,aut ipſi Sanguini utrinque ex Venis accedenti,aut utriſque.*

Nec quippiam Ellychnio analogum. *Nec quid Oleoſum & pingue.* *Sed Sanguinem.* *Ignem Cordis more ignis vulgaris non foveri, ſed ſanguini deberi.*

Solis ſanguinis

XVII. Solis remanentis in Cordis Ventriculo dextro Sanguinis reliquiis hoc incendium adſcribi non poſſe arbitror, quia communicatæ & commixtæ appellenti Sanguini tepidiori efficient quidem ipſum, quàm priùs erat, calidiorem, neutiquam verò ſe æquè calidum; uti hoc infinitis unicuique obviis, & quidem ſimillimis poteſt conſtare experimentis. Nam liquori ferventi ſi affundatur ſimilis tepens, aut frigidus, calidior quidem fiet poſterior, uti aliquid de ſuo fervore amittet prior, adeò ut mixtura ex utroque ſit futura temperamenti medii;nunquam verò ad fervidioris æſtum obſervabitur accedere frigidior: Sanguinis verò in Cordis ventriculum dextrum affluentis atque ibidem mox magis incaleſcentis Calor æquat reſtantis calorem; aliunde proinde, quàm ex hujus adminiſtratione ſolâ oriundus.

reliquiis hoc incendium non adſcribendum.

XVIII. Examinatis rurſus accuratâ, ſæpiuſque iteratâ indagine Cordis cum Cavâ venâ connexione, omnibuſque in Sanguine ad dextrum Cordis Ventriculum infernè ac ſupernè appellente contentis,viſus mihi ſum tandem aliqua huic negotio & difficultati elucidandis valdè convenientia obſervaſſe.

Sanguinem aſcendentem ſeparari à Deſcendente.

XIX. Illud enim 1. valdè notabile arbitror; Cavam venam ita dextris Cordis Auriculæ ac Ventriculo adnatam, ut, & ipſius Venæ ibi loci carnoſæ exiſtentis, & Auriculæ prædictæ contractione ſimul concurrente, non tantùm admiſſus in Auriculam Sanguis in dextrum Cordis ventriculum propellatur, ſed inſuper *Aſcendens Sanguis* contractionis tempore *ſejungatur ac ſeparetur in totum à Deſcendente*: quod in Brutorum vivorum ſectione oculis aliquando patet.

Aſcendenti Sanguini jungi bilem.

XX. Sed & Sanguinem utrumque diligenter conſiderans,præter alia quædam, de quibus inferiùs, notavi 2. magnam eſſe inter utrumque admiſtorum ratione diverſitatem. *Aſcendenti* namque jungitur per Ductum Hepaticum unà cum Venæ Portæ propaginibus omnibus æquè divaricatum delata & in Hepate ipſi communicata *Bilis*; quemadmodum id pluribus argumentis nos eviciſſe putamus in Diſput. noſtrâ VI. de Bilis ac Hepatis Vſu ante biennium & quod excurrit hîc habita; imprimis,ſi Additamento iteratæ ejus editioni nuper juncto adjecta experimenta nova ſimul conſiderentur.

XXI. A propoſitâ noſtrâ ſententiâ non dimovet nos ingenioſa Vaſorum Bilariorum inveſtigatio & obſervatio ſemel atque iterum in vivo Bruto à quibuſdam facta, ligando Ductum Cyſticum, effluente nihilominus ex cæteris Ductibus Hepaticis ſectis aliquâ Bile;cùm idem experimentum aliquoties ipſi facientes obſervaverimus in Canibus pro laborum numero plures Ductus Bilarios Hepaticos habentibus nullum tumorem in ipſis ubicunque ligatis produci, niſi forſan ſubinde in Cyſtico inter folliculum & ligaturam:adeò ut illo experimento confirmetur potiùs, quàm infirmetur noſtra ſententia. Admiſſa enim, nec tamen vi ad Hepar propulſa Bilis refluit denuò, ac effluit per factam in Ductibus variis aperturam.

Deſcendenti Lympham.

XXII. *Deſcendenti* verò *Sanguini* admiſcetur 1. omnis undecunque properans ad Cor *Lympha*: 2. abſolutâ Alimentorum in Ventriculo Fermentatione, partiſque ipſorum utilis à fœci-

à fœcibus alvinis in tenui inteſtino Secretione, *Chylus*; quemadmodum hæc nos ſufficienter probaſſe putamus in Diſput. noſtrâ VIII. de Lymphâ, Vaſiſq; Lymphaticis, ante biennium itidem hîc habitâ: 3. tempore ab Alimentorum aſſumptione vacuo, ex *Bile*, *Succoque Pancreatico* unà cum *Salivâ* perpetuò ſecundùm naturam deglutitâ & ad tenue inteſtinum delatâ confluentibus ac ſimul effervefcentibus ſecretus, paratuſque *Liquor*.

Chylum. Liquorẽ ex Bile, Succoque Pãcreatico & Salivâ cõpoſitum.

Sententia D. De Bils de Lymphæ naturâ reiicitur.

XXXIII. Non eſt autem, cur nos vel minimùm moretur ſingulare D. *Ludovici de Bils*, Anatomicis omnibus, notis & ignotis, dummodò diverſum à ſe ſentientibus, nec mox ſibi Thraſonicè glorianti aſſurgentibus inſolenter (ut etiam nunc benigniùs ipſum tractemus) inſurgentis de Lymphæ naturâ, ejuſque, ut & Chyli motu naturali commentum, nullo, ne unico quidem, ab experientiâ evidenti, ſolidâve ratione petito & in medium producto argumento adſtructum, vel confirmatum.

XXIV. Quapropter illo ſibi relicto, ac neglecto, pergamus ad cætera Igni noſtro Vitali ex præmiſſis fundamentis, experimentiſque Anatomicis pleniùs, planiúſque expediendo, explicandoque ſervitura.

Ignem Vitalem nõ fieri à ſanguine à partib⁹ refluo.

XXV. *Ab ipſo* ergo *Sanguine*, ut preſſiùs agamus & nihil prætereamus, quatenus *à ſingularum partium Nutritione refluit*, Incendium ejus Vitale, hinc & Rarefactionem nemo deducet facilè, qui conſideraverit ipſum hactenus effœtum & Igne ſuo Vitali quodammodò deſtitutum, quò denuò accendatur, ſicque vegetior addatur ad Cor redire.

Nec à ſanguine deſcẽdẽte, ſero, & aſcendẽte Spiritu aliquatenus privato.

XXVI. Sed nec, dum *Sanguini Deſcendenti* pars *Seri in Renibus*, vel *Aſcendenti Spirituoſa volatilis in Cerebro ac Cerebello* demitur, talis utrique accidit Mutatio, unde vitale illud incendium queat expectari.

Sanguinem in Liene huic incenſioni aptiorem quidem reddi nõ tamen omninò aptum.

XXVII. Si *Sanguini* accedat (quod nos ſuſpicari & tantùm non opinari docuimus ſuo loco) & penitiùs immiſceatur in *Liene Spiritus Animalis*, aptior reddetur ſic forſan ille Sanguis ſuſcipiendo præfato incendio; quamvis ab illâ mutatione ſolâ fruſtrà quis arbitretur pendere poſſe tam notabilem in Corde accidentem Sanguini Caloris & Rarefactionis mutationem.

Vt & à Glãdulis Renalibus.

XXIII. Idem judicium eſto de qualicunque mutatione Sanguini à *Renalibus Glandulis* obveniente.

Sed majorẽ aptitudinem recipere à Lymphâ, Chylo & Bile.

XXIX. Majoris autem momenti & ponderis erunt, quæ à memoratis *Lymphâ*, *Chyloque Deſcendenti*, atque *Bile Aſcendenti Sanguini* copiosè junctis, ac in Cordis dextro Ventriculo demum ſimul confuſis poſſunt deduci.

Bilis quibus conſtet.

XXX. *Bilem* profectò ſi quis per Artem Chymicam tum diſtillando, tum blandè calcinando, tum ante aut poſtea cum variis miſcendo ritè examinaverit, comperiet ipſam, quod non ſemel docuimus, *Lixivo Sale*, *eodemque Volatili & Oleoſo* abundare: unde ad *Spiritûs Acidi* cujuſvis affuſionem mox plus minus effervefcit, & pro Spiritûs Acidi varietate mutationes quoque ſubit varias.

Lymphæ qualitates hactenus non clarè cognita.

XXXI. *Lympham* quoniam nullâ cavitate contentam, ſed continuò per vaſa ſua ſatis exilia ad Cor fluentem, nullâ notabili quantitate hactenus potuimus excipere puram, ipſius idcircò Saporem (quem *ſubacidum* tamen aliqui ſe guſtaſſe aſſerunt) cæteraſque qualitates ita diſtinctè & clarè non valuimus expiſcari, quemadmodum Bilis, verùm per conjecturas duntaxat & ratiocinationes magis ſolicitas, implicitas & impeditas: de quibus vide quoque Diſp. noſtræ VIII. Theſ. 42. & ſeq.

Sed tantum aliquaten⁹ ex Succo Pancreatico & Saliva. Ex Gravedine & catharris, & ex Glandularum Conglobatarũ Affectibus.

XXXII. In aliqualem tamen ejus notitiam nos deduxerunt 1. *Succi Pancreatici*, ut & *Salivæ* præter naturam ſe habentium conſideratio & examen. 2. *Gravedo* aliique *Affectus Catharris* vulgò adſcribi ſoliti, quoſque nos *Lymphæ* in ſubſtantiâ ſuâ, ſive qualitatibus ac motu vitiatæ putamus tribuendos. 3. *Glandularum*, *Conglobatarum* quoque, Affectus aliqui, & imprimis *Cancer*, in quibus manifeſta occurrunt Aciditatis, ſed volatilis, ſigna ex dolorum vehementiâ & modo, atque ipſa curâ per medicamenta volatili ſale conſtantia conſequente patentia.

Bilis ubinã acorẽ cõtrahat; & à quibus.

XXXIII. Expendentes namque modò memoratam *Bilem* à multis Infantibus nuper natis *Æruginoſam & Acidum ſpirantem* excerni, inquiſivimus ſedulò in Acoris iſtius ortum verum & fontem; quem fruſtrà quis in Veſicâ Bilariâ, ipsâque adeò Bile quærat, cùm ibi contenta Bilis nunquam talis exiſtat, ſed in tenui demum inteſtino talis evadat.

XXXIV. Aliunde proinde arceſſendus ille Acor, & quidem vel à *Succo Pancreatico vitioſo*, per ſuum Ductum cum Bilario in tenue Inteſtinum hiantem eò delato; vel à *Salivâ*, aliiſve *Humoribus à Capite delabentibus*, ipſiſve *Alimentis*, aut *Medicamentis: Veneniſve* per Oeſophagum in Ventriculum deglutitis, atque inde ad tenue Inteſtinum propulſis: cùm præter has vias nullæ hactenus aliæ ſint obſervatæ ad tenuis Inteſtini cavitatem aliquid deferentes.

Acor ille ab Infantibus nõ ab Alimentis, Medicamẽtis aut Venenis.

XXXV. Ab *aſſumptis Alimentis*, *Medicamentis aut Venenis* nemo ſanæ mentis deducet in teneris Infantibus Lacte materno, nutricis vel brutorum dulci, juſculis ſaltem, aliiſve pulticulis minimè acidis veſcentibus moleſtum illum Acorem.

Nec à Salivâ, vel Humoribus Acidis.

XXXVI. A *Salivâ* quoque, aliiſve *Humoribus Acidis* à capite delabentibus non deducendam eandem Acritudinem conſtat ex ipſorum Ore circa hujus mali exortum nullâ, ne vel minimâ (poſtea licet ſubinde aliquâ) acrimoniâ, nedum acidâ affecto; quod tamen foret in tali caſu omninò neceſſarium, cùm ſumma ſit prædictæ Aciditatis Acrimonia, uti ex Ventris torminibus, quibus tam enormiter torquentur miſelli Infantes, ut & ſubſequentibus plerumque Aphthis patet, quando ſcilicet per Ventriculum & Oeſophagum ad Os aſſurgunt paulò poſt halitus acerrimi, & totam dictarum partium ſuperficiem uſque ad extrema labia unà cum linguâ puſtulis & ulceribus parvis infeſtantes.

Sed à Succo Pancreatico Acidiore.

XXXVIII. Reſtat igitur, ut à *Succo Pancreatico acidiore & acriore* per Ductum proprium ad tenue Inteſtinum effuſo deducamus illud malum; quod inſuper confirmat Dolor (ubi communis eſt Ductuum Bilarii & Pancreatici coïtus & exitus) in dextrâ Lumborum regione, hinc in anteriore ſiniſtri hypochondrii parte valdè

molestus, & quidem secundùm Intestini tenuis Lumbis primùm sub Mesenterio annexi, mox ad sinistras antrorsum erumpentis gyrationem.

XXXVIII. Neque enim Infantes tantùm, quin Adultos etiam non raro affligit Æruginosa & Amaro-acida Bilis; cujus afflictionis principium cùm observetur plerunque circa delineatam dextram Lumborum regionem, meritò diximus eâ confirmari adscriptam modò Succo Pancreatico ibidem in tenue Intestinum effluenti, atque Bili se jungenti Aciditatem illam vitiosam; quæ vel idcircò Pancreatico Succo magis venit adscribenda, quòd non rarò absque ulla Bile, aut Amaritudine comite Humor Acidus priùs circa Lumbos molestus deprehendatur in Ventriculum, hinc & Os cum vel sine Vomitu assurgere, nunc Aquæ, nunc Pituitæ formâ.

Succum Pancreaticũ esse subacidũ

XXXIX. Quòd si excedens, atque ideò vitiosa hæc debeatur Succo Pancreatico Aciditas in Æruginosâ bile observata, utique Acidus vel potius *Subacidus* censendus erit ex sui naturâ idem *Succus Pancreaticus*, sed temperatus.

Liquorẽ Acidũ à sanguine in Pancreate secerni, & Spiritu Animali tempe-rari.

XL. Si proinde Aciditate temperatâ præditus est Succus Pancreaticus, necesse est, ut & in Conglomeratis Pancreatis Glandulis separetur à Sanguine Liquor Acidus, & ibidem Spiritûs Animalis potissimùm ope temperetur ac demulceatur. Nihil enim æquè Acidum Spiritum temperat; atque Spiritus Volatilis; unde dulcescit penè cum Spiritu Vini cohobatus Acidus Salis Spiritus.

Vt & in Glãdulis Conglobatis.

XLI. In Conglomeratis Glandulis si secernatur, temperetur que Liquor Sanguinis Subacidus, non video, quid obstet, quò minùs simile quid suspicemur de Glandulis universi corporis Conglobatis, ac putemus Partem itidem Sanguinis Acidiorem in ipsis separari, atque Spiritu Animali partim per nervos plures ad ipsas delatos affluente ibidem, partim à Musculis, aliisq; Partibus per Vasa Lymphatica refluente in iisdem Vasis temperari ac deliniri.

Liquor in Gravedine cur Salso acidus.

XLII. Hanc meam Conjecturam confirmare videtur Liquor in Gravedine & Coryzâ è naribus distillans & Salso-acidus existens, ob impeditum forsan tunc Spirituum Animalium ad Conglobatas Plexûs Choroidis Glandulas affluxum. Glandulas enim Conglobatas tunc affici patet ex similibus tum in Faucibus plerunque, tum circa Collum & alibi nonnunquam simul malè affectis.

Lymphã esse naturaliter Subacidã

XLIII. Ex his, similibusque Conjecturis pluribus suspicatus sum aliquandiu & nunc planè opinor *Præparatum in Glandulis Conglobatis Liquorem, Lymphæ* nomine jam celebrem, *naturaliter esse Subacidum*, qualem aliquos se gustu deprehendisse jam narravi suprà.

Ex Subacido & Amaro Effervescentia.

XLIV. *Subacida* verò si Ratione probata, Sensu comprobata sit Sanguini Descendenti conjuncta *Lympha*, *Amara* verò Sanguini Asscendenti permista *Bilis*, an non excitabitur necessariò in Utriusque confluxu & commistione *Effervescentia*, sed blanda & Naturæ amica?

Effervescentia ex mistura Acidi & Salium cur fiat.

XLV. Inquirenda autem hîc, explicandaq; accuratiùs natura & ratio *Effervescentiæ ex Spiritûs Acidi, SalisqueLixivi Confluxu semper oriunda.* Non desunt enim, qui semel imperitè à se pronuntiata mordicùs ad ravim vociferando tutantur, maluntque offuscari Veritatem, quàm inanem suam obliterari Omniscientiæ gloriolam.

Spiritus acidus quomodo paretur.

XLVI. Observandum igitur in antecessum 1. *Spiritum Acidum* arte parari, quoties ex concluso vase Ignis potentis vi propellitur Sal quodvis.

Quomodo Sal Lixivum

XLVII. Observandum 2. *Salem Lixivum* remanere in Cineribus rerum Ignis potentis ac imprimis patentis vi combustarum.

Utriusq; Materia Sal.

XLVIII. Unde patet 1. Utriusq; *Materiam* esse *Subjectum Salinum*.

Efficiens Ignis.

XLIX. Patet quoque 2. Utriusque *Causam Efficientem* esse *Ignem*, & quidem *potentem*.

Parandi modus diversus

L. Patet insuper 3. *Modo* præsertim *agendi*, *patiendique* utrumque differre; cùm ad *Spiritum Acidum* parandum Salinæ substantiæ adjungenda sit *Terra Pinguis*, quoties illa ipsi deest; ad *Salis* verò *Lixivi* eductionem separanda sit per combustionem *pars misti Oleosa*: unde *aperto Igne* comburi solent Mista pro *Sale Lixivo* & *clauso* vase distillari Salia in *Spiritum Acidum*.

Utrique Ignem jungi.

LI. Cùm autem uterque paretur Ignis vehementiâ, *Ignem* quoque *utrique intime junctum & unitum copiosum* concludimus: quod confirmat utriusque acrimonia Ignea, quævis urens & consumens.

Ab utroque quomod. Effervescentia fiat.

LII. Quotiescunque autem concurrunt bini hi potente Igne, at diversimodè administrato & agente ex consimili materiâ Salinâ parati Sal Lixivus & Spiritus Acidus, mirum non est, si communis materiæ suæ nomine commisceantur facilè, atque tunc ob mutationem, quam respectu Olei à Lixivo Sale maximam pa tem separati, Acido verò Spiritui copiosiùs & intimiùs adjuncti passi sunt, diversam, nova ipsis contingat Alteratio, ob quam Ignis in utroque priùs modo peculiari conclusus, jam suis compedibus magis magisque liberatus omnes misturæ hujus confusæ partes incipiat commovere, agitare & rarefacere, quin imò aliquâ sui parte avolans Sensui externo se quoque manifestare.

Effervescentia quid.

LIII. Hanc partium diversarum à liberato Igne factam ut plurimùm cum evidenti calore agitationem & quandoque ebullitionem nonnullis Authoribus Chymicis, quo ab aliis affinibus speciebus distingueretur, *Effervescentiæ* nomine indigitare placuit, appellatione nec ineptâ, nec sensu observatis incongruente; quam retinebimus & nos tantisper, dum magis emphaticam ex Veterum ruderibus substituerint Censores Grammatistæ.

Quomodo fiat in Corde Effervescentia.

LIV. Quotiescunque autem in Corde ob Effervescentiam descriptam domicilium hoc suum geminum aliquâ sui parte deserit Ignis, toties proximis se insinuat, & quidem propensiùs ac intimiùs naturæ suæ magis convenientibus Sanguinis partibus: quapropter, cùm præstò adsit *Sanguinis pars Oleosa*, sive *Butyrosa* ipsumque adeò Ignem excipere aptissima, quid mirum, si huic se immisceat, ipsum accendat, mox & reliquum Sanguinem simul calefactum rarefaciat ex Bile ac Lymphâ effervescentibus exurgens Ignis, modo haud multum absimili ei; quo Terebinthinæ Spiritui oleoso & Sale Volatili pleno affusus Vitrioli Spiritus Acidus

æstum

æſtum parit ſummum? Quod erat probandum.

Efferveſcentia duplex. LV. Quemadmodum verò, quandiu temperatæ ſunt Bilis & Lympha, tamdiu blanda & corpori utilis excitatur in ipſarum confluxu Efferveſcentia; ſic quoties utraque vel alterutra exiſtit minùs temperata, toties contingit acrior, Naturæ humanæ infeſta & modò hanc, modò illam Febris ſpeciem pariens Efferveſcentia. Sed de his, ſi Deus volet, agemus in ſequentibus.

Ad Efferveſcentiā cōcurrere Bilem & Lymphā Sanguini permixtas, ut & Sāguinis in Ventriculis reliquias. LVI. Quamvis ergo, ut tandem aliquando prolixam hanc de Calore Sanguinis in Corde aucto Diſquiſitionem concludamus, ex hâc Bilis & Lymphæ cum Sanguine in dextris Cordis Auriculâ & Ventriculo confluentium Efferveſcentiâ & accendi & conſervari queat Ignis noſter Vitalis in Corde; non puto tamen inutiles eſſe reſtitantes in eodem Ventriculo Sanguinis reliquias jam priùs accenſas, quin potiùs illarum ope adjuvari & promoveri Sanguinis perpetim affluentis Incendium vitale; adeò ut in ſtatu naturali & ſano utramque cauſam memoratam judicem conjungendam, quò peragantur omnia commodiùs & faciliùs. Neque enim fruſtrà voluit Deus ſemper aliquid Sanguinis remanere in Cordis Ventriculis, ſed in certum finem; quem in omnibus rerum quarumvis affectionibus ſedulò inveſtigare, atque nonnunquam Ipſo benedicente fœliciter eruere conceſſum eſt hominibus ratione utentibus.

COROLLARIA.

1. *Si, quemadmodum definiunt Philoſophi,* Ars eſt Habitus cum rectâ ratione effectivus: *in* Homine *tantùm ratione utente Ars reperietur, nec tamen niſi multo rerum* Uſu *comparabitur; inque* Operatione *ipsâ verſabitur. Quaproptèr, ſi non ſemper, ut plurimùm ſaltem, Artifici, ut pro circumſtantiarum nonnunquam obſcurarum, confuſarum vel latentium diverſitate Opus ſuum ritè inſtituat & faciat, opus erit* Conjecturâ; *in quâ quoniam Hominem quemvis ſapiùs hæſitare atque aberrare quotidiana teſtatur Experientia, non dubito aſſeverare, non dicam* Medicinam *duntaxat, ſed* omnem omninò Artem eſſe Conjecturalem, *hoc eſt, incertam & fallacem, haudquaquam certam, vel* Scientiæ *appellatione dignam.* *Omnem Artem eſſe conjecturalē.*

2. *Nec eſt* Artium *tantùm, ſed* omnium *inſuper* Diſciplinarum Practicarum *eadem* Incertitudinis & Conjecturæ *ſors. Nam ſive* Divina, *ſive* Civilia, *ſive* Naturalia *quis ſpectet, nullam homini, quoties circa hæc aut illa pro re natâ perſonis aut rebus applicanda occupatur, ſicque ipſis operatur, conceſſam eſſe in Actionibus ſuis Certitudinem obſervabit.* *Ut & omnes Diſciplinas Prācticas.*

3. *Quiſquis proinde contrarium verbis quidem, adeoque gratis aſſerit, nec tamen urgentibus rationibus aut evidentibus exemplis demonſtrat, incaſſùm laborat; poſtquam nemini data eſt unquam in Philoſophiâ & Veritatis inveſtigatione Dictatura; quin unicuique incumbit ex æquo aſſerti ſui probatio; cujus loco qui hujus vel illius Scriptoris egregii auctoritatem, placitumve interponit, reverâ & actu cauſam ſuam deſperatam eſſe oſtendit & vadimonium deſerit.* *Unde Cōtrarium ratione non autoritate probandum.*

FRANCISCI

FRANCISCI DELEBOE SYLVII DE METHODO MEDENDI LIBRI II.

Quorum Prior de Morbis atque Indicationibus; Posterior verò de Materiâ, & Formâ Remediorum agit.

Opus Posthumum.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

De Methodo Medendi & Indicationibus in genere.

Method. Medendi Fundamentum Praxeos.

I. METHODUM Medendi aggredior docendam, & quidem tantò libentiùs, quòd Medicinæ ritè faciendæ fundamentum sit & basis.

Ejus Definitio.

II. Est autem, ut omnes ambages præscindam, *Medendi Methodus*, *Ars inveniendi & ritè usurpandi remedia reparandæ ac restituendæ Valetudini amissæ maximè convenientia.*

Remedia quid.

III. Quæcunque valetudini adversæ curandæ inserviunt, meritò *Remediorum* nomine veniunt, & *Auxiliorum*.

Circa ea duo præstanda.

IV. Remedia illa & inveniri sive excogitari debent à Medico; hinc & in usum revocari.

Ut inveniantur quatuor attendenda.

V. Cùm autem illa quærantur Ægris, hoc est, valetudine adversâ utentibus, ut illa ingeniosè excogitentur, ac inveniantur, attendendum ad ipsum Hominem curandum, in quo Ægro reperiuntur *Morbi, Morborum Causæ*, atque *Symptomata*, res nimirum præter naturam in ipso existentes; ut & aliquid adhuc in ipso secundùm naturam existens, quod *Virium* nomine vulgò venit; ad quæ quatuor attendendum est Medico Ægrum quemvis probè Curaturo.

Unde petantur Indicationes.

VI. Idcircò ad illa quatuor attendendum est Medico, quia sicut vulgò benè dicitur ab illis petuntur Agendorum Indicationes.

Vires sui conservationem indicant.

VII. *Vires* namque sive quicquid secundùm naturam in Ægro adhuc reperitur, *sui Conservationem indicant*: Conservari etenim debent omnia, quæ sunt secundùm naturam in quovis homine, ergo in ægro quoque.

Morbus sui sublationem Causa Morbifica sui correctionem, & Symptoma gravius sui Mitigationem.

VIII. Inter tres Res præter naturam in Homine occurrentes, *Morbus* dicitur, *sui* Indicare *Sublationem*; & quidem *Indicatione Curatoriâ*: sicut *Causa Morbifica, sui Correctionem*, & quidem *Indicatione Præservatoria*; denique *Symptoma*, non quodvis, sed *gravius*, & *Vires Ægri multum atterens*, *sui mitigationem*, ast *Indicatione Urgente*.

His quatuor Indicationibus Methodus Medendi cõtinetur

IX. Quibus *quatuor Indicationum Generibus* quoniam continetur omnis *Medendi Methodus*, cumque Indicationum Doctrina sit maximi in arte Medicâ momenti, totum illud negotium aliquantò accuratiùs est tractandum, ejusque explicatio altiùs petenda, quò hæc res omnis cuivis reddatur facilior & manifestior.

Earum fontes explicãdi

X. In hunc finem, quò singula pateant *magis*, constituimus ipsos *Indicationum Fontes* scrutari atque omnia accuratiùs determinare.

Quæ Indicationem promant.

XI. Examinemus proinde Morbos, & Morborum Causas, & Symptomata, quæ Indicationes promunt in Methodo Medendi.

CAPUT

CAPVT II.

De Morbis & Functionibus integris in genere.

Morbi definitio. I. MOrbum ego habeo cum plerisque Medicis pro *Constitutione Hominis pravâ Functiones qualescunque lædente.*

Sanitatis & Morbi Effectus. II. Sicut enim Sanitatis Effectus est Functio integra, sic Morbi Effectus est Functio læsa, vel saltem depravata, & quovis modo magis vel minus læsa.

Morborû Divisio unde petenda. Functionum divisio. III. Ex Functionum proinde diversitate ritè consideratâ Morborum subjecta, speciesq; faciliùs determinabuntur, & cuivis patebunt.

IV. Existimo autem *Functiones* aptissimè dividi, prout vel *Individui Conservationi*, vel *Speciei Propagationi* serviunt.

V. *Individui Conservationi* quæ inserviunt *Functiones* itidem aptissimè in *Naturales* dividi possunt & *Animales.*

Functiones Naturales quænam. VI. *Naturales* voco, quæ in variâ assumptorum mutatione, scilicet alimentorum & aëris, adeóque vitæ Naturalis Conservatione sunt occupatæ.

Animales quæ. VII. *Animales* autem nomino, quæ partim in rerum Cognitione per sensus tam Externos, quàm Internos; partim in rerum Cognitarum quà homini utilium quidem Appetitione per animi Affectus ac Fruitione per corporis motum; noxiarum verò Aversione ac Fugâ per eosdem Animi, Corporisque Motus, versantur.

VIII. *Speciei Propagationi* servientes Functiones, aut in *Maribus* reperiuntur aut in *Fæminis.*

Generationi servientes functiones in Maribus. IX. Quæ in *Maribus* desiderantur Generationi servientes Functiones, tum 1. *Seminis Productione.* tum 2. *ejusdem Conservatione.* tum 3. *Ipsius in Uterum Effusione* continentur, ad quam requiritur 4. *Membri Virilis Erectio tandiu perdurans, donec sit Seminis facta Effusio.*

In Fœminis. X. Quæ in *Fœminis* longè plures requiruntur ad Generationem absolvendam Functiones, sunt 1. *Seminis productio.* 2. *Ejusdem in Uterum Effusio cum Virilis Seminis Affusione concurrens.* 3. *Utriusque Retentio*, ut ex ipsis 4. *Formetur*, mox & paulatim *perficiatur & augeatur*, *nutriaturque* in Utero Fœtus. 5. *Fœtus maturi, perfectiq; Exclusio, sive Partus.* 6. Fœtui in Utero Nutriendo serviens *Sanguinis copiosioris Generatio*; atque 7. ante Gravidationem *menstrualis Effusio*; quin post *Partum* 8. *Sanguinis* ejusdem *in Mammis in Lac mutatio*; sicut 6. *Lactis producti* è Mammis facilis *Effusio ad Lactationem*: & si quæ plures obscrvantur Generationi Servientes in Fœminis Functiones.

XI. Hæc omnia de Functionibus Hominum variis prolata ut nostro inserviant scopo, expendenda sunt singula, quæ illis absolvendis desiderantur, & in homine imprimis reperiuntur.

Quænâ ad Functiones absolvendas concurrant. XII. Ad Functiones singulas absolvendas concurrunt semper aliqua ex parte Hominis, aliquando etiam quædam extra hominem sita: quæ singula tamen ritè debent esse disposita & constituta, quò functio quævis perfecta fiat.

Quænâ ad Chylificationem. XIII. Sic ad *Chylificationem* in Ventriculo perficiendam concurrunt quædam ex parte hominis; *Ventriculus*, quo continentur ac retinentur Alimenta assumpta, & *Saliva* continuò deglutita; præter quæ concurrunt quoque ipsa *Alimenta*, extra hominem, ipsiusque constitutionem posita, & tamen intra corpus sumenda, ut fermententur in Ventriculo, fiatque sic dicta Chylificatio.

XIV. Ubi notandum ad Chylificationem concurrere 1. Partem Corporis Humani solidam, hinc continentem *Ventriculum.* 2. Partem fluidam & contentam, *Salivam*: ac 3. Ipsa Alimenta assumpta, tum liquida, *Potum*, tum solida, *Cibum*: quæ omnia necessariò requiruntur ad Chylificationem absolvendam; adeò ut quoties contingit lædi Chylificationem, illorum trium examen exactum sit instituendum, ut pateat, num læsionis ejus causa quærenda sit, & invenienda in uno, vel pluribus ex illis memoratis modò tribus ad Chylificationem perficiendam necessariis.

XV. Sic ad *Visum* in Oculo absolvendum requiruntur adhuc plura simul necessariò tunc concurrentia, & 1. quidem *Objectum externum*, videndum. 2. *Medium*, inter objectum & Oculum. 3. *Lux*, Objectum illuminans. 4. Ipse *Oculus* cum omnibus suis Tunicis & Humoribus, 5. *Nervus Opticus.* 6. *Spiritus Animalis* per opticum nervum ad Oculum delatus. 7. *Cerebrum aut Cerebellum* à quo Spiritus Animalis ad Oculum defertur. 8. *Anima*, quæ sola videt. *Quænâ ad Visum*

XVI. Inter quæ tria occurrunt extra hominem sita, *Objectum, Medium, & Lux*: reliqua in Homine existunt, & quidem tam *Continentes*, quàm *Contentæ ipsius Corporis Partes*, ipsaque ejus *Anima.*

XVII. Hic dantur aliquæ Functiones, ad quas absolvendas nihil extra hominem ipsiusve constitutionem positum immediatè concurrit: quemadmodum evenit in Contentorum plerorumque, Bilis, Salivæ, Succi Pancreatici, Lymphæ, Spirituum Animalium, Seminis, Lactis productione: ut & in Partium Continentium Nutritione & Augmentatione undecunque tandem pendente: Denique in Sensuum Interno-rum Frequentissimâ Operatione, raro ullius objecti præsentiam desiderante: in quibus proinde quotiescunque aliqua observatur læsio, toties illa videtur adscribenda alicui in Parte Corporis Continente, Contentâve, aut etiam in Animâ vitio, id est, Morbo. *Functiones quædam, ad quas nihil extra hominem concurrit.*

Morborum subjecta quænam. XVIII. Cùm igitur ad plures Hominis Functiones absolvendas desiderentur non tantùm Partes ipsius Corporis Continentes, aft contentæ quoque, quin Anima ipsius, ritè Constitutæ, quoties Harum una vel plures malè sunt Constitutæ, atque hactenus Functionis alicujus læsæ Causæ; toties illa Constitutio mala vocatur Morbus, possuntque Morborum Subjecta esse 1. Partes Corporis Continentes, quod agnoverunt hactenus omnes; 2. Partes Corporis Contentæ ac Fluidæ, quod urgent hoc tempore plures: 3. Anima ipsa, quod mecum forsan concedent pauci: quamvis hoc existimo verissimum: sicut in sequentibus magis patebit.

Quando Functio dicatur ladi ab errore. XIX. Quoties autem istis omnibus in Homine ritè se habentibus læditur tamen aliqua in

in ipſo Functio, & quidem ratione illorum, quæ extra ipſius Conſtitutionem, ut ex. gratia Chylificatio ratione Alimenti copioſioris vel pravi aſſumpti; vel Viſio ratione Objecti remotioris, vel Medii non ſatis pellucidi, aut genuini, & pelluciditatis nomine varii, vel Lucis non ſatis Objectum illuſtrantis, toties dicunt lædi Functionem ab errore externo, vel ipſam non tam lædi, quàm fruſtrari.

In Curatione differre, an Functio ab errore externo; an verò hominis culpâ ſit læſa. XX. Utique plurimùm differt in Curatione ritè inſtituenda Functio fruſtrata vel ab errore externo læſa, & Functio hominis culpâ labefactata & vitiata: quod ſedulò eſt obſervandum à Medico prudente.

XXI. Atque hoc in genere de Morbo triplici, Corporis Continentis, Corporis Contenti, & Animæ dicta ſunto: nunc ad ipſam Medendi methodum revertamur, & primaria ſaltem ipſius capita expendamus.

CAPUT III.

De Indicantibus, Indicatis & Indicationibus.

Methodi Medendi quid. I. Docuimus Capite I. cum aliis, *Medendi Methodum* eſſe *Artem inveniendi, & ritè uſurpandi remedia reparandæ ac reſtituendæ Valetudini amiſſæ maximè convenientia.*

In Remediorū inventione ad quænā attendendum. Quenā dicantur oſtendere, mōſtrare, ac indicare. Indicantia, & Indicata quænam. II. Addidimuſque, ut Remedia illa invenirentur, attendendum eſſe ad ea, quæ *ſecundum naturam* in Ægris ſuperſunt, & ad ea, quæ *præter naturam* in iiſdem occurrunt, quò *externæ* quoque *Cauſæ* ſunt referendæ.

III. Eadem illa tum ſecundùm naturam, tum præter naturam in Ægris occurrentia dicuntur *oſtendere, monſtrare, ac indicare* quid agendum ſit ad Valetudinem adverſam corrigendam, tollendamve.

IV. Unde illa eadem vocantur vulgò *Indicantia*, ſicut Remedia dicuntur *Indicata*, unde deſumpta eſt tota *Indicationum* doctrina.

Indicationum una à Rebus ſecundū naturā; Tres verò à Rebus præter naturā. V. Harum autem Indicationum quatuor quoque diximus eſſe genera: quarum una à Rebus ſecundùm Naturam in Ægris ſuperſtitibus; reliquæ verò tres à Rebus præter naturam deſumuntur.

Quid ad vivendū in Ægris neceſſarium. VI. Niſi aliquid ſupereſſet in Ægris ſecundùm naturam, nulla Functio etiam imperfectè poſſet abſolvi, adeoque nec vita permanere; quin moriendum eſſet confeſtim cuivis ægro.

Vita & mors ūde pendeāt. VII. *Vita* enim cùm pendeat imprimis & proximè à Mutatione continuò Sanguini in Corde adveniente, illam ſaltem fieri oportet ad vitæ conſervationem: ſicut illâ extremè labefactatâ ſequitur *Mors*.

Quid ſecundùm, quid contra naturam ſit. VIII. Quicquid autem hanc maximè vitalem Functionem in Corde facit, omninò ſecundum naturam eſt, ſicut quicquid eandem deſtruit, maximè contra naturam.

Quenā ad Vitæ Cōſervationē requirātur. IX. Cùm proinde ad Vitæ Conſervationem omninò requiratur Functionis laudatæ in Corde Conſervatio; requiretur quoque ejus, aut eorum, quæ illam efficiunt, Conſervatio.

Pleraſq; Functiones à ſe mutuò pendere. X. Quemadmodum verò pleræque Functiones à ſe mutuò pendent, atque mutuas ſibi conferunt operas, ita ad Vitæ Conſervationem requiritur quoque Conſervatio cæterorum omnium cæteris Functionibus ad vitam perpetuandam præſertim neceſſariis efficiendis requiſitorum.

XI. Iſta verò omnia ſecundùm naturam in homine quovis, etiam ægro reperta Virium nomine vulgò veniunt, in eoque conſervari debent, quò tum Vita perpetuetur, tum faciliùs affectus quivis ſuperentur: Unde *Indicationem*, hoc eſt, Agendorum oſtenſionem *à viribus petitam* vocarunt *Vitalem*, ut & *Conſervatoriam*. *Vires & vitalis Indicatio quid.*

XII. Id autem imprimis ſui Conſervatione indiget; quod ratione Affectûs Ægrum quemvis urgentis maximè conſumitur, vel corrumpitur: quod ritè obſervandum à Medico prudente. *Quidpræcipuè sui conſervatione indigeat.*

XIII. Minor quidem difficultas occurrit in determinandâ Indicatione vitali, major in cæteris ex æquo explicandis, cùm magna occurrat Morborum, magna Cauſarum & Symptomatum diverſitas, quæ ſi non ſatis accuratè ſpectetur ac diſtinguatur, cæcutiet ubique Medicus. *In quâ Indicatione maxima difficultas.*

XIV. Cùm autem res præter naturam ſint tres, Morbus, Morbi Cauſa, & Symptoma, quodlibet etiam peculiarem ſibi promere diximus Indicationem, Curatoriam nempe, Præſervatoriam, atque Mitigatoriam. *Tres res præter naturam tres promunt indicationes.*

XV. *Morbus* quidem, cum quo ſimul ſpectatur *Cauſa Continens*, hoc eſt, quicquid actu Functionem aliquam lædit, tollendus, ſicque Æger curandus; unde *Indicatio* è Morbo, & Cauſâ Continente ſumpta vocatur *Curatoria*. *Indicatio Curatoria unde.*

XVI. Quæ à *Cauſâ Morbificâ* petitur *Indicatio*, à Medicis *Præſervatoria* vulgò dicitur, quæ Denominatio ſatis oſtendit qualis tunc intelligenda cauſa, plures namque ac multùm diverſæ occurrunt cauſæ morbificæ. *Præſervatoria unde.*

XVII. *Præſervamus* autem *à re futurâ*, *Cauſa* igitur hìc conſiderata eſt *Morbum nondum faciens*, aut actu producens; *aſt factura* & producere potens; ergo *Antecedens* vulgò dicta. *Præſervatio quā fiat.*

XVIII. *Cauſa* quidem *actu Morbum producens*, vocatur *Continens*, ſoletque in Medendi Methodo unà cum Morbo ſpectari, atque unà cum Ipſo *Indicationem curatoriam* dictam promere: Cauſa verò Antecedens dicta nondum producit Morbum, illum tamen producere apta eſt nata, quamprimùm ejus vis in actum deducitur vel ſponte vires ſumendo, vel, & imprimis, aliunde irritata, excitata, & agitata: quam irritantem, excitantem, agitantem, atque ipſa in actum deducentem Cauſam vocant vulgò *Procatarcticam* & *Occaſionalem*, quia illi occaſionem præbet ad vim ſuam exercendam, & actu Morbum producendum. *Cauſa continens quid, & quomodo ſpectetur. Cauſa Antecedens quid. Procatarctica & Occaſionalis quid.*

XIX. Antecedens proinde Cauſa eſt *Cauſa in potentiâ*; quæ dum in actum deducitur, fit Continens: Hæc, antequam in Actum deducatur, dicitur *Præſervatoriam* promere Indicationem, quoniam illius vitium qualecunque ſi in tempore corrigatur, præſervatur eo ipſo Homo à Morbo imminente ac ipſum minante. *Cauſa an tecedens quando fiat continens. Præſervatoria Indicatio quare ſic dicta.*

XX. Quicquid proinde in Homine occurrit & latet, quod nondum Morbum producit ac Functionem aliquam lædit, aptum tamen natum *Quenā ſint Cauſæ Antecedentes.*

natum eſt ad levem occaſionem Morbum in Homine qualemcunque producere ac Functionem lædere,id *Antecedentis Cauſæ* nomine venit,atque *Præſervatoriam Indicationem* promit.

Quid moneat Præſervatoria Indicatio.

XXI. Meritò prætereà *Præſervatoria* vocatur hæc *Indicatio*, cùm moneat Medicos ac Ægros, ſatiùs eſſe Morbos prævenire,atque ab imminentibus Morbis homines præſervare,quàm illud negligendo in Morbos incidere, qui difficiliùs tolluntur,quàm præveniuntur.

Symptomata falſo creditæ nullam requirere Medicationem.

XXII. *Symptomata* cum dicantur Morbos ſequi modo eodem, quo umbra ſequitur corpus, credita ſunt eadem ſimiliter ſublato Morbo ſponte evaneſcere,ideóque exiſtimarunt multi *nullam deberi peculiarem Symptomatibus medicationem*, tantúmque ſollicitudinem requiri in Medico de tollendo Morbo,& cauſâ antecedente, nullam de Symptomatis.

Symptomata gravia requirere medelam

XXIII. Verùm enim verò ipſa Experientia quotidiana oſtendit, non rarò *tam gravia urgere nonnunquam ac conficere Ægros Symptomata*, (ſive ſint ſanguinis aliorumve Humorum naturalium effuſiones; ſive ſint Dolores, ſpiritus animales exhaurientes; ſive ſint Partium variarum à flatibus Diſtenſiones, Reſpirationem imprimis impedientes; ſive ſint Efferveſcentiæ vitalis quæcunque Oppreſſiones,ab Humoribus acribus, Halitibuſve ſimilibus, aut flatibus quovis modo id præſtantibus) *ut niſi ſuccurratur ipſis*, neglecto etiam ſæpiùs ipſo tùm morbo, tum cauſis omnibus ipſum actu producentibus *pereundum ſit Ægro priùs, quàm ſuperetur Morbus*: quamobrem Medici prudentes ad ipſa quoque attenderunt *Symptomata gravia & ægros valdè debilitantia*, ipſiſque mox ſuccurrendum docuerunt; à quibus proinde *Indicationes* quoque *petendas* oſtenderunt, quas quidam,quoniam urgent talia Symptomata, *Urgentes*; alii & magis appoſitè vocarunt *Mitigatorias*: ſunt enim *mitiganda Symptomata urgentia*, quippe gravia & vires ægri exhaurientia.

& Indicationem promere Mitigatoriam.

Res ſecundum vel præter naturam ſunt vel in Corpore vel Anima.

XXIV. Quicquid autem ſecundùm vel præter naturam ſe habet in Ægris, illud ipſum ſpectatur vel in eorum *Corpore*,vel in *Anima*.

XXV. Et quidem in *Corporis Partibus Contինentibus & Conſiſtentibus*,aut in *Contentis & Fluidis*;quatenus ipſa ſecundùm Qualitates ſuas ſenſiles Proprias vel Communes concurrunt ad Functiones quaſvis peragendas.

Quæ in Corpore ſunt,ſunt Duplicia

XXVI. In *Animâ* verò, quatenus & Illa *modis variis* debet eſſe Diſpoſita & Conſtituta itidem ad Hominis Functiones ritè abſolvendas.

Ad Corpus Contentum referenda Ex-terna Aër, Alimenta,Senſuum requiſita externa.

XXVII. Ad *Corpus Contentum* referenda videntur etiam *Externa*, ſed Functionibus quibuſdam perficiendis abſolutè neceſſaria,*Aër* puta inſpirandus,& *Alimenta* aſſumenda.

XXVIII. Ad Corporea requiſita referenda quoque ad *Viſum* 1. *Objectum*, 2. *Medium*, i. *Lux*. Ad *Auditum*,1.*Objectum*.2.*Medium*.Ad *Olfactum*, 1.*Objectum*,& 2.*Medium ſubinde*. Ad *Guſtum*, *Objectum*. Ad *Tactum*,*Objectum*.Ad *Caloris ſenſum*, *Objectum*,& aliquando 2.*Medium*; poſtquam hic ſenſus tam per *Contactum*,quàm *ſine Contactu* & per diſtans poteſt fieri.

Quænam externa Functionibus ſint neceſſaria.

XXIX. Hæc, inquam, omnia, extra hominem licèt exiſtant, neceſſaria ſunt ad nominatas Functiones abſolvendas: quæ proinde ſimul conſiderari debent in Methodo Medendi rectè ordinandâ.

A Fortuitis etiam peti Indicationem.

XXX. Quin ne *fortuita* quoque; atque *caſu contingentia* ſunt prætereunda,quoties Functiones lædunt:ab illis enim omnibus petuntur Agendorum *Indicationes*.

Quænam pro Indicante habenda.

XXXI. Quicquid ergo in Ægris Functiones lædit,ſive exiſtat in ipſis ſive exiſtat extra ipſos, id omne pro *Indicante* habendum.

Indicans non tantum eſſe aliquid in Homine permanens.

XXXII. Quamvis enim aliqui doceant *Indicans eſſe aliquid in homine permanens*, attamen ubi ad Curationem accedunt, dictorum ſuorum immemores ab Externis quoque Indicationes ſuas petunt; & meritò, cùm & illis facienda Medicina ad Ægros Curandos: ſic Aër noxius & Morbos pariens Corrigendus vel vitandus; ſic Alimenta noxia priùs, quàm aſſumantur,corrigenda ſunt,vel additis ſaltem correctoriis uſurpanda.

A quibus Indicationes petantur.

XXXIII. Petuntur igitur in Methodo Medendi Indicationes ab iis omnibus, quæ in Ægris aut ſecundùm, aut præter Naturam concurrunt adFunctionem quamvis efficiendam, aut lædendam,ſive illa homini inexiſtant, ſive extra eundem reperiantur.

A juvantibus & nocentibus potiſſimam peti Indicationem.

XXXIV. Hoc autem fundamento ritè poſito facilè patet decantatiſſimi apud Medicos Practicos præcepti veritas;docent enim à *Iuvantibus & Nocentibus potiſſimas peti Agendorum Indicationes*: quæ ad duas generales poſſunt reduci omnes.

In Iuvantibus continuandæ.

XXXV. Quarum prima eſt: *Quæcunque obſervantur Sanos aut Ægros juvare,eadem uſurpanda* Sunt,nec ab eorundem uſu temerè abſtinendum, aut deſiſtendum.

A Nocentibus abſtinendum.

XXXVI. Altera verò econtra:*Quæcunque Sanis aut Ægris deprehenduntur nocere,ab iiſdem abſtinendum eſt*,nec in ulteriore ipſorum uſu, vel potiùs abuſu,continuandum aut perſeverandum.

CAPUT IV.

De Morbis in Qualitatibus Senſilibus Propriis.

I. POſtquam in genere Indicationum rationem innuimus,& oſtendimus quadruplices occurrere Indicationes,Vitales,Curatorias, Præſervatorias,& Mitigatorias,proximum eſt,ut ſingulas examinemus accuratiùs, initio facto à Viribus, & Indicatione Vitali.

Vires quid,& quotuplices.

II. Diximus jam nos Virium nomine intelligere quicquid ſecundùm naturam in Ægris reperitur. Illud autem aut in Corpore ipſius Continente obſervatur,aut in Corpore Contento, aut in Animâ.

Conſtitutio præternaturalis ex naturali cognoſcitur.

III. Quoniam verò Contraria juxta ſe poſita magis eluceſcunt,ut qualia ſint quæ ſecundùm naturam in quibuſvis Ægris occurrere poſſunt, percipiantur faciliùs,conſultum duxi,ſtatum hominis præter naturam imprimis conſiderare, cùm illo noto facilè etiam innoteſcat ſtatus ejuſdem ac conſtitutio naturalis.

Ex curandi modo modum conſervandi patere.

IV. Conſtitutio igitur naturalis, vel ſecundùm naturam Corporis tam Continentis, quàm Contenti, ut & Animæ patebit maximè ex copulatâ ipſi Conſtitutione eorundem præternaturali, ſive Morbo, ex cujus Curandi modo facilè patebit modus Conſervandi in ſtatu naturali,

turali,quicquid Virium nomine venit.

In Morborum confitutione Auctor differt ab aliis.

V. Quapropter, ut aliquod temporis lucrum faciamus, rectâ pergemus ad Morborum quorumvis examen, postquam non planè idem sentimus cum aliis.

Triplex Morborum Subjectum.

VI. Quemadmodum autem jam nuper attigimus, triplicia Morborum agnoscimus Subjecta, Corpus hominis Continens, Corpus ejusdem Contentum, atque ipsius Animam, & quidem ideò, quia hæc tria non rarò omnia requiruntur in ipso ad Functiones ipsius quasdam ritè edendas: Eorum proinde unum, vel duo, vel omnia tria si fuerint malè affecta, læditur inde Functio, eritque Functionis istius læsæ Causa illa Dispositio vitiosa, quæ omninò habenda tunc pro Morbo, sive occurrat illa in ejus Corpore Continente, aut Corpore Contento, vel Animâ; & quidem seorsim vel conjunctim. Sed rem totam repetamus altiùs.

Quid pro Morbo haben-dum.

Corpus humanum per sensus externos tantùm innotescere.

VII. *Corpus humanum* non tantùm in Sensus Externos incurrit, verùm *per ipsos tantùm innotescit*,quapropter,quatenus idem in sensus externos incurrit,illud considerabimus.

Et in Consistens & Fluidum distingui.

VIII. Quoties proinde totum *hominis Corpus* ejusdem dissectione artificiosâ examinamus,toties ipsum partim *Consistens*,partim *Fluidum* observamus, unde idem in *Consistens sive Continens*, ac *Fluidum sive Contentum* à plerisque fuit distinctum aut divisum,& quidem planè appositè ad faciendam medicinam:quapropter illam quoque hîc servabimus Distinctionem.

In humoribus etiam esse Morbos.

IX. Hoc enim sæculo cùm Medici plures in Humoribus quoque Morbos reperiri docuerint, quin imò non pauci novam Morborum omnium distinctionem, explicationemque proposuerint, puto & mihi quoque licere liberè cogitationes super hâc re proprias in medium proferre, cùm videantur illæ mihi facere tum ad veritatem ampliùs manifestandam,tum ad Ægros faciliùs,feliciùsque curandos.

In Corpore continente Qualitates sensiles spectandæ tum propriæ,tum communes.

X. Et ut à corpore *Continente* dicto, vel propriè magis *Consistente* dicendo faciamus initium, quatenus illud variis Functionibus inservit, sæpe-numerò plures tunc concurrunt Consistentis Corporis Partes ad unam Functionem obeundam, in quibus spectandæ sunt *Qualitates* singularum *Sensiles*,tam *Propriæ*,uno tantùm sensu Observabiles, quàm *Communes*,pluribus sensibus perceptibiles, secundùm quas duplices Qualitates conabimur omnes omninò Morbos & Continentis, & Contenti Corporis explicare:atque sic novam Morborum delineationem proponemus.

Eæ quid sint. Nova Morborum delineatio. Visibiles Qualitates quæ.

XI. Inter *Qualitates sensiles proprias*, & uno tantùm sensu Externo perceptibiles, initium faciemus ab iis, quæ *Visu solo* dignoscuntur, *Colore, Luce,Tenebris,Pelluciditate*,ejusque opposito, *Opacitate.*

Eas aliquando Morborum aliquando Symptomatum rationem induere. Colore quæ partes destitutæ dici.

XII. In solo Visu considerabiles fuêre illæ Qualitates,ideò Visûs tantùm ratione *Morborum* rationem induunt,(quandoque *Symptomatum*,uti in Ictero)& in Oculi partibus variis spectantur.

XIII. *Colore* igitur omni destitutæ desiderantur *Corneæ tunicæ pars* anterior,ut & *Humores Oculorum* tres; quæ Partes si Colore aliquo fint infectæ,hactenus visionem lædunt,atque *Morbo* dicuntur affectæ *in Colore*.

XIV. Partes eædem non tantùm omni Colore desiderantur ad Visum destitutæ,ast insuper *Pellucidæ*,quapropter,si plus,vel minus,in totum aut ex parte fiunt *Opacæ*,hactenus læditur Visio, oriturque *Morbus Opacitatis* multiplex.

derentur Morbus in colore.

Quæ partes debeant esse pellucidæ.

Morbus Opacitatis.

XV. Contrà in eodem Oculo desiderantur aliquæ *Partes Colorata,superficies* puta *Uvea Tunica inferior subcærulea* in Albedinem declinans, aliæ quoque *Opacæ*,eadem *Tunica Uvea*, & pars reliqua *Corneæ*,unde si Color Uveæ mutaretur,aut ipsa fieret Diaphana, læderetur Visio, & quidem propter *Morbum* in Colore aut *Pelluciditate* vitiosis.

Quæ Partes coloratæ desiderentur in oculo.

XVI. Post Visum considerabimus *Auditum*, cujus Qualitas propria est *Sonus*; cujus ratione si Auditus læditur, *Morbus* erit *in Sono*; quando is exiftit,& auditur in Aure,impeditque quovis modo Auditum:ut enim ritè fiat Auditus, nullus esse debet in Aure Sonus;cujus nomine cùm malè sit affecta ad Audiendum Auris,hactenus Morbo dicitur detenta.

Morbus in Pelluciditate.

Auditus qualitas; Morbus in Sono.

XVII. Quemadmodum autem Oculi Partes aliquæ ad videndum requiruntur pellucidæ, atque Coloribus perviæ,ita aliquæ Auris Partes ad audiendum Sonis Perviæ,quæ Constitutio non satis hactenus intellecta,nec proinde explicata solicitos tenet in Auditione curandâ non rarò Medicos Rationales.

Quid in Auditione curanda Medicos hactenus solicitos tenuerit,

XVIII. Pergamus ad *Olfactum*,cujus Qualitas propria est *Odor*;qui omnis abesse debet ab Odoratûs Organo,aliàs læditur idem, adeòque *Pars* in Organo illo odorem qualemcunque gratum aut ingratum spirans,& hactenus Objectorum externorum dignotionem impediens *Morbo* dicenda detenta,& quidem ratione *Odoris*.

Olfactûs qualitas.

Morbus Odoris

XIX. Quemadmodum verò omni odore destitutum requiritur Olfactûs Organum,ita in eodem via debet patere Odoribus aliunde accedentibus; quâ quovis modo impeditâ Morbo affecta est Pars ita vitiata.

Olfactûs Organon s & p n. constitutum.

XX. Sequitur spectandus *Gustus*, *Saporibus*, Qualitati sibi propriæ,dignoscendis dicatus. *Lingua* verò,*Palatumque* primaria Gustûs Organa, ut & *Saliva* ipsis serviens,omni Sapore destituta desiderantur ad Gustum ritè obeundum: quocirca quoties Sapor qualiscunque Partes illas occupat, & Gustum rerum externarum lædit, toties *Morbo* & quidem in *sapore* sunt illæ affectæ.

Gustûs Qualitas.

Quæ Sapore destitutæ desiderentur in Gustu.

Morbus Saporis.

XXI. Quemadmodum autem omni sapore destitutæ desiderantur laudatæ Partes,ita debent Sapores in rebus gustandis existentes ab illis admitti, ut gustentur:quòd si eosdem haud admittant, nec proinde sapor rerum in Linguâ vel Palato gustetur,& hactenus Morbo affectæ sunt illæ Partes,ac imprimis,sæpiusque *Saliva*, quippe quâ dilui solent objecta sapida,& Linguæ Palatoque communicari;Requiruntur tamen in Linguâ quoque & Palato aptitudines ad rerum sapidarum substantiâ Salivâ propriâ, vel aquâ, liquoreve alio solutam excipiendam & dignoscendam: unde patet vitium & Morbum posse tum in Salivâ,tum in Lingua,vel Palato existere Gustum tollens,aut obliterans.

Organum Gustus Sapores debet admittere.

Morbus Gustûs in quibus fit.

XXII. Sequitur *Tactus*,cujus Qualitas propria est *Durities*,ipsique opposita *Mollities*; secundùm quæ læditur non rarò Tactus;in cujus Organo requiritur Mollities,ut fiat Tactus,quæ si mutetur, & indurescat ex.gr.cutis & maximè in acinis digitorum, reddaturque ipsa Callosa non parum læderur eo ipso Tactus;quam ipsius læsionem, tanquam Morbus,producit Durities ibi existens.

In quibus possit esse Tactûs qualitas.

Morbus Duritiei.

XXIII.

In Tactu requisita.

XXIII. Quemadmodum autem Mollis requiritur Tactu prædita Pars,ut Tangat;itaomni sensu,& imprimis molesto, carere debet rei Tactum afficientis,ut dignoscat externa objecta tangenda, aliàs obliterabitur aut confundetur externi objecti Tactus,qui hactenus læsus, pro suâ Causâ Morbum agnoscet Organum Tactûs interno objecto motum.

XXIV. Sic Pars punctura,lancinatione,pulsatione,distensione,aliove objecto molesto affecta, non poterit probè judicare de objecto externo eidem parti oblato,ut tangatur.

Caloris Sensus à Tactu distinctus.

XXV. Ultimum locum occupet *Caloris Sensus* mihi vocatus, & à Tactu variis nominibus distinctus,quem forsan primo loco maluissent me citasse,quotquot Veteres secuti,à Calore ac Frigore omnes ferè in naturalibus rebus mutationes exspectant,deducuntve.

Quare postremo loco de illo agit Auctor.

XXVI. Quoniam verò ego cùm Ipsis non sentio,censui commodiùs postremò de hisce agi Qualitatibus,quæ dissidium inter nos creant;quod vix putem habere locum in cæteris jam propositis.

Caloris sensus Qualitates propriæ quæ.

XXVII. *Caloris ergo sensûs* Qualitas propria est *Calor*,ejusque Oppositum,*Frigus* ut & medium ex utroque *Tepor*.

A quibus læditur & recreatur hic sensus.

XXVIII. Atque uti ab extremo, sive summo Calore, ac Frigore non parùm læditur Caloris sensus,ita idem non parùm recreatur à Tepore,qui ad benè sentiendum requiritur in hujus Sensûs Organo;quod, ubi valdè calet aut friget,ineptum est ad rite sentiendum.

Calorem & Frigus non esse Qualitates Activas.

XXIX. Quamvis autem vulgò memoratæ modò Qualitates, *Calor & Frigus*, habeantur pro *Qualitatibus Activis*;à quibus proinde,si non omnes,utique mutationes plerasque in rebus naturalibus observabiles pendere docent, mihi tamen haud fit vero simile.

Sonus & calor à rebus diversis, & diverso modo.

XXX. Quemadmodum autem Sonus editur à rebus diversissimis,Duris & Solidis collisis, vel Duris Aërem verberantibus, sed & Mollibus quoque Aërem quatientibus, quin Flatulentis quoque atque Vaporosis,Vento,& similibus; ita Calor à rebus producitur diversissimis, & modo diversissimo.

A quib' producatur calor.

XXXI. *Calor* enim non producitur tantùm *ab Igne vulgari accenso*,nunc in *Ligno*, vel *Cespiti-bus*,*Carbonibusve subterraneis*,nunc in *Cerâ*, *Sebo*, aut *Oleo*,*Vinive spiritu*; sed etiam à *Solaribus Radiis*;ut & à *Lixivo Sale*,quin aliquando ab huic opposito *spiritu Acido*;ne nunc attingam *Aromatica acriora*, quæ ad Lixivum Salem ratione suæ acrimoniæ sunt redigenda: Quin imò *solo Corporis nostri motu* incalescit idem,ut & à variis *Animi Motibus* vehementibus,*Irâ* præsertim & *Solicitudine* anxiâ.

Caloris Doctrina difficilis ob varias ejus causas,variasque effecta.

XXXII. Hic Calor non tantùm Causas efficientes agnoscit Varias, sed idem quoque existit planè varius,quin Effectus quoque in nobis producit varios:adeò ut non sit res tam facilis Doctrina de Calore, sed accuratum requirat plurimarum rerum examen.

Vi & Frigoris doctrina.

XXXIII. Idem quoque dicendum de *Frigore*, quod itidem variis modis se manifestat in Nobis, & agnoscit Causas efficientes planè diversas.

Frigus unde.

XXXIV. Nam *Frigus* non tantùm producitur *ab eo*, *quod Glaciem Hyeme gignit*, qualecunque tandem illud sit, quod mihi tamen maximam videtur habere cum Sale Armoniaco, sed haud concreto, similitudinem.

Ejus variæ causæ.

XXXV. Inter Causas igitur Frigoris locum primum damus *Aëri gelido* & *Glacianti*,ut & *Subterraneo*, quò *Ventus* referendus; *Aqua* simili, *Grandinique* & *Nivi*, quò spectant *Lintea*, & *Vestimenta* omnia *Madida* & simul sensui *Frigida*;quæ omnia frigus pariunt in nobis; ut & *Potus* quivis *gelidus*,& imprimis *Aqueus*; quin paulatim producit in nobis Frigus *Potus Copiosus & diu continuatus*, etiam *Spiritûs Vini*,à quo paulatim Hydropici evadunt Homines; frigidique.Hoc potentiùs efficit omne *Acidum*, *Acerbumque*, Aqueis præsertim solutum. Frigus quoque parit *Torpor & Quies Corporis*,*Somnusque multus*, *Tristitia*,& *Terror*,& similia.

Frigus & Calorem producentia cur distingui debeant.

XXXVI. *Omnia* verò *quæ Calorem ac Frigus in Nobis producunt*, accuratè sunt *distinguenda*, cùm nec modò eôdem id efficiant, nec proinde modô eôdem,quoties nos lædunt, curari debeant: licet id perperam negligatur à multis, quibus satis est notasse Calorem aut Frigus molestum, atque illis opponere id, quod ipsis vocatur Frigidum vel Calidum:quamvis quotidianâ & multiplici experientiâ constet talibus sæpè plurimùm lædi, neutiquam juvari Ægros,& quidem propter neglectum aut non intellectum modum, quo Calor aut Frigus fuit productum in nobis à causâ singulâ:docuimus namque non tantùm caloris atque Frigoris plures occurrere causas,verùm eas agendi modo plurimùm differre: Quam rem aliàs examinabimus accuratiùs.

In Organo Sensûs Caloris requiri Teporem. Morbus Caloris, vel Frigoris.

XXXVII. Requiritur autem *in Organo Sensûs Caloris*,nec Calor magnus, nec Frigus molestum, *ast Tepor*:unde quoties illud à quâcunque demum Causâ internâ aut externâ etiam vel calet, vel friget multùm, ideóque ineptum est ad objecta externa ritè dignoscenda, toties *Morbo* dicendum id affectum, & quidem nunc *Caloris*, nunc *Frigoris*, prout hæc, aut illa qualitas ipsum urget & angit.

Ad Functiones Animales ritè obeundas quid requiratur & quomodo illæ Functiones lædantur. Morbi in Partibus Continentibus.

XXXVIII. Ut autem;quæ pluribus de Qualitatibus sensilibus Propriis hactenus proposuimus, paucis comprehendamus, atque Methodo Medendi applicemus.In Partibus Continentibus, vel potiùs Consistentibus *ad Functiones*, *Animales* præsertim,ac inter ipsas *sensus Externos ritè obeundos requiritur* sæpenumerò *Qualitas sensilis Propria*,sed *Remissior*,aliquando *Nulla*: unde quoties *eadem Qualitas Excellit* aut *præter naturam inipsis reperitur*,toties ipsæ *Morbo dicendæ* affectæ, quia Functiones hactenus lædunt.

XXXIX. Ex iis, quæ de Qualitate sensili Propriâ in Partibus Consistentibus aut Continentibus quovis modo peccante, atque Morbum in ipsis Constituente diximus, facilè patet idem de *Partibus Contentis*:vel potiùs *Fluidis* posse,imò debere dici;quemadmodum id & de Oculorum Humoribus,& de salivâ quodammodò attigimus:quapropter,ne Lectoribus Nostris tædio simus inani eorundem repetitione, consultum videtur ad cæteras Morborum species in qualitatibus Sensilibus Communibus observabiles rectà pergere,atque sic temporis aliquid lucri facere.

CAPUT V.

De Morbis in Qualitatibus Sensilibus Communibus.

Numerorum Partibus Consistentibus autem Fluidis competere.

I. INter Qualitates sensiles Communes, hoc est, Pluribus sensibus observabiles primum locum tribuimus *Numero*, qui propriè *Partibus Consistentibus* tantùm comperit, non item *Fluidis*: sic ex. gr. secundùm naturam duo sunt homini Crura & Pedes, Duo Brachia & Manus, Duo Renes, Duo Pulmones, Duo Testes, Duo Oculi, Aures, Nares, &c. Unum Cerebrum, ac Cerebellum, Unum Cor, Unum Hepar, Lien, Ventriculus, Una Lingua, &c. Quinque in Manibus, & Pedibus Digiti, & sic porrò: Quoties autem ille Numerus mutatur, toties *Morbo in Numero* vel *Aucto*, vel *Diminuto* dicitur laborare Pars, sive Membrum Organumve, cujus Functio eo ipso plùs vel minùs læditur.

Morbus in Numero.

Magnitudo & Copia tam Partibus Consistentibus quàm Fluidis competit.

II. Secundum locum assignamus *Magnitudini*, sive Moli aut Copiæ, quæ tam in *Partibus Consistentibus* spectatur, quàm in *Fluidis*.

In Partibus Consistentibus Morbus in Magnitudine.

III. In *Partibus Consistentibus*, Cerebro puta, Corde, Pulmone, Liene, Hepate, Renibus, Musculis, Artubus, &c. in quibus respectu habito ad totum Corpus & Partes cæteras certa proportio & *Magnitudo* requiritur, quæ sive Excedatur, sive Deficiat; *Morbo* in *Magnitudine* nunc *Auctâ*, nunc *Diminutâ* dicitur laborare illa Pars.

In Partibus Fluidis Morbus in Copia.

IV. In *Partibus Fluidis*, sanguine puta, Bile, Lymphâ, Succo Pancreatico, Salivâ, Semine, Lacte, Menstruis, Lochiis & similibus, quò & Urina forsan & Alvi fæces haud incommodè referentur, requiritur certa in quovis homine ratione ætatis, sexûs, vitæ generis & similium *Copia & Proportio*: Qui si mutetur & augeatur vel diminuatur, Morbo in *Copiâ* vel auctâ, vel *diminutâ* dicetur affectum illud Contentum.

Plethora quando Morbus, & quando Causa Antecedens.

V. Unde nimia sanguinis Abundantia vocatur *Plethora*: quæ tum demum *Morbus* vocatur, quando Actionem aliquam lædit; *Causa* verò *Antecedens*, quamdiu nullam lædit adhuc Actionem.

In Partibus Consistentibus Morbus Figuræ.

VI. Tertium locum dabimus *Figuræ* in *partibus* tantùm *Consistentibus* reperibili, quamvis omnes Partes hæc certam non desiderant Figuram, ut alicui Functioni serviant: desiderant tamen multæ. Sic *Oculus* requiritur *rotundus*, *Pupilla Orificium Rotundum*, *Humor Crystallinus Convexus*, *Pectus & Dorsum subplanum*, & sic de aliis, quæ figura si mutetur & functio inde lædatur *Morbo Figuræ* laborare dicitur illa Pars. Non dicam hîc ad Ornatum facere plurimum Partium externarum plerarumque Figuram.

Figura læsa in Partibus externis non morbus; sed Symptoma est.

VII. Hæc *Figura* in Partibus externis *læsa*, nullam tamen Functionem simul lædens, non pro Morbo, sed pro *Symptomate* in *Qualitatibus Mutatis* habenda.

In Partibus Consistentibus Morbus solutæ Unitatis.

VIII. Quartum Morbis Qualitatum sensilium Communium locum tribuemus *Continuitati* vel *Unitati solutæ*, ac *Divisæ*, qui Morbi *Consistentibus* tantùm competunt *Partibus*.

IX. Pars enim quævis Consistens non tantùm molem aliquam & magnitudinem habet, ast insuper Particularum suarum unionem ac continuitatem, quæ si lædatur & divisa Functionem aliquam simul lædat, *Morbum* parit *in Solutâ Continuitate*, aut, uti vulgò loqui solent, *Unitate*.

Ejus varia nomina.

X. Hi *Morbi nomina* sortiuntur diversa 1. ratione *Partis*, quæ Morbos tales patitur; 2. ratione *Causæ*, solutionem illam producentis. 3. ratione *Modi*, quo fit eadem solutio.

In Partibus Mollibus & duris, A re dura vel acri.

XI. Sic, quæ *partibus Mollibus* contingit Continui Solutio, *Vulnus* vel *Ulcus* vocatur, quæ *Ossibus*, *Fractura*, vel *Caries*.

XII. Sic quæ à *Re Durâ* contingit *Partibus Mollibus* Continui solutio, dicitur *Vulnus*; quæ à *Re acri ac rodente*, *Ulcus*, & in *Ossibus*, *Caries*.

A Modo Lædendi.

XIII. Sic quæ *punctim* Parti Molli accidit Continui solutio, dicitur *Punctura*; quæ *cæsim*, *Vulnus*; quæ *distensione*, *Ruptura*.

In Partibus Consistentibus & Fluidis Morbus loci sive situs.

XIV. Quoniam ex pluribus Partibus componitur humanum Corpus, atque ipsæ non confusæ, sed ordine conveniente sunt inter se dispositæ ac collocatæ, unicuique suus est à Deo assignatus certus *Locus*, quem si mutaverint & hactenus Actionem aliquam læserint, *Morbo* dicuntur laborare in *Loco* vel *situ*, qui æquè competit *Partibus Consistentibus*, quàm *Fluidis*: quem 5. considerabimus loco.

Sanguinis locus quis.

XV. Et ut à Fluidis faciamus initium, *Sanguinis Locus* sunt 1. *Cordis Auriculæ ac Ventriculi*; 2. *Arteriæ*. 3. *Venæ*. & 4. forsan *Canales inter Arterias & Venas medii*.

Quando in eo peccat.

XVI. Quoties proinde *Sanguis alibi* reperitur, dicitur is peccare *Loco*, sive is in Partium quarumvis Consistentium substantiam effundatur, sive in Corporis Cavitatibus variis colligatur, & Functionem quamvis necessariò lædat, & semper quidem naturalem Sanguinis Motum, ipsumque Circularem, dum is tum semper alteratur.

Quando peccat, copiâ vel motu.

XVII. Quoties idem *Sanguis extra Corpus effunditur*, non potest idem dici peccare *Loco*, quippe qui tantùm consideratur & nominatur, quamdiu Sanguis permanet adhuc in Corpore: ast ubi effunditur idem è Corpore, peccabit idem *Copiâ diminutâ*, & forsan *Motu* quoque, de quo agemus postmodum.

Bilis locus quis.

XVIII. *Bilis pura* reperitur in suo *Folliculo*, tanquam in *loco proprio*; eadem fertur quoque pura per *Ductus suos Bilarios*; quin eadem effertur quoque in *tenue Intestinum*, ubi tamen mox succo Pancreatico & Pituitæ Salivari admiscetur, & quoties Alimenta sunt in Ventriculo fermentata, & ad tenue Intestinum propelluntur, ipsis quoque: Bilis eadem, meo saltem judicio, fertur quoque *ad Sanguinem per Hepar refluentem*, eique in Hepate immiscetur, ut cum Ascendente ad cor properet.

Quibus miscea-tur.

Quando in loco peccat, & morbo laborat.

XIX. Hæc *Bilis*, quoties tota, vel maximâ sui parte, è *suo effunditur Folliculo*, sive ad Intestinum tantùm defluat sive sursum quoque aut tantùm ad Ventriculum efferatur, *Loco* dicitur peccare, atque *Morbo in Loco* laborare: quamvis & tunc motu quoque laboret: læditur enim tunc Functio ab ipsâ pendens.

Vis & motus.

Succus Pancreaticus quando dici possit loco peccare.

XX. *Succus Pancreaticus*, quoniam nullibi secundùm naturam colligitur, aut in Corpore purus reperitur, sed continuò ad tenue Intestinum per Ductus suos defertur, non videtur posse dici *Loco* peccare, nisi forsan rupto aliquo Vase, quod tamen puto rarissimum, effundatur is in Pancreatis substantiam, vel ipsius superficie perforatâ in Abdominis Cavitatem.

Vis & Saliva.

XXI. Idem dicendum de *Salivâ* ex aliquo vase

vaſe ſuo rupto vel diſciſſo in Genarum ſubſtantiam effusâ;quæ aliàs deglutita & ad tenue Inteſtinum devoluta *Pituitam* conſtituit *Inteſtinalem*.

Pituita inteſtinalis.

Lymphæ locus quis. & quando morbo loci laborat.

XXII. *Lymphæ locus* ſunt *Vaſa Lymphatica*, unà cum *Ductu Thoracico*, in quibus aliquandiu moratur propter viæ longitudinem, ac non rarò ex ruptis poſt obſtructionem vaſis effunditur in vicinarum partium ſubſtantiam,moleſtiam & dolorem ibidem, *Morbumque in Loco* pariens.

Partium Conſiſtentium locus quis.

XXIII. Quoad partes *Conſiſtentes Locus* earum dicitur, quando aliquæ in aliquâ *concluduntur Cavitate*, ſic Cerebri ac Cerebelli Locus eſt Cranium; Cordis, Pulmonum, ac OEſophagi Pectus;Ventriculi, Inteſtinorum, Hepatis,Lienis, Renum,Vteri,Veſicæ,Meſenterii, &c. Abdomen; quarum aliquæ ſi extra illas excidant, propellanturve Cavitates, atque Functionem aliquam lædant,dicuntur ipſæ *Morbo* laborare *in Loco* mutato; ſic Inteſtina in Vmbilico, aut Inguine extra Cavitatem abdominis propulſa, quoniam actionem lædunt,Morbum patiuntur in Loco mutato; idem dicendum de iiſdem,aut Ventriculo,Vterove per vulnus aut ſurſum in Thoracis Cavitatem,aut inter Peritonæum & Abdominis muſculos, aut planè extra ejuſdem Cavitatem excidentibus, & ſimilibus.

& quando Morbo loci laborant.

Partes duræ quando Morbum in ſitu patiuntur.

XXIV. Quando verò *Partes* duæ pluresve *ſolidæ, duræque, Oſſa* puta, ſibi mutuò adaptantur, ut alii Functioni, *Motui* nempe, inſerviant,uti fit in Oſſium Articulatione, dicuntur ita eſſe ſitæ, hicque ipſarum eſſe ſitus, quem quoties mutant,dicuntur Oſſa luxari ac diſlocari, patique *Morbum in ſitu*, quoniam Functionem, Motum Partis lædunt.

Partium Conſiſtentium Connexio

XXV. Nec tantùm *Partes Conſiſtentes* diverſæ uni Functioni ſervientes ſe Contingere ſolent,verùm non rarò ſimul per Ligamenta *Connecti*;ſecundùm quam *Connexionem*,variis ſenſibus perceptibilem Qualitatem,& inter hujus Morbos ſexto loco explicandam conſiderabimus *Laxationem*,vel *Ruptionem aliamve Diviſionem ac Vulnerationem Ligamentorum* variorum, propter quam Oſſa præſertim ab invicem nimis recedunt, & quandoque Acetabulis ſuis excidunt,fitque *Luxatio*,ſicut Oſſi femoris nonnunquam evenit,ſic Vterus Ligamentis ſolutis excidit foràs.

Earum Morbus in Connexione. Luxatio quid.

Partium Conſiſtentium Connexio præternaturalis.

XXVI. Huic connexioni læſæ opponitur Partium itidem Conſiſtentium ac ſecundùm naturam ab invicem ſejunctarum *Connexio præternaturalis*, exempli gratiâ quando Palpebræ,Labia tum Oris, tum Pudendi muliebris, Digiti, &c. Coaleſcunt, quod evenit ferè poſt Partium dictarum excoriationem,aliamque vulnerationem.

Partium Conſiſtentium Soliditas & Cavernoſitas,& Fiſtuloſitas.

XXVII. Inter Qualitates ſenſiles Communes conſideranda 7. *Partium Conſiſtentium Soliditas, & Cavernoſitas*,vel *Fiſtuloſitas*,ſic Oſſa & Carnes dicuntur Solida;Arteriæ,Venæ, Vaſa Lymphatica, Ductus Salivares, Pancreaticique, &c. ſunt Corpora Fiſtuloſa ut & *Inteſtina* & Ventriculus, Veſica tum Bilaria, tum Vrinaria Cavitates formant.

Morbus in Soliditate mutatâ.

XXVIII. Si proinde Soliditas Oſſium mutetur atque Oſſa perforentur, aut in Carnibus producantur *Fiſtula*, atque hactenus Functio aliqua,vel Partis ipſius Affectæ Nutritio, vel Animalis Motus lædatur,*Morbus* dicetur in *Soliditate mutatâ* & læsâ.

Vaſa quando laborant morbo in Anguſtiâ.

XXIX. Contrà ſi Arteriarum, Venarum aliorumque Vaſorum *Fiſtula & Cavitas Tubulata* mutetur,& aliquando in totum claudatur, aut ex parte anguſtetur,atque hinc Functio aliqua lædatur,Motus nempe Humoris eo Vaſe delati, tunc dicetur *Pars* illa laborare *Morbo* in *Anguſtiâ*.

Species Morbi in Anguſtiâ.

XXX. Pro *Cauſarum* Anguſtiam illam parere ſolitarum *diverſitate* dividitur illa *Generalis Anguſtia* in 5.*ſpecies:Obſtructionem, Conſtipationem, Compreſſionem,Coaleſcentiam & Subſidentiam.*

Vaſorum Tunicæ naturalis & præternaturalis conſtitutio.

XXXI. Quemadmodum autem Fiſtuloſa requiruntur illa Vaſa, hoc eſt,Cavitatem ſecundùm ipſorum Longitudinem patentem habentia, ita eorundem *Tunica & ambitus* deſideratur *clauſus*, nec Liquori contento exitum præbens; unde quoties is ei præter naturam paratur, toties *Vaſa* dicuntur *aperta*, & pro Cauſæ aperientis diverſitate laborare Morbo nunc *Diæreſeos*, quando Vaſa à Re incidente, rumpente,aut erodente aperiuntur: nunc *Diapedeſeos*, quando Tunicæ Vaſorum ita explicantur, & rarefiunt, ut per ipſarum poros tranſudare videantur Contenti Humores: nunc *Anaſtomoſeos*, quando eorundem Vaſorum Oſcula nimis aperiuntur & patent:quod an locum habeat,vel habere poſſit valdè ambigo, poſtquam ex motu Sanguinis circulari patet Vaſa omnia Humorem contentum transfundere in Alias Cavitates aut Vaſa, vel Canales;nullibi autem extrema occurrant Vaſa,quorum Orificia poſſint dici præter naturam aperiri,cùm ſemper ſint, debeantque eſſe aperta ſecundùm naturam.

Vaſorum Diæreſis. Diapedeſis.

Anaſtomoſis.

Quæ an locum habeat dubitatur.

Partium tàm Conſiſtentium, quàm Fluidarum Motus & Quies.

XXXII. Inter Qualitates ſenſiles Communes ponimus 8.*Motum & Quietem*, tam in *Partibus Conſiſtentibus*,quàm *Fluidis* occurrentem.

Partium Conſiſtentium quænam & quomodo moveantur.

XXXIII. Inter *Partes Conſiſtentes* manifeſtè *moventur Oſſa*, quoties flectuntur, aut extenduntur, in Artubus, aut ad ſe invicem adducuntur, ac viciſſim ab invicem abducuntur in Maxillis: ut & *Muſculi*, quoties ad Motum partis cujuſvis abſolvendum Contrahuntur ipſi:*Ventriculus,Oeſophagus,Inteſtina,Lingua, Arteriæ*, &c. quando Motu periſtaltico ſe contrahunt, & Lingua ſe mirè torquet.

Quando Morbo in Motu aut quiete laborare dicantur.

XXXIV. Hic Partium Motus quoties ita læditur, ut Actio alia inſuper lædatur, ex. gr. totius membri aut Corporis Motus,toties *Partes primæ Morbo in Motu,aut Quiete* laborare dicendæ.

XXXV. Sic impeditus Linguæ Motus Alimentorum Deglutitionem lædit: ſic OEſophagi Motus læſus eandem Deglutitionem lædit: ſic Ventriculi Motus aut impeditus, aut Coactus Alimentorum Retentionem, atque Expulſionem lædere ſolet. Inteſtinorum Motus læſus Chyli, tum propulſionem deorſum, tum expulſionem in Lacteas Venas tum fœcum alvinarum propulſionem deorſum, expulſionemque foràs lædit, & ſic de cæteris.

Partium Fluidarum Motus & quies.

XXXVI. Partium Fluidarum pleræque in perpetuo verſantur Motu,quædam ad tempus quieſcere videntur.

Sanguis quomodo moveatur, & quieſcat

XXXVII. Et *Sanguis* quidem ſecundùm naturam Movetur continuò tam per vaſa ſua, *Venas* & *Arterias*, quò Tubulatos Partium omnium Canales intermedios revocamus, quàm per *Cordis Auriculas* & *Ventriculos*; in quibus tamen aliquam videtur nectere *moram*, dum ibidem efferveſcit,mox & rarefit.

Quando laboret morbo in motu.

XXXVIII. Idem Sanguis quoties aut in totum alicubi Quieſcit; aut magis vel minùs

Movetur, unde neceſſariò aliqua læditur Functio, dicendus idem laborare *Morbo* in *Motu* vel *Sublato*, vel *Aucto*, vel *Diminuto*.

Bilis quomodo moveatur & quieſcat.

XXXIX. *Bilis*, quatenus in *Folliculo* ſuo colligitur, hactenus aliquandiu ſaltem *Quieſcit*, nec ulteriùs pergit; quatenus verò in *Ductibus Bilariis* reperitur, hactenus *Movetur* neque ibi ſecundùm naturam quieſcere poteſt aut debet.

Quomodo peccet in motu & quiete

XL. Vnde quoties *Bilis* tota è *Folliculo* ſuo expellitur, & Functionem non unam lædit, toties *Motu* dicenda peccare *aucto*, ac vice verſa, quoties ipſa è folliculo ſuo prodit nulla, ſed univerſa in ipſo remanet, dicenda eadem peccare *Quiete*, vel *Motu ſublato*.

Quomodo laboret quiete.

XLI. *Bilis* autem in *Ductibus Bilariis* occurrens, ſi, ne ulteriùs Moveatur ac propellatur, impediatur, diceturlaborare *Quiete*.

Saliva, Succus Pancreaticus & Lympha quomodo moveantur. Quomodo in motu peccent, & morbo laborent

XLII. *Saliva*, *ſuccus Pancreaticus*, & *Lympha*, nullibi debent moram nectere in ſuis Vaſis, aſt continuò ulteriùs propelli, ſaliva quidem in Oris Cavitatem, ſuccus Pancreaticus in Tenue Inteſtinum, Lympha per Ductum Thoracicum in Venam Jugularem, Axillaremve ſiniſtram: unde quoties *Motus* ille vel *Augetur*, vel *Minuitur*, vel *Aboletur*, toties *Humores* illi dicendi laborare *Morbo in Motu Aucto, Diminuto*, vel *Abolito*, quatenus inde ſubſequens Functio læditur.

Vrina quandò peccet copiâ & quiete.

XLIII. *Vrina*, quandiu in Corpore Continetur, cùm ejus causâ Functiones aliquæ ſint inſtitutæ, Ipſius puta in Veſicâ retentio per muſculum ſphincterem, atque excluſio per fibroſam Veſicæ Subſtantiam; quoties ipſius Culpâ Functio aliqua læditur, ut ſi ab ejus collectæ copiâ extendatur nimiùm veſica, & quidem ita, ut ampliùs ipſa nequeat contrahi, & urina excludi, toties ipſa dicenda peccare *Morbo in Copiâ auctâ*, & dum in corpore retinetur, *Quiete*, propter quam non parùm angitur Homo, & non rarò inde moritur.

Alvi Fæcum motus.

XLIV. *Alvi Fæces*, quamdiu in Corpore retinentur, pro Contentis habendæ, quamvis non ſemper ſint fluidæ, ſunt tamen aptæ, ut per Inteſtina uſque ad podicem *propellantur*, imo per podicem *expellantur*.

Quomodo in eo peccent.

XLV. Hæ *Fæces*, ſi quavis de causâ ineptæ fiant ad ſui propulſionem atque excluſionem illaque vel *ſegnius contingat*, vel *ſubſiſtat*, dicentur ipſæ peccare *Motu diminuto*, vel *abolito*; quemadmodum in Alvi fluxu, *Motu aucto*.

Partium Contentarum Fluiditas, & Continentium Conſiſtentia, Contenta quando laborent morbo in Fluiditate. Partes ſolidæ quando Morbo Conſiſtentiæ mutatæ laborent.

XLVI. Inter qualitates Senſiles Communes Conſideranda 9. ipſa *Fluiditas*, & *Conſiſtentia*; In *Contentis* autem *Fluiditas* requiritur, ſicut in *Continentibus Conſiſtentia*.

XLVII. Si proinde *Contenta*, quæque per Canales varios hinc inde transferri debent, deſinant eſſe fluida, fiantque Conſiſtentia, lædaturque inde neceſſariò Functio, dicentur illa Contenta laborare *morbo in Fluiditate plus vel minus mutatâ*: ſic Sanguis Grumeſcens, ſic Pituita Coagulata, ſic Urina in Arenulas vel Calculos Concreſcens dicentur hoc laborare morbo.

XLVIII. Contrà ſi Carnes in Pus vel Saniem corrumpantur, dicentur *Morbo in Conſiſtentiâ mutatâ* eſſe affectæ. Sic quando Carie corrumpuntur Oſſa, priſtinam amittunt firmitatem & Soliditatem ſive Conſiſtentiam, eadem dicenda laborare *Conſiſtentiæ mutatæ morbo*, cùm idcircò & ipſorum Nutritio, & ſæpe Partis ſive Membri Motus læditur.

Tempus in Motu Conſiſtentium, & Fluidorum, & quomodo in eo peccatur.

XLIX. Inter Qualitates ſenſiles Communes conſiderandum 10. *Tempus*, quod ratione motûs ſpectatur, quando nimirum eo tempore, quo moveri aut emoveri debebant Partes tam Conſiſtentes, quàm Fluidæ, ipſæ non moventur, vel contrà quando ampliùs moveri non debebant, moventur adhuc, & utroque modo Functiones lædunt. Sic ſtare, atque ambulare ſolent Infantes poſt ætatis annum primum, vel ſecundum ſaltem; quòd ſi ne poſt tertium, quartumve annum id præſtare poſſunt, Motus non tantùm; ſed Motûs tempus hîc deſideratur. Sic Menſtrua fluere debent Fœminis pubertatis tempore, hoc eſt, circa decimum quartum ætatis annum uſque ad quinquageſimum, aut quinquageſimum ſecundum, & quidem ſingulis menſibus, & tunc quoque per tres quatuorve dies. Quòd ſi Menſtrua ipſis fluant longè ante annum decimum quartum, vel poſt quinquageſimum, aut ſeriùs accedant, anno puta vigeſimo, vel citiùs deficiant, anno nempe trigeſimo, & ſic porrò; vel ſingulis menſibus non redeant, & quidem aut frequentiùs aut rariùs; vel minùs, diutiúſve duret eorum fluxus; Hæc omnia, ſi Functiones lædant, præter naturam ſe habent.

L. Atque ſic videmus nobis Morbos omnes vulgò notos, & alios quoque ad paucas & diſtinctas Qualitatum Senſilium. Claſſes revocaſſe, ſecundùm quas inſtituemus ipſas Curandi Indicationes, poſtquam priùs eorum ſeriem ob oculos poſuerimus.

SERIES MORBORVM.

Partium Contentarum ſive Fluidarum Morbi ſunt,

I. In Qualitatibus Senſilibus Propriis Functionem aliquam lædentibus.
1. ratione Viſûs, in Colore mutato.
   in Perſpicuitate, aut Opacitate mutatâ; in Luce aut Tenebris.
2. ratione Auditûs, in Sono.
3. ratione Olfactûs, in Odore grato, vel ingrato.
4. ratione Guſtûs in Sapore multifario, Dulci, Acido, Auſtero, Salſo, Amaro, &c. vel Inſipido.
5. ratione Tactûs in Duritie aut Mollitie.
6. ratione Caloris Senſûs, in Calore, Frigore, Tepore, Rigore, Horrore.

II. In Qualitatibus Senſilibus Communibus Functionem aliquam lædentibus.
1. ratione Copiæ auctæ vel diminutæ.
2. ratione Loci mutati.
3. ratione Motûs aucti, diminuti, aboliti.
4. ratione Temporis mutati, exempli gratiâ quando Menſtrua ſingulis menſibus non prodeunt, ſed citiùs, vel tardiùs.
5. ratione Fluiditatis mutatæ.

Partium Continentium ſeu Conſiſtentium Morbi ſunt.

I. In Qualitatibus Senſilibus Propriis Functionem aliquam lædentibus.
1. ratione Viſûs in Colore mutato.
   in Perſpicuitate vel Opacitate mutatâ, in Luce aut Tenebris.
2. ratione Auditûs in Sono.
3. ratione Olfactus in Odore grato vel fœtente.

4. ratio-

4. ratione Guftûs in Sapore multifario.
5. ratione Tactûs in Duritie aut Mollitie.
6. ratione Caloris Senfûs, in Calore, Frigore, Tepore.

II. In Qualitatibus Senfilibus Communibus Functionem aliquam lædentibus.
1. ratione Numeri aucti vel diminuti.
2. ratione Magnitudinis auctæ vel diminutæ.
3. ratione Figuræ mutatæ.
4. ratione Continuitatis folutæ, aut fecreti Coalefcentiæ.
5. ratione Connexionis folutæ.
6. ratione Loci & Sitûs mutati.
7. ratione Soliditatis vel Fiftulofitatis mutatæ.
8. ratione Motûs aucti, diminuti, aboliti.
9. ratione Confiftentiæ mutatæ in fluiditatem.

CAPUT VI.

De Morbis Sanguinis, & eorum Indicationibus Curatoriis.

I. POftquam Corporis partium tam Continentium & Confiftentium, quàm Contentarum & Fluidarum Morbos fecundùm Qualitates fenfiles tam Communes, quàm Proprias in diverfas fpecies fic diftinximus; tempus eft, ut nunc ipfas Medendi Methodo applicare incipiamus.

In quib⁹ Fluidarum partium vitia confiftunt.

II. Quò autem brevior & dilucidior fit noftra Medendi Methodus, initium faciemus à *Contentarum* five *Fluidarum* Corporis *Partium* vitiis, quæ ficut ex jam dictis patet, confiftunt 1. in earum *Qualitate fenfili propriâ mutatâ*. 2. in earumdem *Copiâ vel auctâ, vel diminutâ*. 3. in earundem *Motu vel aucto, vel diminuto, vel abolito*. 4. in earundem *Loco mutato*, & forfan nonnunquam 5. in *Tempore mutato*, *Menftruis* puta non menftruatim prodeuntibus, & fimilibus. 6. in earundem *Fluiditate* mutatâ in fubftantiam Confiftentem.

A Sanguine Vita & cæterarum partium reparatio.

III. Inter Corporis Humani Contenta, five Partes Fluidas meritò primum locum tribuimus *Sanguini*, à quo immediatè vita pendet, partiumque cæterarum omnium Reparatio. Cujus Vitia & Indicationes confiderabimus fecundùm Qualitates fenfiles tum Proprias, tum Communes.

Quales Colores in ejus partibus fint naturales.

IV. Inter proprias fpectabimus 1. ipfius *Colorem*, qui fecundùm naturam *parte fui fuperiore*, poftquam eductus concrevit, eft *rutilus*, *parte* autem *inferiore nigricans*, quemadmodum ipfius *ferum* eft *fubflavum*.

Color in fuperficie albicans quid indicet.

V. Hic *Color* fi mutatus occurrat, indicat Sanguinem malè affectum; nam *in fuperficie fi albicet*, cruftamque fimilem habeat, *Pituitam* & quidem *Glutinofam* in Sanguine abundare fignificat, ideóque ipfam *Incidendam* & ampliùs *corrigendam*, quinimò etiam *Minuendam*.

VI. Quomodo hæc fingula peragenda fint, poftmodum in genere docebimus, ubi *Indicatorum Materiam* & *Formam* in compendio proponemus, nunc enim ex Indicantibus indicata duntaxat rimamur.

Color eius Niger quid indicet.

VII. Quoties Vniverfus *Sanguinis Color Ater ac Niger* obfervatur, toties in ipfo *Acidum exuperare* fignificat, à quo Nigredinem accipit, quapropter *Acidum* in Corpore noftro, hinc & in ipfo Sanguine *Minuendum*, & *Infringendum* indicat; quod quî obtinendum docebimus poftmodùm.

Color rubicundus quid indicet.

VIII. Contrà *Color* Sanguinis magis *rubicundus* fignificat *Bilem* in ipfo *abundare*, ipfamque *Minuendam*, ipfiufque *Vim Frangendam* indicat.

Sonus in Sãguine nullus.

IX. 2. Quoad *Sonum*, non memini aliquem in Sanguine obfervari, quapropter nil etiam nunc de ipfo trademus.

Sanguinis Odor nullus naturalis. Ejus Fœtor quid indicet.

X. 3. Quoad *Odorem*, *Sanguis* fecundùm naturam, quantum ego faltem novi, eft *Inodorus*; qui *fœtens* fi obfervetur, *corruptionem* ipfius fignificat, ipfamque *Corrigendam* & *Emendandam* indicat: ubi ad Caufæ Corrumpentis diverfitatem erit attendendum, ac fecundùm ipfam Remedia diverfa erunt ufurpanda, de quibus pofteà, & quidem in genere, ubi oftendemus quibus mediis poffimus variis fatisfacere Indicationibus.

Sanguinis Sapor naturalis.

XI. 4. Quoad *Saporem*, *Sanguis* fecundùm naturam guftatur *fubdulcis*, & ipfius *ferum infipidum*.

Eius Sapores præter naturales.

XII. Quoties autem *Sanguinis*, ac præfertim *Seri* ipfius *Sapor mutatur*, toties ac frequentiùs quidem *Salfus*, aliquando *Acidus* vel *Aufterus*, aliquando *Amarus* deprehenditur, plures namque in ipfo fapores non memini me obfervare.

Sapor Salfus quid indicet.

XIII. *Salfus Sanguinis* ac præfertim *Seri Sapor* fignificat *nimis purum* exiftere in Corpore *Salem lixivum*, ideóque cum *fpiritu Acido* confluentem parere *Liquorem Salfo Muriatico Sapore* notabilem, corporique noxium, cùm talis Sapor, fed blandior, in Solâ Vrinâ fit ferendus, non item in Sanguinis fero, aut inde productis Lymphâ, Succo Pancreatico, aut Salivâ.

XIV. *Sapor* autem ille *Salfus muriaticus* indicat fui *Temperationem ac Correctionem*: quæ quibus abfolvi poffit & obtineri, docebimus pofteà.

Sapor Acidus vel Aufterus quid indicet.

XV. Vbi autem *Acidus*, vel *Aufterus* eft *Sanguis*, & imprimis eius *Serum*, fignificatur *Acidum & Aufterum redundare* in Corpore, indicaturque ipfius *Correctio*, & *Correcti Diminutio*.

Sapor Amarus quid indicet.

XVI. Vbi denique *Amaricat* tum *Sanguis*, tum ejus *Serum*, fignificatur *Bilis valdè amara & copiofa* Sanguini admifta, indicaturque ipfius tum *Correctio*, tum *Diminutio*: quorum Remediorum Materia & Forma multiplex tradetur poftmodum.

Sanguis quando mollis, quando durus.

XVII. 5. Quoad *Duritiem ac Mollitiem*, *Sanguis* fecundùm naturam dicendus *Mollis* poftquam Digitis fi conteratur, nulla in ipfo fentitur Duritics, fed fumma mollities, nifi poftquam eductus, effufufque in *Grumos concrevit*, tum demùm *firmior* factus ab illâ mollitie defcivit atque *duritiem levem* mentitur. Talis autem non eft in Vafis fecundùm naturam.

Ejus duritics in Vafis quid indicet.

XVIII. Quemadmodum verò Sanguis in Vafis fuis contentus femper fluidus exiftit ac fluens fecundùm naturam, ita præter naturam ibidem coagulari poteft ac concrefcens aliquam *Confiftentiam*, hinc & *Duritiem* nancifci: quæ fignificat *exuperare* in eo *Acidum* & imprimis *Aufterum*, à quibus Sanguinis Coagulationé pendere notum, indicatque ufurpanda, quæ *Acidum & Aufterum Corrigant & Infringant*, quin aliquando *Minuant*.

Color in Sãguine

XIX. Denique 6. *fanguis* fecundùm naturam medio-

naturalis quæ & præter naturam quid indicet.

mediocriter Calidus observatur; qui aliquando præter naturam nimis Calidus, aut minùs Calidus reperitur: significatque Calentior Causas Caloris aucti dominium habere in Corpore, sicut minùs Calens Causas contrarias dominari; inde à Calentiore Indicatur Contemperatio & quandoque Diminutio Causarum Calorem in Sanguine Augentium, sicut à minùs Calente Temperatio & Diminutio Causarum Calorem in Sanguine impedientium.

Caloris tum naturalis tum præter naturalis Causæ veræ Practico sunt noscendæ.

XX. Vbi facilè quivis agnoscit, ut hisce Indicationibus ritè satisfiat, opus esse, ut Causæ veræ atque adæquatæ tum Caloris naturalis, tum Caloris præter naturam in Sanguine Aucti vel Diminuti notæ sint: nam in Causis veris determinandis, (plures namque tales occurrere docuimus non semel) si fallatur Medicus, periculum est ne in remediis, ipsorumque materiâ determinandis fallatur similiter, atque in grandius periculum conjiciat ægrum, tantùm abest, ut ipsum ritè curet.

XXI. Hoc idcircò hîc moneo, quia observavi sæpiùs non parùm hîc peccari à multis satis & nimis confusè hanc de Calore, ipsiusque causis multifariis, modoque agendi vario doctrinam tractantibus, nec proinde Tyronibus viam ad Medicinam ritè ac tutò faciendam satis planam parantibus vel monstrantibus.

Causæ Caloris diversæ, ut & earum Agendi modus.

XXII. Vtique non tantùm *Calor*, quem sentimus, *multùm diversus* occurrit & observari potest, verùm ipsius quoque *Causæ* notantur *diversæ*, singularumque *agendi modus existit valdè diversus.*

An tempore Frigoris febrilis Sanguis sit Frigidus?

XXIII. An *tempore Frigoris febrilis*, aut quando aliàs undecunque Vniversum Corpus valdè friget, *Sanguis* quoque *frigidus* existat, ego saltem non possum determinare, qui nunquam eo tempore sum ausus Sanguinis eductionem præscribere, atque tunc Sanguinem eductum potui contingere; quod testari poterunt, qui non dubitant eo tempore quoque Venam secare, Sanguinemque mittere.

Et si talis sit, nequaquam tunc Vena secanda.

XXIV. Hoc si fiat, & tunc Sanguis observetur frigidus: non puto facilè Medicum prudentem ad similem Venæ apertionem venturum, cùm per ipsam quoque minuatur Sanguinis Calor, augeaturque proinde in ipso frigus; quo nil nocentius & ad vitam tollendam præsentius ac potentius. Cum Calore namque consistit Vita, uti cum frigore mors.

XXV. Atque sic consideravimus in Sanguine Qualitates sensiles Proprias præter naturam in ipso existentes cum suis Indicatis: pergamus ad Communes.

Sanguinis copia præter naturam quotuplex.

XXVI. Inter Qualitates sensiles Communes Contentis competentes posuimus primo loco Quantitatem sive *Copiam*, eamque nunc præter naturam *diminutam*, nunc *auctam*.

Sanguinis diminuta copia quid indicet.

XXVII. *Diminuta* præter naturam *Sanguinis* naturalis *quantitas & copia indicat sui augmentum*; cujus materiam & modum proponemus postmodùm.

Aucta quid indicet.

XXVIII. *Aucta* ejusdem *Sanguinis Copia indicat sui Diminutionem*; quod quibus mediis & modis obtineri queat, docebimus in sequentibus, ubi Indicatorum in genere consideratorum materiam & formam spectabimus, explicabimúsque.

Sanguinis Motus præter naturam quotuplex.

XXIX. Contentis, ergo *Sanguini* quoque competit *Motus*, & quidem *Continuus*, ac *Circularis*; qui vel *in totum*, vel *ex parte* potest *augeri*, vel *minui* vel etiam *aboleri*.

Universus Eius Motus auctus quid indicet.

XXX. Quando *totius Sanguinis Motus est auctus præter naturam*, tunc *is Diminutionem sui indicat*. Minuendus certè motus nimius: Quibus autem mediis hoc ipsum queat obtineri, docebimus in sequentibus.

Diminutus quid indicet.

XXXI. *Diminutus* contrà *Sanguinis Motus Universus sui indicat augmentum*; quod quæ præstant & quomodo, dicendum posteà.

Abolitus quid indicet.

XXXII. Imprimis *Abolitus Sanguinis universi Motus indicat sui restitutionem*, & quidem *festinatam*; cùm aliàs brevi sequatur Mors. Id autem faciendum docebimus posteà, prout causa ejus est diversa, diversimodè.

Quando Abolitum in Vase Sanguinis Motum vitæ periculum non sequitur & quando sequitur.

XXXIII. Tantum autem Vitæ periculum non sequitur *Abolitum in aliquo Vase Sanguinis Motum*, quamvis si aliquandiu perduret, corrumpatur in totum, in *Pus* scilicet Sanguis, nec tantùm reddatur nutriendæ illi Parti, in quâ subsistit, ineptus; verùm, si *reliquo Sanguini* reddatur & illi *admisceatur*, eundem ita *inficiat & corrumpat*, ut & universus Corpori nutriendo, cæterisque Functionibus, quibus inservit, reddatur paulatim magis, magisque ineptus, accedente universi Corporis Tabe ac Morte, sicut in Phthisi, Empyemate ac similibus Affectibus indies fieri videmus, atque seriò notare deberemus, quò lethalibus tandem istis Affectibus in tempore obviam eatur, nec quod ferè à multis solet fieri, negligantur, quando Præservationi aut Curationi superest locus.

Quando Loco peccet Sanguis.

XXXIV. *Loco* etiam *peccare* solet *Sanguis* quoties quâcunque de causâ *ex apertis* quovis modo *vasis effunditur* idem *in Partium Vicinarum substantiam vel Cavitatem.*

Locus Sanguinis naturalis.

XXXV. *Locus* enim *naturalis Sanguinis* sunt *Cordis Auriculæ ac Ventriculi*, *atque Arteriæ, ac Venæ, cum Ductibus intermediis*, extra quos Canales atque Cavitates quoties reperitur Sanguis, extra locum suum existere dicendus, ac *loco peccare*.

XXXVI. Loquimur autem de *Sanguine puro, ejusve massâ*; nil enim impedit aliquas ejus partes à reliquâ massâ secedentes transire in partium quarumvis substantiam, tum ad ipsarum nutritionem, tum ad Liquorum variorum præparationem.

In Tempore quomodo peccet Sanguis.

XXXVII. *Tempore* ostendimus nuper posse quoque peccare Sanguinem tum ratione *Moræ*, tum ratione *Motûs*, & quidem *Uteri respectu* in Fœminis.

Fœminarum Menses quid sint.

XXXVIII. Notum enim est Sanguinem in Fœminis Puberibus & ad generandum adhuc aptis secundùm naturam mensibus singulis ad Vterum copiâ majori meare, ibidem in ejus sinubus colligi, & tandem effluere.

Sanguis menstruus quomodo morâ peccet.

XXXIX. Hic *Sanguis* quoties non tantum ibi colligitur, sed *ibidem diutius permanet, nec constituto tempore effluit*, cùm variis modis fœminis noceat, dicitur tunc *Morâ peccare*.

Quando Effluxûs tempore.

XL. Quemadmodum si *effluat* quidem, sed nunc *serius*, post quintam demùm, sextamque septimanam, vel adhuc seriùs; nunc *citius*, singulis puta, vel alternis, vel ternis septimanis, tunc dicendus *peccare Fluxûs sui, Effluxûsque tempore*.

XLI. Sic etiam *Tempore peccat Fluxus Sanguinis*

menstruus,

menstruus, quando *diu ante quartum decimum* ætatis annum, quo secundùm naturam solet incipere idem Fluxus, *anno* puta *ætatis octavo, nono, decimo vel undecimo, vel diu post eundem* notatum annum *decimum quartum, decimo septimo, decimo octavo*, vel adhuc seriùs incipiunt Fœminis prodire menstrua; cùm vix unquam sine notabili earum detrimento id fieri observetur.

Quid hæc vitia indicent

XLII. *Hæc* autem *Vitia* omnia *indicant* vel Subsistentem ac Moram nectentem in Vtere *Sanguinem esse ad Effluxum excitandum*; sic *segniùs Effluentem* itidem *ad Motum citiorem urgendum*; quemadmodum contrà *citiùs solitò effluentem* ad *segniorem fluxum ac effluxum deducendum*.

XLIII. Rursum. *Menstruus Fluxus ante annum ætatis quartum decimum observatus coërcendus*; ut & *seriùs adventans ad effluxum citiorem urgendus, ac vi blandâ cogendus*.

XLIV. *Quomodo* autem, ac *quibus mediis* hoc queat obtineri, paucis docebimus in sequentibus, atque passim docetur in Practicorum Libris.

Fluiditate quo modo peccet Sanguis.

XLV. Inter Qualitates Sanguinis sensiles Communes notavimus etiam *Fluiditatem*, quæ *mutari* potest atque *Functionibus obeundis obesse*.

XLVI. Communem illam dixi Qualitatem sensilem, quoniam pluribus apparet sensibus, Visui puta & Tactui; quibus Fluiditas rerum aut Consistentia dignosci potest.

Quid eo indicetur

XLVII. Hanc Fluiditatem quoties amisit Sanguis, Consistitque idem *Coagulatus ac Grumescens*, toties *indicat* idem sui *Solutionem* talem, cujus ratione fiat denuò Fluidus.

XLVIII. Quænam *remedia* id præstare possint, & quomodo eadem sint usurpanda, dicemus quoque in sequentibus.

Omnia hæc Sanguinis vitia nō esse Morbos, sed Causas Morbificas & Symptomata.

XLIX. Antequam verò à Sanguinis Consideratione transeamus ad Humorum, Fluidorumve aliorum examen, unum habeo monendum, *Omnia* nempe *vitia quæ in Sanguine* ad Indicationes instituendas explicuimus, *non esse Morbos*, verùm aliquando *Causas Morbificas*, & quidem *Antecedentes*, à quibus docuimus Præservatoriam peti Indicationem, & aliquando *Symptamata*, Præcedentes Morbos manifestantia, sicque ad Medicationes Ipsis Curandis aptas eliciendas viam monstrantia, imò agenda indicantia.

Plethoræ duplex consideratio, & indicatio

L. Res fiet exemplo manifestior. Sanguis copiâ nimiâ peccans in *Plethorâ*, quandiu Functionem nullam adhuc lædit, rationem habet *Causæ Antecedentis*, & ad Imminentis Morbi Præcautionem *Indicatione Præservatoriâ Diminutionem sui Indicat*: Idem Functionem actu lædens, adeóque *Morbum Constituens* & *Causam Continentem*, ad Præsentis Morbi Curationem *Indicatione Curatoriâ Indicat itidem sui Diminutionem*.

Sanguis Nigricãs quid indicet.

LI. Idem *Sanguis* solitò magis *Nigricans* testatur *nimiam Acidi Humoris Admistionem*, à quo Acido læditur Sanguinis non tantùm Color, verùm in Nutriendo Corpore, Humoribusque variis producendis Vtilitas, quin imò Effervescentia in Corde Vitalis: Quoniam verò nulla Functio læditur à Sanguine *Nigricantiore*, quà tali: verùm is Color Symptoma est in Qualitate Mutatâ, sequiturque Functionem ab Acido nimio læsam, idem hactenus *signum est Acidi exuperantis in Sanguine*, adeóque non immediatè, sed mediatè tantùm *Indicat istius Acidi Correctionem ac Diminutionem*.

Quod in Sãguine, idem in cæteris humoribus observandum.

LII. Quod nunc dictum de Sanguine, id etiam intelligendum erit de Cæteris Humoribus ordine proponendis, ac secundùm Qualitates suas Sensiles tam proprias, quàm Communes à statu naturali recedentes, adeóque vitiosas considerandis.

Plurima loco suo non proferuntur & quare

LIII. Plura siquidem, dum illa nunc tractanda seriò ac sæpiùs speculor, tempore diverso mihi occurrunt notabilia, quæ quoniam nondum in chartam conjeci, atque in exactum ordinem retuli, non semper loco aptissimo à me proferuntur: nolo tamen illa perire Lectoribus meis, etiam privatim cuncta exactiùs repetituris & in certum ordinem redacturis, donec liceat mihi per otium Medicam Theoriam accuratiùs conscribere atque publico dare.

Systema Medicinæ adornare opus laboriosũ.

LIV. Longo enim tempore, ac multiplici Labore opus est ex Observationibus Practicis ac præsertim Memoriæ infelici, non item chartæ mandatis Systema quodvis adornare catenatum & solidum: quod mecum agnoscent, quotquot unquam operi manum seriò admoverint.

CAPUT VII.

De Morbis Bilis, & eorum Indicationibus Curatoriis.

I. PErgamus ad aliorum quoque Humorum sive Contentorum Vitia Methodo Medendi accommodanda, & quidem consideremus post Sanguinem *Bilem*, Humorem omnibus obvium, suâ quippe Vesiculâ contentum.

Bilis Color naturalis.

II. Inter proprias *Bilis* qualitates Sensiles 1. *Colorem* ipsius considerabimus, qui secundùm naturam est duplici nomine *Croceus*. Collecta siquidem Croci ad instar quodammodo *rubere* videtur; at diluta *flavere*.

Præternaturalis.

III. Hic Color Bilis præter naturam mutatus observatur, quoties *Colore Viridi multifario*, vel aliquando *Cæruleo, Atrove* donatur.

Et unde & quid, indicet.

IV. Quoniam verò experientiâ longâ & multiplici edoctus sum omnem illam *in Colore Bilis mutationem* pendere à *Succo Pancreatico, acrimoniâ acidâ, sed multifariâ peccante*, ipsique admistô, nemo non videt, significare illum Colorem quovis modo mutatum non primarium, sed secundarium notatoque Succo debitum *Vitium in Bile*, atque *Indicare Ipsius Correctionem*, ast *per Correctum eundem Succum*.

V. Cùm igitur Bilis adscito illo Colore diverso naturali Acrior existat, & quidem Acrimoniâ non propriâ & Salinâ Lixivâ, sed adventitiâ & alienâ, Acidâ nempe, gradibus tamen pro Coloris mutatione variante, *Indicatur* simul *Corrigentis species*, tale nimirum, *quod Acidum Corrigere, Frangere ac Temperare aptum* est; Cujus materiam & Formam dabimus in sequentibus.

Bilis Æruginosa, & Atra est Acida.

VI. Notum namque *Bilem Æruginosam & intensè Viridem* manifesta Odore ac Torminibus *Aciditatis suæ Vitiosæ* signa præbere: Sicut *Bilis Atra* id adhuc manifestiùs evincit factâ in Vase cupreo, ipsave Terra Effervescentia notabili, & planè simili ei; quam Aquæ fortes cum iisdem excitare solent.

Sonũ in Bile non habere locum.

VII. Quemadmodum de Sanguine dictum,

ita

ita de Bile habeo dicendum, me nullum in ipsa, vel ab ipsâ observasse *Sonum*; ni forsan Flatus in tenui intestino excitatos,& passim per borborygmos,vel ructus, crepitusve sonoros se Auditui manifestantes Bili adscribamus, utpote ipsorum Causæ Efficienti: quamvis mallent forsan nonnulli eosdem Pituitæ, utpote Causæ Materiali,cui plurimùm debent, adscriptos. Saltem *Flatus* nec Bilis sunt nec Pituita, propriè loquendo licèt utrique suum debeant ortum.

Flatus à Bile & Pituità. Odor. Bilis naturalis.

VIII. Quoad Odorem, *Bilis naturalis Odor* vix exprimi potest, nisi eum vocemus *Amaricantem*; quod neminem turbare debet, quamvis Saporis nomen tribuimus Odori; quod inde videtur factum,quoniam Olfactûs & Gustûs Organa sunt sibi non tantùm proxima, sed simul quoque in Faucibus Communicantia: unde cum Aëre Inspirato allectus rerum per nares Odor penetrat usque ad Fauces atque ibidem salivæ junctus sui quoque Saporem ibidem promit: qui cùm multiplex occurrat & quidem propriis nominibus ab invicem distinctus, non mirum, si *Odoribus*,multifariis licèt, sed nominibus distinctis destitutis tribuantur sæpe ipsos comitantium *Saporum nomina*, quemadmodum & hîc fit.

Olfactûs & Gustûs Organa Communicantia. Odoribus saporum nomina tribui.

IX. Vnde dicimus *Bilem Æruginosam* spirare ac redolere *Acidum*, cùm reverà ipsius Odor & Halitus naribus cum Aëre inspirato admistus penetret usque ad Fauces, ibidemque Gustui Aciditatem suam acrem manifestet;quam dicimus ipsam tunc redolere.

Bilis Æruginosæ Odor Acidus.

X. Toties autem observo à *Saporibus denominari Odores, quoties Halitus odorati* à rebus expirantes & unà cum Aëre inspirato *notabilem habent Saporem Comitem*: quod ubi non habet locum, tunc à Sapore non habet idemOdor denominationem;verùm ab ipsâ re, ex quâ expirat, vel à re aliâ similem odorem promente.Sic à moscho denominatur ejus Odor, cui similem quotquot expirant, moschata vocantur,propter odorem similem odori,quem moschus exhibet.

Quando à Saporibus Odores denominantur,& quando ab ipsa re.

XI. Non memini autem alium in *Bile* observari vulgò *vitiosum Odorem* à Medicis nominatum,*præter Acidum*:qui namque Odor Ructuum Olidus aliquando culpatur, is non dicitur esse Bilis, quamvis corruptæ aut corrumpenti adscribatur Bili, quæ & tunc quoque ad Æruginosæ naturam vergit, talisque observatur, si pura evomatur.

Odor vitiosus in Bile solus acidus. Odor Ructuum Olidus à Bile.

XII. Eadem autem *Bilis Acidum redolens* sicut signum est Humoris Pancreatici & Melancholici Aciditoris admisti ita *ejusdem Correctionem Indicat*, sicut modò ratione Coloris ejus viridis & Atri docebamus.

Acidus Odor quid indicet.

XIII. Quoad Saporem notum est, *Bilem Amaram* esse secundùm naturam, quæ præter naturam fit aliquando *Sapore Vitriolato*, sed cum Amarore notabili conjuncto, qui paucus in vitriolo.

Sapor Bilis naturalis, & præternaturalis.

XIV. Hic *SaporBilis Vitriolatus significat* multum *Acidum* ei admistum, ideóque ejusdem *Contemperationem* ac *Correctionem Indicat*. *Bilis* autem *minus amara* Indicat *defectum Amaroris*, & eius *Augmentum* cupit.

Quid- que indicet.

XV. Ratione Tactûs, *Mollis* est,quia *Fluida Bilis*: quæ quoties præter naturam consistentiam acquirit notabilem, quinimò *induratur* in *Calculos*, vel *Crustam Calculosam*,toties *Duritie* peccat, fitque suis Functionibus absolvendis hactenus inepta.

Bilis Duritiès & Mollities.

XVI. *Concreta & Indurata Bilis sui solutionem ac dissolutionem Indicat*: cujus Indicationis Remedia, & Materiam, Formamque paucis attingemus in sequentibus.

Bilis indurata quid indicet.

XVII. Ratione Sensûs Caloris, nullam novi notabilem *Caloris*,aut *Frigoris qualitatem in Bile*; etiam præter naturam; licet *ab ipsâ Calorem accendi in Sanguine* ac universo Corpore putem satis notum, Quapropter hîc quoque plura de *Bilis Calore* non addam.

Calor en Bile nullus,sed ab ea in Sãguine accenditur.

XVIII. Pergamus proinde ad Bilis Qualitates sensiles Communes,& quidem ab ejus incipiamus *Copiâ*, quæ tum *augeri* præter naturam potest, tum *minui*.

Bilis Copia augetur & minuitur.

XIX. *Aucta Bilis Copia Indicat* sui *Diminutionem*; sicut ejusdem *Diminutio* sui *Augmentum*.

Quid indicet.

XX. Quibus autem mediis ac modis tum minui, tum augeri possit, ac debeat Bilis, docebimus inferiùs.

XXI. *Peccat* etiam subinde *Bilis Motu*, quoties ipsa 1. *Sursum fertur ad Ventriculum*. 2. Impetuosè ac copiosè *propellitur ad Intestinum*, in Choleræ morbo, & Alvi fluxu Bilioso. 3. Maximam partem *ruit ad Sanguinem*,in Ictero, & plerisque forsan Febribus Continuis & Ardentibus.

In Motu quot modis peccet Bilis.

XXII. *Bilis ad Ventriculum* præter naturam *semper assurgens sui Depulsionem per intestina* Indicat: & quoniam illud ferè ipsius debetur Volatilitati auctæ, aut Vehementi cum Succo Pancreatico Effervescentiæ, *sui Fixationem*, atque *Effervescentiæ nimiæ Mitigationem* ac *Compressionem*.

Bilis ad Ventriculum assurgens quid indicet.

XXIII. *Bilis* ad *tenue Intestinum* impetuosè ac copiosè *Mota*; *Motus hujus Cohibitionem*, *Mitigationem ac Sedationem Indicat*, Et quoniam illa fieri videtur propter Spiritum Acidum Volatilem, Fructuumve Præcocium Succum Fermentationi aptum. Bili tum in suâ Vesiculâ, tum in Ductibus Bilariis admistum & ibidem vitiosam Effervescentiam producentem, *Indicat* simul *Istius Spiritûs Acidi & Volatilis Contemperationem ac Fixationem*, hinc & præter naturam *Effervescentiæ Coërcitionem ac Sedationem*.

Bilis ad tenue Intestinum mota quid indicet.

XXIV. *Bilis ad Sanguinis* massam nimiùm *deducta Indicat sui ad tenue Intestinum Reductionem ac Deductionem*. Et quoniam ferè id evenit propter Bilarii Ductus Intestinalis Obstructionem aut singularem Bilis Volatilisationem, *Indicat* simul *Obstructionis notatæ solutionem*, aut *Bilis Blandam Fixationem*.

Bilis in Sanguinem delata quid indicet.

XXV. Quænam sit Remediorum istorum varietorum Materia & Forma commodissima, docebimus in sequentibus.

XXVI. *Loco* peccare potest quoque *Bilis*, quando in *Folliculo suo nimia colligitur*, nisi quis malit eam tunc Morâ peccare aut Copiâ; vel in *Ventriculum assurgit*, *ibique hæret*, quod nunquam fit secundùm naturam; vel *alibi pura hæret*, cùm Locus Bilis naturalis & ejus Folliculus tantùm sit, & ejus Ductus Bilarii triplices, Cysticus, Hepaticus, & Intestinalis: Nam licèt ad tenue Intestinum deferatur Bilis, non debet tamen ibi manere pura, quin continuò Pituitæ

Loco quot modis peccet Bilis. Ejus Locus naturalis.

Intesti-

Inteſtinali, Succoque Pancreatico affluenti, ut & Alimentis, quoties fermentata propelluntur per inteſtina, admiſceri, atque utilitatem multiplicem corpori afferre.

Bilis in Folliculo nimis copioſa quid indicet.

XXVII. *Bilis* hæc in *Folliculo ſuo nimium collecta vel ſubſiſtens*, & hactenus quoque *Loco peccans Indicat ſui Remotionem è dicto Folliculo*, quod fit *Eductione* ipſius è dicto Folliculo *ad Inteſtinum*, quod ipſius via eſt magis ordinaria & patentior; quin ad Eductionem extra Corpus aptiſſima.

Ea ſubſiſtens quid indicet.

XXVIII. Nam *Bilis moram nectens, in ſuâ Veſiculâ* Mutationem quoque ulteriorem mutuâ partium ſuarum in ſe invicem actione adipiſcitur, & ejus quoque nomine noxia fit Homini; unde & hujus quoque ratione *Correctionem* Indicat, & ſi Corrigi nequeat, omnimodam è *Corpore Expulſionem*.

Pars, quæ ad naturalem Conſiſtentiam reduci nequit, ſui remotionem indicat.

XXIX. Quoties namque *Pars Corporis aliqua* vel Continens & Conſiſtens, vel Contenta & Fluida recedit eouſque à Conſtitutione ſuâ Naturali, ut ad eandem *reduci nequeat* Remediis naturalibus, toties eadem omnimodam ſui à Corpore reliquo *remotionem* Indicat, dummodo ea tutò fieri queat.

Bilis in calculos concreta & E Vrina in eosmutata, quid indicent.

XXX. Sic *Bilis in Calculos concreta*, ſic Vrina ſimiliter in Calculos mutata, quoties iterum *ſolvi non poteſt* atque *in laudabilem* & *utilem* Corpori *Humorem redigi* nequit, toties ſui omnimodam è corpore *amotionem Indicat*; quæ inſtitui debet, ſi inſtitui poſſit, & quidem cum minori detrimento, quàm afferunt Calculi ex notatis Humoribus producti.

XXXI. Nam ſi cum majori periculo ac detrimento Ægrorum inſtituenda ſit notatorum Calculorum Amotio quàm exurgit ab ipſis in corpore hærentibus, tum ſatiùs eſt illos in corpore permanere, quàm in grandius periculum & incommodum Ægros conjicere.

Bilis in Ventriculo quid indicet.

XXXII. Eadem *Bilis*, quoties *in Ventriculum* aſſurgit, toties inde eſt *removenda*, ſive ſurſum propellatur, ſive deorſum deducatur: quod indicat tunc Bilis, cùm Ventriculus non ſit Locus Bilis.

Eadem in Tenui Inteſtino quid indicet.

XXXIII. Eadem *Bilis* quoties pura hæret *in tenui Inteſtino*, ſi unquam verè ibi hæreat aut hærere poſſit pura, toties inde quoque eſt removenda, & quidem ſurſum, ſi eò vergat, vel deorſum: ſi nullum motum ſurſum teſtetur.

XXXIV. Quibus autem mediis hoc faciendum, docebimus inferiùs, ubi de Vomitoriis & Evacuantibus per Alvum agemus.

Bilis quando tempore peccare dici poſſit.

XXXV. Cùm ſemper, quantum Ego ſaltem poſſum judicare, Moveri debeat per ſua Vaſa Bilaria Bilis tam ad tenue Inteſtinum, quàm ad Venæ Cavæ propagines in Hepate repertas, non punem facilè dici poſſe *Bilem Tempore ſui Motûs peccare*, niſi *forſan ſiſtatur aliquando aliquandiu in ſuo Motu*, qui ſponte iterum reſtituatur poſtmodum.

Quod an fiat, dubitatur.

XXXVI. An verò aliquando in Homine contingat, non auſim vel aſſerere, vel etiam negare: cùm neutrum habeam compertum.

XXXVII. Dubitationem meam non parùm auget, quòd aliquando nulla obſerventur Bilis effuſæ ad tenue inteſtinum indicia, imprimis urgente Febrium intermittentium Frigore, unde quis dubitare poſſit, an tunc temporis non *impediatur in ſuo ad tenue Inteſtinum motu Bilis*, Hoc ſi fiat, utique illo ſaltem tempore moveretur ad Inteſtinum tenue Bilis, atque tunc meritò dicenda foret peccare Tempore.

XXXVIII. Quoniam verò id necdum ſatis liquet, ſuſpendam potiùs meum hac de re judicium, donec multiplici Obſervatione id magis innoteſcat: Interim omnibus anſam præbeo ulteriùs in hanc rem ſcitu digniſſimam inquirendi.

XXXIX. Sic enim proficimus indies, dum per experientiam conamur difficultates omnes in praxi occurrentes paulatim ſuperare ac tollere.

Fluiditate quando peccet Bilis. Et quid indicet.

XL. Tandem in *Bile Fluiditas* quoque conſideranda; quæ omninò mutatur, quoties ipſa vel *Glutinoſitatem nimiam* acquirit, redditurque *minùs fluida*, vel *Lapideſcit & in Calculoſam ſubſtantiam vertitur*, redditurque *minimè fluida*.

XLI. Quoties id accidit, *Glutinoſior Bilis ſui Attenuationem ac Inciſionem indicat*; *Coagulata* verò & *Lapideſcens Bilis ſui Solutionem ac Diſſolutionem*.

XLII. Vtrumque quibus mediis debeat fieri, docebimus in ſequentibus.

CAPUT VIII.

De Succi Pancreatici Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

Succi Pancreatici Color naturalis.

I. VT ad cæteros Humores pergamus, nunc *Succum Pancreaticum*, ſive *Melancholicum* examinabimus, & 1. quidem ejus *Colorem*: qui ſecundùm naturam videtur eſſe *Aqueus*, Colectus namque in vaſe Vitreo Aquæ ſimilis apparet: An is aliquando iſtum Colorem præter naturam mutet, ambigo; nam non memini me ipſum alium obſervare, aut ab aliis obſervatum legere: quapropter nil de mutato ipſius Colore habeo nunc dicendum.

Qui an mutetur ambigitur.

De ejus Sono, & Odore nihil dicendum.

II. Vt nec 2. de *Sono* ullo ipſi adſcribendo.

III. Quin 3. de *Odore* ipſius nil habeo, quod dicam, poſtquam ipſius Odor videtur ſequi ejuſdem ſaporem.

Ejus Sapor naturalis.

IV. Ergò 4. *Sapor* ipſius ſecundùm naturam mihi hactenus creditus eſt *Subacidus*, id eſt, ad Aciditatem gratam vergens, non tamen valdè Acidus: quod alibi pluribus videor mihi eviciſſe argumentis, quæ hic repetere non expedit; poſtquam id ipſum Experimentis ſuis confirmavit *Regnerus de Graaf* in *Homine*, ſicut in ejus de Succo Pancreatico iteratò nuper edito Tractatu videre eſt.

Ejus Sapores præter-naturales.

V. Hic Sapor naturalis Succi Pancreatici obſervatus eſt mutatus, quoties 1. illius *Aciditas* reddita eſt *multùm aucta & Acris*, vel contrà *infracta & diminuta*. 2. quando idem factus eſt *Salſus muriaticus*. 3. quando idem occurrit *Acido-Salſus*. 4. quando idem contingit *Auſterus & Acerbus*. 5. quando *Inſipidus* exiſtit.

Nō tam in homine, quam canibus obſervandi.

VI. Talem autem multifarium in Hominibus obſervatum ne quis putet, cùm non ita facilè id fieri queat, nec occaſiones illum in Homine Colligendi opportunæ quotidiè occurrant; verùm in Canibus, quibus utimur neceſſariò defectu Hominum vivorum, aut morte violentâ mox defunctorum.

Eos in homine

VII. Qualem autem in Canibus, reperimus Succum

etiam ex Praxi. Succum illum, talem in Hominibus occurrere posse nil obstat, eùm præsertim multifariè vitiati effecta quotidie notentur in praxi; ex quâ potissima possunt peti ejus quovis modo affecti argumenta & signa.

VIII. Multifariè, inquam, Vitiosi Succi Pancreatici argumenta nobis exhibet Praxis Medica, tum ex *Humorum Vomitu* aut *per alvum excretorum Odore*, atque ibi *Sapore* quoque, tum ex *Symptomatibus multifariis* ex Humoribus ad tenue Intestinum Confluentibus ortis, tum ex *Remediis* multifariis Affectus inde ortos curantibus, ac Humores peccantes Corrigentibus & vacuantibus.

1. Ex humoribus. 2. Ex Symptomatibus. 3. Ex Remediis.

IX. Cùm enim constet ad Tenue Intestinum nihil ex cæteris corporis Partibus confluere, præter dictum Succum Pancreaticum, Bilem, ac Pituitam ex Salivâ & Muco forsan oriundam. Constet quoque Bilem Amaram existere, ac semper talem gustari; Saliva verò & Mucus nullum saporem habeant notabilem, nec nisi rarò illum spontè habeant mutatum, quin illis hactenus minimè mutatis contingant tamen Vomitus *Humorum magis vel minus Acidorum*, ut & *Salsorum muriaticorum*, vel *Acido-Salsorum*, vel *Austerorum*, ut & ex *Amaro & his mistorum*; Vtique non malè concludimus *Sapores hos vitiosos & diversos adscribendos Succo Pancreatico* variis modis mutato & vitiato.

Humoris Sapores Vitiosi succo Pancreatico adscribendi.

X. Quoties igitur ex Vomitu excreti Humoris Sapore, aut Symptomate Ægros torquentes concluditur *Succus Pancreaticus naturali Acidior & Acrior*, toties idem *Indicat sui Correctionem*, *Aciditatisque aucta Dominutionem*: quod quibus mediis & modis queat, debeatque fieri, docebimus in sequentibus.

Succus Pancreaticus Acidior & Acrior quid indicet.

XI. Quoties idem Succus censetur *Minùs Acidus*, vel etiam *Insipidus*, toties idem *Indicat suæ Aciditatis Augmentum*, vel *liberationem*, prout aut deficere potest in Corpore Acidum, vel nimiùm frangi, aut Concentrari. De quâ re agendum alibi, cùm sit res magni momenti; ad quam non potuerunt attendere, qui hactenus ignorarunt varias Acidi affectiones ac mutationes solius Chymiæ ope habendas.

Minùs acidus vel insipidus quid indicet.

XII. Quoties Idem Succus existit *Salsus Muriaticus*, & hactenus ex parte fractus, qualis familiaris videtur esse Scorbuticis, & plerisque forsan Belgis Maritimis & Paludosa loca incolentibus, adeóque omnibus ex Belgico aut Germanico Vocabulo Latinitate donato Anseaticis dictis Nationibus quia Oceano proximi degunt.

Salsus Muriaticus familiaris scorbuticis.

XIII. Quoties, inquam, Succus ille occurrit *Salsus Muriaticus*, toties idem *Indicat suæ Salsuginis Muriaticæ Correctionem*, quod quæ præstare possunt, dicemus postmodùm. Nam de hâc quoque Salsorum Muriaticorum verâ Correctione ac Emendatione vix aliquid occurret in Medicorum, qui hactenus scripserunt, Voluminibus.

Quid indicet. De Salsorum Muriaticorum Correctione nihil apud Medicos.

XIV. Quoties idem observatur *Acido-Salsus*; id est, in quo manifesta sunt Aciditatis excedentis & Salsedinis Muriaticæ indicia; toties utriusque Qualitatis peccantis *correctionem ac emendationem Indicat*.

Sapor Acido-Salsus quid indicet.

XV. Si quis miretur me *utramque* hanc in Succo Pancreatico *qualitatem*, *Acidam* & *Salsomuriaticam* simul peccantem culpare, rogo ipsum, si quando laboraverit coryza, in qua Humor valdè acer effluens è naribus vicinam faciei cutim multùm rodat, ut illum Humorem gustet; observabit namque ipsum esse tum Salsum muriaticum, tum acidum, & quidem manifestè. Sed de his pluribus agere non est hujus loci.

Illum reperiri probatur

XVI. Quoties idem Humor deprehenditur *Austerus & Acerbus*, toties idem *Indicat* hujus suæ *Austeritatis Correctionem ac Emendationem*: quæ omnia quibus mediis obtineri queant, docebimus in sequentibus.

Sapor Austerus & Acerbus quid indicet.

XVII. 5. Quoad Qualitates Tactiles, *Duritiem & Mollitiem*, cùm Fluidus sit Humor, nullam Duritiem testatur; nec memini unquam illum repertum ad notabilem consistentiam, eandemque subsequentem Duritiem præter naturam redactum. Hactenus igitur nil habeo nunc, quod addam.

Durities in Succo Pancreatico nulla.

XVIII. Vt *nec 6. Calorem ullum aut Frigus*, extremæ cuti etiamsi applicetur, testatur: quamvis sat sciò ab ipso præter naturam affecto *Frigus excitari* tum in tenui Intestino, tum alibi.

Nec Calor aut Frigus, Quamvis Frigus excitet.

XIX. Quoties proinde ab Ipso Frigus produci-tur, toties ab eodem *Indicatur Frigoris ejusdem Mitigatio ac Contemperatio*, quod fit per ea, quæ Acido juncta Calorem manifestum in Corpore producunt, quæ postmodùm proponemus.

Et quid tum indicet.

XX. Idem *Succus Pancreaticus* peccat nonnunquam vel *Copiâ nimiâ*, vel *deficiente*.

Succus Pancreaticus peccat copiâ.

XXI. *Excedens* ipsius *Copia Indicat* sui *Diminutionem*, partim per ipsum Educentia, partim per abstinentiam eorum, quæ ipsum fovere solent, de quibus utrisque agemus postmodùm.

Excedens quid indicet.

XXII. *Parcior* ejus *Copia Indicat ipsius augmentum*, per similium usum frequentiorem, abundantioremve: de quibus itidem agemus postmodùm.

Parcior quid indicet.

XXIII. Peccat subinde *Succus Pancreaticus Motu*, quando is existit *lentior*, aut ex parte saltem in totum *subsistens*, aut etiam sursùm *affur* *it ad Ventriculum*.

Motu quomodo peccet Succus Pancreaticus.

XXIV. *Lentior* ejus *Motus*, vel Glutinositati auctæ, vel Acrimoniæ magnæ debitus *Indicat* sui *Promotionem*, tum Glutinositatis emendatione, tum Acrimoniæ Correctione: quarum materia sequetur.

Ejus motus Lentior quid indicet.

XXV. *Sublatus ex parte ipsius Motus* propter Ductuum quorundam Obstructionem *Indicat sui Restitutionem*, per Obstructionis sublationem, quod quibus mediis queat fieri, docebimus postea.

Sublatus quid indicet.

XXVI. *Perversus* Succi hujus *Motus ad Ventriculum Indicat sui ad Tenue Intestinum Reductionem*, idque per Medicamenta Ipsum deorsum deducentia, adeóque Purgantia; quæ suo tempore proponemus.

Perversus ad Ventriculum quid indicet.

XXVII. *Loco* peccat Succus Pancreaticus quando in *Ventriculo* reperitur, *quo removendus* loco: secundùm suam Indicationem; de quo jam dictum, nec novum Vnum & idem variis modis peccare, atque uno tantùm medio ac modo restitui.

Loco quomodo peccet Succus Pancreaticus & quid indicet.

XXVIII. *Succus Pancreaticus* quoniam continuò ac sine intermissione videtur Movendus ad tenue Intestinum, non verò certis Intervallis, non videtur Tempore Motûs sui peccare: nisi forsan, quando in quibusdam suis Ductibus obstructis retentus cessat ex parte Moveri, atque perforatâ obstruente Causâ iterùm abundantiùs movetur;

Tempore Motûs quomodo peccet Succus Pancreaticus.

movetur; quamvis tunc dubitari queat, utrum peccet *Copiâ nimiâ*, quâ affluit, utrum *Acrimoniâ auctâ*, quâ plura mala excitat, utrum *Motu concitatiore*, quo tunc effluit abundantiùs, utrum modis illis omnibus.

Et quae tum indicet.

XXIX. Parum autem refert, quô maximè modô videatur tunc peccare hic Succus, cùm verà videatur attendendum ad omnes notatas circumstantias, cùm fingulæ aliquid Indicent. Et *Copiâ* quidem, ipfum *minuendum*; *Acrimoniâ* verò *ipfum temperandum*; *Motuque concitatiore*; ipfum *compefcendum*; *Tempore* denique ipfum tunc in fpecie *coërcendum*.

XXX. Sic plures concurrunt Indicationes, & à Tempore quidem Effufionis Motûs petitur *Indicatio de Tempore*, quo ufurpanda funt Medicamenta Indicationibus variis fatisfactura.

Fluiditas ejus mutata, quid indicet.

XXXI. Denique *Fluiditas ejus mutata*, propter Glutinofitatem magnam ipfi accedentem, *Indicat Fluiditatis fuæ reftitutionem ac reparationem*: quam quæ præftent Remedia, dicetur poftea.

Caput IX.

De Salivæ, & Pituitæ Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

I. Inter partes Corporis Contentas Fluidas confiderabimus 4. *Salivam* & ex ipsâ exurgentem *Pituitam*: ut & *Mucum* è *Naribus prodeuntem* & quidem fimiliter fecundùm Qualitates Senfiles tam proprias, quàm Communes.

Salivæ & Pituitæ Color naturalis & præternaturalis. Quiquid indicet.

II. Quoad *Colorem*, obfervatur is *Aqueus ad Album vergens*. Hic Color ut iufque Naturalis non facilè mutatur, nifi quando redditur magis Glutinofa, vel aliud ei admifcetur.

III. *Glutinofior* reddita *Saliva* vel *Pituita* videtur *magis Albicans*, & hactenus potentiùs Vifum afficit, & faciliùs cerni, atque ab aliis difcerni poteft, & quoniam fequitur auctam fui Tenacitatem, *Indicat fui attenuationem ac incifionem*: quod quæ faciunt, dicemus poftea.

IV. Si *ab aliis additis*, exempli gratiâ, Bile mutetur Salivæ aut Pituitæ Color, *Indicabit* ejufdem *reftitutionem per Additi Remotionem*; quod quibus mediis queat fieri, poftea dicemus.

Sonus in Salivâ & Pituitâ per fe nullus. At per accidens quid indicet.

V. *Sonum per fe Salivâ vel Pituita nullum promit*, nec facilè Sonus aliquis ab ipfis producitur, nifi forfan in Afthmate; quando *Aër difficiliùs per Pituitam in Tracheâ Arteriâ ductus Sibilum efficit*: A quo indicatur Pituitæ ibi hærentis Remotio, ficque Sibili fublatio. Cui Indicationi fatisfaciunt Medicamenta poftea recenfenda.

Saliva & Pituitâ fecundùm naturam inodoræ. Earum Odor præternaturalis quid indicet.

VI. *Saliva* atque *Pituita fecundum naturam* eft *inodora*; quotiefcunque proinde Alterutri alicuis adeft Odor, toties vitium ipfam contraxiffe certum, quod ipfa Indicat Corrigendum, & quidem fecundùm Odoris diverfitatem diverfimodè Medicamentis poftmodum proponendis.

Earum Sapor Naturalis & præternaturalis.

VII. *Sapor Salivæ atque Pituitæ fecundum naturam nullus*, hoc eft, *Infipida* eft utraque: at præter naturam obfervatur utraque nunc *Salfa*, nunc *Acida*, nunc *Auftera*, nunc *Amara*, nunc *Dulcis*, & quidem aliquando Dulcedine faftidiosâ.

Qui quid indicent.

VIII. Hi *Sapores omnes* cùm fint præter naturam & Guftum lædant in Ore, *Indicant fui Correctionem*; quatenus verò Pituitam comitantur, & hactenus Functiones, quibus illa miniftrat, itidem lædunt, *Indicant* fimiliter fui *Correctionem* Medicamentis fuo tempore docendis.

Earum Durities naturalis nulla. Præter Naturâ verò quomodo eâ acquirant.

IX. *Saliva & Pituita*, utpote Humores Fluidi, *nullam fecundùm naturam habent Duritiem*; quam tamen fubinde *præter naturam acquirunt*, quoties magis magifque incraffantur, & tandem aliquam Confiftentiam majorem & Duritiem variam nancifcuntur, unde videas non tantùm Mucum in Naribus Induratum, fed eundem aut Pituitam Salivarem in Afperâ Arteriâ in Lapillos, vel Gluten quafi compactum, induratumque.

Et quid indicet.

X. Hoc ubi contingit, fui *Indicat Emollitionem*, aut *Solutionem*, quod fit per Medicamenta in pofterioribus proponenda.

Calor & Frigus Salivæ & Pituitæ Naturalis & Præternaturalis.

XI. Quoad *Calorem aut Frigus*, *Saliva & Pituita* fecundùm naturam obfervatur *temperata five tepida*: præter naturam verò reperitur aliquando actu Frigida, non tantùm in naribus exiftens & retrorfum ad Fauces retracta, verùm in Tenui quoque Inteftino cumulata & manifeftum Ægris Senfum frigoris pariens.

Hæc quid indicet.

XII. Hoc ubi fit, ea *Indicat* fui *Calefactionem*, hoc eft, talem mutationem, quâ definat fentiri Frigida: quod quæ præftant Medicamenta, referentur poftmodùm.

Salivæ & Pituitæ Copia præter naturam quæ.

XIII. Inter Qualitates Senfiles Communes fequitur *Copia*, quæ aliquandò Minuitur præter naturam, aliquandò Redundat.

Quid indicet Salivæ Copia minor.

XIV. *Minor Salivæ Copia Indicat fui Augmentum*, quod præftant Medicamenta poftea enumeranda.

Quid indicet nimia.

XV. *Nimia Salivæ Copia Indicat fui Diminutionem*, partim fubtrahendo Ipfi Materiam, partim eandem è Corpore ex parte Educendo per Hydragoga & Phlegmagoga.

Parcior Pituitæ copia quid indicet.

XVI. *Parcior Pituita* in Tenui Inteftino, ipsâve Mafsâ Sanguineâ Indicat fimiliter *fui Augmentum*, per Ea, quæ ipfam funt apta nata augere, poftea proferenda.

Nimia quid indicet.

XVII. *Copia Pituitæ Nimia Indicat fui Diminutionem* partim per abftinentiam eorum, quæ illam augent, partim per ejufdem Eductionem per Phlegmagoga poftea dicenda.

Parcior Mucus quid indicet.

XVIII. *Parcior Muci è Naribus proventus Indicat fui Augmentum*, partim per ea, quæ ipfi materiam fuppeditant, ubi deficit; partim per ea quæ ipfius materiam deducunt vel alliciunt ad nares, aut aliàs impedimenta quævis tollunt; &c. poftea dicenda.

Nimius quid indicet.

XIX. *Nimius Muci è Naribus Proventus Indicat fui Diminutionem*, nunc per abftinentiam ab iis, quæ ipfum augent; nunc per Averfionem, aut Eductionem Materię ipfum producentis; Quorum Remediorum Materiam pluribus proponemus poftea.

Motu Saliva quomodo peccet & quid indicet.

XX. *Saliva Motu peccat*, quoties aut *Glutinofior fegniùs*; aut *Fluidior & Aquofior ocyùs* fluit. Et ibi quidem *Motum facilitandum Indicat* per Glutinofitatis fuæ Incifionem ac Emendationem; Hîc *eundum tardandum* per fubftantiæ fuæ infpiffationem.

Motu Muci quomodo Motu peccet.

XXI. Sic etiam *Mucus Motu* peccat, quoties

Glutinosior diutiùs hæret in naribus vel faucibus, nec facilè delabitur, aut *Liquidior* nolentibus aut non cogitantibus excidit è naribus, aut depluit in fauces, aspeŕamque arteriam.

Ex quid indicet.

XXII. Glutinosior; hinc & in Motu suo *segnior* Mucus *Indicat* sui *attenuationem*, Motusque adeò lenti *promotionem*: sicut idem Liquidior, & *Mobilior* sui inspissationem, atque in Motu *retardationem*.

XXIII. Medicamenta quæ ista præstent, proponentur posteà.

Loco quomodo peccet Saliva & quid indicet.

XXIV. *Loco peccare* potest *Saliva*, si *Copiosa in Asperam Arteriam*, deferatur, (aliquam enim ejus partem parvam eò naturaliter ferri non negaverim:) hoc si fiat, sui Loco illo remotionem, sive *Expectorationem Indicat*.

Quomodo Mucus, & quid indicet.

XXV. Sic *Mucus*, cujus Pars magna per nares solet effluere, si omnis ad Fauces descendat, sive deglutiatur, sive in Asperam Arteriam defluat, hactenus *Loco peccat* & similiter sui inde *Remotionem Indicat*; quod fiet, si ad Ventriculum delapsus porrò per Alvum, aut Vomitu per Os expellatur, aut ex asperâ Arteriâ expectoretur.

Tempore quomodo peccent Saliva & Mucus.

XXVI. Cùm *Saliva & Mucus* continuò secundùm naturam producantur, ac moveantur, *Tempore peccabunt*, si aliquando fluere desinant, unde Oris ac Linguæ, Nariumque Ariditas molesta produci solet.

Et quid indicent.

XXVII. Id quoties contingit, *Moris* sui *restitutionem Indicant* per Masticatoria, Sternutatoria, & alia benigniùs Humorum istorum Effluxum & quandoque Affluxum promoventia, sive Obstructiones aliquæ in Glandulosis eorum Ductibus existant, sive Humores illi Glutinosiores producantur, sive aliter ipsorum Effluxus impediatur: nam secundùm Ipsius Caussarum diversitatem Remediis diversis tunc indicatis utendum; de quibus omnibus specialiùs agendum alibi.

Fluiditate quomodo peccet Mucus, & quid indicet. Saliva si Consistentiâ quid indicet.

XXVIII. Denique *Fluiditas Muci* aliquando in totum tollitur, quando *Consistentiam* acquirit Solidam, exsiccaturque extremè, adeò ut ampliùs nequeat fluere: quæ Mutatio *Indicat* sui *Solutionem*.

XXIX. An *Saliva* eousque queat exsiccari, ut similiter consistentiam acquirat fœtidam, dubito; cùm nullum memoriæ nunc occurrat exemplum: si tamen id aliquando factum observetur, *Indicabit* similiter sui *solutionem*, non incisionem, quod competit Glutinosiori.

CAPUT X.

De Lymphæ Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

Lympha per quas vias feratur.

I. Inter partes Contentas & Fluidas spectabimus 5. *Lympham*, undique per Vasa Lymphatica versus Venam Iugularem, Axillaremve sinistram continuò motam & propulsam & Sanguini ad Cor descendenti admistam.

Colores Lymphæ Naturales.

II. Hæc *Lympha* 1. quoad *Colorem*, observatur *Aquea*, id est, Limpida & Coloris omnis expers; nisi quod *ex Hepate* prodeat *subflava*, & nonnunquam propè Ductûs sui in notatas Venas Insertionem observetur *subrutila*, & quasi *subcruenta*.

Præter-naturales non-dum observati.

III. *Alium*, hoc est, *mutatum ejus Colorem*, *hactenus non vidi*: an alii observarint, non mihi: saltem in viventibus observari non potest, nec proinde aliquid de ipso ad Medendi Methodum faciens concludi.

Lymphæ Sonus nullus.

IV. Idem planè dicendum de Ipsius *Sono*, quem nullum ab ipsâ aut in ipsa puto quærendum aut inveniendum.

Vt nec Odor.

V. An *Odore* aliquo sit prædita, ignoro: ergo hactenus quoque, quod de ipso mutato proferam, non habeo.

Sapor Lymphæ naturalis.

VI. *Sapor Lymphæ* observatus est non semel *ad levem Aciditatem inclinans*, quod ex aliis quoque Ipsius probatur effectibus, Doloribus pungentibus lancinantibus, quoties illa ex ruptis suis vasis effusa notatur, ut & ex remediis has ejus noxas curantibus.

Ejus Sapores præternaturales.

VII. Mutari potest hic *Lymphæ Sapor*, quando fit vel *Salsus Muriaticus*, vel *Acidior*, vel *Austerus*, vel *Dulcis*: Non puto namque alio Ipsam Sapore facilè infici, quoniam cæteri Sapores sunt à naturali ejus Sapore nimis alieni, adeóque mixturam rei contrariæ desiderant, quam vix in Glandulis locum habere existimo.

Et quid indicent.

VIII. Quoties autem notatis modis *mutatur Lymphæ Sapor*, toties læditur haud dubiè Functio, cui est ipsa dicata: quocirca *Indicabit* eadem mutatio ipsius *emendationem*, atque in statum naturalem deductionem aut reductionem.

Ejus Durities nulla.

IX. Cùm fluida sit Lympha, nulla in eâ poni potest *Durities*.

Lymphæ Calor & Frigus præternaturalis.

X. Si aliquid conjectare licet, quoad *Calorem* aut *Frigus*, quamvis omnes Humores actu Caleant in Sanis, non videtur absurdum aliquos subinde *Frigere in Ægris*, ac præsertim *Lympham*, ubi se habet præter naturam.

Quid indicet.

XI. Quoties proinde *Frigida* est *Lympha*, hoc est, Frigoris sensum producit in Homine, toties *Indicat* eadem sui *Contemperationem*, nec ampliùs frigus pariat.

Copia quomodo peccet Lympha & quid indicet.

XII. Potest Lympha peccare *Copiâ* vel *auctâ*, vel *Diminutâ*, sicque ipsius lædi Actio: atque tunc Indicat eadem sui *Diminutionem* per Hydragoga, vel Sudorifera Diureticave; aut contrà sui *Augmentum* per assumpta subacida.

Motu quomodo peccet Lympha & quid indicet.

XIII. Si quandoque sistatur in suo *Motu Lympha*, quod sit, præsertim ab *Obstructione* in uno vel pluribus ejus vasis præter naturam existente, unde Actio ejus læditur, *Indicabit sui Motûs restitutionem*, partim tollendo impedimentum, Obstructionem; partim restituendo urgendoque ejus Motionem, Corporis Motu, aut Sudoris provocatione qualicunque, sic enim Contenta omnia & Fluida in Homine aptissimè ad Motum naturalem deducuntur.

Tempore Motus si peccet, quid indicet.

XIV. Cùm semper Moveri debeat *Lympha*, nullum *Tempus* erit, quò ipsi est Quiescendum; quare quovis tempore ad Motum excitanda, si moveri desinat.

Loco si peccet, eadem quid indicet.

XV. *Locus Lymphæ* naturalis sunt ejus *Vasa*, *Lymphatica* inde dicta; unde si unquam ex Vasis suis ruptis effundatur ipsa in Loca Vicina, sitque adeò *extra suum Locum*; *inde* erit eadem *removenda*, per Sudorifera, aliave Discutientia.

Fluiditate si peccet, quid indicet.

XVI. Non putem facilè *Lympham* posse in Vasis suis amittere suam *Fluiditatem*, atque solidam acquirere Consistentiam; hoc tamen si forsan fiat, *Indicatur*

Indicatur tunc Ejuſdem Solutio, atque ad fluiditatem priſtinam Reductio.

CAPUT XI.

De Morbis Chyli, eorumque Indicationibus Curatoriis.

Chylus per quas vias fera tur. I. INter Corporis Contenta *Chylus* quoque referendus, qui per Vaſa fertur tum Lactea, tum Lymphatica verſus Cor, poſtquàm ſecretus eſt in tenui Inteſtino ab Alimentorum parte Excrementitiâ.

Color eius natura-lis. II. Hujus *Chyli Color* naturalis eſt impensè albicans, & *Lacteus*, unde ipſius Vaſa vocata ſunt Lactea. Is Color mutari non poteſt, quin ſimul vitiatus ſit Chylus: quamvis eum oculis uſurpare non poſſumus. Color ſaltem ipſius mutatus, quâ talis, functionem nullam lædet, nec proinde aliqua ipſius in medendi Methodo erit conſideratio & Indicatio. *Præter-natura-lis nullâ læditFun ctionem.*

Vt nec ejus Sonus, Odor, Sapor, Duri-ties, & Calor. III. Idem dicendum de ipſius *Sono, Odore, Sapore, Duritie*, ac *Colore*: cùm vivente homine ſenſus externos omnes fugiat Chylus.

Ejus Copia præ-ternatu-ralis. Vnde Ple thora & Atro-phia. IV. Pergamus proinde ad Qualitates ſenſiles communes *Chyli*, adeóque *Copiam*: quæ *nimia* erit, ſi plus ex Alimentis aſſumptis ejus eliciatur, quàm decebat; vel *parcior*, ſi contrà ejuſdem minùs extrahatur, quàm oportebat unde ibi quidem ſequetur *Plethora*, hîc *Corporis Conſumptio*.

Chylus nimius quid in-dicet. V. *Chylus nimius Indicat* ſui *Diminutionem*, 1. ſubtrahendo ipſi materiam, ex quâ copioſior prodit, Alimentum puta facilis fermentationis, ac ſecretionis, & ſubſtituendo, aliam Fermentationis, ſecretioniſque difficilioris.

VI. Indicat Chylus nimius 2. Remedium Secretionem ſui prohibens ac impediens.

Parcior quid in-dicet. VII. Contrà *Chylus parcior Indicat* 1. ſui *Augmentationem*, per Alimentum facilioris Fermentationis, hinc & Secretionis.

VIII. 2. Per Remedium Promovens & facilitans Chyli Secretionem.

Motus Chyli per que vaſa fiat. IX. *Chylus* in Fiſtulâ Inteſtinali, ac tenui præſertim inteſtino ſecretus *Movetur*, tum per laudatam *Fiſtulam Inteſtinalem*, tum per *Venas Lacteas*, denique *Ductum Thoracicum*, & forſan *Venam quoque Cavam ſuperiorem* uſque ad dextrum Cordis Ventriculum.

Ejus ab Alvinis fæcibus ſecretio quid. X. Neque Chylus propriè dictus; hoc eſt, Liquor Lacteus ex Cibis fermentatis prodiens, ac per Lacteas Venas propulſus, ſolâ ipſorum fermentatione paratur, verùm novam inſuper in tenui ſaltem inteſtino contingentem mutationem priùs deſiderat, quàm in dictas venas transfundi queat; quam *Chyli ab alvinis fæcibus ſecretionem* vocavimus.

Ejus tranſ colatio in lacteas venas. XI. Hic ergo Chylus à notatis fæcibus ſecretus fertur cum iiſdem per fiſtulam inteſtinalem, donec per totum ipſius ductum ratione ejuſdem motûs periſtaltici propellatur per ipſius cruſtam carnoſam & pannoſam, tanquam per *Colum in Lacteas Venas* paſſim in eam hiantes.

Hinc ad Ductum Thoraci-cum pro-pulſio. XII. Admiſſus in Lacteas Venas Chylus *propellitur* ſucceſſivè uſque in *Ductum Thoracicum*;

Denique ad venã Iugularẽ Axillarẽmve, ubi San-guini cõ-funditur. XIII. In Thoracico Ductu affluenti undique Lymphæ admiſcetur, ac cum eadem fertur ad *Venam Iugularem, Axillaremve*, atque ibidem *Sanguini* ad Cor deſcendenti *confunditur*: quin unà cum ipſo ad dextram Cordis Auriculam delatus Aſcendenti quoque Sanguini commiſcetur, ſimulque in dextrum Cordis Ventriculum propellitur: in quo ratione Vitalis Effervefcentiæ Sanguinis naturam induit.

Motus Chyli quotmo-dis poſſit vitiari. Fluxus Cœliacus unde. XIV. Hic *Motus Chyli* præter naturam *vitiari* poteſt; tum 1. quando *is per Anum unà* cum fœcibus alvinis *excernitur* in Alvi fluxu Cœliaco, quem ſimul ab ipſo Chyloſum nominavimus.

XV. Tum 2. quando *in Vaſis Lacteis obſtructis hæret ac quieſcit.*

Hydrops unde. XVI. Tum 3. quando ex vaſis lacteis obſtructis & poſteà ruptis *effunditur* inter *meſenterii membranas*, vel in *Abdominis Cavitatem*, Hydropem producens.

Motus Chyli læſus quid indicet. XVII. Hic *Motus Chyli læſus indicat* Motûs ſui naturalis *reſtitutionem*, & 1. quidem in Alvi Fluxu Chyloſo, per vaſorum Lacteorum aut Cruſtæ pannoſæ reſerationem. 2. in Chyli ſtagnatione in ſuis venis per ipſarum Obſtructionis ſolutionem. 3. in Chyli Effluxu, tam per ejuſdem Obſtructionis ſolutionem, quàm per Lactearum Venarum ruptarum conſolidationem.

Locus Chylinaturalis. XVIII. Quemadmodum Motu peccare poteſt Chylus, ſic & *Loco*; qui 1. Tenue Inteſtinum. 2. Venæ Lacteæ. 3. Ductus Thoracicus; & forſan 4. Vena Cava ſuperior uſque ad Cor.

Loco quot mo-dis peccet Chylus. XIX. *Loco* peccabit *Chylus*, *quoties* 1. diutiùs in tenui *hæret* aut Craſſo *Inteſtino*, & quidem propter Cruſtam pannoſam vel Lacteas Venas in ſui apertione obſtructas vel pituitâ tenaci obductas.

XX. Quoties 2. *ſubſiſtit* & ſtagnat *in Vaſis* ſuis obſtructis, compreſſiſve.

XXI. Quoties 3. *effuſus* eſt ex Vaſis ruptis in partium vicinarum ſubſtantiam, vel *abdominis Cavitatem*.

Quid in-dicet. XXII. Chylus proinde *Loco peccans Indicabit* 1. *Impedimentorum* tum in cruſtâ pannosâ inteſtinali, tum in Lactearum venarum exortu, tum in earundem univerſo ductu *Sublationem*, per abſtergentia vel diſſolventia Pituitam obducentem, obſtruentemve ipſius vias.

Humorẽ ex vaſis ſuis effu-ſum non poſſe in eadem reduci. Niſi ſit Serum, in tranſitu ex Arte-riis in ve-nas, ſub-ſiſtens. XXIII. Indicabit 2. Sui effuſi *remotionem* à *loco præternaturali*, per ſudorifera præſertim & quandoque purgantia; quamvis fatear me hactenus non poſſe aſſequi quomodo Humor quivis ex vaſis ruptis effuſus in aliquam cavitatem reduci poſſit in eadem atque porrò educi per viam alvi.

XXIV. Id quidem videor mihi aſſequi *Sanguinis ſerum in* ejuſdem *tranſitu ex arteriis in venas*, ſi per intermediam partium ſubſtantiam per Canales quaſi hiantem contingat, poſſe tum ipſos multùm diſtendere, tum in partium ſubſtantiam vicinam penetrare, atque iterum in eoſdem *Canales*, hinc & Venas redire, dummodò mediis conVenientibus, quicquid ibidem ſe habet præter naturam, in ſtatum reducatur naturalem, hoc eſt, tum ſerum recuperet naturam multùm fluidam, tum Canales paulatim anguſtentur iterum, cogan-turque & claudantur ipſorum pori priùs nimiùm hiantes.

Tempus Motûs Chyli naturalis.

XXV. *Chylus* quemadmodùm non semper paratur in Corpore, sic nec semper *Moveri potest aut debet*, ast *tunc tantùm, quando ex assumptis, fermentatisque Alimentis secretus est in tenui Intestino*: tunc autem continuò &, donec universus ad Cor pervenit, moveri debet idem Chylus, nec in motu cessare.

Tempore quando peccet, & quid indicet.

XXVI. Tempus proinde *Motûs Chyli*, est Ipsius præsentia in Corpore; quòd si tunc non moveatur, quando secretus in Corpore reperitur, tunc quoque dicetur *peccare Tempore*: ergo tunc maximè *ad Motum* & transfluxum est idem *commovendus*, mediis jam laudatis, remoras puta tollentibus, si quæ sint, mox & ipsum blando corporis motu ad motum & fluxum commovendo.

Fluiditate quando peccat Chylus.

XXVII. Cùm *Chylus* habeat majorem quàm Lympha vel Succus Pancreaticus Consistentiam, videaturque Lacti similis, possitque forsan ejus modo facilè coagulari, facilè quoque amittere poterit suam fluiditatem, imprimis, quando idem est *Pituitosior*; unde satis frequentes fiunt in Vasis Lacteis Obstructiones, & forsan Chyli non satis fluidi productiones.

Et quid indicet.

XXVIII. Hoc ubi fit, *Indicat* idem *Chylus fluiditatis amissæ restitutionem* per remedia ipsum diluentia, incidentia, vel quovis modo dissolventia.

CAPUT XII.

De Spirituum Animalium Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

Spiritus Animales in sensus non incurrere.

I. QVæ hactenus Consideravimus Contenta, si non semper, aliquando saltem atque arte incurrunt in sensus externos; quod autem nunc examinare statuimus Contentum, *nunquam*, quod sciam, *in ullius Hominis externum sensum incurrit*, nec proinde aliquid de ipso statui potest, nisi per ratiocinationem & ab effectu. De spiritibus namque Animalibus nunc fari lubet, atque illorum examinare Qualitates tum Naturales, tum Præternaturales: ut inde Dogmaticæ sumantur in facienda praxi Indicationes.

Eorum Color Sonus, Odor & cæteræ qualitates sensiles propriæ ignotæ.

II. Et 1. quidem quis eorum *Color*, quis *Sonus*, quis *Odor*, quis *Sapor*, quæ *Qualitas Tactilis*, an *Calidi*, vel *Frigidi* sint, ego planè ignoro: nec hactenus, quantumvis per annos penè quadraginta laborem tulerim, aliquid de Ipsorum Qualitatibus Sensilibus propriis aut Sensibus, aut Ratione assequi potui.

III. Potui quidem, si quid ratione polleam, concludere Quales illi non essent, non item quales actu essent.

Spiritus Animales magnâ habere affinitatê cum Spiritu Vini. At quarum partium respectu ignotum. Spirituû Anima-

IV. Sed visus quoque sum mihi aliquid notare, cum quo habeant Ipsi *affinitatem magnam*, puta cum *Vini Spiritu rectificato*, (hujus namque ope recreantur citissimè, potentissimè, atque optimè,) non potui tamen determinare hactenus, an tantùm de Spiritu Volatili, qualis in Vini Spiritu abundat, participent, an quid aliud ipsis junctum sit & intimè unitum, quod ad ipsorum essentiam constituendam pertineat.

V. Interest tamen omnium, qui Dogmaticam Medicinam exercere volunt, ut *Animalium Spirituum naturam & compositionem*, si quam habent, uti *habere ipsos sum planè persuasus*, assequi conentur, quò tum Functiones ab Ipsis pendentes, tum earundem læsiones, læsionumque modos, & causas veras, tum denique modum hæc omnia ritè curandi determinare possint.

lium Natura cognitu necessaria.

VI. Conaremur proinde aliquid in re obscurâ, & si datum, aliis saltem viam pararemus ac sterneremus ad ulteriora & magis abstrusa, nisi locus hîc non sit de hisce nunc agendi.

Spiritus Animales Copiâ quomodo peccent. Et quidè nimiâ.

VII. Consideremus proinde secundùm præfixam ac constitutam nobis methodum Qualitates Animalium Spirituum sensiles Communes. Et 1. quidem Ipsorum *Copiam*, quæ tum augeri potest nimiùm, tum minui.

Quâ ratione Actiones Animales hebetentur.

VIII. Ubi *nimiâ* sunt Spiritus Animales *Copiâ* in Homine, *hebetantur* quodammodò *Actiones* ipsius *Animales*, sicut à nimio Sanguine Vitales atque Naturales. Tunc enim non satis commodè ac liberè moveri possunt, nec tam alacriter absolvuntur laudatæ Actiones, adeò ut quasi veternosi ac stupidiores evadant, quotquot neglexerunt aliquandiu Animalium Actionum exercitia, donec novo exercitio exhauriatur superfluorum spirituum pars, liberiùsque perficiantur porrò eædem Actiones.

Quâ de causâ ex superent Spiritus Animales.

IX. *Exsuperant* in Homine *Animales Spiritus* partim ob notatum Actionum Animalium exercitium neglectum, partim ob usum nimium Alimentorum valdè spirituosorum, Potûs generosi, atque adeò ipsius Spiritûs Vini.

Ex defectu eorû languent Actiones Animales, Naturales & Vitales. Eorum defectus causæ.

X. Quòd si subinde exsuperent in homine Animales Spiritus, certè longè frequentiùs *deficiunt*, iidem, unde *languent* non tantùm *Animales Actiones* dictæ sensus externi, ac Interni, cum Animali Motu, verùm *Naturales* quoque ac *Vitales*: tanta nimirum est Animalium Spirituum ad Functiones omnes ritè obeundas necessitas.

XI. *Deficiunt Animales Spiritus* partim ob *nimium Animalium Functionum Exercitium*; partim ob *Sanguinis*, *Seminis*, *Lactis*, *sed & Bilis quoque aliorumque Humorum effusiones magnas*; partim ob *Alimentorum Spirituosorum*, hoc est, quovis modo Spiritu Volatili abundantium *neglectum*, *aut penuriam*.

Exsuperantes Spiritus Animales quid indicent.

XII. *Exsuperantes* in Homine *Animales Spiritus Indicant sui Diminutionem*, 1. subtrahendo ipsis Materiam, & abstinendo à Spirituosorum Usu; 2. Exercendo in aliquo excessu Actiones animales. 3. Minuendo Sanguinem, aliosque Hominis Humores.

Eorum defectus quid indicet.

XIII. Contrà *Spiritus Animales* in homine *Deficientes indicant sui augmentum*, 1. usurpando uberiùs Alimenta Spirituosa, ipsumque adeò vini spiritum. 2. Exercendo mediocriter Actiones Animales.

Spiritus Animales quomodo Moveantur.

XIV. *Moventur* in Homine Animales Spiritus, & meo quidem judicio, *semper*. *Moventur* autem ipsi *à Cerebro aut Cerebello*, in quibus censeo ipsos secerni à Sanguinis massâ; & quidem *per Nervos*, sive prolongatam Cerebri, Cerebellique Medullam; tum *ad Sensuum Externorum Organa*, tum *ad Musculos* Animali Motui servientes, tum *ad cæteras Partes omnes*, Viscerum Parenchymata, Glandulas multifarias, quin & *Vasa Omnia*, Venas, Arterias, Vasa Lymphatica; ipsaque adeò *Ossa*, Dentes præsertim, in quos inseruntur Nervi.

XV. Sen-

Quibus inserviat Spiritus Animales.

XV. *Sensibus Externis atque Motui Animali Animales Spiritus* inservire nemo forsan negat; sed alios insuper usus habere ipsos pauci hactenus docuerunt, plures negarunt, & negant.

Nervos inseri in Partes sensu carentes.

XVI. Probatur tamen tum *Nervorum sæpè Copiosorum Insertione in Partes Sensu externo aut carentes, aut vix utentes*, atque Motû omni destitutas: unde facilè patet in alium finem ac usum deferri ad Ipsas Spiritus Animales.

Quem usum præstent iis Partibus Animales Spiritus.

XVII. Quem autem laudatis Partibus Usum præstent tunc Animales Spiritus, patebit partim ex Spirituum Animalium naturâ, partim ex Eorum, quæ in Partibus singulis parari solent, Considerat ione.

XVIII. Cùm autem Spiritus Animales, sicut uno verbo jam attigimus, maximè conveniant cum Vini Spiritu talia procul dubio præstabunt in nobis, qualia extra nos observatur præstare Vini Spiritus.

Quid in Humorû præparatione præstent Spiritus Animales.

XIX. Si Partes Multifarias examinemus, in quibus multifarii parantur Humores, in quorum præparatione concurrunt Animales Spiritus, facilè concludemus cùm illi existant vel Salso-Amari, ut Bilis; vel variis gradibus plùs vel minùs Acidi, ut Lympha Succusque Pancreaticus; vel etiam Glutinosi, qualis Saliva, Mucus, & inde orta Pituita Intestinalis: Cúmque à Vini Spiritu rectificato Temperari soleat & Mitigari omne Acre, tam Salinum Lixivum, quàm Acidum; atque Incidi, Attenuarique omne Glutinosum; *similem à Spiritibus Animalibus Effectum circa* Laudatorum *Humorum Præparationem* exspectandum censeo & concludo.

Spiritus Vini Effecta.

Animalium Spirituum Motus læsi effecta.

XX. Si proinde *vitietur Animalium Spirituum Motus*, impedianturque ipsi plùs minúsve transferri ad Partes quasvis, non tantùm *Imbecillior erit Sensus Externus* quivis, *Motusque* Partium Animalis, verùm *Humores* omnes parabuntur *Acriores*, minúsque adeò Temperati, sed *Pituitosi* etiam *Glutinosiores*.

Eorum Motus læsus quid indicet.

XXI. Quoties igitur *minùs Moventur quaquaversum Spiritus Animales*, fiuntque Sensus Externi hebetiores, Motusve Animalis Languidior, aut Effervescentia excitatur tam in tenui Intestino, quam Corde Acrior ac Vehementior, & sic porrò, *Indicatur Motus* eorundem quaquaversum *Auctior*, tum tollendo *impedimenta* omnia, propter quæ minor existit eorum Motus, tum excitando ipsos variis sensuum Motûsque exercitiis.

Eorum motû au geri unde pateat.

XXII. Sed *Augetur* quoque aliquando *Spirituum Animalium* Motus, quod patet tum *Vigiliis perennibus*, sensuumque adeò Externorum Exercitio perpetuo ac defatigante; tum *Motibus Convulsivis* & ipsâ *Convulsione*; tum *Artuum Defatigatione ac Inquietudine* spontaneâ; tum posteà *Effervescentia utraque Languidiore*, & sic porrò.

Et Motus Auctus quid indicet.

XXIII. Hoc ubi evenit, *Indicatur Spirituum Animalium Motus Lentior*, quod fit partim eorum materiam subtrahendo, partim eorundem secretionem ex parte sistendo, fermentationem alimentorum impediendo) partim eosdem torpidiores præstando, per anodyna & narcotica.

Tempus Motûs Spirituû Animalium.

XXIV. *Moveri* debent *Animales Spiritus continuò*; nullum proinde *Tempus* est, quo cessare debent à Motu: quamvis Somni tempore videantur non quidem cessare à Motu, sed parciùs moveri ad sensuum Externorum Organa: ad quæ tunc etiam moveri Animales Spiritus patet ex Somno interrupto ab Objecto potentiùs Sensorium afficiente.

Et quidem in somno.

Extra Somnum parcior eorum Motus quid indicet.

XXV. Si proindè Somni Tempore minùs moveantur ad Sensoria Spiritus Animales, benè est inde homini; sed etiam, ubi decebat ipsum vigilare, si *pauciores* eò ferantur, ita ut semper pronus sit ad Somnum, tunc *Indicatur eorundem Motus copiosior* factus eo Tempore, quo negotiis suis qualibuscunque vacare debet quivis.

Locus Spirituû Animalis quis.

XXVI. *Locus Spirituum Animalium*, quantum mente assequi possum sunt 1. *Superficies Cerebri ac Cerebelli Cineritia*, in quâ creduntur mihi à Sanguine ipsi secerni. 2. *Substantia Cerebri ac Cerebelli Media & Albicantior* unà cum *Spinalis Medullæ Radicibus*. 3. *Nervi Omnes*; 4. *Musculorum Fibræ*, & *quicquid in Partibus singulis ipsos excipit è Nervis*. & forsan 5. *Vasa Lymphatica*, per quæ videntur mihi eorundem reliquiæ reduci ad Sanguinem, ne pereant. Ideò *loco peccabunt*, quoties *inde effunduntur*, partibus illis læsis. *Indicant* proinde tunc *Loco remotionem*, quæ impossibilis, aut difficillima.

Quomodo loco peccent & quid indicent.

XXVII. Cùm valdè mobiles sint Animales Spiritus, atque mobilitate superare videantur cætera Corporis Contenta *omnia, necesse est* ipsos simul esse maximè *Fluidos*, quò moveri queant tam facilè quaquaversum, & quidem non tantùm sponte, sed imprimis ad Voluntatis imperium.

Fluiditas Spirituû quæ, & in quem finem.

XXVIII. *An Spiritus Animales* tam mobiles, tamque subtiles, ut omnem sensum externum fugiant, *Fluiditatem* suam *amittere possint*, multi meritò dubitabunt.

An eam amittere queat dubitatur.

XXIX. Si quis autem Consideret *Spiritum Vini rectificatissimum*, adeóque subtilissimum atque maximè mobilem, (cum quo contulimus Animales Spiritus) quamvis non cogatur, coaguleturve à Frigore, Cogi tamen ac *Coagulari à volatili Sale Urinæ, Spiritu Salis Armoniaci* & alio forsan: non inconcinnè forsan existimabit: *Idem fieri posse* in Corpore humano *Spiritibus Animalibus ab eodem Sale Volatili aut aliâve simili*, quò referre quis possit Opium & omnia Opiata, quæ videntur ex parte saltem in plerisque Coërcere Spirituum Animalium Motum, & quidem Ipsos minùs fluxiles præstando, etiam ad Motum Animalem.

Spiritus Vini rectificatissimus quib. cogatur.

Quod idē ab eadem causa fortasse contingere potest Spiritib. Animalibus.

XXX. Quemadmodum autem id solet *fieri arte*, sic idem fieri potest *sponte*; in Affectibus Soporosis & Narcoticis; in quibus, videntur lentiùs moveri Animales Spiritus adeóque minùs esse Fluidi.

Et non tantùm arte, sed & sponte.

Quid spiritus minus Fluidi indicent.

XXXI. Id quoties contingit, toties reddendi sunt ipsi *Fluidiores* atque *Mobiliores*.

Fluidiores reddit Spiritus Animales per Salia Volatilia.

XXXII. Ubi notandum, Notum esse per multiplicem experientiam, Ipsa *Salia Volatilia* tunc utiliter adhiberi, etiam *naribus admota*, & quidem *purissima*, quale *Spiritus Salis Armoniaci*, à quo tamen Cogitur & Coagulatur Spiritus Vini.

An diversitas sit inter Spiritum Vini & Animalē, dubitatur.

XXXIII. Unde meritò quis dubitare possit, an non *notabilis aliqua diversitas* observetur *inter Spiritum Vini & Spiritum Animalem*: cùm similem mutationem non patiantur ab eodem; nisi

quis putet salem volatilem mutationem subire in corpore antequam eò pertingat.

De quo diù dubitatur secundùm Experientiã procedendum in Medicinâ.

XXXIV. Quandiu autem nobis de hoc dubio non satis constat, interest, ut secundùm ea, quæ nos docuit, docebitque Experientia circa Ægros instituta, procedamus in Curatione indies instituendâ, inquirendo tamen semper in eorum, quæ fiunt, rationes donec ea assequamur.

Satius esse Veritatem perscrutari, quàm alios vellicare.

XXXV. Dolendum est, dum tot difficultates supersunt in Medicinâ perficiendâ superandæ, tam paucos seriò manum operi admovere, dum plerique tempus suum pessimè collocant in *Vellicandis* protervè *aliorum dictis* qualibuscunque, quod satiùs foret impendi in laborioso (sed laborem fugiunt homines dicaculi) rerum arduarum examine, atque *Veritatis* in tam multis adhuc latentis *perscrutatione*, ac detectione.

CAPUT XIII.

De Partium Continentium sive Consistentium Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

I. ANimus mihi fuit per omnium Contentorum vitia secundùm qualitates Sensiles tum Proprias tum Communes ordine progredi, verùm visus sum mihi observare multis fastidium inde moveri, ac si crambe non tantùm bis, at sæpiùs, cocta recoctaque ipsis continuò apponeretur: quamvis in cujusvis Contenti examine semper aliquid occurrerit singulare, quodque vix aliquis per se nisi in Arte Medicâ satis versatus, posset assequi. Ut tamen tractandorum varietate magis excitem ac delectem Lectores meos, malo ad Continentium partium Vitia pergere, atque ipsa ordine planè mutato examinare.

Ordo Morborum Partium Consistentium. Morbi in Colore, Perspicuitate, & Opacitate.

II. Considerabo scilicet Morbos Partium Continentium, non secundùm earundem species diversas, quod feci in Partium Contentarum Morbis; sed secundùm Morborum Ipsorum Ipsis obvenientium species; quas docui observari similiter in Qualitatibus Sensilibus & Propriis & Communibus.

III. Ut proinde rem aggrediar, spectabo 1. ipsarum Morbos *in Colore*, ac *Perspicuitate* aut *Opacitate* observabiles.

Quænã pars debeat esse coloris expers. Tunica Cornea, & Humor Crystallinus.

IV. Partes paucæ ad Functionem suam obeundam desiderant esse aut Coloratæ, aut Coloris expertes: sunt tamen aliquæ, exempli gratiâ, *Tunica Cornea* debet *omnis* esse *Coloris expers*, sic & *Humor Crystallinus* dictus (reverà in Partium Consistentium censum referendus) ut Visui serviant.

Si colore inficiantur, læditur Visio, & quo respectu.

V. Si proinde vel Tunica Cornea, vel Humor Crystallinus *Colore quocunque inficiatur*, *læditur* mox *Visio*, adeò ut falsò censeatur Objectum quodvis eò infectum Colore, quo infecta est alterutra istarum partium.

Color ille quid indicet.

VI. Talis autem *Color*, qualiscunque, *Indicat sui remotionem* à Parte, quam inficit & tingit, & sic restituetur Visus perfectus.

Opacitate earundẽ partium etiã lædi visionem diversimodè.

VII. Requiruntur ad *Visionem* perfectam eædem *Partes Perspicuæ*; quòd si ex toto, aut ex parte fiant eædem *Opacæ*, *læditur* eadem *Visio*, sive in totum tollatur, sive depravetur, puteturque Objectum quodvis, nunc perforatum, nunc bifidum, nunc quovis modo mutilum.

Quid ea indicet.

VIII. Quoties id fit, *Indicatur Opacitatis Remotio*, & *Perspicuitatis amissæ Restitutio.*

Morbi Partium Consistentium in Sono.

IX. Considerabimus 2. Partium *Consistentium* Morbos in *Sono*, quo spectare videtur stridor Dentium, aliique Soni præter naturam à Partibus Consistentibus producti, quoties Auditum lædunt, adeò ut subinde putent Ægri se audire Objectum externum, cùm tamen audiant duntaxat Internum.

Quid indicent.

X. Ubi hoc fit, *Indicatur Soni* Interni *remotio*, ut commodè audiatur externus, nec ille aut impediatur, aut saltem alteretur.

Odoratus Morbi varii.

XI. Considerabimus 3. *Odores Partium Consistentium*, & Odoratum rerum externarum quovis modo impedientes: sic *Corruptio* tum *Tunicæ* in Naribus, tum *Gingivarum* in Ore, tum *Ossium variorum* in partibus iisdem solet Odorem gravem ac molestum nonnunquam producere, atque rerum externarum Olfactum modis variis lædere, quod secundùm naturam non solet fieri.

Et quid indicent.

XII. Quoties id contingit, toties *Indicatur Odoris noxii remotio*, ut perfectus fiat rerum externarum Odoratus.

Gustus Morbi qui.

XIII. Considerabimus 4. *Sapores* varios Linguam vel Palatum ita inficientes, ut aliorum ore contentorum Sapor dignosci nequeat: sic *Amaritudo Bilis*, *Austeritas*, *vel Aciditas Succi Melancholici*, *Salsedo Muriatica Humoris à Cerebro delabenti:* non rarò ita imbuere ac inficere solet Linguam & Palatum, ut vitiosus & perversus sequatur rerum forinsecus assumptarum Gustus.

& quid indicent.

XIV. Quoties id evenit, toties *Indicatur Saporis* perversi & *vitiosi remotio* ex Ore, adeóque Linguæ & Palati, & eo ipso Gustûs restitutio in integrum.

Tactûs Morbi.

XV. Considerabimus 5. *Duritiem ac Mollitiem Tactum lædentem*, sic Callositas Dura in Cute, ac præsertim in Volâ manûs & Acinis Digitorum impedit Tactum, adeò ut de Objectorum externorum Duritie ac Mollitie accuratè non queat judicare Pars Cutis Callo indurata.

& quid indicent.

XVI. Quoties id accidit, læditurque in Parte sic Callo induratâ Tactus, toties *Indicatur Calli* Tactum lædentis *Remotio*, atque Tactûs restitutio.

Caloris sensûs Morbi. Frigus Febrile impedire sensum Caloris aut Frigoris rerum externarum. Vi & Æstum Febrilem.

XVII. Considerabimus 6. *Calorem ac Frigus Sensum suum lædens.* Sic durante *Frigore febrili*, Partes frigore vehementi correptæ eo ipso ineptæ sunt ad rerum externarum Calorem aut Frigus ritè discernendum, adeò ut non rarò tunc temporis miserè combustæ fuerint Partes interno frigore correptæ ad Internecionem usque.

XVIII. Sic durante viciſſim *Æstu Febrili*, non rarò eo ipso ineptæ fiunt similiter Partes omnes aut quædam ad Calorem aut Frigus externorum objectorum ritè percipiendum: unde non rarò ab externarum rerum frigore graviter afficiuntur partes tum externæ, tum internæ, introducunturque tunc novi affectus prioribus sæpe graviores.

Quid utrumque indicet.

XIX. Quoties Alterutrum horum evenit, toties *Indicatur* Qualitatis Vitiosæ, atque Sensum *Caloris* malè afficientis *Remotio* aut *Correctio* saltem, sicque Partis malè affectæ ad naturalem statum reductio.

XX. Atque

XX. Atque sic paucis percurrimus Morbos in Qualitatibus Sensilibus Cuivis Sensui propriis occurrentes, atque imprimis Sensuum suorum Actionem modis variis lædentes; Potest namque fieri, ut inde aliæ quoque Functiones lædantur, Motus puta, Partibus frigore nimio correptis; proximum est, ut jam pergamus ad Morbos in Qualitatibus Sensilibus Communibus repertos, ac similiter Actiones aliquas lædentes.

In Numero quomodo peccent Partes Cõsistentes.

XXI. Inter hos Morbos primum locum dedimus Numero Partium Consistentium, aut Excedenti, aut Deficienti, atque Functionem aliquam lædenti.

In Numero excedente sunt Dẽtes extra Ordinem exsurgentes.

XXII. In Numero Excedente sunt Dentes extra Cæterorum Ordinem, tam intra Oris cavitatem Interiorem, quàm versus Labia exurgentes, atque Linguæ Motum, hinc & Loquelam, vel Labiorum Motum impedientes ac lædentes, aut Dolorem inferentes.

Vt & Plures Digiti.

XXIII. In Numero Excedente numerandi quoque Plures Digiti vel in Manu, vel in Pede, dummodò Manûs aut Pedis Actionem lædant. Nisi enim lædatur aliqua Functio, ab Ipsis, possunt illi Deformitatem afferre, quæ tamen pro Morbo non videtur habenda, quia Functionem non lædit.

In Numero deficiente sunt Dẽtes in ore

XXIV. In Numero Deficiente habendi Dentes in Ore desiderati, sive fuerint extracti, sive casu aut per Infortunium expulsi, excisique, quoties unam, pluresve lædunt Functiones, Manducationem, aut Loquelam.

Vt & Digiti.

XXV. Sic in eodem Numero deficiente ponendi Digiti Deficientes, atque semper Manûs Actionem, Comprehensionem, plùs, vel minùs lædentes.

Nec non Oculus deficiens.

XXVI. Huc referendus Oculus alter quovis modo deficiens, propter quem destituitur Homo Visûs Naturalis parte alterâ; adeò ut objecta Oculi desiderati lateri obversa non videantur sæpe, quæ aliàs in oculum illum inciderent.

Quid harũ Partium Excessus & Defectus indicent.

XXVII. Partes Numero Excedentes Indicant Numeri excedentis Diminutionem, sicut earundem Defectus Indicat earundem Reparationem: dummodò & in quantum hæc possint Arte Medicâ obtineri.

In Magnitudine quomodò peccent Partes Consistentes.

XXVIII. Secundò inter Qualitatum Sensilium Communium Morbos Partibus Consistentibus accidentes notavimus Ipsarum Magnitudinem nunc auctam, nunc diminutam.

Ad Magnitudinẽ Auctam referrivulgò Tumores Sed malè.

XXIX. Ad Magnitudinem Auctam referuntur vulgò omnis Generis Tumores, quamvis multi potiùs ad Contenta Loco peccantia debeant referri.

XXX. Sic Hydatides, Erysipelas bullosum, quin ipsa Inflammatio Tumor est ortus à Contentis Loco peccantibus; atque Cuticulam, Cutem, Partesque alias explicantibus; non item verè à Partium earundem augmento nimio procedentes.

Rectè verò Excrescentia Carnea. Et quorespectu.

XXXI. Excrescentia autem Carnea in Parte aliquâ læsâ verè habenda pro Ejusdem Magnitudine Auctâ; quàm tunc demum arbitror illud nomen mereri, quando augmentum illud ejusdem naturæ occurrit, cum Parte, cujus Magnitudo dicitur Aucta, non item quando est naturæ diversæ.

Partem

XXXII. Sic præter naturam Auctus dicendus Musculus, quando ipsius Caro est facta solito Copiosior; non item, quando accrevit ipsi Tumor OEdematosus, Lymphaticusve, aut alius quivis.

omnemõ Magnitudine Auctam Tumore laborare; nõ autem vice versâ. Tumores duũ esse generum.

XXXIII. Adeò ut Pars omnis, cujus Magnitudo est aucta, Tumore laboret; non autem vice versâ, quæ Tumorem patitur, semper quoque habeat Magnitudinem auctam.

XXXIV. Tumores igitur alij sunt ex Partium Consistentium Magnitudine atque substantiâ auctâ; alij ex Partium Contentarum extra Locum naturalem Effusione, in vel inter Partium Consistentium substantiam. Quæ benè distincta multas difficultates tollent in Medicinâ.

Magnitudo Aucta quid indicet.

XXXV. Magnitudo Partium Consistentium Aucta, & Functionem aliquam lædens, adeóque sic Morbum Constituens sui Indicat Diminutionem.

Magnitudo diminuta quotuplex.

XXXVI. Sicut nimium Augeri potest Continentium Partium substantia, sic & eadem potest præter naturam nimiùm minui, quod fit in Macilentiâ, & Tabe, ut & quandoque in Partium Amputatione, per Vulnera, aut Erosione per Vlcera.

Quid Macies, Quid Tabes, & quid indicent.

XXXVII. Vniversalis Partium Pinguium Consumptio vocatur ferè Macies; Carnosarum verò, Tabes. Vtraque Indicat sui Augmentum.

Pars am putata quid indicet.

XXXVIII. Pars amputatione sublata Indicat sui Reparationem simplicem.

Pars Erosa quid indicet.

XXXIX. Pars Erosa & Vlcus constituens itidem sui reparationem; quæ quoniam obtineri nequit, nisi post correctionem aut sublationem Humoris Corrodentis, Indicatur simul Hujus Emendatio ac Eductio; ut & Partis Erosæ, ac Vlceratæ Mundatio, & ad Partis deperditæ reparationem Præparatio.

Figurâ quomodò peccent Partes Consistentes.

XL. Tertium inter Qualitatum Sensilium Communium Morbos in Partibus Consistentibus locum dedimus Figuræ, quando propter ipsam mutatam non tantùm Deformitas exurgit, ast Functio aliqua simul læditur.

Tibiarũ Ossa contorta lædere Progressionem.

XLI. Sic Tibiarum Ossa nimis contorta non tantùm Deformitatem ipsis afferunt, sed non rarò Motum ipsum lædunt progressivum.

Gibbum læ dere Respirationem.

XLII. Sic Costarum Figura mutata & Gibbum constituens non tantùm Deformitatem parit, sed, quod miserrimum, Respirationem lædit.

Figura mutata quid indicet.

XLIII. Omnis Figura mutata Indicat Figuræ naturalis, aut saltem ad naturalem proximè accedentis conciliationem.

Morbi in Continuitate solutã, ac secreti Coalescentiã.

XLIV. Quarto loco inter dictas Qualitates sensiles Communes posuimus Morbos in Continuitate solutâ, vel contrà in Solutorum Coalescentiâ.

Morbus in Vnitate solutâ quæ Ejus divisio in Vulnus & Fracturam

XLV. Partes namque substantiæ similis Continuæ sunt secundùm naturam: Quòd si præter naturam illæ quovis modo dividantur, & illarum Vnitas, vel potius Continuitas Solvatur, Actionemque aliquam lædant, quod semper fit, Morbum hunc constituunt.

XLVI. Hi Morbi subdividi solent primò ratione Partis, cui hoc accidit, quæ aut Mollis est, ut Cutis, Caro, Parenchyma, Glandula, &c. aut Dura, ut Os. Vnde sicut solutio transversim facta in Parte Molli vocatur Vulnus, sic in Osse, Fractura.

2. In Vulnus &

XLVII. Secundò ratione Modi solvendi, unde

Punctu-ram. 3. In Vulnus vel Fracturam, & Vlcus vel Cariem.

unde quod cesim accidit Parti Molli vocatur *Vulnus*; quod *Punctim*, *Punctura*.

XLVIII. Tertiò ratione *Causæ Efficientis*, quæ si fuerit *res Dura*, vocatur *Vulnus* vel *Fractura*; sin *Acris & Rodens*, dicitur *Vlcus* in *Parte Molli*, & *Caries in Osse*.

XLIX. Hæc uno verbo libuit attingere, quò faciliùs procedat hæc Doctrina, etiam vulgò à quibusdam accuratè proposita.

Quid omnes hæ Dissolutiones indicent.

L. *Omnes* istæ Partium Continuarum Divisiones aut *Dissolutiones Indicant Continuitatis solutæ reparationem* atque *Consolidationem*.

Morbi in Coalescentiâ qui fiant.

LI. Quemadmodum *Partes* aliquæ requiruntur in Homine Continuæ, ita aliæ desiderantur *ab Invicem sejunctæ ac secretæ*: quòd si tales præter naturam *Coalescant*, semper Functionem aliquam lædent.

In Labiis & Digitis. Alimentorum Assumtio, Rerū manibus Apprehensio, & Ambulatio qui lædātur.

LII. Sic *Labia* debent esse ab Invicem Disjuncta, & *Manuum Pedumque Digiti* ab invicem sejuncti; quòd si præter naturam *Coalescant* vel Labia, vel Digiti, *læditur* Alimentorum Assumptio, rerumque commoda manibus perfici solita Apprehensio, ut & Ambulatio, quæ plùs vel minùs labefactabuntur.

In Partiū Coalitione, quid indicetur.

LIII. Hæc ubi eveniunt, *Indicatur Partium* præter naturam *Coalitarum separatio*, & à *novâ Coalitione Præservatio*.

Connexionis solutæ morbus quis.

LIV. Non tantùm reperiuntur *Partes* similis *substantiæ* Continuæ, verùm *diversæ*, simul Connexæ: quæ si ab invicem *Disjungantur*, læditurque ac solvatur ipsarum naturalis Connexio, læditurque inde ipsarum Actio, dicuntur ipsæ *Morbum* pati, & quidem *Connexionis solutæ*, quem 5. loco recensuimus inter Morbos Qualitatum Sensilium Communium.

Musculos Ossibus per Tendines & Cerebro per Nervos connecti.

LV. Sic *Musculi Connectuntur Ossibus per Tendines*, aut Ligamenta, quin *Cerebro per Nervos*: Quòd si aut *Tendines*, aut *Nervi* dissecentur, atque sic Musculorum cum Ossibus aut Cerebro Connexio dissolvatur, Læditur Ipsorum Actio, Motus Partium.

Soluta Partium Connexio quid indicet.

LVI. Quoties autem *Soluta* est qualiscunque *Partis* alicujus cum aliâ *Connexio*, toties *Indicatur ejusdem restitutio*, dummodò ea fieri queat, quod non semper potest fieri.

Morbi in Loco, vel Situ mutato qui nam.

LVII. Sextò, Notavimus Partium Consistentium *Morbos in loco* vel situ mutato, quando inde Actio læditur.

LVIII. Sic Abdomen Locus est Ventriculi, Intestinorum, Epatis, Lienis, Renum, Pancreatis, &c. Quæ partes si alibi reperiantur, in Thorace puta, lædent dubio procul aliquam Functionem aut propriam, aut alienam, Pulmonis puta, vel Cordis: & dicentur laborare Morbo in Loco Mutato.

LIX. Huc referendæ variæ species Herniæ, Vmbilicalis, Inguinalis, & Scroti; Intestinorum, Vteri, &c. secundùm locum, in quo fit, & partem cui ea contingit.

Situm Appositionem partium spectare.

LX. *Situs* spectare videtur *Appositionem* duarum pluriumve *partium* certam, ad Functionem aliquam obeundam: talis est Ossium in Articulationibus.

Qui mutatus Functionē lædit.

LXI. Quòd si hunc suum *situm naturalem mutent* istæ *Partes*, mox ipsa *læditur Functio*.

Luxatio quid.

LXII. Iste *situs Ossium mutatus* vocatur vel *Luxatio*, vel Subluxatio, prout vitium fuerit gravius vel leviùs.

Morbus in loco & situ quid indicet.

LXIII. *Morbus* uterque in *Loco*, & *Situ* Partium Mutato, *Indicat* Partium *restitutionem* in Locum, vel Situm naturalem.

Soliditas & Fistulositates mutatæ.

LXIV. Inter Morbos Partium Continentium secundum Qualitates Sensiles Communes posuimus septimò eos, qui in *Soliditate*, aut *Fistulositate Mutatâ* reperiuntur.

Soliditas quænam hic intelligenda.

LXV. *Soliditas Partium Consistentium* intelligenda, quantùm ea Sensibus ac Visu saltem judicari potest. Sic Cutis, quamvis Poris censeatur prædita, Solida tamen vocatur, quia nullos manifestos habet Meatus & Canales; quòd si præter naturam in eâ aut per eam *Fistulæ* excitentur, aut *Sinuosa Vlcera*, eademve *Perforetur Instrumento acuto*, *Ipsius soliditas læditur*, hinc & una, pluresve ipsius Functiones, Nutritio puta, sensusque Tactûs & Caloris vitiantur.

Quando Soliditas læditur. Intestina Abdominis Musculi, & Peritonæum à Vermibus perterebrantur.

LXVI. Sic à Vermibus perterebrantur nonnunquam *Intestina*, hinc & *Abdominis Musculi*, cum subjecto *Peritonæo*, ac supertensâ *Cute*.

Soliditas læsa quid indicet.

LXVII. Hæc Partium Consistentium omnium *Soliditas læsa Indicat sui restitutionem* in integrum, sive *Consolidationem*, modis & mediis variis absolvendam; tum pro Partis Affectæ, tum pro Causæ Efficientis, & Afficientis, tum pro Modi Efficiendi & Afficiendi diversitate.

Fistulositatis Vitia varia.

LXVIII. *Fistulositatis* vitia sunt varia, tum præsertim, quando illa *in totum tollitur*, *aut ex parte*; tum etiam, quando illa *plus vel minùs augetur & ampliatur*.

Quâ ratione ea tollatur in totum.

LXIX. *Tollitur in totum Fistulositas Vasorum*, in eorum *Clausurâ* per *Obstructionem*, *Constipationem*, *Compressionem* extremam, & *Coalescentiam*.

Et quâ ratione ex parte.

LXX. *Tollitur* ipsa *ex parte* in Vasorum *Angustiâ*, sed non extremâ.

Subsidentia quid.

LXXI. Huc refertur vulgò *Subsidentia*, quæ tamen, si aliquando habeat locum, pro verâ Angustiâ noxiâ & Actionem lædente haberi nequit; postquam illa *consequitur Contenti absentiam*, effusionemve; quo denuò accedente mox tollitur eadem, nulloque alio indiget auxilio, aut remedio.

Obstructio unde.

LXXII. In *Obstructione* Canalis fistulositas occluditur à Re ipsi inhærente, atque Contenti Motum tollente.

Constipatio unde.

LXXIII. In *Constipatione* Canalis ejusdem Fistulositas occluditur à Re ipsi adhærente aut inexistente; sive sit Caro in eâ excrescens, sive Tumor in ejus Tunicis ortus.

Compressio unde.

LXXIV. In *Compressione* Canalis ejusdem Fistulositas clauditur à re externâ ipsam angente, sive illa Vinculum sit, aut Tumor vicinus.

Coalescentia unde.

LXXV. In *Coalescentiâ* concrescunt latera sive parietes Canalis, & quidem post præcedentem ipsorum excoriationem aut exulcerationem.

Ex parte angustia unde.

LXXVI. Ex *parte* Canalium Meatus *angustantur* tum à re Ipsis *inexistente*, Ipsisque *adglutinatâ*, tum à re ipsis *accretâ*, tum à *Vinculis*, aut *Tumore vicino*, tum à *partiali parietum Coalitu*; unde non planè, ast quodammodo via & transitus impeditur.

Quomodo Canales ampliantur.

LXXVII. *Læditur* quoque *Meatuum* & Canalium *Fistulositas*, quando ipsa non Minuitur,

tur, vel Tollitur, sed *Augetur*, *Ampliaturque*: quod fit ferè à *Contenti Copiâ*, vel *Rarefactione*, vel *Collectione*: unde Distenduntur, Explicanturque nimiùm Canales, quin Rumpuntur etiam aliquando: sicque Ipsorum læditur Actio, vel Vsus.

Fistulositas Ampliata quid indicet. LXXXVIII. Quemadmodum verò Canalium, Ductuum, Meatuum, Uasorumve *Fistulositas* ex parte; aut in totum sublata Indicat sui Referationem, Apertionemque: Ita eadem nimiùm *ampliata Indicat* sui *Angustationem*.

Diversis remediis pro Causarum & Partium diversitate utendum. LXXIX. Pro diversitate autem *Causarum* Efficientium, & *Partium* Affectarum *diversis utendum Remediis*.

LXXX. Alia siquidem Curandi ratio, alia Remedia conveniunt, debenturque Obstructioni, alia Constipationi, alia Coalescentiæ, alia Compressioni, alia Pituitæ, alia Sanguini obstruenti, & sic porrò.

Motus duplici- ter in Partibus Consistentibus considera- ratur. LXXXI. Inter Qualitates sensiles Communes in Consistentibus Partibus Morbos Constituentes mentionem fecimus octavò *Motus*, qui considerandus in Ipsis non tantùm tanquam *Actio Animalis*, sed etiam tanquam ejusdem *Animalis Motûs Causa*. Quòd quia videbitur multis novum & mirum, id accuratiùs explicandum.

In quo Consistit Motus Animalis. & in quo non. LXXXII. Hoc ut fiat manifestum. *Animalis Motus consistit in Membri alicujus* Manûs puta, Brachij, Pedis, Cruris, Oculi, Capitisve *Flexione*, *Extensione*, *Transpositione*, *Contorsione*, *Agitatione*, ac sic porrò: non item in *Solâ Musculi Contractione*, & Abbreviatione, aut *Ossium* solorum *Inflexione*, aut *Extensione*, *Partiumve* ad se Invicem *Attractione*, aut ab invicem *Abstractione*, quamvis hæ particulares partium quarundam Motiones concurrant simul ad Motum Animalem absolvendum.

Vt Corpus movetur quænam concurrant. Quomodo Motus læ- datur. Partium singularum Motus læsus est Morbus Et totius Membri motus læsus Symptoma. Quod exemplo declaratur. LXXXIII. Vt ergò tota illa vel Vniversi corporis, vel Quorundam Artuum, Organorumve Machina Motu Animali cieatur, concurrant necesse est *singularum partium minorum Motiones singulares*, quibus sigillatim, vel simul læsis læditur Membri primarij *Motus*: adeò ut *partium singularum* ad Membrum aliquod Movendum concurrentium *Motus læsi* videantur posse *haberi pro Morbo*; sicut *totius Membri Motus læsus pro ipso Symptomate*, *sive Functione læsâ*: postquam uniuscujusque Particulæ Motus læsus lædit totius Membri Motum.

LXXXIV. Res hæc fiat exemplo manifestior. Ut *manu*, tanquam Organo, *aliquid apprehendam*, & fortiter teneam, quin & manu apprehensum *agitem aut vibrem*, *plurimæ partes* simul debent *moveri*, adeóque esse mobiles. Et 1. quidem Pollex, ac singuli Digiti, qui omnes moveri debent seorsim, secundùm suos & Musculos, & Articulos; qui itidem moveri debent, ac proinde esse mobiles. Vt autem manu sic prehensum agitetur, opus est ut Brachium ipsum, quin aliquando Cubitus quoque, atque Radius similiter moveantur, sintque Mobilia. Ad singulorum autem Motum Concurrunt non tantùm Cubitus, & Radius, atque Brachij Os, verùm Scapula quoque, Clavicula, ipsæque adeò Costæ: atque admodum multi Ossa hæc variè moventes Musculi.

Quidin hoc exemplo habendum pro Motu, ac Functione Animali. LXXXV. In hâc verò Actione, Chirothecæ puta vel solâ Apprehensione, vel Concurrente simul ejusdem Agitatione ac Vibratione, *Totus ille Concursus Partium illarum Variarum*, Ossium imprimis & Musculorum (nam & Cutis, & Membranæ, & Nervi, & aliæ forsan adhuc Partes simul veniunt spectandæ) *Motarum habendus pro Animali Motu & Functione Animali*; quamvis Partium earundem sigillatim Considerarum Motus, quoties *impeditus est aut læsus*, videatur pro *Morbo* habendus: quatenus propter uniuscujusque Immobilitatem, Motumve quovis modo læsum læditur mox totus ille Membri Integri, & Brachij universi, adeóque Manûs quoque Motus.

Et quid læsum pro morbo habendum.

Motus hic Variis modis læditur. Vnde Varia Totius Membri Motus Symptomata. & varij singularum Partium Motibus Morbi. Qui quid indicent. LXXXVI. Hic Partium Minorum, & ad Membri magis Compositi Motum Concurrentium *Motus læditur modis variis*, tum quando subinde *impeditur*, & *difficiliùs* procedit, tum quando *minor vel imbecillior* existit, tum quando *in totum tollitur & cessat*, tum quando *maior vel coactus contingit*: adeò ut quemadmodùm *Motus Animalis Membri totius* variis modis læsus constituit *Varias Symptomatum Species*, ita *Motus Partium singularum* Membrum idem constituentium & ad ejusdem Motum concurrentium constituat *varias Morborum Species*.

LXXXVII. *Motus* autem *Partium singularum variè læsus Indicat sui restitutionem*; quò restitui quoque possit in integrum totius Membri Motus.

Consistentia partium quænam. LXXXVIII. Tandem nonò Inter Qualitates Partium Consistentium Sensiles Communes consideravimus earundem *Consistentiam*, unde illæ *propriis Continentur terminis*, non item, sicut Fluidæ, alienis.

Si mutetur Functio læditur. LXXXIX. Hæc Consistentia *si mutetur*, & desinant esse tales, fiantque Fluidæ, Ipsarum *Functio* vel Vsus proculdubio læditur.

Differentia inter Actionem, & Vsum. XC. Vbi notandum, in respectu ad Morbum pro eodem habendum Partis cujusvis Vsum deficientem vel Actionem læsam: quamvis *Actio plùs in se contineat*, quàm *Vsus partis*: qui videtur pars esse Actionis aut concurrere ad Actionem. Sic Actio est integri Organi, Usus autem singularum partium ad Organi, quà talis, constitutionem concurrentium, Adeò ut sæpè ad Functionem unam absolvendam concurrant plurium Partium Vsus.

Quæ exemplo Usus declaratur. XCI. Exempli gratiâ Visio, est Functio: cujus Organum est Oculus, adeò ut Oculi Actio, sit Visio: ad quam ritè absolvendam concurrunt plurium Partium Oculum constituentium Vsus. Tunicæ scilicet corneæ Humorumque trium, Aquei, Crystallini, & Vitrei; Transmissio & infractio specierum; Tunicæ Retiformis Exceptio specierum; Tunicæ Vveæ Exclusio magni luminis; & sic porrò.

Quandò Partes Consistentes amittunt Consistentiam læditur Functio. XCII. Vt autem ad propositum nostrum revertamur, Quoties *partes Consistentes* suam *amittunt Consistentiam*, fiuntque Fluidæ, toties earundem Usus vel Functio qualiscunque *læditur*.

Quando fiant Fluidæ Et quid tum indicent. XCIII. Fiunt autem illæ *Fluidæ*, quando exempli gratiâ Carnes, Viscera, &c. *in Pus abeunt* in Vlceribus, *aut in Saniem*.

XCIV. Quoties autem id contingit, toties In-

Indicant quidem *sui Restitutionem* in integrum: quod, quantùm ego saltem novi, quoniam obtineri nequit, hactenus Indicabunt *Partium reliquarum Conservationem in statu integro, ac proinde Præservationem* à simili malo.

X C V. Hoc si quis malit ad *Indicationem Præservatoriã*, adeóque *Causam Antecedentem* referre; cum illo non pugnabo: cùm reverà Præservandæ sint Partes adhuc integræ à sui Corruptione instante, imò fiente.

X C V I. Atque sic videor mihi percurrisse Indicationes à Morbis tam Partium Contentarum ac Fluidarum, quàm Continentium & Consistentium petendas. Antequàm verò ad Indicationes à Causis Antecedentibus, ac Symptomatibus prodeuntes pergam, aliquid saltem dicendum de Indicationibus ab Animæ Morbis petendis, postquam docuimus non semel dari quoque Animæ Morbos.

CAPUT XIV.

De Animæ Morbis, eorundemque Indicationibus Curatoriis.

Quare agendum de Animæ Morbis.

I. DE Animæ Morbis, Eorundemque Indicationibus existimamus vel idcircò dicendum magis in nostrâ Medendi methodo, quòd de illis pauci aliquid docuerunt, pauci illos agnoverunt, pauciores in praxi eorum mentionem ex professo fecerunt.

Quid sint Animæ Morbi: Illos in Qualitatibus Sensilibus constitui non posse.

II. Sunt autem *Animæ Morbi Dispositiones vitiosæ Animæ, propter quas læduntur Functiones* aliquæ, ac imprimis, ad quas necessariò concurrit Anima rationalis, qualis Humana.

III. Quoniam verò Anima Externis Sensibus non percipitur facilè, inde patet, in eâdem Qualitates Sensiles, tum proprias, tum communes non offendi; nec proinde *Animæ Morbos in illis constitui* posse; sicut ipsos in corpore constituimus ac demonstravimus.

A malâ Animæ Constitutione lædi Functiones.

IV. Verùm, quoniam concurrit tamen Anima ad Functiones varias, idcircò Animales dictas, perficiendas, & ita quidem concurrit, ut ejus culpâ eadem observentur sæpiùs lædi & perperam peragi, quamvis benè constitutum sit Corpus, tam Continens, quàm Contentum; nemo non videt *aliquid* desiderari *in eâdem Animâ*, secundùm quod concurrat ipsa ad Functiones Animales absolvendas, *quo malè constituto eadem quoque quovis modo lædantur.*

Ad quas Functiones concurrat Anima Sensus cognitioni, Motus Fruitioni & fugæ inservire.

V. *Functiones*, ad quas peragendas concurrit necessariò Mens, sive Anima humana, sunt quadruplices, 1. *Sensus externi*; 2. *Sensus Interni*; 3. *Animi Motus*; 4. *Corporis Motus, Animalis*, sive *Voluntarius* dictus.

VI. Sensus utrique inserviunt Rerum quarumvis Cognitioni, Motus autem earundem Fruitioni, aut Fugæ.

Quæ non peragentur absque Animâ Sanâ.

VII. Hæ Functiones omnes ac singulæ *non peragentur ritè*, nisi *Anima* sit bene Constituta, hoc est *Sana.*

Quando Mens est Sana, quando Ægra.

VIII. Sana erit Mens 1. quando *Attenta* est ad suas Functiones: uti contrà Ægra, quando *Supina*, & minùs rebus agendis Attenta, vel aliò *Abstracta*, ideóque ipsis minimè Attenta; potest enim plùs, vel minùs deficere in suâ Attentione.

IX. Sana censenda Mens 2. quando in rerum cognitione comparanda ipsa est *Accurata*, hoc est, omnes, ac singulas Objectorum circumstantias & minutias observans; uti contrà Ægra, quando eadem *Oscitans* est: ac negligit Objectorum suorum Circumstantias omnes observare atque notare: unde plena cognitio haberi nequit, sed imperfecta tantùm.

X. Sana quoque habenda Mens 3. quando *Distinctè* omnia *concipit, explicatque*, uti contrà Ægra, quando *Confusè* id agit. Ubi rerum Ordo, Situs, Locus, & similia spectantur, quæ tum in rebus diversis; tum in rerum earundem partibus diversis considerantur.

XI. Sana quoque dicenda Mens 4. quando *Libera* est, unique Veritati addicta; sicut Ægra, quando Præjudiciis est *Praeoccupata*; nec tam quærit veritatem, quàm ut Opinio, vel Fictio sua vel aliena habeatur pro verâ.

XII. Sana etiam credenda Mens 5. quando *Tranquilla* est, *Animoque pacato*; sicut contrà Ægra, quando *Animi Affectibus* est *Agitata & Turbata.*

XIII. Plures Animæ Dispositiones tum bonas, tum malas, propter quas ritè, aut perperam peraguntur Functiones ab ipsâ ex parte saltem pendentes, adeòque pro Sanitate, Morbisve habendãs studiò nunc prætereo, ne sim multis forsan tædio, cùm ex ungue Leonem, hoc est, ex his paucis ritè examinatis plures aliæ facilè possint capi.

Anima Supina quid indicet.

XIV. Quoties proinde *Anima* in Opere suo est *Supina*, minúsque Attenta, toties *indicat* Ipsa *sui Excitationem ad Attentionem maiorem.*

Abstracta quid indicet.

XV. Quoties eadem *aliò est Abstracta*, & nil minùs quàm rebus agendis Attenta, toties avocanda est à rerum alienarum meditatione, ac *revocanda* potenter *ad agendarum considerationem.*

Oscitans quid indicet.

XVI. Sic quoties *Oscitans* est Mens, ac negligens accuratum circumstantiarum omnium ac singularum examen, toties *excitanda* est, *urgendaque ad illud exactè instituendum.*

Confusa quid indicet.

XVII. Quoties *Confusè* tantùm omnia objecta concipit, exprimitve, toties *urgenda* est *ad* eadem *distinctè concipienda*, secundùm Ordinem, ac Locum vel Situm Objectorum Diversorum aut Partium ejusdem Objecti Diversarum.

Præjudiciis præoccupata quid indicet.

XVIII. Quoties Præjudiciis excæcata est ac *Praeoccupata Mens*, atque falsis Commentis, quàm Veritati magis addicta, toties in Libertatem ac *Veritatis amorem asserenda* est.

Affectibus agitata quid indicet.

XIX. Quoties *Animi Affectibus* qualibuscunque *Agitata, Turbata, Perturbataque* est Mens, ideóque ad ritè ratiocinandum, aliaque peragenda inepta; toties *ad Quietem*, Tranquillitatemque *reducenda* est, pacandaque.

XX. Hæc omnia & similia plura quî obtineri queant, dicemus forsan in sequentibus: Hæc paucis nunc delibasse sufficiat, & in re nondum tritâ viam aliquam monstrasse.

CAPUT

Caput XV.

De Indicatione Præservatoriâ.

I. Postquam Indicationem Curatoriam & à Morbo tum Corporis utriusque, tum Animæ petitam, petendamve absolvimus, proximum est, ut ad Indicationem Præservatoriam, & ab Antecedente Causâ petendam pergamus.

Causa Morbi Antecedens quænam

II. Diximus autem illam esse *Antecedentem Causam*, quæ *in Homine existens apta est nata Functionem aliquam lædere, nondum tamen ipsam lædit, donec aliunde excitetur, irritetur, atque à Potentiâ in Actum deducatur.*

Quotuplex sit 1. Sanguis in Corpore abundans. 2. Humor quivis alius abundans.

III. Tales *Causæ Antecedentes* sunt 1. *Sanguis in Corpore abundans*, & noxam non producens quidem, sed minans.

IV. Secundò, *Humor* quivis alius, *Bilis, Pituita, Succus Pancreaticus, Saliva, Lympha, Semen, Lac*, & forsan *Spiritus Animales* quoque, quoties *multum Abundant*, nec tamen Functionem aliquam lædunt; lædere tamen possunt, ubi Causa externa, tum fortuita, tum in Rebus non-naturalibus reperta istas Internas Causas Commovet, Excitat, & ita Conturbat, ut noxam homini afferant, Functionemque aliquam lædant.

3. Aliqua Partium Infirmitas.

V. Tertiò *Aliqua in Partibus Consistentibus producta vel relicta infirmitas*, nullam Functionem tamen lædens, nisi accedente Causâ externâ, & imprimis Aëris Conturbatione, Frigore, aut Æstu, &c.

Aëris Æstus quorum possit esse causa in Sanguine.

VI. Exempli gratiâ. Quoties *in Aëre augetur Æstus*, toties similis quoque augetur in Corpore æstus, unde *Sanguis* necessariò in Corde rarefiet solito magis, Locusque ipsi continendo requiritur in Vasis, & Venis prælertim major; qui quoniam denegatur ipsi ratione suæ abundantiæ, propter quam plena sunt jam ipso Vasa, impeditur Sanguinis Motus, mox & *Rarefactio*, unde in *Suffocationis, Extinctionisque periculum Conjicitur Ignis Cordis Vitalis*, quam sequitur Hominis *Mors & Interitus.*

Ut & in Bile.

VII. Sic *Bilis abundantior* in suo Folliculo, (ibi namque colligitur tantùm) facilè ab eodem *Aëre æstuante, Corporis Motu violentiore*, ac similibus attenuatur, agitatur & ad copiosiorem sui effluxum irritatur, unde non tantùm in tenui Intestino excitatur *Effervescentia vitiosa*, quin sæpè *Vomitus, Alvive Fluxus*, ipsaque adeò *Cholera morbus*, &c. Sed in Corde quoque *Febris Continua*, & similia mala plura: quæ non fuissent metuenda, si paucior fuisset in suâ Vesiculâ Bilis.

Ac etiam in Pituitâ.

VIII. Sic *Pituita* in tenui Intestino Cumulata & Aucta, nullam tamen noxam producens, aut Functionem lædens, ab eodem *Aëris æstu, Corporisve Motu* attenuata, & soluta, hinc ad Sanguinem translata, quin unà cùm ipso quaquaversum propulsa mox à superveniente *Aëre frigido*, aut *Vento, Pluviâ*, vel re simili denuò *in Vasis Coagulata Obstructionem excitat*, hinc *Sanguinis Subsistentiam, Vasorum Distentionem* & tandem *Ruptionem, Sanguinis Effusionem, Inflammationem, Suppurationem*, & sic porrò.

Similiter in Lacte.

IX. Sic *Lac in Mammis abundans*, & nullam noxam Mulieri afferens, dummodò in tempore exsugatur, si diutiùs hæreat in mammis, *Spontè Concrescere solet*, atque *Inflammationem pati.*

Sic & in Spiritibus Animalibus.

X. Sic videntur *Animales Spiritus abundantiores* ad *Solis æstum* posse ita affici, ut cùm priùs nil mali paterentur homines, tùnc *Vertiginem*, aliaque incommoda perpetiantur.

Consistentes Partes frigore correptæ quænam incommoda patiantur.

XI. Sic quoad *Consistentes Partes*, qui sæpiùs & diutiùs *steterunt in Aquâ frigidâ*, vel *sine calceis ambularunt in pavimento lapideo, & imprimis cæruleo*, hisce in locis familiari, quamvis nullum inde tum patiantur detrimentum notabile, ubi postmodùm *Intermittentibus Febribus corripiuntur, Dolores* solent solitò *graviores, atrocioresque in iisdem pati pedibus.* Introducta igitur est ab illo frigore externo Aquæ aut Pavimenti Constitutio talis in pedibus, quæ quamvis tunc nullam Functionem lædat tamen ad intermittentium Febrium accessum in actum deducta, Dolores ibi pariat & ferat notabiles & graves.

Causæ Morbi Antecedes quid indices.

XII. Talis autem *Antecedens causa*, in Hominis Corpore præexistens, ac facilè in Continentem abiens, *Indicat sui Emendationem*, atque sic Hominis *à futuro* aliàs *Morbo Præservationem*, unde meritò *Indicatio* illa dicta est *Præservatoria.*

Indicatio Præservatoria unde dicta.

XIII. *Præservamus* autem *à Re* non actu ac nunc nocente, ast posteà *nocitura*: *deducenda* proinde *Indicatio Præservatoria à Re* nondum Actionem ullam in Homine lædente, verùm aptâ, ut illam lædat, ubi eadem à Potentiâ deducitur in Actum.

A quibus præservemus Unde deducenda Indicatio Præservatoria

XIV. Quoniam igitur metus est ne in Actum deducatur, & actu lædat Functionem unam vel plures, *Prudentis Medici erit* Consilia salutaria istis Hominibus communicare, quo in tempore *imminentia, minantia* saltem *mala prævenient*, sicque *ab Ægritudine se præservent.*

Prudentis Medici officium.

XV. Ista verò *Emendatio Causæ Antecedentis* pro cujusque Diversitate erit.

Emendatio Causæ Antecedentis Varia.

XVI. *Sanguis*, exempli gratiâ, in Corpore *abundans*, redundansque *Minuendus*, & ad quantitatem mediocrem reducendus, quocunque tandem id fiat modo, sive per Ipsius Detractionem è venâ sectâ & apertâ; sive per Mediam aliquamdiu continuatam, utut Detractione minùs tutam.

Sanguis abundans minuendus duobus modis

XVII. Hoc autem citiùs faciendum quando in Aëre incipit Æstus, idem instat, *tempore* puta *verno* ad Æstatem inclinante, *Mense* scilicet *Maio*, quo plerique solent Præservationis Causâ sanguinem abundantem per venam sectam mittere ac minuere, aliaque modò dicenda exequi.

Et tempore verno.

XVIII. Nam si *Bilis* quoque tunc præsertim *abundet in Corpore*, cùm metus sit, ne superveniente Solis æstu in actum deducatur Bilis Effusio nimia è suo Folliculo, hinc & Affectus plures modò recitati excitentur, à Prudente Medico *Minuetur Bilis*, & imprimis *per Alvum*, tanquam viam consuetam modumque magis facilem: *non item per Vomitum*, nisi in assuetis atque *facilè Vomentibus*, in quibus etiam Vomitus excitatur plerumque ab ipsis *Catharticis*; quibus & tunc quoque *tutius utimur, quàm Vomitoriis*; postquam Humoribus Biliosis sponte sursùm vergentibus, etiam à blandis Catharticis sequitur Vomitus blandior, qui sæpè observatur vehementior

Bilis abundans minuenda. Per Alvum. Non per Vomitum nisi in facilè Vomentibus. In his Catharticis tutius utimur, quàm Vomitoriis.

tior ac violentior assumptis Vomitoriis: quæ majorem Corpori vim inferunt, ipsumque graviùs agitant, secùs atque Cathartica, quæ longè blandiùs vim suam exercent. Vnde aliquando vomitoria, junguntur Catharticis.

Bilis omnium Humorum facillimè educitur. Pituita verò & Succus Pancreaticus segniùs.

XIX. Nullus autem Humor est in Homine, qui *faciliùs educitur per Vomitum*, ac *secessum quàm Bilis*, cùm sit omnium maximè Mobilis & Volatilis: cæteri verò, Pituita, & Humor Melancholicus, sive Pancreaticus, minùs Mobiles, & magis Fixi, adeóque Intestinis, aliisque Partibus tenacitate suâ vel aciditate arctiùs adhærentes, ac segniùs cedentes, atque educi apti.

Pituita abundans quid indicet.

XX. *Pituita* in corpore *abundantior*, necdum tamen Functionem ullam lædens, *Indicat* sui *Diminutionem*, quo præveniatur Malum aliàs facilè futurum, Præserveturque homo ab ipso.

Eductio- ne mi- nuenda & qui- dem per Alvum.

XXI. Quod de Bile dictum, magis adhuc dicendum de Pituitâ, *Ipsam Eductione Minuendam*, sed itidem *deorsum per Alvum*, neutiquam sursum per Vomitum; cùm ad Motum segnior sit Bile, ideòque difficiliùs expelli queat sursum; nisi in facillimè Vomentibus.

Succus Pancreaticus abundans quid indicet. Educendus per Alvum Priùs tamē præparādus. Et quomodo.

XXII. *Succus Pancreaticus* in Corpore *Abundantior, Indicat* itidem sui *Diminutionem*, & quidem per Alvum: ubi ampliùs notandum, cùm sit is naturâ suâ subacidus, Bonum esse, si priùs tantillùm ad Eductionem faciliorem præparetur, ipsius Aciditatem ampliùs Temperando, & quodammodò concentrando, quod felicissimè fit per Salia Volatilia, usurpatis postmodùm Hydragogis, cùm per se sit Humor satis tenuis, limpidus & subacidus, adeóque ad seri Consistentiam proximè accedens: quamvis præter naturam fiat subinde Glutinosus, ad Pituitæ naturam tunc magis degenerans.

Ejus Cōstitutio naturalis & præter-naturalis, Lymphā indicare sui Diminutionem. Per Alvum, Vrinas, & Sudorem

XXIII. Hæc omnia imprimis vera sunt de *Lymphâ*, quæ in Corpore *Abundantior* videtur mihi augere Sanguinis serum, atque *Indicare* similiter *sui Diminutionem*, tum per *Alvum*, tum per *Vrinas*, tum per *Sudores*: omnibus namque hisce viis Educitur & Minuitur feliciſſimè, & facillimè.

Seminis Abundantia indicat Diminutionem. Diversam in Vegetis, quā Frigidioribus. Veneris Vsum facere ad Seminis generationem

XXIV. *Seminis Abundantia* Indicat sui *Diminutionem* modo legitimo, ne nimirum cumulatum corrumpatur & graves noxas homini afferat: quod præsertim locum habet in Personis Vegetis, ac Venereis: Cæteri frigidiores lentè possunt festinare; nec facilè noxam magnam metuent sibi à semine; quod nisi usu legitimo effundatur in talibus, minùs quoque producetur, cùm præter constitutionem masculam& vegetam, non parum ad *Seminis generationem* faciat *Veneris Vsus*, seminisque Effusio, sed moderata, & cujusque robori accommodata.

Lactis Abundantia indicat sui diminutionem, & quidē Suctu.

XXV. *Lactis Abundantia* plures noxas minans, & *sui Diminutionem Indicans*, nunquam Minuitur feliciùs, & aptiùs, quàm Infantium aliorumve suctu; cujus loco ipsæ fœminæ possunt sibi per vasa vitrea papillas excipientia & claudentia exsugere Lac.

XXVI. *Spiritus Animales* in Homine *Abundantiores*, sicut *Indicant sui Diminutionem*, ita nullo modo Minuuntur aptiùs & utiliùs quàm multâ & profundâ & *Seriâ Meditatione*, quâ copiosi exhauriuntur Spiritus, & longè plures, quàm ullo vehemente Corporis *Exercitio*.

Spiritus

XXVII. Quoties metus est, ne *Pars* aliqua propter Aëris, Pluviæ, Ventorum, Aquarum, Pavimentorum, similiumve Rerum injuriam Constitutionem talem nacta sit, propter quam, licèt nulla notetur adhuc Actio læsa, Dolores solito graviores patiatur à Febre quâcunque, aliâve Causâ Externâ, aut idem jam contigit; danda est opera, ut in tempore Constitutio illa per Contrariam rem Mutetur ac Corrigatur. Id enim ab Ipsâ *Indicatur*, ut illud *Caveatur* quod imprimis habet locum in *præveniendâ Arthritide*.

Animales abundantes indicant sui diminutionem, quæ fit Meditatione & Exercitio. Pars malè constituta quid indicet. Arthritis quomodo præveniatur.

CAPUT XVI.

De Indicatione Vrgente, quibusdam Mitigatoriâ dictâ.

I. POstquam de Curatoriâ, quæ à Morbo, ac de Præservatoriâ *Indicatione*, quæ à Causâ Antecedente solet peti, egimus; proximum est, ut nunc de Vrgente, quàm Mitigatoriam vocarunt alij, agamus, quam à Symptomatibus Vrgentibus deducendam docent.

A quibus Symptomatibus petendæ sint Indicationes Mitigatoriæ.

II. Notandum autem sublatis Morbis sponte cessare aut cedere Symptomata: unde facilè patet non à quibusvis, ac levioribus, sed gravioribus duntaxat, & ideò *urgentibus Symptomatis* peti *Indicationes*, quibus in specie facienda Medicina.

Quatenus urgeant Symptomata.

III. Hactenus autem *Vrgent* illa *Symptomata*, quatenus *Vires Ægrorum valdè dejiciunt*, sive sint Animales Vires, sive Vitales; *quibus prostratis* ac pereuntibus *frustrà quæritur*, applicaturque *remedium* Morbis, unde non tarò *pereunt Ægri priùs, quàm Morbi tollantur*.

Prostratis Viribus frustra quæritur Remedium. Vires conservandæ, neglectis ad tēpus Morbis primariis.

IV. Ne proinde prosternantur nimiùm Vires, succurrendum illis *Symptomatibus Vires valde dejicientibus*, etiam *neglectis* nonnunquam ad tempus *Morbis primariis*; donec restitutis, vel saltem roboratis aliquantùm Viribus liceat Morbo primario mederi, atque tunc ipsum curare.

V. Dixi illa duntaxat Symptomata urgere, quæ *vires* valdè dejiciunt, aut *Vitales*, aut *Animales*.

Vires Vitales & Animales. Vitales à quibus constituantur.

VI. *Vires Vitales* Constituunt 1. *Sanguis*. 2. *Humores* omnes ad Sanguinis Constitutionem Concurrentes, *Bilis*, *Lympha*, (ad quam refero *Humorem Triumviralem*, utut displiceat rerum Anatomicarum & Chymicarum imperitis hoc nomen) atque *Chylus*.

Animales à quibus.

VII. *Vires* verò *Animales* constituunt *Spiritus Animales*.

Quando Vires pereunt.

XIII. Quoties autem *horum Vnus* vel *Plures pereunt*, toties *Vires alterutræ*: aut utræque simul *pereunt*.

Quando pereat Sanguis

IX. *Sanguis perit* propter *Hæmorrhagiam* qualemcumque, Sponte, Arte, aut Fortuito contingentem.

Quando Bilis.

X. *Bilis perit* ejus *Effusione* tam Sursùm, quam Deorsum.

Quando Lympha

XI. *Lympha perire* potest tam *Vomitu*, & *secessu*, quàm *sudore* ac per *Vrinas*, & forsan quoque *Salivatione*.

Quando Humor Triumviralis

XII. *Humor Triumviralis* potest imprimis *perire Vomitu* ac *secessu*.

Chyli Defectus Vnde.

XIII. *Chyli defectus* est ob *Inediam* vel *Alimentorum Excretionem sursùm*, vel *deorsùm*, ut & *Fluxum Cœliacum utrumque*, tam *Ictericium*, quàm *Chylosum*.

XIV.

Quot modis pereant Spiritus Animales.

XIV. *Spiritus Animales pereunt* 1. *Vigiliis perseverantibus.* 2. *Doloribus atrocibus.* 3. *Inquietudine atque Agitatione Corporis continuante.* 4. *Animæ vexatione qualicumque.*

Non tantùm Symptomatibus, sed eorum Causæ proximæ remedia adferri.

XV. Si quis autem ritè totum, quod nunc tractamus, negotium attentâ mente consideraverit, & quomodo in Symptomatum Urgentium medicatione procedant Medici, facilè comperiet non simpliciter & tantum illis *Symptomatibus, quà talibus, remedium ipsos afferre, verum ipsorum quoque Causæ proximæ & continenti;* quamvis illa non semper sit Morbus primarius quo tenetur Æger, pendeat licet aliquando ab illo morbo, quod exemplo fiet magis manifestũ.

Hæmorrhagia larga Febriardenti superveniens unde oriatur.

XVI. Superveniat exempli gratiâ Ægro *Febre ardente* laboranti *Hæmorrhagia*, non mediocris & critica, quæ ipsum levet, aut curet; sed Symptomatica & larga, quæ ipsum valdè debilitet, quin in Vitæ discrimen coniiciat, perseverante ipsa Febre. Tunc certè illa Hæmorrhagia ortum habebit *à Bile valde acri* Febrem ardẽtem quidem producente ac fovente; sed insuper *Sanguinem* admodum *attenuante* ac dissolvente, adeò *ut viam quærat & inveniat in Vasis ad Nares tendentibus*, ibidemque facilè patentibus; vel in *Vtero* vel in *Hæmorrhoidibus*, vel in *Renibus*, vel *alibi*:

& quomodo fiat.

unde Sanguis copiosè effluens Vires Vitales extremè debilitat & in præsens vitæ discrimen coniicit Ægrum, adeò ut nisi brevi compescatur Sanguinis effluxus, moriendum sit Ægro.

Curam requirit neglectâ tantillùm ipsa Febre.

XVII. In tali Ægro quamvis Affectus primarius sit Febris Ardens à Bile Acriore producta; producitur tamen ab eâdem quoque notata Hæmorrhagia extremè periculosa, & ad *sui medelam Medicum vocans* & urgens, licèt *neglectâ tantillùm ipsa Febre.*

Indicat sui suppressionẽ. Quæ duplici ter obtinetur.

XVIII. *Hæmorrhagia* verò illa periculosa *Indicat sui suppressionem. Suppressio* autem illa *obtinetur* partim *Coagulando Sanguinem*, ubi effluit, quo reliquo affluenti non pateat ampliùs exitus; partim *Temperando Acrimoniam Bilis* Sanguinem nimiùm attenuantis, quò minùs aptus sit ad fluxum, hinc & effluxum.

In ejus cura sanguis coagulandus & Bilis Acrior temperanda.

XIX. Causa ergo Hæmorrhagiæ est Sanguis tenuior & minus consistens; hujus Bilis Acrior: Docuimus autem in superioribus & Sanguinis Consistentiam diminutam, & Bilis Acrimoniam auctam, Morbos esse: Dum igitur ad Hæmorrhagiam curandam usurpo remedia & Sanguinem Coagulantia, & Bilem Acriorem Temperantia, reverà Morbos curo, non Symptomata; quamvis tunc non instituo Curare in specie ipsam Febrem Ardentem, Primarium Morbum, sed illi copulatum, imo ejus Causam, & majus vitæ periculum producentem. Curo igitur *Bilem Acriorem, non quà Febrem*, sed *quà Hæmorrhagiam producentem.*

Dolorem esse Febris ardentis Symptoma, & qua ratione.

XX. Sic quoad Dolorem qualemcumque Atrocem, atque Vires Animales primò, hinc & Vitales consumentem, *Dolor* quidem est *Symptoma* exempli gratiâ itidem *Ardentis Febris*, sed non Febris, quà Febris, sed *quatenus ab Humore valde Acri producta*, atque hujus quoque ratione Dolorem in variis Partibus producentis.

Dolor Capitis vehemens quid indicet.

XXI. Quatenus autem à Dolore Capitis puta vehementi Animales Spiritus exhauriuntur, ideoq; summopere debilitatur Æger, unde non rarò Delirium, hinc & Mors sequitur aliquando; ab *illo Dolore Urgente Indicatio petitur Dolorem Mitigans.*

Quomodo mitigatur.

XXII. *Mitigabitur autem Dolor Medicamentis Humorem, Halitumve Acrem, Doloris causam, lenientibus*, demulcentibus, temperantibusque.

Curato morbo à quo oritur curatur dolor.

XXIII. Humor verò, Halitusve Acer nobis habetur pro Morbo. *Curatur ergo Dolor, curato Morbo*, à quo habet ortũ: licèt non curato semper simul Morbo, vel affectu primario, Febre.

Ut & sub initium Ægris exhiberi Anodyna.

XXIV. Quisquis hæc à me dicta ritè considerarit, facilè claudet Os ineptis Medicis Me, aliosque imperite culpantibus; ac si *præter Methodi Medendi leges ac præcepta exhiberemus mox in Curæ initio Ægris Medicamenta Dolores, aliaque Symptomata Mitigantia.*

Rarissimè Ægros uno tantum laborare morbo. Unus tamen est primarius Qui curandus non neglectis reliquis.

XXV. Non considerant namque *rarò, imò rarissimè uno tantum affici Ægros affectu vel morbo*, sed plerumque multis, & quandoque multiplicibus; quamvis *unus* haberi possit *omnium primarius*, à quo denominationem habere potest Affectus sæpissimè complicatus.

Morbi secundarii cura aliquando est via ad curationẽ primarii.

XXVI. Dum ergo sæpe multis morbis ab eâdem causa pendentibus, vel multiplicibus à diversis causis ortum habentibus laborat idem Æger, bonum est ita singulos considerare, ut quamvis *Curetur primarius, non negligatur tamen in Curâ reliqui*, & imprimis quando ipsorum Curatione promovetur primarii Curatio, adeò ut non rarò *Affectus levioris Curatio sit præparatio, & via ad primarii Curationem.*

In Febre ardenti urgere sitim, Capitis dolorẽ vigilias, Delirium, inquietudinẽ, &c. Febris ardentis causa Bilis.

XXVII. Exemplo res fiet iterum manifestior. Vocetur Medicus ad *Ægrum Febre ardente laborantem*, in quo præter *Ardorem urgeat Sitis, Capitis Dolor, Vigilia, mox & Delirium, Inquietudo*, & quæ solent tunc illi observari.

XXVIII. *Febris ortum* habet à *Bile* Æstate post intensum Solis æstum acri factâ, inque Sanguinem effusa.

Quæ non potest educi ex sanguine nec ad temperiem reduci.

XXIX. Hæc *Bilis* quemadmodum *non potest mox educi è Sanguinis massâ, vel ad temperiem laudatam reduci*, verum id paulatim exspectandum beneficium: nonne utile, quin necessarium erit, quoties id potest obtineri, ut *Capitis Dolor minuatur, vel tollatur, Somnus exulans Concilietur, Delirium emendetur*, quamvis nondum possit tolli Febris?

Utile Capitis dolorem mitigari somnum conciliari, delirium emendari, &c.

XXX. Hæc autem omnia obtinebuntur *Medicamentis Acrimoniam Bilis temperantibus*, adeoque *Anodynis* maximè, & *Narcoticis*: quæ cùm *promoveant* quoque *Febris Ardentis Curationem* immeritò culpantur à rerum optimarum ignaris, & magno Ægrorum damno negliguntur ab imperitis, utut ætate suâ & multorum annorum praxi, sed infeliciter ferè institutâ, gloriantibus Medicis: hoc est, Senibus magis, quàm peritis. Peritia siquidem non tam multorum annorum serie, quàm multarum rerum usu comparatur.

Quibus id Medicamentis obtineatur. Anodynis & Narcoticis Febris ardentis curationẽ promoveri.

CAPUT XVII.

De Indicatione Vitali.

Unde petatur Indicatio vitalis.

I. Quæ vulgò vocatur *Indicatio Vitalis*, ea dicitur à *Viribus peti.*

Vires duplices.

II. *Vires*, sicut nuper dictum, observamus & agnoscimus *duplices*, *Vitales sive Naturales*, & *Animales.*

Quænã pertineãt ad Vires vitales.

III. Ad *Vitales Vires* diximus pertinere tum *Sanguinem*

Sanguinem, tum *Humores omnes ad Ipsius constitutionem occurrentes*, *Bilem*, *Lympham*, *Humorem Triumviralem*, Ipsumque adeò *Chylum*: sicut ad *Vires Animales*, *Spiritus Animales* dictos; Vitalem namque, aut Naturalem, nullum observamus, nullum proinde admittimus.

Quenam ad Animales. Quaten' in Indicatione præservatoria, & quaten' hic vires considerandæ.

IV. Ubi nuper egimus de Indicatione Urgente, harum quoque Virium utrarumque fecimus mentionem, sed quatenus tunc *prævenimus Illarum deperditionem*, *atque Jacturam*; *hic* consideramus easdem, quatenus sunt *Conservandæ & Augendæ*.

Quenam remedia ibi, & quænam hic locu habeant.

V. Ibi proposuimus *Remedia ipsarum defectûs causæ accommodata*, hic proponemus *Auxilia ipsarum reparationi materiam subministrantia*.

Quare vires in Ægris æquè ac in Sanis conservandæ.

VI. Utique cum vita nostra & ad suum esse, & ad suum bene esse à dictis utrisque pendeat Viribus, meritò sunt ipsæ in Medicinâ spectandæ, ac in *Ægris æquè atque Sanis conservandæ*.

In Sanis quorum respectu & quomodo vires conservandæ.

VII. In statu quidem Sano sunt quoque conservandæ Vires, atsita, ut & *omnium & singularum* simul habeatur *ratio*, quoniam omnes ac singulæ continuò ratione Functionum omnium consumuntur, ideoque sui Reparatione indigent continuâ, quæ fit *convenientium alimentorum*; cuivis ætati, sexui, ac Vitæ Generi accommodatorum *assumptione*.

In Ægris quomodo

VIII. In *statu autem morboso* ac præternaturali, quoniam non ex æquo consumuntur vires singulæ, verùm in quibusdam hæ, in aliis aliæ, *non possunt* ipsæ semper *solis Alimentis propriè dictis reparari*, quin opus est sæpiùs *alimentis medicamentosis vocatis*.

Effusa Bilis quodnã Alimentum requirat.

IX. Quoties namque *effusa est magnâ copiâ Bilis*, atque ipsius proinde adest in Corpore Ægri Defectus, toties tale *indicatur Alimentum*, quod in specie Bili producendæ est maximè aptum, *Aromaticum* puta, & imprimis *Amaricans*, quale plures nobis præbent Plantæ, multis etiam sanis gratæ, sive in Potu, sive in Cibo usurpentur, Absinthium puta, Abrotanum, Salvia, Majorana, Tanacetum, Ruta Hortensis, Matricaria, Betonica, Melissa, &c, ex quibus non rarò Placentæ parantur, aut Vina medicata. Quæ quoniam sunt sapore acriore, inter Condimenta ferè referuntur.

Plantæ quænam Aromaticæ & Amaricantes. Condimẽta inservire Humoribus reparandis.

X. Et certè *Condimenta* omnia, si ritè conficerentur, quemadmodum Sapore sunt valdè diversa, ità *inserviunt variis Humoribus nostris reparandis*.

Aromatica & Amaricãtia Bilem Acida verò Succũ Pancreaticũ & Lympham reparare Humorũ sapores noscendi. Alimẽta quâ ratione Medicamẽta & Venena dicantur.

XI. Nam sicut *Aromatica* omnia, & imprimis, potentiúsque *Amaricantia Bilem reparant* & augent in nobis, ita omnia *Acida*, eoq; vergentia reparant *Succum Pancreaticum & Lympham*.

XII. Unde bonum est nosse, *quales* sint etiam *ratione Saporis Humores* in corpore nostro reperti, quò queamus singulis deficientibus reparandis & augendis convenientia invenire & usurpare auxilia & alimenta, quæ ratione saporis excellentioris vocantur *Medicamentosa*, & quoniam simul alterant & mutant Corpus nostrum, si aliquantò majore sumantur quantitate, aut puriora: quæ tunc etiam haberi possunt pro *Medicamentis*, quandiu nempe mutationem afferunt nobis utilem; sicut censenda sunt *Venena*, ubi mutationem afferunt noxiam, & corpus destruunt.

Sanguis deficiens quid indicet, & quib' reparetur. Quenã alimẽta Chylum bonum suppeditent.

XIII. *Sanguis* certè si *deficiat* in *Ægris*, *indicat sui reparationem per alimenta multùm blanda*, & *Chylum similem promentia*; qualia sunt Panis triticeus ritè fermentatus, Carnes Juniorum Animalium, & parata ex ipsis Jusculа, Ova recentia, Lac dulce, Cerevisia ritè cocta & fermentata.

Bilis deficiens quid indicet, & quib' reparetur.

XIV. Ubi verò *Bilis deficit*, docuimus eam similiter *indicare sui reparationem* per *alimenta magis Aromatica & Amaricantia*: quò refero *Sal Volatilia*, quæ observavi plurimùm facere ad Bilis laudabilis generationem & augmentum.

Lympha, & Succ' Pancrea tic' quid indicent, & qui reparẽtur.

XV. Ubi *Lymphæ, Succique Pancreatici adest in Ægris defectus*, *indicatur* quoque *ipsorum reparatio, sed per Alimenta vel condimenta subacida*, Acetum, Mala Citria, Aurea, Ribesia, Berberorum fructus, & similia.

Saliva & Pituita quid indicẽt, & quid reparentur

XVI. Ubi *Salivæ, hinc & Pituita* observatur in *Ægris Defectus*, eadem *reparanda & augenda usu aucto*, *Alimentorum magis viscidiorum*, Piscium, Jusculorum ex capitibus præsertim & pedibus animalium terrenorum paratorum, Ostreorum, &c.

Humor Triumviralis ex quibus compensatur, & si deficiat quid indicet, quib' usq. reparetur.

XVII. Ubi *Humor Triumviralis* creditur deficere, cùm ex *Salivâ* sive *Pituitâ inde Ortâ*, *Bile*, *succoque Pancreatico* simul concurrentibus habet ortum, *Condimenta indicabuntur tunc magis composita & mixta*, qualia sunt Sinapi, & Raphanus Rusticanus cum aceto parata, Cappares, Genistæ, atque Sambuci flores nondum explicati, & cum aceto conditi, & similia ex Indiâ utraque ad nos deferri solita, atque ex variis plantarum aromaticarum partibus cum aceto præparata.

Plantæ aceto cõdiendæ.

XVIII. Sic possent ad illorum imitationem in hisce quoque locis plurium Plantarum radices, caules, folia, flores, semina, fructus, aceto condiri & utiliter usurpari.

Ex quib' Chylus paretur.

XIX. *Chylus* præparatur, paratur, & reparatur ex *alimentis facilis fermentationis*, & *multi succi*, de quibus jam egimus, ubi de Sanguinis defectu sumus modò loquuti.

Spiritus Animales deficientes quid indicent, & quib' reparẽtur.

XX. *Spiritus Animales* in Ægris propter Vigilias, Dolores Corporis, Animive Inquietudinem ac vexationem *Deficientes indicant* itidem sui *Reparationem*, quæ facillimè ac fœlicissimè contingit usu moderato & continuato *alimenti multùm spirituosi*, quale vinum quodvis Generosum, & imprimis ejus Spiritus rectificatus, sed minimâ quantitate sæpiùs usurpatus.

Non Cõfundẽda Humorũ desideratorũ reparatio cum eorundem Obtusiorũ Emendatione.

XXI. Atque sic paucis & in compendio dedimus illa, quæ faciunt ad Indicationem Vitalem ritè cognoscendam, & in usum revocandam. Ubi notandum non Confundendam simul *Humorum* memoratorum *Desideratorum reparationem*, quæ huc spectat, cum Eorundem *Obtusiorum ac Inertium Emendatione*, quæ ad Indicationem Curatoriam referenda: quamvis & ad hanc quoque reduci queat *Eorum Defectus*; Possunt enim Copiâ excedere, aut deficere, uti superiùs dictum.

FINIS LIBRI PRIMI.

FRANCISCI

FRANCISCI DELEBOE SYLVII
DE
METHODO MEDENDI
LIBER SECVNDVS,
QVI
De Materiâ & Formâ Remediorum tractat.

CAPVT PRIMVM.

De Materiâ & Formâ Remediorum in genere.

Primaria Methodi Pars Indicatio Curatoria.

I. QUICUNQUE attentus fuit dum de Medendi Methodo hactenus egi, in legendo, is facilè potuit observare *primariam* & amplissimam ejus partem *Indicationi Curatoriæ* deberi.

Eandem Indicationi Urgenti servire.

II. Quin *eandem Indicationi Urgenti servire* docui, quatenus ejus ope Urgentia Mitigantur; vel in totum Tolluntur Symptomata, sicque Conservatis Viribus valde pereuntibus, vita quoque Conservatur, sine quâ Curari nequit Affectus primarius.

In quâvis Indicatione Remediũ non verò Remedii Materiã & Formã indicari.

III. Quoniam verò *in quâvis Indicatione*, Auxilium quidem ac *Remedium Indicatur*, *non item Materia & Forma Remedii*: ne continuò idem diceretur, Consultum duxi, post examinatas ordine, licèt in compendio, varias Indicationum species, paucis quoque de Materiâ & Formâ Remediorum sive Indicatorum tractare.

Remedia esse Materialia & Spiritualia. Spiritualia quænam. Materialia quænam.

IV. *Remedia* verò alia sunt *Materialia* sive Corporea, alia *Spiritualia* & Discursus, sive Rationes, atque Ratiocinationes; quibus Anima, sive Mens Ægra corrigitur aut erigitur, sicut *Corporeis atque Materialibus emendatur Corpus utrumque continens, sive consistens, atque contentum sive fluidum.*

Ea esse Usitatiora.

V. Cùm Remedia Materialia sint *usitatiora*, de illis agemus priùs.

Unde petantur.

VI. *Petuntur* autem illa *Remedia* partim è *Cœlo*, partim ex *Aëre*, partim ex *Aquâ*, partim è *Terrâ*; non tanquam ex quatuor *Elementis*, verùm tanquam ex quatuor *Matricibus*, ut loqui amant plures Chymici, vel *Receptaculis*, è quibus promere solemus Remediorum variorum Materiam.

Quænã è cælo petantur.

VII. E *Cœlo* namque *Solares* saltem *Radii* ad nos pertingunt, magnam in nobis mutationem producentes: quibus etiam utimur in faciendâ Medicinâ.

Quænã ex Aëre.

VIII. Ex *Aëre* habemus *Pluviam*, *Nivem*, *Grandinem*, *Rorem*, *Ventos*, & longè plura, quibus itidem utimur non rarò in Ægrorum curatione, si non omnibus, saltem plerisque.

Quænã ex Aquis

IX. Ex *Aquis* non tantùm *Pisces* omnis generis capimus, sed *Coralia* quoque *Margaritas*, *Conchas*, &c. quibus similiter utuntur Medici in Ægrorum suorum Curatione.

Quænã in Terra & in quot Classes dividantur.

X. In *Terris* & supra *Terram* inveniuntur pleraque non tantùm Vitæ nostræ sustentandæ utilia, atque necessaria, verùm Morbis quoque Curandis Convenientia; quæ vulgò in tres solent dispesci Classes, *Animalium Vegetabilium* & *Mineralium*.

Ex iis omnibus peti Alimenta & Medicamenta.

XI. Ex hisce omnibus tum *Alimenta* petuntur & Sanguini blandiori, & cæteris Humoribus, ut & Animalibus Spiritibus à mediocritate illâ nonnihil recedentibus ac deficientibus reparandis convenientia; tum *Medicamenta* notabilibus in Corpore Mutationibus producendis apta.

XII. Quæ ad Alimenta spectant, ea ex iis, quæ nuper de Indicatione Vitali docuimus, facilè poterunt peti.

Medicamentorũ distinctio

XIII. *Medicamenta* vulgò, nec malè distinguuntur in *Alterantia*, & *Vacuantia*. Cùm etiam

quadrent iis,quæ fuprà in Morborum examine, adeoque Indicatione Curatoriâ,hinc & Præfervatoriâ,Urgenteque propofuimus.

XIV. Ubi quoniam Indicata præfertim fpectavimus, nunc ex profeffo de ipforum Materiâ & Formâ diversâ nonnulla proponemus.

Morbos ônes reda ctos esse ad Corporis quali tates sensiles.

XV. Ut autem omnia brevioribus comprehendamus, confiderandum Nos omnes *Morbos Corporis* Utriufque redegiffe *ad Ipforum Qualitates fenfiles* tam proprias, quàm communes à ftatu naturali, adeoque Mediocritate ad Hominis Sanitatem requifitâ recedentes; fecundùm quarum Mutationem, adeóque Indicationem, Indicatorum Materiam proponemus.

Qualitatum Sẽsilium Propriarum Species sex.

XVI. *Qualitatum fenfilium propriarum* pro Senfuum Externorum Senario à nobis conftituto *Sex* Conftituimus *Species*. Et 1. quidem ratione *Visûs*, *Colores*, ut & *Pelluciditatem*, & *Opacitatem*. 2. ratione *Auditus Sonos*. 3. ratione *Olfactûs*, *Odores*. 4. ratione *Guftûs*, *Sapores*. 5. ratione *Tactûs Duritiem ac Mollitiem*. 6. ratione *Sensûs Caloris*, *Calorem ac Frigus*.

Qualitatum sensilium cõmunium species decem.

XVII. *Qualitatum* verò *Senfilium Communium* prout in Partibus Confiftentibus, vel Fluidis occurrunt *fpecies* conftituimus *Decem*. Quarum 1. *Numerum* continet, in folis partibus Confiftentibus fpectabilem. 2. *Magnitudinem* in iifdem Partibus Confiftentibus, uti *Copiam* in Fluidis notabilem. 3. *Figuram* in folis Partibus Confiftentibus reperibilem. 4. *Continuitatem*, aut *Secretionem* itidem in Partibus Confiftentibus duntaxat occurrentem. 5. *Connexionem* in iifdem tantùm notabilem. 6. *Locum & fitum* Partibus utrifque competentem. 7. *Soliditatem* & *Fiftulofitatem* in Solis Partibus Confiftentibus obfervabilem. 8. *Motum* utrifque partibus contingentem. 9. *Tempus Motûs* quibufdam Partibus Fluidis peculiare. 10. *Confiftentiam* & *fluiditatem* reciprocè mutabilem.

Morborũ corporis summa genera decem. Unde Indicatio nes petuntur.

XVIII. Adeò ut ad *fedecim fumma Genera* omnes Corporis *Morbi* queant commodè revocari.

XIX. Docuimus in fuperioribus *Indicationes* in Methodo Medendi *peti* ab iis omnibus, quæ in Ægris aut *fecundùm*, *aut præter naturam* concurrunt ad Functionem quamvis efficiendam, aut lædendam, five illa Homini inexiftant, five extra eundem reperiantur.

Remediorum genera esse triplicia. Respectu fontis un de hauriantur.

XX. Ut autem Quadruplicibus Indicationibus magis fpeciatim à nobis confideratis, Vitali, Præfervatoriæ, Curatoriæ, atque Mitigatoriæ five Urgenti fatisfaciamus *triplici Remediorum genere* uti folemus, *Diætetico*, *Pharmaceutico*, & *Chirurgico*: cùm hoc ex triplici fonte hauriantur omnia noftra Remedia, quæ nuper aliter quoque confideravimus.

Et respectu modi operãdi.

XXI. Horum omnium Remediorum materiam ut faciliùs affequamur, quod nuper cœpimus dicere, nunc clariùs ac diftinctiùs proponemus: fi nimirum *Remediorum operandi modum* fpectemus in Corporeis vitiis fuperandis, *triplicia* ferè obfervabimus *Remediorum genera*: & 1. quidem *Defectum Supplentium* & Reftaurantium, Reparantiumque. 2. *Redundantiam Dementium*, quorum quædam Contenta evacuant; quædam Continentia vel Confiftentia

1. Defectum supplentia. 2 Redundantiam demẽtiũ.

dividunt ac fecant, vel rodunt & confumunt. 3. *Reliquam Mutationem multifariam Alterantium ac Corrigentium.*

3. Alterantia & corrigentia.

Caput II.

De Supplentibus defectum.

Defectũ supplentium materia.

I. Deficientia in *Ægris* quæ fupplent, tum ex *Alimentis*, & *Condimentis*, tum ex *Aëre* petuntur; adeò ut hæc fit eorum *Materia*.

Pro deficientium diversitate diversa esse remedia.

II. Pro *diverfitate* autem *Deficientium*, Sanguinis, Bilis, Salivæ atque Pituitæ, Succi Pancreatici, Lymphæ, Seminis, Lactis, Animaliumque Spirituum, ufurpanda erunt Alimenta vel Condimenta diverfa, ficut docuimus nuperrimè.

Partes cõsistentes si deficiant quænam & quo modo reparentur.

III. Ubi *Partes Continentes* ac *Confiftentes* in totum deficiunt, Dentes puta, in Junioribus quidem folent illi ut plurimùm fponte iterum excrefcere, non item in Adultis: Offa alia integra, vel Mufculi non folent ulli denuò excrefcere: Ubi autem eorum pars aliqua duntaxat periit, folet quidem Offis loco Callus excrefcere, & fubinde nova Caro regenerari, & fic porrò: dummodò Externæ noxæ, Aëris præfertim caveantur, & Sanguinis puritas confervetur aut præftetur.

Caput III.

De Evacuantibus Sanguinem, Menfes, & Lochia.

Evacuantia duplicia Pharmaceutica & Chirurgica.

I. Redundantia in *Ægris* quæ Demunt ac Tollunt diximus effe ratione Partium Contentarum & Fluidarum *Evacuantia* dicta: quorum alia funt *Pharmaceutica*, alia *Chirurgica*.

Sanguinẽ tolli ferè Instrumẽtis Chirurgicis. Venæ sectio, scarificatio, Hirudines.

II. Primò, *Sanguinem* quidem, excepto Menftruo & Lochiorum, fola ferè videntur tollere *Inftrumenta Chirurgica*, quæ Vafa ejus, Venas & Arterias pungendo, aut fecando aperiunt, Sanguinique effluxuro viam aperiunt.

III. Huc fpectant non tantùm *Venæ fectio* dicta, verùm *Scarificationes* quoq; cum vel fine Cucurbitulis: ut & *Hirudines*.

Sanguis è naribꝰ elicitur Pharmaceuticis. Millefolii è naribꝰ sanguinem elicere.

IV. Ad *Sanguinem è Naribus eliciendum ufurpantur quandoque Auxilia Pharmaceutica*, afperitate fuâ & duritie acuminatâ Venas in Naribus capillares aperientia; quò referri debet *Millefolium*, fi naribus indatur, mox externè nares premantur ac fricentur, unde multis folet elici fatis facilè Sanguis fatis copiofus.

Sanguis mẽstruus & Lochia evacuantur Medicamẽtis.

V. Sed quoad *Sanguinem Menftruum & Lochiorum* in Corpore fubfiftentem, faciliùs, certiufq; ad Effufionem ac Diminutionem movent *Medicamenta*, quàm Inftrumenta Chirurgica.

Nequaquam Instrumẽtis Chirurgicis.

VI. Nam in Utero Vas nullum poteft tutò quovis Inftrumento Chirurgico aperiri, ut per ipfum educatur Menfium vel Lochiorum Sanguis.

Aperta vena id non semper præstari.

VII. Sed nec in pede aut brachio *aperta vena id certò præftat*, *fed fubinde tantùm*, *ac per accidens*, *imò fortuitò*: nam longè fæpiùs nil hac viâ proficitur, quàm ut alteruter fluxus promoveatur, aut excitetur.

VIII. *Medicamentorum autem convenientium* ope

Sed certius & facilius Medicamentis convenientib⁹, & quomodo.

ope id faciliùs, certiúsque obtinetur, non quidem semper immediatè, aſt *mediatè: correctâ utriusve ſuppreſſi fluxûs Causâ remotiore, Obſtructione* puta Ductuum à Pituitâ ipſis inhærente, ipſoſq; Opplente.

Eorum Materia unde petenda. & quomodo applicanda

IX. Eorum autem *Materia* conſiſtit in *Plantis omnibus Aromaticis*, *& blandè Acribus*, ut & *omni Sale Volatili*: quod id citiùs præſtat, *ſi externè* in vaſe conveniente *applicetur Vteri Orificio* exteriori, unde aſſurget ſpiritus ſalinus ſat ſubitò vias obſtructas reſerans & Sanguini ſubſiſtenti exitum parans.

CAPVT IV.

De Cholagogis.

Cholagoga duplicia.

I. SEcundò, *Bilem Redundantem evacuant & minuunt Cholagoga* dicta tum per *Vomitum*, tum per *Seceſſum* ipſam Educentia.

Hæc unde Bilem evacuent

II. Sed *Bilem* evacuant *in ſuo præſertim folliculo collectam*; licet putem illam quoque, quæ *rectà tendit ad inteſtinum* ſimiliter ſic evacuari.

Bilis evacuatio per Alvũ naturalis, per Vomitũ præternaturalis. Aſſumtorum Naturalis Mot⁹.

III. *Facilior* autem *tutiorque Bilis Evacuatio eſt per Alvum*, cùm *via* illa ſit *naturalis*; ſurſum Verò ac per *vomitum præternaturalis* Voluit enim Deus Ore aſſumi alimenta, hinc per gulam depelli ad Ventriculum, ut in eo fermententur ac iterum deorſum ad Inteſtina propellantur; in quibus poſtquam ſecreta eſt & in lacteas venas colata pars utilis, Chylus dicta, reliquiæ ac fœces paulatim deorſum propulſæ tandem excludantur per anum.

Eorundẽ Motus præternaturalis ut & cæterorũ Humorũ Qui motus quomodo fiat

IV. Violenta proinde ac inverſa, adeoque perverſa, ac *præternaturalis* eſt *Aſſumptorum regurgitatio* ſurſum, ut & cæterorum Humorum ad tenue Inteſtinum exoneratorum, Bilis, ſuccique Pancreatici Propulſio ad Ventriculum, quæ nunquam contingit niſi propter Inteſtini tenuis *Motum periſtalticum* ſupernè deorſum tendentem *inverſum* ac infernè ſurſum perperam factum, & contenta ſua eò adigentem; unde in conſenſum tractus Ventriculus patitur ſimiliter motum inverſum è pyloro verſus orificium ſuperius ad œſophagum & os.

Vomitus præternaturalis.

V. Quamvis autem *Vomitus ſemper* eſt *præternaturalis*, & ideò nunquam contingit niſi in ſtatu præternaturali, vel à causâ præternaturali, motuque adeò inverſo Ventriculi; ſolet tamen nonnunquam eſſe *utilis*, tum *ſpontè factus*, adeoque *Criticus*, tum *Arte factus*, & *Artificialis*: quemadmodum *noxius* eſſe ſolet tum *Symptomaticus*, ab Humoribus ipſis cum Ægri detrimento excitatus, tum *imperitè aut imprudenter* per aſſumpta *nimius* aut aliàs, *violentus* factus.

Quando utilis. Quando noxius.

Bilis reſte deorsũm malè ſurſum effunditur.

VI. Quoties autem *Bilis* poteſt cum Ægri *commodo deorsùm* expelli, *malè* videtur illa mihi *ſursùm effundi*.

VII. Incipiemus proinde à Cholagogorum Bilem deorsùm evacuantium materiâ.

Cholagoga duplicia. Scammoniũ blandè purgare.

VIII. Diſtinguuntur autem illa in *blandiora*, ſive *mitiora* & *potentiora*; quorum illa *majore*, hæc *minore* ſolent *exhiberi quantitate*: quamvis hæc quoad operationem ſint quandoque non minùs blanda quàm illa: quod de *Scammonio* veriſſimum eſſe, quicquid garriant imperiti, teſtatur ubique Medicorum peritiorum experientia quotidiana. Ego certè poſt alios multos aliquot millenis vicibus eo ſum uſus, ſed ſemper cum ſucceſſu optimo, & operatione blandâ.

Cholagoga mitiora.

IX. Inter *Cholagoga Mitiora*, quæque majori quantitate poſſunt exhiberi, numerantur *Manna, Caſſia, Tamarindi, Roſarum pallidarum, & Violarum Succus, Perſicorumque flores, Myrobalani Citrinæ, Rhabarbarum & Aloë*: uti inter *potentiora Scammonium & Aſarum*, & ſi quæ ſunt plura.

Potentiora.

Mannæ doſis & vires.

X. *Manna* quidem exhibetur ab ℥ j. ad ℥ ij. & ℥ iij. eſt blandum Medicamentum, quod non tantùm Bilem, verùm Pituitam quoque purgare atque per Alvum evacuare ſolet.

Quot modis queat exhiberi.

XI. Hæc quoniam plerumque immunda & fœcibus plena occurrit, diſſolvitur in Vino, Cereviſiâ, Juſculo, Aquâve ſtillatitiâ fœniculi, menthæ, aliâve ſimili, calefactis, mox per linteum colatur, ut fœces à liquore mundo ſecedant, qui hauritur. Aliàs ſi mundior fuerit, Infantibus & Pueris comedenda datur. Poteſt etiam Cereviſiæ cum pane coctæ ſacchari loco addi, & ſic exhiberi, ſi priùs in nodulo claudatur, ut fœces in eo remaneant & pars munda eliciatur.

Caſſia duplex. Fiſtularis purgat, & qualis eſſe debeat.

XII. *Caſſia* duplex uſurpatur à Medicis, alia Fiſtularis, alia Lignea: inter Purgantia verò uſurpatur *Fiſtularis*, quæ laudatur nuper extracta & ſubacida.

Ejus doſis. Quibus corrigatur Quomodo exhibeatur.

XIII. Exhibetur ipſa ab ℥ j. ad ℥ ij. Quoniam verò flatibus facilè dat anſam, carminantia dicta ſimul uſurpantur ad ejus correctionem. Boli formâ exhiberi poteſt, aut Potionis, ſi diluatur.

Tamarindorum vires.

XIV. *Tamarindi* ſunt Caſſiâ longè acidiores, ideoque æſtum ſimul temperant.

Doſis.

XV. Exhibentur etiam ab ℥j. ad ℥ij. & ℥iij.

Pulpa. Quot modis exhibeatur

XVI. Cum fructus racemi conjuncti adſint, ſolet ab ipſis Tamarindorum *Pulpa* ſeparari, & ad uſum ſervari.

XVII. Poteſt ipſa & Boli, & Potionis, & Conditi formâ exhiberi.

Succi Roſarum & Violarũ Uſus. Sirupus Mel. & Conſerva. Horum doſes.

XVIII. *Succi Roſarum Pallidarum* frequentior, ut & *Violarum* rarior *uſus* eſt ad Bilem purgandam. Ex quibus paratur & Syrupus & Mel, & Conſerva, Doſis autem Succi eſt ℥ij. at Syrupi, Mellis & Conſervæ eſt ℥iij. ad ℥iv.

Quot modis exhibeatur.

XIX. Poſſunt & Succus, & Syrupus, & Mel liquore grato dilui, & ſic exhiberi. Quamvis non parùm moleſtum ſit ægris tantam Medicamenti copiam ſimul ac ſemel aſſumere: quapropter à pleriſque *præferuntur medicamenta*, quæ *minore quantitate* poſſunt uſurpari.

Medicamenta pauca quantitate aſſumenda preferri.

Florum Perſicorum us⁹. Sirupus, & Conſerva.

XX. *Perſicorum flores* in hiſce regionibus rariores rariùs etiam *uſurpantur*, niſi aliunde ad nos deferantur & imprimis in *Syrupum*, aut *Conſervam* redacti.

Vires.

XXI. Aliquantò potentiores ſunt floribus roſarum & violarum; quin facilè *vomitum* quoque cient; *aquaſque* unà cum Bile educunt.

Sirupi & Conſervę doſes.

XXII. Syrupi quidem doſis eſt ad ℥jß. & ℥ij. Conſervę autem ad ℥j.

Myrobalanorum Citrinarũ vires.

XXIII. *Myrobolani Citrinæ* laudantur, quòd levi adſtrictione ſint præditæ, ideoque ſimul roborent.

Doſis & qui exhibeantur.

XXIV. In ſubſtantiâ exhiberi ſolent ad ʒ i ß. & ʒij. in infuſione ab ℥ß. ad ℥j.

Rhabarbari us & vires.

XXV. Decantatissimum & vigilantissimum Cholagogum censetur Rhabarbarum, itidem blandè adstringens; ideoque in alvi fluxu quoque laudatum.

Dosis, & qui exhibeatur.

XXVI. Usurpatur in substantia à ℈j. ad ℈ij. In Alvi fluxu priùs torreri solet, atque similiter ad ℈j. vel ℈iiij. exhiberi.

XXVII. Infundi quoque solet à ℥ij. ad ℥ß. & ℨvj. & quandoque leniter decoqui.

Aloës vires & usus. Et quot modis exhibeatur.

XXVIII. *Aloë* summoperè amaricans, ideoq; Hæmorrhoides, Menstrua, & alios Sanguinis fluxus facilè concitans non satis tutò quibusvis exhibetur, & imprimis formâ pilularum, ne ipsius amaror percipiatur.

XXIX. Datur tamen aliquando in Electuario, Hierâ picrâ dicto; & sæpè ad Menses movendos; cùm Pituitam quoque incidat, & Uteri orificia obturantem solvat & propellat. Datur etiam in Vino Medicato.

Ejus dosis.

XXX. Dosis ejus est à ℈ß. ad ℈j. & ℈ij. Aliquando namque parvâ quantitate multùm purgat, aliquando vix majore.

Ejus præparatio. Aloe Rosata. Pilulæ Francofurtenses.

XXXI. Præparatur ipsa frequenter succo Rosarum pallidarum, & tum vocatur *Rosata*. Posset quoque *Violarum* succo sic parari, quin eo paratæ dicuntur Pilulæ Angelicæ Bejeri, quæ Francofurtenses vocatæ, atque per universam Europam satis notæ.

Scammonii vires.

XXXII. *Scammonium* potentissimum est omnium Cholagogorum Evacuans, quippe quod ad gr. xv. tantùm tutò exhibetur. Est autem insuper tutissimum remedium, Corrigitur vulgò Cydonio malo, in quo decoquitur & vocatur *Diagridium*.

Diagridium quid. Scammonii præparatio egregia.

XXXIII. Præparatio ejus facilior est, si dosis ejus contundatur & affusâ aliquâ Aquâ stillatitiâ, quicquid eâ dissolvi potest, effundatur, remanente in fundo materiâ nigricante, addendo liquori tantillum Julapii, vel Syrupi rosacei. Cujus medicamenti ope dejectio Bilis & Aquarum promovetur facillimè, atque sine omnibus torminibus ac molestiis; adeò ut nullum norim medicamentum Purgans huic præferendum, atque magis tutum, cùm & Puerperis, & Infantibus sæpissimè exhibuerim cum summo successu; nec parùm risi postmodum Theoreticorum nostrorum Scriptorum Metum, continuò jubentium abstinendum à Medicamentis Scammoniatis; quamvis vulgatissima *Electuaria Diaprunum Solutivum*, ac imprimis è *Succo Rosarum* dictum vim suam primariam Scammonio debeant.

Scammonio præparato nullum purgans præferendum.

Electua. Diaprun Sol. & è Succo Rosar. vim suã Scammonio debere.

XXXIV. *Asarum* cùm imprimis per vomitum educat Bilem; ipsius inter Vomitoria faciemus mentionem.

CAPUT V.

De Phlegmagogis.

Pituita unde oriatur.

I. Inter Humores extra Sanguinis massam in humano Corpore occurrentes *Pituita* post Bilem numeratur, quam non semel docuimus Ortum suum primarium habere è Salivâ, & Muco forsan.

quomodo generetur

II. Saliva siquidem continuò ad Os confluens continuò deglutitur, Ipsique forsan Mucus in faucibus conjungitur & simul per Oesophagum in Ventriculum detruditur, ubi Tunicas oblinit, sensimq; ad tenue Intestinum protruditur, atque ibidem propter Crustam pannosam adhærens diutiùs moratur: adeò ut *in tenui* præsertim *Intestino* colligatur & coacervetur, nullibique in statu naturali tam copiosa reperiatur quàm in laudato Intestino.

Ejus loc.

III. Hæc *Pituita*, ubi exuperat, cum Chylo ad Sanguinem transit, eundem, hinc & aliquando Corpus universum reddit *Pituitosum*: quocirca eadem tunc Minuenda est.

Quæ male producta. Esse minuendã.

IV. *Minuitur* autem, dum ejus pars aliqua è Corpore dùcitur; ac evacuatur: quod fieri potest per vias universales omnes, *Vomitum, Secessum, Urinas, Sudores*, ipsamque *Salivationem*.

Quomodo, & quibus viis id fiat.

V. Nunc autem agemus de *Materiâ Medicamentorum Pituitam* per *Alvum ac secessum evacuantium*.

Phlegmagoga quæ & quotuplicia.

VI. Hæc Medicamenta dicuntur *Phlegmagoga*, dividunturque vulgò in *Mitiora* & *Potentiora*.

Mitiora. Potentiora.

VII. Inter *Mitiora* numerantur *Manna, Aloë, Sena, Myrabolani Chebulæ, Emblicæ ac Bellericæ*, ut & *Agaricus*, ac *Mechoacanna*. Inter *Potentiora Turbith, Carthami semen, Hermodactylus, Sagapenum, Opopanax, Colocynthis*, & *Euphorbium*: *Mercurius sublimatus dulcis*, & *Præcipitatus Quivis*.

Myrobalanorum differẽtia

VIII. *Myrabolani Emblicæ ac Chebulæ* convenientiores censentur Pituitæ evacuandæ; *Bellericæ* autem quoniam creduntur quodammodo adstringere, commendantur magis in Pituitâ non glutinosâ, sed fluidiore. Dantur omnes in substantiâ à ℨj. ad ℨij.

Vires. Dosis.

IX. *Agaricus* & *Agaricum* quibusdam, Sennerto, &c. *Pituitam fluidiorem* creditur magis evacuare, quàm *glutinosam*; aliis contrà, Mesue. Daturque à ℈j. ad ℈ij. in substantiâ; cumq; Ventriculo habeatur adversum, Corrigitur Zinzibere, Nuce moschatâ, & aliis aromatibus.

Agarici vires. Dosis. Quibus corrigatur.

X. Parantur ex Ipso & Zinzibere Trochisci, & dicitur Agaricus Trochiscatus.

Agaricus Trochiscatus.

XI. *Mechoacanna Pituitam*, sed imprimis *Humores Serosos* evacuat; daturque à ℈ iiij. ad ℨij.

Mechoacannæ vires. Dosis.

XII. *Turbith ac Turpetum Pituitam crassiorem ac tenacem* ex Universo Sanguine, partibusque remotis creditur educere; daturque in substantiâ à ℈ ij. ad ℈ iiij, & ℨ j ß. In Infusione autem, uti alia ferè omnia ad duplum, hoc est, à ℨ i ß. ad ℨ iij.

Turbith Vires. Usus. Dosis.

XIII. *Carthami, sive Cnici Semen* dicitur *Pituitam & Aquas* & sursum & deorsum evacuare; usurpaturque frequentiùs in decocto à ℨ iij. ad ℨ vj. Paratur ex ipso *Syrupus Diacnicus* dictus, daturque ad ℥ ij.

Carthami Semini vires. Usus. Dosis Syrupi Diacnici Dosis.

XIV. *Hermodactylus Pituita Glutinosa* educendæ, etiam è locis remotissimis, adeoque ipsis *Articulis* convenit; daturque à ℈ij. ad ℈iiij. & ℨ j ß.

Hermodactyli vires. Dosis.

XV. *Sagapenum & Opopanax* Gummi sunt, *Pituitæ Glutinosæ tum incidendæ, tum educendæ* apta, à ℨ ß. ad ℨj.

Sagapeni & Opopanacis vires.

XVI. Libet hisce addere *Senæ folia*, quippe quæ *Pituitam* non minùs educunt, quàm Humorem Melancholicum, de quo posteà. Exhibentur à ℨj. ad ℨij. in pulvere ac substantiâ, cum

Dosis. Foliorũ Senæ Vires. Usus. Dosis.

cum pulpâ Prunorum in formâ Electuarii, & ad ℥ ß. in infufione.

Colocynthidis Vires. Dofis Trochifci Alhandal.

XVII. *Colocynthis*, cujus Pulpa folet ufurparis remoto femine, potens eft Phlegmagogum, quippe quod datur tantùm ad gr. xv. ut & ipfius Trochifci, *Alhandal* dicti.

Euphorbii Dofis. Vires.

XVIII. *Euphorbium* acre ac rodens Vegetabilium Phlegmagogorum potentiffimum, datur tantùm ad gr. viij. vel decem. Pituitam lentam educens,ut & Humores Serofos.

Mercurii præcipitati & fublimati vires.

XIX. *Mercurius* cum Mineralium Spiritibus Acidis quovis modo præparatus, ac *præcipitatus*, aut *fublimatus*, potens efficaxque exiftit Phlegmagogum, pro fui præparatione diversâ dofi variâ exhibendum.

Quâ ratione ita operetur.

XX. Videtur autem mihi *Mercurius* in qualicunque fui præparatione notatâ *imbibere atque concentrare plurimum Spiritûs Acidi*, cujus ratione *incidat* potenter *Pituitam Glutinofam*, eamque aptam reddat ad evacuationem, concurrente forfan fimul *Effervefcentiâ cum Bile* inftitutâ, cujus ope erumpentes Halitus Acres irritent Inteftinum Tenue ad fui Coarctationem frequentiorem, continuatamque, hinc & Contentorum Solutorumque exclufionem.

Mercurii puri non evacuat humores per alvum. Quatenus blandior aut vehementior purgat.

XXI. Qui proinde *Mercurius purus* putus non folet ullos *evacuare Humores per alvum*, poftquam præparatus eft cum Spiritibus Mineralium acidis, magnam evacuandi nancifcitur vim: fed quæ tantò exiftit *blandior*, quantò fpirituum dictorum Aciditas eft magis tecta & concentrata; uti contrà *vehementior*,quò eadem magis eft manifefta.

Mercurii fublimati Vires. Dofis.

XXII. Unde *Mercurius Sublimatus Corrofivus*, omnium Mercuralium Medicamentorum (quantùm Ego faltem novi) *vehementiffimum* vix *ad grani partem quartam*, & ad fummum *mediam*, & ne fic quidem fatis tutò exhiberi poteft: quin cum fummâ Humorum omnium, corporifque agitatione ac conturbatione non folùm deorfum, fed furfum quoque Humores Pituitofos qualefcumque, etiam multùm glutinofos educit. Unde *non facilè ulli dandum*, poftquam fuppetunt blandiora, & tutiora, & illa quoque fatis efficacia.

Ufus ferè nullus.

Mercurii dulcis vires.

XXIII. Illud autem facit *Mercurius fublimatus*, ad illius differentiam, *Dulcis* vocatus, hoc eft minimè Corrofivus, quo ille gaudet nomine, & quidem ob fuam acrimoniam extremam.

Mercurius Corrofivus quomodo paretur.

XXIV. Ubi namque *Mercurius* vel cum Vitriolo & Sale marino tritus vel in Igne forti Nitrive Spiritu priùs folutus, addito Sale marino, tandemq; poft Spiritus acidi partem multam deftillatione abftractam igne fortiori urgetur, Nivis vel Glaciei ad inftar in Vafis partem fuperiorem attollitur,eftque tunc validè Acris,ac Corrodens, vulgò *Corrofivus* dictus.

Mercurii dulcis quomodo fiat. Ejus dofis.

XXV. Huic Mercurio fublimato Corrofivo fi Crudus addatur, fimulque teratur, mox iterum fublimetur,prodibit & affurget omnis Acrimoniæ expers, ideoque *Dulcis* dictus; cujus grana xx.ad xxx.tutiùs exhibentur, quàm Corrofivi pars Grani tertia, vel quarta.

Mercurii fublimati acrimonia qui tegatur.

XXVI. Mirum autem eft novâ Mercurii additione ac fublimatione obvolvi ac tegi, quin corrigi poffe tantam & tam nocentem *prioris acrimoniam*, & *aufteram*, & *urentem*, *rodentemque*. Vix enim putem aliquam reperiri in rerum naturâ Aufteritatem, quæ cum fublimati corrofivi Mercurii Aufteritate queat conferri. Cumque Auftera pleraque, fint terrea & fapore obtufo, hic Mercurius acerrimus fimul exiftit, & omnia penè confumens: quo malim proinde abftinere, quàm frequenter uti Medicos de fuorum Ægrorum falute multùm folicitos.

Ejus aufteritas extrema, & acerrima.

XXVII. *Præcipitatus* paratur. *Mercurius* priùs *in Acido Spiritu folutus*, hinc poft ejufdem abftractionem *in fundo remanens*, aut *Salis marini*, vel *tartari* additi ope ad *fundū depulfus*, ac verè *præcipitatus*. Cujus utriufque Præparationes occurrunt plurimæ, tum ratione folventis,tum ratione præcipitantis, tum ratione Coloris.

Mercurii præcipitati præparatio varia.

XXVIII. Quocunque modo paratus fit Mercurius cum majori fucceffu ufurpatur, certiufque operatur, fi alii Purganti jungatur; quo ad evacuationem faciliùs deducitur, quàm fi folus exhibeatur, cujus rei ratio ex fuprà dictis facilè patet; quoniam nempe Humores pituitofos imprimis attenuat & incidit, atque fic ad eductionem præparat.

Mercurius aliis purgantibus ad. ditus melius operatur.

CAPUT VI.

De Melanagogis.

Humor Melancholicus cujus naturæ.

I. Inter Humores à Sanguinis mafsâ diverfos fit paffim mentio *Humoris Melancholici*, quem vulgò *Terrenæ* pronuntiant naturæ.

Quinam humores Auctori dicantur Melancholici.

II. Quantùm Ego ex accuratâ & longa Ægrorum à me curatorum obfervatione,atque Humorum Affectus Melancholicos dictos producentium evacuatione laudabili, hoc eft, Affectus notatos fœliciter curando, factâ,judicare potui; Duplices Humores, à quibus Affectus illi pendebant tunc notavi, non parùm inter fe differentes, *Aufteros* puta, & *valdè Glutinofos Pituitofos*: quibus partim correctis, partim eductis curavi fœliciter dictos Affectus;quapropter Utrofque *Melancholici Humoris* nomine indigitandos cenfui.

Qui notandi in Curatione Melancholicorum.

III. Hæc autem diftinctio haud eft parvi pendenda à Medicis Praxin aliquando facturis, quoniam illâ neglectâ vix unquam ex voto *curabuntur Melancholici*: quinimò planè perfuafus fum ideò tam rarò curari fœliciter Affectus Melancholicos, quia illam diftinctionem non fatis obfervarunt plerique Medici, Authoribus fuis nimiùm addicti, atque eorum, quæ in praxi contingunt, negligentiores.

Ut & in eorum alteratione & purgatione.

IV. Vel idcircò autem ad illam diftinctionem attendendum eft, quia in horum *binorum Humorum & Alteratione*, & imprimis *Evacuatione* eadem non poffunt femper utiliter ufurpari Medicamenta.

Quibus Humores Aufteri corrigantur.

V. Humores namque *Aufteros alterant & corrigunt* optimè *Salia Volatilia & Plantæ omnes Aromaticæ* blandiores. *Glutinofos* autem etiam *Spiritus Acidi*, qui corrumpunt ampliùs & noxios reddunt Aufteros.

Et quib° Glutinofi Quib° evacuentur Aufteri. Quibus Glutinofi

VI. *Aufteri Humores evacuantur* fœliciffimè per vulgò dicta *Hydragoga*, *Glutinofi* verò per *Phlegmagoga*.

Humorũ horũ distinctio quàm necessaria.

VII. Unde cuivis patet facilè; quantæ utilitatis, imò *necessitatis* sit, ad medicinam ritè faciendam *hæc distinctio*, quæ in Affectibus Melancholicis tam cognoscendis, quàm curandis lucem affert magnam: sicut agnoscent, quotquot in ipsorum curatione occupati conferent ea, quæ ab aliis & à me super hoc negotio sunt dicta & scripta.

Duo Genera Humorum Melãcholicorũ & eos purgantium.

VIII. Ergò *duo Genera Humorum Melancholicorum*; *duo Genera Medicamentorum ipsos Purgantium* proponemus.

CAPUT VII.

De Menalagogis Humores Glutinosos Evacuantibus.

Quæ Glutinosos humores purgent.

I. PRopriè loquendo Humores hi sunt *Pituitosi maximè Glutinosi*, quibus educendis conveniunt *Myrabolani Indæ, Polypodium, Epithymum, Sena, Elleborus niger, Lapis Lazuli, & Lapis Armenus.*

Myrabolanorum Indarũ vires. Dosis.

II. *Myrobalani Indæ* blandiùs id efficiunt, sumunturque ut cæteræ ad ʒj.

Polypodij vires. Dosis.

III. *Polypodium* blandum est medicamentum, quod etiam *Pituitam* educere docent, Daturque ad ʒj. ad ʒij. & ʒiij. In decoctione aut infusione ad ʒvj. & ℥j.

Quomodo exhibeatur. Epithymi vires. Dosis.

IV. *Epithymum* itidem blandum est medicamentum, quàm præcedens tamen efficacius, utpote magis aromaticum; datur à ʒjß. ad ʒij. & ʒiij. in Infuso ad ʒvj. & ℥j. quamvis aliqui plùs dent.

Foliorũ Senæ & Rhabarbari us.

V. *Sena folia* hoc tempore in frequentissimo sunt cum *Rhabarbaro* apud Medicos vulgares usu; adeò ut in quovis affectu, undecunq; orto, si purgandum videatur semper atque tantùm præscribantur à plerisque hæc duo medicamenta, sive tantùm infundantur, sive simul leviter decoquantur in liquore ipsis probato, hinc Colaturæ addatur vel Manna, vel Syrupus aliquis laxativus, rosarum puta cum senâ; vel de cichorio cum rheo, vel diacnicu, vel flores Persicorum, vel aliquando Electuarium Diaprunum solutivum, Diaphœnicum, Diacarthamum, aliudve simile.

Senæ vires. Ejus correctoria. Mũdatio In decoctione ej⁹ intima vis elicitur.

VI. Cæterùm *Sena blandum* est medicamentum, si aut in *substantiâ*; aut *infuso* exhibeatur, *non item si decoquatur*, tunc enim *tormina* solet producere.

Hæc Melancholicos purgat humores qui tormina excitant.

VII. Propter illa tormina solent ipsi *anisi, aliave carminantia semina* addi; quin *stipites* abjici, cùm ab iis præsertim credantur produci *flatus & tormina.*

Humoribus Austeris & Acidis malè adhibetur nisi sint præparati.

VIII. Quantum Ego potui observare, ubi *decoquitur sena*, videtur *vis ejus intima elici*, quæ non tantùm Pituitam minùs & magis glutinosam, sed Austeros quoque Acidosque adeóque summè *Melancholicos Humores educat quibus* illa debentur *Tormina.*

IX. Unde in quibus abundant tales *Humores Austeri & Acidi* non satis prudenter *exhibetur sena*, nisi ex parte saltem fuerint *ipsi præparati, temperatique.*

Quare in Quibusdam Tormina producat in quibusdam non.

X. Hinc est, quòd *in quibusdam semper à senâ producantur tormina*, quia Humoribus scatent Austeris & Acidis, quod non item evenit aliis, quando *Pituitosi duntaxat redundant Humores*, imprimis, quando iidem sunt *minùs Glutinosi.*

Sena Phlegmagogum & Melanagogum. Rhabarbarum. Cholagogum.

XI. Est igitur *sena tum Phlegmagogum, tum Melanagogum medicamentum*, sicut *Rhabarbarum Cholagogum.*

Hoc magis ingratum illo.

XII. Est insuper *sena minùs ingratum, quàm Rhabarbarum*, medicamentum.

Senæ Dosis. Ex ejus pulvere & Pruno rũ pulpa fit Electuariũ.

XIII. Dosis ejus est à ʒj. ad ʒij. paraturque ex ipsius *pulvere atque Prunorum pulpâ Electuarium* non ingratum, & satis tutum, cujus dosis major erit aut minor, prout senæ plus vel minùs fuerit additum.

Ejus par vã quantitas non sufficit ad magnum decoctũ vi purgante imbuendũ.

XIV. Non possum cum illis sentire, qui putant ℈j. ipsius sufficere ad liquoris convenientis, decocti puta cujusvis, ℥xiij. imò xx. purgante vi imbuendas: quos falsi arguit, etiam præfractos, Experientia.

Nimia Senæ & Rhei quãtitas male infunditur in pauco liquore

XV. Id quidem certum est, satis imprudenter à multis multum senæ atque rhabarbari infundi in paucâ liquoris cujusvis quantitate, quâ elici non potest sæpiùs non dicam omnis, sed ne quidem media, vel quarta ipsorum vis. Sed stulti dum vitant vitia, in contraria currunt.

In corũ Infusionibus ad quænam attendendum.

XVI. Quisquis proinde certus esse cupit de quantitate tum liquoris, tum purgantis infundendi, attendet 1. ad *ipsum liquorem*, an purus sit, an alterius medicamenti purgantis extractionem juvantis, aut impedientis vi imbutus. 2. An *purgans sit potens, ac purgandi* vi plenum, an eâdem quâvis de causâ plùs, vel minùs *destitutum.*

Aliquãtò plus præscribendum.

XVII. Cùm autem Medicus non possit scire, quale sit purgans, quod usurpabit Pharmacopœus, solent Medici prudentiores *aliquantò plus Purgantis præscribere*, quò si aliquantùm effœtum id sit, quantitate aliquantò majore compensetur illa jactura.

Pharmacopœorũ in horum usu error.

XVIII. Sed alius non rarò hic à *Pharmacopœis* committitur *error*, dum alii purgans infundunt in Liquoris quantitate præscriptâ, alii majore, atque ipsius vel partem tantùm sumunt, vel nimiùm evaporant; quin nonnunquam purgans exprimunt, aut idem omittunt: Unde quanta & quàm incerta sit futura talis Infusi efficacia nemo non videt. Interim putant multi Pharmacopœi talia sibi licere, quibus tamen tam Medicis, quàm Ægris imponitur.

Unde Medicis imponitur.

Quare Autor in sua praxi maluit præscribere Electuaria, Pilulas, quàm Infusiones.

XIX. Quamobrem, cùm impossibile sit Medico cujusvis Pharmacopœi, ubi plures in eâdem Urbe existunt, mores singulares, quos sæpè tegunt, nosse, malui ego in meâ praxi præscribere aut Electuaria, aut Pilulas, quàm Infusiones: cùm Potiones quoque Concinnari possint ex dissolutis liquore convenienti Electuariis; & observavi me longè certiùs, ac tutiùs præ aliis potuisse facere meis Ægris medicinam.

XX. His per parenthesin, cùm in plerisque Purgantibus possint habere locum, sic propositis, pergamus ad cætera Melanagoga.

Ellebori nigri us⁹ Ejus cũ Albo. Quod est Vomitorium.

XXII. Post Senam examinandus *Elleborus niger*, Veteribus valdè familiare ac tutum medicamentum, quamvis rariùs hoc usurpetur tempore; quo perperam *confuderunt* multi *Elleborum nigrum, cum albo*, dum ille quidem Purgans est per alvum, blandum, hic satis vehemens Vomitorium.

XXII.

Ellebori nigri Dofis. Ejus ex tractum. XXII. *Dofis* ipfius in fubftantiâ eft à ʒſſ. ad ℈ ij. & ʒj. in Decocto ad ʒiij. & ℥ſſ. Paratur egregium ex ipfo Extractum, quod pro Menftrui diverfitate exiftit diverfum.

Lapidis Armeni & Lazuli vires & dofis. XXIII. *Lapis Armenus & Lazuli* dicuntur Humores lentos & craffos melancholicos educere à ʒſſ ad ʒj. & ℈iiij.

CAPVT VIII.

De Melanagogis Humores Aufteros & Acidos Evacuantibus.

Humoribus Melancholicis poft præparationem cōvenire Hydragoga. I. DIximus in fuperioribus Humores *Aufteros & Acidos*, adeòque *magis propriè Melancholicos* dicendos haud evacuari facilè, nifi poft præviam fui præparationem ac contemperationem, atque tunc Ipfis convenire *Hydragoga*, poftquam iidem fic correcti ac temperati feri habent formam & confiftentiam: Ergò de illis agemus utrifque fimul, hoc eft, de Humoribus Aufteris & Acidis, atq; de Serofis & Salfis Muriaticis: quo ipfo facem aliquam illuftrandæ noftræ Arti Medicæ accendo, dum fcilicet Humores iftos omnes tam diverfos à plerifque habitos ad unum genus redigo; ficut priùs Melancholicos ad duo genera deduxi.

CAPVT IX.

De Hydragogis.

Hydragoga quæ. I. AD *Hydragoga* & Serofos Humores educentia pertinent *Soldanella*, *Ebuli & Sambuci Baccæ, Semen, Cortex medianus, Radix, & Folia: Mechoacannâ, Ialappa; Iridis Radix; Gratiola; Efula; Mezereum, Elaterium, Gummi de Peru, & Cryftalli Lunæ.*

Succi Iridis vires. II. Ex *Radice Iridis* recenti contusâ *Succus* exprimitur, qui non tantùm incidendi, attenuandique vi pollet, aft infuper *Serum expurgat*, *Addita-menta.* ei addendo aliquid dulcis, Mannam, Syrupum laxativum rofarum, violarum, aliumve magis purgantem, florum Perficorum, rof. folut. cum fenâ, de cichor. cum rheo, diacnicu, &c.

Dofis. III. Hujus Succi dofis eft ab ℥ſſ. ad ℥j. & ℥iſſ.

Gravidis non exhibetur. IV. Quoniam verò Menfes quoque folet movere, *Gravidis haud tutò exhibetur.*

Ebuli & Sambuci Vires. Dofis. V. *Ebuli atque Sambuci* partes molles omnes aquis ducendis conveniunt, quamvis partes aliæ potentiùs, aliæ debiliùs id peragant, unde variâ quoque dofi ufurpari folent.

Ex eorū Baccis Rob. Ej9 dofis. Vires. VI. Ex *Baccis* contufis Succus exprimitur, qui folâ decoctione in *Rob* vertitur, medicamentum pergratum, quod ad ʒj. & ʒij. datur, nec tantùm *per alvum ferum educit*, verùm *per Sudores* quoque idem expellit.

Ex Corticibus Succus. Ej9 dofis vires. VII. *Cortex medianus* tam *Ligni*, quàm *Radicum* efficacior eft, daturque ejus *Succus* inde expreffus ad ʒij. & ℥ſſ. quamvis etiam decoqui poffit. Qui ex radicum cortice habetur, potentior eft ac Vomitum fimul plerumque movens.

Foliorū ufus & vires. VIII. Solent quoque *prima folia*, *necdum explicata*, in jufculo pauco decoqui, & ad fpinachiæ modum parari, atque ufurpari, unde aquę blandè per alvum evacuantur.

Florum ufus & vires. IX. Quin *flores virides adhuc ac nondum aperti condiri folent*, & Capparum ritu in prandio & cœnâ cum carnibus affumi; unde fimiliter expurgatur blandè *Serum*.

Mechoacannæ Vires, Vfus & Dofis. X. *Mechoacannam* diximus jam & Pituitam & Aquas educere per alvum: five detur in Subftantiâ à ℈iiij ad ʒiſſ. & ʒij. five paretur ex ipsâ Spiritus Vini ope *Refina.*

Jalappæ Vires, Ufus & Dofis. XI. Sed potentius Medicamentum, ferofofq; Humores fœliciter expurgans eft *Ialappa*, itidem radix, fed priore nigricantior, & folidior & ponderofior, cujus in pulvere dofis eft à ℈ij. ad ʒj. & ℈iiij. *Refinæ* autem ad gr.vj.viij.x.

Soldanellæ vires. XII. *Soldanella* commendatur etiam inter Hydragoga, licet culpetur quoque tanquam Ventriculo adverfa & tormina excitans. Datur à ʒj. ad ʒiſſ. & ʒij. Ejus autem Succus ad ʒiij. & *Dofis. Succus.* ℥ſſ. Unde patet totam ejus vim non ineffe fubftantiæ ipfius Humidiori, fed maximè ficciori.

Gratiolæ vires. XIII. Aquas quoque ac ferum evacuat *Gratiola*, nec tantum per alvum, verum per Vomitum quoque, corpufve non parum turbat, unde *Ufus.* inter violenta cenfetur Purgantia, nec femper *Dofis.* fatis tutò exhibetur. Dofis ejus in fubftantiâ eft à ℈ij. ad ʒj. in decocto ad triplum, & quadruplum.

Efulæ & Meferei vires. Correctoria. XIV. *Efula* & *Mezereum* acria funt medicamenta, & valdè rodentia; unde nifi eorum Acrimonia prius obtundatur, tutò ufurpari non poffunt. Obtunditur illa mucilagine fem. pfyllii, tragacanthâ & fimilibus.

Efulæ Ufus. Dofis. XV. Ufurpatur autem *Efulæ radix*, ac imprimis ejus *Cortex*, à gr.vj. ad gr.x. & xij. *Succus* verò five *Lac*, à gr. iij. ad gr. viij.

Mezerei Dofis. XVI. Sic *Mezereum* datur à gr.v. ad gr. viij. & ℈ſſ.

Elaterii vires. XVII. *Elaterium*, quod eft Cucumeris Afini Succus; potentiffimum eft Hydragogum, & acre; unde fimili corrigitur, quo antecedentia, modo: Hydropicis conducit, ut & illa. Vomi- *Ufus.* tumque fimiliter movet. Daturque à gr. iij. ad *Dofis.* gr. iiij. aut vj.

Gummi de Peru, Gummi Gotte, five Guttæ Gambæ vires. XVIII. *Gummi de Peru*, five *Gummi Gotte*, & *Gutta Gamba* dictum, potens eft Hydragogum, idemque quàm tria modò dicta longè tutius, quippe non ita vehemens & acre: Vomitum quoque fubinde movet: daturque à gr. ij. ad gr. iiij. & gr. vj. quamvis aliqui parum prudenter *Dofis.* ipfum ad ℈ſſ. exhibeant.

Præparatio. XIX. Præparatio ipfius elegans & optima eft, fi folvatur in Vini Spiritu rectificato, deinde affufa Aquâ rofaceâ vel aliâ præcipitetur ad fundum. Pulvis eleganter flavefcens vocatur *Magifterium*, eftque tùnc longè præftantius medica- *Magifterium.* mentum, quàm fi crudum exhibeatur.

Criftallorū Lunæ præparatio. Vires. Dofis. Ufus. XX. Inter purè Chymica laudatur meritò *Luna five Argentum*, quando Spiritu Nitri folvitur, hinc & in *Cryftallos* redigitur. Potens eft *Hydragogum* & fummum *Melanagogum*. Dofis ad gr. iiij. v. vj. Pilularum forma commodiffimè ufurpatur, cum valde amaricet. Laudatur non tantum in Hydrope, verum in omnibus omninò Affectibus Melancholicis.

CAPVT

Caput X.

De Vomitoriis.

I. POſtquam in compendio dedimus Purgantium per Alvum Materiam, proximum eſt, ut ſimiliter Vomitoriorum materiam proponamus.

Vomitoria blãda.

II. *Vomitum movent* quædam *copiâ*, quâ ſumuntur, & nauſeam excitando Ventriculum ad vomendum blandè concitant; qualia ſunt Aqua pura, Juſculumve, aut Cereviſia, & imprimis *tepida*, *copiosè* & quaſi ad ingurgitationem hauſta; quibus ſi oleum, butyrum, carniſve pinguedo conjungatur, Vomitus citiùs & faciliùs ſuccedit, cùm ſic Nauſea potentiùs excitetur; minùs ſi magis caleant.

Aqua, Juſculũ, Cereviſia Horum uſus.

Mel in Aquâ diſſolutũ Ficuum Decoctũ.

III. Idem præſtabit Mel cum Aquâ diſſolutum, aut Coctum copiosè aſſumptum, ut & Ficuum Decoctum; aut Aquâ tepidâ ficubus priùs comeſtis ſuperbibitâ; quo artificio innocentiam ſuam probavit Æſopus.

Quæ Vomitoria non vera & quæ vera.

IV. Sed iſta non ſunt vera Vomitoria, cùm Vomitum licet excitent, nullos *Humores* educant, niſi ſtagnantes in Ventriculo, ac Tenuis Inteſtini principio; quos etiam *ex Sanguinis maſsâ in Ventriculum*, hinc & Os *deducunt vera Vomitoria* quæ poſtmodùm proponemus.

Horum differẽtia

V. Obſervo autem alia *Vomitoria Pituitam* præſertim, alia verò *Bilem*, alia *promiſcuè quoſvis Humores Vitioſos* per Vomitum expellere: quod licet à paucis notatum ſit, debebat tamen omninò notari: ſicut id patet ex iis, quæ jam diximus dum de Purgantibus per Alvum loqueremur, etiam ſecundum Auctores Claſſicos, docendo 1. *Flores Perſicorum* etiam per *Vomitum* expellere Humores *Bilioſos*, *ac ſeroſos*. 2. *Aſarum Bilem ſurſum* quoque evacuare. 3. *Turbith Pituitam glutinoſam* per *vomitum* eiicere. 4. *Carthami Semen* tum *Pituitam*, tum *Aquas* ſurſum & *Vomitu* extrudere. 5. *Elaterium Aquam*, *Bilemque* non tantum per Alvum, verùm *Vomitu* quoque excludere. 6. *Ebuli & Sambuci radicem*, *corticem*, *ſummitates recentes*, *ac Flores Aquas* per *Vomitum* quoque educere. 7. *Gummi Gotte Aquas & Bilem* tam per *Vomitum*, quàm Dejectionem expellere.

Catalog° eorũ quæ per Alvum, & Vomitum evacuent

Multa purgãtia ſimul & vomitum ciere.

VI. Idem de pluribus aliis Purgantibus ex propriâ experientiâ poſſem teſtari, quamvis hoc ab aliis non vidi notatum. Et ne quis putet hoc accidere, quoties ſatis magnâ ipſa exhibentur quantitate; norunt omnes, qui formulas meas viderunt, me cavere ſedulò à Medicamentis tum violentis, tum quantitate magnâ præſcribendis: evenit tamen mihi ſæpenumerò, ut præter opinionem atq; intentionem meam obſervarem Vomitus ſatis frequentes poſt quorumvis Purgantium exhibitionem.

Huc conferre Humorum Volatilitatem & ſurſum inclinationem.

VII. Fateor quidem multum tunc *conferre Humorum volatilitatem*, atque *ſurſum Inclinationem*, non poſſum tamen id omne huic uni Humorum Proclivitati ſurſum adſcribere, verum partem quoque ipſis Medicamentis; utut ipſa frequentius & abundantius ſoleant Humores varios deducere ad Alvum.

VIII. Dum proinde primaria & magis conſueta examinabimus Vomitoria, quæ in ſingulis obſervavi, & memini, eadem ſimul monebo; quin, ne mihi hoc excidat, à *Cydoniis* faciam initium, quamvis illa pleriſque habeantur pro minimè Vomitoriis aut Purgantibus.

Syrupi Cydoniorũ Vires.

IX. Paravi tamen ipſe non ſemel Acidulum *Syrupum*, vel potius *Mivam Cydoniorum* ex ſolo Succo ad Syrupi conſiſtentiam igne blando decocto; cujus effectum laudabilem ac ſæpè valdè differentem miratus ſum ſæpenumero.

Doſis. Hujus effecta.

X. Hujus ſi cochleare dimidium Infantibus, vel plùs Adultioribus exhibeatur, *Pituitam Glutinoſam* incidit, & nunc *Tuſſi ex Pulmonibus* educit, nunc *Vomitu è Ventriculo*, *Tenuique Inteſtino*, nunc *Dejectione* ab iiſdem partibus expellit: quodque maximi faciendum *Robur ſimul affert Ægris*, eoſdemque fœliciter reſtituit, adeò ut hoc uno remedio plures reſtituerim Ægros à pleriſque medicamentis abhorrentes, ipſaque averſantes. *Pituitæ* autem imprimis, conducit tum *Evacuandæ*, tum *corrigendæ*. *Laus.*

Anethi Vires. Doſis.

XI. Inter Vomitoria referuntur *Anethi ſemina & flores*: quæ cum *Pituitam* attenuare atque corrigere ſoleant, eidem quoque *Vomitu Evacuandæ* conducent; danturque ad ʒij, & ʒiij.

Atriplicis vires & doſis.

XII. Vomitum quoque ciet *Atriplicis ſemen atque radix*. Daturque radix ad ℈iiij. ſemen autem ad ʒij. & ʒiij. *Bilem evacuat*, hinc in Ictero conducere putatur.

Perſicorum Flores & Syrupus.

XIII. *Perſicorum flores*, atque *Syrupum* ex illis paratum *Vomitu Bilem ac ſerum* educere jam diximus.

Raphani Succi & Seminis vires & doſis.

XIV. *Raphani ſuccum ac ſemen* quoque *Vomitum* ciere, atque *Pituitam*, *ſerumque* educere docent, ſi Succi ℥j. ad ℥ij. ſeminis autem ʒij. ad ʒiij. uſurpentur.

Aſari vires. Doſis. Præparatio. Medicamentum ingratũ & violẽtum.

XV. *Aſarum* tum quoad *folia*, tum quoad *Radicem Vomitorium* eſt, atque Purgans per Alvum, *Bilemque* educit. Datur radix ad ℈iiij. Folia verò N. 6.7.8. vel plura, prout majora ſunt vel minora ex quibus contuſis, addito liquore apto Succus exprimitur, atque exhibetur. Medicamentum, quod licet magni factum ſit à quibuſdam literatis magis, quàm verè Practicis, non parum ingratum eſt atque ſatis violentum, nec ullo modo conferendum cum quibuſdam Chymicis, de quibus agemus poſtmodum.

Turpethi vires. Doſis.

XVI. Docuimus in ſuperioribus *Turpethum* quoque *Pituitam tenacem* Vomitu expellere à ʒß. ad ij.

Ebuli & Sambuci vires.

XVII. Sic *Ebuli* & *Sambuci* Radix, Cortex, medianus puta & vireſcens, foliorum ſummitates nondum explicatæ, atque flores nondum aperti tam *ſurſum*, quàm *deorſum Aquas educunt*; ſicut jam monuimus.

Carthami Seminis vires.

XVIII. Idem dicendum de *Carthami ſemine*, quod ſimiliter *Aquas & Pituitam* ſurſum ac deorſum evacuat.

Geniſtæ vires. Doſis.

XIX. *Geniſtæ folia*, *flores ac ſemina Pituitam tennem*, *& Aquas* tum *Vomitu*, tum *Seceſſu* educunt à ʒij. ad ʒiij. & ℥ß. unde Hydropicis conducunt: nam & *Vrinas* movent.

Ellebori albi doſis & vires.

XX. *Ellebori albi radix* à ʒß. ad ʒj. *Pituitam Glutinoſam educit Vomitu*, ſed violentum eſt medicamentum, ideoque nonnullis ſecuturis modis omnibus poſtponendum.

Cyclaminis doſis & vires.

XXI. *Cyclaminis radix* ad ʒß. exhibita dicitur non tantum *Hæmorrhoïdes*, ac *Menſes movere*,

vere, aft insuper tam *sursum*, quàm *deorsum Pituitam* evacuare.

Cataputiæ Majoris ac Minoris Vires & Dosis. XXII. *Cataputiæ majoris radices ac semina* ad ℈j. & ʒß. usurpata *Pituitam Glutinosam, & Bilem Aquasque* tam *sursum*, tum *deorsum* expellunt: quod etiam verum de *Semine Cataputiæ minoris*, quæ *Lathyris* vocatur.

Elaterij Vires. XXIII. *Elaterium* diximus, & Aquas sive *Serum & Bilem* non tantùm per *Alvum* verum per *Vomitum* quoque vi propellere: postquàm Medicamentum est satis vehemens, atque ad gr. iiij. aut vj. exhibendum.

Dosis. Guttæ Gambæ Vires. Dosis. XXIV. Sic quoque docuimus *Gummi Gotte* aut *de Peru* dictum, sive *Guttam Gambam* similiter *Bilem* ac *Serum* tam per *Vomitum*, quam per *Alvum* educere itidem ad gr. iiij. aut vj. quamvis hoc medicamentum blandius, Censeam Elaterio.

Chymica Vomitoria Vulgaribus lógè præferenda. XXV. Atque sic præcipua vulgaribus Medicis, Galenicis vocatis, medicamenta notavimus vomitoria; supererat, ut similiter nonnulla Chymica proponamus, quæ non tantùm non cedent jam enarratis, sed eadem multis antecellunt & superant parasangis, sive consideres ipsorum dosin, quæ ut plurimùm minor est; sive spectes ipsorum operationem, quæ plerumque longè blandior: sive ipsorum efficaciam, quæ longè laudabilior ac præstantior; sive ipsorum usurpationem, quæ longè facilior, cùm & sapore, & odore sint, quam præcedentia, minùs ingrata: adeò ut modis omnibus prioribus sint præferenda.

Exquib° petantur. XXVI. Ista verò petuntur 1. ex Vitriolo. 2. ex Antimonio. 3. ex Mercurio. 4. ex Luna.

Vitrioli albi præparatio. Dosis. Sal Vitrioli & Gilla Paracelsi quid. Ej° dosis. Vomitoriorũ Vitriolatorũ Vires. XXVII. Ex Vitriolo quidem laudatur 1. Vitriolum *album*, quod Germanis vocatur *Chalitzstein*, vel *Augenstein*, quod Aquâ pluviâ solvitur, filtratur, iterumque crystallisatur, & tunc datur à ℈j. ad ʒß. & ℈ij.

XXVIII. Secundò *Sal Vitrioli* vel *Gilla Paracelsi*, quod aliud nil est, quàm Vitrioli Martis aut Veneris cum Sulphure præparati solutio in vulgaris Vitrioli Phlegmate facta: quæ ad ℈j. & quandoque ʒß. exhibetur.

XXIX. Hæc Vitriolata Vomitoria imprimis *Phlegma* sive *Pituitam*, & *Humores illi immersos* blandè satis evacuant.

Ex Antimonio infinita Vomitoria parari. Eãdem esse purgantia. Eorum vires. XXX. Ex Antimonio infinita ferè parantur *Vomitoria*; quæque omnia simul sunt *Purgantia per Alvum*; quæ omnes educere solent *Humores* in Corpore peccantes, *Bilem Pituitam*, & *quodvis serum*; adeò ut non putem ullum reperiri in rerum naturâ Medicamentum ipsi Antimonio æquiparandum; postquam non tantùm *omnis generis Evacuantia*, sed & *Alterantia* ex ipso queunt parari; unde si aliqua reperiatur in rerum naturâ materia, ex quâ parari possit medicamentum universale, Morbos quosvis ab Humorum vitiis pendentes curans, illa reverà sit Antimonium; quod ex parte saltem expertus loquor.

Ex Antimonio & Evacuãtia & Alterantia parari. Ex Antimonio Medicamentum Universale parari.

Antimonij crudi Vires & Dosis. XXXI. Sed consideremus impræsentiarum Vomitoria ex ipso paranda. Et 1. quidem ipsum *Antimonium crudum*, quod ad ℈ß. & ℈j. exhibitum mirè purgat Humores omnes noxios tam sursum, quàm deorsum; sed violentè magis.

Croci Metallorum præparatio. Dosis. Aquæ Benedictæ quæ. Ej° dosis. XXXII. Satiùs proinde est ipso uti arte præparato; ac 2. quidem laudatur *Crocus Metallorum* dictus, ex Antimonio & Vitriolo paratus quique ad gr. ij. iij. vel iv. exhiberi potest; aut in Aquâ, Vino, aliove liquore infundi, atque tunc Aqua Benedicta vocari, quæ ab ʒß. ad ℥j. & ℥ij. assumitur: ac sursum, deorsumque operatur.

Antimonij Reguli præparatio. XXXIII. Ex Antimonio paratur 3. Regulus, beneficio Salis Tartari & Nitri, mixturam priùs, sicut loquuntur Artifices, detonando, hinc & fundendo, ac effundendo.

Ex eo paráturGlobuli & Pocula. XXXIV. Ex hoc Regulo Antimonii parantur Globuli & pocula.

Globulorũ usus. XXXV. Globuli deglutiuntur, iterumque per alvum excreti lavantur & ad novum usum assumuntur.

Poculorũ usus. XXXVI. Poculis liquor aptus, Vinum, Cerevisia, vel Aqua stillatitia infunditur, per aliquot horas relinquitur, & tandem assumitur pro Ægrorum ætate, aut viribus, quantitate diversa, unde Humores vitiosi sursum ac deorsum excernuntur.

Vitrũ antimonij quomodo paretur. XXXVII. Paratur 4. ex Antimonio *Vitrum*, & quidem modis variis, adeóque colore vario. Præfertur tamen meritò, quod per se, atque sine ullâ additione alterius rei calcinatione, hinc & fusione obtinetur.

Ej° vires. XXXVIII. Illud optimum est tum Vomitorium, tùm Purgans per Alvum, omnes Humores peccantes feliciter evacuans.

Usus & dosis. XXXIX. Usurpari potest in substantiâ, si ejus in pollinem triti gr. j. ij. vel plura pro Ægriæta-te, affectu, robore, vitæ genere, aut consuetudine exhibeantur.

Usus tutior. Vomitoriũ præstantissimum. Oxymel, Oxysaccharum Vinum Vomitorium. XL. Tutiùs tamen infunditur tritum hoc vitrum per noctem in Liquore conveniente, Vino multifario, Gallico, Rhenano, Hispanico, Græco, Canariensi, &c. Cerevisiâ, Aquâ stillatitiâ, Hydromelite, Aceto, vel Oxymelite, aut Oxysaccharo, &c. Unde Vomitorium paratur convenientissimum, efficacissimum, atque omnibus superiùs laudatis vulgaribus longè præstantius. Hinc extant infinitæ penè Descriptiones ac Præparationes Oxymelitum, Oxysaccharorum, Vinorum, &c. Vomitoriorum.

Sapa Vomitoria. XLI. Descripsi & commendavi alibi ex Antimonii Vitro paratam Sapam Vomitoriam, cujus effectum sæpissimè sum expertus laudabilem; quod medicamentum est gratissimum, ad pipe-ris vel pisi mediocris quantitatem usurpandum in quovis liquore Ægris accepto.

Mivæ, Syrupi, Rob, &c. ex vitro Antimonij. Antimonij Vitri laus. Mercurius vitæ malè à quibusdã Mercurii Mortis dict°. XLII. Quemadmodum cum Musto paratur ex Antimonii Vitro Sapa, sic cum Pomorum redolentium, Pyrorum, Prunorum, Cydoniorum ac similium Succo inspissato parari possunt Mivæ, Syrupi, Rob & aliorum nominum medicamenta Humoribus quibusvis per Vomitum educendis aptissima, tutissima, & gratissima. Et hoc præ aliis omnibus præstat Vitrum Antimonii quod majoris adhuc facerent multi, si, quantum in ipso lateat virium, ritè nossent. Sed de his pluribus agere non est hujus loci, aut temporis.

XLIII. Ad Medicamenta Vomitoria & quidem Antimonialia refertur quoque ac meritò *Mercurius Vitæ* dictus, quem quidam ine-

p.i

pti & ignari Cavillatores, imò Calumniatores vocarunt *Mercurium Mortis*; ſed non ſunt audiendi Aſini de Lyra judicium laturi.

Ad Medicamenta antimonialia referendus

XLIV. Refero autem hoc Medicamentum ad Antimonialia, utut haud ignorem aliquos Chymicos ipſum referre ad Mercurialia: qui tamen falſi arguuntur ex ipſius vel in Vitrum, vel in Regulum fuſione ſatis facili, quod nunquam illi facient, ſi medicamentum verè Mercuriale fundant.

Qua ratione paratur.

XLV. Paratur idem ex Antimonio ejuſve Regulo, & Mercurio ſublimato ſimul per retortam in Butyrum deſtillatis, mox ad Aquæ ſimplicis affuſionem in pulverem album præcipitatis: In quâ deſtillatione bona Mercurii pars viva per retortam tranſit cum butyro, aliqua in retortæ collo hæret, aliqua cum Antimonii ſulphure in Cinnabarim vertitur & Igne forti in retortæ partem ſuperiorem ſublimatur.

Ejus Doſis. Vires.

XLVI. Pulvis autem albus edulcoratus & ad gr. ij. iij. iiij. v. & vj. exhibetur: eſtque Medicamentum optimum quoſvis humores tam ſurſum, quàm deorſum fœliciter evacuans.

Pulveris Antimonii flaveſcentis doſis & vires.

XLVII. Ex eodem Antimonio & Nitri Spiritu deſtillatur quoque ex Retorta *Oleum ex flavo rubeſcens*, Cui affuſa aqua Spiritum acidum eluit, atque *pulverem flaveſcentem* in fundo relinquit, qui ad gr. j. ij. vel iiij. ſimiliter Humores quoſvis ſurſum ac deorſum educit.

XLVIII. Plura cum prædictis plus minùs convenientia ſolent à Chymicis parari ex Antimonio medicamenta, quæ omnia huc referre nimis longum foret, ac tædioſum; hæc pauca pleriſque nota exempli loco ſufficiant.

Obſervatio utilis in Medicamentis ex Mineralib. & Metallis paratis.

XLIX. Notandum autem omnia ex Mineralibus & Metallis parata medicamenta, quò minùs ſunt fixa, eò potentiùs Vomitum ciere, ſicut magis fixa per Alvum magis purgant; hinc ampliùs adhuc fixata ſudores imprimis movent, denique fixiſſima alterando duntaxat & roborando Affectus ab Humoribus ortos emendant & tollunt. Quod magni faciendum in praxi.

Mercurialia Medicamenta magni facienda. Mercurij ſublimati & præcipitati vires.

L. Notatis & commendatis Vomitoriis Antimonialibus proximum eſt, ut ad Mercurialia nunc pergamus, cùm & illa ſint magni facienda, quippe quæ mirabilia ſæpe præſtant in curandis Morbis graviſſimis, & chronicis.

LI. Cùm de Phlegmagogis, hoc eſt, Pituitam per Alvum Educentibus agerem in ſuperioribus, memini *Mercurii tam ſublimati, quàm præcipitati*, quem docui Humorem Pituitoſum Glutinoſum & Incidere, adeòque ad Eductionem faciliorem ac læviorem præparare, & per Alvum evacuare; nunc docebo eundem *Pituitam* eandem *ſurſum* quoque *Vomitu expellere*.

Medicamenta ex mercurio parata pro volatilitate aut fixitate, vel per vomitum vel per alvum vel per ſudores evacuare vel alterare.

LII. Nondum autem (quod nuper de Medicamentis ex Antimonio, ut & aliis Mineralibus aut Metallicis paratis docui) ex Mercurio *quoque parata Medicamenta*, quò magis ſunt Volatilia, eò potentiùs & abundantius Humores noxios per Vomitum extrudere; quo verò ſunt magis fixa, eò eoſdem per Alvum magis educere, hinc & per ſudores, atque tandem ipſos tantùm corrigere, atque ſic quoque Sanitatem Hominibus reſtituere, aut conſervare.

LIII. Singula, quæ nuper ac modò dixi, velim expendi ac trutinari accuratiùs, cùm ea non debeant pendi parvi, ſed magni fieri, poſtquam magni ſunt in Medicinâ fœliciter faciendâ uſus.

Medicamenta ex mineralibus & metallis quo volatiliora, eò magis vomitum ciere.

LIV. Repeto proinde *Omnia ex Mineralibus & Metallis parata Medicamenta, quò ſunt magis volatilia, eò eſſe ad Vomitum ciendum aptiora.*

Volatilitas in Salibus, Mineralib. & Metallis eſt conſiderãda.

LV. *Volatilitas* enim, quemadmodum *in Salibus*, ita in *Mineralibus ac Metallis* eſt maximè conſiderabilis; quippe quæ Ignem magis ferre poſſunt, quàm quævis alia.

Volatilitas & Fixitas ſecundũ Chymicos

LVI. *Volatilitas* certè, ac *Fixitas* ſecundùm Chymicos *dicitur ratione Ignis*, quem quæ minimè poſſunt ferre; quin abeant mox in aërem & auras, dicuntur ipſis *Volatilia*; ſicut *Fixa*, quæ poſſunt diu, aut ſemper in Igne etiam forti ac vehementi perſiſtere.

Spiritum Volatilē ad ignem blandiũ attolli. Spiritum ſequi aquam. Oleum Ignis augmentũ requirere. Terram igne non ſublevari Sed in Vitriũ verti.

LVII. *Spiritus* quidem, ideò *Volatilis* à me dictus qualis paratur è vino, aliiſque Plantarum Succis expreſſis, aut Decoctis, ſed priùs fermentatis, *ad Ignem blandum attollitur*, & niſi coërceatur, *Halitus* formâ in aërem diſpergitur facillimè.

LVIII. Huic ſuccedit *Aqua*, quæ Spiritum mox ſequitur, & *Vaporis* formâ attollitur, ac in auras abit.

LIX. *Oleum* Igne aucto accenditur in Aëre libero, vel colligitur in Vaſis clauſis.

LX. *Terra* Ignis vim eludit, nec ab ipſo ſolo aliquid mutationis accipit; aliis autem additis mutationes varias eorum ratione in Igne ſubit, unde *ſale fixo ipſi admiſto in Vitrum vertitur Igne forti*, & ſic porrò.

Sal igne funditur Volatile aſſurgit, Fixum in fundo manet.

LXI. *Sal* qualecumque in Igne funditur, & *aliàs ſimul aſſurgit*, quando eſt *Volatile*; aliàs *in fuſione perdurat* quando eſt *fixum*.

Majorem mineralibus & metallis partium unio quã in Vegetalibus. Cum Salibus habere affinitatē ab ipſis accipere varietatē.

LXII. *Mineralia & Metalla* in quibus eſt intimior partium componentium unio, quàm in Vegetalibus, vel Animalibus magnam habent cum Salibus affinitatem, & ab ipſis notabilem accipiunt varietatem.

Metalla & mineralia igne fluere. Quædã avolare quædam permanere.

LXXX. Unde *Mineralia & Metalla funduntur & fluunt in Igne*; quin ipſorum quædam tunc ſimul in totum, aut ex parte ſaltem avolant & pereunt in Igne, quædam contra permanent ac perdurant in Ipſo.

LXIV. Quin pro *perfectioribus ac præſtantioribus* habentur, quæ *Ignem poſſunt ferre*; ſicut pro *imperfectioribus ac vilioribus*, quæ *vim Ignis ſuſtinere non poſſunt*.

LXV. Idem quoque obſervamus verum in *medicamentis ex ipſis paratis*; quæ longè ſunt *præſtantiora*, ſi *poſſunt Ignem ferre* ac in ipſo perdurare, *minùs præſtantia* verò, quæ *Ignem fugiunt* atque in auras abeunt.

Quænã perfectiora, quænam imperfectiora. Ex ipſis parata Medicamenta quænam præſtantiora, & quænam non. Fixiora habere Operationem præſtantiorem; Volatilia verò contrà.

LXVI. *Fixiora* quidem ac in Igne perdurantia *Medicamenta* ex Mineralibus, & Metallis parata *operationem* habent in ſuperandis morbis *tutiorem*, *blandiorem*, ac *præſtantiorem*, licèt ſimul *lentiorem*; ſicut contrà eadem magis *Volatilia*, hoc eſt, minùs fixa operationem minùs tutam, minùs blandam ideoque minùs præſtantem, laudabilemque.

LXVII.

Melius per Alvum quàm per Vomitum educi humores; Et adhuc melius per sudores & Vrinas, quàm per Alvum & Vomitũ.

LXVII. Utique longè *tutius* & *blandius* & per *Alvum educi Humores peccantes*, quàm *per Vomitum*, quoniam hîc major infertur corpori vis, ibi longè minor.

LXVIII. *Longè tutius & blandius* eſt *per Sudores aut Vrinas educi Humores* peccantes, quàm *per Alvum aut Vomitum*, quoniam hîc quàm ibi magis excitatur Humorum peccantium agitatio & conturbatio; quæ ſemper eſt minùs tuta.

Tutiùs Humores corrigi quàm educi.

LXIX. *Longè tutius Corriguntur ac Emendantur*, quàm *Educuntur peccantes Humores*, quoniam omnis Evacuatio cum aliquali contingit Corporis debilitatione.

Variationem hãc deberi majori aut minori fixitati.

LXX. Atque *hæc Mutatio* notabilis & varia *debetur* unicè Medicamentis *magis*, *vel minùs fixis*.

Fixiora præferenda.

LXXI. *Præferenda* proinde *Medicamenta fixiora minùs fixis*.

Vomitoria Mercurialia duplicia.

LXXII. His ita in genere accuratiùs propoſitis & probatis, pergamus ad ipſa *Vomitoria ex* Mercurio parabilia.

LXXIII. Sunt illa, ſicut diximus iam in ſuperioribus, vel *Sublimatione*, *vel præcipitatione* parata.

Mercurii Sublimati corroſivi Dosis.

LXXIV. Potentiſſimum, nec ſatis tutum, Vomitorium eſt *Sublimatus corroſivus*; cujus dimidium granum multo liquore priùs ſolvendum ac diluendum vim obtinet in vomitu ciendo maximam.

Vires

LXXV. Educit autem *Pituitam*, etiam *tenaciſſimam*, quam ſimul *ad eductionem incidendo ac ſolvendo*.

Mercurii Sublimati. Dulcis Vires.

LXXVI. *Mercurius ſublimatus dulcis* longè blandius eſt corroſivo medicamentum, & rariùs vomitum ciens, cujus doſis eſt ad ℈j. & ʒß. *Pituitam* ſimiliter *glutinoſam incidit*, *attenuat & blandè, adeóque tutò evacuat*.

Mercurium variè præcipitari.

LXXVII. *Præcipitatur* variis modis *Mercurius* & in genere quidem, aut Spiritum acidum ab ipſo abſtrahendo, aut in ejus in Acido Spiritu ſolutionem Aquam ſalſam infundendo.

Qui fiat ad Vomitum potentior.

LXXVIII. Quò *Spiritus Acidus leniùs*, adeóque *minùs abſtrahitur*, eò *Mercurius* exiſtit *minùs fixus*, *adeóque ad Vomitum ciendum potentior*.

Quî fiat magis vel minùs fixus.

LXXIX. Quò rurſus *Spiritus Acidus* abſtrahendus *majorem aut minorem habet figendi poteſtatem*, eò quoque *magis*, *vel minùs fixus remanebit* in Retortæ fundo Mercurius.

Quî fiat colore varius.

LXXX. *Colore varius* paratur hic Mercurius *Præcipitatus*; *flavus*, qui ferè *Turbith mineralis* vocatur, cum *Oleo ſulphuris per campanam* paratus; *rubeus*, & *coralinus*: quin ad Metallorum quorundam additionem *viridis*, aliterve coloratus.

Ejus Doſis.

LXXXI. Exhibetur autem ad gr. ij. iij. iiij. v. aut vj. prout magis, vel minùs fixus exiſtit.

Mercurii Vomitivi Doſis.

LXXXII. Qui cum *Aquâ Salsâ*, præcipitatur Mercurius *albus* exiſtit, & ad vomitum ciendum ſatis quoque aptus, daturque ad gr. iiij. v. vel vj.

Sal & Chryſtalli Lunæ Vomitivi

LXXXIII. Atque ſic magis notas Mercurii Vomitorii præparationes paucis attigimus, uno verbo aliquid de *Vomitorio Lunari* dicturus, *Sale* puta vel *Cryſtallis Lunæ* inter Hydragoga Melanagoga memoratis, à quibus non tantùm per *Alvum*, verùm per *Vomitum* quoque *Humor ſeroſus ac Melancholicus Auſterus* ſolet evacuari.

LXXXIV. Infinita adhuc ex aliis ſubjectis parari ſolent à quibuſdam, & commendari Vomitoria, ſed hæc nunc ſufficient.

CAPUT XI.

De Sudoriferis.

Sudorifera & Diuretica quomodo evacuẽt.

I. INter ea quæ Humores in Corpore redundantes Minuunt, etiam *Sudorifera* numerantur & *Diuretica*. Illa quidem per *Corporis Cutim*, ejuſdem *Poros*, hæc verò per *Renes*, *Vreteres*, *Veſicam* & *Vrethram* illos evacuant, ſicque minuunt.

Vtraque Gradibus tantùm differre. Potẽtiora eſſe Sudorifera. Debiliora Diuretica.

II. Utraque autem *gradibus tantùm differre* videntur, ſicut Vomitoria & Purgantia per Alvum; adeò ut *potentiora* & Humores Minuendos, Educendosque magis agitantia & ſolventia *ſunt potius Sudorifera*, quàm *Diuretica*; quin eadem tam Sudores, quàm Urinas ferè Moventia; unde ſi *minùs efficacia* ſunt aut Humores Minuendi minùs apti, ut per Sudores vacuentur, tunc ferè *per Vrinas expelli ſolent*.

Quinã humores utiliter per ſudores evacuantur, & qui non.

III. Vtiliter *per Sudores Minuuntur*, Vacuanturque non Humores omnes, ſed quidam tantùm, *non Sanguis, non Bilis*, ſed *Pituita* quævis, *Serumque* omne tam *Aqueum*, quàm *Salſum Muriaticum*, *Acidum*, & *Auſterum*.

Pituita Glutinoſa ante evacuationem præparanda.

IV. *Pituita* verò *Glutinoſa* cùm ſit ad Motum minùs apta, priùs vel ſimul *Incidi* debet, *Attenuari & Fluida fieri*, quò faciliùs queat ſudores, aut cum ſudore foras expelli.

Ut & Humor Auſterus Aciduſque

V. Sic Humor *Auſterus*, *Aciduſque* præparari debet ad ſui per Sudores expulſionem.

Quinam Humores vacuẽtur ex Sudore patere.

VI. Notatos Humores per Cutis Poros adeóque Sudores propelli, expellique patet ex ipſo *Sudore*, qui aliquando *Glutinoſus* prodit, ſæpiùs *Aqueus*, & *Inſipidus*, aliquando *Salſus Muriaticus*, aliquando etiam vel *Acidiuſculus*, vel *Auſteriuſculus*.

Sudor Amaricãs Spontaneus.

VII. *Sudorem Amaricantem* quoque licèt rariſſimè, manare, ſi mea memoria me non fallit, exiſtimo: quamvis *nunquam* obſervatum hoc à me, aliiſve factum *Arte* adeóque Medicamentorum ope: ſed fuit is *ſpontaneus*.

Humor Aqueus & inſipidus quovis ſudorifero expellitur.

VIII. *Humor Aqueus & Inſipidus* cùm facilè Moveatur, ac Emoveatur, à quovis expelletur Sudorifero.

Glutinoſus ab iis, quæ ſimul attenuant.

IX. *Humor* autem *Glutinoſus* ab iis tantùm quæ vim habent ſimul Humorem talem *Incidendi & Attenuandi*.

Salſus Muriaticus, ut & Acidus Auſteruſque à Salibus volatibus.

X. *Humor Salſus Muriaticus*, ut & *Acidus*, *Auſteruſque* cedit præſertim *Salibus Volatilibus*, & ipſorum motum ſequi ſolet ad corporis ſuperficiem.

Sudorifera ſecundùm Humores educẽdos diverſa: Quod notandũ in faciendâ Praxi.

XI. Adeò, ut, quemadmodum dixi de Vomitoriis, nunc dicere quoque debeam de *Sudoriferis*, *ipſa diverſa eſſe ſecundum Humores*, quos educunt, *quodque* notaſſe *uſum habebit in faciendâ ritè praxi Medicâ* & Sudoriferis cuique Humori educendo convenientibus ſeligendis ac præſcribendis quod magis patebit ex Sudoriferorum materiâ ordine proponendâ.

Et omiſſũ vulgò à Scriptoribus.

XII. Vtrique non ſatis poſſum mirari non fuiſſe hoc obſervatum à multis, qui de Sudoriferis multa ſcripſerunt vel potiùs exſcripſerunt,

Paucos scribere quod sibi experti. Plerosq; ex aliis exscribere. Paucos aliquid certi posse testari.

sicut mos est plerorumque. Pauci namque scribunt tantùm aut imprimis quod ipsi sunt experti, quia pauci aliquid verè experiuntur, sed illa, quæ ab aliis audiverunt, aut in eorum scriptis legerunt, adeóque fide historicâ pro vero admiserunt, in usum revocant, nunquam dubitantes an ita illa se habeant, sicut sunt eadem ab aliis prolata; unde mirum non est, si tam pauci possint aliquid certi de plerisque testari; nam ægrorum cura si unâ non succedat, alia aggrediuntur via.

Immensus labor Medicamentorū Vires causasq; scrutari. Facilea aliorum Opera vellicare.

XIII. Certè labor immensus est (quemque fugiunt plerique homines, magis pratici, hoc est, garruli, quàm verè practici) *Labor*, inquam, *immensus est, omnium medicamentorum*, quibus quis utitur in facienda praxi, qualitates sensiles tam proprias, quàm communes accuratè observare, atque *operationem*, hinc & *singularum rationem*, *causasque scrutari* ac eruere: longè autem *facilius est*, *aliorum* labores, observationes, inventa, etiam optima, certissima & manifesta *vellicare*, rodere, corrumpere, contemnere atque falsi suspecta reddere, quod strenuè faciunt multi loqui, quàm operari magis docti.

Radices Sudorifera.

XIV. Inter Sudorifera numerantur vulgò *Radices Apii*, *Bardanæ*, *Angelicæ*, *Fœniculi*, *Petroselini*, *Pimpinellæ*, *Zedoariæ*, *Gentianæ*, *Contrajervæ*, *Imperatoriæ*, *&c.* quæ omnes cum sint *Aromaticæ*, hactenus videntur Sudorem movere, quatenus *Humorem Pituitosum Glutinosum incidunt*, atque *Mobilem faciunt*, atque simul quaquaversùm propellunt, adeóque ad Cutis quoque Poros.

& quatenus ca- lida.

Quædā earum Acidum atque Austerū Humorē tempera- re. Alia præterea Sudori- fera. Folia. Semina. Flores. Ligna. SaliaVolatilia Sudorifera ex quibus educan- tur.

XV. Quin eædem Radices, quarum nonnullæ *Amaricant*, aliæ aliter sunt *Acres*, *Acidum* quoque atque *Austerum* ut & *Salsum Muriaticum* plus minùs *Temperant Corriguntque*; & sic quoque Sudores promovent ab illis impeditos in multis morbis.

XVI. Huc referri debent *folia Cardui Benedicti*, *ejusque semen*, *Capillus Veneris*, *Scabiosa*, *flores Papaveris erratici*, *Sambuci*, *Chamæmeli*, *Centaurii minoris*, *&c.* ut & *Lignum Guajacum*, *Sassafras*, *Iuniperinum*, *Quercinum*, *Buxinum*, &c. Quæ omnia simili modo juvant, postquàm vel Pituitam Glutinosam incidunt, vel Humores, Acidos, Austeros, Salsosve Muriaticos Alterant & Corrigunt.

XVII. Huc referri debent omnia *SaliaVolatilia*, *C.C.Vrinæ*, *Salis Armoniaci*, *Ossium*, *Sanguinis*, *Vngularum*, *Cornuum*, quippe quæ idem præstant & modis omnibus juvant.

Lapides Sudori- fe- qui nam.

XVIII. Quin *Lapis Bezoar & Orientalis & Occidentalis Acidum infringunt*, ac *concentrant*; & potentiùs *Lapis de Porco*, cùm valdè *Amaricet*, quod etiam testantur de *Lapide Bilis humanæ*.

Marina Sudorifera.

XIX. Idem dicendum de *Oculis Cancri*, *Coraliis*, *Margaritis*, *Conchis*, *& similibus*, quæ *Acido peccante* usurpata non semel Sudorem movent.

Opii Vires.

XX. Hoc imprimis verùm de *Opio*, cujus præsertim ratione *Sudores movent omnia Opiata*. *Opium* siquidem *amarore* suo *Pituitam Incidit*, *Humores Acidos*, *Austeros*, *& Salsos Temperat*, & sic quoque Sudores promovet.

Terra Sigillatæ vires.

XXI. *Terra Sigillata* in se continet, quod *omne Acre Temperat*, cujus ratione Sudorem quoque Promovere videtur.

Antimonii Diaphoretici & Bezoardici Mineralis Vires.

XXII. *Antimonium Diaphoreticum & Bezoardicum Minerale* quodvis, *quatenus* fixum est redditum, & quidem ratione sui sulphuris, *omne Acre Temperat* & ad Mediocritatem reducit, & sic quoque Sudorum propulsionem promovet.

Mercurii præcipitati Diaphoretici præparatio. Dosis. Vires.

XXIII. *Mercurius Præcipitatus Diaphoreticus*, ex Mercurio sublimato Corrosivo in Aquâ decoctione soluto, per affusum Oleum Tartari per deliquium paratum præcipitato, & edulcato factus, ad gr. iiij.v.vj. Sudorem quoque movet, Pituitam Glutinosam solvendo; Vnde Obstructionibus quoque Conducit.

Sudorifera esse interna Ex allatis sudorificis plura erui posse.

XXIV. Atque sic aliqualem Sudoriferorum internorum, & assumendorum Materiam, & Operandi Modum, Rationemque proposuimus, ex quibus longè plura eruere poterit, quisquis sedulus fuerit Medicamentorum observator, sequitur ut quædam de Externis loquamur Sudoriferis.

Sudorifera externa quænam

XXV. *Sudores* quoque *Movent*, ac in eum finem usurpantur varii generis *Balnea*, 1. *Aëris*. 2. *Aquæ dulcis*. 3. *Ex Plantarum decoctis*. 4. *Spiritus Vini accensi*. 5. *Vaporis Aceti*, *aliorumque*. 6. *Sulphurea & similia Naturalia*. 7. *Fotus*. 8. *Tegulæ calefactæ*, *Lintea* ut & *Arena Calens à sole*, *aut Igne*, & *similia saccis inclusa* & corpori applicatâ. 9. *Frictiones*, ac *Inunctiones*. 10. *Tegumenta*, & si quæ plura id possunt præstare: quæ omnia forinsecùs usurpantur.

Non tantùm internè assumpta, sed & externa sudorem movere, ut Balnea.

XXVI. Non tantùm intra corpus assumptâ Medicamenta, quin & *Potus calens affatim* haustus Sudorem Movent ac Emovent; verùm externa quoque, eaque plurima & maximè diversa, inter quæ præcipua sunt *Balnea multiplicia*.

Balneum siccum Humorē aqueum expellere. Non vero Austerum Acidum, vel Salsum Muriaticum. Attamē Glutinosum & quomodo.

XXVII. Sic Solus *Aër arte calefactus & Balneum siccum constituens* in Hypocausto, aut alio loco angusto, vel ad Ignem luculentum sedendo, Sudorem potenter elicit, atque ubi *Humiditas Aquea* in corpore redundat, sic satis facilè ac feliciter per Sudores Expellitur: *non item Humor Austerus*, *vel Acidus*, *vel Salsus Muriaticus*, quamvis *Humor Glutinosus* possit quoque sic & attenuari & expelli per Sudores: dummodò satis diu continuentur ne Humor idem Igne solutus & quaquaversùm propulsus Coaguletur denuò in Vasis Capillaribus, ibique Obstructionem pariat, & mala plura eam consequentia.

Balneum Spirituosum quot modis paretur.

XXVIII. Huic proximum est *Balneum Spirituosum*, atque per accensum Vini Spiritum ritè paratum, sive quis in *dolio*, *aliove Instrumento ligneo*, *aliove sedeat*; vel, quod præstantius, *in lecto jacens Instrumento convenienti tegatur*; atque in loco extremo, aut infimo Vini Spiritus accendatur, qui Corpus petens ipsum penetret atque mox Sudorem Copiosum eliciat.

Ejusdem Effecta.

XXIX. Hoc Balneum plerisque aliis longè præstantius *Humores* quosvis superiùs *notatos* tum *Alterat*, *& ad Eductionem præparat*, tum *facillimè educit*, *aut elicit*.

Balneum Naturale in quos humores agat.

XXX. Huic *Balneo* succedit *Naturale ex Aquâ Sulphureâ calente paratum* quod imprimis *Humoribus Glutinosis Incidendis ac Educendis* conducit; quin *Aqueos* etiam facillimè propellit; sed & *Austeros*, *Acidosque*, & *salsos Muriaticos Temperat*, hinc & foràs expellit.

XXXI.

Balneum Aquæ Dulcis calefactæ qui-bus hu-moribus educen-dis con-ducat.

XXXI. Quarta Balneorum species esto Artifi-cialis,sed Aqua Dulcis pura Calefacta,cui Insiden-tes Homines, ad sudorem blandum deducuntur, conducitque imprimis Humoribus Salsis Muria-ticis,ut & Austeris & Acidis Diluendis ac Educen-dis;non item Aqueis, aut Glutinosis expellendis, quos ferè vel Auget,vel non satis educit.

Balneum Vegetabi-le ex qui-bus fiat. & quæ-nam præstet.

XXXII. Huic proximum balneum est Vegetabi-le, ex variis plantarum partibus in Aquâ purâ alio-ve Liquore decoctis paratum; quodque ratione Plantarum plerumque Aromaticarum, ex quibus confici solet, plurimum præstat in Humoribus Glutinosis attenuandis, Acidisque,& Austeris,atque Salsis Muriaticis Corrigendis, ac Temperandis, ut & Corporis Partibus roborandis, nè ab Aquâ ni-miùm humectatæ flaccescant.

Bal-neum Vaporo-sum qui pareiur, & quid præstet.

XXXIII. Quemadmodum Vini Spiritu accenso paratur Balneum sudorem movens, sic ab Aceto, vel Decocto modò memorato Ignitis & Candentibus Lateribus vel silicibus affuso; vel ab iisdem in dictos liquores projectis Vapor attollitur, qui Corpus nu-dum loco angusto, Dolio puta, vel aliquo Instru-mento apto conclusum feriens ac in poros ejus penetrans sudores excitat,atque Humores peccan-tes simul expellit.

Fotus quid effi-ciat. Et quo-modis paretur.

XXXIV. Balneo succedit proximè Fotus, quo Partes aliquæ solæ deduci possunt ad sudo-rem. Est namque fotus vel Aquæ solius Calentis, vel Lactis, vel Decocti plantarum in Lacte, vel Aquâ, vel Cerevisiâ, vel Jusculô, vel Vinô, vel pluribus simul junctis, addito nonnunquam Vini spiritu.

Et appli-catur.

XXXV. Usurpatur autem Fotus variis modis applicando Liquorem Calentem ope Sacculorum, quibus inclusæ sunt plantæ, vel pannorum laneo-rum,liquori immersorum,vel spongiarum; vel quan-do Humiditas externa metuitur, ope Vesica bubula, quæ ad medium liquore calente impletur,atque li-gata parti fovendæ applicatur, & tamdiu ibi relin-quitur,quandiu calet Liquor: Tunc enim alius ca-lens in prioris locum sumendus,& similiter foven-dæ parti applicandus.

Fomenta-tio per res siccas quomo-do fiat.

XXXVI. Quemadmodum cum rebus Humidis foventur ac fomentantur partes multæ, sicque ex ipsis elicitur sudor; ita non malè siccarum rerum ope idem promovetur,sive Soli panni linei, laneive calefacti parti affectæ applicentur, sive iisdem plantarum partes variæ,ac imprimis folia,flores,ac semina in pulverem redacta includantur, quin Sal vulgare tostum, vel Arena ipsis addatur, moxque Calefacti tales Sacci applicentur ad sudorem eli-ciendum.

Arena à Solis ra-diis cale-facta su-dorem movet. Hydropis curatio.

XXXVII. Quemadmodum arte calefit arena, quæ Corpori applicetur, sic in Regionibus cali-dioribus, aut æstatis tempore à Solis radiis calefa-cta Arena, si eâ corpus nudum tegant homines, non ita difficulter sudor excitatur, & Hydrops ali-quando curatur.

Frictio-nes sudo-rem mo-vere. Eundem que pro-moveri cum Vi-ni Spiri-tu, aut Oleis de-stillatis.

XXXVIII. Ad Sudorem promovendum faciunt quoque Partium frictiones, quarum ope cutis po-ri aperiuntur, & Sudor non ita difficulter elici-tur: imprimis si concurrat Partium cum Vini Spiritu, vel Oleis destillatis ac penetrantibus inunctio.

XXXIX. Denique Tegumenta, si satis mul-ta corpori imponantur, aut circumponantur Su-dores tum promovere, tum sola movere possunt ac solent.

Inun-ctione. Tegumen-ta Sudo-rem mo-vere co-piosa. At Me-diocria eundem promo-vere.

XL. Nisi corpus quovis modo ritè sit tectum, atque contra externi Aëris frigus,quando illud ur-get, munitum, impeditur ab Aëris frigore Sudor; quapropter, sicut Sola Tegumenta, si copiosa fuerint; Sudores possunt expellere,ita eadem dum-modò mediocria usurpentur, eundem possunt promovere, quoties nempe alia simul sunt in usum revocata, quæ Sudorem per se movere sunt apta.

XLI. Atque sic pleraque, quæ ad Sudores mo-vendos facere aut concurrere possunt; in compen-dio examinavimus,proximum est, ut similiter Diu-retica examinemus.

CAPUT XII.

De Diureticis.

Humo-res, quâ-do obviæ vias cau-sas per-sudores non ex-pellun-tur, per Urinas excerni.

I. Diximus nuper gradibus inter se differre Sudorifera & Diuretica; adeò ut,quoties aut Humores minùs apti sunt, ut per Sudores ex-pellantur,aut minùs efficacia sunt Remedia ad Su-dores movendos usurpata, aut non satis munitum est contra Aëris frigus corpus, ejusve pori aliàs non satis patent,aut quidvis aliud ad Sudoris expulsio-nem necessarium desideratur;ut inquam, tunc Ex-cretio fiat per Urinas,vel cum Urinis.

Faciliùs Humores Sanguini confusos per Uri-nam, quàm per sudo-res ex-cerni.

II. Faciliùs enim est, Humores qualescunque Sanguinis massæ confusos,aut confundendos, ab eadem in Renibus, quàm in Corporis Habitu se-cerni, ac proinde per Ureteres, Vesicam & Ure-thram, quàm per Cutis Poros Excerni.

Ejus ra-tio.

III. Patent siquidem magis omnes intra Cor-pus, quàm in superficie, Habituve existentes Viæ, & quidem propter Calorem in ipso Corpore, quàm superficie majorem: à Calore namque, ejusve Causa non tantùm Humores omnes fiunt Fluidiores, verùm Viæ quoque omnes Paten-tiores.

Citiùs in Corporis superfi-cie quàm in interio ribus.

IV. Impediuntur proinde Citiùs & Ampliùs in superficie, quàm Corporis Interioribus Viæ ab Ex-terno Frigore.

Vias oc-cludi. Quic-quid Univer-saliEva-cuatione excludi-tur,San-guini esse permix-tum.

V. Quicquid autem Universali Evacuatione aut per Sudores aut per Urinas excludi solet, id omne jam est Sanguinis Massæ admistum, vel sal-tem, antequam viis notatis expellatur, ipsi admi-scendum.

VI. Per Diuretica verò hic ea intelligimus Me-dicamenta,quæ Humores in Corpore aut Redun-dantes,aut aliter noxios vel à Sanguinis massa, vel ab aliis Partibus separant; & ad Urinæ vias dedu-cunt,ut ipsâ Excernantur.

Diureti-corû De-finitio. Pituitâ Glutino-sam posse cùUrinâ excerni.

VII. Potest namque fieri,ut Pituita Glutinosa in tenui Intestino cumulata, vel in Corporis Habitu hærens, atque Leucophlegmatiam, vel alios Tu-mores OEdematosos producens Incidatur & inde separetur; mox Sanguinis Massæ admista unà cum Urinâ in Renibus secedat hinc per Ureteres ad Ve-sicam deferatur,tandemque cum Urinâ eadem Ex-cernatur.

Idquefa-ciliùs si Viæ den-tur exte-nui Inte-stino ad Renes.

VIII. Si, quod aliqui asseverant se observasse, detegantur Viæ rectiores Intestino ad Renes la-tæ,poterit per illas Pituita Intestinalis Soluta, vel Dissoluta unà cum Potûs fluidioris parte sine am-bagibus eò deferri, & posteà per Ureteres ac Vesi-cam Expelli.

Omnia Sudori-fera

IX. Si quis autem non tantùm Medicos, & imprimis Practicos legat, verùm Medicamen-

etiam referri inter Diuretica.

torum usurpatorum Effectus observet, agnoscet facilè omnia penè Sudorifera nuper à me proposita & laudata referri quoque in Diuretica, & promiscuè ad Humores Vitiosos tum per Sudores, tum per Vrinas Evacuandos præscribi ac fœliciter usupari.

Post assumpta sudorifera & diuretica non mox sudorem & urinā copiosam excerni.

X. Vbi per transennam & obiter notandum, quemadmodum non semper mox consequitur Sudor usurpationem Sudoriferorum, ita non semper mox consequi Vrinæ copiosæ atque Humoribus Vitiosis plenæ Excretionem ubi assumpta sunt Diuretica.

Hujus ratio.

XI. Cujus rei ratio est manifesta; Vbi namque ad secretionem, hinc & Excretionem non sunt apti vel dispositi Humores vitiosi, ibi præcedere debet illi requisita eorundem Præparatio, hoc est, blanda Separatio & Secretio, quà perfectà contingit facilè eorundem Excretio.

Diuretica & præparare, & excernere humores.

XII. Pleraque autem laudanda hîc Diuretica non minùs ad Excretionem præparant, secernuntque Humores Vitiosos, quàm ipsos Excernunt, Expelluntque.

Diuretica duplicia: Blanda. Violenta, Quæ etiā Sanguinem, & aliquādo animam cum Vrinā expellunt.

XIII. Inter *Diuretica* verò observo *duplicia* commendari à Medicis Scriptoribus, alia quidem, quæ *blandiora* sunt, & nullam vim Corpori afferunt, alia *Violenta magis*, quæque si Humores noxios haud inveniant in corpore, in quos agant, & vim suam exerant, quin & obtundant, corpori noxam afferant, quin Sanguinem purum, & quandoque cum ipso Animam expellant unà cum Vrinis.

Priora tuta, Posteriora periculosa.

XIV. Quemadmodum autem *priora Diuretica tuta* sunt, ita *posteriora periculosa*.

Illa cōmendantur, hæc dissuadentur.

XV. Et quemadmodum *priora commendo* ita *posteriora* sunt mihi *suspecta*, nec ipsis temerè aut frequenter utendum arbitror.

Tutiora Diuretica. Radices.

XVI. Primorum materiam priùs consideremus. Sunt autem *Radices* Apii, Petroselini, Fœniculi, Eringii, Asparagi, Ononidis, Rusci, Valerianæ, Pimpinellæ, Vrticæ, Graminis, Asari, Plantaginis, &c.

Folia.

XVII. *Folia* chærefolii, eupatorii aquatici, absinthii, petroselini, urticæ, fragariæ.

Semina.

XVIII. *Semina* dauci, fœniculi, seselios, chærefolii, milii solis, saxifragiæ, violariæ, malvæ, ciceres; & semina 4. frigida majora dicta.

Baccæ.

XIX. *Baccæ* Juniperi, Ebuli, Sambuci.

Nuclei.

XX. *Nuclei* Persicorum, Amygdalæ amaræ.

Fraga.

XXI. *Fraga*, Terebinthina Veneta.

Succus.

XXII. *Succus* Citri Limonum.

Vina.

XXIII. *Vinum* Rhenanum, Mosellanum, & quodvis inde Diureticum dictum.

Alumē. Ejus dosis & usus.

XXIV. *Alumen* Crudum à ʒ ß. ad ʒ j. in Vino Calente solutum, & post edulcationem calidè usurpatum.

Olea Stillatitia.

XXV. *Oleum Stillatitium* Iuniperi, Terebinthinæ Venetæ, Ceræ. *Harm. Pr. p.* 1, 16.

Spiritus.

XXVI. *Spiritus* Salis, & Nitri, tum purus, tum cum Vini Spiritu dulcis factus.

Oculi cancri.

XXVII. *Oculi Cancri.*

Salia Volatilia.

XXVIII. *Sal Succini Volatile*, & quodvis *Sal Volatile* ex variis animalium partibus paratum.

Tinctura.

XXIX. *Tinctura Tartari* aliquandiu continuata.

Diuretica minùs tuta.

XXX. Inter Diuretica minùs tuta, adeóque non semper absque periculo usurpanda est 1. *Scorpio*, cujus usti cinis ex Vino etiam secundùm Veteres ad Vrinam movendam exhibetur.

1. Scorpio Ejus usus.

2. Millepedes, sive Aselli. Eorum Usus.

XXXI. Secundum locum occupent *Millepedes*, aut Aselli vocata Animalcula sub Lapidibus ferè ad Terram latitantia, quorum Succum expressum cum Vino exhibent.

3 Cantharides. Eorum Usus, & præparatio.

XXXII. Tertium locum teneant *Cantharides*, quarum Vsus satis frequens est in Gonorrhæâ Virulentâ: non malè infunduntur in Vini Spiritu, hujusque aliquid additur Decocto convenienti, atque sic tutiùs exhibetur; quàm si pulvis cantharidum propinetur.

4 Vermes Majales. Eorum Vires.

XXXIII. Quartum locum dabimus *Vermibus Majalibus* dictis, nigricantibus, valdè fœtentibus, & potentissimè urinas moventibus in Podagrâ, &c.

Posteriora hæc Diuretica non convenire humoribus sed ipsi Vrinæ excernendæ.

XXXIV. Sed notandum hæc *posteriora Diuretica* non tam convenire *Humoribus in Sanguine, alibive hærentibus per Vrinas educendis*, quam *ipsi Vrinæ haud secretæ secernendæ, atque excernendæ*: adeò ut priora Diuretica sint magis Vniversalia, & passim usurpanda; posteriora magis Particularia & in certis Affectibus convenientiora

Priora Universalia; Posteriora particularia.

XXXV. Posteriora hæc sicut aliquando Sanguinem purum propellunt loco Humorum in Sanguine, alibive peccantium, ita meritò, *pro periculosis habentur* medicamentis, adeóque non nisi magnâ & continuâ, prudentique *cautione* adhibita *usurpandis*.

& pro periculosis habenda. & admodum cautè usurpanda. & quando.

XXXVI. Possunt tamen *ubi frustra sunt* in usum revocata *Diuretica blandiora*, urgetque malum grave, nonnunquam etiam, sed, uti dictum, prudenter exhiberi, attendendo semper ad affectum; qui quamdiu est bonus, continuandum in eorum usu, quamprimùm vel minima observatur noxa, cessandum ab ulteriore ipsorum usurpatione, dandaque opera, ut mox malis inde ortis occurratur.

Atque sic Diureticorum quoque materiam & vires paucis percurrimus.

CAPUT XIII.

De Salivationem ac Ptyalismum excitantibus Medicamentis.

Humores etiam per Salivationem evacuari, ac Sputationem.

I. NOn tantùm per Vomitum, aut Secessum, non tantùm per Sudores, aut Vrinas *Minui ac educi possunt* ex Vniversâ Sanguinis Massâ & Corpore Vniverso *Humores*, verùm per *Salivationem* quoque ac *Ptyalismum*, sive *Expuitionem*, & *Sputationem*.

Ejus utilitas.

II. Nec tantùm illa Evacuatio utilis est in *Luis Venereæ curatione*, ast in plurium *Affectuum gravium* à Pituita Glutinosa, Humoribusque aliis eidem immersis & implicatis prodeuntium Sanatione.

Salivatio quotuplex.

III. Nec tantùm *Arte* instituitur *Salivatio Artificialis*, sed nonnunquam ipsa notatur *Spontanea*, eaque subinde *Critica*, *chronicos* Affectus tollens, quandoque *Symptomatica*, homines tandem miserè tollens.

Ejus definitio.

IV. Est autem *Salivatio, Humorum Evacuatio Universalis per Salivaria* vasa in Os delatorum, sicque excretorum instituta.

V. Humores

Quinam Humores Salivatione evacuentur.

V. *Humores*, qui frequentiùs per *Salivationem ſponte* Evacuantur, ſunt plerumque *Pituitoſi*, tam Tenues, quàm Glutinoſi: aliquando *Acidi* quoque & *Salſi*, quippe qui Pituitæ admiſcentur facilè ac intimè, habentque hi omnes aliquam cum Salivâ affinitatem. Saliva ſiquidem facilè in Humorem Pituitæ ſimilem abit, quoties in vaſculo colligitur & aſſervatur.

Quinam Salivam excernant copiosâ.

VI. Quemadmodum verò *Melancholicis* multis evenit, ut tenue ſputum copioſum excernant, indeque vocentur *ſputatores*, ſicque Salivam ejiciant fluidiorem; ita non paucis Senibus, Pituitâ multâ, eâque ſatis glutinosâ ſcatentibus evenit, ut Salivam itidem copioſam ſed craſſiorem excernant, eamque inſipidam; unde molestiam quidem patiuntur, non item inſigne damnum.

Non tantum Humores inſipidos ſed etiam acres, imò acerrimos cernis per Salivationem. Eorum effectus. Eos eſſe incurabiles.

VII. Non deſunt autem, quibus *non blandi ac penè inſipidi; ſed acres, imò acerrimi Humores*, nunc fluidiores, nunc tenaciores continuâ *Salivatione* ex ore fluunt, exciduntque; quique non tantùm *lintea*, & *pannos laneos*, ſed *corium* quodvis contra corruptionem paratum *rodant & conſumant*, *Ægroſque* noctu, diuque miſerrimè per annos multos ad mortem uſque *torqueant, & tandem necent*.

VIII. Tales plures vidi, & cum dolore vidi, poſtquam ipſos *nec à me, nec ab aliis unquam curatos*, priſtinæque ſanitati reſtitutos vidi: quamvis ſubinde aliquod ipſis attuli levamen, nunquam verò ſanationem.

Viæ per quas ſeparantur hi humores acres. Nò purgantibus, ſed temperanti-bus leva-ri.

IX. Pleriſque autem *à partibus inferioribus* ſentiuntur aſſurgere acres halitus qui caput circa tempora mirè, miſeréque lancinent, quas crudeles lancinationes ſolet mox excipere *Humoris acerrimi effluxus ex ore*; à quo magis rodantur, quàm conſumantur gingivæ: cæteræque in ore exiſtentes partes.

X. Tales autem *purgantibus* medicamentis vix unquam levantur, magis *anodynis & narcoticis*, aliiſque Humores acres *temperantibus*, *tum concentrantibus*.

Præter Salivationes Sponta-neas Sym-ptomati-cas, eſſe etiam criticas.

XI. Quemadmodum autem modò memoratæ *Salivationis Spontaneæ ſpecies ſunt Symptomaticæ*, ita non rarò in hiſce regionibus obſervavi Salivationes Spontaneas, ſed criticas; Ægroſque ab Affectibus chronicis fœliciter liberantes.

Affectus Chronici unde oriantur. Et quid ure cauſæ primariæ conjunctum habent.

XII. Nec mirum. Sicut enim *Affectus Chronici* & Diuturni omnes ortum habent *à Pituitâ* tenaci, craſsâ, glutinosâ & viſcosâ, illam ſaltem habent ſuæ Cauſæ *primariæ conjunctam*, ejuſdemque Humoris ortus debetur maximè Salivæ; ita *Ejusdem cum Saliva Evacuatio* videtur facilior, quando idem Sanguinis maſſæ junctus iterum ab eadem ſecernitur ſponte, ut excernatur cum Salivâ.

Pituitæ præci-pua materia, & evacua-tio faci-lior. Salivatio Artificia lis ali-quando inſti-tuenda.

XIII. Quemadmodum verò ſæpiùs cum Ægrotantium commodo inſtituitur talis *Salivatio* ſpontanea & critica ita decet prudentem Medicum ſimilem nonnunquam inſtituere *Artificialem*.

XIV. Novi quidem Magnum Platerum, exiſtimare *Hydrargyrum, ſive Argentum vivum* ſolum vi quadam ipſi peculiari *expuitiones copioſas moliri*, cùm alia, quæ hoc pacto illud faciant, hactenus non fuerint cognita (Prax. Lib.3. Cap. 4. pag.481. 8.) non deſunt tamen quæ idem, licet imbecilliùs præſtent, ſicut *de Semine ſtaphidis agriæ* poſteà dicemus.

Argenti Vivi Vires. Vi & Se-minis ſtaphidis Agriæ. Modi va-rii exhi-bendi Argenti vivi.

XV. Quoniam verò id præ aliis notis medicamentis omnibus efficaciſſimè, & ſi in ejus uſurpatione prudentia adhibeatur, tutiſſimè abſolvit Mercurius, ſive Argentum vivum *modis variis* tam internè, quàm externè, adminiſtratum, meritò in ipſius adhibendi modis optimis tantillum hærebimus, & talia, quæ Tyrones audiviſſe ac notaſſe aliquando juvabunt, ordine proponemus.

Salivatione ab Hydrargyro non tantum in Lue Venereâ ſed etiam in Scabie aliiſque morbis eſſe inſti-tuendam.

XVI. Fateor in *Luis Venereæ Curatione Salivationem Hydrargyri ope* inſtitui ſæpiùs; poſſet tamen; imò deberet in aliorum quoque affectuum rebellium curatione ſimiliter Salivatio excitari, in *Scabie* puta *fœdâ*, & ordinariis medicamentis haud cedente, aliiſque *Affectibus ab Humore Glutinoſo*, & *Acri* Sanguini permiſto & Partibus pleriſque intimè admiſto pendentibus, atque vulgarium remediorum vim eludentibus, Ægroſque ad internecionem penè affligentibus.

Quotu-pliciter Mercu-rius ex-hibeatur.

XVII. Vſurpatur autem *Mercurius* ad Salivationem movendam quandoque *Crudus*, quandoque priùs cum Sulphure in *Cinnabarim* dictam, vel cum Salibus, Spiritibuſve acidis *ſublimatus*, aut *Præcipitatus*.

Mercu-rius cru-dus quo-modo ex-hibeatur

XVIII. *Mercurius Crudus* frequentiſſimè priùs *Salivâ*, modiſve aliis *exſtinctus*, *Olɩis*, *Axungiis*, *Butyro*, *Vnguentiſve* admiſcetur, mox externè corpori inungitur: unde poſt repetitas diebus aliquot inunctiones in aliis ſeriùs, citiùs in aliis commovetur Salivatio.

Loca in-ungendi tutiores.

XIX. *Tutior ad inungendum locus* eligitur in *partibus Artuum extremis*, *pedum plantis*, *manuumque volis*: mox in ſubſequentibus *articulationibus pedum & carporum*. Inde *ſub genubus & in cubitis*. Denique in *Inguine*, *ac ſub Axillis*. Tandem in *ſpinâ dorſi*, & præſertim ad *regionem lumbarem*: cavendo *ne caput*, *aut thorax* inungatur, poſtquam inde vitæ periculum incurriſſe ægros eſt obſervatum.

Inunctio qui inſti-tuenda.

XX. *Inunctio primùm pauca* ſolet inſtitui, & attendi ad mutationes in corpore hinc obvenientes, conturbationes ventris, motuſque humorum verſus Fauces atque Os. Servari autem debet Ægri corpus in loco calido, ſatiſque operimentis tegi, quò ad ſudorem compoſitum cenſeatur *Corpus*. Nam *utile* tunc quoque *ſudorem blandum elici*: quo ipſo videntur Humores omnes, ac imprimis glutinoſi & pituitoſi ſolvi, & ad Mercurii vim ſubeundam aptiores reddi. A frigore Coguntur Humores Pituitoſi, fiuntque ad motum inepti. Contrarium à Calore exſpectandum.

Salivan-tibus ſu-dor utilis

Inun-ctionis Conti-nuatio.

XXI. *Continuandum* quidem pro Ægrorum robore aut debilitate quotidiè aut diebus alternis in eâdem inunctione, donec incipiant intumeſcere Gingivæ, atque angi & ardere fauces cum fœtore anhelitûs: quod *ſignum omnia ſequenti Salivationi ſe accommodare*, ipſamque eſſe in procinctu ut ſe manifeſt, tunc deſiſtendum ab inunctione ulteriore, ne Salivatio ſequatur nimia, Ægrumque facilè aliàs ſuffocatura.

Saliva-tionis in-ſtantis ſigna.

Mercu-rio cru-dò ad Sa-livatio-

XXII. *Mercurio crudo* ad Salivationem excitandam *utuntur* etiam nonnulli *intra corpus*; quod efficitur, ſi quotidie ad aliquot *grana*. vj. viij. x

mum assumi. Ejus Dosis.

viij. x. assumatur, donec paulatim Salivatio succedat, cujus instantis signa, ut modò dictum (Vid. *Plat.Lib.3.c.4.p.498.*) sunt ardor in ore, Gingivarum tumor, faucium anxietates, halitûs fœtor, & sputatio crebra: unde quivis facilè concludere potest, Humores Vitiosos exitum sibi parare per Salivæ vias. Tunc autem abstinendum ab ulteriore Mercurii usu, nisi segniùs procedat post dies duos, tres, quatuorve ipsa Salivatio: in quo casu non tantùm licet, quin decet quoque novum exhibere Mercurium.

Salivationis Instantis signa.

Quando ab ejus Usurpatione desistendum.

XXIII. Vbi autem illa satis procedit; cavendum ab omni Mercurii usurpatione ulteriore, à quâ possent quantitate nimiâ ferri ad Salivæ vasa & Faucium Glandulas Humores Glutinosi, peccantesque in corpore, atque in vitæ discrimen adduci ac suffocationis periculum conjici Ægri.

Mercurii Vis & efficacia.

XXIV. Prudentiâ certè opus est, in Mercurii usurpatione, cùm ab ipso mirè commoveantur, & ad fauces imprimis propellantur ab ipso Humores Pituitosi Glutinosi, aliique ei admisti per universam Sanguinis massam, imò corpus universum dispersi: tanta est Mercurio vis & efficacia.

Quomodo exhibendus Mercurius in Salivatione.

XXV. Potest autem tunc Mercurius crudus modis variis extingui, Salivâ, Succo citri, aliisve, mox cum Agarico; Rhabarbaro, Aloë, Scammonio, Colocynthide, aliisve purgantibus vulgaribus additis in pilulas redigi, atque sic parvâ dosi indies exhiberi, donec se manifestet instans Salivatio. Vbi semper notandum, quod jam monuimus, optimum esse in loco, quin lecto calente contineri Ægrum, ut semisudet, sicque Salivatio faciliteatur.

Mercurio præparato etiam excitatur salivatio.

XXVI. Non tantùm Crudo externè, ac internè usurpato Hydrargyro excitatur Salivatio, sed eodem priùs coagulato ac modis variis præparato.

Cinnabaris qui fiat, & applicetur.

XXVII. Inter ipsius præparationes varias postrema non est Ipsius cum *Sulphure cocti sublimatio* in *Cinnabarim*, quæ *Suffumigii modo usurpatur: Fumus* autem aut *toto corpore* excipitur, aut *solum Ore.*

Ejus Mixtio, & cum quibus. Quomodo applicetur.

XXVIII. Permiscetur autem *Cinnabaris* hæc cum Mastiche, Thure, Myrrha, Benzoino, Styrace Calamitâ, Ladano, Succino, Resinâ, aliisque, unde *Trochisci* formari possunt.

XXIX. Corpus autem Ægri *in loco angusto* clauditur, eoque calente, *Balneo nempe sicco*, & aliquando propter debilitatem *in lecto* continetur, & Fumus ex Cinnabari in Troschiscos, vel Pulverem cum aliis paratâ, & in prunas conjectâ excitatus ita deducitur, ut plerasque, aut certas corporis partes feriat, in easque penetret; *Capite solo probè tecto ab illo fumo permanente libero*, nisi quòd ferè sub finem fumi aliquid cum Aëre inspiretur, sicque Salivatio faciliteur.

Quomodo operetur, & fiat Salivatio.

XXX. Tali fumo autem per Corporis poros penetrante ad interiora, Humores ubivis existentes *Pituitosi* & Glutinosi, *Acresque paulatim solvuntur, & ad fluxum deducuntur* qui *paulatim ad Glandulas oris Salivares diriguntur*, & *Salivatio* instituitur; quæ hâc viâ perficitur fœliciùs quando in Partibus externis Vlcera existunt quæ Fumo viam concedunt magis patentem atque eo ipso citiùs curantur.

Ab a fumigatione particulari.

XXXI. Nec tantùm *Universali Fumo* excitatur Salivatio, sed *particulari Solo ore* per Infundibulum excepto: quam Ego Mercurio utendi rationem habeo pro omnium *tutissima* & nihilominus in Affectibus non nimis inveteratis, adeóque curatu non difficillimis *aptissimâ.*

& quidem quare tutissima.

XXXII. Sic enim paulatim excitatur Salivatio moderata, sine ullo suffocationis metu; tantùm enim Salivæ vicibus singulis elicitur, quantum videtur posse ferre commodè quivis Æger.

Eam deprehendi facilè non posse

XXXIII. Quin talis suffumigatio & Salivatio æstate, aliave Aeris tempestate calida instituta concedit Ægris exitum, adeò ut vix, nec nisi à rei hujus peritis deprehendi queat: quod imprimis optant, quorum interest ignorari eorum morbum & curationem.

Quomodo peratur.

XXXIV. Parùm nempe Cinnabaris cum aliis junctæ prunis quotidie aut diebus alternis injicitur, mox imposito infundibulo fumus ore excipitur, levisque Salivatio excitatur: quæ posteà renovatur, nisi sponte ipsa continuet.

Mercurii sublimatum & præcipitatum etiam Ptyalismum excitare.

XXXV. Ad Salivationem excitandam usurpatur quoque *Mercurius* tam *Sublimatus*, quàm *Præcipitatus*, de quibus, ubi de Vomitoriis, & Purgantibus Phlegmagogis egi, pluribus sum locutus: nunc pauca *Ptyalismum Artificialem* spectantia prolaturus.

Mercurius præcipitatus minimè fixus.

XXXVI. Quoties proinde ad movendam Salivationem *usurpandus est Mercurius præcipitatus*, quò illa & faciliùs & fœliciùs contingat, seligendus & in usum revocandus *minimè fixus.*

Evacuantia ex Mineralibus parata quò minus fixa, eò copiosius & vehementiùs evacuare, & contrà. & quo magis fixa eo minùs per sudores aut Vrinas: quò verò magis volatilia eò frequentiùs per vomitū, & nō per alvum: & ubi maximè volatilia sunt, per Salivationem.

XXXVII. Sicut enim docui sæpiùs, *Medicamenta Evacuantia* omnia *ex Mineralibus parata*, *quò* redduntur præparatione suâ *magis fixa*, *eò* Humores peccantes *minùs* quavis via *Evacuant*; *quò* autem eadem sunt *minùs fixa*, *eò* eosdem *Evacuant ampliùs & copiosiùs*, imò *etiam vehementiùs.*

XXXVIII. Quinimò, *quò eadem* sunt *magis fixa*, *eò minùs* Humores Evacuant *per Alvum*; *& magis per Sudores*, *aut Vrinas*: quò verò eadem sunt *magis Volatilia*, eò Humores faciliùs ac frequentiùs Evacuant *per Vomitum*, non item per Alvum.

XXXIX. Sic eadem, ubi sunt *maximè Volatilia*, Humores faciliùs expellunt *per Salivationem*, dummodò minima exhibeantur una vice dosi, non item per Vomitum.

XL. *Salivatio* siquidem cùm fiat per Humoris Pituitosi ubique, at imprimis in Sanguinis massa solutionem ac dissolutionem, hinc ad Salivares Glandulas deductionem; *paulatim ac successivè*, non item vi, ac simul excitanda & promovenda; *Vomitus* verò excitari debet à *medicamento satis bonâ quantitate simul*, *eodem saltem die usurpato*, ut ab ipso, vel Humoribus ab ipso ad tenue Intestinum, ac Ventriculum deductis irritetur potentiùs utraque pars hæc ad sui coarctationem, quin motus peristaltici violentam inversionem: quale quid nunquam evenit, aut evenire debet in Salivatione concitanda.

Salivatio qui fiat, Eam paulatim esse excitandam. Vomitus quomodo excitandus & qui fiat. Salivationem non fieri motu Animali, qualis ex parte observatur in Vomitu.

XLI. *Salivatio* siquidem, hoc est, Salivæ ad Os deductio, *non fit animali* partis ullius *motu*, qualis ex parte observatur in Vomitu, ra-

tione

Sed planè naturali; Et quâ viâ.

tione Diaphragmatis & Musculorum abdominis; (unde Voluntaria potest fieri Vomitio,etiam nullo assumpto Vomitorio)sed Salivatio fit *motu planè naturali*,Humorum Pituitosorum, aliorumque, ipsis admistorum *per Arterias ad Glandulas Salivares,hinc per Vasa Salivaria in Os.*

Motu voluntario posse provoveri Salivæ deductionem in Os ex ductibus Salivaribus. Et aliquatenus Materiam Salivarem adGlandulas.

XLII. Et quamvis Linguæ, labiorumque *motu voluntario promoveri possit Salivæ deductio in Os,* sed Salivæ in Ductibus Salivaribus jam existentis; non potest tamen eadem promoveri, propriè loquendo,*Materiæ salivaris* deductio *ad Salivares Glandulas*,nisi quatenus exsuctæ in Os salivæ succedit faciliùs, & abundantiùs in dictas Glandulas nova ejus materia.

Materiam Salivarem, si magnâ copiâ feratur ad Os atque Fauces, suffocationem minari.

XLIII. Cavendum autem,ne confertim & *magnâ copiâ feratur* ad salivares Glandulas *Pituita* à Salivationem producentibus medicamentis,postquam *periculum inde est Suffocationis*, dum non tantùm Glandulæ Conglomeratæ Maxillares tam superiores,quàm inferiores inde replentur ac intumescunt,verùm tota Oris,Faucium,Nariumque Tunica Glandulosa eâdem Pituitâ tunc impletur, ac distenta periculosam & nonnunquam lethalem producit in Faucibus angustiam, homines Suffocantem.

Lentiùs in Salivatione excitandâ procedendum.

XLIV. Satius proinde in Salivatione movendâ lentiùs,adeóque cautiùs procedere, quàm nimiùm festinando non quidem cœcos catulos parere, ast Ægris Sanitatis restitutionem expectantibus mortem accersere, atque sic eos necare,qui debebant servari,& restaurari.

Qualis Mercurius minimè fixus.

XLV. Ille autem *Mercurius* est *minimè fixus, à quo minùs est abstractus Spiritûs Acidus;* non quòd Spiritus Acidus reddat Mercurium Volatilem,(ab ipso siquidem figitur)sed quòd in Spiritûs Acidi abstractione avolet primùm ejus pars maximè Volatilis,permanente in Mercurio parte maximè fixâ & figente.

Acidi Spiritus Partes non esse omnes æquè fixas. In Spiritûs acidi destillatione partes volatiles primas assurgere, fixiores postremas.

XLVI. *Non* sunt enim *Acidi Spiritûs cujusvis partes* omnes similes, hoc est, *æquè fixæ, aut volatiles;*sed aliæ magis,aliæ minùs fixæ,nam quæ *in Spirituum Acidorum destillatione assurgunt primæ, Volatiles* magis sunt, sicut magis fixæ, quæ aucto magis, magisque Igne, *assurgunt postremæ.* Quod qui nescit,autnon observabit, ineptus est, ut de Chymicorum medicamentorum viribus mirabilibus judicium ferat, vel illa commodè in usum revocet:tantùm interest ad omnes, & minimas quoque circumstantias attendisse.

Spiritûs Acidi Volatiles & fixæ partes ad quid apta.

XLVII. Quò igitur *plures* sunt *Mercurio* junctæ,& uniti *Spiritus Acidi Volatiles*, eò *aptior* idem existit 1.*Salivationem*,2.*Vomitum*,3.*Alvi dejectionem* excitare; quò eorundem *pauciores* ipsi adsunt & insunt,*sed fixiores potiùs*, eò idem *Mercurius aptior* 1. *Sanguinem mundare* ac in statum optimum reducere, quod vulgò vocant roborare; 2.*Vrinas ciere.* 3. *Sudores movere*; minimè autem aptus Alvum vel Vomitum,minimè Salivationem excitare.

Mercurium Vi & Antimonium aliaque Mineralia.

XLVIII. Quòd de Mercurio nunc dixi, verum quoque deprehendent Solertiores in *Antimonii, aliorumque Mineralium præparatione*,atque usurpatione in Medicinâ fœliciter faciendâ.

Mercurius præcipitatus

XLIX. *Mercurius* ergo *præcipitatus*, & minimè fixus, parvâque quantitate assumptus & per dies plures exhibendus (quod itidem intelligendum de Sublimato Dulci) quaquaversùm pergit, atque tam sui, quàm Spirituum Acidorum in se concentratorum ratione Pituitam Glutinosam occurrentem *incidit ac solvit, fluidamque* facit, quin paulatim, quò ipsa sponte vergit,*ad Salivares Glandulas deducit, & Ptyalismum producit.*

quid efficiat.

Ante Salivationem Humores ex Ventriculo & intestinis purgandi.

L. Notandum autem in omni salivatione fœliciter excitandâ, opus esse, ut *priùs Humores in Ventriculo, ac Intestinis* hærentes vicibus repetitis *educantur*, ne si adhibitis medicamentis Salivationem excitare aptis illi vel vomitu assurgant,vel per lacteas venas versùs Sanguinem propulsi unà cum cœteris ei jam immersis ad Salivares glandulas delati Ægros copiâ suâ opprimant & suffocent: quod non rarò factum, quoties ab imperitis ac imprudentibus Medicis, Chirurgis, aut Empiricis neglecta fuit illa prævia Humorum in Ventriculo & Intestinis cumulatorum Evacuatio,omnino ad tutam Salivationem instituendam utilis ac necessaria.

LI. *Præmittenda* est igitur *Salivationi* ritè instituendæ *sufficiens Humorum in primis viis, hoc est,Ventriculo ac Intestinis collectorum Diminutio, ac Evacuatio per Alvum.*Quo facto tutius adhibetur quovis modo Mercurius crudus, vel modis variis præparatus, tam internè, quàm externè ad Salivationem fœliciter instituendam.

Quænam mala Salivationem per Hydrargyrum factam comitentur.

LII. Quoniam verò in plerisque Artificialem hanc per hydrargyrum excitatam Salivationem consequi solent aut potiùs *Comitari Oris Vlcera* sæpè satis ampla & malas imprimis, Linguamque occupantia,non tantùm Dolores immanes, molestiasque graves producentia, dum effluit cum Salivâ Humor Acer,quin etiam,ubi eadem ad Curationem tendunt, *Cicatrices molestissimas relinquentia*,unde non rarò *Linguæ motus manet impeditus* & *Loquela,deglutitioque læsa*,sed & *Genarum motus similiter impeditus* : Prudentis Medici & Chirurgi erit,dare operam,ut in tempore præveniantur curenturve hæc mala, usurpàndo *Gargarismos*,qui *Humores acres temperent,Vlcera mundent,atque blandè exsiccent.*

& quomodo Curentur Gargarismis.

LIII. *Gargarismi* tales parantur ex *Lacte dulci*, *succove Raparum* addito *Saccharo*: postmodum ex *Salviâ*, *floribus ros. rubr.* & simili- bus ex *Aquâ hordei*, vel *ferrata* decoctis, addito *Syrupo de Rosis siccis, Myrtino*, & similibus diligenter usurpatis.

Hi Gargarismi ex quib° parentur. Cicatrices à Salivatione orte exscindendæ, vel discindendæ.

LIV. *Cicatrices* non rarò *exscindi* debent vel *discindi*,quò liberior parti restituatur motus, explicatis denuò partibus nimis arctè colligatis, & tunc excitatâ cicatrice convenientiore, ubi Gargarismi postremi maximè conducent.

In Salivationis diminutione Alvus subducenda.

LV. Postquam *sponte Minui Salivatio incipit*, semel aut bis blando Phlegmagogo *subducenda est Alvus*,quò Humores Vitiosi,per Hydrargyrum soluti,nec tamen simul educti per secessum expellantur:ne aliàs hinc inde alicubi subsistentes Partibus vicinis noxam aliquam adferant.

Ac postea sudor blandus promovendus.

LVI. Quo facto haud malè *Sudor semel aut bis promovetur blandus*, quò Humorum eorundem reliquiæ ad alvum haud delatæ, in corporis nempè *Habitu hærentes sic quoque* propellantur, expellanturque foràs.

Quænam diu ante Salivatione Alimenta assumenda.

LVII. Durante Salivatione sicut difficile est assumere *Alimenta Solidiora*, ita ipsorum assumptio ferè noxia est: quorum loco & *Lac dulce*, & *jusculæ* usurpantur commodiùs & aptiùs, ut & cum *Pane Cocta Cerevisia*, Criticorum

quorundam elegànsBierenbrodium:addito,quibus placet,pauco Saccharo.

Mercurium potentiùs, reliqua debiliùs Salivationem movere. Staphidis Agriæ Dosis, usurpandi modus, & Vires.

LVIII. Quamvis forsan præ aliis notis omnibus *efficacissimè* ac copiosissimè Salivationem moveat,promoveatve *Argentum Vivum*; non desunt tamen *alia*,quæ idem agant,licèt *imbecilliùs* & forsan parciùs.

LIX. Mentionem feci jam in superioribus *Staphidis Agriæ*; cujus *Semina quindecim* ajunt, si trita *cum Hydromelite* assumantur, potenter *Humores Pituitosos glutinosos per Vomitum* expellere, *cum Suffocationis periculo.*(Dodon. Herb. Belg. lib.XII.Cap.X.*p.m.*595.)Ab illis namque inflammantur Fauces, ardorque summus in eis accenditur. Eadem *semina* docent *mansa Pituitam ex Capite allicere in Os*. Unde facilè patet eadem semina si ex aquâ multâ decoquantur, & illo decocto Os colluatur, posse levem sic excitari Salivationem:quæ forsan fœliciùs succederet, si non simul ac semel quindecim semina,sed unum vel duo diebus pluribus exhiberentur,sicque paulatim Salivatio levis excitaretur.

Mercurium æquè ac Staphidem Agriam Pituitam è Capite in Os allicere. Præferendus tamen Mercurius.

LX. Quemadmodum enim *ab hisce seminibus Ardor* excitatur *in faucibus*, sic idem evenit à *Mercurio*;à quo itidem *Pituita è Capite allicitur in Os & Nares*.Quamvis fatear me ad Salivationem movendam malle uti Mercurio, quàm Staphide Agriâ; cùm illius quàm hujus operatio sit magis familiaris,& jam usitata,notaque.

Radicis Pyrethri Vires, & Usus.

LXI. *Radix Pyrethri*, quæ satis frequenter ac fœliciter in ore continetur ad Dentium Dolores tollendos cum suâ Causâ; *Humores Plures in Os allicit, unà cum Salivâ*: Ergo *Salivationem* movet, quam fortassis moveret diutiùs & copiosiùs, si intra corpus sumeretur quantitate parvâ,sed iteratò.

Mastiches Usus & Vires.

LXII. Quin sola *Mastiche* mansa & in Ore contenta *Pituitam glutinosam unà cum Salivâ in Os allicit*,Ergò *Salivationem* quoque excitat.

Alia Salivantia.

LXIII. Et procul dubio longè plura quis reperiat Salivationem excitantia, qui ad omnia medicamentorum effecta attendet accuratè: qualia sunt præter jam memorata,*Cubebe,Nigella,Zinziber,Sinapi,Salvia*,&c. Apophlegmatismis, materiam præbentia,verè Salivantia.

Omnia, quæ Pituitam è Cerebro ad Os deducunt, esse Salivantia.

LXIV. Illa enim *omnia Pituitam è Cerebro ad Os deducere dicta* reverà illam ex Glandulis Salivaribus,& Tunicâ Oris,Faucium & Narium Glandulosâ *educunt cum Salivâ & Muco*, & *successivè ex ipso Sanguine*,quod fieret magis,si eadem internè usurparentur,Ægrique aliquandiu in eorundem usu continuarent.

LXV. Sed illa ulteriorem indaginem desiderant experientiâ multiplici confirmatam.

CAPUT XIV.

De Evacuationibus Particularibus.

Evacuationes Universales & Particulares quænam.

I. NOn dantur tantùm *Evacuationes Universales*, per quas ex *Universo Sanguine*, *Partibusque* Remotissimis quoque Humores Peccantes Secernuntur, Excernunturque, verùm dantur quoque *Evacuationes Particulares*, quæ ex *Partibus* fiunt *determinatis*,ac *per vias ipsis peculiares*.

Particulares quotuplices. Quæ sit & quâ fiat Prima.

II. Inter has Evacuationes possent numerari 1. *Evacuationes quæ fiunt ex Intestinis Crassis per Anum*,beneficio *Enematum*, & *Suppositoriorum*.

Secunda.

III. 2. *Evacuationes*, quæ fiunt *ex Vesicâ Urinariâ per Urethram*,& quidem per *Injectiones ac Catheteres*.

Tertia.

IV. 3. *Evacuationes*, quæ fiunt ex *Utero per ejus Collum utrumque*, sive Menses sint Suppressi, Lochiave retenta, vel imprimis Alii Humores Glutinosi in ipso existentes.

Quarta.

V. 4. *Evacuationes*,quæ fiunt ex *Pulmonibus* per *Asperam Arteriam & Os*.

Quinta.

VI. 5. *Evacuationes* quæ fiunt *è Cerebro per Nares,Errhinorum ope*.

Sexta.

VII. 6. *Evacuationes*, quæ fiunt ex *Auribus ac per Aures*;per quas etiam subinde ex partibus vicinis ac Cerebro ipso Sanguis,Pus, Sanies, &c. effluit aut educitur.

Septima.

VIII. 7. *Flatuum Discussiones atque Excretiones*,per *Ructus,Crepitus,per Os, Anum, Vesicam, Uterum,&c.*Et si quæ sunt plures.

CAPUT XV.

De Evacuantibus Excrementa,& alios Humores ex crassis Intestinis per Anum.

Evacuantia Particularia ex Intestinis Crassis per alvum.

I. UT de Particularibus Evacuantibus nonnulla hîc addamus, initium faciemus ab iis Evacuantibus, quæ tantùm Contenta tum Alvi Excrementa,tum alios Humores vitiosos,educunt ex Intestinis Crassis, & quidem per Anum sive Podicem.

Inter ea hîc non numerari Purgantia Ore assumpta.

II. Ubi mox patet non agendum hîc nobis de iis, quæ *Ore assumpta*, non tantùm Contenta in crassis,vel etiam tenuibus Intestinis, ac Ventriculo,sed alios quoque Humores alibi repertos simul solent expellere per Alvum, quæque *Purgantia* simpliciter vocantur.

Sed ea, quæ ex solis intestinis crassis educunt.

III. Verùm agendum de iis, quæ *ex solis Intestinis crassis* educere valent tum Alvi Excrementa,quâvis de causâ ibi hærentia,tum alios Humores itidem ibi hærentes, atque Valetudini humanæ nocentes.

In iis diu quia hærere non posse quin noxam afferat. Quænam inde sentiantur.

IV. Nam fieri non potest, ut diu in crassis Intestinis hæreant vel Alvi Excrementa,vel Humores quivis,quin noxam simul afferant homini, unde,ubi etiam cuncta peraguntur blandissimè,*Ponderis Sensus*, & *Anxietates* observantur in parte Abdominis infirmâ & laterali,& *Capitis Dolor* excitatur in plerisque, ut nunc non dicam *Hæmorrhoïdes* inde habere tam sæpè ortum, malum sanè gravissimum.

Illa præcavenda, aut tollenda.

V. Ut proinde talia incommoda *præcaveantur*, vel *tollantur*,danda est opera ut in tempore illa Contenta evacuentur.

Quæ id præstant quomodo usurpanda, & quomodo agant.

VI. Quæ autem ex Solis Intestinis crassis hoc præstare possunt, *externè Ano & Podici immittuntur*, quò & ad *sui contractionem irritent Intestina crassa*, & ad Eductionem faciliorem *præparent Contenta*, eadem compacta Solvendo, Glutinosa Incidendo,quin imò dissolvendo & fluida reddendo.

Et qualia sint.

VII. Quæ hæc omnia præstare possunt ac solent, plurima occurrunt, omnia nimirum *acria* & Intestinum mordicare atque sic irritare apta; deinde omnia tum *aquea*, tum *pinguia*; tum aliàs *blandè solvendi*, ac *dissolvendi præ-*

Et quæ talia.

dita,

dita, qualia sunt Salia Lixiva, Volatilia & fixa, vel Acida, vel naturaliter, vel artificialiter Aqueis diluta, Urina puta, Vinum, Lixivium, &c.

Quâ formâ usurpanda. Suppositoria vel Glandes. Enemata Clysteres Injectiones. Fomenta.

VIII. Hæc omnia usurpari solent nunc *formâ Solidiore ac consistente*, vocanturque tunc *Suppositoria vel Glandes*; nunc *formâ liquidâ & fluida*, vocanturque tunc *Enemata*, *Clysteres*, *Injectiones*, & sic porrò: Quin adhibentur quandoque *Fomenta*, vel *Vapor ex decocto assurgens*, atque Ano exceptus, unde subinde solicitatur quoque ad Desidendum ac dejiciendum Alvus: quæ omnia patebunt magis, ubi de Medicamentorum formis agetur.

CAPUT XVI.

De Evacuantibus Urinam & alios Humores ex Urinariâ Vesicâ.

Evacuãtia Particularia ex Vesicâ Urinariâ.

I. Inter Evacuantia particularia, quæque ex parte aliquâ duntaxat Evacuant Contenta, meminimus 2. loco eorum, quæ *ex Urinariâ Vesicâ*, tum Urinam ipsam, tum alios Humores ibi hærentes, atque noxam homini afferentes educere solent.

Urina subsistens quomodo educatur. Canaliculâ cereâ.

II. *Urinam* quod attinet, quoties illa *subsistit in suâ Vesicâ*, nec sponte excludi potest, toties ipsam levissimo negotio, & operatione facillimâ eduxi *immissâ per Urethram Candelâ cereâ*, quali uti solent Sartores; nam eâdem mox extractâ succedebant sponte non tantùm Urina, sed unà cum ipsâ *Calculi in Urethræ Orificio priùs* hærentes, ipsumque obstruentes; quos tunc observavi unà cum Urinâ copiosâ effluente fuisse vi expulsos quantitate copiosâ; adeò ut meminerim aliquando in Viro satis procero & crasso *ultra 50. uno tempore* fuisse excretos, & quidem omnes exactè rotundos, licet magnitudine plurimùm differentes, dum maximi æquarent ciceres, minimi essent longè minores, atque omnes magnitudine se successivè consequentes.

Vt & calculi in Urethrâ hærentes.

Eos, ul-tra 50. aliquãdo fuisse excretos diversæ magnitudinis.

III. Hoc ipso si non succedat subsistentis Urinæ è suâ Vesicâ Excretio, immittendus *per Urethram Catheter*, ut plurimùm *Argenteus*, qui cùm sit cavus, extracto stylo transitum concedit Urinæ; atque sic quoque ipsa educitur fœliciter.

Educitur etiam Catheter.

IV. Ubi notandum *Catheteres* quidem pleròsque parari ex *Argento*; sed parari quoque possunt ex *materiâ coriaceâ*, ut & *Balenarum fe-tis*. Quales Catheteres cùm sint flexiles, faciliùs usurpantur in *Viris*, quorum *Urethra* circa penis radicem contorquetur aliquantùm, nec rectà pergit usque in Vesicam: quod non habet locum in *fœminis*, quarum Urethra & amplior, & brevior, & rectior est quàm in Viris; quapropter rariùs subsistit Urina in fœminis, sed & faciliùs educitur quoque ex ipsis.

Catheteres ex quibus fiant. Urethra in Viris diversa à fœminarum Urethrâ. Vnde rariùs in Fœminis subsistit urina, quam in Viris.

V. Non tantùm Urina, & quandoque Calculi minores educi possunt ac debent è suâ vesicâ, verùm *Humores Glutinosi*, & *Purulenti* Ulceratæ Vesicæ adhærentes, qui quoniam *Incidi* debent, *abstergeri*, atque tunc demùm *educi*, Medicamenta quædam in Vesicam immitti oportet, à quibus Effectus laudati producantur, sicque soluti Humores vitiosi evacuentur.

Humores vitiosi quomodo præparãdi, & à vesicâ educendi.

VI. Quoniam verò, ubi exulcerata est Vesica, non tantùm educi debet Pus indies ex allabente Sanguine ortum, verùm ejusdem *Puris productio nova impediri*, Medicamentis hactenus laudatis, & alia sunt addenda, quæ hoc etiam præstent.

Ex quo modo

Pus educendum ejusque nova Productio impedienda.

VII. Quoniam verò immittenda in Vesicam Urinariam Medicamenta fluida requiruntur & liquida, *Injectionum* illa nomine veniunt, solentque *per Syringam* in ipsam infundi, & ex tali-bus parari, quæ memoratis satisfaciant Indicationibus omnibus & singulis.

Injectiones quâ formâ parandæ, & per Syringã immittẽdæ.

VIII. Parantur in hunc finem *Decocta ex Plantis Aromaticis* aut in *Aquâ*, aut in *Vino*, aut in *Hydromelite* decoctis; quibus pro Indicatione diversâ tunc adduntur alia, inter quæ omnibus forsan meritò præfero *Sulphuris Balsamum*, non quidem cum expressis oleis paratum, cùm sit tunc minùs efficax; sed cum *Oleis Stillatitiis*, *Terebinthinæ*, tum vulgaris, tum imprimis *Venetæ*, alteriusve excellentioris, *Anisi*, *Succini*, *Iuniperi*, aliisque confecti, cùm sit tunc majoris efficaciæ, ac longè plus præstet in Affectibus quibusvis curandis.

Ex quib° parentur. Balsami Sulfuris tum simplicis tũ Compositi Vires.

IX. Inservit namque hic *Sulphuris Balsamus* & *Ulceribus mundandis*, & *Puri abstergendo*, & *Cicatrici promovendæ*; quæ omnia desiderantur in Ulcerum Curatione.

X. Potest quoque illis injectionibus addi *Balsamus Peruvianus*, & *Oleum de Copaïvâ*, sed non accedunt ad Balsami Sulphuris efficaciam, utilitatemque multiplicem.

Balsami Peruviani, & Olei de Copaïvâ Vires.

XI. Posset forsan *Vesicæ* quoque *Calculus* per injectum in eam Liquorem paulatim solvi, ac educi: si nempe *decocto Graminis* adderetur tantùm *Spiritûs Nitri* vulgaris, vel etiam dulcis facti, quantum requiritur ad Calculum sensim dissolvendum absque Vesicæ læsione: quod observari potest ex Spiritu laudato minimâ quantitate priùs, hinc aliquantò majore addito, sensimque tamdiu ipsa aucta, donec acrior facta injectio plus ejus ferre non possit. Satius enim est minus Spiritûs addi, & lentiùs curationem absolvere, quàm acriori injectione ipsam præcipitare, atque magis impedire, quam promovere.

Vesicæ calculum solvi De-cocto Graminis, & Spiritus Nitri mistis, & quomodo

XII. Quamvis autem hactenus non licuit mihi tali ratione ac via tentare Calculi dissolutionem ac eductionem, non dubito tamen, quin ea sit futura omnium facillima, tutissima & certissima, quandiu non est ulcerata vesica; tunc enim non fatis tutò, ac commodè usurpantur *Acida*, quippe quæ *ulcus augent*, atque sic plùs forsan nocerent, quàm prodessent miseris.

Solutionẽ Calculi hanc esse tutissimam. Acida Vlcus augere.

XIII. In usum *nondum revocavi hanc methodũ*, quam nunc laudo, quoniam reperi non semel contradicentes aut Medicos, aut Chirurgos, quibus rarò placent, quæ in suis Autoribus non legerunt, aut à suis Præceptoribus non didicerunt, imprimis quando urit eos Invidia. Adde quòd rescindam sensim praxin, nec promiscuè omnes ampliùs accedam: hæc autem tentari debent *in plebeis*, & *robustioribus*, quò circumstantiæ plures in tali cura observandæ paulatim & sine calumnia noscentur, ut inserviant posteà delicatioribus & in lautiore fortuna constitutis. In usum autem talia revocabunt *commodissimè*, qui *soli degunt* in aliquo loco, faciuntque praxin liberiorem, quàm qui inter plures subjecti sunt Calumniis.

HancCurandi calculũ Methodum cur nondum instituerit Autor. In quib° instituẽ debeat. Et quũ eam instituere commodissimè poterunt.

CAPUT

CAPUT XVII.

De Evacuantibus Menstrua vel Lochia in Vtero Suppressa, & Humores alios ibidem hærentes, per utrumque ipsius Collum.

Menstrua & Lochia in Vtero Subsistentia quomodo, & per quas vias evacuanda.

I. QVoties in Vtero subsistunt *Menstrua vel Lochia*, toties illa comodissimè *per ipsius Collum* tam Internum, quàm Externum *Evacuari solent*, & quidem partim per *Remedia Externa*, partim per *Interna*.

Remedii Externum Venæ sectio si adsit Plethora.

II. Inter *remedia externa* fit meritò hîc mentio *Venæ sectionis* in Pede instituendæ, cùm non rarò, & imprimis quando Phlethora urget; ideóque segniùs movetur, atque ad sui affluxum naturalem præparatur Sanguis; observata sunt Menstrua & Lochia ejus causâ subsistentia hujus ope mota, & ad fluxum naturalem deducta.

Si verò subsistant propter Obstructionem, noxiam esse Venæ sectionē, nisi concurrat Plethora.

III. Sed quoties utraque subsistunt *propter Obstructionem* in Uteri Vasis, Vasorumve Orificiis existentem, toties, *nisi concurrat Plethora*, plus *detrimenti*, quàm emolumenti attulit Fœminis *Venæ sectio*: quippe quæ minuendo Sanguinem laudabilem, copiâ non-excedentem, Mulieres tantùm debilitat, neutiquam desideratum fluxum alterutrum restituit.

Et opus esse Obstructionem tollentibus.

IV. Tunc autem opus est *medicamentis* tam internis, quàm externis, quæ *noxam*, si quæ ab externo frigore Aëris, Aquæ, Nivis, Pavimentive Vtero fuit introducta, *tollant* ac emendent; hinc & *Pituitam* coagulatam & obstruentem *incidant, attenuent*, fluidamque præstent, quin & *moveant, emoveantque*, sicque Subsistenti Sanguini denuò viam parent ad exitum, ipsumque ad effluxum cogant, urgeantque.

Huic inservientia Externa quæ, & quomodo applicanda, & qui operentur.

V. Inter *externa* medicamenta laudantur meritò *Balnea, Fomenta, Suffitus*, & quæ huc revocari possunt, à quibus vel assurgentes *Halitus, Vapores, Fumi*, vel *penetrans Liquor* Pituitam, aliosve Humores glutinosos in Vteri orificiis & vasis hærentes, atque Obstructionem facientes *incidant*, & attenuent, adeóque fluxiles faciant & aptos, ut Sanguini tunc aut posteà exitum quærenti cedant, vel cum eodem effluant.

Balnea quomodo usurpanda, & quomodo agant.

VI. *Balnea* certè, quibus tunc *supra umbilicum* saltem insidere solent Mulieres, sese humiditate suâ insinuant in Collum Uteri externum, mox & Internum, atque *Humorem* qualemcunque Glutinosum tam frequenter in Colli Interni cavitate subsistentem *solvunt* ac dissolvunt, mox illo inde remoto ad interiora penetrant, & ibidem *Orificiis Vteri adhærentem*, inhærentemque Humorem similiter Glutinosum incidunt & dissolvunt, sicque ad effluxum aptum reddunt.

VII. Usurpantur autem *Balnea calentia*, quò sic & faciliùs, & citiùs, & efficaciùs exoptatum effectum producant.

In Balneis considerandus liquor, & quod liquori incoquitur.

VIII. In *Balneorum* autem præparatione considerantur duo: *Liquor*, ex quo parantur, & variæ *Plantarum Partes*, aliaque quæ incoqui solent Liquori delecto ad Balnei confectionem: quò sic utroque nomine fiant præstantiora.

Qualis liquor assumendus.

IX. Quoad *Liquorem Balnei*, *Aqua* potest commodè usurpari; quin usûs tempore *Vini Generosi*, & præsertim *Albi*, non item rubri, aliquid addi; ut & *Vini Spiritus*, & *Sal Volatile*, quamvis hoc nòn tam Liquorem tunc augeat, quàm cæterorum simul decoctorum vim promoveat & intendat.

Quænam Plantæ in eo decoquendæ.

X. Quoad *Decoquenda* in Balnei præparatione, Inter *Plantas*, earumque Partes, laudo & commendo quasvis *Aromaticas*, hoc est, *Odoratas & Sapore acri & grato præditas*, sed maximè *Hystericas* dictas, hoc est, Fœminis præcipuè convenire observatas in movendis mensibus.

Hystericæ Radices.

XI. Talia sunt *Radices* Ireos, Acori, Asari, Aristolochiæ, Valerianæ, Rubiæ maj. Enulæ Campanæ; Cyclaminis, Spicæ nardi, Gentianæ, &c. Quibus accenseri debent Allia, Cæpæ, Porri.

Folia.

XII. *Folia* Sabinæ, Rutæ, Artemisiæ, Pulegii, Levistici, Calamenti, Majoranæ, Matricariæ, Abrotani, Absinthii, Nepetæ, Origani, Satureiæ, Lauri, Mercurialis, &c.

Flores.

XIII. *Flores* Lavendulæ, Chamæmeli, Sambuci, Anethi, Cheyri, Leucoii, Meliloti, Spicæ Nardi, Schœnanthi, &c.

Baccæ.

XIV. *Baccæ* Lauri, Iuniperi, Ciceres rubri, &c.

Semina.

XV. *Semina* Nigellæ, Nasturtii, Apii, Levistici, Carvi, Sileris Montani, &c.

Thermas siccantes impedire Mensium fluxum.

XVI. Postquam verò observatæ sunt *Thermæ siccantes* non semper promovere, quin sæpè ampliùs *impedire Mensium fluxum*, meritò ad Humorem Glutinosum non tantùm incidendum, ac per Aromatica nimis eum sæpè exsiccantia ideóque inspissantia commodè attenuandum; verùm simul *emolliendum*, convenient hîc simul decoctæ Radices Liliorum, Semina Lini, Fœnugræci, &c. Sic enim Humores glutinosi partim attenuati, partim emolliti faciliùs Fluidi redduntur, quin ad fluxum, effluxumque deducuntur, sicque subsistenti Sanguini ordinaria via libera restituitur & aperta.

Emollientia Hysterica adhibenda.

Quomodo adhibenda.

XVII. Talibus Balneis calentibus utuntur fœminæ, ipsisque insident, atque *ultra medium ventrem saltem immerguntur*.

Balnea Non nimis debere calere.

XVIII. Bonum autem est, *non nimis calere* Balnea, ne Sudor multus promoveatur, cum quo exhaustis partibus Sanguinis magis Serosis Humores Glutinosi redderentur glutinosiores.

Nec diu in eorum usu continuandum.

XIX. *Nec diu continuandum* est in Balneorum usu propter easdem rationes: nisi enim eorum ope brevi solvatur obstructio, vix ipsorum continuatione idem obtinebitur beneficium.

Fotus ex quibus parentur. Quomodo applicentur.

XX. *Fotus* ex iisdem parantur, ex quibus Balnea, sed minori quantitate, applicanturque Pudendis, & quidem aptissimè cum *Spongiis, Pannisve Laneis*, non item Lineis. Panni namque Lanei æquè, ac Spongiæ imbibunt plus liquoris, quàm linei, nec permittunt illum tam facilè effluere aut diffluere; quin præterea diutiùs servant in se liquoris calorem, sine quo plùs nocebit, quàm proderit Fotus.

Vapor qui agat.

XXI. Fotui affinis est *Vapor* ex calefacto Decocto *assurgens*, atque in Sellâ patente Pudendis exceptus, sicque ad interiora penetrans.

Enemata etiam hic conducunt.

XXII. Huc revocant aliqui ex modò laudatis Decoctis parata & injecta *Enemata*, quæ per Intestini recti, & Coli vicinioris tunicas penetrantia usque ad Uterum, ipsius obstructionem referant, & sic quoque Mensium vel Lochiorum fluxum si non moveant, promoveant saltem.

XXIII.

Vt & Fumi ac Halitus. XXIII. Huc referri debent *Fumi* & *Halitus* itidem Muliebribus excepti,atque similiter Pituitam obstruentem solventes,ac educentes; succedentibus faciliùs menstruis vel lochiis.

Ad Fumis parandum convenire Ligna. Baccae. Gummi Vngulas. XXIV. Ad *Fumum* parandum conveniunt *Ligna* Sabinæ bacciferæ,ac Iuniperi,Coryli, Aloës, Lauri, & similia, & ipsorum *Baccae*, ut & Spica Nardi,Schænanthum,Cassia Lignea, Garyophylli, Galbanum, Bdellium, Opopanax, Sagapenum, Thus, Benzoinum, Storax, *Vngulæ* Asinorum, Equorum,& similia plura.

Quomodo usurpentur. XXV. Horum plura vel pauciora per se aut in trochiscos redacta prunis inspergunter, fumusque assurgens in Sellâ perforatâ & undique clausâ excipitur per pudenda.

Halitus ex quib' paretur. XXVI. *Halitus* commodè parari potest ex *Sale tartari*, aliòve fixo & *Sale armoniaco*, qui cùm sit penetrantissimus,plurimum hîc præstabit, & multis aliis meritò præferetur.

Linimenta etiam quæ huc faciunt. XXVII. Sic vulgò laudant *Oleum Spicæ ac Zibetham* pudendis apposita, vel illita, quorum expiratione subtili, potentique docent itidem efficaciter moveri menstrua.

Vt & Emplastra. XXVIII. Solet etiam *Oleis,vel Vnguentis*, *Pubis pectinisque*,quin & *Lumborum regio illini*,sed & ipsis *Emplastra* applicari,quæ ex similibus modò laudatis parari solent:adeò ut quæcunque primarii Practici observarunt conducere movendis mensibus fuerint omnia *Aromatica*, licet his aut

Non nisi Aromatica Mestes movere. illis peculiaribus medicamentis fuerint magis addicti, nec ad generalem ipsorum classem satis attenderint,quod tamen fuisset bonum.

In Curatione medicamentis sarpari Medicamenta determinata. XXIX. Utique in curandis ægris non utimur medicamentis generalibus, sed determinatis, hâc vel illâ plantâ: Bonum tamen est, ex variis medicamentis, quorum vires laudabiles ostendit successus fœlix, accuratiùs observatis determinare, in quo consistat ipsorum vis & efficacia, quò defectu hujus vel illius jam experti substituere possimus alia, quæ simili sunt præditâ qualitate sensili, ex quâ probabiliter conjiciamus pollere quoque ipsa simili efficacia.

In quo consistat Medicamenti Vis, observandum & quare XXX. Quodque monui & inculcavi sæpiùs, quoniam continuum habet in faciendâ praxi usum, licèt decies ac sæpiùs repetatur, meritò deberet idcircò placere, hâc occasione iterum inculcabo: Pleraque enim *Medicamenta*, tum *Alimenta*, quæ usurpamus quoniam ferè Ore assumimus omnia,

Medicamentorũ Sapores & Odores considerandi, & ea secundũ ipsos in classes redigẽda. *Sapore* imprimis suo & *Odore* nos afficiunt vario, imò illis nobis præsertim *distinguuntur*, non item ullis aliis Qualitatibus Sensilibus:meritò proinde *secundum ipsorum Sapores ac Odores varios & considerantur,& in certas classes rediguntur*; quò sic faciliùs,& fœliciùs aliæ in aliorum deficientium locum tutò queant substitui.

Omnes Sapores & Odores ad duos referri. XXXI. Quamvis autem plures occurrant *Sapores* in rebus, possunt tamen plerique commodè ad *duos* revocari ordines & classes, *Acidorum*, & *Salso-acrium*;quemadmodum *Odores* omnes referuntur ad *Suaveolentes,ac Fœtentes*.

Ad Saporem Acidũ pertinere Austerũ & Acerbum. XXXII. Ad *Saporem Acidum* referendus *Austerus & Acerbus*.

Ad Salso-Acrem verò A- XXXIII. Ad *Salso-Acrem* Saporem reducendus non tantùm *Acris-aromaticus*,sed etiam *Amarus*,& *Lixivus*.

XXXIV. His quasi *medius*,vel potiùs ex utroque exurgens est *Salso-Muriaticus*.

XXXV. Qui *Dulcis* observatur *Sapor* in Saccharo, Uvis passis, Melle, Ficubus, & similibus, itidem *medius* est, atque aliquando magis ad *Acidum*, aliquando magis ad *Salso-aromaticum* vergens.

crem Aromaticum,& Amarum ac Lixivum. Medium inter hos esse Salso-Muriaticum. Vt & Dulcem inter Acidum & Salso-Aromaticum. XXXVI. Sic Sacchari, & Uvarum passarum *Dulcedo* faciliùs *degenerat in Acidum*. Mellis autem & Ficuum in *Salso-aromaticum*; quamvis & possit contingere Contrarium, ut Mel in *Acidum* mutetur, & Saccharum in *Amarum* Saporem; quamvis id eveniat rariùs & difficiliùs.

Dulcedinem in varios alios Sapores degenerare. Optandum,ut quis de Saporum Naturâ accuratè tractaret. XXXVII. Bonum foret aliquem in hisce mutationibus omnibus expertum ac peritum nobis conscribere atque publico exhibere de *illis omnibus accuratum Tractatum*,futurum haud dubiè in Medicinâ,ut & Naturali scientiâ utilem. Sed hæc & similia plura referimus inter desiderata, quæ rarò contingunt, postquam plerique nimiùm festinantes,nec satis temporis experimentis sufficientibus faciendis concedentes,*malunt videri, quàm esse aut fieri docti*;properantque nimis non tam in scribendis,quàm in exscribendis,censendisve aliorum libris:quem *malum* plerorumque *morem* sicut mutare non possumus, sic eundem, utpote Reip. noxium,*carpere licet*.

Plerosque malè videri quàm esse doctos. Et magis exscribere libros. Quare eorum malum morem carpere liceat.

XXXVIII. Sed redeamus in viam,& pergamus Medicamenta Externa, quibus Mensium præsertim Fluxus & Effluxus excitari ac promoveri potest ac solet,enarrare.

Pessaria & Nasalia quibus applicentur & ex quibus parentur. XXXIX. Laudantur in hunc finem tanquam extrema,*Pessaria*,quæ fœminis *Viros passis*, intrudi,& *Nasalia*, quæ *Virginibus* admoveri solent; atque ex *Acrioribus* parantur.

Raphani Vires, & Vsus. XL. Solus *Raphanus* in pessi formam sectus in Vteri Cervicem externam intrudi solet, atque acrimoniâ suâ,& halitibus assurgentibus Menses ciere.

Sacculorum Vsus. & quib' impleantur. XLI. Plantarum quoque Partes molliores, Folia,contunduntur,*Sacculo oblongo* induntur sicque in sinum muliebrem immittuntur ad idem efficiendum.Laudantur autem in eum finem *Mercurialis,Scordium*, *Alliaria*, *Asarum*, *Gentiana*, *Nigella*, *Sabina* & similia plura.

Plantarum succi & pulveres in pastam,ac dehinc in Pessaria & Nasalia redacti. XLII. Quin nonnunquam Earundem *Plantarum Succi*,ac *Pulveres*,aliaque similia in *pastam rediguntur* & in *Pessaria vel Nasalia* formantur, quæ Pudendis blandè intrusa & ibidem aliquandiu retenta Menses movere possunt,soluta nempe Pituita, eâdemque educta, quæ Menstruis viam præcludebat.

Obstructione motâ Venam posse secari, si adsit Plethora, aut segnius Sanguis moveatur. XLIII. Vbi his modis sublata sunt impedimenta, nil obstat, mediocrem institui *in Talo Sanguinis eductionem*, imprimis quando aliqua urget simul *Plethora*, *aut segnius movetur* in Corpore *Sanguis*, quod ex Parvo Debilique Cognoscitur Pulsu.

Aut Cucurbitulas applicari. XLIV. Quin Venæ-Sectionis loco subinde utiliter Femoris parti internæ admoventur *Cucurbitulæ sinè, &* quandoque *cum Scarificatione*: sic enim motus conciliatur Sanguini deorsùm, ergo etiam ad Vterum potentior,unde facilè tunc viis patentibus Effluxus obtinetur desideratus.

XLV. Atque hæc præcipua sunt *Remedia*, quibus externè solemus uti ad Mensium præsertim fluxum excitandum,proximum est,ut *interna* quoque paucis explicemus.

XLVI. Quivis autem ex supradictis facilè assequetur, qualia in hunc finem desiderentur Remedia, scilicet talia, quæ 1. *Humores Glutinosos*

Qualia sint Remedia externa. 1. Humores Glutinosos incidentia. 2. Sanguinem quiescentem agitantia.

tinosos & Orificia Vasorum obducentes, aut obturantes Incidant & fluidos reddant: quæ 2. Sanguinem quiescentem, atque mora vel ad coagulationem inclinant, vel ad corruptionem vergunt, iterum agitent, commoveant, & à coagulatione, aut corruptione aut imminente, aut inchoata liberent.

Hæc Præstare Aromatica & Salia Volatilia.

XLVII. Hæc omnia *Sola* præstare possunt *Aromatica* toties à me laudata, explicataque, ut & *Salia Volatilia*.

Acida conducere Obstructionibus tollendis, & Sanguini coagulando atque hic minimè usurpanda.

XLVIII. Licet enim *Acida* vim habeant Incidendi, Solvendique Humores Pituitosos & Glutinosos, & hactenus videantur conducere *Obstructioni tollendæ*; quoniam tamen simul *Sanguinem Coagulare* solent, *minimè sunt hic usurpanda*.

Aromatica, ac Salia Volatilia & Obstructionem tollere, & Sanguinis Coagulationem impedire, & ejus effluxum promovere.

XLIX. *Aromatica* verò, & præ aliis omnibus *Salia Volatilia* utrique satisfaciunt Indicationi, quatenus & *Glutinosos Humores*, *Solvunt*, Incidunitque; & *Sanguinis Coagulationem*, ipsamque insequentem *Corruptionem impediunt*, emendantque: quin imò Humorum quorumvis in Corpore *Motum* præ aliis omnibus *promovent*.

Hoc probare Medicamenta Specifica.

L. Si *Medicamenta* vulgò à Practicis laudata, & *Specifica* dicta consideremus, agnoscemus facilè, omnia, quæ modò dixi, esse ipsam veritatem, idem confirmante experientia.

Salium Volatilium Vires in hoc affectu.

LI. Possum autem testari, à quo mihi notiora fuere *Salia Volatilia*, ipsorumque vim egregiam sum expertus in praxi, me longè faciliùs, citiùs, & fœliciùs subsistentia, vel *suppressa menstrua* illorum ope *movisse* aut promovisse, quàm priùs ullis aliis vulgò celebratis Remediis tum externis, tum internis.

Eorum laus.

LII. Ita indies majores atque laudabiliores Salium Volatilium in curandis ægris effectus excogitabam & observabam, etiam supra meam expectationem.

LIII. Unde dubitabam & hærebam subinde solicitus, an illis adscribi possent tam multi & tam varii effectus, donec hâc occasione diligentiùs non tantùm operationes ipsorum in ægris, sed etiam ipsorum subjecta & materiam expendens mirari desierim energiam ipsorum stupendam.

LIV. Sed adhuc mirari desii Chymicos subtiliores majora & majoris momenti remedia ex ipsis quæsivisse, ac forsan invenisse; quod non est hujus loci.

Ex quib[us] possint parari.

LV. Præter hæc *Salia Volatilia* & quidem qualiacunque ex omnibus Animalium Partibus parabilia (licèt cuncta non sint æquè potentia, efficaciaque) laudo inter Alterantia omnia Aromatica, quorum pleraque in superioribus proposuimus ad Balneorum confectionem. Libet tamen primaria hic quoque enumerare vulgò usurpari solita; quò unicuique constet, quàm syncerè & candidè agamus.

Aromaticorum Hystericorum Catalog[us]. Radices.

LVI. Laudantur ergo *Radices* Asari, Fumariæ bulbosæ, Dictamni albi, Ireos, Rubiæ, Cyclaminis, Chelidoniæ, Schœnanthi, Spicæ, Aristolochiæ, Gentianæ.

Folia.

LVII. *Folia* Sabinæ, Pulegii, Artemisiæ, Rutæ, Melissæ, Marrubii, Calamenti, Mentastri, Nepetæ.

Flores.

LVIII. *Flores* Cheiri, Croci, Rorismarini, Genistæ.

Semina.

LIX. *Semina* Nigellæ, Petroselini, Paludapii, Lupinorum, Apii, Fœniculi, Levistici.

Baccæ.

LX. *Baccæ* Lauri.

Aromata.

LXI. Inter *Aromata*, Cinnamomum, Macis, Cassia Lignea, Xyloaloë.

Gummi.

LXII. Inter *Gummata* Myrrha, ejusque trochisci, Castoreum, Galbanum, Sagapenum, Succinum, Borax, Gummi Lacca, Asa fœtida, &c.

Metalla. Chalybis Vis. Vires Salis Volatilis Oleosi Auctoris.

LXIII. Inter *Metalla* Chalybis Limatura similiter laudatur, ac penè pro extremo habetur remedio, quamvis nullo modo cum Salibus Volatilibus conferendo, & imprimis cum meo *Oleoso*, quod cæteris omnibus hactenus à me usurpatis reperi efficaciùs & huic rei aptissimum.

Negligentia Medicorum in excogitandis Remediis huic Affectui efficaciter curando inservientibus. Nulla Remedia Salibus Volatilibus esse conferenda.

LXIV. Utique, quoties animo repeto plurima medicamenta, eaque valdè nonnunquam ingrata, quibus longo tempore cruciantur, exercenturque, & quidem sine successu misellæ fœminæ, miror ita negligentes fuisse in *excogitandis*, præparandisque *medicamentis* tum *efficacibus*, tum faciliùs usurpandis Medicos; cùm non desint ex vulgò notis, quæ multùm præstent, quamvis necesse habeam iterum repetere non esse ipsa *cum Salibus Volatilibus conferenda*, ipsis nempe longè inferiora.

Præter Medicamenta incidentia usurpanda etiam evacuantia & quidem Phlegmagoga.

LXV. Præter Alterantia Humoresque Glutinosos præsertim Attenuantia & *Incidentia*, usurpari quoque debent non rarò *Medicamenta* eosdem Humores jam præparatos, emendatosque *Evacuantia*, sive copiâ excedente simul peccent, sive in totum, aut nisi seriùs & cum insigni Ægrorum incommodo, emendari nequeant.

LXVI. Sunt autem illa *Phlegmagoga* Humores puta Tenaces ac Glutinosos Educentia, quæ in superioribus laudavimus.

Acidos & Austeros etiam aliquando adesse humores; Qui unde oriantur. Corrigendi & Hydragogis evacuandi.

LXVII. Quoties autem non tantùm Humores Glutinosi, Obstructiones parientes, in corpore abundant, verùm *Acidi* quoque, & *Austeri*, quod tum ex multo Malorum Citriorum, aliorumve fructuum acidorum, Aceti, Vini Rhenani, & similium abusu, tùm ex Animi mœrore, ac terrore, tum ex Aëris asperi frigore & similibus evenire solet; toties iidem ex parte Corrigendi sunt, temperandique ac Concentrandi, mox per *Hydragoga* superiùs memorata Evacuandi.

Ipsos Humores optimè corrigi Salibus Volatilibus. Esse Polychresta.

LXVIII. Quæ *Humores Acidos & Austeros temperent*, obtundant, Diluant, Concentrentque, sæpiùs proposita sunt & à me laudata Medicamenta, inter quæ iterum primas tenent *Salia Volatilia*, si quæ alia, *verè Polychresta* & in medicinâ faciendâ usûs infiniti.

Medicamenta interna quâ formâ exhibenda.

LXIX. Hæc autem omnia *Medicamenta Interna* tum Alterantia, tum Evacuantia multiplici possunt exhiberi *formâ*, & humidâ, & siccâ, & Pulverum, & Conditorum sive Electuariorum, & Pilularum, & Tabellarum seu Trochiscorum, & Potionum, & Apozematum, & Vinorum Medicatorum, & quâcunque aliâ formâ.

Quantum erit difficilis etiã Juniori Medico adornare.

LXX. Neque *difficile* fuerit *Medico* etiam *juniori formam* unicuique Ægro acceptiorem seligere, atque formulam convenientem *adornare*, qui aliquando Practicis Exercitationibus apud ægros interfuerit; & vel Praxin meam diligenter observarit, ne plures alios egregios Practicos recenseam.

CAPUT

CAPUT XVIII.

De Evacuantibus Humores è Pulmonibus per Asperam Arteriam & Os.

Pro variis humoribus, qui è Pulmonibus per Asperam Arteriam & Os expelluntur, variæ Medicamenta usurpanda.

I. Cum varii Humores ex Pulmonibus per asperam Arteriam & Os expelli soleant, utique diversi quoque generis medicamenta in eum finem sunt præscribenda & usurpanda, quod qui non observant, perperam ægris suis consulunt.

Est autè hæc evacuatio particularis.

II. Est autem Particularis hæc Evacuatio eos tantùm Humores, qui in Pulmonibus præter naturam reperiuntur, expellens, & quidem per Os, ideóque necessariò per arteriam asperam, quæ sola cum Oris cavitate communicat.

Et ope Aëris promovetur.

III. Per eandem viam quoniam continuò Inspiratur, Expiraturque Aër, hujus ope promovetur & absolvitur illa Evacuatio, Expectoratio dicta.

Expectoratio dicta.

IV. Cum Aëre igitur, sed vehementiùs Expirato, id est, Tussi efficitur hæc Evacuatio.

Cum Tussi efficitur Remedia insuper requiri ad Humores aptos reddendos.

V. Ut plurimùm autem non sufficit hæc Tussis ad Humores in Pulmonibus existentes ad Os, sicque extra Corpus expellendos, verùm desiderantur insuper Remedia Humores varios ad illam expulsionem aptos reddentia.

VI. Humores, tum & Calculi, aliave Materia coagulata & indurata distingui debent, quò singulis sua determinentur remedia.

Varia in Pectore hærere. Quinam ibi Humores hærant.

VII. Humores Expectorandi sunt vel Sanguis, vel Pus, Saniesve, vel Pituita, eaque Glutinosa, vel Consistentiæ mediocris; vel Serum, idque nunc insipidum, vel Dulce, nunc Salsum Muriaticum, nunc Acidum, vel Austerum.

Sanguis quando expectorandus, & quâ cautelâ.

VIII. Sanguis utiliter ex Pulmonibus per os nunquam excernitur, nisi quando métus est Suffocationis, quando in asperâ subsistit arteriâ coagulatus & grumescens.

IX. In hoc casu prudentiâ opus est magnâ, ne præter Sanguinem in asperâ arteriâ subsistentem alius eò feratur, & cum ipso Vita efferatur.

Coagulatus dissolvendus. Vasa aperta consolidanda. Sanguis aliò avertendus.

X. Danda proinde tunc opera, ut Sanguis coagulatus quidem dissolvatur, & ad evacuationem aptus reddatur, sed Vasa quoque aperta & rupta simul consolidentur, sicque novo Sanguini affluxuro via præcludatur, quin quò fœliciùs hoc contingat, quoties licet, Sanguis aliò avertendus, imprimis, quando concurrit Plethora, vel Sola Sanguinis æstuatio & Motus in corpore ac per Vasa impetuosus.

Vena aperienda.

XI. Tunc igitur confestim Vena in brachio aut pede aperienda, & Sanguis pro suâ vel abundantiâ, vel æstu, vel motu diversis copiâ sufficiente educendus, adeò ut illam missionem possit ferre Ægrotus, nec valdè inde debilitetur.

Medicamentum adhibendum Sanguinem coagulatũ & rupta vasa consolidans.

XII. Interim parandum Medicamentum, quod & coagulatum Sanguinem blandè dissolvat, & aperta, ruptave vasa potenter consolidet: nec obstat diversum hoc, & subcontrarium medicamentum componi ac simul exhiberi.

Sanguinem coagulatum Solventia.

XIII. Sanguinem Coagulatum blandè Solvunt, Oculi Cancri, Antimonium Diaphoreticum, Sperma, Ceti, Mumia, &c.

Vasa quæ nam consolident.

XIV. Vasa consolidant potenter Sanguis draconis, Lapis Hæmatites, variæque Plantarum partes vulgò notæ.

Medicamenta minore quantitate assumenda commodiora esse quã quæ majore assumuntur.

XV. Quoniam verò ex Plantarum partibus Decocta & Syrupi præsertim parari, & illa quantitate majore assumi solent, non ita commodè in hoc præscribentur, exhibebunturque Casu: ubi satius est minori usurpare medicamenta mole ac dosi, quapropter, quas aptiores comperi commendo præ aliis medicamentorum formis Mixturas, cochleatim nempe usurpandas; cùm præsertim modò laudata medicamenta plurimum efficacia commodè jungantur Misturis.

Medicamenti ex pluribus partibus compositi singulas pro suis viribus operari.

XVI. Possent igitur in eâdem Misturâ componi Oculi Cancri & Antimonium diaphoreticum, similiaque Sanguini Draconis, Lapidi Hæmatiti, Coraliis & similibus: & quod mireris, proderit tale medicamentum utrique Indicationi, dum Confusi medicamenti partes diversæ, ac verè confusæ tantùm præstant singulæ, quod ab ipsis desiderabatur.

Unum Medicamentum contrarios effectus producere. Hoc adhibendũ in Affectibus complicatis.

XVII. Sic possumus eodem medicamento, non tantùm arte composito, sed tali nobis à Natura nonnunquam concesso diversos, & aliquando contrarios effectus producere: quod imprimis faciendum magni, quando complicati sunt Affectus diversissimi, vel aliàs pluribus Satisfaciendum est Indicationibus diversissimis.

Quomodo cautè sit procedendum in Sanguinis expectoratione.

XVIII. Atque sic procedendum est cautè in Sanguinis expectoratione subinde promovendâ, & ipsius effusione novâ impediendâ.

Pus & Saniem sponte prodire.

XIX. Pus, nisi glutinosius fuerit, & quidem ab admistâ ferè Pituitâ tenaci, sponte solet prodire Tussi, ut & Sanies, nisi hæc fuerit fluidior, quod frequentiùs evenit.

Puri Viscoso quæ nam Medicamenta applicanda.

XX. Viscosius Pus ad Expectorationem faciliorem adjuvatur iisdem remediis, quibus Pituita Glutinosa, de quibus mox.

Quanã Saniei fluidiori.

XXI. Sanies fluidior iisdem remediis ad expectorationem facilitandam corrigetur, quibus serum de quo brevi.

Pituitam minùs Glutinosam sponte expectorari.

XXII. Pituita ergò minùs Glutinosa & consistentiæ mediocris facilè Aëris exspirationem sequitur, ac Tussi excluditur, ut nullâ indigeat sui alteratione.

Glutinosa incidenda.

XXIII. Pituita verò Glutinosa sui eget emendatione ac Incisione, quò faciliùs Tussi expelli queat.

Quanã id præstent.

XXIV. Inserviunt in hunc finem omnia Aromatica blandiora, quò Salia refero Volatilia; Idem præstare possunt Acida, sed iidem blandiora.

XXV. De quibus omnibus quoniam sæpiùs egimus pluribus in superioribus, non est, quòd illa iterum repetamus.

Mod° eâ exhibẽdi, & Usurpandi.

XXVI. Præparantur illa modis variis usurpanturque nunc Decocti, nunc Mixturæ, nunc linctûs, nunc tabellarum formâ. Estque utile, si aliquandiu serventur in Ore, quò paulatim ad fauces pergentia bonâ sui parte transeant in asperam arteriam, sicque copiosiùs jungantur Pituitæ Incidendæ. Quicquid autem deglutitur longiore viâ redire potest cum Sanguine ad Pulmones.

Acida Dulcibus Miscẽda.

XXVII. Quoties Acida in hunc finem usurpantur, toties haud pura, sed Dulcibus & Saccharatis quantitate parvâ admista in usum revocari debent, ne si puriora fuerint ad tussiendum acri-

moniâ ſuâ Pulmones nimiùm irritent, ſicque plùs noceant quàm proſint.

Serum incraſſandum.

XXVIII. *Serum* qualicumque tandem Sapore fuerit, in genere omne *incraſſari* debet, quò faciliùs expectoretur; eludit namque aliàs expirati aëris vim, nec patitur ſe niſi ſegniùs ac repetitâ tuſſis vi expelli.

Serû incraſſantia. Ex iis Trochiſci parandi.

XXIX. *Incraſſant Serum* Gummi Tragacanthum, Arabicum, Radix Althææ, Symphyti, &c. Ex quibus ſaccharo exceptis *Trochiſci* parari poſſunt; qui ore diutiùs contenti & paulatim ſalivâ diſſoluti ſenſim ad aſperam tendunt arteriam, & in eâ fluidius Serum inſpiſſant, & aptum reddunt quò aëris ope poſſit faciliùs expelli.

Acrius ſerû temperandû.

XXX. Ubi autem *acrius eſt Serum*, hactenus quoque aliqua ſunt uſurpanda, quæ ipſum *Temperant*, quoniam acrimoniâ ſuâ non tantùm ad ſæpiùs Tuſſiendum vellicat & fatigat Pulmones,

Cauſa Phthiſeos.

aſt inſuper abradit Aſperæ arteriæ tunicam,&ſenſim *ulcus excitat* in Pulmonibus, unde ortum habet ſuum frequentiſſimè *Phthiſis*.

Seri diverſæ Acrimoniæ

XXXI. *Acrimonia* ejus *frequentiſſima eſt Salſa Muriatica*, ſicut *rarior* multùm *Acida*. Moleſtiam ſingularem producere ſolet ipſius *Auſteritas*.

Salſam Muriaticam Acrimoniâ quænam temperêt Pilularum de Cynogloſſa & Styrace Vires.

XXXII. *Salſam Muriaticam ſeri Acrimoniam Temperant*, Obtunduntque ex parte modò laudata *Incraſſantia*, vi ſuâ emplaſticâ lenientia iſtam acrimoniam; quod efficaciùs præſtant ſi jungantur illis *Opiata*; ſicut idteſtantur vulgò notæ *Pilulæ de Cynogloſſâ* & *Styrace* dictæ, in hunc finem longiſſimè aptiſſimæ; quin adhuc aptiores, ſi addito Saccharo in tabellas formentur, aut trochiſcos, detineanturque in Ore; ſic enim pars earum longè major vadit ad aſperam Pulmonum arteriam, quàm ſi redactæ in pilulas devorentur, quamvis & ſic quoque plurimùm præſtare obſerventur, licèt non ſtatim cuivis cavillatori, & ſciolo incidat vel placeat via, per quam transferatur ad pulmones vis medicamenti.

XXXIII. Mirum certè videtur, & Medico indignum, reſpuere aut criminari medicamenta, quorum operandi ratio, & alia eò ſpectantia, non ſunt mox cuivis perſpecta.

Qui vias Medicamentorû neſciunt non eſſe culpandos: ſed qui iis uti recuſant, & alios iis fæliciter utentes carpunt.

XXXIV. *Culpari* certè non debet, qui quorumvis *medicamentorum* operandi modum, & *vias*, per quas ad locum affectum feruntur, ſcrutatur licèt illa non ſemper aſſequatur: ſed culpa non vacat qui quoties vel modus agendi, vel via medicamentis quôvis transferundis vera nondum innotuit, non tantùm *recuſat uti* talibus medicamentis, ſed inſuper *carpit* eos, qui ſecundùm experientiam certam & manifeſtam *iis utuntur fæliciter*.

Humores Seroſos & Salſos temperari Opiatis

XXXV. *Humores* igitur *Seroſos* atque *Salſos* utiliter corrigere, ac *temperare Opiata*, & cum Opio parata medicamenta tum Veterum,tum Recentiorum, Experientiæ magis quàm Cavillatio-nibus addictorum, docet Obſervatio, millies confirmata in noſtris ægris in publico Noſocomio decumbentibus; adeò ut quivis volens poſſit hoc indies abſque ullâ ſolicitudine addiſcere.

Diſſidiû eſſe inter Auctores tum circa Affectus tum circa Medicamenta.

XXXVI. Utique quoties Medicinæ Studioſus in Laudatorum Auctorum lectione aſſiduus obſervat, quod paſſim evenire ſolet, *Diſſidium* non tantùm *circa* quorumvis *Affectuum cauſas*, ſed inſuper *circa Medicamenta* in Curatione uſurpanda; non mirum ſi ſolicitus inde fiat, neſcius cui ex diſſidétib.accidere debeat; cùm ſæpiùs eveniat quoſdam ſine verborum apparatu laudare illa, quæ obſervarunt in ægris ſuis utilia; dum alii argumentorum hinc inde labore magno ſæpè conquiſitorum numero atque plauſibilitate confutare ſtudent, quod ex præjudicio experiri noluerunt, ſicque Tyrones dubios ac ſolicitos reddunt.

Undè dubii hæreât Tyrones cui aſſentiantur.

Prudentiores judicium ſuſpendere debêt, donec fuerint experti.

XXXVII. Inter quos qui *Prudens* fuerit; quemadmodum neutri diſſentientium parti facilè aſſenſum præbebit, verùm tantiſper *Judicium ſuum ſuſpendet*,donec ad praxin accedens circumſpectè poſſit *experiri*, quiſnam verè judicaverit, vel falsò.

Bonum eſſe,Tyrones ad Ægros accedere,dum in Academiis ſtudiis incumbunt

XXXVIII. Verùm enim verò, quoniam plures anni requiruntur plerumque, antequam cuivis Affectus Controverſi occurrant Curandi, moleſtum eſt tot annis anxium manere veritatis avidum Animum, *bonum* eſt poſſe, dum Studiis adhuc in Academiis incumbunt *Tyrones*, *videre Ægros*,ſicut hic evenit,atq;obſervare quib.medicaméntis curentur ſinguli,quin imò poſſe dubia ſua proponere, ac non rarò ipsâ experientiâ in Ægris factâ eadem ſublata videre.

Veritate unâ detectâ plures poſſe detegi.

XXXIX. Vnde longè citiùs poſſunt ſinguli ad plura pergere majora. Sicut enim uno abſurdo dato vel aſſumpto multa ſolent ſequi abſurda; ita non rarò *Veritate unâ detectâ* & determinatâ *plures poſſunt deduci* Veritates, & lumen accendi aliis eodem fundamento inveniendis.

Nil utile ægris,niſi quod tale experientiâ probaveris. Tyrones non debere credere iis,qui ſine experientiâ quid dicunt.

XL. Quemadmodum autem in Arte Medicâ nil haberi poteſt bonum & *utile Ægris*, niſi quod *in uſum fuit revocatum* & illis utile obſervatum; ita ſuſpecti eſſe *Tyronibus* debent, quotquot *ſine experientiâ* multa juventuti obtrudunt *credenda*, quippe quæ, bonâ fide acccepta licet, non rarò malè cedunt poſtmodùm Ægris; adde quòd falſis dogmatibus ſic imbuta mens, inepta fit aliis utilibus ac veris eruendis: unde ubi ſe falſos ſeriùs deprehendunt, neceſſe habent plerique aliis quoque dogmatibus ſimiliter falſis mentem ſuam liberare; quod quanto ſui præjudicio fiat, judicare poſſunt optimè, qui decepti fuerunt ab Hominibus garrulis, & Oratoribus magis, quàm Philoſophis,Studioſi in candore ſuo ſimplices.

Tyrones in ægrorum curatione præſentes maximè proficere.

XLI. Iterum idcircò repeto non æſtimabile bonum conſequi Medicinæ *Tyrones*, qui dum adhuc verſantur in Academiis, obſervare poſſunt modos *curandi ægros* ſimpliciſſimos, ex quibus ſcilicet maximè *proficiunt*, atque omnium certiores fiunt.

Opiatorum & Pilularû de Cynogloſſa Vires.

XLII. Laudamus igitur & commendamus ſecundùm experientiam ſæpiſſimè hîc etiam in Noſocomio Academico confirmatam *Opiata* omnia, & inter illa *Pilulas de Cynogloſſâ* & *Styrace* dictas Humoribus Salſo-Muriaticis ad aſperam arteriam delatis, & inde rurſus exſpectorandis, quatenus & Acrimoniam ipſorum Salſam temperant, & fluiditatem eorundem nimiam minuunt, adeóque conſiſtentiam convenientem ad expectorationem, atque cum Tuſſi expulſionem ipſis conferunt: quicquid in contrarium deblaterent iſti veriùs nomine tenus, quàm ipſo opere Medici.

XLIII. Illi

Quinam sint verè Medici & quinam non sint.

XLIII. Illi namque sunt verè tantùm *Medici*, qui per experientiam propriam observarunt, adeó-que noverunt, quid præstent Medicamenta, quo-rum vis quæritur: non item, qui soli lectioni de-bent, quicquid proponunt; nescii scilicet an de-cepti fuerint à suis Auctoribus, nec ne; an verum projnde proferant, an falsum.

Humores Salsos temperan tia Medicamenta quare magnificenda.

XLIV. Talia medicamenta *Humoribus Salsis* Corrigendis; *Temperandis* ac Emendandis Convenientia meritò *magni fiunt*, ac fieri de-bent à Medicis Junioribus, quoniam non ità multa nota sunt, quæ illud præstent ægris benefi-cium. Unde magis mirum culpari eadem ab im-peritis, utut in Librorum lectione non rarò valdè versatis.

Causæ dissensûs Authorũ de Medicamentis. 1. Infelix successus propter imprudentem eorum usurpationem

XLV. Sed quærat aliquis, unde fiat, ut tan-tus de tam multis *Medicamentis* occurrat *inter Authores Dissensus*. Quantum Ego hariolari va-leo, duas istius Dissidii videor mihi eruisse *causas*: alteram *infelicem successum propter* imprudenter adhibita vel *usurpata* nonnunquam Remedia etiam optima; Multi namque satis temerè nimia quantitate exhibent suis Ægris Medicamenta, quæ minore usurpata forent ipsis utilia; sicut ma-jore nocentia. Adde quòd Ægri non rarò sentien-tes aliquod ab assumptis medicamentis levamen, quò citiùs curentur, illa quantitate nimiâ usur-pant, & sic non rarò sibi nocent; non vitio me-dicamenti optimi, sed quantitatis excedentis. In mediocritate siquidem laudabili consistit om-ne bonum:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra, citraque nequit consistere rectum.

Abusus ergò Medicamenti etiam optimi terrorem incussit meticulosis, adeò ut ne quidem ausi sint uti rebus optimis, quibus abusi fuerant alii.

2. Nasutuli & cavillatores.

XLVI. Alterám dissidii Causam tribuo *Ho-minibus nasutulis*, & nodum in scirpo quærenti-bus; atque in *contradictione viventibus*, *Cavilla-toribus* puta, & nunquàm veritatem, adeóque u-nionem optantibus, sed alienorum dictorum vel-licatione, morsione, arrosione lætantibus; atque nil construentibus, sed quævis destruentibus; & idcircò ratiunculas undecunque quæsitas, petitas-ve in medium proferentibus; quibus aliorum dicta evertant.

Hi quid agant.

XLVII. Hi cùm ferè otiosi sint & malefe-riati Homines, rarò aliquid boni vel magni præ-stantes, in conquirendis argutiis, & sophismatibus, quibus aliena impetant, & contetant, tempus suum & operam malè collocantes; atque istis nugis Lectorum mentibus tenebras offundentes, adeò ut minùs prudentes ; propter rationum alla-tarum plausibilitatem, aut Styli affectati ornatum; facilè irretiantur & capiantur garrulorum tech-nis, & avertantur à veritatis notitiâ, imprimis

Et quid contra Viri Boni

postquam Stylo ferè simplici res comprobatas ex-perientiâ soleant cunctis communicare Viri bo-ni, probi & candidi, nullo fuco, nullis Verbo-rum lenociniis utentes, ut aliis sua persuadeant, quippe qui inane nomen, sicut Garruli, non quæ-runt, verùm aliis tantùm prodesse volunt.

XLVIII. Egimus nuper de Humoris Serosi & Salso-Muriatici tum Incrassatione tum Con-temperatione ad Ipsius Expectorationem promo-vendam necessariis: Proximum est, ut nunc simi-liter agamus de Medicamentis eundem Aciditate puriore peccantem Emendantibus, & ad expecto-randum juvantibus.

Quænã humores acidos tempereni.

XLIX. Inserviunt autem in hunc finem ea-dem *Salso-Muriaticum Corrigentia* sed *additis Medicamentis Acidum concentrantibus & in-fringentibus*; qualia sunt Oculi Cancri, Mar-garitæ, Coralia, Creta, Terra sigillata quævis, &c.

Quid observandum in eorũ usu.

L. Quoniam verò à Sero Acido faciliùs, ci-tiùs, & graviùs rodi solet Aspera Pulmonum Arte-ria, opus est, ut non tantùm *efficaciora* usur-pentur ipsum corrigentia remedia, sed insuper ita eadem parentur & administrentur ut *majore sui parte deferri possint in notatam arteriam aspe-ram.*

Eorum forma commodissima Trochiscĩ & Tabellæ.

LI. *Forma* proinde commodissima erit *Tro-chiscorum & Tabellarum*, quò diutiùs in ore pos-sint contineri, & abundantiùs ad asperam Pulmo-num Arteriam deferri, atque partim in Ore, par-tim in dictâ Arteriâ Acidum serum imbibere, & concentrare.

Eæ quomodo parentur.

LII. Parantur tales Tabellæ ex *Pulvere* lau-datorum modò medicamentorum, sed qui *Sac-charo*, *vel Glycyrrhizæ succo*, vel *utroque* aquâ conveniente & gratâ soluto excipiatur, & in Ta-bellas, Trochiscosve formetur.

Serum Austere quibus corrigitur.

LIII. *Serum Austerum corrigetur* medica-mentis ipsum Emendantibus; qualia sunt inter vul-go nota *Castoreum*, *Asa fœtida*, *Carabe* sive *Suc-cinum*; inter Chymica omne genus *Salium verè Volatilium*, inter quæ hactenus efficacissimum re-peri Spiritum Salis Armoniaci: Oleum succini, macis, &c.

In gratiora pilularum forma exhibenda, Castorei Tinctura.

LIV. Quoties ingratiora ; *Castoreum* & im-primis *Asa fœtida* usurpanda sunt, toties *Pilula-rum formam* cæteris præfero, ubi devorari pos-sunt ab ægris; aliàs *Castorei Tinctura* cum aliis potest misceri, & cochleatim assumi; cùm ex partibus inferioribus assurgant plerunque Halitus tales serum inficientes.

Cum halitus assurgunt, quænam conveniant remedia.

LV. Conveniunt proinde tum *Remedia*, quæ seri tenuitatem blandè *incrassent*; & ejusdem *au-steritatem* simul *emendent* ac superent.

Salia Volatilia quomodò exhibenda.

LVI. *Salia Volatilia* cuivis *Potui*, *vel Liquori admisceri* possunt, & assumi; à quibus similiter ubicunque existens Austerum efficaciter corrigi solet & paulatim debellari.

CAPUT XIX.

De Evacuantibus Humores è Cerebro per Nares.

Errhina quæ & quotuplicia.

I. INter Evacuantia Particularia memoravimus quoque *Errhina*, quæ *per Nares solent edu-cere Humores* in Cerebro & Superiore Narium parte hærentes, sive id fiat blandè atque *citra sternutationem*, sive hâc *mediante*.

Humores per Nares evacuandi qui, & quotuplices.

II. Humores per Nares elici soliti sunt ferè *Pituitosi glutinosi*, sive fuerint hi *Insipidi*, sive *Acidi*, quemadmodum id præsertim contingit in Lue Venereâ, aliisque Affectibus chronicis & cum magno Capitis dolore copularis.

In quibus Affe-

III. Cùm Humores è Capite, partibusque ad Nares inde tendentibus per Nares eliciendi

ctibus occurrant. Quænam Medicamenta eos eliciant.

ſint ſemper Pituitoſi & Glutinoſi, manifeſtum eſt deſiderari ad illos faciliùs ad eductionem hanc præparandos *Medicamenta Pituitam Glutinoſam Incidentia*, quapropter Laudo meritò *Aromatica* omnia tum *blandiora*, tum, quoties non ſufficiunt hæc, *acriora* quoque. Quin hûc revocari poſſunt ac debent nonnulla *latentem in ſe aciditatem continentia*; ut & *Salia Volatilia*, quæ omnia fœliciter in hunc finem uſurpari poſſe non ſemel docuit me Experientia.

Quâ formâ uſurpentur.

IV. Uſurpantur Errhina, atque Sternutatoria dicta Medicamenta *tum Formâ ſiccâ, tum Humidâ*.

Quæ formâ humida uſurpentur.

V. Quæ *Humidâ Formâ* uſurpantur, ſunt ferè *Succi ex Plantis viridibus* expreſſi, aut ſoli, aut aliquo liquore juncti, Aquâ puta Stillatitiâ, & quandoque Vino, Vinive Spiritu.

Cephalica quænam.

VI. Inter haſce Plantas commendantur pleræque *Cephalicæ* dictæ, Bètonica, Majorana, Beta, Nigella, Pulegium, Origanum, Ireos radix, &c. Ex quibus recentibus contuſis Succus exprimitur, addito ſubinde Liquore conveniente, imprimis quando ſunt illæ minùs ſucculentæ.

Horum ſuccus cum conveniente Liquore exhibetur.

Vel Solus & quot modis.

VII. Idem *Succus* ad guttas aliquot ex Cavâ manu allicitur per nares ſursùm, aut Goſſipium, vel Spongiola eodem Succo madens naribus intruditur, & ſic cum inſpirato aëre ſursùm aſcendens Plantæ Vis aromatica Pituitam viſcoſam ſolvendam incidit, attenuat & ad Spontaneum deſcenſum præparat.

Planta recens trita quâ exhibeatur.

VIII. Poteſt aliquando manibus tantùm conteri *Plantæ recentis* pars, & ſic in nares intrudi; unde idem ſequi ſolet beneficium.

Formâ ſiccâ ferè ſunt Pulveres.

IX. *Formâ ſiccâ* parata Errhina, vel Sternutatoria ferè *Pulveres* ſunt ex iiſdem tum debilioribus, tum potentioribus parati, atque ſimiliter ad dimidii, vel integri Piſi molem in alterutram, vel utramque narem cum inſpirato aëre allecti, an pulſi. Unde ſimiliter Pituita Glutinoſa in ſuperiori Narium parte collecta, vel in Cerebri ventriculis, Glandulâve Pituitariâ, vel alibi hærens Solvitur, & concurrente ſæpiùs Sternutatione vi expellitur per Nares.

Quâ ratione agant.

Mercurialia etiam eſſe Errhina.

X. Dixi non tantùm Plantarum Aromaticarum partes varias, Radices, Folia, Flores, &c. uſurpari ad paranda tum Errhina, tum Sternutatoria, ſive Ptarmica; verùm etiam quædam *Acidum in ſe Spiritum concentratum habentia*, qualia ſunt *Mercurius* quovis modo præcipitatus, qui vel ſolus, vel aliis pulveribus junctus mirabilia ſæpe præſtat in Humoribus Glutinoſis è Cerebro per Nares eliciendis.

Ut & Salia Volatilia.

XI. Idem faciunt *Salia Volatilia*, ſed *acriora*, tum Sicca, tum Humida Naribus admota, atque in pleriſque mox Sternutationem potenter excitantia, Humoreſque Pituitoſos Glutinoſos ſimul Solventia & per Nares educentia.

CAPUT XX.

De Evacuantibus per Aures.

I. INter Evacuationes Particulares notavimus quoque illam, quæ per *Aures* contingere ſolet, tum ſponte, tum etiam Arte.

Sordes Aurium Evacuatæ.

II. *Sordes* ſecundùm Naturam colligi paulatim in exteriore Aurium cavitate notum, quamvis non æquè notum, unde habeant illæ ſuum ortum.

tur naturaliter.

III. Illæ ibidem collectæ, ſive Humidiores exiſtant & fluidæ, ſive magis glutinoſæ ſive conſiſtentes magis ac penè ſiccæ, facilè poſſunt inde elici apto inſtrumento omnibus noto & familiari.

Præter naturam verè Sanguis, Pus Sanies, & Serum.

IV. Sed præter naturam quoque obſervatur Humor varius per Aures evacuari, *Sanguis*, *Pus*, *Sanies*, *ac Serum* multiplex, inprimis fœtore multis moleſtum, vel Acrimoniâ.

V. Præter naturam dico, quia ſecundùm naturam nil talis hâc viâ evacuari ſolet aut debet.

Sanguis quando evacuetur.

VI. *Sanguis* non rarò poſt caſum, ictumve Capitis per Aures effunditur.

Quando Pus.

VII. *Pus* non tantùm notato ſuccedit Caſui, vel Ictui, ſed ob quamvis aliam cauſam producto in Capitis interioribus Apoſtemati.

Quando Sanies.

VIII. *Sanies* Succedit ferè diutiùs retento alicubi Puri, adeóque novam corruptionem Subeunti; unde tum ratione Sanguinis varii, purioris, vel impurioris in pus mutati, tum ratione corruptionis brevioris, aut diuturnioris Sanies occurrit varia.

Ejus varietas.

Quando Serum Saniei junctum.

IX. Huic Saniei ſi copioſum jungatur *Serum*, & illud quoque diverſum, mixtus Humor effluere ſolet, qui propter conſiſtentiam tenuiorem *Seri* ferè nomine venire ſolet.

Fœtor & Acrimonia à quo pendeant.

X. *Fœtor* imprimis à Sanie pendet, ſicut *Acrimonia* ab utroque, Sanie ac Sero.

In horũ evacuatione feſtinandum.

XI. Quoniam autem viâ minùs convenienter evacuatur per Aures Sanguis, Pus, Sanies, Serum, ac ſæpenumerò Auditum lædit, tollitve, promovetur meritò, *feſtinaturque* iſtius Humoris, Acrimoniâ præſertim ſuâ nocentis, *Evacuatio*.

Hoc quot fiat modis.

XII. Quod fit 1. *facilitando Sanguinis in Pus mutationem*. 2. *Fluiditatem conciliando Puri*, quoties in ipſo deſideratur. 3. *Obtundendo*, *temperandoque Puris*, *Saniei*, *Serive Acrimoniam*. 4. Denique *Inſtrumenti ope*, & quandoque linteis educendo blandè Pus, Saniem aut Serum moram ibi nectens.

XIII. Quæ hîc prodeſſe poſſunt, aliunde petenda.

CAPUT XXI.

De Flatuum Diſcuſſione atque per Ructus, Crepituſque Evacuatione per Os, Anum, Veſicam, Uterum.

Flatuum Diſcuſſionẽ, tum Excretionem indicare.

I. INter Particulares Evacuationes fecimus quoque mentionem *Flatuum*, qui contenti in variis corporis Partibus illas mirè ſolent diſtendere atque augere, quapropter ſui tum *Diſcuſſionem ac Diſſipationem* Indicant, tum *Excretionem* per vias ubivis patentes, ac foràs tendentes.

Et pro vario ubi hærent loco, variè quoque excerni.

II. Sic qui continentur *in Ventriculo*, ac ipſi proximo *tenui Inteſtino Flatus*, commodiſſimè *Eructantur* ſursùm per *OEſophagum* & *Os*: qui concluduntur in *craſſis Inteſtinis*, atque his maximè Vicinis *Tenuibus*, viâ breviore atque aptiore *excluduntur deorsùm per Anum Crepituum* nomine: qui aliquoties reperiuntur in *Veſicâ*, obſervan-

servantur quoque excludi *per Urethram*: sic qui *ad Uterum* sunt delati, aut in ipso geniti *per ipsius Cervicem Utramque* observantur erumpere, atque foràs exitum invenire.

Aliquando excludi, sed dissipari,

III. Quamvis autem *Flatus* omnes *non excludantur* semper è corpore, sed non rarò permaneant in ipso aliquandiu, donec sponte arteve quovis modo *Discutiantur, ac Dissipentur*, aliterve *Dispareant*; hæcque Flatuum qualiscunque Dissipatio non sit Ipsorum Excretio, libet tamen hoc loco etiam de hâc aliquid addere atque notare.

Flatuū Excretionem impediri à Pituitâ tenaci unde oriuntur, & juvari a Carminantibus. Hæc esse Aromatica.

IV. *Flatus* ubivis existentes ad sui *Excretionem* juvant, quæcunque *impedimenta tollunt*; propter quæ firmiùs partibus inhærent; *Tenacitatem* puta & *Glutinositatem Pituitæ*, ex quâ iidem sunt producti: quæ vulgò *Carminantium* nomine veniunt, & *Aromatica* sunt, abundantque *Oleo aromatico*, quod copiosum ex ipsis distillatione elici potest.

Et quo modo usurpāda.

V. Hæc *Carminantia* tum *internè*, tum *externè* possunt usurpari fœliciter.

Internè & quib. formis.

VI. *Internè formâ* Pulveris, Tabellarum, Pilularum, Olei, Potionis, Vini Medicati, & quavis aliâ ægris maximè gratâ & acceptâ.

Externè & quib. formis.

VII. *Externè* formâ *siccâ* & *humidâ*, Sacculorum, Fomenti, &c. quæ Parti affectæ applicantur calidè, atque sensim Flatuum tenacitatem solvendo, eorundem Excretionem facilitant, vel Discussionem.

Flatuum Discussio qui fiat.

VIII. Existimo autem *Discuti* verè *flatus*, quatenus ipsorum materia multùm tenax inciditur & rumpitur, unde subsidit materia pituitosa in flatus distracta & distenta, conciditque & coït in exiguum Pituitæ globulum.

Flatus quomodo producātur & rursus pereant.

IX. Videtur namque modo haud planè diverso illi, quo pueri solent ex sapone aquâ soluto per straminis tubulum excitare bullas, *Bilis* juncta *Pituitæ glutinosæ* ipsam rarefaciendo, *distrahere in flatus*, qui ulteriore rarefactione tandem *sponte rumpuntur*, dum mox Pituita priùs ita distracta & rarefacta concidit, reditque ad pristinam sui naturam & consistentiam; cessante tunc Bilis actione propter defectum materiæ, in quam sic agat; nisi alii Pituitæ parti se insinuet eamque similiter in flatum distrahat & rarefaciat.

Flatum dissipantia quomodo agant.

X. Quicquid autem assumptum vel forinsecùs applicatum sine flatuum excretione ipsos dissipat ita, ut desinant angere aut distendere partes priùs malè affectas, videtur id hactenus hoc perficere, quatenus aut promovet *Bilis* actionem in Pituitæ rarefactione, adeò ut citiùs tunc *crepet ipsâ*, desinatque flatum constituere; aut eandem *Pituitam* in flatus distractam *incidit*, viamque evadendæ Bili conclusæ, parat: unde mox concidat & coëat iterum priùs distracta Pituita.

Flatus nō tantùm dissipari, sed arte etiam evacuari.

XI. Nec tantùm sic Discutiuntur aut Dissipantur in Corpore Flatus, verùm iidem ad exitum, *excretionemque* arte nonnunquam juvantur.

Utrumq; præstare Carminantia.

XII. Eadem modò laudata *Carminantia*, sicut non rarò sine ullâ ipsorum Excretione *Flatus dissipant* in corpore; ita eosdem ad sui exitum, *Exclusionemque juvant*, si quâvis formâ deglutiantur unde mox videas Excerni tunc Flatus, aliàs segniùs eosdem prodire.

Et quatenus id præstent.

XIII. Hoc autem videntur mihi efficere, quatenus Flatuum materiam tenaciorem, hactenusque Ventriculo, aut Intestinis arctiùs adhærentem inde liberant, & ad exitum aptiorem faciunt.

Et quot modis possint exhiberi.

XIV. Sic *Semina Carminantia per se comesta*, aut *Sacchara incrustata*, aut cum eodem in *pulverem*, aut *tabellas* redacta, aut in *Oleum Distillata*, aut cum Vini Spiritu rectificato extracta in *Tincturas*, distillatione in *Spiritus*, *Aquasve Carminantes*, aliterve præparata debitâ quantitate assumi possunt, ut id efficiant.

Quomodò fiant blādiora: Ore assumta sursum Flatus propellere.

XV. Talia *Carminantia*, ita per se, aut si potentiora fuerint, Olea puta vel Spiritus, aliis admistis redduntur *blandiora*, & ore assumpta sursùm præsertim Flatus ad eructandum cogunt, quamvis non rarò eosdem quoque deorsùm propellant, expellantque.

In Enematis ipsos per podicem excludere.

XVI. Cæterùm ad eosdem ad *podicem* ac per ipsum *excludendos*, usurpantur utiliter *Enemata*, qui ex laudatis Carminantibus parata inque crassum intestinum infusa hærentes in ipsorum cellulis flatus tenaces solvunt & ad exitum facilem promovent adeò, ut unà cum clysmate magno sæpè numero exprimant•r flatus abdomen priùs in immensum distendentes, atque non parùm ægris molesti.

In Vesicâ hærentes flatus quomodò eliciantur.

XVII. Si qui latentes observentur *in Vesicâ flatus* ipsam distendentes, possent commodè immisso in eam cathetere exitum invenire, aut Syringâ elici: quemadmodum enim hujus ope immitti potest liquor vel aër, ita viceversâ elici flatus, vel liquor in cavitate quâvis retentus, nec facilè aliàs exitum inveniens.

In Utero hærentes qui curentur.

XVIII. In *Utero* si concludatur *flatus exitum* invenire nescius, non incommodè *vasculum Spiritum salis armoniaci continens* ad ipsius orificium applicabitur, quò sponte assurgens, & quaquaversum penetrans Spiritus laudatus latentibus flatibus se insinuet, illos incidat, & ad exitum sollicitet, quin aptos reddat.

In Vasis Sanguineis esse Flatus. & quidē quando febricitēt ægri,

XIX. Si alibi, *Vasis* nempe *Sanguinis concludatur flatus*, sicut non semel ipsum post mortem in cadaverum dissectione observavi ex apertis Vasis erumpentem, atque omnes ipsum observare possunt in *multis febricitantibus*, non tantùm (postquam intestina, hinc & abdomen distenderat) anxietatem, atq; difficultatem in respiratione parientem, verùm sine notabili calore (ne quis huic hoc adscribat) Venas ubique multùm distendentem; si, inquam, existat in Vasis Sanguineis flatus, exhibenda erunt *flatus discutientia, sed maximè Spirituosa*, & Sudoriferis juncta, quò tum resolvatur, tum discutiatur, ac dissipetur.

Quibus dissipentur.

XX. Atque hæc de Evacuantibus tum Universalibus, tum Particularibus in compendio dicta sufficiant.

CAPUT XXII.

De Medicamentis Alterantibus in Genere.

Tria Remediorū genera.

I. [illegible]mus in superioribus pleraque Re[illegible]a, quibus utitur Medicus in ritè Curandis Ægris, haud incommodè referri posse ad tres species: quarum I. contineat Ea, quæ *Deficientia* in nobis *Suppleant*, ac reparent.

2. verò Ea,quæ *Redundantia Diminuant, Tollant, Evacuentque* è Corpore. 3. denique Ea, quæ multifariam *Peccantia Qualitate alia quàvis Alterent, Corrigant, Emendent,* ac in statum naturalem Reducant, & Restituant.

II. De prioribus duabus speciebus egimus hactenus; proximum est, ut similiter paucis agamus, de Alterantibus, atque Corrigentibus Vitiosas Humorum præsertim Qualitates, propter quas læduntur Hominis Functiones.

Vitiosorum Humorum Alterationes dupliciter considerandæ.

III. Considerabimus autem Alterationes illas, tum secundùm *Qualitates* Humorum *Sensiles Proprias*; tum secundùm *Communes*. cùm sic faciliùs omnia capi possint, & usibus medicis accommodari: multæ siquidem Qualitates à plerisque Medicis sunt hactenus neglectæ, & quidem magno ægrotantium malo, artisque detrimento; uti parebit ex dicendis.

A Qualitatibus Sensilib⁹ non producì Mutationes.

IV. Quamvis autem ad Qualitates sensiles Proprias, imò & Communes respiciamus, & secundùm ipsas Remedia proponamus, non velim tamen aliquem eousque abripi insaniâ, ut putet nos tam esse insanos, ut existimemus à dictis *Qualitatibus* sensilibus Propriis, quà talibus, *produci Mutationes* in rebus Naturalibus, & Functiones in Homine alias præter ipsos Sensus Externos; sunt enim nostro, ut & aliorum arbitrio, Qualitates illæ omnes, non *Reales*, uti loquuntur Philosophi, verùm *Intentionales*. Id est, Res naturales non agunt in Res naturales alias, ut ipsas immutent vi Qualitatum Sensilium Propriarum; sed duntaxat in sensus Externos, ut Animæ secundùm ipsas innotescant, adeóque per sui repræsentationem.

Qualitates Reales & Intentionales.

Res agere per Qualitates Reales.

V. *Res* autem *naturales*, ut alias *immutent, agunt in ipsas per Qualitates Reales*, quarum ope Mutatio absolvi potest.

Ignis varia effecta.

VI. Exemplo fiet Res manifestior. Ignis noster vulgaris Observatur & Calore nostros Sensus afficere, & plurima etiam Rarefacere, Aquam, Oleum, &c.

Quid agat calore.

VII. *Calore* Ignis se *nostris manifestat Sensibus*, adeò ut illo in sensu observato judicet Anima Ignem adesse.

Aliud præter calorem in Rarefactione requiri.

VIII. Ut autem *ab* eodem Igne Rarefiat Oleum, Aqua, & quodvis aliud, *aliud præter Calorem* requiritur in Igne, cujus vi absolvere possit *Rarefactionem*.

Rarefactio quid, & qui fiat.

IX. Cùm enim *Rarefactio* sit *partium densarum, densatarumve distractio ab invicem, ac diductio quasi à Centro versus Circumferentiam*; utique, ut fiat illa distractio, diductio, expansioque partium ab invicem, opus est, ut *Rarefaciens se insinuet inter Rarefaciendi partes proximè ac densè sibi applicatas*, quò se ipsis interponendo *illas* queat *diducere & quasi removere ab invicem*.

Constitutio in rebus Rarefacturis requisita.

X. Requiritur proinde, ut *Acumen* habeant Res aliud *Rarefactura*, cujus ope penetrare possint Rarefaciendum, seque inter ipsius partes insinuare.

XI. Nec sufficit Acutas esse Res aliquid Rarefacturæ, verùm *parte sui re[...]ore Crassas*, ad *Cunei qualiscunque formam figurata*; quò parte quidem priore, quâ se insinuant Rarefac[...]netrare possint densum, & posteriore [...] & crassâ sensim ab invicem diducere ejusdem Rarefaciendi partes densas,

Vt & in

XII. Sed nec hoc sufficit ad absolvendam rarefactionem, cùm hactenus sit tantùm fissio, vel fissura, & divisio rei ab invicem; verùm in rarefactione quodammodò *connexæ debent permanere rarefaciendi partes*, atque quaquaversum quidem *ab invicem distrahi*; sed etiam ut globum quasi majorem constituant, dum rotationis motu aguntur omnes, inter se quodammodò connexæ & junctæ à Centro versus Circumferentiam.

Rarefacientis.

Rarefacientium figura.

XIII. Opus est proinde, ut omne Rarefacturum Motu rotationis actum, quaquaversum in orbem quasi distrahat Rarefaciendum; sitque proinde ita figuratum, ut secundùm suæ figuræ latera queat illam absolvere distractionem.

In Tetraëdris esse Acumen, non in Cubis.

XIV. Illud autem non fiet, nisi ejus latera sint similia; adeóque figuræ regularis, hoc est, *Tetraëdra*: in quibus solis est *Acumen*, *non item in Cubis*.

Figura partium ignis.

XV. Vnde concludi potest *Partes Ignis esse Tetraëdra*: hoc est, *Pyramides*, sed Æquilateras, ex Triangulis constantes aut assurgentes.

Partes Rarefaciendi nõ esse Tetraëdra.

XVI. Quòd autem à Tetraëdris talibus Rarefieri debet, non potest habere partes similes, hoc est *Tetraëdra*; cùm Tetraëdrum non videatur Mutaturum sibi simile, ast hactenus Diversum & sub contrarium.

Ignis, quatenus rarefacit quomodò considerandus.

XVII. Qualis autem Figura sit Partium Densi jam non examinabo, explicabove, cùm sit hoc alterius loci, spectetque ad Physica. Sufficiat hoc tempore ac loco paucis docuisse, *Ignem, ut rarefaciat, non posse considerari tanquam Calidum*, hoc est, Calorem producendo in Sensu, *sed tanquam Tetraëdris constantem*.

Mutationes non fieri per Qualitates Sensiles Proprias.

XVIII. Quod autem ostendi verum de Igne secundùm sua Tetraëdra Rarefaciente Densum; idem probari potest ac debet similiter de cæteris *Mutationibus* realibus in Rebus naturalibus toties occurrentibus, & nunquam per *Qualitates Sensiles Proprias*, quippe Intentionales, & tantùm sui ideam Animæ per sensus externos repræsentantes, explicabilibus.

XIX. Hoc dictum esto in gratiam eorum, qui veritatem quærunt adhuc in rerum naturalium cognitione, non item eorum, qui se illam possidere arbitrantur, nec proinde ulterius quærunt, sed gaudent in possessione scientiæ indubitatæ.

Reales Mutationes ab Autore quæri in rerum figuratione.

XX. Ex iis, quæ modò dixi, cuivis patere potest, Me non minùs, ac multos alios, *Reales Mutationes*, in rebus Naturalibus quærere, ac *deducere ab ipsarum figuratione variâ*, licet in harum explicatione non parùm recedam forsan à cæteris, quos non puto tam distinctè & clarè sentire, atque loqui, ac Ego facio. Sed tempus nondum natum, ut hæc in medium proferam.

Quosdã gloriatos, se mentẽ Autoris in Affectuũ explicatione illustrassẽ.

XXI. Sed redeamus ab hisce contemplationibus magis abstractis & Physicis, ad magis concretas, Medicasque, ne non intelligamur satis ab omnibus. Expectabimus proinde, ut illi, qui satis impudenter ac imprudenter *gloriati sunt*, se Philosophiâ suâ *illustrasse meam mentem*, atque juvisse *in Affectuum* obscuriorum *explicatione*; quamvis, antequam essent forsan, id potuerim facere admodum Juvenis: ut illi, inquam, tale quid promant.

Eorum impudentia.

XXII. Magna certè impudentia talium Thrasonum gloriari se, qui ex se ac suo nil habent, sed

Auctorem eodem modo ac olim Affectuum naturâ explicare. Et indies proficere in rerum cognitione, secundùm propria fundamenta, nulli communicata, nisi ex parte.

sed omnia ab aliis, & plurima à me, juvisse me in explicandis Affectibus obscurioribus, qui *eodem* ipsos *explico modo* & ratione, quo *olim* & antequam illos vidissem aut nossem, nisi quòd *indies proficio in naturalium rerum cognitione* promovendâ, & quidem *secundùm fundamenta*, quæ mihi arbitror *propria*, postquam neminem novi, qui eadem sequatur, habeatve, & ipsa *nulli* mortalium *aperui* hactenus *in totum*, verùm ex parte tantùm, sicut & nunc à Me factum: Ex quibus si quis *eruere possit reliqua*, equidem non invidebo; licèt non putem id futurum facilè; ut nimirùm mortalium ullus, licèt maximè ingeniosus, brevi assequi queat, quæ annis quadraginta investigavi studio indefesso, & excolui jàm annis forsan septem ac triginta; conferendo semper omnia, quæ mihi toto illo tempore occurrerunt observanda tum in rebus naturalibus omnibus, tum præcipuè in medicis secundùm infinitas mutationes, quas in ipsis consideravi & notavi.

Ex quibus nemo relinqua eruere poterit, & quare Neminem hactenus id potuisse.

XXIII. Nulli suum detraho Ingenium, sed *hactenus* offendi *neminem*, qui tam perspicax testatus sit datum sibi ingenium, cujus vi tanta *efficere posset*.

Satius fore sua proferre, quàm se extollere.

XXIV. *Satius foret* tales gloriosos Thrasones opere aliquo publicè edito Cunctis *testari* tantum suum *Ingenium*, & non inani jactantiâ vel apud plebejos imperitos, vel apud Tyrones ignaros, vel apud quosvis parùm in Studio Medico, & sublimiore ac Solidiore Physico versatos *se nimium extollere*: apud quos omnis, qui valdè gloriatur, næ eo ipso abundè probat, quàm sit vento, hoc est, re inani tumidus.

CAPUT XXIII.

De Sanguinis, Pituitæ, Bilis, Salivæ, Succi Pancreatici, & Lymphæ Fluiditatem amissam Alterantibus Medicamentis.

Alterantia quatenus imprimis spectanda. Fluiditas Generalis Humorum Qualitas.

I. SEd redeamus ad nostra *Alterantia* Medicamenta, quæ *spectantur imprimis*, quatenùs Contentos in Homine Humores modis variis à statu naturali & laudabili deficientes & aberrantes corrigunt ac restituunt.

II. Quoniam igitur *Alterantia* in primis usurpantur ad *Contentas*, *Fluidasque Partes*, *Humorum* nomine notas, mutandas, & *Generalis* partium illarum *Qualitas* ipsa est *Fluiditas*, sine quâ effectus suos nequeunt producere Humores; non sine causâ ab eâdem *Fluiditate Humorum lasâ* ordiemur Doctrinæ hujus de Alterantibus Remediis Tractationem.

Quot modis peccent Humores in fluiditate.

III. Peccant verò *Humores* Hominis variè, cùm *fluidi* requirantur omnes ac singuli, quoties *fluiditatem* illam vel *amittunt in totum*, aut *ex parte*, vel *accipiunt solito & debito majorem*;

In totum qui Sanguis fluiditatem amittat. Quænam id corrigant.

IV. *In totum* fluiditatem suam Amittit *Sanguis*, quoties *Concrescit & coagulatur in grumos*.

V. Sic coagulatum & grumescentem Sanguinem *Corrigunt ac Emendant Oculi Cancri*, *Mumia*, *Sperma Ceti*, *Os de Corde Cervi*, *Mandibulæ Lucij*, & similia plura; sed uno verbo *Salia Volatilia* omnia.

In totum qui fluiditatem amittat Pituita. Quænam id corrigant.

VI. *In totum* fluiditatem suam amittit *Pituita*, quoties *coagulatur in Gluten*, partibus adhærens, atque in Vasis angustioribus Obstructionem faciens.

VII. Glutinosam hanc *Pituitam Incidunt & Dissolvunt*, tum *Acida* omnia *Spirituosiora*, tum *Aromatica* omnia *acriora*, tum iterum *Salia Volatilia* omnia.

In totum qui fluiditatem amittat Bilis. Quænâ id corrigant.

VIII. *In totum* fluiditatem suam Amittit *Bilis*, quoties *in Calculos crustamve calculosam concrescit*.

IX. *Bilem* in Calculos, calculosamve crustam Concretam *solvunt & dissolvunt Acida multum Spirituosa*, *Spiritus Nitri*, *Graminisque succus*, & si quæ plura detegat aliquando Experientia.

An Saliva, Succus Pancreaticus, vel Lympha fluiditatem amittere queant. Si fieret, quomodo id corrigatur.

X. An *Saliva*, *Succus Pancreaticus vel Lympha in totum* possint suam *fluiditatem amittere* in homine vivente, valdè dubito; hoc tamen si aliquando fieret, putarem iisdem, quibus Pituitam, *solvi & dissolvi posse hosce humores*.

Quando ex parte fluiditatem amittunt contenta.

XI. *Ex parte fluiditatem amittunt* suam Corporis *Contenta*, quando Consistentiam acquirunt firmiorem, aut Tenacitatem majorem, licet sint adhuc fluida.

Quando Sanguis, & à quibus causis.

XII. Et *Sanguis* quidem tum *à frigore* externo Aëris, Aquæve, tum ab *assumptis Acidis & Austeris* præsertim, vel *Glutinosis*, *Terreisve*, aliquandiu continuatis, tum ab *Animi Mærore*, *aut Terrore*, tum à *Corporis segnitie ac Quiete*, tum denique à *Somno multo*.

Secundùm quarum diversitatem diversa esse debet curatio.

XIII. Hoc idcircò noto, quia secundùm *Causæ diversitatem Curanda* diversimodè *Sanguinis fluiditas diminuta*.

A frigore orta diminuta fluiditas qui curanda, & quibus Medicamentis.

XIV. Vbi namque ab externo Aëris, Aquæve *Frigore diminuta* est ejus *fluiditas*, tum non tantùm illa restituenda, sed insuper *Causa minuens*, quâ est ingressa, eâdem foràs est iterum expellenda & propellenda viâ.

XV. Sic præter laudata in superioribus *Salia Volatilia*, & varia ex animalibus petita, *Oculos Cancri*, *mumiam*, *Sperma Ceti*, &c. Conveniunt hîc quoque *Plantæ Aromaticæ acriores atque gratæ*: ac præsertim, quæ sudores simul possunt, & solent propellere; quorum sudoriferorum ope foràs expellitur noxa cum Aëre, Aquâve frigidis Corpori impressa & introducta.

Ab assumptis Acidis diminuta fluiditas quibus curetur. Acidi vim quæ nam infringant.

XVI. Vbi ab assumptis *Acidis* solito magis Coagulatus, ideóque minùs fluidus exstitit Sanguis, ad ejus emendationem ac restitutionem usurpanda sunt *medicamenta*, quæ tum *Acidum infringant*, *concentrent ac enervent*; tum *Coagulationem ipsum solvant*, eundemque Sanguinem iterum fluidum præstent.

Coagulatum Sanguinem quænam solvant.

XVII. *Acidi vim infringunt*, Creta, Coralia, Oculi Cancri, Margaritæ, &c.

XVIII. *Coagulatum Sanguinem fluidum faciunt Aromatica.*

Salium Volatilium Vis.

XIX. *Vtrumque* fœliciter præstant *Salia Volatilia*.

Ab austeris diminuta fluiditas difficilè curatur. Attamen optimè à Salibus Volatilibus,

XX. Vbi ab *Austeris* imprudenter usurpatis *Sanguinis Consistentia* est *aucta*, fluiditasque diminuta, difficiliùs procedit ejusdem restitutio.

XXI. Sed nulla huic usui commendata unquàm ab ullo remedia cum *Salibus volatilibus* comparari possunt, quippe quæ tum *Austerum* potenter *corrigant*, tum *Austeri effectum noxium feliciter tollant* & curent; adde quòd pleraque usu

recepta petita sint ex animalibus, contineantque multum Salis Uolatilis. Huc referenda *Aromatica blandiora* & *Spirituosa*.

A Glutinosis diminuta Sanguinis fluiditas quibus curetur.

XXII. Vbi à *Glutinosorum* diutino usu adeóque abusu similis redditus est, adeóque *minùs fluidus Sanguis*;ad illius restitutionem conducent 1. *Acida Spirituosa* 2. *Aromatica Acriora*; 3. *ex utrisque mixtis parata* Condimenta & Medicamenta 4. toties laudata meritò *Salia Volatilia*.

A Terrenis diminuta fluiditas difficilè curatur. Attamen à Salibus Volatilibus.

XXIII. Vbi *à Terrenis* perperam in Picâ usurpatis *aucta* est *Sanguinis Consistentia*, difficilis existit ejus Cura, nec nisi lentè auxiliis cedens,etiam optimis.

XXIV. In quem finem hactenus reperi optima esse *Salia Volatilia*.

A Mærore aut terrore diminuta fluiditas qui curetur. & quibus.

XXV. Vbi ab *Animi Mærore* aut *Terrore* gravi *Sanguis* redditus est *minùs Fluidus*, toties tum *solandus est Animus* tristior tum *firmandus*, roborandusque adversus omnia adversa; tum *vitium* Sanguini tunc introductum *emendandum* est,corrigendumque.

XXVI. Hoc Vitium quoniam simile est illi, quod debetur Austeris, corrigetur illud iisdem, *Aromaticis* puta *blandioribus, ac Spirituosis*, ut & *Salibus Volatilibus*.

A Corporis quiete diminuta fluiditas quomodo curetur. Vt & ea, quæ à nimio somno oritur.

XXVII. Vbi à *Corporis Quiete* nimiâ, & Segnitie Sanguis redditus est paulatim ad motum segnior; ejusdem *Corporis Motu* indies paulatim aucto reparabitur ista noxa.

XXVIII. Denique ubi à *Somno nimio* excitatum est simile malum, corrigetur ipsum *vigiliis* sensim protractis, & Somno diminuto.

Quid in præcedentibus duobus observandum.

XXIX. Vbi observandum, Mutationes illas Corporis Motûs & Vigiliarum paulatim faciendas, non subito: cùm, sicut verissimè docuit Medicorum Princeps, Mutatio omnis subita sit periculosa,quia utplurimùm noxia.

Quot modis fluiditatem amittat ex parte pituita.

XXX. *Ex parte fluiditatem* suam *solet amittere Pituita*, fierique Consistentiæ nocentis, tum 1. ab Aëris, Aquæ, Pluviæ, Nivis, Ventorum, Linteorum Corpori applicatorum, imprimis plus minùs Humidorum *Frigore*; tum 2. *ab Alimentis Glutinosis*, Animalium extremis, Piscibus, Condimentisve & aliis *Austeris*: Tum 3. *ab Animi Mærore, aut Terrore* gravi, aut diuturno. Tum 4. à *Corporis Segnitie ac quiete*. Tum 5. à *Somno nimio*.

& quibus curetur.

XXXI. Cùm eadem sint Pituitæ, quæ Sanguinis Consistentioris Causæ, non multùm differet utriusque Curatio : nisi quòd Medicamenta potentiora tutiùs exhiberi possint ac usurpari in Pituitæ,quàm Sanguinis Correctione.

A Frigore diminuta pituitæ fluiditas quibus curetur.

XXXII. Quævis proinde *Aromatica*, & *Salia Volatilia*,ut & *Spirituosa Sudorifera*, etiam *potentia* hîc conducent ad noxas externo frigori cujusvis rei debitas foràs denuò in tempore propellendas;expellendasque : quò spectant *frictiones, inunctiones*,&c.

XXXIII. Inter *Alterantia* & Pituitam ab externo frigore Coagulatam, Crassioremque factam Incidentia convenient *Eadem*, ut ut Potentia, sed parcè tamen, sæpiùsque usurpata.

A Glutinosis alimentis diminuta pituitæ fluiditas quibus curetur.

XXXIV. Vbi à *Glutinosorum Alimentorum abusu* aucta est *Pituitæ Consistentia* præter similium intermissum usum, Conducent *Aromatica Acriora* sæpiùs, & parcè usurpata, ut & *Salia Volatilia*, & quandoque *Acida*, sed magis Spirituosa; quippe quæ omnia & singula Pituitam incidunt, attenuant & fluidam reddunt.

Quibus curetur diminuta ab Austeris Pituitæ fluiditas.

XXXV. Vbi ab *Austerorum* nimio usu, adeóque Abusu *Glutinosa* est facta Pituita, præter *Aromatica acriora & Spirituosa*, conveniunt imprimis *Salia Volatilia* omnia, sed maximè Spirituosa & Aromatica; non item Acida.

& quibus à Mærore vel Terrore diminuta.

XXXVI. Eadem conveniunt omnia, quoties *Animi Mæror* gravis *Metusve inopinatus* hominem corripuit, cùm ratione Austeri tunc in homine aucti & nocentis sequatur Pituitæ nimia Coagulatio.

Vt & quibus à quiete & somno. Salium Volatilium vires.

XXXVII. *Corpus movendum indies* magis; *protrahendave sunt Vigiliæ*, quoties à *Corporis quiete*; aut *Somno nimio* aucta est Pituitæ Glutinositas:suntque simul usurpanda, tunc *Aromatica*, & *Spirituosa*, ut & *Salia Volatilia*,quippe quæ tum Spirituum Animalium torporem corrigunt,tum ipsorum Secretionem juvant:non item Acida,quæ illis potiùs obsunt.

Bilem ex parte fluiditatem amittere 1. ab Aëris Constitutione Boreali. Quæ plurium malorum Causa.

XXXVIII. *Ex parte fluiditatem* suam amittet *Bilis*, quoties fiet solitò *Glutinosior*, ideóque ad motum ineptior. Quod existimo evenire imprimis 1. *ab Aëris Constitutione Boreali* diu perseverante, sicut jam per annum integrum ferè talis nos ursit mala & aspera Constitutio Aëris plurima hominibus mala pariens, & imprimis frequentes Gravedines, hinc Tusses, ac Phthisin; Dolores artuum varios,etiam Podagricos,& similia plura.

2. Ab Alimentis Glutinosis, & condimentis Austeris

XXXIX. Augetur Bilis Glutinositas 2. & maximè à *continuato Alimentorum Glutinosorum Vsu*:ut & à *Condimentis Austeris,Olivis* puta & similibus,quibus multi sunt perditè addicti.

3. A Mærore, Terrore & Metu. Qui Affectus Austerũ in homine augent.

XL. Idem fit 3. *ab Animi Mærore gravi* ac perseverante, ut & à *Terrore inopino & potenti*, vel *Metu frequenti ac vehementi*; quatenus ab hisce Animi Affectibus, sicut sæpiùs docui secundùm experientiam multiplicem, augetur in Homine ac intenditur Austerum, à quo Humores omnes fiunt Glutinosiores, atque ad Motum ineptiores.

Bilis nimia Glutinositas quibus corrigatur.

XLI. Quemadmodùm autem Humorum Quorumvis, ita & *Bilis Glutinositas Aucta Corrigetur* ac Emendabitur continuato *Aromaticorum*, & *Spirituosorum*, ipsorumque adeò *Salium Volatilium Vsu*: quamvis ratione Causæ diversæ observanda sint quoque alia.

Quid observandũ quando est à Boreali Aëris constitutione.

XLII. Vbi namque *Borealis* & aspera *Constitutio Aëris* huic Bilis Glutinositati auctæ dedit ortum, danda opera, ut Æger *talem vitet Aërem*,continendo ipsum,quantum res ipsius patiuntur,in loco arte calefacto,&correctum Aërem habente.

Quid quando est ab Alimentis Glutinosis.

XLIII. Vbi ab *Alimentis Glutinosis* ortum habuit Glutinositas Bilis aucta;tum *abstinendum* ab ulteriore similium usu;quin horum loco usurpanda,quæ Succum præbent magis fluidum, qualia sunt Carnes Animalium juniorum,& maximè volucrium,non autem aquatilium.

Quid quãdo est à Condimentis Austeris.

XLIV. Quoties *Condimenta Austera*; *Olivæ* puta, & similia Glutinositati Bilis auctæ præbuerunt ansam, toties illis *abstinendum* est,

atque

atque horum loco usurpanda sunt, quæ *Sale Volatili acri abundant*, ipsaque *Salia Volatilia acria*, quipe quæ tum Austerum potenter infringunt & immutant, tum ejus noxas corrigunt ac emendant: Talia sunt *Plantæ omnes acriores, & Scorbutica* dictæ, Nasturtium, Cochlearia, Sinapi, Cerefolium, Petroselinum, Fœniculum, Apium, Petroselinum Macedonicum, & similia plura. Talia sunt etiam reliquæ *Plantæ Aromaticæ omnes*, Angelica, Mentha, Thymus, Rosmarinus, Ruta, Majorana, & imprimis Amaricantes, Absinthium, Marrubium Aquaticum, Matricaria, Tanacetum, &c.

Quænam Austeri potenter infringant.

XLV. *Noxâ* omnis ab *Austeris* perperam, hoc est, diu & multùm usurpatis proveniens non nisi sensim & blandè corrigitur, perseverandum proinde in usu medicamentorum laudatorum.

XLVI. Quoties ab *Animi Mœrore* continuante, aut *Terrore* potenti, quamvis inopinato, vel *Metu* familiari & frequenti ortum habuit suum Bilis Glutinositas, quoniam ratione Austeritatis tunc in corpore auctæ nascitur illa Glutinositas, præter *vitationem ac profligationem* illorum *Animi Affectuum*, usurpanda erunt, quæ modò laudavi ad Austeri Correctionem; quamvis in hoc casu citiùs superetur ferè Austeritas noxia, quàm ubi habuit illa ortum ab Austeris assumptis.

Quomodò curetur Bilis Glutinositas, quæ est à Mœrore, Terrore & Metu.

XLVII. *Ab Animi Affectu* siquidem *promptior, efficaciorque est vis Austeri* tunc producti, quemadmodum *lentior, segniorque*, licèt simul magis rebellis, ubi ortum suum debet assumptis.

Vis Austeri ab Animi Affectu efficacior, quàm ab assumptis.

XLVIII. *Austerum* namque *illud* videtur *magis Spirituosum ac penetrans; hoc Terreum & obtusum.*

XLIX. Ex *parte Fluiditatem* suam *amittent Saliva, Succus Pancreaticus & Lympha* ob Causas nuper in Pituitæ examine propositas,

Austeri diversi-

L. Vbi duo præsertim observo, 1. *ex Succi Pancreatici* ab externo Aëris, Aquæ, Venti, Pluviæ, Linteaminum, &c. *Frigore* qualicumque *Inspissatione* ac Coagulatione produci sæpenumero in Ductibus Pancreaticis Lateralibus *Obstructiones*, hinc & *Febres Intermittentes*; sicut id multiplici constat mihi experientiâ & Ægrorum accuratâ Observatione.

Vnde ex parte Fluiditatem amittunt Saliva, Succus Pancreaticus & Lympha.

LI. Poteſt, inquam, ex Ipsius *Succi Pancreatici*, sed jam glutinosioris ulteriori *Coagulatione, Inspissatione, Condensatione*, aut quocunque vocabulo alio emphatico designandâ Consistentiâ auctâ excitari *Obstructio in Ductibus Lateralibus*, hinc & *Febris Intermittens*. Vnde tamen non sequitur, non posse produci eandem & forsan frequentiùs *Pituitâ glutinosâ in tenui Intestino hærente*, atque à Calore qualicunque Solis, Ignis, Balnei, vel Alimentis similibus, Aromaticisve aut Spirituosis, Corporis Motu & similibus *Solutâ*, per lactea vasa usque ad Sanguinem, hinc cum hoc ad Pancreas usque deductâ, & tunc demum à modo memorato frigore qualicunque in Ductibus Lateralibus iterum coagulatâ & inspissatâ, mox & obstructionem ibidem faciente. Adeò ut bini hi modi Obstructionem in Pancreatis Ductibus Lateralibus pariendi debeant expendi & considerari à quovis veram Febrium Intermittentium productionem rimanti.

Succi Pancreatici à Frigore externo inspissatio quid producat Obstructionum in ductibus Pancreaticis lateralibus, & Febrium intermittentium causa.

LII. Alterum, quod hic censebam observandum, versatur circa *Gravedinis Causam veram*: quam non raro, existimo ego esse *Lympham in vasis Glandularum Plexûs (choroeidis ab externo frigore) coagulatam*, & nonnunquam *Mucum in Glandula Pituitariæ Vasis* similiter *concretum*: unde in hoc casu postremo sentitur imprimis molestia circa narium radicem; in illo verò in medio capite, ubi sitæ sunt illæ plexus glandulæ.

Gravedinis causa vera.

Ejusque effecta.

LIII. Quoties *Salivæ* aucta est *Glutinositas*, & diminuta ex parte ipsius *Fluiditas*, toties *muco*, quasi obducitur *Lingua*, & ubique adhæret in *Ore Saliva*, etiàm quandò ipsa expuenda est.

Salivæ aucta Glutinositas quid faciat.

LIV. Ortum autem habet illa diminuta Salivæ Fluiditas, sicut jam dictum, *ab externo frigore* qualicunque aliquandiu perseverante, atque imprimis ab *Alimentis Glutinosis*, vel *Condimentis austeris*, ut & *Animi Mœrore aut Terrore* aliquandiu continuante; adjuvante etiam *Torpore ac Sopore*, omnes humores glutinosiores præstante.

Ejus causæ.

LV. Quarum *Causarum Remedia* cùm non semel sint à me proposita, non est, cur actum semper agamus.

Earum Remedia.

LVI. *Ipsa* autem *Salivæ* ipsius *glutinositas aucta*, adeóque *proxima Fluiditatis diminutæ causa*, *Corrigetur*, cùm in Ore præsertim pariat manifestam molestiam, Colluendo ac nonnunquam Eluendo ipsum Os *Aquâ purâ*, *Acidulis*, addendo subinde tantillum Vini, vel Spiritûs acidi: unde non tantùm Incidetur existens in Ore Saliva, verùm emendabitur ex parte secutura.

Quibus Salivæ Glutinositas curetur.

LVII. Quòd si *laudatus liquor* varius etiam intra corpus assumatur, diluendo *Salivæ Materiam*, *Corriget* eo ipso eandem postmodùm producendam: ubi convenient quoque Salia Volatilia.

& ejus Materia corrigatur.

LVIII. Quoties *Succi Pancreatici & Lymphæ aucta* est *Glutinositas*, *diminutaque ex parte* eorum *Fluiditas*, & quidem ob Causas modò in Salivâ notatas; toties *Causarum* illarum *Remedia* non semel laudata in usum sunt revocanda: & imprimis Remedia humorem utrumque Incidentia & Attenuantia, & proinde Fluidiorem facientia interne sunt usurpanda.

Quibus remediis corrigatur Succi Pancreatici & Lymphæ Glutinositas.

LIX. Quamvis nil obstet ad succum Pancreaticum corrigendum adhiberi externè Olea, Linimenta, Vnguenta, Emplastra, Illinitiones quoque cum Spirituosis, addito cæteris Sale Volatili subtiliore.

LX. Sit ad *Lympham* vel *Mucum*, sed in Capite Gravedinem producentem *corrigendum*, *Incidendum*, *Solvendum*, *Fundendum* præ aliis externis omnibus, quantum ego hactenus sum expertus, optimum est *Succinum* suffitus vel fumi formâ Ore Naribusque exceptum; Cujus vim præsentem, summamque non satis possum prædicare, cùm semper mira mihi occurrat.

Mucus Gravedinem producens qui-bus corrigatur. Succini vis & efficacia.

LXI. Quoties proinde effectus bonus expectari potest à Medicamentis externis; & ab illis non abhorrent Ægri, toties eadem sunt adhibenda, sive sola sufficiant, sicut sæpiùs observavi uno die solo illo suffitu curatam Gravedinem; sive jun-gan-

Externa quando adhibenda. Gravedinis cura.

gantur internis, quò citiùs, fœliciúsque, imò faciliùs procedat Cura.

CAPVT XXIV.

De Medicamentis Vrinæ Fluiditatem amissam Alterantibus.

Humores Excrementitij, & inutiles.

I. PRæter Humores Corpori humano utiles, occurrunt quoque *Excrementitij*, ac proinde tandem corpori *inutiles*, quando scilicet munere suo functi secreti sunt à cæteris utilibus & amandati ad sua receptacula, quò tempore opportuno, etiam ad voluntatis imperium excernantur.

Vrinæ & Alvi fæces inter Contenta & Fluida habendæ.

II. Tales sunt *Vrina*, & *Alvi fæces*, quæ licèt consistentiam habeant plerumque Contentis cæteris majorem, sintque minùs fluidæ, habentur tamen, *haberique* omninò debent *inter Contenta* & Fluida, cùm reverà suis contineantur canalibus ac receptaculis, tandemque ulteriùs sensim propulsa expellantur è corpore.

Vrinæ constitutio naturalis.

III. Hæc *Vrina* præ omnibus Contentis ad sensum externum observabilibus est secundùm naturam maximè Fluida, & talis requiritur, ut tempore suo faciliùs emittatur, effundaturque.

Eam fluiditatem amittere vel in totum vel ex parte.

IV. *Amittit* aliquando hæc *Vrina*, quâ non tantùm ejus Liquor, verùm Contenta quoque comprehenduntur, *in totum*, aut *ex parte* suam *Fluiditatem*.

In totum quando in Calculos & Arenulas abit.

V. Vrinæ Partem *in totum* Fluiditatem suam posse amittere testantur, evincuntque *Calculi & Arenulæ* in Urinâ Fluidissimâ redditâ sæpè sponte orti, atque in Vesicâ sensim aucti.

Quos solvit Spiritus Nitri Calculosis utilis.

VI. *Calculos & Arenulas solvit* & dissolvit extra corpus *Spiritus Nitri* tam purus, quàm aliismodis ampliùs elaboratus; à quo etiam *optimè habere Calculosos* diligentes docuit experientia.

Vt & alia Medicamenta.

VII. Laudantur *plura* ex Calce viva, Tartaro, Millepedibus, Vermibus Majalibus parata *Medicamenta*, quorum vis magis innotesceret, si charitate magis, quàm invidiâ moverentur plerique Medici, quosvis alios, etiam Præceptores suos, malignè culpantes, aut ridentes, quoties assequi non possunt, aut elicere ipsorum industriâ inventa, vel dexteritate parata remedia.

Ex parte amittit Vrina fluiditatem, quãdo fit Glutinosior ob Pus admistum.

VIII. *Ex parte* minuitur Vrinæ *Fluiditas*, quando fit *Glutinosior*; quod imprimis accidit, ab admisto *illi Pure*, sed *magis Pituitoso*, & *Glutinoso*, hactenusque Vrinæ faciliùs ac intimiùs admiscibili.

Pus quâ ratione diversũ.

IX. Notandum siquidem *Pus diversum* produci, tum *ratione Sanguinis diversi*, ex quo producitur, tum *ratione Partis ulceratæ*, in quâ producitur.

Pus minus Glutinosum unde.

X. Sic Sanguis purus Biliosus, aut Serosus & Salsus Muriaticus *Pus* dabit *minus Glutinosum*.

Valde Glutinosum unde Varia Vrinæ Glutinositas.

XI. Contrà Sanguis Pituitosus, & quidem Glutinosâ Pituitâ scatens *Pus* proferet *valdè Glutinosum*, atque hîc Vrinæ intimiùs se admiscens, ipsamque adeò Glutinosiorem præstans: quod non æquè fit à Pure supradicto.

Pus Renum aut Pulmonum minus Glutinosum Pure Vesicæ.

XII. Iterum *Pus in Renibus, aut Pulmonibus* productum, & cum Vrinâ nonnunquam excretum non est tam *Glutinosum*, atque *Pus in Vrinariâ Vesicâ* genitum, & Vrinam præstans valdè *Glutinosam*.

Et quare Quia Sãguinis parte nutriantur Viscera & Musculi.

XIII. Videtur autem ideò *Pus in Renibus*, aliisque *Visceribus, ipsisque Musculis* genitum *minus Glutinosum*, quia nutriuntur hæ partes omnes Sanguinis parte minùs Glutinosâ, ex quo Sanguine corrupto cùm producatur Pus, non mirum, si quoque sit hoc minùs Glutinosum.

Et quæ Partes membranosæ,

XIV. Contrà Vesica cæteræque Partes Tunicis constantes membranosis & tenacibus videntur nutriri parte Sanguinis magis Pituitosâ & Glutinosâ, ideóque exinde natum *Pus* existit quoque *valdè Glutinosum*.

Vlceratæ Vesicæ pus magis glutinosum, magisque Vrinæ admistum, quàm pus Renum.

XV. Experientiâ certè multiplici constat *Pus in ulceratâ Vesicâ* productum esse magis tenax & *Glutinosum*, atque *Vrinæ intimiùs admistum*, quàm Pus in *Renibus*, vel alibi genitum, itidemque Vrinæ, ast leviùs admistum.

Caussa diversitatis in Pure observanda in praxi.

XVI. Hoc idcircò addo, ut si hoc delicato sæculo alicui non arrideat, quam proposui, ab alimento partium desumpta ratio, aliam ex suis quærat principiis, vel præjudiciis.

XVII. Hoc saltem scio, ipsum *in curâ* nil laudabilis effecturum, qui negliget, quæ dixi.

Laudabile in Affectibus obscuris causas manifestas invenire, & communicare.

XVIII. Existimavi hactenus me rem omnibus gratissimam præstiturum, ac præstitisse, quando labore magno, atque meditatione multiplici potui in *Affectu obscuro causas invenire* manifestas, modumque productionis ejus eruere facilem ac evidentem: atque illa omnia Lectoribus meis *communicare*. Nam, ut est in proverbio, creditus is hactenus.

Fœlix, qui potuit rerum cognoscere causas,

ergò is etiam, qui eas aliis clarè explicuit.

Auctoris doctrinam quidam sordere ob evidentiam.

XIX. Vnde non parùm miratus sum nuper, audiens *doctrinam* meam *sordere* nonnullis, quòd esset *nimis clara* & facilis.

Eosque malle propterea palpando, quàm ex Arte agendo Ægros curare.

XX. Quapropter concludo tales malle ignorare, quàm percipere Ardua; quin malle tantùm credere aliis obscura & obscurè docentibus, quàm res ipsas percipere: quin imò malle videri, quàm esse doctos; malle in admiratione esse, quàm in ædificatione; & ut ad Medicinam hæc applicem, *malle palpando*, *quàm ex arte* planè agendo suos *ægros curare*, parùm soliciti an pereant, restituanturve.

Facili tutâque viâ Ægri curandi.

XXI. Ego certè talibus non invideo miseram suam fortunam & splendidam ignorantiam, quin opto cuncta evidenter assequi, & sic *facili, tutâque*, imò manifestâ *viâ ægros* meos *curare*.

Non per terminos obscuros, sed perspicuè cogitationes sunt explicandæ.

XXII. Nec mirum, si tales tenebriones magni faciant eos Auctores, qui per ænigmata & *terminos obscuros*, affectatosque, suamque ignorantiam tegentes loquuntur, non item eos, qui candidè ac *perspicuè* suas *cogitationes*, non credendas, sed examinandas & intelligendas aliis proponunt, ac cujusvis examini exponunt.

Pro ratione Glutinositatis in pure Vrinæ fluiditatem variare.

XXIII. Sed redeamus ad Vrinæ Fluiditatem ex parte diminutam; quod præsertim observavi factum *ab admisto ei Pure*: quod quò fuit *Tenacius & Glutinosius*, eò etiam reddidit Vrinam minùs fluidam, ideóque segniùs effluentem, atque diutiùs Vrethræ adhærentem.

Ob acre Acidum

XXIV. Quoniam verò *in Pure* omni latet *Acidum acre*, Partes sensiles rodens ac Dolores atroces producens, quod maximum hîc ægris malum est, non tantùm in tali casu *Vrina* segniùs, & *difficilius* effluit, sed cum summis *cruciatibus*,

XXV.

in Pure Vrina difficile & cum dolore redditur. Cujus Causa & Remedia inquirenda.

XXV. De quo sicut maximè conqueruntur ægri, ita meritò ejus *Causam* veram investigant Medici solertes, & supra libros docti, ut *Remedia inveniant* his Doloribus certa, tutaque, faciantque suis ægris medicinam verè Dogmaticam & rationalem, non tantùm Empiricam, vel Methodicam, hoc est, temerariam & incertam.

Vlceris in Renibus Causa Calculus.

XXVI. *Vlceris in Renibus Causa frequentissima* est *Calculus* in Pelvi præsertim hærens, paulatim excrescens, atque inæqualis, à quo Corporis agitatione qualicunque commoto & Renum substantiam contundente, mox & vulnerante Sanguinis effusioni via paratur.

Sanguinem & Pus cum Urina excerni.

XXVII. Hic *Sanguis* tum purus cùm Vrinâ effundi, tum in Pus mutari, & Vlcere ibi paulatim succedente, continuò Pus defluere, ac cum *Vrinâ excerni* solet.

Ulceris in Renibus causa aliquando serum Acre.

XXVIII. *Vlceris in Renibus Causa* est *aliquando serum Acre* Vrinæ admistum, & Acrimoniâ suâ Renum Carunculas, hinc & substantiam reliquam rodens, atque Vlcus producens, unde & sic quoq; Pus generari & cum Vrinâ excerni solet.

Ulceris in Uesicâ causa 1. Serum Acre. 2. Pus Renum. 3. Calculus Uesicæ.

XXIX. *Vlcus* etiam *in Vesicâ* sæpiùs excitatur, & 1. quidem ab eodem *Sero Acri* moram in Vesicâ cum Vrinâ faciente, atque paulatim eandem rodente & ulcerante: quod imprimis solet fieri circa Vesicæ Collum.

XXX. 2. A *Pure in Renibus* producto, & in Vesicâ collecto, paulatimque Vesicam similiter Acrimoniâ suâ Acidâ erodente.

XXXI. A *Calculo in Vesicâ* subsistente, atque ibi sensim aucto, tandemque Orificium ejus Comprimente, atque duritie suâ inæquali, dum in Vrinæ excretione Vesica circa illum coarctatur; sed meo judicio cumprimis ab Vrinâ circa calculum diutiùs hærente, atque paulatim acrimoniam, & quidem Acidam nacta, & hactenus Vesicam rodente ac erodente.

Acrimoniam Acidam Urinæ inesse.

XXXII. *Acrimoniam in Vrinâ* tum à sero delabente, tum à propriâ ejus corruptione *Acidam esse* patet ex Vrinæ istius Sapore acido & acri; qualem sæpiùs me jubente gustarunt & mihi retulerunt Ægri, aut Infantium Matres, aliive adstantes, ac ministrantes.

Pro ratione Puris in Uesicâ Urina Glutinosa magis aut minus.

XXXIII. Quoties igitur à quâcunque Causâ memoratâ *Pus* colligitur in Vesicâ; & Vrinæ *plùs, vel minùs* admiscetur, toties eadem *Vrina plùs vel minùs* redditur ab ipso *Glutinosa*, adeóque *minùs fluida*, sed ubique adhærens, quin cum molestiâ, & dolore prodiens.

A Sanguine fit crassior, Ut & à Pituita Glutinosâ.

XXXIV. Sic *Sanguine* puro & copioso Vrinæ admisto redditur eadem *Crassior*, ideóque minùs Fluida.

XXXV. Sic à *Pituitâ Glutinosâ* sponte vel arte per Renes ad Vesicam delatâ redditur *Vrina Crassior*, ideóque minùs Fluida & mobilis.

Urinæ fluiditas diminuta à Pure in Renibus ei admisto quomodo curanda

XXXVI. Quoties proinde à *Pure Vrinæ in Renibus* admisto minuitur *Vrinæ Fluiditas*, toties opera danda, ut illa *Puris admistio cesset*; quod fiet si Vlcus in Renibus curetur: usurpatis præterea quę Puris glutinositatem minuant.

Ulcus Renum incurabile.

XXXVII. An spes sit *Curationis Vlceris in Renibus*, valdè dubito; Ego saltem non memini unquam à me, vel aliis curatum.

At quibus Malum leniatur.

XXXVIII. Potest tamen aliquid usurpari, quod *leniat malum*, impediatque ne gravissimum reddatur. In quem finem nil præstantius reperi hactenus *Balsamo sulphuris* tum Anisato, tum Succinato, tum Iuniperino, tum Terebinthinato; sed Terebinthinæ Venetæ aliusve optimæ, non vulgaris, oleo parato. A quibus, sicut sæpiùs docui, licet viribus non parùm fractis ad Renes pervenientibus mundatur Vlcus, quin Puris proventus minuitur, adeóque Vlceris augmentum plùs minùs impeditur.

Balsami Sulfuris compositio Uaria & Uires

Balsami Sulfuris Succinati Uires.

XXXIX. Cæteris autem omnibus *optimum* reperi hoc in casu *Succinatum*.

XL. Ab hoc insuper redditur *Pus tenuius ac Fluidius*, & hactenus quoque Vrina Fluidior.

Forsan inveniri posse Remedia Ulcus Renum & Uesicæ curantia.

XLI. Quod de Pure in Renibus Vrinæ admisto dixi, de ipso in Vesicâ eidem adjuncto dicendum; & fateor supra meam expectationem *Balsamum sulphuris Succinatum hîc præstitisse mira*; unde spem concepi posse aliquando efficaciora adhuc in hunc finem *remedia inveniri*, quæ forsan in totum curarent in Vesicâ præsertim, ubi Dolores sunt atrocissimi, *Vlcera molesta*; cùm præsertim per Vrethram possit aliquid quoque in ipsam inmediatè infundi Vesicam.

Quod aliis tentandum relinquit Autor,

XLII. Quod vel idcircò addo, ut si hoc mihi propter ætatem inclinantem atque ad occasum properantem non concedatur, *tentent* id *alij*, nec de successu bono desperent.

Urinæ fluiditas diminuta à Sanguine quomodò curanda.

XLIII. Vtique si talia quæ modò protuli mihi fuissent nota in meâ juventute, ausus fuissem paulatim majora sperare; verùm in Senectute demum illa mihi innotuerunt, unde Vitæ summa brevis, spes me vetat inchoare longas. Si tamen Deus id mihi concesserit, potero aliàs etiam informare ampliùs solertes.

1. Sanguinis effluxus impediendus, 2. Uulnus consolidandum. Sanguine Draconis. 3. Calculus expellendus aut dissolvendus

XLIV. Quoties autem à puro *Sanguine* Vrinæ admisto reddita est *Vrina minùs Fluida*, toties, ut illud vitium emendetur, impediendus Sanguinis effluxus & permistio cum Vrinâ.

XLV. Sanguinis effluxus impedietur curando Vulnus in Rene imprimis factum, & quidem à Calculo ipsi impacto & commoto sive concusso.

XLVI. Optimum autem fuerit, si mox *Vulnus Consolidetur*, beneficio *Sanguinis Draconis* alicui Misturæ, aliive Liquori admisti; & cochleatim sumendi; qualem misturam descripsi in Praxeos meæ Libro primo, & sæpiùs cum successu admirando exhibui ægris.

Calculus è Renibus expellentia.

XLVII. Vbi Consolidatum est sic Vulnus, danda opera, ut *expellatur* per Vreteres *Calculus*, si possibile; aut *dissolvatur*, si & hoc possibile.

1. Olei Amygdalarum dulcium vires & dosis. 2. Olei Baccarũ Iuniperi Uires & Dosis. Terebinthinæ Uenetæ Uires & Dosis

XLVIII. Quæ *calculos è Renibus expellunt*, propelluntque, varia vulgò laudantur, quæ quamvis non sint propriè hujus loci, notabo tamen quædam mihi usu multo comperta: Inter quę primum laudo cum aliis, 1. *Oleum amygdalarum dulcium* semel, aut sæpiùs ad ℥ß. vel ℥j. cum vino rhenano diuretico tepido, succo citri, & saccharo ad gratiam additis assumptum. 2. *Oleum baccarum Iuniperi* recens ac ritè paratum ad Guttas v. vj. aut plures ex vino subinde usurpatum. 3. *Oleum Terebinthinæ Venetæ* itidem ad Guttas iij. jv. aut v. similiter usurpatum.

Hæc cur aliis præferenda.

XLIX. *Hæc* quoniam *vim naturæ* nullam *inferunt*, idcircò multis aliis *præfero*, quæ nonnunquam symptomata producunt periculosa, imò lethalia.

Dolor Uehemens optimè lenitur opiatis.

L. Vbi *Dolor vehemens* urget à Calculo in Renibus, ac præsertim Vreteribus hærente, utilissimè ac convenientissimè adduntur cæteris medi-

ca-

camentis *Opiata*; à quibus nunquam impeditam, sed potiùs promotam vidi cæterorum medicamentorum calculos expellentium vim & operationem.

Calculos Solvit Spiritus Nitri.

LI. *Calculos* majores, adeóque propelli nescios *Solvit* præ multis aliis *Spiritus Nitri*, ex Vino, Cerevisiâ, Iusculo, aliove Liquore conveniente, ad guttas aliquot, adeòque aciditatem gratam bis, terve indies assumptus.

Urinæ fluiditas diminuta à Pituitâ Glutinosâ quo modò curanda.

LII. Quoties à *Pituitâ Glutinosâ* sponte, vel arte *Urinæ admistâ* minuitur hujus *fluiditas*: toties usurpanda, quæ Pituitam illam Glutinosam Incidant & attenuent, Salia Volatilia, Spiritus Acidi temperatiores, & quandoque hæc bina simul juncta, & aliis blandioribus dissoluta.

CAPUT XXV.

De Medicamentis Alvi Fæcum Fluiditatem amissam Alterantibus.

Alvi fæcum Consistentia naturalis.

I. INter Contenta fecimus quoque mentionem *Alvi fæcum*, quarum *Consistentia* requiritur *mediocris*, & quidem talis, ut absque molestiâ vel dolore propelli possint per Intestinorum fistulam, & tandem expelli per podicem, sive anum.

Aliquando nimis indurantur in totum.

II. Hæ *Alvi fæces in totum* aliquando adeò *indurantur*, exsiccantur, & compinguntur, ut minimè possint loco moveri.

Quibus iterum fluidæ reddantur.

III. Emolliuntur, humectantur, dissolvunturque hæ *Alvi fæces*, *redduntur que iterum fluidæ*, tum assumptis ore blandis *Apozematibus lenitivis* & alvum solventibus, tum injectis per anum *Enematis* similibus; tum etiam aliquando usurpatis externè *Fomentis* ex Emollientibus paratis, ut & *Oleis*, *Linimentis*, *Unguentis*que similibus.

Aliquando ex parte inspissantur, & excernuntur difficiliùs.

IV. Sed possunt eædem *ex parte* amittere suam *fluiditatem lentam*, quoties quodammodò inspissantur & glutinosiores, adeóq; minùs mobiles fiunt.

Unde Herniæ Ani delapsus, Hæmorrhoides, Menstrua inordinata, Abortus.

V. In tali casu *propelluntur*, *expelluntur que* adhuc Alvi fæces, ast segniùs, difficiliùs, imò cum molestiâ sæpè ac dolore; unde ex vehementi Ventris compressione tunc necessariò concurrente ac frequenti, *Herniæ* nonnunquam excitantur, vel *Ani delapsus*, *Hæmorrhoides*, atque in fœminis *Menstrua inordinata*, vel *Abortus*.

Fæcum alvi induratarum causa multiplex.

VI. *Causa* Fæcum alvi Glutinosiorum Duriorum sive Solidiorum, adeóque Immobiliorum, & minùs *Fluidarum* observatur *multiplex*.

1. Aër Frigidus & Siccus.

VII. Et 1. quidem *Aër frigidus & siccus* qualis est Borealis, àquo etiam Alvi fæces, uti alia omnia, solito magis indurantur, & minùs fluidæ fiunt.

2. Alimenta Glutinosa, & Condimenta, Medicamentaq; Austera & Terrea.

VIII. 2. *Alimenta* tum Glutinosa, tum Duriora, & imprimis sicciora; hoc est, Potulentâ ejus parte, aqueâque adeò carentia; ut & *Condimenta*, *Medicamenta que* Austera, Terreaque.

IX. Inter *Alimenta* sunt non tantùm *partes Animalium extremæ*, multùm Glutinosi Succi continentes, ac promentes; verùm ipsæ *Cartilagines*, multis non minùs in deliciis, quàm Canibus Ossa; quorum quædam teneriora vel tenuiora devorare solent nonnulli.

Qualia Alimenta sint Glutinosa.

X. Huc referri debet *Panis*, & imprimis *non fermentatus*, vel *bis coctus*, atque abundanter absque potu sufficiente assumptus: ut & *Oriza*, & *omnis frumenti, aut leguminis species*, si talia devorentur.

Qualia Condimenta Austera.

XI. Inter *Condimenta Austera* meritò referuntur *Olivæ*, in plerisque adstrictam præstantes alvum.

Qualia Medicamenta Terrea.

XII. Inter *Medicamenta*, sive Medicamentosa Veneni naturam tunc induentia, referri possunt ac debent *Coralia*, *Oculi Cancri*, *Creta*, *Terra argillacea ac sigillata omnes*, *Lacca*, *Carbones*, *Cespites* & infinita, quibus abutuntur præ aliis omnibus Puellæ nonnullæ ante Fluxûs menstrui adventum primum, propter Picam ipsas tunc vexantem ac urgentem.

3. Mæror, terror, Sollicitudo.

XIII. 3. Fæcum alvinarum Solidiorum Causa esse potest *Animi Mæror*, *Terror*, *ac Solicitudo*.

4. Vigilia, aut Somnus nimius.

XIV. 4. *Protracta Vigilia*, aut *Somnus multus*.

5. Nimia quies, aut defatigatio.

XV. 5. *Nimia corporis quies ac torpor* & quandoque longa per motum *defatigatio*.

6. Sudor multus, Urinæ copiosa excretio, & neglecta alvi dejectio.

XVI. 6. *Sudor multus ac frequens*; ut & *Urina uberior* excretio; aut *neglecta & dilata urgens alvi dejectio*.

A singulis sex rebus nō naturalibus Alvi fæces indurari.

XVII. Sic à *singulis rebus sex non naturalibus* vulgò dictis, sed vitiatis, possunt reddi alvi fæces ad sui excretionem ineptiores, quippe nimis consistentes.

Pro Causarum varietate & multitudine cura instituenda.

XVIII. Prout autem *Causæ* istius mali fuerint *Variæ*, atque *plures*, paucioresve simul concurrentes, aut seorsim existentes, ita diversa erit ejusdem *instituenda cura*.

Aër Borealis vitandus & corrigendus.

XIX. *Aër* namque *Borealis* partim potest *vitari*, partim accenso igne *corrigi ac emendari*.

Alimenta noxia vitanda & convenientia usurpanda.

XX. *Alimenta* noxia possunt ac debent *vitari*, & *convenientia* eorundem loco *usurpari*.

Condimenta vitanda.

XXI. Longè magis autem *Condimenta*, ut & *Medicamenta*, quæ tunc pro Venenis potiùs habenda, postquam homini nocent, non item prosunt, vel ipsum in meliùs mutant, (quod medicamentorum proprium) *vitanda* sunt, quin noxæ ab ipsis corpori continenti, contentove introductæ paulatim sunt corrigendæ ac tollendæ.

Et noxæ ab illis ortæ tollendæ. Et quibus.

XXII. Hæ *noxæ* omnes hîc referri possunt ad austerum in corpore auctum; quapropter quæ sæpiùs commendavi ad ejus mutationem ac correctionem, hîc usurpanda; cùm & ipsa Experientia quotidiana testetur illorum ope superari ac tolli mala & Symptomata fæmellis ex talium abusu oborta: nimirum *Aromatica*, & *Spirituosa*; quibus ego meritò addo semper *Salia Volatilia*.

Mæror ratione moderandus. Et ab eo noxæ quo modo corrigendæ.

XXIII. Quoad *Animi Mærorem*, cæterosque ipsius Affectus hîc noxios, docui quoque sæpiùs ipsos *ratione moderandos*, & *noxas* inde in corpore relictas & austeri indolem sapientes tollendas modò laudatis *Aromaticis*, & *Salibus Volatilibus*.

Protractæ vigiliæ minuendæ & somnus conciliandus.

XXIV. Si *protracta Vigilia* fuerint Causa hujus mali, partim erunt *minuendæ*, partim per anodyna & narcotica *procurandus Somnus*.

Somnus nimius minuendus, & impediendus.

XXV. Sin *Somnus nimius* fuerit in culpâ, idem *minuendus*, atque corporis exercitio cujusvis naturæ ac vitæ generi conveniente *impediendus*.

XXVI. Unde quoque patet Corporis motu atq; agitatione conveniente fugandam ejus *quietem ac torporem* tollendum.

XXVII. Sicut contrà *nimium* ejus *motum* internam humiditatem exhaurientem quiete, Somnoque coërcendum.

XXVIII.

Quies & Torpor Fugandi Nimius motus coërcendus.

XXVIII. *Sudor multus ac frequens* potenter aqueam corporis humiditatem profundens ac educens pro causæ suæ diversitate *minuendus aut sistendus.*

Sudor nimius minuendus Quiete si sit ex corporis motu.

XXIX. Sic ex *Corporis motu vehementi* promanans; ejus *quiete* minuendus & facilè tollendus.

Si sit ab internâ causâ, coërcendus.

XXX. *Sudor* autem ab *internâ Causâ*, & uti ego sentio, Vitiosâ, peculiarique Sanguinis Effervescentiâ, & imprimis *febrili*, ortum habens, paulatim *coërcendus*, coërcitâ, sublatâque illâ Effervescentia noxia, ubi arte opus est, cùm aliàs in gravissima, imò lethalia nonnunquam Symptomata incidant ægri tales, si Sudor imprudenter cohibeatur.

XXXI. Quomodo autem Sudor talis præternaturalis ex arte curari debeat, non est hujus loci pluribus enarrare, cùm aliàs & alibi hoc fecerimus, & forsan simus adhuc suo tempore acturi.

Si induratio sit ab urina copiosiùs excreta, quomodo curetur.

XXXII. Eadem ferè ratio est *Vrinæ copiosiùs* & aliquandiu excretæ; cùm videantur hæ gradibus tantùm differre Vrinæ ac Sudoris Evacuationes præternaturales.

Neglecta fæcum dejectio qui curetur.

XXXIII. *Neglecta*, diutiúsque dilata *fæcum alvinarum dejectio* facilè potest *curari* ac tolli, dummodò ad ejus solicitationem attendentes singuli mox adeant latrinam & alvum deponant.

Excrementa duriora reddi fluidiora

XXXIV. Atque hæc spectant Hujus mali Caussas multifarias, superest ut ipsa *Excrementa* alvi Glutinosiora, vel *Duriora*, minúsque fluxilia *quî reddi* possint *fluidiora*, paucis enarremus.

Per Potulenta copiosa, aquea, & pinguia.

XXXV. Possunt in hunc finem usurpari *Potulenta copiosa*, tum *Aquea*, tum subinde simul *Pinguia*, *Iuscula* puta & similia.

Per Salia Volatilia, & Acida.

XXXVI. Possunt aliquando illis addi *Salia Volatilia*, & aliquando *Acida* sed blandiora, quæ dissolvant cartilaginosa & ossea.

Per Emollientia.

XXXVII. Possunt *Enemata injici* ex *jusculis*, *Vrinâ*, *Lacte dulci*, decoctisve emollientibus, addendo *Olea*, *Butyrum*, Mel, & similia; quæ diutiùs retenta emollient ac dissolvent compactas fæces alvinas, sicque facilitabunt ac promovebunt earundem evacuationem.

Per Linimenta.

XXXVIII. Posset quoque Venter totus, ac imprimis pars ejus inferior inungi *Oleis aut Unguentis emollientibus*, Althææ, Martiati & similibus, ad promovendam fæcum alvinarum emollitionem, ac proinde motum ac eductionem.

Caput XXVI.

De Sanguinis Fluiditatem nimiam Alterantibus Medicamentis.

Fluiditas in corporis partibus præcipuè spectanda, & quotupliciter.

I. Docuimus in superioribus Alterari præsertim Arte medicâ Partes Corporis Contentas & Fluidas; quamobrem ipsam earum Fluiditatem primùm censuimus spectandam, & quidem tum quatenus illa interdum in *totum tollitur*, aut *ex parte* tantùm *minuitur*; interdum etiam *intenditur & augetur*.

II. Egimus quidem hactenus de Fluiditatis istius sublatæ, aut diminutæ Caussis ac Remediis; unde proximum videtur, ut eandem auctam spectemus secundùm varias Partes in Corpore contentas, & fluidas.

Sanguinis fluiditatem augeri 1. ab Aëre.

III. *Sanguinis fluiditatem auget* 1. *Aër* quocunque modo *æstuans*, ratione scilicet Solis, Foci, Hypocausti, Balnei, tam sicci, quàm humidi: ut & Fotûs, Lecti, Vestimentorum, Tegumentorum & similium, quæ omnia commodè ad Aërem corpus ambientem possunt revocari.

Per Calorem Humores attenuantem, & omnia fluxiliora reddentem.

IV. Hæc omnia Corpus ambientia *Calorem* in ipso augere solent, atque simul Humores quosvis attenuare, fluidiores atque mobiliores reddere.

V. *Calor* siquidem vel potiùs *Ignis*, *Caloris causa*, cuncta pro sui diversitate incidere, liquare, fundere, atque *fluxiliora reddere* solet. Hæc autem memorata omnia in nobis Calorem augere, adeóque Ignem internum intendere atque potentiorem facere possunt: uti constat Experientia quotidiana.

2. Ab Alimentis & Condimentis.

VI. Sanguinis fluiditatem augent 2. *Alimenta*; & imprimis potulenta Calidè assumpta, ut & Spirituosa, Vinum puta generosum, & maximè ipsius Spiritus, Cerevisia potens, Hydromeli, &c.

VII. Huc referenda *Condimenta*, sed *Aromatica*; ut & *Salia Volatilia*, & imprimis valdè *Oleosa*, ut & *Olea Aromatica* stillatitia.

3. A Corporis motu.

VIII. 3. *Corporis motus* & agitatio vehemens aut diuturnus.

4. Ab Animi affectibus.

IX. 4. Inter *Animi Motus*, Ira & Hilaritas, & Lætitia effusa.

5. A Vigiliis protractis.

X. 5. *Vigiliæ protractæ.*

6. Ab Hæmorrhagiâ.

XI. 6. *Hæmorrhagia*, sed non nimia.

Huc pertinere Venena multis modis corpori illata. Talia esse noxias particulas in Aëre volitantes, & Febres malignas, Pestem &c. parientes.

XII. Præter has res non-naturales modum parùm excedentes; notari possent quædam, quæ absque controversia *Veneni* nomine veniunt, sive *cum Aëre inspirentur*, aliàsve *per Corporis poros penetrent*, sive *Aëri, vestibus, aliisque immista sint*, sive *ore assumantur* cum Alimentis, Condimentis, aliisve, quamvis reverà sint *Venena*; quippe quæ nec corpus servant in statu laudabili, nec illud eò deducunt, quin ipsum potiùs destruunt, & tandem hominem necant.

XIII. Talia sunt, quæ *in Aëre volitant* noxiæ particulæ, quæque aut inspiratæ, aut per poros introductæ *febres* pariunt *ardentes, malignasve*, ipsamque adeò *Pestem*, *Dysenteriam*, &c.

In Febribus malignis & ardentibus est Sanguis solito fluidior.

XIV. In omnibus, plerisque saltem *Malignis Febribus* observatur *Sanguis solito fluidior*, quod etiam in *Ardentibus* contingit, ut & *Peste*, & quandoque in *Dysenteriâ*, quoties scilicet *Bilis* quoque *peccat per se*, unde ab ejus *acrimoniâ auctâ* Febres producuntur, & quidem ardentes, concurrente simul *Acido itidem acri*, valdè noxiam in tenui Intestino Effervescentiam cum Bile acriore excitante, atque tunc Dysenteriæ gravissimæ caussam præbente.

Hi morbi unde.

Sanguinis aucta fluiditas quomodo curanda.

XV. Quoties proinde *Sanguinis Aucta Fluiditas* ortum habuit *ab Aëre* quavis de Causa Æstuante, toties secundùm Caussæ diversitatem Mutandus erit iste Æstus.

Solis radij vitandi. Focus extinguendus.

XVI. *Sol* cùm à nobis mutari non possit, potest tamen *vitari*; seligendo aliquem locum à solis radiis remotum, in *Umbrâ*, in *Cellâ*, in *Cubiculis* ad septentrionem patentibus, fenestris maximè.

XVII. *Focus* potest extingui.

Ignis ex Hypocausto tollendus.

XVIII. Sic & Ignis ex *Hypocausto* tolli.

Balneum vitandum.

XIX. *Balneum* potest vitari, aut temperari.

Fotus removendus aut temperandus.

XX. *Fotus* possunt removeri, aut temperatiores adhiberi.

Lecti mutandi.

XXI. *Lecti* possunt minùs *plumosi* usurpari, aut alij ex *Gossypio* & similibus parati, atque minùs caloris producentes.

Vestimenta tegumentaq; minuenda.

XXII. *Vestimenta*, *Tegumentaque* possunt pauciora, *tenuiora*, *minùsve lanosa* & calefacien-

tia uti sunt linea & sericea usurpari.

Aër Frigidior usurpandus.

XXIII. Quin eligi potest, ac usurpari Aër natura vel arte *frigidior*, quò Sanguinis emendari queat vitium ejusque Fluiditas minui.

Alimenta Frigidiora usurpanda.

XXIV. *Alimenta* usurpentur minùs calentia, vel potiùs *frigida*.

Potus Spirituosus vitandus.

XXV. *Potus Spirituosus vitetur*, ejusque loco usurpetur *Acidiusculus*.

Ut & Cõdimenta Aromatica.

XXVI. Inter *Condimenta vitentur Aromatica*, & sumantur tum *Acidiuscula*, tum *Austeriuscula, Olivæ, Omphacium*, & similia plura.

Nec non Salia Volatilia.

XXVII. Caveatur quoque ab *Usu Salium Volatilium* qualiumcunque, sed maximè Oleosorum.

Corporis motus sit paucus.

XXVIII. *Corporis Motus* esto *paucus*, & *blandus*.

Animi Affectus vitandi.

XXIX. *Animi Excandescentia* vitetur, quin *levis Mæror* etiam arte procuretur.

Somnus concilian dus.

XXX. *Somnus* protrahatur, & si desideretur, arte excitetur per Anodyna, & quandoque Narcotica.

Hæmorrhagia curãda, & quibus.

XXXI. *Hæmorrhagia* omnis curetur, usurpando austeriuscula, terrasque sigillatas, & adstringentes, ipsumque adeò Sanguinem Draconis.

Venenũ è corpore expellen dum. Participare de Sale Volatili.

XXXII. Quoties à *Venenis* vel Inspiratis, vel aliàs per Corporis superficiem intrò missis, vel etiam Ore assumptis Sanguinis Consistentia, naturalis est diminuta, ejusdemque Fluiditas aucta, toties idem Venenum eâdem, si fieri possit, quâ ingressum est viâ, vel aliâ convenienti *expellendum*, per *Vomitum* puta, per *Secessum*, & imprimis *cum Sudore* per Corporis Poros: cùm Venenum Sanguinem fluidiorem faciens participet de Sale Volatili, & Corporis superficiem imprimis quærat.

Ore assumtum Vomitu ejiciendum.

XXXIII. Quod *ore est assumptum Venenum*, si brevi observetur, mox excitato *Vomitu* simul hâc viâ expellendum est.

Vomitorio aliquo.

XXXIV. *Vomitus excitari* potest Aquâ tepida copiosa ebibita, & aliquando addito oleo, vel butyro; vel aqua mulsa; vel decocto ficuum; vel Vomitorio Antimoniali, aliove probato in tempore exhibito.

Alvus Solicitanda, & quomodo

XXXV. *Alvus solicitanda* tum Enematibus pro Veneni & Symptomatum conjunctorum diversitate variandis, tum Decoctis laxantibus, additis Tartaro, Tamarindis, & similibus.

Sudor Movẽdus & quibus.

XXXVI. *Sudor Movendus* ac Promovendus tam vulgaribus, Electuariis Opiatis, Theriaca, Mithridatio, Diascordio Fracastorij, & nostro Orvietano, &c, quàm Chymicis, Antimonio Diaphoretico, Bezoardico Minerali, & similibus.

Symptomata etiã considerãda.

XXXVII. Ubi semper pro *Symptomatum comitum diversitate* addenda sunt, quæ illis superandis conducant.

Sanguis fluidior ad consistentiam reducendus.

XXXVIII. Postquam singulis Sanguinis Fluidioris Causis pro sui varietate varia sunt adhibita Remedia, ipsæque aut vitatæ sunt, aut sublatæ, aut correctæ, Ipsi *Sanguini Fluidiori* quoque, ut ad *Consistentiam Solidiorem*, adeóque naturalem atque laudabilem *reducatur*, sua sunt adhibenda Remedia.

Quod sit Acidis & Austeris blandioribus.

XXXIX. Cùm *Sanguis* autem in primis ac *Acidis & Austeris* Consistentiam nanciscatur solidiorem, firmiorem, & crassiorem, non sine causa Remedium Sanguini Fluidiori primarium ponimus in laudatis tum *Acidis*, tum *Austeris*, sed *blandioribus*, ac temperatioribus: cùm si alicubi, hoc certè in casu, sit cautione opus & prudentia, ne ex uno malo aliud gravius producatur.

Sanguinis Consistentia nimia periculosior.

XL. Nam longè *periculosior est Sanguinis Consistentia nimia, minus periculosa minor.*

Vtendum Acido Austeriuscula, & quomodo.

XLI. Usurpanda sunt proinde Medicamenta *Acido-Austeriuscula*, sed parva quantitate, & partitim ac sæpiùs, donec à restitutis Functionibus læsis, ac in primis Animi Languore aut Deliquio sublato & correcto, satis constet laudabilem, pristinamque Sanguini restitutam Consistentiam.

Medicamenta Sanguini consistentiam conciliãtia.

XLII. Ex vulgò notis laudantur *Omphacium, Plantago, Acetosa, Portulaca, Sempervivum majus, Solanum, Cydonia, & Granata mala, Pyra, & Pruna Sylvestria, Berberi, Ribesia, Cerasa acidiuscula, Mespila, Nymphæa, Fragaria*, &c.

XLIII. Huc spectat *Alumen*, ipsiusque Spiritus; cæterique *Spiritus Acidi omnes*, ac inprimis *Metallis juncti*, atque *Vitriolum* ex ipsis solutis dantes, quale *Martiatum & Solare* multis præstant.

XLIV. Possunt ex illis varia forma componi Medicamenta, illisque alia simul addi quæ potentiùs adstringant, Sanguinisque consistentiam reddant firmiorem; minùsque fluidam: qualia sunt *Coralia, Creta, Sanguis draconis, Lapis hæmatites, Terræ sigillatæ*, atque *argillaceæ pleræque, Crocus Martis adstringens dictus*, &c.

Ex quibus aptiora eligenda.

XLV. Ex quibus facilè se expediet Medicus prudens, ægrisque præscribet Remedia optima, quorum formulas simul addere nimis longum foret.

Caput XXVII.

De Medicamentis Pituitæ Fluiditatem nimiam Alterantibus.

Pituitæ fluidioris causæ.

I. Quemadmodum suprà, sic & hîc post Sanguinem examinabimus *Pituitam*, cujus *Fluiditas* ferè ab iisdem *augetur Causis*, à quibus diximus augeri Sanguinis Fluiditatem, ac imprimis sex rebus non-naturalibus.

I. Aër Calidus.

II. Quemadmodum enim à Sole aut Igne Vulgari augetur in *Aëre Calor*, simulque omnia fluere apta, fiunt vel fluida, vel fluidiora, ita idem evenit Pituitæ in corpore nostro existenti.

A Sole & igne fluere apta reddi fluida.

III. Dixi à *Sole* atque *Igne* non tantùm Calorem produci, aut intendi in Aëre, quem sensu percipimus externo, verùm insuper omnia fluere apta reddi *fluida*, vel saltem fluidiora.

Horũ ope Metalla & Mineralia fundi.

IV. *Metalla* siquidem omnia, ut & omnia *Mineralia* quid metallici continentia, utut solida & dura; multò verò faciliùs Sulphur, & omnia Sulphurea, licet consistentia, & ad sensum externum sicca, horum ope *funduntur*, solvuntur & fluida fiunt.

Qui solis radii id efficiant.

V. Quamvis autem *Solis Radij* hoc non efficiant in metallis per se, ope tamen *perspicillorum convexorum* radiorum contemperatione id efficiunt.

Etiam Ignem id efficere.

VI. *Ignem* autem vulgarem, ac imprimis Carbonum, aut Lignorum *id efficere* cuivis potest esse notissimum.

Humores ab Igne & Sole fluidiores reddi.

VII. Quòd si Corpora solida ac per se minimè fluida, reddantur tamen ab *Igne* ac *Sole* talia; quid ni ab iisdem *redduntur fluidiora*, quæ jam sunt actu fluida, & soluta, non item consistentia, qualia sunt *Humores* omnes in homine dicti, & hîc quam examinamus, Pituita.

Idque suadere rationem & experientiam

VIII. Nec tantùm *id suadet Ratio* à me nunc allata, & à majori ad minùs derivata; sed confir-

mat,

mat, evincit & probat *Experientia*, qua id quotidie fieri manifestè constat.

Pituitæ fluidioris causa Aër externus æstuans.

IX. Idcircò ex Rebus non-naturalibus primò numeramus *Pituitæ fluidioris Causam*, *Aërem Externum*, sed ab Igne aut Solis radiis *æstuantem*; simulque quævis fluere apta vel fluida, vel fluidiora præstantem.

Vt & tegumenta Vestimenta, Lecti, Fomenta Balnea.

X. Huic jungimus omnia, quæ Calorem nostrum Internum ac Ignem augent, aut in corpore sistunt cum suis effluviis, *Tegumenta* puta, *Vestimenta, Lectos, Fomenta, Balnea*, & similia, quæ nuper pluribus explicuimus.

2. Alimenta & Condimenta Spirituosa, Aromatica, &c. Alimenta quid præstent.

XI. Inter Pituitæ fluidioris Causas secundum locum assignamus *Alimentis* & *Condimentis* valdè *Spirituosis*, & *Aromaticis*, & quandóque *Acidis*; sed etiam *Aqueis*, & imprimis calidè aut copiosè assumptis.

XII. *Alimenta* certè *Spirituosa*, Vinum puta Generosum, ipsiusve Spiritus, Hydromel, Cerevisia potentior, similesque Potus artificiales plures, sicut Calorem augent in nobis manifestum, ita observantur in specie Pituitam reddere in nobis fluidiorem.

Vt & Aromata, & Salia Volatilia.

XIII. *Aromata* & *Aromatica* omnia idem præstare notissimum; quibus ego libenter addo *Salia Volatilia*, quippe quæ tanquam Condimenta usurpantur felicissimè, ac præsertim in statu neutro, quando est quidem in homine Causa Morborum Antecedens, nondum tamen Continens, *aut Morbus*; qui proinde præveniri debet, ac præcaveri, sicque ab imminente in tempore homo præservari.

Pituita fluidior qui curetur.

XIV. Quando igitur est in homine *Pituita* minùs Glutinosa, ideóque *Fluidior*, undecunque talis producta, ideóque impetuoso sui fluxu Morbum & Affectum graviorem, Leucophlegmatiam puta minans, tunc opus est Ipsius blanda *coagulatione*, & nimiæ Fluiditatis diminutione, quò sic homo ab imminente præservetur Morbo.

XV. Quomodò autem id effici & obtineri queat, dicemus posteà in hujus Fluidioris Pituitæ Curatione, per Alterationem, ac Emendationem, seu Inspissationem.

XVI. Abusus igitur Aromatum, & Aromaticorum, ut & Salium Volatilium potest Pituitam reddere justò Fluidiorem.

XVII. Idem præstare possunt *Acida*, sed *Spirituosa* & *Volatilia*, non item ad Austeritatem inclinantia, quæ coagulant.

Quomodò Aquea alimenta Pituitam reddant fluidiorem.

XVIII. *Pituitam* quoque *Fluidiorem* faciunt *Aquea Alimenta*, quippe quæ ipsam dissolvunt & diluunt nimiùm.

XIX. Sed imprimis quando eadem tum *copiosè*, tum *calidè* assumuntur: Copia siquidem diluunt & quasi abluunt Pituitam; Calore autem potentiùs solvunt & dissolvunt, sive fundunt & liquant.

3. Corporis Motus Vehemen-tior.

XX. Tertium inter Res non-naturales Pituitam Fluidiorem facientes locum tribuemus *Corporis Motui Vehementiori ac protracto*, cujus ratione sicut Humores cæteri omnes, sic & Pituita fiunt fluidiores ac fluentes, aucto nimirum in Corpore Calore, atque Ignis Interni operatione.

4. Vigiliæ.

XXI. Quartus locus assignandus venit *Vigiliis*, ob rationem penè similem; tunc enim agitatur ferè simul corpus, etiam ubi maximè componitur ad quietem, ac somnum; quo fugiente in ipso lecto hinc inde commovetur Corpus & in agitatione fatigante permanet.

5. Ira.

XXII. Quinto Inter *Animi Affectus Ira* Bilem commovens & acriorem faciens Pituitam simul cum cæteris humoribus commovet, fluidioremque reddit; etiam ratione Caloris unà in Corpore tunc aucti.

6. Sudor assuetus & Vrina subsistens

XXIII. Sextò Inter *Excreta* & *Retenta*, *Sudor assuetus*, aut *Vrina subsistens* in corpore, hinc ad Salivares, Pancreaticasque Glandulas copiosiùs ruentes, quin ad tenue Intestinum fluentes, Pituitam reddunt fluidiorem, cùm sic & Saliva, & Succus Pancreaticus præcipua Pituitæ Materia, fiant fluidiores.

Sex Res Non-naturales esse causas Pituitæ fluidioris Hujus Remedia secundùm illas res

XXIV. Atque sic paucis percurrimus *sex Res non-naturales* Pituitæ Fluiditati Auctæ ansam præbentes: proximum est ut ejusdem afferamus *Remedia*, & quidem secundùm dictas Res non-naturales tunc peccantes adornanda seligendaque.

1. Aër quo modo tandus: Pavimè insper genda Aqua frigida, ut & Plantæ frigidæ. In illâ Aquâ pot ssi dissolvi Alumen Nitrum, Lapisque Prunellæ, Sal Armoniacum

XXV. 1 *Aërem* quod attinet, sicut in Sanguinis Fluiditate aucta docuimus, *vitandus Æstuans*, & contrà *seligendus*, parandusve arte *frigidior*, non tamen rigidus nimis & brumalis, à quo nimiùm posset coagulari ac incrassari, compingique Pituita. Blandè siquidem, uti sæpiùs docuimus, omnis Mutatio in corpore instituenda, & facienda.

XXVI. Sufficiet proinde *Aër* tantillùm *ad Frigidum inclinans*, & *serenus*, qualis ferè in Cubiculis septentrionem versus patentibus.

XXVII. Posset durante Æstatis æstu *pavimento*, quod hîc conveniet Lapideum, & Marmoreum, inspergi *Aqua* Putealis, omnium frigidissima vel Fontana ut & *Plantæ* superius laudatæ Sempervivum, Plantago, Solanum, Nymphæa, Portulaca, Folia Vitis, &c.

XXVIII. Quin posset in *Aquâ dissolvi Alumen*, *Nitrum*, *Lapis prunellæ* & forsan *Sal Armoniacum*, à quo Congelatur tunc Aër in glaciem vitrum ambituram & illi adhæsuram, unde Frigus quoque sentietur in Aëre.

Vestimenta & Tegumenta minuenda. Abstinendu à Balneis.

XXIX. Sic *Minuenda* sunt Corporis *Vestimenta*, & *Tegumenta* ponderosa, vel valdè Lanuginosa vel lanea.

XXX. Abstinendum à *Balneis*, Fotibus.

2. Desistendum ab usu Alimentorum Spirituosorum. Vt & Condimentorũ Aromaticorum Vsurpanda Austè riuscula Vitanda Acida Spirituosa, & usurpanda Austeriuscula.

XXXI. 2. Desistendum ab usu frequenti multove *Alimentorum Spirituosorum*, Potuumque adeò Generosorum dictorum.

XXXII. *Aromatica* cumprimis vitanda inter *Condimenta*, & horum loco *usurpanda Austeriuscula*, Olivæ, Mespila, Cydonia, Pruna Sylvestria.

XXXIII. Sic vitanda quoque *Acida Spirituosa*, Acetum, Spiritus Nitri, Salis, &c.

XXXIV. Horum loco usurpanda *Austeriuscula*, & cum Omphacio, similibusque parata.

XXXV. Commendantur *Vina rubra*, quippe austeriuscula, sed moderatè tamen sumpta.

Abstinendũ à multâ Aquâ. Potus sit paucus & austeriusculus.

XXXVI. Abstinendum quoque *à multâ Aquâ*, & *Iusculis tenuioribus*, & imprimis Calentibus.

XXXVII. *Potus* ergò esto *paucus*, & natura vel arte *austeriusculus*, Vinum rubrum, &c.

Iusculà sint crass ioris cõsistentiæ

XXXVIII. *Iuscula* præferuntur ad Gelatinæ Consistentiam redacta, ope extremitatum animalium, Cornu Cervi, &c.

XXXIX. Inter *Condimenta*, Bellariaque usurpentur Cydonia, ejusque Caro, Miva, &c. Mespila, Mala Granata, Aurea, Omphacium, &c.

XL. 3. *Corporis Motus* esto paucus & moderatus.

Condimenta usurpanda astringentia.

3 Corporis motus sit paucus. 4. Somnus longior. 5. Ira sedetur ac mœror excitetur 6. Sudoris & Urinæ Retentorum materia per Alvum educatur Pituita ipsa fluidior inspissanda Quibus id fiat.

XLI. 4. *Somnus esto longior*, Emulsionibus Amygdalinis præsertim promovendus,

XLII. 5. *Ira sedetur* ac Præveniatur, Animusque ad *Mœrorem* moderatum deducatur.

XLIII. 6. *Sudoris, & Urinæ Retentorum materia* per alvum potiùs, quàm via ordinaria educatur cùm ad sudorem promovendum requiratur Corporis Calefactio, quæ Pituitam solvit, fluidioremque facit.

XLIV. Nec sufficit Res non-naturales Pituitæ Fluidiori ansam præbentes vitasse, aut emendasse; *Pituita* ipsa *Fluidior* facta denuò *inspissanda* est, sicque minùs fluida reddenda.

XLV. In hunc finem inter ea, quæ ad Alimenta, vel potiùs Condimenta, sive Alimenta Medicamentosa retulimus, conducunt omnia *Austeriuscula*, Omphacium, Cydonia, Mespila, &c.

XLVI. Quæ nisi sufficiant, adjungenda sunt Potentiora, verè inter Medicamenta duntaxat referenda, Coralia, Creta, Terræ sigillatæ omnes, variaque Vitriola, sed priùs blandè calcinata, quò Spiritus acidi Volatiliores, atque solvendi vi præditi expellantur, solaque vis adstringens & coagulans remaneant.

Conjungi Spiritus Acidos Volatiles cum Austero. Quid illa conjuncta præstent. Aluminis rupei vires.

XLVII. Id enim notandum, non rarò *Conjungi* in eodem Subjecto *Spiritus Acidos Volatiles cum Austero*; idque tum naturaliter, tum artificiosè; unde in talibus vis gemina, & quidem sibi contraria se manifestat.

XLVIII. Illa verò partim solvunt, partim compingunt & coagulant Pituitam in nobis; & pro alterutrius dominantis respectu; hoc vel illud efficiunt potentiùs.

XLIX. Tale videtur nobis à Natura communicari *Alumen rupeum dictum* quod licet gustu sit austerum, adeóque adstringens, ac coagulans, observatur tamen simul incidere Pituitam & Vrinas movere: idque ratione Spiritus Acidi non ita intimè partibus austeris immisti, unde is facilè destillatur, & separatur.

Vitrioliū Martis qui paretur.

L. Inter Artificialia meritè reponimus *Vitriolum Martis*, ex Oleo Vitrioli acri, & potenter incidente ac solvente paratum, à quo Mars, sive ferrum solvitur & dissolvitur, atque addita Aqua satis copiosa in Vitriolum concrescit.

Ejus Vires.

LI. Hoc *Vitriolum* observamus habere Vim Incidendi Pituitam, & quidem ratione Spiritus Acidi Vitrioli, aut Sulphuris cujus ope paratur.

LII. Idem observamus vi adstringendi præditum, non tantùm ratione austeritatis & adstrictionis blandæ, qua præditum est, verùm post Spiritûs subtilioris expulsionem, ac levem Calcinationem, ad flavedinem, & ampliùs ad rubedinem, unde tunc satis potenter plerosque humores in nobis coagulat & inspissat.

Talibus Medicamentis plurimùm præstari in Rerum Naturalium & Medicarum Mutationibus. Quale Vitrioliū Martis adhibendum in Pituitâ fluidiore. Qualesit ad albedinem calcinatum. Quale ad flavedinem calcinatum. Hujus Vires.

LIII. Ex quibus arte paratis, & tamen *polychrestis medicamentis* plurimùm proficere solemus in rerum naturalium ac medicarum mutationibus assequendis, atque iterum mutandis.

LIV. Hæc ut nostro negotio accommodemus, In *Pituita* incrassanda, & inspissanda, ejusque Fluiditate minuenda bonum erit usurpare, non *Vitriolum Martis* crudum, sed priùs ad colorem flavum *calcinatum*.

LV. Vbi namque ad *albedinem* tantum *Calcinatur*, vix aliud præter Phlegma & terra insipida separatur, vixque aliquid Spiritus Acidi volatilis.

LVI. Vbi autem *ad flavedinem* usque idem *calcinatur*, expelluntur simul Spiritus Acidi, sed Volatiliores, vimque solvendi & attenuandi Pituitam habentes.

LVII. Unde separatis tunc Spiritibus illis Acidis Volatilioribus pars reliqua suam magis exerit austeritatem, cogitque & coagulat Pituitam Fluidiorem.

Medicamenta omnia ritè præparanda.

LVIII. Quod idcircò pluribus explico, cum plures illa non satis distinctè concipiant, sed confusè, ac si sufficeret quovis medicamento uti absque ulla ipsius præparatione ulteriore: cum tamen hujus ratione mutatio magna in operatione observetur.

Rerum Naturalium Constructionem per Artificialem eruiū.

LIX. Iuvat proinde *constructionem rerum naturalem per artificialem eruere*, quando scilicet arte paramus res similes naturalibus; quarum structuram & compositionem concludimus ex artificiali attenta mente instituta.

Vitriolum Martis quâ formâ usurpandum. Alia Pituitam incrassantia.

LX. Tale autem *Vitriolum Martis* ad flavedinem Calcinatum usurpatur convenientissimè *forma pilularum*, immiscendo ipsum gummatibus, vel aliis rebus Glutinosis, ut in massam convenientem redigatur, ad formandas inde Pilulas.

LXI. Si quis abhorreat à Chymicis efficacioribus, usurpare poterit medicamenta vulgaria ex variis plantarum partibus petita inertiora, *Radices* tormentillæ, garyophyllatæ, bistortæ, &c.

Quæ quibus formis usurpanda.

Folia equiseti, plantaginis, bellidis, quercûs, &c.

Flores rosarum rubrarum, balaustiorum, &c.

Nuces Cupressi, Gallas, &c.

Semina plantaginis, portulacæ, &c.

Fructus, Cydonia, Mespila, Sorba, Corna, &c.

Cortices Granatorum, Cupulas Glandium, &c.

Mastichen, Thus, Acaciam, Hypocistidem, &c.

Bilem Sanguini fluiditatē conciliare

LXII. Ex quibus Pulveres, Pilulæ, Decocta, Condita sive Electuaria, Tabellæ & nescio quid non parari potest, atque Ægris exhiberi.

CAPUT XXVIII.

De Medicamentis Bilis, Lymphæ, Succi Pancreatici & Salivæ Fluiditatem nimiam Alterantibus.

Aliud esse fluidū aliud fluiditatem tribuere. Aquam Fluiditatem tribuere. Vt & Spiritum Volatilē. Bilem omnium maximè humores reddere fluidos.

I. Bilis quamvis habeat plerumque Consistentiam majorem, quàm Lympha, videtur tamen plurimum conferre ad debitam *Fluiditatem Sanguini conciliandam*, ne quis putet omnia Fluidiora vim quoque habere Fluiditatem tribuendi magis, quàm ea quæ sunt minus fluida.

II. Aliud etenim est fluidum esse, aliud alij fluiditatem tribuere ac conciliare.

III. *Aqua*, dum dissolubilia diluit, eisdem quoque fluiditatem conciliat, vel auget.

IV. *Spiritus Volatilis*, quæ dissolvere potest, eadem reddit fluidiora.

Ejus causā quæri & ex Solâ Chymiâ peti. Lympha quâ ratione Pituitam reddat fluidiorem, & Sanguinem inspisset. Bilis quâ ratione Pituitam & Sāguinem dissolvat.

V. In corpore humano nullus humor invenitur, qui alios æquè reddat fluidos, atque *Bilis*; quamvis non sit tam fluida ipsa, atque Lympha.

VI. Cum igitur Lympha Bile fluidior minus faciat ad fluiditatem Sanguini præsertim conciliandam, quàm Bilis; meritò ejus Effectûs tam diversi Causa desideratur & quæritur.

VII. Nemo autem difficultatem hanc tollet nisi fuerit peritus Chymiæ, mutationumque Chymicarum, ex quibus solis hujus difficultatis solutio peti potest ac debet.

VIII.

Lympha quâ ratione Pituitâ vel das fluidiore, & Sanguinem insipisset.

VIII. *Lympha* igitur cùm in se contineat *Acidum*, quamvis hujus ratione incidere attenuare, solvere ac dissolvere; adeóque *fluidiorem* facere soleat *Pituitam*; inspissat tamen & coagulare solet *Sanguinem*, ipsumque adeò reddere minùs fluidum;

Bilis quâ ratione Pituitâ & San guinem dissolvat.

IX. *Bilis* verò, quatenus *Sale abundat lixivo* & quidem *satis Volatili*, & *Pituitam* & *Sanguinem solvere solet* ac dissolvere; atque utrumque fluidiorem facere; quod benè notandum : habet enim usum magnum in praxi faciendâ, & convenientibus remediis seligendis & usurpandis.

In fluiditatis Sanguinis causas & remedia inquirendum.

X. Sola proinde Bilis cùm videatur Sanguini suam Fluiditatem dare, atq; augere, non sine Causâ in ejusdem fluidioris factæ Causas & Remedia inquiremus.

Consistentia naturalis Bilis, Lymphæ, Pituitæ, Sanguinis, Salivæ, & Succi Pancreatici.

XI. *Bilis Consistentia & Fluiditas* secundùm Naturam est *Mediocris*, Olei vulgaris æmula. *Lympha* verò *fluidior* est; *Pituita* contrà, & *Sanguis minùs* sunt *Fluidi*. Salivæ & Pancreatici Succi Consistentia Naturalis vix describi potest, cùm secundùm Naturam nullibi coacervetur in Corpore, verùm *Saliva* mox deglutiatur, nî expuatur; & *Succus Pancreaticus* non nisi arte colligi queat, cujus tunc Consistentia observatur Fluidior & quasi Aquea, non multùm à Lymphæ Consistentiâ differens.

Bilis fluiditatem augent 1. Aër æstuans.

XII. *Bilis Fluiditatem Naturalem augent* inter res non-naturales 1. *Aër* quovis modo, sed imprimis à Sole *æstuans*.

XIII. Sicut enim Oleum tum à Sole, tum ab Igne vulgari magis colliquescit & fluidius fit ita videtur Bilis ab utroque idem pati.

Cur Bilis magis à Sole, quàm vulgari igne liquescat.

XIV. Quòd autem putem Ipsam *magis liquefieri à Sole, quàm vulgari Igne, Spiritus volatiles* faciunt unà cum Solis radiis, meo judicio, si non à Cœlo ad nos derivati, ex Aëre saltem copiosè ad nos delati.

A Sole Spirituosiores fiere vi fructus. Eorum maturitas ab igne vulgari promovetur.

XV. Hinc est, quòd ab æstuante *Sole Spirituosiores & blandiores fiant quivis Plantarum fructus*, non item ab Igne nostro vulgari; quamvis eorundem *maturitas* ex parte *promoveatur ab ipso*, non item Spirituositas; nisi aliud accedat, quod Magnetis modo Aëris, terræque partes Spirituosas alliciat in Plantas.

Varia Volatilis Spiritus effecta in Sal.

XVI. A *Volatili* verò *Spiritu* ad Solis æstum maximè in Aëre observato, & quaquaversùm dispersò, & imprimis cum ipsius radiis in subjecta ipsum recipere, ac retinere apta potenter impresso redditur *Sal fixum* in Plantis, *maximè fixum*, in Animalibus *magis volatile*, ipsaque adeò Bilis, tali Sale præ cæteris Humoribus omnibus maximè abundans.

Quare Bilis à Solis æstu fluidior fiat, & ab eâ Morbi oriantur.

XVII. Non mirum proinde, si præ cæteris quoque Humoribus omnibus *ab Solis æstu* alterentur, volatilisetur, agitetur, *fluidiorque fiat* in corporibus animalium *Bilis*; atque plerique ab illo excitati *Morbi à Bile* malè affectâ pendeant & originem ducant.

XVIII. Quod vel inde patet, quòd *Affectus* illi omnes non priùs curentur, quàm curata; hoc est, alterata, diminutave *Bile*.

& quidè Æstatis tempore.

XIX. Vnde *Æstatis tempore*, sed Aëre à Solis radiis æstuante, produci solent *Affectus* plerique *à Bile fluidiore*, atque Acriore originem ducentes.

Non tam tùm ratione par

XX. Nec tantùm *ratione partium Spirituosarum* cum Solis radiis per aërem abundantiorum Inspiratarum, tum per Corporis superficiem ad interiora penetrantium, tum alimentis plerisque, plantis præsertim sese similiter infinuantium; atque sic quoque assumptarum *redditur Bilis fluidior*, quia Spirituosior.

tium Spirituosarù Bilem fieri fluidiorem.

Sed etiã ratione Salis Volatilis.

XXI. Sed insuper ratione *Salis Volatilis* itidem tunc abundantiùs in Aëre dispersi & producti, atque similiter inspirati, & cum alimentis assumpti.

Vi & particularum ignearũ.

XXII. Quin etiam ratione *particularum Ignearum* tunc abundantissimè cum Solis radiis Aëri communicatarum, & in res quasvis, Homines quoque, potenter intrusarum, ideóque omne in nobis Acre acrius reddentinm.

Triplici ratione Bilis à Solis Radiis fluidior.

XXIII. A *Solis* proinde *radiis* triplici nomine videtur reddi *Bilis fluidior*, & 1. quidem ratione *partium Spirituosarum*. 2. ratione *Salis Volatilis*, 3. ratione *partium ignearum* cum notatis radiis corpori humano conciliatarum & maximè Bilem afficientium ejusque fluiditatem augentium.

Bilis fluiditatem etiam auget Balneum.

XXIV. Posset quoque Bilis fluiditatem augere *Balneum*, & imprimis cum *Vini Spiritu paratum*, si diutiùs continuetur, ac sæpiùs usurpetur; quod tamen rarum.

2. Bilis fluiditatem augent Alimenta pinguia.

XXV. 2. Ex *Alimentis* culpantur imprimis *Pinguia* sæpiùs ac nimiùm assumpta.

Condimẽta Aromatica.

XXVI. Ex *Condimentis Aromatica*.

Salia Volatilia, & præsertim Oleosa.

XXVII. Quibus Ego addo *Salia Volatilia*, & præsertim *Oleosa*; quæ multiplici usu observavi reddere Bilem æquè, ac Humores alios, fluidiorem.

Potus Generosi.

XXVIII. Huc etiam ex Potibus faciunt omnes *Potus Generosi, Vinum Hispanicum, Canariense, Gallicum potentius, Hydromel, Vini & Frumenti Spiritus, Cerevisia pinguior*, qualis, quam vocant Ioppensem, atque Mommam.

Aquæ Aromaticæ. Vina Medicata.

XXIX. Ad Medicamentosa revocandæ *Aquæ Aromaticæ* cum Vini Spiritu paratæ, ut & *Vina Medicata* & Aromatica.

3. Bilis fluiditatẽ auget Corporis Motus.

XXX. 3. *Corporis Motus Vehemens* Bilis augebit fluiditatem.

4. Vigiliæ protractæ.

XXXI. Vt & 4. *Vigiliæ* protractæ,

5. Ira vehemens.

XXXII. 5. Ex Animi Affectibus *Ira Vehementior*.

Bilis fluidioris remedia.

XXXIII. Atque in compendio postquam retulimus *Bilis Fluidioris Causas* frequentiores, videntur quoque ipsius *remedia* eodem ordine proferenda.

Solis Æstus vitandus.

XXXIV. *Solis* proinde *æstus* vitetur, ut & Ignis, atque Balnei cujusvis, sed in primis cum Vini Spiritu parati.

Aër frigidiusculus seligendus.

XXXV. Contrà seligatur *Aër ad frigus* vergens, atque Locus ad Septentrionem spectans, subterraneus, vel quovis modo frigidior redditus: de quo egimus nuper adhuc pluribus.

Pinguia vitanda.

XXXVI. Quoad *Alimenta*, vitentur Pinguia.

Vt & Aromatica. Vsurpari da Acidula & Austeriuscula.

XXXVII. Quoad *Condimenta* prætereantur Aromatica, & horum loco usurpentur Acidula & Austeriuscula, sæpiùs & nuper quoque laudata.

Salia Volatilia vitanda.

XXXVIII. Abstineatur quoque à *Volatilibus Salibus*, & maximè *ab Oleosis*.

Vt & Potus Generosi. Vsurpãdi econtra Acidiusc.

XXXIX. Vitentur etiam *Potus Generosi*, & in eorum locum substituantur *Acidiusculi*, Cerevisia tenuis, Vinum rubellum potiùs & *Austeriusculum*, maturum tamen ac oligophorum.

XL. Vitentur similiter *Aquæ Spirituosæ* atque *Aromaticæ*, ut & *Vina* similia: & substituantur *Acidulæ*, quales Spadanæ, atque Antoninæ.

XLI. *Corporis Motus Vehemens* omnis caveatur.

Vitandæ Aquæ Spirituosæ, & Aromaticæ, nec nō Vina similia.

tur, quin *blandissimus* tantùm & in loco frigidiusculo concedatur: Indulgeatúrque *Quieti*.

A motu vehementi abstinendum, & cōtra quiescendum.

XLII. *Somnus* quæratur & concilietur etiam longior.

Somnus sit lōgior

XLIII. *Iræ* occasiones omnes vitentur, quin *Mœrori* mediocri indulgeatur, & maximè moderato *Gaudio*.

Ira Vitāda, Mœrori & Gaudio mediocri indulgendum.

XLIV. Ipsa *Bilis Fluidior* laudatis nunc & nuper *Austeriusculis* gratioribus sensim ad consistentiam deducatur laudabilem atque vitæ utilem.

Bilis ipsa fluidior curanda Austeriusculis.

XLV. Cùm *Lympha & Succus Pancreaticus* Collecti observentur valdè Liquidi ac Fluidi, vix putem notabiliter *augeri* posse ipsorum *fluiditatem*: nec proinde opus esse, ut hîc ejus investigemus & assignemus Causas, multò minùs Curationem.

Lympha & Succ. Pancreaticus non videntur fieri posse fluidiores

XLVI. Quoad *Salivam* illam subinde *solitò fluidiorem* in sputatoribus præsertim observari notum: sed quæ dici possunt de Causis & *Curatione* ipsius, facilè peti poterunt ex iis, quæ de *Pituitæ Fluidioris Causis & Curatione* diximus non ita pridem.

Salivæ solito Fluidioris curatio petenda ex dictis de Pituitâ.

CAPUT XXIX.

De Alterantibus Corpus Consistens aut Fluidum secundùm Qualitates Sensiles Proprias.

Curde Fluiditate primo egerit Auctor.

I. Cum Partium Corporis humani Contentarum Qualitas ipsas à Continentibus distinguens sit Fluiditas, quæ multis modis præter naturam mutari, & variis Affectibus ansam præbere solet; consultum judicavimus ab illis *Fluiditatis Mutatæ Causis ac Remediis Alterantium* doctrinam inchoare; quam quoniam nunc satis multis videmur persecuti, ex Lectorum nostrorum utilitate futurum censemus, si nunc Alterantium doctrinam spectemus, non tantùm secundùm Qualitates vulgò primas dictas, sed secundùm *Qualitates Sensiles* cuique Sensui *proprias*; secundùm communes postmodùm ipsam itidem consideraturi.

Colores præter naturam

II. Faciemus autem initium à Qualitatibus Visibilibus, sed Visui Propriis, hoc est, à *Coloribus* in Corporis partib. tàm *Consistentibus*, quàm *Fluidis*, & quidem præter naturam mutatis, & aliquando Functionem aliquam lædentibus, ut in Corneâ tunica Ictericorum flavâ si locum ibi habeat; aliquando aliquam læsam Consequentibus, ut in *Pallore* Febricitantium, Studentium, vel Amantium.

Quinam pro talibus habendi.

III. *Color* ergo naturalis est Partibus plerisque à Deo datus singularis, qui sive *ita muteтur*, ut *Functionem* aliquam simul *lædat*, vel *Functionis læsæ signum* sit, habendus is pro *præternaturali*; cujus *Causæ* sunt proinde investigandæ ac eruendæ, ut secundùm ipsas *Remedia* inveniantur ac eruantur, ad emendandum cum Colore vitioso Affectum primarium.

Eorum causæ & Remedia investiganda.

Cutis Color apud Nationes Septētrionales Naturalis.

IV. Sic apud *Nationes magis Septentrionales Cutis Color naturalis* solet observari *Candidus*, qui tamen in multis notatur, non parùm à *Candore deflectens*, absque tamen Functionum ullarum Vitæ feliciter transigendæ necessariarum læsione: unde non tantùm considerandus *Color cuivis Nationi* præ aliis magis *familiaris*, sed in primis *cuivis individuo* ab infantiâ, vel pueritiâ, vel adolescentiâ, vel juventute familiaris, vel proprius. Mutatur siquidem in multis secundùm *ætatem* ut & secundùm *vitæ genus* diversum, & hoc quandoque mutatum, *Color*.

Quomodo cōsiderandus. Mutatur secundùm ætatem, & vitæ genꝰ diversum

V. Qui *Color* spectatur præsertim in *Cute* tum *Faciei*, tum *Manuum*, tum aliquando *Partium aliarum* similiter denudatarum *Colli*, *Pectoris*, *Dorsi*; *Brachiorum*, & si quæ Partes aliæ adhuc denudentur aliquando, quæ tunc ab aliis cerni solent.

In quib. partibus spectetur

VI. Vt proinde de Vniuscuiusque Colore adæquatum ferre possit Medicus judicium, opus est, ut ipsius Colorem *secundùm notatas circumstantias præcognoscat*, vel *ingeniosè ex adstantibus, notis*, aut *ipsis personis expiscetur*; & imprimis, quando seriò res agitur, nec adulatione laudantur etiam deformes, ac decolores, atque inde signum aliquod petendum est, ad Affectum præsentem, aut instantem determinandum.

Quænā in Colore circumstantiæ sint consideranda.

VII. Color Cutis ab albedine omnibus forsan placente ac desiderata recedens, adeóque vitiosus est 1. *Pallor*: cujus Causæ possunt esse plures. Nam is aliàs est *momentaneus*, & tum accedens, tum mox iterum recedens, qualis ferè ortum habet ab *Animi Affectu non multum vehemente, Terrore* puta, & aliquando *Irâ*; qui Pallor cessante aut diminuto Animi Affectu solet ut plurimùm cessare aut minui: quemadmodum ab *Affectu vehementi solet* aliquando diu *permanere*, aut *nunquam cedere*.

Palloris momētanei & permanentis causæ Animi affectus.

VIII. *Prior Pallor* haberi posset pro *Non-naturali*; quemadmodum *posterior* pro *Præter-naturali*: prior siquidem cum Animi Affectu accedit & recedit; posterior eodem sublato licet ac superato permanet nihilominus, & quidem semper cum Functionis alicujus læsione, nunc maiore, nunc minore: cujus etiam ratione Medici opem implorat, ejusque Artem nonnunquam exercet ac vexat hic Pallor.

Prior nonnaturalis, Posterior præternaturalis.

IX. *Permanens* ab Animi Affectu graviore *Pallor*, indicat summopere *corruptos* fuisse *ab ipso Humores*, & *ab Irâ* quidem *Bilem*, *à Terrore autem ac Mœrore Succum Pancreaticum*, qui sponte non potuerunt ad statum naturalem redire, quin in præternaturali persistentes non tantùm *conservant mutationem in Cutis Colore factam*, verùm cum subcontrariis Humoribus vitiosè in tenui Intestino effervescentes, eosdem corrumpunt, & unà cum ipsis *Pituitam*, mox & *universum Sanguinem*; unde non mirum si plures labefactentur quoque Functiones.

Quiquid indicet.

& quæ mala producat.

X. Quæ noxa *tamdiu permanet* in Corpore, donec paulatim & sponte illa *emendetur*, aut aliquando ex Contrariis Diætæ vitiis, aut morbis, medicamentisve *mutetur*: quod frequentiùs evenit, ac multi putabunt.

Hæc quandiu durent.

XI. Sicut ex Animi Affectu producitur in faciei Cute notabilis *Pallor*; ita idem non raró sequitur 2. nimiam *Corporis Defatigationem ac Motum*. Quamvis enim dum movetur vehementiùs Corpus, tota Faciei Cutis soleat rubere, ubi tamen à motu cessat, recedente rubore, solet succedere Pallor diutiùs permanens, nec tam facilè cedens.

2. Pallor à nimia Corporis defatigatione, ac motu.

XII. Solet quoque 3. *Pallor* faciei sequi multas *Vigilias*, *Curas*, *Solicitudinesque Animi*; quales sæpiùs vexare solent *Amantes*, unde vulgò dicunt *Palleat omnis Amans, Color hic est aptus Amanti.*

3. A Vigiliis, curis Animique sollicitudinibus.

XIII. *Æstus* quoque *Aëris perseverans* solet 4. Faciei producere *Pallorem*.

4. Ab Aëris æstu.

XIV.

5. Ab Inedia.

XIV. *Inedia* & Alimentorum, & imprimis bonorum Defectus solet 5. *Pallorem* faciei proferre, propter Humores Acidos & Austeros tunc dominium accipientes accedente dubio procul *Animi Mœrore.*

6. Ab alvi fluxu, sudore nimio, Hæmorrhagia, Menstruis, Hæmorrhoïdibus, Lochiis, seminis & lactis effluxu.

XV. Sic 6. *Alvi fluxus, Sudor nimius, Hæmorrhagia, Menstrua, Hæmorrhoïdes, Lochia, Seminis, & Lactis effluxus, si modum excedant,* solent Faciei *Pallori* dare ansam.

7. Ab usu rerum Nutritionis ineptarum.

XVI. Usus rerum *Nutriendo Corpori* minimè, aut non satis *convenientium* & Acidum obtundentium, atque in Austerum mutantium frequens solet *Palloris* esse Causa, ut *Creta, Coralliorum, Lacca, Cespitum, Carbonum,* &c. *Oriza, Hordei, Fabarum, Pisorum, aliorumque frumentorum aut leguminum Crudorum,* &c. *Nucis Moschatæ, Maceris, Piperis, Garyophyllorum,* aliorumve *Aromatum, Salis,* &c.

Quænā saliva sint.

Quibus Affectibus Pallor super veniat.

XVII. Sed satis frequenter variis *Affectibus supervenire* solet *Pallor, Febri* puta, & imprimis *Intermittenti, Hydropi, Phthisi, Suppressis menstruis,* & similibus pluribus. *Paralysi,* omnibusque à Pituitâ ortis Affectibus: cui si conjunctus sit *Humor Melancholicus* simul peccans, redderetur *Pallor ingratior* & magis truculentus.

Ab humore Melancholico Pallor ingratus Ejus causa. Color Rutilus à Bile.

XVIII. Nec mirum pallere à *Pituitâ & Humore Melancholico* dominium in corpore habentibus, *Cutem*, cùm non tantùm ipsorum Color sit talis, sed insuper Bilis, à quâ omnis *Color Rutilus* in nobis ortum habet, vim frangant & aliquando enervent: Pituita quidem suâ glutinositate, Melancholia verò Aciditate, & Austeritate id præstant.

Quare purulentis affectibus laborantes palleant.

XIX. Ubi Puris multùm conficitur, ibi dominium habet Acidum, ut non debeat esse ampliùs mirum si *tunc palleat Cutis, quod Phthisici, Empyici, aliique Ulceribus, aut Fistulosis affectibus gravibus laborantes* testantur abundè.

Pallor permanens præternaturalis.

XX. Quoties proinde *Pallor* non brevi sed *longo tempore* observatur, in Cute faciei priùs candente, non dubitandum est quin sit is *Præternaturalis*, ac proinde Medicinæ operâ indigeat.

In curatione ejus causa investiganda.

XXI. Ejus autem (*cura*, ut ritè instituatur,) *investiganda ipsius Causa* vera, quâ inventâ longè faciliùs, certiùsque procedet Curatio.

& omnia symptomata spectanda.

XXII. Ubi notandum *observanda* quoque *omnia Symptomata* simul cum *Pallore* illo concurrentia; ex quibus omnibus simul collatis determinabitur faciliùs, an unus, an plures peccent Humores, ac quomodò peccent singuli, quò secundum illorum vitia Remedia quoque administrentur convenientia.

1. Pallor ab Animi affectu gravi quomodo curetur.

XXIII. Si proinde 1. deprehendatur *Pallor præternaturalis*, qui solus Curam Medicam desiderat, ortum habere *ab Animi affectu gravi, Mœrore* imprimis, aut *Terrore*, ut & *Irâ*, dandâ sedulò operâ, ne ulla amplius tali Affectui detur ansa, ne malum augeatur, reddaturque curatu difficilius.

Austeritatem corrigentibus Salibus Volatilibus, & impri mis Aromaticis.

XXIV. Quoties autem à *Mœrore aut Terrore* habuerit ortum, non tantum *Animus solandus*, ac contra fortunæ adversæ tela *roborandus*; sed insuper *usurpanda*, quæ *Austerum* semper tunc idcircò peccans *corrigant ac emendent*, ubi præ omnibus aliis commendo *Salia Volatilia* quævis, & in primis *Aromatica*.

Pallor ab Ira.

XXV. Quoties ab *Irâ* excitatur *Pallor*, toties existimo concurrere simul *Mœrorem aut Terrorem*, ipsumque Irâ æquè potentem,

Qui curandus.

XXVI. Hic Pallor si permaneat, & Iracundus sit æger, dandâ opera, ut *omnes* tum *Iræ novæ*, tum *Mœroris*, tum *Terroris Occasiones vitentur*, atque contra omnes illos Animi Motus Æger *roboretur*.

Quænā condentur Medicamenta. Spiritus Salis Armoniaci.

XXVII. Quoad Medicamenta circumspectius hîc agendum, *copulandaque* sunt, quæ *Humorem Melancholicum Austerum emendent* quidem, verùm *Bilem* interim *acriorem non reddant*: unde inter *Salia Volatilia* præferrem tunc *puriora, Spiritum Salis Armoniaci*, & similes; addendo pro re natâ & successu vario alia: siquidem ex Iuvantibus & Nocentibus petuntur Agendorum potissimæ Indicationes.

2. Pallor à defatigatione curatur vitandâ novâ, & Potu generoso & Vini Spiritu rectificato, & Aromatico.

XXVIII. Si 2. *Pallor* habuerit ortum à *nimia corporis Defatigatione, vitanda nova*, Corpusque movendum tantum mediocriter.

XXIX. Quoniam verò Defatigatione illâ *Spiritus Animales* fuerunt multum exhausti, eorum defectus reparandus *Potu Generoso*, sed parvâ quantitate, atque sæpius usurpato; quia usurpari quoque potest *Vini Spiritus rectificatus*, & maximè *Aromaticus*, sed quantitate parvâ, & aliis fractus, sive dilutus.

3. Pallor à Vigiliis, Curis, & Sollicitudinibus qui curetur.

XXX. Si 3. *Pallor* habuerit ortum à *Vigiliis, Curis, Solicitudinibus*, similiter *Somnus Conciliandus, Animus recreandus, Solicitudineſque ac Curæ abigendæ.*

XXXI. Quoniam verò & tunc *exhauriuntur Animales Spiritus*, ipsorum *reparationi*, quemadmodum dictum, studendum.

4. Pallor ab aëris æstu curatur eâ vitando.

XXXII. Si 4. *Pallor* habeat ortum à *nimio Aëris Æstu*, *vitandus* idem vivendumque in Aëre magis temperato, & ad frigidum inclinante.

& Medicamētis Spiritu-sis, & Acidis. Quibus jungētur aliqua-do Salia Volatilia.

XXXIII. Inter *Medicamenta* verò laudantur mihi, qui Spiritus Animales simul consumptos reparent; Humoresque simul acriores factos temperent, qualia sunt *Spirituosa*, sed additis nonnunquam *Acidis*, Spiritus Salis puta, vel Nitri dulcis, &c. Quòd si Humores Melancholici facti fuerint quoque Acriores, non incommodè *jungentur prioribus Salia Volatilia*, quò singula Medicamenta sint *temperatiora*, & ideò utiliora, nec facilè noxam præsentem augentia, sed pluribus Indicationibus concurrentibus satisfacientia.

5. Pallor ab inediâ curatur Alimentis.

XXXIV. Si 5. *Pallor* habuerit ortum ab Inediâ, & Fame, adeóque Alimentorum Defectu, exhibenda sunt *Alimenta*, sed *facilis Fermentationis, & multi nutrimenti*, Iuscula puta, Lac dulce, Ova sorbilia, & quidem quantitate minore, ac sæpius: ne ab Alimentis copiosis aut Fermentationis difficilioris gravetur Ventriculus, novumque succedat Ægro malum, priore gravius: postquam nonnulli hoc facto sunt mortui, quia oppressi, & suffocati.

Potu Generoso. Medicamentis Aromaticis & Salibus Volatilibus.

XXXV. Hîc conveniunt quoq; *Potus Generosi*, sed similiter quantitate parvâ sæpius assumpti.

XXXVI. Conducunt quoq; tunc *Aromatica & Salia Volatilia*, quæ Humorem tum Acidum, tum aliquando simul Austerum imprimis ob conjunctum Inediæ Animi Mœrorem nocentiorem corrigant ac emendent. Nam Affectibus & Rebus Non-naturalibus Pallori ansam præbentibus sublatis Pallor remanens Sale Volatili facilè abigitur.

6. Pallor ab humorum laudabilium effusione curatur eâ impediendâ.

XXXVII. Si 6. *Humorum Laudabilium Effusio* qualiscunque occasionem prœbuerit *Pallori*; omnis *Hæmorrhagia* sistatur, *Alvi fluxus* compescatur, *Sudores* cohibeantur, *Seminis, Lactisque Effusio* reprimatur: & quidem medicamentis aliàs

propositis, aut proponendis.

Et Vires labefactatæ restituendæ Spirituosis & Aromaticis

XXXVIII. Quoniam verò *Vires* omnes Vitales, & Animales tali Effluxu non parùm labefactantur, illæ sunt quoque simul *roborandæ Spirituosis*, & *Aromaticis*, sed quæ novo Effluxui non præbeant ansam: unde laudantur tunc Vina potentia, sed rubra, & subaustera, in quibus præter Spiritum Volatilem Copiosum reperitur Austerum blandum; quibus utrique Indicationi fœliciter satisfit.

XXXIX. Atque hæc de Pallore præternaturali, ejusque Causis & Curatione dicta sufficiant; pergamus ad Colorem alium sæpiùs quoque se manifestantem, & faciei Cutem molestè inquinantem, *Ruborem* puta.

Rubor nõ naturalis & præternaturalis.

XL. Hic *Rubor*, sicut de Pallore dictum observatur aliquando *Non-naturalis*, aliquando *Præternaturalis*.

Nonnaturalis causæ.

XLI. *Non-naturalis* est, qui ex *Pudore*, aut *Ira*, ad *Aëris æstum*, ad *Corporis Motum* aliquantò vehementiorem, ad *Alimentorum* tum *Spirituosorum*, tum *Aromaticorum*, tum *Calidorum* assumptionem, & ad *sudoris eruptionem* solet non rarò excitari.

Quomodo dispareat.

XLII. Hic quemadmodum illas Res Nonnaturales modum excedentes solet comitari aut consequi, sic *iisdem remittentibus*, solet paulò post similiter remittere ac *disparere*.

Præternaturalis quis.

XLIII. Quando autem idem *diutiùs permanet*, & quidem *cum patientis molestia*, vel *aliæ functiones simul ab ejusdem causa læduntur*, *Præternaturalis* vocatur.

Quotuplex.

XLIV. Hic *Rubor præternaturalis* aliquando *totam Cutem*, aliquando ejus saltem *partem maximam* æqualiter occupat, aliquando *aliquam duntaxat ejus partem*, & quidem aliàs *sine Tumore notabili*, aliàs *cum Tumore notabili*, vel *grandiore*, vel *exiguo*, unde plurima exurgunt Affectuum variorum nomina.

Totius Cutis rubor in Febribus Malignis.

XLV. *Tota* siquidem *Cutis Rubore* afficitur in variis *Febrium speciebus*, & imprimis *Malignis*, quarum non paucæ cum Rubentibus Maculis majoribus, minoribusve totam Cutem solent inquinare.

Cutis pars tis rubor in Erysipelate sine tumore.

XLVI. Aliquam Corporis & cutis Partem sine notabili Tumore solet occupare Rubor in *Erysipelate* puro ac legitimo dicto.

At cum tumore in Inflammatione.

XLVII. Cum Tumore magis Notabili in *Phlegmone sive Inflammatione* ampliore.

Et cum parvis tumoribus in Pustulis, Furunculis, &c Morbillis.

XLVIII. Cum *Tumoribus minoribus* in varii Generis *Pustulis*, *Furunculis*, &c. quo referri debent *Variolæ*, *Morbilli*, aliique affectus exiguis maculis & punctulis rubentibus Cutem inficientes.

Hos Rubores à diversis pendere causis.

XLIX. Ex quibus Affectibus multifariis Cutis quoque Rubore manifestis crassa duntaxat Minervâ delineatis facilè agnoscet unusquisque illum *Ruborem à diversis* pendere *Causis*.

Rubor in Febrium ardore Bili tribuendus.

L. Qui enim *in Febrium Ardore* solet in Cute universâ erumpere atque apparere *Rubor*, is meritò *Bili* tunc dominium, aut tyrannidem in Corpore exercenti, & Calorem omnem, hinc & comitem ipsi Ruborem producenti adscribitur.

Maculæ rubræ in Febribus Malignis Bili

LI. In *Febribus* ob gravia Symptomata sæpè non expectata, & nonnunquam inopinatam Mortem *Malignis* vocatis modo peculiari & nocentiori affectam, *Corruptamque Bilem* alibi docendum, atque inde quoque deducenda Symptomata ipsarum singularia, ipsæque adeò *Maculæ Rubræ* majores, minores cum, vel sine ardore Cutem inquinantes.

corruptæ adscribendæ.

LII. Quicquid autem *Bilem* valdè afficere potest ac *Corrumpere*, id ei quodammodò contrarium, & in ipsam agere potens sit, oportet; Ergò *Acidum*: quibus *unitis* si accedat *Ignis qualiscumque*, *Cælestis* aut *Sublunaris*, reddetur illud *Concretum* adhuc nocentius; imprimis, quando idem est magis compositum, nec nisi majore vi tunc ad exuperantem acrimoniam deducendum.

Bilē corrumpi ab acidis.

Hæc unita reddi nocētiora ab igne.

Duo Acria Salinum Lixivii & Acidum Hæc juncta se invicem infringere. At per ignē fieri acriora & nobis nocētiora

LIII. Cùm enim *duo* sint tantùm in rerum naturâ *Acria*, *Salinum Lixivium*, & *Acidum*; quoties illa concurrunt, ac se mutuò *infringunt*, mutanturque adeò in *Substantiam mediam* & minùs acrem, quippe *fractam*; potest ipsa *unius Ignis*, sed *vehementioris* operâ reddi *denuò acrior*, & tantò nobis *nocentior*, quòd difficiliùs temperari queat, utpote magis quàm priùs subtilis, & volatilis facta, ideóque subitò mutationes magnas, etiam lethales in nobis producens.

Unde Febres Malignæ oriantur.

LIV. Inde forsan est, quòd *Febres Malignæ* ac *Epidemiæ ortum sæpius ex Aëre corrupto habent*.

Venena quorum malorū sint causa.

LV. Quamvis enim ex *assumptis* variis *Venenis*, sed potentioribus, ita *corrumpi* queat tum *Bilis*, tum *quivis alius* in corpore *Humor*, ut *malignus*, hoc est, cum inexspectatis, nec vulgaribus Symptomatibus hominem brevi ac modo singulari necans inde *producatur Affectus*, ipsaque adeò *Febris* tunc quoque *Maligna* dicenda; non afficiet tamen illa ullos, nisi eodem assumpto Veneno: quod vitabunt, quotquot effectum illum noxium animadverterint: sive *Aqua* sit per se, aut arte infecta, *venenataque*; sive sit aliqua *plantæ*, quæ cum cæteris fuerit usurpata; sive aliud *Venenum* casu vel studio assumptum.

A prudentibus vitanda.

Ea 1. cū Aëre inspirari, aut corporis poros penetrare

LVI. *Venena* certè variis modis corpus humanum ingrediuntur, & 1. quidem *Inspirantur cum Aëre*, aut etiam in Aëre existentia *Corporis Poros penetrant*, & sic se illi insinuant, Humoresque ipsius, sed & Partes Consistentes corrumpunt.

2. Cum Alimētis assumi.

LVII. 2. Eadem cum *Alimentis*, Cibo, vel Potu, vel Alimentorum loco Ore assumuntur, & mox Humoribus se jungentia totum Corpus afficiunt, & inficiunt.

3. Ex vestimentis aut tegumentis corpus ingredi

LVIII. 3. Eadem Linteis, Laneisve *Vestimentis*, *Tegumentisve inexistentia*, per *Cutis Poros* ad interiora penetrant, noxasque suas in Corpore excitant.

4. A Venenatis Animali bus, aut armis corpori immitti.

LIX. 4. Eadem nunc *Venenatorum Animalium Puncturis*, nunc *Armorum qualiumcumque infectorum Vulneribus* noxam suam in corpus immittunt.

5. A Medicamentis externis, quibus permiscendæ

LX. Huc referri possunt 5. *Venena* Chirurgorum, aliorumque Ministrorum artibus diabolicis *Medicamentis externis permista* & Vulneribus, vel Ulceribus applicata, sicque ad interiora penetrantia, hominesque pro veneni naturâ diversâ diversimodè inficientia.

Venena produci ab alterutro, vel utroq; Acrimoniam hāc vel patere vel latere.

LXI. Si quis autem Ipsorum Venenorum Effecta & Symptomata, quæ in homine solent excitare, attentâ mente consideraverit, tandem agnoscet, *illa omnia ortum suum ac efficaciâ debere alterutri, vel utriq; Acri*, cujus *Acrimonia vel patet, vel latet*.

Quando patet, prompta est ejus actio.

LXII. Quoties *patet Acrimonia Veneni*, toties *prompta est ipsius actio*, Humorumque Corruptio, sentiturque confestim ejus noxa, Corporisque affectio mala.

Quando verò latet, tarda

LXIII. Quoties latet ipsius Veneni Acrimonia, toties *lenta & tarda* est ejusdem *Actio*, Humorumque Corruptio; nec nisi paulatim observatur ejus noxa.

LXIV. Quamvis autem quævis modum ac medio-

Quænā venena hic intelligantur.

diocritatem excedentia, Humores noſtros, hinc & Corpus reliquum malè afficiant, poſſintque hactenus dici Venena; intelligimus tamen hîc *Venena* non leviora, ſed *graviora* ac *vehementiora*, quorumq; *Actio difficiliùs ſiſti poteſt ac ſuperari in nobis.*

Vaſa Vitrea terreave ferre poſſe Acrium mixtionē, quam ferre nequeunt corpora noſtra.

L X V. Aliud enim eſt, aliquid mutare, alterare, corrigere, imò debellare in noſtro corpore, aliud extra Corpus noſtrum: Multa ſiquidem ut debellentur, *Acribus* indigent, quæ ſicut *ferre poſſunt Vaſa Vitrea, terreave,* qualia ſunt Crucibula; *non poſſunt tamen illa ferre, ac perferre Corpora noſtra,* quippe quæ corrumpuntur quoque ab ipſis.

Salia Lixiva corpus conſiſtens rodere.

Eorum Vim frāgi ſpiritu acido.

acria corpus, priuſquā ibi ſe cōtemperēt, necare.

L X V I. Sic *Sal Tartari*, vel quodvis aliud *Lixivum* Corporis noſtri *partes Conſiſtentes rodit*, & ad internecionem deducit; cujus tamen vim frangit *Acidus Spiritus* Vitrioli puta, Sulphuris, Salis, vel quivis alius: Hic tamen ſi ſumatur intra corpus, majori vehementiâ idem corrodit, quàm Sal Lixivum, adeò ut priùs, quàm *hæc duo Acria ſe ibi temperent, Corporis lethalis Corruptio ſit futura*; quæ tamen *in vaſe Vitreo* vel *Crucibulo fiet commoda Contemperatio.*

Quod tamē commodè fit in Vaſe vitreo, aliove.

Venenorū natura, operatio, aut curatio ſolida.

L X V I I. Hoc qui non animadvertunt, negliguntque aut rident, nunquam Venenorum naturam, operationem, aut curationem ſolidè cognoſcent.

L X V I I I. Venena igitur conſiſtere videntur omnia in alterutro, vel utroque Acri, nunc patente, nunc latente.

L X I X. Sicut autem *Vtrumque Acre*, ubi ſeorſim Arte paratur, *Igne paratur*, & quidem forti ac vehementi; ita *Vtrumque Conjunctum* & mutuò fractum, ſi ejus *Acrimonia* debeat denuò *intendi*, opus eſt *Igne*, quo ſolo ea poteſt obtineri.

Vtrumque Acre igne parari Eorumque conjunctorum acrimoniam intendi.

L X X. Quin imò valdè probabiliter judicamus *omne Acre* in rerum naturâ exiſtens & paſſim occurrens *Acrimoniam* ſuam ſimiliter *accepiſſe ab Igne* aut *Cœleſti*, per Solis radios in Terram uſque delatos; aut *Sublunari*, *& vulgari* in Terræ partibus penitioribus ſubſiſtente, totieſque, ubi Sulphuris fodinæ ſunt, ſe manifeſtante, atque Vicina omnia deſtruente.

Omne Acre acrimoniam accepiſſe ab Igne.

Auctorē ſecūdùm experientiā loqui & ratiocinari.

Pleroſque Philoſophos ſupponere quod eſt probandum.

Imò ipſos Mathematicos.

L X X I. Hæc dum aſſerimus, *ſecundùm Experientiam loquimur & ratiocinamur*, nihilque fingimus gratis, quod velimus ſine probatione nobis credi; quemadmodum magno cumprimis Artis Medicæ, ac Ægrorum damno notamus *pleroſque Philoſophorum nomine* ſuperbientes *ſupponere* paſſim, quod erat *probandum*; & quod mireris, Eos quoque, qui ſe profitentur *Mathematicos*, quique putant ſe ſolos Adverſariorum aſſenſum cogere, quamvis gratis velint ſuis ſomniis, vel figmentis credi, ſuccenſeantque omnibus meritò de ipſorum commentis dubitantibus.

Auctorem, quamvis odio ſit pluribus ob veritatem in ejus inveſtigatione tamen perrectūrum.

L X X I I. Quamvis autem non ignorem *odio* me eſſe *pluribus*, quia *Veritatem* cordatè ſcrutor. & urgeo (nam Veritas Odium parit) & aliorum morem malum carpo, non deſinam tamen, quo cœpi, pergere affectu ac fervore in Veritatis inveſtigatione; Veritatis Auctori, Deo, eventum qualemcumque commendans; hoc etiam tutus, quòd, dum hæc propono libere, nulli ſtudiò contraeam, vel contradicam.

Reliqua non abſolvit Auctor.

FRANCISCI

FRANCISCI DELEBOE SYLVII
PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.

LIBER PRIMUS

De Affectibus Naturales Hominis Functiones Læſas vel Conſtituentibus, vel Producentibus vel Conſequentibus.

OMNIBVS
IN EVROPA CHRISTIANA
POTESTATIBVS SVPREMIS

Ab omnis boni Doni Largitore Deo Corporis æquè ac Mentis Sanitatem perfectam, quin Pacem fidam & tranquillam

Optat

FRANCISCVS DELEBOE SYLVIUS, MEDICVS.

QUEM in commune Mortalium omnium bonum ſuſcepi exantlandum in adornandâ Medicinâ moleſtum laborem, ejuſdem Partem qualemcunque pro re natâ enatam & in lucem paulatim editam non uni tantùm Principi, ſed Vobis omnibus, quippe Summis rerum Terrenarum in hâc Orbis univerſi parte, in quâ ſum natus & vivo, Dominis, quibus Veſtram, Veſtrorumque Subditorum proſperitatem cordi eſſe ac curæ, nullus ambigo, cenſui dicandam. Deum Opt. Max. toto animo venerans, ut Vobis Medicinam, vitæ in terris beatè tranſigendæ utilem ac neceſſariam in multis autem adhuc deficientem, Medicorum excellentium, atq; ſub Veſtris Dominationibus paſſim degentium operâ perficiendi ardens deſiderium, & conſtantem voluntatem inſpiret.

Conatus ſum quidem aliquid pro meo modulo, meiſq; viribus in Reip. commodum hactenus præſtare: ſed quis tantum opus ab uno expectabit homine, & quidem privato ideóq; infinitis ad rem tam immenſam & arduam conficiendam neceſſariis adminiculis deſtituto? Tantum tamen videor mihi continuato annis penè quadraginta in Arte Medicâ operoſo labore profeciſſe, ut audeam nunc aſſeverare, poſſe collatâ Principum authoritate atq; munificentiâ plurium Medicorum induſtriâ & judicio pollentium ſolertiâ brevi multùm evehi Ædificii Medici perfectioris ſtructuram, tantò magis deſiderabilem & optabilem, quantò magis ejus ope indigent Principes non minùs, quàm Subditi tam multis, tam gravibus, iiſq; nondum ſatis cognitis, ideóq; tam ſæpè pro inſuperabilibus habitis morbis ad internecionem uſq; afflicti.

Nec dubito, quin memoratâ ratione queat, ſi non omnibus, pleriſque ſaltem affectibus intra tempus breve inveniri rationalis & certa Medicina. In quem finem, poſtquam ſupra expectationem meam libuit Clementiſſimo & Sapientiſſimo Deo ex gratiâ merâ non tantùm me ante annum à morbo graviſſimo liberare, adeóque ex Orci faucibus eripere, mihique Corporis, Animique robur priſtinum reddere; aſt inſuper meam Mentem ampliùs illuminare, hinc & votis meis tam benignè annuere, ut ad tenebroſos, intimoſque naturalium rerum receſſus facilior & ulterior mihi pateretur indies aditus; opellam meam, ſi deſideretur, Vobis Mundi Regimini cœlitùs Præfectis ex ſyncero de Rep. ampliùs benè merendi amore ac ſtudio hîc offero publicè.

Deus idem pro ineffabili ſuâ in humanum genus miſericordiâ & bonitate hactenus Cogitationes atque Conſilia Veſtra dirigat ad Nominis ſui Sacroſancti gloriam ſempiternam, ut & Veſtram, Veſtrorumque Subditorum itidem ad imaginem ſuam creatorum ſalutem temporalem ac æternam. Amen. Sic vovebam Lugduni-Batavorum 14. Aprilis. CIↃ IↃC LXXI.

LECTORI

LECTORI

Veri & boni publici Amanti Salutem precatur

FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS.

QUOTQUOT utilitatem aliquam Reip. quovis modo præbere conantur, hactenus laude digni sunt & Primorum favore ac benevolentia: quotquot verò reverà publica commoda promovent, præmia insuper merentur in Rep. benè constituta; in qua, docente Cicerone, legibus & præmia proposita sunt virtutibus, & supplicia vitiis; tantùm abest, ut negligi debeant vel contemni tales à rerum Dominis, quoties ipsorum facta, etiam optima, non tantùm invident inertes malevoli, sed ipsa quoque rodunt cavillatores garruli, & criminantur adulatores maleferiati, & traducunt calumniatores maledici.

Hæc ut ex parte saltem meis rebus accommodem, tot sunt ridiculæ atque iniquæ inimicorum meorum, & subinde amicorum quoque quorundam fucatorum in Fœderato præsertim Belgio ex falso præjudicio, vel invidiâ, odiove de dictis & scriptis meis censuræ, ut nesciam penè, unde sit nunc mihi faciendum aptum præfandi initium.

Utique tanti facio tranquillitatem meam, ut, nisi jacta esset alea, editumque jam aliquid à me in publicum; quod tamen ringentibus adversariis probant hîc & alibi supra meam expectationem multi Reip. fav:ntes Viri boni; prævenir:m fortassis alto silentio mu'tifarias me manentes adhuc, prævisasque malevolentium cavillationes atque calumnias.

Quapropter proferenda sunt in medium de conatibus & laboribus meis nonnulla, ne plures ob lentiùs qualitercunque absolutum ac nunc etiam editum Libellum hunc arbitrentur me inanibus malignorum hominum minis ac criminationibus injuriosis ad perpetuam redactum taciturnitatem.

Enimverò, postquam Reip. amore motus non semel oblatam Medicinæ Professionem ante annos tredecim (quamvis cum insigni rei privatæ jacturâ) in hâc capessivi Academiâ, id mihi negotii credidi solùm dari, ut non pauca per annos multos privatim à me apud ægros, aliterve observata, quin & ampliùs indies observanda, ut & inde ratiocinatione catenatâ solicitè conclusa, deductaque, adeòque tum vera, tum generi humano utilia docerem meos Auditores.

Quamobrem, ut meo munere ritè fungerer, dies, noctesque impendi tum in revocandis lentè in memoriam, quæ longo tempore consideraveram, accuratiùs examinaveram, & notaveram, tum in conferendis præteritis cum insequentibus experimentis quotidiè propriis sumptibus in commune bonum factis, tum in eliciendis inde conclusionibus & dogmatibus ad curandos ægros maximè solidis, tum in studiosâ Iuventute ad me audiendum magno numero hùc confluente fideliter de iis, quæ tum vera, tum bona censerem, informandâ, quin ad medicam praxin ex arte aliquando exercendam probè formandâ.

Nec defuit meis conatibus in Dei timore, atque charitate susceptis successus divinitùs fortunatus: adventantibus adhuc indies à meis Discipulis praxin feliciter domi & alibi facientibus literis pro accepto beneficio mihi gratantibus. Sed, quemadmodum in humanis rebus nihil est ab omni parte beatum, non defuit quoq; hominum malignorum, vel mihi hactenus invidentium livor, cavillatio, detrectatio, & quicquid solet ministris suis suggerere humanæ tranquillitatis ac fœlicitatis perturbator perpetuus, Diabolus.

Malevolentiam & maledicentiam meorum adversariorum multifariam nunc ob causas sonticas pluribus non persequar, contentus impræsentiarum detrimentum, quod ex quorumvis cavillationibus & criminationibus quibusvis Reip. affertur, paucis perstringere.

Quodcunque accepit unusquisque à Deo singulare Animi, Corporis aut Fortunæ donum, (Et quid quæso habet ullus homo, quod non acceperit supernè?) tenetur idem illud corde humili Largitorem agnoscens in commune mortalium bonum ac emolumentum impendere, neutiquam in cujusvis damnum aut detrimentum.

Commune mortalium bonum promovetur, & latentem adhuc in quibusvis rebus Veritatem *eruendo, ipsamve plus minùs obscuram illustrando, aliisque manifestando; &* Utilitatem *quamvis ex rebus notis humano generi provenientem, aut proventuram investigando, inventamque in usum revocando, aliisque communicando.*

Hoc qui facit, pro excellente Cive omninò habendus, cujus virtutem imitatione dignam, non invi-

diâ

diâ censuit eloquentiæ Romanæ Parens. Laudandi certè, qui æmulantur, nec omninò culpandi sunt; qui superare quoque conantur aliorum virtutes ac benè acta; abominandi contrà qui malignè cavillantur, vel contumeliosè traducunt aliorum dicta, vel facta utilia, quoties ipsa non possunt æquare aut superare. Horum verò verè miserorum proprium est, ut primò invideant bonis, mox ex malevolis fiant maledici.

Quotquot igitur sentiunt, existimantve ingenio, judicio, memoriâ, dexteritate, aut rerum quarumvis agendarum solertiâ se alios antecellere, suntque splendoris & gloriæ cupidiores, (cùm tam multa sint adhuc in rerum naturâ obscura, & densis tenebris immersa) cum nominis sui celebratione inclarescerent, si labore improbo, jugique industriâ nonnulla ex illis adhuc tectis retegerent, atque in lucem publicam proferrent; sicque Reip. inservirent.

Quotquot autem absque factâ multorum laborum semente amplam laudis messem affectant metere, utplurimùm spes agitant inanes; unde paulatim dolorem concipiunt ac mœrorem, dum vident alios interim frui gloriâ meritâ, quam suffeni vellent in se transmissam, vel saltem (consolatio siquidem miserorum est habere pares) ab invisis remotam: quocirca, quod debebant in acquirendâ honestis artibus gloriâ impendere, studium penè omne collocant in alienorum dictorum, scriptorum, factorumve Reip. utilium vellicatione, arrosione, corruptione, reprehensione, confutatione ac detrectatione, quò ipsos debitis, & nonnunquam præstitis laudibus privent, ipsas saltem extenuent ac minuant.

Hoc ipso autem quamvis sat sæpè noceant bonis (plerorumque siquidem hominum mos est minùs auscultare alienarum laudum præconibus, magis detractoribus) nullum tamen eo ipso redundat in ipsos, aut Remp. commodum.

Quamvis enim lætentur multi cavillationibus & calumniis in proborum dedecus eructatis, oderunt tamen simul, si prudentes sint, cavillatores & calumniatores; quoniam & sibi ab ipsis norunt metuendum: quemadmodum dicuntur Magnates amare proditionem, licet oderint proditores.

Tantum autem abest, ut ex qualibuscunque cavillationibus vel calumniis ulla Reip. accedat utilitas, ut contrà cum notabili hujus detrimento deterreantur iis multi ab inventis suis vel observatis publico aliàs servituris propagandis; atque aliorum vel etiam proprio periculo facti cautiores malint eadem secum perire (quemadmodum id sæpissimè factum cum dolore sum in variis expertus) quàm iniquè à Censoribus nasutulis, utut rerum ipsarum ignaris, traduci, vel scurriliter Blateronum operâ per vanorum & improborum hominum ora deferri: Quod fiet, quandiu impunè licebit cuivis petulco petulantèr probos impetere, ac solo garritu adulatorio apud Summates, non valdè tunc sapientes aut prudentes, gratiam invenire.

His accedit, quòd multa, quæ nos adhuc latent, non velit pro impenetrabili suâ sapientiâ Deus semper simul, sed paulatim & partitè, non ab uno, sed à pluribus erui atque in apricum proferri.

Quemadmodum autem laudant meritò omnes boni antiquos ac recentiores Auctores, qui etiam ex parte tantùm viderunt multa, non perviderunt singula, multò minùs omnia, quoniam id saltem posteritati reliquerunt, quod & quantum ipsis innotuit; ita existimant (postquam inventis aliquid addere facilius est, quàm ignota invenire) operæ pretium facere omnes, qui vel tantillùm scientiarum, artiumve pomœria promovent; ac proinde non tantùm quovis docti & honesti nomen ambiente indignum, sed in bonos ac Remp. iniquum quoque ac injuriosum videtur mox suggillare aut improbè traducere illos, qui etiam hoc tempore pro virili parte conantur saltem viam sternere aut monstrare ad plura tecta retegenda vel obscura illustranda, vel utilia excogitanda & in communem mortalium usum deducenda; & longè magis eos, qui actu hoc præstant & suas observationes utiles liberaliter aliis communicant: cùm ex Reip. bono foret quosvis quovis modo ad plura & majora præstanda excitari, quinimò plures ipsis adjungi, qui manum quoque operi admoveant, atque tum laboris, tum laudis partem condignam cùm aliis jam benè meritis ac merentibus ferant.

Sed quoniam molestum est, atque grave delicatulis vel aliàs pigris hominibus manu operari, amœnius contrà & facilius linguâ volubili garrire, plerique homines inaniter gloriosi atque in mustaceo laureolam quærentes conturbant & loquacitate suâ importunâ obscurant indies ampliùs ea, quæ nesciunt vel nolunt magno & assiduo labore illustrare. Magno enim labori uti non sunt assueti, ita nec dediti. Operam idcircò pessimè navant, ut linguâ petulcâ potentes fiant ad quævis problematicè atque in partem utramque pro lubitu deblateranda, non item, ut mentis, corporisve dotibus emineant ad opera ulla difficilia perficienda, vel dubia & intricata extricanda, explicanda, determinandave.

Interim non raròtalibus Locutulejis ampla tribuuntur & annua pro vanâ & adulatoriâ loquacitate stipendia; quibus ferè cavent bonarum rerum Inventores, quippe rebus ipsis obscuris & arduis perscrutandis, quàm verbis ornatè proponendis, aut benevolentiæ serviliter captandæ magis studentes.

Quod nunc dixi, exemplo fiet magis manifestum. Agatur miris modis hoc tempore in Medicina nostra de Bilis humanæ parandæ modo, motu & usu controversia. Ubi ultrò agnosco, sicut testatus sum sæpiùs tam publicè, quàm privatim, me non posse hactenus mihi plenè hac in parte satisfacere, & quidem partim defectu quorundam adhuc experimentorum ad dubia nonnulla cunctos etiam nunc urgentia dissolvenda requisitorum; partim propter varia experimenta nec in omnibus, nec semper successum similem habentia, quinimò subinde sibi quasi repugnantia.

Quapropter optandum foret illos, quibus quàm mihi per otium id magis licet; operam necessariam impendere tum excogitandis, tum faciendis accuratè multifariis experimentis, mox & tollendis omnibus difficultatibus quosvis angentibus, sicque cum honore suo atque Reip. commodo proferendo vero & plano parandæ in homine Bilis modo, motui & usui.

Hoc quicunque tentabit efficere, laudem apud me obtinebit; ast qui effecerit, habebit me insuper Sectatorem fidum ac certum.

Conatus sum ego, & quidẽ ausu magno, ex observationibus meis multiplicibus Ideam Medicinæ Novam

adornare

adornare; quam Auditoribus meis primùm, mox & omnibus (cùm meum de Rep. benè merendi studium placuerit multis in arte nostrâ Viris eximiis & illustribus) in animi mei simplicitate cœpi candidè communicare.

Cùm autem observarem hoc ipso excandescere ac in me insurgere Cavillatores atque Calumniatores malignos, necesse habui cautiùs progredi, ne per imprudentiam, aut festinationem aliquid excideret mihi; quod meritò carperent, traducerentque homines maledici.

Atque inter causas plures, isthæc quoque tardavit hujus Libelli concinnationem ac editionem; quo ipso existimo majorem accessisse publico utilitatem. Attendi namque, quantum meæ occupationes atque distractiones continuæ concesserunt, ad singula diligentiùs, quin expendi quævis accuratiùs & diutiùs; & plurima experientiâ multiplici confirmavi luculentiùs, quæ priùs ex parte saltem solâ mihi constabant ratiocinatione solicitâ; adeò ut tantò securiùs & cordatiùs prodeam nunc cùm meditatis & observatis meis in publicum.

Potuissem quidem & plura, & forsan perfectiora, quin & majora, & abstrusiora, ideòque meliora & utiliora ex penario meo promere, si desideratum ad illa præstanda mihi fuisset largitus Deus otium, quod vix unquàm expectandum ab hominibus. Nec tamen putavi æquum, me in Belgio parsimoniæ prudenter addicto nimiùm ac perpetuò esse privatæ rei negligentem, ac penè omnia mea incredibili labore parta impendere gratis Reip. opibus florenti ac potenti; ne mihi præter votum pro præstito beneficio novo, tanquam prodigo ac re malè gestâ novi sufficerentur Curatores.

Testor interim coram Cordium Scrutatore unico, Deo, me hîc aut alibi aliud non scripsisse, aut docuisse, quàm quod visum est mihi verum, aut verò simillimum, ac imprimis Ægris utile. Horum siquidem gratiâ nullum detrectavi aut subterfugi unquam laborem, etiam molestissimum; nullis peperci sumptibus, etiam pro rerum mearum statu sæpe satis immensis. Cui meæ charitati benignè annuens non semel gratiosa mihi rependit, ac rependet adhuc dubio procul tempore opportuno (lein: ntissimus Deus præmium, quod meis meritis debitum denegarunt vel averterunt sæpiùs omnis generis homines ingrati.

Faxit Deus Opt. Max. ut, quemadmodum hæc scripsi, quò servirem Artis Medicæ Tyronibus, hinc & horum ope ipsis Ægris, ita prosint cuncta utrisque. Nam veteranis & in Artis operibus consummatis Medicis non scripsi, cùm meâ informatione haud indigeant.

LVGDVNI-BATAVORVM
14. Aprilis 1671.

Ad Lectores ac Typographos æquos FRANCISCI DELEBOE, SYLVII Admonitio.

QVamvis magni non faciam mea Opuscula, nolim tamen ipsa quovis modo corrupta edi à quovis me vivente ac inscio. Quapropter, ut meo saltem honori ac Reip. utilitati consulam, omnes monitos velim, me pro meo minimè agnoscere, quod anno 1664. sub Collegii Medico-Practici, *meoque nomine Francofurti edidit Thomas Matthias Gotzius: ut nec, quod audio hoc anno 1671. Parisiis sub* Praxeos *meæ titulo edidisse Fridericum Leonardum: multò minùs Libellum famosum ac turpem, quem ante paucos annos sub* Disputationum Medicarum Parte Secundâ de Seminis Circulatione & Hominis Generatione, *quò illum mihi affingeret, ac meæ famæ bonæ noceret, stylum meum imitatus ex penario suo nefario & ascitis moribus pravis conscripsit, ediditque nonnullus maleferiatus. Cujus à me contempti nullam hîc fecissem mentionem, nisi aliquot Viri boni ex stylo facti dubii per literas de ipso me rogassent.*

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.

LIBER PRIMVS,

De Affectibus Naturales hominis Functiones læſas vel conſtituentibus, vel producentibus, vel conſequentibus.

OPERIS DISTRIBVTIO.

Ex Affectib⁹ ſimplicibus compoſitos cognoſci.

I. PRAXIN Medicam in Auditorum noſtrorum gratiam & commodum compendio, & quidem methodo *Plateriana* non valdè diſſimili tradituri, eos imprimis proponemus *Affectus*, qui magis exiſtunt *ſimplices*; cùm illis cognitis *compoſitorum & complicatorum* notitia non ita difficulter pateat.

Affectus quomodo tractandi.

II. Cùm autem Hominis Valetudo proſpera, ſive Sanitas ex Functionum omnium integritate; Adverſa verò, ſive Morbus ex earumdem labefactatione ac læſione innoteſcat; conſultum videtur *Affectus* in praxi Medicis obvenientes ſecundùm *læſarum in Homine Functionum* diverſitatem ordine tractare, poſtquam ipſas vel *conſtituunt*, vel *producunt*, vel *conſequuntur*.

Functiones duplices. Naturales & Animales quænam.

III. Hæ Functiones omnes aut *Individuo conſervando*, aut *Speciei propagandæ* miniſtrant.

IV. Quæ conſervando Individuo ſerviunt Functiones, commodè in *Naturales*, variæ *Aſſumptorum* mutationi famulantes, & *Animales* in rerum quarumvis per *Senſus Externos & Internos Cognitione*, hinc & vario *Animi, Corporiſque Motu* conſiſtentes ſubdividuntur.

Praxeos Medicæ diviſio.

V. Diſtribuemus proinde Praxin noſtram Medicam in *tres Libros*, qui agent de *Affectibus* læſas hominis *Functiones*, 1. quidem *Naturales*, 2. verò *Animales*, 3. denique *Generationi dicatas* ſpectantibus.

Quando uno & quando pluribus Affectib⁹ laborare dicatur æger.

VI. Rariùs quidem unica duntaxat in Ægris obſervatur Functio læſa, ſed plerumque plures occurrunt ſimul læſæ. Quæ ſi pendeant ab invicem, aut ab eâdem ſaltem causâ, *uno* tantùm dicetur Æger laborare *Affectu*, qui à primario graviori, vel magis ſaltem notabili Symptomate denominari ſolet: ſin ab invicem non pendeant Functiones plures ſimul læſæ, verùm diverſas agnoſcant Cauſas, tunc *diverſis & diverſi nominis Affectibus* teneri dicetur Æger.

Duo ad Vitæ conſervationem neceſſaria.

VII. Quæ ad Vitæ Naturalis conſervationem intra corpus aſſumi & admitti ſolent ab Hominibus, vel *Alimenta* ſunt deglutienda, vel *Aër* inſpirandus.

Reſpirationis & Alimentorũ neceſſitas.

VIII. Quamvis autem maxima ſit Reſpirantibus inſpirandi Aëris neceſſitas, nec tam diu Aëre, quàm Alimentis carere poſſit Homo; quoniam tamen Alimentorum in Dextro Cordis Ventriculo alteratorum causâ inſtituta videtur in quibuſdam duntaxat, non omnibus Animalibus, Aëris Reſpiratio, malumus ab Alimentorum Aſſumptione vitiatâ dicendorum facere initium, & tum demum de Reſpirationis læſionibus agere, ubi eâ opus habent Alimenta ex dextro Cordis Ventriculo in ac per Pulmones delata.

CAPVT I.

De Siti Læsâ.

Sitis prima functio naturalis.

I. PRimum inter Naturales Functiones locum *Siti* vel ideò aſſignamus, quia prima hominis nuper nati Paſſio naturalis eſt Sitire, atque Lac ex mammâ ſugendo Sitim ſuam lenire.

Quotupliciter lædatur.

II. Hæc Sitis læditur imprimis, quoties vel *augetur*, vel *depravatur*: rariùs enim cum hominis detrimento *minuitur*, vel *tollitur*; neque enim credendum ſublatam verè in quibuſdam cum oris ariditate, corporiſque ardore delirantibus, Sitim, ejuſve cauſam, quoniam eam non ſentiunt, vel obſervant.

Auctæ Sitis cauſæ internæ 1. Bilis acrior cũ Succo Pancreatico efferveſcens.

III. *Auctam Sitim* deducendam puto plerumque à *Bile acriore* in tenue Inteſtinum delatâ, ibidemque cum confluente *Succo Pancreatico* ita efferveſcente, ut inde halitus Salſi, non verò Amari ad Ventriculum & Fauces eleventur, atque ariditatis Senſum ibidem producant.

IV. Hæc

2. Eadem Sanguini permista.

IV. Hæc eadem Bilis acrior, ejusve halitus Salsi si per vasa lactea penetrent ad Cor (idem dicendum de Bile eâdem per Ductum Hepaticum eò delatâ) & *Sanguinem salsugine suâ nimium inficiant*, nil obstat *Salivam* tunc simul reddi plùs minùs *salsam* vel *acrem*, Sitimque minùs temperantem, quin augentem.

3. Humor Salsus.

V. Sitis quoque auctæ causâ subinde existit *Humor Salsus à Capite ad Fauces defluens*, atque ibidem ariditatis & Sitis sensum producens; aut inde ad Ventriculum quoque delapsus & ibidem, aut in tenui Intestino halitibus salsis materiam promens, à quibus itidem Sitis major excitetur.

Auctæ Sitis causæ Externæ quæ plures.

VI. Præter nunc memoratas Causas internas, plures concurrere possunt Auctæ Sitis Causæ Externæ; ac 1. quidem *Aër* ab Igne aut Sole æstuans, 2. *Alimenta* vel salsa, vel aromaticè acria & arida.

VII. Sitim quoque augent *Corporis agitatio, & motus* vehemens; ac inter *Animi affectus Ira* præsertim, *Terrorve magnus*, ut & *Vigiliæ protractæ*; atque *Alvus* tum *adstrictior*, tum *laxior*; *Sudor* multus; *Urina* copiosè excreta; *Sanguinis, Lactis, Seminisve* effluvium notabile, &c.

Depravatæ Sitis causæ. 1. Vitium Bilis.

VIII. Quemadmodum verò *Sitim* auget Sal lixivus in Bile abundans, vel acrior, sic eandem *Depravare* videtur *reliquarum in ipsâ Bile existentium partium vitium*: quod cùm & ratione partium multiplicium Bilem componentium, & ratione modi multifarii, quo peccare queunt singulæ, multiplex esse possit, difficile est singulas istius Depravationis species & causas exactè ac distinctè persequi & accuratè describere.

2. Succi Pancreatici & Pituitæ Intestinalis.

IX. Adde quòd & *Succus Pancreaticus* & *Pituita Intestinalis* ob vitium sibi peculiare vitiosam cum Bile effervescentiam excitando, Sitim non parùm queant depravare.

3. Sex Rerum non-naturalium.

X. Depravatæ Sitis Causa *Sex rerum non-naturalium* dictarum nulli in specie tribui potest; sed inexplicabili nobis hactenus, vitioso tamen plurium concurrentium effectui.

Sitis auctæ curatio per Aquea, Acida, Oleosa.

XI. *Sitim auctam Curant* præ aliis omnibus & *Aquea*, lixivum Bilis Salem diluentia & ad Urinæ vias deducentia; & *Acida*, ejusdem acrimoniam potenter frangentia & invertentia; & *Oleosa*, eandem acrimoniam lenientia, Lac puta & Emulsiones ex oleosis seminibus paratæ.

Et hæc mixta.

XII. Possunt commodè Aquea tum Acidis, tum Oleosis jungi, atque tunc plus efficient. Exempli loco sit Formula sequens, quæ

Julapium.

℞. *Aq. hordei* ℥ xxx.
Fl. rosf. rubr. ℥ ß.
Sp. Vitriol. q. s. ad gratam aciditatem.
Stent in Aquæ dulcis, vel Arenæ Balneo per horas tres, aut donec colore rubello tincta fit Aqua; Rosarum Tinctura dicta, Cui Colatæ affunde Syr. Jujubini, ℥ iij.
M. & fiat Julapium gratissimum.

XIII. Si quis ab Acidis abhorreat, vel lædatur, sequenti utatur.

Julapiũ.

℞. *Aquæ decoctionis hordei,* ℥ xx.
cinnamomi, ℥ j.
Syr. Violacei simpl. ℥ ij ß.
Lap. prunellæ, aut Nitri solâ solutione & coagulatione depurati, ʒ j.
M.

XIV. Alterutro hoc Julapio uti poterit per intervalla Sitiens, sumendo ejus haustum mediocrem, donec Sitis restinguatur.

Emulsio.

XV. Cui Emulsio lactea magis placet, Formula sequens inservire poterit.

℞. *Hordei mundati ad crepatur. cocti,* ℥ j.
Amygd. dulc. mund. ʒ vj.
Cum aquâ decoctionis hordei.
F. Emulsio ad ℥ xij.
Addendo Iulapii rosacei ℥ j.
M.

XVI. Potest huic Emulsioni ad gratiam ipsi majorem conciliandam, ægrumque debilem roborandum, aliquid Aquæ Cinnamomi addi, vel ad flatus discutiendos aliquid Aquæ Fœniculi; & per vices usurpari.

XVII. Quin, ubi molestæ sunt vigiliæ, somnusque desideratur blandus, possunt duæ, tresve Seminis papaveris albi drachmæ cum cæteris contundi, atque ex ipsis quoque Emulsio elici; quò unâ fideliâ plures simul dealbentur parietes.

Sitim fallit Lapis prunellæ & Nitri purificatum. Rotulæ ex Succo Citri aut Berberorum.

XVIII. Potest aliquando ad Sitim fallendam, ubi præsertim à multâ Aquâ offenduntur Ægri, aliquid prædicti *Lapidis prunellæ*, aut ipsius *Nitri purificati* contineri in ore; quò etiam spectant *Rotulæ* gratissimæ ex Saccharo & *Succo Citri*, aut *Berberorum* paratæ.

Iusculũ Carniũ.

XIX. Sitim auctam leniunt quoque *Iuscula Carnium Vervecinæ aut Vitulinæ* cum multâ aquâ & sine sale præparata.

Sitis auctæ à Catarrho quomodò curetur.

XX. Quoties *Catarrhus Salsus*, vel *Saliva* similis causa est Sitis Auctæ, toties illi facienda medicina, *Salsedinem* illam *temperando* per Pilulas de Cynoglossâ & similia; tum & *Salsum Serum*, si redundet in sanguine, *evacuando per alvum vel urinas*: de quibus agetur in sequentibus.

Depravata Sitis quomodò curanda.

XXI. *Depravatam Sitim Curant*, quæ vitiosam Bilis, Succi Pancreatici, ac Pituitæ Intestinalis, aliorumve Humorum constitutionem corrigunt: quæ quoniam non ita mox patet, usurpari possunt utiliter omnia humores qualescunque emendantia Universalia; & imprimis *Salia volatilia*, sed *temperatiora*, & quidem Aqueis juncta, cumque Vino haud generoso per vices exhibita.

Salia volatilia oleosa.

CAPUT II.

De Fame læsâ.

Sitis & Fames quid sint.

I. UT Potulentorum, *Sitis*; sic Esculentorum Appetitus, *Fames* dicitur.

Famis læsæ species.

II. Primariæ Famis læsæ species sunt *Aucta, Diminuta, abolita*, & modis variis *Depravata*.

Naturalis famis causa.

III. *Naturalis* quidem *Famis causam* primariam censeo *alimentorum* in Ventriculo Fermentatorum *reliquias* in ipso restitantes, atque à deglutitæ continuò Salivæ parte ipsis adhærente *magis, magisque fermentatas*, & tandem *halitum subacidum, gratumque*, qui superius Ventriculi orificium blandè afficiat, sicque Famem producat, *emittentes*.

Auctæ famis causa in Sanis.

IV. Hanc Naturalem Famem (imprimis, ubi Alimentorum assumptio differtur solito diutiùs) augere potest in Sanis etiam *Succus Pancreaticus* ad tenue Intestinum delatus, & post Alimentorum in Consecretionem, depulsionemque absolutam in Confluentem Bilem duntaxat & Pituitam Intestinalem agens, atque itidem Halitus Acidiusculos & gra-

tos in Ventriculum propellens: quod vel ex Fame ad Animi deliquium nonnunquam ob alimenta tardiùs usurpata procedente videtur patere.

In Ægris Succus acidior.

V. In *Ægris* autem *Auctæ Famis* Causam pendam puto à *Succo acidiore* in corpore abundante, ac præsertim ex *Pancreate* ad Intestinum delato, ac inde Halitus solito Acidiores ad Ventriculum amandante, qui Famis sensum intendant, & post detrusa deorsum alimenta eandem mox renovent & potentiùs urgeant.

Quid à quibus augeatur

VI. Hunc acidum in universo corpore Succum augent 1. *Cibi acidi*, vel Acidis conditi; *Potusque Acidiores*, Vinum acidiusculum, quale Rhenanum & Mosellanum, ex minùs maturis uvis præsertim expressum. 2. *Aër frigidior*, serenus tamen. 3. *Tristitia moderata*, & diu continuata. Quorum vim intendent. 4. *Corporis Motus vehementior*; 5. *Vigilia nimia*. 6. *Alvus naturali adstrictior*.

Famis Diminutæ causa frequentior.

VII. *Famis* verò *Diminutæ Causam* frequentiorem & graviorem, quamvis lentè ortam reor *Salivam Viscidiorem & Pinguiorem*, adeóque ad promovendam Alimentorum, hinc & eorundem reliquiarum fermentationem ineptam; quinimò Pituitam in tenui Intestino similem producentem; à quâ Succi Pancreatici Aciditas blanda obtundatur, & tandem omnis in corpore Aciditas minùs acris reddatur & iners.

Ejusdem causa rarior.

VIII. Ejusdem Diminutæ Famis Causam rariorem, leviorem, ac subitò sæpè ortam judico *Bilem Pinguiorem* ab Intestino tenui ad Ventriculum assurgentem, atque tum Alimentorum reliquias, tum Salivam corrumpentem, atque gratam ipsarum aciditatem obtundendo Appetitum prosternentem.

Famem quomodò diminuit sex Res non-naturales.

IX. Ex sex rebus non-naturalibus dictis diminuent Famem 1. *Alimenta* copiosiùs assumpta, & maximè pinguia & viscida. 2. *Aër* æstuans & pluviosus. 3. *Somnus* nimius. 4. *Corporis* quies ac segnities. 5. *Curæ* extremæ. 6. *Alvi fluxus*.

Abolitæ famis causa.

X. *Diminutæ Famis Causæ*, si *gravissimæ* fuerint, tollent in totum & *abolebunt Famem*.

Depravata fames, Pica & Malacia

XI. *Depravata Fames*, quæ in genere *Pica*, in Gravidis *Malacia* vocatur, mares quidem rariùs, Fœminas verò frequentiùs divexare solet; & maximè vel ante Menstruorum fluxum, vel ipsis suppressis; unde fiunt ferè simul cachecticæ.

In Pica quænam appetantur.

XII. Appetuntur autem in Picâ vel Alimenta minùs apta & insueta, vel res pro alimentis non habitæ, quales sunt Creta, Carbones, Cineres, Lacca, Pix, Lutum, Cespites, Panni attriti, Corium & nescio quid non.

XIII. Huc referuntur Aromata: quæ Condimenta quidem sunt, vel Medicamenta, non item Alimenta.

Depravatæ famis, in fœminis causa.

XIV. Enimverò *Depravatæ*, inque *Fœminas* sævientis *Famis Causa* utplurimùm ex *suppressis* deducenda *menstruis*; Ab illis namque circa Uterum stagnantibus, ideóque plùs minùs corruptis, postea Sanguini universo denuò permistis, eundemque inficientibus tota ipsius Massa vitiatur & depravatur: A quâ sicut Cachexia universalis producitur, ita & Saliva, Succus Pancreaticus, cæterique in corpore Humores generantur vitiosi & unà cum plerisque & quandoque omnibus Functionibus Fames quoque depravatur.

Ut & in Viris.

XV. Similem undecunque tandem ortam Sanguinis, ac cæterorum Humorum corruptionem & depravationem in Viris, ut & Mulieribus quandoque locum habuisse, quoties Picâ laborant, omninò censendum: quemadmodum iidem Viri Suffocationis Mulieribus quidem magis familiaris, & quod ab Utero crederetur originem trahere, Uterinæ dictæ, Sensum & Affectum aliquando patiuntur, sed & iisdem planè, quibus Fœminæ, curantur medicamentis; quocirca ob rationes inferiùs Capit. 22. dicendas *Suffocationem* hanc non *Hystericam*, sed *Hypochondriacam* putamus vocandam.

Famis Auctæ Curatio.

XVI. *Curabitur Fames Aucta*, exhibendo ea, quæ Acidum Succum in corpore temperant, infringunt ac emendant, ejusdemque augmentum præveniunt.

Succum Acidum quænam infringit

XVII. Potentissimè *Succum Acidum infringunt Salia lixiva, tum fixa, tum volatilia*; ut & alia alterutro abundantia, Corallia, Margaritæ, Oculi Cancrorum, Creta, Lapis hæmatites, Succinum, Chalybis limatura, & Similia.

Eundem quænam obtundãt

XVIII. Eundem *Succum Acidum obtundunt Pinguia & Oleosa* omnia.

Quænã tempe-rent.

XIX. *Succum Acidum temperat* quoque *Spiritus volatilis* ex Vino, aliisve paratus, tam purior, quàm modis variis factus aromaticus.

XX. *Succum* denique *Acidum diluunt & enervant Aquea* quævis usurpata.

Quænã enervent.

Acidi succi augmentum qui præveniatur

XXI. Quòd si pro re natâ plura conjungantur, plùs efficient. Exempli loco sunto sequentia, ubi priùs monuero *Acidi Succi augmentum ac proventum præveniri* præcipuè *abstinendo ab usu Acidorum*.

Pulvis.

XXII. Cui proinde *Pulveris* forma præ aliis placet, in ejus gratiam

℞. *Corall. rub. præp.*
Margarit. pr. an. ℈ j.
Cretæ albæ, ℈ ß.
Sacchari alb. ʒ iij.
M. F. Pulvis, in 6. doses dividendus, & bis in die tribus saltem, quatuorve post cibum assumptum horis ex vini potentioris cochleari assumendus.

Misturæ.

XXIII. Cui forma liquida magis arridet, capiat subinde sequentis misturæ cochleare unum.

℞. *Aq. menth.* ℥ ij.
Cochlear.
Tincturæ Cinnamomi, cum Spiritu Vini rectificato per infusionem paratæ, an. ʒ ß. *Syr. absinthii*, ʒ j.
M.

Oleum.

XXIV. Vel.
℞. *Ol. Macis stillat.*
Granor. juniper. an. ℈ j.
M. in vitro.
Hujus Olei Guttas ij. *vel* iij. *sumat Æger aliquoties in die ex Vini malvatici, alteriusve generosi, aut præmissæ misturæ cochleari.*

Jusculã.

XXV. Utatur quoque fame auctâ pressus Jusculis pinguioribus, tum ad gelatinæ consistentiam proximè accedentibus, nulloque acido conditis.

In fame auctâ purgãtiã non usurpanda.

XXVI. Nulla Purgantia præscribo in Fame Auctâ, quoniam nulla sunt mihi hactenus nota, quæ Humores Acidos educant blandè; sumque præterea edoctus per experientiam multiplicem irritari quidem, non item nisi cum summis tor-

minibus,

minibus, & noxâ majore, quàm fructu evacuari Acidos in corpore humores, & imprimis à Medicis de suorum Ægrotorum dolore ac molestiâ parùm solicitis, aut bardis, aut saltem hujus rei ignaris.

Famis Diminutæ & Abolitæ Curatio.

XXVII. *Fames sensim Diminuta vel Abolita Curabitur* medicamentis humorem *Pituitosum Viscidum corrigentibus ac educentibus.*

Pituitam viscidam corrigere Acida & Aromatica.

XXVIII. *Corrigunt* ac incidendo emendant humores pituitosos viscidos tum *Acida*, tum *Sale lixivo* tam *fixo*, quàm *volatili* prædita, & *Aromatica* omnia.

Eundem quænam evacuent.

XXIX. Correctum quodammodò Pituitosum, viscidumque humorem simul redundantem *evacuant Colocynthis, Turpetum, Hermodactyli; Mercurius* tam *præcipitatus*, quàm *sublimatus*, & *corrosivus*, & *dulcis*, &c.

XXX. Tyronibus exempli locò sunto Formulæ sequentes;

Mistura.

℞. *Aq. menthæ*, ℥ ij.
cinnamom. ℥ ß.
Syr. fœniculi, ℥ j.
Spir. salis q. s. ad gratam aciditatem.
M.

Pulvis.

Vel ℞. *Salis tart. vitriol.* ʒ ß.
Crem. tart. ʒ j.
Sacchari Cand. alb. ʒ ij.
M. f. pulv. in 3. *doses divid.*

Accipiat semel aut bis in die ex Vino Rhenano, aut præcedenti misturâ: Cui, si libet, poterit loco Spiritus Salis addi *Elixiris proprietatis* Drach. ß. & per intervalla cochleatim assumi.

Mistura.

XXXI. Qui ab Acidis offenduntur, sequenti utantur Misturâ per vices & cochleatim usurpandâ:

℞. *Aq. menthæ.*
fœnic. an. ℥ j ß.
vitæ Matthioli, vel alterius cujusvis Aromat. ʒ vj.
Ol. macis still. gr. iij.
Syr. menth. ℥ j.
M.

Vinum medicatum.

XXXII. Qui Vino medicato delectantur, sequenti aut simili utantur formulâ;

℞. *Rad. enul. camp.*
acori, an. ʒ ij.
Fol. salviæ,
majoran.
rut. hortens. an. M. j.
Sem. fœnic. dulcis, ʒ ij.
Cort. arant. sicc. ʒ j.
Concisa & crassè contusa infuantur sacculo, cui in cantharum immisso affundatur vin. album ad ℥xx.

Ejus usus.

Postquam per noctem steterit in cellâ, exhiberi poterit ad ℥ iij. iv. vel v. aut manè stomacho jejuno, aut inter prandendum, ac cœnandum, prout unicuique magis placebit, ac conducere observabitur. Potest quoque tamdiu recens vinum in usurpati locum affundi, quandiu vis aromatica prodit ex puppulâ.

Pilulæ.

XXXIII. Ubi purgandum erit, tunc

℞. *Mass. pilul. fœtid. maj.* ʒ ß.
cochiar. ℈ j.
Extr. catholic. ℈ ß.
Ol. garyophyll. Gutt. ij.
M. f. pilul. N. 15. *inaurandæ, aut Glycyrrh. Cinnamomive pulvere conspergendæ.*

Harum Pilularum v. vel plures accipiat Æger, prout faciliùs, aut difficiliùs se purgari notaverit.

Pilulæ aliæ.

XXXIV. Quòd si quis volet Chymica simul addi, & quidem Pilularum formâ, tunc

℞. *Gum. Ammon. vel Opopanac. &c. cum aceto mund. & inspiss.* ʒ ß.
Troch. alhandal,
Mercur. sublim. dulc. an. ℈ j.
M. f. pilul. N. 15. *inaurandæ.*

Exhibeantur itidem Ægro quinque vel plures.

Apozema.

XXXV. Quòd si Apozematis forma Ægro præferatur, nec ab amaris multùm abhorreat, sequens erit satis conveniens.

℞. *Rad. glycyrrh. ras.* ℥ ß.
apii, ℥ j.
ras. ligni guajaci, ℥ iij.
bacc. lauri,
sem. anisi, an. ʒ ij.
Pulpæ Colocynth. ʒ ß.
Coq. s. a. ex aq. pluv.
In colat. ℥ xxx. *dissolv.*
Syr. ros. sol. cum sennâ,
diacnici, an. ℥ i ß.
salis tart. vitriol. ℈ ij.
Tinctur. Cinam. ℥ j.
M.

Ejus usus.

Hujus Decocti Unc. iij. iv. vel v. assumat Æger semel aut bis in die, quò tum corrigantur, tum simul educantur per epicrasin humores Pituitosi & Viscidi.

Vivendi ratio in Ægro.

XXXVI. Abstineat interim Æger ab Usu *Alimentorum* Pinguium & Viscidorum. *Aëre* utatur sereno & calidiore simul ac ficciore, arte saltem ita parato. Augeat *Vigilias*, si Somnus fuerit longior vel profundior. *Animus* esto ad Hilaritatem compositus. *Corporis motus, Exercitiumque* esto moderatum. *Alvi dejectio* & *Urinæ excretio* assumptis in dies, si commodè fieri possit, respondeat.

Famis à Bile Pinguiore diminutæ curatio.

XXXVII. *Fames confestim à Bile Pinguiore Diminuta Curabitur, emendando* illam Bilem, aut eandem, si copiâ simul redundaverit, *educendo* vel sursùm, vel deorsùm.

Bilem illâ emendant Elixir proprietatis.

XXXVIII. *Bili* huic *emendandæ* conducit præ cæteris omnibus *Elixir proprietatis*, ad guttas v. vel vj. ex vino, aut convenienti misturâ assumptum & imprimis paulò ante assumendum cibum.

Spiritus Salis dulcis.

XXXIX. Qui acidiora minùs ferre possunt, ejus loco usurpent *Spiritum Salis dulcem*, cum Vini rectificato Spiritu aliquot cohobationibus paratum.

Absinthium.

XL. Eandem Bilem emendat *Absinthium*, & ab ipso denominatum *Vinum absinthites*. Cujus loco aliæ *plantæ aromaticæ* similiter infundi possunt in Vino & utiliter inter prandendum ac cœnandum mediocri quantitate assumi. Tales autem plantæ sunt *Calaminthe montana, Majorana, Rosmarinus, Ruta hortensis, Hyssopus, Thymus, Salvia, &c.*

Plantæ aromaticæ.

Bilem per vomitum quænam educant.

XLI. *Bilem* per *Vomitum educunt* commodissimè varia ex *Antimonio* parata medicamenta, *Crocus Metallorum* dictus, *Vitrum*, & ex hoc præparata *Sapa vomitoria*, *Oxysaccharum*, vel *Oxymel Vomitorium, Mercurius Vitæ*, &c.

Quænam per Alvum.

XLII. Eandem *Bilem* per *Alvum evacuant Rhabarbarum, Scammonium, Tamarindi,* &c.

Scammonii præparatio egregia.

XLIII. Præparatur ex tempore atque optimè *Scammonium*, ſi conveniente doſi ad *Grana* xij. vel xv. pro Ægrorum ætate, aut ad purgationem ſuſtinendam majore aut minore aptitudine; ſi, inquam, Scammonium in mortario teratur & tantillum Aquæ convenientis, Meliſſæ puta, Cichorei, Acetoſæ aut ſimilis affundatur, & lacteus liquor terendo electus lentè effundatur, atque aquâ novâ vis reliquâ ſimiliter eliciatur; remanentibus in fundo fœcibus nigricantibus: hinc prædicto liquori Aquæ Cinnamomi, vel Fœniculi, alteriuſve aromatici ʒ ij. & Syrupi roſ. ſolutivi, aut ſimilis itidem ʒ ij. aut iij. addantur; ſicque Hauſtulus gratiſſimus ægris exhibeatur. Qui ut faciliùs operetur, bonum erit dimidiâ poſt hauſtuli aſſumptionem horâ Ægro *Cremoris Tartar.* ℈j. vel ʒ ſ. ex juſculo propinare.

Ejuſdem Uſus.

Tabellæ ex Scammonio.

XLIV. Poſſunt etiam ex *Scammonio* parari & ad Vſum ſervari *Tabellæ* gratiſſimæ, quæ.

℞. *Cryſtallor. Tartar.* ℥ i ſ.
Diagridii, ʒ iij.
Ol. Cinnamom. Gutt. vj.
Sacchar. alb. in Aq. roſaceâ diſſolut. ℥ viij.
M. f. ſ. a. Tabellæ.

Earum Uſus & Doſis.

Hæ Tabellæ Infantibus, Pueriſque, & aliàs Delicatulis dari poſſunt convenientiſſimè: cùm earum Doſis ſumma ſit à ʒ iij. ad ℥ ſ. Infantibus ad ʒ ſ. vel ʒ j. & Adoleſcentibus ad ℥ ij. exhiberi queunt cum regimine.

XLV. Qui vano ac præpoſtero terrore perculſi à blandiſſimi ac tutiſſimi, potentis quamvis, Scammonii & Scammoniatorum uſu abhorrent, ſuiſve Ægris hactenus metuunt, *Rhabarbaro* utantur, & quidem modo ſequenti:

Rhabarbari infuſio.

℞. *Rhabarb. electi & raſi*, ʒ ij.
Tartar. crudi & optim. ʒ ſ.
Aq. Cichorei, q. ſ.
Infund. per noctem in Cinerum, vel Aq. Dulcis Balneo tepido,
Colaturæ mediocriter expreſſæ adde Syr. roſ. ſol. vel
de cichor. cum rheo, ℥ ſ.
Aq. cinamom. ʒ ij. *vel,*
quòd nauſeabundum Rhabarbari odorem potentiſſimè ac fœliciſſimè corrigit & tollit, flatuſque diſſipat,
Olei Aniſi, Gutt. ij. vel iij.
M. f. Hauſtus.

Ol. Aniſi Vires.

Electuarii Diapruni Auctoris Vires.

XLVI. Ad Bilis redundantis evacuationem qui Electuario uti malet, illi commendamus Cholagogum, ſive Diaprunum noſtrum in Noſocomii Academici uſum ante aliquot annos à Nobis præſcriptum, ac ſæpiſſimè cum Ægrotorum commodo tum ibi, tum alibi ab Aliis Medicis æquè ac Nobis uſurpatum; quod vel idcircò commendabile magis, quòd parvâ licet quantitate aſſumptum ſatis potenter agat & blandè. Cujus proinde formulam hîc omnibus communicamus.

Electuarium Cholagogum, ſive Diaprunum Sylvii.

℞. *Palp. prunor. acido-dulc.* ℥ x.
Crem. Tartar.
Scamm. opt. an. ℥ ij.
Rhabarb. electi, ʒ x.
Cinnam. acuti, ℥ ſ.
Santali Citrini, ʒ ij.
Sacchari Clarificati, ℥ xvj.
M. f. ſ. a. Electuarium.

Doſis.

Doſis à ʒ iij. ad ℥ ſ.

Diſſolvi poteſt quantitate ſufficiente Aquæ convenientis, atque ſic exhiberi.

Depravata Fames quomodò curanda.

XLVII. Cùm pro appetitæ rei diverſitate diverſiſſima exiſtat *Depravata Fames*, in genere duntaxat proponetur hîc à Nobis Ejuſdem *Curatio*, quæ conſiſtit in *Sanguinis, cæterorumque Humorum purificatione ac emendatione*, quâ reſtitutâ ſponte evaneſcet *Pica*.

Et quidem optimè Salibus volatilib.

XLVIII. Comperi autem hactenus præ aliis medicamentis omnibus conducere in hoc affectu *Salia volatilia*; quæ cùm varia occurrant, illa ſeligenda, à quibus plus utilitatis Ægris contingere accuratâ obſervatione notabimus. Quocirca mutanda ſunt ſubinde medicamenta, & imprimis, ubi nos iis parùm proficere videmus.

Ex etiam menſes movere.

XLIX. Tantò autem utiliora ſunt Salia volatilia, quòd lentè atque blandè Menſes quoque Moveant, quorum Suppreſſorum causâ Picam frequentiſſimè produci notum.

Optima iis utendi ratio.

L. Optima verò Salibus volatilibus utendi ratio eſt, ſi ad plures, paucioreſve guttas, pro ut debiliora ſunt vel potentiora, bis, terve aut ſæpiùs in die aſſumantur ex Vino vel alio liquore conveniente, ac præſertim inter prandendum, ac cœnandum, quò Alimentis juncta impediant eorundem corruptionem à vitiosâ ſalivâ exſpectandam; quin Salivam ſenſim emendent, ſicque Alimentorum Fermentationem ſimul læſam paulatim reſtituant.

Sudores etiam movendi, & quomodò

LI. Juvat etiam in hoc Affectu moleſto *Sudores* quandoque *blandè movere*: Cavendum autem, ne tegumentis obruantur Ægri; quin ſatiùs nullum, quàm coactum prodire Sudorem; poſtquam Humores vitioſos emendant, corriguntque Sudorifera, licèt ipſos non expellant. Præfero autem ſemper liquida & ſpirituoſa craſſioribus, licet *Antimonialia*, ut ut ſicca, ſint hîc optima, *Antimonium* puta *Diaphoreticum*, *Bezoardicum Minerale*, &c.

Humores purgandi

LII. Pro Humorum autem vitioſorum ſimul aliquando redundantium varietate, inſtitui poſſunt utiliter per alvum, vomitumve *Purgationes*; de quibus jam ex parte actum, & agetur adhuc in ſequentibus.

CAPUT III.

De Alimentorum Faſtidio.

Alimenta quædam faſtidiri:

I. NOn tantùm vel parum, vel nihil, vel nimium, vel mira & abſurda Ægri appetunt; verùm nonnunquam *pleraque*, aut *quædam* ſaltem ac *certa faſtidiunt & adverſantur Alimenta.*

Ab Ægris & Sanis.

II. Hoc *Faſtidium* & *Ciborum* & *Potuum* quorundam non *Ægros* duntaxat corripit, ſed nonnunquam cæterùm *Sanos*.

Quænam magis faſtidiātur.

III. Vbi & hoc notandum, Omnes *magis* ferè *faſtidire actu calida vel tepida*, & odore ſuo Olfactum ſimul potentiùs afficientia, quàm frigida, ideóque Odoratum minùs moventia.

Faſtidiū duplex.

IV. Faſtidium autem omne aut *Nativum* eſt, aut *Adventitium*.

Nativū unde oriatur.

V. *Nativum* ſequitur plerumque, ſi non ſemper,

per, *Animi Affectum potentem Matris Fœtum utero gerentis*, & ſimilia vel præſentia, & in Senſus externos incurrentia, vel abſentia, ſæpiùs tamen in memoriam revocata, & nunc ob humores vitioſos in corpore exiſtentes, nunc ob præjudicia undecunque hauſta pro ingratis judicata faſtidientis & averſantis.

Adventitium unde in Sanis.

VI. *Adventitium* poſt nativitatem *Faſtidium* in *Sanis* excitatur, aut ex *Præjudicio*, Alimenta iſta pro immundis, ingratis, aut noxiis habente; aut ex iiſdem *Alimentis*, aut ſimilibus *nimiâ copiâ*, præſertim ad *nauſeam uſque, vomitumve uſurpatis*; vel ex iiſdem *non ſatis mundè paratis, oblatiſve*: quæ ſi urgente fame, aliâve neceſſitate aſſumpta fuerint, eorundem faſtidium pariunt; ac contra ſimilia grande relinquunt præjudicium; quod aliquando quidem iterum tandem tollitur, aliquando ad vitæ finem permanet.

Vnde in Ægris.

VII. In *Ægris* excitatur ſimiliter ac frequentiùs quorundam vel plerorumque Alimentorum Faſtidium, & imprimis, quoties *calentia, tepidave* ipſis offeruntur: ab illorum enim odore Ægris facilè ingrato Nauſea ferè ſimul excitata promovet & auget ipſum eorum faſtidium.

Quænã faſtidiant Ægri.

VIII. Nec uniuſmodi tantùm, ſed aliquando omnis generis & ſaporis Alimenta, ipſaque adeò conſueta & aliàs deſiderata ſolent Ægri multi faſtidire; quin non Cibos duntaxat, verùm non rarò etiam Potus omnes, Vinum, Cereviſiam & ipſam ſubinde Aquam.

Faſtidium morbi ſignum.

IX. Hoc Alimentorum Faſtidium tam frequens eſt Ægris Symptoma, ut adverſæ valetudinis manifeſtum ſit quandoque ſignum, ac præſertim in Pueris, ægritudinem inſtantem aut urgentem faſtidio illo teſtantibus.

Conſideratione dignum.

X. Conſideratione dignum eſt, non tantùm Carnes, atque Iuſcula, pinguia præſertim, Ægros faſtidire, ſed tam frequenter omnia & *dulcia*, & *acido-dulcia*; non item, niſi rariùs, *magis acida*.

Ejus duratio varia.

XI. Eòuſque autem aſſurgit quandoque, viresque in Ægris ſumit quorundam Ciborum, Potuumve Faſtidium, ut ſublato jam morbo aliquandiu, & quandoque diu, imò quandoque ſemper ipſis adhæreat; dum in aliis mox, brevi ſaltem idem tollitur ac evaneſcit.

In Ægris pendere, 1. A vitioſis Halitib.

XII. Ægrotorum verò Faſtidia pendent ut plurimùm & 1. à *vitioſis Halitibus* in tenui Inteſtino vitiatâ propter vitiatos ſimul vel ſeorſim *Bilem, Pituitam, Succumque Pancreaticum* Effervescentiâ productis, atque ad Ventriculum & Os aſſurgentibus, famem notabiliter minuentibus, ſitim verò plus minùs depravantibus, & ad factam Alimentorum mentionem, aut conſpectum, imprimis olfactum, guſtumve Nauſeam plerumque ſimul moventibus.

2. A moleſtia ex ſimilibus Alimentis ſecuta

XIII. Pendent eadem aliquando & 2. à moleſtiâ ſemel aut ſæpiùs ſimilium Alimentorum aſſumptionem ſecutâ, hincque formato præjudicio pertinaci de ſimili moleſtiâ, ſi ampliùs aſſumantur, rediturâ: unde nonnullis ex ſolâ ingratorum vel noxiorum Alimentorum memoriâ Nauſea, hinc & Vomitus excitari ſolet.

Nauſea & Vomitus unde aliquando.

Faſtidij Ægrorũ cauſa

XIV. Meritò Bili, Succo Pancreatico, & Pituitæ in tenui Inteſtino confluentibus, atque vitiatis, ac proinde vitioſè efferveſcentibus adſcribitur illud Ægrotorum Faſtidium; cùm illis emendatis aut evacuatis tollatur, eritetur que mox in plurimis.

Faſtidij diverſitatis cauſa.

XV. Prout autem aliàs hic, aliàs ille humor peccat; ita & hujus vel illius Saporis Alimenta præ aliis faſtidiunt Ægri: qui, ubi plures ſimul notabiliter peccant, omnis generis Alimenta penè averſantur.

XVI. Quiſnam verò Humor & quo modo peccet, conjuncta oſtendent Symptomata ex ſecuturâ aliorum Affectuum tractatione petenda.

Ejus curatio in Sanis.

XVII. *Sanorum Faſtidium Curabitur*, liberando mentem omni præjudicio; aut ſenſim aſſueſcendo uſui Alimentorum faſtiditorum: quod aliquando fruſtrà, aliquando cum ſucceſſu tentatum.

In Ægris

XVIII. Eodem planè modo *Curandum Ægrotorum Faſtidium* à præjudicio ortum.

XIX. Vbi autem ab *Humorum vitio* præſenti ortum habet id præjudicium, Curatio ſequetur, ſi Humores peccantes *corrigantur*, vel *expurgentur*.

Humores corrigendi.

XX. *Corrigentur* Humores peccantes medicamentis partim jam in ſuperioribus propoſitis, partim in ſequentibus adhuc proponendis.

Expurgandi per vomitum.

XXI. *Expurgabuntur per Vomitum* Humores tum fluxiles, tum ſpontè ſursùm vergentes; & quidem Vomitoriis jam memoratis, aut hinc inde memorandis.

Per Alvum.

XXII. *Expurgabuntur per Alvum* iidem Humores, nullam ſursùm viam affectantes, & valdè viſcidi, & quidem medicamentis jam præſcriptis & ampliùs præſcribendis.

CAPVT IV.

De Alimentorum Aſſumptione læſa.

Alimenta Ore aſſumenda, maſticanda, & deglutienda.

I. NOn ſufficit homini Alimenta Eſculenta, Potulentaque appetere; niſi eadem *Ore aſſumat, ſolidiora maſticando comminuat*, & inde *per Gulam in Ventriculum degluti at.*

Liquidiorum aſſumtio quomodò lædatur.

II. Læduntur multis modis hæ Functiones, & 1. quidem *Liquidiorum Aſſumptio Suctu* perfici ſolita, ubi illa *plus minùs deficit.*

III. Accidit autem illud, quando Ægri *Os* vel *aperire*, vel *claudere*; *Labia* ſaltem *convenienter* vel *conjungere*, vel *disjungere*; *Linguam* verò *ſatis exerere*, vel *contorquere* non poſſunt.

Quando Os aperiri nequit.

IV. *Os aperire* non poſſunt Ægri, quando ipſum permanet concluſum in *Temporalium Muſculorum Convulſione.*

Quando nequit claudi.

V. *Os claudere* non poſſunt iidem, quando illud perpetuò hiat in *Maxillæ inferioris Luxatione*, aut *Muſculorum temporalium Paralyſi*, vel *Vulnere tranſverſo.*

Labia quando decenter conjungi, & disjungi nequeunt & quando imperfectè.

VI. *Labia convenienter ac ſufficienter conjungere* non poſſunt Ægri, quando illa *deſunt*, vel *Paralyſi* laborant aut *Vulnere grandi* hiant.

VII. *Labia decenter disjungere* non poſſunt iidem, quando ipſa itidem *deſunt*, aut *convulſa Cynico Spaſmo* tenentur.

VIII. Vtrumque *imperfectè* contingit, quando in *alterutro latere Paralyſis* vel *Convulſio* adeſt: unde in affecto latere nulla vel nimia fit oris contractio, utraque vitioſa & noxia, in *Oris Torturâ* dictâ.

Suctus quando lædatur.

IX. Læditur idem Suctus in *Labiorum Coalitu*, viam Alimentis intercludente.

Maſticatio quando lædatur.

X. Ciborum ſolidiorum *Maſticatio* læditur, quando *Maxillæ Inferior* à ſuperiore *abduci*, aut ad eandem *adduci* nequit.

XI. Prius contingit à *Muſculi Temporalis Convulſione*, in *Spaſmo Triſmo* dicto; poſterius ab ejuſdem *Paralyſi* vel *ſolutâ Continuitate tranſversè*; utrumque in *Maxillæ Luxatione*.

XII. Læditur eadem Maſticatio *Dentium* hinc inde *deficientium*, vel aliàs ſupernè ac infernè *non ſatis ſibi adaptatorum*, vel *Stupore*, *Dolore*, *Carie*, aliâve *Corruptione* laborantium vitio.

Lingua quando convenienter moveri nequeat.

XIII. *Lingua* convenienter *exeri* vel *contorqueri* nequit, quoties *Paralyſi*, aut *Convulſione*, aut *Vulnere*, aut *Freno breviori* laborat.

XIV. De *Paralyſi*, *Convulſione*, *Dolore* ac ſimilibus agetur in *Secundo Libro*, unde peti poterunt, quæ Affectui præſenti ampliùs elucidando & curando erunt neceſſaria.

CAPVT V.

De Alimentorum Deglutitione læsa.

Deglutitio quot modis lædatur.

I. CIbum, Potumve, aut utrumque aliquando *minimè*, aliquando non niſi *cum difficultate deglutire* poſſunt Ægri.

Ei Lingua & OEſophagus inſerviunt.

II. Inſerviunt naturaliter *Deglutitioni*, & *Lingua*, Cibos præſertim ad fauces protrudens, & *OEſophagus* eoſdem ac Potum admiſſum detrudens.

Vtriuſq; conſtitutio requiſita.

III. Requiritur in hunc finem tum *Lingua mobilis*, tum *OEſophagus explicabilis ac complicabilis*, ut & *ejuſdem Canalis* æquè ac *ſuperius Ventriculi Orificium patens, nec impeditum*.

Alimentorum protruſio ad fauces quot modis lædatur.

IV. Læditur *Alimentorum protruſio ad fauces*, quoties *Lingua* vel *Paralyſi*, vel *Convulſione*, vel *Vulnere*, vel *Vlcere*, vel *Dolore* laborat, de quibus Affectibus omnibus agendum alibi.

Deglutitio quot modis aboleatur.

V. Læditur & *Aboletur Alimentorum Detruſio per Gulam*, ſive *Deglutitio*, quando vel 1. *OEſophagus* eſt *Obſtructus* à re ſolida ipſius canalem implente, *Carne* puta nunc in ipſo læſo excreſcente, nunc per ingluviem, aut infortunium devorata & in ipſo firmiter hærente, aliquando *Cartilagine*, *Oſſe*, *Nucleo*, &c. ibi morante vel 2. *compreſſus* eſt à *Tumore* vicino, ſicut fieri ſolet in *Angina* vel 3. *Coalitus* eſt poſt ſui *excoriationem*.

Quot modis difficulter fiat.

VI. *Cum difficultate Deglutiunt* Ægri, 1. quando *leves* duntaxat exiſtunt, necdum extremæ modò *memoratæ noxæ*, atque ex parte tantùm OEſophagi Canalem claudunt. 2. quando *Paralyſi*, *Excoriatione* aut *Exulceratione* laborat OEſophagus. 3. quando *Halitus, Ructuſque acerbi & auſteri* vel *copioſi* ſaltem è Ventriculo aſſurgentes ſiſtunt & quandoque repellunt Alimenta deglutienda.

Quot modis impediatur, & cum dolore fiat.

VII. *Impeditur* aliquando, *nec niſi cum difficultate ac dolore* abſolvitur Alimentorum *Deglutitio*, quando *ſuperius Ventriculi Orificium* vel *Inflammatum*, vel *Excoriatum*, vel *Vlceratum*, vel *Carnea excreſcentia* plùs minùs eſt *obſeſſum*.

VIII. De Affectibus autem pleriſque modò memoratis, & Deglutitionem lædentibus agetur inferiùs, unde peti poterunt, quæ hîc deſiderantur ad ulteriorem ipſorum tum notitiam, tum curationem.

CAPVT VI.

De Alimentorum in Ventriculo Retentione læſa.

Alimenta in Ventriculo retinenda.

I. NOn ſufficit aſſumi Ore, ac deglutiri per OEſophagum *Alimenta*, niſi eadem *convenienti tempore morentur* ac *retineantur in Ventriculo*, & quidem tam diu, donec ibidem ſufficienter fuerint fermentata.

Hæc eorum retentio quando lædatur.

II. Hæc requiſita Alimentorum in Ventriculo Mora & Retentio læditur, quando vel *mox*, ubi ſunt admiſſa, vel *citius ſaltem, quàm decebat*, *expelluntur* iterum, idque aut *ſursùm per Os & Vomitum*, aut *deorsùm per Inteſtina & Alvum* in Affectu *Lienteria* dicto.

Exturbationis Alimentorum è Ventriculo cauſæ.

III. Hæc alterutra deorſum, vel ſurſum facta Alimentorum exturbatio nunc *Ventriculi*, nunc *Alimentorum ipſorum*, nunc *vitioſi alicujus Humoris* Ventriculum continuò aut poſt aſſumpta demùm Alimenta irritantis culpâ contingere ſolet.

Aliquando Ventriculus.

IV. *Ventriculi* culpa eveniet hoc malum, quoties ille *Inflammatus*, *Exulceratus*, *Excoriatuſve* nihil admittere poteſt, quin mox inde irritetur ad ſui contractionem violentam, contentorumque exonerationem.

Aliquando Alimenta & aſſumta.

V. *Alimentorum, aliorumve ſimul Aſſumptorum* culpa idem accidit, ſi *acria* fuerint & ad ſui excretionem ventriculum mordendo irritaverint.

Aliquando Humores.

VI. *Aliorum in Corpore priùs exiſtentium Humorum* vitio idem continget, ſi *acrimonia ſuâ* Ventriculum ad perpetuam Nauſeam, Vomitumq; aut Cõtractionem deorſùm tendentem, omniumq; proinde admiſſorum Depulſionem incitaverint.

& quinam.

VII. Tales Humores ſunt ſæpiùs *Bilioſi Salini*, quandoq; *Pancreatici Acidiores*, & *acrimonia volatili* præditi, ac in ſe mutuò agentes, ad Ventriculum aſſurgentes, Halitus ſaltem acres eò mittentes, atque ipſum lancinantes, mordenteſque.

VIII. Aliquando *Humores Acido-ſalſi & acres à Capite ad fauces*, hinc & *Ventriculum* delabuntur, ipſumque ad ſui contractionem, admiſſorumque expulſionem cogunt.

IX. De *Inflammatione* atque *Exulceratione* quavis ſuo agetur loco.

Malum hoc quâ curandum ſi ſit ab Alimentis acribus.

X. Ab *Alimentis acribus* ſi hoc malum contingat, vel *blandiora*, ſimulque *lenientia* erunt poſtmodùm uſurpanda; vel ipſorum ſaltem *acrimonia priùs* erit *temperanda & corrigenda*.

& quibus.

XI. In hunc finem conducunt *Oleoſa* plura, *Oleum* ipſum, *Lac* quodvis, *Vaccinum*, *Ovillum*, *Caprinum*, &c. *Iuſcula Carnium*, præſertim pinguia; *Emulſiones* ex variis *ſeminibus* parandæ, *Amygdalis dulcibus* præſertim.

Acrimonia acida quibus temperetur.

XII. *Acrimonia Acida temperabitur* prætereà *dulcibus, Saccharo, Melle, Paſſulis maioribus*; & quandoque *Spirituoſis*, vel aliis, quæ *Acidum Concentrant*, nec tamen alimentis nocent, qualia ſunt *Coralia*, *Margaritæ*, &c. Quin multa longiore coctura ſenſim dulceſcunt, & aciditatem ſuam plùs minùs amittunt.

Quibus Lixiva & Aromatica.

XIII. *Acrimonia lixiva & aromatica*, qualis in pipere, garyophyllis, eruca, & ſimilibus occurrit, tum memoratis *Oleoſis* & *Dulcibus* temperatur; tutiùs tamen ab iiſdem in totum, vel maxima ex parte abſtinetur.

XIV.

Quibus Salsa. XIV. *Acrimoniam Salsam*, qualis in Sale marino & fossili, & salitis plerisque, mirè corrigit *Calx viva* ex ustis silicibus vel conchis parata, nulli Medico prudenti ampliùs metuenda, sed lixivij formâ in plurimis Affectibus fœlicissimè usurpanda.

Humores Acres quibus corrigantur. XV. Quemadmodum Alimenta & Condimenta, ita *Humores vitiosi & Acres corrigentur Oleosis ac Spirituosis*, & subinde suis *Contrariis*, sed priùs *temperatis*, jam memoratis, & in sequentibus adhuc memorandis.

Iidem etiam evacuandi. XVI. Iidem *Humores Acriores*, priùs tamen plùs minùs correcti ac temperati, quoties simul *redundant, segniúsve aut difficiliùs se corrigi ac restitui patiuntur, Evacuandi* sunt per medicamenta superiùs præscripta & inferiùs præscribenda.

Opij & Opiatorũ vires. XVII. Imprimis tum ad *urgentem Humorum Acrimoniam temperandam*, tum *ad Sensum Ventriculi obtundendum*, molestamque ipsius *Contractionem sedandam*, conducit *Opium* & quodvis ab Opio denominatum medicamentum. Theriaca, Mithridatium, Diascordium, Philonium Romanum, Laudanum Opiatum, &c. si quantitate *Vtendi ratio.* parvâ sæpiùs usurpetur, additis cæteris Humores maximè peccantes blandè temperantibus medicamentis, quorum formulæ passim exstant in hoc opusculo.

XVIII. De *Vomitu*, atque *Lienteriâ*, in quibus semper simul læditur Ventriculi, & quandoque ac forsan perpetuò Intestinorum Excretio sive Expulsio, ex professo agemus in sequentibus.

CAPVT VII.

De Alimentorum Fermentatione in Ventriculo læsâ.

Chylificatio quid. I. QVam vulgò *Chylificationem* vocant, malumus *Fermentationis* nomine appellare *Mutationem assumptis Alimentis in Ventriculo secundùm naturam contingentem.*

Chylificationis læsæ species. II. Hujus Alimentorum Fermentationis læsæ primariæ species sunt 1. *Abolita*, vel *Diminuta*; 2. *Aucta*; 3. *Depravata*: quibus cognitis tum illa, quæ *segniùs*, tum illa quæ *citiùs* absolvitur, deducetur facilè.

Quid sit Abolita. III. *Abolita* censetur Alimentorum Fermentatio, quando ipsa, sufficienti tempore in Ventriculo retenta licet, *cruda* tamen, *nec immutata* vel sursum, vel deorsum iterum excernuntur: quemadmodum *Diminuta*, quando *Quid Diminuta.* eadem tunc *aliquantum quidem, minùs tamen, quàm decebat*, prodeunt *immutata*: Vnde nihil, vel parum nutrimenti, roborisque ab assumptis Alimentis accedit Ægro.

Quid Aucta. IV. *Aucta* verò dicenda Alimentorum Fermentatio, quando *citius*, quàm decebat, absolvitur ipsa: unde si consueto & naturali tempore moram necterent in Ventriculo Alimenta, nimiùm immutarentur; ut ne sic quidem convenientem Corpori præberent Nutrimenti materiam; quemadmodum panis massa solito nimiùm, vel diutiùs fermentata exhibet panem acidiorem, minùsque ideò laudabilem. In mediocritate consistit namque omne bonum, in extremis malum.

Quâ ratione non valde noxia. V. Vbi notandum, non valdè noxiam esse homini Auctam Alimentorum Fermentationem, nisi perseveret diutiùs; quoniam ut plurimum Alimenta sufficienter fermentata moram in Ventriculo longam non faciunt, verùm mox ad Intestina propelluntur, ac ibidem in utilem Chylum, atque alvinas fœces secernuntur, &c.

Quâ ratione noxia. VI. Vbi autem aliquandiu perennat Fermentatio aucta, nimiùm appetitur Alimentorum, & quando cuncta optimè cedunt, sensim *Plethora*, *hinc & Habitus Athleticus* consequitur, qui, nisi solvatur in tempore, in quantum periculum homines conjiciat, ex *Hippocrate*, cui Experientia suffragatur, notum.

Quid Depravata. VII. *Depravatur* Alimentorum Fermentatio, quando eadem ita immutantur in Ventriculo, ut conveniens corpori tam continenti, quàm contento nutrimentum non præbeant, sed noxium: unde infinita prodeunt mala; postquam Vitia primæ Concoctionis non corriguntur facilè in secundâ; quod semper verum de Coctione Depravatâ.

Ejus duæ species. VIII. Inter Depravatæ Alimentorum Fermentationis species varias duæ vulgò numerantur primariæ, *Cruditatis* nomine notæ, *Nidorosa* puta, & *Acida*.

Abolitæ & Diminutæ causæ. IX. *Aboletur*, aut *Diminuitur* Alimentorum Fermentatio; nunc ipsorum *Alimentorum*, nunc *Fermenti* culpâ, nunc propter *Humores vitiosos* ad Ventriculum delatos.

1. Alimentorum vitium. X. *Alimentorum vitio* id accidit, quando Ipsa vel *quantitate nimiâ* ingeruntur; vel *qualitate suâ vitiosâ* Fermentationem plùs, minúsve impediunt aut sistunt.

Hoc in quibus consistat. XI. Qualitas Alimentorum vitiosa consistit frequenter in eorundem *Pinguedine* exuperante; quandoque in *Spiritu volatili* præpostere, nimiúmque assumpto; quandoque in *Sale lixivo*, vel *fixo*, vel *volatili* copiosiùs itidem usurpato; uno verbo in iis, quæ *Spiritum acidum, ejusque operationem potenter frangunt*: unde incidi atque ab invicem sufficienter segregari nequeunt partes Alimentorum viscidiores: tantum potest ubique plurium rerum ad eundem effectum producendum requisitarum & concurrentium certa proportio & harmonia. Quò facit quoque *Potus* quivis, præsertim *Aqueus* copiosius ingurgitatus, & tum Fermentum diluens, abluensque, tum Cibos obruens ac in sui Fermentatione impediens.

2. Fermenti Defectus & Inertia. XII. *Fermenti culpâ Diminuitur*, vel *Aboletur* Alimentorum Fermentatio, tum propter Ipsius *Defectum*, tum propter ipsius *Inertiam*.

Quando deficiat. XIII. *Deficit* Ventriculi *Fermentum*, quando *non satis generatur*, in *Salivæ defectu, continuâve expuitione*; vel *aliò defertur*, per *continuam potationem*, ob quam ad Intestina propellitur.

Quandò iners existat. XIV. *Iners* existit hoc *Fermentum*, quia justo *Pinguius, Viscidius*, vel *Aquosius* producitur, ob *Salivam similem*, ex *Alimentis consimilibus* diutiùs usurpatis ortam; & quandoque ab *Aëris externi æstu*, aut *vehementi Corporis, Animive exercitio* Spiritus Animales exhauriente deducendam, & imprimis, ubi Alimentis Spiritu Volatili abundantibus non reficiuntur, reparanturve consumpti ac deficientes in corpore Spiritus animales, ad Fermentationem Alimentorum promovendam summè vtiles.

XV.

Plures causæ concurrentes quid faciant.

XV. Vbi plures Causæ simul concurrunt, graviùs læditur Alimentorum prædicta Fermentatio, & vice versâ.

Assumpta quædã Fermentationem lædere.

XVI. Eandem *Fermentationem Diminuere* ac quandoque *Abolere* possunt quædam, cùm aut pro Alimentis, Medicamentisve malè usurpata, & quoniam vel ipsum *Fermentum enervant*, vel *Alimenta Fermentationi inepta* reddunt, hactenus pro *Venenis* habenda; qualia sunt omnia, quæ *fugendi* vi excellenti sunt prædita.

3. Humores vitiosi.

XVII. Alimentorum *Fermentationem Diminuere*, ac subinde *Abolere* possunt *Humores vitiosi*, & *Biliosi* præsertim, *Oleositate peccantes*, ad Ventriculum assurgentes, atque aut *Fermentum* ipsum *corrumpentes ac enervantes*, aut se *Alimentis* immiscendo ipsorum *fermentationem turbantes, impedientes, sistentesve.*

Auctæ Fermentationis causæ.

XVIII. *Augetur* contrà Alimentorum *Fermentatio*, vel 1. *Fermenti solito & acidioris & volatilioris* culpâ: vel 2. *Alimentorum* pro assumentis constitutione naturali *faciliùs fermentabilium* diutinè usurpatorum vitio: vel 3. *Humorum aciditate volatili præditorum* & ad Ventriculum vel à *Capite delabentium*, vel à *Pancreate assurgentium* causâ.

Fermenti, Salivæ Succi Pancreatici, & Humorum Aciditas ab Alimentis, & cõdimentis.

XIX. *Fermentum* & *Saliva*, ut & *Succus Pancreaticus*, atque *Humores à Capite decidentes* Aciditatem suam volatilem auctam debent imprimis *Alimentis volatili aciditate præditis*, copiosiùs ac diutiùs assumptis, ut & *Condimentis* similibus, *Vinoque*, aliive *Potui generoso ac spirituoso*, *subacido* tamen, quale *Mosellanum ac Rhenanum Vinum*, aliquandiu copiâ non nimis excedente licèt usurpatis.

A Mœrore, & Aëre sereno,

XX. Idem promovere possunt ex parte *Mœror solicitus*, non tamen nimis gravis; ut & *Aër serenus & subtilis*, non verò multùm æstuosus aut rigidus, ad Borealis tamen naturam quodammodò vergens.

Nidorosa cruditas unde. Ab eâ Ventriculi distentio, & ructus

XXI. *Depravatur* Alimentorum Fermentatio in *Nidorosam Cruditatem* à *Bile acriore & nimis volatili* ad Ventriculum assurgente, atque Fermentationem non tantùm impediente, at insuper alterante ac corrumpente: Vnde *Ructus* excitantur, qui Ventriculum distendant, vel mordeant, & nunc ova frixa, nunc pisces fœtentes, nunc alia redolentes attollantur.

Acida Cruditas unde.

XXII. Quoties autem *Ventriculi Distentio* concurrit, aut *difficiliùs erumpunt* isti *Ructus*, toties *Pituitam viscidam* simul peccare certum.

Quid producat

XXIII. *Acidam Cruditatem* producunt *Humores Acidi*, & imprimis *Succus Pancreaticus* vel *redundantiâ*, vel *aciditatis intensione* peccantes, & ad Ventriculum delati; unde non tantùm præcipitatur Alimentorum Solutio ac Fermentatio, sed eadem insuper vitiatur & corrumpitur, elevatis eâdem operâ *Ructibus Acidis* & nonnunquam valdè molestis.

Eandem causam pro suâ qualitate Functionem diversimodè lædere.

XXIV. Nec mirum aut novum, eandem Causam pro sui majore aut minore copiâ, vel intensiore aut remissiore qualitate Functionem aliquam nunc secundùm quantitatem, nunc secundùm qualitatem plùs minùs alterare, atque mutare, imò lædere.

Abolitæ vel Diminutæ Alimentorum fermentationis propter ipsorum copiam curatio

XXV. *Curabitur Abolita vel Diminuta Alimentorum Fermentatio* propter Ipsorum *nimiam copiam* ingestam solâ sæpè *Inediâ*, sive parciore alimento aliquandiu usurpato.

XXVI. Idem citiùs obtinebitur usurpando medicamenta Fermentationem promoventia, qualia imprimis sunt *Acida & Salina lixiviosa per Spiritum Volatilem alterata & plùs minùs Volatilisata.* Huc spectant *Spiritus Salis* cohobatione iteratâ cum Vini spiritu *dulcis* factus; *Sal tartari* itidem cum Vini spiritu *volatilis* redditus; *Sal succini, Urinæ, Cornu Cervi*; Ipsumque *Sal Armoniacum* crudum, ejusque *Spiritus*, sive Sal volatile, &c. *Quibus fiat.*

XXVII. Hæc enim omnia *Cibos* æquè ac *Humores crassos, viscidosque* in corpore repertos incidunt, & crudos ad Fermentationem deducunt, sicque corpori utiles reddunt.

XXVIII. Vsurpantur autem ista omnia commodissimè, si quantitate unjuscujusque Constitutioni ac Ætati conveniente assumantur ex Vino, aliove Liquore apto inter prandendum ac cœnandum. Possunt tamen extra illud tempus non incommodè quoque in usum revocari, & imprimis, quando *Pituitâ viscidâ* scatet corpus. *& quomodò.*

XXIX. *Pinguia* corrigentur à *Spiritu Acido dulci* potentiùs, à *Sale Volatili* debiliùs & segniùs. *Pinguia quomodò corrigenda.*

XXX. Vbi à *Spiritûs Vini usu nimio*, adeòque *abusu* potiùs oritur non tantùm Appetitûs prostratio, sed insuper Diminuta & quandoque Abolita Alimentorum Fermentatio, juvat plurimùm *Spiritus Acidus dulcis* redditus quantitate parvâ, sæpiúsque assumptus; ut & *Elixir proprietatis* ritè paratum. *In Spiritûs Vini Vsu nimio quid exhibendum.*

XXXI. Idem præstabit hoc medicamentum, ubi *Sale volatili, vel fixo nimis abundantibus Alimentis* aliquis fuerit usus diutiùs; unde Spiritus Acidus in variis Humoribus existens, atque omninò necessarius nimiùm infringitur & iners redditur. *Vi & Alimentorum Sale volatili, vel fixo abundantium.*

XXXII. *Abolita, Diminutave Alimentorum Fermentatio* ab ingurgitatione *Potûs copiosi* & imprimis *Aquei, Cerevisiæ* puta tenuioris, aut similis profecta *Curabitur, Minuendo* in dies Potûs talis quantitatem, atque ipsius loco *usurpando parcè Vinum satis generosum*, aliumve Potum satis potentem, atque Spiritu Volatili præstantem. *Abolita vel diminuta fermentatio à potu copioso qui curetur.*

XXXIII. Vbi ob *Fermenti Defectum Diminuitur, vel Aboletur* dicta *Fermentatio*, idem unà cum *Salivâ deficiente augendum*, parando & subinde exhibendo Misturam ex *Sale Volatili pauciore & Spiritu Acido dulci copiosiore* simul junctis. *A fermenti defectu qui curetur.*

XXXIV. Sic à *continuâ Sputatione paulatim desuescendum.* Hæc enim malum morem ac consuetudinem consequitur plerumque. Quin bonum est *Linguam in Ore quietiorem* continere, cùm ejus agitatione multâ Copiosioris Salivæ effusio promoveatur. *Continua Sputatio noxia.*

XXXV. Quin etiam *perpetuâ, prœmaturâve Potatione* abstinendum; Fieri enim nequit, ut Medicus Sanos præstet homines in Diætâ continuò peccantes. *Vi & nimia Potatio.*

XXXVI. *Fermentum Iners, tum Pinguius, tum Viscidius, tum Aquosius ob Salivam similem* redintegrabitur modò memoratâ Misturâ, utpore singulis hisce Indicationibus satisfaciente. Quod citiùs obtinebitur, si abstineat prætereà Æger ab *Alimentis* similibus, ac eorum loco usurpaverit, quæ sint boni, copiosique nutrimenti, & facilis *Fermentum iners qui emendetur.*

Fer-

Fermentationis, si fugiat *Aërem* Nubilosum, aut Æstuantem; si moderatum instituat *Corporis, Animique* exercitium; si *Somno* fruatur mediocri.

Idem à rebus ipsum vitiantibus qui curetur.

XXXVII. Vbi à rebus *Fermentum Figentibus & Aciditatem ejus Concentrantibus*, vel *Alimenta* assumpta ad *fermentationem inepta* reddentibus, *Cretâ* puta, (*cineribus, Calce, Coraliis*, &c. in *Picâ* perperam usurpatis Diminuitur vel Aboletur ista Fermentatio, *Acidis* utendum, & quidem *blandioribus* ac *temperatis*, perseverandumque aliquandiu in eorundem Usu, ac præsertim paulò ante Ciborum assumptionem: quin non rarò inter prandendum, cœnandumque convenient *Salia volatilia* mediocri quantitate ex Vino minùs generoso sumpta, cùm non tantùm Alimentorum Fermentationem promoveant, verùm Fixorum quoque, Fixatorumque naturam sensim immutent ac emendent. Cavendum interim sedulò ab ulteriori *Noxiorum* abusu.

Regula in praxi observanda.

XXXVIII. Dixi utendum *Acidis blandioribus ac Temperatis*; quæ Regula semper ac ubique observari debet in Medicinâ ritè faciendâ; tum quoniam Temperati sunt omnes in corpore nostro secundùm naturam existentes Humores; tum quoniam à minùs temperatis continuò Effervescentiæ in nobis excitantur vehementiores, adeóque noxiæ: vix enim accidet, quin tunc Halitus eleventur simul Acres & mordicantes, à quibus nil boni, quin mali plurimum venit expectandum. Satiùs proinde lentiùs ac tutiùs procedere, quàm nimis festinando in noxæ alicujus periculum Ægrum conjicere.

Diminuta vel Abolita Fermentatio à Bile pinguiore qui curetur.

XXXIX. Quoties à *Bile Pinguiore* ad Ventriculum assurgente *Diminuitur vel Aboletur Alimentorum Fermentatio*, toties eadem *corrigenda Spiritu Salis dulci*; vel, si quantitate simul peccare deprehendatur, *evacuanda* per *Cholagoga* blanda, vel *Vomitoria* levia, ex *Antimonio* præsertim parata, qualia attigimus jam in superioribus.

Ut & Aucta propter Fermentum nimis Acidum.

XL. *Aucta* propter *Fermentum nimis Acidum & Volatile Alimentorum Fermentatio Curabitur* exhibendo ea, quæ *Aciditatem* illam *infringant & blandè figant, Coralia, Margaritas, Oculos Cancri, Chalybis limaturam, Cretam* & similia.

Coralia, Margaritas, &c. Magisteria notantur.

XLI. Vbi notandum, decantata & mire laudata ex *Coraliis, Margaritis* ac similibus per Tartari præsertim Oleum parata quorundam *Magisteria* non respondere Auctorum suorum promissis, postquam præparatione tali fracta est, si non in totum abolita, eorum Acidum temperandi, figendi ac concentrandi Vis: Satiùs proinde iisdem in pollinem duntaxat redactis, quàm ita corruptis magis, quàm præparatis uti.

Aucta fermentatio propter Alimenta quâ curetur.

XLII. *Aucta* propter *Alimenta faciliùs fermentabilia* continuò usurpata *eorundem Fermentatio Curabitur*, exhibendo *Alimenta magis crassa, viscida, & fermentationis difficilioris*, *Panem* puta ex farinâ & furfuribus paratum; nec priùs fermentatum; *Carnes bubulas* sale conditas, aut fumo insuper induratas; &c.

Plethoræ & Habitus Athletici curatio.

XLIII. Orta verò post perseverantem aliquandiu Alimentorum Fermentationem Auctam *Plethora*, hoc est, *Sanguinis optimi Abundantia*, hancque consequens, *Habitus Corporis Athleticus Curatur* citò, tutóque per *Sanguinis missionem*, semel; aut sæpiùs pro re natâ institutam: quæ si negligatur, aut diutiùs differatur, non rarò in præsens *Suffocationis* periculum conjiciuntur Ægri; à quo priùs non liberantur, quàm educto per Venam sectam Sanguine Respiratio reddatur liberior; sicque Mors aliàs instans avertatur.

Aucta ob Uliginosos Humores fermentationis curatio.

XLIV. *Humorum Acidorum & Volatili Acrimoniâ præditorum*, vel à *Capite* sensim per gulam defluentium, vel ab *Intestinis* ad Ventriculum assurgentium vitio *Aucta Alimentorum Fermentatio Curabitur*, exhibendo per vices, sicut jam dictum, medicamenta omnem in corpore *Aciditatem* paulatim *Temperantia, Infringentia & blandè Figentia*; abstinendo à *Potu*, Ciboque Acidiore, Acidisve condito; studendo *Hilaritati*; vitando *Aërem* valdè serenum & acriorem.

Ut & Cruditatis Nidorosæ. Hæc si à Bile, ea tempe- randa vel eva- cuanda.

XLV. *Cruditas Nidorosa Curabitur*, emendando *Bilem* per sæpiùs laudatum *Spiritum Salis dulcem*, aliumve simili modo præparatum: vel, si copiâ simul peccaverit auctâ, ipsam *educendo* aut per *Os & Vomitoria*, aut per *Secessum & Purgantia Cholagoga* jam memorata.

XLVI. Vbi notandum in principio usurpanda esse ista *Evacuantia dosi parvâ*, ne Bilis per se valdè fluxilis ac quodammodò turgens furorem concipiat & *Choleram Morbum*, *Diarrhœam* saltem producat gravem, ideóque periculosam.

XLVII. Nisi enim constet Humores Pituitosos & Viscidos simul redundare in corpore *semper in Bilis expurgatione tutius est, minore dosi uti cholagogis*, & quidem ob *Superpurgationis* metum.

Purgantia parvâ dosi exhibenda.

XLVIII. Adde quòd, licet nihil fortè evacuent purgantia minore dosi exhibita, eadem iterari queunt, & aliis post aliquot horas itidem quantitate parvâ denuò assumptis præcedentium operatio promoveri: quod idem, ubi nulla urget necessitas; sequenti tantùm die fieri potest, postquam *Purgantia medicamenta non tantùm Vitiosos Humores Evacuandi, sed eosdem quoque Alterandi ac Emendandi, & ad eductionem commodam Præparandi vim habent.*

Præceptum Medicis junioribus observandum.

XLIX. Hoc autem Præceptum sedulò commendamus Medicis junioribus atque Tyronibus, quoniam sic agendo non tantùm nullam crearebunt Ægris suis noxam, sed cuivis reddentur tali prudentiâ magis commendabiles: quod unicè faciendum à quovis lucrum honestum benè agendo quærente.

Bili adjuncta Pituita alteranda & purganda.

L. Vbi verò Bili Cruditatem Nidorosam gignenti conjuncta est *Pituita Viscida*, præter *Spiritum Salis Dulcem* ipsius alterationi ac incisioni conducentem Purgantia erunt adjungenda *Phlegmagoga*, & quidem utraque dosi aliquantò majore; quoniam *retardatur*, *impeditúrque à Pituitâ Viscidiore quorumvis Purgantium operatio*, quæ proinde quantitate ipsorum auctâ promoveri debet.

Et quo modo.

LI. Possunt in hunc finem convenientissimè Pilularum formâ præscribi Purgantia, quippe quibus Gummi solvendæ, incidendæque Pituitæ Viscidæ præ aliis medicamentis omnibus aptissima, nec in liquore ullo facilè solubilia possunt facilè admisceri, atque unâ eàdemque operâ Humores peccantes tum alterari, tum educi.

Pilulæ.

LII. Inserviet autem huic scopo Pilularum sequens, aut similis Formula; quæ.

℞. *Gumm. Ammon. vel Galbani, &c.*

aceto prap. ʒß.
Mastich.elect. ʒj.
Troch. Alhand.
Resin. Scamm. an. Gran.xxv.
M.f.pil. N.xxv.
Inaurentur.

Earum dosis. Accipiat Æger v. aut vij. manè stomacho jejuno, & super bibat post horam jusculum.

Cruditatis Acidæ curatio. LIII. *Acida Cruditas Curabitur* exhibendo medicamenta sæpiùs jam memorata & *Acidum Spiritum Temperantia* vel *Concentrantia*: sedulò *cavendo à Purgantibus antequàm temperati fuerint Humores Acidi* & ad Seri naturam deducti, quos tunc demùm redundantes per Hydragoga educi nil obstat.

Serosos Humores quænam evacuent. LIV. *Serosos* autem, *Acidosque Humores contemperatos educunt* inter alia multa *Mechoacannæ*, atque *Ialappæ* radix, *Sambuci ac Ebuli* partes pleræque, *Gummi Gotte, Elaterium, &c.*

Electuarium Hydragogii Auctoris. L V. Inter composita commendare ausim *Electuarium* ante aliquot annos itidem in Nosocomij Academici Usum à Me excogitatum, atque sæpissimè cum Ægrotorum commodo usurpatum: Cujus Descriptionem in Iuniorum gratiam hîc addam.

Electuarium Hydragogum Sylvij.

℞. *Baccarum Iuniperi in aq. coctar. expressarum, & ad pulpæ consistentiam redactarum,*
Pulpæ Tamarind. an. ℥iv.
Rad. Ialappæ, ℥jß.
Scammon. elect. ℥j.
Cinnamom. acuti,
Sem. fœnic. dulcis, an. ʒij.
Sacchari Clarific. ℥x.
M.f.s.a Electuarium.

Ejus dosis. Vires. Usus. Hujus quoque Dosis est in adultis à ʒiij. ad ℥ß. Blandum, efficax, nec ingratum existit medicamentum. Potest Aquâ conveniente, Petroselini, Fœniculi, aliâve dissolvi, & Potionis formâ exhiberi, aut per se assumi ac deglutiri.

Fermentis Iners & Humores pituitosi qui corrigantur Vinum Medicatum. LVI. Ad *Fermentum Iners Corrigendum, & Humores Pituitosos Viscidos simul Emendandos Vinum medicatum* præparari ac usurpari, poterit formâ sequenti.

℞. *Rad. enul. camp.*
galangæ, an. ʒij.
Fol. menthæ crispæ,
calaminth. mont. an. M ß.
Sem anisi,
Cinnamom. acut. an. ʒij.
Nucis Moschat. ʒj.

Concisa & crassè contusa includantur Sacculo, cui in vase Vitreo, Lapideo, aliove solido affundatur.
Vini albi Gallici, vel
Rhenani prout hoc vel illud
meliùs ferre potest Æger)
q.l. exempli gratiâ, Lib.iij.

Ejus Usus. Stet per horas xij. vel plures in loco frigido, ut vis plantarum Aromatica insinuetur Vino: Cujus tam in Prandio, quàm in Cœnâ bibat Æger haustum, addendo in quovis haustu vel.
Spir. Salis Dulcis, Gutt.x.
vel *Elixiris propr.* Gutt.v.

Ubi penè consumptum est Vinum, aliud affundi potest, donec desinat fieri Aromaticum.

Vinum Absinthites. Si cui *Absinthites* magis placet, addi poterit *Summ. Absinth.* M.ß. & uti dictum, usurpari.

CAPUT VIII.

De Alimentorum Expulsione ad Intestina Læsâ.

Assumpta è Ventriculo ad Intestina protrudi. Et qua ratione. I. ASsumpta Ore Alimenta, eademque sufficienti tempore in Ventriculo retenta fermentataque *paulatim per Pylorum*, hoc est, inferius Ventriculi Orificium *deorsùm Protrudi solent ad Intestina.*

II. In hunc finem per fibras suas circulares Ventriculus sese contrahendo cavitatem suam coarctare solet, atq; contenta deorsum expellere.

Expulsio hæc quot modis lædatur. III. Hæc Alimentorum Expulsio præter Naturam vel *Aboletur*, *Diminuitur* saltem ac *lentiùs, segniùsque* fit; vel *Præcipitatur & citiùs*, quàm decebat, perficitur; vel *viâ præposterâ* ac inconvenienti absolvitur.

Abolita vel Diminuta quænam. IV. *Abolita*, vel potiùs *Diminuta* duntaxat censenda ista Expulsio, quando lentius procedit ipsa & imperfectè, unde bona Alimentorum pars diutiùs restitat in Ventriculo, ipsumque Gravitatis Sensu premit.

Abolita cum vita diu esse nequit. V. Non puto enim *Aboleri* posse hanc Expulsionem, quin brevi pereat Æger; postquam non semel à Me, Aliisque accuratis Naturæ Operum Scrutatoribus observati sunt hîc *Partium* Cavitatem formantium & Contenta quædam deferentium *Motus Contractionis, Naturales* mihi vocati, ad plures horas Externo Sensui notabiles, adeóque superstites, Abolito licet atq; in totú cessante omni Musculorum *Motu, Animali & Voluntario* dicto, quinimò jam mortuo Bruto vel Homine.

Motus Contractionis post mortem superstites. Expulsio præcipitata quæ. VI. *Citius* quàm decebat, perficitur, Præcipitaturque eadem Alimentorum *Expulsio* è Ventriculo, si mox vel paulò post ipsorum assumptionem eorundem inchoetur, absolvaturque Expulsio, vel saltem in Ventriculo non retineantur, quandiu decebat, & ut debitè, sufficienterque alterentur ac fermententur, requirebatur.

Depravata quæ. VII. *Præposterâ viâ* tentatur & absolvitur, adeóque *Depravatur* illa *Expulsio*, quando non deorsum ad Intestina per Pylorum, sed sursùm ad Os per Gulam expelluntur iterum è Ventriculo Alimenta, & *Vomitus* excitatur.

Abolitæ vel diminutæ causæ. VIII. *Aboletur*, vel potiùs *Diminuitur* Alimentorum *Expulsio è Ventriculo*, tum ipsorum *Alimentorum*, tum *Ventriculi* culpâ.

1. Alimentorum vitium. IX. *Alimentorum* vitio id accidit confestim, quoties *copiâ nimiâ* fuêre ingesta, unde ad immensum explicatus Ventriculus segniùs, difficiliúsque ad sui complicationem redit, atq; interim molestum Ponderis & Gravitatis Sensum patitur.

2. Ventriculi Vitium. Et hoc unde. X. *Ventriculi* culpâ lentè ac perseveranter accidit hæc *Diminuta Expulsio*, quando *Ventriculus* vel *flaccidus* est factus secundùm *membranosam suam substantiam*, ex nimio ac diuturno *Aquosorum*, *Aquæ* puræ, atque inprimis algidæ, *Cerevisiæ*, *Apozematum* valdè humectantium, refrigerantiumque, &c. usu; vel *imbecillis* est redditus secundùm suas *fibras*, ob *potum valdè frigidum*, aut *medicamenta stupefacientia*, & *Spiritibus animalibus aditum* ad Ventriculum *præcludentia*, vel *ipsos* ibidem *inspissantia*, *coagulantiave*, val aliàs *inertes, ac inutiles præstantia.*

XI.

Expulſionis præcipitatæ cauſa irritatio.

XI. *Citiùs*, quàm decebat, contingit *Alimentorum Expulſio è Ventriculo* propter *Irritationem*, nunc *Ventriculi* Ipſius, nunc *Alimentorum*, nunc aliorum *Humorum* ad Ventriculum delatorum culpâ ortam.

1. A Ventriculo.

XII. Accidit hæc *Irritatio Ventriculi culpâ*, quando is vel *Inflammatus*, vel *Excoriatus*, vel *Exulceratus* exiſtit, unde à quovis Alimento, licèt maximè temperato & blãdo, atque quantitate mediocri, vel parvâ uſurpato irritatur mox ad ſui contractionem, contentorumq; ſuorum expulſionem.

2. Ab Alimentis.

XIII. Accidit hæc eadem *Irritatio Alimentorum vitio*, quando ipſa vel *acria* ſunt, vel *acribus* ſaltem *condita*.

3. Ab Humoribus.

XIV. Evenit denique iſta *Irritatio* Ventriculi *aliorum Humorum culpâ*, quando vel à *Capite delabuntur* & deglutiuntur, vel *ab Inteſtinis aſſurgunt* Fermentatione Alimentorum etiam durante *Humores*, *Halitus* ſaltem *acres* ad Ventriculum, eundemque acrimoniâ ſuâ mordent, incitantque ad ſui complicationem, atque contentorum Alimentorum Expulſionem aut ſursùm, aut deorsùm.

XV. De *Vomitu*, ſive *Depravatâ* Contentorum in Ventriculo *Expulſione* ſursùm per Os factâ, cùm plura circa Ipſum occurrant conſideranda, ſequenti agemus capite.

Abolita, vel Diminuta Expulſio curatur. 1. Eam promovendo.

XVI. *Curabitur Abolita, Diminutave* Alimentorum *Expulſio* ad Inteſtina, 1. *Promovendo ipſorum* in Ventriculo exiſtentium *protruſionem ac deſcenſum*, uſurpando aliquoties & cochleatim Oleum Amygdalarum dulcium vel Olivarum; cujus ope tum Alimenta reddentur magis fluida, tum Pylorus faciliùs, ampliùſque explicabitur ad exitum ipſis præbendum.

2. Vomitum excitando.

XVII. 2. Si Ventriculum valdè gravent, angantque, Vires autem malè ſic affecto ſatis conſtent, *excitando* quandoque *Vomitum*, immiſſo in fauces digito, pennâve oleo madidâ, & comprimendo ſimul abdomen, quò faciliùs refundantur, & ſurſum propellantur aſſumpta, *liquidiora* præſertim ac *Potulenta*: *Eſculentorum* ſiquidem, cùm ſola difficiliùs Vomitu excerni poſſint, *Solutionem ac Fermentationem* ſatiùs erit 3. *Spirituoſis & Sale Volatili abundantibus*, ſive *Aromaticis ſ. ſtinare*, quò poſtmodum pro re natâ deorsùm, vel etiam ſurſum propellantur.

3. Spirituoſa & Aromatica aſſumendo.

4. Ab Alimentorum ingurgitatione.

XVIII. 4. *Cavendo* ſedulò ab ulteriori *multorum Alimentorum ingurgitatione*.

5. Ventriculum roborando.

XIX. 5. *Roborando Ventriculum Flaccidum Aromaticis* cum Vino generoſo, ejuſve Spiritu mixtis.

6. Ab Aqueis abſtinendo.

XX. 6. *Abſtinendo* à *multum Aqueis*, actu *frigidis vel algentibus*; & horum loco uſurpando *Spirituoſum* & *paucum potum*, Vinum Hiſpanicum puta, Canarienſe, aliudve potens.

7. Spiritus Animales reſtaurando.

XXI. 7. *Reſtaurando Spiritus Animales inertes aut ſtupefactos* per Vinum Medicatum, ejuſve Spiritum Plantis aromaticis imbutum ſæpiùs, & quantitate parvâ uſurpandum.

XXII. *Ventriculi Inflammationis*, *Excoriationis*, *&c. Cura* liquebit ex Affectuum iſtorum Tractatione generali poſtmodùm tradendâ.

Alimenta acria vitanda aut temperanda.

XXIII. *Alimenta nimis acria* vitanda, aut temperanda ſunt ſaltem; atque ipſorum loco ſuavibus & blandis utendum.

XXIV. *Humorum acrium Cura* ex parte data eſt in ſuperioribus, & patebit ampliùs ex ſequentibus.

Capvt IX.

De Nauſea, Eructatione, ac Vomitu.

Si quid per OEſophagum aſcendit, ſignum eſt morbi.

I. In perfectâ Sanitate, ſtatuque naturali è Ventriculo nil planè ſursùm per Oeſophagum propelli ſolet; adeò ut, quicquid hàc viâ aſſurgit, Labefactatæ Valetudinis certum præbeat indicium, ſive ipſa *Alimenta*, ſive alia quædam *Halitus*, *Flatus*, *Vaporis*, aut *Liquoris* fluidioris, craſſiorive formâ aſcendant & per Os expellantur.

Ructus. Ructatio & Vomitus quid.

II. Ubi *Flatus*, *Halitûſve Sonori* ſpecie quid ſursùm erumpit, *Ructus* id propriè dicitur, & illa Excretio, *Ructatio*; quemadmodum, ubi *Alimenta* vel *Humores* quivis ſursùm è Ventriculo propelluntur, *Vomitus*.

Nauſea quid.

III. Vomitum ſemper, Ructationem ſubinde præcedere ſolet *Nauſea*, ſive propenſio major vel minor ad Vomitum, licèt irritus ſit nonnunquam ille vomendi conatus.

Flatus difficilius

IV. *Flatus* quidem propter materiæ ſuæ viſciditatem adhærent magis Ventriculo, & difficiliùs excluduntur, unde ſæpenumerò comitatur ipſos *Ventriculi Inflatio* & diſtenſio moleſta; quæ ceſſat, levaturve eructatis Flatibus. *Halitus* verò & *Vapores* faciliùs erumpunt è Ventriculo, nec niſi rarò *ſonitum* edunt notabilem, aſt *ſibilum* duntaxat, dum ſæpè ſatis ſonori exiſtunt *Ructus*, ſonumque pro materiæ ſuæ viſciditate majore vel minore efficiunt magis vel minùs fortem.

Halitus faciliùs excluduntur, & cum ſonitu.

Ructuum cauſæ.

V. Habent autem *Ructus* ortum, vel 1. ex ipſis *Alimentis*, aliiſve aſſumptis flatulentis, *Caſtaneis*, puta, *Piſis*, *Fabis*, *Rapis*, *Raphanis*, &c. vel 2. ex *Humore Pituitoſo & Viſcido*, tum in Ventriculo hærente & ab *aſſumptis Aromaticis* in flatus rarefacto; tum in tenui Inteſtino reperto & à *Bile* itidem in flatus diducto & ad Ventriculum propulſo.

Bilis flatuum cauſa efficiens.

VI. *Bilem*, utpote ſale volatili & oleoſo conſtantem, *internam* eſſe *Flatuum Efficiẽtem Cauſam* confirmat tum omne Sal Volatile, ac præſertim Oleoſum, tum omnis Plantarum pars diſcutiendis flatibus apta, Semen imprimis, à quovis Pituitam viſcidam in Ventriculo aut Inteſtinis habente uſurpatum, & in principio quidem flatus excitans vel augens, tandem autem iterum diſſipans.

Humor Pituitoſus Viſcidus, materia.

VII. Eorundem *Flatuum Materialem Cauſam* eſſe *Humorem Pituitoſum & quidem Viſcidum* patet tum ex *Cauſis* Ipſorum *Antecedentibus*, *Alimentis* conſimilibus, *Lacte dulci*, *Piſcibus*, ac præſertim *marinis*, *Animalium extremis*, *pedibus* puta, gelatinam viſcidam continentibus, &c. tum ex ipſa eorum *Curâ*, per ſolam pituitoſi & viſcidi humoris correctionem ac eductionem tutò, fœliciterque abſolvi ſolita.

Quanã & qualia per Vomitum excludãtur.

VIII. Quemadmodum in Ructu Flatus tantùm, ita in *Vomitu* vel *Alimenta*, eaque nunc *cruda*, nunc *magis*, aut *minùs fermentata*; vel *Humores* multifarii, *Aquoſi*, *Seroſi*, *Pituitoſi*, *Bilioſi*, *Atrabilarii*, &c. *Tenues*, *Craſſive*; *Albi*, *Flavi*, *Virides*, *Cœrulei*, *Atri*, &c. *Inſipidi*, *Amari*, *Acidi*, *Acerbi*, *Dulces*, quandoque *miſti*; *Fœtentes*, aut *Inodori*; *Acres*, *blandive*: Aliquando *Sanguis*, vel etiam *Pus*: Quin & quandoque *Alvi fæces* ad Ventriculum remeantes per gulam & Os nunc faciliùs, nunc difficiliùs effunduntur.

Vomitus unde.

IX. Sequitur autem *Vomitus* omnis *Ventriculum* aut *primariò*, aut *ſecundariò affectum*, cum *in-*

L *verſo*

verso ejusdem *Motu peristaltico à parte inferiore sursum.*

Primario. *Secundario.*

X. *Primariò* est affectus *Ventriculus*, quando in ipso tantùm exiftit Vomitionis & inversi ejusdem Motûs peristaltici Causa; uti *Secundariò*, quando ab aliis partibus priùs affectis trahitur in *Consensum* Ventriculus, irritaturque ad Motûs sui peristaltici inversionem; sive hoc fiat *inverso* itidem aut *in totum*, aut *ex parte* saltem *motu Intestinorum peristaltico*; sive hoc accidat *agitato vehementer ac sursum in Tussi gravi* unà cum *Abdominis Musculis Diaphragmate.*

Primario Ventriculum afficit ab Inflammatione, Excoriatione, aut Exulceratione. 2. Ab alimentis copiâ vel qualitate peccantibus. 3. Ab Humoribus Acribus.

XI. Afficitur ad Vomendum *primariò Ventriculus*, 1. quando *Inflammatus*, *Excoriatus* aut *Exulceratus* est; tunc enim à quovis Alimento excitatur facilè ad quamvis suam Contractionem violentam, ipsamque adeò Motûs sui inversionem. 2. quando *Alimenta assumuntur copiâ*, & imprimis *qualitate* suâ Ventriculo *gravia* & *molesta*, ideóque ipsum ad præternaturalem sui contractionem, contentorumque adeò exclusionem urgentia. 3. quando *Humores acres à Capite* in Ventriculum delabuntur, ipsumque *circa orificium inferius rodendo & mordicando* ad perversam sui contractionem, vomitumque incitant & tantùm non cogunt.

Ab inverso in totum Motu peristaltico fit Vomitus in Ileo.

XII. *Ab inverso in totum Motu Intestinorum peristaltico* in consensum trahitur & ad *Vomitum* adigitur Ventriculus in *Ileo* dicto Affectu gravissimo, in quo aliquando etiam injecta Enemata iterum per Os excluduntur.

Ab eodē ex parte tantùm in Cholerá, &c.

XIII. Ab eodem *Motu ex parte tantùm inverso* excitatur Vomitus frequenter tum in *Cholerâ* dicto *Morbo*; tum in quâvis aliâ *vitiosâ Humorum in tenui Intestino Effervescentium propulsione sursum*; tum in *impedito Fæcum alvinarum descensu*, huncque consequente earundem *regressu & ascensu.*

Vomitus in Vehementi Tussi.

XIV. In *vehementi Tussi*, *validâque Diaphragmatis conquassatione*, accedente *potenti Musculorum Abdominis contractione Vomitum* sæpiùs cóntingere notissimum; quod putamus fieri propter conjunctam tunc *Viscerum* omnium *in Abdomine contentorum compressionem sursum thoracem versus factam*, & ipsum *Ventriculum cum contentis* maximè *angentem*, atque ad Motûs naturalis inversionem urgentem.

XV. *Ventriculi Inflammationis, Excoriationis, Exulcerationisque Generatio* & *Curatio* petenda ex Generali Affectionum illarum Tractatione suo loco tradendâ.

Vomitus ab Assumptis qui curetur.

XVI. *Vomitus ab Assumptis* excitatus illorum exclusione factâ sedatur plerumque *sponte*; usurpatis saltem paucis tum *Aromaticis*, tum *Opiatis* compescitur, & sic *Curatur*. Ex. gr.

Mistura.

℞. *Aq. menthæ*, ℥ij.
Tinct. Cinnamom. ʒij.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Syr. Menthæ, ℥ß.
M.

Ejus Usus.

Accipiat per intervalla brevia Cochleare j. Æger, ac brevi cessabit Vomitus.

Humores acres purgandi & alterandi.

XVII. *Humores acres à Capite in Ventriculum delapsi*, inde *removendi purgantibus* sæpiùs memoratis; *corrigendive alterantibus* & acrimoniam noxiam temperantibus.

XVIII. Iidem *in Capite subsistentes*, aut ibidem *contemperandi*, aut *per nares*, aliasve *vias convenientissimas* etiam *Universales expurgandi* medicamentis non semel nominatis.

XIX. De cæteris *Affectibus Ventriculum in Consensum trahentibus* agetur inferiùs.

Vomitus Sanguinis curatio.

XX. *Vomitus Cruentus* à *Sanguine* ex Ventriculi, Intestinorumve Vasis ruptis, erosisve effluente ortus *curabitur*; conglutinatis denuò Vasis per *Mistiuram* sequentem, in aliis quoque *Sanguinis excretionibus* utilem.

Mistura.

℞. *Aq. plantaginis*, ℥ij.
cinnamomi, ʒvj.
Aceti stillatitii, ℥ß.
Coral. rub. prep. ʒß.
Sanguinis Draconis, ℈ß.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Syr. Myrtini, ℥j.
M.

Ejus Usus Vires.

Hæc *Mistura* cochleatim sæpiùs assumpta curabit plerasque vasorum rupturas, & supra multorū exspectationem Sanguinis effluxum brevi tollet.

XXI. *Collectus* autem in *Ventriculo Sanguis* sponte ferè, suppresso ejus effluxu & vomitu deponitur per alvum. Quòd si metus sit à coagulato nimiùm Sanguine, addi poterit prædictæ *Misturæ Oculorum Cancri*, ʒß. ut & *Antimonii Diaphor.* ℈j. atque uti dictum usurpari.

Puris Vomitus curatio.

XXII. *Puris Vomitus* cùm sequatur ferè *Inflammationem Pancreatis*, alteriusve Partis vicinæ, aut *Ulcus* saltem notabile undecunque ortum, *Curabitur* in totum curato priùs Affectu primario, quod ex sequentibus petendum, atque interim *Misturâ*, quæ tum *Antimonium Diaphoreticum*, tum *Oculos Cancri* continebit, utendum sæpiùs; quin commodum erit subinde *Balsami Sulphuris Anisati Guttam unam* ex quovis Liquore assumere, tum ad *Pus temperandum*, tum ad *Partem primariò affectam* contra noxam ulteriorem muniendam, imò *sanandam.*

Flatuum curatio.

XXIII. *Flatuum Generatio ac Eructatio Curabitur*, 1. *vitando Alimenta pituitosa & flatulenta* dicta. 2. *Incidendo*, ac posteà *Educendo Pituitam viscidam* in corpore existentem. 3. *Temperando Bilem*, si fuerit *Acrior*. 4. *Discutiendo Flatus* jam genitos & molestos.

Pituitæ incidentia.

XXIV. *Incidunt Pituitam Viscidam* tum *Acida*, tum *Aromatica* omnia & *Sale Volatili* prædita, sæpiùs memorata.

XXV. Eandem *Educunt Phlegmagoga* hinc inde in hoc Opusculo descripta.

Bilem temperare Spiritus Nitri.

XXVI. *Bilem Acriorem* in hoc casu præ aliis omnibus *temperat* optimè *Spiritus Salis Nitri*, ad duas tresve Guttas, ex mistura conveniente, potuve ordinario assumptus.

Flatum Discutientia.

XXVII. *Flatus Discutiunt Aromatica* pleraque, ex quibus *Olea* possunt distillari, *Semina* præsertim, *Flores* ac *Cortices*: Palmam interim cunctis præripit *Spiritus Nitri*, omnibus modis utilis, dum & *Pituitam* & *Bilem* corrigit, *Flatusque* in sui generatione impedit, & genitos dissipat.

Spiritus Nitri Vires.

Flatus discutiens, & compescens Mistura.

XXVIII. Ad Flatus verò tam in Ventriculo, quàm Intestinis hærentes, molestosque compescendos, discutiendosque conducet *Mistura* sequens exemplaris loco Tyronibus servitura.

℞. *Aq. Menthæ*,
Fœniculi, *an.* ℥ij.
Spir. Vini rectificati, vel
Aquæ vitæ Matthioli, vel
Spiritûs Carminat nostri, ℥j.
Spir. Nitri opt. Gutt. xx.
Laud. Opiat. Gran. iij.

Ol.

Ol Macis stillat. Gutt. vj.
Syr. Menthæ, ℥jß.
M.

Ej° Vsus. Hæc Mistura cochleatim sæpiùs, rariúsve, prout Dolores ac Tensiones magis, vel minùs urgebunt, assumatur.

Spiritus Carminativus Auctoris. XXIX. Quoniam *Spiritus Carminativi nostri* mentionem hîc fecimus, ejusdem Descriptionem Iunioribus Medicis haud inviti communicabimus, postquam ipsius Vires summas cum magno Ægrotum nostrorum commodo multis jam annis sæpiùs sumus experti.

Spiritus Carminativus Sylvii.
℞. *Rad. Angelicæ*, ℥j.
Imperatoriæ,
Galangæ, an. ℥ß.
Fol. Rorismarin.
Majoranæ,
Rutæ hortens.
Basiliconis,
Summ. Centaur. min. an. M.ß.
Baccar. Lauri, ʒiij.
Sem. Angelicæ,
Levistici,
Anisi, an. ℥ß.
Zinziberis,
Nucis Moschat.
Maceris, an. ʒiß.
Cinnamom. ℥vj.
Garyophyllor.
Cort. Arantior. an. ℥j.
Concisis & crassè contusis affunde Spiritûs Vini Malvatici, vel
Hispanici, ℥xl.

Ejus præparatio. Digerantur per biduum in M. B. Hinc ad siccitatem distillentur. Quicquid ascenderit Magmati iterum affundatur, per biduum digeratur, mox tres partes quartæ distillentur.

Servetur Spiritus distillatus ad Usum.

XXX. Qui volet affundat residuo *Spiritûs Vini vulgaris*, sed *rectificati* ℥xx. atque post bidui digestionem iterum distillet, quandiu prodibit satis potens Spiritus, qui seorsim servetur, tanquam imbecillior priore, magnarum tamen ad discutiendos flatus virium, si, quemadmodum hîc *Vires. Vsus.* factum, convenientibus Mixturis jungatur, aut addito Saccharo in Aquâ Rosaceâ vel Fœniculi dissoluto edulcoretur ad gratiam, usurpeturque purior & potentior.

CAPUT X.

De Chyli à Fœcibus alvinis Secretione læsâ.

Partes Alimentorum utiles ab inutilib° secerni, hasque excerni. I. Quemadmodum quævis Alimenta Fermentatione in Ventriculo perfici solita non indigent, Potus nempe aut Aquei, aut Spirituosi, aut priùs satis fermentati; sed *viscida* præsertim, partesque arctiùs connexas habentia, qualia sunt *Cibi* plerique, solidiores imprimis, & inter ipsos Panis quoque parùm vel nihil fermentatus; ita eorundem *Alimentorum Partes nutriendo corpori utiles nunc sponte, faciliùs saltem, nunc difficiliùs, nec nisi alteriùs beneficio Secedunt à cæteris* benè multis, ex Cibis maximam partem oriundis, *quæ* tanquam corpori reficiendo *inutiles* post aliquam in crassis Intestinis moram *Excernuntur iterum per alvum.*

Alimentis fermentatis admisceri Bilê, Succum Pancreaticum & Salivam. II. Alimentis ergò in Ventriculo Fermentatis, mox ad Intestina propulsis admiscentur ibidem quatuor utplurimum transversis sub Pyloro digitis & *Bilis*, & *Succus Pancreaticus*, & *Saliva* quoque continuò deglutita, exiguamque in Ventriculo sano, Alimentisque vacuo moram nectens, quin confestim ad intestina properans, & unà cum prænominatis Humoribus, si terminis *Helmontianis* impunè uti liceat, *Triumviratum* in Humani Corporis Oeconomiâ valdè notabilem instituentes.

Humorû Triumviratus.

Partis liquidioris Secessus à crassiore. III. His autem tribus ritè constitutis observatur admistionem istam consequi *Partis Liquidioris* & albicantis *Secessus* à *Parte Crassiore*, & pro Alimentorum, Medicamentorumve simul usurpatorum diversitate diversum colorem, consistentiamque nanciscente.

Illa pergit ad Cor. IV. *Pars tenuior, fluidior & albicans,* nobis per excellentiam *Chyli* nomine insignita, per Intestinorum Crustam Spongiosam, hinc & Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum pergit ad Cor; ut *Hæc ad Intestina. Crassiora* Sanguinis formam subeat; dum *crassior, tenacior & diversicolor Alimentorum pars* detruditur ad Intestina Crassiora, in quibus *Alvinarum Fœcum* nomen, formamque sortitur.

Bilis vis in hac secretione. V. *Bili* verò in *Secessu* illo promovendo *primas* tribuimus, quatenus *Sale suo Volatili & Oleoso* blandè *incidit* partes Alimentorum *Viscidiores*, *liberatque* ab ipsis *Fluidiores*, quin has facit *magis fluidas*, imò *fluentes*.

V. & Salivæ. VI. *Salivæ* autem adscribimus, quòd magis, magisque Alimentorum Fermentationem promovendo, eorundemque Viscidiratem minuendo ad Secessum desideratum singulas reddat aptiores.

Nec non Succi Pancreatici. VII. Denique *Pancreaticum Succum* existimamus *Spiritu suo Sub-acido* eandem Alimentorum *Viscidiratem pertinaciorem* potentiùs *solvere*, atque simul partes ipsorum *maximè Viscidas coegendo Fluidioribus* unà *confluendi*, mox & *perfluendi* occasionem præbere.

Horum requisita temperatio. VIII. Requiruntur autem ad beneficium tantum humano Alimento præstandum *Liquores hi terni* suo & quidem convenienti huic operi modo, graduque *Temperati*.

Primaria pars in Bile. IX. Primaria quidem *Bilem* constituens pars censetur mihi *Sal Lixivus*, tam per *Volatilem Spiritum*, quàm per *Oleum Temperatus*.

In Succo Pancreatico. X. *Succum* verò *Pancreaticum* constituens Pars primaria videtur mihi *Acidus Spiritus Spiritu Volatili* præsertim *Temperatus*.

In Saliva. XI. *Salivæ* pars potissima licet *Aqua* meritò statuatur, non est tamen illa, quæ Chyli Secessum maximè promovet, ast *Contemperatus* in ipsa per *Spiritum Volatilem* tum *Spiritus Acidus*, tum *Sal Lixivus*,

Partes illæ hic spectandæ. XII. Quamvis enim plura in Singulorum præfatorum Liquorum constitutione concurrere putem, potissimas tamen in præsenti Secessu absolvendo partes judico modò memoratas.

Vitiosa secretio unde. XIII. Quoties proinde *Humorum* horum *trium Vnus, vel Duo, vel Omnes malè sunt constituti*, toties *Vitiosa* continget *Chyli à Fœcibus Alvinis Secretio*: quæ itidem *Alimentorum perperam Fermentatorum vitium* consequi potest.

Quotuplex. 1. Abolita. XIV. Observatur verò dicta *Secretio* lædi, 1. quando *Nulla* fit, & Alimenta fermentata licèt, & ad pultis consistentiam, formamque

 deducta

deducta Propelluntur ſenſim per alvum albentia, nec ullâ Bilis flavedine tincta, concurrente tunc brevi Univerſi Corporis Tabe, Viriumque omnium proſtratione notabili, & quidem in *Cœliaci* vulgò dicti *Affectûs* priori ſpecie, quam diſtinctionis causâ *Ictericium Alvi Fluxum* nominari poſſe Lib. hujus Cap. 13. dicemus.

2. Diminuta.

XV. Læditur eadem *Secretio* 2. quando *parcior* fit & *Diminuta*, gradu tantùm à modò memoratâ ſpecie differens: in quâ Fœces Alvinæ pultis conſiſtentiam quidem ſervant, plùs minùs tamen tinctæ prodeunt, accedente tardiùs Corporis Contabeſcentiâ, Viriumque Languore.

3 Depravata.

XVI. Læditur eadem *Secretio* 3. quando *inutilia quoque ac ideò noxia ex parte Alimentorum fæculentâ ſecreta* unà cum Chylo pergunt ad Sanguinem: quam ſpeciem ſi quis *Auctam*, *Depravatamve* vocaverit, parum intereſſe puto, dummodò ita de ipsâ rè conſtet, ut exinde Cura conveniens inſtitui queat.

Abolitæ cauſæ.

XVII. *Aboletur Chyli* à Fœcibus alvinis *Secretio*, vel ipſorum *Alimentorum* Aſſumentis conſtitutioni peculiari incongruentium, aliáſve *vitioſè Fermentatorum*, vel laudatorum Humorum *Bilis*, *Succive Pancreatici*, aut *Salivæ* culpâ.

Alimenta incongruentia.

XVIII. *Incongruentia*, vel potenter faſtidita *Alimenta*, uti *non fermentabuntur* facilè, ita *nec in partes utiles ac inutiles ſe poſteà ſecerni* patientur.

Cruda.

XIX. *Alimenta* etiam *optima*, & unicuique aliàs convenientia & gratiſſima, ſi quâcunque aliâ dé causâ *permanſerint cruda*, nec proinde ad ſuarum partium Seceſſum Fermentatione debitâ præparata fuerint, *fruſtrà expectabitur Chyli Secretio à Fœcibus alvinis.*

Eorum partes quaſdam utiles præparatione ulteriore indigere ad ſecretionem.

XX. Ex *Alimentis debitè fermentatis*, quamvis *Partes maximè Volatiles ac Spirituoſæ*, unà cum *Aqueis ſponte forſan Secedant* à cæteris, poſſintque tranſcolari in Lacteas Venas, *Oleoſæ* tamen, *Salinæ*, *Acidæ*, *Terreæ*, aliæque corpori *alendo itidem utiles ac neceſſariæ* ulteriore indigent ac novâ præparatione antequam *Viſcidioribus*, *Auſterioribus*, aliiſque ad corpus benè nutriendum *minùs aptis* valedicere poſſint.

Sal Bilis volatile iners. Ejuſdem defectus. Cauſæ Icteri.

XXI. Hanc *Secretionem fruſtrà deſiderabis*, quoties aut *iners* fuerit *Sal Bilis Volatile*, aut ipſa *non deferetur ad Inteſtina Bilis*; quorum alterutrum locum habet in *Morbo Regio*, ſive *Ictero*, in quo idcircò albicantia, nec tincta prodire ſolent Alvi Excrementa.

Hoc Sal unde fiat iners.

XXII. *Iners* fit *Sal Bilis Volatile*, ob aſſumpta diutiùs & copioſiùs *Alimenta* multùm *Viſcida* vel ſimul *Pinguia*, quin & quandoque *Spirituoſa*, ipſumque adeò Vini Spiritum; cujus abuſum non infrequenter excipit æquè Morbus regius, quàm Aſcites Hydrops. Quod citiùs & potentiùs fiet, ſi *Medicamenta*, vel potiùs *Venena* Volatilem Bilis Salem infringentia fuerint introſumpta, vel forinſecùs admiſſa.

Bilis defectus unde.

XXIII. *Non defertur ad Inteſtina Bilis*, propter *Obſtructum* vel à *Bile in Calculos*, *cruſtamve calculoſam concreſcente*, vel à *Pituitâ Viſcidâ Ductum Bilarium Inteſtinalem.*

Pituita ductum bilarium obſtruens unde.

XXIV. *Pituita* iſta *Viſcida* vel Ipſi potuit eſſe *Bili admiſta*, & Ductui ſenſim magis magiſque adhærens tandem ipſum in totum Obſtruere; vel unà *cum Succo Pancreatico delata* in *utriuſque Ductûs* Bilarii & Pancreatici *concurſu* concreſcere, atque Bili præſertim, ad ipſam nempe incidendam minùs potenti, exitum præcludere; vel *in tenui Inteſtino exiſtens*, idem *Orificium opplere*, atque Bili ſaltem exitum negare.

Quomodò à Succo Pancreatico vel Salivâ vitiatis lædatur hæc Secretio.

XXV. Nunquam Ego à *Solo Succo Pancreatico*, vel *Salivâ vitiatis Aboleri* poſſe puto hanc Chyli Secretionem: quamvis eorundem *Viſciditate* ac *Inertiâ* promoveri poſſe judicem illum Defectum, atque *Diminui* aliquando illam *Secretionem*.

Inertia Succi Pâcreatici & Salivæ unde.

XXVI. *Viſciditas* verò ac *Inertia Succi Pancreatici*, ut & *Salivæ* expectanda eſt à nimio & protracto Vſu *Alimentorum Viſcidorum* ac imprimis *Marinorum Piſcium*, Ipſiuſque *Panis* non ſatis piſti, vel fermentati, vel cocti, rerumque aliarum valdè *Pinguium*, &c.

Diminutæ Secretionis cauſa.

XXVII. *Diminutæ* quoque Partium Alimenti Vtilium ab Inutilibus *Secretionis Cauſa* frequentior eſt ipſa *Bilis parcior* vel *Inertior* ad tenue Inteſtinum deſcendens, ob Cauſas modò memoratas, ſed leviores.

Depravatæ auctæve cauſæ. 1. Alimẽta convenientia.

XXVIII. *Secretionis* verò *Depravatæ*, *Auctæve Cauſas* qui prædictis contrarias dixerit, non facilè falletur. Nam 1. *Alimenta* uniuſcujuſque Conſtitutioni *maximè convenientia*, & avidiùs expetita præ aliis faciliùs, citiúſque, imò ampliùs fermentabuntur, ac proinde *ſolito plus de ſuo* tribuent Chylo.

Succi laudabilis Vnde Plethora & Habitus Athleticus.

XXIX. Eadem interim ſi fuerint *Succi planè laudabilis*, vix aliquam corpori afferent noxam, niſi metuatur inde forſan *Plethora* & *Habitus Athleticus*.

Succi minus laudabilis Vnde Cachexia, & Tabes

XXX. *Eadem*, ſi fuerint *Succi minùs laudabilis*, facilè *Cachexiam* inducent, nec tum convenienter nutrietur Corpus Continens, aut reficientur Vires, quas in Contentis maximam partem conſiſtere putamus. Hinc fieri exiſtimamus, quòd aliquando reperiantur nonnulli, qui & appetunt, & digerunt Alimenta multa, minúſque laudabilia, interim ſenſim Contabeſcunt & Deficiunt, aut Cachectici fiunt.

2. Alimenta modò medio ſe habentia &c.

XXXI. 2. *Alimenta modo medio ſe habentia*, hoc eſt, non minùs excrementitias, quàm nutritias partes continentia & aut *minori quantitate*, *parciúſve* aſſumpta, aut *Condimenti*, *Medicamentive alicujus* ſimul uſurpati ope potentiùs fermentata tum faciliùs, tum copioſiùs proment partes ſuas Liquidas, etiam Excrementitias, unà cum Chylo Cor versùs tranſcolandas, transferendaſque; hinc & Nutritioni quovis modo vitandæ occaſionem daturas.

3. Bilis acrior.

XXXI. 3. *Bilis naturali acrior* plus ſolvet ac eliciet ex Alimentis probè licet fermentatis, quàm decebat; unde Chylum quoque minùs laudabilem futurum quis non videt?

4 Saliva, & Succus Pãcreatic⁹, Spiritu Volatili Abundantes.

XXXIII. 4. *Salivam*, ſive ex ipsâ ortam *Pituitã*, *Succumve Pancreaticum* eatenus hoc malum producere poſſe putem, quatenus Spiritu Volatili abundantes Alimenta in Ventriculo abundè fermentata ulteriùs; adeóque nimiùm fermentant, dũ per Inteſtina feruntur, atque ſic ad inutiles quoque ac noxias partes unà cum laudabili Chylo ſecernendas, & in lacteas deducendas anſam præbent.

Major noxa quando ſingulus, minor quando omnes humores peccant.

XXXIV. Major autem hîc noxa expectanda, quando vel Bilis, vel Saliva, Succuſve Pancreaticus tantùm peccant; minor, quando ſimul peccant, quoniam tunc ſe mutuò ferè temperant.

Abolita Secretio qui curetur.

XXXV. *Curabitur Abolita Chyli Secretio* vel ipſorũ *Alimentorũ*, vel *Fermentationis* culpâ orta, eorundem *Emendatione*, de quibus actum ſuprà.

XXXVI. Cu-

Quando Bilis est iners.

XXXVI. Curabitur eadem ob *Bilis inertiam* producta,usurpando sæpiùs *Sal Volatile Acrius*, undecunque tandem paratum,vel *Plantas aromaticas acriores,Cochleariam*, *Nasturtium*, *Sinapi*, *Raphanum rusticanum*, &c. Quibus & Viscíditas Bilis corrigetur,& Sali Acrimonia sua restaurabitur.

Quando deficit.

XXXVII. Curabitur eadem ob *Bilem ad Intestina non delatam*,1.*Solvendo Bilem* in Calculos concretam,per *Succum Graminis*,& imprimis per *Nitri Spiritum*. Calculos quovis Solventem,&c. 2.*Incidendo Pituitam,Obstructionem* in Ductu Bilario Intestinali facientem , per modò dicta , & quævis alia sæpiùs laudata,tum *Acida*, tum *Sale Fixo*, vel *Volatili prædita*, sive pura, sive simul mista;qualia sunt *Sal tartari vitriolatum*, *Sal armoniacum*,&c.

XXXVIII. Desistendum autem ab ulteriori usu *Alimentorum Viscidorum*,quin *Condimenti* loco usurpanda frequentèr modò memorata *Aromatica*,*Sinapi*,*Raphanus rusticanus* & similia,quò sensim corrigatur ubivis occurrens *Pituita Viscidior*.

XXXIX. Idem non minùs fæliciter præstant *Salia Volatilia* inter prandendum ac cœnandum ex Vino, aliove Potu aliquandiu assumpta ; sicut non semel dictum.

Diminuta cura-tio.

XL. *Curabitur* eâdem ratione , iisdemque mediis,& quidem faciliùs *Diminuta Chyli Secretio*.

Vi & Aucta vel De-pravata.

XLI. *Curabitur* tandem, *Aucta*, *Depravatave* Alimentorum Secretio, 1. *Assumendo Alimenta Fermentationi*,aliquantò *difficilioris copiâ* saltem solito *majore* fuerint *Fermentationis facilis* ; atque tunc *abstinendo* sedulò à *Condimentis Fermentationem promoventibus* ; quin potiùs usurpando quædam *ipsam impedientibus*,*Coralia*,*Cretam*,&c.

Bilis a-crior quo tempere-tur.

XLII. *Bilis acrior temperabitur* potentiùs quovis *Acido*, & imprimis *Austero*, *Omphacio* puta, *Berberorum*, *Granatorumve Succo* , &c. Vt & *Viscidis*,tum *Alimentis*, *Piscibus*, marinis præsertim,tum *Medicamentis*,*Amygdalis dulcibus*,ipsarumque adeò Emulsione,&c.

Saliva, Succus-quePan-creaticus Spiritu volatili abundās quod emē-detur.

XLIII. *Saliva*,*Succusve Pancreaticus Spiritu volatili abundans* , & hactenus hic peccans emendabitur abstinendo à copioso saltem usu *Potûs generosi* & Spiritu volatili turgentis,substituendo in ejus locum magis *Aqueum* & *Subausterum*, aliud quid hoc vetet.

Caput XI.

De Vitiosâ Bilis, & Succi Pancreatici unà cum Pituitâ continuò excitatâ in tenui Intestino Effervescentiâ.

Efferve-scentia in tenui in-testino.

I. NOn tantùm , quando è Ventriculo ad Intestina propelluntur Alimenta fermentata,*Confluunt* quoque *in Tenue Intestinum Bilis* & *Succus Pancreaticus*;verùm *continuò*,adeóque illo etiam tempore , quo nullum assumptum , vel ad Intestina deductum est Alimentum , eò feruntur, ac *necessariò ibidem propter partium suarum dispositionem subcontrariam in Concursu suo Effervescentiam excitant*,in Sanitatis quidem statu,hoc est , quandiu benè dispositus , temperatusque est

Natura-lis & Præter-naturalis

uterque , *blandam* & *Naturæ amicam* ; ubi verò alteruter,aut uterque imtemperatus est,& acrior, *vitiosam* & *noxiam*.

Quanā Pituitæ, Bilis,& Succi Pancreatici partes ad Cor,quæ-nam ad Intestinū crassum pergant.

II. Quoniam verò secundùm Naturam semper observatur *Pituita* in tenui Intestino consistens, atque à *Salivâ* continuò deglutitâ originem suam ducens , cujus quoque nomine mutationem aliquam patiatur prædicta *Effervescentia* : censeo in illo binorum horumce Humorum Confluxu dissolvi *Pituitæ* Intestini tenuis parietibus adhærentis *partem Fluidorem* , eandemque cum maximâ *Bilis*,*Succique Pancreatici* concrescentium parte junctam penetrare in Lacteas Venas usque ad Cor; dum *pars* ejusdem *Pituitæ tenacior* & *viscidior* cum aliquâ reliquorum *Humorum parte* itidem *viscidiore* pergit sensim ad Intestinum crassum, ibidemque *Alvinis Fæcibus* admista easdem viscidiores facit & flaviores.

Sangui-nis Con-sistentiā unde.

III. Hic ex *Bile*,*Succo Pancreatico*, & *Pituitâ Salivariâ ortus Humor Triumviralis* , & cum *Lympha* properans ad Cor,videtur mihi *Consistentiam* & *Coagulationem Sanguini* largiri *naturalem*; quemadmodum *eidem* variis modis *vitiato* tribuendam puto plerumque *vitiatam* quomodocunque naturalem *Sanguinis Consistentiam*.

Pancrea-tici Suc-cum esse Acidum.

IV. *Effervescentiam* idcircò illo Ternorum istorum Humorum confluxu excitari arbitror, quòd non tantùm ex variis Affectibus homini præter naturam obvenientibus concludi putem *Acidum* esse *Pancreatici Succum*,sed illud ipsum *Ingeniosissimi Anatomici*,*Regneri de Graaf*, Discipuli mei Charissimi,industriâ evictum sit abundantissimè;uti patet ex Ejusdem de *Succi Pancreatici Naturâ* & *Usu Dissertatione*, Anno superiore in hâc Academiâ sub meo Præsidio publicè disputatâ.

Efferve-scentia hac proba-batur.

V. Talem namque , hoc est , *quovis modo*, *vel gradu Acidum Pancreatis Succum* impossibile est commisceri cum *Bile*,*Amarâ* & *Sale volatili abundante*,quin mox excitetur inde *Effervescentia* , infinitis ex Chymiâ & aliunde petendis exemplis confirmanda.

Qualis in Sanis, qualis in Ægris.

VI. HancEffervescentiam prosperæ valetudinis tempore admodùm blandam esse vel inde patet, quòd nullus sit ejus Sanis sensus ; qui tamen in Ægris tam sæpè tam est manifestus & atrox , ac per lancinationes,distentiones , tormina , frigora, æstus , ebullitiones &c.,tum in regione lumbari, tum in sinistro hypochondrio , tum in universo quandoque abdomine se prodens.

Efferve-scentia hæc vitio-sa 1. Ratione Bi-lis Acrio-ris & Salivæ.

VII. Multifariè verò *Vitiosa* existit prædicta *Effervescentia* 1.ratione *Bilis Acrioris* & *Salinæ*; unde *Sitim* sæpiùs augeri, atque *Diarrhœam* plerumque originem trahere arbitror.

2. Ratione Bilis pinguio-ris.

VIII. 2. Ratione *Bilis* naturali *Pinguioris*, unde *Ardorem in regione Lumbari* tantùm , aut in *universo* præterea *corpore* produci existimo.

3. Ratione Succi Pancrea-tici A-crioris.

IX. 3. Ratione *Succi Pancreatici Acidioris* & *Acrioris* ; unde cæteris paribus *Frigus* excitari puto plerumque in nominatâ *Lumborum regione*, ac postmodùm in *universum* distribui *corpus*;quod manifestum est in omni penè *Intermittentium Febrium principio*.

4. Ratio-ne Succi Pancrea-tici Au-steri & Acerbi.

X. 4. Ratione *Succi Pancreatici Austeri* & *Acerbi* , cui adscribo tum similium Halituum *Hypochondriacam Suffocationem* producentium, tum *Dolorum* Intestina mirè *torquentium* ortum.

5. Ratio-ne Pitui-tæ Visci-dioris. Vnde Fla-tus & Sanguis Melan-cholicus.

XI. 5. Ratione *Pituitæ Viscidioris* , ex quâ generari solent *Flatus* similes , ac Intestina, Ventriculumque , aliasve subinde partes distendentes , imprimis quando concurrit *Bilis Acrior* ; a-

 liàs

liàs enim *Sanguis* producitur *tenax*, *viſciduſque*, *Melancholici* nomine notus.

Dolores in tenui inteſtino à Bile & Succo Pancreatico Acribus.

XII. Vbi & *Bilis*, & *Succus Pancreaticus* ſimul peccant *Acrimoniâ propriâ*, *Dolores* excitantur in tenui Inteſtino atrociſſimi, & non raro ipſis copulantur vel *Cholera morbus*, vel *Dyſenteria*, &c. ac ſemper ferè *inordinata Febris*: de quibus omnibus ſuo agemus loco.

Ex Pituitâ viſcidâ multi morbi.

XIII. Vbi præterea *Pituita* exiſtit valdè *Viſcida*, vel aliàs *Vitioſa*, ibi *Affectionis*, *Suffocationis*, aut *Melancholiæ Hypochondriacæ*, *Scorbuti*, *Colicæ*, aliorumque *Affectuum affinium* & quidem graviorum generatio indies ſe prodit, & verò nunc hâc, nunc illâc, ſæpiúſque mutabili formâ.

Ex hâc vitioſâ Efferveſcentiâ innumeri Morbi.

XIV. De *Affectibus* certè *innumeris* penè ex *Vitioſa ternorum* horumce *Humorum* in tenui Inteſtino confluentium *Efferveſcentiâ* ortis agetur per univerſam ferè praxin Medicam, poſtquam ab illâ dependent *plerique*.

XV. Producuntur enim non tantùm ex illâ miſcellâ vitiatâ *Humores noxii*, quin non raro *Flatus*, *Halitus*, vel *Vapores pravi*, plurima homini damna afferentes.

Terni hi humores Medico inveſtigandi.

XVI. Intereſt proinde, ut quivis Medicus pro re natâ ſcrutetur ac inveſtiget ſedulò trium horumce *Humorum* naturam & qualitates tum naturales ac temperatas, tum præternaturales atque à temperie propriâ recedentes, noxaſque homini infinitas ferentes.

Affectus ex hâc Efferveſcentiâ noti, eorum pro ductio ignota.

XVII. Effectus ſanè & Affectus ex vitioſa illa Efferveſcentia procedentes notiſſimi ſunt & quotidiani, quamvis eorundem ratio & generatio magnam partem nos adhuc lateat.

Bilis Acrior unde.

XVIII. *Bilis Acrior* ſequitur 1. *Alimenta Acriora*, acribus ſaltem & valdè aromaticis condita. 2. *Aërem æſtivum*, vel quâvis aliâ de cauſa *æſtuantem*. 3. *Corporis Motum Vehementiorem*. 4. *Vigilias nimias*. 5. *Iram & Curas* frequentiores. 6. *Alvum adſtrictiorem*.

Bilis Pinguior unde.

XIX. *Bilis Pinguior* debetur imprimis *Alimentis ſimilibus* copioſiùs aſſumptis, *Oleo*, *Butyro*, &c. ut & *Medicamentis*, aut Medicamentoſis Aromaticis valdè Oleoſis ſæpiùs, diutiúſve uſurpatis, *Oleis ſtillatitiis*, & ut *Vini Spiritui*, cum Oleoſis præſertim parato, *Aniſato* puta, &c.

Succi Pancreatici Aciditas unde.

XX. *Succi Pancreatici Aciditas excedens* oritur 1. ex *Alimentis*, *Condimentis* aut *Medicamentis* ſimilibus, abundantiùs, ſæpiúſve aut diutiùs uſurpatis. 2. ab *Hyberno*, *frigidiore* ſaltem & *aſperiore Aëre*. 3. à *Metu* ac *Mœrore* quovis, Animique *Solicitudine* gravi. 4. à *Vigiliis* perſeverantibus, Spirituſque Animales conſumentibus, ac per conſequens quorumvis Humorum acrimoniam intendentibus. 5. à vehementi, continuatoque *Corporis Motu*, eoſdem Spiritus exhauriente. 6. ab *Alvo adſtrictâ*.

Ejuſdem Auſteritas unde.

XXI. *Succi Pancreatici Auſteritas* oritur præſertim ex *Alimentis*, vel *Condimentis* potiùs, *Medicamentiſve* ſimilibus, ac *immaturis Fructibus* perperam uſurpatis, *Pomis*, *Pyris*, *Meſpilis*, *Caſtaneis*, *Olivis*, *Omphacio*, &c. ut & à *Mœrore gravi* ac diutiùs perſeverante, imprimis cum *Solicitudine* juncto.

Pituita Viſcidior unde.

XXII. *Pituita Viſcidior* originem ſuam debet 1. *Alimentis ſimilibus*, *Piſcibus* marinis præſertim. 2. *Aëri* humido, nebuloſo & uliginoſo. 3. *Vitæ deſidi*, *ac ſine Curis*, accedente *Somno multo*. 4. *Corporis quieti* ac ſegnitiei. 5. *Animo Meticuloſo* & ignavo, 6. *Tardæ* plerorumque Excrementorū *Excretioni*.

Efferveſcentiæ hujus vitioſæ curatio.

XXIII. *Curabitur* omnis memorati *Triumviratûs Efferveſcentia vitioſa*, *Corrigendo*, *Expurgandove Cauſam* ipſius *Internam*, & *Vitando*, *Emendandove Externam*: conſiderando ſedulò, an una duntaxat, an plures ſimul peccent.

XXIV. Quæ *Bilem Acriorem Corrigant*, propoſuimus cap. 1. §. 11. & ſeq. Quæ eandem *Evacuent*, cap. 2. §. 41. & ſeq.

Bilem pinguiorem quæ nam corrigant.

XXV. *Bilem* juſto *Pinguiorem Corrigemus*, & *abſtinendo ab uſu Pinguiorum*, & *uſurpando* frequentiùs *Acida*, ſed *temperatiora*, imprimis ad Alimentorum condituram, *Succum* nempe *Citri*, *Arantiorum*, *Granatorum acidorum*, *Berberorum*, *Ribeſiorum*, *Omphacium*; vel admiſcendo eorum aliquid cum *Potu ordinario*, ac præcipuè *Spiritum Salis vel Nitri dulcem*, &c.

XXVI. Quæ *Succum Pancreaticum Acidiorem infringant*, *temperentque*, peti poſſunt ex Libri hujus Cap. 2. §. 17. & ſeq.

Succum Pancreaticū quænam corrigāt.

XXVII. Eundem *Auſteriorem* præ aliis omnibus *Corrigere* comperi hactenus *Spiritum Salis Armoniaci*, omnemque alium *Salem Volatilem*, ac præſertim *Oleoſum*, quovis tempore ex Vino, aliove Liquore convenienti ſæpiùs uſurpatum.

XXVIII. Eundem *Correctum ac Temperatum Evacuamus* commodè *Hydragogis*, de quibus egimus Cap. 7. §. 53. & ſeq.

XXIX. *Pituitam Viſcidam Emendant* plura, de quibus actum à nobis Cap. 2. §. 28. & ſeq.

XXX. Eandem *Educunt Phlegmagoga*, quæ ibidem §. 29. 33. & ſeq. notavimus.

Externæ cauſæ vitandæ & vitâ de.

XXXI. *Externas Cauſas* faciliùs vetat Medicus, quàm vitat Æger; monendus tamen à Medico, ne in Se poſteà devolvat continuati peccati culpam.

Alimenta per condimēta corrigenda.

XXXII. Quæ autem in totum vitari non poſſunt *Res non naturales*, non ſatis naturaliter occurrentes, quantùm fieri poterit, Corrigantur, *Alimenta* præſertim per *Condimenta* convenientia, & noxam ipſorum emendantia, non ſemel hîc & alibi memorata.

Aer peccans quibus temperetur.

XXXIII. *Aër*, *ſi æſtuet*, *Aquâ purâ*, *Plantis refrigerantibus* dictis, earundemve Decoctis, *Aceto*, & ſimilibus temperetur; *Humidus* autem ac *Nebuloſus*, *Igne lucido*, *Plantiſque Aromaticis* corrigatur.

Vigiliæ moderatæ ſint. Corporis motus mediocris. Animus ab omni Affectu gravi liber.

XXXIV. *Vigiliæ* ſunto pro cujuſvis conſtitutione *moderatæ*.

XXXV. Sic *Corporis Motus* eſto *mediocris*.

XXXVI. *Animus* autem eſto ab omni *Affectu gravi* liber; liberetur ſaltem ab ipſo, quantùm licèt: quod nunquam *Medicamentis*, ſemper obtinetur *Rationum* undecunque conquiſitarum vi ac pondere: quibus proinde, tanquam *Inſtrumentis* labefactatæ Hominis Valetudini reſtaurandæ non tantùm utilibus, ſed planè neceſſariis, non minùs utitur *Medicus* prudens ac peritus, quàm *Theologus*, *Iuriſconſultus*, vel *Orator*.

Alvus laxa quibus præſtetur.

XXXVII. *Alvus*, quantùm commodè licet, *ſervetur aut præſtetur Laxa*, tum *Alimentis* uniuſcujuſque conſtitutioni peculiari maximè convenientibus, tum quandoque *Medicamentis Laxantibus* dictis, *Prunis*, *Paſſulis Minoribus*, *Cremore Tartari*, *Syrupo Roſarum ſolutivo*, & ſimilibus.

Suppoſitoria alvum ſolventia.

XXXVIII. Poteſt quoque *Alvus Solvi*, tùm ſolicitando ipſam per *Suppoſitorium* ex cocto Melle atque Sale marino, gemmeove paratum,

rum, aut ex *Aluminis* rupei fruftulo in longum concifo concinnatum & Oleo aliquo illitum, tum per *Clyfterem* Emollientem ac fubinde Flatus dif-cutientem injectum, Cujus formula efto fequens, aut fimilis.

Clyfter Emolliēs ac Flatū difcutiēs.

℞. *Rad. althææ.* ℥ ij.
fol. malvæ.
fumm. melilot. an. M. j.
Coq. in ad. hordei,
In colatur. ℥ viij. *diffolv.*
Elect. Diacatholici, vel
Diapruni folut. vel
Bened. laxat. ℥ j.
Ol. rafati, vel
Lilior. alb. ℥ ß.
M. f. Enema, quovis tempore inji-ciendum, ac per horæ dimidium, aut circiter in corpore tenendum.

CAPUT XII.

De contentorum per Inteftina propulfione, atque Expulfione læfâ & in fpecie de Alvo adftrictâ.

Fæces Alvinæ excerni per Anum.

I. ET *Alimenta* in Ventriculo præparata, & *Saliva* continuò deglutita, hinc per Ventriculum ad Inteftina delata, & *Bilis* ex fuo Folliculo per Ductum Bilarium Inteftinalem, & *Succus Pancreaticus* per proprium Ductum ad Inteftina properans, & *Mifcella* ex hifce omnibus exurgens, ulteriùs *propelli* debent per longam In-teftinorum fiftulam, donec, tranfmiffis ubique per Lactea Vafa utrique corpori nutriendo *Utilibus partibus*, *Inutiles* ac *Fæcum Alvinarum* nomine notæ tandem *Expellantur*, *Excernanturque per Anum.*

Quot modis hæc excretio lædatur.

II. Hæc variorum tam fecundùm, quàm præter naturam *Inteftinis Contentorum Propulfio atque Expulfio* variis lædi folet modis; dum vel 1. *Segniùs*, *parciùfve*, accidit; vel 2. *Citiùs*, *fæpiùs*, *copiofiùfve* contingit; vel 3. cum *Dolore ac cruciatibus* abfolvitur; vel 4. *Viâ non debitâ* perficitur.

Alvus adftricta.

III. *Segniùs*, *parciùfve* accidit in *Alvo* plus minùs *Adftrictiore.*

Alvi fluxus.

IV. *Citiùs*, *fæpiùs*, *copiofiùfve* contingit in quovis *Alvi Fluxu.*

Excretio cum dolore.

V. Cum *Dolore* abfolvitur in *Ventris Torminibus*, *Colicâ*, *Dyfenteriâ*, *Tenefmo*, &c.

Viâ non debitâ.

VI. *Viâ non debitâ* perficitur in *Cholerâ morbo*, *Ileo*, aliifque *Vomitionibus* ab Inteftinis productis, ut & in *Vulneribus* ac per tunicas penetrantibus *Inteftinorum Ulceribus.*

Ad Alvum adftrictam pertinere fegniorē propulfionem, & parciorē expulfionem.

VII. Ad *Alvum Adftrictiorem*, de quâ hoc agemus Capite, revocamus tam *Segniorem Contentorum Propulfionem*, quàm *rariorem*, & *parciorem* ipforum per Anum *Expulfionem.*

Quæ quando fiant.

VIII. *Segniùs* procedit *Contentorum Propulfio*, hinc & *Rariùs* eorundem *Expulfio* per inteftina, quando fecundo, tertio, quarto demum die, tardiùfve adhuc deponuntur Alvi Excrementa, quæ quotidie femel faltem excerni oporteret.

Et unde Vifcidi-

IX. Evenit autem id, quoniam funt *Contenta* & propulfa *Vifcidiora*, vel *magis Indurata*, *Exficcatave.*

X. *Vifciditatem* fuam debent Contenta *Rebus non naturalibus* Capite proximè præcedente narratis.

tas fæcū unde.

Vi & earum durities.

XI. *Duritiem* autem, tum *Alimentis fimilibus*, *Offeis*, & *Cartilaginofis*, tum *Flatibus aufteris*, Confiftentiam Contentis firmiorem concilian-tibus.

Nec non ficcitas.

XII. *Siccitatem* habent Contenta propter *Chylum copiofiùs elicitum*, & quandoque propter *Potum pauciorem* cum *Pane multo* ufurpatum.

Parcior Excretio unde.

XIII. *Parciùs* prodeunt *Alvi Excrementa*, quia eorum *pars aliqua* fecreta eft ac in *Lacteas Venas propulfa* unà cum Chylo, de quo vitio actum Cap. 10. vel *aliâ & indecenti via excluduntur*, tam in *Vomitu* præternaturali ab Inteftinis ortum habente, quàm in *Vulnere*, aut *Ulcere Inteftinorum* notabili.

XIV. Pleraque ad hujus Affectûs *Curationem* facientia propofita funt in fuperioribus, præfertim quæ *Vifciditati Humorum*, *Flatuumque emendandæ* conveniunt.

Excrementa in durata quibus emolliantur.

XV. *Excrementis* prætereà *Induratis Emolliendis*, ac *Vifcidioribus Diffolvendis* plurimùm confert *Clyfter ex Lacte Vaccino* tepido & pauco *Melle* paratus, injectus, & aliquandiu retentus, fic enim non tantùm emollita Excrementa educuntur, fed *Flatus* quoque ad exitum faciлem alliciuntur, ad Subfidentiam faltem difponuntur.

XVI. Poteft quoque *Clyfter* fuperiori Capite præfcriptus ad laxandam alvum fubinde infundi; aut *Suppofitorium* conveniens immitti, quale ibidem novavimus ex *Alumine crudo*, quod præfero cæteris omnibus.

CAPUT XIII.

De Alvi Fluxu.

Alvi fluxus quid.

I. QUoties *citiùs*, ac præfertim *fæpiùs*, aut *copiofiùs*, quàm folebat, & decebat, contingit *Contentorum per Inteftina Propulfio*, atque *Expulfio*, toties *Alvi Fluxu* laborare dicitur humo.

Ejus fpecies.

II. Diftinguitur autem *Alvi Fluxus* in fpecies diverfas, & imprimis ratione *Excreti* diverfi Nam.

1. Lienteria.

1. Excernuntur aliquando ipfa *Alimenta*, Cibus, Potufque, *cruda*, nec mutata, fed qualia fuerunt, fi-non affumpta ore, deglutita faltem per gulam, in Affectu *Lienteria* dicto.

2. Alvi fluxus Ictericius.

III. 2. Excernuntur aliquando eadem *Alimenta*, *fermentata* quidem ac debitè immutata in Ventriculo, *non* tamen *Secreta*, & in *Chylum*, *Fæcefque Alvinas feparata* in ipfis inteftinis, verùm *pultacea* adhuc & *albicantia*, qualia fæpenumerò excernere folent Icterici; unde non ineptè hunc *Alvi Fluxum Ictericium* appellari poffe autumem, alteram nempe *Affectionis Cæliacæ* dictæ fpeciem.

3. Chylofus.

4. Diarrhæa Biliofa.

IV. 3. Excernuntur aliquando *Alimenta* tum *fermentata*, tunc in *Chylum*, *Fæcefque alvinas fecreta*, fed *fimul adhuc Confufa*, in alterâ *Cæliacæ Affectionis* fpecie; quam *Chylofum Alvi Fluxum*, diftinctionis majoris ergò, nominare quid vetat?

V. 4. Excernuntur aliquando fæpè, aut copiosè, non quidem Alimenta, fed *Humores Aquei & Biliofi*, in *Diarrhæa* five *Alvi Fluxu Biliofo* inde dicto.

5. Diarrhœa Pituitosa & Serosa.

V I. 5. Excernuntur aliquando frequenter ac copiosè *Humores Pituitosi*, sed *crassi*, & *viscidi* in *Diarrhœa Pituitosa* inde dictâ; aliquando tenues ac *Serosi*, nunc blandiores, nunc acriores, in *Serosa* ideò dicendâ.

6. Alvi fluxus Pinguis.

V I I. 6. Excernuntur aliquando *Pinguia* & *Oleosa* Excrementa, in *Alvi Pingui* seu *Vnguinoso* inde nominando.

7. Dejectio Cruenta; & Fluxus Hepaticus.

V I I I. 7. Excernitur aliquando *Sanguis purior*, in *Dejectione Cruenta*, ad quam referendum puto *Hæmorrhoïdum Fluxum*: aliquando *Liquor Carnium loturæ similis*, in *Fluxu Hepatico* dicto.

8. Dysenteria, & Tenesmus.

I X. 8. Excernitur aliquando *Pus* & *Materia Purulenta*, vel *Saniosa*, in quâvis *Dejectione Purulenta* dicta, & *Dysenteriæ* familiari; ad quam *Tenesmus* ex parte saltem videtur referendus, ex parte ad Pituitosam dejectionem: postquam *perpetuus est desidendi, dejiciendique Conatus, cum Excretione pauca tum mucosa, tum purulenta.*

Causa Lienteriæ.

X. Cùm in *Lienteria* & nō mutata, & paulò post quam fuêre assumpta, excludi soleant Alimenta, *Ventriculi* ad admissorum expulsionem mox assurgentis *culpa* eam contingere apparet; de quo Affectu, ejusque Causis ac Curatione actum est suprà Cap. 6.

Alvi fluxûs Icterici.

X I. Cùm in *Alvi Fluxu Ictericio* Alimenta excludantur satis Fermentata, manifestum fit, procedere Ipsum à *Chyli*, *Alvinarumque Fæcum Secretionis Defectu*, & quidem ob *Bilis* vel *Absentiam* vel *Inertiam*, de quibus egimus jam suprà Cap. 10.

Chylosi.

X I I. Cùm in *Chyloso Alvi Fluxu* una cum Alvi Fœcibus prodeat plùs minùs Chylus, Alimentorum Fermentatione; Partiumque Vtilium ac Inutilium Secretione integris, *Læsa* erit *Chyli per Spongiosam Intestinorum Crustam in Lacteas Venas Transcolatio*, de quâ inferiùs agemus Cap. 16.

Diarrhœæ Biliosæ.

X I I. Cùm in *Diarrhœâ Biliosâ* Humores Biliosi & Aquosi, sive Serosi effunduntur, tunc *Bilem Salis* sui ratione *Acriorem*, *Fluidioremque*, *Pituitam* verò *Salivarem*, *Succumve Pancreaticum Aquosiorem* ac itidem *Fluidiorem* esse tam ex ipsis *Excretis*, quàm *Siti* comite patet.

Pituitosa

X I V. *Diarrhœa Pituitosa* pro *Causa* primaria agnoscit *Alimenta Viscida*, multumque Pituitæ viscidæ promentia; pro secundariâ *Aërem Frigidum* & *Asperum*, *Pituitam in Sanguine* tum *Augentem*, tum *Coagulantem*, tum in *Cerebro*, *Cerebrive Glandulis* præter naturam *Secernentem* unde *Catarrhorum Pituitosorum* ortus, à quibus ad Fauces delabentibus ac deglutitis hæc Diarrhœa sæpiùs gignitur.

Pituita unde in corpore cumuletur.

X V. Facit quoque ad *Pituitam* in Corpore *Cumulandam Somnus Multus*, *Corporis torpida Quies*, *Ingenium Hebes*, *Aër pluviosus*, vel aliàs *Humidus*, &c.

Causa Serosæ.

X V I. *Diarrhœa Serosa* debetur frequentiùs *Succo Pancreatico Seroso*, subinde *Salivæ simili*, variis *Humoribus Aqueis* ac *Serosis* à *Cerebro* versus Fauces distillantibus ac deglutitis.

Succus Pãcreaticus & Saliva unde Aquosiores.

X V I I. *Succus Pancreaticus*, Ipsaque *Saliva* redduntur *Aquosiores* & *Blandi* propter copiam *Potus Aquei* assumpti; accedente subinde *Aëre Humido*; aut deficiente *Urina*, *Sudorisve consueti* Excretione.

X V I I I. Iidem fiunt *Serosi* & *Acres*, sive *Salini*, ex usu copioso tum *Aqueorum*, tum *Salitorum*, à quibus non tantùm *Tenuiores* ac *Fluidiores*, verùm *Acriores* quoque & *Salini* existunt.

Vnde Serosi & Acres.

Pituitæ Secretio.

X I X. *Secernitur* præter Naturam *Pituita* tum *Viscida*, tum *Aquea* vel *Cerebro* Ejusve *Glandulis*, semper forsan *præcedente* quidem undecunque universi *Corporis* & *Capitis* præsertim *Calore*, ac *Soluto* simul, *Deductoque* copiosiùs ad Cerebrum *Humore Pituitoso* qualicunque in Corpore vel Sanguine tunc existente, ast mox *Subsequente Frigore Aëris*, ac penetrante simul per poros magis apertos *Aura subtili* & *Coagulante Humorem prædictum* in Variis Cerebri partibus: unde sive contingat in *Vasis Lymphaticis Obstructio*, ac post *distensionem nimiam* eorundem *Ruptio*, hinc & *Contenti Effusio*; sive aliter *Secedat à Sanguine Humor Pituitosus*, *Catharri* saltem nomine ruere solet nunc in *Nares*, nunc in *Fauces*, ac inde vel in *Asperam Arteriam*, vel in *Oesophagum*; per quem in *Ventriculum*, ac *Intestina* delatus huic *Serosæ Diarrhœæ* materiam subministrare videtur.

Catarrhus.

Causa Alvi Fluxûs Pinguis.

X X. *Pinguis* & *Oleosus*, sive *Unguinosus Alvi Fluxus* sequitur ferè *nimium Pinguium Alimentorum Usum vel Abusum.*

Cruenti.

X X I. *Alvi Fluxus Cruentus* debetur semper *Vasi* aliqui *Venoso vel Arterioso* in *Tenui vel Crasso Intestino*, rariùs in *Ventriculo* vel parte aliâ præter naturam *rupto*, *secto*, vel alio quovis modo *aperto* & ad Intestina contentum Sanguinem emittenti.

X X I I. De *Vasorum* quorumvis *Apertione* multiplici, *causis* Variis, & *Curatione* diversa suo agetur loco.

Hæmorrhoïdum Fluxus Criticus & Symptomaticus.

X X I I I. *Hæmorrhoïdum Fluxus*, quibusdam non multùm Ægris familiaris, vel *Criticus* existit, & ipsos levare solet: aliquando *Symptomaticus* est, ac Ægros multùm debilitat.

Causa Fluxus Hepatici.

X X I V. *Fluxum Hepaticum*, si aliis unquam, mihi, quod sciam, nunquam visum, à *Copioso Sero* Sanguini admisto & Vasa simul relaxante puto deducendum.

Serosus Sanguis unde.

X X V. *Serosus* fit *Sanguis* à *Potu* nimio tum *Aqueorum*, *Aquæ*, *Cerevisiæ*, &c. tum Ipsius *Spiritûs Vini*, à quo tandem Partium omnium firmitas infirmatur & tonus penè tollitur.

Causa Dejectionis Purulentæ.

X X V I. Cùm & *Pus* & *Sanies* ex *Sanguinis Corruptione* ortum habeat & quidem post *Inflammationem* in *Apostemate*, aut undecunque orto *Vlcere* tam profundiore, quàm superficiario, sive *Exulceratione*; tale quid locum habere oportet, quoties *Purulenta* vel *Saniosa* observatur *Dejectio*. Sed de his Affectibus agetur in genere inferiùs.

Tenesmi.

X X V I I. *Tenesmus* Mucosâ, Purulentâque constans Dejectione, *Humorem Viscidum Pituitosum*, simulque *Acrem* & *Acidum* circa *podicem* adhærentem, atque ibidem *Vlcus* molestum rodendo excitantem agnoscit.

Diarrhœa Biliosa curatur. 1. Bilis Acrimoniam corrigendo.

X X V I I I. *Diarrhœa Biliosa Curabitur* 1. *Corrigendo Bilis Acrimoniam Salinam* medicamentis Cap. 1. §. 11. & seq. traditis. Seligenda verò, propter *Fluiditatem* ipsius simul *auctam*, quæ *Austeritate* blandâ sunt prædita; *Cydonia* tum *Mala*, tum *Pyra*, pro Ægri palato vel *Syrupi*, vel *Mivæ*, vel *Carnis*, vel aliâ formâ parata. Huc spectant *Poma Punica*, *Berberorum Fructus*, *Vva immatura*, *Omphaciumve*, *Plantago*,

tago, Portulaca,&c. *Boli* ac *Terræ* pingues atque *Sigillatæ* omnes.

2. Pituitæ Salivaris, & Succi Pancreatici.

XXIX. 2. *Corrigendo Pituitæ Salivaris, Succive Pancreatici Aquositatem* nimiam, tum *Alimentis* solidioribus ac minimè Aquosis, tum *Medicamentis* eadem aut *Imbibentibus*, aut *Evacuantibus*.

Humorē Aqueum quænam imbibāt.

XXX. *Imbibunt Humiditatem Aqueam* præ aliis multis *Creta*, *Cornu Cervi*, & quodvis aliud *Os ustum*, ac per se in pulverem redactum, parvâque quantitate subinde usurpatum, &c.

Quænam Evacuēt.

XXXI. *Evacuant Humiditatem Aqueam* tum *Hydragoga* per Alvum; tum *Sudorifera* & *Diuretica* per Sudores aut Vrinas, inter quæ laudo valdè *Decocta* ex *Radicibus Chinæ, Sarsæparillæ, Petasitidis, Contrayervæ*, &c. *Lignis Guajaci, Sassafras, Iuniperi, Quercûs, Buxi*, &c. parata.

Rhabarbari tosti vires.

XXXII. Pluribus Indicationibus Satisfacit *Rhabarbarum tostum*, & ad ʒj. vel circiter exhibitum; postquam non tantùm unà *cum Bile evacuat* benignè *Aquas* hîc redundantes, sed blandâ suâ *austeritate* laxiorem *alvum mox adstringit*.

Bilem temperantia.

XXXIII. Post correctam, & copiâ nimiâ simul peccantem Bilem blandè vacuatam unà cum Sero Aquoso, usurpari quoque possunt *Diascordium, Theriaca, Hyacinthorum Confectio*, & similia, quò ad *Temperiem* naturalem *Bilis* redigatur, & *Intestina* dejectione frequenti debilitata recreentur, *roborenturque*.

Pulvis.

XXXIV. In Tyronum gratiam sequentes addemus formulas.

℞. *Rhei tosti*, ℈ij.
Nucis moschat. ℈ß.
M.f.pulvis.

Ejus Vsus.

Accipiat Æger manè ex cochleari vel vini, vel jusculi.

Alius pulvis, vel Bolus.

XXXV. Quando *multo Sero* simul scatet Sanguis,

℞. *Rhabarb.tosti*,
Rad.Ialapp.an. ℈j.
Cinnamom.acut. Gran.vj.
M.f.Pulvis, vel
Cum Conserv.Ros.pallid. q.s.
F.Bolus, manè sumendus,

Mistura.

XXXVI. Post factam evacuationem talem, circa vesperam utatur per intervalla Æger cochleari uno sequentis *Misturæ*, quæ

℞. *Diascord.Fracast.* ʒjß.
Conf. Hyacinthor. ʒj.
Syr.Myrtini, ℥j.
Aq.cinnamom. ℥ß.
plantagin. ℥ij ſ.
M.

Decoctū serum evacuās per Vrinas vel Sudores.

XXXVII. Quoties totus *Sanguis Sero* scatet, tunc operæ pretium erit *Decocto* sequenti aut simili per *Vrinas* vel *Sudores* ipsum educere ac minuere,

℞. *Rad.apii.*
petasitid.an. ℥j.
Rasur.ligni Iuniperi,
Sem.milii,an. ℥iij.
Coq.s.a.ex aq.pura,
In Colat. ℥xxx. *dissolv.*
Syr.v.rad. ℥iv.
Spir.Salis dulcis, ℈j.
M.

Ejus Usus.

Capiat bis, terve in die haustum, si non abhorreat Æger, calentem, & imprimis summo manè in lecto, unde prodibit faciliùs Sudor, sin minùs, Vrina copiosior, sicque pedetentim *Consumetur* Sanguinis *Serum*, omnesque *Humores* reddentur *puriores* ac *meliores*. *Vires.*

DiarrhϾ Pituitosæ Curatio.

XXXVIII. In *Diarrhœa Pituitosæ Curatione*, non tantùm *Diæta* vitiosa in laudabilem, & subcontrariam mutanda; verùm *Medicamentis* quoque Cap.2. propositis *Corrigenda Pituita Viscidior*; eademque posteà per *Sudorifera* & *Diuretica* modò memorata & descripta, vel similia *Expellenda* foràs per *Cutis poros* aut *Vrethram*, *Avertendaque* ex parte à *Ventriculo* & *Intestinis*.

Serosa quî curetur.

XXXIX. *Diarrhœa Serosa Curabitur Abstinendo* ab ulteriori *Potu nimio Aqueorum*; *Assumendo* subinde, quæ *Aquas imbibant*, *Cornu Cervi ustum*, *Cretam*, &c. aut per *Sudores*, *Urinasve expellant* modò dicta.

XL. Nihil autem vetat, nullo alio vetante, *Hydragogo* assumpto *Evacuari* quandoque magnam redundantis *Seri* partem per *Alvum*.

Salsum & Mordax serū quî corrigatur.

XLI. Quoties in Serosâ Diarrhœâ undecunque prodiens *Salsum & Mordax* existit *Serum*, toties *Corrigendum* idem *Pilulis de Cynoglossâ*, de *Styrace*, aut similibus.

Gravedinis curatio.

XLII. Quoties à præcedente *Gravedine* ortum habuit Serosa Diarrhœa, toties *Cerebro* facienda quoque *Medicina*, *Roborando*, *Restituendoque* in pristinam integritatem *Glandulas* semper tunc malè affectas: quod citò, tutóque, nec injucundè fit *Suffitu* solo & solius *Succini*, Ore patulo & Naribus sæpiùs ac sensim excepto; quo sæpenumerò unâ vice usurpato Gravedinem satis gravem curavi mox in suo principio, ne ultra noctem duraret. Huic Succino, cui composita placent magis, ad pompam nempe facientia, plura possunt addi, *Mastiche, Thus, Belzoin, Styrax*, &c. & inde *Pulvis* pro Suffitu parari, atque idem paulatim prunis inspergi atque Capite pallio, aliove operimento amplo tecto, ut minùs ejus fumi pereat, uti jam dictum, ore, naribusque excipi.

Alvi Fluxûs Pinguis curatio.

XLIII. *Alvi Fluxus Oleosus & Pinguis* sponte ac sensim *cessabit*, cessante Pinguium qualiumcunque abusu: quamvis usurpari quoque possint, quæ Pinguedinem nimiam absorbeant, vel corrigant *Cornu Cervi ustum, Creta, Coralia, Cineres Cardui benedicti, Absinthii, Genistæ*, aut eorundem *Lixivium* cum vino paratum, vel *Sal fixus* ex iisdem cineribus elixatus ac elicitus.

Ut & Cruenti.

XLIV. *Alvi Fluxus Cruentus Curabitur*, si ab *Humore acri* vasa rodente ortum habuerit, *Corrigendo*, temperandoque *Humorem acrem*, ac *Consolidando Vas erosum*.

XLV. *Humorem Acrem*, ac semper fortè *Acidum* quæ Corrigant, petenda ex Cap. 2. *Mistura* verò erosa vasa *consolidans*, omnemque *Sanguinis effluxum* mirè *cohibens* habetur Cap.9.§.20. quam Iunioribus Medicis sæpiùs cum optimo successu expertus fideliter commendo.

In Hæmorrhoïdum Fluxu Critico & Symptomatico quid agēdum.

XLVI. *Hæmorrhoïdum Fluxus*, quandiu cum Ægri levamine fit, estque *Criticus*, tandiu observandus, nec sistendus; Vbi verò nimius existit, ac *Symptomaticus*, Ægrumque infirmans tunc lentè laudatâ modò *Mistura*, similive alio medicamento cohibendus.

Fluxûs Hepatici curatio.

XLVII. Si *copiosum Serum* possit *Sanguinem* ita diluere, ut ex *Vasis* ab Ipso simul *relaxatis* partem ipsius aliquam secum ad *Intestina deducat*, & *Lo-*

tura

turæ Carnium similem Fluxum, vulgò *Hepaticum* dictum producat, Curabitur tum *Sudoriferis & Diureticis Serum* aliâ viâ è corpore propellentibus, tum *Roborantibus Austeris Laxatorum Vasorum* noxam farcientibus; de quibus hoc ipso capite jam actum: & ante omnia *Cavendo* impostrum à nimio *Aqueorum* Potu,

Partium robur naturale, ob Spiritûs Vini abusum deficiens, qui restauretur.

XLVIII. *Partium tonus ac robur naturale* ob *Spiritûs Vini abusum* deficiens difficulter. *Restauratur*, nec facilè nisi usurpatis cum exactâ Diætâ, vix unquam iterum ab ebriosis hominibus exspectandâ, *Spirituosis subausteris*, qualia sunt inter *Naturalia*, *Vina* potentia simul cum nigredine gratâ subaustera; inter *Artificialia* verò plura ex *Vino* generoso atque *Cydoniis* vel *Punicis malis*, vel *Myrti baccis*, aliisve similibus parata.

Alvi Fluxûs purulenti curatio.

XLIX. *Purulentus*, vel *Saniosus Alvi Fluxus Curabitur*, *Curato Apostemate*, aut *Ulcere* qualicunqve ubicunque existente; ac illum producente.

L. Præter ea, quæ posteà de *Inflammatione*, Ipsamque subsequente *Apostemate*, atque *Ulcere* dicemus in genere, pauca hîc afferemus, quæ in specie *Intestinis affectis* conducunt.

Enema ad Ulcus in Crassis intestinis.

LI. Quoties igitur in *Crassis Intestinis* existit *Ulcus*, atque ad locum affectum pertingere possunt *Enemata*, toties valdè proderit sequens, quod diutissimè in corpore servetur, sæpiusque si res desideraverit, novum injiciatur.

℞. *Lactis Bubuli recentis*, & *si lubet*, *prius Chalybeati*, ℥viij.
Terebinthinæ Venet. Ovi Vitello dissolut. ℥ß.
Mellis rosati, ℥j.
M. f. Enema.

Ejus laus.

Tali Enemate, & quidem unico, circa initia, adeóque maturè injecto, curavi non semel Dysenteriam cum Puris dejectione junctam.

Apozema Vulnerarium ad Ulcus in Tenuibus intestininis.

LII. In *Tenuibus Intestinis* quando hæret *Ulcus*, sequens *Apozema Vulnerarium* conferet, si ia piùs in die assumatur ad aliquot Uncias.

℞. *Rad. Consol. Sarracenic.* ℥ß.
Fol. Pyrol.
Alchimill. an. M.j.
Hederæ terrestr. M.ij.
Sanicul. Maris,
Summ. Hyperic. an. M.ß.
Rasur. Cornu Cervi, ʒiij.
Coq. f. a. ex Aq. Ferrat.
In Colat. ℥xxv *dissolv.*
Syr. de Althæa Fernel.
Botryos, an. ℥iß.
Tinct. cinnamom. cum Vini rectific. spiritu extract. ℥ß.
M.

Mixtura.

LIII. Utilis erit in eodem casu *Mixtura* sequens, Cochleatim sæpiùs assumenda.

℞. *Aq. Plantagin.* ℥ij.
Cinnamom.
Aceti stillat. an. ℥ß.
Diascord. Fracast. ʒij.
Ocul. Cancr. pulverif. ʒß.
Antimon. Diaphoret. ℈j.
Syr. Rosar. rubr. ℥j.
M.

Conditum.

LIV. Cui *Conditi* forma est gratior, is hâc, vel simili utatur, quæ

℞. *Conf. Rosar. rubr.* ℥ij.
Diascord. Fracast. ʒij.
Conf. Hyacinthor. ʒj.
Cornu Cervi usti & pulverif. ʒß.
Syr. Myrtini, q. s.
M. f. Conditum.

Ejus Usus.

De hoc Condito assumat Æger aliquoties in die ad Nucis Moschatæ quantitatem.

Ulcus mundat & consolidat Balsamus Sulphuris.

LV. Ad *Ulcus* tam *mundandum*, quàm *consolidandum* præ aliis omnibus forsan serviet *Balsamus Sulphuris* vel *Amisatus* gratior, vel cum *Succini Oleo* paratus potentior, ad *Guttas duas*, *tresve* cum dictâ *Mistura*, vel *Decocto* aliquoties in die sumendus.

Compositus. Dysenteriæ curatio.

LVI. In *Dysenteriâ*, existente in corpore *Humorum acrium magna copia*, conveniet mox in principio *Rhabarbarum tostum* cum *Laudani Opiati Grano uno* exhibitum; & ubi necessitas urserit, denuò iterandum. Addi quoque potest *Theriaca*, vel *Diascordium*, quando ex præjudicio aliqui abhorrent aut Ægris suis metuunt ab usu Laudani, toties à nobis ob laudandos effectus laudati medicamenti.

LVII. Nec abs re fuerit eodem, quo assumptum fuit Rhabarbarum die, suprà laudatum ex *Lacte Bubulo*, aliisque paratum injicere *Clysma*, cujus beneficio & *Ulcus abstergetur*, & *Tormina demulcentur*, & *Ulceratæ partis consolidatio promovetur*.

Tenesmi curatio.

LVIII. *Tenesmus*, in Ano residens, *Curabitur* præsertim applicando, intrudendoque Podici *Medicamenta Humorem tum Acido-acrem*, tum *Viscidum Corrigentia*, hinc *Ulcus Abstergentia*, denique idem *Consolidantia*: in quem finem vix *Balsamo Sulphuris* æquè præstans occurret remedium, si cum *Therebinthina Vegeta Spiritu Oleoso*, vel *Succini*, *Anisive Oleo* ritè fuerit paratum, ac per se solum, vel aliis admistum *Podici applicetur*.

Balsami Sulphuris vires.

CAPUT XIV.

De Variis Intestinorum Doloribus.

Intestina omnis Generis Doloribus affligi.

I. Quamvis inter *Functionum Animalium Læsiones* in Secundo Libro tractandas, de *Dolore* in Genere simus acturi; non potuimus tamen sicco pede ipsorum tractationem specialem hîc pertransire, quoniam præ cæteris Corporis humani partibus Continentibus omnibus *Intestina* non tantùm *atrocissimis*, verùm omnis forsan *Generis Doloribus* affligi solent; adeò ut nullibi opportuniùs, quàm hîc eorum species omnes observari, ideóque explicari posse videantur.

Horum Dolorum distinctio.

II. *Distinguuntur* hi *Dolores* omnes 1. ratione *Intestinorum* affectorum, dum aliàs *Tenuia*, aliàs iis urgentur *Crassa*. 2. ratione *Modi*, quo Ægros affligunt, afficiuntque. Dolores varii: Aliàs enim cum *Ardoris*, aliàs cum *Frigoris Sensu* id accidit; aliàs Dolores sunt in eodem loco *Fixi*, partemque affectam *Perterebrantes* quasi, aliàs *Vagi* & cum *Lancinationibus* per intervalla utplurimùm repetentibus *Pungentes*, sive *eandem* tunc *partem* identidem afficiant, sive *diversas* petant: aliàs *Distendentes* sunt, & *sola Intestina*, vel *Abdomen* simul expandentes; aliàs *Rodentes*, aut *Urentes* observantur; alias cum *Lacerationis*, vel *Contorsionis*, vel *Contusionis*,

sionis, vel *Gravitatis*, vel *Pulsationis*, vel alio quovis *molesto Sensu* Ægros angunt.

Dolor. Lumbaris. III. Quoties *Intestini Tenuis pars superior* ac Ventriculo proxima *dextræ Lumborum regioni* superstrata, *Mesenterioque* substrata *Dolorem* patitur, toties is à loco affecto *Lumbaris* nominatur.

Varius. IV. In eodem autem loco ferè omnes *Dolorum* species pati solent Ægri, nunc cum *Calore* magno *Ardentem*, aliàs cum *Frigore* gravi *Algentem*; nunc *Fixum* & *Lumbos* quasi *Pertere-brantem*, aliàs repetentibus subinde *Lancinationibus Vagis Pungentem*; nunc eosdem Lumbos *Distendentem*, aut *Contundentem*, aut *Gravitatis Sensu* tantùm *Prementem*, aut *Urentem*, aut *Rodentem*, aut *Lacerantem*, aut cum *Pulsatione continuâ*, *interruptâve*, iterumque subinde redeunte molestum, aut quovis alio vix Ægris, Medicisve explicabili modo mirè *Torquentem* ac *Contorquentem*.

Lateris Sinistri Dolor cū Duritie. V. *Intestini Tenuis Pars* huic proxima & in *Hypochondrio Sinistro* à Lumbis, Mesenterio- que *liberiùs exurgens* & *assurgens Lancinationibus* frequenter, *Distensionibus* cum *notabili* ac *permanente* quandoque *Duritie* affligitur; quamvis tunc *Lieni* ferè, licet perperam, illud Malum & Dolor vulgò adscribatur, & à Medicis nonnullis præjudicio inveterato vel maligno excæcatis mordicùs præter omnem Rationem solidam, quin contra quotidianam & manifestam, ex variorum quippe cadaverum sectione multiplici petitam, Experientiam, eadem Sententia etiam nunc teneatur. Medicos ex conscientiâ, utut errante, idem judicantes ac dicentes minimè cupio hìc notatos, at præfractos duntaxat, & malitiosos.

Lieni per peram adscriptus.

Hypochondriacus nominandus VI. *Dolorem* autem istum, si nomen quovis præjudicio vacuum illi foret à me imponendum, appellarem Ego à loco affecto *Hypochondriacum*, additâ speciei urgentis nomenclaturâ, & cognominando ipsum aut *Lancinantem*, aut *Distendentem*, & sic porrò.

Dolor Iliacus. VII. Qui *reliquam Intestini Tenuis partem* occupat *Dolor, Iliacus* ab Intestino *Ileo* vocato insigniri solet, observaturque itidem varius.

Dolor in Tenesmo. VIII. In *Crassi Intestini* parte postremâ, *Intestini Recti* nomine notâ, excitatur satis frequenter *Dolor Ardens & Pulsans*, simulque non raro *Lancinans*, & quidem in *Hæmorrhoïdibus Cœcis* tunc dictis ac *Inflammatis*; quemadmodum *Rodens* atque ad perpetuò *Desidendum* irritans, in *Tenesmo*: de quo Capite proximè præcedente actum aliquando cum majore, minoreve *Pruritu Mordicans* & valdè molestus.

Dolor Colicus. IX. In *reliquâ Intestini Crassi* parte, *Coli* nomine gaudente, quivis *Dolor* excitatus, *Colicus* vocatur.

Hic ab Iliaco distinguitur. X. *Distinguuntur* ab invicem *Colicus* & *Iliacus Dolores* imprimis *secundum Intestini* utriusque *Situm*.

Intestini Coli situs. XI. Utique *Colum Intestinum* à dextro Inguine incipiens circa dextrum Renem assurgit versùs Hepar, & inde utplurimùm quidem sub costarum nothärum cartilaginibus transversim fertur ad sinistrum hypochondrium, cujus magnam partem occupat, mox ad sinistrum renem contortum pergit porrò ad inguen sinistrum, ubi Sigmoïdeâ formâ inversâ satis amplè convolutum devolvitur ad Os Sacrum, ut in Rectum Intestinum abeat & desinat: Unde in *Abdominis ambitu ac circumferentiâ modò designatâ exortus Dolor*, verè *Colicus* dicendus; quamvis nonnulli eum tantùm hoc beant nomine, qui partem Abdominis superiorem, anterioremque Cinguli modò angit & torquet, inscii, aut immemores, quàm sæpè usque ad Umbilicum, & quandoque usque ad Vesicam insigni anfractu per medium Abdomen volvatur Colon.

Tenuis Intestini situs. XII. *Tenue* autem *Intestinum*, mox ubi in hypochondrio sinistro emergens à Centro Mesenterii (sub quo in Lumbari regione ipsum latere diximus) magis, magisque recedit, eidem licet annexum, hinc inde circa regionem umbilicalem contorquetur, sicque in *Abdominis meditullio* penè coactum ibidem *Iliacos* sustinet *Dolores*, plurimùm itidem inter se *variantes*.

Duplici- ter Intestina D... lore affici. XIII. *Afficiuntur* autem in omni Dolore *Intestina* vel in *Tunicis*, *Membranisve* suis *Internis*, secundùm suam *Cavitatem*, vel in *Externis*, secundùm suam *Superficiem*.

Doloris in Intestinis causæ internæ. XIV. *Causæ Internæ Dolorum Internorum Intestina* quævis afficientium quærendæ sunt in ipsorum *Contentis*, nunc in *Consistente* adhuc *formâ* permanentibus, nunc in *Halitus*, *Flatusve* priùs mutatis.

Externas hic non spectari. XV. *Externas* & *simul Immediatas*, sive *Proximas Dolorum intestinis* oborturum *Causas* v. g. *Acus, Gladios*, &c. hîc non spectamus, sed illas duntaxat, quæ intra corpus admissæ, pro *Internis* haberi possunt ac debent, quatenus *Contentis* se admiscent, atque tunc unà cum Ipsis à se plùs minùs sæpè corruptis Dolores, aliaque pariunt.

1. Doloris Ardentis causa prima. XVI. Ut autem singulis Dolorum speciebus *Causas* suas assignemus, existimamus 1. *Dolorem Ardentem* habere utplurimùm Ortum à *Bile Pinguiore* cum *Succo Pancreatico Acidiore* potenter, ac Vitiosè *Effervescente*: sicut notum Spiritum Vitrioli Oleo Terebinthinæ affusum Effervescentiam excitare cum ingenti Calore & Ardore conjunctam.

Altera. XVII. Aliquando Eundem *Ardentem Dolorem* produci putamus *Sanguine* aut in Vasis Intestinorum Capillaribus *Stagnante*, aut iisdem post distensionem summam ruptis *Effuso*, & *Inflammationem* pariente, accedente tunc manifestâ circa partem affectam *Pulsatione*, cujus ratione distinguitur à præcedente specie.

2. Doloris algentis causa. XVIII. 2. *Algentem*, Frigoreque gravi molestum *Dolorem* putamus Originem suam trahere à *Succo Pancreatico valdè Acido & Acri* cum *Bile minùs Pingui*, vel *Paucâ*, vel *Pituitosis Humoribus simul obrutâ Effervescente*: sicut observamus Spiritum Vitrioli Sali Volatili cuivis, non tamen Oleoso, affusum, Effervescentiam excitare cum notabili Algore ac Frigore copulatam.

Effervescentia cum frigore.

Æstus & frigus ab Effervescentiâ ubi sentiantur: XIX. *Spiritùs Acidi operationem in Frigore producendo multum à Pituitâ promoveri* docet ipsa Doctorum æquè ac Imperitorum omnium Magistra Experientia.

XX. *Æstus* quidem à prædictâ Effervescentia vitiosâ pendens imprimis ac ferè tantùm in *Regione Lumbari* sentitur, ubi confluxus est Bilis & Succi Pancreatici: *Frigus* autem non raro in *loco inde remotiore* tantùm, vel primariò urget; quando nimirum *multa Pituita*, *eaque viscida* obducta est pars Intestini superior; quæ munit quidem contra

contra molesti Frigoris Sensum Partem, quam tegit, non frangit autem aut impedit actionem Succi Pancreatici per se Frigus parientis; enervat verò & obtundit Oleositatem & Acrimoniam Bilis, cui tanquam primariæ Causæ Calor debetur, quoties Pituita hæc ad Bilis exitum occurrit copiosa vel viscida.

Ejus sensus causa Pituita Viscida. XXI. Prout igitur Intestinum tenue magis vel minùs copiosa, viscidave Pituita est obductum, ita in loco prædictorum Humorum, Bilis, Succique Pancreatici, Confluxui remotiore, aut propinquiore Calor, Frigusve ex ipsorum Effervescentiâ vitiosa obortum sentitur.

3. Doloris perterebrantis causa. XXII. 3. *Dolorem* partem quasi *Perterebrantem ac Fixum* adscribo *Succo Pancreatico multum Acri, Viscidaque Pituitæ immisto*, & *Vitreæ Pituitæ* nomine tunc noto: Perterebrationem autem Acrimoniæ Acidæ, Fixitatem verò Visciditati comiti assigno.

4. Contorsionis sensus unde. XXIII. 4. Ubi non tantùm *Aciditatem acerrimam* habet *Succus Pancreaticus*, verùm *Austeritatem* quoque, tunc mirus accedit *Contorsionis Sensus* in parte affectâ, qualis non rarò in Colico urget ac torquet.

5. Dolor cum Gravitatis sensu unde. XXIV. 5. A *Copiosa, Viscidaque Pituita* præ cæteris Humoribus peccante *Dolor* cum *Gravitatis Sensu* excitari solet.

6 Doloris distendentis causa Flatus. Ab his Tympanites. XXV. 6. Ab eâdem *Pituita Viscida* in *Flatus rarefacta* & Intestina sola vel unà cum Abdomine distendente *Dolor Distendens* oritur.

XXVI. *Flatibus* iisdem nunc in Ipsorum Intestinorum cavitate permanentibus ac conclusis, nunc extra eadem quoque in Abdominis cavum penetrantibus, ibidemque Peritonæum expandentibus ortum suum debet *Tympanites*.

Flatuum Materia & Efficiens. XXVII. *Flatuum Materialis* quidem *Causa* est *Pituita Viscida*, *Efficiens* autem *Bilis*, tum *Acrimonia Salina*, tum *Oleositate volatili* peccans: quod præter alia probant quævis Olea aromatica, ex Seminibus præsertim elicita Guttis aliquot assumpta, & Pituitam viscidam in Ventriculo vel Intestinis repertam mox in Flatus solventia, eosdemque porrò etiam discutientia.

7. Doloris lancinantis & vagi causa. XXVIII. 7. A *Succo Pancreatico Acidiore* in vitiosa sui cum Bile Effervescentia dominium habente excitati *Halitus Acres* atque intestina hinc inde pungentes in iisdem *Dolores* producunt *Lancinantes & Vagos*.

8. Rodentis ac urentis causa. XXIX. 8. A *Bile Acrimonia Salina* peccante, atque cum *Succo Pancreatico Humore Salsum rodentem* constituente *Dolorem obscurè Urentem ac Rodentem* gigni autumo; quod vel *Coryza* confirmat, in qua Humor Acido-Salsus à Cerebro per Nares distillans similem Rodentem Dolorem facere solet.

Ví & Pruriginosi. Ascarides. XXX. Ab eadem *Bile acriore*, atque *Salsum Humorem* constituente, tandemque ad *Anum* delata *Dolor Pruriginosus* excitatur, Ægris multis valdè molestus: qualem *Ascarides* quoque nonnunquam in Podice hærentes producunt.

9. Doloris contundentis causa. XXXI. 9. *Contundens Dolor* videtur mihi ortum ducere à *Pituita multa* cum *Succo Acido pauco* juncta.

10. Lacerantis causa. XXXII. 10. *Lacerans* & Partem affectam sine Ardore *Rodens Dolor* debetur *Succo Acido puriori*, nec à Bile aut Pituita temperato vel fracto.

Pro causarum Diversa compositione Dolorum diversitas. XXXIII. Prout enim Causæ jam memoratæ puriores ac solitariæ magis, aut cum aliis modis variis junctæ ac plùs minùs ab illis contemperatæ occurrunt, ita aliquam in Doloribus dictis pariunt diversitatem, verbis vix satis explicabilem.

1. Doloris Ardentis curatio. XXXIV. *Curabitur* 1. *Dolor Ardens, Bilem Pinguiorem Temperando per Acida*, & imprimis per *Spiritum Nitri*; addendo simul *Aquea*, ut & *Spirituosa*, quin & *Suboleosa*, ac præsertium *Opiata*, & quidem varia forma eadem usurpando. Exempli loco sunto sequentes Formulæ.

Mistura.

℞. *Aq. Cichorei*,
Acetosæ, an. ℥iij.
Syr. Diacodii, vel
Papav. alb. ℥j.
Spir. Nitri, Gutt. viij.
M.

Ejus Usus. Capiat Æger hanc Misturam tribus vel quatuor vicibus post aliquos horarum intervallum.

Emulsio. XXXV. Cui Emulsionis forma gratior est, sequenti aut simili utatur.

℞. *Hordei mundat. ad crepaturam cocti*, ℥ß.
Sem. papav. albi, ʒiij.
Cucumer.
Melonum, an. ʒij.
Cum ejusdem Hordei decocto.
F. Emulsio ad ℥xv.
addendo Iulapii rosati, ℥j.
M.

Ejus Usus. Si lubet addatur Lapid. Prunell. ʒß. Hanc Emulsionem ad Uncias duas, tresve usurpet per intervalla Æger.

Mistura. XXXVI. Ubi Dolor magis urget, aut hic blandis non cedit, sequens paretur Mistura.

℞. *Aq. Fumariæ*, ℥ij.
Fœniculi, vel
Cinnamomi, ℥ß.
Aceti stillatit. ʒvj.
Spir. Nitri, Gutt. vj.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Sir. Violat. simp. ℥jß.
M.

Ejus Usus. Sæpiùs sumat Æger Cochleare unum hujus Misturæ donec tum Æstus, tum Dolor minuatur, vel paulatim Somnus obrepat.

Conditum Bilem evacuans & simul alterans. XXXVII. Si *Copia* quoque *Bilis* peccare observetur, eaudem blando purgante *Educi* nil vetat; in quem finem conducet *Conditum* sequens valdè gratum, simul Alterans.

℞. *Pulpæ Tamarind.* ℥ij.
Conf. Rosar. pallid. ʒx.
Elect. è Succo Rosar. ℥j.
Salis Tartar. Vitriolat. ʒj.
M. f. Conditum.

Ejus Usus. Hujus accipiat Æger ad Nucis Moschatæ quantitatem, aut aliquanto plùs, pro cujusque Ægri constitutione diversa, & quidem aut eundo cubitum hora una post cœnam mediocrem, aut manè stomacho jejuno. Potest quoque dissolvi conveniente Liquore, atque Haustuli forma usurpari. Poterit etiam *Electuarium* nostrum *Cholagogum* suprà Cap. 2. §. 46. descriptum, sicut ibi dictum, in usum revocari.

XXXVIII. *Inflammationis Generationem* ac *Curationem* Pluribus persequemur Cap. 40. hujus Libri.

2. Doloris Algentis curatio. XXXIX. Curabitur 2. *Algens* ac cum molesto *Frigore*

Frigore urgens *Dolor*, *Temperando Succi Pancreatici Aciditatem* nimis *Acrem Sale Lixivo* tam *Fixo*, quàm *Volatili*, ideòque Ipso *Spiritu Volatili*, ut & *Oleosis*, & *Aqueis*: quorum plura si fuerint simul mista, plùs quoque præstabunt.

Et quib° iat. XL. Conducet proinde *Spiritus Vini Aromaticus* quivis, utpote Sale quoque Volatili & Oleoso præditus; ut & *Aqua Theriacalis* quævis, cum Vini Spiritu parata, quippe quæ ab *Opio* ipso egregiam vitiosum Succum temperandi vim obtinuit. Huc quoque faciunt *Coralia*, *Margaritæ*, *Oculi Cancri*, *Antimonium Diaphoreticum*, &c. Quę omnia plùs præstabunt, si ad Sudorem Corpus compónatur, & adhuc plus, si actu Sudor blandè propellatur.

Haustulus sudorificus. XLI. In hunc finem sequens Formula præscribi poterit.

℞. *Aq. Fœniculi*,
Theriac. simpl. an. ℥ß.
Salis Absinthii, ℈j.
Ocul. Cancr. ℈ß.
Syr. Card. bened. ℥ß.
M. f. Haustulus, unâ vice assumendus: Cui, si Dolor valde urgeat, addi poterit

Ej° usus. *Laud. Opiat.* Gran. j. & eodem assumpto vel Foco assideat, vel in Lecto aptè tectus se contineat Æger Sudorem præstolaturus.

Mistura dolorem frigidum sedans. XLII. Cui Sudare molestum, is sequentis Misturæ Cochleare unum subinde assumat, donec tam Dolor, quàm Frigus remiserint, aut cessarint.

℞. *Aq. Menthæ*, ℥ij.
Vitæ Matthioli, vel
Tinctur. Cinnamon. ℥ß.
Laud. opiat. Gran. ij.
Ol. Garyophyllor. Gutt. iij.
Syr. 5. Rad. ℥j.
M.

Abstinẽdum à Vomitoriis. XLIII. Inter *Evacuantia* nulla hic conveniunt Doloribus urgentibus, nisi *Sudorifera* jam laudata, vel *Diuretica*. *Vomitoriis* verò, nisi sponte & satis facilè procedente Vomitione, abstinendum, atque tunc quoque addenda semper, quæ Acidum temperent, Jusculа puta Pinguia, & similia. Sic nec *Purgantia per Alvum* exhibenda, nisi Temperato priùs humore acido, aut concurrente simul Bile & Pituitâ copiosâ, non tamen valde Viscida.

& purgantibus

XLIV. Quæ autem tunc conducunt *Medicamenta*, notata sunt ex parte suprà, Cap. 7. §. 54. & 55.

Dolor tertere-ransqui uretur, XLV. *Curabitur* 3. *Dolor Perterebrans*, *Fixusque*, *Corrigendo*, *Temperandoque* tum *Acrimoniam Succi Pancreatici Acidam*, tum *Visciditatem Pituitæ* comitem: quod imprimis præstant

& quib°. *Gummi Aromatica*, *Galbanum*, *Sagapenum*, *Bdellium*, *Ammoniacum*, *Opopanax*, *Mastiche*, *Myrrha*, &c. ut & *Sal Volatile* quodvis, at imprimis *Oleosum*. Quinimò quò quid Sale Volatili, sed Oleoso magis abundabit, eò potentiùs ac efficaciùs Pituitam Vitream dictam, Humorem pessimum corriget. Unde *Oleum Cornu Cervi* non minùs potens, quàm ingratum est in hoc Affectu remedium.

Balsam° sulphuris compositus. XLVI. Conveniet quoque in rebelli ac duplicato hoc Humore debellando *Balsamus Sulphuris & Anisatus*, & *Succinatus*, & *Iuniperinus*, & cum quovis alio Oleo aromatico paratus.

XLVII. Conducet etiam in hoc ôpere absolvendo *Spiritus Vini Aromaticus* quivis; plùs minùs compositus, addito, si lubet, *Oleo Aromatico*, ipsoque aliquando *Opio*, vel *Laudano Opiato*, & aliis. *Spiritus Vini aromaticus.*

XLVIII. *Mistura* sequens cochleatim sæpius usurpata multùm proderit. *Mistura*

℞. *Aq. menthæ*,
Fœniculi, *an.* ℥j.
Cochleariæ,
Vitæ Matthioli, vel
Cujusvis Arom. an. ℥ß.
Ol. Macis Stillat. Gutt. IV.
Laud. Opiat. Gran. iij.
Syr. Fœniculi, ℥j.
M.

XLIX. Si Cui *Decocti* forma magis placeat, sequens parari poterit, & ad *Uncias* tres aut plures aliquoties in die assumi. *Decoctũ.*

℞. *Cort. rad. Levistici*, ℥ij.
Ligni Guajac. ℥ß.
Ras. Ligni ejusdem, ℥iij.
Sassafras, ℥j
Bacc. Lauri, ℥ß.
Sem. Sileris montan.
Fœnicul. dulc. an. ℥iij.
Coq. s. a. ex Aq. purâ,
In Colat. ℥xL. *dissolv.*
Syr. Bizantini, ℥iv.
Spir. Vini rectificat. ℥ij.
M.

Si quis volet hoc *Decoctum* simul blandè *Purgans* Humorem prius ex parte correctum, incoquatur illi *Pulpæ Colocynthid.* ʒj.

L. Ad Ejusdem *Pituitæ Vitreæ* ex parte correctæ ulteriorem *correctionem*, atque blandam *eductionem* utiles erunt sequentes Pilulæ: *Pilulæ Pituitã Vitream corrigentes, ac educentes.*

℞. *Gummi Galbani aceto squillitico prap.* ℈ij.
Vitrioli Martis ad Albedinem igne blandè lentè calcinati,
Mastich. elect. an. ℈j.
Castorei opt.
Myrrhæ rub. an. Gran. xv.
Croci Orient. ℈ß.
Trochiscor. Alhandal, ʒj.
Resinæ Ialapp.
Scammonii, *an.* ℈j.
Ol. Cort. Citri, Gutt. vj.
M. f. P. N. L.
Inaurandæ, aut Glycyrrhizæ pulvere respergendæ.

Harum *Pilularum* tres, pluresve sumat subinde post cœnam cubitum iturus Æger, aut manè stomacho vacuo quinque, vel tot, quot desiderabuntur, ut lentè ac benignè vitiosi Humores expellantur. *Earum Usus.*

LI. *Curabitur* 4. cum *Contorsionis Sensu* conjunctus *Dolor*, & à *Succi Pancreatici Austeritate* ejusdem aciditati copulatâ ortus exhibendo sæpiùs *Spiritum Salis Armoniaci*, utpote in Austeritate corrigenda multiplici usu comprobatum remedium, & quidem ad Guttas iij. iv. pluresve, aut in Vino, aut potiùs in conveniente Misturâ, non semel in hoc Libello præscriptâ. *4 Dolorẽ cum Contorsionis sensu curvas Spiritus Salis Armoniaci.*

LII. Conducet hîc quoque *Tinctura Castorei*, itidem ex vino ad paucas Guttas usurpanda, vel potiùs alicui *Misturæ* cochleatim assumendæ addenda; sic Ex. gr. *Tinctura Castorei.* *Mistura.*

℞. *Aq. pulegii*, ℥ij.
Fœniculi, ℥j.
Tincturæ Castorei, ʒiij.
Laud. opiat. Gran. ij.
Syr. menthæ, ʒvj
M.

5. Dolor cum gravitatis sensu quî curetur.

LIII. *Curabitur* 5. cum *Gravitatis Sensu* molestus *Dolor à copiosâ, Viscidaque Pituitâ* oriundus, per Medicamenta Ipsam tum *Corrigentia & Incidentia*, tum paulatim *Evacuantia* Cap. 2. §. 28. & seq. memorata.

6. Dolor distendēs & à flatibus quî curetur.

LIV. Curabitur 6. *Distendens*, & à *Flatibus* excitatus *Dolor*, tum *Corrigendo Pituitam Viscidam, & Bilem Acriorem*; tum blandè ac successivè *Evacuando utramque Copiâ* simul peccantem; tum *Discutiendo Flatus*; aut *Cohibendo, Impediendoque* ipsorum *Productionem*.

Externa in Dolorum horū cura.

LV. Præter ea, quæ hinc inde in hoc & aliquot superioribus Capitibus ad *Utriusque Humoris* peccantis *Correctionem* ac *Eductionem* protulimus, hîc quædam *Externa* in hoc Affectu commodè usurpanda subjungemus.

Ad pituitam solvendā & flatus discutiendos Linimētum.

LVI. *Pituitæ* igitur *Viscidæ Solvendæ*, quin & *Flatibus* ex ipsa ortis *Discutiendis* conducent apprimè *Unguenta Martiatum*, & *Althææ compositum*, &c. additis *Oleis Chamæmelino, Liliorum Alborum, Laurino*, &c. si Abdomen, & imprimis pars ejus superior illis inungatur. Exempli gratiâ.

℞. *Unguent. Alth. comp.*
Ol. lilior. alb, *an.* ℥ß.
de Lateribus, Philosophorum dicti, ʒj.
M. f. Linimentum.

Ej⁹ usus.

Hoc Infantium cubitum iturorum abdomen totum si aliquandiu inungatur, mirum quàm fœliciter Pituita in eorundem ventre contenta dissolvâtur, & Flatus inde geniti & Abdomen

Vires.

totum distendentes discutiantur, atque Universi corporis Contabescentia cum Alvo plerumque laxiore consequens paulatim curetur: quemadmodum id sexcenties sum expertus.

Tumoris in sinistro Hypochondrio prægrandis curatio.

LVII. Viro annos quinquaginta circiter nato, & Tumorem in sinistro Hypochondrio prægrandem, inæqualem, durumq; Brachium æquantem, ac dextrorsum secundùm frequentissimum Coli situm protensum, atque Lieni ab aliis Medicis adscriptum, habenti unà cum aliis Hypochondriacæ Affectionis Symptomatibus ante annos viginti Amstelodami sequens *Linimentum* ac *Emplastrum* toti superiori Abdominis regioni applicandum præscripsi, præter *Pilulas* ex Gummi paratas, non semel in hoc Libello descriptas: quorum ope paulatim emollitus, atque maximâ ex parte sublatus est idem Tumor.

Linimē-tum.

℞. *Unguent. alth. comp.*
Ol. capparum, an. ℥j.
Philosophor. ʒij.
M.

Emplastrū flatus & Tumores discutiens.

LVIII. Emplastrum, quo fœliciter usus est idem, quoniam non semel ipsum in Flatuum & Tumorum inde ortorum Discussione efficax comperi, in Juniorum Medicorum gratiam hîc adscribam.

Emplastrum carminans Sylvii.
℞. *Gum. Galbani,*
Bdellii,
Ammoniac. an. ℥ß.
Thuris Masculi,
Myrrh. rubeæ, an. ʒij.
Opij Thebaic. ʒj.
Dissolv. in Aceto Squillino,
iterumque inspissatis adde
Ceræ Citrinæ,
Colophoniæ, an. ʒiij.
Balsam. Peruviani,
Ol. Philosophor. an. ʒj.
Terræ, ʒß.
Carvi stillat. ℈ß.
Terebinth. Venet. q. s.
M. f. s. a. Emplastrum.

Ej⁹ usus.

Hoc Emplastrum extendendum super alutam, eamque formatam priùs secundùm Tumoris amplitudinem & figuram chartâ ei impositâ & dissectâ observandam.

Flatus discutere Salia volatilia oleosa.

LIX. *Flatus* potenter simul & blandè *Discutiunt* præ aliis multis *Salia Volatilia*, sed *Oleosa*. In quorum Usu aliquid observavi notatu dignum, produci nempe ab iisdem Flatus, quoties in Ventriculo aut Intestinis hæret Pituita Viscida, sed Flatus mox eorundem vi dissipabiles ac erumpentes, aliterve disparentes; unde arguimus Flatus ex Humoribus in corpore vitiosis ortos, & plus minusve Viscidos sensim à dictis Salibus discuti posse & aboleri; quod ipsa etiam confirmat Experientia.

Ab iisdē Pituitam viscidam incidi.

LX. In quorum Salium Oleosorum Usu id quoque notabile, *Pituitam Viscidam* sensim ab iisdem *incidi ac emendari*; adeò ut, quicquid ferè ad sui Curationem tum Flatus ipsi, tum Ipsorum Materia desiderabant, id omne præstare possint Salia hæc Oleosa.

Bilis acrimoniam corrigit Spiritus Nitri.

LXI. Ad *Bilis Acrimoniam* tunc semper simul plus minùs peccantem corrigendam conducit præ cæteris omnibus *Spiritus Nitri*, Flatus simul discutiens ad Subsidendum saltem cogens, novumque ipsorum exortum impediens: de quo, & aliis hûc facientibus actum jam suprà Cap. 9. §. 26. & seq.

7. Doloris Lancinātis & Vagi curatio.

LXII. *Curabitur* 7. *Lancinans* & *Vagus ab Acidis & Acribus Halitibus* originem trahens *Dolor, Temperando* illam *Aciditatem acrem* medicamentis *Aromaticis*, & *Sale Volatili Oleoso* præditis, ac præsertim *Opiatis* simul additis, non semel hinc inde in hoc Libello descriptis; & *expellendo* blandè Humores & Halitus peccantes foras per *Sudorifera*, eosdem simul Temperantia; rariùs verò, nec nisi præmissa Humorum vitiosorum Correctione ac temperatione, usurpatis *Purgantibus* per Alvum. De quibus omnibus non semel actum in hoc Tractatulo.

8. Doloris Rodē-tis & Urentis curatio.

LXIII. *Curabitur* 8. *Rodens ac Urens à Bile Acri Dolor Medicamentis* tum *Acido-austeris*, Omphacio, Granatorum Succo, &c. tum *Oleosis* variis, *Emulsionibus* præsertim ex Hordeo, Amygdalis dulcibus, seminibus Papaveris albi, & similibus paratis; ut & *Alimentis Viscidioribus* Piscibus nempe Marinis, & quorumvis Animalium extremis, plurimùm Gelatinæ promentibus, Pedibus, Capitibus, &c.

Cholagoga blāda.

LXIV. Eadem *Bilis*, quoties *quantitate nimiâ* simul peccat, *Cholagogis* blandis & subacidis præsertim, Tamarindis, Cassiâ, & similibus Minuenda, educendaque.

Ascarides tollentia.

LXV. *Ascarides Rodentem in Podice Dolorem parientes*

parientes inde Vivi, Mortuive *tollendi*, & ipforum exortus novus impediendus.

Necātia. LXVI. *Afcarides necant Amara dulcibus juncta; Suppofitoria* ex Aloë, Abfinthio, &c. atque Melle parata & immiffa; quæ ipforum remotionem, Exclufionemque fimul promovent.

Eorum Exortus impedientia. LXVII. *Exortum Afcaridum impediunt Medicamenta* quofvis *Humores* in corpore *vitiofos*, ac præcipuè *Pituitofos* tum *Corrigentia*, tum *Expellentia* paffim ac fæpe nominata.

9. Dolorvis contundentis curatio. LXVIII. *Curabitur* 9. *Contundens*, ac *Pituita multa*, *Acidoque pauco debitus Dolor*, *Minuendo Pituitam* per *Phlegmagoga* fæpius recenfita, *Temperandoque Acidum* per *Spirituofa*, *Oleofa*, & *Salina tum fixa*, tum *volatilia* hinc inde notata.

10 Doloris lacerantis curatio. LXIX. *Curabitur* 10. *Lacerans* & fine ardore *Rodens Dolor puro*, nec à cæteris fracto *Acido* adfcribendus, Medicamentis *Acidum* potenter *Concentrantibus*, aut *Mitigantibus*, inter quæ primas tenent *Opiata*. Huc faciunt Aromatica omnia, tum Spirituofa, tum Oleofa fæpiùs laudata.

LXX. Nec difficile erit ex iis, quæ hîc de Dolorum variorum Ortu ac Curatione protulimus, aliorum adhuc magis obfcurorum vel complicatorum, nec forfan hîc explicatorum Caufas veras & Curandi rationem invenire.

CAPUT XV.

De Contentorum in Inteftinis Vomitione, ac nominatim de Cholerâ Morbo & Ileo.

Motus Contentorum in Inteftinis fecundùm & præter Naturam. I. *Inteftinorum Contenta* fecundùm Naturam quidem aut in *Lacteas Venas propelluntur*, quatenus Corpori nutriendo funt utilia; aut per *Anum expelluntur*, quatenus eidem alendo funt inutilia: Præter Naturam verò Eadem unà cum confluentibus Humoribus aut *excluduntur nimium* per *Alvum*: in *Alvi Fluxu* inde dicto, de quo Cap. 13. actum; aut Motu Inteftinorum periftaltico inverfo *Repelluntur furfum in Ventriculum*, atque inde confiftente formâ *evomuntur*, vel Vaporis, Halitus, Flatufve formâ *exhalantur*, *eructanturve*; Aliquando per *Inteftinorum Vulnera*, vel *Ulcera* (de quibus agendum alibi) *Excernuntur* aut in *Abdominis cavitatem*, aut *extra corpus*.

Flatuum & Halituum eruptio. II. *Flatus* ergò erumpunt in *Ructatione*; *Halitus* verò in *Ofcitatione* & *Hypochondriacâ Suffocatione*, in quâ non raro *Flatus* quoque attolluntur; De quibus ex parte actum Cap. 9. Affectus, in quo *Vapores* affurgere obferventur, nullus fuccurrit.

Vomitus ab Inteftinis procedens varius. III. *Vomitus* verò *ab Inteftinis procedens* pro Materiæ excretæ varietate differt: Aliàs enim *Alimenta* ad Inteftina priùs depulfa repellūtur: Aliàs *Humores* ad Inteftina delati, & vel finceri, purique, Biliofi, Pituitofi, Serofi; vel Amari, Acidi, Aufteri, Salfi, Dulces, Infipidi, &c. vel Flavi, Virides, Cærulei, Atri, Albi, Aquei- ve & Clari, &c. vel variè mixti: Aliàs *Fæces Alvinæ*, Aliàs *Sanguis*, vel etiam *Pus*, aliave ab Inteftinis affurgentia Vomitu excernuntur.

IV. Primaria multiplicis hujus Vomitionis omnis *Caufa* eft *Motus Inteftinorum Periftalticus Inverfus* & in fui confenfum, fimilemq; Motûs Inverfionem Ventriculum trahens, imò cogens. *Ejus caufa primaria.*

V. *Incipit* frequentiùs hæc *Motûs Inverfio* à loco Infertionis utriufque Ductûs Bilarii & Pancreatici; rariffimè ab ipfo Podice; fubinde ab hâc, vel illâ Inteftini tenuis parte, Gangrænâ vel alio gravi Affectu laborante. *Ubi incipiat.*

VI. A loco Infertionis Gemini Ductûs contingit Motûs Inteftinorum Inverfio, propter potentem ac *violentam Humorum acrium* in corpore jam exiftentium, aut à nuper affumptis corruptorum, irritatorumve *Effervefcentiam*. *Caufa cur à loco Infertionis Ductûs Bilarii & Pancreatici incipiat Vomitio.*

VII. Exiftentes in Corpore Humores Acres funt *Bilis* & *Succus Pancreaticus*, à naturali ftatu recedentes, ut & aliquando *Saliva* vel *Acida*, vel *Salfa* deglutita & ad Inteftina deducta. *Quinam Humores in corpore fint acres*

VIII. Affumpta præfatos Humores corrumpentia, & ad vitiosè effervefcendum irritantia funt vel *Fructus Horarii*, *Cerafa*, *Pruna*, *Melones*, *Mala Perfica*, *Uvæ*, &c. Ipfumque adeò *Muftum*: vel *Medicamenta* quævis *Acria*, & alterutrum dictorum Humorum Acriorem reddentia, ut & *Vomitoria*, vel *venena certa*, *Arfenicum*, *Auripigmentum*, &c. quò & *Mercurius fublimatus corrofivus* referri poteft, imò debet, poftquam purum, nec fractum, minimâ licet quantitate introfumptum omnia turbat & corrumpit. *Quænā affumpta Humores corrumpant.*

IX. Quoties autem aut fponte ab Humoribus in Corpore præexiftentibus, aut ob externum erratum in Diæta commiffum *Humores Biliofi tam furfum*, *quam deorfum* magnâ vi & copiosè, unà cum comitibus Anxietatibus præcordiorum moleftiis excernuntur, *Cholera Morbus* dici folet ifte Affectus. *Cholera Morbus quid.*

X. In *Affectione*, atque *Suffocatione Hypochondriacâ*, ipfoq; *Scorbuto* excitantur nonnunquam, & quidem Sponte Vomitus Humorum variorum, Tenuiorum, vel Craffiorum; Vifcidiorum, vel Fluidiorum; Amarorum, vel Acidorum, vel Salforum, vel Aufterorum, vel Dulcium, vel Infipidorum; Flavorum, vel Viridium, vel Cœruleorum, vel Atrorum, vel Alborum, vel Aqueorum five Cryftallinorum, vel Variegatorum: adeò ut admodùm difficulter omnes in variis, aut iifdem etiam Ægris occurrentes differentiæ numerari, aut in certum ordinem redigi queant. *In Affectione & Suffocatione Hypochondriacâ, Ut & in Scorbuto varios Humores evomi.*

XI. Aliquando *Sanguis* quoque vi furfum effunditur ab Inteftinis per *Vomitum*; quem fufpicor Ego, fi non femper, utplurimum faltem ex *Pancreate* prodire, propter *Vas* aliquod in ipfo à *Succo acriore apertum*; atque ipfum, concurrente tunc fimul Effervefcentiâ cum Bile vitiosâ, furfum propelli ad Ventriculum, ut evomatur; dum plerumque pars aliqua defcendit ad inferiora, ut per Alvum excernatur. *Sanguinē aliquādo evomi, & ob quam caufam.*

XII. Curavi ante annos circiter viginti Colonienfis Nautæ Viduam ex fummo Animi Mœrore propter Mariti obitum, fi Memoria mea me non fallit, contracto, in *Dolorem Lumborum* gravem ac diuturnum, hinc & *Puris Vomitum* ac *Dejectionem Spontaneos* prolapfam, & à vocatis Medicis pro incurabili relictam, Vini tamen Saccharati, calefactiq; per vices affum- *Doloris Lumborū & Puris Vomitus, ac Dejectionis Spōtaneæ in muliere curatio.*

pti ope paulatim restitutam; post septennium verò itidem ex Mœrore Animi grandi in Dolorem Lumborum similem ac vehementem deductam. Conjectans proinde ex superioris Affectus narratione latere in loco affecto *Pus* ex prævià *Inflammatione* productum, ac collectum, bis exhibui ei *Vomitorium Antimoniale*, & quidem, si rectè memini, *Sapam Vomitoriam*: Cujus ope excrevit primo die per Vomitum Puris satis benè cocti plus quàm Pintam, sive Uncias viginti, per Alvum verò ejusdem bonam quantitatem; uno autem, alterove die interposito iterati Vomitorii beneficio denuò Puris aliquam, minorem tamen, quàm priùs, partem sursum, deorsumque evacuavit, atque paucis exhibitis cardiacis & putredini resistentibus medicamentis brevi perfectæ sanitati est restituta.

Pus per Vomitorium ejectum.

XIII. Ex *Pancreate Pus* illud vel idcircò prodiisse putavi, quòd illius Situi responderet Locus affectus; quodque non semel post mortem in Pancreate offenderim Pus majore, minoreve copiâ collectum, nunquam verò in ullâ aliâ parte, à qua via pateret ad Intestina.

Hoc ex Pancreate prodiisse.

XIV. Eadem ratio facit, ut *Sanguinis Vomitum*, non à *Liene*, non ab *Hepate*, non à *Mesenterio*, sed à solo *Pancreate*, salvis tamen aliorum judicio vel observatione, conjectem ac censeam deducendum.

Sanguinis vomitus à Pancreate.

XV. A *Podice* quoties *incipit Motus Intestinorum Peristalticus inverti*, toties *Humorem acerrimum* ipsi adhærere autumo, cùm *solis Lenientibus & Acria Temperantibus* curari soleat. Nunquam enim talis æger mihi occurrit curandus, ut accuratum in ipso Symptomatum omnium instituere potuissem examen, hinc & judicium de singulis ferre solidum.

Causa, cur à Podice incipiat vomitus.

XVI. Non infrequenter *in hac vel illa Tenuis Intestini parte incipit Motus ipsius Peristalticus inverti*, cum insequente *Alvinarum Fæcum Evomitione*, ab affecto *Intestino*, *Ileo* Medicis vocato, itidem *Ileo* Practicis dictâ.

Ileus quid.

XVII. Binas hujus mali *Causas* observavi in demortuorum sectione, alteram quidem *Intestini Gangrænam*, ipsamque comitantem Intestini corrupti corrugationem, & coarctationem tantam, ut Fœcibus transitus deorsum omnis denegaretur, quin eædem ad regressum sursum, adeoque per Vomitum egressum miserandum cogerentur.

Ejus causa. 1. Intestini Gangræna.

XVIII. Altera hujus mali *Causa* post mortem à me deprehensa fuit *Intestini tenuis parte quàvis coarctati Ingressus in partem proximam, sed Flatu solito magis expansam*: Unde similiter Alvinis fœcibus transitus ad alvum omnis præcludebatur, consequente mox earundem regressu & ascensu ad Ventriculum, cum miserabili ipsarum Evomitione.

2. Intestini ingressus in partem proximã.

XIX. Judicavi autem modo dicto illum contigisse Intestini tenuis in partem proximam Ingressum, & quidem nunc partis superioris in proximam inferiorem, nunc inferioris in superiorem; quoniam observaveram sæpius 1. Intestinum tenue variis in locis Flatu distentum, atque in partibus proximis tam superioribus, quàm inferioribus ad notabilem longitudinem arctissimè contractum. 2. Ægros eosdem torminibus pressos corpus suum mirè agitasse ac non raro subito inflexisse. Ista verò inflexione sæpiùs repetità contingere potuit, ut subinde ob relaxatum in alterutro extremo Intestinum ulteriùs pressus Flatus locum concederet oppposito Intestini adhuc coarctati extremo sese insatis sufficienter expansi Intestini cavitatem insinuandi, succedente mox ejusdem Intestini à propulso Flatu liberati coarctatione satis violentâ circa partem proximam insinuatam.

Eamque vel inferiorem vel superiorem

XX. Quoties autem pars Intestini Inferior subit Superiorem, toties aut sponte per assumpta alimenta, aut arte per pilulas plumbeas, aureasve deglutitas Curationis spes superest; non item, quando pars Intestini Superior ingreditur Inferiorem, quoniam sensim ulterius pergit pars conclusa, unde augetur magis magisq; angustia, omnisque præcluditur contentis descensus, quocirca necessariò, certoque inde venit exspectanda Mors.

Quando Curationis est spes, & quando non.

XXI. Fit quoque *Intestini Contorti ac Convoluti* mentio frequens apud Practicos, cujus non tantùm exemplum post diligentem investigationem reperi nullum, quin vix posse fieri puto, ut nodo quasi complicentur, intricenturque Intestina tenuia.

Intestinũ non posse convolvi.

XXII. *Alvinarum* interim *Fœcum per Vomitum Excretionis Causa* in praxi haud infrequens occurrit *Hernia Intestinalis* non quidem omnis, sed talis & tanta, ut *per foramen angustius* excidentia *Intestina tenuia, & Crassa quoque*, vel ob propriam molem, vel ob sua contenta perpetuò appellentia, ibidemque morantia, *per idem foramen reponi nequeant, ut nec contentis allabentibus transitum deorsum præbere*; unde Contenta continuò magis, magisque compacta & indurata, interdumque dissolvi nescia Tumorem durum pariunt & insuperabilem, quin Sanguinis refluxum quoque impedientia *Inflammationi*, atque mox subsequenti Intestinorum *Gangrænæ*, hinc & *Fæcum per os Evomitioni* ansam præbent.

Hernia intestinalis causa Vomitionis facũ.

XXIII. Mala ista omnia non rarò augentur, aut producuntur à *Fomentationibus* perperam & nimis calentibus applicatis; ut & à præposterâ, fortique *Frictione* partis tumentis; denique à *Vi* tumentibus Intestinis ad illorum repulsionem illatâ.

Ejus Mala quibus augeãtur

XXIV. *Vomitionis* hujus *multifariæ Curatio* absolvetur pro cujusque *Causæ varietate diversimode*.

Vomitionis facũ curatio.

XXV. Quoties igitur à *vitiosâ confluentium Humorum Acriorum Effervescentiâ* pendet Intestinorum peristaltici sui Motus Inversionem irritatio, toties *Humores* illi *Acriores Corrigendi* sunt ac *Temperandi*, imò *Sopiendi* unà cum Ipsâ eorum *Effervescentiâ*.

Humores acriores, quando ab iis pendet, corrigẽdi.

XXVI. Quæ *Humores* tum *Biliosos*, tum *Pancreaticos acriores temperent*, non semel proposita sunt in superioribus Medicamenta: quibus ad *Effervescentiam vitiosam compescendam*, *Sensumque Intestinorum* ex parte saltem *Sopiendum* addenda sunt semper *Opiata*, itidem non semel nominata.

XXVII. In quorumvis autem Humorum sive Salinorum, sive Acidorum Acrimoniâ peccante conducet Mixtura sequens cocıleatim per intervalla brevia usurpanda.

Fit hoc sequenti Mixturâ

℞. *Diascord Fracast.* ʒij.

Conf.

Conf. Hyacinthor. ℨj.
Syr. papav. albi, ℥j.
Aq. plantag. ℥ij.
Fœniculi, ℥j.
M.

Humores post correctionē evacuādi

XXVIII. Ubi ſedatus eſt hic Vomitus, ſi *redundare* videantur prædicti Humores, poſt ſufficientem ipſorum temperationem, *Evacuari* ac *Minui* poterunt ipſi *per alvum*, exhibitis *Purgantibus* vel *Cholagogis*, vel *Hydragogis* ſæpiùs memoratis.

Si ſedari nequeat Vomitus, exhibendum. Vomitorium blandū.

XXIX. Quòd *ſi ſedari nequeat Vomitus ob Humores copioſos in corpore exiſtentes, atque vi ſurſum exitum affectantes, Vomitorium blandum* exhiberi nil vetat, additis ſubinde, quæ Humores ſimul *temperent, nimiamque* ipſorum *Efferveſcentiam* quodammodo *ſedent ac compeſcant*, ipſiſq; adeò, neceſſitate urgente, *Opiatis*, ſed quantitate parvâ. Ex. gr.

℞. *Oxyſacchar. Vomitor.* ℥ij.
Laud. Opiat. Gran. ſſ. vel j.
Aq. menthæ q. ſ.
M. f. Hauſtulus.

XXX. Aſſumpto iſto Vomitorio, pōſt bonam Humorum peccantium partem ſurſum, deorſumve excretam, ſi perſeveret adhuc Nauſea, vel Vomitus, uſurpetur *Mixtura* modò præſcripta, vel pro Humoris maximè peccantis diverſitate ſimiliter alia.

Miſtura ſuccum acidum temperans.

XXXI. Nam ſi *Succus Acidus* exuperet, tunc.

℞. *Aq. menthæ,*
Fœniculi, an. ℥j.
Vitæ Matthiol. ℥ſſ.
Theriac. veteris, ℨij.
vel *Laud. Opiat.* Gran. ij.
Syr. Myrtini, ℥j.
M.

Miſturā Bilis acrimoniā corrigēs.

XXXII. Quod ſi *Acrimonia Bilis* redundet, tunc

℞. *Aq. plantag.*
Portulac. an. ℥j.
Spir. Salis dulcis, ℈ſſ.
Diaſcord. Frac. ℨſſ.
vel *Laud. Opiat.* Gran. ij.
Syr. portulac. ℥j.
M.

XXXIII. Quemadmodum Pancreaticus Succus, ſic & *Saliva* cæterique à *capite delabentes humores acriores corrigendi, temperandi*, ac *Evacuandi* ſunt.

Cholera Morbus ab Horariis Fructibus quō curetur.

XXXIV. Quoties ab *Horariis* ac brevi corrumpi ſolitis *Fructibus Cholera Morbus* excitatur, toties *Opiatis* præſtantiſſimis compeſcenda nimia *Humorum Efferveſcentia* in tenui inteſtino excitata; in quem finem pro re natâ una ex tribus mox præſcriptis *Mixturis* uſurpari poterit, donec ſedetur ac compeſcatur efferus Humorum conturbatorum, omniaque in corpore ad internecionem nonnunquam conturbantium Motus.

A vomitoriis vomitus nimius Opiatis cōpeſcitur Vomitus à Venenis curantur Oleoſis.

XXXV. *Vomitoria Medicamenta* perperam vel nimiâ quantitate aſſumpta, & Vomitum immanem producentia ſolis *Opiatis* compeſci poſſunt ac deveinci. Unde iterum hîc commendo laudatas modò *Mixturas*, vel alias ſimiles, cùm facilè fit plures alias formare.

XXXVI. Inter *Venena Vomitus* enormes atque utplurimùm lethales producentia tum *Arſenicum* & *Auripigmentum*, tum *Mercurium ſublimatum corroſivum* retulimus: quæ omnia propter latentem, manifeſtamve ſuam Acrimoniam fœliciſſimè temperantur, & ad blandiorem excretionem præparantur, *Oleoſis, Juſculis puta pinguibus, Oleo expreſſo quovis, Lacte, Butyro* & ſimilibus: inter quæ *Lac* etiam ab ipſis *coagulari* ſolet, rurſumq; excerni, unde hactenus quoque prodeſt, quatenus ſcilicet promptiùs illi ſe jungunt Venena ipſum coagulantia, & eo ipſo vim ſuam nocentem amittunt. Tamdiu autem uſurpanda ſunt pinguia, quandiu Dolor, Nauſea, vel Vomitus permanent.

XXXVII. Poſſunt præterea utiliter uſurpari *Opiata* ſæpiùs jam memorata & laudata: quippe quæ Acrimoniam omnem non minùs temperent, ac Efferveſcentiam inſequentem compeſcant, quàm ſenſum externum ſopiant. *Et Opiatis.*

XXXVIII. *Affectionis, Suffocationiſque Hypochondriacæ*, ut & *Scorbuti*, cùm Affectus ſint ex variis, pluribuſque complicati, *Tractatio* & *Curatio* tradetur commodius inferius.

XXXIX. Undecumque *Sanguis* prodeat, qui *Vomitu excluditur*, quoniam ſemper Vas ruptum, apertumque indicat, ſequiturque, *promptam læſi vaſis conſolidationem* deſiderat, ſine quâ compeſci nequit tam noxius vitæ Sanguinis effluxus. Cui conducet *Miſtura* Cap. 9. §. 20. præſcripta, vel alia ſimilis. *Sanguinis vomitio qui curetur.*

XL. Quòd ſi *Concretus* putetur, metuaturve in Cavitate Inteſtinorum *Sanguis*, ad ejuſdem Solutionem addentur eidem Miſturę *Oculi Cancri, Antimonium Diaphoreticum, Sperma Ceti*, & ſimilia; ut annotatum ibidem §. 21. Non enim nocebit talia ſimul uſurpaſſe, quamvis nullus reſtitiſſet in Fiſtulâ Inteſtinali Sanguis. *Cōcretus Sanguis quibus diſſolvatur.*

XLI. Hæc namque continuò eſt à Prudentibus Practicis obſervanda Regula Aurea, *Ut in Caſibus dubiis ac incertis Medicamenta in Uſum revocentur, quæ tantùm prodeſſe, nullatenus nocere poſſint Ægris, conjectatis ſive laborent, ſive non laborent Affectibus.* *Regula Practicis obſervanda.*

XLII. *Puris Excretio per Vomitum ac Dejectionem Alvinam* non ſiſtenda, ſed *blandè promovenda*, cùm ſit Humor toto genere præter naturam, hominiq; omni ex parte noxius; Ejuſdem autem *novus ortus*, quantum licet, *impediendus*, cùm ex Sanguine, Ignis noſtri Vitalis fomite, partiumque corporis omnium, tam continentium, quàm contentarum pabulo, generetur. *Puris excretio qui curetur.*

XLIII. Inter omnia, quæ *Puris Excretionem moveant*, vel *promoveant*, præfero ac commendo *Antimonialia Medicamenta*, quippe quæ obſervavi ſæpenumerò habere inſuper *vim corrigendi noxas corpori à Pure contingentes*, quin *novam Puris productionem impediendi*, poſtquam *non minus Corporis humani, quàm Auri purificationi ſervit Antimonium ritè tam præparatum, quàm adminiſtratum.* *Ei maximè conducere Medicamenta Antimonialia.*

XLIV. *Puris continuam ex Sanguine corruptio generationem ſiſtit* quoque *Balſamus Sulphuris aniſatus, & alius quivis*, ad guttas duas, tresve aliquoties in die aſſumptus; à quo *Ulceris* præterea *mundatio* & *conſolidatio certa* exſpectanda, & forſan certior, quàm ab ullo alio Medicamento. *Puris generationē ſiſtere Balſamū ſulfuris compoſitū.*

Ut & Omnia Antimonialia Medicamenta.

XLV. Conducet in hunc quoque finem *Antimonium Diaphoreticum*, & quodvis aliud ex *Antimonio paratum medicamentum alterans*, & *Balsamus* ex ipsius *Floribus* artificiosè confectus.

Inversio ex toto Motum peristalticum curari Jusculis pinguioribus.

XLVI. Inverso per totam Intestinalem fistulam motu peristaltico, *Jusculis* utendum *pinguioribus* tam per Os assumptis, quàm Ano applicatis, & injectis, quò Acrimonia quævis Humorum quorumvis ubivis existens aut occurrens demulceatur, atque molesta Intestinorum Irritatio sedetur.

Ut & Fomentis, & Enematis Emollientibus.

XLVII. Possunt in eundem finem parari tum *Fomenta*, tum *Enemata Emollientia* dicta, sæpiusque usurpari. Ex. gr.

℞. *Rad: althææ*, ℥ij.
Fol. ejusdem,
malvæ,
verbasci, an. M. ij.
Sem. lini,
fœnugræci, an. ℥ß.
Decoquantur ex Aq. pura;
Colaturâ repente foveatur Podex:
quin ex Ejusdem, ℥viij.
additis Ol. lilior. albor. ℥j.
Butyri recentis, ℥ß.
vel *Adipis Gallinæ, alteriusve convenientis,* ℥iij.
F. Enema, sæpius injiciendum.

Necnon Anodynis & Narcoticis. Emulsio.

XLVIII. Ad eandem *irritationem sopiendam*, *humoresque acres temperandos* tum externis, tum internis medicamentis addi poterunt *Anodyna*, imò *Narcotica*, & usurpari tam *Emulsiones*, quàm *Mistura Opiata* & similia plura. Ex. gr.

℞. *Hordei mundati ac ad crepaturam cocti,* ℥jß.
Amygd dulc. mund.
Sem. papav. alb. an. ℥iij.
Cum Aq. decoctionis Hordei
F. Emulsio ad ℥xv.
add. Syr. Diacodii, ℥jß.
Aq. fœniculi, vel
Rosaceæ, ℥j.
M.

Ejus Usus.

Assumat per intervalla brevia Æger haustulum.

XLIX. Cui potentior Mistura minori quantitate assumenda vel acceptior, vel utilior censetur, sequenti cochleatim utatur frequenter.

Mistura.

℞ *Aq. plantaginis* ℥ij
fœniculi, ℥j.
Conf. hyacinth.
alkermes, an. ʒß.
Laud. opiat. Gran. iij
Syr. papav. alb. ℥j.
M.

L. Quòd si quis solidiorem Medicamenti formam præferat, is sequenti utatur.

Bolus.

℞. *Diascord. Fracast.* vel
Theriac. recentis, ℥ß.
Conf. hyacinth. ʒj.
M. f. Bolus; ad Drachmam dimidiam, vel integram per intervalla devorandus.

Ejus Usus.

LI. Qui præter Pilulas nil assumere possunt, iis sequentes præscribantur.

Pilulæ.

℞. *Laud. opiat.* Gran. iv.
fiant Pilulæ N. viij.
Inauranda.
vel ℞. *Mass. pilul. de cynogloss.* ℈j.
Laud. opiat. Gran. iij.
M. f. Pilul. N. x.

Earum Usus.

Accipiat subinde alterutrarum Pilularum unam Æger, donec Vomitus tantillùm compescatur & somnus aliquis ei obrepat, qui observandus: non neglectis extrinsecus administrandis jam memoratis.

Intestinorum Gangræna incurabilis.

LII. Pleraque ad *Intestinorum Inflammationis* & *Gangrenæ curationem* necessaria peti poterunt ex generali Utriusque Affectûs Tractatione suo loco tradendâ: licet Gangrænam Intestinorum existimem incurabilem.

Ileus quo modo curandus.

LIII. *Intestini Pars Superior intrusa in partem Inferiorem* nunquam, meo saltem judicio, retrocedet; *Inferior* verò *immissa in Superiorem* non ita difficulter repelletur per *globulos aureos, plumbeosve* cum *Oleo Amygdalarum dulcium*, vel *Olivarum* deglutitos, aut *Mercurium crudum* ad Unciam unam, vel duas assumptum.

LIV. *Herniæ* multiplicis cum paucis absolvi non possit, Generationem, Curationemque nunc vel aliàs, si Deus volet, peculiari Capite tractabimus.

CAPUT XVI.

De Chyli per Carneam Intestinorum Crustam Percolatione læsa.

Chyli per crustam carneam percolatio.

I. Chylus à Fœcibus Alvinis Secretus *Motu Intestinorum peristaltico* non tantùm propellitur deorsum, verùm *exprimitur* quoque, *percolaturque* vi eâdem *per Crustam ipsorum carneam & spongiosam in Lacteas Venas.*

Quot modis læditur.

II. *Læditur* hæc *Chyli percolatio*, & plus minùs *impeditur* aut *minuitur* in *Alvi fluxu Chyloso*, de quo actum Cap. 13. §. 4. & 12. quando vel 1. *obducta* sunt, *obturatave* Panni hujus Carnei *Orificia Humore Pituitoso Viscido*; vel 2. *Abrasa* est hinc inde eadem *Crusta Carnea*, & illi subjecta *Intestini pars Cicatrice obducta*, *occlusis* simul *ad Lacteas Venas tendentibus poris*, quemadmodum id nonnunquam evenit post *Alvi Fluxus Dysentericos* graves in tenui Intestino imprimis excitatos: sicut non semel post mortem in Cadaverum sectione observavi.

Ejus læsionis sequela.

III. Solet autem hoc Malum consequi aliqualis & quandoque notabilis corporis Marcor & Macies ad vitæ finem perdurans, nec obesis quoque ventribus parcens.

Prioris speciei curatio.

IV. *Curabitur Species prior* per *Medicamenta Pituitam Viscidam* tum *Incidentia* & Attenuantia, sicque paulatim Corrigentia, tum plus minùs alteratam, imprimis quando simul *redundat Evacuantia* sæpius memorata.

Posterior speciei incurabilis.

V. *Posterior Species incurabilis* existit unà cum *Macie* qualicumque illam consequente. Nulla enim nota sunt hactenus Medicamenta, quæ Cicatricem in Tenui Intestino factam Solvere, Crustamque novam reparare possint, & quidem talem, quæ transitum concedat Chylo ad Lacteas Venas propellendo.

CAPUT

CAPUT XVII.

De Chyli per Lacteas Venas Motu Læso; & ipsum sæpius insequente Ascite.

Chyli propulsio ad Ductũ Thoracicum.

I. CHylus per Carneam Intestinorum Crustam percolatus, & *in Lacteas Venas admissus*, per easdem *transferri* ac *propelli* debet ad *Cisternam*, sive *commune Ductus Thoracici Receptaculum* circa Lumbos situm.

Quot modis lędatur.

II. *Læditur* hic *Motus*, quando is in uno, pluribusve locis *impeditur*; atque *lentiùs pergit*, aut planè *Sistitur*, *Stagnatque Chylus*.

Quare impediatur.

III. *Impeditur* in suo *Motu* per Lacteas Venas *Chylus*, quando *Viscidior ac Tenacior* existens propellitur lentiùs.

Viscidior Chylus unde.

IV. *Viscidior* existit *Chylus* ob *Alimenta similia copiosiùs, diutiusve* assumpta.

Chyli motus unde sistatur.

V. *Sistitur* in *Motu* suo, *Stagnatque* in *Lacteis Vasis Chylus*, quando eadem sunt *Obstructa*, & quidem nunc à prædicto *Chylo Viscidiore* in ipsis *Coagulato*; nunc à *Pituitâ Intestinali* in ipsa *Propulsâ & ibidem Coagulatâ*.

Pituita Intestinalis quãdo in lacteas venas propellatur.

VI. *Propellitur Pituita* Intestinalis in Lacteas Venas, quoties ipsa à *Corporis Motu*, aut *exercitio vehementi*, *Aërisve Æstu* qualicumque Solis, Foci, Balnei, &c. ut & aliquando à *Febrili ardore* aliisque tunc simul in Corpore concurrentibus *Solvitur*; atque imprimis accedente Potu calente, aut tepido *Dissolvitur*, sicque *fluxilis, fluidaque* redditur.

Quando in iisdem Pituita, & Chylᵒ viscidior coaguletur.

VII. *Coagulatur* eadem *Pituita*, ut & *Chylus Viscidior* in Venis Lacteis rariùs quidem ab *Aëris Frigore mox Calorem subsequente*; quando nimirum ex loco calido transfertur corpus in frigidum, ex Balneo in Cellam, vel liberum Aërem Boreâ perflatum, Venterque minùs tectus per poros apertos frigus acre tunc admittit; frequentiùs autem à *Potu frigidiore* aut *gelido* affatim assumpto, mox ad Intestina properante, atque tum Ipsa *Intestina*, tum partes vicinas omnes, ipsasque adeò *Lacteas Venas* non tantùm potenter *refrigerante*, verùm *contenta* quoque in ipsis *incrassante & coagulante*.

Venarũ Lactearũ Obstructio, ac postea ruptio causa Effusionis Humiditatis in Abdominis cavitatem.

VIII. Coagulatis hoc modo in Venis Lacteis vel Chylo Viscidiore, vel Pituitâ Intestinali; factaque in ipsarum Ramis pluribus, vel paucioribus *Obstructione*, *sistitur & stagnat* mox in iisdem, quicquid ex Intestinis vel *Liquoris* ex continuo Bilis, Succi Pancreatici & Pituitæ Salivaris confluxu orti, vel *Chyli*, vel *Potûs* tantùm copiosè hausti propellitur in ipsas; quin idem easdem sensim magis, magisque eousque *distendit*, ut tandem *rumpantur*, ac per consequens aut priùs *inter Mesenterii membranas*, aut mox *in Abdominis cavitatem effundatur multiplex* illa *Humiditas* ipsis excepta, & in motu suo intercepta.

Ascitis generatio

IX. Atque hanc non infrequentem puto *Hydropis Ascitis Generationem*, & imprimis, quando is ex potu multo subitò producitur, sicut in *Febre ardente* cum urgente ac permanente *Siti* junctâ intra triduum memini factum.

Hęc Obstructio quî pręveniatur

X. *Prævenietur* hæc *Obstructio*, 1. *Cavendo* ab *Usu Alimentorum Viscidiorum*, ac præsertim ab *Ingurgitatione* quorumvis.

XI. *Usurpando Medicamenta Humores Pituitosos, Viscidosque corrigentia, educentiaque* sæpiùs memorata.

Quomodo curetur.

XII. *Obstructio* in Venis Lacteis ex dictis Causis Contrariis se mutuò excipientibus jam *facta*, vel prudenter *conjectata curabitur* Medicamentis potenter *Incidentibus*, præsertim *Sudoriferis Aromaticis*, potiùs iteratò, quàm simul ac semel tantùm assumptis. Observavi namque sic fœliciùs, faciliùs citiùs, & tutiùs Solvi Obstructiones.

Misturę sudorifere.

XIII. Usurpari poterit proinde in hunc finem *Mistura* sequens intervallis brevibus ad Sudoris eruptionem usq; cochleatim assumenda, quin eodem prodeunte subinde adhuc, licèt rarius, exhibenda.

℞. *Aq. petroselini*, ℥ij.
Fœniculi,
Theriacal. simp. an. ℥j.
Spir. Salis Armoniac. Gutt. xx.
Syr. Card. bened. ℥j.
M.

vel ℞. *Aq. fumar.* ℥iij.
Cochleariæ,
Vitæ Matth. an. ℥j.
Aceti stillat. ℥ß.
Ocul. Cancr. pulv. ʒß.
Salis absinthii,
Antim. diaphor. an. ℈j.
Syr. 5. rad. ℥j.
M.

Venas Lacteas sponte coalescere

XIV. *Sponte coalescent Lacteæ Venæ*: postquam sublata fuerit Earundem Obstructio, sicut accidit Venæ Sectæ.

Aquę in Abdomine collectę evacuandę.

XV. *Aquæ* in Abdominis Cavitate ex variis Humoribus per vasa rupta effluentibus *Collectæ*, atque *Hydropem Ascitem producentes*, *Loco* peccantes, loco isto movebuntur tum per *Hydragoga* potentia, tum per *Sudorifera*, tum per *Paracenthesin*.

Hydragogis.

XVI. *Hydragoga* non semel proposita sunt in hoc Opusculo, inter quæ potiora sunt ex *Sambuco* aut *Ebulo*, *Ialappæ radice*, *Elaterio*, atque *Gummi Gotte* parata: non neglectis *Lunæ Crystallis*.

Sudorib.

XVII. *Sudores* in hunc finem elicientur utiliter tum per *assumpta* sæpius, & modò memorata, tum præsertim per *Balneum humidum* vel *siccum* simul conjunctum.

Paracenthesis. Nova & tutissima

XVIII. His autem brevi non proficientibus, festinandum est ad *Paracenthesin*, non quidem illam vulgarem perciculi plenam; verum novam & tutissimam per *acum argenteam*, sed *cavam*, & blandè quatuor circiter transversis infrà umbilicum digitis, totidemque ad ejusdem latera in abdomen immissam, & post sufficientem Aquæ effusionem iterum extractam, similiterque alio tempore aut die in idem foramen intrusam; nisi consultum videatur novum alibi excitare foramen.

Ejus operatio quę.

Periculo vacat.

XIX. Periculo vacat hæc Operatio Chirurgica, quia eductâ Acu nil amplius effluet Liquoris, quin applicato Emplastro vel Diapalmæ, vel Albo cocto, vel alio simili non tantum contra omnes Aëris externi injurias munitur locus perforatus, sed ipsius consolidatio promovetur.

Ad eam festinandum.

XX. Festinandum verò ad istam Paracen-

thesin, *ne*, dum nimium differtur, *acrimoniam noxiam comparet* morâ *Humor* in Abdomine collectus, atque paulatim *contentarum partium* omnium *Membranas*, hinc & *substantiam corrodat & corrumpat*, sicque Affectum incurabilem faciat.

Caput XVIII.

De Chyli Sanguificatione in Cordis Dextro Ventriculo læsa.

Chyli in Sanguinem mutatio.

I. Chylus ex *Lacteis Venis* continuò in *Ductum Thoracicum* delatus, atque ibidem *Lymphæ* undiquaque affluenti confusus pergit cum ipsâ in *Venam Iugularem*, *Axillaremve Sinistram*, hinc & *Cavam*, ubi *Sanguini* admiscetur, cum quo in *cordis auriculam*, mox *Ventriculum Dextrum* propellitur, ut in *Sanguinem mutetur.*

Ubi inchoetur.

II. Hanc *Chyli mutationem in Sanguinem inchoari* putamus in *Venâ Iugulari*, *Axillarive sinistrâ*, imprimis verò in connexæ ipsis *Cavæ trunco*; *absolvi* autem in Cordis Ventriculo Dextro; *perfici* verò partim in *Pulmonibus*, partim in *Cordis Ventriculo Sinistro*, & *Arteriâ magnâ.*

Absolvatur & perficiatur.

A quo Sanguinis rudimentum accipiat Chylus.

III. Sanguinis *Rudimentum* quidem accipit, me Judice, *Chylus à sanguine ad cor descendente*, cui in prædictis Vasis confunditur.

A quo Formam.

IV. *Sanguinis* verò *Formam* nanciscitur idem *Chylus* à *Bilioso sanguine ad cor ascendente*, atque tam in *Dextrâ cordis auriculâ*, quàm præcipuè in *Dextro ejusdem Ventriculo* cum *Lymphatico sanguine*, cui Chylum admistum diximus, *confluente*, atque ob diversam, imò subcontrariam utriusque in quibusdam sui partibus dispositionem magni momenti *Effervescentiam excitante.*

A quo ultimam perfectionem.

V. *Ultimam sanguinis perfectionem* obtinet *Chylus* idem à *continuatâ*, *contemperataque* propter *Aeris Respirationem* in *pulmonibus sinistris cordis auriculâ*, *ventriculoque*, atque *arteriæ aortæ grandioribus ramis Effervescentiâ* modò laudatâ, & capitibus proximè subsequentibus accuratius in quibusdam circumstantiis explicandâ.

Ignis Vitalis inde.

VI. Hujus autem *Effervescentiæ vi* ac beneficio arbitramur *erumpere atque exurgere Ignem Vitalem*, qui non minus *Chyli adventantis*, quàm *Sanguinis* undique *remeantis partes pinguiores, oleosasque rarefaciendo*, cæteras omnes simul laxè uniendo in *massam unam heterogeneo-homogeneam* redigat, ipsumque adeò *Chylum in verum Sanguinem* operâ eâdem mutet.

Quot modis lædatur Chyli Sanguificatio.

VII. *Læditur* hæc *Chyli Sanguificatio* præsertim, quando minimè laudabilis, sed *vitiosus* ex ipso generatur *Sanguis*, *Serosus*, *Pituitosus*, *aliâve Qualitate Sensili Propriâ, vel communi peccans*: quique nunc *Cachexiâ*, nunc *Anasarcâ*, *Leuchophlegmatiave*, nunc *Tabe*, aliove in *Nutritione apparente vitio* se manifestat.

Ejus causæ.

VIII. *Vitiatæ Sanguificationis Causa* omnis vel in ipso *Chylo* existit, vel in *Sanguine ascendente Bilioso*, vel in *descendente Lymphatico*, vel in *Causâ* aliquâ *externâ*, vel in pluribus simul concurrentibus.

In Chylo.

IX. In *Chylo* ipso *Læsæ Sanguificationis causa* quærenda est, inveniendaque, quoties ipse *Vitiosus* propter *Vitiosa vel Alimenta*, vel *Salivam*, &c. productus est: de quibus actum in superioribus.

In Sanguine ad Cor ascendente.

X. In *Sanguine autem ad cor ascendente* ac *Bilioso*, id est, Bile Saturato *Sanguificationis læsæ causa* existit, quoties ipsi *quantitate majore*, *aut minore*, *aliterve vitiosa Bilis* admista est in Hepate.

Admistâ ei Bile, vel majore quantitate.

XI. *Majore quantitate admiscetur Bilis sanguini*, quando eadē *copiosior generatur* in suo Folliculo, ex *Alimentis Aromaticis & Sale Volatili* abundantibus copiosiùs usurpatis; vel *copiosius effunditur* è suâ Vesiculâ, propter *fluiditatem majorem* ipsi conciliatam vel ab *Aëris æstu*, vel ab *alimentis* tum *acrioribus*, tum *spirituosis*, vel à *potenti corporis motu*, vel *ab ira vehementi*, vel à *vigiliis*, & similibus.

Vel minore.

XII. *Minore quantitate admiscetur Bilis Sanguini*, quando eadem *parcior generatur ex Alimentis* Aromaticâ vi destitutis, & *Pituitam producere solitis*, qualia sunt *Pisces Marini*, & similia, continuò assumptis; vel *segniùs effunditur* è suo Folliculo, propter *fluiditatem* ipsius *diminutam*, & *Spissitudinem auctam* nunc ab *Aere frigido & aspero*, nunc ab *Alimentis modò memoratis*, & *Potu Gelido* frequentiùs usurpato, nunc ab *Animi Mærore gravi*, aut *Terrore grandi ex improviso accidente*, ut & à *Somno multo & protracto*, ipsâque *Corporis quiete diuturnâ, &c.*

Vel acriore, vel pinguiore.

XIII. Non tantùm quantitate auctâ diminutâve, sed aliquando *acrior*, vel *pinguior Bilis admiscetur Sanguini*, atque hactenus quoque Ipsum vitiat; & vel *acriorem* tantùm vel simul *pinguiorem ac inflammabiliorem* facit.

A quib. Bilis fiat acrior.

XIV. *Acrior* fit *Bilis* ab *Aëris Æstu Alimentorum*, vel potiùs *Condimentorum Acrimoniâ exuperante*, qualis est in Pipere, Garyophyllis, Zinzibere, Sinapi, &c. *Vigiliis*, *corporis exercitio nimio & protracto*, *iracundiâ continuâ*, imprimis cum *Solicitudine* junctâ.

A quib. pinguior.

XV. *Pinguior* redditur *Bilis* præsertim ex Usu nimio *alimentorum pinguium*, cum *pinguedine* saltem multâ, Butyro, Oleo, &c. *paratorum*; quò referri possunt *Olea stillatitia* sæpius usurpata.

Sanguificationis læsæ causa in Sanguine ad cor descendente.

XVI. In *Sanguine ad* Cor *descendente*, atque ob admistam ei Lympham *Lymphatico* dicto, *Læsa Sanguificationis causa* existit, quoties *Lympha* reperitur vel *Acidior*, vel *Salsior*, vel *Pituitosior*, vel *Aquosior*.

Lympha quando fiat acidior.

XVII. *Acidior* redditur *Lympha* propter usurpata copiosiùs, diutiusque *Alimenta*, tum *Acida*, tum valdè *Acidis condita*, propter *Aërem Borealem*, *Animique Solicitudinem*, *Mærorem* aut *Terrorem*, accedentibus aliquando *Vigiliis*, *corporisque Defatigatione nimiâ, &c.*

Quando salsior.

XVIII. *Salsior* redditur *Lympha*, & quidem facilè ac frequenter ab *aëre frigido & aspero calefactum & sudore diffluens universum corpus, & caput præsertim penetrante*, *Gravedinemque* hoc est, *Gravitatis sensum molestum* non tantùm in *Capite*, sed in *Artubus* quoque *pariente*: unde sicut per nares postea distillat in subsequente *Coryza Liquor Salsus*, ita similem tunc, hoc est, *Salsum Humorem* in *Conglobatis Glandulis* passim produci, atque tum in *corporis habitum*, ipsosque Musculos effundi, tum per *Vasa Lymphatica*

Cor versus propelli non tantùm Rationi, verùm Ægrorum quoque Afflictioni tunc sæpè urgenti, adeoque Experientiæ quotidianæ videtur planè consentaneum.

Quando Pituitosior. XIX. *Pituitosior* efficitur *Lympha*, ob Usum diu continuatum *Aëris humidioris & frigidioris*; *Ingurgitationem Alimentorum similium*, maximè *Piscium, Leguminum, Olerum, &c. Cerevisiæ* non satis coctæ aut fermentatæ, *Aquæ Putealis, &c. Vitam desidem*, *curisque vacuam*; *Somnum multum & longum*, & similia plura.

Quando aquosior. XX. *Aquosior* fit *Lympha* propter *nimium Aquæ Pluvialis*, alteriusve *tenuioris* Usum *Aëremque humidiorem* diutinè usurpatum, neglectis interim Alimentis tam Spirituosis, quàm Succulentis, & Acidis.

Sanguificatio læsa à Causa externa. XXI. *Vitiatur immediatè Sanguificatio à causa externâ*, quando eo tempore, quo ad Cor defertur Chylus & Sanguis laudabilis, peccatur in una, pluribusve Rebus non-naturalibus dictis, *Aëre* puta priùs æstuante, mox frigido; *Potu* valde penetrante Spirituoso vel glaciato, imprimis copiosè assumpto; *Agitatione corporis* vehementi; *Animi Affectu* gravi, Excandescentiâ, Tristitiâ, Timore, Consternatione aut Solitcitudine angente, &c. unde vel *Bilis Acrior*, vel *Succus Pancreaticus Acidior, Acerbiorve*, vel *Pituita Intestinalis Viscidior* transfertur quaquaversum & imprimis versus Cor, in quo vel *Chylum*, vel Sanguinem priùs bene constitutum ita corrumpit, ut nonnisi pravus produci queat ex *Chylo* affluente *Sanguis*.

Curatio Sanguificationis læsæ. 1. A Bile copiosiore XXII. *Curabitur Chyli Sanguificatio læsa* pro Causæ diversitate diversimodè. Nam 1. quoties illa pendet à *Bile Copiosiore* Sanguini Ascendenti admistâ, eadem *minuenda* erit per Cholagoga sæpiùs memorata.

XXIII. Ejusdem *Bilis Proventus* novus sistendus *vitando*, vel *moderando* saltem *Res Nonnaturales* ipsam producentes modò recensitas: quin & usurpando liberalius ea, quæ parciorem Bilem diximus generare.

2. A Bile parciore. XXIV. 2. Quoties Sanguificatio læditur propter *Bilem parciorem* ad Cor tendentem, eam *augendo*, & quidem *usurpando* aliquantò copiosius ea, *quæ Bilem copiosiorem gignere* asseruimus; simulque *Vitando* ea, quæ *ipsius productioni contraria* esse docuimus secundum Experientiam.

3. A Bile acriore. XX. Quoties *Bilis acrior* Chyli Sanguificationem lædit, toties eadem *Temperanda* Medicamentis non semel jam in superioribus propositis, ac præsertim Cap. I. §. II. & seq. ut & Cap. 10. §. 42. *vitando* simul omnia, quæ §. 14. diximus ipsam reddere acriorem.

4. A Bile pinguiore XXVI. 4. Quoties *Bilis Pinguior* Chyli Sanguificationem lædit, toties eadem *corrigenda* Medicamentis *acidis*, sed temperatioribus, qualia præscripta Cap. 2. §. 38. & seq. atque Cap. II. §. 25. *Cavendo* præterea ab Oleosorum, Pinguiumque abusu, de quibus actum §. 15.

5. A Lympha acidiore. XXVII. 5. Quoties *Acidior Lympha* Chyli Sanguificationem lædit, toties illa *corrigenda, emendandaque* Medicamentis Cap. 2. §. 17. & seq. ut & alibi præscriptis.

XXVIII. *Abstinendum* interim sedulò ab ulteriori *Acidorum usurpatione*, cæterisque hujus Cap. §. 17. notatis.

6. A Lympha Salsiore. XXIX. Quoties *Salsior Lympha* Chyli Sanguificationem lædit, toties convenient Medicamenta Cap. 12. §. 41. & 42. laudata: ut & *Sudorifera Aromatica*, sed *blandiora*, quorum ope Salsedo Lymphæ paulatim corrigetur.

XXX. Conducunt etiam in hoc casu *Hydragoga* post aliqualem saltem Acrimoniæ Salsæ contemperationem subinde usurpata, sed dosi mediocri.

7. A Lympha Pituitosiore. XXXI. 7. Quoties *Pituitosior Lympha* Chyli Sanguificationem lædit, toties Medicamenta *Humores in Corpore Pituitosos Incidentia & Corrigentia*, Cap. 2. §. 28. & seq. præscripta; eosdemque sic Evacuationi præparatos *Expurgantia*, Ibidem §. 33. & seq. proposita erunt exhibenda; vitando simul, quæ Pituitam producere hîc & alibi docuimus.

8. A Lympha aquosiore. XXXII. 8. Quoties *Aquosior Lympha* Chyli Sanguificationem lædit, toties *abstinendum* à nimio *Aquæ* cujusvis usu; quin redundans eadem in corpore tum *exercitiis* satis potentibus, tum *Balneo*, &c. *expellenda* per *Sudores*, non quidem profusos, sed identidem repetitos; in quem finem *usurpari* quoque possunt *Sudorifera*, sed *Aromatica* & *Spirituosa*, quò *deficientes* ferè simul *Animales Spiritus reparentur Viresque Animales* operâ eâdem *conserventur*, imò *augeantur*.

9. A causa externa. XXXIII. 9. Quoties Humoribus omnibus, ipsoque adeò Chylo in Corpore sano ritè constitutis *tempore Distributionis Chyli* ab unâ, pluribusve *causis externis* aut *inevitabilibus* aut *inexpectatis* §. 21. enumeratis ejusdem Sanguificatio læditur, toties, quæ *vitari non possunt*, quantum licet, *corrigi* debent ac *temperari*, *noxæ* saltem ab Ipsis Unicuique illatæ mox *emendari* & *tolli*.

Nempe aëre frigido. XXXIV. Sic quotquot *Aërem subierunt frigidum*, quamprimum licebit, *accedent* ad *Ignem luculentum*, aut *Lectum ingredientur calefactum stragulis* saltem *corpus egregiè operient*, quo expellant denuò è corpore admissum frigus.

Potu penetrante & Spirituoso. XXXV. Sic, quotquot abusi fuerint *Potu penetrante ac Spirituoso*, si pars ejus bona hæreat adhuc in Ventriculo, illam excitato Vomitu iterum effundent, immisso in fauces digito, aut plumâ oleo madidâ, ni sponte illum promovere possint, quod multis facile, imò familiare.

XXXVI. Quòd si ad interiora penetraverit jam ille Potus, Crapulæ ad instar, ipsius exhalatio patienter expectanda, usurpando, si tunc Sitis adhuc urgeat, Potum Acidulum & minimè Spirituosum, vel Aqueum, qualis est Acidularum cavendo semper ab omni excessu.

Potu glaciato vel gelido. XXXVII. Quòd si *Glaciatus, Gelidusque Potus* fuerit tunc assumptus, convenient *Aromatica & Sale Volatili Oleoso abundantia* per vices usurpata, quippe quæ Glacialem noxam citissimè, tutissimè atque jucundissimè superare apta sunt nata. Idem autem fœlicius absolvent, si eorundem ope *Sudor* simul moveatur, vel promoveatur.

Vehementi corporis motu. XXXVIII. Sic quotquot *vehementer Corpus* vel currendo, vel saltando, vel aliter *agitaverint*, unde *Sudor* simul eruperit; cavebunt sedulò ab *Aëre frigido*, quin potius in Lectum *Calefactum* se recipient, ut quieti se dedant, & grandior noxa præcaveatur.

XXXIX.

Vel) Animi affectu. XXXIX. Sic quotquot *Animi Affectu vehementi* fuerunt commoti, operam dabunt, ut per se, aliosve is *compescatur* & ad priorem *tranquillitatem Animus reducatur*; quod una præstare potest *Ratio & Discursus* Animam Rationalem solidis undecumque petitis rationibus blandè componendo, imò ad quævis, quæ mutari non possunt, patienter, atque fortiter ferenda firmando & obfirmando.

Noxæ has causas externas consequentes corrigēdæ XL. *Noxæ* autem multifariæ causas istas externas vitiosas consequentes modis variis, & quidem quamprimum corrigentur, postquam ex Functionibus læsis, aliisve signis propriis Medico innotuerint; de quibus passim agitur in hoc Opusculo.

Caput XIX.

De Continua & Vitali Sanguinis Effervescentiâ in dextro Cordis Ventriculo læsa.

Sanguinis in corde effervescentia I. NOn tantùm, quando aliquot post assumpta Alimenta horis ad dextrum Cordis Ventriculum, quò in Sanguinem mutetur, Chylus defertur, sed *continuò à refluente undique Sanguine*; illoque partim *amaro Felle imbuto*, partim *acidâ Lymphâ prædito Effervescentia excitatur ibidem blanda*, imò *Vitalis*.

Vitalis quare dicatur. II. *Vitalem* insignimus *Effervescentiam* in Cordis Ventriculo dextro excitatam, quoniam *Vitæ nostræ Conservatio naturalis ab ipsâ dependet.*

A quibus & quomodo fiat & quid efficiat. III. *Ex Salis namque Volatilis Oleosi* in *Felle* dominantis, & *Spiritus Acidi Dulcis* potissimam *Lymphæ* partem constituentis, *Subcontrariorum* scilicet *Confluxu blanda* & Naturæ amica excitatur *Pugna*, *Effervescentiæ* nomine à Nobis descripta, in quâ & ob quam latentes, conclusæque in utroque *Partes Igneæ* compedibus suis solvuntur atq; in libertatem vindicatæ in *Oleosas*, *pinguesque* tum *Sanguinis*, tum & *Chyli* partes obvias, proprium nempe actionis suæ subjectum, se insinuant, easdemque *rarefaciunt*, quin & *cæteras* quoque ipsis plùs minùs admistas ita *mutant* & *alterant*, ut tum *Vita perpetuari*, tum *Sanguis quovis moveri*, tum *Continentium*, *Contentarumq; partium* omnium perpetuò plus, minusve Consumptarum *Reparatio* necessaria *perfici* queat & *absolvi*.

Quot modis lædatur. IV. Hanc *Effervescentiam* Vitæ ac Nutritioni perneccessariam *lædi* contingit, 1. quando vel in *totum Aboletur*, vel *ad tempus* saltem *Cessat*. 2. quando *Diminuitur* & Minor sive Debilior fit. 3. quando *Augetur* & Major sive Potentior existit. 4. quando *Præcipitatur* & Celeriùs contingit. 5. quando *Retardatur* & Segniùs perficitur. 6. quando *Depravatur* & Inæqualis, aut Inordinata observatur.

In ejus abolitione mors. Aboletur 1. Sanguinis ascendentis culpâ. Vel propter bilis defectum V. I. Ubi in Totum *Aboletur* hæc Vitalis Effervescentia, præsto est *Mors*; quia Vitalis Cordis, vel Sanguinis potius Ignis, ejus ope in Corde perpetuari solitus, mox eo ipso extinguitur.

VI. Aboletur autem ista Vitalis Effervescentia. 1. *Sanguinis Ascendentis & Biliosi* culpâ, & quidem aut propter *Bilis Defectum*, quoties magnâ vi effunditur in tenue Intestinum, hinc tam sursum per Vomitum, quàm deorsum per Secessum excluditur Bilis è Corpore, in Cholerâ Morbo; Unde non mirum, si tunc nonnunquam intra paucas horas pereant Ægri.

VII. Aut propter *summam Bilis Volatilitatem & Acrimoniam*, unde non tantùm *Sanguis* redditur *Dissolutior*, verùm *Lympha* quoq; *inertior*, sicut accidere putamus in *Peste*, omnibusque *Malignis Febribus*, in quibus tam sæpe subitò ac inexspectatò extinguuntur Ægri. *Vel Volatilitatem & Acrimoniam.*

VIII. Aboletur eadem Vitalis Effervescentia 2. *Sanguinis Descendentis*, atque *Lymphatici* culpâ, & quidem ob *nimiam Lymphæ Aciditatem* à quâ non tantùm opprimitur & suffocatur quasi in Corde *Bilis*, & unà cum Bile *Ignis Vestalis & Vitalis*; vel ipse *Sanguis extremè coagulatus* ineptus redditur securæ naturaliter suæ rarefactioni. *2. Sanguinis descendentis culpa. Ob nimiā Lymphæ aciditatē*

IX. Vix unquam existimamus *Lymphæ* tantum *Defectum* excogitari posse; ob quem Vitalis Aboleatur Effervescentia, nisi forsan *Compresso*, *Vulnerato*, *Rupto*ve alicubi *Ductu Thoracico*, ideoque *Stagnante*, aut aliò *Effusa Lymphæ parte maximâ*. Neque probabile videtur *Glandulas conglobatas omnes*, à quibus Lymphæ Aciditatem arbitramur procedere; ita posse simul *affici solas*, ut propterea *deficiat in Corde Acida Lympha*: Quoties namque *Frigore congelatur Corpus*, non minùs, quin magis *extremæ partes* ipso corripiuntur, quàm *internæ*, *latentesque Glandulæ*; in quibus præterea non tam minuitur, quàm *corrumpitur à Frigore Lympha*, ipsius licet tunc *Motus simul alteretur*, *turbeturque*; sicut id observamus accedere in *Gravedine* in quâ *Sistitur* primum cum Capitis Gravitate (unde Gravedinis nomen) Motus omnis Humoris tum ad Nares, tum ad Fauces; posteà *Distillat uberiùs*, ac sæpè utróque Humor solito tenuior & Acrior. Acido nempe Salsus, atque tunc propriè vocatur is Affectus vel *Coryza* dum effluit per nares, vel *Branchos*, dum defertur ad Fauces & Raucedinem parit; quemadmodum *Tussis*, quando ulterius in Asperam Pulmonum arteriam delabitur, ipsosque ad Expirationem concitatiorem, violentamque irritat & cogit. *Vel ejus defectum qui quādo fiat. Lymphā à frigore corrumpi. Gravedo. Coryza. Branchus. Tussis.*

X. Aboletur eadem Vitalis Effervescentia 3. à *Nimiis Halitibus in vehementissimâ Effervescentiâ excitatis*, atque spatium omne in dextro Cordis Ventriculo, hinc & Pulmonum Vasis ita occupantibus, ut ab iisdem suffocetur, extinguaturque Ignis tunc erumpens, Vitalis aliàs futurus, nec locus concedatur ampliùs Effervescentiæ novæ mox secuturæ. *3. A nimiis Halitibus.*

XI. Non tantùm, quatenus Sanguini novo Effervescentiam excitaturo, & consequenter Rarefactionem subituro denegatur spatium in Vasis Pulmonum; sed etiam, quatenus extremè distenti à prædictis Halitibus Pulmones tum amplius explicari, tum reciprocè complicari nequeunt, nec proinde ad Sanguinis Æstum temperandum perneccessaria Respiratio perfici potest, Aboletur à nimiis Halitibus in Cordis dextro Ventriculo Vitalis Effervescentia.

XII. Sed aboletur eadem adhuc 4. à *nimio Sanguine Vasa omnia*, *Venas & Arterias replente*, in *Plethora ad Vasa* dicta, *Habituque Athletico*, & quidem ob defectum Spatii Sanguinem post *4. A nimio Sanguine in Plethora & Habitu athletico.*

Effer-

Effervescentiam debitam mediocriter licèt Rarefaciendum excepturi.

5. Ab Igne vitali potentiore.

XIII. Aboletur eadem Vitalis Effervescentia. 5. ab *Igne Vitali potentiore* in Corde excitato, & *Sanguinem plus satis & ad immensum rarefaciente*; unde aut spatii satis ampli, quo capiatur, aut Refrigerii sufficientis, quo temperetur Sanguis æstuans, defectu Suffocatur non raro in *Febribus ardemissimis* sui culpâ Ignis noster Vitalis.

Ad tempus cessat sanguinis effervescentia.

XIV. *Ad tempus* non tantùm breve, at subinde satis notabile; ad unum & alterum puta diem, *Cessat* nonnunquam in dextro Cordis Ventriculo *Sanguinis Effervescentia*, Pulsu atque Respiratione Sensui externo subtractis asserenda, tum semper in gravissimâ *Hypochondriaca Suffocationis* specie, atque *Syncope*, tum aliquando etiam in leviori prædictæ *Suffocationis*, atque *Animi Deliquii* specie, cum Pulsu videlicet ad Sensum obliterato conjunctâ, qualis non infrequenter observatur in hisce Regionibus.

In Syncope.

& animi deliquio.

In his nõ semper. Pulsum & respirationem ad sensũ tolli.

XV. Non prætereundum enim *haud semper in omni Suffocatione Hypochondriacâ, vel Animi Deliquio leviore Pulsum ac Respirationem ad Sensum tolli; quamvis perpetuò plus minùs impediantur, minuanturve*; cùm permaneant nonnunquam Vox ipsa & Loquela, licet impeditiores.

Cessationis hujus causæ, Pituita viscida & acida.

XVI. Potissima *Effervescentiæ* hujus *ad tempus notabile Cessantis Causa* est *Pituita Viscida* simul & *Acida copiâ non nimis excedente* (aliàs cum subsequente Morte Aboleretur) *Lympha* hinc & *Sanguini Descendenti conjuncta & ad Cor delata.*

Halitus viscid⁹ & acidus.

XVII. Ejusdem *ad tempus breve*, horæ puta quadrantem, dimidium, vel horam integram *Cessantis Effervescentiæ Causa* censetur mihi *Halitus viscidus simul & acidus*, sive *Flatus* à *Tenui Intestino* per Lacteas Venas & Ductum Thoracicum *ad Cor penetrans.*

Pro diversitate causæ diversam esse hujus cessationis duratione.

XVIII. Prout enim copiosior vel solidior, magisve consistens, aut paucior, magisve halituosa existit hæc Pituita Viscido-Acida, ita Effervescentiam nostram Vitalem magis, diutiusve, aut minùs breviusve impediet, atque ad Sensum Externum saltem tollere videbitur: postquam meritò dubitari potest, an reverà & actu illa tollatur aut tolli possit absque Patientis interitu: cujus Dubii solutio ac determinatio pendebit à Cujusque præjudicio, vel placito circa Quæsitum sequens lato, *An nimirum Vita possit permanere absque continuâ, novâque Ignis Vitalis sustentatione, ac generatione?* an verò *possit idem ad tempus extingui, atque prius, quàm corruptio lethalis Sanguinem, cæterosque Humores occupaverit, denuò in Corde sponte suâ, Medicamentorumve ope accendi, ac restitui?*

Quando sponte dicitur ignis vitalis accendi.

XIX. *Sponte suâ* dicetur *Ignis noster Vitalis accendi, restituique in Corde*, quando *Acida, Viscidaque Pituita* copiâ nimiâ descendenti sanguini juncta *Bilem* cum ascendente accedentem ita opprimit, ut ejus vis ad tempus nulla observetur, donec hujus ipsius Bilis ope paulatim ad mediocritatem aliquam reducta, redactaque Pituitâ prædictâ Ignis novus exurgat & Vitam pro tempore sublatam forsan Corpori reddat.

Quando medicamentorũ ope.

XX. *Medicamentorum ope* dicetur *Ignis noster Vitalis accendi ac restitui*, quando in prænominatis Affectibus *Olei* alicujus *valdè Aromatici* Guttula una vel altera cum pauco Spiritu Vini Aromatico, aliove liquore convenienti semel aut sæpius infusa in os Ægri in mortis agone versantis penetrat usque ad Sanguinem prædictâ Pituitâ Viscido-acidâ infectum ac pessimè affectum, ipsamq; *Pituitam corrigendo ac emendando, Bilemque simul roborando ac erigendo* subitò vel paulatim Igem Vitalem languentem aut extinctum, suscitat, excitatve.

XXI. Sed quærat Veritatis Perscrutator ingeniosus, An *in dextro Cordis Ventriculo, an verò alibi Oleum tale Aromaticum*, apto *Balsami Vitæ* nomine, aliove consimili donatum, (cujus in tali casu vires stupendæ haud ignotæ sunt Chymicæ Artis peritis æquè, atque praxeos Medicæ gnaris) *jungatur Sanguini à Pituitâ Viscido-acidâ ad internecionem penè condensato?* *Balsam⁹ vitæ.*

XXII. Hujus petitioni ut, salvo cujusvis judicio, quantùm Ego mente assequi valeo, satisfacere studeam, existimo minimè absurdum esse arbitrari in *Pulmonum Vasis contingere hanc Olei Aromatici, atque tunc verè Vitalis cum Pituitâ Viscido-acidâ & Sanguinem nimiùm densante conjunctionem*; postquam nil obstare videtur, quominùs aliqua densioris Sanguinis pars propulsa sit in Pulmonalem Arteriam & quidem priùs, quàm sublatus fuerit ad Sensum tam Pulsus, quàm Respiratio. Hoc autem posito, haud difficile erit explicare, quî Aromatici & Vitalis Olei vis penetret quoque facilè usque ad ipsum dextrum Cordis Ventriculum, meâ conjecturâ, plus minùs tunc hiantem, & quidem per ipsum Sanguinem in Pulmonali Arteriâ non minùs, quàm dicto Ventriculo nimis coagulatum, minúsque idcircò fluidum. *In Pulmonũ vasis hærens.*

XXIII. His per parenthesim quasi ad Ingeniorum incitamentum insertis, notandum, Ab utrâque Causâ memoratâ, Pituitâ nempe, Halituque Viscido-acido, impediri, ac sisti plùs minùs solitam utriusque Sanguinis ad dextram Cordis Auriculam confluentis effervescentiam, hinc & Rarefactionem, ac proinde Cordis tum Expansionem, tum Contractionem reciprocam, ipsumque adeò Pulsum; qui nullus idcircò in Syncope, & quibusdam Hypochondriacæ Suffocationis speciebus, hactenus ad Animi deliquia omninò revocandis, observatur. *A Pituitâ Halituq; Viscido-acido impediri effervescentiã.*

XXIV. Inter sex *Res Non-naturales Inexpectatus Animi Mæror gravis*, aut *Terror*, & quandoque *Frigus Aëris vel Aquæ mordax* illam Effervescentiæ Vitalis Cessationem profert nonnunquam, & quidem frequentiùs in personis ad illam propter Viscidos, Flatulentosque simul & Acidos Humores in corpore jam existentes dispositis, Fœminis præsertim, aliisque Naturæ timidioris. *Cessationis etiã causa Animi Mæror, Terror, & Frig⁹.*

XXV. II. *Diminuitur, Minorque*, sive *Debilior* fit hæc *Sanguinis* ad Cor Descendentis & Ascendentis *Effervescentia*, vel *Biliosi*, vel *Lymphatici* culpâ. *Diminuitur Sanguinis effervescentia.*

XXVI. *Biliosi*; quando *minùs acris* existit, aut *nimis pauca* in Ascendente Sanguine *Bilis*. *Propter Bilem.*

XXVI. *Minùs acris* producitur in Corpore *Bilis*, 1. ob *Aërem* frigidiorem ac humidiorem. 2. ob *Alimenta* & *Condimenta* Pituitosa, Aquea, Oleosa, Acida, non item Acria & Aromatica diutiùs usurpata. 3. ob multum & pro- *Minùs acrem.*

fundum

fundum *Somnum*. 4. ob *Quietem* ac ſegnitiem *Corporis*: 5. ob *Animum* curis vacuum ac timidum, mœſtumque. 6. ob *Menſes*, *Sudoreſve* ſolitos ſuppreſſos.

Nimis paucam. XXVIII. *Nimis pauca* reperitur in Aſcendente Sanguine *Bilis* ob eaſdem Cauſas modò memoratas, & imprimis ob *Alvi Fluxum Bilioſum*, vel *nimias Bilis Evacuationes* perperam inſtitutas, unde minuitur naturalis quantitas Bilis.

Et propter Lympham. XXIX. *Lymphatici Sanguinis* culpâ *Diminuitur* prædicta Effervescentia, quando *minùs Acida*, vel *Parcior*, vel *Viſcidior* exiſtit *Glanduloſa* in Sanguine *Lympha*.

Minùs acidam. XXX. *Minùs Acida* reperitur in Sanguine hæc Lympha. 1. ob *Aërem* Æſtuantem aut Pluvioſum. 2. ob *Alimenta* & *Condimenta* Pituitoſa, Aquea, Oleoſa, vel Aromatica, non item Acida. 3. ob multum & profundum *Somnum*. 4. ob ſegnitiem ac *Quietem* nimiam *Corporis*. 5. ob *Animum* curis vacuum, vel Iracundum. 6. ob *Menſes*, ſolitumve *Alvi fluxum* ſuppreſſos.

Parciorem. XXXI. *Parcior* accedit ad Sanguinem *Lympha* ob eaſdem Cauſas modò recenſitas, & maximè ob *ſtagnantem*, *aliove delatam* propter Glandulas malè affectas *Lympham*, in *Gravedine*, aliiſque ſimilibus Affectibus.

& Viſcidiorem. XXXII. *Viſcidior* exiſtit eadem in Sanguine Lympha. 1. ob *Alimenta* ſimilia diutinè uſurpata. 2. ob *Aërem* Frigidum & aſperum. 3. ob *Animi* Mœrorem gravem ac perdurantem.

Augetur Sãguinis Effervescentia. XXXIII. III *Augetur*, fitque *Major*, vel *Potentior* eadem Sanguinis Utriuſque in Corde Confluentis Effervescentia *alterutrius*, vel *utriuſque Sanguinis* culpâ.

Propter Bilem XXXIV. Et *Bilioſi* quidem, quando *Acrior*, vel *Copioſior* exiſtit in Sanguine Aſcendente *Bilis*.

Acriorē, XXXV. *Bilis Acrioris Cauſas* protulimus, Cap. 1. §. 6. & 7. & Cap. 11. §. 11. & Cap. 18. §. 14.

& Copioſiorem. XXXVI. *Copioſior* exiſtit in dicto Sanguine *Bilis*, tum quando *in ſuo Folliculo* reperitur *naturali Copioſior*; tum quando *impeditus* eſt ipſius *ad Inteſtinum Deſcenſus*: tum quando eadem *turget*, hoc eſt, à *Causâ Externâ* vel *Internâ irritatur ad ſui quaquaverſum Effuſionem*, ſicut fieri ſolet in *Cholerâ Morbo*, & quibuſdam *Febribus Ardentibus*.

Copia ejus in Folliculo unde. XXXVII. *Copioſius in ſuo Folliculo* exiſtit *Fel*, imprimis ob *frequentem uſum Condimentorum*, *Medicamentorumque Amarorum*, præſertim *Aromaticorum & Acrium*.

Ejus deſcenſus unde impediatur. XXXVIII. *Impeditus* eſt *Bilis ad Inteſtinum Deſcenſus* propter qualemcumque *Anguſtiam* in *Ductu* ejus *Inteſtinali* exiſtentem.

Cholera Morbus unde. XXXIX. *Choleram Morbum* excitant frequenter *Fructus Horarii*, de quibus actum Cap. 15. §. 8.

XL. *Febrium Ardentium Cauſas*, *generandique modum* exhibebimus inferiùs Cap. 29. & ſeq.

Bilis ab internâ cauſâ quando turgeat. XLI. Sufficiat hîc notaſſe *Bilem ab internâ turgere causâ*, hoc eſt, ad ſui è ſuâ Veſiculâ effuſionem irritari & cogi, quoties *Liquoris Acidi Volatilis* aliquid unà *cum Sanguine eò penetrat*, & ibidem *ad efferveſcendum Bilem adigit*; unde non mirum, ſi quà data porta ruat, & nunc ad Inteſtina delata *Vomitiones*, *Alvive Dejectiones Bilioſas*, excitet, nunc ad Hepar, hinc & Cor ruens *Febres ardentes* producat

Efferveſcentia augetur à Lympha Volatili & acri. XLII. *Lymphatici Sanguinis culpâ augetur* in Corde Vitalis Efferveſcentia, quando non tam Copioſa, quàm *Volatilis & Acris* exiſtit *parcior* licèt *Lympha* cum Deſcendente Sanguine ad Cor affluens.

Ejus cauſæ. XLIII. Talis autem exiſtit Lympha propter *abuſum Condimentorum*, *Medicamentorumve ſimilium*, qualia ſunt Vina Moſellana & Rhenana Acidiuſcula ſimul & Spirituoſa, Acetum Vini potens, Succus Citri cum Vino generoſo uſurpatus, Spiritus Nitri, &c.

Efferveſcentia magis augetur ſi Bilis & Lymphâ ſimul peccant. XLIV. Quòd ſi concurrant Bilis unà cum Lymphâ modô dictô peccans, quis non videt graviùs adhuc lædi & augeri neceſſariò prædictam utriuſque Sanguinis Efferveſcentiam?

Celerior fit ob Pituitâ pauciorem. XLV. IV. *Celerius* perficitur eadem *Efferveſcentia* ob *Pituitam* in Sanguine *pauciorem*, atque *Bilem*, *Lymphamque* ideò *acriores*, minuſque temperatas.

Ejus cauſæ. XLVI. *Pituita* exiſtit *Paucior* in Sanguine 1. propter *Aërem* æſtivum, æſtuantemque ac ſubtilem. 2. propter *Alimenta*, *Condimentave*, atque *Medicamenta* multùm *acria & aromatica* copioſiùs uſurpata, neglectis aliis, quæ Pituitam generare ſolent. 3. propter *Corporis motum* vehementem diu continuatum. 4. propter *Vigilias* protractas. 5. propter *Animi curas & Solicitudines* graves ac perſeverantes. 6. propter *Diarrhœam Pituitoſam*, aliumve quemvis *Defluxum*, *Effluxumve Pituitoſi humoris* præternaturalem in Coryzâ, Tuſſi, Aſcite, &c.

Tardior fit ob Pituitæ Viſcidæ abũdantiam. XLVII. V. *Tardius* contrà procedit eadem *Efferveſcentia* ob *Pituitæ* ac *Viſcidæ* præſertim *abundantiam* in Sanguine, atque hanc conſequentem *Bilis* & *Lymphæ* aliqualem *inertiam*.

XLVIII. *Pituitæ Viſcidioris Cauſas* retulimus Cap. 2. §. 7. & 9.

Depravatur Efferveſcentia quando eſt inæqualis & inordinata. XLIX. VI. *Depravatur* eadem ipſa *Efferveſcentia*, fitque variis modis Vitioſa, quando vel *Inæqualis* obſervatur, modò Major, mox iterum Minor; modò Celerior, mox iterum Tardior: vel *Inordinata* exiſtit, ac ſubinde tantillum ceſſat vel interrumpitur, mox iterum ordine nullo ſervato repetit & potentior fit, quemadmodum id contingit aliquando in quibuſdam *Hypochondriacæ Suffocationis* ſpeciebus, in quibus nunc debilis, rarus, parvus, compreſſus, imò quandoque nullus ſentitur Pulſus, mox iterum robuſtus, frequens, magnus aut mirè agitatus percipitur, accedente notabili *Cordis Palpitatione*.

Inæqualitas ũde. L. *Inæqualis* hujus *Efferveſcentiæ Cauſa* eſt *Inæqualis* nunc *Bilis*, nunc *Lymphæ*, *Liquoriſve* ex ſuprà memorato *Inteſtinali Triumviratu provenientis*, *aliorumve* adhuc forſan *Humorum* Sanguini admiſceri ſolitorum, ac necdum ulli ſatis perſpectorum, *Quantitas alterutri Sanguini juncta*.

A Bilis copiâ aut paucitate LI. Ubi namque *Plus Bilis* cum Aſcendente Sanguine ingreditur Cor, Major, Celeriorque contingit Efferveſcentia, unde quoque Major, Frequentiorque Pulſus: ubi contrà *Minus* ipſius accedet, Minor etiam & Tardior excitabitur

Efferveſcentia,

Effervescentia, simulque Pulsus Minor & Rarior.

A Lymphæ copia aut paucitate.

LII. Ubi verò *Plus Lymphæ* cum Descendente Sanguine accedet ad Cor, Minor, Tardiorque procedet Effervescentia, unà cum Minore, atque Rariore Pulsu: ubi contrà *Minus* ejusdem affluet, Major, Celeriorque producetur Effervescentia, Pulsusque Major, ac Frequentior.

A Liquore Triũvirali.

LIII. Ubi *Liquoris ex Confluentium ad tenue Intestinum Humorum Ternario exurgentis* Natura, Viresque magis erunt nobis perspectæ, solidiùs, certiúsque de noxis constitutionem ipsius vitiosam consequentibus determinare poterimus. Quod itidem intelligendum de aliis Humoribus, si, quod suspicamur, plures adhuc occurrant, qui vel immediatè, vel mediatè Sanguini ad Cor refluenti admiscentur.

LIV. Hoc autem vel idcircò hîc notamus, quò plures ad veritatem in multis rebus Medicis adhuc latentem nobiscum investigandam excitemus, gavisuri, & ipsis (quemadmodum aliis jam fecimus) gratulaturi suam in eàdem forsan præ nobis eruendâ fœlicitatem majorem, ac semper omnis boni Largitori Deo gratias debitas pro beneficio generi humano per quoslibet collato acturi; nulli autem solertiam, diligentiam, inventionem, aliaque eò spectantia invisuri, vel calumniis quorundam pigrorum, inertium aut maleferiatorum hominum more criminaturi.

Inordinatæ Effervescentiæ Causa.

LV. *Inordinatæ Sanguinis Effervescentiæ Causam* putamus *Inæqualem* non tantùm vel *Bilis*; vel *Lymphæ*, &c. tantùm vel simul; sed *utriusque*, *pluriumve* ad *Cor Affluxum*; unde major in eâ contingit Confusio & Conturbatio, nunc cum insigni Cordis Palpitatione, mox cum sublato ad sensum ejusdem Motu ac Pulsu, in Suffocatione Hypochondriacâ tam sæpè observabili.

Cordis Palpitatio, Animique Deliquiũ unde.

LVI. Quamvis autem *Cordis Palpitatio*, *Animique Deliquium grave* ortum habeat nonnunquam ab *Humoribus* unà cum Sanguine *ad Cor* delatis, ac *vitiosam Effervescentiam* producentibus; arbitramur tamen eadem sæpiùs produci ab *Halitibus Acribus à tenui Intestino* ob itidem vitiosam ibi excitatam Effervescentiam elevatis, & tum ad *Ventriculi superius Orificium & Gulam*, tum ad *Cor* per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum *deductis*; & *Sanguinis Effervescentiam conturbantibus*, *Corque irritantibus*.

Abolita Effervescentia incurabilis. Quomodo præcaveatur 1. in Cholerâ Morbo. Et quibus.

LVII. I. Cùm *Incurabilis* sit *Abolita in totum Sanguinis Effervescentia*, opera erit sedulò danda, ut ipsa, quoties licet, in tempore *Præcaveatur* ac *Præveniatur*, quod fiet 1. Ubi ex *Cholerâ Morbo* metuendus est *Bilis Defectus*, post sedatam Bilis tunc ferocientis Effervescentiam noxiam, Effusionemque ad Intestina nimiam (de quo vide Cap. 15. §. 26. 29. & 34.) *Reparando, Regenerandoque Bilem*, & quidem usu quorumvis *Aromaticorum*, & *Acrium*, & *Oleosorum*, ipsorumque adeò *Oleorum Stillatitiorum* Foliorum & Florum: Rorismarini, Majoranæ, &c. Seminum Anisi, Fœniculi, Carvi, &c. Corticum Citri, Arantiorum, &c. Cinnamomi, Nucis Moschatæ, Macis, Garyophyllorum, &c.

Balsama & Elixiria Vitæ.

LVIII. Hæc *Olea Aromatica* si cum *Vini Spiritu* uniantur artificiosè, *Balsama* vel *Elixiria Vitæ* vocantur à quibusdam: quorum Gutta una vel plures cum Liquore conveniente, Vinó præsertim, exhibitæ *Languentes ob Bilis Defectum Vires Vitales* restaurant, & moribundos aliàs ex Orci faucibus eripere, ac pro mortuis habitos nonnumquam resuscitare videntur.

Salia Volatilia.

LIX. Huc spectant quoque *Salia Volatilia* omnia; licet *Oleosa* sint cæteris magis efficacia, ideóque præferenda.

2. In Peste & Febribus Malignis & quibus.

LX. *Prævenietur* Sanguinis Effervescentia *Abolita* 2. Ubi tum in *Peste*, tum in *Febribus Malignis* ejus metus est propter *Summam Bilis Volatilitatem* atque *Acrimoniam* tunc peccantem, *Figendo*, *Coagulandoque* ac *Temperando* ipsam per *Acida Austeriora* Omphacium, Alumen crudum, Acaciam, ejusve Succedaneos Hypocistidis, vel Prunorum Sylvestrium inspissatos Succos, &c. Inter Chymica meritò laudantur, commendanturque Spiritus Nitri, Salis, Vitrioli, Sulphuris, Aluminis & Similes, imprimis cum Vini rectificato Spiritu cohobati, & blandiores facti.

Quæ & Bile corrigant & Sãguinis consistentiam restituant.

LXI. Ab hisce omnibus non tantùm Bilis corrigetur, verùm *Sanguinis Consistentia* diminuta *restituetur*, quin *Lymphæ inertia* simul *emendabitur*; sicque variis nominibus Abolitioni propinqua Sanguinis Effervescentia Vitalis conservabitur, ac restaurabitur.

3. In nimiâ Lymphæ Aciditate & quibus.

LXII. *Prævenietur* eadem Sanguinis in dextro Cordis Ventriculo vitaliter Effervescentia *Abolitio* 3. ubi ob *nimiam Lymphæ Aciditatè* metus est, ne unà cum Bile opprimatur, & suffocetur Ignis Vitalis, Sanguis Saltem nimiùm ab ipsa coagulatus convenienter rarefieri nequeat, *Corrigendo*, *Infringendoque* culpatam *Lymphæ Aciditatem* modò memoratis *Salibus Volatilibus Oleosis*, atque *Oleis Aromaticis* tam puris, quàm in laudata *Vitæ Balsama* ulteriùs elaboratis. Quæ proinde cùm hactenus quoque conducant, meritò usurpabuntur in omni penè Vitæ discrimine, citra summum nempe ardorem, tum externis Sensibus manifestum, tum in malignis febribus latentem ac præcordia imprimis urentem, angentemque contingente.

Salium Volatiliũ Oleosorũ Vires.

LXIII. Iisdem autem Salibus Volatilibus Oleosis non tantùm Lymphæ Aciditas excedens minuetur, verùm *Bilis* quoque pressa & tantùm non oppressa *roborabitur*, Ipsiusque *Sanguinis Coagulatio nimia minuetur* & ad statum naturalem reducetur.

4. In Nimiis Halitibus.

LXIV. *Prævenietur* eadem *Abolitio* Effervescentiæ Sanguineæ 4. ubi à *nimiis Halitibus* & in dextro Cordis Ventriculo, & in Pulmonum Vasis spatium rarefiendo Sanguini necessarium ita occupatur, ut Ignis Vitalis Extinctio immineat, *Dissipando* dictos *Halitus* jam *productos*, & *Impediendo* eorundem *productionem novam*.

Quæ Halitus dissipent.

LXV. *Halitus dissipant & discutiunt* prædicta *Olea Aromatica*, & *Salia Volatilia* quævis sed maximè *Oleosa*; seligendo semper illa, quæ ex Plantarum partibus Halituum discussioni per se aptis, talibusque per Experientiam compertis sunt parata.

Quæ nam Halituum productionem impediant.

LXVI. *Halituũm nova productio Impedietur* ab iisdem *Aromaticis Oleis* & *Salibus Volatilibus*, ut & à quibusvis aliis *Humorum Pituitosorum Viscidit atem Incidentibus*, *Acidis* puta, sed maximè *Nitri Spiritu*, cujus nimirum Vires in hoc Affe-

ctu debellando sunt singulares ac stupendæ.

5. In Plethorâ, & Habitu Athletico

LXVII. *Prævenietur* eadem Effervescentiæ Sanguineæ *Abolitio* 5. ubi in *Habitu Plethorico* & *Athletico Vasa omnia repleta sunt Sanguine, Minuendo Sanguinis Redundantiam* per ipsius ex venâ sectâ *Missionem* sufficientem unâ, pluribusve vicibus pro re natâ & urgente necessitate instituendam.

6. In Febribus Ardentissimis.

LXVIII. *Prævenietur* eadem Vitalis Effervescentiæ in Sanguine produci solitæ *Abolitio 6.* ubi ab *Igne potentiore* in Cordis Ventriculo dextro exurgente, Sanguinemque nimiùm rarefaciente *Suffocationis* metus in *Ardentissimis Febribus* occurrit, *Temperando* illum *Æstum* undecunque ortum, & imprimis per *Acida* unà cum Potu assumpta, & modò §. 60. notata; commutando ac corrigendo insuper *Aërem* æstuantem cum frigidiore, conclusum cum liberiore, quietum cum agitatiore, humidum cum ficciore.

LXIX. Quoniam enim putamus *Ignem* nostrum *Vitalem maximâ sui parte prodire à Bile*, imprimis quando fit *ardentior*; idcircò Ratione ducti existimamus ea præsertim tum usurpanda remedia, quæ Bili corrigendæ maximè conducunt, qualia etiam Experientiâ Comite laudavimus.

Cessans Effervescentia quibus curetur.

LXX. *Cessans ad Tempus* brevius vel longius eadem Sanguinis Effervescentia Vitalis tum in *Syncope*, tum in *Hypochondriacâ Suffocatione Curabitur* laudatis toties *Oleis Aromaticis*, & *Salibus Volatilibus* quibusvis, sed maximè *Oleosis*; factâ semper aliquâ pro Symptomatum Comitum diversitate Mixturarum varietate, unà cum Simplicium ipsorum delectu.

Castorei & Spiritûs Salis Armoniaci Vires in Suffocatione.

LXXI. Quemadmodum enim, ubi nominata urget *Suffocatio*, meritò aliis multis præfertur *Castoreum*, ejusque cum rectificato Vini Spiritu elicita *Tinctura*, & *Salis Armoniaci Spiritus*; ita ubi Frigus tam externè, quàm internè urget valdè in *Syncope*, aliisve Affectibus affinibus, præ aliis omnibus mihi hactenus compertis laudo *Oleum Garyophyllorum Stillatitium* non ingratum; nec improbo *Terebinthinæ Oleum* minùs gratum, postquam cum Spiritu Vitrioli Effervescentiam excitat cum insigni calore junctam.

Olei Garyophyllorum & Terebinthinæ Vires in Syncope.

Mixtura

LXXII. Exempli loco esto sequens Mixtura.

℞. *Aq. pulegii*, ℥ij.
theriac. simpl. ℨvj.
Tinctur. Castorei, ℈ij.
Ol. Macis Stillat.
Succini, an. Gutt.iij.
Syr. fœniculi, ℥ß.
M.

Ejus Usus.

Hujus Usus esto in *Suffocatione Hypochondriacâ*, ipsam sæpiùs cochleatim exhibendo.

Spiritus Salis Armoniaci Vis ejus & Vires.

LXXIII. Potest huic Misturæ addi *Spiritus Salis Armoniaci* ℈j. unde longè potentior evadet; quamvis possit quoque in quovis ejus Cochleari ad *Guttas* iij. iv. aut v. adjici; aut angusti orificii Vitrum Spirituum dictum continens in gravissimâ ejus specie naribus applicari; acri namque ipsius odore solent utplurimùm excitari Ægri tum ab illâ Suffocatione, tum ab Epilepsiâ.

In Syncope & Animi deliquio

LXXIV. In *Syncopes* autem metu, aliisve *Animi Deliquiis* levioribus, *cum *Frigore* tamen molesto & formidabili conjunctis, ex medicamentis vulgò in Officinis plerisque prostantibus sequens pareatur Mixtura itidem cochleatim per intervalla brevia usurpanda.

liquida Mistura.

℞. *Aq. menthæ*, ℥ij.
Vitæ Matthioli, ℥j.
vel *Tinctur. Cinnamom.* ℥ß.
Ol. Garyophyllor. Gutt. vj.
Syr. Cochleariæ, ℥j.
M.

Salium Volatilium & Oleorum Aromaticorum Vires.

LXXV. Non tantùm per quotidianam Experientiam edoctus commendo laudata modò Salia volatilia, & Olea Aromatica, sed quia idem Ratio suadet: Ratio, inquam, ex Salium istorum & Oleorum analysi, atque Animi Deliquiorum, Hypochondriacæque Suffocationis Causâ Efficiente, Pituitâ Viscidâ & Acidâ, vel Halitibus itidem Viscidis & Acidis, Austerisve simul collatis petita. Habent namque Salia ista & Olea vim omne Viscidum solvendi ac incidendi, omne autem Acidum & Austerum temperandi ac corrigendi, omne demum Halituosum & Flatulentum discutiendi ac dissipandi.

Eorum Usus cùm Æger nec Os aperire, nec quid deglutire potest.

LXXVI. Ubi Æger magis Mortuo, quàm Vivo similis Os nec aperire, nec claudere, multò minùs debitè aliquid deglutire potest, tunc commodum erit, loco præscriptarum Mixturarum, laudata *Olea Aromatica* tum simplicia, tum magis composita *cum rectificato Vini Spiritu* vel confusa duntaxat & tantillùm agitata, vel majori artificio & circulatione diutinâ penitiùs juncta ad *Guttas iij. iv. pluresve* subinde in Ægrorum Os, ac imprimis per Infundibulum Argenteum, Aureumve ad fauces usque immittere, quò tum in Ventriculum, ac Intestina (unde tam gravis Mali Causa utplurimùm quaquaversùm propellitur) tum in Asperam Pulmonum Arteriam usque ad Ipsum Sanguinem in Pulmonalibus Vasis hærentem possint penetrare, atque ubique noxam-urgentem corrigere ac emendare.

Animi Mœror quibus præveniatur. Quibus tollatur.

LXXVII. Inter Causas Antecedentes, ac Res Non-naturales *Animi Mœror præveniri* potest ac debet Rationibus tum Philosophicis, tum Theologicis contra quævis molesta Mentem in tempore muniendo; Idem jam præsens ac urgens *tolletur* ac superabitur iisdem; quamvis plerumque tardiùs ac lentiùs.

Pavor quibus præveniatur.

LXXVIII. Potest quoque contra *expectandum* ac *prævisum Pavorem* muniri ac præparari Animus ad quævis adversa fortiter ferenda; unde minùs afficietur tunc ab incusso Terrore Animus, cujus noxæ mox iterum evanescent: uti contrà potentiùs, graviúsque concutietur Animus Meticulosior, & adversa quævis, etiam minima, pro gravissimis habens, ac nullis ferendis aut perferendis accommodatus, aut exercitus.

Inexpectati Terroris effecta.

LXXIX. Ab *inexpectato* verò *Terrore* omnes quidem afficiuntur potenter: potentiùs licet ac diutiùs Timidi ac Ignavi; leviùs, breviúsque Fortes ac Cordati, ob rationes modò datas.

Cessans Effervescentia à Frigore externo quomodò curetur.

LXXX. Ubi à *mordaci Aëris vel Aquæ Frigore Cessat* Vitalis Sanguinis Effervescentia, non tantùm transferendum Corpus Ægri in Aërem blandiorem, non tamen æstuantem, Partesve affectæ ex Aquâ algidâ removendæ, at insuper Frictionibus fortioribus Sensus in partibus externis excitandus, quin exhibenda, infundendave per Os medicamenta ex *Aromaticis Oleis*, *Salibusque*

Et quibus.

Volatili-

Volatilibus parata, & imprimis *Sudores* simul moventia; quò repellatur foràs Frigus, ejusque Causa unà cum refluo Sanguine, Lymphâve ad Cor & interiora penetrans.

Oleorum Aromaticorum, & Saliũ Volatiliũ Vires.

LXXXI. Horum autem eorundem medicamentorum beneficio Emendabitur quoque Viscidorum & Acidorum Humorum, Flatuumque in Corpore præexistentium Vitium: quin *Præcautionis* loco assumi possunt eadem, quoties Frigidiori Aëri exponi, Aquæve imponi debet Corpus.

Diminuta ob Bilem minùs Acrem Effervescẽtia cura. 1. Aërem Mutãdo. 2. Acria Cibis admiscẽdo, & abstinendo à Pituitosis &c.

LXXXII. II. *Diminuta in Corde Sanguinis Effervescentia* ob *Bilem minùs Acrem Curabitur* 1. Mutando *Aërem* Frigidiorem, Humidioremque in Calidiorem ac Sicciorem, arte saltem paratum per Ignem luculentum, Plantasque Aromaticas in mansione ordinariâ dispersas.

LXXXIII. 2. Admiscendo *Cibis Condimenta* Aromatica & Acria; ut & abstinendo ab Alimentis valdè Pituitosis, Aqueis, Oleosis, & Acidis.

3. Somnum minuẽdo & Vigilias augendo.

LXXXIV. 3. Detrahendo aliquid *Somno*, & protrahendo indies *Vigilias*.

4. Corpus Exercendo.

LXXXV. 4. *Exercendo Corpus* magis magisque, etiam ad mediocrem Defatigationem.

5. Quosdã Animi Affectus admittendo & quosdam abigendo.

LXXXVI. 5. *Occupando Animum Curis ac Solicitudinibus*, nec abhorrendo ab *Iracundiâ* non nimis vehementi; *Lætitiæ* imprimis studendo, & omnem *Tristitiam*, *Metumque* abigendo.

6. Mẽses Suderesque Movendo.

LXXXVII. 6. *Movendo* blandè *Menses*, *Sudoresque* solitos, per medicamenta sæpiùs, ac suo præsertim loco descripta & describenda.

Diminuta ob Bilẽ nimis Paucam Effervescentia quomodo curetur. Quibus Bilis Acrior & copiosior reddatur.

LXXXVIII. *Diminuta* ob *Bilem nimis Paucam* in Ascendente Sanguine contentam *Effervescentia* prædicta *Curabitur*, quando easdem, quas minùs acris, agnoscit Causas, memoratis modis; quando verò *Alvi Fluxum Biliosum* sequitur, aut ab imprudentibus perperam institutas *nimias Bilis Evacuationes*, tum *comprimendo*, *supprimendoque*, si adhuc duret, *nimium* illum *Bilis Effluxum*, per *Austera & Opiata* leniora, non semel hinc inde jam notata; tum *reparando Bilis Defectum*, per *Condimenta*, *Medicamentave* & *Aromatica*, & satis *Acria*, itidem passim laudata, *Sinapi* puta, *Raphanum Rusticanum*, *Nasturtium*, *Cochleariam*, *Piper*, *Zinziber*, *Cinnamomum*, *Garyophyllos*, *Cardamomum*, &c. Horum enim ope non tantùm *Acrior*, sed & *Copiosior* reddetur in Corpore *Bilis*, ac consequenter Augebitur Diminuta priùs Sanguinis Effervescentia.

Diminuta ob Lymphã minùs Acrem Effervescẽtia curatur. 1. Aërem mutãdo 2. Acida Usurpando.

LXXXIX. *Curabitur* eadem *Diminuta Effervescentia* ob *Lymphã minùs Acidam* 1. Mutando *Aërem* à Sole aut Igne quovis *æstuantem* cum *frigido*, ac recipiendo se in locum subterraneum, vel aliàs frigidulum; & corrigendo *Humidum* vel *pluviosum* imprimis excicato in cubiculo, aliove mansionis loco Igne lucido ex odoratis præsertim Lignis parato.

XC. 2. Usurpando frequenter *Condimenta*, *Medicamentaque Acida*, Succos Citri, Arantiorum, Ribesiorum, Berberorum, Acetum, Acetosam, Spiritus Salis, Vitrioli, Sulphuris, Nitri, &c quorum ope Augebitur sensim unà cum deficiente Lymphæ Aciditate Diminuta ideò Sanguinis Effervescentia. Quod ut citiùs contingat, vitanda simul, minuenda saltem *Alimenta & Condimenta Pituitosa*, *Aquea*, *Oleosa*, & *valde Aromatica*.

& Vitãdo Pituitosa Aquea &c.

3. Somnum minuendo, & Vigilias augendo.

XCI. 3. Minuendo *Somnum*, & Augendo indies *Vigilias*.

4. Corpus exercẽdo.

XCII. 4. *Exercendo* magis magisque agitatione mediocri *Corpus*.

5. Curas admittendo.

XCIII. 5. Occupando *Animum* curis ac solicitudine mœstâ.

Mẽses & Alvum movẽdo.

XCIV. 6. Restituendo *Suppressum Menstruorum* vel *Alvi Fluxum* familiarem.

Diminuta ob Parciorem Lymphã Effervescentia curatur. 1. Acida usurpando.

XCV. *Curabitur* eadem *Diminuta* ob *Parciorem Lympham Sanguinis Effervescentia*, 1. Eandem paulatim *augendo* per *Condimenta*, *Medicamentaque Acida* modò recensita indies quantitate parvâ quovis tempore usurpata.

2. Obstructiones tollendo.

XCVI. 2. Tollendo *Lymphaticorum Vasorum Obstructionem*, aliamve *Augustiam* omnem tum *Stagnationis*, tum horum *Vasorum Ruptionis*, atque adeò *Lymphæ Effusionis* Causam, per *Medicamenta Coagulatam* in laudatis Vasis *Pituitam Solventia* ac *Incidentia*, & imprimis *Sudorifera* non semel in hoc Opusculo præscripta: observando semper cum majori successu eadem usurpari, quando ad Sudorem blandum eliciendum componitur corpus, ac præsertim quando idem actu talis propellitur; sic enim faciliùs, citiúsque solvitur Obstructio illa noxia.

Diminuta ob Viscidiorem Lymphã Effervescẽtia curatur usurpãdo Acida & Salina.

XCVII. *Curabitur* denique *Diminuta* ob *Viscidiorem Lympham* prædicta *Sanguinis Effervescentia*, usurpando eadem modò memorata Medicamenta *Incidentia*, tum *Acida*, tum *Salina*, & imprimis *Volatilia*, qualia sunt *Spiritus Salis* & *simplex*, & *dulcis*, atque *Salia Volatilia* omnia, *Oleosa* præsertim, toties à nobis ac meritò laudata, eaque diutinè ac minori quantitate assumpta, tum sine, tum unà cum Alimentis.

Vitando Viscida, Aërem Frigidũ & Mœrorem.

XCVIII. *Vitanda* interim *Alimenta Viscida*; ut & *Aër frigidus & asper*; *Animique Mœror gravis ac continuatus*: quorum loco usurpanda sunt *Alimenta* facilis fermentationis, Panis triticeus ritè fermentatus, Carnes Volatilium potiùs, quàm Aqueorum, additis *Condimentis* Aromaticis; sic *Aër* quæratur, pareturve arte blandè calens ac siccus; *Animusque* disponatur ad Hilaritatem, gratisque objectis recreetur.

Curatio Auctæ Effervescentiæ. 1. Ob Fel Acrius.

XCIX III. *Aucta* verò *Sanguinis Effervescentia Curabitur* 1. quando *Fel Acrius* ejus Causa existit, *Corrigendo*, *Temperandoque* Ipsum imprimis per modò recensita *Acida*, pro singulorum Ægrorum constitutione peculiari varianda, & plùs, minúsve aliis additis alteranda.

2. Ob Fel copiosius.

C. *Curabitur* eadem 2. quando *Fel copiosius* in Folliculo suo existens nimiâ quoque copiâ pergit ad Cor, illud *Minuendo*, *Evacuandoque* per *Cholagoga* sæpiùs à nobis jam descripta, & imprimis Cap. 2. §. 42. & seq. sed minore dosi usurpata: ne alias Hypercatharsis, aliive Affectus graves excicentur.

CI. *Abstinendum* autem simul ab ulteriori usu *Condimentorum*, *Medicamentorumve Aromaticorum* & *Acrium*, & maximè *Amarorum*.

3. Ob ductum Bilarium obstructum.

CII. *Curabitur* eadem 3. quando *Impeditus* est *Bilis ad Intestinum Descensus* ex *Obstructione Pituitosâ in Ductu Bilario Intestinali* existente; illam *Solvendo* per *Incidentia* modo §. 97. & Cap. 2. §. 28. 30. & seq. imò hinc inde passim descripta.

CIII. Quòd si *Calculosa* fuerit Ductûs Intestinalis *Obstructio*, Solvetur eadem commodè

tum per *Graminis* Decoctum, vel Aquam post præviam fermentationem distillatam, tum per *Spiritum Nitri* optimum cum aliis indies usurpatum, tum per alia huic Coagulationi Calculosæ magis specialia.

4. Ob turgentem Bilem.

CIV. *Curabitur* eadem 4. quando *Turgens Bilis* sponte, hoc est, ab *Internâ Causâ* ad sui *Effusionem* universalem *irritatur*; *Incrassando, Figendoque* tum *Bilem*, tum *Acidum Volatile* in corpore furens, imprimis per *Sulphura Mineralium* aut *Metallorum Narcotica* vel potiùs *Anodyna* dicta, ut & *Bolos, Terrasque Sigillatas* multifarias, præsertim circa Aurifodinas extractas: quibus *Præveniri* quoque potest illa periculosa, & sæpenumerò lethalis efferæ Bilis Effusio.

CV. *Choleræ Morbi Curationem* dedimus Cap. 5. §. 34. sicut *Febres Ardentes* curandi modum daturi sumus inferiùs Cap. 29. & seq.

5. Ob Lympham parciorē.

CVI. *Curabitur* eandem *Sanguinis Aucta Effervescentia* 5. quando *Lympha* & *Volatilis*, & *Acris*, *Parcior* licet ad Cor defertur, & ipsius Causa existit, tum *Abstinendo* ab ulteriori Usu *Condimentorum, Medicamentorumve Aciditate Volatili & Acri* præditorum, & §. 43. notatorum, & *Assumendo* per vices *Acida magis Austera* & *Aquâ* sufficiente diluta.

Celeris Effervescentia curatur. 1. Pituitam augendo.

CVII. IV. *Celeriùs perfecta* hæc Sanguinis *Effervescentia* ob *Pituitam* in ipso *Pauciorem, Bilemque* ac *Lympham* idcircò *Acriores*, minúsque Temperatas, *Curabitur* 1. *Reparando & Augendo Pituitam* desideratam *Alimentis* multam Pituitam generantibus, Jusculis paratis ex partibus extremis Animalium, Capitibus, Pedibusque Vitulorum, Ovium, &c. Piscibus, Marinis præsertim, Lacte Bubulo, Caprillo, &c. *Abstinendo* interim, *parcè* saltem *utendo Condimentis, Medicamentisve* valdè *Acribus* & *Aromaticis*.

& ab Acribus Abstinendo. 2. Aërem mutādo.

CVIII. 2. Mutando *Aërem* quovis modo æstuantem ac subtilem in Frigidum & Crassiorem.

3. Quiescendo.

CIX. 3. *Corpus* à *Motu* vehementi ac perseverante componendo ad *Quietem*.

4. Somnum augendo.

CX. 4. *Vigilias* protractas commutando cum *Somno* & longiore & profundiore.

5. Curas vitando.

CXI. 5. *Animum* liberando à *Curis & solicitudinibus gravibus* ac molestis.

6 Diarrhœam Pituitosam, & Pituitæ fluxum sistendo.

CXII. 6. Sistendo, Curandoque *Diarrhœam Pituitosam*, aliumve *Pituitosi Humoris Defluxum* aut *Effluxum* præternaturalem, sicut id suo docetur loco.

Tardior Effervescētia quî curetur

CXIII. V. *Tardiùs procedens* Sanguinis *Effervescentia* ob *Pituitæ*, ac *Viscidæ* imprimis *Abundantiam*, *Bilisque* ideò & *Lymphæ Inertiam*, *Curabitur Diætâ* & *Medicamentis* tum Cap. 2. §. 28. & seq. tum huius Cap. §. 96. & seq. tum alibi propositis.

Inordinata quomodo curetur.

CXIV. VI. *Depravata & Inæqualis*, vel *Inordinata* Sanguinis *Effervescentia* ab *Inæquali* vel *Bilis*, vel *Lymphæ*, vel *Liquoris* ex Confluentium ad tenue Intestinum Humorum *Ternario exurgentis*, vel *aliûs alicujus nondum satis observati Humoris tantùm*, vel *Plurimum simul Affluxu* sive *Liquoris*, sive *Halitûs* specie ad Cor facto pendens *Curabitur*, Et *Corrigendo* 1. Singulorum quocunque modo peccantium *Humorum vitium*: Et *Coërcendo* 2. Plurimum confluentium *Effervescentiam vitiosam*: Et *Emendando Discutiendove* 3. *Halitus, Flatusve* tunc excitatos *vitiosos*: Et *Componendo* 4. *Animum* quovis *Affectu gravi turbatum*, frequentissimamque ac potentissimam confusè agitatorum Humorum variorum Causam, Et *Vitando, Temperandove* 5. *Aërem* aut *Alimentum noxium*, rariorem, minúsque potentem prædictæ Humorum agitationis Causam.

CXV. Quibus *modis & mediis Corrigi* debeant *Singulorum Humorum* in Corpore humano existentium, & hactenus *notorum Vitia*, non semel dictum in superioribus.

CXVI. Quoniam verò Capitis hujus §. 50. & 53. aliorum insuper nulli (quod sciam) hactenus planè notorum, perspectorumque Humorum mentionem feci; quos tamen in homine tum existere, tum Sanguini ad Cor refluenti vel immediatè, vel mediatè admisceri, atque vitiatos Sanguinis Effervescentiam nonnunquam mirè conturbare non sine causâ me suspicari dixi, nec tamen ipsos vel nominavi, vel indicavi, meritò id Medicum eximium, cui præcedentia typis mandata percurrere libuerat, movit, ut me moneret, verbo saltem, ne ulli verba dedisse videtur, dicta mea illustrarem, atque Humorum à me conjectatorum aliquos patefacerem: Cujus acri, exactoque judicio sicut semper multùm tribui, ita ipsius consilium in hoc negotio mihi sequendum duxi. *Humores aliquot hactenus ignotos & Sanguini admisceri & Effervescētiam conturbatur*

CXVII. Plurima certè testantur & in Sanis, & in Ægris quandoque aliquid à *Testiculis*, aliisve *Seminis generationi ministrantibus partibus*, ac præsertim vegetis, multúmque Seminis potentis producentibus transire ac meare in corpus universum, quod valdè, validéque ipsum afficiat. Cui dicto fidem faciunt non tantùm Castrati effœminati: sed tum Mares, tum Fœminæ ad Venerem alacriores, atque inexplicabili naturalis libidinis œstro nonnunquam perciti, & imprimis ad objecti Sensus potenter moventis, Animamque mirè commoventis occursum: Unde, quoties votis suis potiri non licet, aut non decet, quot malis subinde urgeantur Idcircò, premanturque miseri, docent ac evincunt infinitæ à Medicis notatæ historiæ commiserationis plenæ. *A Testiculis, & Partibus Seminis generationi dicatis aliquem per corpus universum diffundi Halitum*

CXTIII. Illud idem confirmant Brutorum Castratorum, Boum, Vervecum, Caponum &c. Carnes suaves, grataeque, ac plurimùm à non Castratorum, Taurorum, Arietum, Gallorum gallinaceorum &c. virosis atque ingrati saporis carnibus differentes.

CXIX. Adde quòd Bruta non minùs, quàm Homines plurimùm soleant post castrationem pinguescere, atque Homines ante pubertatem Eunuchi facti raro multùm virilis barbæ proferre, aut vocem masculam nancisci.

CXX. Hæc omnia verò à Spermatico halitu per universi corporis partes tam continentes quàm contentas disperso deducenda plurima evincunt, quæ pluribus deducere non est hujus loci.

A Glādulis Renalibus & Trachealibus Humorem singularem Sanguini communicari.

CXXI. Præter Testiculos observantur hinc inde in humano corpore *Glandulæ* à cæteris plus minus differentes, *Renales* puta & *Tracheales*; in quibus *HumoremSingularem* produci, eundemque immediatè aut mediatè Sanguini communicari fabrica earum singularis arguit.

CXXII.

Glandulæ Thymi liquor. CXXII. His meritò annumerabitur ex Conglomeratarum genere *Glandula Thymus*, cujus *Excretoria vasa propria* ficut omnibus Anatomicis, quantum ego faltem novi, hactenus funt incomperta, ita *Liquor* qualifcunque per ipfa delatus,atque adeò ejufdem *Usus verus* omnibus manet etiam nunc incognitus.

Exhortatio. CXXIII. Quoniam verò multiplicibus occupationibus perpetuò diftractus defideratæ horum & aliorum indagini ex voto hactenus nón potui vacare, plures ex Auditoribus meis in Anatome ingeniofis ac induftriis ad hafce, fimilefque partes diligentiùs perfcrutandas non femel hortatus fum; quò,fi fieri queat, hæc & alia plura nos adhucdum latentia eruerent,atque cum nominis fui laude ac commendatione orbi literato manifeftarent;quod & hîc denuò publicè facio, fingulifque fucceffum fœlicem adprecor.

Quoties plures Humores simul & diversimodè peccant quid Medico agendum. CXXIV. Donec igitur Memorati Humores Halitufve nobis perfpecti fint, de illorum vitiis variis ac remediis convenientibus tantifper filebimus, quò in viam reverfi doceamus, Quoties *plures Humores simul*, & quidem *diversimodè peccare*, ideóque magis *intricatè Sanguinis Effervescentiam vitiare* deprehenduntur, toties acri & folicito judicio *quærenda*, *feligenda* & cæteris *præmittenda*, quæ *magis urgenti Humori aut vitio potissimùm fuccurrant*, vel ita *temperanda Remedia polychresta*, ut *simul singulorum vitia emendent*, *nullum foveant*, *vel augeant*. Vbi fubacto per longum rerum ufum judicio opus eft,atque obfervatione accuratâ Juvantium & Nocentium: quibus neglectis non poteft non fæpiùs cum ægrorum detrimento hallucinari Medicus, etiam portentosè Suffenus.

Humorū Effervescentiam coërcere Opiata. CXXV. *Coërcent* 2. præ multis aliis, atque universè quamvis *Humorum Effervescentiam Opiata*:quibus pro re natâ, & Humorum maximè peccantium diverfitate addi poffunt alia Ipfos fimul temperantia,qualium formulas hinc inde propofuimus.

CXXVI. *Emendantia & Discutientia* 3. *Halitus*;*Flatusque* non femel in hoc Opufculo præfcripfimus,ac nominatim Cap.9.§.23. & feq.

Animi Affectus ratione sedari. CXXVII. 4. *Animum Affectibus turbatum & omnes in Corpore Humores conturbantem componunt Rationes Solidæ* ratiocinatione mafculâ Menti ægræ propofitæ,atque Affenfum ejufdem potenter cogendo tum ad priftinam ferenitatem,tum ad quævis moleftiffima, quoties mutari non poffunt, patienter,atque fortiter ferenda,perferendaque ipfam deducentes ac firmantes.

CXXVIII. Quâ ratione 5. tum *Alimenta noxia*, tum *Aër vitiosus vitari* debeant, vel *corrigi*, non femel quoque dictum in fuperioribus.

Inæqualis Humorum ad Cor Affluxus, & Inordinatæ hinc Effervescentiæ curatio. CXXIX. *Inæqualis nunc Bilis*, *mox Lymphæ*, *alteriusve Humoris noxii ad Cor Affluxus* & *Inordinatam* in Corde *Sanguinis Effervescentiam excitans*,poftquam tam ex diverfis Animi Affectibus, quàm cæteris Rebus Non-naturalibus diverfimodè,at fubitò ac reciprocè ipfos Ægros invadentibus ortum fuum habent,*diversis* quoque *auxiliis*, tam *Spiritualibus* & in ratiocinatione catenatâ confiftentibus, quàm *corporeis* & medicamentorum nomine notis,pro fymptomatum concurrentium diverfitate fubinde mutandis aut ingeniosè commifcendis,*Curabitur*.

CXXX. Hæc autem omnia cùm non ità difficulter peti poffint ex fupradictis,ne eadem continuò repetendo Lectori naufeam excitemus, malumus brevitati ftudentes ad fequentia feftinare.

Caput XX.

De fanguinis per Pulmones Motu læso.

I. *Sanguis in dextro Cordis Ventriculo Effervescens*, *Incalescens* atque *Rarescens* parietes ipfius fenfim magis,magisque *expandit*,donec iftâ expanfione irritatum *Cor* parenchyma fuum mufculofum Spirituum Animalium ope contrahat, fimulque *Sanguinem* contentum in *Pulmonalem Arteriam exprimat*: *ex quâ per Pulmonum parenchyma* (quod mihi maximè videtur probabile) *in Pulmonalem Venam transfusus ad sinistram Cordis Auriculam*, *Ventriculumque sinistrum pergit*. *Sāguinis per Pulmones Motus.*

II. Dum autem per Pulmones *Sanguis*,ab *Aëre Inspirato* in *Æstu* fuo ac fervore blandè *temperatur*, & plùs minùs *Condensatur*, ne ab excitatis fervore nimio Halitibus copiofioribus Suffocetur in Corde & Sanguine modò accenfus Ignis Vitalis. *Sanguinem ab Aëre in Pulmonibus temperari & condensari.*

III. *Læditur* hic *Sanguinis per Pulmones Motus*. 1.quando *Nullus* fit.2.quando *Tardius*, 3. quando *Celerius* procedit. 4. quando *aliò*, *quàm quò decebat*,propellitur Sanguis. *Quot modis læditur hic Sāguinis Motus.*

IV. 1. *Nullus* fit *Sanguinis per Pulmones Motus*.1.*ob ejus in Dextro Cordis Ventriculo Defectum*, Cavâ Venâ infigniter vulneratâ, & effufo intra vel extra corpus omni penè Sanguine, ad Cor aliàs fluxuro. *Hujus ablati causæ. 1. Sāguinis Defectus*

V. 2. *Ob ejusdem Coagulationem ac Concretionem*, quamvis fummam vix poffim comminifci fubitaneam, nifi forfan in graviffimâ *Syncope* ab Acido acri abundantiùs ad Cor delato; quemadmodum id non femel obfervavimus factum à Spiritibus acidis per Syringam in Canum Venam notabilem infufis. *2. Ejusdē Coagulatio ac concretiō.*

VI. 3. *Ob cessantem Cordis Contractionem* in *Apoplexiâ* vehementiffimâ, propter impeditum Spirituum Animalium per Nervos ad partes quaf-vis Motum. *3.Cessans cordis Contractio.*

VII. 4. *Ob nimiam Vasorum Pulmonis Repletionem*,tum fæpiùs in *Plethorâ extremâ*,tum rariùs in *Plerorumque Pulmonis Vasorum Obstructione* qualicumque. *4. Nimia Vasorum Pulmonis repletio.*

VIII. Ubi *Universalis* ac per omnia Pulmonum Vafa contingit *Motus* ille Sanguinis valdè *Impeditus*,aut *cessans*, brevi moritur Homo, aut *Extinctus* ob Sanguinis *defectum*;aut *Suffocatus* ob ejufdem *copiam*, vel *stagnationem*;ni confeftim fectâ venâ *redundans minuatur*, vel pro re natâ *copiosius affluens aliò avertatur*. *Universalis hic Motus impeditus causæ famosus*

IX. Ubi autem in *quibusdam* duntaxat *Pulmonum Vasis* propter *Obstructionem moveri desinens Sanguis* aliquandiu ibidem *Stagnat*, *Peripneumoniam*, hoc eft,*Pulmonum Inflammationem* parit. *Particularis causa Peripneumoniæ.*

X.I I. *Tardius movetur* per Pulmones Sanguis, vel 1. propter fui *Viscidìtatem*,à *Pituitâ* fimili undecunque ortâ productam. *Tardioris motûs. causæ. 1.Sanguinis Viscid. ditas.*

XI.Vel 2.Propter ipforum *Vasorum Angustiam*, non tamen extremam. *2.Vasorū Angustia*

XII. Vel 3. propter *Animalium Spirituum* Cor

3. Animalium Spirituum Penuria.

Cor imbecilliùs moventium *Penuriam*; sive illi *consumantur* nimiùm per Dolores, Vigilias, Meditationes sollicitas, Curas, Corporis Defatigationes, &c. sive *non reparentur* per Inediam protractam, Spirituosorum saltem Alimentorum defectum, aut neglectum.

Celerioris motûs causa. 1. Sanguinis aucta Fluiditas.

XIII. III. *Celeriùs* per Pulmones movetur Sanguis, vel 1. propter auctam ipsius *Fluiditatem* à Sero quovis in ipso abundante.

Major Æstus.

XIV. Vel 2. propter *Æstum majorem* in Corde unà cum potentiore ac proinde celeriore *Sanguinis Rarefactione* quocumque modo excitatum.

3. Humor Halitusve acris.

XV. Vel 3. propter *Humorem, Halitumve acrem* unà cum Sanguine ad Cor delatum, ipsumque ad frequentiorem sui contractionem, Sanguinisque contenti expulsionem irritantem.

Præposteri motûs causa 1. Vasa erosa, vel rupta.

XVI. IV. *Aliò, quàm quò decebat, movetur* Sanguis per Pulmones propulsus, 1. quando Ipsus ex *Vasis* suis *erosis, ruptisve* erumpit in *Arteriam Asperam*, mox per *Os ejicitur* in *Hæmoptoe*, hoc est, *Sanguinis Sputo*.

2. Vasa aperta.

XVII. 2. Quando idem ex *apertis* quovis modo *Vasis* suis effunditur in *Pulmonum Parenchyma*, & *Peripneumoniam* producit.

3. Vasa Vulnerata.

XVIII. 3. Quando idem ex *Vasis* suis *Vulneratis* excidit in *Pectoris Cavitatem*, ubi collectus atque in *Pus* vel *Saniem* mutatus *Empyema* constituit.

Vasa Pulmonum à quibus erodantur.

XIX. *Eroduntur Vasa* Pulmonum sæpius ab *Humoribus Acribus & Salsis*, vel *Acidis* è *Capite* ad Pulmones delabentibus; rariùs, si unquàm, à *similibus* unà cum Sanguine ad Pulmones delatis.

A quibus rumpantur.

XX. *Rumpuntur* eadem *Vasa* 1. à *Tussi*, *Vociferatione*, *Saltu, aliove Corporis Motu vehementiore*.

XXI. 2. A *Sanguine potentiùs* in Corde *Incalescente*, atque simul valdè *Rarescendo* Pulmonum Vasa *nimiùm Distendente*,

A quibus Vulnerentur.

XXII. *Vulnerantur* eadem *Vasa* à quovis *Instrumento acuto, Cultro, Gladio*, similive alio per Thoracem aut Diaphragma inflicto in Pulmones, ipsorumque Vasa *penetrante & sauciante*.

Sanguinis motus deficiens, ob ejus defectum incurabilis.

XXIII. I. *Sanguinis*, ob sui in dextro Cordis Ventriculo defectum, *in ac per Pulmones Deficiens Motus Curari nequit*.

Vi & Sanguinis concretio subitanea. Quæ verò paulatim evenit, quomodò curetur.

XXIV. *Sanguinis Coagulatio ac Concretio valida & subitanea* pro *Incurabili* habenda: Quæ autem *paulatim evenit*, *Sensimque augetur*, *Curabitur Medicamentis Aciditatem acriorem frangentibus*, *temperantibusque*, adeóque tum *Spirituosis*, tum *Oleosis*, tum præsertim *Sale Lixivo præditis*; quamvis Homini conducant imprimis *Salia volatilia*, quippe quæ dictis omnibus ac singulis constant, nec tantùm celerrimè quaquaversùm in corpore transfunduntur, verùm satis potenter, blandè licet, desideratam efficiunt, perficiuntque Acidi Acrioris emendationem, si convenienti liquore diluantur, sæpiúsque usurpentur.

Oculorũ cancri Vsus & Vires.

XXV. Inter vulgò nota meritò laudantur *Oculi cancri* Vino acidiusculo, vel Aceto stillatitio pauco (quò faciliùs Acido in corpore peccanti admisceantur) soluti & aliis convenientibus additis per intervalla sumpti. Exempli gratiâ.

Mixtura

℞. *Aq. hyssopi.*
Fœniculi, an. ℥iß.
Vitæ Matthioli, ℥j.
Aceti stillatit. ʒij.
Ocul. Cancri pulverat. ʒß.
Syr. Cochlear. ℥j.
M.

Alia Mixtura

vel ℞. *Aq. menth.* ℥ijß,
theriacal. simpl. ʒvj.
Tinct. Castorei, ʒij.
Spir. Salis Armoniac. ℈j.
Ol. Cortic. arantior. Gutt. vj.
Syr. fœnicul. ℥j.
M.

Earum Vires & Usus.

Prior Mistura minùs efficax, licet gratior, posterior minùs grata, sed magis efficax erit: utraque cochleatim usurpata conducet acriori Acido temperando; quamvis posterior præferenda, quoties aliquid austeri concurrere observabitur, cujus primarium signum est Angustia quævis ad Hypochondriacam Suffocationem tendens, sive ipsa assurgat usque ad fauces, sive hæreat circa præcordia, & inexplicabiles pariat Ægris anxietates, ac continuò instans Animi Deliquium minitantes.

Austeri signa.

Cordis Contractio cessans quomodo curetur.

XXVI. *Cordis Contractio* in vehementi Apoplexiâ *Cessans nunquam Curabitur*; nec facilè *prævenietur* nisi *valdè Spirituosis & Aromaticis* sæpiùs usurpatis, *Aquâ vitæ Matthioli, Apoplecticâ* & similibus: non neglectis interim aliis antecedentes Apoplexiæ Causas corrigentibus aut educentibus alibi proponendis.

Plethoræ curatio.

XXVII. *Sanguinis Plethora* citò, tutóque *Curatur Evacuatione* ipsius sufficiente per *Venam sectam*; sive illa simul ac semel fiat, sive pro Ægrorum naturâ peculiari & viribus per iteratas vices. Sunt enim plures, qui magnam ejus detractionem confertim factam ferre non possunt, quin mox in Animi Deliquium incidant; à quo cum nil boni unquam certò evenire possit ulli, malim ego ipsum, quoties licet, præcaveri, atque securè potiùs, quàm temerè Curationem omnem institui; postquam non semel illis temerariis Sanguinis humani Effusoribus accidit, ut unà cum Sanguine Animam ægris educerent: Cujus nullum est periculum, si per intervalla, etiam brevia, eliciatur minori quantitate Sanguis, quam primùm vel minimum instantis Animi Deliquii comparet signum, sistendus, & posteà, si Affectus ampliùs desideret, iterum cum majori ægrorum commodo mittendus.

XXVIII. *Obstructionis* & hanc insequentis *Inflammationis Ratio, Generatio, & Curatio* ex professo tradetur inferiùs Cap. 40.

Tardior Sanguinis Motus Curatur. 1. Corrigendo Viscidiatẽ ejus.

XXIX. II. *Tardior Sanguinis per Pulmones Motus Curabitur* 1. *Corrigendo ipsius Viscidiatem Pituitosam* per *Incidentia & Attenuantia* tum *Spirituosa*, tum *Salina*, tum *Oleosa*, tum & quandoque *Acida* usurpata, vel *Sola*, vel prudenter *commixta*, non semel proposita.

2. Vasorum angustiam tollendo.

XXX. 2. *Tollendo* præsentem *Vasorum Angustiam*, & quidem pro Causarum peccantium varietate diversimodè: sed de his agendum alibi.

3. Spiritus Animales reparando.

XXXI. 3. *Reparando Spirituum Animalium* Cor imbecilliùs contrahentium *penuriam*, tum *assumendo* sæpiùs *Alimenta* multùm *Spirituosa* Vinum generosum, ac præsertim ejusdem Spiritum tam simplicem, quàm diversorum additione multipliciter Aromaticum factum, eundemque rariùs quidem solum ac purum, frequentiùs

Aqueo-

Aqueorum gratorum admistione fractum, dilutumque; tum *vitando, moderandoque Curas, Vigilias, Lucubrationes protractas, Corporis Defatigationes, &c.*

[C]elerior Motus Curatur [1.] Fluidi[t]atem [S]angui[n]is mi[n]uendo [p]er in[c]rassantia, Alimenta, Medicamenta.

XXXII. III. *Celerior Sanguinis per Pulmones Motus Curabitur* 1. *Fluiditatem* ipsius *minuendo* per *Incrassantia*, tum *Alimenta*, tum *Medicamenta*.

XXXIII. Ex *Alimentis* usurpentur *Pedes*, aliaque brutorum *extrema* multùm *Gelatinæ* promentia, ipsique adeò *Pisces*, ac præsertim *marini*.

XXXIV. *Potus* esto *Vinum rubellum* & austeriusculum, aut *Cerevisia Chalybeata*, vel quibusvis adstringentibus gratioribus facta medicata.

XXXV. Inter *Medicamenta* laudatur *Diascordium, Theriaca recens*, ac omne *Terræ Sigillatæ* genus, *Cornu Cervi ustum*, &c.

[P]ilularum de [C]ynoglossâ Vires. [P]ilulæ de [S]tyrace.

XXXVI. *Serum Salsum* præ aliis omnibus *corrigunt Pilulæ de Cynoglossâ*, ad grana duo vel tria semel aut bis quotidie assumptæ: quarum loco sequentes de *Styrace* dictæ parari poterunt atque pari dosi usurpari.

℞. *Styracis Calam.*
Succi Glycyrrhiz. inspiss. vel extracti,
Olibani,
Myrrhæ rub.
Opii Thebaïc. an. ʒß.
Croci Orientalis, ℈j.
Cum Syr. papav. albi q.s.
F. Massa Pilularum.

[R]otulæ.

XXXVII. Cui Rotulæ magis placent, sequenti aut simili utatur formulâ.

℞. *Sem. hyoscyami albi,*
papav. albi, an. ʒß.
Thuris mascul.
Myrrhæ rub. an. ℈j.
Croci opt. ℈ß.
Succi Glycyrrhiz. inspiss. ʒj.
Sacchar. althææ, ℥ß.
Gumm. tragacanth. in Aq. rosac. dissolut. ʒj.
M. f. s. a. Rotulæ exiguæ.

Earum Usus.

Harum unam subinde in ore teneat Æger, ac sensim deglutiat. Potest quoque Ipsis admisceri *Opii Thebaïci* Drachma dimidia, unde potentiùs corrigetur quævis Humorum Acrimonia.

2. Ipsius æstum temperando.

XXXVIII. Sanguinis per Pulmones Motus Celerior Curabitur 2. *Temperando Ipsius Æstum* in Corde auctum per *Acida* & *Aquea*, qualibus constant *Sempervivum majus, Plantago, Solanum, Acetosa*, Sanguinis æstum blandiùs vel potentiùs compescentia.

3. Temperando Humorē Acrem.

XXXIX. Curabitur idem Sanguinis per Pulmones Motus Celerior 3. *Temperando Humorem Acrem* ad Cor delatum per *Spirituosa, Oleosa*, & imprimis *Opiata*, & alia sæpiùs memorata; illumque simul redundantem *Educendo* per *Hydragoga* itidem aliquoties laudata.

Et Halitus Acres.

XL. *Halitus* verò itidem *Acres* ad Cor translati *Temperandi* sunt iisdem, ac *Discutiendi* per *Diaphoretica Spirituosa & Sale Volatili* tum *Simplici*, tum *Oleoso prædita*. Eorundem autem *productio nova impedietur* imprimis per *Opiata & Anodyna* cujusvis Constitutioni & Comitibus Affectibus maximè convenientia.

Præposterus Motus Curatur 1. Vasa rupta consolidando. 2. Sanguinem educendo. 3. Humores corrigendo.

XLI. IV. *Aliò, quàm quò decebat, Effusus Sanguis per Pulmones Motus Curabitur* 1. in *Sanguinis Sputo, Consolidatis* quamprimùm *Vasis ruptis vel erosis* per Misturam Cap. 9. §. 20. descriptam, vel similem sæpiùs cochleatim assumptam: mox *Averso à Pulmonibus Sanguine* copiosiùs in *Plethorâ* effluente per *Venam* in Brachio aut Pede alterutro vel utroque *apertam*; denique *Correctis Humoribus Acribus Salsis*, vel *Acidis* à Capite defluentibus per memorata modò §. 35. & seq. *Opiata*, & blanda *Aromatica*. *Curando* simul, *Vitandove Tussim, Vociferationem, Saltum*, aliumve quemvis *Corporis Motum vehementiorem*.

In Vasorum distensione quid agēdum.

XLII. Ubi verò ab *Incenso, & Rarescente nimium Sanguine* ad rupturam usque distenta fuêre Pulmonum Vasa, confestim Venâ Sectâ educendus, temperandusque Sanguis, assumptis præterea sufficienti copiâ Iulapiis refrigerantibus dictis, atque ex Aqueis, Acidisque potissimum paratis. Ex. gr.

Iulapiū.

℞. *Aq. Hordei*, ℥xx.
Iulap. Rosat. ℥iij.
Olei Sulphuris per campanam parati q.s. ad aciditatem Ægro gratam.
M.

Ejus Usus.

Bibat sæpius haustum mediocrem, donec Æstus observetur moderatus.

XLIII. *Peripneumoniæ Curatio* petenda ex subsecuturo Cap. 40.

Grandiū Pulmonis Vasorum Vulnera lethalia.

XLIV. Pleraque *Grandium Pulmonis Vasorum Vulnera* solent esse *lethalia*; *Minorum* autem, ut & *Empyematis Curatio* tradetur alibi.

CAPUT XXI.

De Sanguinis ab Inspirato, Expiratoque Aëre Alteratione læsâ.

Sanguinem in Pulmonibus condensari.

I. AD *Sanguinis* ob Effervescentiam nuper descriptam in dextro Cordis Ventriculo incensi *Æstum temperandum Respirationem* ordinatam judicant plerique, quoniam evidentior *Calor* observatur in universo Corpore, ac præsertim Corde Animalium Pulmones, ideóque geminum in Corde Ventriculum habentium; quem ab Inspirato Aëre frangi ac temperari patet ex incommodis Aërem ad ipsius moderationem minùs aptum consequentibus.

Ab Aëre inspirato,

II. Hoc uti Ego non nego fieri, ita censeo *Sanguini multùm* in dextro Cordis Ventriculo *rarefacto* iterum *condensando* imprimis conducere Aërem inspiratum.

& quâ ratione.

III. Quâ vi autem, quove modo & ratione Sanguinem in utrumque hunc finem alteret Inspiratus Aër, non æquè patet. Ego id fieri puto, quatenus *in Aëre dispersæ sunt partes Nitrosæ atque Subacidæ*, Sanguinem æstuantem, rarefactumque condensare, atque ipsius æstum quoque blandè compescere potentes.

Partes Aëris Subacidæ & Nitrosæ. Hæ ex quibus componantur.

IV. Distinguo autem inter partes Aëris Subacidas & Nitrosas: cùm *Subacidæ, Acidæque* sint magis simplices, *Nitrosæ* verò magis compositæ, ex *Acidis* puta, non quibusvis, sed simul *Oleosis*, cum *Sale lixivo* junctis: quod artificiosa, Chymica nempe, Nitri Analysis & Synthesis manifestum facit.

Diversi generis partes per Aërē Volitare.

V. *Per Aerem* multiplices volitare partes, non tantùm *Aqueas, Igneas, Terreasque*, at *Oleosas* quoque, *Spirituosas, Salinas Lixivas*, & *Acidas*, quin multipliciter ex his omnibus plus minùs mistas, plurima evincunt Experimenta, sedulis Mutatio-

num Chymicarum Scrutatoribus haud ignota, quamvis desidiosis ubique Philosophastris & garrulis Cavillatoribus abstrusissima:quæ aliquando, si res desideret,in bonorum ac uni veritati addictorum gratiam cum multis aliis ex nostro penu per Dei benedictionem satis locupleti,ringentibus licèt adversariis,publicè proferemus.

Quot modis Sanguinis hæc temperatio lædatur.

VI. *Læditur* hæc *Sanguini* non minùs utilis, quàm necessaria per Inspiratum Aërem *Temperatio*,vel *Parcior*,vel aliquando *Nimia* fit.

Quando nulla fit.

VII. *Nulla* fit *Sanguinis Temperatio Aëris valdè æstuantis & quieti* culpâ;unde in *Animi Deliquium grave*,vel ipsam *Mortem* non raró tunc incidit Homo;Sanguine ob defectum partium Nitrosarum, Acidarumve modò laudatarum summè rarefacto & fluido,ideóque Ignem suum internum obruente,ac suffocante.

Quando parcior.

VIII. *Parciùs temperatur* idem *Sanguis* ab Inspirato Aëre,ob eandem Causam,sed leviorem; quando *pauciores aut inertiores* sunt in Aëre *partes Acidæ*,ac *Nitrosæ;pauciores* saltem *Inspiratione allisciuntur*, quàm ad præsentem, urgentemque Sanguinis æstum & rarefactionem ex æquo temperandum desiderabantur,

Ob partium Aëris Acidarum ac Nitrosarum paucitatem.

IX. *Alliciuntur Pauciores* Aëris *Acidæ Nitrosæve partes* ob *Inspirationem* ipsam quâvis de causâ *impeditam*, & capite proximè sequente pluribus explicandam.

Quæ quare pauciores inspirantur.

X. *Pauciores existunt* aut *Inertes* in Aëre partes *Nitrosæ*, *Acidæve* ob summum *Æstum*, *vel Humiditatem* in ipso repertum:cujus prætereà rei Signum,si non simul Causa esse solet Tranquillitas Aëris summa.

Quare pauciores aut inertes existãt in Aëre.

XI. A Solis namque Radiis, tum Igneïs, tum Spirituosis, frequentissimâ æstuantis Aëris causâ, Oleosæ quidem Aëris partes rarefiunt potenter, Salinæ autem, Acidæque leniuntur ac inertiores fiunt;sicut ab humiditate Aqueâ,sive pluviâ dissolutæ infirmantur:unde non mirum,si tales inspiratæ Sanguinis æstui temperando minùs sint aptæ.

Aër quietus Sanguini temperando ineptus.

XII. *Aërem quietum Sanguini temperando ineptiorem* esse ipso mediocriter saltem agitato evincit *Flabelli* usus,in summo Aëris æstu per agitationem blandam moderando tantopere utilis.

Quare Ventus aut flabelli motus frigus producat in Aëre.

XIII. Utique à Vento quovis,Flabellique motu Frigus produci testatur Sensus Frigoris in partibus externis Aërem sic agitatum excipientibus: quod fieri puto partim ob discussionem partium ignearum urgente Aëris æstu circa nos collectarum, ideóque calorem in nobis majorem producentium;partim ob adductionem & congregationem partium nitrosarum & acidarum priùs ab igneis vel fractarum, vel quaquaversùm depulsarum & ab invicem semotarum;ob majorem saltem ignearum copiam,efficaciamque Sensu minùs perceptarum.

Nimia Sãguinis Temperatio à Redundantiâ partium Nitrosarum vel Acidarum in Aëre.

XIV. *Nimia* fit ab Aëre inspirato Sanguinis per Pulmones delati *Temperatio*,id est, *Condensatio & Refrigeratio* quando *redundant in Aëre partes Nitrosæ,Acidæve*, à quibus sæpenumerò Hyemis præsertim tempore,flante Boreâ, & in Regionibus Zonæ frigidæ vicinioribus, ac imprimis, quoties priùs incaluit magis universum corpus coúsque *coagulatur* in Pulmonibus *Sanguis*, ut *Obstructionem* in Vasis suis,aut intermediis Pulmonum mæandris pariat:unde sequitur semper ipsius *Sanguinis Stagnatio*,& aliquando,auctâ ob affluentem continuò Sanguinem *Vasorum Distensione*, eorundem *Ruptio*, *Sanguinisque Effusio*, unà cum *Peripneumonia*; quin post apertum Apostema *Phthisis*, & utplurimùm tandem *Mors*.

Abolita & Diminuta Sanguinis Temperatio quî curetur.

XV. *Curabitur Abolita & Diminuta* in Pulmonibus *Sanguini Temperatio*,mutando *Aërem* summè *Æstuantem Algido*,sive *Naturali*,sive *Artificiali*. Talem namque continere solent tum Speluncæ,tum Cellæ subterraneæ, non rarò Nitrosæ. Talem arte paramus diluendo Nitrum, vel Salem Armoniacum Aquâ,mox ipsam per Cubiculorum pavimentum effundendo; vel Acetum acre purum,Aquâve mistum itidem dispergendo; vel Plantas recentes acidiusculas,ipsarumve folia & flores similiter per conclavia projiciendo:quorum omnium ope augemus quoque in Aëre partes Acidas & Nitrosas.

Aër Æstuans refrigerandus.

Quies Aëris turbanda.

XVI. *Quies Aëris* summa ob silentes in totum Ventos artificiosè *turbanda* per *flabella*, vel quocunque modo alio *excitando Ventum flantem*.

Ejus Humiditas corrigenda

XVII. *Humiditas Aëris Nubili* corrigitur extructo lignis *Foco luculento*.

XVIII. *Impedita Respiratio* quî curanda sit, sequens docebit Caput.

Nimia Sanguinis Condensatio quî curetur.

XIX. *Nimia Condensatio,Refrigeratioque Sanguinis* per Pulmones delati *Curabitur*, mutando Aërem asperiorem, gelidumque calidiore atque tranquillo;& accendendo in conclavi apto Ignes satis magnos:& usurpando medicamenta Nitrosas & Acidas Aëris admissi partes lenientia.

XX. Cætera hunc algidiorem Aërem Inspiratum consequentia, memorataque damna quî curari debeant, docebitur inferiùs Cap. 40. ubi de *Inflammatione* agetur ex professo.

CAPUT XXII.

De Aëris Inspiratione læsâ.

Aër ad Sãguinis refrigerium inspirandus.

I. UT Sanguis è Dextro Cordis Ventriculo exæstuans,ac per Pulmones ad Sinistrum propulsus blandè condensetur, refrigeretúrque Aërem tum Inspirari,tum iterum Expirari proximè præcedente diximus Capite.

Inspiratio quomodo fiat

II. Contingit autem *Aëris* hæc *Inspiratio*,quoties ad Diaphragmatis explicationem deorsum,& Thoracis elevationem sursùm Contigui utrique Pulmones simul expanduntur:sicut id pluribus nos abundè probasse putamus in Disputationum nostrarum Medicarum Octavâ.

Quot modis lædatur.

III. *Læditur* eadem Aëris Inspiratio 1. quando *Cessat* vel *Aboletur*. 2. quando *non Sufficiens* fit, & ideò *Frequentior* contingit. 3. quando cum laborare ac *Difficultate* accidit.

Quando cesset.

IV. 1. *Cessare* dicitur mihi *Aëris Inspiratio*, quando nulla ejus est necessitas;quod evenit tum in *Syncope*, tum in quibusdam *Hypochondriacæ Suffocationis* speciebus:In quibus sine Vitæ cum morte commutatione carere potest homo aliquando ad tempus satis notabile, dies puta integros,Respiratione omni,ad Sensum saltem manifestâ;de quâ duntaxat loqui solent Medici veri ex Sensu observatis judicantes, Imaginariam imaginariis cedentes Doctoribus.

Quare tum nulla est inspirationis necessitas.

V. Nulla verò tunc est Inspirati Aëris necessitas,ob nullum in Cordis Ventriculo dextro excitatum notabile Sanguinis Incendium,nullam contingentem ejusdem Rarefactionem notabilem; quocirca nullâ indiget tunc Sanguinis æstus nullus tem-

temperatione,nullâ ejuſdem rarefactio deſideratâ condenſatione; quin haud expanduntur valdè,irritanturve aliter ad ſui Contractionem in tali Affectu Cordis Ventriculi; unde *Deficit* neceſſariò tunc *Pulſus* ad Senſum. De quibus vide quoque Cap.19.§.14.& ſeq.

Quando aboletur.

VI. *Aboleri* verò dicitur mihi eadem *Aëris Inſpiratio*; quando *urget* quidem *ipſius Inſpirandi neceſſitas*, exiſtente notabili Sanguinis in dextro Cordis Ventriculo Effervefcentiâ & Rarefactione, atque permanente ad tempus breve licet Pulſu ſatis magno & robuſto, *Deſinit tamen, tolliturque ſubitò ipſa Inſpiratio* in dictâ *Suffocatione* vel *Strangulatione*.

Hoc fit tripliciter:

VII. *Aboletur* autem tam neceſſaria Vitæ actuoſæ Aëris Inſpiratio vel *Thoracis* & *Diaphragmatis*,vel *Pulmonum*,vel *Viarum* culpâ.

Vel Thoracis & Diaphragmatis culpâ.

VIII. *Solius Thoracis*, vel *Diaphragmatis* culpâ *non* putem *Aboleri* poſſe Inſpirationem, quamvis *utroque ſimul in Motu* ſuo *deficiente* id accidere nil obſtet.

In Apoplexiâ.

IX. *Deficient* ſimul in *Motu* ſuo, quando in *Apoplexiâ* graviſſimâ Spiritibus Animalibus deſtituuntur partes omnes,hinc & Senſu, Motuque; unde Mors certò & confeſtim ſuccedit.

Vel vitio Pulmonum.

X. *Pulmonum vitio* Aëris Inſpiratio Abolebitur, quando *Aſpera* in ipſis *Arteria* quocunque modo *extremò anguſtatur*.

Vel viarum ad Pulmones tendentium.

XI. *Viarum* ad Pulmones tendentium *culpâ* Inſpiratio Aëris Abolebitur, quando vel *Os & Nares* ſimul planè *obturantur*,vel *Larynx obſtruitur*,*comprimiturve* ſummoperè in *Catarrho Suffocativo* dictô,*Anginâ*,*Strangulatione*,&c.

Non ſufficiens fit Aëris Inſpiratio.

XII. II. *Non Sufficiens* fit *Aëris Inſpiratio*, & idcircò *ſimul Frequentior*,tum 1.*Sanguinis* per Pulmones delati,tum 2.*Thoracis*,tum 3.*Diaphragmatis*,tum 4.*Pulmonum*,tum 5.*Viarum culpâ*.

1. Sanguinis ipſius culpâ.

XIII. 1. *Sanguinis* per Pulmones delati *culpâ* hoc accidit,quoties idem *nimium in Corde Accenſus & Rarefactus* ſatis temperari nequit ab Aëre conſuetâ quantitate & ratione inſpirato; verùm ejuſdem quantitatem deſiderat ſolito majorem; quocirca,ut illi ſuccurratur defectui,pluſque Aëris inſpiretur, & *Major* fit; & imprimis *Frequentior Thoracis & Diaphragmatis Explicatio*; cùm faciliùs ipſa feſtinetur,quàm intendatur; adde quòd nimiùm effervefcenti Sanguini continuò temperando magis conveniat ſæpiùs iterata externi Aëris paucioris Inſpiratio, quàm ejuſdem copia major rariùs accedens.

2. Thoracis culpâ.

XIV. 2. *Thoracis culpâ Non Sufficiens*, ideóque *Frequentior* fit *Aëris Inſpiratio*,quando is ſatis & quantùm decebat attolli, explicarique non poteſt, tum ob *induratas* nimiùm *Pectoris Cartilagines*, tum præſertim ob *Pleuritidem*, *Doloris* comitis cauſâ Pectoris Expanſioni impedimentum afferentem.

3. Diaphragmatis culpâ.

XV. 3. *Diaphragmatis culpâ Non Sufficiens,& ideò Frequentior fit Aëris Inſpiratio*, quando vel propter *Affectum proprium*, *Inflammationem* imprimis, convenienter Motu ſuo gemino ac reciproco cieri,vel propter *ſpatii in Abdomine defectum*,aliaque ibi exiſtentia *impedimenta* deorsùm ſatis explicari nequit; quemadmodum id evenire ſolet in *Aſcite gravi*, *Uteri geſtatione ſublimi*, *Ventriculo aut Inteſtinis flatu diſtentis*,&c.

4. Pulmonum culpâ.

XVI. 4. *Pulmonum vitio Non Sufficiens*, idcóque *Frequentior fit Aëris Inſpiratio*, quando eorundem *Parenchyma univerſum* vel ſaltem *maximâ ſui parte* eſt *minùs ſpongioſum,minúſque explicabile*,aut ipſi *Peripneumoniâ* tenentur, *mediocrive* duntaxat *Aſperæ Arteriæ ramorum notabilium Anguſtiâ* urgentur.

Quando minùs Spongioſùs exiſtit Parenchyma.

XVII. *Minùs Spongioſum* exiſtit Pulmonum Parenchyma, quoties idem fit *magis Carnoſum & Solidum* quale non rarò reperi in quorundam poſt mortem diſſectione; aut etiam *Corrugatum*,quale itidem eſt aliquando à me obſervatum: quamvis utriuſque hujus Affectûs Cauſam reddere adæquatam putem valdè arduum, ſi non impoſſibile;conjectò tamen *Carnoſius & Solidius* fieri *Pulmonum Parenchyma*,quoties ab *acriore & viſcidiore Sanguine* idem *parte Arteriis, Veniſque intermediâ* tum leviter excoriatur, tum iterum conſolidatur & nutritur ita,ut ſenſim ſolidior fiat ipſius Caro.

Ob carnoſitatē.

Vel Corrugationem.

XVIII. *Corrugationem Parenchymatis* ejuſdem acceptam refero *Sanguini Auſteriori & Acriori* ibidem ipſum leviter excoriatum potenter contrahenti potiùs,quàm verè nutrienti;niſi forſan idem accidat à *Pure* vel *Aquâ* ſimiliter *auſteris*, & in Pectoris cavitate Collectis, ipſumque paulatim penetrantibus & conſtringentibus.

5. Viarū culpâ.

In Narium obturatione.

XIX. 5. *Viarum* Aëri tranſitum ad Pulmones concedentium *culpâ Frequentior*, quia *non Sufficiens* fit *Inſpiratio*, quando *Nares ſolæ* ſunt magis vel minùs *obturatæ*, tum continuò in *connato* ferè, aut ab externâ cauſâ, ſæpiúſque fortuitâ, *Ictu*,*Caſu*, &c. *adventitio* ac permanente *vitio*, tum ſubinde ac per intervalla in Affectu nunc graviùs,nunc leviùs urgente, *Gravedine* puta, *Polypo*, &c. tum aliquando ab *Externis* in Nares *immiſſis*;unde Ore aperto Inſpiratio Aëris tunc facienda; quæ ideò impeditior erit, adeóque frequentior;& adhuc magis, ſi aliquandiu eſt loquendum,vel ambulandum Ægro;maximè, ſi feſtinandum.

Vel Laryngis.

XX. Idem accidet forſan, ſi *Oſtium Laryngis craſsâ,viſcidâque Pituitâ ſit plus minùs obſitum*,vel *Tonſillæ* fuerint *Inflammatæ*,aliáſve *Tumefactæ*,atque Aëri Inſpirando viam ex parte ſaltem occludant;in quo Affectu Frequentior Inſpiratio obſervatur,ſive id accidat ob ſolam viarum Anguſtiam, ſive accedat (quod mihi maximè fit probabile) Moleſtia ex Aëre frigidiore copioſiùs unâ vice attracto,ad quam vitandam frequentior inſtituatur ſimul & minor Inſpiratio.

Dyſpnœa quid & quotuplex.

XXI. III. Quæ *cum Difficultate* contingit *Aëris Inſpiratio*, in genere *Diſpnœa* vocatur, cujus primariæ ſpecies ſunt *Anhelatio*, *Orthopnœa*, *Aſthma*, *Incubus & Suffocatio Hypochondriaca* cum *Strangulationis* metu,ſenſuve conjunctæ:quibus addere licet in *Singultu*,*Suſpiriis* & pungentibus *Pleuritidis* doloribus *Interruptam*, *Impeditamque Inſpirationem*.

Anhelatio. Orthopnœa. Aſthma. Stertor. Tuſſis. Incubus.

XXII. In *Anhelatione* ſimplici ſolet Inſpiratio fieri parva ſimul & concitata: In *Orthopnœa* verò minùs quidem concitata, ſed longè major,& quidem erectâ, exporrectâque Cervice; ſicut in *Aſthmate* præter *Inſpirationem difficilius ac cum labore procedentem* obſervatur *Sibilus ſive Stertor* in pectore,unà cum *Tuſſi*,quâ ſubinde aliquid excernitur,ſubinde nihil. *Incubo* dormientibus tantùm, ac præſertim dorſo incumbentibus obvenienti copulatur *ponderis præcordia prementis*, *ac ſuffocationem minantis ſomnium*;unde mira

ſubinde

ſubinde ſibi de perſonâ certâ invisâ, vel incertâ delirare ſolent Melancholici. In *Suffocatione Hypochondriacâ* Inſpirationem lædente, atque vigilantibus ſæpiùs, quàm dormientibus obveniente ita anguntur fauces, ut in ſtrangulationis periculo ſe verſari putent Ægri.

Suffocatio Hypochondriaca.

Interrupta inſpiratio in Singultu. Suſpiriis.

XXIII. In *Singultu* interrumpitur per intervalla incerta & inæqualia, propter Convulſivum Diaphragmatis Motum, aliquando graviùs, aliquando leviùs Inſpiratio; quæ urgentibus *Suſpiriis* continuatam, ſed leviorem Interruptionem patitur cum frequentiâ junctam; quemadmodum in *Pleuritide* interrumpitur eadem imprimis, quoties urgente magis æſtu febrili Majoris adeſt conatus.

Pleuritide.

Dyſpnœæ cauſa Flatus.

XXIV. Excitatur autem *Dyſpnœa* omnis, tum frequentiùs à *Flatibus*, vel *Halitibus* in tenui Inteſtino ex Pituitâ per Bilem rarefactâ productis, & partim per Ventriculum, Oeſophagumque ad Os aſſurgentibus, hinc cum Aëre inſpirato in *Pulmonum bronchia* & ulteriùs forſan penetrantibus; partim copioſiúſque per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum ad Venam Cavam ſuperiorem, hinc dextrum Cordis Ventriculum, denique *Pulmonum Vaſa*, ipſumque ipſorum *Parĕchyma* ſpongioſum tranſlatis, ibidem hærentibus, ipſorumque adeò *explicationem* requiſitam non minùs, quàm *complicationem impedientibus*, ſicque Ægros mirè & valdè angentibus: tum aliquando à *Pituitâ viſcidâ* è Capite delabente, *Pulmonum Bronchia* occupante, & anguſtiam diverſam in ipſis producente. Unde pro harumce Cauſarum ſimplicitate aut complicatione, adeóque vitio majore aut minore variæ oriuntur Dyſpnœæ ſpecies, & quidem nunc leviores, nunc graviores.

Et Pituita Viſcida.

Cauſæ Aſthmatis & Orthopnœæ. Anhelationis, Incubi, Hypochondriacæ Strangulationis.

XXV. In *Aſthmate* atque *Orthopnœâ* utraque Cauſa concurrit plerumque, quamvis in *Occulto* dicto *Aſthmate* videantur mihi ſoli urgere *Halitus*, *Flatuſve*; uti eoſdem in *Anhelatione*, *Incubo* & *Hypochondriacâ Strangulatione* omnem paginam abſolvere agnoſcere facilè, quiſquis attentè omnia Ægris tunc obvenientia examinaverit, expenderitque Symptomata.

XXVI. *Singultus*, *Suſpiriorum*, atque *Pleuritidis Generationem*, atque *Curationem* dabimus Cap. ſeq. & 40.

XXVII. I. *De Syncopes*, graviſſimarumque *Hypochondriacæ Suffocationis* ſpecierum *Curatione* quædam in medium protulimus Cap. 19. §. 70. & ſeq. quæ ibi videantur.

Abolita Aëris Inſpiratio quænam incurabilis.

XXVIII. *Abolita Aëris Inſpiratio* in Motu ſuo ſimul deficientibus *Thorace* atque *Diaphragmate*, propter Animalium Spirituum in graviſſimâ *Apoplexiâ* defectum, *Incurabilis* exiſtit, quoniam ſat citò tolli non poteſt impedimentum quodvis, propter quod Nervorum exortus ita comprimitur, ut Spiritibus Animalibus tranſitus denegetur per Ipſos ad partes inferiores.

XXIX. *Abolita* ob *Aſperam Pulmonum Arteriam* ſummè *anguſtatam Inſpiratio Aëris* pro *Incurabili* habenda, ni mox Expiratione forti expellatur, quod illam replet, Sanguis, Pus, Pituita, vel quidvis aliud; vel tollatur vinculum ipſam coarctans in Strangulatione.

Quænam curari poſſit & quomodo Faucium

XXX. Eadem *Inſpiratio Ore, Naribuſque* ſimul *obturatis Abolita Curabitur* tollendo extemplo cauſas obturantes, ne aliàs brevi ſequatur Mors.

XXXI. Sic ob *Faucium*, ac imprimis *Laryngis Obſtructionem Abolita Aëris Inſpiratio Curabitur* remotâ quamprimùm quâvis Obſtructionis Causâ, illam vel extrahendo, vel in OEſophagum, hinc & Ventriculum impellendo.

ac Laryngis Obſtructio tollenda.

Angina curanda.

XXXII. Curabitur eadem, factâ ob *Anginam* angentem extremâ Laryngis Anguſtiâ, curatâ quovis modo Anginâ per Averſoriam in Artubus, Eductoriamque ſub Linguâ Sanguinis miſſionem, atque Cataplaſmata & Gargariſmata tum potenter Incidentia, tum Maturantia, & ſimilia.

Compreſſio Laryngis per funẽ removenda.

XXXIII. Si à *compreſſo per funem Larynge* Aboleatur Aëris Inſpiratio, eodem in tempore ſoluto aut diſſecto eadem Curabitur.

Frequentior inſpiratio ob auctum Sanguinis incendium quâ curetur.

XXXIV. II. *Frequentior Aëris Inſpiratio* 1. propter *auctum Sanguinis* in Corde *Incendium & Rarefactionem* Curabitur ſedato illo æſtu, tam per Sanguinis eductionem, quàm per Acida temperatiora, vel Salem Nitrum, & purum, & poſtquam Sulphuris ope in Prunellæ dictum Salem, Lapidemve deflagravit.

Ob impeditam pectoris explicationem qui curetur.

XXXV. *Non Sufficiens*, & adeò *Frequentior Aëris Inſpiratio* 2. propter *impeditam Pectoris explicationem*, Cartilaginibus oſſeam duritiē nactis, adeóque inflexilibus debitam, orta non *Curabitur*, niſi Cartilaginum emollitione; quàm quæ præſtare poſſint medicamenta paucis hactenus innotuit; quamvis fuerint nonnulli, qui etiam oſſa quævis emolliverint, variè inflexerint, & iterum induraverint pro lubitu, quod mirabile.

Ob Pleuriticum Dolorem qui curetur.

XXXVI. Impeditæ ac Frequentioris ob *Pleuriticum Dolorem* Inſpirationis *Curatio* ſequitur Pleuritidis Curationem, ex generali Inflammationem quamvis Curandi methodo petendam; de quâ vide infrà Cap. 40.

Vi & ob inflammationẽ.

XXXVII. *Frequentior & Impedita* 3. *Aëris Inſpiratio Diaphragmatis Inflammationem* ſequens Curabitur illâ ſecundùm modò citatam methodum generalem curatâ.

Nec non ob impeditum Diaphragmatis motum.

XXXVIII. Eadem Inſpiratio impedita propter *impeditum in ſuâ explicatione Diaphragma Curabitur*, in *Aſcite* quidem, evacuatâ quovis modo ex Abdominis Cavitate Aquâ; in *Uteri geſtatione*, excluſo Fœtu; in *Tympanitide*, *flatibuſque diſtentis Ventriculo vel Inteſtinis*, eorundem excluſione aut ſubſidentiâ.

Frequentior Inſpiratio quænam incurabilis.

XXXIX. *Non Sufficiens ac frequentior Aëris Inſpiratio* ſequens 4. *Pulmonum parenchyma* vel *magis Carnoſum & ſolidum* factum, vel *Corrugatum* habetur mihi pro *Incurabili*.

Ob Peripneumoniam quî curetur.

XL. Eadem *Peripneumoniæ* debita *Curabitur*, ipſâ cæterarum Inflammationum modo curatâ.

Vt & ob Aſperæ Arteriæ Anguſtiam.

XLI. Eadem *mediocri notabilium Aſperæ Arteriæ ramorum Anguſtiæ* adſcribenda *Curabitur*, ſublatâ illius Anguſtiæ Causâ, nunc Internâ plus minùs ramos ejus replente, nunc Externâ & in Pulmonum parenchymate hærente atque eoſdem comprimente; de quibus in genere agendum alibi.

Quid hîc obſervandum.

XLII. Hic obſervandum, quoties *Pituitâ* ſive fluidâ, viſcidâve, ſive acri, blandâve; vel *Sanguine* concreſcente, ſolutove; vel *Pure* craſſo, tenuive; vel *Sanie*, vel aliquando *Aquâ* Demerſis in Pulmones penetrante oppletur *Aſpera Arteria*, toties Curationem inſtitui ac promoveri, aliquando ſolo effluxu Aquæ admiſſæ, ſæpiùs *Tuſſi* à contentis excitatâ; quorum expulſionem juvabunt interdum vel Incidentia, vel In-

Incrassantia pro excernendorum varietate varianda, sæpiúsque quantitate mediocri assumenda.

Vomitus utilis in Asperæ Arteriæ obstructione.

XLIII. Observandum quoque *Vomitum* hîc aliquando satis commodè institui, cùm constet per Experientiam vehementi Vomendi conatu promoveri quoque Contentorum in Asperâ Arteriâ Expulsionem; excepto *Sanguinis Sputo*, in quo semper Vomitus existit periculosus.

Frequentior inspiratio ob Nares obturatas rariùs curatur.

XLIV. *Connatum* 5. aut in Nativitate, aut post Nativitatem *casu obortum*, pertinaxque *vitium Nares* occupans, & angustiâ ibi factâ *Inspirationem impediens*, quin ad *Frequentiorem* cogens *rariùs* solet *Curari*, cùm difficile sit Partium illarum Coalitum, vel Obstructionem antiquam tollere.

Ob Gravedinem aut Polypum quî curetur.

XLV. Eadem Inspiratio propter *Gravedinem*, aut *Polypum* impedita, his Curatis sponte solet ad integritatem redire.

Ut & ob res Naribus immissas.

XLVI. Quoties à *Rebus* qualibuscunque in *Nares immissis* & illas obturantibus impeditur Inspiratio, toties iisdem extractis expeditur denuò.

Nec non ob Laryngem obstructam.

XLVII. Impedita propter *Pituitam viscidam ostium Laringis obsidentem* Inspiratio *Curabitur* remotâ, excretâque gargarisando Pituitâ.

Aut cõpressam.

XLVIII. *Tonsillarum Inflammationes*, *Tumoresve OEdematosi* partim methodo generali, partim Gargarismis curandi sunt priùs quàm Inspiratio idcirco impedita restitui queat.

Dyspnœa à Flatibus curatur. 1. Pituitam emẽdando ac educendo.

XLIX. III. *Dyspnœa* ortum à *Flatibus*, *Halitibusve* ex *Pituitâ in tenui Intestino à Bile* productis habens, *Curabitur*, 1. *Emendando Pituitam* Qualitate quâvis, ac *Educendo* eandem Quantitate nimiâ peccantem remediis non semel in superioribus laudatis.

2. Bilem corrigendo.

L. 2. *Corrigendo* itidem *Bilem*, Qualitate aliquâ si peccaverit, vel *Evacuando* ipsam, si redundaverit, medicamentis sæpiùs propositis.

3. Flatus Dissipando.

LI. 3. *Dissipando*, aut per alvum clysterum carminantium dictorum ope abducendo, aut sursùm quoque ructuum formâ excludendo *Flatus*, *Halitusque*, antequam penetrent in Lacteas Venas, per remedia itidem aliquoties jam præscripta.

4. Eosdẽ potentiùs discutiendo.

LII. 4. Potentiùs *eosdem Discutiendo* & unà cum *blando Sudore* foràs propellendo, quamprimùm ad Pulmones penetrarunt, atque in ipsis hærent; idque laudatis sæpenumerò Sudoriferis Aromaticis.

Dyspnœa à Pituitâ viscidâ in pulmonibus hærente curatur. 1. Impediendo ejus proventum.

LIII. *Dyspnœa* verò à *Pituitâ viscidâ* è Capite in fauces delabente, atque *Pulmonum bronchia occupante* profecta *Curabitur* 1. *Impediendo* illius in *Capite proventum* per medicamenta quævis Aromatica, Roremmarinum, Salviam, &c. toties in superioribus memorata, sæpiúsque indies quovis tempore parvâ dosi usurpanda.

2. Eam in Capite incidendo, & educendo.

LIV. 2. Eandem in *Capite collectam* & *Incidendo, attenuandoque* per eadem Aromatica, & *Educendo*, tum per Alvum mediantibus Phlegmagogis passim propositis; tum per Nares Errhinorum ope; tum per Os Masticatoriorum operâ.

3. Eam in pulmones delapsam incidendo, & exscreando.

LV. 3. Eandem in *Pulmones delatam Incidendo* per modò dicta Aromatica, & *Tussi* mediante *excreando* per similiter Aromatica Bechica in ore contenta, nec nisi lentissimè deglutita, quò illorum pars aliqua penetret ad Pulmones.

Regula in praxi facienda utilis.

LVI. Quemadmodum autem semper sunt cæteris ejusdem generis atque Naturæ medicamentis præferenda ea, quæ longâ plurium experientiâ notasunt cuivis Affectui magis specialia & utilia: ita hîc quoque præ aliis Aromaticis eligenda sunt, quæ tum aliorum, tum propriæ observationes ostenderunt esse singulis Dyspnœæ speciebus magis convenientia: ubi nec prætereunda singularis cujusvis Ægri constitutio; cùm & secundùm ipsam experiamur indies delectum esse habendum medicamentorum in eodem Affectu aliàs præstantium: quod nemo in praxi benè versatus & ad ea, quæ quotidie diversimodè accidunt, attentus negabit unquam.

CAPUT XXIII.

De Aëris Expiratione læsâ.

Aëris expiratio.

I. AEr in Pulmones Inspiratione attractus, postquam munere suo functus est, iterum exprimi debet, quò alii alliciendo paretur locus: diciturque hæc Aëris exclusio, *Expiratio.*

Quibus perficiatur.

II. *Perficitur* imprimis *Expiratio* hæc à *Musculis Abdominis*, tum *Thoracem detrahentibus*, tum omnia in *Abdomine contenta comprimentibus*, atque *versùs Diaphragma propellentibus*, ipsumque adeò Diaphragma sursùm cogentibus, ac per consequens *Pulmones coarctando Aërem in ipsis contentum blandè exprimentibus*: concurrente simul *proprio Diaphragmatis Motu*, angustiam in Pectore majorem faciente.

Læditur 1. In Sternutatione.

III. *Læditur* hæc *Aëris Expiratio* 1. in *Sternutatione*, in quâ post aliquam Inspirationis inchoatæ suspensionem subitò, & magnâ, sed mox iterum cessante, sive abruptâ vi per *Nares* imprimis, aliquando & *Os* quoque, cum vehementi *Corporis* universi concussione, atque occurrentium exclusione *Aer* unâ vice expellitur.

2. In tussi,

IV. Læditur eadem Aëris Expiratio 2. in *Tussi*; in quâ non unâ, sed pluribus simul ac interruptis vicibus fit *Aëris, Contentorumque in tracheâ arteriâ* (si quæ ibi occurrant & sequacia sint) *exclusio in*, aut *per Os*, cum dissimili Corporis concussione, nunc blandâ, nunc vehementi.

Aut Humidâ,

V. *Tussis* omnis aut *Humida* vocatur, quoties ipsius ope Humores in asperâ arteriâ contenti, Pituita, Sanguis, Pus &c. in os, postmodum excreandi; aut per os foràs expelluntur.

Aut Siccâ,

VI. Aut *Sicca*, quoties magno licèt ac multo labore nihil excernitur, sed irrito fatigatur universum corpus Tussiendi conatu, unde tum *Capitis*, tum *Hypochondriorum*, aliarumque *Partium Dolor* vehemens nonnunquam excitatur, quin aliquando *Hernia* producitur, aliquando *Vrina*, vel *Alvi fœces involuntariè extruduntur.*

3. In Singultu.

VII. Læditur eadem Expiratio 3. in *Singultu*, in quo deprehenditur Ventriculi regio subitò & violenter antrorsùm, extrorsúmque propelli, cessante mox, sed sæpenumerò iterum repetente *motu* illo verè *convulsivo*, adeóque molestissimo tunc & gravissimo Ægris Symptomate.

In eo quænã pars Diaphragmatis afficiatur

VIII. In Singultu autem illâ sui Motûs parte *Diaphragma* censeo affici, quâ *inservit Expirationi*; quâque in aperto brutis adhuc viventibus abdomine vi satis magnâ versùs Ventriculi regionem contrahi Tactu non minùs, quàm Visu percipitur.

Esse Diaphragmatis, non Ventriculi affectum.

IX. Quapropter proprium *Diaphragmatis*, neutiquam Ventriculi, *Affectum* judico *Singultum*, cùm præter jam dicta *Voluntarius* esse possit, & à Me aliisque omni tẽpore pro lubitu excitari queat.

X. Trahi

Diaphragma à Ventriculo trahi in consensum.

X. Trahi tamen utplurimùm ad Singultum producendum ab affecto priùs Ventriculo Diaphragma in consensum non negaverim, & præsertim ab *acribus Halitibus, vel Flatibus, vel Humoribus* undecunque accedentibus, & quâcunque demum viâ ad membraneum Diaphragmatis centrum penetrantibus, ipsumque *pungendo*, vel *rodendo* ad convulsivum illum motum efficiendum irritantibus.

Vera Singultûs causa.

XI. *Veram* proinde *Singultûs Causam* puto, quicquid ad violentam, non tamen durantem, sed mox interruptam, cessantemve, iterumque sæpenumerò repetentem sui Contractionem Diaphragma cogere aptum est; sive illud in Ventriculo reperiatur (quò referenda Medicamenta vel Alimenta noxia & acria, Venena potiùs dicenda;) sive idem ex tenui Intestino à Vitiosâ Humorum confluentium Effervescentiâ excitatum Humoris, Halitûs, Flatusve formâ eò assurgat, & superius Ventriculi Orificium ita rodendo præsertim afficiat, ut ipsum ambiens Diaphragma simul afficiatur; sive idem in Thoracis, Abdominisve cavitate conclusum immediatè Diaphragma mordicet, vel ad ipsum per vasa sua deferatur, ac in ejus substantiâ hærens partes ipsius sensiles rodat, vel quovis alio modo ad molestam illam, convulsivamque sui contractionem solitariam & subinde continuò repetentem ipsum adigat.

Sternutationis causæ.

XII. *Sternutationis Causas evidentes*, tum externas, tum internas si quis observaverit, comperiet ipsam nunc à *Solis lucentis splendore* aut immediatè, aut mediante reflexione per nivem, glaciem, aquam speculum &c. factâ; nunc à *rebus acribus*, cæpis puta, sinapi, raphano &c. vel *naribus* admotis, attractisve, vel *ore* assumptis; nunc ab *Humoribus* itidem *acribus à capite ad nares* in gravedine sive coryzâ delabentibus; nunc à *Vaporibus, Halitibusve* similiter *acribus è Ventriculo, tenuive Intestino* ascendentibus, naresque irritantibus excitari, atque semper qualemcunque tandem *Narium vellicationem* sentiri: unde meritò istæ Causæ omnes ac diversæ eatenus Sternutationem videntur producere, quatenus Nares irritando, vellicandoque ad molestiam illam expirato per Nares potenter Aëre simul expellendam Partes Expirationi dicatas movent; Cum quâ vehementi Aëris Excussione concurrere solet universi corporis Concussio itidem vehemens.

Tussis causa.

XIII. *Tussis Causa* est, quicquid Asperam Pulmonum Arteriam vellicare, aut quovis modo irritare potest ac molestare.

Humidæ.

XIV. Et *Humida* quidem *Tussis Causa* multiplex observatur: Aliàs enim quædam *forinsecùs advenientia*, vel *ore assumpta*, perperàmque in Asperam Arteriam delata Tussim mox excitant molestam: Aliàs *Humores à Capite delabentes* (& quidem utplurimùm *Pituitosi* multifarii nunc Acres, Salsique, vel Acidi, nunc Blandi & Insipidi; nunc tenues, fluidique, nunc crassi & viscidi; quandoque *Sanguis* purus, vel cum aliis Humoribus mistus; & quandoque *Pus* vel *Sanies*) in eandem Arteriam Asperam penetrantes ad Tussiendum Pulmones cogunt: aliàs *Humores* itidem Varii (*Sanguis, Pus, Sanies, & Pituita* forsan, *Serumve*) ex *Pulmonum substantiâ* vel *vasis* in Arteriam eandem translati Tussim producunt.

Sanguinis Sputum &

XV. Quoties autem Sanguis ex Pulmone prodiens Tussi excernitur, toties peculiari nomine *Sanguinis Sputum*, & *Hæmoptoica Passio* vocatur is Affectus.

Hæmoptoica passio. Tussis siccæ causæ.

XVI. *Tussis* verò *Sicca* pro *Causis Externis* agnoscit tum *Aërem*, tum *Potum frigidum* affatim admissum, Asperamque Arteriam molestantem: pro *Internis* autem aliquando *Catarrhum* valdè *viscidum*, vel valdè *tenuem, acremque* expirato vehementiùs Aëri haud cedentem; aliquando *Halitus, Flatusve* à tenui Intestino, Ventriculove per gulam elevatos, & unà cum Aëre in Pulmones allectos; vel ab eodem Intestino per Lacteas Venas in Cor & Pulmonum Vasa, imò substantiam, usque ad Tracheam Arteriam sese insinuantes, atque ipsam continuò sine sui exclusione ad Tussiendum irritantes.

Expirationis læsæ Affectuum curatio.

XVII. *Multiplices* in *Expiratione læsâ* notati *Affectus Curabuntur* 1. *sublatâ, correctâve Causâ externâ*. 2. *curando* quosvis *Solidarum partium Affectus* internos. 3. *Emendando* quævis partium *Contentarum vitia*, tum *Minuendo* ipsorum *redundantiam*, tum *Corrigendo* ipsorum *qualitates* vitiosas; tum *loco movendo*, aut *emovendo* quæ *loco peccant*, &c.

Singultûs curatio.

XVIII. Et ut à *Singultu* faciamus initium, quoties *Alimenta, Medicamentave noxia & acria*, vel potiùs *Venena*, continentur in Ventriculo, nî *temperari* possint & *corrigi* per *Alterantia*, *Expelli* debent aut per *Vomitoria* sursùm viâ breviore, aut per *Purgantia* deorsùm viâ longiore: quod intelligendum quoque de quibusvis Humoribus in Ventriculo, aut tenui Intestino repertis & Singultum parientibus.

Alterantibus, inter quæ Opiata præcipua.

XIX. Medicamenta Humores quovis modo peccantes, ut & Assumpta quævis *Alterantia & Corrigentia* non semel proposuimus in superioribus, ut non videatur necessum eadem hîc repetere; unum tantùm endorsing monituri, *Opiata* præ aliis omnibus conducere in curando Singultu quovis, non tantùm, quatenus quosvis Humores acres temperant, sed insuper, quatenus Ventriculi sensum obtundunt, & forsan Spiritus Animales quoque faciunt ad motum torpidiores: dummodò per vices exiguâ usurpentur quantitate, atque tamdiu, donec aut cesset, aut notabiliter minuatur Singultus.

Et Vomitoriis, maximè Antimonialibus.

XX. Inter *Vomitoria* cæteris omnibus præfero hîc *Antimonialia*, tum quia promiscuè Humores quosvis evacuant felicissimè, tum quia humanæ naturæ sunt amicissima, modo peculiari omnes in homine Humores ad statum laudatissimum sensim deducendo; quæ vis an in aliis rebus similiter occurrat dubito, in Antimonio ipsam existere novi: quicquid garriant in contrarium Viri præjudiciis suis excæcati, tum aliàs Docti, tum Indocti.

Sed parvâ dosi assumtis.

XXI. Cavendum autem (postquam revera *omne nimium est Naturæ inimicum*) ne simul nimiâ sumantur quantitate; cum semper satiùs sit eorum minorem dosin exhiberi, quàm majorem; quoniam nulla noxa sequetur unquam illam, sæpiùs hanc: nec enim præter multorum Suffenorum æquè, ac Imperitorum Medicorum placitum, tum alia purgantia, tum præsertim Antimonialia ritè parata, & minore quantitate usurpata, nullumque Humorem sursùm aut deorsùm evacuantia nocent ulli, quod millies expertus testor, quin semper tunc prosunt, noxios in corpore humores aut emendando, aut ad secuturam posteà purgationem ampliùs præparando: quod imprimis velim notari à Medicis

Iunioribus,

Junioribus, in quorum gratiam hic meus editur Tractatulus, non item Seniorum, atque in Artis operibus versatorum, nec proinde informatione meâ egentium; multò minùs præfractorum, & quævis aliena ex præjudiciis aut invidiâ mox rejicientium, nec minùs imperitè, quàm improbè culpantium.

Et quidè subinde repetitis.

XXII. Quoties proinde post usurpata priùs convenienter Narcotica Vomitorio assumpto parum, vel nihil est sursùm aut deorsùm ejectum; & urget adhuc Singultus, quin Humorum in Ventriculo, aut vicino Intestino existentium, malumque hoc excitantium remanent signa, toties tutò licet aut eodem die novum, sed quantitate minore, aut subsequente aliud quantitate aliquantò majore Ægro exhibere Vomitorium, quo vel ampliùs corrigantur, vel sursùm, deorsúmve, aut utrâque viâ expellantur Humores peccantes: Sic enim tutissimè, ac minimè injucundè, satisque citò absolvetur Singultus; Cura verè Rationalis & Dogmatica, Experientiæ potissimùm, hinc & Rationi Sanæ, non Ægræ aut Commentitiæ, adeóque falsæ innixa.

Et aliquando postea Mistura Aromatica exhibenda.

XXIII. Quòd si per assumptum Vomitorium excreti fuerint Humores vitiosi, & à vomitu defatigati Ægri, conducet Mistura Aromatica, molestis Halitibus circa Ventriculum hærentibus dissipandis convenientissima, unà cum additis quantitate parvâ Opiatis, tum ad concitatam per vomitum potentiorem Bilis, Succique Pancreatici Effervescentiam compescendam, tum ad Somnum blandè conciliandum, tum ad ipsum Singultum magis sedandum aptissimis. Exempli gratiâ.

℞. *Aq. menthæ*, ℥ ij.
Vitæ Matthioli, vel
Theriacal. simpl. ℥ ß.
Conf. alkermes, ʒ j.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Syr. menthæ, ʒ j.
M.

Ejus Usus.

Hujus Misturæ cochleare unum assumat sæpiùs Æger, donec ad Somnum sentiat disponi suum corpus; quem ut citiùs capiat, commodè decumbat.

XXIV. Huic Misturæ addi possunt *Spiritûs Nitri* Guttæ vj. vel viij. quoties *Flatus* simul vexant, quod sæpè contingit.

Singult⁹ etiam curatur evacuantibus.

XXV. Si ad Vomitum minùs inclinent Ægri, nec Nausea urgeat; præstat *deorsùm Evacuari Humores peccantes*, & quidem pro sui varietate nunc *Cholagogis*, nunc *Phlegmagogis*, nunc *Hydragogis* tantùm, nunc diversis pro re natâ simul mistis, aliquoties in superioribus propositis.

Ut & simul Humores Viscidos incidentibus.

XXVI. Quoniam verò *Affectus pertinaces* omnes ortum habent ab *Humoribus viscidioribus*, illos saltem agnoscunt Causæ suæ conjunctos, idcircò in *Singultu obstinato* non sunt negligenda medicamenta Humores viscidos incidentia simul ac educentia. In quem finem convenient *Pilulæ* nostræ *Magistrales*, superiùs Cap. 14. §. 50. descriptæ; ut & *apozema* Cap. 2. §. 35. propositum.

Eorum Usus.

Nec tamen opus, ut talia quotidie usurpentur, nisi parum educant; ubi namque plures dejectiones faciunt, satiùs est, ut tertio, vel quarto tantùm die assumantur, atque diebus intermediis sola incidentia & Humores quovis modo peccantes corrigentia tum Halitus, Flatusque discutientia, vel aliàs Roborantia sæpiùs laudata usurpentur.

Curatio Singult⁹ quādo est Symptoma alterius morbi.

XXVII. Ubi Singultus alterius Affectûs gravis, Febris acutæ, Inflammationis, &c. est Symptoma, sponte illo curato remittere solet; quamvis tunc nil obstet simul usurpari prudenter Opiata vel Sudoriferis, vel quibusvis Alterantibus, Affectuique primario, Humorive vitioso corrigendo dicatis Medicamentis addita, & subinde assumpta: A quibus si blandus Sudor promoveatur, & Symptomata cætera unà cum Singultu minuantur, benè sperandum de Ægri restitutione; sin minùs, malè.

Sternutationis curatio.

XXVIII. *Sternutatio*, quæ ab Externis Causis ducit originem, mox illis sublatis, vel vitatis cessare solet: quæ verò Internas agnoscit, tum à Cerebro delabentes, tum ab inferioribus partibus assurgentes, *Curabitur* tum *Corrigendo in Coryzâ Humores Acido-Salsos*, atque ipsis ferè conjunctos *Pituitosos viscidos*, & *Oleosis* & *Spirituosis aromaticis*; tum eosdem *Educendo* partim per *Alvum Hydragogis & Phlegmagogis*, partim per *Nares*, aut *Os*, *Sternutatoriis blandioribus*, aut *Masticatoriis*: tum *Corrigendo Humores* vitiosè in *Ventriculo*, ac imprimis *tenui Intestino Effervescentes*, atque *Halitus Acres* sursùm *ad Nares propellentes* laudatis modò *Spirituosis* & *Oleosis*, non neglectis vel omissis *Opiatis*; tum eosdem, si redundarint, *Educendo* deorsùm potiùs, quàm sursùm, medicamentis sæpiùs propositis. Ubi plurimùm conferre solent *Sudorifera*, quæ non tantùm foràs protrudant, sed simul emendent Humores vitiosos.

Tussis curatio fit diversimodè.

XXIX. *Tussis* pro Causæ diversitate *Curabitur* diversimodè. Nam ubi quævis *forinsecùs admissa* & in Asperam Pulmonum Arteriam delata, vel solâ Tussi rursùm excreta sunt, vel pauco potu superassumpto delinita, cessat mox Tussis, vel paulatim saltem sedatur.

Corrigendo Humores in Capite Pituitosos Acidos, Salsos.

XXX. *Humores* autem *Pituitosi* à Capite in Arteriam nominatam delabentes ad sui *Correctionem* desiderant quidem *Acidi* Oculos Cancri, Coralia, Margaritas, &c. *Salsi* verò Gummi Tragacanthum & Arabicum, Radices Althææ, ipsiusque Saccharum, Glycyrrhizæ radicem, ejusdemque Succum inspissatum; Pilulas de Cynoglossâ, vel Styrace Cap. 20. §. 36. aut Rotulas §. 37. præscriptas.

Insipidos tenues,

XXXI. *Humores* autem *Pituitosi* neutiquam Acres, ast *Insipidi*, quoties simul *Tenues* sunt & *aquei*, ad sui Correctionem atque Incrassationem indigent iisdem Pilulis & Rotulis.

Crassos & Viscidos.

XXXII. Qui verò *Crassi* sunt & *Viscidi* ad sui Attenuationem, Incisionemque tum Acidodulcia, tum Aromatica, Oxymel simplex & Squilliticum, additis Syrupo de Hyssopo, de duabus & quinque Radicibus, & similibus requirunt, sive Linctûs formâ lentè deglutiantur, sive Aquis aromaticis diluta cochleatim usurpentur.

Minuendo Humores in Sanguine Pituitosos

XXXIII. Iidem *Humores Pituitosi* multifarii in Sanguine, Capite saltem *redundantes Minuendi* per *Hydragoga* & *Phlegmagoga*, ut & quandoque *Diuretica* & *Sudorifera*: Quin recurrendum aliquando ad ipsam *Salivationem* modis variis excitandam.

Sistendo Sanguinem à Capite in Pulmones delatum,

XXXIV. *Sanguis à Capite in Pulmones delatus* & Tussim excitans in effluxu suo sistendus, *Vena-sectione* quidem, si *Plethora* concurrat, vel *notabilis* ejus *Fervor*, vel *solita* ejus *Evacuationis Suppressio*: quamvis ejus Fervor nimius Acidis, &

præsertim Austeriusculis compesci quoque possit; Exempli loco esto sequens Apozema.

Apozema.

℞. *Fol. plantagin.* M. ij.
Sempervív. maj.
Acetosellæ, an. M. j.
Coq. ex Aq. hordei ad Colat. ℥ xx.
addendo Syr. Iujubini. ℥ iij.
Salis petræ purificati, ʒ j.
vel Lap. prunellæ, ʒ ß.
vel Spir. Nitri, Gutt. xx.
M. F. Apozema.

Ejus Usus.

Hujus haustum mediocrem subinde assumat Æger ad quemvis Sanguinis æstum nimium, hinc & subsequentem quamvis Hæmorrhagiam compescendum.

XXXV. Idem Sanguis in effluxu suo sistendus *Vasorum apertorum Conglutinatione* per laudatam sæpiùs in superioribus & Cap.9.§. 20. præscriptam Misturam, vel similem.

Prævenienda Sanguinis corruptio in Pus. Balsami Sulphuris Anisati Vires.

XXXVI. *Sanguinis Corruptio in Pus, vel Saniem* modis omnibus prævenienda, & imprimis per *Balsamum Sulphuris Anisatum,* aliumve minimè ingratum: quandoquidem hujus ope non tantùm impeditur Sanguinis perversio in Pus, Saniemve, Partisque Vlceratæ læsio ulterior, verùm promovetur insuper totalis hujus Curatio, si præsertim pro Affectûs vehementiâ vel Vlceris amplitudine variâ ter, quater aut sæpiùs in die usurpetur ad guttam unam, vel duas ex cochleari Decocti, Misturæve cujusdam pectoralis, vel saltem Cerevisiæ Saccharatæ.

Sanguis in Asperâ Arteriâ servandus solutus, & excernendus. Oculorū Cancri vires.

XXXVII. *Sanguis* idem in Asperam Pulmonum Arteriam undecunque delatus, ne ibidem *coaguletur,* hinc & *corrumpatur,* mox convenientibus medicamentis *servandus Solutus,* vel *iterum Solvendus, Excernendusque.* In quem finem multis aliis præferendi sunt, unà cum *Antimonio Diaphoretico, Cancrorum* dicti *Oculi* pauco Aceto stillatitio ex parte saltem soluti & gratis additis assumpti, postquam omnem hîc absolvunt paginam; Exempli loco sit Formula sequens cochleatim usurpanda.

Mistura.

℞. *Aq. hyssopi,*
Fœniculi, an. ℥ j.
Vitæ Matthiol. ʒ ij.
Aceti Stillatitii, ℥ ß.
Ocul. Cancr. ʒ ß.
Antimon. Diaphor. ℈ j.
Syr. capillor. vener. ℥ j.
M.

Quid observandū in Usu Oculorū Cancri.

XXXVIII. Cavendum autem in talibus Misturis Oculos Cancrorum Aceto solutorum capientibus, ne *Syrupi ex mucaginosis* parati eis addantur, quales sunt de Althæâ Fernelii, Jujubinus, Violaceus & similes; quoniam mox aut paulò post redduntur inde mucaginum ad instar spissæ & ad usum ineptæ; quod non facilè fiet, si ex Aromaticis parati usurpentur Syrupi, ac præsertim satis recentes, cùm multi temporis tractu evadant viscidiores.

Sanguis vel Pus ab Affectu Pulmonū excretus festinatio- nē in curâ requi- rit.

XXXIX. Vbi ex Pulmonum Affectu proprio Sanguis purus vel in Pus corruptus Tussi excernitur, majus urget periculum, quapropter ad ipsius curationem magis festinandum, ne procrastinando pereat occasio hîc aut nullibi præceps; facilè namque inficitur & corrumpitur, difficulter autem restauratur ac restituitur singularis Pulmonum substantia.

Vi & cōtinuatio- nem.

XL. Non desistendum proinde ab usu medicamentorum Sanguinis è ruptis Pulmonum Vasis effluxum ac corruptionem curantium, donec in totum sit sublatum malum: quin imò Auctor sum, ut aliquandiu post curatum ad sensum Affectum perseveretur in blandorum medicamentorum usurpatione parciore, quò adversus novi mali accessum roboretur pars semel affecta, ideóque facile iterum afficienda.

Consideranda ju vātia, & nocentia unicuiq; medicamenta.

XLI. Quemadmodum verò aliàs semper, sic & hîc attendendum sedulò ad medicamenta unicuique individuo maximè conducentia, quo hæc cæteris præferantur, & quandiu prosunt, in eorum assumptione continuetur. Quamprimùm autem minùs proficere observantur, alia in eorum locum erunt substituenda, atque sic ægrorum sanitas modis omnibus promovenda.

Siccæ Tussis curatio, per compressam Expirationem.

XLII. *Sicca Tussis* ab *Aëre aut Potu frigidis* orta *Curabitur* compressâ sæpiùs aliquandiu Expiratione, quò aucto in Pulmonibus & Faucibus Calore corrigatur vitium ab externo frigore ortum & urgens.

XLIII. Vt enim hoc in genere moneam, non parùm ad Tussim omnem, ac Siccam præsertim compescendam, sedandamque conferet compressus, quandiu licet, Spiritus, & simul sic cohibita vi Tussis; quâ ratione non semel in me, aliisque observavi sublatam in totum, vel diminutam Tussim satis aliàs molestam; quemadmodum ipsum quoque Singultum notavi sæpenumerò sic curatum.

Per Humorum Viscidorum Incisionem.

XLIV. *Humores valdè viscidi,* quoties Siccæ Tussis Causa existunt, potenter Incidentibus continuò quantitate exiguâ deglutitis emendari solent, ac corrigi; Cui usui servient Trochisci Bechici albi, Radix Helenii pulverata & cum Saccharo in Tabellas redacta vel Frusta dissecta, &c. si ore contineantur, & continuò salivâ solutâ unà cum ipsâ in asperam deferantur arteriam.

Per Catarrhorū Salsorum & Acrium Correctionem.

XLV. *Catarrhi Salsi & Acres* Siccam Tussim producentes corrigentur, temperabunturque toties laudatis à Me Pilulis de Cynoglossâ, vel Styrace, &c. non neglectis Purgantibus Hydragogis.

Et Flatuum remotionem.

XLVI. *Halitus Flatusve* ab Intestino tenui per Lacteas Venas sursum ad Pulmones assurgentes, atque Siccam Tussim concitantes ad ejus & sui curam desiderant Medicamenta 1. Humores tum semper Pituitosos & Biliosos, tum aliquando simul Acidos Temperantia; Educentiave. 2. Ipsos Halitus, Flatusque Discutientia, vel tam in suo exortu, quàm post ipsum eosdem sopientia: Quorum pleraque non semel sunt superioribus proposita, & inter alia Cap.9. §.29. *Spiritus Carminativus,* magnarum in hoc Affectu feliciter curando virium.

CAPUT XXIV.

De Pulmonum Nutritione læsâ.

Pulmonum Nutritio.

I. HActenus cum aliis Motum Sanguinis Circularem agnoscentibus existimavi non tantùm ut ab Inspirato Aëre alteraretur, verùm insuper, ut *Ipso Pulmones nutrirentur, propelli in eosdem Sanguinem è dextro Cordis Ventriculo:* Vnde sicut soli hunc excipiunt Pulmones Sanguinem, ita solos eo ali putavi, donec anno superiore

ex

ex obſervatione Anatomici Solertiſſimi & Cadaverum Conditoris eximii D. *Frederici Ruyſch*, Medici Hagienſis ſcripto publico *Valvularum in Vaſis Lymphaticis & Lacteis Dilucidationem*, atque *quaſdam Obſervationes Anatomicas rariores* continente patefacta fuerit *Arteria* ex Aortæ Trunco Deſcendente oriunda, & quoniam Bronchiorum divaricationes comitatur, *Bronchialis* ab Ipſo dicta; & ſiquidem Sanguinem in Ventriculo Cordis Siniſtro elaboratum, atque perfectum ad Pulmones deducit, Eorundem Nutritioni ab Ipſo aſſignata.

Per Arteriam. Bronchialem.

Eam obſervandi difficultas.

II. Quamvis autem, ubi ad hujus Capitis editionem perventum eſt, opportunè aſperiori gelu debitum adoleſcentis cadaver in Noſocomio publico ſecandum obtigerit, atque in eo Arteriam prædictam ex laudato Tractatulo diligenter, at ſine ſucceſſu inquiſiverim, nolim tamen idcircò Viro egregio hîc derogare fidem: quin potiùs doleo, quòd paucis poſt diebus præter omne fas impeditus fuerim à nonnullis Reip. ob præpoſteras ſimultates & alia minùs addictis, ac ſæpè noxiis, quominùs Iuvenis ex difficili reſpiratione extincti cadaver in multorum Studioſorum huic rei per autopſiam cognoſcendæ avidè inhiantium gratiam potuerim diſſecare, Arteriam nominatam iteratò inveſtigare, atque publicè forſan demonſtrare; cùm præſertim modum ipſam certiùs obſervandi uno verbo mihi aperuiſſet idem D. *Ruyſch*, ac ſimul retuliſſet aliis quoque non ſemel idem, quod mihi, contigiſſe.

Nutritio hæc quando lædatur.

III. Sive igitur per ſolam hanc *Bronchialem*, ſive ſimul per *Pulmonalem Arteriam* nutritium Sanguinem accipiant Pulmones, quoties ob vitiatam in dextro Cordis Ventriculo Sanguinis Aſcendentis, Deſcendentiſque Efferveſcentiam vitioſus exiſtet Sanguis ex utroque exurgens, *lædetur* ipſorum *Pulmonum Nutritio*; & quidem citiùs, faciliùs atque potentiùs, quàm ulla alia corporis pars, ſi ex parte ſaltem nutriantur Sanguine è dextro Cordis ventriculo accedente, quippe qui minùs temperatus eſt altero è ſiniſtro Cordis thalamo effuſo, & ab Inſpirato Aëre plus minùs in eiſdem temperato.

Et quot modis.

IV. *Læditur* autem *Pulmonum Nutritio* 1. quando illa *Diminuitur*, vel *Aboletur*, & ipſi plùs, minúſve contabeſcunt. 2. quando ipſa *Depravatur*, & ſubſtantiam, conſiſtentiamque acquirunt Pulmones naturali duriorem, compactioremve, aut contrà molliorem, flaccidioremve, aut etiam inæqualem, &c. vix enim puto, nec niſi rariſſimè 3. *Augeri* poſſe, ſi propriè loquamur, Pulmonum Nutritionem, quandiu permanet ipſorum Parenchyma laudabile.

1. Contabeſcunt Pulmones.

V. *Contabeſcunt* plùs minùs, & quandoque in utroque, quandoque in alterutro *latere*, atque in hoc vel illo *Lobo Pulmones*, vel *Sui*, vel *Sanguinis*, *Puriſve* culpâ.

Culpâ Sanguinis.

VI. Et *Sanguinis* quidem culpa, quando idem *purulentus* exiſtit, maximè in *Pleuritide* in *Abſceſſum* abeunte, atque *Pus ſuum* vel immediatè, vel Sanguine mediante Pulmonibus communicante: unde tamen non Pulmonum tantùm, ſed univerſi corporis ſubſequi ſolet Tabes.

Vel Pulmonum.

VII. *Pulmonum* vero culpâ contingit Tabes, quoties à *cauſa* ipſis *externa*, vel *interna inepti* redduntur *aſſimilando ſibi debitè Sanguini* affluenti: quod non ſemel obſervavi evenire *internè ab Ulcere, externè ab Empyemate*; utrobique à *Pure corrumpente* non tantùm Sanguinem qualemcumque ad ipſos delatum, ſed ipſam quoque *Ipſorum Subſtantiam*; ut ampliùs ullo nequeant nutriri.

Empyema Aquoſum obſervatum.

VIII. Anno 1662. in dextri lateris *Empyemate Aquoſo*, ex Pure ac Sero Albicante ſimul collectis conſtante, reperimus in Noſocomio Academico *Pulmonem dextrum corrugatum, lividum, flaccidumque*, ac meo quidem judicio *Tabe* confectum: quòd ambienti Aquæ Purulentæ adſcribendum cenſebam malum.

Phthiſicorum Tabes.

IX. In *Phthiſicis* non tantùm *Pulmones* corrumpi, ac ideò quoque ſubinde contabeſcere, verùm *univerſum* inſuper *Corpus Tabe* confici notiſſimum, & quidem ob Sanguinem itidem ab adjuncto Pure corruptum, atque Partes omnes paulatim corrumpentem ita, ut naturali Nutritioni perficiendæ reddantur ineptæ.

2. Depravatur Pulmonum Nutritio.

X. *Depravatur* Pulmonum Nutritio à *Sanguine* alterutro, vel utroque *vitioſo*, *vitioſos* ſaltem *Humores* admiſtos habente; unde raró quidem Pulmones tantùm, verùm cæteræ quoque Corporis partes ſimul afficiuntur, ac perperàm nutriuntur.

Ejus Cauſæ.

XI. Hiſce *Cauſis* nunc à *Bile*, nunc à *Succo Pancreatico*, nunc à *Saliva*, nunc à *Liquore ex hoc Ternario* exſurgente, nunc à *Chylo*, nunc à *Lympha* quovis modo vitiatis, nunc à *Sero in Renibus haud ſecreto*, verùm in Sanguine præter naturam permanente, & ſi quæ ſunt plura, quæ Sanguinem vitiare poſſunt ac ſolent, pendentibus debetur *Tuberculorum* hinc inde in Pulmonibus ſæpiùs obſervatorum exortus, *Subſtantiæque ipſorum* mollis & ſpongioſæ *mutatio in Carnoſam, OEdematoſam*, multiſque modis *ſolito duriorem, ſolidiorem*, aliterve à naturali conſiſtentia deſciſcentem.

3. Quomodo augeatur Pulmonum Nutritio.

XII. *Augeri* credendum Pulmonum Nutritionem, quoties iidem conſiſtentiam ſuam & ſubſtantiæ modum naturalem ſervantes nimiùm tamen excreſcunt, atque Pectoris cavitatem ita replent, ut inde impedita potiùs, quàm difficilis reddatur Inſpiratio: Cujus rei exemplum ſemel atque iterum poſt mortem in ſectione habui.

Ejus cauſa.

XIII. Auctæ hujus Pulmonum Nutritionis *Cauſam* puto partim *Conſtitutionem Ipſorum optimam*, partim *Uſum Alimentorum nutriendis Pulmonibus maximè aptorum*, ac forſan Pulmonum ex Iunioribus Animalibus deſumptorum.

Nutritionis Pulmonum læſæ Signa. 1. Diminutæ.

XIV. Harum omnium Nutritionis Pulmonum læſæ ſpecierum *Signa* petenda erunt ex aliis *Functionibus ſimul læſis*, Et I. ipſius quidem plùs, *minúſve Deficientis* ex *Reſpiratione* modis variis læſa unà cum *reliqui corporis aliquali ſaltem contabeſcentia* ipſi ſuperveniente, ac imprimis poſt *Empyema*, vel *Ulcus* in *Pulmonibus excitatum*, adeóque *Phthiſin*.

2. Depravatæ.

XV. II. *Depravata Pulmonum Nutritio cognoſcetur* partim ex *læſa Reſpiratione*, partim ex qualicunque *Corporis reliqui Cachexiâ*, cujus diverſitas Humorem ſolitariè, aut unà cum aliis peccantem manifeſtabit.

3. Auctæ.

XVI. III. *Auctam Pulmonum Nutritionem ſignificabit Reſpiratio* citra evidentem Cauſam *impedita*, exiſtente corporis reliqui conſtitutione laudabili.

XVII. Talibus Conjecturis putem diſtingui

ac dignoſci poſſe ab invicem varias læſæ Pulmonum Nutritionis Species, hactenus à paucis notatas.

Diminutæ Nutritionis curatio.

XVIII. *Deficiens Pulmonum Nutritio* propter *Sanguinem Purulentum, vel Pus* ipſum in *Pleuritide*, aliiſve *Inflammationibus* in Abſceſſum degenerantibus ad ipſos quâvis viâ delatum *Curabitur*, partim *Curando* convenienter dictos *Affectus*, partim *Liberando Sanguinem à Pure*; partim *Tollendo è Pulmonibus introductam à Pure noxam*.

XIX. *Pleuritidis*, aliarumque *Inflammationum* doctrinam & *Curam* proponemus Cap.40.

Sanguinem à Pure liberando. Quod præſtant Antimonialia.

XX. *Sanguinem à Pure liberabunt* præ aliis forſan Medicamentis omnibus quævis *Antimonialia*, tum *Diaphoretica*, tum *Purgantia & Vomitoria*; quæ non ſemel obſervavi, etiam in Phthiſi ac inveterato Pulmonum Ulcere grandi, per Alvum & Urinas bonam Puris quantitatem eduxiſſe, adeò ut ad plures tunc dies nullum Tuſſi Pus excerneretur. Ulcus autem in Pulmonibus grande, ac ſubinde multiplex fuiſſe manifeſtavit poſt obitum Cadaveris à me facta diſſectio.

Noxâ è Pulmonibus tollendo. Per Balſamum Sulfuris. Per Decocta Vulneraria.

XXI. *Tollitur è Pulmonibus noxa Puri debita*, ſive *Ulcus* ſit profundum, aut *Exulceratio* duntaxat ſuperficiaria, tum per *Decocta Vulneraria* dicta, tum per *Balſamum Sulphuris* quemvis, ac imprimis gratiorem *Aniſatum*.

XXII. Vulnerarii Decocti Pulmonibus hoc in Caſu accommodati formula eſto ſequens, aut ſimilis, quæ

℞. *Rad. glycyrrhiz. raſ.* ℥ j.
ariſtolochiæ, ℥ ſ.
Fol. veronicæ,
ſcabioſæ,
Conſolid. Sarrac.
alchimillæ,
pyrolæ, an. M. j.
Paſſul. maj. mund. ℥ iiij.
Coq. ex aq. hordei
In Colat. ℥ xxx. *diſſolv.*
Syr. de hyſſopo,
botryos, an. ℥ j.
M.

Ejus Vſus.

Bibat ſæpiùs in die Æger Unciam unam vel duas hujus Decocti; cui Guttula nunc laudati Sulphuris Balſami addi poteſt, aut ex alio liquore grato ſeorſim bis, terve quotidie uſurpari.

Balſam ex Antimonii floribus.

XXIII. Præſtantiorem adhuc exiſtimo *Balſamum ex Antimonii floribus* verè Sulphureis & inflammabilibus modo ſimili paratum, cujus vires eximias non ſemel ſum expertus.

Pulmonis noxa ex Empyemate quî curetur.

XXIV. *Pulmonis noxa Empyema conſequens Curabitur aut ſublato* è Pectoris Cavitate per inſtitutam in Thorace *Paracentheſin*, *Pure*, aut eodem per Alvum, Vomitumve expurgato; quod ante paucos annos memini factum à Chirurgo ruri degente ac Empirico per Decoctum ſingulare; cujus ope à multis Medicis, & Chirurgis egregiis pro incurabili habitus Æger in Thorace graviter læſus, ſenſimque contabeſcens curatus eſt intra paucas ſeptimanas fœliciſſimè, atque ſanus hactenus vixit: ne quis, quod ferè à pleriſque naſutulis ſolet fieri, mox temerè carpat, rideatve id, cujus rationem ignorat.

Depravatæ Nutritionis curatio.

XXV. *Depravata Pulmonum Nutritio Curabitur* diverſimodè, pro Humorum tunc ſimul peccantium atque illam Depravationem producentium diverſitate, addendo ſemper dicta *Pectoralia & Pulmonibus amica*. Humorum autem Vitia ſingula non ſemel attigimus in ſuperioribus.

Tubercula in Pulmonibus quomodo curanda.

XXVI. Quî *Tubercula in Pulmonibus* orta, nec tamen facilè niſi conjecturâ multùm incertâ dignoſcenda *Curari* debeant, poſſintve dubito, nî forſan id queant præſtare *Antimonialia medicamenta fixiora*, univerſali corpus humanum ab omni noxâ & impuritate depurgandi vi prædita.

Auctæ Pulmonum Nutritionis curatio.

XXVII. *Auctam Pulmonum Nutritionem* ſi quis vellet *minuere*, oporteret ipſum Alimenta uſurpare aliquantò craſſiora, minúſque ſpongioſa, Condimenta ſaltem, aut Medicamenta nimiam Alimentorum (ſi dicere fas eſt) rareſcentiam impedientia, ſiſtentia, reprimentiave; qualia eſſe puto Margaritas, Coralia, Laccam, Cretam, &c. ſi rariùs parvâ ſumantur quantitate.

CAPUT XXV.

De Sanguinis Perfectione in Siniſtro Cordis Ventriculo læſâ.

In quibus differant Sanguis è dextro, è ſiniſtro cordis Ventriculo effuſus.

I. SAnguinem ad Univerſi Corporis partes, ipſoſque adeò Pulmones (de quo Cap. præcedenti actum) ex Siniſtro Cordis Ventriculo propelli notum eſt ex Circulari Sanguinis Motu: Unde non immeritò quæritur, *In quonam differat uterque ex utroque Cordis Ventriculo effuſus Sanguis?* Reſpondeo autem, In eo differre, quòd 1. *Siniſtri Ventriculi Sanguis Alterationem in Pulmonibus novam ſubierit ab Aëre Inſpirato*; & forſan 2. *eidem Sanguini aliquid accedat vel à Salivâ, vel ab alio Liquore Glanduloſo* aſperam arteriam humectante, atque unà cum Aëre Sanguini ſe immiſcente, eundemque hactenus quoque *quodammodò Alterante, ac Temperante*.

II. An verò inſuper aliquid aliud Sanguini accidat in Ventriculo Cordis Siniſtro planè ambigo; neque aliquod ipſius hactenus mihi ſuppetit Signum notabile, unde id queam concludere.

In quo conſiſtat Sanguinis perfectio.

III. Quocirca id tantùm poſſum impræſentiarum aſſerere, Sanguinem per Arteriam, Venamque Pulmonalem, atque intermedium fortaſſis Pulmonum parenchyma meantem tum ab inſpirato Aëre, tum à Salivâ, aliove Liquore Glanduloſo temperatum minùs ferventem atque rarefactum, adeóque blandiorem prodire ex Cordis Ventriculo Siniſtro, quàm Dextro; atque in eo videri mihi conſiſtere Ipſius *Perfectionem*, quòd *multifariæ ejus Particulæ* priùs potenter Effervéſcentes, Rarefactæve atque ab invicem valdè diſtractæ nunc *blandè Temperatæ, Condenſatæque*, iterum *plus minùs laxè tamen coaleſcant*, ſicque tam Nutriendo Continenti Corpori, quàm producendis Humoribus in Corpore variis, Vitæque adeò conſervandæ aptiores fiant.

Quot modis eadem lædatur.

IV. *Læditur* proinde illa *Sanguinis Perfectio* imprimis, quando ab *Inſpirato Aëre, Corporiſve Humoribus* cum eodem ipſi communicatis *minùs vel nimis Temperatur*, aut etiam *ampliùs Incenditur, Rareſitque*, aut *aliàs Corrumpitur* idem Sanguis: de quibus *vide quæ* Cap.21. *ſunt dicta*.

Sanguinis corruptio ab Aëre inſpirato.

V. *Corrumpetur Sanguis ab Aëre Inſpirato*: quoties idem à *Ventis, Exhalationibuſve* quibuſvis undecumque venientibus, ipſique admiſtis *multùm inquinatur*, & noxam ſuam delato per Pul-

Pulmones Sanguini communicat; unde noxa eadem vel paulatim massam totam, vel majorem, minoremve ipsius partem inficiens diversimodè nunc quaquaversùm dispergitur, nunc uni potissimùm parti adhæret, atque in eâdem malignitatis suæ vim manifestat: sicut fieri novimus in *Peste*, aliisque *Affectibus Epidemicis utplurimùm ab Aëre malè affecto pendentibus.*

Ab Humoribus. VI. Læditur quoque illa Sanguinis Perfectio ab *Humoribus* Ascendenti, Descendentive admistis, vel *Bile*, vel *Lympha*, *Liquoreve ex Intestinali Triumviratu orto*, vel etiam *Chylo* eóusque qualitate prava excedentibus, ut ab Inspirato Aëre convenienter aut *Sufficienter non possit denuò Temperari.*

VII. *Aëris Inspirandi pleraque Vitia* quomodo *emendanda* sint, docuimus Cap. 21.

VIII. Quomodo Idem *Aër qualitate maligna* inquinatus & corruptus corrigi debeat, dicemus, ubi de *Peste*, atque *malignis* agemus *Febribus.*

IX. Denique quâ viâ, quibus mediis *Humores cum Sanguine ad dextrum Cordis ventriculum delati* & *ipsum* eóusque *corrumpentes*, ut ab Inspirato Aëre, aliisve Humoribus in Pulmone ipsi admistis satis temperari nequeat, ad *integritatem pristinam restitui* debeant, petendum ex Curâ singulis nominatorum Humorum malè affectorum speciebus in superioribus propositâ, & hinc inde adhuc proponendâ.

CAPUT XXVI.

De Cordis & Arteriarum Motu sive Pulsu læso.

Pulsus qui fiat. I. A *Sanguine* in Cordis Ventriculos è Venis, ac ejusdem Auriculis propulso, & partim *Copiâ*, partim & imprimis ob Effervescentiam sui *Rarefactione* ipsos *replente Distenduntur*, *Explicanturque* paulatim dictorum *Ventriculorum parietes*, donec consequente eorundem *Coarctatione* effundatur idem Sanguis in *Arterias* ipsis adnexas; quæ eo ipso *Expanduntur*, quemadmodum paulò post iterum *Constringuntur*, & quidem *Motu Tactui & Visui* quandoque *manifesto*, qui *Pulsus* nomine notus apud Medicos.

Per eum quid Medici intelligant. II. Per *Pulsum* namque intelligunt Medici binos sibi oppositos & contrarios, imò reciprocos in binis narratis partibus diversis Motus, Expansionis, & Contractionis secundùm parietes, tunicasve: Dilatationis verò & Coarctationis secundùm Cavitatem Ventriculorum Cordis & Arteriarum.

Cordis Ventriculi à quib. expandãtur, & Coarctentur. III. *Cordis Ventriculum Dextrum Expandi* putamus tum ab *impulsi Sanguinis Copiâ*, tum ab ejusdem mox Effervescentiâ *Rarescentis Amplitudine*; *Sinistrum* verò imprimis à *Sanguinis fervidioris* & adhuc quasi bullientis, utut in Pulmonibus ab Inspirato Aëre plùs minùs temperari *Copiâ*: *Utramque* autem *Coarctari* ex mirè Turbinis ad instar contortâ *musculosâ Cordis substantiâ* cæterorum musculorum ritu per *Animales Spiritus fibras ejus replentes contractâ.*

A quib' Arteriæ. IV. *Arterias* verò *Expandi* censemus à *Sanguine* Cordis *Contractione in Ipsas Expulso*; Easdemque rursus *Constringi* à *Spiritibus Animalibus Fibras* ipsarum *annulares implentibus*, sicque *Cavitatem* ipsarum *Angustantibus.*

Quibus in locis Pulsus exploretur. V. *Exploratur* autem à Medicis *Pulsus* non tam in Corde ipso, quàm *in Arteriis*, ac præsertim *in utroque Carpo*, ubi sunt sensui Tactus manifestiores: quamvis etiam circa *Tempora*, & subinde ad *Collum* observari possit Arteriarum Pulsus; quemadmodum *Cordis Motus*, applicata ejus regioni manu, imprimis ubi ejusdem *Palpitatio* urget, non satis distinctè ex Arteriarum Pulsatione dignoscenda, vel ubi exiguus, vel nullus sentitur in Carpo pulsus.

Primariæ Pulsûs Differentiæ. VI. *Primariæ* in Carpo explorati *Pulsus Differentiæ* ad *tria summa* reduci possunt *Capita*, *Pulsûs Robur*, *Magnitudinem ac Frequentiam*. *Celeritas* enim Pulsui adscripta Mente quidem concipi potest, non item Digitis tangi ac percipi: *Durities* autem non nisi rarò in Pulsu reperitur, ac semper in Statu Præternaturali; cum modò dictæ in Naturali quoque ac Non-naturali observentur. *Pulsus Celer. Durus.*

Robustus Debilis. VII. *Pulsus Robustus* dicitur, quando vi Tangentis digitos ferit Arteria; *Debilis* verò, quando id leniter ac leviter duntaxat contingit.

Magnus. Parvus. VIII. *Magnus* dicitur *Pulsus*, quando multùm & amplò spatio; *Parvus*, quando parùm & angusto spatio explicatur Arteria.

Frequens Rarus. IX. *Frequens* dicitur *Pulsus* quando eodem Temporis spatio sæpiùs, quàm aliàs, vel in aliis; *Rarus* verò, quando minùs sæpè, quàm solebat, aut decebat observatur Arteriæ expansio & ictus.

Moderatus. X. *Moderatus*, sive *Mediocris* vocatur *Pulsus*, qui medius est inter prædictarum Differentiarum trium extremos.

Causa Pulsus Robusti. XI. *Robustus* sive *Potens*, *Validusque Pulsus* debetur *Spiritibus Animalibus copiose* ad musculosum Cordis Parenchyma *delatis*, & ipsum *validè contrahentibus*: unde is nunquam sui ratione existit præternaturalis, aliquando quidem ratione Causæ irritantis.

Debilis. XII. *Debilis Pulsus* sequitur sæpiùs *Spirituum Animalium Defectum Universalem* in corpore universo, *Partialem* saltem in ipso Corde; aliquando universi Corporis *Segnitiem ac Torporem*, sive Immobilitatem.

Universalis Defectus Animaliũ Spirituũ unde. XIII. *Spirituum Animalium Defectus Universalis* est tum ob *Sanguinis Defectum ab ejus effusione ac hæmorrhagiâ* notabili quandoque *ab Inediâ* protractâ: tum ob *impeditam in Syncope, Suffocatione hypochondriacâ &c. Sanguinis Effervescentiam & Rarefactionem*; unde semper cum Parvo Pulsu concurrit Debilis: tum ob *Spiritus exhaustos Curis, Inediâ, Vigiliis, nimiove Corporis Motu* aut Agitatione: tum ob *malè affectum Cerebrum* Spirituum Secretioni, Præparationique adversarium.

Partialis in Corde unde. XIV. *In Corde privatim Deficient Animales Spiritus*, si *Nervi* ad ipsum tendentes fuerint *vulnerati*; nam illos solos, cæteris benè habentibus, humiditate quâvis transmittendis Spiritibus ineptos reddi posse vix puto.

Eorundẽ Torporem in Sopore non semper reperiri. XV. *Segnitiem ac Torporem Spirituum Animalium* semper in *Somno*, vel *Sopore* ipso haud reperiri testatur Motus Animalis Somnambulorum, & Ipse Pulsus in Sopore gravi non rarò valdè Robustus: unde patet *Narcotica*, quâ talia, *non tam Spiritus Animales* forsan, vel *omnes ex æquo Nervos*, quàm *Sensuum Externorum Organa*, vel *Nervos ad ipsa tendentes afficere.* *Narcoticorum vires.*

Torporis in Motu Animali causa.

XVI. Semper autem in *Motu Animali Segnities ac Torpor* deprehenditur à *Gelu* ac quovis *Vehementi Aëris, Aquæ, aliorumque frigore*; quamvis dubitare liceat, an Ipsi Animales Spiritus verè ac per se, an Musculi potiùs afficiantur tunc à frigore; postquam (nisi Causa ejus fuerit extrema) Corporis agitatione vehementi præveniri aut etiam superari potest ille Partium secundùm Motum Torpor, quod fieri non posset, si Torpor ipsos occupasset Spiritus; quibus existentibus mobilibus & Animæ imperio subjectis à Torpore liberabuntur faciliùs ipsi Musculi per affluxum eorundem ad ipsos solito copiosiorem.

Causa Pulsus Magni.

XVII. *Pulsus Magnus* sequitur *Sanguinis Rarefactionem amplam, plenamque*, concurrente *Arteriarum Mollitie*.

Parvi.

XVIII. *Parvus* verò *Pulsus* contingit, tum ob *Sanguinis Rarefactionem exiguam*, tum ob *Arteriæ Duritiem*, propter quam multùm expandi nequit.

Frequentis.

XIX. *Frequens Pulsus* agnoscit pro Causâ vel *summam Sanguinis Rarefactionem*, ita ut solâ Pulsûs Magnitudine satis excipi nequeat; vel in *mediocri Sanguinis Rarefactione Arteriæ Duritiem*; unde ibi Frequenti Pulsui conjunctus est Magnus, hîc Parvus; vel *quidvis aliud Cor ad sui Contractionem crebrò vellicans*.

Rari.

XX. *Rarus* denique *Pulsus* accidit ob *exiguam, lentamque Sanguinis Rarefactionem*.

Animalium Spirituum copia unde.

XXI. *Animalium Spirituum Copia* sequitur *Alimentorum Spiritu Volatili abundantium Usum legitimum*, ac eorundem tum *Fermentationem* in Ventriculo, tum *Secretionem* in Intestinis, tum *Effervescentiam* in Corde, tum præsertim, præter aliorum *Humorum* omnium *Productiones* laudabiles, *Partis* maximè *Spirituosæ Separationem* in Cerebro ac Cerebello integras: quemadmodum Eorundem *Defectus* præter ea, quæ §. 13. & 14. diximus, omnia modò *dictis contraria*, sicut ex nominatarum Functionum Læsarum tractatione patet.

Defectus unde.

Sanguis unde multùm, Unde minùs rarefiat. Unde Minus vel parum.

XXII. *Sanguis multùm Rarefit*, quando is *laudabilis* existit *excitaturque in Corde*, dum Effervescit, *Ignis potens*: qui tamen, quando *Nimius* existit, plùs satis, adeóque malè Rarefit Sanguis, uti solet in Ardentibus evenire Febribus.

XXIII. *Minus, Parúmve Rarefit Sanguis*, quando Is est ad *rarescendum ineptior*, atque *solito aut fluidior*, aut *viscidior*; vel *Ignis* excitatur in Corde *Parcior*, Sanguinique sufficienter rarefaciendo impar.

Arteriarum Duritiei unde.

XXIV. *Arteriarum Durities Naturalis* adscribenda *Tunicarum Crassitiei*; quemadmodum *Præternaturalis* adscribi solet vulgò *Membranarum Inflammationi*.

Sanguis unde plurimùm ac subitò rarefiat.

XXV. *Plurimùm ac subitò Rarefit Sanguis*, quoties tum ipsus est ad *rarescendum aptior*, tum in ipso & Corde *Ignis accenditur acrior*.

A quibus ad sui contractionem crebro vellicetur Cor.

XXVI. *Ad Sui Contractionem Crebrò* vel continuò *vellicatur Cor*, tum à quocunque *acri* unà cum Sanguine ad Ipsum delato, sive illud sit *acidum*, sive *Salsum Lixivum*, sive ex utroque mistum, quale *Salsum* est *Muriaticum*; tum à quocumque *Halituoso vel Flatulento* in Cordis Ventriculos penetrante, ipsiusque *Parietes* aliquantùm, non tamen nimiùm explicante, & ita quidem, ut iterum queaut contrahi; tum ab *Re Cordi externâ*, in Pericardio putâ contentâ, ipsumque *rodente aut pungente*. Sic offendimus ante triennium in Pericardio Humorem Salsum & Acrem, à quo tam Pericardii, quàm Cordis Membrana erat erosa, excoriataque.

Exiguæ & Lentæ Sanguinis rarefactio unde.

XXVII. *Exigua, Lentaque Sanguinis Rarefactio* debetur vel *Ipsius Viscitati excedenti*, vel *Igni parciùs* in Sanguinis utriusque confluxu *erumpenti*, vel *Utrique* simul concurrenti. Vix enim unquam fiet, ut Sanguine Universo existente aliquandiu Viscidiore, Bilis, aut Lympha sint valdè acres; nisi ratione *Diætæ*, ac præsertim Alimentorum modò *Bilis* producatur *acrior*, modò *Lympha*, *Succusque Pancreaticus acidior*; modò *Saliva*, & *Pituita Viscidior*: quod facilè contingit, ubi multifariis utuntur homines *Alimentis*, nunc uni, mox alii Humori pravo generando aptis; & insuper *Aërem* usurpant nunc æstuantem, mox gelidum; ac prætereà immoderati sunt in *Corporis, animique* sui *Motibus*, &c.

XXVIII. Quomodò enumeratis *Pulsûs Læsi Speciebus Succurri* debeat, non difficile erit ex passim propositis concludere.

XXIX. Sic cæteræ *Pulsuum Læsorum Inæqualium* puta, *Intermittentium* ac similium *Differentiæ*, *Causæque* non ita difficulter ex jam dictis eruentur.

XXX. Aliàs autem si Deus volet, in secundâ nempe Opusculi hujus Editione hæc omnia examinabimus, explicabimusque accuratiùs, & notabili auctario ditabimus; jam verò ad Affectus læsi variis modis Pulsûs consectarios, comitesve festinamus.

Caput XXVII.

De Febribus in Genere.

Febrium Signa.

I. Si, quod in Affectuum latentium, aut controversorum naturâ investigandâ omninò fieri oportet, Practicorum morem, atque Signa, ex quibus de *Febris* præsentiâ Ipsi & Alii omnes concludere solent, observemus, facilè patebit *ex Solo Pulsu præter naturam Frequentiore Ipsos Febrem arguere*: Ubi autem *Febris Species certa determinanda* & ab aliis est distinguenda, tunc ad *plura Signa* ipsos simul attendere, quis nisi planè hospes in praxi nescit?

Ex Pulsûs frequentioris causis variis Febrium differentiæ.

II. Ne autem (quæ binis de Febribus Disquisitionibus publici juris jam fecimus, atque huic Libro, vel alii subjiciemus) inutiliter hîc repetamus, *ex Pulsûs præter naturam Frequentioris Causis variis modo vario agentibus varias vi mabimur Febrium multifariarum Species ac Differentias*, quemadmodum ex praxi quotidianâ petitas, ita denuò ad eandem praxin directas.

Pulsus præter naturam frequentioris causæ. 1. Nimia Sanguinis Rarefactio. 2. Quodlibet Acre in Sanguine.

III. *Pulsus* ergò *præter naturam Frequentioris*, conjunctum nempe, aut mox accedentem Corporis molestiam, Doloremve notabilem, Functionisque adeò alicujus ad Vitæ Naturalis beatitudinem requisitæ Labefactationem habentis, *Causa* est vel 1. *Nimia, permanensque Sanguinis Rarefactio*, ab *Igne potentiore ex utriusque Sanguinis Effervescentiâ* erumpente facta.

IV. Vel 2. *Quodlibet acre*, nunc *acidum*, nunc *Lixivo-salsum*, nunc *Muriatico-salsum* per Venas unà cum Sanguine ad Cor propulsum, atque Internè Cordis Parenchyma mordicans.

V. Vel

3. Quodlibet Halituoso-flatulentum.

V. Vel 3. Quodlibet *Halituoso-Flatulentum*, itidem cum Sanguine ad Cor delatum, aut ex ejusdem in Corde Effervescentiâ excitatum, atque Cordis Ventriculorum Explicationem augens.

4. Quodlibet Acre vel durum externum.

VI. Vel 4. *Quodlibet Acre*, *Durumve* aut in Pericardio, aut alibi existens, atque Cor externè rodens aut pungens.

Febrium Continuarum & Intermittentium differentia unde.

VII. Observandum porrò *Pulsûs præter naturam Frequentioris Causas* nunc *continuò*, nunc *per intervalla* duntaxat, eaque nunc *ordinata*, *certaque*, nunc *inordinata*, *incertaque* Cor afficere: Vnde maximè notabilis pendet *Febrium in Continuas*, & *IntermittentesDistinctio ac Divisio*.

Febris Cõtinua quænam.

VIII. *Continua* dicitur *Febris*, quæ à primo invasionis suæ momento permanet usque ad ultimum durationis suæ momentum, ac integram sui cessationem.

Febris Diaria & Ephemera quænam. Synochus non putris quænam.

IX. *Continua Febris*, quoties blandior uno duntaxat durat die, *Diaria*, *Ephemeraque* vocatur; quemadmodum *Diaria plurium dierum*, sive *Synochus non putris*, quoties ipsa itidem blandior per paucos, tres, quatuorve continuatur dies.

Intermittens quænam.

X. *Intermittens* autem dicitur *Febris*, quæ post intervalla nunc breviora, nunc longiora diversis redit Paroxysmis.

Ejus species.

XI. Vnde pro *Singulorum Accessuum & Paroxysmorum Interstitio diverso Eadem nomina* quoque *sortitur diversa*. Nam si quotidie novus redeat Paroxysmus præcedenti proportione respondens, dicitur *Quotidiana*; Sin hoc alternis tantùm contingat diebus, *Tertiana*; Sin post duos demum intermissionis dies revertantur paroxysmi, *Quartana*;& sic porrò. Quamvis rariùs observentur *Quintana*,*Sextana*, &c. observantur tamen aliquando.

Quotidiana. Tertiana. Quartana. Quintana. Sextana.

Febris composita.

XII. Præter has binas primarias Febrium Species occurrit adhuc alia *ex utraque mista vel composita*, & continua quidem, Exacerbationes tamen aliquas, & rursùm Remissiones habens, & quidem nunc quolibet, nunc tertio, nunc quarto demum die, unde Febris ista meritò vel *Quotidiana-Continua*, vel *Tertiana-Continua*, vel *Quartana-Continua* nuncupatur.

Quotidiana-Continua, &c.

XIII. Observantur insuper *Febres ex pluribus Intermittentibus multipliciter composita*. Tales sunt I. *Quotidianæ Duplices*,*Triplicesve*, quoties eodem die duo, tresve sibi proportione variâ succesivè respondentes producuntur paroxysmi.

Quotidiana Duplex, Triplex, &c.

XIV. Tales sunt II. *Tertianæ Duplices*, *Triplicesve* ex duabus, tribusve Tertianis constantes, sive in Duplici eodem die bini, aut alternis diebus singuli revertantur paroxysmi; sive in Tertiana Triplici uno die bini, altero unus, aut quandoque uno die Terni, altero nullus infestent paroxysmi.

Tertiana Duplex, Triplex, &c.

Ejus à Quotidiana differentia.

XV. Distinguitur autem à Quotidianâ Duplex Tertiana diversis repetens diebus, tum ratione Temporis Invasionis, tum ratione Durationis, tum ratione comitum Symptomatum. Quoties namque horum omnium ratione Paroxysmus Primus respondet Tertio, & hic Quinto; Secundus verò Quarto, & hic Sexto, & sic porrò, Tertianam Duplicem adesse concludimus; Quotidianam verò Simplicem, quoties Paroxysmus Primus respondet Secundo, hic Tertio & sic porrò.

XVI. Arguitur quoque Duplex Tertiana, quoties præcessit Tertiana Simplex, alternis repetens diebus: quæ si posteà redeat quotidie, omninò erit habenda pro Duplici Tertianâ, non item pro Simplici Quotidiana.

Dari Febres Quotidianas.

XVII. Novi non deesse Magnos Medicos, qui omnes Quotidianas negant Febres, & tantùm, Tertianas Duplices, Quartanasve Triplices admittunt, & quidem, quantùm Ego saltem judicare valeo, magis ex Præjudicio, quàm Experientia certa vel Ratiocinatione cogente: quas si quis attenta Mente consulat, non video, quo jure tolli possint è Cæterarum numero Febres Quotidianæ; sicut id clariùs patebit, ubi de Febrium Intermittentium Causis Cogitationes nostras proposuerimus.

Quartana Duplex.

XVIII. Tales ex Intermittentibus Febribus Compositæ sunt III. *Quartanæ Duplices*,*Triplicesve*. Contingit enim aliquando, ut Æger uno tantùm die immunis sit à Febre, ac binis sequentibus novos patiatur paroxysmos: atque tunc de Quartana Duplici nullum est dubium.

Triplex.

XIX. Sed contingit quoque, ut quotidie novus revertatur paroxysmus, ita tamen, ut Primus respondeat Quarto, & hic Septimo; Secundus verò Quinto, & hic Octavo; Tertius denique Sexto, & hic Nono, & sic porrò; vel ut ex Quartanâ Simplici producta sit Duplex, atque tandem ex Duplici Triplex, unde itidem facile distinguitur à Quotidiana Simplici, vel Tertiana Duplici. Cujus Confirmatio habetur nonnunquam ex ipsius Cura, si nempe unus paroxysmus primùm tollatur, atque tunc binis consequentibus diebus revertantur adhuc paroxysmi, uno interposito intermissionis die: aut si duo tollantur paroxysmi, uno duntaxat remanente, atque quarto quovis die reverteute. Vt nunc sileam alia symptomata Febribus Quartanis magis propria, nec nisi rarò in Tertianis, vel Quotidianis observabilia, & quidem tunc ferè, ubi ad Quartanarum naturam & typum vergunt.

Distincta à Quotidiana, & Tertianâ Duplici.

Febris inordinata vel vaga.

XX. Præter has Febres Intermittentes ordinatas, definitoque tempore utplurimùm, nisi aliquod in Diætâ committatur erratum, vel aliquod usurpatum fuerit Medicamentum, recurrentes, observantur & aliæ satis frequenter nunc hoc, nunc alio & planè incerto tempore redeuntes, & affligentes, quas proinde Inordinatas & Vagas quis haud ineptè posset nominare.

Febrim non in calore præter naturam aucto consistere.

XXI. Quamvis autem cum majore aut minore *Frigoris Sensu* pleræque soleant Ægros invadere Febres, succedente illi *Calore* nunc leviore, nunc graviore; non desunt tamen, quas solum Frigus, solusve Calor, aut neutrum tam Ægrorum, quàm Medicorum, vel Adstantium Sensui manifestum comitetur: ne quis putet *Febris omnis essentiam in Calore præter naturam in Corde aucto, hinc per universum corpus dispersо*, sicut vulgò dicitur, *Consistere*.

Febrium Continuarum & Intermittentium causa quales.

XXII. *Continuarum* quidem *Febrium Causam Continuam*, hoc est, continuò ad Cor delatam requiri; uti contrà *Intermittentium Causam* non continuò, sed *per Intervalla* duntaxat eò delatam, ideòque in motu suo ad Cor impediti aptam nemo negabit, qui tum Corporis Continentis fabricam & vias, sive Vasa, tum Corporis Con-

tenti, hoc est, Sanguinis, aliorumque Humorum naturalem Motum mente attenta expenderit accuratè.

Frigoris & Caloris in Febribus Causa inquirenda.

XXIII. Cùm inter plurima *Febrium* multifariarum *Symptomata*, meritò tanquam *primaria & frequentiora* numerentur *Frigus & Calor*, inquirendum sedulò in maximè probabiles *utriusque*, hinc & in *Continuati post superatum primum Frigus Caloris*; aut *per intervalla recurrentis tum Frigoris, tum Caloris*; aut *exacerbati* duntaxat *diverso & stato tempore Caloris Causas*: His enim perspectis, determinatisque non erit forsan valdè arduum Febres diversissimas licet explicare, atque ab infinitis penè difficultatibus à quovis movendis animum veritatis avidum extricare.

Febrium continuarum causa.

XXIV. Vt proinde, missis aliorum de hâc re Opinionibus, (unicuique namque suam probandam censeo) quod mihi etiam nunc verum videtur, paucis proferam, existimo I. *Febrium Continuarum omnium Causam* esse *Bilem*, aut *Lympham* (sub quâ *Succum Pancreaticum*, ipsamque adeò *Salivam* comprehendo, quatenus cum Ipsa deferuntur ad Cor) aut *Vtramque vitiosam*, & in dextro Cordis Ventriculo *Effervescentiam talem* excitantem, unde *continuò Pulsus producatur frequentior*.

Frigoris in Febribus continuis diversæ causæ.

XXV. *Frigus* autem, si à *Bile solâ primariò vitiata* pendeat Febris Continua, *circa primam invasionem observabile ab eadem* deduco *Bile vitiosa*, & unà *cum Succo Pancreatico vitiosam* in tenui Intestino *Effervescentiam* excitante, & quidem talem, ut *Halitus Acidiusculi* à dicto Succo attollantur & mox quaquaversùm propulsi *Frigus leve* ubique pariant, quod tamen paulò post *Calori ab eadem Bile ad Cor delata* producto cedat.

XXVI. Sin à *Lympha sola primariò vitiata pendeat Febris Continua*, cùm malè affectas consequatur illa tum *Glandulas Conglobatas*, tum ex parte quoque *Glandulas Conglomeratas*, ipsumque adeò *Pancreas*, quid mirum, si hujus *Succus aliquantò factus Acidior vitiosam* producat in tenui Intestino *cum Bile Effervescentiam*, simulque *Halitus* promat *Acidiusculos*, qui per Vniversum Corpus dispersi *ubique Frigoris sensum excitent* pro vitio suo majore aut minore diversum?

XXVII. Sin tum *à Bile*, tum *à Lympha simul vitiatis* pendeat *Febris Continua*, ex memoratis *Causis coniunctis* producetur *Frigus* circa ejus initia Ægros infestans.

Caloris verò causæ diversæ.

XXVIII. Post præcedens Frigus aliquando gravius, aliquando levius solet in *Febribus Continuis* plerisque *subsequi Calor*, isque *longè major*, *& molestior* à *Bile sola primariò peccante*,

in Febribus Ardentibus

à quâ proinde ortum habent *Febres Ardentes* dictæ; longè verò *minor & blandior & quandoque Nullus* à *Lymphâ solâ primariò peccante*, imprimis quoties *multa simul in Ægris redundat*

& Algidis.

Pituita, quibus adscribi debent *Febres Algidæ*; denique *modo medio se habens Calor*, ab *utrâque* simul vitiatâ, seque quodammodò vicissim temperante.

Febres Catarrhales unde,

XXIX. Quoties *Lympha* vitiatur, & *Glandulæ in Cerebro* existentes simul valdè afficiuntur, solet (si propriam Vocabulorum significationem sequamur) primùm *Gravedo*, id est, Dolor Gravativus in Capite excitari; & paulò post tum quandoque *Coryza*, ubi ad Nares; tum quandoque *Raucedo* vel *Tussis*, ubi ad Fauces vel Pulmones distillat delabens à Cerebro liquor; *Catarrhi* nomine notus; à quo tunc comites *Febres* nominarisolent *Catarrhales*.

Febrium Intermittentium. Causa.

XXX. II. *Febrium Intermittentium omnium Causam* esse puto *Succum Pancreaticum aliquâ sui parte in uno pluribusve Pancreatis Ductibus lateralibus obstructis stagnantem*, ac morâ suâ ibi *acriorem* factum, atque *acrimoniâ istâ acidâ* per *Pituitam* plus minúsve viscidam & notatæ obstructionis Causam viâ vi paratâ *penetrantem* ac *in tenue Intestinum effusum*, *vitiosamque ibi cum Bile atque Pituita Effervescentiam excitantem*, ac in *paroxysmi* quidem *principio Frigus* diversum,

In iis Frigus unde.

aliquando gravius, aliquando levius, aliquando diuturnius, aliquando brevius producentem, donec tandem (ubi ejus præter naturam retenti ac ideò vitiati nil ampliùs effluit) superetur idem vicissim (quod plerunque fieri solet) *à Bile*, partim priùs compressâ & quasi suppressâ; nunc denuò sibi redditâ, partim continuò allabente; unde citiùs, tardiúsve *Mixtura ex Viroque ac Pituita* exurgens, & ad dextrum Cordis Ventriculum delata *subsequentis Caloris* aliquando *majoris*, aliquando *minoris*, aliquando *nullius* Causa

Unde Calor.

existit, prout variè se habet ad *Succum Pancreaticum* semper tunc ex parte saltem vitiatum *Bilis & Pituita*.

Febrium compositarum causa.

XXXI. III. *Febrium ex Continuis ac Intermittentibus compositarum*, atque non planè Intermittentium, verùm *Remittentium* duntaxat, *rursusque Exacerbatarum Causam* censeo utramque *utriusque* jam memoratam *Causam simul concurrentem*.

Hecticæ Causa.

XXXII. IV. *Febrium Continuarum & Blandarum* quidem, interim *Duabus* circiter *post alimenta quævis assumpta horis exacerbatarum* (quas *Hecticas* vocare solent) *Causam* existimo imprimis *Salivam* propter *affectas Glandulas* plures simul *vitiosam*, & *vitioso Chylo* ansam præbentem; à quo ad Cor sic delato Effervescentia læsa quàm priùs *frequentior* adhuc excitetur *Pulsus*.

Frigus & Calor a quibus oriantur.

XXXIII. Quemadmodum autem *Frigus omne in Febribus* quibusvis deducendum judico partim ac imprimis *à Succo Pancreatico*; quà *Acido*, & fortè aliquando etiam *à Lympha*, itidem *Acidiore* existente; partim *à Pituita* vel *Insipida*, vel *Acida*: Sic *Calorem omnem* acceptum puto ferendum *Bili* ratione sui tum *Salis Lixivi*, tum *Olei*; *Oleum* namque aptum est *Ignis vim suscipere*, ipsamque *conservare*; *Acidum* contrà *eundem extinguere*, *Oleumque ab Igne rarefactum* denuò *condensare*; *Salsum* verò *lixivum Oleo præsertim junctum*, quoties cum Acido effervescit, Calorem notabilem producere. Atque sic, ubi omnia moderata sunt & proportionem servant requisitam, modumque debitum, *conservatur* per pugnam illam amicam *in Sanguine universo Ignis vitalis*, *augetur* verò, quoties *dominium* habet *Bilis* multùm *Salsa & Oleosa*; *minuitur* contrà quoties vis *Acidi* major est; *extinguitur* denique idem, ubi *extremus excessus* est in *Subcontrariorum illorum alterutro*, *vel utroque*.

Ignis vitalis quâ do conservetur, augeatur minuatur, & extinguatur.

Febris curatur,

XXXIV. In genere *Curabitur Febris* vel 1. *Condensando Sanguinem* nimis rarescentem, & Com-

Compeſcendo Sanguinis Efferveſcentiam nimiam.

1. Condenſando Sanguinem. XXXV. Vel 2. *Temperando Acre* quodvis vel *Acidum*, vel *Salſum Lixivum* in Humoribus repertum & ad Cor delatum.

2. Temperando Acre. XXXVI. Vel 3. *Diſcutiendo* omne *Halituoſo-Flatulentum*, ejuſve ortum *Præveniendo*.

3. Diſcutiendo Halitus. XXXVII. Vel 4. *Demendo Acre omne forinſecus Cor vellicans*.

4. Demendo Acre. *Febrium frigus & calor quibus tempe-rentur.* XXXVIII. Inter *Symptomata Febrium* magis frequentia & primaria *Frigus Corrigitur* medicamentis *Acidum Temperantibus* & *Pituitam Inſipidam Emendantibus*; *Calor* verò medicamentis *Salem Lixivum Demulcentibus* & *Oleum Condenſantibus*.

Obſtructio Ductuum Pancreatis quomodò curetur. XXXIX. *Obſtructio Ductuum Pancreatis Curabitur Solvendo*, *loco* ſaltem præternaturali *Removendo Pituitam viſcidam*, eandemque *Educendo* per *Vomitum*, *Alvum*, *Urinas vel Sudores*.

XL. Quibus autem mediis ac remediis hæc omnia præſtari queant, ex jam ſupra-dictis colligere non erit difficile, magiſque adhuc patebit ex peculiari variarum Febris ſpecierum Curatione in ſequentibus proponenda.

Caput XXVIII.

De Febre Diaria.

Variarum Febrium Species ordine tractandæ. I. NE Tyrones in Claſſicorum Auctorum lectione occupatos videamur magis confundere, quàm juvare, libet Variarum Febrium Species, prout vulgò diſtinguuntur & proponuntur, ordine tractare.

Quid ſit Diaria vel Ephemera. II. A *Diariâ* proinde faciemus initium, quæ aut unius eſt diei, & vix quatuor & viginti horarum ſpatio durat, *Ephemera* dicta; aut per duos, tres, quatuorve dies durat, *Plurium dierum* *Diaria* tum *Synochus ſimplex pura*, vel *non putrida* quibuſdam vocata.

Quid Synochus ſimplex pura.

Diariæ circumſtantiæ. III. Solet *Diaria* cum *levi horrore* comitans, aut prægreſſum Friguſculum teſtante aliquando incipere; aliquando *ſine ipſo*, & imprimis, quando univerſum corpus à *Re Non-naturali* dictâ ſenſim eòuſque *incaluit*, ut tandem excitetur *Febricula*, in quâ tunc non tam incipit Calor in Corde & Sanguine augeri, quàm ex *Nonnaturali Auctiore degenerare in Præternaturalem*, qui prætereà *Functiones* aliàs *lædat*, & *Pulſum Naturali Frequentiorem*, ſublatâque, moderatâve licet ipſius Cauſâ ſolito tamen diutiùs cum majore, minoreve laborantis moleſtiâ permanentem producat.

Calor in Diariâ & Synocho qualis ſit. IV. *Calor* in Diaria Horrorem excipiens, aut ſine ipſo quovis modo excitatus nec intermittere, nec ullis paroxyſmis novis exacerbari ſolet; verùm continuus ad finem uſque perſeverare, atque in Ephemera, ut & Homotono ſive Acmaſtica Synocho dicta in eodem ferè gradu permanere, ſicut in Paracmaſtica ſenſim decreſcere, in Epacmaſtica verò perpetim accreſcere, donec tandem paulatim rurſùm definat.

Diariarum Febrium Cauſa. V. *Calor* idem in *Ephemera mitis* eſt, blanduſque & halituoſus, cute molli & humecta permanente: in *Synocho* aliquantò *maior*, non tamen acris, ubi Sanguis, cæterique Humores exiſtunt temperati; *acrior* verò, ubi Sanguis ob Bilem, Lymphamve naturali paulò acriorem occurrit acrior, ad Putridarum dictarum naturam & morem tantillum deflectens.

Diariarum Febrium cauſæ. Symptomata. VI. *Diariarum Febrium* omnium *Cauſæ* ſunt *Sex res Non-naturales* dictæ *vitiosè uſurpatæ*, ideóque mox manifeſtæ.

VII. *Symptomata* præter *Pulſum Frequentiorem* in Febribus Diariis obſervabilia pro Cauſarum notatarum Solitariarum aut Copulatarum diverſitate occurrunt diverſa.

Quando à Solo Aëris æſtu eſt. VIII. Nam ubi à *Solo Aëris* vel Soli, vel Igni, vel Balneo adſcribendo *æſtu* excitatur *Diaria*, nullus obſervatur Horror, quin *ſolum Calor*, iiſque paulatim magis, magiſque in Corpore *auctus*, donec tandem Præternaturalis factus non tantùm *Pulſu* ſolito *Maiore* ac *Frequentiore*, verùm *Capitis* quoque *Dolore*, ac *Pulſatione*, ſimilibuſve Symptomatibus mox recenſendis *Febris præſentiam* teſtetur.

Quandò à Corporis æſtu, ſuperveniente frigore. IX. Quòd ſi *Corpori* quâvis de cauſa *æſtuanti ſuperveniat* Aëris, alteriuſve rei *Frigus*, unde Diaria Febris excitetur, *Horror levis* præcedet mox ſecuturum *Calorem auctiorem*; atque tunc in principio quidem *Pulſus* erit *parvus*, mox verò *maior*, & utrique conjunctus *Frequentior*, accedentibus aliis quoque *Symptomatibus*.

Quandò à potu generoſo. X. Sic ubi à *Potu generoſo*, id eſt, *multùm Spirituoſo*, & imprimis *Aromatico* nimia quantitate aſſumpto excitatur *Diaria Febris*, vix unquam Horror præcedet Calorem continuò auctum, tandemque Præternaturalem ac Febrilem factum, nec tantùm *Pulſu Maiore* ac *Frequentiore*, verùm *Calore inſuper moleſto*, aliiſque *Symptomatibus* manifeſtum.

Quandò à Corporis Motu. XI. Ubi à *nimia Corporis agitatione, defatigatione* ac *Motu vehementiore* producitur *Diaria Febris*, *Pulſus* non tantùm *Frequentior*, ſed inſuper *Debilis* præter *univerſalem* ac *moleſtam totius corporis Laſſitudinem* obſervatur.

Quandò ab Animi Affectu. XII. Ubi verò *Animi Affectibus* ſive *Motibus* debita *Diaria Febris* pro Cauſa ſua *Iram* agnoſcit, tunc non tantùm *Frequentior & Maior*, ſed inſuper *Inæqualis* & *turbatus* occurrit *Pulſus*; quemadmodum, ubi à *ſubitaneo Mœrore* producta eſt ipſa, idem exiſtit *Parvus*, *Debilis & Inæqualis*, atque circa initium acceſſus *Rarus*: & paulò poſt *Frequentior*, utrobique cum (*Calore acriore*, (*utiſque levi ariditate*,

Quandò à Vigiliis nimiis. XIII. Vbi à *Vigiliis protractis*, atque *Solicitudinibus* oritur *Diaria Febris*, Comes ſolet adeſſe *Pulſus Frequens, Parvus*, *ac Debilis*, cum *Calore corporis Aridiore, Capitiſque Dolore* nunc *Gravativo*, nunc *Vacuitatis* aut *Inanitatis Senſum* præ ſe ferente.

Cauſæ Variationis Symptomatum. XIV. *Omnia Febrium Diariarum Symptomata* pro memoratarum (*auſarum*, (*orporiſque* tum *Continentis*, tum præſertim (*ontenti*, hoc eſt, *Humorum* multifariorum *conſtitutione varia* non parùm ſolent *variare*.

Symptomata frequentiora. XV. Sunt autem *Symptomata* in *Febribus Diariis* frequentiſſima, *Horror* levis præcedens, *Calor* aliquantò gravior ſubſequens. *Sitis* nunc maior, nunc minor. Aliquando *Oris amaritudo* manifeſta, aliquando nulla. *Corporis* univerſi, ac præſertim *Artuum Inquietudo*, & *Laſſitudo* plùs, minúſve moleſta. *Capitis Dolor* cum *Pulſatione* notabili gravis. *Vigiliæ* protractæ, *Somnuſve* profundi-

fundior. *Respiratio* concitatior. *Pulsus Frequentior*, & simul aliquando *Major* & satis *Robustus*, aliquando *Minor* & *Debilis*; rarò *Inaequalis*. *Venae* turgidulae. *Cutis* plerumque *mollis* & *madida*, rariùs *durior* & *aridior*. *Facies* rubens, tumensque. *Vrina* in Ephemera vix à statu naturali mutatae; in plurium dierum Diariâ colore magis rubeo tinctae. *Sudor* aliquando citiùs, aliquando seriùs erumpens, nec graveolens, nec aegro molestus; rarò nullus.

Prognostica. X V I. *Periculosa* ex sui naturâ *non est* Diaria Febris, unde nunc sponte cum *Sudore* aut *Madore* ut plurimùm terminatur, nunc arte facili superatur: *Periculum* autem metuendum vel *ob vitiosam Corporis affecti*, *Contenti* praesertim *Constitutionem*, propter quam in alias tum *Putridas* dictas, tum *Hecticam* degenerare potest; vel ob *commissum novum* illâ durante in aliquâ *Diatae* parte, aut *Medicamenti* *erratum*, propter quod itidem mutari potest in notatas *Febrium aliarum* species, aliosve *Affectus* graviores.

Curatio varia secundùm varias causas. X V I I. *Difficilis non est* Diariarum Febrium *Curatio*, cùm pleraeque *sponte Sudore solvantur*: Vbi tamen ad Curam vocatur Medicus, quemadmodum aliàs semper, ita hîc quoque *Varianda Curatio secundùm Causarum varietatem; Corporis tam Continentis, quàm praesertim Contenti Constitutionem variam; Ipsaque Symptomata prae aliis urgentia.*

Quando est ab Aëris aestu. X V I I I. Ubi proinde *Aëris aestus* illam produxit solus; idem cum temperatiore mutandus, temperandus saltem Aquâ frigidâ vel Aceto in pavimentum effusis, Plantis & Aquosis & Acidis, Lactucâ, Acetosâ, Vitium foliis, &c. per aegrotantis Cubiculum dispersis: Febricitanti verò simul Sitienti Iulapium sequens aut simile per intervalla sumendum praescribatur.

Mistura.

℞. *Aq.Card.bened.*℥vj.
Acetosae,℥ij.
Syr.papav.errat.℥j.
Spir.Nitri,Gutt.vj.
M.

Maneat Aeger moderatè tectus ad Sudorem blandè promovendum, Febremque simul tollendam.

Quando est à Corporis aestu superveniente frigore. X I X. *Si aestuanti Corpori* supervenerit Aëris, alteriúsve rei *Frigus*, atque hujus ratione metuatur secutura forsan levior, graviorve alicubi in *Vasis Obstructio, Contentorumque Stagnatio*, hinc & alia mala graviora, praedicto Iulapio admisceri poterit utiliter *Salis volatilis è Cornu Cervi*, *Sale Armoniaco*, aliisve similibus parati *Scrupulus unus* & idem partitis vicibus usurpari.

Quando est à potu generoso. X X. Si à *Potu Generoso* largiùs hausto excitata fuerit Febris Diaria, Curatio instituenda per Potum Acidiusculum, Iulapium modò praescriptum, aut sequentem Rosarum Tincturam, quae.

Rosarum Tinctura

℞. *Aq.Hordei*,℥xxx.
Rosaceae,℥ij.
Florum Rosar.rubr.sicc.℥j
Ol.sulphur.per camp. parati q.s. ad aciditatem gratam.
Infundantur in Vase vitreo clauso & in loco calente ad Tincturae eleganter rubentis extractionem. Colaturae adde,
Syr.jujubini,℥iij,
M.

Ejus Vires. Hujus Tincturae gratissimae usu moderato Aestus praeter naturam in Sanguine, universoque Corpore productus paulatim compescetur, Febrisque ipsi conjuncta citò, tutò & jucundè tolletur.

Quando à nimio corporis motu est. X X I. Si à *nimio Corporis Motu* ac *Defatigatione* excitata fuerit Febris Diaria, *Spirituoso Potu reparandi* sunt *Spiritus Animales* plus satis consumpti, ita tamen, ut conjunctus Corpori Aestus non augeatur, sed potiùs simul minuatur. In hunc finem Mixturam laudo sequentem cochleatim per intervalla brevia usurpandam.

Mixtura.

℞. *Aq.fl.Tiliae*,
Betonicae,
Foeniculi,*an.*℥ij.
Spirit.Vini rectificat.
vel *Aq.Vitae Matthiol* ℥ß.
Spir.Salis dulcis,℈j.
Iulap.Rosat.℥j.
M.

Quando est ab irâ vehementiore. X X I I. Vbi ab *Irâ vehementiore* excitata est Diaria Febris, praeter illa, quae Animum praestant serenum, sequentem commendo Mixturam, quae *Bilem* simul *commotam* & *acriorem* factam corriget, ac Aestum Febrilem ab Ipsa pendentem compescet, si subinde cochleatim assumatur.

Mistura.

℞. *Aq.Plantagin.*
Lactucae,
Acetosae,*an.*℥j.
Cinnamom.℥ß.
Spir.Salis dulcis.℈ß.
Syr.Diacodij,℥j.
M.

Quando est à Moerore. X X I I I. Quòd si permaneat Mentis Commotio vehemens, utile erit *Laudani Opiati Grana* ij. vel iij. praedictae Mixturae addere, quò ad Somnum Corpus, & ad Tranquillitatem Mens citiùs reducatur.

X X I V. Vbi contrà à *subitaneo & gravi Moerore* orta est Diaria Febris, ad ejus Curationem unà cum salutaribus Animo solando ac erigendo aptis consiliis sequentem laudo Mixturam, quae *Succum Austerum* in omni Moerore gravi productum vel auctum emendare solet, simulque vitiatam tunc ac Febrilem in Corde Sanguinis Effervescentiam redintegrare.

Mixtura

℞. *Aq.Pulegij*,
Foeniculi,*an.*℥ij.
Spir.Carmin.nostri,
vel *Aq.vitae Matthiol.*℥ß.
*Laud.Opiat.*Gran.ij.
Spir.sive Salis volat.è sale Armoniac.℈j.
Syr.Foeniculi,℥j.
M.

Ejus Vires. Exhibeatur saepiùs ejus Cochleare unum, donec Somnus obrepat, meliùs saltem habeat Aeger, minúsque angatur circa praecordia, ubi semper in Moerore gravi anxietates urgere solent inexplicabiles.

Quando est à Vigiliis nimiis. X X V. Vbi à *Vigiliis protractis* oritur Diaria Febris, ad ejus Curationem promovendus blandè Somnus, tum removendo Vigiliarum Causas, tum disponendo Corpus ad Somnum capessendum per Emulsionem hanc, vel similem.

Emulsio

℞. *Hordei mund.ad crepaturam cocti*,℥iß.

Sem,

Sem.papav.alb.ʒſ.
Cum ejuſdem hordei decocto F. Emulſio ad ℥xv.
addendo Syr.papav.albi,℥j.
Aq.Fœniculi,vel
Roſac.℥iſ.
M.

Ejus Vſus.

Hujus Emulſionis hauſtulum bibat ſæpiùs Febriens, donec Somnum experiatur. Qui ſi ne ſic quidem accedat,eidem Emulſioni *Laudani Opiati Grana* ij.*vel* iij.tutò addentur, atque tunc Somnus faciliùs & potentiùs producetur; quo accedente abſtinendum eſt ab ulteriore Emulſionis uſu,niſi eodem mox interrupto neceſſitas redeat eadem ampliùs utendi.

Quando eſt à Solicitudine.

XXVI. Vbi à *Solicitudine Animum rodente*, ac præter Vigilias, cunctos ferè *Humores Acriores reddente* Diaria, in aliam brevi degeneratura, excitatur Febris; quam in Animi Mœrore Diariam producente exhibui Mixturam, in hâc quoque curandâ Febre Tyronibus commendo.

Pro humorum Varietate varianda curatio.

XXVII. Pro *Humorum* in quovis Diaria Febre laborante occurrentium *varietate variandam* quoque illius *Curationem* non ſine cauſâ monuimus §.17.

In Plethora vena aperienda. & quomodo.

XXVIII. Vbi proinde *Sanguinis Plethora* in tali Febriente obſervatur, conſultum eſt Vena mox aperta ejus tantùm educere, quantùm ſine noxa vel Animi Deliquiô demi poteſt. Quamvis enim non ſemper malè ceſſit *Sanguinis miſſio* ad Deliquium Animi facta, quoniam tamen aliquando & ſatis ſæpè mala plurima nonnullis Ægris attulit magna ejus evacuatio confertim facta, præfero ſemper iteratam ipſius Diminutionem minorem, ubi res ac neceſſitas deſiderat, eodem quandoque die inſtitutam:ne,dum citò curare volumus,non ſatis tutò curemus;poſtquam ſat citò, ſi ſat benè,& ſat tutò:quam Obſervationem unicè commendo Medicis Iunioribus.

Et quo loco.

XXIX. Parum autem videtur referre, an in *Brachio*, vel *Manu*, an in *Pede*,an in *hac vel illâ Vena* inſtituatur *Sectio*; niſi forſan Ægris unus locus præferatur alteri: vel in *Fœminis* propter *Fluxum Menſtruum* aut inſtantem, aut impeditum una pars ſeligenda ſit præ altera; & *Una Vena aperiri* poſſit *tutiùs,faciliúſve alterâ*:quæ omnia ubique velim à Medicis & Chirurgis accuratè obſervari.

Bilis Copioſa minuenda.

XXX. Vbi *Copioſa* eſt in Corpore *Bilis*, *Cholagogo* blando tutò minuetur, ac præſertim Apozematis vel Iulapij laxantis forma, additis, quæ Febrilem æſtum ſimul temperent. Exempli gratia.

Apozema.

℞.*Rad.Cichorei,*℥j.
*Taraxaci cum toto,*M.ij.
*Fol.Acetoſæ,*M.j.
Tamarindor.℥iſ.
Coq.ex Aq.hordei,ad Colat.℥xx.
addendo Syr.de Cichor.cum rheo,℥ijſ.
M.

Iulapium.

vel ℞.*Aq.hordei,*℥ij.
Fœniculi,
vel *Cinnamomi,*℥ſ.
Syr.de Cichor.cum rheo,℥ij.
Spir.Vitriol.q.ſ.ad aciditatem gratam.
M.

Eorum Vſus.

Accipiat Æger ſubinde Apozematis,aut Iulapij præſcripti Hauſtulum, donec Alvus reddatur laxior; tunc ceſſandum ab ulteriore uſu, niſi eadem fiat adſtrictior, tunc enim alterutrius aliquid denuò ſumendum.

Bilis Acris Alteranda.

XXXI. Vbi non tam Multa, quàm *Acris* adeſt *Bilis*, *Alterantia* & imprimis *Acida* ſunt in Potu aſſumenda, & imprimis ea, quæ Sudorem quoque ſolent promovere, Acetum Stillatitium tam ſimplex, quàm unà cum aliis ante diſtillationem ipſi additis compoſitum, quò referenda *Aqua Alexipharmaca Amſtelodamenſium*, & ipſa longè gratior *Aqua Prophylactica* (Peſti namque præcavendæ Anno.1655. unà cum *D.Franciſco vander Schagen*,& *D.Paulo Barbette*,Medicis eximiis, præter alia quædam communi conſilio curavimus Amſtelodami in Ægrorum noſtrorum gratiam & bonum parari) cujus Formulam idcircò hîc addere libet.

Aqua Prophylactica.

Aqua Prophylactica Egregia.
℞.*Rad.Angel.*
*Zedoariæ,an.*ʒj.
Petaſitidis, ij.
*Fol.Rutæ hortenſ.*ʒiv.
Meliſſæ,
Scabioſæ,
Flor.Calend.an.℥ij.
Nucum Iugland.immatur.conciſ.℔ij.
Pomor.Citrior.recent.conciſ.℔j.
Contundantur omnia ſimul,deinde affund.Aceti Vini Opt.ad tres quartas partes ex arenâ in cucurbita vitrea per ſe diſtillat.℔xii.
Digerantur per noctem, manè diſtillentur igne Cinerum lento penè ad ſiccitatem,idque ſine uſtione.

Ejus Vires,

Acetum hoc magnarum virium,& gratiſſimum ſervandum Vſui.

& Vſus.

XXXII. Admiſceri poteſt Potui ordinario, Cerevifiæ, Apozemati, Juſculo, &c. ad aciditatem cuivis Ægro gratam, & ad *Sitim tollendam*, *Sudoremque blandum promovendum* ſæpiùs quantitate parvâ uſurpari.

Lympha & Succus Pancreaticus Acidiores temperandi, & evacuandi.

XXXIII. Vbi *Acidiorem Lympham*, *Succumque Pancreaticum* in corpore adeſſe propter Cauſas prægreſſas, Frigus Aëris acre toleratum, Acida multa diutinè uſurpata, Mœrorem Animi continuatum, & ſimilia,metus eſt rationalis, vel aliqua ejus magis manifeſta ſe produnt ſigna,commodum erit unà cum Alimentis ex Vino, vel alio Potu ordinario *Salia* uſurpare *Volatilia* Cornu Cervi, Salis Armoniaci, vel alia benigniora, tum *Acidum Temperantia*, tum *ad Sudorem Corpus Blandè diſponentia.*

Pituita copioſa minuenda, Viſcida incidenda, & ſalſa temperanda.

XXXIV. Vbi Diaria Febris corripit Hominem, in quo vel *Copiâ*, vel *Viſciditate*, vel *Salſedine* peccans *Pituita* reperitur, danda mox opera, ut illa *Nimia* per evacuationem *Minuatur*, *Viſcida Incidatur*,*Salſa Temperetur*,atque ſic ſecutura aliàs, metuenda certè mala plura præcaveantur; idque per medicamenta ſæpiùs in ſuperioribus propoſita & laudata.

Medicamenta pro Ægrorum conſtitutione varianda.

XXXV. In *Delicatulis* & *conſtitutionem* Corporis *teneriorem* habentibus *Medicamenta* uſurpanda ſunt *blandiora*,magiſque temperata: In *Robuſtioribus validiora.*

Sitis qui tollatur.

XXXVI. *Sitis blandior* & ſolum Æſtum ſequens *Aqueis* præſertim, & *Subacidis* tolletur; ſicut eadem *gravior*, Biliſque acrimoniam auctam, ſimilemve cauſam agnoſcens *Acidioribus*

indi-

indigebit; de quibus uide §. 18. 20. 22. & 31.

Vt & Oris Amaritudo.

XXXVII. Vbi *Oris Amaritudo* urget, conducent quæ Bilem blandè per aluum educent, de quibus actum §. 30.

XXXVIII. Quæ *Corporis Inquietudinem, Lassitudinemve* curare possint, proposita sunt § 21.

Capitis Dolor, & Pulsatio, ut & Vigiliæ qui tollantur Mistura

XXXIX. *Capitis Dolorem & Pulsationem, Vigiliasque* tollent, quæ habentur §. 22. & 25. quibus addi possent inter externa Epithema uel Linimentum sequens.

℞. *Aq. betonicæ*, ℥ij.
rosaceæ, ℥j.
Aceti Calend. ʒvj.
Opij Thebaic. ℈ß.

Ejus Vsus.

M. pro Epithemate, quo tepido linteis excepto tum tota Frons, tum imprimis Temporum regio tegatur, & quoties Lintea exsiccari deprehenduntur, mox eodem similiter madefiant, donec Dolor minuatur & Somnus sequatur.

Linimentum.

XL. Linimentum ex his aut similibus paretur.

℞. *Vng. Popul.* ʒij.
Opij Thebaic. Oleo rosaceo dissolut. ℈j.
M. F. Linimentum.

Ejus Vsus.

Quo inungatur Temporum regio utraque, vel chartâ bibulâ idem excipiatur & ibidem applicetur.

XLI. *Somnum profundiorem* minuent, quæ continentur §. 21. & imprimis 24. sed omisso tunc Laudano Opiato.

In Symptomatum concursu quid agendum.

XLII. Vbi *plura* concurrunt *Symptomata*, non erit valdè arduum ex prædictis talia concinnare aut copulare auxilia, quæ iisdem conducant.

CAPVT XXIX.

De Febribus Synochis, Continentibus vulgò dictis.

Putridarum Febrium Species.

I. QVas aliqui ad Diariarum & Synocharum non putridarum ipsis vocatarum (de quibus Capite proximè præcedente actum) differentiam *Putridas* nominant *Febres*, distinguunt plerique in *Continuas* & *Intermittentes*; uti rursus istas in *Continentes*, sive *Synochas*, & *Continuas* generis nomine speciatim appellatas, sive *Synechas*.

Σύνοχος Continuum & Continens.

II. Parùm verò refert, quòd Σύνοχος Veteribus Græcis & Hippocrati vox est ignota, & apud Latinos *Continuum* & *Continens* pro eodem usurpatur; quia, ubi Res diversæ occurrunt, aut finguntur, quæ distinctis nominibus destituuntur, licet, imò decet originationis, & significationis ejusdem voces doctrinæ distinctioris ergò subinde ab invicem distinguere, atque singulas sensu diverso priùs satis explicatas usurpare.

Σύνοχος sive Continens Febris quid. Συνεχὴς sive Continua quid.

III. Σύνοχος igitur, sive *Continentes* illas vocant *Febres*, quæ *sine ullâ Exacerbatione* perdurant usque ad ultimam & integram sui cessationem: Συνεχὴς verò, sive *Continuas* generali nomine illas indigitant *Febres*, quæ licet ad finem usque continuò perseverent, quotidie tamen, aut tertio, quartove quovis die aliquam patiuntur Exacerbationem: Illas hoc, has 31. examinabo Capite, uti proximè sequente Intermittentes.

Continentium Febrium causa.

IV. *Continentium* autem *Febrium Causam* dixi Cap. 27. §. 24. esse judicio meo nunc *Bilem*, nunc *Lympham*, & quæ cum Lymphâ confluunt, nunc *Vtramque simul* malè affectam, & talem in dextro Cordis Ventriculo Effervescentiam excitantem, unde *continuò Pulsus producatur præter naturam Frequentior*.

Earundem distinctio.

V. Has proinde *Continentes*, sive *Synochas Febres* ratione *Causæ diversæ* haud ineptè quis posset distinguere in *Biliosas* & *Lymphaticas*.

Febrium Lymphaticarum subdivisio.

VI. Et quoniam sub generali *Lymphæ* nomine non tantùm eam comprehendimus *Lympham*, quæ à *Conglobatis Glandulis*, & *ab aliis quoque Partibus* ad Cor pergit; verùm *Succum* insuper *Pancreaticum*, Ipsamque *Salivam*, ex *Conglomeratis Glandulis* prodeuntes, *Liquoremque adeò ex Intestinali Triumviratu* oriundum, omnes unà cum Lymphâ Descendenti Sanguini admistos; subdividi poterunt *Febres Lymphaticæ* in *Lymphaticas Glandulares, Pancreaticas*, & *Salivares*.

Febrium harum diversitas.

VII. Hæ Febres omnes pro diversâ cæterorum Humorum in corpore simul existentium constitutione aliquam patientur diversitatem.

Quænam à Bile, quænam à Lymphâ, quænam à Succo Pancreatico & quæ à Salivâ oriantur.

VIII. A *Bile* quidem produci existimo maximè *Ardentes*; à *Lymphâ* verò *Glandulosâ Febres Capitis, Artuumque Doloribus acutioribus & Lancinationibus* copulatas; uti à *Succo Pancreatico* quasvis cum *Ventris torminibus* & *lancinationibus* conjunctas; denique à *Salivâ* eas; quæ cum *Ventriculi & vicinarum partium anxietatibus, & distensionibus* molestæ observantur. Quoties autem ex memoratis plures simul vitiati sunt Humores, toties plurium Symptomata simul solent concurrere, uti subinde ob mutuam Humorum peccantium temperationem eadem solito benigniora occurrere.

Pro Bilis constitutione varia, variant Symptomata.

IX. *Bilis* tunc temporis vel *Acrimoniâ Salinâ Lixivâ solâ*, aut *insuper Inflammabilitate Oleosa* peccare solet. Vnde ibi quidem *Acrior* observatur *Calor* auctus; hîc simul *Maximus. Pulsus* ibi cæteris paribus *Frequentior*; hîc simul *Maior* existit. *Vrinæ* ibi *Crassiores*; hîc insuper *magis Tinctæ. Sitis* ibi valdè *Molesta*; hîc *Inexplebilis. Lingua* ibi *Arida*; hîc simul *Fissa vel Nigra.*

Vt & pro Lymphæ constitutione.

X. *Lympha Conglobatarum Glandularum* omnium, aut plerarumque saltem *Acrior & Acidior*, Febrilemque in dextro Cordis Ventriculo Effervescentiam excitans *Calorem Rodentem* magis, quàm Magnum, atque *Lancinationibus* ubique molestum parit.

XI. Eadem *Lympha in Capitis præsertim Glandulis Acrior* facta & *Salsa Muriatica*, vel *simul Acida* prætet *Gravedinem*, sive Capitis Dolorem gravantem, hinc subsequentem posteà *Coryzam*, vel *Raucedinem*, *Tussimve*, *Febrem* solet producere *Catarrhalem dictam*, *Calore* non tam Vehementi & Intenso, quàm *Mordicante & Acri* comitatam.

XII. In *Lymphatica Febre* omni *Horror* levis subinde molestus adest & urget. *Pulsus Frequens* magis, quàm *Magnus*. *Vrinæ* Tinctæ quidem ac Rubentes excernuntur plerumque, mox tamen Conturbantur, & flavescunt, vel albescunt; videnturq; multum deponere Sedimentum pro Humorum constitutione variâ multifariam. *Lassitudo* gravis & lancinans occupare solet Artus.

XIII.

Nec non Succi Pancreatici. XIII. *Succus Pancreaticus* secundùm se totum diversimodè vitiatus & *Acrior* factus, Febremque Continentem pariens tum *Anxietatibus circa Praecordia*, tum *Ventris Torminibus*, & *Lancinationibus*, aut *Dejectionibus Cruentis*, actiùe *Dolore* copulatis se manifestat, ut & *Pulsu* imprimis *Frequenti*, & ad *Parvitatem*, ac *Debilitatem* inclinante; sæpiúsque *Inaequali*; cum *Appetitu* quandoque *prostrato*, quandoque *aucto*; *Siti* rariùs urgente; *Urinis Crudis* ferè, *Aqueisque*.

Ac quoque Salivæ. XIV. *Saliva Febrem Continentem* producens *Viscidiitate aucta* peccare solet; unde *Blandior* quidem, ac *Lenta* deprehenditur, *Appetitu* ferè prostrato, & insequente Alimentorum assumptionem *Dolore gravante*, accedente nonnunquam *Ventriculi ac Intestinorum Distensione ac Inflatione*; mox & *Anhelatione*, sive *Difficili Respiratione*; ut & *Somnolentia*, unà cum *aucta* post unam, duasve ab assumptis Alimentis horas *Pulsus Frequentia*, sensim denuò remittente; Ideóque cum *Hectica* dicta *Febre* magnam affinitatem habet hæc *Salivaris*, si non sit levior ejusdem Species, aut Hecticæ saltem copuletur semper.

Novæ hæ Febrium Continentium Distinctiones non mirandæ. XV. Has novas Febrium Continentium Distinctiones ac Nomenclaturas minùs mirabitur, aut contemnet, quisquis ab omni præjudicio liber attendet accuratè ad omnia Symptomata, peccantiumque Humorum vitia in variis Febrientibus observabilia; nec nova hujus ævi negliget Inventa Anatomica: quippe quæ cum Chymicis Mutationibus collata miram Lucem afferunt intricatæ Febrium Doctrinæ faciliùs ac fœliciùs extricandæ.

XVI. *Qualibus Rebus Non-naturalibus* ortum suum debeant prædicta *Bilis*, *Lymphæ*, *Succi Pancreatici* & *Salivæ vitia*, docuimus in superioribus, ut non videatur necessum hîc ampliùs illis immorari, cùm inde possint, ac debeant peti.

Caloris in Synochis diversi causæ. XVII. Sed quærat Veritatis Studiosus, *Qui à Causis tam diversis producatur Calor in Febribus hisce Synochis molestus, licet diversus?*

Quomodo producatur à Bile. XVIII. Huic æquæ petitioni ut, quantùm mihi datum est, satisfacere coner, existimo 1. *Calorem Febrilem produci* propriè ac *per se à Bile* tum *Acriore*, tum *Pinguiore*, quatenus illa & in *Cordis ventriculo Dextro cum* affluente undique *Lympha* Effervescens, non tantùm plures *Ignis* particulas, quibus tunc abundat, de se promit, verùm maximam earundem tunc erumpentium partem utrobique partibus suis Oleosis denuò excipit; atque in Corde quidem Sanguini mox penitiùs admiscet, unde idem solito magis rarescit, *Caloremque* itidem *Majorem* ubique communicat, cum *Pulsu Maiore* ac *Frequentiore*.

Quomodò à Lympha. XIX. 2. *Calorem Febrilem puto per accidens* à *Conglobatarum Glandularum Lympha Acidiore* produci; quatenus illa in *Dextro Cordis Ventriculo cum Bile Ascendenti Sanguini* admista *Effervescens*, illam solito acriùs aggreditur, & ita immutat vel corrumpit, hoc est, suâ viscidiitate liberat & privat, ut copiosiùs tunc erumpant igneæ particulæ, à quibus ob Acidi admistionem *Calor Acrior* & *Mordacior* excitetur, isque pro cæterarum Sanguinis partium constitutione diversâ non parum in quibusdam circumstantiis varians cum *Pulsu Frequentiore* quidem, *rarius* verò simul *Majore*, ast *sæpè* potiùs *Minore*.

Quomodò à Succo Pancreatico. XX. 3. *Febrilem Calorem* similiter *per accidens* à *Succo Pancreatico in totum Acidiore produci* censeo, quatenus non tantùm in *tenui Intestino Bilis* ab ipso nimiùm alteratur & infringitur, verùm *Miscella* ex Utriusque, atque Pituitæ Salivaris confusione orta solito existens Acidior, ubi cum Lymphâ ad *Dextrum Cordis Ventriculum* pervenit, mox in reliquam *Bilem* unà cum Sanguine ascendentem potentiùs insurgit, & post Viscidiitatem ipsius naturalem diminutam, acrem cum ipsâ, Corporique noxiam Effervescentiam excitat, unde itidem *non tam Magnus*, quàm *Acris* prodit *Calor*, isque pro totius massæ Sanguineæ diversitate in quibusdam diversus, præsente *Pulsu Frequentiore* semper, ac quoad Magnitudinem *Parvo vel Mediocri* vix unquam *Magno*, ni simul *Bilis* existat multùm Acris.

XXI. Nam quoties 4. reperitur in corpore *Bilis* vel *Naturaliter*, vel *Non-naturaliter* (hoc est, ob rei Non-naturalis, Aëris puta æstivi, Potúsve generosi, &c. continuatum aliquandiu usum) *satis Acris* & *Oleosa*, necdum tamen Functionem aliquam lædens, atque à Re Non-naturali Aëre puta Frigidiore, Potuve Acidiore, Vino Rhenano nempe, &c. *augetur subitò ac consque Lymphæ, Succive Pancreatici, vel Utriusque Aciditas*; ut inde producatur *Febris Synocha*, non mirum si tunc ob Bilem Acriorem & Pinguiorem simul concurrentem *Calor* excitetur, non tantùm *Acrior*, sed simul *Maior*, *Pulsusque* conjungatur cum *Maiore*, non tamen Maximo, *Frequentissimus*.

Quomodò à Salivæ. XXII. Ubi autem 5. *Saliva Viscidiitate* tali peccat, unde non tantùm *Alimentorum Fermentatio minùs commoda* fiat, sed insuper *duabus ferè post ipsorum assumptionem horis Pulsus* jam continuò Frequentior reddatur *adhuc ad tempus aliquod magis Frequens*, cum *Calore* Ægris quidem rarissimè manifesto, vel molesto, Adstantibus tamen ac Medicis aliquando præter Genarum ruborem auctum notabili; Mutationem illam, tum quoad Pulsum & continuò, & magis adhuc post assumpta Alimenta Frequentiorem, tum quoad qualemcunque Calorem tunc simul observabilem, contingere arbitror, quatenus *Saliva* Ventriculo vacuo ad tenue Intestinum tendens ità *vitiat Bilis, Succique Pancreatici Effervescentiam*, ut non tantùm *obtundatur Liquor* ex hisce tribus prodiens, verùm insuper *Halitus subflatulenti ex ipsa exurgant*, & quidem *copiosiores* atque *magis volatiles*, quando Alimentorum Pars fluidissima horis duabus ferè post ipsorum assumptionem ad Intestina delabitur: Qui *Halitus* ad *Cor* delati & *ad frequentiorem sui Contractionem* Ipsum *irritant*, & unà cum Sanguine *quaquaversùm delati Calorem* producunt *non magnum* quidem, aut *multùm Acrem*, Ægrisve gravem ac molestum, *Cutis* tamen *Ariditate* satis manifestâ (pro Caloris aucti signo habitâ) copulatum; & ad eorundem copiam & volatilitatem subinde auctam *Genarum rubore* notabilem; dum interim *Pulsus Frequentior* quidem observatur, & satis *Parvus*, *Debilisque*; concurrente ac indice aucta, ob Sanguinem indies Viscidiorem, Corpo-

rique Nutriendo ineptiorem factum, *totius Corporis Tabe.*

Differentiæ Febrium à Symptomatis petitæ.

XXIII. Postquam verò ad *quatuor primarias Differentias Febres Synochas omnes ratione Causarum* notabiliter in corpore humano peccare solitarum reduximus, libet paucis quoque aliquot *earundem Differentias à Symptomatibus gravioribus easdem subinde comitantibus* petitas *Eximiorum Practicorum*, ac imprimis *Magni Plateri* ad exemplum considerare, atque hoc loco expendere: nullâ hîc factâ *Febris Catarrhalis*, de quâ §.11. jam egimus, mentione.

Febris Ardens.

XXIV. Primum autem locum dabimus *Febri*, quæ ab æstu, & ardore summo maximè urgente *Ardens* dicitur, Græcis Καῦσος: Qui summus æstus quoniam observatur non tantùm in Continuis, Synechis, alternis diebus exacerbationem patientibus, verùm in Continentibus quoque, Synochis, meritò hîc quoque Ardentis Febris facimus mentionem, Cui non mirum, si comes adsit Arida *Sitis*, quam vix extinguas.

Leipyrias.

XXV. Secundum locum tribuunt aliqui *Febri*, quæ *Leipyrias* dicitur, in quâ toto Affectûs tempore *Externa frigeant*, dum *Interiora uruntur.*

Febris, Breune Belgis & Germanis dicta.

XXVI. Tertium locum sibi vendicant illæ *Febres*, quæ imprimis *Faucium ardore* ac *rubore obscuro* sunt molestæ, unde *Lingua* quoque non tantùm *Arida* existit, verùm *Colore puniceo-nigricante* tincta. Hic Affectus ob dictum Colorem tam Belgis, quàm Germanis *Breune* dicitur, & non rarò Epidemius existit.

Febris Delira.

XXVII. Quartum locum concedemus *Febribus*, quas *Deliras* vocabimus ob Delirium non leve (quale in multis Febribus subinde observatur) sed grave, ad Furorem nonnunquam vergens, quod intra paucos dies advenit Ægris, Adstantesque non parùm turbat; imprimis ubi Epidemiæ sunt tales febres, atque *Convulsionibus* supervenientibus tandem ipsos necant. Easdem solent *Vigiliæ* pertinaces comitari, *Capitisque Dolor* magnus Delirium præcedere.

Colliquans.

XXVIII. Quintum locum occupent *Colliquantes* dictæ *Febres*, in quibus brevi tempore consumi solet Corpus ac emaciari.

Maligna

XXIX. Sexto loco *Febres* ponemus *Malignas* dictas, Vires vitales præter Causas & Rationes manifestas subitò dejicientes, aut inexspectatò Ægros necantes; quæ utplurimùm solent esse simul Epidemiæ. Præter Pulsum Debiliorem, Symptomata cætera habent ferè solitò blandiora. Sed de his Cap.33. agemus ex professo.

Causa Febris Ardentis

XXX. 1. *Ardentis Febris Synochæ Causa* est *Bilis* & primariò, & tantùm peccans non tantùm *Acrimoniâ Salsâ*, sed insuper *valdè Inflammabili Oleositate*: quocirca præter *Pulsum Frequentiorem* concurrere solet *Maximus*, & in principio saltem *satis Robustus*, unà cum Vigiliis molestis, ac Siti morosâ.

Leipyrias.

XXXI. 2. Quoniam non memini unquam observatam mihi *Febrem Leipyriam*, idcircò magis hæreo in *verâ Causâ* Ipsi assignandâ, cùm præsertim non satisfaciant, quæ alij ex suis præjudiciis potiùs, quàm ex iis, quæ in Ægris observari debuissent atque aliis proponi, afferunt.

XXXII. Si tamen unquam, de quo valdè dubito, Leipyrias Febris existat Synocha, & liceat mihi aliquid de ipsius Causâ conjectare, putem illam tunc ex *Duplici Febre constare*, *Biliosâ* & *Pancreaticâ*, & ita quidem ut à *Succo Pancreatico universo acidiore* continuò in tenui Intestino eleventur *halitus similes*, qui confundantur tantùm massæ Sanguineæ, atque in *Corporis Habitu Frigoris Sensum* producant, dum in *partibus Internis* à *Febre Bili Oleosæ magis*, *quàm Acri debitâ excitatur Calor urens.*

Febris Breune dictæ.

XXXIII. 3. *Febris puniceo-nigricantem Linguæ, Fauciumque colorem comitem habentis Causa* videtur esse *Bilis* tum *Acrior*, tum *Pinguior*, sed *Salivæ* imprimis, & *Glandulosô Faucium Liquori infesta*, ipsisque arctiùs adhærens, ubi unà cum Aëre Halitûs specie expiratur; quocirca præter universi corporis æstum molestum Labia quoque nonnunquam finduntur, exulceranturque imò crustis fœdis onerantur.

XXXIV. In quo autem illa peculiaris constitutio vitiatæ Bilis consistat, propter quam Ori magis, & Humoribus ad Os delatis adversa sit, quàm cæteris, hactenus determinare non possum, ni fiat ob *Bilis Oleositatem.*

Deliræ

XXXV. 4. *Febrium* notabili & gravi Delirio post aliquot saltem dies comitatarum, ideoque *Delirarum* vocandarum *Causa* est *Bilis* tum *Salinâ Acrimoniâ plùs*, tum *Oleositate auctâ minus peccans*, & *Succi Pancreatici Viscidatatem* ita minuens, ut idcircò cum ipso acriore facto vitiosè effervescens *Humorem* efficiat *Bili Atræ* non valdè dissimilem, à quo unà cum *Vigiliis Capitis Dolor*, hinc *Delirium*, tandem *Convulsio*, denique *Mors* ipsa producantur.

Colliquantis.

XXXVI. 5. *Festinanter Colliquantis Febris Causa* est *Bilis* talem Sanguini constitutionem citò afferens, ob quam idem quovis modo ineptus reddatur corpori nutriendo, & tamen ob febrilem partium variarum consumptionem copiosiore alimento indigenti.

XXXVII. In quo autem illa *Sanguinis ad Nutriendum Ineptitudo* consistat, an uniusmodi tantùm, an multiplex in variis hominibus producatur, necdum suppetunt mihi data vel observata sufficientia, ex quibus Dubij hujus solutionem hauriam.

Curatio.

XXXVIII. Postquam plures Synocharum protulimus Differentias tum secundùm Causas ipsarum varias, tum secundùm Symptomata insigniora & graviora ipsas comitantia, proximum est, ut ipsarum Causis subjungamus tandem *Methodum singulas Curandi* tum Rationi, tum Experientiæ consentaneam, ideóque verè *Dogmaticam.*

Synochæ Bilariæ.

XXXIX. I. *Synocha* ergo *Bilaria Curabitur* 1. *Corrigendo Bilis Acrimoniam Salinam*, imprimis per *Acida temperatiora*, Spiritum Salis dulcem, &c. 2. *Emendando Bilis Oleositatem Inflammabilem* per *Acida Austeriuscula*, Sempervivum. majus, plantaginem, &c. 3. *Minuendo Bilem*, si vel minimùm, quòd ferè fieri solet, abundare observetur, per *Cholagoga*, sed blandiora & subacida, vel acidis juncta, Cremori vel Crystallis Tartari, Sali Tartari Vitriolato, &c. & quidem mox *in principio*, vel postquam Medicamentorum Alterantium ope *Bilis Sanguini penitiùs juncta incipit ab eodem iterum secerni*, & *ut in totum excernatur*, *apta reddi*: quod imprimis expectandum à sæpiùs laudatis Acidis, sed blan-

blandioribus, vel artificiosè temperatis.

Apozema Acrimoniam Bilis Salinam temperans. XL. Corrigendæ *Acrimoniæ Bilis Salinæ* inter composita conducet Apozema sequens sæpiùs in die usurpandum quantitate mediocri & tepidum.

℞. *Rad. acetosæ cum foliis, M. ij.*
Fol. fragar.
Violariæ, an. M. j.
Coq. ex Aq. hordei ad Colat. ℥xx.
add. Syr. acetos. Citri, ℥iij.
Spir. Salis dulcis, ℈ſ.
M.

Apozema Bilis Oleositatem Inflammabilem emendans. XLI. Ad *Emendandam Bilis Oleositatem Inflammabilem* præscribi poterit sequens Apozema similiter usurpandum.

℞. *Rad. Plantagin. ℥j.*
fol. semperv. maj.
Portulac. an. M. ij.
Coq. ex Aq. purâ ad Colat ℥. xx.
addendo Syr. portulac. ℥iij.
Ol. sulph. per campanam parati q. s. ad aciditatem gratam.
M.

Apozema Bilem à Sanguine secernens. XLII. Ad *Bilem Sanguini penitiùs immistam* denuò ab *Ipso secernendam* conferet Apozema sequens modo eodem, quo priora, usurpatum.

℞. *Rad. Taraxaci cum fol. M. ij.*
Herb. Fumariæ, M. j.
Coq. ex Aq. purâ ad Colat. ℥xx.
addendo Syr. Cichor. simp. ℥iij.
Salis Tartar. Vitriol. ʒj.
M.

Apozema Cholagogum. XLIII. Denique ad *Bilem* Apozemate præcedente aut simili medicamento *à Sanguine Solutam* & ad Excretionem dispositam sensim & blandè unà cum *reliquâ in suâ Vesiculâ redundante, turgenteque minuendam, evacuandamque* inserviet præter alia tum simplicia, tum composita hinc inde in superioribus notata sequens Apozema, bis, terve in die ad *Uncias* iij. vel iv. tepidè assumendum.

℞. *Rad. Cichorei, ℥ij.*
Fol. Endiviæ, M. ij.
Flor. Rof. pallid. M. j.
Crem. tartari,
vel Tartari crudi, ℥ij.
Coq. in vase fictili vitreato ex Aq. purâ ad Colat. ℥xx.
add. Syr. de Cichor. cum Rheo, ℥iij.
M.

Symptomatum curatio. XLIV. Quoniam verò in Febrium à Bile quovis modo peccante ortarum Curatione non sufficit ad Ipsam Bilem, Ipsarum Causam, Curam suam dirigere, quò Febris nec augeatur, nec fovEATUR; verùm insuper attendendum est ad omnia Symptomata Febres hasce Bilarias comitantia, omnesque Mutationes utrique Corpori, tam Continenti, quàm Contento ideircò contingentes, plura sunt ad integram, perfectamque illarum Curationem in usum revocanda.

Summus æstus & pulsus magnus, ac maior Sanguinis rarefactio curanda Venæ sectione. XLV. Quapropter *Summi Æstûs* simul excitati, Pulsûsque in Magnitudine aucti, atque *Maiorem Sanguinis* ab aucto in Corde Igne *Rarefactionem* consequentis ratione, ne tandem *Vasa* sensim magis, magisque distenta *rumpantur*, aut quovis alio modo *aperiantur*, vel *Ignis noster Vitalis* propter impeditum Sanguinis ob nimiam sui rarefactionem vasa sua replentis motum in Corde, alibive *suffocetur*, Locus ipsi parandus per *Sanguinis* sufficientis è Venâ in brachio, manu, pede, alibive sectâ *missionem*.

XLVI. Hàc verò *Sanguinis eductione* quoniam constat per quotidianam experientiam *non parùm Minui Sanguinis Æstum*, hactenus etiam Venæ sectio laudanda; sive Ardor ille molestus temperetur propter Halitus acres & pingues unà cum Sanguine copiosiùs effusos, sive id accidat aliâ de causâ pro cujusvis præjudicio variè fingendâ.

XLVII. *Sitis* tunc *valdè importunâ* compescenda erit sensim per Apozema §. 40. & 41. præscriptum; vel Tincturam Rosarum Cap. præcedentis §. 20. descriptam, vel Iulapium sequens, aliudve simile, parùm ejus sæpiùs assumendo; quod præfero multo potui confertim hausto; quia omnis Mutatio subita meritò judicata est Hippocrati Naturæ inimica, & ideò periculosa. *Sitis importunæ compescendæ.*

℞. *Aq. hordei, ℥xx.* *Iulapium.*
Syr. portulacæ, ℥ij.
Acetos. Citri, ℥j.
Spir. Salis dulcis, ℈ſ.
M.

XLVIII. *Linguam molestè Aridam*, vel etiam *Fissam* leniet Succus crassior è quibusdam Seminibus Aquæ cujusvis ope elicitus; & Mucago, vel Mucilago vulgò dictus, qualem è Cydoniorum, Psyllij, &c. seminibus extrahimus Aquâ rosaceâ, vel aliâ conveniente: Hujus autem aliquid ore aliquandiu continetur, ac posteà iterum expuitur; idemque aliquoties repetitur. *Linguâ Arida, & fissa lenienda; Seminum mucagine.*

XLIX. Idem obtinetur; si folia Sempervivi maioris membranulâ externâ denudantur, Aquæ puræ aut Rosaceæ induntur, hinc subinde Linguæ imponuntur, atque identidem renovantur. *Foliis Sempervivi maioris.*

L. Idem præstabit *Aqua pura*, si ejus aliquid ore contineatur, & post gargarisationem iterum excernatur; hocque sæpiùs repetatur. Potest etiam loco Aquæ puræ usurpari *Decoctum Ra[illegible]rum*, aut *Emulsio* blanda, qualis sequens. *Aquâ purâ. Decocto rapa-rum vel hac Emulsione.*

℞. *Hordei mundat. ad crepat. coctl. ℥ij.*
Cum ejusdem decocto,
F. Emulsio ad ℥xv.
Addendo Iulap. rosati, vel Syr. Violac. simp. ℥j.
M.

LI. Potest quoque in hunc finem similiter usurpari conquassatus *Ovi vitellus* & cum *Aquæ rosaceæ*, vel aliùs ægro gratæ *Unciis* iij. iv. vel v. atque *Sacchari* tantillo mistus, & cochleatim ore sumptus, & postmodum aut deglutitus, aut iterum excretus. *Ovi vitello cum Aquâ Rosaceâ & Sacchar.*

LII. II. *Glandularis Synocha Lymphatica Febris Curabitur*; si 1. mox in principio *durante* adhuc *Horrore Mixtura* sequens cochleatim brevibus exhibeatur intervallis. *Glandularis Synochæ Lymphaticæ curatio in Horrore Mixturâ.*

℞. *Aq. Petroselin. ℥iſ.*
Fœniculi,
Theriacal. simpl. an. ℥vj.
Syr. fœniculi, ℥j.
Spir. Salis dulcis, ℈j
M.

Hujus enim ope non tantùm *Horror minuetur*, sed insuper *Acida Lymphæ Acrimonia tem-* *Ejus Vires.*

perabitur, quin secuturus posteà *Æstus* ex parte saltem *præveniatur*.

Caloris Curatio. *Mixtura.*

L I I I. Si 2. præsente *Calore* talia dentur Medicamenta, quæ *Ignem Rodentem magis, quàm Urentem doment*, sintque ex Acidis temperatis composita, non neglectis Salibus Volatilibus. Conducet proinde Mixtura sequens subinde cochleatim assumpta.

℞. *Aq.petroselin.*
fumariæ,an.℥iß.
fœniculi,℥j.
Spir.Salis dulcis,℈j.
Sal.Volatilis succini,℈ß.
*Laud.opiat.*Gran.ij.
Syr.quinque rad.℥j.
M.

Sitis lenitur Apozemate seq.

L I V. Quoties *Sitis* quoque urget, parari poterit *Apozema* sequens, atque pro re natâ exhiberi, abstinendo tamen à nimiâ potatione.

℞. *Rad.Scorzoneræ*
Apij,an.℥j.
Hordei crudi,℥ij.
Coq.ex Aq.purâ ad Colat.℥xx.
addendo Syr.papav.alb.
errat.an.℥iß.
Spir.Salis dulcis,℈ß.
M.

Redundans Lympha Minuitur. Apozemate seq.

L V. Si 3. *Redundans* in Corpore *Lympha*, & quodammodò saltem laudatis aut similibus medicamentis temperata per blanda *Minuatur*, *Evacueturque Hydragoga*. In quem finem conferet Apozema sequens.

℞. *Rad.Petroselin.*
Fœniculi,
Eringij,
Ebuli,an.℥j.
Fol.Soldanellæ,℥ß.
Coq.ex Aq.purâ ad Colat.℥xx.
add.Syr diacnicu,℥iij.
M.

Ejus Usus.

Hujus Apozematis, *Unc.*iij.vel iv.bis, terve in die assumantur, donec commoda sequatur Humorum Serosorum Evacuatio.

Conditum.

L V I. Cui *Conditum* præfertur, ei sequens ad Nucis Moschatæ quantitatem subinde assumendum præscribatur.

℞. *Conserv.rosar.pallid.℥iß.*
El.è succo rosar.℥j.
Pulv.rad.Ialapp.ʒij.
Crem.tartar.ʒj.
Syr.rosf.sol.parum.
M.F.Conditum.

Conducet quoque *Electuarium nostrum Hydragogum* suprà Cap. 7. §. 55. descriptum, valdè blandum, gratumque.

In Corpore Plethorico Sanguis educendus.

L V I I. Si 4. Lymphatica Febris *Corpus Plethoricum* corripiat, & imprimis *Æstivâ Aëris Constitutione*, non dissuaserim *mediocrem Sanguinis Eductionem*, maximè in *Assuetis*; cùm illam ferant faciliùs & cum maiori commodo.

In Bilioso Bilis.

L V I I I. Si verò 5. Lymphatica Febris supervenia t *Bilioso*, tum *Bilis* non tantùm in consensum tractæ, verùm *Ardorem solitò maiorem* patientis ratione usurpanda erunt Medicamenta tum *Alterantia*, tum *Purgantia* ex modò atque §. 40.& seq. propositis judiciosè componenda. Exempli loco esto sequens Apozema utrique Indicationi satisfaciens; si tandiu quantitate mediocri assumatur, donec moderata prodeat Dejectio.

Apozema.

℞. *Rad.Cichorei,*
Fœniculi,an. ℥j.
Herb.Fumariæ,
Borraginis,an.M.j.
Coq.ex Aq.Hordei ad Colat.℥xx.
add.Syr.de cichor.cum rheo,
diacnici,an.℥jß.
Spir.Salis dulcis,℈ß.
M.

Febris Lymphatica Catarrhalis.

L I X. Quòd si ratione *Bilis* à Lymphâ vitiatæ *Magnus* sequatur *Æstus*, Hujus quoque causâ *Missio Sanguinis* conferet, sicut docuimus modò §.45.& 46.

L X. Si denique 6. *Catarrhalis* fuerit Lymphatica Febris, tum quia præ aliis Glandulis Conglobatis omnibus affectæ sunt imprimis eæ, quæ in *Capite* occurrunt, ita erunt paranda Medicamenta, ut Partis maximè affectæ habeatur ratio maxima. In quem finem non tantùm *Suffitu* tentabitur Capitis Glandularum Restitutio, verùm inter *Universalia* tum *Alterantia*, tum *Evacuantia* usurpabuntur, quæ actu observantur *Capiti* maximè *dicata* & utilia; quin ad *Evacuationes Capitis peculiares* in tempore accedendum.

Suffitus.

L X I. Fiat proinde *Suffitus* ex *Succino*, *Mastiche*, similibusque; qui non tantùm, quoties commodè licet, Capite tecto Naribus, & Ore excipiatur, verùm Capitis Tegumenta omnia eodem condiantur, atque ipsi mox imponantur, ne Suffitûs vis tardando dissipetur.

Alterans, Evacuansque Universale Apozema.

L X I I. *Alterantis*, *Evacuantisque Universalis* exemplum præbeat sequens *Apozema*, sicut præcedentia, usurpandum.

℞. *Rad.Pœoniæ,*
Scorzoneræ,an.℥j.
Apij,℥ß.
Fol.betonicæ,
Violariæ
Primul.veris,an.M.j.
Turbith.Gummos.℥ß.
Rad.Mechoacann.ʒij.
Tartari Crudi,℥ß.
Sem.siler.mont.ʒij.
Coq.ex Aq.purâ ad Colat.℥xx.
add.Syr.diacnicu,℥ij.
M.

Caput Particulariter evacuatur Errhinis, & Masticatoriis. Spiritus Salis Armoniaci Vires.

L X I I I. *Evacuationes Capitis Particulares* obtinentur *Errhinis*, atque *Masticatoriis*. Sola *Betonicæ* aut *Maioranæ folia* recentia digitis contrita & naribus indita *Errhini* benigni rationem habere possunt; & multùm proderit *Spiritus Salis Armoniaci* in longioris colli vasculo naribus applicatus, quoniam Humorem tum Viscidum Glandulas obstruentem solvit, tum Salso-acidum exinde productum temperat.

Masticatoris Pyrethri Vires.

L X I V. Sola *Mastiche*, aut *Pyrethri radix* mansa Pituitam, Serumque in Os deducit è Capite, ut excreentur.

Pancreatica Synochæ Febris curatur. 1. Humorem Acidum temperando.

L X V. I I I. *Pancreatica Synocha Febris Curabitur*, si 1. usurpentur medicamenta *Humorem Acidum Temperantia*, & quidem *blandiora*, uti sunt omnia *Salia Lixiva*, sed imprimis *Volatilia* & *Oleosa*. Quâ de causâ plurimum hîc præstat *Opium*, & omne *Opiatum* medicamentum, atque *Aromaticum* quodvis: Ex quibus Compo-

sita

fitæ plurima præſcripſimus hinc inde in hoc Opuſculo. Epimetri tamen loco eſto ſequens Mixtura, quandiu *Frigus* urget cochleatim ſumenda.

Mixtura

℞. *Aq. Petroſelini,*
Graminis,
Fœniculi, an. ℥j.
Aq. vitæ Matthiol.
vel *Theriacalis ſimpl.* ℥x.
Laud. opiat. Gran. iij.
Syr. quinque rad. ℥j.
M.

2. In Calore Humoris utriusq; Acrimoniam Acidam & Salinam temperando. Apozema.

LXVI. Si 2. *Calore jam urgente*, ob *Bilem* vitiatam & in conſenſum tractam exhibeantur Medicamenta utrique *Acrimoniæ Acidæ*, atque *Salinæ ſimul temperandæ* apta, ideóque ex *Binis Acribus, ſed fractis* parata. In quem finem conducet *Apozema* ſequens, ſubinde ad *Uncias* aliquot bibendum.

℞. *Rad. Apij,*
Cichorei, an. ℥j.
Fol. Agrimon.
Sem. Fœniculi,
fumar. an. M. j.
Coq. ex Aq. Hordei ad Colat. ℥xx.
addendo Syr. Byzantin. ℥iij.
Spir. Salis dulcis, ℈j.
vel *Nitri,* Gutt. xij.
M. f. Apozema.

Mixtura

LXVII. Cui magis arridet *Mixtura*, ei ſequens præſcribatur cochleatim aſſumenda.

℞. *Aq. Card. bened.*
Fœniculi, an. ℥ſ.
Theriac. ſimpl. ℥ſ.
Spir. Salis dulc. ℈j.
Laud. opiat. Gran. iij.
Syr. Fumar. ℥j.
M.

3. Anxietates circa Præcordia hærentes tollendæ.

LXVIII. Si 3. *Anxietatibus circa Præcordia permanentibus* moleſta ſit hæc Febris, propter Pituitam Viſcidiorem ſimul concurrentem, atque in Flatulentos Halitus reſolutam, conferent *Salia Volatilia Oleoſa*, & *Olea ſtillatitia* præcedentibus Miſturis quantitate parva juncta. Ex. gr.

Mixtura

℞. *Aq. fumariæ*
Menthæ, an. ℥ſ.
Vitæ Matthiol. ℥ſ.
Spir. Nitri, Gutt. viij.
Laud. opiat. Gran. ij.
Ol. macis ſtillat. Gutt. iij.
Syr. menthæ, ℥j.
M.

4. Ventris Tormina ſedanda.

LXIX. Si 4. *Ventris Tormina* imprimis urſerint, ob Humorem Pancreaticum non tantùm Acidiorem, at ſimul Auſteriorem, conducent imprimis *Salia Volatilia Oleoſa*, vel additis *Oleis ſtillatitiis Oleoſa* facta, & cochleatim aſſumendis Mixturis addita. Exempli loco eſto ſequens Formula.

℞. *Aq. Menthæ*
Fœniculi,
Petroſelin.
Cochleariæ, an. ℥j.
Spir. Nitri, Gutt. x.
Laud. opiat. Gran. iij.
Spir. Salis Armoniac. ℈j.
Ol. aniſi, Gutt. vj.
Syr. fœniculi, ℥ſ.
M.

5. Dolores Acres in Dejectionibus Cruentis.

LXX. Si 5. *Dejectionibus Cruentis*, *Acrive* ſaltem *Dolore copulatis* exiſtat Febris hæc gravis, præter modò laudatas Mixturas conducet imprimis Enema ex Lacte bubulo, Terebinthina & Ovi vitello paratum, ſæpiúſque perſeverante malo injectum, quale eſt Cap. 13. §. 51.

Salivaria vel Pituitoſa Synocha Curatur 1. Viſciditatem corrigendo.

LXXI. 1 V. *Salivaris vel Pituitoſa Synocha Febris Curabitur*, ſi 1. *Salivæ*, hinc & *Pituitæ Viſciditas* Medicamentis vel *Aromaticis*, hoc eſt Sale Volatili Oleoſo præditis, vel *Acidis* temperatis, vel *Utriſque* ſimul miſtis, & quidem pro Cæterorum Humorum Bilis, Succique Pancreatici Conſtitutione varia, *Corrigatur ac Emendetur*: Qualia plura ſunt hinc inde, atque in hoc etiam Capite propoſita, unà cum Formulis ad fœliciter praxin faciendam convenientibus. Vide Cap. 14. §. 45. & ſeq.

2. Halitus Flatulentos Diſcutiendo.

LXXII. Si 2. *Halitus Flatulenti* ab Ipſa educti & in *Ventriculo* primùm & *Inteſtinis Diſtenſionem ac Inflationem*; poſteà in *Corde Irritationem*, atque *Pulſum Frequentiorem*; in *Pulmonibus* autem *Anhelationem*; in *Cerebro* tandem *Somnolentiam* excitantes *Diſcutiantur*, novuſque Ipſorum *proventus Impediatur*. In hunc finem conducent Medicamenta Cap. 14 §. 56. & ſeq. laudata.

3. Appetitum proſtratum reſtituenda.

LXXIII. Si 3. *Appetitus* plerunque *proſtratus Spiritu Salis dulci*, *Elixire proprietatis* & ſimilibus *Acidis temperatis* Potui ordinario admiſtis, aut cum aliis Affectui primario convenientibus Liquoribus & Mixturis cochleatim ſubinde uſurpandis paulatim *Reſtituatur*, & ſi prætereà plùs minùs *Depravatus* fuerit, *Corrigatur*.

In his Febribus Symptomatum etiam ratio habenda.

LXXIV. *Febribus Synochis à gravibus & valdè urgentibus Symptomatibus* denominatis *Cura* debetur eadem, quam propoſuimus, niſi quòd tunc, ſicut aliàs ſemper, *Symptomatum* iſtorum *graviſſimorum ratio ſit habenda exacta & ſolicita.*

Ut & in omnibus aliis Morbis.

LXXV. Falluntur enim, & Diſcipulis ſuis non minùs, quàm Ægris injuriam inſignem faciunt Medici Doctores omnes, qui putant, docent ſaltem, curari poſſe ullos ex Arte Morbos, neglectis gravibus, ideóque urgentibus ipſorum Symptomatibus; quæ volunt omnia morbis primariis curatis ſponte ceſſare: poſtquam magno mortalium damno obſervamus indies ob præfractam horum Sciolorum & Garrulorum Medicaſtrorum pertinaciam, negligentiamque à Symptomatibus gravibus tolli tam ſæpè priùs Ægros, quàm tollantur ab ipſorum medicamentis Morbi ſolùm curati.

Medicamenta Symptomata tollentia, etiam Humores corrigere.

LXXVI. Adde, quòd Medicamenta Symptomatibus quibuſvis tollendis, minuendiſve convenientia emendent, corrigantque ſimul vitia Humorum Partiumve Solidarum, à quibus pendent immediatè iſta Symptomata. Tolluntur ergò ſimul Morbi, dum tolluntur Symptomata: Neque dubitamus cum nonnullis Medicis celebribus in Morborum cenſum referre Humorum Vitia; quoniam non minùs ad Totius Corporis & Functionum Integritatem requiruntur, faciuntque Partes Contentæ, quàm Continentes.

Febris Ardens curatur Sanguinem minuendo,

LXXVII. 1. Ad *Febrium* igitur *Synocharum Ardentium* Dogmaticam *Curam Educendus*

quamprimùm *Sanguis* satis copiose ac frequenter, quo Summus ille minuatur, tollaturve Æstus: quod tantò magis faciendum, si adsit *Plethora*, hoc est, Sanguinis abundantia.

Bilem educendo

LXXVIII. Misso, quantùm Vires commodè ferre possunt, Sanguine; quandiu *turget* adhuc *Bilis*, atque ipsius ad Intestinum deducendæ, mox & cum successu educendæ spes est, tutò exhibebitur, & quidem unica saltem post ligatam Venam sectam hora, *Cholagogum* blandum; quale est Apozema §. 43. notatum; à quo si brevi, hoc est, intra horas duas nulla contingat dejectio, plus ejus assumi debet, donec Alvi sequatur ductio: qua succedente usurpanda sunt sæpiùs *Alterantia*, Æstumque ac Sitim compescentia medicamenta, de quibus actum §. 47. & alibi.

& Alterantibus, &c.

Atque hæc non rarò iterando.

LXXIX. Nec sufficit semel Sanguinem mittere, aut Bilem expurgare, quin non rarò iterandæ sunt illæ Evacuationes, non neglectis Alterantibus; donec ex diminuto æstu febrili appareat diminutam, sublatamve aut superatam Febris hujus Causam.

Lipyrias Febris curatur alterantibus.

LXXX. 2. Si rectè conjectavi, quando *Leipyriam Febrem* suspicatus sum constare *ex Biliosa & Pancreatica*, *Curabitur* eadem, usurpando medicamenta, quæ Aciditatem Succi Pancreatici excedentem, atque Oleositatem Bilis exuperantem corrigant, & *Acidum* quidem *concentrent*, *Oleosum* verò *imbibant*, & *offuscent*.

Et quibus.

LXXXI. Quæ utrumque hoc præstent, laudo Margaritas, Coralia, Oculos Cancri, & omnia Concharum genera, imprimis calcinata, Cretam, &c. si sæpiùs parva sumantur quantitate.

Nec non Calorem & Frigus temperando.

LXXXII. Possunt præterea usurpari medicamenta nunc Calorem, nunc Frigus magis temperantia, prout hoc, vel ille magis Ægrum molestat: qualia non semel præscripta sunt in superioribus, & proximè sequente Capite plura præscribentur.

Febris, de Breune dictæ curatio.

LXXXIII. 3. *Febris puniceo-nigricantem Linguæ, Fauciumq; Colorē Caloremque aridum comitem habens Curabitur*, si præter Universalia isti Febri satis ardenti convenientia, & ex jam dictis petenda remedia, in specie usurpentur ea, quæ huic Oris partium Ardori, Ariditati, & vitiato Colori observata sunt conducere.

Ea quibus fiat.

LXXXIV. Laudantur imprimis Gargarismi parati ex Aquâ vel Decocto Plantaginis, Lactucæ, Solani, Portulacæ, Ligustri, Fragariæ, *Prunellæ*, aut *Brunellæ* (quod nomen ipsi ab hoc Affectu inditum ajunt, quoniam præ aliis omnibus ei creditur conferre) Caprifolij, &c. additis nonnunquam Succis acidis & austeris Mororum, Berberorum, Acetosæ, Citri, &c.

LXXXV. Commendatur etiam hîc à Chymicis *Nitrum* cum Sulphure præparatum, atque idcircò *Sal Prunellæ* dictum.

Gargarismus.

LXXXVI. Gargarismi optimi Formula esto sequens.

℞. *Fol. Prunellæ,*
Salicis,
Fragar. an. M. j.
Hordei integri, P. j.
F. Decoctio ex Aq. pura.
In Colat. ℥xij. *dissolv.*
Diamori, ℥j.
Lapid. Prunell. ʒß.
M. F. Gargarismus, quo tepido sæpiùs Os colluat & gargarizet Ægrotus.

Ejus Usus.

Anginæ qui præveniatur.

LXXXVII. Conducit quoque ut plurimùm in hoc Affectu *Apertio Venarum Raninarum* sub Lingua, & quidem quoties tumere observantur, atque *Anginæ* instantis, vel urgentis signum præbent. Nam novum non est huic Affectui copulari Anginam.

Crusta labiorum quâ lenitur.

LXXXVIII. *Crustas Labiorum fœdas* leniet, siccabit ac tollet Pulvis *Cretæ* Lactis Cremore exceptus ad consistentiam Linimenti, & ipsis applicatus; ut & Unguentum album Caphuratum similiter usurpatum.

Febris delira qui curetur.

LXXXIX. 4. *Febris Delirium grave ac furiosum comes habens Curabitur*, adhibitis, præter alia superiùs laudata, iis præsertim, quæ non tantùm *Somnum promovere* possunt; sed *Acre biliosum* potenter atque blandè *temperare*, atque sic *acriorem* ipsius cum Acido *Effervescentiam compescere*.

Et quibus.

XC. In hunc finem conducet præ vulgò notis omnibus *Opium*, & quodvis paratum inde Opiatum medicamentum: Præstantius tamen judico *Sulphur* quodvis *minerale*, *Vitrioli* vel *Antimonij* &c. fixum.

XCI. Usurpari possunt *Opiata* tum internè, tum externè: quorum *Formulas* plures in superioribus dedimus, ac in specie Cap. 28. §. 22. 25. 30. & 40. unde peti poterunt.

Febris colliquans qui curetur.

XCII. 5. *Brevi Colliquans Febris Curabitur*, in usum revocando & cæteris admiscendo Medicamenta, quæ *Bilem Acriorem simul, ac Pinguiorem potenter, blandè licet corrigant*: In quem finem laudo præ multis aliis *Dulcem Salis Spiritum*, & similes alios per Vini Spiritum priùs temperatos, aliis Alterantibus in hoc Capite passim præscriptis admiscendos.

& quibus.

Symptomatum cura etiam habenda.

XCIII. Semper autem attendendum est ad *cætera Symptomata*, in singulis Ægris plùs minùs differentia, & idcircò aliquam in Curâ ritè instituenda medicamentorum diversitatem desiderantia: ubi Medici prudentia & judicium ad incudem revocatum mirè nonnunquam elucet; postquam Præcepta aliorum egregia & longo rerum usu formata formant quidem, non conferunt Medico Iuniori Iudicium.

XCIV. 6. *Febrium Malignarum Curationem* dabimus brevi secuturo Cap. 33.

CAPUT XXX.

De Febribus Intermittentibus.

Intermittentes Febres quænam.

I. INtermittentes *Febres* sunt & dicuntur; quæ diversis Ægros urgent *Paroxysmis*, spontè tum in totum recedentibus, tum de novo accedentibus.

II. Quoties namque ab *Internis Causis*, nullo in Rebus Non-naturalibus dictis patrato errato, *intervallis certis aut incertis redeunte* molestantur Ægri *Febre*, toties illa vocatur *Intermittens*, hoc est, haud continuò affligens, ast per *Paroxysmos* repetens, iterumque in totum desinens.

Febris simplicior quæ dicatur.

III. Quoties contrà non ab Internis, sed *ab Externis Causis*, ac imprimis ab uno pluribusve in Rebus Non-naturalibus commissis erratis excitatur *Febris*, toties illa *Simpliciter Febris* vocatur

ca-

catur; donec aut ex *comitibus Symptomatibus* probabiliter censeatur futura vel *Continua*, eaque *Diaria, Synochave*, vel *Intermittens*: aut post paucos saltem dies certò determinetur ipsius species.

In principio invasionis speciem Febris non posse definiri.

IV. Nimiùm namque sibi adscribunt, quotquot, falsi sæpiùs licèt arguti, ad consequendam judicij acris apud imperitos famam, inaniter gloriantur, se mox in primâ cujusvis Febris invasione, & invasionis principio statuere posse certò, an Ephemera, an Synocha, an Intermittens, & quidem an Quotidiana, an Tertiana, an Quartana sit futura Febris. Quam gloriationem Thrasonicam libenter concedimus iis, qui se, aliosque pascere solent fumo ac delectare vento.

Febrium Intermittentium species.

V. Febrium Intermittentium *species* ac *Differentiæ* petuntur 1. ab *Intervallo* diverso, nunc breviore; nunc longiore, quod inter ipsos intercedit Paroxysmos. 2. à *Symptomatibus gravioribus*, quæ ipsas comitari solent, diversis.

1. Ratione Intervallorum.

VI. 1. Ratione *Intervallorum* diversorum dividuntur *Febres Intermittentes* in *Quotidianas, Tertianas, Quartanas, Quintanas*, & sic porrò, quatenus vel unoquoque, vel tertio, vel quarto, vel quinto, & sic porrò repetunt die. Quas nunc *Simplices*, aliàs *Multiplices, Duplices, Triplicesve*, aut etiam *ex Diversis Compositas* sæpiùs observari docuimus Cap. 27. §. 13. & seq. additis easdem ab invicem distinguentibus Signis.

2. Ratione Symptomatum graviorum. 1. Algida.

VII. 2. Ratione *Symptomatum Graviorum* (quemadmodum de Synochis jam dictum Cap. 29. §. 23. & seq.) Nomina diversa sortitæ sunt Febres Intermittentes. Nam 1. *Algidæ* observantur nonnunquam, non tantùm Frigore præsertim, sed Frigore tantùm molestæ; adeò ut aliquando & frequentiùs levis, aliquando & rariùs nullus sequatur Calor.

VIII. Tales etiam semper Algidas, in Nosocomio Academico habuimus ita manifestas, ut non tantùm incipiente, atque augescente, sed etiam vigente ac declinante, imò cessante Paroxysmo, id est, semper tum Suo, tum Adstantium, tum Medicorum Sensu molestè ubique frigerent, nunquam teperent, minùs calerent ullibi Ægri. Suntque hę Algidæ graviores semper forsan *Quotidianæ*.

IX. Tam frequenter autem occurrunt *Frigore* præcedente, quàm *Calore* subsequente molestiores Febres Intermittentes, ut non tantùm ab Ipso Denominationem suam in pluribus Germaniæ, aliisque Septentrionis Regionibus acceperint, verùm Plebejorum plerique tam diu se duntaxat febricitare putent, quandiu Frigus patiuntur acre, seque à Febre liberatos judicent, quamprimùm incipit Calor sæpenumerò minimè; patúmve molestus, vel gravis. Suntque tales tum frequentiùs *Quartanæ*, tum interdum *Tertianæ*.

2. Ardentes.

X. 2. *Ardentes* non rarò existunt Intermittentes Febres, ac imprimis *Tertianæ*, in quibus breve ac leve duntaxat, vel nullum ferè notatur Frigus, vel Horror tantùm mediocris præcedere Calorem, Ardoremque summum, eundemque post finitum paroxysmum sæpenumerò diutinè permanentem, ac semper molestum adeò ut nonnunquam novus Paroxysmus priùs revertatur, quàm præcedentis Calor auctior in totum remiserit.

XI. Non est autem necessum, ut idcircò credatur simul permansisse cum remanente Calore Febris, quoniam Pulsus quidem remittit ab acquisita sua frequentia, non redit autem auctus Corporis Calor ad pristinam temperiem: unde etiam non rarò accedit paulatim tali Febri Intermittenti Synocha, sitque Tertiana Continua.

3. Frigida & Calida.

XII. 3. Quamvis autem aliquando Febres Intermittentes solo Frigore, vel Calore sint Ægris graves, *ut plurimùm* tamen utroque urgentur, & *Frigori succedere solet Calor*; Atque tunc ipsos *quandoque Frigus, quandoque Calor magis angit, diutiùsve durat, rariùs æqualiter eosdem afficit*. Totò namque cælo errant, qui ex falsis suis Præjudiciis, atque contra Experientiam quotidianam Discipulos suos malè docent duplo, triplo vel quadruplo superari semper Frigus præcedens à subsequente Calore, vel ratione *Durationis*, vel ratione *Vehementiæ*.

Febrium Intermittentium Symptomata.

XIII. Nam, ut plerarumque Intermittentium Febrium secundùm bina modò memorata Ipsarum Symptomata præ aliis omnibus frequentissima & maximè notabilia, non neglectis tamen cæteris, Historiam, & *Invasionis*, *Affectionisque modum* paucis describam, solet in antecessum ferè *Oscitatio* & *Pandiculatio*, quin aliquando *Universalis Artuum Lassitudo* vel *Inquietudo*, rariùs *Somnolentia* præcedere, atque plùs vel minùs durare ac urgere.

Oscitatio. Pandiculatio. Artuum Lassitudo. Inquietudo. Somnolentia.

Frigus in regione Lumbari. In omnibus corporis extremis.

XIV. Harum molestiarum uni, vel pluribus succedit plerumque (quantùm Ego saltem in Ægris meis observare potui) *Frigus in Regione Lumbari*, & quidem nunc gravius, nunc levius; quod paulò pòst secundùm Spinæ ductum tam sursùm, quàm deorsùm ad *omnia Corporis Extrema* pergit, atque non tantùm in *Manuum, Pedumque Digitis*, verùm in *Naso, Auribus, Mento, Linguâ*, imò *Universâ* subinde *Cute* se manifestat, & interiora interim non minùs, quàm exteriora molestat & affligit.

Frigus in Ventris medio.

XV. Rariùs quidem *Nullum in Lumbari Regione Frigus*, vel *non nisi seriùs* sentitur, Quod aliquando *in Ventris medio*, ubi *Tenuia Intestina* convolvuntur, præsertim, vel tantùm Ægris observavi molestum.

In Capitis partibus.

XVI. Sed & nonnunquam in *Capitis partibus Interioribus*, & quidem nunc in *Occipite*, nunc in *Syncipite*, nunc in *Vertice* potissimùm Frigus grave notavi.

Horror. Rigor.

XVII. Frigori leviori *Horror*, graviori verò *Rigor* esse solet Comes.

Dolores varii.

XVIII. Durante Frigore *Dolores* urgent magis *Rodentes, Contundentes, Lancinantes*, cum *Ventris Torminibus*, aliisque Symptomatibus quibusdam molestis, à quibus mox nonnullas denominabimus Febrium Intermittentium Species.

Pulsus Debilior.

XIX. Incipiente Frigore unà cum *Pulsu* mox *Frequentiore* observabis tum *Minorem*, tum *Debiliorem*, atque eodem magis adhuc urgente tam *Exiguum*, ut sæpiùs Tactu ampliùs percipi nequeat.

Anxietates.

XX. Ubi remittere Frigus incipit, solent non rarò *Anxietates circa Præcordia* esse mox *secuturi Caloris* prœludia.

Sitis.

XXI. Quin unà cum *Calore* paulatim accenditur & augetur *Sitis*; rariùs enim durante

Frigore urget; urget tamen aliquando.

Pulsus maior. Robustior.

XXII. Cum Calore autem *Pulsus*, *continuò Frequentior*, redditur sensim *Maior*, & pleramque simul *Robustior*. Nam illo tunc existente *Parvo*, *Debilive* judicatur *Febris Maligna*, *Summave Virium prostratio*, ideóque auctum periculum.

Linguæ Ariditas. Respiratio aucta. Capitis Æstus & Dolor. Temporum pulsatio. Vigilia. Delirium.

XXIII. Accedit *Calori auctiori* utplurimùm *Linguæ Ariditas*, *Respiratio aucta* & quandoque *difficilis*, *Capitis Æstus*, *Dolorque*, *Temporum Pulsatio*, *Vigilia*, & non rarò *Delirium*.

Sudor. Urina Copiosa excreta. Somnus varius.

XXIV. Denique paulatim remittente iterum Calore *Sudor* ferè manare solet *copiosior*, vel *parcior*, *Urina* saltem satis *copiosa excretio*. Atque nunc ferè concurrente *Somno vario*, nunc magis tranquillo, nunc multùm irrequieto, atque Somniis, vel Insomniis gravi, omnibus, plerisque saltem Symptomatibus liberatur iterum ad tempus Æger; donec novo adventante Paroxysmo Febrili nunc eadem, nunc pauciora, plurave graviùs, leviúsve ipsum afficiant; Quæ tandem sponte arteve in totum, ex parte saltem tolluntur, aut ipsum tollunt.

3 Epiala

XXV. Atque ita præcedente Frigore, atque succedente Calore solent utplurimùm Ægros plerosque torquere Febres Intermittentes: quamvis nonnunquam (ut ad cæteras Ipsarum à comitibus Symptomatibus aliis non parùm Ægros quandoque urgentibus denominatas, denominandasve Species ac Differentias pergamus) 3. observentur *Epialæ* dictæ, in quibus simul ac ubique *Frigus & Calor* vehementer urget.

4. Siticulosa.

XXVI. 4. A Siti valdè importunâ & inextinctâ vocentur *Siticulosæ*: Quales non tantùm observantur frequentiùs Calore urente, verùm etiam Frigore urgente, adeò ut licet continuò bibant Ægri, nihilo tamen sitiant minùs. Nec duntaxat Ægris, ac præsertim potui tunc nimio indulgentibus, sed ipsis Medicis quoque molestam Sitim curaturis pariunt Febres tales molestiam summam.

5. Famelica.

XXVII. 5. *Famelicas* liceat eas nominare Febres, quibus conjuncta est Fames rabida & inexplebilis, adeò ut nisi concedatur, exhibeaturque durante licèt Paroxysmo Cibus, in Animi Deliquium, aliaque Symptomata molesta incidant Ægri. Quamvis enim plerisque tunc Diminuitur, vel Aboletur aliquando in totum Ciborum Appetitus; alios tamen non tantùm levis, sed dira invadit unà cum Paroxysmo Febrili Fames.

6. Cardiaca.

XXVIII. 6. *Cardiacæ* occurrunt Febres Intermittentes, inexplicabili sæpè, intolerabilique circa superius Ventriculi Orificium Dolore comitatæ, atque hoc præsertim Symptomate graves, ac nonnunquam Epidemiæ, sive Vomitus simul concurrat, sive absit.

7. Torminalis sive Colica.

XXIX. 7. *Torminales* aut *Colicæ* à Torminibus Ventris gravissimis, ejusdemve Distensionibus mirè angentibus, & unà cum Intermittentis Febris Accessu accedentibus, ejusdemque Discessu discedentibus denominandæ subinde visuntur Febres.

8. Syncopalis.

XXX. 8. *Syncopales*, à Syncope Ægros unà cum Febre invadente nomen sortitæ occurrunt nonnunquam Febres, valdè graves ac periculosæ, silentio ideò haud prætereundæ.

9. Præfocans.

XXXI. 9. *Observantur* aliquando Febres Intermittentes à comite Suffocatione Hypochondriacâ, vulgò Hystericâ dictâ, cum Paroxysmo febrili graviùs (& Fœminas præsertim) afficiente *Præfocantes* nominandæ; cùm reverà nonnunquam Ægras tunc suffocent ac interimant, licèt non valdè graves simul existant, quoad cætera Symptomata, Febres ipsæ.

10. Anhelosa.

XXXII. 1. Prædictis subinde valdè affines subjungemus *Anhelosas*, à difficili & anhelosâ respiratione nominatas, & mirè, miseréque cum, vel sine *Cordis Palpitatione* Ægros angentes. Has observavi non semel cum *Abdominis distensione*, atque *Præcordiorum Anxietate* incipientes, *Pulsu* mox existente *Parvo*, *Debilique* ac *Frequentiore*, *Frigore ac Dolore Lumborum Regionem* simul urgente. Quòd si tunc *Flatus* vel sursùm per *ructus*, vel deorsum per *crepitus* aliqui erumperent, *Paroxysmus* existebat *levior*, sin minùs, *gravior*: Nam postquam per unam, pluresve horas duraverat illa Distensio & Anxietas, sensim utraque minuebatur, atque simul *Respiratio difficilis & Anhelatio summa* excitabatur, & quidem tanta, ut corpus vel minimam sui agitationem, motumve ferre non posset, *Pulsu* sensim aliquantò *Maiore magis*, *quàm Robusto* existente, ac continuò *Frequentiore*, unà cum *Venis ubique valdè turgentibus*, quæ extra paroxysmum erant exiguæ ac vix conspicuæ. *Anhelatio* hæc aliquando graviùs, aliquando leviùs, aliquando diutiùs, aliquando breviùs angebat; unde nonnunquam Præfocationi Hypochondriacæ convenientia medicamenta simul utiliter usurpabantur. Tandem verò *Madore magis*, *quàm Sudore solvebatur Paroxysmus*, donec novus accederet, *rariùs quotidianus*, *crebriùs tertianus*.

11. Asthmatica.

XXXIII. 11. Nec infrequentes sunt Febres Intermittentes *Asthmaticæ*, à comite Asthmate nunc graviore, nunc leviore ita dicendæ. In quibus itidem Abdominis Anxietas & Distensio præcedere solet, atque illis remittentibus Difficilis Respiratio & verè Asthmatica sequi, quæ unà cum Paroxysmo utplurimùm satis diu & aliquando ad unum, vel plures dies durante minuitur, & tandem cessat; nonnunquam illo sublato perseverat. Hujusmodi Asthmaticam Febrem vidi *decimoquarto die aliquandiu recurrentem*, atque per plures dies vicibus singulis Ægrum satis molestè afficientem, ni convenientibus & quoad Anxietatem, & quoad Durationem minueretur medicamentis.

12. Tussiculosa.

XXXIV. 12. Non tantùm Asthmaticas modò descriptas comitari solet Tussis, sed alias quoque nullo Asthmate tunc simul urgente; à quâ Tussi præ aliis Symptomatibus omnibus Ægros valdè tunc molestante *Tussiculosas*, *Bechicasve* ipsas non incommodè nominari posse putavi. Mox enim, atque ingravescit Paroxysmus febrilis, urgere quoque incipit *Tussis*, utplurimùm *Sicca*, rariùs, nec nisi per accidens, *Humida*; quoties scilicet prætereà Humor varius aut sponte, aut à Febris Causâ; aut à siccâ Tussi motus delabitur ad Pulmones.

13. Catarrhalis.

XXXV. 13. Sed observantur quoque Febres Intermittentes *Catarrhales* vocandæ, à Catarrho non tantùm ad Pulmones, verùm ad alias quoque Partes ruente, atque unà cum Paroxysmo febrili moto, ac cessante. Humor namque novus

novus non delabitur ad partes extra Febrilem Paroxyſmum, qui verò jam defluxit, non recedit aut deſerit partem affectam, licèt definat Febrilis Paroxyſmus.

14. *Arthritica.* XXXVI. 14. Ad Catarrhales Febres revocant aliqui Practici *Arthriticas*, quoniam exiſtimant ortum ſuum Catarrhis debere Arthritidem. Quoniam verò Ego judico unà cum Sanguine per Arterias deferri ad Articulos Humorem diverſum Arthritidem producentem, omninò diſtinguendas exiſtimo Arthriticas Febres à Catarrhalibus: Cæterùm quoties accuratè ſatis obſervare potui ex fideli Ægrorum narratione Arthritidis ortum & progreſſum, toties quoque notavi Ipſam unà cum Febre Synochâ, vel Intermittente fuiſſe productam: unde novis redeuntibus Intermittentis Febris Paroxyſmis non parùm augebatur Arthritis, donec aut in Continuam mutaretur, aut ceſſaret ſponte, tolleretur ve arte Intermittens, perſeverantibus nihilominus Articulorum Doloribus.

15. *Deliria.* XXXVII. 15. Quemadmodum Synochæ, ita frequenter Intermittentes occurrunt Febres *Inſanæ* aut *Deliræ* vocandæ, Belgis *Raſende Koortſen* dictæ, à *Delirio*, rariùs quidem durante *Frigore*, crebrius urgente *Calore* poſt *capitis Dolorem*, *Vigilias*, *Temporum Pulſationem* ipſis ſuperveniente, atque unà cum Paroxyſmo iterum & quidem poſt Somnum vel placidum, vel Inſomniis tumultuoſum ſenſim ceſſante.

16. *Vomitoria.* XXXVIII. 16. A Vomitu aut mox incipiente, duranteve adhuc Frigore, aut mox inchoante, accreſcenteve Calore nunc continuò, nunc per intervalla multùm moleſto Febres Intermittentes occurrunt *Emeticæ* aut *Vomitoriæ* dicendæ; tantò graviores, quòd plerumque inde non levantur, ſed gravantur magis Ægri. Vnde meritò Vomitus ille non cenſetur Criticus, ſed Symptomaticus.

17. *Catarrhica.* XXXIX. 17. Sic obſervantur quoque Alvi Dejectione multâ, vel frequenti, & quandoque ſimul torminosâ diverſo Acceſsûs tempore Ægros valdè moleſtantes, ac debilitantes Febres Intermittentes, *Catarrhicæ* idcircò, aut *Dejectoriæ*, aut, ſi à vocabulis magis emphaticis non abhorreant delicatæ aures, *Cacatoriæ* vocandæ.

18. *Sudatoria.* XL. 18. Non tantùm ſinguli plerumque Intermittentium Febrium Paroxyſmi definere ſolent ac ſolvi Sudore Ægris utili, ac proinde pro Critico tunc habendo; ſed nonnunquam durante bonâ vel maximâ cujuſvis Paroxyſmi parte Sudor multus, Ægriſque noxius, ideóque Symptomaticus, ſæpiùs calidus, rariùs frigidus ex univerſo corpore, aut parte privatâ, Capite, Thorace, Abdomine, Artubuſve manans *Febres* conſtituit *Sudatorias*: Quales obſervantur etiam Synochæ, *Sudoris Anglici* nomine notæ ac celebres.

19. *Mictuariens.* XLI. 19. Sed obſervantur etiam Febres Intermittentes continuâ ferè Mictione, & quidem Symptomaticâ, Ægroſque infirmante, non Criticâ & ipſos levante moleſtæ; quas proinde aptè *Mictrientes* aut *Vreticas* vocaveris.

20. *Sputatoria.* XLII. 20. Obſervantur denique, ut tandem hiſce nomenclaturis ex parte novis finem imponam, Febres Intermittentes, quas durante Paroxyſmo Sputatio & Salivatio gravis & moleſta comitatur, ideóque *Sputatoriæ* aut *Ptyalodes* nominandæ.

XLIII. Occurrunt dubio procul adhuc plures Intermittentium Febrium Species ac Differentiæ à Symptomatibus gravibus, moleſtiſque appellandæ; ſed ſufficiant hoc tempore aliquot ſatis notabiles ad exemplum propoſuiſſe, quas diverſiſſimis quotidie peragendis avocatiſſimus potui revocare in Memoriam ſegniùs concredita reponentem.

XLIV. Febrium autem Intermittentium tot modis inter ſe differentium *Cauſas* ſi quis me rogaverit, reſpondebo *aliam eſſe Intermittentis Febris, quâ eſt Intermittens, aliam hujus vel iſtius Speciei, quatenus hoc vel illo recurrit Die, his vel illis comitata eſt Symptomatibus gravibus.* *Febrium Intermittentium cauſæ variæ.*

XLV. Quoniam verò, ſi alicubi, certè in aſſignandâ verâ Febrium Intermittentium omnium & ſingularum Causâ portentoſus obſervatur Medicinæ Doctorum diſſenſus, atque à cæterorum omnium Opinione non parùm forſan recedit ultimò etiam mea; libet in eorum præſertim gratiam, qui nunquam me hâc de materiâ publicè, privatimve docentem audiverunt, audientve, aut ſermones ſaltem mecum contulerunt, conferentve, totum hoc negotium arduum & intricatum altiùs repetere, accuratiùs examinare, atque, quàm unquam eſt hactenus à me factum, enucleatiùs explicare: quod faciam, quantum operas indies urgente Typothetâ, eaſdemque præſtolante Auditorio privato, licebit per occupationes, diſtractioneſque quotidie accreſcentes magis, quàm decreſcentes, ideóque Animum à meditatione attentâ omninò hîc requiſitâ, perpetuò abſtrahentes. *Circa quas Autoris Opinio ab aliis Medicis diverſa.*

XLVI. *Ad Febrem* igitur *Intermittentem*, hoc eſt, Intervallis nunc certis, nunc incertis, nunc brevioribus, nunc longioribus, & quidem poſt ceſſationem totalem, eamque itidem nunc diuturniorem, nunc breviorem novis Paroxyſmis pariter tum ratione Frigoris, tum ratione Caloris nunc brevioribus, nunc longioribus ſæpiùs repetentem, *producendam requiritur Aliquid*, quod in Sanguine non exiſtens, aliàs Synocha Febris excitaretur, ſed ipſi admiſtum unà cum ipſo ad Dextrum Cordis Ventriculum deferatur, & quidem 1. à *Parte Corporis tali, quæ per Vaſa ſua aut immediatè, aut mediatè communicet cum Corde.* Fundamenti namque, Poſtulatique loco hîc ſupponimus Circulatem Sanguinis Motum, & ab aliis, & à nobis alibi abundè probatum. *Ad Febrim intermittentem producendam quid requiratur.* *Aquâ parte corporis, & per quæ vaſa deferri.*

XLVII. 2. *A Parte tali, perque Vaſa talia, in quâ, vel in quibus poſſit ipſum, ob Cauſam Externam, in* Rebus Non-naturalibus ferè conſiſtentem, *ita inſici & affici, ut ſubitò ſecundùm aliquam ſaltem ſui partem in Motu ſuo ſiſtatur, atque ad tempus aliquod*, idque nunc longius, nunc brevius *impediatur, ne hactenus continuò ad Cor deveniat.* *Quomodo à causâ externâ debeat affici.*

XLVIII. 3. *Illud idem tale ſit oportet, quod* aut propter *ſolam ſui moram* & ſtagnationem *in Foco ſuo vel Vaſis ſuâ ſponte*, aut *propter quamcunque aliam Cauſam Internam* à quovis ejus Aſſertore nominandam, demonſtrandamque ac *concurrentem tale vitium acquirat, ex quo* (ubi denuò ipſi quocunque demummodo ac medio reſtitutus eſt patens ad Cor aditus) *vel Solo, vel aliis pari-* *Quî debeat eſſe conſtitutum.*

ter determinandis juncto cuncta Symptomata etiam diversissima & in descriptis multifariis Febrium Intermittentium Speciebus observabilia tum *commodè possint deduci*, tum *rationali*, *certâque Curatione confirmari*. Commentis namque, Figmentisque inanibus, praxi Medicæ adversis semel ac semper valedicere jubemus omnes Cordatos & dignos Medicinæ, Artium Reginæ, Alumnos.

Quomodò debeat sisti & moveri.

XLIX. 4. *Impedimentum ipsum tale* sit oportet; *quod ad tempus Humorem priùs stagnantem cogere possit, postquam verò eidem transitum quacunque demum de causâ concessit, mox ad pristinam revertatur naturam nocuam*, & proinde *similem priori Humorem tamdiu eodem in loco similiter sistat, donec idem, uti prior, per paratam quovis modo viam effusus Paroxysmum novum producat*; idque tamdiu alternatim continuetur, donec tandem (nî priùs perierit Æger) aut sponte, aut casu, aut arte notatum corrigatur, tollaturve Impedimentum, atque eo ipso Intermittens Curetur Febris.

Præter Sanguinem ad cor deferri.

L. Si proinde *omnes Corporis Humani* (nam Brutorum OEconomiam Veterinariis relinquimus expendendam, explicandamque) *Humores* suis in Locis parari, aut etiam coacervari, posteàque per Vasa sua ad Dextrum Cordis Ventriculum deferri solitos excutiamus, & attentè consideremus, observabimus præter *Sanguinem* à Partibus Continentibus omnibus ac singulis ad Cor per Venas refluentem; 1. *Bilem* tam immediatè *Sanguini Ascendenti* per Ductum suum Hepaticum; quàm mediatè *Sanguini Descendenti* per Ductum suum Intestinalem, Intestinorum fistulam, Lacteas Venas, Ductumque Lymphaticum Thoracicum; 2. *Lympham* immediatè *Sanguini Descendenti* per Vasa sua Lymphatica, eorundemque Truncum; 3. *Succum Pancreaticum* mediatè duntaxat eidem *Sanguini Descendenti* per Ductum proprium, Intestinalem Fistulam, Lacteas Venas, & Ductum Thoracicum; 4. denique *Salivam* itidem mediatè tantùm *Sanguini Descendenti* per suos Ductus, Os, OEsophagum, Ventriculum, Intestina, Lacteas Venas, & Ductum Thoracicum admisceri, atque unà cum ipso ad Dextrum Cordis Ventriculum propelli.

1. Bilem. 2. Lympham. 3. Succi Pancreatici. 4. Salivam.

Ab his humoribus causam febrium intermittentium esse deducendam.

LI. Præter quos *Humores* nominatos *quatuor* cùm hactenus innotuerint nulli ad Dextrum Cordis Ventriculum delati meritò *ab illorum Uno vel Pluribus Febrium Intermittentium, quà Intermittentium, Causam* deducendam, petendamque judicamus: postquam ab Ipso *Sanguine malè affecto Synocham, non Intermittentem* futuram Febrem, propter ipsius Motum ad Cor perpetuum, nemo non videt.

Non à Sanguine.

LII. Quòd *sistagnet alicubi Sanguis mox* ibidem orietur *Inflammatio*: quæ si reliquo Sanguini communicetur, itidem non Intermittens, ast Synocha produci solet Febris. Cui aliquando Intermittentem ac præsertim Tertianam copulari, atque tunc ex utrâque Tertianam Continuam fieri haud novum, nec mirum, ob rationes ex posteà dicendis satis futuras manifestas.

Nec à Bile.

LIII. Sanguine igitur relicto 1. *A Bile Febres Intermittentes, quà Intermittentes, deducendas censebit nemo*, qui attentâ mente consideraverit, nec in suâ Vesiculâ, nec in suis Ductibus posse illam subitò ab ullâ Causâ Externâ ita infici & affici, ut ibidem aut secundùm aliquam sui partem in motu suo ad tempus sistatur, atque iterum vel sponte suâ, vel ob quamcunque aliam demonstrabilem Causam Internam inveniat viam, per quam quocunque modo feratur ad Cor, ac vel solâ, vel aliis juncta producat Symptomata superiùs notata.

LIV. *Concrescit* aliquando, nec diffiteor, *Bilis* tum in Folliculo suo *in Calculos*, *Lapillosve* majores aut minores, tum in Hepaticis suis Ductibus in *calculosam Crustam*; Verùm quemadmodum neutrum fit subitò, ita nunquam est observatum alterutrum ab Internâ Causâ, quin Externâ duntaxat iterum solutum, nec tamen ita, ut aliquid Febribus Intermittentibus simile possit inde deduci.

LV. Judicatur itidem aliquando, fateor, ex obscurè-albicantibus & viscidioribus Alvi fœcibus *in Ictero Bilis ad tenue Intestinum* quâcunque demum de causâ *non deferri*. Attamen non semper, subinde licet, observatur Ictero Intermittens conjuncta Febris; quæ proinde ab illo Bilis impedimento deduci nequit.

Nec à Lymphâ.

LVI. 2. A *Lymphâ similiter Febres Intermittentes, quà Intermittentes, haud videntur deducendæ*. Nam, præterquàm quòd Symptomata pleraque ipsas frequentiùs comitantia, & in Abdomine imprimis observabilia, ne per somnium quidem à Lymphâ expectari queant; prætereà, si à Lymphâ penderent, producerenturque Febres Intermittentes, tunc vel universa Lympha, vel aliqua ejus pars culpanda foret, tanquam in Motu suo ad Cor reciprocè impedita, iterumque expedita. Si universa; ubi & quale fingetur illud Impedimentum? an in omnibus Glandulis Conglobatis, Musculis & Visceribus? an in omnibus Lymphaticis Vasis, eorundemve Trunco circa suam in Venam Jugularem, Axillaremve sinistram insertionem? Sin aliqua duntaxat ejus pars? Quænam & ubi? An quæ à Glandulis Conglobatis omnibus, vel quibusdam tantùm ad Cor tendit? An eadem in omnibus Glandulis impeditur? Sed rarò deprehenduntur, nec nisi ferè in Gravedine, atque Catarrhalibus Febribus (de quibus præcedente Capite actum) tumentes, aut induratæ istæ Glandulæ, vix unquam valdè licet urgentibus, quarum Causas rimamur, Intermittentibus Febribus: adeò ut, quò quis attentiùs Lymphæ ortum & motum, ejusdemque Focum & Vasa deferentia enucleat, eò minùs inclinet ad Febrium Intermittentium, quà talium, Causam Lymphæ adscribendam.

Nec à Salivâ.

LVII. 3. *A Salivâ Febres Intermittentes, quà Intermittentes, minimè videntur deducendæ*. Quamvis enim (ne argumenta plura ex modò de Lymphâ dictis huc transferamus) aliquando, id enim non est perpetuum, paulò ante Paroxysmum Febrilem, aut unà cum ipso Incipiente observetur Saliva copiosior, vel parcior ad Os deduci, talis tamen nunc non notatur eadem Saliva, ut ei solidè adscribi queant, non dicam omnia, sed ne frequentissima quidem in omnibus penè Intermittentibus Febribus molesta Symptomata. Non fertur, inquam, semper, quod tamen omninò fieri oporteret, Saliva tempore Intermissionis parcior ad Os, & copiosior instante

inſtante aut urgente Paroxyſmo; cum aliquando eveniat contrarium, aliquando neutrum. Quæ autem in Salivâ deprehenduntur plerumq; Vitia, eadem nil minùs, quàm primarium teſtantur Salivæ vitium, ſed potiùs ſecundarium duntaxat, quemadmodum id ex poſteà dicendis clariùs patebit.

Sed à Succo Pancreatico.

LVIII. 4. *A Succo Pancreatico Febres Intermittentes, quà Intermittentes, quivis meritò cenſebit deducendas*, qui omnia & ſingula ad ipſas producendas *Requiſita* §. 46. & ſeq. notata hìc & tantùm hìc concurrere animo obſervaverit attento.

Et quare

LIX. Nam 1. Laudatus ille *Succus defertur* ab ipſo *Pancreate*, *Parte tali, quæ per Vaſa ſua* & Ductus proprios *mediatè* (ficut §. 50. dictum) *communicat cum Dextro Cordis Ventriculo.*

LX. 2. Defertur idem Succus *per Vaſa talia*, Ductus nempe Laterales, *in quorum uno vel pluribus poteſt ipſe ob Cauſam Externam ita infici & affici, ut ſubitò ſecundùm aliquam ſui partem in Motu ſuo ſiſtatur, atque ad tempus aliquod impediatur, ne hactenus continuò ad Cor deveniat.*

A quâ causâ & quomodò in motu suo ſiſtatur.

LXI. Evenit autem illud; quoties nunc ab Æſtu Aëris, nunc à vehementiore Corporis Motu, nunc à Vigiliis protractis, nunc ab Animi Solicitudine, aut Irâ durante, nunc ab Alimentis, Condimentis, Medicamentiſve acrioribus; vel quâcunque demùm Causâ aliâ *Pituitâ* in tenui Inteſtino plurimùm colligi & accumulari ſolita *ſolvitur*; mox *& Sanguini admiſta* unà cum ipſo quaquaverſum *ad omnes Corporis partes propellitur*, quin *Humoribus ſingulis* ubivis præparatis arctiùs vel laxiùs *conjuncta cum iiſdem per ipſorum Vaſa devehitur*: Unde *ſuperveniente ſubitò Causâ Externâ*, *Pituitam Coagulare aptâ* (Aëre puta glaciali, Ventiſve algidioribus agitato, vel quocunque Afflatu frigus pariente, Pluviâ vel quâvis Aquâ corpus contingente, frigoreque ſuo ipſum afficiente; Potu cujuſvis Liquoris gelidi, majore imprimis copiâ ſumpti; Animi Terrore aut Mœrore ſummo, repentino præſertim & inopinato, &c.) quemadmodum alibi ita in *Ductibus Pancreatis Lateralibus*, anguſtioribus ſcilicet *Concreſcit eadem Pituita*, *Ductus eoſdem Obſtruit, ac, ne per illos Succus*, ibidem idcircò Stagnans, *in Ductum Medium*, ampliorem, *& ſic ulteriùs pergat, impedit.*

Et cur potiùs in Pancreate, quàm alibi.

LXII. Illud autem in *Pancreate*, quàm cæteris forſan Corporis Partibus omnibus, accidit faciliùs, ſæpiúſque, quoniam cum Succi Pancreatici, cæteros Humores omnes Aciditate ſuperantis Materiâ acidiore jungitur, tranſportaturque faciliùs & copioſiùs Pituita; quin ab eâdem ſecedit rurſus non ita difficulter accedente Causâ ipſam Coagulante; à quâ promovetur ille Seceſſus inter Succum Aciduſculum quidem non tamen valdè Acrem, atque Pituitam, ſed Viſcidiorem ſimul confuſos tantùm, neutiquàm intimè miſtos.

Obſtructio in ductibus Pancreatis Lateralibus.

LXIII. Nec tantùm *Obſtructionem in Ductibus Pancreatis Lateralibus* ex modò enumeratis Cauſis ex parte ſibi contrariis, ſeſeque mutuò excipientibus *fieri poſſe probabiliter Concluſimus*, verùm ipſam non ſemel *actu factam evidenter* in Cadaverum Sectionibus *per autopſiam evicimus.*

Experimento

LXIV. Aliquoties namque publicè quibuſvis præſentibus in Noſocomio Academico Ægrorum præter alios Affectus graves, Intermittentibus quoque Febribus, & quidem non rarò multifariis, diutinè laborantium & tandem mortuorum Cadavera diſſecantes, per Syringam huic rei aptam infudimus Salem Volatilem liquidum & tincturâ cœruleâ infectum in Ductum Pancreaticum, ubi in tenue hiat Inteſtinum. Qui Sal quoniam nunc in plures, nunc in pauciores Glandulas non penetrabat; dum in cæteras tum viciniores, tum remotiores, & quidem non coloratis tam ulteriores, quàm citeriores admitteretur, ipſaſque colore ſuo inficeret, obſtaculum aliquod hinc inde latitaſſe, propter quod, ne per Laterales Pancreatis Ductus omnes in connexas ipſis Glandulas mearet, Liquor infuſus impediretur, Spectatorum nemo non videbat, & procul omni dubitatione agnoſcebat.

comprobata.

LXV. Obſtaculum autem illud *Obſtructionem fuiſſe ab Humore Craſſo, Viſcidoque Laterales Ductus infarciente* vel idcircò aſſevero, quoniam (præterquam, quòd nullum vel minimum, cui hoc adſcriberetur, occurrebat vel Compreſſionis, vel aliûs Anguſtiæ ſpeciei ſignum) Cauſæ Antecedentes omnes, quoties innoteſcunt, Symptomata Febres Intermittentes comitari ſolita, ipſaque adeò eaſdem Curandi ratio maximè rationalis certiſſima cum Obſtructione planè convenire, & amuſſatim quadrare deprehenduntur.

Ex Succo Pancreatico ſolo, vel aliis humoribus junctis oriri Symptomata Febris Intermittentium.

LXVI. 3. *Talis eſt Succus Pancreaticus, qui propter ſolam ſui moram & Stagnationem in Ductibus ſuis Lateralibus ſponte ſuâ vitium tale poſſit acquirere; adeò ut tunc ex Ipſo partim Solo, partim Aliis poſteà determinandis juncto cuncta Febrium Intermittentium Symptomata, etiam diverſiſſima commodè, nec ità difficulter poſſint deduci, atque Rationali, certâque Curatione confirmari.*

Succus Pancreaticus Subacidus.

LXVII. Eſt enim *Succus Pancreaticus* naturâ ſuâ *Subacidus*: quod evincunt non tantùm Argumenta plura à Me in *Diſquiſitione meâ de Febribus Secundâ* §. 32. & ſeq. propoſita, ſed ipſa Experientia fœlici ſucceſſu ab Ingenioſiſſimo *D. Regnero de Graaf* tum ſæpiùs hîc & alibi in Canibus, tum etiam ſemel Andegavi in Homine inſœliciter ſub trabe oppreſſo ac extincto inſtituta, & peculiari *Exercitatione* ſub finem Anni 1664. examini publico ſub meo præſidio hìc expoſita.

LXVIII. Hic *Succus*, quoniam *Subacidus* eſt, idcircò ſimul *talis eſt, qui propter ſolam ſui moram & Stagnationem in Ductibus ſuis quibuſvis ſponte ſuâ vitietur, & quidem ita, ut reddatur primùm ſolito Acidior*; *hinc Obſtruentem ſuos Ductus Pituitam*, ſi non in totum *Solvat* & ſecum educat, *perforet* ſaltem ac *permeet*; atque tandem tùm *Solus*, tum *Aliis Humoribus* poſteà explicandis *junctus Symptomata in Febribus Intermittentibus omnibus occurrentia omnia* non tantùm producere poſſit, aſt reverà *producat.*

Acida ſponte fit vi Acidiora.

LXIX. Teſtatur enim Experientia quotidiana quævis *Acida ſponte ſuâ reddi continuò Acidiora.* Sic Acetum quò ſervatur diutiùs, eò aceſcit magis. Cujus eventûs Ego ſequentem puto Rationem; Acrimoniam nempe Acidorum augeri tunc, quoniam evaneſcunt ex parte ſaltem Spiritus Volatiles Aciditatem illam tem-

peram

perantes; unde non mirum, si conservatus Liquor quivis Acidus reddatur sensim Acidior. Eandem ob causam multis licet ignoratam promovetur Aceti confectio in loco Igne vulgari calefacto, vel sub ædium tecto summo Solis radiis exposito; horum enim ope via paratur Spiritibus Volatilibus citiùs & faciliùs sic ex parte paulatim effluxuris.

Ut & Succum Pancreaticum in corpore.

LXX. Quemadmodum autem extra corpus nostrum Acida quævis acescunt sponte magis, magisque; ita in eodem Ipsa & nominatim *Succum Pancreaticum Stagnantem ampliùs acescere* probant *Symptomata* tum in *Melancholicis Affectibus* dictis plerisque, tum, quod hîc magis urget, in *Febrium Intermittentium initiis* observabilia, & sicut absque ullius Acidi abusu sæpe oborta, ita *uni Acido accepta referenda*; quæ idcircò mox accuratiùs excutiemus.

Et quare

LXXI. Acescit verò Succus Pancreaticus in Ductibus suis Stagnans, quoniam secedit tunc ab Ipso sensim magis magisque Spiritus Volatilis ei secundùm naturam conjunctus, ipsumque blandè temperans.

Ipsum Pituitã incidere.

LXXII. Hic *Succus Pancreaticus* Stagnatione, sicut dictum, *Acidior & Acrior* factus in *Obstruentem* Ductus suos *Pituitam* vim suam exerere, ipsamque *Incidere* incipit: Quæ si tenacitate ac viscideitate tantâ prævaleat, ut in totum ab ipso abstergeri, solvi atque inde removeri nequeat, *eandem* saltem *perterebrat*, *sibique per ipsam vi viam aperit, quam pervadat.*

LXXIII. Symptomatum omnium in Febribus Intermittentibus observabilium exortum à Succo Pancreatico Acidiore, aliisque Humoribus ipsi junctis deducemus, postquam verbo præmiserimus *quartum Requisitum* §. 49. notatum hîc quoque concurrere: *Pituitam* nempe *Viscidam Ductus Pancreatis Laterales Obstruentem talem esse, quæ* non tantùm in ipsis *Succum* laudatum *ad tempus cogere possit, ut ibi Stagnet*; sed insuper, *postquam eidem* acrimoniâ suâ viam sibi paranti *transitum concessit, mox iterum coëat, concrescat, solutamque ex parte Obstructionem reparet ac redintegret, hinc & similem priori Succum tandiu eodem in loco similiter sistat, donec idem, uti prior, per apertam similiter viam effusus Paroxysmum novum producat; idque tandiu alternatim continuetur, donec quocunque modo tollatur in totum Obstructio ac Febris*, aut ipsus Æger.

Pituitã Viscidam non tantùm obstruere ductus Pancreatis laterales. Sed postquã Succo Pancreatico transitũ concessit, rursum concrescere.

Quod probatur

LXXIV. Pituitæ Viscidæ Naturam esse, ut perforata licet sponte coëat iterum & coalescat, evincunt non tantùm viscida omnia eandem mutationem spontaneam subire solita, verùm insuper pleraque Febres Intermittentes eradicantia vel etiam jugulantia dicta medicamenta; sive sint ea Incidentia, & Diuretica, Sudoriferave, sive Vomitoria, Purgantiave per Alvum. Illa enim omnia videntur mihi Febres Intermittentes quasvis curare, quatenus Pituitam Viscidam in Ductibus Pancreaticis hærentem incidunt, solvunt, abstergent, atque secum ad Intestina deducunt, quin aliquando diversâ licet viâ è corpore in totum educunt. Quod agnoscet facilè quivis medicamenta Febribus Intermittentibus fœliciter tollendis specialia, vulgò specifica dicta seriò expendens, trutinansque: quod pluribus hîc probare studio supersedemus, quò brevitati studeamus; cùm præsertim ex iis, quæ hactenus dicta sunt, & dicentur adhuc, proclive sit unicuique id ipsum elicere.

LXXV. Quoties non subitò & à Medicamentis casu vel arte usurpatis, aut Rebus Nonnaturalibus non-naturaliter se habentibus, modumque excedentibus exterminantur, verùm lentè ac penè insensibiliter evanescunt Febres Intermittentes, toties, si quis omnia, quæ tunc Ægris obveniunt, observaverit, comperiet Solutionis hujus rationem adscribendam omninò iisdem rebus Non-naturalibus, & quandoque Medicamentis, sed valdè moderatis, ideóque segniùs, minúsque notabiliter laudatum effectum producentibus.

Febrium Intermittentium Symptomatum Deductio

LXXVI. Postquam pluribus deduximus Febrium Intermittentium, quà Intermittentes sunt, exortum à Succo Pancreatico in Lateralibus suis Ductibus Obstructis Stagnante, proximum est, ut jam Symptomata omnia, eademque diversissima in Febribus iisdem notabilia tum ab eodem, tum ab Humoribus aliis cum ipso junctis deducamus, atque sic nostram de Febrium harumce ortu Sententiam ex parte saltem, uti speramus, jam probatam comprobemus ac confirmemus.

Effervescentia solito Acrior in Bile.

LXXVII. *Succus* ergo *Pancreaticus* Stagnatione notatâ redditus *naturali Acidior*, atque post perterebratam obstruentem Pituitam in tenuis Intestini cavitatem effusus mox *in Confluentem Bilem qualemcunque* insurgit, atque cum ipsâ *Effervescentiam solito acriorem* parit, & quidem pro *Pituitæ* simul occurrentis varietate variantem.

Frigus.

LXXVIII. Quamdiu enim *Succus* ille *Acidior Pituitâ adjutus oppressam tenet Bilem*, tamdiu *Frigus* in multis circumstantiis plurimùm differens profert.

In Lumborum regione Vehemens.

LXXIX. Nam 1. frequentissimè in *Lumborum Regione*, ubi confluxus est trium modò memoratorum in tenui Intestino Humorum, *Frigus angit vehemens*, quando Succus prædictus est Acidior & Pituita non valdè viscida, per quam penetrans Intestinorum Tunicam Frigoris Sensu afficit.

In eâdem paucum vel nullũ

LXXX. 2. In eâdem Lumborum Regione *paucum vel nullum sentitur Frigus*, quando valdè Viscida existit Salivaris Pituita, Succi Pancreatici penetrationem ad Intestini tunicam impediens, unde tunc aut in *Ventris medio*, tenuis nempe Intestini parte ulteriore, aut *in extremis* duntaxat *corporis partibus* urget Frigus.

In Capitis partibus interioribus.

LXXXI. 3. *In Capitis partibus Interioribus Frigus* maximè molestare videtur, quando idem Humore scatet Pituitoso, cui se jungens Succus Acidus, ejusve Halitus, ibidem magis, quàm alibi, se manifestat, ægrumque torquet.

Pandiculatio, Inquietudo, Lassitudo.

LXXXII. 4. Ab iisdem Halitibus lenioribus, & ob admistam Pituitam Intestinalem magis Flatulentis ad Pulmones tendentibus excitantur in Paroxysmorum plerorumque initiis *Oscitationes*, uti ab iisdem per Corporis Habitum dispersis *Pandiculationes, Inquietudines, Artuumque Lassitudines.*

Horror & Rigor.

LXXXIII. 5. Ab iisdem Halitibus acrioribus, minúsque Pituitæ admistæ habentibus, sed gradibus acrimoniæ differentibus producitur aliàs *Horror*, aliàs *Rigor.*

LXXXIV.

Dolores Rodentes, Lancinantes, Ventris Tormina, Dolores Gravantes.

LXXXIV. 6. Ab iisdem Halitibus, majorem acrimoniam obtinentibus *Dolores Rodentes*, *Lancinantes*, *Ventrisque* adeò *Tormina* gignuntur: sicut ab admistâ multâ Pituitâ *Dolores Gravantes* magis ac *Contundentes*.

Pulsus Frequentior. Minor. Debilior.

LXXXV. 7. *Pulsus* mox cùm accessu *Frequentior* existit propter irritationem Cordis ab Halitibus tum flatulentis, tum acribus eò tendentibus: Idem aucto Frigore paulatim redditur *Minor* ratione Aciditatis auctæ in Halitibus assurgentibus, Sanguinisque magis coagulati, adeóque ad sui rarefactionem minùs apti: Unde non mirum, si præteréa cum *Animali* Motu universo *Debilior* fiat Pulsus; qui proinde urgente valdè Frigore vix, aut ne vix quidem observari potest.

Anxietas circa præcordia. Nausea. Vomitus. Alvi fluxus. Sitis.

LXXXVI. Ubi autem omnis Succus Pancreaticus stagnatione acrior factus effusus est in tenue Intestinum, atque *Bilis* aut *per se Acrior existens*, aut *propter vitiosam* cum dicto Succo factam *Effervescentiam Acrior facta* vicissim *dominium nanciscitur*, qui tunc ferè *plures* attolluntur *Halitus* magis *Biliosi*, 1. *Anxietatem circa præcordia* solent parere, quin nonnunquam *Nauseam, Vomitumque*, aut subinde *Alvi fluxum*, de quibus posteà agemus pluribus.

LXXXVII. 2. Ab iisdem Halitibus magis Biliosis partium ad Ventriculum, hinc & Fauces assurgentibus, partim ad Cor & Pulmones transeuntibus *Sitis* excitatur.

Pulsus Major & Robustior.

LXXXVIII. 3. Bile dominium in Corde quoque recuperante, Sanguis paulatim magis rarefit, *Pulsusque Major* fit, & *Robustior*; permanente nihilominùs priore *Frequentiâ*, propter irritationem non minùs à Bilis Acrimoniâ & Sanguinis rarefactione auctâ Cordi contingentem.

Calor & Ardor.

LXXXIX. Sed imprimis 4. *Calor & Ardor* in Corde, hinc & Universo *augetur* Corpore propter imperantem successivè Bilem.

Linguæ Ariditas.

XC. Nec mirum proinde, si tunc 5. Ardori tali copuletur *Linguæ Ariditas*, cùm Halitus è Sanguine in Pulmones delato per asperam arteriam effusi eandem exsiccent.

Respiratio difficilis & aucta.

XCI. Nec mirum si 6. Rarefacto valdè Sanguine *difficilius* procedat & *augeatur Respiratio*.

Capitis Æstus, Dolor & Pulsatio.

XCII. Nec mirum, si 7. *Capitis* præsertim *Æstus, Dolor, Pulsatioque* angat ægros, postquam nulla Corporis Pars tot habet Arterias, tantùm accipit Sanguinis, quàm idem Caput: in cujus Temporali regione cùm sint notabiles illæ Cerebri anfractuosæ Fissuræ, per quas grandes feruntur Arteriæ, ibidem *Pulsatio*, quàm alibi sentitur molestior.

Vigiliæ. Delirium.

XCIII. Nec mirum quoque, si 8. tum *Vigiliæ* tam frequenter urgeant, tum non rarò *Delirium*: Vitiosi namque producuntur tunc necessariò Spiritus Animales, Moventur iidem turbulentè, quin à quiete, tranquillitate saltem naturali impediuntur, quapropter Mens illius egens turbatur; quin sæpenumerò *Amens* fit Æger.

Sudores, & Urinæ Excretio.

XCIV. Postquam verò *Bilis* à Succo Pancreatico propter stagnationem suam Acriore facto similiter *Acrioris facta æstus* præternaturalis *ac furor paulatim remittere incipit*, jamque ad serenitatem, tranquillitatemque pristinam Universi Corporis Humores disponuntur, Qui durante paroxysmo turbulento penitiùs erant confusi, jam sensim ab invicem rursùm secerni ac secedere, quin eorum aliqui unà cum Potu liberaliùs ferè assumpto per *Sudorem*; aut *Urinas* excerni solent.

Somnus blandus.

XCV. Quemadmodum autem durante & urgente paroxysmo Vigiliæ angere, sic eodem declinante *Somnus blandus* fatigatis obrepere solet, atque ipsos iterum recreare.

Minùs tranquillus, & Insomniis gravis.

XCVI. Quòd si arctiùs uniti Corporis Humores ex parte duntaxat secesserunt iterum ab invicem, *Somnus* observatur *minùs tranquillus*, & *Somniis vel Insomniis gravis*; qui Affectum potiùs ingravescere, quàm minui testatur.

Causæ Febrium 1. Algentium.

XCVII. Sed, ut omnes à nobis enumeratas Febrium species ordine persequamur, 1. *Algentes* ortum suum debent *Succo Pancreatico Acidiori*, & *Pituitæ satis Copiosæ ac Viscidæ* juncto, *Bile* interim existente valdè inerte.

2. Ardentium.

XCVIII. 2. *Ardentes Febres* originem trahunt à *Succo Pancreatico minùs acri* & *Pituitâ paucâ, minúsque Viscidâ*, *Bile* autem tum *Acri*, & *Oleosâ*, tum *Copiosâ*.

3. Epialarum.

XCIX. 3. *Epialas Febres* puto esse duplices Intermittentes, sed utrasque à *Succo Pancreatico Acriore*, *Bileque* itidem *Acri* productas, & ita quidem, ut continuò unius Frigus concurrat cum alterius Ardore, atque prioris paroxysmus novus & Frigus revertatur, quando posterioris Calor incipit augeri & Ægrum angere.

4. Siticulosarum.

C. 4. *Siticulosas Febres* adscribo *Sali Acriori* in *Bile* existenti; cui si Comes adsit *Oleositas* multa, urget Sitis maximè durante Calore; Sin eadem fuerit parcior, etiam vexante Frigore: Vis autem Ipsius nocens manifestatur magis ad Succi Pancreatici post stagnationem febrilem erumpentis occursum, Effervescentiamque vitiosam.

5. Famelicarum.

CI. 5. *Famelicas Febres* deduco à *Succo Pancreatico* propter stagnationem suam *aciditate gratiore, potenti tamen* prædito, quæ ad Ventriculum usque ascendens tum Famem illam immanem, tum aliquando, si denegetur Cibus, Animi Deliquium, & alia Symptomata producat.

6. Cardiacarum.

CII. 6. *Cardiacas Febres* parit *Succus Pancreaticus* stagnatione suâ *Corrodentem* vim nactus, imprimis quando *Bilis* concurrit *Acris*, atque potens contingit ex ipsorum confluxu Effervescentia; unde Halitus acerrimi ad superius Ventriculi Orificium assurgentes ipsum acriter mordent ac rodunt.

7. Torminalium.

CIII. 7. *Torminales Febres* fiunt ab eodem *Succo Pancreatico* stagnatione suâ tum *Acriore*, tum *Austeriore* facto, atque Acrimoniam suam nunc in Tenuia, nunc in Crassa quoque Intestina exerente: Cum quo si concurrat *Pituita Viscida*, & *Bilis mediocriter saltem Acris*, Flatus excitatur, qui unà cum Intestinis Abdomen distendant & Colicum Dolorem importunum Febris Comitem pariant.

8. Syncopalium.

CIV. 8. *Syncopales Febres* itidem *Succo Pancreatico* debentur, sed stagnatione suâ *Volatilem magis, quàm Acrem Aciditatem* nacto, *Bile* interim existente *paucâ vel inerte*, unde idem absque morâ per Lacteas Venas versùs Cor penetrans non tantùm quaquaversùm prorumpit, ac *Sudorem frigidum* excitat, verùm *Sanguinem* quoque mox ita *coagulat*, ut ad tempus sensibiliter rarefieri non possit, nec proinde *Pulsus* observari, donec cessante hujus Succi nocentissimi accessu paulatim aliquid virium recipiat Bilis, atque videatur Æger tunc à Mortuis redire ad Vivos.

9. Præfocantium.

CV. 9. *Præfocantes Febres* tribuo *Halitibus*

Austeris è *Succo Pancreatico* propter sui stagnationem *Austeriore* facto in sui cum *Bile* Effervescentiâ excitatis, nec tantùm ad Ventriculum, ac OEsophagum, verùm per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum ad Cor etiam & Pulmones assurgentibus, atque in OEsophago *Suffocationis Sensum*, in Pulmonibus autem *Suffocationem* veram nonnunquam producentibus.

10. Anhelosarum.

CVI. 10. *Anhelosas Febres* itidem *Halitibus*, sed *minus Austeris* modo simili ex *Succo Pancreatico minus Austero*, sed *Pituita Viscida* in tenui Intestino concurrente misto eductis, & ideò *magis Flatulentis* acceptas puto referendas: è quibus facilè, tantúmque Symptomata omnia §. 32. enumerata possunt deduci, & satis commodè explicari.

11. Asthmaticarum.

CVII. 11. *Asthmaticas Febres* producit meo Iudicio *Pituita Viscida* in tenui Intestino reperta, & à *Succo Pancreatico* Febrilem Paroxysmum excitaturo soluta, quin unà cum ipso ad Cor ac Pulmones delata, ibidem hærens atque Stertorosam Respirationem proferens; dum multi, paucive Flatus simul ex eadem prodeunt, & Paroxysmum graviorem, aut leviorem, longiorem, aut breviorem faciunt.

12. Tussiculosarum.

CVIII. 12. *Tussiculosas Febres* rariùs Flatus, sæpiùs Halitus, non tam Viscidi, quàm Acres proferunt, partim *Succo Pancreatico*, partim *Pituitæ Intestinali*, sed *acrioribus & mordicantibus* adscribendi, quoties illi ad Pulmones pertingunt, Ipsosque irritando ad continuò tussiendum irritant & cogunt.

13. Catarrhalium.

CIX. 13. *Catarrhales Febres* debentur *Humoribus in Capite* paulatim *collectis*, atque ab *Intermittentis Febris Causâ* eò delatâ solutis, & ad sui Distillationem ac defluxum quaquaversùm commotis.

14. Arthriticarum.

CX. 14. *Arthriticas Febres* quæro in *Succo Pancreatico ita corrupto*, ut *Articulis* potissimum sit infestus, sive *Acrimoniâ* simul, quod frequentissimum, insigni præditus *Bilem*, cum quâ vitiosè efferbuit, unà secum eò deducat, & Dolorem atrocissimum producat; sive *minus Acer*, atque *Pituitam Viscidam* non item Bilem Acrem offendens ab eâdem assumptâ plurimùm obtundatur, atque Tumore OEdematoso, quàm Dolore acuto affectæ partis Motum potiùs impediat. Vbi notandum sæpenumerò, indies, alternisve diebus qui repetunt, Paroxysmos Febriles nullo vel notabili, vel molesto Frigore, Caloreve, at potiùs levi Capitis Dolore, ac subinde Siti Ægros urgere, concurrente Pulsu aliquantò Frequentiore, atque Minore primùm, deinde aliquantò Majore: ex quibus quoque Paroxysmus novus notatur; exacerbatis post aliquot demùm horas Doloribus Arthriticis, & quidem ita, ut quamvis tardiùs, citiúsve ipsi ex parte iterum remittant, non tamen in totum intermittant; verùm sublato licèt Paroxysmo Febrili persistant nihilominus Articulorum Dolores nunc graviores, nunc leviores, donec tandem aut sponte, aut arte discedant.

15. Insanarum.

CXI. 15. *Insanas Febres Bile* præsertim jam per se *satis Acri*, ad occursum tamen *Succi Pancreatici* novum Paroxysmum Febrilem parientis *Acriori* factæ tribuendas cætera Symptomata ipsas ferè comitantia evincunt.

16. Vomitoriarum.

CXII. 16. *Vomitorias Febres* ab eâdem *Bile* valdè *Volatili*, & quandoque simul *Acri* ad prædictum *Succi Pancreatici* affluxum, ipsumque consequentem vitiosam Effervescentiam multùm agitatâ & ad Ventriculum assurgente petendas nemo non videt; quod Bilis nunc flava, nunc Æruginosa simul excreta confirmat.

17. Cacatoriarum.

CXIII. 17. *Cacatorias Febres Bili* quoque, sed minùs Volatili, & *magis Acri*, ad notatum verò *Succi Pancreatici* accessum adhuc *Acriori* factæ, hinc & post solutam Intestinalem Pituitam ipsa Intestina mordenti & ad Contentorum propulsionem deorsùm irritanti & cogenti omninò puto assignandas.

18. Sudatoriarū.

CXIV. 18. *Sudatorias Febres* ipsi *Succo Pancreatico magis Volatili, quàm Acri*, & ideò Sanguinis Massam solventi potiùs, quàm coagulanti existimo adjudicandas.

19. Vrticarum.

CXV. 19. *Vreticas Febres* ab eâdem Causâ, sed minùs Volatili produci sum persuasus, postquam non tantùm eadem est Sudoris, quæ Vrinæ Materia, verùm ab externo frigore impeditus Sudor Vrinas reddere solet copiosiores.

20. Sputatoriarum.

CXVI. 20. *Sputatorias Febres* ab eodem deduco *Succo Pancreatico*, stagnatione suâ ita vitiato, ut in Paroxysmi Febrilis productione ad Salivares Glandulas copiosiùs deferatur & Salivæ tum copiosiori materiam, tum fluidiori ansam præbeat.

Reliquarum.

CXVII. Plurium aliarum Intermittentium Febrium cum gravissimo *Capitis*, *Dentium*, aliarumve partium Dolore, aut alio Symptomate notabili molestarum Causas ex iis, quæ nunc dicta sunt, non ita difficulter ab Ingeniosis elici posse confido, quapropter, antequam ad omnium, singularumque jam propositarum, expositarumque Febrium Curationem accedam, Earundem secundùm Accessuum & Paroxysmorum Intervallis nunc brevioribus, nunc longioribus redeuntium diversitatem in Quotidianas, Tertianas, Quartanas, Quintanas, cæterasque distinctarum Rationem, Causasque, quas puto verissimas, proferam, explicatasque Opinioni meæ applicabo.

Ratio & Causæ Febrium Intermittentium secundū Paroxysmorum Intervalla.

CXVIII. Quamvis autem Typorum horumce rationem diversam Humoribus diversis vulgò adscriptam in totum haud sequar, non puto tamen Humores illos diversos hîc negligendos, cùm, si non immediatè illam diversitatem producant, faciant tamen multùm, ast mediatè tantùm, ad illius productionem, sicut patebit ex dicendis.

Humores hîc considerandi.

CXIX. Quemadmodum ergò Cujusvis Febris Intermittentis Paroxysmus novus secundùm ea, quæ docui, excitatur toties, quoties à Succo Pancreatico propter stagnationem suam Acriore facto perforatur Pituita Ductum ejus Lateralem obstruens, transitque nominatus Succus ad tenue Intestinum, hinc post qualitercunque vitiatam cum Bile Effervescentiam & alia Symptomata ibidem, ac in viciniâ producta per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum, ac Venam Cavam superiorem in Dextrum Cordis Ventriculum, & sic porrò: ita *citiùs*, *tardiúsve excitatur* idem *Paroxysmus novus*, prout *citiùs*, *tardiúsve penetratur*, *perforaturque* à memorato *Succo Pancreatico Pituita Ductum* ipsius *Lateralem obstruens*.

Differentiæ Paroxysmorum causa.

CXX. Hæc autem *Pituitæ Obstruentis* Penetratio ac *Perforatio citiùs*, *vel tardiùs* contingit tum ratione ipsius *Pituitæ Ductum Obstruentis*, tum ratione *Succi Pancreatici eam Perforantis*.

CXXI. Quò namque *Viscidior & Copiosior* existit illa *Pituita*, eò difficiliùs, adeóque *tardiùs* eadem *perforabitur*: & contrà, quò eadem

minùs

minùs existit *Glutinosa & Paucior*, eò *perforabitur* faciliùs, adeóque *citiùs*.

CXXII. Quò rursus existet *Succus Pancreaticus* per se *Acidior*, simulve *Copiosior*, eò citiùs acquiret stagnatione suâ majorem, atque *Pituitæ Obstruenti faciliùs, citiúsque perforandæ* sufficientem Acrimoniam: & contrà, quò *Succus* idem *magis* existet *Obtusus* vel *Austerus & Paucus*, eò difficiliùs & *tardiùs* eidem Pituitæ perforandæ sufficientem acquiret Acrimoniam.

Causa Febris Quotidianæ.

CXXIII. Quò igitur *Pituita* Obstruens *Paucior* erit & *minùs Glutinosa*, *Succus* verò *Pancreaticus Acidior*, *& Copiosior*, eò *citiùs* continget novus Intermittentis Febris Paroxysmus, adeóque *Quotidianus*, hoc est, intra horas circiter quatuor & viginti recurrens.

Quartanæ, vel Quintanæ.

CXXIV. Quò verò *Pituita Obstruens Viscidior* erit *& Copiosior*, *Succusque Pancreaticus Obtusior vel Austerior & Paucior*, eò *tardiùs* eveniet novus Intermittentis Febris Paroxysmus, adeóque *Quartanus* vel *Quintanus*, & sic porrò.

Tertianæ

CXXV. Quoties autem 1. *modo medio* se habebunt *Pituita Obstruens*, *Succusque Pancreaticus*, vel 2. cum *Pituitâ Obstruente Viscidiore aut Copiosiore* concurret *Succus Pancreaticus per se Acidior aut Copiosior*, vel 3. cum *Pituitâ minùs Glutinosâ, Paucâve Succus Pancreaticus* existet itidem *minùs Acidus, Paucusve*, toties alternis ferè diebus recurrent novi Febrium Paroxysmi, producenturque *Tertianæ*, supra cæteras Febres Intermittentes omnes multùm in suis Symptomatibus differentes: & quidem propter triplicem modò memoratum Pituitæ Obstruentis, Succique Pancreatici eam Perforantis respectum possibilem.

Febrium Anticipatio & postpositio.

CXXVI. Notandum autem, non nisi rarò Febres Intermittentes intervallis naturalium Dierum, horis quatuor & viginti terminatorum, exactis recurrere; quin sæpiùs aut citiùs, aut tardiùs reverti: quocirca tunc horis aliquot tempus constitutum, expectatumque *anticipare* dicuntur, quod culpatur, vel *postponere*, quod laudatur: quamvis parùm referat sive postponant, sive anticipent *Paroxysmi*, dummodò eorundem *duratio*, *Symptomatumque* comitum *gravitas* in dies minuatur; ad quod imprimis attendendum Medico ad prognosin ex arte formandam, & mutationem futuram certò prædicendam.

Febrium Compositarum causæ.

CXXVII. Ex iis, quæ jam dicta sunt, non ita difficulter Intermittentium Febrium & *Multiplicium*, & *ex variis Compositarum Causæ* poterunt inveniri ac reddi, *Obstructiones* puta tum *variæ*, tum *in variis* Pancreatis *Ductibus* Lateralibus *simul productæ*.

Causa Mutationis Febris Simplicis in Multiplicem.

CXXVIII. Difficultas verò haud contemnenda superest magis urgens in explicandâ *cujusvis Febris Intermittentis Simplicis*, Quartanæ scilicet, aut Tertianæ *Multiplicatione*, hoc est, in Duplicem, Triplicemve Mutatione: quam ego arbitror accidere, quoties ob *erratum in Diætâ, Medicamentisve*, aut *Venenis* potiùs perperam usurpatis patratum *Pituita nova* in Corpore ac intestino tenui præsertim solvitur, hinc & unà cum Sanguine quaquaversùm, ergò ad Pancreas quoque propellitur: Quæ in uno, pluribusve ipsius Ductibus priùs non affectis quâcunque de causâ iterum coagulata, Obstructionem à priore magis, vel minùs differentem producens, Febrem quoque producet priore magis vel minùs gravem. Atque hoc ita fieri quotidiana si non evincit, certè abundè confirmat Experientia.

CXXIX. Postquam verò nulla nunc obversatur ampliùs menti meæ circa Intermittentium Febrium Causas difficultas notabilis, quam putem posse Ingenio, Iudicioque pollentibus, atque ad ea, quæ hactenus dicta sunt, attentis, & imprimis rerum naturalium ipsarum observatoribus accuratis facere ullam remoram, conferam me rectà ad Earundem *Curationem*.

Curatiò Febrium Intermittentium.

CXXX. Quemadmodum verò in verarum Causarum investigatione & assignatione *Febres Intermittentes* consideravimus, & quâ sunt *Intermittentes*, & quâ *his vel illis comitatæ* sunt *Symptomatibus*, & quâ *his vel illis revertuntur Intervallis*, ita nunc in *Earundem Curatione Dogmaticâ* proponendâ Methodum servabimus eandem, attendemusque ad eadem, postquam illis accuratè ac ritè observatis Cura sequetur ex Arte tum facilior, tum fœlicior.

Quâ ratione peragenda.

CXXXI. Quoniam igitur *Febrium Intermittentium*, *quâ Intermittentium*, *Causa* nobis est visa & constituta *Succus Pancreaticus* propter Ductuum suorum Lateralium à Pituitâ in ipsis coagulatâ productam Obstructionem *factus* stagnatione *Acidior*, *Acriorque*, hinc post perterebratam obstruentem Pituitam in tenue Intestinum delatus, ibidemque *vitiosè cum* occurrente *Bile atque Pituitâ Intestinali Effervescens*, mox cum iisdem quâvis demùm formâ usque ad dextrum Cordis Ventriculum serpens, ac in eo non tantùm Acrimoniâ suâ vel Flatulentiâ *Cor irritando Frequentiorem Pulsum excitans*, verùm insuper *Vitalem Effervescentiam*, ipsamque *Sanguificationem* modis variis *alterans & turbans*, tum cætera *Symptomata* omnia superiùs notata, explicataque variis in locis proferens, *Curatio* illarum absolvetur, si 1. *Pituita obstruens* plùs, minúsve glutinosa & coagulata *incidatur*, *solvaturque*, quin *inde*, loco nimirum peccans, *removeatur*, & *ad tenue saltem Intestinum deducatur*, *aut in totum è Corpore educatur*. 2. *Succi Pancreatici Aciditas & Acrimonia aucta Temperetur & Corrigatur*. 3. *Ejusdem ac Bilis Effervescentia* in tenui Intestino *vitiosa Impediatur aut Emendetur*.

1. Pituitam Obstruẽtem incidendo.

CXXXII. 1. *Pituita Obstruens Incidetur* commodissimè *Aromaticis & Sale volatili quovis*, sed ita præsertim usurpatis, ut *Corpus* universum vel *Motu*, vel *Igne*, *Balneove*, vel *Tegumentis* simul *incalescat*, quò Medicamenti vis quaquaversùm dispersa pertingat quoque ad ipsum Pancreas, ejusque Ductus Laterales, Locumque adeò Affectum & Morbi Focum: Quæ conducunt imprimis *Melancholicis & Pituitosis*.

Mistura Melancholicis & Pituitosis utilis.

CXXXIII. Exempli loco esto Mistura sequens aliquoties in die ad Cochleare unum assumenda, duabus verò, tribusve ante novi Paroxysmi adventum horis ad Cochlearia tria usurpanda; Corporis calorem, sicut dictum, blandè simul augendo, etiam usque ad Sudoris mediocris eductionem: sic enim plùs præstabit, & nonnunquam Febrem fœliciter tollet.

℞. *Aq. Petroselin.* ℥ij.
Fœniculi, ℥j.
Theriacal. simpl.
vel *Vitæ Matthiol.* ʒ iss.
Salis volatilis Succini, ℈j.

Syr. Cardui bened. ℥j.
M.

Alia Biliosis eo-ducens.

CXXXIV. Quoties *Constitutio Ægri* vel *Naturalis*, vel *Præternaturalis* observatur *Biliosa*, usurpari poterunt *Solventia, Incidentiaque Acida*, Ex. gr.

℞. *Aq. Fumariæ* ℥iij.
Salis Armoniac.
vel *Tartari Vitriolat.* ʒj.
Antimon. Diaphoret. ʒß.
Syr. fœniculi, ℥j.
M.

Alia Pituitosis & Biliosis utilis.

CXXXV. Quoties simul *Pituitosi & Biliosi Humores* in eodem abundant Ægro, *ex binis modò* laudatis *Subcontrariis* parari poterunt hæ misturæ. Ex. gr.

℞. *Aq. Card. bened.*
Cichorei, *an.* ℥iß.
Theriac. simp.
Aceti stillatit. an. ʒvj.
Ocul. Cancr. pulver. ʒß.
Syr. 5. rad. ℥j.
M.

CXXXVI. Si *Obstruens Pituita non* fuerit *valdè glutinosa*, unâ sæpè Sudatione tali solvitur in totum Obstructio, deduciturque ipsius Causa in tenue Intestinum, & Curatur Febris.

Pituitam Obstruentem evomendo.

CXXXVII. Potest in Corpore *paucâ Pituitâ*, sed *copiosiore Bile* scatente quatuor, tribusve ante Paroxysmi reditum horis *Vomitorium* exhiberi; cujus ope non tantùm *Bilis redundans*, sed simul *Pituita obstruens* ad tenue Intestinum, hinc ad Ventriculum, & tandem per Gulam & Os expellitur, Febrisque sic jugulari dicitur, quia tollitur. In quem finem usurpavi sæpè cum fœlici successu *Sapam Vomitoriam* ex *Antimonii Vitro* à Me paratam, & alia ex Antimonio hîc præ aliis omnibus conveniente similiter paranda medicamenta.

Purgando per alvum.

CXXXVIII. Idem præstant subinde *Purgantia per alvum*, sed additis semper, quæ simul incidant & educant Pituitam viscidam. Ex. gr.

Pilulis.

℞. *Mass. pilul. fœtid. maj.* ℈ ß.
Troch. alhandal,
Mercur. dulcis, an. Gran. v.
Ol. succini. Gutt. ij.
M. f. Pilul. N. v.

Earum Usus.

Inaurentur, & quatuor vel quinque ante futurum Paroxysmum horis assumantur, Corpusque blandè moveatur.

2. Succi Pancreatici Aciditatem temperando.

CXXXIX. 2. *Aucta Succi Pancreatici Aciditas & Acrimonia Temperabitur* fœlicissimè *Salibus Volatilibus*, & *Aromaticis* omnibus, non neglectis *Opiatis*. Conveniet proinde in hunc finem Mistura §. 133. proposita, eritque magis efficax, si eidem addantur

Laud. Opiat. Gran. iij.
& *Ol. Garyophyll.* Gutt. ij.

3. Succi ejusdem & Bilis Effervescentiam impediendo.

CXL. 3. Ejusdem *Succi Pancreatici & Bilis Effervescentia vitiosa Impedietur*, emendabitur saltem ac *Corrigetur* laudatâ modò Mistura, & imprimis propter *Opium* Oleositate suâ utrumque Acre mirè leniens, ac temperans.

CXLI. Atque ex paucis hisce formulis facilè quivis junior Practicus alias excogitabit pro re natâ præscribendas & in nonnullis variandas; si præsertim attentus fuerit ad omnia, quæ hîc offenedet tum Præcepta, tum Formularum Exempla.

Symptomatum curatio.

CXLII. Postquam verò præmisimus Febrium Intermittentium, quà Intermittentium Curationem Rationalem multiplici Experientiâ confirmatam, videndum quid ad sui *Curam indicent*, desiderentque *Symptomata* insigni suâ diversitate notabilia, Ægrisque tam sæpè tam molesta.

1. Frigori.

CXLIII. *Frigori, cæterisque Symptomatibus* ipsum comitari solitis conducet Mistura §. 133. præscripta, sed additis, quæ §. 139. laudavimus; postquam nil observavi hactenus æquè Frigus temperare, atque *Garyophyllorum Oleum*. Potest autem, quandiu Frigus angit, ter, quaterve in horâ memoratæ Misturæ, aut similis cochleare unum assumi ab Ægro.

CXLIV. 2. *Calori, comitibusque Symptomatibus* temperandis conferent Misturæ hinc inde positæ, ut & Apozemata Cap. 29. §. 40. & seq. præscripta; ad quorum imitationem facilè concinnabuntur plura.

3 Epialarum.

CXLV. 3. In *Epialis Febribus* Medicamenta convenient ex prædictis subcontrariis composita; qualis Mistura §. 135. proposita; cui plures similes hinc inde habemus in hoc Tractatulo, & facilè est unicuique pro Symptomate magis urgente, atque post assumptum medicamentum Successu diverso quodvis mutare, aliudve fingere. Attendendum enim semper ad Iuvantia & Nocentia; quin secundùm ipsa non rarò alteranda & innovanda sunt remedia; postquam in hoc etiam elucet Medicorum Iudicium ac Ingenium.

4. Sitis.

CXLVI. 4. Ad *Sitim leniendam, tollendamque* laudo, quæ Cap. 29. §. 47. commendavi, & adjeci. Notandum autem licere durante Calore Potum assumere copiosiorem, quod cavendum urgente Frigore; quo tempore satiùs est Os Aquâ purâ, & subinde Vino mistâ colluere, atque Sitim fallere, quàm multùm bibere: quin tunc juvat Prunellæ lapis Potui additus, & quantitate parvâ sæpiùs sumptus.

5. Famis

CXLVII. 5. Ad *Famem* Animi Deliquium minantem *compescendam* convenient omnia, quæ Acidum potenter infringunt, concentrantque, *Oculi Cancri, Margaritæ, Coralia, Creta,* &c. in pulverem duntaxat redacta, & Misturis aliàs conducentibus addita, vel seorsùm ex alio Liquore, Vino, Cerevisiâ, Iusculove ad aliquot grana subinde, donec Fames minui observetur, exhibita.

6. Cardialgiæ.

CXLVIII. *Cardialgia* toties tam acerba *Curabitur* imprimis *Opiatis*; quæ pro cæterorum Symptomatum simul concurrentium diversitate Medicamentis diversis erunt addenda; quoniam utrumque acre, unde ille Dolor Ventriculi ortum habet, demulcent ac leniunt. Assumentur autem illa sæpiùs & quantitate minore, donec, quod quæritur, obtineatur beneficium & Doloris diminutio, vel sublatio.

7. Torminum.

CXLIX. In *Febribus Torminalibus & Colicis* conducet Mistura Cap. 29. §. 69. proposita & subinde cochleatim assumpta. Huc revocanda sunt, quæ Cap. 14. §. 45. & seq. alibique pluribus sunt à me proposita.

8. Syncopes.

CL. 8. *Syncope* ut *præcaveatur*, commendo Misturam Cap. 19. §. 74. præscriptam vel similem, aliquot ante Paroxysmum horis sæpiùs cochleatim usurpatam, & cætera ibidem laudata.

9. Suffocationis uterinæ.

CLI. 9. *Suffocationes Hypochondriacæ* Febribus Intermittentibus junctæ minuentur, & cura;

curabuntur Medicamentis tum alibi, tum Cap. 19. §. 71. & seq. à me propositis.

10. Anxietatis Anhelosæ. CLII. 10. *Anxietas Anhelosa* Febribus iisdem copulata cùm eandem, aſt leviorem agnoſcat Cauſam, Medicamentis Curabitur, Minueturve ſimilibus tam inſtante, quàm incipiente Paroxyſmo ſæpiùs minore quantitate uſurpatis.

11. Aſthmatis. CLIII. 11. *Aſthma* Intermittentis Febris comes Curabitur fœliciter poſt Humoris Pituitoſi Glutinoſi Inciſione *Vomitorio* aliquot ante paroxyſmū futurum horis, & quandoque die ipſum præcedente aſſumpto, ac præcipuè in facilè vomentibus: Poſſunt enim aliàs *Phlegmagogis* potentioribus ac efficacioribus, (qualia ſunt Mercurialia omnia, Colocynthis, Hermodactyli, &c.) per alvum evacuari per epicraſin.

CLIV. Quoad *Humores Pituitoſos è Capite* nonnunquam tunc ſimul *delabentes*, *atque aſperam arteriam implentes* conducent eadem *Phlegmagoga* ſæpiùs minore quantitate unà cum incidentibus, Pituitamque corrigentibus uſurpata, & imprimis formâ *Pilularum*; quales non ſemel præſcripſimus in ſuperioribus.

CLV. Quoad *Halitus Flatulentos* Aſthma tam frequenter, ſi non in totum producentes, magnoperè ſaltem augentes, convenient omnia, quæ tum *illorum materiam*, *efficientemque cauſam emendant*, tum *illorum exortum impediunt*, tum *eoſdem productos diſcutiunt ac diſſipant*; dè quibus vide Cap. 14. in quo plurima continentur, quæ huc faciunt.

12. Tuſſis. CLVI. 12. *Tuſſim Febrilem* Curant, quæ *Halitus acriores* tum *temperant*, tum *diſcutiunt*. Id autem faciunt Opiata Volatilibus, Oleoſiſque Salibus juncta, ſæpiùſque inſtantibus Paroxyſmis quantitate parvâ uſurpata, quò fœliciùs, citiùs, tutiùs, certiùſque id præſtent. In eum finem Formula ſequens laudanda.

Miſtura. ℞. *Aq. Menthæ*, ℥ iij.
Spir. Carminant. noſtr. ʒj.
Salis Armoniac. Gutt. xx.
Laud. opiat. Gr. iij.
Syr. fœnicul. ℥ iſſ.
M.

13. Catarrhi. CLVII. 13. *Catarrhi* unà *cum Febrili Paroxyſmo* ad ſui delapſum concitati, prout *Materiâ* conſtant *diverſâ* & *Partes* afficiunt *diverſas*, Medicamenta deſiderant diverſa. In genere *corrigenda* eorum *qualitas vitioſa*, *minuenda* eorundem *copia*, & *corroborandæ Partes* ab ipſis affici ſolitæ.

CLVIII. *Catarrhi* proinde *craſſi* & *viſcoſi* attenuandi & incidendi Aromaticis ſæpiùs laudatis: *Seroſi* verò & *Salſi* temperandi Oleoſis, & Opiatis paſſim propoſitis.

CLIX. *Evacuandi* craſſi Phlegmagogis, Seroſi Hydragogis.

CLX. *Corroborandæ Partes* affectæ, afficiendæve contra *Pituitam viſcoſam* & craſſam per Aromatica ipſis grata; contra *Serum ſalſum* per Glutinoſa; tum externa Emplaſtri, Unguenti, vel Linimenti; tum interna Pilularum, Tabellarum, Conditorumve, &c. formâ uſurpata. Eorundem exempla non uno in loco exhibuimus.

14. Arthritidis. CLXI. 14. *Arthritidis* Febres Intermittentes comitantis *Curatio* conſiſtet 1. in *Succi Pancreatici Emendatione Univerſali* in ſuperioribus ſatis propoſitâ. 2. In *Bilis* per ſe, aut per accidens vitioſæ *Correctione* aut *Eductione* alibi datâ. 3. In *Pituitæ* qualiſcumque ſimul peccantis *Alteratione* aut *Diminutione* itidem non ſemel in hoc Tractatulo exhibitâ. 4. Denique in *Articulis Affectis* tam contra *futurum Dolorem muniendis*, quàm *præſente ac urgente Dolore liberandis*.

CLXII. *Contra futurum Dolorem muniuntur Articuli* Medicamentis externis ſecundùm Humores varios Dolorem varium parientes variandis: Quæ cùm minùs efficacia deſiderentur, quàm illa, quæ urgentes Dolores ſuperare oportet, facilè ex ipſis ordine proponendis ſeligentur. Articuli contra futurum dolorem muniendi.

CLXIII. *Præſentibus* igitur ac *Urgentibus Doloribus ut Dogmaticè*, hoc eſt, tam ſecundùm Rationem, quàm ſecundùm Experientiam *liberentur Arthritici*, cùm non ſemper iiſdem Medicamentis, ne quidem in eodem Paroxyſmo, liberentur iidem, nedum omnes Arthritici, conſiderandum illud evenire, quatenus non tantùm in diverſis Ægris, ſed in iiſdem quoque diverſo Paroxyſmi tempore Cauſæ Dolorum exiſtunt ſæpenumerò diverſæ. Dolores præſentes qui tollantur.

CLXIV. In *Ægris diverſis* exiſtunt Cauſæ Diverſæ, quatenus aliàs *Bilis*, & quidem diverſa, aliàs *Pituita*, itidem diverſa copulatur primariæ Arthritidis Cauſæ, *Succo Pancreatico*, ſimiliter plurimùm diverſo. In diverſis Ægris.

CLXV. In *eodem Ægro* ſed diverſo Paroxyſmi tempore Cauſæ Dolorum Arthriticorum exiſtunt diverſæ, quatenus in principio nocet imprimis atque acrimoniâ ſuâ Acidâ Dolorem parit *Succus Pancreaticus*; poſteà verò ipſi copulatur, ipſiuſque Acrimoniam vel infringit, vel immutat *Bilis*, pro vitii ſui diverſitate Dolorem pariens diverſum, & imprimis *Ardore* ſummo moleſtum; cum à Succo Pancreatico excitetur Dolor magis *Rodens*, quàm Ardens: quod accuratè obſervandum ad Dolorem utrumque ſpecialibus præſertim Medicamentis potenter corrigendum; poteſt namque blandioribus & imprimis *Oleoſis* utraque Acrimonia commodè ac fœliciter demulceri, ſicque Dolor leniri. In Eodē Ægro.

CLXVI. Hinc eſt, quòd *Cataplaſmata* ex Farinaceis & Lacte Bubulo parata conducant omnibus penè Arthriticis quovis Dolore laborantibus. Ex. gr. Omnibus Arthriticis utile Cataplaſma.

℞. *Farin. rad. althææ*.
ſem. lini,
hordei, *an.* ℥j.

Coq. cum Lacte Bubulo ad Pultis conſiſtentiam. F. Cataplaſma; *quod mediocriter calens applicetur.*

CLXVII. Ubi *Ardor* Summus concurrit, & *Bile* corpus ſcatet *Acri*, loco Lactis dulcis ſubſtitui poteſt *Lac Ebutyratum*. In Ardore.

CLXVIII. In *Conſtitutione Pituitoſâ* addentur commodè Farina Fabarum, Flores Chamæmeli, Sambuci, & alia leniter *Incidentia*. In Conſtitutione Pituitoſâ.

CLXIX. Laudatur meritò à multis Cataplaſma ex Triticei panis optimi, hoc eſt, ex farinæ flore ſolo parati micâ, Croco & Lacte Bubulo decoctum, dolores quoſvis admodùm demulcens. Cataplaſma.

CLXX. Cui *Epithemata* placent magis, ei ſequens commendo in *Ardore* ſummo tepidè applicandum, & ubi exſiccatur renovandum. Epithema in Ardore.

℞. *Aq. ſambuci*,
fumariæ, *an.* ℥iiij.
Aceti Calendulæ, ℥ij.
Opii Thebaic. ʒſſ.
M.

CLXXI. Quoties *Dolor magis Rodens*, Aliud in Dolore rodente.

quàm *Ardens* urget, toties laudo *Epithema* sequens similiter usurpandum.

℞. *Aq. petroselini.* ℥v.
Aq. theriac. simp. ℥j.
Opii Thebaïc. ℈j.
M. F. Epithema.

In Motûs Impotentiâ.

CLXXII. Quoties in Corpore valdè Pituitoso minùs Dolor, magis *Motûs Impotentia* Ægrum molestat, toties commodè usurpabuntur magis Aromatica, tum in Cataplasmatibus, tum in Epithematibus, tum in Emplastris, Unguentis, aut Linimentis, missis tunc ferè Opiatis, utpote tunc minùs requisitis, vel utilibus. Ex. gr.

Cataplasma.

℞. *Rad. Iridis florent. pulverat.* ℥j.
Fol. menth,
Summ. absinth.
Flor. chamæm an. M. ij.
Sem. Cumini pulv. ℥ iss.
Farinæ fabar. ℥ ij.
Coq. ex Aquâ purâ ad Cataplasmatis consistentiam, addendo sub finem
Aquæ Theriac. Simpl. ℥ij.
M. f. Cataplasma, quod calidè applicetur.

Quænam Unguenta & Olea sint applicanda.

CLXXIII. Quorum Cutis ferre potest pinguia, illis Unguenta & Olea possunt applicari, qualia sunt in *Ardore* urgente Populeon, Album Camphoratum, Rosatum, Refrigerans Galeni & similia; In *Dolore* autem *Rodente* Aregon & Martiatum. Iuvat verò aliquando ista diversa commiscere, atque magis temperata reddere.

Balsami Sulphuris Succinati Vires in Dolore Rodente.

CLXXIV. Non ita pridem in *Dolore Podagrico valdè Rodente* cum admiratione summâ expertus sum vim stupendam *Balsami Sulphuris Succinati*, ad paucas guttas dolenti parti illiti, unde confestim Effervescentia in parte affectâ excitata est calens, imò urens, at mox iterum cessans unà cum Dolore atrocissimo in momento quasi sublato. An verò idem sit futurus in omnibus successus meritò dubito, quandoquidem omnes oleosa, & imprimis per distillationem parata ferre non possunt, ac Bilis Acrior in multis reperitur; existimo tamen eos, in quibus Acidum exuperat, & Pituita redundat, illum Balsamum faciliùs toleraturos & commodum inde habituros: Cavendum interim ne diutiùs ejusdem usus continuetur, sed sublato dolore aliud medicamentum blandius porrò usurpetur ad partes membraneas iterum leniendas & paulatim restaurandas.

Salia Volatilia.

CLXXV. Possent in eundem finem parari Vnguenta, vel Linimenta ex *Salibus Volatilibus* Axungiâ Porcinâ, Butyro, aliâve Pinguedine exceptis.

Caphura.

CLXXVI. Nec immeritò laudatur à multis *Caphura* tum Emplastris, tum Vnguentis, tum Linimentis, tum Epithematibus Spirituosis admista, postquam cuivis Acri temperando mirè conducit.

Saliva.

CLXXVII. Nec desunt, qui ad partem affectam contra novos insultus muniendam commendant *Salivam* propriam ipsi manè infricatam: quod acceptum ferendum Salivæ, Humori Corporis nostri maximè temperato, & ideò utrique Acri temperando, Partibusque contra utrumque roborandis aptissimo.

CLXXVIII. Atque ex his paucis observationibus non ita difficile erit cætera Curandæ Arthritidi necessaria ex Scriptis Practicorum seligere atque in usum revocare.

15. Curatio Delirii.

CLXXIX. 15. *Insanas Febres Curabunt* quæcunque Bilis Acrimoniam tum potenter, tum blandè corrigunt, temperantque, qualia sunt imprimis *Oleosa, Emulsiones, & Opiata* internè usurpata; eademque Capiti externè quovis modo applicata: quorum Formulæ hinc inde continentur in hoc Opusculo.

16. Vomitionis.

CLXXX. 16. *Vomitorias Febres* optimè *Curabunt* omnia *Bilem figentia* & ad potenter Effervescendum ineptam reddentia, uti sunt quævis *Austera* ipsam inspissantia & coagulantia; ut & *Opiata* ipsam obtundentia.

17. Cacatoriarum Conditum.

CLXXXI. 17. *Cacatorias Febres Curabunt* eadem simul juncta & partitis vicibus quantitate parvâ sæpiùs usurpata. Ex. gr.

℞. *Conf. Ros. rub.* ℥ij.
Diascord. Frac. ℨij.
Conf. hyacinth. ℨj.
Terræ sigill. ℈j.
Sang. draconis, ℈ ss.
M. f. Conditum, ad Nucis Avellanæ quantitatem aliquoties in die devorandum.

Observatio.

CLXXXII. Sunt autem hîc præferenda Medicamenta formâ sicciore parata & usurpata; quoniam Humida diluunt nimiùm Bilem, Succumque Pancreaticum, ac eorundem excitant, promoventque potiùs, quàm sistunt Effervescentiam. Unde tam in Vomitu, quàm Alvi fluxu compescendo juvat Potus parciùs assumptus, & imprimis Chalybeatus, vel Auro candente Auratus factus: sive is fuerit Cerevisia, sive Vinum, & maximè rubellum; sive Lac bubulum, &c.

18. Sudatoriarum.

CLXXXIII. 18. *Curatu* difficiliores sunt *Febres Sudatoriæ*, haud facile nisi *Austeris* cessuræ. Usurpanda sunt autem illa in pauco liquore soluta, & quidem tum sæpiùs in die, tum quantitate parvâ, quò *Succi Pancreatici volatilitatem* paulatim atque continuò emendent ac corrigant. Ex. gr.

Mistura.

℞. *Aq. plantagin.* ℥iij.
Cinnamomi,
Aceti stillat. an. ℥ss.
Syr. portulacæ, ℥j.
Coral. rub. pulv. ℨj.
M.

Ejus Usus.

Hæc Mistura cochleatim exhiberi potest; quam si quis volet potentiorem, addet ipsi *Acaciæ*, aut *Succi Hypocistidis* Scrupulum dimidium, vel etiam integrum.

19. Vreticarum.

CLXXXIV. 19. *Vreticis Febribus* conducent modò memorata Medicamenta, postquam utrarumque Causæ gradibus duntaxat differunt.

20. Sputatoriarum.

CLXXXV. 20. *Sputatorias Febres* vix puto aliter *Curari* posse, quàm Succum Pancreaticum vel ad Alvum, vel ad Vesicam, vel ad Corporis Superficiem Hydragogis, Diureticis, Sudoriferisve in tempore, hoc est, ante Paroxysmi adventum, aut eodem inchoante assumptis deducendo, ac educendo.

Odontalgiæ Curatio.

CLXXXVI. Quamvis *Febrium Odontalgicarum* enarrationem in superioribus non addiderim, lubet tamen aliquid de earundem Curâ hîc adnectere. Consistet autem ipsa, præter generalia Intermittenti Febri debita remedia, in *Humoris Acidioris* Odontalgiam excitantis per Misturas sæpiùs ante Paroxysmi accessum, imò

durante

durante Paroxyſmo cochleatim aſſumptas *temperatione*, atque blandâ temperati tempore intermiſſionis *eductione.*

CLXXXVII. In hunc finem conveniet Miſtura ſequens.

Miſtura.

℞. *Aq. Betonicæ,*
Fœniculi, an. ℥ij.
Theriac. ſimpl. ℥iß.
Laud. opiat. Gr. iij.
Ol. garyophyll. Gutt. iv.
Syr. ſtœchad. ℥j.
M.

Theriacæ Vires.

CLXXXVIII. Sæpiùs fœliciter ad Dolorem cum Lancinationibus repetentem minuendum applicui Regioni dolenti (nam rarò unus Dens ſolus dolet) *Theriacam* recentem Corio Emplaſtri formâ illitam.

Humor educẽdus Hydragogis.

CLXXXIX. Humorem ex parte ſaltem modò laudatâ, ſimilive Miſturâ temperatum educunt *Hydragoga* formâ Ægro maximè acceptâ, & quidem minore doſi, ſed vicibus iteratis exhibita. Sic enim fœliciùs tales tolluntur Dolores, quàm ſi potentiſſima doſi majore ſumantur ſemel purgantia.

CXC. Atque ex hactenus prolatis arbitror unicuique patere, quî ſecundùm Symptomata moleſtiora ſuccurrendum & occurrendum ſit Febribus Intermittentibus ipſorum ratione tantam diverſitatem patientibus. Reſtat, ut quædam de *Quotidianarum, Tertianarum, Quartanarum,* &c. *Curâ* moneamus, poſtquam Ipſas non tam Humoribus diverſis Pituitæ, Bili, Succove Melancholico, quàm Pituitæ Obſtruenti, Succoque Pancreatico diverſimodè ſe habentibus adſcripſimus.

Febrium Quotidianarũ Tertianarum, Quartanarum, &c. Curatio.

Attẽndendum ad Symptomata comitantia

CXCI. In harum proinde Curatione non tam erit attendendum ad Recursûs uniuſcujuſque Intervallum, quàm Symptomatum comitantium, & Frigoris præſertim, Caloriſque diverſitatem: nam ſecundùm hæc ſi, prout in ſuperioribus docuimus, inſtituatur Cura, erit procul dubio illa fœlix; quemadmodum contrà eandem obſervavimus ſæpenumerò infœlicem aut nullam, ſi ex ſingularium Humorum tunc peccare creditorum præjudicio Cura tentaretur Humoribus verè tunc peccantibus minimè conveniens.

Quod in Tertianis ex. gr. oſtenditur.

CXCII. Quamvis enim, ut exemplo rem illuſtrem, *Tertianæ* utplurimùm contingant *Æſtate*, & quidem urgente Solis æſtu, in *Ætate Iuvenili ac Virili*, & maximè *Billioſis*; unde tunc meritò in earundem Curatione habetur ſimul *Bilis* tum per ſe, tum ratione Paroxyſmi Febrilis multùm peccantis ratio exacta: non deſunt tamen *Tertianæ*, quæ *Hyeme*, urgente gelu, *Senes, Pueroſve* corripiant, in quibus ſcatet *Pituita*; in quo caſu, ſi quis ad *Bilis* temperationem aut eductionem imprimis attenderet, toto cælo erraret. Nam ſicut in pleriſque Tertianis *Æſtus magnus*, Bilis tunc ſimul peccantis effectus, obſervatur, ita in nonnullis *nullus* vel *paucus* notatur *Æſtus* Ægris moleſtus; pro hujus itaque nunc *præſentis*, nunc *abſentis* varietate curam quoque variabit Medicus prudens, ac omni præjudicio liber.

CXCIII. Quod de Tertianis jam dixi, verum etiam comperiet in *Quotidianis, Quartanis*, &c. Medicus quivis ad Ægrorum querelas, & Practicorum accuratiorum Obſervationes, quàm Theoreticorum Auctorum figmenta magis attentus, conſiderabitque in ipſis magnam tum Frigoris, tum Caloris, tum cæterorum pluribus ordine in ſuperioribus notatorum Symptomatum diverſitatem; ſecundùm quam ſicut hactenus Deo benedicente longè fœliciùs, quàm multi alii præjudiciis ſuis vel alienis occœcati Medici fecerunt, meos curavi Ægros, ita ut eandem Methodum ſervent ac ſequantur feriò meos hortor Diſcipulos, imò Lectores quoſvis Veritati & ſuorum Ægrorum Bono unicè addictos.

Attendendum ad Humores peccantes.

CXCIV. Attendendum, inquam, ſemper in Febrium Intermittentium quarumvis Curatione Dogmaticâ & Rationali ad *Humores quoſvis quovis modo in Corpore ſimul peccantes*, cùm ipſi *Cauſa* ſint, cur *Pituita Obſtruens* magis vel minùs exiſtat glutinoſa, cur *Succus Pancreaticus* ſit magis, vel minùs acer, ac proinde *Paroxyſmus* in omnibus ſuis *variet* circumſtantiis, & *Symptomatibus.*

Bilem.

CXCV. Quoties namque *Bilis* habet in corpore dominium, toties *Pituita* erit minùs viſcoſa, *Succuſque Pancreaticus* minùs acer: ideóque faciliùs, citiúſque Curabitur hactenus Febris, dummodò curetur ritè.

Pituitam.

CXCVI. Quoties autem *Pituita* in corpore Humoribus dominabitur cæteris, toties obtuſiores erunt & *Succus Pancreaticus* & *Bilis*, adeóque *Pituita* ipſa *obſtruens* magis glutinoſa; unde ſegniùs, licèt ſatis facilè, curabitur illa Febris, leviora ferè habens omnia Symptomata.

Acidum.

CXCVII. Quoties tandem *Acidum* redundans in Corpore Humoribus cæteris præcellit; toties *Bilis* erit magis fracta & iners, *Pituita* verò nunc glutinoſior, & imprimis quando ad *Auſteritatem* vergit Acidum; nunc fluidior & ſeroſior, præſertim quando *Acrius* exiſtit Acidum, & Bilis parti Salinæ penitiùs junctum, atque unà cum Pituitâ fluidiore *Serum* efformans *Salſum*; ſed *Muriaticum*: Unde tum ſegniùs, tum difficiliùs curabitur tunc Febris.

CXCVIII. Quâ ratione autem procedendum ſit in harum tot modis inter ſe differentium Febrium Curâ Dogmaticâ, non minùs Experientiâ multiplici confirmatâ, quàm ſolidâ Ratione nitente, ex ſupradictis colliget facilè quivis tam Ingenio, quàm Judicio præſtans. Iubemus enim à Dogmaticâ Medicinâ recedere omnes laudatis Animæ dotibus deſtitutos.

Quomodo Febres multiplices curentur.

CXCIX. Quemadmodum Febres Intermittentes *Simplices*, ita curari debent *Multiplices*; niſi quòd hîc propter Intervallum Intermiſſionis, aut Remiſſionis brevius majore opus ſit Medico circumſpectione, exactâque occaſionum idonearum obſervatione, poſtquam tum breviores, tum rariores ſolent illæ occurrere; quibus neglectis negligitur ferè ſimul, aut pervertitur ipſa Cura.

Remiſſionis Intervallũ obſervandum.

CC. Dixi non tantùm Intermiſſionis, ſed etiam *Remiſſionis Intervallum brevius* eſſe in Febribus Intermittentibus Multiplicibus, quàm Simplicibus; quoniam ob Paroxyſmorum novorum duplicationem ac multiplicationem nulla ſæpè obſervatur Febris plena Intermiſſio, ſed Remiſſio duntaxat; quo tempore agenda ſunt illa præſertim, quæ cum aliquâ Corporis utriuſque conturbatione peragi debent aut ſolent; quo ſpectant imprimis *Evacuationes per Alvum, & Vomitum*: quæ

In Evacuationibus.

nisi tempore convenienti instituantur, nocent sæpe multùm, prosunt nihil; ut cum suo damno insigni experiuntur indies multi Ægri. Est igitur verè ille Medicus.

Fœlix, quem faciunt aliena pericula cautum.

CAPUT XXXI.

De Febribus Synechis, vel Continuis in specie dictis.

Febris Synocha & Continua.

I. Superiùs, Cap.27.§. 12. docuimus *Febres* occurrere *continuò* quidem *permanentes, at quotidie, aut tertio, quarto, aliove die novas Exacerbationes habentes*; quas vulgò ac benè *Quotidianas-Continuas, Tertianas-Continuas, Quartanas-Continuas*, &c. vocant, postquam reverà ex *Continuis & Intermittentibus concurrentibus componuntur*; licèt aliter judicent, ac doceant multi Medici, Auctorum suorum placitis, quàm Ægrorum observationi magis attenti: unde ipsas subinde haud composito, sed simplici nomine *Synechas* & *Continuas* indigitant.

In eâ nullum Frigus.

II. Utplurimùm autem in quâvis Exacerbatione novâ *nullum* observatur *Frigus*, quia Synocharum Calor perdurans illud infringere, atque Succi Pancreatici Aciditatem minorem superare solet Bilis Acrimonia & Oleositas excedens.

Aliquando Horror vel Rigor exiguus.

III. Aliquando tamen vel *Horror*, vel *Rigor exiguus* in quâvis sentitur Exacerbatione; quoties nempe Succi Pancreatici Aciditatem majorem undecunque ortam supprimere nescit Acrimonia Bilis remissior, quin quodammodo saltem per friguſculum, partiumve membranearum rosionem, hancque subsequentem Panniculi carnosi concussionem levem illa se manifestet.

Quænam Febres Continuis copulentur.

IV. *Plerumque* quidem sic Continuis copulatæ Febres Intermittentes sunt *Tertianæ*; *rarius Quotidianæ*; *rarissimè Quartanæ*.

Causos sive Febris Ardens.

V. Notabilis & gravissima Febrium harumce Tertianarum species *Causos* vocatur, sive *Febris Ardens*, in quâ summus angit, ægrosque torquet *Æstus* ad finem usque perseverans, per intervalla licet tantillum remittens, hinc & graviùs iterum affligens. *Quin* præter illum *Æstum molestissimum* solet tunc Ægros vehementer urgere *Sitis*; uti contrà prosterni *Fames*. Hic accedit sæpenumerò *Linguæ Ariditas & Nigredo* cum *Labiorum Fissuris* atque *Exulceratione fœdâ*, supervenientibus tandem *Crustis horrendis*. Nec infrequens in hisce Febribus *Capitis Dolor gravis* unà cum *Delirio* satis *vehementi*. In quibusdam primarium Symptoma est *Cardialgia difficilis, cum* vel *sine Vomitu* Ægris valdè molesto. *Singultus* quoque multis gravis quosdam torquet. *Alvi Fluxus* aliis evenit, aut *Hæmorrhagia* diversa. Quin non rarò *Sudores* copiosi unà cum exacerbatione quâvis profunduntur, vel *Urinæ* uberiùs effunduntur, unde corpora Ægrorum brevi colliquescunt, Febrisque ista in specie vocatur *Colliquans*.

Ejus Symptomata.

Quotidianarum continuarum Symptomata.

VI. In *Quotidianis* verò *Continuis Contundens Dolor* Ægrorum *Lumbos*, & *Dorsum Artusque* satis frequenter quassat. Quin nonnunquam cum Febris exacerbatione novâ in *Animi Deliquium*, vel *Syncopen* quoque incidunt ipsi, unde tunc *Syncopalis* vocatur hæc Febris.

Compositarum Febrium denominatio à Symptomatibus.

VII. Quemadmodum igitur tam *Synochæ*, quàm *Intermittentes*, ita ex utrisque *Compositæ Febres* à comitibus Symptomatibus gravibus denominationem singularem acceperunt tum apud Plebejos, tum apud Medicos praxin exercentes, atque in Curâ ipsis meritò attentos.

Earum causa primaria quatenus ardore sunt molestæ.

VIII. *Primaria* quidem harumce *Febrium Synecharum, quà cum calore insigni & continuo sunt Ægris molestæ, Causa* existit *Bilis* & *Acrimoniâ* & *Inflammabilitate* nimiâ peccans; unde non tantùm in dextro Cordis Ventriculo perpetuò vitiosam excitat Effervescentiam, sed in tenui quoque Intestino, ac præsertim accedente per Intervalla *Succo Pancreatico* propter sui stagnationem acriore facto atque paroxismum obscurum producente.

Quatenus Frigore vel horrore sunt molestæ.

IX. Earundem Febrium perpetuo ferè *Friguſculo* vel *Horrore* molestarum *Causa* primaria censetur mihi *Lympha* & imprimis *Succus Pancreaticus omnis Acrimoniâ Acidâ* peccans, & tum continuò, tum præsertim ad novi paroxysmi productionem *Halitus Acidiusculos* ex Intestino tenui quaquaversùm propellens, atque Frigoris Sensum vagum excitans.

Earum Symptomata reliqua.

X. *Symptomatum* cæterorum has Febres subinde comitantium Causa & Ratio ex iis, quæ Capitibus præcedentibus dicta sunt, facilè capi potest, ut non videatur necessum illi rei ampliùs immorari.

Ut & Curatio.

XI. Sic & Ipsarum Curandi ratio ex prædictis non ita difficulter poterit peti, sequendo in plerisque Synocharum Curationem, atque convenienti tempore usurpando insuper illa, quæ Obstructionem in uno, pluribusve Pancreatis Ductibus existentem blandè solvant, Ipsumque Succum hactenus Acriorem corrigant.

Per Venæ sectionem. Sudorem. Purgationem.

XII. *Venæ-sectio* quidem conducit tunc imprimis, quando *Ardor adest summus*; *Sudoris* autem excitatio, & quidem per Aromatica blandiora & Salia Volatilia, quando Acidi quovis modo molesti occurrunt signa; *Purgatio* denique per *Alvum* vel *Vomitum*, quando *Bilis* turget, urgetve copiosa.

CAPUT XXXII.

De Febre Hecticâ.

Febris Hectica quænam.

I. Multùm celebratur apud Medicos *Febris Hectica* dicta, in quâ, præter *Pulsum Frequentiorem*, simulque *Parvum, Debilem*, ac quodammodo *Durum*, *Calor Ægris parùm molestus* deprehenditur; qui tamen *unâ, duabusve post assumptum Alimentum horis tantillum exacerbatur* & augetur, iterumque paulò post ad pristinam æqualitatem redit, atque *circa arterias*, quàm cæteras corporis partes, *major sentitur* Huic accedit *continua, lentaque Corporis Emaciatio*, quâ ad extremum deductâ Febris hæc vocatur *Marasmodes*.

Eam à Salivæ vitio pendere.

II. Cum semper *paulò post Alimentorum quorumvis assumptionem*, adeóque partis eorundem fluidioris ad Intestina deductionem plus minùs *exacerbetur hac Febris*, non sine causâ *semper Salivæ vitium notabile ad Ipsius productionem concurrere, aut ab ipso ipsam pendere* quis credat.

III.

Ejus dia cau-sæ. III. Ex *Rebus Non-naturalibus* dictis observantur Febres Hecticæ nonnunquam imme-diatè à *nimio Corporis exercitio*, *laboreve con-tinuato*; quandoque ab *Ira vehementissima*, & imprimis à *Tristitia & Animi Mœrore immode-rato*; quandoque à *Vigiliis multùm protractis*; subinde ab *Inedia diuturniore*, ut & *Alimen-tis parvi*, *pravive Succi*, & similibus ortum trahere.

Eam alios Af-fectus consequi. IV. Sed observantur quoque Hecticæ Febres alios Affectus consequi, ac præsertim *Febres Dia-rias* errato in Diætâ grandi debitas, ut & *Conti-nuas*, *Intermittentesque* morosiores aut vehemen-tiores; ac frequentissimè *Viscerum plerorumque*, maximè *Pulmonum Inflammationes*, hasque subse-quentia *Apostemata*, & *Ulcera*.

Quinam Humo-res in Hectica peccent. V. Cùm autem in Hecticâ Febre *Calor* sit *exiguus*, ideóque raró Ægris molestus, *Pulsus-que Parvus*, *Debilisque*, judico peccate tunc imprimis *Glandularum Conglomeratarum Liquo-rem*, non *Salivam* duntaxat, sed ipsum quoque *Succum Pancreaticum*, & quidem *Viscidiutate aucta*, non item *Acrimonia Acida* vel *Austeri-tate molesta*, quamvis aliquando *hanc* simul of-fenderim *gravem* : Unde *Bilem* simul concurrere *inertiorem* quis mirabitur, aut negabit; sed *Lym-pham* quoque tunc *obtusiorem* futuram nemo non videt.

Causa Contabe-scentiæ. Exacer-bationis. VI. *Contabescentiæ* proinde in *Hectica Febre* molestæ *Causam* existimo *Viscositatem nimiam Humorum omnium*, ipsiusque adeò *Sanguinis*, pro-pter quam Partium Nutritio indies minuitur: *Exa-cerbationis* autem unâ vel duabus post Alimento-rum assumptionem horis contingentis *Salivam* itidem *nimis Glutinosam* : propter quam fluidior Alimentorum pars citiùs ad Intestina descen-dens, ac Bili occurrens in Halitus similes ex par-te saltem diducta & ad Cor deducta, ibidemque ampliùs rarefacta *Pulsum solito adhuc Frequentio-rem*, mox quaquaversùm propulsa in *Facie* qui-dem *Ruborem levem*, ac in *Cute* reliquâ *Calorem blandum*, quin alibi alia *Symptomata* pro reliquo-rum Humorum & Partium constitutione diversâ excitat.

Pulsus Frequè-tioris. Ruboris. Caloris.

Appeti-tûs pro-strati. Fastidii. Fermen-tationis Alimen-torûSan-guifica-tionis. Genera-tionis Spi rituum Anima-lium. VII. Propter notatam *Humorum* omnium *Tenacitatem Viscosam* minuitur, & tandem pro-sternitur *Alimentorum* omnium *Appetitus*, acce-dente ipsorum quoque *Fastidio*; quin eorundem impeditur & labefactatur *Fermentatio*, *Partium Utilium ab Inutilibus Secretio*, *Sanguificatio*, *Spiri-tuum Animalium Generatio*, &c. Unde augetur in dies Bilis, Salivæ, Succi Pancreatici, & Lymphæ Glutinositas & Inertia, redditurque sic paulatim Malum gravius, & tandem incurabile.

Quando à nimio corporis motu est Hectica, quenam sit Humo-rum con-stitutio. VIII. Quoties à *Nimio Corporis Motu* ac *Defa-tigatione* diuturniore producitur Hectica Febris, toties arbitror non tantùm *Spiritus Animales*, sed partem quoque Sanguinis *Aqueam* nimiùm exhau-riri, atque idcircò penitiùs unito *utroque Acri A-criore facto* Humores omnes Viscosiores fieri, quin Functiones Naturales omnes, sicut modò dictum labefactari.

Ut & quoties est ab Irâ IX. Quoties ab *Irâ vehementissimâ* ortum habet Febris Hectica, toties à *Bile* tunc *Acri-moniam excedentem* nactâ in consensum trahi *A-cidum*, idemque itidem acrius factum notatam Unionem utriusque Actis penitiorem promovere autumo.

Nec non quoties est à Mœ-rore. X. Quoties à *Tristitiâ & Animi Mœrore immo-derato* excitatur Febris Hectica, toties à *Succo Pan-creatico Austeriore* facto Humores omnes Gluti-nosiores fieri existimo.

Et quo-ties est à Vigiliis nimiis. XI. Quoties à *Vigiliis protractis* Febris He-ctica efficitur, toties ob *Animales Spiritus* ni-miùm consumptos *Acrimoniâ in utroque Acri auctâ* eorundem *Unionem arctiorem* fieri, atque Humores omnes Interiores ac tenaciores produci censeo.

Quoties est ab Inediâ. XII. Quoties *Inediam diuturniorem* Hectica consequitur Febris, toties Alimentorum utrumque *Acre* demulcentium defectu *Acrimoniam utrius-que intendi*, atque porrò *Unione intimiore* factâ Humores viscosiores gigni judico.

Quoties est ab Ali mentis parùm Nutrien tibus. XIII. Quoties ab *Alimentis parùm Succi Nu-tritii blandi* continentibus eadem contingit He-ctica Febris, toties idem, quod modò dictum, sed segniùs, evenit.

Quoties est ab Ali mentis pravis. XIV. Quoties meliorum defectu, aut pro-pter Picam neglectu ab *Alimentis pravis*, hoc est, *Glutinosi*, vel aliàs *Pinguis*, *Acrisve Succi* diutiùs usurpatis Febris oritur Hectica, toties aut per se, aut per accidens, sicut jam pluribus explica-tum, Humores citiùs, tardiúsve fient nimis gluti-nosi.

Quoties Diariæ succedit. XV. Quoties *Diariis Febribus* succedit Hecti-ca, toties secundùm varia Diætæ vitia ipsas pro-ducentia, prout modò deductum, hujus Origo petenda.

Quoties Synochã Febrim sequitur. XVI. Quoties *Synochas Febres* sequitur He-ctica, toties, ubi à *Bile vitiosa* istæ duxerunt or-tum, partim *Acrimoniæ* ipsius secundùm §.9. par-tim *Medicamentis* eandem *alterantibus*, sed diu-tiùs & copiosiùs usurpatis, adeóque *Humores cæte-ros simul corrumpentibus* & *inspissantibus* ipsa est adscribenda.

Quoties Febrim Intermit-tentem. XVII. Quoties *Intermittentes Febres* abeunt in Hecticam, toties *Humores* tunc *maximè peccan-tes* plures, pauciorésve secundùm ea, quæ dicta sunt, eandem gignunt.

Quoties est ab Aposte-mate. XVIII. Quoties denique *Viscerum* prima-riorum, ac præsertim *Pulmonum Inflammatio in Apostema deducta* Hecticam Febrem parit, toties à *Pure* tota *Sanguinis massa* inficitur & *Glutinosi-tatem singularem* nancifcitur, quæ *Humoribus cæ-teris* communicata eosdem simili labe inquinat & ad Functiones Naturales ritè obeundas ineptos reddit.

Hecticæ Curatio. XIX. Quamvis in *Corporis Contabescentia* conve-niant omnes *Hecticæ Febris* species non parùm differet tamen Singularum secundùm *Causarum* tam *diversè ipsam producentium diversitatem Cu-ratio*.

Quomo-do & quibus fiat. XX. In Genere tamen propter *Humorum om-nium Tenacitatem atque Glutinositatem noxiam* usurpanda erunt *Medicamenta*, quæ blandè ipsam *emendent ac corrigant*, omnia nempe *Aromatica benigniora*, & *Salia Volatilia Oleosa*; quippe quæ Viscosum omne incidunt, alterant, & in statum na-turalem deducunt.

Et qualibus. XXI. Seligenda sunt autem talia, quæ Unius-cujusque Ægri *Constitutioni tum naturali*, *tum præsenti* maximè conducant & conferant; quod ex Iuvantibus & Nocentibus facilè comperiet ac di-gnoscet Medicus.

In Diæta cura ha-benda. 1. Aëris. XXII. In *Diæta* ritè regendâ & dirigendâ curandum sedulò, ut 1. *Aër* sit maximè tem-

peratus

peratus vel naturâ, vel arte.

2. Alimentorum. XXIII. 2. *Alimenta* ſint *facilis fermentationis*, *Lac* puta vel *Muliebre*, vel *Aſininum*, vel *Caprinum*, vel etiam, ſicut hodie Mos invaluit, *Bubulum*, idque adhuc calens aſſumptum; *Juſcula varia*: *Ovorum Vitelli*; *Caro Juniorum Animalium*; *Panis Triticeus* ritè fermentatus & coctus; *Cerevisia* mediocris ac fermentata; *Vinum* maturum & oligophorum, paucâque aquâ dilutum, &c.

3. Animi Motus. XXIV. 3. *Animi Motus* ſunto Moderati, cavendo imprimis ab iis, à quibus ortum habuit Febris Hectica.

4. Corporis Motus. XXV. 4. *Corporis Motus* eſto blandus, & maximè, quando ab ejuſdem exceſſu excitata eſt Febris Hectica.

5. Somni & Vigiliarum. XXVI. 5. *Somnus & Vigiliæ* mediocritatem ſervent, cùm hîc omnis exceſſus ſit valdè noxius.

6. Excretionis. XXVII. 6. *Excretiones ſolitæ*: ac imprimis *naturales*, atque *Individuo ſervientes*, nec Ægrum debilitantes, ſi ſegniùs procedant, promoveantur; cæteræ omnes vitentur, quales ſunt Sanguinis, Seminis, Lactis Effuſiones omnes.

Pro ratione Synecharũ, aut Intermittẽtium Febrium Curatio Varianda. XXVIII. Quoties *Synechis* aut *Intermittentibus Febribus* accedit, aut ſuccedit Hectica, toties Illarum ratione Cura erit varianda, & quidem pro Humorum diverſorum diverſimodè peccantium vitio diverſo: quæ omnia ex Capitibus præcedentibus petenda.

Hectica ab Inflammatione Abſceſſu, Ulcere, &c. incurabilis. XXIX. *Inflammationes*, *Abſceſſus*, *Ulcera & Fiſtulas* conſequentem Hecticam nemo curabit unquam, qui præter jam memorata remedia non uſurpaverit quoque *Medicamenta* potenter *Ulcera*, *Fiſtulaſque mundantia*, hinc & *conſolidantia*. Inter quæ haud poſtremum locum occupant *Sulphuris Balſamus Aniſatus*, vel aliàs quivis Aromaticus; ut & omnia ex *Antimonio* parata *Medicamenta fixiora*, nec proinde Vomitum, Sedeſve promoventia. Inter vulgaria cluent omnia, quæ *Plantarum Vulnerariarum* nomine innotuerunt, atque in Decoctis tam Ulcerum, quàm Fiſtularum Curationi dicatis uſurpari ſolent.

XXX. Atque ſic obſervatis exactè omnibus, in quibus ſecundùm agendi modum conveniunt aut differunt Febrium Hecticarum Cauſæ diverſæ, longè faciliùs in earum Curatione ad optatum finem perveniet Medicus, dummodò tum obſequentes, tum patientes, quod rarò evenit, habeat Ægros, nec malum ad extremum fuerit deductum.

Caput XXXIII.

De Febribus Malignis.

Febris Maligna Quanã. I. Quemadmodum aliàs Morbus vel Affectus quivis, ita *Febris* nomen *Maligni* ſortitur, quoties *ſubitò ac inexpectatò Vires Ægri proſternuntur*, *aut Symptomata occurrunt*, *quàm in Affectu ſimili obſervari ſolent, longè graviora.*

Vires ex Pulſu dignoſci. II. *Vires* in Malignis Febribus proſterni ſolitæ ſunt *Vitales dictæ*, ex *Pulſu* vel mox à principio nimis *Debili*, vel ſubitò multùm *Debilitato*, ut & *inopinata Morte* Ægros obruente dignoſcendæ ac dijudicandæ.

Febris Malignæ Diviſio. Epidemicæ vel Privata. III. Malignæ Febres aliàs *Epidemicæ* ſunt, atque in plures eodem tempore ſævientes, *Cauſamque communem*, *Aërem* puta, vel *Alimenta* vitiata habentes; aliàs *Privatæ*, hunc vel illum hominem duntaxat & quidem ob *Cauſam ſingularem*, ac *Veneni* nomine ferè tunc notam afficientes.

Contagioſæ vel n Contagioſæ. IV. Rurſus vel *Contagioſæ* ſunt, quæ alios inficiunt, vel *minimè Contagioſæ*, adſtantibus nullam noxam afferentes.

Acutiores vel Longiores. V. Iterum vel *Acutiores* ſunt, paucis diebus ad finem tendentes, vel *Longiores*, ac pluribus diebus durantes.

Febris malignæ Symptomata & ſigna. VI. In Malignis Febribus obſervatur plerumque *Horror* levis præcedere, ipſumque *Calor* mox ſubſequi, rarò quidem magnus, ſæpiùs mitior, adeò ut de ipſo vix ſoleant conqueri Ægri. *Urina* ab urinis ſanorum parùm vel nihil utplurimùm differunt. *Pulſus Frequens* quidem eſt, aſt ſimul *Parvus ac Debilis*, & modis omnibus *Inæqualis*, quandoque *Intermittens*, aut *Deficiens*. Sæpiùs *Sopor* aut *Veternus*, rariùs *Vigiliæ* urgent. *Inſomniis turbulentis* anguntur crebrò Ægri, *Corporiſque Inquietudine*. *Cardialgia* frequenter adeſt moleſta, & quandoque *Nauſea*, quin ſubinde *Vomitus* quoque; ut & *Capitis Dolor*, & nonnunquam *Delirium* aut *Vertigo*. *Sitis* major ſæpè, quàm Corporis, Fauciumque Ardor. *Membra* omnia videntur aliquando labore multo *defatigata*, & præ laſſitudine quaſi quaſſata. *Bilioſi*, *fœtidique Alvi fluxus* quandoque accedunt. *Sanguinis è naribus*, *uterove ſtillicidium*, vel *fluxus copioſior* ſubinde concurrit: eductuſque aut effluens ſponte *Sanguis* plerumque *coagulari neſcit*. *Maculæ*, atque *Veſiculæ* tum colore, tum magnitudine multifariæ nonnunquam erumpunt in corporis ſuperficie; *Tumores* autem in *Glandulis*. Aliquando *Extrema* ſubitò *incaleſcunt*, mox iterùm *refrigerantur*. *Sudores* vel nulli, vel ſatis copioſi ſponte prodeunt, à quibus nî leventur Ægri, præſertim quando arte promoventur, conclamatum eſt.

Cauſa. VII. Ex quibus *Symptomatibus* omnibus ritè conſideratis, & cum iis, quæ tum *Malignitati reſiſtere*, tum *eandem ſuperare* notum eſt per Experientiam, ſimul collatis judico, *Malignarum Febrium Cauſam*, ſi non ſemper, utplurimùm ſaltem *Sal* eſſe tum *Volatile*, tum *Acre*, quod *Glandularum Liquorem Subacidum* concentratione noxiâ *enervet*, atque inertem, invalidumque præſtet: unde *Sanguinis Conſiſtentia naturalis Minuatur*, ac proinde ejuſdem *Rarefactio eludatur*, quin non rarò *Animalium Spirituum Secretio impediatur*; hinc & reliqua *Symptomata* modò enumerata *producantur*; prout nimirum *Sal* illud *Volatile Acre* aut *cum Aëre* in Pulmones, hinc & Sanguinem quoque Inſpiratione allicitur, aut cum *Alimentis vel Salivâ* in Ventriculum deglutitur, aut *per Corporis poros* ſeſe inſinuans vel *Glandularum Liquores primum*, vel *unà cum Sanguine ipſos inficit*, *enervat & vitiat*. Hinc namque Symptomatum variorum modis variis in Malignis Febribus obſervatorum varietas pendet; ut & à cæteris Humoribus in corpore cujuſvis repertis.

Pulſus Parvus & Languidus unde. VIII. Sanguis ergò minùs conſiſtens rarefactionem ſuſtinet minorem, unde non tantùm *Pulſus* ſequitur *Parvus*, ſed inſuper *Languidus*; quin prætereà *opprimitur*, *extinguiturque faciliùs Ignis Vitalis* in Sanguine accenſus & ſuſtentatus,

tentatus, obruitque tam sæpè imparatos *Mors inexpectata*.

Causam Febrium Malignæ à foris accedere.

IX. Febrium Malignarum omnium *Causam* existimo *forinsecùs advenire*, nunquam per se in corpore ex corruptis sponte Humoribus produci: quia Solus Ignis vehementior Causa esse potest Acrimoniæ auctæ in Sale Volatili; qualis in nobis nullus excitatur fine Bile, ratione sui Salis Volatilis, sed Oleosi.

A Malignitate præservatio.

X. Corpus humanum tam Continens, quàm Contentum contra Malignitatem talem omnem in Sale Volatili Acri consistentem munitur ac *Conservatur* frequenti & moderato *Acidorum*, ac præsertim *Austeriusculorum* usu.

Maligni tatis causa qui corrigatur.

XI. Ipsum verò *Sal Volatile & Acre*, Malignitatis nempe notatæ Causa, *Corrigitur ac Emendatur iisdem*, ut & *Oleosis*, sed imprimis *Acido vel Austero Terreo permistis*: quo pertinent *Argillacea* atque *Sigillata Terræ* omnes, *Bolus Armena*, *Terra Lemnia*, &c. Ipsumque adeò *Sulphur Minerale aut Metallicum* omne, sed ritè præparatum, *Vitrioli*, *Antimonii*, &c. Huc spectant ex vulgò notis *Theriaca*, *Diascordium*, & c. Quin ad hujus *Salis* correctionem faciunt quoque *Salia Volatilia*, sed blanda & *Oleosa*, quippe quæ Acrimoniam istius noxiam leniunt ac demulcent.

Quibus è corpore propellatur.

XII. Eundem *Salem Volatilem Acrem* plùs, minúsve temperatum, aut à se saltem simul temperandum *foràs è corpore propellunt* ac eliminant tutissimè ac commodissimè *Sudorifera*. Notum enim est per Experientiam multiplicem Malignarum Febrium Curationem hâc ratione ac viâ institui feliciſſimè.

XIII. Laudantur autem non tantùm simplicia *Sudorifera*, sed composita quoque, Theriaca, Mithridatium, Diascordium & infinitæ aliæ Confectiones Opiatæ ad priorum imitationem à variis excogitatæ, atque in usum revocatæ. Ubi hoc à me notandum, præferenda semper illa, quæ simul Salis Volatilis Acrimoniam temperare possunt, quæ idcircò aliis addi utile. Ex. gr.

Mixtura.

℞. *Theriac. Veteris*, ʒij.
Antimon. Diaphor. ʒj.
Syr. Card. bened. ℥ij.
Aq. prophylact. nostr. ℥j.
Aq. Cinnamom. ʒß.
Scabiosæ, ℥ij.
M.

Ejus Usus.

Hujus Misturæ partem quartam vel quintam sumat Æger, atque Corpus ad Sudorem disponat, quin post horæ dimidium ejusdem unum vel duo cochlearia iterum capiat, sicque pergat, donec commodus sequatur Sudor. Intereà, si valdè Sitiat & Lingua sit arida, subinde jusculi aliquid superbibat, sed Acido aliquo, Succo Citri, Arantiorum, Omphacio, Aceto, &c. priùs ad gratiam temperati: quò non tantùm promovebitur Sudoris eruptio, sed insuper corrigetur Salis peccantis Acrimonia noxia.

Sitis & Linguæ Ariditas quomodò curando.

Quando Vomitoria adhibendum & quod-nam. Antimonii Sulfur Mirabile.

XIV. Rariùs, nec nisi, quando *in Ventriculo, aut Intestinis* hæret pars noxii Salis, urgetque simul *Nausea*, *Vomitorio* excludi debet hoc *Venenum*: atque tunc cæteris omnibus præfero *Antimonialia Vomitoria*, sed blandiora & fixiora, quippe quæ *Sulphur* habent in se mirabile, à quo mirè temperatur quodvis acre.

XV. Hujus Sulphuris ratione Sudoriferis cæteris vel Mixturis Alterantibus addo plerunque *Antimonium Diaphoreticum*, *Bezoardicum*-*ve Minerale* tam simplex, quàm modis variis compositum, aliave ex Antimonio parata Sudorifera.

XVI. Postquam per Sudorifera sufficienter ac ritè usurpata sublatum est è Corpore Malignum illud Venenum in Sale Volatili & acri repertum, perseverandum aliquandiu in moderato Acidorum Subausterorum Potulentis adhibitorum usu, quò *Sanguini Consistentia* pristina fensim restituatur. Conducunt proinde hîc Omphacium, Mala Granata, Cytonea, Arantia, Berberi, &c.

Quibus & quomodò, sanguini sua consistentia restituatur.

XVII. Plura de Salis volatilis & acris naturâ, noxis, ac curâ proponemus, quando nostras de Peste Cogitationes, Observationesque peculiari Tractatione publici juris faciemus; hæc interim sedulis operum Naturæ Scrutatoribus plura inueniendi, eruendique ansam præbebunt.

Caput XXXIV.

De Languore Universali, ut & Leipothymiâ & Syncope.

I. Cum ex assumptis Alimentis Chylus, ex Chylo Sanguis, ex Sanguine tum reliqua Corporis Contenta omnia eliciantur, tum omnes Corporis universi partes Continentes nutriantur & augeantur, meritò *ad Sanguinem respicitur*, *ubi tam Vires, quàm earundem Rationes* examinantur, expenduntur, determinanturque.

In Viriû examine ad Sãguinẽ respiciendum.

II. Cùm proindè in dextro Cordis Ventriculo inchoëtur, in sinistro verò absolvatur Sanguinis tum ex Chylo generatio & confectio prima, tum ejusdem plùs minùs effœti atque variis partibus hinc inde privati & ideò ad Cor refluentis reparatio ac renovatio, plurima ex intricatâ etiam nunc, quæ in Cordis Ventriculis Sanguini contingit, Mutatione malè affectâ eveniunt necessario homini mala: quæ Pulsu variè mutato cumprimis se unicuique ac Medicis præsertim manifestant.

Ex Sanguinis mutatione malè affectâ plurima oriri mala.

III. Febres quidem hactenus ex Pulsu præter naturam frequentiore, utpote unico Febribus omnibus & communi, & proprio, adeóque Pathognomonico Signo deduximus; accedentibus Symptomatibus aliis species ipsarum singulas, earundemque gradus ab invicem distinguentibus: proximum jam est, ut alios *Affectus à Pulsu Parvo & Languido* deducamus & paucis explicemus.

Affectus à pulsu parvo & languido quibus nominibus indigitentur.

IV. Hi autem Affectus, qui tum comitantium Symptomatum ratione varii, tum gradibus distincti observantur, in genere *Imbecillitatis*, aut *Debilitatis*, in specie *Animi Deliquii*, ἐκλύσεως, λειποθυμίας, λειποψυχίας, ἀποψυχίας, ἀσφυξίας, *Syncopes* & aliis nominibus designantur.

V. Non inquiremus hîc anxiè in horumce Vocabulorum singulorum originationes singulares, cùm, quidquid se, aliosque torqueant multi, usu tantùm valeant verba, sed in Affectuum ipsorum nominibus istis denotatorum, & in praxi Medicis Curationi eorundem attentis

In quæ nõ inquirendum, sed in Affectuum naturam & causas.

tis negotium facessentium naturam, essentiam & causas veras.

Languor connatus vel adventitius

VI. Observatur ergò aliquando Universalis *Partium, Functionumque ac Virium* omnium, *Languor*, vel *à Nativitate* connatus, vel *post eam* sensim ac insensibiliter obortus, aut *post affectum alium* præcedentem accedens, remanensve. Hunc *Infirmitatem*, *Imbecillitatem*, *aut Debilitatem* nominant. Eidem comes adesse solet *Pulsus* tum *Parvus* & justo Minor, tum *Debilis* & justo Languidior, tum plerumque *Rarior*, tum quandoque semel aut sæpiùs per intervalla certa vel incerta *Intermittens*, tum aliquando secundùm arteriæ ductum magis magisque deficiens, *Miurus* dictus, tum subinde *Formicans* aut *Vermiculans*.

Ejus quinam Pulsus comes

In eo concurrere Sensuum Hebetudinem, & Corporis Lassitudinem.

VII. Concurrunt ferè simul in Affectu graviore *Sensuum* tam *Internorum*, quàm *Externorum Hebetudo*, atque *Motûs Corporis*, *Animalis* vocati, *Defectus*, *Lassitudinis* nomine notus.

Ejus varia genera.

VIII. Observatur quoque aliquando non permanens quidem, aut continuò perseverans, sed ordinatè, inordinatéve, adeóque per intervalla nunc certa, nunc incerta repetens, atque nunc leviùs, nunc graviùs Ægros afficiens *Imbecillitas*, eademque iterum aliàs citiùs, aliàs segniùs recedens, nî Ægros simul è medio tollat & occîdat.

Duæ species.

IX. *Imbecillitatis ac Debilitatis* hujus si quis duas duntaxat species gradibus maximè differentes ac Medicinæ faciendæ haud ineptas constituere volet, *speciem leviorem Animi Deliquii ac Leipothymias, graviorem Syncopes, Leipopsychias vel Asphyxias* nomine indigitare poterit.

In Animi Deliquio quænam occurrant.

X. In omni *Animi Deliquio Pulsus Minor* fit ac *Debilior*, adeò ut in leviore ipsius specie vix, & in graviore minimè possit percipi. *Sensus Externi, & Interni* plerumque simul *offuscantur*, aut etiam *operari desinunt*. *Animalis* quoque, sive *Voluntarius Motus debilis* existit, aut *nullus*: ipsaque adeò *Respiratio* vel *obscura* deprehenditur, vel planè *deficit*.

Illud quænam præcedant & prænuntient.

XI. *Animi Deliquium* præcedere ac prænuntiare solent utplurimùm *Cardialgia* vel *Titillatio in Orificio Ventriculi superiore, Cordisve compressio,* & *Oscitatio*; & aliquando *Ventris Distensio, Rugitus, vel Tormina*; *Caligines aut Tenebræ ob oculos versantes*, cum comitante, aut mox subsequente ipsas *Vertigine*, *Auriumque Tinnitu*; *Pandiculationes*, & subinde *Motus Convulsivi*. Notandum enim, cùm non tantùm *gradibus*, sed *Symptomatum* quoque *numero ac vehementiâ differant* Animi Deliquia, non semper modo eodem aut omnes hisce corripi.

Quænã sequãtur

XII. Ubi *Animi Deliquium* iterum *solvitur*, & ad se redire incipiunt Ægri, tunc *Cor* rursus *agitari*, imò sæpiùs *palpitare* solet; quin *Pulsus* non tantùm sensim *Major*, & *Robustior*, sed simul *Frequenter* deprehenditur: atque *Sensibus Externis*, unà cum *Internis*, utut Languidis adhuc, sensim *restitutis*, *Cordis* quoque *anxietas & compressio*, cæteraque *Symptomata* minui, tandemque evanescere observantur; nisi quòd *Lassitudo*, & *universi corporis Defatigatio* segniùs recedat.

In Syncope quænam occurrant.

XIII. Gravissima & singularis Animi Deliquii species est *Syncope*, in quâ præcedente aliquando *Aurium Tinnitu* subitò ac penè inopinatò *corruunt Ægri* Aurâ frigidâ quasi correpti; *Pulsus* mox *nullus* observatur, *nulla Respiratio*; quod Syncopi & Suffocationi Hypochondriacæ gravissimæ proprium; Interim *Sudor* & *Frigidus* & *Glutinosus* erumpit; *Partesque corporis omnes Frigent & Pallent*; quin sæpè *Urina & Alvi excrementa effluunt*; adeò ut mortuis, quàm vivis existant similiores.

Languorem, Animi deliquium & Syncopen esse Functionis Vitalis Symptomata.

XIV. Hi Affectus omnes cùm per *Pulsum* & *Minorem*, & *Languidiorem dignoscantur*, revocanda sunt in memoriam, quæ Cap. 26. de variis, Pulsuum Differentiis, earundemque Causis attigi; quò faciliùs capi queat, quod hîc maximè observandum, *Languorem* nimirum *Universalem*, ut & *Animi Deliquium* ac *Syncopen Functionis Vitalis*, hoc est, Vitam proximè spectantis esse *Symptomata*.

Eorum causa.

XV. Cùm igitur in notatis Affectibus omnibus pulsus observetur Naturali & Minor & Languidior, *Causam* ipsorum censeo tum semper *Glutinositatem Auctam* in *Sanguine*, cæterisque ex ipso secretis *Humoribus*; tum simul aliquando *Aciditatem Auctam in Succo Pancreatico*, *Lymphâ* & forsan ipsâ quoque *Salivâ*.

Causa Lãguoris Universalis connati.

XVI. Quoties autem aut ex *Glutinosiore Parentum Semine*, aut *Matris* saltem *Sanguine* similem Sanguinem, similesque Humores adeptus est in materno utero *Infans*, toties *Connatum* habebit *Universalem Languorem*, non raro in praxi occurrentem.

Acquisiti.

XVII. Quoties verò, licèt sanus fuerit natus Infans, citiùs aut seriùs ex *Diæta* non semel in superioribus notatæ *vitiis paulatim* noxam similem in *Sanguine*, *Humoribusque* omnibus contraxerit homo, toties *Languor* ille *Universalis* uocabitur *Acquisitus*, itidem in praxi haud rarus.

Symptomatici.

XVIII. Quoties denique per *Affectum* quemvis non lentè, ast properè ac *nuper ortum*, Medicique, Ægri, Adstantiumve culpâ *non ritè curatum accedit*, *remanetve Glutinositas in Sanguine, Humoribusque nimia*, toties *Languor* ille *Universalis* dicetur *Symptomaticus*, nimis frequens in praxi.

Culpâ Medici.

XIX. Dixi *post Affectum Medici, Ægri, Adstantiumve culpâ non ritè curatum*; Nam & *Medicus falli potest ac perperam Ægrum curare*, maximè quando præjudiciis excæcatus & turgens non satis attendit ad Juvantia & Nocentia, quin mavult perire suum Ægrum, quàm mutare suam sententiam, ut ut erroneam & Ægri statu indies in deterius vergente confutatam.

Ægri.

XX *Potest* hîc quoque *in culpâ versari Æger*, quando non tantùm negligit aut spernit prudentis Medici consilium salutare, sed imprimis cum sui detrimento abutitur rebus noxiis.

Adstantium.

XXI. Sed *possunt* etiam *peccare Adstantes*, quando sunt non tantùm indulgentiores Ægris morosis, sed insuper avocant ipsos à Medicorum peritorum præscriptis optimis, quorum loco audent nonnunquam ipsis exhibere noxia & vetita.

Glutinositas nimia in Sãguine quando accedit. Quando Remanet

XXII. Addidi *accedere*, *aut remanere Glutinositatem in Sanguine atque Humoribus nimiam*. *Accedit* namque illa, quoties usurpantur nimiùm, vel diutiùs Medicamenta Humores fluidos ac tenues Incrassantia & Inspissantia. *Remanet* eadem, quoties in Affectibus à Glutinositate Humorum ortis non adhibentur satis potentia,

vel

vel fatis diu Medicamenta Incidentia & Attenuantia.

Quare Languori Universali jungatur Animi deliquiũ, aut Syncope.

XXIII. Quoties *Humorum omnium Glutinositati copulatur Aciditas* ex insigni Diætæ vitio in *Glandularum* quarumvis, ac præsertim *Pancreatis Liquoribus aucta*, toties *Languori Universali* jungitur facilè aut *Animi Deliquium*, aut etiam *Syncope*, prout nimirum levius, graviusve fuerit utrumque vitium: quamvis non novum absque notabili *Humorum Lentore* produci *Animi Deliquium*, non item *Syncopen*; quam sine illo vix putem unquam observatam, quin potiùs Causâ externâ existente gravissimâ *Mortem*: plura siquidem ad Syncopen, quàm Mortem inferendam requiruntur.

Unde in Languore Universali Pulsus minor & debilior.

XXIV. In Languore Universali quoniam propter Humorum omnium Sanguinem constituentium aut producentium Glutinositatem auctam exilior fit Sanguinis ejusdem Rarefactio, & idcircò *Pulsus Minor*, contingit quoque idem necessariò *Debilior*; nisi enim expandantur multùm Cordis Ventriculi; non poterunt iidem constringi valde, nec proinde potenter. Adde quòd Sanguis tenax & lentus ineptus est Spiritibus Animalibus copiosis ac subtilibus ex se promendis: quâ de causâ quoque Pulsus existet naturali Debilior.

Unde rarior.

XXV. *Rarior* erit tunc etiam *Pulsus* propter *Humores* omnes *Blandiores* dicam, an *Hebetiores*, atque idcircò *imbecilliùs effervescentes*, minusq; aut *Acrimoniæ* propriæ, aut Effervescentiæ, atq; ideò *exurgentium Halituum* ratione ad sui Contractionem Cor irritantes; ni forsan *Externæ* cujusdam *Causæ* respectu ad tempus breve *Concitatior* fiat *Pulsus*.

Animi deliquij & Syncopes causæ

XXVI. Atque ita penè se habet Languoris Universalis Generatio; *Animi* verò *Deliquii & Syncopes*, Affectuum certè cognitu, explicatuq; difficiliorum *Productio*, sicut vulgò per Vitales Spiritus traditur, quoniam mihi non satisfacit, conabor illam ex Causis eorundem manifestis, tanquam principiis notioribus, gradatim & paucis aliter deducere.

1. Certi Odores.

XXVII. Observatur ergo tum Animi Deliquium, tum & aliquando Syncope consequi 1. *Certos Odores* nunc per se gratos, nunc ingratos cum Aëre inspiratos, Moschi puta, Zibethæ, Rosarum, Cinnamomi, &c. Fumi candelæ extinctæ, &c.

2. Rerum & Personarũ cõspectus.

XXVIII. Sic 2. *Rerum, Personarumve ingratarum* & invisarum *Conspectus* Animi Deliquium in nonnullis parit.

3. Rerum ingratarum assumptio.

XXIX. Idem observatur 3. fieri à *Rerum* quovis modo *ingratarum Assumptione.*

4. Inedia protracta.

XXX. Sed & 4. *Inedia protracta* non infrequens Animi Deliquii Causa existit.

5. Animi Affectus.

XXXI. Quin & 5. Inter *Animi Affectus Effusum Gaudium* Animi Deliquium, vel Syncopen, & aliquando ipsam Mortem produxisse observatum est. A *Terrore vehementi* idem non semel accidisse notum. A *Mœrore* autem, ut & *Irâ* non tam videtur effici Animi Deliquium, quàm ad ipsum disponi homo; qui faciliùs in hoc incidet malum, si successivè ac subitò utroque hoc contrario agitetur Animi Affectu; hoc est, si valdè *Mœrenti* aut *Timenti Gaudium* circa idem objectum eveniat inopinatum & magnum; si valde *Irato Terror*, & *Metus*, ac proinde *Mœror* incutiatur maximus.

6. Magna Sãguinis effusio.

XXXII. Animi quoque Deliquium, vel Syncope supervenire solet 6. *Magna Sanguinis Effusioni* per Nares, Uterum, Hæmorrhoides, Vasave alia vel arte, vel casu aut per infortunium aperta & sauciata, &c.

7. Nimia Seminis Effusio.

XXXIII. Idem accidit 7. *Nimiæ Seminis Effusioni*, tum sponte evenienti, tum præcipuè ob Venerem immodicam.

7 Nimia Humorũ evacuatio

XXXIV. Idem contingit non raro 8. post *nimiam Humorum* per Vomitum, Alvum, Urinas, Sudores, &c *Evacuationem*, & imprimis, quando id cum magnis fit Doloribus, Corporisque Agitatione vehementi.

9. & Hydropicorũ aquæ vel Empyico rũ puris

XXXV. Idem accidit 9. ubi vel *Hydropicorum Aqua*, vel *Empyicorum Pus effunditur confertim.*

10. Ictus vel Morsus Animalium Venenatorum.

XXXVI. Idem observatur evenire 10. ab *Ictu* vel *Morsu* quorundam *Animalium Venenatorum.*

11 Febriũ Intermittentiũ Paroxysmi.

XXXVII. Hoc ipsum malum comitatur 11. Quarundam *Febrium Intermittentium Paroxysmos*, & quidem aut mox in *Principio*, aut sæpiùs in *Augmento*, aut subinde in *Vigore*; rariùs in *Declinatione*, nisi forsan ob Sudores copiosiores.

12. Dolor vehemẽtior.

XXXVIII. Sic 12. *Doloribus* quibusdam vehementioribus *Dentium*, *Orificii superioris Ventriculi*, *Intestinorum*, *Vesicæ*, &c. supervenit aliquando Animi Deliquium.

13 Nimij Corporis motus.

XXXIX. Idem Animi Deliquium opprimit 13. nonnullos: post *nimium Corporis Motum* ac *Defatigationem* extremam.

14 Æstus summus

XL. Sed & 14. producitur nonnunquam Animi Deliquium ab *Æstu summo* vel *Solis*, vel *Ignis*, vel *Balnei*, vel *Febris.*

15 Fames vel Sitis urgens.

XLI. Nec infrequens, ut 15. *Fame, Siti*ve *diutiùs & valde urgente* Animi accidat Deliquium.

16 Nimia Lactis deperditio.

XLII. Quin aliquando 16. quibusdam *Fœminis Lactantibus* evenit Animi Deliquium ob *nimiam Lactis deperditionem*, imprimis à robustioris *Infantis potenti Suctu* pendentem, ut & nonnunquam propter Dolorem Papillarum fissarum, vel aliter malè affectarum prægravem.

Animi Deliquij causa proxima unde.

XLIII. Ex enumeratis autem ac similibus Causis manifestis sedulò expensis, atque cum iis, quæ in superioribus proposuimus, diligenter collatis arbitramur *omne Animi Deliquium* deduci debere proximè ac immediatè *ab ipso Sanguine ad Cor utrinque accedente*, atque *iis omnibus, quæ tum secundùm, tum præter naturam ipsi conjunguntur, & unà cum ipso ad Cor deferuntur, ipsiusque Effervescentiam naturalem ita turbant & immutant, ut* non tantùm *Sanguinis Rarefactio minuatur*, sed *Cor* ipsum *non satis expandatur, contrahaturque, Sanguisque insufficienter in Arterias effundatur*, ideoque *Pulsus Minor*, & *Languidior*, quin aliquando *Nullus sentiatur.*

Quænã ad Pulsũ laudabilem requiratur.

XLIV. Si enim ad *Pulsum* laudabilem efficiendum requiratur, sicuti omninò requiri arbitramur, tum 1. *Sanguis* undique & utrinque ad dextrum Cordis Ventriculum *refluens*: tum 2. *Bilis* Ascendenti Sanguini juncta; tum 3. *Lympha* undequaque cum Descendente Sanguine affluens; tum 4. Singularis ex continuo

Bilis, Succique Pancreatici & Salivæ in tenui Intestino confluxu post sui Effervescentiam ortus & mox per Lacteas Venas translatus *Liquor*; tum forsan 5. *Aër Inspiratione in Pulmones attractus* & aliquâ sui parte Sanguini per Ipsos circulanti admistus, dum in subsequente mox Expiratione excluditur iterum reliqua; tum aliquando 6. *Chylus*, quamvis non semper is, sed post assumpta demum Alimenta propellatur ad Cor. Si hæc omnia, inquam, requirantur ad laudabilem Pulsum efficiendum, utique singula tum *adesse*, tum *ritè disposita esse* oportet: quòd si *horum unum* vel *plura in totum* aut *ex parte desint*, aut *copiâ majore adsint*, aut *alienâ qualitate donata* eò accedant; vel *alia* insuper *non requisita*, ideóque necessariò *noxia* simul confluant, continget dubio procul præter aliarum in Corde fieri solitarum Functionum labefactationem aliqua *Pulsus læsio*.

Pulsus deficit in Magnitudine & Robore 1. Ob Sanguinis defectũ. XLV. Ut autem in præsenti maneamus negotio, *Pulsus deficiet plùs, minúsve in Magnitudine ac Robore*, 1. propter universalem *Sanguinis Defectum* post *Hæmorrhagiam* notabilem, aut *Inediam* diu protractam: unde non tantùm deficiet Sanguis, verùm alii quoque in Corpore Humores, Bilis, Succus Pancreaticus, Lympha, & cæteri ad Vitalem Sanguinis rarefactionem, Pulsumq; adeò Magnum efficiendum necessarii.

2. Ob Bilis defectum. XLVI. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 2. propter *Bilis Defectum* in *Alvi fluxu & Vomitu enormi*, ac præsertim Cholerâ Morbo; unde quantitate minore, tandemque forsan nullâ si ad Cor deferatur Bilis, an mirum, si minor, vel nulla excitetur in Ipso Effervescentia? si minor, vel nulla fiat Sanguinis rarefactio? si minor, vel nulla sequatur Ventriculorum Cordis tum Expansio, tum Contractio, Pulsusque sentiatur vel Minor, vel Nullus?

3. Ob Lymph. defectum XLVII. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus. 3. propter *Lymphæ Defectum à Sudore nimio*; cum quo præter Spiritus Animales Lympham quoque minui evincere videntur Acida non minùs, quàm Spirituosa Volatilia multùm Sudantes recreantia & restituentia. Defectu autem Lymphæ Subacidæ tum Sanguinis Consistentia mediocris, tum ejusdem Effervescentia deficiet; unde idem nec satis rarefiet in Corde, nec ejus Explicatio, Complicatioque fiet satis magna; unde Pulsus etiam observabitur necessariò Naturali Minor.

4. Ob Liquoris Triumviralis defectum. XLVIII. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 4. propter *Liquoris ex Intestinali Triumviratu exurgentis Defectum in Vomitu & Alvi fluxu molesto, ac imprimis continuo.* Hoc enim ex parte, aut in totum excluso, carebit necessariò Sanguis ejus beneficio; censuimus autem alibi facere ipsum ad *Coagulationem naturalem Sanguini conciliandam*; eâ proinde si plus vel minùs destituatur Sanguis, nec hujus defectu reparetur continuò, sicut modò dictum minùs aptus erit ad rarescendum, Cordisque ventriculos explicandum Sanguis, sequeturque Pulsus necessariò Minor.

5. Ob Inspirandi Aëris defectũ. XLIX. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 5. propter *Inspirandi Aëris Defectum in Oris, Nariumque, Fauciumve,* aut *Asperæ Arteriæ Angustiâ* qualicumque; ob quam minori copiâ accedens Aër desideratum Sanguini refrigerium, vel quamcunque tandem Mutationem satis nequit conferre; quocirca segniùs propulsus per Pulmones Sanguis, nec sufficientem novo ex dextro Cordis Ventriculo succedenti locum faciens, Cordis Contractionem impedit, & hactenus Pulsûs Minoris Causa existit.

L. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 6. propter *Chyli Defectum*, & in præposterâ *Inediâ*, sive voluntariâ, sive coactâ, & in *Alimentorum Fermentatione*, aut *Secretione*, aut *Transcolatione*, aut *Translatione* quovis modo impeditâ. Nisi enim quotidie, ac imprimis consueto tempore assumantur Alimenta, ex quibus electus Chylus ad Cor deferatur, non tantùm non refarcietur Sanguis continuò deperditus, sed in se, Sanguinemque reliquum minùs, perperamve agent Humores in Corde, ac Intestino tenui confluentes, ac nonnunquam præstabunt Sanguinem magis, vel minùs consistentem, hactenusque ad debitam, sufficientemve sui Rarefactionem, Cordisque Ventriculorum Explicationem, Complicationemque ineptum; unde necessariò sequetur Minor, & Debilior Pulsus. *6. Ob Chyli Defectum.*

LI. Non tantùm ex enumeratorum *Humorum* Defectu, verum aliquando *Excessu* quoque *Minor & Languidior* continget *Pulsus*. Nam 1. *Sanguinis Redundantia*, *Plethora* dicta, impedit, ne spatii & loci defectu copiosus in Arterias expelli possit Sanguis, nec proinde idem in dextro Cordis Ventriculo valde, satisque rarefieri, Cordisque parietes multum explicari, rursumq; complicari queant. *Pulsus Minor & Languidior 1. Ob Sãguinis redundantiam*

LII. Quin 2. *Bilis majori copiâ ad Cor delata*, in *Febribus ardentibus* præsertim, non tantum Sanguinem solito magis, potentiusque rarefacit, cum Pulsu Majore ac Robustiore; sed postquam istâ rarefactione nimiâ tandem Vasa multum distendendo, & *Plethoram ad Vasa* dictam, dicendamve constituendo spatia ipsorum omnia replevit, utut *Ardorem conservet noxium*, *non potest* tamen Loci defectu æquè ac prius *Sanguinem diducere*, atque *Pulsum Magnum, Robustumque producere*; qui potius sensim observatur *Minor ac Debilior* ob deficientem Sanguinis Rarefactionem, Cordisque Ventriculorum Explicationem, Complicationemque; donec Sanguinis effusione qualicumque Locus paretur novus reliquo amplius rarefacto excipiendo, unà cum Pulsu & Majore & Robustiore mox simul concurrente. *2. Ob Bilis copiã.*

LIII. Pulsum Minorem, ideoque Languidiorem quoque producet 3. *Lympha Subacida*, *si copiâ majore accedat ad Cor*; quoniam *Consistentiam tribuet Sanguini firmiorem ac solidiorem*, quàm ut debitè, satisque possit idem rarefieri ad Cordis Ventriculos sufficienter dilatandos, quò succedat notabilis eorundem constrictio ad Pulsum Magnum & Robustum constituendum omninò necessaria. *3. Ob Lymphæ subacidæ copiam.*

LIV. Idem dicendum 4. de *Liquore* illo *Intestinorum tenuium Triumvirali*, si præsertim ejus munus sit, coagulationem naturalem, ab acido subaustero pendentem, Sanguini præstare: *4. Ob Liquoris triumviralis copiam.*

Hoc

Hoc enim aucto, augebitur quoque Sanguinis coagulatio, minuetur contrà ejusdem aptitudo ad rarefcendum, ac Minuetur proinde Pulsus, fietque simul Debilior.

LV. Cum *Aëris laudabilis copia magna* in Pulmones allecta non possit non esse utilis, non poterit ab ipsâ expectari, nec deduci Pulsus Minor vel Languidior.

5. Ob Chyli copiâ.

LVI. Potest tamen 5. *à Chylo majori copiâ* quovis modo *ad Cor delato* Pulsus reddi & Minor & Debilior; quatenus Sanguinea Vasa nimiùm replet, ac Plethoram tum efficit, tum auget.

Pulsus minor & languidior 1. Ob Sanguinem peccantē.

LVII. Si *quantitate* aut *deficiente*, aut *excedente Pulsum Minorem, Languidioremque* producere potuerunt & *Sanguis*, & alii memorati *Humores* ad Cor cum ipso delati, certè non minùs idem præstabunt iidem, quoties *qualitate peccant noxiâ. Sanguis* namque 1. vel *fluidior*, vel *solidior* ineptus est laudabili suæ rarefactioni, quâ deficiente ostensum jam est non semel Pulsum consequi Minorem, Languidioremque.

2. Ob Bilē Glutinosam & minùs acrem.

LVIII. Sic 2. *Bilis Glutinosa, minusque Acris* effervescet minùs, partesque Igneas de se promet parciùs; unde Sanguis rarescet minùs, & tandem Pulsus fiet Minor ac Debilior.

3. Ob Lymphā acidiorē vel austeriorem.

LIX. 3. *Lympha vel Acidior, vel Austerior* non tantùm Sanguinem præstabit Glutinosiorem, ideòque ad rarescendum ineptiorem, sed insuper non parùm obtundet Bilem, partesque Igneas undecunque erumpentes, atque sic Pulsui & Minori, & Languidiori dabit ansam.

4. Ob Liquorem Triumvirale acidiorem vel austeriorem.

LX. 4. Idem sentiendum, dicendumque de *Liquore laudato Triumvirali* vel *Acidiore*, vel *Austeriore*.

5. Ob Aërem Borealem & asperiorem.

LXI. 5. *Aër Borealis & Asperior* facit multùm ad Sanguinem valdè coagulandum, ipsiusque rarefactionem impediendam.

6 Ob Chylum acidiorem & austeriorem.

LXII. Si 6. Alimenta assumantur *Acidiora* vel *Austeriora, Chylus* quoque parabitur similis, à quo notata incommoda sunt expectanda cum Pulsu Minore ac Debiliore.

Pulsus Minoris & debilioris causæ aliæ.

LXIII. *Pulsus Minor ac Debilior* debetur quoque aliis *Rebus præter Naturæ leges ad Cor delatis*, quoties aut *Humores* in corpore corrupti, aut *Halitus, Flatusve* ex ipsis producti, aut *Venena* per Os, Nares, Cutisve Poros, vel quamcunque aliam viam in Corpus penetrātia, unà cum Sanguine Cor accedunt, & Sanguinem aut nimis solvunt ac dissolvunt, aut nimis coagulant, coguntve, aut quovis modo alio ad debitam sui rarefactionem ineptum reddunt, sicut pluribus explicatum in præcedentibus.

In Animi Deliquio & Syncope ab eadē Causa diversi affectus.

LXIV. Ut autem omnia, quæ hactenus præmisimus, *Animi Deliquio* atque *Syncope* pressiùs applicemus, & utriusque Affectus naturam, generationemque clariùs deducamus, quoniam non tantùm *Pulsus* in utroque observatur *Minor, ac Debilior*, vel *Nullus*; sed *Animales* quoque *Functiones, Sensus & Motus* non parùm labefactantur, videndum an, & quì ab unâ, eâdemque Causâ tam diversi Affectus possint produci.

Gradibº differre hos affectus.

LXV. Considerenda verò & distinguenda sunt Symptomata, quæ utrique Affectui solent esse communia, ab iis, quæ *Syncopæ* sunt peculiaria; *Sudor* enim tum *frigidus*, tum *glutinosus* *erumpit in Syncope, non item in Animi Deliquio*; in quo ne quidem *Corporis universi Frigus* semper observatur, quamvis perpetuum fit Syncopæ; cætera verò Symptomata in Affectu utroq; solent subinde notari. Unde patet partim *gradibus differre hos Affectus*, partim *aliquid gravius Syncopen continuò comitari*.

Oriri ab acido majori copiâ ad Cor deducto.

LXVI. *Symptomata* autem omnia superiùs enumerata, ut & *Causas Externas* sive *Manifestas* si quis attenta mente trutinatus fuerit, & cum iis, quæ modò de *Pulsu* tam *Minore*, quàm *Debiliore* pluribus deduximus, contulerit, concludet facilè *Affectum utrumque*, ac præcipuè *Syncopen ortum habere* imprimis *ab Acido majori copiâ ad Cor deducto*, & imperium in Sanguine obtinente; non neglectâ interim Humorum variorum *Glutinositate*.

Exuperans Acidum & Oleosum causa Cardialgiæ.

LXVII. Hoc ut fiat evidentius, libet ordine tum *Symptomata* notata, tum Causas memoratas expendere, atque in Juniorum Medicorum, ac Tyronum præsertim gratiam omnia *Exuperanti Acido & Glutinoso* astruere.

LXVIII. Diximus autem Signum instantis Animi Deliquii esse utplurimum 1. *Cardialgiam*, vel *Titillationem in Orificio Ventriculi superiore*. Quid verò aptius est utrumque hunc Affectum excitare, quàm *Acidum*? Illud enim *blandius* si fuerit, & ad superius Ventriculi Orificium *Halitus* formâ ascenderit, partem dictam *titillabit* duntaxat & vellicabit; sin *acrius* extiterit, mordebit eandem, atque *Dolorem* pariet molestum, *Cardialgiæ* nomine notum.

2. Compressionis Cordis & Oscitationis.

LXIX. Addidimus 2. præcedere quandoq; *Cordis Compressionem & Oscitationem*. Quamvis autem *Pituitoso Humori* tum *Copioso*, tum *Glutinoso* debeatur Cordis Compressio, & *Halitibus Flatulentis* Oscitatio; quoniam verò hi Affectus observantur non tam perpetuò Ægros urgere, quàm ipsos ante mox secuturum Animi Deliquium infestare, ac proinde Causam insuper aliam, & quidem vel Pituitam otiosam in actum deducentem, vel Halitus Flatulentos ex eâdem producentem agnoscere; facilè patet tum ad Pituitæ vim excitandam & augendam, tum ad Oscitationem gignentes Halitus efficiendos requiri *Acidum*; quippe quod, *Austeriusculum* præsertim si fuerit, *Glutinosiorem* præstet *Pituitam*, quæ *Gravitatis & Compressionis Sensum* citiùs & potentiùs producat; cum *Bile autem vitiosè ac victoriosè effervescens*, sicut in *Febrium Intermittentium* plerarumque *initiis* evenire docuimus, *Flatulentis Halitibus*, adeóque ipsi *Oscitationi* ansam præbeat.

3. Distensionis Ventris, Rugitus & Torminū.

LXX. Diximus 3. præcedere aliquando Animi Deliquium *Ventris Distensionem, Rugitus*, vel *Tormina*: quæ omnia cùm ortum habeant à *Flatibus* vel Blandioribus, vel Acrioribus; ex *Pituitâ* vel *Viscosâ* duntaxat, vel simul *Acidâ* certo tempore, ac paulò ante Animi deliquium deductis & diductis, Veritas dictorum nostrorum patet abundè.

4. Tenebrarū ob oculos versantiū vertiginis auriūq; Tinnitus.

LXXI. Docuimus 4. præcedere nonnunquam ipsum Animi Deliquium *Caligines*, aut *Tenebras ob oculos versantes*, unà cum *Vertigine Auriumque Tinnitu*. Hæc autem omnia quis ignorat ortum suum debere *Halitibus* ex partibus inferioribus ad Cerebrum assurgentibus, nunc blandis, nunc acribus, atque semper

Pituitam Viscidam, subinde eandem simul *Acidam* pro *Materiâ* habentibus, atque *Spirituum Animalium Motum mirè conturbantibus*?

5. Pandiculationum, & Motuum Convulsivorum.

LXXII. Observavimus denique 5. præcedere quoque aliquando Animi Deliquium *Pandiculationes, Motusque convulsivos.* Quoniam verò eadem esse solet *Pandiculationis*, quæ *Oscitationis causa efficiens*, differuntque tantum parte affectâ, quæ modò de Oscitatione monuimus, huc transferri poterunt. *Motus* autem *Convulsivi* cum ortum habeant (sicut in sequenti Libro, si Deus sinet, pluribus ostendemus) ab *Humore, Halitu*ve *acri, sed Acido Nervorum Initia alternatim rodente ac vellicante*, non parum nostra sic confirmatur Sententia.

Symptomata Animi Deliquium comitantia.

LXXIII. Postquam Symptomata enucleavimus Animi Deliquium præcedere solita, percurramus quoque alia, quæ Ipsum solent comitari valdè notabilia: Inter quæ quamvis haud postremum locum occupet *Pulsus vel Minor & Languidior, vel Nullus,* Sensui saltem manifestus, quoniam tamen in eum finem jam plura de ipsius Causis protulimus, ne actum agamus, ad cætera pergemus Symptomata.

Pulsus Minor & Languidior, vel Nullus.

Sensus Interni & Externi affecti.

L X X I V. Trahuntur autem in Animi Deliquio omni in consensum *Sensus* tam *Interni*, quàm *Externi*, atque *offuscantur* quidem semper plus minus, quin aliquando *cessant ab omni suâ operatione*. Ut autem hujus Effectûs ac Eventus miri ratio magis pateat, velim Juniores considerare (nam Seniores, Consummatiq; in Arte Medicâ Viri meâ non indigent informatione) in *Vertigine* omni, quam monuimus præcedere utplurimum Animi Deliquium, ac præsertim graviorem ipsius speciem, *turbari & offuscari* quodammodò *Sensus* tam *Internos*, quàm *Externos*: Postquam verò per manifestam Experientiam notum *Gyros rei Externæ visa* aut ipsius *Corporis* producere Vertiginem, agitatis, & itidem *in gyrum*, *confusè saltem, actis Animalibus Spiritibus*; cur dubitabimus, quoties in Corpore ab Halitibus valde agitatis & ad Cerebrum assurgentibus similiter agitantur, conturbantur, & in gyrum forsan coguntur iidem Spiritus, non tantum turbari & conturbari, sed etiam offuscari, tandemque ita obnubilari Sensus tam Internos, quàm Externos, ut ad tempus cessare videantur? Nam, si quid tunc operati fuerint, quod ignoratur, eorum tamen Memoriam nullam servavit Mens conturbata & confusa, nec sui compos.

Animalis Motus diminut° & abolitus.

Respiratio obscurata vel deficiens.

LXXV. His ita constitutis, non mirum, si in Animi Deliquio *Animalis* quoque, sive *Voluntarius Motus minuatur* vel *aboleatur*; ipsaque *Respiratio* vel *Obscuretur*, vel *Deficiat*. Sequitur namque Motus Animalis tum ordinatum ac perpetuum, tum à Voluntate pro re natâ & affectu vario determinatum Spirituum Animalium Motum per Nervos ad Musculorum omnium, selectorumve fibras; quorum Motuum neuter cùm integer consistere possit cum conturbato, perversoque Spirituum Animalium Motu, necessum, ut in tali casu luxetur, laxeturque, aut in totum tollatur Motus Animalis, & ipsa quoque Respiratio.

Horum Symptomatum causæ.

LXXVI. Non tantùm autem *ad tempus cessabunt Sensus Externi, & Interni, Motusque Animalis* propter conturbatum Spirituum Animalium Motum; verùm etiam propter *Motum eorundem impeditum vel sublatum*; quod fiet, quando iidem *produci atq; à Sanguine secerni desinent*, propter *coagulatam & immobilem factam ab acido* quovis, & imprimis *Austeriore Sanguinis massam*. Opus enim est ad Sensus tam Internos, quam Externos, & Animalem Motum absolvendum Spiritibus Animalibus liberè ac copiosè ad singulorum Organa motis; quamvis quænam illa sint, quæ Internis Sensibus peculiariter inserviant, pro lubitu fingere sit facilius, quàm solidè designare ac demonstrare: observamus tamen in quâvis Mentis Functione attentâ tendi quasi Cerebrum & Animales Spiritus multos perire ac consumi, quod tantisper sufficiat ad Organum aliquod Internis Sensibus assignandum, donec distinctiùs queant hæc omnia Sensibus Externis capi, & aliis explicari, ac tandem singulorum assensus ad sensum eundem habendum blandè cogi.

Internorum Sensuum Organa.

Quando Animi deliquiũ solvitur Cor agitari & palpitare.

LXXVII. Sed Causam propositam confirmemus adhuc per ea, quæ observari solent, quando *solvitur* Animi Deliquium. Diximus enim tunc *Cor* paulatim denuò *agitari*, atque *palpitare*. Fuit ergo Animi Deliquii talis Causa, quæ Cordis Motum impedivit, quâque *superatâ* & devictâ Motus ipsi restituitur.

Causæ cessationis & restitutionis Mot° in Corde.

LXXVIII. Si proinde Motus Cordis Causam veram & in compendio dedimus suprà Cap. 28. §. 3. & pluribus deduximus in Disquisitione nostrâ de Febribus primâ, utique Humorum Sanguini confusorum Glutinositati, vel Aciditati, vel utrique tribuenda erit tum Effervescentia in Corde ad Sensum Cessans, tum Partium Ignearum Eruptio valde Diminuta, tum Sanguinis universi Rarefactio Deficiens, tum proinde Cordis Motus & Pulsus Desideratus: qui actutum redintegratur, ubi ex parte saltem correcta, devictave est extrema Glutinosi, Acidique vis & noxa, & quidem à *Bile*, vel quovis *Aromatico* Naribus admoto, vel potiùs Ori infuso, vel denique alibi forinsecùs applicato, & ad Cor usque, aliumve Mali focum, fomitemq; penetrante.

L X X I X. Tunc enim à *Bile*, usurpatisve *Aromaticis* successivè dominium in Glutinosum & Acidum obtinentibus non tantùm *Sanguis* denuò *rarefit* magis, magisque, sed insuper *Halitus, Flatus*ve *producuntur*, à quibus omnibus *Expanduntur* iterum *Cordis Ventriculi, Excitantur Spiritus Animales* torpidi ac ignavi, mox & *Complicantur iidem Ventriculi*, atque sic *Restituitur Sanguini* suus *Motus, quin redditur* idem *Concitatior* & *Conturbatus*, hoc est, fit *Cordis Palpitatio*; de quâ pluribus agemus Capite proximè sequente.

Pulsum paulatim recipere magnitudinem & robur.

LXXX. Nec tantùm, quando solvitur Animi Deliquium, restituitur Cordi Motus, qui plerumque contingit inordinatus & palpitans, sed recipit *Pulsus* paulatim *Magnitudinem* amissam, *Roburque* pristinum, licet in principio existat simul *Frequentior*: quorum omnium causa & ratio data est modò.

Correcta Causa, tolli Symptomata.

L X X X I. Correctâ verò, debellataque paulatim, uti dictum, tot malorum Causâ, non mirum si cætera quoque gradatim leventur, tollanturque Symptomata; postquam sublatâ causa tollitur effectus.

LXXXII.

Ordinem esse in Functionum labefactatione & restitutione.

LXXXII. Quæ autem Functiones posteriùs fuêre labefactatæ, tardiùs quoque videntur restitui; quamvis pro mali foco & fomite diversò hæc omnia varient non parùm: quæ quivis mediocriter in praxi versatus, & ad omnia attentus facilè tum observabit, tum assequetur ex jam dictis.

Syncopes Symptomata.

LXXXIII. *Symptomata Syncopi omni ac semper conjuncta*, & hic quoque paucis expendenda docuimus non tantùm esse *Partium corporis omnium Frigus & Pallorem*, sed imprimis *Sudorem* quoque tam *Frigidum*, quàm *Glutinosum*; cui copulatur perpetuò *Anxietas Cordis extrema*, Ægrosque non minùs, ac si Mors instaret, turbans; nec mirum, cùm sæpè fit certa Mortis properantis prænuntia.

Partium Corporis omnium frigus, & sudor algidus.

LXXXIV. *Frigus* illud & in *Corpore*, & in *Sudore algidum* qui ratiocinatione solidâ & captenatâ aliunde, quàm ab *Humore Acido* deducet in Homine, non parùm me rapiet in sui admirationem, postquam in continuâ & solicitâ aliquot lustrorum praxi & omnium externarum Caussarum observatione laboriosâ nihil reperi hactenus in rerum naturâ, quod manifestè Frigus pariat in Homine præter Acidum, & quicquid de Acido participat: quemadmodum id variis exemplis testatus sum in hoc Opusculo & alibi.

Eorum Causa.

LXXXV. Ab Acido igitur, & tantùm ab Acido Frigus in Homine produci posse ac solere cùm constet mihi certò, puto meritò me *Frigidi Sudoris*, *Corporisque in Syncope Causam* existimare *Acidum Humorem*, *Halitumve* Sanguini aliunde admistum, ad Cor delatum, & unà cum Sanguine quaquaversum propulsum, atque in Corporis superficie hærentem, ac ibidem tum Ægris, tum Adstantibus, Medicisque ipsis sui Sensum præbentem. Hoc autem sentiam & opinabor tamdiu, donec alius aliam evidentem satis ejus demonstret Causam.

Sudor Glutinosus.

LXXXVI. *Glutinosus* existit *Sudor* idem ratione *Humoris Pituitosi* à notato *Acido soluti*, & unà cum ipso foràs expulsi atque *sponte* iterum extra corpus *concrescentis* ac *coagulati*.

Pallor corporis.

LXXXVII. *Pallor* accidit *Corpori universo* ratione ejusdem *Acidi* dominium ubique nacti, accedente imprimis *Glutinosâ Pituitâ*, Acidi æmulâ & sociâ.

Anxietas Cordis ac Præcordiorum extrema.

LXXXVIII. *Anxietas Cordis Præcordiorum extrema*, *Ægrisque inexplicabilis* partim *Mali Focum*, *Abdomen*, Partesque in tenue Intestinum se exonerantes, ac imprimis *Pancreas*; partim *Mali Fomitem* manifestat, *Humorem* non tantùm *Acidum*, qui Dolores Lancinantes, Rodentesve, aut *Perterebrantes*, sed *insuper Glutinosum*, qui Partibus omnibus firmiter adhærês ab iisdem recedit lentiùs ac difficilius, ac proinde urget pertinacius; quin à *Bile* oppressâ in *Halitus*, *Flatusque Viscosos*, *lentosque* didúctus notatam auget anxietatem.

LXXXIX. Atque sic videor mihi satis luculenter tum *Languoris Universalis*, tum *Animi Deliquii*, tum *Syncopes ortum* deduxisse partim à *Pituitâ lentâ & Glutinosâ*, partim à *Succo Acido*, & quandoque *simùl Austero* ipsi admisto; superest, ut prolixitatem brevitate compensando Affectuum istorum Curandi Methodum & rationem paucis subjungamus. Non videtur enim necessum hîc labore vano & inutili repetere multa, quæ tradidimus in superioribus; postquam ex rite descripto & cognito Affectu ejusdem Cura facilè capitur & instituitur.

Languoris Universalis Animi Deliquii, & Syncopes cura: tio quomodo dif[...]

XC. *Languoris* autem *Universalis Cura* semper potest sui ratione institui parilis; quod de Animi Deliquii aut Syncopes Curâ dici nequit, quoniam per Paroxysmos redeunt hi Affectus, & tunc valde infestant Ægros, extra quos inducias dant iisdem, uti Medicis novos præveniendi occasionem optimam, miniméque, cum sæpe soleat esse præceps, negligendam.

XCI. *Languori* ergò *Universali* semper, tum etiam metuendo *Animi Deliquio & Syncopæ*, debetur *Humoris Glutinosi & Pituitosi* continua, lentaque *Correctio ac Emendatio*; ut & ejusdem, ubi simul redundaverit, aut in totum emendari nequiverit, per repetitas vices *Evacuatio*, imprimis per *Alvum & Vrinas*.

XCII. Quoniam verò sæpius in superioribus egimus de *Pituitosi Humoris Correctione ac Evacuatione*, quò remittimus Lectorem studiosum, aliquot duntaxat in Juniorum Medicorum gratiam subnectemus hîc Medicamentorum selectiorum formulas.

Ademendandum Humorē pituitosū glutinosū Vinū Medicatum.

XCIII. Ad Emendandum igitur in Universo tum Corpore, tum Sanguine scatentem Humorem Pituitosum Glutinosum conducet *Vinum vel Cerevisia Medicatum*, & quidem per varias Plantarum variarum partes Aromaticas præparatum, & quotidie tum inter prandendum, cœnandumque, tum aliàs mediocri quantitate, pro Ætatis: Sexûs, Languorisque ipsius diversitate usurpandum. Ex. gr. ex solis Radicibus.

℞. *Rad. Angelicæ,*
Galangæ,
Acori. an. ℨj.
Apii,
Enul. camp:
Fœniculi, an. ℨij.
Levistici, ℨj.

Ei' usus

Concisæ & crassè Contusæ insinuantur Sacculo oblongo, imponanturque Vasi Lapideo, Vitreove angustioris orificii, mox Vinum affundatur laudabile ad Uncias xxx. vel circiter; maneatque in Cellâ per noctem, quo tempore vis Radicum Aromatica communicabitur Vino, cujus haustulus, sicut dictum, bis, terve sumetur in die; atque Vinum aliud in ebibiti locum affundetur tamdiu, donec Vis Aromatica penè omnis fuerit extracta; tunc enim novæ sumentur Radices, sed prius in umbrâ siccatæ; quod semper observandum in omnibus Plantarum partibus Aromaticis per infusionem usurpandis.

Cerevisiâ medicatâ

XCIV. Quòd si cui lubeat *Cerevisiâ* uti *Medicatâ*, tunc Vini loco similiter Radicibus prædictis affundet Cerevisiam usualem, quamvis tunc præferam Dulci Amaricantem. Observandum verò satius esse singulis noctibus tantum affundere Radicibus Cerevisiæ, quantum sequenti die bibendum, quoniam Cerevisiæ vis evanescit facilè, nisi Dolio claudatur: unde nonnunquam in usum diuturnum integra, eaque nunc majora, nunc minora non tantum Cerevisiæ, ast Vini quoque sic Medicati parantur Dolia; si Radices tantum, sive aliæ quoque Plantarum partes illis indantur, sed copiâ etiam majore.

Aliud vinū aut Cerevisiæ medicatæ.

XCV. Cui proinde *Folia* præferuntur *Aromatica*, is sequenti, aut simili utatur Formulâ.

℞. *Fol. Rorismarin.*
Majoranæ,
Hyssopi,
Salviæ,
Rutæ hortens.
Calaminth. Mont.
Menthæ crisp.
Serpilli, ana M. ß.

Concisa similiter includantur Sacculo, ipsisque affundatur Vinum, aut Cerevisia, & sicut dictum usurpetur quotidie.

Absinthites.

XCVI. Cùm multis laudetur *Absinthites* Vinum, poterit, quoties Absinthii sapor placet magis, aliquid ejus addi cæteris.

Ad Flatus vinū vel cerevisia medicata.

XCVII. Quoties *Flatibus* urgentur simul Languore Universali detenti Ægri, toties præ aliis Plantarum partibus usurpari poterunt *Semina* itidem *Aromatica*, & ad sequentis Formulæ formam & imitationem plures præscribi.

℞. *Sem. Coriandri,*
Fœniculi dulcis,
Anisi, an. ʒij.
Apii,
Petroselini, an. ʒiß.
Cardamomi,
Carvi, an. ʒj.

Crassè contusa indantur Sacculo, & affundatur Vinum aut Cerevisia pro usu quotidiano.

Aliud.

XCVIII. Sed possunt quoque commodissimè ex variis Plantarum partibus simul junctis talia Medicata Vina & Cerevisiæ parari ad sequentis Formulę exemplar.

℞. *Rad. Calam. aromatic.*
Helenii, an. ʒij.
Fol. Majoranæ,
Salviæ, an. M. j.
Flor. Rorismar.
Garyophyllor.
Stœchad. Arab. an. P. ij.
Sem. Polii montan.
Fœnicul. dulc.
Cinnamom. acut. an. ʒij.
Nucis Moschat.
Cort. arant. sicc. an. ʒj.

Concidantur, & crassè Contundantur, facculoque includantur, mox in Vase convenienté Vinum aut Cerevisia superfundatur ad Usum.

Aliis etiā uti licere formulis medicamentorū.

XCIX. Quamvis autem Vini, aut Cerevisiæ formâ commodissimè possint continuari aliquandiu Medicamenta Pituitam Glutinosam Emendantia, licet tamen eadem *Pulveris*, *Electuarii*, *Tabellarum*, *Apozematis*, *Pilularum* vel aliâ quavis Ægro magis placenti formâ tum præscribere, tum usurpare. Sic plures circumferuntur apud Practicos *Species Aromaticæ*, in hoc Casu convenientissimæ, quales sunt *Diacalaminthes*, *Diagalangæ*, *Dialaccæ major*, *Diambræ*, *Dianthos*, &c. Quibus si quadruplum, sextuplum, vel octuplum Sacchari convenienti Aquâ dissoluti addatur, facilè in *Tabellas* redigi poterunt. Eædem si Melle, Syrupove apto excipiantur *Electuaria* proment convenientia; quibus etiam addi possunt Conservæ variæ. Ex. gr.

Species Aromaticæ.

Tabellæ.

Electuaria.

Conditū.

℞. *Conserv. fl. Betonicæ* ℥j.
Rorismarin.
Euphrag. an. ℥ß.
Spec. Diambræ, ʒij.
Diagalang. ʒj.
Syr. Menthæ, q. s.
M. f. Conditum.

Conditum hoc aliquoties in die ad Nucis Moschatæ quantitatem comedendum.

Cavend à copioso Saccharo in Pituitæ Glutinosæ Correctione.

C. Non possum autem me continere, quin moneam hîc Medicos Juniores, ut in Pituitæ Glutinosæ Correctione caveant sedulo, ne multo utantur Saccharo & valdè Saccharatis medicamentis; cùm inde non tam emendetur, solvaturque, quàm augeatur Pituita, quin reddatur in dies Glutinosior. Unde more malo, imò pessimo, etiam hîc in Belgio ubere Pituitæ omnigenæ parente, multi Medici Nocentium negligentes in quavis penè Tussi aliquandiu protractâ & Phthisin minante, quin imò productam fovente utuntur dicam, an abutuntur *Conservâ Rosarum Rubrarum* copiosâ in dies devoratâ; unde non tantùm non abstergetur, exficcatur, consolidaturque *Ulcus in Pulmonibus* ortum, sed insuper *Gravitatis Sensus* ac *intolerabile Frigus* excitatur *in Ventriculi regione*, unà cum *Appetitu prostrato*, redditurque tandem hâc arte Malum immedicabile. Quem quorundam morem malum imitantur quotquot ritu pecorum sequuntur antecedentium gregem, ac eunt, quà itur, non quà eundum est.

Conservæ Rosarū rubrarū abusus in Ulcere Pulmonum.

Ut & Emulsionū.

CI. Quod dictum modò de Rosarum rubrarum Conservâ intelligendum quoque de *Emulsionibus* à quibusdam Medicis, etiam Senioribus in hoc casu perperam usurpatis, sive parentur ex *Hordeo mundato*, & *Seminibus frigidis majoribus* dictis, vel *Amygdalis dulcibus*; quippe quæ non nisi rarò ad quædam Symptomata lenienda usurpari debent, ac postea iterum omitti. Atque sic se rem habere unumquemque sapere cupientem docebit Stultorum quoque Magistra Experientia.

Ad corrigendā Pituitam Glutinosam Pilulæ.

CII. Cui *Pilulæ* magis placent, quàm Formæ aliæ, illi sequentes ac similes poterunt præscribi.

℞. *Gum. Galbani aceto præparati,* ℈ij.
Succini albi,
Mastich. el. an. ℈j.
Olibani,
Myrrhæ rub.
Castorei opt. an. ℈ß.
Vitriol. Martis ad albedinem igne lento exsiccati, ʒß.
Ol. macis stillat. Gutt. viij.
M. F. pilul. N. 40.
Inaurentur.

Earum Usus.

Possunt harum Pilularum tres aut quinque omni tempore assumi, ac præsertim manè stomacho vacuo, aut vesperi unâ horâ post cœnam, aut utroque tempore; quò Humores Pituitosos citiùs & potentiùs, aut segniùs, blandiùsque corrigant, & tandem idem homini beneficium præstent.

Apozema.

CIII. Si quem quorundam Medicorum Seniorum Apozematibus unicè gaudentium veneratio tenet anilis, potest is hîc quoque ipsos imitari, ac sequente, similive uti præscriptionis formulâ.

℞. *Rad.*

℞. *Rad. valerianæ,*
acori, an. ʒij.
apii, ℥j.
Herb. betonicæ,
melissæ,
marrub.
saturejæ,
scabiosæ,
Sum. centaur. min. an. M.ß.
Flor. rorismarin.
chamæm. Rom.
Stœchad. Arab. an. P.j.
Sem. fœnicul. dulcis,
amomi, an. ʒij.
Bacc. Iuniper. ℥j.
Lauri, ʒiß.
Coquantur igne lento, & vase clauso in Aquâ purâ ad Colaturæ ℥xL.
addendo Syr. Botryos,
Hyssop.
Artemisiæ Fernel.
Stœchados, an. ℥j.
Tinct. Cinnamom. ʒiß.
M.

Ej⁹ usus. Hujus Apozematis Unciæ duæ aut tres poterunt semel aut bis quotidie quovis tempore assumi: ne quis frustrà se torqueat, existimando cum multis ratione minùs, quàm more motis *Medicamenta omnia Ventriculo tantùm cibis vacuo tutò assumi,* cùm contrarium in multis deprehenderim verum, præsertim quoad Alterantia & Corrigentia Humores. Observavi namque millies *Alterantia,* sed blanda, quibus solis velim uti Medicos, *sæpè cum majore Ægrorum commodo usurpari paulò ante, aut post assumpta Alimenta, quin unà cum ipsis, quàm tempore alio:* Nec huic Experientiæ contraria est Ratio, sic enim Medicamenti vis se blandè admiscet ac insinuat non tantùm Salivæ in Ventriculo, sed confluentium Humorum Ternario in tenui Intestino, quin Sanguini quoque universo ac cæteris Humoribus omnibus in dextro Cordis Ventriculo, & cunctis Arteriis, Venisque: quo ipso citiùs, faciliùs, fœliciusque absolvitur quæsita Ipsius, aut Ipsorum Emendatio & Correctio.

Medicamēta nō tantùm Ventriculo cibis vacuo assumi posse.

Medicamenta Chymica. CIV. Hactenus quidem proposuimus Medicamenta vulgò nota & omnibus laudata; quòd si quis supra vulgus sapere doctus ad *præparationes Chymicas*, Medicamentaque magis efficacia, ideòque magis tuta, dummodò ritè tum parentur, tum administrentur, animum erexerit, commendabimus ipsi tum *Tincturas, Extractaque*, tum *Olea* ex prædictis artificiosè confecta, tum *Salia Volatilia*, & imprimis *Oleosa* ex plerisque Animalium partibus arte paranda & convenienter usurpanda: quæ cùm ferè sint vulgaribus Medicamentis minùs ingrata, assumantur quantitate longè minore, operenturque tum citiùs, tum blandiùs, tum efficaciùs, exoptantur meritò ab Ægris per se satis afflictis, ut Medico Gratiosi nomine gaudente videatur indignum, quin planè inhumanum non velle, cum maximè possit, Ægrorum Infirmitati, Fastidio & Nauseæ gratiore medicamento succurrere, quin malle Afflictum afflictione novâ continuò affligere. Quapropter istis morosis Medicis præferendos existimo benigniores, atque quovis modo Ægrorum infirmitati naturali, & quandoque morositati se ac medicamenta sua accommodantes. Longè namque facilius ac decentius est, labore aliquo, licet subinde satis magno, Medicum quemvis excogitare, ac tentando invenire gratiora Ægris medicamenta, quàm singulos Ægros, etiam delicatiores, atque affectibus suis afflictissimos, ideòque nonnunquam quævis gratissima, ciboſque adeò & potus delicatissimos fastidientes, quin ad Medicamentorum conspectum vel olfactum mox nauseantes, & quandoque vomentes vi naturæ factâ quævis medicamenta, etiam nauseosa, & quidem magnâ copiâ sumere ac in Ventriculo nauseante continere. Quod quàm sit Rationi sanæ adversum, qui ratione pollet, sanè judicet; quàm idem cum multorum Ægrorum querelis ac detrimento à nonnullis Medicis ferreis tentetur, ac præfractè tutetur, nulli amplius ignotum; & imprimis, postquam via commodior & facilior, imò tutior in usum revocata, & diu jam continuata est ab aliis Medicis non minus doctis & in praxi fœlici bene versatis.

Tincturę Extracta Olea. Salia Volatilia. Eorum laus.

Nec non Utilitas in Languore Universali CV. In Languore autem Universali, de quo agimus, quàm utiliter, quàm fœliciter usurpentur *Medicamenta chymicè parata*, cum diutius in eorum usu sit tunc pergendum, norunt optimè, qui aliquandiu iis sunt usi, eademque aliis commendant meritò; sic enim cum minori molestiâ ac penè insensibiliter obtinetur, recuperaturve Sanitas desiderata, & bonis terrenis omnibus præferenda.

Humores Glutinosi non tantùm corrigendi; sed & minuēdi, ac educendi. CVI. Non tantum corrigi possunt ac debent *Humores Pituitosi & Glutinosi*, Languorem Universalem producentes, verum quando simul redundant, vel in totum emendari nequeunt, *Minuendi* quoque, ac *Educendi è Corpore*, & maximè per *Alvum* & *Urinas*; quod facilius, fœliciúsque absolvitur, postquam ex parte saltem fuerint modo prædicto correcti.

Decoctū Pituitā per Urinas evacuans. CVII. *Medicamentorum Pituitam Viscosam per Alvum Evacuantium Formulas* plures dedimus in superioribus; quocirca illis impræsentiarum supersedentes unam hîc addemus, quæ *ipsam deducat ad Renes ac educat cum Urinâ*, & quidem formâ *Decocti*.

℞. *Rad. apii,*
Eryngii,
Asari, an. ℥j.
Fol. Eupator. Cannab.
Urticæ,
Cerefol. an. M.j.
Sem. fœnic. dulc.
Seselios,
Saxifragiæ, an. ʒij.
Coq. ex Aquâ purâ ad Colat. ℥xxx.
addendo Syr. 5. rad. ℥iij.
Spir. salis dulcis,
vel Salis Volatilis Succini, ʒj.
M.

Ej⁹ usus. Bibat Æger bis in die Haustum ad ℥iij. IV. vel V. stomacho cibis vacuo, hoc est, quinque ad minimum post assumptum cibum horis. Præstabit, si calens, aut tepidum saltem usurpetur.

Salium Volatilium vires. CVIII. Idem efficiunt *Salia Volatilia* diutinè, etiam unà cum Alimentis assumpta; quippe

quæ non tantùm Pituitam Glutinosam incidunt ac emendant, sed ejusdem partem ad Urinæ vias propellunt, ac Sedimenti formâ expellunt: quod tamen paulatim in Urinis deficit, atque eo ipso Pituitæ maximam partem correctæ ac superatæ signum præbet indubitatum: quod vel idcircò in Juniorum Medicorum gratiam hic monendum, quoniam non desunt Seniores, qui tum in Salium Volatilium præstantiorum præparatione minùs versati, tum in eorundem administratione minùs exercitati, tum proinde in eorundem viribus observandis minùs assueti eadem non sine aliqua Invidiæ suspicione indirectè magis, quàm directè sufflaminant. Sic culpant multi ea, quæ ignorant, & labore manuario addiscere nolunt: quasi sufficeret ad solidam rerum Naturalium, Medicarumque notitiam comparandam Scripta quorumvis evolvere, atque pro lubitu citra experientiam hujus vel illius Sententiam cæteris præferre ac imperitè laudare. Rident autem tales Censores inexpertos ac Theoreticos, licèt valde Suffenos, non tantùm in Ægrorum curatione, verùm in Remediorum quoque præparatione periti Practici. Expertus hæc omnia loquor, tingentibus licèt Adversariis, cæterisque malevolis; quorum quoque causâ non pauca reticeo, quæ aliàs liberaliter patefacerem.

Et à Senioribus Medicis sufflaminari.

Animi Deliquij & Syncopes Curatio.

CIX. Atque hæc sufficere poterunt Languoris Universalis Curationi: quoniam verò ad *Animi Deliquii & Syncopes productionem* docuimus concurrere cum *Pituitâ Glutinosâ Liquorem Acidum*, & imprimis *Pancreaticum*, meritò in horum curatione utriusque Humoris habenda erit ratio: quapropter *Acidi* quoque *Correctio* semper, ac *Eductio* subinde erit tunc instituenda, & quidem in Affectuum istorum *Præcautione*, atque *extra* ipsum *Paroxysmum*; quo *præsente ac urgente* usurpanda erunt Medicamenta magis efficacia & Spirituosa, quæ nimirum ad partes maximè affectas mox penetrare atque instans vitæ periculum citò amovere possint.

Ante Paroxysmum. In Paroxysmo.

Aromatica & Sale Volatili abundantia Pituitã emẽdare, & acidũ tẽperare.

CX. Quæ autem diximus Viscosam Pituitam emendare posse *Aromatica* & *Sale Volatili abundantia*, eadem docuimus non semel in superioribus conducere similiter *acido temperando & corrigendo*: utroque proinde nomine convenient in varias formulas præscripta modò Medicamenta; quod uno verbo nunc monuisse sufficiat.

Acidum Humorẽ evacuare Hydragoga.

CXI. *Acido Humori temperato Educendo* inserviunt *Hydragoga* vulgò dicta; quæ non semel laudavimus & præscripsimus in superioribus, quapropter unicam duntaxat ipsorum formulam hic addemus.

Pilulæ

℞. *Gumm. Sagapen. aceto soluti & iterum inspissat.* ʒß.
Resinæ Ialapp. ℈j.
Magist. Gum. Gotte, ℈ß.
Ol. Bacc. Iunip. G.iij.
M. f. pilul. N. 15.
Inaurentur, aut Glycyrrhizæ pulvere conspergantur.

Sumat Æger quinque, aut plures, paucioresve, prout difficiliùs, aut faciliùs ipsi solvi potest alvus.

Earum Usus.

Aloës vitium.

CXII. Datâ operâ omitto in plerisque Pilulis à me præscribendis *Aloën*; quoniam in multis cum molestiâ, & quandoque cum noxâ Hæmorrhoïdes aperire solet.

Animi Deliquiũ & Syncope qui præcaveatur.

CXIII. *Paroxysmo Animi Deliquii & Syncopes instante*, atque adventus sui signa superiùs memorata promente, exhibenda sunt, quæ *Halitus*, *Flatusque Acidiusculos*, & quandoque simul *Glutinosos* tum potenter concentrare, tum discutere apta sunt nata; quæ diximus modò desiderari multum efficacia & subtilia, quò quaquaversum penetrare possint & ipsis jungi. Sunt autem talia & *Spirituosa*, & *Salina Volatilia*, & *Oleosa* intimè Artis ope unita.

Et quibus

CXIV. Conducunt proinde omnia *Salia Volatilia Oleosa* ex variis *Animalium* præsertim, vel *Plantarum* quarundam partibus arte parata: Conducunt *Tincturæ Aromaticæ*, *Spiritus Vini* rectificati beneficio ex variis *Aromatibus*, *Plantarumve*, ut & *Animalium partibus* quibusvis *aromaticis* vel *Infusione* solâ, vel *Distillatione* insuper eductæ. Quæ omnia convenientibus Liquoribus solvi debent, ac Ægris sæpius exhiberi. Exempli gratiâ ex solis Plantarum partibus.

Mistura.

℞. *Aq. Menthæ,*
Fœniculi, an. ℥j.
Cochleariæ,
Vitæ Matthiol. an. ℥ß.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Syr. Menthæ, ℥j.
Ol. Garyophyll.
Macis stillat. an. Gutt. ij.
M.

Opij Vires.

CXV. In propositâ Mixturâ cochleatim, & sæpius assumendâ nemo miretur addi *Laudanum Opiatum*, postquam non semel asseruimus in superioribus Opium vim habere summam impediendi, compescendique vitiosam Humorum Acrium Effervescentiam tum in tenui Intestino, tum in Corde, tum alibi; sine quâ non solent excitari facilè Halitus noxii & Acidiusculi, curandosque Affectus producentes.

Saliũ Volatiliũ & Oleorum Vires.

CXVI. Prædictæ, aut simili Misturæ addi possunt varia ex Animalium partibus parata & valdè efficacia, *Tinctura Castorei*, *Spiritus salinus Salis Armoniaci*, vel *Urinæ*, *Sal Volatile ac Oleum Sanguinis*, *Ossium*, *Cornuum*, *Ungularum*, &c. Olea rectificari debent, atque non tantum suo empyreumate ex parte liberari, verum insuper penetrantiora reddi, & magis potentia. Rectificatio autem ista commodè fit cum Spiritu Vini Tartarisato.

Eorum Usus.

CXVII. Possunt quoque laudata modò Salia Volatilia, & Olea exhiberi ex cochleari cujusvis Liquoris, Aquæ, Vini, Cerevisiæ, Jusculi, &c.

Ante & in Paroxysmo.

CXVIII. Nemo autem, nisi expertus, persuadebitur facilè de mirabili prædictorum Medicamentorum efficaciâ, & vi summâ non tantum in præcavendis, sed insuper in minuendis ac citò curandis Animi Deliquiis & Syncope. Possunt enim non tantum ante Paroxysmum, aut ipso instante, verum eodem urgente usurpari laudata Remedia, tum cautè infundendo eorum pauxillum in os, tum ipsa applicando, illinendove naribus: Vis namque ipsorum volatilis quaquaversum dispergitur & ad intima penetrans

penetrans ſuo ſimili, hoc eſt, Halitibus Volatilibus facilè jungitur, atque eoſdem alterat, mutat, temperat, corrigitque, adeò ut deſinant Aciditate ſuâ non tantùm partes Senſiles irritare aut vellicare, Frigoriſve ſenſu afficere, ſed imprimis Sanguinem nimis condenſare, atque hactenus Vitam obnubilare ac penè obliterare.

Animi Deliquio & Synco e etiam ſurpā- a exter- a

CXIX. Poſſunt quoque urgente Animi Deliquio aut Syncope alia, ſicut vulgò fieri ſolet, uſurpari, quæ Senſus externos quoſvis excitent, qualia ſunt Frictiones partium externarum, Vociferationes, Applicatio rerum Acrium circa Nares & Os, Aceti, Vini Rhenani, Aquæ Cinnamomi, Aquæ Vitæ Matthioli, Apoplecticæ; Antepilepticæ, Theriacalis, &c. Suffitus multifarius tam humidus, quàm ſiccus, Aceti tum ſolius, tum Cinnamomo, Garyophyllis, aliiſve juncti, Succini, Plumarum Perdicis, & ſimilium ipſi plebi ſatis notorum.

uratio oſt Paro yſmum.

CXX. Soluto vel ſponte, vel arte Paroxyſmo recreandæ ſunt *Vires* tum *Animales*, tum *Vitales* utplurimùm proſtratæ tam *Spirituoſis*, quàm *Aromaticis*. Non parùm enim ſolent exinde languere *Vires Animales*, an quia non producti ſunt paroxyſmo durante Spiritus in Cerebro? Reſtituuntur autem illi confeſtim Vino generoſo, ejuſdemve Spiritu parcè uſurpato.

Aromaticorum Vires.

CXXI. *Aromatica* verò reparare ſolent *Vitales* dictas *Vires*, an quia cum *Bile* magis conveniunt, quæ non parùm ab *Acidis Halitibus* fracta eſt ac debilitata tum in tenui Inteſtino, tum in Corde? Si proinde Vino jungantur quædam Aromatica, vel uſurpetur Spiritus Vini Aromaticus, unâ, eâdemque operâ Debilitati utrique ſuccurretur. Ex. gr.

Mixtura

℞. *Aq. betonicæ*, ℥ij.
Vitæ Matthiol. ℥j.
Conf. alkermes, ʒj.
Syr. borragin. ℥j.
F. Mixtura ſæpiùs cochleatim uſurpanda.

CAPUT XXXV.

D[e] *Cordis Palpitatione*.

Cordis Palpitatio quid.

I. AD *Cordis* Motum & Pulſum præter naturam vitiatum refertur meritò ejuſdem *Palpitatio*; quam pro *Motu ipſius Convulſivo* habendam cenſeo; cùm revera ſit *Motus Cordis inordinatus, coactus ac ſæpenumerò ſimul vehemens*. Nam non ſemper adeſt notabilis vehementia, unde gradibus non parùm differre ſolet Cordis Palpitatio.

Quî dignoſcatur.

II. Inordinatus hic Cordis Motus ex parte quidem ac quodammodò, non tamen planè ac plenè ex Arteriarum Pulſu dignoſci poteſt; unde opus eſt, ut plerumq; admoveatur ſub mamillâ ſiniſtrâ manus: quamvis in Cordis Palpitatione vehementi Motus idem Oculis uſurpari queat, ut & ad diſtantiam ſæpe notabilem Auribus percipi.

Ej⁹ vehemētia & effectus.

III. Accidit enim nonnunquam, ut tam vehemens fiat Cordis Palpitatio, Coſtarumque tanta percuſſio, ut propter eam eædem confringantur, aut in junioribus ac tenuioribus forás propellantur, protuberanteſque maneant.

Gradus.

IV. Sunt autem, ſicut jam innuimus, aliqui ratione majoris, aut minoris vehementiæ in Cordis Palpitatione gradus; unde aliquando niſi applicatâ Pectori manu obſervari ac dignoſci nequit; aliquando Viſui quoque, Audituique mox patet.

Cauſa.

V. Palpitationis Cordis *Cauſam* puto eſſe, quicquid *abſq; intermiſſione Ipſum ad ſui Contractionem inordinatam & quandoque ſimul vehementem aptum eſt incitare*; ſive illud *intra Cordis Ventriculos*, aut *in ejuſdem Subſtantiâ* contineatur, ſive *extra Cor* exiſtens, ipſum tamen ad tempus aut ſemper continuò vellicat, mordet, pungitve.

Diverſitas.

Unde notatur quædam Cordis Palpitatio perpetuò Ægrum infeſtans, quædam pro tempore urgens ac denuò remittens, aut in totum recedens.

Requiſitum in cauſa.

VI. Quicquid ex Venis & Auriculis effunditur in Cordis Ventriculos, ac mox iterum ejuſdem Contractione expellitur in Arterias, fit quidem aliquando Pulsûs Majoris, Potentioriſve Cauſa, non item Palpitationis; ad quam producendam opus eſt, ut ejus Cauſa Cordi adhæreat, vel inhæreat, ipſumque continuò ad ſui Contractionem irritet, quæ proinde fiet tum inordinata, tum inæqualis, ac ſubinde ſimul vehemens.

Eam oriri à Flatibus & Humoribus Viſcoſis.

VII. Examinatis proinde, expenſiſque iis, quæ tum Ego in Ægris Cordis palpitatione laborantibus obſervavi, tum ab aliis Medicis notata vidi, judico Palpitationem hanc utplurimùm ortum ſuum habere ab *Humoribus*, *Flatibuſve multùm Viſcoſis, ac ſimul Acribus ad Cordis Ventriculos delatis, & in ipſis hærentibus*, atque ipſum ad inordinatam, inæqualemque ſui Contractionem *continuò irritantibus*.

Hi undè & quomodo deferantur ad Cor.

VIII. Hi Humores, atque Flatus frequentiùs ex tenui Inteſtino deferentur ad Cor, ſive *ſponte* ob vitioſam ſui efferveſcentiam commoti eò propellantur; ſive ob *Corporis Motum* concitatiorem, maximè in aſcenſu, vel *Animi Affectum* gravem, Iram, Metum, Triſtitiam, Gaudiumve agitati eò transferantur; ſive ab *externâ Cauſâ, Aëris* puta æſtu aut frigore acri; *Alimentis* dulcibus, acidiſve; *Rerum quarumvis Odore* potenti, eoque nunc ſuavi, nunc ingrato, &c. ſimiliter ad effervefcendum, Halituſque tam glutinoſos, quàm acres producendos, & ad Cor tranſmittendos adigantur & urgeantur.

Palpitatio frequens in Affectione Hypochōdriacâ.

IX. Hinc eſt, quòd in pleriſque *Affectionis Hypochondriacæ* ſpeciebus tam frequens, familiariſque ſit Cordis Palpitatio.

Vi & in Febrib⁹ intermittentibus.

X. Hinc eſt, quod tam ſæpe circa *Febrium Intermittentium initia*, urgente adhuc, aut remittente Frigore; ut & in earundem *vigore*, Æſtu exiſtente ſummo, Palpitatio ſentiatur Cordis moleſta.

Eandem etiã oriri à Tumorib⁹ Carneis, &c. in cordis Subſtantiâ.

XI. Præter notatos Humores, Flatuſq; obſervati ſunt aliquando in *Cordis ſubſtantiâ Tumores Carnei*, aut *Excreſcentiæ Oſſeæ, Cartilagineæve*, quibus *Palpitatio* ad mortem uſque conjuncta non immeritò fuit adſcripta.

Ut & à Vermib⁹ Humore acri, ac Vulnere.

XII. *Vermes in Pericardio* reperti Cor pungendo, vel *Humor Acris* mordendo *Palpitationis* raræ Cauſa eſſe poſſunt; ut & *Vulnus Cordi inflictum*.

XIII.

Ac talè esse incurabilem.

XIII. Causæ binis paragraphis postremis notatæ sicut cognitu sunt difficiles, si non impossibiles, ita curari non possunt.

In Paroxysmo quomodo curetur, quæ est à Flatibus.

XIV. Frequentissima Cordis Palpitationis species priori loco memorata urgente paroxysmo *Curabitur*, si à *Flatibus* habeat ortum, Medicamentis tum *Incidentibus*, & *Discutientibus*, tum *Acrimoniam Acidam* præsertim *Temperantibus*, sæpiùs suprà propositis. Ex.gr.

Mixtura.

℞. *Aq. Petroselin.*
Fœniculi, an. ℥iß.
vitæ Matthiol. ℥j.
Ol. macis stillat. Gutt. iv.
Spir. Salis Armoniac. Gutt. xx.
Laud. opiat. Gr. iij.
Syr. menthæ, ℥j.
M.

Ejus Usus.

Hujus Mixturæ Cochleare unum singulis horæ quadrantibus assumat Æger, donec aliquod sequatur levamen.

Quomodo curetur quæ est ab Humore Viscoso & Acri.

XV. *Si ab Humore Viscoso & Acri* putetur producta Cordis palpitatio, iisdem utendum *Medicamentis Alterantibus* modò laudatis, *Incidentibus & Acrimoniam temperantibus*: quin nonnunquam, perseverante diutiùs (quod ferè fieri solet) Paroxysmo, Humorem ipsum *Evacuantibus*.

XVI. Ad Incidendum, Temperandumque Humorem notatum conducet Mixtura modò præscripta, vel alia similis: Ad eundem autem Educendum cæteris omnibus præfero *Pilulas* ex Gummatibus parandas, cùm & Ipsæ Glutinosos Humores solvant, & ad faciliorem sui eductionem disponant. Ex. gr.

Pilulæ.

℞. *Gumm. Galbani aceto squillitico soluti & iterum inspissati,* ʒß.
Vitriol. Martis ad albedinem calcinat. ℈j.
Troch. alhandal, ʒß.
Diagrid. Gran. xv.
Ol. carvi, Gutt. vj.
M. F. Pilulæ, N. xxv. Inaurandæ.

Earum Usus.

Sumantur 5. aut 7. matutino tempore, ac Ventriculo vacuo; superbibendo post sesquihoram jusculum, vel Cerevisiam cum pauco pane coctam, & macere aromatisatam.

XVII. Qui abhorrent à Pilulis, *Apozema* usurpent ex Incidentibus, Aromaticis & Purgantibus paratum; in quem finem laudamus sequens valde amaricans & efficax.

Apozema.

℞. *Rad. Apii,* ℥j.
Angelic. ʒj.
Ras. Ligni Sancti, ℥iij.
Bacc. Lauri, ʒij.
Pulp. Colocynthid. ʒj.
Sem. Carvi, ℈ij.
Cort. Arantior. ʒij.
Coq. s. a. in Aq. purâ.
In Colatura ℥xxx. *dissolv.*
Syr. ros. sol. cum sennâ, ℥iij.
Spir. Vini rectific. ℥ij.
M.

Ejus usus.

Sumat Æger hujus Apozematis ℥iij. iv. vel v. Quòd si assumptione tali parùm vel nihil dejiciat, poterit aut eodem die, aut sequenti saltem tantundem, aut plùs pro Medici judicio bibere, atque sic per ἐπίκρασιν humorem noxium minuere ac educere.

Extra Paroxysmum qui curetur.

XVIII. *Extra Paroxysmum* similia usurpari possunt ac debent tum *Alterantia*, tum *Evacuantia*, & quidem indies. Nam nonnisi temporis tractu, perseverantiâque debellari possunt notati Humores: qui per intervalla etiam educendi, pertinaciores scilicet, ac inemendabiles: ubi satiùs iteratis vicibus, sensimque illos evacuare, quàm simul ac semel idem tentando in graviores Affectus Ægros conjicere.

CAPUT XXXVI.

De Sanguinis è Sinistro Cordis Ventriculo per Arteriam Aortam ad omnes Corporis Partes Fluxu læso.

Usus Motus Sanguinis ad omnes corporis partes.

I. Sanguis in utroque Cordis Ventriculo ac intermediis Pulmonibus perfectus transfertur tandem per Arteriæ Aortæ ramos infinitos ad omnes *Corporis Partes*, quò tum *Ipsæ* illo *Nutriantur*, tum ex eodem *Liquores* Humanæ Oeconomiæ ampliùs *Utiles*, *Inutilesve* variis in locis *Secernantur*, iterumque ad *Sanguinis massam remittantur*, aut è *Corpore prorsus excludantur*.

Quot modis hic motus læditur.

II. Hic Sanguis per Arterias *Fluxus læditur* aliquando, vel *Universè*, vel *Particulatim*; & quidem quando aut 1. *segniùs, vel minimè fluit*; aut 2. *celeriùs, potentiùsve movetur*, aut 3. *in partium Substantiam, Cavitatesve* ita fluit, ut *ibi hæreat*; vel *foràs effluit è Corpore.*

Universè segniùs fluit Sanguis. 1. in Plethora.

III. *Universè fluit segniùs Sanguis*, aut etiam in motu suo planè *sistitur & stagnat* idem 1. in *Plethorâ quoad Vasa* dictâ, & quidem *defectu spatii sufficientis ad excipiendum Sanguinem* in Cordis Ventriculis perfectum, ideoque simul *amplius rarefactum.*

2. In Animi Deliquio Syncope & languore Universali.

IV. 2. In *Animi Deliquio & Syncope*, ut & *Languore Corporis Universali* propter *Sanguinem ad rarefiendum minùs aptum*; sicut pluribus dictum ac deductum Cap. 34.

Particulatim idē fluit Segniùs ob Angustiam Arteriarum.

V. *Particulatim segniùs per Arterias fluit* vel aliquando etiam *sistitur* & *stagnat* idem *Sanguis* propter *Angustiam* qualemcunque in *alicujus Partis Arteriis* existentem, ac imprimis *Compressionem* aut *Obstructionem*: vix enim capere possum in Arteriis locum habere posse Constipationem, Coalescentiam, vel Subsidentiam.

Ob Arteriarum compressionem.

VI. *Comprimi* possunt Arteriæ à *Tumore duriore* ipsis vicino, *Vinculis*, &c.

Ob earūdē Obstructionem.

VII. *Obstruentur* Arteriæ, ac imprimis *Capillares*, tum à *Pituitâ Glutinosâ* unà cum Sanguine per Ipsas delata, & aut *sponte* ac sensim denuò *coalescente*, aut propter *Frigus Aëris* per Cutis poros eò penetrans *coagulatâ*, tum ab Ipso *Sanguine* propter *Frigus* vel *acidum* externum eò se insinuans *concreto*.

Idē Universè movetur celeriùs vel potentiùs in Febribus ardētibus.

VIII. *Universè movetur* per Arterias *celeriùs*, *potentiùsve Sanguis* in *Febribus ardentibus* omnibus, tam *Continuis*, quàm *Intermittentibus*, quamdiu *permanet Pulsus* non tantùm *Frequentior*, sed simul *Major & Robustior*; nam postquam eousque rarefactus est tunc Sanguis, ut Vasa nimiùm distendat, & Plethoram ad Vasa constituat, sensim tum *Minor*, tum *Debilior* fieri solet *Pulsus*; donec *Sanguinis* per Venam sectam *missione spatium* paretur *Sanguini excipiēdo amplius*,

amplius, ſimulque *Suffocationi proximus recreetur* quaſi, exciteturque operâ eâdem *Ignis Vitalis*; unde *Pulſus* quoque fit tunc iterum & *Major* & *Robuſtior*.

[C]ordis [P]alpitatione. IX. Movetur itidem potentiùs, celeriuſq; Sanguis Universè in *Cordis Palpitatione*, propter Cor ad frequentiorem ſui contractionem tam coactum, quàm irritatum.

[P]oſt nota[bi]lē San[gu]inis [Ef]fuſionē. X. Accidit idem poſt notabilem, non tamen extremam *Sanguinis Effuſionem*, eamq; aut *ſpontaneam*, aut *artificialem*, aut *fortuitam*, per *vulnus* nempe caſu, vel vi acceptum.

[P]articu[la]tim idē [m]ovetur [o]b Sāgui[n]ē ex ea [ef]fuſum. XI. *Particulatim*, hoc eſt, *ad certam, determinatamque Partem movetur celeriùs ac potentiùs Sanguis*, ob *Sanguinem ex eâdem effuſum*, non tamen quantitate nimiâ, vel ſummâ; quoniam, ubi hoc evenit, reliquus quoque Sanguis eò fertur, imò effertur adeò, ut ejus defectu minuatur quoque Vitalis in Corde Ignis, & Sanguis deficiens, paucuſque, utut ibi rarefactus, minus expandat Cordis Ventriculos, ideoque minùs irritet Muſculoſum ejuſdem, Parenchyma ad ſui contractionem, minùs proinde propellatur quaquaverſum Sanguis, deficiente tandem, nî brevi ſuccurratur, poſt Languorem Univerſalem Vitâ.

[I]n Partiū Subſtantiam & è Corpore fluit Sāguis ex apertis arteriis. XII. In *Partium Subſtantiam*, vel Corporis *Cavitates fluit & ibi colligitur ex Arteriis* quovis modo *internè apertis* & patentibus effuſus Sanguis: quemadmodum idem ex iiſdem *circa* Corporis *ſuperficiem læſis effluit è corpore*.

Cauſæ Plethorę ad Vaſa. XIII. *Plethora ad Vaſa* pro *Cauſis* agnoſcit *conſtitutionem corporis ſanam, uſumque alimentorum optimorum liberaliorem, animum curis vacuum, exercitium corporis paucum, ſomnum multum*, & ſimilia.

XIV. De *Sanguinis ad rarefiendum minùs apti cauſis & curâ* egimus Cap. 34. unde ſunt petenda, quæ huc faciunt.

XV. De *Tumorum variorum Ortu*, *Cauſis & Curatione* dicendum alibi; de *Obſtructione autem Vaſorum ſanguineorum*, ipſiuſque *cauſis, effectis & curandi* modo plura proponemus Capite 40.

XVI. De *Febribus*, ut & *Cordis Palpitatione* ex profeſſo tractavimus in ſuperioribus; ſed de variis *Vulnerum* differentiis, & *Cauſis*, *Curaque* aliàs forſan, ſi Deus volet, commentabimur.

Ejuſdem Curatio. XVII. Inter plurima igitur ad notatorum ex læſo Sanguinis per Arterias Fluxu Affectuum *Curationem* facientia unicum tantùm de *Plethorâ ad Vaſa* dictâ citò, tutoque *Curandâ* monebimus; ipſam nimirum abſolvi *Sanguinis eductione ſufficiente per apertam Venam*: ubi tamen obſervandum, ut pro cujuſque Curandi conſtitutione propriâ eliciatur *unâ, pluribuſve vicibus*, & quidem *copiâ nunc majore, nunc minore* Sanguis.

Augmētum prę cavetur. 1. Alimēta minuendo. XVIII. Ejuſdem *Plethoræ augmentum præcavebitur*, 1. *minuendo alimentorum multi & laudabilis ſucci quantitatem*; quin *ſubſtituendo* in eorum locum *alimenta fermentationis difficilioris*, atque *minùs ſucci nutritii continentia*.

2. Corpus exercēdo. XIX. 2. *Corpus indies magis exercendo*, ac defatigando.

3. De Sōno detrahendo. XX. 3. *De Somno* aliquid paulatim *detrahendo*.

XXI. 4. *Accerſendo & augendo curas, Mentiſque Occupationes* ſerias, non tamen nimis angentes. *4. Mentis Occupationes augendo.*

XXII. 5. Quamdiu laudatis mediis necdum ſatis poteſt impediri Sanguinis augmentum nimiūm danda eſt opera, ut ſubinde *Sanguis* nihilominus *auctior* ſectâ venâ *minuatur* in tempore. *5. Venam aperiēdo.*

CAPUT XXXVII.

De Partium omnium Nutritione læſa; & in ſpecie de Atrophiâ, ſive Tabe.

I. GEneralis *Sanguinis* ad *Partes* omnes ac ſingulas delati *Vſus* eſt Ipſarum *Nutritio*, ſive Particularum ſenſim ab ipſis ſecedentium ac pereuntium reparatio; ut & in Juventute Earundem ad molem, magnitudinemque decentem *Accretio*. *Nutritio & Accretio quid.*

II. Hæc *Partium* omnium & *Nutritio*, & *accretio læditur* aliquando vel *Vniversè*, vel *Particulatim*, & quidem frequentiùs ſecundùm *Carnes Muſculorum*, & *Pinguedinem*, rariùs ſecundùm *Viſcerum Parenchymata*, & *Oſſa*. *Quot modis lædātur.*

III. Læſio hæc contingit quando 1. Nutritio iſta *Deficit* in *Atrophiâ* vel *Tabe*: 2. quando eadem *Nimia* fit, ſpeciatim in *Carnoſitate*, aut *Obeſitate*. 3. quando eadem *Inæqualiter* aut *Perperam* evenit in *Cachexiâ*, *Anaſarcâ*, *Leucophlegmatiâ*, *Rachitide*, &c.

IV. Hoc quidem Capite agemus de *atrophiâ* ſive *Nutritionis Defectu*; ſequentibus verò de cæteris. *Atrophia*

V. *Deficere* ſolet *manifeſtè corporis nutritio*, imprimis, ut dictum, ratione *Pinguedinis* & *Carnis Muſculoſæ*; non item ratione *Cartilaginum*, *Oſſium*, vel *Parenchymatis Viſcerum*. *Defectus nutritionis quorū ratione cōtingat.*

VI. Ubi *Pinguedo ſola* conſumitur, nec æque reparatur, *Macies* dici queat; ubi *Caro ſimul* minuitur, nec reſtituitur, *Tabes*. Neque novum eſt obſervare homines, quibus ſola Pinguedo perit; ſed & aliquando, quibus Caro magis, quàm Pinguedo. *Quid Macies. Quid Tabes.*

VII. Hæc Atrophia gemina ſæpiùs exiſtit *Vniverſalis*, per univerſum Corpus; infrequentius *Particularis* & in determinatis tantum Partibus, *artubus* præſertim. *Atrophiâ duplex.*

VIII. Accidit hæc Atrophia crebrius *Sanguinis*, rarius *Partis affectæ vitio*. *Ejus cauſæ.*

IX. *Sanguinis culpâ* evenit Atrophia, quando is aut *deficit* in corpore univerſo, vel parte aliquâ; aut *ineptus* eſt Partibus contabeſcentibus reparandis. *1. Sanguis.*

X. *Deficit Sanguis in corpore univerſo* tum propter *Inediam* voluntariam, coactamve; tum propter *Sanguinis Effuſionem* qualemcunque notabilem; tum propter *alimentorum convenientium* defectum; tum propter *corporis motum* nimium; tum propter *Vigilias* diutius continuatas; tum propter *curas permanentes*; tum propter *aëris æſtum* nimium & diuturnum; tum propter *alvi fluxum* protractum. *Deficiens in univerſo corpore.*

XI. *Deficit* ferè *ſanguis in parte aliquâ* propter *impeditum ejus ad vel in Ipſam Fluxum*, *arteriarumque* adeò *ad* ipſam tendentium *Diſſectionem*, aut *compreſſionem* qualemcunque, ob *Luxationem Oſſium, Tumores duros, Vincula*, &c. *In parte aliqua.*

XII.

Ineptus.

XII. *Corpori Continenti*, ejuſdemque *Partibus* pluribus, paucioribuſve *nutriendis* ac reparandis *ineptus eſt Sanguis* propter *Qualitatem vitioſam*, *Humoreſve Vitioſos*, *Salſos*, *Viſcoſos*, *Purulentos*, &c. ipſi admiſtos.

Ob qualitatem vitioſam.

XIII. *Qualitatem vitioſam* retinet ſæpe *Sanguis* poſt *Affectus & Morbos graves* prægreſſos, *Febres Ardentes*, *Dyſenteriam*, &c. aut præſentes adhuc, *Febrem Hecticam* tum *ſimplicem*, tum *Phthiſicam*, lentè, vel *Colliquantem*, ſubitò Corpus conſumentem: quamvis & tunc exiſtimem conſiderandos *Humores vitioſos*, qui notatas *Febres producunt*, atque *Sanguinem* inſuper *vitiant*, corporique nutriendo *ineptum* reddunt, maximè in *Phthiſi Pus* Sanguinem inficiens ac corrumpens.

Ob Humores vitioſos.

XIV. *Humorum vitioſorum*, *Salſorum*, *Viſcoſorum*, *Purulentorum*, &c. *ortum* variis in locis propoſuimus, aut proponemus adhuc in hoc Tractatulo, unde peti poteſt.

3. Pars nutriẽda affecta.

XV. *Partium Nutriendarum vitio* accidit Tabes, quoties Ipſæ à quâcumque demum *Causâ*, & imprimis *Externâ*, *Fortuitâque* aliquam ſunt paſſæ noxam, ex *caſu* nempe, *contuſione*, *vulnere grandi*, &c. unde non tantum *vaſa* per Ipſas delata *rupta* ſunt, aut *diſſecta*, verum *Carnes* ipſæ, ac *Membranæ*, &c. labefactatæ ſunt & vitiatæ; quocirca non tantum *deficit*, verum *corrumpitur* quoque accedens ipſis *Alimentum*, *Sanguis*.

Tabis cauſæ variæ.

XVI. Quam nonnulli *Tabis Cauſam* quærunt vel ponunt in *Humidi Primigenii*, *Calidive Innati defectu*, aut *Temperamento Inſito in calidius*, *ſicciuſque mutato*, illam ego in *Bile*, *Lymphâ* quin & *Salivâ*, *Succoque Pancreatico* haud fictis, & commentitiis, adeóque Chimæricis, verum actu exiſtentibus, à multis obſervatis, ſenſilibuſque Humoribus, ſed variis modis mutatis & vitiatis quærendam, inveniendamque arbitror.

Conſtitutio corporis in extremâ Tabe.

XVII. In *extremâ Tabe*, præter *Faciem Hippocraticam* dictam, *in Temporibus collapſis*, *Oculorum ſedibus concavis*, *Naribus acutis*, *Malis prominentibus & Ore biante* conſiſtentem, *Coſtæ* in Thorace protuberant, *Enſiformiſque Cartilago* incurvata cernitur; *Scapulæ* alarum, & *Claviculæ* arcuum ad inſtar eminent; *Dorſi ſpina* ſe exerit; *Venter* collapſus, contractuſque apparet; *Clunes* pendulæ ſunt, vel conſumptæ; *Crura*, *Brachia*, *Pedes*, *Manuſque* cum *Digitis* arida ſpectantur, & circa *Articulos* Protuberantiæ attolli videntur; *Ungues* curvantur; Pili excidunt; *Cutiſque* flaccida, corrugata, fuſca, & arida exiſtit; *Venæ* interim prominent, undique conſpicuæ ac lividæ; *Corpuſque* univerſum tantùm non tranſparens ac pellucidum in quibuſdam obſervatur.

Tabes curatu difficilis.

XVIII. Semper *Curatu difficilem*, ac ſubinde *Incurabilem Tabem*, imprimis, poſtquam duravit aliquandiu, teſtantur Medici omnes, ipſiſq; ſuffragatur Experientia; licèt cenſeant pleriq; ipſam in principio haud ita difficulter curari poſſe, dum innoteſcat.

Curatur 1. Sanguinis defectũ reparãdo

XIX. *Curabitur* autem *Tabes* 1. *Reparando Sanguinis Defectum* vel *Univerſalem*, vel *Particularem*; tum *uſurpando Alimenta* optima, & quidem quantitate moderatâ, tum *amovendo*, *emendandove* ſingulas Defectûs iſtius *Cauſas*; de quibus actum eſt, agendumve alibi.

2. Sanguinis vi[tium] corrig[endo]

XX. Curabitur eadem Tabes 2. *Corrigendo vitium Sanguinis* qualecumque, *Amovendoque* ab ipſo *Humores vitioſos* ſingulos ipſi admiſtos, per *Evacuantia ſingulis convenientiſſima*, *Vomitoria*, *Purgantia* per alvum, & imprimis *Diuretica*, *Sudoriferave*, ut & ſubinde *Salivantia*: de quibus actum eſt aliis in locis, unde ſeligenda ſunt, quæ hìc maximè proſint.

XXI. *Correctio Sanguinis* variis modis alterandi & vitiandi pro vitii varietate variabitur, uſurpando medicamenta unicuique vitio maximè apta, ni habeantur ad manus *Corrigentia Univerſalia*, qualia ex *Mineralibus* & *Metallis*, aliiſque ad Animalium partes minùs determinatis parantur efficaciſſima, ideóque optima, & in ſpecie ex *Antimonio*, *Auro*, *Ferro*, *Vitriolo*, *Coraliis*, *Margaritis*, &c. unde non immeritò laudantur, commendanturque *Tincturæ*, *Sulphura*, &c. ex enumeratis paranda.

3. Parti[um] alenda[rum] noxam reparã[ndo]

XXII. Curabitur eadem Tabes 3. *Reparando Partium alendarum noxam* per infortunium ipſis factam; de quâ re agendum ex profeſſo in Parte Medicinæ Chirurgicâ.

CAPUT XXXVIII.

De Carnoſiore ac Obeſiore Corporis Conſtitutione.

Nutrit[io] nimia i[n] quibus fiat.

I. N*Utritionem* diximus Capite præcedente *nimiam* fieri notabiliter, tum in *Carnoſâ Muſculorum Excreſcentiâ*, tum in *Obeſitate*, unde totum Corpus obſervatur amplius; quod æquè non fit, quoties *Viſcerum Parenchymata*, vel *Glandulæ* in molem accreſcunt nimiam, propter quam *Tumores* duntaxat hinc inde producti cenſentur.

Muſculorum carnoſitas unde

II. Redditur verò *magis carnoſus* Corporis Habitus Muſculoſus à *Sanguine multo & laudabili*; concurrente *Corporis Motu*, exercitioque moderato; *Vitâ Curis* anxiis vacua; *Somno* mediocri, vel protractiore; *Alimentorum* multi Succi, ac fermentationis facilis aſſumptione largiore.

Obeſitati[s] cauſa.

III. *Pinguius* verò & *magis Obeſum* tam in habitu ac ſuperficie, quàm interioribus fit Corpus à *Sanguine pinguiore*, ad cujus productionem facit *Corporis conſtitutio ſana* quidem, concurrente tamen *Succo Acido ſatis copioſo*, *ſed blando*, *temperatoque*; *Bile* autem *parciore*, *minuſque acri*; *Motu corporis* pauco; *Vitâ* itidem ſine *curis* rodentibus; *Somno* placido & longiore; *Alimentorumque pinguium* aſſumptione continuâ & multâ.

IV. Rarius quidem gravatur Carne multâ vel nimiâ Corpus, frequentiùs Pinguedine.

Muſculorũ carnoſitatis curatio.

V. *Curabitur carnis* Muſculoſæ *Augmentum nimium*, 1. *Minuendo* ſubinde *Sanguinem* apertâ Venâ. 2. *Exercendo valde* ac ſolito *diutiùs Corpus* ad Defatigationem ſatis notabilem. 3. Occupando, vexandoque *Animum curis* gravibus & ſolicitis: 4. Augendo *Vigilias*, detrahendoq; aliquid *Somno*. 5. Uſurpando parciùs *Alimenta* multi, optimique Succi, horumve loco ſumendo, quæ minùs nutriunt, aut difficiliùs fermentantur.

Obeſitatis curatio.

VI. *Curabitur* autem *Corporis Obeſitas*, 1. Uſurpando ſæpius, ſatiſque abundanter *Condimenta*

quævis

quævis *acria*, tum *Acida*, tum *Aromatica*, hoc eſt, *Salſa*, vel *Amara*; quæ tam *Liquores Glandulofos* præſtent *Acidiores*, quàm *Bilem* magis *Amaram* & acrem. Talia verò ſunt Acetum, Succus Citri, Spiritus Salis, &c. Piper, Garyophylli, Cinnamomum, Macis, Zinziber, Naſturtium, Eruca, Sinapi, Raphanus quivis, & imprimis Ruſticanus, &c. 2. *Corpus Movendo* multùm. 3. *Animum torquendo* Curis. 4. *Somno* indies aliquid detrahendo. 5. Ab *Alimentis Oleoſis & Pinguibus* in totum abſtinendo : ſic enim paulatim non tantùm conſumetur Pinguedo ſuperflua, ſed ejuſdem impeditur augmentum novum.

CAPUT XXXIX.

De Cachexiâ, & in ſpecie, Anaſarcâ, Leucophlegmatiâque.

Cachexia quid.

I. QUalitate peccans Corporis *Nutritio* & poteſt, & ſolet *Cachexia* vocari; in quâ *Nativus Cutis* & imprimis *Faciei Color langueſcit*, mutaturque in *pallidum*; & aliquando in *flavum* vel *lividum & luridum*; ſicut in nonnullis in *rubidum* vel *rubicundum*, exurgentibus tunc ferè ſimul in *Naſo*, *Geniſque* varii generis *Puſtulis*.

In eâ corporis conſtitutio, & Signa

II. Concurrit in pleriſque Cachexiæ ſpeciebus *Dyſpnœa*, quæ augetur magis, quoties corpus movetur, imprimis concitatiùs, & in aſcenſu. Quin tunc ſæpiùs *Cordis Palpitatio*, *Arteriarumque circa Iugulum*, *Temporaque Pulſatio*, Viſui quoque manifeſta, producitur. Accedit frequenter *Vniverſi corporis*, & *Crurum* præſertim *Laſſitudo*. Urget quoque non rarò *preſſans & angens Cordis Dolor*, qui poſt aſſumpta Alimenta intendi ſolet. Quin adeſt utplurimùm *Febris lenta*, eaque vel *Continua*, vel *Intermittens*, vel *ex utrâque Compoſita*. *Vrinæ* ſæpiùs (*rudæ*, *Aqueæve*) prodeunt, rariùs *Craſſæ*, *Turbidæve*, ni ab Affectu alio comite, aut externâ Causâ turbentur ac mutentur. Tandem *Macreſcit* & *Contabeſcit* nonnullis *Corpus* Vniverſum; ſicut idem aliis ſenſim *Turget ac Tumet*;fitque à *Seroſo* quidem *Humore Anaſarca*; uti à *Pituitoſo*, magiſque *viſcoſo Leucophlegmatia*; & ab utroque, priore ſaltem, quando *Abdomen cum Cruribus* tantùm occupatur, *Aſcites*.

Anaſarca Leucophlegmatia. Aſcites.

Quos invadit Cachexia,

III. Nullis, ac nulli ætati parcit *Cachexia*; licèt *Fœminas* propter *diutius Morantem*, *Impeditumque*,aut quovis modo *Suppreſſum Menſtruorum Fluxum* corripiat frequentiſſimè; ſoleatque ſat ſæpè comitari *Affectionem Hypochondriacam*, notabilemque ipſius ſpeciem, *Scorbutum*.

Ejus comes.

Ejus Cauſa Sanguinis vitiis.

IV. *Cachexiæ* omnis *Cauſa* eſt *Sanguis qualitate vitiosâ præditus*, propter quam licèt aliquantùm, & aliquandiu nutriantur Corporis partes, non nutriuntur tamen, uti oportebat; ſed pro *qualitatis peccantis varietate* modis variis læditur ipſarum nutritio: unde *plures* quoque obſervantur *Cachexiæ Species*, tum ſecundùm *Coloris mutati*, tum præſertim ſecundùm *Symptomatum* conjunctorum diverſitatem diſtinguendæ.

Vitiatur Sanguis dupliciter.

V. *Vitiatur Sanguinis Qualitas* & ab *Humoribus Naturalibus* ad Sanguinis Conſtitutionem in Corde concurrentibus, ſed qualitate vitiosâ præditis; & à *Rebus Non-Naturalibus* dictis aliquem ex notatis Humoribus, ipſumque Sanguinem vitiantibus, & ita corrumpentibus, ut prava ſequatur Corporis Nutritio.

1. Ab Humoribus vitioſis.

VI. *Humores Naturales*, Sanguini confundi ſoliti, & hactenus noti, ſunt *Bilis*, & Glandularum Conglobatarum, cæterarumque Corporis partium *Lympha*, ut & *Saliva*, *Succuſque Pancreaticus*, una cum *Bile* in tenui Inteſtino juncti, atque Liquorem ſingularem Lymphæ admiſcendum componentes, Ipſique adeò *Spiritus Animales* quovis modo Sanguini redditi; quos omnes qualitate vitioſa tum affici, tum eandem Sanguini communicare poſſe vix putem aliquem in Arte Medicâ vel mediocriter verſatum, atque Veritati addictum negaturum.

VII. Horum vitia plura notavimus in ſuperioribus, & proferemus adhuc in ſequentibus:unde poterunt peti, quæ huc faciunt.

2. A Rebus Non naturalibus.

VIII. Quemadmodum verò varia *Humorum Vitia* nonnunquam *ſenſim ac ſine ſenſu* producuntur in Corpore,ita eadem quandoque *ſubitò ac ſenſibiliter* gignuntur à *Rebus Non-Naturalibus*; aliiſve *Venenorum* nomine notandis notabili exceſſu peccantibus, omniaque in corpore valdè turbantibus, aut corrumpentibus.

Eorum vitia frequentiſſima.

IX. *Vitia* iſta frequentiſſima & manifeſtiſſima ſunt *Acrimonia* tum *Acida*, tum *Salſa Muriatica*, tum aliquando *Salſa Lixiva*, & *Viſcoſitas*, vel *Fluiditas nimia*: quorum *Cauſas*, *Generandique modum* non ſemel propoſuimus, explicuimuſque in ſuperioribus; quò remittimus Lectorem Studioſum, ne crambe non bis tantùm,aſt ſæpiùs cocta Mors ſit, & nauſeam moveat delicatis.

Ratio Symptomatum.

X. Memoratorum *Symptomatum ratio* facilè patebit unicuique cogitanti, expendentique, quoties *Sanguis* undecunque tandem fuit factus *Vitioſus* & Cachexiam producens, toties *Humores* nominatos omnes, cùm ex Sanguine ortum habeant, gigni quoque *Vitioſos*; unde non tantùm *Alimentorum Appetitus* uterque ſimiliter vitiatur, ſed ipſorum prætereà *Fermentatio*; quapropter *Anxietates circa præcordia*, *Cordiſque Dolor preſſans* ſequuntur tam ante, quàm poſt ipſorum aſſumptionem.

Humorũ Vitioſorum. Alimentorum appetitûs vitiati. Fermentationis. Anxietatum. Cordis Doloris.

XI. Dum verò perperam Fermentatorum Alimentorum pars, vel maſſa tota per Inteſtinum tenue propellitur, qui confunduntur ipſi *Succus Pancreaticus & Bilis* pariter vitioſi, non tantùm exſpectatam *utilium,inutiliumque* partium *Secretionem* corrumpunt; verùm contingit quoque vitioſa horumce Humorum *Efferveſcentia*; quin non rarò *Halitus Flatuſve* multifarii ex illâ vitioſâ miſcellâ excitati non tantùm deſcriptam modò *Anxietatem* augent, verùm ad Cor delati ejuſdem *Palpitationem* producunt; atque ad Pulmones tranſlati *Dyſpnœam* efficiunt; & quaquaverſùm propulſi *Laſſitudinem* pariunt notatam.

Partium Secretionis vitiatæ. Efferveſcentiæ vitioſæ. Anxietatis. Palpitationis. Dyſpnœæ Laßitudinis.

XII. Ex eodem Humorum omnium vitio pendet *Continua*, *Lentaque Febris*, quatenus vitiosè in dextro Cordis Ventriculo efferveſcentes inter alia Symptomata plura *Pulſum* quoque creant ſolito *Frequentiorem*, adeóque *præternaturalem*.

Febris Continuæ & Lentæ Pulsûs frequentioris.

XIII. Cùm autem propter Inquietudinem Corpus ſtragulis tectum ſæpiùs denudant Ægri, facilè contingit, ut per Pancreatis Vaſa Pituita

Intermittentis Febris. delata ibidem coaguletur, Obstructionemque pariat; propter quam Succus stagnans *Intermittentis Febris* multifariæ Causa existet. Illud autem fiet citiùs, faciliúsque, si Corpus sudore diffluat, porique cutis pateant, vel Aër occurrat frigidior & occurrat frigidior & asperior.

Vrinæ vitiatæ. XIV. *Crudæ, minúsque Tinctæ, Crassæve prodeunt Vrinæ* propter *Humores* dictos *Acriores*, intimiùs cum Sanguine concrescentes, *Aqueosve* abundantes, ac desideratam Effervescentiam minuentes, adeò ut non sequatur requisita & utilis partium excrementitiarum, unàque cum Vrinis excernendarum Secretio, multò minùs Excretio.

Coloris Varii in Facie. XV. Quemadmodum autem *Partes* omnes tunc *malè Nutriuntur*, ita *Cutis Faciei* Aëri & Visui præ aliis omnibus exposita noxæ suæ signa promit per *Colorem* pro Humorum maximè peccantium varietate *varium*.

Dolorum XVI. Quoties autem *Acrimonia Humorum* concurrit, toties illa internè *Doloribus*, aut exter- *Pustularum.* nè *Pustulis* manifestatur.

Hydropis XVII. Quoties redundant *simul Copiâ Humores* vitiosi, toties variæ *Hydropis* species tan- *Tabis.* dem succedunt; sin minùs, *Contabescit* paulatim universum *Corpus*.

XVIII. Quæ in specie solet ob *Menstrua minùs commodè aut tempestivè fluentia Fœminis* accidere *Cachexia*, illius rationem; ac generationem dabimus, si Deus volet, Praxeos hujus Lib. 3. Cap. 3.

Cachexiæ Hypochondriacæ productio. XIX. Ex iis autem, quæ hîc & alibi sunt dicta, *Cachexiæ Hypochondriacæ* omnis, atque Scorbuticæ productio ab Ingenioso & Judicioso Medico deducetur facilè.

Cachexiæ Curatio. XX. Vt proinde ad *Cachexiæ Curationem* transeamus, sciendum, si ullibi, certè hîc observandum accuratè aureum illud distichο sequenti propositum Præceptum:

Principiis obsta, serò Medicina paratur,
Cùm mala per longas invaluêre moras.

Nisi enim succurratur in tempore Cachexiæ, non rarò ea sensim tam pertinax, rebellisque fit, ut serò tantùm, vel nunquam curari possit. Monendi proinde à Medicis ordinariis, etiam non rogatis, Ægri, ipsorumque Parentes, aut Consanguinei & Amici, quamprimùm incipientis Cachexiæ signa se manifestant in Colore Faciei mutato, ne malum hoc, sicut est in proverbio, negligatur in herbâ, postquam & altas & eradicatu difficiles mox agere solet radices, quas postmodum non nisi Herculeo labore superare licet.

In quo consistit. XXI. *Cachexiæ* autem omnis *Curatio* consistit in *Sanguinis quovis modo vitiosi Correctione ac Emendatione*. Vbi observanda *Vitii species atque Causa* vera, sive illa una sit, vel multiplex.

Humor vitiosus & Sanguis corrigendus, aut evacuandus. XXII. Prout igitur hic vel ille Humor primariò & maximè hoc vel illo modo peccans, & ab hoc vel illo in Rebus Non-naturalibus commisso errato pendens Sanguinem vitiavit, Cachexiamque produxit, ita seligenda sunt *Medicamenta*, quæ *blandè, paulatimque* tum notatum *Humorem*, tum *Sanguinem* ipsum *alterare*, atque ad *constitutionem naturalem redigere* possint, aut, si planè ac in totum emendari nequeant, eundem *quodammodo saltem correctum sensim evacuent*: non neglectis interim *Rebus Non-naturalibus*, *aliisve* mala hæc producentibus, aut foventibus; quæ nisi *corrigantur, caveanturve*, frustra expectabitur optata Curatio fœlix, & Successus agendorum laudabilis.

XXIII. Quibus *Medicamentis* & Formulis laudatæ Humorum variorum Correctiones ac Evacuationes perfici possint, debeantque, non semel ostensum in superioribus; ubi videri poterunt.

XXIV. *Perseverandum* est autem aliquamdiu in *Medicamentorum convenientium usu*, ac præsertim, ubi duravit aliquandiu, radicesque fixit Cachexia, segniùs recessura;& quidem in cujusvis Medicamenti proficientis usu, quandiu non tantùm ab ipso benè habet Æger, sed idem absque nauseâ, & fastidio usurpat: Quamprimùm autem desinit placere, aut prodesse gratissimum licet, aut optimum etiam medicamentum, mox aliud præscribendum, aliâve formâ exhibendum. *Ac in eo perseverandum.*

XXV. In *diutinâ* verò *Cachexiâ* semper conveniunt *Medicamenta Pituitam tenacem ac glutinosam Corrigentia, Evacuantiâque*, postquam omnes *Affectus Diuturni* ab illâ vel in totum, vel ex parte saltem pendent. *Diutinæ Cachexiæ quibus curetur.*

XXVI. Quòd si *Glutinosæ Pituitæ* copuletur *Humor Acidus*, vel *Salsus Muriaticus*, quod frequentiùs contingit, aut *Salsus Lixivus*, sive *Biliosus*, quod rariùs evenit, conjungenda sunt Medicamenta utrique Indicationi satisfacientia, sæpiùs proposita & laudata; quorum ope nunc citiùs, nunc tardiùs expectari potest Sanitatis amissæ recuperatio.

CAPVT XL.

De Sanguinis à Partibus omnibus ad dextrum Cordis Ventriculum per Venas Refluxu læso; & in specie de Inflammatione.

I. Quemadmodum à *Corde Sanguis* universus per *Arterias* defertur ad *Corporis Partes Continentes* omnes ac singulas, tum ad earundem *Vivificationem* ac *Nutritionem*, *Augmentumque*, tum ad *Humores* omnes, sive *Contenta* utilia & inutilia quovis modo à reliquâ Massâ *secernenda*; ita idem post beneficium hoc multifarium multifariè in Corpus utrumque collatum *residuus* ac superstes, quin multis modis *parte sui aliquâ destitutus* aut *effœtus* iterum *ab iisdem Partibus Continentibus* omnibus ac singulis per *Venas* fertur ad *Cor*, ibidem mutuâ concurrentium Partium variarum *Misturâ*, mox *Effervescentiâ*, & *Rarefactione Vitali renovandus*. *Sanguinis Motus à Corde versus Corporis partes, & ab iisdem versus Cor.*

II. Atque hic *Sanguinis Fluxus* ac *Refluxus* reciprocans & alternans *Motûs Circularis* nomine jam cluet & claret. *Ejus Motus Circularis quid.*

III. *Impeditur* autem nonnunquam in *suo Refluxu Sanguis*, quoties is vel *Stagnat*, subsistitque in suis Vasis & viis, vel *Effunditur* extra ipsa, sive hoc fiat *intra vicinarum partium Substantiam*, vel *Corporis Cavitates*, sive id accidat *extra Corpus ipsum*. *Quot modis lædatur Sanguinis refluxus.*

IV. *Stagnat in Vasis* suis *Sanguis*, vel ob *Plethoram* summam & ad *Vasa* dictam; vel ob *Angustiam* nunc Ipsorum *Compressione*, nunc *Obstructione* factam. *Quot modis sistat in Vasis.*

V. *Ple-*

1. Ob Plethorã ad Vasa.

V. *Plethoræ ad Vasa* mentionem sufficientem fecimus Cap. 36. quæ ibi poterit videri.

2. Ob Compressionem venarum

VI. *Comprimuntur* ad Sanguinis Refluxum impediendum *Venæ* nunc à *Tumoribus* vicinis durioribus, nunc à *Vinculis* partibus circumjectis, Venasque, quàm Arterias, arctiùs stringentibus.

3. Propter earundem Obstructionem.

VII. *Obstruuntur Venæ* nunc ab ipso *Sanguine, Pituitâve* in ipsis *Coagulatis* ac concretis, nunc quamvis rarissimè, à *Calculo* in ipsis *genito*, sensimque ampliùs aucto.

Cavernosam partium substantiam ad venas referri.

VIII. Ad Venas referri velim *Cavernosam singularum partium substantiam*, per quam ex Arteriis Sanguinem in Venas existimo cum multis maxima sui parte transmeare.

A quibus Sanguis coaguletur.

IX. *Sanguis Coagulatur* & à *Frigore Aëris* vel *Aquæ* intenso partes valdè afficiente; & à *Medicamentis* potenter *Adstringentibus, Austerisque* *forinsecùs*, aut *intrinsecùs* Sanguini communicatis, & ipsum Congelantibus.

A quib⁹ Pituita.

X. *Pituita Coagulatur* in dictis Vasis ab iisdem *Causis*; frequentissimè tamen à *Frigore Aëris, Aquæ, Potûs*, aliorumve Partes priùs calentes aut externè, aut internè *subitò infestante*; atque *Pituitam, Viscosam* imprimis, quâcunque tandem de Causâ *in tenui præsertim Intestino solutam*, hinc ad *Sanguinem deductam*, & unà cum ipso *quaquaversùm propulsam* iterum mihi *cogente ac inspissante*.

Quenã Pituitam solvant.

XI. *Pituitam* in tenui Intestino *Solvere* solent 1. *Aër* à Sole, Igne, Balneo, &c. æstuans. 2. *Alimenta*, ut & *Medicamenta* Spirituosa & Aromatica, Volatilive Sale abundantia. 3. *Corporis Motus* vehemens; quò Frictiones, ac Tegumenta refero. 4. *Ira* immoderata. 5. *Vigiliæ* protractæ.

XII. Vbi notandum, quò plures Causæ concurrunt, peccantque excessu majore, eò faciliùs, citiùs & copiosiùs solvitur & Sanguinem versùs transfertur notata Pituita.

Sanguinis è vasis suis effusio.

XIII. *Sanguis* autem in nominatis suis *Vasis Stagnans* & paulatim *collectus* eadem magis, magisque *distendit*, & ita quidem, ut aliquando *rumpantur*, aut quovis modo alio *exitum ipsi concedant*; unde contingit tunc *Sanguinis è Vasis suis Effusio*, sive idem *hæreat in Partium adjacentium Substantiâ*, siue *colligatur in Cavitate Corporis propinquâ*, sive *effundatur in totum extra Corpus*.

Productio Inflammationis & Abscessûs.

XIV. In *Vasis Capillaribus*, & forsan *intermediâ* quoque ipsis *partium* quarumvis *substantiâ sinuosâ Conclusus* adhuc & *Subsistens*; aut *extra easdem Vias suas consuetas*, sed *apertas* & patentes in qualemcunque *partium ipsarum, vicinarumve substantiam porosam*, & *carneam* præsertim, *membraneamve*, aut earundem *interstitia Effusus* & copiâ mediocri saltem *Collectus Sanguis* sponte mox *Excandescit* & *Caloris Sensum molestum* in parte sensili producit, ac sensim *corruptus* in *Pus* vel *Saniem abire* solet. Vnde prior quidem Mutatio vocatur *Inflammatio*, sicut posterior, *Abscessus* vel *Apostema*.

Inflammatio qui fiat.

XV. Arbitror autem Incendi ac *Inflammationem parere Sanguinem*, quatenus *ex ipso* in Vasis suis valdè distentis, Partibusve quibusvis aliis *subsistente*, hoc est, *stagnante* mox incipiunt *evanescere partes Spirituosæ, magisque Volatiles ac subtiles*, tum *Acidas*, tum *Salinas temperare solitæ*; undeutræque *Acriores* factæ *acriùs in se mutuò insurgunt, Effervescentiamque ob partes* Sanguinis *Oleosas* præsentes *Calidam* excitant, quin paulatim *Sanguinem* ita *corrumpunt*, ut in *Pus* vertatur, & quidem pro Sanguinis corrupti varietate planè *varium*.

Pus quomodo generetur.

XVI. *Sanguis* in *Cavitatem* aliquam *Humoribus* naturaliter *vacuam*, Pectoris puta, vel *Abdominis Effusus*, ibidemque Collectus & in *Pus* Corruptus *Empyema* constituit.

Empyema quã fiat.

XVII. Idem *Sanguis* in *Partes Corporis cavas*, *Ventriculum, Intestina, Vesicamve Urinariam Effusus*, ob admistos ipsi tunc Humores varios, *mutationem subit variam*, nî brevi ex ipsis expellatur.

Sanguis in corporis partes cavas effusus variè mutatur.

XVIII. Ejusdem *Sanguinis extra Corpus Effusio*, in genere vocatur *Hæmorrhagia*; licet in specie tribuatur hoc nomen Sanguini è Naribus erumpenti; quemadmodum idem ex Ani vasis effluens dicitur *Hæmorrhoïs*: Sanguis autem singulis mensibus Fœminis ex Vtero stillans, *Mensium, Menstruorum*, & *Fluxus Menstrui* nomine gaudet; qui verò post partum hâc viâ copiosior evacuari solet, *Lochiorum*.

Quid Hæmorrhagia. *Hæmorrhois.* *Menses & Menstrua.* *Lochia.*

XIX. Vbi notandum, *nullum* esse *naturalem Sanguinis Effluxum* præter utrumque modò memoratum Fœminis proprium, de quo variis modis lædi solito pluribus agemus, si Deus sinet, Opusculi hujus Libro tertio. Nam hæmorrhagia omnis alia, sive sponte accidat, sive fortuitò eveniat, sive arte procuretur; sive noxia sit, vel utilis; præter ordinarium Naturæ cursum semper contingit, cùm talis à perfectè sanis nulla sit expectanda.

Quinam Sanguinis Effluxus Naturalis.

XX. *Causa* proinde omnis *Sanguinis Effluxûs* est *Apertio Vasorum* qualiscunque, sive illa fiat ex nimiâ *Vasorum* à copioso, valdè rarefacto, aut retardato Sanguine, Flatibusve, *Distensione*: sive ab Humoris aut in Vasis, aut extra ipsa subsistentis *Acrimoniâ rodente*, sive à *re durâ & acutâ vulnerante, obtusâve contundente*, aut quovis alio idem contingat modo.

Sanguinis Effluxûs causa.

XXI. De plerisque Sanguinis præter naturam è Vasis suis Effusi Causis & Curatione agendum alibi; hoc Capite *Inflammationis Essentiam* persequemur, ac *Curam*.

Inflammationis curatio.

XXII. Ad *Inflammationis* ergò, hinc & *Abscessûs* secuturi *Curationem* requiritur 1. ut *Compressio, vel Obstructio Vasorum tollatur*. 2. ut *Subsistentis, stagnantisque Sanguinis Motus restituatur*. 3. ut *Sanguis* è Vasis suis *effusus*, si fieri potest, antè sui suppurationem inde *removeatur*. 4. Si removeri, atque adeò *Suppuratio* impediri nequeat, ut eadem *maturetur, promoveaturque*. 5. ut *Puris producti Eductio festinetur*. 6. ut *Ulceris mundatio & consolidatio* quàm citissimè *absolvatur*.

1. Vasorũ Compressio qui tollatur.

XXIII. I. *Vasorum Compressio* à *Vinculis* arctiùs partibus circumjectis tolletur, illis sublatis; à *Tumore duro*, eodem curato, de quo alibi docendum.

Ut & eorundem obstructio.

XXIV. *Obstructio verò Vasorum à Pituitâ Viscosâ*, vel *Sanguine* in ipsis *Coagulatis Curabitur*, usurpando tam internè, quàm externè *Medicamenta* peccantem Humorem *solventia*, iterumque *fluxilem facientia*.

Internè Salibus Volatilibus.

XXV. Inter *Interna* conducunt præ aliis omnibus *Salia Volatilia* ex variis Animalium partibus parata, quippe quæ omnia & Singula vi egre-

giâ pollent Coagulata & Conglutinata omnia in corpore humano dissolvendi, demque ad pristinam fluiditatem reducendi, atque insuper Sudorem movendi; quo simul blandè promoto multò faciliùs, citiùs, fœliciúsque obtinetur desiderata illa & amabilis Coagmentatorum Resolutio.

Pleuritis Sudorifero curata.

XXVI. Hinc est, quòd exhibito tempestivè unico sæpè Sudorifero ex laudatis Salibus Volatilibus, aut similibus parato Pleuritis, Lateris nempe Inflammatio, absque ullâ Venæ apertione, Sanguinisque missione fuerit fœlicissimè curata.

Et & Peripneumonia.

XXVII. Hinc est, quòd Misturæ ex similibus paratæ, atque cochleatim per intervalla brevia in tempore usurpatæ tum Pleuritidem, tum Peripneumoniam, tum aliarum partium Inflammationes citò, tutò & jucundè curaverint.

Mistura Sudorifera in Inflammatione.

XXVIII. Exemplum Misturæ talis Sudoriferæ in Juniorum Medicorum gratiam sequentem dabo, quæ

℞. *Aquæ Petroselin.*
Hyssopi,
Fœnicul. an. ℥ j.
Theriac. Simpl. ʒ ſ.
Spiritus salis armoniac. ℈ ſ.
Laud. Opiat. Gran. iiij.
Syr. papav. errat. ʒ j.
M.

Ejus Usus.

XXIX. Potest Spiritûs Salis Armoniaci loco usurpari Sal Volatile Cornu Cervi, vel aliud quodvis, ac pro ejus acrimoniâ minore, majoreve ipsius plùs, vel minùs Misturæ addi, atque quantitate majore, minoreve vicibus singulis capi, corpusque in loco calido, lecto præsertim, contineri ad Medicamenti vim quaquaversùm promovendam, & subinde Sudorem facilitandum; quamvis haud sit opus Sudorem continuò excitare; cùm non prosit, nisi quatenus tunc faciliùs, citiúsque ad locum affectum & obstructum penetrat vis Medicamenti volatilis & salina.

Quenâ ad Salem Volatilē referenda.

XXX. Ad Salem Volatilem referri possunt ac debent Oculi Cancri, Mandibulæ Lucii, Os de Corde Cervi, &c. cùm ipso abundent.

Inflammationi conducere Sulphura Metallica & Mineralia.

XXXI. In hoc casu conducunt quoque Omnia *Sulphura Metallica & Mineralia*, *sed fixa*; quocircà etiam huc refertur *Antimonium Diaphoreticum* ad fixitatem aliquam deductum; quamvis hæc pluribus nominibus hîc conveniunt.

Ut & Salia Volatilia ex Plantis Scorbuticis.

XXXII. Nec tantùm conferunt hîc *Animalium Salia Volatilia*, sed omnia ex variis *Plantarum Scorbuticarum* dictarum & acrium partibus petita, eorundemque vim æmulantia, uti sunt Succi Erysimi, Cochleariæ, Nasturtii & hortensis & aquatici, Taraxaci, &c. Aquæ Theriacales dictæ, &c. dummodò vim habeant Pituitam Coagulatam vel Sanguinem Concretum solvendi & dissolvendi.

Obstructio externè tollitur Unguentis & Oleis, & Spiritu Vini.

XXXIII. Inter *Externa* conveniunt *Unguentum* Martiatum, Althææ compositum, &c. *Oleum* Liliorum alborum, Chamæmelinum, Anethinum, Laurinum, Laterinum, vulgò Philosophorum dictum, &c. quæ commodè possunt simul misceri & affectæ parti externæ inungi; præmittendo vel addendo subinde *Spiritum Vini* rectificatum, tam simplicem, quàm compositum, modisque variis Aromaticum.

Et Cataplasmatis Dissolventibus.

XXXIV. Possunt quoque in hoc Casu applicari externè *Cataplasmata*, sed magis *Dissolventia*, quàm Emollientia, vel Maturantia dicta; quæ nimirum Humorem Coagulatum, Sanguinem, Pituitamve Incidant & Solvant, ex partibus nempe Plantarum Acrium & Aromaticarum parata. Exempli loco esto sequens.

Cataplasma.

℞. *Cæparum sub Cineribus aut fictili vase assarum & contusarum,* ʒ ij.
Fol. Erysimi,
Carefolii,
Nasturt. hort.
Sambuci, an. M. i ſ.
Farina fabar.
Lupinor. an. ʒ j.
Nidi hirundin. N. j.
Albi graci, ʒ j.
F. ſ. a. Decoctio in Lacte ebutyrato ad Cataplasmatis Consistentiam.

Ejus Usus.

Hoc Cataplasma mediocriter calens affectæ parti externè applicandum; cujus ope internæ quoque Obstructiones solvi poterunt: Observandum verò, renovandum ipsum, quamprimùm exsiccari occipit.

2. Sanguis Stagnans rursum moveatur. Sudoriferis.

XXXV. 2. *Sanguini Stagnanti* & in Vasis suis Subsistenti desideratus *restituitur Motus* plerumque ac fœlicissimè *Sudoriferis*, aliquando *Venæsectione, Sanguinisque missione.*

XXXVI. *Sudoriferis*, quatenus ipsorum ope non tantùm *fluidior, mobiliorque* fit *Sanguis*, sed insuper *actu movetur* idem magis, magisque rarefactus *à Volatili Sale* iisdem inexistente, *Sanguinemque* solâ sui morâ sensim plus minùs ab *Acido suo Spiritu concrescentem* iterum *solvente, diducente*, ac proinde *agitante*.

Sudori comes pulsus frequentior & robustior.

XXXVII. Hinc est, quòd *Sudori comes* soleat esse *Pulsus* tam continuò *Frequentior*, quàm subinde simul *Major* & *Robustior*; nî concurrat extrema Virium dejectio: tunc enim & *Minor*, & *Languidior* Pulsus Frequentiori jungitur.

XXXVIII. Dum enim ad dextrum Cordis Ventriculum pertingit Sudoriferorum Sal Volatile, ibidem ampliùs, potentiúsque rarescit Sanguis, ac non tantùm sponte sibi quærit exitum, verùm Cordis Ventriculum ampliùs expandendo ipsum & ad Frequentiorem, & ad Validiorem sui Contractionem, Sanguinisque adeò expulsionem ac propulsionem irritat & cogit; Sanguinemque ideò priùs in Motu suo paulatim deficientem suscitat, commovet, & quaquaversùm à Corde promovet.

XXXIX. Vbi autem laudata illa Sudoriferorum Vis usque ad Obstructionis locum pervenit, Materiam obstruentem quamcunque aggreditur incidit, attenuat, solvit, fluxilemque facit; unde accedente Sanguinis potentiùs agitati & adpulsi impetu faciliùs, fœliciúsque unà cum ipso propellitur ulteriùs.

Sanguis Stagnans ad motū impellitur Venæ Sectione.

XL. *Venæ-sectione* autem, *Sanguinisque missione restituitur Stagnanti Sanguini suus Motus*, quatenus in educti locum transfertur viciniot, atque facto sic Vniverso Sanguini spatio ampliore movetur quoque Sanguis omnis tum celeriùs, tum potentiùs; quocircà & ille, qui priùs in Vasis suis stagnans subsistebat, nunc verò sublatâ Plethorâ non sistitur ampliùs, ad motum interruptum, valdè saltem diminutum redintegrandum

poten-

potentiùs concitatur, & juvatur; nî hoc impediat Obſtructio gravior, & ſoli Sanguini vehementiùs moto cedere neſcia, ſed inſuper incidentium & obſtruentem humorem diſſolventium indiga.

XLI. Tunc autem poſt Sanguinis detractionem ſufficientem utile eſt vicibus paribus & cochleatim exhibere Miſturam Sudoriferam, & Incidentem, qualem §. 28. notavimus; ſive ad ejus aſſumptionem levis aut nullus ſequatur Sudor, dummodò rebellis ſolvatur, tollaturque Obſtructio.

3. Sanguis in partium Subſtantiâ effuſus inde removetur.

XLII. 3. *Sanguis è Vaſis ſuis Effuſus*, ac per *Viciniorum partium Subſtantiam diſperſus*, ſi removeri queat, in totum aut ex parte quantocyùs *inde removendus, impediendo* idcircò ipſius *coagulationem*, atque potenter *diſſolvendo partes* ipſius *craſſiores, diſcutiendoque tenuiores*, ac *temperando* inſimul *acriores*; idque tam internis medicamentis, quàm externis.

Ejus Coagulationem impediendo & diſſolvendo.

XLIII. *Sanguinis Coagulationem impediunt* Oculi cancri, Antimonium diaphoreticum, Mumia, Sperma Ceti, Gummi Galbanum, Sagapenum, &c. Opium, Cereviſia Joppenſis dicta, &c. Quin ex nominatis pleraque *diſſolvunt* præterea *Craſſiores Sanguinis partes, diſcutiuntque Tenuiores*, ac inſuper *temperant Acriores*, imprimis ubi aliis junguntur, quæ ipſorum vim promovent, augentve. Ex. gr.

Miſtura.

℞. *Aq. hyſſopi,*
Fœniculi, an. ℥ ij.
Aceti ſtillat. ʒ vj.
Spiritus Vini rectificati, vel cujuſvis Aromatici, ℥ ß.
Ocul. Cancri, ʒ j.
Spermat. Ceti,
Mumiæ Alexandr. an. ℈ j.
Laud. opiat. Gran. iv.*
Syr. 5. rad. ℥ j ß.
M.

Ejus Uſus, & Vires.

Hujus Miſturæ aſſumat ſæpiùs Æger Cochleare unum: Cujus ope non tantùm impedietur Sanguinis Effuſi Concretio; ſed partes ipſius Craſſiores incidentur, attenuabunturque paulatim; Tenuiores autem unà cum Sudore aut inſenſili Tranſpiratione Diſcutientur continuò, quin temperatis ejuſdem partibus acrioribus Dolor lenietur, tandemque in totum tolletur; ipſaque adeò ſolvetur ac diſſolvetur Obſtructio: quali ſolâ in tempore, atque diligenter uſurpatâ curatæ ſunt non ſemel incipientes Pleuritides, ac Peripneumoniæ, aliarumque Partium Inflammationes ſatis graves, atque anxietatibus, doloribuſve acutis moleſtæ.

Et Laus.

Unguenta.

XLIV. Parti affectæ inungi poteſt *Unguentum* Martiatum, de Althæâ compoſitum, aliudve Aromaticum quodvis; quò referendum quorundam Butyrum Majale dictum, atque cum Plantarum Aromaticarum Succo paratum; additis quandoque *Oleis* itidem Aromaticis, Laurino, Anethino, aliiſve potentioribus, aut ſtillatitiis, Terræ, Terebinthinæ, Succini, Laterino, &c. ſed minori quantitate.

Olea.

Emplaſtrum de Spermate Ceti.

XLV. Inter *Emplaſtra* meritò laudatur *de Spermate Ceti* dictum, quod

℞. *Ceræ albæ,* ℥ iv.
Spermat. Ceti, ℥ ij.
Gum. Galb. aceto diſſol. ℥ j.
M. f. ſ. a. Emplaſtrum, per quod liquatum trahatur tela, fiatque vulgò dictum Spanadrapum, utrimque alternatim applicandum.

Spanadrapum.

Hoc Emplaſtrum egregium non tantùm ſanguinem in externis corporis partibus omnibus, ſed Lac quoque in Mammis à coagulatione præſervat, quin non raro mediocriter coagulatum iterum ſolvit & diſcutit, aut reſtituit.

Ejus vires.

XLVI. *Fotus* quoque conducere poſſunt ex Plantis Aromaticis & potenter diſcutientibus in Aquâ, Vinove coctis parati, addendo ſubinde uſûs tempore aliquid Spiritus Vini. Ex. gr.

Fotus.

℞. *Rad. Bryoniæ,*
Apii,
Filicis, an. ℥ ij.
Fol. Sambuci,
Eupator. Cannab.
Chamædryos,
Menthæ,
Abſinth. an. M. j.
Flor. Melilot.
Chamæm. Rom. an. M. j ſ.
Sem. Cumini,
Bacc. Lauri, an. ℥ j.

Craſsè contuſa omnia Coquantur ex Aquâ pluviali, ſed igne lento, atque vaſe clauſo. Serventur ad Uſum.

XLVII. Uſurpari poteſt hic Fotus, inſuendo ſacculo, ſacculiſve contuſas plantarum partes, atque poſt coctionem exprimendo liquorem ſuperfluum, applicandoque Sacculos mediocriter calentes parti affectæ; ubi tamdiu relinqui debent, quamdiu calent; poſtquam verò à tepore deficiunt, removendi ſunt, & alii calentes applicandi. Poteſt etiam Pannus laneus, vel Spongia mollis & partem affectam tegere apta Fotui calenti imponi, mox expreſſo liquore ſuperfluo parti dolenti applicari, atque, ſicut modò dictum, aliquoties renovari. Quin poteſt quoque Veſicæ bubulæ ab urethrâ ſuâ reſectæ ac in aquâ tepidâ emollitæ infundi Fotûs tantùm quantùm requiritur, ut, poſtquam funiculo revincta eſt pars collo ſuo privata, cuivis parti laxè applicari poſſit Veſica fotu turgidula, non tamen plena vel diſtenta: ſic enim prævenitur omnis noxa ex madentibus, moxque frigentibus induſiis, aliiſve linteis corpori contiguis facilè contingens.

Ejus Uſus.

XLVIII. Horum ergò medicamentorum variorum ope commemoratis ſatisfiet Indicationibus; neque ipſis præcavebitur duntaxat, reparabiturve Sanguinis Coagulatio; ſed inſuper attenuabuntur partes ipſius craſſiores, incraſſatæve; diſcutienturque ac per inſenſibilem tranſpirationem educentur foràs tenuiores; quin temperabuntur acriores, ſi quæ tales mox ſimul diſſipari nequeant, quò & tandem evaneſcant ipſæ paulatim, poſſint ſaltem faciliùs, fœliciúſque ad ſuppurationem perduci.

XLIX. 4. Ubi in talem, tamve profundum locum effuſus eſt Sanguis, ex quo citra Suppurationem & Abſceſſum amoveri nequeat commodè; promovenda erit & acceleranda *Puris confectio ac generatio.*

4. Sanguinis in Pus mutatio promovetur.

L. Hoc præſtant omnia *Medicamenta Emollientia & Maturantia* vulgò dicta, *Radices & Folia* Althææ, Malvæ, Liliorum alborum, Branca Urſina, Atriplex, Mercurialis, &c. *Semina* Lini, Fœnugræci, Althææ, &c. horumve *Farinæ*,

Emollientia & Maturantia Medicamenta.

ut & Hordei, *Caricæ* pingues. *Axungia* humana, suilla, &c. *Pinguedo* Anseris, Gallinæ, Vitulina, &c. *Ossium* omnium *Medulla*; *Butyrum* quodvis, *Oleum* Olivarum, Amygdalarum dulcium, ac penè omne ex variis seminibus, nucleisve expressum, aut cum floribus emollientibus decoctum, &c.

Humores Pituitosi & Viscosi Sanguini cōjuncti quid insuper requirant. Cataplasma.

L I. Ubi *Humores Pituitosi & Viscosi* conjuncti sunt Sanguini, præcedentibus addenda sunt Cæparum, Squillæ, &c. Bulbi, & aliquando Gummi Bdellium, Galbanum, Ammoniacum, &c. Styrax liquidus, Cera, Terebinthina, Mel, & similia plura.

L II. Ex his autem commodissimè parari solent *Cataplasmata*. Ex. gr.

℞. *Farin. rad. althææ,*
Hordei, an. ℥ *ij.*
Fol. Malvæ,
Brancæ ursinæ, an. M. iij.
Sem. lini, ejusve farinæ, ℥ *i ß.*
Caricarum ping. concis. N°. X.

Coquantur igne lento ex Aquâ purâ, Cerevisiâve tenui, aut, *urgente Ardore summo*, ex Lacte ebutyrato ad Humiditatis consumptionem, ac Decoquendorum emollitionem; tunc Contusis exactè omnibus adde

Axungiæ porcinæ
Butyri recentis, an. ℥ *i ß.*
M. f. Cataplasma.

Aliud Cataplasma.

L III. Ubi *Glutinosa Pituita* immixta est Sanguini, & *Ardorem* in parte parit *leviorem*, tunc sequens paretur.

℞. *Cæparum sub Cineribus coctarum, hinc & contusar.* ℥ *iv.*
Farinæ Fabarum,
Sem. fœnugræci, an. ℥ *iij.*
Flor. Chamæmel. Rom.
Sambuci, an. M. i ß.
Coq. s. a. ex Cerevisiâ tenui, vel Aquâ purâ, ut fiat Cataplasma.

L IV. Ubi æstus magnus adest in parte Inflammatâ, *nec pinguia ferre possunt Ægri*, cavendum sedulò ab omnibus Oleis, & Oleosis; quin tunc semper utile observavi *Lac ebutyratum*, hoc est, Lactis Cremoris ebutyrati serum, in quo si fiat Decoctio, Cataplasma hujus vi Æstum temperabit egregiè, quin *ne Inflammationi facilè copuletur Erysipelas*, impediet.

Lactis Ebutyrati Vires.

Unguenta, vel Emplastra.

L V. Si magis arrideant Ægris *Unguenta, Emplastrave*, nec à pinguibus lædantur; inungi poterit semel aut sæpius pars dolens *Unguentis* Agrippæ, de Althæâ simplici, vel Composito, Pectorali, &c. aut solis, aut additis *Oleis* convenientibus, Lilior. alb. Amygdalar. dulc. & similibus ad Linimenti consistentiam redactis; ac mox ei imponi *Emplastrum* Diachylon simplex, & aliquando cum Gummi, ut & Mucilaginum, imprimis ubi multâ Pituitâ, eâque viscosa scatet Corpus, & Sanguis.

5. Pus educitur.

L VI. 5. His aut similibus medicamentis promotâ & absolutâ *Puris* Generatione, *non est procrastinanda Ejusdem Eductio*, cùm ipso præsente Dolor perseveret, educto minuatur; quin Pus morâ reddatur acrius, ideòque nocentius, atque ab ipso partes vicinæ magis, magisque corrumpantur, sicque Ulcus majus, adeòque curatu difficilius efficiatur; imprimis quando Vasa vicina corroduntur à Pure illo acriore facto, & naturâ suâ existente acido.

Apertura in parte affectâ

L VII. Rariùs quidem sponte, nec nisi tempore longiore aperitur Apostema profundiùs hærens: quapropter, ubi ex partis affectæ Mollitie tactui manifestâ, ut & Rubedine ac Dolore diminutis Puris perfecti præsentia innotuit, quoties licet, aut *Cultello* acuto, aut potentiali *Cauterio* parandus Puri exitus, & quidem in loco Tumoris maximè molli ac declivi.

Facta Cultello, vel Cauterio potentiali.

L VIII. Quòd si neutrum admittat Æger, aut delicatulus, aut morosus, danda opera, ut versùs corporis superficiem alliciatur Pus, quò citiùs ab Ipso perforetur corrosa Cutis; cui usui serviet Emplastrum sequens mihi sæpè probatum, quod

Vel Emplastro.

℞. *Mellis opt.*
Farinæ secal. an. ℥ *j.*
Vitell. ovi N. j.

Ejus Usus.

Imponantur igni blando, & agitentur ad Emplastri consistentiam: Extendatur supra linteum densum, & applicetur parti affectæ, indies renovando.

Ficus contusi.

L IX. Possunt *Ficus* etiam contundi & Cataplasmatis modo calidæ applicari loco Tumoris maximè molli ac eminenti, quò sic facilitetur & promoveatur Abscessûs apertio.

Quâ ratione Pus educendum.

L X. Ubi autem Puris multùm continetur in Abscessu, cavendum sedulò, ne omne unâ vice educatur, sed partitim; quoniam vires Ægrorùm non parùm prosternuntur aliàs. Ubi verò Puris parùm adest, nil nocet omne effluere, quod aptum est, paratumque, ut effluat; omissâ pressione forti, vel diutinâ, multis Chirurgis familiari, à quâ nunquam observavi aliquid commodi evenisse Ægris, sæpiùs multùm incommodi. Quoties autem in loco ab apertione remotiore Pus hæret, aut sinuoso duntaxat ductu ad locum apertionis fertur, toties licet, conveniteque partium pressione blandâ ipsum propellere foràs.

6. Ulcus mundatur & consolidatur.

L XI. 6. Viâ Puri factâ & apertâ pergendum statim ad *Ulceris Mundationem* ac *Consolidationem*; in quem finem varia solent adhiberi medicamenta, quæ omnia nec culpo, nec carpo. Ego sæpiùs cum admiratione consideravi *Balsami Sulphuris* Terebinthinati, Anisati, &c. effectum in hoc casu laudabilem, multisque incredibilem, si ejus aliquid Ulceri instilletur, aut illinatur. Mox enim novi Puris generatio ita fuit inde diminuta, ut non rarò hujus unius Balsami ope intra paucos dies plenè curata fuerint & in Mammis, & alibi excitata post Inflammationes Apostemata notabilia.

Balsami Sulfuris compositi vires.

In quo consistat Ulceris Mundatio & Consolidatio.

L XII. Ex hoc autem Experimento haud parvi pendendo censui Ulcerum Apostemata consequentium Mundationem ac Consolidationem consistere in *Correctione Puris acidi, rodentisque* Ulceratæ parti adhærentis, atque Sanguinem ipsi nutriendæ dicatum ex parte saltem corrumpentis, ac in novum pus vertentis: *Corrigi* verò illud *Pus* parti affectæ adhærens à *Sulphuris Balsamo* laudato, imprimis ratione *Olei Aromatici*, adeòque *Sale Volatili Oleoso* abundantis; à quo Spiritus Acidus in Pure luxurians, quin Sanguinem in Pus indies corrumpens non tantùm obtundatur, sed insuper mitigetur, emendeturque ita, ut affluens Sanguis partes priùs consumptas brevi

Quâ ratione Pus corrigatur à Sulphuris Balsamo.

brevi reparet; Consolidationemque ultimam expediat.

LXIII. Quid ex hoc Experimento ampliùs deduci queat ad Medicinam in aliis quoque perficiendam expendant, judicentque tum Medici,tum Chirurgi & Ingeniosi, & Iudiciosi. Adderem libens plura,ni multa, operosaque negotia mea denegarent mihi ad rem hanc, & alia peragenda otia necessaria.

CAPUT XLI.

De Spirituum Animalium in Cerebro, ac Cerebello Generatione aut Secretione læsâ.

Sanguis non tantùm Partibus Continentium, sed etiam Contentarum materia.

I. NOn tantùm *Partibus* corporis consistentibus ac *Continentibus* nutriendis ac restaurandis, verùm fluidis quoque ac *Contentis* ubivis *præparandis ac reparandis materiam subministrat Sanguis.*

In Cerebro Spiritus Animales à Sanguine secerni.

II. In *Cerebro* namque, ac *Cerebello* (sicut docuimus Disput. nostr. Med. I V. §.28. & seq.) *Secernitur à reliquâ Sanguinis massâ Spiritus Volatilis*, *Animalis* nomine mox indigitandus; qui quamvis Oculis corporis forsan non cernitur, ac senditur, Ratiocinatione tamen solidâ, eâque multiplici demonstratur Menti.

Hæc Secretio quot modis læditur.

III. Hæc *Spirituum Animalium Secretio*, vulgò Generatio dicta, læditur, 1. quando *Nulla*, vel *Parcior* saltem contingit. 2. quando *Nimia* forsan, vel *Copiosior* fit. 3. quando *Malè affecti* prodeunt Spiritus.

1. Quando Nulli secernuntur Spiritus. Vel Pauciores.

IV. 1. Si aliquando *Nulli* secernantur Spiritus Animales, Hominem diu superesse posse haud fit mihi verosimile, quin mox ipsum Motu,Cordis præsertim atque Thoracis,Diaphragmatisque destitutum extingui arbitror.

V. Sæpiùs *Pauciores* à Sanguine secerni Animales Spiritus satis manifestum, & quidem nunc *Sanguinis*,nunc *Cerebri*,*Cerebellive culpâ.*

Quod fit quando Sanguis parum Spiritus in se continet. Vel ei penitius inhæret.

VI. *Sanguinis* culpâ hoc fit, 1. si is *parum Spiritûs Volatilis in se contineat*, propter *Alimenta similia* diutiùs vel ultrò, vel fortuitò, vel vi usurpata.

VII. 2. Si massæ *Sanguineæ is penitiùs inhæreat*, propter *Alimentorum Fermentationem in Ventriculo deficientem*, aliudve simul assumptum *Spiritus cum Sanguine intimiùs uniens*,quale puto *acerbum* omne atque *austerum*; quo etiam videntur facere inter Causas evidentes. 3. *Animi Mœror*, ac *Metus* magnus, & imprimis permanens. 4. *Pigritia*, *Desidia*, & *Corporis quies*; 5. *Animus laxus* & nullâ re occupatus; 6. *Somnus longior & profundior*,&c.

Quando Cerebri Substantia extima non satis est patula.

VIII. Si clarè ac distinctè assequeremur, ac conciperemus,quo modo & ratione fit affectum *Cerebrum ac Cerebellum* ad Spirituum Animalium Secretionem ritè absolvendam,non ita difficulter forsan determinare possemus, quo vitio idem laboret,quoties ipsius culpâ læditur ac minuitur illa Secretio.

IX. Utique *patulam & satis patulam desiderari extimam Cerebri, Cerebellique Substantiam*, quò per ipsam *penetret*, *coleturque* quasi *Sanguinis pars maximè spirituosa*, qui concesserit; *eandem solitò compactiorem percolationi laudatæ inep*tam futuram concedet idem me judice.

Et quidem ob Frigus,

X. Hanc Causam videtur confirmare, quin probare *Frigus aëris, aquæ, nivisve* caput vehementer afficiens;à quo non tantùm Gravedo, sed parcior quoque Spirituum Animalium productio sequi solet. Quemadmodum autem in Gravedine Glandulas Cerebri observamus affici & cogi à Frigore haud semper valdè magno; ita in Animalium Spirituum Secretione diminutâ existimem ipsum Cerebrum ac Cerebellum affici malè à Frigore valdè intenso substantiam ipsius mollem compingente,ac secundùm ejus porosos ductus ipsam cogente & coarctante.

Non semper eodem modo affici à Frigore caput,Cerebrum & Sanguinem in capite existentem.

XI. Quamvis autem non negem à Frigore externo, eoque magno affici posse malè ipsum quoque Sanguinem ad Cerebrum tendentem, quin coagulari eundem aliquando tunc in suis vasis;non sequetur autem in tali Sanguinis Coagulatione Spirituum Animalium Secretio diminuta duntaxat;quin maximè Sanguinis motus impeditus, mox & Inflammatio,& quicquid talem in Capite Inflammationem solet comitari valdè grave; quod tamen in Animalium Spirituum Secretione à frigore impeditâ non observatur semper: unde patet non semper modo eodem affici à frigore Caput, atque Cerebrum, aut Sanguinem in Capite repertum.

Frigus tam externum quam internum hanc secretionem impedire.

XII. Quemadmodum verò *Frigus externum* (hoc est, quod frigus in nobis producit, atque in Aëre, Aquâ & Nive reperitur) Animalium Spirituum Secretionem impedit; ita videtur *Frigus internum* (hoc est, quicquid exiftens in nobis Sensum frigoris producit ibidem, in febrium putà Intermittentium initiis) *Secretionem Spirituum Animalium itidem impedire*, unde ad Animalem Motum, quin omnes Functiones Animales dictas obeundas plerumque inepti sunt frigore febrili vehementi correpti: Quod arbitror Ego fieri à frigus parientibus halitibus unà cum sanguine ad Caput delatis, & partim Sanguinem quidem austeritate suâ cessioni partium spirituosarum ineptum reddentibus, partim Cerebri substantiam externam compingentibus, porosve ipsius sinuosos angustantibus, sicque parti sanguinis maximè Spirituosæ transitum ex parte saltem denegantibus.

Et quâ ratione.

2. Quando copiosius secernuntur Spiritus.

XIII. 2. *Copiosiùs* videntur *Secerni à Sanguine Spiritus Animales* in Hominibus Corpore, Animove Gaudio præsertim & Irâ vehementer agitatis.

XIV. Hujus auctæ Spirituum Animalium Secretionis *Causa* quærenda,inveniendaque nunc in ipso *Sanguine*,nunc in *Cerebri*, *Cerebellique Poris* sinuosis.

Quod fit quando Sanguis abundat partibus Spirituosis.

XV. In *Sanguine*, quoties idem *abundat partibus spirituosis*, *Potui* præsertim generoso & spiritu volatili turgenti liberaliùs usurpato debitis; & ab *Aëre sereno ac mediocriter æstuante* ad spirituosarum partium secessum aptior redditur;accedente imprimis *Corporis motu concitatiore*, *Animive Affectu gravi* omnia vehementiùs in Corpore foras propellente;quales sunt præ aliis *Gaudium & Ira* mediocritatem excedentia.

Et Cerebri Sinus porosi sunt patentiores.

XVI. A quibus non tantùm Sanguis ad Spirituosæ partis secessum copiosum fit aptissimus, sed Cerebri quoque *Sinus porosi vel Pori sinuosi* redduntur *patentiores*, ideòque ad Spirituum Animalium copiam maiorem faciliùs transmit-

tendam convenientiores.

3. Quando male sunt affecti. XVII. 3. *Malè affecti*, *Depravative* censendi Animales Spiritus, quando 1. *nimium Torpidi*, *Agitative* sunt, aut etiam *perperam Moti*; quando 2. *Impuri* sunt & à re quâvis præter naturam ipsis admistâ *Inquinati*.

In quibus id observetur. XVIII. Animalium Spirituum Torpor, vel Agitatio nimia, Motusve inordinatus observatur facillimè in *Animali Motu* tunc simul læso; uti eorundem Impuritas & Inquinatio in *Sensibus* tam *Internis*, quàm *Externis* inde læsis.

Torpidi. XIX. *Torpidi* & ad Motum inepti sunt Animales Spiritus ob *Vim Narcoticam* ipsis admistam, vel in *corpore* paulatim *productam*, vel forinsecùs *introductam* nunc ex *Aëre inspirato* & Carbonum fumo inquinato, nunc ab *Alimentis medicamentosis*, Potu generoso præsertim ac inebriante, ipsisve *Medicamentis*, Opio puta, omnibusque Opiatis perperam, hoc est, immodicè cujusvis respectu assumptis, vel applicatis.

Agitatiores. XX. *Agitatiores*, nimiisque moti occurrunt Animales Spiritus, & ob *Aërem* valdè *æstuantem*, & ob *Alimenta* multùm *Spirituosa* copiosiùs, non tamen in excessu maximo usurpata, & ob *Defatigationem Corporis* continuatam, & ob *Vigilias* diutiùs *Protractas*, & ob *Animi solicitudinem perseverantem*, & ob *Iram vehementiorem*.

Perperam moti. XXI. *Perperam Moventur* Animales Spiritus frequentiùs in *Vertiginosis*, dum subinde *Objecta* ipsa, subinde *Locus*, in quo stat, sedet, aut decumbit Æger, subinde ipsus *Æger*; subinde hæc omnia simul creduntur in orbem verti ac circumgyrari. Huc referendus quoque *Affectus*, in quo se aut reverà *præcipitari & cadere*, aut saltem *in casûs ac præcipitationis periculo versari* existimant Ægri, rogantque, ut prehensi firmentur contra præcipitationem, casumque metutum non tantùm infantes, sed adulti quoque.

Vertiginosi. XXII. *Vertiginosi* Animalium Spirituum *Motûs* causa nunc est *Externa*, attentus nimirum Objecti rotati visus, vel etiam aspectus itidem attentus rerum valdè remotarum, vel sublimium, vel profundarum: nunc *Interna*, Corporis ipsius Gyratio diutina; quæ Causæ omnes sunt *manifestæ*: præter quas nonnunquam occurrunt aliquæ magis *occultæ*, Halituum puta, Flatuumque adscensus ad Caput, à quibus parti Sanguinis spirituosæ junctis, & unà cùm Animalibus Spiritibus in Cerebri, Cerebellique Ductus translatis Motus rotationis (quo agitati sunt) communicatur Spiritibus Animalibus, sicque produci videtur Vertigo.

Conturbati. XXIII. Aliquando vehementer conturbatâ atque *panico* præsertim & *vano terrore confusâ Mente* conturbantur quoque Spiritus Animales, agitatique nimiùm corpus reddunt vacillans, producuntque illum, de quo mox, Casûs metum nulli rationi, vel ratiocinationi cedentem.

Impuri. XXIV. *Impuri* redduntur Spiritus Animales, tum ab *Aëre* impuro, nebuloso, variisve Plantarum sponte, sive ustione graveolentium, Cadaverum humanorum & brutorum, Mineralium accensorum, vel aliàs ignis vi actorum, & de sulphuris naturâ plus minùs participantium exhalationibus inquinato; tum ab *Alimentis* noxiis & corruptis, tempore nimirum arctioris annonæ, obsidionum, navigationum longinquarum, &c. tum ab *Animo* variis ac sæpè contrariis Affectibus simul & potenter agitato, unde ex Humoribus variis malè affectis excitantur necessariò halitus in abdomine diversi, moxque transferuntur inde ad Cor, hinc & ipsum Cerebrum Spiritus Animales infectari.

XXV. 1. *Parcior* Spirituum Animalium *Secretio Curabitur*, 1. usurpando *Alimenta multo*, *& soluto Spiritu Volatili abundantia*, Vinum Generosum ritè fermentatum, ipsumque aliquando Spiritum Vini rectificatum, aut simplicem, aut aromaticum. *Parcior Spirituum Secretio curatur. 1. Alimentis Spiritu Volatili abundantibus*

XXVI. 2. *Promovendo*, *Restituendove Alimentorum Fermentationem* in Ventriculo *deficientem*, per Medicamenta Cap. 7. §. 26. & 33. proposita; inter quæ cluet modò laudatus *Vini Spiritus*, ut & *Sal volatile* quodvis cum tantillo Vini, alteriúsve potûs ordinarij semel, aut sæpiùs inter prandendum, cænandumque ad aliquot guttas usurpatum: postquam corrigit quoque omnem assumptorum, vel aliàs in corpore corruptorum austeritatem. *2. Promovendo eorum Fermentationem.*

XXVII. 3. *Liberando Animum à Tristitiâ & Metu*, idque Rationibus undecunque petitis, atque mentem afflictam excitantibus, recreantibusque. *3. Liberando Animum à Tristitiâ.*

XXVIII. 4. *Abigendo Pigritiem, corpusque moderatè exercendo.* *4. Corpus exercendo*

XXIX. 5. *Animum in rebus seriis, gratis tamen occupando.* *5. Animum rebus gratis occupando.*

XXX. 6. *Somnum paulatim ac indies minuendo.* *6. Somnum minuendo.*

XXXI. Quoties ab *externo Frigore Aëris*, *Aquæ*, *aut Nivis* malè fuit affectum caput, sive *Gravedo* simul fuerit producta, sive *Animalium Spirituum Defectus* imprimis urgeat, toties observavi fœliciter ac brevi curari Ægros, si quàm citissimè fieri potest foràs propellatur iterum, quicquid penetravit in Caput, aliasve corporis partes noxam ipsis afferens, idque per Sudorifera semel, aut, quod præfero, sæpiùs & partitis vicibus assumpta, sed spirituosa & volatilia; quippe quę non tantùm alterant, corriguntque Frigoris, aliorumque ipsum comitantium malorum Causam, verùm emendant quoque noxam in Corpus *Continens*, *Contentumque introductam*. *Cerebri Frigus curatur sudorifero.*

XXXII. In hunc finem Formulam commendo sequentem.

℞. *Aq. fumariæ*, *Mixtura*
Fœniculi, an. ℥ij.
Theriac. simpl. vel
Alteriùs Aromaticæ cujusvis, ℥j.
Spiritûs Salis armoniac. Gutt. xx.
Ol. Garyophyll. Gutt. iij.
Bezoard. Miner. ʒß.
Laud. opiat. Gr. ij.
Syr. papav. errat. ℥j.
M.

Hujus medicamenti Cochlearia duo sumat Æger, atque mediocriter tectus expectet Sudorem; quem facilitabit, exoptatumque experietur, si semper post horam dimidiam tantundem ipsius assumpserit, donec erumpat sudor: tunc enim rariùs & parciùs eo utetur; usurpando subinde aliquid jusculi puri, aut cum tantillo vini ei admisti, quò Vires recreentur, & ad sudorem diutiùs ferendum aptiores reddantur. Nil enim æquè juvat ipsos, ac sudor aliquandiu blandè *Ejus Usus.*

blandè prolectus; quod me docuit sæpiùs Experientia.

XXXIII. Quoties ab *Interno Frigore*, aut Febrili, aut alio absque febrili paroxysmo subinde Homines corripiente, *Spirituum Animalium Secretio naturalis & sufficiens impeditur*, toties simili Sudorifero, sicut jam dictum, ritè usurpato nunc citiùs, nunc tardiùs prodeunte sudore restituitur citiùs, tardiúsve desiderata Spirituum Animalium Secretio humanæ fœlicitati tam utilis, ac necessaria.

XXXIV. Hujus namque, aut similis medicamenti & Spirituosi, & volatilis, & Aromatici ope cum sudore, aut insensili transpiratione discutiuntur, dissipanturque Halitus & Flatus noxium & molestum homini Frigus, quin Sensuum omnium Stuporem, Motúsque Torporem producentes.

Non ritè curatur Venæ sectione, nec Vomitu.

XXXV. Quotquot autem urgente tali externo, internove Frigore Sanguinem mittunt, aut per vomitum, seceffumve mali causam se putant educturos, in vitæ, graviorum saltem malorum periculum conjiciunt ægros, sicut non semel hoc vidi factum à Viris in Librorum lectione, quàm Symptomatum ægris obvenientium observatione magis versatis, & idcircò sibimetipsis æquè, ac aliis sæpiùs nocentibus. Tantùm potest falsis præjudiciis præoccupata, ideóque rebus ex æquo expendendis, decernendisque inepta Mens.

Copiosior Spirituum Secretio Minuitur. 1. Subtrahendo Potum Spirituosum.

XXXVI. II. *Copiosior Spirituum Animalium Secretio* ac Proventus *Minuetur* 1. *Subtrahendo Potum valdè Spirituosum*, ejusque loco substituendo magis *Aquosum*.

2. Fruendo Aëre frigido.

XXXVII. 2. *Fruendo paulatim Aëre magis frigido*, qualis montanus, vel marinus, imprimis Borealis, & Subterraneus.

3. Corpus minùs exercendo.

XXXVIII. 3. *Minùs agitando, exercendoque Corpus*, adeóque ipsum quieti & somno dando.

4. Animum à Gaudio & irâ liberando.

XXXIX. 4. *Animum ab omni concitatione vehementi Gaudij* præsertim aut *Iræ liberando*, ipsumque pacatum, tranquillum ac penè otiosum servando.

Et hoc paulatim mutando.

XL. Quoniam verò omnis mutatio subita esse solet simul periculosa, sedula est danda opera, ut paulatim contingant in notatis rebus nonnaturalibus desideratæ mutationes.

Diæta etiam mutanda.

XLI. Quemadmodum autem memorata Diætæ vitia consequuntur patentiores Cerebri, ac Cerebelli Tubuli transcolandis Animalibus Spiritibus destinati & ordinati, non dubitandum, quin similiter Diæta priori subcontraria eosdem ad naturalem, laudabilemque angustiam redigat, reducatque.

Torpidi Spiritus quibus ad motum excitantur.

XLII. III. *Torpidi & ad Motum ineptiores Spiritus Animales excitabuntur, & à vi narcoticâ ipsis admistâ liberabuntur* per *Salia Volatilia*, sed *acriora, medicamentaque* omnia *mordacitate aromaticâ* prædita, Piper, Garyophyllos, Castoreum, Allium, Raphanum rusticanum, Sinapi, Cochleariam, Erysimum, & similia sæpiùs minore quantitate usurpata Ex.gr.

Mixtura

℞. *Aq. Cochleariæ.*
Erysimi, an. ℥j.
Tinct. Castorei, ʒj.
Ol. Garyophyll. Gutt. ij.
Syr. Cochleariæ, ʒvj.
M.

Ejus Vsus.

Hujus mistura Cochleare unum accipiat sæpenumerò Æger.

Decoctum.

XLIII. Quòd si alicui suffeno Medico Mixturæ nomen sordeat, Decoctum paretur ad sequentis formulæ normam.

℞. *Rad. galangæ.* ʒij.
Raphani rustican. ʒij.
Fol. erysimi, M. j.
Garyophyllo. ʒß.

Fiat Decoctio in vase clauso ex Aquæ & Vini albi ana q.s.

In Colat. ℥xx. dissolv.
Syr. Cochleariæ, ℥ij.
Tinct. Cinnamom. ʒj
M. f. Apozema.

Ejus Vsus.

Hujus Apozematis Cochlearia quinque aut sex aliquoties in die usurpet Æger in lecto decumbens, ac mediocriter tectus, quò, si possibile, Sudor erumpat levis, ægrum levaturus.

Vis narcotica Spirituum quibus corrigitur.

XLIV. Horum autem medicamentorum ope non tantùm Animales Spiritus liberabuntur à suo Torpore, verùm ipsa *vis narcotica* vel in corpore tractu temporis genita, vel forinsecùs admissa quoque *corrigetur & tandem superabitur.*

A Sopore ac Stupore quomodò Ægri excitentur.

XLV. A Sopore ac Stupore Torporis ferè comite excitabuntur Ægri Objectis externis potentibus Sensus externos acriter moventibus, eorum interim organa non lædentibus. Sic Lux magna Oculis objiciatur; Sonus fortis excitetur Auribus propinquus; Odorata acria Naribus admoveantur, Spiritus salis armoniaci, Cornu Cervi, & similes; Aromata itidem acria, vel Salia Ori indantur; Corporis Cutis asperis pannis confricetur; Igni, Aërisque æstui, non item Frigori exponatur Corpus: postquam externo frigore excitari Torporem notum. Non sequitur tamen inde Opium similiter torporem producens pro frigido habendum, quoniam effectus idem procedere potest à Causis variis, sed variè agentibus: adde quòd amaricat Opium, naturâ pingui dotatum, quæ caloris volunt esse indicia: de quâ re propriè agendum in physicâ scientiâ, de cujus possessione licèt glorientur multi, nullum reperi hactenus; qui Mathematicorum more dissentientium cogeret assensum.

Agitatiores Spiritus quomodò ad blandum motum reducantur.

XLVI. *Agitatiores, nimiúmque moti Animales Spiritus componentur & ad naturalem, blandumque motum reducentur*, emendando, removendove Res non-naturales motui nimio ansam præbentes: Mutando scil. *Aërem* æstuantem in frigidiusculum; Minuendo *Alimentorum* Spirituosorum usum, ac in eorum locum assumendo, quæ Pituitam præbent parùm tenacem; Concedendo *quietem corpori* defatigato; *Somnumque* excitando blandum per Anodyna, & ubi res videtur exigere, Narcotica; Exuendo Animum omni *solicitudine* anxiâ & mordaci, ac imprimis resistendo *Iræ* acerbæ, conciliandoque Animo *tranquillitatem* amœnam & amabilem.

XLVII. Ipsos autem *Spiritus nimiùm agitatos ad decentem, compositumque motum reducent* blandè Musicorum Sonorum modulamina, sed potentiùs Anodyna, & tandem Narcotica prudenter, hoc est, partitim & quantitate parva usurpata.

XLVIII.

Ingyrum acti Spiritus quomodò in ordinem reducantur.

XLVIII. *In gyrum acti Animales Spiritus reducentur in ordinem* remotis Causis externis, ac correctis internis, denique ad quietem aliqualem Spiritibus ipsis blande deductis.

XLIX. *Desinant* igitur Ægri *aspectare Objecta rotata, Remotiora, Sublimia & Ima*; desinant *corpus suum rotare*: quin potiùs omnem operam dent, ut *somnum capiant* medicamentis non semel in hoc capite laudatis, & alibi in formulas convenientes præscriptis.

L. Quoties absque notatis Causis manifestis, ab occultis & quidem internis Causis pendet Animalium Spirituum gyratio, ac Vertigo, toties *Halituum, Flatuumque Productio & Ascensus impediri* debent, aut iidem *suffocandi* sunt, *discutiendive*.

Flatuum productio quibus impediatur. Quibus eorum Ascensus. Quibus iidem suffocentur. Et quibus discutiantur.

LI. Illorum *Productio impeditur* per Medicamenta *Humores Acrimonia & Glutinositate* peccantes *corrigentia*, & *minuentia*, quæ sæpiùs in superioribus sunt proposita.

LII. Eorundem *Ascensus impeditur* imprimis per Anodyna, & Narcotica sæpiùs laudata & commendata.

LIII. Iidem *suffocabuntur* assumptione liberali Apozematum ex aromaticis blandioribus & gratioribus paratorum.

LIV. *Discutientur* iidem per Olea præsertim ex Seminibus carminantibus vulgò dictis destillatione elicita; & Tincturas cum Vini Spiritu rectificato ex quibusvis Plantarum aromaticarum partibus per solam infusionem, aut subsequentem insuper distillationem eductas; additis ad majorem gratiam tum Syrupis, tum Aquis vulgaribus quantitate conveniente. Quales formulas plures hinc inde habemus in hoc libello in gratiam Tyronum.

Terrore conturbati Spiritus quomodò sedentur.

LV. Quoties à *Terrore vano & panico conturbati sunt cum Animo Spiritus Animales*, toties, quandiu sibi adhuc constat Mens, danda est opera, ut *averruncetur rationum potentium pondere iste pavor Lymphaticus*, & tam multis lethalis, atque *Somnus mox exulans* quibusvis auxiliis, adeóque ipsis narcoticis quamprimùm *reducatur*: nisi enim hoc fiat ocyssimè, brevi Medicina serò parabitur.

Impuri à rebus externis quomodò purificentur.

LVI. *Impuri redditi Animales Spiritus à rebus externis haud purificabuntur*, nisi remotis iisdem; postquam posità, & manente causâ, ponitur & manet effectus. Removeantur proinde Aër quovis modo inquinatus, Alimentaque corrupta, eadem saltem vitet homo: qui prætereà usurpet medicamenta noxam plùs, minúsve in corpus introductam emendantia, expellentiaque.

LVII. Vbi notandum 1. *noxas* cum *Aëre* admissas commodiùs *Sudoriferis*, cum *Alimentis* autem assumptas *Vomitoriis & Purgantibus per alvum* protrudi foras.

LVIII. 2. *Emendantia* medicamenta utiliter usurpari posse tunc etiam, cùm laudatæ instituuntur Evacuationes: quæ continuari debent etiam, postquam institutæ sunt istæ Evacuationes; uti non rarò, antequam instituantur.

Cur Auctor Salia Volatilia toties commendet.

LIX. Cùm ex hominis partibus omnibus levi artificio eliciantur Salia Volatilia (quibus proinde illas constare concludo) nulli debet videri mirum, si tam sæpè inter *Alterantia*, *Hominumque Humores depravatos Emendantia* medicamenta commendem, laudemque *Salia Volatilia, sed blanda*; quibus etiam nunc primas meritò tribuo in corrigendis, emendandisque noxis ab Aëre quovis modo inquinato, aut Alimentis pravis corpori contento præsertim communicatis. Nec dubito, quin, quotquot nunc ex iniquo præjudicio, aut petulentiâ merâ me culpant vel rident Salia Volatilia toties extollentem, si aliquando experiantur, quantùm ad hominum Valetudinem conservandam, restituendamve possint Salia ista ipsis nunc ita exosa, vel ridicula, pudore confusi rubore suffundantur ob spreta, contemptaque non tam mea dicta, quàm vindicis Dei dona.

Impuris rebus internis Spiritus quâ ratione emendentur.

LX. Quoties denique ab *Animi Affectibus variis & sub-contrariis hominem simul ac potenter agitantibus* (quod sæpissimè habet locum) Humores variis afficiuntur malè, atque ita, ut ex suo in tenui Intestino confluxu ac Effervescentiâ vitiosâ excitentur Halitus multifarij ad Cor ac Cerebrum quoque translati, atque Spiritus Animales inquinantes ac impuros reddentes, toties 1. *Componendi* sunt *Animi Motus immoderati*. 2. *Corrigendi* sunt *Humores vitiati*. 3. *Emendandi, Discutiendive sunt Halitus noxij*. 4. *Depurgandi sunt Animales Spiritus ab impuritatibus acquisitis*. Quæ omnia qui debeant obtineri, sæpiùs dictum in superioribus; ubi Salia volatilia, sed blandiora, plurimùm præstare poterunt: quicquid obstrepant & garriant in hoc Belgio multi Medici, rerum plerarumque naturalium Ignari, utut inani Doctorum titulo & aliquot annorum praxi qualicumque tumidi.

CAPVT XLII.

De Spirituum Animalium per Nervos Motu læso.

Spiritus Animales non tantùm Sensibus, & motui Animali, sed etiam humoribus temperandis inservire.

I. SEcreti à Sanguine in Cerebro ac Cerebello Spiritus Animales per continuatam ipsorum in Nervos Tubulatam Medullam deferuntur quaquaversùm, non tantùm ad *Sensus Externos, & Motum Animalem exercendos*, sed insuper, meâ saltem conjecturâ, imò sententiâ, ad *temperandos Humores quosvis, Bilem, Salivam, Succum Pancreaticum*, sive *Melancholicum, Glandularumque Conglobatarum Lympham*, & fortè ad *primariam Semini generando materiam* suppeditandam.

Spirituum per Nervos motus quales.

II. Hic Animalium Spirituum per Nervos Motus secundùm naturam, me judice, *Continuus* est ac *Æqualis*; pro *Animi* tamen *Affectibus diversis mutabilis, ac Inæqualis*.

Quot modis lædatur.

III. *Læditur* autem hic Animalium Spirituum *Motus* 1. quando *Nulli*, vel *solito Pauciores*; 2. quando *Plures* ac decebat expediebatque; 3. quando *Inæqualiter, Inordinatè, ac præter, contrave Voluntatem* ad *partes quasdam*, vel *omnes* moventur per Nervos Spiritus.

1 Quando Nulli feruntur ad Organa Spiritus.

IV. I. Vbi *Nulli* feruntur ad Sensuum externorum, Motusve Animalis Organa Spiritus Animales, *Cessant toto illo tempore memoratæ Functiones*, Visus, Olfactus, Auditus, Gustus, Tactus, & Caloris Sensus, ut & in Apoplexiâ & Paralysi Motus.

Et quando solito pauciores.

V. Vbi autem *solito Pauciores* deferuntur ad eadem Organa Spiritus Animales, *Imperfectæ ac imbecillæ* observantur fieri eædem *Functiones*, in

Motu

Motu tremulo & infirmo, nec diu durante, in Visu debili ac mox defatigato, &c.

VI. *Nulli, solitove Pauciores* feruntur per Nervos Spiritus Animales nunc *sua*, nunc *Nervorum* culpâ.

VII. *Spirituum Animalium* culpâ id evenit, quoties illi *plus, minúsve Deficiunt*, aut *Torpidi* sunt: de quibus actum est capite proximè præcedente.

VIII. *Nervorum* culpâ Deficit Animalium Spirituum in totum, aut ex parte Motus ad partes, quando illi sunt *Dissecti, Compressi, Obstructi*, (dummodò queant obstrui) aut *Subsidentes*.

IX. *Dissecantur Nervi* à rebus quibusvis acutis, & Corpus vulnerare aptis.

X. *Comprimuntur* Nervi à *Vinculis, Tumoribus duris*, aut *Humoribus compactis*, nervisque incumbentibus.

XI. Haud posse Obstrui Nervos vel ideò censeo, quia ipsorum Tubuli, cùm sint angustis Cerebri, Cerebellique Tubulis continuati, nil admittent, quod non sit tenuissimum, ac in Cerebri, Cerebellive tubulos priùs penetraverit: In quos si quis Halitus, Flatusve unà cum Spiritibus ingredi mox & in Nervos penetrare posse contendat, non video quâ ratione & vi judicet idem Halitus, Flatusve notatos iterum concrescere posse, ut Obstructionem ibidem pariant.

XII. *Humores Pituitosos & Aquosos* circa *Nervos* hærentes ipsorum *Tunicas, Membranasve*, hinc & *Medullam* humectare, ac forsan eatenus laxare posse, ut *ipsa per subsidentiam collabens* Tubulos suos transmittendis Animalibus Spiritibus ineptos reddat, evincere videtur Paralysis à pluviâ frigidiore post vestes inde madentes hanc aut illam partem ita afficiente orta, ut nunc una, nunc plures partes Motum; ac Sensum plus minùs amittant.

XIII. II. *Plures*, quàm Externi Sensus, vel Animalis Motus ad sui perfectionem exigebant, *moventur per Nervos Animales Spiritus*, 1. propter *Animi Motum vehementem, Hominemque valdè angentem, torquentemque, Iram* præsertim, *Motum, Gaudiumve* immoderatum. 2. propter *Irritationem continuam & gravem* circa *Spinalis medullæ caput* in Convulsione Vniversali, aut in *partis affectæ parte sensili*, ejusve *Nervo* in Convulsione Particulari urgentem.

XIV. Irritatio hæc ut plurimùm, & fortassis semper in Vniversali Convulsione primariò afficiente, ortum habet à *Spiritu acido & acri Halitûs forma* in *Medullæ Spinalis exortum* propulso, ipsamque nunc sine notabili, nunc cum ingenti dolore mordente; prout scilicet partem afficiendam minùs, vel magis offendit.

XV. *Halitus* hos *Acidos* ex *tenui Intestino*, si non semper, ut plurimùm saltem assurgere confirmabunt Symptomata concurrentia attento animo considerata & expensa.

XVI. *Halitus* eosdem *acrimonia* peccare *acida* evincent Symptomata eadem, ut & Curatio per simplicissima & notissima instituta.

XVII. Convulsionis Vniversalis secundariò afficientis, ac imprimis Particulari supervenientis Causa vera videtur mihi *Motus Spirituum Animalium* ratione Partis primariò affectæ *auctus*, & *impetuosus*, sensimque ob irritantis Causæ continuationem *auctior* & *impetuosior*, tandem malo pertinaciùs urgente quaquaversùm *impetuosissimus*; quam ob rem omnes in universo corpore Musculi contrahuntur vehementissimè, producuntque Convulsionem Vniversalem.

XVIII. Eadem Irritatio in Convulsione Particulari produci potest 1. Ab *Humore, Halituve Acri, Acidoque Nervum* ad Musculum convulsione laborantem delatum, aut *Membranas, Tendinemve rodente*; 2. Ab ejusdem *Nervi, Membranæ, Tendinisve Punctura* qualicunque nunc externæ Causæ, nunc internæ, *Ossis* puta *fragmento* acuto, debitâ: 3. à quâvis alia Causâ in *Musculi affecti* parte magis sensili, ac *Tendine* imprimis *Dolorem acutum* producente, Inflammatione puta, Erysipelate, &c. *In particulari verò convulsione à causis variis.*

XIX. III. *Inæqualiter, Inordinatè, ac præter, contrave Voluntatem moventur Spiritus Animales per Nervos* ad Partes mobiles in *Motu Convulsivo*, ac *Tremore, Quassuve membrorum coacto.* Distinguendus namque hic *Tremor* quiescente licèt ac decumbente corpore molestus à *Motu Tremulo*; de quo dictum §. 5. quique quiescente corpore cessat; eodemque iterum moto repetit. *3. Quando inæqualiter, & præter voluntatem moventur Spiritus.*

XX. *Motus Convulsivus* debetur *Spirituum Animalium in oppositos Musculos Motui auctiori, sed alternanti*, sive sit *Vniversalis*; sive *Particularis*. *Motus convulsivi causa.*

XXI. Hic alternans Spirituum Animalium Motus consequitur *alternantem Irritationem in Nervis Animales Spiritus ad oppositos musculos deferentibus.*

XXII. In *Motu Convulsivo Universali*, (qualis frequenter occurrit in principio paroxysmi *Epileptici*, nam succedere solet tandem Convulsio) *Irritatio* statuenda *circa primam Nervorum* ad Musculos varios tendentium *divaricationem*. *In Motu Convulsivo Vniversali fiat irritatio.*

XXIII. In *Motu Convulsivo Particulari*, qualis subinde in alterutro Brachio, vel Crure, alibive observatur, ponenda *Irritatio circa Nervorum ad oppositos* ejusdem Membri *musculos* delatorum *exortum*. *Vbinam in Particulari.*

XXIV. *Irritatio* autem illa omninò adscribenda *rei valdè mobili & alternatim oppositos Nervos vellicare aptæ*, adeóque *Halitibus acribus & acidis*, frequentissimè à tenui Intestino assurgentibus & ad Nervorum originem penetrantibus. *Irritationis causa.*

XXV. *Coactus Tremor* debetur *Animalibus Spiritibus inordinatè ac continuò cum aliquo impetu* ad trementium membrorum musculos per nervos propulsis: sive fuerit is *Vniversalis*, sive *Particularis*, sive corpus fuerit adhuc robustum, sive debile. *Coacti Tremoris causa.*

XXVI. *Inordinati* autem illius ac *Continui cum Impetu Animalium Spirituum Motûs* Causa quærenda frequentiùs in ipsis *Spiritibus inordinatè agitatis*, ac præsertim in Tremore Vniversali; aliquando etiam in *Nervis continua, sed minùs gravi irritatione* (aliàs Motus Convulsivus contingeret) *vexatis*, quod existimo habere imprimis locum in Tremore particulari. *Inordinati Spirituum Motûs causa.*

XXVII. *Inordinatè agitantur Spiritus Animales* à *Flatibus & Halitibus continuò ad Caput cum Sanguine ascendentibus*, atque unà cum Spirituosâ Sanguinis substantiâ *in Cerebri, Cerebelli-*

queꝫ

que, *mox Nervorum* quoque Tubulos pergentibus, Animalesque Spiritus inordinatè, ac impetuosè agitantibus.

Spirituum defectus ob dissectos nervos incurabilis.

XXVIII. A Nervorum Irritatione leviore produci aliquando Tremorem vel inde patet, quòd aliquando ipsum sequatur, aliquando in ipsum desinat Motus Convulsivus.

XXIX. 1. *Dissecti Nervi* cùm nequeant curari, hactenus *reparari nequit Spirituum Animalium Defectus* in parte quâvis. Quoniam verò plures plerumque Nervi ad eandem feruntur partem tum ad Sensum, tum ad Motum ipsi largiendum, non mirum, si uno, pluribusve Nervis dissectis in parte aliquâ permaneat sæpenumerò in ipsâ Sensus, & Motus, quamvis non parùm Diminutus, cum aliquo Partis Stupore ac Torpore.

Ob compressos Nervos restituetur per remotionem Vinculorum.

XXX. *Restituetur* Spiritibus Animalibus Motus per *compressos Nervos*, 1. solutis, remotisve *Vinculis* eos angustantibus.

Per Curationem Tumorum.

XXXI. 2. *Curatis Tumoribus Durioribus* per Medicamenta *Incidentia*, *Emollientia*, ac *Resolventia*, vel *Maturantia* de quibus agendum alibi.

Per eductionem Humorum tenacium Salium Volatilium usus.

XXXII. *Incisis, Emollitis, ac Resolutis*, aut *in Puris imperfecti speciem deductis*, ac *eductis Humoribus tenacibus & compactis* per medicamenta descripta Cap. 40. §. 33. 34. 44. & seq. 50. & seq. Vbi unum incidit addendum, *Salia Volatilia* hîc externè usurpari posse cum magno successu, si usûs tempore jungantur fotibus, & cataplasmatibus, aut permisceantur Vnguentis quantitate parvâ; quorum beneficium incredibile mirabuntur, celebrabuntque probi ac Deum timentes.

Defectus Spirituum propter Nervos Obstructos qui curetur Vt & propter Nervos subsidentes.

XXXIII. Si possent *Obstrui Nervi*, ac reverà notarentur Obstructi, conducerent præ aliis omnibus *Salia Volatilia* tum internè, tum externè usurpata; & sæpiùs in hoc Libello à me laudata & præscripta.

XXXIV. *Humores Pituitosos & Aquosos circa Nervos hærentes*, *ipsorumque Membranas, Medullamque nimis humectantes, laxantesque Corrigent ac Tollent* tum interna *Sudorifera*, imprimis Aromatica, tum externa *Incidentia, & Discutientia*, inter quæ iterum laudo *Salia Volatilia*; quòd si multùm in Corpore redundent iidem, convenient quoque *Phlegmagoga*, & *Hydragoga* per vices usurpata: quorum formulas pluries dedimus in superioribus.

Quomodò curetur Spirituum Motus nimiâ copiâ per Nervos factus. 1. Propter Animi Affectum. 2. Propter Irritationem.

XXXV. 2. Quoties *maiori*, ac decebat, oportebatque, *copia feruntur per Nervos Animales Spiritus* 1. propter *Animi Affectum vehementem* toties idem *componendus*, ad *mediocritatem saltem reducendus*, *Corporique Somnus*, etiam per *Narcotica*, ubi res desiderat, sed quantitate parvâ per vices usurpata, conciliandus.

XXXVI. Quoties idem contingit 2. propter *Irritationem continuam & gravem* circa *Spinalis Medullæ caput* in Convulsione Vniversali, & quidem à *Spiritu acido & acri ab Intestino tenui* eò delato, toties 1. *Humores acidi emendandi* sunt; 2. *Halituum proventus impediendus*; quin 3. *Acrimonia* eorundem *minuenda*, *temperandaque*; ac 4. ipsorum *Expulsio per Sudores*, aut *Insensilem transpirationem* procuranda; denique 5. *Pars ab ipsis affecta restituenda*, & *Dolore liberanda*; Ipsorumque 6. *Spirituum Animalium Motus nimius coërcendus*, & *ad tranquillitatem*, hoc est, *Motum pacatiorem deducendus*. Quæ omnia quî obtineri queant, non semel dictum est in superioribus, additis medicamentorum formulis convenientibus.

In particulari convulsione quando fit, ab humore vel halitu acri.

XXXVII. Quoties autem notata Irritatio in Particulari Convulsione est in *Partis affectæ parte sensili*, *ejusve Nervo* ab eodem *Humore, Halituve acido* & *acri* facta, toties conducunt modò laudata remedia, nisi quòd tunc *Externa* cum successu magno simul usurpari queant ex *Aromaticis & Volatilibus Salibus* parata; quæ similiter non semel proposita.

Quando fit à Nervi Tendinisque Punctura.

XXXVIII. Quoties verò eadem Particularis Convulsio habet ortum à *Nervi, Tendinisve Punctura*, sicut aliquando id per Chirurgi imperitiam, præcipitantiam vel infortunium, Animumve turbatum in Venæ apertione fieri notum, toties quàm citissimè *Oleum Terebinthinæ calens cum Vini rectificato Spiritu* in vulnus mittatur, sicut cum optimo successu in Carolo IX. Galliarum Rege factum ex consilio suo scripsit Ambrosius Pareus Oper. Chirurg. Lib. 9. Cap. 39.

Quando fit ab Inflammatione aut Erysipelate &c.

XXXIX. Quòd si seriùs hoc fiat, vel non auscultet huic medicamento *Nervi, Tendinisve vulnus*, idem mox *dissecandus transversim*; cùm satiùs sit alicui parti actionem suam perire, quàm lethiferæ Convulsionis periculo Ægrum exponi.

XL. Sic quoties ab *Ossium fractorum fragmentis acutis Nervi*, *Tendinesve Musculorum punguntur*, succedente mox Doloribus gravibus *Convulsione Particulari*, & tandem *Universali*, toties, ubi possibile, rescindenda sunt fragmenta ossium extrema & acuta, vel, si hoc neglectum fuit, aut fieri nequivit, & ad Vniversalem Convulsionem omnia inclinant, festinandum ad partis affectæ loco circa ossis fracturam commodissimo amputationem; cùm aliàs moriendum sit Ægro necessariò per Convulsionem Vniversalem.

XLI. Quoties ab *Inflammatione*, *aut Erysipelate*, &c. *Dolor acutus* excitatus *in Musculi parte magis sensili* ansam præbet *Particulari Convulsioni*, toties allaborandum sedulò, ut *Dolor* ille *Anodynis*, *vel Narcoticis* quoque tam *internis*, quàm *externis minuatur*, ejusdemque Causa, *Inflammatio*, aut *Erysipelas*, &c. citissimè & suavissimè *curetur*, non omissis interim medicamentis auctiori Animalium Spirituum Motui minuendo & sedando utilibus, jam laudatis.

Motum Convulsivum, Epilepsiam, & Convulsionem iisdem remediis curari.

XLII. III. Cùm *Motûs Convulsivi*, adeóque ipsius *Epilepsiæ Causa* in corpore *remotior* non differat à *Convulsionis Causa* itidem *remotiore*, nisi *agendi modo hic continuò, ibi alternatim Nervorum initia rodente ac irritante*, non mirum, si plerumque *hi Affectus se consequantur*, & *iisdem remediis* §. 36. laudatis *curentur*.

Motûs Convulsivi recursus.

XLIII. Solet autem *Motus Convulsivus* plerunque *per intervalla nunc longiora, nunc breviora recurrere*, nec nisi *raro permanenter affligere*, atque tunc, non secùs ac *Convulsio* ut plurimùm *perdurare solita*, citiùs necare.

Tremoris Coacti curatio.

XLIV. *Tremoris Coacti* ab Inordinato, Perpetuo ac cum impetu facto Spirituum Animalium ad trementes partes motu, Flatibus, Halitibusque ipsis se admiscentibus, eosdemque ita per-

perperam concitantibus adſcripto pendentis *Curatio* inſtituetur *Rationalis & dogmatica*, ſi 1. *Cauſa & Flatuum, & Halituum Materialis ac Efficiens Alteratione* conveniente *corrigatur*, & ſi quantitate auctâ ſimul peccaverit, *Evacuatione per Alvum* & quandoque per *Vomitum*, *Urinas vel Sudores minuatur*; in quos fines utilia medicamenta, eorundemque formulæ in ſuperioribus paſſim reperientur.

1. Cauſas ejus corrigendo, & evacuando.

XLV. Si 2. Eorundem *Flatuum, Halituumque productio impediatur* per medicamenta ſæpiùs propoſita.

2. Flatuum generationem impediendo.

XLVI. Si 3. *Flatus, Halituſque jam producti* & ubivis occurrentes *diſcutiantur*, aut ad *ſubſidendum cogantur* per medicamenta itidem non ſemel laudata.

3. Eoſdē productos diſcutiendo.

XLVII. Si 4. *Animales Spiritus ad Inordinatum, Involuntarium, Impetuoſumque Motum ab ipſis coacti* paulatim ab *ipſis liberentur* & ad *motum placidum, ordinatum & voluntarium reducantur.* Quorum prius fiet per Medicamenta *ſubtiliſſima & maximè volatilia, ſpirituoſaque* Sudorem, Inſenſilem ſaltem Tranſpirationem promoventia, eoſdemque ſic foràs expellentia; poſterius verò per Medicamenta tum *Anodyna*, tum *Narcotica* minore quantitate, partitiſque vicibus uſurpata: quæ bina ſimul exhibere nil impedit, quin expedit, cùm ſic faciliùs ad Spirituum Animalium, noxiorumque Halituum & Flatuum locum pertingant, fœliciúſque opus utrũmque abſolvant commendata modò medicamenta, quorum formulas plures in hoc Libello reperies.

4. Animales Spiritus ad Motū placidū reducendo.

XLVIII. Qui à *leviore Nervorum* Spiritus Animales ad Muſculos deferentium *irritatione* producitur *Tremor*, *Curabitur* modo eodem, quo *Motus Convulſivus*; de quo jam dictum.

CAPUT XLIII.

De Sanguinis Pluſquam-perfectione in Liene læsâ.

Sanguinem & Spiritus ad Lienē deferri, Sanguinem & Lympham à Liene efferri.

I. AD *Lienem* per Arterias *Sanguinem*, atque per Nervos *Spiritus Animales* adferre; iterumque à *Liene* per Venas quidem *Sanguinem*, per Vaſa Lymphatica verò *Lympham* efferri, per Anatomica Experimenta Cupientibus omnibus notum eſſe poteſt, at Operi manum adhibentibus, ac ingenuis Veritatis Scrutatoribus ignotum eſſe nequit.

Unde Functio Lienis eliciatur.

II. Cùm autem præter quadruplicia nunc memorata Vaſorum genera nulla ſint hactenus obſervata, quæ aliquid ad Lienem transferant, aut è Liene auferant, meritò ex illis, ac imprimis ſecundùm id, in quo aliquid acceperunt ſingularis, *Functio Lienis naturalis* elicitur.

Vas breve à Liene ac Ventriculo Sanguinem revehere.

III. Utrique *Vas breve* dictum non eſſe diverſum à *Vena Splenica* ramis Vas, utrinque *à Liene ac Ventriculo Sanguinem revehens*, ad neutrum advehens, jam pridem evicimus per autopſiam.

Sanguinem in Liene pluſquā-perfici.

IV. *Mirabilis Nervoſarum Fibrarum* circa vaſorum omnium in Lienem Ingreſſum *Textura*, hoc ſæculo à ſolertibus Anatomicis detecta, non parùm meam de *Sanguine* ibidem à *Spiritibus Animalibus* copiosè appellentibus *ſubtiliore*, ac *ſpirituoſiore præstando*, adeóque *pluſquam-perficiendo* confirmat Conjecturam.

V. Cùm enim *nec Senſui*, *nec Motui ſerviat Lien*, in alium finem notabili copiâ Spiritus excipit Animales, cui bono autem, niſi ut Sanguini affluenti jungantur, ac intimè miſceantur; eandemque faciant ſolito magis ſubtilem ac ſpirituoſum; hoc eſt; reliquo Sanguine (qui perfectus) perfectiorem; adeóque pluſquàm-perfectum?

VI. Nec obſtat, quòd aliqui Canibus ſuperſtitibus exſecuerint Lienem: poteſt namque Animal quodvis, quamvis ejus ſanguis non ſit valdè ſpirituoſus, vivere. Non videtur enim tam ſimpliciter ad vitam, quàm commodiorem vitam datus Animalibus Lien; ſicut Reſpirantibus tantùm dati Pulmones unà cum dextro Cordis Ventriculo. Adde quòd necdum conſtat, num abſque ullo ſanitatis detrimento diu queant ſic ſupervivere Canes.

Canes ſine Liene vivere. Lien non tam ad vitam, quàm ad cōmodiorem vitā datus.

VII. Hanc proinde nondum ab ullo everſam, ſed Animalibus Spiritibus petendam, pendentemque *Sanguinis Pluſquam perfectionem* in Liene abſolutam *lædi* autumo, dum eadem aut *Minuitur*, aut etiam ſubinde *Augetur*, *poſtquam in mediocritate conſiſtit virtus*,

Sāguinis pluſquā perfectio in Liene quot modis læditur.

VIII. Quando *Minuitur Sanguinis Pluſquam-perfectio Splenica*, metus eſt, ne tota *Sanguinis Maſſa* reddatur paulatim *valdè Glutinoſa & multum Tenax*; qualem tam ſæpè obſervamus in hoc Belgio mirè *Cruſtoſam*, nimiúmque in ſuperficie cohærentem, adeò ut vix acuto dividi poſſit cultro; ſicut contrà, ubi *Aucta* eſt eadem *Sanguinis Pluſquam-perfectio*, metus eſt, ne *minùs Conſiſtens* evadat *Univerſus Sanguis*, *nec ſatis cōcreſcat*, *cohæreatque*; ni ab oppoſito id compenſetur *Acido auſteriuſculo*, à quo imprimis pendere videtur ipſius *Coagulatio naturalis*. Hanc ob cauſam putem *non Lymphæ cum Deſcendente Sanguine ad Cor pergenti*, atque Acidas, Auſteraſque Humorum partes ſecum vehenti, *verùm Bili cum Aſcendente Sanguine ad Cor delatæ*, atque Conſiſtentiam humorum impedienti *jungi* hunc *Sanguinem Lienoſum in Hepate.*

Quando ea minui tur qud ē Sanguini eveniat Vt & Quando augetur.

Quibus jungatur Sanguis Lienoſus in Hepate.

IX. Videtur autem *Minui* poſſe hæc in ſcenam à Me producta *Pluſquam-perfectio Sanguinis Splenica* 1. propter *Spirituum Animalium Defectum* tam *Univerſalem*; (de quo actum Cap. 41.) quàm ſubinde in *Liene Particularem* propter ipſius Nervos vel Pauciores, vel quâvis de causâ in opere ſuo peditos.

Minuitur hæc Sāguinis Pluſquā perfectio. 1. Propter Spirituum Animalium Defectum.

X. 2. Propter *Sanguinem Glutinoſiorem* ac *Viſcoſiorem*, undè minùs aptus eſt ſuæ Pluſquam-perfectioni ſuſcipiendæ.

2. Propter Sanguinem Glutinoſiorem & Viſcoſiorem.

XI. Minui quoque poſſe videtur 3. Sanguinis Pluſquam-perfectio *Lienis malè affecti culpâ*. Cùm enim per Lienis Vaſa penetrare, atque aliquam in ipſis mutationem ſubire debeat cum Animalibus Spiritibus copulatus Sanguis, quin *ab ipſo Lienis Parenchymate ſingulari aliquid ei expectandum veniat*, non eſt dubium. Nam ſi *ſolidius & firmius* ejus *Parenchyma*, non tantùm ſegniùs ac impeditiùs per ipſius vaſa movebitur Sanguis, ſed inſuper *minùs promovebitur ejuſdem attenuatio, & exaltatio.*

3. Prop. ter Lienē malè affectum.

XII. *Augebitur* contrà eadem *Sanguinis Exaltatio & Attenuatio in Liene* 1. à *Spirituum Animalium* vel *Univerſali*, vel *in Liene* ſaltem *Particulari*

Augetur contra 1. A Spirituum Animalium

Abundantia.

ticulari abundantiâ, Nervos multos, grandesve in ipſum inſertos conſequente.

2. A Sanguine Spirituoſiore.

XIII. 2. A *Sanguine Univerſo* propter *immoderatiorem Spirituoſorum & Aromaticorum uſum Tenuiore atque Spirituoſiore.*

3. A Lienis Parẽchymate Teneriore.

XIV. 3. A *Lienis Parenchymate Teneriore Laxioreque* non tantùm Vaſis locum liberum concedente, aſt ipſius *Sanguinis attenuationem exaltationemque facilitante.*

Quomodò curetur Diminuta hæc Pluſquã perfectio. 1. Propter Spir. Animal. Defectũ Univerſalem, & Particularem.

XV. *Curabitur* 1. propter *Spirituum Animalium Defectum Univerſalem Diminuta* in Liene *Sanguinis Exaltatio* & *Pluſquam-perfectio*, uſurpando *Potum generoſum* ac *Spirituoſum* ſatis fermentatum, ipſumque adeò *Vini Spiritum*, ac imprimis *rectificatum*, tam *ſimplicem*, quàm *Aromaticum*, cum *Sale Volatili* miſtum.

XVI. *Spirituum Animalium Defectus* in *Liene Particularis* ob *Nervos pauciores* ad ipſum delato *Incurabilis* eſt; aſt ubi *impediti* ſunt *Nervi*, *expediendi* ſunt *Medicamentis ſubtilibus & abſtergendi vi præditis*, quæ nullibi magis elucet, quàm in *Salibus Volatilibus*, magno mortalium malo hactenus tam parùm notis, ideóque tam rarò in uſum revocatis.

2. Propter Sanguinem Glutinoſiorem.

XVII. 2. *Sanguinem Glutinoſiorem, Viſcoſiorem ac Tenaciorem* nil æquè *incidit ac emendat*, quàm quodvis *Sal Volatile* diutinè quovis tempore, aſt præcipuè inter prandendum, ac cœnandum cum vino: aliove liquore conveniente uſurpatum.

3. Propter Lienis Parẽchyma ſolidius & firmius.

XVIII. 3. *Lienis Parenchyma ſolidius & firmius*, reddetur *laxius ac tenerius* per toties laudata *Volatilia Salia & Aromatica blandiora* longiori tempore continuata; poſtquam omnis *affectus chronicus* & moram nectens ab *Humore Pituitoſo* ſuam originem trahit, eandem ſaltem Cauſæ ſuæ conjunctum habet, qui nulli remedio faciliùs, citiùs, aut tutiùs cedit, quàm Volatili Sali ex arte uſurpato.

Quomodo curetur Aucta Sanguinis Exaltatio. 1. Propter Spirituũ Animalium redundantiam.

XIX. *Aucta* verò *Sanguinis Exaltatio* in Liene 1. propter *Univerſalem Spirituum Animalium* in corpore univerſo *redundantiam*, *Curabitur* Medicamentis *Subauſteris* ex arte quantitate parvâ ſubinde uſurpatis, & abſtinendo à Potûs Generoſioris, omniumque adeò Spirituoſorum quotidiano & notabili uſu.

XX. Eadem ubi ſolùm *grandibus Nervis* ad Lienem delatis debetur, non videò, quî ſatis tutò uſurpari queant medicamenta modò laudata, niſi quantitate minimâ.

2. Propter Sanguinem Spirituoſiorem.

XXI. Eadem Exaltatio *Sanguinis* aucta 2. in *Liene* propter *ipſum* ex immoderatiore Spirituoſorum & Aromaticorum uſu *Tenuiorem* atque *Spirituoſiorem Curabitur*, partim valedicendo paulatim uſui notatorum immoderato, partim uſurpando prudenter Subauſtera medicamenta & condimenta.

3. Propter Lienis parẽchyma Tenerius & Laxius.

XXII. Exaltatio eadem aucta 3. propter *Lienis Parenchyma Tenerius & Laxius*, *Curabitur*, ſi curari queat, per medicamenta ſubauſtera non ſemel à me laudata tum interna, tum externa ſat diu uſurpata.

CAPUT XLIV.

De Bilis Generatione læsâ.

Tractatio de Bilis generatione ardua.

I. LOcum & *Modum Generationis, Secretioniſve*, ut & *Uſum, Modumque Motûs Bilis* verum, cum ſingulorum *Læſionibus, Cauſis & Curatione* tractare aggredior, rem profectò præ cæteris omnibus forſan etiam nunc in Medicinâ obſcuram, ideóque arduam, quin diſſidiorum & contradictionum plenam.

Bilis Materia & generationis modus.

II. *Suſpicatus ſum* quidem Diſp. Med. 6. §. 36. ſecundùm Experimenta mihi tunc nota, *Generari Bilem ex Sanguinis per Arterias Cyſticas ad Bilariam Veſiculam delati partibus ipſi maximè ſimilibus, & per ejuſdem Tunicæ poros in Cavitatem ipſam ſenſim penetrantibus, atque ibidem mox in eandem cum reliquâ Bile naturam abeuntibus.*

Et per varias vias motus.

III. Eandem *Bilem* cenſui ex *Folliculo ſuo propelli per Ductum Cyſticum in Communem dictum, hinc partim per Inteſtinalem ad tenue Inteſtinum, partim per Hepaticum ad Venæ Portæ atque Cavæ ramos, inde unà cum aſcendente Sanguine ad Cor in uſus notabiles* in eâdem Diſputatione propoſitos, & in ſequentibus hîc Capitibus ampliùs proponendos.

Adverſus quæ variæ objectiones productæ.

IV. Contra has meas de *Bilis Ortu, Motu & Uſu* cogitationes à diverſis varia quæſita, excogitataque ſunt, aut ſponte occurrentia in medium prolata experimenta & argumenta; quorum pleraque tamen ipſas (quantum ego ſaltem judicare poſſum) non tam falſitatis arguunt, quam dubias reddunt; excepto uno, de quo mox.

Non tantùm à Viris Doctis; ſed etiam ab Auctoris Diſcipulis quibuſdam.

V. Nec tantùm alibi à Viris Celebribus & Doctis mota mihi eſt publicè ſuper hâc re controverſia, ſed, quod mireris, & de quo mei exultant Adverſarii, etiam hîc à nonnullis ex diſcipulis meis Laureola.n in muſtaceo quærentibus, ne dicam triumphum inſuper ante partam victoriam ſibi canentibus non tam indictum eſt mihi, quàm illatum bellum, non apertum, ſed opertum, tectumque, quo ſperabant forſan aliqui me priùs iri oppreſſum, quàm de pugnâ imminente; ſubeundâque certiorem factum.

VI. Verùm enim verò, qui uni Veritati eruendæ, communibuſque hominum commodis promovendis unicè addictus didici etiam Victus triumphare cum Victoribus, tot diverſæ armaturæ agminibus neutiquam fui à propoſito meo deterritus, quin potiùs in eodem alacriùs perſequendo plurimùm excitatus ac roboratus.

Qui pro fideli informatione ejus exiſtimationi & fortunæ plurimùm detrahere conabantur.

VII. Quamvis autem hactenus ſeparaverim omnes, quibus informatione & manuductione ad praxin fideli (ut alia nunc reticeam amoris ac benevolentiæ clara teſtimonia) Parentis loco fui, iuramenti ſui, ſponſioniſve, quando hîc Medicicæ Doctores fuerunt creati, ſolenniter præſtiti memores viciſſim Me Parentis loco habituros, atque, ſi quid veritati, utilitative mortalium in meis vel dictis, vel ſcriptis exiſtimarent ſe obſervaſſe minùs conſentaneum (ſicut ipſos, cæteroſque Auditores meos rogavi ſæpiùs)

piùs) de eo me humanè monituros : Contrarium tamen hîc factum : quin Adverſarijs meis (quâ Promotionis ſpe nondum aſſequor) innotuerunt priùs, quàm mihi conſilia ipſorum & artes, quibus exiſtimationi meæ qualicunque ac penè fortunæ quoque gloriabantur aliqui plurimùm iri detractum. Idcircò de bono eventu ſecurus, ubi per Amicos in Urbibus vicinis, mox in hâc quoque degentes ac de me, honoreque meo ſic vacillante ſolicitos ſignificatum eſt mihi, in quanto videretur multis verſari fama mea periculo, ut cum majore nominis ſui laude, inuſitatique animi grati commendatione ſolennem ac publicam de me ſuperato, proſtratoque reportarent Filii mei Medici exoptatam victoriam, in Diſputatione ſub meo præſidio in Auditorio noſtro Medico publicè habendam curavi ſequens inſeri Corollarium, quo primaria eorum argumenta continebantur.

Corollariū illorum Argumentis oppoſitū.

VIII. *Bilis humanæ Motum ex Folliculo ſuo per Ductûs Hepatici ramos ad Cor, nec 1. Folliculi defectus in Equis, Cervis, aliiſque brutis; nec 2. Ductûs Cyſtici cum Inteſtinali ad obtuſum, cum Hepatico verò ad acutum angulum inſertio; nec 3. Cyſtici Ductûs ligatura, quin Folliculi exſectio, Biliſque, (ſed pallidioris, fluidioris, & minùs amaræ, quàm ex Folliculo ipſo excipiebatur) in vaſe vitreo Inteſtinali Ductui alligato collectio evertunt.*

Acriter oppugnatū & deſenſum.

IX. Contrà quam meam poſitionem pugnatum eſt acriter 15. & 19. Decembris Anni 1668. à notatis Liberis meis Academicis ad epulum hoc invitatis; qui, ſecùs ac ego, arbitrabantur pro ſe ſtare tum memoratas in Corollario Obſervationes Anatomicorum, tum Regulas de Motu ſingulares Mathematicorum, tum Ingenii ſubtilis technas Logicorum: quo verò ſucceſſu editum ſit prælium illud, ſoli judicare potuerunt ac debuerunt Viri docti tunc præſentes ac præjudiciorum expertes. Ego ſaltem iſtius dimicationis ſuperſtes quovis tempore novum pro veritate in hâc de Bilis Motu vero Controverſiâ etiam nunc multùm latente ampliùs eruendâ certamen qualecunque privatum, vel publicum, ſcripto vel vivâ voce cum quocunque honeſtè pugnaturo ſum inire paratus.

De Bilis Ortu & Motu ſolæ conſideratione dignæ rationes M. Malpigii

X. Sed, ut hanc rem ad Veritatis illuſtrationem majorem altiùs repetam, ultrò fateor inter argumenta contra meas de *Bilis Ortu, Motuque* Conjecturas à variis prolata & mihi communicata, me nulla offendiſſe, quæ valdè urgerent, præter ea, quæ in eximio ſuo *de Hepate Tractatu* 1666. Bononiæ edito, & anno ſequente ad me miſſo habet *Vir multis nominibus Excellentiſſimus, nec tantùm in Naturæ arcanis per amatomen retegendis ſolertiſſimus, verùm in ſecùs Sentientium opinionibus amicè atque placidè refutandis ad exemplum candidiſſimus & humaniſſimus Marcellus Malpighius.*

Iecur cōſtare multiplicibus lobulis, ad eoſque terminari Vaſorū extrema.

XI. Hic ex ſuis experimentis (quæ licet ob negotiorum multitudinem nondum ſimiliter ipſemet capere potui, pro veris tamen à Viro tam *ingenuo* accipio) *totum Iecur* docet *multiplicibus conſtare lobulis; qui glandulosis coagmententur globulis; ad quos terminentur omnium vaſorum afferentium ac efferentium, Venarum Portæ* atque *Cavæ, Arteriæ Hepaticæ, Nervorum, Ductuſque Bilarii Hepatici,* quin & *Radicum ex Folliculo Fellis propagatarum extrema*: quæ omnia, quippe minima, licet non attingat *Senſus*, ita tamen ſe habere, ſicut monet idem, *Rationi* videtur conſentaneum.

Secretionē Bilis fieri in Acinis Glanduloſis.

XII. Quibus ſic obſervatis; ſuppoſitis vel conceſſis, *Secretio Bilis expectanda veniet in laudatis Acinis Glanduloſis*; quemadmodum valdè probabiliter idem Vir *Ingenioſiſſimus* exiſtimat *omnem Depurationem, Secretionemque Succi, ſive Excrementitii, ſive Proficui è Sanguinis maſsâ ſolis Glandulis haberi.*

Quāvis locus moduſque ſecretionis Bilis Auctori eſſet mutandus, non tamen uſus ab ipſo aſſignatus evertitur.

XIII. Quamvis autem ſecundùm admiſſa *Illuſtris Malpighii* experimenta videam *Locum, Modumque Secretionis aut Generationis Bilis* à me hactenus creditum & aſſignatum, quin *Modum*, quo exiſtimavi *moveri Bilem*, ex parte ſaltem mutandum; non video tamen, quod ad Medicum ædificium perficiendum cenſeo primarium, & quò collimo, *Uſum Bilis* à me propoſitum idcircò everti.

XIV. Nam, etſi ſuppoſitis ejus experimentis ſecerneretur Bilis in Glanduloſis Hepatis Acinis, ferreturque ipſius pars aliqua rectà per Ductus Bilarios Hepaticos verſùs eorum Truncum ad Inteſtinalem, & pars alia per Folliculi radices ad ejuſdem Cavitatem, atque inde per Ductum Cyſticum ad eundem Inteſtinalem, ipſumque Inteſtinum: *non ſequitur* tamen inde 1. *Nil ejuſdem Bilis tranſire ex iiſdem Acinis ad Venæ Cavæ ramos minimos Acinis quoque implantatos.* 2. *Nil ejuſdem Bilis per notatos Ductus Bilarios Hepaticos delatæ tranſire in Ramos Venæ Portæ ipſis arctè conjunctos.* Siquidem nec ab Ipſo, nec à quovis alio, quod ſciam, probatum eſt hactenus *Bilem ſecerni è Sanguine Venoſo, non verò ex Arterioſo.* Dicitur quidem, aſt itidem non probatur ab Ipſo, vel ullo alio *Venam Portæ munus explere Arteriæ*; quæ haud deſideratur, ſed adeſt *Hepatica.*

Ortus Bilis geminus.

XV. Antequam ad *Bilis* Motum pergam, unum de ipſius *Ortu* habeo monendum, etiam ſecundùm laudati Malpighii experimenta, geminum illum ſtatuendum, alterum *ſimplicem per Ductûs Bilarii Hepatici ramos nimimos ex Glanduloſis Acinis exceptæ*, atque rectà verſùs Truncum majorem propulſæ; alterum *duplicem per Folliculi radices ex iiſdem Glanduloſis Acinis admiſſæ, moxque ad Folliculum ipſum delatæ, ibidemque aliquandiu* morantis, & *mutationem, ſi non novam, ulteriorem ſaltem ſubeuntis* ante, quàm per Ductum Cyſticum effundatur. Unde fortaſſis (quod §. 8. extat) quæ *ex ſolo Ductu Bilario* excipitur *Bilis, pallidior, fluidior minùs amara* eſt, quàm quæ colligitur *in Folliculo.*

Cur Bilis, quæ ex ſolo Ductu Bilario excipitur, pallidior, fluidior, & minùs amara ſit, quàm quæ ex folliculo.

Bilem ad Inteſtinū tenue, & per Ductum Hepaticum ad Cor moveri. Probatur 1. Experimento.

XVI. *Bilem ad Inteſtinum tenue moveri*, nemo negavit unquam, cùm facilè id evidentibus evinci queat experimentis; ſed *Ipſam ſurſum per Hepar & Cavæ Venæ propagines ad ejuſdem Truncum, & ſic cum Sanguine ad Cor ferri* negant multi; Ego verò etiam nunc aſſerere haud dubito, duobus præſertim, ne nimis longus ſim, argumentis motus; quorum alterum *Motum illum poſſibilem*, alterum *neceſſarium arguit*, etiam per *Ductum Bilarium Hepaticum.*

XVII. *Poſſe Bilem per Ductum Hepaticum ad Cor ferri* nemo negabit, qui noverit *apertum eſſe ipſi per hunc Ductum, hinc & Cavam Venam viam;*

quod evincit Experimentum à me,aliisque factum, & Disp. Med.6.§.51. descriptum, quod fit Tubulum, hinc & Flatum immittendo in Ductum memoratum, ex quo sensim observatus est Flatus penetrasse ad Venæ Cavæ Truncum, dextrumque Cordis Ventriculum, ipsosque adeò Pulmones: postquam istæ partes omnes tumefactæ sunt ab illo flatu.

1. Ex Ictero.

XVIII. *Ferri necessariò Bilem ex Hepate versùs Cor*, non tantùm ex Glandulosis ejus Acinis, verùm *ex ipso etiam Folliculo per Ductum Hepaticum* demonstrat *Icterus*; sive is adscribatur *Ductui Intestinali Obstructio*, quemadmodum est vulgaris Medicorum Sententia, sive is debeatur *universæ Bilis*, *ac præcipuè Cysticæ*, hoc est, *in Folliculo suo elaboratæ* (secundùm §. 15.) *Spirituositati auctæ*, quod ego existimo veritati maximè consentaneum ob rationes Cap. 46. passim proferendas.

XIX. Quemadmodum igitur *in Ictero*, statu hominis præternaturali, *fertur manifestè Bilis vel universa*, *vel saltem plurima versus Sanguinem*, ita *in med à sanitate*, statuque hominis naturali, *ejus multùm eò ferri* omninò statuendum est: cùm præsertim ne unica quidem ratio solida & assensum cogens contra hunc motum, quod sciam, prolata sit hactenus à quoquam.

Quot modis Bilis secretio læditur.

XX. Atque his de *Bilis Ortu*, *& Motu* quodammodo secundùm Experientiam immutatis, permanente interim *Usu* à Me ipsi assignato, videndum quot & quibus modis *lædi* soleant singuli; & *Secretio* quidem, sive *Generatio Bilis læditur* 1. quando ipsa plus, minúsve *Deficit*. 2. quando *Nimia* sit. 3. quando variis modis qualitate *Vitiosa* producitur.

1. Defectu genere rationis.

XXI. 1. *Deficit* plùs, minúsve *Bilis novæ productio* tum *Sanguinis*, tum *Glandulosorum Acinorum* culpâ.

Culpâ Sãguinis

XXII. *Sanguinis* culpâ hoc fit, quoties desiderantur in ipso *partes reparandæ*, *restaurandæque Bili utiles ac necessariæ*, ipsique implexæ atque implicatæ, adeóque ipsius Secessum impedientes.

Quænã reparandæ Bili conducant. Bilis contraria.

XXIII. *Reparandæ Bili* conducunt *Aromatica* omnia & imprimis *amaricantia*, ipsaque *Salia volatilia*, & maximè *oleosa*.

XXIV. *Contraria Bili* sunt *Acida*, & præsertim *Austera*, ut & *Viscosa*, *Terreaque* ipsius Secretionem impedientia.

Quænã Sanguinẽ ad Bilis Secretionem ineptum reddant.

XXV. Sanguinem autem talem præstant 1. *Aër* nebulosus & frigidus, adeóque Borealis. 2. *Alimenta* viscosa, & austera. 3. *Somnus* multus & profundus. 4. *Animi mœror ac terror*. 5. *Corporis quies* nimia. 6. *Alvus adstrictior*, & aliquando *laxior*.

Quando Glãdulosorum Acinorum culpâ deficiat Bilis.

XXVI. *Glandulosorum Acinorum* vitio *Deficiet Bilis*, quoties illi *ad promovendam ejus Secretionem minùs sunt apti*: quamvis, quales in eum finem requirantur, needum constet.

Inter Sãguinis partes, & secernendos humores esse affinitatem.

XXVII. Id saltem hactenus observavi, *Medicamenta, quæ Sanguinem ad cujusvis Humoris Secretionem aptum reddunt, reddere simul Partes, in & à quibus fiunt singulæ Secretiones, ad eandem Secretionem absolvendam aptas*: unde concludo talem inter Partes, Secernendosque in ipsis Humores esse affinitatem, ut ab eâdem re aut juventur, aut lædantur Sanguis, & Partes illi muneri dicatæ: Ex quâ affinitate spero futurum, ut aliquando excogitetur à quovis ad id vocato Natura cujusvis Partis cuivis Functioni aut Secretioni servientis.

2. Lædi tur Bil. Secretio ejus au ctione. Culpâ Sãguin.

XXVIII. 2. *Augetur Bilis* à Sanguine *Secretio* itidem nunc *Sanguinis*, nunc *Glandulosorum Acinorum* vitio.

XXIX. *Sanguinis* culpâ id evenit, quoties idem *abundat Bili constituendæ partibus valdè convenientibus*; nec *impeditur à contrariis* §.24. notatis, propter Causas externas omnes, plerasque saltem ac potiores simul aliquandiu concurrentes.

Quænã Sanguinem Bili producendæ aptũ reddant.

XXX. *Abundat Bili producendæ* aptis partibus *Sanguis* 1. propter *Aërem calidiorem* ac æstuantem, atque adeò æstivum. 2. propter *Alimenta Spirituosa*, *& Pinguia*, & imprimis *Sale volatili oleoso* abundantia, qualia sunt Vina potentia & dulcia, Carnes pinguiores, Panis optimè Fermentatus; Cerevisia potentior & amaricans, &c. Huc faciunt Condimenta omnia tum aromatica, tum præsertim amarescentia. 3. propter *Vigilias* diuturnas. 4. propter *Iram* frequentem. 5. propter *Corporis motum* vehementem, aut multum. 6. propter *Alvum adstrictiorem*, Bile in corpore retentâ, vel *laxiorem*, ipsâ exuperante, exitumque quaquaversùm quærente.

Dulcia Bilem turbare & Vomitum & Alvi fluxum ciere.

XXXI. *Condimenta dulcia & saccharata*, *mellitave non* tam videntur mihi *augere*, *quàm turbare*, atque ad *vitiosè effervescendum excitare*, *ac cogere Bilem*: unde non rarò ipsorum usum nimium, adeóque abusum sequi solet *Vomitus* & *Alvi fluxus* noxius, quin aliquando simul lethalis.

Quando Glãdulosorum Acinorum culpâ Bilis Secretio augetur

XXXII. *Glandulosorum Acinorum* vitio *augebitur Bilis Secretio*, quando vitiosam & copiosæ Bili separandæ convenientem dispositionem ob eadem modò memorata Diætæ vitia primaria diutiùs continuata novam, vel saltem auctam sunt nacti.

3. Qualitate vitiosa producitur Bilis.

XXXIII. 3. *Qualitate vitiosâ* producitur *Bilis*, quoties 1. secundùm *qualitates suas sensiles proprias Colore* est dilutiùs, vel obscuriùs flavescens; *Sapore* autem magis, vel minùs amara; *Odore* plus vel minùs acris aut fœtens; *Duritie*, quoties in calculos concrescens consistentiâ & firmitate prædita est notabili: vel 2. secundùm *qualitates sensiles communes*, naturali nunc *consistentior* est, aut *fluidior*; ac proinde nunc *glutinosior*, nunc *liquidior*, ut de *copia* mutatâ & jam proposita nil addam.

Colores & Sapores & Odores à rebus diversissimis mutari.

XXXIV. Cùm & *Colores* & *Sapores* & *Odores* observentur *à rebus diversissimis mutationes incredibiles pati*, ultrò fateor me hactenus veras ipsarum Causas & Rationes accuratas exactè assignare non posse; hilari & grato animo à quovis tam fœlice illas acceptaturus. Quibus in opaco latitantibus, observationum tamen multitudine inveniendis, & ingenii ope in apricum proferendis utinam utilem Reip. laborem impendere haud detrectarent Magnorum Regum auctoritate instituræ ac necessariis ad rem talem absolvendam adminiculis haud dubiè abundè instructæ Societates Regiæ.

Quænã consistentiã Bilis augeant, quænam minuãt.

XXXV. *Consistentiam*, hinc & *Glutinositatem Bilis*, ut & aliorum Humorum in corpore *Augeri* à frequenti *Austerorum* usu, easdem contrà *Minui* à continuatâ *Volatilium Salium* & *Acrium*

Acrium Aromaticorum usurpatione aliquot annorum observationibus sum edoctus.

1. Deficiens Bilis Secretio quî curetur.

XXXVI. *Deficiens Bilis Secretio* major aut minor, vel Sanguini, vel Glandulosis Hepatis Acinis debita *Curabitur* 1. *Aëre* naturâ vel arte Calente. 2. *Alimentis* & *Condimentis* Sale & Spiritu volatili abundantibus ; & imprimis amaricantibus. 3. *Vigiliis* modum parùm excedentibus. 4. *Iracundiâ* moderatâ. 5. *Corporis exercitio* aliquantò vehementiore. 6. *Alvo* servatâ tenerâ, non item fusâ, vel fluente.

XXXVII. Inter *Medicamenta* expertus commendo frequentem usum *Salium Volatilium Oleosorum*; ut & *Aromaticorum amarescentium* & imprimis *Absinthii* & similium quovis modo usurpatorum.

2. Eadem Aucta quî curetur.

XXXVIII. 2. *Aucta plus, minùsve Bilis Secretio Curabitur* 1. *Aëre* frigidiore ac Boreali. 2. *Alimentis*, *Condimentisque* Austeris, Glutinosis, & parùm Spirituosis. 3. *Somno* etiam arte aucto. 4. *Animi mœrore* mediocri. 5. *Corporis quiete*. 6. *Alvo* servatâ subadstrictâ post subductam subinde Rhabarbaro Bilem.

XXXIX. *Medicamenta* hîc conducent omnia Consistentiam Sanguinis augentia, & *Austera*, *Terreaque*, quò spectant omnes Terræ pingues & sigillatæ, Bolus Armena, ut & Coralia, Margaritæ, &c. In quorum usu cavendum, ne incidat in Scyllam cupiens vitare Charybdim ; usurpanda sunt ergò quantitate parvâ, & vicibus repetitis, quo sic paulatim emendetur Biliosis particulis turgens Sanguis.

3. Bilis Sapor minùs amarus quî corrigatur. Vi & Ejusdem durities.

XL. 3. *Bilis Sapor minùs amarus* corrigetur frequenti usu *Condimentorum*, *Medicamentorumve blandè amarorum*, *Absinthii* præsertim, & ex ipso parati *Absinthitis*, & similium.

XLI. *Durities Bili* in calculos concrescenti conciliata *Curabitur* Graminis Succo & Decocto, ut & Nitri Spiritu tam puro, quàm dulci ex Vino, Cerevisiâ, &c. usurpato.

Nec non ejus Aucta Glutinositas.

XLII. *Aucta Bilis Consistentia* & *Glutinositas Curabitur Aromaticis* subacribus, & imprimis *Salibus Volatilibus* omnibus, sed maximè Oleosis.

Et contra ejus Aucta Fluiditas.

XLIII. *Aucta Bilis Fluiditas & Liquiditas Curabitur* prudenti ac continuato Usu *Austerorum*, sed blandiorum, Omphacii, Cydoniorum, Mespilorum, Prunorum Sylvestrium, &c.

CAPUT XLV.

De Bilis in Folliculo suo Retentione aut Excretione læsâ.

In causas, cur Bilis præter naturam in suo folliculo vel retineatur vel excernatur, inquirendum.

I. **C**Um in omnibus Animalibus *Vesiculam Bilariam* habentibus observetur semper *Bilis* satis multa eâdem Sanitatis tempore coacervari ac *retineri* (quæ si non perpetuò, per intervalla saltem *excernatur* per Ductum Cysticum, quocunque tandem ulteriùs amandanda) meritò in ejus ibidem præter naturam *Retenta*, aut inde *Excreta* Causas, & Curationem inquiritur.

Nimiùm Retinetur Bilis. Sui culpâ,

II. *Nimium Retinetur* ac proinde *accumulatur* in Folliculo suo *Bilis*, vel *sui* vel *Folliculi* culpâ.

III. *Sui culpâ Retinetur diutiùs* in suâ Vesiculâ Bilis, quoties *Glutinosior* existit, adeóque ad motum ineptior, aut *in Calculos concreta*, ideóque ad excretionem ineptissima : neque tam potens videtur Vesiculæ motus & contractio, ut inexistentes sibi Calculos queat expellere.

Ob glutinositatê,

IV. *Glutinosior* redditur *Bilis* ab *Alimentis* similibus vel *austeris Condimentis*, diu usurpatis ; ut & *Aëre* frigido & aspero; *Animique Mœrore*: à quibus præsertim Succus Pancreaticus, hinc & Sanguinis Massa universa, mox & Humores omnes fiunt nimis Glutinosi.

& in calculos concretionê.

V. *In Calculos concrescit & coagulatur Bilis* à *Succo Lapidescente* quibusdam dicto, vel *Lapidem faciente* potiùs dicendo, quem ab *Acido-austero* vim suam obtinere suspicor, postquam ab *Acido subtili & acri solvantur Lapides, Calculique*.

Vel Folliculi culpâ.

VI. *Folliculi* sui culpâ *diutiùs* in eodem *Retinebitur Bilis*, quoties ob Bilis collectionem summam ipsius *Fibræ laxiores* fient, aut *deficient in eis Animales Spiritus*, imprimis propter ipsius *Nervos* malè affectos (quamvis rariùs Causam hîc alterutram locum habere putem) aut *obstructus* erit ejus *Exitus* à *Bile in extremè Glutinosum Humorem*, *Calculumve concretâ*.

Nimiùm côtra excernitur. Bilis. Sui culpâ.

VII. Eadem *Bilis excernitur nimiùm è suo Folliculo* itidem vel *sui*, vel *Folliculi* culpâ.

VIII. *Sui* culpâ, ubi *fluidior & liquidior Bilis* existit, ex nimio usu *Condimentorum*, *Medicamentorumve Aromaticorum*, *acriorum & amarorum*, ipsiusque *Salis Volatilis cujuscunque* ; à quibus antè omnia redditur Bilis valdè Liquida & fluida, quin universus quoque Sanguis, mox & Humor quivis ex ipso secretus.

IX. Huc faciunt quoque *Aër fervidus* ac æstivus, *Ira* frequens, *Corporis motus* satis vehemens diu continuatus, & *Vigiliæ* protractæ.

Vel folliculi culpâ.

X. *Folliculi culpâ nimium ex ipso excernitur Bilis*, quoties idem *ad sui contractionem irritatur* valdè ; quod videtur habere locum, quando ab *humoribus acribus & multum volatilibus*, ipsisque adeò *Venenis* talibus, arsenico puta & similibus, vel in tenui Intestino priùs cum Bile vitiosè effervescentibus, atque halitus sui similes per Lacteas Venas versùs Cor, hinc cum Sanguine quaquaversùm & ad dictum Folliculum emittentibus, vel aliàs quovis modo eò delatis, ac rodentibus irritatur Folliculus; excitaturve in eodem Vitiosa cum Bile Effervescentia, unde ab elevatis tunc halitibus propter ipsorum copiam vel acrimoniam itidem irritatur ad sui Contractionem Folliculus.

Bilis glutinositas qui curetur.

XI. *Curabitur Bilis Glutinositas nimia*, mutando, quantùm licet, *Diætam* §. 4. notatam in subcontrariam, usurpandoque *Condimenta*, *Medicamentaque Aromatica subacria & amaricantia*, & imprimis *Salia Volatilia Oleosa* ; quorum ope curavi sæpiùs Bilis tenacitatem excedentem.

Calculos ex Bile ortos esse, quomodò dignoscatur.

XII. Cùm difficile sit Calculos ex Bile ortos dignoscere, non mirum si eorundem Curatio res inaudita videatur multis Medicis, Quoniam tamen, ubi Calculi post obitum reperiuntur in Fellis Folliculo, reliqua Bilis amurcam imitatur, fordibusque scatet ac fœcibus subsidentibus; qualem non semel vomitu excretam observavi; existimarem in talibus metùm esse, ne aliqua Bilis pars concrescat in calculos, dum in tales fœces abit alia;

ideóque usurpanda tunc *Medicamenta* hosce *Biliosos Calculos solventia*, ut & *Concretionem quamvis impedientia.*

Calculos Biliosos dissolvit Gramen. XIII. Inter Calculos Biliosos dissolventia medicamenta non dubito referre (quoduno verbo attigi Cap. præced. §. 41.) *Graminis radices ac herbam*, vel distillatam, vel, quod præfero, decoctam, contusamve, Succumque ex ipsâ expressum, addito saccharo vel melle ad gratiam; postquam notum est multiplici experientiâ Boves & Oves, quibus, hyeme alimentum est fœnum, atque concrescit in Ductu Bilario lapidea, vel calculosa crusta, ubi Majo mense iterum gramine utuntur viridi, sensim ab illo liberari affectu; certo argumento inesse viridi ac recenti Gramini calculos dissolvendi vim, quæ perit, quando idem in fœnum exsiccatur.

Et Spiritus Nitri. XIV. Solvendis Calculis conducit quoque *Spiritus Nitri*, quem proinde commendo similiter in hoc casu; & imprimis, postquam cum spiritu vini factus est dulcis & blandus: qui tutò ex vino, cerevisiâ, aliove potu qualicunque, etiam medicato usurpari poterit ad Guttas x.xij. vel plures, idque aliquoties in die.

Concretionem calculosam quæ nam impediant. XV. *Concretionem novam impedient Salia Volatilia quævis*, sed imprimis *Oleosa*; quippe quæ Bilem puram præstant, defœcatamque, sicut multiplici sum edoctus experientiâ.

Folliculi distensio qui curetur. XVI. Si post Bilis collectionem magnam, *Folliculique* Distensionem summam, ejusdem *Fibræ laxentur valdè*, non video ipsas nisi sensim restitui posse, usurpatis aliquandiu tam internè, quàm externè *Aromaticis* blandioribus.

Animalium Spirituum defectus qui curetur. XVII. *Animalium Spirituum Defectus* reparandus *Spirituosis Alimentis* prudenter, hoc est, quantitate parvâ, sed diutinè, usurpatis.

Via Obstructio in Folliculi ductu. XVIII. *Obstructio in Folliculi Exitu aut Ductu* existens, & à *Bile in tenacissimum humorem aut calculum concretâ* ortum habens *Curabitur* solvendo illum Humorem, Calculumve per Succum recentem, aut depuratum, Decoctum, Aquamve Graminis sæpiùs exhibitum, addendo ad gratiam Spiritum Nitri aut simplicem aut dulcem, unà cum saccharo aut melle.

Bilis fluidior qui emendetur. XIX. Contrà *Bilis Fluidior ac Liquidior Emendabitur*, ejusdemque *Nimia Excretio Curabitur* vitando *Medicamenta*, *Condimentaque Aromatica*, omniaque *Salia Volatilia*, & ipsorum loco usurpando quævis *Subaustera*, Omphacium, Pruna sylvestria, eorundemve Succum, Terras pingues varias, Bolum Armenam, Terram Lemniam, Sigillatamve quamvis.

Ejusdem copiosa excretio à Venenis qui curetur. XX. *Aër calidus* in *frigidum* mutandus: *Ira* in *Mœrorem*; *Corporis Motus* in *Quietem*; *Vigilia* in *Somnum*, quibus aliquid indulgendum.

XXI. Quoties ab assumptis *Venenis* facta est Folliculi Fellis magna irritatio, *Bilisque copiosa Excretio*, toties modis omnibus *temperanda* Venenorum *Acrimonia*, quin ipsa per *Vomitum vel Alvum* quantocyùs *expellenda*.

Venenorum atri monia quibus temperetur. XXII. *Temperant & Obtundunt Acrimoniam Venenorum* præ omnibus aliis fœlicissimè *Pinguia*: Unde in vulgari etiam usu sunt *Lac dulce*, imprimis calens, calefactumve, Oleum Olivarum, vel Amygdalarum dulcium, Juscula pinguia, Decoctum Ficuum, & similia, quæ sola, vel cum Aquâ tepidâ copiosè, ac sæpiùs assumpta obtundunt, diluunt, & ad evacuationem sursum, deorsumve apta reddunt Venena voluntariè, fortuitóve admissa.

XXIII. Possunt, ubi hæc non sufficiunt, exhiberi aliquando blanda Vomitoria, vel Purgantia per alvum.

XXIV. Ad *Obtundendam* verò *Veneni acrimoniam*, eandemque ad interiora serpentem foràs *per corporis habitum propellendam* conducunt *Opium*, omniaque *Opiata*, Theriaca, Mithridatium, Diascordium, Orvietanum, &c.

Bilis effervescentia vitiosa qui temperetur. XXV. *Bilis Effervescentia vitiosa* tum in *tenui Intestino*, tum in *Fellis Folliculo impeditur*, *temperabitur*, *tandemque compescetur* per modò laudata *Opiata*, imprimis Diascordium, ut & *Subausterarum terrea* itidem modò laudata, Terram Lemniam, & Sigillatam, Bolum Armenam, Sanguinem Draconis, Lapidem hæmatitem, Oculos cancri, Margaritas, Coralia, Cretam, &c.

XXVI. Formulas Medicamentorum ubiquenon addo, cùm facilè sit vel Tyroni Medico ex plurimis jam in superioribus propositis novas & unicuique Indicationi satisfacientes concinnare.

Caput XLVI.

De Bilis Motu ad Intestinum impedito, ac in specie de Ictero.

Bilem ad tenue Intestinum defluere. I. Bilem in statu maximè sano *ad tenue Intestinum per ductum ipsius Intestinalem defluere* non tantùm Partium harumce omnium Fabrica, & Structura, verùm ipsa Bilis in dicto Intestino reperta, quin alvi fæces ab ipsâ tinctæ satis, superque probant; ne argumenta proferam ab eâdem Bile in statu non-naturali aut præternaturali per Alvum, vel Os satis meracâ, & quidem copiâ notabili excretâ desumpta.

Hic Bilis motus quot modis impediatur. II. *Impeditur* aliquando *Bilis ad Intestinum Motus*, quando Ipsa *glutinosior* est ac *viscosior* ideóque ad motum ineptior, de quo vitio actum Capite præcedente; vel quando aliqua in *Ductu Cystico*, vel *Intestinali* existit *Angustia*, propter quam difficiliùs, adeóque segniùs, parciúsque per Ipsos movetur Bilis; quod tum à *Bile valdè glutinosâ* Ductuum notatorum parietibus agglutinatâ, tum ab eâdem *in calculosam materiam* concrescente, itidemque notatis parietibus sensim adhærente fiet. Nam non videtur impossibile accidere aliquando hominibus, quod tam frequenter hyemis tempore observatur evenire pecudibus ac pecoribus.

Quomodo in totum tollatur. III. *Tolletur in totum* Bilis descensus ad Intestinum ab *Obstructione Bilarii Ductûs Intestinalis*, vel propter ipsam *Bilem maximè glutinosam* Ductum illum paulatim magis, magisque obducentem atque tandem in *totum opplentem*, vel propter eandem *Bilem lapidescentem* atque totum Ductum similiter *obturantem* ortâ.

Icteri causa vulgaris. IV. *Ab Obstructione* notatâ Ductûs Intestinalis docent vulgò *Bilem in descensu suo naturali planè impeditam ascendere vi ad Hepar*, sicque *ferri ad Sanguinem*, mox cum ipso transferri *ad corporis habitum & superficiem*, ibidemque *parere Icterum*.

Non sufficiens. V. Quamvis autem existimem posse aliquando *ab Obstructione* dictâ excitari *Icterum*,

non puto tamen ſufficere iſtam obſtructionem ad illum producendum, niſi *novam mutationem ſubeat in ſuo* præſertim *Folliculo tunc ſubſiſtens Bilis.*

Ejus rationes. Experimenta Anatomica & Practica conjungenda.

VI. Id ut ſentiam, plurima me movent, ac quodammodo cogunt Experimenta tum Anatomica, tum Practica; quæ optarem conjungi ſemper, quoties licet, ab iis, qui rem utilem cupiunt præſtare mortalibus, adeóque ipſi Medicinæ in rerum Naturalium, Medicarumque obſcuriorum illuſtratione. Nam ſæpenumerò evenit, ut quædam Experimenta Anatomica videantur contradicere Practicis, unde ex diutinâ illorum collatione inter ſe, atque circumſtantiarum omnium penſitatione accuratâ Veritas fœliciùs & utiliùs elucescit. Hoc verò ſi negligatur, obſcuratur potiùs noſtra notitia, & confunduntur magis res jam per ſe minùs diſtinctè nobis occurrentes.

In Ictericis non ſemper eſſe Ductuum Obſtructionem

VII. Obſervavi autem 1. in *diſſectione Ictericorum non ſemper obſtructum eſſe Ductum aut Inteſtinalem, aut Cyſticum.*

Non ſemper pallere Alvi excrementa.

VIII. Obſervavi 2. *non ſemper in Ictero pallere Alvi excrementa*, licèt ſolito eſſent minùs tincta.

Icterum ab Animi Mœrore produci.

IX. Obſervavi 3. non tantùm à *Veneno* peculiari, verùm *ab Animi mœrore gravi & inexpectato ſæpè citiùs productum Icterum*, quàm ut quis aut ſibi, aut aliis perſuadere poſſit *productam* tam ſubitò à quacunque demum Causâ tunc præſente atque agente *in Ductibus Bilariis Obſtructionem.*

Curari à Medicamentis Obſtructiones non ſolventibus.

X. Obſervavi 4. *Curari* & quidem *ſat citò Icterum à Medicamentis quorum ope ſolutam*, vel tam *citò ſolutam Obſtructionem vix aliquis credat*, niſi præjudicio præoccupatus. In hunc cenſum refero cum *Cannabis ſemine decoctum Lac bubulum*, cujus tamen unius beneficio plures curavi, & à plebejis novi curatos: huc refero *Saponem* tum cum *Olivarum*, tum cum *Raparum Oleo*, vel *Balænarum pinguedine* paratum, itidemque *Lacte ſolutum* & aſſumptum.

Infantes cum Ictero naſci, aut primum natos eo affici.

XI. Obſervavi 5. *Infantes multos naſci cum Ictero, aut mox poſt partum ipſis erumpere Icterum.*

Eũ produci abſque Ductûs Bilarii Obſtructione

XII. Ex his Obſervationibus cùm pateat *Icterum poſſe produci abſque Ductûs Bilarii Obſtructione*, quæritur meritò, quænam vera ſit, aut eſſe poſſit ejus Cauſa?

Symptomata Icterum inſtantẽ aut præſentẽ indicantia.

XIII. Hæc ut fœliciùs & faciliùs eruatur, præmittam Symptomata Icterum inſtantem aut præſentem indicantia vulgò nota, mox alia quædam jungam à paucis forſan notata.

Dolor compreſſivus. Anxietates & Lancinationes.

XIV. Solet igitur *Icterum frequentiùs præcedere ac in principio* etiam *comitari Compreſſivus Cordis Dolor* dictus, & *circa Ventriculi regionem inferiorem maximè moleſtus*, concurrentibus *anxietatibus, atque obſcuris in dextro hypochondrio*, ubi & *Bilis Folliculus, & ejus Ductus* exiſtit, *Lancinationibus.*

Alvi Excrementa alba. Alvus ſegnior.

XV. *Alvi Excrementa ferè albent*, ſuntve *coloris cineritii*, nec à Bile, uti aliàs, diverſimodè tincta; quin *ſegniùs ad dejiciendum* Ægri ſolicitantur.

Vrinæ obſcurè rubentes, & lintea colore croceo tingentes.

XVI. Mox *Vrinæ* prodeunt *obſcurè rubentes*, atque immiſſa lintea vel chartam *colore croceo inficientes.*

Color Citrinus in facie, collo, adnatâ Oculorum tunica, & universâ corporis cute.

XVII. Tandem in *facie ac collo*, & magis evidenter in *adnatâ Oculorum tunica*, eorum album conſtituente, hinc per *univerſam corporis cutim Color Citrinus & flavus*, quin aliquando ad *viriditatem obſcuram vergens* exurgit; unde nunc *flavus*, nunc *niger* vocatur *Icterus.*

XVIII. Ubi inclinat Icterus, nonnunquam *pruritus magnus* ſentitur *in totâ corporis ſuperficie.*

Pruritus. Icterus à Spiritûs Vini abuſu. Vt & Aſcites

XIX. Inter Cauſas externas non raro vidi ex *Spiritûs Vini*, aliorumque *Potuum generoſiorum abuſu* productum *Icterum*, & huic ſuccedentem *Aſcitem*, utplurimùm lethalem.

Bilem in Ictero Sanguini ſolitò minùs permiſceri.

XX. Quibus omnibus ritè expenſis cenſeo, ſive locum habeat cujuſvis Ductûs Bilarii Obſtructio, ſive talis Obſtructio fingi nequeat, *Bilem* tunc *ſubire mutationem notabilem, propter quam moveatur & feratur impetuoſiùs & copioſiùs versus Sanguinem*, cui tamen *ſolitò minùs permiſceatur*, ſed ipſi duntaxat *confundatur*, ideóque faciliùs ab eodem recedat, & non tantùm Cuti, partibuſque externis, verùm Muſculis quoque, atque Viſceribus ſe jungat, & illa Calore ſuo inficiat & tingat.

Secundũ Naturã verò intimè uniri humoribus.

XXI. Bilis enim naturaliter ſe habens tum in tenui Inteſtino, tum etiam Cordis Ventriculo dextro haud laxè tantùm, ſed intimè admiſcetur ac permiſcetur occurrentibus Humoribus, & ita quidem, ut ab illis ampliùs ſeparari nequeat: quæ unio fit propter ipſius Effervescentiam in loco memorato utroque cum confluente Acido inſtitutam.

Quid ad Bilis efferveſcẽtiam cũ Humoribus requiratur

XXII. Quoniam igitur *deſiderari* videtur *in Ictero* iſta *Bilis cum cæteris Humoribus intima conjunctio ac ſecundùm aliquas ſui partes permiſtio*, ut & laudata illa *Efferveſcentia*, ſi non in totum, ex parte ſaltem *impedita*, videndum quò, utriuſque hujus effectûs, quin & Icteri quoque Cauſa innoteſcat, *quid requiratur in Bile ad Efferveſcentiam utramque perficiendam, quidque illi advenire poſſit, ut ipſam minuat vel tollat.*

Inter quæ Efferveſcẽtia contingat.

XXIII. Iam verò cunctis, imò lippis & tonſoribus notum, *Efferveſcentiam omnem contingere inter Acidum & Salem Lixivum, quodve de Sale lixivo participat*, & in quantum de ipſo participat.

Ratione cujus Bilis ad Efferveſcentiam concurrat.

XXIV. Quiſquis autem *Bilem* examinaverit, & tam cum *Acidis Liquoribus*, quàm cum *Salibus lixivis* qualibuſque confuderit, facilè capiet *Bilem concurrere ad excitandam Efferveſcentiam ratione Salis Lixivi*, ſed *multis modis in ipſâ multùm temperati*; ne fiat in corpore potens ac vehemens, adeóque nocens; quin blanda potiùs & naturæ amica Efferveſcentia.

Bilis Sal quî ineptum ad Efferveſcentiam reddatur

XXV. Quòd ſi Salis Lixivi rationem habeat in Efferveſcentiâ excitandâ *Bilis*, ulteriùs pergendum, ac videndum, quî affici queat Ejus *Sal*, ut minùs ſit ad Efferveſcendum aptus.

Quodnã Sal Lixivum ad efferveſcendum aptum, quodnã ineptum ſit.

XXVI. Notum autem iterum per Experientiam *Salem Lixivum puriſſimum*, adeóque *acerrimum* eſſe *ad Efferveſcendum aptiſſimum*; eundem contrà *quomodocunque obtuſum ad Efferveſcendum* reddi *plùs, minùſve ineptum.*

Quænã ejus Acrimoniã obtundãt

XXVII. *Obtundunt* verò *Lixivi Salis acrimoniam* plura, & 1. quidem omne *Oleoſum & Pingue*; quod teſtatur Sapo quivis. 2. omne *Spirituoſum Volatile*; quod teſtatur Tartari Sal cum Spiritu Vini rectificatiſſimo volatile factum. 3. omne *Terreum*; quod teſtantur Coralia, Margaritæ, Oculi Cancri, Cretâ, & alia plura.

Quænã acuant.

XXVIII. Lixivi Salis Efferveſcentiam *promovet, facilitatque Aqua*, ſi *pauca* ipſi jungatur; eandemque *infringit & offuſcat*, ſi *multa* ei affundatur.

XXIX. *Solus Ignis* ejuſdem *Lixivi Salis Acrimoniam acuit & auget*; unde quò diutiùs illud Ignis urgetur vi & flammâ, eò redditur idem

acrius & ad potenter ac vehementer effervescendum convenientius.

Bili non parum Oleosi & pinguis esse admistum.

XXX. Hæc omnia ut negotio præsenti accommodemus, atque Doctrinæ de Ictero satis obscuræ optatam lucem pro virili afferamus, Quisquis attentè *Bilem* consideraverit, agnoscet facilè *non parum Oleosi & Pinguis ei secundum naturam esse admistum*; propter quod, utpote potentissimum ac efficacissimum, adeóque primarium Acrimoniæ Salinæ obtundens, nunquam acris vel magna durante sanitate observatur Bilis aut in Corde, aut in tenui Intestino Effervescentia.

Et parum Spiritûs Volatilis.

XXXI. Eidem *Bili* admistum esse *Spiritûs Volatilis aliquid* agnoscet, quisquis non tantùm Nervos satis grandes viderit ad Hepar deductos, sed insuper ipsam cognoverit rebus quibusvis facilè admisceri; quod non fieret, nisi ei permistus esset notabili quantitate Spiritus Volatilis: nam propter Oleositatem comitem difficiliùs admiscetur rebus omnibus Sal lixivus, cui quoties junctus est Spiritus Volatilis, toties aptior fit ad illam cum singulis commistionem absolvendam. Sed eo ipso redditur insuper Bilis Sal temperatius; unde hactenus quoque blandior existit ejusdem in statu naturali Effervescentia.

Et & parum Terræ.

XXXII. *In Bile aliquid reperitur Terræ*; non tamen tantùm, ac multi malè putant, quia vel malè operantur, vel malè ratiocinantur; aliàs minùs esset mobilis, & fluida, minúsque aliis se insinuans, quin eadem mobilia præstans; sicut id peculiariter patet in Colorum materiâ, quæ à Bile admistâ redditur fluidior, & ad pingendum aptior. Ab admistâ verò Terrâ, etiam paucâ, infringitur Bilis Effervescentia, ne in statu sanitatis contingat potens, acrisque.

Ignem non solùm esse in rebus naturalibus agẽs.

XXXIII. Non possum silentio hîc præterire quorundam in rerum naturalium notitiâ per Chymiam comparandâ errorem satis crassum & noxium: Existimant enim omnia, quæ rebus naturalibus insunt, solâ patere distillatione, nilque ipsis contineri, quod distillatione non prodeat; ac si solus Ignis, ut aliqui perperam putant, esset Agens, & quidem universale, quod rebus naturalibus omnem afferat mutationem; quod qui afferunt, quàm parùm sint in experimentis Chymicis sumendis versati, eo ipso plus satis testantur; postquam infinitæ mutationes occurrunt, quæ ab Igne deduci nequeunt, & non paucæ, quæ Igni adversantur. De quâ re plura proferam, si aliquando mihi otium, aliaque ad id opus condendum necessaria concedat Deus; quò quam sex ac triginta annis mente volvi Naturalium rerum Scientiam, scripto consignare, atque publico communicare valeam.

Sal Bilis Lixivus ab igne in nostro corpore acrior fieri nequit.

XXXIV. *Ignis* certè *in humano corpore talis, tantusque* à mentis sanæ homine *fingi non potest*, *à quo uri, acriorque fieri queat Bilis Sal Lixivus*, ne quidem in statu recedente maximè à naturali; cùm, si quis rem ritè examinaverit, primaria intensioris Caloris in statu nonnaturali, aut præter-naturali Causa in corpore ipso existens sit à Bili petenda, deducendaque.

Bilis Caloris Causa interna in nobis. Externa verò Ignis vel Sol.

XXXV. Dixi Caloris Causam primariam in corpore existentem, sive Internam; quò distinguam ipsam ab Externâ quâvis, quam nil impedit posse aut *Ignem* vulgarem quovis pabulo sustentatum esse, aut *Solem*; à quibus Humores omnes ac præcipuè Bilem acriores fieri nulli non notum.

Acrimonia Propria Bilis ab externo igne.

XXXVI. Quoties proinde Acrior redditur in humano corpore Bilis, & quidem acrimoniâ propriâ, & in Sale Lixivo consistente, toties acrimonia illa quærenda, deducendaque ab externo Igne nunc Solis, nunc Foci.

Accidentalis ab Acido acri.

XXXVII. Dixi acrimoniâ Propriâ, quò distinguatur ab Accidentali, quæ ipsi ex admisto Acido acri contingit, quod Bilem producit nunc Æruginosam, nunc Atram, prout nimirum minùs, vel magis acre Acidum Bili admiscetur, & compositum Humorem constituit, uno licet Bilis nomine notum.

Bilis incendium cui adscribendum.

XXXVIII. Cùm proinde inter ea, quæ in corpore inveniuntur, atque inter Causas Internas referri possunt ac debent, nil occurrat, quod *Bilem* possit *reddere Acriorem*, præter *Succum Acidum*, facilè quoque patet, cui adscribi debeat *Bilis Incendium* vulgò magis celebratum, quàm intellectum, aut explicatum.

Causa ineptitudinis Bilis se Humoribus intimè uniendi.

XXXIX. His ita præmissis, quærendum porrò, *Cuinam præsertim debeat suam in Ictero se Humoribus cæteris permiscendi, ac intimè uniendi ineptitudinem Bilis.*

Icterum excitari à Viperæ morsu. Ejus Venenum naturæ volatilis & spirituosæ.

XL. Hoc ut faciliùs, evidentiúsque pateat considerandum sæpenumerò Icterum brevi temporis spatio excitari à *Viperæ* morsu: cujus *Venenum*, quoniam celeriter opus suum absolvere solet, *valdè mobile*, adeóque *subtile*, quin *naturæ Volatilis, & Spirituosæ* omninò censendum.

A Spiritu volatili Icterum produci.

XLI. A *Spiritu valdè Volatili copiosiùs Bili admisto, ipsamque Spirituosiorem faciente Icterum produci posse* confirmare, quin probare videtur *Icterus* sat sæpè *Vini generosioris*, ac præsertim ejusdem *Spiritûs potatoribus* propter neglecta simul alia alimenta solidiora *superveniens*, ac imprimis, quando aliquis *Animi mæror* præcessit, permanetque.

Bilem ad Icterum producẽdum aptam reddi à Viperæ veneno, & à potu generosiore.

XLII. Adeò ut non videatur mihi absurdum vel improbabile, *Bilem ad Icterum producendum reddi* nunc à *Veneno Viperæ* penetrantissimo & spirituosissimo brevi tempore, nunc à *Potu generosiore*, diutinè usurpato, sed longiori tempore *nimium Spirituosam* & *ad* convenienter *cum Acidis effervescendum*, hinc & *Humoribus cæteris se intimè jungendum minùs aptam*.

XLIII. Sed dicat aliquis rei attentus, Si à Veneno Viperæ, aliove, aut à Potu generosiore ita immutari potest Bilis, ut absque Obstructione in Ductibus Bilariis existente produci queat Icterus, non desinet saltem ad tenue Intestinum deduci Bilis; à quâ licet minor ac debilior contingat ibidem cum Succo Pancreatico Effervescentia, quid nî ab eâdem saltem tinguntur alvi Excrementa, uti aliàs fieri solet?

In omni Ictero non æquè alba esse Excrementa.

XLIV. Cui difficultati ut satisfaciam, Respondeo 1. In omni Ictero haud æquè albicantia, ideóque minùs flavo Bilis colore tincta occurrere Alvi Excrementa: unde judico aliàs plùs, aliàs minùs Bilis admisceri quoque in Ictero Alvi Excrementis, à quibus plùs, vel minùs tingantur.

Nec æquè malè affectam Bilem.

XLV. Respondeo 2. In omni Ictero haud æquè affectam esse malè Bilem; unde hactenus quoque magis vel minùs ipsa Excrementis Alvi admisceri potest, eademque tingere.

Ad tingenda Excrementa requiri effervescentiam Bilis & Succi Pancreatici.

XLVI. Respondeo 3. Ut à Bile ritè tingantur Alvi Excrementa, desiderari præviam & sufficientem ejusdem cum Succo Pancreatico Effervescentiam, propter quam ejus partes diversæ ab invicem secedunt, ac Tincturam habentes

Bilem posse ad hepar ferri neglectâ suâ ad intestinū viâ.

bentes Excrementis junguntur.

XLVII. Respondeo 4. Si durante Ictero Spirituosior,& volatilior,ideóque fluidior & mobilior existat Bilis,poterit eadem faciliùs penetrare ex glandulosis Hepatis acinis per minimos suos Ductus ad Venæ Cavæ radices atque cum Sanguine ad Cor;maximè,si ab eâdem Bile spirituosiore irritatus arctiùs Contrahatur,aut aliquando etiam Obstruatur Ductus Bilarius Intestinalis;quam ob rem facto ad Hepar impetu,in eodem persistat Bilis,neglectâ ordinariâ suâ,licet amplâ,versùs Intestinum tenue viâ.

Quî Ductus Bilarius possit angustari.

XLVIII. Potest namque fieri,ut,si non obstruatur in totum, angustetur saltem Ductus Bilarius Intestinalis à Pituitâ , imprimis post Mœrorem gravem viscosiore factâ , ipsum quovis modo obducente;vel à Bile Spirituosiore factâ,ideóque turgente ac è suo Folliculo effusâ irritetur idem Ductus ad sui contractionem arctiorem ; propter quam Ipsi transitus denegetur liber ad Intestinum, atque ideò ipsa sursùm ad Hepar feratur penè tota per Ductum Hepaticum, mox cum Sanguine ad dextrum Cordis Ventriculum delata cum Descendente ac Lymphatico Sanguine solito minùs effervescat,ideóque *Sanguinis massæ toti magis confundatur,quàm permisceatur*,mox ubique à Sanguine recedens Partes quasvis colore suo inficiat, & ad nutritionem naturalem minùs aptas reddat ; quocircà sensim succedat Ictero vel Atrophia,vel Hydrops,nî brevi curetur.

Etiam ab Obstructione Ductûs Bilarii posse produci Icterum.

XLIX. Quamvis enim non putem requiri necessariò ad Icterum producendum Bilarii Ductûs *Obstructionem*,non video tamen,cur non possit aliquando ipsa Ictero præbere ansam, dum sistendo Bilem in naturali suo effluxu in tenue Intestinum causâ est,quòd Bilis moram ibidem nectens alteretur,&,si ita loqui fas est,spiritualscat tum accessu majore Spiritûs Animalis , tum exaltatione atque attenuatione ulteriore partium ipsam constituentium.

Quod patet ex Dolore in dextro hypochōdrio.

L. Hoc vel inde patere videtur, quòd multis, antequam Icterum patiantur,soleat summa in dextro hypochondrio,ubi observatur Intestinalis Ductûs insertio in tenue Intestinum , sentiri Anxietas, præcedente nonnunquam Mœrore gravi, Alimentorumve Pituitosorum abusu.

A Mœrore humores reddi glutinosos.

LI. A Mœrore autem solent Humores omnes reddi glutinosi ac viscosi,maximè in tenui Intestino,& quidem propter Succum Pancreaticum idcircò factum austeriorem.

Pituitam Viscosam Bilarii Ductûs Orificium posse obstruere.

LII. Vndecumque autem Pituita existat glutinosa & viscosa,eadem apta est nata in tenui Intestino Ductûs Bilarii Orificium obducere, atque obstruere,sicque Bilis descensum , exitumque impedire;quapropter Angustia excitabitur ibi loci à Bile in notatam Pituitam vim suam exerente,atque Flatus ex ipsâ producente, dum pars reliqua in semetipsam agens attenuatur,spiritualscit,& tandem Icterum excitat.

Auctam Bilis Spirituositatem esse Icteri causam.

LIII. Ex iis,quæ hactenus in medium protuli, videor mihi non improbabilem *Icteri* absque Bilarii Ductûs Intestinalis Obstructione necessariâ *generandi modum* & rationem invenisse ac dedisse, *auctam* scilicet *Bilis tenuitatem, & Spirituositatem*, ideóque *ad ritè & satis effervescendum ineptitudinem*;quam idcircò in Bile notavi, quoniam observatur ipsa tunc Sanguini non tam permisceri, quàm confundi.

Vt & ejus Symptomatum.

LIV. Videndum porrò , an *Symptomata Ictero* familiaria & in superioribus notata *deduci* queant *à modò assignatâ ejus Causâ*;denique,an *nota* ejusdem *Curatio eidem quadret?*

Compressivi Cordis Doloris.

LV. *Compressivi Cordis Doloris* eadem *Causa* est,quam §.52.dixi esse *Anxietatum circa Ventriculi regionem inferiorem in tenui Intestino excitatarum* , *Pituita glutinosa* ibidem coacervata & in *Flatus* ex parte diducta,Continentesque Partes diducens,angens ac premens.

Lancinationum in dextro Hypochondrio.

LVI. *Lancinationes in dextro Hypochondrio* adscribendæ *Humori Acido & Pancreatico* à Bile parciùs accedente minùs fracto,adeóque puriori, noxamque suam potentiùs exerenti,partesque Sensiles pungenti & lancinanti.

Color is alb scentis in Alvi excrementis.

LVII. *Alvi Excrementa* solito sunt *minùs tincta* tum ob *Bilem parciùs accedentem* , tum ob eandem *minùs effervescentem*,ideóque *partes suas tingentes minùs* ad ipsa inficienda *deferentem*.

Alvi segnioris.

LVIII. *Segniùs ad dejiciendum solicitantur Ægri* propter Causam eandem , minúsque acrem Bilem.

Vrinæ obscurè rubentis.

LIX. *Vrinæ obscurè rubent* ob Bilem copiosam & tincturâ multâ prægnantem ipsis admistam.

Coloris flavi in variis corporis partibus.

LX. *In Cute totâ* , sed imprimis magis tenerâ, qualis est *faciei,colli,manuum*;quin *Carne* universâ *exoritur diversus Color Flavus* ab eâdem *Bile* propter auctam suam Spirituositatem,partiumque suarum unionem intimiorem minùs quoque in Corde effervescente , minùs proinde Sanguini se permiscente , quin potiùs ipsi duntaxat confusâ, ideóque notatis Partibus ubique , dum transfluit cum ipso,adhærente atque colore suo flavo nunc pallidiore,nunc obscuriore , atque ad viriditatem quandoque vergente ipsas inficiente.

Pruritûs

LXI. Jnclinante Ictero sentitur *in corporis superficie Pruritus* propter effervescentiam ubique resuscitatam & halitus subacres inde erumpentes, atque Partes sensiles blandè mordicantes. Fieri enim nequit , quin , postquam usu medicamentorum convenientium correcta est, non tantùm in suo Folliculo,in quo multa est Collecta,verùm in Universâ quoque Sanguinis massâ , cui est Confusa,quin Partibus Continentibus & solidis omnibus,quibus adhæret, Bilis ubique ad occursum Succi Pancreatici & Lymphæ,imò ipsius Sanguinis solitò acidioris(quod in cujusdam Icterici mortui sectione memini me aliquando observare) excitetur,quàm priùs , potentior Effervescentia ; ex quâ proinde Halitus attollantur subacres , qui ad sensiles Partes , ac præsertim Cutim delati Pruritum ibi pariant.

Icteri curatio acceleranda.

LXII. Quæ modò dixi,confirmabuntur ampliùs ex *Icteri Curatione*,quæ haud negligenda est,quin potiùs *acceleranda* , quoniam ipsi facilè *succedit Cachexia & Hydrops,vel Tabes Lethalis.*

Et quâ peragenda.

LXIII. In eo autem consistet Icteri Curatio,ut 1.*Remotiores Causæ,Animi Mœror , Alimentorum Viscosorum,Potúsve Generosioris abusus tollantur*.2. *Media Causa,Pituita Glutinosa Ductum Bilarium obducens,aut obstruens*,quoties locum habet, aut *Venenum qualecunque Bilem immutans & vitians, Corrigantur ac Emoveantur*.3.*Causa Proxima,Bilis Corrupta & Vitiata,nimium* scilicet *Spirituosa* & ad ritè effervescendum ineptior facta *Emēdetur, & ad Intestinum iterum Deducatur*.4.denique *Color Cutis fœdus Separetur*,& naturalis restituatur.

LXIV.

1. Animi Mœror tollendus.

LXIV. 1. *Animi Mœror* superatur & tollitur ritè de quibusvis rebus moleſtis ratiocinando, Animumque ad quævis adverſa fortiter ferenda, perferendaque firmando, & obdurando.

Alimentorum Glutinoſorum abuſus mutandus.

LXV. *Alimentorum Glutinoſorum abuſus* paulatim mutandus, eorundemque loco alia minùs glutinoſa uſurpanda; vitandi proinde piſces, ac præſertim marini; ut & Animalium extrema: Condimentiſque utendum ſubacribus & aromaticis, ſinapi, raphano ruſticano, & ſimilibus Viſcoſos humores corrigentibus; quò referri debent Salia Volatilia toties à me paſſim commendata, & potui ordinario, ſed commodiſſimè Vino addita & in prandio ac cœnâ utiliſſimè uſurpata; licèt poſſint quoque quovis alio tempore aſſumi.

Potus Generoſus minuendus.

LXVI. *Potus Generoſiores* indies minuendi, & tandem in totum omittendi, ac præ aliis omnibus Vini Spiritus: Concedendum tamen aſſuetis parùm Vini benè maturi & ſubdulcis, adeóque ſubpinguis, ob rationes paulò poſt ſecuturas.

2. Pituita Glutinoſa corrigenda.

LXVII. 2. *Pituitam Glutinoſam* ſæpiùs docui *Corrigi* & *Incidi* Aromaticis & Salibus Volatilibus, quorum uſum etiam nunc commendo.

Et educenda.

LXVIII. Eandem ex parte correctam, aut eâdem operâ, eodemque medicamento corrigendam educunt Phlegmagoga ſæpiùs in ſuperioribus laudata & præſcripta: libet tamen Formulam hîc addere Apozematis alterantis & purgantis, cujus aut ſimilis tempeſtivè uſurpati ope plures brevi curavi Ictericos.

Apozema.

♃. *Rad. Rubiæ tinctorum,*
Chelidoniæ maj.
Apii, an. ℥ß.
Fl. geniſtæ, M. ß.
Sem. Aquilegiæ,
Petroſelin.
Aniſ. an. ʒij.
Tartar. Crudi, ℥iſſ.
Coq. ex vini albi & aquæ puræ, an. q. ſ.
In Colat. ℥xx. *diſſolv.*
Syr. diacnicu,
de cichor. cum rheo, an. ℥iſſ.
M.

Ejus Vſus.

Aſſumat bis, terve in die tantùm hujus Apozematis Æger, ut bis, terve inde dejiciat, & unà cum Pituitâ Bilem excernat.

Venenū corrigendum expellendumque.

Quoties à *Veneno Viperæ*, aliove qualicunque productus eſt Icterus, toties ad illud *Corrigendum, Expellendumque* conducunt omnia Sudorifera volatili ſale abundantia, quippe quæ utrique ſatisfaciunt Indicationi; nec ſine cauſâ hîc laudantur

Theriacâ.

Theriaca, viperarum trochiſcos in ſe continens, variaque ex Viperis, Sale Volatili abundantibus, parata.

Antimonio diaphoretico, & Bezoardico minerali, Sale Volatili c.c.

LXIX. Huc facit Antimonium Diaphoreticum, ad grana xv. ipſoque longè præſtantius, Bezoardicum Minerale ad ſcrupulum dimidium ex quovis liquore aſſumptum.

LXX. Huc facit Sal Volatile Cornu Cervi, aut ex quâvis Animalis parte diſtillatione prolectum, & ſi potentius fuerit ad guttas vel grana v. aut vj. ex Liquore conveniente aliquoties uſurpatum. Ex. gr.

Hauſtus ſudorificus.

♃. *Theriac. Veter.* ℈ij.
Bezoard. min. ℈ſſ.
Salis Cornu Cervi, Gran. iv.
Vel *Spir. Sal. Armoniac.* Gutt. v.
Syr. papav. errat.
Aq. fœniculi, an. ℥ſſ.
Card. bened. ℥j.
M. F. Hauſtus, unâ vice aſſumendus; quo aſſumpto tegatur mediocriter Ictericus, quò Sudor promoveatur.

Ejus Vſus.

Miſtura Sudorifica.

LXXI. Quòd ſi malit Æger vicibus partitis & cochleatim aſſumere aliquod Sudoriferum liquidiùs, atque ſic paulatim expectare Sudorem, utatur ſæpiùs Mixturâ ſequente, cujus ope blandus excitabitur Sudor.

♃. *Aq. fumariæ*, ℥iij.
Theriac. ſimplic. ℥j.
Tinct. Croci, ʒij.
Laud. Opiat. Gran. iv.
Salis Cornu Cervi, ℈j.
Bezoard. mineral. ʒſſ.
Syr. Card. bened. ℥jſſ.
M.

Apozema Sudoriferum.

LXXII. Cui Apozematis forma placet magis, ei ſequens aut ſimile poterit præſcribi, quod.

♃. *Rad. Scorzoneræ*, ℥j.
Imperator. ʒiſſ.
Rad. Ligni juniperin. ʒij.
Saſſ-fras, ʒiſſ.
Fol. Card. bened.
Scabioſæ,
Scordii, an. M. j.
Bacc. juniper. ʒij.
Sem. aquilegiæ,
Urticæ,
Raſ. Cornu Cervi. an. ʒiij.
Coq. ſ. a. ex aquâ purâ,
In Colat. ℥xxx. *diſſolv.*
Syr. Card. bened. ʒiij.
Aq. Theriacalis cujuſvis, ℥iſſ.
Salis Tart. Vitriolat. ℈ij.
M.

Ejus Vſus.

Hujus Apozematis ſumat Æger ſimul aut partitè tantùm, quantùm ad ſudorem blandè propellendum requiritur; quo ſubinde haud profluente Urina excernitur ſatis copioſa, quæ itidem juvare ſolet.

3. Bilis nimiùm Spirituoſa emendanda.

LXXIII. 3. *Bilis depravata & vitiata, nimiùmque Spirituoſa facta Ictericorum Emendabitur* potiſſimum per *Oleoſa & Pinguia*, quorum ope videtur inſuper *Bilis ad ritè efferveſcendum aptitudo reſtitui.*

Cannabis ſemen Icterum curat.

LXXIV. Sic à ſolo *Cannabis ſemine* in lacte bubulo itidem pingui ad crepaturam circiter cocto, & colato, atque bis, terve in die ad ℥v. aut vj. ſumpto plures curavi, ac vidi curatos Ictericos, ſicut jam ſupra §. 10. monui.

Vt & Sapo quivis

LXXV. Sic à quovis *Sapone* ad Drachmam circiter unam in calente lacte diſſoluto, & Sacchari tantillo edulcato, atque bis aut ſemel ſaltem in die uſurpato aliquoties curavi fœliciter Icterum poſt præmiſſa medicamenta ſuperiùs §. 68. laudata.

& quidem quâ virtute.

LXXVI. Exiſtimavi quidem olim hactenus prodeſſe Saponem in curando Ictero, quatenus Sale ſuo lixivo ſolveret in Ductu Bilario Inteſtinali Obſtructionem; quod quia de Cannabis ſemine eundem affectum fœliciter curante dici non poteſt, cenſeo nunc duplici nomine conducere ſaponem, tum ratione ſui Salis Lixivi, ſed fixi, ex quo paratur; tum ratione ſuæ pinguedinis vel olei, cum quo conficitur.

LXXVII. Ratione Lixivi Salis, ſed fixi, quatenus

nus idem Bili ſecundùm ſpirituoſitatem auctam corruptæ junctus ejuſdem Volatilitatem & Spirituoſitatem nimiam minuit & corrigit, aſſumendo in ſe Spiritûs Volatilis in eâdem luxuriantis partem aliquam.

LXXVIII. Ratione Pinguedinis vel Olei, ſed craſſi, ac minimè volatilis vel aromatici, cujus ope obtundit acumen Salis Volatilis & Spirituoſi in Bile dominium habentis.

LXXIX. Atque hoc Experimento gemino curati per Saponem atque Cannabis ſemen Icteri patere videtur, in quo ejus potiſſima conſiſtat Curatio, & à quibus, qualibuſve poſſit, debeatque illa ſperari, ac expectari.

LXXX. In ejuſdem aſſerti mei confirmationem *Crocum* produco in Curatione Icteri familiarem, qui cùm laudetur pinguis, eo ipſo meæ favet opinioni; Crocus enim facilè jungitur Spiritui Volatili, cujus ope Tinctura, Extractumque paratur egregium; à quibus cùm præthereà deduci ſoleant Spiritus Animales ad quietem, tranquillitatemque, quin torporem forſan, ſuccedente ſomno tum blando, tum aliquando ſatis profundo, res omnis redditur tantò manifeſtior.

LXXXI. Ipſum *Opium*, potentiſſimum Spirituum Animalium Domitor Soporifer, Oleoſum eſt ac pingue, motum ipſis lentum ac difficilem concilians, quin penè tollens.

LXXXII. A *Pinguibus* igitur *& Oleoſis cogi & vinciri poſſunt Volatiles Spiritus & ad quietem trãquillitatemque deduci*; unde patere videtur, ſi quoties quantitate nimiâ Bili junguntur, aut in ipsâ exaltantur, hoc eſt, in potentiâ ſuâ, efficaciâque roborantur Animales Spiritus, ipſam volatiliorem, mobilioremque faciendo, Icterum producunt, toties ſuperatâ per Oleoſa, ſomnumque blandè conciliantia medicamenta ipſorum volatilitate ac mobilitate notatâ curandum eundem Icterum.

LXXXIII. Hoc ipſum videntur confirmare *Mineralium, Metallorumque Sulphura fixa & Anodyna, Volatiles Spiritus blandè figentia & tranquillantia*, non ſine causâ multùm à Chymicis peritioribus celebrata.

LXXXIV. Eadem *Bilis* plùs minùs correcta iterum *ad tenue Inteſtinum deducenda* per Cholagoga, imprimis per uſitatiſſimum Rhabarbarum quovis modo uſurpatum; quare laudo rurſus Decoctum §.6. præſcriptum.

4. Cutis Color flavus tollendus.

LXXXV. 4. *Cutis Color fœdus* & in Ictero nunc *flavus*, nunc *obſcurè virideſcens* ſponte quidem, paulatimque obliteratur, aboleturque, citiùs autem tollitur per Sudorifera ſubtilia, & Volatili Sale prædita, ſive blandus ſequatur Sudor, ſive nullus. Parum enim refert, an Sudor tunc ſimul erumpat, nec ne, dummodò à dictis Salibus Volatilibus Sudorem propellere aptis abſtergatur, & cum inſenſili tranſpiratione abigatur foràs Bilis hæc Partibus quibuſvis præter naturam inhærens.

Miſtura Colorem cutis flavum in Ictero tollens.

LXXXVI. Exempli gratiâ uſurpet Ictericus, cui Alvi excrementa ſolito ſunt prædita colore, cui Appetitus reſtitutus eſt, cui colore rubeo minùs tinctæ ſunt Urinæ, cui Color aureus in cute ampliùs non intenditur, ſed potiùs tantillum remittit; uſurpet, inquam, ſæpiùs in die unum ſequentis Potionis Cochleare, à quo ſi Sudor erumpat, citiùs plena curatio erit expectanda; ſin per Urinas potiùs plus deponatur materiæ rubentis, & paulò poſt ſubſidentis, ſegnior erit expectanda, non minùs tamen bona vitioſi coloris remotio à Cute.

℞. *Aq. graminis,*
Abſinthii, an. ℥ij.
Tinct. Croci, ʒ iij.
Spir. ſal. armoniac. Gutt. xxx.
Bezoard. miner. ʒß.
Laud. opiat. Gran. iiij.
Syr. fœniculi, ℥j.
M.

CAPUT XLVII.

De Bilis ad Sanguinem Motu per Hepar læſo.

Bilem cũ Sanguine verſus Cor ferri.

I. SEcundùm ingenioſas *Illuſtris Malpighii* de vero Secretionis Bilis loco (quas Cap. 44. ſum amplexus) Obſervationes judicavi ejuſdem Capitis §.16. & ſeq. à *Glanduloſis Iecinoris Acinis ferri* quoque *Bilem ſursùm versus Cor cum Sanguine ab Hepate eò tendente*.

Motus hîc rarò læditur, niſi in Cholerâ Morbo.

II. Hunc *Bilis Cor versùs Motum* rariùs exiſtimo *lædi*, hoc eſt, *tolli* aut *inverti*, niſi forſan ſubinde in *Cholerâ Morbo*; quid nĩ tam ſæpè idcircò lethali?

Ejus cauſa.

III. Hic *Univerſæ*, *Plurimæ* ſaltem *Bilis Raptus* aut *Impetus deorsùm*, ſi verè habeat unquam locum, adſcribendus erit, meâ ſaltem conjecturâ, *vitioſæ Bilioſarum Sanguinis partium in ſuis vaſis ab horariis fructibus; aliiſve conſimilibus rebus noxiis aſſumptis, atque ad Sanguinis maſſam deductis excitatæ Effervеſcentiæ*; propter quam *ſine convenienti ſui in glanduloſis Hepati globulis ſecretione præcipitentur, ſi non omnes, pleræque ſaltem ad tenue Inteſtinum, atque inde partim ſursùm, partim deorsùm magnâ vi expellantur*; concurrentibus inexplicabilibus *Ventriculi & Inteſtinorum Anxietatibus, ob novam fortaſſis cum Pancreatico Succo in tenui Inteſtino factam Effervеſcentiam itidem vitioſam & moleſtiſſimam.*

Curatio.

IV. Hic *Motus Bilis perverſus ac ex parte inverſus Curari* nequit, nĩ *compeſcatur* vitioſa *Bilis* tum in maſsâ Sanguineâ, tum in tenui Inteſtino *Effervеſcentia*, ſolis *Opiatis* cedens, ſicut Cap. 15. §.34. à me dictum.

CAPUT XLVIII.

De Bilis cum Sanguine in Hepate Miſtione læsâ.

Bilis cum Sanguine miſtio.

I. QVæ *Bilis* ex glanduloſis Hepatis globulis Cor verſùs creditur mihi amandari, eadem priùs *Sanguini per Cavæ ramos Iecinori implantatos ad truncum ſuum refluenti admiſcenda videtur*, quò ſic fœliciùs in dextro Cordis ventriculo excitetur inter aſcendentem ac deſcendentem Sanguinem vitalis Effervеſcentia.

Quot modis læditur.

II. *Lædi* poſſe videtur hæc Bilis cum Sanguine Miſtio, 1. quando illa eſt *laxior & minor*. 2. quando illa eſt *arctior & major*. 3. quando ipſa eſt *inæqualis*.

Nullam non fieri.

III. Planè *Nullam* fieri unquam Bilis cum Sanguine Miſtionem haud puto.

1. Quando minùs & laxiùs fit.

IV. 1. *Minùs & laxiùs Sanguini admiſceri, adeòque confundi potiùs Bilem* arbitror, quando ipſa eſt valdè

valdè Spirituosâ,ut in Ictero(de quo actum abundè Cap.46.)vel valdè *viscosâ,terreave*; unde difficiliùs,segniùs,adeóque imperfectiùs & minùs Sanguini unietur.

2. Quando magis, & arctiùs fit. V. 2. *Magis & arctiùs Sanguini admisceri Bilem* judico,quando eadem *magis est Salina & acris*,& forsan *pinguior*: quod videtur confirmari per Febres ardentes.

3. Quando inæqualiter fit. VI. 3. *Inæqualiter admiscetur Sanguini in Hepate Bilis*,quando ipsa non est *Homogenea*,sed *Heterogenea*,diversis constans partibus, aliis *acrioribus*,aliis *obtusioribus*;quod in Icteri principio, aliisque casibus nondum satis observatis putem habere locum; elicimus enim sat sæpè diversam ex eodem Folliculo Bilem.

Harum læsionum signa incerta. VII. Dum hîc Affectus describimus necdum satis à Practicis observatos, investigatosque, non mirum,si eorum signa sint adhuc incerta, & plura alia eò facientia etiam nunc obscura,quæ plurium diligentiâ eruentur ac determinabuntur aliquando: interim aperimus ea, quæ Ingeniis fœlicioribus servitura speramus.

1. Cura Bilis auctâ spirituositate peccantis. VIII. 1. *Bilis auctâ spirituositate peccantis Curam* dedimus Cap.46.§.73.& seq.

Vi & auctâ Viscositate peccantis. IX. *Bilis auctâ viscositate peccantis Curatio* instituetur fœlicissimè usu diutino *Aromaticorum acriorum,Saliumque Volatilium* quorumvis.

Nec non Terrestris & Lapidescentis. X. *Bilis Terrestrior & ad Lapidescendum prona curabitur Spiritu nitri dulci* aliquandiu ad guttas aliquot ex vino,cerevisiâ, vel quovis alio liquore aliquoties quotidie assumpto.

2. Cura Bilis Salinæ & Acris. XI. 2. *Bilis Salina nimis & acris Curabitur* aliquando per *Oleosa*, aliquando per *Viscosa*, aliquando per *Spirituosa*, aliquando per *Acida*, sed blandiora: quæ cùm inter se plurimùm differant, prudentiâ opus erit Medico,ut pro cæterorum humorum in corpore tunc simul existentium diversitate seligantur & in usum revocentur maximè convenientia. Unde mirum non est, si non semper habent omnes Medici eundem successum,quamvis utantur iisdem medicamentis, sed non eodem tempore,ut nec in iisdem aut Affectibus, aut Causis:quorum determinatio pendet à Iudicio Practico singula singulis suo tempore,ac loco,ac mensurâ ritè adjudicante.

Vi & auctâ pinguedine peccantis. XII. *Bilis auctâ Pinguedine peccans Curabitur* & *Acidis temperatioribus*; & *Sale Lixivo* tum *puriore* Absinthii, Cardui benedicti, &c. tum *magis terrestri*, Oculis Cancri, Coraliis, Conchis, &c. adeóque *Plantis aromaticis*, sed imprimis amaricantibus; & *mixtis ex utrisque*, *Sale Tartari Vitriolato*,*Sale Tartari* post Spiritûs Salis Armoniaci abstractionem in cucurbitâ remanente, atque *à conjuncto Salis Spiritu* vim egregiam nacto,& similibus.

3. Nec non heterogeneæ, & partibus dissimilibus turgentis. XIII. 3. Si Symptomatibus dissimilibus & à Bile tamen ac tantùm deducendis urgeatur brevibus intervallis Æger, ideóque valdè probabiliter conjectetur *Bilis heterogenea & partibus dissimilibus turgens*, danda est in Casu anxio & dubio magna opera, ut, quæ noxam Homini afferunt *Bilis partes à statu naturali maximè recedentes*, *potenter ac blandè corrigantur, emendenturque*: quod imprimis petendum à Symptomatibus tunc maximè urgentibus, ac nonnunquam subitam mortem primâ, secundâ, tertiâve suâ invasione afferentibus.

Causæ Affectuũ XIV. Utinam proinde,quotquot *Divinum Medici nomen* profitentur,superatâ & conculcatâ illâ verè *Diabolicâ,Medicisque ideò indignâ,licet ipsis penè propriâ, Invidiâ*, utilem laborem impenderent Causis veris Affectuum obscuriorum indies in praxi faciendâ occurrentium eruendis, atque in commune mortalium bonum proponendis! Nullus enim dubito,quin tunc multa etiam nunc de Bilis naturâ,& utilitatibus omnibus forsan ignota sensim Deo ingenuis & ingeniosis benedicente sint proditura in lucem. Ego saltem hic coram Deo sanctè profiteor ac testor,me multis annis laborem sustinuisse hominibus plerisque incredibilem,quò Bilis naturam & in humano corpore utilitates assequerer,atque tum Ægris,tum & postmodum Auditoribus meis secundùm ea, quæ mihi supernè concessa sunt, maximè prodessem: in quo etiam nunc inter multas multorum etiam iniquas criminationes,contradictiones atque calumnias lætatur meus omnis gloriæ inanis cupiditate vacuus & liber, adeóque tranquillus, ac de bono eventu securus Animus. *invi- gan.* *Ve(r) Bilis natura, & Vsus*

CAPUT XLIX.

De Lymphæ Glandulosæ in Conglobatis Glandulis Præparatione læsâ.

I. EX *singulis Glandulis Conglobatis*,non item ex Conglomeratis,*Vasa Lymphatica prodire* constat Experientiâ: quapropter *Lympham in istis præparari* sum arbitratus,& quidem partim *ex parte Sanguinis Acidiore* in laudatis Glandulis à reliquâ massâ *secretâ*,partim ex *Spiritibus Animalibus* per Nervos ad Ipsas delatis, atque *illi permistis*. *Lympha ubinam, & ex quibus præparetur.*

II. Quamvis autem putem *partem Sanguinis Acidiorem* potissimam esse Lymphæ materiam, non puto tamen illam puram putam, sed *Aquâ dilutam* huic usui servire: quam tunc demum voco *Impuram*, quando alia insuper Sanguinis pars eidem occurrit admista, redditque *Lympham Minùs Acidam*, *Viscosiorem*ve, & quandoque forsan *Subsalsam*. *Ejus Materia.*

III. Quemadmodum enim *Serum Sanguinis* existit naturaliter *Insipidum*,in Belgio autem dimidiæ fortassis hominum parti(quantùm Ego saltem ex sanorum ac ægrorum educto sanguine gustu potui deprehendere)*Subsalsum* reperitur; ita mirum videri debet nemini,si paretur ibidem quoque Lympha diversa: *Secernitur* enim admodùm *difficulter Spiritus Acidus à Sale lixivo Fixo,faciliùs* autem *à Volatili*,*qualem Volatilem in legitimo Sanguinis Sero ex Bile laudabili contineri* planè inclino, ut credam: In quo eodem *Sanguinis Sero Acidum Spiritum* Lymphæ materiam præbiturum itidem *occurrere* arbitror. *Serum Insipidum.* *Subsalsum.* *In sero Spiritus Acidus Lymphæ materia.*

IV. Prout igitur existet in corpore Sanguinis *Serum laudabile*, aut idem ab externis causis, *Aëre*, *Alimentis*, &c. vel internis, *Animi*, *Corporisve Motu*, *Vigiliis*, &c. *variè mutabitur*; ita producetur quoque ex ipso *Lympha* nunc *Acidior*, nunc *Subsalsa*, nunc *Dilutior*, & *Aquosior*, nunc *Viscosior*,& sic porrò. *Pro seri diversitate Lympha diversa.*

V. Prout rursus *Animales Spiritus* existent in Corpore *Copiosi,vel Pauci*;*Puri*, vel *Impuri*; *Eorumque Motus ad Glandulas Conglobatas Liber* erit, aut *Impeditus*; ita non parùm hactenus *varians* producetur *Lympha*. *Pro Animalium Spirituũ copiâ vel Paucitate, &c. Lympha varians.*

VI. Prout

Vitia pro glandularum variâ constitutione.

VI. Prout denique *Glandulæ* ipsæ *Conglobatæ* occurrent in Corpore aut *Integræ*, aut *modis variis malè Affectæ*; ita & ipsarum culpâ tum *Spiritûs Acidi*, à Sanguine, ejusve Sero *Secretio*, tum *ejusdem cum Volatili & Animali Permistio* fiet *diversa*.

Variantes Vitiatæ Lymphæ Species.

VII. Unde quàm multis modis variantes possint exurgere Vitiatæ Lymphæ Species nemo non videt, quas omnes hîc ordine in re novâ persequi ac enumerare longùm foret, ac forsan impossibile.

VIII. Sufficiat igitur impræsentiarum Vitiatæ Lymphæ fontes indicasse, & aliquot in praxi observatas Species attigisse, quin ipsas Curandi modum designasse.

Quot modis læditur Lymphæ præparatio.

IX. *Læditur* autem Lymphæ Glandulosæ Præparatio 1. quando *Parcior*. 2. quando *Copiosior*. 3. quando variis modis *qualitate vitiatâ* producetur, naturali *Acidior*, vel *minùs Acida*, & aliquando *Subsalsa* vel *Glutinosa*, & si quæ plura observabuntur aliquando Lymphæ vitia.

Requisita Lymphæ quantitas & qualitas.

X. Cùm per vasa propria, Lymphatica ideò dicta, deferatur Lympha omnis per Truncum Thoracicum vocatum ad Descendentem Sanguinem, ac cum ipso ad dextrum Cordis ventriculum quò cum Ascendente, ac Bile imbuto Sanguine ibidem Effervescentiam excitet Vitalem, *Lympham notabili Quantitate atque Subacidam* requiri etiam nunc existimo.

Lymphæ proportio cum suo oppositio.

XI. Hæc *Lymphæ Quantitas* debitâ proportione suo debet opposito respondere, quò laudabilis contingat Effervescentia; unde si *major* sit *Lymphæ quantitas* obruetur Bilis, acciderque minor ac inefficax Effervescentia, sentieturque Pulsus hactenus minor; sin contrà *minor* sit *Lymphæ quantitas*, efficacior erit tunc Bilis & major Sanguinis Effervescentia, sentieturque Pulsus hactenus major.

Ejusdem aciditas aucta & diminuta.

XII. Quod major facit Lymphæ naturalis quantitas, idem potentiùs efficit ejusdem *Aciditas aucta*; sicut contrarium ejus *Aciditas diminuta*.

Horum consideratio magnæ est utilitatis.

XIII. Hæc cùm magnam in faciendâ Medicinâ habeant utilitatem, digna sunt, ut à singulis Medicis expendantur attentè, atque in usus revocentur practicos. Sic enim paulatim multa in Arte adhucdum obscurissima & confusissima illustrabuntur, explicabunturque utilissimè: ad quod beneficium proximis ac sibi aut suis tam in hoc, quàm similibus casibus pluribus conferendum, ex animo Medicos ingenio & judicio præstantes hortor ad unum omnes.

Pluribus aquâ Medicis hærere.

XIV. Bone Deus! quàm sæpè Doctissimis, expertientissimisque aqua hæret Medicis, ubi Pulsûs parvi, debilisque toties inopinatò in Ægris observati ratio vera reddenda est! quàm sæpè ad oppressam, deficientemve Naturam, vel occultas recurritur qualitates, malignitatemve, quò apud rei ignaros patens occultetur ignorantia! Ex cujus ignorantiæ nocentis tenebris ut aliquando plurium opera Lux exurgat hominibus omnibus salutaris, non detrectavi pro virili parte laborem in hoc etiam negotio sustinere immanem, ac invidiosum; quem agnoscent laudabuntque magis exteri ac posteri, quàm præsentes mihi Medici ob ratio-nes ipsorum conscientiæ satis notas, nec prudenti-bus ignotas.

Lymphæ

XV. Si parcior, vel copiosior, acidior, vel minùs acida Lympha non parùm immutat vitalem Sanguinis Effervescentiam, mutatio itidem haud levis expectanda est ab eâdem *Subsalsâ*, vel *Viscosâ*; impeditur namque hactenus quoque ipsa, unde mutatio in Pulsu continget notabilis, & vita periclitabitur non raro.

Subsalsâ vel Viscosâ effectà.

XVI. *Parcioris* autem *Lymphæ Productio* debebitur præsertim *parciori usui Alimentorum, Condimentorumque Liquidiorum & Subacidorum*, à quibus ortum suum habet haud dubiè Lympha.

Parcioris Lymphæ productio.

XVII. *Copiosioris* verò *Lymphæ* Generatio adscribenda erit *uberiori eorundem usurpationi*.

Copiosioris unde.

XVIII. *Acidioris Lymphæ* præparatio petenda ex *usu frequenti & multo Condimentorum* aut *Medicamentorum*, imò *Alimentorum Acidorum*. Nam si Lympha sit secundùm naturam subacidus, uterque humor necessarius & ad vitam beatam utilis, utique utriusque consumptio indies facta sui eget reparatione, Alimento absolvendâ; requiretur proinde Alimentum quoque Acidas in se continens particulas, & hactenus plùs minùs acidum; ne quis omnem à Condimentis expectet aciditatem.

Acidioris unde.

XIX. Ut *Acidior* existat Lympha, in causâ esse potest quoque *Spiritus Animalis paucus* vel in corpore toto repertus, vel saltem *ad Conglobatas delatus Glandulas*, ideóque Lympham minùs temperans & magis acidam relinquens.

XX. *Minùs Acidæ Lymphæ* productio expectanda erit ab *usu raro, parcoque Alimentorum, Condimentorum, Medicamentorumque Acidorum*: ut & à *Spiritibus Animalibus* in corpore universo *abundantibus, abundanter saltem ad Conglobatas Glandulas propulsis*, ibidemque blandiorem, ac minùs acidam Lympham efficientibus.

Minùs Acidæ unde.

XXI. *Subsalsa* producetur Lympha propter usum frequentiorem, nimiumque Alimentorum Salsorum, vel Sale, Muriàve conditorum, aut fumo exsiccatorum, ut & Condimentorum similium; quibus nimiùm indulgent multi Belgæ, Sanitatis laudabilis negligentiores. Quod malum vitare nequeunt, qui longum per mare faciunt iter, Sale conditis carnibus, & similibus uti coacti.

Subsalsæ unde.

XXII. *Viscosiorem* pariunt Lympham Animalium extrema, Capita, Pedesque, ut & Pisces marini plerique, si sæpiùs, multúmque usurpentur: ut & alimenta quævis quantitate nimiâ ingurgitata, nec proinde in ventriculo satis fermentata, quin potiùs idcircò tenacitate noxiâ prædita, & similem Chylum, hinc & Sanguinem, mox & Humores alios itidem similes efficientia.

Viscosioris unde.

XXIII. Si quæ alia observentur aliquando in Lymphâ vitia, non ita difficulter ipsorum quoque Causæ tum ex Alimentis, tum ex reliquis Rebus Non-naturalibus plùs minùs peccantibus eruentur. De quibus quæ non semel attigimus in superioribus, hûc quoque transferri possunt, ac debent, quò evidentior fiat hæc doctrina.

Alia Lymphæ vitia unde.

XXV. Qualis sit *Glandularum Conglobatarum Constitutio Lymphæ* laudabili parandæ comparata cùm non satis adhuc liqueat; nil habeo, quod de vitiis ejusdem nunc addam.

Glandularum requisita constitutio ignota.

XXV. Utrique animum meum veritatis avidum non explet indeterminata & Authoribus tamen suis valdè placens *Pororum Figura*, non

Pororù Figura rejecta.

tàntùm ratione cogente haud evicta, sed ne quidem manifestâ experientiâ unquam ab ullo facta probabilis. Quòd enim de rebus solidis aut siccis per cribrum variæ figuræ foraminibus donatum transmissis affertur à quibusdam, nil urget quoad liquida & humida; sed ne quidem verum quoad corpuscula solida, quæ per foramina rotunda feruntur æquè, si fuerint Sphærica, vel Cylindrica, vel quâvis aliâ formâ oblongâ & rotundâ; ne nunc dicam quævis corpuscula, cujuscunque tandem fuerint figuræ, transire cujusvis figuræ foramina, quoties ipsis existunt minora. In corporis autem nostri Partibus aut Visceribus gratis assumere aut ponere pro lubitu nescio quas, quippe à nullo determinatas, Pororum itidem fictorum Figuras, per quas Sanguinis secundùm omnes sui partes, partiumque particulas fluidi, & per insensiles arteriolas, venulasque continuò fluentis nonnullæ particulæ transeant, plures transitu intercludantur, an non sit novas explosarum loco credulis hominibus obtrudere Chimæras credendas, judicent Viri judicio & ingenio præstantes.

Chymicas Operationes magis hic quadrare.

XXVI. Quapropter videntur mihi, quos idcircò & Ego secutus sum, aptiùs & naturalibus rebus accommodatiùs philosophari, qui in rebus obscuris & ab externis Sensibus abstrusis secundùm Chymicas mutationes Sensibus patentes Operationes in corpore nostro factas explicant, licèt ne sic quidem omnem tollant difficultatem: plus tamen luminis afferunt nostris tenebris, quàm cæteri, qui, utut similitudinibus sensilibus utantur, non utuntur tamen talibus, quæ satis quadrant cum iis, quæ fiunt in corpore nostro.

In naturalib. mutationib. explicandis Quãtitatum Affectiones non sufficere, sed Qualitatum etiã addi debere. Quarum naturæ investigandæ.

XXVII. Et ut candidè dicam, quod sentio, & desidero in eorundem placitis, Naturales mutationes nimis arctis cogunt cancellis, dum in solis Quantitatum hærent affectionibus, non satis expendentes longè plures atque à prioribus multùm diversas existere Qualitatum affectiones, secundùm quas memoratæ fiunt in rebus naturalibus mutationes. Quarum Qualitatum naturam, essentiamque atque diversitatem, quin agendi modum multifariam Sensibus aut Mente assequi, aliisque clarè, ac distinctè explicare licèt sit valdè arduum, non desperandum tamen de successu bono, quin potiùs labore improbo tentandum ab Ingeniosis hoc vadum adhuc in multis latens, quò vera compararetur novo inventori gloria, promoveaturque bonum publicum.

Et investigarentur ab Auctore, si otium suppeteret.

XXVIII. Si plùs quàm hactenus otii largiretur mihi quâcunque demùm viâ Deus, tentarem & Ego in ætate jam provectiore fortunam, nullus dubitans, quin multa essem hoc labore & magno & amœno detecturus & observaturus, quæ aliis ad ulteriora pergentibus viam præpararent, pararentque faciliorem. Non desunt enim jam nonnulla, quæ otii defectu nequeo chartæ committere, atque proximo meo communicare. Sed ista & alia plura pendent à providentiâ, & auxilio Divino, sine quo nil possumus, nil præstamus laudabilis.

Glandularum Conglobatarum Vitia.

XXIX. Quamvis autem, ut in viam redeam, Constitutionem Glandularum Conglobatarum exactam non fumus hactenus assecuti, aliquid tamen addemus de earundem Vitiis, propter quæ non rarò, nec parùm vitiatur ipsius Lymphæ productio, *Tumoris* saltem, *ac Indurationis*, ut & *Inflammationis* earum sensu manifestorum ac sæpiùs simul concurrentium faciemus hic mentionem.

Tumor, Duritie & Infla[m]matio.

XXX. Glandularum harum & *Tumor*, sive *Moles aucta*, & *Durities*, & *Inflammatio* etiam in vivis ad sensum apparent (nam post mortem latentes quoque notari possunt) tum in faucibus, tonsillæ dictæ, tum in colli partibus variis, aliisve locis multa pinguedine aut carne minimè tectis, ubi aliquando visu, semper tactu, calorisve sensu dignoscuntur notata illarum vitia.

Tumor à Duritie distinguendus.

XXXI. Distinguendus est Glandularum Tumor ab earundem Duritie, cùm & Tumor absque Duritie, & Durities absque Tumore possit existere, quin imò subinde existat: licèt sæpiùs jungatur Tumori Durities.

Quando fiat.

XXXII. Intumescunt Glandulæ Conglobatæ, tum quando ipsæ aluntur, augenturque copiosiùs in statu optimo, tum quando ipsæ coacervant præter naturam in sua substantia continuò allabentem Sanguinem: qui faciliùs per ipsam molliorem atque flaccidiorem dispergitur, quàm per substantiam carnium firmiorum ac solidiorum.

Quando Sanguis in Glandulis coacervetur.

XXXIII. Coacervatur autem præter naturam in Conglobatis Glandulis Sanguis propter impedimentum illius refluxui positum, & imprimis obstructionem in Venis capillaribus, Canalibusve Arteriis, Venisque interpositis à Pituita concrescente frequentiùs, Sanguine autem coagulato rariùs contingentem.

Quando in iisdem coaguletur Pituita, vel Sanguis.

XXXIV. Quoties namque vel ab Aëre tum naturâ, tum arte æstuante, vel ab Alimentis, Condimentisve aut Spirituosis, aut Aromaticis, aut Volatili Sale abundantibus, vel à Corporis, Animive Motu, Irâ præsertim vehemente, vel à Vigiliis solito magis soluti & fluidi facti sunt in corpore unà cum Sanguine Humores omnes, & maximè Pituita, quin quaquaversùm deferuntur iidem abundantiùs, toties superveniente Aëris, Aquæve frigore, vel usurpatis Alimentis, Condimentis, Medicamentisve actu frigidis, aliisve coagulandi vi præditis, vel ad quietem summam devoluto corpore, vel Tristitiâ extremâ, Metuve panico, inexpectatoque homines opprimente, quemadmodum in aliis partibus, ita in Glandulis Conglobatis Coagulari solet tum Pituita, tum Sanguis; unde ad motum inepti facti hærent in Vasis, vel intermediis Canalibus, Sanguinemque affluentem, ne per impeditas vias ulteriùs pergat, sistunt, qui per Glandularum substantiam vicinam dispersus eandem in molem majorem, hoc est, *Tumorem* distendit.

Unde oriatur Durities.

XXXV. Idem humor si Glandularum substantiæ arctiùs impingatur, aut post partium suarum fluidiorum ac molliorum discussionem solidior fiat & compactior, *Duritiem* in Glandulis efficit.

Unde Inflammatio.

XXXVI. Sanguis notatus quoties in Vasis suis & Ductibus subsistens, aut ex iisdem in Glandularum substantiam effusus inceditur, toties *Inflammationem* parit satis frequentem, apparentemque in Tonsillis.

Unde Gravedo & Coryza.

XXXVII. Quoties autem ita ab externo frigore affectæ sunt malè Glandulæ Conglobatæ circa Choroeidem Plexum in Cerebri Ventriculis lateralibus & alibi observabiles, toties consequi solet Gravedo; quâ urgente producta Lympha existit Salso-acida, talisque gustatur in Coryzâ.

XXXVIII.

Unde Lympha fiat Salso-acida.

XXXVIII. Unde probabiliter licebit concludere, quocumque demum modo tunc lædantur notatæ Glandulæ, Lympham deflectere à suo statu & qualitate naturali, generarique Salso-acidam: cùm ab ipsâ non tantùm per nares effluente corrodatur interna ipsarum superficies; ut & faciei cutis, verùm quaquaversùm intra corpus delatâ, vel distillante *Dolores* producantur nunc leviores, nunc graviores, prout nimirùm ejusdem Vitium existit levius, graviusve.

Unde Phthisis.

XXXIX. Hi Dolores sicut adscribuntur vulgò *Catarrhis* non satis explicatis, ita veriùs deducuntur à vitiatâ, sicut dictum, *Lymphâ* ex vasis suis effusâ, & in partes vicinas, quin aliquando remotas quoque viam reperiente, aut acrimoniâ suâ sibi faciente.

XL. Ab eâdem Lymphâ vitiatâ & acriore in asperam Pulmonum arteriam per fauces delabente, atque post excoriationem paulatim ulcus pariente ortum habet utplurimùm *Phthisis* plerisque exitialis, utpote in suo exortu, quando facilè curatur, ferè ab omnibus neglecta.

XLI. Plura ipsarum Conglobatarum Glandularum Vitia evidentia nunc non suggerit mea Memoria, quibus Lymphæ vitiatæ causa queat adscribi; aliàs, si à me observentur, & Deus sinet, addituros.

Parcior Lympha quî curetur.

XLII. Notatorum Lymphæ Vitiorum Curam quod attinet; si 1. *Parcior* in corpore producatur *Lympha*, eadem uberiore Sub-Acidorum & Alimentorum, & Condimentorum usu poterit augeri. In hunc finem usurpari poterunt in Condimentis Omphacium, Acetum, Succus Citri, Arantiorum, &c. Inter fructus gratiores Cerasa tum acido-dulcia, tum acidiora, Ribesia, Berberi, &c. Inter Plantas Acetosa, Acetosella, &c. Inter Potus Vinum Mosellanum, vel quodvis aliud subacidum, maturum tamen. Cavendum enim à Vinis immaturis, ut & Cerevisiâ multùm acidâ factâ, cùm ab ipsis Tormina excitentur. Inter magis medicamentosa conveniunt Spiritus Salis, & Nitri dulces facti, & unà cum potu ordinatio usurpati.

Quî Copiosior.

XLIII. Si contrà 2. *Copiosior* generatur in Corpore *Lympha*, minuendus erit Sub-acidorum Alimentorum, Condimentorumque Usus, ac eorundem loco usurpanda erunt pro re nata, hoc est, diversitate Constitutionum, & Functionum singulari nunc magis Spirituosa, nunc magis Aquea, nunc magis Aromatica, & Sale Volatili abundantia.

Quî Acidior.

XLIV. Si 3. *Acidior* existat & paretur in Glandulis Conglobatis Lympha, ejusdem Aciditas excedens minuetur ac temperabitur potiùs, quin ejusdem Temperatioris Generatio procurabitur imprimis Usu Salium Volatilium formâ liquida præparatorum, & unà cum Alimentis cæteris indies quantitate mediocri assumptorum.

Salia Volatilia.

XLV. Plura possunt in hunc finem parari, & usurpari Salia Volatilia, tum Simplicia, tum Composita, prout Uniuscujusque industria & fœlicitas erit major, vel minor. Plurimùm namque differunt inter se laudata Salia tum ratione materiæ, tum ratione præparationis multifariæ.

XLVI. Si cui desit occasio manibus propriis Salia Volatilia parandi, adeóque in gratiora, & efficaciora inquirendi, utatur Salis Armoniaci Spiritu vel puro, vel aliis admisto, quem ad guttas plures, pauciores ve ex Vino, Cerevisiâ, vel alio liquore inter prandendum, cœnandumque accipient Ægri, atque in ejusdem usu quotidiano continuabunt aliquandiu, donec Lymphæ Acidioris Effectus mali fuerint in totum sublati & superati.

Mixturâ

XLVII. Quòd si malit Æger Potu ordinario uti puriore, atque in mixtura potiùs medicata usurpâre Salem Volatilem: illi sequens aut similis præscribatur Formula, sumatque sæpiùs in die, etiam mox ante aut post assumptos cibos, hujus Mixturæ Cochleare unum.

℞. *Aq. Menthæ,*
Fœniculi, an. ℥ ij.
Vitæ Matthioli, ℥ j.
Spir. Salis Armoniac. Gutt. xxx.
Syr. Menthæ, ℥ j.
M.

4. Minùs Acida Lympha quî curetur.

XLVIII. Si 4. *minùs acida* producatur in homine *Lympha*, ejusdem aciditas intendetur à Condimentis, Medicamentisve aciditate notabili præditis, atque satis bona copia usurpatis; Aceto acriore, Succo Citri, & Granatorum Acidorum; Spiritu Salis, Vitrioli, Nitri, Oleo Sulphuris per Campanam parato, &c. quæ omnia ordinario potui, vel cuivis julapio, vel jusculis quoque ad gratam Ægro aciditatem addi possunt, & sic tamdiu indies usurpari, donec Aciditatis in Lympha restitutæ compareant signa.

XLIX. Quoniam verò Stulti, dum vitant vitia, in contraria currunt, & facilè abusus fieri potest in Acidorum usu nimio, quò plerique inclinare solent homines, monendi sedulò, ne diutiùs perseverent in Acidorum spirituum usurpatione, sibique sic plùs noceant, quàm prosint.

L. Quoties *Spirituosorum nimio usu* diminuta & fracta est Lymphæ aciditas, toties minuendus paulatim eorundem usus, quò sic purior, acriorque reddatur Lymphæ aciditas.

5. Quî curetur Subsalsa.

LI. Si 5. *Subsalsa* existat *Lympha*: abstinendum à Salsorum, Salitorumve Alimentorum quotidiano usu; quod paulatim tentandum, cùm plerique salitis addicti admodum difficulter dimoveri queant à suo proposito, & more malo, qui legis habet rationem.

6. Quî Viscosior.

LII. Si 6. *Viscosior*, ideóque inertior producatur *Lympha*, cavendum ab usurpatione multa & Piscium, præsertim marinorum, & Capitum, Pedumque Animalium terrestrium: quin imò inter Condimenta in quotidiano usu adhiberi debent Aromatica quævis, atque Sale Volatili abundantia, qualia sunt pleraque Antiscorbutica, Cochlearia, Sinapi, Raphanus uterque, Nasturtium tum hortense, tum aquaticum, &c.

7. Quî Salso-Acida.

LIII. Si 7. à Diætæ vitiis §. 29. & seq. notatis *Glandulæ Conglobatæ Vitientur*, *Lymphaque* producatur *Salso-Acida*, sicut dictum §. 37. emendandum erit Glandularum æquè, ac ipsius Lymphæ vitium.

Glandularum Tumor & Durities quî curentur.

LIV. Et *Glandularum* quidem *Tumor*, tum & *Durities Pituitæ* in viis suis coagulatæ debita Curabuntur per medicamenta incidentia & attenuantia, & imprimis Sudorem simul moventia, quo foràs propellatur, quod forinsecùs penetravit per cutis poros, aliasque apertiones in corporis interiora, vel cum ipso habet affinitatem. In quem finem conducet mixtura sequens cochlea-

tim ſæpiùs aſſumpta, corpore, ubi decumbit Æger, ad Sudorem promovendum mediocriter tecto.

Mixtura.

℞. *Aq. ſumariæ,*
Fœniculi, an ℥ j ſ.
Theriac. ſimpl. ʒ vj.
Spir. Sal. armon. Gutt. xx.
Bezoard. mineral. ʒ ſ.
Vel *Antimon. Diaphor. ʒ j.*
Syr. Card. bened. ℥ j.
M.

Quid ea efficiat.

LV. Tali remedio & ſolvitur denuò Pituita in Glandulis coagulata, & eadem ſoluta, mobiliſque facta removetur à loco, in quo præter naturam hæret, quin non raro reducitur denuò in Vaſa ſua, moxque aut emendatur in totum, Sanguinique admiſcetur, aut, ubi emendari nequit, Sanguini tantùm confunditur, & nunc per Corporis poros cum Sudore, nunc per Renum Vaſa & Urethram cum Urinis, nunc per inteſtina cum Alvi fœcibus excernitur, ac nocere deſinit.

Suffitus.

LVI. In eundem finem ex parte ſaltem conducit Suffitus ex Carabe, Maſtiche & ſimilibus, quoties Capitis Glandulæ ſunt malè affectæ, naribus & ore patulo cum aëre inſpirato exceptus, & ad interiora penetrans; nec tantùm Humorem Pituitoſum in ipſis hærentem ſolvens, verùm Glandulas ipſas in priſtinum ſtatum reducens, quin adverſùs novas Aëris injurias muniens ac roborans.

Frictionis. Linimenta.

LVII. Eodem Suffitu linteis excepto Glandulæ ſuperficiales per frictionem blandam reſtitui poſſunt in integrum: In quem finem uſurpari quoque poteſt Unguentum Martiatum; & Althææ compoſitum parti affectæ illitum.

Glandularũ Inflammationes quà curentur.

LVIII. Si præter Tumorem ac Duritiem *Inflammatione* quoque laborent *Glandulæ*, in ſpecie *Tonſillæ*, Gargariſmis emollientibus & incidentibus blandioribus, neutiquam adſtringentibus, ſed tepidè uſurpatis corrigendus & Humor Pituitoſus obſtruens, & Sanguis aut in Vaſis ſubſiſtens, aut in Glandularum ſubſtantiam effuſus, accenſuſque: quibus ſi nequeat impediri, emollientibus præſertim & blandè incidentibus Aromaticis promovenda ejus Suppuratio, hinc & Apoſtematis apertio, Puriſque adeò effuſio, hinc & Ulceris mundatio & conſolidatio: de qua re plura videantur Cap. 40. §. 50. & ſeq.

Gargariſmus emolliens, & incidens.

LIX. Gargariſmi emollientis & blandè incidentis formula eſto ſequens.

℞. *Rad. Apii,*
Althææ, an. ʒ j.
Fol. Malvæ, M. j.
Paſſul. maj. inciſ. ℥ ij.
Coq. ex Aq. hordei.
In Colat. lib. j. diſſolv.
Syr. Violac. ſimp.
5. rad. an. ℥ ſ.
M. F. Gargariſmus.

Raparũ Succus.

LX. Poſſet quoque Gargariſmi loco uſurpari ſolus Raparum aſſarum, vel in Aqua pauca coctarum Succus expreſſus.

Glandularũ Conſtitutio vitiata corrigẽda.

LXI. Curata Inflammatione, ſi ſui negligentiores non fuerint Ægri, Gargariſmo ex ſubadſtringentibus & Aromaticis minùs acribus parato, & aliquoties in die calidè uſurpato reparanda vitiata priùs Glandularum Subſtantia & Conſtitutio.

Gargariſmus adſtringens.

Ex. gr. eſto ſequens formula

℞. *Rad. Biſtortæ,*
Imperator. an. ʒ ij.
Fol. Veronicæ. M. j.
Salviæ,
Fl: Roſ. rub. an. M. ſ.
Coq. ex Aq. hordei ad Colat. lib. j.
add. Mellis roſat. ℥ j.
M. pro Gargariſmo.

LX. Reliqua Diætæ vitia vitari, aut, inevitabilia fuerint, emendari debent non ſemel recenſitis paſſim ſuperiùs modis.

CAPUT L.

De Lympha Glanduloſa per Vaſa Lymphatica & Ductum Thoracicum ad Venam Iugularem, Axillaremve ſiniſtram Motu læſo: ut & Thoracis Hydrope.

Lymphæ motus per vaſa & ductũ Thoracicum ad venam jugularem.

I. GLanduloſam Lympham imprimis ab eâ diſtinguo, quam tum à Muſculis, tum ab aliis Partibus ex Spiritibus Animalibus eò delatis, ac ſuperſtitibus eorum habere ſuſpicor; cum quâ tamen confuſa per eadem Vaſa Lymphatica pergit ad Ductum Lymphæ, Chyloque Communem, ac per Univerſum Thoracem ad dorſi Spinam ſitum, ideóque Thoracicum vocatum, donec tandem exoneretur omnis in Venam Jugularem, Axillaremve ſiniſtram, ubi Sanguini conjuncta deſcendit cum ipſo per Cavam Venam ſuperiorem ad dextrum Cordis Ventriculum.

Quot modis lædatur.

II. Hic naturalis *Lymphæ* per Vaſa Lymphatica, Ductumque Thoracicum *Motus* lædi poteſt 1. quando *in totum*, vel *quodammodo* ſaltem *impeditur*. 2. quando *aliâ viâ*, *& aliò*, quam versùs laudatas Venas *Lympha movetur*.

Diu in totum impeditus Ægrum occidit.

III. Si unquam *in totum impeditur Lymphæ Motus per Ductum Thoracicum*, diu non putem ſuperfuturum Ægrum.

Impeditur ab Obſtructione

IV. *In totum impediri* poteſt per plura, vel pauciora *Lymphatica Vaſa Lymphæ Motus* imprimis ob eorundem *Obſtructionem*.

Quæ unde oriatur.

V. *Obſtructio* hæc fiet à *Pituitâ Glutinosâ* unà cum Lymphâ per ejuſdem Vaſa delatâ, & in iiſdem concreſcente ac *coagulatâ*, ideóque in ipſis hærente, mox & ipſa opplente.

Quando Pituita Glutinoſa per Vaſa Lymphatica deferatur.

VI. Deferri ſolet Pituita Glutinoſa per Vaſa Lymphatica, quoties ipſa in tenui Inteſtino præſertim ab Aëris æſtu qualicunque, Corporiſve Motu vehemẽtiore, aut Potu Spirituoſo, Aquoſove imprimis tepido, vel calente copioſiùs ingurgitato ſolvitur, vel diſſolvitur, & primò quidem per Lacteas Venas, mox & Ductum Thoracicum Sanguini confunditur, ac poſteà unà cum ipſo quaquaversùm, Ergò ad Conglobatas quoque Glandulas, hinc & Vaſa Lymphatica propellitur.

Quando in iiſdem coaguletur.

VII. *Coagulari* ſolet *Pituita* eadem in *Vaſis Lymphaticis* frequentiùs ab *Aëre* externo, *Pluviâ*, *Aquâ frigidis*, aut *Nive* quoque quovis modo ſuperficiem Corporis moleſto frigore afficientibus, ac ſimul fluida quævis facilè coagulabilia in ipſo ubivis coagulantibus atque ad concreſcendum cogentibus.

VIII. An

An Pituita mœrore concrescat.

VIII. An sicut Sanguis, ita Pituita quoque à Mœrore aut Terrore summo & inopinato queat concrescere, non ausim asserere, ut nec negare; licet id minùs videatur mihi probabile.

Qui motus Lymphæ quodammodo impediatur.

IX. *Quodammodo impeditur Lymphæ Motus* per vasa Lymphatica; tum, quando ipsa est *glutinosior*, adeóque ad motum lentior ac ineptior, tum, quando *ex parte compressa*, vel quovis modo alio *angustata* sunt *vasa* ipsa.

Quando Lympha in loca vicina effunditur.

X. Quoties *in vasis* suis *obstructis subsistit*, & magis, magisque accumulata *nimium ipsa distendit*, & tandem *rumpit Lympha*, toties eadem in *Loca vicina*, vel (*cavitates propinquas* effunditur atque tunc *aliâ viâ & aliò*, quàm decebat, *movetur Lympha.*

Unde Dolores & Tumores.

X I. Ex hâc *Lymphæ per vasa sua in corporis habitu* distributa & obstructa, hinc rupta *effusione in partes vicinas* producuntur *Dolores* varii & *Tumores* quoque *Catarrhis* vulgò adscripti: Inter quos haud postremum locum tenent, qui partem brachii superiorem usque ad humerum ipsum occupant, & quandoque Collum simul affligunt; ad quos etiam referendi, qui dolorem Ischiaticum mentiuntur atque incessum impediunt in natibus hærentes.

Eorū diversitas.

X I I. Horum dolorum quidam patiuntur partes affectas vestimentis multis tegi, & ab ipsis incalescere; alii à tegumentis exacerbantur: unde quoque difficiliùs cedunt,& curantur; quàm priores.

Unde oriantur

X I I I. Oriuntur ferè ab externo frigore partes illas priùs ad Sudorem usque calentes ac in somno sæpiùs denudatas penetrante, atque post coagulatam in Lymphæ vasis Pituitam, obstructionemque in ipsis, mox & ruptionem factam pro Lymphæ diversitate Dolores varios, & variis duntaxat medicamentis cedentes producente.

X I V. Quæ namque Acidior est Lympha, dolores magis rodentes, atque aromaticis oleis & unguentis cedentes parit; quæ verò magis est Salsa muriatica, dolores minùs aromaticis oleis & unguentis, quale populeon, auscultantes excitat.

Hydrops Thoracis unde.

X V. Ex hâc *Lymphæ* è Thoracis Vasis Lymphaticis lateralibus obstructis, mox & ruptis effusione, atque per tegentem costas membranam in Thoracis cavitatem penetratione *Hydropem Thoracis* plerumque, si non semper, ortum habere autumo.

Obstructio Vasorū Lymphaticorum in Thorace quî præveniatur

X V I. *Prævenietur Vasorum Lymphaticorum* in Thoracis interioribus *Obstructio*, cavendo 1. ne corpus nimiùm incalescat, & hoc si caveri nequeat, 2. ne thorace denudato idem mox refrigeretur, ac per consequens Pituita fusa & quaquaversùm diffusa potenter in Vasis variis, ergò & Lymphaticis, concrescat & coaguletur.

Quî Curetur

X V I I. *Curabitur* eadem *Obstructio*, si quantocyùs, quando locum habuerunt Causæ ipsius memoratæ, atque metus est, ne notatum malum fuerit productum, assumatur simul ac semel, aut vicibus partitis *Sudoriferum attenuans*

& quibus.

& incidens, quale præbent Aquæ Theriacales plures cum vini spiritu præsertim paratæ, ut & Aromaticæ aliæ; Decocta ex Lignis Guajaco, Juniperino, Sassafras, &c. Radicibus Imperatoriæ, Chinæ, Salsæparillæ, Petasitidis, &c. Foliis Scordii, Cardui Benedicti, Cardui Mariæ, Scabiosæ, Taraxaci, &c. Floribus Papaveris erratici, Sambuci, Chamæmeli, &c. Baccis Juniperi, Lauri, Sambuci, &c. Seminibus Milii, Cardui Benedicti, &c. parata; Salia Volatilia Succini, Cornu Cervi, &c. Antimonium Diaphoreticum, Bezoardicum minerale, Oculi Cancri, &c.

Ex. gr. esto sequens Mixtura, sicut dictum sæpiùs, ad unum vel plura Cochlearia, donec Sudor erumpat, usurpanda.

Mistura

℞. *Aq. fumariæ,*
Taraxaci, an. ℥ ij.
Theriacalis simplicis, vel
Vitæ Matthioli, ℥ j.
Spir. Salis armoniac. Gutt. xxx.
Laud. Opiat. Grana iij.
Antimon. Diaphoret. ʒ ß.
Syr. Cardui Benedicti, ℥ j.
M.

Decoctum.

X V I I I. Cui Decocti forma magis placet, is sequenti utatur sæpiùs ad ℥ iij. vel iv. ac benè tectus ad Sudorem se componat.

℞. *Rad. Sarsaparillæ,*
Apii, an. ℥ j.
Rasf. ligni Guajaci,
Juniperini, an. ℥ j ß.
Fol. Cardui Mariæ,
Scabiosæ,
Scordii, an. M. j.
Flor. Sambuci, M. ß.
Sem. Milii, ℥ ij.
Coq. s. a. ex aquâ purâ ad Colaturæ ℔ iij.
addendo Syr. papav. errat. ℥ iv.
M.

X I X. Si anni tempestas fuerit frigida, vel multâ scateat Æger pituitâ, Decocto præcedenti commodè addi poterunt Aquæ vitæ Matthioli, vel cujusvis alterius Aromaticæ, ℥ ij. quò pluribus Indicationibus simul satisfiat.

Pituitæ & Lymphæ viscositas corrigenda.

X X. Iisdem propositis jam medicamentis, etiam ubi superatum videtur notatum malum, sed minore quantitate, atque rariùs assumendis *Corrigetur Pituitæ*, hinc & *Lymphæ viscositas & tenacitas*: ubi non erit opus Sudorem urgere, ast Pituitam, & Lympham solùm alterando sensim emendare.

Vasa Lymphatica rupta sponte consolidantur.

X X I. *Vasa Lymphatica rupta*, postquam Obstructione notatâ fuerint medicamentis laudatis liberata, consolidabuntur sponte, sicut observamus evenire in vasis sanguineis; cùm conglutinandi vi præditum sit cujusvis partis alimentum proprium, quippe plùs minùs tenax & glutinosum.

Dolores qui curentur.

X X I I. Dolores in Artubus, ac præsertim Brachii parte superiore orti, atque noctu maximè molesti, postquam Humoris Serosi redundantia, si quæ adsit, fuerit Hydragogis, & Sudoriferis quoque diminuta, tollentur illinendo partem affectam sequente linimento.

Linimentum.

℞. *Unguenti Martiat.*
Ol. lumbricor. an. ℥ ß.
Succini, ʒ j.
M.

X X I I I. Quòd si Dolores ab hoc linimento, vel solis tegumentis augeantur, sequenti utendum.

Aliud.

℞. *Unguent. Populeon.*
Nervini, an. ℥ ij.
Ol. lilior. alb. ʒ iij.
M.

Balſam⁹ Sulphuris Terebinthinatus.

XXIV. Quòd ſi Dolores iidem Coxendicen affecerint, & imprimis partem ſpinæ inferiorem ita occuparint, ut vix erigi queat corpus & ad motum deduci, præſtantiſſimus erit Balſamus Sulphuris Terebinthinatus, ſi paucis ejus guttis pars affecta illinatur, quo ſæpiùs unâ nocte curavi homines miſeros.

Hydrops Thoracis qui curetur.

XXV. *Hydrops Thoracis* cognitu admodum difficilis, utut ſatis frequens in hiſce locis, *Curabitur* tutiſſimè (poſt præmiſſam Lymphaticorum Vaſorum obſtructorum reſerationem, ac conſolidationem, quò ipſus non foveatur ampliùs) continuato tam per laudata medicamenta, quàm per ſtupham ſiccam Sudore, ſicque paulatim evacuatis per corporis poros Aquis præter naturam in pectore ſtagnantibus: quibus ſi nil efficiatur, & de Thoracis Hydrope ſatis conſtet, non video, cur non liceat per acum argenteam cavam in thorace innoxiam inſtituere Paracentheſin; ex tali namque vulnere parvo nil periculi imminet Ægro.

CAPVT LI.

De Salivæ in Glandulis Maxillaribus Conglomeratis tam ſuperioribus, quàm inferioribus Præparatione læsâ.

Glandularũ conglomeratarum liquor.

I. QVemadmodum in Glandulis Conglobatis omnibus Lympha, ita in *Conglomeratis* omnibus *Liquor peculiaris* generatur; qui haud in communes omnibus, verùm *peculiares ſingulis Ductus*, eoſdemque in *determinatas* unicuique *Cavitates* deſinentes defertur.

Salivales Ductus bini,

II. *In Os* quidem ſeſe duplices exonerant utrinque *Ductus Bini* à *Salivâ* per ipſos deportatâ *Salivales, Salivareſve* dicti, & à Glandulis Maxillaribus Conglomeratis tàm ſuperioribus, quàm inferioribus oriundi: ut taceam *infinitos canaliculos* ex ſimilibus Glandulis ortos & itidem *in Os patentes*, ac contentum Liquorem effundentes, à Diligentiſſimo & Accuratiſſimo Anatomico *Nicolao Stenonio* primùm, quantùm Ego ſaltem novi, obſervatos.

& infiniti canaliculi.

Saliva u unde.

III. *Salivam* omnem *ortum* habere judico partim ex *Sanguinis parte*, quàm quæ Lymphæ ſervit magis glutinosâ per *Arterias*, partim ex *Animalibus Spiritus* per *Nervos* ad memoratas Glandulas Conglomeratas deductis.

Salivæ generatio quot modis lædatur.

IV. Hanc *Salivæ* naturaliter *Inſipidæ* ac omnibus Liquoribus permiſcibilis *Generationem lædi* cenſeo 1. quando *Parcior* fit. 2. quando *Copioſior* producitur. 3. quando *multifariè qualitatibus ſenſilibus peccans* præparatur.

Parcior fit 1. Defectu materiæ.

V. *Parcior*, quàm decebat, *generatur Saliva* 1. *defectu materiæ*, quoties illa *non reponitur* Alimentis convenientibus, qualia videntur eſſe potiſſima Juſcula ex Brutorum carnibus parata, Lac, Potus craſſior, Cereviſia puta potentior, Vinum rubellum, &c. vel aliò deducitur, ſive intra corpus remaneat in Hydrope vario, ſive extra corpus effundatur in Alvi fluxu, vel Vrinæ, aut Sudoris excretione nimiâ.

2. Viarũ vitio.

VI. 2. *Vitio Viarum, per quas defertur ad Glandulas dictas requiſita Materia*, diſſectis, obſtructis, compreſſiſve Arteriis grandioribus, & aliquando Nervis quoque; unde aliquis ſaltem accidere poteſt Salivæ Defectus.

3. Glandularum vitio.

VII. 3. *Glandularum ipſarum Vitio*, quando ineptæ fiunt tranſcolandæ, admittendæve laudatæ materiæ, aut eidem immutandæ & in Salivam deducendæ. Quamvis, quomodo affectæ ſint ac ſecundùm naturam conſtitutæ iſtæ Glandulæ ad munus hoc abſolvendum, nondum ſatis conſtet.

Copioſior fit.

VIII. *Copioſior* contrà *producitur* aliquando *Saliva*, (quemadmodum id Melancholicis quibuſdam & Sputatoribus inde dictis continuò, & nonnullis Ægris Salivatione ſpontaneâ, eâque abundantiore aut pauciore laborantibus accidere notum) 1. ob *Materiæ Salivaris redundantiam*, nunc ex ubere uſu Alimentorum Liquidiorum, Vini præſertim acidiuſculi; nunc ex Vrinæ, aut Sudoris conſueti excretione parciore.

1. Ob Materiæ Salivaris redundantiam

2. Ob viarum amplitudinem & multitudinem.

IX. Ob *Viarum Sanguinem Spirituſque Animales ad Salivares Glandulas deferentium amplitudinem aut multitudinem*; propter quam plùs materiæ in Salivam mutandæ affertur dictis Glandulis.

3. Ob Glandularum Vitium.

X. 3. Ob *Glandularum ipſarum Salivam conficientium vitium*, propter quod Salivaris materiæ plùs, quàm decebat, excipitur è Sanguine, mutaturque in Salivam; licèt illud vitium quale ſit aut eſſe poſſit, hactenus determinare non poſſim.

Qualitatibus ſenſilibus peccantẽ Salivam teſtatur ſapor ejus.

XI. *Qualitatibus ſenſilibus*, tam *propriis*, quàm (præter Quantitatem, de quâ nunc actum) *communibus vitioſam* produci quandoque *Salivam*, teſtatur *Sapor* ejus aliquando *Salſus*, aliquando *Acidus*, aliquando *faſtidioſè Dulcis*, aliquando *Amarus*, dummodò hic à Bile ad Os aſſurgente non habuerit ortum: Arguit idem *major* vel *minor* quandoque ipſius *Glutinoſitas Aquoſitas*, & ſi quæ aliæ obſervatæ ſunt unquam, obſervabunturve impoſterum Mutationes in *Colore, Odore, Sapore, Calore, Frigore*, ac ſimilibus Qualitatibus.

Salſus.

XII. *Salſus Salivæ Sapor* debetur haud dubiè *Sero in Sanguine Salſo*, concurrente forſan ſimul *Glandularum Salivarium vitio*, propter quod minùs aptæ ſunt amovendæ à ſe, ſuperandæve iſtius Seri Salſitudini.

Acidus.

XIII. Sic *Acidus Salivæ Sapor* acceptus erit ferendus *excedenti copiæ Humoris Acidi* tum in *Corpore*, tum in *Sanguine*; ac fortè ſubinde alicui *Defectui Animalium Spirituum* vel *Univerſali*, vel *Particulari* ſaltem in Glandulis Salivaribus.

Faſtidioſè Dulcis

XIV. *Sapor Salivæ faſtidioſè Dulcis*, & Saturni ſaccharum æquans vel ſuperans quærendus *in Sero ſimili* undecunque tandem orto. Nam difficile eſt admodum omnes in corpore noſtro Humorum ſecundùm Qualitates penè innumeras obvenientes Mutationes exactè explicare, cùm ignoremus plerunque, quibus, qualibuſque Alimentis fuerint uſi Ægri, & imprimis à quibus, qualibuſque tam mirè alterentur Sapores, Odores, Colores, ac cæteræ Humorum noſtrorum Qualitates; & quidem, meo ſaltem judicio, propter neglectam à pleriſque Chymiam, ut ita dicam, Experimentalem, ac Præjudicia Experimentorum ac Poſtulatorum loco paſſim à pleriſque habita, & imprudenter aliis, ne dicam impudenter, obtruſa.

XV. *Amarus*

Amarus. XV. *Amarus Salivæ Sapor* vel à *Bile* sursùm ructatâ & aliquandiu in Ore sui reliquias relinquente, ideóque Salivam omnem aliquandiu inquinante oritur; vel, ubi talis eructatio Bilis locum non habuit,ab eâdem forsan Bile puriore in Sero existente, atque in Salivaribus Glandulis Salivæ materiæ admistâ: utut de hoc postremo modo valdè dubitem, cùm vix unquam observaverim Sanguinis Serum amarum.

Glutinosior. XVI. *Glutinosior Saliva* ortum suum debebit, *Sanguini multâ Pituitâ* itidem *glutinosâ scatenti*;uti *Aquosior & Fluidior ejusdem defectui.*

Aquosior Saliva. XVII. *Curabitur Parcior Salivæ proventus*

Parcior Salivæ proventus quando fit. 1. *defectui materiæ* aptæ, atque *Alimentorum convenientium* adscribendus *liberaliore eorundem Usu*: sicut Curato Hydrope, quoties ipsius materia ipsi fovendo insumitur vel avertitur; ut & Curato Alvi fluxu,quando per ipsum materia ejus evacuatur;denique sublato nimio Urinæ aut Puris effluvio, quando ipsius culpâ evenit. Horum

1. Ob defectum materiæ. autem Affectuum Curatio alibi & quidem suo tradenda loco.

2. Ob dissectam Arteriam aut Nervum. XVIII. 2. *Dissecti Arteriæ aut Nervi* non curantur, *damnumque* inde ortum non nisi tardiùs *ex parte saltem reparatur*; quatenus Arteriæ ac Nervi reliqui ad easdem partes tendentes paulatim ferè augentur, atque sic tandem jacturam dissectis debitam quodammodo resarciunt.

XIX. Quî *Vasorum horumce Obstructio & Compressio* curari debeat & possit,alibi non semel dictum est ac doctum.

3. Ob glandularum vitium. XX. 3. *Glandularum ipsarum Vitium* quale sit,propter quod parcior producatur Saliva,postquam innotuerit,non ita difficulter illi aptum invenietur remedium:quamvis, dum ignoratur adhuc utrumque, possit Medicus prudens talia usurpare imprimis externè medicamenta, quæ vocantur vulgò roborantia,suntque pleraque Aromatica, Ex.gr. Unguentum martiatum,quo inungi poterit maxillæ utriusque regio, in quâ sitæ sunt Salivares Glandulæ; à quo si commodum accipiat Æger,illa observatio erit notanda;& alio tempore in alio Ægro,aut in eodem,si ferre non possit pinguia,Fotus aliquis paretur ex plantis aromaticis, addito quandoque Spiritu vini, & nonnunquam egregio Sale Volatili;cujus itidem ope si meliùs habeat Æger, hactenus utilis erit tum aliis curandis,tum Glandularum constitutioni naturali,atque vitio eruendis observatio. Sic paulatim augetur notitia humana, perficiturque indies Ars Medica,non nisi labore improbo,iteratoque comparanda.

Copiosior Salivæ proventus curatur. 1. Minuendo ejus Materiam. XXI. *Copiosior Salivæ proventus Curabitur* 1. *minuendo eius materiam*, tum *detrahendo* indies aliquid de Alimentis liquidioribus;tum *evacuando* ipsam per *alvum*, aut cum *urinis* vel *sudoribus.*

XXII. Inter *alvum moventia* conducent *Phlegmagoga & Hydragoga* simul mixta,& sæpiùs minore quantitate assumpta.

Exempli gratiâ sunto Pilulæ sequentes bis aut semel tantùm in septimanâ usurpandæ.

Pilulæ. ℞.*Mass.pilul.mastichin.*ʒj.
Resinæ Ialappæ,℈j.
Ol.succini,Gutt.iij.
M.F.pilulæ N.xx.
Inaurentur.

Sumat Æger cubitum iturus tres, quatuorve, ut bis, aut ter ad summum inde purgetur. *Parum Usus.*

XXIII. Inter *Diuretica & Sudorifera* convenient imprimis Decocta minùs ingrata aliquoties in die,aut potiùs ordinarij locò fœliciter usurpanda.Ex.gr.

℞.*Rad.Chinæ in taleolas sectæ* *Decoctum.*
Apij,*an.*℥j.
Ras.ligni Iuniperini,vel
Guajacini,℥ij.
Sassafras,℥ij.
Passul.major.incis.℥iv.
Coq.s.a.ex Aquâ purâ,
In Colat.℔*xxx.dissolv.*
Syr.5.rad.℥ij.
Spir.Sal.Armoniac.G.xxx.
Aq.Cinnamomi,℥j.
M.

XXIV. Quòd si quis eodem medicamento per plures vias optet Pituitam & Serum evacuare, *Ejus Usus.* is semel aut bis in septimanâ poterit in Decocti modò præscripti ℥ij.dissolvere Electuarij Hydragogi nostri ʒij.vel iij.prout Æger faciliùs aut difficiliùs purgabitur;aut Medico animus fuerit plùs vel minùs eundem expurgare.

XXV. 2. *Viarum Salivæ materiam* afferentium *amplitudo nimia* Curabitur imprimis Fomentatione *subadstringente & blande aromaticâ* in vino rubello paratâ & maxillis per pannum laneum sæpiùs calidè applicatâ:cujus ope paulatim arctari ac roborari poterunt viæ ampliores. *2. Viarum amplitudo quietur.*

XXVI. 3. In ipsis *Glandulis* quoties aliquod *Vitium* simul concurrere rationali conjecturâ concluditur, quamvis necdum vitium tale satis innotuerit, existimo tamen posse modò laudata *subadstringentia & blandè aromatica* tum externè,tum internè commodè usurpari. Ex. gr. esto Apozema sequens. *3. Quo Glandularum Vitium.*

℞.*Rad.Garyophyllatæ*, *Apozema.*
Bistortæ,*an.*ʒj.
Imperatoriæ,ʒij.
*Chinæ select.*ʒj.
Glycyrrhiz.rasæ ℥ß.
Coq.s.a.ex vino rubello ad Colat.℔.ij.
Addendo Aq.Cinnamom.
Syr.Myrtini,
Ros.Rubr.an.℥j.
M.

Hujus Apozematis ℥ij.aut iij.assumat bis,terve in die Æger. *Ejus Usus.*

XXVII. *Salsitudo Salivæ* tolletur tam abstinendo à multo Salsorum usu, quàm emendando Seri salsitudinem per Oculos Cancri, Coralia, Margaritas,Conchilia & similia mediocriter calcinata,& imprimis per pilulas de Cynoglossâ,vel de Styrace ad grana ij.vel iij.indies,aut diebus alternis devoratas. *Quomodo curetur Salsa Salivæ.*

XXVIII. *Salivæ Aciditas Curabitur* iisdem,ut & Cretâ,Sanguine Draconis,Lapide Hæmatite,Salibus fixis,& maximè volatilibus, quippe blandiùs,licèt simul lentiùs,(quod itidem magis laudandum) in corpore nostro Humores quosvis alterantibus & corrigentibus. *Quomodo ejus Aciditas.*

XXIX. *Dulcedo Salivæ fastidiosa Curabitur* fortassis per Conchilia & similia mediocriter calcinata, ut & Salia Volatilia aliquantò acriora, quin Salia quoque fixa,nec non Acida satis acria, denique Salsa cum Acidis juncta,Salem puta Tar- *Quomodo Dulcedo fastidiosa.*

tari Vitriolatum & ſimilia; licèt hactenus illis non ſim in hunc finem uſus, quoniam nullus mihi talis evenit Caſus curandus, à quo in ejus naturam & curandi modum inquiſivi accuratiùs, præſentesque formavi conceptus.

Quomodò Amaritudo.

XXX. *Amaritudo Salivæ* à Bile in Os aſſurgente producta ſponte atque paulatim recedet, ipsâ iterum deorſum propulsâ, expulsâque cholagogo per anum; poterit tamen ſimul elui amaror pertinacior, ipſum Os colluendo vino aciduſculo puro, vel cum aquâ miſto, cujus etiam loco uſurpari poterit modo ſimili acetum.

XXXI. Quòd ſi *purior Bilis permanſerit in Sanguine, ipſiuſve Sero*, eadem minuenda erit per cholagoga blanda, reliquaque corrigenda per Acida temperatiora & gratiora.

Quomodò Glutinoſitas.

XXXII. *Salivæ Glutinoſitas nimia emendabitur* tum per aſſumpta Medicamenta incidentia aromatica ſæpiùs laudata & præſcripta, imprimis Salia Volatilia inter prandendum, cœnandumque cum vini tantillo uſurpata; tùm per ſimilia ore contenta, mox & poſt ejus collutionem iterum excreta; tum per Alimenta ſimilia cautè omiſſa ac neglecta; tum per Pituitam tenacem, ſi copia ſimul auctâ peccaverit, poſt ſui præparationem præviam, blandè ac lentè phlegmagogis ex parte eductam.

Quomodò Aquoſitas.

XXXIII. *Salivæ Fluiditas & Aquoſitas nimia* emendabitur uſurpatione iteratâ Glutinoſiorum, & quandoque Subauſterorum Alimentorum, qualia ſunt Meſpila, Sorba, Mala Cotonea, &c. quibus pro re natâ jungi poſſunt aliquando Pilulæ de Cynogloſsâ, &c.

CAPUT LII.

De Salivæ in Os, ac OEſophagum Motu læſo.

Fluxus Salivæ in Os.

I. SAlivam unicuique non cogitanti ſponte *in Os confluere*, atque ad voluntatis arbitrium copioſiùs eò allici poſſe, quin eandem mox *deglutiri*, facilè eſt unicuique experiri atque obſervare.

Quot modis læditur.

II. Hic *Salivæ in Os Motus læditur* 1. quando *parciùs*, vel *difficiliùs*; 2. quando *copioſiùs*, vel *faciliùs* eò effertur.

Quando parciùs affluit.

III. *Parciùs* in Os affluit *Saliva*, 1. propter ſui *defectum*, de quo capite actum præcedente. 2. propter *Salivares Ductus Obſtructos, vel Compreſſos, vel Diſciſſos.*

Quando difficiliùs.

IV. *Difficiliùs* ad Os effluit Saliva, propter ſui *Glutinoſitatem*, de quâ itidem capite dictum ſuperiore.

Quando Copioſiùs.

V. *Copioſiùs* in Os fertur eadem *Saliva*, 1. propter ſui *redundantiam*; de quâ vide ſimiliter caput præcedens, 2. propter *Ductus Salivares patentiores, laxioreſve*; quocirca in ipſis moram debitam minimè nectit Saliva, quin continuò effluens locum facit modò ſecuturæ qualicunque Salivæ, ut plurimum idcircò magis aquoſæ aut fluidæ. Iſta verò Ductuum Salivarium amplitudo & laxitas debetur non rarò *Sputationi continuæ* more malo ſenſim contractæ. Quò enim quis magis vel minùs Functionem quamvis exercet, eò partes illi miniſtrantes ad eandem faciliùs & hîc quoq; abundantiùs, vel difficiliùs & hîc etiam parciùs perficiendam vel aptiores, vel ineptiores facit.

Quare faciliùs.

VI. *Faciliùs* in Os defertur *Saliva* propter ſui *Tenuitatem ac Fluiditatem* capite præcedente propoſitam.

Salivæ Deglutitio quot modis lædatur.

VII. *Salivæ* in Os admiſſæ *Deglutitio* læditur, quoties ipſa vel *planè non* poteſt fieri, vel non niſi *cum magnâ difficultate*.

Ejus læſionum cauſæ.

VIII. Vtraque hæc læſio accidit præſertim propter Faucium, aut OEſophagi anguſtiam, nunc Tonſillarum Tumori, nunc Anginæ, rariùs Tumori in OEſophago ipſo exiſtenti, vel Carni ex ipſo excreſcenti adſcribendam: unde cum difficultate fit, dummodò fieri poſſit, OEſophagi Contractio, ac Deglutiendorum detruſio.

IX. Lædi quoque poteſt *OEſophagi* Motus propter *Paralyſin*; aut *Convulſionem* propriam, *Motumve Convulſivum* in Suffocatione Hypochondriacâ frequentem.

X. Quæ proximè præcedente capite de variorum hîc memoratorum Curatione dicta ſunt, inde peti poterunt: ut & ex aliis locis, quæ ibi ſunt tradita, vel tradentur.

Ductus Salivare diſſecti incurabiles. Obſtructi & Compreſſi quo curentur. Ut & patentiores & laxiores.

XI. *Ductus Salivares Diſſecti* Curari nequeunt: *Obſtructi* autem, *Compreſſive* curabuntur imprimis medicamentis *attenuantibus & incidentibus*, tam *Collutionis*, quam *Fomenti* formâ uſurpatis.

XII. Ductus Salivares patentiores, laxioreſque Curabuntur ſimiliter Oris Collutione, Maxillarumque Fomentatione ex ſub adſtringentibus & blandè aromaticis parato decocto; quale Cap. præced. §. 26. deſcriptum habetur. Sed danda quoque opera, ut ſenſim deſueſcant Ægri à continuâ Sputatione in conſuetudinem perperam aſcitâ.

CAPUT LIII.

De Succi Pancreatici Generatione læsâ.

Quis vocetur Succus Pancreaticus.

I. HVmorem in *Conglomeratis Pancreatis Glandulis præparatum*, ac per *Ductum* ejuſdem *in tenue Inteſtinum* effuſum *Pancreatici aut Melancholici Succi* nomine indigitamus.

Ejus Sapor.

II. Eundem affinitatem habere magnam cum Salivâ, ſed *Sapore ſubacido* ab illâ inſipidâ, licèt facilè aceſcente, diſtingui non ſuſpicamur ampliùs, verùm poſt *Regneri de Graaf*, verè induſtrij, fœliciſque Anatomici, & quondam Diſcipuli noſtri cariſſimi obſervationem ingenioſam non tantùm in Canibus, ſed in Homine quoque factam, collectumque Succum, certò aſſeveramus.

Ejus deſcriptio.

III. Eſt igitur *Succus Pancreaticus naturaliter ſapore Subacidus in Conglomeratis Pancreatis Glandulis ex parte Sanguinis maximè conſimili & Spiritibus Animalibus paratus*; atque *continuò ex Ductibus minoribus in maiores, tandemque in maximum & medium; plerumque ſimplicem, rarò duplicem, hinc & Inteſtinum tenue confluens.*

Ejus Generatio quot modis lædatur.

IV. Succi hujus *Generatio læditur*, 1. quando *Parcior*; 2. quando *Copioſior*; 3. quando *multifariis qualitatibus ſenſilibus, ſapore, odore, colore, glutinoſitate, &c. Vitioſus* producitur.

Parcior fit. 1. Defectu materiæ.

V. *Parcior* efficitur hic Succus, 1. *defectu Materiæ aptæ in Sanguine*, propter *Alimenta* minimum Acidi continentia diutiùs uſurpata, vel propter ipſam *aliò delatam* in *Hydrope*, aut *è corpore effuſam* in *Sudore ſubacido*, *Urinâque* itidem

acidiore;

acidiore; *Alvive fluxu Lienterico*, ac *Cœliaco*. Qui namque cum Torminibus conjunctus est, atque ab Acido acri ortum habet, is censetur mihi plerumque ab ipso Succo Pancreatico Acidiore habere ortum, qui quamvis effundatur simul è corpore, paratus tamen fuit in Pancreate.

2. Vitio viarum. VI. Parcior generatur idem Succus 2. *vitio viarum*, & imprimis *Arteriarum*, per quas defertur ad Pancreatis Glandulas Sanguis, si aliquando ipsas *obstrui*, vel *comprimi* contingat.

3. Vitio glandularum pancreaticarum. VII. 3. Ipsarum *Pancreatis Glandularum ad subacidam Sanguinis partem* à reliquâ commodè *secernendam* & ampliùs *cum Animalibus Spiritibus* in laudatum Succum *præparandam ineptarum* culpâ.

Copiosior fit 1. Propter materiæ abundantiam. VIII. *Copiosior* generatur Succus Pancreaticus 1. propter *materiæ* ad ipsum producendum aptæ in corpore atque Sanguine *abundantiam*, tum *Alimentis* similibus diu & multùm assumptis; tum *Evacuationibus subacidorum consuetis suppressis* debitam.

2. Propter Arteriarum & Nervorum copiam & magnitudinem. IX. 2. Propter *Arteriarum*, *Nervorumque* ad Pancreas delatorum *copiam & magnitudinem*; quocirca multùm quoque Succo Pancreatico parando aptæ affertur materiæ.

3. Propter glandularum pancreaticarum dispositionem. X. 3. Propter ipsarum *Glandularum Pancreaticarum constitutionem peculiarem* Succo Melancholico multo præparando faventem quamvis & hîc quoque adhucdum hæreamus in notatâ Constitutione vitiosâ, æquè ac naturali & laudabili determinandâ & describendâ.

Sapore vitiosus fit 1. Quando nimis acidus efficitur. XI. *Sapore vitiosus* producitur Succus Pancreaticus 1. quando idem *nimis Acidus* efficitur, & quidem tum propter *Acidorum Alimentorum*, *Condimentorum*, *Medicamentorumve assumptionem nimiam*; tum propter *Succi laudabilis moram in ductibus ejus quibusdam minoribus obstructis* factam, unde mox idem acidior evadit, & reliquo iterum junctus universum eo saltem tempore inficit, & similiter solito acidiorem facit: quemadmodum id plerunque notabiliter observatur in principio Febrium Intermittentium cum Frigore, Acidi acrioris progenie, paroxysmos suos inchoantium.

2. Quando contrà minùs Acidus. XII. 2. Quando idem paratur *minùs Acidus*, & quidem tum ob *Acidorum Alimentorum*, *Condimentorumque usurpationem parciorem* aut *nullam*; tum ob *adverforum* (qualia sunt sæpius memorata Creta, Oculi Cancri, Margaritæ, Coralia, & similia, ut & Salia & fixa & volatilia) *usum frequentem aut copiosum*; tum ob *Humoris Acidi per Sudores, aut Urinas evacuationem multam*.

3. Quando Muriatico-Salsus. XIII. 3. Quando idem *Muriatico-Salsus* generatur; ob *Serum simile* in corpore abundans, tum propter *Alimenta* cum *multo Sale condita* diutiùs assumpta, tum propter *Gravedinem* molestam, perseverantemque humores laudabiles in Salsos muriaticos, sive Lympham similem corrumpentem.

4. Quando Austerus. XIV. 4. Quando idem Succus producitur *Austerus*, & quidem tum propter *Alimenta*, *Medicamentaque similia* copiosiùs aut diutiùs assumpta, tum propter *Animi Mœrorem summum*, & imprimis non expectatum, *Terroremque magnum* inopinatum.

5. Quando fœtidus. XV. 5. Quando idem Succus gignitur *fœtidus*, quod imprimis accidit, ubi aliqua existit *in Pancreate Corruptio*, *Puris* puta post Inflammationem *confectio*, cujus aliquid quoties Succo Pancreatico jungitur, toties fœtorem ipsi suum conciliare potest.

6. Quando color ejus vitiatur. XVI. 6. Quando ejusdem Succi *Color Pituitæ*, *Aquæve similis* mutatur in alium qualemcunque naturali dissimilem; quod fieri potest, quando illi *Aliquid Sanguinis puri*, vel *corrupti admiscetur*, & colorem ipsius naturalem plùs minùs perdit.

7. Quando Glutinosus fit. XVII. 7. Quando Succus Pancreaticus efficitur *Glutinosior*, & quidem propter *Pituitam similem multam* in corpore existentem, Sanguinique conjunctam, & tum Humores alios, tum præsertim hunc viscositate suâ inficientem.

XVIII. Cùm plures Qualitates Succi hujus vitiosæ non occurrant impræsentiarum, pergemus rectâ ad enumeratorum in ipsius generatione vitiorum Curationem.

Parcior Succi Pancreatici generatio curatur 1. Utendo subacidis. XIX. *Parcior Succi Pancreatici Generatio Curabitur*, 1. *utendo* abundantiùs *Alimentis*, *Condimentisque Subacidis*, ubi eorum defectu hoc accidit malum; vel curando *Hydropem*, *Sudoremve*, aut *Mictum acidum*, *Alvive fluxum Lientericum*, *Cœliacumve*, quando illis suum debet ortum; de quibus actum est in superioribus, vel agetur adhuc in sequentibus.

2. Referando Arteriarum Obstructionem. XX. 2. *Referando Arteriarum Obstructionem* per incidentia & attenuantia sæpiùs jam propositas; *tollendove ipsarum Compressionem*, liberando ipsas Vinculis vel Tumoribus Cavitatem ipsarum arctantibus.

3. Emendando Glandularum Pancreaticarum vitium. XXI. 3. Quî *Glandularum Pancreaticarum vitium*, propter quod parcior in ipsis producitur Succus; *Curari* debeat, dictu erit arduum, postquam ipsum necdum patet, ignoratâ nempe Glandularum Constitutione naturali præparando laudato Succo debitâ: Quoniam tamen Succus Subacidus separatur, conficiturve in Ipsis, existimo *Medicamenta blandè Aromatica & imprimis Salia Volatilia Subacidis juncta* valdè probabili conjecturâ hîc futura utilia; Ex. gr. Sal Volatile Succini, Sal Armoniacum sublimatione iteratâ purius factum, & plura similia industriè parata.

Observatio. XXII. Vbi notandum, postquam omnis Murrhatio à medicamentis alterantibus expectanda sensim absolvi debet, aliquandiu perseverandum esse in talium usurpatione, quò successus habeatur optatus, ac lentè hîc festinandum.

Copiosior ejusdem generatio curatur. 1. Parciùs utendo acidis. XXIII. *Copiosiùs generatus* hic Succus ad sui *Curationem* indiget 1. ut Æger *omittat*, *diminuat* saltem *Alimentorum*, *Condimentorumque Acidorum Usum*, quoties idem illi dedit ansam, & Succo abundantiori suppeditavit materiam: quæ poterit quoque in corpore jam existens *minui per Hydragoga*, ut & *Sudorifera*, & *Diuretica*: quæ tantò erunt magis utilia, si consueta Humorum Acidorum Evacuatio qualiscunque fuerit suppressa.

XXIV. Inter Sudorifera & Diuretica laudo in hoc Casu quævis *Acidum* insuper *contemperantia*, *obtundentia*, & *concentrantia*, sæpiùs in hoc opusculo recensita & in formulas quoque redacta.

2. Coarctando Arterias & Nervos. XXV. 2. Si commodè internis, externisve remediis coarctari possent (minui namque non possunt) *Arteriæ ac Nervi* Pancreati inserti; eorundem

eorundem *angustatione* prudenti, lentissimâque, à solis *blande adstringentibus* quærendâ.

3. Corrigendo constitutionem Glandularum præter-naturalem.

XXVI. 3. Si aliquando *Glandularum Pancreaticarum Constitutio Naturalis ac Præterna-turalis innotesceret; hujus Correctione per medicamenta ipsi subcontraria*; quibus adhucdum ignoratis tentari possent forsan, etiam ad Constitutionem utramque aliquando pernoscendam, quæ *adstringunt blandè, acidumque simul concentrant*, inter quæ elucent Lapis hæmatites, Sanguis Draconis, Creta alba, &c. quæ, sicut dicebam modò de Alterantibus omnibus, quantitate parvâ usurpari possent aliquandiu, & à Prudentibus Medicis observari accuratè successus, effectusque ipsorum.

Acidioris Succi præparatio curatur. 1. Minuendo usum acidorum. 2. Tollendo obstructiones.

XXVII. *Acidioris Succi præparatio Emendabitur* 1. *minuendo* indies, & quandoque *tollendo in totum*, ad tempus saltem, *Alimentorum, Condimentorum, Medicamentorumque manifestè Acidorum usum.*

XXVIII. 2. *Tollendo in Ductibus Pancreatis lateralibus & minoribus* à Pituitâ glutinosâ in ipsis coagulatâ *Obstructionem* factam, tum per *incidentia & attenuantia*, tum per *propellentia* ipsam vel *in tenue Intestinum* duntaxat, vel simul *extra corpus per vomitum*, aut *secessum*, & aliquando *per Vrinæ, Sudorisve vias.* In quem finem multiplicem convenientia remedia præscripta sunt sæpiùs in superioribus, ut non videatur necessum toties acta iterum hîc agere.

Minùs Acidi Succi Generatio qui curetur. 1. Quando fit ob defectum Acidorum usum. 2. Quando fit ob adversorum usum. 3. Quando fit ob humoris acidi copiosam excretionem.

XXIX. *Minùs Acidus* ubi producitur 1. Succus Pancreaticus *defectu Alimentorum, Condimentorumque similium, reddetur idem Acidior* usurpando *Alimenta, Condimentaque subacida & grata*, & quidem non vi, & quantitate magna, sed diutinè, atque quantitate mediocri; ne nimiùm festinando plùs detrimenti afferatur Ægris, quàm emolumenti.

XXX. 2. Vbi idem *minùs Acidus* existit ob præposterum *adversorum*, Cretæ, Coraliorum, &c. ut & Salium fixorum, volatiliumve *usum; abstinendum* ab ulteriore ipsorum usu; idem saltem *moderandus ac minuendus.*

XXXI. Vbi 3. idem contingit propter *Humoris Acidi per Sudores, Vrinasve copiosam excretionem*, opera danda, ut Acidi humoris à Sanguine Secretio, hinc per Sudores, Vrinasve Excretio paulatim minuatur: quod efficiet convenientissimè Conditum sequens in hunc finem valdè efficax.

Conditum.

℞. *Conf. rof. rubr.* ℥ij.
Pallid. ℥j.
Diascordij Fracastorij, ℥iij. vel nostri (cujus descriptio sub finem hujus Libri habebitur) ℥j.
Coral. rubr. præp.
Margarit. præp. an. ℈iv.
Syr. Granat. acid. q. s.
M. F. Conditum.

Ejus Vsus.

Hujus Conditi ℥j. vel circiter assumat Æger manè stomacho jejuno, tantundem horis duabus ante cœnam, & tantundem iturus cubitum, Os eluendo, si volet, tantillo vini, alteriusve potûs grati, & illud superbibendo.

Sapor Succi Salso-muriatinus qui emendetur.

XXXII. *Sapore Salso-muriaticus generatus Succus Pancreaticus*, quod ex similis humoris vomitione cognosci potest, *Emendabitur* diutinâ & parcâ medicamentorum Serum simile in corpore nostro existens corrigentium, & Cap. superiore 51. §. 27. & alibi à me passim descriptorum usurpatione: ut & *Salsamentorum abstinentiâ; Gravedinisque*, si quæ urgeat, *Curatione* festinatâ, ne plura ipsi neglectæ succedant mala.

Qui Austerus.

XXXIII. *Austerus si producatur Pancreaticus Succus*, (quod frequens Suffocatio Hypochondriaca, cum Strangulationis metu, ut & Austerorum humorum vomitus arguit) *Abstinendum* 1. ab ulteriore *Austerorum fructuum*, *medicamentorumve* usu; *Vitandæ* 2. omnes *summi Mœroris*, & *gravis Terroris* occasiones, quin adversus ipsorum noxas *muniendus Animus*, & *firmandus*, *regendusque*. Denique 3. Vsurpanda sunt frequenter *Salia Volatilia*, & præsertim *Aromatica*, & quidem quantitate parvâ, ad guttas puta iv. v. vj. ex vini cochleari; postquam nil hactenus, quod sciam, tam potenter, ac efficaciter, tamque citò emendat in nobis & corrigit Austerum, quàm Sal Volatile quodvis, sed imprimis Aromaticum; quod millies fœliciter expertus testor & omnibus Medicis junioribus informatione fideli egentibus intimè commendo.

Qui Fœtidus.

XXXIV. *Succus Pancreaticus Fœtidus* si reddatur à *Pure proprio* ipsi admisto, exacta & diu continuata opera est danda, *ut in Pancreate Vlcus post Abscessum relictum tandem planè ac plenè curetur*, assumptis indies *Antimonio Diaphoretico*, *Bezoardico minerali*, vel quovis alio magis efficaci & *fixo medicamento ex Antimonio parato*; Cujus *magisterium*, *elixir*, aut *quinta essentia* si habeatur, mirabilia, plerisque licet incredibilia visa, non tantùm in hoc malo periculoso, & curatu difficillimo; sed & similibus, in aliis quoque visceribus aliquando repertis, curandis præstabit.

Qui coloratus.

XXXV. *Color Succi Pancreatici ab admisto ipsi Sanguine mutatus Curabitur Consolidatione Vasorum Sanguineorum ab acri acido erosorum* per modò laudata medicamenta excellentia ex Antimonio præsertim parabilia; quæ humorum quoque Acrimoniam omnem corrigunt, temperantque, ac longè plura præstant, quàm ignava Misochymicorum turba mente suâ præjudiciis excœcatâ potest assequi vel admittere. Pro quibus orandum seriò, ut tandem aliquando sit ipsis mens sana in corpore sano, dum illud saltem ipsis contigerit sanum.

Qui Glutinosior.

XXXVI. *Glutinosior si producatur in Pancreate Succus, corrigetur* hoc vitium *continuâ & continuatâ usurpatione Aromaticorum acriorum*, ut & *Salium Volatilium* quorumvis, & quandoque *Acidiusculorum* quoque *magis Spirituosorum*, aut *cum Spirituosis artificiosè paratorum ac elaboratorum*, quæ itidem fugiunt Chymiæ osores, quippe ignorantes. Talia verò quia sæpiùs laudavi & descripsi suprà, eò gnavos & dignos Medicinæ Alumnos remitto.

CAPVT

CAPUT LIV.

De Succi Pancreatici ad tenue Intestinum Motu, ac cum Bile Effervescentiâ læsis.

Succi Pancreatici motus. I. SUccum Pancreaticum continuò & in Glandulis suis à Sanguinis massâ secerni, & cum Animalibus Spiritibus ampliùs elaborari, perficique, & *in Ductus maiores, ac Medium* tandem, hinc & *ad Tenuis Intestini Cavitatem* secundùm naturam *Moveri* arbitror.

Quot modis lædatur. II. Hic *Succi Pancreatici per Ductus minores, Maiores, maximumque ad Intestini tenuis Cavitatem usque Motus vitiari potest modis variis,* & quidem aliquando secundùm *totam Succi massam,* aliquando secundùm *aliquam duntaxat ejus partem:* dum vel *Nullus* fit, vel *lentius, & difficilius;* vel *ocyus, quippe facilius* procedit.

Ejus defectus universalis. III. Existimo vel *rarò*, vel *nunquam in universum deficere Succi Pancreatici Motum* per suos Ductus ad tenue Intestinum: quod eveniet duntaxat, si eveniat, *ex Ductûs Maximi, mediique Obstructione à Pituitâ glutinosissimâ circa ipsius Orificium hærente, itidemque coagulatâ & impactâ;* quæ vix permanebit aliquandiu ibidem quin à Succo perpetuò accedente mox iterum solvatur; aut in præsens vitæ periculum conjiciatur Æger: Cui an non inde Mors inexpectata superveniat subinde, quis prudens negabit, aut observatione accuratâ in mortuorum cadavere, hocque Ductu in aatocessum factâ temerè asseverabit?

IV. Memini certè visam mihi aliquando glutinosam, copiosamque in hoc Ductu hærentem, adhærentemque Pituitam, nec facilè inde cedentem ac removendam.

Aliquâ Succi partem in motu sisti. V. *Aliquam Succi Pancreatici partem in Motu suo per Ductus Minores & laterales*, ad Medium, maximumque *sæpius in totum* ad tempus saltem *impediri* propter *Obstructionem à Pituitâ Viscosâ* in ipsis concrescente ortam nemo facilè negabit, qui ea, quæ hujus Lib. Cap. 30. §. 61. & seq. secundùm experientiam conclusi, mente attentâ legerit, atque ad experientiam propriis Sensibus eadem usurpaturus revocaverit.

VI. Quoties in Ductibus quibusdam sistetur modo dicto *Succus Pancreaticus*, toties *Parcius universum ad tenue Intestinum iri motum*, nemo non videt.

Et difficiliùs ac lentiùs. VII. *Difficiliùs, ideòque lentiùs* quoque Movebitur Succus Pancreaticus, per suos Ductus ad Intestinum tenue, quoties idem existit *glutinosior:* de quo Capite actum præcedente.

Faciliùs & Ocyùs. VIII. *Faciliùs, adeòque Ocyus Movebitur idem,* quando is solito erit *Aquosior & Fluidior,* cujus Causa erit *multus potus aqueus & diureticus,* qualem præbent *Salia Volatilia & Acidulæ* multæ, Spadanæ, Svvalbacenses, &c. Vnde deducendus forsan inter alios ipsarum effectus mirabiles Alvi quoque fluxus tam frequens, utplurimùm Ægris conveniens, rarò noxius; quatenus properant non tantùm per Renes ad vesicam, verùm per Pancreas quoque ad tenue Intestinum, nec tantùm fluidiorem præstant Succum pancreaticum, sed ipsum reddunt quoque minùs acidum vel austerum, frequentissimam segnioris & adstrictæ alvi causam; quocirca & diluuntur facilè Alvi excrementa, & ad descensum præcipitatur magis solito ipsa Bilis.

Defectûs Succi universalis cura. IX. Si aliquandò Medicum subeat cogitatio Pituitam glutinosam copiosissimam non tantùm redundare in corpore, verùm candem quaquaversùm, ipsumque adeò Pancreas delatam multam, ità ut non tantùm metus sit, posse ab ipsâ in totum obstrui Ductum Pancreaticum medium & communem, verùm ab ipsâ esse obstructum, ob summas Ægrum subitò afficientes Angustias; non putem tùnc malè ad malum tantùm tollendum in usum revocari *Acidum Spiritum, Nitri præsertim,* utpote *penetrantissimum*, sed *vino generoso*, ejusve *Spiritui* admistum; quò non tantùm *Solvatur notata Obstructio*, sed insupèr *Pancreatici Succi Defectus* in Effervescentiâ cum Bile perpetuanda *suppleatur.*

Obstructio Ductûs Pancreatici qui tollatur. X. *Obstructionem* circa *Ductûs Pancreatici orificium in tenue Intestinum* hians sitam Medicamento laudato per Os assumpto, & ad tenue Intestinum delato (sine ulteriore per Lacteas Venas, Ductum Thoracicum, Cavam Venam superiorem, Cordis Ventriculum dextrum, Arteriam, Venamque Pulmonalem, hinc post sinistrum Cordis Ventriculum Arteriam Aortam ad ipsum Pancreas transmissione) posse immediatè propter Spiritûs Acidi cum Pituitâ commercium tolli, dum Pituita hæc ab ipso eo penetrante solvitur ac dissolvitur, facile admisero.

XI. Ex *Obstructione Ductuum Pancreaticorum minorum* ortus *Succi Melancholici Motus parcior* restituetur Remediis Cap. jam citato 31. §. 132. & seq. ut & Cap. 50. §. 13. & seq. propositis.

Ocyor Motus qui cistetur. XII. *Ocyor Succi Pancreatici Motus* ob ejusdem *Aquositatem & Volatilitatem* forsan vel *Acidulis* vel *Volatilibus Salibus abundantius* assumptis debitam factus Sedabitur *abstinendo ab ulteriore eorundem usu*, atque *usurpando* intereà, quæ aliquam conciliare valent ipsis consistentiam majorem, qualia sunt *acerba & austera*, sed quantitate parvâ sæpiùs assumpta.

XIII. *Succi Pancreatici, sed vitiosi* ad tenue Intestinum Motum consequitur ejusdem *cum Bile* itidem *vitiosa Effervescentia*; de quâ quoniam ex professo jam est actum hujus Libri Cap. 11. quæ ibi sunt dicta, ex parte hûc possent transferri, ac proinde ibi poterunt legi.

CAPUT LV.

De Vrinæ in Renibus Secretione læsâ.

Vrinæ in Renibus Secretio. I. QVemadmodum ab assumptis, atque in Ventriculo fermentatis Alimentis secernitur Pars optima & corpori utilis, sed fluida, & colore lacteo prædita, Chylique nomine per Lacteas Venas Cor versùs deducta; secedentibus ad alvum partibus inutilibus ac fœculentis, crassiorem consistentiam servantibus; ita rursùm *ex Chylo in Sanguinem mutato secernitur in Renibus pars Seri superflui*, quæ, dum ad reliquam massam refluit Sanguinis portio præcipua, per papillares ipsorum carunculas destillat in Pelvim, amandaturque hinc per Vreteres ad Vesicam Vrinariam, à memorato Sero Vrinam tunc constituente

denominatam; in quâ coacervatur paulatim, donec iterum excernatur subinde.

Glandulosæ Renum Carunculæ.

II. *Glandulosæ* observantur in Renum Parenchymate conclusæ, atque in Tubulos membraneos Pelvi continuatos protensæ, quin Ductibus peculiaribus Lotij stillicidio dicatis donatæ *Carunculæ.*

Vrinæ secretio ubinam præparetur, & ubi perficiatur.

III. Hoc *Lotium* quoniam in iis quoque, (in quibus Sanguinis serum deprehenditur insipidum) observatur plerumque *Salsum*, non sine causâ quis suspicari queat *Mutationem aliquam singularem subire in Renibus Lotij materiam, dum per laudatas colatur Carunculas*: licèt mihi saltem valdè videatur probabile ad Seri Vrinarij Secretionem in Effervescentiâ suâ vitali præparari Sanguinem æquè ac Chylum in Corde ipso eandemque absolvi in Renibus; quamvis ejus rationem necdum satis assequar, utut existimem per modum *Præcipitationis* eam contingere.

Quot modis læditur.

IV. Hæc *Vrinæ Secretio læditur* 1. quando *Nulla* fit. 2. quando *Parcior*; 3. quando *Copiosior*. 4. quando tum *Liquoris*, tum *Contentorum* ratione in *Colore, Odore, Sapore, Crassitie*, &c. variis modis *vitiosa* contingit.

Quando nulla fit.

V. *Nulla* fit *Vrinæ* in Renibus *Secretio* sæpiùs ipsarum *Carunculárum Obstructarum*, *aliterve malè affectarum* vitio; rariùs forsan ipsius *Sanguinis, Serive* culpâ, *inepti* puta *ad sui Secretionem* & quidem *ob intimiorem partium heterogenearum permistionem.*

Propter Carunculàrum obstructionem à Pituitâ.

VI. *Obstrui* possunt *Carunculæ* à *Pituitâ multâ & glutinosâ* in tenui Intestino quævis ratione solutâ & Sanguini confusâ, postea vero *in Renibus ab externo frigore* imprudenter admisso, ipsorumque *Carunculas simul vitiante iterum coagulatâ*, & ibidem cum Sero Vrinario à *Sanguine* ex parte saltem *secedente*, *inque Carunculis hærente*, atque *ipsarum Ductus paulatim opplente* ac obstruente.

Ab externo frigore.

VII. *Vitium Carunculis ab externo Frigore* introductum, *Coarctatio* erit forsan & *Constrictio Substantiæ ipsarum Spongiosæ*, propter quam in ipsis hærebit, & sistetur faciliùs Pituita Sero perfluente dissoluta, donec tandem ipsarum Ductus replens impediat ulteriorem Lotij per ipsos transitum.

Propter nimiam Sanguinis concretionem.

VIII. *Intimiùs permiscentur partes Sanguinis heterogeneæ*, sicque *ineptus* fit idem *ad Seri sui Secretionem*, quotiescunque *Lymphæ* ad Cor tendentis *Aciditas* existit *acrior*, adeò ut nimiùm *concrescat universus Sanguis, solâ ipsius superstite fluiditate.*

A Lymphæ aciditate acriore.

IX. Hæc *Lymphæ Aciditas* reddi potest *acrior*, tum in *Glandulis Conglobatis*, tum in *Glandulis Pancreatis Conglomeratis* ab *externo Frigore valdè acri*, vel *Animi Mœrore aut Terrore magno, ac inopino*, imprimis concurrente ac præcedente *verum Acidarum* & hactenus *valdè acrium abusu notabili.*

Quando parcior fit Vrinæ secretio.

X. *Parcior* fit *Vrinæ Secretio*, propter *Causas easdem*, at leviores; ut *Alvi fluxum*, & imprimis *Sudorem copiosum.*

Quando copiosior.

XI. *Copiosior* fit *Vrinæ Secretio* ratione assumpti Potûs & Consuetudinis (quod semper observandum) vel ob *Renum Carunculas*, si non *secundùm canales suos nimis patentes*, sic *saltem constitutas, ut Seri plus secernant à Sanguine, quàm debebat*, quemadmodum evenit in *Diabete*; vel ob *Sanguinem ad Seri solito abundantioris Secretionem ac dimissionem malè affectum*; vel ob *suppressos Sudores, Alvive fluxum Serosum* assuetos.

XII. Afficitur malè Sanguis ad copiosiorem sui dimissionem ab *Effervescentiâ vitali per Salia Volatilia* & *alia Diuretica* ubertim quovis tempore assumpta *quodammodo vitiatâ*; unde non tantùm *redditur Sanguis* fluidior, sed insuper *minùs coactus, & secundum partes suas serosas cum cæteris minùs coadunatus*: quapropter & faciliùs & abundantiùs secedit ab ipso in Renibus Lotium.

Quandò Ratione Liquoris vitiata est Vrina 1. in Colore.

XIII. *Ratione Liquoris* sui observatur *Vrina* 1. in *Colore suo vitiata*, ubi prodit eadem *Aquea*, hoc est *consistentiâ* & *colore aqueo* prædita, quod fit *defectu partis Salinæ & Biliosæ Vrinam plùs minùs tingentis colore subflavo.* Id enim notandum, geminis partibus constitui Vrinam ipsam & Aqueâ & Salsa, quæ simul junctæ Vrinæ componunt Liquorem, colore citrino, & consistentiâ mediocri donatum. Vnde postquam copiosus ac præfertim penetrans, ideóque Diureticus assumptus est Potus, qualis est Aqua, sed maximè Acidularum, Vinum tenue ac diureticum, Cerevisia similis, &c. quæ primùm & paulò post excerni solet Vrina, non tantùm Colore, ast quoque Sapore observatur Aquea, & insipida: sicut ea, quæ post absolutam in Ventriculo Esculentorum fermentationem prodit, non tantùm Colore plus minùs flavescente tincta est, ast insuper Salsa.

Non-naturalis. Præter-naturalis in Principio Febrium Continuarum & Paroxysmorum Febrium Intermittentium.

XIV. Quemadmodum autem hic *Color Aqueus* consequitur assumptionem Potûs quantitate notabili nuper usurpati, & maximè Diuretici, estque *Non-naturalis*; ita similis observatur *in principio Febrium Continuarum*, & *Paroxysmorum Febrium Intermittentium*, estque tunc *Præter-naturalis*, *Cruditatem* denotans, hoc est, intimiorem partium Sanguinis commixtionem, impeditamque Salinarum cum Lotio Secretionem; cujus Causa est Vitalis Effervescentia propter Humorum confluentium acrimoniam excedentem acrior, Sanguinisque partes omnes, aqueis exceptis, nimiùm cogens. Hoc patet imprimis ex Intermittentium Febrium Paroxysmis plerumque cum Frigore molesto excitatis; Cùm autem producatur in corpore nostro frigus ab humore Acidiore; idemque ad Febrem Intermittentem pariendam deferatur necessariò ad Cor, ac ibidem ita turbet vitalem Effervescentiam, ut non tantùm minor, debiliorque fiat Pulsus, (quod à coagulato nimiùm per Acidum excedens Sanguine pendet) verùm Sanguinis partes omnes commisceantur penitiùs, nec nisi partem Aquosam tunc à se dimittant in Renibus, cæteris, Salinis præsertim, in universâ ejus massâ permanentibus tamdiu, donec paulatim ex parte saltem domito humore Acido, eodemve minore copiâ, vel magis temperato ad Cor affluente restituatur Effervescentia vitalis, regatque ipsam potentior vel copiosior Bilis; à quâ Humorum laxior unio, mox & Salinarum muriaticarum Secretio pendet facilior, & uberior, quin quandoque nimia.

Cruditatis & Coctionis Causa & Modus.

XV. Ex quibus tantoperè in Medicinâ decantatæ *Cruditatis Natura*, & *Causa vera*, quin & *Modus*, quo illa plerunque producitur, redditur manifestior; sed insuper *Coctionis* quoq; tantoperè optatæ

optatæ *Naturæ*, & *Causa vera*, *Modusque* quo absolvitur, non parum illustratur: quod paucis hîc occasione datâ hîc explicare conabor.

Cruditas & Coctio Humorum Sanguine, quando tollitur.

XVI. *Cruditatem, Coctionemque Humorum Sanguinis massam constituentium, ipsive admistorum* intelligunt Medici, quando in *Morborum Acutorum* præsertim examine ac *Curatione* de ipsis agunt, & ut illa ex voto cedat, *Coctionem Humorum* tantoperè, ac meritò exoptant. Quoties namque *immediatè*, aut per *intermedios Humores* extra Sanguinis massam in corpore contentos, *Bilem*, *Succum Pancreaticum*, *Lympham & Pituitam*, *inficitur afficiturque malè Sanguis*, toties *vitalis Effervescentia ipsi peculiaris alteratur similiter*, *vitiaturque*, & quidem *ita*, ut confestim *plus minusve turbetur naturalis & laxa Humorum confluentium confusio cum Sanguine*, *sive arctius & intimiùs*, *sive laxiùs & minus intimè tunc ipsi junguntur*.

Urinæ crudæ quandò.

XVII. Quoties autem solitò intimiùs, arctiusque Sanguini junguntur Humores reliqui, toties *Urinæ magis Aqueæ* prodeunt, *minúsque Tincturæ ac Contentorum cæterorum habentes*: quas vocant *Crudas*, hoc est, *Cruditatis testes*.

Coctæ quandò.

XVIII. Postquam verò *Urinæ* vicissim paulatim redduntur *magis Tinctæ*, ac plus *Contentorum ferentes*, laudantur, vocanturque *Coctæ*, *Coctionem* videlicet plùs, minúsve *cæptam*, *promotamve significantes*: quod fit, quoties Humores notati, tanquam excrementitii & priùs Sanguini arctiùs, intimiusque uniti, ab eodem iterum fensim secernuntur, atque unà cum Urinâ ex parte Excernuntur: quod homini bonum est, ac utile; sicut alterum malum erat, & noxium. Secundùm naturam enim & in statu Sano Tinctura saltem aliqua Urinæ conciliatur citrina; nullum verò Contentum, nisi aliquod in Diætâ committatur erratum, vel à statu Sanitâtis perfectò deflectat plus minùs hominis constitutio, reperitur in Urinis.

Humorum in Sanguine unio unde.

XIX. Si quis autem attento animo expenderit omnes in corpore *Humores Sanguini confundendos*, ut & singulorum *qualitates proprias*, is facilè nobis accedet, concedetque *arctiorem ipsorum cum Sanguine unionem Acido deberi*, ac proinde *Succo Pancreatico vel Lymphæ malè affectis*; contrà *eorundem unionem cum Sanguine laxiorem*, adeoque *arctioris solutionem à Salso Lixivo*, & imprimis *Volatili*, adeòque *Amaro*, ac proinde *Bile* potentiore, ac dominium habente *sperandum*, *expectandumque*.

Quibus humoris coctio impediatur & promoveatur.

XX. Quàm vera, imò verissima sint, quæ jam dixi, confirmat Experientia quotidiana, cùm unicuique eâ, quæ Sanos in Ægritudines varias conjiciunt, easdemque augent, & viceversâ Ægris Sanitatem amissam restituunt, exploranti notum esse possit *Acidorum*, *sed excedente aciditate præditorum vi Coctionem illam in Sanguine impediri*; *Aromaticorum* autem, *atque in specie Amarorum*, *aut Salium Volatilium*, *sed temperatiorum ope eandem promoveri*, *ac obtineri*.

2. Ratione Coloris Urina rubea, tenuis.

XXI. Ratione *Coloris* observatur sæpenumerò *Urina* 2. *Rubea*, quæ si prætereà *Tenuis* existat, ortum habet *ab æstu summo* in Sanguine existente, *paucâ*, *nec nisi maximè Volatili Fel*lis *parte Lotio admistâ*; impeditâ adhuc Partium Sanguinis Salinarum, excrementitiarumque Secretione, atque Excretione ad modò laudatam Coctionem inchoandam, & absolvendam necessariâ. Licet enim tunc dominium supra cæteros humores obtineat Bilis, quod ex summo patet corporis Ardore, non habet tamen dominium pacatum, sed turbulentum, quandoquidem acrior ac præternaturalis excitatur Effervescentia in Corde, Humores confluentes intimiùs & inter se & cum Sanguine uniens.

Crassa.

XXII. Eadem *Urina rubea*, *si crassa simul* existat *in Febribus ardentibus* tam Continuis, quàm Intermittentibus, debetur *copiosiori partium Salinarum*, *aliarumque Excrementitiarum*, *sive priùs in Effervescentiâ præternaturali Corruptarum à reliquâ Sanguinis massâ Secretioni*, *ac cum Aqueis Excretioni*, adeòque *inchoatæ Coctioni*, quod fit, quoties quacunque de causâ contemperati sunt, ex parte saltem, Humores subcontrarii, Acidi, & Salsi, Amarive vitalem in Sanguine ac Corde Effervescentiam producere soliti: unde quæ priùs fiebat acrior, nunc blandior fit Effervescentia; quæque priùs arctiùs fuerant unitæ Sanguini, nunc paulatim ab ipso secedunt denuò partes Salinæ, qui verò nunc effervescunt, laxiùs inter se ac cum Sanguine uniuntur; donec tandem universus Sanguis, omnesque oriundi ex ipso, & confluxuri denuò ad ipsum Humores restituantur paulatim pristinæ suæ atque laudabili constitutioni, reparenturque tractu temporis amissa homini Sanitas.

Obscurè rubens & subcrassa.

XXIII. *Urina obscurè rubens & subcrassa*, *nullum tamen notabilem in corpore ardorem committem habens*, *Icterum* denotare solet, imprimis quando immissum in eam linteum croceo inficitur ab ipsâ colore, nî hoc ab aliquo fiat assumpto.

Sanguineo colore tincta.

XXIV. *Urina verè Sanguineo colore tincta* dignoscitur facilè à supradictis, & imprimis Sedimento fœdo & subnigricante, aut grumescente; quod Sanguinis admisti certum signum.

Alii Urinæ colores.

XXV. Alii *Urinæ colores* singulares & rariores, *Viridis*, *Lividus*, *Niger*, &c. sicut Causas plerunque agnoscunt externas vel internas singulares, atque gravissimas, ita cum Symptomatibus in ægris simul concurrentibus conferri debent ad ipsos Affectus ritè dignoscendos & prognosin exinde formandam: quæ omnia hîc pertractare nimis longum foret.

Urinæ variæ respectu Pelluciditatis & Opacitatis.

XXVI. Non tantùm ratione Coloris variì variant Urinæ, verùm etiam *Pelluciditatis & Opacitatis respectu*. Nam aliæ sunt *Pellucidæ*, vulgò *Claræ* dictæ; aliæ *Opacæ*, vulgò *Turbidæ* aut *Turbatæ* vocatæ. Ubi notandum *alias reddi & manere claras*, *sive Pellucidas*; & contrà *mitti & manere alias Turbidas vel Opacas*: rursus *alias reddi claras*, *pellucidasque*, *& postmodum Turbari & Opacas fieri*, talesque aut *permanere*, aut *iterum clarescere*: sic *alias excerni Turbidas & Opacas iterumque clarescere*; quod ferè fit Sedimenti subsidentiâ.

XXVII. *Claræ atque Pellucidæ mittuntur* pleræque *Aqueæ*, ut & *Flavæ*, atque *Rubeæ*: quam *Pelluciditatem rarissimè amittunt*. *Aqueæ*, *nonnunquam Flavæ*, *sæpiùs Rubeæ*: quod frequentissimum in *Gravedine*, ac *Febribus* à simili causâ oriundis, & à multis *Catarrhalium*

X nomine

nomine donatis : Atque hæ Urinæ ſic Turbatæ non rarò iterum clareſcunt ſedimento ſubſidente; quandoque Turbatæ manent, quando nimirum in augmento verſatur adhuc Gravedo, nec ad vigorem aſcendit ei comes Febris, vel alia quævis.

Ab Odore Vrinæ. XXVIII. *Ab Odore* naturali deflectunt Urinæ, quando exiſtunt *Inodoræ*, aut *Suaveolentes*, aut *Fœtentes*.

Inodoræ. XXIX. *Inodoræ*, ſunt pleræq; *Urinæ Crudæ*, aut *Aqueæ*, de quibus actum §.13.& ſeq.

Suaveolentes. XXX. *Suaveolentes Urinæ* rariùs excernuntur niſi poſt aſſumpta quædam, Terebinthinam puta, unde Violaceum odorem nanciſcuntur: an ab internis cauſis tale quid aliquando eveniat, nunc ſaltem non memini.

Graveolentes. XXXI. *Graveolentes ac Fœtentes Urinæ*, agnoſcunt itidem aliquando *Cauſam externam*, Aſparagorum exempli gratia uſum; verùm frequentiùs *Cauſam internam*, *Corruptionem* puta in Sanguine, ſed talem, ob quam in laxâ unione maneant ipſius partes, quin unà cum Salinis ſecedant *corruptæ pingues*, odorum, & ideò fœtorum quoque ſubjectum primarium. Ubi notandum, Urinarum Fœtorem non tam in ipſarum Liquore, quàm Contentis reſidere.

Reſpectu Saporis eſt 1. Inſipida. XXXII. *Sapor Urinæ* naturaliter *Subſalſus* mutatur 1. quando illa excernitur *Inſipida*, quod evenit non tantùm paulò poſt aſſumptum potum copioſum, & maximè diureticum, eſtq; talis ſaporis mutatio non-naturalis; verùm etiam, ubi Urina exiſtit præter-naturalis & cruda; de qua vide §.13.& ſeq.

2. Amara. XXXIII. 2. Quando *Urina* prodit *Amara*, quod debetur *multæ Bili* ad Cor delatæ, atque *admodum laxè Sanguini admiſtæ*, quin *amarore ipſius Serum*, hinc & *Lotium inficienti*.

3. Acida. XXXIV. 3. Quando *Urina* redditur *Acida*; quod evenit aliquando valdè triſtibus & Melancholicis, propter *Succum Pancreaticum*, vel *Lympham Acidiores*, atque *Sanguinis Serum*, mox & *Lotium* quoq; *aciditate ſuâ contaminantes*.

Vrinæ tenuitas & craſſities. XXXV. De *Urinæ Tenuitate & Craſſitie* aliquid §. 13. 21. & ſeq. jam dictum, & utriuſque Cauſa ibidem propoſita.

Vrinæ cõtenta. XXXVI. *Contenta Vrinæ* varia enumerantur, quorum quædam *innatant in ſuperficie*, alia *Fundum petunt*, alia *in ejus Liquore*, & quidem nunc in *parte ſuperiore*, nunc in *mediâ*, nunc in *inferiore feruntur*, alia denique *Vaſis lateribus & fundo adhærent*: quorum nullum ſecundùm naturam in Urinâ reperitur.

In ejus ſuperficie XXXVII. In Urinæ Superficie occurrunt *Bullæ ac Spuma*, *Pinguedo*, & *Arenulæ*.

In fundo. XXXVIII. *Vrinæ Fundum* petunt *Sedimentum ordinarium*, atque rariùs *farinaceum*, vel *furfuraceum*, ut & *Filamenta*, *Squammulæ*, *Arenulæ*, *Calculi*, *Caruncula*, *Sanguinis grumi*, *Pus*, *Sanies*, *Vermes*.

In parte ſuperiore mediâ & infima. XXXIX. In *Vrinæ parte ſuperiore* fertur *Nubecula*; in *mediâ Enæorema ſive Suſpenſio*; in *inferiore Hypoſtaſis*, *ſive Sedimentum*: quibus nonnunquam inſunt *Arenulæ* multæ, paucæve.

Triplex hoc contentum conſiderat. XL. Atque hoc triplex Contentum, frequentiſſimum nempe in Vrinis Ægrotorum, conſideratur 1. ratione *Quantitatis*, eſtque *paucum*, vel *multum*. *1. Ratione quantitatis.*

2. Color XLI. 2. Ratione *Coloris Album* eſt, aut *Rubrum*, aut *Nigrum*, aut *colore alio tinctum*.

3. Subſtantiæ. XLII. 3. Ratione ſuæ *Subſtantiæ*, aut *Æquale*, quando partes omnes ſunt æquè craſſæ ac tenues; aut *Inæquale*, quando partes aliæ ſunt tenuiores, aliæ craſſiores.

4. Connexionis. XLIII. 4. Ratione *Connexionis*, aut *Continuum*, quando partes omnes ſunt ſibi conjunctæ; aut *Divulſum*, quando partes quædam disjunctæ ſunt à cæteris.

Arenulæ in Vrinâ undique diſperſæ. XLIV. *Arenulas* ubique in Vrinis à me viſas obſervavi frequentiſſimè ortum habere à *læſis ab externo Frigore Glandulis Conglobatis*: & nonnunquam *ex longo in dorſum decubitu*; propter quem aliquando concreſcunt in *Calculos* tam *rubeos friabiles & molliores*; quàm *ſubflavos vel magis pallidos & cinereos*, plerunque *duriores ac ſolidiores*.

Pinguedo Urinæ innatans. XLV. *Pinguedo Vrinæ innatans*, niſi ab *oleo* epoto habeat ortum, debetur ſæpius *Humori Salſo muriatico acriori partem Sanguinis Oleoſam* præter naturam à reliquâ maſsâ *ſecernenti* ac imbibitam in *Serum*, hinc & *Lotium transferenti*: unde tam frequens obſervatur ipſa in *Vrinis Scorbuticorum*, aliorumque ſimilibus Humoribus Salis ſcatentium, eorumque culpâ nonnunquam *Contabeſcentium*: *Quòd* ſi ab Humoribus ejuſmodi excitentur aut foveantur *Febres*, vocantur iſtæ tunc *Colliquativæ*, quia non tam extra vaſa repertus adeps tunc ſolito magis conſumitur, quàm intra vaſa Oleoſum Sanguinis à notato Humore corrumpitur, & partim cum Vrinis excernitur, partim ad Pinguedinis cujuſvis reparationem ineptum redditur.

Spuma & Bullæ. XLVI. *Spumæ*, *Bullarumque* originem aliquando *Flatibus* deberi non negavero; quamvis ſæpiùs *Gravedinem* atque *Catarrhos* in Cerebro genitos ipſas comitari obſervaverim.

Sedimenta varia. XLVII. Inter rariora *Sedimenta furfuraceum*, *farinaceum*, *ſquammoſum* & ſimilia in *ardentibus Febribus* ſubinde occurrentia *ſummo æſtui* veniunt adſcribenda, propter quem *particulæ quædam Sanguinis terreſtriores ampliùs torrentur*, atque ideò à reliquâ ejus maſsâ ſecretæ unà cum Lotio excernuntur, atque, dum illud paulatim refrigeratur, ipſum deſerunt & fundum petunt.

Filamenta. XLVIII. *Filamenta* in Urinis obſervata videntur ſimilem pilis agnoſcere materiam, *Salem* puta *volatilem ac oleoſum* in talia filamenta oblonga concreſceetem; quod non infrequens in Mutationibus Chymicis.

Arenulæ in fundo. XLIX. *Arenulæ fundum Lotii petentes* ſunt omnis generis, tum exiguæ, tum grandiores; tum friabiles, tum ſolidæ, tum rubræ, tum flaveſcentes, aut ſubcinereæ, adeóque ad *Calculorum* naturam propiùs accedentes, quin *ortum illis primum* plerunque dantes, atque ipſos indies *foventes & augentes*, accreſcit namque Calculis Arenularum ſubſtantia in calente Lotio ſegniùs & arctiùs concreſcens, quàm in eodem frigefacto.

Calculorũ cauſa L. In quo hæc concreſcendi & *Calculos efficiendi vis* conſiſtat, necdum ſatis innotuit; quid ego hîc conjectem in re obſcurâ, quò

alios

alios Ingeniosos magis ad veritatem latentem eruendam pro virili juvem, aperiam lubens. *Solvuntur* autem *Calculi omnes*, quales Ego falsem hactenus offendi, *in Salis petræ*, *aut nitri acido spiritu*; unde concludo *à Spiritu Acido*, quà tali, *non posse Calculorum expectari Coagulationem*; ergo ab alio illi ex parte saltem subcontrario. Quòd si quis varia consideret, quæ *Concretionem naturalium rerum promoveant*, reperiet *Austeris eam inesse vim*; unde ab illis *Glutinositas & Tenacitas rerum fluidarum* produci solet; quibus *si jungatur Terrea*, *Salinaque volatiles partes*, *aliquid Calculis* non multùm absimile exurget. Propendeo itaque in hanc sententiam, *Concrescere materiam Terream & Salitam volatilem Glutinosæ junctam Humoris Austeri ope in Calculos*. Infringitur autem coagulantis Austeri vis ab Acido acri, quale in Spiritu Nitri reperitur.

Carunculæ. L I. *Carunculæ* in Urinis repertæ ortum ferè suum debent Ulcere laborantibus Renibus, eorundemque partibus à corpore reliquo separatis & unà cum Lotio excretis.

Sanguis ejusque Grumi. LII. *Sanguis*, *ejusque Grumi* in Urinis occurrentes *vas aliquod Sanguineum* in *Renibus*, *Ureteribus*, *Vesicâ* vel *Urethrâ ruptum*, *erosumve* testantur.

Pus & Sanies. LIII. *Pus & Sanies* utplurimùm in *Renibus*, *Vesicâ*, ipsiusve *Collo ac Sphinctere*, aut *Urethrâ ruptum Abscessum* sequuntur; rariùs ex *Pleuritide*, aut *Peripneumoniâ*, similive *Inflammatione in Apostema versis* originem habent.

Vermes. LIV. *Vermes* in Renibus ferè à corrupto ibidem Sanguine oriuntur, & unà cum Urinâ in Vesicam depulsi excernuntur.

Unde cō-stat Nubecula. LV. Inter *Contenta Urinæ magis ordinaria* & *ortum suum à Sanguinis parte* nutriendo quidem corpori minùs aptâ, sed insuper ab ejusdem constitutione laudabili minimùm recedête ducentia, *Nubecula* constat ex parte ipsius maximè pingui & minimè terreâ, adeóque leviore; *Sedimentum* contrà ex parte ipsius minimè pingui, verùm maximè terreâ, ideóque graviore; *Enæorema* denique ex parte mediâ, hoc est, de utrâque participante. Unde prout Contenti cujusvis materia fuerit purior, ita locum suum accuratiùs servabit; & prout eadem fuerit impurior, & de reliquâ plùs vel minùs participans, ita à loco suo magis vel minùs deflectet unumquodque.

Sedimentum. *Enæorema.*

Contentorum quā-titas quid significet. L VI. *Contentorum quantitas major* significat *multùm* esse in Sanguine *Materiæ inutilis*, adeóque *secernendæ*; sicut *minor*, *minùs* esse istius materiæ: dummodò cætera signa consentiant.

Quid co-lores. L VII. *Contenta* hæc *quò magis sunt alba*, *eò magis laudantur*, suntque *signa Coctionis laudabilis*, hoc est, Alterationis, sive Correctionis, hinc & Secretionis optatæ Humorum noxiorum in Sanguine: *quò eadem ab albedine recedunt magis*, qualia sunt *rubea*, & *maximè nigra*, *eò culpantur magis*, suntque *signa Coctionis deficientis*, adeóque *periculi majoris*.

Quid Æ-qualitas. LVIII. Sic *Æquale Contentum*, & *Continuum Coctionis desideratæ* signum dat, uti *metuendæ Inæquale* ac *Divulsum*.

L IX. Ut autem ad Notatorum Vitiorum *Curationem* nos accingamus, *Urinæ Secretio deficiens* propter *Carunculas* Renum *obstructas restituetur*, medicamentis *Glutinosam Pituitam incidentibus*, *attenuantibus*, & *fluidam reddentibus*, mox *Diureticis*, & *Urinam propellentibus*.

Curatio Urinæ Secretionis deficientis propter carunculaxum obstructionem. Diuretica.

LX. Quæ *Pituitam incidunt & fluidam reddunt*, sæpiùs jam suprà sunt memorata, inter quæ hîc præstant, quæ simul dicuntur *Diuretica*, quò citiùs, faciliúsque vim suam exerant, suntque Rad. Apii, Fœniculi, Eringii, Petroselini, &c. Fol. Chærefolii, Rutæ, Urticæ, Eupatorii, &c. Sem. Seselios. Milii solis, Saxifragiæ, Petroselini, Fœniculi, &c. Baccæ Juniperi, Sambuci, Ebuli, &c. Nuclei Persicorum, Amygdalæ Amaræ, &c. Spiritus Salis, & Nitri, &c. Sal volatile quodvis. Ex quibus variâ formâ præparari, exhiberique possunt pro Ægrorum placito, & constitutione diversâ Medicamenta efficacia.

LXI. Exempli gratiâ Apozema sequens ad ℥ij. aut iij. usurpari poterit aliquoties in die.

Apozema.

℞. *Rad Apij*,
Eringij, *an.* ʒj,
Fol. Eupatorij Aquatici,
Chærefolij, *an.* M. j.
Bacc. Iuniper. rec. & cont. ℥ij.
Coq. ex Aq. purâ ad Colat. ℥xx.
addendo Syr. 5. radic. ℥iij.
Spir. Nitri, *vel Salis*, *q. s. ad aciditatem gratam.*
M.

LXII. Cui præfertur medicamentum minore quantitate sumendum, ei sequens præscribatur mixtura.

℞. *Aq. Petroselin.*
Fœniculi, *an.* ℥vj.
Vitæ Matthioli, vel
Antinephrit. Amstelod. ℥j.
Spir. Sal. Armoniac. Gutt. xx.
Ol. Bacc. Iuniper. Gutt. x.
M.

Accipiat Æger sæpiùs in die Cochleare unum: quòd si urgeant ipsum vigiliæ, aut dolores, addantur Mixturæ Laudani Opiat. Grana iij.

Ejus usus.

LXIII. His medicamentis non tantùm incidetur Pituita Glutinosa Rerum Carunculas obstruens, verùm eâdem operâ Fluida denuò facta propelletur blandè ad pelvim.

Et Vires.

LXIV. Quòd si segniùs procedat Urinæ Excretio, ubi per plures horas assumptum fuerit alterutrum laudatorum medicamentorum, commodè hauriet Æger Acidularum Diureticarum, (quales Spadanæ, Swalbacenses, aliæq;) quantitatem bonam; sive puras illas usurpet, sive vini maturi & itidem Diuretici partem quartam, quintamve illis admisceat.

Acidulæ Diuretica.

LXV. Quoties *Copiosa* in corpore *Pituita glutinosa* simul existit, toties ipsa sic *præparata & soluta Phlegmagogis* convenientibus, de quibus sæpiùs actum in superioribus, *minuetur ac educetur*.

Pituita glutinosa copiosa educenda.

LXVI. Si *externum frigus regionem lumbarem* ac in eâ *Renum Carunculas malè affecerit*, *Constitutio* ipsarum *mala emendabitur*, iterum per *Sudorifera*, *Aromatica & Salia volatilia*, sed iteratis potiùs vicibus, quàm simul ac semel duntaxat

Renū carunculaxū mala constitutio emendanda.

duntaxat usurpata; sic enim non tantùm Humores fluidos evacuant, sed insuper Partes Continentes alterant, emendantque Sudorifera.

Lymphæ & Succi Pancreatici aciditas aucta minuëda

LXVII. *Aciditas Lymphæ, Succique Pancreatici* quomodocunque tandem *aucta,* corrigetur ac minuetur iterum *frequenti Salium Volatilium* quantitate parvâ indies usurpandorum *assumptione.*

Et si est ab externo frigore noxa tollenda.

LXVIII. Ubi tamen ab *externo frigore* ansa est data illi *Aciditatis augmento* præternaturali, danda est vicissim opera, ut noxa per cutis poros in partes vicinas, ipsumque Sanguinem, ac imprimis Glandulas utrasque introducta per modò laudata *Sudorifera* prudenter ac per vices usurpata vicissim superetur, tollaturque.

Si à Mœrore aut Terrore, animus ab iis liberand⁹.

LXIX. Ubi verò idem factum ab *Animi Mœrore aut Terrore magno* ac inopinato, *Animus affectu liberandus est utroque,* ac prætereà contra similes insultus *roborandus & muniendus,* & quidem Rationibus solidis Animum regentibus.

Si est ab acidorū usu, ab illis abstinendum.

LXX. Quoties *nimis Acidorum Alimentorum, Condimentorum, aut Medicamentorum abusum* consequitur *Lymphæ, Succique Pancreatici Aciditas aucta,* toties *abstinendum* ab illis, *usus* saltem valdè *minuendus,* & *usurpanda,* quæ *Acidum* omne *temperant, obtundunt, infringunt,* aut *concentrant,* quæ proposuimus sæpiùs in superioribus.

Parcior Vrinæ Secretio qui curetur.

LXXI. *Parcior Vrinæ Secretio* sicut easdem, quas ipsius Defectus, agnoscit aliquando Causas, sed leviores; ita iisdem *Curabitur remediis,* sed itidem *blandioribus,* aut *minori copiâ, breviorive tempore* usurpandis.

LXXII. Ubi autem propter *Alvi fluxum,* vel *Sudorem copiosum parcior fit Vrinæ Secretio, curabitur* eadem curato alterutro, vel utroque: de quibus actum est suprà, ageturque infrà.

Copiosior urinæ secretio ob vitiosam canaliū Substantiæve Carūcularū cōstitutionem qui curetur.

LXXIII: *Copiosior Vrinæ Secretio vitiosa Caruncularum Renalium* secundùm *Canales, Substantiamve constitutioni debita curabitur* medicamentis *canalium laxitatem coarctantibus, Substantiæque caruncularum vitium* emendantibus.

Earū laxitatem quænam coarctēt.

LXXIV. *Canalium in Carunculis Renalibus laxitatem coarctabunt* maximè opportunè *externa* Emplastri formâ Lumbari regioni, ubi Renes siti sunt, imposita atque ex *roborantibus & adstringentibus blandioribus* parata: quorum ope Caruncularum earundem vitium corrigi poterit ac emendari.

Sanguis malè affectus qui restituatur.

LXXV. *Sanguis per Salia Volatilia* & alia *Diuretica* nimiùm assumpta fluidior & *ad Seri sui copiosiorem dimissionem malè affectus* restituetur partim *abstinendo* ab ulteriori notatorum abusu, partim *usurpando Austera temperatiora.* Ex. gr.

Mixtura

℞. *Aq. Plantagin.* ℥iij.
Cinnamomi, ℥j.
Spir. Aluminis, Gutt. xx.
Syr. Myrtini, ℥j.
M.

Ej⁹ usus.

Hujus misturæ assumat Æger indies bis terve Cochleare unum.

In Sudoribus solitis suppressis, ut & aliis fluxu seroso quid agendum.

LXXVI. *Suppressi Sudores soliti, Alvive fluxus Serosus* ferri possunt, quandiu noxam nullam Ægris afferunt, nec incommodum patiuntur ipsi ab Urinarum Excretione parciore: Possunt aliàs *Diuretica* pro Humorum in corpore existentium constitutione diversâ exhiberi varia, quò ad Renes Seri copia major reducatur, & aliæ noxæ vitentur.

Quid, quando Vrina aquea post assumptū potū copiosiorem.

LXXVII. *Vrina Aquea* paulò post assumpta alimenta, & imprimis Potum copiosiorem, Diureticumque reddita, cùm plerúmque nil mali portendat, producatve, nullam Curam exigit.

Quid, quādo crudi-tatis signū.

LXXVIII. Quæ autem *Cruditatis,* hoc est, *Coctionis* in Sanguinis Humoribus deficientis est signum, *Vrina Aquea,* quoties frustra, seriusve venit expectanda spontanea & a Naturâ illa *Coctio,* toties *Arte promovenda* est, & quidem *Medicamentis omnem Humorum Acrimoniam, & imprimis Acidam,* (unde illa penitior Humorum in Sanguinis massa permistio effici solet) *blandè temperantibus, atque arctam Humorum unitionem iterum solventibus.*

Humor Acrimoniam temperare sulphur. Mineralium & Metallorum. Salium Volatiliū Oleosorū & Aromaticorū vires.

LXXIX. Præ omnibus aliis *blandè Acrimoniam* omnem Humorum, & Acidam quoque *temperant Sulphura Mineralium & Metallorum fixa, & ad summam sui perfectionem exaltata:* Quibus proximè accedunt *Salia Volatilia Oleosa,* & ex his *Aromatica:* quorum prudenter usurpatorum vi captum humanum in multis superante non tantùm Naturæ humanæ convenientissima conciliatur in tenui Intestino, atque Corde Humorum Subcontrariorum Effervescentia; verùm *dissolvitur* iterum in Sanguine *Concretio & Coadunatio* præternaturalis *Humorum acriorum,* sed priùs ab ipsis moderatorum. Hæc magni in faciendâ Medicinâ momenti loquor expertus, ac veris Medicinæ Cultoribus commendo.

Vrina rubea & tenuis à Bile qui curetur.

LXXX. *Vrina rubea, tenuisque à Bile volatiliore, atque acriore,* similive Causâ externâ ortum habens *corrigetur* præter *causarum* externarum *astum* in corpore *augentium vitationem, medicamentis volatilitatem, & acrimoniam Bilis auctiores temperantibus;* quod præstant omnia *Subaustera* & *Acida benigniora* sæpiùs & aliquandiu quantitate parvâ usurpata.

Vt & urina rubea & crassa in febribus ardētibus.

LXXXI. *Vrina rubea & crassa* in Febribus ardentibus superveniens, sicut coctionem inchoatam significat, ita medicamentis turbari vel mutari non debet; quin potiùs, quando segniùs pergit hoc Naturæ opus, adjuvandum est laudatis §. 79. medicamentis, pro Symptomatum & Humorum diversitate seligendis.

Nec non ea, quæ Icterum denotat.

LXXXII. *Vrina obscurè rubens & subcrassa* Icterum denotans, emendatur sponte curato Ictero.

Vrina sanguineâ quomodo curetur.

LXXXIII. *Vrina Sanguinea,* in Renibus, Vesicâ Urinariâ, hujusve Collo, aut Urethrâ læsi Vasis Sanguinei testis, emendabitur sanato & consolidato Vase saucio: in quem finem conducet Mixtura sequens cochleatim sæpiùs assumpta.

Mixtura

℞. *Aq. Petroselin.*
Plantag. an. ℥iß.
Cinnamom. ʒß.
Sang. Draconis, ℈ß.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Spir. Nitri dulcis, Gutt. x. vel
Aceti stillat. ʒij.

Syr. Myrtini, ℥j.

M.

Urina clara & rubens, reddita, ut paulo post turbida facta quid indicet.

LXXXIV. *Urinæ claræ, atque plùs minùs Rubentes redditæ, at paulò post Turbidæ factæ* ficut Gravedinis, Febriumque Catarrhalium testes sunt satis certi, ita earundem Curationem instituendam indicant, & illâ absolutâ restituuntur.

Odor Urinarum cura.

LXXXV. *Odor Urinarum* ab assumptis variis variè mutatus, iisdem omissis redit ad statum naturalem.

Fœtens Urina qui cure.

LXXXVI. *Fœtentes Urinæ* propter Sanguinis corruptionem ipsis cum Sanie aut Pure communicatam corrigentur correctâ Sanguinis corruptione, curatoque Ulcere Saniem, Pusve promente.

Qui Urina insipida & cruda.

LXXXVII. *Urina Insipida*, ubi simul existit *Cruda*, corrigetur sublatâ Humorum in Sanguine Cruditate: de quâ vide §. 78.& 79.

Qui Amara.

LXXXVIII. *Amara Urina* corrigetur *Bilis per Alvum deductione abundantiore* per Cholagoga: de quibus sæpius actum in superioribus.

Qui acida.

LXXXIX. *Acida Urina* corrigetur continuato aliquandiu moderato usu *Salium Volatilium* quorumvis, at imprimis *Aromaticorum* Melancholicis valde convenientium.

Arenulæ per Urinã dispersæ qui curentur.

X C. *Arenulæ ubique in Urinâ* occurrentes, atque *Conglobatarum Glandularum ab externo frigore frequenti, acidisve assumptis malè affectarum* testes, disparebunt curato Glandularum notatarum affectu, idque per *Aromatica temperatiora* & *Saliâ Volatilia* tempore satis longo usurpata; cùm temporis quoque tractu produci, augerique soleat hoc malum.

Quomodo gran-diores Urinæ fundum petentes.

XCI. Ubi autem *grandiores* prodeunt *Arenulæ, Urinæ fundum petentes*, *Calculorumque productionem inchoantes*, *ac foventes*, usurpanda sunt, præter *Salia Volatilia oleosa*, quæ *Calculos queunt solvere*; inter quæ locum primum meritò tribuimus *Spiritui Nitri*, cùm in ipso tam facilè & tam manifestè dissolvantur & diffringantur Calculi.

XCII. Potest autem commodè in Potu ordinario, Cerevisiâ, Vino, Jusculis &c. ad levem aciditatem Spiritus Nitri admisceri, atque sic diutinè usurpari: cujus effectum egregium mirabuntur omnes.

Quomodo Pinguedo Urinæ innatans tollatur.

XCIII. *Pinguedo Urinæ innatans*, & individua penè *Scorbuti gravioris comes* tolletur, emendato *Humore Salso Muriatico acriore*, per *Salia Volatilia* quævis, sed imprimis per *oleosa* & *aromatica* inter prandendum, cœnandumq; ex vini haustu ad guttas aliquot assumenda.

Quomodo curetur Spuma à flatibus.

XCIV. *Spuma in Urinæ superficie permanens*, quando *Flatibus* ortum debet, quod patet ex aliis insuper Flatuum indiciis, recedet, curatis Flatibus, de quo suprà Cap.14.§.56.& f.alibiq;.

Quomodo eadẽ quãdo est à Catarrhis.

XCV. Quòd si *Spuma* fit *Catarrhorum in Capite subsistentium* signum, quod ex aliis quoque signis collatis concludi debet, illis adhibenda erit Cura, tum per Humorem *qualitate vitiosum* alterantia & caput roborantia, tum per Humorem loco peccantem removentia; & emoventia Hydragoga.

Quomodo Sedimenta furfuracea, farinacea.

XCVI. *Sedimentum furfuraceum, farinaceum*, aut *simile* in Febribus ardentibus observatum, his curatis, paulatim desinet prodire.

Quomodo Filamenta.

XCVII. *Filamenta* cum Urinis excreta cedent *Acidis Volatilibus* cautè usurpatis, qualia sunt Spiritus Nitri, Salis, &c.

XCVIII. De *Arenularum & Calculorum Curatione* pauca posuimus §. 91. & 92. quæ ibi videantur.

Quomodo Carunculæ subsidentes.

XCIX. *Caruncularum in Urinis subsidentium* Curatio pendebit ab *Ulceris in Renibus existentis curatione*; quæ absolvetur forsan fœliciùs quotidianâ Balsami Sulphuris Succinati, vel Juniperini ad Guttas iij. vel iv. assumptione, quàm ullo alio medicamento hactenus noto.

Quomodo Urinæ cruentæ.

C. *Urinæ Cruentæ*, *Grumorumque Sanguinis fundum ejus petentium Cura* §. 83: jam data.

Quomodo Pus & Sanies.

CI. *Pus & Sanies* definent in Urinâ subsidere Curato Ulcere ubivis existente; cui rei serviet *Balsamus Sulphuris* §. 99: laudatus; donec *Olea ex Antimonii Sulphure distillatione* parata prostent venalia.

Quomodo Vermes.

CII. *Vermium Curationi* serviunt omnia *Corruptioni contraria*, tum *Aromatica* & imprimis *Amara*, tum *Acida*, sed *blandiora* diutinè usurpata: inter quæ hîc præferenda, quæ sunt simul Diuretica.

Nubecula copiosa & obscurè rubea qui emendetur.

CIII. Inter *Contenta magis ordinaria*, *Nubecula Copiosa* & *ad rubedinem aut nigredinem inclinans*, sicut *Partem Sanguinis Excrementitiam* & *pinguiorem abundare*; *ac segniùs emendari* & *coqui monstrat*, ita *medicamenta* eandem *corrigentia* & *minuentia indicat*, *Subacida* puta & *Diuretica vel Sudorifera debiliora*.

Qui Enæorema copiosũ, subrubrũ, &c.

CIV. *Enæorema* in Urinæ medio suspensum *Copiosum*, *subrubrum*, *nigrumve*, ac *Inæquale*, *Divulsumque Humorem excrementitium naturæ mediæ* tum *redundare*, tum *coqui cœptum segniùs* tamen *corrigi* docens; ipsius *Alterationem*, hinc & *Secretionem*, *Excretionemque* per *Alvum*, *Urinas*, vel *Sudores* incidat: quod fiet per *Subacida Salibus volatilibus*, vel *Aromaticis blandioribus junctâ*, hinc & *Purgantia* pro Affectuum & Symptomatum diversitate variè mista, *Cholagoga*, *Phlegmagoga* & *Hydragoga*; ut & *Diuretica*, *Sudoriferave* similiter mista, temperatave.

Ut & Sedimentũ copiosum subrubrũ, nigricans, inæquale, ac divulsum.

CV. *Sedimentum* denique Urinæ fundum petens, atque similiter *Copiosum*, *ad rubedinem*, *nigrèdinemve propendens*, *Inæquale ac Divulsum*, quemadmodum testatur *Excrementitium Humorem magis terreum*, & *glutinosum* in Sanguine tam *exuperare*, quàm *segniùs ab ipso secedere*, ita eundem *Incidentibus* & *attenuantibus*, *Aromaticis* præsertim & *Salibus volatilibus*, rariùs *Subacidis corrigendum*, & *ad sui Secessum præparandum*; quin *Phlegmagogis* posteà *minuendum*, & quandoque *Diureticis*, & *Sudoriferis* non vi, at vicibus partitis assumptis lentè, blandéque *ad Urinas* potissimum propellendum indicat.

CAPUT LVI.

De Urina à Renibus per Ureteres Defluxu; atque in Vesicam Transitu læsis.

Urina à Renibus in Vesicã defluxus.

I. **V***Rina* in Renum Carunculis à refluo Sanguine Secreta & *in Pelvim Colata* Dejinit

Defluit naturaliter *per Ureteres in Vesicam Urinariam* inde dictam.

Qui impediatur.

II. Hic *Urinæ* in Vesicam suam ex Renibus *Defluxus* & Translatio *impeditur* aliquando, & imprimis ob *Angustiam in Ureteribus*, tam ubi *Pelvi continuantur*, quàm ubi *Vesicæ* inter binas ejus tunicas *implantantur* Ureteres.

Obstructio in Pelvi à calculo.

III. *Angustia* Urinæ transitum *per* Ureteres impediens sæpiùs *Obstructio* est à *Calculo in Pelvi hærente* atque *Ureterùm ingressum obturante*; rarius ab eodem *ipsorum cum Vesicâ commissuram opplente*: nonnunquam ab uno magno, pluribusve *Calculis* mediocribus *Vesicæ cavitatem replentibus* sistitur diutiùs in Ureteribus Urina; à quâ non semel vidi tunc sensim ampliatos ac distentos Ureteres, pollicem non raro admittentes, atque Urinam usque ad Renes ipsos in se continentes.

In ipsis Ureterib⁹ ab eodem.

IV. *A Calculo in Ureteribus ipsis hærente* vix putem impediri unquam, diu saltem, hunc Urinæ transitum; postquam inveni aliquando in Ureteris medio, ibidem quàm alibi magis explicato, Calculum Ovi columbini molem penè æquantem, ad cujus latera descendebat Urina liberè; quod inde patebat, quòd nulla in eodem Uretere continebatur Urina, & nullibi, præterquam ubi hærebat Calculus, distentus erat Ureter.

A Tumore.

V. Potest quoque Urinæ hic Transitus impediri à *Tumore quovis Ureteris cum Vesicâ commissi locum occupante*, atque ingressum ibi secundùm naturam satis angustum ampliùs angustante.

Curatio.

VI. Hæc *Angustia* omnis & à *Calculo*, & à *Tumore* orta, cùm nonnisi curatis ipsis possit curari; ejus *Curatio* ab illorum Curatione erit expectanda: licèt omnes Tumores insignes ibidem curentur rariùs, tum quia brevi pereunt homines suppressa utrinque Urinâ, tum quia difficulter eò dirigi possunt medicamenta efficacitatem suam servantia.

CAPUT LVII.

De Urinæ Retentione in Vesicâ, & Excretione per Urethram læsis.

Urinæ Retentio in Vesicâ

I. **U**Rina coacervatur aliquandiu secundùm naturam in suâ Vesicâ, donec copiâ vel qualitate gravis excitet ipsam ad sui Exonerationem per Urethram.

A quo fiat.

II. *Retentioni* huic Lotii voluntariæ inservit *Musculus Sphincter* Orificio Vesicæ circumpositus, ipsumque constringens, sicut *Excretioni* ejusdem *Fibrosa Vesicæ Tunica* totam ipsius Substantiam corrugans & Cavitatem coarctans, sicque contentam in ipsa Urinam per Urethram exprimens.

Quomodo lædatur. Urinæ Excretio quot modis lædatur. Ischuria, Dysuria Urinæ ardor. Stranguria.

III. *Læditur hæc Urinæ Retentio*, quando *involuntariè* in *Urinæ Incontinentiâ effluit*; læditur ipsius *Excretio*, quando 1. *excerni nequit*, etiamsi maximè id conetur Æger, in *Ischuriâ* & Urinæ suppressione; vel 2. *non nisi cum conatu magno, ardore ac dolore in Dysuriâ & Urinæ ardore* dicto expellitur satis copiosa; vel 3. *urgente* licet *irritatione* ad mejendum assiduâ, *profluit* duntaxat *Urina guttatim & paulatim* in *Urinæ Stillicidio*, sive *Stranguriâ*; vel 4. haud per Urethram, verùm *per aliam viam*, *Vulnus, ulcusve* in *Vesicâ*, vel *Urethrâ* existens nunc in Abdominis cavitatem, nunc extra corpus effunditur.

Involuntarii Urinæ effluxus causa.

IV. *Involuntarium Urinæ Effluvium* agnoscit sæpius pro *Causa* suâ *Sphincteris Paralysin*, aut *Vulnus grande*; unde desinit contrahi Sphincter ac Vesicæ Orificium claudi; quocirca exstillat sponte, propelliturve foràs à contractâ Vesicâ Urina.

V. Idem fit aliquando in Affectibus gravibus *Epilepsiâ*, *Apoplexiâ*, *Syncope*, *Consternatione*, ut & *Ebrietate*, in quibus Sensus omnes, Interni præsertim, turbantur, labefactanturve ita, ut ad Vesicæ Sphincterem & Tunicam fibrosam nulli, vel conturbati tantùm ferantur Animales Spiritus; quocirca vel non retinetur, vel non nisi confusè ac inordinatè, adeóque involuntariè tum retinetur, tum vicissim exprimitur Urina.

Ischuriæ causæ.

VI. In *Ischuriâ* supprimitur in totum Urina 1. quando extremè *Angustatum* est *Vesicæ Orificium* vel *Urethræ Canalis* propter *Obstructionem*, *Compressionem*, aut *Coalitum*.

Obstructio.

VII. *Obstruitur* utrumque sæpiùs à *Calculo* ipsi impacto; rariùs à *Concretâ Pituitâ*, vel *Sanguinis Grumis*, vel *Carne ex Vesicæ fundo per ipsam Urethram excrescente*, ipsamque *obturante*; (sicut ejus rei stupendum exemplum vidi ante plures annos Amstelodami in fœminâ ex hoc affectu propter Sanguinis deperditionem conjunctam tandem miserè defunctâ;) subinde à *succrescente in Urethræ canali Carunculâ*, ipsumq; opplente.

Compressio.

VIII. *Comprimitur* Vesicæ Orificium, vel Urethræ Canalis à *Tumore* vicino & imprimis *duro*, *Inflammatione*, *Schirro*, &c. ut & à *Vinculis* Membrum Virile arctius constringentibus.

Coalescentia.

IX. *Coalescunt* facilè tam *Vesicæ Orificium*, quàm *Urethræ Canalis*, ubi *vulnerata* fuerunt, aut *derasa* tum à *Calculis asperioribus*, tum ab *Humoribus acrioribus*.

Quando Vesica contrahi nequit.

X. *Supprimitur* 2. *Urinæ Exclusio*, quando *nulla fieri potest Vesicæ contractio*, & propter ipsius *Paralysin*, & propter *ipsius Repletionem*, *Distensionemque ab Urina* diutius retentâ *extremam*; quæ non tantùm ob *Ebrietatem*, aut *Morbum gravem delirantibus* evenit, sed aliquando etiam *mente constantibus*, aut præ pudore infante, noxioque tandiu lotium præposterè cohibentibus, donec ad ejus Expulsionem amplius contrahi nequeat nimium ab ipso distenta.

Dysuria quomodo & à quo fiat.

XI. In *Dysuriâ* conatu magno, sed ardore ac dolore comitibus, exprimitur satis bonâ copiâ Urina, propter *Orificium Vesicæ*, aut *Urinarium meatum erosum*, vel *ulceratum*, ad Urinæ autem transitum *ardente dolore* affectum, ipsamq; non nisi cum difficultate transmittens.

XII. *Erodi*, *Ulcerarique* solent istæ partes tum ab *Humoribus acribus*, Urinæ junctis, & ipsas rodentibus, tum à *Calculis asperis grandioribus* ipsas in transitu difficili radentibus, & Ulceri sponte mox subsecuturo ansam præbentibus.

Nec non Stranguria.

XIII. In *Stranguriâ* irritatio perpetua est ad Urinæ vix tantillum allabentis extrusionem, ab internâ *Vesicæ superficie abrasâ*, *ulceratâve*, atque nullius rei antecedentis contactum nisi cum dolore

dolore summo atque molestiâ insigni ferente, quin totum vesicæ corpus ad sui coarctationem, admissique licet paucissimi expulsionem mox guttatim & cum stillicidio faciendam continuò excitante, ac cogente.

XIV. *Abraditur, Ulceraturque interna Vesicæ superficies* ab *Humoribus acribus* eò delatis, & à *Calculis asperioribus* præsertim ibi hærentibus, atque ad corporis motum vehementem, agitationem ac concussionem ipsam sensim saucianti- bus.

Per insolitas vias effluit Urina. XV. Per *insolitas vias* effluit è *Vesicâ* suâ Urina, quando ipsa vel *disrupta* vel aliàs *vulnerata*, vel *ulcere perforata* est.

Quando Vesica est disrupta. Vulnerata. XVI. *Disrumpitur* facilè ex *Casu* in Ventrem, quando Urinâ turget Vesica.

XVII. *Vulneratur* eadem *fortuitò*, vel *studio* & *arte*. Fortuitò per Gladium, Cultrum, Bombardam, &c. idque malitiosè aut casu. Studio per Lithotomi cultellum.

Ulcere perforata. XVIII. *Ulcera* vel succedunt præcedentibus vulneribus, vel ortum habent ab Humorum acrimoniâ rodente, Calculove conterente, aut Inflammatione apertâ.

Urinæ effluxus in Abdominis cavitatem. Extra corpus. XIX. Quoties autem *per Vesicam* penetrant *Vulnera, Ulcerave*, toties in *Abdominis cavitatem* confluit Vrina.

XX. Sic quoties in *Vesicæ collo* existunt *Vulnera*, vel *Ulcera*, nec internè, ast externè patent ipsa; toties foràs *extra Corpus* effunditur eadem Vrina; ut & quando in *Urethrâ Vulnus* est, aut *Ulcus* per ipsam penetrans.

Curatio. XXI. *Curationem* malorum enumeratorum quod attinet, quando *Sphincteris Paralysis*, aut *Vulnus* debeat *curari*, docebitur alibi.

XXII. Sic etiam hujus loci non est, sed alterius, *Epilepsiæ, Apoplexiæ, Syncopes, Consternationis, Ebrietatisve curationem* tradere.

Calculi Vesicæ Orificium obturantes qui tollantur. XXIII. *Calculi Vesicæ Orificium obturantes* aut repelli debent Cathetere, si fuerint majores; aut assumpto potu liberaliore; & quidem diuretico, expellendi sunt foràs.

Ui & qui in Urethrâ sunt impacti. XXIV. Iidem *in Urethrâ impacti emollita & laxata eadem* fotu conveniente *promovendi* sunt *potu diuretico* ubertim assumpto, aut si *grandior* fuerit *Calculus*, eadem aperienda, & *Calculus* educendus, *consolidato* exinde *vulnere*.

Pituita obstruens qui removenda. XXV. *Pituita Concreta* & *Vesicæ Orificio* sæpius, quàm *Urethræ Canali impacta* conveniente Liquore per syringam immisso *incidenda* est & *attenuanda*, quò facilius tunc unà cum Vrinâ excerni queat.

XXVI. In hunc finem conducent *Aromatica* in Aquâ vel Vino decocta, quibus *Salia Volatilia* commodè poterunt admisceri.

Sanguinis grumi quibus solvantur. XXVII. *Sanguinis Grumi solventur iisdem*; dummodo simul opera detur, ne novus continuò accedat, quòd fiet Sanguinis effluxum impedientibus, vasaque læsa Consolidantibus medicamentis: qualia sæpius dedimus suprà, & in specie Cap. 55. §. 83.

Carnis excrescentia qui tollatur. XXVIII. *Carnis ex Vesicæ fundo excrescentia* difficulter curabitur, nisi consolidans decoctum immittendo in Veficam per Syringam.

Compressio à Tumore qui curetur. XXIX. *Compressio* tam *Orificii Vesicæ*, quàm *Canalis Urethræ* à *Tumore* quovis curabitur sponte curato Tumore notato: ut & à *vinculis* producta, horum *solutione*.

Qui coalescentia. XXX. Vbi *coaluit Urethræ Canalis*, aut *Vesicæ Orificium*, Instrumento apto blandè immisso perforatio facienda, idemque, si cavum fuerit, consolidante unguento, emplastrove incrustatum tandiu ibi relinquendum, donec novi coalitûs metus fuerit sublatus.

XXXI. Ipsius *Substantiæ Vesicæ Paralysis* & laxitas Curabitur medicamentis in sequente Libro præscribendis.

Vesicæ ab Urinâ retentâ distensio quomodo curetur. XXXII. *Extrema Vesicæ ab Vrina diutiùs retenta Distentio curabitur* immittendo per Vrethram usque ad ipsius Cavitatem *Candelam ceream* oleo prius illitam, eandemque mox iterum extrahendo; vel si res sic non succedat, immittendo in Vesicam *Catheterem argenteum*, *coriaceum*, aut ex *Balanarum setis* verius, quàm ossibus paratum, oleo itidem inunctum, atque Vrinam per ipsum emittendo.

Ui & Ulcus in Vesicæ orificio, aut ductu Urinario. XXXIII. In *Dysuria Erosum*, *Ulceratumve Vesicæ Orificium*, *Meatusve Urinarius curabitur* tam *internè* Balsamo Sulphuris anisato, succinato, juniperinove ad guttas duas, tresve, bis terve indies ex conveniente liquore, Hydromelite, Vino Hispanico, aut Decocto vulnerario assumpto, quàm *externè* immisso eodem ad plures guttas ex simili Decocto per Syringam, & aliquandiu in Meatu læso circa glan[dem] manu presso, aut Vesicâ retento, idque aliquoties indies renovando.

Humores rodentes quibus tempe- rentur. XXXIV. *Humores* autem *rodentes*, *Acidique* aut *Salsi muriatici* si deferantur adhuc in Vesicam *corrigendi* sunt Oculis cancri, margaritis &c. & imprimis Salibus Volatilibus sæpius indies quantitate parvâ ex liquore apto usurpatis.

Quibus evacuentur. XXXV. *Iidem* ex parte saltem temperati, si abundent insuper in corpore, *minuendi*, *evacuandique* sunt *Hydragogis*.

Stranguriæ curatio. XXXVI. Quæ modò laudata sunt, conducent quoque in *Stranguriæ curatione*.

Disrupta vulnerata, aut ulcerata Vesica ad interiora incurabilis. XXXVII. *Disrupta*, vel *Vulnerata*, *Vlcerata*ve ad interiora *Vesica Incurabilis* est.

Ad Exteriora qui curetur. XXXVIII. *Vulnerata, Vlcerata*ve *ad exteriora Vesica curari* poterit medicamentis consolidandis Vulneribus, mundandisque Vlceribus dicatis, & alibi proponendis. Quod intelligendum quoque de *Urethræ Vulnere*, aut *Vlcere curando*.

CAPUT LVIII.

De Sudoris Excretione læsa.

Sudoris Excretio quotuplex. I. QVemadmodum Vomitus, sic & *Sudor* non videtur mihi *Excretio Naturalis*, sed aut *Non-naturalis*; aut *Prater-naturalis*; aut *Medica*, eaque aut *Artificialis*, aut *Critica*.

Naturalis. II. *Excretionem Naturalem* non existimo esse *Sudorem*, quoniam in Sanis rebus non-naturalibus moderatè utentibus nullum hactenus observari erumpentem Sudorem.

Non-naturalis. III. *Non-naturalem* judico *Sudoris Excretionem*, quoties illam movet res aliqua non naturalis auream mediocritatem excedens, Aër pura æstuans vel pluviosus, Cibus, Potusve multus, & imprimis calens, Corporis Motus vehementior, Animi anxietas magna & urens, &c. Quâ cessante iterum cessat Sudor.

 IV. Præ-

Præter-naturalis. IV. *Præter-naturalem* censeo *Sudorem*, qui ab Humoribus corruptis, aut assumpto Veneno excitatur, hominem debilitans, aut necans.

Medicus. Criticus. V. *Medicum* voco *Sudorem*, qui aut sponte ab Humoribus in homine existentibus *Criticus*, aut arte à medicamentis intra corpus assumptis, vel balneo, frictionibus, &c. forinsecus usurpatis *Artificialis* propellitur in Ægrorum commodum & sanationem. *Artificialis.*

Quot modis Sudoris Excretio lædi censeatur. VI. *Læsa* verò censenda *Sudoris Excretio*, quando 1. undecunque *consuetus*, & homini *nec molestus*, *nec noxius Sudor in totum, aut ex parte impeditur*.

VII. Quando 2. *Non-naturalis Sudor subitò sistitur*.

VIII. Quando 3. *Medicus Sudor*, vel *Criticus*, vel *Artificialis plus, minusve impeditur*.

IX. Quando 4. *Sudorum horum aliquis* adeò *urgetur & augetur*, ut inde malè habeat homo.

X. Quando 5. *cum, aut sine Febre Sudor erumpit hominem plurimùm debilitans*.

XI. Quando 6. *Sudor*, qui usitatissimus & minimè noxius esse solet *Insipidus*, erumpit *Salsus* vel *Amarus*, vel *Acidus*.

1. Consuetus Sudor haud noxius, quando accidat. XII. *Consuetus Sudor haud noxius* accidit homini *in statu neutro*, adeòque *minus sano* existenti, sequiturque (meo saltem arbitratu) *Humorum subcontrariorum*, atque *à mediocritate laudabili recedentium constitutionem talem*, à quâ excitetur *Effervescentia Sudorem utilem producens*, atque sic à corruptione morbum notabilem producturâ Sanguinem præservans: postquam ipso impedito, sublatove facilè gravi morbo idem corripitur homo: qui in totum, aut ex parte impeditura Causis §. sequenti proponendis gravioribus, levioribusve.

2. Non-naturalis Sudor à quibus subitò sistatur. XIII. 2. *Non-naturalis Sudor sistitur subitò* tum ab *externo Frigore* Aëris, Aquæ, Indusii, Lecti, aliorumve Tegumentorum, aut Vestimentorum Corpus Sudore diffluens, ac ubique patens per poros ingrediente, ipsosque non tantùm constringente, sed insuper Humoribus omnibus per vasa quævis quaquaversum valde motis Mutationem notabilem, Coagulationem puta; vel aliud quid noxium afferente; tum à *Tegumentorum*, *Vestimentorumve solâ remotione*, Corporisque denudatione; tum à *subitâ corporis valde prius moti quiete*; tum à *Terrore inopinato* quemvis Contentorum motum sistente aut saltem conturbante.

3. A quibus Medicus. XIV. 3. *Medicus*, & tam *Criticus*, quàm *Artificialis Sudor impeditur plus*, *minusve* ab eodem *Frigore externo* imprudenter in denudatum corpus admisso, vel *Animi Motu gravi* ac inexpectato, *Mœrore* imprimis aut *Terrore* consternante.

4. Sudor utilis à quibus nimiùm augeatur. XV. 4. *Sudor* quivis *per se innoxius*, vel *utilis urgeri* potest, *augerique* nimiùm ab *Aëre* naturâ vel arte calidiore; ab *Alimentis*, poculentis maximè, copiosè, calideve assumptis; à *Corporis motu* vehementi; ab *Irâ & Solicitudine* ante; à *Tegumentis* corpus tantùm non opprimentibus; & à *Sudoriferis* potentibus imprudenter usurpatis.

5. Sudor præternaturalis cum aut sine febre unde. XVI. 5. *Sudor cum aut sine Febre* sponte prodiens, ac *hominem debilitans*, ideòque *præter-naturalis*, ortum videtur habere ab Effervescentiâ vitiosâ Humorum ad tenue Intestinum confluentium, atque *Liquorem solventem*, *incidentemque* producentium; à quo ad Cor delato universa Sanguinis massa ita immutetur, ac dissolvatur, ut partes ipsius Serosæ facilè à cæteris secedant & per corporis poros Sudoris formâ erumpant.

XVII. *Liquorem* hunc existimo maximè affinem *Sali Volatili subacido*, cùm à simili propellatur facilè Sudor.

XVIII. 6. *Sudor* erumpit *Salsus*, sed muriaticus à *Sero simili* existente in Sanguine: sicut *Amarus* à *Bile* amarorem suum servante, atque Sero permistâ: *Acidus* verò à *Lymphâ*, *Succove Pancreatico acidiore*, atque saporem suum in Sero servante. *6. Unde Sudor Salsus, Amarus, Acidus.*

XIX. *Diminutus*, vel *Suppressus* in totum innoxius, vel utilis *Sudor augebitur*; *restituetur*ve, 1. *Causas* ejus omnes *externas removendo*; 2. *Calorem in Aëre excitando*; 3. *Corpus* calefactis ac sufficientibus *vestimentis*, *tegumentisve operiendo*; 4. *Alimenta*, & imprimis *Potulenta*, *copiosa & calentia*, Juscula puta, Vinum, Cerevisiam & similia *exhibendo*. 5. *Corpus* præposterè quieti traditum iterum, quantùm vires possunt ferre, *movendo & agitando*. 6. *Mœrorem ac Terrorem* magnum rationibus efficacibus ex animo *abigendo*. 7. *Sudorifera*, & maximè liquida, spirituosaque *usurpando*. 8. *Balneum* vel *humidum*, vel *siccum*, quando res sinit, *adhibendo*. *Utilis Sudor diminutus vel suppressus quî augeatur vel restituatur.*

XX. *Nimium auctus*, aut *per se noxius*, hominemque magis, magisque *debilitans Sudor minuetur*, & tandem *tolletur* 1. *servando corpus mediocriter tectum*, non tamen nudum; 2. *cavendo à Volatili Sale*, *ut* & *Acido spirituoso*, quale Acetum; quin 3. *usurpando*, *quæ Acidum figant*, Cretam, Coralia, &c. *Nimius, aut per se noxius Sudor quomodo minuatur & tollatur.*

XXI. Hoc fundamento non semel hoc anno 1670. variis Ægris ab Epidemiâ febre huic Urbi superiore anno tam infestâ in *Sudorem* quotidianum & noctu præsertim molestum, viresque ipsorum indies magis, magisq; prosternentem prolapsis præscripsi *Conditum* sequens, aut simile, à quo bis, terve in die ad Nucis Moschatæ quantitatem sumpto paulatim tam *Sudore* adverso, quàm *Febre* quartana & aliâ, si quæ remanserat, sunt liberati & robustiores facti.

Conditum

℞. *Conf. rosf. rubr.* ℥ij.
Conf. Hyacinth. ℥j.
Diascord. Frac. ℨij.
Coral. rubr. præp. ℈ij.
Syr. Myrtini q. s.
M. f. Conditum.

XXII. Sed *Diascordii Fracastorii* loco, cùm ad Drachmam unam & scrupulos quatuor exhiberi soleat, & ideò à multis ægris fastidiatur, dum hyeme superiore adhuc infirmus decumberem, aliam Diascordii præparationem ac formulam excogitavi, & ut pararetur operam dedi, Cujus dosis est à Granis xv. ad Scrupulum unum, adeòque Fracastoriani dosi longè minor, efficacia verò, effectusque in omnibus longè major: sicut experientur mecum, quotquot utroque utentur. Quapropter mei descriptionem Epimetri loco libens hîc addam. *Diascordium Fracastorii à multis fastidiri.*

Diascordium Sylvii. *Diascordium Authoris.*

℞. *Rad. Gentianæ*, ℥ß.
Angelicæ, ℨij.
Fol. Sicc. Scordii. ℥ij.

Card. Bened.
Dictamn. Cret. an. ℥ß.
Croci opt. ʒij.
Acaciæ veræ, ʒiß.

Concisis & crassè contusis affundatur Spiritus vini rectificatus ad trium, quatuorve digitorum transversorum supereminentiam. Stent per horas 24. in loco tepido, Tinctura tunc effundatur, aliusque Vini Spiritus similis toties effundatur, digeratur, effundaturque, quoties ad Tincturæ omnis atque virtutis extractionem erit opus.

Tincturæ omnes confusæ post subsidentiam fæcum, si quæ sint, claræ, puræq; ab ipsis lentè effundantur, atque Vini Spiritus in MB. ad extracti liquidioris vel Julapii consistentiam iterum separetur & abstrahatur. Qui simili usui servire poterit, aut loco Spiritus Aromatici fœliciter aliis medicamentis admisceri.

2. ℞. *Opii Thebaïci* q. l.

Huic blandè siccato affunde Acetum stillatitium ad digitorum 4. supereminentiam. Stet in loco tepido tamdiu, donec Tinctura rubicunda eliciatur; quæ effundenda, & seorsim servanda, donec simili modo ex Opio reliquo Tinctura reliqua extrahatur.

Tincturę omnes post subsidentiam clarescentes à subsidentibus fœcibus effundantur, & similiter ad Extracti mollioris, aut Syrupi fluidioris consistentiam igne lento deducantur.

3. ℞. *Rad. Imperatoriæ*, ℥j.
Cassiæ ligneæ.
Cinnamom. opt. an. ʒß.
Nucis Moschatæ, ʒiij.
M. f. Pulvis tenuissimus.

4. ℞. *Boli Armenæ veræ*, ʒiß.
Teratur seorsim ac cribretur, mox in porphyrite lævigetur in pollinem.

5. ℞. *Gumm. Arabici Vermicul.* ʒ.ß.
Solvatur in Aq. Fœnicul. ℥j. vel iß.

6. ℞. *Extractum prius totum.*
Extracti Opii, ʒij.
Pulverem utrumque.
Hæc simul misce, addendo paulatim
Gummi Arabicum solutum.
Simul terantur exactè, & si Consistentia videatur solidior, adde.
Syr. Myrtini q. s.
M. f. s. a. Opiatum.

XXIII. Cui libebit, licebit hujus Opiati partem igne suavissimo in Vase stanneo, vitreove ad Pilularum consistentiam redigere, atque ita paratam seorsim servare; quò ex granis xv. præter propter formentur Pilulæ tres aut plures devorandæ; quod multi vehementer optant in Sudore movendo. *Ex eo Pilulæ.*

XXIV. Sed unicuique prudenti Medico facilè erit additis aliquot Bezoardici mineralis, Antimonii Diaphoretici, alteriusve Pulveris Sudoriferi granis Opiatum ipsum satis tenax redigere in formam Pilularum, sicq; suis Ægris exhibere.

XXV. *Sudor salsus Muriaticus* erumpens hactenus emendabitur medicamentis Salsedinem Muriaticam Corrigentibus, sæpiùs in superioribus propositis, & quandoque per Alvum Educentibus. *Sudor Salsus Muriati cusquibus emendetur.*

XXVI. *Sudor Amarus* indicat Bilem minuendam per Cholagoga sæpiùs laudata. *Amarus quid indicet.*

XXVII. *Sudoris Acidi* materia Coraliis, Cretâ, Oculis Cancri & similibus Concentrabitur, Temperabiturve, hinc & Hydragogis deorsum per Alvum Evacuabitur ac Minuetur. *Acidus qui curetur.*

LIBRI PRIMI FINIS.

INDEX

INDEX RERVM

In Librum Primum.

PRAXEOS MEDICÆ LOCVPLETISSIMVS

A

MARTINO CARCEO

de Karczagh-Vyszállâſa, Cumano-Vngaro adornatus.

In quo Numerus Romanus Capitum eſt ; Notæ autem Arabicæ Paragraphorum.

Hoc qui uti volet faciliùs, ſingulis paginis Capitum numerum apponat.

A

B.

C.

D.

E.

In-

L.

guinem

Effecta

T.

FINIS.

INDEX

Materiæ Medicæ, ſeu Medicamentorum

IN

PRAXEOS MEDICÆ

LIBRO PRIMO

Tam in Formulis, quàm extra ipſas laudatorum,

A

MARTINO CARCEO

de Karczagh-Vysállála, Cumano-Vngaro collectas.

A.

B.

C.

Alba

in Juvandâ Fermentatione VII.30.
in Hauftu Vini Medicati ad gutt.v.
in Synocha Salivali & Pituitofa, fi appetitus fit proftratus XXIX.73.
EmplaftraD iachylon fimplex & aliquando *cum Gummi* in Juvandâ Suppuratione XL.55.
De Mucaginibus ibid.
De Spermate Ceti Sanguinem à Coagulatione præfervat, etiam in Mammis & Mediocriter Coagulatum folvit & difcutit XL.45.

F.

FArina *Fabarum* in Motûs impotentiâ XXX.172 in Cataplafmate diffolvente magis, quàm Emolliente & Maturante ad Coagulatum Humorem diffolvendum, incidendum XL. 34.
in Cataplafmate Maturante, ubi Sanguini Pituita juncta XL. 53.
Hordei in inflammationibus, ad Pituitam obftruentem incidendam XL. 50.52.
Lini Maturat & Mollit XL.50.2.
Lupinorum in Obftructione inflammationem pariente, in Cataplafmate diffolvente magis Coagulatum Humorem, quàm Maturante XL.34.
Radicum Althææ in Dolore Arthritico XXX. 166.
in inflammationibus, Maturat & Mollit XL. 50. 52.
Secalitia in Emplaftro Apoftema Aperiente XL. 58.
Seminum Lini, Hordei, Fabarum, in Dolore Arthritico XXX. 168.
Fœnugraeci, Lini, XL.50.
Flores Calendulæ in Aquâ Prophylacticâ *Trium* XXVIII.31.
Chamæmeli in Dolore Arthritico, incidunt leniter XXX.168.
in Motûs impotentiâ 172.
in Languore Univerfali XXXIV.102.
in Fotu ad diffolvendum Coagulatos Humores XL.46.
in Cataplafmate Maturante, ubi Sanguini Pituita juncta eft XL. 53.
in Hydrope Thoracis, Sudores movent L. 17.
Garyophyllorum in Languore Univerfali XXXIV 97.
Geniftæ in Ictero XLVI. 67.
Meliloti in inflammatione XL. 46.
Papaveris erratici incidunt, attenuant, Sudores movent, in Hydrope Thoracis L.17.
Rorifmarini in Languore Univerfali XXXIV. 97. 102.
Rofarum Pallidarum in Apozemate Cholagogo in Synocha Bilaria XXIX. 43.
Rubrarum ad Sitim compefcendam I.12.
in Julapio XXVIII. 19.
in Gargarifmate adftringente, curatâ inflammatione Tonfillarum XLIX.61.
Sambuci incidunt, attenuant, fudores movent in Hydrope Thoracis L.17.18.
in Febribus intermittentibus Arthriticis XXX 168.
in Cataplafmate Maturante, ubi Sanguini Pituita juncta eft XL.53.
Stœchadis Arabicæ in Languore Univerfali XXXIV. 97.102.

Folia, Abfinthii Summitates in Motûs impotentiâ XXXII. 172.
in Vino Medicato ad iners fermentum VII.56
in Fotu ad inflammationes XL.46.
Acetofæ in Apozemate Cholagogo, ad Diarriam in Corpore Copiosâ Bile Abundante XXVIII.30.
Acidum augent XLIX.42.
Acetofellæ in Tuffi à Sanguine Fervido à Capite ad Pulmones defluente XXIII. 34.
Acidum augent XLIX.42.
Agrimoniæ in Synochâ Pancreaticâ ad utrumque Acre temperandum XXIX.66.
Alchimillæ in Decocto Vulnerario XXIV. 22.
Althææ in Clyftere Emolliente XV. 47.
Maturant & Molliunt XL.50.
Balfiliconis in Spiritu Carminativo Sylvii IX.29
Betonicæ recentia digitis trita, Errhini benigni rationem habent XXIX.63.
in Synochâ Lymphaticâ Catarrhali 62.
Brancæ Urfinæ Maturant XL. 52.
Calaminthæ montanæ, in Vino Medicato ad Fermentum iners Ventriculi VII. 65.
in Languore Univerfali XXXIV. 94.
Cardui Benedicti attenuant, incidunt, fudores movent, in ictero XLVI. 72.
in Hydrope Thoracis L. 17.
Cardui Mariæ idem faciunt L.17.
Centaurii minoris in Spiritu Carminativo Sylvii IX.29.
Cerefolii in Decocto Diuretico XXXIV.106.
in Pleuritide externè XL.34.
Cherefolii Diuretica funt LV.60.
Chamædryos in Pleuritide XL.46.
Confolidæ Sarracenicæ in Decocto Vulnerario XXIV.22.
Endiviæ in Synocha Bilariâ, in Apozemate Cholagogo XXIX.43.
Eryfimi in Cataplafmate Coagulatum Humorem Diffolvente XL.34.
Torpidos Spiritus Animales excitant XL I. 42.43.
Eupatorii Aquatici, Diuretica, incidunt LV. 60. 61.
Eupatorij Cannabini in Decocto Diuretico XLIV.106.
in Pleuritide XL. 46.
Fragariæ in Synochâ Bilariâ XXIX. 40.
in Gargarifmo ad Linguæ, Fauciumque Nigrum Colorem & Calorem 86.
Hederæ terreftris in Apozemate Vulnerario XIII.52.
Hyffopi in Languore Univerfali XXXIV. 94.
Liliorum alborum molliunt & maturant XL.50
Majoranæ recentia digitis contrita, Naribus indita, Errhinum benignum funt XXIX. 63.
in Vino Medicato ad Famem diminutam II. 32.
in *Spiritu Carminativo Sylvii* IX.29.
in Languore Univerfali XXXIV.94.97.
Malvæ in Clyftere emolliente XL.38.XV.48.
Maturant in Cataplafmate XL.52.
in Gargarifmo emolliente ad inflammationes Tonfillarum XLIX.59.
Meliloti Summitates in Clyftere emolliente XL.38.
Menthæ incidunt in Vino Medicato ad Fermentum iners corrigendum VII. 56.

G

Olibanum

Olibanum Seri Salsum corrigit (aliàs dicitur *Thus Masculum*) in Pilulis de Styrace xx.36
In Palpitatione Cordis ad Pituitam Corrigendam xxxv.101.
Opopanax in Pilulis ad Pituitam Famem diminuentem II.34.
Vi aromaticâ Vitream Pituitam incidit xiv.45.
Mastiche & *Myrrha* Vide in M.
Sagapenum in Dolore Perterebrante à Pituitâ Vitreâ incidit xiv.45.
in Syncope in Pilulis Hydragogis xxxiv. 110.
Coagulationem impedit xl.43.
Styrax Calamita Serum Salsum corrigit xx.36
Styrax Liquidus in Inflammatione, ubi Sanguini Pituita juncta, Maturat & Mollit xl. 50.
Tragacanthum Serum Salsum corrigit xx.37.
Pituitosos Humores Salsos xxiii.30.

H

HErbæ. *Atriplex* Maturat & Mollit xl.50.
Betonica in Languore Universali xxiv.102
Borrago in Synochâ Lymphaticâ Bilioso superveniente xxix.58.
Centaurii Minoris Summitates in Languore Universali xxxiv.102.
Cochlearia Acrimoniâ suâ Bilem auget xix.88
Spiritus Animales Torpidos excitat xli. 42.
Fœniculi Summitatès in Synochâ Pancreaticâ ad utrumque Acre temperandum xxix. 66.
Fumaria in Synochâ Bilariâ ad Bilis à Sanguine Secretionem xxix.42.
in Lymphaticâ; Bilioso superveniente 58.
in Pancreaticâ ad utrumque Acre temperandum, *ejus Summitates* 66.
Gramen, Cujus Decoctum, Aquæ, Succus, Calculosam Obstructionem Solvit xix. 103. xliv.41.xlv.18.
Marrubium, *Melissa* in Languore Universali xxxiv.102.
Mercurialis Maturat, Mollit xl. 50.
Plantago in Synochâ Bilariâ ad Emendandam Bilis Oleositatem xxix. 39.
Rosmarinus Aromaticâ vi Pituitæ proventum in Cerebro impedit xxii.53.
Salvia idem præstat. ibid.
Satureia in Languore Universali xxxiv.102.
Taraxacum Bilem à Sanguine Secernit xxix. 42. xxviii.40.

L

LAc *dulce*, imprimis calens, calefactumve, Acrimoniam Venenorum obtundit & temperat xiv.22.
Lac ebutyratum in Inflammationibus cavet Erysipelas xl. 54.
proptereà Cataplasma in eo decoquitur 34.52
Lapis Hæmathites Acidum infringit 11.17.
Acidam Salivam temperat li. 28.
Blandè adstringit & Acidum concentrat, in Copiâ Succi Pancreatici à vitio Glandularum liii.26.
Effervescentiam Bilis p.n. temperat xlv. 25.
Lapis Prunellæ Sitim fallit I.13.
Sanguinis à Capite ad Fauces delabentis Fervorem compescit in Tussi xxiii. 22.
Linguæ, Fauciumque Colori Nigricanti ac Ardori conducit xxix.86.
Laudanum Opiatū in Vomitu ab assumptis ix.16 Cruento 20.
in Misturâ ad Flatus discutiendos 28.
in Dolore Ardente xiv. 36. Algente 41.42.
Perterebrante 47.28. Contorsionis 52.
in Cholerâ cum Vomitorio xv.29.& à Succo Acido 31.& à Bile 32.49. Formâ Pilularum 51
in Curâ Singultûs xxiii. 23.
in Diariâ *ab Irâ*, permanente vehementè Mentis commotione xxviii.23. à *Mærore* ad corrigendum Austerum 24.
in Synochâ *Lymphaticâ* ad Ignem Rodentem magis quàm Urentem xxix.53.
Pancreaticâ ad Acidum temperandum 65.
Urgente Calore, ad utrumque Acre 67.
in Anxietatibus Præcordiorum 68.
in Ventris Torminibus 69.
in Febribus Intermittentibus; ad Acidum temperandum xxx. 139. ad utrumque Acre 140.
in Tussi Febrili, ad Halitus Acres temperandos & discutiendos 156.
in Febribus Odontalgicis 187.
in Instante Animi Deliquio ac Syncope, ad inhibendam vitiosam Effervescentiam xxxiv 113.
in Palpitatione Cordis, ad Acidum Acre temperandum xxxv. 14.
in Pleuritide xl. 28.43.
in Noxâ à Frigore Sudoriferis curāda xli. 32
in Ictero xlvi. 71.
in Hydrope Thoracis ad Sudandum l.17.
in Urina Sanguineâ lv. 83.
Lignum Buxi Sudores movet xiii.31.
Guajaci Sudoriferum & Diureticum xiii. 31.
in Fame sensim Diminutâ, in Apozemate ac Pituitosos & Viscidos Humores corrigēdos & simul per Epicrasin educendos II. 35.
in Dolore Perterebrante xiv.49.
Vocatur aliàs *Lignum Sanctum*.
in Palpitatione Cordis ad incidendū xxxv.17
in Hydrope Thoracis l.17.
Iuniperi Sudoriferum ac Diureticum.
in Diarrhœâ Biliosâ xiii.32.
in Ictero xlvi. 72.
in Hydrope Thoracis l.17.
Quercus Sudoriferum ac Diureticum.
in Diarrhœâ Biliosâ xiii. 31.
Sassafras ibidem.
in Dolore Perterebrante xiv.49.
in Ictero xlvi. 72.
in Hydrope Thoracis, attenuat, incidit l. 17.
Luna Chrystalli in Hydrope Ascite xvii. 16.

M.

MAgisterium *Gummi Gotte* in Pilulis Hydragogis, ad Acidum correctum Educendum xxxiv. 110.
Magisteria ex Coraliis, *Margaritis* per Tartari Oleum parata Acidum temperandi vim amittunt vii. 41.
Mandibulæ Lucii, quia Sale volatili abundant, in Pleuritide utiliter adhibentur xl.30.
Margaritæ Quomodo præparari debeant vii.41

N

O

P

R

S

Tartari

succedunt, in ejus defectu XIX.60.
Syrupus Absinthii in Fame Auctâ II.23.
Acetositatis Citri in Synochâ Biliariâ ad Sitim XXIX. 40. 47.
Althææ Fernelii, Quia Mucaginosus est, si addatur Oculis Cancri, corrumpitur XXIII.38.
in Decocto Vulnerario XIII. 52.
Artemisiæ Fernelii in Languore Universali XXXIV.102.
Borraginis in Languore Universali XXXIV. 120.
Botryos in Decocto Vulnerario XXIV. 22. XIII. 52.
in Languore Universali XXXIV. 102.
Byzantinus in Dolore Perterebrante XIV. 49.
in Synochâ Pancreaticâ Urgente Calore, ad utrumque Acre temperandum XXIX. 66.
Capillorum Veneris, in Sanguine Coagulato solvendo XXXIII.37.
Cardui Benedicti in Dolore Algente XIV. 41.
in Hydrope Ascite, ad Incidendum & Sudores movendos XVII.13.
in Hydrope Thoracis L.17.
in Ictero XLVI.71.72.
in Febribus Intermittentibus XXX.133.
in Febribus Malignis XXXIII.13.
in Tumore ac Duritie Glandularum à Pituitâ XLIX.54.
Cichorei simplex in Synochâ Biliariâ, ad Bilem à Sanguine Secernendam XXIX. 42.
Cichorei cum Rheo in Fame confestim à Bile Diminutâ II. 45.
in Diariâ Biliosô superveniente XXVI. 30.
in Synochâ Biliariâ ad Bilem Minuendam XXIX. 43.
in Synochâ Lymphaticâ Plethoricum corripiente 58.
in Ictero XLVI.67.
Cochleariæ in Syncope ac Animi Deliquiis XIX.74.
in Juvando Sanguinis per Pulmones Motu XX.25.
ad excitandos Spiritus Animales Torpidos XLI.42.43.
Diacnicu in Fame sensim diminutâ II.35.
in Synochâ Lymphatica Biliosô supervenien-te XLIX. 58. aut in Lymphâ redundante Minuendâ 55. in Catarrhali, in Apozemate Alterante & Evacuante Universali 62. in Ictero XLVI.67.
Diacodii in Dolore Ardente XIV. 34.
in Ileo ad Acres Humores temperandos XIV. 48.
in Diariâ à Bile Commotâ XXVIII. 22.
Fœniculi in Fame sensim Diminutâ II.30.
in Dolore fixo ac perterebrante XIV.48.
in Suffocatione Hypochondriacâ XIX. 72.
in Juvando Sanguinis Coagulati per Pulmones Motu XX.25.
in Diariâ à Mœrore XXVIII. 24.
in Synochâ Lymphaticâ, durante Horrore XXIX.52.
Pancreaticâ Torminali 69.
in Febribus intermittentibus, si Biliosos teneant XXX.134. Tussiculosos 156.
in Ictero Declinante XLVI.86.
Fumariæ in Synochâ Pancreaticâ, Calore Urgente XXIX.67.
Granatorum Acidorum in Condito Acidi Humoris à Sanguine Secretionem impediente LIII. 31.
Hyssopi in Tussi ad incidendum XXIII.32.
in Decocto Vulnerario Pectorali, ad noxam à Pure Pulmonibus illatam XXIV.22.
in Languore Universali XXXIV.102.
Jujubinus in Tincturâ Rosarum ad Sitim I.15.
in Julapio XXXVIII.20.
in Tussi à Sanguine Fervido à Capite ad Pulmones delato XXXIII.34.
NB. Quia Mucaginosus est cum Oculis Cancri misceri non debet 38.
Julapium Rosaceum in Emulsione ad Sitim I.15 ad Dolorem Ardentem XIV. 35. ad Linguam Fissam XXIX.50.
in Julapio Refrigerante XX.42.
in Diaria à Defatigatione XXVIII.21.
Menthæ in Fame sensim Diminutâ II.31.
in Vomitu ab Assumptis 19. 16.
in Flatibus discutiendis 28.
in Dolore Contorsionis ab Austero XIV.52.
in Curâ Singultûs post Vomitorium XXIII.23.
in Synochâ Pâcreaticâ ad Anxietates XXIX.68.
in Languore Universali XXXIV.98. 113.
in Palpitatione Cordis XXXV.14.
in Lymphæ Acidæ correctione XLIX. 47.
Myrtinus in Vomitu Cruento IX.20.
in Diarrhœâ XIII.36.
in Ulcere Intestinorum 54.
in Cholerâ XV. 31.
in Salivâ Copiosâ à Vitio Glandularũ LI. 26.
in Sero Sanguinis nimis Fluido LV. 75.
in Urinâ Sanguineâ 85.
Papaveris albi in Dolore Ardente XIV. 34.
in Cholerâ XV.27. & Ileo 49.
in Synochâ Lymphaticâ ad Sitim XIX. 54.
in Pilulis de Styrace XX.36.
Papaveris Erratici in Diariâ ab Æstu Aëris XXVII.18.
in Synochâ Lymphaticâ ad Sitim XXIX. 54.
in Pleuritide XL.28.
in Noxâ à Frigore externo XLI.32.
in Ictero XLVI. 70.
in Hydrope Thoracis L.18.
Portulacæ in Cholerâ à Bile Acriore XV.32.
in Synochâ Biliariâ ad Bilis Oleositatem inflammabilem XXIX.41. ad Sitim 47.
in Febribus Intermittentibus Sudatoriis XXX. 183.
Quinque Radicum in Diarrhœa Serosa XIII. 37.
in Dolore Algente XIV.42.
in Hydrope Ascite XVII.13.
in Tussi ab Humoribus Pituitosis Crassis & Viscidis ad attenuandum, Incidendum 32.
in Synocha Lymphatica ad Ignem Rodentem magis, quàm Urentem XXIX. 53.
Pancreatica, Urgente Frigore 65.
in Febribus Intermittentibus, in Pituitosis & Biliosis XXX. 135.
in Decocto Diuretico XXXIV. 106.
in Pleuritide XL. 43.
in Gargarismate Emolliente ad Tumorem Tonsillarum XLIX. 59.
in Saliva Copiosa LI. 23.
Rosarum Rubrarum siccatarum in Ulcere Intestinorum XIII.53.

in

FINIS MATERIÆ MEDICÆ.
Sequuntur FORMULÆ.

INDICVLVS FORMVLARVM SEV PRÆSCRIPTIONVM.

FINIS.

FRANCI-

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.

LIBER SECUNDUS & TERTIUS,

De Affectibus Animales, & Generationi dicatas Hominis Functiones Læsas vel Constituentibus, vel Producentibus, vel Consequentibus.

OPUS POSTHUMUM,

Editum Curâ

IUSTI SCHRADERI, M. D.

Medicinæ Sanioris & Ἀπαθείας Studioso.

S. D.

IUSTUS SCHRADER.

QVICQVID Antiqui Medicinæ Proceres, queis & primordia & incrementa suâ debet Ars Nobilissima, in monumentis suis nobis reliquerunt Experimento & Ratione confirmatum, id omne haud mediocrem æstimationem quin grande pretium mereri, planius est, quàm ut operosè hic egeat demonstrari. Attamen pari jure suus quoque constare debet honos suumque pondus recentioris ævi operibus, & Insignium Virorum, quos postremum hoc tulit seculum, laudatissimis inventis; quæ ignorare vel negligere sicut ignavi hominis est, ita eadem accuratè cognoscere, & juxta ipsorum normam philosophari, imò etiam medendi methodum perfectiorem reddere, prudentem & cordatum quemque decet, quò veritati atque mortalium valetudini sensim rectiùs consulatur. Hoc præ aliis seriò expendit, & animosè nec infeliciter præstitit Medicorum nostri temporis, dum viveret, Coryphæus, FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS, *quo tam benè merito & Illustri Professore ante quinquennium circiter carere cœpit Inclyta Academia Lugduno-Batava, notabili & Discentium, qui peritiâ, & infirmorum, qui sanitate egent, detrimento. Etenim in docendâ ac faciendâ Arte caput altiùs extulit, raris dotibus supra communem turbam instructus; Iudicio scilicet limato, Ingenio acri, & inusitatâ sedulitate eundem fermè tenorem perpetim servante: quæ pulcherrima virtutum triga Ipsum facili negotio ad fastigium illud evexit, præsertim quòd genuinis ad excolendam* Ἰατρικὴν *mediis & instrumentis uteretur.* Anatomen *intelligo &* Chemiam; *sine quibus nec Corporis nostri fabrica probè nobis innotescere, nec veræ morborum causæ determinari queunt, nec denique recta institui medicatio, Quemadmodum nempe corporis Continentis sive solidi, quod artus ac viscera complectitur, texturam dividit & rimatur Anatome, sic Contenti seu fluidi intra cavitates & vasa*

moti compagem dissolvit ac detegit Chemia, adeòque ingentem lucem affert abstrusioribus affectuum causis eruendis, & faciliorem certioremque curandi rationem paulatim suppeditat. Omninò igitur strenuè hanc oportet excolere, ne in eodem semper Medicina consistat gradu, sed cordatior ultra Veterum doctrinam, ultra primas qualitates & elementorum quorundam chimæras, ad intima & vera mutationum principia penetret. Dudum equidem, fateor, circa Chemicas ἐγχειρήσεις versati sunt tum rudes & indocti, tum dein quoque eruditi & sapientiores; ast propter diversos fines: aliis circa metallorum è mineris & divite glebâ extractiones ac operosas repurgationes occupatis, aliis salutaria in solatium ægrorum pharmaca unicè quærentibus, aliis tandem Philosophiæ naturalis condendæ vel emendandæ ergò curiosis saltem experimentis operam impendentibus. Verumenimverò nemo hactenus, quod sciam, eâ solertiâ præclaram hanc artem ad Medicam Praxin applicuit, ac Sylvius *noster; qui longè, quàm Chemicorum vulgus, prudentior, ea, quæ in eorundem hypocaustis Naturam arte gubernatam efficere advertit, similibus in animali, humano præcipuè corpore evenientibus φαινομένοις haud incongruè accommodare novit. Est enim in hoc Universo operationum naturalium ingens quidem diversitas, quin varietas immensa, sed tamen miranda quoque intermista observatur similitudo, & harmonia singularis; ubi nimirum præstò sunt corpora eâdem formâ seu componentium particularum habitudine, iisdemque proinde qualitatibus prædita, quæ perpetuò (ni externa quædam vis obstiterit) eosdem, similes saltem coguntur edere effectus. Unde neutiquam est absurdum aut ridiculum, abstrusiorem rerum quarundam indolem, derivatâ ab aliis consimilem ferè genium ostendentibus nobisque magis obviis luce, pervestigare ac eruere; ceu faciunt ii, qui exempli gratia, Humorum in corpore nostro virtutes ac vitia, & vera quibus hæc coërceantur remedia, per ea, quæ extra hominem, etiam in Artificum officinis contingere observant, indagare annituntur. Quod ipsum, siquidem maturo judicio & solicitâ circumspectione fiat, reliquas omnes inquirendi vias longè antecellit; postquam hoc tramite Contenti in nobis naturam meliore successu scrutamur, & in cognitionem medicam tot nebulis adhucdum obscuratam pedetentim altiùs deducimur. Neque hæc investigandi ratio nova censenda est, atque ab Antiquorum more omninò aliena, quippe quibus Ipsis non pauca ab arte Culinari, Chemiæ quoddam simulachrum præ se ferente, mutuari lubuit. Viderant è veteri ævo Philosophi, in Coquinâ carnes, legumina, olera, fructus, cæteraque esculenta omnia per ignem variâ ratione directum emolliri ac cruditate suâ liberari; quum ingestorum concoctiones à calore & blando viscerum fotu primariò dependere, profiterentur. Viderat Naturæ genius Hippocrates, vapores ab ebulliente humido elevatos ac frigidiori lebetis operculo allisos in guttas concrescere, pristinamque vicissim induere speciem, quum in libello περὶ ἀδένων cerebri madorem ac depluentem inde in colli laterumque declivia catarrhum ab exspirationibus intra capitis cavum, velut cucurbitam, condensatis originem trahere, posteritatem doceret. Imò quæcunque de succorum intra nos corruptelâ & putredine (cui tota febrium doctrina vulgò superstruitur) differunt Medicorum libri an non ab externarum rerum mutationibus ad interitum vergentibus sunt arcessita? Multò itaque magis Experimenta Chemica scopo memorato inservire possunt ac debent, utpote quæ licet plus artificii in se habent, tamen solius Naturæ vi & efficaciâ agunt, quicquid agunt. Quapropter si quis rationibus auscultare haud recuset, & doctam Antiquitatem verè imitari, hoc est, non tam eadem cum Ipsâ* sentire *quàm* agere *cupiat, necesse est, hâc ratione & methodo rerum Medicarum notitiam illustret, augeat, perficiatque. Sic animi sui donis à Deo Opt. Max. concessis quilibet utetur rectiùs, nec secundùm nuda Veterum dicta, at res ipsas philosophari discet; quorum illud indignæ cujusdam servitutis signum esse autumo, hoc generosæ mentis characterem. Cæterum abundè commonstravit* b. Sylvius, *quanta in Arte cæteroquin difficillimâ sibi lux affulserit, ex quo semitam hanc per Anatomen & Chemiam fuit ingressus. Humorum enim quorumvis nostri corporis proprietates inde majori accuratione exposuit, eorundemque vitia, quæ functiones affligunt, clariùs depinxit; quod præclaræ utilitatis negotium esse, facilè mecum judicabunt plerique, quando in morboso statu sæpiùs respicienda Humorum massa, rariùs verò culpanda Viscera, toties innoxia. Præterea haud vulgarem ἀκρίβειαν sapiunt ab Ipso primùm si non in scenam producta, aut dilucidiùs saltem enodata & ad usum translata memoranda Acrium discrimina, quæ sicut per universam rerum naturam sese extendunt, ita quàm maximè in Homine quoque locum inveniunt. Fateor equidem, jam à multis retrò seculis Hippocratem lib.* de Naturâ Humanâ *disertè docuisse, amaros, acidos, salsos in corpore humores subesse, & Medicos ab Eo cunctos id scivisse, nobisque tradidisse; fateor amplius, Eosdem de succorum pugnâ, ebullitione, fermentatione, similibusque motibus in quibusdam morbis oboriri solitis jam dudum in scriptis suis esse locutos: attamen fecerunt id omnes obscurè, parcè, nec ἐπιμελῶς. Quod si cum humoris salsi, acidi, amarique genium, & (in quo præsertim deficiunt) cuique illorum dicata corrigentia seu fræna distinctè calluissent, nequaquam in Affectuum causis exponendis tàm frequenter ad qualitates primas dictas, earumque intemperiem, quin potius ad perversam liquorum intra nos, quoad saporem, consistentiam, misturæque modum, dispositionem confugissent. Si porrò mutuas confluentium succorum actiones perfectiùs intellexissent, procul dubio intestinæ humorum agitationi & pugnæ non tàm confusè ac promiscuè ebullitionis, fermentationis, effervescentiæ nomina imposuissent; quæ diversa motuum genera (licet in eodem actu concurrere quandoque possint) solicitiùs examinare atque à sese invicem distinguere, magni momenti est in Arte Medicâ. Ad hæc autem cuncta curiosè attendit Sylvius, nec tamen absolvit omnia; ne quis existimet, me Ipsius tradita Antiquorum sententiæ adeò præferre, ac si Hi imperfecta, incerta, mutila nobis reliquissent, ab Illo verò consummata, certa, integra fuissent profecta; quod ipsum de homine pronunciare, hominis esset stolidi & affectuum nebulis penitus occæcati. Certè sicut nunquam non b. Vir suam in opere isthoc imbecillitatem ipsus liberè agnovit, & innumeras in rebus Medicis tricas atque difficultates superesse, ingenuè confessus est, ita ego nullatenus audebo de Eodem majora aut meliora proferre. De Ipsius doctrinâ hoc saltem reticere nequeo, inniti eandem præcipuè geminæ illi Effervescentiæ, alteri inter Succum Pancreaticum & Bilem in cavo tenuis Intestini, alteri inter hanc Lympham in Cordis ventriculo; cujus asserti veritas necdum quidem ἀποδεικτικῶς est stabilita, neque tamen etiam (ausim dicere)*

eviden-

evidentibus experimentis aut sufficienti argumentorum robore eversa. Imprimis verò, quod de Bilis ab Hepate motu versus Cor memoravit Sylvius, *plurimis disceptationibus ansam dedit, quinimò non paucos ad brutorum Anatomen & instituendas circa fellis potissimùm officinam varias observationes impulit; queis etsi illud obtinuissent, universum biliosum laticem à jecore ad* Intestinum *ferri, neutiquam tamen eo ipso omnem omninò aditum ei præclusissent ad microcosmi regiam. Enimverò siquidem intestinorum contentis in venas Mesenterii sanguineas pateat ingressus, (ceu non sine causâ suspicatur Solertissimus nostri temporis Anatomicus, quamprimum fortasse idem publico persuasurus) nullam biliosi succi in Cavam & Cor commodiorem viam existere posse, quilibet etiam Artis tyro promptè intelliget.*

At quo dilabor? Non enim dogmata Sylviana, eorumque valorem hic ponderare, sed potiùs quæ ad Operum Illius editionem pertinent, memorare constitui. Quemadmodum igitur Affectuum corporis nostri historia ingentis est amplitudinis, latissiméque diffusa, ita eandem (præsertim si à vulgari doctrinâ & consuetâ methodo deflectat) intra breve temporis intervallum adornare, atque simul & semel in lucem emittere, vix possibile cuiquam esse judico. Hinc b. Vir in arduo isthoc negotio lentè cautéque procedere voluit, quando Medicam suam Praxin haud uno quasi impetu expromere, sed per partes publico communicare decrevit; id quod reipsâ præstare cœpit, quin absolvisset etiam, siquidem Sapientissimo Numini placuisset longiorem Ipsi vitam indulgere. Ediderat jam pluribus abhinc annis partem priorem Libri Primi, imò & alteram antè triennium nobis dederat, quam non longè post Secundo itidem successivè evulgando sese accingeret; quod dum seriò molitur, ecce, vix inchoato opere tollitur è cœtu mortalium, qui toties aliorum fata remorari, tot perniciosas & interitum minantes morbos profligare noverat. Quàm verò candidè, quàm fideliter hujus sui Operis perfectionem fuerit meditatus, vel inde apparet, quod fragilitatis humanæ conscius, seque vix huic rei penitus conficiendæ superfuturum prævidens, maturè de eâ supremam voluntatem calamo disertè expresserit; ubi me, quamvis nil tale conjectantem, nominare, suorumque ἀνεκδότων editorem designare haud dubitavit, ceu è b. Viri Testamento non longè post obitum ejusdem ab Hæredibus mihi commonstrato ipse perspexi. Quamobrem cum præclaræ Testatoris voluntati morem gerere multis nominibus deceret, lubens volensque hoc suscepi negotium, quamvis difficile, operosum, & laboris plenum: quippe in tantâ chartarum mihi concreditarum inordinatâ mole, textûs ipsius quandoque ob multas ambages, quandoque brevitatem nimiam obscuritate, & non levi capitum sectionumque seu incisorum confusione, mihi ipsi, fateor, primò diffidebam, de ejusdem successu subdubitans. Attamen stimulos moranti subdiderunt Operis tum præstantia, tum utilitas, tum, quæ res Medicas plerumque comitari solet, singularis jucunditas; quibus illecebris effectum est, ut intra mediocre tempus ex hoc labyrintho feliciter emerserim. Prodeunt igitur, præter Primum ab Ipso quondam Auctore editum, nunc meâ curâ Duo Libri posteriores, ex Ejusdem Autographo justâ fidelitate exemti ac typis impressi. Dispescuit enim Ipse Sylvius totam suam Praxin in tres tantùm libros publicâ luce donandos. Verùm quia & Infantum morbos, & gravissimos quosdam alios affectus accuratè descripsit, eosdemque suo tempore foras dari voluit, haud alienum vel Medicorum Filiis ingratum fore judicavi, si exinde Appendicem *efformarem; quò sic Praxis b. Viri, secundùm divisionem ab Ipso factam, maneret Tripertita. Huic proinde meritò cedat spurium istud editionum par, quarum altera Francofurtensis est, altera (si titulo habenda fides) Parisiensis, utraque inscio* Sylvio *divulgata, ceu ex Ejusdem præfatiunculâ mox sequente est manifestum. Postremæ autem seu Parisiensis magistro plus tribuerem, si Chymiam illam, quæ frigida, impolita, omnisque ἀκριβείας expers, quin Optimo Viro falsè adscripta est, omisisset, hujus autem loco duas de Febribus disquisitiones inseruisset, sicque turpis negligentiæ crimen fuisset amolitus.*

Sed non morabor Te ampliùs, ex inani hoc discursus mei Propylæo ad ipsam Basilicam properantem, rebus Medicis abundè locupletatam, nec ruinoso Ratiociniorum acervo, verùm stabili Experientiæ fulcro superstructam. Hanc itaque ingredere, sed vana, si quæ habes, præjudicia, & inimicos veritati affectus à tergo relinque. Vale.

LECTORI

Æquo ac Reip. Addicto fœlicia quævis precatur

FRANCISCVS DELEBOE, SYLVIUS.

QVONIAM molestum fuit hactenus privatis meis Auditoribus exscribere Dictata mea in multis admodum vitiosè ab aliis excepta, descriptave; sed insuper me inconsulto tàm in Germaniâ, quàm in Galliâ non parùm corruptus editus est Praxeos meæ Liber Secundus ac Tertius, necdum ad editionem satis locupletatus & accuratus: Ne Tyronibus Medicis, ac Ægris quoq; noceant isti Libri, consultum duxi, quantum mihi ab occupationibus quotidianis permittetur otii, hoc omne illis augmentandis, & ut indies à me privatim explanari queant simul edendis dare; aliquando, si Deus volet, ipsos ampliùs concinnaturus, & in commune miserorum Mortalium bonum cum additamentis publici juris facturus. Deus interim meis conatibus in charitate cœptis ac perficiendis cœlitùs benedicat! Valè, hisque mecum fruere, imò meliora, si habes, hilari mente cum omnibus communica. Initium laboris hujus faciebam Lugd. Batav. XV. Sept. cIↃ IↃC LXXII.

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII
PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.

LIBER SECVNDVS;

De Affectibus Animales hominis Functiones læsas vel Constituentibus, vel Producentibus, vel Consequentibus.

CAPUT I.

Animalium Functionum Distributio.

Auctoris Institutiones Medicæ nondum absolutæ, ut iis Praxin suã superstruat.

I. NECESSARII otii defectu mihi non licuit hactenus Medicinæ Institutiones ante annos duodecim publicis Lectionibus hoc in Athenæo Auditoribus meis propositas exactiùs examinare, accuratasque publici juris facere; quibus, tanquam fundamento apto & congruo, superstrui posset Praxis mea Medica.

Eam cur ediderit.

II. Hujus tamen præposteram editionem mihi extorserunt Typographi vel Bibliopolæ aliqui lucri proprii, quàm boni publici magis amantes, dum me inscio & inconsulto, licet adhuc vivente atque valente, nonnulla in multis corrupta & imperfecta non dubitarunt meo nomine in lucem mittere. Vnde, quò tum meæ famæ qualicunque, tum Tyronum Medicorum, ac proinde Ægrorum quoque, quibus labor meus fuit unicè consecratus, commodis consulerem, coactus fui ordine perverso Medici mei Operis editionem à Praxi inchoare.

Cur in eâ Functiones integras explicet.

III. Quâ de causâ in Praxeos meæ Libro primo necesse habui ubique *Functionum* singularum *Integrarum rationem* succinctam earundem *Læsionibus* præmittere; postquam veritatem tantùm quærens non potui semper idem sentire cum quocunque, qui ante me scripsit, Auctore Medico.

Quare in iis multùm ab aliis differat.

IV. Vnde non pauca forsan minùs poterunt satisfacere aliis, etiam Veritati maximè addictis, ac longè minùs adhuc cuivis præjudiciis vel propriis, vel alienis laboranti, ac secundùm illa cunctorum sententias censenti, atque approbanti, vel improbanti.

Ut & in Functionibus Animalibus.

V. Cùm proinde *Animales* quoque *Hominis Functiones* in multis aliter ac plerique alii concipiam, operæ pretium videtur illas hîc aliquantò explicatiùs enarrare, quin quasdam opinionum mearum singularium rationes addere

Earum summa genera.

VI. *Animales* igitur *Hominis Functiones*, quantum ego (in summâ inter magnos etiam & illustres auctores vigente hîc dissensione, opinionumque discrepantiâ) illas se ordine consequentes in me, aliisque mihi sum visus observasse, commodè ad quatuor summa Genera revocari posse judicavi, ad *Sensus Externos*, ad *Sensus Internos*, ad *Motus Animi*, & ad *Motus Corporis*.

Eas duplici modo inservire.

VII. *Inserviunt* enim *Animales Hominis Functiones* partim *Rerum* quarumvis *Cognitioni*, partim earundem *Fruitioni*, vel potiùs *Usioni*; quandoquidem Fruitio in bonam ferè sumitur partem. Vtimur siquidem utrâque fortunâ, fruimur tantùm prosperâ.

Cognitioni Sensus Usioni Motus.

VIII. *Cognitioni* Rerum inserviunt *Sensus* tam *Interni*, quàm *Externi*; *Usioni* autem *Motus* tum *Animi*, tum *Corporis*.

Sensus externi quinam.

IX. Per *Sensus Externos* illas intelligo Functiones, quarum ope *Objecta Externa*, *Sensiliaque per Organa Corporis peculiaria sese insinuantia*

Menti offeruntur cognoscenda, & ab ipsâ revera percipiuntur.

Circa Objecta quid agat Mens. X. *Objectorum* Sensibus Externis perceptorum *Simulachra*, *Notiones*, *Ideas*, *Repræsentationesque* in semet-ipsâ *effingit & format*; quin multifariæ in eisdem passim observatæ *varietatis causas & rationes investigat*, *eruit*, *aut concludit*; sed & mirabiles in rebus variis & in suo præsertim corpore *mutationes* ab iisdem nunc in melius, nunc in deterius factas expendens, ipsa eatenus vel *bona*, vel *mala judicat*, sicque intimam eorundem notitiam consequitur *Humana Mens*.

Sensus interni quinam. XI. *Internorum* autem *Sensuum* nomine veniunt, quibus prædita hæc omnia præstat Humana Mens, Facultates, Potestates, aut quocunque tandem nomine aut vetere aut novo licebit eas in delicatulorum & sua duntaxat probantium, admirantiumque gratiam indigitare.

Eos sequuntur Affectus XII. Hoc Mentis examen judiciumque varii mox sequuntur *Animi Motus* & *Affectus*, quibus Objecta illa diversimodè prosequitur Anima.

& Motus corporis, XIII. Quin prout Objectum quodvis nobis vel aliis bonum & utile, malumve ac noxium fuit judicatum, sic ad idem consequendum, possidendumque, aut fugiendum, avertendumve variè ad Voluntatis dictamen ac imperium *Animali & Voluntario* dicto movetur Corpus *Motu*.

XIV. Sed videntur hæc omnia esse talia, quæ planiore ac pleniore indigeant interpretatione, quam aliquot sequentibus conabor absolvere Capitibus.

CAPUT II.

De Sensibus Externis.

Ad sensum externum plura concurrere. I. CUm *Externi Sensus* illæ sint Hominis Functiones, quibus Objecta Externa, sensilia que Animæ cognoscenda offeruntur & ab ipsâ cognoscuntur per Instrumenta Corporis peculiaria; in quæ modo mirabili sese illa insinuant, & ipsa penetrant; plura ad Sensum Externum ritè constituendum concurrere patet.

1. Objectum cognoscendum, II. Et 1. quidem *Objectum* ipsum *Cognoscendum*, à quo, utpote à Sentientis Hominis Corpore non parùm sæpenumerò remoto, extra ipsius Sentientis Organa certè manente, *aliquid*, quod *Speciem*, *Qualitatemve*, vocant, *emanat Sensile*, idque pro Sensuum Externorum diversitate *diversum*.

& ab eo Species.

Propriæ & Communes. III. Nam non tantùm uno, verùm sæpè pluribus Sensibus Externis percipiuntur, si non omnia, pleraque saltem Objecta Sensilia: Unde, quæ *unum tantum Sensum* afficiunt *Species*, vocantur *Propriæ*; uti *Communes*; quæ *plures* afficiunt *Sensus*.

2 Organum corporeum. IV. 2. *Organum Corporeum* Speciem Objecti Sensilis ac ipsi præsentis Sensilem convenienter admittens.

3. Mens sive Anima. V. 3. *Mens* ipsa, sive *Anima* sensationi, ut significanter loquar, & operi attenta, sensilemque Objecti sui Speciem in Corporeo Organo considerans, quin secundùm sensiles suas circumstantias Objectum ipsum sic percipiens.

Requisita in Objecto cognoscendo. VI. 1. *Cognoscendum*, hoc est, ut Cognoscatur aptum, censeo *Externum Objectum*, quando Sensiles ab ipso Species prodeunt, & ad Sensûs cujusvis Externi Organum deferuntur, illud penetrant, ipsumque adeò sensibiliter afficiunt.

VII. Debent namque 1. *Species* sive *Qualitates Sensiles ab Objecto externo emanare*. 2. *ad & in Sensuum Organa deferri*. ac 3. *eadem Organa sensiliter afficere*, hoc est, sui speciem, ideam vel imaginem in ipso depingere ac simulare: liceat in re obscurâ mihi metaphorâ à Visione desumptâ & optici magisterii curioso nulli non noti operâ cæterorum quoque Sensuum Externorum Sensationem adumbrare ac describere.

1. Species ab Objecto emanare. VIII. *Ut* 1. *ab Objecto emanent Species sensibiles*, requiritur plerunque *aliquid*, *quod Objectum ita moveat & mutet, ut Species sensiles quaquaversum ex se fundat*. Sic Lux sive Lumen (neque illa hic ab invicem distinguo; cum etiam illa non distinguant Authores Latini) Objecta Visibilia ita movet & afficit, ut Colores suos cum Figurâ suâ è se mittant: sic Malleus Campanam ita ferit & movet, ut Sonum reddat & diffundat: sic Pruna, Succinum, aliaque Odorifera adurendo ita movet, ut Odorem de se spirent: sic Oris Saliva Dulcamaram, dum manditur, ita imbuit & movet, ut post Amarorem obvium manifestet quoque ipsius Dulcedinem latentem: sic Ferrum allisum Silicem ita movet, ut Calorem suum effundat & Ignem.

2. Ab Objecto ad Sensus Organum deferri. IX. *Ut* 2. *ab Objecto ad Sensûs Organum*, non rarò minùs vel magis *ab Objecto remotum & distans deferantur Species Sensiles*, *Medio intermedio est opus*, eoque *conveniente*, hoc est, ad *Specierum transmissionem ritè dispoſito vel affecto*. Sic Visûs Medium requiritur Diaphanum ac Pellucidum; nam per Opacum transire non possunt Species Visibiles, quin ab ipso sistantur: sic Auditûs Medium requiritur transmittendis, non sistendis, aut confundendis, corrumpendisve Sonis aptum: sic Caloris Sensûs Medium requiritur transmeando Calori conveniens: sic Olfactûs Medium requiritur transeundis Odoribus pervium sic aliquando Tactûs Medium requiritur transferendæ Duritiei adæquatum.

3. Objecta Organum sensibiliter afficere. X. *Ut* 3. *Sensûs Organum sensiliter afficiant Objecta externa* opus est, ut *Ipsa certo spatio distent, aut contigua astent Organo*; & quidem tum ratione *Objecti Moti*, tum ratione *Organi*, pro cujusvis Individui constitutione singulari non parum sæpè *variantis*. Nam Objecta non semper Moventur æquè potenter; nec singulorum hominum Organa sunt eodem conformata modo; nec proinde ab eodem Objecto sensibili æque moventur, afficiunturve omnes. Unde aliqui etiam remotiora Vident, Audiuntve, alii tantùm propinquiora.

Distantia inter Objectum & Organum. XI. *Distantia* proinde *conveniens* requiritur quandoque *inter Objectum & Organum*, ut hoc ab illo afficiatur sensiliter. Nam *si remota nimium sint ab Organo Objecta*, quàm ut ad Ipsum satis pervenire possint Motæ ac Effusæ illorum Species, utique *non sentientur Objecta*, *vel Obscurè duntaxat & Confusè*; *non item Clarè ac Distin-*

ctè:sin contrà *nimis propinqua sint eidem Organo Mota Obiecta*, eadem *Confusè, non Distinctè afficient Sensum, quin Sensorium simul lædent*, si potenter ipsum afficiant.

Nec nimis remota, nec nimis proxima. XII. Hinc est, quòd remotiora ab Oculis Objecta vel planè non videamus, vel tantùm Obscurè ac Confusè; ad quæ dum sensim accedimus propiùs aut illa ad nos, paulatim eadem cernimus Clariùs & Distinctiùs; donec iisdem existentibus nimis propinquis, Obscuretur & Confundatur denuò Visio. Idem verum est de Objectis Sonum, Calorem, aut Odorem fundentibus, quando sunt à nobis remotiora, quæ paulatim percipiuntur clariùs, distinctiúsque, dum nobis appropinquant.

Obiecta Lucida. XIII. Hinc est, quòd *Obiecta* oculis proxima, si potenter Visum moveant, *Lucida* puta, non raro Visum perdant: sin minùs potenter moveant, confusè duntaxat & obscurè videantur, ac sensim, dum ab oculis removentur, distinctiùs cernantur & clariùs, donec ad decentem uniuscuiusque oculis distantiam constituta observentur distinctissimè atque clarissimè.

Sonus. XIV. Hinc est, quod immanis *Sonus* in loco Auribus vicino excitatus non rarò tollat Auditum, vel, ni tollat, confusus tantùm audiatur. Hinc est, quod Harmonia instrumentorum musicorum ope producta, sed valdè sonora, longè distinctiùs, ideóque suaviùs percipiatur in loco aliquantum remotiore, quàm vicino.

Calor. XV. Hinc est, quòd *Calor* ingens in loco corpori proximo excitatus urat vehementer, suumque corrumpat Sensorium; qui ad convenientem distantiam perceptus recreat sentientem.

Suaveolentia. XVI. Hinc est, quòd *Suaveolentia* licèt naribus admota sæpiùs graviter afficiant plures; quos refocillant, delectantque eadem, si magis remota minùs sui odoris ad ipsos mittant, quod excipiant.

Dulcia. XVII. Hinc est, quòd *Dulcia* plerúmque palato per se gratissima, si potentiùs Gustum afficiant, movendo nauseam fiant ingrata.

Mollities. XVIII. Hinc est, quòd *Mollities* mediocris (cutis v.g.) tacta sit sentienti accepta, quæ pastæ ad instar cedens, ac mediocritatem ideò excedens Tactui reddatur inamœna.

XIX. Requiritur proinde *certa* & unicuique homini tantùm non peculiaris *proportio in Distantiâ Objectorum Sensilium ac Sensorij*, ut commoda & jucunda simul fieri queat Sensatio.

Requisita in Organo. XX. 2. Vt ipsius *Organi Corporei*, vulgò *Sensorij*, Objectorum species excipientis, *Requisita* determinentur, notandum ipsa pro *Sensuum diversitate* occurrere *diversa*.

Sensuum externorum numerus unde eliciendus. XXI. *Sensuum* autem *Externorum diversitas & numerus*, meo saltem iudicio, elici debet *à Sensilium*, & *uno duntaxat Sensu perceptibilium*, adeòque *Propriarum* dictarum *Qualitatum diversitate ac numero*: ut nunc nil addam de *Primordiorum ac Elementorum Naturalium numero certo*, minimè supponendo, verùm demonstrando; ut & aliis hanc rem satis obscuram; si non probantibus, saltem illustrantibus, aut comprobantibus & confirmantibus.

Qualitates propriæ sex. XXII. Quòd si quis omnes ac singulas Sensibus Externis perceptibiles *Qualitates*, atque *Intentionales* vocari solitas, percurrat & enumeret, utique *Sex* observabit *Proprias*, & uno tantùm Sensu perceptibiles, *Colorem, Sonum, Odorem; Saporem, Duritiem, & Calorem*, cum suis *Oppositis & Adiunctis*.

XXIII. Vnde, si benè observavi, *totidem* erunt constituendi *Externi Sensus, Visus, Auditus, Olfactus, Gustus, Tactus & Caloris Sensus*: quem peculiaris nominis defectu sic vocari posse autumo. *Externi Sensus quotnam.*

XXIV. Optarem equidem, si vera est mea assertio, uti ego illam veram esse planè nunc etiam sum persuasus, alium aliquem magni nominis & authoritatis Virum eandem ante me proposuisse (ignoro namque, an id sit factum ab ullo) atque sic derisorum sannam, cui me talia sentiendo & docendo expositum sat scio, à me avertisse.

XXV. Quicquid autem inde mihi eveniat, pro veritate, hominumque utilitate pugno; quarum amore motus cogor etiam contra inveteratam, si non omnium, plerorumque saltem opinionem, quod sentio, candidè proferre: non quòd existimem me aliquid novi, & aliis ignoti manifestare, quin potiùs idem, distinctiùs tamen, quàm olim explicare.

XXVI. Videntur namque mihi *Duo Sensus* sub *Vnius* nomine hactenus malè *confusi*: *Tactus* nempe, qui *Duritiem, Mollitiemque*; atque *Caloris sensus*, qui *Calorem, Frigusque* percipit: quosque omninò existimo ab invicem distinguendos. *Duo sensus diversi hactenus confusi.*

XXVII. Confusionis autem illius hæc mihi censetur ratio, quòd *non diverso & distincto, sed eodem utatur uterque hic Sensus Organo.* *Ejus confusionis ratio.*

XXVIII. *Non utitur autem uterque hic Sensus Organo diverso ac distincto, quia eodem percipi potest utraque Qualitas: quæ* præterea & quidem *utraque reliquorum quoque Sensuum Organis percipitur.* Sic exempli gratiâ Lingua, Gustûs Organum, percipit quoque Calorem ac Duritiem suorum Obiectorum; nec tamen pro eodem Sensu habetur Gustus & Tactus. Idem planè accidit Naribus, Auribus, & Oculis.

XXIX. Unde confirmatur, quod modò dicebam, *Sensuum distinctionem ab Obiectorum Qualitate diversâ petendam, non item ab ipsius Organi diversitate*; quippe quod tum demum diversâ concinnatur structurâ, quando ad hanc vel illam Obiectorum Qualitatem ritè percipiendam diversitas aliqua requiritur.

XXX. Atque hæc paucis ac in transcursu dicta sufficiant de Sensuum Externorum Numero; cùm hic locus non sit hæc pluribus ad amussim revocare.

XXXI. Quoties proinde aliqua Obiectorum Qualitas Sensilis, ut sentiretur, peculiarem Organi Sentientis structuram postulavit, toties *singulare Organum* in eum finem constructum est, atque collocatum in Capite, loco Cerebro, Cerebelloque proximo. *Quarè Organa singularia.*

XXXII. Talia *Organa peculiaria* in homine occurrunt *quadruplicia*, 1. *Oculi* ad Videndum. 2. *Aures* ad Audiendum. 3. *Nares* ad Olfaciendum, & 4. *Lingua* ad Gustandum. *Eorum numerus.*

XXXIII. Horum Organorum Fabrica exacta ex Anatomicorum Sectionibus, Demonstrationibus & Observationibus peti pos- *Fabrica, & pars primaria.*

sunt ac debent. Sufficiet hic hoc unum attigisse, *Organorum istorum omnium ac singulorum Partem primariam esse Membranam ex tenui Meninge ortam, illi saltem continuatam*;in quâ videtur fieri Obiectorum Externorum per Species suas emissas & admissas repræsentatio ad ritè sentiendum.

Requisita in Animâ.

XXXIV. III. Non sufficit ad *ritè Sentiendum*,ut ab Obiecto Externo Species Sensiles effundantur, deferanturque ad Sensûs Organum; quin ab ipso admissæ depingantur in Membranâ ejusdem primariâ modò laudatâ ; (ut exemplo à Visu desumpto iterum utar) verùm opus est,ut *Anima* quoque ad Sensum perficiendum concurrat *operi huic Attenta*.

Attentio.

XXXV. Requiritur in *Animâ*, ut Obiectum quodvis Sentiatur perfectè, *Attentio*, hoc est, singularum Obiecti circumstantiarum exacta & occurata Consideratio atque Observatio.

Pro cujus diversitate diversa perceptio

XXXVI. Hæc Circumstantiarum Consideratio & Observatio, prout ab Animâ vel accurata,vel oscitans fuerit facta, ita Speciei Sensilis perceptio, hoc est, Sensus erit aut perfectus,distinctus & planus;vel imperfectus, confusus & obscurus.

XXXVII. Obiecti agitati Considerationi Attenta non est Anima, quoties aliò avertitur, atque aliud Obiectum à priori diversum præsens aut absens ita speculatur acriter, ut illi unicè inhærens alia omnia negligat, nec ipsa Observet.

XXXVIII. Hanc necessariam in Sensu quovis perficiendo Animæ Attentionem qui parvi pendit, aut reijcit & ridet, quomodò Sensus peragatur, meo saltem arbitratu, nondum capit.

CAPUT III.

De Sensibus Internis.

Qui se gerat Mens in Sensibus internis.

I. QUomodò in Externorum Sensuum Organis ad Obiectorum Sensilium perceptionem Anima se gerat, diximus capite superiore: proximum est, ut, quomodò eadem in Specierum Sensibus Externis admissarum & attentè consideratarum examine, Objectorumque assurgente gradatim per ipsas Cognitione ulteriùs pergat,ostendamus quoque ad compendium.

Notiones primæ quid.

II. Hoc ut debitè fiat, notandum *Animam* post attentam, vel supinam Specierum in Sensuum Externorum Organa admissarum contemplationem, ideas & imagines, quæ illas species ita, uti perceptæ sunt & apprehensæ, repræsentent, formare;quæ *Notiones* vocantur, & quidem *Primæ*;utpote quæ primâ hac mentis operatione hanc prefatam contemplationem eius consequente formantur.

Quomodò ex iis formentur Notiones secundæ.

III. Quales *Notiones Primas*, vel ad idem obiectum diversis temporibus & modis subinde sensatum, vel ad varia obiecta eodem aut diversis temporibus itidem sensata, formatas, quoties *inter se confert* ac comparat eadem *Anima*, toties in omnibus, vel quibusdam duntaxat, vel nullis circumstantiis inter se convenire, ac proinde in quibusdam, vel omnibus circumstantiis differre comperit; unde novas quoque *Ideas*, sibi format, *ac imagines*, easque duplices, aliàs quidem *ex circumstantiis*, in quibus inter se *conveniunt*, aliàs verò *ex circumstantiis*, in quibus ab invicem *differunt* ac distinguuntur inter se Collatæ Notiones Primæ ; quæ utræque *secundarum Notionum* nomine veniunt, utpote secundâ mentis operatione formatæ : quarum illæ quidem Convenientiæ, atque adeò *speciei*, hinc & gradatim *Generis* tum *subalterni*, tum *summi*; Hæ verò diversitatis, atque adeò *Differentiæ* tam *specificæ*, quàm *Genericæ* imò *individualis* sive *singularis* nomine innotescunt.

Species, Genus, Differentia.

Imaginatio quid.

IV. Et quatenus in Notionibus illis tàm Primis, quàm secundis, efformandis occupata est Mens, *Imaginationis & Phantasiæ* nomen meruit & accepit : estque hic *Internorum sensuum Primus*.

Notiones ex qualitatibus propriis & Communibus.

V. *Formantur* autem, ut hoc adhuc addam, *Notiones illæ tam Primæ, quàm secundæ ex qualitatibus sensilibus, tam cuivis sensui propriis*, quas nuper enumeravimus ; *quàm pluribus sensibus Communibus*, quas hic censeo paucis enarrandas, antequam pergamus, imò verò ut faciliùs pergamus ulterius.

1. Numerus.

VI. Observatæ sunt autem à me sequentes, & 1. quidem *Numerus* sive Multitudo sensilium obiectorum ab invicem disiuncta; eaque vel sine intermedio intervallo sibi invicem *Contigua*, vel per intermedium intervallum & spatium ab invicem *Distans*.

2. Magnitudo.

VII. 2. *Magnitudo*, sive multitudo sensilium obiectorum simul coniuncta ; eaque vel sine intermedio vinculo sibi invicem *Continua*, vel per intermedium vinculum simul (*connexa*.

3. Figura.

VIII. 3. *Figura*, sive Determinata & distincta Multitudinis Numerum vel Magnitudinem constituentis Dispositio & Ordinatio externa : eaque vel *Recta*, vel *Circularis*, vel *Mista*.

Recta.

IX. *Recta* pro *Angulorum* vel *Rectorum*, vel *Obliquorum* ; & horum vel *Acutorum*, vel *Obtusorum* multipliciter simul concurrentium numero & diversitate observatur omninò multiplex.

Circularis.

X. *Circularis* itidem non una observatur, nec uniformis.

Mista.

XI. *Mista* denique multiplex quoque occurrit & multifaria.

4. Locus.

XII. 4. *Locus*, sive spatium à rebus Numerum constituentibus ad determinatam inter se distantiam occupatum. Adeò ut in loco designando inter plura semper fiat relatio & respectus.

5. Situs.

XIII. 5. *Situs*, sive spatium à rebus sive partibus Magnitudinem constituentibus ad determinatam inter se distantiam & positionem in variis circumstantiis observabilem occupatum.

6. Alteratio.

XIV. 6. *Alteratio*,sive Numeri, Magnitudinisve (augendo sc. vel minuendo) aut Figuræ (aliter sc. ordinando) Mutatio.

7. Motus.

XV. 7. *Motus*,sive Loci situsve Mutatio.

XVI. Atque hæ sunt septem impræsentiarum occurrentes mihi qualitates sensiles communes, *Numerus*, *sc. Magnitudo*, *Figura*, *Locus*, *Situs*, *Alteratio & Motus* : *ex quibus*, (dicebam modò) *ut &* singulorum sensuum propriis

qua-

Quali- tates propriæ motus. qualitatibus senſilibus ſex *Colore, Sono, Odore, Sapore, Duritie & Calore*, cum ſuis oppoſitis & affinibus *formantur Notiones tam Primæ, quàm Secundæ.*

Quibus qualitatibus ſenſibilibus accidat mutatio. XVII. Vnum adhuc occurrit monendum, non tantùm Numero, Magnitudini, Figuræ, Loco, ac Situi *accidere mutationem*, verùm *recenſitis* quoque *qualitatibus ſenſilibus propriis*: unde quod modò dulce erat, fit paulò poſt amarum, acidum, aut alio ſapore præditum; quod album erat modò fit paulò poſt rubrum, viride, vel alio colore affectum, & ſic de cæteris.

XVIII. Quæcunque namque ſenſibus externis percepimus obiecta, *vel in eodem permanent* ſenſilium qualitatum *ſtatu*, *vel illum mutant.* Ibi eodem modo ſemper offeruntur iiſdem ſenſibus; hic alio & diverſo.

In his Notionibus non quieſcere animam. XIX. In hiſce autem tam Primis, quàm ſecundis notionibus à ſe formatis non conquieſcit Anima humana, quin potiùs omnia mirata, omnium quoque tanto numero, tantaque varietate à ſe obſervatorum & notatorum *rationes atque cauſas noſſe optat*, & ut noſcat *Ingenij ope* atque acumine mox allaborat.

Sed ipſarum cauſas & rationes indagare. XX. *Mens*, inquam, *ab utriſque Obiectorum ſuorum notionibus concatenatâ ratiocinatione gradatim aſſurgens, ipſarum rationes & cauſas expiſcatur ſedulò, ac ſi cœpti ſfaverit Deus, ſenſim capit.*

1. Ex numero & Magnitudine, copia & abundantia Maſſæ. XXI. Nam 1. ex Obſervatorum *Numero & Magnitudine Copiam & Abundantiam Maſſæ*, ex quâ omnia illa conſtituuntur, deducit ac demonſtrat, *inſignem.*

2. Ex alteratione partium diverſitas. XXII. 2. Ex omnium obſervatorum inter ſe collatorum *Diverſitate notabili*, ac imprimis plerorumque, ſi non omnium, *Alteratione multifariâ*; atque ipſo etiam eorundem *Motu, eoque vario*, *Partium* dictam *Maſſam conſtituentium diverſitatem* arguit *multiplicem.*

Quæ ad Phyſicam ſpectat. XXIII. *Quotuplex* autem ſit *Partium omnium & ſingularum Mundi Maſſam conſtituentium Diverſitas prima & ſimpliciſſima*, ad Phyſicæ ſcientiæ ſtructuram oppidò neceſſaria, non eſt hujus loci, nec inſtituti oſtendere. Sufficiet verò hoc tempore & loco, Ingenii humani operandi modum & vias legiſſe atque aperuiſſe.

3. Ex eâdem alteratione Agens & Patiens. XXIV. Nam & 3. ex præfatâ *Alteratione uni, eidemque obiecto contingente, nec à ſemetipſo expectandâ, ipſam aliunde, ac quidem à re ab obiecto alterando diversâ proficiſci concludit*: ac proinde Mutationem omnem in Alteratione obſervabilem, *Mutans & Mutandum, Agens & Patiens* præſupponere, imò arguere arguit.

Atque hinc Partium Varietas prima. & quot rerum primordia. & Quænam. XXV. Plures ergò ſi ſint, eæque variantes Mundanæ Maſſæ Partes, ac ſeſe invicem illius varietatis ratione variè immutantes atque alterantes, non immeritò quæritur iterum 1. *Quotuplex ſit illa Partium* omnium *Varietas prima* & ſimpliciſſima, 2. *Quot* proinde *mundanarum rerum omnium primordia.* Quæ ſc. neque ſint ex ſe invicem neque ex aliis, ſed ex ipſis omnia & 3. denique *Quænam* illa ſint, quibuſque nominibus indigitanda Rerum naturalium elementa. Ex quibus tribus quæſitis debitè enucleatis & adſtructis pendere puto ſolidæ, adeóque certæ earundem rerum ſcientiæ conſtitutionem, de quâ aliàs & alibi.

Qua Methodo. XXVI. Ingenium ergò humanum, quò Mutationum omnium rationes & cauſas expiſcetur, ſequenti ferè procedit methodo ac ordine. *procedat mens in cognitione.*

XXVII. 1. *Perpendit, examinat & obſervat omnia, quæ ante mutationem, durante mutatione, & poſt mutationem concurrunt circa rem, & cum re quæ mutatur.*

XXVIII. 2. *Similes mutationes* eodem modo examinatas & obſervatas *inter ſe confert*, & tam ubi conveniant, quàm ubi differant, *notat.*

XXIX. 3. *Ex & Ab iis, quæ ſemper ſimilibus mutationibus concurrere animadvertit*, examinandam *mutationem ortum ſuum ducere ſuſpicatur & opinatur.*

XXX. De ſuſpicione atque opinione ſuâ ut certior fiat Mens, quoties licet ac libet, & *Mutanda, & quæ Mutatura cenſet, coniungit & componit Artifex; ex quo concurſu ſi eadem mutatio conſequatur, & obſervetur aliquoties*, utique omnis ampliùs dubitandi tollitur occaſio, quin imò *confirmatur* tunc in ſuâ ſententiâ Homo *per Experientiam*; ſine quâ inanes, vani & futiles ſunt à ſubtiliſſimo licèt ingenio excogitati diſcurſus omnes.

XXXI. Hunc ingenii humani in veritate eruendâ proceſſum qui ſeriò expenderit & ſecutus fuerit, quin aliquando gratos & acceptos laborum ſuorum fructus ſit reportaturus ampliſſimos, nullus ambigo.

XXXII. Verum tempus eſt, ut *Iudicium* quoque, internorum ſenſuum tertium examinemus, & illius itidem munera & officia explicemus. *Iudicium.*

XXXIII. Anima etenim, ut de ingenii ſui quæſitis excogitatis & prolatis, an vera ſunt, nec ne, certior fiat & ſecura, eadem incûdi ſubiicienda & ad Veritatis trutinam Experientiam revocanda & expendenda judicio committit. *Quomodò utatur mens.*

XXXIV. Nam quæcunque conſtare poſſunt Experientiâ, uti *experientiâ conſtare naturalia omnia debent*, pro *Veris, Certiſque haberi nequeunt, donec accuratum & exactum ipſius examen ſuſtinuerint*, & tanquam probata ex ejuſdem purgatorio igne prodierint illæſa; pro falſis aliàs & fictis, uti modò dicebam, habenda. *Ejus duo officia.*

XXXV. *Iudicij* autem *humani*, ut æquus ingenii Iudex habeatur, *duo ſunt officia & munera.* 1. *Rationum omnium ab Ingenio allegatarum Expenſio accurata.* 2. *De earundem ſoliditate, valore ac pondere, Deciſio æqua & iuſta.*

1. Expendere rationes. XXXVI. *Expendit Iudicium* rationes & cauſas ab Ingenio prolatas, quoties, uti referebam modò, ſimilia experimenta inſtituit Artifex, eaque cum Ingenij excogitatis exactè in omnibus confert; atque convenientiam cum iiſdem, aut diverſitatem inter ipſa obſervat & notat.

2. Decidere. XXXVII. *Decidit* autem idem *Iudicium*, quando *Rationes ab Ingenio productas cum Experientiâ conſtantibus vel convenire, vel diſſentire*, adeóque vel *veras, vel falſas eſſe pronuntiat.*

Ratiocinatio. XXXVIII. Eſt tamen & alia quoque, quàm præcedens, multis paraſangis *inferior Iudicij Expenſio & Deciſio : quâ ratiocinationis* duntaxat ab ingenio *deductæ connexum examinat*; unde ipſum ſi cohærentem ac concatenatum comperiat *Probabiles quidem ac Veroſimiles teſta-*

tur

tur Rationês ab Ingenio excogitatas, *non* autem *Probatas & veras*; donec, uti iam dixi non semel, Experientiæ examen sustinuerint: quod diligenter observasse & notasse iuvabit, *ne Probabile confundatur cum Probato, nec Verosimile cum Vero.*

Memoria.

XXXIX. Occupat extremum & 4. inter sensus internos locum *Memoria*, minimè negligenda, verùm itidem breviter examinanda.

Eius officium.

XL. Est autem *Memoriæ officium* & munus *omnia* prædictorum *sensuum Internorum opera*, Imaginationis puta Notiones 1. & 2. Ingenii ratiocinationes, atque Iudicij decreta *fideliter asservare*, ut quoties opus est, illis uti queat Homo.

Eius dotes tres.

XLI. Hoc suo munere ut ritè fungatur *Memoria & Felix* audiat, *tres* in ipsâ desiderantur *dotes*, quarum 1. *est* ut *concredita admittat facilè*. 2. ut *retineat firmiter*. 3. verò ut *reponat promptè*.

Et totidem defectus.

XLII. Quibus dotibus totidem ex adverso *Infelicis Memoriæ* observantur *defectus*; quorum 1. est Concredita *admittere difficulter*. 2. *retinere laxè*. 3. denique *reponere tardè*.

Eorum Auxilia.

XLIII. *Difficilem admissionem juvat* longa & accurata concrediti contemplatio: *Retentionem laxam roborat* circumstantiarum omnium exacta & protracta expensio. *Tardam verò repositionem promovet* iterata commissorum recordatio.

Reminiscentia.

XLIV. Ad memoriam refertur *Reminiscentia*, rei sc. penè oblitæ ex circumstantiis temporis, loci, adstantium & similium arte instituta recordatio & in memoriam revocatio.

Ingenij scrutinium.

XLV. Non tantùm ratiocinia sua Memoriæ committit asservanda, verùm Ipsius etiam dotes ac defectus scrutatur illorum rationes assequi cupidum Ingenium humanum.

XLVI. Utique si convenientia Infelici Memoriæ præscripsi modò auxilia, Ingenii pervestigationi debebitur illorum inventio, utpote quod de Memoriæ infelicitate conquerentem me monuit, 1. non satis diu me multa Memoriæ committenda contemplari. 2. pluribus attentam mentem minùs diu expendere singula ac 3. rariùs recordari me concredita Memoriæ, nec ferè nisi urgente necessitate.

XLVII. Hæc autem omnia cum instituta mei examine faterer vera, remedium confitenti reo fidele, tutumque mox adiecit, quodque, aliis etiam ut inserviret, candidè vobiscum communicavi. Atque sic de sensibus internis quæ nunc habebam dicenda, absolvi.

CAPUT IV.

De Animi affectibus.

Res sensiles dupliciter considerari.

I. NOn tantùm *considerantur res sensiles*, quatenus corpora constituunt naturalia; & sese mutuò alterant & immutant; verùm insuper *quatenus se habent ad viventia*, & imprimis ad *hominem*; in cujus videlicet gratiam conditus est à Deo mundus hic universus.

Mundus homini utilis & inutilis.

II. Qui autem homini in suâ integritate perseveranti futurus erat mundus omnibus modis utilis & commodus, is nunc ob ipsius peccatum maledictus, factus est eidem multis modis noxius & inutilis.

Morborum ortus & origo, dolor.

III. Ex hac nunquam satis deploratâ mundi maledictione pendet omnium morborum ortus & origo: quibuscum dum miserè conflictatur homo, ad Creatorem suum precibus & supplicationibus flectendum recurrit, & nonnunquam secundùm ineffabilem Ipsius misericordiam à suis liberatur infirmitatibus, sanitatique restituitur pristinæ.

Variis homines agitari affectibus.

IV. Unde per Experientiam edoctus homo, quandoque voluptate, quandoque dolore affici suos sensus ab obiectis externis; quinimò quandoque recreari, quandoque confici suas ad vitam naturalem (ut de civili & spirituali nunc sileam) necessarias vires; utique alterum utpote sibi gratum bonumque *amat*, alterum utpote sibi molestum malumque *odit*; alterum *optat & quærit*, alterum *metuit & fugit*; uno verbo, variis agitatur humana mens affectibus & animi motibus; de quibus Medicorum est tractare, cùm sit Medicorum illos curare.

Quorum curare Medici est.

V. Medicorum esse Animi motus & affectus curare, qui nescit aut dissimulat, hospes est in arte Medicâ, nec audiendus proinde. Utique non pauci occurrerunt mihi tales curandi; & per Dei gratiam sunt à me tales curati non pauci; & quidem non rarò ratiocinatione magis, quàm medicamentis corporeis, quibus corpus imprimis afficitur, non æquè anima.

Animi affectus unde excitentur, & quid agant.

VI. Agedum, delibemus ergò *Animi motus & affectus*, corpus ipsum in consensum trahentes, uti ab ipsius affectionibus plerumque excitatos.

In illis tria observanda.

VII. Veniunt autem in omnis animi affectûs examine observanda tria. 1. *Obiectum agens & animum movens*. 2. *Subiectum patiens, sive Homo, cuius animus movetur*. 3. *Affectus ipse* in animo motus & ab obiecto excitatus.

1. Obiectum movens varium.

VIII. 1. Animum *movens Obiectum* consideratur, quatenus Patienti homini *Bonum* est vel *Malum*, id est aliquid confert ad naturalem ipsius vitam simpliciter vel beatè transigendam vel è contrà ad ejusdem vitam naturalem destruendam, vel saltem miseram efficiendam.

IX. Obiectum autem illud utrovis modo spectatum vel eidem Patienti *Præsens* est, vel *Absens*, & hoc vel *Præteritum*, vel *Futurum*.

X. Et futurum rursus, qua bonum, *comparatu*; quà malum, *superatu* spectatur vel *impossibile*, vel *dubium*, vel *possibile*, & hoc quidem vel *facilè*, vel *difficulter*.

XI. Est autem obiectum mundanum omne tàm bonum, quàm malum, vel *inanimatum*, vel *animatum sive vivens*; & hoc vel *planta*, vel *animal*; ut & hoc iterum vel *brutum*; vel *homo*.

XII. *Homo* autem Affectuum Obiectum, homini eorundem subiecto & Patienti 1. vel *notus* est vel *ignotus*. 2. vel *concivis*, vel *peregrinus*. 3. ab *Ipso liber* & solutus, vel *eidem alligatus*, & quidem aut 1. *sanguine*, Ipsique adeò vel *coniux*, vel *Parens*, vel *Natus*, aliove *consanguinitatis*, *affinitatisve vinculo coniunctus*; aut 2. authoritate, ipsique adeò vel *Præpositus* vel *Subditus*: aut 3. *affectu*, ipsique adeò vel *Amicus & Charus*, vel *Inimicus & exosus*.

2. Subiectum patiens varium.

XIII. 2. *Subiectum patiens*, sive Homo, cuius animus moveri dicitur & affectu cieri, vel *primariò & per se movetur*, quando rectâ in ipsum

ſum dirigitur agentis Objecti actio, vel *ſecundario & per conſenſum*, quandò rectà in aliud dirigitur, & indirectè in ipſum deflectit ejuſdem Objecti actio.

XIV. Illud autem *aliud*, in quod rectà dirigitur tunc objecti actio, vel *vivens* eſt, vel ſaltem *viventis beatitudini ſerviens*.

XV. *Vivens* eſt vel *planta*, vel *brutum*, vel *homo* ſecundùm varias modò recenſitas circumſtantias conſideratus & ſpectatus.

XVI. Viventis beatitudini ſerviunt, quæ viventia cùm non ſint, nec proinde ſenſûs, aut cognitionis compotia, per ſe nihil mali pati poſſunt, verùm quatenus Domino, Poſſeſſori, vel Vſufructuario voluptatem aliquam afferunt, vel alium in vitâ naturali uſum. Sic e. g. pictura, res inanimata, per ſe nihil patitur mali, etiamſi conſpurcetur, diſpeſcatur, aut comburatur, verùm eatenus duntaxat, quatenus deſinit tunc eſſe Domino ſuo utilis & grata.

Affectus varii. XVII. 3. Atque pro Objecti Agentis, & Subjecti Patientis ſecundùm memoratas circumſtantias concurſu vario *varij* quoque oriuntur & exurgunt *Animi motus & Affectus*.

Amor & Odium. XVIII. Nam primariò ab *Obiecto* omni 1. ſub *boni ſpecie* conſiderato movetur animus ad ejuſdem *Amorem*; uti vice versâ ab objecto *pro malo* judicato, ad ipſius *Odium*.

Voluptas Gaudium Dolor Tristitia Mœror. XIX. 2. Ab *Objecto bono*, eoque *præſenti* excitatur *Voluptas* in ſenſibus, & *Gaudium ſive Lætitia* in Animo; à *malo* verò producitur in ſenſibus *Dolor*, & in Animo *Triſtitia vel Mœror*.

XX. 3. Ab *Objecto tàm bono, quàm Malo*, eoque jam *præterito*, gignitur *miſtus ex Gaudio & Mœrore Affectus*; Et *Gaudium* quidem ex boni objecti memoria, & mali præteritione; *Mœror* verò ex boni objecti præteritione, & mali memoriâ.

Deſiderium. Abhorrentia. XXI. 4. Ab *Obiecto bono futuro* generatur in animo *Deſiderium*, ex malo verò *Abhorrentia* ſive *Metus*.

Deſperatio. Spes. Anxietas. Solicitudo. XXII. Ab eodem autem futuro Objecto bono *comparatu impoſſibili* profertur *Deſperatio*: ab eodem *dubio*, *Anxietas & Solicitudo*: ea eodem tandem *poſſibili*, *Spes*: cui accedit *gaudium* ſi facilè putetur obtinendum; vel *mœror*, ſi cùm difficultate venit obtinendum.

XXIII. Ab eodem verò futuro Objecto malo & *ſuperato impoſſibili* producitur ſimiliter *Deſperatio*, ab eodem autem *dubio*, itidem *Solicitudo & Anxietas*; ea eodem denique *poſſibili Spes*; & cum *gaudio* comite, ſi facilè putetur ſuperabile; aut *mœrore*, ſi difficulter cenſeatur ſuperabile.

XXIV. Ab Objecto autem ſecundariò *& per* alterius Patientis *conſenſum* motus affectus varius exiſtit: prout *approbamus vel improbamus obiecti boni fruitiones*, aut *mali perpeſſionem*.

Congratulatio. XXV. Nam 1. quoties *approbamus* fruitionem objecti boni, gaudemus, & quaſi congratulamur, aut *congaudemus* ſubjecto fruenti objecto bono.

Invidia. XXVI. Quoties *improbamus* ejuſdem boni obiecti fruitionem, *Invidemus* illi bonum illud.

Inſultus. XXVII. 3. Quoties *approbamus alicui perpeſſionem* objecti mali & noxij, toties lætamur & exultamus, & *inſultamus* illi.

XXVIII. 4. Quoties *improbamus perpeſſionem obiecti mali* alicui contingentem, toties condolemus ipſi, & *miſericordiâ* afficimur erga ipſum. *Condolentia. Miſericordia.*

XXIX. Eſt autem & approbatio vel improbatio *ratione æquitatis vel iniquitatis* in boni, malive objecti paſſione; ex quâ quoque varii oriuntur affectus.

XXX. Nam 1. Quoties æquum eſſe judicamus aliquem aut bono frui, aut malum perpeti, acquieſcimus & applaudimus. *Acquieſcentia vel applauſus.*

XXXI. Quoties 2. iniquum cenſemus illum aut frui bono, aut pati malum, toties Indignamur & *Iraſcimur* objecto malo, aut illi à quo movetur. *Indignatio.*

XXXII. Occurrit autem alia adhuc magni in arte Medicâ momenti Affectuum differentia *ab obiectorum realitate*, vel *fictâ exiſtentiâ*. *Affectuum alia differentia.*

XXXIII. Nam ſi revera tale ſit objectum, quale judicat Mens, toties Affectus inde ortus fundamentum ſuum & firmitatem ſuam habet in ipsâ re, & realis dici poteſt. *Affectus reales.*

XXXIV. Quòd ſi tale non ſit objectum, quale judicat Mens, ipſaque tale ſibi finxerit tantùm, quamvis Affectus non minùs Agitet hominem, quàm alter in ipsâ re fundamentum ſuum habens, faciliùs tamen ſuperari poteſt, & quidem aut fallendo Mentem falſam, aut eandem meliùs informando & liberando ab Imaginatione falsâ & inani. *Imaginarij.*

XXXV. Occurrunt autem non rarò tales Imaginarij Ægrorum affectus in praxi Medicâ, qui plurimùm negotij quandoque faceſſunt etiam primariis Medicis, quales ſunt Amor Inſanus, Terror panicus, Melancholiæ Hypochondriacæ infinitæ penè ſpecies; ut & febricitantium deliria, variis affectibus ipſos agitantia. *Magnum negotium Medicis faceſſentes.*

XXXVI. Diverſos hos animi affectus nunc paucis attigiſſe ſufficiat; ubi namque occaſio ferret quorundam tractationem inſtituere, ibi pluribus de ſingulis agemus ex profeſſo, & enucleabimus accuratiùs.

CAPVT V.

De Animali Corporis Motu.

I. Varios animi motus & affectus ſequitur tandem ipſius quoque corporis motus, animalis dictus. *Motus Animalis quis dicatur.*

II. Hunc ut commodè proponamus, omnis motus corporeus homini contingens videtur examinandus.

III. In omni autem motu ſpectandum & *Mobile*, quod movetur, & *Movens*, quod movet. *In omni Motu duo.*

IV. *Mobile* quod movetur, vel eſt hominis *corpus continens*; vel ejuſdem *corpus contentum*. *Mobile idque duplex.*

V. Commodè namque puto *humanum corpus diſtingui* poſſe *in Continens & Contentum*.

VI. *Continens voco*, non tantùm quod cavitatem aliquam peculiarem conſtituit, in quâ continetur, aut per quam defertur aliquid: uti ſunt Venæ, Arteriæ, Ventriculus, Inteſtina, Veſicæ tàm Bilaria, quàm Vrinaria, Vreteres, &c. Verùm, *quicquid conſiſtentiam habens propriam*, reli- *Corpus continens quid.*

reliquo corpori cohæret aut continuatur.

Contentum quid. VII. *Contentum* verò nomino *quicquid propriâ caret consistentiâ, vel reliquo corpori non cohæret*, ac proinde in ipso verè dicitur contineri: qualis est Sanguis, qualia Alimenta in ventriculo, vel intestinis contenta; imò ipsæ fæces alvinæ, & urinæ, priusquam excretæ sint è corpore, in ipso continentur adhuc.

VIII. *Contentum* ergò corpus dicitur, *quicquid propriis terminis non continetur, aut saltem reliquo corpori conjunctum non est.*

Utrumque Mobile & Movens. IX. *Utrumque* autem hoc corpus tàm continens, quàm contentum observatur 1. *mobile, quia sæpenumerò motum.*

X. Sed non tantùm Mobile observatur utrumque corpus, *verùm etiam* 2. *Movens.*

XI. Quinimò Ipsa quoque *Anima* evincitur *Movens nostri corporis*, ut mox ostendemus.

Corpus continens, à continente, & contento: ac contentum à contento & continente moveri. XII. Ut autem à corpore faciamus initium; observandum *Corpus continens moveri & à corpore continente, & à corpore contento*: ut & vice versâ *Corpus contentum moveri & à corpore continente & à corpore contento.*

Ossa à quo moveantur. XIII. Sic 1. *Ossa, corpora continentia, moventur à musculis, corporibus continentibus.*

Musculi à quibus. XIV. Sic 2. *Musculi eorumve fibræ, Corpora continentia, moventur à Spiritibus animalibus, corporibus contentis*, sic Cordis parenchyma, ut & Arteriæ, &c. dum expanduntur, moventur à sanguine in ipsis rarefacto, vel aliàs copiosiùs impulso.

Alimenta à quo moveantur. XV. Sic 3. *Alimenta in ore, œsophago*, ventriculo, Intestinis *contenta moventur ab iisdem partibus ipsa continentibus* contractis & angustatis: sic sanguis contentus in Cordis ventriculis movetur à musculis Cordis parenchyma constituentibus & sui contractione ventriculos coarctantibus, sanguinemque contentum expellentibus.

Sanguis in Cordis Ventriculis à quo moveatur. XVI. Sic 4. *Contentus in Cordis ventriculis sanguis movetur & rarefit ab interno, adeòque ibidem contento Cordis Igne.* Sic alimenta in ventriculo contenta moventur à saliva itidem in ipso contenta dum fermentantur. Sic bilis in corpore contenta movetur ad occursum humoris acidi itidem in corpore contenti, dum effervescit, & nunc choleram morbum, cum vomitu & alvi dejectione conjunctum, nunc febres varias producit. Sic Pituita in intestinis contenta movetur à bile ibidem contentâ, quando in flatus abit, & colicum cruciatum excitat. Et sic de cæteris.

Motus hi vel naturales vel Organici. XVII. Inter quos *motus* varios aliqui sunt *merè naturales*, qualis est motus sanguinis ab igne accensi & rarefacti; alimenti à salivâ fermentati; pituitæ à bile in flatus conversæ; bilis & succi acidi effervescentiam concitantium. Alij verè *motus Organici* vocari queunt, ob peculiarem organi constitutionem ad motum illum obeundum requisitam; qui ferè per distensionem fieri solent, qualem concipimus dilatationem ventriculorum Cordis, & arteriarum à sanguine sive rarefacto, sive propulso, & distendente parietes; qualem concipimus musculosarum fibrarum ipsorumque adeò musculorum motum à spiritibus animalibus fibras replentibus & distendentibus: qualem concipimus motum intestinorum à flatibus distentorum; qualem concipimus motum eorundem intestinorum peristalticum à spiritibus animalibus ipsorum fibras replentibus, distendentibus, atque sic cavitatem ipsorum coarctantibus.

XVIII. Hujus posterioris *motus organici species primaria* per musculos perfici solita, *animalis* & in homine *voluntarij* nomine venit.

XIX. *Animalis* autem vocatur, quoniam ab animâ creditur regi, & *Voluntarius*, quoniam ad voluntatis arbitrium observatur sic & sic immutari.

XX. Non video autem, quomodò ab objecto deduci queat omnis motus voluntarius, quandoquidem eodem absente perficitur, & quidem pro animi affectu vario, in loco ab omnibus objectis remotissimo, noctu in lecto excitato admodùm diversimodè.

XXI. Quòd si quis roget, quomodò suspicer, cieri motum animalem & voluntarium; cum ejus nullum sensibilem invenire potuerim, nec proinde hic producere queam experientiam, neque quidquam hic habeam probatum ac verum; quod probabile ac verosimile judico breviter eloquar.

XXII. Censeo ergò 1. Musculos, & imprimis ipsorum fibras animali spiritu repletas & distentas breviores reddi, ac sic alligatas sibi partes ad se trahere, aut à se complexas coarctare & per consequens contenta in ipsis propellere.

XXIII. 2. Animales spiritus in benè constituto & sano homine *continuè* à cerebro per nervos ad musculorum fibras defluere.

XXIV. *Copiosiùs* tamen, quoties vel objecto externo vehementiùs afficitur & dolore sensus externus, aut animi affectu vehementiore concutitur anima.

XXV. Censeo prætereà 3. *Spiritus animales* præ cæteris corporis contenti partibus omnibus ad *puritatem & simplicitatem elementarem* (ut sic loquar) *proximè accedere*; atque ideò *animæ* quoque *proximè jungi*; quinimò *per animales spiritus reliquo corpori conjungi animam*: & quidem Idcirco, quòd observamus pro animæ arbitrio & voluntate quaquaversùm ad sensum & animalis motûs organa, ipsumque adeò cor propelli spiritus animales; & *hoc unum esse, cui proximè imperat anima; non item igni cordis interno*, quem post animales spiritus puto esse simplicissimum in corpore: Neque enim corpus continens pro simplici haberi potest, cùm manifestè ex variis machinæ ad instar compositum observetur, nec moveri queat nisi ab alio, secùs ac Ignis, aut Spiritus.

XXVI. Hæc qui ritè observaverit & perpenderit, facem sibi ad alia secretiora accensam ultrò fatebitur; sed de his aliàs.

XXVII. *Animalis ergò motus is est qui per musculos obitur, aut per fibras ad voluntatis arbitrium ab animali spiritu motas.*

XXVIII. Atque sic percurrimus quatuor functionum genera animalibus peculiaria; Sensus externos, Sensus internos, Motus animi, & Motus corporis: proximum nunc est, ut ad earundem functionum læsiones primarias transeamus, quas primò generali ratione describere, deinde specialem quoque illarum historiam annectere decrevimus.

CAPUT

CAPUT VI.

De Dolore.

I. **V**T ab Externis Senſibus faciamus initium, obſervandum, quemadmodum *ex objecti grati ac ſenſorium demulcentis ſenſatione Voluptas* excitatur, ſic *ex ejuſdem objecti ſenſorium lædentis perceptione Dolorem* produci: *Dolor* enim *non tantùm Tactûs*, ſed *cæterorum quoque Senſuum Externorum Affectio eſt* & moleſtum ipſis Symptoma.

II. *Cauſa* igitur *Doloris* omnis *Objectum* eſt *Senſile, aut intra Corpus exiſtens, aut forinſecùs ipſi adveniens*, atque *ſenſorium quodvis moleſtè afficiens ac lædens*. Sic *lux nimia* Dolore afficit Oculos; *Sonus fortis* Aures; *Odor gravis & acer* Nares; *Sapor mordens* Linguam & Palatum, *Durities acuta* Cutim & Membranas, *Calor & Frigus Urens* itidem Cutim & Membranas.

III. Nihil enim impedit Idem ſenſorium pluribus inſervire ſenſibus; ſic Oculi non tantùm vident, ſed ſimul Tactu ſunt præditi; ſic Lingua non tantùm ſapores dignoſcit; ſed inſuper Duritiem, Calorem, ac Frigus. Cujus rei ratio videtur, quod ad Tactum & Caloris ſenſum nullus requiritur ſenſorii apparatus, qualem deſiderant Viſus, Auditus, Olfactus & Guſtus, idcircò peculiaribus organis alligati.

IV. Ad *Doloris Curationem* requiritur 1. *Objecti dolorem inferentis amotio*, aut ſaltem *emendatio*; poſitâ enim aliàs cauſâ, ponitur effectus. 2. *Senſorii læſi reparatio*. 3. Urgente multùm dolore ac permanente cauſâ *Senſûs ſtupefactio*.

V. *Amovetur Cauſa Doloris externa*, vel *illam tollendo*, vel illam *fugiendo & vitando*. Sic ſpina parti infixa extrahitur; ſic ſolis æſtum fugimus conferendo nos in aliquod antrum, vel ad umbram.

VI. *Amovetur Cauſa Doloris Interna*, ſi *ſanguis* fuerit, illum per venam ſectam, vel aliter educendo; ſi *alii humores* fuerint, illos evacuando per vomitum, purgationem, urinas, ſudores, ſalivationem, partis apertionem &c. ſi *partes ſolidæ* fuerint, & quidem *luxatæ*, ipſas reponendo; ſin fractæ, itidem reponendo, aut fragmenta acutiora reſecando, &c.

VII. *Emendatur Doloris Cauſa* variis modis variis, Lumen magnum productâ umbrâ, Objectum acre per temperantia acrimoniam, &c de quibus alibi actum vel agendum.

VIII. *Senſorium læſum reparatur*, reſtituiturque in integrum præ læſionis diverſitate modis variis: aliter enim vulneratum, aliter uſtum, aliter eroſum, aliter contuſum reſtituitur & curatur, de quibus alibi.

IX. *Senſui ſtupor inducitur* per *Narcotica & Opiata* omnia, prudenter ac per vices potiùsparciùſque, quàm confertim, externè aut internè uſurpata.

X. De Dolorum variis ſpeciebus, Cauſis, & Curatione videatur Libri Primi Caput XIV.

CAPUT VII.

De Primariis Viſus Læſionibus.

I. **I**Nter multifarias Viſûs læſiones, quæ curari poſſunt, quaſque ſolas hîc attingemus, haud poſtremum locum ſibi vendicat *Suffuſio* dicta, ut plurimùm Viſum gradatim obtenebrans & tandem tollens. *Suffuſio quid.*

II. Ortum enim habet hic Affectus *ex pituitâ viſcidiore*, melancholiæ nomine vulgò veniente, à cauſâ quâcunque genitâ, hinc & attenuatâ, ſanguinique confusâ, & unà cum ipſo ad Oculos per Arterias delatâ, & in humore Aqueo imprimis hærente, ipſumque obſcurante; donec tandem magis magiſque accreſcens, iterumque concreſcens ac coagulata circa pupillam conſtituentem Uveam vel ex parte, vel in totum lumini externo, ac imprimis ſpeciebus viſibilibus tranſitum deneget, ſicque Cæcitatem tandem inducat. *Unde oriatur.*

III. Hanc *pituitam viſcidam* in Corpore *generant* imprimis Alimenta ſimilia; *augent* Triſtitia & Metus; *commovent* iidem Affectus Iræ præſertim copulati, ut & Aër conturbatus aut æſtuans, vigiliæ protractæ, ſolicitudines, Corporis motus vehementior, &c. *Pituitam viſcidam quænam generent.*

IV. Excitati ab hac pituitâ halitus, & humori Aqueo in Oculis confuſi primùm vel nubeculam oculis obverſantem, vel filamenta, feſtucas, muſcas & ſimilia ante oculos volitantia repræſentant; deinde Objecta externa omnia obſcuriùs, aliquando patula vel hiantia exhibent; denique lumen duntaxat obſcurè admittunt: Interim Oculos affectos inſpicientes primò quidem loco nigredinis ac tenebrarum ſecundùm naturam repræſentari ſolitarum, humor aqueus vitri alicujus fuſi ad inſtar occurrit, ac ſenſim magis magiſque albeſcere videtur, donec tandem foramini uveæ accreſcere deprehendatur, & dictam catarrhactam producere, & ipſam quidem magis vel minùs albicantem, ſolidamque &c. *Qui paulatim ſuffuſio accreſcat.* *Et medico pateat.*

V. Curatio hujus Affectûs ſpectat eundem, dum vel producitur, vel jam eſt productus. *Ejus Curatio.*

VI. In Principio quidem, ubi halitus duntaxat in oculis obſervantur, laborandum, tum ut nulli ampliùs eò deferantur, tum ut, qui jam eò penetrarunt, inde rurſus removeantur & tollantur. *In Principio.*

VII. Nulli deferentur ampliùs ad Oculos, ſi ipſorum Cauſa Materialis ac Efficiens corrigatur, aut Tollatur.

VIII. *Corrigetur Ipſorum Materialis Cauſa, Pituita Viſcida* medicamentis incidentibus & attenuantibus, uno verbo, Sale volatili præditis: Scilicet *Radicibus* fœniculi, apii, valerianæ, chelidoniæ majoris, &c. *Herbis* euphraſiæ, majoranæ, rutæ, &c. *Seminibus* fœniculi, ſileris montani, carvi, &c. *Oxymelite* tàm ſimplici, quàm ſcyllitico. *Syrupo* fœniculi abſinthii, ſtœchados, byzantino &c. *Corrigenda Pituita Viſcida.*

IX. *Tolletur* eadem *Pituita Viſcida*, quoties copiâ ſimul peccat, vel tardiùs corrigi poteſt tota, per Phlegmagoga, tùm vulgaria, tùm Chymica; Mercurium præſertim quovis modo debitè præparatum: Exempli loco ſunto pilulæ *Eadem tollenda.*

ſequentes Magiſtrales variiſque indicationibus inſervientes, quæ.

Pilulæ.

℞. *Gumm.galbani cum aceto ſcyllitico præp.* ʒj.
*Maſtich.el.*ʒß.
Caſtorei opt.
Myrrh.rubr. an ℈j.
*Carab.alb.gr.*xv.
Croci ſel. ℈ß.
*Aloës roſat.*ʒß.
Troch.Alhandal. ℈j.
*Ol. fœnicul.ſtill.gr.*vj.
*M.f.pilul.num.*50.*Deaurandæ.*

Parum Uſus. Harum autem accipiat æger alternis diebus, unâ vel alterâ poſt cœnam modicam horâ, 3.4.vel 5.ut ſequenti die manè ſemel inde alvum deponat. Satius enim & tutiùs eſt per epicraſin corrigere, & ſimul minuere cauſam morbificam, quàm vehementer ipſam agitando ægrum in gravioris mali periculum conjicere.

Corrigẽda Bilis Acrior. X. *Corrigetur Halituum Efficiens Cauſa*, *Bilis acrior*, medicamentis mediocriter acidis, & imprimis *Nitro*, in quo aliquid ſulphurei (unde ignem concipere ſolet) continetur; quò ſpectat Sempervivum majus, Plantago, Solanum, Endivia, Lactuca, & ſimilia plura.

Eadem tollenda. XI. *Tolletur* eadem *Bilis acrior*, ubi quantitate nimiâ ſimul peccat, per Cholagoga, Rhabarbarum præſertim, Tamarindos, Caſſiam, Tartarum & ſimilia blanda.

Halituũ diſcutien diinte-nui inteſtino excitati. XII. *Impedietur* quoque *Halituum* in tenui præſertim Inteſtino productorum *delatio ad Oculos*, ſi mox diſcutiantur, & magis, ſi ipſorum productio impediatur & compeſcatur.

XIII. *Diſcutientur Halitus in tenui Inteſtino excitati* aſſumptis quotidie, ac imprimis eorum productionis tempore, (quod ſæpenumerò eſſe ſolet quando vel vacuus eſt Ventriculus, vel ad Inteſtina propellitur prima poſtremave Alimentorum fermentatorum pars, & quidem pro aſſumptorum alimentorum diverſitate diverſimodè) Medicamentis ſale volatili ac præcipuè oleoſo abundantibus.

Eorum productio impedienda XIV. *Impedietur Halituum productio* medicamentis vitioſam tunc contingentem Effervescentiam compeſcentibus, aut potiùs corrigentibus. Quæ qualia ſint aut eſſe debeant, necdum mihi perſpectum eſt ſatis.

Halitus ad oculos delati diſ cutiendi. XV. Quibus in tenui adhuc Inteſtino exiſtentes, iiſdem *ad oculos jam delati halitus diſcutientur*, quamvis ſegniùs, *medicamentis*, tum *interne aſſumptis*, tum *oculis admotis*. Notum enim eſt mihi per experientiam, Volatilem ſalem ſufficiente Aquæ quantitate dilutum &c. Oculis applicatum diſcutere tandem halitus oculis concluſos, ſicque humores ipſorum atque viſum clarificare.

Catarrhactæ induratio expectanda. XVI. Ubi aut neglecta eſt hujus Affectûs præcautio, aut impediri non potuit ejuſdem productio vel cita, vel lenta, expectanda eſt patienter ipſius Catarrhactæ induratio, maturatio dicta.

Ac poſtea ipſa auferenda. XVII. Ubi verò ad maturitatem ac requiſitam ſoliditatem pervenit, Acu argenteâ rotundâ perforandus eſt in parte exteriore Oculus, atque ejuſdem ope ſenſim ab uveâ liberanda cararrhacta, deorſùmque depellenda, donec tum lumen, tum objecta externa dignoſci poſſint ab Ægro; tum mixturâ ex ovi albumine atque alumine ſimul in vaſe terreo tritis paratâ, & cannabe exceptâ devinciendus eſt oculus, & per aliquot dies in dorſum decumbens æger quietus ſervandus, quò ſubſidens catarrhacta non elevetur denuò, ac viſum iterum offuſcet.

XVIII. Ad hujus Affectûs prodromum revocari poteſt *Scotoma & Viſûs Obtenebratio*, quando ſc. confeſtim occæcari videntur homines, præeunte nonnunquam nubeculæ aut fumi oculis obverſantis ſpecie, quo malo ſæpiùs redeunte ſuffuſio ſubſequi ſolet. *Scotoma & Viſus obtenebratio.*

XIX. Hujus Scotomatis Cauſas, Generationis modum, atque Curationem ex ſupradictis elicere quivis poteſt.

XX. Alterius autem generis eſt Affectus, *Senum Viſio* dictus, in quo Iuvenes, quod Senibus aliàs obvenire ſolet, oculis vicina objecta minùs commodè aſſequuntur, quàm remotiora. *Senum Viſio.*

XXI. Hujus Vitii cauſam eſſe puto Humores oculorum ob ſui exſiccationem aliquantò opaciores. *Ejus Cauſa.*

XXII. Exſiccationem illam pendere arbitror à defectu humoris Aquei ad Oculos cum ſanguine delati.

XXIII. Unde quodammodò malum illud emendari poſſe ſuſpicor fotu Aquæ dulcis tepidæ oculis admotæ, & forſan, ubi Aqua in univerſo ſanguine deſideratur, uſurpatione Alimentorum ſolitò magis Aqueorum. *Curatio.*

XXIV. Interim Vitio illi ſuccurri poteſt perſpicillis mediocriter convexis ac valdè perſpicuis.

XXV. Vitium prædicto contrarium eſt *Myopia*; quâ qui laborant, propinqua perfectè, non item remotiora vident ac diſcernunt. *Myopia quid.*

XXVI. Hujus Cauſam cenſeo Humores oculorum nimis aqueos ac pellucidos; quapropter ſolet temporis tractu vitium illud in pleriſque ſpontè quodammodò corrigi ac minui dum ſenſim exſiccantur ætate humores. *Ejus Cauſa.*

XXVII. Malum hoc emendari poſſe autumo uſurpatis circa oculos, quæ aquoſos humores blandè poſſunt conſumere, ſicque Oculorum humores quadantenus exſiccare. *Curatio.*

XXVIII. Interim ſuccurritur huic vitio & defectui perſpicillis concavis.

XXIX. *Vitioſa* quoque exiſtit *Viſio*, quando Ipſa *Objecta aliter affecta repræſentantur atque actu ſunt*; ſive aliter *colorata*; ſive aliter *inflexa & incurvata rectave*; ſive *perforata, bifidave & hiantia*, quæ ſolida; ſive *truncata*, quæ integra; ſive *multiplicia*, quæ ſimplicia; imo *variè mota & gyrata*, quæ quieſcunt. *Aliæ Vitioſæ Viſiones.*

XVX. *Coloris* quidem naturalis objectorum *mutatio* videtur mihi adſcribenda halitibus ad Oculos delatis, & colore proprio vel ab externo lumine ſimul adventitio, externorum objectorum ſpecies inficientibus. *Coloris.*

XXXI. *Figuram* objectorum *immutare*, atque quæ recta ſunt, ac ſi *curva* eſſent, ac *viceverſâ* repræſentare videntur iidem halitus unam humoris Aquei partem magis occupantes, quàm cæteras; unde illa incurvatio vel falſa putatitia & ficta rectitudo ſpecierum viſibilium conſequantur. *Figuræ.*

XXXII. *Perforata* putantur Objecta viſa, quoties alicubi hæret in humore aqueo coagula- *Objecti. Perforatio.*

tus

tùs & conglobatus halitus, tranſitum ſpeciei hactenus denegant: Uti *bifida* vel *hiantia*, quoties idem halitus in longum deorsùm verſus eſt ſitus ac extenſus.

[T]runcati

XXXIII. *Capite aliâve parte notabili truncata* videntur Objecta, quando in parte Aquei humoris ſuperiore tranſverſim, aut alibi ad latus conſiſtit concretus ille ac tenuis halitus.

[M]ulti[p]licati.

XXXIV. *Multiplicia* & imprimis *duplicia geminaque* putantur eſſe *objecta eadem externa*, quoties non æqualiter moventur bini Oculi, quod Ebriis ſatis familiare, & febrientibus quibuſdam cum delirio Ebrietati valdè conſimili.

XXXV. Segnities autem illa ad movendum Oculos æqualiter adſcribenda videtur ſpiritibus animalibus multo vapore, narcotico præſertim infectis & torpentibus, atque tardiùs, ſegniúſque ad muſculos oculos moventes delatis.

[M]oti, un[d]e Verti[g]o.

XXXVI. *Moveri putantur, quamvis quieſcant*, tum *Objecta externa viſa*, tum *pavimentum ac ſedile, cui inſidet* æger, tum *ipſe æger* ob ſpiritus animales plùs minùs commotos & confuſè ac vertiginosè ad Oculos, Tactûſque Organa propulſos.

[C]olorum [V]itiorum [C]uratio[n]es.

XXXVII. *Halitus*, qui *objectorum Colores* immutatos repræſentant, aliam *curam* non videntur exigere, quàm quæ abſolutè Ipſis præter naturam genitis & ad Oculos delatis debetur, quamque jam propoſuimus in Suffuſionis Curatione.

XXXVIII. Idem omninò dicendum de iiſdem halitibus *Objectorum Figuram* vitiantibus, Eademque *Perforata, Bifida*, vel *Truncata* repræſentantibus.

Spiritus Animales Vapore infecti quî corrigantur.

XXXIX. Spiritus Animales per Ebrietatem aliamve in febribus accidentem Temulenti Delirii ſpeciem Objecta geminantes, reſtituentur in integrum ceſſante ſpontè Ebrietate, ac Temulentiâ morboſâ, eâdemve arte ſuppreſſâ vel ſublatâ.

XL. In hunc finem conducit Potus Aquæ puræ, ut & Acidularum: quin & Decoctum Lactucæ, Roſarumque rubrarum Tinctura cum ſpiritu vitrioli parata, Braſſicæ Caudex. Obſervavi præterea ſalem volatilem plurimùm in eodem caſu conferre, ipſumque Caſtoreum, quovis modo uſurpatum: ſingula verò peculiari ratione juvant.

Iidem agitati quibus ad quietem reducantur.

XLI. *Spiritus Animales nimium agitatos*, & Objecta externa, ipſumve Ægrum *Vertigine* correpta repræſentantes ad tranquilitatem reducunt Anodyna, & potentiùs Narcotica minore quantitate ac per intervalla uſurpata.

XLII. Exempli loco eſto ſequens formula, quæ.

Mixtura

℞. *Aq. fl. tiliæ*, ℥ijß.
Antiparalytica, aut Antepilept. cujuſvis ℥j.
Laud. Opiat. Gr. iij.
Syr. *ſtœchad.* ℥j.
M.

Ejus Uſus.

Accipiat Æger ſubinde hujus cochleare unum, donec corrigatur Vertigo.

CAPUT VIII.

De Præcipuis Auditûs Læſionibus.

Quot modis læditur Auditus.

I. A*Boletur* Auditus in Surditate, Cophoſi; *Diminuitur* Idem in Barycoiâ, ſive gravi Auditu; *Augetur* in Auditu acutiore; *Depravatur* in Obauditione, Auriumque Tinnitu, Sibilo & ſimilibus Affectibus affinibus.

Abolitus Auditus duplex.

II. *Abolitus Auditus* eſt aliquando *nativus*; aliquando fortuitus & *adventitius*.

Nativus

III. Qui à *Nativitate Surdi* ſunt, *Muti* quoque naſcuntur & permanent; quoniam Voces articulatas non audiunt ab aliis, aut à ſe editas, nec proinde illas imitari, aut emendare norunt.

Adventitiæ Surditatis causæ.

IV. *Adventitiæ Surditatis Cauſa* nunc in *externâ Auris Cavitate* hæret nunc in *Internâ*, nunc in *Tympano*, nunc in *Nervo*, nunc in *Spiritibus animalibus*, nunc in *Cerebro*.

In externâ cavitate.

V. *In externâ Auris Cavitate* hærens ſurditatis Cauſa Sordibus collectis, induratiſque, aut aliis rebus forinſecùs obvenientibus, Aureſque obturantibus debetur.

In Internâ.

VI. In *Auris Cavitate Internâ* excitatum Apoſtema nonnunquam Surditatis Cauſa exiſtit.

In Tympano.

VII. *Tympanum* quovis modo ruptum creditur Cauſa exiſtere ſurditatis, ſive hoc fiat à ſono vehementiſſimo, ſive idem accidat ab intruſo inſtrumento acuto, ſive id ſequatur ruptum ibidem apoſtema.

In Nervo Auditorio.

VIII. *Nervi Auditorii* culpâ fiet ſurditas, ſi is exſiccetur, aut non tam obſtruatur ipſius medulla, quàm ab humore intra membranam ejus contento comprimatur, aut à quovis tumôre vicino nimiùm coarctetur.

In Spiritibus Animalibus.

IX. A *Spiritibus animalibus* torpidis ac immobilibus aliquando ad tempus ſurditatem excitari poſſe autumo in Apoplexiâ, Caro, aliiſque ſimilibus affectibus ſoporoſis.

In Cerebro.

X. *A Cerebro* graviter læſo, ac contuſo, vulneratove aut corrupto, Auditum tolli poſſe arbitror.

Difficilis Auditûs Cauſæ.

XI. *Difficilis & Gravis Auditus* agnoſcit pleraſque Cauſas memoratas, ſed leviores, ac inſuper humores tum Caput univerſum, tum imprimis Aures occupantes, & Catarrhi nomine notos.

Auditus Auctus.

XII. *Auctum* cenſeo in iis *Auditum*, qui minimos ſonos etiam dormientes obſervant, & inde expergiſcuntur.

Ejus Cauſa.

XIII. *Aucti Auditûs Cauſam* puto ſenſorium perfectiſſimum, imò quodam modo pluſquam perfectum & ſimul valdè tenerum, unde ad minimum objecti cujuſvis motum excitatur; & ſicut objecta à talibus obſervantur accuratiùs & diſtinctiùs, quàm à pleriſque aliis, ita moleſtiâ ſenſorium afficiunt, ſi vel minimum recedunt ab exactâ mediocritate: unde ſomnum talium hominum experimur levem ac continuè ferè interruptum; quod itidem illis exiſtit valdè moleſtum.

Auditus Depravatus.

XIV. *Depravatus dicitur Auditus*, quando aliter percipitur ſonus externus, ac is editus eſt, aut alius ſonus ipſi admiſtus putatur, aut abſolutè ſonus aliquis externus creditur audiri, quamvis nullus edatur, niſi in ipſo Audiente, & quidem Tinnitûs, Sibilive aut ſimili nomine veniens.

Ejus Causa.

XV. Omnis autem Depravati Auditûs Causa est sonus præter naturam in Ægri aure mutatus, vel excitatus à vaporibus & halitibus aut sursùm elevatis, aut ibidem productis & falsâ soni externi specie illudentibus.

Surditas adventitia quomodo curetur.

XVI. *Surditas connata incurabilis* esse solet; *adventitia* non rarò curatur; imprimis quæ *Sordibus* in aure moram nectentibus, aliisve rebus forinsecùs in Aures deductis originem duxit; nam illis artificiosè eductis nonnunquam in momento restituitur Auditus.

Quomodò Difficilis Auditus.

XVII. Sic *curato Apostemate* aliquando restituitur, aliquando gravis remanet Auditus, ut plurimùm incurabilis.

XVIII. Surditas à *rupto Tympano* habetur pro incurabili.

Quomodò quæ est ab Auditorio Nervo surditas.

XIX. *Auditorii Nervi* affectum excipiens surditas rariùs in totum curatur: Ejus autem Curatio cæterorum Affectuum ipsam comitantium, vel producentium curam sequi solet.

Vi & quæ est à Spiritibus Animalibus & Cerebro.

XX. Idem statuendum de surditate *Spirituum Animalium aut Cerebri* malam dispositionem consequente. Nam humores vitiosi in corpore universo ac capite præsertim existentes, corrigendi sunt & pro re natâ subinde evacuandi per vias universales, & Capiti magis proprias & peculiares.

Aurium Tinnitus & Sibilus qui curetur, Quibus innitatur Medicinæ Dogmatica & rationalis.

XXI. *Auditum Acutiorem* quæ tutò ac blandè obtundant, non novi.

XXII. *Tinnitum, Sibilumque Aurium*, cæteraque eò spectantia curant medicamenta humores halitusque ipsorum Causas Corrigentia, Evacuantia, & Discutientia, tum interna, tum externa, non semel à me proposita.

XXIII. Omnis namque Medendi methodus Dogmatica & Rationis innititur accuratæ Investigationi, ac Inventioni Causarum omnium ad hunc aut illum Affectum producendum connexarum: Hic namque artificiosè ac verè compertis, haud difficile erit Medico Indicio practico pollente convenientia singulis Causis pro re natâ vel minuendis, vel reparandis, vel variè alterandis tum externa, tum interna præscribere auxilia, dummodo & à noxiis abstinere atque cavere, & utilia usurpare velit Æger, sine quo frustrà in consilium advocatur Medicus, in Artis operibus utut versatissimus & maximè judiciosus.

CAPUT IX.

De Olfactûs Læsionibus.

Olfactu carere possumus.

I. NUllo sensu externo cum minori beatæ vitæ detrimento carere possumus, quàm Olfactu.

Quo modo lædatur.

II. *Aboletur* autem, *Imminuiturve* aliquando, quin & *Augetur*, aut *Depravatur* nunnunquam Odoratus.

Aboliti & Diminuti Causæ.

III. *Abolitus & Diminutus* easdem agnoscit *Causas*, sed gradibus differentes: sive in sensorii ineptitudine, aut gravi læsione, sive in Nervi Odoratorii, Spirituum Animalium, aut Cerebri morbis observentur ipsæ.

In Sensoriis.

IV. *Sensorii* in Naribus existentis Affectus manifesti sunt nimia *exsiccatio*, vel nimia *humectatio*, ut in gravedine accidit.

V. *Nervi Odoratorii*, *Animalium Spirituum* & *Cerebri* vitia ex præcedentibus capitibus petì possunt, ne sæpiùs eandem recinamus Cantilenam.

Aucti Odoratûs Causa.

VI. *Aucti Odoratûs Causa* est sensorium solito tenerius, atque à quovis Odore potentiùs affectum.

Depravati Odoratûs Causa.

VII. *Depravatur Odoratus* à fœtore in corpore existente atque Odoribus externis admissis se admiscente, illosque inficiente ac vitiante; & forsan aliquando à quibusdam halitibus ad certos demùm Odores externos admissos in corpore excitatis & tunc cæteros aliundè accedentes inficientibus.

Odori excitati à permistione rerum, se inodorarum.

VIII. Odores autem, sive halitus odoratos ex rebus nullum aliquando ex se ac per se odorem spirantibus, sed simul tantùm junctis excitari, testantur Sal tartari & Sal armoniacum, vel sicca, vel in Aquâ soluta & confusa; elevato mox Sale Urinæ Volatili in Sale Armoniaco latente & tunc inodoro, ad tartarini verò salis occursum mox erumpente atque exhalante, & Olfactum potentissimè movente.

Eam quoque in nostro corpore contingere.

IX. Tale quid autem in corpore nostro itidem accidere posse, atque nunc ab Odoratis, nunc ab inodoris aut per nares cum aëre attractis, aut ore præsertim assumptis, deglutitis, & ad Intestina mox pergentibus, ac ibidem Effervescentiam vitiosam & molestam excitantibus, halitus fœtentes aut quovis modo odoratos per œsophagum sursùm propelli, externosque odores infici quid vetat? observamus enim quotidie ab assumptis dulcibus vel acidis suffocationem dictam produci, & quidem ab halitibus in tenui intestino vitiosè genitis ac sursùm elevatis, idque non rarò cum acri aut gravi odore, externos corrumpente.

Fœtoris è corpore erumpentis causa.

X. *Fœtor spontè ac continuè* ad nares è corpore Ægri delatus, parti alicui in naribus, Faucibus, Ore, Pulmonibus, vel alibi corruptæ aut putrescenti debetur.

Abolitus vel Diminutus Olfactus qui curetur. Cum Gravedine conjunctus qui curetur.

XI. *Curabitur Olfactus Abolitus vel Diminutus Humectando* paulatim Nares sicciores tum per interna, tum per externa medicamenta.

XII. *Curabitur idem* cum *Gravedine* conjunctus, *exsiccando* humiditatem superfluam Nares occupantem; *evacuandoque* per vias Universales, hinc & Nares ac Os Serum in Corpore redundans, copiosiùs saltem in Cerebri glandulis secretum; & imprimis *restituendo Dispositionem Vitiosam in Glandulis Cerebri* ab externo frigore introductam, per suffumigia ex Mastiche, Carabe, Thure, Benzoino, Styrace & similibus parata, & tum naribus excepta, tum linteaminibus simul calefactis Capiti, ac Cervici affricta.

Depravatus Olfactus qui curetur.

XIII. *Depravatus Olfactus curabitur* emendando materiam in corpore halitus fœtidos ad nares propellentem; aut impediendo, cohibendoque Effervescentiam vitiosam similes halitus promentem; denique curando partium variarum putredine affectarum morbos varios, de quibus agitur alibi.

CAPUT X.

De Gustûs Læsionibus.

Quomodò Gustus lædatur.

I. QUemadmodum cæteri Sensus Externi, ita & Gustus aliquàndo *Aboletur*, vel

Dimi-

Diminuitur, aliquando *Augetur*, & fæpenumero *Depravatur*.

Aboliti Dimi- ticau- Lin- á. II. *Aboletur*, vel plùs, minúfve *Diminuitur* Guftus tum *fenforii Linguæ* puta & *Palati* vitio; tum *Salivæ*; tum *Spirituum Animalium*, *Nervorum aut Cerebri* culpâ.

III. *Lingua* non rarò in variis morbis, ardentibus præfertim febribus, *arida* fit, & omnis Guftûs expers.

IV. Si non aboleatur, plurimùm faltem minuitur quandoque Guftus à *Pituitâ vifcidâ* Linguam & Palatum obducente, aut ab ipsâ *Salivâ folito vifcidiore & inertiore*.

V. *Exficcatur Lingua in febribus ardentibus* ab *halitibus* è Pulmone imprimis cum ex'pirato Aëre emanantibus, & unà cum faucibus, Linguam & Palatum malè afficientibus.

Salivâ VI. Ab iifdem halitibus *Saliva vifcidior* reddi folet, quin & *Pituita ad Palatum & Fauces* naturaliter depofita tenacitatem acquirit ac lentorem, quibus *obducta Lingua* ineptior fit ad dignofcendos rerum fapores.

VII. *Salivæ* vitio etiam Diminuitur vel Abolettur Guftus, quatenus Ipfa defideratur ad Guftûs perfectionem. Hæc igitur non tantùm quatenus Linguam malè afficit malè affecta, fed infuper quatenus inepta eft eliciendis, ac diffolvendis miftorum partibus faporem in fe continentibus, hîc peccare poteft.

VIII. Quod enim capite præcedenti dictum de Odore latente per inodora eliciendo, & confirmatum exemplo Salium Armoniaci & Tartari unitorum: nunc quoque dici poteft ac debet de fapore nonnunquam eliciendo ex rebus penè infipidis, & quidem falivæ utut infipidæ ope.

livæ nfitu- natu- lis ad pores iciêdos. IX. Defideratur autem *Saliva infipida* quidem, attamen *fluida* & *fubfpumofa*, non item vifcida & tenax; quò partes miftorum fapidas diffolvere, quinimò nonnunquam forfan vel latentes fapores elicere, vel planè novos producere queat. Cui ufui fervit antè omnia fubtilis & ad dulcedinem ufque *contemperatus Spiritus acidus* in ipsâ latitans.

ade vi- tur. X. Hic acidus fpiritus obtunditur imprimis à partibus *oleofis*, à quibus fuam tunc nancifcitur faliva *vifciditatem*: quocirca ineptior deprehenditur femper ad Guftum Saliva tenax & vifcida.

XI. Quæ jam in fuperioribus de *Spirituum Animalium, Nervorum, ac Cerebri* vitiis propofui, huc quoque quadrant.

Aucti ufiûs usâ. XII. *Augetur* Guftus tum ob fenforii conftitutionem valdè teneram, Linguamve delicatam, tum ob *Salivæ* temperiem exquifitam.

ju fdem olefiia XIII. Moleftus verò folet effe Auctus Guftus, quoniam non nifi gratiffima & exquifitè fapida tunc placere folent, qualia cùm, fi non impoffibile, valdè faltem difficile fit femper ac ubique habere, miferum cenfeo illorum hominum ftatum, qui non nifi cum moleftiâ guftare atque ufurpare poffunt alimenta vel medicamenta, quæ vel latum unguem recedunt à delicatiffimo fapore.

Depra- vati Gu- ftûs cau- æ. XIV. *Depravatur Guftus*, quoties alieno fapore prædita Cenfentur objecta externa ore affumpta.

XV. Quamvis ob *Linguam aridiorem, aut muco obductam* non femper dignofci poffit verus rerum guftandarum fapor, non idcircò tamen falfus ipfis adfcribitur Sapor, fed potiùs nullus aut minor, unde pro Depravati Guftûs causâ hæc haberi nequit.

Saliva vitiata. XVI. Veræ autem *Guftûs Depravati Caufæ* à *Salivæ, aliorumve humorum, vel halituum ad Os delatorum* vitiis funt deducendæ. Qualis enim in Salivâ, cæterifque Ori communicatis humoribus, halitibufve Sapor continebitur, talis in totum aut ex parte affumptis ineffe judicabitur.

XVII. Sic *Salsâ vel Acidâ* exiftente *Salivâ*, rerum affumptarum fapor plùs minùs falfus vel acidus effe putabitur.

Humores ad Os delati. XVIII. *Humores alii* ad Os delati funt vel *Bilis*, vel *Succus Pancreaticus*, vel *Pituita*, vel *Miftura* diverfa ex hifce promanans, *vel aliud quid* ab *Inteftino tenui* per Ventriculum afcendens; vel *Pituita* multiplex à *Cerebro*, ejufve *Glandulis* Defcendens; vel *Humor multifarius ex Pulmonibus* prodiens.

XIX. Præter humores naturaliter in nominatis partibus obfervabiles ac fubinde præter naturam vitiatos & ad Os delatos, occurrit quandoque ex variis partibus prodiens *Sanguis*, *Pus*, *Sanies*, aliquidve aliud hifce affine.

Vel Halitus. XX. *Halitus* imprimis *ab Inteftino tenui*, *aut Ventriculo* per œfophagum, quandoque ex *Pulmonibus* per afperam arteriam, vel ex ipfis *Faucibus* aut *Naribus* malè affectis prodeunt.

Saliva Acida. XXI. *Salivam* fubinde tam *acidam* generari & in os effundi, ut Dentes inde ftupeant, experientia quotidiana teftatur. Ab eâdem tali exiftente affumptorum faporem immutari ac depravari nemo fanæ mentis negabit, quod eâdem infuper conftat experientiâ.

Salfa. XXII. Eandem *Salivam* non infrequenter *Salfam* obfervamus, & itidem rerum fapores falfedine fuâ inficientem ac depravantem.

Acida unde. XXIII. *Acida* exiftit *Saliva*, quoties vel *plus acidi purioris* ac cæteris deftituti fepa a ur à fanguine in Glandulis falivalibus vel *minus fpiritus volatilis* per nervos accedit ad ipfum temperandum.

Salfa unde. XXIV. *Salfa* verò exiftit eadem *Saliva*, quoties fanguinis *ferum* non tantùm exiftit *falfum*, fed idem *copiofius* fuccedit à reliquo fanguine ad falivam generandam, prætermiffis aut parciùs accedentibus partibus reliquis, fimul alias requifitis.

Bilis Amaritudinem creat. XXV. *Bilis* ad os delata & falivam ipfam, vel alimenta, cæterave affumpta immediatè inficiens, *Amaritudine* fuâ id præftat & omnia amara Guftui repræfentat.

Succus Pancreaticus Aciditatem. XXVI. *Succus Pancreaticus* verò *Aciditate* tunc excedente idem efficit, rariùs *Afedine*.

XXVII. *Pituita* cùm ex fe fit *infipida*, nifi à *Succo Pancreatico* admifto reddatur acida vel falfa, vix unquam affumptorum faporem depravabit.

Vterque in ftus ja porem vitriolatum. XXVIII. *Humores autem ex Bile ac Succo Pancreatico vitiatis* geniti, ut plurimùm *faporem Vitriolatum*, aut alium *fimilem*, rariùs valde *Dulcem* obtinent, ac eandem affumptis imprimunt, ficque guftum depravatum reddunt.

Pituita à cerebro delabens Acida vel XXIX. *Pituita* à Cerebro, ejufve Glandulis defcendens ac Guftum depravans vel Acida, vel Salfa deprehenditur.

Salsa. Aliquando ad nauseam dulcis.

XXX. Rariùs, aliquando tamen, *Dulcedo nauseosa* quemadmodum ab infernis partibus assurgit, ita à supernis delabitur, & tum salivam, tum cætera assumpta inficit & gustum depravat.

Ejus causa Autori ignota.

XXXI. Quidnam Dulcedinem illam summam & nauseosam Saturni sacchararum si non excedentem, assequentem saltem imprimis producat, me nondum capere ultrò fateor: nam sola aciditatem temperantia non sufficere, planè sum persuasus.

Pituita ad Pulmones delata, & rursus ad Os propulsa.

XXXII. *Pituita multifaria ad Pulmones delata*, & morâ longiore aut breviore ibi factâ, plùs minusve *immutata*, dum iterum ad Os propellitur, & salivæ, & assumptorum quorumvis saporem, corrumpere atque modis variis Gustum depravare potest.

Sanguis ad Os delatus dulcis.

XXXIII. *Sanguis* undecunque ad Os delatus saporem subdulcem præ se fert, atque hactenus aliorum saporem pervertere, sicque Gustum depravare poterit.

Puris Sapor.

XXXIV. *Puris laudabilis* sapor forsan nullus est notabilis, ab illo tamen assumptorum saporem immutari posse puto, & imprimis ab eodem minùs laudabili, & in *Saniem* acriorem degenerante: unde Gustus sequetur quoque Depravatio.

Halitus multifarii ad Os assurgentes, è Ventriculo, &c.

XXXV. Halitus, tum è Ventriculo, tum imprimis per ipsum è tenui Intestino solent Ructuum nomine multifarii assurgere, tum acidi, tum nidorosi, tum alii, atque salivæ & assumptorum quorumvis saporem naturalem non parum alterare, sicque Gustum ipsum Depravare.

Ex Pulmonibus ulcere laborantibus.

XXXVI. Ex *Pulmonibus* & *Asperâ ipsorum Arteriâ Ulcere* in Phthisi laborantibus *Halitus* graveolentes & Gustum simul malè afficientes ac Depravantes attolli clarum.

Ut & ex faucibus

XXXVII. Ex *Faucibus itidem Ulcere sordido*, quod in Lue Vereneâ est admodum familiare, laborantibus fœtentes atque salivam quoque & assumpta inficientes halitus prodire satis notum.

Atque etiam ex Naribus

XXXVIII. Denique ex *Naribus* quoque tum secundùm partes suas subcarneas, vel potius glandulosas *Ulcere*, tum secundùm Ossea vel cartilagineas *Carie* laborantibus halitus noxios unà cum Aëre inspirato ad fauces tendere, vel liquoris formâ sensim per palatum ad Os aliquid descendere, atque salivam hinc & assumpta inquinari posse nemo negabit, qui vel mediocriter fuerit in praxi versatus.

Abolitus Diminutusque Gustus qui curetur. A Linguæ Ariditate.

XXXIX. *Abolitus, Diminutusve Gustus Curatur* pro Causarum diversitate diversimode. Quando namque *à Linguæ ariditate* ortum habet, tunc & *humectantibus & lenientibus* opus, Aquâ purâ, Succo acetosæ, Sempervivi majoris & similibus vel expressis, vel distillatis, vel decoctis & linguæ impositis, aut gargarisatis; dummodò simul Affectûs primarii, Ardentis Febris & similium, habeatur ratio exacta. Huc faciunt Mucilagines semin. cydoniorum, psyllii, &c.

Ab Halitibus.

XL. Quòd si ab iisdem halitibus in Ardentibus febribus, aliisve Pulmonum vel Intestini tenuis, Ventriculive affectibus, ad Os delatis *Pituita* quoque *Capitis* & *Saliva* inspissetur, viscidior fiat, iisdemque tanquam muco obducatur & ad Gustum ineptior fit Lingua; *incidentibus* acidis & *humectantibus* erit utendum; quò non tantùm in ore Contenta dictorum humorum vitia corrigant, sed insuper introsumpta Pituitam ubicunque in corpore hærentem *attenuent* & *dissolvant*, & ad secuturam fortè *expurgationem* faciliorem præparent.

A Saliva Viscida.

XLI. Quòd si *Saliva Universa producatur Viscidior*, & hactenus obliteretur plùs minùs ipse Gustus: cùm, uti dixi, à partibus *oleosis* pendeat imprimis illa viscidirtas, emendanda illa erit *Acidis*, sed cum *volatili Spiritu* contemperatis, & in specie Spiritu salis dulci cum aquis aromaticis, fœniculi, & similibus diluto & subinde parvâ quantitate assumpto. Nam omnis alteratio laudabilis sensim perficienda, non confestim & subitò; adeò ut, quæ prodesse solent, si minori quantitate ac sæpiùs assumantur; nocere observentur, si eâdem quantitate simul exhibeantur. Tantùm interest ipsum modum servare in rebus omnibus.

Auctus Gustus qui curandus.

XLII. An, quemadmodum modò diximus Diminutum *Gustum* restitui nonnunquam assumptione Acidorum sed contemperatorum sic, idem *Auctus* obtundi queat quodammodò frequentiore usurpatione *alimentorum subpinguium*, ignoro; quippe qui hoc nondum tentavi; posset tamen id, me judice, circumspectè ac sine periculo tentari. Nam haud improbabile videtur mihi, à pinguibus non tantùm salivam reddi posse aliquantò viscidiorem, at insuper ab iisdem obtundi posse Linguæ sensum nimis exquisitum, ideóque molestiæ magis subjectum.

Depravatus Gustus qui curetur. Saliva acidior curatur. Abstinentia ab Acidis. Usu Acidorum temperantium.

XLIII. Ad *Depravati Gustûs* species varias ritè *curandas* plurima pro Causarum diversitate occurrunt agenda. Nam 1. *Saliva acidior*, si à nimio acidorum & quidem puriorum usu vel abusu potiùs habeat ortum, is mutandus, & quantùm licet abstinendum ab acidis, non contemperatis saltem. Nam, ne quis fallatur, longè potentiùs in nos agunt pura, licet diversa & contraria, quam eadem inter se mista.

XLIV. Non tantùm abstinendum ab Acidis, sed usurpanda præterea, quæ *Aciditatem vitiosam temperent*, at sensim & paulatim, non confertim, copiâve magnâ simul sumpta; quemadmodum de alterantibus omnibus jam dictum.

XLV. *Temperant* verò *acida*, & *Spiritus Volatilis*, & *Oleum*, & *sal lixivum, volatile* imprimis & *oleosum*: quorum vires nemo facilè agnoscet, nisi expertus.

Et imprimis spiritu volatili abundantium.

XLVI. Usurpanda imprimis, quæ spiritu volatili abundant, Vinum puta generosum & inter magis medicamentosa, spiritus Vini aromaticus quilibet, cum aliis tamen Aquis aromaticis & convenientibus Syrupis mistus. Exempli gratiâ.

Mistura.

℞. *Aq. Majoranæ, vel*
Fœniculi, ℥ij.
Vitæ Matthioli, vel
Antapoplecticæ, vel
Antiparalyticæ, ℥ß.
Syr. stœchad.
M.

Usus.

XLVII. Talia autem spiritu volatili prædita per vices ac minori quantitate assumenda sunt, quò sensim emendent vitia quoque interna.

Saliva salsa curatur.

XLVIII. Ubi *Salsa* existit *Saliva* (tunc enim serum quoque salsum existere non dubito) præter jam memorata Acidæ salivæ conducentia, addenda insuper, quæ in specie salsis humoribus prodesse

[..]ulsos [..]umores [..]mpe [..]ntibus. prodesse nos docuit Experientia, pilulæ sc. de cynoglossa, vel styrace dictæ, gummi tragacanthum, mastiche, thus masculum, & similia plura: quæ itidem parvâ sunt exhibenda quantitate, ac sæpiùs, quo sensim emendent ac corrigant tum humores jam peccantes, tum humores producendos & itidem aliàs peccaturos.

[..]t Eva[..]anti[..]us. XLIX. Quòd *si redundet simul in sanguine serum salsum*, minuendum id erit per hydragoga dicta medicamenta, sæpiùs memorata, subinde & quidem quantitate mediocri exhibenda.

[..]ilis ad [..]s eleva[..] qui [..]retur. L. *Bilis* potentiùs ad Os elevatur ob sui volatilitatem auctam à copiosiore spiritu volatili ipsi admixto pendentem: quapropter abstinendum tunc à Vino valdè generoso, ac spirituoso, & imprimis ab omni Spiritu Vini, tam simplici, quàm aromatico; quin tunc utile erit usurpare Vinum minùs potens, atque ad aciditatem mediocrem vergens, Mosellanum puta & Rhenanum.

[..]ilis A[..]maritu[..] qui[..]s tem[..]retur. LI. Ejusdem *Bilis excellens amaritudo temperabitur* medicamentis *aciditate* præditis, quorum ope sal ejus volatile magis reprimetur & paulatim emendabitur. Talia sunt spiritus acidi omnes, quamvis cæteris præferam illum, qui ex *Alumine* paratur, & tum blandior existit, tum aliquid *austeritatis* habet.

[..]jus co[..]ia mi[..]uenda [..]meticis, [..] Cho[..]gogis. LII. Quòd si non tantùm volatilitate, at insuper *copiâ peccaverit* eadem *Bilis*, educenda est & in assuetis quidem, aut nauseabundis, vel vomituritentibus per *Emetica*, ex Antimonio præsertim parata, & non semel jam à me proposita: per *Cholagoga* verò & Bilem deorsùm expellentia, Rhabarbarum, Tamarindos & similia, in iis, qui difficulter vomunt aut non nisi cum periculo vitæ aut affectûs gravioris vomitionem ferre possunt; quod imprimis caveri volunt in plerisque Pectoris morbis; quamvis præter multorum Opinionem nonnulli Phthisi, ac plerique Asthmate laborantes non tantùm non malè, quin benè habeant à Vomitoriis; quod per Experientiam edoctus assevero.

[..]uccus [..]ancrea[..]icus Aci[..]itate [..]olatili [..]eccans [..]orrigi[..]ur Sale Volatili [..]leoso. LIII. *Succus Pancreaticus Aciditate volatili* peccans curabitur præsertim *Sale Volatili oleoso*; nam propter communem volatilitatem faciliùs invicem adunabuntur, à sale autem lixivo infringetur nimia Aciditas, quæ ab oleo similiter obtundetur. Conducunt igitur in hoc & similibus Casibus omnibus à Succo Pancreatico Acidiore pendentibus Aromatica omnia quovis modo Ægris acceptiore usurpata.

[..]jus co[..]ia mi[..]uenda Hydra[..]gogis, Su[..]doriferis & Diu[..]reticis. LIV. *Idem Succus*, si *copiosiùs* deprehendatur ad Intestina ferri, post sufficientem ipsius acrimoniæ contemperationem præmissam, *minuetur* per *Hydragoga* dicta medicamenta, de quibus egimus alibi; Ut & per Sudorifera & Diuretica Sale volatili oleoso constantia.

Eadem [..]alsa quî [..]orrigatur. LV. Quòd si aliqua occurrant signa, ex quibus *Ipsum salsedine* quoque laborare liceat conjicere, ut si, qui sursùm eructantur aut evomuntur humores, salsi gustentur, atque interim nullum signum adsit, ex quo colligere liceat, eos tales à Capite in Ventriculum priùs descendisse, convenient illa, quæ §.48. hujus capitis in Salsæ Salivæ curatione docui usurpanda.

LVI. *Idem Succus Salsus copiâ simul redundans* curabitur Hydragogis, quemadmodum de Salivâ dictum §.49. & modò §.54.

Pituita Intesti[..]norum [..]vitiata LVII. Cùm *Pituita Intestinorum* tum *Salivæ* naturam æmuletur, tum à *Succo Pancreatico* vitioso vitietur, ab Horum curâ illius pendebit Curatio. *quî curetur.*

LVIII. Humores mixti ex præfatis in tenui Intestino confluentibus orti, prout magis de uno vel altero participant & ideò varii existunt, Curandi methodum variam exigunt. *Ut & humores mixti.*

LIX. In specie *Humores* ut & *Halitus Austeri* omni Sali Volatili cedunt, & maximè illi, qui ex *Sale armoniaco* paratur, & Ejusdem *spiritûs* nomine venit. Unde tàm excellens est Ipsius in dictâ suffocatione Uterinâ Usus & Effectus; si ad guttas 3. 4. 5. vel 6. (prout purior & potentior est, aut debilior & dilutior) exhibeatur sæpius ex cochleari Vini, Cerevisiæ, alicujusve Mixturæ eidem malo appropriatæ. *Humores & Halitus Austeri quibus corrigantur.*

LX. *Dulcedinem* humorum *nauseosam* corrigent imprimis *Acida*, & subinde *Amara*, ut & Acido-Salsa, Tartarum Vitriolatum, Elixir proprietatis, &c. *Quibus Dulcedo Nauseosa*

LXI. *Pituita à Cerebro* ad Palatum descendens *Acida* vel *Salsa* temperabitur ac educetur medicamentis jam propositis: Et quoties licet, derivabitur quoque ad Nares per errhina & sternutatoria. *Quibus Pituita à cerebro descendēs Acida vel Salsa.*

LXII. *Pituita in Pulmonibus* reperta tum Alterantibus, tum Expectorantibus indiget. Crassior quidem incidentibus; Salsa verò & tenuis incrassantibus corrigitur. *Pituita in Pulmonibus quî curetur*

LXIII. *Sanguis* undecunque ad Os delatus & Gustum depravans indicat Vasis aperti consolidationem, de quâ egimus alibi: Sapor verò eluetur ex Ore collutione ipsius cum Vino, Aceto, Aquâ & similibus. *Quî Sāguis ad Os delatus.*

LXIV. *Puris & Saniei* deductio ad Os, Affectûs à quo procedunt Curationem necessariam arguunt, mox & Oris mundationem modò dictam. *Ut & Pus & Sanies.*

LXV. *Halitus à Ventriculo & Intestino tenui* assurgentes, atque Gustum vitiantes discuti debent, ac nova Ipsorum productio impediri *Atque etiam Halitus à Ventriculo & Intestino.*

LXVI. *Acidi* quidem sale volatili quocunque, oleoso præsertim, discutientur; *Nidorosi* verò ac de Bile participantes spiritu Nitri; à quo flatus quoque viscidi Colicum dolorem producentes potenter dissipabuntur, ac imprimis, quando cum Aquis Aromaticis & Opio permiscetur.

LXVII. *Halitus è Pectore* manantes corrigi possunt quodammodò per Aromatica, illorum tum odorem, tum saporem ingratum obliterantia, tum noxam emendantia; in totum autem curari non possunt & tolli, nisi sublato Affectû primario, à quo habent illi suum ortum. *Nec non è Pectore manantes.*

LXVIII. Idem planè statuendum de *halitibus* molestis ex *Faucium, Nariumve Ulceribus & Carie* originem trahentibus. *Et ex Faucium Nariūque ulceribus, & Carie orti*

CAPUT XI.

De Tactûs Læsionibus.

I. T*Actus proprium Objectum* censeo *Duritiem*, à Rerum continuarum soliditate ac Inflexilitate pendentem; Cui opposita *Mollities* Rerum Continuarum flexilitati, aut extremæ Discretarum exiguitati debetur. Sic Dura sunt Lapides, Metalla, Ligna, Arena, Glacies, &c. Mollia verò Lanæ, Folia, Pollines, Farinæ, Olea, Aquæ, Spiritus, &c. *Tactûs Objectū propriū.*

II. Hic Tactûs sensus *læditur*, quoties aut in totum *aboletur*, aut ex parte *minuitur*, aut quodam- *Quot modis læditur Tactus.*

dammodo *augetur*, aut modis variis *depravatur*.

Aboliti & diminuti causæ.

III. In totum *aboletur* rariùs *in toto*, *sæpiùs in quibusdam duntaxat corporis partibus*, imprimis *Sensorii* culpâ, aliquando *Spirituum Animalium*, *Nervorum*, aut *Cerebri* vitio, in gravissimis putà morbis, Epilepsiâ, Apoplexiâ, aliisque soporosis Affectibus: Quibus existentibus levioribus *Minuitur* tantùm idem Tactus, adeò ut tunc potentiùs agentia objecta sentiant duntaxat Ægri, non item mediocriter aut leviùs sensum afficientia.

Sensoriũ læsum.

IV. *Sensorium* læditur præsertim ab *Aquæ humiditate ac frigore*. Hinc non rarò à Pluviâ cum frigore junctâ partes madefactæ non tantùm in Paralysin, at insuper in Tactûs abolitionem aut Diminutionem incidunt.

Spirituũ Animalium Vitium.

V. *Spirituum Animalium* vitio abolebitur, Diminueturve Tactus, quoties conturbati sunt à *causâ quâcunque*; aut *Torpidi* existunt, vel à *Narcoticis* usurpatis, vel ab *intenso Aëris frigore*, quamvis ab externo frigore simul affectum sit tunc ipsum sensorium.

Nervi læsi.

VI. *Nervorum* culpâ Abolebitur, Diminuetur saltem Tactus, quoties illi *Dissecti* sunt, *Compressi* saltem, aut aliàs *ita affecti*, ut transitus nullus, aut parcus tantùm concedatur per ipsos spiritibus Animalibus ad Tactûs sensoria.

Cerebrũ vitiatum

VII. *Cerebri* culpâ vel abolebitur, vel Diminuetur Tactus, quando ejus vitio *sufficiens Spirituum Animalium copia non producitur*, vel ad *singulos nervos non propellitur*.

Auctus Tactus quis.

VIII. *Auctus* videtur mihi *Tactus*, quando non nisi cum molestiâ aut dolore objecta externa non tantùm acuta, vel inæqualia, & aspera, sed & politam æqualemque duritiem habentia, quin aliquando mollissima objecta tangi possunt aut contrectari: Quod non tantùm in partibus ac *sensoriis tensis*, *inflammatis*, *excoriatis*, aut *aliàs dolentibus* fieri observatur, verùm in Delicatioribus quoque, ac *Cutim teneriorem* habentibus nonnunquam contingit; unde vix alicujus rei tantillùm asperæ contactum ferre possunt, quin mox de molestâ tunc sibi sensatione conquerantur.

Depravatus quis.

IX. *Depravatus* censetur mihi *Tactus*, quoties aliter judicatur quoad Duritiem affectum objectum externum, ac reverà est affectum; quapropter malè huc refertur à plerisque *Dolor*, in quo plerunque ritè Iudicat Tactus de Objecti Duritie, Acumine, Asperitate, &c. quamvis nil impediat, cum Depravato Tactu conjungi Dolorem, aut parti jam dolenti accidere, ut idcircò perperam judicet de Objecti tunc oblati duritie.

Ejus causa.

X. *Depravatur* autem *Tactus* propter *aliud internum externumve objectum Tactum jam afficiens*, ac *novi objecti qualitati tactili se ita immiscens*, ut falsum de ipsâ fiat judicium. Unde non mirum, si dolore affectum sensorium sinistrè ac perperam judicet de omni alio objecto, etiam minimè duro, ipsi tunc oblato.

XI. Quemadmodum enim in Sensorio teneriore atque Tactu idcircò aucto, id est, non nisi cum molestiâ objecta mediocriter dura ferente, duriora, asperiora, acutiora putantur objecta, quàm reverà sunt; ita in eodem graviùs adhuc affecto ac dolente, ad objecti saltem mediocriter duri contactum dolorem patiente, de objecti duritie judicium fit magis adhuc iniquum, dum longè durius putatur aut fingitur esse, quàm actu existit.

Abolitus & Diminutus Tactus qui curetur.

XII. *Curabitur Abolitus, Diminutusve Tactus* Gravissimis *Affectibus Soporosis*, ut & *Apoplexiæ* ac *Epilepsiæ* junctus, illis curatis.

Quando est à pluviâ.

XIII. Curabitur *idem à Pluviâ cum frigore copulatâ* ortus, consumendo humiditatem illam uni pluribusve partibus impactam per sudorifera tum interna, tum externa, non neglectis linimentis & quandoque Emplastris idem efficientibus atque naturalem partibus temperiem restituentibus.

Per sudorifera interna.

XIV. *Sudorifera interna* sunto Aromatica, & attenuantia; Carduus benedictus, Cent. minus, Scordium, Fœniculum, Enula Campana, Lignum Guajacinum, Quernum, Sassafras, Iuniperinum, &c. Ex quibus & decocta parari possunt, & Electuaria, & pulveres, & alia. Huc pertinent Aquæ theriacales dictæ ac similes.

Externa.

XV. Inter *Externa sudorifera* sunt Balnea Aquæ dulcis, stuphæ siccæ, aut, cum Vini spiritu, aliove liquore conveniente paratæ.

Per Linimenta.

XVI. *Illiniri* possunt parti affectæ non tantùm *Olea* & *Vnguenta* Aromatica, sed *Spiritus Vini* quoque tum simplex, tum Aromaticus, Aqua putà Theriacalis, Antiparalytica, Antapoplectica, &c.

Quando est à Spiritibus Animalibus agitatis.

XVII. *Curabitur idem Tactus ob Spiritus animales potentius conturbatos agitatosque Abolitus*, *Diminutus* saltem, pacando eosdem atque ad quietem, tranquillitatemque reducendo, tum per discursus acceptos, ac interdum per Musicam ex arte institutam, tum per anodyna, & quandoque narcotica medicamenta, tum externa, tum interna, sæpiùs proposita.

Aut Torpidioribus.

XVIII. *Idem Affectus ob eosdem Spiritus torpidiores* curabitur tàm externis, naribus admotis, sp. salis armoniaci, Castoreo, &c. ut & frictionibus, ligaturis, motu corporis coacto, &c. quàm internis acrioribus, & imprimis eodem spiritu Salis armoniaci ex spiritu vini aromatico exhibitis.

Quando est a Nervis læsis.

XIX. *Dissecti Nervi* curari nequeunt, ut nec inde Abolitus Tactus.

XX. *Compressi Nervi* restituentur, cum læso in Tactu, sublatâ compressionis causâ quâcunque.

Quando est à cerebri vitio.

XXI. *Cerebri vitium* Spirituum animalium generationi, aut Motui officiens tollendum, quò vel generentur vel moveantur sufficienter ad Tactûs Organa Spiritus.

Tactus Auctus qui curetur. Quando est à Sensorii teneritudine.

XXII. *Auctus ob sensorii teneritudinem Tactus* non nisi sensim, laboribus sensorium ipsum callositate quodammodò obducendo, aut cuivis objecto non nimis aspero assuefaciendo, emendabitur & obdurabitur.

Vel præternaturali ejus constitutione.

XXIII. *Auctus* autem *ob præternaturalem sensorii dolentis constitutionem Tactus curabitur* sublato dicto affectu & Doloris Causâ; quæ prout varia esse potest ac solet, ita modis variis curari debet.

Tactus depravatus quî curetur.

XXIV. *Depravatus Tactus Curabitur*, remoto vel ipso objecto interno, externove Sensorium occupante, vel molestiâ ab ipso in Sensorium introductâ. Quæ cùm varia esse possint, pro singulorum diversitate Curatio instituenda erit diversimodè.

CAPVT

Caput XII.

De Sensûs Caloris Læsionibus.

I. Caloris Sensum illum voco, cujus proprium Objectum est *Calor*, hujusque oppositum *Frigus*.

II. Illum itidem lædi contingit, quando vel *aboletur*, *diminuitur* saltem, vel *augetur*, vel *depravatur*.

III. *Aboletur* quando nec Calor, nec Frigus, etiam Urens sentitur, quod & in gravi Epilepsiâ, & in quibusdam gravioris Soporis speciebus accidere docet Experientia.

IV. Hujus *Abolitionis Causam* vix in *Sensorio*, nisi *gangræna vel sphacelo* affecto, id est demortuo, puto quærendam vel inveniendam.

V. Sæpiùs judico *in Nervo discisso*, vel aliàs *ita graviter affecto, ut Spiritus ad partem deferri nequeant* hujus Aboliti Sensûs Causam existere.

VI. Non infrequenter *ab Ipsis Animalibus Spiritibus ita conturbatis*, *aut torpentibus*, ut itidem ad Sensoria non deferantur, aboleri hunc Caloris sensum censeo: & imprimis in gravissimâ Epilepsiâ & Caro forsan extremè urgente ac ideò lethali.

VII. Ex *Ipsius Cerebri Conquassatione*, *aliâve gravi læsione* sensum quoque Caloris quodammodo *aboleri* posse, evincit Experientia in Apoplexiâ.

VIII. Ab *iisdem Causis*, sed levioribus *Diminui* solet idem *Caloris Sensus*: cujus Causam in Sensorio malè affecto aliquando existere puto, Ex. gr. à Callo.

IX. *Augetur* idem *Caloris Sensus*, quoties tenerius existit sensorium, adeò ut ad minimum calorem, aut frigus externum, ægrè habeant tales: quod non infrequens.

X. Puto tamen in nonnullis concurrere *humores ad externum Calorem aut frigus aliquantò immoderatiora agitatos, atque* eundem nunc Caloris nunc Frigoris Sensum augentes.

XI. *Depravatur idem* nunc *Caloris*, nunc *Frigoris Sensus*, & quidem frequentissimè in *Febribus*, hunc imprimis Sensum molestantibus, à Calore aut Frigore in Corpore ipso excitato, & sensorium ita afficiente, ut pravum de externo calore aut frigore instituatur plerunque Iudicium; dum modò Calida tepida saltem putantur, quæ actu sunt frigida, aut vice-versa frigida, quæ actu sunt Calida vel tepida.

XII. Hujus præternaturalis Caloris aut Frigoris in Corpore concitati Causas videre est in Tractatu de Febribus.

XIII. *Abolitus Caloris Sensus propter sensorii corruptionem* & gangrænam non *curatur*, nisi sublatâ ejus causâ. In quantum proinde ipsa Corruptio partis & gangræna curari potest, in tantùm Caloris sensus abolitus restitui poterit: de quâ re agendum in Chirurgiâ.

XIV. *Abolitum eundem sensum ob nervum discissum arbitror incurabilem*: quamvis raró, aut nunquam forsan unus duntaxat nervus deferatur ad eandem partem Caloris sensum ipsi largiturus: unde licet unus & alter abscindatur nervus, & hactenus quidem abolitus permaneat in sensorio Caloris sensus, ob cæteros tamen nervos superstites, & aliquando refectis connexos, aliquis quoque in ipso permanet ac conservatur sensus, sed diminutus & stupidior.

XV. *Abolitum* autem *ob aliam Nervi curabilem affectionem Caloris sensum* restitui censeo, quando restituitur in integrum Nervus, sive compressus fuerit, sive aliàs ita affectus, ut Spiritibus animalibus transitum deneget.

XVI. *Ob conturbatos, perperamque agitatos in gravi Epilepsiâ spiritus animales Abolitus Caloris sensus* sensim restituitur cessante paroxysmo; quod itidem de Caro dicendum, si unquam in ipso abolitus deprehendatur Caloris sensus.

XVII. Idem omninò dicendum *de gravi Cerebri Conquassatione aut læsione abolitum Caloris sensum* comitem habente; illâ namque curatâ, quodammodò saltem diminutâ, sensim redire observatur idem sensus.

XVIII. Quemadmodum ab iisdem, sed levioribus causis *diminui solet Caloris sensus*, ita citiùs & faciliùs tunc restituitur.

XIX. Vix *Auctum Caloris sensum* ad *mediocritatem redigi posse* puto, nisi *longâ consuetudine*: quâ videmus quotidie homines assuescere objectis etiam per se cuivis molestis.

XX. Quòd si *ab objectis externis Calorem aut Frigus ex commotis tunc in Corpore humoribus produci* observemus, opus erit medicamentis uti, quæ illum præternaturalem noxiumque humorum motum compescant, obortum saltem ab Ipsis Calorem aut Frigus corrigant; de quibus actum in dissertatione de Febribus & alibi.

XXI. *Depravatus Caloris Sensus* cùm *à Calore aut Frigore febrili* utplurimùm pendeat, illo ex arte correcto ac sublato, sponte ad integritatem pristinam revertetur.

Quando est à Spiritibus Animalibus vitiatis.

Quando est à cerebro malè affecto.

Diminutus quò curetur.

Vi & Auctus.

Nec non Depravatus.

Caput XIII.

De Somni & Vigiliæ Læsionibus.

I. Non *Sensuum Internorum*, non *Animalis Motûs*, sed *Sensuum Externorum* Affectionem *Somnum ac Vigiliam* esse, inde patere putamus, quòd illi permaneant, permanere saltem possint durante Somno, non item Sensus externi, quibus operantibus vel ad opus paratis Vigilia præstò est: adeò ut *durante vigiliâ operentur Sensus externi, ferientur verò durante Somno*.

Somnus & Vigilia Affectio Sensuum externorum.

II. Quoniam verò multi spiritus animales consumuntur Sensuum Externorum operatione attentâ & diu continuatâ, illudque damnum non parùm debilitare solet homines; idcircò ferias concessit iisdem Deus, Somnum; quò tunc iterum accumulari queant novi spiritus, novo Sensuum externorum exercitio, ubi evigilarunt, servituri.

Somni finis.

III. *Somnus* autem ad virium recuperationem homini concessus variis modis peccare solet, dum 1. *nullus* obvenit, in *vigiliis perpetuis*: 2. *brevior* existit, aut *levior*. 3. *longior*, vel *gravior* & *profundus* contingit. 4. *cum Insomniis* conjunctus est, iisque aut *gratis* aut *ingratis* & *molestis*.

Quot modis peccet.

IV. *Perpetuæ Vigiliæ* urgere solent in variis Affectibus, ac præsertim *Doloribus atrocissimis*, *Febribusque* quibusdam, ut & in *magnis animi sollicitudinibus* & *curis anxiis*; & quandoque *in nimiâ*

Perpetua Vigilia.

miâ corporis defatigatione & *inquiete*; quæ omnia iſtarum Vigiliarum cauſæ ſolent exiſtere.

Somnus brevior. V. *Somnus brevior* fit *ob eaſdem cauſas, ſed leviores.*

& levior. VI. *Somnus levior ab iiſdem cauſis* pendere poteſt, atque *extra morbos à ſenſuum externorum uno, vel pluribus* propter ſenſorii teneritudinem *auctis*; unde à minimo objecto excitantur è ſomno ſenſus.

Longior. VII. *Somnus longior in ſtatu naturali* conſequi ſolet tum *Animum curis vacuum*, tum *Corpus exercitio* blando & moderato mediocriter *defatigatum*, tum *Alimenta ſomnum promoventia* copioſiùs aſſumpta, tum *Conſuetudinem*, &c. in *ſtatu præternaturali* verò *humores pituitoſos* in corpore auctos & caput petentes; quandoque *Alimenta vi narcoticâ prædita* copioſiùs uſurpata, *Vinum* præſertim & *alios potus inebriantes.*

Profundior. VIII. *Somnus profundior* pro causâ agnoſcit *Vim Narcoticam*, vel *in corpore ex humoribus vitiatis excitatam*, vel *forinſecùs advenientem*, ac *introaſſumptam*, aut *externè admotam.*

Inſomnia. IX. *Inſomnia* utplurimùm conſequuntur *Mentem cogitationum gratarum*, vel *ingratarum vexantiumve plenam*, aliquando *Corporis valetudinem adverſam*, dum excitatis in ſomno profundiore *doloribus* vel *anguſtiis* ipſa inde angitur Anima, quæ in Somno nihilominus perſeverans miras & deliras ferè concluſiones inde elicit: Quòd ſi *Cogitationes nunc gratæ, nunc ingratæ ægrum hominem inſuper corripiant*, ſomnia quoque orientur inde multifaria.

X. Singulas Somni profundioris aut Depravati ſpecies hîc enarrare longius foret; quare ſufficiet impræſentiarum ſumma illius capita attigiſſe, & Curationis fontes aperuiſſe; unde reliqua patebunt facilè.

Vigiliæ nimiæ qui curentur. XI. *Curabuntur* autem *Vigiliæ nimiæ* ſublatis, delinitis ſaltem Doloribus, curatis febribus, remotis Animi curis, quiete corpori concesſâ, & uſurpatis in eundem finem anodynis, & quandoque narcoticis: de quibus omnibus alibi actum.

Vt & Somnus brevior & levior XII. *Somni brevioris, ac levioris Cura* ex modò dictis patet.

Nec non Longior. XIII. *Somnus longior & protractus minuetur*, occupando Mentem utilibus ac ſeriis negotiis; exercendo corpus aliquantò magis; uſurpando alimenta ſomno promovendo minùs apta; aſſuefaciendo pigrum hominem ſurrectioni maturiori; corrigendo, evacuandoque humores pituitoſos; vitando, minuendo ſaltem potus inebriantes ac ſomnum augentes.

Atque etiam profundior. XIV. *Somnus profundior curabitur*, corrigendo in corpore humores narcoſin parientes, tum per acida, tum per aromatica, tum ſeorſim, tum aliquando ſimul uſurpata; vitando externam narcoticorum applicationem, ac imprimis ipſorum aſſumptionem, corrigendo inſuper per præfata ipſorum uſurpatorum noxam.

XV. *Sani Somniis deditı* moderentur Cogitationes intenſas rerum quarumvis, ac minuant imprimis ſomnum.

XVI. *Valetudinarii* præter jam dicta uſurpent medicamenta humores in corpore noxios emendantia & educentia.

CAPUT XIV.

De Imaginationis Læſionibus.

I. CUm Imaginationis munus ſit, *Primas & Secundas* formare *Notiones*: Illæ quidem ſunt rerum ſenſilium ſecundùm qualitates ſenſiles tum proprias tum communes externis ſenſibus exceptarum, & quidem quatenus exceptæ ſunt, ſimulacra; Hæ verò novæ ex circumſtantiis, ſecundùm quas inter ſe aut convenire, aut differre comperiuntur plures Primæ inter ſe collatæ Notiones per ſolam ſolius Mentis operationem productæ. *Imagi- nationis munus Notio- primæ secund quana*

II. Ubi notandum, *Convenientiæ Notiones Secundas* Primis proximas *Speciei infimæ*, remotiſſimas *Generis Summi*, Intermedias inferiorum reſpectu, *Generis*, ſuperiorum *ſpeciei*, ſed *ſubalterni* nomine vulgò venire: *Diſcrepantiæ* autem *Notiones* itidem *ſecundas* Primis proximas *Differentiæ Individualis*, remotiores *Differentiæ ſpecificæ aut Genericæ* nomenclaturâ inſigniri: quemadmodum ipſa *objecta*, eorundemque *Notiones primæ, Individua* vocantur, ut & hæc ipſa, *Singularia*, Notiones verò ſecundæ communes omnes, *Vniverſalia* dicuntur. *Earu- diverſ- tes.*

III. *Læditur* autem *ſecundùm Primas Notiones Imaginatio*, quando vel *aliquid omittitur aut præteritur, quod in rebus ipſis exiſtit*; vel *aliquid illis affingitur, quod in rebus ipſis non occurrit* & quidem ratione qualitatum ſenſilium vel propriarum, vel communium. *Imag- natio quot- dis læ- tur ſe- cundù primæ notion.*

IV. *Præteritur aliqua circumſtantia* in rebus ipſis exiſtens, quando *illa non examinantur* ex omni parte, aut *non accuratè*, aut *non diſtinctè*: at ex parte duntaxat, vel perfunctoriè, vel confusè. *Omiſſ- alicuj- circum- ſtanti-*

V. *Ex parte duntaxat examinari poſſunt* Senſibus externis *Objecta extra hominis arbitrium, quoad ipſum ſenſum, poſita*; unde undique conſiderari ab ipſo nequeunt. *Exam- nand- res ex parte*

VI. *Perfunctoriè ac minùs accuratè* conſiderantur, examinanturque *objecta remotiora, nimiumve agitata, aut ſubtiliora.* *Vel pe- functi*

VII. *Confusè, minúſque diſtinctè* conſiderantur *objecta* tum *valdè agitata*, tum *partes multùm intricatas habentia, minúſve*, ubi hoc requiritur, *illuſtrata.* *Vel co- fusè.*

VIII. *Aliquid affingitur Notionibus primis quod rebus ipſis abfuit*, quando aliquid ex præjudicio ipſis tribuitur præter aut ultra ſenſus externi (quo tamen ſolo menti innoteſcunt) teſtimonium. *Affict- alicuj- quod n- adeſt.*

IX. *Læditur ſecundùm ſecundas Notiones Imaginatio* neceſſariò, quoties *vitioſæ* ſunt *Notiones primæ*; ut & quoties *non exactè conferuntur, ac expenduntur quâ parte inter ſe conveniunt, aut differunt* eædem Notiones primæ: unde minùs accuratas & ipſis rebus convenientes fingi oportet Notiones ſecundas. *Quoti- dis læ- tur ſe- cundù ſecund- Notio-*

X. Cùm *Imaginatio*, ſive Notionum tum primarum, tum ſecundarum formatio *ſit purum putum Animæ ſive Mentis*, nullo autem modo ipſius Corporis *opus*; mirum videri debet nulli, *ſi ejus vitia non curentur corporeis*, at *intellectualibus* & à ratione ſanâ petitis *auxiliis.* *Imagi- nation læſæ c- ratio.*

XI. Corrigetur proinde ac prævenietur primum Imaginationis circa primas Notiones vitium in unius pluriumve circumſtantiarum rebus ipſis præ- *Circa p- mas N- tiones.*

præsentium omissione, instituendo exactam omnium qualitatum sensilium & propriarum, & communium observationem;mox & considerando idem objectum, quoties licet, ex omni parte; denique expendendo omnes, ac singulas ipsius partes,partiumque particulas,& in singulis omnes, singulasque qualitatum propriarum & communium diversitates.

XII. Corrigetur secundùm Imaginationis circa primas notiones vitium in unius,pluriumve qualitatum sensilium propriarum, vel communium in rebus ipsis non observatarum figmento & falsâ attributione;nihil concedendo aut tribuendo rei, quod reverà sensu externo in ipsa non fuit deprehensum.

irca se- undas otiones

XIII. Corrigetur primum Imaginationis circa Notiones secundas vitium,è primarum notionum vitio pendens,illud ipsum, uti jam dictum, corrigendo ac emendando.

XIV. Corrigetur secundum Imaginationis circa secundas Notiones vitium ex minùs exactâ qualitatum singularum sensilium tum propriarum, tum communium cum similibus collatione ac expensione ortum; instituendo exactam & accuratam singularum qualitatum prædictarum in variis objectis observatarum cum sui similibus comparationem, mox & convenientiæ ac discrepantiæ æquum judicium.

ua'ita- s sensi. s pro- iæ.

XV. Quò supradicta omnia fiant clariora,libet Qualitates sensiles tum proprias, tum communes secundùm sua capita enumerare. *Visui* ergò *propriæ* sunt *Colores*,unà cum *Luce sive Lumine*, ac *Pelluciditate*,ipsiusque oppositis *Tenebris*,ac *Opacitate*: *Auditui* verò *Soni*:*Olfactui Odores* : *Gustui Sapores* : *Tactui Durities* cum *Mollitie* : *Caloris Sensui Calor & Frigus* multiplex.

mmu- s.

XVI. Pluribus Sensibus *Communes Qualitates sensiles* sunt 1.*Numerus*.2.*Contiguitas*, *vel Distantia*.3.*Locus*,*sive Situs*.4. *Motus & Quies*. 5. *Tempus*,*existentiæ*, *mutationumque durationem determinans*. 6. *Magnitudo sive Moles*. 7. *Continuitas sive Connexio*.8.*Consistentia & Fluiditas*. 9.*Rigiditas*,*& Flexilitas*.10.*Soliditas & Cavernositas*. 11. *Figura multifaria*.12.*Liquiditas & Glutinositas*.13. *Flatulentia*,quò Vapores,Fumi,Halitus, &c. referendi.

CAPUT XV.

De Ingenii,sive Ratiocinationis Læsionibus.

atioci- tione uid per- atur.

I. MEns humana in rerum Externis Sensibus perceptarum observatione, hinc & Notionum primarum secundarumque formatione non acquiescit, quin mox & Convenientiæ & Diversitatis secundùm qualitates sensiles tàm proprias quàm communes in ipsis notatarum causas & rationes cognoscere satagit;quod Ingenii sui viribus, hoc est, *Ratiocinatione*, sive discursu elicere conatur.

rgui- ur 1. Materiæ Copia.

II. Nam ubi Anima considerat 1. *Numerum*, *sive Multitudinem* objectorum sensibilium,atque insuper plurium *Molem insignem sive Magnitudinem*,mox inde *Materiæ* tàm multa,& ab invicem distincta, & non rarò tàm magna objecta constituentis *Copiam notabilem* arguit.

2. Diver- sitas.

III. Ubi verò 2. *Diversitatem notabilem in iisdem objectis* tam multis considerat eadem Anima, & quidem non tantùm in *Magnitudine*, at insuper in *Figurâ*, *indies* præsertim *mutabili*, aliisque qualitatibus sensilibus propriis, *Colore*, *Odore*,&c.*concludit* mox eadem Anima *non unam & uniformem*,*at diversam & diversiformem esse illam Materiam*,ex quâ tàm multa & tàm diversa constituuntur objecta.

IV. Ubi rursus 3. *Mutationem non tantùm in Figurâ externâ verùm insuper in Loco integrorum Objectorum*, *vel Situ partium variarum*, *ejusdem Objecti* contingere observat, expenditque Anima, & *Tota Objecta*, *& Plures ejusdem Objecti partes moveri elicit* eadem. *3. Motus & quies.*

V. Ubi iterum 4. *ad Objectorum integrorum loco suo motorum & concurrentium allisum* non rarò eorundem *Figuras mutari* observat Mens; *quæ in Figurâ suâ mutantur aut mutata sunt*, *aliquid pati aut passa esse*,*quæ verò immutata permanserunt*, *aliquid egisse concludit eadem*; & quemadmodum hæc *Agentis*, sic & illa *Patientis* nomine indigitat. *4 Actio & Passio.*

VI. Ubi verò *utraque mutationem aliquam subiisse* observat Mens, in *utrisque & Agentia & Patientia* agnoscit.

VII. Ubi autem 5.*Objectum unum idemque citra alterius objecti concursum mutari tamen in Figurâ*,*aliisve qualitatibus sensilibus vel propriis*, *vel communibus* observat Mens; *in uno eodemque Objecto diversas & inter se differentes materias contineri* arguit,à quibus vel agentibus,vel patientibus diversitas observata pendeat,deducaturque. *5. Diversitas in eodem Objecto.*

VIII. Postquam verò sic gradatim procedendo Mens humana non tantùm in diversis Objectis, sed etiam non rarò in uno eodemque Objecto, Materiam deduxit diversam; cujus diversitatis respectu contingat omnis in rebus sensilibus observabilis Mutatio, meritò *diversas illas materias ad certum*, *determinatumque numerum*, *& formam sive modum*,si possibile, *redigere allaborat* eadem Anima. *Mens diversa ad certum numerū redigit.*

IX. Sic enim in semetipsâ discurrendo differit & ratiocinatur Mens, *Materiæ illæ diversæ*, ex quibus res sensiles omnes constant,*vel definito*,*certoque numero comprehenduntur*,*vel innumerabiles existunt ac innumeræ*.

X. *Innumerabiles autem ac innumeras esse materias diversas*,*ex quibus res constituantur definitæ ac determinatæ*,*planè absurdum*; oportet proinde *illas certo ac definito contineri numero*.

XI. Cùm ergò *nec una duntaxat* & uniformis esse possit rerum tàm diversarum *materia*; *nec quoque innumeræ possint admitti materiæ diversæ*; videndum *an binario*, *an ternario*, *aliove definito numero constitui ac evinci queant Rerum sensilium omnium Materiæ diversæ*, ex quibus postmodùm elici possint omnes in prædictis rebus contingentes atque observabiles Mutationes, sicque adornari *Rerum Naturalium Scientia*, quæ est alterius loci.

XII. Ut proinde ad nostrum negotium revertamur, *Ratiocinatio*, quæ Ingenii Functio est, cùm versetur propriè in rationibus & causis omnium affectionum rebus sensilibus accidentium aut affectarum investigandis & inveniendis, *duas videtur habere partes*,*Investigationem*, atque *Inventionem*. *Ratiocinatio quid, & quot partes habeat.*

XIII. *Finis & Scopus Ingenii* est *Inventio Causarum*, *Medium ad finem* illum consequendum *Investigatio & Inventio.*

dum est *Investigatio*: quam nisi quis instituerit ritè, mirum non est, si fine suo frustretur; quamvis ne tunc quidem illo semper potiatur, quando labore magno non malè causas investigat, quippe quas non rarò celatas cupit ingenio humano, vel non nisi tandem ac suo tempore patere vult Deus, & quidem tunc, quando de inventione desperat homo.

Quando Ratiocinatio læ-datur. XIV. *Læsa* judicatur *Ratiocinatio*, quando *perperam instituta* est Causarum vel Rationum *Investigatio.*

Et quot modis. *1. Ingenii stupiditas.* *Eaque duplex.* XV. *Læditur* autem Ratiocinatio 1. in hominibus stupidis & *Ingenio hebeti præditis*, ad investigandum planè ineptis.

XVI. *Hæc stupiditas* quibusdam est *nativa & naturalis*, & ab ipsâ nativitate observata; quibusdam *adventitia & præternaturalis*, & non rarò quibusdam *Affectibus gravibus, Soporosis* præsertim *comes*, aut *succedens*, ut & nonnunquam *immoderato & diuturno Animi mœrori* superveniens.

2. Tarditas. XVII. Læditur quoque Ratiocinatio 2. in *Tarditate Ingenii*, quæ duobus modis occurrit; Nam observantur quidam, qui *longius tempus* desiderant ad inveniendas quæsitas affectionum rationes & causas; quas alii *ex tempore* promunt; unde, quemadmodum in his laudatur *Ingenii promptitudo*, ita in illis culpatur *Ingenii Lentitudo.*

Eaque duplex. Lentitudo. XVIII. Sed & observantur quidam, qui *Affectionum intricatarum & obscuriorum causas & rationes assequi nequeunt, quamvis ad minùs obscuras & arduas pertingant*; dum alii non ita difficulter ad abstrusissima penetrant: Unde quemadmodum in his dicitur vigere *Ingenii Acumen ac subtilitas*, ita illis dicimus contigisse *Ingenium obtusum & crassum.*

Crassities *3. Hallucinatio. & Cavillatio.* XIX. Læditur adhuc 3. *Ratiocinatio*, quando *Depravatur*, & *falsæ Affectionum rationes eliciuntur ac producuntur pro veris*; quo vitio quamvis omnes forsan homines laborent in multis; aliqui tamen malitiosè id agunt non infrequenter: Unde priùs quidem vitium vocari queat *Hallucinatio*, posterius verò *Cavillatio.*

XX. Accidit certè non rarò (& cui quæso id non accidit aliquando?) ut quis cespitet, fallatur & hallucinetur in vera Affectionis quæsitæ causâ eliciendâ & proponendâ; quòd maximè humanum est: Hoc ubi ex humanâ infirmitate quis facit, excusationem meretur, meliusque à Doctioribus se informari patietur & gaudebit.

XXI. Accidit autem itidem non rarò (& utinam non accideret id tàm frequenter!) ut aliqui non tantùm ex humanâ infirmitate hallucinentur in verâ quæsitæ Affectionis causâ eruendâ, sed insuper malitiosè illam pro verâ haberi cupiant, utut ipsam falsam postmodùm agnoscat vel sponte, vel per alios meliùs informata Mens.

Animam à corporis malâ constitutione impediri in suis functionibus. XXII. Quamvis tam unius, quàm alterius hominis Animam, Mentemque donis excellentioribus donatam putem à Deo; quoniam tamen observamus Soporosis præsertim Affectibus accedere aut succedere non ita infrequenter Ingenii stuporem, non immeritò forsan quis suspicetur, Animam, quæ dum Corpori est unita ejus indiget operâ in suis functionibus peragendis, ad Corporis, Animalium præcipuè Spirituum, noxas impediri quoque aut turbari in Functionibus sibi aliàs propriis.

Ingenii hebetis XXIII. *Ingenii* proinde *plùs minùsve hebetis* *Causas corporeas* censemus esse *Spiritus Animales Torpidiores, minùsque agiles*, cùm observemus Homines stupidos habere insuper Sensus Externos segniores, Corporisque motum tardiorem, ac esse proniores in somnum, quæ omnia Spirituum Animalium torporem arguunt; quod idem confirmatur Ingeniosorum hominum agilitate, vivacitate & vigilantia. *Causa Spiritu Animalium Torpo*

XXIV. Hujus *Torporis Causas* quærimus in *Pituitâ viscidiore*, quâ tales ut & *Senes ob ætatem Hebetiores* facti abundare deprehenduntur, quemadmodum contrà *Ingeniosi bile* & quidem *mobiliore ac fluidiore.* *Hujus torpor causæ*

XXV. Prout ergò plus, vel minùs redundat in Corpore Pituita, sed plùs vel minùs viscida, ita Ingenio magis vel minùs hebeti observantur iidem laborare.

XXVI. *Depravatæ* autem *Ratiocinationis Causæ* videntur esse *Præcipitantia nimia*, ideóque non sufficiens consideratio ac expensio omnium circumstantiarum in re quæsitâ observabilium: Cui *Præcipitantiæ ac Inadvertentiæ* si conjungatur *Fastus & Inanis gloriæ cupido*, non item candidus unius Veritatis Amor, unà cum *Loquacitate*, tum non tantùm veri-similia, sed falsa quoque pro veris obtruduntur incautis ab hominibus pro Doctis haberi cupientibus, ac per fas & nefas, hoc est Cavillando & conviciando, minimè autem Cogitata sua probando & rebus ipsis convenientia demonstrando, auctoritatem atque dominium in alios affectantibus. *Depr. vatæ tiocin tionis causæ*

XXVII. *Stupiditas Ingenii nativa* vix unquam *curabitur, adventitia* non nisi admodum difficulter, ac imprimis medicamentis Animalium Spirituum torpori medentibus, atque Pituitam viscidam solventibus, emendantibus ac tollentibus; de quibus omnibus actum in superioribus. *Stupi Ingen curat*

XXVIII. Conducet quoque *continuum Ingenii exercitium atque Excitatio conveniens* per alios, quin & *manuductio* circa objecta sensibus proposita & artificiosè examinata; cùm & hic verè fabricando fabri fiamus.

XXIX. *Depravata Ratiocinatio curabitur fugiendo Præcipitantiam*, & *Advertendo* ac *intendendo Animum* rebus examinandis, nec à labore suscepto supersedendo, donec exactè fuerint omnia expensa. *Depr. vata tiocin tio qu uretur*

XXX. *Inanem* autem *gloriam qui exuere non possunt*, tanquam incurabiles sunt aspernandi, ac pro ipsis orandum, ut ad mentem sanam redeant.

CAPUT XVI.

De Rationis sive Iudicii Læsionibus.

I. *Iudicium* est Mentis functio de Ingenii Ratiocinationum soliditate ac bonitate decernens. *Iudici quid. Ejus m nera.*

II. *Duo* sunt *Rationis sive Iudicii munera.* Primum rationes ab Ingenio ratiocinando elicitas *librare atque exactè examinare*: Secundum ex æquo de illarum valore ac soliditate *statuere ac determinare.*

III. Examinat Ingenii opera Mens, 1. expendendo an *nihil veri omissum, nihil falsi admissum* sit ab Ingenio in notionum Primarum Secundarumve qualitatibus sensilibus tàm pro- *Exam natio quot m dis fi*

priis,

priis, quàm communibus obſervandis: quod fit collatione inſtitutâ cum ipſis rebus, de quibus agitur.

IV. 2. Confiderando, an *catenata ſint & arctiſſimè cohærentia Ingenii ratiocinia*, an verò diſſolutæ ſcopæ duntaxat.

V. 3. Attendendo, an non *plùs vel minùs aliudve ſit in Concluſione, quàm erat in præmiſſis.*

...cretio. VI. Ubi autem exactum rigidumque inſtituit Ratio propriæ vel alienæ Ratiocinationis ingenioſæ examen, ſi volet, juſtam & æquam de ipsâ feret ſententiam.

...e qui- ...s fiat. VII. Quemadmodum non tantùm *in Cauſas & Rationes Affectionum* in rebus ſenſilibus obſervatarum inquirit humanum Ingenium, verùm inſuper in earundem *rerum ad nos alioſque homines relatarum Bonitatem & utilitatem, vel malitiam & noxam*: ita non tantùm de *Rationum & Cauſarum cum Affectionibus ipſis convenientiâ vel inconvenientiâ, diſconvenientiâve*, adeóque *de veritate vel falſitate*, at inſuper de *ipſarum rerum bonitate vel malitiâ*, tum noſtri, tum aliorum reſpectu decernit Judicium.

...not ...dis læ- ...tur ju- ...cium. VIII. *Læditur* autem *Judicium* modis variis, & 1. quidem, quando *nullum* in homine obſervatur, qui proinde dicitur ac eſt *Judicii expers, in Fatuitate, Stultitiâ, &c.*

...tuitas. ...udicium ...bile. IX. Læditur idem Judicium 2. quando *imbecille ac debile*, ideoque rebus levibus tantùm & facilibus determinandis ſufficiens, non item abſtruſis & arduis, implicatiſve par exiſtit.

Delirii. X. Læditur quoque Judicium 3. quando *Depravatur* & ſiniſtrum ſive iniquum notatur, hoc eſt, cum re cogitatâ minimè conſentiens, at *delirum* & ab ipſa re planè diverſum.

Fatuitas duplex. XI. *Judicii defectus*, Stultitia, Stoliditas, Fatuitas, vel quovis alio nomine vocatus, quibuſdam eſt nativus, quibuſdam gravium morborum, Febrium, Inflammationum, Epilepſiæ, &c. Comes, quibuſdam vehementium Animi pathematum, Iræ, Mœroris, ut & Ebrietatis, aut Senii ſymptoma.

Nativus XII. Ubi *nativus* eſt *Judicii Defectus*, difficile videtur decernere, *an*, quod mihi magis probabile videtur, *Corporis aliquam conſequatur noxam vix explicabilem, an ipſius Animæ culpâ talis ſit.*

Adventitius duplex: A Morbo. XIII. Ubi autem *Ardentibus Febribus; certiſve Inflammationibus* accidit *Judicii Defectus*, ac frequentiùs *Delirium*, utique humorum agitatorum Intemperantiæ ac fervori hoc omne vel idcircò tribuendum, quòd ad temperiem reductis humoribus redeat plerumque priſtina Judicii ſerenitas & integritas.

Ab animi affectu XIV. Quamvis à *vehementibus Animi affectibus, atque Temulentiâ* ſæpiùs *Deliret homo*, aliquando tamen etiam ipſi *Deficit Judicium*.

Judicii diminuti cauſæ. XV. *Eadem at leviores* ſolent eſſe *Judicii Diminuti ac imbecillis* Cauſæ.

Delirii cauſſæ. XVI. *Depravati, Delirantiſque Judicii Cauſam* dixi modò ſæpius obſervari *graves Animi Affectus, Iram, Mœrorem, Gaudium*, & ſimiles, ut & *Ebrietatem, ac Inflammationes nonnullas, aut Febres, ardentes* præſertim.

XVII. Accidit quoque *Delirium*, quoties *erratum ab Imaginatione, aut Ingenio* atque ab horum alterutro vel utroque falſa pro veris ſubminiſtrata ſunt *Judicio minùs accuratè ſingula ponderanti & trutinanti*, ſed *præcipiti* in ſententiâ ferendâ.

XVIII. Accidit etiam & ſæpe Delirium ob *præjudicium & Animum opinione iniquâ vel præpoſterâ præoccupatum*, cujus causâ neceſſe eſt, ut itidem tale ſequatur Judicium, hoc eſt, iniquum atque à rectâ ratione aberrans, ideoq; delirium. *Judicii vitia quò curanda.*

XIX. *Omnia Judicii Vitia*, quatenus à *Corpore Vitiato* dependent, *hujus emendationem* deſiderant, ut *curentur*, quandoquidem ſponte tunc redintegrari obſervantur.

XX. Idem omninò dicendum de *Ebrietate*, quâ ceſſante mox; vel paulò poſt, ceſſare ſolent Judicii noxæ qualeſcunque.

XXI. Sic *graviſſimos Animi Affectus, Iram, Mœrorem*, comitans vel conſequens *Judicium vitioſum, iiſdem ſedatis aut compoſitis* ad integritatem redire mox aut brevi ſolet.

XXII. *Nativum Judicii vitium* aliquando in *morbo gravi correctum* quaſi ac reſtitutum teſtantur Medicorum obſervationes, atque curato Ægro iterum ipſum corripuiſſe: unde à corporeo vitio illud exſtitiſſe arbitror, cùm illo ex morbo mutato in melius quoque mutatum fuerit, atque eodem ad totius harmoniam corpoream reſtituto in pejus denuò ruerit. *Nativũ vitium in morbo gravi correctũ.*

XXIII. *Judicium vitiatum ob Senſuum Externorum, Imaginationis, aut Ingenii præcedentia vitia*, eademque à *Judicio non obſervata* non corrigetur niſi correctis obſervatiſve illorum vitiis. *Judiciũ ob Senſuum vitia depravatũ quî curetur.*

XXIV. Denique *Judicium à præjudiciis vitiatum* rariſſimè curatur; cùm admodum difficile ſit ac novum, admiſſa ſemel ex animo eruere præjudicia; quibus permanentibus pro incurabili habendum hactenus tale Judicium. *Ut & judicium à præjudiciis vitiatum.*

CAPUT XVII.

De Memoriæ Læſionibus.

I. **M**Emoria videtur mihi Senſuum Internorum Operum, Notionum primarum ſc. & ſecundarum, ut & Ratiocinationum, ſive Cauſarum per Ingenium inventarum, atque Deciſionum ſive Decretorum à Judicio factorum *Promus-condus*. *Memoria quid.*

II. *Memoriæ* namque *munus* eſt, 1. *Omnia prædictorum Senſuum Opera admittere vel accipere. 2. eadem conſervare. 3. tandem illa ipſa*, ubi opus, *reponere*. *Ejus Munera.*

III. Quemadmodum autem *laudatur* 1. *Memoria*, quæ ſibi *concredita facilè admittit*; 2. *quæ eadem firmiter retinet*; 3. *quæ ipſa fideliter ac promptè reponit*: Ita econtra *culpatur Memoria* 1. quæ *difficulter aut minimè admittit concredita*, 2. *quæ haud diu conſervat admiſſa, ſed eadem mox aut paulò poſt amittit, in Oblivione ac Memoriâ Labili*; 3. *quæ infideliter aut quocunque modo mutilata; vel ſegniùs & cum difficultate reponit admiſſa & conſervata.* *Ejus virtutes & vitia.*

IV. *Difficulter aut minimè admittit* Senſuum Internorum Opera Memoria, ob *Mentem cogitationum multitudine tantùm non preſſam & oppreſſam*, ideoque ſingulis Memoriæ mandandis minùs attentam. *Cur difficulter aut non admittat res.*

Cur non satis firmiter retineat.

V. *Non satis firmiter retinentur, quin citiùs, tardiusve excidunt* Memoriæ concredita, ob *Animam oscitanter rariusve ipsa recolentem*, adeoque *negligentem*.

Cur infideliter reponat.

VI. *Infideliter ac quibusdam suis circumstantiis mutilata* reponuntur Mentis Opera Memoriæ concredita, tum ob *eadem negligentius ac festinanter tantùm à Mente observata*, tum *ob eadem secundùm aliquas duntaxat circumstantias subinde reculta.*

Cur segniùs, ac cum difficultate.

VII. *Segniùs ac cum difficultate reponit concredita sibi* Memoria ob *neglectas ferè loci, temporis, personarum & similium circumstantias*, sine quibus arduum est ipsarum rerum satis meminisse.

Memoriæ felicitas.

VIII. In quo autem quorundam *Memoriæ prodigiosa felicitas* consistat, fateor me hactenus assequi non potuisse.

Memoriæ & Oblivionis causæ

IX. Quæ vulgò de *Memoriæ atque Oblivionis causis à Cerebri humiditate ac siccitate* petitis dicuntur, non mihi satisfaciunt; Neque enim puto soli corpori, sed Animæ præsertim inesse Memoriam; quamvis non negem, dum in corpore degit Anima, ad Corporeos morbos multùm variare Memoriæ affectiones; magis tamen ad Animæ affectus.

X. Interim non nego, quemadmodùm *ad excedentem humoris pituitosi in humano corpore copiam*, Sensus omnes tum Externi, tum Interni non parùm læduntur, ita & *Memoriam tunc plurimùm affici*; & quidem quatenus *Animales Spiritus* tunc existunt *minus puri & mobiles*, minúsq; ad animales functiones peragendas apti: quamvis & tunc simul noxium censeam Cerebrum humidius, quippe producendis, parandisve Spiritibus animalibus ineptius.

Ejus curatio.

XI. Quoties proinde in *Memoriâ* quovis modo *læsâ* observatur simul *aliquod in Corpore existens vitium*, toties *ante omnia illud erit corrigendum.*

XII. Sublato autem Corporeo vitio, si quod tunc concurrat, emendanda sunt enumerata Animæ errata, & assuefacienda ipsa sensim attentiori, eidemq; sæpiùs iterandæ operum suorum considerationi atque repositioni; & sic, quantùm possibile, curabuntur Memoriæ vitia modò enarrata.

CAPUT XVIII.

De Animi Affectuum Læsionibus.

Affectus unde.

I. Quemadmodum ex Veri Falsique consideratione ac cognitione Disciplinæ formantur in Intellectu; ita ex Boni Malique observatione & apprehensione Affectus excitantur in Animo.

Eorum varietas unde.

II. Prout autem quæcunque Mentis Objecta vel Nobis, vel Aliis Bona vel Mala, & quidem aut Præterita, aut Præsentia, aut Futura censentur à Iudicio, ita in Animo nostro varia producuntur pathemata, motus & agitationes.

Cur moderati, cur immoderati

III. *Moderati* sunt hi *Animi Motus*, quoties *justa fuit & æqua in suis decretis Ratio*; *Immoderati* verò & ad extremorum alterutrum inclinantes, quoties *injusta & iniqua, vel sibi, vel aliis tulit Ratio de Objectorum bonitate vel malitiâ decreta.*

IV. Verùm, ut meæ de Animi Motibus & Affectibus Cogitationes unicuique pateant clariùs, libet hoc negotium repetere altiùs, sed paucis.

Eorum diversi[tas]

V. Varios ergo in eodem homine Affectus pariunt eadem *Objecta pro Bonis vel Malis habita*, & 1. quidem vel *Nobis, vel Aliis*, atque his vel nobis *acceptis & gratis*, vel *inacceptis & ingratis.*

VI. 2. Vel *Præsentia*, vel *Absentia*, & quidem aut *Præterita* aut *Futura.*

VII. 3. Vel *Superabilia*, vel *Insuperabilia.*

Septem affectuum sibi contrariorum paria

VIII. Atque secundùm hos respectus varios diversis modis concurrentes *septem Affectuum sibi contrariorum paria* deduxi. Et 1. quidem *Amorem*, vel *Odium*. 2. *Lætitiam*, vel *Tristitiam*. 3. *Spem*, vel *Desperationem*. 4. *Iram*, vel *Metum*. 5. *Clementiam*, vel *Crudelitatem*. 6. *Gratulationem*, vel *Invidentiam*. 7. *Commiserationem*, vel *Insultationem*.

Amor

IX. *Amor* enim est propensio, sive inclinatio, imò unio Animi nostri cum objecto, quod Nobis judicamus bonum.

Odium

X. *Odium* verò est Aversio & abominatio Objecti, quod Nobis judicamus malum.

Lætitia

XI. *Lætitia* est Animi voluptas consequens fruitionem Objecti, quod nobis bonum; vel liberationem ab objecto, quod nobis malum judicavimus.

Tristitia

XII. *Tristitia* contrà est Animi Dolor consequens privationem aut denegatam fruitionem Objecti, quod nobis bonum; vel perpessionem Objecti, quod nobis malum æstimaveramus.

XIII. Lætitia hæc ac Tristitia spectant quidem propriè *Objectum* utrumque *præsens*, impropriè tamen, ac certo modo *præteritum* quoque, aut *futurum*.

Spes.

XIV. *Spes* est Animi Motus alacer ad fruitionem Objecti Nobis judicati, sed futuri, quà superabilis; aut ad Liberationem ab Objecto nobis malo judicato, sed itidem futuro ac superabili.

Desperatio.

XV. *Desperatio* contrà est Animi Motus anxius ad denegationem Objecti nobis boni judicati, sed futuri & insuperabilis; aut ad perpessionem objecti nobis mali judicati, & itidem futuri ac insuperabilis.

Ira.

XVI. *Ira* est Motus Animi insurgentis contra Objectum aut benè, aut malè, nostro tamen judicio iniquè agens, acturumve.

Metus.

XVII. *Metus* verò est Motus & consternatio Animi trepidantis ad potentiam & vim Objecti aliquid nobis ingratum & grave agentis vel acturi.

Clementia

XVIII. *Clementia* est Motus Animi remittentis debiliori & delinquenti suum delictum.

Quænam ad eam requiruntur.

XIX. Ad *Clementiam* enim requiritur 1. *Objectum malum*, & nobis quidem malum, ob delictum erga nos patratum. 2. *Potestas* in nobis puniendi hoc delictum, adeóque vindictam sumendi de delinquente. 3. *Remissio pœnæ* justæ, & quidem ob infirmitatem aliquam in delinquente observatam, non verò innocentiam.

XX.

Crudelitas. XX. *Crudelitas* verò eſt Motus Animi contra innocentes, tanquam noxios, ſævientis.

Eam quam cur. XXI. Ad *Crudelitatem* namque concurrunt 1. *Objectum*, ſi non planè innoxium, ſaltem non tam noxium, atque inflictæ pœnæ exiſtit gravitas, & hactenus itidem innoxium. 2. *Poteſtas* in Crudelibus, non minùs, quàm voluntas ſæviendi in alios & innocentes. 3. *Augmentum & Aggravatio pœnæ* aut meritæ, aut pro merita ſuppoſitæ.

Gratulatio. XXII. *Gratulatio* eſt Motus Animi gaudentis alii benè eſſe, aut deſinere ipſi malè eſſe.

Invidentia. XXIII. *Invidentia* contrà eſt Motus Animi dolentis alii bene eſſe, aut deſinere ipſi malè eſſe.

Commiſeratio. XXIV. *Commiſeratio* eſt Motus Animi compatientis alterius miſeriæ.

Inſultatio. XXV. *Inſultatio* denique eſt Motus Animi exultantis ob alterius miſeriam.

Affectus boni, mali. XXVI. Horum Animi Motuum aliqui ſunt per ſe boni, dummodò ſint moderati, ubi autem nimis excedunt vitioſi fiunt; alii ſunt per ſe mali, nec ferri poſſunt niſi rariſſimè.

Quinam. XXVII. Inter *laudabiles Animi motus* enumerantur Amor, Odium, Lætitia, Triſtitia, Spes, Ira, Metus, Clementia, Gratulatio, & Commiſeratio.

Quinam mali. XXVIII. Inter *culpandos Animi motus* ſunt Deſperatio, Crudelitas, Invidentia & Inſultatio.

Quando vitiantur. XXIX. *Vitiantur Animi Motus laudabiles* quoties in ipſis obſervatur *exceſſus*, *nec conveniens aptumque de illis latum eſt judicium*, cujus dictamen ſequitur *voluntas* & huic obſequens *Affectus*.

Vitioſorum correctio. XXX. Quapropter *Affectuum vitioſorum correctio* & *correctio* unicè pendet ab exacto ſingulorum Objectorum quà bonorum, vel malorum, nobis vel aliis, ſuperabilium vel inſuperabilium examine, hinc & ſolido de ſingulis circumſtantiis ferendo judicio, denique moderatione ſervatâ in ſingulorum executione: quod præceptum generale ſingulis applicare non erit valde arduum.

Caput XIX.

De Animalis Motus Læſionibus.

Animalis motus. I. Animalem *Motum* voco, qui per Spiritus Animales perficitur; qui ubi per oppoſitos muſculos adminiſtratur, *Voluntarii* nomine gaudet. *Quis voluntarius.*

Quenam animali. II. Sic *Animali motu cieri* puto omnes univerſi corporis *canales*, *cavitateſque* quando *ſecundùm naturam contrahuntur*.

Quenam voluntario motu cieantur. III. Utplurimum tamen *Animalis Motûs* nomine ſolus *Voluntarius*, aut per Muſculos perfectus Motus venit; in quâ ſignificatione & nos nunc utemur.

Quot modis læduntur. Abolitur 1. Cul pâ partis movendæ. IV. *Animalis* ergo ſive *Voluntarius Motus læditur* 1. quando *abolebur in Paralyſi*; 2. quando *diminuitur*, *in Motûs imbecillitate* ac *Tremore*, 3. quando *augetur* in *Convulſione*. 4. quando *depravatur* in *Motu convulſivo dicto*.

V. *Aboletur Motus* 1. licet impropriè, ipſius *partis movendæ Culpâ*; uti fit, quando aut luxata ſunt, aut fracta, aut p. n. in ſuâ articulatione connata oſſa movenda.

VI. 2. *Muſculorum* Diſſectorum, Refrigeratorum, Humectatorum, Uſtorum, aliterve peſſimè affectorum vitio. *2. Muſculorum.*

VII. 3. *Nervorum* Diſſectorum, Refrigeratorum, Humectatorum, Compreſſorum, aliterve ita affectorum culpa, ut ſpiritus animales per ipſos ad Muſculos transferri nequeant. *3. Nervorum.*

VIII. Ipſorum *Animalium Spirituum* torpidorum aut valdè conturbatorum cauſa. *4. Spirituum Animalium.*

IX. 5. *Cerebri ac Cerebelli* graviter affectorum, ideòque ad ſpiritus animales parandos, & for ſan propellendos quoque, ineptorum vitio. *5. Cerebri.*

X. 6. *Mentis* ob pathemata vehementia ita conturbatæ, ut ſpiritus animales ampliùs quaquaverſum dirigere nequeat, culpa. *6. Mentis.*

XI. *Diminuitur* Animalis Motus ab iiſdem Cauſis, ſed levioribus. *Unde diminuatur, & augeatur.*

XII. *Augetur Animalis Motus* ob irritationem vel in muſculo, vel in nervo, vel in aliqua Cerebri, Cerebellive aut Spinalis Medullæ parte permanentem, & à punctura, eroſione, aut uſtione, &c. ortam; hincque conſequentem nimiam, & involuntariam ſpirituum animalium ad certas partes propulſionem.

XIII. *Depravatur Animalis Motus*, fitque *Convulſivus*, ob irritationem non continuò, ſed per intervalla duntaxat memoratas partes repetentem, aut etiam alternatim oppoſitas afficientem. *& depravetur. Convulſio.*

XIV. *Irritatio* omnis fit à re vel *durâ* vel *acri* partes ſenſiles lædente, ſive forinſecùs advenìat, ſive in corpore ipſo exiſtat & talis evadat. Ita oſſa fracta, ſuis extremitatibus acutis hoc præſtare poſſunt. Ita Humores acres, acidi præſertim, p. n. in corpore occurrentes partes ſenſiles mirè afficiunt & rodunt.

XV. *Curabitur Abolitus Motus Animalis* 1. *Oſſium luxatorùm*, *fractorum*, *connatorùmve* culpâ, iiſdem repoſitis, conſolidatis, ſolutiſve; de quibus videndi Libri Chirurgici. *Aboliti motus curatur. 1. Oſſium læſorum curatione.*

XVI. Idem contingit 2. *Conſolidando muſculos diſſectos*, *Calefaciendo refrigeratos*, *Exſiccando humectatos*, *Sanando uſtos*, &c. quibus indicationibus conducentia medicamenta non pauca præſcripſimus in ſuperioribus, & extant apud omnes Practicos. *2. Muſculorum læſorum curatione.*

XVII. 3. *Nervorum* Affectus graviores attigimus quodammodo hinc inde, ac ex paſſim dictis eorum Curatio non ita difficilis erit ei, qui unùm aut alterum adjunget Practicum egregium. *3. Nervorum vitioſorum curatione.*

XVIII. 4. *De Spirituum Animalium torpore* corrigendo, aut *conturbatione* ſedandâ egimus quoque in ſuperioribus. *4. Spirituum Animalium læſorum curatione.*

XIX. 5. *Cerebri ac Cerebelli graves affectus*, *Apoplexiam* putà, & ſimiles affectus notabiles infra tractabimus ex profeſſo. *5. Cerebri vitiati correctione.*

XX. 6. De *Animi Motibus*, hoſque graviores conſequente *Mentis conturbatione* paucis actum eſt in paulò antecedentibus capitibus. *6. Animi motuis ſedatione.*

XXI. *Irritatio externa ob Nervi puncturam, in Convulſione* hinc brevi conſequente, conſeſtim curanda, cùm ſit affectus utiſſimus & maximè periculoſus: de quo videantur Chirurgiæ ſcriptores & in ſpecie Paræus. *Irritatio ob nervi puncturam citò curanda.*

Eadē ab osse fracto vix curabilis.

XXII. Eadem *Irritatio ab Osse fracto* facta vix curabitur, nisi aut ritè repositis fragmentis,aut iisdem ferrâ, vel aliter ablatis.

Ab acribus humoribus curāda eos temperādo & evacuando.

XXIII. *Irritatio ab acribus in corpore productis humoribus, aut assumptis qualibuscunque* curabitur *temperando evacuandove illa acria, & demulcendo partes affectas, sopiendove ipsum sensum* per medicamenta sæpiùs enarrata.

XXIV. Atque sic Functionum Animalium læsionibus generaliter propositis, pergimus ad earundem, & quidem præcipuarum, particularem historiam, initium faciendo ab Epilepsiâ.

CAPUT XX.

De Epilepsiâ.

Epilepsia affectus notabilis.

I. CUm Epilepsia affectus sit, qui spectatores omnes non parùm turbet, & in sui admirationem trahat,ipsisque Medicis plurimùm negotii facessat, operæpretium erit, eundem accuratè examinare, ut, quantùm in hac communi humanæ mentis caligine licet, facem aliquam abstruso illi affectui elucidando accendamus.

II. Describemus proinde mox in limine suis coloribus, quibus in sensus adstantium externos se prodit, hunc affectum mirabilem.

Unde ita vocatur.

III. *Epilepsia* vocatur, quòd plerumque subitò ac quasi ex insidiis hominem nihil minùs cogitantem, aut sibi metuentem apprehendat; nec tantùm aliquâ sui parte, ast secundùm omnes primarias ipsius functiones hominem apprehendat & corripiat.

Symptomata. 1. Sensuum externorū abolitio.

IV.Nam 1. *Sensus externi omnes, in* gravi præsertim Epilepsiâ, *tolluntur & abolentur*: ita ut Epilepsiâ correpti durante paroxysmo nihil videant, nihil audiant, nihil olfaciant, nihil gustent, nullam duritiem tangant, nullum ardorem sentiant; quamvis ad extremum corrumpantur, & vitientur ab objectis destruentibus omnia sensuum externorum organa, unde videas non rarò Epilepticos in Ignem incidentes magnâ sui corporis parte comburi,quinimò ad mortem usque, idque absque ullo sui sensu; nisi à paroxysmo excitati tum demùm noxam suis sensoriis illatam incipiant sentire, ac de dolore & molestiis conqueri.

2. Sensuum internorū cessatio.

V. 2. *Sensus interni omnes itidem cessant & videntur aboliti*, postquàm nullam ullius functionis ab illorum ullo exercitæ memoriam testati sunt unquam Epilepsiâ gravi correpti ægri.

VI. Quibus prætereà non idem accidit, quod dormientibus; quibus in somno haud infrequenter contingunt somnia; quorum si non omnium, quorundam saltem meminisse solent plerique somniantes jam à somno iterum excitati; cùm nihil talis obveniat Epilepticis.

3. Iu & Affectuū.

VII.3. *Animi motus & Affectus* itidem in Epileptico insultu *cessare atque aboleri*, eadem ratio suadet.

4. Corporis motus animalis vitiatur.

VIII. 4. *Corporis motus omnis, animalis præsertim & voluntarius*, in Epilepsiâ *plurimùm afficitur*, non, uti de sensibus & Animi Affectibus dictum, sui abolitione, verùm & *Auctione & Perversione*.

Duobus modis.

IX. Utique duobus modis læditur animalis in Epilepsiâ motus, 1. quidem & præcipuè Perversione, ac inordinatione. 2. Vehementiâ & Augmentatione.

Vel potius tribus.

X. Quinimò si libeat exactissimè Motûs animalis læsiones in Epilepsiâ observabiles expendere, tribus modis illum labefactari comperiemus.

1. Inordinatus.

XI. Nam 1. *inordinatus* observatur partium motus.

2. Interruptus.

XII.2.Non rarò hic aut ibi *interruptus*,& mox iterùm excitatus: quæ duo spectant motus qualitatem & perversionem.

3. Impetuosus & vehemens.

XIII. 3.*Impetuosus & vehemens validusque* notatur, adeò ut vix ac ne vix quidem impediri queat plerumque etiam à fortissimis quibusque eum tentantibus.

In quibus consistat convulsivi motus.

XIV. Atque in *hisce tribus consistit convulsivi motûs natura & essentia*: quæ omnia solicitè perpendenda sunt iis, qui in Epilepsiæ naturam & causas veras penetrare volent.

Respiratio læditur.

XV. Nec tantùm Motus purè Animalis & voluntarius læditur in Epilepsia,verum insuper ex naturali & animali mistus, unde videas non rarò ipsam *Respirationem* quoque cohiberi, aut cum difficultate obiri.

Excrementa Alvi & Urinæ.

XVI.Sed & *alvi excrementa*, ut & *Urina* non infrequenter excernuntur in paroxysmo Epileptico.

Ut & Seminis.

XVII. Quinimò nonnunquam ipsum *semen* in quibusdam effunditur.

Sudoris eruptio.

XVIII. *Sudor* etiam non rarò in quibusdam erumpit, cum totius corporis æstu.

Spuma ex ore & naribus.

XIX. Plerumque autem *ex ore & naribus spuma* emanat.

XX. Atque hæc sunt primaria, quæ in Epileptico paroxysmo observari solent, symptomata & functiones læsæ.

Per paroxysmos reditus.

XXI.Solet enim *per paroxysmos redire hic affectus, & quandoque unico duntaxat* ad salutem & sanitatem, aut mortem *terminari* paroxysmo.

Homines sanos ab Insultu Epileptico mori.

XXII.Non est enim infrequens, homines pro sanis habitos, etiam nulla externa dignoscibili causa concurrente, Insultu corripi Epileptico, eoque nec prævisio, nec expectato; atque eodem, ubi vel diutiùs protrahitur, vel saltem vehementiùs exagitat, spiritus animales conterendo & consumendo, Cordisque motum necessarium impediendo, aut respiratione læsa Cordis Internum Ignem ad sui suffocationem cogendo, interimi & examinari.

Epilepsia lethalem diversimodè homines corripere.

XXIII. Accidit autem talis Epilepsia lethalis nunc Vigilantibus, nunc Dormientibus; nunc hilaribus, nunc mœstis; quæ omnia essentiam ipsius indagantium admirationem augent, & consternationem.

In quibusdam post unicum paroxysmum cessare.

XXIV.Uti autem quibusdam primo sui paroxysmo lethalis contingit Epilepsia,sic alios unico graviori vel leviori duntaxat affligit, & postmodùm cessat, uti hoc non infrequens est Infantibus ante dentium vel Variolarum eruptionem; & Virginibus ante mensium effluxum.

In aliis sæpius recurrere.

XXV.Præter quas semel duntaxat ægros exagitantes Epilepsias, aliæ quoque occurrunt frequentiores multiplicibus paroxysmis eosdem ægros affligentes, & *nunc brevioribus, nunc longioribus intervallis recurrentes.*

XXVI.

Agnoscunt alium affectum habere comitem. XXVI. *Agnoscunt* autem *Epileptici* illi subinde *recurrentes paroxysmi aliquando alium affectum comitem, quem consequuntur, ejusque Symptomata existunt*; Sic familiaris est in hisce regionibus Epilepsia infantes plerosque excrucians, & non paucos enecans; cui comes, imò causa existit bilis æruginosa, acidumque spirans, cùm alvi fluxu plerumque conjuncta. Sic vermibus non raro debentur insultus Epileptici. Sic vulnera gravia, capitis præsertim, comites nonnunquam habent paroxysmos Epilepticos, eosque sæpenumerò lethales.

Quandoque nullii. XXVII. Accidit autem quandoque, ut *nulli alii affectui noto debeantur recurrentes subinde insultus Epileptici*, nunc frequentiùs, nunc rariùs ægros affligentes, nec minùs tamen graves, aut curatu difficiles. Qui causam agnoscunt, nihil mali, præter Epilepsiam, quod saltem observari queat, homini afferentem.

Epilepsiæ differentia à Symptomatibus. XXVIII. *Primaria Epilepsiæ differentia* sumitur *à Symptomatum tam præsentium & paroxysmum quemvis comitantium, quàm eundem insequentium, aut post ipsum remanentium vehementiâ majore vel minore*, cùm ejus ratio summa in Medicinâ faciendâ haberi debeat.

Cò quò vehementia ad Epilepsiæ periculo. XXIX. Utique quò vehementioribus comitata Symptomatibus ægrotantes infestat Epilepsia, eò plùs ipsis incumbit & vitæ & sanitatis amittendæ periculi: & vice versâ.

Ex quibus [illegible] maximè Epilepsiæ [illegible] XXX. Cùm autem omnium Symptomatum vehementia ab inopinato insultu, adeóque *casu graviori*; hinc & à *concussione, atque agitatione membrorum externorum*, Capitis, & Artuum tam superiorum, quàm inferiorum; ac *denique à contorsione membrorum reliquorum*, oculorum puta, linguæ, oris sive maxillarum, Diaphragmatis, sphincterum & similium, desumi debeat, facilè patet, quot noxæ, quot damna homini ab Epilepticis insultibus impendeant.

In casu inopinato. XXXI. Quoties namque 1. *in recurrentibus* sæpiùs paroxysmis Epilepticis *casus fit inopinatus*, fieri potest, ut quis ex alto decidens, illo ictu & casu mox pereat, aut in multa mala incidat: aut foco assidens, in Ignem prolapsus graviter uratur, & nemine præsente una pluresve partes ad internecionem quandoque comburantur, aut saltem turpiter defœdentur, uti ejus rei infinita occurrunt in praxi exempla.

2. In vehementi capitis concussione. XXXII. Quoties 2. *vehementer concutitur caput*, & præsertim *saxis* alliditur, uti illis accidit, qui per plateas Epilepsiâ corripiuntur, aut aliàs in pavimentum corruunt, nec mollia quædam in tempore capiti substerni possunt pulvinaria; toties gravissima mala sequi posse observamus quotidie, neque enim contusiones duntaxat, aut vulnera capiti infliguntur, verùm quandoque graviores affectus, Apoplexia puta, consequuntur.

Ut & artuum. XXXIII. Quoties *artus simili ratione concutiuntur vehementissimè*; toties fracturæ ossium, aut aliàs contusiones & vulnera gravia concitari, quotidiana evincit experientia.

3. In Oculorum vehementi contorsione. XXXIV. Quoties 3. *Oculi vehementissimè contorquentur*, Strabismus quibusdam, & aliis alius visûs defectus consequi & permanere solet.

Ut & Oris. XXX. Quibus *os vehementer distrahitur*, aliquando Oris contorsio & Spasmus remanet.

In Maxillæ convulsione. XXXVI. Quibus *Maxillæ vehementer* concutiuntur, aut dentes collisi confringuntur, aut lingua, uti frequenter intercurrere solet, graviter læditur & subinde amputatur.

In Linguæ convulsione. XXXVII. Quibus *lingua vehementiùs convellitur*, subinde loquela remanet vitiata.

Insultui Epileptico sequi Amentiā & debilitatos sensus Internos. XXXVIII. Sed & *accidit nonnunquam*, ut maximè deplorandum Symptoma consequatur Insultus Epilepticos, *Amentia scilicet aut totalis, aut partialis*: unde plures videas, qui ex gravi hoc affectu inciderint in *Fatuitatem & Dementiam*; alios *quibus omnes Animi dotes*, *Internis sensibus se manifestantes, multùm fuerint debilitatæ*: ut de sensibus externis, Animique affectibus nunc nihil dicam.

Ut & externos. XXXIX. Observatum enim est, *Externos sensus non* parum fuisse in quibusdam labefactatos.

Nec non continuū mœror. XL. Sed & reperti sunt quidam ab eodem malo in *continuum mœrorem* prolapsi.

XLI. Atque hæc sunt præcipua ferè mala, quæ Epilepticos insultus consequuntur vehementiores.

Epilepsiā levior aliquandò. XLII. Accidit autem quandoque, ut *non ita gravia observentur in ipsis* Epilepticis paroxysmis *Symptomata*, nec semper omnes aboleantur aut cessent tam interni, quàm externi sensus; unde *levior tunc vocatur illa Epilepsia*.

In utentibus sensibus tam externis, quàm internis. XLIII. Unde *videas quosdam videntes, audientes; aliisque sensibus externis* magis, minúsve valentes, ut & proinde internis.

Et variè corpus moventibus. XLIV. Quinimò videas quosdam *quædam loquentes, canentes, & quidem non voluntariè, verum inordinatè, interruptè, impetuosè*, simili planè ratione, quâ diximus cæteros cieri corporis motus: Unde alios videas *gesticulationes quoque non planè ingratas, ut & saltationes ac tripudiationes pati involuntarias & coactas*: uti cum admiratione non semel vidi.

Primaria Epilepsiæ differentia ab ejus vehementia. XLV. *Primaria ergo Epilepsiæ differentia* & quidem meritò *desumitur ab ipsius affectûs vehementiâ majori vel minori*; unde majus quoque vel minùs naturali hominis vitæ, ejusve beatitudini periculum imminet.

Proxima à loco affecto & foco. XLVI. *Proxima*, & hæc quoque magni in Medicinâ faciendâ momenti *differentia petitur à loco primario affecto, & foco materiæ Epilepticum* insultum excitantis: Unde quando *in ipso cerebro, aut capite fomes* ille contineri creditur, *Idiopathica* dicitur illa Epilepsia: Sin *extra caput* alibi coacervetur & generetur idem fomes, atque inde per intervalla deferatur ad cerebrum, atque paroxysmum excitet Epilepticum, *Sympathica & per Consensum facta* vocatur illa Epilepsia.

Epilepsiâ Idiopathica. *Sympathica.*

Eam aliquandò præsentiri. XLVII. Neque enim infrequens est Epilepticis, non tantùm *ex abdomine, ac frequentiùs quidem ex sinistro hypochondrio*; quin etiam *ab extremis artubus auram quasi & halitum* placidè ascendentem sentire, & tanquam mox secuturi paroxysmi Epileptici signum prævium ac certum animadvertere; quo signo dato, qui sapiunt, mox ita se componunt, ut minùs lædantur à membrorum capitisque concussione; aut saltem ut ita componantur, in auxilium vocant adstantes, qui huic malo assuefacti consestim suppetias ferunt ægrotantibus.

XLVIII. Quinimò accidit nonnunquam, ut

Et quidē aliquot ante paroxysmū horis. *aut aliquot ante paroxysmum horis* ejusdem futuri præmoneantur ægri, & quidem *capitis præsertim gravitate, & non satis explicabili sensuum internorum conturbatione*, atque *apparente non raro adstantibus assuetis in ipsâ facie, & oculis maximè, constitutione peculiari, tristi ac perturbata.*

XLIX. Quoties autem *ab ipso ventre infimo* elevantur halitus Epileptici, accidit quibusdam, ut *ante paroxysmum sentiant in abdomine agitationem & molestiam itidem non satis explicabilem*; quam ferè comitatur aut mox excipit jam enarrata Capitis gravitas & molestia, itidem non satis (uti jam dictum) explicabilis.

Signa Paroxysmū Epilepticum indicantia magni usus in Praxi. L. Hæc signa paroxysmum futurum indicantia & præmonentia usum insignem in praxi habere, tum ad locum affectum, hinc & fomitis naturam indagandam, tum ad incommoda è corporis vehementi concussione quovis paroxysmo recurrente præcavenda, nemo non videt.

LI. In illa proinde inquirendum est sedulò Medico ad Epilepticos vocato, & quidem ad Epilepticos statis, aut incertis etiam temporibus paroxysmum patientes, & recidivam.

Differentia consi derabilis à causæ existentiâ aut absentiâ. LII. *Differentia* itidem in praxi considerabilis *sumitur à Causæ in corpore humano existentia, aut absentiâ.* Nam accidit, ut *quandoque in ipso homine* lateat omnis Epilepsiæ causa; *quandoque sit externum duntaxat objectum gravem animi affectum, iram puta* vel *metum insignem* & quidem *inopinatum excitans*; quandoque utrumque, unde in dispositis ad Epilepsiam sæpe minimus tantum & inopinatus strepitus metum afferens paroxysmum excitat, dum latentem in corpore fomitem commovet & turbat. Quod tum magis evenit, quando ex metu ortum primum habuit Epilepsia, uti hoc frequentissimè accidere quotidiana testatur Experientia, & ejus notabile exemplum habuimus in Nosocomio publico.

Origo Epilepsiæ in ægro indaganda. LIII. Unde, ut hoc nunc obiter moneam, multùm interest, ut prima affectûs hujus origo, prima causa Medico ægrum ex arte curaturo innotescat; ut sic causarum omnium concatenatio pateat, sine quâ Dogmaticè atque scientificè non curatur æger, dummodò curetur, verùm Empiricè atque fortè fortunâ.

Differentia à durationis diuturnitate nō negligenda LIV. Occurrit adhuc differentia Epilepsiæ à durationis ipsius diuturnitate majori vel minori desumpta, in praxi Medicâ minimè negligenda; Difficiliùs utique curatur Epilepsia inveterata, quàm eadem nuper orta, nisi temporis tractu sponte facta sit lenior & blandior, quæ in principio adhuc erat ferocior: & quidem ob materiæ peccantis imminutionem, aut emendationem spontè vel casu factam.

Ut nec differētiæ aliæ à pluribus rebus petitæ. LV. Differentiæ quæ petuntur ab ægrorum ætate, constitutione propriâ, sexu, vitæ genere, adeòque diætâ, Aëre, Alimentis, Somno & Vigiliis, Animi motibus, Corporis exercitiis consuetis, aut nuper assumptis Excretis & Retentis, Tegumentis & similibus, minimè sunt negligendæ, cùm & illæ in praxi lumen aliquod afferant. Ne tamen in hisce prolixiores videamur, si quid de singulis monendum occurrat, postmodum id præstabimus, & rectâ ad Ipsius Epilepsiæ causas eruendas pergemus.

LVI. Putamus autem pleraque nunc enarrata plurimum ad latentem Epilepsiæ causam veram conferre posse, uti ex dicendis mox patebit. *Epilepsiæ causa*

LVII. Ut autem convenienti ordine & methodo in hac investigatione difficili procedamus, à Functionibus in Epilepsiâ læsis faciemus indagationis nostræ initium.

LVIII. Diximus enim & Externos & Internos Sensus, ut & Affectus animi aboleri in gravi Epilepsiâ: Motum autem animalem inordinatum fieri, interruptum, & impetuosum.

LIX. Cùm ergo, ut ab externis sensibus incipiamus, illi in gravi Epilepsiâ aboleantur, in levi verò minuantur duntaxat, aut aliqui saltem aboleantur, reliqui minuantur: Causa hujus abolitionis, vel imminutionis & labefactationis quærenda erit vel 1. *in rebus externis, Objecto puta sensuum, Medio, aut Movente*; vel 2. *In sensuum organis sive sensoriis, oculis, auribus, linguâ, naribus*, &c. vel 3. *in spiritibus animalibus, aut illos deferentibus nervis; aut eosdem generantibus Cerebro ac Cerebello; aut materiam illis suppeditante sanguine per arterias Carotides ac Cervicales à Corde ad Caput delato, & forte aëre quoque per nares inspirato & ad Cerebrum quoque delato:* vel 4. *denique ab ipsâ Animâ ad sensationem supinâ, vel aliò abstractâ.* *Causa abolitionis vel imminutionis sensuum externorum in qui quærit*

LX. Hæc enim quatuor omninò & tantùm ad sensus externos ritè obeundos concurrere ac requiri, sum persuasus.

LXI. *Abolitio autem sensuum externorum* in gravi Epilepsiâ, uti eorundem imminutio, aut partialis duntaxat Abolitio in leviori observabilis, proximè adscribi nequit 1. *Externis, vel Objecto; vel Moventi, vel Medio*; quandoquidem illa plerumque benè se habent, adstantium testimonio, qui cùm similiter Epilepsiâ non corripiantur, signum est, non externorum culpâ concitari proximè paroxysmum: verùm aliunde. *1. Non in Objecto, vel Movente vel med.*

LXII. Quamvis autem dixerimus in superioribus, accidere, imò accidisse non semel, *ut à Terrore gravi* excitata fuerit in quibusdam Epilepsia, cujus Exemplum luculentum habuimus anno superiore in Nosocomio publico, in muliere superioris pestis tempore vehementi metu & perturbatione perculsâ, & ad minimum tumultum, atque hinc ortum metum toties novum paroxysmum mox patiente: quamvis, inquam, primam sui originem timori vehementi debeat subinde Epilepsia, non sequitur tamen inde, priusquam omnes Epilepsiam comitantes functiones læsæ labefactentur, aliud intermedium non intercedere, quod proximè modô tam mirabili conturbet functiones tot simul læsas, quodque nunc quærimus. *Non à terrore gravi.*

LXIII. *Metum autem & timorem* gravem, utpote Animi affectum ab externo objecto motum, ab ipso objecto distinguere omninò debemus, cùm inter objectum & Animi affectum varia intercedant, & 1. quidem Sensatio per sensus externos. 2. Imaginatio. 3. Ratiocinatio. 4. Judicium; & fortè 5. Memoria quoque, præsertim in recurrente sæpiùs paroxysmo: quas functiones omnes excipit tandem Animi motus & affectus. *Est enim ab Objecto distinguendus*

LXIV. Quomodo autem ex animi affectu ita gradatim in nobis generato sequatur

Sensuum

Senſuum externorum hinc & internorum, imò Ipſorum animi motuum (etiam ab animi motu orta) *abolitio, ut & motûs animalis inordinatio, interruptio, & augmentatio*, poſtea deſpiciemus.

LXV. Sufficiat eo exemplo nunc oſtendiſſe, immediatè ab objecto, ut & medio, atque objectum movente externo non pendere ſenſuum externorum abolitionem aut imminutionem in Epilepſiâ obſervabilem.

Nō eſt Senſoriis.

LXVI. Sed nec 2. *à Senſoriis*, hoc eſt, ſenſuum organis pendet immediatè eorundem abolitio Epilepticis ſæpè tam noxia & lethalis: In quibus omnibus & ſingulis tale vitium, quod ſubitò illorum functionem aboleat, & mox reddat, ne per imaginationem quidem excogitare licet.

LXVII. Adde, quod *vitium rei* cujuſvis ad hominis conſtitutionem & perfectionem concurrentis, & *Epilepſiam excitantis*, in *tali hominis parte* conſiſtere debeat, quæ *non tantùm ſenſibus externis ac internis, ſed & animali motui inſerviat*; cùm non ſenſus duntaxat, verùm animalis motus quoque, & quidem duplici modo læſus occurrat.

Nec in Animâ.

LXVIII. Sed nec 3. *Anima* adſcribi debet aut poteſt proxima Epilepſiæ cauſa; quamvis enim, quod modò attigi, non minùs ad animalem ac voluntarium motum efficiendum, quàm ad ſenſus externos & internos, ipſoſque animi motus concurrat Anima, & hactenus illam conditionem omninò requiſitam obtineat; ad ſenſus tamen externos concurrit duntaxat, quatenus præſens atque attenta, & proinde peccare poteſt tantúmmodò quatenus aliò abſtracta eſt, aut ſupina.

LXIX. *Supina* autem ſi fuerit ad ſenſus externos obeundos anima, non abolebuntur tamen ideò ſenſus; verùm fortiùs agente & ſenſoria afficiente objecto externo, mox excitatur & attentior redditur anima; quod tamen minimè contingit in Epilepſiâ; in quâ etiamſi graviter afficiatur, imò corrumpatur organum, nullum tamen ſuæ attentionis excitatæ ſignum exhibet anima.

LXX. *Aliò autem abſtracta*, & imprimis exſtatica ſi fuerit anima, qui ſummus eſt abſtractæ animæ gradus, nullus corporis motus animalis obſervatur, verùm mortuorum inſtar immobiles jacent ægri, aut aliàs exſtatici: cùm in Epilepſiâ motus obſervetur convulſivus.

LXXI. Ubi autem mediocris duntaxat contingit animæ abſtractio, illa ab objecto graviùs & cum dolore ſenſorium afficiente mox retrahitur & revocatur ad munus ſuum intermiſſum; quod tamen minimè contingit in Epilepſiâ: Cujus proinde cauſam proximam concludimus nec Animam quoque exiſtere.

4. Eſt in Animalibus ſpiritibus.

LXXII. Sequitur proinde 4. *ut animalibus ſpiritibus illam* culpam tribuamus; cùm ad ſenſus externos ac internos, ut & animi corporiſque motus, & animales præſertim, neceſſariò concurrant: ac proinde communis functionum illarum omnium cauſa exiſtant; quod modò deſiderabamus.

Et quidē malè diſpoſitis.

LXXIII. *Animalibus ergo ſpiritibus malè diſpoſitis & affectis ſi adſcribi debeant omnia Epilepſiam comitantia Symptomata*, videndum, *qualis ſit illa ſpirituum animalium diſpoſitio mala & vitioſa*, ut ab illâ tam gravia homini incumbant incommoda.

LXXIV. Priuſquam verò animalium ſpirituum ad Epilepſiam producendam requiſita vitia proponamus, imò ut faciliùs & clariùs eadem explicemus, præmittendæ videntur eorundem naturales dotes, ut ex ipſis probè notis ac perſpectis eorundem defectus & vitia evidentiùs innoteſcant.

Animalium Spirituū dotes naturales.

LXXV. Inter *animalium ſpirituum itaque dotes naturales*, obſervavimus ſequentes: & 1. quidem ut ſint in corpore humano *Copioſi*: ne ſi *pauci* reperiantur, non ſufficiant tam multis functionibus, quibus miniſtrant, ritè ſaltem obeundis. *1. Copia.*

LXXVI. 2. Ut ſint *Puri*: ne ab illis *inquinatis* inficiantur objecta cognoſcenda, & perperam cognita judicentur per peram, ſequaturque animi corporiſque motus vitioſus. *2. Puritas.*

LXXVII. 3. Ut ſint *Continui*: ne illis *divulſis* interrumpatur, adeóque corrumpatur functio quævis per ipſos obiri ſolita. *3. Continuitas.*

LXXVIII. 4. Ut ſint *Mobiles*, ne illis *torpentibus & immobilibus*, ceſſent functiones ab ipſis abſolvendæ. *4. Mobilitas.*

LXXIX. 5. Ut ſint *Sedati*, ac proinde Animæ morigeri; ne illis turbatis dominari neſciat, aut fruſtra dominetur Anima. *5. Tranquillitas.*

Animales Spiritus in Epilepſiâ peccare continuitate & conturbatione.

LXXX. Cùm autem in Epilepſiâ ceſſent atq; aboliti ſint ſenſus tam interni quàm externi; motus autem animalis ſit inordinatus, interruptus & impetuoſus, ſive violentus, *nec copiâ, nec puritate, nec mobilitate peccare ſpiritus animales Epilepſiæ cauſam* patet; verùm *continuitate* atque *conturbatione*.

Unde interrupt⁹ & inordinatus motus.

LXXXI. *Ob vitiatam* enim ſpirituum animalium *continuationem interrumpitur* ſubinde, fitque *ob* eorundem *conturbationem inordinatus* animalis motus; ob ſpirituum autem *copiam* nunc in hos, mox in illos muſculos delatam ſequitur ſubinde *contractio violenta & potens*. *Ob copiā contractio violenta.*

LXXXII. *Ob eorundem autem ſpirituum ad ſenſuum organa ceſſantem amandationem* ceſſare & aboleri videntur ſenſus externi omnes, hinc & interni. *Cur Senſus ceſſet.*

LXXXIII. Adeò ut *proxima læſarum primariò in Epilepſiâ functionum cauſa* ſit *Animalium Spirituum à ſenſoriis averſio*, ſive amandationis naturalis ad ipſa defectus; atque *ad motus organa interruptus, inordinatus, conturbatuſque, ac vehemens motus*. *Proxima functionum læſarum cauſa.*

Animalium Spirituum vitia ūde.

LXXXIV. Unde autem hæc animalium ſpirituum vitia pendeant, & producantur, arduum erit demonſtrare: Ut interim in re abſtruſâ & difficili, quid vero maximè ſimile videatur, proponamus, obſervandum 1. *quoties in violento animi, corporiſve motu commoventur vehementer ſpiritus animales, toties imperfectiùs obiri ſenſus externos, hinc & internos*: unde hoc deduco, *ad ſenſus utroſque placidum & æqualem requiri animalium ſpirituum motum*, non verò impetuoſum & turbatum, atque *à conturbatiore ſpirituum animalium motu aboleri in Epilepſiâ ſenſus omnes, tam internos, quàm externos; accedente* forſan *eorundem ſpirituum ad motûs organa duntaxat propulſione*.

Vehemēter moti ſpiritus quid producant. Quid æqualiter moti. Quid cōturbati. Cujus natura ſit id, quod Epilepticū inſultum excitat.

LXXXV. Obſervandum 2. *cùm interruptus, inor-*

inordinatus, *& violentus ac fortis accidat Epilepticis animalis motus*, *Id*, *quod animales spiritus ad insultum Epilepticum excitandum disponit*, *vim habere* 1. *divellendi eorum continuitatem*; 2. *commovendi eosdem vehementer*, *adeoque ipsos agitandi*, *conturbandi*, ac inordinatè, & quandoque impetuosè quaquaversum propellendi.

Spiritus Animales proximè accedere ad Spiritû Vini.

LXXXVI. Unde si quis & naturalia & artificialia omnia examinaverit accuratiùs, & inter se contulerit exactiùs, agnoscet 1. *spiritus animales vini spirituì & aliàs ardenti omni accedere proximè*.

Causa Epilepsiæ remotior sensibus quodammodo manifesta.

LXXXVII. 2. *Aliquo modo sensibus externis se patefacere* & manifestare *Epilepsiæ causam remotiorem*, uti hoc accidit præsertim in recèns natis infantibus, in quibus alvi fœces virides & acres *aciditate tam potenti dotatæ reperiuntur*, *ut nares quoque afficiant vehementer*: ut nunc, quæ de variolarum causâ protuli, silentio præteream, ante quarum exortum nonnunquam unus pluresve insultus Epileptici observantur præcedere.

Antiepileptica sale lixivo fixante prædita.

LXXXVIII. 3. Agnoscet Idem Investigator accuratus *pleraque Antiepileptica*, *Specifica dicta*, *Lixivioso sale fixo*, *fixante saltem esse prædita*.

Causa Epilepsiæ remotior spiritus acid.° volatilis.

LXXXIX. Ex quibus omnibus & similibus ex praxi desumendis concludo, *Causam Epilepsiæ remotiorem*, & animales spiritus ad paroxysmum producendum disponentem *esse Spiritum acidum volatilem*.

Spiritus Acidi dif ferentiæ & proprietates.

XC. *Spiritum* dico *acidum*, & quidem *volatilem*; atque *ideò minùs acrem*: *quò enim fixior est acidus spiritus*, *eò existit acrior*; *quò volatilior*, *eò blandior*: ast vice versâ *quò volatilior* existit idem spiritus, *eò celeriùs operatur*; *quò fixior*, *eò segniùs*: quæ probè notasse juvabit eos qui per Chymiam in Naturæ penetralia penitiùs penetrare gestiunt.

A quo fiat volatilis.

XCI. *Volatilis* autem *fit acidus spiritus ab admisto ipsi spiritu volatili*, cujus ope faciliùs jungitur spiritibus animalibus, illosque exinde ab invicem disjunctos commovet, turbat & conturbat, & quidem ratione suæ mistionis, de quâ egimus in superioribus.

Vera & adæquata Epilepsiæ causa.

XCII. Suspicamur ergo & tantùm non opinamur, *Veram & adæquatam Epilepsiæ omnis causam esse spiritum acidum volatilem quacunque demum in parte generatum*, *coacervatumve*, atque *inde ad Cerebrum delatum*, *spiritibus animalibus junctum ipsos divellentem*, *impetuosè commoventem*, *ac proinde à blando*, *continuo*, *ordinato*, *& voluntatis imperio subjecto motu ad interruptum*, *inordinatum*, *conturbatum*, *impetuosum & violentum deducentem*.

XCIII. Hanc autem esse spirituum animalium in Epilepsiâ omninò affectionem confirmat levior Epilepsia; in qua uti sensus externi imminuuntur & obtenebrantur duntaxat, aut quidam saltem abolentur, reliquis offuscatis tantùm; sic motus convulsivus blandior fit, & ipsa musculorum contractio minùs violenta.

XCIV. Idem confirmare videtur Epilepsia nonnunquam à gravi terrore concitata: *in omni enim metu & mœstitiâ dominatum in corpore nanciscitur & augetur spiritus acidus*; cui ob concurrentem tunc animalis motus tarditatem aut defectum copiosior immiscetur *spiritus Volatilis*, *eundem spiritum acidum itidem volatilisans*.

XCV. Inventâ Epilepsiæ, sive Spirituum animalium malè dispositorum functiones varias in Epileptico paroxysmo lædentium, causâ proximâ, Spiritu putâ acido volatili: proximum est, ut ad ejusdem pergamus curationem.

XCVI. Huic tamen præmittemus subinde observabilia instantis, ingruentisve paroxysmi signa, utpote quæ Medicum præscire juvat. *Instantis Paroxysmi signa.*

XCVII. Sunt autem illa 1. *Extremorum frigus*, nulli rei, quàm acido spiritui & quidem volatili commodiùs adscribendum. *1. Extremorum frigus.*

XCVIII. 2. *Visus turbatus & obscurus*, aut aliàs quocunque modò sine causâ evidenti vitiatus: ut & quandoque *Splendores*, *Iridis adinstar oculis obversantes*, agitatos animales spiritus manifestantes. *2. Visus turbatus & obscurus.*

XCIX. 3. *Odor fœtens* sine causâ manifestâ vel externâ nares petens. *3. Odor fœtens.*

C. 4. *Sonus & Tinnitus* aures verberans. *4. Tinnitus aurium.*

CI. 5. *Vertigo*, *& Capitis versatio*, *gravitasque*, *cum vel sine ejusdem dolore*. *5. Vertigo.*

CII. 6. *Tremor & membrorum omnium incerta & inordinata quassatio*, palpitatio, & agitatio. *6. Membrorum quassatio.*

CIII. 7. *Linguæ peculiaris motus tremulus* & inordinatus, ac cespitans, ad balbutiem aut temulentiam vergens. *7. Linguæ motus tremulus.*

CIV. 8. *Memoriæ labefactatio*, & *Mentis conturbatio inexplicabilis*: quam animadvertunt, non satis assequuntur ægri. *Memoriæ labefactatio & mentis conturbatio.*

CV. 9. *Tristitia inopinata & gravis quandoque lætitia & risus absurdus*. *9. Tristitia, lætitia.*

CVI. 10. Aliquando *Aura ab aliquâ parte sensibiliter assurgens & caput petens*. *10. Aura assurgens.*

CVII. Atque hæc ferè sunt primaria instantis & mox invasuræ Epilepsiæ signa.

CVIII. *In graviori* autem, uti jam dictum, *sensus externi omnes*, *ut & Interni cessant & abolentur*; *Motus* autem *animalis inordinatus*, *interruptus & vehemens contingit*; unde corruit æger, partesque externas validè concutit, ac non rarò graviter lædit. *Signa in graviori epilepsia.*

CIX. In *leviori* verò paroysmo *nec toto corpore convellitur semper*, *nec corruit*, quin aliquando *quædam duntaxat concutiuntur partes*, *caput*, *oculi*, *manus*, *pedes*, *os*, *nunc plures*, *nunc pauciores*: aliquando *sedet*, *stat*, vel *discurrit æger hinc inde*, aliquando *vociferatur*, vel *canit*, uti hoc non semel, in eâdem tamen ægrâ, meis sensibus percepi, & nuper retuli; aliquando *vident & audiunt* in medio paroxysmo, eademque referunt postmodùm, in quibus *Internos sensus* adeoque *Memoriam permanere* patet. *In leviori*

CX. Qui functiones in omni Epilepsiâ læsas & labefactatas perpenderit, pro difficili graviq; malo habebit Ipsam. *Epilepsiâ esse grave malum.*

CXI. Quò autem plures functiones simul læsæ fuerint, eò gravius erit malum. *Quando gravius.*

CXII. Quò vehementiùs, graviusque læsæ fuerint eædem functiones, eò periculosius quoque censendum veniet idem malum. *Quando periculosius.*

CXIII. Quò diutius duraverit malum, si in eâdem perstet vehementiâ, eò curatu erit difficilius. *Quando cura difficilior.*

CXIV.

CXIV. Sed & hæreditaria curatu erit difficillima.

CXV. Quò diutiùs protrahitur paroxyſmus, eò gravior cenſendus.

...curā- ...metho- ...Auto- ...dif- ...re.

CXVI. Cùm variæ ab Authoribus variis aſſignentur Epilepſiæ cauſæ, non mirum eſt, ſi in ipſam curandi methodo & ratione non ſatis conveniant.

...lepſia ...affe- ...incu ...bili ...bita.

CXVII. Conveniunt autem & idcircò minùs, quòd rariùs curatos videas Epilepticos, ac proinde pro affectu penè incurabili habeatur Epilepſia.

CXVIII. Quòd ſi certa & quotidiana foret Epilepſiæ curatio, innotuiſſet faciliùs ipſius cauſa vera, & generandi modus verus.

...va- ...ejus ...uſa ...atio ...riè in ...uta.

CXIX. Prout ergo unuſquiſque hanc aut illam Epilepſiæ agnovit cauſam, hanc aut illam affectam in ipsâ partem, ſic & Curationem Ipſius inſtituit diverſam. Unde alii humorem pituitoſum Cerebri ventriculos quadantenus obſtruentem pro cauſa Epilepſiæ habentes, illi imprimis corrigendo & educendo incubuerunt.

CXX. Qui verò humorem, vaporemve acrem Cerebri membranas vellicantem pro verâ Epilepſiæ habuerunt causâ, illi temperando & emendando inſudarunt maximè.

...edica- ...nta ...ecifica ...is com- ...ta.

CXXI. Plerique tamen commendarunt Medicamenta Specifica dicta, & uſu comperta, utpote à quibus quandoque curatos Epilepticos ſola docuit Experientia, nulla invenit Ratio vel Ratiocinatio.

...ur vera ...m in- ...enta ...erint ...edica- ...enta.

CXXII. Cur autem vera non invenerit medicamenta ratio, puto factum, quia plerique Veterum mancipia exiſtentes, ſatis eſſe putarunt, ſi dictis ipſorum crederent, quamvis an vera forent, ignorarent.

CXXIII. Unicuique autem ſuæ opinionis probationem ac defenſionem commendans, Ego meam ſententiam & Rationi, & Experientiæ conformem conabor demonſtrare.

Antepileptica Medicamēta Autoris menti conſirmare.

CXXIV. Fiet autem id imprimis, ſi oſtendero, pleraque Antepileptica dicta & aliquando ſaltem in Epilepſiâ curanda utilia reperta confirmare meam de Epilepſiæ generatione, ipſiuſque cauſarum concatenatione opinionem; & hinc deductam remedii Epileptici veram & requiſitam qualitatem.

Epilepſiæ cauſa & remedii.

CXXV. Dixi enim in ſuperioribus, arbitrari me Epilepſiæ Cauſam eſſe *ſpiritum acidum, eumque volatilem* ſpiritus animales diſpeſcentem & conturbantem: Remedium autem ipſi futurum *ſalem lixivioſum vel fixum, vel volatilem quidem, aſt ſimul fixantem*; atque alterutrum obſervari in pleriſque Antepilepticis medicamentis.

Medicamenta Antepileptica.

CXXVI. Hoc ut nunc demonſtrem, ordine percurrenda ſunt mihi celebratiſſima in hunc finem medicamenta.

Ruta.

CXXVII. Primum locum occupet *Ruta tam hortenſis, quàm ſylveſtris*, ſale volatili acri & mordicante, adeoque convenienti ſpiritus acidi correctorio turgens.

Polium montanū.

CXXVIII. Secundùm locum habeat *Polium Montanum*, volatili ſale itidem abundans.

Pæonia.

CXXIX. Sed non prætereunda 3. loco *Pæonia radix*, & ipſius *Semen*; quamvis hactenus nihil grandis ab Ipſis ſæpiſſimè à me uſurpatis viderim præſtitutum.

Valerianæ. Dētariā. Flores Liliorū Conval- lium & Tiliæ. Squilla.

CXXX. Plus tamen tribuendum puto 4. *Valerianæ ſylveſtris* & *Dentariæ* radici, ſale itidem volatili abundanti.

CXXXI. Nec prætereundi 5. *Liliorum Convallium*, & *Tiliæ flores*, ſale volatili turgentes & ſpiritu.

CXXXII. Sed nec omittenda 6. *Squilla*, cujus *Acetum* & *Oxymel* Infantibus Epilepticis auxilio fuiſſe novimus, & acrimoniâ ſua ſalem ſuum volatilem manifeſtare nemo negabit in arte peritus.

Viſcum quernū.

CXXXIII. Laudatur 7. *Viſcum quernum*, ut & in *Tiliâ* vel *Corylo* natum, ob eandem rationem utile.

Lignū Corylinū. Buxinū.

CXXXIV. Inter *Ligna* commendantur 8. *Corylinum*, Heraclei nomine à Rulando tectum, ut & *Buxinum*: quorum deſtillatum oleum celebratur, & utile comperitur, ſale abundans volatili.

Tartarū.

CXXXV. Ad plantas referendum 9. *Tartarum*, cujus *ſpiritus* meritò commendatur inter Epileptica; licet illum longè ſuperet qui ex *ipſius paratur ſale.*

Cranii Humanī Spiritus & Sal Volatile. Ue & Cornu Cervi. Ungula Alcis. Coagulū Leporis. Stercus Pavonis. Apri veſica & urina. Hirūdo. Pica. Caſtoreū. Coralliū. Succinū.

CXXXVI. Sed nec 10. ex animalibus parata deſunt Specifica Epileptica, & quidem meritò laudatur *Spiritus & Sal volatile Cranii humani.*

CXXXVIII. Huic 11. proximè accedit *Spiritus & Sal Volatile Cornu Cervi.*

CXXXVIII. Ac 12. *Ungula Alcis*: ut nunc ſileam *Coagulum Leporis*, *Stercus Pavonis*, *Apri veſicam cum urinâ in furno ſiccatam*; imò integras *Hirundines & Picas, &c.* In quibus omnibus Sal figens occurrit copioſum.

CXXXIX. Non poſſum quin ferè neglectum & præteritum à me 13. memorem *Caſtoreum*, excellens in omnibus capitis affectibus remedium, & volatili ſale turgidum.

CXL. Inter Marina commendatur 14. *Corallium*: Sale fixo & fixante conſtans.

CXLI. Ut & 15. *Succinum*, & Sale ſuo volatili, & oleo celebratiſſimum & utile: ut & fumo in ipſo paroxyſmo.

Jaſpis. Smaragdus. Chelidonius. Cinnabaris Nativa.

CXLII. Laudantur quoque aliquot in Epilepſiâ curandâ *pretioſi Lapides*, *Iaſpis*, *Smaragdus*, & *Chelidonius*: quos omnes ſale abundare norunt Chymici.

CXLIII. Claudat Epilepticorum phalangem *Cinnabaris nativa*, Magno Cratoni Epilepſiæ Magnes vocata, & quidem meritò; cujus acidum ſpiritum figendi vis eximia Artis peritis non eſt ignota.

CXLIV. Quibus primariis Epilepſiæ unquam curatæ remediis, ut alia perpaucis adhuc dum nota ſilentio nunc prætercam, ſpiritum acidum volatilem figendi vi præditis non parùm confirmari intelligis meam de cauſa Epilepſiæ opinionem.

Medicamenta Sale figente & volatili conſtātia in Epilepſiā optima.

CLXV. Unde omnibus & ſingulis Auditoribus meis, Expertus loquor, unicè commendo, *ut undecunque parata medicamenta quærant ſale figente atque imprimis volatili quoque conſtantia*, & tunc optima quævis *in Epilepſiæ curâ ſibi* ſpondeant.

Primaria eam curādi paré

CXLVI. Atque in hoc unico primariam Epilepſiæ curandæ partem conſiſtere certò ſibi perſuadeant.

CXLVII.

CXLVII. Videamus interim an prætereà aliquid agendum, & quo fucceffu. Solent enim Practici plerique & Venæ-fectionis, & Vomitionis, & Purgationis, & Sudoris, & Frictionis, & Fonticulorum, & Setaceorum facere mentionem.

Quid præftet Venæ-fectio. CXLVIII. *Venæ-fectionem* quod attinet, ab ipfa morbifica caufa, fpiritu acido & volatili, illam non indicari, nemo non videt; unde fi aliquando in Epilepticis cum commodo inftituta fuit Venæ-fectio & fanguinis eductio, factum id eft, ob fanguinem fimul redundantem, aut aliàs ardentiorem, motuve concitatiore præditum.

CXLIX. Quoties proinde Epilepticos fimul infeftat Sanguinis redundantia, vel incendium, vel motus violentus, toties cum fucceffu felici venam fecari, & fanguinem loco convenienti emitti poffe arbitror.

Quid Vomitio. CL. *Vomitiùs concitationem* rariùs in Epilepticis locum habere puto, nifi in ventriculo, aut Inteftinis ventriculo vicinis hæreant humores peccantes, & imprimis Epilepfiam producentes, atque illi furfum viam affectantes: quo cafu in facilè vomentibus cum notabili utilitate vomitoria exhiberi poffe autumo; quòd fi difficulter vomant ægri, aut furfum non affectet viam humor noxius, fruftra imò perperam fatigantur ægri vomitoriis.

Quid Purgãtia CLI. Eadem ferè ratio eft *Purgantium & per alvum humores educentium medicamentorum*; quæ minimè funt exhibenda ægrotis, nifi ubi cacochymia in ipfis regurgitat, nec corrigi poteft commodè, verùm educi defiderat.

CLII. Quoties autem nec magna quantitas urget humorum noxiorum, nec illorum qualitas à mediocritate multùm receffit, fatiùs eft à Purgantibus fuperfedere, & folis alterantibus illos emendare.

CLIII. Ubi autem nulla fpes eft humores noxios vel diætâ, vel alterantibus fuperare, fatiùs eft in tempore illos educere, quàm procraftinando in plures morbos incidere.

CLIV. Purgantia autem pro peccantium humorum diverfitate præfcribenda funt varia, & pro ægrorum affectionibus forma varia.

Quid Diuretica & Sudorifera. CLV. Idem planè judicandum eft de *Diureticis & Sudoriferis* medicamentis, utpote quæ nullum per fe ufum afferunt Epilepfiæ, ni fimul fint figentia humorem acidum volatilem, & tunc non expellendo, fed alterando id præftent & conducant.

Quid Frictiones. CLVI. *Frictiones* in parte fomitem ad caput amandante excitatæ, dum exitum ipfi parant per poros tranfpirando, apprimè convenire putò: Epilepfiam tamen per fe curare non exiftimo.

Quid Ligaturæ. CLVII. *Ligaturas* quoque afcendenti auræ viam ad cerebrum nonnunquam intercludere ipfa teftatur Experientia, licet Morbum non fuperent, paroxyfmum tamen fubinde præveniant.

Quid Fonticuli. CLVIII. *Fonticulos* & imprimis *Setaceum* cum ægrorum commodo nonnunquam inftitui nemo Experientiæ aufcultans negabit: Exitum enim parant humori noxio, ut effluat.

Quid Inunctiones. CLIX. *Inunctiones* fine detrimento inftitui poffe omnes norunt, & imprimis quando fpiritum acidum volatilem figentia illis infunt remedia.

CLX. Præ cæteris autem medicamentis omnibus Epilepfiam curare aptis funt *Salia lixivio-fa figentia, & præfertim ad volatilitatem deducta*, quò citiùs & penitiùs jungantur fpiritui acido itidem volatili, Epilepfiam patienti. *Medicamenta pot iffima quæ.*

CLXI. *Ad paroxyfmum ipfum citiùs folvendum* folent *quædam in aures infufurrari, aut inclamari, aut denique infufflari.* *Paroxyfmi curatio.*

CLXII. *Naribus* autem commodè *adhibentur fpirituofa & acria*, id eft, *fale lixiviofo volatilifato prædita*, quæ tantò plus præftabunt, quò *vim majorem habebunt fimul figendi fpiritum acidum volatilem*: qualia diligentibus Naturæ fcrutatoribus non deerunt.

CLXIII. Atque fic Epilepfiæ tractationem brevem abfolvimus; proximo capite Apoplexiæ examen inftituere animus eft.

CAPUT XXI.

De Apoplexiâ.

I. Cum non minus ftupendus, fed & plerumque magis lethalis Affectus fit Apoplexia, quàm Epilepfia; & in multis cum ipsâ conveniens, non abs re me facturum putavi, fi abfolutâ Epilepfię tractatione Apoplexiæ generandi, curandique modum itidem traderem. *Apoplexia quâ Epilepfiæ affinis.*

II. Apoplexia etenim non minùs quàm Epilepfia ex infidiis & inopinato aggreditur homines, ipfofque fubitò profternit & plerumque fimul enecat.

III. *Eft* autem *Apoplexia affectus, in quo attoniti fpirituum inftar jacentes ftupent Ægri, nullo fenfu vel externo, vel interno, nulloque motu animali puro fuperftite, verùm in totum abolito; ubi fc. gravis adeft & urget Apoplexia.* *Ejus definitio.*

IV. In mitiore namque fymptomata omnia funt remiffiora.

V. *In fenfuum ergo abolitione convenit Apoplexia cum Epilepfiâ: In motûs autem læfione differt*, poftquam in apoplexiâ idem aboletur, in Epilepfia convulfivus fit. *Convenientia cum Epilepfia.*

VI. Mortuis verò fimiles apparent Apoplectici, à quibus folâ refpiratione, ac pulfu, ut & faciei colore diftinguuntur. *Symptomata. Similitudo cum Mortuis.*

VII. *In graviffimâ autem Apoplexiâ obliteratur ipfa refpiratio*, adeò ut vix obfervari queat, aut cum ftertore in moribundis accidat. *Obliterata refpiratio.*

VIII. *Pulfus* itidem in graviffima Apoplexiâ *languidus apparet & parvus, celer tamen*: in minùs gravi verò *plenior* exiftit & *fatis validus, femper tamen inæqualis.* *Pulfus inæqualis.*

IX. *Faciei color* denique *parùm à naturali ftatu recedit*, nifi quòd valdè læsâ refpiratione *fubinde intendatur*, & tandem *obfcurior evadat*, qualis ferè obfervatur in ftrangulatis, cùm reverâ fuffocentur tandem ægri. *Faciei color mutatus.*

X. *Non dormiunt* quidem verè Apoplectici, non omnes faltem, nec nifi qui à Narcoticis tales exiftunt, *Torpidi tamen ftupent*: & quamvis fixis, patentibufq; oculis nonnunquam adftantes intueri videantur, *non vident* tamen, *nec audiunt*, fed *nec ufti*, *nec puncti* aliquid *fentiunt*, nllumve *Torpor & ftupor. Obliterati omnes fenfus.*

ullumve cognitionis aut Intellectionis signum præbent.

XI. *Animalis* quoque *motus* ita est in Apoplexiâ *labefactatus*, ut *membra* omnia *velut resoluta languescant*, & ab adstantibus *elevata & erecta* mox suo pondere rursus *concidant*.

XII. Apoplexia ergo *differt* 1. *ratione vehementiæ majoris vel minoris*. Nam aliquando omnia Symptomata sunt gravissima; & sensim peritæger; aliquando sunt mitiora, aggravatis duntaxat & torpidis, non planè abolitis sensibus; ac perseverante obscuro ex torpore motu, in quibus liberior quoque permanet respiratio, pulsusque validior; unde nisi novus accedat paroxysmus, sensim ad se redeunt & restituuntur, aut saltem Paralytici fiunt.

XIII. *Differt* 2. *Apoplexia ratione Causarum vel Internarum, vel Externarum.* Aliquando nimque ab internis causis pendet Apoplexia, iisque nunc per se ac sponte agentibus, nunc ab externâ causâ motis: aliquando à solis causis externis, nullâ internâ causâ concurrente.

XIV. Hæc differentia cùm maximi sit ad medicinam ritè faciendam momenti, examinanda est accuratè.

XV. Utique à Medico præcaveri nequit Causa externa fortuita, Casus puta, Ictus, & similia.

XVI. Ubi autem Interna est atque in corpore Apoplexiæ causa, & dispositio ad Apoplexiam producendam, Medici est omnia illa prænoscere atque in tempore emendare, atque sic Apoplexiam prævenire.

XVII. Potissima proinde ad Medicinam faciendam Apoplexiæ differentia petitur à Causâ Apoplexiam producente vel internâ vel externâ.

XVIII. *Apoplexia ab externâ causâ* immediatè productæ *species* sunt ferè sequentes *binæ*, *à Concussione Capitis*, *vel Narcosi ortæ*.

XIX. Nam vel 1. ex Casu in caput, aut Ictu graviter Caput feriente excitatur non rarò Apoplexia, *à Capitis concussione orta*.

XX. Vel 2. *ex assumptis* perperam & nimiâ copiâ *Narcoticis* quibuscunque, Opio puta, Vino, Spirituve Vini, aliisve nimis sæpe Apoplexiâ corripi, & enecari observamus Ægros, ad Ipsam minimè dispositos.

XX. Quemadmodum autem aliquando ab externis causis solis excitatur primariò Apoplexia; sic non rarò ab internis causis producitur eadem; atq; illis aut seorsim ac per se agentibus; aut concurrentibus simul causis externis dispositionem in corpore præexistentem commoventibus & excitantibus; Aëre putâ frigido, & ventis præsertim turbato; Alimentis noxiis humores vitiosos in corpore solventibus & agitantibus; Corporis motu vehementiore humores malos commovente; ut & Animi affectu graviore, Irâ humores turbante, vel Metu, aut Mœrore summo, Iræ imprimis superveniente, & contrarium Humoribus motum conciliante, & similibus: uti etiam Ictu vel Casu etiam leviore, nec nisi ob præexistentem materiam noxio futuro.

XXII. Hanc *ad Apoplexiam dispositionem in Corpore præexistentem manifestant* 1. *Somnolentia, & perpetua in somnum propensio*: unde tales mox ubi quiescunt ac sedent, in somnum observes labi.

XXIII. 2. *Capitis gravitas indolens.* — 2. *Capitis gravitas.*

XXIV. 3. *Sensuum omnium, Internorum præsertim, hebetudo insueta*, cùm offuscatâ ordinariâ mentis alacritate. — 3. *Sensuū hebetudo.*

XXV. 4. *Pigritia & languor aliquis* in motu *insolitus*. — 4. *Languor insolitus.*

XXVI. 5. *Oculi tumidi* quasi, ut & *ipsorum vasa turgidula*. — 5. *Oculi tumidi.*

XXVII. Ex quibus & similibus minantis Apoplexiæ signis de futuro periculo Ægros suos monet, & ut præveniatur, allaborat Medicus fidelis ac peritus; negligit autem inexpertus & idcirco nimis securus.

XXVIII. His ita præmissis, & fundamenti loco positis, videndum porrò, cuinam læsarum in Apoplexiâ quàvis functionum omnium adscribi debeat Causa. — *Ej⁹ causa.*

XXIX. Cùm autem ad Animalium functionum omnium, sensuum putà externorum, hinc & internorum, ipsius quoque Animalis motûs Abolitionem tendat Apoplexia, faciliùs fortè illius causam communem reperiemus, quàm Epilepsiæ. — *Facilior inventu, quàm Epilepsiæ.*

XXX. Ut autem id fiat, considerandum quænam omnibus illis functionibus præter animam inserviant Corporis Continentis, Contentive partes, *Functionibus* ergò *animalibus omnibus inserviunt* proximè tria. 1. *Anima.* 2. *Organa.* 3. *Spiritus Animales.* — *Quænā functionibus inserviant.*

XXXI. *Animæ* namque cur *adscribatur Apoplexia*, nulla ratio suadet. Organa sensuum & animalis motûs cùm sint planè diversa, ab illis læsis non pendebit Ipsorum in Apoplexiâ læsio & Abolitio: quę proinde ab Animalibus Spiritibus erit deducenda. — *Apoplexia ab Animalibus Spiritibus deducēda.*

XXXII. *Sensibus autem externis & Motui inserviunt* 1. & proximè *Spiritus Animales*. 2. *Nervi* per quos Ipsi ad sensuum & motûs organa deferuntur. 3. *Cerebrum ac Cerebellum*, in quibus à reliquo sanguine iidem spiritus segregantur. 4. *Sanguis*, ex quo iidem secernuntur. 5. *Arteriæ tam Cervicales, quàm Carotides*, per quas à Corde ad Cerebellum & Cerebrum sanguis devehitur. — *Quænā Sensibus & Motui inserviāt.*

XXXIII. 1. *Animales Spiritus*, ubi de Epilepsiæ causis egimus, (cap. præced. §. 75. & seq.) diximus ad functiones animales ritè obeundas requiri 1. *Copiosos.* 2. *Puros.* 3. *Continuos.* 4. *Mobiles.* ac 5. *Sedatos*, adeòque Regenti Ipsos Animæ Morigeros. — 1. *Animales spiritus benè comp̄stituti.*

XXXIV. Abolebuntur proinde Functiones animales, à Spiritibus animalibus perfici solitæ, Ipsorum culpâ, quoties *vel* 1. *desunt & deficiunt*, *vel* 2. *desinunt esse Continui*, vel 3. *sunt Immobiles*, vel 4. *Conturbati*: neque enim ad motum *puritatem* aliquid conferre putamus, uti ad sensum. — *Malè cō̄stituti.*

XXXV. Deficiunt spiritus animales, non per se, verùm quia non separantur à sanguine, Ipsius sanguinis aut Cerebelli, Cerebellique culpâ. — *Ob defectum.*

XXXVI. Sanguinis culpâ, si is non deferatur ad Cerebrum vel Cerebellum; ruptis sc. arteriis Carotidibus aut Cervicalibus, ex gravi casu, vel Ictu, vel vulnere, aut iisdem interclusis vinculo, eas namque obstrui aut comprimi non puto. — *Sanguinis culpâ.*

XXXVII.

Vel Cerebri. XXXVII. *Cerebri, Cerebellique tantùm vitium*, permanente in vitâ homine, excitari posse, ut non segregari queant in ipsis à sanguine spiritus animales, vix puto.

Vel ex ruptis arteriis. XXXVIII. Quapropter *omnem spirituum animalium defectum ex ruptis arteriis deducendum* arbitror.

Continuitatē Spirituum læsam nō esse causam Apoplexiæ. XXXIX. *Continuitatem spirituum animalium læsam* eousque deduci posse, ut apoplexia inde oriatur, non censeo.

At quidē immobilitatem & torporem. XL. *Immobiles verò & Torpidos reddi* posse *Animales spiritus*, ut Apoplexia sequatur, omninò sum persuasus; cùm experientiâ constet, non rarò ex assumptis nimiâ quantitate narcoticis, Opio & opiatis, vini spiritu, Ipsoque vino, in gravem somnum, hinc & Apoplexiam incidisse, atq; sic exspirasse & Infantes & Adultos.

Ut & conturbationem. XLI. *Ex conturbatione solâ spirituum animalium Apoplexiam* nonnunquam ortum duxisse arguunt exempla eorum, qui ex Ictu vel Casu, citra notabilem sanguinis effusionem, corruentes & attoniti paulò post exspirarunt, cessante scilicet unà cum cæteris animalis motûs speciebus, ipsâ respiratione & pulsu.

XLII. Quòd *si plures simul concurrant Causæ*, mirùm non est, si tunc gravior quoque & citiùs enecans excitetur Apoplexia.

Apoplexia causa proxima. XLIII. *Proximam* proinde *Apoplexiæ* omnis, id est, Functionum animalium omnium ablationis, *Causam* censemus *spirituum animalium vel defectum*, *vel Torporem & Immobilitatem*, *vel Conturbationem vehementem*.

Defectus Spirituū duplex. XLIV. *Deficit autem animalis spiritus vel absolutè, vel in sensuum, motusque animalis organis duntaxat.*

absolutè XLV. De absoluto egimus modo.

Vel in Organis. XLVI. *Potest tamen*, etiam præsens in Cerebro ac Cerebello, *deficere* in sensuum motusque organis, & quidem ob *Viarum, per quas deferri debet, nervorum, vitium, angustiam* putà *ex obstructione, vel compressione; aut solutam unitatem*, ubi sc. transversim discissi sunt nervi, animales spiritus deferentes; & ut ubique in partibus infra caput delatis id fiat, *ubi spinalis medulla in cervice discissa est*, uti hoc facilè contingere potest, & à quibusdam in bobus fit, immisso inter vertebras stylo acuto, & discissa medullâ, unde non minùs attoniti & Apoplectici corruunt, ac icti.

Apoplexiam fieri 2. Nervorum culpâ. XLVII. Potest proinde accidere Apoplexia nullo spirituum animalium proprio vitio: verùm 2. *Nervorum in spinali medullâ conclusorum culpâ*; quando videlicet Medulla illa *vel angustatur* in totum, *vel dissecatur*.

XLVIII. *Angustatur ex Obstructione*, dummodo talis accidere queat, quod iis probandum relinquo, qui hoc asserunt; *aut ex Compressione*, quod faciliùs admitto, humore sc. pituitoso, vel sanguine circa spinalis medullæ radicem collecto, & ipsam comprimente.

Ob Dissectionem. XLIX. *Dissecari posse radicem spinalis medullæ* omnem, ejusque modum proposuimus jam modò.

3. Cerebri & cerebelli culpâ. L. *An* 3. *Cerebrum & Cerebellum* eousque vitiari queant, ut *Apoplexiam per se producere* valeant, *spiritus sc. animales aut non separando à sanguine*, aut *vitiosos producendo*, me valde dubitare jam dixi. Quomodo enim in illo, cujus Cerebri pars media in pus erat conversa aut aliàs corrupta, reliqua omnia in Capite se habuerint, non satis liquet. Neque enim satis accuratè plerumque ad singula attenditur, cui malè habenti & confusè atque obscurè duntaxat observato quodammodo adscribi potest affectûs quæsiti causa, licet in cæteris neglectis aut præteritis plùs sæpe veniat spectandum, ac multi credunt.

4. Sanguinis culpâ. LI. 4. *Sanguinis culpâ* sequetur Apoplexia, si ineptus sit ut ab ipso separentur spiritus animales, & narcotico spiritu sit repletus.

5. Arteriarum Carotidum & Cervicalium vitio. LII. 5. *Arteriarum Carotidum & Cervicalium vitio* Apoplexiam gigni posse diximus, 1. quando *Ipsis ruptis* sanguis effunditur, atque ejus defectu deficit spiritus animalis, aut ab eodem effuso angustatur spinalis medullæ radix, & intercluditur spirituum animalium transitus deorsum.

LIII. 2. Quando *iisdem angustatis & compressis* transitus denegatur sanguini ad cerebrum, atque sic deficit animalium spirituum materia.

Apoplexia proxima. LIV. Ut igitur iterum omnia hæc paucis repetam, *Oritur proximè Apoplexia* vel 1. *ob spirituum animalium conturbationem:* vel 2. *ob eorundem torporem & immobilitatem:* vel 3. *ob eorundem defectum*, & eum quidem vel quia *non generantur, ex defectu sanguinis* ad cerebrum ac cerebellum non delati, *propter arteriarum angustiam vel rupturam*; vel quia *ad organa non deferuntur, propter nervorum angustiam*, vel *dissectionem*.

Ejus Species. LV. Ex quo Apoplexiæ Causarum ternario *tres ejusdem* in praxi valdè considerabiles exsurgunt *species*; quarum Prima *erit, quæ ab animalium spirituum conturbatione ducit ortum*. Secunda *quæ ab eorundem torpore:* & Tertia *denique, quæ ab eorundem defectu*, eoque vario, unde in alias species subdividi poterit hæc ipsa species.

Cur Apoplexia plerumque lethalis. LVI. Antequam ulteriùs in Apoplexiæ tractatione pergamus, non negligenda quæstio discutienda occurrit; *Cur scilicet Apoplexia, quæ functiones animales propriè aggreditur, plerumque observetur lethalis, secus ac Epilepsia, easdem itidem affligens.*

Ad vitæ conservationē functiones necessariæ. LVII. Cui quæstioni ut debitè satisfaciam, observandum 1. *ad vitæ conservationem proximè facere binas functiones*, alteram *in Corde factam ab ejus Interno Igne Sanguinem accedente, rarefaciente, ac perficiente*; alteram *à Pulmonibus, cæterisque respirationi inservientibus partibus.*

Prima inservit motui cordis, arteriarum, venarum. LVIII. 2. *Functioni in Corde factæ inservire Motum, & Ipsius Cordis secundùm suos ventriculos* coarctati & expansi, & *Arteriarum & Venarum*, Sanguinem in circulari suo motu promoventium.

Quos solvunt Spiritus Animales & Cordis fibræ. LIX. 3. *Motus hos omnes absolvi* præsertim *per Spiritus Animales, & musculosum* cordis parenchyma contrahentes, atque sic ejusdem ventriculos coarctantes; & arteriarum, venarumque fibras ad cavitatis suæ coarctationem moventes; & Diaphragma, reliquosque thoraci ministrantes in exspiratione atque inspiratione musculos moventes.

LX. Quibus positis in promptu ratio est, cur ex Apoplexiâ, graviori præsertim, tam rarò unus evadat æger; cùm enim per animales Spiritus, motumque adeò in quibusdam animalem perficiantur functiones omnes ad naturalis vitæ conservationem absolutè necessariæ, quid mirum, si illis vel 1. conturbatis, ac munus suum exinde non obeuntibus ritè, vel 2. immobilibus, & Narcosi correptis, ac torpidis, vel 3. deficientibus quâcunque tandem de causâ in functionum animalium organis, *sequatur Respiratio difficilis & tandem nulla, Pulsus autem inæqualis & tandem languidus & parvus, sicque suffocetur Ignis Cordis Internus ob sanguinem non allabentem sufficienter, nec expulsum convenienter; ut & aëris respirati defectum, auctamque hactenus quoque Ignis Interni extinctionem.*

LXI. A quo urgente imminentis mortis periculo in Apoplexiâ curandâ non postrema desumi debet indicatio.

LXII. Ut autem commodè progrediamur in ulteriori Apoplexiæ tractatione, singulas enumeratas species ordine examinabimus, facto initio ab eâ, quæ à spirituum animalium defectu pendet.

lex ple- cans- LXIII. Diximus in superioribus, *Apoplexiam oriri vel 1. ab omnimodo spirituum animalium defectu* in ipso Cerebro & Cerebello, idque *ob sanguinis defectum, ruptis, dissectisve arteriis carotidibus* & cervicalibus, *aut iisdem angustatis à vinculo,* aut *tumore prægrandi* & duro: *vel 2. ab eorundem spirituum animalium in Cerebro ac Cerebello quidem præsentium, in organis autem sensuum & motûs defectu, propter nervorum dissectionem, aut compressionem* circa spinalis medullæ radicem excitatam.

…anam …ople- …cura- …s, quæ …urabi- …existat LXIV. Quoties *ruptis, vel dissectis arteriis Carotidibus aut Cervicalibus* excitatur Apoplexia, toties pro incurabili, adeóque lethali habenda.

LXV. Sin à *vinculo* ortum ducat, illo in tempore soluto, curabitur facilè.

LXVI. Sin à *tumore grandi* ortum ducat, nisi confestim tolli queat, vel minui, incurabilis erit, moxque necabit ægrum.

LXVII. 2. Sin spiritus animales in Cerebro ac Cerebello existentes copiosi *propter spinalis medullæ dissectionem* ad inferiores partes deferri desinant, excitabitur Apoplexia itidem incurabilis atque lethalis.

…uæ à …inalis …edullæ …mpres- …ne fit, …rabilis LXVIII. Sin verò per *spinalis medullæ compressionem à sanguine extra vasa sua effuso, aut pituitâ eò delabente*, impediantur spiritus animales deorsùm fluere, priventurque partes, in quas ferri debebant, sensu & motu; videtur insuper probabile, spiritus animales *coacervatos copiosius in Cerebro ac Cerebello ibidem quasi comprimi & immobiles reddi, aut conturbari, atque sic ineptos reddi*, ut in sensoria ex superiore spinalis medullæ radicum parte suos nervos obtinentia deferantur, atque sic in illis quoque aboleatur sensatio, aut conturbetur saltem & obscura contingat, uti in quibusdam Apoplecticis subinde fieri observatur; in quibus obscura quædam Auditûs aut Visûs obtusi notantur signa; Unde etiam tunc de convalescentiâ plus spei superesse solet; nisi fortè, quod nonnunquam accidere solet, plus nocentis humoris affluat, qui malum adaugeat, & incurabile reddat.

Compres- sio hacà LXIX. *A sanguine* hæc Apoplexia si accidat; duo peragenda, *Sanguinis effluxus ulterior impediendus;* & qui *jam effluxit Sanguis, inde removendus.*

LXX. Sanguinis effluxus ulterior impedietur 1. sanando & consolidando vulnus, per quod fit effluxus: & quidem usurpando medicamenta potenter adstringentia, & arteriam læsam conglutinantia, qualia sunt imprimis sanguis draconis, & lapis hæmatites, in pollinem redacti, cum aceto stillatitio, ut & plantaginis aliave simili aquâ misti, atque si fieri queat cochleatim exhibiti: uti alibi de illorum viribus fusius testati. *Sanguine sisto, quid agendum.*

LXXI. 2. *Sanguinem fluentem aliò trahendo,* instituta scilicet in pede venæsectione, & extracto sanguine ad quantitatem satis notabilem.

LXXII. *Sanguis autem ibi hærens & jam effusus* hinc de ad palatum & nares alliciendus per apophlegmatizantia, & concretum sanguinem solventia, ori indita: nisi fortè sponte ad aures, vel aliò viam sibi quærere & exitum observetur, qui motus tunc blandè promovendus emollientibus & benignè attrahentibus.

LXXIII. Interim danda simul opera est, ut spirituosis refocillentur animales spiritus, ac si torpor gravis concurrat, idem corrigatur acribus quidem, sed blandis, & cum superioribus indicationibus concidentibus.

LXXIV. *A pituitoso humore* ad spinalis medullæ radicem confluente, ibidemque angustiam magnam excitante si oriatur Apoplexia, confestim & quæ jam confluxit, & quæ adhuc confluere potest, omni vi removenda. *A pituitoso humore si, quid agendum*

LXXV. Atque hic longè securiùs & cordatiùs adhibere licet medicamenta per nares & palatum humorem peccantem potenter allicientia & educentia; qualia sunt omnia errhina, sternutatoria, & apophlegmatismi.

LXXVI. Optima autem parantur ex rutâ, majoranâ, fl. lilii convall. nigellâ, cyclamino, cucumere agresti, gentianâ, nicotianâ; pipere albo; zinzibere, elleboro albo, pyrethro, castoreo, caryophyllis. ptarmicâ, euphorbio: ut & cubebis, sinapi, & similibus. *Medicamenta per nares & palatum humorem educentia*

LXXVII. Possunt ex illis 1. *pulveres* parari & naribus insufflari. *Ex quibus fiunt. 1. Pulveres*

LXXVIII. 2. *Succi* exprimi, aut cum vino, vinive spiritu elici eorum vis, atque sic naribus infundi aut per syringam injici. *2. Succi.*

LXXIX. 3. Cum ficubus, aliisve subigi, & *Electuarii* formâ ori illini. *3. Electuaria.*

LXXX. Quoniam autem in reliquo corpore similis humor non raro simul redundat, purgantibus acrioribus & quidem maximâ dosi exhibitis licet eorum evacuationem tentare, atque idem iterare.

LXXXI. In hunc finem conducunt Colocynthis, Euphorbium, Scammonium & similia. *Medicamenta purgantia acriora*

LXXXII. Quòd si commodè fieri posset, præstaret *pronos quàm supinos* decumbere ægros, quò & sic quoque commodior & facilior sit humoris peccantis per nares atque os effluxus: quamvis plerunque valdè arduum sit, & penè impossibile illud efficere. *Ægroti decubitus*

LXXXIII. Solet autem in hâc præsertim Apoplexiæ specie nonnunquam fieri, ut tantillum levari appareant ægri, atque tunc oculos aperiant, loqui tentent, ingravescente tamen ob copiosiùs affluentem humorem malo tandem pereant: dum alii sensim meliùs habere incipiant, & in totum liberentur, aut saltem in paralysin incidant, de quâ postea agemus. *Quid iis in hac Apoplexiæ specie accidat.*

Setaceū.

LXXXIV. Conducit huic quoque Apoplexiæ ſpeciei *Setaceum* cervici applicatum, cujus ope non parum humoris peccantis tàm fluentis adhuc, quàm fortè jam defluxi commodè educi poteſt.

Cucurbitulæ.

LXXXV. Huc etiam ſpectant *Cucurbitulæ, ſcarificatæ* præſertim, cervici & ſcapulis applicatæ, neutiquam rejiciendæ.

Veſicatoria.

LXXXVI. Conferunt quoque *Veſicatoria* penè aures applicata, & partim revellendo, partim corrigendo humorem peccantem, inſervientia.

Venæſectio cur inſtituatur.

LXXXVII. *Venæ-ſectionem* quod attinet, à Practicis mox ferè, ac ſemper in Apoplecticis omnibus inſtitui ſolitam; utique ad humorem à cerebro removendum inſtitui nequit: quæritur proinde, an in hâc Apoplexiæ à pituitâ ortæ ſpecie inſtitui commodè queat, cùm inſtituatur plerumque, & ſi queat, cur inſtituatur aut ſaltem inſtitui debeat.

Quæſtio duplici modo decidenda.

LXXXVIII. Aliud profectò eſt, ſi in ullo caſu Medico, certè in hoc, Practicè decidere difficultatem, aliud Theoreticè.

Theoreticè.

LXXXIX. *Theoreticè* dico, à Medico ſecundùm Theoriam Medicam, qualis ex Inſtitutionibus vulgò petitur.

Practicè.

XC. *Practicè* verò, ſecundùm ea, quæ in praxi extra & ultra theoriam quotidie occurrunt obſervanda circa ægros, de quibus Theoretici ne γρὺ quidem.

Hæc verò poſtremo modo.

XCI. Unde omninò arbitror, Practicè conſiderari & decidi debere hanc quæſtionem in Medicinâ Apoplecticis ritè faciendâ maximi momenti.

Et cur.

XCII. *Neque enim in Ægris Apoplexiâ correptis ad ſolam Apoplexiam*, id eſt, abolitum ſenſum & motum, *eſt attendendum, verùm inſuper ad ſummum*, in quo verſantur, *vitæ periculum.*

A quo pendeat Mors in Apoplecticis.

XCIII. Sed ex abolito ſenſu & motu non *pendet proximè Mors Apoplecticos* pleroſque tollens, verùm *à ſuffocato Igne Cordis Interno*, & quidem ob ſanguinem ex deficiente Cordis, Arteriarumque, cæterarum Reſpirationi & ſanguinis motui inſervientium partium motu in Cordis ventriculis reſtagnantem, & Ignem internum opprimentem atque extinguentem.

Venæſectionem ex Arte inſtitui in omni Apoplexiâ.

XCIV. Quamvis autem ob deficientem in univerſo corpore animalem motum, deficiat tandem in Corde quoque & reſpirationis organis eorum motus, partim naturalis, partim animalis, atque idcircò reſtagnet in Corde & vaſis ſanguis: quoniam tamen hoc vitium tam citò tolli nequit, ut ſimul præcaveatur Ignis interni ſuffocatio; *arbitror omninò ex Arte*, licet pleriſque forſan veram ejus cauſam & rationem ignorantibus, atque in hac re Empiricis duntaxat, *inſtitui venæ-ſectionem*; ex quâ ſponte effluente ſanguine, via aliqua & locus paratur, in quem recipi queat ſanguis in Cordis ventriculis eorumque viciniâ collectus, & Internum Ignem, vitæ vinculum, extinguens.

XCV. Sanguine autem ſic quodammodò imminuto recreatur & reſuſcitatur quaſi langueſcens Ignis, qui tum diutiùs præſtolari poteſt integram ſui liberationem, à libero animalium ſpirituum ad motus organa motu pendentem.

XCVI. Quapropter judico, prudenter *& ex arte poſſe, imò debere in omni Apoplexia inſtitui venæ-ſectionem*, & pro Ægrorum conſtitutione, ſanguiniſque copiâ in vaſis exiſtente *ſatis largam ſanguinis evacuationem*: ſic enim diutiùs durabit æger, & faciliùs ſuperabitur ipſa Apoplexiâ: uti hoc confirmat Experientia: ſine quâ neſcio an quis conſcius peccare metuens facilè ſit conceſſurus in ſenibus, & penè decrepitis venæ-ſectionem.

Quæ Scari[ficatio] aut cu[cur]bi[tu]lis u[ten]dum.

XCVII. Ubi autem venæ-ſectionem ob ætatem decrepitam vix audet inſtituere Medicus, *ſuadent periti*, nec malè, ut *tunc ſcarificationes inſtituantur, aut ſaltem applicentur cucurbitulæ ſcarificatæ*, utpote *venæ-ſectionis vicariæ.*

Celſi ... ſtimo...

XCVIII. Inſignis eſt Cornelii Celſi de Venæſectione in hujus Apoplexiæ ſpecie locus ad hanc rem faciens, quem propriis Ipſius verbis hic conſignare lubet; Continetur is mihi lib. 3. c. 27. pag. 142. *ſi omnia membra*, inquit, *vehementer reſoluta ſunt, ſanguinis detractio vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus vix unquam ſanitatem reſtituit, ſæpe mortem tantùm differt, vitam interim infeſtat. Poſt ſanguinis miſſionem, ſi non redit & motus & mens, nihil ſpei ſupereſt: ſi redit, ſanitas quoque proſpicitur.*

Reme[dio]rum quorundam Apoplecticorum examen.

XCIX. Non poſſum, quin hâc occaſione datâ quædam auxiliorum genera à quibuſdam commendata ſimul examinem, an ſc. utilitatem aliquam afferant in Apoplexiæ curâ, nec ne.

Pilorum vellicatio.

C. Et primò quidem commendatur *pilorum, & in cruribus præſertim, vellicatio*, quæ, cum ſenſu careant ægri, planè ridicula mihi videtur, neque enim ad ullam omnium Apoplexiæ cauſarum emendationem vel hilum afferre poſſit.

Digitorum complicatio.

CI. Ejuſdem farinæ eſt *digitorum complicatio, & narium prehenſio*; quæ cui bono eſſe queat, non video.

Narium prehen[ſio]. Corporis concuſſio.

CII. *Corporis autem concuſſio, niſi prono corpore*, ut faciliùs ſic effluere queat humor peccans, præter damnum evidens nil conferet ægro.

Frictiones. Ligatura.

CIII. Sic & *extremorum frictiones cum aceto & ſale, ut & ligaturæ* nihil proderunt in ullâ Apoplexiâ.

CIV. Satiùs proinde eſt abſtinere à talibus, quæ nullum uſum habent, nullum ægro afferunt commodum.

Vomitoria.

CV. Sed nec *Vomitoria* hic exhiberi velim, cùm abſque concurrente diaphragmatis, abdominis præſertim muſculorum motu animali, in Apoplexiâ abolito, Vomitus cieri nequeat, nec proinde præter inanem Vomendi conatum & fortè incommodum inde conſecuturum à Vomitoriis aliquid expectari queat.

Ex Apoplexiâ Paraly[ſis].

CVI. Accidit autem plerumque, ut licet à pituitosâ hâc Apoplexiâ non pereant mox quidam Ægri, non tamen ſemper reſtituantur in integrum, verùm *in Paralyſin incidant*; *cui ſi novus paroxyſmus Apoplecticus accedat, aut gravis Sopor, pereunt plerumque.*

Apoplexia quandoque ſalivatione ſolvitur.

CVII. Accidit *aliquando, ut per ſalivationem ſolvatur Apoplexia*, quæ tamen rara.

Apoplexiæ à Narcoſi Deſcriptio ex Celſo.

CVIII. *Apoplexiam à Spirituum Animalium torpore & narcoſi ortam* paucis verbis deſcribit ſupra memoratus Cornelius Celſus, non tamen explicat. Sic enim Cap. 26. lib. 3. *Attonitos rarò videmus, quorum & corpus & mens ſtupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo, ἀποπληξία hunc Græci appellant. His ſanguis mittendus eſt: Veratro quoque albo, vel alvi ductione utendum. Tum adhibendæ frictiones &c.*

A vinî nimiâ ingurgitatione.

CIX. *Attonitos autem videas, quorumque & corpus & mens tantùm non ſtupeat à Vino non ita rarò, etiam nondum Apoplecticos*; ad Apoplexiam

xiam

xiam tamen propenſos;unde tales ſi ſapiunt,à Vini ingurgitatione nimiâ ſedulò abſtinebunt;-facilè namque ipſis à Vino continget Apoplexia.

[A]pople-[xi]æ à [nar]coſi [cu]ratio.

CX. Cùm autem varia ſint, quæ vi ſuâ narcoticâ inducant Apoplexiam,& in eorundem curâ aliqua requiratur variatio, ſingula ordine examinabimus.

[O]pium [&] Opia-[ta].

CXI. *Primum & præcipuum locum* occupet ipſum *Opium,omniaque ab ipſo dicta Opiata*, imprimis *Laudanum*,parvâ quantitate uſurpandum, ac proinde facilè noxium.

CXII. Omnia namque medicamenta inſigniter alterandi vi prædità, & ideò parvâ quantitate aſſumenda,ſi majori exhibeantur,plurimùm nocere poſſunt. Si enim alimenta copioſiùs aſſumpta venena exiſtunt, quantò magis medicamenta; & quidem potentiora.

[Opiato]rum [pro]hibitio.

CXIII. Cùm ergò facilè peccare quis queat in uſurpando nimiâ quantitate Opio,prudentis Medici erit,cautè ſe gerere in Opii Opiatorumque exhibitione,atque uti ſæpiùs inculcavi,iteratis potiùs vicibus,& ſingulis quidem parùm uſurpare, quàm cum ægrorum periculo ſimul & ſemel multum præbere:cùm præſertim idem & quidem laudabilior effectus obtineri poſſit ex eodem Opiato partitis vicibus exhibito,quàm unicâ.

[V]enæ ſe-[ct]io.

CXIV. Quòd ſi interim ab incautiore Medico fuerit peccatum,vel ab imprudenti ægro majori quantitate aſſumptum opiatum,hincque orta ſit Apoplexia,utique ob rationes in ſuperioribus propoſitas mox puto venam ſecandam,& ſatis liberaliter mittendum ſanguinem.

[F]rictio-[n]es, [l]igatu-[r]æ, Sopo-[r]em frã-[g]entia.

CXV. Deinde autem uſurpandas frictiones, ligaturas & ſimilia ſoporem illum frangentia, inter quæ meritò commendatur *Caſtoreum*, *Acetum,Succini oleum*, *& omnia acria exhalatione ſuâ ſternutationem excitantia*, *& olfactum vehementer afficientia*.

CXVI. Quibus niſi mox ſuccedat levamen, pereundum eſt ægro.

[V]inum, [e]juſque [S]piritus.

CXVII. Poſt Opium & Opiata ſecundum locum *occupat Vinum*, *ejuſve Spiritus*, à quibus frequenter Apoplexiæ levis præludia patiuntur aliqui,& tandem gravis damna; in quâ etiam plerumque extinguuntur.

[V]enæ ſe-[c]tio.

CXVIII. *Primarium* autem in hac quoque Apoplexiæ ſpecie *auxilium erit Venæſectio*, *& quidem cum ſanguinis detractione ſatis largâ*: quâ ſi redeat ad ſe æger, ſpes convaleſcentiæ aliqua ſupereſt, ſin minus, ſignum eſt mortis certæ, atque affectûs deſperati: partim ob ſpiritus animales inſuperabili torpore correptos, partim ob cordis Ignem internum ſuffocationi & extinctioni ſuæ proximum,imprimis ubi ex ſanguinis miſſione nulla ſequitur pulsûs in robore vel magnitudine excitatio.

[V]omito-[r]ia, Pur-[g]antia & [S]udorife-[r]a.

CXIX. Quòd ſi poſt extractum è venâ ſanguinem excitari occipiat æger, & quaſi è veterno expergiſci videatur, tunc aliqua ſanationis ſpes affulget, atque tunc exhibenda ſunt, ſi plenus ſit ex ingurgitatione ventriculus, Vomitorium aut Purgans medicamentum: hinc & Sudorifera acriora ex Guajaco, ex Sale Tartari vitriolato & ſimilibus parata.

CXX. Conducet etiam Caſtorei tinctura cum aceto,aliiſve acidis elicita,& exhibita.

[F]rictio-[n]es &

CXXI. Conducent quoque frictiones & ligaturæ.

Ligaturâ Apoplexiæ à Spirituũ Animalium conturbatione curatio.

CXXII. *A Spirituum Animalium conturbatione* corruunt non rarò homines,ac levi quaſi Apoplexiâ correpti mox ad ſe redeunt.

CXXIII. Hæc autem conturbatio ubi vehementem Apoplexiam producit, plerumque ſimul lethalis exiſtit.

Venæſectione.

CXXIV. In quâ non minùs, quàm cæteris Apoplexiæ ſpeciebus,mox ſanguinem mittendum autumo; à cujus miſſione niſi ad ſe quodammodò redeat æger, cum ipſo conclamatum jam eſſe arbitror.

Anodynis & ſpirituoſis.

CXXV. Ad ſe tamen ſi quodammodo rediderit æger, eundem in quiete ſervandum arbitror, nec frictionibus, aut ligaturis fatigandum, nec errhinis, aut ſternutatoriis ampliùs conturbandum, verùm anodynis potiùs demulcendum, & ſpirituoſis refocillandum, atque ſic ſenſim ad priſtinum ſtatum reducendum, ac ſanitati reſtituendum.

Apoplexiæ à causâ internâ curatio.

CXXVI. Diximus in ſuperioribus Apoplexiam non rarò cauſam agnoſcere internam, quæ ſenſim in corpore cumulata tandem gravem illum ac plerumque lethalem producat affectum.

CXXVII. Diximus etiam eandem cauſam ſuis ſe manifeſtare ſignis,& Medicum ſui monere officii,ægrumque imminentis periculi.

Prævotio.

CXXVIII. Eſt proinde Medici tela prævisa declinare; imò in tempore avertere ac removere, quod omninò in minante hominis ruinam & internecionem Apoplexiâ fieri debet ac poteſt.

Oritur hæc Apoplexiâ 1. à pituitoſo humore puro 2. à Sanguine pituitoſo.

CXXIX. Oritur autem talis *Apoplexia* omnis vel 1. *à pituitoſo humore puro* ubique ſenſim conſervato, & tandem in cerebro ſecreto & Apoplexiam tunc pariente ſenibus familiarem.

CXXX. Vel 2. *à Sanguine pituitoſo atque adeò plethorâ pituitoſâ* omnia vaſa replente, diſtendente,& ſuffocationem ſimul minante.

Pituitoſus humor in Senibus, & Cacochimicis unde.

CXXXI. *Pituitoſus humor* obſervatur præſertim in Senibus, aut Cacochymis pituitoſis ex diætæ vitio pituitoſum humorem præter naturam augentibus.

CXXXII. *Pituitoſus ſanguis* cumulatur etiam in cætera ſanis, ex continuatâ longo tempore ciborum,potûſque ingurgitatione ortus.

Pituitoſus Sanguis unde. Ille difficiliùs impeditur, quàm hic Et quare.

CXXXIII. Pituitoſus humor *ex Senio* ortus difficiliùs impeditur, *quàm ex diæta* vitio productus, dummodò curari velint Ægri, & noxia omittere.

CXXXIV. Senibus enim ubi ex ſenio generantur majori copiâ humores pituitoſi, Medicina præveniens illorum productionem roborare debet partes ſenio labefactatas,Ventriculum putà & quicquid ad alimentorum fermentationem in ventriculo requiritur;ut & Cerebrum,& quicquid eò ſpectat.

Pituitæ generationem impediẽtia.

CXXXV. Primaria autem partes has *roborantia & pituitæ generationem aut cumulationem in homine impedientia* ſunt: Maſtiche, Succinum, Thus ſive Olibanum,Caſtoreum, Roſmarinus, Majorana,Salvia,Ruta,Lavendula,Nux Moſchata,Garyophylli,& ſimilia plura,pro hominum conſtitutione propriâ variè immutanda.

Humor Pituitoſus in Senibus corrigendus & educendus.

CXXXVI. Productus jam humor pituitoſus, & redundans in Senibus, partim iiſdem eſt corrigendus; partim blandis phlegmagogis dictis expurgandus lentè ac per vices,ne valdè commotus noceat.

CXXXVII. Poſſunt autem utraque & al-

terantia & purgantia hæc medicamenta variis formis usurpari, idque pro ægrorum lubitu, quibus, ubi licet, aliquid etiam indulgendum.

In Junioribus qui superetur.

CXXXVIII. Idem pituitosus humor in junioribus adhuc ob diætæ suæ vitium ortus superandus 1. *Diæta pravæ emendatione in meliorem.* 2. *Pravi humoris emendatione atque evacuatione decenti*, de quâ modò dictum. 3. *Partium continentium & contentarum corruptarum restauratione in integrum* per medicamenta roborantia dicta, de quibus itidem egimus modò.

Apoplexia à Pituitoso Sanguine præcavetur. 1. Diætâ reformatâ.

CXXXIX. *Apoplexia à Pituitoso sanguine* orta præcavetur 1. *diætâ reformatâ*, minuendo sc. alimentorum tàm esculentorum quàm potulentorum ingurgitationem, eamque sensim reducendo ad mediocritatem, imò infra mediocritatem, donec superatum sit damnum corpori illatum.

2. Minuendo Sanguinem.

CXL. 2. *Minuendo ipsum sanguinem pituitosum*, & quidem Venæ-sectione sanguinisque redundantis evacuatione sufficienti, sive illa unâ vice fiat, sive pluribus, idque pro re natâ, ubi enim plurimùm excedit, unâ vice demi non debet, sed vicibus pluribus.

3. Ejusdē constitutionem corrigendo.

CXLI. 3. *Corrigendo pituitosam sanguinis constitutionem*, idque usurpando Alimenta medicamentosa, pituitam sc. emendantia; vel saltem medicamenta non excedente valdè qualitate prædita, ac sensim duntaxat pituitosam illam sanguinis dispositionem reparantia atque in integrum reducentia.

CXLII. Atque his mediis convenienti modo usurpatis præmunientur sensim Senes ac juvenes, *Cacochymiâ, vel Plethorâ Cacochymicâ laborantes*, atque de futurâ sibi & imminente Apoplexiâ meritò metuentes. Uti hoc benedicente Deo à Me feliciter factum memini, atque ideò liberiùs & certiùs idem aliis commendare audeo.

CXLIII. Atque sic Apoplexiæ quoque absolvimus tractationem, cui Deo adjuvante, annectemus & subjungemus Paralyseos examen.

CAPUT XXII.

De Paralysi.

I. Diximus in superioribus *Apoplexiam vel interimere* Ægros; *vel* Ipsam, redeuntibus sensibus & motu, *tolli ac curari*; *vel denique in Paralysin transire*: Ejus proinde Tractationem commodè absolutâ Apoplexiam curandi ratione nunc aggrediemur.

Paralysis quid innuat.

II. Observandum autem, *Paralysin Resolutionem* dicere, quoniam *Membra omnia*, externa præsertim, *Caput & Artus* animali motu & in homine Voluntario cieri & agitari solita, *laxa, flaccida, & quasi resoluta* tunc occurrunt, imò, quando gravior fit morbus, frigida quoque ac tumida, & sensus expertia.

Animalis Motûs Symptoma.

III. Unde quoque patet, *Animalis Motus Symptoma propriè esse Paralysin*, & quidem in ejusdem defectu sive *Abolitione*: quo differt à Convulsione, Catalepsi, & similibus affectibus cum partium movendarum rigore, non verò relaxatione & flacciditate conjunctis.

Abolitus Tactus

IV. Quamvis autem *semper ferè* atque imprimis *in gravissimâ Paralysi* (sunt enim varii in ipsâ notabiles gradus) *Abolitus, aut valde saltem imminutus* observetur *Tactus, Calorisque sensus*, non est tamen id de Paralyseos Essentiâ; sed consectarium, nam semper plùs minùs labefactatus observatur in Paralysi uterque sensus prædictus.

Paralyseos consectarii.

V. *Propriè igitur & primariò labefactatur* in Paralysi, uti & in Apoplexiâ, *Motus animalis*; *impropriè autem, secundariò, ac per consensum Sensus*, & quidem præ cæteris omnibus *Tactus & Caloris sensus*: quamvis in particulari Linguæ Paralysi Gustus quoque labefactetur.

Quid propriè, quid impropriè in Paralysi labefactetur.

VI. Et omninò *ab Apoplexiâ* non *differt Paralysis*, nisi *partium affectarum multitudine*. Nam *in Apoplexiâ omnes universi corporis partes afficiuntur*; *In Paralysi* non omnes: sed *vel omnes sub Capite, in Paraplegiâ, vel omnes in alterutro latere, in Hemiplegiâ*; *vel quædam ubicunque, in Paralysi particulari.*

Paralysis quomodò ab Apoplexiâ differat.

VII. Videntur autem *Tactus & Caloris sensus* simul ferè affici in omni Paralysi, quoniam *Universales* magis sunt ac per omnes corporis partes diffusi, atque *peculiari organo* (uti quatuor reliqui, Visus, Auditus, Olfactus & Gustus) *non præditi*, atque à *spiritibus animalibus ad motum animalem producendum* quodammodò fortean *simul adjuti.*

Cur Tactus & Caloris Sensus simul afficiantur.

VIII. Ut Paralyseos omnis Causa proxima innotescat, consideranda in antecessum omnia ad animalem motum perficiendum necessaria.

IX. Docuimus autem, ubi de animali motu egimus, requiri 1. *Ipsa membra, partesve quæ moventur*, sive illa sint dura, uti Ossa quæ flectuntur, ac vicissim extenduntur, aut ad se invicem adducuntur & abducuntur: vel mollia, uti Canales, OEsophagus putà, Cordis ventriculi, qui coarctantur & expanduntur, aut comprimuntur, uti abdomen.

In Animali Motu quæ nam requirantur.

X. 2. *Musculos, inque ipsis fibras, cum tendinibus*; quorum sc. ope moventur proximè partes movendæ.

XI. 3. *Nervos* à Cerebro & Cerebello ad Musculos delatos: quò & *spinalis medulla* pertinet.

XII. 4. *Ipsum Cerebrum ac Cerebellum*, cum quibus per nervos participant Musculi, & à quibus animales spiritus accipiunt.

XIII. 5. *Ipsos spiritus animales*, à Cerebro & Cerebello per nervos ad musculos delatos.

XIV. 6. *Denique Ipsam Animam* spiritus animales regentem in motu voluntario.

XV. Uti autem docuimus, Apoplexiam Animæ vitio proximè non contingere, sic nec Paralysin ipsius culpâ fieri putamus.

Paralysin Animæ vitio non fieri.

XVI. Sed nec fiet proximè Paralysis vitio *partium movendarum*; sive fractarum, sive discissarum, sive luxatarum, &c. quamvis impediri tunc queat earum motus & aboleri, non erit tamen cum resolutione, quod in paralysi requiritur.

Nec vitio partium movendarum.

XVII. Sed nec *Cerebri vitio* excitabitur proximè Paralysis, verùm remotè duntaxat, ut postea dicemus.

Nec Cerebri.

XVIII. Eadem ratio est Nervorum.

Nec Nervorum.

XIX. Unde restat, ut vel *Musculorum, vel Animalium Spirituum vitio* oriatur proximè Paralysis.

Sed Musculorum & Spirituum.

XX. Et certè *Animalis motus proximè fit propter Musculorum fibras Animalibus Spiritibus turgentes & distentas.*

XXI. Quæ Duo cùm sola concurrant ad animalem motum producendum, eorum alterutrorum

utrorum culpâ proximè abolebitur Idem motus.

Quando musculorum vi- XXII. Et n quidem *Musculorum vitio*, quando *Ipsorum fibræ* ineptæ sunt & malè dispositæ ad sui distensionem, *flaccidæ sc.& molles*, quas rigidas & duriores esse oportebat.

quan-Ani-malium spiritus. XXIII. 2. Verò *Animalium spirituum vitio*, quando Ipsi inepti sunt & malè dispositi ad fibras musculorum distendendas, & vel 1. *ob sui defectum* vel 2. *ob sui immobilitatem*.

horis fecta. XXIV. *Deficiunt Animales Spiritus* Paralysin excitaturi non absolutè, sed in musculis, *ob viarum, Nervorum sc. angustiam*, aut aliam ad spiritus transmittendos ineptitudinem, *flacciditatem* fortè aut humiditatem, spiritus ab invicem dividentem, atque sic eorundem continuitatem, ad motum omninò necessariam dirimentem; *vel ob eorundem dissectionem*.

immo-bilitate. XXV. *Immobiles redduntur spiritus* per narcosin, & stuporem, aut torporem.

Paraly-sis cau-sæ remo-tes. Humi-ditas A-quea. XXVI. *Remotiores* ergò Paralyseos causæ Proximas producentes sunt 1. *Omnia, quæ flaccidas & molles reddere possunt musculorum fibras, humiditas imprimis aquea, vel in corpore existens & eò delata, vel forinsecus adveniens* & per cutem penetrans, uti est *pluvia* diu parti alicui incumbens: quamvis hæc particularis ferè Paralyseos causa esse queat, non item universalis.

Pitui- XXVII. 2. *Omnia nervos angustantia*, atque imprimis *pituita* secundùm *spinalis medullæ radicem defluens*, & *paraplegiam*; aut *hemiplegiam* excitans, *comprimendo*, & forsan *emolliendo simul* substantiam medullarem spinalis medullæ: atque sic *transitum spirituum animalium impediendo*.

Nervos lædentia. XXVIII. 3. *Omnia nervos, aut spinalem medullam dissecantia, vulnera, &c.*

Nar-cotica. XXIX. 4. *Omnia narcotica spiritus animales torpidos & immobiles præstantia, atque aliquam Paralyseos speciem excitantia*; non tamen tàm periculosam, nec curatu tàm difficilem, quam sunt præcedentes: quod fit, quando non omnes spiritus animales narcosi afficiuntur, ut in Apoplexiâ, sed in quibusdam duntaxat partibus, ex Opiato illi applicato, aut alio narcotico partem certam afficiente.

Pituita in corpo-re dupli-ci modo. XXX. *Pituita* autem *spinalem Medullam angustans vel in toto corpore redundat*, variarum functionum læsarum consequens; *vel privatim in capite generatur, aut cumulatur*, & quidem Cerebri aut Cerebelli vitio; quoties illa debiliora facta *coacervant pituitam* in sanguine existentem, *aut eundem in pituitam mutant*.

Quot mo-dis coa-cervatur in cere-bro. XXXI. *Coacervant* 1. quando *non excernitur per nares aut palatum illa*, quæ naturaliter in ipsis secernitur.

XXXII. 2. Quando *nimis multùm pituitæ secernunt, & plus quàm decebat, nec tamen illam rursus excernere possunt*.

Quando sanguis in pitui-tam mu-tetur. XXXIII. *Eundem sanguinem in pituitam mutant*, quando repleta sunt humore sanguinem in pituitam mutare apto; qualis forsan est spiritus acidi peculiaris species, per Ingeniosam industriam inveniendus, & accuratam experientiam confirmandus.

Paraly-seos diffe-rentiæ. XXXIV. Antequam ad *Paralyseos* Curationem transeamus, pauca de Ejus *differentiis* monenda occurrunt.

Prima-ria. XXXV. *Primaria autem Paralyseos differentia desumitur à partibus affectis pluribus vel paucioribus*; unde 1. *Gravissima Paralyseos species est Paraplegia*, in quâ omnes sub capite partes resolvuntur. *Paraplegia.* 2. *huic proximè accedens Hemiplegia*, quando alterutrius lateris partes omnes afficiuntur, & cui *Hemiplegia.* æquiparandam censeo *Partium inferiorum, utriusque puta pedis, Paralysin*. 3. loco poni possunt *concurrentes variarum partium Paralyseos*. Unde 4. loco *levissima erit*, quæ *unam duntaxat, afficit, tantòque levior, quò partem ad vitæ naturalis felicitatem minus necessariam occupat*.

XXXVI. *Secunda differentia desumetur ab aliorum affectuum simul concurrentium*, ægrumque itidem affligentium *comitatu, vel absentiâ*; unde alia *Paralysis* dicetur *Solitaria*, alia *Comitata*. *Secunda differen-tia.*

XXXVII. *Solitaria* erit, quæ præter Abolitum in parte partibusve Motum & Sensum, nullum alium comitem agnoscit affectum ægrum urgentem. *Solitaria*

XXXVIII. Ad *comitatam Paralysin* referunt aliqui *eam motûs læsi speciem, quæ Colicos dolores nonnunquam sequi solet*; in quâ *cum membri immobilitate* quidem, *non* autem *verâ resolutione* jungitur *affectæ partis dolor gravis & atrox*, illam vehementer affligens, adeò ut plerumque *in convulsiones transeat* hic affectus, ægrosque jugulet. *Comitata* *Et qui-dem sen-sus im-mobili-tas.*

XXXIX. Ex quibus omnibus facilè patet, perperam Paralyseos nomine indigitari hunc affectum, cùm reverà sit partis Immobilitas quidem, non autem Paralysis aut resolutio. *Hanc non esse Paraly-sis spe-ciem.*

XL. Immobilitas autem est Genus, cujus una species est *Paralysis ex partis moventis; sive musculi deficiente contractione orta*; præter quam multæ aliæ esse possunt Immobilitatis species, tùm *ratione partis ipsius movendæ*, uti docuimus aliàs, tum etiam *ratione doloris in musculo siti*, ob quem contractionem ferre nequeat, uti in hac ex colico dolore ortâ paralysi fieri solet; *quo amplius urgente, cogitur tandem præter voluntatem contractio, sicque excitatur convulsio*, primam partis in ipsâ immobilitatem consequens, ac tandem ægrum è medio tollens. *Et quare.*

XLI. Nec tamen idcircò commodè videtur mihi ad Paralysin referri, quoniam post administrata varia humores acres, salsos & biliosos corrigentia, adeòque humiditate partes afficientia, quando cum successu hæc fiunt; remanet aliqua in partibus affectis debilitas, quæ moderatè calefacientibus & discutientibus est superanda.

XLII. Nam etiamsi cum illis humoribus acribus aliqua humiditas aquea conjuncta nonnunquam observaretur, Immobilitas tamen tunc concurrens non tàm ab aqueâ humiditate deducenda, quàm ab acrimoniâ dolorem excitante sicque motum impediente.

XLIII. Malim proinde hanc Immobilitatis speciem aliò relegare, nec cum Paralysi conjungere; & vel idcircò quoque, quòd propriè *Paralysis ortum habeat à Causâ non tantùm cum partis resolutione ejusdem motum animalem, verùm consequenter sensum ipsum tollens*. *Aliò re-leganda. Et quare.*

XLIV. Sunt autem *contradictoria, sensû destitui & atrocem dolorem sentire*. Quapropter *si sensu destituantur Paralytici, gravibus doloribus in eâdem parte affici nequeunt*.

XLV. Unde *aut de Paralysis essentiâ non est, ne secundariò quidem, sensum simul ex parte aut in totum tolli*; aut *Paralysis non est, ubi sensus non tantùm*

tantùm non tollitur, sed acutus & subtilis observatur, uti hoc necessariò contingit, ubi gravis & atrox sentitur Dolor.

XLVI. Seligant ergò alterutrum, qui pro Paralysi habent Immobilitatem cum summo dolore, Colicam consequentem, & dicant, vel non labefactari tandemque aboleri sensum in Paralysi, vel non esse illam Immobilitatem Paralysin: quod mihi erat probandum.

Diversa sanè à Paralysi. XLVII. Utique malim ego pro peculiari affectu à Paralysi diverso habere illam Immobilitatem Colicos dolores subinde sequi solitam, quàm cum illâ confundere, cùm non tantùm affligendi modus sit diversus, sed insuper causa assignetur diversa, ipsaque etiam curandi ratio diversa.

XLVIII. Hâc ergò Immobilitate hoc lóco prætermissâ redeamus ad veram Paralysin; ejusque Curationem aggrediamur.

Paralysis curatu difficilis. Et cur. XLIX. Difficilis curatu affectus observatur Paralysis.

L. Difficiliùs autem vel idcircò curatur, quòd Ægri vix perseverare velint in necessario medicamentorum usu protracto.

LI. Est enim Chronicus & longus affectus Paralysis omnis.

Apoplexiæ comes. LII. Hæc uti plerumque Apoplexiam sequitur, sic & eandem nonnunquam præcedit ac prædicit.

Quandò curatu difficilior. LIII. Quò autem Universalis magis est, plures've partes simul infestat, eò difficiliùs quoque curatur; & vice-versâ.

Quandò gravior. LIV. Sic & gravior est, quæ spinalem medullam, aut nervos agnoscit pro parte affectâ; quàm quæ musculorum fibras vel tendines.

Quandò incurabilis. LV. Incurabilis autem est, quæ ex nervorum, aut spinalis medullæ dissectione oritur.

LVI. Difficiliùs quoque curatur inveterata, quàm nuper orta.

Curandi ratio varia. LVII. Instituenda verò curandi ratio varia, pro partium affectarum causarumque afficientium varietate.

LVIII. Cùm autem primariæ Paralyseos species sint *Paraplegia*, & *Hemiplegia*, ex Apoplexiâ plerumque ortæ, aut à causâ externâ gravi excitatæ, & quidem *ab humore pituitoso, vel aqueo spinalem medullam totam, vel mediam ita irritante, humectante, emolliente, aut quocunque tandem modo afficiente, ut liber* per ipsam *spiritibus animalibus denegetur transitus,* libet ab hac causâ tanquam potiori & frequentiori Curationis omnis initium facere.

Curatio Paralyseos ab humore pituitoso. LIX. *Curatur* autem *Paralysis ab humore pituitoso à Capite sive Cerebro ad spinalem medullam delabente, eandemque vitiante, 1. humorem ab affectâ parte tollendo. 2. novi affluxum praeveniendo. 3. affectum vitiosum & dispositionem malam in medullâ spinali excitatam emendando,* atque sic spiritibus animalibus transitum liberum restituendo.

1. Eum tollendo. LX. *Humor ad affectam partem affluxurus, si malum inducias det, priùs educetur,* atque ejusdem affluxus paratus prævenietur, *tum purgantibus universalibus, tum caput purgis humorem è cerebro per nares & palatum evacuantibus, errhinis putà, sternutatoriis, atque apophlegmatizantibus.*

LXI. Non semel phlegmagogorum variorum mentionem fecimus, ut non opus sit idem semper repetere.

Et quidem satis validis Phlegmagogis. LXII. Hoc tamen hic observandum, *satis valida hic usurpanda,* ob Causas in Apoplexiæ curâ jam allegatas; non tamen tàm valida, atque in ipsâ Apoplexiâ, *dosi* tamen *plenâ*: Imprimis autem *Colocynthis* conducit, & ex ipsâ parati *Trochisci Alhandal* dicti, ut & *Hermodactyli* atque *Turbith gummosum*: addito Ipso *Mercurio dulci*, optimo in hoc affectu remedio. Nam ut hoc notem, in *pituitosis humoribus, & quidem crassiâ pituitâ conducunt omnia Mercurialia, non item in biliosis, in quibus præferuntur meritò Antimonialia,* quæ tamen ubique commodè usurpari possunt.

Ut & Errhinis sternutatoriis & apophlegmatizantibus. LXIII. Ubi de Apoplexiæ curâ egimus, meminimus simplicium primariorum ad *errhina, sternutatoria, atque apophlegmatizantia* paranda utilium; quibus hic quoque uti licebit.

Nuchæ cauterium vel setaceum ponendum. LIV. Ante omnia autem, & quidem mox in principio, *Cervicis posteriori sedi,* sive *Nuchæ* dictæ *Cauterium imponi debet, aut Setaceum*; cujus ope *materia peccans, & spinalem medullam vitians breviffimè, citissimè, ac tutissimè* ab affectâ parte retrahetur.

Vel vesicatoria, aut cucurbitulæ. LXV. *Alterutrum si recusent Ægri* vel Adstantes, uti fieri solet, *vesicatoria* saltem, atque *cucurbitulæ tum simplices, tum scarificatæ nuchæ applicentur.*

Ab Ægris & ab Adstantibus eludi Medicorum consilia. LXVI. Si recusent, inquam, Ægri vel Adstantes: *Neque enim novum est, eludi non rarò Medicorum consilia & impediri ab immorigeris ac delicatulis Ægris, qui blanditiis curari mallent quàm ferro aut Igne.*

LXVII. *Sed nec novum etiam est, Adstantium tergiversationibus, dilationibus, & aliâ sapientiâ turbari & eludi Medicorum etiam peritorum consilia optima*; Ita enim comparatum est cum nostra Medicinâ, ut quamvis Incertitudinis Ipsam culpent plerique, ac proinde Ipsis Artificibus minimam fidem adhibeant Nasutuli, sibi tamen quamvis rerum Medicarum planè ignaris plenam fidem haberi velint, & suo judicio vel nullo, vel puerili stare cupiant Ipsos etiam Medicos: qui proinde ni pro authoritate reprimant sciolorum audaciam, necesse habent suum plebeiis submittere judicium, & ab illorum applausu aut explosione pendere.

LXVIII. *Tanti sc. facit unusquisque Iudicium proprium, quo se præ cæteris omnibus antecellere nugantur plerique, dum pauci duntaxat, si non alienis, propriis saltem periculis cautiores facti suspendunt judicium suum, donec re probè examinatâ & cognitâ aptam de ipsâ ferre queant sententiam; quod hominis prudentis proprium est, summéque in Medico necessarium, ne sc. temerè quid tentet, aut timidè negligat, verùm prudenter singula decernat, hinc generosè exequatur.*

Illi de periculo monendi. LXIX. Cùm autem *in casu proposito* non rarò *periculum sit in morâ*, quotiescunque necessariam judicaverit Medicus *Cauterii aut Setacei* in nuchâ applicationem, toties reluctantibus Ægris vel Adstantibus periculum præsens & grave contestari; dilationis vel omissionis noxam ostendere; ac tandem consecuturum damnum obluctantibus adscribere debet; quò territi saltem & mali futuri metu obsecundent, qui probè ac peritè suadenti parêre nolunt.

Quod minimè Medica negligendum. LXX. *Qui autem hæc præcepta negligit Medicus, non tantùm Ægros suos, verùm semetipsum simul negligit: Ægros,* quatenus dolorem aut molestiam

moleftiam aliquam refugientes, non urgentur majori damno ab Ipfis Medicis, nec proinde coguntur quafi ad obfequium ipfis neceffarium: *femetipfum* negligit Medicus, quatenus re poftea malè cedente, culpa omnis in eum devolvitur, arguiturque aut imperitiæ, utpote non prævidentis damna futura; aut negligentiæ, utpote non providentis majori fervore atque contentione ad officium revocare Ægros, ob ferendam moleftiam femper excufabiles.

ummū uxi- ium à Fonticu- is & Se- aceis ex- ectan- um.

LXXI. *Summum ergò in Paraplegiâ; atque Hemiplegiâ curandâ auxilium à Fonticulis aut Setaceis in cervice inftitutis omninò expectari poteft*: tum ratione evacuationis, tum ratione falis lixiviofi cauteria producentis & humorem noxium corrigentis: imprimis fi fubinde aliquid ejus fonticulo imponatur.

enæfe- io.

LXXII. *Venæ-fectionis* mentio fit à quibufdam, quæ tamen nifi comite plethorâ, non videtur habere locum, neque enim hic eadem eft quæ in Apoplexiâ imminentis ab Interni cordis Ignis fuffocatione periculi ratio.

LXXIII. Quòd fi tamen *minùs commodè* obfervetur *circuire fanguis*, idque *ex pulfu minùs pleno, adeòque parvo, ut & refpiratione anhelosâ*, venæ-fectionem omninò neceffariam puto, & quidem ob rationes in Apoplexiæ tractatione propofitas: Et has duas à pulfu & refpiratione defumptas notas omnibus & fingulis commendo diligenter obfervandas, cùm non tantùm in hoc Cafu, fed in multis aliis affectibus quoque confiderari debeant, & Venæ-fectionem indicent, *pulfus* inquam *parvus & quidem oppreffus, mollis tamen; ut & Refpiratio anxia & anhelofa*, primaria fanguinis circa cordis ventriculos ftagnantis & fuffocationis periculum minantis figna & indicia.

Ad hu- iores orrigen- os con- ucere udorife- a, & uænam

LXXIV. Ad humores pituitofos tàm corrigendos & emendandos, quàm educendos conferunt Sudorifera, atque imprimis ex ligno guajacino, juniperino, faffafras, & fimilibus parata; quæ quotidie affumpta, quamvis fudorem non moveant, corrigunt tamen humorem peccantem, roborantque partes affectas, unde præ cæteris omnibus in frequenti ufu effe debent; additis etiam rad. Chinæ, Sarfæparillæ, Iridis, Enulæ campanæ, Acori, Galangæ, Curcumæ & fimilibus, ut & fol. chamæpityos, falviæ, majoranæ, rorifmarini, betonicæ, thymi, polii, &c. flor. primulæ veris, ftœchados, anthos, &c. fem. carvi, fœniculi, fileris montani, erucæ, rutæ; baccis lauri, & juniperi &c. quibus omnibus humor pituitofus corrigitur & fenfim confumitur, partefque ab ipfo malè difpofitæ affectæ in integrum tandem reftituuntur, quod tertium erat agendorum.

otus & alnea.

LXXV. Non tantùm illa internè fumi, verùm externè quoque applicari poffunt, & quidem per fotus, aut balnea.

LXXVI. Per fotus, decoquendo in Cerevifiâ, Vino, Vini Spiritu, aut Lixivio: & applicando calidè parti affectæ; eamque continuè fervando calidam: Nihil enim æquè paralyticis partibus nocet, ac frigus.

LXXVII. Balnea imprimis conducunt tum naturalia, Thermæ, fulphureæ præfertim; tum artificialia ex plantis enarratis, additis fulphure, fale lixiviofo, & fimilibus parata, & quotidie ufurpata.

Hypocaufta, aut Stuphæ Siccæ.

LXXVIII. Illorum autem loco non incommodè ufurpari poffunt hypocaufta, aut ftuphæ ficcæ; cum vini fpiritu paratæ; ut & in decumbentibus continuè Machina inftar Ciftæ corpus tegens, & accenfo in extremitate fpiritu vini aromatico aditum ad membra paralytica concedens, unde & fudor copiofus excitari poteft, & partes affectæ egregiè roborari.

Quæ fint pinguia ferri hîc poffe.

LXXIX. *Humori pituitofo emendando, & confumendo; partibufque roborandis inferviunt* quoque *Olea, Linimenta, Unguenta & Emplaftra*: & quidem in iis duntaxat, quorum cutis pinguia ferre poteft.

LXXX. Accidit enim multis, ut ex pinguium quorumvis applicatione vel illinitione mox puftulæ excitentur, & eryfipelas partem univerfam corripiat, & quandoque partis fequatur mortificatio & gangræna: quod obfervaffe proderit Medico & Ægris.

LXXXI. Ubi ergò pinguia ferre poffunt ægri, variâ formâ ufurpari poffunt; & imprimis olea, cùm fic faciliùs penetrent, & quidem penitiùs quoque.

Quænam Olea conveniant.

LXXXII. *Olea* autem convenientia funt inter vulgaria *tum expreffa*, ex nucibus juglandibus, baccis juniperi, ac femine Trifolii afphaltitis five bituminofi; quod valdè commendatur.

LXXXIII. *Tum Infufa & decocta*, rutaceum, coftinum, lumbricorum, nardinum; de Euphorbio, de Caftoreo & fimilia.

LXXXIV. *Tum ftillatitia*, Terebinthinæ, de Lateribus, Succini, Ceræ, Rorifmarini, galbani; & fimilia plura.

Quænam Unguenta. Quænã Emplaftra.

LXXXV. Inter *Unguenta* Ufitata commendantur Martiatum, Agrippæ, Nervinum &c.

LXXXVI. *Emplaftra* ex Ufitatis laudantur de baccis Lauri, Betonicæ, Meliloti, Oxicroceum &c.

Infufio in Vinĩ Spiritu.

LXXXVII. Ubi autem noxia funt pinguia, *infundi* poffunt radices, herbæ, femina &c. paralyfi convenientia *in Spiritu Vini* rectificato, & illo illini partes affectæ.

Alimenta Medicamentofa.

LXXXVIII. Poffunt etiam *alimenta* Paralyticorum reddi medicamentofa; & quidem tàm cibi, quàm potus.

Panis.

LXXXIX. *Cibi*, & 1. *panis*, immifcendo & impaftando illi varia convenientia & minùs ingrata, femina puta carvi, fœniculi, anifi, & hifce in locis ufitata cumini.

Carnes.

XC. *Carnes Condiri* poffunt Majoranâ, Rorę marino, Salviâ, Nuce Mofchatâ, Garyophyllis & fimilibus.

Semen finapi.

XCI. Aut pro *Condimento* ufurpari poteft femen finapi cum aceto tritum in bellarium.

Vinum Medicatum.

XCII. *Vinum* imprimis reddi poteft Medicatum, infundendo in ipfo folia, flores, femina fimplicium pituitam corrigentium, jam enumeratorum.

Hydromeli.

XCIII. Poteft quoque parari *Hydromeli* falviatum, aut aliud antiparalyticum, atque indies parvâ quantitate ufurpari.

Continuatione opus in ufu Medicamentorum.

XCIV. Ante omnia autem *continuatione opus eft*, cùm difficulter fuperetur humor Paralyfin, univerfalem imprimis, excitans. Unde *fufpicor aliquid peculiaris in illâ pituitâ reperiri, quod nondum fatis affequimur, cujus nomine affi- ciat tàm nocenter & tàm pertinaciter omnes genus nervo-*

nervosum: quodque sedulò quærendum puto, ac tum faciliùs superatum iri hunc affectum tàm rebellem.

Alumen plumosum utile. XCV. Putarim etiam *Alumen plumosum* tum crudum, tum præparatum utile futurum in hoc affectu, si oleis immisceatur & illinatur;

Aër Frigidus & Humidus Vitandus. XCVI. Imprimis cavendum ab *aëre frigido & humido, ventisque turbato.*

Corporis exercitia adhibenda. CXVII. *Corporis exercitia*, ubi licet, *frictiones* saltem usurpentur frequenter.

Animus sit hilaris. XCVIII. *Animus ad hilaritatem* sit compositus; vitetur ante omnia *mæror & timor: sed & Ira* noxia existit, cùm humores omnes, pituitosos æquè ac biliosos commoveat.

Somnus brevis. XCIX. *Somnus* sit brevis.

Alvus laxa. C. *Alvi dejectio*, si fieri queat, respondeat quotidie.

Caput per nares expurgandum. CI. Præ cæteris omnibus *Capitis evacuatio & expurgatio per nares & palatum* si supprimatur excitanda errhinis, & apophlegmatizantibus, masticatoriis præsertim.

Particularis Paralyseos curatio. CII. Quoties particularis Paralysis ob nervum à pituitâ malè affectum oritur, toties simili, quo dictum, modo curabitur illa; & imprimis medicamentis externis affecto nervo applicatis; Oleis, Unguentis, Emplastris, Spiritu Vini medicato, balneis, frictionibus, Cucurbitulis, scarificatis quandoque, vesicatoriis, ut & fonticulis, tegumentis & similibus.

Ab humore pituitoso. CIII. Quoties autem in particulari Paralysi ipsæ musculorum fibræ vel tendines relaxati sunt ab humore pituitoso eò delabente, aut humiditate externâ eò penetrante; toties non dissimili ratione curabitur; evacuando pituitam, si copiosa sit, per alvum, vel sudores; eandem emendando per memorata; partesque roborando per eadem enumerata.

Ab externâ humiditate. CIV. Ab externâ humiditate si habeat ortum, & vel nervus, vel musculus malè sit affectus, non ita difficulter curari potest, dummodò non negligatur, ac in tempore succurratur, antequam habitum contraxerit malum, tum enim difficulter & subinde minimè tolli potest, ac superari, quando sc. eousque processit laxitas, flacciditas, ut restitui nequeat in integrum; Nec novum est, membranas eousque humectari subinde atque emolliri, ut postmodum ad pristinam firmitatem & naturalem tensionem reduci nequeant, sed vel nimiùm tunc rigescant, vel minùs: quod utrumque vitiosum. Idem in corpore cur fieri nequeat, non video: imò fieri debere, arguit hoc malum non rarò incurabile.

In principio vigilandū. CV. Moneo proinde iterum omnes, ne in principio negligant ægros, verùm confestim festinent talis affectûs curam: nam hic verè habet locum usitatum Distichon:

Principiis obsta, serò Medicina paratur,
Cum mala per longas invaluêre moras.

CVI. A dissectione spinalis medullæ, nervorum, musculorum ac tendinum, incurabilem diximus esse Paralysin.

Paralysis à Narcosi quî curanda. CVII. A Narcosi quæ oritur, curabitur 1. removendo omnio externa narcosin producentia. 2. corrigendo vitia à narcoticis introducta, spiritibus sc. animalibus, & imprimis acribus, Sale lixivioso volatili præditis, uti Oleo de Castoreo, euphorbio & similibus, parti illitis; ut & sudoriferis acrioribus, ex cort. & ligno Guajaci, ligno Sassafras, &c. vesicatoria hic quoque conducere posse puto: de quibus quoniam in Apoplexiæ curâ jam actum est, ab eorundem repetitione nunc supersedebimus; atque sic Paralyseos Curandæ finem faciemus.

CAPUT XXIII.

De Convulsione sive Spasmo.

I. UT Epilepsiæ Apoplexiam, sic Paralysi Convulsionem subjungemus, & quidem eò magis, quòd contrarii sint affectus. *Paralysis & Convulsio Affectus contrarii.*

II. In *Paralysi* namque *languida, resolutaque* observantur *membra* movenda, *In Convulsione* verò *rigida & contracta.*

III. De Convulsionis autem naturâ & essentiâ cùm non satis conveniat inter Medicos, licebit nobis more nostro liberè in veritatem inquirere, citra tamen ullius vituperium. *Convulsionis natura ignota.*

IV. Quapropter gravem hunc & periculi nonnunquam plenum affectum ab externis ejusdem signis describemus, ut inde gradatim ad ejusdem penetralia perveniamus. *Externa ejus signa.*

V. Utique *Convulsorum membra eodem modo disposita sunt, uti* solent esse disposita, *quando voluntario* sed *potentiori cientur motu: Contrahuntur* sc. eodem, *quo in sanis, modo musculi*, partesque per musculos moveri solitæ eodem quoque, quo in sanitate fieri solet, modo moventur. *Qui membra in convulsione sint disposita.*

VI. *Differt* autem in *eo Uterque motus, quòd in sanis sit Voluntarius, moderatus, & in contrarium pro arbitrio mutabilis*; In *convulsis* verò *Invitus, coactus, immoderatus, & ne vi quidem ad naturalem situm pars reducibilis*, adeò ut rigida permaneat pars convulsa, rigidum membrum convulsum.

VII. Adeò ut *tota Convulsionis Natura* in eo videatur consistere, *quòd Motus ille animalis dictus desinat esse voluntarius ac liber, fitque coactus & invitus.* *Convulsionis Natura in quo sita.*

VIII. Cùm ergò in *Convulsione non desinat pars moveri, id est, per musculum unum, vel plures flecti, extendi, aut quocunque tandem modo cogi,* quin potiùs *potentius & arctius*, naturali tamen modo haud absimili, pars moveatur, hoc est, per musculos suos flectatur, extendatur, &c. atque ita mota, flexa sc. vel extensa conservetur, omninò *pro aucto præter naturam motu animali habenda Convulsio.* *Esse auctum p. n. motum animalem.*

IX. Quemadmodum ergò *Paralysis* nobis erat *Affectus in Animali Motu præter naturam Abolito vel Imminuto*: sic *Convulsio* nobis est *Affectus in eodem animali motu præter naturam Aucto.* *Qualis sit affectus.*

X. Et quemadmodum *Paralysis* nobis *oriebatur ex defectu expansionis aut distensionis, Insufflationisve fibrarum musculosarum*; sic *Convulsio orietur nobis ex nimiâ expansione, distentione, aut Insufflatione earundem fibrarum musculorum.* *Unde oriatur.*

IX. Et quemadmodum ex defectu illius Insufflationis fibrarum ad partium in convenienti situ & naturali firmitate conservationem requisitæ oriebatur flacciditas & laxitas membrorum movendorum; sic *ex nimiâ earundem fibrarum* *Unde partium movendarum tensio.*

in-

insufflatione sequitur in Convulsione nimia partium movendarum rigiditas & tensio.

Ex his proxima Convulsionis causa. XII. Unde non ita difficile nobis erit, *proximam Convulsionis causam* expiscari, dummodò de *motûs voluntarii causâ proximâ* conveniat.

Motus voluntarii causa proxima. XIII. *Hæc enim si*, uti nobis saltem videtur, *sit Spiritus animalis ex naturæ quidem lege continuè à Cerebro & Cerebello per nervos ad musculorum fibras mediocri quantitate delatus, ad Voluntatis verò dictamen & imperium copiâ majori eòdem propulsus*: utique *Convulsionis Causa proxima erit Idem Spiritus Animalis copiâ nimiâ ad easdem fibras impulsus, & quidem citra, imò contra Voluntatis decretum.*

XIV. Docuimus enim alibi, *continuè ac sine intermissione deferri ad musculorum fibras Spiritus Animales naturaliter, sicque servari oppositos in æquilibrio musculos*; idque convicimus per *Oris torturam*, ex alterutrius maxillæ, labiorumque musculis paralyticis ortam; musculis sc. oppositis, cæterùm sanis, mox partem sanam nimiùm contrahentibus & quidem convellentibus, idque ob defectum renitentiæ & æquilibrii Paralysin consequentem.

Quomodo fiat. XV. Quoties autem lubet homini hanc aut illam partem flectere, extendere, aliove motu ciêre, toties ad musculos ipsam flectentes aut extendentes copiâ majori mittit Spiritus animales, qui musculos illos potentiùs inflantes & contrahentes quâm inflantur & contrahuntur oppositi, partem quoque ipsis musculis contractis junctam simul flectunt vel extendunt: quæ nostro arbitratu est ratio motus voluntarii.

Quî fiat motus involuntarius & Convulsio. XVI. In motu autem involuntario, invito & coacto, sive Convulsione, propelluntur quoque, sed præter ac contra Voluntatis jussum, copiosiùs in horum, illorumve, aut utrorumque musculorum fibras spiritus animales *à Causâ præternaturali acti.*

XVII. Propelluntur ergò *in Motu Voluntario Spiritus Animales copiosiùs* ad musculorum fibras *ab ipsâ Animâ liberè agente*, in *Convulsione* autem *à Causâ aliâ præter naturæ leges in homine repertâ & Spiritus Animales eò adigente.*

Convulsionis differentiæ. XVIII. Antequam autem Causa præternaturalis spiritus animales copiosiùs ad musculorum fibras contra Voluntatis dictamen propellens proponatur: imò ut faciliùs eadem eruatur & confirmetur, docendum in anteceffum, *Convulsionum* observari *varias differentias.*

Universalis. Tetanus. XIX. Nam observatur *Convulsio* quandoque *Universalis in Tetano*, *sive Rigore*; in quo omnes universi corporis partes convelluntur, ac idcirco *rectum & distentum* occurrit tunc corpus hominis ac rigidum.

Semi-Universalis. Emprosthotonus Opisthotonus. XX. Quandoque observatur *Convulsio* quasi *Semi-universalis*, in ἐμπροσθοτόνῳ & ὀπισθοτόνῳ: in quibus *vel Antrorsùm vel Retrorsùm* convelluntur & flectuntur omnes universi corporis partes, ex musculis nunc anterioribus, nunc posterioribus præter naturam contractis, & *totum corpus vel antrorsum, vel retrorsùm, inflectentibus.*

Particularis. XXI. Quandoque observatur *Convulsio particularis*, non universum corpus, sed quasdam duntaxat ejus partes, Caput putà, vel artus, &c. & quidem nunc plures, nunc pauciores occupans & vexans.

Ex his differentiis causa faciliùs inveniatur. XXII. Atque ex hâc Convulsionum differentiâ, quâ nunc universum corpus nunc quasdam duntaxat ejusdem partes affici patet, faciliùs in causam præternaturalem spiritus animales copiosiùs ad musculorum affectorum fibras propellentem perveniri posse puto.

Locus primariò affectus. XXIII. Cùm enim *non tantùm particularis, verùm universalis* quoque *excitari queat Convulsio*, patet 1. *locum primariò affectum esse posse Ipsum Cerebrum ac Cerebellum, Initium saltem radicum Spinalis medullæ.*

Qualis sit causa. XXIV. 2. *Causam Convulsionis esse talem, quæ eò pervenire queat.*

XXV. *Causam eandem talem esse, ut Spiritus Animales copiosiùs ad omnes omnino musculos commovere queat.*

Quî operari queat. XXVI. 4. *Causam eandem idem effecturam vel agitando, & cogendo Spiritus Animales ad musculorum fibras: vel irritando & molestando Cerebrum ac Cerebellum spinalisve medullæ radices, ut ab illis, aut ab animâ eò adigantur etiam involuntariè iidem Spiritus.*

Nervi punctura causa convulsionis. XXVII. *Postremum locum habere posse arguit nervi cujusvis punctura*, quàm mox musculi (cujus nervus est) sequi solet convulsio; *ejusdem nervi dissectione* mox *curabilis.*

Et quomodò. XXVIII. Undè *deduco* 1. *in nervi puncturâ non impediri transitum Spiritibus Animalibus ad musculum, quin potiùs majori copiâ eò allici.*

XXIX. 2. *In eâdem nervi puncturâ affici præsertim partem nervi membraneam & extimam admodum sensilem; non æquè medullarem & internam.*

Quænam pars cerebri afficiatur. XXX. Sed & 3. *ex utroque hoc deducto* ampliùs *deduco, Cerebri ac Cerebelli, aut spinalis medullæ radicum partem membranosam affici debere, non medullarem, ut consequatur Convulsio.*

A Quibus convulsio producatur. XXXI. Sed & *probabiliter deduco* 4. quemadmodum ex puncturâ, aut humore acri nervos privatos afficiente observamus produci Convulsiones particulares, sic etiam *ab humoribus acribus Cerebri, Cerebellique aut spinalis medullæ radicum partes membranosas rodentibus aut aliàs incommodè molestantibus produci posse Convulsiones Universales*: uti hoc aliquando accidere observamus *in Febribus ardentibus*, aliisque affectibus ab acri humore ortis, & halitus similes emittentibus; Ipsoque adeò affectu supra à nobis memorato, Colicum dolorem consequente, ac perperam ad Paralyseos species relato; cùm reverà ad Convulsionem referri debeat.

XXXII. *An* autem præter hanc vellicationem *Causa aliqua* in homine *reperiri possit, quæ Spiritus Animales propriâ vi ita cogere atque agitare queat, ut copiosiùs in universi corporis musculos ruant & convulsionem universalem pariant*, valdè *ambigo*. Mihi saltem nihil occurrit, cui hoc adscribere queam.

Ejus causa Humorum Acrimonia. XXXIII. Quapropter in *præmissa unica acquiesco causa, humorum sc. Acrimonia tali*, quæ *membranosas Cerebri, Cerebellique & spinalis medullæ, nervorumque adeò omnium partes ita vellicare queat & malè afficere, ut eam consequatur impetuosus, copiosus, & perseverans Spirituum Animalium ad musculorum fibras motus, adeòque Spasmus sive Convulsio.*

XXXIV. Illud autem vel hoc magis confirmatur, quòd quoties sensu & ratione volent univer-

universaliter Convulsi,uti iis nonnunquam valent, toties ferè præcessit, vel perdurat adhuc dolor vel ardor Capitis gravis & valdè molestus: quem non tantùm Convulsio,sed quandoque etiam Convulsivus motus solet sequi; imò alternis vicibus uterque ipsos urgere.

Qua ratione sit causa. XXXV. Unde & hoc deduci posse videtur, *Convulsionis omnis causam remotiorem, & partes membranosas* spinalis medullæ, aut nervorum ad convulsionem cogentem,*quatenus sensum molestia vel dolore afficit, id efficere.*

Eam esse Tactûs & Caloris sensus objecta. XXXVI. *In partibus autem spinalis medullæ, nervorumque membranosis* non visis, non auditus, non olfactus, non gustus *viget*; verùm *solus Tactus & Caloris sensus*: unde *horum sensuum objecta, sensorium malè afficientia, Convulsionis erunt Causæ.*

Eaque 1. vel dura. XXXVII. Et certè, si quis Experientiam, summam in Arte Medicâ Magistram,consulat,comperiet vel 1. *ab objecto duro,telo* putà,*gladio, acu* & similibus malè affectam, læsamque & punctam membranosam nervorum partem,Convulsioni ansam præbere: uti frequentissimè accidit nervo pro venâ puncto à Chirurgis.

2. Vel ardentia. XXXVIII. Vel 2. *ab objecto ardente, Igne putà vel puro, vel in Sale lixivioso retorrido, spiritu ve acido latitante,& Acrimoniam quamvis producente vel augente,*Mordicari, Uri, Corrodi, vel alio quovis modo malè affici easdem partes membranosas,& Convulsionem produci.

Quod cõfirmatur ab assumptis Acribus. XXXIX. Hinc est, quòd *ab assumptis Rebus Acribus, Mercurio sublimato corrosivo, Arsenico, Euphorbio*, aliisque similibus *tàm frequentes oriantur convulsiones.*

Ab Affectibus ab humorũ acrimonia productis. XL. Hinc est, quòd *in variis affectibus ab humorum Acrimonia productis*, quoties *ad Caput efferuntur halitus acres,membranosas corrodunt partes*, toties ferè sequatur quoque *Convulsiones*, pro Acrimoniâ majori, vel minori, materiæque copiâ itidem majori, vel minori, ac pertinaciâ variâ graviùs vel leviùs, diutiùs vel breviùs affligentes.

Ab Ardentibus febribus, &c. XLI. Hinc est, *quòd in ardentibus Febribus, aliisque morbis, Cerebri præsertim inflammatione,graves* & non rarò lethales *excitentur Convulsiones.*

Quenã esse queãt causa convulsionis. XLII. Concludimus proinde, *quicquid duritie sua, vel Acrimonia urente aptum est lædere partes spinalis medullæ,vel nervorum membranosas* id ipsum *quoque causam esse posse motûs involuntarii,copiosi, & perseverantis Spirituum Animalium ad musculos,adeòque Convulsionis.*

Dura,& quidem 1. Tela. XLIII. Inter *dura* illa enumerati possunt & debent 1.*omnia Telorum & scalpellorum genera*, acumine suo nervorum partes membranosas pungentium & lædentium, forinsecùs homini obvenientia.

2. Ossa. XLIV. 2. *Ossa* in corpore humano *fracta*, & ita quidem, ut fragmenta quædam acuminata membranosam nervorum partem alicubi lædant; poteftque hæc causa inter internas enumerari.

Acria. 1. Omnia Inflammationẽ excitãtia. XLV. *Inter Acria* enumeramus 1. *omnia Inflammationem excitantia*; quæ ubi membranosas nervorum, aut Cerebri, Cerebellive, aut spinalis medullæ partes corripit, ut plurimùm comites habet convulsiones.

3. Acida XLVI. 2. *Omnia acida non temperata & imprimis concentrata*, uti in Mercurio sublimato & similibus.

XLVII. 3. *An per lixiviosum salem retorridum solum existentia acria* idem efficere queant, non ausim asseverare, nec negare;cùm impræsentiarum non suppetat exemplum vel observatio, quæ hoc satis confirmet, aut infirmet.

XLVIII. Ex humoribus autem in corpore nostro occurrentibus enumeratur & quidem meritò, 1. *loco bilis, & præsertim atra*, utpote omnium acerrima,& acidissima.

XLIX. 2. *Pituita putrefacta*, in *qua aut Acidus Spiritus,aut Sal lixiviosum excedet*,si ullam ostentet ipsa Acrimoniam.

L. *Bilis eadem uti sanguinem reddit inflammabilem*, sic *in omni inflammatione primas partes exequi videtur, & sanguinem ad suppurationem perducere.*

LI. *Inflammabilem reddit sanguinem, quatenus* & Spiritum Acidum infringit, & subtile Oleum præbet interno Igni Cordis, facilè accendendum.

LII. *Sanguinem ad suppurationem deducit eadem Bilis*,quatenus Ipsum extra vasa sua & locum convenientem ac naturam effusum, ac quiescentem (quoad motum circularem) secundùm partes suas commovet & agitat, effervescentiam instituendo cum ejusdem Spiritu Acido, recedente sensim Spiritu Volatili utriusque moderatore primario, & temperatore, unde utriusque,lixiviosi puta Salis & Spiritus Acidi, Acrimonia sentitur & dolorem parti affert, donec tandem sedetur illa effervescentia, sicque temperetur utriusque Acrimonia,affluente copiosiùs ad partem dolentem Spiritu Animali,utrumque itidem temperaturo,ac sic dolorem sedaturo.

LIII. Ubi autem sanguis non simul adest & quidem extra vasa sua effusus, Inflammatio nulla fit; verùm *à Bile pura Erysipelas*; *ubi sc. Bilis sine sanguine in partem aliquam effunditur* aut erumpit, *illamque Acrimonia sua vexat & male afficit, ac ex conflictu dolorem excitat in* parte sensu prædità: *ubi enim sensus non est*, ut in parte carnosâ, *corrumpitur & mortificatur ea nonnunquam sine ullo sensu.*

LIV. Accenditur ergò potentiùs vel debiliùs in sanguine Ignis Cordis internus, pro ipsius sanguinis ad incendium dispositione majore vel minore. Accedit verò sanguini ad incendium majus suscipiendum dispositio primaria à bile oleo turgente; uti contraria à spiritu acido aquâ diluto: humore nimirum utroque à naturali & debito statu recedente & vitioso, Bile naturali puta, & Succo Pancreatico,atque Salivâ

LV. Sed hæc per transennam dicta sunto,revertamur ad Convulsionem, cujus causas postquam absolvimus, pergendum rectà ad Ejusdem Curationem, si priùs quædam ad ejus prognosin facientia monuerimus.

LVI. Gravem affectum Convulsionem esse, nemo negabit, qui ejusdem vehementiam observaverit.

LVII. Eò autem gravior est Convulsio, quò vehementior & diuturnior eadem existit, & quò plures,vitæque magis necessarias partes afficit: & vice versâ, eò levior, quò blandiùs affligit, citiùs cessat, & pauciores, vitæque minùs necessarias invadit partes.

...ue par ... vitæ ...ximè ...essa-... LVII. Inter partes autem vitæ quàm maximè necessarias recensentur meritò, quæ respirationi inserviunt & pulsui; quibus graviter læsis valdè periclitari de vitâ hominem, nemo nescit.

...onvul-... vi-...m pro ...atio. LIX. Præter quæ damna, non rarò à Convulsione gravi, ob dolores comites, virium sequitur prostratio, exhaustis magnâ vi animalibus spiritibus.

Super-...rgatio-...convul-...qualis LX. A Superpurgatione Convulsio, mala censetur: non tàm semper à medicamenti acrimoniâ, quàm humorum motorum. Malum tamen est, si acre exhibeatur medicamentum, à quo convulsio excitari queat.

...febri-...s acu-...qua- LXI. In febribus acutis Convulsio mala; Indicat enim ad Caput rapi humores, aut membranosas saltem nervorum partes acribus affici humoribus.

...hreni-...e qua- LXII. Imprimis Convulsiones, quæ phrenitidas consequuntur, semper ferè lethales; ob inflammationem meningum cerebri.

...ulne-...qualis LXIII. Periculosa quoque est à Vulnere Convulsio; vel ob partis nervosæ læsionem vel ob comitem humoris moti aut in vulnere producti acrimoniam.

...copioso ...ngui-...fluxu ...alis. LXIV. A copioso sanguinis fluxu Convulsio, mala: Indicat enim biliosos vel aliàs acres humores temperamentum suum à sanguine desiderare, atque ferocientes membranosas nervorum partes aggredi.

...brem ...nvul-...ni, ...dm ...nc illi ...perve-...re, me-...us. LXV. Febrem Convulsioni supervenire meliùs est, quàm Convulsionem Febri: Unde spasmo si febris supervenerit, Morbum solvit. Ubi namque Convulsioni supervenit Febris, signum est, humorem Convulsionis causam sanguini misceri, à quo faciliùs temperari, potest, & in ipso per medicamenta superari quàm secretum à sanguine & membranosæ parti alicubi inhærentem.

LXVI. Ubi autem Febri supervenit Convulsio, signum est, humorem secretum à sanguine non excretum è corpore; verùm effusum in partes nervosas, easdem graviter afficiendo, & convulsionem excitare & vires prosternere.

...nvulsio ...rò in ...arta-...s. LXVII. Quartanâ correpti non facilè convulsionem patiuntur; in illis namque non tàm abundant humores biliosis, acres; sed imprimis pituitosi viscidiores, hoc est, melancholici, acrimoniâ plerumque carentes.

...acil-...s me-...la. LXVIII. Qui convulsione tentati sunt priùs, superveniente quartanâ liberantur, signum enim humorem acrem esse domatum, & viscidiorem nunc dominium obtinere.

...rognosis Tetano LXIX. Quicunque Tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt; si hoc effugiunt, sani fiunt. Gravis utique causa sit oportet, quæ omnia corporis membra simul ad Convulsionem perducat; & tamdiu perseveret; unde necessario respiratio simul lædi debet, ac homo interimi, nisi brevi tollatur malum ab humoris acrimoniâ pendens. Quòd si superetur brevi humor, aut aliò feratur, convalescentiæ spes aliqua superest.

...n Cura-...tione dis-...sensus. LXX. Postquam & in Convulsionis verâ essentiâ, & in parte verè affectâ, & in Causâ legitimâ, & in productionis modo non satis convenit inter Authores, quis mirabitur, si & in Curatione dissentiant Multi, & illi præsertim, qui plùs suis tribuunt Conceptibus, quàm Experientiæ; sine quâ cæcutiendum est omnibus in Arte Medicâ.

Cæcutiunt in Medicinâ qui ab Experientiâ recedunt; LXXI. Cæcutiendum, inquam, est omnibus & singulis in Arte Medicâ, qui vel latum unguem recedunt ab iis, quæ docet Experientia, & suis indulgent figmentis, aut puris putis ratiociniis.

Ratiocinatione etiam utendum. LXXII. Utendum certè est ratiocinatione in Arte Medicâ, tum ad affectum ipsum dignoscendum, quoties in sensus non incurrit; utendum est ratiocinatione ad causas affectûs omnes, & proximam & remotiores cognoscendas: Utendum est ratiocinatione ad auxilia & remedia convenientissima excogitanda & commodè usurpanda.

Et quo modo. LXXIII. Sed ita utendum est ratiocinatione, ut illi soli unique non fidamus, verùm ad veritatis trutinam, Experientiam, illam revocemus expendendam decernendamque.

Quænam probata quæ secus. LXXIV. Hujus, Experientiæ puta, probam si sustinuerit Ratiocinatio; probata vocabitur & certa, sin minus, improbabitur & rejicietur, tanquam probabilis & verosimilis, non probata, nec vera.

Non licet bis peccare in medicinâ. LXXV. Non semper autem bis peccare licet in Arte, hoc est praxi Medicâ; & puerile est, Medicum audire continuè conquerentem ac errores suos & sphalmata excusantem, dicendo *Non putabam.*

Quis Medici nomen meretur. LXXVI. Neque enim Medici nomen meretur, qui sui admirator, putat se sapere; verùm qui sui diffisus, & ab Experientiâ doctus ipso opere ostendit se sapere, & ægros curare posse.

Ratio Dux, Experientia comes. LXXVII. Hæc ut nostro proposito accommodemus; in re difficili & perplexâ, in affectu multis Grandiloquis rariùs vel nunquam fortè viso, minùs curato, dicta nostra ita temperabimus; ut perpetuò Rationi Duci Comitem jungamus Experientiam; utpote à quâ ratiocinationis omnis legitimæ initium sumit, & ab eâdem tanquam judice summo approbationem aut improbationem expectat Recta Ratio.

LXXVIII. Consideranda sunt proinde, quæ Viri opere ipso quàm verbis majores de Convulsionis curatione à se institutâ memoriæ prodiderint ac scripserint.

Unde ratiocinationis desumetur. LXXIX. Quemadmodum autem in Causâ Convulsionis verâ eruendâ exemplum & argumentum, sive ratiocinationis necessariæ fundamentum sumpsimus à Convulsione ex nervi puncturâ ortâ, sic & nunc ab ejusdem legitimo & experientiâ comprobato curandi modo, rationem & modum Curandi omnem Convulsionem deducere conabimur.

Convulsionis Historia in Carolo Nono Galliarum Rege. LXXX. Utique memoratu dignissima est Historia Caroli Noni Galliarum Regis, ex puncto venæ loco nervo dolorem ingentem, hinc & gravem convulsionem mox perpessi, ab Ambrosio Paræo Operum suorum lib. IX. cap. 58. descripta; Quæ quoniam multa notatu digna continet, libet in eorum quos à me doceri neutiquam tædet, commodum & utilitatem ipsam exscriptam perpendere atque explicare, quandoquidem lucem non mediocrem afferet illa securis de Convulsionis omnis curâ dicendis.

LXXXI. Ita autem rem narrat Paræus. *Regi febricitanti sanguinis detractio præscripta est; atque*

atque vocatus Chirurgus ejus operis gloriâ famatissimus. Sed cùm fortè fortunâ nervum pro venâ pupugisset, exclamavit Rex, dolorem se eò loci ingentem percipere.

In nervo puncto ingens dolor.

LXXXII. Ubi notandum, mox dolorem ingentem sentiri in nervo puncto: atque sic confirmari, quod dixi, affici partem nervorum membranosam ab objecto molesto, & dolorem excitante.

LXXX. Pergit autem Paræus; *Tum ego edixi, ut extemplo vincula solverentur, aliàs brevi in altum tumorem actum iri brachium. Sed cùm id segniùs fieret, ecce tumor invasit brachium, cum contractione tantâ, ut flectendi aut exporrigendi non esset libertas: dolor verò sævus non punctam modò particulam, sed & totum membrum habebat.*

Mox tumor membri. Et Convulsio. Et Dolor.

LXXXIV. In quibus verbis tria ostenduntur: 1. *tumorem corripere non tantùm musculum, cujus erat ictus nervus, verùm totum brachium.* 2. *contractionem sive convulsionem invasisse omnes brachii musculos tàm flectentes quàm extendentes* ipsum. 3. *dolorem sævum universum occupasse brachium.*

Tumor unde. Rigor. unde.

LXXXV. Ex quibus rursus deduco, 1. *tumorem illum fuisse musculorum contractorum, à nimio Spirituum Animalium affluxu.* 2. ob *doloris vehementiam, Spiritus ad brachium affectum copiosius affluentes invasisse quoque reliquos brachii musculos omnes:* unde Brachii rigor secutus est, id est, convulsio musculorum & flectentium & extendentium ipsum. 3. *ex affluxu illo Spirituum Animalium nimio, & proinde extensione fibrarum nimiâ ortum esse dolorem in universo brachio*, & quidem non levem, ast *sævum*.

Dolor unde.

Horum Curatio.

LXXXVI. *Ego verò*, pergit Paræus, *pro tempore & re natâ, statim vulneri Emplastrum ex Basilicone, quod ipsius agglutinationem remoraretur, imposui: hincque toti brachio diplomata lintea oxycrato imbuta, insuper inductâ fasciâ expulsivâ, quæ à Carpo initio ducto in summum humeri articulum desinens, sanguinem spiritusque fluxionis & inflammationis metu compelleret.*

LXXXVII. Atque hic fuit primus apparatus, qui quàm parum ad rem faciat, ex sequentibus liquebit; & sanè magis fuit apparatus pro formâ factus, ne nihil viderentur agere, quàm usurpatio medicamentorum tanto malo debellando convenientium: quapropter in ejusdem confutatione non est, quod multùm desudemus.

LXXXVIII. *His autem factis*, pergit Paræus, *secessimus, provisuri quid facto esset opus, tum ad dolorem sedandum, tum ad aliqua symptomata avertenda, quæ nervis punctis supervenire solent.*

LXXXIX. Ex quibus patet, non fuisse convenientia huic affectui superando remedia, cùm nunc demum de iis esset deliberandum.

XC. Addit autem Paræus: *Rogatus sententiam dixi, Meo judicio melius nihil fieri posse, quàm si illicò Oleum de Terebinthinâ calens cum Aquâ vitæ in vulnus affunderetur. Toti verò brachio Emplastrum diachalciteos in aceto & oleo rosato dissolutum induceretur, obvolutâ insuper fascia, cujus jam meminimus, expulsiva. Oleo enim & Aquæ vitæ vim inesse in vulneris fundum penetrandi, serosique humoris ac virulenti, qui ex nervi puncti substantia exsudabat, exhauriendi & exsiccandi; doloris prætereà sedandi, calore illo, qui actu ipsis inerat. Emplastro verò diachalciteos facultatem adesse ejus, qui in brachium influxisset, humoris resolvendi, & novi advenæ aditum & influxum prohibendi. Fasciam ejusmodi esse, quæ roborandis moderata constrictione musculis, exprimendisque & repellendis in partes supernas, qui jam influxerant, humoribus, his verò, qui influxuri erant aditu & ingressu arcendis sufficeret.*

XCI. Quibus verbis cùm varia contineantur, libet singula accuratiùs examinare, ut singulorum pondus & robur pateat.

XCII. Primò autem Paræi consilium fuit, *ut illicò Oleum Terebinthinæ calens cum Aqua vitæ,* hoc est, Spiritu Vini *in vulnus affunderetur.* Consilium utique salutare, & quidem ab experientiâ desumptum, neutiquam à rationibus, quas subjungit Author.

In Co- vulsi- curâ i- nana.

XCIII. Singula autem hujus Consilii vocabula, cum aurea sint, perpendi debent. Suasit autem ut *illicò* hoc adhiberetur remedium. Et certè si in illo, in hoc affectu festinandum est, cùm omnia mora sit ægro damnosa.

Oleu- Tere- thin-

XCIV. Duo autem suasit usurpari: *Oleum Terebinthinæ*, hoc est, spiritum dictum, sive Oleum Album in ejus destillatione primo loco ascendens, & penetrantissimum, uti subtilissimum. Cujus incredibiles sunt citò sanandi, & imprimis nervorum membranas sanandi & consolidandi vires: hîc summoperè requisitæ ac necessariæ.

Vini ritus

XCV. Huic Terebinthinæ Oleo junctus fuit *Vini Spiritus*, à multis *Aqua vitæ* dictus: cujus itidem in sanandis partibus nervorum membranosis egregia vis Practicis Chirurgis notissima est, & idcircò ejusdem in Cerebri, sive capitis læsionibus usus frequentissimus.

Medi- ment- calen- appli- cand-

XCVI. Voluit autem, & quidem prudenter, *calens* hoc usurpari medicamentum, tum quia nihil æquè inimicum est nervis, quàm frigus; tum quia calefactum medicamentum penetrat faciliùs & penitiùs, promoveturque sic curatio promptior.

Et vu- neri i- fundi.

XCVII. Hoc autem medicamentum subtile ac penetrantissimum *in vulnus* à Chirurgi scalpello factum *affundi* voluit Paræus; ibi namque hærebat malum, ibi erat læsa nervi membrana, ad quam nisi perveniret medicamentum, nihil omninò erat expectandum boni.

XCVIII. In hoc ergo medicamento & consilio nihil desideramus, quin imò tanquam præstantissimum, ac usu sæpissimè comprobatum, ipsum omnibus commendamus.

Para- repre- sus.

XCIX. Videamus autem rationes quoque, propter quas hoc medicamento utendum censuit Paræus. *Inest*, inquit, *Oleo Terebinthinæ & Aquæ vitæ vis in vulneris fundum penetrandi*, & hactenus quidem verè ac rectè: *serosique*: addit, *humoris ac virulenti, qui ex nervi puncti substantiâ exsudabat, exhauriendi & siccandi.* Bone Deus, quid hoc est dicere? itane? exsudatne ex puncti nervi substantiâ humor serosus ac virulentus? sed quis amabo unquam serosum aut virulentum in nervorum substantiâ deprehendit humorem? sed quis ullum unquam nedum serosum, aut virulentum, in nervis humorem offendit? Utique si aliquid perfertur per nervos, id spiritus erit animalis; at quis unquam animalem spiritum somniavit sin-

Hume- rem se- sum e- nervo- non ex- sudar-

finxitve ſeroſum aut virulentum? Pudet me profe-ctò tàm putida effundi ab illo Viro.

C. Quòd ſi naturaliter non contineatur, uti non continetur, in nervis humor ſeroſus, nedum virulentus; utique talis ex ipſis exſudare non po-teſt; atque imprimis ex ipſis modò punctis.

CI. Neque enim dici poteſt, corrumpi humo-rem ex nervo exſudantem, cùm dictum factum, icto nervo ſequatur actutum dolor & mox con-vulſio; uti ex hujus ipſius Authoris propoſitâ nar-ratione patet.

CII. Sed nec inde ſequitur, ſeroſum virulen-tumve humorem exſudare ex nervis punctis, quo-niam tantus mox illorum puncturam ſequitur do-lor, tàm atrox convulſio. Id enim in quæſtione ſi-tum: unde ſcilicet pendeat tantus dolor, unde tàm gravis convulſio; nec per principii petitionem ſupponendum eſt, quod unicuique priùs incumbit probandum.

CIII. Quotquot ergo idem cum Paræo ſen-tiunt de humoris ſeroſi & virulenti ex punctis ner-vis ſudatione, ſciant ſibi incumbere ejus aſſertionis probationem, quam ubi audiverimus ſolidam, ad-mittemus avidè.

CIV. Mirabile eſt, quod addit Author, vim habere Terebinthinæ Oleum atque Vitæ Aquam *exhauriendi & reſiccandi humorem* illum ſeroſum & virulentum; quibus verbis ampliùs evertit pro-priam aſſertionem. Nam quomodò & quonam ex-haurient talem humorem una aut duæ ad ſummum Guttulæ eò penetrantes?

CV. Præterea quid hoc eſt dicere, exhaurire? an foràs eliciet illum humorem? hoc ſi fiat, an ſimul reſiccabunt? aut potiùs exſiccabunt illum humorem? Quod exſiccatur alicubi, quomo-dò ſimul exhauriri queat non aſſequor; cùm potiùs humectandum videatur, ut exhauria-tur.

CVI. Humor autem ille ſi ſeroſus & virulen-tus ſit, dubio procul ſalinus erit, quandoqui-dem omnis ſeroſorum humorum Acrimonia à Salſugine pendet: Salſus autem humor ſi re-ſiccetur, Acrior fiet, ac proinde magis virulen-tus.

CVII. Quod ſi Salſus humor ferretur per ner-vos, non ita dulces guſtui eſſent, & inſulſi nervi, verùm Salſi, ab humore ſeroſo, adeóque Salſo per ipſos delato, uti à Bile amaricat quodammodò he-par.

CVIII. Nullius ergo momenti ſunt rationes, quas pro medicamento ſuo affert Paræus; qua-propter illum per Experientiam quidem edoctum cenſeo medicamentum optimum, cujus tamen ra-tiones non ſit aſſecutus, nec verùm ipſis operandi modum.

CIX. Hoc autem idcircò pluribus oſtendi, ne quis miretur, ſi ſubinde imò frequenter in quo-rundam Medicorum libris legat medicamenta uſu comprobata, quorum interim rationem igno-rent practici, non ſemper in ratiocinatione ſoli-diore tàm verſati, quàm ipsâ praxi empiricâ; quæ ſi rationalis fiat, utique multis paraſangis ſupera-bit vulgarem.

CX. Malim autem uti Medico Empirico, id eſt, ſecundùm experientiam praxin exercente: quàm Theoretico & ex ſuis ratiociniis & figmen-tis medicinam faciente: docuit enim jam pridem omnes accuratos eorum, quæ circa Artem no-ſtram accidunt, obſervatores, longè feliciores eſ-ſe in Praxi Medicos Empiricos, quàm Theoreti-cos, quique ex libris Medici fiunt, aut ſuis ſpecu-lationibus; homines in ſuâ dementiâ tantò miſe-riores, quòd tàm multos ſecum reddant miſeros. Sed ſeſquipedalibus verbis & ampullis vult decipi mundus.

CXI. Revertamur ad Paræum, qui *toti bra-chio*, poſt infuſum vulneri Terebenthinæ Oleum & Vini Spiritum, *voluit imponi Emplaſtrum dia-chalciteos*, vulgo Diapalma dictum, idque *aceto & Oleo Roſaceo diſſolutum*, tritiſſimum Chirurgis remedium.

Emplaſtri Diachalciteos Aceto & Oleo ſolutum cur applicatum.

CXII. Rationem hujus remedii addit, *ob fa-cultatem reſolvendi humorem, qui in brachium jam influxit, & prohibendi aditu & influxu adve-nam novum.*

XIII. Verumenimverò difficile dictu, & difficilius probatu erit, qualis humor influxerit in brachium convulſum; Neque enim poſito cir-culari ſanguinis motu, alius humor fingi poteſt influere in brachium præter Spiritum Anima-lem.

XIV. Sanguis enim naturaliter movetur à Corde per arterias quaquaverſum; & quidem æ-qualiter, niſi vas aliquod apertum ſit in aliquâ parte, & per ipſum effundatur ſanguis: aliàs enim nullis exiſtentibus in arteriis aut venis remoris, æqualiter quaquaversùm ruit per arterias ſan-guis.

CXV. Quod ſi Animales duntaxat Spiritus in affectum propulſi ſint brachium, cùm ſubtiles habeantur ab omnibus, non video magnâ ipſos in-digere reſolutione; imprimis à Diachalciteos Em-plaſtro expectandâ.

CXVI. Quòd ſi quis benigniùs interprete-tur Paræi utpote Circulationem Sanguinis Igno-rantis, opinionem, & ſtatuat impediri in convul-ſis, omnibus brachii muſculis ſanguinis liberum per anguſtatas venas reditum; atque ſic pericu-lum imminere ruptionis vaſorum, quod demat il-lud Emplaſtrum: Iterum non video, quid præ-ſtare queat illud, ut talis anguſtia ex nimiâ muſ-culorum ab Animalibus Spiritibus tenſione orta tollatur: cùm reverà Animales Spiritus reſolve-re debeat; quandoquidem non deſinunt copio-ſiùs eò affluere, niſi curatâ illâ nervi puncturâ, aut diſſecto ipſo nervo: uti poſtea ex eodem docebi-mus Paræo.

CXVII. Arbitror autem hoc Emplaſtro le-niri potiùs ac emolliri muſculorum fibras vehe-menter tenſas, & ſic leviorem reddi ipſam convul-ſionem & tenſionem. Quòd ſi aliquid ſanguinis ob anguſtatas venas capillares effuſum ſit in cor-poris habitum, putarim hoc Emplaſtrum illi res ſolvendo & diſſipando eſſe convenientiſſimum.

CXVIII. Denique *faſciam expulſivam ad-hiberi, & illâ obvolvi voluit brachium, & quidem ad roborandos moderatâ conſtrictione muſculos, & exprimendos, repellendoſque in partes ſupernas, qui jam influxerunt humores; arcendum verò aditu & ingreſſu eos, qui erant influxuri.*

Faſciâ expulſivâ cur applicatâ.

CXIX. Quamvis autem faſciam ipſius non rejiciam, quin potiùs probem, non probo tamen ob rationes ab ipſo prolatas, quas ſc. evertit & deſtruit ſanguinis motus circularis; quod uno ver-bo attigiſſe ſufficit, ne in ejus confutatione plùs teramus, & perdamus temporis.

CXX. Probamus autem illam fasciam, quia continet ac comprimit leniter musculos nimiùm distentos, & blandè impedit, ne fibrarum magis damnosa contingat in musculis distentio & fortè ruptura incurabilis.

Successus Medicamentorū adhibitorum.

CXXI. Atque sic examinavimus medicamenta Curando Regi à Paræo proposita, ut & rationes ab eodem allatas, ut illa aliis quoque persuaderet approbanda: proximum nunc est, ut successum quoque videamus.

CXXII. *Probato* ergò, inquit Paræus, *à Medicis verbo & opere consilio, dolor mitior factus est:* cum quo concludo cessasse quoque brachii rigorem, & convulsionem universalem, cùm nullam ejus faciat ampliùs mentionem.

CXXIII. Hoc utique experimentum Regio exemplo confirmatum maximi fieri potest ac debet ob successum laudabilem, & illud imitari convenit Medicos & Chirurgos omnes ægris suis benè volentes.

Cataplasma Paræi in convulsione.

CXXIV. *Restabat,* subdit Paræus, *in parte humor, cui resolvendo & desiccando adhibitum est sequens remedium.*

℞. *Farinæ Hordei & Orobi, an.* ℥ ij.
Flor. Chamæm. & Melilot. an. P. ij.
Butyri recentis sine Sale, ℥ i ſ.
Lixivii Barbitonsoris q. s.
F. Cataplasma ad formam pultis.

Atque his remediis, ait Paræus, *Generosissimus Rex tandem post trimestre spatium sanatus est, sic ut vitiatæ actionis in parte læsâ vestigia nulla superessent.*

CXXV. Cura utique felix, quæ citra læsam ullam in affectâ parte actionem absoluta est ac perfecta. Unde patet, consolidatum esse mox nervum læsum; quo non curato permansisset Convulsio, aut sequutus fuisset abolitus in parte motus. Cataplasma autem mox enarratum idem ferè aget, quod dissolutum Emplastrum Diapalma; in quo ridiculum mihi videtur desiderare butyrum recens sine Sale, & tamen lixivii ope redigere omnia in Cataplasmatis consistentiam.

Si dolor nō mitescat ex his remediis, Paræi consilium.

CXXVI. Videndum porrò, ubi successus talis non obtinetur, quid tum faciendum suadeat idem Paræus, cujus hæc sunt verba. *At si quando doloris tanta fuerit contumacia, ut ne sic quidem mitescat, imò etiam convulsionis impendentis metus adsit, satius erit, seu nervum, seu tendinem, seu membranam penitùs rescindere, quàm lethiferæ convulsionis periculo ægrum exponere: sic quidem partis actio propria deperit, at toti corpori vita conservetur. Ita enim & communi consilio statueramus, si, qui Regem affligebat, dolor præscriptis remediis non cederet, vel Oleum fervens affundere, vel nervum ipsum in totum rescindere.*

Quod si negligatur pereundum Ægro.

CXXVII. Hæc omnia, uti præcedentia, breviter examinabimus. *Si tanta,* inquit, *doloris fuerit contumacia, ut ne sic quidem mitescat, imò etiam convulsionis impendentis metus adsit,* &c. Quibus verbis docet, fieri posse, ut huic remedio non cedat malum; quod fiet imprimis, si seriùs applicetur, unde frustrà tum expectatur ejus medela. Uti memini contigisse ante annos circiter octodecim Medico & Chirurgo Amstelodamensi, *Theodoro Van der Noen;* cui cum aliquando circa meridiem excidissent ex manibus forfices, & ipse illos festinaret apprehendere, fortè fortu-

Historia ex Convulsione mortui.

nâ acutæ ejus parti allisit dextri pollicis extremam juncturam; in quâ cum levem tantùm dolorem sentiret, per aliquot horas malum neglexit, verùm circa decimam nocturnam & in ipsâ parte affectâ, & in universo corpore leves convulsiones percepit: Cùm autem Biliosus esset naturâ, mox assumpto Pharmaco eandem evacuavit, perseverantibus nihilominus cum dolore convulsionibus ita molestis, ut mihi manè ad se vocato significaret, sibi esse pereundum; postquam nullum curatum vidisset, cui non mox in principio Oleum penetrantissimum in vulnus esset immissum; quòd ipse neglexerat ob dolorem non ita magnum.

Ex punctura nervi Brachii Erysipelas, unde...

CXXVIII. Evenit autem, uti prædixerat, quamvis administrarentur, & ab ipso & ab aliis proposita. Invasit enim totum brachium Erysipelas grave, cum ejusdem tumore notabili: Cujus causam cùm nunc examinarem, cœpi suspicari, tracto in consensum Cerebro in quoscunque nervos transfusos magnâ copiâ Spiritus Animales, qui subinde leves, aut graviores in musculis convulsiones, subinde motus convulsivos concitarent, ac simul alias partes per Animales Spiritus itidem motas, & coarctatas ampliùs & frequentiùs quàm decebat coarctarent; atque ipsam quoque Bilem ad intestina & venam cavam propellerent, à quâ sanguini confusâ, & in affecto brachio turgente in fluxu suo cum sanguine impeditâ excitaretur illud Erysipelas gravissimum, & ad novæ Bilis affluxum continuum perpetuò recrudescens.

Maximus in extremis digitorum articulis dolor.

CXXIX. Tantus autem dolor digitorum in manu extremos articulos tandem exercebat, ut Cogeret Chirurgum amicum illos ad ossa usque secare, quò exitus pateret, ipsius judicio tunc vitiato humori acerrimo partes illas vexanti, qui tamen nullus observatus, ut nec levatus dolor: quin potius intra decimum, si rectè memini, diem miserè vitam cum morte commutavit æger.

Punctura nervi quantum malum.

CXXX. Tot scilicet tantaque mala exiguum in parte nervorum, tendinumve membranosâ inflictum ictu vulnusculum concitare potest, & hominem robustissimum prosternere ac brevi perimere.

Ferè incurabile.

CXXXI. Neglectum proinde hoc malum incurabile ferè redditur; quod imprimis testatur Convulsio, ut & Convulsivus motus Corpus universum affligens ac crucians.

CXXXII. Atque hanc universalem totius corporis convulsionem intelligit, opinor, Paræus, quam non mitescente dolore dicit impendere Ægro. Neque enim brachii particularis ab ipso potuit intelligi, cùm statim in principio hæc Regem occupaverit, ac brachium ita contraxerit, ut nec flecti posset nec extendi.

Universalis Convulsio ubi impendet rescindendus nervus seu tendo seu membrana.

CXXXIII. Hanc universalem Convulsionem quando impendere metus est, ob non mitescentem infuso medicamento allegato dolorem, suadet, & quidem prudenter ac ex Arte, rescindere penitùs seu nervum, seu tendinem, seu membranam.

Quot in locis afficiatur nervus.

CXXXIV. Quibus verbis satis innuit, tribus in locis affici posse membranosas nervorum partes, vel 1. in ipso nervo; vel 2. in tendine; vel 3. in membranâ, hoc est, tendine non rotundo, sed plano & membranoso.

CXXXV.

...nam scissio ...cienda. CXXXV. Discindenda est autem pars nervi membranosa, ubicunque fuerit læsa, & convulsioni membri affecti particulari ansam præbuerit.

...iscissio- ...hac cu- ...tur Co- ...lsio. CXXXVI. Quodque mirari licet, discissis per transversum vel nervo, vel tendine, vel membranâ curatur Convulsio.

CXXXVII. Hoc verum esse testatur Experientia, utut nullius forsan, etiam subtilissimi, & mechanicæ maximè intelligentis ratiocinatio id excogitare, aut ratio assequi, aut animus credere queat.

CXXXVIII. Et profectò ubi illa omnia in tali punturâ obvenientia menti meæ propono perpendenda, somnio videntur similiora, quàm observationi alicui per sensus factæ.

...nvulsio ...nium ...ectus ...xime ...abilis CXXXIX. Quinimò si quis in arte nostrâ affectus occurrat de cujus veritate dubitare liceat, & sensibus fidem derogare, adeóque pro figmento, aut somnio habere, utique hæc ipsa Convulsio est, cum omnibus ipsam comitantibus symptomatibus, & miserrimè ægros cruciantibus, tandemque interimentibus.

CXL. Interim cùm non semel id fit observatum, sed sæpissimè, quis sanæ mentis habebitur, qui in dubium trahere audebit, quod observatum est à tàm multis, & ubique?

CXLI. Utinam potiùs allaborarent omnes, ut tàm tristis ac cruenti affectûs causas veras expiscari quirent, aut saltem methodum invenirent illum feliciter curandi, & ægros à certâ morte liberandi: quod proprium est verorum Practicorum.

CXLII. Satiùs autem judicat & meritò Paræus, tali nervi tendinisque dissectione parti propriam actionem perire, interim toti corpori vitam conservari; quàm id negligendo lethiferæ convulsionis periculo ægrum exponi.

CXLIII. Et sanè, si ex duobus malis minus sit eligendum; quis dubitabit unius, pluriumve musculorum functionem amittere, conservatâ totiùs vitâ? quisne tam malè sanus præferet mortem tantulæ jacturæ?

CXLIV. Cùm proinde, tanquam verus Practicus, pericula omnia ex hoc affectu expectanda prævidisset Paræus, quomodo singulis providendum esset prudenter proposuit: nec mirum si in ejus sententiam pedibus iverint præsentes tunc Medici & Chirurgi Regii.

CXLV. Suaserat autem Paræus, & probaverant reliqui, ut, si Regem affligens dolor præscriptis remediis non cederet, vel Oleum fervens infunderetur vulneri, vel ipse nervus rescinderetur in totum.

...nde di- ...osca- ...r reme ...i opera ...bona. ...olor tol ...ndus. CXLVI. Prudenter autem præmittit signum, ex quo dignosceretur remedii præscripti & administrati operatio bona & desiderata; doloris scilicet remissio & sublatio.

CXLVII. Cùm enim dolor unica causa esset affluxûs nimii Spirituum Animalium ad partem affectam, hinc & convulsionis in omnibus ejusdem musculis excitatæ; ille tollendus erat, si aliqua curationis spes erat expectanda.

...t quâ ...tione. ...uran- ...um vul ...us. CXLVIII. Dolor autem nequibat tolli, nisi sublatâ aut emendatâ ejusdem causâ.

CXLIX. Causa doloris illius atrocissimi ac sævissimi erat inflictum nervo vulnus.

CL. Curandum erat proinde vulnus, si sedatio erat expectanda doloris. *Et quo modo.*

CLI. Curari nequibat vulnus, nisi ad locum in nervo affectum perveniret medicamentum usurpatum.

CLII. Prudenter idcircò adhibitum fuit remedium & penetrantissimum, & nervis amicum, & consolidandi vi summa præditum, & simul anodynum, idque priùs calefactum: uno verbo omnibus suis requisitis donatum.

CLIII. Huic nunquam nimis laudato, ut ut primo aspectu vili, quoniam familiari & facilè parabili remedio si non cessisset dolor, duo extrema proponebantur auxilia extremo malo adhibenda.

CLIV. Horum Primum, & dubio procul primo loco tentandum erat Oleum fervens vulneri infusum. *Oleum fervens vulneri infundendum.*

CLV. Hic cùm nullum Oleum determinet, dubitare quis possit, quale sit sumendum.

CLVI. Ego, ut quod sentio paucis aperiam, planè judico, sumendum esse idem de Terebinthinâ Oleum, quo vix penetrantius, nullum saltem magis consolidans offendas: nisi fortè Oleum de Cerâ, divinum planè in eundem finem, & maximè anodynum; expertus loquor. *Et quidè Terebinthinæ. Vel Ceræ;*

CLVII. Ob duas autem rationes illud Oleum non calens tantùm, verùm fervens usurpandum judico; 1. ut si fortè priùs non satis penetrasset, jam magis fervens penetraret magis, ac desideratam opem præstaret. *Et cur fervens.*

CLVIII. 2. Ut, si contrà satis penetrasset in primâ applicatione, non tamen potuisset superare malum rebelle, nunc fervens combureret mortificaret nervum affectum, atque sic sublato ipsius sensu, tolleretur simul ejusdem dolor, ac per consequens totum brachium affligens Convulsio.

CLIX. Quòd si ne sic quidem tolleretur malum, secundum & ultimum adhiberetur remedium, Nervi sc. ipsius dissectio. *Nervus dissecandus.*

CLX. Et sanè mirari subit dissecto nervo cessare dolorem, cessare convulsionem: cujus rei aliam, quàm in causis jam datam, rationem dare non possum, læsâ scilicet parte nervi membranosâ ob dolorem excitatum mox copiosiùs eò deferri quocunque demum modo Spiritus Animales, qui per medullarem nervi substantiam confertim properent in musculos, illosque convellant, id est, solito violentiùs contrahant, quod nervis dissectis fieri nequit. *Et quare.*

CLXI. Cur autem dolor tunc cesset, uti nobis videtur mirabile, sic omninò dignum est, cujus ratio quæratur, & inventa dignis communicetur. *Cur dolor ex dissecto nervo cesset.*

CLXII. Aliquid, quod hic suspicor, cum omnibus communicabo, ut saltem ansam præbeam ingeniosis ampliùs de iisdem cogitandi.

CLXIII. Suspicor ergò tamdiu durare dolorem, quamdiu roditur vel distenditur pars nervi membranosa: distenditur autem non tantùm à re premente & illam quasi explicante; sed etiam quando, quæ naturaliter quadantenus tensa est, aliquâ sui parte laceratur aut dissecatur, ita ut reliquæ partes utrinque contractæ partem laceram magis lacerent, & continuum in ipsâ dolorem augeant, ob quem perseveret spirituum animalium affluxus. *Quamdiu dolor duret.*

CLXIV. Ubi autem dissectus est in totum nervus, nulla superest partis semilaceræ tensio, nullus proinde dolor, nulla proinde convulsio.

Hæmorrhagiam dissectâ arteriâ supprimi

CLXV. Simile quid observatur in arteriarum sectione, in quâ si compesci nequeat sanguis effluens, transversim dissecatur arteria,& mox supprimitur hæmorrhagia; cujus sequens mihi videtur ratio.

Et quare

CLXVI. Aperto in arteriâ vulnere, quoniam tensæ sunt ejus membranæ utrinque magis corrugantur partes ejus membranosæ, unde magis hiscit vulnus, & continuè erumpit sanguis: dissectâ autem transversim arteriâ, utrinque contrahuntur dissectæ partes, desinitque per retractam sursùm arteriæ partem effluere sanguis, nisi magna sit arteria, cujus etiam contractæ partes cavitatem ipsius non valeant claudere.

CLXVII. Atque hæc dicta sufficiant de Galliarum Regis Convulsione ex puncto nervo brachium totum corripiente, ejusque curâ feliciter succedente ex Paræi præscripto: proximum est, ut nunc Omnis Convulsionis Curandæ rationem ad hujus normam quantum licet formemus, & ubique rationi Experientiam copulemus.

Utilitas doctrinæ de sanguinis circulatione.

CLXVIII. Antequam verò ad reliquarum specierum Convulsionis Curationem transeam,unum hic est monendum; quandoquidem nonnunquam ex puncto pro venâ nervo accidit convulsio, illi præveniendæ inservire doctrinam de sanguinis circulatione.

CLXIX. Atque hæc unica hujus doctrinæ utilitas veris Practicis tanta esse debet, ut ejus nomine in summo illam pretio habere oporteret.

Venæ Cephalicæ nulla affinitas cū capite, nec Basilicæ cum Hepate.

CLXX. Notum enim, quàm turpiter ob Anatomes ignorantiam non pauci fuerint lapsi, putantes Venam brachii Cephalicam ideò dictam cum Capite, Basilicam sive Jecorariam & Hepaticam cum Epate peculiarem affinitatem habere, atque illis partibus affectis hanc aut illam necessariò secandam; quas nugas omnes evertit & abolet motus sanguinis circularis.

Basilica non secanda.

CLXXI. Factum autem est ob illum errorem, ut Medici urgerent in partium inferiorum affectibus, atque imprimis in febribus, Basilicæ sectionem; cui cum plerunque subjaceat nervus, contigit plus satis, ut pro venâ tunderetur iste nervus, atque inde, uti Carolo IX. Galliarum Regi contigisse narravimus, Convulsiones acciderent graves, & nonnunquam lethales.

Perinde esse quænam in brachio vena secetur.

CLXXII. Constat autem per sanguinis circulationem, nullum ab Epate mitti sanguinem ad partes externas, nullam in brachio venam cum capite magis communicare, quàm aliam, verùm omnes & singulas sanguinem revehere ad Cor: ac proinde perinde esse, quænam in brachio aperiatur vena, quando aliquam in ipso secari expedit ægro.

CLXXIII. Datâ verò tantâ per circularem sanguinis motum Venam sectioni commodam seligendi libertate, nonne omitti potest Vena, cui vel nervus, vel arteria est subjecta, & eligi alia omni periculo carens?

CLXXIV. Hanc summam circulationis sanguinis utilitatem qui non agnoscit aut parvi pendit,utique se in praxi novum & inexpertum testatur.

CLXXV. Hoc autem ab omnibus Medicis junioribus observetur sedulò, etiam atque etiam commendo.

Quænam Convulsionis causa esse queant.

CLXXVI. Cæterùm quum de Convulsionum variarum causis ageremus, docuimus, quicquid partes nervorum musculorumve membranosas dolore vel molestiâ tali afficere potest, ut Spiritus Animales majori copiâ ad ipsos deferantur, Convulsionis causam esse posse.

Proxima Convulsionis causa.

CLXXVII. Proximam scilicet Convulsionis omnis causam esse nimium Spirituum Animalium ad musculorum fibras affluxum, ipsos præter naturam,involuntariè, imò coactè contrahentem.

Causa Remoti[or]

CLXXVIII. Remotiorem autem causam esse, quicquid partes nervorum musculorumque sentientes, membranosas scilicet molestiâ vel dolore afficere potest, atque ad copiosiorem Animalium Spirituum affluxum occasionem præbere.

In partibus membranosis vigere Tactum, Caloris sensum.

CLXXIX. In partibus autem illis nervorum musculorumque membranosis vigere docuimus duntaxat Tactum & Caloris Sensum; cùm reliqui sensus peculiaria & magis artificialia desiderent organa.

Tactûs objecta omnia dura.

CLXXX. Inter objecta Tactûs proposui omnia dura, & imprimis simul acuminata, quæ lædere possunt & vulnerare nervorum membranam, vel musculorum tendines; quodque illustri ac Regio exemplo pluribus illustravimus.

CLXXXI. Ex memorato autem exemplo patet ratio ac methodus tales Convulsiones ritè curandi.

Ex Capitis læsionibus Convulsiones gravissimæ.

CLXXXII. Proximum autem est, ut antequam ad reliquas species transeamus, hoc notem, accidere scilicet nonnunquam,ut capitis vulneribus aut ictibus,casibusve fracto cranio à fragmentis crassam meningem lædentibus ac faucientibus excitentur Convulsiones gravissimæ,ac subinde lethales.

Qui curentur.

CLXXXIII. Non curantur autem illæ, nisi remotis prædictis fragmentis, unde mox cessant convulsiones, & subinde via simul paratur curationi integræ, aliàs frustrà optatæ, ac speratæ.

Fragmenta cranii extrahenda.

CLXXXIV. Tolluntur verò fragmenta prædicta, ubi confractum est cranium, ac aliquot jam educta sunt fragmenta, non ita difficulter, dummodò oculis usurpari queant fragmenta, quæ si penetraverint in crassam meningem, prudenter sunt extrahenda, ne major læsio aliàs contingat; & augeatur convulsio.

Cranium perterebrandū.

CLXXXV. Quòd si via nulla pateat fragmento extrahendo, terebrari eget non rarò Cranium, quo tum demùm elici queat noxa.

Applicandum Paræi medicamentum.

CLXXXVI. Extractis autem fragmentis, commodè applicari posset affectæ parti medicamentum à Paræo laudatum ex Vini Spiritu & Terebinthinæ Oleo; à quo prompta læsæ membranæ expectari potest cura.

CLXXXVII. Quæcunque ergò duritie suâ partes nervorum musculorumve membranosas lædunt ac vulnerant,eadem si partibus affectis inhæreant adhuc, aut saltem adstent & sauciare pergant, inde removeri debent, antequam ulla sperari queat Cura vera & certa.

CLXXXVIII.

CLXXXVIII. Illis autem in tempore remotis, medicamentis utilibus consolidatio partis læsæ mox tentanda, &, si licet, brevi absolvenda.

CLXXXIX. Quoties autem ab Acrimoniâ Igneâ, vel Salinâ producitur Convulsio universalis vel particularis, inquirendum diligenter in locum affectum, non rarò ex dolore comite patentem, ut illi quamprimùm applicetur medicamentum conveniens.

CXC. Quale autem sit conveniens illud medicamentum, paucis dispiciendum.

CXCI. Et quidem si à combustione igneâ oriatur convulsio, curabitur illa eliciendo foràs, & temperando æstum parti communicatum, atque immutando emendandoque partes tàm continentes, quàm contentas ab Igne vitiatas.

CXCII. *Eliciunt æstum igneum pinguia*, utpote vera Ignis pabula: Inter omnia autem commendatur Oleum expressum nucum juglandium, & seminum rapæ.

CXCIII. *Temperant eundem æstum* addita illis Oleis *Acida Sale lixivioso fracta*; qualis est solutio cerussæ, aut minii cum aceto stillatitio parata.

CXCIV. Aciditas namque Aceti frangitur plumbo in cerussam vel minium mutato: unde dulcescit Acetum.

CXCV. Hoc Acetum plumbo impraegnatum & edulcoratum si concutiatur cum Oleo quovis, evadet mixtura instar linimenti; crassescit scilicet Oleum ab Acido Spiritu aceti per plumbum dulcificati.

CXCVI. Dum autem linimentum hoc applicatur, & Ignis reliquiæ in hoc Oleum penetrant; frangitur ampliùs ejusdem vis ab aciditate juncta.

CXCVII. Partes autem vitiatæ ab eodem Igne, corriguntur & emendantur imprimis Spiritu Acido pinguedini juncto.

CXCVIII. Cùm enim Ignis externus partium corporis pinguedinem & Oleositatem primariò aggrediatur, illâ consumptâ Sal earundem lixiviosum, illâ temperari solitum, evadit Acrius; evanescente simul cum pinguedine Spiritu Acido.

CXCIX. Vnde patet, utrumque & Oleum & Acidum Spiritum reparandum & restituendum, quò temperetur Salis lixiviosi Acrimonia.

CC. Vtrumque autem in prædictâ concurrit mixturâ, in quâ Oleum copiosum reperitur, idque Acido Spiritu, sed fracto, temperatur.

CCI. Quo fit ut Sal in parte combustâ retorridum non efferyescat ad occursum Spiritûs Acidi, utpote fracti, verùm ab ipso blandè corrigi queat, & ad pristinam temperiem reduci.

CCII. Atque hæc modò dicta non tantùm in ambustione convulsionem excitante locum habent, verùm in ustione quâvis: His enim & similibus remediis non semel curavi ambustos.

CCIII. Convulsiones omnes citra externas & manifestas causas ortæ cùm humorum Acrimoniam agnoscant, illius & natura & curandi ratio ampliùs proponenda.

CCIV. Acrimoniam notabilem esse, patet ex dolore nonnunquam intolerabili, caputque quasi pertereebrante, ipsam convulsionem prægrediente.

CCV. Acrimoniam autem humorum omnem à Sale lixivioso, vel Acido Spiritu deduxi in superioribus.

CCVI. Et Spiritum Acidum solùm ejus naturæ esse dixi, ut ab ipso convulsio originem habere possit.

CCVII. A lixivioso autem Sale tantam Acrimoniam tunc expectare non poteram, cui convulsionem adscribere possem.

CCVIII. Postmodum tamen totum hoc negotium sæpiùs expendens, videor mihi modum invenisse, quo ad talem Acrimoniam pervenire queat Sal lixiviosum, ut Convulsionem excitare queat & fortean plerumque excitet.

CCIX. Postquam enim omnia in corpore tàm sano, quàm ægro occurrentia mente volvo, præter sanguinem per vasa circulantem, duos mihi videor observare præterea humores in sanis & ægris repertos; Bilem & Pituitam.

CCX. *De Bile* nulla opinor ulli erit dubitatio, cùm in sanis semper occurrat in suâ vesiculâ: in ægris autem rarissimè observetur deficere in totum.

CCXI. *De Pituitâ* autem major erit nobis difficultas; cùm illo nomine plura notem designari.

CCXII. Quapropter, ut logomachias præveniam, paucis describam, quid illo nomine vulgò intelligatur ab Authoribus Medicis, & quid imprimis eo vellem intelligi.

CCXIII. In genere autem omnem humorem amaritudine carentem, & extra Vasa & Vrinariam vesicam repertum, Pituitæ nomine appellandum judico.

CCXIV. 1. Amaritudine carentem humorem dixi, quo distinguetur à Bile.

CCXV. 2. Extra Vasa, quo distinguetur à Sanguine, Lymphâ, & Chylo.

CCXVI. 3. Extra Vesicam Vrinariam, quo ab urinâ quoque distinguetur.

CCXVII. Quicquid autem continetur in arteriis & venis, id omne Sanguinis nomine appellandum judico, vel laudabilis, vel vitiosi & cacochymici; Sanguinis tamen.

CCXVIII. Vnde quicquid f. in Cerebri, Cerebellique Ventriculis; aut utramque meningem obsesvatur: Pituitæ nomine appellandum puto: & aquam Hydrocephalum constituentem.

CCXIX. 2. Ipse mucus narium & screatus Oris ipsaque adeò Saliva Pituitæ nomine mihi venit.

CCXX. 3. Omnis humiditas in pericardio naturaliter vel p. n. reperta; ut & in pectoris cavitate (extra pus & sanguinem ibi effusum) pituita mihi erit.

CCXXI. 4. Omnis humiditas in ventriculo & intestinis, post alimentorum absolutam fermentationem & Chyli ab alvinis fæcibus secretionem ac in lacteas venas expressionem, reperta, pituita mihi judicabitur.

CCXXII. Quinimò 5. Omnis humiditas vel anasarcam, vel leucophlegmatiam, vel ascitem producens, pro pituitâ mihi videntur habenda.

Pituitæ species.

CCXXIII. Unde patet, multas futuras pituitæ species, quas tamen ad quasdam classes non ita difficulter reducemus.

1. Naturalis.

CCXXIV. Nam 1. alia pituita est naturalis, tenuior, qualis est Saliva, & crassior in ventriculo atque intestinis hærens.

2. Utilis & inutilis.

CCXXV. 2. Ex naturali pituitâ alia est utilis corpori, alia inutilis & excrementitia.

CCXXVI. Utiles sunt modò memoratæ *Saliva & in Ventriculo atque intestinis reperta* pituita.

CCXXVII. Inutilis & excrementitia mihi videtur *pituita per nares excreta sive mucus* & quandoque *per os screatu ejecta.*

3. Præternaturalis.

CCXXVIII. 3. Inter pituitas præternaturales enumerantur imprimis *salsa, acida, acerba, dulcis, ac insipida*, à sapore vario ita dictæ. Præterea differunt ratione consistentiæ, unde alia dicitur *tenuis & fluida*, alia *crassa, tenax & viscida.*

Ex his humoribus si peccent alii producuntur.

CCXXIX. Ex horum humorum, si unus vel uterque præter naturam malè est affectus, peccatque vel quantitate, combinatione mox alii producuntur humores, aut consistentia subjecta, quæ hominis functiones lædant, & ægrum faciant ipsum.

Bilis quo modo vitiatur.

CCXXX. *Quoties* ergò, ut ad propositum scopum redeam, *bili deperit, aut minuitur* quâcunque demùm de causâ *spiritus volatilis & oleum, acrius observatur ejusdem sal lixiviosum.*

CCXXXI. *Cui si parvâ quantitate jungatur spiritus acidus purior*, hoc est, *paucâ duntaxat aquâ dilutus*, acrimoniam ab hoc spiritu nanciscitur majorem, & corrodendi vim summam.

Vitiata qui convulsionē producat.

CCXXXII. Quòd si tunc deferatur ad nervorum, vel Cerebri partes membranosas, intolerabili dolore illas perterebrando quasi afficit, & convulsioni ansam præbet.

Quando convulsioni ansam præbeant

CCXXXIII. Ergo *sive spiritus acidus non temperatus spiritu volatili, sive sal lixiviosum non temperatum Oleo & acrius redditum pauco spiritu acido, ad* membranosas Cerebri, nervorumve partes deferatur, dolorem in illis excitat, qui si gravis contingat, convulsioni ansam præbet.

Omnem Spirituū Animalium motum non esse voluntariū

CCXXXIV. Quamvis autem non semper de dolore magno conquerantur Convulsi, id quod accidit, quia tunc mens ferè ipsis ægrotat, interim tamen coguntur spiritus animales ad moventes partes ruere, atque convulsiones graviores aut leviores excitare: unde patet, omnem spirituum animalium etiam ad musculos motum non esse voluntarium.

Medicamenta convulsionis curantia.

CCXXXV. Hoc ita se habere, confirmant medicamenta in curandâ convulsione usu comprobata.

Thermæ Sulfureæ

CCXXXVI. Inter quæ facilè primas tenent *Thermæ Sulphureæ*; In quibus quatuor continentur, 1. Aqua; 2. Oleositas, 3. Spiritus acidus, & 4. Sal lixiviosum paucum.

Sulfur constare Oleo & Spiritu Acido.

CCXXXVII. *Sulphur* enim omne *Oleo* imprimis *constare & acido spiritu*, tàm notum est Chymicis, ut ulteriori declaratione non videatur indigere: faciam tamen propter illos, qui in Chymicis operationibus nondum sunt satis experti.

CCXXXVIII. Hoc ergò manifestum est 1. ex sulphuris incendio facili; ex quo patet Oleum in ipso abundare: sola namque pinguia & Oleosa Ignis existunt pabulum.

CCXXXIX. 2. Ex ejusdem incendio diu durante; quod ab Acido Spiritu pendet.

CCXL. 3. Ex Oleo per campanam ex ipso parabili; quod Spiritum ejus Acidum testatur.

CCXLI. Cùm ergò Acido Spiritu & Oleo constet Sulphur, iisdem abundare thermas sulphureas patet.

Unde Thermæ sulfureæ generentur.

CCXLII. *Generantur* autem illæ *Thermæ* concurrente cum sulphuris minerâ Aquâ lixivioso Sale acerrimo præditâ, à quo & Spiritu sulphuris Acido excitatur effervescentia, & cum effervescentiâ calor, sicque coëunt in unum quodammodò Aqua quoque & Oleum.

CCXLIII. Habent autem vim penetrandi egregiam thermæ illæ sulphureæ, quapropter ad affectas partes corporis intimas perveniunt.

CCXLIV. Penetrat autem simul permistus per intima Sali lixivioso Spiritus Acidus Oleo temperatus; cujus Olei temperat quoque humorem acrem membranis adhærentem, illasque vellicantem, ac convulsioni ansam præbentem.

CCXLV. Temperat verò illum tum Oleosâ suâ substantiâ, corrigitque insuper eundem exactâ *Salis lixiviosi & Spiritûs Acidi misturâ, à quâ vincitur Aciditas, semper noxia & primaria ronsionis in Convulsione causa.*

CCXLVI. Subtile namque thermarum Sal lixiviosum & quodammodò volatilisatum, ad Spiritum Acidum subtiliorem coagulandum longè optimum & fortè unicum.

Quam vim habeant.

CCXLVII. Artis proinde erit imitari naturam, & *Salem lixiviosum volatilem reddere, aptumque Spiritibus Acidis itidem subtilioribus coagulandis*, ac simul convulsioni ab ipsis ortæ curandæ.

CCXLVIII. Et sanè cùm desint nobis in hisce regionibus Thermæ sulphureæ naturales, optandum foret, arte excogitari posse artificiales, quæ tantundem, ac tandem plùs præstarent.

Hoc quâ fiat.

CCXIX. Parabuntur autem, Si Exempli gratia Sal Tartari benè calcinatum cum sulphure ritè misceatur, & postmodùm affusâ Aquâ Balneum instituatur.

CCL. Arte autem subtiliori opus erit, ad Balnea Thermas naturales æquantia vel superantia paranda: hic saltem via ostenditur ulteriùs quærendi: Neque enim illud tentavi unquam; veritas autem experiundo patebit; & quàm benè quivis ratiocinatus fuerit, determinabit Experientia.

Humana & Anguillarum Olea & Axungiæ.

CCLI. Post Thermas naturales sulphureas *secundum locum obtinent Olea & Axungiæ, Humana præsertim & Anguillarum.*

CCLII. Horum namque ope & Salis lixiviosi, & Spiritus Acidi præsertim Acrimonia temperatur, causaque doloris proinde atque convulsionis corrigitur.

Fomentationes & Balnea ex Plantis calefacientib.

CCLIII. *Tertium locum occupant fomentationes & Balnea artificialia ex plantis*, uti loqui vulgò solent, *calefacientibus*, hoc est, Sale volatili & Oleo abundantibus *parata.*

CCLIV. Vt enim hoc seriò inculcem omnibus, Observandum *omnes plantas, ac imprimis fructus ac seminacalida vocata abundare Oleo & Sale volatili*, quod dum decoctione elicitur, & calidè corpori applicatur, penetrat ad interiora, atque occurrentem Spiritum Acidum infringit & emendat.

CCLV. Vltimum locum obtinent Emplastra vel Cataplasmata, vix ac ne vix quidem, nisi in parte affectâ cuti satis propinquâ, laudabile quicquam præstantia.

CCLVI. Atque ex jam dictis satis patere puto rationem & methodum Convulsionem ab interna causâ, humore sc. Acri, ortam curandi.

CCLVII. Consistet autem illa in humore Acri & imprimis Acido quavis arte commodâ corrigendo & emendando.

CCLVIII. Emendabitur ille medicamentis tam internis, quàm externis,

CCLIX. Externa iam sunt enumerata & proposita.

CCLX. Interna verò ut itidem vim habeant humores Acres & Acidos contemperandi, omninò necessum.

CCLXI. Talia autem erunt in genere omnia Sale volatili prædita: ac imprimis sudorifera similia, eaque excitato sudore magis efficacia, sic enim aperiuntur ubique corporis pori tam interni, quàm externi; penetrantque quaquaversùm medicamenta assumpta.

CCLXII. Observandum autem in excitando *sudore, ne is vi urgeatur*; non rarò namque contigit, ut hoc cum magno ægrorum sit tentatum detrimento.

CCLXIII. Cum damno autem ægrotorum accidit sudoris propulsio, quando non satis dispositi sunt ad sudores ipsi humores, non satis dispositæ ipsæ, per quas fieri debet sudor, partes.

CCLXIV. Ad duo proinde attendendum est Medico sudorem utilem ægris suis promoturo; ad ipsum humorem in corpore contentum & noxium, & ad corporis partes, superficiem imprimis, ac cutem.

CCLXV. Ipsi humores malè dispositi ad sudores sunt Crassi, viscidique; qui proinde attenuatione indigent ac absterſione sive incisione; quò fluidiores reddantur, & nullibi adhærentes.

CCLXVI. Partes ipsæ ac Cutis ad sudorem minùs dispositæ sunt, quando ab externo frigore constrictæ sunt & humores ibidem coagulati: quod emendari potest earundem frictione, agitatione, & calore blando.

CCLXVII. Benè autem esse ad sudorem dispositos humores & partes patet, quando assumptis aliquo tempore medicamentis humores corrigentibus, & emendato sensim partim habitu, compositoque in loco calido corpore, sponte inclinat ad sudorem æger.

CCLXVIII. Huic proinde exhiberi tunc potest medicamentum sudorem levem movens, à quo assumpto, nec valde tecto ægro, si sudor emanarit, gradatim licebit ad potentiora procedere, & eiusdem curam promovere.

CCLXIX. In convulsis autem exhibenda imprimis sudorifera, uti dictum, sale volatili prædita, aut ex salibus arte volatilisatis parata,

CCLXX. Inter nota verò conducet maximè Spiritus Tartari, aquæ theriacali aut vini spiritui rectificato junctus, omissis acidis. Sed de Convulsione satis.

Spiritus Tartari, aq. Theriacali, vel vini sp. iunctus.

CAPUT XXIV.

De Catalepsi.

I. PRoximè præcedentibus Capitibus quatuor gravissimos, functiones animales leviter labefactantes affectus, Epilepsiam, Apoplexiam, Paralysin & Convulsionem examinavimus; nunc ad alium non minùs cæteris mirum, easdem functiones afficientem, *Catalepsin*, pergemus.

II. *Catalepsin*, inquam, quam *Prehensionem* dixeris, cùm non tantùm repentè isto affectu corripiantur Ægri, sed & ipso correpti in eodem situ detineantur, & quidem ratione motûs animalis, cuius Symptoma primariò esse Catalepsin ostendemus in sequentibus.

Catalepsis quasi affectus.

III. Huius autem mirabilis affectûs naturam & essentiam ut assequamur faciliùs, observandum, esse quosdam gradus, & pro symptomatum diversitate, differentias, quas idcircò etiam præmittemus.

Eius gradus & differentiæ.

IV. Quoties ergò gravissima contingit Ægris *Catalepsis* sive Prehensio, toties sensus omnes tàm interni, quàm externi mox videntur aboleri ac cessare; Motus verò animalis nec aboletur, nec imminuitur, nec augetur, nec propriè depravatur; verùm rigore accedente corpus in eo statu & positu permanet, in quo erat, cùm hoc affectu corriperetur Æger: unde stans, sedens, aut decumbens observatur Catalepticus, statuæ instar immobilis; qui tunc nec sponte, nec impulsus locum mutat, vel corpus movet: permanente solo arteriarum pulsu & respiratione.

Gravissimæ constitutio.

V. Quamvis enim oculi Ægris aperti sint aliquando in gravissimâ Catalepsi, non vident tamen, nec audiunt, nec alio sensu quocunque fruuntur.

Ubi nullus est sensus.

VI. Sed nec concidunt, uti accidit in quatuor gravibus, & universalibus læsi motûs speciebus, in abolito putà vel valdè imminuto motu, qualis observatur in Apoplexiâ & Paralysi; ut & in eodem aucto, Convulsione putà, universali sc. Tetano, aut mediatâ, Ἐπισθοτόνῳ, vel Ὀπισθοτόνῳ aut denique in motu depravato, Convulsivo sc. qualis occurrit in Epilepsiâ; in quibus affectibus omnibus mox concidunt Ægri, si steterint vel sederint quando ipsis corripiuntur; cujus contrarium evenit Catalepticis, quos testatur Experientia permanere rigidos in eo statu, & situ, in quo erant, quando mirabili hoc affectu corripiebantur ac prehendebantur.

In quibus dif-ferat ab Apople-xiâ, Para-lysi, Convul-sione & Epilep-siâ.

VII. *Levior est Catalepseos species*, in quâ rigidi quidem truncorum instar detinentur Ægri, audiunt tamen, quæ loquuntur Adstantes; vident, quæ geruntur; atque facta omnia restituti narrant.

Levior catalepsis.

VIII. Est & illa *levior Catalapseos* species, in quâ Ægri nec videntes, nec audientes, nec alio sensu externo utentes, sed nec punctis quidem quicquam sentientes, interim quæ ori indunatur, mandunt & deglutiunt; erecti consistunt & stant; impulsi, tractive incedunt, membraque

quovis modo inflexa, vel extensa in eodem situ servant.

Peculiaris Catalepseos species.

IX. *Peculiarem Catalepseos speciem* refert Platerus de quadam, cujus venter tantùm & Thorax moveretur admodùm, reliquo corpore toto stupente.

Cataleptici Senis Historia.

X. Mihi ante paucos annos contigit Amstelodami sæpiùs videre *Catalepticum Senem*, atque cum aliis Medicis ob casum rariùs in praxi occurrentem spontè confluentibus & concurrentibus aliquandiu ipsi præesse; Hic ex Trans-Isulaniæ confinio venerat, & videbat quidem, & audiebat, cæterisque sensibus utebatur, sed stupidiùs & torpidiùs; quin imò Mens ipsa reddita erat hoc malo stupidior; Hic in somnum propendebat continuè; rogatus respondebat & tardiùs, & difficiliùs: idem manibus prehensus & sensim tractione iteratâ agitatus disponebatur ad motum, unde à sede allectus sequebatur trahentem, sed segniùs; alimenta interim assumebat satis commodè, dormiebat multùm, dejiciebat rariùs.

Varia variæ Catalepseos Symptomata. 1. Sensuum segnities 2. Motus Animalis torpor.

XI. Atque ex hisce omnibus in variis Catalepseos speciebus observatis symptomatibus patet, non semper similia contingere singulis Catalepticis symptomata; *in omnibus* tamen accidere 1. Maiorem vel Minorem sensuum externorum, hinc & internorum stupiditatem ac segnitiem.

XII. 2. *In omnibus quoque ac singulis* affligere *Motûs Animalis Torporem & Tarditatem, Rigori coniunctum*, eumq; nunc maiorem, nunc minorem.

XIII. Difficiliùs namque, segniùs, & tardiùs peraguntur in omni Catalepsi functiones Animales omnes, sensus puta tàm interni quàm externi, atque Motus.

Cuiusnam functionis sit Symptoma.

XIV. Cùm autem in omni Catalepsi afficiantur malè sensus omnes, atque Motus Animalis, quæritur, & quidem meritò, *Cuiusnam functionis proprium & primarium Symptoma sit Catalepsis, an Sensuum Externorum? an Internorum? an Motûs Animalis? An omnium ex æquo?*

Esse primario Animalis motûs, secundariò sensuum Symptoma. Et ob quam rationem.

XV. Sententiam de hâc re meam paucis ut proferam, Censeo *Animalis motûs Symptoma propriè atque primariò esse Catalepsin; sensuum autem tàm externorum, quàm internorum secundariò tantùm.*

XVI. Ita se rem habere vel hinc patere puto, quòd in *Omni*, *solâque Catalepsi* & quidem *semper* observetur *Animalis Motus*, non abolitus quidem aut deficiens; non auctus & partes convellens; non convulsivè depravatus, & partes variè, atque alternatim agitans, tremulusve; verùm *Rigidus, & in eo situ, in quo erant cùm hoc affectu corriperentur, aut* ad quem postmodum deducuntur & flectuntur, *partes conservans, ac stipitis instar rigidum corpus aliàs efficiens.*

In Catalepticis Musculos voluntariè non moveri.

XVII. Accidit enim Catalepticis omnibus, ut 1. *non moveantur voluntariè musculi*, ac proinde nec partes, quibus inseruntur, quasque aliàs simul movere, ac flectere aut extendere, aut quocunque demum modo inflectere ac ciere solent musculi.

XVIII. Et quamvis in leviore Catalepseos specie constet adhuc Mens & Voluntas Ægris, nequeunt tamen pro arbitrio suo movere partes suas; unde instar stipitum rigidi permanent, simulque stupidi quasi & attoniti.

Moveri verò quandò excitantur.

XIX. Accidit autem iisdem Catalepticis, leviùs saltem affectis, ut 2. *moveantur iidem musculi*, quoties ab externâ causâ ad motum *excitantur & urgentur*, & quidem *eo moveantur motu, quo naturaliter solent* moveri; *non tamen ultra vim ab impellente aut excitante impressam.*

Quiescere autem, quandò non excitantur.

XX. Vnde etiam cessante vi ad motum Catalepticos excitante, aut remittente vi eosdem urgente ac impellente aut trahente, cessat quoque ac intermittit Motus ipsorum.

XXI. Quapropter redeunt tunc ad priorem rigorem partes, redditurque Corpus denuò stipiti aut statuæ simile.

Corpus flecti posse.

XXII. Membra autem, ut & totum corpus flecti potest arte ac sine vi; quòd in Convulsione impossibile; in quâ inflexilia permanent membra.

Nullus observatur dolor.

XXIII. Adde quòd semper Convulsioni comes est affectæ partis dolor, qui in Catalepsi nullus observatur, cùm sensu externo omni plùs minùs destituantur Catalepticî.

Pulsum & Respirationem perseverare.

XXIV. Atque ex hisce præmissis haud ita difficulter ratio reddi queat, *cur in gravi etiam Catalepsi perseveret*, ni mors mox sequatur, *Pulsus & Respiratio.* Vrgetur scilicet Cordis Contractio à sanguine in Ipsius ventriculis rarefacto, atque eiusdem parietes expandente, adeóque ad sui reciprocam Contractionem excitante atque impellente, imò cogente.

XXV. Quinimò Spirituum Animalium Cordis musculos moventium torpor (à quo mox deducemus Catalepsin) corrigi, & quodammodò emendari videtur ab interno Cordis Igne, totum Eius parenchyma pervadente: quod itidem de Arteriarum, Venarumque motu in Catalepticis permanente dicendum.

XXVI. Sic & Respiratio à sanguine ex Dextro Cordis ventriculo in pulmonalem Arteriam propulso urgeri videtur, unà cum partibus primariis necessariò ipsi ministrantibus.

Membra in rigiditate perseverare.

XXVII. Accidit quoque Catalepticis, ut 3. *perseverent, ac permaneant Ipsorum membra in rigore atque rigiditate*, ac si manu prehensa continerentur in eodem statu vel positu: quo symptomate Catalepsi peculiari à cæteris affectibus omnibus distinguitur; adeò *ut Catalepsi omni, soli, & semper conveniat hic partium affectarum mobilium tamen rigor.*

Partes moveantur difficiliùs moveri.

XXVIII. Accidit denique Catalepsi, ut 4. quamvis moveri possint partes, *fiat tamen motus ille omnis, quàm naturaliter, & difficiliùs, & graviùs, & segniùs.*

XXIX. Atque hæc sunt, qui in læso Catalepticorum Animali motu observantur notanda.

Sensus secundariò affici.

XXX. *Sensus* ipsos *tàm internos, quàm externos* itidem ipsis *affici* & labefactari diximus, verùm *secundariò* duntaxat id fieri arbitramur.

In graviore stupere graviùs.

XXXI. Et in graviore quidem Catalepsi graviùs quoque *stupere* deprehenduntur, adeò ut abolita videantur, reverà tamen stupent tantùm, uti ex leviore ipsius specie facilè colligi potest.

In leviore leviùs.

XXXII. Quamvis enim in Catalepsi leviùs affligente aliquis non rarò supersit *sensuum tàm externorum, quàm internorum* Vsus, *stupent* tamen

tamen semper utrique plus minus : quod ad veram Catalepseos causam eruendam non parùm affert lucis.

XXXIII. Observabis enim *etiam in levissimâ Catalepseos Specie* (qualem illam judico, quæ mihi occurrit in meâ praxi semel, cuius que historiam narravi) ubi & sensus externi aliquali suo funguntur munere, & adhuc constat ægris mens ; *functiones tamen illas obscuriùs, & confusius,imò tardiùs, segnius,ac difficiliùs perfici; Ipsosque Ægros tanquam Attonitos & stupidos semper reperiri.*

XXXIV. Prout autem affectus gravior est aut levior, sic etiam sensuum stupor maior est & gravior,aut minor & levior.

aufa. XXXV. Cùm ergò in *Omni Catalepsi* observetur *cum sensuum Stupore, Membrorum Animali motu cieri solitorum rigor*, ad mirabilis ac stupendi hujus affectûs causam inveniendam veram,quærenda res tàm Sensibus,quàm Motui famulans, adeóque utrisque functionibus communis, utpote à quâ læsâ aut vitiatâ deduci queat utrarumque læsio.

XXXVI. *Proximam* autem *omnium harum-ce functionem Causam* statuimus esse *Spiritus Animales* ex Sanguine per arterias à Corde affluente in Cerebro atque Cerebello paratos, & ad partes quasvis per Nervos delatos.

n Spiritibus Animalibus. XXXVII. In his verò *Spiritibus Animalibus*,non item in Nervis aut Cerebro ipso, *Catalepseos causam & rationem consistere* opinor.

s qui-m coagulatis. XXXVIII. Hos ergo *Animales Spiritus*, ut Catalepsin producant , *plus minus torpidos, & ad motum ineptiores* fieri,& quodammodò *coagulari* iudico.

piritus Animalis simi- Spi- ui ni. XXXIX. Hoc ut iudicem,movet me 1. Ipse *Spiritus Animalis ejusdem* fortè aut fermè *cum Vini Spiritu Naturæ*; utpote qui ab hoc reparatur facillimè,ac promptissimè.

unc r Spiritum. -inæ agula- posse. XL. 2. *Spiritus Vini*,utut subtilissimus ac diligenti rectificatione purissimus , quinimò *purissimus* duntaxat & ab omni Aquâ liberatus , *ad Spiritus coagulantis ex Vrinâ humanâ* per sex hebdomadas convenienti anni tempore priùs fermentatâ eliciti affusionem mox concrescens, atque spissitudinem ab ipso accipiens tantam, ut colostri albicantis formam nanciscantur in unam massam coëuntes bini hi Spiritus.

XLI. Quod cùm in summo gradu accidat rectificato Vini Spiritui ab Vrinæ spiritu, nonne idem *in humano corpore* accidere posset quodammodo *Spiritui Animali à Spiritu præter naturam inibi genito,aut à compedibus suis liberato, & ad Cerebrum penetrante, atque Spiritum Animalem plùs minùs coagulante,magisque vel minùs immobilem faciente*?Pro coagulatione enim fortiori vel leviori continget quoque Catalepsis vel gravior vel levior.

XLII. Hoc si fieri queat, uti, cur fieri nequeat,nullam rationem offendo ; & tale quid fieri oporteat, quia Cataleptici nonnunquam observantur in praxi;non improbabilem stupendi affectûs causam me eruisse atque assignasse omninò sum persuasus.

XLIII. Censeo igitur, *in Catalepsi deferri* quidem *à Cerebro per Nervos quaquaversum Spiritus animales*, *verùm quadantenus coagulatos, inspissatosque, adeòque torpidiores ac stupidiores, minusque mobiles & fluxiles.*

XLIV. Vt autem in hoc affectu enarrando pergamus , ex dictis patet is facile & dignoscitur ab adstantibus,quos in stuporem quoque non rarò agit, dum mirantur nec assequuntur tàm stupendi affectûs phænomena. Proximum est,ut illum ab aliis affinibus affectibus distinguere, ac pro virili parte curare doceamus. *Catalepseos ab affectibus aliis distinctio.*

XLV. *Distinguitur* autem facilè hic affectus à cæteris Animalis motûs læsionibus, & 1. *Motu abolito*, in Paralysi; dum hîc flaccida occurrunt membra,in Catalepsi rigida. *1. A motu abolito.*

XLVI. 2. *A Motu imminuto*, in Tremore continuo, in quo aliquis superest motus voluntarius,in Catalepsi nullus. *2. A motu imminuto.*

XLVII. 3. *A Motu aucto*, in Convulsione; in quâ immobilis ac inflexilis observatur pars affecta;non item in Catalepsi,in quâ pars spontè riget quidem,flecti tamen potest facilè. *3. A motu aucto.*

XLVIII. 4. *A Motu depravato* & Convulsivo,in quo agitatur & concutitur pars læsa,non item in Catalepsi , in quâ quiescit , ni ab externâ causâ excitetur ; & quidem ad motum naturali consimilem. *4. A motu depravato.*

XLIX. Ab affectibus autem attonitis, ut Apoplexiâ , distinguitur Catalepsis ratione Motûs ibi aboliti,hîc verò cum rigore partium permanentis. *Ab Apoplexia.*

L. Sic ab affectibus Soporosis distinguitur quoque;In Catalepsi namque non tàm somnus urget, quàm in somnum propensio. Vbique tamen & ab affectibus omnibus distinguitur per peculiarem læsi motûs animalis modum , uti jam aliquoties inculcavimus, in mobilitate sc. partium , rigidarum & actu immotarum. *Ab affectibus soporosis.*

LI. Cæterùm periculosus est affectus omnis gravior Catalepseos species, utpote quæ brevi Ægros interimit ; impedito sc. tunc Pulsu quoque ac Respiratione ; unde & suffocantur Ægroti. *Gravior Catalepsis periculosa.*

LII. Species Ipsius leviores non ita sunt periculosæ, atque annis multis affligere possunt Ægros; quemadmodum viso mihi acciderat Catalepțico,qui, si rectè memini,per annos quatuor vel quinque iam laboraverat, cùm ipsum viderem, nec tamen valdè debilitatus inde aliquot adhuc annis superesse poterat. *Levior non item.*

LIII. Curatu tamen difficilis iudicatur idem affectus,postquàm, nisi spontè brevi recedat malum, rariùs observatur curatum; & idcircò fortè, quòd & rarus sit, & vera ejus causa ignota manserit Credulis,nec satis omnia ponderantibus Medicis. *Curatu tamen difficilis.*

LIV. Curationem autem Ipsius quod attinet, omnibus ritè expensis , arbitror illam obtineri posse imprimis à medicamentis Sale volatili acriore præditis. *Curatio qui peragenda.*

LV. Quapropter optarem nunc mihi talem ægrum occurrere curandum, qualem ante paucos annos mihi obvenisse retuli , ut illa in ipso tentarem,quæ tunc adhuc ignorabam,& tali utilia fore iam planè sum persuasus.

LVI. Quæ autem ab Authoribus de huius affectûs curatione proferuntur , illa satis demonstrant , rarò vel nunquam curatos ab Ipsis Catalepticos,graviore saltem eius specie affectos. *Rarò Catalepticos ab Autoribus curatos.*

LVII. Cùm Verò Vnus duntaxat mihi contigerit curandus Catalepticus , & Ipse aliquod qui-

quidem in quibusdam symptomatibus acceperit à præscriptis medicamentis levamen, non fuerit tamen restitutus in integrum, de illius affectûs curandi modo & ratione quod afferam, nihil habeo certi aut explorati.

LVIII. Hoc proinde affectu relicto, progrediemur ad alios, & quidem Soporosos, eosque multifarios.

Caput XXV.

De Affectibus Soporosis.

I. Postquam aliquot primarios Animalem Motum labefactantes affectus pro virili parte enucleavimus; rem nec ingratam, nec inutilem nos facturos arbitramur, si aliquot graves in Somno variè læso affectiones simili ratione & labore examinemus, & illa imprimis, quæ nos docuit Experientia, in Medicorum & Ægrotorum bonum proferamus.

II. Vt autem in re arduâ & satis intricatâ nos extricemus facilius, consultum videtur, varias læsi Somni species præmittere, hinc ordine singulas huc facientes explicare.

Somni species. III. *Somnum* omnem qui in *Naturalem*, *Non-naturalem*, & *Præter-naturalem* sive *Morbosum* distinxerunt, rem acu tetigisse videntur.

Naturalis. IV. Commodè namque *Naturalis* dicitur is somnus, qui post moderatas vigilias etiam sanis obrepit quotidie.

Non-naturalis. V. Pro *Non-naturali* verò somno is habendus, qui post exercitia corporis vehementiora, aut labores graves, Sanguinis effluxus, Alvi profluvia, Dolores magnos, Animi pathemata excedentia, Vigilias diuturnas, succedere solet non rarò & longior & profundior.

Præter-naturalis. VI. *Præternaturalis* denique & *Morbosus somnus*, de quo tantùm Nobis hic habendus sermo, is est, qui à Causâ aliquâ aliâ, præter sex rerum non-naturalium levem abusum, excitatur, & Ægros variè affligit.

Hujus Gradus. VII. Huius autem præternaturalis somni & *gradus* aliqui observantur, & differentiæ.

Somnolentia. VIII. *Gradus* quidem, quatenus vel Dispositio tantùm adest & Propensio ad somnum, quæ *Somnolentia* dicitur, vel *actu Somnus*, isque peccans vel Quantitate, vel Qualitate, vel Tempore.

Somnus peccans Quantitate. IX. *Quantitate* peccat Somnus protractus & *Longus*.

Qualitate. X. Qualitate peccat Somnus profundus & gravis.

Tempore. XI. *Tempore* peccat Somnus, *semper* aut *interdum* obrepens, cùm nox illi naturaliter destinetur: aut *mox post assumptum cibum* cogens, non ex malo tantùm more accedens.

Aliæ præter-naturalis Somni differentiæ. XII. Præter quas simplices Somni præternaturalis differentias, sunt & aliæ à comitantibus non rarò ipsum symptomatibus petitæ.

Nominibus ambiguis insignitæ. XIII. Quoniam autem Nomina, quibus hæ species variæ indigitantur, non semper in eadem significatione sumuntur ab Authoribus Medicis, & magna observatur inter Medicos Grammaticos de illorum interpretatione Logomachia, & Ægris non tantùm inutilis, sed & noxia de verbis disceptatio; relinquemus illam Aristarchis & in mustacco Laureolam quærentibus; interim res ipsas examinabimus; & veram hos affectus curandi rationem venabimur.

Somnolentiæ species. XIV. Somnolentia ergò præternaturalis & morbosa in somnum propensio nunc comitem habet Vigiliam, nunc Somnum, & utrobique semper ferè Delirium: quandoque nihil horum, estque *Solitarius* affectus.

Coma Vigil. XV. Priorem comitatæ Somnolentiæ speciem *Coma Vigil, & ἄγρυπνον* vocant Multi; estque ipsa violenta quidem in somnum propensio, eaque continua & impensa, in quâ tamen cum delirio Ægros affligunt Vigiliæ; adeò ut quamvis oculis clausis se componant ipsi ad capiendum somnum, ipsum nihilominùs capere nesciant, verùm varia absurda patrent.

Coma somnolentum vel Cataphora. XVI. Posteriorem speciem vel Coma simpliciter, vel *Coma somnolentum & ὑπνῶδες*, quidam *Cataphoram* nominant; estque talis in somnum propensio, ut ipsam etiam actu consequatur somnus, isque profundus; à quo licet vi excitentur ægroti, in eundem tamen mox iterum delabuntur, & expergefacti delira loquuntur.

XVII. Atque hæ sunt binæ Somnolentiæ Morbosæ ac præternaturalis species cum Delirio semper coniunctæ, & aliàs quidem cum Vigiliis, aliàs verò cum Somno ipso.

Lethargus. XVIII. Quibus si quis pro tertiâ specie iungere volet *Lethargum*, litem ipsi non movebo.

Latinis Veternus quid. XIX. Est enim Lethargus, Latinis *Veternus* dictus (quamvis pro diversis quoque affectibus habeantur ab aliis) inexpugnabilis ad somnum propensio, eaque profundo & gravi somno comitata, ut & delirio, ac febre lentâ continuâ.

XX. Adeò ut *solâ febre* distinguatur à Comate, sine febre existente, quæ semper adest in Lethargo.

Quid in tribus hisce Somnolentiæ speciebus observandum. XXI. Atque in hisce tribus Comitatæ Somnolentiæ speciebus excitari possunt Ægri, quamvis sermones ipsorum & actiones omnes coniunctum testentur delirium: quod ritè observandum, quò ab aliis Soporis speciebus distinguantur.

Carus quid. XXII. Occurrit enim quarta Soporis & Somni Morbosi species, in quâ nullâ ratione à somno excitari possunt Ægri, *Carus* dicta. Est autem Carus sopor gravis & profundus, in quo sensus omnes tàm externi quàm interni ita sopiuntur, ut in totum excitari nequeant, & quamvis puncti partes torqueant, non excitantur tamen à somno; interim respiratio permanet in Caroticis integra.

Huc referri posse Apoplexiam. XXIII. Ad has Soporis species referri quoque aliquâ ratione posset *Apoplexia*, cùm plerique somno tunc sopiti videantur, quidam tamen attoniti duntaxat: sed de hac egimus jam in superioribus.

Somnia quid. XXIV. Præter jam memorata Soporem & Somnolentiam comitantia Deliria, occurrunt insuper huc facientia *Insomnia*.

XXV. Differunt autem Insomnia à Somniis; quòd *Somnia* sint sensuum Internorum circa objecta sensibus externis percepta, & diligentiùs ac cum animi affectu pensitata, Aberratio levis in somno naturali facta.

Insomnia quid. XXIV. *Insomnia* verò sint eorundem sensuum

ſuum Internorum circa objecta ficta, falſaque perperàm menti in ſomno profundo repræſentata & animum vehementiſſimè afficientia, Aberratio gravis cum ſummis animæ anxietatibus & corporis quaſſationibus, erumpente non rarò ſudore copioſo.

...cubus. XXVII. Inſomniorum peculiaris ſpecies eſt *Incubus*, cum falsâ imaginatione perſonæ aut alterius rei cujuſcunque thoraci graviter incumbentis, ac reſpirationem cum ſuffocationis metu impedientis, vocemque intercipientis.

...mnam ...li. XXVIII. Ad Inſomnia, vel ſomnia potiùs, referenda quoque videtur *Somnambulorum* affectio, in quâ dormientes ac ſomniantes è lecto inſcij ſurgunt, ambulant & vigilantium munia exequuntur, imò plerumque ſuperant.

XXIX. Atque hæc ferè ſunt primaria Somni morboſi genera, quæ nunc ordine ſingula proſequemur, & illorum ortum, cauſas, generandique modum, hinc & curandi methodum inveſtigabimus.

CAPVT XXVI.

De Somnolentiâ ſimplici.

...mno- ...ntia ...nplex ...id. I. *SOmnolentia* morboſa, eaque ſimplex ac *Solitaria* judicatur, quoties Propenſio ad ſomnum non conſueta, ſed inſolita quemvis corripit & affligit, nec quidem ex aliquo Diætæ vitio, verùm à causâ aliquâ præter naturam in homine repertâ, & volentem nolentem ad ſomnum inclinante, & conſequenter cogente.

II. In Solitariâ namque Somnolentiâ ſive ad ſomnum propenſione, non tantùm ad ipſum capeſſendum inclinatur homo, ſed & ſimul cogitur; adeò ut poſt aliquam luctam, nolens licèt, ipſum actu capiat, nec illum diu effugere queat.

III. Cùm autem per ſe pateat hic affectus, non eſt quòd in multis ſignis ipſum manifeſtantibus quærendis tempus teramus.

...jus ...auſa. IV. Labore autem maiore opus erit ad veras eius cauſas eruendas.

Quæ... ...iam nos ...d ſo... ...nnum ...nviuent. V. Verùm, ut in hujus & ſequentium affectuum Soporoſorum cauſis proponendis clariùs progrediamur, paucula ex iis, quæ aliâ quondam occaſione in ſomni febrilis examine propoſuimus præmittemus.

VI. Et 1. quidem docuimus aliàs, *Spirituum Animalium* qualemcunque *conſumptionem invitare nos ad ſomnum*,

VII. 2. *Voluptatem omnem, animique Tranquillitatem inclinare nos ad ſomnum.*

VIII. 3. *Aëris humiditatem quamvis naturalem vel artificialem movere nos ad ſomnum.*

IX. 4. *Frigus externum, ſic & Narcotica cogere nos ad ſomnum.*

Somni cauſæ. X Ex quibus patere videtur; vel *Spirituum Animalium conſumptionem & defectum* diſponere nos ad ſomnum; vel *eorundem torporem & minorem mobilitatem* cogere nos ad eundem ſomnum.

Morboſæ Somnolentiæ cauſa. XI. Cùm autem *Morboſa Somnolentia* non *ſequatur*, uti iam dictum, vitium aliquod in diætâ patratum, aut dolores graves ſpiritus animales exhaurientes, verùm *cauſam internam ad ſomnum cogentem*, itidem patere puto, *deducendam* Ipſam *vel ab humiditate aliquâ aqueâ & pituitoſâ* inclinante, vel potiùs ab *humore frigido & narcotico cogente* hominem ad ſomnum.

XII. Et reverà ſi quis tales conſideret præter naturam *Somnolentos*, comperiet ipſos *multâ humiditate pituitoſâ ſcatentes & gravatos* non ſine aliquâ *virtutis narcoticæ* ipſis admiſtæ ſuſpicione. *Humiditas multa pituitoſa.*

XIII Quapropter optandum foret, patere nobis *vim Narcoticam, & in quo conſiſtat.* *Vis Narcotica in quibus conſiſtat.*

XIV. Novi quidem Chymicos in ſulphure conſtituere vim illam, licèt quo argumento id evincant, adhucdum ſim anxius, quamvis inferiùs aliquid ſim additurus in hanc rem.

XV. Quamvis autem poſt longam & multifariam indaginem nondum mihi ſatisfacere queam in hac veritatis utiliſſimæ inveſtigatione; libet tamen quædam in medium proferre atque diſcendi cupidis communicare, quæ & ipſos juvare queant in ſimili opere ad optatum finem deducendo.

XVI. Quod igitur dicendum habeo, ſpectat *Opij examen.* Opij, inquam, *in quo* præ cæteris omnibus medijs naturalibus nobis notis *excellit vis narcotica.* *In Opio vis narcotica.*

XVII. Quod autem de *Vitrioli ſulphure narcotico*, vel potiùs *anodyno, vel pacativo* narrant multi, ſatis arguit ignotum eſſe pleriſque *hoc ſulphur, nunquam tamen ſatis laudatum* ob vires eius planè ſtupendas, utpote quas, expertus loquor, non ſatis valeo mente aſſequi, tantùm abeſt ut queam ore deprædicare. *Vitrioli ſulphur anodynum.*

XVIII. Ad Opium proinde ut revertar verè narcoticum, non dicam nunc, eſſe ſuccum papaveris inſpiſſatum, neque enim hoc vel γρὺ quidem facit ad vim ejus narcoticam cognoſcendam. *Opium eſſe ſuccum papaveris.*

XIX. Sed nec dicam, Ipſum colore eſſe nigricante; cùm plerique inſpiſſati ſucci tales obſerventur. *Colore nigricante.*

XX. Vnam tamen ſenſilem qualitatem proferam, *Amaritudinem*, quæ in ipſo eſt inſignis, imò tanta, ut ploroſque in fictis rerum qualitatibus primis cognitionis naturalis omnis proram & puppim quærentes in diverſas ſententias egerit, dum alij Ipſum ob amaritudinem ſuam valdè Calidum, alij ob vim narcoticam ſummè Frigidum pronuntiarunt. *Amarum.*

XXI. Sed & hoc notandum, *ſeparari*, quod ſciam, *non poſſe ab ipſius amaritudine vim Narcoticam*: quocunque etenim menſtruo & liquore eliciatur Opij tinctura & eſſentia, ſemper eadem deprehendetur amaricare tàm ante, quàm poſt eiuſdem menſtrui ſeparationem & abſtractionem; adeò ut hactenus ab Opij amaritudine inſeparabilis iudicetur mihi eiuſdem vis Narcotica. *Ab eius Amaritudine vim narcoticam ſeparari non poſſe.*

XXII. Ab amaritudine autem inſeparabilis ſi ſit Opij *vis narcotica*, ipſam aut *in ſale, aut cum ſale conſiſtere* arguo, cum omnis ſapor ſit, meo ſaltem arbitratu, à Sale. *Ejus vis narcotica in quo ſita.*

XXIII. Quod autem non minorem excitavit in me admirationem, id eſt, quòd *Vis illa Opij narcotica diverſis naturâ menſtruis elici queat, Vini putà Spiritu, Aceto ſtillatitio, & Lixivio.* *Quibus menſtruis eliciatur.*

XXIV. Diximus autem non ſemel, *Vini Spiritum* eſſe ſpiritum volatilem; *Acetum* ante *Vini Spiritus, Acetum, & Lixivium quid ſint.*

& poſt

& post sui destillationem esse maximâ sui parte Spiritum Acidum, ex Sale ortum, *Lixivium* esse Salem in combustarum rerum cineribus remanentem & Aquæ ope à Terrâ suâ liberatum.

XXV. Quæ quantum inter se differant, norunt vel ipsi Chymiæ Tyrones: Interim singulis hisce menstruis elicitur commodè vis Opij narcotica.

Tincturæ his menstruis elicitæ diversæ.

XXVI. Non negaverim tamen differre quodammodò inter se Tincturas diversis illis liquoribus elicitas; quæ tamen in eo conveniunt omnes, ut narcoticam Opij vim simul conservent, & assumptæ corpori communicent.

XXVII. In quo autem, & quantum inter se differant hæ variis menstruis paratæ Tincturæ, experiri poterunt commodissimè illi, qui suis ægris ipsi exhibent medicamenta, non item illi, qui in variis illa præscribunt Pharmacopoliis; ubi non semper pro cuiusque Medici placito parata occurrunt medicamenta.

Opiata minimâ quantitate, & partitis vicibus usurpanda.

XXVIII. Quibus verò licebit & libebit privatim aliquid tentare, puto me viam ostendisse hic & facilem & commodam; quam securè sequetur unusquisque iterati sæpius & inculcati mei moniti memor, *Opiata usurpanda esse quantitate minimâ, & partitis potius exhibenda vicibus, quàm simul & semel*; Omnibus enim, qui hoc meum sequentur monitum, Tutam, Citam, Iucundamque adeò polliceor praxin.

XXIX. Hac proinde viâ, & *diversâ Opij præparatione*, atque *attentâ diversè præparati observatione putem* sensim *Narcoticam Opij vim innotescere posse, tum in quo consistat, tum unde pendeat.*

Anodynum ex Vitriolo. Differre in narcoticâ vi ab Opio.

XXX. Huic autem investigationi & inventioni non parum inserviet Anodyni ex Vitriolo præparatio & consideratio.

XXXI. Quamvis enim *toto cœlo differant Opij vis narcotica stupefaciens, ac Anodyni ex Vitriolo parati vis pacativa & naturalem duntaxat somnum inducens, non autem stuporem*, (quod probè notari velim ab omnibus praxin Medicam cum laude aliquando instituere cupientibus) iuvant tamen collatæ simul alterutrius aut utriusque naturæ explicationem. Et certè videtur Opij vis narcotica in Animales Spiritus extendi; Vitrioli autem anodyni vis pacativa in Bilem effervescentem, quam tunc putem vocari Helmontio Furorem Archêi.

Opii vis in Animales Spiritus, Vitrioli in Bilem effervescentem. Furor Archæi.

Anodynum Vitrioli mirabilia præstare.

XXXII. Quærant interim omnes Anodynum illud Vitrioli, & pro arcano summo habeant, quotquot ipsum invenerint, mirabilia namque præstat in variis affectibus difficilimis curandis.

Somnolentiæ causa vis narcotica in Humoribus.

XXXIII. Vt autem, unde sumus digressi, eò revertamur, *Somnolentiâ morbosâ* suspicor *peccantes in corpore humores participare de vi narcoticâ*, spiritus animales sopiente, atque ad motum ineptiores reddente.

XXXIV. Cùm enim agilitas requiratur in spiritibus animalibus ad functiones suas ritè obeundas, quoties iidem minùs agiles, ac mobiles efficiuntur, toties læduntur eorundem functiones.

XXXV. Segniùs autem procedunt tunc per animales spiritus perfici solitæ functiones, eæque sensim ad quietem deduci videntur, hoc est somnum, aut si morbosus existat, soporem.

Somnus quot modis peccet.

XXXVI. Primus verò ad somnum gravem gradus est Somnolentia, uti dictum; huic proximus Ipse somnus, in quo denuò variæ occurrunt diversitates, cùm vel protractione peccet, vel intensione & profunditate quasi.

Somnolentia curatio.

XXXVII. Cùm ergò *Somnolentiam morbosam* deduxerimus partim *ab humore pituitoso*, partim *à vi Narcoticâ*, cujus essentiam hactenus explicare nescimus; videndum saltem, quâ ratione quibusque mediis curari queat & emendari; ut & hinc lumen aliquod ejus naturæ indagandæ aptum nobis accendatur.

1. Pituita emendanda aut evacuanda. Eaque duplex.

XXXVIII. Et 1. quidem *pituita quomodò emendanda sit aut evacuanda*, sæpiùs diximus; in illam proinde superandi modo breves nunc erimus.

XXXIX. Pituita autem vel aquea observatur, vel, quod sæpiùs accidit, plùs minùs viscida.

Aquea per sudorifera expellenda. Et quibus,

XL. *Aquea pituita per sudorifera consumitur, expelliturve* satis commodè; usurpando Radices Chinæ, Sarsæparillæ, Petasitidis, Bardanæ, Contrayervæ, &c. Ligna Guaiacum, Sassafras, Iuniperinum, Buxinum, &c. Baccas Juniperi, & ex ipsis paratum Rob, ut & Sambuci Baccis & similibus pluribus.

XLI. Potest etiam solo *Vini Spiritu excitari sudor*, qui Aqueam pituitam potenter absumit. Vsurpatur autem accensus, quem excipit æger aut in lecto, aut in stuphâ siccâ, aut in Dolio, aut alio quovis modo.

Eadem evacuanda per Hydragoga.

XLII. Eandem *pituitam Aqueam evacuant hydragoga*, & imprimis Radices Jalappæ, Mechoacannæ, & similia.

Viscida corrigenda. & quibus.

XLIII. *Pituita Viscidior corrigitur* commodissimè per *Gummata*, Ammoniacum, Galbanum, Sagapenum, Opopanax, in pilulas redacta.

XLIV. Eandem corrigit *Sal* quodvis *lixiviosum*; vel *Spiritus Acidus* quivis; vel *mixtura ex utroque* parata, qualis est *Sal Tartari Vitriolatum*; quibus si *Spiritus aliquis Volatilis*, Vini putâ, addatur, blandior observatur eorum operatio, & facilior curatio.

Correcta expurganda.

XLV. Eadem *pituita viscida* si copiosior observetur in Corpore, quàm ut cum ejusdem commodo omnis emendari queat, potest ejus pars aliqua priùs per enarrata præparari, hinc *expurgari*.

Et quibus.

XLVI. *Expurgationi* inservient Agaricus, Turbith Gummosum, Hermodactyli, Colocynthis, Mercurius quovis modo præcipitatus, ut & sublimatus dulcis.

Vis narcotica consideranda.

XLVII. Quòd si, quemadmodum in graviore præsertim Somnolentiæ aut somni morbosi specie fieri solet, *vis narcotica* plùs minùs peccanti pituitæ observetur permista, tunc illius imprimis habenda erit ratio, & illi superandæ convenientia administranda erunt remedia; inter quæ excellunt sequentia.

Medicamenta contra eam.

XLVIII. Medicamenta illa omnia vel *excitant duntaxat Ægros*, vel Ipsam *vim* humorum *narcoticam* simul *emendant*.

Quænam è somno excitent.

XLIX. Excitant Ægros à somno, & somnolentiam quoque abigunt omnia *Acida volatilia & Acri odore prædita, Acetum* putà forte *Sulphuris accensi odor*.

L. Excitant eosdem *Castoreum, Ruta, Nigellæ semen,*

ſemen, Raphanus ruſticanus, Cepa, Scylla, Sinapi, & alia Acri odore donata,& imprimis *Aceto Acri madefacta* & naribus admota.

[Q]uâ [v]i narcotica[m] e[men]di.

LI. *Emendant vim Narcoticam illa eadem omnia,* commodè aſſumpta.

LII. Ut & *Olea ſtillatitia* , atque imprimis *ex plantis Cephalicis parata* , Salviâ puta, Rore-marino,Lavendulâ, Majoranâ, Cinnamomo, Garyophyllis, Rutâ, Succino & ſimilibus.

LIII. Hæc autem Olea ad Gutt. j. ij. iij vel plures exhibentur pro re natâ,& illorum acrimoniâ majore vel minore; & quidem ex liquore convenienti; Vino Medicato putà ex ſimilibus parato, aut Apozemate, aut Miſturâ.

[Cau]ſtica [fugie]nda.

LIV. *Nolim* interim, quod aliqui ſatis temerè , meo ſaltem judicio, commendant , *uti* medicamentis cauſticis , *Euphorbio* & ſimilibus. Quamvis enim ob ſtuporem non percipiant erodentem quorundam Cauſticorum vim Ægri ; non deſinunt tamen inde inſignem pati noxam ; cùm ab illis partium mortificatio facilè promoveatur.

[Blandiora] ſi ſint [b]landio-[ra]...

LV. Malim proinde uti blandioribus & tamen ſatis efficacibus , & quidem longiori tempore, quàm in periculum conjicere ægrum feſtinando nimiùm : quod & in hoc caſu , & paſſim in totâ Medicina commendo præceptum Tyronibus Medicis; neque enim ſemper licet bis peccare.

[Pr]uden-[tis] medi. [o]fficiũ.

LVI. Prudentis nimirum ac fidelis Medici eſt, cavere ne à præſcriptis, exhibitiſve à ſe Medicamentis ullum notabile detrimentum accipiat Ægrotus, quod mox reparare ac emendare neſciat Medicus; aliàs ipſi tribuetur incommodum Ægroto ſuperveniens; quam Calumniam cautela à ſe avertere poteſt & debet Prudens Medicus & probus.

LVII. Satiùs ergò erit tutiúſque, uti Medicamentis commodis, & benigniùs operantibus, cùm priùs exhibitis facile ſit aliquid addere, non item demere : unde toties obſervamus ab imprudentibus & Temerariis Medicis dicam, an Medicaſtris non tàm curari, quàm perdi ægros, cum totius Artis & omnium Artificum communi dedecore.

[T]inctu-[ra] ex præ-[di]ctis.

LVIII. Poſſunt autem ex prædictis ſimplicibus etiam convenientes elici *Tincturæ*, tàm cum *Vini Spiritu*, quàm commodiùs *cum aceto*,& quidem *vulgari* , *non ſtillatitio :* cùm *longè acrius ſit acetum non deſtillatum,quàm idem deſtillatum*.Remanet namque in fundo pars Aceti Acrior cum Sale ejuſdem fixiore : Unde etiam ab Aceti deſtillatione remanentes in fundo fæces ſunt acerrimæ & nares valdè ferientes.

[A]cetum [n]on de-[ſt]illatum [a]crius de-[ſt]illato.

LIX. Atque hæc primaria ſunt,quæ vim humorum narcoricam emendare poſſunt medicamenta ; in quorum examine unum adhuc habeo monendum;quod omnibus tantò futurum gratius ſpero,quòd ad utriuſque & medicamenti & virtutis narcoticæ naturam indagandam inſerviat.

[I]n quo [c]onſiſtat [v]is nar-[c]otica.

LX. Ut enim aliquid utilitatis & lucis ex prædictis nobis affulgeat, videndum 1. *in quo imprimis conveniant omnia hæc ad ſomnolentiam & ſomnum præternaturales & morboſos ſuperandos uſu comperta utilia medicamenta.*

LXI. 2. Illo invento , *in quanam præſertim agere nata ſint,* ac proinde *in quonam probabiliter hæreat vis rerum narcotica.*

LXII. Ut ſic ſenſim via ſternatur quò 3. *Ipſa vis rerum narcotica magis innoteſcat , ejuſque natura & eſſentia tandem pateat.*

LXIII. Nihil enim meo judicio magis decet hominem , ratione non minùs quàm ſenſu prædi-tum,quoties aliquis effectus ipſi occurrit ignotus; quàm ut ex ſenſu notis pergat ratiocinando ad ea, quæ ſenſus externos fugiunt, & ſolo Intellectu ratiocinationis ope percipi poſſunt.

Rationis proceſſus.

LXIV. Si quis proinde omnia à me recenſita per Chymiam, ſtupendam illam Naturalium mutationum omnium repagula referantem Artem, examinaverit, comperiet *in omnibus & ſingulis abundare ſalem volatilem, eumque Acriorem*; quæ duo benè notanda.

In Medicamentis contra narcoſin abundare Sal volatile acrius.

LXV. *Salem* inquam *& Volatilem, &* quidem *Acriorem in omnibus medicamentis , tàm à ſomno excitantibus , quàm ipſum emendantibus abundare.*

LXVI. Quæ autem Sale volatili, ſed blandiore ſunt prædita, parùm aut nihil in hoc affectu ſuperando præſtant.

LXVII. *Salis autem volatilis lenitas pendet à Spiritu volatili;uti Acrimonia ab igne per adjunctum ipſi Oleum communicato.*

Salis volatilis lenitas & acrimonia unde pendeant

LXVIII. Diximus enim & docuimus In ſuperioribus, quod hic uno verbo repetendum eſt; *Acrimoniam omnem* in rebus naturalibus obſervabilem *pendere aut ſimpliciter ab Igne ſolo , aut à Sale per Ignem alterato, vel in Salem lixivioſum, vel in Spiritum Acidum.*

Acrimonia omnis unde pendeat.

LXIX. *Sale volatili abundare Acetum* vel inde patet, quòd non ex vappâ & vino, cui Spiritus volatilis periit, verùm ex eodem Vino Spiritu adhuc pleno fiat : Unde quo generoſum magis eſt Vinum, & volatili Spiritu abundantius , eo præſtantius & Acrius dabit acetum:quod prætereà arte reddere poteſt denuò Spiritum prædictum volatilem.

Sale volatili abundare acetum.

LXX. Videtur autem mihi *Acetum parari ex Vino*, quoties *ejuſdem Sal dominatum accipit, & Spiritum Volatilem ſibi mancipat. & adunit* ita tamen ut à conjuncto ipſi Spiritu Volatili Sal ipſum fiat quodammodò volatile.

Quo modo fiat.

LXXI. *Plantas* autem *præfatas*, & in univerſum *omnes Acriores & Aromaticas Volatili Sale abundare, vel ex ipſarum decocto* in Aquâ purâ facto, & poſt expreſſionem ad tertiæ partis remanentiam evaporato apparet; Hoc enim ſi frigori exponatur,plurimũ Salis in tenues cryſtallos ſenſim abeuntis exhibet; Quod *tum volatile, tum eſſentiale* vocatur ab artificibus.

Plantas acriores & aromaticas Sale Volatili abundare.

LXXII. *Conſtat* autem Sal *Volatile* præter abundantem & dominantem *Salem* , *Spiritu Volatili, & Oleo pauco.*

Sal Volatile quib. conſtet.

LXXIII. Obſervandum autem, *Olea ſtillatitia plurimò Sale Volatili abundare*, & maximam partem in Salem volatilem reduci poſſe.

Olea ſtillatitia ſale volatili abundare

LXXIV. Quibus pate re puto, *Sale Volatili abundare omnia morboſum ſomnum corrigentia remedia.*

Remedia Morboſũ ſomnum corrigentia eſſe acria.

LXXV. *Eadem autem Acria ſimul eſſe* ; eorundem *fortis & nares mordicans odor* evincit , ut longâ probatione id non egeat.

LXXVI. *In quanam* autem 2. *agere* imprimis *apta ſint Salia volatilia,* non ita facilè erit determinare.

In quanam agant ſalia volatilia.

Eadem sulphura elicere.

LXXVII. Quamvis enim per artem constet, *sulphuribus eliciendis convenire* ipsa, sintque *sulphura naturæ oleaginosæ*; nondum tamen constat, quum varia sint sulphurum genera, quibus imprimis eliciendis sint dicata.

Vim narcoticam sulphuri adhærere

LXXVIII. Illud saltem inde probabiliter deduci posse putem, *sulphureæ*, hoc est, *oleaginosæ mistorum parti adhærere vim Narcoticam*, quod aliqualem quoque ulteriori indagini viam sternere arbitror.

Et forsan in eo consistere.

LXXIX. An autem idcircò vis narcotica dicenda in sulphure consistere, dubito, quamvis non negem, sed nec affirmem.

LXXX. Et nolim quis existimet, me contraria nunc proferre iis, quæ superiùs proposui, cùm ex Opii amaritudine conclusi *aut in Sale, aut cum Sale consistere vim Opii narcoticam*; posito sc. inseparabilem ipsam esse ab amaritudine.

Amara sale volatili abundare.

LXXXI. Nam *omnia amara Volatili Sale abundant, ad quod constituendum Oleum quoque concurrit, sive sulphur.*

Amaritudinis comes sulphur cũ sale volatili.

LXXXII. Cùm ergò *amaritudini omni comes sit cum Sale volatili Oleum sive sulphur*, non pugnant illa quæ proposui, sed simul esse possunt vera.

LXXXIII. Sed relictâ virtutis narcoticæ investigatione pergamus ad Affectuum Soporosorum examen, & ipsos curandi rationem.

CAPUT XXVII.

De Comate Somnolento, sive Cataphorâ.

Coma Somnolentum, sive Cataphora quid.

I. DOcuimus in superioribus, Homines quandoque affligi *Somnolentiâ morbosâ*, eâque *solitariâ*, in quâ peccat duntaxat summa illa ad somnum propensio; quàm licèt somnus consequi soleat profundus & diuturnus, non est tamen is æquè gravis, ac in aliis ejusdem morbosi speciebus, ac imprimis Cataphorâ.

II. In Somnolentiâ namque morbosâ & solitariâ excitati à somno Ægri, præter illam permanentem ad capiendum somnum propensionem nihil patiuntur incommodi, constatque ipsis Mens & Ratio, non item in gravioribus ejusdem Somnolentiæ speciebus.

III. Inter has autem graviores Somnolentiæ Morbosæ species libet nunc agere de *Comate somnolento* dicto vel *Cataphorâ*, Cui præter somnolentiam molestam comes adest somnus profundus & quidem cum delirio junctus.

In quib⁹ differat à Somnolentiâ morbosâ solitariâ.

IV. *Differt* proinde *à Somnolentiâ morbosâ solitariâ* hæc *Cataphora*, quòd 1. *profundior in hâc sit somnus quàm in somnolentiâ solitariâ: 2. à somno vi excitati ægri delirent, & delirium suum verbis & opere testentur. 3. mox in somnum relabantur*, secus ac in somnolentiâ solitariâ, qui tunc aliquandiu vigilare possunt.

In quib⁹ à Lethargo.

V. Accidit verò aliquando, ut *Comitem habeat Coma febrem*, atque tunc à *Lethargo* distinguitur, *quòd in Lethargo simul læsa sit memoria, & urgeat rerum plerarumque oblivio*, non item in Comate.

Duæ ejus Species.

VI. *Duæ* proinde occurrunt *Comatis somnolenti Species; una, quæ sine febre affligit; altera, quæ comitem habet febrem:* quæ binæ Comatis species omninò sunt distinguendæ, cùm id non parùm faciat ad praxin & curam earum ritè instituendam.

Ejus [...] ptoma[...]

VII. Ut autem Causa Comatis somnolenti pateat, observanda singula in ipso occurrentia Symptomata.

VIII. 1. Quidem adest *magna propensio ad somnum.*

IX. 2. *Somnus ipse profundus.*

X. 3. *Delirium.*

XI. 4. *Subinde Febris:* quæ cum abesse possit à somnolento Comate, patet Ipsam non esse de ejusdem essentiâ.

XII. Cùm autem quoties adest ad somnum propensio, sequatur semper somnus, ni concurrat aliquid, quod somnum impediat, *unam, eandemque & propensionis in somnum, & somni ipsius esse patet causam.*

Ejus c[...] sam i[...] duobu[...] consist[...]

XIII. Huic autem somnolentiæ & somno cùm semper comes sit delirium, patet iterum, *in duobus duntaxat consistere essentiam causæ Coma somnolentum producentis, in somno* inquam, *& delirio efficiendo.*

Delirii comate causa.

XIV. Quænam Somnolentiæ & Somni morbosi causa esse queat, diximus in superioribus; quænam autem comitis in Comate delirii, nunc dispiciendum.

Vis N[ar]cotica nempe.

XV. Cùm autem inter Somni morbosi causas, primarium locum ad Experientiæ quotidianæ testimonium assignaverimus *Virtuti rerum narcoticæ*; eademque Experientia testetur itidem, *Narcotica quævis, si majori copiâ assumantur, non tantùm somnum inducere, sed simul delirium*; adeò ut quotquot in somnum inciderunt gravem ab assumptis narcoticis, *quoties illâ vi durant expergesiunt, toties simul delirare plus minùs* pro narcotici copiâ & vi majore vel minore *observentur.*

XVI. Ut itaque opus non sit aliunde *Comatis somnolenti causam* deducere quàm *à vi narcoticâ vel assumptorum, vel humorum in corpore depravatorum & vim narcoticam acquirentium.*

Duplex causa Comatis.

XVII. Duplex proinde *Causa Comatis somnolenti* assignari potest, *Externa* una, Narcoticum quodvis quantitate nimiâ assumptum; *Interna* altera, humor in corpore existens & corruptus, & narcoticam vim accipiens.

XVIII. Vtraque interim Coma inducit vi suâ *narcoticâ.*

In quib⁹ humoribus introducatur vis Narcotica.

XIX. Cùm autem extra sanguinem per Arterias & Venas fluentem *Duo primarii* observentur in omni corpore, etiam maximè sano, *humores: Bilis & Pituita*; Et Bilis quidem in folliculo suo; Pituita verò quadantenus in Ventriculo, sed maximam partem in Intestinis, & imprimis tenuibus; in horum *alterutrum, vel utrumque introduci videtur vis narcotica.*

In Bile.

XX. Et ut *in Bile* constituatur, urget *Opium* ipsum impensè amarum, & hactenus Bili affine; ac *Spiritus Vini*, acrior præsertim, sale volatili & pingui abundans, & hactenus quoque Bili affinis.

In Pituita.

XXI. Vt verò in *Pituitâ* constituatur aut quæratur vis narcotica, suadere videtur *Constitutio somnolentorum Pituitosa*, & *Aëris constitutio humida* homines ad somnum inclinans.

XXII.

XXII. Cùm ergò utrumque humorem tunc peccare suadeant argumenta mox allegata, malim utrumque ita considerari, ut *à Pituitoso* quidem *propensionem ad somnum* petendam putem, *à Bilioso* verò *vehementiorem narcosin*, *sive Soporem*, *atque Delirium*.

XXIII. Adeò ut meo saltem arbitratu; *levior ad somnum propensio pendere possit à Pituitâ*, non item *sopor gravis & delirio junctus*; quem *à Bile vitiata* pendere magis magisque persuadeor.

XXIV. Est enim *Bili suum Oleum & Sulphur*; *quod narcoticum fieri quid vetat?* Est etiam *Bili suum Sal lixiviosum & quidem volatile*;quod in Vini Spiritu itidem esse nemo negabit, non fuerit Chymiæ ignarus; & in Opio esse, indicat Amaritudo ejusdem.

XXV. Sed quamvis recurrat jam aliquoties mota, & aliquantum fortè promota, necdum tamen emota & sublata difficultas, in quonam consistat Virtutis narcoticæ natura & essentia; quam,fateor,necdum valeo explicare; videor tamen mihi hâc quoque indagine aliquantum profecisse, & spem majorem capere posse, futurum, ut sensim illa magis magisque pateat.

XXVI. Hâc proinde iterum omissâ, pergamus ad Comatis somnolenti examen.

XXVII. Arbitramur ergo probabiliter, *à Vi narcotica humori Biliosointroducta, concurrente simul Pituitosi humoris redundantia,produci Coma somnolentum.*

XXVIII. Interim ne quis valdè miretur, aut turbetur, me *Utriusque humoris Biliosi & Pituitosi vitium conjungere*, Observandum, sanitatem humanam pendere ab Humorum quorumvis secundùm naturam in corpore existentium convenienti Symmetriâ & Proportione; quæ quamprimùm in Quantitate, Qualitate, Loco, Motu, aut quovis alio modo mutatur, mox sequitur aliqua Functio læsa, & consequenter in cæteris humoribus vitium aliquod, dum respectu humoris primariò vitiati & peccantis proportionem & harmoniam suam amittunt naturalem, atque ejusdem vitiati respectu non satis continentur in æquilibrio ad sanitatem requisito: unde eosdem mutationem aliquam itidem paulatim subire, quid mirum.

XXIX. Ètut hoc præsenti negotio accommodemus, postquam arbitramur, Et Bilem & Pituitam non tantùm necessarios, sed & utiles humano corpori in sanitate conservando humores existere, atque Eosdem se mutuò temperare ac in officio suo continere, quandiu scilicet uterque omnibus modis se benè habet; nonne facilè patet, quamprimùm alteruter quocunque demùm modo descîscit à naturali suâ dispositione, alterum mox in suâ aliquam pati alterationem, & itidem recedere à laudabili suo statu.

XXX. Quoties ergò Biliosus humor vim narcoticam (hoc enim ita se habere nunc supponamus) adsciscit & quidem præter suam naturam, nonne eo nomine minùs aptus erit omnibus illis ritè præstandis, quibus secundùm naturam est destinatus?

XXXI. Nonne eo, quoque nomine Pituita in tenuibus Intestinis præsertim occurrens copiosa, & Bili continuè ibidem permista aliter abillâ vitiatâ afficietur Bile, aut aliter illam vitiatam afficiet Bilem,quàm cùm esset in statu suo naturali?

XXXII. Nonne ex immutatâ illa ex Bilis, Pituitæque concursu fieri solita Mutatione ipsa Pituita immutabitur?

XXXIII. Hæc autem Pituita si idcircò immutetur, uti necessariò immutatur, nonne in pejus immutabitur, hoc est, in talem constitutionem; unde malè erit corpori,cui inservire debebat in bonum? *Quæ proinde corpori noxia.*

XXXIV. Supponimus enim sanum fuisse hominem, qui si cùm suis humoribus immutetur, uti necessariò immutatur, sanus esse desinet,ac proinde Æger fiet.

XXXV. Aliud enim est accidere mutationem in Ægro, in quo ea si fiat convenienter, hoc est, in meliùs, unde desciverat, restituetur ipsius in integrum; sin minùs,in pejus adhuc verget.

XXXVI. Ex quibus omnibus abundè patet, Quoties humor aliquis in humano corpore sano existente mutationem aliquam sustinet, Toties reliquos quoque cum eodem commercium & communicationem habentes immutari, ac simul cum ipso vitiari, & hactenus quoque Valetudinem hominis adversam promovere atque augere. *Ex depravatis humoribus morbum promovere.*

XXXVII. Ergò si narcoticam vim suscipiente Bile Ipsa quoque Pituita vitietur; nonne ita vitiari poterit, ut in Corpore redundet, nimiùm sanguini confundatur, & in corporis etiam superficie æquè ac in Capite restagnet? *Pituitâ à vi narcoticâ vitiari.*

XXXVIII. Hoc autem in somnolentis & ad soporosos affectus proclivibus observamus fieri? cur autem inde, unde fieri posse probabiliter deduxi, neutiquam fiat, non video.

XXXIX. Sed nec video, quid obstet Vim narcoticam sedem suam habere in Bile posse; ac proinde Ipsi curam adhibendam primariò: non purgando quidem, sed alterando ipsam & emendando dispositionem illam vitiosam soporem cum delirio causantem. *Vim narcoticam sedem habere in Bile.*

XL. Et utinam pateret nobis adhuc clariùs,in quo consistat illa Dispositio Vitiosa.

XLI. Quamvis enim multùm nos in ejusdem investigatione profecisse putemus, nondum tamen exquisitam ipsius notitiam nos assequutos ultrò fatemur, de illâ autem temporis tractu asse-quendâ non desperamus.

XLII. Hactenus ergo hoc, si non verum, vero saltem simillimum nos ostendisse arbitramur, *Vim Narcoticam in Salis volatilis parte Oleosa* sive sulphurea propriè *consistere*; ac *in Bile* nostrâ sedem suam figere; cui comes sit *Pituita* in corpore abundantiùs restagnans & sanguini permista.

XLIII. Docuimus præterea, *Medicamenta omnia ad soporem gravem omnem frangendum ac emendandum utilia abundare Sale volatili,eoque Acri.*

XLIV. Quapropter Comatis sine febre occurrentis Curatio facilè patet, cùm in prædictis jam suprà contineatur, fiatque usurpando medicamenta enarrata vim narcoticam rerum quarumvis corrigentia & emendantia. *Comatis sine febre curatio.*

XLV. Proximum autem est,ut *Comatis cui febris comes est, generationem & causas* itidem investigemus,ac ipsius *Curationem* etiam jungamus. *Comatis cum febre cura.*

Febris illa duplex.

XLVI. Cùm autem vel *Continuas, vel Intermittentes febres Comites* habeat Coma; observandum Ipsum in Intermittentibus quidem durante duntaxat Paroxysmo durare; In continuis autem continuè permanere, & indies ferè gravius fieri.

In quib⁹ febribus observetur Coma

XLVII. Cùm autem non tantùm in febribus Pituitosis vocatis, sed etiam in Biliosis, & ardentibus quandoque observetur Coma; non parum certè opinio nostra de Vi narcoticâ Bili insidente eo ipso confirmatur.

Febres unde.

XLVIII. Et sanè si quis *in febrium quarumvis generationem* inquirat diligentiùs, comperiet *vel à Bile vehementius agitatâ, vel ab eâdem acriori factâ, vel ab eâdem cum liquore acido effervescente, hinc sanguini communicatâ*; vel saltem *ab assumptis, admissisve in corpus & similem sanguini alterationem*, qualis ex prædictis variis Bilis affectionibus ortum ducere solet, *producentibus Febres omnes excitari.*

Febrem omnem innotescere ex pulsu frequentiore

XLIX. Hoc ut clariùs exponam, præmittendum est fundamenti loco, *Febrem omnem innotescere Medico ex pulsu frequentiore*, non ad levem animi corporisve motum excitato, & cum eodem remittente; quamvis nonnunquam ab eodem vehementiore excitetur Febris.

Hunc esse signum Pathognomonicum.

L. Hoc enim *unicum Febri omni soli, ac semper competens signum est*, adeóque *Pathognomonicum, Pulsus sc. præter naturam frequentior; quo præsente febrem adesse, absente autem abesse febrim certò pronuntiari queat.*

LI. *Nec enim aliud signum*, quod omni febri ac semper competat, *innotuit Practicis.*

LII. *Reliqua enim signa omnia non tàm febrem, quàm febris speciem, aut gradum, aut tempus indicant & demonstrant.*

Quænã ejus causa.

LIII. Cùm ergò hoc unicum febris omnis pathognomonicum signum sit, *Pulsus præter naturam frequentior*, videndum *quænam illius causa* esse queat & reverà sit.

LIV. *Pulsus* autem, *cùm à Cordis ventriculorum expansione, hinc & mutuâ eorundem contractione pendeat:*

LV. *Expansio verò à sanguinis rarefactione, Contractio verò à Spiritibus animalibus Cordis parenchyma musculosum moventibus fiat*, nostro saltem arbitratu:

LVI. Facilè patere putamus, *pulsum frequentiorem naturalem consequi frequentiorem cordis ventriculorum à sanguine celerius rarefacto, expansionem; hinc & mox sequentem Cordis contractionem frequentiorem.*

LVII. *Pulsus* autem *frequentior nonnaturalis* sequitur *frequentiorem Cordis ventriculorum expansionem ob erratum aliquod in rebus sex nonnaturalibus patratum*, citra tamen functionis alicujus vitæ naturali necessariæ læsionem notabilem.

LVIII. *Pulsus* denique *præter naturam frequentior* sequitur *aut frequentiorem Cordis ventriculorum à causâ præternaturali, hoc est functionem aliquam lædente productam expansionem, aut saltem irritationem quamvis aliam Cordis frequenter ad sui Contractionem urgentem.*

LIX. Adeò ut *Pulsûs febrilis*, hoc est præter naturam frequentioris *causa sit id omne, quod aut sanguinem disponit præter naturam ad celeriorem sui rarefactionem, hinc & Cordis ventriculorum expansionem, ac mox sequentem contractionem; aut per se aptum est Cor p. n. irritare & cogere ad frequentiorem sui contractionem.*

LX. Quamvis haud eam inficias, si mihi liceret aliquid hîc statuere; mâlle me pro *febris signo illum duntaxat pulsum frequentiorem* habere, *qui oritur à causâ sanguinem ad celeriorem sui rarefactionem disponente*; quàm simul illum, qui à causâ per se ad frequentiorem sui contractionem Cor urgente producitur.

Quæ celeriorem sanguinis rarefactionem faciunt.

LXI. Ad *celeriorem* autem *sanguinis rarefactionem* faciunt omnia quæ *ipsum reddunt magis inflammabilem.*

LXII. Hoc autem *in nostro corpore facit sola Bilis.*

LXIII. Hæc enim prout variè est affecta & disposita, sic etiam *sanguinem magis vel minùs aptum reddit accensioni & inflammationi in Corde suscipiendæ.*

Calidi febres à Bile.

LXIV. Adeò *ut Febrium omnium Calorem comitem habentium Causam à Bile deducendam arbitrer.*

LXV. *A bile*, inquam, *nunc in sanguinem per ductus bilarios hepaticos immediatè effusâ, & febres continuas pariente*; nunc *per ductum cysticum ad Intestina priùs eructatâ, atque ibidem cum pituitâ multifariam effervescentiam excitante, atque sic febribus intermittentibus ortum præbente.*

Et à [...] dem, [...] cessit [...] via N[...] coticæ [...] ma [...] nolentiæ

LXVI. *Huic Bili Febri-paræ si accedat vis Narcotica, quid mirum*, si *præter febrem observetur sopor gravis, cum delirio conjunctus, adeóque Coma somnolentum?*

In quo differt ab [...] febri

LXVII. Differet proinde in eo duntaxat *Febris sive Continua, sive Intermittens Comate somnolento Comitata*, ab *alterutrâ Febre sine ipso affligente*, quòd *Bili Febrem excitanti adsit vel absit vis narcotica.*

Febris cum sine [...] mate [...] rati[...] versa

LXVIII. Quamvis autem non agamus hîc de Febre cum vel sine Comate occurrente, ejusque curatione: non nocebit tamen uno verbo monuisse, planè aliam esse debere utriusque Curationem; cùm in Febre, cui comes est Coma, curandâ, medicamenta vim narcoticam emendantia adeóque Acria sint simul adhibenda, à quibus abstineri potest in curatione Febris à Comate immunis.

Quæ Medicamenta contra narcotica etiam contra febrem

LXIX. Quisquis autem superiùs à Me dicta diligenter perpenderit, observabit inter Medicamenta vim narcoticam superantia occurrere quædam, quæ extra soporem conducunt Febri, qualia sunt Acida omnia Acriora.

Paucis ad Artem medicinam requiri

LXX. Sed & hinc quivis attentus & accuratus mutationum naturalium observator addiscet, ad Artem medicam ritè faciendam non ita multa & diversa desiderari media sed paucis illam absolvi posse, dummodò intimâ singulorum naturâ probè perspectâ, ritè eadem conjungi queant.

Et [...] re.

LXXI. Cujus rei hæc videtur ratio, quòd Res naturales omnes è paucis constent primordiis; ex quibus variâ proportione inter se junctis cùm pendeant omnes illæ observabiles rerum naturalium mutationes; utique ex iisdem paucis ad debitam proportionem redactis pro lubitu immutari poterunt denuò eadem omnia, & in priores aut novas formas & figuras deduci.

Febri Com[...]

LXXII. Quoties ergò febri continuæ aut Intermittenti comes est Coma somnolentum, toties

toties Ipſam excitanti Bili conducent medicamenta Acida cum aliquâ Acrimoniâ conjuncta: atque illis præſertim emendabitur illa Bilis narcoticâ vi infecta.

LXXIII. Inter Spiritus Acidos autem præ cæteris omnibus conducet Oleum Sulphuris per campanam paratum, utpote cæteris Acrius & odore ſolo ægrum recreans & ſomnum excitans.

LXXIV. Huic proximè accedit Spiritus Nitri; hinc Spiritus Vitrioli Philoſophicus.

LXXV. Sed nec parvi faciendi Spiritus Salis & Vitrioli Volatiles; de quibus conſulendus Glauberus in eorundem præparatione.

LXXVI. Ex ſupradictis ergò quodammodò patere puto vim Narcoticam; in quo ſcilicet conſiſtat, & quomodò emendari queat, ubi ſomnolentum inducit Coma, tàm ſine, quàm cum febre comite.

Caput XXVIII.

De Comate Vigili.

I. Abſolutâ pluribus Comatis ſomnolenti tractatione, proximum eſt, ut Comatis rursùm, ſed Vigilis enarrationem aggrediamur.

II. Eſt autem *Coma Vigil, ſomnolentia morboſa, & ſumma ad ſomnum propenſio, ob quam licet clauſis oculis ad ſomnum ſe componat æger, illum tamen capere neſcit, verùm delirans multa patrat abſurda.*

III. Differt hic affectus à Comate ſomnolento in eo, quòd in ſomnolento ſequatur actu ſomnus, non item in vigili, à quo impediuntur & delirant.

IV. Hæc proinde tria concurrunt ad Comatis Vigilis conſtitutionem. 1. Somnolentia vitioſa eaque ſumma. 2. Vigiliæ. 3. Delirium.

V. Somnolentiæ quidem Cauſa eadem videtur in Comate Vigili, quam diximus eſſe in Somnolento.

VI. Sed & eadem videtur Delirii in utroque Comate Cauſa: Unde in illarum explicatione non eſt, quòd immoremur.

VII. Præcipuum proinde erit Vigiliarum aſſignare cauſam, cùm in Somnolento urgeat Somnus, iſque profundus.

VIII. *Vigiliarum* autem *præternaturalium Cauſa* hîc erit quærenda, & quidem *potens*, quæ *tantam impediat Somnolentiam ne in ſomnum deducatur.*

IX. *Vigilias* autem *præternaturales producere ſolent omnia, quæ Spiritus Animales agitare poſſunt vehementiùs; qualia ſunt 1. Dolores Corporis graves, omniaque objecta ſenſus potentiùs afficientia. 2. Animæ ſolicitudines & anxietates urgentes. 3. Omnia ipſos Animales Spiritus per ſe inquietos & irrequietos præſtantia, Acria præſertim, non partes ſenſibiles adeòque ſenſum afficientia, atque per dolores ſomnum tollentia, & Vigilias afficientia; verùm in ipſos Animales Spiritus agentia immediatè, ipſoſque in motione & agitatione continuâ ſervantia.*

X. Ubi ergò Coma Vigil producitur, & cum Somnolentiâ morboſâ urgent vigiliæ morboſæ, ibi duplicem cauſam concurrere putem; quarum altera quidem Somnolentiam, altera verò Vigilias excitet.

XI. Quænam Somnolentiæ cauſa ſit, jam docuimus abundè; qualis autem Vigiliarum, ampliùs diſquirendum, & imprimis, quæ ipſos Animales Spiritus exagitet adeò, ut ſomnus capi nequeat. *Dolores graves ſomnum interrũpere.*

XII. Nemo enim 1. negabit Dolores graves, & quicquid illos producit, ſomnum interrumpere; atque adeò Vigilias excitare. *Dolorum cauſæ.*

XIII. Dolores autem producunt omnia objecta externa & quidem ſenſuum propria, vehementiùs ipſa ſenſoria afficientia, & idcircò moleſtiam, mox dolorem excitantia.

XIV. Unde lux magna dolore Viſum afficit; ſonus vehemens Auditum; Odor gravis olfactum; ſapor ingratus Guſtum; Calor vel Frigus adurens Caloris ſenſum; Durities pungens vel tundens Tactum.

XV. Objecta verò ſenſuum communia nullum dolorem pariunt.

XVI. Sed nec 2. negabit ullus, niſi rerum ignarus, Animæ, ſolicitudines & anxietates interrumpere, imò impedire ſomnum, & moleſtas excitare vigilias. *Animæ ſolicitudines ſomnum interrumpere.*

XVII. Interrumpitur autem à ſolicitudinibus ſomnus, quatenus per ipſas in continuo motu ſervantur animales ſpiritus; quod vel inde patet, quòd in ſolicitudine quavis videamur nobis obſervare mentis agitationem & diſcurſum continuum in Cerebro, planè ſimilem illi, quem corpus patitur diſcurrendo per omnia domus cubicula, aut urbis vias, abſque quiete. *Et quatenus. Et quomodò.*

XVIII. Aſſuefacti autem continuatâ ſolicitudine ad agitationem animales ſpiritus, in eâdem facilè perſeverant, ac difficiliùs ad quietem reduci queunt, licèt ſummo niſu id tentet anima ad extremum agitata & anxia.

XIX. Quæ ſolicitudo permanens in animâ ſomnum impedit & turbat in Comate vigili.

XX. Sed nec 3. ubi neque dolores corporis, neque ſolicitudines animæ urgent, ut paulò antè urſerunt, negabit quis facilè, *ab ipſorum Spirituum animalium agitatione ſolâ produci poſſe vigilias* in Comate vigili obſervatas. *Ab agitatione Spirituum Animalium Vigilias produci.*

XXI. Inter omnia autem in ſenſus occurrentia, tum naturalia, tum artificialia, nihil reperitur, quod animales ſpiritus, utpote volatiles, inquietos reddere poſſit, præter Salem volatilem acriorem. *Inquietos reddi Spiritus à Sale Volatili.*

XXII. Conſtituitur autem ſal volatile, uti ſæpiùs diximus, ex ſale & volatili ſpiritu; cui quoties cum oleo immiſcetur plùs Ignis, redditur acre. *Id ex quibus componatur.*

XXIII. Adeò ut primaria ejus acrimonia pendeat ab Igne; cui proinde itidem accepta referenda eſt primariò irrequieta ſpirituum animalium agitatio. *Ejus acrimonia ab igne.*

XXIV. Hoc ſi verum ſit, uti ſaltem vero putamus ſimillimum, utique nemo facilè putabit, in eodem humore, Bile putà, quærendam Comatis Vigilis, uti Comatis Somnolenti cauſam. *Comatis Vigilis cauſa nõ in Bile.*

XXV. Verùm in Bile quidem, Somnolentiæ atque Delirii; in alio autem alibi producto humore, Vigiliarum quærenda cauſa. *Sed in alio humore.*

XXVI. In alio, inquam, præter Bilem, humore, Sale putà, in Glandulis forſan quibuſdam hærente, atque ibidem acriore facto, hinc per volatilem Spiritum volatiliſato, ac tandem accedente Aſterioſi ſanguinis igne majorem acrimoniam nacto; *Sale nempe in glandulis hærente.*

nacto: & sensim ad cerebrum elevato, & animalibus spiritibus conjuncto, atque illos in continuâ agitatione servante.

Comatis Vigilis cura triplex.

XXVII. Cura proinde Comatis Vigilis consideranda triplex.

1. Dolores sedandi.

XXVIII. Nam 1. si dolores aliqui urgeant, qui priùs urserunt, sedandi in parte affecta, tollendo vel demulcendo causam, & emendando sensorium inde malè affectum.

2. Spirituum Animaliũ agitatio sedanda.

XXIX. 2. Si animæ solicitudines urserint priùs, & ab illis remanserit spirituum animalium, Ipsiusque adeò Mentis agitatio, curanda primùm somnolentia; postea tentanda Agitationis sedatio, tum pacantibus animalium spirituum agitationem, tum ad tranquillitatem deducentibus ipsam Animam.

3. Humoris Salsi Volatilis acrimonia corrigenda. Et quib.

XXX. 3. Si ab humore salso volatili & acri pendeant Vigiliæ, corrigenda illa acrimonia oleosis emulsionibus, hordei, seminum quatuor frigid. maj. ut & papaveris, & quandoque amygdalarum: vel, quod præstat omnibus, Sulphure pacativo Vitrioli, neutiquàm narcotico.

XXXI. Somnolentia autem Vigiliis Comes curabitur iisdem, quibus Coma Somnolentum, remediis, sed iis præsertim, quæ non impediant Vigiliarum comitum curam.

XXXII. Pro Causæ ergò Vigilias excitantis diversitate seligenda erunt hæc aut illa ex enarratis in superioribus, & prudenter conjungentur, præmittentur, aut postponentur prædictis.

CAPUT XXIX.

De Lethargo sive Veterno.

I. POstquam in enarratione affectuum Soporosorum egimus de Somnolentiâ morbosâ simplici, de Comate Somnolento, ac de Comate Vigili; necessum quoque est, ut Lethargum enucleemus.

Lethargus sive Veternus quid.

II. Diximus autem *Lethargum* Græcorum, ac *Veternum* Latinorum, ubi pro eodem affectu sumuntur, esse inexpugnabilem ad Somnum propensionem, eamque pofundo & gravi Somno comitatam, ut & Delirio, Rerum omnium Oblivione, ac Febre lentâ continuâ. Hæc enim sunt symptomata, quibus præsentibus Lethargum adesse, absentibus verò eundem abesse certò licet pronuntiare.

A quibus distinguatur ab aliis affectibus soporosis. 1. A Somnolentia.

III. Distinguitur enim, ne mox in limine confundat nos affectuum variorum in quibusdam symptomatibus convenientia, à cæteris affectibus Soporosis omnibus Lethargus, præsertim Oblivione, & à quibusdam, comite Febre.

IV. Nam 1. à Somnolentiâ simplici & morbosâ differt Lethargus Ipsò Somno gravi hunc comitante, non item solam Somnolentiam.

2. A Comate Vigili.

V. Distinguitur 2. à Comate Vigili, eodem Somno profundo & gravi Lethargum Comitante, non item Coma Vigil.

3. A Comate Somnolento.

VI. Distinguitur 3. à Comate Somnolento, Febrem carente, per comitem Febrem; quàm Febrem comitem habente, vel Intermittentem, per Febrem continuam Lethargo junctam; vel Continuam, & quidem ardentem, per Febrem lentam Lethargo propriam: Quòd si occurrat Coma Somnolentum Febre lentâ comitatum, distinguitur tunc ab illo Lethargus per Memoriam simul abolitam & omnimodam rerum omnium Oblivionem Lethargo peculiarem.

4. A Caro.

VII. Distinguitur 4. Idem Lethargus à Caro, per excitationis à Somno impossibilitatem Caro propriam; cùm in Lethargo, uti aliis quoque Soporosis affectibus, aut reverà excitari à Somno queant Ægrotantes.

Ejus causa.

VIII. His autem ad Lethargi ab aliis affectibus affinibus distinctionem præmissis, proximum est, ut ejusdem Causas veras investigemus, & quidem tales proponamus, à quibus symptomata omnia Lethargum comitari solita elici ac deduci queant commodè.

Ejus Symptomata.

IX. Cùm autem ad Lethargum constituendum concurrentia symptomata sint 1. Somnolentia sive ad Somnum propensio inexpugnabilis. 2. Somnus gravis. 3. Delirium. 4. Rerum omnium Oblivio. 5. Febris lenta continua: quærenda talis Causa, à quâ symptomata præfata omnia ortum suum habere possint.

Comatis cujusdam Somnolenti Causa.

X. Cùm autem de Comate Somnolento ageremus, Ejus speciem aliquam proposuimus, in quâ & ad Somnum propensio, & Somnus profundus, & Delirium, & Febris nunc continua, nunc Intermittens observari solet; quamque à Bile vi narcoticâ infectâ deduximus.

Ejus à Lethargo differentia.

XI. A quâ Comatis Somnolenti specie cum solâ Oblivione & Febre lentâ continuâ differat Lethargus, si Bili narcoticâ vi præditæ jungatur Pituita, eaque viscidior, putem Lethargi causam veram patere.

Lethargus à Pituitâ & Bile vi narcoticâ prædita.

XII. Cùm enim à Pituitâ solâ Capitis gravitas & Somnolentia, hinc & rerum multarum Oblivio pendere indices per experientiam deprehendantur; illi si comes jungatur Bilis, & quidem narcoticâ vi prædita, quis dubitabit à tali miscellâ produci posse Lethargum?

Hæcque Sanguini permixta.

XIII. Cùm autem in omni Lethargo Febris adsit continua, signum est, Bilem toti massæ sanguineæ commisceri, ac proinde per ductum hepaticum eò vadere.

Febris in Lethargo unde.

XIV. Cùm præterea si non omni Lethargo & semper, plerumque saltem comes sit Febris quotidiana, circa vesperam recurrens, aut semitertiana, alternis diebus graviùs accedens, signum est, ejusdem Bilis partem aliquam per Ductum Intestinalem delabi ad tenue intestinum ac in Ipso excitare cum obviâ Pituitâ Effervescentiam, quæ exacerbationi febrili ansam præbeat & ortum.

Lethargũ non esse à pituitâ in cerebro putrescente ob rationẽ à Medicis vulgò allatam.

XV. Pituitam autem partim in totâ massâ sanguineâ dispersam, partim in cavitate Intestinorum hærentem reliqua evincunt symptomata febrem lentam, hoc est, minùs ardentem indicantia.

XVI. Non putamus autem à Pituita in Cerebro putrescente ortum ducere Lethargum, uti censent quidam Medici; nec inde probari posse judicamus, quòd in quorundam Lethargo defunctorum Cerebro præter ejusdem corruptionem sanies & pus inventa sint.

XVII. Potest enim fieri, ut in hominibus sanguine Pituitoso, hoc est, multam Pituitam continente præditis ac in Lethargum incidentibus, Pituita copiosior hæreat in tenuibus Cerebri vasis, atque ipsa distendat, mox rumpat, denique in Cerebri

Cerebri ſubſtantiam effuſus ſanguis Pituitoſus ibi-demſuppuretur, atque ſic memoratum à quibuſ-dam Practicis malum pariat, nec tamen Ipſa Le-thargi cauſa exiſtat, ſed effectus, aut ſeorſim ob aliud in diæta commiſſum durante Lethargo erra-tum producatur.

Locus pri-mar. à af-fectus Lethargi

XVIII. Non eſt proinde Locus in Lethar-go primariò affectus Cerebrum, verùm Tota ſan-guinis Maſſa, ſive vaſa ſanguinem circumvehen-tia.

XIX. Quamvis enim Caput grave ſit Lethar-gicis, poteſt tamen id à Vaporibus aut humoribus cum ſanguine ad Cerebrum delatis exoriri, ut non opus ſit ad peculiare ac primarium Cerebri vi-tium recurrere.

Cauſæ Lethargi antece-dentes.

XX. Cauſæ Lethargi antecedentes quoad Pi-tuitam ſunt varia Diætæ vitia, 1. Aër humidus & frigidus; 2. Alimenta liquidiora & humida. 3. Cor-poris intermiſſum exercitium. 4. Somnus diutur-nior & profundior. 5. Animi affectus omnes Spi-ritus Animales ſopientes. 6. Excrementa Pituito-ſa in corpore diutiùs retenta.

XXI. Quænam autem Bilis narcoticæ cauſa eſſe queat, pluribus inveſtigavimus in ſuperiori-bus, præter illa verò, quæ nunc addamus, non ha-bemus.

Lethar-gus unde

XXII. Ex concurrente igitur ob quodcun-que demum diætæ vitium & Pituitæ lentæ, viſci-dæque in Sanguine redundantia, & Bilis nar-coticâ vi præditæ effuſione Lethargum deduci-mus.

Non à Pi-tuità in Cerebro hærente.

XXIII. Quibus interim affectus idem ex Pituitæ in Cerebro hærentis corruptione elicien-dus videtur, iiſdem ſuæ aſſertiónis probationem ſimul commendamus: Neque enim id nobis poſ-ſibile videtur, ſed nec idem perſuadent ſymptoma-ta Lethargicos comitantia; cùm illa omnia ex aſ-ſignatis à nobis cauſis deduci commodè poſſe ar-bitremur.

Signa Le-thargi præſentis

XXIV. Signa hujus Lethargi alia nulla ſunt, præter recenſita à nobis primaria ejuſdem ſympto-mata.

Immi-nentis.

XXV. Imminentis autem Lethargi ſigna ſunt eadem ſymptomata leviſſima; uti ejuſdem gravio-ris, eadem graviora.

Lethar-gus malū periculo-ſum.

XXVI. Cæterùm periculoſum malum eſt Lethargus, à quo graviori plerique moriuntur, imprimis ſenes, in quibus naturaliter augetur Pi-tuita, & infringitur Bilis Pituitam corrigens & emendans.

XXVII. Interim & in Junioribus malum exi-ſtit periculoſum, ſive conſtitutio ipſorum ſit ſe-nilis, ſive cauſa fuerit gravis, quæ tantam in ipſis effecerit mutationem, à quâ ſequatur malum ab ipſorum naturali conſtitutione tam alienum.

Ejus Cu-ratio.

XXVIII. Curatio Lethargi facilè ex propo-ſitis ejuſdem cauſis patet, conſiſtit namque & in Pituitæ redundantis alteratione, atque evacuatio-ne; & in Bilis narcoticâ vi præditæ emendatio-ne, non item evacuatione; cùm non redundet, Fe-brem aliàs non lentam tantùm, ſed ardentem po-tiùs excitatura.

Pituita corrigen-da. Et quib?

XXIX. Pituitam lentam, viſcidamque quæ alterent ac corrigant, non ſemel propoſuimus, ſcilicet conveniunt hic *Radices Ireos, Acori, Ga-langæ, Helenii, Fœniculi, Apii, Calami Aroma-tici:*

Folia Salviæ, Majoranæ, Roriſmarini, Lauri, Hyſſopi, Calaminthæ, Serpilli, Origani, Abſinthii, Cardui-benedicti, Menthæ:

Flores, Centaurii minoris, Chamæmeli, Meliloti, Stœchados:

Semina, Sileris Montani, Aniſi, Carvi, Nigellæ, Coriandri:

Baccæ, Lauri, Iuniperi:

Gummata, Opopanax, Galbanum, Sagapenum, Bdellium, Ammoniacum, &c.

Aromata pleraque.

Eadem Evacuan-da. Et quib.

XXX. Pituitam eandem lentam viſcidamque priùs præparatam, & à ſanguine quodammodò ſe-cretam evacuant, Agaricus, Hermodactyli, Tur-bith Gummoſum, Colocynthis, & ex ipsâ parati Trochiſci Alhandal dicti, Euphorbium, (quo ta-men ob ſummam Acrimoniam utendum eſt cautè, nec niſi in pilulis, additâ Maſtiche, aliiſque ejus Acrimoniam temperantibus.) Inter Chymica ve-rò Mercurius, omnibus modis præparatus, tam præcipitatus, Albus, Rubeus, Flavus, Viridis, &c. quàm ſublimatus, dulcis præſertim, cùm Corroſi-vus vix ad granum unum exhiberi queat, ſitque medicamentum non tantùm ſaporis horrendi, ve-rùm inſuper violentiſſimum, à quo ſatius eſt ab-ſtinere medicos juniores, quàm ipſo cum pericu-lo uti.

Mercu-rius om-nibus mo-dis præ-paratus, Subli-matus.

Bilis emendan-da.

XXXI. Bilis narcoticâ vi prædita quibus emendari queat, abundè docuimus in Comatis Somnolenti tractatione, ut non videatur operæ pretium ſemper actum agere.

XXXII. His proinde Lethargi Cognitio-nem & Curationem abſolvimus, nunc Cari tracta-tionem aggrediamur.

CAPUT XXX.

De Caro.

Cari Symptō-mata.

I. Lethargo proximè ſuccedit *Carus*, in quo ſequentia obſervantur Symptomata? 1. *Som-nus profundus, & tantus, ut etiam puncti excitari nequeant; licet obſcura ſenſationis ſignum partis punctæ retractione aut contractione exhibeant:* Illis enim 2. *ſenſus externi ad extremum ferè ſtu-pent.* Unde 3. *Interni quoque ſenſus nullo munere fungantur.* Sed & 4. *Animalis motus ceſſat*, nec niſi ad objecti externi potentiſſimè ac cum ſum-mâ moleſtiâ vel dolore afficientis urgentiam ul-lus in Caroticis obſervatur, *præter ſolam reſpira-tionem, quæ ipſis illæſa permanet*; quoniam non ad objecti externi perceptionem, hinc & animi affe-ctum inde concitatum perficitur, verùm ad ſan-guinis in Cordis dextro ventriculo excitatum incendium, hinc & in pulmonalem arteriam mo-tum, urgetur: quod ſedulò venit obſervan-dum.

Ejus dif-ferentia ab affe-ctibus So-poroſis.

II. Differt Carus 1. à Somnolentiâ ſimplici, ut & à Comate tàm Vigili, quàm Somnolento, quin & Lethargo, quòd in omnibus illis affectibus aut vigilent Ægri, à ſomno ſaltem excitari poſſint, & ad quæſita reſpondere, licet perperam; ſecus ac in Caro, in quo tàm profundus urget ſomnus, ut quamvis ab objecto vehementiùs ſenſorium affi-ciente ac lædente quodammodò excitari videan-tur, & aliquas corporis partes contorquere, in to-tum tamen excitari nequeant, verùm mox iterum obdormiant.

Ab Apoplexia.

III. Differt 2. Carus ab Apoplexiâ, in quâ profundior adhuc obſervatur ſopor, abſque ullo ſenſu,& reſpiratio difficilis cum ſtertore,quæ integra eſt in Caro,cum obſcuro ſenſu.

Qualis Affectus

IV. Adeò ut medius quaſi inter reliquos affectus Soporoſos& Apoplexiam ſit Carus, & proximus ad Apoplexiam gradus.

Ejus cauſa proxima.

V. Hujus affectûs Cauſa proxima ut pateat, expendenda ſunt ſedulò ſymptomata primaria in omni Caro patentia. Et 1. quidem *ſomnus profundus, ſive ſopor* 2. *ſenſus obtuſus, ſive Stupor gravis.* 3. *Motus obſcurus ſive Torpor:* quibus tribus ſymptomatibus gravibus continetur Cari eſſentia, Sopore putà, Stupore ac Torpore.

Functiones læſæ in Caro unde.

VI. Cùm autem Actiones læſæ, utpote primaria quemvis Affectum conſtituentia ſymptomata, Morbum agnoſcant pro Cauſâ ſuâ proximâ, videndum à quo morbo, quibuſve morbis pendere poſſint triplices hæ functiones in Caro primariò læſæ:ut ſic totum hunc affectum dignoſcamus intimè.

Eædem Functiones integræ unde

VII. Hoc autem fiet commodè, ſi conſideraverimus in anteceſſum, à quâ Cauſâ, quibuſve Cauſis pendeant proximè eædem functiones, quandiu obeuntur integrè.

Nempe Somnus.

VIII. *Somnum* 1. quod attinet, illum naturaliter ut & vigilias ſpirituum animalium affectionem eſſe, nemo negabit, qui ſpiritus admittit animales: utpote qui in ſenſuum organa copioſiùs moti gignunt vigilias,ubi autem torpidiores facti ſegniùs ad eadem feruntur,ſomnum.

Senſus externi.

IX. 2. *Senſus externi* abſque ſpirituum animalium præſentia ab opere ſuo ceſſant, qui quò alacriùs ad ſenſuum organa deferuntur & copioſiùs, eò vegetior exercetur ſenſatio.

Motus animalis

X. 3. Denique *Motus animalis* pendet proximè à ſpiritibus animalibus Muſculorum fibras implentibus ac diſtendentibus;mutaturque imprimis ad Ipſorum mutationem variam.

Cari cauſa proxima in ſpiritibus animalibus vitiatis.

IX. Cùm proinde *Tres in Caro læſæ primariò functiones à Spiritibus animalibus bene habentibus abſolvantur ſingulæ*, meritò in *Eorundem vitio* & *diſpoſitione vitioſa* quæritur læſionis illius cauſa proxima,ſive Morbus.

XII. Ad prædictas autem *functiones* læſas, Vigilias putà, Senſus externos & Motum animalem, *ritè obeundas non requiritur tantùm Spirituum animalium in Cerebro*, hinc & Nervis, & Organis *præſentia ſufficiens*, verùm inſuper *eorundem diſpoſitio laudabilis, in mobilitate convenienti & puritate, tenuitateque requiſita* conſiſtens.

XIII. Niſi enim Animales ſpiritus 1. quantitate decenti, 2. tenuitate, 3. puritate, 4. mobilitate neceſſariis prædìti influant per nervos ad partes,non perficientur ritè functiones ab ipſis pendentes.

Non reſpectu quantitatis.

XIV. In Caro autem 1. *ſatis copioſi non videntur affluere Spiritus Animales* in Organa Senſûs & Motûs,cùm obſcurus ſaltem obſervetur uterque,ſola permanente integra reſpiratione.

Sed reſpectu mobilitatis:

XV. An verò 2. *ſatis tenues*, an 3. *ſatis puri*, & 4. *ſatis mobiles* exiſtant, meritò licet dubitare; quin potiùs plerumque *Torpidiores* videntur exiſtere; ac proinde & *craſſiores*, & *impuriores*, & *minùs Mobiles*; accedente non raro eorundem narcoſi.

Nempe quod ſint craſſiores, impuriores, & immobiliores.

XVI. Adeò ut *Cari*, in functionibus læſis conſiderati *Cauſa* proxima videantur eſſe *Spiritus Animales craſſiores, impuriores ac immobiliores* facti, atque ideò *minori* etiam *quantitate* ad Senſuum Motûſque organa delati.

Remota cauſa interna.

XVII. Quoties ab Interna cauſa, humoribus puta vitioſis in corpore exiſtentibus, aut aſſumptis quibuſvis producitur Carus, toties à tali Spirituum Animalium diſpoſitione mala & torpore non ita difficulter deducentur læſæ in Ipſo functiones.

Externa.

XVIII. Quoties verò ab ictu gravi capiti inflicto,aut Caſu in caput facto contingit earundem functionum ſimilis læſio, adeóque Carus, toties difficiliùs erit ex Spirituum Animalium torpore Ipſum deducere.

Carus à gravi capitis ictu, vel caſu.

XIX. Contingit autem nonnunquam, ut gravem Capitis ictum, caſumve ſequatur Carus (uti ejus rei exempla paſſim proſtant apud Authores Medicos, & nimis frequenter occurrunt in praxi quotidiana) adeò ut attoniti ſtent etiam peritiſſimi Medici ad attonitos extemplo ex Caſu, ictuve Ægros,& augeſcente quidem malo paulò poſt Apoplecticos,fato brevi cedentes;eodem verò remediis cedente, paulatim ad priſtinam ſanitatem reſtitutos.

Unde pro ducatur.

XX. *Hunc ab ictu,caſuve ortum Carum* probabile eſt *propter conturbatum Spirituum Animalium motum,aut ſanguinis hinc & Spirituum defectum excitari*, atque idcircò in Apoplexiam ſæpiùs deſinere lethalem.

Apoplexiam & Carum gradibus diſtingui.

XXI. Et reverà gradibus tantùm diſtinguuntur Apoplexia & Carus, adeò ut Apoplexia dici queat ſpecies Cari graviſſima,& vice verſa Carus ſpecies Apoplexiæ levior.

Unde utriuſque eadem curatio.

XXII. Quapropter non video, quid opus ſit in Cari explicatione, hinc & Curatione diu hærere, cùm iis,quæ ſupra de Apoplexia propoſui, ritè obſervatis & expenſis, haud difficulter hujus quoque affectionis ratio & natura innoteſcat;igitur animus eſt,ad reliquos affectus Soporoſos,aut ad Ipſos referri ſolitos progredi:quos inter quia Inſomniorum fecimus mentionem, lubet ipſa nunc examini ſubjicere.

CAPUT XXXI.

De Inſomniis.

Inſomnia quid.

I. Diximus in ſuperioribus, *Inſomnia eſſe Internorum ſenſuum circa objecta ficta,falſave perperàm menti in ſomno profundo repræſentata & animum vehementiſſimè afficientia. Aberrationem gravem cum ſummis animæ anxietatibus & corporis quaſſationibus, erumpente non rarò ſimul ſudore copioſo.*

Eius cognitio à cognitione animi pathematum.

II. Quorum Inſomniorum naturam nemo percipiet ſufficienter aut debitè, qui non priùs animi pathematum rationem penitùs cognoverit.

Hæc à quibus moveantur.

III. *Moventur* autem,uti aliàs notavi, *Animi affectus ab Objectis ſub Boni, Malive ſpecie conſiderati.*

Non ab Objectis Veris vel Falſis.

VI. *Objecta* enim,quatenus *Vera* videntur *vel Falſa,nullum in nobis excitant affectum:* quatenus autem nobis Bona iudicantur vel Mala, multifarios in nobis producunt affectus.

V. Nihil

Vel Bonis vel Malis, vel veris vel oppa-gnibus.

V. Nihil autem refert, an reverà & actu fint nobis Bona vel Mala Obiecta, an videantur nobis duntaxat talia, producunt enim nihilominus eundem affectum; quin imò longè periculosio-rem, & curatu difficiliorem, quoties ex imagi-natione falsa producitur affectus gravis; cum & Mentis aberratio concurrat cum ipso Affectu im-moderato; adeò ut difficulter tunc curetur Affe-ctus pravus; quandoquidem difficillimè curatur plerumque Imaginatio læsa.

Idem quod in Pathe-matis etiam in In-somniis accidere. Delirii comitans.

VI. Idem planè accidit in Insomniis, nisi quòd expergefacti homines se falsis delusos fuis-se agnoscant, & si sapiant, rideant; ac si sæpiùs recurrant, corpus suum malè affectum suspicen-tur, & mala minantia in tempore avertere alla-borent.

VII. Quoties autem ab Insomniis experge-facti Ægri pro veritate habent suas delusiones, toties signum est *Delirij comitantis*, & gravius malum brevi producturi.

Duæ Insomniorum species.

VIII. *Duæ* proinde in praxi notabiles occur-runt *Insomniorum species*; Prima, quando à Somno expergefacti Ægri, illa pro Insomniis, uti sunt, habent. Secunda, quando etiam expergefacti de-lirare continuant Ægri, atque vera esse nugantur, quæ somniarunt.

Mentis aberratio in somno unde peti debet. 1. Ab Obiecto.

IX. Mentis autem illa aberratio in Somno urgens, vel *ab obiecto petenda*, vel *ab animâ*, vel *ab instrumentis* animæ corporeis, *Spiritibus Ani-malibus*.

X. 1. Ab *Obiecto* ipso ritè in sensus admisso pendere neutiquam potest, cùm idem effectum non producat in omnibus.

2. Ab Animâ.

XI. 2. Autem *ab ipsâ Animâ pendere possunt Insomnia*; & quidem quando Ipsa *non satis at-tenta* est oblatorum obiectorum examini; ve-rùm obscurè omnia arripit; aut *non satis distin-ctè* singula perpendit, verùm confusè duntaxat; unde mirum non est, si & judicium quoque de iisdem objectis feratur confusum & obscurum; si Animi affectus inde oriantur inordinati; & qui-dem in somno præsertim, quo tempore solent om-nes illę functiones obiri imperfectiùs, quàm vigi-liâ.

3 A Spiritibus Animalibus.

XII. Sed & 30. à *Spiritibus Animalibus*, ut-pote animæ instrumentis, vitiatis & impuris pen-dere possunt Insomnia, *quatenus ipsorum obiecto-rum species tunc alteratæ, aliterque affecta reprae-sentantur Menti*; quamvis hactenus non satis pa-teat, quomodò se gerant etiam durantibus vigi-liis, & in præsentium obiectorum examine Spi-ritus Animales: quæ difficultas non unum dun-taxat Philosophum, unius duntaxat Philosophiam sed omnes omninò urget Philosophos, omnem-que quorumvis Philosophiam.

Hos per Diætæ Vitia alterare, Spiritus animales, ut per peram iis dicet Mens. Idem fieri posse ab Humoribus pravis.

XIII. Illud autem *certum* est ac per experien-tiam quotidianam evidens, *ita alterari posse per diætæ vitia*, vini putà liberaliorem potationem, *Spiritus animales*, aut ipsum Cerebrum, sensuum-ve externorum organa, *ut* de obiectis tunc occur-rentibus omnibus *perperam iudicet Anima.*

XIV. Hoc si fieri queat, & reverà quotidiè fiat vigilantibus ad potûs aliàs optimi ac utilissi-mi assumptionem liberaliorem; quid ni simile quid dormientibus contingere queat ab humo-ribus pravis in corpore coacervatis, aut nuper productis & similem in Animalibus Spiritibus af-fectum & dispositionem excitantibus?

Insomniorum causæ unde ducendæ.

XV. *Insomniorum* proinde *Causas* vel *ab ipsâ Animâ* sensationibus suis minùs attentè ac di-stinctè vacante; vel *à Spiritibus Animalibus* im-purioribus, obiectorum species alterantibus; *vel ab utrisque* deducimus.

Ab Animæ vitio.

XVI. *Ab animæ vitio* pendere Insomnia *pa-tet*, quando constat ab iisdem Ægris vigilanti-bus oscitantiùs ac confusiùs observari, examinari; tractarique obiecta passim occurrentia.

A Spirituum Animalium vitio.

XVII. *A Spirituum Animalium* vitio ma-lum hoc pendere patet, quando attenta est Ægro-torum Anima, suaque distinctè examinat obiecta; imprimis ubi humorum quorundam pravorum incorpore existentium, & flatus præsertim gene-rantium signa quædam concurrunt.

Ab utrisque.

XVIII. *Ab utrisque causis* pendere hoc ma-lum patet, quando Animæ vel per se, vel ob ani-mi affectum gravem ægrotantis signa observantur unà cum pravorum humorum & flatulentorum indiciis.

Quinam Humores Animales Spiritus turbent.

XIX. *Humores* autem pravi *Animales Spiri-tus* turbant & *alterant*, qui flatus vel halitus ge-nerare sunt apti; qui *viscidi* sunt & *terrestres*; aut *subtili Acrimonia & volatili præditi, Acidi* præ-sertim; aut denique *narcotica vi leviore dotati.*

In somniorum Curatio. 1. Si ab Animâ negotiis distractâ.

XX. Curatio autem Insomniorum ex prædi-ctis facilè patet. Nam 1. *si ab Anima multis nego-tiis distracta*, ideóque singulis minùs attenta o-riantur Insomnia, curabuntur illa, si excessus Ne-gotiorum resecetur, & non plura suscipian-tur, quàm quibus ritè absolvendis sufficit Ani-ma.

2. Si ab Animâ ob pathema grave turbatâ.

XXI. 2. *Si ab Anima ob pathema grave tur-bata*, ideóque operi suo minùs attenta oriantur Insomnia, curabuntur illa, compescendo ani-mum, & superando sive procul amovendo obiecta mentem turbantia.

3. Si ab Humoribus Viscidis.

XXII. 3. *Si ab Humoribus viscidis, ac Me-lancholicis dictis* oriantur Insomnia, curabuntur illa, humorem prædictum emendando per me-dicamenta sæpiùs enarrata; & Sale volatili abun-dantia: vel si simul copia peccent, eosdem emen-datos evacuando, per purgantia Pituitam crassam & viscidam. Hermodactylos, Colocynthidem, & similia.

4. Si ab Humoribus Acri moniâ præditis.

XXIII. 4. *Si ab Humoribus subtili Acrimo-nia, eaque Acida & volatili præditis* oriantur In-somnia, curabuntur illa, figendo & concentran-do Aciditatem, per Cretam, Oculos Cancri, Corallia, Margaritas, Lapidem Hæmatitem & si-milia.

5. Si ab Humoribus narcoticâ vi prædi-tis.

XXIV. Si 5. *ab Humoribus narcotica vi præditis* oriantur Insomnia, curabuntur illa me-dicamentis in Comatis Somnolenti cura propo-sitis.

XXV. Medicamentorum formulas recitare supersedeo, cùm illæ in exercitio practico circa ipsos ægros instituto proponantur & addiscantur convenientissimè.

CAPUT XXXII.

De Incubo.

Incubus quid.

I. Insomniorum peculiarem speciem diximus esse *Incubum*; in quo falsa observatur Ima-ginatio personæ aut rei cujusvis thoraci graviter incumbentis, ac cum ficto suffocationis metu re-

spi-

ſpirationem difficilem parientis, vocemque quaſi intercipientis.

Eius cauſa primaria.

II. Primaria Incubi Cauſa eſt halitus reſpirationis vociſque organa imprimis afficiens, ac ſimul Somnum profundum, ac levem quaſi narcoſin producens, ac proinde blando delirio anſam præbens.

III. Incubi namque Cauſam omnem à corporeo vitio, neutiquam ab Animâ deducimus propriè & tantùm.

Humores Incubum generantes duobus modis peccare.

IV. Duobus autem modis putamus Humores Incubum generantes peccare ac nocere; 1. quidem, quatenus Ipſos animales ſpiritus inficiunt, atque inſomnia cum levi delirio producunt. 2. quatenus privatim reſpirationis organa ſimul afficiunt, & Inſomniorum delirium ad perſonam aut rem aliam pectori inſiſtentem, & in ſuffocationis periculum Ægros conjicientem inclinant. 3. accedere aliquando putamus Animam imaginatione falsâ deluſam, & hunc aut illum metum circa perſonam certam foventem, quæ omnia ſibi obvenientia adverſa illi facilè adſcribit, etiam non cogitanti ſæpè de talibus: Hoc autem proprium eſt Meticuloſorum, & quævis fortiter apprehendentium.

Quibus accedit Anima deluſa.

Dorſo incumbentes incubum pati.

V. Eſt autem notatu dignum; quod Incubo obnoxij, illum vix patiantur alterutri lateri, verùm dorſo demùm incumbentes.

Eius Curatio.

VI. De *Curatione* hujus affectûs nil quicquam addo, quum ex iis, quæ antecedentibus capitibus, & imprimis proximè prægreſſo memorata à nobis ſunt, eandem facili negotio liceat eruere. Claudant igitur *functiones animales lædentium morborum* agmen *Somnambuli*.

CAPUT XXXIII.

De Somnambulis.

I. DE Somni præternaturalis variis ſpeciebus, & harum gradibus egimus hactenus, & ita quidem, ut nobis adhuc unicus ſuperſit tractandus Somnambulorum affectus ſatis mirus.

Somnambuli quinam.

II. Vocantur autem Somnambuli, quotquot in medio ſomno ſomniantes ſurgunt, ambulant, & alia vigilantium munia non tantùm exequuntur, ſed plerumque ſuperant.

Eorum geſta vix credibilia.

III. Vix enim credibilia ſunt, quæ de Somnambulorum geſtis narrantur paſſim ab Authoribus Medicis, aliiſque; cùm fabulæ magis, quàm hiſtoriæ veræ affinia videantur ipſorum opera.

Quinam inter Somnambulos non numerandi.

IV. Ad Somnambulos autem non ſpectant, qui dum in loco plano iter faciunt, interim ſomno capti ſenſim obdormiunt; & tamdiu dormientes progrediuntur, donec ad minimum obſtaculum allidentes iterum mox expergiſcantur; quòd Somnambulis non accidit, verùm contrarium potiùs, quandoquidem loca iiſdem vigilantibus inacceſſa, nec niſi cum ſomno vitæ periculo tentanda, abſque ullo diſcrimine ſuperant & tranſcendunt; unde vel hoc etiam nomine magis mirandus eſt affectus.

Hujus affectûs cauſa.

V. Hujus autem admirandi affectûs cauſam veram ut inveſtigemus, conſiderandum 1. *Somno ſepultis ac* dubio procul *ſomniantibus* obvenire hunc affectum. 2. *Perſeverare in ſomno ſuo Somnambulos*, & ita quidem, ut ſi ab aliis expergefiant, id cum ipſorum fiat incommodo & nonnunquam vitæ periculo. 3. *Peragere Somnambulos ea, quæ vigilantes vix auderent tentare, ſaltem* non *facilè poſſent perficere*; quin imò aliquando quæ vigilantibus ipſis *factu eſſent impoſſibilia*.

Eum Somniantibus obvenire.

VI. Somniantibus & ſomniorum ratione obvenire hominibus Somnambulorum affectum, patet ex ipſorum evigilantium relatu, putantium ſe ſomniaſſe duntaxat, quæ actu fecerunt; unde non rarò non minùs mirantur geſta ſua, quàm alij.

Et oriri ab Animâ.

VII. *Somnambulorum* autem *affectum*, ut ex prædictis cauſam eius eruamus; *cenſemus ortum* ducere *ab Animâ circa unum obiectum attentiùs & cum animi affectu grandi occupatâ*, unde inter dormiendum circa idem verſetur propenſiùs, adeò ut ad aliud nihil attendat, quàm ad id, aut ad ea, unde voti ſui compos fieri queat, non conſideratis difficultatibus intercedentibus.

Circa unum obiectum occupata.

VIII. Diximus *Somnambulorum animam circa unum ferè obiectum occupari attentiùs*, quod cùm omnium ſomniantium proprium ſit, idem in Somnambulis magis adhuc excellere, patet ex geſtis ipſorum longè ſuperantibus vulgò ſomniantium ſolas actiones ſpirituales & *ſenſuum internorum* operatione concentratas, cùm *in Somnambulis* ipſe *motus animalis* & quidem in excellenti gradu obſervetur concurrere, & quandoque, ſi fides adhibenda Hiſtoricis, etiam *ſenſus externus*; non quidem abſolutè, ſed in quantum ad opera ſua peragenda ipſorum operâ indigere ac opus habere videtur Anima.

Somniantium conſtitutio.

IX. Etenim plerique ſomniantes ita ſe habent, uti homines ab externorum obiectorum conſideratione abſtracti, & hoc aut illud obiectum priùs obſervatum ſeorſim ſecum examinantes, & pro eiuſdem variâ cum aliis obiectis comparatione aut ad ſe adaptatione, varios in animo ſuo affectus excitantes, ac ſemet ipſos non parùm aliquando commoventes & torquentes, manente interim in eodem ferè ſitu corpore immoto.

Somnambulorum comparatio.

X. In Somnambulis verò idem ferè accidit, quod hominibus ſuis ratiocinationibus uſque adeò irretitis, ut ſecundùm illas quidvis conentur, tentent ac peragant; parùm attenti aut diſpicientes, an reverà ita ſe habeant res, quemadmodum illas ſeſe habere ſibi perſuadent.

X. Qui homines, ut nimium ſuo indulgent ingenio ac iudicio, ita plerumque peccant graviter in alios, quos ex præiudicio ut plurimum æſtimant, & vel deſpiciunt, vel perditos cupiunt; cùm prudentes deceat lentè feſtinare, ac ſibi diffidere, non verò nimiùm ſibi placere, ſuaque omnia impenſiùs amare.

Sapientis Munus.

XII. Et ſanè Sapientis eſt, omnes in obiectis occurrentes circumſtantias exactè ac diſtinctè examinare, atque ſingularum pondus expendere, cum aliis conferre, tandemque circumſpectè aliquid de ipſis pronunciare.

XIII. Hæc Prudentia ſi in multis vigilantibus ſemper, ſi in pleriſque aliquando deſideretur; quis mirabitur, in dormientibus eandem quandoque non reperiri, cùm in ſomno rariùs tàm circumſpecta notetur Anima, atque durante vigiliâ.

In Unum Obiectū intenti plerumque Melancholici.

XIV. Quotquot autem uno obiecto perpenden-

dendo continuè ferè occupantur, uti magis taciturni obſervantur, ſic & Melancholici ferè vocantur; quamvis inter ipſos alij extent hilares, alij triſtes.

X V. Hilares exiſtunt, qui verſantur circa obiectum ipſis gratum, & amabile, quodque ſe iam poſſidere, aut brevi poſſeſſuros putant; aut ſi minùs gratum ſpeculentur obiectum, illud ſaltem ſuperabile, aut iam ſuperatum putant, unde illud exurgit in Ipſis gaudium, quod præ ſe ferunt.

X V I. Triſtes contrà deprehenduntur, quotquot verſantur circa obiectum moleſtum & grave, cujus malitiam ſeſe minimè evaſuros autumant; quòd ſi gratum ſpeculentur obiectum atque amabile, imò ſibi optabile, de illius tamen poſſeſſione aut benevolentiâ deſperant, unde Animi mœror ſequitur & conſternatio.

X V I I. Rariùs autem Somnambulis accidit, ut circa obiectum verſentur moleſtum & grave, quin ſemper ferè circa gratum & amabile, quodque acquiſitu poſſibile iudicant; & plerumque actu comparant: unde etiam Somnambulos inter triſtiores Melancholicos minimè putem collocandos, verùm inter mediocriter hilares, & illos quidem, qui circa res futuras & acquiſitu poſſibiles verſantur, unde etiam illarum acquiſitioni ſtudent.

X V I I I. In *Somnambulis* proinde conſideramus *Animam* circa obiecta ſua *attentiorem*, & *animi affectu forti* erga ipſa *motam*.

X I X. Cùm autem valdè ſint uni obiecto attenti Somnambuli, non ita mirum ulli debet videri, quòd perſeverent in ſomno, nec facilè excitentur; quamvis putem concurrere inſuper in Ipſis Somnum profundiorem; hoc eſt, Somnambulos naturâ eſſe ſomno deditos, non quidem longioti, ſed profundiori: quod non eſt novum Ingenioſis & Iudicioſis; neque enim hæc ſibi mutuò opponuntur, quin ſimul poſſunt conſiſtere, & in eodem ſubjecto ſimul reperiri, ac eſſe ſubalterna.

X X. *Minùs autem excitantur*, quoniam uni obiecto valdè eſt attenta Ipſorum anima, à quo proinde difficiliùs retrahitur ad alia; quod etiam vigilantibus unius rei contemplationi multùm attentis uſu venire ſolet indies, adeò ut aliquantiſper hærere atque ad obiecta occurrentia percipienda minùs prompti, paratique videantur tales, ſed aliquo tempore indigere, quò Cogitationes ſuas à priori obiecto retrahant, & recens oblato tribuant. Vti hoc unicuique non ſemel fortè accidit.

X X I. Id verò imprimis eſt in Somnambulis *mirabile, quod peragant Ipſi talia, qualia ab Ipſis vigilantibus minimè erant expectanda*; cujus cauſam ſi quis roget, ſequentem affero; Multa nobis videntur factu impoſſibilia, (licet ipſa videamus ab aliis fieri) ob animi affectum, metum præſertim alicuius periculi opus perficiendum comitantis.

X X I I. Conturbatâ enim ex apparente periculo Animâ, conturbatur ſimiliter ſpirituum animalium ad omnes partes atque imprimis ſenſuum externorum & Motûs Animalis organa confluxus; unde cum Ipſis ſenſibus conturbatur Motus Animalis, atque in damnum perperam plerumque metutum (Ignoſce cum Lucretio loquenti) reverà incidit homo, in quod non incidiſſet facile; ſi animo præſente ac forti prædita Mens convenienter animales ſpiritus direxiſſet.

X X I I I. Vnde videas Mentem terrore Panico conturbatam lentè aſſueſieri iuſtæ firmitudini, atque tunc eadem opera perfici ab homine corroborato, quæ minimè fieri poterant ab eodem conſternato & meticuloſo.

X X I V. Ineſt autem quibuſdam à Naturâ Fortitudo & Magnanimitas nullis periculis perterrita, quibus proinde datum eſt, grandia patrare facinora, dummodò non degeneret Fortitudo illa in Temeritatem, etiam metuenda contemnentem. *Naturâ quibuſdam ineſt fortitudo.*

X X V. Nihil contra magni expectandum eſt à Puſillanimis & tutiſſima quævis metuentibus, niſi rationis ope aut conſuetudine ſenſim erigant ſuum Animum. *Puſillanimitatis vitium.*

X X V I. Prout ergo Anima noſtra vel obſtacula fingit, ubi non ſunt, vel ipſa maiora fingit quàm reverà ſunt, atque illa tanquam mala ſibi impendentia nec facilè ſuperabilia conſiderat; & expenditita mirum non eſt, ſi Metus inde excitetur in Animo, Metum ſequatur ſpirituum animalium conturbatio, hanc conturbationem Motus animalis tremulus & invalidus, ac tandem Ipſum, quod fruſtrà aliàs timebatur, malum.

X X V I I. Hæc autem omnia pericula cùm per ſenſus externos ex obiectorum circumſtantiis eliciat Anima noſtra; mirum non eſt, ſi eadem non metuat homo dormiens, & quidem ab externis obiectis remotus ob ſomni profunditatem, & Animæ in ſomnio ſuo uni ferè rei penitiorem affixionem & ab aliarum rerum ſenſu ac conſideratione potentem abſtractionem. *Dormientem pericula non metuere.*

X X I I I. Cùm ergò Somnambulis & profundè dormientibus, ac circa illud, quod tractant, objectum valdè occupatis, per ſe non occurrant difficultates atque pericula actiones ſuas comitantia, mirum ampliùs videri debet nemini, quòd talia patrent quæ vigilantes nullo modo patrare poſſent, aut tentare auderent; quinimò unde expergefacti vehementer turbantur & anguntur, ubi pericula, quibus expoſiti fuerunt, conſiderant & meditantur. *Vt nec Somnambulos.*

X X I X. Et ſanè, ſi quis etiam decumbens in lecto aut pavimento, ubi nullum eſt casûs periculum, expendat præcipitia priùs viſa, & periculum ſummum eorum, qui per illa delabuntur præcipitia, hinc ſemel ſeipſum in ſublimi conſtitutum fingat, mox casûs proprij periculum imaginetur, fieri nequit, quin horrore correptus tremere incipiat, & cum Animo corpus valde conturbatum experiatur.

X X X. Quæ conſiderationes omnes cum nullum locum habeant in Somnambulis; nec metus quoque, nec inordinatus excitatur in Ipſis corporis motus; quapropter agiliter atque debitè patrant cœpta tunc omnia.

X X X I. Adeò ut *Somnambulationis* (ut ſic loquar,) *duas agnoſcam* & conſtituam *Cauſas ſimul concurrentes*. 1. *Somnum profundum & altum*. 2. *Animam uni obiecto cum affectu forti affixam, & proinde ab aliorum obiectorum conſideratione abſtractam.* *Somnambulationis duæ cauſæ.*

X X X I I. Somnum dico profundum, & ſi non planè naturalem, certè à naturali parùm re-

ce-

cedentem. Neque enim corpore tenus Ægroti sunt Somnambuli, cùm nulla in Ipsis sit corporea functio læsa; Quòd si tamen quis Mentis uni objecto magis affixæ, & à plerisque aliis valdè abstractæ passionem pro Morbo habeat, vel functione læsâ; Somnambulos eatenus ægrotare, non quidem graviter, sed molestè, facilè concessero.

Somnambulorum Morbus quis. XXXIII. Morbus proinde, quo laborant Somnambuli, erit nimia affixio & attentio animæ ad certum aliquod Obiectum, eaque cum affectu ardentiore coniuncta, Affixionem illam consequente.

XXXIV. Opus est quidem, ut Obiecto suo cognoscendo attenta sit Anima, non tamen ita, ut pleraque alia pro illo unico negligat.

Ad vitæ beatitudinem multa consideranda. XXXV. Vt enim multa desiderantur ad naturalis vitæ beatitudinem homini præstandam, ita ut ad singula illa percipienda, & pro singulorum necessitate variâ variè cognoscenda attenta sit anima, omninò necesse.

XXXVI. Quapropter si uni supra meritum suum aut utilitatem nimiùm; alij verò vel aliis contra minùs attenta sit Anima, fieri nequit, quin minùs convenienter se gerat, aut in unius obiecti amplexu vel fugâ, aut in aliorum saltem neglectu; cùm in omnium inter se collatione, hinc & singulorum convenienti delectu aut reiectione consistat primaria Mentis functio, Arbitratio & Iudicium sive Iudicatio: quæ æqua non fiet, nisi omnia perpendantur ex æquo. Non perpenduntur autem ex æquo, quæ planè negliguntur; uti fit, quando Mens uni obiecto perpetuò affixa reliqua præterit, ac si non essent.

Somnambulorum curatio. XXXVII. Atque his ita positis, non adeò difficile fuerit Somnambulorum affectum curandi dare rationem ac methodum.

Non à medicamentis. XXXIII. Non erit autem opus multis medicamentis purgantibus, aut quovis alio modo corpus turbantibus uti; sed nec opus erit qualicunque sanguinis per venam sectam extractione vires minuere.

Sed Informatione de Mente ritè rigenda. XX'XIX. Verùm tota Somnambulos curandi ratio versabitur in Informatione iteratâ & inculcatâ, de Mente ritè dirigendâ in Obiectorum suorum contemplatione, atque examine; *assuefaciendo Ipsam, ut non uni duntaxat vel diutiùs, vel nimiùm adhæreat ac quasi affigatur, sed omnia & singula sufficienter consideret, inter se conferat, singulisque suum locum & dignitatem assignet.*

Metus ne in Melancholiam Hypochondriacam incidant. XL. Secus enim metus est, ne in alia insuper damna sensim incidant Isti, & præsertim in *Melancholiam Hypochondriacam* vulgo dictam, de quâ aliàs agemus pluribus, si Deo libuerit.

LIBRI SECVNDI FINIS.

FRANCISCI

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII
PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.
LIBER TERTIVS,

De Affectibus Generationi Hominis dicatas Functiones Læsas vel Constituentibus, vel Producentibus, vel Consequentibus.

CAPVT I.

De Seminis Generatione Læsâ.

Seminis Productio ex quibus & ubi fiat.

I. PRIMA Generationi ministrans Functio est *Seminis Productio*; quæ meo saltem judicio debetur imprimis *Animalibus Spiritibus* cum *parte Sanguinis magis Salsa concentratis* in ipsis Testibus, vel forsan etiam in Epididymide.

II. In hunc finem tum Arterias & Venas, tùm Nervos & Vasa Lymphatica acceperunt hæ partes, quò seminis materia, ubi opus, satis copiosè afferri, sin minùs, ad sanguinis massam referri queat, nec mox pereat.

Seminis confectio cui ætati propria.

III. Hæc Seminis confectio non omni ætati est *propria, non Pueritiæ, non extremo Senio,* at *Adolescentiæ, Iuventuti*, atque *Ætati consistenti:* quamvis citiùs in aliquibus, seriùs in aliis generetur semen; uti etiam diutiùs perseverat in quibusdam, citiùs desinit in aliis ejusdem præparatio.

Semen tã in Mulieribus quàm Viris fæcundum.

IV. *Semen* arbitror Ego hactenus tàm *in Mulieribus, quàm Viris produci fæcundum,* & utrinque ad Generationem concurrens, cùm absurdum sit vocare aliquid inutile, quod Deus voluit factum, nec ullæ rationes solidæ atque satis urgentes proferri soleant ab iis, quibus libet Fœminis semen fœcundum denegare.

Ejus Generatio quot Modis læditur.

V. Hæc *Seminis Generatio læditur*, 1. quando *Nullum*. 2. quando *parcius*; 3. quando *Copiosius* 4. quando *Aquosius viscidiusve*, vel aliis modis *minus commodum* conficitur.

1. Quando nullũ fit.

VI. *Nullum* semen conficitur vel *defectu Materiæ*, quando Vasa non sufficientia implantantur in Testes, atque Epididymidas, vel *defectu Testium*, in Eunuchis; vel *Ineptitudine Eorundem*, in frigidis & maleficiatis dictis.

2. Quando parcius.

VII. *Parcius* fit semen, vel *aliquali Materiæ Defectu*, quando Vasa vel pauciora, vel minora feruntur ad Testes; aut ipsa materia *aliò amandatur*, ratione *sanguinis*, in magno *sanguinis effluxu*; ratione *Spirituum Animalium*, in *magnis Animi Curis, Corporis Motu vehementi*, &c. vel *aliquali Testium Debilitate*, in frigidioribus dictis.

3. Quando copiosius.

VIII. *Copiosius semen* producitur, tum *ex Materiæ abundantia*, Vasis existentibus grandioribus; tum *Maximè ex Constitutione Testium laudabili ac robusta*; licet difficile ac forsan impossibile sit explicare, in quo consistat illa *Testium vis & Potentia, ex* sanguine Spiritibusque Animalibus *semen conficiendi*; ne quis putet, pro veris assumenda, quæcunque à quovis temerè hic determinari possent.

4. Quando Aquosius.

IX. *Aquosius justo* generatur semen, tum ratione *sanguinis universi*, hinc forsan & *Spiritus Animalis magis Aquosi*; tum ratione *Constitutionis Testium* mihi inexplicabilis, ob quam *Aquosa nimis sanguinis Pars admittatur* ad semen conficiendum. Inter *Causas externas* certum est *Venerem nimis frequentem, Frigus cum humiditate* præsertim conjunctum, atque *Contusionem*, non tamen nimiam, non rarò ansam præbere illi malo.

Vel Viscidius.

X. *Viscidius* contra redditur semen, ob *Causas contrarias*, ut & *Venerem rariorem*.

Defectus Seminis vix curabilis.

XI. *Vix unquam Curabuntur* illi, in quibus Defectus est totalis seminis, nisi forsan in *Testium ineptitudine*, solis *Aromaticis* tum *externis*, tum *internis* quodammodò saltem reparandâ: quo minùs succedente excusandi sunt tales ab Opere Generationis.

Parcior Seminis productio qui curetur.

XII. Faciliùs autem consulitur iis, in quibus *parcius* producitur *semen*? Nam 1. *Vasa exigua* sensim expanduntur, partium *frequenti, blandoque affrictu*, atque *inunctione cum Aromaticis*. 2. *Materia Testibus conveniens* ac sufficiens *restituitur*, *curatâ Hæmorrhagiâ* qualicunque; atque *vitando Animæ Vexationes* ac sollicitudines *nimias*, ut & *nimium Corporis motum*. 3. *Roborando Testes* præsatis *Aromaticis* tum *externis*, tum *internis*.

Qui copiosior.

XIII. *Copiosi seminis productio*, hinc & Excretio, si hominem debilitet, curabitur 1. *adhibendo Medicamenta, quæ vasa quodammodò constringant*, quæ *sanguinem magis condensent, Spiritusque figant*. 2. *Abstinendo à Cogitationibus Venereis*, imprimis à *conversatione familiari* cum *personis egregiis & gratis*, sive amatis; ac præsertim *ab actu venereo*, denique 3. *Usurpando prudenter Medicamenta veneri extinguendæ adscripta*: Sic Hominem ad Venerem etiam licitam nimis pronum & furentem, curavit Nitrum ad Scrupulum ter quotidie assumptum, unde non tantùm fervor ille sensim diminutus, sed planè extinctus est.

Semen Aquosius qui emendetur.

XIV. *Aquosum semen* corrigitur, 1. curando sanguinem Aquosiorem, tum alterantibus, Aromaticis præsertim, sed mediocriter fixis; tum evacuantibus, & Aquas per Alvum, Urinas, vel Sudores educentibus. 2. *Roborando Testes*, imprimis per *externa Aromatica mediocriter adstringentia*.

Qui Viscidius.

XV. *Viscidius semen* emendabitur, usurpando medicamenta Aromatica, sed magis volatilia & Aquea, quibus diluatur & Sanguis Universus, & in Specie Seminis Materia, ad quam facilè penetrant Aromatica.

Caput II.

De Virilis Seminis Effusione, ac Penis Erectione læsâ.

Penis erectio ad Seminis ejectionem necessaria.

I. Virile Semen, quo Generationi serviat, in Uterum Muliebrem effundi debet, in quem finem Penis erectione opus, quoniam Coïtu promovetur illa Excretio.

II. Virilis namque seminis Effusio læsa sequitur præsertim læsam Penis Erectionem.

Quot modis lædatur.

III. Læditur hæc *Penis Erectio*, 1. quando *Nulla* fieri potest. 2. quando illa *non Sufficiens* existit. 3. quando eadem *non satis diu perseverat*.

1. Quando nulla fit.

IV. *Nulla* fit *Penis Erectio*, ubi *Penis destituitur vasis copiosum sanguinem*, Animalesque Spiritus adducentibus; unde & ipse Penis invalidus existit.

2. Quando non sufficiens.

V. *Non sufficiens* fit Penis Erectio, ubi non *sufficienti copiâ* ad ipsum transfertur *sanguis*, vel *Animalis Spiritus*; idque aliquando ob *Vasa minora & pauciora* ad Penem delata; aliquando ob *ipsum Penem ab externo frigore Aëris, Aquæ, &c.* malè *affectum*, aliquando *ob metum, aliumve affectum Animi gravem Spiritus Animales* aut *consumentem*, aut in *motu suo turbantem*, *aliòve avocantem*.

3. Quando non satis diu perseverat.

VI. *Non satis diu perseverat Penis Erectio*, adeò ut priùs, quàm semen effundi queat, iterum collabascat, aliquando ob *Spirituum Animalium penuriam universalem, Sanguinemve universum minùs calentem ac Spirituosum*; aliquando ob *Animum multis cogitationibus*, aut *inopinato pathemate* ab opere hoc avocatum.

Ejus defectus curabilis.

VII. Quoties ob Vasorum sanguinem fervidum, Spiritusve Animales ad Penem deferentium culpam Nulla fit ejus Erectio, toties pro *incurabili* habendum hoc Malum.

Non sufficientis Erectio quomodo curatur.

VIII. *Non sufficiens* autem Penis Erectio *Vasorum paucitatem, parvitatemque* consequens sensim corrigi potest, ac emendari, *frictione* blandâ & frequenti Penis, ejusdemque *inunctione* cum Linimentis, aut Unguentis Aromaticis; quò paulatim expandantur magis vasa, plusque sanguinis & Spirituum ad Penem deferant.

IX. Ubi à *Frigore externo* idem contigit, foveri decoctis Aromaticis, & inungi Unguentis similibus debet pars malè affecta.

X. *Animi Affectu noxio sublato*, ad pristinum robur redire solet penis, quin *contrario* magis erigi.

Non satis diu permanens quomodo curetur.

XI. *Non satis diu permanens Penis Erectio Spirituum Animalium penuriâ*, protrahetur usu convenienti Spirituosorum cum aliis mixtorum, Aquæ Vitæ Matthioli, ac similium per intervalla usurpatorum, donec Animales Spiritus multiplicati fuerint in corpore.

XII. Quin *rariùs exercenda Venus* à talibus, quò tunc saltem illi absolvendæ sufficiant Spiritus satis pauci.

XIII. *Sanguis fervidior* usu *Salis Volatilis Oleosi, omniumque* adeò *Aromaticorum*; inter quæ præferenda illa, quæ docuit Experientia conducere in hoc affectu; talis est Eruca.

XIV. *Animus revocandus* ad *negotium præsens*, atque *intendendus rei agendæ* cum *hilaritate*.

Caput III.

De Uterinâ sive Menstruâ Purgatione læsâ.

Quo tempore fiat in fœminis Sanguinis fluxus.

I. Singularem, eundemque planè Naturalem *Sanguinis Fluxum*, *Effluxumque patiuntur Fœminæ*, si non omnes, pleræque saltem, & quidem *toto eo tempore*, *quo Generationi aptæ sunt*.

II. Rariùs enim, nec nisi præter naturam solet iste fluxus citiùs, tardiùsve observari.

Quando ille incipiat.

III. Tempus autem maximè ordinarium, quo se manifestare solet hic fluxus, *Annus* est *quartus decimus*; quo iterum subsistere ac cessare, *Annus* ætatis *quinquagesimus*.

IV. In Regionibus quidem Calidioribus, & ubi Aër purior, subtiliorque occurrit, uno, duobusve annis citiùs prodit in nonnullis, ac præsertim in vegetioribus; quemadmodum contrà in Frigidioribus, magisque Pituitosis totidem ferè annis segniùs erumpit, & maximè in Regionibus ad Septentrionem magis vergentibus, simulque humidioribus.

Quid indicet.

V. Ubi autem Fluxus ille prodit, aut prodire debuit, Viris maturæ habentur fœminæ, atque ad Generationem aptæ.

Subsistit in Gravidis & Lactantibus.

VI. Excerni solet hic sanguis in non Gravidis, nec Lactantibus; nam perpaucæ, ubi utero gerunt, fœtumve lactant, hunc Menstruorum fluxum patiuntur.

Sanguis hic cui usui inserviat.

VII. Unde patet Sanguinem hunc præparari ad Fœtum, tum in Utero, tum extra Uterum nutrien-

nutriendum, adeóque inservire Generationi, atque Propagationi: ne quis putet cum multis, Sanguinem istum menstruum esse inutilem, aut noxium, ideóque culpandum, postquam is ad speciei conservationem abundantior in fœminis producitur, quàm ad solam sui nutritionem indigebant.

...sidnã ...indi- ...lui cõ- ...vatio- ...quid ...Speciei ...paga- ...nem ...tiat. VIII. Quicquid enim commune habent Mulieres cum Maribus, id omne ad Individui Conservationem facit; quicquid verò tum Mares, tum Fœminæ habent singulare, id omne Speciei Propagationi ministrat.

IX. Sic Partes diversas obtinuerunt aliquas tum Viri, tum Fœminæ, quas proinde Generationi servire dicimus ac docemus.

X. Sic etiam Functiones aliquas diversas nacti sunt Viri & Fœminæ, quas itidem Generationi destinatas pronunciamus.

...artes ...eratio ...licate XI. Inter partes illas diversas sunt in Maribus Penis, Membrum Virile ideò dictum, Testiculi, Vasa spermatica; quæ omnia nil habent similis cum Partibus Mulieribus, Vtero, & utroque ipsius Collo, Vteri Tubis, Testiculisque: adeò, ut meritò hæ Partes omnes unà cum Mammis fœmineis dicantur Generationi servire.

...& ...nctio- ...es XII. Inter Functiones illas diversas est tum Virilis seminis productio in Testiculis, aut Epididymidibus, tum ejusdem Collectio in Glandulis & Vesiculis spermaticis, tum Excretio per Vrethram; quæ planè aliter se habent in fœminis; quæ intra se solent suum effundere semen, uti mares extra se.

...erum Viris ...Fœ- ...inis si- ...ilitudo ...Di- ...rsitas. XIII. Vnde quamvis aliqua videatur esse in Viris & fœminis ratione seminis producendi, conservandi, ejaculandique similitudo, magna tamen in singulis occurrit quoque diversitas.

...ecque ...axima ...fœtûs ...odu- ...ione & ...tritio- ... XIV. Sed maxima Virorum & Fœminarum circa Generationem diversitas occurrit in duobus; in Fœtûs ipsius producendi loco, atque nutritione prima tam ante, tum paulò post partum.

...æ fiût ...in ...ari- ...s, sed ...Fœmi- ...is. XV. Producitur namque Fœtus nunquam in Maribus, semper in Fœminis; & quidem in earum utero.

XVI. Nutritur idem Fœtus ante partum in Vtero fœmineo, & quidem à nutrimento à Matre ipsi subministrato, nunquam à Mare.

XVII. Sed nutritur adhuc idem natus à Matre, ac quidem Lactis beneficio; quod sicut vix unquam, & quidem monstrosè tantùm observatum est prodiisse è Mammis virilibus, ut plurimùm verò, ac ferè semper è fœmineis, ita meritò à fœminis expectatur ac obtinetur quoque prima nuper nati fœtûs nutritio, idque à Matre, aliâve fœminâ ipsi deficiente succurrente.

...unctio- ...es Fœmi- ...is pecu- ...iares. XVIII. Functiones proinde primariæ ac fœminis maximè peculiares sunt *Fœtus Generatio, Gestatio, & Nutritio intra Vterum*; ut & *Partus*, hinc & *Nutritio prima extra Vterum*.

...Fœtûs ...roductio ...tiam à ...Mare, nu- ...tritio à ...solâ Fœ- ...minâ. XIX. Quemadmodum verò ad Fœtûs productionem ac Generationem suum semen confert Mas, ita ad ejusdem in Vtero Nutritionem & Augmentum nil planè confert Mas, verùm sola Fœmina, cui uni hoc beneficium debet Fœtus.

...Quo nu- ...triatur ...fœtus in ...utero. XX. Hactenus quidem crediderunt omnes forsan Materno sanguine nutriri fœtum in Vtero; donec hoc præsertim seculo plures Viri egregii hanc sententiam in dubium revocarunt, & aliqui eam in totum rejecerunt.

XXI. Me quod attinet, nullas hactenus observare potui rationes satis urgentes, nulla experimenta satis evidentia, ab ullo prolata, quæ propositam sententiam eant eversum: sed contrà plurima noto, quæ ipsam confirment, non infirment. *Maternô nempe Sanguine.*

XXII. Et in specie Fluxus sanguinis menstruus, de quo cœpimus agere, satis superque Nutritionem Fœtus per sanguinem maternum evincit. *Quod probatur.*

XXIII. Cùm enim sanguis in Fœminis ad Generandum aptis copiosior producatur, quàm ad ipsarum Nutritionem requiritur; idemque ideò singulis mensibus per Naturalem Effluxum, & quidem per Vterum minuatur; idem verò tempore gestationis, vel lactationis effluere desinat; nonne satis demonstrat, eum Fœtûs nutritioni, & dum in Vtero hæret, & dum nuper exclusus lacte materno gaudet, impendi?

XXIV. Nisi enim in Fœtûs nutrimentum cederet, dum in Vtero adhuc continetur; & in maternum lac abiret, postquam ipso alitur infans nuper natus; utique menstruatim effunderetur. *Uterò gerentibus & lactantibus quibusdam menstrua fluere.*

XXV. Neque assertionem hanc meam evertit, quòd quibusdam fœminis, & Vtero gerentibus, & lactantibus Menstrua prodeat purgatio: quoniam illud quibusdam & paucis singulare est, non omnibus aut plerisque saltem commune. *An Fœtus in Utero aliquid sugat.*

XXVI. Sed nec assertionem meam dubiam reddit, quod aliqui putent Fœtum in Vtero materno sugere, atque in os suum allicere Liquorem, in quo natat, ut eo nutriatur; Istumque liquorem ut & Lac, ex Chylo, non item Sanguine ortum habere arbitrentur.

XXVII. Nam ut jam non dicam, hæc omnia dici, & dici tantùm, non item probari: posito hæc ita se habere, nonne Sanguis Maternus ortum habet ex Chylo? Quòd si ex Chylo suum ortum habeat sanguis fœminarum, & ex eodem Chylo credatur ortum habere Liquor ille Nutritius dictus, & Lac, nonne Nutrimentum suum à Matre accipiet Infans, sive illud credatur esse sanguis non tantùm in Corde perfectus, sed in Placentâ Vterinâ, & Mammis adhuc perfectior, & tenero Fœtûs corpusculo nutriendo aptior factus (quod Ego cum multis existimo verum;) sive illud fingatur esse sanguinis materia proxima, Chylus, adeóque Sanguis, ut ita loquar, imperfectior, quippe necdum in Corde materno perfectus?

XXVIII. Hujus autem intra uterum instituendæ nutritionis ergò *Arteriæ grandes ad Uterum* feruntur planè *Spongiosum & singulari artificio concinnatum*, ita ut Sanguinis multùm imbibere possit, atque ab ipso mirè expandi, mox verò post ipsius effusionem iterum brevi contrahi, & ad pristinam parvitatem redire. *Arteriæ grandes ad uterû delatæ nutritioni inservientes.*

XXIX. Producitur prætereà in Prægnantis Utero *Placenta*, Lienis parenchyma æmulans, & Utero ubique ferè cohærens, sanguinemque ab ipso excipiens, quinampliùs in Fœtûs tenelluli & exigui tàm Nutritionem, quàm Accretionem præparans; sicut hæc omnia diligentibus patere possunt Anatomicis. *Placenta.*

Sanguine fœtus eſſe nutrimentum.

XXX. Sed quam aliis omnibus, eam mihi quoque latam legem puto; idcircò *Opinionis, quam ſequor, & fundamenta tum Anatomica, tum Practica, & Ratiocinationes inde deductas* expono *candidè.*

XXXI. Cùm ergò & *Sanguis* obſervetur *effluere Mulieribus ad Generationem aptis & ſanis, nec gravidis, vel lactantibus*, & quidem *ſingulis menſibus*; cùm ad Ipſarum *Uterum prægnantem obſervetur ſanguis fluere copioſius, quàm tempore alio*; cùm *poſt partum* obſervetur *effluere Sanguis multus, Lochiorum* nomine notus; cùm in *vivâ brutorum* aut *fœminarum in partu defunctarum ſectione nil præter ſanguinem copioſum obſervetur ad Uterum, Placentam, Fœtumve ferri*; meritò puto me *concludere, Sanguinem maternum menſtruatim effluere, ac minui ſolitum pro Fœtûs pabulo ac nutrimento habendum.*

Menſium materiã eſſe Sanguinẽ bonum.

XXXII. Hæc ſunt Argumenta primaria, quæ me movent, ut cenſeam, *Menſtruam fœminarum Purgationem* pro materiâ ſuâ agnoſcere *Sanguinem, non inutilem aut noxium*, ſed *utilem, ac ſuperfluum in fœminis* ad *Generationem promovendam, fœtumque tum in Utero ſitum, tum nuper natum alendum*, ex ſapienti Dei præſcripto genitum atque productum; Quæ ſi non videantur ſatis urgentia, ut aliis ſuadeant, perſuadeantque idem, integrum eſt unicuique aut novam inveſtigare ac invenire, aut aliorum examinare ac expendere Opinionem, atque tandem illam, quæ Menti veritatis avidæ maximè ſatisfaciat, ſeligere, ipſique adhærere.

XXXIII. Poſtquam igitur pro verâ agnoſco plerorumque Opinionem de Sanguinis menſtrui, non quidem effuſi, ſed gravidationis & lactationis tempore abſque noxâ ſuppreſſi utilitate & uſu; videndum porrò, quî lædatur ſæpiùs præter naturam ille Fluxus, indeque in plurima mala incidant Fœminæ.

Quot modis menſtruus fluxus lædatur.

XXXIV. *Læditur* autem hic *Fœminarum Menſtruus ſanguinis Fluxus* modis multis, & quidem 1. quando citra Graviditatem aut Lactationem, ubi ad Generationem apta eſt mulier, *Nullus prodit*, ſed præter naturam ſiſtitur & ſtagnat univerſus 2. quando accidit quidem hic Fluxus, ſed *minore*, quàm decebat, *quantitate*, & copiâ. 3. quando econtrà *nimiâ contingit quantitate & abundantiâ.* 4. quando haud ſemel in menſe fluxus ille fit, ſed aut *frequentiùs citiùſve, aut rarius tardiùſve.* Nam quibuſdam is aut bis, aut ter contingit quovis menſe, imò quibuſdam perpetuus penè adeſt; aliis ſemel intrà duos, treſve accidit menſes. 5. quando vel *diutiùs*, vel *breviùs durat*; Tempus namque maximè conſuetum eſt 4. aut 5. dierum; quibuſdam verò vix per unum, vel duos, aliis contrà ad 7. 8. pluresque perſeverat dies. 6. quando *Conſiſtentiâ, Colore, Odore, Calore, Acrimoniâ*, vel aliter *vitioſius* prodit ſanguis. 7. quando *per vias alias* præter uterum effluit ſanguis; per *Os, Nares, Oculos, Aures*, ipſamque ſubinde *Cutim*, ejuſque poros, tum in Capite, tum alibi, non verò per Uterum.

Quando ſit Vitioſus.

XXXV. Tot modis obſervamus ſubinde lædi Menſtruum ſanguinis Effluxum: ubi notandum, tum demùm pro *vitioſo eundem haberi, quando cum uniuſcujuſque Fœminæ incommodo id evenit*; Niſi enim aliquid moleſtiæ aut noxæ inde patiatur Fœmina, non ſtatim pro præternaturali habendus erit Fluxus in quibuſdam à generali regulâ recedens, cùm obſervemus indies pro peculiari cujuſque conſtitutione, Vitæque genere latitudinem notabilem in pleriſque functionibus, & quæ inde ſequuntur, apparere.

Abſq. Vitio rius.

XXXVI. Sic quædam *fœminæ abſque ullâ noxâ Fluxum patiuntur ſanguinis parcum*, aliæ contrà *magnum*; aliæ *bis in menſe* ipſum patiuntur, aliæ *tertiâ quâque ſeptimanâ*, uti aliæ iterum *quintâ demum* aut *ſexta*: Aliis *duobus tribuſve* duntaxat *durat diebus*, aliis *ſeptem aut octo*: Hæc cum naturaliter, hoc eſt, abſque ullâ noxâ, detrimentove diverſimodè contingant & continuè multis, non indigent Medici operâ, qui ſi hæc mutare tentaret, plerumque Fœminis non prodeſſet, at noceret.

Quod Medi prude conſid randi

XXXVII. Intereſt proinde, ut Medicus Prudens attendat, an hæc & alia plura noceant ſanitati, hoc eſt, Functionem aliquam lædant; vires proſternant ſuffocentve, aut formam elegantiamve Corporis labefactent, nec ne: Niſi enim tale quid eveniat, non eſt, quod valdè ſolicitus ſit, habeatve Fluxum in quibuſdam à mediocritate recedentem pro malo, ac præternaturali.

Fluxû Men. ſtruor nullu dupli eſt mo

XXXVIII. Has *læſi Menſtruorum Fluxûs* ſpecies omnes ut ordine proponamus, earundemque *Cauſas* veras eruamus, incipiendum ab illâ ſpecie, in quâ *Nullus* apparet; quod duobus evenire ſolet modis, 1. quando *is convenienti tempore ac ætate non prodit*, unde *Puellæ* fieri ſolent *Cachecticæ*: 2. quando idem, qui jam prodiit fluxus, *ampliùs prodire ceſſat*: qui verè vocatur *Menſtruorum ſuppreſſio*, à quo itidem Cachecticæ ſolent fieri fœminæ, unde plurima inſuper conſequuntur mala.

Quam ſegniù prodit quare

XXXIX. Puellis *ſegniùs prodeunt Menſtrua*, non tantùm *imperforatis*, & quarum coaluerunt Carunculæ Myrtiformes, quibuſque adeò coacervantur in Collo Uteri externo Menſtrua, quod ſatis rarum, bis terve tamen à me viſum; ſed ſæpiùs, *quibus non patent Vaſa per Uteri fundum ſanguinem deferentia*, quæque maximè propriè dicuntur laborare Menſtruorum defectu.

XL. Quibuſdam *Segniùs prodit* fluxus ille Menſtruus, quoniam ſunt *conſtitutione Corporis teneriore*; undè *tardiùs ad perfectionem ſuam requiſitam pervenit earum corpus, tardiùs ſuperabundat in ipſis ſanguis Generationi, Fœtuſque adeò Nutritioni deſtinatus*: quo igitur dum deſtituuntur ſolitis Menſtruationis primæ annis, non mirum, nec malum, ſi aliquot annis ſeriùs prodeat ille fluxus, qui nullâ moleſtiâ, nullo earum incommodo moram nectens, nullatenus dici quoque poteſt læſus aut præternaturalis.

Quam verè di tur C ſans M ſtruoru Fluxus

XLI. Quoties autem *citiùs ſegniùſve Conatus* eſt in corpore ad *Menſtruationem*, illa verò haud procedente, poſt *gravantes* circa *Lumbos, Cruraque*, & aliquando *Brachia* quoque, *Dolores* hinc & *Præcordiorum Anxietates*, aliaſque *Moleſtias plures*, paulatim *Cachecticæ* fiunt Puellæ; toties dicitur verè *vitiatus ac p. n. Ceſſans Menſtruorum Fluxus.*

Carũcu larũ My ti formi imperfo rati in qu rundam malorũ cauſa.

XLII. *Coalitus Caruncularum Myrtiformium, non partialis* per *tenuem Membranulam, Hymenis* nomine celebratam, & ſ. n. perforatam, ſed *totalis* per eandem *craſſiorem* ac *imperforatam*, ſanguinem

sanguinem ad Vterum, ac per Vterum, ejusque Collum interius effluentem *sistens*, *atque in eiusdem Collo externo, Vaginæ nomine* noto, eiusdem Effluxum itidem impediens, *Causa* est insuper *Collectionis sanguineæ mensibus* singulis auctæ, tandemque tum spontè *corruptæ*, tum totam Vaginam in immensum *expandentis*, atque gravissimos ibidem Dolores, aliaque symptomata plurima parientis.

Distentio Vaginæ.

XLIII. Neque Distentio duntaxat istius Vaginæ Membranosæ, indies facta auctior, sed imprimis Corrupti sanguinis Acrimonia eandem Vaginam Membranosam, admodumque sensibilem mordens ac rodens Dolores excitat atrocissimos.

Pro uteri procidentiâ habita.

XLIV. Quin ut plurimum neglectum; quia non intellectum hoc Malum, eousque distendit dictas Partes, ut à plerisque pro *Vteri procidentiâ* habeatur, etiam à Medicis Celebribus, non tamen idcircò magis peritis, aut scientibus.

Imperforationem esse connatam quòd vulgò negligitur à patribus.

XLV. Hoc autem Vitium est à primo Ortu, & connatum; quod dum haud observant in tempore Matres, ipsius quoque curam, in primâ ætate parvo negotio absolvendam, negligunt; quapropter, ubi ad pubertatem venerunt Puellæ, atque Menstruus excitatur fluxus, nec tamen prodit, verùm sensim notata incommoda parit, priùs ad partem affectam non attenditur, tum propter verecundiam, tum quia tale quid non creditur, donec tandem tumor grandis & dolor atrox in pudendis se manifestans cogit etiam maximè pudibundas, auxilij causâ, conspectum istarum partium concedere tum Medicis, tum Chirurgis.

Et quare.

XLVI. Quòd si quis consideraverit, non per idem orificium prodire Vrinam, Menstruumque sanguinem, sed per diversa; non mirabitur falli Matres, de Vteri orificio necdum ante Menstruationis Coitúsve tempus utili, aut necessario minimè solicitas.

Vrinam & Menstrua per diversa orificia effluere.

XLVII. Vrinam autem Menstruumque Sanguinem per diversa effluere orificia, multi hactenus ignorarunt, etiam Medici, decepti per ineptas quorundam Anatomicorum Tabulas, perperam Orificij Vesicæ situm in externo Vteri Collo fingentes ac notantes: cùm illud verè sit suprà Myrtiformes Carunculas, extraque ipsum Vteri Ostium externum.

XLVIII. Dum autem Matres nullum in reddendâ Vrinâ impedimentum observant in puellulis, nulla quoque suspicio de Vteri clausurâ externâ mentem ipsarum subit, adeò ut minimè mirum, si obruantur citiùs hâc Menstruorum collectione Puellæ, quàm illam coniectent Matres.

Quod Medicinæ Studiosis observandum.

XLIX. Notent proinde Medicinæ Studiosi omnes, singulari orificio externo, & quidem superiore donatam fæminarum vesicam, singulari & inferiore Vterum: sicut hæc ad oculum demonstrari debent ab Anatomiæ Professoribus, ne continuè veterem & noxium errorem sequantur hujus ævi locique Medici.

Quibus solis id privatim à Professoribus ostendendum.

L. Quoniam verò hæc Orificia non satis decorè demonstrantur publicè coram omnibus, commodè privatim demonstrari possunt coram solis Medicinæ Alumnis, ad quos hæc res propriè spectat, quamque toties cum notabili ægrarum detrimento ignorarunt Medici nonnulli sufferi, & alios se longè peritiores grandi supercilio spernentes.

Cur hactenus in eo lapsum.

LI. Sed miretur aliquis, quo pacto fieri potuerit, ut bina ista orificia minùs fuerint manifestata? Sed mirari desinet, ubi consideraverit, sub alis, sive Nymphis latere hoc vesicæ Orificium, nec nisi attentiùs attendenti patere: accedente illo ex falsis tabulis præiudicio, propter quod ne quidem inquiri solet à plerisque in rem ipsam, quippe quam supponunt esse talem, qualem vident pictam.

Mensium suppressionis Causa.

LII. Hæc igitur est nonnunquam *non prodeuntium Menstruorum Causa*; licet *frequentiùs* illa *hæreat in ipso Vtero, & Vteri Vasis*, per quæ transeundum est Sanguini menstruatim s.n. evacuando.

In Vterò & Vteri Vasis.

LIII. Non procedit autem ista evacuatio, quando *Vasa dicta & Viæ non patent* in Vteri Cavitatem. *Non patent* autem, si vel *sanguis ad ipsa minùs feratur*, vel *eadem Pituitâ viscosâ & glutinosa infarciantur & obstruantur.*

Ob Sanguinem crassiorem.

LIV. *Sanguis ad dicta Vteri Vasa minùs fertur*, quando universus occurrit *crassior & melancholicus*, ipsusque Puellarum *Animus tristior* existit & *Corpus minùs movetur*, *somnoque nimiùm indulgetur*, & *Alimenta* usurpantur *Pituitam multam & glutinosam producentia*, viviturque in *Aëre frigido, humidoque.*

Et propter Obstructionem à pituitâ.

LV. *Pituita tenaci & viscosa infarciuntur, obstruunturque Vasa dicta*, tum paulatim ob multam *in Sanguine scatentem Pituitam* similem, atque indies Vasis prædictis adhærentem ibique cumulatam; tum subitò, ob *præcedentem Corporis* Vniversi, ac præsertim Vteri *Calorem* notabilem, à *Solis* vel *Ignis, Balneive æstu*, à *Corporis motu* diuturniore aut vehementiore, ab usu liberaliore *Alimentorum Spirituosorum*, & *Aromaticorum*; hinc subsequens *frigus grave*, tum *Aëris* ad Vterum penetrantis, tum *Aquæ frigidæ* Pedes saltem, aut Vterum quoque attingentis, tum *Pavimenti* lapidei & imprimis Aquâ frigidâ madentis; per inferiores artus ad Vterum transiens, & solutam priùs in Corpore, atque quaquaversùm propulsam Pituitam ibidem coagulans, atque sic Obstructionem pariens; Idem accidit aliquando ab Animi affectu gravi, Metu imprimis, aut Tristitia inopinanter, ac præsertim instantibus fluentibusve mensibus, superveniente; unde sanguis, ac cæteri humores, Pituita cumprimis, coagulari ac concrescere solent. Vt iam silentio prætercam plurima sanguinem aliosve humores incrassantia; Corallia, Cretam, Oryzam, Cespites, Terram, Carbones, aliaque in Picâ nonnunquam copiosè ac diu assumpta, atque sic obstructioni mox secuturæ materiam præparantia.

Tempore Menstruationis Vteri Vasa aperienda.

LVI. Eo namque tempore, quo Menstrua expectantur, *aperienda*, *reserandaque* sunt *Vteri Vasa*; quod imprimis contingit ab *Humoribus Biliosis* tunc *temporis dominium in corpore capientibus*, atque *Pubertatem* hâc ratione *inchoantibus.*

Mutationes in nostro corpore fieri ab Humoribus.

LVII. Existimamus enim omnes in Corpore nostro Mutationes naturales fieri ab Humoribus secundùm Naturam in ipso existentibus, atque paulatim Dominium in cæteros successivè obtinentibus, donec iterum aliis cedant.

Secundùm quos tres Ætates distinguendæ.

LVIII. Quòd si quis secundùm illud Dominium Humorum successivum *Hominis Ætates* distinguendas putaret, non incommodè *tres* numeraret: Primam, quæ *Pueritiam & Ado-*

lescentiam complectens *Pituitæ fluidiori* ac *serosæ* sive *Lymphaticæ* subjiciatur. Secundam, quæ *Iuventutem* atque *Virilitatem* continens *Bili* pareat; Tertiam, quæ *Senectutem* utramque implens *Pituitæ Viscidiori, Mucosæ*, ac *Melancholicæ* obsequatur. Observatum enim est, notatumque à Medicis plerisque, nominatos Humores successivè dominium exercere in homine.

Pituita fluidior ad Corporis facit incrementum. Bilis ad eius robur.

LIX. Postquam nimirum *Pituita fluidior ad Corporis incrementum & augmentum capiendum* maximè utilis ac necessaria, primario hoc suo functa est munere, auctumque est ad commodam staturam Corpus, *Bilis* ei succedit in laudato Microcosmi Imperio ad *Robur* ipsi conferendum, tum *ratione sui ac individui*, tum *ratione alterius, ac Speciei*: ubi namque ad *Pubertatem* venit Homo, non tantùm Corpus ipsius firmatur & roboratur, sed insuper ad generandum fit aptum & pronum: quo tempore cum Calor in eodem observetur maior, isque Bili præsertim debeatur, meritò censemus, Bilem tunc cæteris dominari Humoribus; donec eadem paulatim deficiente aut inertiore factâ, & senectute adventante in Imperio microcosmico ipsi succedat *Pituita tenax, & melancholica*; verè namque Pituita tenax est ipsa melancholia.

Pituita ad declinationem.

Tres Hominis status.

LX. Observantur igitur *tres Hominis nati status* notabiles; *Incrementi, Roboris, ac Declinationis*; quorum singuli suas habent latitudines & gradus; quæ omnia idcircò facienda pluris, considerandaque accuratiùs, quòd Medicinæ nostræ perficiendæ serviant apprimè.

Bilis vires.

LXI. *Bilis* ergò, ut ad nostrum revertamur propositum, cùm abundet *Sale Volatili Oleoso*, vim habet *blandè incidendi tenacem viscosamque Pituitam*, tum *ex ortu primo* hinc inde remanentem, tum postmodùm ex *Diætæ vitio* iam notato *auctam*; vim autem istam suam ubi exerit supra humores cæteros, sanguinem quoque reddit rariorem, aucto universo Corporis Calore; quin non tantùm in *Maribus seminis productionem* molitur, & ad *mentum partesque pudendas lanuginem & pilos* expellit, unà cum *Moribus Venereis*; sed in *fœminis* quoque *similia quodammodo præstat*, nec tantùm *Mammarum extuberationem* promovet, sed *Vteri* quoque *vasa impedita expedit, sanguinique Menstruo viam facit*.

Bilis minus acris haud sufficiens menstruo fluxui promovendo.

LXII. Quòd si *Bilis* (propter *constitutionem Naturalem*, vel *Diætam pravam, & Pituitam Viscosam* imprimis producentem, hinc & *Bilem crassiorem ac inertiorem* præstantem) *minùs sit acris*, non mirum, si *sola Menstruo fluxui promovendo haud sufficiat*, quin *diutius*, quàm expediebat *idem fluxus cesset ac desideretur*, *notataque mala sequantur*.

Plethora ad vasa unde, & quid producas.

LXIII. Nisi enim *sanguis* Pubertate in fœminis præsente *abundantior factus per Vterum, aliamve viam evacuetur, ac minuatur, Plethora* producitur *ad Vasa*; quâ sensim *magis auctâ, minus commodè movetur universus sanguis*, & *circa Vterum ex parte stagnat* plerumque; quapropter idem paulatim *corrumpitur*, & *corruptionem* suam reliquo *Sanguini communicat*, unde *Symptomata* in superioribus enumerata excitantur, vimque suam exerunt.

Vilein suppressis Mensibus sanguinem evacuari.

LXIV. Fieri namque potest; (ut hoc uno verbo hic moneam) ut non prodeuntibus Mensibus per Vterum, nihil tamen detrimenti quoad Symptomata notata fœminæ patiantur; quoties sanguis superfluus per Nares, Os, aliasve vias excernitur: Vnde licet via ista non sit naturalis, non coacervatur tamen, nec corrumpitur Sanguis, nec proinde memorata sequuntur symptomata fœminis tàm molesta & gravia.

LXV. Ni igitur sponte, hoc est, à Bile in corpore imperium usurpante solvantur viæ tum ad Vterum, tum per Vterum sanguini Menstruo deferendo dicatæ, impeditur, & frustra desideratur, expectaturque fluxus ejus menstruus: quod, sicut jam dictum, accidit tum ratione *viarum* dictarum *Pituitoso sanguine viscoso, vel Pituitâ* ipsâ obsessarum, tum ratione *Bilis obtusioris ac inertioris*, sanguinem Pituitamve solvere impotentis.

Causa Menstruorum suppressorum obstructis à Pituitâ.

LXVI. Quæ autem fuit *Causa Menstruorum*, tempore Pubertatis sponte haud prodeuntium, eadem esse potest ac solet eorundem postmodùm *suppressorum*, *Pituita* inquam, vel *Sanguis Pituitosus glutinositate suâ*, eâque præternaturali *nominatas vias obturans & obstruens*: ut non videatur opus in ejus explicatione plura proferre.

Coalitus colli Vteri causa menstruorum suppressorum.

LXVII. Quemadmodum verò in Virginibus sanguinis Menstrui exitum impedire potest, quin aliquoties impedivit Membrana Myrtiformes glandulas connectens, ipsumque Orificium Vteri externum in totum claudens; ita fieri potest, ut in fœminis Venerem non tantùm expertis, sed Matribus quoque ob quamcunque in Coïtu, Partu, & aliàs vim parti huic illatam coalescat Collum Vteri externum, eiusve Orificium, vel illius Labia, ita ut nullus pateat eò allabenti sanguini exitus: licet hoc rarissimè accidere libenter concedam.

Curatio.

LXVIII. Propositis sanguinis Menstrui nullatenus per Vterum prodeuntis Causis, pergendum esset ad cæterarum Læsi hujus Effluxûs specierum Causas similiter ordine praeponendas, ni satius esse iudicarem, Causis præmissis subnectere mox Curationem.

LXIX. Observavi enim aliàs, quoties Functionis alicuius læsæ plures sunt species, singularumque Causæ proponuntur ordine, antequàm ad singularum medelam devenimus, excidisse multas: quocircà lubet nunc ordinem illum tantillum immutare, atque singularum specierum Causis datis mox Curationem apponere; quâ methodo speramus, Nos Legentium Memoriæ consulturos, quin totum negotium clarius reddituros.

Connexio Carunculorum Myrtiformium quomodò tollenda.

LXX. Quoties igitur *connexæ* sunt *Carunculæ Myrtiformes membranâ & crassâ & durâ, eâque imperforatâ*, toties Chirurgi operâ, *eadem*, vel *sanguine* menstruo sensim collecto *distenta*, vel priùs observata nec ita distenta, *loco inter Carunculas* dictas *medio perforari* debet scalpello acuto; atque *evacuato per intervalla corrupto sanguine*, ubi neglecta fuit eius cura, *mundatoque* per iniectiones convenientes vulnerarias, & aromaticas *Collo Vteri externo* per sanguinem corruptum malè affecto, paulatim *consumenda, tollendave membrana superflua*, vel *Medicamentis rodentibus*, *sale lixivo* præsertim & *cauterio potentiali*,

tiali, vel *cultello forficibusve* : denique Cicatrice levi consolidanda pars reliqua ; quamvis tutissimum sit, totam illam membranam penitùs tolli & auferri.

…alitus …lli …terini …vomitu …llen…s.

LXXI. Vbi *Fœminis perforatis*, vel *apertis*, à quâcunque demum causâ *excoriata labia*, *vel Collum uteri externum*, *coaluerunt*, *transitumque* non tantùm Membro Virili, verùm *menstruis* quoque *denegant*, ibi maiori opus circumspectione, postquam non incidenda, vel amputanda hîc occurrit Membrana vel Pars superflua, sed *liberandæ à Coalitu partes utiles ac necessariæ*; quin *impediendum*, *ne*, quando separatæ sunt ab invicem, *dennò coalescant*, quod facilè accidit.

LXXII. Separatio hæc prudenter ac lentè instituenda à Chirurgo partium harumce gnaro, ac Anatomes perito, & quidem cultello acuto; nec desistendum ab opere priùs, quàm perfecta sit desiderata illarum partium separatio; secus enim coalescerent mox & quidem arctiùs, quàm priùs, partes imperfectè duntaxat separatæ.

LXXIII. Quemadmodum autem propter partium harumce excoriationem coalitus hic noxius contigit, ita, nî caveatur prudenter ac potenter, idem renovabitur post commendatam modò separationem artificialem, quippe quæ partes dictas excoriat & vulnerat similiter.

Quomo…ò im…edien…um ne …ursum …alitus …it.

LXXIV. Ad illum autem Coalitum impediendum *duobus* præsertim opus est auxiliis: 1. *Medicamentis*, & imprimis Emplastri formâ usurpandis, *Cicatricem maturantibus*; ut & 2. *Deligatione* tali, quæ non tantùm laudata *Medicamenta* in parte affectâ *contineat*, sed maximè, ubi sibi continuæ sunt *partes dissectæ*, *ipsas* ita devinciat & ab invicem *amotas servet*, ne ibidem recoalescere incipientes angustiam, in partu saltem noxiam, præstent, ac post curationem relinquant.

LXXV. Medicamenta ipsa, quibus hîc utendum, studio prætereo, cùm illa propriè faciant ad Chirurgiam, quæ ab aliis docetur.

…bstru…ctionis …uratio.

LXXVI. Pergamus proinde ad speciei alterius magis Medicæ, atque *ab Obstructione*, *Infarctuque Vasorum* ad Vterum, ac per Vterum delatorum pendentis *Curationem*.

Humor …enaxin…cidendus

LXXVII. Cùm autem docuerimus, vel *à Pituitâ viscosâ & glutinosâ*, vel *à sanguine simili Obstructionem* notatam produci, facilè patet, ad ipsius Curationem, Menstruorumque provocationem indicari & desiderari *Humoris tenacitate peccantis incisionem & absterfionem*.

Medicamenta Humores tenaces incidentia.

LXXVIII. Incidunt quidem Humores Glutinosos tum *Acida*, tum *Aromatica* & Sale lixivo, tàm fixo, quàm volatili abundantia, ipsaque adeò *Salia fixa & volatilia*; quoniam verò Acida producendæ glutinositati serviunt, imprimis quando vergunt ad austeritatem, idcircò meritò *præferuntur* in hoc affectu Curando *Aromatica*, quæ ipsa quoque Experientia testatur Acidis præstare; sive simul Amara sint, sive minùs Amara, sed sub varii saporis specie Aromatica vocanda.

LXXIX Talia inter vulgò nota & ab Auctoribus commendata sunt ex Plantarum partibus, *Radices* Aristolochiæ, Angelicæ, Asari, Rubiæ tinctorum, Apij, Fœniculi, Petroselini, Eringij, Levistici, Ireos & nostratis & Florentinæ, Pimpinellæ, Schœnanthi, Spicæ Nardi, &c.

Folia *Pulegii, Sabinæ, Salviæ, Dictamni, Maioranæ, Rutæ hortensis, Origani, Calaminthæ Montanæ, Artemisiæ, &c.*

Flores *Rorismarini, Cheiri, Spicæ Nardi, Schœnanthi, Chamæmeli, Crocus, &c.*

Baccæ *Iuniperi, Lauri, &c.*

Semina *pleraque Carminantia dicta, Fœniculi, Dauci, Anisi, Sileris Montani, Cumini, Carvi, &c.*

Gummi & Lachrymæ, *Galbanum, Sagapenum, Myrrha, &c.*

Borax nativus.

Huc spectat ex Animalibus petitum Castoreum

Ex Mineralibus *Chalybs.*

LXXX. Ex quibus parari possunt *Pulveres, Apozemata, Vina Medicata, Tincturæ, Pilulæ, Tabellæ, &c.*

Exempli gratiâ esto sequens Vini Medicati formula: *Vinum Medicatum.*

℞. *Rad. enul. camp.* ℥ij.
Galangæ,
Curcumæ, an. ℥j.
Fol. Pulegij.
Maioranæ,
Sabinæ,
Artemis. Rub. an. M. ß.
Bacc. Lauri,
Sem. Dauci.
Levistici, an. ʒij.
Cinnamom. Acut. ʒiij.
Maceris, ℥j.

Concisa & crassè contusa includantur sacculo, cui in Cantharo lapideo affunde Vini albi vel Gallici, vel Rhenani veteris, (pro personarum lubitu vel consuetudine) ℔ ij. stent per noctem in Cellâ. Bibat ægra in prandio ac Cœna haustulum. *Eius Vsus.* Cui verò pilulæ magis placent, illi sequens formula serviet:

℞. *Gumm. Sagapen. cum Aceto præp.* ℥ß. *Pilulæ.*
Chalyb. præp.
Succini alb. an. ℈j.
Myrrhæ Rubr.
Castorei Opt. an. gr. xv.
Croci Brit. ℈ß.
Borracis Venet. ℈j.
Ol. Garyophyll. gr. vj.
M. F. Pil. num. 40. Deaurentur.

Capiat quotidie cubitum itura quinque Pilulas. *Earum Vsus.*

Salia Volatilia.

LXXXI. Quisquis autem in Chymicis rerum Naturalium Mutationibus versatus fuerit, longè plura inveniet tum potentiora, tum usurpatu faciliora, *Salia* putà *Volatilia* ex infinitis rebus parabilia, *Ossibus* omnibus, *Cornubus, Vngulis, Pilis, Sanguine, Vrinâ, Carnibus, & omnibus* omninò *Animalium Partibus.*

LXXXII. Conducunt scilicet omnia *Salia Volatilia*, licet cæteris præferam *Oleosa*; quippe quæ blandiùs, feliciúsque opus suum absolvunt : Vnde quoque patet, *Salia fixa* minoris facienda; quippe quæ, puriora cùm sint, vehementiùs quoque operantur. *Oleosa.*

LXXXIII. Vsurpantur autem commodissimè Salia dicta volatilia quovis tempore, ac imprimis, (quando *Sanguis Vniversus est Glutinosior*,) *inter prandendum ac cœnandum*, ex hau- *Vtendi tempus.*

stulo Vini, Cerevisiæ, Iusculi, alteriusve Liquoris ab Ægro seligendi.

LXXXIV. Vbi verò *Vniversa sanguinis Massa non est Glutinosa & Pituitosa*; licet possit quoque *pastûs tempore* usus esse dictorum Salium Volatilium, cum maiori tamen fructu usurpabuntur *extra illud tempus*, ac imprimis, quando Pituita Corporis Motu, Aëris æstu, &c. suprà notatis Causis priùs soluta & ad Vterum propulsa, mox ibidem à subsequente Frigore rursus fuit coagulata; tunc enim bonum est, stomacho vacuo laudata sumere Salia Volatilia, quin *ad sudorem corpus* ipsum *disponere*, sic enim penetrabit faciliùs medicamenti vis ad extremos vasorum viarumque sinus.

Spiritus salis Armoniaci. LXXXV. Præ cæteris autem, quoties subitò ac nuper contigit ob corporis calefacti, hinc mox refrigerati vicissitudines, menstruorum suppressio, omnibus commendo Spiritum Salis Armoniaci, cuius unius ope plures brevi ac commodissimè restitui, exhibendo eius, prout potentior existit aut debilior, guttas 3.4.5. vel 6. ex Vini cochleari, quidem bis terve in die.

Sudorifera, & Diuretica omnia hic convenire. LXXXVI. Non solùm verò Sal Volatile ipsum, sed omnia quoque eodem abundantia vel sudorifera vel diuretica apprimè conveniunt; qualia etiam in suppressione sensim obortâ; adhibitis deobstruentibus sub finem addere utile erit Ex.g. sequens paretur Apozema:

Apozema.

℞. *Rad. Apij, Levistici, an.* ʒß.
Rasur. Lign. Guaiac. ʒiij.
Sassafras, ℥ß.
Bacc. Iuniperi, ʒij.
Lauri, ʒß.
Herb. Scordij, Pulegij, an. M.j.
Summ. Cent. Min. Mß.
Sem. Milij, ℥j.
Coq. ex Aq. purâ, ad Colat. ℥xxx.
Add Syr. Artemis. Card. Bened. an. ʒiß.
Tinct. Cinnam. & Castorei, an. ʒß.
Ol. Succin. gut. viij.
M.

Eius Usus. Huius Apozematis haustulum calentem assumat ægra summo mane, atque stragulis commodè tecta sudorem exspectet; quin post horulam, si nondum prodeat, assumpto iusculo illum promoveat: idque sæpiùs repetat, imprimis circa tempus consuetum fluxus mensium; quò simul ad uterum propellatur denuò sanguis.

Pituita in Capite & Intestinis redundans evacuanda, & quibus. LXXXVII. Quòd si *redundet* non tantùm in *Sanguine*, ast in *Capite etiam ac Intestinis* notata *Pituita*, bonum erit ac utile ipsam subinde *minuere ac evacuare* per *Phlegmagoga*; inter quæ vulgò laudantur Agaricus, Turpetum, Hermodactyli, Colocynthis, &c. ex Chymicis autem primum locum merentur omnia ex Mercurio parata, tum Præcipitata, tum Sublimata, & imprimis dulce.

LXXXVIII. *Formulas* hîc non addimus, quoniam eas pro Ægrorum beneplacito mutandas, eligendasque suademus; & idcircò ipsæ commodissimè apud Ægros addiscuntur.

Sanguis non evacuandus nisi abundet. LXXXIX. Hâc Methodo perfacili, blandâque absque omni violentiâ plurimis Puellis Menses movi, *nullâ institutâ* in eum finem *Sanguinis Evacuatione*, nisi concurreret, quod rarissimum, *Sanguinis Abundantia*: quæ quidem aliquando *in suppressis posteà menstruis* observatur, *vix unquam in iisdem nondum fluentibus*, nec nisi *ob grande in Diætâ erratum commissum circa tempus imminentis primi eorum fluxûs*. Quod facilè assequetur quivis ea, quæ in superioribus dixi, attentâ mente observans, expendensque.

Cur in Puellis menstrua nondum passis Sanguis non redundet circa pubertatis tempus, quod tamen fit in Adultioribus. XC. Libet tamen huius rei rationem in gratiam Iuniorum & Tyronum explicare. Repeto igitur, *sanguinem vix unquam redundare in Puellis, quibus pubertatis tempore sponte non fluunt menstrua*, nisi tunc grande in Diætâ erratum patrârint; quamvis *sæpiùs in Adultioribus Plethoricis supprimantur menstrua.*

XCI. Iuniores namque Puellæ accuratiùs observantur à suis Matribus aut Præfectis, nec facilè ipsis tanta conceditur Diætæ libertas, propter quam in notabile incidant erratum; aliter autem se res habet in Adultioribus, quibus tanquam in rebus humanis magis exercitatis maior conceditur libertas, & peccandi occasio.

XCII. Dixi rariùs in Puellis circa pubertatis tempus observari Plethoram, quoniam eo tempore augetur maximè ipsarum corpus; in illo igitur augmento sanguinis multùm consumitur, adeò ut ejus abundantia vix unquam concurrat: sed postquam excrevit ad convenientem staturam corpus, non mirum, si *in corpore sano, animo existente hilari* & *assumptis alimentis laudabilis Succi*, & quidem *quantitate satis magnâ, Plethora* producatur, sanguinisque Abundantia.

In Adultioribus Venæ sectionem locum habere. XCIII. Existente autem in Adultioribus, ac Pubertatis annos primos superantibus Plethorâ, non mirum similiter, si accidente in ipsis *Mensium* suppressione, *Venæ-sectio* habeat subinde locum; *non tam ad ipsos iterum movendos, quàm Plethoram minuendam.*

Et quare. XCIV. Quòd si, nullo existente in Vteri Vasis notabili affectu ac Vitio *non fluant* nihilominùs *Menses propter sanguinis Plethoram*, & inde *impeditum Sanguinis motum*; quis non videt, si tunc *educatur sanguis*, & *minuatur* simul eiusdem *Plethora, Motum eiusdem augeri ac redintegrari*; unde facilè ipsius quoque *ad Vterum, per quæ Vterum motus promovetur.*

Et cur in brachio magis, quàm pede. XCV. Nec mirum, si in casu tali æquè aut etiam plus profit aliquando *vena in brachio, quàm pede aperta*, & maximè propter *sanguinem maiori copiâ, vehementiùsque ex brachio, quàm pede* utplurimùm *profluentem*; ideóque *potentius sanguinis motum redintegrantem*, augentemque.

XCVI. Quò enim potentiùs per universi Corporis Vasa movetur Sanguis, eò etiam potentiùs & faciliùs exitum sibi parat per Vterum; quod hîc quæritur.

XCVII. Hæc igitur Ratio est, cur *instante Pubertate vix unquam observetur Plethora, vix unquam utilis aut necessaria* sit ad Menses promovendos *Sanguinis Eductio*; cur contrà: postquàm *in Pubertate* fluxerunt Menstrua, & ob Causas nominatas *Plethora est facta*, si tunc eadem *supprimatur*, sæpiùs cum *commodo instituatur sanguinis Missio.*

In Plethorâ aliquando non tantùm Venæ sectione, sed etiam Medicamentis obstructionem solventibus opus. XCVIII. Quamvis autem fieri possit aliquando, ut *propter solam Plethoram segniùs tardiùsque prodeant Menstrua*, & idcircò *Venæ-sectione solâ* tunc ritè institutâ eadem *excitentur*; quoniam tamen plerumque concurrit aliquod in Vteri vasis vitium, ex Diætæ pravitate obor-

tum,

rum, idcircò *desiderantur* ut plurimùm *Medicamenta Obstructionem* vasorum istorum *solventia*, sive hæc *sola sufficiant*, sive *urgente Plethora Vena-sectio ipsis iungatur.*

Iorum Eius.

XCIX. Medicamenta autem superiùs laudata non tantùm *per Os assumi* possunt ac debent; sed *applicari* quoque *externè forma Fotûs, Suffitûs, Halitûs, Vaporis*, &c. Via enim brevis est per Collum Vteri externum ad internum, per quod vis Plantarum Aromatica & volatilis facilè penetrat, & paulatim Obstruentem Pituitam solvit, fluidamque factam disponit ad effluxum.

C. Possunt in eundem finem *Vnguenta, Olea, & Linimenta Aromatica* Ventris parti inferiori illini; quò & sic quoque solvatur faciliùs, citiúsque Pituita Vteri vasa obstruens. Talia sunt *Vnguentum Martiatum, Ol. Nardinum, Chamæmel. &c.*

Per Cutem, Pinguedinem, Membranas & musculos Pinguia & Oleosa penetrare.

CI. Nec audiendi sunt Medici magis subtiles ac ingeniosi, quàm periti, Vnguentorum, Emplastorum, Linimentorumque omnium Vsum hic & alibi rejicientes: quoniam non videtur ipsis probabile, *per Cutim, Pinguedinem, Membranas* & *Musculos Abdominis* contenta *ambientes Pinguia & Oleosa penetrare posse.*

CII. Verùm enimverò, si hæc ratione sit pergendum in rerum Medicarum constitutione, bone Deus; quàm multa essent pro falsis habenda, quæ tamen habentur pro veris, & sunt vera.

CIII. An quia ignoramus forsan modum, quo agunt Purgantia, ut varios è corpore humores evacuent, negamus idcircò ipsorum efficaciam? abstinemus idcircò ab eorundem usu?

CIV. Quamvis proinde videretur si non planè impossibile, saltem valdè difficile, per Abdominis Cutim, Pinguedinem, Musculos, Peritonæum viribus integris penetrare Vnguenta & Olea forinsecus illita, testatur tamen Experientia quotidiana, internos curari indies affectus Abdominis, solo Vnguentorum Linimentorumve usu.

Inquirendum in vias, & modum quo id fit.

CV. *Si curantur Affectus Abdominis Interni solis Vnguentis & Linimentis, penetrant igitur ad partes Affectas eadem Vnguenta vel Linimenta, aliquâ saltem sui parte.* Inquirendum proinde in vias, per quas, & modum, quo eò sese insinuant oleosa; non neganda verò eorundem vis & operatio, quia mihi, tibi; isti ignota est via & ratio, secundùm quam eò ipsa penetrent.

Dei opera ab Hominibus non determinanda.

CVI. Et profectò intoleranda cujusvis Hominis superbia & audacia, velle Dei opera & secreta determinare ad suum captum: quod tamen maximè familiare est Philosophis plerisque, atque in solâ theoriâ ætatem suam terentibus, & idcircò mirè suffensis.

CVII. Possum enim verè testari, me tales offendisse plures Ingeniosos quidem, paucos verè Doctos, id est, rerum ipsarum peritos, nam in rerum cognitione ac peritiâ consistit vera Doctrina, non item in petulanti Garrulitate, atque calumniosâ & convitiosâ scientiæ suæ iactantiâ.

Viæ per quas penetrent Oleosa.

CVIII. Quamvis proinde sufficiat Oleorum & Oleosorum penetrationi per Cutim, cæterasque partes abdomen forinsecùs constituentes, probandæ Effectus eorundem laudabilis, sæpiùs in curatis Affectibus Internis observatus; possunt tamen viæ quoque determinari, per quas penetrent Oleosa & Pinguia usque ad Ventris Interiora; Pori nempe Cutis, à quibus transitus est ad Venas, & consequenter ad Cor; ac per quos nil obstat.

CIX. Cùm enim Partes Corporis omnes è variis particulis, tanquam minimis naturalibus; ideóque atomis unà iunctis, textisque constructæ sint, haud probabile est ipsas, cùm variè sint figuratæ, ita exactè ubique sibi esse appositas, quin passim transitus sit per ipsas Corporibus fluidis, ac præsertim Volatilibus: quod & observavit Hippocrates, quando universum Corpus pronunciavit pervium; & observare possunt quivis tum Ossa, tum Cartilagines, tum partes alias perspicientes, atque porosas notantes, imprimis quando perspicillis & microscopiis easdem considerant, & cum arte factis, pannis laneis & lineis, ut ut densissimis, tamen simul perviis, conferunt, & Poros ubique nunc ampliores, nunc angustiores agnoscunt vel concludunt in rebus naturalibus omnibus.

Corpus habere poros.

CX. Ita solent omnes solidè Philosophantes, ex sensu compertis & manifestis gradatim progredi ad sensuum acumen fugientia, & ideò obscuriora cognoscenda, perspiciendaque.

CXI. Atque sic paucis absolvimus modum Curandi Menstrua, pubertatis tempore haud fluentia, vel postmodùm suppressa: pergamus proinde ad cæterarum Menstrui Fluxûs læsi species Causas & Curationem ordine proponendas.

Ex sensis cognitis, ad ejus acumen fugientia progrediendum.

CXII. Secundam Menstruorum in fluxu suo læsorum speciem diximus esse, quando hic *Fluxus* observatur quidem, sed *minore*, ac decebat, *quantitate.*

Fluxus Mensium minore quantitate prodiens.

CXIII. Minore quantitate dici potest prodire Sanguis Menstruus, quoties 1. si *conferatur una fœmina cum cæteris* benè habentibus, observatur cæteris paribus *miñus eius prodire, quàm in cæteris.*

Is quotuplex sit.

CXIV. Quoties 2. si *conferatur unaquaque fœmina cum se ipsâ*, observatur *Sanguis menstruus minori quantitate prodire, quàm nuper solebat, & adhuc decebat.*

CXV. Quoties 3. *si conferatur Sanguis prodiens cum Sanguine in vasis existente*, observatur is *per menstrua minore quantitate profluere, quàm expediebat*, unde tunc à *residuo gravantur* fœminæ.

CXVI. *Propriè* autem *loquendo, illæ duntaxat fœminæ dicendæ parcioribus laborare menstruis*, quæ idcircò *aliquod patiuntur incommodum*, & *à remanente sanguine gravantur*: non item illæ, quibus nil inde obvenit mali. Multæ siquidem Mulieres, licet parcissimè fluant ipsis menstrua, si cum aliis conferantur, optimè tamen habent; quibus si Medicus copiosiorem sanguinis effluxum excitare vellet, malè ageret, atque sanas in Affectus præternaturales conjiceret.

Quænam fœminæ propriè parcioribus dicantur laborare menstruis.

CXVII. Vt proinde Homo læsâ functione dicatur laborare, opus est, ut noxam & incommodum aliquod inde patiatur: neque omnes ab eodem se habent modo eodem, quodque uni noxium est, alteri exitit sæpenumerò salutare. Sic Mulieribus quibusdam conducit fluxus menstruorum parcior, aliis largior: quæ omnia determinat ἀφορία vel δυσφορία; facilis vel difficilis Tolera-

Quisnam læsa functione laboret.

tio;

tio; ut & συμφόρως vel ἀσυμφόρως ἔχειν, inde benè aut malè habere. Nam revetà noxium est homini, quicquid ipse fert difficulter; contrà eidem conveniens censetur, quicquid ipse fert facilè, & cum commodo.

Quænam Mulieres parciùs Menstrua passæ Medicamentis indigeant.

CXVIII. Non statim proinde Medicorum operâ indigent Mulieres, quibus quantitate parvâ fluunt Menstrua, sed illæ duntaxat, quæ propter parcum ipsorum fluxum habent malè: de quo etiam agemus hîc tantùm: eiusque Causas rimabimur, quò ipsi Cura commoda subjungatur.

Duplici respectu id fieri.

CXIX. *Parciùs* igitur, ac *cum Sanitatis detrimento fluunt* quibusdam *Fœminis Menstrua*, quando vel *quovis mense* minori quantitate profluunt, vel *aliquando tantum* id evenit.

Menses fluentes aliquando sisti.

CXX. Neque novum, *Menses fluentes sisti*; qui proinde tunc minori quantitate profluxisse dicendi sunt.

Hujus causa & curatio.

CXXI. Quemadmodum autem hæc species posterior convenit in Causâ suâ & productione cum eorundem *Menstruorum suppressione* iam propositâ, ita eodem *curari* debet modo; usurpando sc. quantocyùs *Aromatica*, vel *Salia Volatilia*, & *componendo corpus ad sudorem* promovendum, *continendo* saltem *ipsum*, ac præsertim *Vterum* in *loco, lectove calido*, quò *ad ipsum quamprimum penetret vis Medicamenti*, & *solvat Obstructionem factam*, vel ad ipsum *propellat denuò sanguinem ab Vtero in terrore aut tristitia retractum.*

Menses parciùs aliquando fluere.

CXXII. Agimus igitur hîc præsertim de *Sanguine quovis mense parciùs effluente*, cuius *Causa vix unquam in ipso quærenda sanguine*, ut plurimum invenienda in *Vteri Vasis, & Cavernosa substantia.*

Quod non à Sanguine vitiato.

CXXIII. Nam si *sanguis* esset *glutinosior*, paulatim *cessaret ipsius effluxus*, productâ in eius vasis *Obstructione*; quod tamen rarissimè observatur factum, nisi ab aliis in Diætâ commissis erratis.

Sed à vitio in Vteri substantia vel vasis.

CXXIV. Existimo igitur, si non semper, utplurimum saltem in Cavernosâ Vteri substantia & sui generis vasis quærendam, inveniendamque *parciùs fluentium menstruorum Causam*: & quidem, si rectè coniecto, in *substantia Vteri stupidiore*, atque *circa menstruorum tempus minùs Cavernas suas & vasa expandente*, & imprimis *propter pituitam copiosiorem*, ac sæpè *viscosam* in ipsâ hærentem.

propter pituitam in iis hærentem.

CXXV. *Pituita* enim *partibus* quibusvis *adhærens facit easdem in motu suo qualicunque torpidiores* ac *segniores*, sicut in *sensu hebetiores ac stupidiores*; quod idem accidit *Vtero*, qui *fluxu menstruorum instante singulari sensu concitatur*, atque *ad cavernosam corporis sui substantiam explicandam excitatur*: quod *si à Pituita nimia undecunque tandem in ipso restitante obtusior reddatur ad notatum illum stimulum perficiendum* uterus, non mirum si prætereà *minùs succedat peculiaris partium ipsius motus in cavernularum suarum expansione manifestus.*

Vel concidentiam earum

CXXVI. Sed nec mirum, si *non tantùm minus explicentur*, aperianturque *Ductus in Vtero Cavernosi*, sed *iidem insuper concidant, claudanturque iterum solito citiùs.*

CXXVII. Vnde utroque nomine parcior evenit Menstruorum effluxus, & *ratione viarum minus patentium*, & ratione *viarum citiùs clausarum*

Curatio sit remotione pituitæ, Vteri emendatione,

CXXVIII. Quòd si *Pituita* quævis, ac imprimis *Glutinosior* Vteri substantiam obsidens *Causa* est *Fluxûs Menstrui parcioris*, ad huius *Curationem* opus erit, ut *inde* non tantùm *removeatur Pituita*, verùm prætereà *Vtero introducatur Constitutio Pituitosæ* si non planè contraria, certè tantillum saltem *diversa*: ipsiusque excitetur à suo stupore.

Et quibus Medicamentis.

CXXIX. Utrumque autem obtinebitur per *Medicamenta* in superioribus laudata, tum *Aromatica*, tum *sale volatili & Oleoso constantia*; quæ tam *internè* usurpari possunt *per Os*, quàm *imprimis externè* applicari, *halitûs vaporisve* formâ, *Vteri Orificio externè*; sic enim citiùs, & potentiùs penetrabit eorundem vis ad Interiora, excitabitque obtusum Vteri sensum, & Pituitam solvet ac educet per ipsius collum, & Pudenda.

CXXX. Quòd si prætereà universum *corpus & Sanguis glutinosa Pituita* fuerit obsitum, eius quoque tum *Emendatio*, tum *Diminutio per Evacuationem*, tàm per *Alvum*, quàm *per Vrinas* erit molienda, & quidem *Medicamentis* supra laudatis.

Menstruus fluxus læsus à nimio Sanguinis effluxu.

CXXXI. Tertiam Menstrui Fluxûs læsi speciem docuimus esse, quando *Sanguis* stato quidem tempore, ast *copia effunditur nimia*, unde non parùm *debilitari* solent Fœminæ; quo idcircò *signo* dignoscitur nimius Mensium Fluxus.

Vnde multum debilitantur fœminæ.

CXXXII. Postquam enim Partes Corporis omnes tàm Contentæ, quàm Continentes sanguine reparantur, conservanturque, quis non videt, quoties is deficit plus minúsve in homine, toties Partium Continentium robur, & Contentarum opus; hoc est, Hominis vires corporeas simul deficere?

Quod huius mali signum.

CXXXIII. Ex illo autem virium defectu cognoscimus, & concludimus læsam Functionem, propter quam contingit iste virium defectus.

CXXXIV. Quoties proinde ob effusum abundanter Sanguinem Menstruum deficiunt Fœminarum Vires, toties pronuntiamus quoque ipsum esse nimium, ac præternaturalem.

CXXXV. Omnis enim sanguinis menstrui effluentis abundantia pro nimiâ & Præternaturali haberi non potest aut debet; cùm multis ea sit utilis & commoda, quippe quam facilè ferunt, quæque ipsis confert, propter sanguinis abundantiam in corpore occurrentem.

Omnem menstrui fluxûs abundantiam non esse p.n.

XXXVI. Vt proinde ritè judicet Medicus, an nimia sit Purgatio Menstrua, considerandum est, an illa Fœminas debilitet, an potiùs ipsis conferat, & illam ipsæ facilè ferant; postquam ista duntaxat pro Præternaturali habenda & nimia; hæc contrà pro naturali & moderata.

Nimij fluxûs causæ.

CXXXVII. Contingit autem Menstruus Fluxus nimius vel ipsius *Sanguinis*, vel *Vteri, eiusque vasorum culpa.*

Sanguis tenuior & acrior

CXXXVIII. *Sanguinis culpa* id evenit, quoties idem *tenuior*, vel *acrior* existit; & imprimis *Menstruorum tempore.*

Vnde tales facta.

CXXXIX. Talem præstant 1. *Aër æstuans*, à Sole, Igne, Balneo, &c. 2. *Alimenta* Spirituosa & Aromatica. 3. Inter *Animi Affectus*,

ctus, *Ira*; 4. *Corporis Motus*, Exercitiaque multa & vehementia, Curſitatio, Saltatio, Frictio, &c. 5. *Vigiliæ* diutius protractæ. 6. *Evacuationes Bilioſæ* ſolitæ ceſſantes aut ſuppreſſæ.

CXL. *Uteri*, *eiuſque vaſorum vitio* nimiùm profluunt Menſtrua, quoties idem *laxior* eſt, aut eo ſaltem tempore *nimiùm laxatur*, *unà cum ſuis vaſis cavernoſis*.

CXLI. Laxior eſt Vterus ob peculiarem conſtitutionem nimis Aqueam, & Pituitoſam, (non tamen Glutinoſam) quæ conſequitur imprimis *abuſum rerum Aquearum*, *potum Aquæ ac Cerevisiæ tenuis* multæ; *ingurgitationem Fructuum Horariorum*, *Perſicorum*, *Vvarum*; &c. ac præſertim menſibus inſtantibus.

CXLII. Eo namque tempore quoniam totus Vterus miram mutationem, vaſorumque ſuorum expanſionem ſingularem patitur; facilè admittit omne noxium in corpore repertum, Ergò *Cibum quoque Potumve noxium* eo tempore perperàm uſurpatum.

CXLIII. *Vterum* quoque *laxiorem* præſtare poteſt *Aër Humidus*, vel *Aqua*, *tepida* potiùs quàm frigida *imprudenter*, ac ſæpiùs *in Vterum penetrans*, ipſumque paulatim *debilitans* & *laxans*, quod facilè contingit poſt frequentius *Aquæ dulcis Balneum*, vel *fotum Decocti Emollientis* Vteri Orificio externo applicati: maximè circa tempus menſtruorum.

CXLIV. *Curabitur* proinde nimius Menſtruorum Fluxus, fœminaſque infirmans 1. quando *Sanguinem tenuiorem*, *Acrioremve ac ferosum* agnoſcit pro *Cauſa*, tum *Abſtinendo* ab omnibus *Rebus Non-naturalibus* ſanguinem vitiantibus, eaſdem ſaltem *moderando*, & imprimis menſium inſtantium tempore.

CXLV. Cavendum proinde tunc ab omni *Aëre æſtuante*, tum à Sole, tum ab Igne, luculento & aperto, tum ab Igne clauſo & operto, Balnei ſicci putà & ſimilium.

CXLVI. Quapropter Æſtate continebit ſe *Fœmina* domi, & quidem in Cubiculo non Meridiei, ſed Septentrioni obverſo; non in parte domûs ſuperiore; ſed inferiore, & loco minimè calido; quin urgente neceſſitate in ipsâ Cellâ, aliove Loco ſubterraneo.

CXLVII. Poteſt quoque Aër æſtuans temperari *Plantis ſucculentis* & ideò Frigidis dictis, Plantagine, Foliis Vitis, Solani, Sempervivi & ſimilibus per Pavimentum diſperſis; ut & *Aquâ* frigidâ & imprimis *Puteali* tum per pavimentum effusâ, tum in Vaſis maioribus & amplis contenta; ut & Aceto, &c.

CXLVIII. Poteſt inſuper Aëri refrigerium afferri aperiendo *feneſtras* Orienti ac Septentrioni obverſas, non item Meridiei & Occidenti.

CXLIX. Cavendum 2. ab *Alimentis* & *Spirituoſis & Aromaticis*, *Vino* generoſo, ac præſertim eius Spiritu, tum ſimplici, tum Aromatico.

CL. Quin eorum loco uſurpanda *Alimenta ſucci craſſioris ac viſcoſioris*, qualia ſunt optima quævis *Animalium iuniorum Extrema*, Capita, pedeſque Vitulorum, Agnorum, &c. ipſorumque Iuſcula. Huc etiam ſpectant *Piſces*.

CLI. Cavendum 3. ab *Ira*, cuius occaſiones omnes minimas quoque vitare debent Mulieres iracundiores, dandaque opera, ut ab Adſtantibus & Domeſticis haud irritentur, ſed ipſarum infirmitati hâc in parte conſulatur, ferendo patienter ac ſine oblocutione ipſarum moroſitatem, atque omnia carpendi morem quandoque malum.

CLII. Quin bonum eſt non gravem quidem, aſt levem produci *Mœrorem*, quo incraſſabitur blandè Sanguis ab Iracundiâ nimis ſolutus & fluidus. *Et producendo levem mœrorem.*

CLIII. Cavebit 4. ab omni *vehementi ac diuturno Corporis Motu*, quo ſemper potentiùs commovetur, agitaturque, quin fluidior redditur Sanguis: quapropter imperanda tunc *Quies*, tranquillitaſque Corporis. *4. Cavendo ab omni vehementi corporis motu.*

CLIV. Quocirca 5. promovendus quoque omni artificio *Somnus*, & minuendæ *Vigiliæ*. Quod quoniam non ſemper obtineri poteſt facilè ac per ſe, arte opus eſt ad illud obtinendum. *5. Somnum promovendo. Et quibus.*

CLV. Conducunt proinde in hunc finem *Plantarum* partes variæ ſomnum promoventes, *Lactuca* præſertim tàm in Iuſculo cocta, quàm cruda Acetarij modo uſurpata.

CLVI. Huc faciunt *Emulſiones Hordei* mundati ad crepaturam cocti, *Amygdalarum dulcium*, & *ſeminum papaveris albi*.

CLVII. Quemadmodum autem blandum ſomnum conciliat hordeum, ita Humores fluidiores incraſſant dulces Amygdalæ; & utrumque præſtant Papaveris albi ſemina.

CLVIII. Vbi hæc non ſufficiunt, recurrendum ad *Opium*, *Confectioneſque Opiatas*, inter quas meritò præfertur *Diaſcordium Fracaſtorij* (maximè quando aucta eſt in ipſo quantitas Opij, quemadmodum factum Amſtelodami) quoniam plura illud Electuarium ingrediuntur, quæ vi pollent ſanguinem incraſſandi, atque ipſum fluidiorem corrigendi. *Diaſcordium Fracaſtorij Amſtelodamenſe.*

CLIX. Si cui tamen minùs gratus ſit eius ſapor, eius loco uſurpari poterunt Mixturæ gratiores, adſtringentes tamen, atque illis addi Opium, Laudanumve Opiatum.

CLX. Sic Syrupus Myrtinus, de Portulacâ, Plantagine & ſimiles commodè diluuntur Aquâ Plantaginis & ſi nilibus; additis cum tantillo Aceti ſtillatitij Coralliis, Sanguine Draconis, Lapide Hæmatite; &c. unà cum aliquot Laudani Opiati granis.

CLXI. Horum igitur ope promoveri excitarique poterit ſomnus admodùm in hoc caſu utilis.

CLXII. Idem promoveri poteſt obiectis gratis, non tamen valdè attentionem Animæ cogentibus; talia ſunt *murmura Aquarum*, naturaliter vel artificiosè cadentium, atque confuſum ſonum edentium, &c.

CLXIII. Cavendum 6. ne *conſuetæ Bilis Evacuationes ſupprimantur*, maneantve inſtantibus menſtruis ſuppreſſæ, ac idcircò ante illud tempus Bilis educetur, & imprimis *Rhabarbaro* in ſubſtantiâ ſumpto, quo eius vis adſtringendi ex parte ſaltem conducat ſimul Menſium fluxui nimio coërcendo. *6. Cavendo ne conſuetæ Bilis evacuationes ſupprimantur. Vnde Eædem educendæ*

CLXIV. Conducent quoque Bili tunc evacuandæ *Tamarindi*, quoniam ipſam præthereà ſuâ aciditate temperant, quin ſanguinem ipſum craſſiorem præſtant, *Et quibus.*

CLXV.

Sanguis tenuior Diætâ incrassandus.

CLXV. Atque hæc faciunt ad præcautionem Mensium nimiâ copiâ propter sanguinem fluidiorem erumpere solitorum: *Sanguis* autem ipse *solito tenuior ac fluidior memoratâ & commendatâ Diæta sensim incrassabitur & corrigetur.*

Ut & medicamentis.

CLXVI. In eundem finem usurpabuntur insuper Medicamenta idem potentiùs ac efficaciùs absolventia, qualia sunt omnia *Austera & Acerba*, vulgò inter Adstringentia numerata.

Et quibus.

CLXVII. Talia sunt plerorumque fructuum immaturorum *Succi expressi aut inspissati, Omphacium, Acacia*, &c. quæ quantitate parva, sæpiúsque usurpata sanguinem paulatim incrassant & inspissant; suntque cæteris præferenda.

Multa in Sanguine aqua evacuanda Hydragogis.

CLXVIII. Quòd si *multa in sanguine* notetur *Aqua*, *multum seram salsum*, à quibus nimiùm diluatur Sanguis, *Evacuatione per Hydragoga* minui possunt ac debent aliquot ante Menstruorum fluxum diebus, ne, si his instantibus id tentetur, noxam inde patiantur ægræ, quin eâ ratione citiùs commoveantur ipsa Menstrua, & non tantùm non minuantur, quin potiùs augeantur.

Uteri constitutio laxior qui curetur.

CLXIX. Quòd si *Fluxus Menstruorum Nimius* debeatur *Uteri Constitutioni Laxiori*, danda erit sedula opera, ut *causæ Externæ nocentes vitentur*, atque *Noxa in utero reperta, Laxitasque nimia Corrigatur.*

Cavendo ab Aqueis & Fructibus Horariis.

XLXX. *Cavendum* Ergò imprimis ab Usu, vel Abusu potiùs omnium *Aqueorum*, & *Fructuum horariorum* nimiâ copiâ assumendorum, & imprimis mensibus instantibus: quo tempore diximus periculosiùs talia usurpari.

Ut & à Balneo & Fotibus.

CLXXI. Cavendum à *Balneo Aquæ dulcis*; & *Fotibus similibus*, cæterisque emollientibus dictis.

Usurpando Aromatica Adstringentia.

CLXXII. Usurpanda econtrà cum *Alimentis Condimenta, tum Aromatica*, tum *blandè Austera & Adstringentia*, sed grata, ut in eorum usu perseverare possint Ægræ.

Ut & Suffitus. Et fomenta quædam

CLXXIII. Usurpari quoque possunt extrinsecus *Suffitus* blandè adstringentes, quos præfero *Fomentis*; quæ tamen cum *Vino rubello & adstringente* si parentur ex *Plantis adstringentibus*, non incommodè usurpari quoque possunt; sed aliquot diebus ante ac post Menstruorum fluxum;

Quæ ex quibus parentur

Talia sunt Rad. Bistortæ, Tormentillæ, Garyophyllatæ; Plantagin. Pentaphyll. &c. Herb. Polygoni, Plantaginis, Bellidis, Equiseti; Fol. Quercus, Myrti, Sorbi, Mespili, &c. Fl. Ros. Rub. Balaustior. &c. Baccæ Myrti; Gallæ, Cort. Granat. Nuc. Cupress. Terræ sigillatæ omnes, Alumen rupeum, &c.

CLXXIV. *Suffitus* parari possunt ex Mastiche, Thure, Rosis Rubris, &c.

Medicamenta leniter adstringentia etiam conferre.

CLXXV. Conferunt similiter internè *Medicamenta leniter adstringentia*; & quidem quantitate parvâ, & vicibus repetitis usurpata; ne nimirum noceant potiùs, quàm prosint, si unâ vice assumantur quantitate notabili; quod imprimis notandum in alterantibus potentioribus, qualia sunt adstringentia, quæ facilè Vasa exigua constringunt & claudunt, si maiore usurpentur quantitate. Est igitur hic quoque modus in rebus, sunt certi denique fines, quos ultrà citráque nequit consistere rectum.

Eorum Usus.

CLXXVI. Quòd si quantitate minore ac sæpiùs assumantur Medicamenta blandè adstringentia, tota sanguinis massa reddetur paulatim crassior firmiorque, ipseque adeò *Uterus consistentiam acquiret firmiorem ac densiorem.*

& Forma.

CLXXVII. Possunt autem ista Medicamenta diversâ adhiberi *forma*, nunc pulveris, nunc pilularum, nunc conditi, nunc misturæ, vel aliâ quâvis Ægræ commodiore & acceptiore, quò aliquandiu perseverare possit in Medicamentorum usu. Quocircà operæ pretium est mutari quoque subinde formam medicamenti.

Excremento in Sanguine Aqueo à quo Laxior facto est Uterus, Evacuandum imprimis per sudores.

CLXXVIII. Quoties autem *Sanguinis Massa Universa redundat Excremento Aqueo*, à quo *Laxior est quoque factus Uterus*, eo paulatim liberari debet, iteratis sæpiùs eiusdem *Evacuationibus* tum per *Alvum*, tum imprimis per *Sudores*, aut *Urinas*.

CLXXIX. Dico *imprimis per sudores*, quoniam Evacuatio omnis per Alvum corpus magis turbat, debilitatque, quàm Evacuatio per Sudores, imprimis quando *Aqua* est Evacuanda, quippe quæ *sponte Alvum petere non solet*, *ast Renes*; ac proinde faciliùs per Cutis quoque poros effertur.

Humor quilibet quibus viis commodiùs evacuetur.

CLXXX. Sicut enim *Bilis* nulla via *evacuatur* commodiùs, quàm per *Alvum* & *Vomitum*, non item per Urinas, vel Sudores; ita *Humores Aquei* commodissimè expelluntur per *Urinas & Sudores*, non item per Vomitum vel Alvum. *Humores autem Pituitosi & Acidi utraque via* gemina tum per *Alvum* & *Vomitum*, tum *per Urinas & Sudores* videntur commodè posse ejici.

Quod notandum.

CLXXXI. Quod imprimis notandum à Medicis Iunioribus, quò viam Ægris commodiorem eligere possint semper, quoties humor aliquis noxius venit evacuandus.

Cur Bilis per Alvum & Vomitum commodiùs evacuetur.

CLXXXII. Quòd si quis mei dicti rationes scire aveat, sequentes dabo: & 1. quidem *Bilem* idcircò & commodiùs, & faciliùs, & feliciùs per Alvum & Vomitum educi, non item per Urinas & Sudores, quia *ipsa pura effunditur, ac pervenit tantùm ad tenue Intestinum*; non item ad Cor & Sanguinem Universum; unde facilè tum ad Ventriculum sursum, tum ad crassum intestinum deorsùm propelli potest, ac proinde evacuari.

CLXXXIII. Eadem Bilis autem, quantum Ego saltem conjicere possum aut concludere, quatenus Sanguinis Massæ est mista, unde secerni debet, ut per Sudores Urinásque excernatur ac è corpore expellatur, penitiùs illi adhæret, nec pura potest ampliùs ab illâ masâ sejungi.

Cur Humores Aquosi commodiùs per Urinas & Sudores evacuentur.

XLXXXIV. Quoad *Humores Aquosos*, quemadmodum prædictæ sanguinis Massæ laxè confusi potiùs sunt, quàm intimè permisti; ita facilè ab eàdem possunt separari, ut tàm per Urinas, quàm Sudores expellantur è corpore, Quoniam verò secundùm Naturam superabundans in Sanguine Aqua excerni solet cum Urinâ, non item per Alvum, mirum non est, si quoque artificiosè faciliùs expellatur eadem unà cum Urinis aut Sudoribus, quàm per Alvum vel Vomitum.

Sic & Succus Pancreaticus, & Saliva.

CLXXXV. Quamvis enim *Succus Pancreaticus, ut & Saliva* consistentiam inde nancisci possint fluidiorem, atque sic quoque augere liqui-

liquiditatem Humorum ad Inteſtina confluentium, *varius tamen hâc ratione & viâ notabilis contingit Aquoſæ Sanguinis partis Evacuatio per Alvum ſpontanea, ſæpius autem per Urinas & Sudores.*

CLXXXVI. Sic quoque *commodiùs & faciliùs inſtituitur ejuſdem Aquæ Evacuatio Artificialis per Sudores, Urinaſve, quàm per Alvum, Vomitumve.*

Pituita tenuior per Alvum & Vomitum quàm Urinas & Sudores.

CLXXXVII. *Pituita* verò *tenuior*, ex *Salivâ* nimirum ortum habens, non tantùm facilè poteſt tum per Alvum, tum per Vomitum educi, ſed inſuper quoque per Urinas & ſudores, quia non ita difficulter à reliquâ Sanguinis maſsâ ſecerni poteſt.

Viſcoſior & glutinoſior per Alvum & Vomitum.

CLXXXVIII. Quæ autem *viſcoſior* eſt, & *glutinoſior*, illa nullâ viâ educi poteſt commodè, niſi ſatis fuerit inciſa & attenuata; unde licet tunc copioſiùs educi queat per Alvum aut Vomitum, non incommodè tamen educi poteſt quoque per vias Urinæ, ac Sudoris; qui tunc prodire ſolet magis craſſus & glutinoſus; certo argumento vias iſtas non ineptas eſſe Humori etiam viſcoſo expellendo.

Aque iam cus cidus.

CLXXXIX. Denique *Succus Acidus* quemadmodum ſui temperationem ac correctionem deſiderat priùs, quàm ullâ ejiciatur viâ, ita tunc commodiſſimè poteſt excerni per *Alvum & Vomitum*, quatenus in ſucco Pancreatico abundans viam hîc reperit breviſſimam; ſed poteſt non minùs commodè idem expelli per *Urinas & ſudores*, quoniam quæ ipſum facillimè ac citiſſimè corrigunt, temperantque Salia Volatilia, eundem ad Urinæ, Sudoriſque vias ſimul deducunt: cùm ſint omnia & Diuretica, & Sudorifera.

CXC. Atque hæ ſunt rationes potiſſimæ, quæ mihi hæc in chartam conjicienti venerunt in mentem, ac perſuaſerunt ea, quæ de Variorum Humorum per varias vias eductione faciliore aut difficiliore protuli.

CXCI. Ut proinde, quod cœpimus dicere, concludamus. Quoties *à redundante in Sanguinis Maſsâ Humore Aqueo Uteri ſubſtantia Cavernoſa reddita eſt laxior*, ideóque *ad nimium Menſium Fluxum pronior*, toties *Aqua illa ſenſim ſeparanda eſt à Sanguine, ac educenda è corpore, ac inprimis per ſudores & Urinas.*

Quandò ſudorifera hîc educant.

CXCII. In hunc finem autem non conducunt tantùm *Medicamenta interne* aſſumpta & *Sudores moventia*, ſed *omnia externè uſurpanda*, & itidem *ſudorem blandè* ita elicientia, ut Aquam in corpore augeant minimè.

Interna.

CXCIII. Inter *Interna* laudo præſertim ea *Medicamenta*, quæ comperta ſunt non tantùm *ſudorem movere*, at inſuper *blandè adſtringere*; qualia ſunt pleraque Ligna, & Radices, aut in ſubſtantiâ, aut in Decocto ſudorem promoventia, uti ſunt Guajacum, Quercus, Saſſafras, Buxus, Iunipe-rus, &c. Lign. Colubrinum, Rad. Imperatoriæ, Tormentillæ, Pentaphylli, Bardanæ, Pimpinellæ; Chinæ, Sarſæparillæ, Zedoariæ, Angelicæ, &c. Huc ſpectant Terræ ſigillatæ & Argillaceæ omnes.

Externa.

CXCIV. Inter *externa* convenit præſertim *Laconicum* & *Stupha ſicca*, *minus Aquæ Dulcis Balneum*, niſi Plantæ tum Aromaticæ, tum blandè Adſtringentes eidem incoquantur.

CXCV. Hiſce autem remediis ſæpiùs, & blandè uſurpatis non tantùm excitabitur egregiè Sudor Aquas minuens, ſed inſuper recreans & roborans fœminas multâ humiditate Aqueâ preſſas & oppreſſas, *Uterumque laxiorem* ideò habentes.

Menſtruus fluxus frequentior, aliàs rarior.

CXCVI. Quartam Menſtrui Fluxûs læſi ſpeciem diximus eſſe, quando is *haud ſemel in Menſe contingit, verùm aut frequentiùs, citiùs ſaltem, aut rariùs, tardiùſve accedit.* Nam quibuſdam, & quidem cum ſanitatis ſuæ detrimento evenit Fluxus hîc nunc *bis*, nunc *ter quovis menſe*, aut *tertiâ redit ſeptimanâ*; quin aliquibus *ferè adeſt perpetuò*; ut vix uno, altero ve ceſſet die, aliis contrà *quintâ ſextâve* demum redit *ſeptimanâ*, vel *poſt ſecundum, tertium-ve* tantùm *menſem*.

CXCVII. Quæ ſpecies ſibi oppoſitæ quamvis poſſent commodè tanquam diverſæ ſeorſim tractari, libuit tamen illas ſimul conjungere.

Quandò non habendus pro præternaturali.

CXCVIII. Notandum autem, quibuſdam fœminis abſque ſanitatis detrimento redire hunc fluxum quâvis tertiâ, vel quintâ demum ſeptimanâ; qui tunc minimè habendus pro præternaturali, quoniam patùm deſciſcit ab ordinario termino; quo aliquam ſolet habere latitudinem; ubi autem *poſt ſecundam, ſextamque redit ſeptimanam*, omninò pro præternaturali videtur habendus, quamvis nullum notabile afferret ipſis fœminis incommodum; afferet tamen ſemper forſan aliquod, unde illæ quidem ferè *imbecilliores* obſervantur; hæ *magis anxiæ*.

Quandò habêdus pro tali.

Et quarè

CXCIX. Non poteſt enim *jactura ſanguinis tàm frequens* non *minuere* fœminarum *vires* uti *tàm diu circa uterum vel univerſum ſtagnans ſanguis ſuperfluus* non aliquam concipere *corruptionem*, utut exiguam, ſemper tamen *noxiam & moleſtias* parientem.

CC. Ubi autem *quovis octiduo*, aut *ferè continuè* fluunt menſtrua, tunc tàm ſolet *manifeſta eſſe ipſorum noxa*, ut nullum de præternaturali fluxu ſit dubium; uti quoque, quoties *poſt ſecundum demum, tertiumve recurrit menſem*, *anxietates graviores* idem evincunt, accedente ferè *Cachexiâ leviore, graviorève.*

Horum Vitiorũ Cauſæ & curatio.

CCI. Horum autem Vitiorum *Cauſas* ut paucis proponamus; *ſæpius redire* videtur *Menſtruus Sanguinis Fluxus* imprimis *Uteri laxioris* culpâ, ſubinde *Sanguinis* quoque *Acrioris & nimis ſeroſi vitio.*

Et quidã frequentioris fluxûs cauſa. Laxior Uterus.

CCII. *Laxior enim Uterus*, quemadmodum copioſo Sanguinis fluxui dare poteſt anſam, ſicut docuimus in ſuperioribus, ita fit *facilè iterum patulus*, ac proinde Fluxûs menſtrui frequentioris Cauſa erit.

CCIII. Quæcunque proinde diximus jam de *Uteri Laxioris Cauſis & Curatione*, huc transferri poterunt: ne actum iterum agamus.

CCIV. Nec mirum, eandem hîc agnoſci Cauſam; cùm ferè concurrant quoque hi Fluxus diverſi, *Copioſior* ac *Frequentior*; ac plerumque Mulieribus, quibus *frequentius* contingit *Fluxus Menſtruus*, iiſdem contingat ſimul *Copioſior*, quod magis noſtram confirmat ſententiam.

Et Sanguis Acrior & nimis ſeroſus.

CCV. Sed poteſt quoque *Sanguis Acrior & nimis ſeroſus Frequentiori Sanguinis Menſtrui Effluxui* anſam præbere, quatenus faciliùs ſibi parat viam exitumque per Canales Uterinos.

CCVI. Quæcunque idcircò ſimiliter de

Sanguinis Acrioris ac serosi Causis & *Curatione* diximus nuper, hîc habebunt locum, nec opus erit eadem frustrà repetere.

CCVII. Atque hæc dicta sunto de Fluxu Menstruo naturali frequentiùs redeunte: nam non videtur operæ pretium frustrà desudare in ratione accuratâ Fluxûs quâvis, alterâ, tertiâve septimanâ redeuntis determinandâ; cùm hæc tantùm differant secundùm magis & minùs, concurrente utplurimùm universi quoque corporis constitutione imbecilli, tenerâque itidem tunc gradibus differente.

CCVIII. Hæc enim omnia in affectis personis ac individuis benè ac diligenter observata persuadebunt facilè omnibus veritatem unicè quærentibus ea, quæ modò diximus.

Fluxûs Segnioris causæ, & curatio.

CCIX. *Fluxus* contrà *Segnius eveniens* planè contrarias agnoscit *Causas, Uteri* nempe *Constitutionem nimis arctam*, & *Sanguinis Consistentiam firmiorem, crassioremque*, ac *viscosam*: quæ utraque Causa cùm agnoscat pro *Causâ sui antecedente* omnia, quæ tum *Pituitam tenacem ac glutinosam*, tum *Humores austeros ac Melancholicos* in Corpore *producunt & augent*; deque illis abundè actum sit in superioribus unà cum ipsorum *Curatione*; ulteriorem eorumdem tractationem supervacaneam fore arbitramur.

Menstruus fluxus solito diutius breviúsve durans.

CCX. Quintam *Menstrui Fluxûs* læsi speciem asseruimus esse, quando is *solito diutiùs, breviúsve durat*; ubi unà docuimus *tempus maximè naturale, ac consuetum* esse *dierum quatuor vel quinque*: à quo maximè *deficit* Fluxus, quando *uno, duobusve* duntaxat perseverat diebus; idem autem tempus nimiùm *excedit*, quando *octo, decemve diebus* perdurat: unde utplurimùm hic quidem *debilitantur* fœminæ, ibi verò *anguntur*.

Prioris causa.

CCXI. *Diutiùs solito perdurat* Fluxus Fœminarum Menstruus, aliquando propter *Sanguinis laudabilis abundantiam, viasve angustiores*; aliquando propter *sanguinis fluiditatem ac serositatem auctam, viasque simul angustas*; & aliquando propter *vias Uteri patentiores, nec sat citò se denuò contrahentes* & *coarctantes, Vterumque* adeò *Imbecilliorem*; aliquando propter *Animi affectum gravem, Iram* præsertim & aliquando *Terrorem* quoque; aliquando propter *Aëris æstum*, ac præsertim cum *Humiditate* conjunctum; aliquando propter *nimium Corporis Motum ac Defatigationem*, ut & *vigilias simul ipsi copulatas*, quemadmodum fieri solet in ministerio ægris præstando, & nullam ministrantibus quietem aut somnum concedente: aliquando propter *Alimenta nimis Aromatica*, vel *abusum Medicamentorum Menses potenter moventium*, &c A tot Causis satis diversis observatur diutiùs protrahi Fluxus fœminarum menstruus.

1. Sanguis abundantior.

CCXII. Quoties autem 1. *Sanguis abundantior* existit in Corpore, atque *via modo medio se habent*, atque idcircò diutiùs durat Fluxus Menstruus, nec tamen notabile sanitati detrimentum affert, *non habendus tum pro Fluxu præternaturali*, quamvis hactenus molestus sit fœminis: quem proinde patienter ipsas ferre oportet, cùm periculum sit, ne, si mutari tentetur, cum majori potiùs detrimento id fiat, quàm ægrarum commodo.

Quî curetur.

CCXIII. Nam vel *minuendus* erit *sanguis abundans* per ejus *missionem*, vel *via aperienda* sunt magis per *incidentia*, vel *emollientia*.

Qu… ciat… sanguis miss…

CCXIV. *Sanguinis* autem *missione* non raro *sistitur instans fluxus*, si fiat in *brachio*, vel *nimium promovetur*, si fiat in *pede*.

Qu… moa… men… inci… tia.

CCXV. Sin per *incidentia* medicamenta tentetur *viarum apertio major*, periculum est, ne *Sanguis* reddatur simul *tenuior* & *fluidior*, *Menstruorumque fluxus nimius*.

Qu… moll… tia.

CCXVI. Sin per *Emollientia* tentetur earundem *viarum apertio major*, periculum, ne simul *labefactetur Uteri robur*, & plura consequantur Incommoda priori mutando longè graviora.

CCXII. Satiùs ergò est illam molestiam ferre patienter, quàm præter mutationis optatæ incertitudinem incurrere forsan in periculum evidens Affectuum gravissimorum.

2. Ca… Viæ… Ang…

CCXVIII. Quoties 2. *Viæ Utero sunt tàm angustæ*; ut segniùs per ipsas fluere possit *Sanguis mediocriter tum in quantitate, tum in qualitate se habens*, Fluxusque menstruus diutiùs perseverans non tàm existit gravis & noxius, quàm *molestus: nec* tunc quoque videtur habendus pro *Præternaturali*, quapropter, uti modò dictum, hortandæ potiùs sunt ad justam patientiam, quàm multo labore incerti eventûs in Affectûs gravioris periculum conjiciendæ Mulieres.

Qui… tur.

CCXIX. Nam sive *Incidentibus, & Aperientibus* dictis, sive *Emollientibus* id tentetur medicamentis, periculum modò memoratum incurret Mulier: à quibus proinde suadeo cuivis Medicinam facienti ut abstineat, ne si morem infirmo ac sequiori sexui gerens, successum habeat malum, imprudentiæ culpetur meritò.

3. Ca… Sangu… fluidi… & sero… sior cu… viis a… gustio… bus.

CCXX. Quoties 3. *Sanguis* existit *fluidior & serosior, concurrentibus simul viis angustioribus*; (aliàs enim per satis patentes vias efflueret sanguis abundantiùs, ac proinde citiùs quoque, copiâ sui exsuperante;) toties Fluxus menstruus diutiùs perseverans *Curabitur* usurpando Medicamenta tum *Sanguini consistentiam debitam restituentia*, tum *Vias lentè, blandéque magis aperientia*.

Qui c… retur. Quæ… Sangui… consiste… tiam… geant.

CCXXI. *Sanguinis Consistentiam* sensim *augent* tum quæ *Humiditatem superfluam* in Sanguine *minuunt*, tum quæ *ipsum magis incrassant*.

Quæ… ejus hu… midita… minua…

CCXXII. *Minuunt* in Sanguine *Humiditatem* superfluam *Hydragoga*, ut & *Sudorifera Diureticaque*.

CCXXIII. Ejusdem insuper *proventum præveniunt Alimenta* solidiora, paucoque Potu diluta, imò parcus Potus; *Exercitia* corporis quotidiana, licet mediocria.

Quænâ Sanguinem in… crassent…

CCXXIV. *Sanguinem blandè incrassant* præ aliis omnibus commodissimè *subaustera* sæpiùs ac minore quantitate usurpata.

Quænâ Vias Ut… ri blan… aperian…

CCXXV. *Vias Uteri lentè blandéque aperient*, conducentque in hoc casu *Externa*; potiùs, quàm *Interna*, quoniam Interna omnia sanguinis fluiditatem facilè augerent, quæ hic peccat.

Extern…

CCXXVI. *Externa* verò erunt tum *Incidentia*, tum *Emollientia*; de quibus actum abundè in superioribus; commodè autem *jungentur* simul, & *fotûs balneive formâ* usurpabuntur.

CCXXVII. *Iungi* posse *Incidentia* cum *Emollientibus* dixi, quoniam pleraque Incidentia sunt simul Aromatica, ideóque Uterum roborantia, quem quodammodò infirmant Emollientia: ne proinde dum affectus unus curatus, alius producatur, bonum est uti medicamentis, quæ nova præveniant mala.

CCXXVIII.

Eum pr. CCXXVIII. Addidi *formâ Fotûs,Balneive* usurpari posse commodissimè laudata, conjunctaque cum Incidentibus Emollientia Medicamenta;quoniam intactis, illæsis saltem partibus cæteris recta sic pergent ad Uterum, ipsiusque vias sensim aperient,& blandè.

Tempus adhib. CCXXIX. *Tempus* illis utendi *commodissimum* est *antequam ingrediatur* Fœmina *Lectum*; quoniam excitatur facilè sudor levis tum à fotu, tum præsertim à Balneo; qui commodè potest tunc iterum abstergeri, totumque Corpus ab externo frigore nocituro muniri, quando lectum mox ingreditur, operimentisque ubique tegitur fœmina, cæterùm sana;quod non ita commodè absolvi poteſt ac perfici, quando illa vestibus induta per domum ambulat, vel modò à fotu,balneove sudans molestiam est inde habitura necessariò, quatenus partes inferiores omnes ac superiores quoque madentes omnia ferè munia, corporisque excercitia reddunt incommoda.

Causa Viæ Uteri patentiores, nec citò se iterum coarctantes. CCXXX. Quoties 4. *Viæ Uteri patentiores, nec sat citò se iterum coarctantes* Causa sunt Menstrui Fluxûs diutiùs permanentis; toties usurpanda sunt Medicamenta *sensim, blandéque Uterum* unà cum Vasis suis *roborantia & adstringentia*, imprimis *Externa*; quæ quoniam sufficienter jam à me propofita sunt, non videntur iterum repetenda; quin potiùs pergendum ad Causas cæteras.

Causa Animi Affectus gravis, cui cu. ... CCXXXI. Quoties 5. *Animi Affectus gravis, Terror, vel Ira* Menstrui Fluxûs diuturnioris Causa exiſtit, toties non tantùm *componendus ad priorem tranquillitatem Animus*, liberandusque idem omni agitatione ulteriore; verùm insuper nunc *sanguis Acrior & fluidior* factus *corrigendus*; nunc *Uterus valdè sic debilitatus denuò roborandus & firmandus*.

Animus tranquillitati reddendo. CCXXXII. *Animus ad Tranquillitatem* amissam *reducitur Rationibus efficacibus*, non tantùm pro Animi Affectu diverso, verùm pro ejusdem Causâ diversâ, diversis ac diversimodè adhibendis applicandis.

CCXXXIII. Idem *Animus ab omni agitatione ulteriore*, magnâ saltem, *liberatur*, ipsum potenter contrà quævis molesta & ingrata muniendo itidem rationibus potentibus & urgentibus.

Sanguis acrior fac. ... temperando. Uterum roborando. CCXXXIV. *Sanguis propter Iram* præsertim vehementiorem *Acrior,hinc & fluidior factus temperabitur* imprimis *Austeris*, sæpiùs & quantitate minore propinatis.

CCXXXV. *Uterus* denique ex Animi Affectu gravi multùm infirmatus & laxatus roborabitur iterum laudatis non semel blandè ipsum *Adstringentibus* medicamentis, tum *Austeriusculis*, tum *Aromaticis* convenienter ac prudenter usurpatis: præcipuè simul mixtis.

6. Causa Aëris æstus cum Humiditate. Quomodo ille emedetur. CCXXXVI. Quoties 6. *Aëris æstus magnus cum Humiditate conjunctus* Causa est Diuturnioris Menstrui Fluxûs,toties, sicut uno duntaxat is durat tempore, ita ferè spontè mutatâ constitutione Aëris desinit ampliùs urgere, atque *mutato* tunc quoque *Aëre* corrigitur.

CCXXXVII. *Mutatur Aër*, sive is *emendetur Alterantibus*, sive transeat Ægra in *alium Aërem frigidiorem, Septentrioni obversum*, vel *in locum domûs inferiorem*, adeóque *cellam* quoque: quod imprimis faciendum perdurante Æstatis tempore Æstu magno, intermediis pluviis, ac Ventis Meridionalibus, unà cum Occidentalibus magis æstuante, corporaque flaccidiora reddente.

CCXXXVIII. Unde propter Universi Corporis,ac Uteri præsertim robur fractum commodum erit usurpare insuper *Interna quædam Medicamenta subaustera, simulque Aromatica*,qualia sunt Rosæ Rubræ, Cortices Granatorum,&c. quorum decoctum misceri possunt diversa & haberi tamen similia Medicamenta. *Etiam medicamenta interna adhibenda & quæ. ...*

CCXXXIX. Eodem namque res redit, sive Natura,sive Ars nobis paret, qualia desideramus Medicamenta; quin Naturam imitatur, & superat quandoque Ars. *Artem naturâ aliquando imitari, quando superare.*

CCXL. Imitatur, quando talia côficit qualia spontè nobis promit Natura.

CCXLI. Superat eandem, quando etiam talia præparat, qualia nobis non exhibet Natura; quin exaltat etiam, & ad gradum excellentiorem deducit, quæ Natura nunquam, vel rarò perficit & absolvit: quæ imprimis norunt Chymici, & in quibusdam observant etiam Plebeii: Nam quotidie accidit, ut Fructus multi spontè ad nullam pervenìant in Regionibus ad Polum alterutrum declinantibus maturitatem, quam didicerunt quidem Arte præstare.

CCXLII. Sed ista omnia modo magis mirabili absolvunt Chymici, tàm in Medicamentorum variorum,quàm rerum Metallicarum mutatione artificiosâ. *Quod Chymici optimè ostendunt.*

CCXLIII. Possunt ergò, quoties Natura non dat nobis Medicamenta diversorum effectuum, in curandis Ægris desideratorum, Arte parari ex diversorum conjunctione ac elaboratione artificiali.

CCXLIV. Quoties 7. *Motus Corporis multus, imò nimius, cum defatigatione ac vigiliis copulatus* diuturnioris Mensium Fluxûs existit Causa, toties Curabitur idem,non tantùm *quiete subsequente*,ast insuper *Partium omnium*,ac *præsertim Uteri*,ut & *Animalium Spirituum recreatione*, atque *somno blandè* moto. *5. Causa Motus corporis nimius cum vigiliis. Qui curetur.*

CCXLV. *Quies* imperanda & observanda, pàrumque admodùm movendum Corpus; cùm observatum sit sæpiùs, ad minimum corporis motum renovari Fluxum menstruum. *Nempe Quiete.*

CCXLVI. *Recreabuntur Partes corporis omnes, Ariusque* imprimis, *Aromaticis* sæpiùs parvâque quantitate usurpatis. *Partium recreatione.*

CCXLVII. Ad *Uterum recreandum roborandumque Aromaticis* addenda erunt blandè *Adstringentia* & *subaustera* non semel à nobis nominata & laudata,itidem interpolatis temporibus quantitate parvâ adhibenda.

CCXLVIII. *Animales Spiritus* recreabuntur ac reficientur *Spirituosis,Vino generoso*,inter prandendum, cœnandumque quantitate mediocri sumpto; ut & *Vinis Medicatis & Aromaticis*;& quandoque *Vini Spiritu* tum *simplici*, tum *Aromatico*,sed aliis fracto; ne nimis potens sit, & noxam aliquam simul producat. *Ut & Animalium Spirituum.*

CCXLIX. *Somnus conciliabitur* blandus, tàm *Emulsionibus* sæpiùs memoratis, quàm ipso etiam *Opio*, medicamentisque *Opiatis*, sæpissimè à nobis laudatis. *Somni conciliatione. Per Opiâ parvâ quantitate assumendâ.*

CCL. Ubi, quod non semel monuimus, dandâ est opera, ne nimiâ simul assumantur quantitate,

aſt minore, atque ſubinde iteratâ: ſic enim nunquam nocebit Opiatum medicamentum.

8. Cauſæ Uſus nimius Medicamentorum menſes promoventium. Qui curetur. Et quibus.

CCLI. Quoties 8. *A Condimentis, Medicamentiſve Aromaticis, & menſibus promovendis convenientibus quantitate* nimiâ, vel quovis modo præpoſterè uſurpatis Menſtrua fluunt ſolito diutiùs, toties non tantùm *ac ulteriore ipſorum abuſu abſtinendum eſt*, aſt inſuper uſurpanda, quæ *ſanguinem Acriorem* adeóque *fluidiorem* factum blandè *corrigant, temperent ac incraſſent.*

CCLII. Id præſtant præ aliis omnibus *Acerba & Auſtera*, ſed blandiora, & ſubinde minore quantitate uſurpata, & non ſemel in hujus Affectûs Curatione à nobis laudata.

CCLIII. Hæc ipſa non tantùm Sanguinis fluiditatem nimiam tollunt, ſed *Uterum* quoque *nimis patentem, hiantemque blandè roborant, conſtringuntque.*

CCLIV. Quemadmodum autem priùs, ita hîc quoque *Auſteris* velim conjungi *Aromatica, ſed minus Acria, Nucem Moſchatam* putà & ſimilia, quò Auſterorum vis magis temperetur, nec Sanguis coaguletur nimis, aut Uterus coarctetur præter modum.

Fluxûs Menſtrui breviùs durantis curatio. Ejus cauſa.

CCLV. Atque ſic quoque Diuturnioris Menſtrui Fluxûs Curam paucis dedimus: proximum eſt, ut ſimiliter ipſius *breviùs durantis Cauſas & Curationem* annectamus.

CCLVI. *Breviùs durantis, ac citiùs deſinentis Menſtrui Fluxûs Cauſa nunc in Corpore ſita eſt, ac permanet*; nunc *res non-naturalis eſt*, Fluxum menſtruum in motu ſuo ſiſtens.

Vel Præexiſtens in corpore,

CCLVII. *Præexiſtens in Corpore Fluxûs* menſtrui ſolito citiùs deſinentis *Cauſa* tum in *Sanguine* quærenda, tum in *utero*, *ejuſque viis vel Vaſis*.

Sanguis nempe glutinoſior & Pituitoſior

CCLVIII. *Sanguis glutinoſior & Pituitoſior* Cauſa ſolet eſſe Fluxûs menſtrui citiùs deſinentis: undecunque tandem habuerit ortum, cujus Cauſas antecedentes non ſemel propoſuimus in ſuperioribus, ex variis Diætæ vitiis deducendas.

Et Uteri vaſa nimis anguſta.

CCLIX. *Uteri vaſa*, quâvis de Cauſâ ſi exiſtant nimis anguſta, Menſtrui fluxus citiùs deſinentis Cauſa eſſe poſſunt.

Vel res non-naturales. 1. Aër frigidus. Aqua frigida. Frigus Pavimenti.

CCLX. *Inter Res Non-naturales* ſubitò citiúſque deſinentis Menſtrui fluxûs Cauſa eſſe poteſt, 1. *Aër frigidus* improvidè durante fluxu in Uterum admiſſus.

CCLXI. Huc referri poteſt *Aqua frigida pedes* ſaltem, ac ſubinde *Manus* tantùm afficiens.

CCLXII. Huc quoque ſpectat *Frigus Pavimenti*, ac præſertim *lapidei*, *nudis pedibus* exceptum.

2. Animi motus vehemens.

CCLXIII. Inter *Res Non-naturales* Fluxum menſtruum in motu ſuo ſiſtit atque citiùs ceſſare facit non infrequenter 2. *Animi Motus* vehemens, ac præſertim *Terror inopinatus*, ut & *Triſtitia* excedens, ac nonnunquam ipſa quoque Ira.

Ut ex eâdē cauſâ effectus diverſi, ſic à diverſis cauſis idem eſſe ſtus.

CCLXIV. Quamvis autem non ſine cauſâ mirum videri poſſit pleriſque, ab unâ eâdemque Cauſâ Effectus produci non tantùm diverſos, ſed etiam contrarios, id tamen indies fieri teſtatur quotidiana Experientia, licet non ſtatim unicuique iſtius diverſitatis pateat vera ratio, quippe quam unuſquiſque ex ſuis quærere ac deducere conatur præjudiciis, nunc veris, nunc falſis.

Philo… phantiæ Vitium.

CCLXV. Pueriliter namque ſibi adulantur, quotquot ſua, non probata, ſed ficta duntaxat & gratis ſuppoſita vel aſſumpta pro veris haberi volunt præjudicia: quæ omnia deceret ab omnibus proponi candidè, unà cum eorundem fundamentis qualibuſcunque, quò examini ſubjecto unuſquiſque liberè poſſet adhærere iis, quæ ipſi maximè videntur probabilia, & ſanæ rationi conſentanea. Nam nimis ſuffeni ſunt, qui ſe ſolos, aut præ aliis omnibus ſapere putant, exiſtimantque ſibi ſolis competere in conſtituendis Diſciplinarum fundamentis Dictaturam, & jus leges dandi aliis.

Cuique [illegible] cere ſi propr… re, & … rum … cere … cita.

CCLXVI. Quemadmodum unicuique integrum relinquimus ſuo modo & ſapere, & deſipere, hoc eſt, in quâvis Diſciplinâ ea ſupponere aut ponere fundamenta, & præjudicia, quæ ipſi vera vel maximè ſaltem vera videntur, licet ſubinde ſint maximè falſa; ita cupimus idem jus nobis relinqui, ut noſtro etiam vel ſapiamus, vel deſipiamus modo, cùm præſertim nil fundamenti loco ſupponamus, vel ponamus, quod aliorum examini ac cenſuræ non ſubjiciamus, exiſtimantes interim æquè nobis eſſe integrum aliorum Cenſuras rejicere, quàm aliis noſtra fundamenta repudiare, ac redarguere.

Et cur

CCLXVII. Poteſt namque tàm Cenſor alienorum Fundamentorum, & Ratiociniorum falli ac decipi, quàm qui Fundamenta quævis promittit aut ſupponit, & Ratiocinationes inde qualeſcunque deducit.

CCLXVIII. Ut proinde ad noſtrum negotium revertamur, dabimus, operam, ut ſecundum noſtra præjudicia, ſi fieri poſſit, propoſitum ſolvamus dubium, & difficultatem motam tollamus.

Ab iiſdem animi affectibus promoveri & ſiſti menſium fluxum

CCLXIX. Docuimus ergò ſupra, ab *Irâ vehementi*, ac *Terrore inopinato protrahi* nonnunquam, *potentiúſque moveri* fœminis *Menſes*; quos nunc dicimus *ſiſti* nonnunquam *ab iiſdem Animi Affectibus*.

CCLXX. Quæritur proinde, quî ab eâdem Cauſâ Effectus produci poſſit contrarius?

Quatenus ab irâ menſes promoveantur

CCLXXI. Docuimus autem porrò, ab *Irâ* idcircò ampliùs & potentiùs cieri Menſes, quatenus ab Ipsâ tum potentiùs, tum copioſiùs in ſanguinem commovetur, propelliturque Bilis, facta tunc ſimul Acrior; unde non mirum, ſi ſanguis factus neceſſariò fluidior effluat per viam tunc apertam tum diutiùs, tum abundantiùs.

CCLXXII. An dicemus autem nunc ab eâdem Bile propter Iram tum Acriore factâ, tum copioſiùs ac vehementiùs in ſanguinem motâ coagulari ſanguinem, viaſve Uteri coarctari? Nil minus. Unde igitur, dicet aliquis, deduces ab Irâ ſuppreſſum ſæpenumerò confeſtim Fluxum menſtruum?

Ira duplex.

CCLXXIII. Reſpondeo idcircò, diſtinguendam eſſe Iram ab Irâ. Alia enim Ira dominatur cæteris Animi Affectibus ipſi copulatis, alia ipſis ſubjecta eſt.

Iræ ſemper alii Affectus comitari.

CCLXXIV. *Nunquam enim ſola hominis Animum afficit & occupat Ira, ſed plures concurrunt ſemper Animi Affectus*; *Triſtitia* nempe propter injuriam ſibi aliiſve factam: (ſic enim judicat iratus, & ſecundùm illud, tanquam præjudicium, pergit in Animi ſui Affectibus) copulatur eidem ſemper *vindictæ Cupiditas*; circa quam difficul-

difficultates non rarò occurrunt tot & tantæ, quibus fuperandis quoties fe imparem judicat iratus, *Animi folicitudine*, hinc & *Triftitia novâ* & præcedente multùm diversâ urgetur & angitur valdè, quin nonnunquam ita conturbatur ut planè *deliret*, nec quò fe vertat, aut vertere debeat, fatis agnofcat.

Effectus Iræ & Triftitiæ. CCLXXV. Quemadmodum autem Ira, quà Ira, Bilem commovet, Acrioremque facit, ita *Triftitia*, propter Adverfarium nimis potentem, aliafve difficultates concurrentes, ipfi copulata, (& imprimis quando ipfi accedit adhuc *Metus*, aliique *Affectus fimiles* ipfam confequuntur) *Succum Pancreaticum commovet, Aufteriorem facit*, & ita quidem, ut *Bili prædominans* non tantùm impediat diffolutionem fanguinis, fed producat ejufdem Coagulationem, quin *Uteri* æquè ac *partium pl rarumque Coarctationem & Anguftiam inexplicabilem*, quæ imprimis fub *Anxietatis nomine* obfervatur *circa præcordia*, fentiturque in *Pulfu contracto*, ac vix ampliùs obfervabili.

Quatenus ab Irâ mẽfes promoventur aut fiftantur. CCLXXVI. Quoties igitur *cæteris Affectibus diverfis* & diverfam in Corpore noftro, Humoribusque noftris Mutationem producentibus, fimul tamen concurrentibus *dominatur Ira*, toties ab illâ redditur *Sanguis fluidior, promoveturque Fluxûs menftrui motus, fluxufque*: quoties autem *iidem Affectus prævalent Iræ*, ipfamque cogunt, toties *contrarium evenit, condenfatur Sanguis, fiftiturque ipfius motus ita*, ut idcircò quibufdam Mors acciderit fubita.

CCLXXVII. Atque fic fecundùm noftra Præjudicia explicuimus diverfam, imò contrariam Menftruo Fluxui contingentem ab Irâ mutationem; videamus: an idem poffimus præftare ratione *inopinati Terroris* utranque mutationem itidem producentis.

Quomodò ab inopinato terrore menfes fiftantur. CCLXXVIII. Hoc itaque ut fiat commodiùs, obfervandum *à Metu omni*, quà tali, *augeri in homine Effectus Acidi, fed Aufteri*; unde ficut ab *Irâ* propriè ac per fe commovetur Acriorque fit Bilis, ac confequenter folvitur, fluidiorque fit fanguis univerfus, & proinde Fluxus fœminarum Menftruus potentiùs, diutiúfque propellitur, ita à *Metu* propriè ac per fe *commovetur*, *Acrior, imò Aufterior redditur* in nobis *Succus Melancholicus, five Pancreaticus*, à quo non tantùm *Anxietates*, *Compreffionefque Cordis* & quandoque *Contorfiones mirè angentes* producuntu *in ventre inferiore*, *verùm Pulfus* quoque *Contractus, Minor, Languidior*, *Rarior, tandemque aliquando penè, planève nullus* fentitur, ut taceam *Motum totius corporis tremulum, inordinatum, ac imbecillum*, concurrente utplurimum *Senfuum* omnium tàm *Externorum*, quàm *Internorum mirâ confufione*.

CCLXXIX. Quoties autem hæc omnia accidunt: ac præfertim fœminis naturâ vel cafu triftioribus, nemo mirabitur, opinor, *Fluxum Menftruum* ipfis tunc, fi præfens fuerit, *mox fifti ac fupprimi*: fed mirabitur forfan quivis, quoties *à Metu inopinato & gravi* audiet *auctum protractumque Fluxum eundem*.

CCLXXX. Quemadmodum ex jam dictis patet, Fluxum illum propriè ac *per fe à Metu ac Terrore* inopinato & gravi facilè *fifti*; ita dicendum, eundem ab ipfo *per accidens augeri & protrahi*.

Quomodò ab eodem promoveantur. CCLXXXI. *Per accidens*; hoc eft, ab *aliis Animi Affectibus*, aut *Rebus aliis concurrentibus* atque noxam modo dictam & à Terrore inopinato excitandam fuperantibus, & impedientibus, quin contrariam producentibus.

CCLXXXII. *Animi Affectus* talem mutationem contrariam producere apti, funt *Ira vehemens* huic Terrori mox fuccedens, aut *inexpectatum, magnumque Gaudium* Terrorem illum mox excipiens, fuperanfque.

Nempe fi Ira terrori fuccedat. CCLXXXIII. *Ira vehemens fuccedit* facilè & magno Terrori, quando ille fuit excitatus ab homine vilioris notæ, ut noceat perterritæ, quæ illud agnofcens ac ægrè ferens excandefcet facilè ac vehementer, quin ita, ut fublato priore terrore, & Bilis potenter, & copiosè commoveatur, Acriorque facta feratur quaque versùm, unde non tantùm corrigetur, emendabiturque Succus Pancreaticus in tenui Inteftino repertus, fed idem ad Sanguinem tranflatus; qui proinde fanguis folvetur iterum ab eâdem continuò affluente, promovebiturque in fuo fluxu quaquaversùm, hinc etiam ad uterum.

CCLXXXIV. Hoc ergò dum fit, non tàm fiftetur, quàm promovebitur Menfium Effluxus.

Ut & gaudiũ. CCLXXXV. Idem eveniet *à Gaudio, fed magno, & inopinato, ac prioris Terroris efficaciam & noxam tollente*. Si Ex. gr. Fœminæ fua menftrua patienti nuntium inexpectatum afferatur de fummo vitæ periculo mariti multùm amati naufragium patientis, vel à prædonibus oppreffi, nonne inopinatus, magnufque ipfam corripiet Terror & folicitudo Succum Melancholicum, ficut dictum, commovens ac corrumpens?

CCLXXXVI. Huic fœminæ ita perterritæ, anxiæque, fi Maritus pro mortuo tantùm non habitus derepente offeratur, fanufque ad ipfam veniat, nonne Gaudio fummo afficietur, atque inter mutuos amplexus Spiritus Animales majori copiâ ferentur quaquaversùm, atque non tantùm Functiones omnes ab Animalibus Spiritibus pendentes atque in Terrore confufas, conturbatafque redintegrabunt, fed infuper Humores omnes, ac præfertim Aufteros, Acidofque tunc peccantes temperabunt, ipforumque adeò noxam emendabunt?

In Gaudio grandi quid accidat. CCLXXXVII. Notum enim eft per experientiam quotidianam, in Gaudio, ac præfertim grandi quaquaversùm ferri Animales Spiritus copiâ notabili, omnefque Humores obfervati blandiores; quod vix poteft concipi factum, nifi ab iifdem animalibus Spiritibus acria quævis temperandi vi præditis.

CCLXXXVIII. Sed dicet Aliquis, fi à Terrore per fe coaguletur, ineptiorque ad naturalem fuum motum fervandum reddatur fanguis; quid ni ufurpantur tunc potiùs Medicamenta coagulatum fanguinem folventia, quàm Venæ-fectio, nil tale præftans?

Sãguinis à terrore coagulato conducere Medicamenta Aromatica, & Sale Volatili abundantia. CCLXXXIX. Cui refpondeo; Bonum effe in tali cafu exhibere turbatis terrefactifque Medicamenta fanguinis coagulationem tollentia, impedientiave, qualia funt quævis Aromatica & fale volatili abundantia, quæ fi negligantur à quibufdam, in ufu tamen funt apud alios, rei Medicæ peritos; quin non ignota plebi, cùm foleant plerifq; mox exhibere Hauftum liberalem Vini Generofi, alte-

alteriúsve Potûs satis potentis; cujus ope infringitur vis Acidi & Austeri, ac diluitur Sanguis ad coagulationem tendens.

Vi & Venæ-sectionem.

CCXC. Venæ-sectio tamen non culpanda, negligendave, cùm notum sit per experientiam, profuisse ipsam plerisque, illis saltem, quibus mitti potuit sanguis.

Aliquãdo ex eâ sanguinem non prodire.

CCXCI. Neque novum pertusâ tunc licet grandi etiam Venâ nullum effluxisse Sanguinem, nil proinde commodi accidisse tunc ex apertâ venâ.

CCXCII. Unde non sine causâ quæret Artis ac Veritatis Studiosus, quænam sit harum mutationum variarum ratio & causa?

Venæ-sectio quãdo prosit, & quâ ratione.

CCXCIII. Respondeo igitur, Venæ-sectionem tunc tantùm prodesse, quando simul effluit Sanguis; qui à Terrore summo plus minúsve solet coagulari, ac præsertim in Corde; unde si apertâ in tempore venâ potenter trahatur ad partes externas sanguis, non tàm facilè, non tàm potenter, non tàm noxiè coagulabitur idem Sanguis.

CCXCIV. Non tàm facilè coagulabitur, quia ejus eductione magis movetur reliquus.

CCXCV. Non tàm potenter, quia succus austerus ipsum coagulans simul trahitur ulteriùs, nec proinde in corde permanet.

CCXCVI. Non tàm noxiè coagulatur Sanguis, quia minùs in Corde hæret, ubi cum maximâ hominis noxâ coagulatur semper.

Ex coagulato in corde sanguine Vitæ periculum.

CCXCVII. Inde namque Vitæ periculum imminet, quoniam coagulatus potenter in Corde sanguis non potest rarefieri commodè, satísve non potest idem ex corde premi; non potest accedenti locum facere. Vnde sistitur idem in Venâ Cavâ utrâque, suffocaturque facilè non excitatus ampliùs Ignis vitalis.

CCXCVIII. Ubi autem succus, halitúsve austeriusculus ad Cor veniens unà cum sanguine trahitur inde foràs, quæ inde fit sanguinis coagulatio non existit in vitæ foco, Cordísque ventriculis, sed alibi; nec proinde tantùm urget vitæ periculum; quod imprimis cavendum & quamprimum tollendum: neque Vita longas dare solet inducias: coagulatio verò sanguinis alibi existentis paulatim corrigi potest, aut spontè, aut medicamentis convenientibus.

CCXCIX. Atque eo modo censeo nunc sisti, nunc ampliùs urgeri valdè perterritis Fluxum Menstruum.

Quomodò à Tristitiâ mēses sistantur

CCC. Quomodò à *Tristitiâ vehementi possit Fluxus idem sisti & cohiberi*, facilè patet ex iis, quæ dixi de *Metu*.

CCCI. Cùm enim non minùs à *Tristitiâ*, & imprimis *gravi & valdè angente*, quàm à Metu, reddatur *Succus Melancholicus Austerior*, sanguinis coagulatio ipsam mox sequetur, ac ejusdem ad motum ineptitudo, adeóque tardior ipsius ad Uterum motus: adde quòd *à Tristitiâ omni*, ac præsertim *vehementi*, *anxiamque solicitudinem* conjunctam habente, *partes corporis omnes* observentur *segniùs moveri*, & *quasi constrictæ immobiles fieri*.

Pro ratione Affectuum eorum symptomata, Effectus

CCCII. Prout enim Affectus quivis levior est, graviorve, prout solitarius est, aliósve Affectus conjunctos habet, ita leviora vel graviora producere solet symptomata, Functionésque plures, pauciorésve graviùs vel leviùs labefactare.

CCCIII. Effectus verò noxius cujusvis Affectûs Animi modum excedentis, aut per se noxii, cognoscitur imprimis, quando ille Affectus existit vehementissimus; tunc enim Functionum singularum læsarum species occurrunt manifestiores, unà cum cæteris symptomatum speciebus, Qualitatibus putà corporis mutatis, Excretorum ac retentorum perperam vitiis.

noxii Affectus Animi unde gnoscitur.

CCCIV. Ab illo autem recessu grandi à statu naturali facilè concluditur noxa levior ab Animi Affectu leviore.

Quæ si Effecta produ... Tristi... vehem.

CCCV. Ita quoque in nostro negotio Tristitia vehemens ac inopinatò accidens producit Effectus, Affectúsque à me notatos manifestissimè, 1. *Motum* omnibus modis tardiorem ac segniorem. 2. *Pulsum* Minorem, Languidiorem, Rariorem. 3. Omnes omninò *Excretiones solitas*, ipsúmque adeò Fluxum Menstruum, segniores, rarioresque. 4. *Pallorem* faciei totiúsque corporis notabilem, ac sensim ad flavedinem vergentem. 5. *Taciturnitatem* insolitam & similia plura.

Et quæ solitar...

CCCVI. Hæc, inquam, observatur accidere à *Tristitia vehementi*, quà tali, hoc est, solitariâ, & alios Affectus Animi graves comites non habente.

Res ut & cognoscatur, seorsim consideranda.

CCCVII. Notandum enim, quoties alicujus rei, & hîc Animi Affectûs vim operationem bonam vel malam examinamus; toties oportere nos Rem illam, & hîc Animi Affectum seorsim ac solitarium considerare; quò vitetur confusio omnis, Notitiæ ac Scientiæ adversa.

Quid & Tristitiæ effectis corpori nostro cõtingat

CCCVIII. Si Ergò illa sunt primaria Tristitiæ potentis ac vehementis Effecta, videndum porrò, quali modo affectæ tunc sint Corporis nostri Partes tàm Continentes, quàm præsertim Contentæ.

Quâ ratione Corpus in Animã & Anima in corpus agat.

CCCIX. Si quis enim observaverit, quantum fieri potest, accuratissimè & attentissimè omnia quæ nobis ratione Mutationum reciprocè à Corpore Animæ, & ab Animâ Corpori contingentium obveniunt, agnoscet tandem Mutationes illas accidere à Corpore continente Animæ, iterumque ab Animâ Corpori continenti per intermedium Corpus contentum.

CCCX. Cùm autem Plura in nobis observentur Contenta, meritò, quærat hîc veritatis avidus, An singula proximè ac immediatè inserviant tum Animæ, tum Corpori Continenti ad communicandas sibi mutuò suas Affectiones? An quædam propiùs Animæ, alia propiùs Corpori Continenti accedere videantur, atque Affectiones istas reciprocas per manus quasi plurium ultròque communicent nunc Animæ, nunc Corpori Continenti?

CCCXI. Vtique arduum est hîc aliquid solidi certique constituere, ac determinare; postquam hæc omnia non satis clarè, distinctéque nostræ offeruntur Menti, cujus tamen est illud decidere.

Quantã in cognitione rerum requirantur.

CCCXII. Si consideremus 1. nil rerum sensilium, corporearumque Menti nostræ objici, ut cognoscatur, nisi per sensus externos. 2. Sensus Externos nunquam fieri, nisi ad Ipsorum sensoria tendant Nervi Cerebri substantiæ medullari continuati. 3. Si liberi non sint Nervi, verùm compressi, constrictive, Sensum Externum itidem non perfici. 4. Ni Anima sensationi attenta sit, Sensum Externum itidem non fieri: patebit facilè,

Co-

Cognitionem omnem Rerum ſenſilium hæc omnia deſiderare.

Men- s confi- ratione rcares ctâ Af- ctus citari

CCCXIII. Si ampliùs conſideremus 1. ad ſolam rerum externarum per ſenſus externos perceptarum conſiderationem ulteriorem à Mente factam excitari Affectus miros in nobis erga eadem Objecta, nunc Voluptatem, nunc Dolorem in Corpore producentia, & quidem nunc Amoris, nunc Odii, nunc Deſiderii, nunc Averſionis, nunc Iræ, nunc Metûs; mox & noſtri ratione nunc Gaudii, nunc Mœroris, nunc Spei, nunc Deſperationis, &c.

cundùm ffectus rios rpus riò overi. Motum nima- n pen- re ab nimâ.

CCCXIV. Si conſideremus 2. ſecundùm Affectuum iſtorum diverſitatem tùm Membra diverſa, tum univerſum Corpus cieri ab Animâ noſtrâ diverſimodè agitatâ Motu valdè diverſo.

CCCXV. Si, inquam, hæc omnia ritè conſideraverimus, concludemus, Motum iſtum Corporis Animalem, quandoque Voluntarium dictum, pendere ab Animâ diverſimodè affectâ, & Corpori hactenus imperante.

rtes m con- ventes, nàm aten- s moti- s va- s agi- ri.

CCCXVI. Quibus jam porrò addimus, non tantùm *Partes* continentes motibus variis agitari, ſed *Contentas* quoque *miras ſæpè mutationes tunc ſubire*; quales ſunt, de quibus agimus, *Menſtruorum fluxus* quandoque *auctior, ac diuturnior*, quandoque *parcior, breviorve*, quin aliquando planè *ſuppreſſus*, aliquando *extra tempus ordinarium excitatus*: *Alvi profluvia* vel *conſtipatio*: *Urinæ effluxus* non tantùm *involuntarius*, ſed quandoque tantùm *copioſus*, aut *paucus*, vel *ſublatus*: *Sudoris* eruptio inconſueta: *Sitis* inexhauſta: *Animi Deliquium* varium, ipſaque ſubinde *Syncope*: *Vertigines, Caligines, Aurium Tinnitus, Apoplexia*, & neſcio quid non.

CCCXVII. Hæc autem omnia *Partes Contentas ſpectare, aut ab ipſis pendere* ſatis notum.

Men opera ne dios perai iritus nima-

CCCXVIII. Ut, quod modò dixi, fiat clarius & magis evidens, velim omnes conſiderare, *in omni Mentis operatione attentâ & imprimis anxiâ, ſolicitâque*, qualis ſemper concurrit *omni Animi Affectui gravi, non tantùm inordinatè moveri, ſed conſumi* quoque *ac deperdi multos Spiritus Animales*, æquè ac *in Motu corporis vehementi* ac diu continuato.

cobus dis ritus nima- Ani- in- vire.

CCCXIX. Hinc *ex tali meditatione attentâ*, & imprimis ſolicitâ *ſentitur quaſi vacuitas & inanitas inexplicabilis in capite, adeòque ipſo Cerebro*, quæ non niſi ſomno, quiete, ac Spirituoſorum moderato uſu tollitur, ac emendatur; *Serviunt ſcilicet Animales Spiritus Animæ tum in meditando, tum in Animali motu producendo.*

Ani- dium rituũ ctu æ ſe- antur.

CCCXX. Quòd ſi *Animales Spiritus* conſumantur, quoties Anima ſeriò, ſolicitè, ac diu meditatur, vel affectibus agitatur, nonne *ipſorum defectus erit ubique*, non tantùm in *ſenſoriis, & muſculis*, ſed alibi quoque, ubi eorum *uſus eſt requiſitus*? Nonne Ergò etiam in *Viſceribus*, *Ficiſve, in quibus parantur Liquores varii Animalium Spirituum præſentiâ & admiſtione indigentes.*

Bile, quore landu- rumet Ucrea- t & Sa- va.

CCCXXI. Nonne *Bilis* reddetur tunc *magis Acris*? Nonne *Liquor Glandularum* & imprimis *Pancreatis* prodibit *Acrior minúſque fluidus*, adeòque *craſſior, hinc & Auſterior*? Nonne *Saliva fiet viſcoſior*?

CCCXXII. Illud neceſſariò futurum non concludit tantùm Ratio, ſed confirmat, probatque ipſa Experientia.

CCCXXIII. Si ergò tum *Bilis*, tum *Glandularum Liquores* obſervantur non tantùm propter *Animi Affectus graves*, verùm etiam propter *vigilias, continuaſve Mentis Meditationes*, & imprimis *ſolicitas & anxias*, fieri *Acriores*, nonne conſequenter *Mutationes* in Corpore ipſis debitæ? nonne *Sanguis* aliquando *fiet fluidior*, aliquando *ſpiſſior, denſiorque*? nonne *movebitur idem* aliquando *potentiùs*, aliquando *debiliùs*? nonne *perſeverabit* aliquando ejuſdem *effluxus diutius, ſiſteturque* aliquando *citiùs*? quod hîc quærimus. *Vi & Sanguine*

CCCXXIV. Inter *Res Non-naturales citiùs deſinentis Menſtrui Fluxûs Cauſa*, præter *Aërem*, *Aquam*, & alia forinſecùs frigore ſuo partes Corporis externas afficientia, & *Animi Affectus* graves, poni poteſt 3. *Aſſumptum* quodvis, *Alimentum, Medicamentumve*, aut potiùs *Venenum* dicendum, Sanguinem quovis modo ad motum ineptum reddens: qualia ſunt præſertim *Auſtera & Acerba* quævis *majore quantitate* uſurpata. *3. Deſinentis menſtrui fluxûs cauſa Alimenta vel Medicamenta.*

CCCXXV. Dico *majori quantitate*; poſtquam, licet aliqua minimâ etiam quantitate ſumpta multùm noceant, alia tamen ſatis magnâ quantitate uſurpari poſſunt, abſque noxâ notabili. *Aſſumpta majori quantitate.*

CCCXXVI. Hujus autem diverſitatis notabilis hæc mihi cenſetur ratio; quòd aliqua ſuam *Auſteritatem* habeant quidem ſenſui externo *notabilem*, quamvis ſimul *fractam, nec Sanguinem valdè coagulantem*; alia eandem habeant itidem ſenſui externo notabilem, *non tamen fractam*, & idcircò *ſanguini coagulando maximè aptam*. *Et quare.*

CCCXXVII. *Infringitur* imprimis, ut de *Sale lixivo nunc ſileam, Auſterorum æquè atque Acidorum* vis tum à *Terrâ*, tum ab *Oleo*. Sic Terræ Argillaceæ omnes habent in ſe Spiritum Acidum, ſed ab utroque fractum. Sic ſulphur vulgare habet in ſe Acidum, ſed ab Oleo fractum. *Auſterorum & Acidorum Vim infringit terra, & Oleo.*

CCCXXVIII. Quæ autem Auſteritas major obſervatur in Argilla ore contentâ, & manſa, minor in Sulphure, eadem plus præſtat ad coagulationem ſanguinis: dantur tamen alia *Auſtera minùs fracta*, quæ *vim coagulandi Sanguinem habent majorem*. *Auſtera ſanguinem coagulare.*

CCCXXIX. Inter hæc auſtera ſunt *Fructus* varii, eorumque *ſucci expreſſi*, aut inſuper *inſpiſſati*; Pruna Sylveſtria, Meſpila, & ſimilia: Omnia verò ſuperat forſan *Mercurius ſublimatus corroſivus* dictus, cujus *mira eſt auſteritas*, quæ imprimis apparet, ſi ejus quantitas minima ſolvatur Aquâ, hujuſque guttula una ore ſumatur; vis enim ejus auſtera & adſtringens ibi, quàm alibi, magis ſe manifeſtat. *Et quænam. Mercurius ſublimatus.*

CCCXXX. Ut enim hoc hîc notem; *Nulla eſt in corpore noſtro pars, quæ commodiùs, certiúſve obſervare poſſit auſteritatem, quàm ipſa Lingua*: cujus rei hæc videtur ratio: quia *Lingua eſt ſpongioſa, ideóque comprimi ac conſtringi, quin imò conſtrictionem illam percipere aptiſſima*: quale quid fruſtrà quæſiveris in ullâ externâ coporis parte, ſenſûs externi cujuſvis organo. *Linguam commodiſſimè obſervare auſteritatem.*

CCCXXXI. Quoties proinde *vim adſtringendi ab auſteritate pendentem, illi ſaltem conjunctam*, dignoſcere volumus, objectum quodvis Linguæ applicamus, atque citiùs, tardiúſve vim quæſitam obſervamus, ac dijudicamus.

CCCXXXII. Ut autem ad propoſitum noſtrum revertamur, *Auſterum omne minùs fractum potentiùs operabitur in Sanguinem, ipſumque coagulabit.* *Auſterū minùs fractum potentiùs coagulat.*

Acida vim coagulandi majorem habere, si simul sint austera.

CCCXXXIII. Quamvis autem *omnia penè Acida vim* habeant *Coagulandi sanguinem*; habent tamen ipsam *potentiorem omnia* quæ simul sunt plus, minúsve *Austera*.

Mēstruæ suppressionis causæ adjuvantes.

CCCXXXIV. Quibus causis enumeratis si jungatur *Somnus* profundior ac longior, *Corporisque Torpor & Quies* segnis, promovebitur eo ipso *Effluxus Menstrui cessatio citior*; adeò ut hæ *Causæ* sint potiùs *adjuvantes*, *quàm Efficientes* hujus mali.

Curatio.

CCCXXXV. Postquàm verò hujus Affectûs Causas primarias proposuimus, agendum remedia quoque ipsis assignemus, & Curam.

1. Si Sanguis sit Glutinosior, is emendandus, & quibus.

CCCXXXVI. Quoties igitur 1. *Sanguis universus Glutinosior ac Pituitosior* Causa erit Fluxûs Menstrui citiùs desinentis, toties (habito priùs respectu ad Causas ejus antecedentes, quas omnes vitare, aut corrigere convenit) *paulatim emendandus* erit talis *sanguis* tum per *Acida temperata*, tum præsertim per *Aromatica & sale volatili abundantia*: de quibus quoniam sæpiùs & abundè actum est à nobis in superioribus, hoc uno verbo attigisse sufficiat; dummodò iterum moneamus, mutationem talem paulatim peragendam, expectandamque, non vi: postquam omnis Mutatio subita est periculosa, ideóque sæpenumero simul noxia.

2. Si Vteri Vasa sint nimis angusta, Vsurpanda sunt salia volatilia.

CCCXXXVII. Quoties 2. *Vteri Vasa & Ductus* quamcunque ac undecunque *nimiam patiuntur angustiam*, toties (habito similiter accurato respectu ad antecedentes Angustiæ cujusvis causas, quæ corrigendæ sunt aut removendæ) Cura sequetur felix, adhibitis subinde tàm *internè*, quàm *externè salibus Volatilibus*, quippe quæ vim habent egregiam tum dissolvendi Sanguinem, Pituitamve in Vasis quibusvis hærentem, tum insuper promovendi Motum Sanguinis faciliorem, Rarefactionemque ipsius maximè naturalem.

3. Si Vterus sit frigefactus, Vsurpanda salia Volatilia & aromatica.

CCCXXXVIII. Quoties 3. *Aër frigidus* imprudenter in Uterum admissus, vel *Aqua* quoque frigida immediatè, aut per medios pedes eò penetrans (quò *Pavimentorum lapideorum Frigus* singulare retulimus) Causa sunt Fluxûs Menstrui solitò citiùs cessantis; toties *cavebit* Fœmina in posterum à similibus Causis noxiis; ac præterea usurpabit diligenter ac continuè *Aromatica & salia Volatilia*, quippe quæ sola vim habent reparandi noxam Utero vel Sanguini hâc de causâ illatam.

Et sudor excitandus.

CCCXXXIX. Quòd si Corpus disponatur præterea *ad sudorem blandum* expellendum, promovebitur non parùm Cura cita, sicut notatum à Me in superioribus.

4. Si ab animi est affectu, is sedandus.

CCCXL. Quoties 4. *Animi Affectus*, Motusque vehemens, *Tristitia* nempe, aut *Terror Inopinatus*, *Ira* ve *mista* Fluxûs Menstrui solito citiùs cessantis Causa est, toties allaborandum est, ut quantocyùs *sedetur, tollaturve Animi Affectus noxius, ac in ejus locum excitetur alius dicto Fluxui reparando utilis.* Danda præterea opera est, ut *noxæ Corporis Humoribus introductæ* quamprimùm *emendentur*, quin *ulteriores noxæ præveniantur*.

Et noxa corpori illata removenda.

Animi Affectus sedatur rationibus.

CCCXLI. *Sedabitur, tolleturque Animi Affectus* noxius argumentis solidis, ac cujusvis Ingenio, Inclinationibus, Moribusque accommodatis.

Secundũ Ægri inclinationes.

CCCXLII. Nihil namque efficit, qui ad hæc non attendit, postquam singuli homines Inclinationes naturales habent diversas, secundùm has reguntur, diriguntúrque imprimis Eorundem Animi, quin his vel illis Animi Affectibus moventur idcircò faciliùs, difficiliúsve, citiùs, tardiúsve.

Hæ su[nt] dupli[ces].

CCCXLIII. Inclinationes istæ sunt aut Terrenæ, aut Cœlestes.

Terr[enæ].

CCCXLIV. Ex Terrenis præcipuæ sunt quæ spectant Voluptates, Opes, Honores: unde prout quis aut Voluptatibus, aut Opibus, aut Honoribus magis inhiat, ita his vel illis Animi Affectibus movetur citiùs potentiúsve, aut segniùs, leviúsve.

Cœles[tes].

CCCXLV. Inclinationes Cœlestes aut Deum spectant, aut Homines alios: Illa Pietas vocatur, hæc Charitas; sub Amoris nomine generali comprehensæ.

Diver[se] diver[sis] gitan[tur].

CCCXLVI. Quemadmodum autem aliqui feruntur valdè ad hæc aut illa bona, ita observantur alii, quibus hæc aut illa fiunt parvi.

CCCXLVII. Unde occurrunt non tantùm, qui aut Voluptatibus his, vel illis, vel etiam omnibus, aut Opibus, aut Honoribus minimè sunt addicti, sed insuper qui nec Deum timent Impii, nec proximum diligunt, aut ulli bene volunt Misanthropi, homines crudeles ac ferrei, nullâ commiseratione nullâ charitate in alios moti vel commoti.

CCCXLVIII. Prout, inquam, unusquisque diversis ferturinclinationibus, ita diversis modis & rationibus persuaderi potest ac debet ad superandos, vel moderandos saltem Animi Affectus graves noxam ipsi adferentes.

Aff[ectus] cont[ra]rios [exci]tare du[rum] iis, q[ui] natu[ra] in e[os] clina[ntur].

CCCXLIX. Sed imprimis *arduum est* ac *difficile*, *Affectus contrarios in ipsis excitare*, quoties *naturâ inclinant in Affectus illos, ex quibus gravioribus noxam notatam acceperunt.*

CCCL. Quemadmodum enim facilè sequimur consilia eorum, qui suadent nobis ea, quæ spontè optamus ac desideramus, ita difficulter auscultamus iis, qui Animum nostrum movere conantur ad ea, quæ naturaliter aversamur.

CCCLI. Exempli gratiâ Ebriosus homo facilè patietur se moveri ad inebriantem potum copiosiùs capiendum, difficulter ad Aquam puram insipidamque copiosè hauriendam.

CCCLII. Contrà Vir sobrius, Ebrietatemque detestans non patietur facilè sibi persuaderi ingurgitationem Potûs potentioris ac inebriantis, nec facilè, nisi deceptus, patietur se inebriari.

CCCLIII. Sic Fœmina iracundior, ut ad propositum nostrum accedamus propiùs, quoties irascendi occasio ipsi fuerit oblata, difficulter suadebitur ac persuadebitur, Animo patienti pacatoque ferre ac perferre injuriam sibi factam, non tantùm à personâ se potentiore aut superiore, ast imprimis ab inferiore ac se minùs potente.

CCCLIV. Sic Fœmina Mœrori addicta, quoties personæ aut rei charissimæ patitur jacturam, non poterit facilè persuaderi, ut jacturam istam, non dicam patienti tantùm, sed hilari quoque animo ferat, perferatque.

CCCLV. Facilè autem utraque movebitur tum spontè, tum aliis idem urgentibus, illa quidem ad Excandescentiam, Iramque excedentem, hæc verò ad Tristitiam extremam.

Artif[icio] & p[ru]denti[â] id op[us].

CCCLVI. Artificio igitur & prudentiâ opus est, ad Homines quosvis, ac præsertim Fœminas, utpote in agendis rebus plerumque minùs exercitatas, ideóque infirmiores, contra quosvis Animi Affectus graves & noxios obfirmandas; quin oportet eosdem placare atque pacare, ac imprimis cum contrariis & utilibus commutare.

CCCLVII.

Adque præcepta generalia tantùm dantur.

CCCLVII. Hæc igitur præcepta in genere dari poſſunt, ſingulæ autem rationes in ſingulis ſpeciebus pro Affectarum perſonarum, Affectuumque, atque Objectorum diverſitate, variandæ ac Uniuſcujuſque prudentiæ ſunt commendandæ; cùm infinita dici deberent, ſi ſecundùm circumſtantias infinitas conſilia diverſiſſima eſſent hîc proponenda.

Specialia Uſus quotidianus ſuppeditat.

CCCLVIII. Sufficiat proinde nunc pauca in genere monuiſſe, poſtquam plurimùm facit exercitium, rerumque uſus quotidianus: Tunc enim multa pro re natâ, & Affectarum perſonarum Motionibus ac ſermonibus, imò reſponſis mutari debent ac proponi, ut tandem obtineatur, quod maximè optatur.

5. Si fit ab aſſumtis auſteris & acerbis eorum Uſus eſt vitandus & noxa tollenda.

CCCLIX. Quoties 5. Inter Res Non-naturales *Aſſumpta* vitioſa, & imprimis *Auſtera vel Acerba* Menſium citiùs ceſſantium Cauſa ſunt, toties non tantùm *vitandus* eſt ulterior ipſorum Uſus, ſed inſuper uſurpanda ſunt diligenter ac prudenter, quæ tum *ipſa immutent ac emendent* in nobis, tum *ipſorum noxam & coagulationem, conſiſtentiamve Sanguinis auctam tollant, minuantve.*

Quod præſtent Aromatica & Salia Volatilia.

CCCLX. Utrumque hoc beneficium præſtant quævis *Aromatica*, ſed *Acriora*, & imprimis *Salia Volatilia*, ſed *puriora & Acriora*: quod tum Ratio ſuadet, tum Experientia confirmat, probatque.

Quemadmodum id ſuadet Ratio.

CCCLXI. *Ratio id ſuadet*; quoniam enim *Auſtera* ſunt *difficilia mutatu*, nec facilè cedunt aliis, opus eſt, ut itidem adhibeantur ipſis corrigendis *medicamenta efficacia & potentia.*

CCCLXII. Cùm præterea *ortum habeant Auſtera* ex *Acidis & Viſcoſis* unà *cum Terreâ ſubſtantiâ* penitiùs junctis & unitis, opus eſt, ut ad eorundem emendationem, ac correctionem adhibeantur medicamenta, quæ Acido adverſentur, ipſumque potenter mutare poſſint ac immutare.

CCCLXIII. Cùm præterea notum ſit, hoc præſtari præcipuè ab Aromaticis & Sale Volatili: quorum efficacia ſemper frangitur ac diminuitur, quando ex admiſtione vel Spirituoſorum, vel imprimis Oleoſorum facta ſunt ipſa blandiora; ſequitur in hoc caſu, prætereunda eſſe blandiora, minúſque efficacia, & uſurpanda eorum locô puriora, ideóque minùs blanda, & proinde magis efficacia.

Et probat Experientia.

CCCLXIV. Nec tantùm id ſuadet Ratio, ſed *probat, comprobatque ipſa Experientia*, quâ conſtat, plurimùm hîc præſtare Salia Volatilia, ſed puriora, minúſque facta, Ex.gr. Spiritum Salis Armoniaci, Salem Urinæ, aut Cornu Cervi Volatilem, &c.

CCCLXV. Horum igitur ope tum paulatim corrigitur Auſterum perperam uſurpatum, tum Sanguis factus inde craſſior minúſque fluidus iterum ſolvitur; redditurque fluidior, tum Fluxus Menſtruus citiùs ceſſans reſtituitur ſenſim ad diutiùs fluendum, curaturque Affectus hic notatus.

5. Si adſit Somnus profundior, corporis torpor ac ſegnities, excitandæ ſunt ad labores fæminæ.

CCCLXVI. Quoties 6. concurrit Cauſis prænominatis *Somnus protractus & profundior*, atque *Corporis torpor, ac quies ſegnis*, toties excitandæ ſunt *ad labores ſubeundos, curaſque ſuſtinendas Fœminæ*, tum *naturâ*, tum *ex Affectu quovis ſomnolentæ aut pigræ.*

CCCLXVII. Occupationes proinde urgentes angenteſque imperandæ aut quærendæ, imò quandoque fingendæ, quò & Anima & Corpus exerceantur, Spiritus Animales quaquaverſùm propellantur, Sanguiſque magis commoveatur, fiatque fluxilior & mobilior.

CCCLXVIII. Hâc enim ratione cætera quoque uſurpata effectum habebunt magis laudabilem, magiſque potentem.

CCCLXIX. Atque ſic quoque Curam Fluxûs menſtrui citiùs deſinentis abſolvimus.

Quando vitioſus prodit ſanguis.

CCCLXX. Sextam Menſtrui Fluxûs læſi ſpeciem diximus eſſe, quando *Conſiſtentiâ, Colore, Odore, Calore, Acrimoniâ, vel aliter vitioſus prodit Sanguis*; *purulentus* nempe, aut in *ſui generis Pituitam corruptus.*

Et quidà conſiſtentiâ.

CCCLXXI. *Conſiſtentia* effluentis Sanguinis mutatur, quando idem *magis aut minùs exiſtit fluidus.*

Ejus cauſæ & curatio.

CCCLXXII. Utriuſque *Cauſas* & *Curationem* quoniam dedimus in præcedentium ſpecierum explicatione, ne actum agamus, rectà pergemus ad ſpecies cæteras.

Color.

CCCLXXIII. *Color Sanguinis Menſtrui* mutatur quando idem nunc *atrior & nigricantior*, nunc *flavior*, nunc *pallidior* emanat.

Ater. Ejus cauſa.

CCCLXXIV. *Atrior* fit Sanguis omnis, adeóque menſtruus quoque, *ab Humore Acido* ipſi copioſiùs admiſto, ſive idem ſimul *Auſterus* fuerit, vel ſimul *Volatilior & Acrior.*

Et curat.

CCCLXXV. De quo *Humore Acido*, ejuſque *Ortu* & Correctione ſatis multa diximus, quæ non opus eſt hîc repetere.

Color flavus. Ejus cauſa.

CCCLXXVI. *Flavior* redditur Sanguis menſtruus à *ſero ſimili copioſiùs ipſi admiſto*: quemadmodum flavedo talis non rarò in ſanguine obſervatur miſſo per venam ſectam.

Serum.

CCCLXXVII. *Sero* autem *Color flavus non tàm accedit à Bile* ipſi admiſtâ, ſicut vulgò creditur à pleriſque, quàm à quibuſdam partibus ſanguinis poſt Effervefcentiam vitioſam ſecedentibus & ſero junctis.

Ejus flavedo non à Bile.

CCCLXXVIII. Dixi, non accedere Colorem illum à Bile; quoniam nullus illi conjunctus eſt Amaror, qui in Bile tantus & tàm manifeſtus eſt.

Sed à partibus quibuſdam Sanguinis.

CCCLXXIX. Addidi, Colorem illum deberi partibus quibuſdam Sanguinis poſt, imò propter vitioſam Effervefcentiam à reliquâ maſsâ ſecedentibus, atque ſero junctis: quoniam flavedo talis in ſtatu naturali non obſervatur, nec ab ullo admiſtorum cum Sanguine produci poteſt, poſtquam à Bile non pendet; adeò ut neceſſariò à vitioſâ ſit deducenda Effervefcentiâ, cujus vi pleræque Sanguini contingunt mutationes notabiles.

His id evenire à ſale.

CCCLXXX. Evenit autem id, meo ſaltem judicio, ratione partis Salinæ exuperantis, atque idcircò ſerum Salſius præſtantis.

Chymiæ laus.

CCCLXXXI. Quamvis autem omnes ſerum ſanguinis Salſum non ſit ſemper ſimul magis flavum, ut nec flavum ſemper valdè Salſum: novimus tamen Tincturas ſimiles vix elici unquam niſi à Salſis; quamvis temperari poſſit aliquando ab aliis concurrentibus illa Salſedo ita, ut poſtmodùm non percipiatur ampliùs: quod imprimis norunt, qui ſeduli & attenti fuerunt Mutationum Chymicarum Obſervatores: poſtquam ſine ipſis arduum, imò impoſſibile judicem, aliquid laudabilis præſtare in peni-

tiore

tiore naturalium rerum cognitione.

CCCLXXXII. Hæc namque sola est Ars, quæ ex professo inquirit in naturalium rerum principia & affectiones, quas tum imitatur, tum aliquando in quibusdam superat, separando nempe ac conjungendo illa, quæ ita separata, vel conjuncta non præbet nobis Natura.

Colorem flavum non semper comitari calorem.

CCCLXXXIII. Notandum præterea, *Colorem Flavum in Sanguinis sero* observatum *non semper aut sequi, aut comitem habere Calorem corporis manifestum*, sed nonnunquam *sine ipso existere*. Quocircà in causâ ejusdem quærendâ & assignandâ meritò præterimus Caloris causas.

Color pallidus.

CCCLXXXIV. *Color menstrui sanguinis mutatur*, quando non tantùm *Atrior* aut *Flavior*, sed etiam quando effluit *Pallidior*.

CCCLXXXV. Observatur autem hic, uti aliàs omnis *Sanguis, pallescere* imprimis, quando *multo diluitur sero*, id est, existit *Aquosior*.

A multo sero.

Sanguis aquosius à multo potu.

CCCLXXXVI. *Aquosior* existere solet *Sanguis* tum *post multum potum diutinè sumptum, aut in Vasis subsistentem*, nec per urinas, sudoresve iterum excretum: tum *post Hæmorrhagiam enormem*.

Et quare.

CCCLXXXVII. *Potus enim multus si aliquandiu ingurgitetur, penitius sanguini se jungit, nec satis commodè, aut copiosè ab eodem secerni potest in Renibus*, atque posteà excerni per Urinas: unde paulatim fluidior, imò dilutior redditur sanguis, simulque pallidior.

CCCLXXXVIII. Idem evenit aliquando à *Potu nimio intra dies paucos similiter vel propter sitim extremam in Febre ardente aliâve de causâ urgentem, vel propter Ebriositatem ingurgitato*, atque *in Vasis subsistente*, itidemque *Sanguinem diluente*; sic aliquando ab eodem Potu nimiâ copiâ ingurgitato, ac per lacteas venas obstructas, & ruptas erumpente gignitur Hydrops Ascites, aut in Corporis Habitu Anasarca.

Vel post hæmorrhagiam Et quare.

CCCLXXXIX. *Post hæmorrhagiam* qualemcunque, ast *grandem Aquosior* existit *Sanguis*, quoniam *Chylus* ex Alimentis, more, quantitateque solitis assumptis prodiens *non potest brevi tempore Sanguinem multum generare*, quocirca ejusdem pars Aquosa, Serosaque Vasa evacuata & inanita replens minùs secernitur in Urinam; reliquumque sanguinem diluit proinde, ipsumque facit pallidiorem.

Ex copiosis alimentis Chylum non posse brevi multùm sanguinem gignere.

CCCXC. Dixi ex Alimentis quantitate solitâ usurpatis prodeuntem Chylum non posse sanguinem multum brevi tempore gignere: quoniam *quantum indies conficitur Chyli, solet id servire Sanguini quotidie in Partium Continentium, Contentarumque reparationem naturaliter consumpto restituendo; non sufficit* autem *Sanguini copiose ac præter naturam deperdito reparando.*

Et quare.

CCCXCI. Quoniam igitur quæcunque in nobis serviunt Alimentis, tum in Ventriculo fermentandis, tum in tenui præsertim Intestino à fæcibus alvi secernendis, tum denique in Corde in Sanguinem mutandis, determinatam vim habent, ut plus ritè conficere non possint, quàm præter propter indies confici solet, idcircò, quamvis majori sumerentur Alimenta copiâ, non conficeretur mox inde plus Sanguinis, laudabilis saltem, verùm propter Vasorum inanitatem præterfluet Renes bona seri pars, quæ aliàs in Vasorum plenitudine eò pergeret continuè, & urgeret sui secretionem, unde sequitur necessariò, ut qui nunc gignitur Sanguis, permaneat serosior, dilutior, ideóque pallidior.

Post hæmorrhagiam menstrui fluxus copiosi pallidi.

CCCXCII. Quòd si post Narium, vel aliam Hæmorrhagiam notabilem sequatur Menstruus fluxus, vel idem fuerit semel aut sæpiùs copiosior, fit ut tandem observetur pallidior.

CCCXCIII. *Odor Sanguinis Menstrui* mutatur, quando is *fœtet*, sicut quibusdam id aliquando evenit.

Sanguinis Menstrui fœtor.

CCCXCIV. Arduum verò est *Causas fœtoris in Sanguine veras certasque* proponere, cùm vix unquam observetur talis, hoc est, fœtens, nisi quando ex Utero effunditur.

Ejus causæ.

CCCXCV. Id quidem certum est, *Corrumpi Sanguinem, ut fœteat*. Quoniam verò quævis Corruptio fœtorem non habet conjunctum, quæritur meritò, *qualis Corruptio & unde orta fœtorem introducat in Sanguinem.*

Acidum & Sal Sanguinem corrumpit sine fœtore.

CCCXCVI. *Acidum* certè *Sanguini* affusum, ipsum *coagulat & corrumpit*, at *sine fœtore*: *Salsum* quoque *lixivum* Sanguinis consistentiam dissolvit & hactenus ipsum corrumpit, atitidem sine fœtore.

Odor omnis ab Oleosis, Pinguibus.

CCCXCVII. Quòd si quis ad difficultatem hanc solvendam consideraverit 1. *Odorem omnem pendere ab Oleosis & Pinguibus*, ideóque fœtorem quoque ab ipsis petendum.

Sanguinis mutationes Acido & Salso.

CCCXCVIII. Si idem consideraverit 2. *Mutationes primarias nostro Sanguini contingentes Acido & Salso lixivo confluentibus & simul Effervescentibus deberi*: à quibus singulis docui modò Fœtorem nullum Sanguini conciliari.

In Artificialibus quomodo fœtor producatur.

CCCXCIX. Si idem consideraverit 3. In *rebus Artificialibus manifestum fœtorem produci*, quoties *Oleosis Salso lixivo dissolutis & junctis affunditur Liquor Acidus*. Exempli gratiâ Solutioni Sulphuris per lixivium factæ si affundatur Acetum, Vinum Acidiusculum, Spiritus Vitrioli, &c.

Ad fœtorem in Sanguine producendum quid opus.

CCCC. Si quis, inquam, hæc omnia consideraverit, suspicabitur fortassis, *ad fœtorem Sanguini conciliandum* opus esse, ut *partes ejus Oleosæ intimiùs junctæ sint partibus Salinis, atque accedente parte Acida Effervescentia inde sequatur cum fœtore conjuncta*: nisi omnia ista *artificialia colorem tunc nanciscerentur album*, dum *Sanguis ille fœtens prodit sæpenumerò ater.*

Fluor albus fœtidus & acris.

CCCCI. Observandum tamen, *Fluorem Uteri album* dictum (quem suo tempore docebo habere ortum à Sanguine ad Uterum delato, ibidemque corrupto) *plus minus fœtidum, Acremque* sæpiùs *existere*: unde in hoc quidem casu faveret magis argumentum ab experimento laudato desumptum.

In Sanguine menstruo nigricante unde fœtor.

CCCCII. Quoties autem *Sanguis menstruus fœtens nigricat*, nec albet, non videtur illud argumentum aliquid probare, aut urgere: nisi forsan dici queat, *Corrumpi quidem partem sanguinis aliquam, quæ albescat, & Sanguini reliquo magis copioso affluenti admista Colorem ipsius non planè mutet, fœtorem tamen suum ipsi communicet.*

CCCCIII. Sed instabit Veritatis Studiosus, *Erit saltem sanguis menstruus talis propter admistam partem sanguinis albicantem pallidior, non item atrior*; sicut fieri testatur Experientia.

CCCCIV. Cui respondeo, *Consequentiam* esse optimam & urgentem, nisi *alia forsan concurrat Causa, quæ sanguinem illum reddat nigricantem, sitque potentior sanguine corrupto & albicante.*

CCCCV.

[...]igror [...] San-[...]uine ab [...]cido.

CCCCV. Ex iis verò, quæ jam diximus; & quidem ſecundùm Experientiam multiplicem ac certam, liquet *ab Acido expectandum Colorem in ſanguine nigricantiorem.*

[...]tor [...]angui-[...]s ab [...]cido in [...]tero hæ-[...]nte.

CCCCVI. Quòd ſi *ad fœtorem Sanguini conciliandum deſideretur* ſimiliter *Acidum vitioſam in ipſo excitans efferveſcentiam, cùm talis non ſit Sanguis univerſus, ſed iſte tantùm, qui tunc per Vterum effluit:* opus eſt, ut *in Vtero*, aut ſaltem *circa Vterum, ejuſque Vaſa* reperiatur illud *Acidum corrumpens*, ac quidem *cum fœtore Sanguinem* per *uterum proditurum.*

CCCCVII. Quòd ſi Acidum illud corrumpens ſit *in Vtero, corrumpetur ab ipſo Sanguis ad Vterum delatus*, & propter ſinuoſam ejus ſubſtantiam ſegniùs inde ad Cor refluens; qui *ibidem collectus admiſcebitur Sanguini menſtruorum tempore copioſiùs allabenti ac elabenti, atque ipſi fœtorem ſuum conciliabit.*

[...]lbor ab [...]dem.

CCCCVIII. *Eidem* autem nil obſtat, etiam *admiſceri partem Acidi Humoris, à quo non tàm albeſcet, quàm nigricabit Sanguis* propter *copiam ſuam majorem Acido magis reſiſtens.*

CCCCIX. Adde quòd videatur *in corruptione ſanguis ab Acido nigredinem primùm, alborem poſteà conſequi.*

[...]orum [...]obatio.

CCCCX. Hoc effatum meum comprobare videtur *Vterus cancro præ aliis partibus omnibus, ſi Glandulas excipias, ſubjectus; Cancrum autem ab Acido* habere ortum, probant non tantùm *lancinationes* in ipſo graves, aſt *cura* quoque facilis ac felix *per Salia Volatilia, cæteraque Acidum temperantia.*

[...]nde fœ-[...]r in [...]nguine.

CCCCXI. Ut proinde tandem concludamus, non videtur Rationi aut Experientiæ contrarium; aſſerere, *Sanguini Menſtruo Fœtorem conciliari ab Acido Humore in Vteri ſubſtantiâ hærente, atque Sanguinem ad ipſius nutritionem accedentem paulatim ex parte ita corrumpente, ut quamvis non abeat ſemper in Pus, abeat tamen* in Humorem albicantem & Pituitæ fœdæ haud abſimilem, qui Menſium alborum nomine continuè ferè effluat, & imprimis ceſſante fluxu Menſtruo ſanguineo ſentiatur moleſtus, atque dicto *Sanguini menſtruo junctus fœtorem ipſi conciliet*, dum aliquando *ab eodem Acido nigredo duntaxat ipſi confertur, non albedo:* quod evenit, quoniam *nec moram longam ibi nectit Menſtruus Sanguis*, ut albedinem acquirat, *nec quantitate tantâ ibi adeſt ſanguis corruptus*, ut tantam ſubeat mutationem copioſior menſtruus.

[...]nde [...]enſes [...]bi.

[...]nde ni-[...]edo.

[...]nde [...]nguis [...]rulen-[...]s.

CCCCXII. Quoties namque Acidum illud quantitate adeſt tantâ, ut manifeſtè corrumpat univerſum Sanguinem ad Uterum allabentem, toties ſolet ferè Purulentus ac multùm fœtidus prodire ſanguis: quemadmodum non ita pridem habuimus in Noſocomio Academico Fœminam ſex ac quinquaginta annos agentem, cui poſtquam uſque ad ætatis annum quintum ac quinquageſimum (quod valdè rarum) fluxerant Menſtrua ſingulis menſibus, deinde per annum fluxêre continuè, & quidem tandem cum moleſtiâ & dolore, donec poſteà cum inſigni fœtore ac dolore vehementi prodierint purulenta; ſicut audire potuerunt omnes ii, qui nobiſcum ibidem inviſerunt Ægrotantes.

[...]lbum [...]r fœten-[...]m flu-[...]xum eſſe in mulieribus triſtioribus.

CCCCXIII. Notandum autem, tum *Alba dicta menſtrua*, tum *fœtentem fluxum menſtruum* obſervari *ſemper in mulieribus triſtioribus* in quibus cùm *Acidum noxium continuè* exuperet, an non hinc confirmari videtur ſententia à nobis propoſita, nimirum, Acidum illud noxium tendere quoque ad Uterum, ibidem hærere, atque Sanguinem allabentem, ac morantem imprimis corrumpere, atque tum menſibus albis nominatis, tum fluxui menſtruo fœtenti anſam præbere?

CCCCXIV. Atque ſic quoque Fœtoris moleſti in menſtruo Sanguine ſubinde obſervati Cauſas videmur nobis dediſſe: nunc quo pacto, & cur ampliùs idem peccet, diſpiciendum.

Sanguis menſtruus peccans in calore moleſto.

CCCCXV. Non tantùm verò obſervatur Sanguis menſtruus peccare Conſiſtentiâ mutatâ, Colore, aut Odore vitioſo, ſed aliquando etiam *Calore moleſto*; adeò ut Fœminæ ſubinde ardore conquerantur ſummo, in partibus tàm internis, quàm externis obſervabili.

Acrimoniam eſſe duplicem.

CCCCXVI. Quamvis autem *Acrimonia omnis ſenſum Caloris producere videatur in partibus ſenſilibus*; ex *curatione* tamen apparet, *diverſam occurrere Acrimoniam*, & aliam quidem *cum calore conjunctam*, aliam verò *eodem deſtitutam.*

Acria duplicia.

CCCCXVII. Et poſtquam non tantùm duo innotuerunt nobis Acria, quæ in corpore quoque noſtro reperiuntur, aliquando gravem ipſi noxam producenti, ſed præterea ex illorum confluxu, propter alia ipſis conjuncta, Efferveſcentia obſervatur produci gemina, tum Calida, tum Frigida, non tantùm Senſui manifeſta & ideò ab invicem diſtincta, ſed diverſis remediis cedens, atque ſic quoque ab invicem differens: quæri poteſt meritò, qualis Calor moleſtus comitari ſoleat ſubinde Fluxum Menſtruum, an qui ortum habeat ab Efferveſcentiâ calidâ duntaxat, an etiam à frigidâ? an verò ab alterutro Acri abſque tali Efferveſcentiâ peccante?

Et Efferveſcentiam duplicem tum calidam tum frigidam; Calor in menſtruo Sanguine an ſit ab Efferveſcentiâ calidâ an frigidâ.

CCCCXVIII. Meritò fit quæſtio hæc, poſtquam ipsâ neglectâ Curatio inſtitueretur tantùm Empirica, non item Rationalis, & Dogmatica.

Quæſtio hæc ritè determinanda; Vt curâ ritè inſtituatur.

CCCCXIX. Inſtitueretur, inquam, neglectâ quæſtione hâc, ipſiuſque dilucidatione ac determinatione, Curatio Empirica, temeraria, & non raro pernicioſa: Cùm enim à diverſis Cauſis produci poſſit Calor ille; Curandus erit quoque pro Cauſæ diverſitate diverſimodè: Unde ſi Acre primariò & maximè tunc peccans non agnoſcatur, nec Curatio inſtituetur conveniens, quin ſæpiùs noxia; vel caſu ſaltem fiet, ut habeat ſucceſſum laudabilem.

CCCCXX. Imprimis tunc peccant Medici præjudiciis ſuis mordicùs adhærentes, atque in ſemel à ſe concluſis, determinatiſque, licet nil proficiant, quin potiùs ægris noceant, medicamentis præfractè perſiſtentes; atque ſuæ omniſcentiæ, judiciive ſolidi gloriolæ inani, quàm ægrorum ſuorum ſaluti magis addicti.

Ab utroque acri calor.

CCCCXXI. Quotquot autem didicerunt duplicia eſſe Acria, non tantùm diverſa, ſed quodammodò ſibi contraria, eademque Caloris ſenſum ſemper habere conjunctum; inquirent ſtudioſè quodnam ipſorum peccet aut ſolùm, aut primariò ſaltem; quò illi aptiora opponantur remedia.

Utrumque iiſdē temperari.

CCCCXXII. Quòd ſi quis arguat, me non ſemel docuiſſe, *Vtrumque Acre poſſe ab iiſdem leniri ac temperari medicamentis*, tum *Spirituoſis*, tum

oleoſis,

oleosis, tum *aqueis*; ac ideò parùm referre, quodnam peccet acre, postquam eadem in utroque casu medicamenta sunt utilia.

At non æquè citò ac potenter.

CCCCXXIII. Respondebo, verum quidem esse, Utrumque acre temperari ab iisdem medicamentis, attamen non æquè citò ac potenter: postquam Oleosa tum faciliùs, tum citiùs, tum potentiùs temperant Salem lixivum, uti contrà Spirituosa Volatilia Spiritum Acidum.

Unde alterutrum pro re natâ usurpandum.

CCCCXXIV. Adeò ut, quamvis utiliter adhibeantur semper omnia utrumque Acre temperantia, & imprimis, quando desunt signa, quæ satis demonstrent, utrum primariò, vel maximè tunc peccet; præstet tamen, quoties cognosci potest, utrum peccet, maximè usurpare ista medicamenta, quæ ipsi temperando conducunt præcipuè: quod sicut cognoscitur aliquando ex signis & symptomatibus concurrentibus, sic concluditur quoque non infrequenter ex adhibiti medicamenti operatione diversâ, hoc est, ex juvantibus vel nocentibus secundùm laudatissimum & aureum Practicorum axioma.

Calor Sanguinis menstrui ab acido humore.

CCCCXXV. Calor igitur à menstruo Sanguine in viis, per quas effunditur, productus, habet aliquando, & quidem sæpiùs ortum ab Acido humore in Utero existente, atque unà cum Sanguine prodeunte, sive *nullam*, sive *calidam instituat cum ipso Effervescentiam*.

Qui aliquando nullam cum Sanguine instituat effervescentiam.

CCCCXXVI. Si *nullam* instituat cum Sanguine menstruo *Effervescentiam* Humor Acidus in Uteri substantiâ præter naturam repertus, Rosio potiùs molesta, quàm verus in partibus affectis sentietur Calor.

Aliquando calidam. Unde calor & rubor.

CCCCXXVII. Quòd si *calidam* cum Sanguine menstruo instituat idem Succus Acidus *Effervescentiam*, tunc Calor & Rubor etiam excitabitur, sæpiùs in partibus etiam externis.

CCCCXXVIII. Et utrumque observabitur, quando notabiliter Acidum illud vel solùm rodit, vel simul urit; quoties autem Causa peccans est blandior vel magis fracta, toties minùs distinctè concludi poterit, qualiter peccet illud Acre.

CCCCXXIX. Existimo igitur, semper in Ardore fluxum menstruum comitante peccare Acidum, cui aliquando copulatur Sanguis magis vel minùs Biliosus, unde diversimodè solet tunc idem mutari ac sentiri Ardor.

Purulenta menstrua ab Apostemate.

CCCCXXX. Prodit quoque Vitiosus sanguis menstruus, quando *Purulentus existit*, quod evenit, quoties *Apostema in Utero* fuerit productum & apertum, è quo effluens pus Sanguini se jungit menstruo.

CCCCXXXI. Sequitur *Apostema Inflammationem*, atque hæc rariùs *Sanguinem* in *Vasis subsistentem*, sæpiùs eundem *extra sua Vasa effusum ac corruptum.*

CCCCXXXII. Sed de Inflammationis naturâ agendum alibi, & actum à nobis jam est lib.1.cap. 40. quapropter plura de ipsâ non addimus.

Vel ab excoriatione & exulceratione.

CCCCXXXIII. Non tamen opus semper, ut præcedat Inflammatio ad puris excretionem, cùm sufficiat Excoriatio, aut Exulceratio ab humore, Acri & Acido præsertim productâ, in quâ in pus corrumpitur Sanguis ad partis affectæ nutritionem accedens.

CCCCXXXIV. Quoties igitur cum Sanguine menstruo effunditur pus, à quo Purulentus existit Sanguis, toties Uterum malè affectum, ritè concludimus; sive in ipso existat Exulceratio, quæ superficiaria, sive Ulcus, quod magis profundum.

Pus & San. gradu diffe[runt].

CCCCXXXV. Quod de Pure dictum, dicendum quoque de Sanie, quæ gradu tantùm differt à Pure, cùm ex hoc diutiùs subsistente, ampliúsque corrupto habeat originem.

Erg[o] mo[dò]...

CCCCXXXVI. Nec novum, rem corruptam iterum, vel ampliùs corrumpi, & novâ corruptione consistentiam & Acrimoniam novam acquirere: sanies namque fluidior est pure, Acrior eodem, quin colore vario prædita, qui albus in pure: quod ubi deficiscit ab albedine, in viâ est, ut degeneret in saniem, quæ multiplex observatur secundùm qualitates modò notatas.

Cau[sa] saniei ubin[de] quær[end]a.

CCCCXXXVII. Causa verò saniei variæ tùm in saniei ipsius partibus variis, tum in sanguinis, aliorumve humorum ipsi admistorum partibus itidem variis, tum in majore aut minore ipsius morâ quærenda inveniendaque, quæ omnia nimis operosum foret hîc proponere: quapropter rectà pergemus ad Curationem affectionum enarratarum secundùm qualitates mutatas.

Cur[atio] consist[ent]iæ S[an]guini[s] [mu]tatæ.

CCCCXXXVIII. *Consistentiæ Sanguinis* ab *Acido vel Bilioso* imprimis ei majore quantitate admisto mutatæ Curationem quoniam dedimus in superioribus, illam hîc prætcribimus.

Vi[tiosi] [co]loris a[t]rioris...

CCCCXXXIX. Et quoniam *Colorem sanguinis menstrui atriorem* deduximus à memorato *Acido* copiosiùs ipsi addito, non difficulter ipsius Emendatio & Correctio petetur ex iis, quæ suprà diximus de Acidi temperatione, ac Correctione: dummodò haud negligatur distinctio *Acidi purioris & Acrioris*, ab *austero magis composito* & minùs quidem Acri, at simul magis Acerbo & adstringente.

Quæ dum a[cidum a]crius per[a]n[t] nocere si[n]t sim[ul] auster[o] Acido... Auster[o] quibus temper[e]tur.

CCCCXL. Quemadmodum enim in *Acidi Acrioris* correctione usurpari possunt quandoque *Sanguis draconis, Lapis hæmatites, Creta, & similia adstringentia terrea*, ita noxia sunt eadem, quoties *Acidum* peccans est simul *Austerum.*

CCCCXLI. Docuimus proinde in superioribus, ad *Acidi Austeri correctionem* ac emendationem conducere imprimis *Salia Volatilia*, sed *puriora & minus fracta vel Oleosa.*

CCCCXLII. Sic enim faciliùs & potentiùs penetrant in Austerum, & ipsum efficaciùs alterant, emendantque: quod frustrà quis expectaverit ab illis *Terreis*, aut potiùs *mineralibus adstringentibus*, quæ *nil agunt, nisi forsan patiendo prius, atque tunc demum reagendo in suum agens.*

Quan[do] seriùs proced[at] agenti[s] opus.

CCCCXLIII. Quòd si tum agens, tum patiens, tum alterans, tum alterandum, *sint obtusa*, & *ad actionem inchoandam minus efficacia*, seriùs procedet ipsorum opus, nec nisi tardè poterit obtineri effectus desideratus.

Quid[nam] Ægris grave.

CCCCXLIV. Nil autem magis ægris grave, quàm frustrari aut procrastinari expectationem, differrique malorum suorum sublationem.

Quæn[am] medica[menta] optim[a].

CCCCXLV. Quærenda proinde, usurpandaque sunt medicamenta, quæ non tantùm tutò, sed etiam citò absolvant curam.

In Hu[mo]ribus [a]cribus quænam Medicamenta condu[cant].

CCCCXLVI. Quoties igitur *Humores* in corpore peccantes sunt *valdè acres ac efficaces*, toties *conducunt* præ aliis *Medicamenta tum blanda*,

da,tum obtusa,& in operando fegnia, quò in ipfa dum agunt Humores noxii, nulla noxia excitetur effervefcentia,fed blanda,lentaque,ac noftræ Naturæ amica.

CCCCXLVII. Quoties contrà *Humores* in corpore noftro peccantes funt *inefficaces ac obtusi, aufteri aut glutinofi*,toties ufurpanda funt *medicamenta tum efficacia,tum potentia, non tamen violenta,vehementiaque*.

CCCCXLVIII. Ufurpanda funt,inquam, medicamenta *efficacia & potentia*, quæ fuperare poffint quàm citiffimè humores quovis modo rebelles,ac vifcofos vel aufteros, fegniúfque mutabiles.

CCCCXLIX. Non funt tamen ufurpanda *Medicamenta violenta , vehementiave*; ne dum morandum eft ipfis diutiùs in humorum peccantium emendatione, *noceant fimul partibus, in quibus abfolvenda eft illa mutatio,ac emendatio*; Et ne præterea eadem Medicamenta *aliò quoque properantia corrumpant alicubi humores bonos & laudabiles*.

CCCCL. Id non tantùm verum eft,quoad medicamenta *alterantia*,fed *purgantia* quoque;inter quæ licet femper fint præferenda vehementibus blanda, id tamen imprimis debet habere locum, quando humores educendi *funt acres* valdè, aut etiam *tenaces,aufterive*.

CCCCLI. Quando ipfi *acres funt*, quoniam tunc facilè vehementiffima & nocentiffima produci poffunt fymptomata, fi purgantia ufurpentur vehementia, propter effervefcentiam noxiam.

CCCCLII. Quando peccantes humores *glutinofi* funt,*aufterive*,minimè quoque conducunt *vehementia purgantia*, quoniam turbantur, conturbanturque tunc omnia in corpore, parùm autem, nihilve proficitur.

CCCCLIII. Defiderant enim humores tales præviam præparationem,ac tunc quoque eductionem lentam,fæpiúfque iteratam.

CCCCLIV. Etenim non funt fequaces; nec nifi paulatim, ac per partes, vicefque evacuari poffunt; quapropter, fi potentioribus ac vehementer purgationem moventibus medicamentis agitentur, præterquàm quòd rarò effectus fit bonus & laudabilis, utiles quoque humores afficiuntur, & corrumpuntur, educunturque: unde nil nifi noxa corpori accidit; quod femper cavendum.

CCCCLV. Quamvis enim aliquando eventus fit bonus, modus tamen procedendi femper malus eft,quippe tum temerarius, tum periculi plenus.

CCCCLVI. Quoniam igitur multi hàc in parte multùm delinquunt,& quidem non tantùm cum famæ propriæ,at ægrotum quoque valetudinis,ac vitæ periculo, fæpiùs monendi funt Tyrones,ut fibi caveant fedulò à Syrtibus hifce, cùm tandem Confilium malum foleat effe Confultori etiam peffimum.

CCCCLVII. Quifquis autem & prudenter, & cautè procedit in faciendâ Medicinâ, præterquàm quòd benè actorum mille teftes habeat: Confcientiam puram, fructus quoque laudabilis fuæ folicitudinis percipiet tandem uberes, gratus fic factus Deo atque Hominibus.

CCCCLVIII. Quamvis enim Calumniatores non fint defuturi, qui ut errata fua tegant, excufentve, culpaturi funt Medicos prudentes, ac cautè in praxi fuâ procedentes;ac fi meticulofiores effent juftò,eventus tamen manifeftabit femper, Prudentiam præferendam Temeritati, fed Timiditatem quoque ipfam, per fe minimè laudatam, ipfi Audaciæ.

Timiditas Audaciæ præferenda.

CCCCLIX. Timiditate namque fi fegniùs procedat Curatio,non conjicitur tamen ejus culpâ Æger in vitæ periculum, quamvis exiftimem fuperandam & ipfam quoque Prudentiâ, quæ fenfim Animum liberat Timiditate puerili; ac ejus loco generat in Animo Generofitatem virilem, nunquam verò Audaciam Temeritatis fociam perpetuam.

Et quarè

CCCCLX. *Humores Acidi* tum puriores & Acriores, tum *Aufteri* licet *Correctionem* fui *defiderent primariò*, poftquam tamen ex parte faltem funt correcti,temperatique, *Educi quoque poffunt*,ac imprimis,quando *fimul peccant notabili quantitate*.

Humores Acidi & Aufteri poft correctionem evacuandi.

CCCCLXI. *Eductionem* ipforum, ac præfertim *circa Uterum,aut in ipfo Utero exiftentium* ac hærentium optimè fieri poffe exiftimo tum per *Sudorifera*,tum per *Diuretica*;& aliquando etiam per *Purgantia* per alvum,ac præfertim quando redundant iidem in corpore univerfo;quòd fatis frequenter tunc evenit.

Tum per Sudorifera tum per diuretica, Et aliquando per purgantia.

CCCCLXII. *Sudorifera* in hoc cafu laudo quævis *Aromatica*,vel *Sale Volatili abundantia*,ut & *Diuretica* fimilia, quæ in præcedentibus enumeravi, ac proinde ipfa nunc filentio prætereo; quandoquidem non tàm confiftit Ars medendi in delectu materiæ remediorum, quàm qualitatis remediorum,ipforumque adeò remediorum, quamvis plerique in illâ hæreant.

Quando Sudorifera & Diuretica fint adhibenda.

CCCCLXIII. *Artis eft* namque cognito affectu quovis, perfpectâque ipfius causâ,imò Caufarum fyndrome,*excogitare*, *ac invenire talia remedia*, quæ tum *Caufas omnes vitiofas emendare* poffint, tum eafdem fubinde *evacuare* queant.

Quid fit artis Medicæ.

CCCCLXIV. *Talia* dum dico,ipforum *qualitates* intelligo ac denoto.

CCCCLXV. *Parùm autem refert , ex quâ materiâ petantur eadem remedia* , dum talia fint; qualia requiruntur ad effectum defideratum obtinendum.

CCCCLXVI. Hæc ut dictis meis applicem, atque fimul explicem ; docui, requiri ad *Acidi* tum purioris & Acrioris, tum Aufterioris medelam medicamenta, quæ tum *Aciditatem ejus frangant, infringantque*, tum *Aufteritatem corrigant*, emendentque; qualem vim, addidi, obfervari in *Salibus Volatilibus ex omnibus Animalium partibus petendis*, ut & *in Plantis Aromaticis Acrioribus*.

Aciditatem frangere & Aufteritatem corrigere Salia volatilia.

CCCCLXVII. Parùm autem refert, an illud Sal Volatile petatur ex *Offe*, *Cornu*,*Ungulâ*, *Sanguine*, *Urinâ*,*vel* aliâ quâvis Animalis *parte*. Parùm quoque refert, an idem Sal Volatile petatur ex *parte humanâ*, *vel cujufvis bruti*; Iterum parùm refert,utrum petatur idem medicamentum *ex Majoranâ,vel Pulegio,vel Roremarino,vel Rutâ*,fimilive plantâ.

Quæ ex quibus petenda.

CCCCLXVIII. Quòd dixi de *Alterantibus*, dicendum quoque de *Vacuantibus*; ubi præ aliis laudavi *Sudorifera Diureticaque*, non item *Purgantia* per Alvum,vel Vomitum.

Qualia sint eligenda sudorifera & diuretica.

CCCCLXIX. Intereſt verò,ut ſciat Medicus, *qualia* debeat ſeligere tum *Sudorifera*, tum *Diuretica*;conducunt enim ea imprimis, quæ ſimul vim habent corrigendi humorem peccantem, hoc eſt, *Aromatica vel Salia Volatilia*, non item, quæ ipſum potiùs vitiabunt ampliùs, qualia ſunt in Humore Auſtero peccante, Terræ ſigillatæ omnes,& ſimilia.

Et ex quibus petenda.

CCCCLXX. Parum verò refert, an eadem petantur ex *Mineralibus*,an ex Animalibus, an ex *Plantis*,& ſeligatur pars hujus vel illius Mineralis, Metalli,Animalis,Plantæ.

Qualia eligenda purgantia.

CCCCLXXI. Inter *Purgantia* ſeligenda ſunt in *Acido puriore Hydragoga* dicta,in *Acido auſteriore Phlegmagoga vel Melanagoga* vocata:Nil refert autem,an tunc utamur *Carthamo*, an *Jalappa*; *Colocynthide*,an *Hermodactylis*, & ſic porrò; cùm *Materia ſumatur, qualis eſt ad manus, vel magis placet Ægris*.

Curatio flavedinis in ſanguine menſtruo.

CCCCLXXII. *Colorem Sanguinis menſtrui flaviorem* deduximus in ſuperioribus à *Sero Sanguinis tum copioſo, tum Salſo*; quapropter ipſius curatio perficietur, & *minuendo* illud ſerum per *Hydragoga,& Sudorifera,Diureticave* ſæpiùs laudata: & corrigendo ejuſdem ſalſuginem muriaticam *Pilulis de Styrace, de Cynoglosſâ*, ſimilibuſve medicamentis ſalſedini corrigendæ aptis, qualia ſunt *Succinum, Maſtiche, Thus, Myrrha, Opium, Glycyrrhiza, ejuſque Succus Inſpiſſatus, Gummi Tragacantha, Radix Althæa, Hordeum, Oriza*,& infinita alia.

CCCCLXXIII. Inter Chymica conveniunt in hoc Caſu *Salia volatilia Oleoſa*,ut & *Sulphura metallorum*, vel *mineralium fixa*; quò referendum *Antimonium Diaphoreticum* quodvis.

Curatio coloris pallidioris.

CCCCLXXIV. *Colorem Sanguinis menſtrui Pallidiorem* deduximus in ſuperioribus à *Sero Sanguinis copioſo*:Curabitur proinde, minuendo illud ſerum per laudata toties *Hydragoga, Sudoriferave* ac *Diuretica*.

Ad ſudores movendos conducere tam externa quam interna.

CCCCLXXV. Ad ſudores movendos non conducunt tantùm interna, ſed externa quoque, ac imprimis *Balneum ſiccum, ſolo Igne*, aut *unà cum Spiritu Vini* paratum;cujus ope commodiſſimè promovetur ſudor copioſus, minuiturque Sanguinis ſerum.

Cavendũ à multo potu.

CCCCLXXVI. Sed obſervandum ſedulò, ne multus ingurgitetur iterum potus, poſtquam fruſtrà minuitur arte & ratione quàvis ſerum redundans, ſi mox idem augeatur potu, potulentiſve multis continuè ingurgitatis: quemadmodum ejus exempla quotidiana ſunt in praxi eorum, qui quamvis ſentiant ſe perire à potu multo, imò nimio, non poſſunt tamen, aut nolunt ſe continere, atque mores ſuos malos, ſibique peſſimos in melius mutare;tantùm poteſt Mos malus,vel Appetitus ſenſitivus Rationi imperans, ipſamque cogens.

Sanguinis menſtrui fœtor unde deductus.

CCCCLXXVII. *Sanguinis menſtrui Fœtorem* deduximus in ſuperioribus à *Sanguine ad Uteri Nutritionem eò tranſmiſſo, ibidemque ex parte ſaltem ita corrupto,ut abeat in humorem fœda Pituitæ haud abſimilem,ac Menſium alborum nomine notum*;qui continuè ferè effluens,imprimis ceſſante fluxu menſtruo, ſentiatur moleſtus, ac eidem junctus fœtorem ipſi conciliet,cùm & alio tempore ſimiliter ſit fœtoris particeps.

Ab acido humore

CCCCLXXVIII. Fœtorem autem illum debeti putavimus *Acido humori in Uteri ſubſtantiâ hærente*,atque notatum ſanguinem ad Uterum continuè accedentem per vitioſam effervescentiam cum inſequente fœtore corrumpente. *in Uteri ſubſtantiâ hærente.*

Ejus curatio.

CCCCLXXIX. Quocircà exiſtimamus Curationem iſtius Fœtoris deſiderare, ut 1. Acidus ille in Utero humor corrigatur, aut inde ſaltem tollatur. 2. Sanguis univerſus contra corruptionem iſtam muniatur. 3. Idem ſanguis jam corruptus,quantum licet,corrigatur ac emendetur.

CCCCLXXX. Quoniam verò arbitrati ſumus,hoc Malum,ſi non conſequatur ſemper Fluorem album fœminarum,pendere tamen à causâ ſimili;quæ in anteceſſum de ipſius Curatione habemus dicenda,differemus tamdiu,donec proximè ad Fluoris albi Tractationem pervenerimus; atque interim uno verbo nunc monebimus, *Sanguinem univerſum contra futuram* in Utero ex Fluoris albi admiſtione corruptionem ac fœtorem, muniendum Aromaticis & Salibus Volatilibus, poſtquam Corruptio hæc habuit ortum ab Acido,quod medicamentis laudatis non tantùm emendatur, ac,ne ulterius in Corruptione ſuâ pergat,impeditur, ſed inſuper ita corrigitur,ut Fœminæ non rarò ex ſterilibus fiant fertiles: ſicut Experientia non ſemel me docuit.

Sanguinem contra corruptionem & fœtorem quibus muniendus.

CCCCLXXXI. Hæc, inquam, ſerviunt præſertim ſanguini muniendo,dum alia inſuper conveniunt Fluori albo curando, de quibus, ſi Deus volet,agemus brevi.

Ægri adſtantes contra fœtores quibus muniendi.

CCCCLXXXII. Præter iſta Interna, uſurpari quoque poſſunt externa, quæ odore ſuo Aromatico tum ipſas Ægras, tum Adſtantes contra fœtoris ejus noxas muniant; qualia ſunt ſuffitus ex Maſtiche,Styrace, Thure, Benzoino, Ladano, Garyophyllis, &c. Huc refero. Cinnamomum, Garyophyllos, vel alia Aromata gratiora pulverata,& unà cum Aceto, vel Vino, Vinive Spiritu quandoque miſta, & in vaſe vitrato prunis impoſita,vaporemque ſuaviſſimum & Aromaticum promentia.

Sanguis menſtruus Purulentus vel Sanioſus unde.

CCCCLXXXIII. Ad *Sanguinem menſtruum qualitate vitiatum* revocavimus quoque ipſum, quoties *Purulentus*, vel *Sanioſus* effluit: Docuimuſque, *Purulentum* prodire Sanguinem menſtruum & *poſt Abſceſſum* in Utero, viciniſve admodùm partibus cum ipſo communicantibus ruptum,& poſt *excoriationem,exulcerationemve* ſuperficiariam ab humore Acri ac rodente in Utero, ejuſve Collis factam:uti *Sanioſum* & à *Pure diutius in Apoſtemate manente ampliùſque corrupto*,& *ab Humoribus aliis pravis Puri admiſtis*, atque ipſum in ſaniem mutantibus.

Ejus Curatio.

CCCCLXXXIV. *Curatio* proinde *Sanguinis Menſtrui Purulenti* pendebit à Curatione *Ulceris* poſt Abſceſſum relicti, aut *Exulcerationis, Excoriationiſve* ab humore Acri productæ.

Per ſuffumigia quæ potenter operantur.

CCCCLXXXV. Hæc omnia verò quia ex *univerſali* cujuſvis *Inflammationis* Curatione peti poſſunt, eò remittimus Lectorem, ſi priùs monuerimus Conducere hìc etiam *Suffumigia* ex Ladano, Maſtiche, Olibano, Succino, Bitumine, Lapide Gagate, & ſimilibus, cùm ad partem affectam intimè ac citò penetrent, atque noxam ibi exiſtentem potenter emendent: Longè *potentiùs* namque *operantur quævis* tum in *Fumum*, tum in *Halitum*, tum in *Vaporem ignis* ope

ope redacta, quàm *concreta & consistentia*. Id non semel ostendimus exemplo *Cornu Cervi*, quod in substantiâ suâ vel rasurâ sumptum, vel in Aquâ etiam coctione diutinâ solutum, parùm efficaciæ habet, ubi autem *Ignis ope uritur, aut destillatur*, vires ejus elegantes ac potentes manifestantur.

CCCCLXXXVI. Idem verum esse testantur omnia *Suffitui servientia* medicamenta, quorum multa nullum, aut levem duntaxat per se spirant odorem; ubi autem accenduntur, aut prunis imponuntur, potentem ac multùm efficacem. Sic Succinum, Mastiche, Thus, &c. se habent.

CCCCLXXXVII. *Excoriatio, Exulceratioque* ab Humore Acri pendens *Curabitur*, postquam *Humor peccans* fuerit *correctus, aut alio deductus, blandis exsiccantibus* imprimis *suffiendo* usurpatis, & modò memoratis.

CCCCLXXXVIII. *Humor peccans corrigetur* medicamentis sæpiùs laudatis, acresque humores temperantibus.

CCCCLXXXIX. *Aliò deducetur Peccans Humor* tum per *Evacuantia Vniversalia*, Sudorifera, Diuretica, Purgantiave; tum per *Evacuantia particularia, Fonticulos*, in Cruribus præsertim hic applicatos: quorum ope multa sæpè mala curantur feliciffimè.

CCCCXC. Docuimus adhuc, *Vitiosum* prodire *Sanguinem Menstruum*, quando *in sui generis Pituitam corruptus* effluit: qualem in *fluore albo* dicto reperiri arbitramur: adeò ut, quæ de ipso dici possent, meritò eò remittantur & tamdiu differantur: postquam uno verbo monuerimus, tunc non universum Sanguinem menstruum esse talem, ast ipsi admisceri eum, à quo inquinetur, atque vitiosus fiat.

CCCCXCI. Septimam Menstrui Fluxûs læsi speciem diximus esse, quando is per *alias, præter Vteri Collum, vias effluit Sanguis*, per *Os* nempe (aut è faucibus, aut è ventriculo) *Nares, Oculos, Aures, Vesicam Vrinariam, Alvum, ipsamque* subinde *Cutim, ejusque poros*: quod anno superiore in Nosocomio publico factum vidimus in Capite inter capillos: unde magnus contingebat fœtor.

CCCCXCII. *Hujus fluxûs vitiosi Causa duplex consideranda, eruendaque. Prima, propter quam non effluat per Vterum*, viâ nempe ordinariâ & naturali, *altera, propter quam nunc per hanc, nunc per aliam potiùs effluat viam.*

CCCCXCIII. *Non effluit per Vterum*, ut rectà pergam ad nostrum propositum, Sanguis menstruus in tali casu, non sui culpâ, (postquam per aliam viam effluit) sed *Vteri vitio.*

CCCCXCIV. Vitia Uteri superiùs in suppresso Fluxu menstruo exposita hîc habebunt locum, ac imprimis *Obstructio Vasorum Vteri à Pituitâ crassâ, lentâ, & viscosâ*, & quidem propter *Frigus externum instantibus, ac præsertim fluentibus mensibus in Vterum admissum*, atque *Pituitam* cum *Sanguine fluentem coagulans, ipsiusque Vteri substantiam plus minùs afficiens & condensans.*

Vnde alia pellitur, & quomodò. CCCCXCV. Impeditâ proinde naturali hâc mensibus viâ, quoties sanguis non tantùm redundans producitur in corpore, ast tempore conveniente naturalem exitum quærens, ipsum non invenit, nec circa Uterum diu subsistit, verùm in massam reliquam revertitur & cum eâdem circulatur, quin ubique circa Vasorum orificia extrema, & in corporis superficie appellens, ipsaque vasa distendens, quà priùs data porta, ruit, effluitque.

CCCCXCVI. Effluit autem per Vasa tenuiora, tenerioraque, utpote ipsius distentioni faciliùs, cedentia, exitumque ipsi permittentia; unde videas fœminas hæmorrhagiæ narium subjectas per nares fluxum Menstruum patientes, & sic porrò. *Per vasa tenuiora, tenerioraque.*

CCCCXCVII. In quo autem consistat illa *Dispositio peculiaris, propter quam* per *poros Cutis nunc in capite*, nunc in latere, nunc alibi erumpat menstruus Sanguis, fateor me non satis assequi, multò minùs aliis explicare aut persuadere posse. *Causa, quare nunc per hanc nunc per illam partem effluat, latet.*

CCCCXCVIII. Non patitur tamen hactenus magnum detrimentum ægra, postquam sufficit ad ejus Curationem, Vias Ordinarias per uterum aperiri Medicorum arte; quoniam tunc spontè in totum restituuntur. *Curatio.*

CCCCXCIX. Aperientur autem Viæ istæ, ut paucis hoc repetam, *Fomentis, Linimentisque Aromaticis*, infimæ ventris regioni applicatis, ac imprimis aliquot ante fluxurorum menstruorum tempus: quò spectant, cæterisque omnibus palmam præripiunt *Salia Volatilia odorem potentem spontè exhalantia, & oblongi colli vasis infusa, Vterique Orificio applicata*, quorum ope tum feliciffimè, tum facillimè solvitur Uteri Obstructio. *Per Aperitionem viarum ordinariarum. Quibus, Et quo*

D. Quòd si Sanguis universus multâ scateat Pituitâ lentâ, opus est, ut illa præterea incidatur, minuaturque medicamentis non semel à nobis propositis, & laudatis. *Pituita multa, si ea scateat Sanguis, incidenda & minuenda.*

DI. Semper namque in cujusvis Affectûs, ac præsertim gravis curatione, Universi corporis tàm Continentis, quàm Contenti constitutio examinanda, expendendaque; quò, si aliquid offendatur, quod curandum affectum foveat, ei quoque afferatur medicina, sicque faciliùs desiderata Cura obtineatur & citiùs absolvatur. *In omni gravi affectu Vniversi corporis constitutio consideranda.*

DII. Atque sic huic de Menstruorum fluxu modis variis læso tractatationi finem imponimus, postquam ea, quæ impræsentiarum de ipso occurrerunt proponenda, absolvimus: proximè de Fluore albo dicturi.

CAPVT IV.

De Fluore Muliebri albo.

I. NOn tantùm & *secundùm naturam*, & *singulis mensibus, quamdiu generationi aptæ* sunt, *redundans produci ac per uterum evacuari* solet *Fœminis sanguis, menstruus* ideò dictus; verùm iisdem tum *præter naturam*, tum ferè *continuè*: tum aliquando *priùs*, tum etiam *dum*, tum sæpè *post*, *quàm generationi aptæ sunt, per Vterum effluit Humor Pituitosus, Muliebris Fluor*, quàm *Alba Menstrua* meliùs dictus. *Fluor albus quibus temporibus Fœminis accidat.*

II. Hunc Fluorem dico fœminis accidere *præter naturam*, cùm sanis, adeóque secundùm naturam is nullis eveniat, quin semper cùm aliquâ ipsarum *molestiâ* idem observetur conjunctus, eâque nunc majore, nunc minore; concurrentibus ferè tum *virium dejectione atque lassitudine spontaneâ*, tum aliquando *Cachexiâ*, & *Est præternaturalis.*

Doloribus in Regione Lumbari, atque *Viis, per quas fluit Humor* vitiosus & tunc simul Acer.

Si sit gravissimus Steriles sunt fœminæ.

III. Ubi Fluor hic gravissimus existit, *Steriles* quoque fiunt Fœminæ.

Continue fere urgere.

IV. Addidi, hunc fluorem non menstruatim, certisve temporibus, sed *continuè ferè* urgere ac vexare Mulieres: quamvis *copiosior* plerumque contingat *instante Fluxu Sanguinis menstruo*; cujus eventûs ratio patebit facile, ubi ejus ortus fuerit demonstratus.

Non tantum Puberibus, sed etiam ante pubertatem, & c. accidere. Etiam gravidis.

V. Observandum quoque, Fluorem hunc album non tantùm Puberibus & quamdiu ad generationem aptæ sunt, Fœminis accidere, ast etiam ante pubertatem, atque postquam desierunt generationi esse aptæ.

VI. Sed ne *gravidis* quidem parcit hic Fluor, verùm quasdam tunc *magis* solet infestare, sicut aliàs *minus*; quinimo quædam fœminæ toto gestationis uteri tempore immunes sunt ab hoc fluxu, quæ tum priùs, tum posteà eodem urgentur, vexanturque maximè. Contrà reperiuntur aliæ, quibus idem Fluor, quamdiu gravidæ sunt, existit molestior.

Frequentius circa tempus instantium primùm menstruorum incipere. Et in omni statu fœminis accidere.

VII. Evenit autem, incipitve idem Fluor frequentiùs circa tempus instantium primùm fœminis menstruorum, atque ad ætatem satis decrepitam in multis perseverare solet: adeò ut nulla ætas, nisi prima, immunis observetur ab ipso, nullus fœminarum status easdem ab ipso liberet, postquam & *Virgines*, & *Uxores*, & *Viduæ*; & *juvenculæ*, & *consistentes*, & *senescentes*; & *fertiles*, & *steriles* ipsum patiuntur satis sæpè molestum.

Per Uterum tantum effluere. Materiâ ejus non esse Sanguinem menstruum.

VIII. *Per Uterum tantùm* effluit Fluor fœminarum albus, nunquam per viam aliam; quod evenire tamen Sanguini menstruo docuimus cap. præced. Unde vel maximè patere puto, materiam hujus albi Fluoris non esse Sanguinem menstruum, sed alium, vel aliud quid, quod examinabimus posteà.

Humore esse pituitosum. Esse admodùm varium.

IX. Si quis Humorem ipsum, qui tunc effluit, consideraverit, observabit eum plerumque quidem *Pituitosum*, satisque crassum ac viscosum existere, rariùs verò *serosum Aqueumve*, ac tenuem.

X. Idem subinde *copiosior*, subinde *parcior* effluit; subinde *Acris & mordax*; subinde *blandus*, ac minimè Acer; sæpiùs *plus* vel *minus graveolens*, rarissimè *omnis fœtoris expers*: utplurimùm *albicans*: vel *flavescens*, rariùs *virescens*, aut *nigricans*; & rarissimè *Saniosus*, vel *Purulentus*.

Aliquando absque incommodo esse. Aliquando malis comitatum. Et quibus.

XI. Idem Fluor aliquando *absque ullo incommodo*, saltem valdè *notabili*, fœminas vexat longo tempore, quamdiu sc. & paucus existit, & omnis fœtoris, Acrimoniæque expers: sæpiùs tamen iisdem *plurima producit mala* superiùs jam memorata, *Universalem Languorem, viriumque omnium dejectionem, spontaneamque Lassitudinem, Dolores varios, Cachexiam*, ipsamque subinde *Sterilitatem*; quando sc. & copiosus, & modis variis fœdus existit, acrisque.

Causa ejus primaria in Utero: secunda ria in Humoribus.

XII. Hujus *Fluoris Causam Primariam* semper *in Utero* quærendam inveniendamque arbitror; *secundariam* & ipsum augentem in *Sanguine*, aliisve *Humoribus vitiosis* Sanguini confusis, & unà cum Ipso ad Uterum tendentibus.

XIII. Causam, inquam, hujus primariam, perpetuamque in Utero ipso quærendam existimo: quoniam citra aliam noxam notabilem in reliquo corpore observabilem consistere potest aliquandiu: quod minimè fieret, si à vitio Sanguinis qualicunque penderet; cùm Tertium non detur, nec dari possit, à quo deduci queat.

Quæ in uterum tendant. Non à Spiritu Animali.

XIV. Quicquid enim ad Uterum tendit, aut Sanguis est, aut Spiritus Animalis, aut Semen.

XV. A *Spiritu Animali* per se blando, partesque omnes recreante talis Fluor minimè potest aut debet deduci; cùm quoties aliqua noxa læsave functio ipsi est adscribenda, toties id accidit, quandò majori copiâ delati ad musculos Spiritus, illos nimiùm contrahunt, & *Convulsionem* pariunt, aut inordinatè, confuséve accedentes; *Motum Convulsivum* excitant, quod minimè dici potest de hoc Fluore: adde quod illa mala Spiritibus Animalibus tribuenda, per intervalla certa, vel incerta recurrunt, hominesve citò necant; quòd minimè locum habet in hoc Fluore.

Non à Semine.

XVI. A *Semine* Fluor albus mulierum minimè potest deduci, cùm eveniat Fœminis *ante* & post *seminis productionem, excretionemque*; unde à semine haud deducendus.

XVII. Adde quòd *Seminis Profluvium* sive *Gonorrhœa* multùm differat ab hoc Fluore, cum quo subinde jungitur, adeóque pro eodem haberi nequit.

Non à Sanguine.

XVIII. Denique *Sanguini* adscribi non debet, potestve, quoniam Fluor hic observatur subinde in Fœminis, quarum *Sanguis est laudabilis*, sanitasque reliqua integra: Quod minimè fieret, si vitiata esset Sanguinis massa, unde dubio procul plures quoque vitiarentur Functiones.

XIX. Postquam igitur Vtero, tanquam Causæ primariæ adscribendus est Fluor iste albus, quæritur meritò, *Quale vitium sit Vteri*, à quo pendeat illud malum; *quænam* præterea sit *materia*, ex quâ generatur hic per Vterum ac præter naturam effluens Humor?

Fluoris albi Materia.

XX. Commodiùs decidetur Quæstio prior, ubi constiterit de posteriore, de *Materiâ* nempe, ex quâ ortum suum habet Humor Fluorem Mulierum album constituens.

Sanguis.

XXI. Ostendimus autem supra *triplicem Humorem, Liquoremque* ad Vterum deferri, *Sanguinem, Spiritus Animales*, atque *Semen*; docuimusque, *Muliebrem fluorem* nec à *Spiritibus Animalibus*, nec à *Semine posse* deduci; unde patet, ipsum necessariò petendum à *Sanguine continuè ad Vterum pergente*.

XXII. Quæri autem posset iterum, An hic Fluor Muliebris *ex universo sanguine* modo singulari corrupto, an verò ex *aliqua ejus parte* à reliquo sanguine secretâ & corruptâ proficiscatur?

Et quidem Universus.

XXIII. Censeo autem ipsum omnino adscribendum *massæ Sanguinis Vniversæ* modo peculiari corruptæ, non item alicui parti à reliquis secretæ ac elabenti.

Unde fluor nunc fit viscosior, nunc tenuior.

XXIV. Quamvis namque non negem, in quibusdam observari hunc *fluorem viscosiorem*, adeóque magis *Pituitosum*, in aliis *fluidiorem ac tenuiorem*, adeóque magis *Serosum*; id tamen fieri, facilè colligent ac concludent omnes operi attenti, quatenus vel *Sanguis Vniversus* existit in talibus *Pituitosior*, vel *Serosior*, vel *ita corrumpitur idem*, ut abeat nunc in *substantiam viscosiorem*, nunc in *fluidiorem*: adeò ut illa *viscositas* major vel minor, debeatur aliquando ipsi *Sanguini corrumpendo*, aliquando *Vitio in Vtero existenti, sanguinemque corrupturo*.

XXV.

ftenti, fanguinemque corrupturo.

XXV. Dixi hoc facilè deductum, ac conclufurum, qui ad omnia erit attentus, hoc eft, qui obfervabit accuratè *laborantium fœminarum conftitutionem* tum *ante*, quàm Fluore albo afficerentur, tum *poft* quàm eodem funt affectæ.

...bi fan-...is eft ...udabi- ...fluoris ...verfitas ...ufæ ...rrum- ...nti ad- ...riben-...

XXVI. Si namque Corpus Univerfi conftitutio fuerit fatis laudabilis, nullum dubium eft, fanguinem fimiliter exiftere laudabilem, ac proinde conftitutionem Fluoris nominati variam ipfi fanguini tunc minimè adfcribendam, fed *Caufæ* ipfum *Corrumpenti, ac Efficienti* dictæ.

...bi cor-...ris ...nftitu-...eft vi-...fa, ai-...erfitas ...oris ...anguini ...fferi-...nda.

XXVII. Quòd fi contrà *Corporis Univerfi Conftitutio exiftat vitiofa* priùs, quàm obfervetur ille Fluor albus fœminam infeftare, five Conftitutio ifta vitiofa corporis fequatur *Menfes fuppreffos, fegniúfve aut parciùs prodeuntes*, five illa *præcedat diu tempus menfium fluxurorum*, vel *comitetur Menfium fluxum*; quis dubitabit tunc ipfi *Sanguini* adfcribere *Fluoris albi varietatem*, imprimis quando illa convenit cum *Cachexiæ urgentis varietate.*

...lium ...teri ...uaie.

XXVIII. Cùm proinde *Sanguis vitiofus non fit Caufa primaria & adæquata Fluoris albi*, aliquando tamen *hujus vel illius Fluoris, aut vifcofioris, aut ferofioris*, verùm illius *Caufa efficiens, Sanguinemque in Fluorem album corrumpens in Utero ipfo quærenda veniat, inveniendaque*, jure merito quæritur, quomodò affectus fit Uterus; aut *quidnam præter naturam exiftere poffit in Utero, à quo illa pendeat Corruptio Sanguinis in fluorem album?*

Fluor hic rariffimè circa initia acris.

XXIX. Hoc ut faciliùs, commodiúfque determinetur, obfervandum 1. *Fluorem album nunquam, vel rariffimè circa initia effe Acrem*, talem tamen utplurimùm fieri tandem.

Sanguis duplici modo in Humorē album mutatur.

XXX. Obfervandum 2. Sanguinem tum *naturaliter* mutari in *Humorem album*, quando convertitur in *Lac*, tum *præter naturam*, quando corrumpitur in *Pus*.

Ejus caufa.

XXXI. Utramque autem Mutationem hanc docuimus aliàs deberi *Acido*, vel in *Mammarum Glandulis præparato* & ibidem Sanguini allabenti admixto, vel in *Sanguine exiftenti*, atque propter *Sanguinis* extra vafa fua *effufi moram & quietem, Spirituumque Volatilium* in auras tunc abeuntium *jacturam*, fe magis magifque *manifeftanti*, virefque fuas *exerenti*, *cæterafque Sanguinis partes*, ficut dictum, *in pus album fenfim convertenti.*

Fluorem album multùm differre.

XXXII. Quemadmodum verò fanguis mutatur fecundùm naturam in fœminarum Utero gerentium mammis, & quidem poftremis geftationis menfibus in Lac, idemque Sanguis extra vafa fua effufus, collectufque, quin idem ad Partes Ulceratas delatus præter naturam corrumpitur in Pus; ita *idem mutari poteft*, cùm reverà mutetur, *in Uteri Vafis Cavernofis & quidem itidem præter naturam in Humorem album quidem, multùm tamen tum à Pure*, tum præfertim *à Lacte differentem, adeòque fingularem*, Fluoris albi nomine notum, quoniam fœminis folet idem fponte effluere.

A Lacte.

XXXIII. Differt hic Fluor albus plurimum à Lacte, quoniam *perfectionem novam obtinet Sanguis, quando in Lac mutatur; à quâ perfectione fuâ defcifcit Sanguis, quoties in album abit fluorem.*

A Pure.

XXXIV. *Differt* idem *Fluor* fœminarum albus multùm *à Pure*, quia hoc ex fanguine puro ritè confectum magis albefcit ac æquale exiftit, quàm *Fluor muliebris* ad *Pituitæ colorem, confiftentiamque & naturam magis accedens.*

Senfim Acrimoniam acquirere.

XXXV. Quemadmodum verò Pus diutiùs in Abfceffu retentum paulatim Acrius evadit, ita *fluor fœminarum albus fenfim Acrimoniam*, & quandoque *tantam, quæ partes, per quas fluit, exulcerare*, faltem *excoriare* poteft, acquirere folet.

Quæ in aciditate confiftit.

XXXVI. Hæc autem *Acrimonia ulcerofa*, hoc eft, partes affectas in ulcus rodens, fola evincit, *fe in Aciditate confiftere*, poftquam, ficut non femel pluribus aliàs evicimus exemplis, experimentifque manifeftiffimis, *Salis lixivi Acrimonia cum nigredine mortcinâ corrumpit partes* à fe affectas, & *Acida exedit*, confumitque partes, *in quas vim fuam exerit* noxiam, mutatque *in fubftantiam albicantem.*

Hujus corruptionis caufa.

XXXVII. Cùm proinde hactenus *duplex* tantùm innotuerit nobis & aliis *Acrimonia*, quæ *in Corpore humano habere poffit locum*, & *Corruptio Sanguinis ad* Uterum accedentis & in Fluorem album mutari non tantùm nequeat deduci à lixivi Salis Acrimoniâ, fed commodiffimè poffit ab Acrimoniâ Acidâ; meritò huic corruptionem adfcribimus quæfitam.

Caufa fluoris antecedens Mæror gravis.

XXXVIII. Huic autem noftræ Opinioni præter jam dicta non parùm favent *Caufæ* hujus Fluoris albi *antecedentes* ac *forinfecùs advenientes*, nam potiffima frequentiffimaque hujus *Fluoris albi Caufa prima* eft *Animi Mæror gravis & diu protractus, Acidi noxii*, & imprimis *Aufteri productor* affiduus.

Terror inopinatus.

XXXIX. Fluorem fœminarum album producit etiam & auget non rarò *Terror inopinatus & grandis*, Acidi & Aufteri Caufa certiffima & potentiffima.

Frigus, ejufque caufa.

XL. Non parùm ad Fluoris albi generationem facit *Aëris, vel Aquæ forinfecùs ad Uterum quovis modo penetrantis frigus, comitifve frigoris Caufa*; unde *Acidum* ubivis augeri in nobis, tum alia plura, tum imprimis *Graviddo* evincunt abundè.

Acidorū abufus.

XLI. Fluorem album fi non producit, *fovet* faltem *augetque* manifeftè *Acidorum abufus*, tàm frequens in fœminis Belgicis, unde non mirum, fi forfan in Belgio, quàm alibi, frequentior fit quoque Fluor ille albus.

Fluxus mēftruus fegnis, vel parcior, vel fuppreffus.

XLII. Caufis prædictis annumerari quoque poteft *Fluxus menftruus tàm fegniùs accedens*, quàm *parciùs prodiens*, aut *planè fuppreffus*; fubfiftens namque in cavernofis Uteri vafis *Sanguis plus minùs corrumpitur, noxamque fuam Utero communicat*, & ita quidem, ut *in eodem hærens, atque fedem figens Sanguinem poftmodum accedentem fimiliter corrumpat*, & in *Humorem albicantem ac Pituitæ fimilem convertat*; hoc eft, Fluorem album producat.

Uteri fubftantia qualis.

XLIII. Quemadmodum autem in antecedentibus notavimus, ita nunc repetimus, *Uteri fubftantiam proximè accedere ad naturam glandularum*, ideóque *maximè fufceptibilem effe Acidi*, quod præter naturam *in Corpore muliebri* quàvis de caufâ *redundans*, & quaquaversùm delatum, *fiftetur faciliùs & abundantiùs*, & *arctiùs in Utero, ibidemque modo fuo vitiabit & corrumpet neceffariò Sanguinem ad ipfum delatum*, ficut cum fœminarum malo evincit Experientia nimis frequens.

A quibus afficiantur primariò glandulæ ſecundariò Vterus & Mammæ

XLIV. Sicut verò à *Cauſis Non-naturalibus vel fortuitis*, *Acidum* in corpore noſtro vel *producentibus*, vel *augentibus*, vel *foventibus afficiuntur primariò Glandulæ*, & imprimis *Pancreatica*, ita *ab iiſdem afficiuntur ſecundariò in Fœminis* tum frequentiùs *Vterus*, tum aliquando etiam *Mammæ*.

A cauſis recenſitis non primariò affici Vterum.

XLV. Quamvis proinde putemus, à Cauſis notatis deducendam Fluoris albi generationem, non putamus tamen *immediatè ac primariò malè affici ab* ipſis *Vterum*, (niſi forſan *à Frigore, ejuſve Cauſâ immediatè ad Ipſum penetrante*) ſed *ſecundariò* tantùm ac *mediatè*, atque poſtquam priùs malè affectæ fuerunt ab ipſis Glandulæ Pancreaticæ.

Aliquãdo Vterum immediatè à frigore externo affici.

XLVI. Notandum porrò, ad Fluoris albi productionem *affici* aliquando etiam *Uterum* immediatè à *frigore externo*, tum in puberibus Fluxum menſtruum ſiſtente, aut ſaltem minuente, tum nondum puberibus, nec proinde Fluxum dictum adhuc paſſis *Vterum* ipſum ita *vitiante*, ut *faciliùs copioſiùſque*, quàm decebat, *ſecedat ſiſtaturque* in ipſo *Pars ſanguinis Acidior*, quæ ibidem *Fermenti pravi naturam induens ſanguinem ad Vteri nutritionem continuè allabentem paulatim poſteà corrumpat*, & *in Humorem Pituitæ ſimilem mutet*, qui nutriendo Utero inutilis effluat plerumque, notatumque *Fluorem Album* producat.

Actum albo fluore laborare fœminas vel faciliùs, vel citiùs, vel graviùs.

XLVII. Quoties igitur à *Cauſâ externâ ſimul afficitur immediatè Vterus*, ita ut inde ad Fluorem album producendum ſimul diſponatur, toties tum *faciliùs*, tum *citiùs*, tum *graviùs laborant* fœminæ iſto *Fluore*.

Quando uterus nõ immediatè eſt affectus, tum vel ſegniùs vel leviùs affici mulieres.

XLVIII. Quoties contrà, *nullo concurrente immediato Vteri Affectu*, ſecundariò duntaxat & poſt affectas demùm & tantùm Pancreatis, aliarumque Partium Glandulas vitiatur tandem ipſe quoque Uterus, ita ut hinc Fluor conſequatur albus, toties idem tum *ſegniùs*, tum *leviùs* ſolet *afficere* mulieres.

Hujus diverſitatis ratio.

XLIX. Hujus autem diverſitatis ratio eſt manifeſta, poſtquam, ubi Cauſæ plures concurrunt, eundem effectum producentes, ibi effectus neceſſariò & faciliùs, & citiùs, & potentiùs obtinetur; ubi contrà Cauſæ illæ pauciores exiſtunt, ibi neceſſariò expectandus Effectus idem tum *difficiliùs*, tum *ſegniùs*, tum *imbecilliùs* ſecuturus.

Vterum in fluore albo debere eſſe vitiatum.

L. Sive igitur tantùm *mediatè* aut *immediatè* afficiatur *Vterus* ad Fluorem album producendum, ſive afficiatur idem tum *mediatè* tum *immediatè*, *affici* tamen *debet ipſius ſemper ad notati Fluoris productionem ita, ut idcircò corrumpatur in Ipſo Sanguis in Humorem Pituitæ ſimilem*, qui pro vitii Uterini varietate *variet non parùm, tàm coloris, quàm odoris & acrimoniæ, copiæque ratione* quamvis non negem, poſſe illum *Humorem variare* quoque *ratione Sanguinis varii, aliorumque Affectuum corpori obvenientium*.

Vnde fluor varius.

LI. Quemadmodum enim *Fermentum illud Vterinum & quidem Acidum* prout magis vel minùs exiſtit *Auſterum*, vel *Acre*, vel *alio modo vario vitioſum, ita diverſimodè corrumpet Sanguinem* ad Uterum accedentem; ſic etiam *Sanguis* propter *alios Affectus* in corpore exiſtentes aut præcedentes *variis modis affectus* in *Humorem diverſum corrumpetur ab eodem Fermento*: adeò ut *diverſitas Humoris in Fluore albo* effluentis *pendeat* nunc à *diverſitate Fermenti corrumpentis*, nunc à *diverſitate Sanguinis corrumpendi*, nunc *ab utroque*.

Cujus cauſæ notand[…] ut cur[…] tio ſit r[…] tionalis & do[…] gmatic[…]

LII. Hæc autem omnia vel idcircò ſunt notanda & obſervanda diligenter, quoniam plurimùm faciunt ad *Curationem facilem ac felicem* inſtituendam, quæ iiſdem neglectis non ſequetur facilis, aut felix, multò minùs *rationalis & dogmatica*.

Quomo[…] dò illa inſtitua[…] tur.

LIII. *Dogmatica* nempe, *Rationaliſque* duntaxat inſtituitur *Affectûs cujuſvis Curatio*, quando ipſius *Symptomatibus comitibus* omnibus ritè obſervatis, & *Cauſis non-naturalibus*, *fortuitiſque* notis notatis, *ratiocinatione catenatâ*, idcóque *ſolidâ*, totius *Affectûs generatio, generationiſque modus* inveſtigatur ac eruitur, ita ut *ratiocinatione continuatâ inveniatur* & *concludatur* quoque ratio & *methodus vera* citò, tutò, & jucundè curandi Affectum curandum.

Ab eâ qui deſ[…] ſcunt, ſi[…] ri vel t[…] merari[…] Empiri[…] cos vel i[…] filices Methoa[…] cos.

LIV. A *quâ methodo ab Experientiâ, & Obſervatione accuratâ initium faciente*, atque *per ratiocinationem catenatam continuè pergente*, quin *ubique laudatam Experientiam in auxilium vocante* quotquot deſciſcunt; aut *temerarii ſiunt Empirici*, aut *incerti* ac *infelices Methodici*.

LV. *Empirici* namque *ad ſolam Experientiam attendentes*, ritu pecorum eunt, quà itum eſt, non ſemper, quà eundem erat.

Empirici quid faciant.

LVI. Dico *Empiricos ire, quà itum eſt, non ſemper, quà erat eundum. Imitantur* namque *facta priora*, nec eorundem aut *examinant*, *aut intelligunt, capiuntve rationes*; idcircò *falluntur ſæpenumerò*, negligentes ſcilicet, aut non ſatis obſervantes, tum pro *Affectuum Cauſis diverſis*, tum pro *Affectorum Conſtitutione diverſâ*, tum pro *concurrentium aliquando Affectuum diverſitate variandam* eſſe *Curationem*, ſi deſideretur felix & laudabilis.

Eorum cura felix fortunæ ac[…] ſcriben[…]

LVII. Quoties namque *Curam felicem inſtituunt Empirici*, ea ipſorum *Induſtriæ* aut *Peritiæ non eſt adſcribenda*, ſed *Fortunæ & Caſui*, hoc eſt, *Affectui cum ipſorum Obſervatis conſentienti*; poſtquam ipſi abſque diſcrimine utuntur promiſcuè iiſdem medicamentis in maribus & fœminis, in ſterilibus & fertilibus, in gravidis & non gravidis, in ſenibus & adoleſcentibus, in debilibus & robuſtis, *nec priùs illum errorem deſerunt, quàm cum ægrorum ſuorum noxâ eundem notarunt*, atque ſic per experientiam *meliùs edocti ſunt*.

Methodici quid faciant.

LVIII. *Methodici* contra *Ingenii ſui volubilitate & ſubtilitate*, ſi quâ valent, (nam multi ſe ipsâ valere putant tantùm & falluntur) *ſuperbientes ac inſanientes*, ubique *Chimæris adhærent*, nec niſi *caſu & rariſſimè Medicinam faciunt ægris ſuis utilem*.

Pejores Empiricis.

LIX. Profectò intereſt omnes hæc noſſe, ac imprimis à *Methodicorum* erroribus ſibi exactè cavere, ſunt enim *Empiricorum erroribus longè nocentiores Methodicorum errores, ob rationes mox addendas*.

Rariſſim[…] utilem praxin exercent.

LX. Caſu autem & rariſſimè Methodicos utilem ægris praxin exercere, quotidiana teſtatur Experientia: quod faciliùs agnoſcent omnes, poſtquam Methodicos ſuis depinxero coloribus.

Quinam ſint Methodici.

LXI. Sunt autem *Methodici* omnes illi *Medici*, qui non tantùm *de ſcientiâ Medicâ* (quæ nec eſt, nec eſſe poteſt) *gloriantur perpetuò*, ſed *de Affectibus quibuſvis*, etiam *abſtruſiſſimis garriunt tàm importunè, quàm imperitè*; unde vix unquam ſoliciti ſunt de *Cauſis veris* ex Affe-

ctuum

ctuum ipſorum obſervatione attentâ *eruendis, aut medicamentis utilibus anxiè inveniendis*; poſtquam *finxerunt ſibi Medicinam modis omnibus abſolutam*, adeoque *ſcientificam*, hoc eſt, *Chimaricam, ſecundùm quam omnium Affectuum & fictorum, & verorum Cauſas omnes habent perſpectas, æquè, ac Remedia ipſis optima.*

Quare tandem derideantur.

LXII. Quòd ſi promiſſis ipſorum, quibus præ aliis omnibus ſunt ditiſſimi noſtri Methodici, non reſpondeat eventus, mille rationes veroſimiles in promptu habent, quas proferunt audacter, quibuſque culpam ſuam devolvunt vel in ipſos ægros, vel in quoſvis alios, adſtantes, Pharmacopœos, &c. perſuadentque Credulis Methodum ſuam certiſſimam eſſe ac omni exceptione majorem, donec contrarium ſæpiſſimè per funeſtum eventum probante ac evincente Experientiâ, *rideant ſuffenos Methodicos etiam plebeii, deſerantque ipſos, fugiantve Ægri prudentiores*, atque ſanitatis ſuæ Curatores ſoliciti.

Methodicorum curatio incerta & infelix.

LXIII. Cùm proinde non tàm veritatem ipſam quærant Methodici, quàm ut videantur ipſam poſſidere, non mirum, ſi utplurimùm fallantur, & 1. in *Affectibus ipſis dignoſcendis, ac ex æquo deſcribendis*, & 2. in *Affectuum Cauſis veris eruendis*, &3. in *Curatione ipſis adæquatâ inveniendâ, inſtituendâque.* Quam proinde ſecundùm fundamenta ſua & Dogmata, quorum pleraque ficta ſunt, ideóque falſa, nunquam poſſunt habere aut felicem, aut certam, ſed incertam, ideóque utplurimùm infelicem, atque ipſorum principiis falſis, & chimæricis conſentaneam, conſentientemque.

Eorum errores nocentiores Empiricorum.

LXIV. Non malè igitur dixi, *Methodicorum errores nocentiores eſſe erroribus Empiricorum*, poſtquam hi experientiâ, cui unicè attendunt, expectationi ſuæ contrariâ edocti, agnoſcunt errata ſua, eademque cupiunt correcta, emendataque; dum Methodici falsâ ſuâ & inani, utpote fictâ ſcientiâ turgidi nullum non movent lapidem, ne videantur ignorare, quæ alios ſaltem cupiunt credere, ſibi eſſe plus quàm perſpecta: tantùm poteſt ac nocet vana omniſcientiæ perſuaſio Methodicorum.

Viriſque præſtare Dogmaticos.

LXV. Utriſque autem præſtant *Dogmatici*, quoniam utrorumque vitant errores, aſſumuntque, quicquid boni habent utrique, *utentes* ubique *ratione*, non tamen fictâ & inani, ſed *ſolidâ & à rebus ipſis experientia notis deſumptâ*, ideóque *attendentes ſimul ad experientiam*, *ſine quâ* notant *Methodicos tam ſæpè errare, tàm* graviter, tàm turpiter, tàm ægris noxiè.

Diverſitatis in fluore albo cauſæ inveſtigandæ.

LXVI. Sed ut ad propoſitum noſtrum, à quo digreſſi ſumus, revertamus, quoniam conſtat per Experientiam quotidianam, *non parùm differre Fluorem album quoad Colorem, Odorem, ac* imprimis *Acrimoniam & Copiam*, ut felix ejus inſtituatur Curatio, *diverſitatis ejus rationes & Cauſæ accuratiùs* inveſtigandæ ſunt, ac eruendæ, imò quantum fieri poteſt, accuratiſſimè.

In quibus quærendæ.

LXVII. Quapropter docuimus quoque, *Cauſas* illas *quærendas*; *inveniendaſque* ſubinde in *Fermento Uteri vitioſo diverſo*, & *magis vel minùs Auſtero, vel Acri, aliterve Affecto*, ſubinde in *Sanguine ad Uterum accedente*, ac *propter Affectus alios præcedentes, comiteſve multùm ſæpè diverſo*, adeóq; *magis* aut *minùs viſcoſo & pituitoſo, vel Salſo & ſeroſo*, vel quovis modo alio malè affecto.

Eſſe primariò in fermento in Uterò exiſtente, ſecundariò in Sãguine.

LXVIII. A *Fermento* igitur, hoc eſt, *Humores præter naturam in Utero exiſtente ac hærente, Aciditatiſque vitioſæ, vitiantiſque* conſorte, tanquam *Causâ primariâ*, deducimus *Fluorem fœminarum, album*, & *ſecundariò ab ipſo Sanguine ad Uterum delato, multifarioque.*

Hujus Affectus curatio.

LXIX. His autem ita præmiſſis, proximum eſt, ut ad hujus Affectûs tàm ſæpè tàm gravis *Curationem* nos accingamus.

Primaria in fermenti vitioſi emendatione.

LXX. Cùm proinde *Fluoris albi Cauſa primaria, perpetuaque* ſit *Fermentum noxium, Acidumque in Utero hærens*, accedentemque ad ipſum Sanguinem corrumpens, *Cura* hujus Fluxûs *primaria* conſiſtet in *Fermenti hujus vitioſi correctione ac emendatione.*

Secundaria in Sãguinis univerſi correctione.

LXXI. Cùm ejuſdem *Fluoris albi cauſa ſecundaria, non tamen perpetua ſit Sanguis quovis modo vitioſus* ad Uterum delatus, dictumque Fluorem in circumſtantiis variis varians, Fluxûs ejuſdem *Cura ſecundaria* conſiſtet in *Sanguinis univerſi reſtitutione ac correctione prudenti.*

Et tandẽ Cauſarũ Antecedentium, in earum ablationẽ

LXXII. Cùm denique à *Cauſis variis* pendeat, Productaque ſit Cauſa proxima tum primaria, tum ſecundaria Fluoris albi, haud inſtituetur ejus *Cura felix, ac certa*, niſi *tollantur: caveanturque, aut corrigantur Cauſæ Antecedentes ſingulæ* in ſuperioribus enumeratæ, *Animi mœror aut terror gravis, Acidorum Abuſus* frequens, *Frigus Aëris, vel Aquæ* tum *Corpus univerſum*, tum in ſpecie *Uterum ſaltem* afficiens, ac denique *Fluxus menſtruus, ſegniùs, parciùs, aut minimè prodiens.*

Atque adeò tribus his abſolvetur.

LXXIII. *Curatio* igitur Albi fœminarum Fluoris *Dogmatica & Rationalis tribus* abſolvetur nominatis *Fermenti, Sanguinis*, & *Cauſarum Antecedentium Correctionibus* artificioſis.

1. Cauſæ Antecedentes vitãdæ, & corrigendæ.

LXXIV. Ut ſingulas ordine proponamus, danda imprimis opera, ut 1. *Cauſæ antecedentes* qualeſcunque *vitentur*, aut, ſi vitari nequeant, (neque in cujuſvis poteſtate eſt omnia vitare ſibi noxia) eædem, quantum fieri poteſt, *corrigantur, ipſarumque noxa emendetur*, & *Animus contra ipſas muniatur, roboreturque.*

Nempe Animi mœror.

LXXV. Ergò contra *Animi mœrorem* firmandus eſt Animus, ferendo patienter ac fortiter, quod mutare non licet; atque quoties licet, oppugnando ſuperandoque Cauſas mœroris omnes.

Terror in opinatus.

LXXVI. *Terrorem inopinatum* quemadmodum *nemo vitare poteſt*, (eſt enim Contradictio in adjuncto, vitare rem inopinatò evenientem, poſtquam vitare eſt conſultò ſe opponere rei futuræ, ac illi ſe ſubducere, tanquam prævisæ; quod autem inopinatò evenit, neutiquam prævisum fuit, nec proinde præcaveri, aut præveniri potuit:) ita nil impedit, Unumquemque ratione utentem *munire Animum ſuum contra inopinatum Terrorem*, atque priùs, quàm obveniat, cogitare ſeriò, quî debeat ſe in tali caſu gerere, quò præveniatur, minuatur ſaltem noxa inde aliàs eventura, atque ſic *Animum ſuum præparare ad Terrores inopinatos ſubinde occurrentes cordatiùs excipiendos, moxque iterum debellandos, ſuperandoſque.*

Acidorũ Abuſus.

LXXVII. *Ab Acidorum abuſu* cavere ſibi poteſt facilè quivis ratione utens, ac ſecundùm rationem Appetitum quemvis regens, quoties agnoſcit noxam inde ſibi contingere.

In quibus

LXXVIII. Miſeri namque ac infelices ſunt

 admo-

Hominis felicitas consistit.

admodùm, quotquot nec rationi sanæ auscultant, nec suo saltem sapere possunt periculo: *Felicitas* etenim Hominis *neutiquam consistit in boni cognitione, sed fruitione*: non fruitur autem bono, qui propter ipsum mox majore urgetur malo, & voluptatem tum levem, tum brevem, tum gravi, tum diuturno redimit dolore aut molestiâ.

Aëris A-quarumque frigus.

LXXIX. *Aëris, Aquarumve frigus noxium* quotquot vitare non possunt; (sicut constat plures vitare non posse, famulas putà, & quotquot egestas vel alia urgens necessitas cogit se illis exponere) *contra ipsum* saltem tum *corpus universum*, tum præsertim *Uterum*, *partesque inferiores munire debent*, quoties ipsis per egestatem licet: frustrà siquidem jubentur vestimentis se contra frigus externum munire, quotquot illis destituuntur. Consilium tamen dandum à Medicis, quò monitæ sic Ægræ quærant vestimenta apud Opulentos, Charitate Christianâ erga se motos, movendosve.

LXXX. *Menstruus fluxus segniùs, parciùs, aut minimè prodiens qui* curari debeat, docuimus supra.

Fermentum corrigendû.

LXXXI. Postquam igitur Causis Fluoris albi Antecedentibus vitandis, tollendisve aut saltem corrigendis consilium salutare datum est à Medico, *Fermenti notati Correctionem mox aggredietur idem.*

LXXXII. Hoc *Fermentum* cùm in genere statuerimus *Acidum*, patet, *Indicationem* quoque *Generalem* esse *Acidi Correctionem.*

LXXXIII. De *Acidi* autem *Correctione* toties, & tàm multis egimus aliàs, ut omninò videatur superfluum hîc plura de ipso addere.

Pro Acidi varietate correctio varia.

LXXXIV. Quoniam verò addidimus etiam, non Uniusmodi esse illud *Acidum*, sed aliquando *Austerum*, aliquando *Acre*, aut *aliis modis* paulatim distinctiùs tum cognoscendum, tum explicandum & nominandum, idcirco secundùm illud Acidum varium, ex comitibus Symptomatibus determinandum, *variandum*, erit quoque illud *Acidi Correctorium.*

Quibus Acidum austerũ, & quibus acre corrigatur.

LXXXV. Ubi locum habere potest ac debet, quod jam monuimus in præcedentibus, *Salia volatilia puriora*, quale est Spiritus Salis Armoniaci, *præ aliis omnibus conducere in corrigendo Acido austero*; sicut eadem *Oleosa* & magis temperata in emendando *Acido Acriore.*

LXXXVI. Cæteras necdum satis observatas, distinctasque Acidi Multifarii species quoniam desideramus, de earundem quoque justâ emendatione nil solidi aut certi hactenus licet pronunciare.

Sanguis corruptus, tum alterandus, tum evacuandus.

LXXXVII. *Sanguinem* autem ipsum *peculiari corruptione inquinatum*, atque nunc *Fluori albo ansam præbentem*, nunc eundem *graviorem facientem* quod attinet, ipsius *Curatio* ex arte procedit, si pro *Vitii & Cachexiæ varietate*, medicamenta usurpentur varia, tum *alterantia*, tum evacuantia.

Alterationem perfici duobus.

LXXXVIII. In duobus namque consistunt ferè omnia, quæ *sanguini impuro emendando* conducunt, remedia; 1. in *Alteratione* tum *massæ totius*, tum *humorem cæterorum* Sanguinis *corruptionem producentium, foventium*, vel *augentium.*

LXXXIX. 2. in *Evacuatione*, sive *Diminutione* tum *totius massæ sanguineæ*, tum *humorum aliorum* Sanguinis massæ *confusorum, permistorumve.*

Sãguinis Universi correctio qui perficiatur.

XC. *Sanguinis universi* plus minùs, hoc vel illo modo corrupti *correctio* & *alteratio* per medicamenta assumpta perficitur felicissimè, quando haud simul ac semel, ast per intervalla brevia eadem minore usurpantur quantitate.

XCI. Sic enim paulatim contingit mutatio desiderata, & obtinetur absque difficultate aut periculo id, quod quæritur; omnis namque mutatio subita est periculosa.

Vitiõ Humorum in sanguine contentorum.

XCII. Idem judicandum quoque de *humoribus* cæteris massam universam sanguinis paulatim corrumpentibus: qui omnes tum faciliùs, tum feliciùs *corriguntur* assumptione sæpiùs iteratâ medicamentorum ipsos alterantium.

XCIII. Humores autem hi, prout aut unus, aut plures simul peccare deprehenduntur, & quidem modis variis, ita nunc *composita* desiderant *medicamenta*, nunc *simplicibus* feliciùs corrigi possunt, ac debent: quandoque ex *contrariis* componenda sunt.

XCIV. Hæc autem vitia ex peculiaris singulorum humorum tractatione petenda sunt: ut & eorundem remedia primaria, usque longo comperta.

Diminutio massæ sanguineæ, & Humorũ qui fiat.

XCV. *Evacuatio & Diminutio massæ sanguineæ* contingit commodissimè *apertâ* in brachio *venâ*: sicut reliquorum *humorum* diminutio tum per *vomitum*, tum per *alvum*, tum per *urinas* tum per *sudores*, tum per *salivationem.*

XCVI. Quamvis tutissima & blandissima humorum evacuatio fiat per alvum; opus est tamen, ut aliquando eadem contingat per vomitum: & præsertim Humoris Biliosi, ut & Pituitæ, & imprimis, quando per nauseam observantur sursum vergere.

Apud Practicos ex præjudicio tum commendari, tum carpi medicamenta.

XCVII. Qualibus autem medicamentis absolvatur felicissimè humorum quorumvis evacuatio ac diminutio, fusè tractatur apud Practicos: ubi tamen monendi Tyrones, ne nimiùm adhæreant Scriptoribus ex præjudicio, tum in commendandis, tum in carpendis quibusvis medicamentis valdè occupatis, cùm satiùs esset à nullo laudari vel vituperari medicamenta sibi non satis nota.

Scammonium perperam culpari.

XCVIII. Hoc non sine causâ gravi dico, postquam multa medicamenta culpantur & suspecta redduntur ex ignorantiâ & præjudicio; ita *Scammonium* perperàm culpatur ab imperitis, quales sunt Scriptorum plerique, tanquam periculosum ac nocentissimum, quamvis sit maximè tutum ac innoxium, licet potentissimum inter omnia Cholagoga vulgò nota.

Chymica cur vulgò contemnãtur.

XCIX. Non mirum igitur, si vulgaria sint suspecta plerisque Auctoribus, contemni quoque ab ipsis *Chymica*, quippe quæ sicut *magis sunt vulgaribus efficacia*, ita *majori indigent attentione*, cùm aliàs erratum committatur facillimè in ipsorum tum *præparatione* tum *usurpatione*: Umbram verò propriam metuunt plerique Scriptores Theoretici, adhærentque utplurimùm Auctoribus meticulosis, atque tutissima quæque pro periculosis ac noxiis habentibus.

Prudẽtiã & Generositate opus esse in usu medicamentorũ.

C. *Prudentiâ* quidem opus est, ne quis *temerè* quibusvis utatur promiscuè, sed opus quoque *Generositate*, ne *timidè* negligantur medicamenta bona: de quorum utilitate, aut noxâ nemo erit unquam certus,

certus; nisi qui manum admoverit operi, atque per experientiam multiplicem, cautamque de singulis fuerit benè informatus.

Pruden- a Tyro- is offi- um.

C I. Prudentis proinde Medici Tyronis erit attentè observare ea, quæ faciunt, quibusque utuntur Practici periti ac felices, eosdem tantisper imitari, donec paulatim notentur Medicamenta præcipua quibusvis Humoribus eorundemque vitiis variis corrigendis, evacuandisque convenientia: quibus tamdiu in curandis ægris utetur ac fruetur, donec liceat ulteriùs progredi, atque præstantiora adinvenire.

n Medi amento- um no- rum in stigatio e pru- ntiâ us esse.

CII. In hâc verò *Medicamentorum novorum investigatione* prudentiâ opus est haud vulgari, imprimis, quando ex præparationis modo vario mutatio expectanda est in Medicamentorum viribus, sive serviant Humorum alterationi, sive eorundem evacuationi.

t præci- iè Mi- era- um.

C III. Inter omnia autem medicamenta,, in quorum præparatione ac mutatione inde expectandâ opus est prudentiâ, meritò numerantur *Mineralia, per se hominibus noxia*, qualia sunt *Arsenicum, Auripigmentum* & similia; quippe quæ, nisi correcta sint sufficienter, nocent nonnunquam gravissimè.

orum repara- o opti- a.

CIV. Illud autem notandum circa *Mineralium præparationem*, illam esse *optimam*, per quam ipsa *figuntur*, cùm soleant imprimis nocere, quamdiu existunt *volatilia*: quippe quorum noxa tunc citissimè ac potentissimè sese solet exerere, ac incautis damnum afferre.

Alteratio Massæ Sangui- neæ quo- modò in- stituenda

C V. Atque hæc per digressionem utilem dicta sunto; *Alteratio* igitur *Sanguineæ Massæ* Fluori fœminarum albo ansam præbentis, aut eundem foventis & augentis instituetur commodissimè primùm *medicamentis blandioribus*; quorum ope si non tantùm confirmetur Medicus in judicio suo de Sanguinis vitio vero, sed insuper observet, quid Ægræ vires ferre possint, quid ferre recusent, cordatiùs *perget ad potentiora & magis efficacia*; donec notet paulatim usurpatis remediis cedere Sanguinis cachexiam.

Copia quomodò minua- tur.

CVI. Sed dum in Alterantium usu versatur, occupaturque Medicus, si deprehenderit, *copiâ* insuper *laborare Sanguinem*, per intervalla curabit eundem *apertâ venâ minui* ac educi.

Et qui- dem par- ce.

CVII. Ubi notandum, satius esse, *parum, Sanguinis* educi repetitis vicibus, quàm simul ac semel multum ejusdem evacuari.

Ejus Ra- tio.

C VIII. Ratio ejus hæc est, quòd sæpiùs observentur *noxæ notabiles, imò ipsa mors supervenisse ægris ex copiosi Sanguinis emissione simul factâ, nunquam ex eodem m...re quantitate educto*, licet iteratis sanguinis missionibus eadem quantitas fuerit tandem ...racta.

Humores Sãguinis vitium producẽ- tes, vel foventes corrigẽdi & eva- cuandi.

CIX. Dum in Massæ Sanguineæ Alteratione ac Correctione versatur Medicus, licet, imò decet *Humorum* quorumvis aut *Sanguinis* notatum *vitium producentium*, aut idem *foventium augentiumve vitium* itidem ac simul *corrigere*, aut ipsos *copiâ excedentes*, vel in *totum inemendabiles* subinde *evacuare ac minuere*.

Nec inte- rim vena secanda.

C X. Cavendum interim, *ne assumpto Medicamento purgante, humoresque per alvum, aut vomitum evacuante, secetur vena*; sed expectanda priùs Evacuantis medicamenti operatio integra.

Sed post ejus se- ctionem licere uti Pur- gante.

C X I. Licet tamen *evacuato per apertam venam pauco sanguine*, quoties res desiderat, *exhibito mox Purgante, sursùm aut deorsùm humores quosvis* ad evacuationem aptos, præparatosve expelpellere.

Et quare

CXII. Etenim assumpto Medicamento Purgante, universa Sanguinis massa non parùm turbatur; humoresque omnes in corpore existentes agitantur, atque ex parte saltem ad eandem massam propelluntur, & perturbationem notatam augent; unde non nisi cum magno sanitatis, & vitæ periculo vena secatur, sanguisque educitur.

Quãdiu post purgationem differẽda venæ sectio.

CXIII. Unde opus est, ut ad minimum unâ nocte sibi relinquantur, atque ab evacuatione omnia turbante quiescant Humores omnes, priùsquàm sectâ venâ educatur Sanguis; sed nonnunquam propter humorum conturbationem vehementiorem, atque diutiùs perseverantem, viresque adeò valdè prosternentem differendâ est per unum alterumve diem utilis aliàs futura sanguinis missio.

Post Sanguinis missionẽ tutò & commodè exhiberi posse purgans.

C X IV. Quoties autem Sanguis evacuatur paucus per apertam venam, toties viribus perstantibus, imò nonnunquam eductione Sanguinis recreatis, tutò & commodè post unam horam exhiberi potest pharmacum purgans; sicut non semel tàm in aliis, quàm in memet ipso sum expertus.

Medelã satius inchoari à venæ sectione, non item à purgatione.

C X V. Ut ex dictis Præceptum in Medicinâ tum utile, tum magis generale formem: *Quoties aut durante sanitate vacillante, aut urgente Morbo qualicunque Rationalis* Medicus omnibus ritè expensis concludit, *utilem futuram Ægro, aut in Decidentiæ Neutralitate constituto, & Purgationem & Sanguinis eductionem; toties satius est, Medelam inchoari à Venæ apertione, non item à Purgatione.*

Cujus contrarium plerumque fit.

C X V I. Hoc idcircò magis maneo ac propono, quia contrarium solet à plerisque observari, & quidem non rarò more malo & utinam non tàm sæpè pessimo, ægrisque valdè noxio. Tantum potest, imò nocet Mos malus imprudenter pro benè agendi regulâ servatus & observatus.

Quid prudenti Medico observandum.

C X V II. Quivis ergo Prudens Medicus non facilè recedet ab iis, quæ Artifices agere consueverunt, sed inquiret ingeniosè in rationes, propter quas hunc vel illum sequuntur *morem*, ac imprimis, *an idem observetur cum felici successu, necne.*

Ratio sequẽda, si Experientiæ consentiat.

C X V III. Quod si proinde Rationem solidam & ab ipsâ re petitam invenerit, morem tritum suadentem, atque Experientiæ felici consentientem, haud cunctanter aut solicitè sequetur Antecedentium gregem, quin eisdem mordicùs adhærebit.

Si nec Ratio quid suaserit, nec Experientia cõfirmet id deserẽdum.

C XIX. Si verò econtrà nullam moris, etiam inveterati, rationem ipsius possit invenire, nec ab Artificibus rogatam obtinere; ast contrarium concludentes suadentesque rationes notet; & imprimis successus non rarò infelices observet, morem tritum consequentes, jure merito ab ipso, licet maximè solenni & pervulgato, recedet, nec patietur se cogi ad morem pravum sequendum; quin cautè ac prudenter illum deseret, atque secundùm rationem atque experientiam opera sua sua diriget, Methodum diversam ineundo, & constanter servando.

Opera aliena nõ

C X X. Cautè inquam & prudenter se geret,

non

non culpāda; sed propria & ratione, & experientia probāda

non culpando opera aliena, sed rogatus sua per rationem, experientiamque tutando & probando. Hâc enim viâ nullam morosis dabit cavillandi, calumniandive ansam, sed suæ satisfaciet conscientiæ, placebitque Deo: unde si præter suum meritum excipiatur malè à Viris tum rixosis, tum improbis, habebit de quo sibi gratuletur, quodque objiciat hominibus malis, & inani suæ gloriolæ, quàm veritati ægrorumque bono magis addictis.

Mores aliorum mali quo modo emēdādi.

CXXI. Licet igitur prudenter mutare mores aliorum malos, attamen sine mordaci reprehensione, quin potiùs excusando ea, quæ putamus aut scimus, malè ab aliis facta; ne ipsos offendamus, aut irritemus, quò vinculis humanitatis eos alliciamus tum ad veritatem innotescentem amplectendam, tum ad bonum publicum promovendum.

Quando in morâ nō est periculum, non multùm interesse, an à Sanguinis missione, an à purgatione fiat initium. Tutius est à Sanguinis missione incipere. nî peculiares rationes dissuadeant

CXXII. Cæterùm illud, quod diximus de præmittendâ Purgationi Venæ-sectione, habet imprimis locum, quando urget Affectus Curandus, estque in morâ periculum. Quando autem nihil urget, conceditúrque Medico tempus sufficiens ad omnia requisita paulatim absolvenda, non multum interest, unde faciat ipse curandi initium, an à Sanguinis missione, an à Purgatione, Humorumque peccantium evacuatione: quamvis Ego existimem, nî *peculiares rationes dissuadeant*, semper tutiùs inchoari Curam à Missione Sanguinis, quoties ille venit simul educendus.

CXXIII. Nî inquam peculiares rationes dissuadeant; sic *cœlo existente pluvioso* & humido, quemadmodum tunc tutiùs & commodiùs instituitur Purgatio, quàm venæ-sectio, ita præmittenda tunc Purgatio: & contrà *Cœlo existente sereno* Sanguinis eductio instituitur feliciùs, quâ de causâ Cœlum serenum optant, observantque Medici prudentiores ad venæ apertionem.

Quando plus urget purgatio, quàm Sāguinis Eductio, purgandum.

CXXIV. Sic quoties redundat in Corpore aut Pituita, aut Bilis multa, & idcircò plus urget Purgatio, quàm Sanguinis eductio, satius est, tunc præmittere Purgationem, & quidem aliquando sæpiùs, antequàm vena secetur; quoniam supponitur, non tàm redundare tunc sanguinem, quàm Humores alios.

Post Sanguinis Eductionem Alterantibus uti licere Vs & post purgationem.

CXXV. Dum autem sanguis apertâ Venâ minuitur, Humoresque vitiosi plus minùs pro re natâ correcti evacuantur, licet continuè pergere in Alterantium medicamentorum usu; quin post sufficientem tum Sanguinis, tum Humorum aliorum eductionem bonum est imò necessarium, aliquandiu adhuc Alterantibus uti, quò non tantùm mali reliquiæ superentur, Contentaque optima reddantur, verùm Continentes quoque partes, si quod detrimentum passæ sint, paulatim restituantur.

Quod pa. tet in Cachexiâ.

CXXVI. Ita in Cachexiâ notatū non tantùm macilescunt partes multæ; sed non rarò sensim laborant Leucophlegmatiâ, vel Anasarcâ, quibus quamvis per evacuantia per alvum ac sudores liberentur Ægri, remanet tamen in Partibus priùs afflictis quædam infirmitas, quæ Aromaticorum usu aliquandiu continuato paulatim superatur in totum.

CXXVII. Usurpari possunt illa, si macerentur in Vino, aliove Potu, & in prandio, cænâque capiantur. Idem judicium de Partibus aliis quodvis vitium retinentibus.

CAPUT V.

De Conceptione Læsâ.

I. Affectus Mulierum graviores tractaturi, exordium sumpsimus à Menstruâ Purgatione, in Fœtûs gratiam ipsis propriâ, læsâ.

II. Huic subjunximus Fluorem fœminarum album, ex sanguinis ad Uterum delati portione suo modo corruptâ oriundum, atque semper plus minúsve Mulieribus molestum ac præternaturalem.

III. Pergemus nunc ad ipsum Propagationis opus ipsarum culpâ læsum; ac 1. quidem agemus de Conceptione læsâ, quippe quæ ipsum præcedere solet Partum.

Conceptio quid.

IV. Est autem *Conceptio, prima Fœtûs ex Masculo ac Fœmineo Seminibus in fœminæ Utero junctis permistisque Formatio.*

Fœtum non ex solo Maris semine formari

V. Non sentio namque cum illis, qui fœtum ex solo Maris semine putant formari, cùm nullæ rationes illam opinionem probantes mihi hactenus sint auditæ aut lectæ.

VI. Ridiculum autem videtur mihi, Semen inutile produci à Fœminis.

Sed utrumque desiderari.

VII. Scilicet utrumque ad Generationem absolvendam desideratur, unde facilè patet, *ad Conceptum requiri, ut Semina & Maris, & Fœminæ ad Uteri Cavitatem, Fundumque perveniant, ibidemque commiscεantur, imò permisceantur intimè.*

Fœmineum semen & in Uterū & ad ejusdem collum deferri.

VIII. Fœminas quod attinet, Vasa habent & ad ipsam Utera cavitatem, & ad ejusdem Collum semen deferentia.

IX. Quamvis autem credantur meritò plus voluptatis capere à semine ad Uteri Collum delato, ab eo tamen vix unquam videntur imprægnari.

Hoc postremo fœminas non imprægnari.

X. Quod si proinde *Vasa* illa *versùs Uteri fundum semini deferendo destinata desiderentur*, mirum non est, si *Conceptus* judicentur ac sint quoque *inepti.*

Quare conceptioni sint ineptæ. Vitium hoc ferè non spectari.

XI. Ast licet hoc vitium non spectetur aut proponatur à multis, censeo tamen, non raró illud habere locum; & imprimis tunc, quando fœminæ modis omnibus sanæ occurrunt, venere gaudent ac delectantur, fluxumque habent menstruum naturalem, ... & satis copiosum effundunt semen.

Conceptionem impediri.

XII. Potest quoque *impediri Conceptus* ratione *Virilis seminis* à fœminis aut *non admissi*, aut *non retenti.*

Ob Semen virile nō admissū

XIII. *Non admittetur* Semen Virile ac fœcundum, si *Fœmina* fuerit *imperforata*, si *Collum Uteri externum fuerit angustius*, quàm ut membrum admittat virile; si *Collum Uteri Internum clausum sit, nec patens.*

Quid sint imperforatæ.

XIV. *Imperforatæ* vocantur illæ fœminæ, quibus *coaluêre Carunculæ* myrtiformes per *densam imprimis membranam*; aut quibus *Carunculæ eadem simili membranâ* forinsecus obductæ sunt.

Per membranulā ut plurimum neglectam

XV. Hæc membrana utraque à primo ortû solet adesse, estque nativa; quæ sicut non observatur semper ab Obstetricibus, ipsisque Nutricibus,

tricibus, & Matribus, ita negligitur utplurimùm, donec tandem pubertatis tempore sistantur propter ipsam Menstrua, plurimaque inde producantur mala, de quibus egimus in superioribus.

Quæ foramine angustissimo viā quidem concedit aliquādo Sanguini menstruo, nō autem Semini Virili.

XVI. Quòd si Membrana hæc *foramine angustissimo* viam quidem concedat Sanguini menstruo, non concedet tamen virili semini; unde non nisi rarissimè ipsius aliquid versùs interiora propelletur, hinc & Utero excipietur, admitteturve.

XVII. Opus est namque, ut vehementer adeat, Venerisque stimulos patiatur Vir, cujus membrum virile Uteri collo externo inclusum, infundet nihilominus per foramen exiguum semen suum versùs *Collum ejusdem internum: quod nisi applicetur foramini prædicto minimè alliciet in se, admitteteve semen virile.*

Quænā desiderentur ad cōceptum facilitandum.

XVIII. Utrumque siquidem desideratur ad Conceptum facilitandum, seminis nempe Virilis effusio sufficiens ad Uteri interiora, ejusdemque attractio per suctûs speciem facta ab Utero Virili membro sese applicante.

XIX. Ubi autem non intromittitur Virile membrum in externum uteri collum, difficulter, atque rarò conveniens generationi continget seminis Virilis effusio.

XX. Ubi præterea deficit applicatio apta Colli Uteri Interni ad Virilis membri glandem, ejusque foramen, frustrà expectatur Virilis seminis allectio, hinc & admissio in Uterum ipsum.

Quando conceptio non expectanda.

XXI. Nunquam verò expectanda est Conceptio, quando *Internum Uteri Collum non hiat*, sed aut *Obstructum* est ab *Humore valdè glutinoso* & crasso; qualem memini me aliquando in cadaverum sectione observasse: aut *Coaluit*, post sui *excoriationem ex partu difficili*, aut *exulcerationem ex humore Acri* eò penetrante.

Utrūque semen ad conceptionem debere permisceri.

XXII. Non sufficit Admitti, & Allici quoque in Uteri fundum Virile semen, sed opus est insuper, ut ibidem muliebri conjungatur, ac commisceatur; quæ miscella imprimis prohiberi videtur, quoties magna est utriusque diversitas & dissimilitudo; qualis inter Pituitosorum, & Biliosorum, aut valdè melancholicorum semen; ut & si exempli gratiâ alterutrum semen sit à Lue Venereâ multùm corruptum: quamuis nonnunquam observentur quoque Lue Venereâ infecti generare, id quod contingit frequentiùs, quando sanguinis massa universa necdum est notabiliter vitiata, & imprimis, quando eâ & mas & fœmina simul laborant.

Et in Utero retineri.

XXIII. Porrò quàm maximè requiritur, ut utero immissum sperma probè in ipso retineatur.

Et quam diu.

XXIV. Quò autem censeatur *Conceptio facta* & integra, *triduo saltem Retineri debet in Utero semen:* tunc enim creditur Conceptio perfecta, postquam non rarò ante illud tempus observatur iterum effluere ipsum.

Ad conceptionē corpus quietum servandum.

XXV. Hanc ob rem monentur mulieres difficiliùs Concipientes post admissum semen quietum servare corpus, ne illius agitatione multâ vehementive excidat iterum sperma nuper admissum, ac necdum Utero adhærens.

Semen utrūque permistū Utero ...

XXVI. Semen namque utrumque postquam intimè unitum permistumque est in Utero, sensim Utero ipsi jungitur quoque, & agglutinatur per futuræ Placentæ rudimenta, quæ tum demum observari possunt, sensibusque capi externis, quando excreverunt aliquantum, molemque nacta sunt tantam, quanta requiritur ad sensus externos movendos.

jungi, & rudimenta Placentæ producere.

Semen ex Utero rursum effluere vel Seminis culpâ

XXVII. *Non permanet in Utero semen*, at paulò post iterum ex ipso *effluit*, aliquando ipsius *Seminis culpâ*: quod evenit præsertim, quando illud *naturali fluidius existit & Aquosius.*

XXVIII. Accidit autem id tum propter quorundam *Constitutionem* talem, eamque vel *naturalem & nativam*, vel *adventitiam*: tum propter *ætatem senilem, cum Infirmitate conjunctam*, postquam observantur indies senes satis vegeti, adeò ut non tantùm ad ætatis annum sexagesimum, verùm septuagesimum quoque, atque octuagesimum & quod excurrit, Generationi vacent; tum propter *Venerem nimiam*, cujus causâ loco Seminis fœcundi ac subviscosi semen produci solet infœcundum & Aqueum.

XXIX. Hoc verò locum habere potest non tantùm *in Maribus*, verùm *Fœminis* quoque; quippe quæ non minùs notatis possunt laborare Affectibus & Infirmitatibus.

Vel Uteri culpâ.

XXX. *Uteri culpâ excidit, nec retinetur in ipso semen utrumque*, quando idem *laxior est*, nec post semen admissum *corrugatur satis*, quod requiritur omninò ad seminis retentionem.

Ob laxitatem à naturâ ortam.

XXXI. *Laxior* existit *Uterus* quibusdam *à naturâ & constitutione nativâ*; quibus mox excidit semen admissum, quod ferè *sine voluptate, saltem notabili*, solet admitti, concurrente utplurimùm *constitutione corporis universi molli, laxâ, & Pituitosâ:* propter quam tum *ad Venerem minus pronæ* solent esse tales mulieres, tum *parum vel nihil voluptatis* ex ipsâ *capere*, tum denique *Uterum segnius, ac minus sese corrugantem* habere.

A Pituitâ multâ productā

XXXII. Ad notatam Uteri laxitatem producendam videtur facere *Pituita multa* in Sanguine existens, atque non tantùm Humores omnes Pituitosos, sed *Partes* quoque *Continentes*, ipsumque adeò *Uterum similes* faciens.

Ex diætâ pravâ.

XXXIII. Quemadmodum id malum quibusdam est nativum, & Parentibus, Matri præsertim debitum, ita nonnunquam est *adventitium*, atque *Diætæ pravæ* præsertim adscribendum, *Alimentis* Pituitam multam generantibus, aut copiâ nimiâ diu ingurgitatis; *Aëri frigido humidoque diu usurpato*; *Pluviæ* corpus sæpiùs & valdè madefacienti; *Vitæ* otiosæ, ac desidi; *Somno* multo, longo, & profundo; *Evacuationibus* nimiis, *Hæmorrhagiæ* putà, Mensibus copiosioribus, &c. *Alvi fluxui* perseveranti, &c. aliquando *Medicamentis refrigerantibus* dictis copiâ nimiâ, & imprimis aliquandiu perperam usurpatis.

Ut & à Sero.

XXXIV. Quod de Pituitâ, Humore crasso atque plus minúsve viscoso dicendum quoque de *Seroso, sed Aqueo magis, quàm Salso*; à quo tamen utroque in Corpore abundante ac redundante Vterus humectatur, laxaturque, aut simul irritatus ad hiandum cogitur.

Cachecticæ quare plerumque steriles.

XXXV. Hinc est, quòd tàm frequenter observentur fœminæ Cachexiâ Pituitosâ, Serosâve laborantes Sterilitate simul vexari, nec priùs ab eâdem liberari, quàm superata fuerit notata Constitutio vitiosa & noxia.

Uteri Laxitas à

XXXVI. Quò minùs *Vasa minora, Arte-*

defectus Sãgninis Vitalis & Spirituum Animalium.

riæ ac Nervi, ad Vterum delata, & minùs *Sanguinis vitalis*, *Animaliumque ſpirituum* ad Ipſum devehentia inter Cauſas Vterinæ Laxitatis referri poſſint, non video, quid obſtet; poſtquam illorum ope *Partium* quarumvis *robur conſervatur & augetur*; eorundem proinde *defectu* qualicunque *laxitas iiſdem accidit*.

Semẽ ex Vtero rurſum effluere ob cauſas externas.

XXXVII. *Excidit* aliquando *ex Utero Semen ob Cauſas externas*, erroreſve in *Rebus nonnaturalibus* patratos.

1. Ob motum corporis vehementiorem.

XXXVIII. Huc referri debet 1. *Motus Corporis vehementior*, qualis eſt *Curſus*, & imprimis *Saltatio*; Equitatio, Vectio per Currum, ac præſertim ſupra lapides.

XXXIX. Tali namque Motu concutiuntur Corporis partes omnes, adeò ut facilè excutiantur quæcunque Vtero concluduntur.

2. Ob irã vehementem.

XL. 2. *Ira vehemens*, propter quam quemadmodùm mirè agitantur Partes omnes, ita nonnunquam Motus Convulſivi, & ipſa Epilepſia ſequuntur; ſimulque non tantùm Alvi Excrementa & Vrina inſciis excernuntur; quin ſubinde Abortus accedit, adeóque longè faciliùs ſeminis necdum Vtero agglutinati Excluſio.

X L I. Iubent hâc de causâ Medici, ut ab omni Irâ ſibi caveant Mulieres, quamprimùm de imprægnatione dubitare incipiunt.

3. Ob inopinatum terrorem.

XLII. 3. *Inopinatus Terror*, à quo faciliùs quàm ab Irâ tum Abortus, tum Seminis nuper admiſſi Excluſio promovetur.

4. Ob Potus ingurgitationem.

XLIII. 4. *Potûs*, ac imprimis *Generoſioris*, *Ingurgitatio*, unde ſicut Humores omnes magis ſolvuntur & agitantur, ita quicquid expelli facilè poteſt, facilè excluditur; facillimè autem ſemen nuper admiſſum.

XLIV. Hinc eſt forſan, quòd pleræque Mulieres Potui tàm copioſo, quàm generoſo addictæ, plerumque ſint ſimul ſteriles, aut abortiant ſæpiùs.

5. Ob Evacuationẽ inſignem.

XLV. 5. Omnis *Evacuatio inſignis*, *Hæmorrhagia*, *Alvi fluxus*, & c. Nil namque familiarius, quàm ad hæmorrhagiam enormem obſervare Abortum ſubſequentem; adeóque longè citiùs, faciliúſque nuper admiſſi Seminis Effuſionem.

XLVI. Ita frequenter ſolet ad Alvi fluxum gravem conſequi Abortus; & ſi à majori valeat conſequentia ad minus, longè faciliùs continget admiſſi nuper Seminis expulſio.

6. Ob Aëris Æſtũ ſummũ.

XLVII. 6. *Aëris Æſtus ſummus*, propter quem cùm obſervetur aliquando evenire Abortus, mirum non eſt, ſi ejus vitio ſeminis quoque nuper Vtero excepti Effuſio contingat.

7. Ob Medicamẽta Menſes ciere ſolita.

XLVIII. Huc etiam referri debent 7. præ aliis omnibus *Medicamenta Menſes ciere ſolita*, quæ ſicut non rarò Abortum producunt, ſic facillimè ſemen recenter admiſſum iterum ejiciunt, & Conceptionem impediunt.

Semen Vtero debere agglutinari

X L I X. Inter Requiſita ad Conceptionem dixi deſiderari quoque, ut ſemen utrumque unitum permiſtumque *agglutinetur Vtero*; quod nî fiat, ſponte iterum excidet inde, fruſtrabiturque ſpe ſuâ ſobolem optans Conjux.

Agglutinatio diverſa in mulieribus & Brutis.

L. *Agglutinatio* iſta diverſa obſervatur in Mulieribus, atque in multis Brutis.

L I. Nam ut Bruta prætereamus, cùm ad Veterinariam Medicinam ſpectet eorum Generatio, fœtúſque cum Vtero Agglutinatio; *in fœminis humanis per infinita penè foramina univerſa tantum non Uteri ſuperficiei interna unitur & agglutinatur per intermediam placentam Fœtus.*

In Mulieribus quomodo fiat.

L II. Placenta ſiquidem Vtero adhæret, agglutinaturque proximè; fœtui autem per Vaſa umbilicalia: Venam nempe Vmbilicalem Fœtûs Hepati implantatam, & Sanguinem maternum in Placentâ immutatum ad ipſius tum Nutritionem, tum Augmentationem transferentem: ut & Arterias umbilicales, ex fœtûs Iliacis Arteriis oriundas, & Sanguinem ipſiûs fœtûs ad Placentam deducentes.

Placenta quomodo Utero, quomodo Fœtui hæreat per Vasa umbilicalia.

Circulatio Sanguinis Materni & Fœtus in Placenta. Qualis sit.

L III. Non poſſum me hîc continere, quin tantiſper à propoſito digrediar, & paucis *de hâc Sanguinis Materni & Fœtûs circulatione in Placentâ obſervabili* diſſeram.

LIV. Videtur namque mirum, Sanguinem maternum in Placentâ novam mutationem ſubeuntem, hinc ad Fœtûs Hepar delatum, aliquâ ſui parte iterum ad eandem Placentam refluere: quod idcircò factum judico, quò Sanguis maternus hâc novâ Circulatione aptior reddatur Fœtui tum nutriendo, tum indies augendo.

Et in q[uem] finem.

LV. Aptior autem ad illum finem conſequendum redditur novâ iſtâ Circulatione, & utriuſque admiſtione Sanguis, quatenus ſimilior efficitur Maternus Sanguis Sanguini in fœtu exiſtenti propter hujus admiſtionem.

Vbi nam Sanguis Maternus tra[n]ſeat in Sanguinem fœtus.

LV I. Quemadmodum enim Chylus faciliùs in Sanguinem abit in dextro Cordis Ventriculo propter ſui cum ſanguine miſtionem, Ita Sanguis Maternus faciliùs tranſit in naturam Sanguinis fœtûs in Hepate, hinc & Corde, propter ejuſdem cum hoc permiſtionem in Placentâ.

Miſtio utriuſque.

LVII. Vbi notabilis obſervanda utriuſque hujus miſturæ diverſitas, Chylus namque miſcetur cum Sanguine ad Cor deſcendente, Sanguis autem Maternus cum Sanguine Fœtûs ad Cor aſcendente: Fortaſſe quia Chylus multùm participat de Acido, quod in fœtu excluſo deſideratur propter Vitalem Ignem in ipſo auctum; Sanguis verò per Hepar penetrans multùm turget Bile, adeóque Sale Volatili Oleoſo, quod in Fœtu necdum excluſo deſideratur ad Ignem vitalem adhuc debilem augendum, fovendumque.

Rudimentũ fœtus quò fiat.

LV I I I. Sed revertamur in viam. Videtur nimirum in Fœtûs Humani conceptione ex Vtroque ſemine unito junctoque *formari Fœtûs ipſius* Rudimentum, à quo expandatur ſimul Vaſorum Vmbilicalium, ac Placentæ Initium; quod Placentæ initium ac Rudimentum Vteri calore blando ita foveatur, ut ejuſdem Oſculis ubivis patentibus accreſcat & agglutinetur.

Agglutinatio cui debeatur.

L IX. *Agglutinationem* hanc imprimis deberi cenſeo *parti ſeminis glutinoſiori Placentam efformanti*, & *Oſculis Uteri blande patentibus ſeſe inſinuanti & jungenti.*

Conceptionis tempus.

LX. Poſtquam verò hæc agglutinatio facta eſt, arbitror verè abſolutum eſſe Conceptum; quem in aliis citiùs, in aliis ſeriùs evenire autumo; imo in iiſdem fœminis aliàs citiùs, aliàs ſeriùs: adeò non videam certum tempus definiri poſſe illi agglutinationi.

Semẽ Vtero receptum non ſtatim ei agglutinari.

LXI. Non putandum enim, quamprimùm Vtero continetur ſemen mox idem ipſi adhærere & annecti, ſed aliquid temporis requiri ad perficiendam illam agglutinationem.

L X I I. Etenim quamvis fruſtrà expectetur Agglutinatio, ſi exciderit ſemen; non ſequitur

tamen

tamen, illud mox utero agglutinari, ubi utero retinetur.

LXIII. Fieri namq; poteſt, ut ſemen utrumq; Utero contineatur, atque ad Menſtrui Sanguinis affluxum iterum deturbetur, quod aliis cœpiſſet ei agglutinari.

LXIV. Quocirca laudant Medici Congreſſum Maris ac Fœminæ pauló poſt fluxum menſtruum, non item ipſo inſtante; dummodò ille Generationis ergo inſtituatur.

LXV. Quemadmodum enim aliquod tempus requiritur ad ſeminis utriuſq; commiſtionem, ita poſt illam mora quædam expoſcitur ad ejuſdem per intermedium Placentæ rudimentum cum utero agglutinationem.

LXVI. Tempus autem illud videtur aliquando brevius, aliquando longius:& brevius quidem, quoties glutinoſius eſt ſemen, atque ſiccior Uterus; longius veró, quoties fluidius eſt ſemen, Uteruſve humidior.

LXVII. Quot diebus autem Conceptus plerumque abſolvatur, difficile eſt determinatu: quamvis exiſtimem, utplurimùm intra quatuor dies id evenire; quoniam ſine abortu vix poſt quartum diem obſervatur effluere ampliùs ſemen tamdiu retentum: quantum ſaltem hactenus Ego è fœminarum relatu percipere potui.

LXVIII. *Agglutinationis* hujus *læſæ Cauſa* videtur eſſe, tum *ſemen minus Viſcoſum*, ſed *Aqueum*; tum *Uterus* ſecundùm ſua foraminula *nimis*, *aut minùs patulus*; tum *Sanguis Menſtruus* pauló poſt congreſſum prodiens; tum quicquid docuimus antea impedire *Seminis* in Utero retentionem, quin *promovere ejuſdem excluſionem.*

LXIX. Semen minùs viſcoſum aut utrique Viro ac Mulieri debetur, aut alterutri, tum propter conſtitutionem Sanguinis, Humorumque omnium nimis Aqueam; tum propter nimiam Venerem, propter quam loco ſeminis glutinoſioris ſuccedere ſolet ſemen Aquoſum.

LXX. Uterus ſecundùm ſua foraminula eſt nimis patulus in Scortis, aliiſque Venere nimiâ utentibus, ac præſertim cum voluptate notabili, propter quam totus Uterus magis explicari ſolet, atque ſecundùm ſua foramina magis patere.

LXXI. Uterus contrà ſecundùm eadem foramina minùs patere ſolet in conſtitutione corporis aridiore, animique triſtitiâ perpetuâ; unde minore quoq; voluptate ſolent tales mulieres affici ad congreſſum maris, difficiliuſque ipſarum utero agglutinari ſemen infuſum, conſuſumque: adde quòd in talibus rariùs, parciuſve effundatur ſemen proprium.

LXXII. Sanguinem menſtruum diximus modò, ſi primis poſt congreſſum diebus prodeat, ſecum abducere facilè admiſſum utero ſemen: quod imprimis contingit, ſi copioſior elabatur, à quo ſimul facilè ipſum eluitur ſemen.

LXXIII. Huc meritò referimus Cauſas plures in Rebus non-naturalibus conſiſtentes, à quibus oſtendimus ſupra excludi denuò ſemen utero contentum retentumque, antequam ipſi agglutinatum ſit, quod non multò difficiliùs continget, quando Utero incipit agglutinari, aut vix agglutinatum eſt ſemen.

LXXIV. Hactenus Conceptionis læſæ naturam & Cauſas explicuimus; proximum eſt, ut ſecundùm ipſas *Curationem* quoque proponamus.

Conceptionis læſæ curatio.

LXXV. Inſtituemus autem ipſam ſecundùm quatuor memorata Requiſita, ipſorumque malè habentium Cauſas enumeratas.

LXXVI. Ex Requiſitis ad Conceptionem abſolvendam notavimus 1. *Seminis utriuſque admiſſionem in Uterum.*

1. Si Semẽ in Uterũ non admittatur Fœminæ imperforatæ curatio.

LXXVII. Quod ſi igitur *Imperforata* obſervetur in ſuâ infantiâ fœmina, tunc & faciliùs, & commodiùs curari poterit; uti tum difficiliùs, tum moleſtiùs, ſi hoc vitium obſervetur ſeriùs, quod fieri ſolet etiam non advertentibus, poſtquam viam quærit nec invenit fluxus ſanguinis menſtruus: unde colligitur in externo Uteri Collo Sanguis copioſus, quin corrumpitur ibidem paritque moleſtias incredibiles: ſicut narravimus, ubi de ſuppreſſo egimus fluxu menſtruo.

LXXVIII. *Perforatio* verò illa quî debeat inſtitui, docuimus ubi ſuppreſſi fluxus curationem tractavimus. Adhibenda eſt autem Cautela, *ne lædantur Carunculæ Myrtiformes*, parteſve ipſis connexæ: quapropter *ſeligendus aperitionis primæ locus, ubi videntur concurrere dictæ Carunculæ*: quâ primâ apertione feliciter ſuccedente, vix difficultas ſupererit in curæ parte reliquâ.

Quomodo eraganda.

LXXIX. Aſt non ſufficit, ut *via* menſtruo Sanguini paretur, qui non indiget ampliore oſtio, ſed *Virili membro paranda* quoque, ſi Generatione apta deſideretur talis fœmina.

LXXX. Quoniam igitur neceſſe eſt, ut Virile membrum ad Generationis opus abſolvendum per Collum Uteri externum pertingat uſque ad Internum, in quod ſemen ſuum effundat; requiritur quoq; tantùm ſpatium, quod illud admittat, quinimò cùm *per viam eandem prodire debeat Partûs tempore Fœtus maturus*, opus eſt, ut membrana illa tenax nominatas Carunculas vel connectens, vel tegens eouſque conſumatur, ut ſine vitæ periculo erumpere poſſit fœtus tener.

LXXXI. Quod dictum de abſolutè imperforatis, intelligendum quoque de iis, quæ *non ſunt ſatis perforatæ*: quamvis hic tutiùs adminiſtrari poſſint quævis operationes Chirurgicæ, poſtquam nullus metus eſt in primâ operatione lædendi partem primariam, & ad Colli externi integritatem facientem.

Fœminæ non ſatis perforatę curatio.

LXXXII. Opus eſt autem tum Cauteriis potentialibus, hoc eſt *medicamentis* redundantem membranam *corrodentibus*; ut & aliquando *forficibus, cultriſque* ad partes aliquas reſiduas amputandas, denique *medicamentis cicatricem inducentibus*, ne excreſcente carne ſuperfluâ novum oriatur malum priore non minus.

Quibus remediis fiat.

LXXXIII. De his autem pauca proponimus, cum quæ ad Chirurgiam pertineant ex profeſſo hic tradere neutiquam ſit opportunum.

LXXXIV. Si *anguſtius* fuerit *Collum Uteri externum*, & ita quidem, ut admittere non poſſit Membrum Virile; ac ex parte *coalueris*, vel poſt *partum difficilem*, vel poſt *vim quamvis* huic regioni illatam, vel caſu & fortuitò, vel voluntariè, opus eſt, ut ſenſim *coalitio* dicta *ſolvatur*,

Collum Uteri externum anguſti⁹ qui curatur.

& ad priſtinam integritatem pars illa redigatur.

LXXXV. Hoc autem faciendum itidem per adminicula Chirurgica; *cultellos*, hinc & *medicamenta cicatriſantia*; impediendo ſedulò, *ne denuò coaleſcant* nuper diviſæ atque ab invicem ſeparatæ partes.

Collum Uteri interni Humore glutinoſo obſtructum qui curetur.

LXXXVI. *Si ab Humore glutinoſo Uteri collum internum obſtructum* eſt, adeò ut ſemen Virile non admittat, non ita difficulter inde removeri poterit, applicando Uteri Orificio *fotum ex plantis Aromaticis*, *Uteriniſque paratum*, cujus ope ſolvitur, educiturque Humor glutinoſus, atque levi negotio curatur malum moleſtum.

LXXXVII. Tale malum familiare eſt *Mulieribus Uterum multâ pituitâ viſcoſâ refertum habentibus*, atque ejuſdem fluxum ſubinde cum ſanguine menſtruo patientibus.

Qui caveatur.

LXXXVIII. Idem malum *cavetur* uſurpando indies *Medicamenta Pituitæ generationem novam in corpore impedientia*, & *eandem ſenſim minuentia*, *Phlegmagoga* ſatis nota: ut & *cavendo à rebus pituitam dictam producentibus & augentibus*: de quibus non ſemel actum à nobis in ſuperioribus.

Collum Uteri interniis, ſi coaluit, incurabile.

LXXXIX. *Uteri Collum internum* quandoque *poſt partum difficilem excoriatum coaluit* & occluſum eſt: quod vitium habemus pro Incurabili.

Ut & Vi Uterus vi quadam inverſus.

XC. Impediri quoque Virilis Seminis admiſſionem in *Uterum*, quoties idem *in partu difficili*, & *vi Utero in ſecundinarum extractione factâ inverſus eſt*, docuimus ſuprà; atque malum hoc itidem habemus pro Incurabili.

Nec non Vaſa Seminis deferentia in Uteri fundū nō deſinētia.

XCI. *Fœminæ Semen ſeorſim admitti non poteſt*, ſaltem non facilè, quoties *Vaſa ſemen ipſius deferentia non deſinunt in Uteri fundum*, ſed *tantum in colli interni extremum*, quod malum ſimiliter pro incurabili cenſendum.

2. Si Semē utrūque non permiſcentur.

XCII. *Ad Conceptûs perfectionem* diximus requiri 2. *ut ſemen utrumque*, *Maris ac fœminæ Utero exceptum permiſceatur*, & *aduneur*.

Ejus cauſæ.

XCIII. Hanc *Seminis Utriuſque conjunctionem ac permiſtionem impediri* diximus propter ipſorum diſſimilitudinem ac diverſitatem: quæ imprimis obſervatur, quoties *Maris aut Fœminæ Conſtitutio eſt Morboſa*, & ita quidem, ut multùm abſcedat ab alterius ſani conſtitutione: quod adhuc evenit faciliùs, quando *uterque Mas & fœmina adverſa*, *ſed ſibi contrariâ utitur valetudine*.

Curatio.

XCIV. In hujus proinde infirmitatis Curatione opus eſt, ut Alterutrius vel Utriuſque Valetudo qualiſcunque adverſa emendetur.

XCV. Quod ſi *Venereâ lue* laboret alteruter Conjugum, ejuſdem Curatio ex arte inſtituenda erit, quò reddatur ipſius ſemen ſanum, ac generationi aptum.

XCVI. Quòd ſi *Cacochymiâ* laboraverit *Pituitosâ*, *Bilioſâ*, *Melancholicâve*; ob quam ſemen prodit ſimile, & hactenus ab alterius ſemine ita diverſum, ut deſideratum non fiat utriuſque conjugium, corrigenda erit eadem medicamentis tum alterantibus, tum ſubinde minuentibus, evacuantibuſque humorem peccantem, ut ſic Generationi aptum producatur ſemen.

3. Si ſemē utrumq; permiſtū non retineatur.

XCVII. Ad Conceptum perficiendum diximus *requiri* 3. ut *Semen utrumque Utero exceptum* permiſtumque *in eodem permaneat*, *neutiquam ex ipſo iterum excidat*: quod addidimus evenire aliquando Ipſius *Seminis*, aliquando *Uteri* culpa, & aliquando propter *Rem non-naturalem exceſſu aliquo* peccantem, aut etiam *fortuitam*, & *caſu* vel *voluntariè*; adeóque *malignè* Mulieri *aliunde* obvenientem.

Ejus cauſæ.

Curatio ſi Semen exiſtat fluidius.

XCVIII. Si ergo *Semine utroque* ſimul miſto *fluidiore* exiſtente, *aquæoque*, eveniat hoc malum; danda opera, ut, ſive *Conjugum alterutrius* ſive *utriuſq*; culpâ, exiſtat *Semen tale*, illud emendetur, inſpiſſetur, ac viſcoſius producatur.

Ex conſtitutione nativâ vel adventitiâ.

XCIX. Ubi diſtinguendum inter *Conſtitutionem nativam & adventitiam*, *ex rerum non-naturalium*, ipſiuſque adeò *Veneris abuſu*, proficiſcentem. Difficiliùs namque curantur, qui *nati* ſunt *imbecilles*, quàm qui tales *facti* ſunt poſtmodum propter patratos in rebus non-naturalibus errores crebros & graves.

Quibus medendum.

C. Corrigetur autem utrumque malum *continuo & parco uſu Plantarum Aromaticarum*, quovis modo aptiſſimo uſurpatarum, & imprimis *Salis Volatilis Aromatici & Oleoſi*: quorum ope paulatim reſtauratur Imbecillitas Aquoſa ex Rerum non-naturalium abuſu orta; quin roboratur ipſa Imbecillitas quorundam naturalis, dummodò non ſit extrema.

A qui cavendum.

CI. Danda verò inſuper opera ſedula, ne pergant ægri in notato rerum non-naturalium abuſu: à quo productum fuit, aut etiam nunc produci poteſt, corrigendum malum.

A Venere nimiâ.

CII. Imprimis *cavendum* eſt à *Venere nimiâ*, quæ omnes diſſolvit exolvitque Vires tum fœminarum, tum præſertim Marium.

Quæ nimia, vel reſpectu conſtitutionis.

CIII. Ubi obſervandum, non eandem quibuſvis præſcribendam regulam, cùm alii occurrant vegetiores, plurimumq; ſeminis generantes, ac ſine notabili debilitate profundentes, alii vero debiliores, atq; parùm ſeminis gignentes, parcamque ipſius effuſionem ferentes: Intereſt proinde, ut unuſquiſque roboris ſui aut infirmitatis conſcius factus, noſcat quid in campo prælioque Venereo ferre poſſint ſuæ vires, quid ferre recuſent; dandaque opera, ut quivis tam ſtrenuè in hoc exercitio ſe gerat, ut diu in eodem perſiſtat, nec brevi deficiat.

Vel reſpectu ætatis.

CIV. Ubi verò propter *Senium citius ſeriuſve decrepiti* facti ſunt, ac in Venereis exercitiis debiles, vix unquam reſtitui poſſunt tales, quos proinde ſatius foret in tempore valedicere complexui Venereo, quàm in eodem deficere ac perire. Quód ſi illi rariſſimè ad hoc opus naturæ accedant, & ita, ut vix ſemel in anno rideat ipſis Apollo, fieri poteſt, ut quotannis Uxores juvenculas imprægnent; ſicut ejus rei exempla novi non pauca. Ubi verò tales ſupra vires ſuas ſtudeant Veneri, cogitandum eſt ipſis continuè de letho, dum ſuum ingrediuntur lectum.

Curatio, ſi Semē, culpâ Uteri laxioris, excidat.

CV. Si commixtum *Semen* Utrumque *excidat ex Utero culpâ ipſius Uteri*, & *quidem laxioris*; danda eſt opera, ut Conſtitutio tam Corporis Univerſi, quàm Uteri Pituitoſa corrigatur, emendeturque; quod, ſicut modò dictum, fiet uſu continuo rerum Aromaticarum, & Salium Volatilium Oleoſorum; cavendo inſuper à rebus omnibus pituitam generantibus, ipſumve Uterum pituitoſum efficientibus, quò præ cæteris referri debet Frigus humidum, Aquæ,

Pavi-

Pavimenti, Aëris, Utero exceptum, aut quovis modo eò penetrans.

C V I. Hîc etiam plurimùm profunt omnia Uteri fubftantiam roborantia tum interna, tum externa, quovis modo aptiffimo ufurpata, qualia funt fotus, fuffumigia, Emplaftra, &c.

pro- / r rem / quam / s- na- / ralem / nen ex / ero ex- / latur.

CVII. Quòd fi propter *Rem non-naturalem quovis modo excedentem, peccantemque excutiatur femen* nuper in Uterum admiffum; fedulò annitendum, ut res iftæ omnes caveantur, & admiffi Seminis exclufio præveniatur.

mpe / ob / fum / emen / , Sal- / onem, / e.

CVIII. Sic 1. à *Curfu* omni vehementi, ut & *Saltatione, Equitatione, Vectione*, quinimò in quibufdam à leviffimâ quoque *Corporis extenfione, Brachiorumque elevatione*, ut & *forti Vociferatione* cavendum, quoties horum Motuum aliquem deprehenditur Seminis Exclufio fubfequi.

de etiã / e Ab- / us.

C I X. Nec ulli hoc debet videri mirum, quum fæpenumerò poft Motum vehementem corporis, ejufdemve extenfionem, etiam non valdè notabilem, poftquam Utero jam eft agglutinatum femen utrumque, fequatur Abortus, ac proinde longè faciliùs utriufque feminis necdum Utero juncti præmatura expulfio.

Sterili / fœmi / rum / vencu / rum.

CX. Unde non mirum, fi multæ fœminæ juvenculæ ac petulantes fimulque delicatulæ, fatis diu aut femper maneant fteriles; quæ fi fui haberent rationem majorem, exactamque, forent facilè fertiles.

ud Me- / cis ju- / oribus / tandũ.

C X I. Hoc idcircò feriò notare debent Juniores Medici, rerum harum rudiores, quò, fi aliquando confilii causâ vocentur apud quofvis prolis amantes, inquirant diligenter, num in hifce Corporis Motibus peccent Mulieres, ficque fuâ culpâ exiftant fteriles, ut confilio facili curent id malum grave, atque tranquillitatem domefticam fæpe turbans.

ob / am.

C X I I. Sic 2. Quoties fœminæ funt *Iracundæ*, adeò ut ob minimam caufam non tantùm irritentur & irafcantur vehementer, aft infuper facilè idcircò abortiant, & adhuc faciliùs nuper admiffum Semen ideò excutiant, perdantque; danda eft opera fedula, ut quævis iracundiæ irritationifque occafio præcidatur, atq; mulieri tali obfequium quodvis præftetur à miniftris, fed & occafiones gaudii atque voluptatis excogitentur, quærantur que à Marito & Propinquis.

rægnan / bus fa / iliarẽ.

CXIII. Ubi notandum, ficut plerifque fœminis prægnantibus excitari folent Naufeæ, Faftidia, & fimiles moleftiæ, & quidem non raro mox à primo ingravidationis, feminifque utero excepti momento, ita quibufdam tunc familiarem effe infolitam iracundiam, & ad irafcendum miram proclivitatem, ex quâ etiam certum defumi folet Gravidationis argumentum atque fignum.

el ob / errorẽ / nopina- / ũm à / variis / caufis.

CXIV. Sic 3. Cavendum imprimis ab *Inopinato Terrore*, tum Abortûs omnis, tum præfertim Seminis excuffi Causâ frequentiffimâ: Hic autem Terror cùm fiat fubinde à *Perfonis* moleftis, fubinde à *Brutis* exofis, metumque incutientibus; fubinde ab *Imaginatione* folâ; fubinde ab *Infomniis*; non eodem modo iifdemq; mediis fuccurrendum eft illis Terroribus inopinatis, fed pro Caufis diverfis aliqua erit obfervanda diverfitas.

CXV. Nam fi *Perfonæ* aliquæ in Causâ fint, monendæ funt, ut parcant fœminis, aut vi etiam removendæ; ne ad ipfas veniant & turbent, quoties ex malignitate, aut petulantiâ id agunt. *A perfonis moleftis.*

CXVI. Si *Bruta* quædam metuantur à Fœminis; cavendum ne illa ipfis oftendantur, ac imprimis non cogitantibus offerantur; ne quoque ad illa loca deducantur, ubi talia funt bruta: quin adftantes continuè attendere oportet ad eadem bruta, ut, fimulac obferventur, inde removeantur. *A Brutis exofis.*

CXVII. Si ex *Imaginatione* folâ & metu panico facilè terreantur fœminæ, danda eft opera fedula, ut illa perfuafione falsâ mens ipfarum, quantum & quàm citò poffibile, liberetur; quod nunquam, nifi ratiocinatione folida obtinebitur. *Ab Imaginatione*

CXVIII. Si ex *Infomniis* gravibus & horrendis Terror magnus afficiat fœminam, allaborandum, ut Somniorum & Infomniorum terribilium Caufæ præcidantur, quales funt Difcurfus de rebus triftibus & horrendis Animam turbantes atque ad Somnia fimilia deducentes. *Ab Infomniis.*

CXIX. Sic 4. Cavendum eft à *Potu quovis generofo liberaliùs ingurgitato*, qui, ac præfertim in Corporibus delicatis, tum alios humores quofvis reddit mobiliores, tum ipfum femen magis diffolvit, tum Retentionem omnem labefactat: nifi vehementer illum appetiverint fœminæ. *Vel ob potum generofum.*

C X X. Sic 5. Abftinendum fedulò ab *omni Evacuatione* forti, ac præfertim *Sanguinis*, quæ præ aliis omnibus periculofa: quoniam unà cum ipsâ univerfus in corpore agitatur & quaquaverfum commovetur Sanguis, ergo etiam verfus Uterum; qui quoniam tunc temporis ob nuper admiffum femen fubpatulus adhuc exiftit, facilè Fluxui Sanguineo, & unà cum ipfo Seminis necdum agglutinati exclufioni anfam præbet. *Vel ob vacuationẽ aliquam & præcipuè Sãguinis.*

CXXI. Imprimis cavendum, ne abfque urgente admodum neceffitate aperiatur vena in fœminâ de ingravidatione nuperâ fufpectâ. *In Fœminâ nuper ingravidata vena non facilè aperienda.*

C X X I I. Quòd fi tamen, quod facilè fieri poteft, incidat fœmina talis in gravem Pleuritidem, aliis fpecificis haud cedentem, atque fummo æftu moleftum; fatius eft perire poft Sanguinis emiffionem fœtûs fpem, quàm ipfam fœminam propter neglectam Venæ-fectionem.

CXXIII. Oportet quoque omittere omnem *Vomitionem, voluntariam vel artificiofam*, quippe quæ omnes Abdominis Mufculos vehementer agitat, & omnia in ipfo contenta potenter comprimit, ac non rarò alvi fœces urrinamque expellit, quin Abortum quoque frequenter parit, multò itaque faciliùs feminis nuper Utero excepti, ac in ipfo fluctuantis, nec adhuc agglutinati excuffionem. *Omnis Vomitio omittenda.*

CXXIV. Vitanda porrò omnis *Alvi dejectio* coacta & multa, cùm non tantùm Inteftina tunc ad contentorum excretionem irritentur, fed Vefica quoque, ipfeque adeò Uterus; qui tempore Menftruorum toties Sanguinem folet effundere, quoties Alvi excrementa folvent vi expelli. *Omnis Alvi dejectio coacta vitanda.*

Vel ob Aëris Æstum summũ.

CXXV. Sic cavendum 6. *ab omni Aëris æstu summo*; qui cùm sæpiùs observetur Abortûs Causa, non mirum, si & admissi nuper Seminis exclusionem gignat.

Qui sæpe Abortûs causa.

CXXVI. Eatenus autem Abortûs & Exclusi Seminis causa videtur esse Aëris æstus summus, quatenus *vires omnes vehementer labefactat, dissolvendo humores omnes, ac dissipando Spiritus Animales*; quia *Semen* nondum coagulatum, agglutinatumque *fluidius reddit*, adeòque *ad sui Effluxum promovet*.

CXXVII. Vitatur autem Aëris æstus magnus, imprimis sese Solis radiis subtrahendo circa tempus meridianum, atque interim sese continendo domi in loco subterraneo, aut à Meridie averso; nec nisi circa Solis ortum & occasum sese Aëri libero committendo.

CXXVIII. Cætera, quæ Aërem magis temperatum ac subfrigidum producere queunt, qualia sunt Acetum, aut Plantarum Refrigerantium dictarum Decoctum, Aquave pura, ut & folia earundem plantarum per pavimentùm diffusa, vel dispersa, locum quoque hic habere possunt atque conducere.

Vel ob Usum Medicamentorum menses moventiũ.

CXXIX. Sic cavendum 7. ab *omni usu Medicamentorum menses movere solitorum*, cùm ab illis non rarò abortus excitetur, longéque faciliùs & citiùs nuper admissi seminis exclusio inferatur.

4. Si Semen utrumque permistũ Utero nõ agglutinetur.

CXXX. Cæterùm diximus, non sufficere ad Conceptionem, ut 1. Semen utrumque in Uterum admittatur; ac 2. in eodem permisceatur & uniatur; ac 3. in eodem retineatur, permaneatque: verùm requiri quoque 4. ut illud *utrumque* mistum ac conjunctum *ipsi Utero agglutinetur*.

Ejus causæ.

CXXXI. Hanc verò Agglutinationem docuimus impediri, tum 1. propter ipsum *semen nimis Aqueum, adeóque minùs glutinosum*; tum 2. propter *Uteri oscula nimis aut minus patula*; tum 3. propter *subsequentem mox fluxum Sanguinis menstruum*; tum 4. propter *expositam seminis exclusionem*.

Curatio si Semen sit nimis Aqueum.

CXXXII. *Semen nimis Aqueum* reddetur magis glutinosum, tum in mare tum in fœminâ, *continuo usu Alimentorum viscosorum*, qualia petuntur ex Animalium plerorumque extremis, cruribus & capitibus: cavendo sedulò à multâ Aquâ, sive in potu, sive in jusculis usurpatâ: tum *abstinendo à Venere immodicâ*.

Si Uteri Oscula sint nimis patula.

CXXXIII. *Uteri Oscula nimis patula* constringentur tantillùm usu moderato & aliquandiu continuato rerum subausterarum, qualia sunt Mala punica, Berberes, Omphacium, Mala Cydonia, &c. additis semper Aromaticis, sed Subausteris, ut sunt Nuces Moschatæ, Cinnamomum, Cassia Lignea, &c. non neglectis externis fotibus, Balneis, Emplastris, &c. itidem blandè adstringentibus.

Si eadem sint minus patula.

CXXXIV. *Uteri Oscula minùs patula* reddentur paulatim magis aperta, usu itidem moderato continuatoque Rerum Aromaticarum, Majoranæ, Rorismarini, Pulegii, Hyssopi, Maceris, &c. ut & omnium Salium Volatilium, tum subinde subacrium, tum quandoque oleosorum & blandiorum: prout diversa concurrere observantur symptomata: usurpatis quoque forinsecus medicamentis similibus.

Si Sanguinis fluxus mox sequatur.

CXXXV. *Subsequentis mox fluxûs menstrui damna vitabuntur*, si vitetur illis instantibus generationis opus.

CXXXVI. Quî exclusio seminis nuper admissi debeat vitari, docuimus jam, ut non videatur opus, idem hic repetere.

CXXXVII. Atque sic per compendium Conceptionis læsæ Causas & Curationem absolvimus, Uteri gestationem læsam proximè consideraturi & tractaturi.

CAPUT VI.

De Gestatione Fœtûs læsâ; Abortu, aliisque Gravidas infestare solitis Symptomatibus.

Symptomata gestationis tempore Fœminis obvenientia.

I. DUrante Fœtûs in Utero gestatione, varia solent Mulieres affligere symptomata & molestiæ, imprimis *Nausea*, *Vomitus*, Alimentorumque nunc omnium, nunc quorundam duntaxat *Fastidium*, ut & aliquando certorum mirum *Desiderium*, *Malacia* dictum.

Abortus quid.

II. Quod autem maximè ac pessimè tunc molestare potest ac solet mulieres, *Abortus* est, *Prænatura* scilicet *Fœtus necdum perfecti Exclusio*.

III. Agemus autem priùs de prioribus Symptomatibus, ac postmodùm de ipso Abortu.

Gravidarum sæpe sunt Nausea & Vomitus.

IV. Fœminis ergo gravidis plerisque admodum familiaris tum Nausea, tum & aliquando Vomitus: unde quovis diei tempore conqueri solent de Nauseâ, inclinationeque ad Vomitum; qui tamen in multis nullus sequitur, in aliis sæpe simul infestat.

Quando incipiat.

V. Hæc Nausea in quibusdam mox ab admisso in Uterum semine, in aliis tardiùs solet urgere: quod itidem de Vomitu dicendum: unde impregnationis signum petitur.

Quamdiu duret.

VI. Eadem Nausea quibusdam solet primis duntaxat Gestationis mensibus esse molesta, aliis etiam diutiùs, imò in quibusdam usque ad Partûs tempus perseverare: quod etiam de Vomitu pronunciandum.

Nausea quo diei tempore invadat.

VII. Eadem Nausea quasdam summo mane duntaxat exagitat, & alias toto die; quibusdam duntaxat post assumptum cibum, uti aliis solum ante cibum assumptum esse solet gravis.

V. & Ciborum & Potuum Aversio. Malacia.

VIII. Ita se res quoque habet ratione quorundam, vel omnium *Ciborum, Potuumque Fastidii & Aversionis*; non item ratione *Malaciæ*, quæ rarò adest perpetua, sed subinde tantùm repetere solet, & aliquando hujus, aliquando illius cibi, potûsve appetitu vexare: qui appetitus ferè minuitur tolliturve, quando fœminæ licuit desiderato frui alimento.

Horum causa.

IX. Causa harumce molestiarum omnium cùm peti debeat ex Mutatione Mulieris Corporibus Contentis ob gravidationem contingente, videndum qualis illa esse possit Mutatio, ut horum Affectuum natura ritè cognoscatur, & curetur.

Quomodo se gerat Uterus in gravidatione.

X. Fœminis igitur ex actu venereô felici, hoc est, Generationi serviente semen utrumq; admittitur, constringiturque in Utero; adeò, ut totus Uterus solito arctiùs sese corruget, atque Sanguinem in vasis suis & cavernulis hærentem sursum versus reliquam massam repellat.

Quomodo Humores mutentur. XI. Hic Sanguis aliquantùm in Utero alteratus, & ab indole primâ mutatus totam massam plùs minùs immutat & alterat: unde Humores omnes ex ipso producti, Bilis, Saliva, Succus Pancreaticus, Lympha, & si qui sunt alii, similiter immutantur & alterantur.

Unde tāta Symptomatū differentia. XII. Prout autem tota humorum omnium dispositio est diversa, & diversa est Sanguinis in Utero priùs alterati constitutio, ita nova, quæ hinc cæteris humoribus accidit & accedit, ἀλλοίωσις erit quoque diversa: quapropter etiam tanta in fœminis variis observatur symptomatum differentia.

Causa Nauseæ, Vomitus, Fastidii, & Malaciæ. XIII. At Bilis præsertim unà cum Succo Pancreatico noxam suam exerit, Nauseæque ac Vomitus, ut & Fastidii & Malaciæ causa existit.

XIV. Quibus enim mulieribus Bilis per se fluidior, mobilior, & Acrior existit, iisdem non tantùm Nausea, sed Vomitus quoque solet esse molestus.

XV. Quibus autem Succus Pancreaticus est austerior, iis Nausea quidem excitabitur, non facilè Vomitus.

Bilē maximā pati mutatione ex graviditate. XVI. Ex quibus observationibus censeo, Bilem præ aliis humoribus omnibus maximam ex graviditatione pati mutationem alterationemque.

Ejus causa. XVII. Cujus etiam hæc potest reddi ratio, quòd Bilis omnium humorum sit maximè mutabilis.

Sal Bilis Volatile. XVIII. Sal enim Volatile Bilis facillimè movetur, mutatur, & alteratur, & ita quidem, ut alios humores simul moveat & agitet.

Quomodo se habeat Succus Pancreaticus. XIX. Succus autem Pancreaticus, quia est naturaliter Acidus, non est in corpore nostro tam mobilis & mutabilis; sed facilè Pituitæ in tenui Intestino repertæ se immiscet, vimque suam quodammodo fractam concentrat, & si Bili occurrat, illi penitiùs jungitur, ac cum ipsâ coagulatur.

XX. Quod imprimis evenit, quando idem Succus vergit ad Austeritatem qualem animadvertimus in omnibus, vel naturâ, vel propter causas externas tristibus & Melancholicis.

XXI. In hilaribus autem solet Succus idem blandior esse, minusque tum Acidus, tum Austerus, unde in talibus præter Nauseam, Vomitus sæpiùs existit molestus.

Quomodo Sanguis. XXII. Videtur enim Sanguis circa Uterum retentus & novam in eodem alterationem passus, ex parte saltem fieri magis tenuis & Spirituosus; qui proinde toti massæ redditus, ac continuò Bili & Succo Pancreatico junctus, humorem utrumque præstat similiter tenuiorem, atque Spirituosiorem, adeóque magis mobilem, atque ad halitus subtiles producendos magis aptum.

Halitus causa Nauseæ, & Vomitus. XXIII. Dum autem Halitus tales in tenui Intestino excitantur & ad Ventriculum attolluntur, ipsumque vellicant, titillantque, ac subinde mordicant, non mirum si plerumque Nausea, sæpè Vomitus quoque sequatur, & imprimis Ventriculo vacuo, & aliquando Cibis pleno.

Et imprimis vacuo Ventriculo. XXIV. Etenim quemadmodum vacuus Ventriculus facilius admittit tum halitus, tum humores à tenui Intestino assurgentes, ita irritatur idem facillimè ab iisdem: Solent namq; ab Alimentis, Cibo, Potuq; in Ventriculo existentibus tum temperari Humores, Halitusq; Acres, vel aliàs tenues, ac quovis modo Ventriculum mordicantes, vellicantesque, tum Ventriculus ipse iisdem oblini, & muniri contra prædictam Humorum, Halituumve Acrimoniam.

XXV. Contrarium evenit in aliis fœminis gravidis, ut nempe vacuo Ventriculo habeant meliùs, post assumpta verò Alimenta pejus: quod fieri autumo, quatenus ab Alimentis aliquâ sui parte, fluidiore scilicet ac Spirituosiore, ad Intestinum tenue descendentibus ob vitiosam effervescentiam irritatur Bilis propter gravidationem vitiata, & priùs à Succo Pancreatico forsan, ne nauseam vomitumve pariat, impedita, nunc verò à parte Alimentorum maximè Spirituosa & Volatili rursum expedita; accedente forsan Succi Pancreatici Austerioris contemperatione ab iisdem Alimentorum partibus maximè Spirituosis. *At etiam post assumpta alimenta.*

XXVI. Prout Ergo diversimodè, tum absolutè, tum in respectu ad se invicem, affecti sunt Bilis, Succusque Pancreaticus, ita nunc propter Alimenta in Ventriculo existentia, nunc absentia, & Nausea, & Vomitus diversimodè Gravidas solent affligere ac urgere. *Unde diversitas Nauseæ & Vomitus.*

XXVII. Atque hæc maximè probabilis videtur mihi Causa Nauseæ, Vomitusque Gravidarum, quam similiter arbitror esse *plurium, pauciorumve Ciborum, Potuumque Fastidii Causam.* *Causa Fastidij.*

XXVIII. Bilis enim corrupta mox Famem solet minuere, Succus autem Pancreaticus Sitim pervertere. *Bilis & Succus Pancreaticus Vitiati.*

XXIX. Si proinde ob graviditatem uterq; hic Humor plus minúsve afficiatur, vitieturque, mirum non est, si prout Bilis sola est affecta, vel Succus Pancreaticus simul est inquinatus, nunc quorundam, nunc omnium Ciborum, nunc Potuum, quoque quorundam, vel omnium Fastidium excitetur.

XXX. Pendet autem Fastidii utriusque maxima diversitas ex Humoris utriusque corruptione valde diversa. *Unde Fastidii diversitas.*

XXXI. Magis cogor mirari *Gravidarum Malaciam*, Desiderium magnum ac sæpe rationi sanæ valde adversum quorũdam Ciborum, Potuumve: quod tamen ab eâdem puto deducendum Causâ, sed accedente potente persuasione, gratissimum futurum alimentum, & acceptissimum Alimenti desiderati usum. *Malaciæ causa.*

XXXII. Quemadmodum autem Bilis Succusque Pancreaticus non parùm vitiantur sæpenumerò ex gravidatione; ita ex *Sanguineâ Massâ indies magis inquinatâ*, etiam *à prædictis & notatis humoribus ad ipsam pergentibus, Spiritus Animales* producuntur non satis puri ac defœcati; quapropter nec *Sensus Externi*, nec *Interni*, nec *Animalis Motus* semper ritè absolvitur in Gravidis, quæ *Morosiores* quoque fieri solent, atque pertinaciùs quævis cupientes, aut aversantes. *Unde stat Morosiores gravidæ.*

XXXIII. Dum proinde *Mens quoque* videtur quodammodo *lædi in gravidis* non paucis, non mirum si *Appetitui cuivis plus satis indulgeant plerumque*, ac non tam ipsi resistant, quàm eundem foveant & augeant. *Appetitui plus satis indulgent.*

Alia Gravidarum Symptomata.

XXXIV. Nõn tantùm nominata, & hactenus examinata patiuntur pleræque Gravidæ Symptomata, ſed non raró alia quoque prædicta conſequentia, uti ſunt *Animi levia* & quandoq; *gravia Deliquia, Vertigines, Motus corporis languidus, Febres variæ, Macilentia, Cachexia, Anhelatio*, &c.

A Bilis & Succi Pãcreatici Effervescẽtia. Animi deliquia

XXXV. Habent autem Affectus illi omnes ortum ſuum *ex vitiatâ in tenui Inteſtino Bilis Succique Pancreatici Effervescentiâ*, propter quam 1. Halitus ad Ventriculum aſſurgentes *Animi Deliquia* excitant, tum levia, tum gravia, tum illorum duntaxat *Præludia*.

XXXVI. *Præludia* enim voco *Animi Deliquiorum* quoties de inſtante Animi Deliquio querulæ ſunt gravidæ, quò ſe vertant, aut vertere debeant neſciæ: quamvis necdum reverà lipothymiâ corripiantur.

XXXVII. *Leviora, Gravioraque* voco Animi Deliquia, quoties actu linquuntur animo Gravidæ, ac nunc leviter, nunc graviùs; quod quibuſdam evenire ſolet, ſive tunc ſimul vomant, vel duntaxat nauſeent.

Vertigo.

XXXVIII. Propter eandem Effervescentiam vitiatam ſi 2. *Halitus* aut per Ventriculum ac OEſophagum, aut per Lacteas Venas, Ductum Thoracicum, Venam Iugularem, Cavam ſuperiorem, Cordis Auriculas & Ventriculos, Pulmonumque Vaſa, ipſamque Arteriam Magnam ferantur *ad Caput*, atque *Spirituum Animalium Motum turbent*, oritur *Vertigo*, cujus cauſâ nonnunquàm & ambulantes, & imprimis per gradus deſcendentes Gravidæ corruunt, ac, ſi non ſemet ipſas, Fœtum ſaltem ſuum non parùm lædunt.

Languor in Motu.

XXXIX. *Halitus* iidem ſi 3. Spiritibus Animalibus confundantur, aut Corpus univerſum ac muſculos præſertim occupent, *Languorem* ſolent *in Motu* producere; unde vix progredi poſſunt Gravidæ multæ, ni juventur, ac plus minùs ſuſtententur; unde videas ipſas ſuorum Maritorum manibus aut veſtimentis ſe firmantes.

Febris Lenta.

XL. *Halitus* iidem ſi 4. *Acriores* facti ad Cor ferantur, *Lentas ferè* ſolent producere *Febres*, Gravidis ſatis familiares, & ad quoſvis *Animi Affectus* graviùs, leviùſve ipſas afficientes.

Macilentia.

XLI. Quinimò ab eâdem Effervescentiâ læsâ non tantùm 5. *Macilentia* pleraſque occupat, ſed nonnullis 6. *Cachexia* oboritur.

Febris Hectica.

XLII. Ad *Macilentiam* faciunt non tantùm *Halitus Acres*, *at defectus* quoque *Alimentorum*, cui tum maximè debetur Macilentia, quando Color faciei permanet laudabilis; Halitibus autem Acribus, quando læditur quoque Color nativus & vividus; accedente tunc in quibuſdam *Febre Hecticâ*.

Cachexia

XLIII. *Cachexia* Gravidas corripit, quoties tota ſanguinis maſſa ſenſim corrumpitur, vel loco Alimentorum convenientium prava uſurpantur.

XLIV. Fieri enim nequit, ut corruptâ univerſa ſanguinis maſsâ vel à ſolis Humoribus corruptis, & maſſæ redditis, vel inſuper ab Alimentis pravis, Nutritio fiat laudabilis; quin potiùs augetur indies vitium illud; unde, niſi Gravidarum talium Cura inſtituatur conveniens, quæ hîc eſt ſemper ſolicitudinis plena, non tantùm graviſſimorum, ſed lethalium quoque affectuum periculum incurrunt, ſive manifeſtentur illi durante adhuc Uteri geſtatione, ſive in partu ipſo, aut paulò poſt ipſum.

Gravidarum Affectus in tempore curandi

XLV. Quemadmodum autem *Gravidarum Affectus omnes ſunt periculoſiores, quàm fæminarum reliquarum*; ita negligi non debent iidem, quin danda opera, ut in tempore curentur, aut præveniantur. In quem finem prudentiâ opus eſt ſingulari, atque vigilantiâ ſedulâ.

Anhelatio.

XLVI. Sed Gravidis nonnullis familiaris eſt 7. *Anhelatio*, feſtinanter ambulantibus, ac imprimis gradus aſcendentibus ſuperveniens, ac multùm angens: quam itidem ab *Halitibus à tenui Inteſtino ad Pulmones delatis, atque in iiſdem hærentibus*, ſed ad *corporis motum concitatiorem* aut difficiliorem *magis motis*, ortum ducere, nemo ampliùs ignorare poteſt, quia tantillùm verſatus eſt in experimentis hujus ævi multiplicibus, Anatomicis, Practicis, & Chymicis; quorum ope infinita ferè innotuerunt Medicis diligentioribus & accuratioribus, quæ ſæculis ſuperioribus fuere ſi non in totum, utique ex parte ſaltem ignota.

Abortu[s]

XLVII. Præter Symptomata multifaria Uterum gerentibus evenire ſolita, & ex parte ſaltem propoſita, explicataque, unum adhuc reſtat non minùs grave, nunc ſimiliter memorandum; *Abortus* ſc. hoc eſt, *Fœtus nondum perfecti Excluſio*.

Geſtationis tempus.

XLVIII. Utplurimum quidem ſolet humanus fœtus *menſibus novem in Utero materno geſtatus*, atque intereà temporis perfectus ad exitum properans ſecundùm naturam excludi; quod tempus eſt maximè naturale.

Partus ſeptimeſtris.

XLIX. Sed obſervatur etiam *ſeptimo menſe* partus vitalis, nec ante ſeptimum menſem obſervatus eſt, niſi rariſſimè excluſus fœtus, quin vel mortuus prodierit, vel paulò poſt vitam finierit. Sic memini non ſemel partum ſeptimeſtrem vivi fœtûs, ſed qui raró per menſem vitam ſuam miſeram protraxerit, verùm plerumque ante tertiam hebdomadem diem ſuum obierit; atque ſimiliter pro Abortu habitus fuerit, atque haberi debuerit.

Abortus quid.

L. *Abortus* proinde nobis eſt *Fœtûs humani ante ſeptimum geſtationis ſuæ menſem excluſio*, ſive *vivus* prodeat ſive *mortuus*.

LI. *Vitalis* autem vocatur fœtus, non qui vivus tantùm prodit in lucem, ſed qui aptus eſt permanere in vitâ; nam qui nunquam obſervatur diu ſupereſſe, quin ſemper brevi mori, pro vitali minimè haberi ſolet, ſed pro Abortu, vel Abortivo.

Quand[o] contingere poſſi[t]

LII. Poteſt verò contingere *Abortus à primo Conceptionis momento* uſque *ad ſexti menſis finem*.

Quand[o] frequentius fia[t]

LIII. Frequentiùs quidem obſervantur Abortus circa *tertii Menſis finem*, & quarti initium contingentes; quamvis non infrequenter accidant tum ante, tum poſt idem tempus.

Ante decimã poſt conceptũ hebdomadam non fit verus abortus

LIV. Quotquot autem *ante decimam poſt Conceptum hebdomadem* eveniunt, vix habentur à pleriſque pro vero Abortu, quoniam vix tunc aliquod Fœtûs rudimentum apparet; vix ante octavam ipſius Placentæ notabile initium; unde tunc potiùs pro ſuppreſſo Menſium fluxu, vel ſaltem Molâ habetur ille Caſus.

LV.

Et quare. LV. Nisi enim Fœtus appareat in Placentæ corpusculo, negatur ferè Conceptus factus, nec proinde conceditur tunc Abortus: quod haud ita mirum, postquam ex solo Fœtu certum Graviditatis peti potest signum; qui quoties non apparet, dubium ac incertum est, an reverâ utero gesserit mulier, necne: quoniam evenit aliquando, ut post menstruorum fluxum pluribus mensibus suppressum, Mola duntaxat prodeat, nullus fœtus.

Massa carnea post nonâ vel decimâ hebdomadâ. LVI. Sed accidit quoque non rarò sicut aliquoties mihi contigit observare in meâ praxi, ut fœminâ nonâ, decimâve post cessantem menstruorum eruptionem hebdomade, fluxum passæ fuerint satis magnum, & unà cum ipso aliquid excreverint coagulati, carneive, quod, uti dixi, propter Fœtûs notabilis absentiam pro Placentâ non fuit habitum; quæ nihilominus postea, eductô circa hebdomadem post cessantia menstrua octavam ex brachio sanguine, nil simile in se animadverterunt, verùm Gravidæ sunt deprehensæ, atque circa nonum mensem Fœtum pepererunt vivum, vitalemque.

Ejus causa. LVII. Unde arbitror, me non tantùm probabiliter, at solidè ac necessariò concludere, Ipsas prioribus quoque temporibus fuisse gravidas, quando neglectâ venæ-sectione sanguinisque redundantis diminutione, ob sanguinem copiosum circa Uterum post secundum à conceptione mensem subsistentem exclusus est nondum visu notabilis Fœtus, verus Abortus.

Quibus potissimû conveniat. LVIII. Evenit quidem hoc imprimis Fœminis copiosum Menstruorum Fluxum patientibus, in quibus sanguis evacuari solitus & nunc in corpore coacervatus, nec in Fœtûs nutritionem, placentæve productionem consumptus, urget ipsius Uteri vasa, exitumque per ipsa quærens, ac inveniens, simul foràs protrudit Fœtum tenellulum, ac necdum oculis conspicuum.

Quod notandum. LIX. Hoc vel idcircò pluribus hîc deduco, quia censeo, hunc casum esse satis frequentem, quamvis à paucis forsan observatum; cujus proinde accuratam considerationem unicuiq; Medico, cui ægrorum æquè ac sanorum salus cordi est seriò commendo; quo facto, progredior ad multiplices Abortûs causas eruendas, & paucis explicandas.

Abortus causa plethora. LX. Faciam autem initium à modo memoratâ in Abortu paucis post conceptionem hebdomadibus eveniente Causâ satis frequenti, *Sanguinis Plethora*, propter quam vi expellitur Fœtus laxiùs Utero adhærens, nec Sanguinis copiosi egressum quærentis ac in Utero invenientis impetum sustinere valens.

LXI. Aliter namque se habet res in fœminis pauco sanguine præditis, ac imprimis menstruum fluxum parcum patientibus, aliter in fœminis multo sanguine refertis, ac fluxum mensium copiosum experiri solitis.

Et quâ ratione. LXII. Quemadmodum enim in istis Sanguis paucus in corpore redundat suppressis propter Conceptionem menstruis, nec proinde ab illo valdè urgetur tribus primis (quibus ex solo semine formari, ac necdum superfluo Matris Sanguine nutriri solet Fœtus) gravidationis mensibus, unde nullus inde adest Abortûs metus: Ita contrà in his Sanguis copiosus & multus post eandem menstruorum retentionem circa Uterum hærens, atque vasa ibi præsertim distendendo exitum quærens, tandem eum invenit, ni, quemadmodum à me dictum, idem in tempore minuatur per venam in brachio apertam, sicque à premente Sanguine, alioque averso, liberetur cum Utero fœtus tenellus in ipso latitans, & magnæ Sanguinis affusioni, effusionique resistere nescius, ac invalidus.

LXIII. Quoties igitur aut 1. aut 2. aut 3. post conceptionem factam, supprecsumque adeò Menstruorum fluxum mense, propter Sanguinis abundantiam, (nullâ scilicet aliâ evidenti ejus apparente causâ) erumpunt copiosè menstrua, toties suspicari licet ac conjectare, Abortum concurrere, atque destructionem sui debere Sanguini materno nimiâ copiâ corpusculum suum in primâ sui formatione aut conformatione opprimenti: adeò ut tunc, qui destinatus ejus erat nutritioni & accretioni sanguis menstruus, causa sit ipsius ante nativitatem interitûs. *Menstrua copiosa post conceptionem suppressionem à 1. 2 aut 3. post conceptionem mense, signum Abortus.*

LXIV. Abortus Causa non infrequens solet 2. esse *Motûs Corporis vehementior*, ac præsertim *Saltatio, Equitatio, Agitatio*, &c. unde semen nondum satis firmiter Utero adhærens non ita difficulter eiici potest ex eodem. *Abortus Causa. 2. Motus corporis vehemēs.*

LXV. Quemadmodum enim ab eodem Motu Corporis vehementiore Conceptio impediri potest, sic etiam ab eodem Abortus excitari solet: adeò ut meminerim, nonnullis fœminis ex solâ Brachiorum elevatione Abortum non semel diversis gestationis mensibus contigisse.

LXVI. Quòd si sola extensio aut elevatio Brachiorum possit esse causa Abortûs; an non id fiet æquè facilè à Corporis agitatione forti, quemadmodum ejus rei exempla sunt plura. *Et quâ ratione.*

LXVII. Si quis autem me roget, qui eveniat tum ex corporis agitatione forti, tum ex Brachiorum elevatione Abortûs? ei respondebo, id fieri quatenus Agitatione quâvis vehementi concutitur quoque contentus in Utero Fœtus, cujus Vincula (hoc est Placenta Utero cohærens) si fuerint laxiora & minùs firma, mox solvuntur ac rumpuntur eadem, secedendo ab Utero, fœtumque cum Secundis ad exitum urgendo.

LXVIII. Quòd Brachiorum elevationem, ea hactenus solet Abortûs Causa existere, quatenus tunc temporis premitur anguftaturque Abdomen, angiturque in Utero fœtus, qui vehementiùs tunc pressus, exprimitur facilè ex Utero, imprimis laxiore, atque fœtum minùs firmiter adhærentem habente.

LXIX. Sed & 3. *A Casu* haud infrequenter solet excitari Abortus; ob quem sicut lædun- tur plerumque in Fœtu partes, quibus aliqua vis & noxa accidit in Matribus, ita sat sæpè Abortus inde solet contingere. *3. Causa Casus.*

LXX. Consequitur autem Matris Casum Abortus, imprimis quando is aut *in ventrem* fit, aut potentiùs *in regionem Lumbarem*; ibi namque graviùs afficitur ipse quoque Uterus ac Fœtus, si grandior fuerit; hîc Nervi ad omnes Abdominis partes, ipsumque adeò Uterum & Fœtum delati.

LXXI. In harumce causarum serie memo-

4. Terror magnus, Animi folicitudo & Tristitia. rari debet 4. *Terror magnus*, mox & *Animi folicitudo* cum subsequente *Tristitiâ*: qui Animi Affectus soli possunt ac solent satis sæpè Abortûs esse Causa, si fuerint graviores, quod etiam de *Irâ* dicendum.

Ut & Ira. Et quâ ratione. LXXII. A solo *Terrore magno* & inopinato *Abortum* fieri, notissimum; quem eatenus contingere arbitror, quatenus tunc unà cum *Animi Mentisque Functionibus Animalibus omnibus* conturbantur quoque cæteræ *Corporis Functiones Naturales omnes*, ipsaque adeò *Nutritio*, tam *Fœtus*, quàm *Matris Gravidæ*.

Terror inopinatus quid efficiat. LXXIII. Quatenus autem Animales Functiones omnes in Terrore conturbantur, *Conturbatur* quoque *Motus Spirituum Animalium ad partes singulas*, unde non tantùm *Sensus & Motus Animalis* confunditur, minuitur, & inordinatus existit, sed insuper Humores omnes minùs temperati, Functionibusque adeò suis ritè obeundis inepti redduntur: Cùm proinde tunc temporis Functiones omnes mirè conturbentur in utroque Corpore, tum Matris, tum Fœtûs: cum nonnunquam vel Mors, vel gravissimus Affectus inde obveniat Adultis & Robustis, non est quod miremur, idem graviùs evenire tenello Fœtui in Utero hærenti, atque ipsum aut perire mox in Matris ventre, aut in eodem languere, donec tandem ibidem moriatur, vel saltem moribundus excludatur.

LXXIV. Tantùm potest Animi Terror in Hominibus, & plus forsan, quàm cæterorum Animi Affectuum gravissimus; quantum saltem Ego hactenus in satis exactâ quotidianâque eorum, quæ mihi examinare contigit, observatione per annos triginta notare potui.

Quatenus tristitia fit Abortus causa. LXXV. *Tristitia summa* nonnunquam, licèt rariùs, Abortûs esse solet Causa, & quidem quatenus omnes tunc prosterni solent vires, ac Functiones labefactari.

A tristitia Animalium Spirituum motus sistitur. LXXVI. Animus enim in Tristitiâ summâ fractus ac dejectus non excitat, vel promovet Spirituum Animalium motum, quin potiùs eundem negligit, quemadmodùm cætera omnia lætitiam Animæ afferentia; unde non tantùm minùs, sed minimè moventur quaquaversum Spiritus Animales; minùs, propter gaudii defectum; minimè, propter Animi dejectionem sum nam quietem unicè optantem ac quærentem.

A lætitiâ promovetur. LXXVII. Sicut enim Animus lætus quaquaversum Animales Spiritus mittit, ad omnes corporis partes commovendas & ad tripudiandum quasi agitandas; quò sic etiam præsentis gaudii fiant participes; ita contrà Animus tristis, & in semet ipsum quasi retractus, nil minùs quàm Spiritus Animales commovet, quin potiùs ad quietem & torporem ducit, retrahitque.

Quâ ratione à tristitiâ fiat Abortus. LXXVIII. Quemadmodum igitur fœmina tum gravida, tum valdè tristis ac mœsta, negligit Corporis sui motum Animalem, quin Animalium Spirituum motum ab Animo pendentem, unde omnes tum Animi, tum Corporis functiones imperfectiùs obeuntur; ita Fœtus in ejus Utero existens, atque ipsi compatiens, quin matre graviùs omnia ipsi obvenientia mala ferens, plus eâdem matre suâ detrimenti ac noxæ patitur quoad Functionum quarumvis labefactationem.

LXXIX. Sicut proinde moritur aliquando Fœmina mœrore summo correpta, vel saltem in gravissimos incidere observatur affectus, ita ejus fœtus tenellus in ejusdem utero adhuc hærens faciliùs ac citiùs tum moritur, tum affectus gravissimos patitur, ipsamque adeò sui intempestivam expulsionem.

LXXX. Inter Animi Affectus observatur *Ira* non infrequens *Abortûs Causa*: quod eâ ratione fieri autumo, quatenus in Irâ non tantùm Anima mirè conturbatur & confunditur, sed omnes quoque Actiones tum Animales, tum Naturales multùm læduntur, labefactanturq; unde, sicut modò diximus, in Fœtu non minor, sed major Functionum omnium Conturbatio sequitur, propter quam inter alia mala plura etiam consequi potest Abortus: dum nimirum quæcunque patitur unquam Mater, graviùs fert in ejus Utero latens Fœtus. *Quâ ratione ab Irâ.*

LXXXI. Quemadmodum nimia corporis agitatio & defatigatio, sic & 5. *Vigilia nimia* Causa possunt ac solent esse *Abortûs*; non quidem tam frequenter, nec nisi in Fœminis magis teneris, ac delicatis: quatenus vires omnes atteruntur, sicque Fœtus paulatim deficit ac perit. *5. Abortûs Causa Vigiliæ nimiæ.*

LXXXII. Quod de Vigiliis dictum, dici quoque potest 6. de *Summo Aëris æstu*, qui nonnunquam in fœminis tenellis Causa solet esse Abortus; quatenus non tantùm Spiritus Animales tunc consumuntur ac dissipantur, sed insuper Sanguis universùs nimiùm dissolvitur, & fluidior factus fœtum facilè ad Abortum cogit. *Summus Aëris Æstus.*

LXXXIII. *Abortus* quoque *Causa* esse observatur 7. aliquando *Alvi fluxus vehemens*, ac præsertim *Dysentericus*, ubi præter continuam ferè desidendi necessitatem, atque Contentorum in Abdomine deorsum factam pressionem subinde humores Acres concurrunt, non tantùm Alvi fluxum producentes, sed Sanguinem quoque inficientes, atque ipsum Fœtum similiter afficientes, ac proinde gravidam ad Abortiendum sat sæpè cogentes. *7. Alvi fluxus vehemens.*

LXXXIV. Quemadmodum in superioribus docui fluxum menstruum, sed immodicum, esse Abortus Causam frequentem, ita nunc addendum 8. post *Hæmorrhagiam insignem* haud infrequenter sequi Abortum; cujus rei hæc videtur mihi Causa, multùm à præcedente differens, defectus nimirum Sanguinis materni universalis, propter quem eodem destituitur quoque necessariò Fœtus; qui proinde tenellus adhuc, cùm minùs possit continuo carere Alimento, deficit facilè ejus defectu, ac proinde aut moritur, aut languet, atque sic ad Abortum excidit. *8. Hæmorrhagia insignis.*

LXXXV. Abortûs quoque Causa frequens sunt 9. *Remedia quævis Menstruum fluxum promovere solita*, si aut imprudenter, aut malitiosè durante Graviditate usurpentur: qualia sunt & 1. *Venæsectio*, largior præsertim, ac imprimis in pede instituta: & 2. *Purgantia* potentiora, sat magnâ quantitate usurpata, & imprimis Acria: & 3. *Specifica* dicta, mensibusque ciendis dicatâ, copiâ præsertim notabili usurpata. *9. Remedia Menses moventia.*

LXXXVI.

Venæ ſe- ctio.

LXXXVI. A *Venæ-ſectione* namque, *Sanguiniſque copioſi eductione* idem evenit, quod modò diximus de Hæmorrhagiâ: cui accedit, quando illa fit in pede, quòd præterea deorſum feratur impetuoſiùs Sanguis, & ſic quoque ad Uterum quandoque urgeatur; Fœtuſque eo ipſo ad exitum impellatur.

urgan- a.

LXXXVII. *Purgantia* & imprimis *Acriora* tum ratione *ſui*, tum ratione *humorum Acrium* vehementer ac multùm agitatorum, & quaquaverſum, etiam ad Uterum Fœtumque, propulſorum utrumque ſimul commovent, Uterum quidem ad contenti Fœtus excluſionem, ac Fœtum ad ejuſdem ſui excluſionis promotionem.

pecifica enſes oventia

LXXXVIII. *Menſes moventia* dicta medicamenta, quorum pleraque vi Aromaticâ ſunt prædita, Sanguinem univerſum ſolvendo, eundemque fluidiorem præſtando, facilitare ſolent ipſius ordinarium per Uterum effluxum, atque Graviditatis tempore idem agendo præcipitant non raro cum ipſo Fœtum ex Utero: imprimis quandiu idem eſt tenellus, & Uteri conſtitutio laxior.

otus ge- roſus, Spiritꝰ ni cau- Abor- u.

LXXXIX. Hoc verum eſſe hinc quoque patet, quòd in quibuſdam Fœminis *Potus Generoſus*, ipſeque adeò *Spiritus Vini* majori copiâ ſumptus ſoleat eſſe Abortûs Cauſa; & quidem quoniam ſolvit ac diſſolvit nimiùm Sanguinem univerſum, facilitatque ipſius per Uterum effluxum, qui tam raro evenit abſque Fœtus excluſione, hoc eſt, Abortu.

Cauſa bortus terna itioſa Materni bdomi- is confor- atio.

XC. Præter quas frequentiores à Rebus Non-naturalibus & fortuitis petitas Abortûs Cauſas, ſolent ſubinde aliquæ occurrere Internæ, *ex vitioſâ* nempe *Materni abdominis conformatione*, ut ſi exempli gratia locus deſideretur in ipſo ſufficiens explicando Utero; unde idem preſſus comprimit neceſſariò contentum Fœtum, ipſumque ante tempus eiicit.

t & Mo , vel lius tus.

XCI. Huc referri poſſet tandem *Mola*, vel alius *Fœtus vivus, mortuuſve in Utero ſimul exiſtens*, atque priorem aut poſteriorem Fœtum ad exitum cogens.

uratio.

XCII. Atque hæ primariæ ſunt ac frequentiores Abortûs Cauſæ: proximum eſt, ut tam hujus Abortûs, quàm cæterorum Gravidis ſupervenire ſolitorum Symptomatum Curationem ſubjungamus.

Nauſeæ, Vomitus, & Faſti- ii.

XCIII. Faciemus autem initium tum à *Nauſeâ & Vomitu*, tum à *Ciborum Potuumque Faſtidio* vario.

Inde hæc ympto ata o- iantur.

XCIV. Quoniam verò diximus &, uti putamus, evicimus, ſymptomata iſta omnia primariò pendere à *Menſtruo Sanguine circa Uterum propter gravidationem morante, atque ibidem quodammodò alterato & corrupto, hinc corruptionem ſuam univerſæ Sanguinis maſſæ, mox & Contentis cæteris, adeóque Bili quoque ac præſertim communicante*: ita neceſſe videtur, ut hinc ſumamus curationis exordium.

Cauſa orrup- ionis Sangui- is.

XCV. Quamvis autem in explicatione modi, quo ex Sanguine ſtagnante fieri putamus *Inflammationem*, docuerimus non ſemel, ſecedere à Sanguine partes ipſius maximè ſpirituoſas & volatiles; ita ut inexiſtens ipſi tum Spiritus Acidus, tum Sal lixivus potentiùs effervescant, atque præter caloris ſenſum moleſtum Sanguis in pus abeat: non eſt tamen eadem hîc Corruptionis in Sanguine ratio.

XCVI. In hoc namque Caſu non verè ſubſiſtit Sanguis in Uteri vaſis, utpote nullatenus ſicut in Inflammatione obſtructis à Causâ præter-naturali, quæ non tantùm Sanguinem, Pituitamve in Uteri vaſis coagulare, aſt noxam ſuam tum ipſi Utero, tum reliquo Sanguini communicare ſolet: ſed *in Uteri Vaſis ſecundùm naturam propter* gravidationem *blandè* in exitu ſuo *coarctatis*, ne effluat; impeditur Sanguis, nullâ ratione ideò malè affectus. *Quâ ratione Sāguis impeditur ne effluat.*

XCVII. Unde per ſe ac *propter gravidationem nequaquam corrumpitur Sanguis*, quando *purus eſt ac integer*: (quocirca haud omnes malè habent Mulieres gravidæ) Quatenus autem is non eſt inculpatus, ſed impurus, mirum non eſt, ſi ſubſiſtens tunc circa Uterum aliquam Corruptionem majorem ſubeat. *Sanguis corruptꝰ ſubſiſtens majorem corruptionē ſubit.*

XCVIII. Hæc Corruptio ſicut in pleriſque tendit in pejus, ita in quibuſdam vergit in melius: unde videas mulieres quaſdam, quoties utero gerunt, ſaniores valentioreſque, quàm extra tempus gravidationis: quod fieri exiſtimo, quia alteratio, quæ Sanguini propter Gravidationem circa uterum ſubſiſtenti evenit, eundem corrigit ac emendat; quod qui fiat, dignoſcetur faciliùs, poſtquam oſtenderimus, qualis mutatio tunc Sanguini contingat. *Unde Mulieres quædam gravidæ ſaniores, quàm aliæ.*

XCIX. Diximus enim non eſſe hanc mutationem talem, qualis accidit Sanguini Inflammationem parienti: Nam quum Sanguis propter gravidationem non effundatur extra ſua vaſa; nec vi propellatur verſus vaſa obſtructa; ut ibidem per ea nimiùm diſtenta, adeóque per diapedeſin evadant effugiantque partes ejus maximè Spirituoſæ volatiles; ſed in vaſis ſuis, non tamen valdè ideò diſtentis, moram quidem nectat, & *abſque ullâ ſuarum partium deperditione mutationem aliquam ſubeat*, erit *ea in ulteriori Sanguinis rarefactione & diſſolutione*; propter quam idem *Sanguis tenuior, fluidior, & volatilior* fiet. *Qualis mutatio Sanguini contingat*

C. Quæ rarefactio, attenuatio, & volatiſatio ulterior cùm Sanguinem non reddat perfectiorem (quippe in ipſo haud requiſita) ſed imperfectiorem, mirum non eſt, ſi ab eâdem, Maſſæ toti poſtquam eſt communicata, *Humores* quoq; inde producti ejuſdem *Rarefactionis, Attenuationiſque nimiæ*, adeóque *Volatilitatis noxiæ* fiant *participes*; ac imprimis *Bilis*, quippe quæ præ aliis Humoribus omnibus eſt *tenuis atque Volatilis*. *Quâ Humores corrumpantur.*

C I. Quoties proinde Mulier nuper imprægnata tum Sanguinem, tum Bilem, cæteroſque Humores habet minùs tenues, & volatiles, toties ſi receſſus ille à ſtatu naturali non ſit magnus emendari poteſt illud malum, fierique mulier per ac propter gravidationem ſanior: ſicut modò dicebamus id aliquando contingere. *Qui mulie per gravidationē fiat ſanior.*

CII. Ubi verò jam ſunt in Muliere imprægnatâ tum Sanguis, tum Humores alii, ac imprimis Bilis, aliquantò tenuiores, volatiliores, & acriores, facile fit, ut adhuc tenuiores, volatiliores, & acriores idcircò facti, noxam vel moleſtiam notabilem ipſi afferant, & in ſpecie *Nauſeam, Vomitumque, & multiplex Alimento-* *Nauſeæ Vomitus, & Faſtidii cauſa*

ruin,

rum Faſtidium : ceu pluribus docuimus in ſuperioribus.

In quo horum cura io conſiſtat. CIII. Poſtquam igitur non tantùm ab Effectu, adeòque Symptomatibus fœminis Gravidis ſupervenientibus, verùm etiam à Sanguinis Naturâ, adeòque Corporis humani Oeconomiâ oſtendimus, Humores omnes, ac Bilem imprimis reddi propter Gravidationem tum tenuiores, tum volatiliores, *Mali hujus Curatio* conſiſtet tum in *Humorum omnium*, tum maximè in *Bilis* & *incraſſatione*, & *fixatione*.

Quibus Medicamentis abſolvatur CIV. Id autem præſtant efficaciſſimè omnia Medicamenta Auſtera, quæ quò erunt blandiora, eò effectum illum producent commodiùs, poſtquam *Mutatio omnis ſubita in Corpore atq; Humoribus periculoſa*, ſi præſertim fuerit ſimul *magna*.

Mutatio ſubita periculoſa. CV. Et quemadmodum hoc eſt univerſaliter verum, ita in ſpecie in Humorum & Sanguinis Incraſſatione, Coagulatione, ac Fixatione eſt veriſſimum.

Quid vitæ maximè noceat. CVI. Nil enim æquè vitæ nocet, atque Coagulatio nimia & ſubita Sanguinis, & Fixatio magna & ſubita Bilis; unde facilè ac ſubitò contingere ſolet Mors, ſicut hoc inter alia manifeſtum facit tum quodvis Animi Deliquium grave, tum evidentiſſimè Syncope.

Affectus Lethales unde pendeant. CVII. Ab Acido namque, & imprimis Auſtero-acido pendent hi Affectus tam ſæpè lethales: quippe quod tam multos, tam ſæpe, tam ſubitò, tam inopinanter tollitè medio, necatque homines, nunc ſummo Animi mœrore, aut Terrore preſſos & oppreſſos, nunc Humoribus Acidis Auſteriſque copioſiùs & ſubitò ad Ventriculum & Cor imprimis aſſurgentibus gravatos.

CVIII. Has plerumque ſubitæ multorum mortis Cauſas veras eſſe, agnoſcent facilè quotquot vel mediocriter erunt verſati in iis, quę de Re Medicâ docuimus hactenus, attendentque ad Diætam tum præteritam tum præſentem eorum, qui inopinanter extinguuntur, conferentque eadem cum ſymptomatibus circa mortis tempus notatis.

Auſtera Blandiora quænam. CIX. Ad hæc Auſtera blandiora revocanda, Plantago, Sempervivum majus, Myrtus, Polygonum, Biſtorta, Garyophyllata, Roſæ Rubræ, &c. Alumen crudum, Terræ ſigillatæ omnes, &c.

CX. Inter Chymica laudantur Spiritus Aluminis, Salis dulcis, Vitrioli, & ſimiles.

Eorum uſus. CXI. Quoniam verò paulatim debet fieri Mutatio illa Bilis, cæterorumque Humorum Volatiliorum & fluidiorum, adeòque mobiliorum; bonum eſt, quævis Medicamenta ſæpiùs uſurpari, & quidem quantitate minore, quò ſic ſenſim emendetur noxa in ipſis exiſtens.

Quænā condimēta Gravidis conveniant. CXII. His ritè obſervatis, minimè culpandæ videntur gravidæ Acetariis addictæ, niſi quoties nimiùm iiſdem indulgent, ac non tantùm quotidie iis veſcuntur, ſed alia omnia præ hiſce faſtidiunt: atque Aceto, acetoſiſque continuè abutuntur.

CXIII. *Conveniunt* proinde *Gravidis Condimenta Acidiuſcula & ſubauſtera*, & quidem copiâ mediocri uſurpata; quorum ope obſervamus compeſci, minui, & tandem ſuperari Nauſeam, Vomitumque: poſtquam ab iiſdem temperatur, figiturque blandè Bilis Acrior, Volatilior, & ſolitò fluidior: quin reliqui humores ſimiliter ad naturalem redeunt ſtatum, unde tum Appetitus in pleriſque proſtratus ſenſim reſtituitur, Alimentorum Fermentatio languens promovetur, ſanguiſque laudabilis producitur, vires recreantur, & tandem Fœtus vegetus in lucem prodit. *Et ob quam rationem.*

CXIV. Sed dicet Aliquis, Me *Salibus* quoque *Volatilibus* uti frequenter in Gravidis, qui tamen videntur potiùs Bilis Volatilitatem auctuari, quàm diminuturi. *Qualia Salia volatilia uſurpād*

CXV. Sed reſpondeo, Me in eum finem non laudare Sales Volatiles; quos præterea non uſurpo tunc quoſvis, ſed Oleoſos, & quidem, ut *Bilem* non tam Volatiliorem, quàm *Acriorem* quoque factam corrigant, emendentque.

CXVI. Ad *Bilem* proinde *Volatiliorem figendam* uſurpo *ſubauſtera & Acidiuſcula* tum Medicamenta, tum imprimis Condimenta: ad eandem verò *Acriorem temperandam, corrigendamque* laudo *Salia volatilia, ſed Oleoſa*, quæ præterea *Fermentationem Alimentorum* in ventriculo *juvant, promoventque*. *Bilē Volatiliorē quæna figant. Acriorē quæna tēperen*

CXVII. Ubi proinde *nulla in Bile, cæteriſque Humoribus* obſervatur *Acrimonia*, vel à *ſolâ Gravidatione* propter peculiarem ipſorum conſtitutionem præcedentem orta, vel à *nimio Acidiorum, Auſterorumque Acriorum abuſu* mox à me notato facta, non ſuadeo uſum Salium Volatilium: Verùm quando undecunque tandem orta & in Humoribus quibuſvis obſervata concurrit eorum Acrimonia, non dubito uti Salibus volatilibus, ſed blandioribus & oleoſis; quippe quæ tum Ratio ſuadet futura Humoribus acribus temperandis utilia, tum Experientia multiplex mihi teſtata eſt fuiſſe tunc Gravidis utiliſſima. *Quan[do] abſtinē[n]dū à Salibus volatilibu[s]* *Quan[do] iis utē[n]dum.*

CXVIII. Ad *Humorum* igitur quorumvis, ac præſertim *Bilis*, ob gravidationem *Volatiliorum fixationem* conducunt *Medicamenta & Condimenta ſubauſtera*: ſed ad eorundem, ipſiuſque adeò *Bilis*, *Acriorum temperationem ac emendationem* proſunt *Salia Volatilia & oleoſa*. *Quænā Humor[es] Volatile[s] figant, & quænā acriores tēpere[nt]*

CXIX. Salia enim Volatilia Oleoſa plurimùm conveniunt cum Bile naturali & laudabili, atque idcircò apprimè conferunt ad eandem in ſtatum naturalem deducendam, poſtquam ipſa ex parte ſaltem facta eſt temperatior per auſtera vel acida, prout nimirum ejus à ſtatu naturali receſſus eſt diverſus. *Salium Volatili[um] Oleoſorū vis circ[a] bilem.*

CXX. Poteſt igitur Bilis Auſteris primariò, & Salibus Volatilibus oleoſis ſecundariò corrigi ac emendari durante Uteri geſtatione. Nilque obſtat, quò minùs eodem tempore, non tamen ſimul, uſurpentur utraque; hoc eſt, die eodem, ſed diverſis horis poſſunt nunc auſtera, nunc ſalia volatilia uſurpari commodiſſimè. *Bilis qu[ib]us pri[mariò,] ma[gis] ac quibus ſecundariò corrigenda.*

CXXI. In horumce medicamentorum formulis non hæreo, cùm facilè ſit pro re natâ cuivis in praxi mediocriter verſato diverſas concipere formulas; adde quòd Condimenta auſtera nullas requirant formulas, ut nec Salia volatilia, quæ ex Vino, aliove liquore grato exhibere ſoleo.

CXXII. His ergo tum Nauſea, tum Vomitus, tum ipſum Alimentorum Faſtidium corrigi ſolet ac emendari auxiliis: quòd ſi non tantùm qualitate *Si Humores qua[n]titate pec[cant pur]gantibus minuēd[i]*

qualitate, verùm *quantitate* quoque *excedente* tum *Bilis*, tum alii *peccent Humores*, *Purgantibus convenientibus* erunt iidem *minuendi*.

CXXIII. Ubi notandum, opus hîc esse *Blandis*, non item *Potentioribus* purgantibus, & quidem *minore quantitate* exhibendis.

CXXIV. Non est utendum Purgantibus Potentioribus & imprimis acribus, quoniàm metus est, ficut dictum in superioribus, ne ab illis promoveatur Abortus. Nullum autem periculum à purgantibus blandioribus,ac præsertim quantitate minore usurpatis.

CXXV. Possunt enim blanda quoque,si majore copiâ usurpentur, nocere gravidis, & Abortum producere.

CXXVI. Eadem autem si quantitate minore usurpentur, nocebunt nunquam, cùm possint sæpiùs repeti, quando effectum haud producunt expectatum; nec satis multùm educunt humorum redundantium; aut illos movent commoventque tantùm, non expellunt. Ubi semper cogitandum observandumque, à Medicamentis purgantibus blandioribus quantitate minore usurpatis corrigi humores noxios & ad secuturam posteà evacuationem præparari; adeò ut nunquam ægris noceat,semper ipsis profit usurpatio purgantium parca; si præsertim brevibus (aliquot horarum) intervallis eadem repetantur, donec desideratus obtineatur evacuationis effectus.

CXXVII. Quòd si Nausea, Vomitusve valdè urgeant, vehementerque Gravidas affligant, ita ut metus sit, ne gravius ipsis superveniat malum, possunt quoque usurpari *Opiata & Narcotica*, utpote quæ tum *humorum acrimoniam temperant*, tum eorundem *vitiosam Effervescentiam comprimunt*, tum *sensum omnem obtundunt*, sicque potenter *Vomitum* nimium & molestum compescunt & sistunt.

CXXVIII. In hunc finem conducunt, Laudanum Opiatum, Theriaca, Diascordium, Philonium Romanum, Requies Nicolai, &c. sive sola usurpentur, Laudanum quidem pilularum formâ, cætera verò cæterorum Electuariorum & Conditorum modo devorata: sive liquoribus convenientibus, atque plus minùs Aromaticis & subausteris vel adstringentibus diluantur, & sic aut per cochlearia sæpiùs,aut haustûs formâ rariùs assumantur.

CXXIX. Horum enim ope ad tranquillitatem convenientem deducuntur & Humores ad tenue Intestinum confluentes, & ipse Ventriculus cum tenui Intestino; quo facto feliciùs tum cætera remedia alterantia,tum ipsa possunt assumi Alimenta: Frustra siquidem usurpantur hæc omnia, quamdiu vehemens urget Nausea & Vomitus; qui omninò sedandus priùs, quàm vel Alimenta, vel blandè alterantia retineri queant medicamenta.

CXXX. Ad Vomitum hunc vehementem compescendum conducunt etiam Externa, Olei, Emplastri,Cataplasmatis,Pulveris, Sacculi, aliâve usurpandâ formâ: ubi semper optima sunt Aromatica, sed adstringentia, additis nonnunquam,quò vis eorum ad Interna deducatur Spirituosis,Vino generoso,ipsoqueVini Spiritu, ut & Panis micâ.

CXXXI. Atque prædictis modis mediisque observavimus hactenus feliciter satis sedari, tollique Nauseam,Vomitum,& Fastidium Gravidarum.

CXXXII. *Malaciam* earundem *curandam* existimamus, partim præmissâ *Humorum malè affectorum restitutione ac emendatione*, partim *Mentis malè circa objecta oblata ratiocinantis correctione*. *Malaciæ curatio.*

CXXXIII. Non morabimur proinde in jam dictâ Humorum alteratione, quin paucis docebimus tantùm, quî *persuasio illa tum falsa sæpè, tum indigna vi rationis superari queat*.

CXXXIV. Neque pro Malacia putamus habendum *Desiderium vehemens Cibi, Potusve per se boni*, quamvis absentis, Exempli gratiâ, Vini Rubelli, Rhenani, Moschatellini, Hispanici, Aquæ Fontis hujus vel illius, Spadanæ, Artocreatis hujus vel illius, & similium; quæ, quoties non sunt in nostrâ potestate, cupimus ardentiùs, quod imprimis solet fieri Gravidis. *Desiderii vehemēs cibi,potusque boni non esse malaciam.*

CXXXV. Quoties autem tale quid appetunt vehementer Gravidæ, oportet Maritos vel Matres,aliosve Domesticos,ubi ejus voti ac desiderii sunt conscii, omnem dare operam, ut insciis quoque Gravidis comparetur, afferaturque ipsis nesciis: unde utplurimùm habent optimè. *Sed esse satisfaciendum.*

CXXXVI. Ubi notandum prætereà, non raro Gravidas optare solas frui talibus desideratis,unde prudentiæ est, si Domestici se ipsis subtrahant, & solas relinquant, quò avidiùs frui queant iisdem: quòd si adsint, bonum est fingere, sibi tunc minùs sapere aut desiderari eadem, aut parum eorundem usurpando partē maximam relinquere Gravidis quæ solent ferè avidiùs eadem assumere; quin urgendæ sunt ac rogandæ nonnunquam, ut suo satisfaciant desiderio, atque tunc laudandæ sunt, licet subinde plus assumant potûs potentis: quamvis cavendum sit, ne in ebrietatem incidant, cum aliàs metus sit, ne fœtus fiat ebriosus: solent enim vtplurimum *Infantes sequi matrum desideria*, & iisdem addicti esse alimentis, quæ vehementer cupiverunt Matres gravidæ. *Et quâ ratione.*

CXXXVII. Sed quoad veram *Malaciam*, & *Appetitum rerum insuetarum*, & imprimis *absurdarum*, danda opera, ut si comprimi ac reprimi nequeat in totum, moderetur saltem: quod fiet ostendendo Gravidæ,quàm absurdum & à ratione sanâ alienum sit, quod ab ipsa desideratur; quò ad se rediens, Animumque suum colligens, occurrat suo desiderio pravo, atque rationis solidæ ope evertat sui Appetitus depravati motus perversos. *Malaciâ si reprimi nequeat, moderanda solidis rationib⁹.*

CXXXVIII. Quemadmodum autem id obtinebitur facilius à fœminis ratione utentibus, ita idem fiet difficillimè à fœminis, quæ patiuntur se à suis regi Affectibus, quibus dum obtemperant libenter, ita eosdem regere nesciunt, parvi pendentes prudentis præcepturn: *Quod in quibus faciliùs, inquibus difficiliùs fiat.*

Animum rege, qui, nisi paret,
Imperat.

CXXXIX. Indulgendum proinde Gravidis,quantum fieri poteft,ac ipsis concedenda sunt quævis Alimenta & alia non valdè noxia; sicut avertendæ sunt à rebus sibi aliisve

noxiis,

noxiis, dandaque est opera, ut Animus ipsarum sanæ rationi obediat, quò appetitui pravo imperet.

Sensus & Animalis motus perversus curand.

CXL. *Sensus* autem Gravidarum *tum Externi*, *tum Interni*, ut & *Animalis Motus*, propter *Animales Spiritus minùs puros ac defæcatos perversi* restituentur depuratis & correctis iisdem per laudata tum *Aromatica*, tum *Spirituosa*.

Aromaticis.

CXLI. *Aromatica* hîc laudo, quia emendant halitus vitiosos Spiritibus animalibus junctos, & ipsos corrumpentes.

Et Spirituosis.

CXLII. *Spirituosa* hîc conducunt, quia vim Aromaticorum deducunt ad Cerebrum, promoventque simul Animalium Spirituum restitutionem ac defectum eorundem supplent.

Functiones Animales in gravidis languere. Tincturā Cinnamomi maximè hic cōducere.

CXLIII. *Languent* namque *Functiones Animales in Gravidis* multis æquè, ac depravantur: opus est proinde, ut Spiritus animales tum augeantur, tum emendentur.

CXLIV. Inter omnia verò hic laudanda, quin plerisque præferenda *Cinnamomi Tinctura* cum Vini rectificato spiritu solâ infusione parata, cum præ aliis omnibus aromatibus conducat modis omnibus Cinnamomum gravidis, sitq; omnium aromatum gratissimum. Ubi tamen notandum, esse aliquas personas, & quandoq; gravidas, quæ abhorrent à Cinnamomo, quibus tunc dari non debet, sed aliud vel alia ejus loco aromata sumi; qualia sunt Nux moschata, Garyophylli, &c. quæ simul jungi possunt proportione laudabili, & in Tincturas parari.

Animi deliquiū quibus curetur.

CXLV. Quoties autem *Animi deliquia* tum *levia*, tum *gravia* patiuntur Gravidæ, toties, cùm *Halitibus acrioribus ac simul Acidis, vel Austeris* suum debeant ortum, curabuntur, aut præcavebuntur medicamentis *Aromaticis* sæpiùs laudatis, & *Salibus Volatilibus oleosis*: quippe quę quodvis acre obtundunt, & Acidum infringunt, Austerumque emendant corriguntque.

Et quā ratione.

CXLVI. Quoniam verò fieri nequit, ut mox in totum tollatur illud malum, cùm continuè ferè, ac præsertim stomacho jejuno vacuoque, uti nonnullis potiùs eodem Alimentis, sed noxiis ferè impleto, novi excitentur attollanturque halitus Acres; idcircò medicamentorum per intervalla brevia sumptione frequenti opus est, quò itidem tum halitus assurgentes corrigantur continuè, tum humores pravi ac vitiosè in tenui intestino Effervescentes emendentur.

Animi deliquiū Gravidis Melāchołicis & Tristibus evenire. Et quare

CXLVII. Sed hîc notandum quoque, Animi Deliquia evenire imprimis *Gravidis Melancholicis & tristibus*, in quibus jam ante imprægnationem latitabat *Animi Deliquiorum Causa*, quæ proinde propter graviditatem non tam producta fuit, quàm commota & agitata in ipsis.

CXLVIII. Nec obstat, quod sæpiùs docuerimus *Animi Deliquia deberi Acido & Austero*; *in Gravidis autem volatilitatem majorem nancisci tum sanguinem*, *tum Humores omnes*, *ipsamque adeò Bilem*; unde videri posset aliqua potiùs Acidi Austerique correctio expectanda, quàm vitiosa Effervescentia; sed observandum, hæc Animi Deliquia non evenire facilè, nisi valdè tristibus ac melancholicis, in quibus cùm Humores omnes propter gravidationem reddantur volatiliores, ideóque mobiliores, copiosiùs separantur à Sanguine, abundantiùs efferuntur ad tenue intestinum Succi Melancholici, exsurgunque halitus plures.

CXLIX. Plura de Animi deliquii curâ hîc non addo, quia fusiùs alibi de illâ à me actum.

Curat. Vertiginis.

CL. *Vertigo* gravidis nonnullis satis familiaris curabitur iisdem Aromaticis & Sale Volatili Oleoso; quippe quę halitus quosvis vitiosos tum discutiunt, tum corrigunt; ac præterea Spiritus Animales puriores faciunt, & ad omnes functiones animales ritè obeundas aptiores.

Lāguor. Corp.

CLI. *Corporis Languor* ob eandem causam iisdem restituitur Aromaticis & Salibus Volatilibus Oleosis; tum etiam quatenus blandam promovent diaphoresin, sicque dissipant quosvis halitus pravos in Corporis habitu hærentes, Languoremque illum parientes.

Febris Lentæ.

CLII. *Febres Lentæ* Gravidis tam frequentes iisdem Aromaticis & Salibus Volatilibus Oleosis non parùm levantur, & sensim etiam curantur.

Macilentiæ & Cachexiæ.

CLIII. *Macilentia*, quin & *Cachexia* quibusdam Gravidis superveniens propter vitiosam in tenui Intestino Effervescentiam, non parùm emendabitur ab iisdem Salibus Volatilibus Oleosis, omnem humorum halituumque Acrimoniam noxiam corrigentibus, & Sanguinem ab ipsis depravatum emendantibus.

CLIV. Quæcunque autem insuper usurpanda veniunt ad Humorum quorumvis in Gravidarum corpore priùs existentium aut correctionem, aut diminutionem, eadem quoque poterunt prudenter in usum revocari, attendendo semper cum majori circumspectione hîc procedendum, quàm extra fœminarum graviditatem.

Anhelationis.

CLV. *Anhelatio* Gravidis multis tam molesta quàm familiaris levabitur iisdem laudatis Medicamentis Aromaticis & Salibus Volatilibus; quatenus flatus halitusq; eadem discutiunt à quibus Anhelationem originem trahere docuimus in superioribus.

Abortū curatio.

CLVI. Superest magis Gravidarum proprium Symptoma *Fœtus nondum perfecti Exclusio prœmatura*, sive *Abortus*: cujus curationem secundùm multiplices ipsius causas proponemus.

Ob Plethoram.

CLVI. Quoties igitur ob *Sanguinis materni abundantiam & Plethoram* fit Abortus, in tempore idem minuendus, etiam aliquando mox secundo post inchoatam Conceptionem mense: sicut ejusdem jam ante facta est mentio.

Corporis motus vehemens vitandus. Casus occasio vitanda. Ut & Animi terroris. Vigiliæ nimiæ vitandæ.

CLVIII. *Corporis motus vehementior* Abortûs causa existens *vitandus*.

CLIX. *Casus* omnis quemadmodum casu evenire potest, ac solet, ita omnis occasio ejusdem vitanda prudenter.

CLX. *Animi Terroris* occasiones omnes vitandæ similiter, Animusque contra quævis adversa muniendus, firmandusque.

CLXI. *Vigiliæ Nimiæ* si urgeant, indeque Abortus metuatur, Somnus tum Anodynis tum Narcoticis excitandus.

Ut & summus Aëris æstus.

CLXII. *Summus Aëris æstus* vitandus, locusque frigidior quærendus, vel arte talis parandus.

CLXIII. *Alvi fluxus* & imprimis *Dysenteria* Causa omnis præcavenda, & ubi adest, in tempore ipsi occurrendum, sicut alibi hoc docetur.

C LXIV. *Hæmorrhagia* quævis magna in tempore sistenda.

CLXV. Cavendum etiam ab omni *Sanguinis missione enormi*; ut & *Purgantibus medicamentis potentioribus*; & imprimis *Medicamentis Menstruam purgationem* promovere solitis.

CLXVI. *Potus quivis Generosus* sicut parvâ quantitate sumptus recreat Gravidas, roboratque Fœtum, ita vitandus quantitate majore, ne abortum producat.

LXVII. *Conformatio vitiosa Ventris Matris* rarò vel nunquam emendari poterit; nec ab ipsâ pendens Abortus præcaveri.

CXVIII. *Qui à Molâ vel alio Fœtu contingit Abortus*, vix itidem caveri poterit.

CLXIX. In parte Placentæ post abortum in Vtero restitante, atque continuum sanguinis effluxum per aliquot menses comitem habente, feliciter emovendâ, & Ægrâ restituendâ conveniens observavi sequens Apozema, bis, terve in die ad ℥iij. assumptum.

℞. *Rad. Bistort.* ʒ ij.
Fol. Majoran.
Puleg. an. M. j.
Coq. ex Aquæ & Vini albi an. q. s.
In Colat. ℥xx. *dissolv.*
Syr. Artemis. ℥ ij.
Aqu. Cinnamom. ℥ ß.
M.

Hujus enim ope excretum est Placentæ frustum pugnum æquans, & simul suppressus, curatusque sanguinis effluxus ulterior.

CLXX. Atque sic Symptomatum plerorumque Gravidis supervenientium, Ipsiusque adeò Abortûs, Naturam & Causas protulimus, Ipsorumque Curationem Compendio exhibuimus.

CAPUT VII.

De Partu Læso.

I. HActenus tum de *Menstruâ Purgatione* modis variis læsa; tum de *Fluore Muliebri* albo; tum de *Conceptione*; tum de *Fœtus Gestatione* læsis; ipsoque adeò *Abortu*, multiplicibusque *Symptomatibus Gravidis subinde* supervenientibus, egimus satis operosè: proximum est, ut ordinem Functionum in humanâ propagatione sese subsequentium servantes, nunc de ipso Partu multipliciter lædi solito, quantum per propriam præsertim experientiam sumus edocti, disseramus.

II. De Partu læso nemo judicabit, nemo docebit benè, qui Partum naturalem non consideraverit priùs exactè, cùm quicquid ab ipso plus minúsve recedit, pro partu læso habendum sit.

III. Consideratur autem *in Partu naturali* tum *tempus*, tum *modus partûs*.

IV. *Tempus Humani* partûs maximè naturale usitatumque, *Finis* est *noni* ab uteri gestatione *mensis*: adeò ut non rarò, ubi de tempore graviditatis fœminæ ritè constitit, eodem die, quo finitur nonus ab impraegnatione mensis, observatus sit evenisse Partus, nec tantùm Fœtu existente vivo & vivaci, sed etiam mortuo.

V. Menses autem hi non sunt Lunares, verùm Solares: quorum novem, hebdomadas solent continere novem & triginta, sive dies ducentos ac septuaginta tres; cùm totidem Menses Lunares, hebdomadas contineant solùm octo & viginti, atque dies ducentos & quinquaginta duos; adeò ut novem menses Solares superent totidem Lunares diebus uno & viginti, hoc est, tribus hebdomadibus.

VI. Cùm proinde tanta sit mensium Lunarium & Solarium differentia, ubi præsertim plures simul numerantur, interest, ut Medicis præsertim constet, quales considerandi veniant in Partu maximè naturali determinando: ne ridiculi observentur, quoties hâc in parte aut propter negligentiam supinam, aut propter præjudicium decipiuntur, & à Mulierculis inscitiæ ac imperitiæ convincuntur.

VII. Quotquot proinde ex Planetis, eorundemque Motu aliquid de Partûs tempore naturali determinare præsumunt, toto Cœlo errant: Neque Planetis debetur illud tempus, quamvis cum hujus vel illius Planetæ Motu coincidere possit humani partûs terminus.

VIII. Aliunde autem nulli homini constitit unquam de naturalis partûs humani tempore, quàm ab Experientia & Observatione multiplici, ac diu in locis mundi variis factâ & notatâ.

IX. Quemadmodùm igitur de plerisque eventibus in Medicinâ observabilibus omnis certitudo debetur quotidianæ ac multiplici Experientiæ, ita imprimis de tempore partûs maximè naturali.

X. Longo itaque rerum usu & observatione diutinâ notatus est Partus humanus maximè naturalis factus circa diem ab impraegnatione ducentesimum, & tertium septuagesimum, atque illa summa dierum per Septenarium (voluit enim Deus per hebdomadas illos distingui) divisa, novem ac triginta promit Septenarios.

XI. Postquam verò tum secundùm Lunæ, tum secundùm Solis motum per omnia Zodiaci signa observatum est, dies ferè octo ac viginti, hoc est, hebdomadas quatuor impendi motui Lunæ; dies autem circiter trecentos & sexaginta quinque, hoc est, hebdomadas duas & quinquaginta motui Solis: quæ duæ atque quinquaginta hebdomades in mensem duodecim divisæ, præter quatuor hebdomadas singulis mensibus debitas, quatuor retinent, ex quibus una singulis mensibus ternis addi debet: adeò ut Menses Solares novem non tantùm sex ac triginta contineant hebdomadas, sed insuper tres, hoc est, novem ac triginta, quibus cùm frequentissimè absolvatur Partus humanus maximè naturalis & ordinarius, meritò novem mensibus, sed Solaribus, non item Lunaribus idem dicitur à nobis terminari & fieri.

XII. Dolendum proinde, non tantùm hanc de maximè naturali & ordinario Partûs humani tempore controversiam, sed pleraque alias in Medicinâ nimis frequentes moveri, agitari, & cum magnâ sæpenumerò vehementiâ urgeri ab Hominibus rei Medicæ imp. ritis, ac ideò magis

Mm auda-

Novem Mensium Solarium non Lunarium.

Quod Medicis notandũ.

Ex Planetis Partûs tempore nil posse determinari.

Id constat ex Experientiâ, & Observatione.

Tempus partûs naturalis circa 273 diem.

Vel 39 hebdomadam.

Vel novem mensem Solarem, non Lunarem.

Controversia in Medicinâ ab imperitis.

audacibus; postquam Homine imperito nihil injustius, quippe qui nisi quod ipse facit, vel somniat, nil justum, nil verum, nil bonum putat. Sed utplurimùm putare est errare : unde non mirum, plerique in Medicinâ errores debeantur illis Putatoribus : qui majori molimine, artibusque sæpè malis conantur rudi rerumque adhuc ignaræ Juventuti persuadere, quod magis optant ipsi verum esse, quàm ut ipsi verum idem putent : dum Viri, periti satis esse existiment, publicè testari, quod sæpiùs sunt experti verum.

Veritas Experientiâ innotescit, & ratione comprobatur.

XIII. Veritas etenim per Experientiam innotescens solo Virorum bonorum testimonio probatur : quamvis subinde Rationes postmodùm inquiri ac inveniri queant, quæ veritatem illam non tàm probent, quàm comprobent ac confirment.

Medicinæ notitia nō ex figmentis sed experimentis humanis petenda.

XIV. Hoc assertum meum quamvis tum Doctoribus suffenis, ac verè Doctorum nomen quàm rem magis affectantibus, tum Juvenibus laborum ad experientiam consequendam necessariorum impatientibus, ad Docturam, Dictaturamque præcipiti gradu festinantibus minùs arrideat, tandem tamen, ubi ex Auditoriis declamatoriis ad Ægrorum lectos venerunt Viri veritati Ægrorumque bono addicti, agnoverunt, licet aliquantò seriùs, quàm verè, quàm fideliter à me fuerint sæpiùs moniti de deponendo illo supercilioso sciolorum & insciorum fastu, quò præjudiciis falsis mens libera, faciliùs feliciúsque progrediatur in acquirendâ verâ Medicinæ notitiâ, neutiquam ex figmentis, verùm experimentis humanis petendâ.

Quare hoc Autor Discipulis suis inculcet.

XV. Hoc vel idcircò subinde repeto & inculco, ut benè sit meis Discipulis, hinc & ipsorum Ægris; nec idem ipsis eveniat, quod nonnullis evenit hactenus, ut nimirum seriùs agnoscant suam culpam, doleantque tam malè collocatam bonam temporis sui partem in addiscendis otiosorum, vel maleferiatorum hominum, utut ingenio Acri præditorum figmentis, non tantùm falsis, sed simul noxiis.

Falsa præ veris & noxia præ utilibus in Academiis addisci.

XVI. Utique plus temporis impendi solet in Academiis plerisque in addiscendis Opinionibus falsis, quàm veris; noxiis, quàm utilibus : & quidem quoniam majori apparatu ac fervore proponi solent, inculcarique Doctrinæ falsæ, quàm Veræ: adde quòd Homo cuivis novitati addictus delectetur magis Dogmatibus probabilibus, & in utramque partem disputabilibus, quò cujusvis ingenii subtilitas conspiciatur, quàm probatis & planis, ubi assensus mox accedit, & parùm vel nihil relinquitur ad fingendum aut contradicendum ingenio volubili, & ut videatur, quàm ut videat, magis proclivi.

Tempus Partûs humani differre à tempore partûs Brutorū.

XVII. *Tempus* ergò, ut in viam redeam, *Humani Partûs maximè ordinarium & naturale, est finis hebdomadis post imprægnationem nonæ ac trigesimæ.*

XVIII. Dixi Partûs Humani; quoniam hîc non loquimur de Brutis, quæ novimus habere, alia quidem tempus gestationis brevius, alia verò longius : sed hæc res relinquitur Veterinariis, cum iis omnibus, qui studium suum faciunt magis universale, & Brutorum quoque Accidentia & Mutationes scrutantur : quod minimè culpandum, quin potiùs laudandum, quoties aliqua inde Humano generi evenit utilitas, nec Homo semet ipsum negligat cognoscere, dum totus penè inhiat Brutorum notitiæ.

Partus septimestris.

XIX. Præter nonum mensem, omnium penè Medicorum calculo *Septimi ab imprægnatione mensis extremum* pro naturali Pariendi tempore habetur ; quoniam quotidianâ constat experientiâ, non tantùm subinde inter plures septimestres unum prodire Humanum fœtum ex eâdem matre vivum, sed vitalem quoque; verùm integras esse familias, in quibus omnes liberi sunt Septimestres ; qualem familiam honestam & inter Cives primariam novi in Germaniâ ; in quâ hoc in tertio Gradu observavi factum quoad ipsas fœminas, aliquot enim notavi Sorores, quarum fœtûs omnes erant Septimestres; quod idem evenerat semper ipsarum tum matri, tùm aviæ maternæ.

Ante finem septimi mensis fœtus nullus vitalis.

XX. *Ante septimi mensis finem quotquot hactenus observavi Fœtus, eorum nonnullos quidem vidi vivos, nullos verò vitales*, rariùs enim ad secundam tertiamve perdurabant hebdomadem in vivis.

Ultra nonum mensem plures fœtus vivi, & vitales.

XXI. *Ultra nonum mensem* plures observati sunt fœtus humani tum vivi, tum vitales editi, etiam ubi nulla erat de fraude suspicio, præsente scilicet ac vivo, sanoque Uxori suæ toto illo gestationis tempore marito.

Aliqui debiles ac ægri.

XXII. Observati sunt igitur aliquot post noni mensis finem tum diebus, tum hebdomadibus, tum mensibus editi Fœtus humani aliquando sani & robusti, sæpè debiles ac ægri : cujus rei tum in Fœtûs motibus signa solent apparere ; ex quibus prudens Medicus se non ita difficulter poterit expedire, atque à calumniatorum morsibus servare, aut salvare.

Partus Octimestris, vivus & vitalis.

XXIII. Celebris est inter Medicos de *Octimestri Partu* Controversia, quem plerique pro haud vitali habuerunt, quamvis hactenus nec rationem urgentem audiverim legerimve ab ullo ipsorum prolatam, quo hæc evinceret ; longè minùs Experientiam observare potuerim eorundem Placito consentientem : Plures namque notavi fœtûs humanos octimestres non tantùm vivos, sed insuper vitales.

Objectiones contrariæ nullius momenti.

XXIV. Non me latet, hos Medicos Sophistas, quò sartam tectam tueantur suam Opinionem dicam, an Commentum, quoties observant vitalem fœtum octimestrem, audere, ac sæpè satis imprudenter, negare fuisse ipsum octimestrem, atque nil intactum relinquere, quin omnem movere lapidem, ut matribus æquè ac aliis persuadeant, non ritè fuisse initas ipsarum rationes, ac velle aliquando citiùs, aliquando seriùs imprægnatas fœminas, quàm referunt, ideóque fœtus illos non tam fuisse octimestres, quàm septimestres, aut novimestres.

XXV. Verumenimverò, sicut non nego, falli subinde fœminas operi generationis minùs attentas, ita non possum admittere, illud evenire accuratis mutationum sibi obvenientium & observabilium notatricibus; quæ facilè observare possunt, quando Virile semen (absque quo nulla fit generatio) admittunt, quando emittunt : quòd si non emittant, de imprægnatione tunc factâ priùs suspicari, mox opinari, tandem certò persuaderi mares oportet. In quo casu putem

longè

longè plus tribuendum esse Conjugi honestæ, quàm Medico præjudiciis excœcato & imperito, utut Artis Doctrinæque suæ vastitate suffeno, ac præposterè superbienti.

xpe-en-um & tionem fua-re. ructus

XXVI. Nec tantùm *Experientiâ* indubitatâ constat, plures occurrere Partus humanos *Octimestres naturales*, quin *Ratio* idem suadet, persuadet, ac evincit.

eadem lantâ jectam suis vosdam rides aturel-re

XXVII. Si quis enim Hominem, cujus Corpus naturalibus mutationibus omnibus subjectum est, cum rebus Naturalibus aliis, quatenus cum illis convenit, contulerit, observabit exempli gratiâ in Plantarum Fructibus etiam eodem tempore, in eâdem Plantâ vel Arbore hærentibus, alios citiùs, alios segniùs maturescere, adeóque sibi relictos decidere, sive sint omnes æquè boni, sive aliqui malè sint affecti.

t & etiam uma-um.

XXVIII. Sic etiam Fœtus humanus aliàs citiùs, aliàs segniùs ad suam perfectionem pertingit; unde etiam subinde solito tempore citiùs, subinde tardiùs ad exitum properat.

Naius versi-tis atio & ausa.

XXIX. Diversitatis hujus ratio pendet imprimis à *Fœtus robore* majore vel minore: uti hoc debetur præsertim *Constitutioni Matris diversæ*; quæ rursus pendet partim à *Dispositione* ejusdem *Matris naturali*; partim ab *Aëris constitutione* diversâ; partim ab *Alimentorum* ab ipsâ usurpatorum diversitate; dum aliàs Succi optimi usurpantur Alimenta, aliàs alia; aliàs Aromaticis conditа, aliàs minùs Aromatica, & sic porro: partim à *Corporis exercitio*, moderato quidem sed aliàs aliquantò majore, aliàs aliquantò minore; partim ab *Animi Affectibus*, gratioribus, vel ingratioribus, ac præsertim gaudio, spe, tristitiâ, metu, &c. iisdemque aliàs frequentibus magis, aliàs rarioribus.

XXX. Ab his, inquam, Causas pluribus vel paucioribus, potentioribus vel debilioribus, pendet citior segniorve Fœtus humani in materno utero perfectio, adeóque ejusdem ad partium accceleratio, vel retardatio.

xpe-ientia etiam nstare.

XXXI. Nec tamen rem ita se habere suadet Ratio modò allegata, sed eandem solidam veramque esse confirmat laudata priùs experientia; quâ constat, Fœtus robustos, tempusque partûs ordinarium ideò anticipantes edi à Matribus itidem robustis, atque ex supradictis rebus non-naturalibus plures paucioresve cum voluptate expertis.

oEtino-um nensem artûs ani & egeti ausa.

XXXII. Contrà, quotiescunque *ultra mensem nonum* prodeunt *Fœtus* humani; si fuerint ipsi *sani & vegeti*, toties ferè, hoc est, plerumque *Animi mœror*, non tamen valdè gravis, vel *Solitudo* Matres robustas exercuit gestationis tempore; unde segniùs ad perfectionem pervenerunt, idem Fœtus, segniúsque ad exitum fuerunt apti.

Partûs infirmio-ris causa post idem tempus.

XXXIII. Quoties autem *Fœtus iidem* post nonum mensem prodeuntes *infirmiores* sunt, toties, si *non affectum alium corporis gravem* passæ sint, *Animi* saltem *mœrorem gravissimum*, aut *Terrorem molestum*, aut *frequentem Iram*, aut *Alimenta vitiosa*, *Aërisve mutationes noxias*, vel *nimias Vigilias*, vel *Corporis defatigationem crebram*, similiave Diætæ vitia sustinuerunt Matres: cæterùm robustæ; unde non contigit quidem Abortus, verùm Fœtus debilior inde factus segniùs ad maturitatem pervenit, tardiúsque in lucem est productus.

XXXIV. Si proinde Fœtus humanus aliàs citiùs, aliàs segniùs perficiatur, & ad partum properet; observenturque Fœtus vivi & vitales non tantùm nono, quin septimo quoque mense exclusi, quî fiam per se finget facilè, non dari frequenter Partus Octimestres?

Partus esse Octimestres.

XXXV. Quòd enim putant aliqui Fœtum humanum omnem perfecto mense septimo non tantùm perfectum esse, quin insuper partum tentare, figmentum est, nullâ ratione solidâ, nullâ experientiâ certâ comprobatum. Nam fœminæ gravidæ finito mense septimo non sentiunt partûs dolores & conatus.

Fœtum septimo mense non esse perfectum, nec partum tentare.

XXXVI. Nulla, inquam, ratio solida id suadet. Neque mox, ubi omnia membra perfecta habet fœtus, ad exitum properat; cùm eadem robore adhuc indigeant, quod octavo & nono acquiritur mense: unde omnes Fœtus septimestres observantur delicati ac teneri, adeò ut, quando sani sunt, binis primis mensibus perpetuò ferè dormiant, nec nisi valetudinarii post assumptum Alimentum vigiliis exerceantur, & torqueantur. Adde quòd ungues ipsi ferè desiderentur, qui sensim accrescunt.

XXXVII. Prodit autem *Fœtus septimestris*, tum quando existit *solito robustior*, tum quando idem *solito major*, tum quando *Matris Uterus explicationem ampliorem ferre non potest*, tum quando *Aëris æstus summus* citiùs exsiccat commissuras Placentæ atque Uteri, unde faciliot fit utriusque partis secessus, vel *aliquid aliud* accidit, quod idem efficiat.

Ob quas causas prodeant fœtus septimi

XXXVIII. Quòd si *Causæ similes*, ast *leviores* locum habuerint, tum non quidem septimo, ast *octavo* demum mense accidet Partus.

Ob quas Octimestres.

XXXIX. Et octavo mense Partus frequentes observant fœminæ, quibus præjudicio laborantes Medici ubi persuadere non pôssunt, deceptas fuisse ipsas in calculo suo ineundo, nunc ad septimestres, nunc ad novimestres revocant istos partus octimestres, prout ad septimum vel nonum mensem magis accedunt.

Hos frequentes observari à fœminis, quos deceptas in calculo statuunt perperam Medici.

XL. Ubi observandum, plures fœminas generationis operi minùs attentas, ideóque confusè magis gravidationis suæ rationem, calculumque ineuntes, solere hîc saltem pro conceptionis suæ tempore sumere mediam partem mensis ante suppressa menstrua; vel si lactantes fuerint medium mensis ante visa semel menstrua.

Plures fœminas confusè gravidationis tempus notare.

XLI. Notandum enim multis, ac fortè plerisque fœminis lactantibus, nec idcircò menstruam purgationem tunc patientibus, ubi prægnantes fiunt, paulò post semel profluere menstrua; ipsisque ex horum fluxu conjecturam fieri, de factâ impregnatione.

Lactantes impregnatas semel menstrua profluere post impregnationem.

XLII. Id verò, uti dixi, evenit fœminis generationis operi parùm attentis, cùm, quæ ipsi sunt magis attentæ, certiùs possint determinare non tantùm impregnationem, quin impregnationis quoque diem ac horam; ubi præsertim studetur generationi, nec tantùm volupta-ti;

Impregnationis diem ac horam à quibusdam posse determinari

Tempus Partûs maximè naturalis. Circa finem noni Mensis.

XLIII. Vt proinde tandem aliquando, quæ de Partûs Naturalis tempore dicenda nunc habebamus, in compendium redigamus & concludamus: Tempus frequentissimum adeóque maximè naturale finis est Mensis noni, sed Solaris: à quo tempore si parùm desciscat Partus, duabus scilicet ultra vel infra hebdomadibus, pro naturali quoque habendus est ejusdem terminus.

XLIV. Quando verò integro mense, aut duobus mensibus aut post nonum mensem accidit Partus, Fœtûs quidem vitalis existere potest, non tamen tempore maximè naturali editus.

Partus ante septimi mensis finem quidem vivus, nunquã vitalis.

XLV. Citiùs autem, hoc est, ante septimi mensis finem editus Fœtus aliquando quidem vivus prodit, nunquam, quod sciam, vitalis.

Fœtus vivi & vitales, decimo, undecimo, & decimo tertio mense editi.

XLVI. Observati sunt verò Fœtus vivi & vitales non tantùm x. & xi. mense editi, sed xii. quoque à me, quin xiii. ab aliis.

XLVII. Atque hæc de Partûs humani tempore naturali dicta sunto; quoad Modum, quo fieri debet ac solet Partus Naturalis, pauca similiter habeo monenda, & quidem notatu digna, ex quibus de modo Partûs præternaturali faciliùs ferri poterit à quovis sententia.

XLVIII. *Modus* ergò *maximè naturalis*, quo *prodit in lucem Fœtus humanus*, est quando is *Capite prono* exitum quærit ac invenit, subsequentibus scapulis, mox reliquo ejusdem corpore.

XLIX. Huic valdè *affinis* est quando idem Fœtus *utrâque manu prodit, subsequente Capite*, hinc & corpore reliquo.

L. Modus quoque naturalis censetur, quando *utroque pede prodit Fœtus*, subsequentibus cruribus, hinc abdomine, mox pectore, tandemque capite.

Modus partûs præternaturalis.

LI. Multis autem modis peccare potest in sui exitu, exitûsque modo Fœtus, & 1. quidem, quando *alterutra manus sola prodit, capite averso*, unde nulla tunc spes superest Partûs felicis ac vitalis, ni retrorsum tractâ pressâve manu.

LII. 2. Quando similiter *alteruter pes solus prodit*, altero in Vtero hærente, atque corporis reliqui exitum impediente.

LIII. 3. Quando *Complicatum corpus per nates* prodit.

LIV. 4. Quando econtrà *Ventre prono retrorsùm inflexum corpus* se Vteri orificio sistit.

Partum vel citiùs vel seriùs excludi.

LV. Cùm *Partus humanus naturali tempore haud prodiens*, nunc *anticipet* & *citiùs excludatur*, nunc *postponat & seriùs gignatur fœtus*, notandum, tempore *anticipantem Partum* vocari *Abortum*, de quo abundè actum à nobis in superioribus: qui *seriùs fit Partus*, nomine peculiari caret; cujus Causas investigabimus, & Curationem ejus subjungemus.

Partus nullus.

LVI. Sed ad *læsum Partum* referendus quoque *Partus nullus*, quando nimirum excludi nequit, saltem non excluditur sponte humanus fœtus, verùm arte duntaxat elicitur vivus, mortuusve; aut in Vtero matris moritur, in eodemque putrescit, ac subinde per partes exit, aut totus in ipso permanet: sicut memini, me aliquando geminos fœtus in eodem utero simul reperisse, quorum alter quidem totus inerat, sed ad corruptionem vergens, alter partibus carneis, & similibus maximam partem corruptus excretusque, solis in utero repertis duntaxat ossibus solidioribus.

Læsi partûs species.

LVII. Quatuor igitur primarias species Partûs læsi constituemus, *Abortum*, sive Partum haud vitalem; *Partum citiùs contingentem*, qui vitalis esse potest; *Partum seriùs obvenientem*, qui quoque vitalis esse potest; ac denique *Partum nullum*, cum fœtûs interitu semper copulatum.

Abortus.

LVIII. Ad *Abortum* revocamus omnem fœtûs exclusionem ante septimi post impraegnationem mensis finem factam, nunquam, quòd observaverim, vitalem, licet vivus nonnunquam prodeat fœtus: de quo plura non addimus, quoniam abundè de ipso egimus in Fœtus Gestatione læsâ.

Partus anticipans.

LIX. Ad *Partum anticipantem*, ac *citiùs contingentem* putamus revocari posse tum *septimestrem*, tum *octimestrem*; quamvis uterque possit esse vitalis; quoniam Fœtus illis temporibus prodeuntes, *donec noni mensis finem attigerint*, ni ægrotaverint, post assumptum alimentum *dormire solent*; at constituto naturali pariendi tempore finito subinde per horas aliquot vigilare solent, & alternatim dormire.

Quis fœtus maturè, quis præmaturè sit exclusus.

LX. Cui accedit, quòd *ante noni mensis finem ungues perfectionem suam non habeant in fœtu humano*: ex quibus proinde signis judicium fieri solet de fœtu maturè, aut præmaturè excluso.

Partûs anticipantis causæ.

LXI. *Causas hujus anticipantis Partûs* retulimus in superioribus & ad *Fœtus robur*, & ad ejusdem *magnitudinem auctam*, & ad *Matris Vterum explicationem ulteriorem non ferentem*, & aliquando ad *Aëris æstum commissuram Vteri & Placentæ solitò citiùs exsiccantem*, & aliquando *ad res non-naturales alias* quovis modo peccantes, atque *fœtus exclusionem præcipitantes*.

Cur aliquando vitalis, aliquando vitalis non existat.

LXII. Vnde facilè patet, cur aliquando *vitalis* existat Fœtus Septimestris, vel Octimestris, nonnunquam *aliquo post partum tempore moriatur idem*: quoties namque propter robur proprium, auctamve multùm corporis sui molem ante noni mensis finem prodit fœtus, plerumque vitalis etiam erit; quoties autem propter aliquod erratum in rebus non-naturalibus patratum anticipat Partus, toties facilè noxa simul fœtui inde accidit, unde in Affectus graves, adeóque lethales incidere potest.

Partûs seriùs contingentis causa.

LXIII. *Partûs seriùs contingentis*, atque haud nono, verùm 10. 11. 12. aut 13. demum mense accidentis *Causam* docuimus esse utplurimùm, quoties *Robustus* prodit tunc *Fœtus*, *Mœrorem*, non tamen extremum & gravissimum, *Solicitudinemve* Matres satis robustas gestationis tempore agentem ac exercentem; propter quem infirmatus fœtus seriùs ad perfectionem deductus est, seriúsque ad exitum properavit, & tunc demum postquam vires matris mœrore fractas iterum recuperavit.

Debilis fœtus unde.

LXIV. Quoties verò *Debilis* prodit *Fœtus*, toties aut *Corporis Affectu gravi afflictæ* fuerunt gestationis tempore *Matres*, aut sustinuerunt eædem *noxam notabilem ex rebus non-naturalibus* plurimùm à mediocritate recedentibus, *Animi* putà *Mœrore gravissimo, Terrore magno, Ira extremæ* vel *frequenti*; *Alimentis* valde vitiosis; *Aëris constitutione*

ſtitutione noxiâ, ejuſve *Mutatione multiplici*; *Vigiliis perſeverantibus*; *Corporis defatigatione* multâ; *Hæmorrhagia qualicumque enormi*; *Alvi Fluxu diuturno*; *ſimilibuſve Diætæ vitiis*; unde *non ſequitur* quidem *Abortus*, verùm *debilitatur non parùm Fœtus*; qui proinde *ſegniùs ad perfectionem* ſuam & maturitatem deductus, *tardiùs* quoque ad *exitum properat* & *partum*.

Partûs deficientis cauſæ.

L X V. Partûs denique *deficientis Cauſæ* aliàs in *Fœtu*, aliàs in *Matre* ſunt quærendæ ac inveniendæ.

In Fœtu.

L X VI. In Fœtu, quando idem aut *extremè debilis* exiſtit, aut *mortuus*. Nam extremè debilis nullum conatum edit, ut nec mortuus.

L X VII. Nec ſufficit tamen, ut nullus fiat Partus, Fœtûs vires ac conatus deficere, cùm indies languentes ac mortui edantur; verùm Matrum imprimis culpâ deficere ſolet Partus; licet nec ipſarum duntaxat culpâ deficiat ſemper Partus, poſtquam etiam ex ipſis mortuis non ſemel prodit Fœtus vivus.

In Matre 1. Quando vires deficiunt.

L X VIII. Matrum verò *culpa non ſuccedit Partus, quoties* 1. ſunt ipſæ *valde debiles*, tum ratione virium vitalium, tum ratione virium animalium. *Vitales vires* pulſu dignoſcuntur parvo, languido, ac præſertim intermittente, aliiſve modis deficiente. *Animales vires* dignoſcuntur Senſibus externis languentibus, Motûſque animalis impotentiâ; & imprimis Abdominis compreſſione qualicunque per diaphragma, proprioſque muſculos perficiendâ, ſed tunc languente aut deficiente.

Exhauſtæ

L X IX. Deficiunt illæ *Vires Matris* propter *Affectus* alios ipſas *exhaurientes*, aut *opprimentes*.

L X X. Exhauriunt vires pleræque *Febres Ardentes*, aut cæterùm *graves*, quò *Intermittentes* quoque revocandæ.

L X X I. Exhauriunt quoque vires *Tuſſes* diuturnæ, ut & *Vigiliæ* nimiæ; exhauriunt *Dolores*; exhauriunt *Solicitudines*, exhauriunt *nimia corporis exercitia*, vel opera; exhauriunt *Evacuationes* omnes, *Sanguinis, alvi, ſudorum*, &c.

Oppreſſæ

L X X II. Opprimunt Vires tum *Plethora ſumma*, tum *Aquæ Aſciticorum*, & *Hydropis Thoracis*; tum *Flatus Anhelationem* parientes, aut ventrem diſtendentes in *Tympanitide*; tum *Sanguis aut Pituita Apoplecticorum*.

2. Quando viæ ſunt ineptæ.

L X X III. Non ſuccedit Matrum culpâ Partus 2. quoties *viæ* ſunt ad excludendum fœtum *ineptæ*: ſi *oſſa pubis & coccygis* propter ætatem provectiorem *minùs* fuerint *mobilia*; ſi *excreſcentiæ* fuerint *oſſeæ in fœtûs viis protuberantes*; ſi *coaluerit*, ex parte ſaltem, *Uteri vagina*; ſi *Herniam conſtituerit Uterus*; quemadmodùm videre eſt apud Sennertum, in Vxore quâdam tam infeliciter in abdominis latere læsâ, nec niſi Cæſareo partu Fœtum ſuum excludente: vel ſi quovis modo alio impediatur Fœtûs excluſio.

3. Quando in medio Partu moritur.

L X X IV. Non ſuccedit 3. *matris* culpâ Partus, quoties *ipſa in medio partu moritur*, unde tunc perrarò ſpontè gignitur Infans, quin plerumque Chirurgiæ duntaxat ope, Abdominiſque materni apertione, elicitur idem: qui Partus neutiquam pro naturali poteſt haberi.

Et quando fœtus non debito modo

L X X V. Non ſuccedit quoque Partus, quoties, ſicut nuper dicebamus, Fœtûs altero tantùm crure, manuve, aut etiam ventre prodit medio; nec mutari poteſt iſte ſitus, propter *Obſtetricum inſcitiam, imperitiamve*, vel obſtinatum fœtus Motum talem.

prodit, nec mutatur.

Propter Obſtetricum inſcitiam.

L X X VI. Inſcitia laborant Obſtetrices, quando ignorant, fruſtrà iſto ſitu expectari Fœtûs productionem.

Imperitiam.

L X X VII. Imperitia hic laborant Obſtetrices, quando neſciunt introrsùm repellere Manum, Pedemve vitiosè prodeuntem.

Vel propter obſtinatũ fœtûs motum.

L X X VIII. Obſtinatus eſt Fœtûs motus modo, quem diximus, vitioſo, quando *graviter affectus & anxius* exitum quærit & urget, quem cœpit, perverſum.

L X X I X. Angitur Fœtus Doloribus, vel impedita Reſpiratione, & quandoque Motibus Epilepticis; unde liberè moveri nequit per Vterum, quin potiùs hæret in vitioſo partium ſuarum ſitu.

Quare ſitum naturalem in partu mutet fœtus.

L X X X. Arduum erit nunc rationes proferre, propter quas ſitum naturalem mutat in Partu Fœtus, cur aliquando capite prodeat prono; cur aliquando alterum pedem manumve exerat; cur aliquando nates, aliquando ventrem Vteri orificio obvertat.

L X X X I. Quamvis autem nemo forſan mortalium determinare poſſit, cur hæc ita eveniant omnia; videndum tamen, an aliquid excogitari poſſit, quod non tantùm ſit rationi conſentaneum, ſed imprimis utilitatem aliquam afferat in faciendâ medicinâ; quod unicè quærimus, & omnibus ſubtilitatibus inutilibus præponimus.

Modus prodeundi maximè naturalis.

L X X X II. Exiſtimo igitur *Capite prono* exitum quærere *Fœtum* omnibus modis *ſanum*, nilque præternaturalis, ac præſertim *partu inſtante* paſſum; quoniam ſitus hic eſt maximè naturalis, atque ad partum felicem tum matri, tum fœtui præſtandum maximè aptus.

Quomodò fiat.

L X X X III. Vbi namque ſanus vegetuſque exiſtit Fœtus, licet blandè corpus ſuum in Vtero materno moveat, non tamen videtur compoſita in orbem membra priùs extendere aut expandere, quàm feſtinet ad exitum; quo tempore arbitror, fœtum exerto quaſi ad hiantem paulatim apertumque Vterum capite exitum eo ipſo quærere, quò reſpiret; atque ad motum illum exitumque facilitandum crura, pedeſque ita extendere, ut ipſorum plantis preſſo utero partes ſuas ſuperiores faciliùs propellat, expellat, exprimatque.

Quare ſitum naturalem mutet fœtus.

L X X X IV. Quod ſi *Affectu aliquo moleſto*, ac imprimis *doloribus laboret Fœtus*, ac præſertim *partu inſtante*, tum exiſtimo, eundem omnes artus nunc quaquaversùm (uti omnes dolentes ſolemus) explicare, nunc eoſdem miris ac diverſiſſimis modis contorquere, aut complicare, atque eo ipſo ſitum ſuum naturalem ita immutare, ut rarò ad eundem partes omnes reducat, quin ſemper aliquæ quodammodò perverſum ſervent; unde moleſtiores ſolent matribus eſſe tunc Fœtûs motus & agitationes; quin caſu tantùm, ac hominum reſpectu fortuitò videtur tunc Partus ſequi naturalis, quoad partium ſitum.

Unde uteri Orificio alia præter caput pars ſe offert.

L X X X V. Sed non rarò propter talem Artuum explicationem præpoſteram vel potiùs prætnaturam alia præter caput pars ſe Vteri Orificio offert, quæ partum efficit nunc difficiliorem, nunc

Matri, aut Fœtui saltem periculosum, & aliquando lethalem.

Cur hæc quã illa pars, autorem nescire.

LXXXVI. Cur autem potiùs hæc quàm illa pars, pes quàm manus se offerat, id fateor me casui tantùm ac fortunæ quoad nos adscribere: Nam hîc in Dei secreta & consilia arcana non penetro, Cui omnia hæc non tantùm notissima censeo, verùm ejus nutu atque jussu quandoque, uti aliàs permissione peragi, planè sum persuasus & quidem ex Dei sapientiâ, Bonitate, atque Potentiâ omni exceptione majoribus ritè expensis.

Curatio.

LXXXVII. Postquam docuimus, tempus humani partûs maximè naturale ac ordinarium esse finem noni post imprægnationem mensis, atque partum, qui proximè ad dictum tempus accedit, accedere quoque hactenus ad partum maximè naturalem; partum autem ab eodem termino maximè recedentem, hactenus recedere maximè à partu naturali; atque Causas istius diversitatis, adeóque partûs hactenus læsi Causas diversas in medium protulimus; tempus est, ut auxilia quoque proponamus, quorum ope Partus ad constitutum à Deo tempus, terminumque maximè legitimum, quantum arte medicâ fieri potest, deduci queat.

Causis, quæ partum præcipitant, vel retardant, occurrendum.

LXXXVIII. Hoc ut ritè fiat, considerandæ Causæ, quæ nunc Partum præcipitant, nunc retardant, superiùs enumeratæ, ut, quoties aliquæ locum habent in gravidis, adeóque metus est, ne aut citiùs, aut seriùs contingat Partus, in tempore illis occurratur, earundemque noxa præveniatur: Nam frustra quis Parturienti jam fœminæ remedia exhibere sustinebit, quorum ope mox tollantur semper Partûs dolores, differaturque Partus citiùs urgens: quamvis non negem, aliquando, at non semper, posse convenientibus medicamentis sisti præmaturè parturientium dolores, & ita quidem, ut illis sublatis cesset simul pariendi conatus, donec tandem ordinario ac verè naturali tempore iisdem redeuntibus felix contingat Partus.

Partus dolores à causâ externâ præmaturè sistendi.

LXXXIX. Illud autem accidit, quoties à Causâ externâ modò eveniente partûs dolores contingunt, quibus tunc remotis sedatisque cessant quoque Conatus illi pariendi præmaturi.

A causâ internâ rarissimè tolluntur

XC. Quoties autem præcesserunt aliquandiu in Matre aut Fœtu Causæ Partum exempli gratiâ præmaturum producturæ, frustrà expectatur earundem Correctio aut Sublatio, donec urgeant Partûs dolores, qui admodùm rarò patientur se ita diminui, vel tolli, ut ad ordinarium pariendi tempus pergat Vteri gestatio.

Partus seriùs venturus naturali tempore concitari nequit.

XCI. Quòd si subinde possit præcipitatus ac præmaturus Partus sisti remediis parturienti fœminæ administratis, vix unquam poterit tamen commodè Partus seriùs venturus naturali tempore concitari.

Et quare

XCII. Nam si Fœtus Exempli gratiâ propter matris propriumque affectum præcedentem factus debilior ad perfectionem desideratam non pervenerit adhuc tempore Partûs naturali adventante, non nisi cum ejusdem Fœtûs & subinde Matris quoque periculo tentabitur Partûs excitatio artificialis.

Fœmina, ut naturali tempore pariat, quid agendum.

XCIII. Quisquis proinde voluerit Fœminam tempore maximè naturali parere, is operam simul dabit, ut 1. *præveniantur omnia, quæ eundem possunt præcipitare aut retardare.*

XCIV. Vt 2. *si quædam præcipitis tardiorisve Partûs Causæ locum habuerint, eædem in tempore corrigantur, emendentur, tollanturve.*

XCV. Ac in specie danda opera, ut 1. quantum licet, Gravidæ *Aëre* utantur sereno, temperatoque.

XCVI. Vt 2. eædem *Alimentis* fruantur optimis, probè paratis, quantitate mediocri, tempore convenienti.

XCVII. Vt 3. eædem pro sui corporis constitutione *Somno, Vigiliisque* indulgeant moderatis.

XCVIII. Vt 4. eædem Gravidæ *corpus moveant commodè*, omnemque vitent ejus agitationem fortem, ut & torporem, ac segnitiem noxiam.

XCIX. Vt 5. eædem Gravidæ, quantum fieri potest, *vivant hilariter*, atque ab omni Affectu animi vehementi liberæ.

C. Vt 6. eædem Gravidæ *alvum* servent laxam, *Vrinam* reddant pro assumpto potu sufficientem, nullum patiantur *Sanguinis effluxum* notabilem ac nocentem.

Erratũ in Diæta corrigendum.

CI. Quoties verò aut *necessariò*, aut *casu & fortuitò*, aut *datâ operâ erratum* aliquod à Prægnante fœminâ commissum est *in Diætâ* laudata, toties curandum sedulò, ut idem corrigatur, emendeturque in tempore.

Sive necessariò commissum.

CII. Dixi *necessariò*, quando illud vitari non potuit, *Aër* puta, præter omnem omnium expectationem subitò mutatus ex sereno in humidum, aliterve malè affectum, dùm in aperto Aëre ruri forsan versatur Prægnans; quando *Alimenta* optima desiderantur; quando vitæ periculum ut effugiat Prægnans, cogitur quovis modo valdè *agitare ac movere corpus* suum, & sic porrò.

Sive fortuitò.

CIII. Dixi *fortuitò* aliquando à Prægnantibus committi aliquod in Diætâ erratum, quando Exempli gratia diutiùs ferenda sitis, quoniam potus casu est effusus; quando ab imprudente, aut malitioso ipsi terror incutitur; quando ex ictu fortuito ipsi excitatur Narium hæmorrhagia; & sic de cæteris.

Sive datâ operâ.

CIV. Dixi etiam erratum in diætâ committi aliquando à Prægnantibus *datâ operâ & studio*; nam plurimæ sunt satis petulantes, adeò ut putent multæ omnia sibi licere agere impunè, quamvis nonnunquam monitæ sint de noxâ secuturâ tum ab Adstantibus & Amicis, tum à Medicis; audent namque salutaria spernere quorumvis consilia, & imprimis *quævis Alimenta & Condimenta, Fructusque horarios* ingurgitare; audent *saltare, currere, tripudiare, equitare*, & nescio quid non tentare.

Culpam quædam fatentur quædam non.

CV. Vbi autem observant noxam sibi tunc imminere, *prudentiores* solent *culpam* suam tum *fateri*, tum convenientibus auxiliis noxam præsentem *prævenire* ac *emendare*: *imprudentiores* autem culpam suam nunc *ridere*, nunc, seriùs licet, *dolere* ac *deplorare*.

Erratũ quò citiùs notatur, eò meliùs quò serius eo peiùs sanatur.

CVI. Quò citiùs ergò erratum illud notatur, illique succurritur, eò citiùs quoque, faciliùs, ac feliciùs idem emendatur ac superatur: quò segniùs idem erratum observatur, eò segniùs quoque, difficiliúsque illi succurritur ac subvenitur.

CVII.

Mala ex rebus non-naturalibus oria.

CVII. Proximum est, sut iam ordine Mala ex iisdem non-naturalibus rebus quovis modò, necessariò, casu; vel voluntariè perperàm usurpa- tis orta persequamur, ipsorumque Remedia pro- ponamus.

Robusti Fœtus partus non impediendus, sed promovendus.

CVIII. Quoties autem Robustus Fœtus so- lito citiùs prodit tum ratione sui roboris: tum ra- tione suæ magnitudinis auctæ, toties nullo reme- dio impediendus, retardandusve Partus, quin po- tiùs observandus.

Eius signa.

CIX. Ne tamen quis tunc fallatur, signa quærenda & assignanda sunt, ex quibus constet Medico de Fœtu Robusto, vel etiam solito ma- iore.

1. Status Gravidæ optimus.

CX. Fœtûs robur patet 1. ex *Statu Gravidæ optimo & sano*: neque unquam Fœtu languente obsérvabitur benè habere Mater, quamvis fieri possit, ut aliquando Matre existente debili aut ægrâ, Fœtus existat satis robustus.

2. Motus eius mediocris & blandus.

CXI. Patet Fœtûs robur 2. ex *Motu eius- dem mediocri & blando*; quoties enim languet Fœtus, minùs idem movetur; quoties idem do- let, angiturve, nimiùm movetur, agitaturve inor- dinatè.

Fœtûs solito maioris signum.

CXII. *Fœtum solito maiorem* suadet Gravi- dæ Vterus ac Venter solito magis explicatus, expansusque; quamvis non rarò Vterus solito magis explicetur nunc à gemino Fœtu, nunc à Placentâ grandiore, aut multis humoribus ple- nâ, nunc ab Aquâ copiosiore Fœtum am- biente.

Vnde iu- dicet Medicus, unica tò conftat, atque mera duntaxat Coniectura est.

CXIII. Vnde an Fœtus grandior sit, ex Vteri Abdominisque Tumore maiore haud cer- tò constat, atque mera duntaxat Coniectura est.

Si partus præma- turus.

CXIV. Omnia verò tunc ritè fieri, etiam ubi solito citiùs excitantur Partûs Dolores, iudi- cabit præter iam dicta Medicus, si Mater fuerit sana vegetaque, si in nullâ re non-naturali pec- caverit, aut eâdem fortuitò fuerit turbata; un- de tantùm abest, ut inde turbetur Medicus pru- dens, ut contrà iubeat ipsam mulierem parturien- tem animo esse bono ac præsente.

Turba- tus Par- turien- tis ani- mus se- dandus.

CXV. Quòd si nec sic quidem turbatum soli- citumque Parturientis animum sedare possit Me- dicus; aut leve aliquod in Diætâ commissum est erratum, Animus putà prægnantis quovis animi affectu conturbatus est, terrore scilicet, vel irâ, unde paulò post partûs dolores ipsam occuparunt operæ pretium est, ut, si Venam secare ampliùs ipsi non liceat, Medicamentum ipsi præscribatur & blandè aromaticum, & simul opiatum, cuius ope ad tranquillitatem redigantur agitati spiri- tus, temperetur excitata inde humorum acrimo- nia, sedenturque Dolores partum mentientes, aut comitantes: sic enim, si falsi fuerint dolores isti, brevi sedabuntur, & tollentur partûs conatus; sin veri & partum instantem testantes, promovebitur idem feliciter, quod imprimis optandum in casu tam dubio & ancipiti.

Partus Præma- turus ab Æstu Aëris qui cu- retur.

CXVI. Quoties autem ex Causis Partum præter naturam Citiorem producturis locum habuit 1. *Æstus Aëris magnus Commissuras uteri & placentæ* solito citiùs *exsiccaturus*, sicque Par- tum præcipitaturus, toties variis remediis tum *Aëris æstus* ulterior *præcavebitur* aut *temperabi- tur*, tum notatarum *commissurarum exsiccatio præ- venietur*.

Aëris æstus ulterior præca- vendus.

CXVII. *Aëris æstus ulterior præcavebitur*, vitando eundem, ac se recipiendo in locum sub- terraneum, aut aliàs ab aëris æstu liberum.

Idem tempe- randus.

CXVIII. *Aëris æstus temperabitur*, aspersione pavimenti factâ cum Aquâ puteali, aut fon- tanâ, Aceto, Plantarum acidarum aquearumve partibus, Acetosâ, Plantagine, foliis Vitis, Portula- cæ, Sempervivi maioris, flor. rosarum, borraginis buglossæ, violarum, &c.

Commis- surarum Vteri, & Placentæ exsiccatio præve- nienda.

CXIX. *Commissurarum Vteri & placentæ exsiccatio prævenietur*, assumptione Liquorum æstum omnem in corpore blandè compescen- tium, corpusque humectantium; quò spectant Aquæ ex modò laudatis plantarum partibus de- stillatione elicitæ, ut & Syrupi ex iisdem parati, & cum dictis aquis mixti, & sæpiùs quantitate parvâ usurpati; additis quantitate conveniente Spiritibus, Succisve acidis.

Et qui- bus.

CXX. Convenient in eundem finem *Emul- siones* blandiores, ex hordeo præsertim paratæ, ut & *iusculu*, quibus incoctæ sunt modò laudatæ plantæ, aut additi succi acidi.

CXXI. Hæc igitur si usurpentur paulò post perpessum Aëris æstum, prævenientur sæpenume- rò Partus citius aliàs eventuri.

CXXII. Nec tantùm internis remediis Com- missurarum Uteri & Placentæ exsiccatio præ- cavebitur, curabiturve; verùm externis quo- que Fotibus, Balneisve humectantibus pruden- ter administratis, ne plus noceant, quàm pro- sint; Oleis, Linimentis, Vnguentisve emollien- tibus & laxantibus abdominis regioni inferiori inunctis.

CXXIII. Emolliunt Rad. althææ, lilior. alb. &c. fol. althææ, malvæ, verbasci, &c. sem. lini, fœnugræci, &c. ex quibus & aquâ pluviali vel fluviali parari possunt fotus & bal- nea.

CXXIV. Olea emollientia & laxantia sunt liliorum alborum, mucaginum; Vnguenta, de althæâ simplex, de mucaginibus, Pinguedo hu- mana, anseris, &c.

Partûs præmaturus ab Alimen- tis Aro- maticis & potu spirituo- so, qui curetur.

CXXV. Quoties 2. *Alimenta* usurpata sunt *nimis Aromatica, Potusve valdè Spirituosi*, atque metus est, ne citiùs contingat idcircò Partus, danda est opera, ut primò abstineant istæ Gravidæ ab ulteriore similium Alimentorum usu, vel po- tiùs abusu: ac secundò usurpent Alimenta gluti- nosiora, pisces putà, extremaque juniorum Ani- malium, pedes sc. capitaque vitulorum, agnorum, &c. quin tertiò Potum hauriant Aquosum magis, Aquam fontanam, Cerevisiam tenuem, ac Vinum Rubellum & Oligophorum, & quartò inter me- dicamentosa assumant Emulsiones tum Hordei, tùm Amygdalarum dulcium.

A Vigi- liis ni- miis quà curetur.

CXXVI. Quoties 3. nimiùm indulserunt *Vi- giliis* Gravidæ, ac proinde metus est, ne idcircò citiùs solito pariant, non tantùm Somno vicis- sim debent indulgere longiori, sed insuper usur- pare medicamenta, quæ quorumvis humorum, ac Bilis præsertim Acrimoniam propter vigilias auctam temperent, simulque somnum blandum excitent, qualia sunt Emulsiones & iuscula modò à me laudata.

A nimio corporis motu, qui curetur.

CXXVII. Quoties 4. Currendo, Saltan- do, Equitando, aut quovis alio modo nimiùm *agitatum est* Gravidarum Corpus, toties non tantùm quiescendum est ipsis, verùm insuper

modò notata Humorum Acrimonia laudatis medicamentis est corrigenda, & Fœtus quoque illâ corporis agitatione commotus ad tranquillitatem atque quietem deducendus est ope Opiatorum; quibus Matris quoque Humores peccantes tum temperabuntur, tum ad quietem redigentur.

Ab Animi Affectu, qui oritur.

CXXVIII. Quoties 5. vehementi *Animi Affectu*, *Terrore* putà, *Irâ*, vel *Tristitia inopinata* percellitur Gravida; unde metus fit, ne citiùs properet ad partum; 1. *Vena mox secabitur in Brachio*, ubi erit præsertim plethorica, & sanguis quantitate parvâ educetur: ni eius vires non sinant; tunc enim commodum est, illi exhibere haustum potûs ordinarij, ac imprimis Vini. 2. *Conturbati, agitatique in universo corpore Humores ac Spiritus* compescentur, atque ad ordinatum motum reducentur per anodyna & opiata prudenter usurpata, additis pro Affectûs diversitate nunc Aromaticis, nunc Acidiusculis. 3. Si qui Affectus alij, *Alvi fluxus*, verbi gratiâ, *Vomitus, Dolor Colicus, Suffocatio Hypochondriaca* aliive similes consequantur Animi Affectum, Remedia singulis debita in tempore usurpabuntur blandiora, & quidem talia, quæ fœtui nocere non possint: de quibus omnibus agitur in eorundem Curatione.

Ab alvo nimis laxa, quo oritur.

CXXIX. Si 6. vel sponte, vel aliâ de causâ *nimiùm laxetur* Gravidæ *alvus*, & metus sit, ne frequenti alvi deiectione Partus solitò citius contingat, usurpanda sunt in tempore, quæ omni alvi fluxui compescendo conducunt, Opiata, inter quæ Diascordium Fracastorij facilè primum occupat locum, præter alia simul blandè adstringentia.

CXXX. Vbi hoc factum, usurpabuntur quoque Medicamenta, quæ Causam externam, si quæ fuerit, alvi fluxum producentem corrigant, emendentque, Fructus præcoces putà, vel similia: ubi observandum sedulò, dandam operam, ut Causæ istæ vitentur imposterùm; ne malum, quod sublatum cupimus, foveatur, vel augeatur.

Continua meiendi irritatio sedanda.

CXXXI. Si continua fuerit *ad Vrinam reddendam irritatio*, undecunque facta, ab humore Salso putà ad vesicam delato, vel à vesicæ Calculo, Vlcereve; cùm propter illam irritationem continuam Parturiendi Conatus simul excitentur, ideóque metus sit, ne Partus quoque citiùs solito eveniat; allaborandum, ut quantum fieri potest, illa meiendi irritatio sedetur, tollaturque.

Salsum humorum Vrinæ iunctum temperando.

CXXXII. Et Salsus quidem humor Vrinæ iunctus temperabitur commodè Emulsionibus sæpiùs laudatis, & aliquando Spiritu Salis Armoniaci ad paucas guttas ex Vino subinde usurpato, postquam Salsedo tunc peccans muriatica est, adeóque huic Sali Volatili satis feliciter cedens. Cavendum tamen, ne is quantitate usurpetur nimiâ, unde menstruorum fluxus solet excitari, atque Partus forsan posset præcipitari.

Dolorem à Calculo sedando.

CXXXIII. *Calculus in Vesica existens*, atque ad Vrinam sæpiùs reddendam cogens indicat remedia dolorem illum ac irritationem sedantia, sensumque obtundentia; tum anodyna, tum præsertim opiata.

Vlcus in Vesicæ

CXXXIV. *Vlcus in Vesicæ Orificio existens* præter iam laudata remedia indicat insuper medicamenta Vlcus mundantia & consolidantia; inter quæ nulla novi, quæ Balsamo Sulphuris, ac præsertim Succinato, hoc est, cum Succini Oleo parato, possint æquiparari; In pluribus enim ægris observavi hujus Balsami effectum singularem, eximiumque.

Orificio mundando & consolidando.

Hæmorrhagia, si ad partum propellat, sistenda.

CXXXV. Si *Hæmorrhagia* qualiscunque notabilis, vel per *nares*; vel imprimis per *Vterum*, aut *vesicam* quoque, Gravidis obveniat, metusque sit, ne forsan ideò Partus contingat citiùs, annitendum sedulò, ut in tempore, si fieri possit, Hæmorrhagia illa sistatur, atque omnis hæmorrhagiæ novæ ansa præcidatur, Fœtusque in Vtero materno roboretur.

Et quibus.

CXXXVI. Sistetur illa Hæmorrhagia felicissimè Sanguine Draconis, atque Lapide Hæmatite in pulverem tenuissimum redactis, atque cum Aquâ Plantaginis, Cinnamomi, ac similibus mistis, additâ stillatitij aceti quantitate parvâ, quò tantillum diluantur, & faciliùs ad locum affectum transferantur.

CXXXVII. Huic Medicamento addi quoque potest aliquod Opiatum, Laudanum putà, vel Diascordium, &c. cum tantillo Syrupi convenientis, Myrtini, Portulacæ, alteriusve adstringentis.

CXXXVIII. Vsurpatur enim hoc medicamentum ad consolidationem Vasis quovis modo aperti, atque Sanguini exitum concedentis.

CXXXIX. Quòd si vehemens fuerit Sanguinis effluxus, licet subinde in Brachio venam secare, atque Sanguinem effluxurum avertere.

Æstus, si adsit in corpore, sedandus.

CXL. Quin, ubi æstus in corpore atque Sanguine magnus deprehenditur, addi quoque potest prædictis Apozema refrigerans, Sanguinisque fervorem ac furorem compescens temperansque, in quem finem conducit præ multis aliis Plantago, Sempervivumque majus.

Humorum Acrimonia, si hæmorrhagiæ causa sit, temperanda.

CXLI. Si ab humorum Acrimoniâ Volatili. Acidâque, aperta fuerint vasa, non tantùm abstinendum est à similium usu, sed insuper usurpanda sunt, quæ Acrimoniam notatam temperare sunt apta, inter quæ laudo valdè Hordei, Amygdalarum dulcium, atque Seminum papaveris albi Emulsiones, addito nonnunquam Laudano Opiato; quæ conducunt imprimis, quando unà cum Vrinis è Renibus profluit sanguis.

Si Sanguis sit fluidior, ab ejus causis abstinendum.

CXLII. Sin à Corporis motu vehementiore, Aëris æstu, Alimentis Aromaticis, Potuve Generoso fluidior fuerit factus Sanguis, atque idcircò faciliùs idem per nares, aliasve vias erupèrit, cavendum erit ab horum omnium abusu ulteriore.

Fœtus corroborandus. Et quib.

CXLIII. Fœtus præcedenti Sanguinis effluxu & jacturâ debilior factus roborabitur Medicamentis aromaticis quidem, sed minùs acribus, aut per alia coniuncta temperatis Vbi præ multis aliis convenit Confectio Hyacinthorum, ut & Corallia, Margaritæ, atque similia in Tincturas redacta, & paucarum guttarum quantitate ex vino rubro & adstringente usurpata.

Partus tardiùs eventurus, quà accelerandus;

CXLIV. Atque sicut diximus, existimamus posse Partum citiùs eventurum sæpenumerò ad tempus maximè naturale arte protrahi: viden-

videndum porrò, quî possit tardiùs expectandus Partus arte ac tutò accelerari.

...s fœtâ ... Tristitiâ ... non gra- ...i, quid ...gen- ...dum.

CXLV. Quoties proinde propter Gravidæ *Tristitiam continuatam*, *licet non gravissimam*, *sollicitudinemque angentem*, *non tamen rodentem*, metus est, ne *Fœtus* etiam *Robustus* (propter Vteri gestationem præcedentem facilem, Motumque ipsius convenientem) *segnius perficiatur* in Vtero, *serius exitum quærat* ex Vtero; quod ex ipsius *motu obscuriore ac debiliore* coniectabit Prudens Medicus; toties Medicamentis & *Humores austeros* corrigentibus, & *Animum recreantibus* conabitur idem Partum procrastinantem blandè promovere.

...umores ...usteros ...rri- ...endi. ...i qui- ...us.

CXLVI. *Humores Austeros corrigunt* præ aliis omnibus *Salia Volatilia*, & imprimis *Salis armoniaci Spiritus*, Huc spectant omnia Aromatica multùm spirituosa & odorata, Rosmarinus, Maiorana, Pulegium, Ruta hortensis, Satureia, Thymus, Angelica, Spica nardi, &c.

...nimus ...recrean- ...us. ...t qui- ...us.

CXLVII. *Animum recreant & ad hilaritatem* deducunt eadem *Salia Volatilia*, sed imprimis Oleosa, cæteraque Aromatica blandiora, simulque spirituosa, vel cum spirituosis præparata: quæ novi per experientiam plurimùm facere inter omnia medicamenta materialia ad Animum tristem exhilarandum, corpusque tam continens, quàm contentum à mœrore malè affectum emendandum.

CXLVIII. Quòd si hæc medicamenta recreent ac restaurent adultos, quorum partes humoresque difficiliùs restituuntur in integrum, quoties aliquam passi sunt labem; quis dubitabit ab iisdem tenella Fœtûs in materno utero membra, tenerosque eiusdem Humores faciliùs posse restitui, quoties à mœrore, aut sollicitudine matris fuerunt ipsa plus minúsve ab integritate suâ remota.

...sdem ...edica- ...entis ...Ma- ...i, & ...tui ...ccurri.

CXLIX. Quibus proinde consulimus medicamentis Matri à mœrore aut sollicitudine malè affectæ, iisdem simul medemur Fœtui ab eâdem causâ in Vtero materno malè affecto; ut sic quoque unâ fideliâ duos dealbemus parietes.

...artus ...rdiùs ...pectan...s, si ...ab ...fectu ...avio- ...qui ...retur.

CL. Quoties verò à *graviore Causâ* durante Vteri gestatione *in Affectum satis gravem* coniecta est *Gravida*, unde licet paulatim restituatur ipsa, metus tamen fit, ne idcircò tum *segnius ad exitum properet Fœtus*, tum idem *prodeat debilior*; maiori curâ allaborandum est, ut *Gravida*, *hinc & Fœtûs quoque Affectus* in tempore *curetur*, atque, quantum fieri commodè potest, *utriusque Infirmitas superetur*, *roburque ipsis concilietur*.

...qui- ...us.

CLI. Affectus qualescunque tunc à *Mœrore summo* in Matre producantur, sive fuerit *Appetitus prostratus*, *Cordis anxietas*, *vel palpitatio*, & quandoque *Epilepsia*, *Dolor Colicus*, aliave ventris *tormina*, &c. semper conducent inter medicamenta tunc administranda *Salia Volatilia*; quippe quæ apprimè conducunt corrigendis Humoribus à Mœrore summo corruptis: dummodò, sicut dictum, quantitate parvâ usurpentur.

Caven- ...dum ab ...Evacuan- ...tibus.

CLII. Cavendum autem sedulò à medicamentis vehementioribus, ac præsertim *Evacuantibus*, quippe quæ non tantùm non conveniunt prægnantibus, sed ne quidem Affectibus à Mœrore productis, quà talibus; exceptis *Sudoriferis*, quæ, si præsertim sumantur Aromatica & volatili sale prædita, plurimum prosunt in talibus affectibus.

Infirmitas tum Matris, tum Fœtûs qui superetur.

CLIII. *Infirmitas* tum Matris, tum *Fœtûs* sensim *superabitur*, ipsisque amissum robur restituetur continuato aliquandiu Aromaticorum, sed blandiorum, usu, quorum ope Humores tum primariò, tum secundariò à prædictis Causis læsi paulatim restituuntur: Melancholici putà, & Biliosi; à quibus cum Functiones Naturales plurimùm pendeant, ab iisdem ritè constitutis sanitatem quoque primariò pendere quivis facilè videt.

Et quibus.

CLIV. Non tantùm hîc conveniunt Aromatica, sed *Spirituosa* quoque; cum quibus *Animales Spiritus* non parum in Affectibus gravibus consumi soliti cùm reparentur, meritò eorundem usus hîc à nobis commendatur.

CLV. Sed commodissimè junguntur Aromatica Spirituosis, & ita quidem, ut Aqueis additis temperentur franganturque utraque, sicque assumantur commodiùs & feliciùs.

Hominis robur in quo consistat.

CLVI. Meritò Aromatica & Spirituosa commendo ad Vires tum Matris, tum Fœtûs ab Animi Mœrore fractas & attritas reparandas, restaurandasque, quoniam Hominis Robur in Functionum Naturalium Animaliumque integritate consistit: quemadmodùm autem modò dicebam, Functiones Naturales Bili, Succoque Melancholico, sive Acido præsertim deberi; ita Functiones Animales à Spiritibus Animalibus pendent.

CLVII. Sicut autem certum est, à summo Prægnantis Mœrore non tantùm in quemvis Affectum Corporis gravem eandem posse incidere, unde similiter Affectu gravi afficiatur in Vtero materno fœtus, verùm Infirmitatem quoque immanere aliquandiu utrique, quæ non nisi temporis tractu queat superari, unde Fœtus quoque segniùs ad perfectionem sui perveniat, seriúsque ad sui partum festinet: ita ab aliis quoque Animi pathematis vehementioribus, Irâ, Terroreve; ut & cæteris Diætæ vitiis multùm mediocritate recedentibus graves Affectus produci possunt in Gravidis, hinc & in Fœtu, similem Infirmitatem Languoremque consequentem habentes, atque itidem Partum retardantes.

Si affectus partum retardans sit Ira, & terror, vel aliquod diætæ vitium, ad quid attendendum.

CLVIII. In quorum omnium Curatione semper habenda exactâ curâ Prægnantium, & Fœtûs; ut & in *Robore Fœtui* ac *Matri restituendo* semper attendendum est ad ipsum *Affectum Matris præcedentem*, *Causamque ipsius externam*, cùm secundùm ipsa non parùm variare debeant Medicamenta: quippe quæ tum ipsi Causæ, tum Affectui præcedenti debeant esse quodammodò saltem contraria.

CLIX. Ad quam Regulam in faciendâ Medicinâ usûs magni, quotquot attendent seriò, faciliùs, feliciúsque obtinebunt, quod quærunt; & contrà plures perdent, quotquot illis neglectis putant se omnia æquè posse superare.

Partus deficientis curatio.

CLX. Ne autem sæpiùs idem dicamus ac repetamus, si per singulas res non-naturales pergamus in Curatione horum malorum proponendâ, desinemus illam persequi, atque transibimus recta ad *Partum deficientem excitandum & promovendum*.

CLXI.

Si fœtus extremè debilis sit ejus causa.

CLXI. Si *Fœtus extremè debilis causa* sit *Deficientis Partûs*; idem *multùm Aromaticis & Spirituosis Matri* per intervalla exhibitis roborandus; in quem finem conducunt variæ Aquæ ex Vini Spiritu & Aromatibus simul iunctis destillatione paratæ; ut & Olea stillatitia Aromatica; quin ex utrisque prudenter & arte unitis parata Vitæ Elixiria & Balsama dicta, tunc enim longè plus præstant, citiúsque suum producunt effectum.

Si fœtus sit mortuus.

CLXII. Si *Fœtus* idem *mortuus deficientis*, nec satis procedentis *Partûs* fuerit *Causa*; (quod imprimis ex summo frigore citra febrem Gravidam corripiente, atque per universum corpus distributo, hocque consequente Fœtûs Motu abolito, nec ampliùs observabili, unà cum eiusdem pondere gravativo in Abdominis fundo percepto constabit) licebit securiùs exhibere Medicamenta potenter ipsum expellentia, qualia sunt Rad. Aristolochiæ utriusque; ac præsertim Cyclaminis, dictamni Albi, Gentianæ, &c. Fol. Sabinæ, Pulegij, Tamaricis, &c. Flor. Cheiri, Crocus, &c. Borax, Myrrha, Castoreum, Assa Fœtida, &c. Ex quibus tam Pulveres, quàm Pilulæ aut Decocta, Electuaria, Olea, &c. parantur, & Parturientibus exhibentur. Exempli gratiâ.

Et quib. Medicamentis fœtum expellentia.

Pulvis.

℞. *Myrrhæ Rubr.* ℈j.
Croci opt. ℈ß.
Borac. Venet. ℨß.
Cinnam. acut. Gr. viij.

M. F. Pulvis, dividendus in duas doses, ex idoneæ Mixturæ, aut Vini Cochleari, interpolatis unius horæ aut circiter vicibus, assumendas.

Fœtus mortuus manuû, instrumentorumque operâ educendus. Et quando.

CLXIII. Quòd si ne sic quidem promoveatur Partus, *quoties licet, manuum instrumentorumque operâ* educendus Fœtus mortuus: dummodò *constet ipsum esse mortuum*.

CLXIV. Dixi, *quoties licet*; nisi enim pateat Vteri Orificium, frustrà tentatur manuum, ne dicam Instrumentorum, operâ Fœtûs eductio.

Obstetricum temerariarum erratum.

CLXV. Cavendum enim, ne Obstetrix nasutula, vel temeraria, festinansve ad mulieres alias in partûs labore versantes, urgeat subinde Gravidam, necdum in Partûs conatibus positam, ut ad pariendum se componat, intrusis sæpenumerò in Vteri orificium non tantùm externum, sed internum quoque digitis, quò Fœtui viam præparet paretque, quod valdè periculosum.

Valdè periculosum.

CLXVI. Valdè, inquam, periculosa est *Digitorum in Vteri orificium internum intrusio*, antequam spontè pateat, quoniam facilimè læditur ipsum ab unguibus; quod non nisi cum summo fit dolore, propter sensum in parte istâ multùm acutum.

CLXVII. Si periculosum est, digitum intrudere in orificium Vteri internum, *longè periculosius erit quovis Instrumento*, ipsoque *adeò Matricis Speculo festinare* nimiùm in Colli Interni explicatione.

CLXVIII. Licet autem tum digitorum operâ, tum Instrumentis Chirurgicis Partum promovere, quoties per se satis patet Vterus, adsuntque pariendi Conatus veri, dummodò Fœtus sit mortuus.

Mortuum esse fœtum con-

CLXIX. Constat autem *mortuum esse fœtum*, 1. *ex frigore molesto Gravidæ corpus universum* absque causâ evidenti aut Febrili paroxysmo *occupante*; quo tempore iudicant omnes, obiisse in Utero materno fœtum. 2. *ex pondere gravativo circa uteri regionem observato.*

stare, 1. Ex frigore Gravidæ molestò. 2. Ex pondere gravativo. 3. Ex fœtore.

CLXX. Constat idem 3. *ex fœtore* post ruptas Secundas unà *cum Aquis prodeunte*: qui quò gravior fuerit, eò certius mortui fœtûs signum præbebit.

4. Ex frigore, & mollitie partium fœtûs.

CLXXI. Constat idem 4. ex *frigore ac mollitie cadaverosis partium fœtûs* vel Vteri orificio appositarum, & obstetricis manu digitisve exploratarum, vel per idem orificium prodeuntium, & idcircò faciliùs contrectatarum.

5. Motu deficiente fœtûs.

CLXXII. Constat idem, aut coniectatur potiùs idem 5. ex *motu omni deficiente in fœtu adhuc calente*; unde suspicio tunc est, ipsum nuper obiisse.

CLXXIII. Quò autem plura ex prædictis concurrunt signa, eò certius de Fœtûs obitu decernet obstetrix.

Mortui fœtus partes amputandæ.

CLXXIV. Vbi proinde satis superque constat de Fœtûs interitu, non dubitabit Obstetrix, *quamvis Fœtûs partem* occurrentem (quantum id Parturiens commodè ferre potest) manu prehendere atque allicere; at si reliquum corpus haud sequatur, aut sequi non possit, amputare; atque sic Fœtûs molem paulatim minuere, donec tandem omnes partes habuerit cum Secundis.

Matris culpâ deficientis partûs curatio.

CLXXV. Hactenus propter Fœtum extremè debilem, mortuumve Partus deficientis Curationem proposuimus: sequitur, ut similiter, quomodò *matris culpâ deficiens partus Curari debeat* explicemus.

A viribus tum exhaustis tum oppressis.

CLXXVI. Quoties proinde *Gravidæ, Parturientesque* sunt *valdè debiles*; tum ratione virium *vitalium*, tum ratione *Animalium*, ideóque ad pariendum impotentes; sive ipsarum vires fuerint exhaustæ, sive oppressæ; toties danda opera, ut *vires* illæ, *exhaustæ* quidem *reficiantur, oppressæ* autem *liberentur, expediantur-que*.

Exhaustæ Vires quibus [illegible]

CLXXVII. *Exhaustæ Vires vitales à Febribus ardentibus in* Parturientibus præsentibus, indicant *quævis Æstum febrilem temperantia; sed benigniora, additis tamen quibusdam Aromaticis*, sed blandioribus, Aquâ Cinnamomi cum Aquâ, non item cum Vino paratâ.

CLXXVIII. Certè, si unquam, hîc Medicum maxima tenet anxium solicitudo; quoniam non promovetur partus, nisi Aromaticis, calorem in nobis producere solitis; quæ tamen non fert æstus febrilis: quocircà temperari debent simul, & quidem ita, ut Matri robur afferant, & ardorem febrilem minuant.

Contrarias indicationes simul urgentes [illegible] contraria quærere remedia.

CLXXIX. Non tamen novum in faciendâ Medicinâ, Contrarias observare Indicationes, simul urgentes; in quo casu feliciter iunguntur, simulque usurpantur Contraria medicamenta, sed ita ut maximè urgentis habeatur ratio maxima, ipsique maximè succurratur: quamvis, sicut dictum, hic opus sit & ingenio, & iudicio.

Exhaustæ vires vitales quibus reparentur.

CLXXX. *Exhaustæ Vires* Parturientium *Vitales* propter *Dolores, Vigilias, Solicitudines, Evacuationes nimias*, &c. *indicant sui reparationem per Aromatica & Spirituosa*, sed blandiora & gratiora, hoc est, ita temperata, ut nullum notabi-

tabilem magnamque in corpore mutationem producere possint.

CLXXXI. Omnia siquidem Medicamenta excellenti qualitate prædita; & in corpore magnam subitamque mutationem afferentia periculosa sunt semper, quia plerumque noxia: Ergò longè magis in Gravidis & Parturientibus.

CLXXXII. *Temperatiora* redduntur Aromatica & Spirituosa, quoties *ipsis adduntur Aquea*, & subacida: *ab Aqueis* enim diluuntur & infringuntur quodammodò tum Aromatica, tum Acida, tum Spirituosa.

CLXXXIII. *A subacidis* verò *temperantur* tum *Aromatica*, tum *Spirituosa*, quatenus hæc duo in nobis augent calorem, quem minuunt Acida, & blandiùs subacida: quoniam igitur effectus istorum omnium comites habent in nobis Calorem aut Frigus, qualitates sensui valdè notabiles, à quarum Causis, Salso putà & Acido, cùm maximæ, adeóque gravissimæ ac periculosissimæ mutationes pendeant, bonum est, innotescere nobis per qualitates istas sensibus & manifestas, & sæpe molestas Humores corporis destructionem tam sæpè patientes, quò illis succurratur in tempore, ac convenienter.

CLXXXIV. *Oppressæ Parturientium vires vitales ob Plethoram* in tempore sanguinis eductione per *venam* in *brachio* alterutro *apertam* curari debuerant & liberari: quòd si hoc fuerit neglectum, nil obstat instante partu *in manu* levem instituere Sanguinis missionem, non item in brachio: cùm ista minùs alteret, minùs debilitet, quàm hæc. Quin *Scarificatione* in assuetis educi poterit Sanguis: Spes tamen est, *lochiorum* evacuatione copiosâ liberari posse vires vitales priùs oppressas: quòd si non satis fluant lochia, nil impedit post partum saltem Sanguinem è pede vacuari.

CLXXXV. *Oppressæ* Parturientium vires *ab Hydropis Ascitis Aquis* abdomen ipsarum occupantibus, liberantur aliquando in partu, effluente simul magnâ vi aquarum per Vterum, aliquando post partum unà cum lochiis, quamvis Affectus talis valdè sit periculosus, ac imprimis, quando aliquandiu duravit Ascites, atque viscera cœpit corrumpere Aqua in Ventre coacervata & collecta.

CLXXXVI. *Thoracis Hydrops* quemadmodum haud facilè cognoscitur, & ab aliis affectibus dignoscitur, ita Curatio verè rationalis & dogmatica difficulter ipsi potest adaptari.

CLXXXVII. *Oppressæ* Parturientium *vires vitales à flatibus, Intestina*, hinc & *Abdomen valdè distendentibus*, liberabuntur citò, tutò, simulque aliquando jucundè iniecto quamprimum Enemate carminante; à quo si flatus copiosi erumpant, mox levabitur Parturiens, atque facilè satis pariet, non parùm flatuum exclusione recreata. Exempli loco sit sequens, tàm ante partum, quàm urgente saltem minùs partu, injiciendum; quod.

℞. *Rad. Angelicæ* ʒj.
Althææ ℥ß.
Fol. Pulegij,
Maioranæ, an. M. j.
Flor. Chamæm. Rom. M. ß.
Coq. ex Aq. purâ.
In Colat. ℥viij. *dissolv.*
Bened. laxat. ℥ij.
Ol. Rutac. ℥ß.
M. F. Clyster.

CLXXXVIII. Quòd si uno Enemate non eliciantur satis flatus abdomen distendentes, injici potest & alterum, & aliquando tertium: prout enim flatuum materia est copiosior, & imprimis tenacior, pituità puta glutinosâ, ita difficiliùs cedunt prodeuntque flatus, miserè parturientes affligentes.

Eiue Vsus

CLXXXIX. *Oppressæ* Parturientium vires vitales *à flatibus ad interiora pectoris pulmonesque* penetrantibus, liberabuntur usurpatione Aromaticorum; sed flatus simul potenter discutientium, quorum ope flatus tum in ortu suo nonnunquam discutientur, tum in quâvis corporis parte hærentes incidentur, dissipabunturque.

Oppressæ vires vitales à flatibus in pectore quî curentur

CXC. Habent namque opus incisione, ac consequenter discussione non minùs Flatus, quàm ipsorum materia, Pituita; ex quâ prout magis, vel minùs est viscosa & glutinosa, producuntur Flatus plus vel minùs tenaces ac viscosi: quorum viscositas patet etiam in eorundem excretione, quæ subinde vix accidere potest, adhærentibus ubivis in suo exitu flatibus, propter suam glutinositatem.

CXCI. Si quando Parturientium Vires *oppressæ* sint à *Flatibus in Tympanitide*, non tantùm *Intestina*, sed ipsam *Ventris Cavitatem* implentibus ac distendentibus, tunc opus fuisset in tempore laudatis iam *Enematibus* eosdem per Alvum elicere, atque *Balneo* sicco ex Abdominis Cavitate per Corporis superficiem, & poros expellere; usurpatis simul Diaphoreticis, sed Incidentibus & Carminantibus, quò Flatus potenter aggrediantur, atque foràs propellant.

Eædem Oppressæ à flatibus in Tympanitide qui curentur.

CXCII. Vbi autem hæc omnia nil efficiunt, atque ne sic quoque superari possunt flatus, tunc commodum foret *Acu argenteâ cavâ* ipsum perforare Abdomen usque ad eius Cavitatem à peritonæo formatam & isto instrumento cavo viam istis parare flatibus, aut *alio instrumento* magis apto eosdem allicere atque elicere.

CXCIII. Quemadmodùm cuiusvis, ita *Gravidarum* quoque *Vires Vitales opprimi* possunt à *Pituitâ, vel Sanguine Apoplexiam* producente, quocirca instante Partu invalidæ comperientur, & ad Partûs labores sustinendos minùs sufficientes. Quem parturientium statum habeo deploratum & incurabilem; nec puto ipsas superare posse tantùm malum, quin pereundum ipsis, accedente summo fœtus periculo, qui non nisi raro tunc prodibit vivus.

Oppressæ Vires Vitales à Pituitâ vel Sanguine Apoplexiam producente incurabiles.

CXCIV. *Oppressæ Vires Parturientium Animales* liberantur modis iam dictis, recreanturque, quin *excitantur Spirituosis* prudenter, hoc est, *sæpiùs parvâque quantitate ipsis exhibitis*; de quibus quoniam egimus abundè in superioribus, transimus ad sequentia.

Oppressæ Vires Parturientium Animales qui curentur

CXCV. Deficiente Matris culpâ Partu, propter *Pubis & Coccygis ossa* ætatis provectioris causâ *minùs mobilia*; bonum est eadem *fotu emolliente* sensim *emolliri*; quod duabus, tribusve ante partûs tempus septimanis utilissimè perficitur. Sic enim Cartilagines ossa dicta connectentes paulatim fiunt molliores, hinc & Ossium notatorum diductio & abductio facilior. Nam non

Partus deficiens propter Pubis & Coccygis ossa minùs mobilia quî curetur.

absque

abſcedunt ab invicem, verùm explicantur tantillum, & ita quidem, ut Fœtui pateat exitus facilior. Hinc proderit Vapor ex decoctis herbis emollientibus aſſurgens, atque in ſellâ perforatâ per plures antè partum dies exceptus; in quem finem Formula ſequens eſto:

Fomentum.

R. Rad. Althææ, ℥j.
Fol. eiuſdem,
Malvæ, an. M. j. ſ.
Summ. Melilot. M. j.
Sem. Fœnugræc.
Lini. an. ℥iij.

Eius Vſus.

Conciſa & craſsè contuſa Coquantur ex Aquâ purâ, & per horæ quadrantem à cubitum iturâ excipiatur Vapor aſcendens, idque toties repetatur, donec vis exoleta ſit plantarum decoctarum; tunc enim recentibus eſt utendum.

Et Vtilitas.

CXCVI. Tales fotus non tantùm laudatum commodum afferunt Parturientibus, ut ſcilicet faciliùs, ac cum minore moleſtiâ prodeat Fœtus; verùm poſt ipſorum uſum *non tam facilè poſt partum claudicant Mulieres*; quoniam vi minori explicantur tunc dicta oſſa, & idcircò faciliùs ad ſtatum ſuum priorem redeunt emollitæ Cartilagines; quæ duriores relictæ, atque vi diductæ, & quodammodò avulſæ ab oſſibus rariùs ad priſtinum redeunt ſtatum; quin oſſium compagem relinquunt laxiorem, & ad plus minùs claudicandum proclives fœminas.

Oſſea excreſcentiæ tollendæ.

CXCVII. Quoties *Oſſea Excreſcentiæ aut Protuberantiæ* in Sinu muliebri exiſtentes viam præcludunt Fœtui, adeò ut non niſi mortuus elici queat; toties, ſi poſſibile, tollendæ ſunt ipſæ, ut via pateat ipſi ſufficiens.

Colli Vteri externi coalitus quî curetur.

CXCVIII. Quoties poſt *partum difficilem*, aliamve cauſam ex parte *coaluit Vteri Vagina, ſive Collum externum*; unde via præcluditur Fœtui exituro; toties ſolvendus in tempore iſte coalitus, & cicatrice levi obducendus; viaque ſic fœtui paranda conveniens & ſatis patens.

Partus Cæſareus Ob herniam uteri.

CXCIX. Quoties propter *Herniam Vteri* parere non poſſunt fœminæ, toties ad extremum recurrendum remedium, *Partum Cæſareum*, abdomen, ubi hernia eſt, incidendo, hinc Vterum quoque aperiendo, atque ſic Fœtum educendo, ſicut ejus rei & operationis notabile exemplum habet Sennertus in Victoris Vxore.

Ob Matris obitum durante partu.

CC. Quoties ob *Matris obitum* durante partu contingentem deficit Partus, toties, quamprimum de illius obitu certò conſtat, & tum Conſanguineorum voluntate atque conſenſu, tum Magiſtratûs authoritate licet, aperiendum defunctæ abdomen, mox & Vterus, extrahenduſque inde Fœtus partu Cæſareo.

CCI. Magna quidem felicitas eſt, ſi quando *vi propriâ ex defunctæ matris utero exitum inveniat Fœtus*, qui plerumque ibi relictus, nec in tempore extractus, ſepulchrum invenit ubi vitam acceperat.

Partus deficiens propter alterum pedem vel manum exeuntē vel Ventrē Vteri Orificio applicantem, quî curetur.

CCII. Quoties non ſuccedit Partus propter *alterum Fœtûs Pedem, Manumve* exitum ſeorſim quærentem, ipſumve *Ventrem* Vteri Orificio ſeſe applicantem, toties opus eſt, ut Obſtetrix prudens digitis lentè ad Vteri ſinum immiſſis tum Partes iſtas exeuntes, exitumque quærentes retropellat, quin blandè ipſum Fœtum contorqueat, eiuſque motum perverſum ita invertat, ut tandem aptiùs ſe Vteri Orificio ſiſtat, & tunc feliciter educi queat.

CCIII. Docuimus enim in ſuperioribus, ſitum partium maximè legitimum eſſe, ſi Capite prodeat prono, hinc ſi utrâque manu Capiti appoſito, aut utroque pede viam quærat; quod ſemper optandum, tàm reſpectu fœtus, quàm matris.

CCIV. Quod ſi Fœtus propter Dolores; Motuſve Epilepticos ſitum illum præternaturalem obſtinatiùs ſervet, bonum eſt, non urgere Partum, quin potiùs Matri remedia Dolores ſedantia, & Epilepſiam curantia exhibere, atque tunc demùm, ubi Partes fœtûs mobiliores, non item rigidæ obſervantur ampliùs, illas in ordinem redigere, atque ſic Partum maximè naturalem excitare ac promovere.

CCV. Atque ſic Partûs læſi ſpecies varias, & Cauſas multifarias, Modumque Curandi Dogmaticum abſolvimus: proximum eſt, ut ad Lochiorum Vitia pergamus.

CAPVT VIII.

De Lochiorum Vitiis.

Quomodo Vterus à cæteris corporis cavitatibus differat.

I. VT Lochiorum natura meliùs innoteſcat, notandum, differre Uterum à cæteris Corporis Cavitatibus & Ventribus omnibus, quatenus cæteri Ventres omnes quò plus, etiam ſecundùm naturam, diſtenduntur, eò magis attenuantur; Vterus verò, quò plus ſecundùm naturam, hoc eſt, quando fœmina prægnans fit, explicatur, eò magis incraſſatur.

Vteri Incraſſatio. A Sanguine.

II. Hæc autem incraſſatio non fit, niſi ab alio, ſe Vtero immiſcente & ipſum ſecundùm eius ſubſtantiam implente.

III. Id verò Sanguis eſt, tempore geſtationis ad Vterum delatus, ibidemque propter ſuppreſſa ut plurimùm tunc menſtrua ſubſiſtens, eundemque ſenſim magis magiſque diſtendens.

Et quomodò fiat.

IV. Cui accedit, quòd Sanguis ad Fœtus nutrimentum feratur ad Uterum, & ab Vtero ad Placentam, mox per Vmbilicalem Fœtûs Venam ad eiuſdem Hepar, hinc & Cor: à quo per Arterias Umbilicales iterum redit ad Placentam; ex quâ Utero aliquid ſubinde communicari, præſertim quando Fœtus malè habet, non videtur mihi abſurdum, quippe nec Rationi, nec Experientiæ contrarium.

Lochia quid.

V. Quemadmodùm autem hic ſanguis ad Fœtûs Nutritionem & Augmentum defertur ad Uterum, ipſumque ſecundùm eius ſubſtantiam membranoſam, ſed ſpongioſam, indies magis cum aucto Fœtu explicatam replet; ita poſt partum, hoc eſt, ipſius Fœtûs excluſionem, ne Vterus, & cum ipſo Venter maneat diſtentus & tumens, ſed uterque ad priſtinam & naturalem parvitatem redeat; quoniam plus minùs in Vtero hærens immutatus eſt, & à naturali ſtatu deflexit Sanguis, amovendus erat, excernenduſque è corpore: ſicut id etiam evenit. Voluit namque Deus, ut iſte Sanguis poſt partum efflueret, & quidem intra dies paucos; quem Sanguinis fluxum Lochiorum nomine appellarunt Medici.

Eorum fluxus: Citior & tardior.

VI. Hæc Lochia in quibuſdam fœminis fluxum ſuum abſolvunt citiùs, in aliis tardiùs; & quidem

quidem ſecundùm naturam, hoc eſt,abſque ullo ipſarum detrimento.

…berior …par- …or. …ius …mpus. VII. Hæc eadem Lochia fluunt aliis uberiùs, aliis parciùs,itidem ſecundùm naturam.

VIII. Vnde videas Lochia fluere quibuſdam per dies duos,tres, quatuor,aliis per dies octo, decem, aut plures: & quidem aliquando copiâ ſatis notabili, aliquando parvâ, ſive fluxus ille copioſior vel parcior diutiùs perſeveret, ſive citiùs ceſſet: quod ſedulò Medicis eſt obſervandum,ne mox turbentur,quando plus vel minùs Lochiorum prodit,aut ſine neceſſitate ipſa conentur vel ſiſtere, vel promovere.

…iverſi- …s Lo- …iorum …o diver …ate …ſen …urũ. IX. Solent autem utplurimùm Fœminæ, quibus copioſè fluunt menſtrua, copioſum quoque pati Lochiorum fluxum, & contrà parcum, quibus menſtrua fluunt pauca. Quocirca quoties ad Puerperas, & in primo præſertim earum puerperio vocantur Medici, ac de Lochiorum fluxu occurrit ſolicitudo, toties inquirendum eſt in Menſtrui fluxûs modum & quantitatem, quò conjicere liceat, an Lochiorum fluxus cenſendus naturalis, vel ab ipſo plus minùs deflectens.

…nſide- …dum, …n ex lo- …iorum …uxu be- …è vel …atè ha- …eat puer …era. X. Sed ut illud magis pateat, inquirendum eſt Medico,an moleſtiam aliquam patiatur Puerpera; quæ ſi nulla ſit, non eſt, quòd temerè conetur mutare qualemcunque Lochiorum fluxum: ſin aliqua occurrat,diſpiciendum eſt,an copioſiori parciorive Lochiorum fluxui adſcribi poſſit, debeatque. Fruſtrà enim fatigabitur Puerpera in mutando Lochiorum effluxu qualicunque, à quo nil patitur detrimenti.

…vel ſe- …undum …el cõtra …aturã. XI. E duobus proinde ſignis jam memoratis conjectabit prudens Medicus, an Lochiorum fluxus qualiſcunque ſit ſecundùm vel contra naturam.

Quot mo …is læda- …ur. XII. Poteſt autem is variis *lædi* modis,& 1. quidem, quando *Nullus* ſit; 2. quando *Parcior* exiſtit; 3. quando *Copioſior* accidit, 4. quando *Colore,Odore*,aut *Conſiſtentiâ vitioſus* prodit.

Quando …ullus …ſt. XIII. Rarò *Nullus* obſervatur Lochiorum fluxus,nec niſi cum evidenti Puerperæ noxâ, vitæque periculo. Retentus namque tunc in Vteri ſubſtantiâ cavernosâ Sanguis, mox ibidem corrumpitur, ac Inflammationem,Abſceſſum,Vlcus,aliaque mala plura ſucceſſivè producit.

XIV. Non dicendus autem Lochiorum fluxus ſuppreſſus, vel nullus, quando durante Partu copioſus effluxit Sanguis, ac ideò poſt partum pauciſſimus, vel nullus: quoniam qui ſecundùm naturam effluere debuerat poſt partum tantùm, præter naturam effluxit durante partu Sanguis.

Ejus cauſa. XV. *Nullus* autem contingit Lochiorum Fluxus propter *frigus externum* imprudenter Partûs tempore *in Vteri ſinum admiſſum*, atque *Vteri orificia* priùs Placentæ commiſſa *conſtringens*, *Sanguinemve aut pituitam* huic conjunctam *in ipſis coagulans*.

Vnde fe- bris con- tinua. XVI. Vbi autem ab externo frigore Orificia hæc quovis modo ſunt occluſa, hærens in Vteri ſubſtantiâ cavernosâ Sanguis corrumpitur paulatim, quoniam univerſus ad reliquam maſſam redire neſcit, unde pars ejus aliqua, ſed corrupta, reliquæ maſſæ confuſa commixtaque, ipſam ſimiliter corrumpit, & ad Cor deducta Febrem continuam excitat, minùs vel magis periculoſam, prout Corruptio dicta fuerit major vel minor,fuerintque remedia uſurpata minùs vel magis omnibus hiſce malis emendandis convenientia.

Quandò Lochiorũ fluxus ſupprimi tur. Ejus cauſa. XVII. Nec tantùm aliquando, ſicut dictum, *Nullus* obſervatur *Lochiorum fluxus*, ſed nonnunquam idem *ſupprimitur*, & quidem ab eâdem causâ modò memoratâ, ſæpenumerò ab *Induſio,aliove linteamine frigido*, ac præſertim *humido ſimul* Puerperæ adhibito;à quo tàm ſæpè mox ſupprimitur ille fluxus.

Quomodò agat. XVIII. Humiditas enim cauſæ frigoris junctà, citiùs, potentiúſque in univerſum corpus ipſam inſinuat, quæ Sanguinem plus minùs coagulando ipſum ad motum ineptiorem facit: ſed inſuper poros claudendo Exhalationem naturalem moratur & ſiſtit; unde non mirum ſi augeatur mox in corpore Calor, exciteturque Febris Calore moleſta.

XIX. Nec videtur tantùm frigus notatum Aëris,Linteorumque, Corporis poros externos, & Orificia Vteri interna modo dicto afficere, verùm ad *Interni* quoque *Colli coarctationem nimis citam*, *ejuſdemve tumorem*, *hinc & Canalis anguſtationem nimiam* plurimùm facere; quâ de causâ ſiſtitur ſubinde in Uteri cavitate Sanguis, coagulatur ibidem,quin corrumpitur quoque,unde acrimoniâ ſimiliter auctâ rodit partes vicinas, producitque tandem fluxum purulentum & valdè noxium;dum ejus aliquid ad Vteri interiora penetrans, & affluentem Sanguinem itidem corrumpens, maſſam reliquam inficit, febreſque Continuas excitat.

Quì nul- lus vel ſuppreſ- ſus Lo- chiorum fluxus curetur. Et qui- bus. XX. *Curabitur vel Nullus*,vel *Suppreſſus,ab externo frigore* quovis productus *Lachiorum Fluxus*, (Animus enim eſt, in hujus Affectûs Tractatione mox Cauſæ unicuique propoſitæ ſubjungere Curationem) exhibendo quantocyùs Medicamenta Pituitam vel Sanguinem in Vteri Orificiis coagulatum ſolventia, qualia ſunt *Aromatica* omnia & *Sale Volatili prædita*, & imprimis *Vterina* dicta, quæ nimirum longâ & multiplici experientiâ comperta ſunt, in tali caſu prodeſſe; quæ ſi *Sudorifera* ſimul fuerint, plus efficient, atque citiùs, feliciùſque affectum illum difficilem ac periculoſum tollent.

XXI. Commendantur autem omnia *Menſes promovere* ſolita, Ruta hortenſis, Artemiſia, Majorana, Pulegium, Sabina, &c. exquibus decocta poſſunt parari, & ſatis calentia uſurpari, quò faciliùs ſudor erumpat, & potentiùs ad locum affectum vis medicamenti deferatur.

XXII. Quibus tamen minùs grata ſunt Decocta, iiſdem dari poſſunt Potiones ex dictarum plantarum Aquis, ut, & aliis magis Aromaticis & Spirituoſis paratæ.

Febris in de excitā ta qui cu retur. XXIII. Quamprimùm autem excitata eſt propter deficientem Lochiorum fluxum *Febris*, quæ continua ſolet eſſe, ac ſæpè ſatis ardens;cavendum ſedulò, ne illis Aromaticis augeatur febrilis æſtus; quapropter illis potionibus addenda ſunt Acida; Acetum ſtillatitium, Aqua Amſtelodamenſium Alexipharmaca,vel Prophylactica noſtra; Spiritus Salis,Vitrioli,&c.

Et qui- bus. XXIV. Hoc namque temperamento ſervato utrique ſatisfit Indicationi; cùm æſtui febrili conducant Acida, uti eadem, æquè atque Aromatica, Pituitæ coagulatæ ſolvendæ; im-

primis quando adduntur Oculi Cancri, Antimonium Diaphoreticum, & similia, quæ tum coagulatum quoque Sanguinem possunt dissolvere.

XXV. Ex dictis unicuique Medico prudenti patet, prout Æstus febrilis fuerit tunc major, augeri quoque vel minui deberi Acidorum quantitatem.

Si per aliquot dies subsistere-rit Lochiorum fluxus, curatio difficilior.

XXVI. Quòd si seriùs advocetur Medicus, atque jam subltiterit per aliquot dies Lochiorum fluxus, quin plus minúsve circa Uterum hærens corruptus fuerit Sanguis, longè difficiliùs procedet Curatio, propter allabentem, itidemque circa Uterum subsistentem, corruptumque Sanguinem novum.

Qui per agenda.

Venæ sectione.

XXVII. Quapropter, ne nimius eò feratur, ab affecto loco affluens avertendus Sanguis; & quidem Venæsectione aliquando in pede, aliquando in brachio, vel manu administratâ: Ubi prudentiâ opus est in Sanguine copiâ minore, majoreve educendo; consideratis Puerperæ viribus, & Sanguinis abundantiâ, vel penuriâ.

Alvus laxa reddẽda Enemate.

XXVIII. Præter laudata remedia, si alvus non satis responderit, Enemata injici poterunt, quæ non tantùm alvi excrementa exsiccata diluant, educantque; verùm blando suo fotu contentum circa Uterum Sanguinem concrescentem dissolvant, vel Pituitam coagulatam incidant.

Adhibenda fomenta.

XXIX. In hunc finem usurpari quoque poterunt Fomenta, per pannos laneos, spongiamque pudendo muliebri admovenda.

Et Linimenta.

XXX. Quin Unguentis quoque ac Linimentis temperatioribus inungi poterit Abdominis regio inferior.

Curatio cæterorũ Affectuũ suppressa Lochia consequẽtium.

XXXI. Quoad effectus cæteros, qui consequi solent Suppressum Lochiorum fluxum, eorundem Curatio peti debet ex peculiari ipsorum Tractatione. In quâ eorundem Curatione attendendum semper ad ægræ statum, quòd nimirum sit Puerpera; quòd suppressa sint, aut nulla ipsi Lochia: secundùm quæ Cura prædicta dirigi debet, ac feliciter absolvi: quod si observatio ista negligatur, brevi actum erit sæpè cum ægra.

Si durãte partu copiosè effluxerit Sanguis roborãtibus utendum.

XXXII. Si *durante partu copiosus* effluxerit *Sanguis*, atque ideò nullus partum sequi observetur Lochiorum fluxus; nisi aliquid detrimenti patiatur Puerpera, nullo remedio tentanda ipsorum expulsio, quin solis *roborantibus* vires puerperæ augendæ.

Si ob admissum frigus metuatur malũ sudoriferis utendum.

XXXIII. Quòd si præter illum Sanguinis durante partu effluxum, *frigus in muliebria admiserit parturiens*, atque metus sit, ne inde aliquid mali patiatur, danda est opera, ut in tempore ipsi exhibeatur *sudoriferum aromaticum*; cujus ope foràs propellatur frigus illud noxium, præveniaturque malum gravius.

Si dolor & tumor in Hypogastrio, quid agẽdum.

XXXIV. Illud idem magis urget *dolor & tumor in hypogastrio* Vterum malè affectum arguens: in quo casu præter *sudoriferum*, bonum erit, *linimento* inungere abdominis partem infimam, & alvo existente adstrictâ *enema* injicere carminans, & emolliens.

XXXV. In hoc casu nulla desideratur *Sanguinis missio*, nisi concurrat *plethora*, vel *febris successeris* satis ardens, quæ auxiliis reliquis non cedat, sed æstu gravi molesta sit.

Parcior Lochiorum fluxus.

XXXVI. *Parcior* existit Lochiorum fluxus, aliàs *secundum*, aliàs *præter naturam*.

Secũdũ naturã.

XXXVII. *Secundum naturam*, in quibus *parcior* est *Sanguis*, & proinde *parciùs* solent fluere *Menstrua*.

Præter naturã.

XXXVIII. *Præter naturam*, quibus *durante partu Sanguis effluxit multus*; aut *durante partu, vel postmodum* admissum est imprudenter aut fortuitò in *Uteri sinum frigus*, à quo non omnia, sed aliqua sunt occlusa obstructave Vteri vasa, ideóque ex parte saltem suppressus Lochiorum fluxus; aut *Febris* undecunque excitata est, quæ dictum fluxum minuat.

Quibus bonũ est Lochia esse pauca.

XXXIX. Quibus naturaliter *Menstrua* solent esse *parca*, nec mirum, nec noxium est *Lochia fluere pauca*, quin *salutare* potiùs ac utile; cùm aliàs metus sit, ne vires puerperæ minuantur, pereunte ipsi multo Sanguine.

XL. Quibus *durante partu copiosus effluxit Sanguis, bonum est Lochia esse pauca*; quæ proinde minimè sunt promovenda; quin potiùs, si copiosa forent, minuenda & blandè sistenda mediis posteà proponendis.

Si ob frigus fint pauca, qui curãdum.

XLI. Quoties autem à *frigore* imprudenter aut fortuitò *admisso* ex parte suppressus est, adeóque *diminutus* Lochiorum fluxus, convenient Remedia in eodem suppresso enumerata & laudata, *Incidentia* putà, & *Sudorifera Aromatica*, non neglectis Oleis, Unguentis, ac Linimentis similibus, ut & Enematibus Emollientibus & Carminantibus.

XLII. Poteſt quoque in hoc casu feliciter nonnunquam institui *Venæ-sectio*, & imprimis ubi accessit Febris cum Inflammationis metu.

Febris curanda, Lochiorũ fluxus ab eâ diminutur.

XLIII. Quoties verò à *Febre* Puerperæ *ex aliis causis quibusvis supervenïente diminuitur Lochiorum fluxus*, toties danda opera, ut *Febris* hujus *Causa* vera *inveniatur*, & ipsi secundùm illam *remedia convenientia adhibeantur*: nisi enim Causa febris vera innotescat, ut & ratio, secundùm quam Febris producta est, nulla Curatio rationalis instituetur, certave, verùm incerta duntaxat, ac sæpenumerò temeraria.

Vix & Lochiorum fluxus promovendus.

XLIV. Dum autem febri adhibentur remedia convenientia, *non negligendus ipse Lochiorum fluxus diminutus*, quin huic quoque *promovendo* utilia sunt usurpanda auxilia, *sed talia, quæ Febris notatæ Curationi non adversentur, verùm cum ipsis consistere possint.*

Lochiorũ fluxus copiosus 1. propter Placentã vi avulsam.

XLV. *Copiosiùs fluunt* aliquando *Lochia*, & quidem 1. propter *Placentam vi cum Secundis avulsam*, quod imprimis evenit Obstetricibus imperitis ac temerariis, aut nimiùm festinantibus.

2. Propter Vasorum laxitatẽ.

XLVI. 2. Propter *Laxitatem Vasorum in Vtero existentium*, sive *naturalem in tenerioribus*, sive *adventitiam* post affectus graves, ac imprimis *Menstruorum fluxus enormes.*

3. Propter Sanguinem fluidiorem.

XLVII. 3. Propter *Sanguinem fluidiorem*, aut *per se*, ob *admistum serum* multum, aut per *accidens*, ob *Alimenta, medicamentave* Sanguinem fluidum præstantia, & circa tempus Partûs perperàm usurpata.

Qui curetur.

1. Si fuerit Placẽta vi avulsa.

XLVIII. *Curabitur* idem Lochiorum fluxus Copiosior, 1. si *Placenta vi fuerit cum Secundis avulsa*, ideóque partes Uteri internæ laceræ sint, per Medicamenta Excoriationem omnem

sanantia

ſanantia & conſolidantia, qualia ſunt omnia blandè adſtringentia, Tormentilla, Biſtorta, Conſolida quævis, Myrtus, Hypericum Coralia, Terra ſigillata & Bolus quævis, Sanguis Draconis, Lapis Hæmatites, &c.

XLIX. Ex quibus parari poſſunt Decocta, Aquæ, Miſturæ, Condita, Electuaria, Pilulæ, Pulveres, &c. Medicamenti namque forma mutanda eſt aut eligenda plerumque pro Ægrorum arbitrio, quò libentiùs faciliúſque ipſa uſurpent, quin effectum laudabiliorem experiantur.

L. Quæcunque enim faſtidiunt Ægri, ad eadem facilè nauſeant, quin eadem facilè vomitu rejiciunt, atque minùs in eorum uſu pergere ſolent, poſſuntve, unde Curatio minùs citò, & minùs tutò, quia minùs jucundè procedit, neglectis rejectiſve optimis etiam medicamentis.

LI. Ubi contrà indulget aliquid ſui Ægris Medicus, exhibetque ipſis Medicamenta tum formâ ſive conſiſtentiâ, tum odore, tum ſapore minùs ingrata, uſurpantur eadem avidiùs, retinentur faciliùs, operanturque feliciùs, atque ſic Cura expectatur citiùs & tutiùs.

LII. Læſa igitur ob violentam Secundinarum avulſionem Uteri ſuperficies, & hinc conſequens lochiorum eruptio juſto largior, curabuntur medicamentis mox memoratis, excoriationem ſcilicet ſanantibus, & ſanguinis effluxum cohibentibus, ſeu Mixturâ, ſeu Apozematis formâ propinatis: Exempli gratiâ.

℞. *Aq. Plantaginis*, ℥j.ß.
Antepilept. Amſtelodamenſ.
Acet. ſtillat. an.℥ß.
Lap. Hæmatit.℈ß.
Corall. Rubr. præp.℈j.
Laud. Opiat. Gr.ij.
Syr. Myrtin.℥j.
M.

Accipiat ſubinde hujus Mixturæ agitatæ Cochleare unum; Cujus ope & ſiſtetur fluxus, & ſanabitur excoriatio. Decoctum ſequenti formulâ præſcribatur.

Decoctū.

℞. *Rad. Tormentillæ,*
*Biſtortæ, an.*ʒij.
Fol. Conſolid. Maj.
Saniculæ.
Pyrolæ,
*Summ. Hyperici. an.*M.j.
Coq. ex Aquâ ferratâ,
In Colat.℥xx. *diſſolv.*
Syr. de Symphyt. Fernel.℥iij.
Aq. Antepilept.
Hyſteric. Amſtel.
M.

Ejus Uſus.

De hoc Decocto ſumat bis terve in die Ægra hauſtulum ad ℥iij donec ſiſtatur ſanguis copioſiùs ex Utero effluens.

Externa etiam hic cōvenire.

LIII. Nec tantùm interna hîc conveniunt, verùm externa quoque; Unguenta, Linimenta, Olea, Emplaſtra, vim leniendi propter Dolores ab excoriatione obortos, & conſolidandi habentia; & imprimis abdominis parti inferiori, aliquando lumbari quoque regioni illita vel applicata. Talia ſunt Unguentum Martiatum, Populeum, adſtringens Fernelii, Aureum, Calcis, Diapompholygos, refrigerans Galeni, &c. Emplaſtrum ad rupturas Fernel. Ceratum Santalinum, &c. Oleum Cydoneorum, Hyperici, Nepetæ, Nymphææ, Roſaceum, Omphacinum, Solani, Maſtichinum, Myrtillorum, &c.

LIV. Utiliter hiſce medicamentis admiſcentur tam internis quàm externis *Opiata*, quippe quæ eorundem vim non parùm augent, unde faciliùs citiúſque conſolidantur tunc partes Uteri excoriatæ, ſiſtiturque feliciùs fluxus Lochiorum nimius. *Ut & Opiata.*

LV. Quando fluxus ille auget admodùm, cogimur ſubinde ad avertendum Sanguinem cum impetu ad Uterum ac per Uterum ruentem, eundem ex apertâ in Brachio venâ educere, quò ad tempus ſaltem exiguum, ſi fieri queat, ſiſtatur Sanguinis Effluvium, atque interea temporis medicamentis modò laudatis tàm internis quàm externis tentetur Vaſorum, eorundem ſaltem Orificiorum conſolidatio. *Nec non Venæ ſectio.*

LVI. *Curabitur* 2. idem Lochiorum *fluxus nimius*, *ob laxitate vaſorum* in Utero exiſtentium, modò laudatis medicamentis *adſtringentibus*, additis *Aromaticis*, ſed *blandioribus*, quorum ope robur partibus accedit, laxitaſque vaſorum ſenſim emendatur, tàm internis, quàm externis. *2. Lochiorum fluxus nimius ob laxitatē Vaſorum qui curatur.*

LVII. *Curabitur* 3. idem *Lochiorum fluxus nimius*, ob *Sanguinem* per ſe *fluidiorem*, hoc eſt *multo ſero dilutum*, uſurpando tum *Hydragoga*, tum *Sudorifera*, ſed *blandiora*, propter Puerperarum ſtatum ſolicitum. Facilè namque peccatur circa Puerperas, quapropter tutius eſt, blandis ac debilioribus, quàm vehementibus & potentioribus uti ad ipſarum curationem auxiliis ac remediis. *3. Ob Sanguinem fluidiorē, qui curatur. Si ſit per ſe.*

LVIII. Idem *Sanguis* quoties ab uſurpato perperàm durantibus partûs doloribus & laboribus *Alimento, Medicamentove, aut potius Veneno, Spiritu* nempe *Vini* tàm *ſimplici*, quàm *aniſato*, vel *juniperino*, vel *leviſticino*, aliove ſimili, redditus eſt *fluidior* & *acrior*, toties idem temperandus medicamentis auſteriuſculis & aqueis, quin & Emulſionibus gratioribus ex Hordeo præſertim & Amygdalis dulcibus ritè paratis, additis anodynis, & quandoque opiatis. *Si ſit ab Alimēto, vel Medicamento.*

In hunc finem proderit ſequens, aut ſimile decoctum:

Decoctū.

℞. *Herb. Malvæ,*
Sempervivi Maj.
Solani, an. M.j.
Sem. Plantag.
Acetoſ. an. ʒij.
Aquilegiæ, ʒiij.
*Papav. Alb.*ʒij.
Coq. ex Aq. pura,
In Colat.℥xx. *diſſolv.*
Syr. portulacæ,℥ij.ß.
Spir. Salis, Gutt.x.
M.

Hujus Decocti ℥iij. aliquoties in die aſſumat Puerpera, non neglectis cæteris, ſi quæ ſimul concurrant, ſymptomatibus, quorum ratione non rarò variè immutanda ſunt quævis medicamenta. *Ejus Uſus.*

LIX. Abſtinendum autem ſedulò ab omnibus Spirituoſis, & volatili ſale præditis; à quibus augeretur facilè Sanguinis acrimonia & fluiditas. *Abſtinendū à Spirituoſis & ſale volatili.*

Attendendum ad cætera Symptomata.
LX. Notandum verò, attendendum ſemper eſſe ad cætera Symptomata tunc ſimul concurrentia, quorum ratione mutatio aliqua facienda ſemper in Medicamentorum quorumvis uſurpatione.

Color, Lochiorum mutatus.
LXI. *Colorem naturalem* mutant Lochia, dum magis *nigricat* vel *palleſcit Sanguis* tunc profluens.

Niger.
LXII. *Nigricare* ſolet Lochiorum Sanguis ab *acido acri copioſius* ipſi admiſto, & à morâ in Vtero factâ.

Quibus curetur.
LXIII. Quocircà tum *Aromaticis* & *Sale Volatili* abundantibus emendandum hoc malum.

Pallidus.
LXIV. *Palleſcit* contrà idem Sanguis ob admiſtum ipſi multum ſerum, pituitamve copioſam.

Qui curetur.
LXV. Sero quæ debeatur cura, diximus §. 57.

LXVI. Pituitæ autem corrigendæ debentur Medicamenta aromatica, eidemque educendæ Phlegmagoga ſæpiùs exhibenda.

Fœtor Lochiorum.
LXVII. *Fœtent* quandoque Lochia, quod Moræ ipſorum adſcribendum.

Qui curetur.
LXVIII. Promovendus proinde in tempore ipſorum effluxus per aromatica ſæpiùs laudata.

LXIX. Quòd ſi tantus ſit Ipſorum fœtor, ut ipſis puerperis non minùs quàm adſtantibus moleſtiam creet: corrigendus quoque Suffitu, halituve grato; qualis ex Aromatibus ſuaveolentibus, Cinnamomo, Garyophyllis, ac ſimilibus in pulverem redactis, utque affuſo aceto, vinove acidiuſculo in fictili vitrato, aliove vaſe prunis impoſito, excitatur, & Puerperas non minùs quàm adſtantes recreat, reficitque.

Conſiſtentia mala.
LXX. *Conſiſtentiam* mutant Lochia; quoties ſolitò *fluidiora*, *minùſve fluida* exiſtunt.

Qui curetur.
LXXI. *Fluidiora* qui curanda docuimus modo §. 57. & *ſeq.*

LXXII. Eadem *minùs fluida* curabuntur præſertim Salibus volatilibus convenienter, hoc eſt, tam internè quàm externè, adminiſtratis.

Acredo qui temperetur.
LXXIII. *Acrior* Lochiorum Sanguis temperandus imprimis externis, ſed pinguedine blandâ præditis. Lacte tum ſimplici, tum ebutyrato, plantarum emollientium decoctis, &c.

CAPUT IX.

De Doloribus poſt Partum.

Dolores poſt partum.
I. SOlent pleræque Mulieres non tantùm durante Partu, verùm etiam *poſt partum Dolores* pati graves, & quidem in parte abdominis inferiore, ubi ſitus eſt Vterus; qui quamvis ſubinde ſint tàm leves, ut à puerperis negligantur, exiſtunt tamen ſæpè tàm graves, ut non tantùm Febrim excitent, ſed etiam Delirium, quin Mortem accerſant.

Eos non promovere Lochiorum effluxum.
II. Falluntur Medici, quotquot Mulierculàrum quarundam Sententiam ſecuti, arbitrantur idcircò *utiles Puerperis Dolores hoſce*, quod *ab ipſis promoveatur Lochiorum effluxus*, cujus contrarium ſæpiùs evenit, ut nimirùm urgentibus licet Doloribus illis, vehementer, non fluant tamen Lochia.

III. Adde quòd multis fœminis nulli ſint tales Dolores, fluant nihilominùs Lochia, & quidem longè commodiùs, quàm ſi urgeant notati Dolores.

Falſum eſt, poſt primum partum raro vel nunquam ſequi Dolores.
IV. Falluntur quoque Mulierculas ſecuti Medici, exiſtimantes *poſt primum partum rarò, vel nunquam ſequi Dolores*, ſed poſt ſecundum tantùm partum: quin eoſdem poſt ſingulos partus reddi graviores: quod itidem falſi arguitur Experientiâ quotidianâ in hiſce ſaltem regionibus, ubi tamen multos tenet hæc opinio non tantùm erronea, ſed ſimul noxia, & imprimis præcedens: quoniam negligitur idcircò & impeditur à multis Dolorum dictorum tanquam utilium Curatio, quamvis tàm ſæpè eorundem neglectus Cauſa fuerit necis multis puerperis.

Eorum cauſa.
V. Intereſt proinde, ut dictorum *Dolorum Cauſa vera*, & *noxa inde ſubſequens* ritè cognoſcatur, quò in tempore illis ſuccurratur, & mala plura præveniantur.

Unde quærenda.
VI. Hi *Dolores cum conſequantur Partum*; meritò *Cauſa* eorundem frequentiſſima *quærenda petendaque ab iis, quæ Partûs tempore parientibus venire ſolent.*

Duo notabilia parientibus accidentia.
VII. Duo autem ſunt maximè notabilia, quæ parientibus tunc accidunt; *Fœtus Excluſio*, atque *Secundarum tum ſeceſſus ab Vtero, tum exitus ex eodem.*

Fœtus excluſio cum Doloribus.
VIII. In *Fœtûs excluſione*, hoc eſt, ipſo Partu propriè dicto, excitari *Dolores* ſatis graves, omnibus notum, ſed *qui poſt partum minuuntur, ac paulatim evaneſcunt.* Dolores autem dicti poſt partum alterius planè ſunt naturæ, incipiuntque non cum ipſo partu, ſed poſt ipſum partum Non poſſunt proinde hi Dolores confundi cum Partûs Doloribus, ſed nec ab ipſis deduci; poſtquam, uti jam dictum, ſoleant Dolores partûs paulatim poſt partum minui & planè obliterari.

Secundarum ab Utero ſeceſſus, &
IX. *Secundarum ſeceſſum ab Vtero, ut & earundem exitum ex Vtero* quod attinet, ibi nova nonnunquam urgere ſolet Mulieres moleſtia; quoniam non rarò *ſatis arctè ac firmiter ſunt ipſa Vtero connexæ, & ita connatæ, ut vix ac ne vix quidem patiantur ſe abſque ſui*, atque (quod graviſſimum eſt) *ipſius etiam Vteri laceratione ſeparari,*

Dolores in partibus excoriatis, & laceris.
X. Nemo autem ignorat forſan, quàm *acuti Dolores ſentiantur in partibus excoriatis & laceris, ac præſertim, quoties liquor quivis, ac imprimis acer mordaxque ipſas contingit.*

Atque adeò poſt Secundarum avulſionem.
XI. Unde non mirum eſt, ſi *fœminis poſt arctam Secundarum cum Vtero connexionem, violentamque earundem avulſionem, Vterique adeò excoriationem, ad Lochiorum affluxum effluxumque Dolores excitentur ibidem graves*: de quibus nunc egimus.

Quibus præcipuè dolores poſt partum urgeant.
XII. Obſervandum autem, ut totum hoc negotium reddatur manifeſtius, *Dolores illos poſt partum affligere* maximè *fœminas tum delicatas & ſenſûs exquiſiti, tum arctiùs connexas utero ſecundas*, hinc & *cum vehementiâ duntaxat ſeparabiles habentes.*

Eorum Cura non negligenda.
XIII. Obſervandum præterea, *ſi negligatur Dolorum horum Curatio*, eoſdem *utplurimum reddi partibus ſubſequentibus ſingulis graviores*; unde forſan ortum duxit, quam modò confutavimus, erronea quorundam de hiſce Doloribus ſententia.

Gravidas.
XIV. Obſervandum denique, non rarò *ad*

ad pariendum aut festinare aut urgeri. pariendam aut festinare, aut urgeri nimium Gravidas, adeò ut, antequam ad extremam maturitatem venerit Fœtus, paratusque sit, Secundarum secessus ab Utero facilis, præcipitetur Partus; ùnde difficiliùs tum excluditur Fœtus, tum secedunt exceduntque ab Utero Secundæ.

Secundarum arctior utero nexus unde. XV. Cui accedit in hisce regionibus, quòd multæ mulieres gravidæ indulgeant nimiùm *Alimentis crassioris ac glutinosioris substantiæ*, propter quam *Sanguis* productus *similis arctiùs Secundas utero nectit.*

Unde sub stantia glutinosa & pituitosa, ubique in corpore. XVI. Nec mirum hoc evenire gravidis, Alimenta pleraque, & optima præsertim fastidientibus, ideóque in minùs bonis delectationem aliquam quærentibus, postquam plerisque placet more malo Alimentum crassius, ac minùs salubre: unde tàm frequenter non tantùm in corde, Vasisque majoribus ipsi connexis, verùm in Cerebro quoque, vasisque in ipso minimis occurrit substantia Glutinosa & Pituitosa concreta, & quibusdam *Polypus* dicta.

XVII. Postquam igitur Sanguis plerorumque glutinosior existit, non mirum quoque, si arctiùs connectatur in gravidis Uterus Secundis.

Causa primaria dolorũ post partum. XVIII. *Causa* itaque prima & *primaria Dolorum post partum*, est *connexio arctior Secundarum cum Utero*, hinc & *earundem Laceratio ab Utero, Uterique adeò excoriatio.*

Secunda-ria. XIX. Causa eorundem secunda & priori se jungens, *Sanguis* est *lochiorum per laceras excoriatasque Uteri partes fluens, ipsasque mordicans & rodens.*

Sanguinis acrimonia. XX. Quamvis autem Sanguis omnis, quandiu humectat excoriatas & laceras Vteri partes, ipsas dolore afficiat, *augetur* tamen non parùm *idem Dolor*, quando *Sanguis* idem quacunque de causâ existit solito *Acrior.*

Unde Oriatur. XXI. *Sanguinis Acrimonia* evenit partim à *Sero Acri* ei admisto, partim *ab ipso Sanguine moram ubivis nectente*, ac proinde in Vteri quoque Vasis sive cavernis sinuosis.

XXII. Atque has putamus Causas tum præcipuas, tum frequentissimas Dolorum post partum.

Causæ accessoriæ. Frigus. XXIII. Accedere autem possunt, atque Dolores illos *augere* plures aliæ: *Frigus nimirum partûs* tempore, aut paulò post partum imprudenter *in Vterum admissum*, atque *Lochia ex parte, aut in totum sistens*: unde *Acrior* factus morâ idem *Sanguis dolorem excitat in Utero magnum*; sive succedat *Inflammatio*, sive *serum effluat solum*, & quidem paucum & Acre, Vteri partes internas vehementer mordens ac rodens.

Flatus. XXIV. Accidunt etiam subinde in Vteri regione, ipsoque Vtero *Dolores* atroces *à Flatibus, tum ipsum Vterum, tum Intestina crassa ibi sita distendentibus*: qui quoties paulò post partum eveniunt, meritò hic considerantur.

Lochia suppressa. XXV. A Lochiis ob externum frigus suppressis vel diminutis, atque nunc Inflammatiônem inchoantibus, nunc ob aliqualem moram Acrioribus factis, vel utroque modo, excitatus Dolor, videtur mihi omninò inter Dolores notatos habendus.

Inflammatio ab iis. XXVI. Inchoata, imperfectave Inflammatio à Lochiorum Sanguine in Vtero hærente, quæ nimirum ad ultimam Suppurationem non tendit, attamen paulò post partum orta, Dolores parit in Vtero vehementes, ac reverà post partum & propter partum, neglectamque puerperam ortos.

Lochia acriora facta. XXVII. Idem Lochiorum Sanguis ex parte licet in Vtero hærens, atque Acrior idcircò factus, quatenus reliquo effluenti jungitur, eundem facit Acriorem, unde Vteri partes tum excoriatas, tum plus minúsve inflammatas in transitu exituque suo lacerat, mordet, roditque, atque duplici nomine Dolores post partum parit: tum quatenus inflammatas, tum quatenus excoriatas Vteri partes malè afficit, ac dolere facit.

Flatus Vtero esse causam Doloris. XXVIII. Flatus in Utero sæpiùs reperiri, certum fit ex ipsorum excretione non infrequenti ex ipso utero; Eosdem autem ibidem hærentes ac conclusos præter naturam in Vteri Orificiis & Ostio ab externo frigore clausis, Dolores ibidem parere posse ratiò suadet, quin imò aliquando parere confirmat experientia, curatis illis doloribus per flatus discutientia. Dolores autem istos post & propter partum à Causâ præternaturali productos ideò meritò inter Dolores post partum referri autumo.

Vt & qui in crasso intestino hærent. XXIX. *Flatus* similiter in *crasso* duntaxat *intestino hærentes*, ipsumque valdè distendentes, atque *Vterum* simul *comprimentes*, Doloremque in ipso itidem parientes, inter Causas Dolorum post partum, sed minùs propriè ita dicendorum, referendos existimo.

Humores Acres esse causa dolorum. XXX. Quòd si subinde *Humores Acres* ubivis existentes, atque *Sanguinis Massæ* confusi unà cum ipsâ *tendant ad Vterum*, & unà *cùm Lochiis effluant*, producent quoque Dolores post partum.

Et Febres producere. XXXI. Tales autem *Humores* erunt, qui *Febres quasvis Continuas, Intermittentesve, aut ex utrisque compositas producere solent* atque non tantùm *frigus & calorem*, sed *Dolores*, quoque in *Capite*, *Ventre*, *Artubus*, ipsoque adeò *Vtero* tum propter partum, tum propter secundarum separationem *malè habente parere*. Qui *Dolores*, sive sint *continui*, sive per *intervalla repetentes* omninò videntur mihi habendi pro Doloribus post partum.

Febres causa dolorum. XXXII. Et certè, quemadmodùm *à Doloribus* vehementibus in *Vtero* propter partum difficilem malè habente, aut *Inflammatione* ibidem ortâ, non rarò *excitatur febris*: ita propter *quamvis febrem*, sed *Acriorem* atque *ardentem*, aut *algentem*, *Dolores producuntur in Vtero*, sed priùs *malè affecto*, sicut observamus idem aliis partibus quibusvis evenire, similiter propter ipsarum læsionem aliquam præcedentem, sive notam; notamque, sive ignotam neglectamque; quod tam sæpè notavimus in ægris nostris in Nosocomio Academico.

Quænã dolorum causa in hacaut illâ habeat locum, ex quibus conjiciendum. XXXIII. Quales observationes quamvis negligantur à multis, juvant tamen plurimùm diligentes quarumvis rerum investigatores, atque veritatis omnis adeóque Mutationum multiplicium evenientium Scrutatores solertes.

XXXIV. Atque sic paucis præcipuas, & à me saltem in praxi meâ observatas Dolorum post partum Causas protuli, quænam autem in hâc istâve puerperâ habeant locum, tum ex *Causis evidentibus*, tum ex *doloris modo*, tum ex *Symptomatibus comitibus*, tum denique *ex juvantibus & nocentibus*

 facilè

facilè conjiciet Medicus prudens, ac non minùs ingéniosus quàm judiciosus.

Quid Medico in casu difficili agendum.

XXXV. Oportet namque Medicum egregium in Casu difficili & obscuro ad omnia attendere, singula etiam minima observare, atque tunc ingeniosè Causas veras omnium rimari, atque judiciósè determinare.

Causæ dolorum conjiciende 1. Ex causis evidentibus.

XXXVI. Dixi modò, cùm variæ possint esse Dolorum post partum Causæ, veras conjecturum Medicum 1. ex *Causis evidentibus*, quales solent esse *frigus externum*, tum *Aëris*, tum *Linteorum* quorumvis; *Animi Affectus* gravis, Mœror, Ira, Terror; *Alimentum*, *Condimentum*, *Medicamentumve* à Puerperâ usurpatum, &c. quorum unum vel plura, si locum habuerint, quæ Dolores istos producere potuerint, meritò suspicabitur Medicus, ab illis habuisse ipsos ortum.

2. Ex doloris modo. Lancinante.

XXXVII. *Dolorum post partum Causas veras* conjiciet Medicus 2. ex *Doloris modo*; Nam si *lancinantes* ac per intervalla repetentes, graviusve afficientes fuerint Dolores, *ab Acido & Sale* in Sanguine redundante & ad Uterum delato ipsos ortum ducere judicabit.

Pulsante & ardente.

XXXVIII. Sin *Pulsantes & ardentes* fuerint Dolores, *Sanguinem* Utero *subsistere atque stagnare*, quin ad *Inflammationem vergere*, jamve inflammatum esse, suspicabitur idem.

Distendente.

XXXIX. Sin *Distendentes* fuerint Dolores isti, tensaque observetur pars Abdominis inferior, à *Flatibus* Dolores illos productos conjectabit Medicus. Atque sic ex Doloris modo in veras eorundem Causas inquiret, nec ita difficulter easdem inveniet.

3. Ex Symptomatibus concomitantibus.

XL. Eorundem post Partum Dolorum Causas veras rimabitur Medicus 3. ex *Symptomatibus concomitantibus, Lochiorum Suppressione* vel *fluxu copiosiore, Alvo adstrictiore* vel *laxiore, Flatuum excretione* aut *retentione*, atque aliquando *per Intestina discursione*, & *Borborygmis*, *Humoris multifarii effluxu per uterum, Pudendorum rosione, Febre*, (nam non tantùm dantur Febres Symptomaticæ, quæque propriè loquendo sunt aliorum Affectuum Symptomata, sed uti omnes Affectus aliis cuicunque primariò spectato juncti habendi sunt pro Accidentibus & Symptomatibus ejus, ita & Febres,) *Delirio, Vigiliis*, &c.

Nempe lochiis suppressis,

XLI. Sic quando *Suppressa* fuerunt ante Dolores post partum *Lochia*, probabile fit, ob *ipsorum Suppressione* ortos istos Dolores, ex parte saltem.

Lochiis nimiis.

XLII. Quando *fluunt copiosiùs Lochia*, conjectabit Medicus, *lacerata* esse *vasa vel orificia Uteri satis grandia*, præsertim si cum difficultate secesserint Secundæ.

Alvo adstrictâ.

XLIII. Quando *Alvus adstrictior* est, observanturque Rugitus in abdomine, suspicabitur Medicus, Dolores notatos ex parte saltem productos à *flatibus*.

Laxa.

XLIV. Quando *Alvus Laxior* existit, ac imprimis, quando cum torminibus ægram vexat frequens dejectio, probabile fiet Medico, istos Dolores habere ortum ab *humoribus acribus* non tantùm ad Intestina, verùm *ad Uterum* quoque *delatis*.

Lochiorum Sanguine vario.

XLV. Prout *Lochiorum Sanguis* fuerit *varius, colore, odore, consistentiâ, aliive humores simul effluxerint*, ita conjiciet Medicus, tales humores in corpore redundantes, atque ad Uterum delatos, Dolores post partum si non planè producere, saltem augere.

Rosione & excoriatione pudendorum à Lochiis.

XLVI. Quando *Pudenda* simul *roduntur excorianturque* à *Lochiis* effluentibus, probabile fit, *ab eorundem Acrimoniâ*, ex parte saltem, produci Dolores post partum.

Febri.

XLVI. Quando *Febris* comitatur Dolores post partum, prout illa diversa fuerit, Primaria vel Symptomatica, & calore majore minoreve stipata, judicabit Medicus, Febri primariæ & ardentiori succedentes Dolores Bili deberi, aut Sanguini æstuanti: præcedentes autem ipsam, & graves existentes, illi ansam præbuisse; unde ex Symptomatibus cæteris Causam ipsorum veram investigabit.

XLVIII. Atque sic ex Symptomatibus concurrentibus, ac præsertim pluribus simul collatis, prout in Puerperis singulis occurrunt diversa, non ita difficulter Causas Dolorum post partum veras conjiciet assequeturque Medicus ingeniosus & judiciosus.

4. Ex juvantibus & nocentibus.

XLIX. Sed eruet quoque idem 4. ex *juvantibus & nocentibus* Causas Dolorum post partum veras. Sic quoties à Flatus ex Utero Intestinisve discutientibus à quovis præscriptis & usurpatis sedantur Dolores illi, meritò suspicabitur, à Flatibus habuisse illos suam originem; ut quoties usurpatis Alimentis, condimentisque flatulentis augentur dolores iidem.

L. Sic quoties quovis modo *ad fluxum deductis Lochiis priùs suppressis, levantur Dolores* post partum, toties ab *eorundem suppressione* ipsos fuisse productos, conjiciet Medicus rationalis; & sic porrò.

Ut certiùs causam Doloris assequatur medicus, ad omnia signa attendendum.

LI. Ut autem adhuc certiùs Causas veras Dolorum post partum assequatur, non tantùm ad unum Signorum Fontem, sed ad omnes attendet idem, quò, si non prosint singula, multa juvent; cùm præsertim non liceat semper aliquid certi ex singulis concludere, quoties nimirum Ægri non satis possunt sua referre Symptomata, Dolorisque sui modum, vel non satis meminerunt Causarum evidentium, ignorantque, à quibus noxam acceperint; auxiliumve; quod tam frequens est in praxi, ut sæpenumerò tum Affectum ipsum, tum ipsius Causam necesse habeat Medicus hariolari.

Repertâ causâ verâ quid nã agẽdum.

LII. Quod si autem Causam veram Dolorum post partum se assecutum existimaverit, danda erit eidem opera, ut quamprimùm maximè cuique causæ convenientia præscribat exhibeatve Puerperæ Auxilia, Remediaque tàm interna, quàm externa.

Uterus lacerus ut consolidandus

LIII. Quoties proinde ab *Utero lacero, excoriatoque* propter violentam *Secundarum avulsionem*, ortum habuerunt Dolores post partum, toties usurpanda sunt Medicamenta *lenientia, excoriationemque consolidantia*; in quem finem laudantur meritò omnia *vulneraria* dicta, ex quibus, quando urget simul Lochiorum fluxus auctus, seligenda sunt *subadstringentia*.

Et quibus.

Plantæ Vulneraria quænam.

LIV. Inter plantas *vulnerarias* numerantur Sanicula, Agrimonia, Pyrola, Veronica, Artemisia Sabina, Pimpinella, Alchimilla, Vinca pervinca, Sanguisorba, Virga Aurea, Centaurium minus Ophioglossum, Betonica, Hypericum, Tanacetum, Verbena, Serpentaria, Herniaria, Pentaphyllum, Scordium, &c.

L V. Vi præterea *subadſtringente* præditæ ſunt ſequentes: Conſolida major ac minor,ut & Saracenica,Plantago,Equiſetum,Tormentilla, Garyophyllata,harumque Radices,Piloſella, Flores Roſarum Rubrarum, Balauſtia, Perfoliata, Myrtus, Cort.Granatorum,Succus Prunorum Sylveſtrium inſpiſſatus,&c.

LVI. Atque ex hiſce *Decocta* parantur commodiſſimè, tum ex Aquâ ferratâ, tum ex Vino Rubro,additis Syrupis convenientibus,Myrtino,Roſarum Rub.Siccatarum,de Symphyto Fernelii, & ſimilibus.

LVII. Quibus Potiones majori copiâ uſurpandæ diſplicent, iis *Miſturæ* Cochleatim ſumendæ poſſunt præſcrib.,ex Aquis Plantaginis,Piloſellæ, Agrimoniæ,& ſimilibus, ut & pauco Aceto, ſed Stillatitio blandiore, unà cum Lapide Hæmatite, Coraliis,Sanguine Draconis,Bolo Armenâ, Terrâ ſigillatâ,& ſimilibus,addendo ad gratiam aliquid Aquæ Cinnamomi,Fœniculi,aliûſve Aromaticæ.

LVIII. Omnibus autem hiſce Medicamentis jungentur utiliter tum Anodyna, tum Narcotica, Diaſcordium, Theriaca recens, Requies Nicolai, Philonium Meſuæ,atque Nicolai Mirepſi, Romanum dictum,ipſumque adeò Laudanum Opiatum: quorum ope præcedentium vis non parùm augetur & efficacior redditur,Dolorque ſedatur.

LIX. Poſſunt etiam hîc *externa* uſurpari, ac præſertim *Decocta* ex enumeratis plantis parata cum *Syringâ* in ipſum uterum adhuc patentem injici, & in decubitu ſupino aliquandiu in eodem retineri.

LX. Quoties *Sanguis Lochiorum ſeroſior* eſt, *Acriorque*,toties Idem *Anodynis*,*Emulſionum* præſertim formâ uſurpandis, *temperabitur*, addendo ſubinde Opium,Laudanumve Opiatum.

LXI. Quo facto, ſi Puerperæ vires ferant, *blando Hydragogo* ſeri pars evacuabitur per alvum;mox & *Sudorifero* ex blandè adſtringentibus parato,Radicibus putâ Garyophyllatæ, Tormentillæ,& ſimilibus,aliquâ ſui parte propelletur per Corporis habitum.

LXII. Quoties idem *Sanguis morâ* in utero factâ redditus eſt *Acrior*,toties,quoniam quæ tunc producitur *Acrimonia* eſt *Acida*, uſurpanda ſunt medicamenta notatam Acrimoniam temperantia, ſed ita,ut Sanguinis effluxum non augeant; unde inter *Aromatica* ſeligenda ſunt minimè Acria, ſed *blandiſſima*, ſimulque *leniter adſtringentia*; quæ ſi non ſuppetant,additis hiſce priorum vis frangenda erit,& ad mediocritatem reducenda.

LXIII. Conveniunt proinde hîc modò laudata *Vulneraria adſtringentia*,ſed ſimul *Aromatica*, Betonica,Scordium,Virga Aurea,Pimpinella,Verbena,Tanacetum, Millefolium, &c. quibus addi poſſunt Majorana, Calamintha Montana, Pulegium,Roſmarinus,Ruta Hortenſis,Salvia,&c.

LXIV. Quoties *ab externo frigore* imprudenter in Uterum admiſſo *ſuppreſſa* ſunt *Lochia*, hinc & producti *Dolores* notati,vel Dolores ſaltem illi ſuſcitati fuerunt; toties uſurpanda erunt medicamenta in ortâ inde *Lochiorum ſuppreſſione* non ita pridem laudata.

LXV. Quòd ſi *permanentibus Lochiis Dolores* tamen illi fuerint *producti*,tunc convenientia erunt *Sudorifera nec multùm Aromatica*,*nec multùm adſtringentia*; ne Lochiorum fluxus vel nimiùm augeatur,vel ſiſtatur;additis *Opiatis*,Dolores ſedantibus,Sudoriferorumque vim promoventibus.

LXVI. Quòd ſi ex ſuppreſſione Lochiorum inchoata fuerit in Utero *Inflammatio*,excitatuſque Dolor cum Ardore ac Pulſatione tantò moleſtior, allaborandum erit,ut,quamprimùm licebit, curetur iſta Inflammatio remediis tàm externis, quàm internis.

Ex ſuppreſſis Lochiis Inflammatio curanda.

LXVII. Convenient autem in hunc finem *Enemata ex Emollientibus & Carminantibus* parata,& ſubinde injecta,quò 1.*alvi excrementa in tempore eluantur*,ne ipſis ſubſiſtentibus augeatur notatus Dolor & Inflammatio:& 2.ab *elevatis* ex Enemate *halitibus* & ad Uterum penetrantibus temperetur Acrimonia Acida in quâvis Inflammatione peccans;quin 3.*demulceantur partes* ab Inflammatione diſtente,& hactenus quoque dolentes.

Enematis Emollientibus & Carminantibus.

LXVIII. Convenient in hunc quoque finem *Sudorifera*,ex *Oculis cancri*,*Antimonio Diaphoretico*,& ſimilibus præſertim parata, quippe quæ in ſpecie Inflammationi tum præveniendæ, tum curandæ præ omnibus aliis notis conveniunt:additis ſemper *Opiatis*,quodvis acre temperantibus, Doloreſque quoſvis ſedantibus.

Sudoriferis & Opiatis.

LXIX. Convenient in hunc eundem finem *Fotus* ex plantis emollientibus & Aromaticis parati, factâ earundem in Aquâ decoctione. Applicari verò debent illi ex ſpongiâ magnâ vel panno laneo ſatis calentes infimæ ventris regioni, & pudendo muliebri,quò citiùs feliciúſque in Uterum ipſum penetret ipſorum vis. Poſſunt quoque Fotus tales includi veſicæ bubulæ, ad dimidias replendæ,atque ſic adhiberi ſimiliter infimæ abdominis regioni.

Fotibus Emollientibus & Aromaticis.

LXX. Conveniet adhuc in hunc finem *Sanguinis* per ſectam in brachio vel pede venam *miſſio*, imprimis ubi concurrit ejus *plethora*,vel *notabilis æſtus*.

Sanguinis miſſione.

LXXI. In *Brachio* inſtituta Venæ-ſectio juvat, quatenus allabentem continuè ad Uterum Sanguinem *avertit*;*In Pede* autem quatenus Sanguinem eundem ab Utero *derivat*,& ne ad ipſum feratur, educit.

LXXII. In Sanguinis *plethorâ* bonum eſt in *brachio*,deinde in *pede* quoque inſtitui Venæ-ſectionem.

LXXIII. In *Solo Sanguinis æſtu* ſufficit ſæpè Sanguis ex *brachio* tantùm eductus.

LXXIV. Quòd ſi remediis laudatis, & ſimilibus impediri nequeat Inflammatio,danda erit opera,ut,quamprimùm licebit, eadem ad ſuppurationem promoveatur;quod fiet tum fotibus jam propoſitis,tum Cataplaſmatibus ex iiſdem Emollientibus paratis,additis liliorum alborum bulbis,Cæpiſque priùs aſſis & contuſis.

Inflammatio,ſi impediri nequeat, ad ſuppurationem promovenda.

LXXV. Ubi æſtus magnus urget in Abdominis parte infimâ, decoqui poterunt Cataplaſmata in Lacte Ebutyrato,à quo æſtus commodè compeſcitur;Quòd ſi Dolores magis urgeant,in Lacte dulci.

Æſtus in Abdominis parte infimâ qui curandus.

LXXVI. Farinæ quoque hordei,ſeminum lini, fœnugræci, fabarum, quin panis cujuſvis mica uſurpari poſſunt in Cataplaſmatis laudatis.

LXXVII. *Olea* quoque,*Vnguentaque emollientia* admiſceri poſſunt prædictis Cataplaſmatis, aut priùs venter illis inungi, quoties pinguia ferre poſſunt Puerperæ:aliàs enim ab iis cavendum ſedulò,poſtquam puſtulas, & eryſipelas moleſtum in multis producere ſolent.

Ex quibus.

LXXVIII. Injectiones quoque in Ute-

rum adhiberi possunt ex Emollientibus paratæ cum Lacte dulci.

Flatus dolores excitantes dissipandi.

LXXIX. Quoties *Flatus* ex *Pituitâ Glutinosâ in tenui præsertim Intestino* geniti, & per Intestinorum fistulam versùs anum delati, aut per Lacteas Venas tum ad Cor, tum inde quaquaversùm, & ad Uterum quoque propulsi, quocunque modo Dolores post partum si non producant, augent saltem; toties danda est opera sedula, ut *flatus* jam *geniti discutiantur & dissipentur*, & *eorundem productio nova impediatur.*

Et quibus.

LXXX. *Discutientur Flatus in crasso Intestino* hærentes commodissimè per *Enemata* carminantia dicta, additis semper emollientibus: horum enim ope subsidunt ex parte flatus in Enematum liquore aquoso, simulque educuntur cum ipso denuò excreto.

LXXXI. Laudantur hîc meritò à quibusdam *Enemata ex Urinâ Puerorum* parata, quippe quæ flatus potenter discutiunt educuntque propter Salem Volatilem in Urinâ existentem.

LXXXII. Convenient hîc quoque *Decocta* ex similibus Carminantibus Emollientibusque parata, & subinde ad ℥iv. usurpata: ubi commodum est, quædam addere *Sudorifera*, promoto blando sudore, cum quo quaquaversùm solent simul propelli expellique flatus.

LXXXIII. Conducent proinde talia imprimis, quando ad Uterum quoque, ac quovis propulsi sunt notati Flatus.

LXXXIV. Decoctorum loco usurpari possunt à delicatioribus, & longas istas potiones fastidientibus, *Mixturæ* idem præstantes, additis Oleis Anisi, Fœniculi, Maceris, Cort. Arantiorum, Carvi, Cumini, Iuniperi, Succini, aliisve puerperis haud ingratis; non neglecto interim opio; à quo non tantùm Dolores leniuntur, sed Flatus quoque dissipantur.

Flatuum nova generatio impedienda.

LXXXV. *Flatuum Generatio nova impedietur* Medicamentis *Pituitam Glutinosam alterantibus ac educentibus*; non omissis, quoties *Bilis* quoque peccat copiosa vel Acris, *Cholagogis*, & ipsam *temperantibus subacidis*, ac imprimis *Spiritu Nitri*, flatibus quoque conducente.

Et quibus.

Quænam Pituitam glutinosam corrigant.

LXXXVI. *Pituitam Glutinosam corrigunt*, tum *Acida*, tum *Salia Lixiva fixa & Volatilia*, tum *Aromatica* omnia, uti hoc sæpiùs docuimus.

Quænam evacuent.

LXXXVII. Eandem ex parte saltem correctam, incisamque *evacuant Phlegmagoga*, tum vulgaria, tum Chymica, inter quæ primas hîc tenent Mercurialia.

Bilem quænam corrigant.

LXXXVIII. *Bilem corrigunt*, temperantque Acriorem *Acida* omnia: unde quoties hæc quoque peccat, meritò Acidis utemur, quippe quæ Pituitam simul incidunt & attenuant, fluidioremque faciunt.

LXXXIX. *Bilem* eandem *evacuant Cholagoga* vulgò nota; inter quæ primum locum dare soleo *Scammonio*, blando tutoque remedio.

Quænam evacuent.

Pituitæ glutinosæ proventus præveniendus. Diætâ.

XC. Nec sufficit hisce uti ad flatuum generationem impediendam: nisi postmodùm *præveniatur Pituitæ similis proventus*, *diætâ & pharmaciâ* conveniente.

XCI. *Diætâ prævenietur Pituitæ proventus*, cavendo ab Alimentis crassis & viscosis; Aëre frigido, humidoque; Animi mœrore, ac similibus; & quærendo Aërem calentem ac serenum, studendo hilaritati, & quandoque iræ; usurpandoque Alimenta optimi Succi, ac imprimis Condimenta Aromatica, qualia sunt Sinapi, Raphanus Rusticanus, Majorana, Rosmarinus, Salvia, & Aromata pleraque, Piper, Garyophylli, Cinnamomum, Nux Moschata, &c.

Pharmacia.

XCII. *Pharmaciâ* prævenietur idem *Pituitæ proventus*, tum *alterantibus*, tum *purgantibus.*

Per Alterantia.

XCIII. *Alterantia* sunt omnia *Aromatica potentiora*, & Condimentorum vice vix usurpanda, tum etiam *Spirituosa*, quin *Salia* tum *fixa*, tum *Volatilia*; & ipsa quandoque *Acida*: de quibus sæpiùs egimus aliàs, & subinde agemus adhuc, quando Affectus tractandi hoc primariò desiderabunt.

Per Purgantia.

XCIV. *Purgantia* sunt imprimis *Phlegmagoga*, Pituitam augeri cœptam subinde per alvum evacuantia: ubi non putem temerè concedenda exhibendave *Vomitoria*, nisi facilè vomentibus, aut nauseabundis: Conveniunt etiam hîc *Sudorifera*, sed magis Aromatica, & Pituitam prætereà potenter alterantia, incidentia ac emendantia, qualia meritò laudantur *Radices* Fœniculi, Apii, Levistici, Sarsæparillæ, Chinæ, &c. *Ligna* Quercus, Guajaci, Sassafras, Iuniperi, Buxi, &c.

Et Sudorifera. Et qualia.

XCV. Ubi notandum, talia sudorifera, sudore blando subsequente, potentiùs alterare ac emendare Pituitam in corpore noxiam; quemadmodùm vice-versâ sudores faciliùs promoventur in corpore Pituitoso conjunctis assumptisve Aromaticis.

Nec non Diuretica.

XCVI. Inter *Evacuantia* hîc haud postremum infimumve locum tenent *Diuretica*, quippe quæ cum minore corporis molestiâ solent Pituitam accrescentem per Urinas expellere, quàm Sudorifera per Corporis poros; ubi opus est Corpus magis quovis modo incalescere, quod minimè necessarium ad Diureticorum vim percipiendam, quamvis & Caloris quoque aucti ratione feliciùs opus suum absolvant.

In Flatibus curandis ad quænam Medicatio attendendum.

XCVII. Quoniam verò ad *Flatuum Productionem* concurrunt semper *Bilis* & *Pituita*; Prudentis Medici erit, attendere ad humorem utrumque, quò talia usurpentur remedia, quæ utrique Humori tunc peccanti conveniant, neutri noceant: qualia si non sint præstò à Naturâ nobis concessa, erunt arte paranda, & imprimis confundendo simul, quæ variis satisfaciant indicationibus: qualia sæpenumerò præscribere solemus apud Ægros in Nosocomio Academico, ubi Rhodus est ad saltandum benè, quoties opere ipso demonstrandum est, quod verbis fuit assertum.

Dolores ab Humoribus acribus causâ externâ productis, quâ ratione præcavendi. Iidem humores corrigendi.

XCVIII. Quoties à Causâ externâ, & imprimis Diætâ vitiosâ *Humores Acres* in Corpore, ac præsertim tenui Intestino sunt producti; à quibus quâcunque viâ ad Uterum quoque delatis Dolores in ipso excitantur post partum; toties cavendum ab ulteriore in rebus non-naturalibus aliisque errato, simulque allaborandum, ut humores illi quantocyùs corrigantur, emendenturque; & quidem sæpiùs in hunc finem laudatis remediis.

XCIX. Prout enim vel *Biliosi* fuerint, vel *Melancholici*, *Austeri*, *Acidive*; diversitas erit observanda in medicamentis usurpandis, quod tàm sæpè monuimus.

C. Semper tamen adhibebuntur exhibebunturque *Opiata*, quippe quæ omnia ex æquo Acri emendando inserviant.

CI. Quòd

[...]efices [...]id præ- [...]ent,eva- [...]uandi

CI. Quòd si *Copiâ* simul peccaverint notati humores,ubi satis fuerint correcti temperatique; adeóque ad secuturam purgationem præparati, Medicamento Purgante,sed blando erit utendum; ubi satiùs est Puerperas per epicrasin evacuari, quàm potentibus purgantibus turbari, atque in Vitæ discrimen adduci.

Atque sic de Doloribus post partum, quæ hâc vice habuimus dicenda,absolvimus.

CAPUT X.

De Lactis Generatione læsâ.

[V]ariorũ [h]umorũ [p]ræpa[r]atio.

I. VArii præparari solent in variis corporis partibus humores; alii quidem in usum proprium,alii in alienum,alii in utrumque.

[I]n Vsum [p]ropriũ.

II. In Usum proprium producitur Bilis,Succus Pancreaticus,Lympha,&c.

[I]n Vsum [a]lienum.

III. In Usum alienum Semen atque Lac.

[I]n Vsum [p]roprium [a]lienum[q]ue.

IV. In proprium alienumque usum producitur in fœminis Sanguis: quo postquam in Utero materno nutritus fuit Fœtus, deinde idem genitus ac in lucem editus Lacte solet ali: Lacte, inquam, ex Sanguine in Mammis immutato, nec tantùm secundùm colorem, verùm insuper secundùm substantiam;postquam intimiùs junctæ unitæque sunt in Lacte partes minimæ, quàm in Sanguine.

[S]angui[n]em & [L]ac in [v]arias [p]artes se[c]edere.

V. Unde paulò postquam emissus est Sanguis, spontè in varias secedit partes,Butyrosam,Caseosam,& Serosam;quod in Lacte nec tam citò, nec tam perfectè contingit;quocirca videas in superficie quidem assurgere Lactis Cremorem, Serum autem nunquam spontè à cæteris partibus planè secedere,sicut in Sanguine.

[...]tinam [L]ac præ[p]aretur, [e]t ex qua [m]ateriâ.

VI. Lac istud,quo nuper natus Fœtus est nutriendus,præparatur in Mammis,& quidem plurimorum Medicorum Anatomicorumque judicio, ex Sanguine per Arterias eò delato; quamvis non desint aliqui existimantes Chylum per Vasa propria ex Intestinis eò deferri,atque in Lac abire.

VII. Atque hi postremi,quò suam probent opinionem,difficultates plurimas movent cæteris,ratione viarum longarum,per quas Alimento,Medicamentove nuper assumpto meandum antequam ad Mammas perveniat,si per Lacteas Venas priùs ad Cor,atque hinc ad Mammas esset deducendum: quocircà breviores finxerunt nonnulli, quas se oculis suis usurpasse narrant alii; Lacteas nempe Venas rectà ad Mammas tendentes:Has tamen diligenter quæsiverunt, at neutiquam invenerunt non pauci,quamvis omnem in variis Animalibus Lactantibus adhibuerint operam,secutique fuerint aliorum normam.

[S]angui[n]em non [e]sse Lactis [m]ateriã.

VIII. Videamus proinde, an tanti momenti sint argumenta, quibus aliqui oppugnant Sanguinem ad Mammas per Arterias delatum pro Lactis materiâ.

[R]atio.

IX. Observantur multæ fœminæ Lacte tantùm non in Mammis destitutæ, quod tamen assumpto Cerevisiæ,alteriusve potûs assueti haustu mox iterum è Mammis prodit copiosum.

X. Id quamvis omnibus fœminis non eveniat, evenit tamen non paucis, nec prudenter à quovis negari potest aut debet hoc experimentum.

Ejus confutatio.

XI. Sed an inde sequitur,potum assumptum per vias qualescunque mox transire ad Mammas,& in Lac mutatum effluere?nihil minùs.

XII. Nam si abire debeat in Chylum,antequam abeat in Lac;nonne aliquam in Ventriculo debet moram nectere?

XIII. Quòd si Ventriculum præterlabatur tantùm,Cerevisia permanebit,neutiquàm in Chylum convertetur;nec proinde ex Chylo,verùm ex Cerevisiâ,aliove potu ordinario fiet Lac.

XIV. Quòd si potus quivis aliquâ morâ indiget,quò vertatur in Ventriculo in Chylum, malè ab illo nuper assumpto potu Lactisque effluxum promovente concluditur,ex Chylo genitum Lac.

Lac ad effluxum excitari assumpto potu.

XV. Quid Ergo ex dicto verè concludetur experimento?Nil aliud,nisi potu assumpto ad effluxum excitari Lac. Quâcunque siquidem viâ fingamus ad Ubera pergere potum,sed priùs in chylum versum,eadem omnes urgebit difficultas.

Et quomodò.

XVI. Sed quærat Veritatis studiosus, quomodò igitur ad potûs consueti assumptionem promoveatur Lac ad sui effluxum?Cui respondeo, videri hoc mihi accidere,quatenus partes aliquæ potûs spirituosiores,vel aliàs mobiliores nullam in Ventriculo nectentes moram,mox pergunt ad Intestina,hinc & Lacteas venas,motumque potentiorem Sanguini quaquaversùm, ac præsertim ad Ubera excitant, unde Lactis quoque in penitioribus Mammarum partibus hærentis, aut crassioris effluxum promovent.

Partes potûs spirituosiores Motũ Sanguinis potentiorem excitare.

XVII. Dico partium istarum ope *excitari* 1. *Motum universi Sanguinis potentiorem*; quod puto semper fieri,quando siti vehementi capti,potum usurpamus gratum consuetumque, ac imprimis satis copiosum.

Et eundem ad ubera propellere.

XVIII. Dico 2. Potûs istius ope *Sanguinem ad Ubera præsertim propelli potentiùs*, quod fit propter affectum tenerum ac vehementem, quo fœminæ moventur ac tenentur ad succurrendum Infantibus sitientibus, (deficiente interim nonnunquam Lactis præ Lactantis mœrore plus minùs incrassati & stagnantis effluxu) quarum cogitationes cum vehementiùs dirigantur ad mammas, non mirum, si præter spiritus animales Sanguis quoque ad ipsas,quàm partes alias,moveatur impetuosiùs.

Et Lac crassius, & in mammis hærens ad effluxum promovere.

XIX. Dixi 3. Partium spirituosiorum & fluidiorum in Potu existentium, & mox ad interiora, ipsasque adeò mammas penetrantium ope *ad sui effluxum promoveri Lac crassius, & in mammis hærens*; quod fit, quatenus illud dissolvunt, & liquidius fluidiusque præstant; omne namque coagulatum & incrassatum segniùs movetur,faciliùs verò & promptiùs omne liquidum, fluidumque.

Et in quibus id contingat.

XX. Hâc ergò ratione puto beneficio potûs consueti avidiùs hausti promoveri Lactis, non tam generationem, quàm effluxum: frustrà siquidem hoc tentatur, expectaturque in fœminis pauco Lacte præditis; fœliciter contrà in fœminis Lacte abundantibus.

XXI. Existimo igitur, in talibus Lac quidem produci continuè, sed satis crassum, quod à partibus potûs aqueis & spirituosis solvitur ac diluitur, nec tamen aliam Lacti affert mutationem; sicut videmus quotidie Brutorum Lacti additam aquam ipsum ampliùs diluere,aliam verò ipsi noxam non afferre. Unde Lactantes mulieres solitò magis solent sitire, atque potum aquosiorem

Lactantes solitò magis sitire.

rem desiderare, quin ab ipso optimè habere, non nocet tamen, parum Spirituosi adesse: Vinum namque, potusque generosus quivis non tam conducit Lactis proventui, quàm Cerevisia tenuis, aliúsve potus consuetus aquosior; qualis est Lactis serum, & in quibusdam Lac ebutyratum.

Potus generosus minùs, quam aquosus lactis proventui conducit.

XXII. Notum enim est, Vini spiritum, Vinumque quodvis, sed maximè potens ac generosum nocere Lactis productioni, conferre contra Potum quemvis maximè aquosum, ipsumque adeò Vinum invalidum, & satis aqueum.

XXIII. Sed dicet aliquis *non tantùm potu Lac promoveri in suo motu, sed ipsius potus aromatici saporem deprehendi sæpenumerò in Lacte tunc prodeunte*; quod testantur Suctrices Lac sæpiùs tunc exsugentes, ac præsertim, quando alia concurrunt in mammis vel papillis mala, debilisve existit Infans.

Potûs aromatici sapores deprehendi in lacte.

XXIV. Sic memini aliquando me in hâc urbe puerperæ satis debili præscribere Mixturam roborantem & aromaticam ex aquâ Cinnamomi aliisque gratioribus paratam; cumque Infans commodè sugere non posset, & Suctrix idcircò adhiberetur, puerperam unum alterumque laudatæ misturæ cochleare assumere: Unde narravit paulò post Suctrix, se Hippocraticum vinum exsugere: & hinc dicet aliquis, an non spatio illo brevissimo usque ad ipsas mammas penetraverit Cinnamomi Aqua, exsuctum Lac Cinnamomi sapore inficiens? Cui respondeo, Aquæ Cinnamomi aromaticam vim mox penetrasse è Ventriculo ad Intestina, Lacteasque Venas usque ad Cor; quin unà cum Sanguine quaquaversùm properasse, & imprimis ad Mammas; per quas nimirum exsugebatur Lac, simulque eò alliciebatur Sanguis majori, quàm aliò, copiâ.

XXV. Hoc loco non prætereundum, & idcircò ad Lactantium Mammas copiosiùs affluere Sanguinem, quoniam facilis est Lacti per papillas effluxus; & quibusdam quidem molestus ac perpetuus; aliis verò tantùm, postquam cœpit exsugi, quod tunc copiosè effluit, ni manu adhibitâ premantur Ductus in papillis existentes, sicque cohibeatur ulterior Lactis eruptio.

Cur Sanguis copiosiùs ad Lactantium mammas affluat.

XXVI. Ubi autem quovis modo patet humori alicui concluso exitus, eò ruere solet idem majori copiâ & impetu: Omnia proinde quæ assumuntur, & ad Sanguinem pergunt, properant imprimis ad Lactantium Mammas.

XXVII. Quapropter, quoniam pro *Lactis materiâ* nec Ratione urgente nec Experientiâ manifestâ Chyium admittendum censemus, cùm plerisque Sanguinem etiam nunc habemus.

Non Chylum, sed Sanguinem esse lactis materiam.

XXVIII. Pro Sanguine autem plurima pugnant, & 1. quidem *Sanguis sæpenumerò Lactis loco effluens* imprimis quando diutiùs & avidiùs exsugitur Lac.

Loco Lactis Sanguinem sæpe effluere.

XXIX. Quòd si Lactis materia non esset Sanguis, utique idem non promanaret, utut diu sugerentur Mammæ; verùm nihil omninò tunc prodiret, donec ab assumptis Alimentis novus Chylus, per vasa propria cum Lactis vasis dubio procul continuata vel ipsis saltem contigua, eò adveheretur.

XXX. Si namque cum Lactis vasis non communicarent Arteriæ Sanguinem ad Mammas deferentes, nullus metus esset Sanguinis post deficiens Lac effluxuri.

XXXI. Adde quòd 2. non rarò ad *medicamenti Sanguinem sistentis usum convenientem* absque ullo Alimento assumpto *sistatur ulterior Sanguinis effluxus*, & sequatur ejus loco Lac, sicut haud semel vidi factum; quod nunquam fieret, si Lactis materia esset Chylus, non verò Sanguis.

Et ad u[s]um m[e]dicame[n]ti San[guinem] sistentis rursum lac.

XXXII. 3. *Vasa notabilia* & Sanguinem ad Mammas deferentia, referentiaque, *Arteriæ putà Venæque* in Mammis augentur durante Lactatione, decrescuntque ac minùs apparent eâdem cessante; unde concludimus, desiderari eo tempore plus Sanguinis in Mammis, quàm aliàs.

Durant[e] lactati[o]ne vasa Sangui[]nem eo deferen[]tia aug[e]ri.

XXXIII. Nec est, quòd quis putet, se argumenti hujus vim effugere posse, dicendo idcircò *plus Sanguinis ad Mammas deferri, quoniam durante Lactatione majores fiunt Mammæ*, ideóque copiosiore indigent ad sui Nutritionem Alimento, Sanguine.

XXXIV. Nam 1. explicantur magis tunc, quàm ut propriè loquendo augeantur excrescantque Mammæ; quæ idcircò cessante Lactatione corrugantur quasi, contrahunturque iterum ad consuetam ferè parvitatem: quod æquè proprium est Mammis, atque Utero, durante Uteri gestatione magis explicato.

Mam[]mas d[u]rante l[a]ctation[e] non a[u]geri sed expli[c]a[ri].

XXXV. 2. Licet actu ac reverà grandiores tunc fierent Mammæ, tam copioso tamen ad sui nutritionem haud indigerent Sanguine quâ copiâ tunc observatur per Vasa tam grandia affluere: unde meritò concludimus denuò, magis ad Lactis copiosi productionem continuam, quàm ad propriam nutritionem lactationis tempore tam copiosum ferri ad Mammas Sanguinem.

Nec ta[m] copioso sanguin[e] ad sui nutritio[]nem a[]geri.

XXXV[I]. Posset idem pluribus evinci argumentis, verùm non videtur id necessarium; cum possint jam prolata satis superque cogere assensum eorum, qui veritati magis student, quàm novitati.

XXXVII. Utique haud spernenda sunt nova, dummodò simul sint vera; sed nec nimiùm affectanda est novitas, spernendaque antiquitas, quin eadem potiùs colenda, ipsique multùm est deferendum, nisi ad ipsam deserendam nos cogat veritatis studium & amor.

Nov[a] vera n[on] spernen[]da. Antiq[uitas] non de[]serenda nisi fals[a].

XXXVIII. His ergò hactenus determinatis de Lactis materiâ, aliquid etiam dicendum *de Parte, in quâ paratur Lac*: quam non putem aliquem negaturum esse ipsas *Mammas*, & in ipsis existentes *Glandulas*.

In quib[us] partibu[s] lac par[a]tur.

XXXIX. Nec puto eos, qui Lactis materiam Chylum arbitrantur, existimare, nullam in Mammis mutationem subire Chylum antequàm in Lac abeat; cùm non parùm à Chylo differat Lac, quòd proinde non, nisi ex mutato in Mammis Chylo conficietur.

XL. Si quis autem Mammas examinaverit, observabit facilè, ratione Glandularum peculiarium differre ipsas à cæteris corporis partibus omnibus; ac proinde illas publicæ ministrare functioni, hoc est, Lactis generationi.

In quo Mamm[æ] à cæter[is] corpori[s] partibu[s] differa[nt].

XLI. In Glandulis itaque Mammarum producitur Lac; dum per ipsas pertransiens Sanguis parte suâ convenientissimâ mutatur in Lac.

XLII. Solâ verò per Glandularum mammariarum poros percolatione (uti multis videntur hoc tempore omnes persici functiones in corpore naturales) *Sanguinem in Lac mutari*, nullatenus arbitror; verùm *alicujus rei accessu*, quæ Sanguinem ibi secretum & colore & con-

Quâ r[a]tione p[a]retur Lac.

sistentiâ

ſiſtentiâ plurimùm à reliquo Sanguine differentem faciat.

XLIII. Quidnam autem illud ſit, quod iſtam Sanguini mutationem affert, quamvis non ita ſit dictu facilè, conabimur tamen aliquid proferre, unde ex parte ſaltem illud determinari queat, quin aliis ulteriùs progrediendi occaſio & anſa præberi. *(uid in ...us præ- ...ratione ...nguini ...cedat.)*

XLIV. Quoniam 1. non tantùm ratione ſolidâ, verùm multiplici variorum experientiâ conſtat, Liquores in Glandulis præparari ſolitos plus minùs participare de Acido, aliquando magis manifeſto, aliquando magis obſcuro, & ab aliis concurrentibus tecto. *(...iquores ...glan- ...lis ...æpara- ...parti- ...are de ...cido.)*

XLV. Quoniam 2. multiplicibus experimentis Chymicis manifeſtum eſt; Colorem rutilum ab acido mutari in albicantem. *(...ubedi- ...m ab ...ido ...utari ...albo- ...m.)*

XLVI. Quoniam 3. iiſdem experimentis notum eſt, ab Acido admiſto coagulari & inſpiſſari quævis coagulabilia. *(...gula- ...ia ab ...ido coa- ...lari.)*

XLVII. Hinc non ſine gravi causâ exiſtimamus *in Mammarum Glandulis præparari Liquorem acidiuſculum, ſed valdè temperatum, qui partibus Sanguinis* ibidem à reliquâ maſsâ ſecretis *admiſtus* eaſdem tum *magis conſiſtentes*, tum *intimius commixtas*, tùm *albicantes* præſtet, adeóque *in Lac mutet.*

XLVIII. Novimus quidem, Salivam in Glandulis conglomeratis præparatam & inſipidam plurimùm differre à Succo pancreatico itidem in conglomeratis glandulis præparato & ſubacido, vel ſubſalſo muriatico: Aciditatem tamen in Salivâ latere, probant plurima experimenta cum ipsâ inſtituta. *(Salivâ ...tere a- ...ditatem)*

XLIX. Atque iſta ſufficere videntur ad læſæ multis modis Lactis generationis differentias, & Cauſas eruendas, hinc & Curationem ex arte inſtituendam.

L. Obſervatur autem Lactis generatio variis modis lædi, & 1. quidem cùm *Nulla* fit. 2. cùm *nimis pauca*. 3. cum *nimia*. 4. cùm *depravata*, & quidem ratione *Coloris*, *Saporis*, *Conſiſtentiæ*, &c. *(...uot ...odis læ- ...s gene- ...tio læ- ...tur.)*

LI. Lactatio certè tum ratione Matris, vel Nutricis Lactantis, tum ratione Infantis ſugentis locum habere non poteſt, nî Lac in mammis generetur, nî è mammis effluere poſſit; quapropter, omnia circa Lactationem occurrentia mala & incommoda ut ritè notentur percipianturque, ab ipsâ Lactis generatione læsâ ordimur. *(...uaná ...lacta- ...nem ...pi- ...tur.)*

LII. *Nulla* igitur fiet *Lactis generatio*, nunc Ipſarum *Mammarum*, *ſive Fermenti Lactiferi*, nunc ipſius *Sanguinis* culpâ. *(...ulla ſit ...tis ge- ...ratio.)*

LIII. Mammarum aut Fermenti Lactiferi culpâ hoc evenit, quoties ineptæ ſunt Mammarum Glandulæ ad Succum illum ſubacidum, & Fermentum Lactiferum vocandum præparandum. *(...quare)*

LIV. Si ritè conſtaret nobis, quale ſit hoc Fermentum Sanguinem in Lac mutans, clariùs poſſemus illius vitia explicare. *(...actis ...uſa.)*

LV. Quamvis enim putemus, plus minùs ipſum de acidi naturâ participare, quoniam tamen plurimæ ſunt Acidorum ſpecies, paucis obſervatæ, ad medicum ſaltem uſum revocatæ, non mirum, ſi non feſtinandum putemus in hoc Fermento determinando, verùm lentè pergendum ad ipſius naturam eſſentiamque exactiùs percipiendam, deſcribendamque. *(...e Acidi ...atura ...rtici- ...ans.)*

LVI. Exiſtimamus autem optimè illud poſſe cognoſci per Medicamenta tum interna, tum externa Lactis generationi promovendæ, ſiſtendæve conducentia ex æquo expenſa, & cum cæteris omnibus circa Lactis generationem obſervabilibus collata.

LVII. Et quamvis multa deſideremus adhuc experimenta huic negotio abſolvendo neceſſaria, ut & otium ad eadem cum aliis multis conferenda, proferemus tamen in medium, quod initium ſaltem faciat iſtius inveſtigationis laudabilis, utpote hominibus utilis.

LVIII. Inter alia in mentem mihi venit, *Alumen* uſurpari externè ad impediendam, cohibendam, ſiſtendamque Lactis generationem; in quo tamen occurrit *Acidum, ſed ſubacerbum.* *(Lactis generationem impedit Alumen.)*

LIX. Quin notant nonnulli, ex immoderato Aluminis uſu non tantùm impediri, cohiberique, ac tandem ſiſti Lactis productionem, verùm impediri quoque Mammarum incrementum, quinimò extingui omnem Lactis generationem. *(Ejus vires.)*

LX. Hoc ſi verum ſit, (de quo mihi non ſatis conſtat, licet ex iis, quæ ipſe in praxi obſervavi, non videatur mihi hoc abſonum) neceſſe eſt, concludamus Fermentum illud Lactiferum non eſſe Naturæ acerbæ, ſed illi plus minùs contrariæ; adeóque potiùs naturæ volatilis, atque valdè temperatæ, cùm nullæ ſecundùm naturam ſoleant in fœminarum mammis ſentiri Lancinationes; ſatis frequentes autem, quando ipſæ malè habent, ac præſertim aut inſtantibus menſibus, aut ſubſiſtente in ipſis lacte, aut Animi affectu gravi, mœrore imprimis, aut terrore ipſis ſupervenient. *(Fermentum Lactiferum cujus ſit naturæ.)*

LXI. Unde, ſiquid conjectare valeo, exiſtimem; Huic fermento Lactifero multùm ineſſe Salis Volatilis aciditatem ipſius temperantis: quod videtur confirmari ab iiſdem *Salibus Volatilibus*, & *Lactis generationem* & *ejuſdem effluxum promoventibus*, & *notatas Lancinationes non tantùm tollentibus ac curantibus*, *verùm prævenientibus* quoque. *(Ei ineſſe Sal Volatile.)*

LXII. Quod à Volatilibus Salibus deſumptum experimentum confirmat ſimiliter, *haud acerbum* eſſe *Lactiferum fermentum*, ſed *nec valdè Acidum*; verùm *temperatiſſimum*; & ita tamen, ut aptum natum ſit, Sanguinem in Lac mutare.

LXIII. Plura poſſent ex memoratis deduci experimentis ad Lactis generationem læſam fœliciter curandam facientia, quæ poſtmodùm, ſi res deſideret, attingemus; ſicut cum felici ſucceſſu in uſum non ſemel revocavimus.

LXIV. Utique admodùm jucundum eſt, ita ex manifeſtis experimentis ratiocinari & philoſophari, ut aliquis uſus videatur in praxi ſecuturus; & adhuc magis jucundum eſt, concluſionis ſuæ non vanitatem ſed veritatem in praxi & rerum uſu experiri. *(Ex experimentis philoſophandū, ut uſus ſequatur in Praxi.)*

LXV. Et utinam omnes Philoſophi, aut qui ſaltem Philoſophorum nomine glorientur, ſoliciti eſſent de ſuis Concluſionibus qualibuſcunque itidem per experientiam confirmandis, & tunc demum Diſcipulis ſuis communicandis; non item de nugis & fumis credulæ juventuti vendendis & obtrudendis: quod non tantùm in Veterum Philoſophorum, ſed Neotericorum quoque ſectatoribus deſideramus. *(Concluſiones per experientiam firmandæ.)*

LXVI. Cæterùm quoties iſtud *Fermentum* in *totum deficit*, aut *iners* exiſtit, deficiet quoque Lactis *(Quando deficiat lactatio.)*

Lactis Generatio,ipſaque adeò Lactatio.

Quando fermentum Lactiferum

LXVII. Deficiet in totum Fermentum Lactiferum haud dubiè vitio Glandularum in Mammis exiſtentium,& imprimis ſolidiorum.Notum enim eſt, firmiores, ſolidiores, dnrioreſque obſervari plerunque Mammarum Lac minimè producentium Glandulas.

In Glandulis durioribus minùs parari Liquores.

LXVIII. Nec mirum,in Glandulis durioribus ac ſolidioribus minùs parari poſſe quoſvis Liquores;quippe qui earundem *raritatem* deſiderant, ut in ipſis & per ipſas moveri queant & alterari.

Glandularum durities unde.

LXIX. Solidiores ac denſiores erunt iſtæ Mammarum Glandulæ, tum à conſtitutione propriâ, tum ab externis rebus perperàm & more peſſimo ad ipſarum incrementum impediendum,impoſitis, *Auſteris* putà & ſimilibus.

A naturali conſtitutione.

LXX. Nativum Vitium petendum mihi videtur à *Succo Auſtero* in Melancholicarum corpore exiſtente, atque tum maximè, quando *fœminæ incipiunt fieri puberes*,Mammæque naturale augmentum capere.*Quo tempore ſi Mœrore afficiantur,halituſque Auſteri quaquaverſum attollantur*,non mirum,ſi *Mammarum Glandulas novam* ex Dei ordinatione *mutationem ſubeuntes*,ideoque variis modis alterari aptiores, præ aliis partibus omnibus malè afficiant,ipſiſque valdè noceant.

Ejus curatio.

LXXI. Si proinde nominatæ Cauſæ externæ habuerint locum, *Curabitur* hoc malum uſurpando tam *internè*,quàm *externè Medicamenta Volatili Sale abundantia & Aromatica, Spirituoſaque*.

Per Interna & quænam

LXXII. Inter *interna* laudabimus meritò *Aquas ex Aromaticis plantis & Vini Spiritu* paratas, & quidem *diſtillatione* potiùs, quàm *ſolâ infuſione*; quoniam Liquor talis erit tum gratior,tum penetrantior, efficaciorque:quod imprimis deſideratur in hoc caſu; ut ſc. Medicamenta non impediantur à partibus craſſioribus,quæ in ſolâ infuſione ſimul eliciuntur,& Vini Spiritui junguntur: in diſtillatione autem iterum à Vini Spiritu ſecedunt, cum quo ſubtiliores duntaxat & maximè Aromaticæ aſcendunt,huic operi utiles.

LXXIII. Quòd ſi quis optet nil medicamenti perire,poterit partibus plantarum Aromaticis affundere Vini Spiritum rectificatum, atque ſemel ipſum ab illis in MB.abſtrahere, mox iterum affundere,atque poſt viginti quatuor horarum infuſionem ac digeſtionem filtrare, tandemque in eodem MB. ad ſiccitatem abſtrahere: quâ ratione præter Vini Spiritum Aromaticum aſſurgentem remanebit in fundo Extractum itidem Aromaticum ſeorſim uſurpandum.

LXXIV. Tali Aquæ Spirituoſæ, Aromaticæque jungentur commodè aliæ Aquæ itidem Aromaticæ, non autem Spirituoſæ, quales ſunt Aquæ Menthæ,Fœniculi,Meliſſæ,ac ſimiles, quibus diluentur, & commodiùs uſurpentur, additis prætereà Syrupis convenientibus, ut & Salibus Volatilibus,Oleis Aromaticis,& quandoque ipſo Laudano Opiato.

Per Externa,& quænam

LXXV. Inter medicamenta *externa* convenient eædem modò laudatæ *Aquæ Spirituoſæ & Aromaticæ,cum Sale Volatili* quovis junctæ,atque forinſecùs Mammis applicatæ cum linteo mundo; humectando ſubinde dicta lintea eodem liquore.

LXXVI. Quin conducent quoque *Vnguenta & Olea Aromatica*; quibus ſi *Volatilia Salia* admiſceantur,plus præſtabunt.

LXXVII. Sed commodum erit quoque,*blandè fricari Mammas*, quò faciliùs per ipſarum cutim penetret ad ipſarum glandulas vis medicamentorum Aromatica & Salina Volatilis.

Quâ ratione agant Medicamenta

LXXVIII. Medicamenta verò hæc ratione ſui *Salis Volatilis corrigent humorem auſterum ipſarum ſubſtantiam compingentem ac incraſſantem*, quem paulatim reddent *magis Volatilem, Spirituoſum, ac dulcem*; unde in ipſis producetur tandem *Fermentum ſubacidum* quidem,ſed *blandiſſimum, & Lacti generando aptiſſimum*.

Eadem eſſe & ratione & Uſu comprobata.

LXXIX. Quamvis autem talia non fuerint à vulgaribus noſtris Medicis in uſum revocata, quoniam horum vires ignorarunt, nec unquam forſan eadem inveſtigarunt;non dubitamus tamen eadem Artis Cultoribus commendare, non tantùm ſecundum rationem, verùm Experientiam quoque non ſemel à nobis in Mammarum affectibus variis factam,& quidem cum ſucceſſu felici,ne dicam ſtupendo,& noſtram expectationem ſuperante.

LXXX. Hâc ergò ratione putamus poſſe, ſi ullo alio remedio,Curari propter Mammarum vitia Deficientem Lactis generationem, ipſamque adeò Lactationem.

Quando Lactis Generatio deficiat culpâ Sanguinis.

LXXXI. Diximus *deficere* quoque aliquando *Lactis productionem Sanguinis culpâ*; ſi præſertim *Vaſa nimis exilia ſint*, quæ ad Mammas tendunt, ne durante uteri geſtatione, ac imprimis appropinquante partu expandantur, pluſque Sanguinis ad Mammas tunc transferendo ipſarum explicationi ac turgeſcentiæ anſam præbeant.

Quando hæc cauſa locum habeat

LXXXII. Hanc Cauſam locum habere putamus, quando & *magnitudine, & conſiſtentiâ ſive mollitie laudabili donatæ ſunt Mammæ*; atque ſatis hilares ſunt fœminæ, minimè triſtes aut melancholicæ; unde diximus modò, indurari ipſarum glandulas, Fermentumque in ipſis produci vel nullum, vel ſaltem ignavum & iners.

LXXXIII. In tali caſu exiſtimamus *vitio conformationis Vaſa eſſe minora & forſan ſolidiora*;niſi forſan ex præpoſterâ pectoris anguſtatione ac compreſſione difficilius poſſit reddi,ſi non produci etiam hoc malum.

Quomodò curetur.

LXXXIV. Vix putem autem Malum hoc, niſi lentè paulatimque, poſſe *curari, ex parte ſaltem emendari*,& quidem *frictione frequenti blandâque loci*, per quem ad Mammas tendunt Vaſa Sanguinea; additis *Vnguentis & Oleis Emollientibus*: qualia ſunt Unguentum Althææ, Mucaginum, Nervinum, & ſimilia; Oleum Liliorum Alborum, Amygdalarum dulcium; Pinguedo humana, & aliorum Animalium; quorum omnium ope *emolliri laxarique* poſſunt *tunicæ Arteriarum,ſenſimque aptæ fieri,ut magis explicentur, grandioreſque factæ plus Sanguinis transferant ad ipſas Mammas*.

LXXXV. Cavendum autem ſedulò, *ne frictione vehementiore aut diuturniore quaſſentur lædanturque Mammarum Glandulæ*, ſicque *Inflammationi anſa detur*. Non feſtinandum proinde, aſt procedendum lentè in partium præſertim continentium emendatione & mutatione à ſtatu nativo, quippe quæ difficiliùs & ſegniùs obtinetur.

LXXXVI. Atque ſic Deficientis Lactis Generationis

Generationis Caufas & Curationem paucis propofuimus; pergamus fimiliter ad Lactis parciùs ac minore copiâ producti Caufas & Curationem.

[...]ctis [...]cioris [...]eratio [...]de.

LXXXVII. Generabitur autem Lac parcius itidem nunc *Glandularum Mammariarum*, ipfiufve *Fermenti Lactiferi*, nunc *Sanguinis* culpâ.

[G]landu[la]rū & [Fer]menti [La]ctiferi [cul]pâ.

LXXXVIII. *Glandularum, Fermentive* culpâ paucum generabitur Lac, quoties ipfum *parcius* vel *invalidius* exiftit ad fufficiens Infanti nutriendo Lac producendum. Tunc enim tantùm verè dicitur copiâ minore gigni Lac, quando ipfum alendo Infanti non fufficit.

[Q]uando [pa]rcius [ex]iftat [Fe]rmen[tu]m.

LXXXIX. Parcius exiftit Fermentum Lactiferum, quando *non tàm exiles* funt Glandulæ Mammariæ, *quàm* producendo Lacti fatis copiofo *minùs aptæ*; quod fæpè videmus contingere ad *Animi Mœrorem*, *frigufque externum grave*, atque *Alimenta craffiora* imprudenter ac fine appetitu fingulari, verùm *cum faftidio* potiùs afſumpta. Unde meritò putamus, id fieri ratione *humoris* alicujus *craffioris*, *Melancholici & Aufteri*, quâvis de causâ in corpore producti & *ad Mammarum glandulas delati*, Lactifque productionem minuentis.

[...]jus [cau]fa.

XC. Quoties proinde ab Animi mœrore, terrore, aliâve de causâ qualicunque auctus eft in corpore humor Melancholicus, toties Lactationis tempore Mammæ, ipfarumque Glandulæ præ aliis partibus omnibus ab ipfo afficiuntur malè, ideóque Lactiferum Fermentum in ipfis paratur parcius & minùs Volatile, minúfque dulce ac temperatum; quin Lac generatur & parcius, & vitiofum de quo agemus in fequentibus.

[F]ermen[tu]m inva[li]dius.

XCI. Non tantùm à memoratis modò Caufis externis producitur Fermentum Lactiferum parcius, fed, ficut dictum, minùs quoque Volatile, minufque dulce ac temperatum, ideóque ad Sanguinem in Lac mutandum *invalidius*; quâ de causâ non tantùm vitiofum, fed parcius quoque gignitur Lac, nec infanti nutriendo fufficiens: adeò ut tàm propter iftius Fermenti quantitatem minorem, quàm propter ejufdem qualitatem obtufam ac inefficacem Lac generetur tunc in Mammis parcius.

Curatio.

Et quibus.

XCII. *Curabitur* autem illud vitium Medicamentis nuper laudatis & propofitis, *Aromaticis*, *Spirituofis*, & *Sale Volatili abundantibus*; quorum nimirum ope Humor ille Melancholicus & Aufterus undecunque ortus corrigetur, & noxa in Mammis ab ipfo producta emendabitur, Fermentumque adeò laudabile, fatis copiofum in pofterum gignetur denuò: ubi tàm externa conducent, quàm interna paulò antè recitata.

Si à Frigore externo, Sudorifera adhibenda.

XCIII. Ubi notandum, fi à *frigore externo*, *Vento nempe boreali & afpero* fuerit productum illud malum ufurpari utiliter *Sudorifera* laudatis medicamentis fimilia; quorum ope foràs propelletur iterum, quicquid penetravit per cutis poros ab Aëre ac vento noxio; quodque nonnunquam fat diu remanet in corporis habitu; ficut non femel id oftendimus in Nofocomio Academico, & nunc quoque habemus in ipfo ægrum, cui ante quatuor feptimanas iter Antvverpiâ huc facienti pluvia & frigus Aëris ei conjunctum non tantùm febrem gravem, aftdolorem in corporis habitu peperit etiam nunc perdurantem, nec facilè ac plenè inde receffurum, nifi convenientibus medicamentis per fudores repellatur expellaturque, quod in notato corporis habitu tam diu permanfit.

XCIV. Hoc autem fi negligatur, non raró ita vitiatur Corporis habitus, ut poftmodùm Doloribus frequentibus & gravibus infeftentur aut continuè aut ad leves faltem caufas partes externæ, quin non raró inde excitentur Dolores Arthritici. *Neque illa negligenda.*

XCV. Si *Alimenta noxia & auftera* fuerint copiofiùs ingefta, illique Lactis generationi diminutæ anfam præbuerint, utile fuerit poft præviam *humorum aufterorum correctionem ac præparationem blandis purgantibus educere ipfos per alvum*; quoniam tunc non tantùm corrupti funt humores corporis naturales, verùm aucti quoque iidem, unde non folùm alteratione indigent, aft evacuatione quoque ac diminutione. *Si ab alimentis noxiis & aufteris, humores corrigendi & evacuandi.*

XCVI. Quòd fi à folo *Animi affectu gravi* ortum habuerit hoc malum, fola fufficient *alterantia* modò laudata; licet utile fit nonnunquam mox, ubi animus agitatus fuit vehementer, *Sanguinem* mittere. *Si à gravi animi affectu alterantibus utendum. Et Venæfectione.*

XCVII. Vbi quærat Veritatis ftudiofus, quâ ratione conveniat tunc *Venæ-fectio*? quam docuimus non femel *indicari* 1. *à plethorâ*, hoc eft, nimiâ Sanguinis abundantiâ. 2. ab ejufdem æftu magno. 3. ab ejufdem *Motu ceffante*. 4. *ab eodem ad hanc aut illam partem nimium ruente*, aut *è vafis fuis alicubi effluente*. *Et quare.*

XCVIII. Exiftimamus autem id fieri, quatenus *in vehementi Animi affectu fiftitur plus minùs Sanguinis Motus*, *turbatur* faltem non tantùm *illius effervefcentia*, fed eadem non raró *augetur*, *aut minuitur*: *augetur* ferè ab *irâ*, *minuitur* veró à *triftitiâ*, & *pavore*. *In vehementi animi affectu Sanguinis Motum mutari.*

XCIX. *Siftitur* plus minùs in quovis Animi affectu vehementi ac inexpectato *Sanguinis Motus*; quoniam *fiftitur*, mox *turbatur Spirituum Animalium Motus Animalis*. hoc eft, Animæ Motus compofitos fequens; qui Animæ motus quoniam in tali affectu funt inordinati, non mirum, fi *Animales Spiritus*, *ficut Anima ipfa*, *primum quiefcant*, *mox inordinatè moveantur*: unde non tantùm Cordis Contractio primùm minùs abfolvitur, mox turbata obfervatur; verùm cæteri *canales omnes vafaque itidem minus*, *hinc inordinatè contrahuntur*, *contentique in eifdem Liquores fimiliter propelluntur*; quin Animales Spiritus ipfi quaquaversùm ferri definunt, mox confusè ac inordinatè eò feruntur: unde non tantùm *Liquorum quorumvis Motus*, verùm *præparatio quoque alteratur & turbatur*; quapropter docebamus fupra, *Bilem*, *Succum Pancreaticum*, *Lympham*, & cæteros corporeos Liquores *fieri ad vehementem Animi motum Acriores*, ideóque *in peragendis* fuis *muneribus ineptiores*, *quin nocentes*. *Nempe fifti. Et turbari.* *Quænam mala inde fequantur.*

C. Quoniam veró metus eft, ne *ceffante diutiùs Sanguinis Motu*, *Sanguinis partes variæ in dextro Cordis ventriculo hærentes nocentiùs in fe agant* & fubinde *fuffocationem ac mortem*, fubinde *alias noxas & affectus graves* pariant, utile eft, apertâ in tempore vena *Sanguinem à Corde aliò derivare*, *motumque ipfi conciliando* noxium illud quaquaverfum difpergere. *Quod curatur apertâ venâ.*

Et quare

CI. Maximum enim malum eſt, ſi propè Cor, vitæ fontem, quod in Sanguine corruptum eſt, diutiùs hæreat; unde in vitæ diſcrimen adducuntur omnes, quibus hoc accidit; faciliùs autem illo periculo liberantur apertâ venâ, & remotò in tempore à Vitæ fonte memorato Sanguine: quod neceſſariò evenit, quatenus in educti locum pergit omnis propè Cor priùs ſubſiſtens. Atque hâc potiſſimum ratione putamus conducere Sanguinis eductionem feſtinanter inſtitutam poſt Animi affectum gravem & quidem graviter afficientem.

Lactis generationem imminui ſanguinis culpâ

CII. Non tantùm Glandularum Mammariarum, & Fermenti Lactiferi, ſed *Sanguinis* quoque *culpâ imminuitur* aliquando *Lactis generatio*, quando idem nunc *parcus exiſtit in corpore*; nunc *parcus accedit ad Mammas*; nunc *viſcoſior & glutinoſior* exiſtens *ſegniùs*, adeóque *parciùs* mutatur in Lac.

Quando parcus exiſtit.

CIII. *Parcus* exiſtit *in Corpore Sanguis*, tum propter ipſius *jacturam* notabilem, in *Lochiis*, *menſibuſve* magnâ copiâ effuſis, vel quovis alio *Sanguinis per Nares* aliaſve vias *effluxu*, ex ipſis etiam *vulneribus* caſu, ictu, aliove modo factis, contingentem.

CIV. Quæ *Lochiorum Menſtruorumve* nimiorum Cauſa eſſe queat, docuimus in ſuperioribus.

CV. Quænam *Hæmorrhagiarum* quarumvis Cauſa eſſe poſſit, alibi docendum, ubi Rerum non-naturalium dictarum conſideratio accurata quemvis ſatis erudiet. Nam tum *Aër æſtuans*, & quandoque *glacians*; tum *Alimenta* multis *Aromaticis* condita; tum *Corporis motus vehementior*; tum inter Animi Affectus *Ira immoderatior*, tum *Vigiliæ diutiùs protractæ*, tum aliquando *Alvus adſtrictior* tali hæmorrhagiæ noxiæ anſam præbere poſſunt.

Ejus curatio pro diverſitate cauſarum.

CVI. *Vulnera* per infortunium ſat ſæpè hominibus obveniunt, eorumque Cauſæ à Chirurgiæ Doctoribus ex profeſſo pluribus inveſtigantur & proponuntur.

CVII. Quoties proinde propter quamvis memoratam Cauſam contigit notabilis Lactis Generatio parcior, toties ad hujus *Curationem* quàm maximè requiritur, ut 1. *Cauſæ* illæ *removeantur*. 2. *Sanguinis Effluxus præſens cohibeatur*, & *novus impediatur*. 3. *Sanguinis reparatio procuretur*.

Si fluxus Lochiorum ſit nimius, ob violentam ſecundarum detractionem.

CVIII. Cauſæ illæ cum variæ poſſint eſſe, ſingulæ prudenter nunc præcaveri, nunc emendari debent.

CIX. Sic Exempli gratiâ, ſi *fluxus Lochiorum* fuerit *nimius* propter violentam Secundarum detractionem, Vterique lacerationem, danda opera, ut ocyſſimè conſolidetur Vterus excoriatus methodo in præcedentibus à nobis propoſitâ.

Ob Sanguinem ſeroſum aut biliosum acrem.

CX. Si eadem *Lochia Menſtruave nimiùm effluxerint* propter *Sanguinem ſeroſum*, *aut Bilioſum Acrem*; ſtudendum, ut Acrimonia illa propoſitis non ſemel medicamentis temperetur, & ſerum, biliſve excedens minuatur, tàm per alvum, quàm per corporis poros, ſicut non ſemel id docuimus.

Si Hæmorrhagia ſit ob Aërem æſtuantem, Vel glacialem.

CXI. Si *Aër æſtuans* in Causâ fuerit Hæmorrhagiæ qualiſcunque, idem fugiendus erit, temperandusve.

CXII. Si *Aër* contrà *glacialis* fuerit, & notabilem Hæmorrhagiam excitarit; fugiendus erit; atque blandis auxiliis Aromaticis ejus Acrimonia ad Aciditatem vergens, corporique communicata ſuperanda erit, atque cum Sudoribus è corpore iterum expellenda.

Ob aſſumpta Aromatica acriora.

CXIII. Si nimis multa *Aromatica* & quidem *Acriora* fuerint *cum Alimentis* perperàm uſurpata, & inde Hæmorrhagia excitata, difficulter ſuperabitur hoc malum, nec niſi uſurpatis quæ Acrimoniam illam ſenſim corrigant; in quem finem conducunt Medicamenta tum Aquea, tum Subauſtera, tum Suboleoſa: qualia ſunt, Plantago, Sempervivum, Solanum, Lactuca, &c. Emulſiones variæ ex Hordeo, Amygdalis dulcibus, Sem. papav. Albi, & ſimilibus paratæ; quin Opium & quævis Opiata blandiora, & minimè Acria, quin magis adſtringentia; unde præferendum Diaſcordium Fracaſtorii & Theriaca Mithridatio Damocratis.

CXIV. Vſurpanda ſunt autem iſta ſæpiùs, & quidem quantitate parvâ.

Ob Motum Corporis violentum.

CXV. Si *Motus Corporis* fuerit vehementior, quieti dandum idem, atque ſomnus conciliandus Emulſionibus blandis potiùs, quàm Narcoticis potentioribus.

Ob vigilias.

CXVI. Idem dicendum de *Vigiliis protractis*.

Ob iram.

CXVII. Si *vehementior Ira* hæmorrhagiæ anſam dederit, componendus rationibus ſolidis animus, excitanduſque ſomnus blandus laudatis modò Emulſionibus.

Ob Alvum adſtrictam.

CXVIII. Si *Alvus adſtrictior* quovis modo excitarit hæmorrhagiam, ſolvenda illa quamprimùm Enemate potiùs, quàm ullo alio remedio, cùm ſit omnium blandiſſimum, tutiſſimum, præſentiſſimum, facillimum & aptiſſimum.

Ob vulnera vaſorum.

CXIX. Vulnerum Cauſæ ſi quæ ſuperſint in vaſis læſis, inde convenienter removendæ; cùm aliàs fruſtrà expectetur Sanguinis effluentis Curatio.

Ipſe Sanguinis effluxus cohibendus.

CXX. Poſtquam verò ſeriò cogitatum eſt de Cauſis hæmorrhagiæ removendis, danda ſeriò opera, ut 2. *Sanguinis Effluxus ipſe cohibeatur*, quod fiet uſurpando medicamenta tum hiantia, tum læſa *Vaſa conſolidantia*, quâvis formâ, Decocti, Mixturæ, Conditi, Pulveris, Pilularumve in uſum revocanda.

CXXI. Laudavimus non ſemel inter præcipua *Sanguinem Draconis*, cùm facilè liquoribus quibuſvis jungatur, & quaquaversùm transferatur, potenterque vaſa hiantia & aperta claudat & ſanet.

Novus impediendus.

CXXII. *Novus Sanguinis Effluxus impedietur* ac prævenietur, non tantùm vitando Cauſas memoratas, ſed ſimul conſervando corpus in quiete, Animumque in tranquillitate: omniaque diſponendo magis ad ſomnum, quàm ad vigilias: uno verbo præveniendo omnia quæ humores in corpore agitare poſſunt, eorundemque in ipſo motum augere: ut & vitando cauſas externas omnes, adeóque fortuitas, à quibus lædi vulnerari, & aperiri poſſunt vaſa, ſicque Sanguinis effluxui anſa quovis modo dari.

Sanguis deperditus reparandus.

CXXIII. *Sanguinis* autem jam *deperditi Reparatio* procurabitur 3. per Alimenta multum Sanguinem generantia & facilè fermentabilia, qualia ſunt Juſcula Carnium Animalium Juniorum, Vitelli ovorum, & Lac in aſſuetis, quæ omnia,

nia, cùm pauca soleant producere Alvi excremen-ta negotio facili abeunt tam in Chylum, quàm ipsum Sanguinem, hinc & Lac: ubi semper con-cedenda fœminis ea, quibus delectantur maxi-mè, quæ assumpta ferre possunt facillimè, & à quibus nutriti solent copiosissimè: quod sedu-lò notarunt semper Practici summi, & idcircò felices facti.

Lactis generatio minuitur, quando Parcus accedit ad Vbera.

CXXIV. *Diminuitur* quoque Lactis Gene-ratio, quando *Parcus accedit Sanguis ad Vbera.* Non juvat enim Sanguis multus in corpore ex-istens Lactis productioni largiori, nî quantitate laudabili accedat ad Vbera.

Vnde id sit.

CXXV. Accedit autem Sanguis paucus & parcus ad Vbera, quoties viæ ipsum eò dedu-centes, Arteriæ, sunt nimis exiles ac paucæ, sive à primâ constitutione ac structurâ corporis hoc pendeat, sive affectus aliquis in Mammis, aut Arteriarum via excitatus Arterias quasdam aut consumpserit, aut notabiliter angustaverit; Ex-empli gratia, Lateris combustio ab igne actuali, & aliquando forsan à potentiali quovis modo prudenter vel imprudenter circa Arteriarum du-ctum applicato.

Si sint Arteriæ exiles, quomodo amplien-tur.

CXXVI. *Arteriæ exiles blando frictu* non-nunquam extenduntur, ampliantur que paulatim; & ita quidem, ut fœminæ, quibus post primum partum paucum generabatur Lac, id sequentibus partubus producant magis copiosum, & tandem lactando fœtui sufficiens.

CXXVII. Quòd si blando frictu hoc non emendetur paulatim malum, nec alia Lactis de-fectûs Causa subsit, satiùs est Mammas & matres frictionibus fortioribus, aliisve remediis haud molestare, ne in alia conjiciantur ipsæ mala gra-viora & periculosiora.

Si ab affectu aliquo Arteriæ sint, quomodo re-medium.

CXXVIII. Sicubi verò ab Affectu quovis fortuito, aliove corrugatæ, aut exsiccatæ, con-sumptæve fuerint ex parte saltem Arteriæ Mam-mariæ, videndum, an remediis externis, præser-tim Oleis, Linimentis, Vnguentis, Emplastris, Cataplasmatibus, Fotibus, Balneis, & similibus emolliri possint, & ab adhærentibus subinde hu-moribus viscosis & austeris pedetentim liberari, mox & iterum ampliari, explicarique: qua sola ra-tione putem aliquid laudabilis sperari posse in Af-fectuum tam difficilium curatione.

CXXIX. Quòd si ne sic quidem aliquod commodum accedat fœminis, frustrà tentabi-tur ulterior Curatio: quin satiùs est, tales mulie-res patienter ferre, quod mutari non potest: ne, sicut modò etiam dictum, nimis multa impru-denter tentando conjiciantur in nova & graviora mala.

Lactis generatio diminuitur quando Viscosior & glutinosior est Sanguis. *Et quare.*

CXXX. Diminuitur tandem Lactis gene-ratio, quando *Viscosior & Glutinosior existit San-guis, ac ideò segniùs, hinc & parciùs in Lac* muta-tur.

CXXXI. Segniùs in Lac mutatur Sanguis Glutinosus, quatenus magis *resistit Fermento* La-ctifero temperato, quin quatenus ipsum *Fermen-tum est nimis Glutinosum,* & ad Sanguinem in lac mutandum minùs aptum.

CXXXII. Quoniam enim Fermentum La-ctiferum naturæ est subacidæ ac temperatissimæ, facillimè impeditur in suâ operatione à Sanguinis Glutinositate.

CXXXIII. Sed impeditur idem adhuc ma-gis, quando ipsum non tantùm existit tempera-tum, sed insuper Glutinosum, adeóque obtusum ac iners, propter Sanguinem similem, à quo suum habet ortum.

CXXXIV. Dum autem sic segniùs in lac mutatur Sanguis, mutatur idem quoque parciùs; minus enim ejus illam subit mutationem eo tempore, quo requirebatur copiosius.

Curatur Sanguinis incisione & emendatione.

CXXXV. Diminuta verò propter San-guinis Glutinositatem nimiam Lactis Genera-tio Curabitur Sanguinis incisione ac emenda-tione.

CXXXVI. Incidetur ac Emendabitur hæc Sanguinis Glutinositas 1. Medicamentis Aromaticis & Sale Volatili abundantibus 2. Medicamentis Aciditate blandâ & Volatili præ-ditis.

Et quibus Medicamentis.

CXXXVII. Medicamenta *Aromatica ex vegetabilibus* præsertim petenda; uti *Salia Vola-tilia ex Animalibus: Acida* nobis promunt *mul-ta vegetabilia,* sed longè magis efficacia *Minera-lia,* & imprimis *Salia,* ex quibus distillatione eli-ci solent Spiritus Acidi & Acres, qui additione *Spiritus Volatilis,* & cohobatione frequenti red-duntur blandiores.

Copiosius generatur aliquando lac.

CXXXVIII. Quemadmodùm deſidera-tur aliquando Lactis productio, sic contrà gene-ratur idem nonnunquam Copiosius; unde non tantùm ipso gravantur, sed non rarò debilitantur quoque Lactantes.

Eoque gravantur.

CXXXIX. *Gravantur* à copiosâ Lactis productione Mulieres, quatenus ipso valdè disten-duntur Mammæ, quæ ipsas necessariò gravant, & pondere suo angunt.

Et debilitantur Mulieres.

CXL. *Debilitantur* Lactis productione au-ctâ Fœminæ, quatenus sic plurimus Sanguis consumitur ipsis; sive sponte tunc effluat ipsis Lac, sive Lactatione solâ ipsis educatur; quam-vis debilitentur magis fœminæ, quibus sponte Lac effluit, quàm illæ, quibus nullum nisi suctu educitur.

Ejus Causæ.

CXLI. Cùm ergò sit modus in rebus, sit-que adeò fœminis periculosus nimiùs Lactis proventus, dànda est opera, ut & illius Causæ veræ innotescant, & ipsæ corrigantur, tollan-turve.

Ipse Sanguis.

CXLII. *Augetur verò Lactis Proventus* aliquando ab ipso *Sanguine,* aliquando à *Fermen-to Lactifero,* aliquando ab utroque.

Quando bonus, & fluidus.

CXLIII. *Sanguini* debetur Lactis ubertas, quoties idem non tantùm *laudabilis & optimus,* sed simul *fluidus* existit, *ac tenuis.*

Vnde is oriatur.

CXLIV. Sanguinem optimum producunt, Aër serenus ac temperatus; Alimenta multi succi & fermentationis facilis; Corporis motus medio-cris; Somnus placidus & moderatus; Animus hi-laris; & Excreta, Retentaque secundùm naturam se habentia.

CXLV. Sanguinem eundem optimum præ-stant simul tenuiorem ac fluidiorem, Alimenta spirituosa & sale volatili abundantia copiâ salis laudabili, non tamen nimiâ, usurpata: unde non fluiditas aquea, sed spirituosa producitur: pro-pter quam spirituositatem, ut sic loquar, videtur faciliùs Fermenti Lactiferi itidem Spirituosi vim excipere ipse Sanguis.

Et viscositas conciliandi.

CXLVI. Quoties proinde non tantùm mul-tùm, sed nimiùm producitur ideò Lac, toties an-

nitendum, ut Sanguini major concilietur viſcoſitas & glutinoſitas.

Et quâ ratione. CXLVII. Id autem fiet, mutando 1. Aërem in aliquanto aſperiorem ac frigidiorem; 2. Alimenta in aliquantò viſcoſiora & ſalita vel fumo indurata; 3. Corpus minùs movendo, & ad quietem deducendo. 4. Somno magis indulgendo. 5. Animum ad triſtitiam inclinando. 6. Partium ſubtiliorum eductionem per alvum leniter augendo.

Lactis Vbertas à fermento Lacti-fero. Copioſo & ſpirituoſo. CXLVIII. Imprimis abſtinendum erit ab uſu Alimentorum maximè ſpirituoſorum, & ab omni Sale volatili: quorum loco uſurpanda erunt, quæ ſuccum craſſum ac glutinoſum producunt, qualia ſunt vegetabilia valdè ſucculenta, plantago, portulaca, becabunga, pyra, cydonia, meſpila, &c.

CXLIX. *Fermento Lactifero* adſcribenda Lactis Vbertas, quoties ipſum exiſtit tum *copioſum*, tum *potens ac ſpirituoſum*.

CL. *Copioſum* & *ſpirituoſum* exiſtit *Fermentum* illud propter *Aërem ſerenum*, atque ad frigus vergentem; imprimis propter *Alimenta volatili acido condita*; à quibus non tantùm augetur eius copia, ſed inſuper augetur ipſius robur & efficacia.

Eius ſpirituoſitas qui immutetur. CLI. *Immutabitur* verò illa Fermenti Lactiferi *aucta vis & ſpirituoſitas*, tum abſtinendo ab iis, quæ eius productioni anſam præbuerunt, tum uſurpando ea, quæ *obtundere* ac *figere* poſſunt *Acidum* in nobis, qualia ſunt & *pinguia*, *& glutinoſa*, *& acerba*, *& aquea*, *& ſalſa lixiva fixa*.

Et copia qui minuatur. CLII. Ejuſdem *Fermenti copiam minuent Sudores blandi* ſubinde excitati.

Lactis Ubertas à Glandulis mollioribus. CLIII. Præter Sanguinem laudabilem, atque Fermentum valdè Spirituoſum & copioſum ad Lactis productionem uberiorem facere obſervantur *Glandulæ Mammarum molliores*, cùm rariùs Lac multum producatur, quando duræ ſunt Mammarum Glandulæ.

Hæ unde tales. CLIV. Molles videntur mihi Mammarum Glandulæ propter Acidum minùs acre, acerbumque in ipſis productum; ab auſtero namque, atque acerbo indurantur magis partes quævis, atque adeò ipſæ glandulæ, donec eodem ſenſim acriore facto lancinationes in ipſis excitentur, ac tandem Cancer producatur.

Nullo modo mutandæ. CLV. Glandularum hæc mollities, utpote minimè vitioſa vel noxia, nullo modo mutari debet, ne induratæ noxam patiantur.

Lac generatur depravatum. CLVI. *Depravari* diximus *Lactis Generationem*, quoties ipſum ratione *Coloris*, *Saporis*, *Conſiſtentiæ*, aliúſve qualitatis producitur vitioſum.

Colore. CLVII. *Colore* laudatur *Lac ex cœruleo albicans*, culpatur *flaveſcens*, aut *impensè albens*.

Sapore. CLVIII. Laudatur *Lac Sapore dulce*, culpatur *amarum*, *ſubſalſum*, aut *quovis alio ſapore præditum*.

Conſiſtentiâ. CLIX. Laudatur *Lac conſiſtentiâ mediocre*, culpatur *valdè craſſum*, aut *valdè dilutum & tenue*.

Lactis flavedo unde. CLX. *Flaveſcere* videtur Lac à *Bilis Tincturâ* in Sanguine exuperante, atque Lacti communicatâ.

Albedo unde. CLXI. *Impensè albere* videtur Lac à *Pituitâ* in Sanguine plus minùs redundante.

Amaritudo unde. CLXII. *Amaricare* videtur *Lac* à *Bile* non ſatis Sanguini permiſtâ, ſed in Sanguinis ſero exiſtente; licet rarò ipſa in eo obſervetur; nam & à Me quoque ſemel atque iterum eſt nunc obſervata, & ab iis, qui quàm ego frequentiùs Sanguinem ſuis educunt ægris, ſæpiùs notata.

Salſedo unde. CLXIII. *Subſalſum* redditur Lac à *Sero Sanguinis ſalſo muriatico* Lacti arctiùs juncto.

Conſiſtentia mediocris und. CLXIV. *Conſiſtentia* Lactis mediocris debetur Sanguini hactenus quoque laudabili.

Craſſities unde. CLXV. *Craſſities* nimia Lactis debetur *Sanguini pariter craſſiori* & valdè glutinoſo.

Tenuitas unde. CLXVI. *Tenuitas nimia Lactis* debetu Sanguini tenuiori & fluidiori.

Flavedo quomodo corrigatur. CLXVII. *Lac flaveſcens corrigetur eductâ* per intervalla *Bile*, ac imprimis *præcipitata*, *correctave ipſius excellente Tinctura*.

CLXVIII. Quæ *Bilem blandè minuant* evacuentque nota ſunt Cholagoga; quæ hic meritò laudantur blandiora per intervalla uſurpata.

Bilis excedentem tincturam corrigit vitriolum. *Et eius ſulphur Anodynum.* CLXIX. Quæ *Bilis excedentem Tincturam præcipitent, corrigantve*, vix puto hactenus nota multis remedia: in quem finem tamen exiſtimo conducere *Vitriolum* depuratum; & imprimis ex *Marte* paratum; quod ſi ulteriùs præparetur artificiosè, plus præſtabit; ac præſertim eius *Sulphur anodynum*.

Albedo quomodo corrigatur. CLXX. *Lac impensè albens*, ac ſemper forſan ſimul craſſius, corrigetur *Pituitæ correctione ac eductione*.

CLXXI. *Pituitam* in hoc Caſu *corrigent* feliciſſimè *Aromatica & Salia Volatilia*.

CLXXII. Eandem *minuent ac educent Phlegmagoga*; ſed hîc per epicraſin & parvâ doſi exhibita.

Quomodo Amaritudo. CLXXIII. *Amaricans Lac* corrigetur diminutione bilis univerſali per *Cholagoga* blanda.

Quomodo Salſedo. CLXXIV. *Salſum Lac* corrigetur diminutione Seri ſalſi in Sanguine redundantis per *Hydragoga*, ſæpiùs & minore quantitate exhibita.

Quomodo craſſities. CLXXV. *Craſſum Lac* attenuabitur per *Aromatica & Salia Volatilia* diutinè uſurpata cum Alimentis.

Quomodo tenuitas. CLXXVI. *Tenuius Lac* incraſſabitur prudenti ac diutino uſu *Auſteriorum* blandiorum Alimentis junctorum.

CLXXVII. Atque ex hiſce patere puto, cuì Lactis Generatio multis modis vitioſa contingere poſſit & curari: proximum eſt, ut de Lactis motu læſo ſimiliter agamus.

CAPUT XI.

De Lactis Motu Læſo.

Canales à glandulis ad Papillas. I. VT Lac in fœminarum uberibus paratum utilitatem afferat infantibus, moveri debet ad ipſarum papillas, quin per ipſas: in quem finem *Ductus & Canales ſive Tubuli ſingulares* formati ſunt à Glandulis mammariis ad Papillas, perque Papillas.

Cum quibus conveniant. II. Hi Ductus affinitatem habent cum Salivaribus & Pancreaticis, quatenus Liquorem ſuum effundunt extra ſuas glandulas, non quidem in Cavitatem aliquam Corporis notabilem, qualis eſt Os & Inteſtinum tenue, verùm extra Corpus ipſum,

ipſum, poſtquam non in proprium ipſius fœminæ Lactantis, ſed Fœtûs ſugentis uſum præparatur & movetur Lac.

Eſſe plures.

III. Hi *Ductus & Canales Lactiferi* non terminantur in *Vnum grandiorem ac Communem*, ſicut evenit Salivaribus & Pancreaticis, verùm notantur *per Papillas penetrantes plures*, preſsâ manu mammâ, expreſſoque ex ipsâ Lacte pluribus quaſi radiis tunc ſaliente.

Et quare.

IV. Saliva quoniam omnis pergit in Oris Cavitatem, videntur idcircò plures ipſius Ductus minores definere in paucos maiores; & quoniam Succus Pancreaticus omnis pergit ad tenuis Inteſtini cavitatem, videntur ipſius Ductus minores definere ut plurimùm in Vnum grandiorem, rariùs in duos maiores in tenue Inteſtinum patentes: *Cur verò Lac*, licet itidem omne in Os Infantium moveri debeat, *non uno, ſed pluribus Ductibus feratur per papillas*, nunc aliam non offendo rationem, præter hanc; quòd ſcilicet ſi uno tantùm ductu maiore effunderetur Lac per papillam, *metus ſit, ne omnibus continuè exſtillaret Lac*; quæ exſtillatio *faciliùs impeditur in Ductibus exiguis & anguſtis, quàm maioribus & amplioribus*, ſive aliqua in extremitate adſtet valvula, ſive quodvis aliud impedimentum, propter quod ſpontaneus Lactis effluxus impediatur; ubi autem vel Sugentis labiis, vel fœminæ manu premitur papillæ proxima mammæ pars, tunc erumpit pleriſque Lac: licet non paucæ ſint fœminæ, quibus ſolo ſuctu exprimi poſſit Lac; quædam, quibus idem mammæ compreſſione fiat; quædam, quibus inſuper ſponte Lac elabatur, & imprimis quando Lacte turgent mammæ: Quod fieri exiſtimo; quatenus uni quàm alteri firmiores, laxioreſve ſunt valvulæ circa papillas in Ductibus Lactiferis exiſtentes, aut quocunque tandem nomine libeat vocare id, quod Lactis effluxum ſpontaneum ſiſtit.

Cur quibuſdam ſuctu, quibuſdam manuum preſſione, quibuſdam ſponte erumpat Lac.

V. *Singulis* ergo *Ductibus Lactiferis* per Papillas pergentibus *applicatas* exiſtimo *Membranulas, ſive Valvulas, exitum Lactis Spontaneum impedientes.*

Valvulæ in ductibus lactiferis

VI. Sed quærat Veritatis avidus inveſtigator, *ubinam ſitæ* ſint laudatæ modo *Valvulæ*. Has quia nondum oculis meis obſervavi, ſuſpicor, *non in papillarum ipſarum extremis*, verùm *circa papillarum cum Mammis commiſſuram* exiſtere; & quidem quia in naturali Lactis effluxu neceſſe habent *Mammæ ſupra dictam commiſſuram premi*, vel Lactantis alteriuſve digitis, vel Sugentis labiis, ut exprimatur per papillas Lac; quod non fieret, niſi eo in loco eſſent Lactis *effluxûs impedimenta*, quæ *iſtâ preſſione removentur, aut ita diſponuntur, ut exitus Lacti tunc pateat*, priùs impeditus.

Ubinam ſitæ.

VII. Succedit autem ille Lactis effluxus imprimis quando *preſſioni coniunctus eſt Suctus*, cuius ope undique comprehenditur papilla circa ſuam radicem ac cum Mammâ coniunctionem, eliciturque feliciùs Lac è Mammis, *accedente applicataque circa papillam lingua*: quæ dubio procul aliquid quoque confert ad Lactis eductionem; nempe *Salivam ipſi applicando, & poros leniendo*, unde forſan fœminæ multæ, antequam fœtum Mammæ admoveant, ſolent Salivâ propriâ papillam madefacere, atque ſic Lactationem faciliorem experiri.

Quomodò fiat ſuctur.

VIII. Atque ita ferè, uti dictum, cenſeo fieri & abſolvi *Lactis effluxum* è Mammis naturalem per papillas: qui præter naturam *læditur* modis variis; & 1. quando *nullum*. 2. quando *paucius*, quàm decet, effluit è Mammis lac; idque iam præſens. 3. quando idem effluit *difficulter*, ac *cum dolore*. 4. quando idem effluit *faciliùs* ac *ſponte*, ſive *ſine ſuctu*. 5. quando idem effluit cum *lactantis debilitate*. 6. quando idem effluit *per vias inconvenientes*, non item *per papillarum tubulos*. 7. quando lactis loco effluit *Sanguis, Pus, Sanies; aliuſve humor à Lacte diverſus.*

Quot modis Lactis effluxus lædatur.

IX. *Nullum Lac* effluit, etſi præſens ſit in Mammis, vel ipſius *Lactis*, quod puto frequentius, vel *Viarum*, quod exiſtimo rarius, vitio; nam valdè impropriè dicitur nullum effluere Lac, ubi ipſum deeſt in Mammis.

Nullum Lac effluit.

X. Lactis culpâ id evenit, quoties idem *coagulatur grumeſcitque* in ſuis vaſis, ipſiſque adeò Mammis.

Lactis culpâ.

XI. *Coagulatur & concreſcit Lac* in Mammis, quemadmodùm ubivis, ab *Acido* undecunque ac præſertim à Causâ vehemente ac potente *in corpore producto vel aucto*, & ad Mammas delato; vel ab eodem Acido *forinſecus imprudenter Mammis applicato*; vel *ab Aëre frigido & Acri* Mammas, & imprimis ſudantes corripiente, & ſimilibus, *Aquâ* puta frigidâ ipſas tangente, &c.

Quandò coagulatur.

XII. *Acidum in Corpore producitur* imprimis ab *Alimentis, Condimentis, Medicamentis Acidis* copioſiùs, vel diutiùs aſſumptis.

Ob Acidum productum.

XIII. *Augetur in Corpore Acidum*, intenditurque eius vis ab *Animi mœrore*, aut *Terrore gravi* fœminas lactantes vehementer afficiente: ut & *à frigore febrili moleſto*, à quo ſæpenumerò evenit Lactis coagulatio, hinc & Mammarum Inflammatio. Augetur autem tunc eatenus Acidum in Corpore, quatenus Succus Pancreaticus in obſtructis ſuis Ductibus ſtagnans ideóque ampliùs aceſcens, ubi febrilem Paroxyſmum excitat, quaquaversùm in Vniverſum corpus diſpergitur, adeóque ad mammas quoque pertingit, quarum Lac nocentiùs afficit, quàm ipſum Sanguinem, quippe quod faciliùs Acidi vim excipit quàm ipſe Sanguis, propter Acidum copioſiùs in ipſo exiſtens, atque novi Acidi operationem noxiam promovens.

Vel auctum à variis cauſis.

XIV. Quod egregiè illuſtrat Symptomatum graviorum, partiumque durantibus Paroxyſmis febrilibus imprimis affectarum rationem non ſemel à nobis propoſitam. In fœminis namque Lactantibus ſæpiſſimè atque facillimè indurantur, dolent, inflammanturque mammæ, propter Acidum febrile ipſas; utpote Lactis Generationi per Acidum fieri ſolitæ occupatas, præ aliis faciliùs graviúſque afficiens, atque qualitatem ſuam noxiam ipſis; ac præſertim Lacti introducens.

Vel forinſecùs applicatum.

XV. *Forinſecùs applicatur* nonnunquam, licet imprudenter, Acidum mammis; quando in earundem Eryſipelate undecunque orto, vel Inflammatione externâ tum Acetum quodvis, tum Alumen, tum alia hiſce affectibus curandis imponuntur, haud conſiderando, Lac eodem tempore in ipſis produci, & ab illo Acido coagulari.

Ob Aëre externum frigidum & acrem

XVI. Valdè imprudenter in *Aëre externo frigido & acri denudant* Lactantes ſuas *mammas*, ſive hoc fiat, ut nutriantur infantes, ſive in alium finem, & maximè quando *ſudore madent*, apertique ſunt magis ipſarum pori; per quos ingreſſus amplior tunc patet Aëri propter frigus acre magis noxio.

Vel Aquam frigidam

XVII. Sic valdè noxium eſt, Mammas tum calentes tum ſudantes *Aquâ frigidâ* madefacere, aut *Pluvia* exponere, cuius reſpectu partes quædam ſubtiles in Aquâ exiſtentes penetrare per cutis poros, ad mammarum interiora, & ibi Lac coagulare ſolent.

Curatio.

XVIII. *Curabitur* hoc malum, tum *removendo Cauſas externas* omnes, ne ampliùs noceant, curamque impediant; tum *corrigendo emendandoque Cauſas internas*; tum *ſolvendo Lac coagulatum, reſtituendoque ipſi motum amiſſum.*

Abſtinendo ab uſu Acidorum.

XIX. *Abſtinendum* proinde ab omni *abuſu ulteriore Acidorum*; quæ idcircò minore quantitate ſunt tunc uſurpanda, quàm in ſtatu ſanitatis perfecto, quo ſic paulatim illorum exceſſus in corpore exiſtens ad mediocritatem redigatur.

Aſſumendo acidum temperantia.

XX. Quin aſſumenda ſunt quoque, quæ ipſum Acidum in corpore infringant, & blandè concentrent; qualia ſunt *Salia Volatilia* quævis, quovis tempore ac modo Lactantibus maximè commodo & grato uſurpanda.

Præcavendo Mœrorem & Terrorem

* XXI. Danda quoque opera ſedula, ut *Animi mœror & Terror* præcaveantur, aut ſi præcaveri nequeant, minuantur ſaltem ac ſuperentur, Animum firmando & muniendo contra quævis ipſum turbantia.

XXII. Quin uſurpanda inſuper modò laudata *Salia Volatilia*, quippe quæ auctum à notatis Animi affectibus Acidum temperant, & blandè concentrant.

Minuendo frigus febrile. Et quibus.

XXIII. Imprimis *Febrile frigus* præveniendum, minuendumque Medicamentis non tantum *Sale Volatili abundantibus*, ſed imprimis *Aromaticis* tum *Spirituoſis*, tum *Oleoſis*; qualia ſunt *Aqua Vitæ Matthioli*, *Theriacalis ſimplex*, aliæque infinitæ ex Aromaticis plantis & Vini Spiritu paratæ, & præ omnibus meritò laudatur *Oleum Garyophyllorum* ſtillatitium, quo hactenus præſtantius nullum reperimus ad frigoris febrilis moleſtias moderandas, ſuperandaſque.

Et quomodò.

XXIV. Poſſunt in eum finem plura ſimul miſceri, & tum ante Paroxyſmum febrilem, tum durante ipſius frigore quantitate parvâ ſubinde aſſumi: ubi notandum, cùm plerique Ægri quævis faſtidiant tum Alimenta, tum medicamenta, prudentis Medici eſſe, tum gratiora, tum minore quantitate aſſumenda medicamenta præſcribere aut præparare; quò faciliùs ac libentiùs ea uſurpent: unde ridendi meritò deriſores illi noſtrarum Mixturarum, & gratiorum, & Cochleatim aſſumendarum, & tantò magis ſunt illi ridendi, quòd non tantùm alia Medicamenta hiſce præferenda aut ipſis æquiparanda ſubſtituere neſciant, ſed & eadem imitentur indies.

* XXV. Vtique optaremus, hos Thraſones glorioſos præſtantiora & ægris gratiora excogitare, atque in uſum medicum revocare, quos parati eſſemus mox ſequi, atque ipſos hactenus laudare: qui nunc veniunt culpandi, poſtquam ſpernunt ea, quæ bona ſunt, & ſuis præſtantiora; ſed orandum pro ipſis, ut ſit mens ſana in corpore ſano.

Removendo acidum forinſecùs admotum, & imponenda corrigentia. Quænam & quomodò.

XXVI. *Removendum* autem in tempore omne *Acidum forinſecùs Mammis quovis nomine admotum*; atque illius loco *imponenda*, quæ vitioſum illud Acidum corrigant, eiuſque noxas tollant; qualia ſunt *Aromatica* quævis quovis modo præparata & Mammis applicata; formâ Fotûs, Cataplaſmatis, Emplaſtri, Linimenti, &c.

XXVII. Sic Plantæ Aromaticæ, Mentha, Maiorana, Ruta, Abſinthium, &c. decoqui poſſunt in Vino, addendo ſubinde ſub finem ipſum Vini Spiritum, & cum pannis lineis laneiſve applicari calidè Mammis; renovando quamprimùm minuitur *fomenti* calor: poſtquam frigus quodvis externum hîc maximè noxium.

XXVIII. Sic ex iiſdem Plantis cum Vino decoctis & tandem contuſis parari poſſunt *Cataplaſmata*, & ſimiliter Mammis imponi.

XXIX. Sic *Olea*, *Vnguenta*, *Emplaſtraque Aromatica* inungi, applicarique poſſunt in iis, quæ pinguia ferre poſſunt; nam omnes ferre talia non poſſunt. In quâ re oportet ſolicitum eſſe Medicum, ne facilè moleſtiam creet ſuis ægris.

Vitando Aërem frigidum & acrem. Vt & Aquam frigidam.

XXX. Imprimis *Aër frigidus & Acer vitandus*, & contra ipſum muniendæ Mammæ, quando ab ipſo fuit Lac in ipſis coagulatum.

XXXI. Idem planè dicendum de *Aquâ* frigidâ, & *Pluviâ*, à quibus ſedulò cavendum.

Diſſolvendo las coagulatum

XXXII. Atque hiſce ritè curatis, danda quoque opera, ut ipſum *Lac* à notatis Cauſis variis *coagulatum* in Mammis *diſſolvatur iterum*, *fluxileque factum* viâ ordinariâ effluat per Papillas.

Et quibus.

XXXIII. Obſervatum eſt autem multiplici experientiâ, omnia *Aromatica & Spirituoſa* plurimùm conferre ad dicti *Lactis coagulati diſſolutionem*; quo ipſo videtur mihi confirmari magis eiuſdem coagulatio ab Acido, licet ipſa ſit per eandem experientiam ſatis nota.

Lac ab Acido coagulari.

XXXIV. Notum eſt, inquam, coagulari ab Acido Lac; poſtquam ipſum, caleſcens imprimis, ad cuiuſvis Acidi affuſionem coagulari & coaleſcere ſolet

Et coagulatū per Aromatica diſſolvi

XXXV. Sed eiuſdem coagulati concretique diſſolutis per Aromatica videtur mihi confirmare eandem per Acidum coagulationem, atque coaleſcentiam; quatenus infinitis experimentis aliis conſtat, Aromatica & imprimis Volatili Sale ſimul abundantia contraria eſſe Acidis: Contrariorum autem contrarii ſunt effectus & affectus; ſi proinde ab Aromaticis ſolvatur Lac Coagulatum, concludo ab Acidis coagulari ipſum.

Et per Spirituoſa.

XXXVI. Poſſunt igitur convenienter jungi *Aromatica Spirituoſis*, quando exempli gratiâ, decoquuntur *Menthæ*, *Majoranæ*, *Rutæ Hortenſis*, *Abſinthii*, &c. folia, eorundemve flores aut ſemina ex Vino generoſo; applicaturque hoc decoctum calens cum pannis lineis laneiſve Mammæ, totieſque renovatur idem, quoties incipit aut exſiccari, aut refrigerari.

XXXVII. Quòd ſi aliquid *Spiritus Vini*

addatur huic decocto, reddetur idem efficacius.

XXXVIII. Sic si *Sal Volatile* quodvis, *Salis Armoniaci* putà, cum *Vini Spiritu* & *Aquâ aliquâ Aromatica* misceatur, & vix tepens Mammæ affectæ imponatur, & aliquoties renovetur, plurimùm promovebitur Lactis coagulati dissolutio.

XXXIX. Adeò ut eadem quæ modò dicebamus convenire *Acido* quin *Aqueo gelido*, perperam externè Mammis applicato vel admisso, corrigendo, adeóque Coagulationi Lactis præveniendæ, conveniant quoque Lacti jam coagulato iterum solvendo, ac restituendo.

Et Gummata.

XL. Sed præter modò laudata tum Aromatica, tum Salia Volatilia conveniunt quoque Lacti coagulato dissolvendo *Gummi* multifaria, *Galbanum*, *Sagapenum*, *Ammoniacum*, *Opopanax*, *Bdellium*, &c. in Emplastri formam cum *Cerâ* & *Ceti Spermate* (quod meritò hic valdè laudatur, & Sale Volatili abundare videtur) redacta: quale jam notum est *Emplastrum de Spermate Ceti* dictum, & in hoc casu sæpiùs à me feliciter usurpatum.

Lac Coagulatum ampliùs corrumpi

XLI. Quòd si negligatur ab ægris per incuriam, velà Medicis per imperitiam *Lactis Coagulati* dissolutio, idem ampliùs corrumpetur, atque factâ *Inflammatione*, perget ad *Suppurationem*.

Et nisi impediatur, Inflammationem parere.

XLII. Lac Ergo sicut stagnans duntaxat subsistensque, sic coagulatum etiam *Inflammationem* parit primâ sui corruptione, quæ si superetur in tempore, prævenitur *Suppuratio*, ad quam tendit aliàs omnis Inflammatio.

Quæ quomodò fiat.

XLIII. Quemadmodùm à Sanguine, sic & à Lacte in vasis suis subsistente, aut extra ipsa effuso existimo fieri *Inflammationem*, *avolantibus* nempe *partibus* magis *spirituosis*, & *acrimoniam majorem nanciscentibus partibus acidis*, mox *cum Salinis Effervescentiam* potentiorem excitantibus, sed ob partes *butyrosas* & *pingues* minimè frigidam, ast *calidam*, quæ Inflammatio vocari solet.

A quibus Calor in Inflammationibus.

XLIV. Existimo namque, *in omni Inflammatione Calorem illum ardentem produci ab utroque acri*, tum propter partium spirituosarum acre uttumque temperantium abitum & fugam, tum propter sui moram diuturniorem acriori facto, ideóque *vehementius in se mutuò insurgente*, hoc est, *Effervescentiam nimiam excitante*, quæ propter *partium pinguium in Sanguine* & *Lacte abundantium concursum fieri debet ac sentiri calida*; quoniam partes Igneæ in utroque Acri existentes, atque propter conflictum notatum erumpentes, in oleosas & pingues se insinuant, atque tunc demum calorem producunt, sensumve calore afficiunt.

Quando ignis Calorem in sensu producat.

XLV. Nam *Ignis*, quantum Ego saltem potui hactenus observare, *nullum producit in nostro sensu Calorem*, nisi quando in Oleo, quod ejus pabulum vulgo dicitur, (quo jure, jam non inquiram) *existit*, *ac subsistit*.

Et quamvis non producat tamen existere.

XLVI. Perperam enim creditur extingui, quando in dicto suo pabulo definit existere Ignis; sive hoc fiat pabuli defectu, vel Aëris requisiti denegatione, vel aliter.

XLVII. Licet enim definat sic extinctus Ignis sensu nostro sentiri non definit tamen esse, atque aliter subsistere; nam per Aërem diffunditur, donec iterum colligatur, vel alicui rei iunctus ad tempus vinciatur, iterumque liber factus opus suum exequatur: quod licet sit planè Physicum, interest tamen, ut & Medici eius naturam, indolem, actiones, & passiones cognoscant, ut ipso ritè uti queant; postquam nullum Agens observatum est forsan in rebus naturalibus, quod in activitate & potentiâ ipsi queat præferri, quinimò comparari.

Quid his tanquam medicus consideret. auctor.

XLVIII. Quod autem hîc, tanquam Medici; consideramus investigamusque, non est ratio Caloris, qui sentitur urgente partem quamvis Inflammatione, sed ratio Corruptionis, quæ Lacti Inflammationem parienti, ac sensim in Pus mutando evenit.

Lac in Pus mutari.

XLIX. Dum Ergò sic corrumpitur Lac Inflammationem pariens, abit quoque in tantum à statu suo naturali, ut Pus factum ampliùs homini esse non possit utile, adeóque tunc absolutè removeri debeat ex parte quâvis affecta, res nimirum toto genere præter naturam, & indies peior fieri solita, dum pus degenerat in Saniem.

Lac corruptum non posse in integrum restitui.

L. Vbi notandum, I. Lac coagulatum quidem restitui posse in integrum, non item corruptum & in pus iam mutatum.

Paulatim ac per partes in pus corrumpi.

LI. 2. Lac non universum semper simul in pus corrumpi, sed paulatim ac per partes: unde non rarò, licet universa eius suppuratio impediri nequeat, impediri potest saltem aliqua eius pars: quocirca prudentis Medici est, continuè versari in impedienda Lactis Suppuratione, etiam tunc, ubi nullum ampliùs dubium est de ipsius Suppuratione inchoatâ: quò, licet in totum impediri nequeat, impediatur saltem ex parte.

LII. Diximus autem, ab Acido Acriore ansam dari Lacti tum coagulando, tum in pus corrumpendo.

Puris generationem promoventia pus non producere.

LIII. Quæ verò vulgò dicuntur Puris generationem promovere, illa reverà pus non producunt, sed *blandius producunt*, atque *partes* ita disponunt, ut *à pure minùs afficiantur* malè; quin eo ipso faciunt, ut *citiùs pus producatur*.

Ea esse Emollientia.

LIV. Illa ipsa verò sunt Emollientia dicta multifaria, & imprimis Cataplasmatis formâ usurpanda, sed pro Symptomatum conjunctorum diversitate diversè mutanda & præparanda.

Quando lac subsistit, quænam usurpanda.

LV. Quotiescunque igitur Lac in fœminarum Mammis subsistens, ipsasque distendens ac dolorem pariens, Inflammationem, hinc & secuturam Suppurationem minatur, usurpanda mox nuper laudata tum Aromatica, tum Spirituosa, tum Sale Volatili abundantia.

Quando suppuratur, quænam adhibenda.

LVI. Vbi autem observamus, ex dolore pungente ac cum calore in Mammis perseverante, Suppurationem esse inchoatam; tum commodè laudatis iungentur Emollientia, eademque in Cataplasmatis formam redacta dolentibus induratisque applicabuntur Mammis; quò Lactis nondum corrupti suppurationem impediamus, coagulatique solutionem festinemus; atque eiusdem iam corrupti suppurationem & maturationem promoveamus.

Lac coagulatum dissolvi à cepis præcipuè.

LVII. Interea, quæ Lactis coagulati dissolutionem absolvere possunt, & Cataplasmatis commodè iungi, haud postremum locum sibi vendicant *Cepæ*, tum utiliter sub cineribus assandæ, quò ipsarum Acrimonia excellens minuatur, & cum minori Ægrarum molestiâ opus earum perficiatur.

Emollientia quænam hic præcipuè usurpanda. LVIII. Inter *Emollientia* laudantur meritò *Liliorum Alborum Bulbi*, *Rad. Althææ*, eiusdemque, uti & malvæ folia, farin. lini, fœnugræci, & similia plura vulgò nota, & apud Chirurgiæ Scriptores passim descripta.

Repellentia non adhibenda. LIX. Non possum autem laudare *Repellentia* vulgò dicta, & à plerisque tantoperè in principio Inflammationum commendata; cùm illa ex præiudicio duntaxat commendentur, ipsaque Cura sine ipsis longè feliciùs absolvatur.

Et quare. LX. Quamvis enim curentur Ægri multi, quibus in principio Inflammationis usurpantur repellentia; non curantur tamen, quia illa fuere administrata, sed quia alia & discutientia, & emollientia simul fuêre ipsis coniuncta. Observatum enim est sæpiùs ab illis repellentibus solis, aut ceterorum respectu maiore copiâ administratis, notabilem noxam ægris allatam, quin aliquando ipsam Gangrænam in partibus inflammatis excitatam: Cuius nullus est metus, si nostrâ methodo talia in totum omittantur, & modò laudata à nobis usurpentur: quod hîc pluribus deduximus, ut notati errores, utut satis vulgares, in posterum vitentur, ac ægri feliciùs tutiúsque curentur.

Methodus authoris optima. LXI. Hanc methodum optimam esse, vel hinc patet, quod Symptomata omnia, Dolor, Tumor, Ardor sic brevi minuantur, ipsaque Suppuratio citiùs absolvatur, & post factam sponte vel arte apertionem, minùs puris prodeat, ipsumque ulcus, si ritè tractetur, citiùs, certiúsque mundetur ac consolidetur.

Et quare. LXII. Hâc igitur ratione, quicquid Lactis coagulati restitui potest, restituitur in integrum; quicquid autem restitui nequit, citiùs, faciliúsque suppuratur; unde itidem citiùs, faciliúsque ad mutationem ac consolidationè deduci potest Vlcus.

LXIII. Quò enim citiùs in Pus Lac vel Sanguis mutatus, eò minùs ab ipso læduntur partes pus continentes, ac proinde faciliùs citiúsque restitui possunt in statum sanum.

Apostema quî curetur. Aperiendum lanceolâ. Medicamento emolliente. LXIV. Quamprimùm igitur in pus mutatum Lac, quod tunc ex Doloris, Duritiei, Ardorisque diminutione cognoscitur, nisi *sponte aperiatur Apostema*, mox *lanceolâ idem aperiendum*, quæ via est brevissima & tutissima.

Vel cauterio potentiali. LXV. Sin apertionem ferre nolint, vel non ausint fœminæ, danda opera, ut in parte Tumoris maximè molli, ubi etiam ferro facienda est apertio, unguento basilicone, sicuve afsâ, vel alio unguento valdè emolliente, promoveatur Cutis penetratio; quin aliquando ad *Cauterium potentiale* recurrendum, quando in loco profundiore hæret pus, nec satis citò expectari potest Cutis penetratio à pure, quod interea temporis partes vicinas solet corrumpere.

Vlcus mundandum & Consolidandum. Et quibus. LXVI. Vbi autem quovis modo facta est Apostematis apertio, cœpitque effluere pus, aliquid *Balsami Sulphuris cuiusvis, Terebinthinati, Succinati, Anisati, alteriusve*, orificio indetur, atq; emplastro conveniente, *Diapalma* putà, vel alio tegetur, atque, quamdiu Durities molesta in mammis permanebit, Cataplasma imponetur.

LXVII. Sic enim paulatim & quicquid noxij Lactis superest, suppurabitur & Vlcus mundabitur, consolidabiturque brevi.

LXVIII. Quando Durities notata sublata est, desistendum ab ulteriori Cataplasmatis applicatione, sufficietque solus balsamus cum emplastro laudato, aliove conveniente, quale diapompholygos, album coctum, &c.

LXIX. Atque hæc dicta sufficiant de Lactis effluxu impedito ac cessante ratione ipsius Lactis.

Lactis effluxus impeditus ratione viarum. LXX. Diximus idem *in Effluxu suo impediri ratione viarum*, *per quas solet fluere*, quas imprimis consideramus *in papillis*, per quas ex suis cavitatibus vel canalibus in mammis existentibus & Lac continentibus exugi, expellique, aut emulgeri solet Lac.

Ob tubulos angustatos. LXXI. Illud autem evenit, quoties *Tubuli* isti vel in suo exortu, vel in suo progressu *angusta-ti* sunt, & quidem sæpiùs per *compressionem*, rariùs per *obstructionem*.

Per compressionem. LXXII. *Comprimi* solent illi Papillarum Tubuli à *Tumore* aliquo aut in *Papillis* ipsis, aut *circa ipsas in mammis* existente, ac præsertim ab *Inflammatione*.

Obstructionem. LXXIII. *Obstructio* rariùs videtur in omnibus istis Tubulis posse habere locum; quod tamen si fiat, fiet à *Lacte in ipsis coagulato*, quod haud eveniet facilè, nisi à frigore inopinatò & graviter ipsas afficiente, lacque in ipsis calens coagulante.

Inflammatio unde. LXXIV. *Inflammatio* tum in papillis ipsis, tum in parte mammarum ipsis vicinâ ortum habet à *Sanguine* extra sua vasa effuso, & partes circumjacentes angente atque angustante.

Quomodo curanda. LXXV. *Curabitur* hæc Inflammatio medicamentis nuper in Lactis Coagulatione ac inde ortâ Inflammatione laudatis, Cataplasmatis præsertim formâ usurpatis: ubi vulgò notis Emollientibus si jungantur Salia Volatilia blandiora, plurimùm præstabunt; ac sæpè Sanguinem discutient sine subsequente Suppuratione: quam semper conabitur prævenire prudens Medicus.

LXXVI. Quod si neglecta in tempore Inflammatio tendat necessariò ad suppurationem, eadem medicamentis laudatis facilitabitur & promovebitur, adeò ut cum doloribus tolerabilioribus perficiatur.

LXXVII. Ubi maturum fuerit Apostema hoc exiguum, sponte ferè aperietur, & balsamo Sulphuris anisato brevi curabitur.

Obstructio quo modò curanda. LXXVIII. *Obstructio* si quæ oriatur in Tubulis Papillaribus ex *Coagulato* in ipsis *Lacte*, *Curabitur* ipsa feliciter *Fomento aromatico*, *& Sale Volatili* eidem juncto.

Effluxus Lactis parcior qui dam dicendus. LXXIX. Secunda Læsi Lactis Motûs Species locum habet, quando *Lac paucius, quàm decet, effluit è Mammis, quamvis præsens adsit*. Nam impropriè creditur diciturque parciùs effluere Lac, quod deest in mammis: cùm non sit tunc propriè Defectus Motûs, sed Lactis.

Duplicis ter fit. LXXX. Effluit autem parcius Lac, nunc ob *Sui*, nunc ob *Viarum vitium*.

Sui culpâ. LXXXI. *Sui* culpâ diminuitur Lactis Effluxus, quando ipsum est *naturali crassius & glutinosius*; cuius Causas deduximus, & Curationem proposuimus, ubi de læsâ Generatione Lactis egimus cap. præced.

LXXXII. Quod ad præsens negotium facit, monebimus, dandam operam, ut quamprimùm hoc curetur malum, ne, si negligatur, reddatur gravius, supprimaturque in totum Lactis Effluxus, sequanturque Inflammatio, Suppuratio, &c. de quibus egimus suprà.

Et quomodo curetur. LXXXIII. Vsurpabuntur igitur in tempo-

re Aromatica & Sale Volatili abundantia, tum in-terna, tum externa, quorum ope Lac attenuatum, fluidiusque factum Motum servet denuò natura-lem.

Ad Via-rum cul-pa.

LXXXIV. *Viæ*, per quas fluit Lac, inculpâ sunt Diminuti eiusdem Effluxûs, quoties *Angu-stiores* sunt, & quidem à Tumore vicino & duro; de quo iam egimus; docentes Inflammationem esse huius angustiæ extremæ, atque hîc levioris causam; cuius etiam Curationem adiunximus: ut non videatur necesse plura hîc addere: quin potius pergemus ad cæteras; Læsi Lactis Motûs spe-cies.

Effluxus Lactis cum mo-lestiâ. Difficul-tate & dolore. Causæ.

LXXXV. Tertiam læsi *Lactis* Effluxûs Spe-ciem docuimus esse, quando *idem cum difficulta-te, molestiâ, & dolore elicitur; effluitque.*

LXXXVI. *Difficulter effluit eliciturve* Lac quando *angustæ* sunt eius *viæ.*

LXXXVII. *Cum dolore idem elicitur*, 1. quan-do *Inflammatæ* sunt *Mammæ*, vel *Papillæ*: 2. quan-do *Papillæ* sunt *excoriatæ, exulceratæve*. 3. quan-do eædem sunt *fissæ*, aliterve *malè affectæ ac do-lentes.*

LXXXVIII. De Mammarum & Papilla-rum Inflammatione, ejusdemque Causis & Cura-tione iam suprà disseruimus.

Papillæ unde ex-corian-tur, & exulce-rentur.

LXXXIX. *Excoriantur*, quin *Exulceran-tur* plerunque Papillæ, ob Infantum sugentium Os; hoc est, Labia, Gingivas, Palatum, & Linguam; Ardore, Pustulis, Aphthis, aliisve Vlceribus malè affectum.

X C. *Excoriantur* aliquando Papillæ ab *Ery-sipelatis quadam Specie* ipsas Papillas propter causas diversas, febres putà, vel alios affectus in-ternos fœminarum, corripiente.

X C I. *Excoriantur* aliquando eædem *Papillæ ab ipso Lacte* spontè ac continuè effluente, ipsas-que adeò Papillas, dum *Acrimoniam* nanciscitur, excoriante non minùs, quàm ipsas etiam Mam-mas & partes vicinas, ad quas pertingit.

Vnde findan-tur.

X C I I. *Finduntur* sæpenumerò *Papillæ*, quan-do *levi Inflammatione* turgentes arctiùs *constrin-guntur à Gingivis, mordenturve à dentibus fugen-tium*; à *quibus solis sana licet* non rarò finduntur eædem.

X C I I I. Undecunque igitur doleant priùs, do-loreve afficiantur inter lactandum Papillæ, cum dolore ac molestiâ emovetur tunc fœminis Lac.

Excoria-tio Pa-pilla-rum qui curetur.

X C I V. Quando excoriantur exulceranturve Papillæ propter affectum quemvis Infantium Os eiusque partes varias occupantem; in duobus con-sistit huius mali Cura, 1. in *sublatione affectûs in-fantem urgentis*, cùm positâ causâ ponatur effe-ctus, & permanente illo affectu tolli nequeat ip-sum consequens Papillarum Excoriatio; 2. in ipsâ *Curatione ac restitutione Papillarum excoriata-rum, exulceratarumve.*

Affectus in ore in-fantium qui cu-rentur.

X C V. *Affectus varij Infantium Os occupare so-liti* qui tolli & curari debeant, dicendum, ubi aut in genere tales tractantur, aut in specie agitur de Affectibus Infantium: quorum præcipuos fortean percurremus, si Deus volet, postquam absolveri-mus Fœminarum Affectus.

X C V I. Dum Curatur, & imprimis postquam Curatus est quivis Affectus Infantium Os & Sali-vam corrumpens, Papillis applicari debent Auxi-lia in *Excoriatione* quidem *Æstum*, si quis simul adsit, *temperantia*, & *blandè Exsiccantia*; in *Exul-ceratione* autem *Mundantia & Consolidantia.*

Æstus Papil-larum tempe-randus. Et qui-bus.

X C V I I. *Æstum* Papillarum *temperant*, tum *Aquæ Rosarum, Plantaginis* & similes; tum *Muca-go Seminum Cydoniorum*, & *Gummi Tragacanthi* cum dictis Aquis parata; tum *Lactis Cremor*, &c. Huic autem *Cremori* additur utiliter aliquid *Cre-tæ Albæ* in pollinem redactæ, à quâ sequitur quæ-sita exsiccatio: cum cætera utrumque ferè præ-stent, licet cretâ debiliùs.

X C V I I I. In *Papillarum exulceratione* laudo *Sulphuris Balsamum* quemvis, sed imprimis gra-tissimum, ne noceat sugenti infanti, qualis *Anisa-tus*: Convenit quoque *Balsamus Peruvianus.*

Erysi-pelas Papilla-rum qui bus cu-retur.

X C I X. Ubi *Erysipelate levi* tentantur Papillæ, conducit idem *Lactis Cremor cum Cretâ mixtus*; ut & *Aqua Calcis vivæ cum Mercurio dulci deco-cta*; quæ utilis est quoque in modò memoratâ Pa-pillarum Excoriatione ac Exulceratione. In *Ery-sipelate* autem laudo *Aquam Sambuci.*

C. Non negligenda interim Medicamenta in-terna; imprimis quando aliqua *febricula* simul concurrit, in quo casu præ multis aliis medica-mentis utilia sunt *Sudorifera* blanda.

Excoria-tio ab ipso Lacte continuò effluente qui cu-randa.

C I. Vbi *ab ipso Lacte spontè* continuè ferè ef-fluente, atq; *Acrimoniâ suâ* tum ipsas Mammas vi-cinasq; partes, tum *papillas rodente fit Excoriatio*, opus est Medicamentis blandè atque potenter ex-siccantibus, Lixivio putà Calcis vivæ & similibus.

C I I. Interim ne novo Lacte continuè effluente renovetur hoc malum, danda opera, ut vase aliquo conveniente Mammis applicato excipiatur colli-gaturque Lac, quod subinde effundendum.

C I I I. Talia Vasa usurpantur & vitrea, & alia ex laminis ferri stanno tecti ita adornata efforma-taque, ut Mammis applicari possint, absque nota-bili earum pressione, excipiendo Papillas, & in lo-co inferiore colligendo ipsum Lac.

Papillæ rum fissæ qui curandæ.

C I V. Ubi *fissuris* scatent Papillæ, danda ope-ra, ut 1. *quævis mala ipsas Papillas occupantia, in-flammationes*, & similia sine morâ curentur ac tollantur; 2. *ipsæ fissuræ in* tempore consolidentur; in quem finem optimus est *Balsamus Peruvianus*, ut & *Oleum Ceræ* ritè paratum.

Effluxus lactis sponta-neus. Lac sen-sim in mammis. Valvulæ in ducti-bus La-ctiferis.

C V. Quarta læsi Lactis effluxûs species est, *quando idem spontè effluit sine omni Suctu.*

C V I. Observatur Lac secundùm naturam col-ligi sensim in Mammis, atque tandem ponderis ac distensionis sensu fœminas urgere, quocirca tunc Mammis admovere solent infantes.

C V I I. Vnde iudicavi, quemadmodùm dictum in superioribus, in ductibus lactiferis Mamma-rum, ubi papillaribus committuntur, valvulas quasdam esse, quarum ope sistatur Lac, ne spontè effluat; quæque pressione papillarum per infantis labia ita constituantur, ut exitus illi pateat liber.

Effluxus Sponta-neus unde.

C V I I I. Quoties proinde absque suctu spon-tè fœminis effluit Lac, toties valvulas illas laxio-res arbitror, adeò ut minùs exactè claudant lauda-tas Tubulorum bipartitorum commissuras.

Incura-bilis.

C I X. Quòd autem maximè dolendum in hoc casu, est, quod nunquam viderim, audiverimve ipsum curatum: quocirca nullum quoque illi cu-rando proponendum habeo remedium: quamvis putem medicamenta blandè Aromatica, simulque subadstringentia forinsecùs applicata, si non pro-sint multùm, aliquid saltem præstare posse.

Lactis effluxus cum de-bilitate.

C X. Quintam læsi lactis Effluxûs speciem di-ximus esse, quando *idem effluit cum Lactantis debili-*

debilitate: quod non tantùm, imò non ſemper accidit, quando multum effluit aut ſpontè aut ſuctu lac; ſed non rarò, quando parum Lactis, ſuctu licet, poteſt elici, aut elicitur.

CXI. Multæ namque mulieres vix poſſunt vel minimam ferre Lactis iacturam, quin maximè inde debilitentur: dum aliæ robuſtæ permanent, licet Lac multùm illis pereat & elabatur, vel eliciatur.

Eius cauſa.

CXII. Cauſa igitur debilitatis non pendet ſemper à multo Lacte effluente, ſed ſæpenumerò à peculiari fœminæ conſtitutione, nullam vel minimam Lactis iacturam abſque notabili virium deiectione ferre valente.

Symptomata concomitantia.

CXIII. *Vires*, quas *nunc dejici* obſervamus, plerumque cum *Animi deliquio, aut Suffocatione Hypochondriacâ* primarium habent commercium & affinitatem maximam. Videntur enim tales fœminæ languere & Animo quaſi deficere, quando ipſis Lac exſugitur.

Virium deiectio hæc ab Halitibus variis.

CXIV. Hanc proinde *Virium deiectionem, Animique Languorem* produci exiſtimo, quatenus *Halitus varij*, nunc *Acidiuſculi*, nunc *Auſteriuſculi* à tenui Inteſtino ad Ventriculi orificium ſuperius, hinc & OEſophagum, fauceſque, quin ad Cor quoque per Vaſa lactea pergunt, & aliquando Animi Deliquij metum, aliquando ipſum Animi Deliquium producunt.

CXV. Halitus autem iſti videntur mihi idcircò in tenui Inteſtino excitari, quoniam in talibus *ad Lactis Suctum Dolor excitatur in Mammis*, ac ſi avellerentur ipſæ à reliquo corpore; propter quem Dolorem non tantùm *Triſtitia* mox Animum Lactantis occupat, ſed antequam iterum Mammis adhibeatur Infans, futuri denuò doloris *Metus* eundem invadit: A quo Animi Affectu utroque & Acidum & Auſterum reddi Succum Pancreaticum, paucos exiſtimo ampliùs ignorare, in hâc ſaltem Academiâ, poſtquam id tàm multis probatum confirmatumque habemus argumentis, experimentiſque practicis.

In quibuſdam propter nimiam lactis productionem.

CXVI. In quibuſdam propter nimiam Lactis productionem eductionemque Sanguinem indies minui corpuſque paulatim macreſcere, atque ſic earum Vires ſenſim deficere obſervamus; abſque tamen notabili Languore, aut Animi Deliquio Fœminas, ubi Lactant, corripiente.

Huius mali curatio

CXVII. In priore Caſu, ſi Dolor ille Mammarum tolli nequeat, ceſſandum ab ulteriore Lactatione; in poſteriore, niſi minui poſſit Lactis Generatio, atque Deperditio, itidem omittenda erit Lactatio.

Dolor mammarum unde.

CXVIII. Dolor ille Mammarum videtur ortum habere ex Ductuum Lactiferorum nimis brevium & valdè ſenſilium tractione ac extenſione ſuctu factâ.

CXIX. Quemadmodùm enim omnes partes membranoſæ valdè ſunt ſenſiles, atque ſui extenſionem magnam ferre non poſſunt, ita Tubuli lactiferi, utpote membranoſi, quoties ſolitò breviores exiſtunt, partibuſve vicinis ſunt intricati & implexi, toties, dum ſuctus fit, extenduntur valdè, atque eo ipſo dolorem excitant exquiſitum & moleſtum; propter quem, ſicut dictum, Animi Languor vel Deliquium producitur.

Qui curetur.

CXX. Malum hoc tum præveniri, tum & *curari* debet, blandâ *ductuum* dictorum *extenſione*, tum frictione, tum illitione abſolvendâ:

CXXI. Frictio manu molli ſæpiùs iteranda;

CXXII. Illitio Oleis liliorum alborum, amygdalarum dulcium, verbaſci, & ſimilibus peragenda.

Nimia lactis productio qui curand. Quibus Alimentis.

CXXIII. Quotieſcunque *nimium Lactis producitur*, Sanguiſque adeò paulatim conſumitur, toties danda opera, ut *illa productio minuatur*: quod fiet imprimis *Alimentis Succi*, non quidem noxij vel inutilis, ſed *aliquantò craſſioris & fermentationis difficilioris*, carne putà bubulâ, pane haud fermentato, &c.

Et Medicamentis

CXXIV. Idem fiet quoque uſurpando *Remedia blandè adſtringentia, Sanguinemque* adeò *craſſiorem præſtantia*, qualia ſunt *Coralia, Terra ſigillata* quævis & pinguis, *Plantago, Myrtus*, &c. quæ hactenus quoque videntur mihi conferre, quatenus *Acidum volatile, à quo Sanguinem in Lac mutari docuimus, blandè infringunt*: quocirca hîc *Sanguinem Draconis, Lapidem hæmatitis, Cretam* & ſimilia ſimiliter conducere arbitramur, dummodò quantitate parvâ & prudenter uſurpentur. *Externa adſtringentia vix auſim concedere, ne Lac in Mammis coagulent atque Inflammationem pariant.*

Et ceſſando ulterioris lactatione.

CXXV. Quòd ſi ne ſic quidem minuatur Lactis proventus, viriumque deiectio; in tempore *ceſſandum ab ulteriore Lactatione*: ſatiùs enim eſt Infantem aut alieno Lacte uti, aut ablactari, quàm eius causâ ſenſim matrem confici ac perire.

Effluxus Lactis per vias non convenientes. Quando fiat.

CXXVI. Sextam læſi Lactis Motûs ſpeciem notavimus, *quando effluit Lac per vias minimè convenientes, Apoſtematis putà aperti orificium*, non item Papillarum Tubulos.

CXXVII. Illud autem evenire ſolet, quoties poſt Inflammationem & ſubſequentem Suppurationem facta eſt arte aut ſpontè Apoſtematis apertio, atque *læſi ſunt* ſimul *quidam Tubuli Lactiferi*; ſive hoc acciderit ratione ipſius Suppurationis grandioris, ſive idem factum ſit chirurgi lanceolâ penitiùs intrusâ.

In Suppuratione corrumpi quoque partes vicinas.

CXXVIII. Notandum enim, in quâvis Suppuratione præter ipſum Sanguinem aut Lac in pus mutandum, corrumpi quoque ſæpenumerò partes vicinas & circumiacentes, ſed primùm carnoſas & molliores, ſegniùs membranoſas, ipſaq; adeò vaſa, quæ utpote firmiora & tenaciora diutiùs ſolent reſiſtere corroſioni & corruptioni ſuę.

Apoſtemata in Mammis prævenienda, minima producenda, & quantocyùs ad Suppurationem perducenda.

CXXIX. Vnde quivis prudens facilè agnoſcit, dandam ſedulò operam, ut non tantùm *præveniantur* in totum, ſed, quantum licet, *minima producantur* ubique, ac imprimis *in mammis Apoſtemata*, quin *quantocyùs ad Suppurationem perducantur inflammationes*, quæ impediri non poſſunt: & quidem 1. ut *multiplices noxæ Apoſtemata ſubſequentes aut comitantes tollantur*; 2. *ex minore ſpatio apoſtemate occupato pauciores partes noxam patiantur*; 3. *à pure diutiùs in partibus quibuſvis hærente, ac ſenſim magis magiſque corrupto & acriore facto, plures non lædantur partes, & imprimis vaſa*, quippe *quorum noxa hominis Sanitati longè nocet magis, quàm carnium quarumvis corruptio.*

Suppurationes ad ſuperficiem trahendæ Cavendum ne in loco profundiore aperiantur apoſtema

CXXX. Quemadmodùm autem allaborandum, ut hæc omnia fiant, ſic danda quoque opera, ut *Suppurationes omnes*, quantùm poſſibile, *ad externas trahantur partes, corporiſque Superficiem*: nam quæ *in loco profundiore fiunt Apoſtemata, nec ſpontè, nec arte aperiuntur*, niſi

nisi cum partium plurium læsione.

CXXXI. Vbi *Spontè* aperiuntur, id evenit, quoniam *segniùs ad corporis superficiem viam sibi facit pus,quod intereà temporis partes vicinas pluves similiter corrumpit,ipsaque subinde vasa.*

CXXXII. Vbi *arte aperiuntur* Apostemata, idem evenit, quoniam, *dum profundiùs adigendum est Scalpellum, facilè ductus aliquos Lactiferos simul dissecat Chirurgus, sicque Lactis Effusioni* per viam indecentem, de quâ hîc agimus, ansam præbet.

CXXXIII. Illud autem ideò cavendum maximè,quoniam tunc Apostematis,vel potiùs *Vlceris post apertum apostema remanentis Curatio est longè tardior*: difficulter namque, atque *segniùs consolidantur, aut Carne concluduntur Vasa & Ductus* Lac continuò effundentia; quia *segniùs mundantur & carne implentur Vlcera* ex Apostemate Cava remanentia.

CXXXIV. Non priùs autem Curari potest illa Lactis Effusio per notatum ulcus,quàm carne novâ vel consolidata sint dicta vasa discissa vel erosa, vel saltem ea ita munita, ut denuò transitum Lacti naturalem concedant, dummodò tale quid locum habere possit, quod hec affirmare ausim, nec negare, quamvis putem potiùs consolidari hæc vasa, vel in totum obturari.

CXXXV. Diximus tandem 7. lædi Lactis Motum,quando eius loco vel *Sanguis,vel Pus,vel Sanies, aliusve Humor à Lacte diversus effluit, exugiturve per Papillas.*

CXXXVI. Evenit enim aliquando,ut vel *unà cum Lacte*, vel *post tantillum Lactis prodeat Sanguis*,qui deglutitus ab infante facilè corrumpitur in ejus ventriculo,ipsique noxas affert multas.

CXXXVII. Prodit autem *Lactis loco Sanguis*, quoties, meo saltem iudicio, *in Mammarum Glandulis non mutatur idem in Lac,sive avidiùs eliciatur & copiosiùs è Mammis Lac*,adeò ut in Lac non possit mutari Sanguis *tam citò*; *sive Suctu vehementi lædantur Vasa Sanguinea, ubi committuntur Substantiæ Mammarum glandulosæ,* adeóque *non accedat guttatim*,ut ita dicam, *ad notatas glandulas Sanguis,sed confertim, prodeatque* minimè,minùs saltem,quàm decebat, mutatus per Papillas.

CXXXVIII. Hinc est, quòd *plerumque antecedentem Mammarum Dolorem sequatur Suctus Sanguineus.*

CXXXIX. Quocunque autem id fiat modo, *Curabitur* feliciter usurpato in Mixturâ cuiusvis fœminæ constitutioni conveniente *sanguine Draconis*;quem non sine causâ toties laudavi in quovis Sanguinis effluxu præternaturali.

CXL. Nec tantùm sæpiùs Sanguis, sed aliquando *Pus* quoque, *Saniesve Lactis loco prodit Suctu*, & quidem in *Apostemate ad Papillarum Tubulos pertingente,atque ibidem exitum quærente purulentâ materiâ.*

CXLI. Quòd si haud grande sit Apostema, *licebit* forsan, *non quidem Infantis, sed Suctricis operâ per illam viam exsugere illud Pus*;usurpando *forinsecùs*, ut & *intrinsecùs medicamenta Vlceris mundationem ac consolidationem* promoventia, qualia sunt *Fomenta* & *Decocta vulneraria* satis penetrantia cum addito Vino Spiritu parata,ut & *Balsamus Sulphuris.*

CXLII. Quòd si *Superficiei proximum sit Apostema*, existimarem utiliter posse ipsum *in loco maximè declivi,ac præsertim molli aperiri*, atque sic *citiùs tutiùsque curari medicamentis* superiùs laudatis.

CXLIII. Atque sic absolvimus quoque Læsum Lactis Motum:superest tractanda ipsa Lactatio læsa.

CAPVT XII.

De Lactatione læsâ,

I. VT materiam hanc commodè proponamus, incipiemus ab ipsâ *Lactationis* descriptione, quò faciliùs pateat unicuique, quicquid posteà de eius dicemus læsionibus.

II. Est igitur *Lactatio*, *Lactis in mulierum Mammis producti allectio per Papillas,& quidem ope Suctûs ab infante facti.* *Lactatio quid.*

III. Adeò ut ad perficiendam Lactationem quædam concurrant requiranturque in fœminâ Lactante,quædam in Infante Sugente. *Ad eam concurrentia.*

IV. In *fœminâ lactante* ad Lactationem commodè absolvendam requiruntur 1. *Papillæ*, tum *crassitie, tum longitudine mediocres*; ut commodè possint ore, labiisve Infantis sugentis prehendi; unde culpantur Papillæ aut *prægrandes*, os Infantis plus iustò implentes:aut *breviores*,adeò ut prehendi nequeant Infantis labiis,sed ipsa fugiant. *In fæminâ Lactante. 1. Papillæ crassitie & longitudine mediocres.*

V. Requiruntur 2. in fœminis lactantibus *Papillæ Integræ*, & *à Dolore immunes*; unde culpantur *Fissæ*,aut ob *Inflammationem*, *Excoriationem*,*Exulcerationemve Dolentes.* *2. Papillæ integræ, & à dolore immunes.*

VI. Requiruntur 3. in fœminis lactantibus *Lactei Tubuli per Papillas pervij*:unde culpantur *Papillæ Tubulis laudatis destitutæ*; adeò ut nulla via Lacti pateat. *3 Lactei tubuli pervij.*

VII. Requiritur in Lactantibus fœminis 4. *Lactis laudabilis affluxus moderatus*: Culpatur contrà *ejusdem affluxus nimius*, à quo solet obrui Infans, vel *parcior*, unde multum flatum in Ventriculum suum allicit, plurimúmque inde distenditur angiturque Infans. *4. Lactis laudabilis affluxus moderatus.*

VIII. In *Sugente Infante* requiruntur ad *Lactationem* absolvendam 1. *Labia* tum *integra*, tum *contigua*, tum *mobilia*. *Integra*, ut Papillis undique applicari possint proximè: *Contigua* & *Mobilia*,ut Papillas complecti queant & comprimere, atque vicissim relaxare. *In Infante Sugente. 1. Labia bene constituta.*

IX. In Infante Sugente requiritur 2. *Lingua quaquaversùm mobilis*:hoc est,tam antrorsum, ut Papillæ occurrat, quàm retrorsum, ut Lac exuctum ad fauces deferat; quin Papillam quodammodò complecti debet, & blandè illam retrorsum trahere;ad alliciendum exugendumque Lac per illam è mammâ. *2 Lingua mobilis.*

X. In Sugente Infante requiritur 3. ad Lactationem perficiendam *Respiratio per nares libera* & *integra*:sine quâ necesse habet infans continuè à Lactatione desistere, ut per Os apertum respiret, Lactationemque redintegret posteà, & quidem cum summâ sui & matris molestiâ; dum cogitur papillam alternatim prehendere, iterumque dimittere: quod Infantes ita vexare solet, ut inde excandescant vehementer, & ita quidem, ut aliquando Epilepticos inde patiantur insultus & paroxysmos. Lactantibus autem fœminis reciproca illa Papillarum prehensio & relaxatio cum dolore tandem coniuncta est, quin plurimum fa-

cit ad Papillarum Excoriationem & Fissuras producendas:de quibus egimus in præcedentibus.

XI. Vbi autem libera est Infanti per nares Respiratio,potest idem commodè continendo papillam Ore,in Suctu continuè pergere,atque absque Aëre copiosiùs deglutito Lac indesinenter allicere, ipsoque placidè frui.

XII. Quæ cùm ita sint quoad Lactationem naturalem,meritò nunc disquirendum, Quot modis lædi queat ista Infantibus tàm utilis & iucunda Lactatio.

Quot modis lædatur lactatio. XIII. Læditur autem illa subinde 1. quando *in totum impedita est*,ac *nulla* fit 2. quando *insufficiens* contingit,nec totum Lac in Mammis existens elici potest. 3. quando *Abundantior* existit atque *facilior*, & Infantem opprimit.

Nulla fit. XIV. *Nulla fit* vel potiùs fieri potest *Lactatio*,subinde *Lactis*,subinde *Partium in Lactante ad lactandum desideratarum*, subinde *Sugentis* culpâ.

1. Lactis culpâ. XV. 1. *Lactis* culpâ Nulla fieri potest Lactatio, quando ipsum est ad motum ineptum, *coagulatum* nempe, de Cuius *Causis* & *Curatione* quia egimus abundè in superioribus, non est, quod actum iterum agamus.

2. Partium in lactante desideratarum culpâ. XVI. 2. *Partium in Lactante* ad benè lactandum *desideratarum* culpâ *nulla* fieri potest *Lactatio*, quando *desunt Papillæ*,vel *Vasa ipsum Lac per Papillas vel Mammas deferentia quovis modo* sunt *nimis Angusta*, sive sint *Obstructa*, sive sint *Compressa*. Quòd *si deficiant*, *ineptave sint Vasa Sanguini ad Mammas deferendo*, propriè loquendo non deficit tunc Lactatio sive Lactis eductio, sed Lactis productio;quâ deficiente, deficit quoque ex consequenti ac necessariò Lactatio; postquam non entis non dantur accidentia: Accidit autem secundùm naturam Lacti educi per papillas, ut eo nutriatur infans: quod si desit Lac, eius tanquam tunc non entis aut existentis nullum datur Accidens,Ergò nec eductio per papillas, & Lactatio.

Papillarum defectus. XVII. *Desunt, aut deesse saltem videntur Papillæ* in quibusdam fœminis *ante impregnationem atque partum*, aliis etiam *post partum* & Lactationem iam institutam.

Ante partum. XVIII. Ante partum videntur deesse Papillæ nonnullis, quoniam retractæ sunt, latentque in mammis; quæ *spontè* solent post partum emergere, *blando* saltem *affrictu*, *pileorumve* cereorum, eburneorum, argenteorum, plumbeorum, aliorumve *impositione* sensim prodire. In quibusdam tamen reverà desunt, nec laudatis modò remediis blandis emanant, sed nec vi foràs extractâ & in ambitum circumligatâ Papillam repræsentante, aut mentiente parte.

Post partum. XIX. *Post partum* & *Lactationem desunt* aliquando Papillæ per *fissuras* transversas profundiores tandem à Mammarum corpore secedentes, ab Infantibus *mordicùs amputatæ*.

Eius curatio, XX. Vnde facilè patet, aliàs esse hoc malum incurabile, aliàs sensim & artificiosè papillas nunc latentes foràs elici, nunc desideratas efformari,quamvis minùs commodas, quæ tamen paulatim reddi solent aptiores.

Vasorum Lactiferorum obstructio. XXI. *Obstrui* solent ista *Vasa* frequentiùs ab ipso *Lacte* in ipsis coagulato, rariùs à *Pituitâ* ipsi admistâ & itidem in ipsis concretâ.

Et Compressio. XXII. *Comprimi* solent vasa eadem à Tumoribus duris & vicinis, ac imprimis ab ipso Lacte, Sanguineve circa ipsa effuso & Inflammationem pariente.

XXIII. De *Lactis Coagulatione*, ut & *Pituitæ Concretione*,quin tum *à Lacte* tum *à Sanguine factâ* in *Papillis* & *Mammis Inflammatione*,omnibusque eò facientibus egimus paulò antè, ut non opus sit,eadem hîc repetere.

XXIV. 3. *Sugentis* culpâ *nullâ fit*, fierive potest *Lactatio*, 1. quando *Labia non sunt integra*, sed *fissa* & *hiulca*, sicut evenire solet in eorum Affectu *Leporinorum Labiorum* nomine insignito, atque ipsorum quoque *vulneribus transversis*. *3. Sugentis culpâ nulla lactatio. 1. Quando labia sunt leporina.*

VXV. 2. Quando eadem *Labia non sunt voluntariè Mobilia*, sed nunc *Paralysi*, nunc *Convulsione* laborant,vel *Motu etiam Convulsivo*:vel *Aphthis*, aliisve *ulceribus scatentia* motum necessarium ferre non possunt. *2. Quando sunt voluntariè mobilia.*

XXIV. 3. Quando eadem *Labia non* sunt *contigua*, sed *continua* & *cohærentia*, adeò ut Papillas etiam mediocres ac ritè formatas excipere non possint. *3. Quando sunt cohærentia.*

XXVII. 4. Quando *Lingua vel antrorsùm exporrigi nequit* ad complectendam Papillam; vel *circa Papillam plicari non potest*, ad exsugendum Lac;vel *Aphthis*,aliisve *ulceribus scatens* ritè moveri nequit. *4. Quando lingua non mobilis.*

XXVIII. *Labia leporina* curari possunt ac debent à Chirurgis arte cordatâ, *liberando* nunc plus nunc minùs *eadem à partibus subiacentibus*, quò adduci queant & coniungi labia hiulca;deinde *excoriando partes labiorum uniendas* mox *adducendo ad se invicem dictas partes*,hinc *continendo easdem contiguas*; denique *conglutinando ipsas simul & unà cum partibus subiectis*. *Curatio Labiorum leporinorum.*

XXIX. Dixi Curationem hanc fieri debere arte,& quidem Cordatâ. Arte namque & industriâ indiget Chirurgus istam curam instituturus; quin eundem animo forti esse oportet ad curam tàm crudelem in teneris infantibus instituendam.

XXX. Primum enim in hâc curâ opus, est *Separatio cruenta Labiorum à partibus subiacentibus*,& quidem aliquando tanta,ut tota maxilla superior carne suâ denudetur & labiis; quod spectaculum sicut meritò censetur valdè crudele, utile tamen est ac necessarium miseris aliàs per totam vitam futuris Infantibus;quos non semel tàm feliciter vidi hac crudeli arte curatos, ut vix ulla prioris mali remanerent vestigia. *1. Separando à partibus subjacentibus.*

XXXI. Secundùm in hâc curâ opus, est minùs crudele,*excoriatio* putà *partium hiantium & nunc conglutinandarum*:quæ scalpello fit in labiorum lateribus ab invicem præter naturam, & utplurimum ob matris imaginationem, casumve aut ictum hiantibus. *2. Excoriando partes hiantes.*

XXXII. Tertium in hâc curâ opus, est *partium uniendarum adductio ad invicem*,quæ facillimè ac felicissimè perficitur per Emplastra tenacissima ex Terebinthinâ, aliisque parata, & priùs labiis applicata, ipsisque arctè adhærentia; sed in extremis per fila fortia munita,quorum ope adducuntur ex parte, sed imprimis digitis, ad invicem, utut plurimùm hiantes labiorum partes. *Adducendo partes ad invicem.*

XXXIII. Quartum huius Curæ opus, est *Partium connexarum in contiguitate artificiali retentio*:quæ imprimis absolvitur nodis factis in mox notatis filis in laudatis emplastris firmatis: *4. Retinendo partes in contiguitate*

horum

horum enim ope non tantùm emplaſtra utrinque cuti coniungendæ & labiis adhærentia ad ſe invicem paulatim adducta firmantur, ſed ſubiecta quoque labiorum cutis, quin ſubſtantia tota.

Con- …tinan labia …ter ſe, cum …rtibus …bie- …is.

XXXIV. Quintum denique huius Curæ Opus, eſt *Conglutinatio dictorum labiorum tàm inter ſe, quàm cum partibus ſubiectis*; in quem finem uſurpantur imprimis Balſama, ſingulis ferè Chirurgis peculiaria, ne quis carere videatur tanto ſecreto, quod tamen vel à Magiſtro ſuo didicit, vel ex celebri aliquo Scriptore hauſit, vel paucis mutatis aliquando ipſus adornavit: Inter naturalia & ſimplicia plurimùm præſtat in hoc caſu Balſamus Peruvianus.

…abia …iantia …ui cu- …ntur.

XXXV. *Labia tranſverſim per vulnus ab invicem hiantia* minore artificio curantur, quàm Leporina modò examinata, cum hic ſufficiat *vulneris labia* per laudata emplaſtra *ad ſe invicem adducere, atque conſolidare.*

XXXVI. *Labia Paralyſi* laborant, vel *Convulſione*, vel *Motu Convulſivo* ob Cauſas in notatis Affectibus ex profeſſo tractatis propoſitas unà cum eorundem Curatione Generali, ex quâ non erit prudenti Medico arduum Labiis ſpecialem elicere.

XXXVII. De *Aphthis* Infantium agemus poſthac, ſi Deus volet, ubi ad ipſorum morbos primarios pervenerimus.

XXXVIII. *Vlcera* pleraque, & forſan omnia ortum habent *ab Acido Acri*; quapropter in genere Curabitur 1. *obtundendo* Acrimoniam illam notatam. 2. *mundando* ipſa à puris ſordibus. 3. *conſolidando* tandem eadem, ac cicatriſando.

Qua- …iam …n Lin- …uæ & Labio- …rum ulceri- bus ma- ximè …onve- …iant.

XXXIX. De quibus omnibus quoniam ſupra egimus abundè, plura hîc non addemus; niſi quòd in pleriſque Labiorum ut & Linguæ ulceribus convenit *Mel Roſatum*; quin omnia Mellis nomine nota, & Syrupi multi: *addito* non rarò *Spiritu Vitrioli* ad aliquot guttas; quod mirabuntur procul dubio plerique, poſtquam dixi modò ab Acido Acri produci ulcera, eademque curari obtundendo illud Acidum Acre, quod fruſtrà quis expectaverit ab Oleo vel Spiritu Vitrioli valdè Acido; unde videbitur contradictio in meis dictis.

XL. Verùm non idcircò additur Spiritus Vitrioli, ut ab ipſo Acidum Acre in Vlceribus obtundatur, ſed ut eadem mundentur à puris viſcoſitate: in quem finem conducunt Acida, verùm non pura, ſed mellitis & ſaccharatis iuncta, & quidem parvâ quantitate: nam ſi pura uſurparentur, aut quantitate notabili, non tantùm Dolores producerent intolerabiles, verùm inſuper ulcera efficerent profundiora, adeóque peiora.

XLI. Quamvis autem conveniant mundandis ulceribus Spiritus Acidi quantitate parvâ Syrupis & mellitis iuncti, conveniunt tamen magis Salia tum Volatilia, tum aliàs blanda per Oleoſa ampliùs obtuſa, temperataque; qualia ſunt Balſama Sulphuris pleraque, & imprimis gratiora in hoc caſu, & quidem cum Syrupis, mellitiſve iuncta: in quibus quoque ineſt vis ulcera mundans.

Conſideratio circa Vlcerum cauſam.

XLII. Vnum adhuc occurrit explicandum circa *ulcerum* cauſam, quæ dixi modò *produci & forſan ſolùm ab Acido Acri*: quod negabunt non pauci propter *Vlcera* tum à *Cauteriis potentialibus producta*, tum *Gangrænam* ſequentia. Sed regero, Vlcera per ſe à dictis Cauteriis Salinis lixivis haud produci, ſed ab Acido in Corpore exiſtente, atque ad partes cauterio uſtas, vel Gangrænâ corruptas accedente, atque Salſum lixivum ſuperante: nam; ſi hoc non fiat, nulla fiet partis ſanæ ab emortuâ ſeparatio, nulla puris generatio, quin nullum ulcus: poſtquam non priùs ibi apparet ulcus, quàm & quouſque contingit partis utriuſque vivæ ac mortuæ ſeparatio: ſuccedente illi ſeparationi Vlcere in parte vivâ, dum mortua vel in pus corrumpitur, vel reſecatur.

XLIII. *Labia duo* data ſunt homini, ſuperius ac inferius, quò ſibi mutuò applicari queant; atque variâ formâ, planâ, rotundâve, & ab invicem diduci, & contrà viciſſim componi; unde *Contigua* ſunt, non Continua. *Labia quare contigua.*

XLIV. Fiunt autem Labia præter naturam *Continua*, quoties eadem quâvis de causâ *excoriantur exulceranturve, iterumque ad Conſolidationem pergunt*, imprimis quandò uſque ad *utriuſque Labij commiſſuras* pergit notata excoriatio: tunc enim *Coaleſcentia & conglutinatio in dictis commiſſuris initium capiens, pergit ſenſim ulteriùs & tandem tota labia* (niſi arte difficili impediatur) *conſolidat &* compingit. *Vnde reddantur continua*

XLV. In quo ſtatu de vitâ plurimùm periclitantur Ægri, quatenus ſenſim Alimentis aſſumendis præcluditur via. *Hoc eſſe malum periculoſum.*

XLVI. Curatio autem inſtituenda 1. *dividendo ac ſeparando ab invicem Labia* coniuncta & conglutinata per cultellum acutum. 2. Eadem ab invicem *disiuncta tenendo* per lamellas, præſertim plumbeas: 3. *Cuticulâ obducendo & Cicatrice*, ſeparata hæc labia, initium faciendo à loco, ubi committuntur ſecundùm naturam labia. In quem finem optimo ſucceſſu applicantur utrinque hami plumbei obtuſi, os in longum expanſum ſervantes, ne ſc. notata coalitio utriuſque labij denuò habeat locum, novamque cogat diſſectionem. Vbi autem locus commiſſuræ fuerit cuticulâ ſuâ tectus, adeóque cicatrice obductus, facilis erit reliqua Curatio, dummodò cicatricem admittat reliqua Labiorum pars media. *Quâ ratione curandum.*

XLVII. *Lingua ſæpiùs ob frænum brevius* minùs mobilis, eodem diſſecto reddi ſolet quaquaverſùm mobilior. *Linguæ frænum brevius diſſecandum.*

XLVIII. Eadem, ſi *Aphthis aliiſve Vlceribus* ſcateat, quas cauſas agnoſcat, quam curationem deſideret, dicemus in Puerorum morbis.

XLIX. *Inſufficiens fit Lactatio*, nec totum Lac in Mammis exiſtens exugitur, itidem aut *ipſius Lactis*, aut *Partium in Lactante ad lactandum requiſitarum*, aut *Sugentis* culpâ. *Inſufficiens Lactatio*

L. *Lactis culpâ* omne in Mammis exiſtens exugi nequit Lac, quoties *eiuſdem pars aliqua in ipſis eſt coagulata* & concreta; ideóque ad motum inepta. *Lactis culpâ.*

LI. De quâ Concretione & Coagulatione Lactis, eiuſdem Cauſis & Curatione, quoniam abundè actum in ſuperioribus, plura hîc non addemus.

LII. *Partium ad Lactandum in Lactante requiſitarum, Tubulorum putà Lacteorum culpâ inſufficiens fit Lactatio*, quoties *ipſorum pars aliqua eſt obſtructa, vel valdè compreſſa*, unde per illos ſaltem exugi non poteſt Lac, quod proinde in Mammis permanens, ibidem coagulabitur, & notata ſuperiùs mala producet. *Tubulorum Lactiferorum culpâ.*

LIII. Cauſas verò & Obſtructionis eorum,

& Compressionis, unà cum Curatione proposuimus iam in superioribus, ut non videatur opus ampliùs illis immorari.

Sugentis culpâ.

LIV. *Sugentis* denique *Infantis Culpâ insufficiens fit Lactatio*, quoties ipse aut *valdè Debilis existit*, aut *Labia Linguave superius notatis malis non* quidem extremè, sed *quodammodò laborant*: de quibus quæ tunc addidimus ratione Causarum & Curationis, huc quoque referri possunt ac debent.

Ob ejus debilitatem. Vitalem.

LV. *Debilitas Infantis* duplex hîc observari solet, Altera *Vitalis sive Naturalis*, *Animalis* altera.

LVI. *Vitalem sive Naturalem* voco *debilitatem* ratione *Functionum Naturalium*, ac præsertim *Mutationis Sanguinis in Corde obvenientis*, à qua proximè pendet vita, unde etiam ipsa multùm læsa vita quoque multùm periclitatur: quæ pulsu dignoscitur Debili.

Animalem.

LVII. *Animalem* voco *Debilitatem in Sensu & Motu voluntario* consistentem; in quo casu imbecilliùs Functiones dictæ animales peraguntur.

LVIII. Utriusque autem nomine *Insufficiens fit Lactatio*, & *vitalium* quidem *virium ratione*, quoties *Languens Infans* multum ferre haud potest Lac, quin ab illo gravatus mox idem respuit, aut reijcit; desinitque plus eius exugere.

LIX. *Animalium virium ratione insufficiens* fit *Lactatio*, quatenus Animalis Infantis motus languet, adeò ut cum difficultate & labore Lac exugat, ideóq; à suctu citò cesset valdè defatigatus.

Vitalis debilitatis causa. Curatio. Domando acidum exuperans.

LX. *Vitales Infantium vires deficiunt* ferè ratione *Acidi exuperantis*, vel *Biliosi & Amari deficientis*.

LXI. *Acidum exuperans* domatur *Aromaticis & Sale Volatili non* minùs quàm *fixo abundantibus*; Coraliis, Margaritis, Creta &c. mox *temperatum*, quoties quantitate quoque redundat, *evacuantibus* tàm per *alvum*, *hydragogis*, quàm per *sudores ac urinas Sudoriferis* & *diureticis* minuendo; cavendo à *Vomitoriis* præcipitanter usurpatis, cùm facilè noxam notabilem afferant teneris Infantibus, ipsosque necent.

Reparando Biliosum & Amarum deficiens.

LXII. *Biliosum & Amarum deficiens reparatur* in tenellis Infantibus per *Aromatica blandiora*, Cinnamomum, fœniculum, mentham, & similia: ac præsertim eorum Aquas & Syrupos: ut & Confectionem Alkermes, Ambram griseam &c.

Animalis debilitatis causa. Curatio.

LXIII. *Animales Infantium vires deficiunt* ferè *ob animalium Spirituum penuriam*, tum dolores, tum vigilias, tum anxietates consequentem.

LXIV. *Reparantur iidem Spiritus* 1. *tollendo ac demulcendo dolores* per anodyna, & quandoque narcotica; 2. *Conciliando Somnum* per eadem; 3. *superando anxietates*, quæ halitibus & flatibus Ventriculum, Pulmonesve obsidentibus debentur, per blanda discutientia & anodyna. 4. *usurpando Spirituosa*, sed temperatissima, & parva quantitate. E.g. miscendo Aquam vitæ Matthioli, vel quemvis alium Vini Spiritum rectificatum simplicem aromaticumve ad ʒj. cum Aquæ fœniculi aut menthæ ℥ij. vel iij. addito Syrupo grato, stœchados putà, vel betonicæ, aliove cephalico dicto: atque exhibendo subinde Infanti debili eius cochleare parvum.

Lactatio abundantior & facilior.

LXV. Tertiam læsæ *Lactationis* speciem docuimus esse, quando ipsa fit *Abundantior & facilior*, & ita quidem, ut *Sugentem opprimat*, *quin penè suffocet*.

LXVI. Contingit autem illa Lactatio nimis facilis propriè ratione *Lactis*, vel *partium in Lactante ad lactandum requisitarum*, & quandoque forsan *Sugentis* culpa.

Ratione Lactis.

LXVII. Ratione *Lactis* hoc evenit, quoties illud *non tam redundat, quàm nimis fluidum existit*; quam ob rem nullo labore profluens è mammis maiore copia & impetu ad Infantis os pergit, quàm ut commodè atque sat citò queat deglutiri, unde Suffocationis periculum nonnunquam imminet, quoties pars eius notabilis ad pulmones vadit, eorumque asperam implens arteriam, inspirando expirandoque aëri viam intercludit.

Ratione Tubulorum Lacteorum.

LXVIII. *Ratione Partium in Lactante ad Lactandum requisitarum, Tubulorum putà Lacteorum*, faciliùs, ideóque copiosiùs exugitur Lac, quoties illi sunt *patentiores & ampliores*, ac imprimis quoties *valvulæ Tubulos Mammarios à Papillaribus* distinguentes sunt laxiores.

Eiusque causa & Curatio.

LXIX. Horum *Tubulorum & Valvularum laxitas* tum *singulari conformationi*, tum *Pituitæ* in universo corpore *redundanti* adscribenda, *Curabitur*, quoties aliqua Curationis spes superest, superest namque non semper, *Medicamentis blandè adstringentibus forma* tum *humida*, tum *sicca*, forinsecùs Mammis, ac præsertim circa Papillas applicatis.

Medicamentis adstringentibus.

Formâ humidâ.

LXX. *Formâ Humidâ* hoc fiet, parando Fotum ex Radicibus, foliis, floribusque & aliis adstringendi vi blanda præditis in Aquâ ferrata, vel spongia calidè applicatis, cavendo tamen, ne ista humiditate diutinè usurpata excorientur papillæ.

Siccâ.

LXXI. *Forma sicca* idem fiet, si eadem in pulverem redacta sacculis insuantur, & calidè Mammis applicentur. Potest siquidem hac ratione paulatim aliquid commodi afferri, ni malum fuerit incurabile.

Culpâ sugentis.

LXXII. *Sugentis infantis culpa* propriè loquendo faciliùs copiosiúsque non fit Lactatio, nisi forsan infans robustus & vegetus multo lacte indigens sugat potentiùs ac diutiùs, non tantùm ita, ut Lactis loco Sanguis prodeat; verùm ut eâ de causâ plus Sanguinis ad mammas alliciatur, plus lactis inde generetur, atque fœmina lactans idcircò valdè debilitetur.

Ejus curatio.

LXXIII. *Curabitur* autem hæc Lactatio nimia Infantem rariùs uberibus adhibendo, ipsumque aliis Alimentis copiosiùs pascendo.

Atque sic absolvimus ea, quæ hâc vice habuimus de Mulierum Affectibus gravioribus proponenda, faxit Deus, ut quemadmodùm omnia illa Animo & discipulis nostris, & per ipsos multis mulieribus hactenus miseris proficiendi protulimus, ita eadem à quovis Animo simili excipiantur, & in plurimorum utilitatem conferantur.

LIBRI TERTII FINIS.

FRANCISCI

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII
PRAXEOS MEDICÆ
APPENDIX,

De Affectibus quibusdam memoratu dignis aliquot Tractatus Continens, quorum series inferius exstat.

OPUS POSTHUMUM,

Editum Curâ

IUSTI SCHRADERI, M. D.

INDEX
TRACTATUUM.

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII PRAXEOS MEDICÆ APPENDIX.

TRACTATUS I.

DE MORBIS INFANTVM.

Capvt I.

De Ictero.

Icterus quando infantibus superveniat & quandiu duret.

I. ANimvs est, Affectus Infantibus frequentiùs, ac præsertim in Belgio, supervenientes cum bono Deo ordine tractare, initium faciendo ab *Ictero*, qui plerisque Infantibus mox à partu solet supervenire; ac per aliquot deis durare, atque iterum paulatim recedere.

Aliquando in Vtero Materno.

II. Tali *Ictero Infantes aliquando in Vtero materno laborare*, vel inde patet, quòd nonnunquam illo infecti nascantur, adeóque *ipsius Causam*, tunc saltem, *ante nativitatem in se contineant*, ac cum ipsâ in lucem prodeant.

Eius causam non esse obstructionem Ductûs Bilarij.

III. An verò, tunc saltem, Icteri Causa constitui possit ac debeat *Obstructio Ductûs Bilarii Intestinalis*, videant, qui aliam non agnoscunt: Mihi saltem id non fit probabile, quoniam Obstructio fieri debet ab Humore Glutinoso ad quodvis Vas cum Liquore ordinario per ipsum fluente delato, adeóque in Corpore multùm abundante, in eodem saltem soluto, dissolutoque; atque eò propulso; hinc & iterum ibidem concrescente, sicque Obstructionem faciente.

IV. Videndum proinde, an facilè tot talesque Causæ se mutuò consequentes in Ductu nondum natorum Bilario Intestinali locum habere possint, ut Icterum producant.

Humorem Glutinosum in nondum

V. 1. *Humorem Glutiosum* in nondum licet natis Infantibus locum habere posse, nemo facilè negabit, qui consideraverit, Matres tot reperiri; quæ non tantùm Pituitâ scatent Glutinosâ, Sanguinemque habent similem, verùm indies utuntur adhuc, & quidem cum ingurgitatione, Alimentis similibus, adeóque Pituitam lentam viscosamque generantibus: unde quid aliud expectari potest aut debet, quàm ut Infantes ex ipsis nati Pituitoso & Glutinoso scateant Sanguine, Humoresque ipsorum universi sint plus satis Glutinosi & Pituitosi: adeò ut in isthoc casu non desit Materia Obstructioni faciendæ apta in talibus Infantibus.

Illum Bili debere esse iunctum ut Obstructionem faciat.

VI. Vt autem 2. Humor iste Pituitosus & Glutinosus Obstructionem faciat in Ductu Bilario Intestinali, opus est ut idem aut cum Bile junctus & commixtus, aut cum eâdem confusus tantùm eò feratur.

Et ferri ad ductum bilarium.

VII. Vbi Sanguis universus solitò est Pituitosior & Glutinosior; mirum non est, si cæteri quoque humores, ipsaque adeò Bilis, existant Pituitosiores ac viscosiores; atque cum ipsâ Bile mistus humor Glutinosus feratur ad notatum Ductum.

Pituita unde oriatur, & ubi accumuletur.

VIII. Pituitam tum ex Salivâ, tum forsan ex Muco ad fauces delabente, & simul deglutitis, atque ad Ventriculum, mox & Intestinum tenue propulsis, ortum suum habere, atque ipsius parietibus adhærere, ibidemque paulatim accumulari, ex multiplici Cadaverum sectione planè sum persuasus.

Vt Pituita ad Ductum bilarium feratur, quænam requirantur.

IX. *Pituitam* eandem *Ortûs sui primi Focum Capitis Glandulas* multifarias, *Collectionis* autem *Locum Intestinum tenue* agnoscere ex modò dictis patere videtur.

X. Vt autem Pituita hæc tenax & Glutinosa solvatur, dissolvaturve, atque Sanguini, mox & aliis

aliis humoribus confusa duntaxat quaquaversùm, adeóque ad Ductum Bilarium Intestinalem quoque propellatur, opus est Causâ efficaci satis ac violentâ, *Corporis* putà *motu*, tàm vehemente quàm aliquandiu durante, aut *Aëris Calore notabili*, vel *Soli vel Igni* cuivis debito, ad Pituitæ solutionem, fusionemque; aliàs *Liquore copioso* ad Intestinum tenue lato, atque notatam *Pituitam dissolvente*, ac ulteriùs vehente.

An in nondum natis, motus Corporis vehemens locum habeat.

X I. In *nondum natis Infantibus* nullus *Corporis Motus vehemens* locum habere potest, nisi Matris, qui an non tantùm proprios, (de quo nullum mihi dubium) sed Infantis quoque in Vtero suo latentis humores solvere possit; ac fundere, hinc & quaquaversùm propellere, fateor, me non audere negare, ut nec asseverare.

In iisdē Pituitam ab externo calore non solvi.

X I I. Idem ut ab *externo Calore Solis, Ignis, Balneive* fiat non tantùm in Matre, quin posteà in fœtu quoque, non possum adduci, ut credam; quin existimem, Abortum citiùs expectandum, quàm talem Humorum in fœtu solutionem, hinc & necessariam coagulationem, ac denique Icterum; sed de coagulatione istâ mox aliquid addemus.

Nec à liquore aliquo copioso.

XIII. Longè minùs locus erit *Liquori alicui copioso* ad Intestinum tenue delato, atque Pituitam glutinosam in ipso dissolventi: quoniam, licet Mater quidem assumpto Potu copioso tale quid pati queat, id saltem de Infante ne per somnium quidem finget, meo saltem iudicio, Vir prudens.

Fetus in Vtero se Aquâ non ingurgitare.

X I V. Fingere namque, *Fœtum* in Vtero materno se *ingurgitare Aquâ*, cui innatat, videtur fabulæ quàm veritati similius.

Nec tantùm Seri contineri, ut ab illo Pituita dissolvatur.

X V. Existimare autem, à quâcunque demum Causâ *Seri tantum per Ductum Pancreaticum* (aliam enim viam non puto designari posse) *ad tenue Intestinum Infantis posse propelli, ut ab illo Pituita dissolvatur*, & ad Sanguinem, mox ad Bilis focum, secretionisque locum qualemcunque transferatur, commentum est Somnio simillimum.

Pituitam in Ductu Bilario nondum natorum non posse concrescere ac coagulari.

X VI. Quoniam verò haud sufficit Humoris Glutinosi adeóque Pituitosi copia vel in Vniverso Corpore, vel in tenui saltem Intestino, ejusdemque ad Ductum Bilarium Intestinalem quovis modo deductio, ut fiat in eodem Obstructio; nisi, quemadmodum dictum, idem humor in eodem Ductu hæreat, concrescat, vel coaguletur: videndum, an probabile sit, in nondum natis Infantibus posse notatum humorem concrescere ac coagulari.

Concretio quomodò fiat.

X VII. *Concretio* quidem fieri solet sponte à causâ humori intrinsecâ, remotâ sc. solutionis ejusdem externâ; Sic Iuscula potentiora & Gelatinarum consistentiam nacta, quoties ab Igne soluta sunt & liquida facta, sponte remoto igne externo, paulatimque avolante, qui solutionem ipsorum produxerat, ad pristinam redeunt consistentiam, ac concrescunt iterum.

Quomodò Coagulatio.

XVIII. *Coagulatio* autem haud sponte fit, sed à Causa externa Humorem fluidum ita immutante, ut consistentiam solidam nactus, desinat esse fluidus: Ita Aqua quævis tempore hyberno coagulari solet in Glaciem, fluiditatemque suam priorem amittere.

Humor glutinosus quî solvatur & concrescat.

X IX. In corpore autem humano observatur Humor glutinosus ab externo Calore Solis aut Ignis, Corporisve Motu solutus, & quaquaversùm motus, ubi Caloris Causa externa, motusve Corporis cessat, paulatim denuò *sponte concrescere*, atque Glutinositate sua ubivis adhærens in Vasis angustis facilè Obstructionem producere.

Qui coaguletur.

X X. Sic Humor idem glutinosus à potu uberiùs ingurgitato dissolutus, & quaquaversùm delatus *coagulari* solet *ab externo frigore* imprudenter ubivis admisso, atque *Pituitam* imprimis *Glutinosam* ab *Aqueo potu* ipsi confuso *separante*, quin *amplius inspissante*, sicque in Vasis præsertim angustioribus facilè sistente, atque Obstructionem pariente.

In nondum natis nulla spontanea eius concretio.

X X I. Quoniam verò *in nondum natis Infantibus* vix ac ne vix quidem concedi potest Pituitæ viscosæ solutio, hinc & quaquaversùm propulsio, multò minùs concedi poterit aut fingi ejusdem *spontanea concretio*: quippe quæ solutionem illam violentam præsupponit.

Neque coagulatio.

X X I I. Sed nec *Coagulatio* ejusdem Pituitæ solutæ dissolutæve in nondum natis Infantibus videtur posse habere locum, quippe quæ præsupponit *frigoris externi penetrationem per Cutis poros ad partes ipsi satis propinquas*, non ita facilè ad partes profundè sitas, & variis involucris contra externum aërem munitas: sicut evenit Infantibus in materno utero sitis, nam præter omnes Matris partes Vterum capientes, Vteri quoque substantia gravidationis tempore solitò crassior, & calente Sanguine turgens; quin Secundæ cum contenta in ipsis Aqua Fœtum muniunt contra frigoris externi iniurias & noxas.

Frigus externum ad infantem in Vtero penetrare non posse.

X X I I I. Potus frigidus, qui non rarò existit Coagulationis Pituitæ solutæ Causa, in nondum natis locum habere non potest, cùm Gravida duntaxat Mater fingi queat & concedi, Potum frigidum assumere: Non putem autem ullum hominem ratione utentem tàm futurum insanum, ut asseveret, talem potum à matre assumptum aut penetrare ad ipsum infantem, aut externi saltem frigoris modo producere posse Pituitæ in ipso solutæ Coagulationem, in Ductu Bilario Intestinali.

Vt nec frigus à potu.

X X I V. Quamvis enim concedere possim, Potum frigidum affatim haustum & ad Ventriculum saltem, aut Intestinum tenue quoque delatum, posse externi frigoris ad instar inde penetrare ad Ductum Bilarium Intestinalem, atque ibidem Pituitam priùs solutam ac repertam iterum coagulare; non possum tamen concedere, ut nec capere, ipsum idem præstare posse in nondum natis Infantibus, cum nulla ratione ad Ipsorum Ductum Bilarium (meo saltem judicio) penetrare queat.

Alia Icteri in Infantibus nondum natis causa assignanda.

X X V. Quòd si talis Ductûs Bilarij Intestinalis Obstructio ad Icterum producendum locum non habeat, nec habere queat in Infantibus nondum natis, in ipsis saltem alia eius Affectûs erit assignanda Causa.

An in nuper natis locum habere.

X X V I. Videndum porrò, num in nuper natis Infantibus saltem talis Obstructio possit habere locum.

A quibus in iis solvi potest pituita glutinosa.

X X V I I. Hoc ut paucis absolvamus, notandum 1. Auctum à Motu Corporis Calorem frustrà expectandum ab Ipsis, quò solvatur, si quæ redundet, in tenui Intestino Pituita Glutinosa, & quaquaversùm feratur. Posset tamen illa solvi ab *externo Calore Solis, aut Ignis*; ut & ab

Anxietatibus Infantes sæpenumerò ad sudoris effusionem urgentibus; nisi quis malit *tunc Humores ad tenue Intestinum delatos*, & imprimis *Succum Pancreaticum* Acriorem propter vitiosam Effervescentiam, & *halitus* elevatos Anxietatem notatam producentes *solvere aut dissolvere*; similiter Pituitam Glutinosam, eandemque quaquaversùm deducere; quod minimè videtur absurdum.

Frigus externum noxam posse adferre.

XXVIII. Vbi autem ab externo Calore, vel notatâ modò Causâ internâ Pituita quaquaversùm est propulsa, propter Poros ubique simul patentes, si minùs ab externi Aëris frigore muniatur Corpus, aut in Aërem frigidum transferatur, nil impedit noxam inde pati tenerum corpusculum: quamvis rariùs tali frigori exponatur ipsum; exorto licèt Ictero.

Atnon Obstructionem Icterum producentem.

XXIX. Cùm igitur tale frigus, quod rarissimè habet locum, potiùs alias noxas sit producturum, & sine tali frigore oriatur indies Icterus, non videtur mihi probabile, ab Obstructione commodè deduci Icterum in recens quoque natis Infantibus, adeò ut in illis quoque alia eius Causa sit quærenda & afferenda.

Vnde alia investiganda causa.

XXX. Quærat proinde Veritatis avidus, *quænam igitur excogitari queat & assignari Icteri Causa?* Hanc ut inveniamus commodè, ac deducamus solidè, libet totum illud negotium altiùs repetere, atque gradatim, quæ habemus dicenda, concludere.

Quasnam partes color flavus in Ictero afficiat.

XXXI. Investigationis autem istius initium faciemus ab ipso *Colore flavo* in Ictero emergente, non tantùm in Cute, verùm in Carnibus ipsis tum Musculorum, tum Parenchymatum; adeò ut affectus hic non tantùm corporis Superficiem, verùm Habitum quoque, atque Partes intimas inficiat & afficiat, seseque in urinis maximè manifestet.

Oritur à Bile.

XXXII. Hunc *Colorem à Bile* copiosiùs Sanguini confusâ deducendum, & naturalis Bilis Color, & Excrementorum alvinorum Pallor tunc ferè comes videntur evincere.

XXXIII. Nil enim in corpore humano occurrit, quod flavo colore tingat præter Bilem; meritò igitur *à Bile Color ille Icteri deducitur.*

XXXIV. Quoniam verò Fæces Alvi Colore flavo plùs minus sunt in Sanis semper tinctæ, non item in Ictero; meritò creditur Bilis tunc ad Intestina minimè, aut minùs deferri, aut saltem ita mutata, ut naturalem Alvi fæcibus Colorem largiri nequeat.

Vias esse, per quas ad Sanguinem regurgitet Bilis.

XXXV. Libet hîc uno verbo attingere, quando creditur in Ictero Bilis ad tenue Intestinum haud deferri, verùm omnis ad Sanguinem deduci aut regurgitare, vias esse, per quas eò feratur: per quas proinde in statu sanitatis eandem deferri nil impediet; quod plurimùm facit ad sententiam meam de Bile secundùm naturam Sanguini communicanda confirmandam & comprobandam. Esse nimirùm vias convenientes, per quas eò feratur semper aliquâ sui parte, quippe quæ subinde eò feratur tota, in Ictero putà.

Bilem in Ictero non peccare Acrimonia.

XXXVI. *Bilis mutata in Ictero non videtur auctâ peccare Acrimoniâ*, quoniam nec dolor, nec pruritus sentitur in ullâ corporis parte, nisi quando incipit curari: peccabit proinde ratione aliâ.

Quomodo Bilis Humoribus misceatur.

XXXVII. Hoc vitium ut dignoscatur, considerandum, secundùm naturam *Bilem* tum in tenui Intestino, tum in Sanguine aut dextro Cordis ventriculo *non tantùm laxè confundi, sed intimè misceri humoribus occurrentibus*, & ita quidem *ut ab illis ampliùs nequeat separari, & quidem per Effervescentiam* cum Acido in utroque notato loco factam.

Quod in Ictero non fit.

XXXVIII. Quoniam verò in Ictero desiderari videtur ista Bilis cum cæteris humoribus permistio, videtur quoque desiderari laudata illa Effervescentia, si non in totum, ex parte saltem impedita.

XXXIX. Quòd si Effervescentia Bilis cum aliis humoribus alteretur & notabiliter minuatur in Ictero, videndum, quid requiratur *in Bile ad istam Effervescentiam perficiendam*, *quidque illam possit minuere.*

Inter quæ fiat effervescentia.

XL. Notum autem iam omnibus, imò lippis & tonsoribus notum, *Effervescentiam* omnem contingere *inter Acidum & Salsum lixivum*, quodve de Salso lixivo participat, & in quantum de ipso participat.

In Bile esse Sal lixivum temperatum.

XLI. Quisquis verò Bilem examinaverit, & cum Acidis Liquoribus, Salibusque lixivis confuderit, facilè capiat, *Bilem concurrere ad Effervescendum ratione Salis lixivi, sed multis valdè temperati*, ne fiat in Corpore Effervescentia potens ac vehemens, quin blanda & Naturæ amica.

Quomodo id aptum ad effervescendum.

XLII. Quòd si Salis lixivi rationem habeat in Effervescentiâ Bilis, videndum porrò, qui affici queat idem Sal, ut minùs sit ad Effervescendum aptus.

Quale Sal ad id sit aptissimum.

XLIII. Notum nempe est per experientiam, *Salem lixivum purissimum, adeòque acerrimum* ad Effervescendum esse aptissimum; eundem autem quovis modo obtusum ad eandem Effervescentiam reddi ineptiorem.

Quibus eius acrimonia obtundatur; Quibus acuatur.

XLIV. *Obtundunt* verò *Salis lixivi Acrimoniam* plura, & 1. quidem omne *Oleosum* & *pingue*. 2. omne *Spirituosum Volatile*. 3. omne *Terreum*.

XLV. Vti contrà eius *Acrimoniam acuit & auget Ignis*; unde quò Sal lixivus diutiùs in Igne servatur, eò redditur idem Acrior, & ad potenter Effervescendum aptior.

XLVI. *Aqua promovet* & facilitat Salis lixivi *Effervescentiam*, si *pauca* ipsi iungatur; eandemque *infringit*, si *multa* concurrat.

Bili non parùm oleosi esse admistum.

XLVII. Hæc ut negotio præsenti applicemus, quisquis *Bilem* consideraverit, agnoscet facilè, non parùm *Oleosi & pinguis* ipsi secundùm naturam esse admistum; propter quod, utpote potentissimum Acrimoniæ Salinæ obtundens, rarò magna & Acris observatur in statu naturali eius Effervescentia.

Ac etiam parùm Spiritus Volatilis.

XLVIII. Eidem Bili non parùm *Spiritûs Volatilis* admistum esse, agnoscet, quisquis non tantùm notabiles nervos viderit ad hepar deductos, sed insuper ipsam cognoverit quibusvis rebus facilè misceri, quod minimè fieret, nisi ei permistus esset Spiritus Volatilis; nam propter Oleositatem comitem ineptior redditur Sal lixivus quibusvis rebus admisceri, quæ aptitudo ex parte restituitur per Spiritum Volatilem, quoties is Sali lixivo est iunctus. Sed eo ipso redditur Bilis Sal temperatior, unde & blandior contingit ejusdem in statu naturali Effervescentia.

XLIX.

Eidem aliquid Terræ ineſſe.

XLIX. In Bile aliquid *Terræ*, non tamen multùm reperitur, aliàs minùs eſſet mobilis, cúm ſit valdè mobilis & omnibus ſe inſinuans, quin alia mobilia præſtans, quod in ſpecie patet in Colorum materiâ, quam ſolet reddere fluidiorem; & ad pingendum aptiorem.

A quâ fferveſcentia nfringitur.

L. Ab *admiſtâ* verò *Terrâ*, etiam *pauca, infringitur Bilis Efferveſcentia in ſtatu naturali potens acriſque.*

Sal lixivus in Bile in orpore humano on fit crior b igne.

LI. In corpore humano nullus fingi poteſt *Ignis talis, à quo uri, acriorque fieri queat Bilis Sal lixivus*, ne quidem in ſtatu maximè præternaturali: cùm, ſi quis ritè rem examinet, *primaria Incendij cuiuſvis, caloriſque intenſi Cauſa in ſtatu vel naturali, vel non-naturali, vel præternaturali*, quoties in Corpore ipſo exiſtit, *à Bile ſit* deducenda.

Caloris ntenſi auſa à ile in orpore.

LII. Dixi *Cauſam Caloris primariam in corpore* quærendam, quò diſtinguam ipſam *ab externâ Causâ* quâvis, quam nil impedit poſſe vel Ignem foci, vel Solem eſſe; à quibus humores omnes acriores fieri poſſe, ipſamque adeò Bilem quoque, ſatis notum.

crimonia Bilis b Igne xterno.

LIII. Quoties proinde *Acrior redditur* in Corpore humano *Bilis*, & quidem *acrimoniâ propriâ*, hoc eſt, in Sale lixivo conſiſtente, toties Acrimonia illa petenda, expectandaque eſt *ab Igne externo* qualicunque, nunc Solis, nunc Foci.

empe ropria.

LIV. Dixi Acrimoniâ propriâ, ut diſtinguatur ab *Acrimoniâ accidentali*, quæ *ſequitur Efferveſcentiam præternaturalem ab Acido acriore pendentem.* Quoties namque acrius Acidum confluit cum Bile, ac cum ipsâ efferveſcit, toties videtur, idem ſecretionem moliti & obtinere partium lenientium Bilis acrimoniam à partibus ejuſdem Salinis, quæ proinde laudatis partibus lenientibus deſtitutæ exiſtunt & ipſæ, quàm priùs, acriores, atque eo ipſo augent efferveſcentiam acriorem ac nocentiorem.

lis in ndium ucco cido ſcrindum.

LV. Cùm proinde ex iis, quæ in corpore inveniuntur, atque *ad Cauſas internas* referri poſſunt ac debent, *nihil occurrat, quod Bilem poſſit reddere acriorem, præter Succum Acidum, Bilem nunc Æruginoſam*, nunc *Atram* ſui admiſtione efficientem; facilè patet, cui adſcribi debeat *Bilis incendium* vulgò magis celebratum, quàm explicatum.

uinam ilis eptitu- ad mmi- onem ſcri- nda.

LVI. His ita præmiſſis, videndum, *cuinam præſertim in Ictero adſcribi debeat Bilis ad ſui cum humoribus cæteris commiſtionem ineptitudo.* Quod ut faciliùs pateat, conſiderandum, ſæpenumerò ſatis *ſubitò* eundem produci *ex Viperæ morſu*; quale Venenum quoniam *celeriter* opus ſuum abſolvere ſolet, *valdè mobile idem* eſſe, adeóque *ſubtile*, patet; hinc *naturæ volatilis*, hoc eſt, *à Spiritu volatili ortæ.*

Spi- itu Vo- tili. ili ad- iſto- cterus.

LVII. A *Spiritu Volatili copioſiùs Bili admiſto produci poſſe Icterum*, confirmare videtur *Icterus ſat ſæpè Vini generoſioris, ac imprimis eiuſdem Spiritûs potatoribus*, neglectis ferè aliis Alimentis ſolidioribus, *ſuperveniens.* Videtur ſiquidem Spiritus ille Vini copioſiùs aſſumptus non tantùm augere primò Spiritum Volatilem, ſive Animalem in corpore, ſed paulatim omnes inſuper *humores reddere* ſimiliter *magis Volatiles ac Spirituoſos, mobileſque*, ipſamque adeò *Bilem*; donec tandem abuſu longo, & ingurgitatione continuatâ tota Sanguinis Humorumque Conſtitutio & Conſiſtentia naturalis vitietur, reddaturque Sanguis non quidem verè Aquoſus, ſed Seroſus, & minùs concreſcens, propter Spirituoſitatem Potûs potentioris largiùs aſſumpti.

A quibus Bilis ad Icterum producendum fiat apta.

LVIII. Adeò ut non videatur mihi abſurdum vel improbabile, *Bilem ad Icterum producendum reddi nunc à veneno viperæ penetrantiſſimo & Spirituoſiſſimo brevi tempore, nunc à Potu nimis generoſo diutinè uſurpato, & quidem longiori tempore, nimium Spirituoſam, & ad ſatis Efferveſcendum ineptam.*

LIX. Quamvis autem putem, ratione Spiritûs Volatilis copioſiùs Bili admiſti reddi eam Ictero producendo aptam, eo ipſo tamen non nego, *aliquid Oleoſi eidem admiſceri poſſe ad eundem effectum efficaciùs producendum*, hoc eſt, ad Efferveſcentiam inertiùs ac debiliùs exercendam.

Aliquid Oleoſi ad id aptiorem reddere Bilem.

LX. Sed dicat Aliquis ad rem attentus, Si à Veneno viperæ, aliove, aut à Potu Generoſiore ita immutari poteſt Bilis, *ut abſque Obſtructione in Ductu Bilario Inteſtinali exiſtente produci queat Icterus: non deſinet ſaltem ad tenue Inteſtinum deduci Bilis, à quâ licet minor* ac debilior ibidem contingat cum Succo Pancreatico Efferveſcentia, quid nî tamen *ab eâdem ſaltem tinguntur Alvi Excrementa*, uti aliàs fieri ſolet?

In omni Ictero non æque albicantia eſſe excrementa.

LXI. Cui ut ſatisfaciam, reſpondeo, 1. *in omni Ictero haud æquè albicantia, ideòque minùs flavo Bilis colore tincta occurrere Alvi Excrementa*: unde iudico, aliàs plus, aliàs minùs Bilis admiſceri quoque in Ictero Alvi Excrementis, à quibus plùs vel minùs tingantur.

Haud æque malè affectam eſſe.

LXII. Reſpondeo 2. *In omni Ictero haud æquè affectam eſſe malè Bilem*; unde hactenus quoque magis vel minùs ipſa Excrementis Alvi admiſceri poteſt, eademque tingere. Reſpondeo 3. *Vt à Bile ritè tingantur Alvi Excrementa, deſiderari eiuſdem cum Succo Pancreatico præcedentem Efferveſcentiam ſufficientem, propter quam eius partes ab invicem ſecedant, ac tingentes Excrementis iungantur.*

Quid deſideretur ut Alvi fæces ritè tingantur.

Eam ſi ſit fluidior, poſſe penetrare per minima Ductus Bilarij vaſa.

LXIII. Reſpondeo 4. *Si durante Ictero Spirituoſior, Volatilior, adeòque fluidior & mobilior exiſtat Bilis*, poſſe *ipſam faciliùs penetrare per minima Ductûs Bilarij Hepatici vaſa*; præſertim *ſi arctiùs contrahatur, aut aliquando etiam Obſtruatur Ductus Bilarius Inteſtinalis*; quâ de Causâ *facto ad Hepar impetu, in eodem perſiſtet Bilis, neglectâ ſuâ, licet amplâ, versùs Inteſtinum tenue viâ.*

Quomodò Bilis penè tota ſurſum ferri poſſit ad Hepar.

LXIV. Poteſt namque fieri, ut *ſi non obſtruatur in totum, anguſtetur ſaltem Ductus Bilarius Inteſtinalis à Pituitâ Inteſtinali ei obducta*; vel *à Bile Spirituoſiore facta, ideòque turgente irritetur idem Ductus ad ſui contractionem arctiorem*; propter quam *ipſi tranſitus denegetur ad Inteſtinum*, atque ideò *ipſa ſurſum feratur ad Hepar penè tota, & per Hepar ad Sanguinis maſſam, in qua ſimiliter ad dextrum Cordis ventriculum deducta cum deſcendente ac Lymphatico Sanguine minùs efferveſcat*, ideòque *Sanguini magis confundatur, quàm permiſceatur*, mox *ubique à Sanguine recedens partes quaſvis colore ſuo inficiat, & ad nutritionem naturalem ineptas reddat*; quocirca ſenſim *ſuccedat Ictero Hydrops*, nî brevi curetur.

Quomodò Ictero ſuccedat Hydrops.

Icterum esse posse etiam ab Obstructione Ductûs Bilarij.

LXV. Quamvis enim non putem, requiri necessariò ad producendum Icterum Obstructionem Ductûs Bilarij Intestinalis, non video tamen, cur non possit aliquando ipsa Ictero præbere ansam; dum sistendo Bilem in suo effluxu naturali ad Intestinum tenue, causa est, quòd Bilis moram ibidem nectens alteretur, & si ita loqui fas est, *spiritualscat*, tum accessu majore partium spirituosarum, tum exaltatione & subtilizatione ulteriore partium ipsam constituentium.

Ejus signum.

LXVI. Hoc vel inde patere videtur, quòd multis, antequam Icterum patiantur, soleat Anxietas summa in dextro hypochondrio sentiri, ubi observatur Ductûs Intestinalis insertio in tenue intestinum, præcedente utplurimùm *gravi mœrore, alimentorumve pituitosorum abusu.*

Causa.

LXVII. A *Mœrore* autem solent humores omnes reddi *viscosiores*, ac præsertim in tenui Intestino, propter *Succum Pancreaticum* tunc redditum *austeriorem.*

Quâ ratione agat.

LXVIII. Vndecunque autem *Pituita* redditur *glutinosa & viscosa*, eadem apta est nata in *tenui Intestino obducere Ductûs Bilarij Orificium, sicque impedire Bilis exitum ac descensum*; unde Angustia excitari potest à Bile in eandem pituitam agente, atque flatus excitante, dum pars reliqua in semetipsam agens spiritualscit, & tandem Icterum producit.

Cur Alvi excrementa in Ictero aliquanto minùs sint tincta.

LXIX. Vt proinde satisfaciamus motæ difficultati de Alvi excrementis minùs tinctis, existimamus 1. non semper carere ipsa Bilis Tincturâ, licet ipsa sit parcior. 2. minùs eadem tingi, quando graviùs est affecta Bilis 3. minùs eadem tingi quando minùs effervescere solet Bilis. 4. eadem minùs tingi, quando Bilis parum vergit ad Intestina, sed omnis ferè transit ad hepar & Sanguinem, sive hoc fiat propter arctiorem Ductûs Intestinalis coarctationem, sive idem contingat propter ejusdem Obstructionem, aut Obductionem.

LXX. Cùm igitur multis modis evenire possit, ut Alvi Excrementa minùs vel magis tingantur Bilis colore vario, & illi locum habere possunt in Ictero; ad singulos est attendendum, quoties affectus aliquis examinatur, præsertim nondum satis notus explicatusque.

Icterum absque Ductûs Bilarij obstructione posse produci.

LXXI. Ex iis autem quæ hactenus attulimus, videmur non improbabilem *Icteri absque Ductûs Bilarij Intestinalis Obstructione necessaria generandi modum & rationem eruisse, ac evicisse, auctam sc. Bilis Spirituositatem, & ideò ad Effervescendum ineptitudinem*; quam idcircò *in Bile notavimus*, quoniam observamus *ipsam tunc non tàm permisceri, quàm confundi Sanguinis massæ.*

Aliquid oleosi Bili admistum eam reddere quidem ineptiorem ad effervescendum.

LXXII. Dicebamus suprà, quamvis *ad Icterum producendum* existimaremus *necessariò reddi magis Volatilem, Spirituosamque Bilem*, eo ipso nos haud negare posse, aliquando ad eundem effectum potentiùs, efficaciùsque producendum *eidem aliquid Oleosi copiosiùs admisceri*, hoc est, ad Effervescentiam inertiùs ac debiliùs producendam.

Non tamen inde Icterum produce re potentiùs.

LXXIII. Postquam verò rem accuratiùs & attentâ mente consideravimus, quamvis necdum negemus, posse copiosiùs admistum Bili Oleosum reddere ipsam ad sufficienter Effervescendum ineptiorem; *non putamus* tamen, posse *ipsam sic Oleosiorem factam Icterum producere potentiùs.*

Et quâ ob rationem.

LXXIV. Et sicut ubique conamur argumentis uti evidentibus & indubitatis, imprimis ab ipso Affectu, quem tractamus, desumptis; cur illud non putemus, facit *Medicamentum in Curando Ictero familiare* ac utile; *Cannabis* putà *Semen, Oleosum ac pingue*, in Lacte coctum, sicque aliquoties sumptum, atque Icterum feliciter curans; facit & aliud *Medicamentum* similiter *pingue ac Oleosum*, itidem *Icterum feliciter* curans, *Sapo* putà, tum *Venetus*, tum *vulgaris*, in Lacte calefacto dissolutus, & aliquoties assumptus.

Quarationes. po Icterum curat.

LXXV. Quamvis autem existimaverimus & Ego & Alij olim, *hactenus prodesse Saponem in curando Ictero, quatenus Sale suo lixivo solveret Obstructionem in Ductu Bilario Intestinali*; quod de *Cannabis Semine* saltem dici non potest; nunc tamen censeo, *Saponem duplici nomine* conducere, tum *ratione sui Salis lixivi*, sed *fixi*, ex quo paratur; tum *ratione suæ pinguedinis ac Olei.*

Nempe salis lixivi fixi.

LXXVI. *Ratione Salis lixivi fixi*, quatenus idem *Bili* junctus, ejusdem *Volatilitatem corrigit ac minuit, assumendo in se partem Spiritûs Volatilis* in eâdem luxuriantis.

Nec non pinguedinis & Olei.

LXXVII. *Ratione Pinguedinis & Olei*, sed *crassi*, non Volatilis & Aromatici, quatenus eius ope *obtundit acumen Salis Volatilis ac Spirituosi in Bile reperti.*

Quâ ratione Cannabis semen.

LXXVIII. Idem dicendum videtur de *Cannabis semine Oleoso & pingui*, à quo idem observatur produci Effectus.

LXXIX. Quo argumento non tantùm probatur, *Bilem haud excedere Oleositate ad producendum Icterum*, quin simul videtur doceri, *in quo consistat Icteri Curatio*, & *à qualibus, quibusque* possit eadem sperari.

Quâ ratione Icterum curet crocus.

LXXX. Laudatur quoque in Icteri Curatione *Crocus*, qui cùm laudetur pinguis, non infringitur ipso Cogitatio nostra, quin potiùs confirmatur.

LXXXI. Vtique *Crocus facilè iungitur Spiritui Volatili*, cujus ope ipsius Tinctura & Extractum paratur facilè.

LXXXII. Ab eodem *Croco*, ejusdemque Extracto, ad *quietem & tranquillitatem, ac torporem* forsan *deduci* solent *Spiritus Animales*, succedente Somno blando.

Ut & Opium.

LXXXIII. Ipsum *Opium*, potentissimus Spirituum Animalium Domitor, *Oleosum* est ac *pingue, Spiritus Animales sopiens*, ac in motu suo sistens.

Qualia Icterum producant qualia curent.

LXXXIV. *A pinguibus ergò & Oleosis cogi, & ligari possunt Volatiles Spiritus*, & ad quietem, tranquillitatemque deduci: unde patere videtur, eosdem quantitate nimiâ Bili junctos, aut in ipsâ exaltatos, id est, in potentiâ suâ efficaciâque roboratos, Icterum posse producere, dum Bilem reddunt Volatiliorem, mobiliorèmque; *cedente notata Volatilitate ac mobilitate Oleosis atque Somnum blandè conciliantibus Medicamentis.* Quod Chymicorum *Sulphura fixa Spiritus Volatiles figentia* etiam confirmant.

Icteri curatio.

LXXXV. *Icteri* proinde *Curatio* videtur quærenda inveniendaque *in Bilis nimis Volatilis ac Spirituosa Correctione*; quæ per *Oleosa & Pinguia*, sed *Anodyna*, & quandoque *Narcotica* obtinetur.

LXXXVI.

ſi fit à Viperæ morſu. LXXXVI. Quòd ſi à *Vipera*, alteriuſve Animalis *morſu* excitetur *Icterus*; præter laudatam *Bilis Correctionem*, opus eſt, ut *Venenum illud tum emendetur, tum è corpore iterum expellatur.*

Quibus ...tur. LXXXVII. In quem finem uſurpari ſolent, ac meritò, variæ Confectiones *Opiatæ, Theriaca, Mithridatium, Diaſcordium*, &c. quæ non tantùm Opio, quo abundant, aliiſque emendare poſſunt veneni Viperini Volatilitatem Spirituoſam, ſed inſuper ratione multorum Sudoriferorum ipſis admiſtorum idem per cutis poros expellere; quin Bilis quoque vitium corrigere.

Trochiſci de Viperâ quid præſtent. LXXXVIII. Vbi libet notare, in Theriacâ reperiri Trochiſcos de Viperâ, quorum reſpectu faciliùs ſe admiſcet hoc Medicamentum veneno Viperino, idemque foràs expellit, cùm ſint naturæ Volatilis, & Sudores moveant.

...t Sal Viperarum. LXXXIX. Hinc eſt, quòd *Salem Viperarum*, qui Volatilis eſt, laudent tantoperè Chymici, & quidem meritò.

... & Antimonium Diaphoreticum, ... Bezoardicum Minerale. X C. Laudantur ab iiſdem, *Antimonium Diaphoreticum*, ac *Bezoardicum minerale quodvis*, à quibus & figitur magis Bilis Volatilior ac Spirituoſior; quin expellitur, è corpore quodvis venenum per Sudores expelli aptum.

...ſi fit ab Obſtructione Ductus Bilarij, ...uomodò ...etur. X C I. Quòd ſi à *Ductûs Bilarij Obſtructione aut Obductione à Pituita Glutinosâ factâ* ſiſtatur in ſuo effluxu ad Inteſtina Bilis, eademque paulatim in eodem exaltetur ac Spiritualcat, hinc & Icterum pariat; *Incidenda* erit, *educendaque Pituita* notata per Medicamenta tum *Aromatica*, tum *Sale Volatili abundantia*, ut & *Phlegmagoga*: quorum ope tolli ſolet Cauſa Icteri antecedens: quo facto, uſurpari poſſunt ac ſolent utiliter cætera modò laudata in Icteri Curatione medicamenta, *moto* etiam ſubinde *Sudore blando.*

...terum ...Infantibus ...iri à ...le Spirituoſio..., atque ...leò faſè curari. X C I I. Hæc autem omnia ut *Infantibus* nuper natis preſſiùs applicemus, Iudicamus, in iiſdem aut *nondum natis, aut nuper natis ortum habere Icterum à Bile Spirituoſiore*, utplurimùm leviter duntaxat peccante; quâ de causâ etiam in pleriſque curatur facilè.

X C I I I. Nam ſolus *Crocus ad* Gr. j. ipſis ex *Lacte* materno, Nutricis, aut Vaccino exhibitus ſemel aut bis in die, intra dies paucos curare ſolet Infantùm Icterum.

...t quiſ... ...m ...oco. ...Bezoardicum minerali. X C I V. In hunc finem conducit etiam *Bezoardicum minerale* itidem ad Gr. j. exhibitum. Vtriuſque autem ope licet non ſemper erumpat ſudor, fit tamen aliqua per inſenſilem tranſpirationem exhalatio.

...lvus ...ſtri...ior ...xanda ...habarbaro. ...t quare X C V. Quoties verò Alvus eſt adſtrictio; commodè ipſa ſolicitatur & laxatur *Rhabarbaro*, & imprimis *Syrupo de cichoreo cum rheo* vulgò noto; cujus loco uſurpari quoque poteſt *Syrupus de rheo ſimplex* à me *hic* præſcriptus.

X C V I. Idcircò autem Rhabarbaro utimur, ut ad inteſtina urgeatur Bilis, ac deorsùm evacuetur; quò ſi deferatur pars aliqua, deſinit paulatim reliqua vitioſè ſpiritualcere atque exaltari.

X C V I I. Faciliùs autem, copioſiùs, ac potentiùs fertur ad Inteſtina Bilis aſſumptis Cholagogis, quàm ſine ipſis, niſi aliquando præter naturam eadem efferatur eò vi magnâ, producatque Choleram Morbum, periculoſum; ac ſæpè lethalem Affectum.

X C V I I I. Exiſtimo autem, plurimùm à ſe diſtare Icterum & modò memoratum Choleram morbum, & quidem ratione Bilis copioſiùs in Ictero ad hepar, in Cholerâ morbo ad Inteſtinum motæ; ut ſilentio prætercam plures utriuſque Affectûs differentias. *Icterum & Choleram morbum plurimùm diſtare.*

X C I X. Laudantur præterea in curando Ictero varia remedia, Raphanus, Chelidonia, Rubia Tinctorum, Raſura C. C. Eboris, Salvia, Eruca Sylveſtris, Cuminum, Stercus anſerinum, Chalybis limatura, Scylla, Sulphur, &c. quorum pleraque facilè poſſunt explicari ſecundùm noſtram ſententiam, ipſique applicari: quæ tamen omnia Infantibus non ita tutò exhibentur, quàm adultioribus. *Remedia Icterum curantia.*

C. Atque hæc de Ictero Infantum dicta ſufficiant.

CAPVT II.

De Ventris Torminibus.

I. AFfectus Infantibus nuper natis, ac in hoc Belgio præſertim valdè familiaris, ſunt *Ventris tormina*, quæ hîc perpauci evadunt Infantes. *Ventris Tormina Infantibus familiaria.*

I I. Hæc Tormina ventris geminam agnoſcunt *Cauſam*, nunc *Flatus*, nunc *Humores Acidos & Acres.* *Eorum cauſa.*

I I I. A *flatibus Inteſtina diſtendentibus* produci ventris Tormina, teſtantur ac evincunt 1. ipſi *Flatus* tunc *excreti*, atque tormina levantes. 2. *Ventris Diſtenſio* in multis manifeſta, ſeccedentibus cum iſtâ diſtenſione duntaxat Doloribus. 3. *Inteſtina poſt mortem flatibus* diſtenta. 4. *Medicamenta flatus diſcutientia* & Tormina curantia. *Flatus.*

I V. *Ab Humoribus Acidis, adeòque Acribus* Inteſtinorum tunicam interiorem rodentibus ac mordentibus produci Ventris Tormina, teſtantur ac evincunt. 1. *Excrementa Alvi* tunc excreta & *acidum ſpirantia.* 2. *Medicamenta acidum debellantia* & tormina hæc curantia. *Humores acidi & acres.*

V. *Flatus* agnoſcunt hic, quemadmodùm in adultis quoque, pro ſui *materia*, *Pituitam plus minus viſcoſam & glutinoſam*; pro *Cauſa efficiente* autem, *Bilem*, quæ quò acrior, eò potentiùs Flatus excitat & copioſiùs. *Flatuum materia. Cauſa:*

V I. Vtriuſque Humoris tunc peccantis ortum debent utplurimùm Infantes *Matrum* ſuarum *Diatæ pravæ*, cui nimiùm indulgent pleræque mulieres in hiſce locis, ubi perperam ſibi perſuadent multi, non nocere gravidis quæcunque agant, vel uſurpent, dummodò hæc cum voluptate fiant. Falſi autem ipſos arguit Experientia quotidiana. *Vtriuſque Efficiens.*

V I I. Fateor quidem, non facilè denegandum gravidis, quod vehementer appetunt; danda interim opera, ut ſimul exceſſus nimios vitent: Appetitus vehemens aliquid ſibi concedi cupit eorum, quæ valdè appetit, non item ad exceſſum uſque. *Gravidarum appetitui aliquid concedendum: exceſſus denegandus.*

V I I I. Monendæ proinde gravidæ, ut Fœtûs ſui ſaltem amore ductæ, Appetitus ſuos regant & ad mediocritatem componant, ne, ſi nimiùm ipſis indulgeant, plurima inde mala patiantur Infantes ob materna delicta miſeri, quinimò miſerrimi: quamvis

quamvis raro auscultent monitis Medicorum pleræque, affectibus suis plus satis addictæ.

Pituita Glutinosa unde.

IX. *Pituita* quidem *Glutinosa* debetur imprimis Alimentis crassum succum generantibus, & ingluviei: ut & Aëri frigido, Vestibus parcioribus, &c.

Bilis Acrioris causa.

X. *Bilis* autem *Acrior* debetur Solis æstui, Condimentis multùm aromaticis, Spirituique vini anisato, juniperino, levisticino, &c. nimiùm usurpatis.

Acidus humor unde.

XI. *Acidi Humoris* productio debetur imprimis Condimentis similibus, Acetariis, Aëri Boreali, &c. quibus dum indulgent Gravidæ, noxam inde patiuntur.

Horum trium causa fructus præcoces.

XII. Ad tres hosce humores producendos faciunt imprimis *Fructus præcoces*, quibus sæpenumerò nimiùm indulgent Prægnantes.

Matrum delicti pœnam luere infantes.

XIII. Quantumvis autem deliquerint Matres, istius delicti pœnas luunt insontes Infantes, vagitibus & clamoribus, quin universi corporis contorsione & agitatione, tandemque Insultibus Epilepticis, ut superiùs memorata signa nunc prætercam, Tormina ventris manifestantes.

Torminum curatio.

XIV. Curatio istorum Torminum consistit partim in *flatuum* notatorum *discussione*; partim in *Pituitæ ac Bilis correctione*, & quandoque *Eductione*, partim in *Dolorum delinitione* ac sedatione.

Flatus discutientia quænam.

XV. Flatus discutiunt commodè Infantibus; Aquæ Fœniculi, Menthæ, Petroselini, & similes: itemque Spiritus Nitri; si intrò sumantur, ut & olea, linimenta, unguenta aromatica, ventri illita; atque pulveres sacculis inclusi & abdomini applicati, ex foliis, floribus, ac seminibus aromaticis & carminantibus dictis, parati. Huc etiam referri debent Enemata ex similibus parata, & imprimis quando alvus est adstricta.

Dolores lenientia quænam.

XVI. *Dolores* inde ortos *leniunt Anodyna & Narcotica blandiora*, Syrupus Papaveris Albi, Diacodij, & similia, addito subinde, urgente dolore summo, Laudani Opiati tantillo.

Hæc duo optimè jungi.

XVII. Convenientissimè junguntur simul laudata Dolores sedantia & Flatus discutientia Medicamenta, si Potionis vel Mixturæ formâ usurpentur, Infantibusque exhibeantur.

Et quî efficaciora reddantur.

XVIII. Talibus Mixturis quoties aliquot *Spiritûs Salis Armoniaci*, aliùsve *Salis Volatilis & Aromatici gratioris* guttæ adduntur, toties fiunt eædem efficaciores ac præstantiores.

Dolor vehementer sedandus Laudano Opiato.

XIX. Vbi autem vehementer urgent dolores, potest tutò trium quatuorve unciarum mixturæ addi Laudani Opiati granum unum; sicque per Cochlearia minora infantibus sæpiùs exhiberi, donec minuatur dolor & clamor, quin obrepat quies aut somnus.

Tempore intermedio Pituita incidenda.

XX. Tempore verò intermedio, quando sc. non ita urgent Flatus & Dolores, usurpanda sunt Medicamenta *Pituitam Glutinosam Incidentia*, quod præstant eadem modò laudata Medicamenta Flatus discutientia, unde patet, tantò tutiùs ac utiliùs usurpari hæc Pharmaca, cùm non tantùm præsentes, urgentesque Flatus discutiant, sed eorundem proventum novum impediant.

Bilem acriorem temperantia.

XXI. *Bilem Acriorem temperant* præ aliis potenter Acida blandiora, Spiritus Salis dulcis, & in hoc casu fœlicissimè *Spiritus Nitri*, tàm purus quàm itidem cum Vini Spiritu *Dulcis* factus; postquàm omni modo conducit, non tantùm ratione *Bilis corrigendæ*, quin etiam *Pituitæ incidendæ*, ipsorumque adeò *Flatuum discutiendorum*. Adde quod, quia figit potenter omnia, videtur quoque Flatuum productionem efficaciter impedire ac prævenire.

XXII. Possunt autem in iij. vel iv. unciarum Mixturâ usurpari guttæ vj. vel viij. Spiritûs Nitri puri; vel xij. & plures Spiritûs Nitri-dulcis.

Pituita incisa Educentia.

XXIII. *Pituitam incisam* fœliciter *educent*, *Manna*, *Syrupus Ros. solutivus cum sennâ*, aut *de Senna* meæ descriptionis, *diacnicu*, &c. Enemata superiùs iam laudata.

Bilem correctam evacuantia.

XXIV. *Bilem* autem correctam temperatamque *educunt*, Syrupi Rosarum simplex, ac imprimis de cichoreo cum rheo, meusque de rheo simplex, Aquis superiùs laudatis mixti, & parvâ quantitate, ad ℥ij. vel iij. aut plures exhibiti, pro ætate ac viribus Infantis: ubi semper tutius est minore quantitate exhibere purgantia, quàm majore, quoniam, si post aliquot horas nulla sequatur deiectio, eius plus dari potest infanti, atque sic Medicamenti cuiusvis vires in quovis absque periculo experiri dabitur.

Errorum Vitas.

XXV. Quod enim adultis evenit, evenit quoque Infantibus, ut non omnes nec semper æquè facilè, citò, copiosè à quovis Pharmaco purgentur: quâ de causâ, ne aliqua ipsis noxa creetur à Medicamento potentiore, bonum est partitis potiùs vicibus, atque parùm singulis, exhiberi purgans blandissimum, quàm simul & semel quodvis. Non potest namque Medicus nimis esse cautus, nam si unquam, utique circa Infantes non licet sæpè bis peccare, cùm delicati sint, atque facilè pereant.

Proventus Pituitæ & Bilis impediendus. Et quibus.

XXVI. Materiâ verò flatuum Pituitâ, Efficienteque Bile, tum correctis, tum diminutis, danda insuper opera, ut proventus utriusque impediatur, seligendo usurpandoque Alimenta optimum Sanguinem, non item Pituitam, Bilemque augentia; addendo saltem, ubi delectus haberi, servarive non potest, quæ humores noxios ex Alimentis probabiliter proventuros in tempore corrigant, minuantque, modò laudata & commendata Medicamenta.

Quando Clysmata adhibenda.

XXVII. Bonum igitur est, Pulti ex lacte bubulo paratæ incoqui semen Anisi, Fœniculi dulcis; aut Cerevisiæ cum pane coctæ addi aliquid Nucis Moschatæ rasparæ: à quibus Pituitæ proventus minuetur, impedieturve.

XXVIII. Quòd si flatibus valdè distentum sit abdomen, concurratque Alvus adstrictior, satiùs erit Purgantibus per Os assumendis præmittere *Clysmata*, per anum iniecta; sed Clysmata ex *Emollientibus & Carminantibus* dictis parata, additis *blandè purgantibus*; quò non tantùm *Alvi fæces induratæ emolliantur*, sed *Flatus* occurrentes *discutiantur*, *vel potius quasi suffocentur*, atque in *Clysmate subsidant*, moxque leniter *simul educantur*, *viaque secuturis* à parte Intestinorum tenuiore *humoribus & flatibus paretur ad exitum apta*.

XXIX.

XXIX. Atque hac methodo temporis tractu (nam fubitò talis cura non poteft abfolvi) curari folent feliciter Flatus,

XXX. Quoties verò *Humores Acidi* conjunguntur notatis Flatibus, aut feorfim peccant, difficultas in Curâ occurrit major: Nam in tali cafu Pancreaticus Succus univerfus auctâ peccat Aciditate.

XXXI. *Augetur* autem *Succi Pancreatici Aciditas in nondum natis Infantibus* præfertim à nimio *ufu vel* potiùs *abufu Alimentorum*, *Condimentorumve Acidorum*, qualia funt Acetaria quotidiana, Belgicis Fœminis plus fatis familiaria, Poma Citria, Vinum Acidiufculum, Cerevifia acefcens, Fructus infiniti, partim immaturi, partim Acidi; quibus perditè indulgent tam fæpè gravidæ.

XXXII. Ad augendam Succi Pancreatici Aciditatem plurimùm facit *Aër frigidus ac Borealis*, quando fæpiùs ac diutiùs illi exponitur Gravida; ut & Ejufdem *Mœror gravis* ac perfeverans, aut Terror, à quibus licèt producatur imprimis Aufterum, augetur tamen fimul ab iifdem Acidum.

XXXIII. Idem *Acidum augeri* poteft *in natis iam Infantibus*, quando Matres aut Nutrices indulgent vel abutuntur iifdem modò memoratis *Alimentis*, *Condimentifque Acidioribus*, *Aëre frigido*, *Mœrore*, &c. cujus noxa tùm maximè tranfit in fugentes infantes cum ipfo Lacte: ne quis putet, *omnem Infantum Valetudinem bonam pendere à muliebri lacte*; quod certè omni alij Alimento præferendum, dummodò fit fanum atque laudabile; quod proinde fit facilè ac fæpenumerò maximè noxium, quoties Mater aut Nutrix non eft fana, vel utitur diætâ minùs commodâ, vel fui vel aliorum culpâ: imprimis nocent Infantibus omnes Animi motus ipfarum vehementes.

XXXIV. *Acidum in iam natis infantibus augeri*, *intendi* faltem poteft, atque agitari, conturbari, & ad tenue Inteftinum propelli, atque tormina producere, ab *Aëre* non tam *frigido* tantùm, quàm imprimis *Acri ac conturbato*, qualem hîc fubinde quin fæpiùs hoc tempore fumus experti, flante *Borea occidentali*, à quo non tantùm infantum, fed Adultorum quoque ac imprimis ægrorum vel aliàs infirmorum humores Acidi plurimùm fuerunt commoti & conturbati, plurimifque, præter alia mala plura, excitati Ventris dolores atroces flatibus comitati.

XXXV. In reliquâ Diætæ parte rariùs peccatur circa infantes, cùm nec *Animi motibus* adhuc fint expofiti, nec facilè ipfis *Alimenta* exhibeantur noxia.

XXXVI. Qualifcunque autem fuerit aucti, acriorifque facti in eis Acidi Caufa, horumce Torminum Curatio confiftet 1. in *amotione omnium Caufarum externarum*. 2. in *Correctione Acidi*, vel in *Matre*, vel in quâvis aliâ *Nutrice peccantis*, quoties alunt infantes. 3. in *Acidi* quoque in *ipfo Infante peccantis emendatione*.

XXXVII. Inter *Externas Caufas* referuntur, 1. *Alimenta*, *Condimenta*, *medicamentaque Acida* nimiùm à Matre aut Nutrice ufurpata, à quibus proinde ipfas fibi cavere oportet; iis faltem minore quantitate uti debent.

XXXVIII. 2. Huc fpectant *Animi Motus Graves*, ac præfertim *Mœror & Metus*, quin *Ira* quoque; quorum occafiones ipfę vitare, Adftantefque ipfis tollere debent.

XXXIX. Danda faltem opera, ne commotus animus in tali commotione diu permaneat, nec ipsâ durante, vimque in corpora adhuc obtinente *Lactetur Infans*: quin bonum eft, ut quod tunc in mammis exiftit aut præparatur Lac, quovis artificio exugatur, nec infanti exhibeatur. *Aut ab eo fe- dandi.*

XL. Ab hifce autem periculis, qualia infinita indies occurrunt; liberi funt Infantes Nutrice adeóque Lacte humano, optimo licèt aliàs & naturæ fuæ maximè conveniente alimento, carentes: unde patet, nullum ferè obfervari infortunium, quod non aliquam felicitatem habeat conjunctam. *Infantium humano lacte destitutorum felicitas.*

XLI. Lucro igitur apponendum eft, quoties lacte humano deftituuntur infantes, quòd *liberi* fint quoque *ab omnibus periculis* modò memoratis: quod imprimis *apponendum eft lucro*, *quando fine humano lacte probè valent infantes*: cujus contrarium evenire folet iis, qui *ejus defectu languent aut contabefcunt*: in quo cafu allaborandum eft unicè, ut defectu lactis materni, comparetur *Lac Nutricis maximè fanæ ac benè morigeratæ*: cùm *non minus ad Mentis quàm corporis valetudinem in quærendis Nutricibus fit attendendum*.

XLII. Mirum certè, utut veriffimum atque multiplici experientiâ confirmatum, *Infantes non tantùm qualemcunque corporis conftitutionem bonam vel malam*, *verùm Animi quoque mores bonos malofve unà cum Lacte allicere*; quin *magis Nutrices quàm Matres fecundùm Corporis Conftitutionem*, *Animique Mores imitari*. *Infantes fuam corporis conftitutionem cum lacte allicere.*

XLIII. Hoc quia à multis ignoratum, neglectumve eft, *Infantibus* quamplurimis *malè confultum* eft *lacte nutricum variis modis malè fanarum*: quod eò libentiùs noto, ut Medici juniores ad hæc attendant, & aliquando ad praxim venientes & confilium rogati, prudenter fe gerant, & malis tantis præveniendis feriò ftudeant.

XLIV. Inter Caufas externas referuntur 3. *Aër frigidus & acris*; & ut *Aqua gelida*, five Matris, Nutricifve alterius partes Corporis quafvis, five Infantis Corpufculum afficiat, quod fedulò, quantum poffibile, vitandum; quoniam illud *frigus vel Aëris*, *vel Aquæ penetrat mox ad interiora*, & *in Nutrice* quidem *Lac multùm alterat*, in *Infante* autem mox ad *interiora Ventris pergit*, & *Tormina excitat*. *3. Frigus ab externâ causâ vitandum.*

XLV. *Acidum* verò in *Matre aut Nutrice* jam exiftens partim *demulceri* debet, partim *concentrari*; mox ubi *copiâ* fimul *auctâ* peccat, *diminui* tum per *alvum*, tum per *urinas*, tum per *Cutis poros*. *Acidum in Matre aut Nutrice qui tractandum.*

XLVI. *Acidum demulcent* tum *Spirituofa*, tum *Oleofa*; de quibus fæpiùs egimus; nec proinde eadem repetitione indigent. *Quibus demulcendum.*

XLVII. *Acidum concentrant Salia* tum *fixa*, tum *Volatilia*, & *manifesta*, & *latentia*, in Cretâ putà, Coralliis, Margaritis, Oculis cancri, Lapide hæmatite, &c. de quibus fimiliter egimus fæpenumerò. *Concentrandum.*

XLVIII. *Acidum* temperatum per *Alvum* evacuant *Hydragoga* frequenter laudata. *Evacuandum per alvum.*

XLIX.

Per Vrinas. XLIX. *Acidum* idem per *Vrinas* evacuant *Diuretica Aromatica*, quæ idem simul corrigunt.

Per sudores. L. *Acidum* denique per *Sudores* educunt *Diaphoretica* itidem *Aromatica & Resinosa*, quò referenda *Ligna* Guajaci, Sassafras, Iuniperi, Buxi, Quercûs,& similia plura:quæ aliâ occasione pluribus memoravimus.

Acidum in Infantibus qui tractandum. LI. *Acidi* tandem in ipsis *Infantibus* existentis *Contemperatio & Correctio* iisdem absolvitur, sed blandioribus.

Et quibus. LII. Felicissimè in hunc finem usurpantur ex *Coralliis*, *Margaritis*, *Oculis Cancri*, & aliquando *Cretâ* parati *Pulveres*, qui parvâ quantitate, ad grana putà duo, tria, vel quatuor exhiberi possunt Infantibus semel, bis,& aliquando ter in die, & quidem nunc ex Lacte quovis, nunc & commodissimè è *Mixturâ* conveniente & *Aromatica*, quippe quæ simul leniat illud Acidum.

LIII. Non negligenda sunt autem nunc temporis *Anodyna*, quin & aliquando ipsa *Narcotica*, & quidem quantitate minimâ; utpote quæ & *Acidum temperant*, & *Dolores sedant* potenter.

LIV. Atque his ac similibus Medicamentis feliciter curantur Infantum Tormina, dummodò aliquandiu in ipsorum usu perseveretur, nam sæpè per plures menses solent perdurare Tormina, utut paulatim leventur, ac tandem in totum tollantur.

CAPVT III.

De Alvi Deiectione viridescente, Acidumque redolente.

I. INter Affectus Infantibus nuper natis graves proposuimus & Icterum & Ventris tormina; quibus quoniam sæpenumerò comes est *Alvi Deiectio viridescens*, *Acidumque redolens*, operæ pretium videtur,illam nunc pertractare.

Alvi deiectio viridescens coniuncta habet Ventris tormina. II. Observandum autem, Dejectionem hanc plerumque conjunctа habere Ventris Tormina, & admodùm rarò sine illis occurrere, atque tunc sine ipsis haud diu permanere.

Eius causa. III. Non dubitamus verò asseverare, ortum habere notatam Alvi Deiectionem viridescentem à Bile ab Acido Acri corruptâ & in virorem deductâ;quales mutationes colorum haud ignotæ sunt Tinctoribus.

Bilis & Succus Acidus. IV. Duo igitur concurrunt ad viriditatem illam producendam: *Bilis*, cujus color flavus mutatur in viridem;&*Succus Acidus*,qui modo dicto Bilem mutat.

V. Bilis autem hæc ita mutata cæteris admiscetur Alvi excrementis, eaque notato tingit colore.

Excrementa albescentia virorem acquirere. VI. Vbi notandum,quod à paucis observatum existimo, *Excrementa nonrarò excerni albescentia,sed quæ paulò post virorem notatum acquirunt, ubi nempe jam sunt excreta.*

Et quare VII. Quod fieri existimo, vel quia illud Acidum nondum absolverat vim suam in colore Bilis mutando, vel quia segniùs mutatur Bilis color, quandiu in corpore calido existit, citiùs, quando in Aëre versatur libero.

Excrementorum color à Bile. VIII. *Bili* colorem suum debere Excrementa, ex naturali fæcum Alvi colore patet.

Eorum color viridis à Acido. IX. *Acido* viridem colorem deberi, patet partim ex odore Acido semper ipsi comite, partim ex Bilis mutatione in colorem viridem à quibusdam, non tamen omnibus, Acidis factâ.

Multum Acri. X. Hoc autem *Acidum*, quod Bilis flavedinem mutat in colorem viridem, ipsaque Excrementa reddit quoque viridia, existit etiam multùm *Acre*, quod patet ex ipsius Odore mordaci & nares feriente: cuius nomine solent utplurimùm sentiri tormina,de quibus egimus cap. præcedenti.

Cur Tormina non semper adsint. XI. Cùm hoc Acidum videatur nobis semper Acre, à quo viridescit Bilis, Alvi excrementa simili colore tingens, meritò quæri potest,cur non semper adsint Tormina ab Acido produci solita? Sed respondeo, illud fieri posse duplici nomine, 1. quando Intestina multâ Pituitâ viscosâ sunt obducta, propter quam impeditur Acidum, ne ipsa contingat & mordeat, quod evenire solet, postquàm illa Pituita est ab Acido dicto soluta & remota.

XII. 2. Quando Alimenta copiosa sunt assumpta, quæ illud Acidum cum Bile absorbent ita, ut eius nihil vel parum remaneat in fistulâ Intestinali,sed universum ipsis Alimentis admisceatur.

Illud Acidum Acre Succo Pancreatico fister[e] XIII. Illud idem *Acidum* non dubitamus asseverare in Succo Pancreatico acriore consistere, ac deberi præcedenti Matrum diætæ pravæ, quin aliquando earundem,ut & Nutricum diætæ itidem vitiosæ.

XIV. Quæcunque proinde in Torminum Ventris tractatione docuimus supra de Acidi ortu & productione, illa omnia huc faciunt, & hic quoque locum habent; nec idcircò opus erit, ut in iisdem repetendis tempus impendamus.

Huius Affectus Curatio Acidi temperantia. XV. Pergemus eâ de causâ rectà ad hujus Affectûs *Curationem*, hoc est, *Acidi temperationem ac correctionem*, quo facto, quævis metuenda inde mala sponte evanescent: Metus namque est, ne, si nondum sentiantur, brevi sequantur *Ventris Tormina*,quin non & rarò *Insultus Epileptici*, ipsaque adeo *Mors*.

Et quibus. XVI. *Acidum quæ temperant corriguntque*; proposuimus etiam in cap. 2. inter quæ in hoc casu reperimus præ aliis convenientissima *Corallia*, *Margaritas*, *Oculos cancri*, *Cretam albam*, *Lapidem bezoar*, tàm Occidentalem, quàm priore multò præstantiorem Orientalem, & quod, utrumque adhuc antecellit,Bezoardicum Minerale, tàm simplex, quàm Lunare, aut Solare, ut & Antimonium Diaphoreticum ritè paratum, Terram sigillatam quamvis;quæ omnia Pulveris formâ commodissimè usurpantur ad pauca grana bis terve in die.

Eorum Vsus XVII. Pulvis talis exhibetur aptissimè ex Lactis materni, vel nutricis, vel alius cujusvis, ut & Mixturæ aromaticæ, sed blandissimæ, cochleari parvo.

XVIII. Talis mixtura parari potest ex Aquis menthæ,fœniculi, similiumve plantarum gratiorum cum Syrupo conveniente junctis, cum illæ per se conducant temperando Acido.

Alvus laxanda Enemate. XIX. Nec inutile erit aliquando Enema blandum injicere, quò diluantur Alvi fœces, quo-

quoties duriores existunt, aut glutinosiores, aut observatur in eis acrimonia mordens, ut illa vel leniatur, vel excipiatur. In quem finem conducunt Enemata, ex lacte bubulo parata, addito Ovi vitello, & Terebinthinâ Venetâ; quibus facilè se jungit & immiscet Acidum acre, sicut observamus ab acido coagulari Lac, & imprimis calens, quale injici solet in Enematibus.

XX. Atque sic paucis absolvimus ea, quæ spectant notitiam & Curam Excrementorum viridium & acidum redolentium.

CAPUT IV.

De Ructibus, Singultu, Nauseâ, Cardialgiâ, & Vomitu, ac præsertim Lactis coagulati.

I. NOn tantùm Intestina Infantum malè afficiuntur Torminibus, & Alvi Dejectione viridescente; sed eorundem Ventriculus quoque non rarò afficitur malè per *Ructus, Singultus, Nauseas, Cardialgias, & Vomitus multifarios.*

II. *Ructus* pendent à *Flatibus* tum blandis, tum *Acribus & Acidis*; tum *Viscosis*, tum facilè dissolubilibus: de quibus eorundemque materiâ egimus suprà abundè.

III. Illorum *Viscositas* patet ex difficili & laboriosâ eorundem eruptione, cum forti sonitu tandem factâ.

IV. Eorundem *Acrimonia & Aciditas* sese manifestat Naribus adstantium; sicut non semel ipse sum expertus cum admiratione in propriâ filiolâ.

V. Notamus præsertim Ructus hos Infantibus molestos, cùm leviores nullam ipsis creent molestiam, sed facilè erumpant, nec proinde Medicis curæ sint.

VI. *Singultus* est convulsivus Diaphragmatis motus per intervalla brevia repetens, non tamen continuè affligens, quemadmodùm fieri observamus in Motibus Epilepticis; in quibus agitatio artuum, labiorum, palpebrarum, oculorum, aliarumve partium est continua, & aliquandiu durans; quod in Singultu non fit.

VII. Quocircà meritò quærat veritatis studiosus diversitatis hujus rationem: Cui ut, quantum mihi datum est, satisfaciam, existimo, *in Singultu* irritationem esse utplurimùm in *Ventriculi orificio superiori; in Epilepticis autem insultibus in nervorum principio*: unde quemadmodùm hìc irritatio est continua & quidem alternans, sequitur quoque necessariò motus convulsivus continuus, hoc est, per musculos oppositos reciprocus: In Singultu autem quoniam afficitur Ventriculi Orificium superius, in consensum trahitur Diaphragma, impediturque in sui motu sursùm, cogiturque tunc deorsùm denuò contrahi, & quidem aliàs citiùs, aliàs segniùs, aliàs potentiùs, aliàs leviùs, prout irritatio illa est gravior vel levior.

VIII. *Gravior* est irritatio, quando *flatus* sunt simul *Acres* & *Viscosi*, levior verò, quando iidem flatus sunt blandi, vel minùs viscosi.

IX. Hæc igitur Ventriculi irritatio cùm juvetur tantùm Diaphragmatis motu deorsùm, nec proinde sequatur ejusdem retractio sursùm, mirum non est, si *non* adsit *in Singultu motus Diaphragmatis convulsivus reciprocus*, sed *tantùm contractivus*, si liceat ita loqui.

X. Non est enim hìc Convulsio, aliàs in eodem statu permaneret Diaphragma; sed motus Convulsivus, quoniam mox desinit à violentâ, coactâque suâ contractione Diaphragma, licèt nulla concurrat motûs illius coacti reciprocatio, qualis observatur in cæteris motibus convulsivis. *Nec Convulsio.*

XI. In consensum ergò cùm trahatur à Ventriculo malè affecto & roso irritatoque Diaphragma, eatenus tantùm movetur coactè, quatenus illi potest inservire, hoc est, sese movendo deorsùm; quo motu comprimitur quodammodò Ventriculus, juvaturque in contenti molesti exclusione; quod frustrà expectes ab ejusdem motu sursùm, quippe qui non juvat exclusionem contentorum in Ventriculo. *Quomodo Ventriculus moveatur.*

XII. Id quod dixi modò verùm esse, patet ex situ corporis ac imprimis abdominis ad promovendam ructuum, aut humorum quorumvis exclusionem è ventriculo; tunc enim solemus corpus universum flectere antrorsum, quin crura attollere, quò angustia fiat in abdomine major, sicque comprimatur, angusteturque magis magisque Ventriculus; quod similiter promovet Diaphragmatis motus deorsùm.

XIII. Causa igitur Singultûs primaria in Ventriculo hæret, ad Ventriculum saltem fertur, atque ipsum primò afficit, mox in Consensum Diaphragma trahit. *Causa Singultûs primaria quomodò agat.*

XIV. Ista verò *Causa* est utplurimùm *Humor, Halitusve Acer*, ut & *flatus* quovis modo, sed imprimis Acrimoniâ suâ *Ventriculi orificium superius mordicans & irritans.* *Quæ sit.*

XV. Nec puto, facilè absque comite Acrimoniâ excitari Singultum, cùm sæpenumerò Ructus angant, erumpantque varii, etiam tenaces admodùm & Glutinosi, absque omni singultu; quod non fieret, si solâ Glutinositate suâ orificium Ventriculi superius angendo Singultum possent producere.

XVI. Videtur proinde produci Singultus ab Acrimoniâ vel Humoris, vel Halitûs, vel Flatûs in Ventriculo reperti & Orificium ejus superius mordentis ac irritantis.

XVII. Potest autem ille Humor, Halitus, Flatusve ortum habere à re nuper assumptâ; licèt frequentiùs originem suam debeat Humoribus, in corpore jam existentibus, atque ad tenue Intestinum confluentibus, ibidemque vitiosè Effervescentibus, atque nunc aliquâ sui parte ad Ventriculum assurgentibus, nunc Halitus, Flatusve Acres producentibus, qui similiter eò tendentes Singultum possunt excitare. *Unde oriatur.*

XVIII. Non rarò cum Singultu, sicut & sine ipso observatur *Nausea & Cardialgia.* *Singultûs comites Nausea & Cardialgia.*

XIX. Et *Nausea* quidem pendet magis ab *Humorum, Halituumve Volatilitate*, quàm Acrimoniâ, sicut contrà *Cardialgia* magis ab *Acrimoniâ*, quàm Volatilitate. *Unde pendeant.*

XX. Irritatur quidem, in Nauseâ Ventriculus, sed utplurimùm absque dolore comite; qui tamen adesse potest; sicut non rarò Nauseæ comes est Cardialgia.

XX. Causa utriusque petenda est, sicut de Singultu diximus, à rebus assumptis, & à tenui Intestino ad Ventriculum assurgentibus. *Utriusque causa unde petenda.*

XXII. Nec Nauseâ duntaxat vexantur sæpè Infantes, quin *Vomitu simul* laborant haud infrequenter.

Vomitus quid.

XXIII. *Vomitus* est Exclusio per Os rei in Ventriculo repertæ.

Motus Ventriculi præternaturalis, & Naturalis.

XXIV. Estque *Vomitus omnis Motus Ventriculi præternaturalis*: nam secundùm naturam, & in statu sano nemo unquam vomit: postquam *Naturalis Ventriculi Motus* incipit ab Orificio ejus superiore, qui blandâ sui contractione excludit per Pylorum, orificium suum inferius ad Intestina, quicquid assumpsit, & aptum natum est, aut factum, deorsùm ad Intestina propelli.

Quænã præparatione in Ventriculo indigeant.

XXV. Alia enim nullâ præparatione indigent in Ventriculo, uti sunt spirituosa volatilia; quæ, nisi aliquid offendant in Ventriculo, à quo sistantur, mox deorsùm feruntur ad Intestina, hinc & ad Cor; à quibus mox solent ideò recreari, ac refocillari Ægri, utut fuerint priùs valdè debiles.

Et quænam non

XXVI. Alia contrà opus habent morâ, suique aliquâ retentione in Ventriculo, ut in ipso *mutationem* aliquam subeant, *Chylificationem* vulgò dictam, nobis autem *Fermentationis* nomine indigitatam.

Et quare

XXVII. Mutatione verò illâ præparantur assumpta ad partium suarum corpori utilium separationem in tenui Intestino futuram à partibus inutilibus.

XXVIII. Partes namque mistorum tàm Alimentorum, quàm Medicamentorum tàm arctè sunt in multis permixtæ, ut non nisi præviâ præparatione possint ab invicem secedere, quò desideratam, expectatamque utilitatem sanis, ægrisque conferant.

Præparatio hæc ubinam fieri queat.

XXIX. Præparatio illa, sicut perficitur in Ventriculo humano, ita potest arte quoque extra hominem absolvi, quod imprimis docet Chymia, Mutationum sc. naturalium Ars.

Quomodò præparata Ventriculus expellat.

XXX. Hæc præparatio Alimentorum Medicamentorumque naturalis ubi absoluta est in Ventriculo, incipit ejusdem contractio à parte ipsius superiore, blandè propellens deorsùm contenta versùs tenue Intestinum, quod peristaltico sui motu admissa lentè cogit per sui fistulam inferiora versùs.

Quomodò hæc expulsa naturaliter se habeant in intestinis, & præter naturam nauseam & Vomitum prodeant.

XXXI. Dum hæc propulsio fit, admissis admiscetur & Bilis, & Succus Pancreaticus; à quibus & simul, & cum admissis ritè Effervescentibus promovetur laudata Utilium partium ab Inutilibus separatio; sin eadem vel admissorum, vel Bilis, Succive Pancreatici culpâ, vitiosa contingat effervescentia, evenit non rarò, ut inde halitus, flatusve acres prodeant, aut humores similes exurgant, à quibus potenter irritatum Intestinum tenue arctiùs se constringat, contentaque sub illâ sui constrictione vehementiùs ac celeriùs propellat, illis verò, quæ loco superiore occurrunt, in sui descensu viam præcludat: à quibus, acria cùm sint, & ideò irritetur quoque Intestinum, Motûs peristaltici inversioni ansa præbetur; quo nomine sursùm repelluntur, quæ descendebant, & in Ventriculum relata, eundem ad Nauseam, hinc & Vomitum cogunt.

Quib⁹ in nuper natis infantibus Vomitus debeatur.

XXXII. In nuper natis Infantibus Vomitus plerumque non tàm assumptis debetur, quàm humoribus vitiosis in corpore existentibus, atque ad tenue Intestinum delatis.

Non pendere ab assumptis à quibus

XXXIII. Ab assumptis rariùs pendet Infantum Vomitus, quoniam ipsis Alimenta solent dari blanda, non item noxia.

XXXIV. Ab *humoribus vitiosis, Succo Pancreatico putà & Bile*, ad tenue Intestinum confluentibus, solet plerumque produci *Vomitus* ipsorum, quoties ipsi *Acres sunt*, ac imprimis *Volatiles* quoque.

in ipsis Vomitus producitur.

Respectu Acrimoniæ.

XXXV. Nam respectu *Acrimoniæ* suæ vitiosæ Acriùs & potentiùs Effervescunt, Intestina Acriùs mordent, & ad motum peristalticum invertendum potentiùs cogunt.

Et Volatilitati.

XXXVI. Respectu *Volatilitatis* suæ faciliùs sursùm feruntur, potentiúsque Nauseam, hinc & Vomitum cient.

XXXVII. Atque sic paucis *Ructuum, Singultûs, Nauseæ, Cardialgiæ, Vomitusque* Infantibus familiarium *Causas* percurrimus, proximum est, ut *Curationem* addamus.

Ructus Curatio.

XXXVIII. Et *Ructuum* quidem *Curatio*, cùm ipsi à *Flatibus* & *Acribus & Viscosis* pendeant, eadem erit, quæ flatuum, jam antè à nobis proposita.

Flatuum materia corrigenda & minuenda.

XXXIX. *Flatuum* sc. *materia*, *Pituita* tum *Viscosa*, tum *Acida*, *corrigenda* erit, alterandaque *incidentibus*, ac *temperantibus*; eademque alterata & correcta, si quantitate nimiâ simul peccaverit, *minuenda per Phlegmagoga.*

Causa efficiens temperanda & educenda.

XL. Quin eorundem *Causa Efficiens Bilis Acrior* ubi existit, *temperanda* similiter, ac *redundans* per *Cholagoga minuenda.*

Flatus ipsi discutiendi.

XLI. Denique *Flatus* ipsi per *Carminantia* dicta *discutiendi* sunt.

Singultûs curatio.

XLII. In *Singultûs Curatione* eadem penè convenient, postquam Ipse ab Humoribus, Halitibusve, aut Flatibus tàm Acribus, quàm viscosis ortum habet. Consistet proinde ipsius Curatio in eorum Acrimoniæ, viscositatisque Alteratione ac Emendatione, ut & Alteratorum diminutione ac Eductione.

XLIII. Inter alia observavi, Mentham ejusque Aquam imprimis conducere curando Singultui.

Et Cardialgiæ.

XLIV. *Cardialgia* cùm pendeat ab iisdem Acrimoniâ peccantibus, & superius Ventriculi Orificium rodentibus, patet ipsius Curationem perfici, si humorum, halituumve atque flatuum Acrimonia temperetur, ipsique humores temperati deorsùm ferantur, quin per Alvum evacuentur, imprimis quando simul peccant quantitate auctâ.

XLV. Alterantibus autem commodè addantur Narcotica: quippe quæ non tantùm dolores sedant, verùm humorum quoque, atque halituum, flatuumque Acrimoniam temperant, sicut id sæpiùs ostendimus.

Nec non Nauseæ & Vomitûs.

XLVI. *Nauseæ*, ut & *Vomitûs Curatio* non multùm absimilis erit modò enumeratorum symptomatum Curationi; nisi quòd hîc conveniant insuper, quæ *humorum notatorum Volatilitatem figere* sunt apta, & imprimis à *Nitro* petenda; ubi convenit maximè ipsius *Spiritus*, sed dulcis factus, quippe qui blandior redditus exhibetur Infantibus securiùs ac tutiùs.

XLVII. Ab eodem Nitro sistitur aut compescitur ex parte vitiosa confluentium ad tenue Intestinum humorum Effervescentia.

XLVIII. Idem promovet Opium, & quicquid ex ipso parari solet, Laudanum Opiatum, Theriaca, Diascordium.

CAPUT

CAPUT VI.

De Aphthis.

Aphthæ id. I. HAud infrequens Infantibus Affectus funt *Aphthæ, Ulcufcula* nempe totam *Oris fuperficiem* occupare folita, ita ut nulli parti parcant, non Linguæ, non Palato, non Gingivis, non Labiis, non Genis, non Faucibus, ne quidem ipfi OEfophago, ipfique Ventriculo, quantum faltem maximè probabile.

Infantium familiaria. II. Hoc malum in hifce præfertim locis maximè familiare Infantibus, adeò ut perpauci illud evadant.

Quomodo fe habeant. III. Hæc Ulcufcula fubinde, ac præfertim quando incipiunt excitari, obfervantur pauca & difperfa per Linguam, & faucibus proximum palatum; poftea eadem multiplicata ita conjunguntur, ut videantur unicum conftituere Ulcus.

In quo à cæteris Ulceribus differant. IV. In hoc autem videntur à plerifque aliis ulceribus differre Aphthæ, quòd cruftâ tegantur multifariâ, cùm pleraque alia folo pure potentur obducta.

Ejus diverfitatis caufa. V. An quia in Ore confluens Saliva tunc ferè magis glutinofa facta Ulcufcula dicta obducit? an quia partium oris internarum cuticula tenacior & firmiùs fubjacentibus partibus adhærens difficiliùs ab iifdem cedit, ideóque magis craffefcens cruftæ naturam induit?

Crufta in Aphthis obfervabilis. VI. Meritò iftius Cruftæ in Aphthis obfervabilis mentionem fecimus, poftquàm pro ejus diverfitate de boni malive moris Aphthis judicium ferre folemus.

Ejus diverfitas. VII. Cruftæ iftius diverfitas eft tum in Colore, tum in Tenacitate, tum in Craffitie, tum in Amplitudine diverfis.

Ejus Color. VIII. Color laudatur candidus, à quo recedit flavefcens ac nigrefcens.

Seceffio à partibus affectis. IX. Laudatur illa crufta, quoties facilè cedit à partibus affectis, culpatur, quoties firmiter iifdem adhæret, ac per fe tenax eft ac glutinofa.

Tenuitas X. Laudatur illa Crufta, quoties tenuis eft, culpatur eadem, quoties craffior exiftit.

Anguftia XI. Laudatur Crufta, quæ paucas in Ore partes tegit, adeóque angufta eft; culpatur contrà, quæ amplior exiftens, multam fuperficiem in ore obducit.

Divulfio. XII. Laudatur quoque Crufta divulfa, & hinc inde tantùm reperta, hoc eft, non totam Linguæ, Palatique fuperficiem tegens, fed aliquam duntaxat.

Aphtharum caufa. XIII. *Aphtharum Caufam* veram non dubito afleverare *Humores Halituſque Acres*, & quidem *Acidos*, nunc vomitu aut exhalatione furfùm ab Inteftino tenui ac Ventriculo deductos, nunc unà cum Salivâ in Os delatos.

Acida Acrimonia. XIV. *Acidam* in Aphthis producendis *Acrimoniam* peccare, plurima probant comprobantque.

Aphthas Acidum Eructationem mox fequi. XV. Et 1. quidem Acida eructatio, vomitiove Aphthas nonnunquam immediatè præcedens, fubfequentibus mox Aphthis.

Vi & Saporem Acidum. XVI. 2. Sapor acidus in ore moleftus, & affumptis aciditatem afferens, aut affingens: ficut hodie adhuc in aliquâ obfervavi fœminâ, in quâ poft acrium humorum vomitum heri cœperunt erumpere aphthæ, hodie autem aciditas fe manifeftavit in ore, molefta præfertim, quoties Cerevifiæ aliquid affumit, utut dulcis & minimè acidæ; An ob acidum à potu ampliùs diffolutum & ideò Guftum potentiùs afficiens.

Quitamen non femper obfervatur. XVII. Obfervandum verò Eructatam, Vomituve excretam Aciditatem non femper guftari & notari ob Bilis fimul effufæ amaritudinem, à quâ obliteratur ferè fapor quivis alius; nifi excellens fuerit in qualitate fuâ.

Nec non Ructus Acidos, & alvi fæces acidè, durare dolentes, & ventris tormina. XVIII. Ab acido Aphthas produci probatur 3. in Infantibus præfertim, tum per *ructus acidos*, tum per *alvi excrementa acidum redolentia*, ipfoque tum Aphthas nunc præcedentia, nunc comitantia; unà cum *Ventris torminibus*: quæ omnia cùm teftentur abundè, peccare tunc valdè Acidum, ipfumque dominari in corpore, fuadent quoque, quin tantùm non perfuadent, ab eodem Acido pendere Aphtharum productionem.

XIX. Idem confirmant 4. *Remedia curandis Aphthis maximè convenientia*, & temperando Acido imprimis utilia: de quibus poftea.

Caufa diverfitatis in Aphthis. XX. Poftquam igitur ab Acido Acri Oris fuperficiem rodente producuntur *Aphthæ, Ulcufcula* nempe utplurimùm *albicantia*, fubinde *flavefcentia*, & quandoque *nigricantia*; quæret aliquis, unde hæc tàm diverfarum Aphtharum differentia deducenda?

XXI. Cui refpondeo, id fieri ratione tum ipfius *Acidi varii*, tum cæterorum *humorum* confluentium, *Bilis* nempe, atque *Pituitæ*, ipfiufque adeò *Salivæ*, variis modis peccantium.

Acidum volatile & paucum paucarum fa paucarum & breviter cedentium. XXII. Ubi namque *Acidum Volatile* atque *paucum* exiftit, cæterique humores parùm peccant, quæ tunc prodeunt Aphthæ, paucæ funt & brevi cedentes, ac leviter duntaxat tum palatum, tum Linguam afficientes: citò ad maturitatem venientes, citò decidentes, citò fanatæ.

Cuticulæ Oris conftitutio in Aphthis. XXIII. Quicquid enim Cuticulæ affectum eft in Aphthis, feparari debet à fubjectis Palato, Linguâ, Gingivis, cæterifque Oris partibus; quin fub eâdem Cuticulâ fic fecedente nova excrefcere debet, atque partem affectam iterum tegere; & tunc corrupta decidere.

XXIV. Nec commodè aut utiliter decidit abrafa & corrupta cuticula priùs, quàm nova fuccreverit.

XXV. Nec femper Cuticula femel duntaxat corroditur ac decidit, fed non rarò nova iridem corroditur ac perit, idque aliquoties.

XXVI. Illud autem evenit aliquando citiùs, aliquando tardiùs: quò citiùs autem, eò meliùs; quò fegniùs, eò pejus.

Cuticulâ cur fegniùs corrodatur ac decidat. XXVII. Segniùs namque id fit, quoties Glutinofitate auctâ peccant Humores quivis, propter quam fegniùs fecedunt iidem ab affectis partibus; quia ipfis cohærent arctiùs, ac pertinaciùs.

XXVIII. Firmiùs ergo adhærentes, ac fegniùs decidentes Aphthæ indicant Acidum peccans immerfum effe Salivam.

Curatius. XXIX. Ubi autem *Acidum Volatile* exiftit, copiofum tamen occurrit, Boni quidem moris proveniunt Aphthæ, atque mox deciduæ; curabilefque, totum tamen Os iifdem impletur: quod ex modò dictis facilè patet.

XXX. Primarium enim eft in Aphthis, ut fint brevi maturæ, albicantes, læves, nec fæpiùs repullulantes, aut valdè dolentes.

Aphtharum Albedo unde Flavedo & nigror unde.

XXXI. *Albent Aphthæ ab Acido puro* ulcuscula illa producente.

XXXII. *Flavent* autem *nigricantve* Aphthæ propter *Bilem diversam diverso Acido* junctam.

Bilem Acido jungi.

XXXIII. *Iungitur Acido Bilis* tum propter *utriusque Acrimoniam auctam*, tum propter *Pituitam multiplicem ipsis copulatam.*

1. Propter utriusque acrimoniam auctam.

XXXIV. Iungitur 1. Bilis Acido propter utriusque Acrimoniam auctam; propter quam in se mutuò insurgunt Acriùs, Effervescunt potentiùs, & commiscentur arctiùs.

2. Propter Pituitam multiplicem ipsis copulatam.

XXXV. Iungitur 2. Bilis Acido propter Pituitam multiplicem ipsis copulatam, propter quam segniùs ab invicem recedunt, adeóque diutiùs in suâ Effervescentiâ continuant, ac proinde plures halitus emittunt.

Albedinem ab Acido mutari à varietate Bilis ipsi junctæ.

XXXVI. Nec tantùm ob dictas Causas jungitur Acido Bilis, ut Effervescant ideò Actiùs & diutiùs, sed insuper ex illâ Bilis variæ, vel variatæ conjunctione, mutatur naturalis Albedo à solo Acido prodire solita.

XXXVII. Quemadmodùm enim ipsa Bilis colorem suum naturalem flavum mutat in viridem, aut nigrum propter admistum Acidum varium; ita vice versâ mutationes ab Acido primariò pendentes alterantur à Bile variâ ipsi admistâ.

Et quare Bilis varia unde.

XXXVIII. Variam hîc voco Bilem, non quæ ab ipso Acido est variata, sed quæ ab admistâ Pituitâ istam est nacta varietatem, & quidem ratione Glutinositatis majoris vel minoris, propter quam, sicut modò dictum, variât Acidi cum Bile conjunctio, quæ inde fit arctior vel laxior, adeóque penitiùs aut superficie-tenus duntaxat rodit læditque partes, ad quas pertingit.

Quare Aphtharum color abordinariâ albedine magis recedat.

XXXIX. Quò autem plus Bilis admistum est Acido hîc primariò peccanti, eò magis recedit Aphtharum color ab ordinariâ ipsis albedine; & quò plus eidem Acido admistum est Pituitæ, aut Salivæ Glutinosæ, eò segniùs secedunt Aphthæ, ac proinde durant diutiùs & curantur tardiùs.

Quare segniùs secedant.

Aphthæ non semper malum signum.

XL. Unde patet, quandonam magis vel minùs periculosæ sint Aphthæ; postquam nonnulli Medici quasvis Aphthas pro pessimo habent in Morbis omnibus signo; quamvis non rarò Affectus graves solvant, hoc est, ipsis apparentibus Morbi solutio ac curatio præsto sit.

Prognostica.

XLI. Hinc non videtur præter rem futurum, si paucis prognóstica ex Aphthis petenda recenseamus, eorundemque rationes addamus,

Aphthas semper Acidum Acre indicare.

XLII. Cùm Aphthæ omnes ortum habeant ab Acido peccante, & quidem utplurimùm ab infernis partibus per Ventriculum ac OEsophagum assurgente, rariùs cum Salivâ in Os deducto; semper indicant Aphthæ Acidum acre in corpore peccare, & hactenus ejus rationem habendam exactam, non tantùm propter ipsas Os occupantes Aphthas, verùm etiam propter Acidum in corpore existens, atque alias noxas producens, aut producturum; à quo majus vitæ periculum, quàm ab ipsis Aphthis, quæ angustando fauces, atque respirationem ac deglutitionem impediendo vitæ possunt insidiari.

Quænā Periculosa.

XLIII. Ex hoc patet, illas duntaxat esse Aphthas periculosas, quæ *copiosæ* sunt, ac *pertinaces*, quin *flaventes* aut *nigricantes*, adeóque *siccæ* sive aridæ.

Nempe 1. Copiosa.

XLIV. Dico periculosas esse Aphthas, quæ 1. sunt *Copiosæ*, totumque Os occupantes, quòd nunquam evenit, nisi ab Acido acri copioso in corpore existente, atque plures ipsi noxas necessariò afferente.

2. Pertinaces.

XLV. Dico 2. periculosas esse Aphthas, quæ sunt *Pertinaces*, hoc est, segniùs decidentes, ac continuò succrescentes; quod evenit propter acidum simul austerum, ideóque firmiùs partibus à se affectis adhærens, ipsasque diutiùs rodens ac molestans.

3. Flavescentes, nigricantes, & siccas.

XLVI. Dico 3. Periculosas esse Aphthas, quæ sunt *Flaventes* aut *Nigricantes*, ac *Siccas Aridasve*, quod evenit propter *Bilem* simul valdè vitiatam, & Acido peccanti junctam, unde difficiliùs uterque humor simul graviter peccans corrigitur ac emendatur, quàm solus Acidus. Signum autem ejus Acidi, vel utriusque humoris in producendis Aphthis simul peccantis devicti, est Humiditas in Os accedens copiosa, & Salivationis speciem producens, cum quâ solent non tantùm faciliùs secedere Aphthæ, verùm insuper Lingua, Palatum, cæteræque Oris partes ab Aphthis malè affectæ citiùs ad consolidationem, plenamque adeò sui curationem venire.

Vlcerum ariditas malum signum.

XLVII. Quemadmodùm enim semper pro *malo & lethali signo habita* est *Vlcerum ariditas, ita hoc ipsum in Aphthis habet locum*: cujus Ego eandem judico Causam, Bilem nempe itidem in Corpore graviter peccantem, atque Acidum non tàm temperantem, quàm vitiosè, atque Vitæ Animalis maximè noxiè cum ipso Effervescentem.

Mortem pendere ab Effervescentiâ valdè læsâ.

XLVIII. Nam si Animalis cujusvis Vita pendeat imprimis ab Effervescentiâ, sed blanda, Bilis & Succi Acidi tum in tenui Intestino, tum in Corde, (sicut indies magis confirmamur in illâ sententiâ per omnia, quæ in praxi occurrunt accuratè observata) utique Mors ejusdem pendebit plerumque ab eâdem Effervescentiâ quovis modo valdè læsâ.

Aphtharum Curatio.

XLIX. Cæterùm postquam non tantùm Naturam, sed Prognostica quoque *Aphtharum* exhibuimus, superest, ut earundem *Curationem* nunc addamus.

In quibus consistat.

L. Quoniam verò diximus, *Aphthas* videri nobis *ortum habere ab Acidis humoribus, halitibusve* ad *Os delatis*, atque non tantùm *totam ipsius superficiem*, verùm *OEsophagi* quoque *tunicam internam rodentibus*, atque *ulcuscula infinita in notatis partibus producentibus*: patet, ipsarum *Curationem* consistere sequentibus.

1. In Acidi correctione.

LI. 1. In *Acidorum Humorum, Halituumque correctione ac Emendatione.*

2. Diminutione.

LII. 2. In *notatorum humorum plùs minùs correctorum*, quoties *copiâ simul peccant*, vel *in totum emendari non possunt, saltem non nisi tempore longiore, diminutione aut expulsione.*

3. In ejus Productione novâ impeditâ.

LIII. 3. In *eorundem humorum, halituumve Productione novâ impeditâ, impediendâve.*

4. In partium affectarum liberatione.

LIV. 4. In *partium affectarum ab aphthis liberatione*; adeóque *aphtharum* (uti loqui vulgò amant, solentque,) *maturatione*, ac *casûs promotione.*

5. In earundem mundatione & consolidatione.

LV. 5. In *partium* earundem ab aphthis *liberatarum mundatione ac consolidatione.*

LVI. Quòd si medicamenta in curandis aphthis usurpari solita & utilia reperta præfatis satisfaciant Indicationibus, utique non parùm confirmabitur nostra de Aphtharum Causis sententia, sicut in superioribus illud asseruimus.

[...]mplex [...]e acre. LVII. Quamvis autem multi non attendant ad *peccantis Acidi Correctionem*, quoniam confusa fuit hactenus apud Medicos Acrium notitia & doctrina, sino Acrimoniæ nomine duntaxat ipsis noto; jam tamen, duplici ac quidem sibi contrario Acri volentibus sapere à Me patefacto, & aliquot annis jam plurimorum experientiâ confirmato, attenditur magis à non paucis tum ad Acris utriusque vim & noxas quotidianas, tum ad ejusdem correctionem optimam.

[...]ibus [...]rum- [...]e tem- [...]retur. LVIII. Inter plurima verò, quæ solent alterutrum, quin utrumque Acre corrigere ac temperare, laudatur meritò in *curandis Aphthis omne Acidos Spiritus concentrans*, & quidem *blandè*; inter quæ sunt *Oculi Cancri*, *Margaritæ*, *Corallia*, *Creta Alba*, *Sanguis Draconis*, *Lapis hæmatites*, & similia plura, quæ pro Aphtharum, adeòque Humorum Acidorum imprimis tunc peccantium diversitate possunt seligi, cæterisque præponi.

aridi- [...]te summ- [...]â. LIX. Exempli gratiâ, quoties ob *ariditatem summam* non tantùm exulceratur, sed *finditur quoque Lingua, cum partibus simul affectis*, unde Sanguis quoque effunditur purus, conveniunt præ aliis *Lapis hæmatites*, & *Sanguis Draconis*.

[...]ne Ari- [...]tate [...]mmâ. LX. Ubi *sine tali ariditate Linguæ* occurrunt Aphthæ, ad temperandam corrigendamque Aciditatem conducent præ aliis *Oculi Cancri* & *Margaritæ*, tanquam concentrantia blandissima; *Creta* verò, tanquam *concentrans potentissimum Acidi*.

LXI. Nec tantùm hæc hîc conveniunt, quin *Salia quoque Volatilia*; *sed blandissima*: quæ hactenus juvant, quatenus Aciditatem noxiam demulcent, franguntque. Conducit quoque *Bezoardicum Minerale*.

Humores [...]orrecti [...]ducendi LXII. *Eosdem Humores*, quantùm fieri potest, *correctos diminuunt ac educunt Hydragoga* dicta, quoniam sub seri formâ reperiuntur omnes Humores Acidi puriores: quos sicut aliis Humoribus, Pituitæ putà & Bili conjungi, confundive, non est mirum, ita specificis additis simul educi, nec novum, nec absurdum.

Et quib[...] LXIII. Hinc est, quòd in curandis Infantum Aphthis tàm frequenter usurpamus *Syrupum de cichoreo cum rheo*, aliumve similem; quoniam sc. *in consensum tracta est, simulque corrupta Bilis, ab Acido Acriore facta Æruginosa*; ne nunc dicam, omnes humores educi à quibusvis purgantibus, licet putem etiam nunc à certis medicamentis faciliùs & uberiùs educi humorem hunc vel illum præ aliis.

LXIV. *Humores* igitur *Acidi & Serosi* primariò peccantes, ut & *Biliosi* secundariò affecti, atque *Pituitosi* nonnunquam simul juncti, & malum pertinacius reddentes, tum alterati & corrigi debent, tum subinde minui, evacuarique Medicamentis quibusvis maximè convenientibus, quin subinde simul artificiosè mixtis.

Humori[...] Acido- rum pro- ductio impedien- da. Et quib[...]. LXV. *Humorum Acidorum Productio* sicut pendet imprimis ab Usu Alimentorum, Condimentorum, Medicamentorumve *Acidorum*, ut & ab *Aëre frigido*, *Animique mœrore aut terrore*; ita eadem Productio impeditur tum abstinendo ab illis, tum usurpando magis Oleosa sive *pinguia* & *Spirituosa*, fruendo *Aëre sereno* & *æstuante*; *Animum recreando rebus gratis & acceptis*.

LXVI. *Halituum autem Acidorum proventus* sicut debetur *Effervescentiæ facta ab Acido valdè Acri & potenti*, ita idem impeditur correctâ, aut impeditâ notatâ Effervescentiâ vitiosâ, tum per ea, quæ *Acidum* illud potens atque valdè Acre potenter *concentrant*, tum per ea, quæ aliàs idem *obtundunt*.

LXVII. *Concentrant potenter* Acidum Acre *Creta*, *Sanguis Draconis*, & similia. *Acidum Acre quænam concentrent.*

LXVIII. *Obtundunt* Acidum Acre *Pinguia & Oleosa*, sed imprimis *Opium*, omniaque *Narcotica*; quò referendum, cæterisque præferendum quodvis *Sulphur Metallicum*, *aut minerale fixum* redditum: præ quo nihil expertus sum hactenus, quod tàm utiliter, hoc est, tàm blandè, tàm certò, tam citò, imò tutò cohiberet vitiosas Effervescentias. *Quænam obtundant.*

LXIX. *Partes Aphthis affectæ iisdem liberabuntur*, & quidem ipsarum *maturatione* ac *spontaneo casu*, per medicamenta *Acrimoniam Acidam* ipsis conjunctam *blandissimè temperantia*, quin *eandem in se allicientia*, sicque eàdem laudatas partes liberantia. *Partes affectæ aphthis liberandæ.*

LXX. Inter hæc laudatur meritò *Raparum* in Aquâ *coctarum*, vel *assarum* Succus expressus; cui subinde, quando minùs suavis vel dulcis existit, aliquid Sacchari addi solet; ubi autem assantur, eodem Sacchato haud indiget, cùm qui tunc prodit Succus Syrupi tenuioris consistentiam æmuletur, & saporem. *Et quibus. Raparū coctarū succus.*

LXXI. Hoc succo colluunt & gargarizant sæpiùs Os & fauces Ægri, vel eundem in ore tantillùm retentum sensim deglutiunt, quod ego præfero, quò non tantùm Os partesque in ore contentæ hoc fruantur beneficio, verùm totus insuper OEsophagus, imò Ventriculus, quos non minùs docuimus affici malè Aphthis atque partes in ore occurrentes, id quod imprimis locum habet in Infantibus, à quibus expectari nequit collutio & gargarisatio. *Ejus Usus.*

LXXII. Adde quòd, cùm ab isto succo temperetur blandè ac efficaciter Acidum hîc peccans, in ipsis quoque Intestinis tenuibus corrigatur & obtundatur idem, sicque ejusdem ascensus sursùm impediatur, citiúsque malum hoc superetur. *Vires.*

LXXIII. Multis proinde nominibus laudatur & laudari debet Raparum Succus, cæteris omnibus fortè præferendus.

LXXIV. Usurpantur quoque Syrupi varii, Violarum, Iujubinus, de Glycyrrhizâ, Rosarum solutivus, & similes plures blandi; quos eatenus conferre puto, quatenus aciditatem noxiam leniter obtundunt succo plantarum mucilaginoso, ex quo parantur; sive decoctione, sive solâ contusione ac expressione. *Syrupi Varii.*

LXXV. Præ multis aliis laudo hîc *Ovi Vitellum* conquassatum & additâ aquâ rosaceâ dilutum cum tantillo sacchari ad gratiam. Ovi namque vitellus in se allicit humorem acidum in ore nocentem, sicque partes aphthis affectas paulatim eodem liberat, promovetque ipsarum casum. Potest autem, sicut de succo Raparum dictum, hàc mistura toties, quoties usurpari debet, denuò agitatâ Os colluì, aut ejus aliquid ore parum retentum sensim deglutiri, ad OEsophagum & Ventriculum quoque juvandum. *Ovi Vitellum. Ejus Vires. Et Usus.*

LXXVI. Laudatur ab aliis quoque Cerevisia primæ coctionis, in quâ pars hordei aliorumque frumentorum optima & maximè pinguis & mucilaginosa continetur, nec fermenta- *Cerevisia primæ coctionis.*

tionem adhuc passa est; & meritò, cùm & illa multùm conducat ob rationes jam prolatas.

Vel cui ficus sunt incoctæ.

LXXVII. Quin commendatur à quibusdam Cerevisia, cui sunt incoctæ ficus in partes priùs concisæ: quam sicut non sperno, quippe utilem; observavi tamen plerisque ægris mox fuisse ingratam ob summam glutinositatem à ficubus ortam: unde admodùm rarò in ejus usu aliquandiu perseverant ægri.

Cuticulæ in ore constitutio & mutatio.

LXXVIII. Dum verò ita dicuntur maturari Aphthæ, hoc est, paulatim à partibus subjectis & malè affectis secedere, nova succrescit sub ipsis Cuticula easdem partes tegens; quæ tamdiu itidem corroditur & aphthas constituit, quamdiu acidum acre ad Os assurgit: eodem autem correcto vel superato, tandem permanet illa cuticula, & Oris partes priùs denudatas investit, & ab externis assumendorum injuriis præservat.

Quando segniùs & parciùs succrescunt Aphthæ quale signum.

LXXIX. Ubi observant Medici, segniùs & parciùs succrescere Aphthas, judicant meritò, vel correctum, vel ablatum esse maximam partem illud acidum aphthas producens, quâ de causâ ulcerum notatorum mundationem ac consolidationem tunc expectandam, & promovendam censent.

Quibus Aphthæ consolidentur.

LXXX. Quamvis autem illa tunc spontè, ac beneficio jam laudatorum ac præscriptorum medicamentorum soleat subsequi, licet tamen aliqua etiam tunc addere, quæ potentiùs idem absolvant; Sic loco Syrupi rosarum solutivi usurpari poterit Syrupus de rosis rubris, Mel rosaceum, & similia; quin Terræ pingues, Bolus armena, Terra lemnia, & similes cum Aquâ plantaginis in pollinem tritæ addito melle vel Syrupo rosaceo minimâ quantitate ore poterunt contineri, & Curatio ultima, sive Consolidatio festinari.

CAPUT VI.

De Insultibus Epilepticis.

Insultus Epileptici quale malum.

I. Considerabimus nunc 6. frequentes Infantibus nuper natis, ac præsertim in hoc Belgio, *Insultus Epilepticos*, quibus plerique corripiuntur, & multi è medio tolluntur: dignos proinde nostrâ indagine.

Quorum sint causa.

II. Hi *Motus Epileptici supervenire* solent *Torminibus Ventris*, atque *Alvi Dejectioni viridescenti* & *Acidum olenti*. Unde non sine causâ judicatur *eadem omnium Causa primaria*.

Quid sint.

III. Sunt autem *Insultus & Motus Epileptici*, *Agitatio reciproca & aliquandiu continuata Partium per Musculos motarum, Manuum, Pedumque, Labiorum, Linguæ, Palpebrarum, Oculorum*, uno verbo omnium Partium in Adstantium Sensus Visum & Tactum occurrentium.

Eorum diversitas.

IV. Hæc Agitatio aliàs est *vehementior*, aliàs *mitior*; aliàs *diuturnior*, aliàs *brevior*; aliàs *Universalis magis*, aliàs magis *Particularis*: aliàs *sæpius*, aliàs *varius repetens*, & sic porrò.

Et exemplum rarum.

V. Repetere namque solet *per Paroxysmos hoc malum*: quo *durante vix aliquid assumere possunt Infantes*: unde magis sum ante sesquiannum miratus, meam filiolam octo menses natam postremo vitæ suæ die propter difficiliùs erumpentes dentes Insultibus Epilepticis afflictam, durante per horas aliquot Paroxysmo Epileptico quævis commodè assumpsisse, (quod non memini me unquam in ullo Epileptico Infante vel adulto observare) at eodem cessante nil ampliùs admisisse per horas plures, sed tandem placidè expirasse: quod idcircò hîc noto.

Quosdam Epilepticos durante paroxysmo carere sensu externo. Quosdam non.

VI. Quemadmodùm autem durante Paroxysmo Epileptico *Sensu omni externo carere videntur* Adulti, ita idem judicandum de Infantibus.

VII. Dixi *Epilepticos videri durante Paroxysmo carere omni sensu externo*, quiamvis *ad Objecta quædam Acriores halitus spirantia & naribus admota plerumque mox excitentur*, sicut etiam nonnunquam *ad Sonum potentem*, ac imprimis *nominis proprii, Auri proximum*.

VIII. Observantur autem non rarò durante Paroxysmo *Ægri ad ossa usque comburi, nec tamen inde excitari*: quod signum est, Sensû externo tunc carere ipsos.

Hujus diversitatis ratio.

IX. Cujus *diversitatis* aliam non invenio *rationem*, præter *Causæ peccantis à Volatili Sale Acri correctionem ac mutationem*; nisi forsan tunc Sensus Externus unus magis afficiatur altero; quod si fiat, ejus rationem hactenus ignoro.

Epilepticorum constitutio post paroxysmum.

X. Plerique Paroxysmo Epileptico prehensi, quando *ad se redeunt*, *ignorant quid fuerint passi*, ac vix de alio *tunc queruntur, quam Capitis dolore gravativo*; nisi forsan durante Paroxysmo ex vehementi partium agitatione aliqua fuerint valdè contusa, vel aliter læsa, quæ læsio sentitur demum soluto aliquandiu Paroxysmo.

XI. Id enim notandum, plerosque *stupidiores observari post Paroxysmum solutum*; quin *sæpius recurrentibus Paroxysmis gravibus permanere postmodùm stupidos & quandoque fatuos*.

Cerebrum in Epilepticis esse affectum.

XII. Quæ omnia videntur sufficientia esse signâ *Cerebri, ac Cerebelli affecti ab insultibus Epilepticis*; adeò ut meritò statuatur à multis, partem primariò in Epilepsiâ *affectam* esse, si non *Cerebrum ac Cerebellum, saltem Spinalis medullæ radices, adeóque Initium Nervorum*.

Vi & Sensus externos & internos & Motum Animalem.

XIII. *Afficiuntur* enim *manifestè Sensus externi & Motus Animalis*; afficiuntur quoque *Sensus Interni*, dum *stupidiores* fiunt Epileptici sed *afficitur necessariò Caput*, propter *dolorem gravantem in ipso, etiam cessante Paroxysmo, remanentem*.

Quæ & quarum partium sit affectio.

XIV. Cùm igitur *Animales Functiones, si non omnes, pleræque saltem afficiantur in & ab Epilepsiâ*, meritò quæritur, *qualis* tunc contingat, & quarum partium *affectio mala?*

Nempe Spirituum Animalium.

XV. Quantùm Ego ex omnibus & singulis à me hactenus observatis & menti nunc præsentibus judicare valeo, existimo, *Spiritus Animales plurimùm affici & alterari in Epilepsiâ, nec tantùm, quatenus motu inordinato & coacto moventur ad musculos oppositos*, sed insuper, *quatenus inepti redduntur* ad ministrandum *Sensibus externis ac internis*.

Quæntam sequantur.

XVI. Quamvis proinde putem, *irritari Nervorum principium inordinatè*, unde *copiâ majori & quidem itidem inordinatè quaquaversùm moveantur Animales Spiritus*; existimo, *eosdem* etiam *inquinari & ita mutari secundùm suas qualitates, ut tunc sint inepti sensationi laudabili & naturali absolvendæ*; ideóque *tamdiu post motus Convulsivos præcedentes tandem in verâ Convulsione permanere Musculos omnes, quamdiu qualitate vitiosâ infecti sunt iidem Spiritus*: quos imprimis arbitror *hâc noxâ liberari, quando Salia Volatilia subtilissima* & *Acrimoniâ innoxiâ prædita*, *Spiritus Salis*

Et quænam eam curent.

Armoniaci

Armoniaci putâ & similes plures, per nares penetrant in Cerebrum, a que Spiritibus Animalibus malè affectis se jungunt, quin vitium ipsorum corrigunt ac emendant, citiùsque Paroxismum solvunt.

[…]pirituũ [A]nima[…]um ma[…] affecto [ci]um cau[…] [S]alibus [V]olatili[…]as con[tr]arios [s]e Spiri[tu]s Aci[d]os.

XVII. Vnde concludo, *Causam in corpore existentem atque Spiritus Animales malè afficientem, ac exinde Epilepsiam producentem contrariam esse Salibus Volatilibus.*

XVIII. Si quis porrò & *Salia Volatilia examinet*, & *ejus contrarium investiget*, inveniet tandem *Ipsis Contrarios esse Spiritus Acidos itidem Volatiles*; ideóque probabiliter concludi, *Halitus Acidos Causam esse proximam & Continentem tum Nervorum principium irritantem, tum Animales Spiritus vitiosè alterantem.*

[Q]uinam [a]ffectus [I]nfantiũ [E]pilep[si]am præ[ce]dant.

XIX. Hoc ipsum confirmatur ex *Affectibus Epilepsiam Infantium præcedentibus* & jam memoratis, *Ventris torminibus*, *Excrementis Alvi viridibus & Acidum spirantibus*: ut & *inopinato & gravi Terrore* tàm sæpè tum Infantibus, tum adultis *Epilepsiam producente.* Solet namque in *terrrore vim majorem nancisci Acidum in corpore*, solet idem *omnes Sensus*, quin & *Corporis Motum turbare*, quin ejus *Concussionem Convulsivam excitare.*

XX. Nec tantùm ex consideratione *Salium Volatilium*, *Epilepticorum Insultuum Remedii optimi*, atque *Symptomatum ipsos* utplurimùm *præcedentium*, Ventris Torminum, ac imprimis Dejectionis Acidum spirantis, concluditur *ipsorum Causa vera. Spiritus Acidus Volatilis*, hoc est, *Halitus Acidus*; verùm si quis absque præjudicio cuncta in Epilepticis Insultibus notabilia consideraverit, agnoscet facilè, *aliud in rerum naturâ non occurrere, à quo ipsi possint deduci.*

[Q]uale [q]uid re[q]uiratur [a]d Epile[p]siam [p]roducen[d]am.

XXI. Requiritur enim *tale quid*, quod *etiam à parte remotissimâ brevi possit assurgere ad caput*, quod *ibidem irritationem possit excitare ad inordinatum & coactum Spirituum Animalium motum versus musculos omnes*, quod *obscurare possit ac opprimere Sensus externos omnes*, quod *ad fatuitatem possit repentè aut sensim deducere Ægrum*, quod *Gravitatis sensum possit producere ac relinquere in Capite*: Atqui hæc omnia à nullâ re notâ produci possunt, nisi à *Spiritu Acido Volatili*, *vel Halitu Acido & Acri.*

[D]uo tan[t]ùm esse [A]cria, [s]impli[ci]a, & ex [d]uobus [A]crium [m]ixtum.

XXII. Etenim cum *duo tantùm* reperiantur *Acria pura in rerum naturâ*, *Lixivum Salinum*, & *Acre Acidum*, hinc & *mixtum & fractum ex utroque*, *Salsum nempe Muriaticum*, prout plus de Acrium alterutro participat, ad idem magis vergens: & *illa noxa non producatur*, *sed curetur per Salia lixiva*, *sed imprimis Volatilia* (possunt enim & fixa inservire, Coralia, Margaritæ, Oculi Cancri & alia similia longo usu comperta) reliquum est, ut à *Spiritibus Acidis*, *sed Volatilibus* atque *in Halitus facilè abeuntibus*, *deducatur hoc malum.*

[H]alitus [A]cres nõ [e]sse à Sa[l]e Muria[t]ico.

XXIII. Frustrà namque id quis peteret à *Sale Muriatico*, à quo tales attolli haud solent Halitus Acres.

XXIV. Vtique non potest non Homini, Veritatem ac Ægrorum commoda unicè sectanti, & ab inani & vanâ gloriâ alieno valdè placere, quando ita evidenter ac solidè elicit Affectûs alicujus ardui & latentis causam veram.

Omnia

XXV. *Non tamen omnia sunt nobis adhuc in hoc affectu nota, perspectaque, postquam necdum satis constat, quî ab illis Halitibus Acidis & Acribus afficiantur ac depraventur Animales Spiritus ad Sensum externum penè abolendum, & imprimis ad Fatuitatem inducendam.*

in Epilepsiâ nondum esse nota.

XXVI. Sed licèt hîc non sint omnia nobis nota, perspectaque, multum est tamen longè plura distinctiùs nosse, quàm vulgò de hoc Affectu docentur, atque notabiles in rerum obscurarum cognitione provomendâ facere progressus.

Plura tamen, quã vulgò docentur.

XXVII. *Vnum tamen videor* mihi *circa Externi Sensûs stuporem in Epilepsiâ* observabilem *assecutus*, (postquam rem intimiùs examinavi, & post multas cogitationes ac discursus sollicitos id conclusi) nempe *à Spiritu Acido Acriore in Succo Pancreatico existente*, *aut etiam forinsecùs cum Assumptis adventante ita vitiari Effervescentiam cum Bile in tenui Intestino factam*, ut *Halitus non tantùm Acres Acidique*, sed *insuper vim Narcoticam à Bile mutuati attollantur*, & per Lacteas Venas *penetrent* ad Sanguinem, hinc cum ipso *ad Cerebrum*; ubi *partim mordicent ac irritent Spinalis Medullæ radicem*, unde copiosiùs ad Musculos ferantur Animales Spiritus, ibique producant primùm motu suo inordinato *Motus Convulsivos*, & tandem Motu utrinque continuato ipsam *Convulsionem*: partim *Narcosin inducant in Animales Spiritus*, unde sequatur *ille stupor magnus*, & *insensilitas durante Paroxysmo.*

In sensibus externis stupor unde.

XXVIII. An *ab eâdem vi Narcoticâ deduci possit ac debeat Fatuitas* Epilepsiæ tàm sæpè superveniens, non ausim affirmare, ut nec negare: postquam observamus *Ebrios*, & *quasi narcosi correptos*, durante ebrietate *videri fatuos*; quin imò *omnes assumpto Opio*, *quamdiu ejus vis viget*, si à *Somno excitentur*, *Fatuis videri quoque similes*, & *habere gestus sermonesque satis fatuos.*

Vnde Fatuitas.

XXIX. *Si* proinde *Fatuitas Epilepticorum deducenda sit à vi Narcoticâ ex Bile haud dubiè ortâ*, *necessum* est, *ita vitiatos fuisse ab Ipsa Spiritus Animales*, aut *Cerebrum, Cerebellumque*, *quatenus Spirituum Animalium præparationi serviunt*, ut, *qui posteà continuè generantur*, *servent illam Dispositionem Fatuitati producendæ aptam.* Cujus modum & rationem clarè ac distinctè quis explicabit? Ego saltem non possum.

XXX: Postquam quodammodo saltem explicuimus Symptomata in Epilepsiâ & Infantium & Adultorum observabilia, proximum est, ut *Affectûs ejusdem Causas remotas*, & *quandoque Antecedentes* simul examinemus.

Epilepsiæ Causæ Remotæ, & Antecedentes.

XXXI. *Distinguendæ* sunt namque *Causæ Antecedentes à Remotis*; postquam *hæ* opponuntur aut contradistinguuntur *Proximis*; sicut *Antecedentes Continentibus*: quamvis non semper coïncidant Continentes cum Proximis.

Quomodò hæ causæ distinguantur.

XXXII. *Causæ* aliæ sunt, *quæ actu Affectum* aliquem, Morbumque *producunt*, sive sint *proximæ ac Continentes*, sive *Remotæ.*

XXXIII. *Aliæ* sunt, quæ *actu Affectum*, Morbumve *nullum producunt*, *ast producere aptæ sunt natæ*, quin facilè sunt producturæ, dummodò *irritentur ac in actum deducantur*: quæ nomine *Antecedentium Causarum* vulgò veniunt.

XXXIV. Exempli gratiâ, *Continens Obstructionis Causa* est *Humor coagulatus*, *Sanguis*, *vel Pituita*, *in aliquo vase hærens*: *quo posito*, *ponitur Obstructio*, *sicut eodem remoto*, *eadem re-*

Obstructionis causa Continens & proxima.

movetur : estque insuper *proxima Obstructionis Causa*.

Ejusdem causa Antecedens. XXXV. *Antecedens Obstructionis* ejusdem *Causa* est *Pituita*, vel *alius Humor in corpore existens*, ast *nullam noxam producens, nisi ab aliâ Causâ Irritante aut Procatarctica dicta deducatur in actum*, & *moveatur in aliquem canalem, quin ibidem coaguletur* : quæ *duo effecta*, sicut sunt sæpè nunc diversa, nunc contraria, sic non raro *agnoscunt Causas contrarias*, *Aëris* putà *Calorem Pituitam solventem* & quaquaversùm, ergò ad vasa quoque propellentem, hinc & *Frigus eandem in vasis coagulans & sistens*: quæ *duæ Causæ Contrariæ, Aëris Calor & Frigus*, sunt *Causæ Procatarcticæ Obstructionis*, quatenus *Pituitam* in corpore existentem, nullamque noxam afferentem, *Obstructionisque producendæ Causam Antecedentem*, tum solvunt & ad Vasa devehunt, tunc eandem ibidem coagulant.

Procatarctica.

XXXVI. Hæc eadem *Pituita*, quæ *Antecedens erat Obstructionis Causa*, quamdiu nullam in Corpore latens producebat noxam, fit ejusdem *Causa Continens ac Proxima*, quamprimum ad Vasa delata, coagulatur in iisdem, ac reverà Obstructionem parit.

Remota. XXXVII. *Eadem Pituita jam mota & abundantiùs ad Vasa propulsa, Remota est Causa Obstructionis producendæ, augendæve.*

Distinctio causarum. XXXVIII. Atque ex his paucis patere potest omnibus *distinctio Causarum* tum *Remotarum & Proximarum*, tum *Continentium*, *Antecedentium*, & *Procatarcticarum*.

Non omnem morbum habere causam continentem. XXXIX. Quòd *si Continente Causâ positâ ponatur, ac remotâ removeatur Morbus*, utique *omnis morbus non habet Causam Continentem*, verbi gratiâ, *Vulneris Causa proxima, non item Continens Causa, est Gladius*, quoniam ipso in parte molli posito ponitur quidem vulnus, *eodem autem remoto non removetur iterum idem vulnus*.

Epilepsiæ Infantũ causa proxima & Continens, Antecedens. XL. Hæc ut *Infantium Epilepsiæ* applicemus, notandum, *Causam Proximam & Continentem Irritationis* in Nervorum principio esse Halitum acrem eò delatum : sicut ejusdem Antecedens Causa est Humor Pancreaticus, vel aliàs quivis assumptus & *Acidus, in tenui Intestino vitiosè cum Bile effervescens*, atque *Halitus similiter Acres, Acidosque producens*, qui tendunt ad Cerebrum ac Cerebellum, ut ibidem notatam irritationem pariant.

XLI. *Antecedens* autem *Irritationis Epilepticis Causa* est *tum Bilis, tum Succus Pancreaticus, in Corpore existentes, nondum tamen vitiosam illam Effervescentiam producentes; donec ab externâ Causâ, nunc aëre procelloso, nunc Alimento facilè in acidum abeunte, ipsumque augente aut aliàs irritante*, nunc *Terrore*, similive Causâ aliâ *irritentur atque in effectum deducantur*, id est, *ad vitiosè effervescendum, Halitusque notatos producendos propellantur*, sicque *Continenti Causæ materiam suppeditent*.

XLII. Atque sic tum *Affectum Ipsum*, tum *Ejusdem Causas*, tum *Earum agendi modum* paucis explicuimus, restat, ut *Prognosin* & *Curationem* similiter subjungamus.

Epilepsiæ Prognostica. XLIII. Ex iis, quæ jam dicta sunt, facilè formari possunt *Prognostica*, nempe *Affectum hunc esse gravissimum*: cùm 1. sit tàm *multis lethalis*; cùm 2. tàm sæpe *relinquat post se tàm luctuosa Symptomata*.

XLIV. Non possum silentio præterire, non ita pridem, quum pauperibus consilia ac remedia impartirer, præter alios Ægros satis graviter afflictos, ad me allatum esse *Infantem* forsan *bimulum*, cui *ante mensem* supervenit *Tussis Suffocans*, vulgò *Kinf-hoest* dicta, quâ ubi aliquot diebus fuisset vexatus, accessit *Epilepsia*, sed hâc nunc cessante, qui priùs *loqui poterat & ambulare infans*, nunc *mutus existit*, & quasi *Paralyticus, omnique ambulandi potentiâ destitutus*. *Exemplum rarum Epilepsiæ in Infante.*

XLV. Sed metuo valdè, nî brevi superetur ista noxa, ne simul *fatuus* fiat, sicut in multis aliis observavi factum. Quod ut præveniatur, quædam præscripsi tum interna, tum externa remedia.

XLVI. Videtur namque in hoc infante *Tussis illa Suffocans* (quam idcircò sic voco, quia videntur in Suffocationis periculum conjecti Ægri, tàm adulti quàm Infantes) *ortum habuisse à Flatibus Acidis* in *tenui Intestino excitatis, & paulatim ad Pulmones assurgentibus*, ibidemque ad Tussiendum ipsos irritantibus. *In eo Tussis suffocans quænam & unde.*

XLVII. Iidem *Flatus Acidi ad Cerebrum sublati videntur* ibidem *Nervorum principium acrimonia sua mordicando ipsum irritasse ad copiosiorem Spirituum Animalium copiam quaquaversum*, ac *imprimis ad Musculos omnes aut plerosque propellendam*, unde excitati sunt primò *Motus Convulsivi*, *tandem ipsa Convulsio*; hoc est, Insultus Epileptici. *Insultus Epileptici unde.*

XLVIII. Postquam verò ulteriùs delati sunt iidem *Halitus sive Flatus Acidi secundum Spinam Dorsalem*, suntque *ibidem magis concreti*, videtur, *Impotentia ad Motum excitata, compressis vel aliter male affectis Nervis*, per quos ad *Musculos deferuntur Animales Spiritus*. *Impotentia ad motum unde.*

XLIX. Quinimò ob eandem Causam *malè affectis Musculis Locutioni servientibus*, factus videtur idem *Infans mutus*, qui cœperat benè loqui. *Defectus loquelæ unde.*

L. Epilepsia ut ritè curetur, observanda plura, quæ nomine Causarum se mutuò consequuntur, ut illam producant, ut & à quibus tàm internis, quàm externis solent foveri vel augeri eædem; denique illa, quæ solent ipsam subsequi, tanquam Symptomata. *Epilepsiæ curatio.*

LI. Erit proinde operæ-pretium, ut singula hîc consideranda, ordine proponantur, hinc & ipsis sua Medela applicetur

LII. Primum, quod hîc spectari debet, est *Irritatio sive Mordicatio Principii Nervorum ab Halitibus Acribus* ad Cerebrum assurgentibus : unde *impetuosus & inordinatus sequitur Spirituum Animalium ad Musculos Motus*, ipsique adeò *Motus Convulsivi*, ac tandem ipsa *Convulsio*. *Spectãda in eâ est 1. Irritatio principii Nervorum.*

LIII. Secundum, quod itidem hîc spectandum, est Halitus acer ad cerebrum delatus, nervorum initium mordens & irritans, Causa continens & proxima irritationis ac morsionis. *2. Halitus acer ad cerebrum delatus.*

LIV. Tertium est Halitus idem in tenui intestino existens, atque postea ad Cerebrum ascensurus, Irritationis ejusdem causa remota, quatenus proximam & Continentem fovet, aut postea constituet. *3. Idem in tenui intestino existens.*

LV. Quartum, quod hic spectari debet, est in Infantium Epilepsiâ, de quâ nunc agimus, Effervescentia vitiosa Succi Pancreatici acidi acrioris, & Bilis satis pinguis & acris in tenui intesti- *4. Effervescentia Succi Pãcreatici & Bilis.*

inteſtino, ex quâ prodeunt notati modò Halitus acres.

LVI. Quintum hîc ſpectandum, eſt *Succus Pancreaticus Acrior*, quando *actu effervescit cum Bile vitiosè, promitque notatos Halitus acres*: itidem *Cauſa remota.*

LVII. Sextum eſt Idem *Succus Pancreaticus Vitioſus & Acrior, nondum tamen in actum deductus, aut vitioſam Effervescentiam excitans*; quæ *Cauſas* hujus mali Antecedens.

LVIII. Septimum hîc ſpectandum, erit omne id, quod tanquam *Cauſa procatarctica* vel *Irritans eſt, augenſve Succi Pancreatici Acrimoniam, ut in Actum deducatur*: quamvis *nil impedit Succum eundem ſponte fieri, paulatimque Acriorem*, donec *tandem poſſit vitioſam illam excitare Effervescentiam, & Halitus acres promere.* Hoc autem facit aliquando Lac dulce, quod præſertim à Vaccis redditur paulò poſt partum, quodque faciliùs corrumpitur & aceſcit, adeóque augere poteſt Succi Pancreatici Acrimoniam Acidam, illumve irritare ad vitiosè cum bile Effervescendum. Sic & noxium eſt *multum Saccharum* unà cum Pulte nuper natis copiâ nimiâ exhibitum; quod ſicut aceſcit facilè, ita & ad vitiosè effervescendum irritare poteſt notatum Succum.

LIX. Atque hæc ſe mutuò conſequuntur in Motibus Convulſivis & ſuccedente ipſis Convulſione; quoniam verò ſtupor ſenſuum omnium comitari ſolet Epilepticos Inſultus, & ſtuporem illum deducendum putavimus *à Bile vim Narcoticam notatis Halitibus Acribus communicante*; ſpectanda hic 8. *vis Narcotica ſtuporem dictum efficiens.*

LX. Denique quoniam addidimus, ſuccedere aliquando Inſultibus Epilepticis *Fatuitatem*, quam non improbabiliter exiſtimavimus deduci poſſe ab eâdem *Vi Narcoticâ Bili debitâ*, & aut *Cerebro, aut Spiritibus Animalibus intimiùs junctâ*, ejus 9. eſt habenda in Curatione ratio.

LXI. Quoniam verò ſatiùs eſt Prævenire quàm Præveniri; optandum foret, ut *Cauſæ hujus mali gravis Antecedenti* iretur obviam, tum in *Fœtu nondum nato*, tum *in eodem jam nato.*

LXII. Diximus in ſuperioribus, *Cauſam frequentiſſimam Epilepſiæ Infantium quærendam in Matre Uterum gerente*, atque *Diætâ vitioſâ* utente, tali nempe, quæ augere poteſt in Corpore Acidum; qualia ſunt *Acetaria*, Mala Citria, Arantia, Fructus immaturi & Acidi, cæteraque Alimenta propter ipſorum faſtidium Acido multo & Acri condita; Vina itidem Acida, & Cereviſiæ Aceſcentes, Lac Ebutyratum, vel aliàs coagulatum & aceſcens ſæpiùs uſurpatum. *Aër frigidus* ac Borealis. *Triſtitia, Terror*, &c.

LXIII. Solet autem noxa ex vitioſâ diætâ orta *Fœtui magis nocere, quàm Matri*: ſive malè habeat, dum adhuc in utero hæret, ſive hoc fiat demum, poſtquam in lucem eſt editus.

LXIV. *Poſt nativitatem Acidum in Corpore Infantis tenelli facilè augetur* ab *aſſumptis actu Acidis*, vel *facilè aceſcentibus*, ut & *à Terrore*, aut *Mœſtitiâ, frigidoque Aëre.*

LXV. Ut *præveniatur* proinde *hoc malum*, & ab *Ipſo Præſervetur Fœtus*, optandum foret, *Matres* tàm tenero in Liberos ſuos affectu motas, *Cavere ſibi à tàm frequenti memoratorum Acidorum abuſu*; cui tamen debetur dubio procul hîc, quàm alibi, frequentior Infantium Epilepſia.

LXVI. Hoc ut faciant faciliùs, debent antequam Uterum gerant, *ſeſe paulatim aſſuefacere Alimentis magis ſanis*, & *deſueſcere à multum Acidis*; quod pleriſque novi futurum valdè difficile, quoniam more malo indulgent & aſſueſcunt omnes ferè à primâ ætate Acidis tum Alimentis tum Condimentis Belgæ; putantque non ſatis ſapere Alimenta, niſi *uſurpentur* aut *valdè Salſa*, aut *valdè Acida*: licèt trito ſuo idiomate proverbia teſtētur, debilitari naturam humanam tum Salſis, tū Acidis: Sout en Suur verteert de Natuur.

Aſſueſcendo Alimentis ſanis.

LXVII. Hoc Conſilium eſſe ſalutare, vel inde patet, quòd *Infantes geniti ex Matribus non ita Acido indulgentibus rariùs patiantur Epilepticos Inſultus*, & contrà.

LXVIII. Ubi autem ille Mos malus corrigi non poteſt, ſicut Ego ejus corrigendi ſpem video nullam, danda opera, ut *aſſumant* quoque *Gravidæ* talia, quæ *Acidum infringant, temperent, & corrigant*; inter quæ primas tenent *Salia Volatilia Oleoſa*, à quorum uſu aſſiduo obſervavi optimè habuiſſe tum ipſas fœminas gravidas, tum poſteà ipſos Infantes, minúſque fuiſſe obnoxios Inſultibus Epilepticis.

Aſſumendo quæ Acidum temperēt.

LXIX. Atque hæc fieri poſſunt à fœminis Uterum adhuc gerentibus, quod *ipſum continuari poteſt* ac debet *ab iiſdem*, ſi *Liberos ſuos lactent, aut à Nutricibus*; *cavendo* ſedulò, quantum fieri poteſt, ne *Manus Aquæ frigidæ multum immergant*; cum obſerventur indies inde excitari Ventris tormina in Infantibus; imprimis, ſi paulò poſt ipſarum Lac exugant; quibus non rarò ſuccedunt Inſultus Epileptici.

Quæ locum habent tum in Uterū gerentibus, tum lactantibus. Cavendo præterea ab immerſione manuum in Aquâ frigidâ.

LXX. Atque hæc aut ſimilia poſſunt exhiberi Gravidis & Nutricibus. *Infantibus* autem *Ipſis*, præſertim *quando præceſſit notata vitioſa Matrum Diæta, exhiberi* deberent mox *à nativitate Medicamenta temperando concentrandoque Acida utilia*, qualia ſunt non tantùm *Salia Volatilia*, tutò Infantibus ex *Aquis & Syrupis Carminantibus*, Menthæ, Fœniculi, & ſimilibus parvâ quantitate exhibenda, ſed *Coralia* quoque, *Margaritæ, Oculi Cancri* & ſimilia in praxi vulgari notiſſima & familiaria, licèt Ipſorum Utilitatis ratio vera fuerit paucis hactenus nota.

Infantibus exhibenda Acidum temperantia. Et qualia.

LXXI. Qualia medicamenta ſi uſurpentur in tempore, *alterari ac emendari* poteſt nonnunquam *Humor Acidus* in ipſis peccans; qui, quoties *minùs ſoluta* eſt *Infantium alvus*, quam eſſe *laxam* convenit, *blandè educendus*, *Diagridium* ad j. vel ij. grana exhibendo; cùm non tantùm *Bilem*, verùm *Aquas* quoque blandè vacuet; licèt id non ſciant, nec aſſerant plerique.

Ut & alvus laxanda. Diagridio.

LXXII. Hæc *Alvi laxitas ſi negligatur* in Infantibus, plerumque obſervabis *vexari eos ventris torminibus*; & paulò poſt *dejectione viridi concretâ*, & tandem *Epilepticis Inſultibus.*

Ejus defectu quænam ſequantur mala.

LXXIII. Conducunt igitur Infantibus nuper natis tum *Alterantia, Emendantiaque Humorem Acidum*, tum eundem *temperatum Evacuantia*; quò præveniatur in tempore malum tàm horrendum, tàm perniciosum ac lethale.

Quænā infātibus nuper natis conveniant.

LXXIV. Hæc eadem ſolicitiùs facienda, quando non tantùm *Metus eſt futuri mali* Epileptici, ob Diætam matrum pravam Geſtationis tempore prægreſſam, ſed imprimis, quando ex

Quando eſt metus futuri mali Epileptici.

Ventris

Ventris Torminibus, *ac præsertim ex Alvo adstrictiore* atque *viridantibus fœcibus* notæ adsunt manifestæ *Acidi jam noxam in tenui Intestino parientis*, atque *brevi secuturorum facilè Insultuum Epilepticorum*.

Quinam pulveres usurpandi.

LXXV. Tunc Ergò eadem usurpanda sunt diligentiùs, sæpiùsque in die; *Pulveres*, inquam, ex Margaritis, Coraliis Rubris, Oculis Cancri, Cretâ, Bezoardico animali & minerali, Cornu Cervi, Ebore, Osse de Corde Cervi, Ungulâ Alcis, & similibus Sale Volatili abundantibus parati.

Et Mixturæ.

LXXVI. Quin possunt etiam ipsa *Salia Volatilia blandiora* Mixturis Aromaticis addita sæpiùs in die quantitate parvâ exhiberi.

Nec non Enemata.

LXXVII. Quinimò *Enemata* ex Lacte bubulo, Terebinthinâ Venetâ, Ovi vitello, & similibus parata injici poterunt, quò alvi excrementa fiant dilutiora, Acidum noxium lacte excipiatur, flatus & halitus discutiantur, vel suffocentur ac submergantur, atque humores noxii deorsùm ad secessum aliiciantur ac deducantur: sicque ab ascensu avertantur.

Ut & Syrupi.

LXXXIII. Possunt quoque ad humores illos priùs aliquantulùm correctos per alvum educendos exhiberi *Syrupi*, *Rosarum Solutivus*, *de rheo simplex*, *aut de Cichoreo cum rheo*, illisque tutò addi *granum unum Diagridii*.

LXXIX. Atque sic laudatis medicamentis aliquandiu per vices continuatis possunt non tantùm Curari Tormina & Alvi Dejectio viridis, verùm nonnunquam *Præveniri Epilepsia*; dum ejus *Causa antecedens* in *tempore corrigitur*, aut *educitur è corpore*.

Quî Matres vel Nutrices se gerere debeant.

LXXX. Dum hæc administrantur Infanti, danda sedulò opera, ne *Mater aliave ipsius Nutrix utatur Alimentis Condimentisve Acidis*; *terreatur*, *aut contristetur*; *Aërive frigido exponatur*, vel *Aqua frigida manus immittat*, *Pedesve frigus patiantur*, unde tàm sæpè *irritantur*, *vel producuntur Mala notata*.

Ut & ipsi infantes.

LXXXI. Quæ sicut vitanda sunt in Matre ac Nuttice, ita sunt adhuc *magis vitanda in Infantibus ipsis*: cum ab illis tàm facilè augeri possit, vel irritari Acidum in tenui Intestino repertum.

Succi pãcreatici Acidioris Effervescentia cum Bile quibus sedanda.

LXXXII. Ut insuper *vitiosa Succi Pancreatici Acidioris Effervescentia cum Bile sedetur*, *aut sistatur*, quoties illa ex notatis Ventris Torminibus, Alvique fœcibus viridibus apparet urgens, exhibenda sunt *Anodyna efficacia*, *Syrupus Diacodii*, *Papaveris albi*, & similia, Mixtûris *superioribus* addita; cui tutò jungi potest, *urgente multùm Dolore*, *Laudani Opiati granum unum*.

Unde malum prævenitur.

LXXXIII. His mediis potest *præveniri* non rarò malum imminens, sicut id non semel in praxi meâ sum expertus apud Parentes monitis meis obedientes; Quod ideò refero, quia pleræque *Mulieres Belgæ*, quibus *Infantium* cura est concredita, *censent*, *nulla*, *vel non nisi rarissimè* & quidem valdè urgente necessitate *Ipsis exhibenda Medicamenta*.

Quando levissimi adsunt motus cõvulsivi, quid faciendum.

XXXIV. Ubi autem ex *levissimis Motibus Convulsivis*, & *Sensuum levi stupore* patet, ad *Cerebrum assurgere Halitus Acres*, à quibus immineant *Insultus Epileptici*, adhuc *diligentiùs ac frequentiùs usurpanda* pro re natâ quævis medicamenta modo laudata; quò *præveniatur*, quantum fieri potest, *Gravior Epilepsia*. Quod faciendum imprimis, quando eadem jam invasit, quoties *aliquas* ipsa *dat inducias*.

LXXXV. Ubi notandum, laudatum *Enema plurimùm juvare*, quatenus Humores vitiosos elicit è corpore.

LXXXVI *Pulveres* autem *laudati sunt utilissimi*, ut & *Salia Volatilia*, unà cum *Mixturis blandè Aromaticis*, quibus *Anodynorum & Opiatorum plùs vel minùs addi debet*, prout *Dolores ac Vigiliæ plùs vel minùs urgent*. Quibus ritè observatis non ita difficile est, Curationem instituere laudabilem & rationalem.

Quand[o] insultus Epilep[ti]ci sublati sunt, con[ti]nuan[dum] in laudati[s] remedi[is].

LXXXVII. Quamvis laudatis medicamentis *sublati sint Insultus Epileptici*, *non cessandum tamen* à Medicamentorum eorundem usu ulteriore, quin *continuandum est* aliquandiu, præsertim *in usurpatione Auxiliorum & Acidum infringentium*; *concentrantium*, *temperantium*, & idem concentratum *temperatumque blandè educentium*, rariùs licèt assumptorum, *nisi Alvus existat adstrictior*; quod, sicut dixi, semper malum in Infantibus.

Quando infantes pro san[is] habend[i].

LXXXVIII. Ubi autem Alvus spontè laxior existit, Somnus est placidus, hilaritas redit, Alvi excrementa sunt flaventia, appetitus Alimentorum moderatus, color faciei elegans, caro musculorum firma; verbo, Functiones omnes ritè se habent, Excreta assumptis respondent, prodeuntque facilè, Corporisque qualitates externæ vigorem testantur; tunc demum pro sanis habendi infantes.

Salia volatilia hoc præstare.

LXXXIX. Hæc autem *omnia facilitant* Salia *Volatilia blandiora* quantitate parvâ indies Infantibus exhibita. Quæ si placeant minus quibusdam in Chymiâ & praxi optimâ minùs versatis, proferant ulla, quæ hisce possint conferri ac æquiparari, quin opere ipso testentur se Medicos Summos, non item garrulitate ostentatoriâ & thrasonicâ, & doctis Medicis planè indignâ illud nomen affectent.

Vis Na[r]cotica quibus corrigatur.

XC. Quoad *vim Narcoticam stuporem* omnium Sensuum Externorum Internorumque *producentem*, atque *à Bile deducendam*; existimo illam, sicut aliàs, imprimis corrigi posse *Salibus Volatilibus mediocriter Acribus*, atque *fixis terrenis*, Coraliis, Cretâ, Margaritis, Oculis Cancri, Antimonio Diaphoretico, & similibus.

Et quo modo.

XCI. Sicut enim hæc *postrema imbibunt partem Bilis Oleosam in tenui Intestino*, ita *priora Volatilia discutiunt potenter halitus noxios ad caput delatos aut deferendos*, *depurantque* ab *admissâ noxâ Spiritus Animales*.

Fatuita[s] incipien[s] quibus corrigatur.

XCII. Quod si *Fatuitas* ipsa incipiens possit superari ac curari, existimo ipsam à laudatis *Salibus Volatibus*, sed *paulò Acrioribus* expectandam: postquam non semel observavi, Adultos æquè ac Juniores continuato aliquandiu eorum usu accepisse *Sensus omnes alacriores*, adeò ut *Mens* quoque *operatur* in ipsis, quàm priùs, *liberiùs & subtiliùs*.

XCIII. Quid ad hoc dicent Censores mei nasuti, cavillationibus dediti magis quàm solidis ratiocinationibus, aut experimentis rem quamvis dubiam explicantibus, & assensum convincendo cogentibus.

Tempus non in aliorum

XCIV. Utique parùm vel nil agunt, quotquot temporis sui partem magnam impendunt perpetuis

tuis alienatum opinionum vellicationibus ; plerumque iniquis;quod facilè ; minimam propriis sententiis adstruendis vel confirmandis; quod magis arduum & difficile.

XCV. Quid enim juvat Studiosum scire, hunc vel illum sensisse forsan malè,nisi doceatur & persuadeatur, quomodò debeat sentire benè: quod rarò vel nunquam faciunt,qui alienarum opinionum refutationi student.

CXVI. Adde quòd plerumque ex invidiâ , & contradicendi carpendique studio rarò ritè percipiatur, aut proponatur alterius sententia, sed plerumque corrupta,mutilave.

XCII. Hæc Causa est,cur intactis alienis opinionibus,ex iis, quæ in ægris à me sunt observata; meas deducam Conclusiones , Cogitationes ac Sententias,illasque ostendam consentaneas Experientiæ atque Observationibus Practicis,tàm propriis, quàm vulgò tritis.Atque hæc de Infantium Epilepsiâ dicta sufficiant.

CAPUT VII.

De Dentitione difficili.

I. Inter Affectus frequenter atque graviter Infantes affligentes non postremum locum tenet *Dentitio difficilis*,cùm sæpiùs idcircò patiantur *in Gingivis dolorem summum* , *caloremque in ore molestum* , quin *Gingivarum* quandoque *Inflammationem*,ipsamque adeóque *Epilepsiam* , & nonnunquam ex ipsâ *pereant*.

II. Solent Infantibus plerisque *post* sextum *ætatis mensem* paulatim dentes *erumpere*,sicut quibusdam citiùs,*mense sc.tertio vel quarto*, *multis seriùs*, *post* mensem demum Octavum , Nonum , imò aliquando duntaxat *post annum*.

III. *Prodeunt* iidem quibusdam *satis facilè*, absque notabili molestiâ; *plerisque* tamen *molesta solet & gravis* esse *Dentitio* , imprimis *quando plures simul erumpunt* , ut & , *quando Canini prodeunt*.

IV. Omnium *primi* solent erumpere *incisores medii*, tàm *superiores* , quàm *inferiores* , sive *simul* erumpant , sive *seorsim* ; posteà *succedunt externi*; in totum *octo*.

V. Quibusdam Infantibus cum tantâ erumpunt facilitate ; ut *ne minimam sentiant inde in Gingivis molestiam*, sed non rarò *dolent* ipsis *multum Gingivæ*,adeò ut non tantùm *ardor* deprehendatur in eis, sed quandoque *Inflammatio*,accedente *Oris totius ariditate & calore*,*siti*, ut & *febre ac vigiliis*.

VI. Quin urgentibus doloribus accedit aliquando ipsa *Epilepsia*,ex quâ sæpiùs moriuntur.

Difficilis Dentitionis Causa VII. Difficilis hujus Dentitionis *Causa* videtur esse aliquando quærenda *in Dentibus ipsis*,sæpiùs in *Gingivis*.

In Dentibus. VIII. In *Dentibus* , quando *segniùs excrescunt*, suntque *Obtusiores* , unde difficiliùs penetrant Gingivas.

In Gingivis. IX. In *Gingivis*, quando ipsarum *substantia* est *Solidior & Durior*, adeò ut difficulter patiantur se à Dentibus dividi.

Quando Gingivæ segniùs dividuntur. X. Ubi autem *segniùs procedit ista divisio*, cum sint partes sensiles , *dolor* excitatur in ipsis & quoniam atteritur earundem *gingivarum* substantia, eademque quasi contunditur , *Sanguis* quoque ex ipsarum vasculis *effunditur* , *sistitur in earum substantiâ* , unde fit ibidem *Inflammatio* , cum *dolore & ardore summo* , quem comitatur *vigiliæ*, hincque facilè accenditur *Febris continua* , pro humorum in corpore simul existentium ac peccantium diversitate *diversa*: unde non rarò tum *ex ipsâ parte affectâ excitantur ac erumpunt Halitus Acidiusculi*,qui ad *nervorum principium penetrantes*,*ac ipsum irritantes Epilepsiam* quoque producere solent. *tur, quæ sequuntur mala.*

XI. Quin putem aliquando *agitatis conturbatisque cum Febre Universi Corporis Humoribus*,*propter continuos dolores ac vigilias* , *tum Bilis* , *tum Pancreatici Succi augeri Acrimoniam* , propter quam *Effervescant* in tenui Intestino *vitiosè*, & ita quidem,*ut Halitus Acres tum Acidi*,tum quandoque *vi Narcoticâ simul præditi*, tunc *erumpentes assurgant ad Cerebrum*, ibidemque pariant *Epilepsiam*,sicut docuimus in præced.cap.

XII. Hæc mala omnia ut *præveniantur*, & si jam urgeant , *ut curentur* ; danda opera , si segniùs erumpant dentes , aut caleant doleantque jam Infantium *Gingivæ* , ut *illæ molliantur ac demulceantur*, hinc & *earundem penetratio promoveatur*. *Quomodo præveniantur aut curentur.*

XIII. Ad *Gingivas emolliendas* utile *Butyrum* insulsum , solum vel cum *melle* junctum ; si sæpiùs illo illinantur digitò Gingivæ : ut & *Lactis Cremore*. *Gingivæ Emolliendæ. Et quibus.*

XIV. Laudatur quoque in hunc finem *Cerebrum Leporinum* similiter usurpatum.

XV. Quin commendatur etiam *è Galli cristâ incisâ emanans Sanguis* , & similiter Gingivæ affrictus.

XVI. Ut faciliùs Gingivas densas & crassas penetrent dentes,*ex Ebore*,*Crystallo*,*Argento*, *aliave materiâ solidâ & durâ solet parari* aliquod *instrumentum* inter Gingivas collocandum , quod dum mordent Gingivis Infantes , faciliùs perforatur Gingiva. *Perforandæ & quibus.*

XVII. In hunc finem laudantur *Dentes Lupini* , ac si rebus aliis duris præstarent ; quod si fiat, tribuendum id erit Sali Volatili , quo abundant.

XVIII. Et reverà quorundam *Brutorum ferociorum Dentes*,sicut sunt *valdè duri*, ita *habitum aliquem Salinum Volatilem emittunt*,qui *penetrantissimus* est, atque hactenus forsan promovere potest Gingivarum perforationem.

XIX.Quemadmodùm illi *dentes*,aliaque instrumenta memorata *teneri* possunt *in ore*,*ut mordeantur ab Infantibus* ; ita utiliter *hinc inde moveri possunt & agitari blandè secundùm Gingivas* , quod gratum solet esse Infantibus , & facilitate dentium exitum. *Et quomodo.*

XX. Symptomatum difficili dentitioni supervenire solitorum cura peti debet è cujusvis Affectûs peculiari tractatione.

CAPUT VIII.

De Tineâ & Scabie ferâ.

I. Inter Affectus Infantibus præsertim molestos sunt & *Tinea* , & *Scabies agria* sive *fera* dicta.

II.

Quas partes occupet Scabies fera.

II. *Fera* hæc *Scabies omnes corporis partes* occupare poteſt, quamvis frequentiùs in hiſce locis *Faciem* ac *Pectus* afficiat, & quandoque *Brachia* uti rariùs ſerpere obſervatur latiùs.

Quas Tinea.

III. *Tinea* verò *Caput* imprimis *parte ipſius capillatâ* vexare ſolet.

Qui Belgis vocentur. *Et quare*

IV. Affectum priorem vocant Belgæ Doum-wozm/ poſteriorem Haar-wozm; ac ſi à Vermibus exiguis perforatæ forent Cutis partes variæ, ex quibus Humor tenax erumpit ac effunditur inſtar Roris, cruſtas coloris varii producens, unde Doum-wozm/ nomen accepit ſicut Haar-wozm / quando in ſpecie Capillis nocet, adeò ut ſæpiùs excidant, & ſegniùs vel nunquam iterum excreſcant, relictis plagis in capite undoſis pilis carentibus.

Horum affectuũ causæ & curatio ſimul tractandæ.

V. Cùm non multùm differant horum Affectuum Cauſæ & Curatio, ſimul ipſos tractabimus.

VI. Ut autem Affectum utrumque diſtinctiùs explicemus, Conſideranda ipſorum Symptomata conjuncta, ex quibus ritè obſervatis non ita difficulter Cauſa vera & Curatio deducentur.

Scabiei feræ ſymptomata. Parvæ puſtulæ. Pruritus

VII. Ergò in Scabie illâ ferâ, ſive Doum-wozm/ erumpere ſolent primùm *parvæ puſtulæ,* hanc aut illam *Cutis partem* obſidentes, ac præſertim *Faciei, Aurium, Brachiorumve*, quandoque *totius penè corporis* cum *ſummo pruritu*; propter quem Infantes, quoties poſſunt, unguibus partem affectam ſcalpunt & lacerant, & ſi non poſſint, cuivis rei occurrenti faciem affricant, nec deſinunt, licèt poſt frictionem ſuccedente *rubedine*, mox & *cutis externæ apertione*, tum *Liquor Acer mordax*que tum *Sanguis* effundatur: quibus omnibus non minuitur, ſed *augetur potiùs malum latiùs nimirum ſerpendo*, & *novam moleſtiam* itidem *alibi producendo.*

Cutis rubedo, & apertio. Liquor acer mordax.

Iſque varius.

VIII. *Humor* autem fricatione illâ promanans obſervatur *varius*, aliàs *aqueus*, aliàs *flaveſcens*, vel magis etiam *obſcurus.*

Ad ſalſedinem muriaticam tendit.

IX. Idem *humor acer* eſt, ac ſi guſtetur, *Aciditatis admiſtæ notas præbens*, quin ad *Salſedinem muriaticam* tendens.

Tenax eſt Concreſcit & accreſcit veſtimentis

X. Idem *Humor tenax* eſt ac *glutinoſus*, *partibus adhærens*, tandemque *iterum concreſcens,* atque *cruſtam excitans*, quæ, niſi nuda ſit pars, uti eſt facies, *accreſcit quoque induſiis, aliiſque linteis aut veſtimentis affectæ parti proximis*; quocirca ſine cruſtæ obruptione, ac plerumque Sanguinis quoque atque humoris vitioſi novâ eruptione removeri nequeunt ab ipſis, nî admodùm cautè humectentur priùs ita lintea, ut cruſtam relinquant ſubjectæ Cuti adnatam, quod faciendum, quò citiùs faciliùſque curetur hæc Scabies moleſtiſſima.

Quomodò curetur hoc malum.

XI. *Feliciùs*, inquam, *citiùſque curatur hoc malum*, ſi *affectæ parti annexæ maneant cruſtæ, ſub quibus* tàm *ſponte*, quàm *arte faciliùs corrigitur humor noxius & acer.*

Ardor etiam adeſt. Et unde.

XII. Præter Pruritum *Ardor* deprehenditur in *parte affectâ ſummus*, etiam cujuſvis manibus applicatis manifeſtus: quem ego arbitror excitari à *vitioſâ*, quæ ibidem contingit, *efferveſcentiâ*, & quidem *calidâ.*

Duo eſſe Acria ab Autore primùm inventa.

XIII. Qui autem hactenus illuſtratam habet mentem, novitque, ſi non ex Veterum Recentiorumque monumentis, ſaltem me præeunte, per ipſam experientiam, (quam dolent dubio procul Adverſarii mei me primùm fortè notaſſe, ac Medicis noſtris aperuiſſe) *duo tantùm reperiri* & *dari in rerum naturâ acria*, & quidem *ſibi ſubcontraria*, *Salſum Lixivum* & *Acidum*; atque *ab illis* vel purioribus, vel minùs puris *confluentibus* aut junctis *excitari efferveſcentiam & pugnam*, ſæpiùs cum *Calore*, rariùs cum *Frigore* junctam; facilè conjiciet, in *tali affectu alterutrum vel utrumque ponendum concludendumque Acre in corpore Infantium peccans*: quod *ad Corporis ſuperficiem cum circulante Sanguine propulſum ibidem ſiſtatur, atque hunc Affectum moleſtum pariat.*

Hujus Affec. cauſa

Effer centia Medi nâ Vi tas.

XIV. Et ut hîc oſtendam, *Efferveſcentiæ doctrinam* à me imprimis hâc in Academiâ propoſitam, *utilitatem habere in Medicinâ frequentem ſummam*, (Cogunt enim me, quotquot mea dicta in commune bonum magno labore quæſita & gratis communicata ſuis Cavillationibus conantur aliis perſuadere, illa eſſe ridicula, aliquid in mei commendationem aut potiùs defenſionem proferre) diu, hoc eſt, multis annis cum cæteris Medicis noſtris Thraſonicis hæſi in hoc affectu tàm cognoſcendo, quàm curando: donec tandem, Deo clementer laboribus meis benedicente, notaverim & *utrumque acre in rebus naturalibus repertum*, & *laudatam ex ipſorum concurſu Efferveſcentiam*; *ex quâ tum modum generationis hujus affectûs moleſti, tum rationem ipſum feliciter atque ſat citò curandi paulatim erui*: quod non privatim me rogantes, aſt publicè quoſvis, inimicos æque atque amicos, dignos & indignos, docebo nunc etiam non rogatus.

Acrimonia hujus m. cauſâ peccan Acida. Et qua

XV. Cùm igitur *ex memoratis* jam feræ iſtius Scabiei *Symptomatibus* concluderem, *Cauſam ipſius eſſe Humorem Acrem, ſimulque Glutinoſum*; mox judicavi, *Acrimoniam* ibi *peccantem* probabiliter putandam *Acidam.*

XVI. Et *Cur Acidam?* quia humori glutinoſo & pituitoſo ſe facilè iungit Acidum, ac cum ipſo fertur quaquaversùm; cui ſi jungatur Salſum Lixivum, facilè in flatus abit, vel ſaltem illud Salſum magis obtundit.

Hanc c rigereS. lia Lix vioſa.

XVII. Hoc *fundamento ſic* ex meis obſervationibus Practicis & Chymicis *poſito*, cenſui, tum ratione *Acrimoniæ Acidæ*, tum ratione *Pituitoſi Glutinoſi*, poſſe conducere *Salia lixiva*, & imprimis *blandiora* vel *fixa*, quale in Calce vivâ reperitur, vel *Volatilia* ex omnibus Animalium partibus parabilia; nec ſpes fefellit me, quippe *utroque remedii genere* à me ſic concluſo *uſus ſum feliciter, & curavi plures facilè.*

XVIII. Prodeant nunc in medium, quotquot mea experimenta, quotquot meas concluſiones ab ipſis deductas rident, atque traducunt, & oſtendant ſe ſimilia unquam ſuâ induſtriâ, ſuo ingenio ſubtili adinveniſſe, alioſque docuiſſe; proferant affectus arduos ac intricatos, cæteriſque rariùs curatos, quorum rationes cauſaſque ſuo marte extricarint ac explicuerint; quibus remedia egregia ſuo ingenio excogitarint, ac feliciter applicuerint.

XIX. Utique alienarum opinionum vellicatione, cavillatione, aliiſque artibus ſimilibus non innoteſcent unquam ulli res arduæ, non perficietur Medicina.

Cur humores

XX. Cæterùm *hærent illi Humores Acres Acidi-*

Acres & Acidi in corporis habitant superficie

Acidique in corporis superficie aliquando *propter Pituitam Glutinosam ipsis* admistam, aliquando *propter aliquod in Diætâ vitium patratum.*

XXI. Videtur namque illa Humorum Acrium ad superficiem corporis deductio deberi imperfectæ Crisi, quatenus illi secernuntur quidem à reliquâ Sanguinis massâ, impediuntur tamen in suâ per Cutis poros Excretione, aliquando, sicut dixi, propter admistos ipsis Humores Glutinosos quorum causâ adhærent facilè circa Cutim; aliquando propter erratum in Diætâ commissum; Aëris putà frigus imprudenter durante sudore admissum, quod poros occludendo exitum prohibeat Humorum noxiorum.

Quid ibi dē producant.

XXII. Hi quocunque modo in Corporis superficie hærentes ampliùs vitiantur, quin allabentis Sanguinis partem simul corrumpunt, & pruritum doloremque in partibus vicinis excitant, quibus fricatione violentâ ruptis erumpit Humor vitiosus, qui ab externo aëre fit acrior, quatenus ex ipso allicit, magnetis ad instar, partes sibi ex parte similes, quæ noxam illam fovent ac diuturnam reddunt.

XXIII. Quod de Aëre frigido dixi, est quoque intelligendum de indusiis, aliisque linteis frigidis corpori tenello infantium applicati, quemadmodùm hæc sæpiùs malè fieri observavi pluries.

Sex læ-cute deāt. ...tes vi ...as in-...unt.

XXIV. Notandum quoque, *Humorem Acrem ex læsâ cute, cuticulâve prodeuntem partes vicinas, quibus glutinositate suâ adhæret, facilè inficere ac similiter afficere,* quo nomine *serpere* solet hoc malum: quin ratione eâdem fit hoc *vitium contagiosum,* dum ille Humor alios contingit, ac præcipuè *infantes,* quorum Humores Pituitosiores, quàm in adultis, faciliùs simili corruptione afficiuntur, illamque servant; quæ in adultis citiùs iteruin curatur & tollitur, si quando ipsorum facies aliquid talis patiatur ex contactu Infantium malè affectorum ipsis applicatorum.

quibus remedium conservatur; quibus hoc malum ...atur, ...à qui-...s ple-...mque.

XXV. *Rariùs* talia in Corporis superficie mala ortum habent *ab Humoribus diversimodè acribus & in sanguinis massâ redundantibus continuè ad Cutis superficiem propulsis*: aft plerumque *ab iisdem, licèt paucis, unà cum sudore eò delatis,* ac *ibidem subsistentibus, ampliùsque morâ corruptis,* quin *appellentis sanguinis partem itidem corrumpentibus,* atque sic *ad tempus longius* affectum foventibus.

...us ra-

XXVI. Quod vel inde *confirmatur,* quòd illa *Scabies sit contagiosa,* sicut modò dictum aliosque *contactu suo inficiat,* *adhærente* sc. *Humoris acris & plùs vel minùs glutinosi parte, alterius cuti, quàm penetrat, & allabentis Sanguinis sani partem corrumpit,* atque in cute permanens, diuturnum sæpè malum parit.

XXVII. Hoc idem *confirmat Curatio plerumque solis externis absolvenda,* & quidem *absque internis medicamentis ullis, nisi observentur præterea alia in Humoribus vitia,* propter quæ interna opus sit medicinâ, non item propter Scabiem hanc ipsam, *nisi forsan producta sit à sudore quovis modo impedito;* in quo casu utile erit, *sudoriferis blandis ac sæpius exhibitis denuo viam parare Humoribus in superficie hærentibus,* ibidemque *ita corruptis, ut Scabiem hanc* feram producant.

Solis externis curandum

XXVIII. Ubi verò *Criseos modo ad Cutim propulsus est Humor acer,* ibidemque *ob admistam Pituitam tenacem* ibi hærens Scabiem notatam produxit, *cæteris functionibus ritè se habentibus,* *observavi sæpius, solis externis curatum hoc malum.*

XXIX. *Cavendum autem sedulò* in ejus Curatione, *ne adhibita medicamenta ullo modo Cutis poros occludant, humoremque peccantem ad interiora repellant;* unde plurima gravia solent excitari mala, *Febres* putà, ut & aliquando post *Epilepsiam mors.* *A quo in ejus curatione cavendum.*

XXX. Quapropter in *Curatione rationali & dogmaticâ* hujus affectûs instituendâ usurpanda sunt, quæ *Cutis poros servent apertos, quin eosdem aperiant;* quæque *Humorem Acidum temperent, Glutinosumque incidant & abstergant,* sicque *partem affectam restituant & consolidationem promoveant.* *Quænā usurpanda.*

XXXI. *Hæc omnia præstant, & quidem sola præstant Salia Volatilia,* sed *blandiora;* quorum ope plures curavi feliciter, satque citò & facilè. *Salia nēpe Volatilia blandiora.*

XXXII. Quodque monui statim in exordio, danda opera, ne *Crusta facilè à partibus subjectis separentur, cum sub ipsis feliciùs contingat Cura tota.* *Crustæ non separandæ à partibus Subiectis*

XXXIII. Quod de Scabie hâc ferâ dixi, de *Tineâ* quoque Capillis maximè infestâ similiter dicta sunto, cùm *iisdem Salibus Volatilibus cedat sensim.* *Tineæ curatio.*

XXXIV. Plurima Medicamenta in affectibus hisce curandis laudata non attingo, postquàm legi possunt apud Authores varios, egoque illis carere possum, ex quo mihi cura innotuit, tutior, & facilior, quam libenter ac liberaliter hîc communicavi; quin ad plurima superficiei corporis mala externa, Scabies varias feliciùs faciliúsque curandas viam hîc aperui Regiam, quod ante me factum à nemine. Faxit Deus, ut, sicut animo bono hæc communico gratis omnibus, ita eadem in multorum afflictorum commodum usurpentur feliciter. *Alia medicamēta nō adferri, cùm laudatis cura fiat tutior citior & facilior.*

Caput IX.

De Variolis & Morbillis.

I. Omni ætati, at imprimis tum *Infantiæ* tum *Pueritiæ familiares* solent esse *Variolæ ac Morbilli,* ferè simul tractari soliti, & forsan, quoniam *eodem modo primò se manifestant seque nonnunquam consequuntur;* ita tamen, ut credant plerique, si præcesserint Morbilli, ac subsequantur Variolæ, non facilè iterum Variolis affici homines; secùs, si præcesserint Variolæ, ac subsequantur Morbilli: quamvis etiam contrarium observetur; adde quòd multi bis terve in vitâ laborant Variolis, quin nonnunquam eodem anno: sicut factum memini sæpiùs. *Variolæ & Morbilli omni ætati familiares. Cur simul tractentur. Quoties & quo ordine homines invadāt.*

II. Creduntur *Variolæ ac Morbilli* esse *inevitabile Hominibus malum,* quamvis plures noverim ad ætatem senilem deductos, & sic mortuos, qui nunquam laborarunt Variolis. *Quosdam iis non laborare.*

III. Quoniam tamen *plerique illis affici solent Homines,* judicarunt plerique, *ortum habere ista exanthemata ex corrupto Sanguine menstruo durante Uteri gestatione circa Uterum collecto, & aliquâ sui parte in fœtum translato, tandemque nunc* *Unde oriantur.*

citius, nunc tardiùs à reliqua massa secreto, atque ad corporis superficiem propulso.

IV. Quemadmodùm autem nullam novi rationem urgentem, quæ hoc assertum evertat, ita nullam etiam novi, quæ idem potenter adstruat.

Variolas aliquādo ess. Epidemias. Nūc graviores.

V. Id saltem notum, *perpaucas evadere Variolas* quin *certis temporibus & annis easdem existere Epidemias*, & *uno tempore longè graviùs alio longè blandiùs affici ægros isto malo.*

Morbillos & Variolas febrem habere comitem.

VI. Id etiam notum, *nec Morbillos*, nec *Variolas erumpere sine comite febre, aliàs leviore, aliàs graviore.*

Eodem modo erumpere.

VII. Hoc etiam notum, *erumpere*, sicut jam dictum, *eodem modo tum Variolas tum Morbillos exiguis maculis vel tuberculis rubentibus*; adeò ut in principio decipi queant Medici peritissimi, & falli in suo judicio, sicut sæpè factum vidi: quocirca *ante diem tertium soleo ego meum suspendere judicium.*

Diversimodè procedere.

VIII. Utplurimùm verò *circa diem tertium solent disparere in Morbillis notata Tubercula, quæ magis attolluntur in Variolis, & explicantur, apparente sat sæpè, in ipsorum medio fossula*; quam *multi habent pro signo malo*, licet sæpiùs illam observarim in *Variolis boni moris.*

Variolæ quænam benè quænam malè constitutæ.

IX. *Pro malo* autem *signo habeo fossulas jam albescentibus & in altum elevatis Variolis supervenientes, quas bonum paulatim arescere, non item concidere atque cavari.*

Post eruptionem febrim levari.

X. *Quamprimùm erumpunt Maculæ aut Tubercula, solet levari præcedens ipsas Febris*, & aliquando per dies tres, aut plures satis graviter Infantes, Adultosque priùs affligens.

In Morbillis Tubercula paulatim disparere.

XI. *Maculæ istæ atque Tubercula*, sicut dictum, *solent minui atque paulatim disparere in Morbillis.*

Variolarum processus.

XII. *In Variolis* autem *attolluntur magis, explicanturque*, quin *dolorem ardentem pariunt dicta Tubercula*; & *paulò post tolerabiliora* sunt: donec postmodùm *ad maturationem abeuntia novum dolorem inferant*, qui *recedit ac minuitur iterum pure in ipsis existente, sponte vel arte ad exsiccationem properante*; unde tandem *decidunt aut decerpuntur, remanentibus in Cute fossulis pro humoris peccantis Acrimonia majore vel minore nunc profundioribus*, nunc *magis superficialibus* & in *junioribus* ex parte *iterum subinde disparentibus & cuti reliquæ adæquatis.*

Ex Variolis cicatrices.

XIII. Sed aliquando *propter humoris Acrimoniam & pruritum vehementem dilaceratæ coëunt plures in unum*, atque *in sui curatione Cicatrices relinquunt post se turpes, faciemque non parùm fœdantes.*

XIV. Unde meritò inquiritur *in Variolarum præsertim Causam veram & Curationem maximè laudabilem, notasque turpes paucissimas post se* relinquentem.

Causa.

XV. Cùm non tantùm in Variolarum ac Morbillorum eruptione soleant *præcedenti febri succedere Macularum, & quandoque Tuberculorum exiguorum expulsiones* in Cute, verùm id multis aliis evenire soleat Febribus, petechialibus putà & similibus, meritò quæritur 1. quænam *Causa vera sit Expulsionis illius per Maculas?* 2. *Cur in Variolis potius, quàm in Morbillis aliisque Maculosis febribus non tantùm in Tubercula abeant istæ Maculæ, quod in Morbillis sæpè fieri observavimus & retulimus, verùm paulatim ad suppurationem tendant eadem Tubercula sub ipsa Cuticula, quin Cutim subjectam plus vel minùs rodant, exedantque, unde fossulæ aliæque Cicatrices ac Lituræ fœdæ nonnunquam post Curationem in ipsa remanent?*

Ali... dur... febr... Sāg... secer... & a... ticul... prop...

XVI. Et 1. quidem, quoniam *cum febre continua*, eâque nunc magis nunc minùs *ardente*, nunc magis nunc minùs *gravi & periculosa* contingit hæc *Macularum colore variarum Eruptio* (aliàs enim *rubent*, aliàs *lividæ* sunt, aut *purpureæ*, aut *nigræ*; quin nunc majores sunt, amplioresque, nunc minores & angustiores) statuendum existimo, *aliquid durante illa Febre undecunque ac quandocunque tandem Sanguini admistum secerni*, & *ad Corporis superficiem propelli, ut excernatur*, quod tamen *sub Cuticula hæreat, ipsamque colore vario inficiat*, quin *noxa sua Cutim ipsam*, & quandoque *partes subjectas malè afficiat.*

Erup... Macu... rum perf... Crisis

XVII. Adeò ut illa *Eruptio Macularum pro Crisi* habenda sit, sed *imperfecta*, subsistente ac hærente sub Cuticulâ & in Cute Humore valdè subtili foràs in Febris declinatione propulso,

Hum... istum quā... se acr... aliqu... do non

XVIII. Quoniam verò *Maculis notatis* multifariis *Comes* est aliquando *Pruritus vel Dolor, Ardorve diversus*, aliquando *nullus*, patet *Humorem* illum foràs propulsum, ac cum sudore aut Insensili transpiratione prodeuntem aliquando *conjunctam habere Acrimoniam minorem majoremve, aliquando nullam.*

Hum... acrem ciliùs ti adh... rere, q... do jud... non be... habet.

XIX. Quoties ille *Humor Acrimoniam habet conjunctam, faciliùs* hactenus *adhærere potest Cuti*, ac præsertim, *quando partes sudore diffluentes nudantur*, vel *sudor difficiliùs erumpens non adjuvatur*; quod aliquando fit *Ægrorum*, aliquando *Adstantium*, aliquando *Medicorum* etiam culpâ.

Vel Æg... rum c... pâ.

XX. *Ægrorum culpâ* id fit, quoties impatientes in malis suis nolunt aut tegumenta sudori promovendo sufficientia ferre, aut sudoriferum aliquod conveniens assumere.

Vel A... stantiu...

XXI *Adstantium* id evenit culpâ quando non attendunt satis ad Ægros durante Febre non rarò delirantes, atque sudore prorumpente insciè corpus suum denudantes; aut eosdem non satis tegunt; aut dissuadent pro suâ sapientiâ, ne sudoriferis à Medicis etiam præscriptis utantur, quibus ferè solent ægri esse obedientiores, quàm ipsis Medicis.

Vel Me... corum.

XXII. *Medicorum* idem accidit culpâ, quoties Ipsi parum in arte periti, utut aliàs in Lectione Authorum satis versati, negligunt præscriptionem *sudoriferorum, omninò usurpandorum, quando sudor paucus erumpit, nec levat Ægros, idcircò* in anxietate suâ permanentes: in *quo casu urgeri debet ampliùs sudor, vel si desierit, nullusve fuerit, excitari, tàm externis tegumentis aut balneo, quàm internis Medicamentis.*

Maculæ sine acrimoniâ qui se h... beant.

XXIII. Ubi *nullam Acrimoniam* conjunctam habent *Maculæ*, ideóque nec pruritu, nec ardore, nec dolore sunt molestæ, si prætereà cætera Febris Symptomata evanuerint ac cessarint, solent ipsæ paulatim sponte disparere.

In Acrimoniâ l... vissimâ quid co... tingat.

XXIV. Ubi verò *Acrimonia levissima* ipsis est comes, quod Pruritu solo vel levi ardore duntaxat urgente manifestatur, brevi quoque solent ipsæ cum Pruritu disparere, sicut fieri solet in Morbillis.

Quid in Majore.

XXV. Ubi verò *Major* est *Acrimonia*, quod non tantum *pruritus molesto*, verùm *Ardore* quo-

que

que ac *Dolore gravi* cognoſcitur; tunc metus eſt, ne corruptio aliqua, & quidem pro humoris acrimoniâ diversâ itidem diverſa excitetur in Cute, partibuſve ſubjacentibus.

Acrimo- nia Sa- lina, Lixi- va, Mixta.

XXVI. *Acrimonia* illa eſſe poteſt nunc *Salina lixiva*, nunc *Acida*, nunc *Mixta*.

XXVII. Ab *Acrimoniâ ſalinâ Lixivâ* in *Cute Mortificatio fit*; quemadmodum in *Gangrænâ* & *Maculis Gangrænoſis*, quales in *peſte* ſunt frequentes, atque nigræ ſunt, aut lividæ.

XXVIII. Ab *Acrimoniâ Acidâ Corrumpitur* quoque *Pars*, ſed *abſque mortificatione* tali, quin pars tunc corrupta *non nigreſcit*, ſed *albeſcit* potiùs, poſtquam *priùs rubuerit*, quemadmodum *Sanguis* quoque tunc in *Pus abiens*: ſicut id evenit in *Variolis*.

XXIX. Ab *Acrimoniâ utrâque miſtâ* & *notabilis* attolluntur primùm *Tubercula rubentia, & ardentia*, ſed *albam* & aliquando *lividam puſtulam* in medio habentia, *Saniem fœdam & lividam effundentia*; & miſto modo partes corrumpentia, ſicut hoc fit in *Anthracibus*.

Acrimoniâ Acidâ peccet in Variolis Sanguis.

XXX. Quoniam verò in *Variolis*, de quibus nobis nunc eſt agendum, *Sanguis paulatim mutatur in Pus*, idque pro *Sanguinis* ipſius, *& foràs propulſi Humoris purioris aut impurioris*, hoc eſt, cum oppoſito quodammodò miſti *varietate varium*, meritò cenſemus peccare in ipſis *Acrimoniam Acidam*.

Quid præſtet.

XXXI. Hæc *Acrimonia Acida Humori in Febris declinatione expulſo juncta, & ſub Cute hærens, Cuticulam ab ipſâ paulatim*, *ratione Sanguinis* ad ejus nutritionem, allabentis *ex parte corrupti*, ſeparat, unde *in puſtulam quaſi* temporis ſucceſſu attollitur, donec *Acrimoniæ vis omnis* fuerit *obtuſa* & quaſi victa & ſuperata, vel à *ſolo Sanguine corrupto*, vel *à medicamentis* tàm *externè applicatis*, quàm *internè ſumptis*; unde ſequitur *puris exſiccatio*.

...de ...atur.

XXXII. Atque ſatis bellè videntur procedere omnia, quæ hactenus diximus, ſed difficultas maxima erit in *determinando ortu iſtius Humoris Acris Variolas producentis*, poſtquam plerique arbitrantur, *Humorem* illum prodire *ex Sanguine Materno uteri geſtationis tempore circa uterum hærente*, atque quodammodò *corrupto*, in *Fœtum traducto*, & tamdiu in eo latitante, donec nunc citiùs, nunc ſeriùs ex ſuis latibulis educatur, irritetur, inque actum deducatur, ſicque poſt febrem variolas producat.

...cundû ...roſque Sangui Mater ... quâ ...tione.

XXXIII. Utique *Sanguinem maternum* imprimis *tribus primis geſtationis menſibus in plerisque mulieribus circa Uterum ſolitò diutius hærere ac colligi*, non eſt improbabile; cùm ejus ratione non raro fiat *Abortus*.

XXXIV. Eundem circa Uterum collectum ac hærentem *aliquam mutationem, adeòque corruptionem ſubire* non eſt improbabile.

XXXV. Quin *eundem Sanguinem* ſuo modo plùs, minùſve *corruptum*, vel quàvis ratione *malè affectum* poſtmodùm *Sanguini ad Fœtum tranſeunti poſſe miſcere*, atque *illum inficere*, *non videtur abſurdum*.

XXXVI. *Eundem Sanguinem* ſic malè affectum, & *alteri admiſſum*, ipſumque quodammodò *inficientem* (non videtur enim probabile Sanguinem illum malè conſtitutum poſſe ſano admiſceri, nec illum ullatenus inficere) *poſſe multis ſæpè annis abſque ullâ noxâ circumferri conjectant multi, non tamen probant.*

Hujus Sententiæ quamvis debili accedit Author.

XXXVII. Quemadmodùm autem nulla offendi hactenus argumenta, quæ aſſenſum meum cogerent, aut potenter eò allicerent: ita nulla ſuppetunt, quæ contrarium evincant, vel ſuadeant: Inclino tamen, ut accedam illi ſententiæ.

Sanguinis hujus materni corrupti conſlitutio.

XXXVIII. Id ſaltem arbitror, ſi talis noxa ortum habeat à Sanguine materno ſuo modò corrupto vel malè affecto, & reliquo Sanguini communicato & in fœtum tranſmiſſo, *vitium illud & corruptionem non eſſe tantam*, quæ *Sanguinem ipſum notabili labe afficiat*, *ipſumque nutriendo corpori, cæteriſque uſibus ſuis præſtandis reddat ineptum*; ſed talem, quæ *abſque noxâ ullâ corpori inferendâ poſſit diu latere in corpore, donec à Causâ procatarcticâ excitetur & in actum deducatur, & quidem cum febre Continuâ comite.*

Cauſa procarcti ca in Aere.

XXXIX. *Cauſa* illa *procatarctica* frequentiſſima eſt in *Aëre*; ſuo, adeóque peculiari modo *malè affecto*; unde tàm ſæpè occurrunt *Variolæ Epidemiæ*, quæ licet ſæpiùs exiſtant *Æſtivæ*, vidi tamen tum *Vernas*, tum *Autumnales*, tum etiam *Hyemales*: ſicut plerique Affectus Epidemii quovis Anni tempore obſervantur produci, quamvis oliqui exiſtant frequentiùs uno, alii alio anni tempore.

Variolarum re- ſpectu temporis diverſitas.

Cauſa procatar cticain Alimẽtis

XL. Videtur etiam *Procatarctica Variolarum Cauſa* deducenda nonnunquam ab *Alimentis peculiaribus*, quibus utentes pluresin eâdem domo Infantes in Variolas incidunt, quamvis alibi non reperiantur ipſæ; niſi quis malit putare, tunc quoque in *Aëre cujuſdam domûs vel cubiculi* latere hoc vitium.

Cauſa procarti ctica Terror.

XLI. Hoc ſaltem obſervatum ſæpiùs, *Terrorem* fuiſſe multis *Cauſam Variolarum procatarcticam*; quemadmodùm ab eodem Peſtis, aliique Affectus graves excitari obſervantur.

Ubinam tamdiu lateat cauſa illa antecedens.

XLII. Quotquot exiſtimabunt Antecedentem Variolarum Cauſam deberi Sanguini Materno circa Uterum malè affecto, hinc cum reliquo in Fœtum traducto, atque tamdiu in ipſo latente, donec à Causâ Procatarcticâ quâcunque irritur, excitetur, atque in actum deducatur; difficultatem adhuc offendent in determinando loco, vel parte continente, contentâve, ubi lateat tamdiu iſta Cauſa Antecedens.

XLIII. Id enim ſi ſiat, videtur illa Cauſa quocunque tandem nomine indigitanda, vel in ipſo permanere atque latitare Sanguine, vel in parte aliquâ peculiari paulatim colligi & conſervari, donec tandem à Causâ procatarcticâ irritetur atque in actum deducatur.

In Glandulis forè ſan Renalibus.

XLIV. Si quovis modo, vel *in Sanguine* ipſo, vel *in parte aliqua* ſingulari, *Glandulis* putà *Renalibus*, quarum verum uſum hactenus ignoramus, *lateat Antecedens Variolarum Cauſa*, neceſſe habet illa excitari à *Cauſa quavis Procatarctica*, ut fiat *earum Cauſa Continens*.

Quomodo peccet Acidum in Variolis.

XLV. Quamvis autem arbitrati ſimus, vitium illud Variolas producens conſiſtere in *Acido*, (poſtquam in Pus corrumpitur ab ipſo Sanguis, non tantùm in corporis ſuperficie ſub Cuticulâ, verùm etiam in partibus internis, unde nonnunquam moleſti Abſceſſus ſequuntur non ritè inſtitutam ipſarum Curationem; nondum tamen mihi ſatis conſtat, *quo modo peccet illud Acidum*: quapropter difficilius erit determinare

minare *locum subsistentiæ Acidi hujus* peccantis.

Ubinam lateat.

XLVI. Si namque *actu valdè Acre foret illud Acidum Variolas producturum*, *non posset* illud *in Sanguine latitare*, quin continuè ipsum corrumperet, ac in Pus mutaret: verùm coacervandum esset in aliquâ parte singulari, donec quocunque modo irritatum effunderetur in Sanguinis massam; eamque bonâ sui parte corrumperet, quin cum ipsâ ad corporis præsertim superficiem pergeret.

Esse sopitum in corpore.

XLVII. Non videtur autem mihi probabile. Acidum illud valdè Acre contineri & latere in corpore, sed sopitum, ita tamen, ut facilè possit Acrimoniam pristinam recuperare, atque tunc demum Sanguinem in Pus corrumpere.

Et quare

XVIII. Ratio, propter quam ego id sentio hęc est: quòd Sanguis non videatur mihi corrumpi, quando Acidum illud in actum incipit deduci, quando Febris prior durat, quando Acidum illud ad Corporis superficiem propellitur, quando erumpunt Tubercula; sed tunc demum, quando per dies aliquot hæsit Acidum in Tuberculis, quando eadem paulatim augescunt, quando Ardor, Rubor & Dolor Tuberculis accedunt.

Quando agat.

XLIX. Etenim tunc Acidum illud impedimentis suis compedibusque quasi liberatum allabentem ad Cutis superficiem Sanguinem incipit corrumpere, cum ipso Effervescentiam in singulis Tuberculis excitare vitiosam; & ad Inflammationem tendentem, quin noxam suam toti Sanguinis massæ communicare, hinc & ad Cor transmittere, ac proinde in ipso Febrem producere: donec paulatim, partim ab ipso Sanguine, sicut jam uno verbo attigi, in Tuberculis singulis corrupto, partim à medicamentis externis & internis prudenter ac diligenter usurpatis enervatum & subactum sit Acidum illud noxium, ac sensim exsiccatæ purulentæ Variolæ decidant vel decerpantur.

L. Videtur igitur vitiosus humor Variolas producens consistere in Acido, sed obtuso; quod tunc demùm Aciditatis suæ noxiæ signa præbet, quando idem quaquaversùm effusum in Corporis hæret superficie, ibidemque morâ redditum Acrius allabentem Sanguinem Nutritium corrumpit, & plurimas Inflammationes, mox & abscessus producit: quibus vel apertis, effluit Pus, vel paulatim exsiccatis, decidunt crustulæ, remanentibus & maculis, & nonnunquam cavitatibus magis vel minùs profundis.

Quandiu maculæ durent.

LI. Si vere aut primâ æstate prodeant Variolæ, eâdem æstate solent disparere maculæ; Sin autumni tempore fiant, totâ ferâ hyeme perdurare, ac subsequenti demum æstate evanescere consueverunt.

Ex fossularum diversitate quid contingat.

LII. Fossulæ minores solent itidem in junioribus maximam partem impleri, in adultis, ac præsertim profundiores atque fœdis Cicatricibus natales, toto vitæ tempore faciem fœdare.

Variolas esse periculosas.

LIII. Periculosæ sunt quandoque Variolæ, adeò ut non tantùm plures ipsis affecti pereant, verùm visum auditumve, pluriumque partium motum amittant, nonnunquam in Tabem, ipsam Phthisin incidant, pereantque, urgente ipsos Tussi molestâ.

Unde non negligendæ.

LIV. Non sunt idcircò negligendæ Variolæ, quin earum est habenda ratio exacta, instituendaque Cura sollicita.

Quando curandæ.

LV. Variolarum proinde Curatio instituenda 1. quando illæ sunt Epidemiæ, atque in eâdem domo illis correpti sunt unus, pluresve Infantes ac alii adhuc supersunt, qui eas nondum sunt passi, & quidem ratione *præcautionis*, *ac præservationis* ab Affectu gravi & difficili.

LVI. 2. Ratione *illorum*, *in quibus jam incipit febre urgente moveri per corpus cum Sanguine Humor Variolas producturus.*

LVII. 3. Quando *jam eruperunt* per *corpus universum maculæ ac Tubercula, illaque incipiunt inflammari atque ad suppurationem festinare.*

LVIII. 4. Quando eædem *Variolæ in suppuratione versantur, vel suppurari* desinunt.

LIX. 5. Quando *signa remanent Humoris Variolas producentis non satis expulsi*, atque *in abscessus mutati*, adeóque *in corpore adhuc remanentis, novaque mala minantis.*

LX. 6. Denique ratione aliorum *Symptomatum graviorum Variolas comitantium*, *Inflammationis putà in uno vel utroque Oculo*, vel *aliàs in Oculis observatarum Variolarum*; *Respirationis difficilis, atque Tussis tàm siccæ, quam humidæ*; *Tumorum, hinc & Abscessuum in variis corporis partibus, artubus* præsertim, &c.

Epidemiæ quomodo curandæ graviores.

XLI. Quoties igitur existunt Epidemiæ Variolæ, toties, si *habuerint comitantia Symptomata difficilia, gravia & periculosa*, danda opera, ut *Infantes, aliique ætatis tenerioris, qui nondum sunt experti Variolas, in Aërem salubriorem, in quo nullæ regnant Variolæ, quantocyùs transferantur*, & tandiu ibidem contineantur, donec aut cessarint, aut blandiores evaserint Variolæ notatæ.

Quomodo blandiores.

LXII. Sin contrà *blandæ fuerint Variolæ, bonique moris*, hoc est, apud plerosque erumpant paucæ, ad suppurationem perveniant brevi & facilè, decidant sine notabili faciei defœdatione, tunc tantùm abest, ut suadeam vitationem Aëris Variolas producentis, ut contrà existimem consultum, Infantes adhuc sanos vivere cum Ægris in eodem cubiculo; quo & ipsi tunc Variolis boni moris corripiantur, sicque ipsas leviores patiantur.

Humores peccantes alterandi & educendi.

LXIII. Non sufficit tamen commiscere Infantes Sanos Ægris, verùm danda insuper opera, ut, si aliqui deprehendantur *in ipsis peccare humores, qualitate* aut *quantitate*, iidem *blandis medicamentis alterentur, corrigantur*, aut etiam *minuantur, educanturque*: quò si accedant, tantò leviùs afficiant, & faciliùs superentur Variolæ.

Et quomodo.

LXIV. Hæc tum Alterantia, tum Purgantia Medicamenta pro *Humorum diversitate* danda erunt *diversa & grata*, quò faciliùs ipsa sumant Infantes. Bonum enim est, aliquandiu in eorundem usu Infantes continuare; Illa verò peti possunt ex Practicorum libris.

LXV. Hâc autem ratione fit, ut quæ tunc occurrunt Variolæ boni moris blandæ, *evadant adhuc blandiores, & curatu faciliores.*

Quid observandum.

LXVI. *Quamprimum* autem tunc temporis *Febrem quamcunque*, aut *Capitis dolorem gravantem, tussiculam, nauseam, vel alvi fluxum, similemve aliam Functionem læsam patiuntur Infantes*, sive alii Variolis laborent in eâdem domo, sive alibi tantùm observentur epidemiæ, observandum sedulò à Medico prudente, *quales imprimis*

tunc

tunc peccent Humores, quin *quò iidem vergant*, nunc ad *Vomitum*, vel ad *Secessum*, aut *Sudores*, quò medicamenta singulis convenientia præscribantur, ipsorumque *Motus ac Evacuatio utilis observata promoveatur*.

…iguinis …dundã …emi- …uenda …ina se- …ione. LXVII. Danda si quidem opera, ut si *Sanguis redundet* in ullo, qui Venæ sectionem, Sanguinisque missionem ferre possit, quamprimùm illa instituatur, & copia conveniens educatur.

…umor …eccans, …ò ver- …t, expel- …ndus. LXVIII. Nec tamen ibi subsistendum, quin potiùs, si Ægri affectus ac Febris præsertim ferat, *non tantùm eodem die, quin unâ subinde post Sanguinis eductionem horâ exhibendum medicamentum aut Vomitorium, aut Purgans per Alvum, aut Sudoriferum*, quoties Nausea, vel Desidendi conatus Ventrisve Conturbatio, vel Mador, quid potissimum agendum, suadeat; quò pars Humoris Peccantis, atque in Corporis superficie posteà hæsuri, atque Variolas parituri expellatur in totum è corpore; atque necessariò reddantur idcircò Variolæ pauciores, blandioresque.

Antimonialibus. Et quare LXIX. Inter medicamenta tunc usurpanda expertus præ aliis omnibus commendo *Antimonialia*, tum quia summam possident *Sanguinem à quovis Humore noxio mundandi efficaciam & vim*, tum quia sæpenumerò *pluribus possunt satisfacere Indicationibus*, atque *pro re natâ & operatione desideratâ per plures vias Humores noxios expellere*.

Ea iteranda. LXX. Nec sufficit semel illa exhibere, quin nonnunquam *per plures dies eadem iterare* oportet, *donec tàm Febris, quàm reliqua Symptomata sint sublata, notabiliter saltem diminuta*: unde non tantùm longè pauciores solent tunc erumpere variolæ, ast simul existere solitò blandiores: quinimo sæpenumerò sunt observatæ in meis ægris *Variolæ per Alvum excretæ*, cum insigni eorum levamine.

Post eruptionem utendum sudorifero Antimoniali. LXXI. Quando prior Febris desiit, aut saltem valdè est diminuta, eruperuntque Variolæ pluresve pauciores ve, & Symptomata ipsarum eruptionem præcedentia & comitantia sunt ferè sublata, tunc bonum est uti *Antimonio Diaphoretico, Bezoardico minerali*, vel quovis alio Medicamento Antimoniali blandè sudorem movente, quò *quicquid adhuc admistum est Sanguinis massæ, id omne propellatur continuè non tantùm ad corporis superficiem, verùm ex parte quoque per corporis poros ultra eandem, adeòque è corpore*.

His facilitatur Maturatio, Exsiccatio, & Casus. LXXII. Horum autem medicamentorum ope *facilitabitur & promovebitur* insuper *Variolarum tum Maturatio, tum Exsiccatio, hinc & Casus*.

Medicamenta alia. LXXIII. Atque hæc sunt optima Medicamenta, quæ tunc possunt internè usurpari, quibus proximè accedunt, *Terræ sigillatæ variæ, Bolus armena, Terra Lemnia, Lapis Bezoar Orientalis & Occidentalis, Unicornu qualecunque, Ebur, Cornu Cervi*, & imprimis *Salia Volatilia omnia*, inter quæ sunt tamen præferenda *blandiora*, & pro cujusvis ægri ætate, constitutione propriâ, Symptomatibus &c. varianda, & cum aliis temperanda.

Externa. LXXIV. Inter *externa* meritò laudantur & commendantur quæcunque *ardorem in Variolis ad Suppurationem vergentibus temperare* possunt, atque *Humorum illum parientium acrimoniam temperare*, qualia sunt in quotidiano usu, *Juscula vervecina* mediocriter *pinguia, Axungia porcina, lardum tàm recens, quàm fumo alteratum*, quibus variolæ, in facie imprimis & manibus, foveri, inungi, vel tegi possunt, renovando sæpiùs usurpata. Vellem etiam mox erumpentibus tuberculis Salia Volatilia cum Vini spiritu & camphorâ, ut & Aquis aromaticis juncta linteo ubique applicari, ut acidum illud in tempore superaretur, & noxa notabilis præveniretur.

LXXV. Utuntur etiam quidam *Decocto Ficuum*, aut in Aquâ, aut in Cerevisiâ parato, quod licet non culpem, (quoniam juvat) non commendo tamen, quoniam nimium parti adhæret; atque crustam quasi importunam ipsi inducit, quæ molesta est ægris. *Decoctũ Ficuum.*

LXXVI. Habent aliqui etiam in more positum, quò faciem à multitudine variolarum liberent, illasque ad pedes usque derivent, ut *in Lac bubulum calens Infantium pedes immergant*, & quidem cum primùm erumpere incipiunt Variolæ, quod successu non caret, quamvis non sine notabili pedum detrimento, qui tunc variolis replentur, à quibus dolores ibidem excitantur gravissimi, succedente diuturnâ pedum debilitate; consulitur tamen sic formæ. *Lac bubulum, si pedes ei immergantur, variolas ad pedes deducere.*

LXXVII. Si, quæ jam diximus, fuerint cujusvis tandem culpâ neglecta, vel propter corpus non satis tectum, aut etiam detectum, frigusque adeò aëris externum imprudenter admissum, *Humoris peccantis pars aliqua remanserit cum Sanguine, aut retroacta ac repulsa in Sanguinem*; idcòque *metus sit, ne alio feratur; efferaturque cum aliquâ Sanguinis parte notatus Humor, Inflammationem, hinc & Apostema producturus*; opus erit, ut ante omnia laudatis Medicamentis Antimonialibus utatur sæpiùs & diu æger; in quem finem conducet quoque *Balsamus Sulphuris anisatus*, aut, quando assumi potest, *Succinatus, vel Juniperinus*, quo adhuc præstantior erit, qui ex *Antimonii floribus* cum iisdem oleis fuerit paratus. *Si cura in principio fuerit neglecta. quid agendum.*

LXXVIII. Quòd si seriùs vocatus fuerit ad tales *Abscessus præveniendos*, atque illi jam cœperint produci, conducent tamen etiam tunc eadem medicamenta, quò & fiant leviores, & curentur citiùs, faciliúsque.

LXXIX. Ubi autem producti sunt *Abscessus alicubi*, aperiendi sunt in tempore, si fuerint in partibus externis, atque mundandi sunt, curandique, sicut id docuimus in Praxeos hujus nostræ Libro primo, Cap. 40. *Abscessus si fuerint producti, qui tractandi.*

LXXX. Quoad *Symptomata* multifaria & gravissima, quæ subinde comitantur ipsas Variolas, illorum Cura peculiaris habenda, & pro singulorum diversitate diversa. *Symptomata peculiariter curanda.*

LXXXI. Non ita infrequens malum sunt *Oculorum Palpebræ* propter Variolas & lachrymas tumentes ac clausæ, dolorem gravem patientes, atque molestiam incredibilem ægris parientes; cùm plures nonnunquam Variolæ in extremis palpebris oriantur, & propter lachrymas antè maturationem aperiantur, humorisque Acris partem emittant, à quo ipsa tunica cornea erodi solet, atque obscurari, unde visu læditur. *Oculorũ Palpebræ læsæ. Vi & tunica cornea erosa.*

LXXXII. In tali casu usurpare solent Mulierculæ *Lac muliebre* solum, aut addito tantillo *croco*, quem aliæ solâ Rosaceâ Aquâ diluunt, & linteis oculis applicant: nec quidem malè. *Quibus curentur.*

LXXXIII. Plus tamen præstare solet *Succus ex Cerefolio contuso*, additâque *Rosarum vel Fœniculi Aquâ* expressus, & tepidè oculis itidem cum linteis applicatus & subinde innovatus; cujus ope plurima recensita modò mala solent satis feliciter ac citò tutóque superari.

Humores Oculi confusi.

LXXXIV. Gravius malum est, quando *intra Oculorum cavitatem pertingit* pars *Humoris Variolas producentis*, unde *Humores Oculi omnes confunduntur*, sicque Visus omninò tollitur.

Oculorũ musculi inflammati.

LXXXV. Gravius quoque malum est, quando in *Oculorum musculos effunditur* idem *Humor noxius*, atque *Inflammationem* periculosam parit, non tantùm visum demens, ast nonnunquam ipsum Oculum extrusum perdens.

Quibus curentur

LXXXVI. In hoc autem casu sicut rarò instituitur Curatio ex omni parte felix, ita danda opera, ut nihil negligatur eorum, quæ tàm visum quàm Oculum servare possunt, usurpatis præsertim forinsecùs *Cataplasmatibus Inflammationem* violentam blandè compescentibus, ac, quantum licet, humorem ibi hærentem ac peccantem lentè discutientibus: de quibus consulantur Chirurgorum scripta: Poma acidiuscula conducunt in Cataplasmate.

Aurium Inflammationes internæ quibus curentur

LXXXVII. Si *Aurium interna* occupent similiter *Inflammationes*, quæ aliàs ostendimus convenire, poterunt hîc etiam usurpari: *Spiritus Vini cum spiritu Salis armoniaci Panis* è farinæ flore parati & adhuc calentis micæ immissus & calidè applicatus; *Decoctum absinthii, centaurii minoris, abrotani*, aliúsve plantæ aromaticæ in aurem calidè immissum, *balsamus Sulphuris* quivis, itidem in aurem ad guttas aliquot instillatus.

Respiratio difficilis & Tussis quibus curetur.

LXXXVIII. Quoties *Respiratio Difficilis*, vel Tussis angit Ægros Variolis laborantes, conducunt præ aliis omnibus *medicamenta Antimonialia* & imprimis *Diaphoretica*, ut & *Salia Volatilia*, *sed blandiora*.

LXXXIX. Si quæ alia Symptomata subinde in Ægris se manifestent, & illis non ita difficulter apta remedia inveniet Medicus rationalis, hoc est, in re Anatomicâ, partiumque structurâ benè versatus, quin in Humorum naturâ & viribus doctus, & imprimis bonis ac ritè paratis medicamentis probè instructus.

XC. Quæ *maculas citiùs discutiant*, & *Cicatrices turpes paulatim* tollant, cùm ad Cosmeticam Medicinæ partem minimè contemnendam pertineant, inde peti debent.

CAPUT X.

De Vermibus.

Vermibus Infantes & adultos laborare.

I. Affectibus Infantes, ac pueros præsertim frequentiùs affligentibus annumerantur meritò *Vermes*; quamvis aliquando ipsis quoque laborent nonnunquam, licèt rariùs, Adultiores.

Lubrici oblõgi ac teretes.

II. Non faciam hîc omnium vermium multifariorum mentionem, ast *Lumbricorum oblongorum ac teretium*, quibus maximè afficiuntur usque ad Adolescentiam Homines.

Res toto genere præter naturam.

III. Sunt autem illi Res toto genere præter naturam in Homine, cùm ipsi nunquam debeant inesse, fintque ipsi semper noxii; mordent siquidem, perterebrant, consumuntve partes quoque Continentes, quin nòn rarò ab ipsis producuntur Febres graves, Motus Epileptici, & aliquando ipsa Mors.

homin…

Ubi p… ducãt. & exce… nantur

IV. Reperiuntur ac producuntur frequentiùs Vermes in tenui Intestino, à quo & assurgunt sæpè sursùm in Ventriculum, hinc & OEsophagum atque Os, quin eâdem viâ subinde Vomitu excernuntur; & descendunt deorsùm ad Intestinum crassum, exitumque quærunt per anum, quâ viâ etiam cum Alvi excrementis excludi solent.

V. Inveniuntur iidem aliquando in Renibus (quod frequens est Canibus) ibique substantiam ipsorum consumunt.

Unde oriantur

VI. Ortum habent utplurimùm *à nimiâ ciborum*, ac præsertim *Carnium, Fructuumque horariorum ingurgitatione*; quapropter minùs possunt fermentari, ac proinde crudiores diutiùs hærent in tenui Intestino, atque paulatim corrupti Vermium Generationi præbent occasionem.

Vermiũ materia quanta mala producat.

VII. In quâ Crudiorum Alimentorum corruptione *halitus acres excitantur*, qui quaquaversùm propulsi pungunt primò Intestina, mox & Ventriculum, quin per OEsophagum assurgentes Nares quoque, (unde continua penè Narium frictio, & in Ventre morsus, Vermium suspicionem movent) sed halitus iidem per vasa lactea usque ad Cor delata, ibidem *Febrem* producunt, utque ad Cerebri radices penetrantia, ipsasque mordentia *Epilepsiam* & Convulsionem efficiunt: Quibus malis gravioribus existentibus sat sæpè *Mors* succedit.

Humorũ putrescẽtium & halituũ acrimonia mortem inducit.

VIII. *Humorum* namque *Putrescentium*, hinc & *Halituum Acrimonia* molesta *Effervescentiam vitalem extinguit*: quod à *quovis acri excedente* fieri notissimùm est Anatomicâ experientiâ, & utriusque Acris infusione in Venas apertas: quamprimùm enim illud dextrum cordis ventriculum notabili accedit copiâ, mox *Animal necat*.

Lumbricorũ exortus quî præveniendus.

IX. Cùm tàm gravia mala excitent Lumbrici, danda opera, ut diætâ convenienti & moderatâ præveniatur illorum exortus: quin ubi peccatum est in diætâ, ut in tempore tum diætâ oppositâ & subcontrariâ vitium illud emendetur, tum medicamentis convenientibus Humorum cruditas corrigatur, quin minuantur copiâ ferâ simul peccantes humores: Denique ubi jam præsentes sunt & urgentes Lumbrici, ut interimantur, expellanturque.

Pane multo utendum cum carnibus.

X. Cùm pueri sint ferè voraciores, & carnivori; paulatim assuefaciendi sunt Alimentis paucioribus convenienti tempore assumendis, curandùmque; ut *panè multo* utantur cum carnibus, à quo faciliùs contingit satietas, minusque adeò Vermium periculum.

Quænã vitanda.

XI. Vitandus quoque frequentior Lactis dulcis usus copiosus, ut & Casei, atque, sicut iam dictum, Fructuum horariorum, & imprimis prunorum, à quibus observatum est promoveri Vermium proventum.

Usurpanda Aromatica & Amaricantia.

XII. Cùm ex illâ ingurgitatione *Crudi Humores* sint præsertim *Pituitosi*, conveniunt tunc præ aliis *Aromatica* & *Amaricantia*, quæ quovis modo usurpata *Pituitam corrigunt ac emendant*, quin quodammodò *fermentant*, & aptam reddunt, ut *laudabilem Chylum promat*, sicque plura mala præveniantur.

XIII.

Salia ...latilia.

XIII. In hunc finem conducent quoque *Salia Volatilia*, tum *Fermentationem promoventia*, tum *Pituitam corrigentia*, tum *Flatus ferè conjunctos*, & *abdomen distendentes discutientia*, ex Liquore conveniente ac potu ordinario parvâ quantitate usurpata.

...uita ...inuen ..., & ...ibus.

XIV. *Pituita rebellis ac tenacior* ideóque difficiliùs in totum emendanda *minuetur ac educetur* feliciter per *Phlegmagoga* blandiora, *Sennam*, *Agaricum*, sed imprimis *Mercurium dulcem*, Lumbricis æquè ac ipsorum materiæ adversum.

...umbri- ...r quæ- ...m ne- ...u.

XV. *Lumbricos necant* modo laudata *subamaricantia*, inter quæ facilè primas tenet *Zedoariæ* dictum *semen*, quod aut Saccharo potest obduci, & sic comedi, aut in pulverem redigi, atque ad ℈ß. aut pro diversâ ætate majorem quantitatem quovis modo exhiberi, aut puppulæ inclusum Hydromeliti indi, exhibendo in dies unum vel duo Hydromelitis cochlearia.

Quanã expellant

XVI. *Expellet Lumbricos* præ aliis feliciter *Mercurius dulcis* modò laudatus, si ad pauca grana ex Syrupi rosarum solutivi simplicis, aut cum sennâ, alteriusve tantillo exhibeatur infantibus.

Spiritus Acidos Vitrioli, Sulphuris, &c. in omnibus non æquè conducere.

XVII. Ad necandos Lumbricos usurpantur vulgò *Spiritus Acidi Vitrioli, Sulphuris*, & similes: quos agnosco & Pituitam incidendi, & Lumbricos necandi vi pollere, si guttæ ipsorum aliquot potui ordinario admisceantur, & ipsorum usus aliquandiu continuetur; Verùm *in omnibus non æquè conducunt*, cùm *acidum simul in corpore augeant & appetitum*, qui plerumque nimius est in pueris: quapropter, nisi urgeat simul sitis, malim usurpari Salia Volatilia & subamaricantes plantas.

Atque hæc de Morbis tenerrimam ætatem affligentibus in medium afferre lubuit, quæ Medicinam facientibus & præcipuè ægris Infantibus spero olim profutura.

Finis Tractatus Primi.

TRACTATUS II.

DE PESTE.

...latura, ...estis ...scura.

I. DE Peste, Affectu acuto & non rarò acutissimo, acturi, more nostro, initium faciemus à Symptomatibus ipsum comitantibus & manifestantibus, quò gradatim penetremus in Ipsius essentiam, ita obscuram & abstrusam, ut plerique in ejus explicatione vel ad solum Deum, ejusque iram, vel ad occultas qualitates, ignorantiæ putà asylum, confugerint, quoties ipsius Causæ fuerunt assignandæ.

Morbi ...ræmia ...eccato- ...um.

II. Utique nemo sanæ mentis unquam negabit, quemadmodùm mortem, sic & morbos omnes, atque imprimis pestem, tanquam peccatorum præmium immitti à Deo hominibus.

...t tamen ...ausas ...abent ...atura- ...es.

III. Illud idem autem non impedit, quominùs Morbi & Mors causas agnoscant naturales, imò manifestas & quidem tales, quas non semper superare possunt Medici, quoties sc. à medicamentis, etiam optimis, suam retrahit Deus benedictionem: quod qui non observavit, rudis est in praxi Medicâ.

...t cura- ...i queũt.

IV. Quemadmodùm autem non semper curantur morbi orti à causis passim pro manifestis habitis, ita non infrequenter curantur quoque affectus orti à causis inter occultas recensitis.

Peste cor- ...reptos sa- ...nari.

V. Sic quotidie observamus peste correptos sanari beneficio medicamentorum assumptorum; quamvis plerique Ipsius causas dicant homini occultas, & aliquid Divini & nostræ menti incomprehensibilis continentes; adeò ut ibi Dei manum agnoscant etiam multi Deum minùs timentes.

Pestis causa indaganda

VI. Quoniam verò nostrum non est Divinæ providentiæ ac justitiæ abdita consilia in peste hominibus immittendâ rimari ac decernere, sufficiet nobis ejusdem luis Causas naturales, quantum nobis supernè datum est, scrutari & patefacere, quò sic quoque bonitas divina nobis innotescens in cordis humilitate adoretur.

VII. Beneficium namque summum est, admitti ad cognitionem eorum, quæ maximè abstrusa & humanæ menti penè inaccessa esse voluit Deus.

VIII. Conabimur igitur Pestis, affectus præ cæteris omnibus Hominibus infestissimi, naturam, essentiamque indagare ac eruere; atque operâ câdem pluribus aliis affectibus occultis manifestandis viam aliquam sternere.

Naturalium rerum notitiam indies ampliorem fieri.

IX. Profectò in magnis & voluisse sat est; sed videtur Deus hoc præsertim seculo velle plurima præteritis invisa hominibus manifestare, sicque naturalium rerum notitiam longè planiorem ac pleniorem, quàm olim, mortalibus præstare.

Pestis signa interna & externa.

X. Ut ad rem igitur veniamus, *manifestari* solet pestis *signis* & symptomatibus, tum *internis*, tum *externis*.

Pestis signa Pathognomonica nondum proposita

XI. Ubi mox notandum, non in omnibus ac singulis eadem occurrere Symptomata, sed pro humorum diversitate in multis diversa; & idcircò nulla esse hactenus reperta, vel ab ullo proposita signa Pestis pathognomonica, ex quibus præsentibus de pestis præsentiâ, & absentibus de ejusdem absentiâ certum & indubitatum ferri queat judicium.

XII. Unde accidit non rarò, ut de Peste nulla sit suspicio, interim subitò moriantur Ægri, nullo notabili & Ægris valdè molesto Symptomate prævio vel manifestato; nec nisi per subitam virium prostrationem, & inopinatam mortem Contagioso tempore accidentem aliqua pestis cogitatio tunc obvenit; cùm ne quidem post mortem externa pestis indicia semper patescant.

Primaria Pestis signa Interna. 1. Calor Internus

XIII. Primaria verò Pestis signa, eaque interna sunt 1. *Calor internus*, interiora urens, non item exteriora. Neque de pestis essentiâ est Calor universum corpus afficiens, at interiora præsertim.

XIV. Nam tunc tantùm exteriora simul afficit Calor, quando Pesti comes adest Febris; aliàs partes externæ parùm vel nihil calent ultrà solitum; quamvis ardor exerceat partes internas; isque non tantùm *Sitim vehementem*, at insuper *Inquietudi-*

nem valdè molestam excitet.

Sitis vehemens. XV. De *Siti* namque conqueruntur plerique Peste affecti, eâque perdurante: ut & de *Linguæ ariditate*, non semper tamen Tactui manifestâ.

Inquietudo. XVI. *Inquietudo* autem in plerisque tanta est, ut corpus continuè agitent, sicque sudoris provocationem non rarò impediant, & ideò difficiliùs curentur.

2. Nausea cum vel sine Vomitu. XVII. Secundum signum Pestis internum est *Nausea* valdè molesta, cum vel sine *Vomitu*. Neque enim omnes vomunt, sed quidam; nec semper, nauseâ licèt perseverante.

3. Capitis dolor, & Delirium. XVIII. Tertium idque internum Pestis signum primarium est *Capitis dolor* atrocissimus, unde ipsi utplurimùm conjunctum est *Delirium*, idque in quibusdam levius & brevius, in aliis gravius & magis diuturnum, quin ad mortem usque in quibusdam permanens.

Vigiliæ perpetuæ, Sopor, Veternus. XIX. Hisce accedunt non rarò *Vigiliæ perpetuæ*, uti aliquando *Sopor ac Veternus*.

4. Cordis angustia, Palpitatio, Lipothymia, Pulsus inæqualis, Intermittens, Parvus, Languidus, ac Frequentior. XX. Quartum Pestis signum internum est summa *Cordis angustia*, & quandoque *Palpitatio*, accedente nonnunquam *Lipothymiâ* vel *Syncope*; unà cum *Pulsu inæquali*, & subinde *intermittente*, ut & *Parvo, Languido, ac Frequentiore*, ubi scilicet Febrem habet comitem.

Externa. 1. Bubones. XXI. Præter memorata signa Pestis interna, eaque primaria & quadruplicia, occurrunt adhuc quædam externa, itidem primaria, eaque triplicia. Inter quæ principem locum assignamus *Bubonibus*, in *Glandulis Conglobatis* se tumore duro manifestantibus, circa Inguina, sub Axillas, pone Aures, imò aliquando & alibi quoque; nec tantùm circa Collum, sed & in medio brachio, locisque aliis, ubi tales latent subinde Glandulæ, nec nisi hoc in Affectu, ut & Scrophulis quandoque se manifestantes.

2. Anthraces, vel Carbunculi. XXII. Secundum inter externa Pestis signa meritò assignamus *Anthracibus, sive Carbunculis*, in quâvis corporis parte prodeuntibus, & longè graviora Symptomata, quàm Bubones, producentibus; uti posteà patebit, ubi hos Tumores describemus exactiùs.

3. Maculæ. XXIII. Tertium & postremum inter signa Pestis externa tribuimus *Maculis*, tum *numero* majore vel minore, tum *magnitudine* itidem ampliore vel angustiore, tum *colore*, rubro, purpureo, livido, nigro inter se distinctis.

Ex his signis Pestis colligitur. XXIV. Atque hæc primaria sunt Signa & Symptomata, quibus Pestis tempore in quovis observatis non est dubitandum de Pestis præsentiâ.

Eadem signa non semper, nec in omnibus apparere. XXV. Illud verò accuratè observandum, non semper, nec in omnibus eadem apparere Signa & Symptomata; imò, sicut jam dictum, imponi non rarò tum Ægris, tum Medicis egregiis Symptomatum, non nisi cum inopinatâ virium dejectione, hancque comitante aut mox subsequente morte malitiam suam & malignitatem manifestantium lenitate fucatâ.

Signa Pestis universalia. XXVI. Unde non mirum, eximios Medicos asseruisse, inter signa Pestis universalia, quæque ad plures spectant, primum locum deberi *Multorum eodem tempore simul, & quidem ad internecionem affectorum afflictioni*; secundum verò *Contagio & infectioni ulterius serpenti*.

XXVII. Sunt enim hæc signa generalia & de grassante Peste documentum certum præbentia, non item singularia & singulis Individuis applicabilia; licèt de tali malo suspicionem faciant & solicitudinem pariant meritò tàm Medicis, quàm Ægris eo tempore laborantibus.

Signa Pestis gradus. XXVIII. Notantur quidem, præter memorata, adhuc alia signa ab Auctoribus, ex quibus tamen non tàm de Pestis præsentiâ, quàm ipsius gradu & majore aut minore malignitate judicium ferri potest.

Urina diversimodè constituta. XXIX. Sic *Urina* observatur in aliis tenuis & cruda; in aliis crassa & turbata, qualem jumenta excernunt, in aliis colore plumbeo, aut livido; in aliis fœtens, aut non fœtens; in quibusdam Oleaginosa; in multis parùm vel nihil à naturali mutata.

Sudores diversi. XXX. Sic *Sudores* in quibusdam spontè prodeunt, pauci vel copiosi; sæpè fœtidi; subinde frigidi; aliquando nulli, ne arte quidem, assumptisque sudoriferis.

Alvi fluxus varius. XXXI. *Alvi fluxus*, isque varius, fœtens, Glutinosus, diversicolor, albus, croceus, viridis, ater nonnullos vexat, uti alios ejusdem adstrictio.

Sanguinis eruptio. XXXII. *Sanguinis eruptio* quibusdam evenit per Nares, Uterum, aliasque vias, eaque nunc salutaris, sæpiùs exitiosa.

Oculi Lachrymabundi. XXXIII. *Oculorum vivacitas* plerisque minuitur, & animi mœrorem testari videntur, & quasi *lachrymabundi* mortis brevi subsecututæ malum omen sunt.

Lingua Arida, nigra, & aspera. XXXIV. Dixi jam suprà, Ægros de *Linguæ ariditate* conqueri; quæ quamvis visui vel tactui non sit semper manifesta, nonnunquam tamen his quoque sensibus apparet, & imprimis, ubi febris comes adest satis ardens; tunc autem fit ferè simul *nigra* & *aspera*.

Aphthæ. XXXV. Quinimò quibusdam excitantur quoque *Aphthæ*.

Exhalatio fœtens. XXXVI. Multis quoque adest *Exhalatio fœtens*, atque tum ægris ipsis, tum aliquando adstantibus molesta.

Sapor putridus. XXXVII. Sed & nonnullis *Sapor putridus* videtur esse in assumptis.

Dolor in lumbis. XXXVIII. Observavi quoque *Dolorem atrocissimum in regione lumbari*, & quidem mox in prima Pestis invasione.

Maculæ paulò antè, imò post mortem manifestæ. XXXIX. *Maculæ* itidem in mali principio latentes manifestantur nonnunquam *paulò antè*, imò etiam *post mortem*, & illæ quidem diversi coloris.

Facies cadaverosa, & mœrorem testans. XL. Imprimis morte appropinquante *Facies fit Cadaverosa, vultusque* universus *internum* quasi *mœrorem testatur* ac indicat.

Ulcera sensim se exsiccantia. XLI. Instante quoque morte solent *Bubonum & Anthracum Ulcera sensim exsiccari*; quod itidem pro lethali habendum signo; rarò enim tales evadunt.

Magna horum symptomatum differentia. XLII. Pro Corporum & imprimis Humorum in ipsis existentium, Animique motuum diversitate, magna illa Symptomatum *differentia* oritur, si addas & Veneni copiam & gradum diversum, ut & Alimentorum medicamentorumque usurpatorum, &c. diversitatem.

Ex ipsis natura Affectûs deducenda. XLIII. Postquam verò ex memoratis Symptomatibus, tanquam signis, deducendus venit hic affectus gravissimus, & pro abstrusissimo à plerisque habitus, ut ejus essentiam & causam naturalem commodè ac solidè eliciamus, sollicitè progrediemur, ac pedetentim.

Illum Vitæ insidiari. XLIV. Si proinde totum Affectum consideremus, observabimus illum primariò ac per se Vitæ humanæ insidiari, ac proinde Vitales functiones aggredi.

XLV.

uenā inctio- s in ste ficiun- r.

XLV. Quamvis enim aliquando *Tremores ac Convulsiones* corripiant Peste infectos, id tamen rarum est; cùm ipsi non raró ad mortem usque se satis commodè moveant; Unde inter *functiones Animales Motus* minimè afficitur, magis *Sensus* tàm *externi*, quàm *Interni* læduntur. Imprimis autem *Functiones Naturales* labefactantur, unde *Nausea, Inappetentia Ciborum, Sitis, Anxietates circa præcordia oriuntur sed maximè Pulsus* mutatur; qui cùm absque Cordis Palpitatione non sit sensibilis Ægris, mirum non est, si tàm sæpè absque notabili querelâ pereant multi.

ræfer- n. fic tur nctio rdis & ngui s in eo utatio.

XLVI. Hoc repeto, quia maximè facit ad nostrum negotium; *In Peste afficitur præsertim Functio Cordis, & Sanguinis in ipso mutatio* ad vitam tàm necessaria; cui cùm Pulsus sit comes ac ejus index, mirum non est, si tàm sæpè inopinatò obruantur Ægri, quoniam *Pulsus vel maximè mutatus non sentitur ab ipsis, nisi in Cordis Palpitatione*, raró Pesti accedente.

ide fe- incau- s op- imit.

XLVII. Quoties Ergò in Sanguinem solum vim suam exerit Pestilens Venenum Acrimoniâ notabili destitutum, toties opprimit ferè incautos, & nihil mali vel lethalis metuentes: quin imò ne moniti quidem ad remedia summè necessaria in affectu tàm præcipiti & exitioso recurrunt pleriq;.

otan- m, quâ ione nguis, Pul- sint fecti.

XLVIII. Ut igitur Affectûs hujus tàm noxii & acuti naturam essentiamque assequamur, notandum, quâ ratione affectus reperiatur in ipso *Sanguis*, quâ ratione *Pulsus*; ut ad cætera Symptomata pergendo gradatim queamus tandem aliquid determinare, quod magis menti nostræ sit manifestum, quàm quod vulgò de Peste dici solet.

anguis lito flui ior, & inùs nsi- ens. do- atur.

XLIX. *Sanguis* autem, (ut ab illo investigationis nostræ faciamus initium) quemadmodum in cæteris febribus malignis, sic etiam in pestilentibus & ipsâ adeo Peste observatur plerumque *solito fluidior, & minùs consistens ac grumescens.*

L. Cùm verò Sanguis naturaliter concrescat & grumescat, quæritur merito, undè illa sit in *Sanguine coagulatio* & concretio? unde proinde ille *coagulationis defectus* vel sublatio?

angui- is coa- ulatio Succo Acido ex Glandu- is proce- ente.

LI. Ne autem prolixè repetamus, quod diversis temporibus jam docuimus sæpiùs, paucis monebimus, *Coagulationem Sanguinis pendere ab Acido succo Ipsi ex Glandulis accedente.*

LII. *Ab Acido pendere Sanguinis coagulationem*, evincitur infusione Aceti vel Aquæ cum Vitrioli, Sulphuris, aliove Spiritu Acido mistæ in venam bruti adhuc viventis, unde mox potenter coagulabitur Sanguis; ac si ad Cor usque liquor infusus pertingat, morietur subitò Animal, modo planè contrario illi; quo idem extinguitur à Peste.

LIII. A Glandulis Succum Acidum accedere Sanguini, evincunt & Lympha, & Succus Pancreaticus artificiosè collecti, & Acidi toties jam deprehensi, atque viis manifestis ad Sanguinem in Cor descendentem delati.

Eam impediri à Sale Volatili Acriori.

LIV. Quemadmodùm autem non dubitamus ampliùs vel dubitando, vel suspicando, sed opinando, & quidem certò opinando asserere, Sanguinis coagulationem naturalem pendere ab Acido ex Sanguine in Glandulis Conglobatis & Conglomeratis secreto, iterumque ad descendentem Sanguinem translato; ita non veremur affirmare, *Coagulationis* ejusdem *impedimentum & defectum* acceptum ferendum *Sali valdè Volatili, & imprimis Acriori.*

LV. Dicti, assertique hujus veritas evincitur quovis Sale Volatili Aquâ diluto, & itidem per siphonem in venam immisso; à quo animadvertetur Sanguinis coagulatio impediri, imò tolli.

Venenum Pestilens consistere in Sale Volatili Acri.

LVI. Cùm proinde hactenus post multiplicia experimenta solum Sal Volatile nobis innotuerit, quod vim habeat Sanguinis coagulationem tollendi ac impediendi; observeturque in Peste, omnibusque febribus malignis Sanguis naturali fluidior & minùs coagulatus, imò coagulabilis, jam pridem suspicati sumus, & nunc planè opinamur, *Venenum pestilens consistere in Sale valdè Volatili*, eoque *Acri*; quod, uti spero, in sequentibus fiet magis manifestum, ubi pluribus ostendemus *à prædicto Sale volatili* commodissimè posse *deduci omnia Symptomata in Peste occurrentia*; sed & *Curam Pestis* planè *quadrare cum eodem Sale Volatili*, ut & *Præcautionem*, Rationi non minùs quàm Experientiæ consentaneam.

Ab eo ori ri omnia Pestis Symptomata.

LVII. Videamus proinde, an à Sale Volatili, eoque acri deducere valeamus omnia, quæ hactenus enumeravimus, Symptomata in Peste affectis observabilia & observata; in quorum examine alium, quàm priùs, sequemur ordinem, eumque magis naturalem, ac prout se mutuò consequuntur Functiones ipsæ tum Naturales, tum Animales.

Nempe Appetitum Ciborum prostratum, & Potum auctum & molestum.

LVIII. Faciemus autem initium ab *Appetitu Ciborum* quidem *diminuto aut prostrato, Potûs* verò *aucto & molesto.*

LIX. Utique quemadmodùm *Fames ab acido augetur ac restituitur*; ita eadem à *Sale Volatili*, ac præsertim *acri, tolli solet ac diminui*: quod nemo nisi hospes in Arte Medicâ vel protervè Cavillator unquam negabit; postquàm idem Lippis ac Tonsoribus notissimum est, & imprimis de acido famem augente aut restituente; nam id plebeji quoque agunt indies.

LX. De Sale Volatili res non est æquè plana, quoniam idem ignotum est plerisque, nec in usu frequenti fuit hactenus.

Quænā famem obliterent. Et quarè

LXI. Notum tamen est, *Corallia, Oculos Cancri, Cretam* & similia Acidum non minùs infringentia, quàm Sal Volatile, *obliterare famem.*

LXII. Illud autem fieri, quatenus acidum infringunt, norunt, qui ab experientiâ & experimentis didicerunt ratiocinari, & conclusiones suas deducere, audentque sapere supra inanes Sophistas, atque Doctores in verbis quàm herbis, in librorum lectione quàm rerum ipsarum examine magis versatos.

Salia Volatilia famem minuere.

LXIII. Quòd si famem minuant vel tollant ista, quatenus acidum infringunt; an non cætera omnia idem acidum infringentia, ipsumque adeò Sal Volatile, id ipsum quoque facient, famemque minuent?

LXIV. Adde quòd ipsa experientia idem evincat & confirmet, aut probet, Salia nempe Volatilia famem minuere; quamvis hæc ipsa minùs potenter id efficiant, quàm Corallia, Creta & similia; unde etiam tutiùs in eum finem usurpari possunt: quod itidem venit notandum.

Et quidē potentiùs si sint acria.

LXV. Quòd si *Sal Volatile* quodvis famem minuat, ut reverà minuere probavimus, illud ipsum potentiùs efficiet, quando simul est *acre.*

Eorum acrimonia unde.

LXVI. Acrimonia enim Salis Volatilis pendet à Sale lixivo minùs temperato, vel iterum acrimoniam novam sortito.

Sal volatile acidum infringere.

LXVII. Quis autem ignorat, nisi chymicarum

muta-

mutationum plane ignarus, ratione acrimoniæ suæ salinæ, in sui ustione vel calcinatione fortiori auctæ, salem volatilem omnem vim obtinere infringendi acidum.

LXVIII. Quò ergò Acrius est Sal Volatile, eo potentiùs infringet Acidum, minuetque proinde famem, quod erat probandum.

Sitim in peste augeri.

LXIX. Non tantùm prosternitur in Peste correptis fames, ciborumque appetitus; sed augetur simul *sitis & potus desiderium.*

A quibus excitetur.

LXX. Sitim autem à quibusvis Salsis, ac præsertim à Sale lixivo, tum fixo tum Volatili Acri excitari, quis, nisi rerum naturalium imperitus, ignorat?

Siti à Salsis ortæ quid proprium.

LXXI. Illud vero proprium ferè siti à Salsi ortæ, ut nec visui, nec tactui occurrat linguæ siccitas, de quâ tamen tunc tantoperè conqueruntur Ægri; quod etiam Peste correptis utplurimùm accidere, diximus jam in superioribus; quo ipso confirmatur Salis in corpore tunc peccantis Acrimonia: ergò Sitis quoque Peste infectorum arguit Salem Volatilem, sed Acrem.

Nauseā esse vestis Symptoma molestum. Ejus causa.

LXXII. Tertium in Peste molestum Symptoma est *Nausea*, quæ si non probet, comprobat salem & confirmat Salis Volatilis præsentiam & vitium in corpore.

LXXIII. Notum enim per experientiam quotidianam, à nullo humore frequentiùs Nauseam vomitumque concitari, quàm à Bile; quam & Sale, & quidem Volatili abundare, plurima sunt quæ probant & evincunt.

Bilis acrior.

LXXIV. Quòd si à Bile, ac præsertim Acriori & magis Volatili factâ, excitetur indies Nausea, nonne in Peste correptis molesta Nausea vel Bilem, vel similem ipsi humorem peccare arguit?

Sic facta à veneno pestilenti.

LXXV. Sive jam dicas, ipsam Bilem vitiari à veneno pestilenti, sive malis venenum pestilens constare Sale Volatili & Acri, utrovis modo mecum facies, ac dictum meum confirmabis.

LXXVI. Nam si à Veneno pestilenti Acrimoniam & Volatilitatem nanciscatur Bilis, utique ejusdem naturæ ipsum esse patet.

Vomitum & Nauseam gradu tantùm differre.

LXXVII. Quod de Nauseâ dictum, de *Vomitu* similiter dici potest ac debet. Cùm enim Nausea sit Vomendi conatus, facilè patet, gradibus tantùm differre Vomitum & Nauseam, easdemque agnoscere causas, sed gradibus quoque differentes. Non est proinde, cur in Vomitu à Sale Volatili, ac præsertim Acriori deducendo diutiùs morer, postquam ostendi ac evici, ab ipso, & quidem solo, pendere utplurimùm saltem Nauseam.

Anxietates esse Pestis Symptoma.

LXXVIII. Quintum inter Pestis Symptomata locum assignabimus *Anxietatibus & Angustiis circa Præcordia & superius Ventriculi orificium* observabilibus, ac mirè Ægros angentibus ac urgentibus.

Earum causa.

LXXIX. Illas verò à Volatili Sale ac imprimis Acri produci posse, Arsenicum præposterè aut perperàm usurpatum documento est. Arsenicum autem Volatile esse, nullus ignorat, nisi Chymiæ ignarus. Sublimari namque potest non ita difficulter. Adde quòd multi rerum naturalium per Chymiam periti Venenum pestilens propter naturæ & operationum similitudinem vocarint Arsenicale.

Veneni Pestilens Arsenicalovocatum. Et quare

LXXX. Quæ appellatio ab Artis admirabilis gnaris profecta mihi ansam dedit nominis hujus rationem investigandi, & tandem appellationem magis claram & manifestam inveniendi sub nomine Salis Volatilis.

Ab acri acido, tormina; acri & volatili Anxietas.

LXXXI. Ab Acri Acido quidem tormina & cruciatus producuntur vehementissimi, à Salso verò Acri & Volatili præsertim, Anxietates potiùs solent excitari, quales in Peste quoque observantur frequentissimè.

Alvi fluxus.

LXXXII. *Alvi fluxus* nonnunquam in Peste molestus & gravis, imò sæpenumerò lethalis confirmat quoque Salem Volatilem tunc peccantem, cùm plerique Alvi fluxus *Bili, & similibus humoribus* debeantur, ipsius saltem corruptelam præviam sequantur.

LXXXIII. Quamvis enim & ab *Acido* aliquando excitetur Alvi fluxus, non excitatur tamen ab ipso priùs, quàm Bilem corruperit, & ipsam in Æruginosam vel Atram mutarit.

Quando observetur alvi fluxus.

LXXXIV. Quemadmodùm autem non semper observatur in Peste Alvi fluxus, nec ferè, nisi ubi conclamatum est; ita majorem arguit tunc Salis Volatilis Acrimoniam & Acrioris copiam, ideòque periculum majus.

Aphthæ Pestis Symptoma, & quid.

LXXXV. Accedunt quoque nonnullis Peste infectis *Aphthæ*, quæ ulcera sunt Linguam, Labia, & Palatum occupantia, nunc albicantia, nunc grisea, nunc sensim ad nigredinem vergentia, & semper humores Acres in Ventriculo & Intestino tenui arguentia.

Et unde.

LXXXVI. Inde namque exsurgentes halitus similiter Acres non tantùm partes nominatas, sed universum OEsophagum exulcerare solent, ac circa superius Ventriculi orificium dolorem magnum & Cardialgiam excitare.

Cardialgia.

LXXXVII. Concurrit autem in tali casu semper forsan cum Bile, aliove Sale Volatili quovis, sed Acri, Succus Pancreaticus similiter Acer, aut quidvis aliud assumptum Acidum & Acre, unde contingit Effervescentia vitiosa & corpori noxia prædictos halitus Acres producens.

Alvi fluxus in Peste Mortis nuncius, Aphtharum proventus Salutaris.

LXXXVIII. Quemadmodùm verò Alvi fluxus plerumque solet Mortis esse in Peste nuntius, sic non rarò salutaris solet esse Aphtharum proventus: quoniam Acidum, tanquam potens noxii Salis correctorium, denuò vires sumsisse, ulcuscula ista arguunt.

Quale Acidum in Alvi fluxu, quale in Aphthis prædominetur.

LXXXIX. Etenim sicut in Alvi fluxu solet utplurimùm prædominium habere Sal Volatile, ita in Aphthis Acidum.

XC. Ab Acido autem juvantur Peste correpti, non item à Sale quovis Acriore.

XCI. Non solent igitur calamitosæ esse Aphthæ, nisi quando simul magna veneni pestilentis adest copia, confluenti Acido haud cedens, at ipsum vincens ac superans.

Leipothymia Pestis Symptoma. Quænam inde sentiantur.

XCII. Ut à primis Viis, Ventriculo putà & Intestinis, sensim transeamus ad Cor, *Leipothymiam* Ventriculi non minùs, quàm Cordis affectum examinabimus.

XCIII. In hoc autem affectu primùm Orificium ventriculi superius afficitur, mox & Pulsus immutatus, atque parvus debilisque factus sentitur.

Ubinam Ægris sentiatur.

XCIV. Sensus enim Animi deliquii reverà in prædicto superiore Ventriculi orificio sentitur ab Ægris, estque talis sensus iste, ac si observaretur Anima corpus derelictura & mors statim secutura; unde etiam nominis ratio tum Græcis, tum Latinis,

Latinis,tum Germanis,Belgisque,tum Gallis, tum aliis Nationibus Europæis.

Pulsus ... statur in non sentitur.

XCV. Pulsus verò mutatus non sentitur ab Ægris in ipso corde, sed applicatâ vel carpo, vel alii parti externæ manu, modò mens constet cum sensu externo.

In aboli- ... sen- ... sum a- ...

XCVI. Accidit enim in quovis animi deliquio graviore, ut si non in totum maximam saltem partem videatur abolitus Sensuum externorum internorumque usus:unde tunc incapaces sunt Ægri plerique,aliquid certi de suo pulsu observare ac decernere.

Incipiente Animi Deliquio quid observetur.

XCVII. Incipiente autem Animi Deliquio inexplicabilem verbis sensum deficientis quasi Animæ observant plerique circa dictam Cordis regionem ac foveam,hoc est,circa superius Ventriculi Orificium.

... Animi Deliquii causa & progres- ...

XCVIII. Si quis verò totum *Animi Deliquii* progressum, ac subsequentem ipsius solutionem vel spontaneam, vel artificiosam, ut & ipsius Causas manifestas mente attentâ considerarit, reperiet ipsum, si non semper, utplurimùm saltem *ortum habere ab Halitibus, Flatibus, & Vaporibus à tenui Intestino assurgentibus, aut ab assumptis in Ventriculo quandoque productis, atque prædictum ipsius orificium superius modo,quo diximus, afficientibus, quin aliquâ* sui parte per *Vasa lactea & Ductum Thoracicum ad Cor pergentibus,atque in ipso Sanguinis Effervescentiam Naturalem conturbantibus,unà cum variè quoque sic mutato Pulsu.*

... Deliquio levamen affert.

XCIX. Quoties autem Ægri spontè vel arte excludere possunt Flatus, Halitus, Vapores istos sibi molestos, toties levamen sentiunt in isto Affectu.

... orum productio variè addit ... alum.

C. Quoties contra aliquid assumunt, quod ad tales flatus, halitus, vapores producendos vel Materiam subministrat, vel Causæ Efficientis rationem habere, aut latentes irritare atque excitare potest,toties idem malum vel producitur,vel gravius redditur.

... orum Materia. Efficiens.

CI. *Materia* istorum flatuum, halituum, & Vaporum licèt quodammodò differat, *Efficiens* tamen Ipsorum Causa eadem observatur, *Bilis* nempe,ac præsertim *Acrior*,& quicquid de *Sale Volatili* participat, estque *Aromaticum*: Aquo quamvis discutiantur quoque Flatus, Halitus, & Vapores jam producti, ab eodem tamen produntur quoque iidem, ubi occurrit materia in flatus, halitus,vapores mutari apta: quod non semel monuimus esse notandum; idem sc. & producere & dissipare vapores,halitus,flatus, sed pro materiæ nunc mutatæ, nunc mutabilis & mutari aptæ diversitate.

CII. Quibus argumentis cùm abundè constare putemus, à Sale Volatili, ac præsertim acri, tanquam efficiente causâ produci posse Animi Deliquium, & hactenus quoque ab eodem Sale Volatili acriori Pestem ortum suum habere posse probavimus;quod nobis erat propositum. Cætera de Pulsu in Animi Deliquio mutato clariora fient in sequentibus.

Pulsus in Peste variè mutatur.

CIII. Ut igitur ad Functiones in Corde & à Corde perfici solitas properemus, quas præ aliis omnibus gravissimè in Peste affici docuimus, agemus primùm de *Pulsu* variè in istâ lue mutari solito.

Inæqualis multiplici respectu.

CIV. Pulsus autem in eo præsertim varius observatur,quòd *inæqualis* existat,& quidem tum ratione *roboris*,tum ratione *magnitudinis*,tum ratione *frequentiæ*. Aliàs enim *robustus* sentitur, mox valdè debilis;aliàs quoque magnus,mox valdè *parvus*;aliàs *frequentior*,mox iterum *rarior*: quinimò subinde *intermittit*, ac tandem inopinatò etiam *desinit*,quandoque cum Syncope,sæpiùs cùm ipsâ infectos obruente Morte.

Ejus causæ.

CV. Has Pulsuum diversitates & Causas ut accuratiùs examinemus, operæ pretium vel ideò putamus,quia ex his læsis de futuro gravissimi & perniciosissimi morbi eventu signa peti possunt ac debent.

Quibus constet pulsus.

CVI. Constat in primâ sui origine Pulsus reciprocâ Ventriculorum Cordis Dilatatione ac Constrictione; præcedit tamen Dilatatio, quin Constrictioni secuturæ ansam præbet & occasionem,Cordis nempe parenchyma explicando, sicque ad sui contractionem mutuam irritando.

Dilatationis Cordis causa.

CVII. Explicat autem Cordis Ventriculum dextrum (cui omne Cordis motûs initium adscribimus) & quidem naturaliter Sanguis tum ascendens, tum descendens in ipsum propulsus, & in eodem ex aucto tunc simul in ipso Igne vitali rarefactus, ideóque spatium majus quàm priùs occupans, sicque necessariò Ventriculi parietes ab invicem diducens.

Ignis Vitalis quomodo accendatur, & quid præstet.

CVIII. Hunc Ignem vitalem docuimus alibi accendi in dextro Cordis Ventriculo ex confluxu Bilis Sanguini ascendenti, & Lymphæ, Succique Pancreatici Sanguini Descendenti admistorum, simulque Effervescentium, quin ob istam Effervescentiam partes suas igneas deferentium; quæ compedibus suis liberatæ ingrediantur & immisceantur penitiùs & potentiùs partibus Sanguinis magis pinguibus & butyrosis, (unde & calor in Corde augetur) quas, utpote densas, rarefaciunt & à centro quasi ad circumferentiam explicant: sicut id Ignis proprium esse, infinita evincunt exempla omnibus & passim obvia: Lac purà Igni superpositum in lebete; Gummata Oleosa, Thus, Succinum & similia itidem prunæ ardenti imposita & mox valdè rarefacta.

Contractionis cordis causa.

CIX. Sic ergò à Sanguine rarefacto explicatus Ventriculus dexter ad sui Contractionem mox secuturam irritatur.

CX. Irritatum autem Cordis parenchyma musculosum ad sui contractionem, illam Spirituum Animalium continuè à Cerebro ad Cor confluentium ope absolvit.

Pulsus magnus unde.

CXI. Quemadmodùm verò Sanguis valdè multùmque rarefactus spatium desiderat, quo contineatur, amplum, ita tunc ampliùs expanduntur non tantùm Cordis Ventriculi, verùm Ipsæ quoque Arteriæ,fitque tunc simul Pulsus Magnus.

Parvus unde.

CXII. Contrà verò, quemadmodùm Sanguis parùm rarescens spatium,quo contineatur,desiderat minus;ita tunc minùs explicantur non tantùm Cordis Ventriculi,verùm Ipsæ quoque Arteriæ,fitque Pulsus Parvus.

CXIII. Adeò ut Pulsûs Magnitudo vel Parvitas sequatur Sanguinis Rarefactionem majorem vel minorem.

Ad Sanguinis Rarefactionem quatuor concurrunt.

CXIV. Ad Sanguinis autem Rarefactionem quatuor concurrunt desideranturque semper ac necessariò: primò dispositio in Sanguine apta isti rarefactioni, ut & secundò Causa ipsum rarefaciens;

ciens;quibus accedit tertiò Cavitatum Vaforùmque Sanguinem continentium ac vehentium aptitudo ad fui expanfionem;ac denique,cùm Sanguis motu perpetuo, ideóque circulari ferri debeat, quartò Caufa motum illum efficiens ac confervans.

CXV. Hæc, inquam, quatuor nî concurrant debitè,Sanguinis rarefactio haud procedet ritè, quin modis variis lædetur & labefactabitur.

1. Difpofitio in Sãguine ad rarefcendũ apta. Quænã fit.

CXVI. Dixi requiri primò *in Sanguine Difpofitionem ad rarefcendum aptam*;quæ uno verbo in ejus confiftit denfitate laudabili, ob quam è vafis effufus concrefcere ac coagulari folet fponte.

CXVII. Hæc Sanguinis denfitas fi unquam pereat,commodè ac fufficienter rarefieri non poterit Sanguis.

Vnde fit.

CXVIII. Hanc verò denfitatem ab Acido ipfi admifto pendere,varia funt quæ doceant & evincant;imprimis Acidus liquor in apertum Vas per fyringam infufus,Sanguinem mox coagulans; ut nunc fileam obviam cuivis, notamque Lactis calentis ab Acido coagulationem; Lac autem & Sanguinem parùm inter fe differre, conftans fuit hactenus Medicorum opinio.

2. Caufa in Corde Sanguinem rarefaciens nempe Ignis Vitalis.

CXIX. Dixi requiri fecundò *Caufam in Corde Sanguinem rarefacientem*; quam *Ignem vitalem* non malè dixeris;cùm à Solo Igne fiat Rarefactio, (quantum faltem mihi hactenus licuit experiri)& ab hoc in Corde producto excitatoque Igne pendeat noftra Vita.

CXX. Hic Ignis quoties vel parcior vel imbecillior excitatur in Corde,toties Sanguinem minùs quoque rarefieri, arguit pulfus femper tunc minor naturali.

3 Cavitatum aptitudo ad fui expãfionem.

CXXI. Dixi requiri tertiò ad Sanguinis rarefactionem laudabilem ac permanentem *Cavitatum*, Auricularum putà Ventriculorumque Cordis,atque *Vaforum*,Arteriarum putà Venarumque ipfum *continentium,vehentiumque aptitudinem ad fui expanfionem.*

Et quare.

CXXII. Quoniam fcilicet concluditur illis Sanguis nofter,omninò neceffum, quoties illo plena funt,fi ampliùs rarefcat, (uti reverà continuè fecundùm,naturam plùs minùs rarefcit)ut fecundum ejufdem diftenfionem plùs minùs explicentur.

CXXIII. Cùm enim Sanguis rarefactus majorem,quàm priùs occupet locum, Sanguinis autem locus fint dictæ Cordis Cavitates atque Vafa,fi hoc fuo loco contineri debeat Sanguis, ad hujus rarefactionem pattiumque adeò explicationem explicari quoque debet Locus ipfum proximè concludens.

CXXIV. Hoc autem non tantùm neceffariò fieri oportere, evincit Ratio, fed idem actu fieri, confirmat Experientia; Videmus enim tangimufque,quoties ab aucto undecunque Cordis Igne per calorem in corpore univerfo fimul auctum fefe manifeftante Sanguis in eodem magis rarefit, Arterias quoque & Venas, præfertim tum molliores,tum fenfibus externis magis expofitas, itidem ampliores ac tumentiores.

Vafa fi minùs debito explicentur quænam accidant.

CXXV. Quòd fi minùs explicari poffint prædicta præfertim Vafa,tunc obfervamus vel 1. ipfa fubinde rumpi,vel quovis modo aperiri, unde fequitur hæmorrhagia,eaque nunc interna, nunc externa:vel 2. Suffocationis periculum magnum imminere,quod priùs non tollitur, quàm aperto vafe fufficienti quantitate fit eductus Sanguis, & locus reliquo paratus amplior.

Et q[...]

CXXVI. Non poteft enim in Corde rarefcens Sanguis,quemadmodùm in aheno rarefcens Lac, pedetentim affurgere, tandemque effundi; quoniam,ut jam dictum & nulli non debet effe notum, Cordis Cavitatibus, Vafifque concluditur undique Sanguis, non item aheno Lac, cui patet exitus,hoc namque denegato vi rumperetur Vas continens Lac igni appofitum vel impofitum; uti ejus rei exempla quotidiana funt apud Chymicos, liquores denfos igne nimis potenti urgentes,atque vafa fua frequenter rumpi dolentes.

4. Cau[...] circul[...] tionem[...] produc[...] & con[...] fervan[...] Nempe[...] Sangu[...] nis ra[...] factio. Motus Cordis [...] nimal[...]

CXXVII. Dixi denique quartò, quia in perpetuo & circulari motu verfatur Sanguis,requiri quoque *Caufam motum iftum efficientem, confervantemque.*

CXXVIII. Aliquid ad motum illum efficiendum, promovendumque facere fæpiùs memoratam ejufdem rarefactionem, non femel docui, & etiam nunc arbitror; quæ tamen cùm non fufficiat, conjunxi, quinimò potiorem putavi *Motum Cordis mufculofum vel Animalem*, cujus ope contrahantur potenter Cordis Ventriculi, propellaturque in Arterias contentus & rarefactus in ipfis Sanguis.

CXXIX. Motum verò animalem à fpiritibus animalibus per Nervos à Cerebro ac Cerebello delatis pendere ac produci,paucos puto fupereffe, qui ampliùs dubitent.

Motum Cordis [...] nimale[...] ad San[...] guinis Rarefa[...] ctionem facere. Pulfus Robufti & Deb[...] lis unde.

CXXX. Facit hîc quoque Cordis Motus animalis ad Sanguinis rarefactionem, quatenus ipfo deficiente Sanguis fponte ac fuæ rarefactionis vi folâ fufficienter è Cordis thalamis erumpere non poteft,quin brevi fequatur Ignis Vitalis extinctio & Animalis Mors.

CXXXI. Quemadmodùm autem docuimus in fuperioribus, *Pulfum Magnum & Parvum* dictum *deberi Sanguini magis vel minus rarefacto*, concurrente Arteriarum naturali fefe explicandi aptitudine; ita nunc afferimus, *Pulfum Robuftum aut Debilem acceptum ferendum potentiori aut infirmiori Cordis Motui & Contractioni Animali.*

CXXII. Quemadmodùm rurfùm docuimus modò, ad Sanguinis Rarefactionem concurrere quoque Pulfum potentem, ita nunc viciffim afferimus,ad pulfum robuftum facere Sanguinis Rarefactionem.

Spiritus Animalium copioforum & laudabilium feparatio unde.

CXXXIII. Ut enim Spiritus Animales tum copiofi, tum laudabiles ac potentes feparentur à Sanguine in Cerebro ac Cerebello, inter alia requiritur quoque laudabilis difpofitio in Sanguine, quæ fruftrà defideratur in ipfo,quando debita non fit ejus in Corde rarefactio.

Ad omnium functionum integritatẽ, requiritur fingularum integritas.

CXXXIV. Ad omnium namque Functionum integritatem atque valetudinem profperam requiritur fingularum integritas;poftquam infrequenter accidit, ut Functionum una lædatur, quin mox alias,& fæpè omnes in confenfum trahat & fimul lædat;ita funt fimul catenatæ cunctæ noftræ functiones, five ad vitam fimpliciter, five ad ipfius commoditatem defiderentur.

Quando Robuftus quando debilis fit Pulfus.

CXXXV. Cùm igitur Cordis motus & contractio per fpiritus animales abfolvatur, *Robuftus Pulfus* fit, quoties copiâ fufficienti ad Cor confluunt prædicti fpiritus,& Ipfum potenter contrahunt:*Debilis* verò,quoties copiâ deficiunt, nec fatis potenter ipfum contrahunt.

CXXXVI.

CXXXVI. Præter Spirituum Animalium abundantiam Pulſum Robuſtum efficientem, concurrere ſolet *Irritatio*, ſive *naturalis* à Sanguinis Rarefactione magnâ pendens; ſive *Non-naturalis*, à Corporis Motu vehementiore, Animi Affectu diverſo, Aëris æſtu, Alimentis Spirituoſis & Aromaticis, &c. orta; ſive *præternaturalis*, ab humore aut halitu Acri, & ſimilibus excitata.

CXXXVII. Quamvis enim abundarent in Corpore Spiritus Animales, non fiet tamen Pulſus Robuſtior, niſi vel ad Sanguinem citiùs potentiúſque in Cordis Ventriculo dextro rarefactum expellendum, aliamve moleſtiam irritetur Cor ad validiorem ſui contractionem.

CXXXVIII. Quemadmodùm igitur *Robuſtioris Pulsûs Efficiens Cauſa* eſt Spiritus Animalis copioſus, ita *Cauſa ſine quâ non* talis Pulſûs eſt Irritatio quælibet potentior in Corde.

CXXXIX. *Eadem Irritatio* non ſemper eodem contingens modo *Cauſa* eſt *unica & adæquata Pulsûs frequentioris aut rarioris.*

CXL. Quamdiu enim ſecundùm naturam omnia ſe habent in Corporis noſtri œconomiâ, tamdiu mediocris eſt quoad frequentiam æquè ac magnitudinem roburque Pulſus.

CXLI. Quando autem Sanguis potentiùs citiúſve ſolito rareſcit, citiùs quoque ad ſui contractionem irritatur Cor, fitque neceſſariò Pulſus frequentior.

CXLII. Eadem illa irritatio accidere poteſt à Cauſâ præternaturali, Acrimoniâ putà humorum, vaporumve unà cum Sanguine ad Cor delatorum; ut & à Flatibus & halitibus Cor expandentibus & itidem ad ſui contractionem irritantibus.

CXLIII. Adeò ut *Pulſus* omnis *Naturali Frequentior* agnoſcat pro Cauſâ ſui adæquatâ *Irritationem ſolito crebriorem aut moleſtiorem*, ad ſui contractionem Cor urgentem: ſive illa Irritatio fiat à *Cauſâ Naturali, Sanguine* putà rarefacto, ſive contingat à *Cauſâ præter Naturæ leges ad* Cor delati, *humoribus* putà intemperatis & Acribus, *flatibuſve & halitibus* vel ſuâ *flatulentiâ*, vel ſuâ *Acrimoniâ* Cor moleſtantibus.

CXLIV. *Pulſus* autem *ſolito rarior* accidit nunc propter *irritationem Cordis rariorem*, nunc propter *ipſius ſeſe contrahendi vim debiliorem*, nunc propter *ejuſdem explicationem violentam, permanentemque*, ſive illa contingat *à Sanguine copioſo, nimiúmve rarefacto*, ſive *à flatibus* in Cordis Ventriculis hærentibus, ipſoſque continuè diſtendentibus.

CXLV. Quòd ſi quis ea, quæ nunc & antea protuli, conferat ſimul, agnoſcet facilè, quî variæ Pulſuum læſorum ſpecies concurrere poſſint.

CXLVI. Nam 1. facilè conſtat, quî *Pulſus Major, Robuſtior, ac Frequentior* ſimul coincidere poſſint. Quoties namque in corpore priùs ſano & Sanguinis mediocrem quantitatem habente ab Aëris æſtu, vel Alimentis Aromaticis, aliâve cauſâ ſimili augetur Bilis Acrimonia, mox & in dextro Cordis Ventriculo Ignis vitalis, utique unà cum Sanguinis rarefactione majore fiet *Pulſus Major*; quin eo ipſo irritabitur Cor celeriùs ſæpiúſque ad ſui Contractionem, unde *Pulſus* continget ſimul *Frequentior*: Ob quam prædictam Sanguinis Rarefactionem majorem cùm non impediatur, quin promoveatur potiùs Spirituum Animalium à reliquo Sanguine ſecretio, accedet major Spirituum dictorum copia ad ipſum Cor, unde fiet quoque *Pulſus Robuſtior*, ad propellendum foràs Sanguinem, ipſum Cor ſolito magis urgentem ac dilatantem.

CXLVII. 2. *Pulſus Minor, Debilior*, & *Rarior* accidet, quoties contrarium eveniet, atque ab Aëre frigido humidoque, vel Alimentis crudis craſſiſque, aliiſve Pituita cumulatur in corpore; tunc enim ſanguis reddetur ſuæ rarefactioni minùs aptus; nec tantùm Bilis, ſed Succus quivis Acidus obtundetur ita, ut minùs Ignis ex ipſorum confluxu excitetur in dextro Cordis Ventriculo; unde non tantùm minùs ſegniúſque rareſcet ibidem ſanguis, minùs expandentur Cordis Ventriculi, ac conſequenter Ipſæ Arteriæ, fietque *Pulſus Minor*; ſed prætereà tardiùs ad ſui Contractionem irritabitur Cor, fietque *Pulſus Rarior*, deniq; ineptior reddetur Sanguis ad Spiritum ſuum Volatilem promendum in Cerebro ac Cerebello, qui proinde parcior accedet ad ipſum Cor, fietque *Pulſus Debilior.* (2. *Minor, Debilior, & Rarior.*)

CXLVIII. Atque hæc quidem facilè capiuntur; major autem difficultas occurrit, quoties læſi Pulsûs ſpecies concurrunt tales, quales ex vulgo creditis præjudiciis deducere non poſſumus, ceverâ tamen in ægris obſervamus: qualis eſt 3. *Pulſus Frequentior*, ſimulque *Minor & Debilior*: quem tamen ex præmiſſis à nobis fundamentis non ita difficulter explicari poſſe putamus, & quidem ita, ut cum praxi Medicâ mulcùm quadret noſtra ſententia; quod ſemper ac unicè ſpectandum à Medicis veris, nec inanem gloriam, ſed ægrorum commodum quærentibus. (3. *Frequentior, Minor, & Debilior.*)

CXLIX. Talem autem Pulſum ſemper obſervamus in principio Febrium Intermittentium, quando nempe aliquis Tactu percipi poteſt Pulſus. *Minorem* autem tunc aſſerimus Pulſum propter impeditam diminutamque tunc ſanguinis Rarefactionem, Frigoris comitis Cauſæ adſcribendam, Halitibus putà Acidis à Succo Pancreatico in quibuſdam ſuis Ductibus lateralibus propter moram & ſtagnationem Acriore facto & vitioſam in tenui Inteſtino Effervefcentiam producente ortis, & per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum ad Cor penetrantibus, ſanguinemque nimis coagulantibus, ſicque ad ſui rarefactionem laudabilem ac deſideratam ineptum reddentibus. (*Hic Pulſus in principio Febrium Intermitt. tentium. Minoris cauſa.*)

CL. Cùm proinde minùs rarefiat Sanguis, minùs quoque explicantur Cordis Ventriculi, minorique labore opus eſt ad Ipſius Expulſionem, non requiritur ergò Potentior Pulſus, cùm ſufficiat *Debilior*; adde quòd ex vitiatâ illâ ſanguinis Mutatione ac Rarefactione in Corde, univerſus ſanguis reddatur ineptior Spiritui Animali in Cerebro ac Cerebello ſuppeditando; unde non minùs, ſi cùm univerſus corporis Motus Animalis tunc fiat Debilior, ſimilem in Corde quoque obſervare liceat: adde quòd Halitus tunc temporis per univerſum corpus diſtributi & Oſcitationem Pandiculationemque producentes, non rarò in Capite vertiginem pariant, & motum Spirituum Animalium conturbantes *Pulsûs Debilitatem* non parùm augeant. (*Debilioris cauſa.*)

CLI. Quòd autem tunc *Pulſus* obſervetur ſemper *Frequentior*, id non evenit, uti vulgò aliqui fabulantur, quòd æſtus tunc interiora magis (*Frequentioris cauſa.*)

angat & urgeat,(licet nullâ is percipiatur ratione, nullo ſenſu & Natura,quod magnitudine præſtare nequit, conetur frequentiâ compenſare : Hæc enim omnia ſunt præjudiciorum inveteratorum fœtus ac fructus.

Irritatio ab Acrimoniâ Acri.

CLII. Contingit enim *frequentia* illa *Pulſus* ab Irritatione continuâ & moleſtâ Cordis, factâ non ab æſtu illo imaginario,non à Sanguine valdè rarefacto Cordiſque Ventriculum dextrum expandente, verùm ab eorundem halituum prædictorum & in Cordis Ventriculos penetrantium Acrimoniâ, ſed Acidâ,ipſius ſubſtantiam mordicante,atque ſic ad ſui Contractionem frequentiorem continuè ſtimulante.

Quod probatur

CLIII. Talem Acrimoniam in Corpore exiſtere,confirmant & evincunt Horror, Rigor, Tremorve comites,atque ad violentam coactamque univerſi corporis agitationem concuſſionemque ita urgentes,ut nullâ imaginabili Animi conſtantiâ,nullo Voluntatis arbitrio impediri poſſit talis concuſſio;quam minuunt tantùm,tolluntque quæ apta ſunt nata temperare Acrimoniam Acidam, uti ſunt Salia Volatilia & Oleoſa,præſertim cum Spiritu Volatili.

CLIV. Quòd ſi Artus per Muſculos ſibi oppoſitos ad Voluntatis imperium moveri ſolitos nequimus tunc liberè movere, an mirabimur, ſimili quaſſatione coactâ frequentiùs contrahi Cor ipſum, immediato Voluntatis noſtræ dictamini nunquam obſecundans?

CLV. *Frequentia* igitur *Pulsûs* non debetur neſcio cui ficto Calori in Corde tunc aucto,verùm Frigori potiùs,aut veriùs halitui Acido Acriori ad ſui Contractionem continuam Cor vellicanti,&c, uti dictum,eò delato.

Anguſtia ſumma, & Anhelationis difficultas in initio febrium intermittentium unde.

CLVI. Accidit nonnunquam, ut in dictarum Febrium Intermittentium initiis *Anguſtia ſumma & Anhelationis difficultas inexplicabilis ac penè inexpugnabilis* urgeat ægros,ita, ut in Suffocationis periculo ſe verſari querantur;quam ortum habere arbitramur non tàm ab halitibus quàm flatibus ex Pituitâ lentâ in tenui Inteſtino repertâ in vitiosâ illâ Effervescentiâ productis,ac ſimul per vias nominatas ad Cor penetrantibus, ac inde ad Pulmonum Vaſa & ſubſtantiam tranſeuntibus, ibidemque hærentibus, quinimò ipſorum parenchyma potenter explicantibus, atque ad reciprocam complicationem ineptum reddentibus : quemadmodùm id pluribus deduximus, ubi de Suffocationis cauſis variis alibi egimus.

Pulſus Parvus vel Magnus cum Mediocriter robuſto. Et Potens vel Debilis cum Mediocriter magno.

CLVII. Non memini me unquam Pulſum obſervare *Parvum cum Potenti,aut Magnum cum Debili*;quamvis nonnunquam obſervaverim *Parvum,Magnumve cum Mediocri* quoad robur; ac vice versâ *Potentem*, *Debilemve cum Mediocri* quoad magnitudinem.

CLVIII. Hos verò ſimul quoque conſiſtere poſſe,ſuadet Ratio à ſingulorum Cauſis petita, ut non videatur neceſſum illud pluribus probare.

CLIX. Atque hæc de abſolutis Pulſuum differentiis,& ipſarum Cauſis hac occaſione dicta ſufficiant.Aliquid de Inæqualitate Pulsûs, ac præſertim de Intermittente Pulſu addendum, antequam ſingula Peſti accommodemus.

Pulſus inæqualitas.

CLX. Inæqualitas Pulsûs dicitur,quando nunc Magnus, & mox iterum Parvus exiſtit; nunc Robuſtus,mox Debilis;nunc Frequens,mox Rarus.

Ubinam occurrat.

CLXI. Tales autem Pulſus inæquales ſatis frequenter occurrunt in praxi Medicâ, & quidem in Febribus pleriſque,& ipsâ quoque Peſte.

Unde deat.

CLXII. Pendet autem illa Pulsûs Inæqualitas à cujuſvis ſpeciei Causâ inæqualiter agente.

Pulſus nunc Magnus, nunc Parvus unde.

CLXIII. Sic Pulſus *nunc Magnus*, *mox Parvus* pendet 1. *à Sanguine diverſo* in Cor delato, & nunc quidem plùs, mox minùs denſo,coagulatoque.2.*ab Igne vitali vario* in dextro Cordis Ventriculo ex aſcendentis deſcendentiſque Sanguinis varii confluxu excitato, nunc quidem majore, nunc verò minore.

Sanguis unde diverſus exiſtat.

CLXIV. *Sanguis diverſus* exiſtit, tum ratione Lymphæ,Succique Pancreatici Sanguini deſcendenti, tum ratione Bilis, Sanguini aſcendenti admiſtorum,& illam in ſanguine confluente diverſitatem parientium.

Ejus conſiſtentia unde.

CLXV. Quemadmodùm enim à Lymphæ, Succique Pancreatici aciditate auctâ ſanguis coagulatur potentiùs, redditurque denſior; ita à Bile acriore,magiſque volatili ſolvitur, frangiturque ejuſdem ſanguinis conſiſtentia, redditurque ipſe minùs denſus.

CLXVI. Prout autem in illo ſanguinis utriuſque confluxu ſanguis vel Acidior, vel Bilioſior dextrum Cordis ventriculum ingreditur,ita ex illâ miſcellâ oritur aliàs denſior, aliàs minùs denſus Sanguis;adeóque magis vel minùs aptus ſuæ rarefactioni.

Humor in ſtatu naturali & præternaturali conſtitutio.

CLXVII. Quemadmodùm verò in *ſtatu naturali* proportionem inter ſe ſervant Humores prædicti,quin ſinguli continuè pariantur *ſibi ſimiles*, & *quantitate* forſan *eâdem*; ita in ſtatu præternaturali non tantùm mutatur ſingulorum *qualitas*, *ſed & quantitas*:unde neceſſariò conſequitur magna quoque in Sanguine diverſitas.

Quantitas Qualitas & Motus.

CLXVIII. Sed non tantùm Ipſorum *Quantitas & Qualitas* mutatur,verùm eorundem inſuper *Motus*; adeò ut ratione quantitatis qualitatiſque ſuæ mutatæ,(ut alia nunc taceam, quæ fortuitò accidentia itidem aliquam poſſunt in Ipſis afferre mutationem) eorundem Motus nunc promoveri ac præcipitari, nunc contrà retardari & impediri poſſit.

Sanguinis mutatio.

CLXIX. Prout autem citiùs vel tardiùs ad Sanguinem affluit nunc Bilis, nunc Lympha, Succuſve Pancreaticus, Major quoque vel Minor accidet ipſi tunc in Corde exiſtenti quoad conſiſtentiam mutatio;unde Pulsûs conſequi poteſt Inæqualitas.

Ignis vitalis diverſitas unde.

CLXX. Quod de Mutatione Sanguinis quoad ſui conſiſtentiam ex prædictorum Liquorum affluxu dixi,venit quoque dicendum de *Igne Vitali gradibus* & *vi diverſis* in Corde excitato; poſtquam ipſum huic nominatorum Liquorum, Bilis, & Lymphæ, Succique Pancreatici confluxui non ſemel adſcripſi, & etiam nunc adſcribendum exiſtimo.

Spirituum Animalium inæqualis generatio, & Pulsûs inæqualitas unde.

CLXXI. Ex hâc verò ſanguinis rarefactione inæquali pendet quoque *Spirituum Animalium generatio Inæqualis*,& quodammodo forſan *Pulsûs in robore* contingens *Inæqualitas*.

Ab animi etiam affectibus.

CLXXII. Utplurimùm certè *Pulſus Robuſtus* conſequitur Pulſum Magnum, & Debilis Parvum; quamvis non raro ex *Animi Affectibus pendeat* quoque *ipſius Inæqualitas*: obſervamus enim tunc temporis nunc robuſtiorem, nunc debiliorem Pulſum; unde non mirum, ſi agitatâ diverſimodè per animi affectus, pro lubitu

lubitū excitatos,Animâ,non parùm mutetur quo-ad robur Pulfus.

CLXXIII. *Inæqualitatem* proinde *Pulsûs quo-ad Robur* putamus pendere poffe tum à *Pulfu quo-ad magnitudinem Inæquali*,tum ab *Animi Affecti-bus*,aut *fimili affectione corpori contingente*.

CLXXIV. Quemadmodùm enim ex Animi affectu quovis conturbantur in fuo motu ordina-rio & ordinato fpiritus animales, hincque omnis Motus animalis fit inordinatus & inæqualis ; ita accidunt aliquando quædam Corpori abfque Ani-mi affectu,quæ fimilem conturbationem excitant in fpiritibus animalibus;quemadmodùm id accidit *in Tremore coacto*,& nullatenus Senio, aut debili-tati naturali adfcribendo.

CLXXV. Tale quid autem in Pefte accidere, conftat non tantùm ex *levi delirio* perpetuò ferè lue iftâ Infectos comitante,verùm *ex tremulo par-tium omnium motu* fi nul concurrente,&,quamdiu malum fævit,permanente.

CLXXVI. Atque hæ videntur mihi Pulsûs in magnitudine ac robore inæqualis Caufæ:tranfea-mus ad *frequentiam*,in quâ *Inæqualitas* obfervatur fæpenumerò in Ægris.

CLXXVII. Hanc verò non dubito deducere ab *Inæquali Irritatione Ventriculorum cordis ad fui Contractionem* , five illa pendeat 1. à *Sanguinis rarefactione inæquali*; five adfcribenda fit 2. *uni-verfali animalium fpirituum agitationi* inordinatæ ac inæquali ob animi affectus varios animam con-fundentes & inæqualiter agitantes,five deducenda fit 3.ab *infenfili*,hoc eft, ab Animâ non obfervatâ *corporis affectione*,tremulum ac inæqualem Spiri-tuum Animalium quaquaverfùm, ac proinde ad Cor quoque,concitatum motum producente:five debeatur 4. *Humoribus*, *halitibus* , *vaporibufve Acribus* , fed *Inæqualiter* unà cum Sanguine ad Cor tendentibus, & Inæqualiter ad fui Contra-ctionem ipfum irritantibus : five accepta ferenda fit 5. *flatibus* itidem *Inæqualiter ad Cor delatis*,aut *Inæqualiter Vifcidis* exiftentibus , ac fimiliter vel *Inæqualiter Cor irritantibus* vel *Inæqualiter ipfius Contractioni refiftentibus* , atque aliquando faci-liùs fe cum Sanguine excludi patientibus,aliquan-do difficiliùs,atque fic prædictam contractionem morantibus.

CLXXVIII. *Intermittentem* quandoque in Ægris,& fatis fæpè,Pulfum adfcribimus 1.*impedi-tæ ad tempus*, protractæve *Sanguinis rarefactioni*, undecunque tandem ortæ. 2. *Impedito tantifper Spirituum Animalium* ad Cor affluxui.3.*Impeditæ* aliquandiu *Cordis* à flatibus præfertim valdè vifci-dis Contractioni.

CLXXIX. Atque hæc in Genere de horumce Pulfuum differentiis & caufis proferre placuit;vi-deamus nunc,quî ea,quæ diximus, Pefti quadrent, poftquam in Ipsâ Pulfum plurimùm variare ob-fervamus.

CLXXX. Occurrit ergò *in Pefte Pulfus aliàs Magnus*, *aliàs Parvus*.

CLXXXI. Magnus permanet,quamdiu potens exiftit in Corpore Acidum,idemque Sanguini ad-mifcetur convenienter,ipfumque ritè coagulatum idoneum fervat,ut valdè rarefcat.

CLXXXII. Parvus redditur,talifque durat, ubi Acidi vis fracta eft à Sale Volatili Acriori & pefti-lenti,vel feorfim Sanguini admifto, vel Bili priùs confufo,& illam Volatilem magis & Acriorem præftante.

CLXXXIII. Nihil enim impedit Acidum exi-ftere in Corpore potens,idemque Sanguinem val-dè coagulans,(five tale in ipfo præexiftat , five tale copiosè affumatur)atque hactenus permane-re Pulfum Magnum ; & fimul in eodem contineri venenum Peftilens citiùs feriùfve illud Acidum domans aut Bilem ita inficiens , Sanguinemque Afcendentem adeò corrumpens ac diffolvens , ut non rarò inopinata mors fuccedat. *Unde in Pefte mors inopina-ta.*

CLXXXIV. Illud verò accidit præfertim, quando Inæqualis eft in Magnitudine Pulfus, nunc Magnus,mox Parvus. *Et quan-do.*

CLXXXV. Etenim Magnus exiftit , quoties Sanguinis Acidum prædominium habet in Corde; uti contra Parvus , quoties Sal Volatile Acrius ibidem dominatur.

CLXXXVI. Hoc ubi aliquandiu permanet, mirum non eft , fi tunc fubitò fuffocetur ac nece-tur Æger,quatenus folutus à Volatili Sale Sanguis extinguit & opprimit vitalem Ignem, tunc minùs quoque potentem propter vitiofam , nec fatis Acrem factam utriufque Sanguinis Effervefcen-tiam , & quidem ob vitiatam utriufque Acidi & Salfi proportionem;fine quâ mediocritas laudabi-lis conftare nequit. *Et quare.*

CLXXXVII. Magnus ergò fit in Pefte Pulfus ab Acido fuperftite,aut affumpto;Parvus contrà à Veneno Peftilenti Volatili & Acri Sanguinis con-fiftentiam minuente aut tollente. *Magnus & par-vus pul-sus unde.*

CLXXXVIII. Hinc eft quoque,(ut id obiter moneam,)quòd Sanguis Pefte affectorum aliquan-do magis confiftens obfervetur, fæpiùs diffolutus & fponte coagulari nefcius. *Sanguis aliquan-do confi-ftens, ali-quando diffolu-tus unde.*

CLXXXIX. *Pulfus* eorundem obfervatur aliquando fatis *Robuftus* , & tandem valdè *Debi-lis* ; quandoque , ac imprimis ubi omnia in pejus vergunt,*Inæqualis*. *Pulsûs alia va-rietas.*

CXC. *Robuftus* permanet , quamdiu Magnus continuat,ob Caufas fuperiùs allegatas. *Robuftus.*

CXCI. *Debilior* fit , quamprimùm Minor redditur , virefque acquirit eundo Virus Peftilens, aut Confternatio ipforum mentem occupat & Metus. *Debilior.*

CXCII. Sequitur namque Pulsûs Debilitas, quemadmodùm docuimus , tum 1. ejufdem Parvitatem ; tum 2. Animi affectum quemvis cum Metu aut Confternatione conjunctum; tum 3. peculiarem Spirituum Animalium alte-rationem univerfum corporis motum Anima-lem debilitantem , ac tremorem comitem ha-bentem:qualem in Pefte familiarem,in præceden-tibus notavi.

CXCIII. *Inæqualis fit in Robore Pulfus* , ob Caufas prædictas fimul in corpore exiftentes, atque alternatim vim fuam exerentes ; donec tandem aut fuperetur emendeturque in totum Venenum peftilens , aut idem quâcunque tan-dem causâ dominium abfolutum,idque aut ma-nifeftè , aut clanculum nancifcatur , Ægrumque perimat, *Inæqua-lis.*

CXCIV. Quifquis enim attentè curavit Pefte infectos , potuit obfervare , aliquando I-pfos vel in totum vel ex parte refpuere medica-menta , vel non fatis diligenter affumere , ac in eorundem ufu perfeverare , vel mox iterum e-vomere , atque fic fruftrà ufurpare , vel fine fru-ctu ac fucceffu eadem capere , hoc eft , fine ex-fpectato fudore , vel non fatis convenientia ac- *Qui me-dicamen-ta fe ha-beant in pefte in-fectis.*

 cipere,

cipere,vel noxiis quoque nimiùm indulgere; vel quovis alio modo venenum promoveri, non autem corrigi.

Et quid inde sequatur.

CXCV. Ubi autem illorum unum vel plura eveniunt,non mirum,non curari, at perire potiùs Ægros,ubi præthereà mira Dei cuncta modo incomprehensibili gubernantis providentia elucet, quam imprimis patefacit praxis Medica.

Pulsûs alia varietas.

CXCVI. Observatur etiam in Peste correptis *Pulsus* plerumque *Frequentior*, & subinde *Inæqualis.*

Frequentia.

CXCVII. *Frequentia* ejus *aucta* imprimis adscribenda Veneni pestiferi *Acrimoniæ*,unde mordicatum Cor excitatur ad frequentiorem sui contractionem, etiam tunc, ubi ab eâdem causâ & Minor & Debilior fit.

Inæqualitas inæquâ

CXCVIII. *Inæqualitas* verò in *Pulsûs frequentiâ* tunc sæpe observata adscribi potest ac debet tum 1. illi acrimoniæ non semper æquali ad Cor delatæ, ob Sanguinem diversum ubicunque illi admistum,& quidem nunc in dextro Cordis ventriculo,nunc in loco remotiore:tum 2. Assumptis medicamentis convenientibus, & acrimoniam illam,non omnem,nec ubique,sed alicubi & ex parte temperantibus: tum 3. Animi affectibus variis subinde excitatis,& hactenus quoque Pulsum inæqualem facientibus.

Pulsus intermittens unde.

CXCIX. *Intermittens* in Peste *Pulsus* debetur imprimis Sanguini magis magisque corrupto, atque aliquâ sui parte tunc in Cor delato ad sui rarefactionem inepto facto,& quidem à Sale Volatili Acriori;unde meritò periculum inde summum prægnoscitur,donec tandem in longiori Pulsûs Intermissione, aut eâdem sæpiùs repetente Mors adveniat,& obruat Ægrum.

CC. Atque ex prædictis de Pulsu diverso in Peste observari solito, ejusque Causis, puto abundè patere, à Sale valdè volatili & simul acriore non incommodè deduci posse Pestem,& hactenus quoque non malè constitutam à nobis veneni Pestilentis naturam in Sale tum valdè volatili, tum valdè acri.

CCI. Pergamus itaque ad cætera Symptomata in Peste observabilia,& videamus,an ex illorum examine idem possit confirmari.

Symptoma Pestis Cordis Palpitatio

CCII. Circa *Cordis* Functiones Læsas, sed sensibus nostris externis manifestas posuimus quoque *Ipsius Palpitationem* subinde in Peste molestam.

Quid ea sit.

CCIII. Est autem *Cordis Palpitatio*, ut inde nostri examinis faciamus initium, *Inordinatus & confusus,coactus tamen Cordis Motus* verè *Convulsivus*,isque nunc vehementior,nunc blandior.

Qui dignoscatur.

CCIV. Hæc Cordis Palpitatio quodammodò agnosci potest ex Pulsu Arteriarum; solummodò aut plenè dignosci per Manum Cordis regioni applicatam.

Esse cordis Motum Convulsivum

CCV. Dixi *Palpitationem Cordis* esse ipsius *Motum Convulsivum*, adeóque *Depravatum*, & non tantùm *inordinatum & confusum*, sed simul *violentum & coactum*: hæc enim omnia in Cordis Palpitatione distinctè observatâ notari possunt.

Inordinatum & confusum.

CCVI. *Inordinatus & Confusus* dicitur mihi in Cordis Palpitatione ipsius Motus, quia nunc Major,nunc Minor,nunc Robustior, nunc Debilior,nunc Frequentior,nunc Rarior observatur in dictâ Palpitatione Pulsus.

Violentum & Coactum.

CCVII. Eundem *Cordis Motum violentum & coactum* in sui Palpitatione dixi, quia nonnunquam costas vicinas frangit,aut foràs propellit, atque illas feriendo insignem sonitum parit, extra decumbentis cubiculum, imò domum facilè perceptibilem.

CCVIII. Talem autem Musculorum Partiumve Musculosarum *Motum* & inordinatum, & violentum, *Convulsivum* nominamus: meritò proinde *Cordis Palpitationem* statuimus ejusdem *Motum Convulsivum.*

Ejus causa

CCIX. De Causâ Motûs Convulsivi in genere,Cordisque Palpitationis in specie, non satis convenit inter Scriptores Medicos; nec Mirum, quia non iisdem nituntur omnes Principiis, aut potiùs præjudiciis.

CCX. Nos verò unicuique suorum tum Principiorum aut præjudiciorum, tum Ratiocinationum inde deductarum probationem aut confirmationem commendantes, dabimus operam, ut nostras Cogitationes pro virili adstruamus, quemadmodùm hactenus,neglectis alienis, adstruere conati fuimus.

Violentiam ejus esse gradum majorem.

CCXI. Cùm verò in omni Cordis palpitatione occurrat Motus ejus Inordinatus & Confusus, non tamen semper Violentus, & cùm vehementi pectoris concussione ac verberatione conjunctus; idcircò censemus *Violentiam* illam esse duntaxat ejusdem *gradum majorem.*

In quo consistat Essentia Palpitationis.

CCXII. *Essentiam* igitur *Palpitationis Cordis* consistere putamus in *motu illo modis omnibus inordinato*,nec tantùm secundùm Magnitudinem,aut Robur,aut Frequentiam;at secundùm omnes illos modos simul sumptos.

Quando Cor dicendum palpitare. Quando adesse Violentia & quando non.

CCXIII. Adeò,ut tunc demum Cor palpitans veniat dicendum,quando *in omnibus illis speciebus simul sumptis* observatur *Pulsûs Inæqualitas.*

CCXIV. Cujus Inæqualitatis Causa quævis, ubi gravior existit, atque simul *Cor contrahens Causa resistat potens*, tunc demum *Violentia* modò dicta simul concurrit, & unicuique manifesta est, non tantùm quoad Tactum, sed quoad Auditum quoque ac Visum Cordis palpitatio: Ubi verò *Debilis* existit *vis Cor contrahens*, tunc talis non adest violentia, nec tàm manifesta sensibus palpitatio.

Causa inæqualitatis Pulsûs causa Palpitationis. Causa Pulsûs inæqualis.

CCXV. Quæ proinde Causa est Inæqualitatis secundùm triplices pulsûs species, eadem Causa erit Cordis palpitationis.

CCXVI. *Inæqualitatis* autem cujusvis in pulsu Causam diximus in superioribus esse *Cordis ad sui contractionem Irritationem,sed non ordinatam & à* causâ ordinariâ & ordinatâ, *sed inordinatam* & à causâ vel ordinariâ,verùm simul inordinatâ, vel extraordinariâ & planè vitiosâ.

CCXVII. Tales Causæ sunt vel 1.*Sanguis, sed vitiosus*, Acris putà, propter admistos humores Acriores, nec à Sanguine temperari aptos, Lympham præsertim,Succumve pancreaticum, Ipsamve Bilem;vel 2. Vapores, Halitus, Flatusve Acres unà cum Sanguine ad cor delati; vel 3. *Venenum aliquod* naribus attractum, Ore assumptum, aut forinsecùs per poros, Vulnera, Ulcera, vel aliter admissum,& Sanguini admistum, ac suam in ipso Acrimoniam servans: vel 4. Aliquid in pericardio hærens & Acre, Cor mordicans vel pungens.

CCXVIII. Hæc & similia inæqualiter ac inordinatè

inordinatè Cor vellicantia & ad ſui Contractio-nem Irritantia Cauſæ poſſunt ac ſolent eſſe Cordis Palpitationis:quod verum eſſe, tum uſurpatorum commiſſorumve obſervatio,tum Curatio hujus affectûs, hoc eſt, Nocentia & Iuvantia, tum Cadaverum ſectio,per experientiam probant, vel ſaltem confirmant.

ordis alpita- o unde iatur.

CCIX. Oritur ergo Cordis Palpitatio à re quâvis Cor ad ſui Contractionem inordinatè ac inæqualiter irritante: Quòd ſi Ejuſdem vis Animalis potens exiſtat, hoc eſt, Copioſi ad Cor ferantur ſpiritus, nihilque ejuſdem Contractionem impediat, cum vehementi quaſſatione, Coſtarumque verberatione accidit illa Palpitatio.

nde co- arum erbera- o.

CCXX. Quòd ſi contrà invalida fit Cordis Facultas Animalis, hoc eſt, pauci ad Cor ferantur Spiritus Animales,aut ineptum ſit ad ſui Contractionem Cor ob flatus viſcidos ipſius ventriculos nimiùm expandentes,aut extremam Sanguinis copiam,vel rarefactionem;tunc talis non obſervatur Coſtarum verberatio, ſed ſumma Ægrotantis anxietas,& Reſpirationis difficultas, imò Anhelatio mirè angens, cùm imminentis quaſi continuè ſuffocationis periculo.

nde an- ietas, eſpira- onis dif- cultas, nhela- o.

CCXXI. Ex quibus omnibus cùm pateat, omne Acre aptum natum eſſe, ubi ad Cor venit, ipſum ad ſui Palpitationem concitare, idem omninò de Sale Volatili,ſed Acri dicendum;unde quoque ſequitur, cùm in Peſte obſervetur nonnunquam Cordis Palpitatio, hactenus à tali Sale Volatili & Acri produci poſſe Peſtem;quod intendimus.

Peſtis nde pro- ucatur.

CCXXII. Inter Cordis Functiones in Peſte ſubinde læſas primum ac extremum locum occupat *Syncope*; quæ vox Græca licet Hippocrati ac pleriſque ante Galenum Medicis fuerit ignota, hujus tamen tempore imprimis extitit familiaris, & nunc omninò teritur in Medicorum Scholis.

ympto- na Peſtis yncope. Hæc vox Hippocra i ignota.

CCXXIII. Eſt autem *Syncope graviſſima Animi Deliquii ſpecies.*

Quid ſit.

CCXXIV. Quemadmodùm enim in leviori Animi Deliquii ſpecie imprimis obſervatur *Ventriculus affectus*, ita in ejuſdem ſpecie graviori & graviſſimâ obſervatur *Cor imprimis affectum.*

n eâ cor mprimis ffici.

CCXXV. Obſervatur, inquam, in leviori Animi Deliquii ſpecie Ventriculus imprimis affectus, & quidem ipſi ægro, ex propriæ afflictionis ſenſatione,& quidem à vaporibus vel halitibus ad ſuperius ventriculi orificium elevatis, & inexplicabilem moleſtiam, Animi Deliquii ac Defectûs nomine notam, parientibus, ſæpe cum nauſeâ, quin & vomitu,ut & vertigine,auriumque tinnitu; nonnunquam ſine illis.

n levi de- iquio Ventri- culum affici.

CCXXVI. In graviore autem Animi Deliquii ſpecie, adeóque *Syncope* obſervatur Cor imprimis affectum,non quidem ab Ægro, qui *omni Senſu externo ac interno* & *omni Motu*, *Ipſoque adeò Pulſu ac Reſpiratione*,quæ in Apoplexiâ permanere ſolent,tunc *deſtituitur*,ſed ab Adſtantibus ac Medicis, & quidem tum per Functionum omnium Abolitionem,quantum ſaltem externis ſenſibus judicari poteſt, tum per comitem Faciei pallorem, ſudoremque frigidum & craſſum Ægris expreſſum.

In gra- viori cor

CCXXVII. Quemadmodùm verò *in leviore Animi Deliquio Senſus externi ac Interni non rarò permanere* ſolent in Ægris,adeò ut tunc quæ circa ſe fiunt ac dicuntur, obſervent; ac poſt finitum paroxyſmum referant; licèt durante eodem *nec loqui, nec alio aliquo ſigno,per animalem partium motum faciendo*, mentem ſuam & cogitationes, imò anxietates ſuas poſſint Adſtantibus explicare.

In levi Deliquio Senſus permane- re.

CCXXVIII. Ita *in omni graviori animi Deliquio*, & imprimis ejus ſpecie graviſſimâ,*Syncope*, *unà cum Animali Motu abolentur ad tempus Omnis Senſus tam externus,quàm internus*, & ita quidem, ut pro mortuis habeantur pleriſque Ægris; nec mirum,cùm magis mortuis, quàm vivis tunc ſimiles ſint,atque tàm frequenter in tali paroxyſmo reverà vitam cum morte commutent, & fiant, quod videbantur eſſe.

In gravi una cum Motu Animali aboleri.

CCXXIX. Hujus *Syncopes Naturam* Eſſentiamque ut manifeſtemus,conſiderabimus,quæ in Ipſâ diximus eſſe obſervabilia & peculiaria.

Quænâ in Syncope obſerventur Functiones læſæ.

CCXXX. Obſervantur ergò in Syncope omnes functiones tum Naturales, tum Animales Abolitæ, ad tempus ſaltem à Senſu externo abſtractæ.

CCXXXI. In *Apoplexiâ* quidem abolentur quoque omnes penè functiones, ſolo permanente ac obſervabili *Pulſu ac Reſpiratione*; quibus tandem quoque abolitis Mors ſuccedit,non *Syncope*:cùm ſi quis accuratè utrumque affectum conſideret,non facilè ſit arbitraturus, Apoplexiæ ſucceſſiſſe Syncopen.

Quænâ in Apoplexiâ.

CCXXXII. Dico, ſi quis accuratè utrumque affectum conſideret;nam ſi quis confusè duntaxat ac ſuperficie tenus utrumque ſpectet,non mirum, ſi cum plebe judicet.

CCXXXIII. In accurato autem utriuſque examine conſiderabitur tum *Modus invadendi* utrique peculiaris,tum *Modus Solutionis* utrique itidem ſingularis.

In utroque Affectu Modus invadendi & Solutionis conſiderandus.

CCXXXIV. Ad Invadendi modum refero quoque Conſtitutionem, Ætatem, Vitæ genus, Cauſas externas aut irritatrices,ac ſimilia.

CCXXXV. *Apoplexia* certè invadit ferè Pituitoſos dictos,Senes,cum capitis gravitate Somnolentos,Torpidos,ac vitam otioſam agentes; ſoletque accidere ad graves Aëris tempeſtates, aut Ictus,Caſuſve extremes, &c. & quidem ſubitò ac inopinatò.

Modus invadendi in Apoplexiâ.

CCXXXVI. *Syncope* verò Melancholicis eſt magis familiaris,ut & fœminis magis quàm maribus;ab Animi mœrore diuturno ac perpetuo unà cum ſollicitudinibus conjuncto ſæpiùs prodit,ſenſim accedens;habetque prævias Cordis anxietates, & quandoque Nauſeam,Vomitumve.

In Syncope.

CCXXXVII. *Solvitur* autem frequentiùs *Apoplexia* per paralyſin partium inferiorum, vel univerſalem, vel alterutrius laterum; remanente utplurimùm,ad tempus ſaltem,Mentis aliquo ſtupore,Senſuum externorum Debilitate,ac Motûs Animalis torpore ac ſegnitie.

Modus ſolutionis in Apoplexiâ.

CCXXXVIII. *Syncope autem ſolvitur* in totum,remanente quidem virium omnium languore, ſed qui citiùs,vel tardiùs tollitur,prout Cauſa fuit gravior,vel diuturnior,unde non raró æquè Robuſti poſteà exiſtunt,ac priùs.

In Syncope.

CCXXXIX. Imprimis notandùm, in totum aboleri pulſum ac Reſpirationem in Syncope, qui tamen non tolluntur in Apoplexiâ, niſi lethali, & ad mortem tendente:unde & mors inſtans prædici ſolet.

Pulſum & Reſpirationem in Syncope aboleri,non in Apoplexiâ.

Syncopes Signum Pathognomonicum.

CCXL. Cùm proinde in Syncope aboleri soleant semper Pulsus & Respiratio permanentes in Apoplexia; ab hisce imprimis deducendam puto Syncopes Naturam. Id enim pro *Signo pathognomonico Syncopes* habendum; *Pulsûs*, inquam, & *Respirationis Abolitio*: quoniam in solâ Syncope, durante vitâ, aboleri potest Pulsus & Respiratio, & illis abolitis de Syncopes præsentiâ judicium fert Medicus.

Quando Pulsus & Respiratio salvâ vitâ aboleri queant. Vita undependeat.

CCXLI. Cùm autem tum in Syncope, tum in Morte aboleri soleat tam Pulsus, quàm Respiratio; videndum, quando salvâ vitâ functio illa utraque possit aboleri, quando cum ejusdem interitu.

CCXLII. Supponemus autem nunc, quod aliàs docuimus, & in confesso putamus esse apud omnes Medicos, *Vitam nostram naturalem*, de quâ impræsentiarum agimus, *pendere à conservatione Ignis, Calidive Innati in Corde perpetuati & quaquaversùm unà cum Sanguine* ad *partium singularum vivificationem propulsi.*

Ignis vitalis ubinam accendatur.

CCXLIII. Nec repetemus hîc, quod itidem alias nos si non evicisse, saltem tanquam valdè probabile ostendisse putamus, *Ignem illum Vitalem ac Vestalem in dextro Cordis ventriculo accendi per Effervescentiam Sanguinis utriusque Ascendentis ac Descendentis, perpetuò ad Cor affluentis.*

CCXLIV. Sanguinis, inquam, *Ascendentis*, ratione admistæ Ipsi *Bilis Sale lixivo, sed Volatili & Oleoso, prædita.*

CCXLV. Sanguinis *Descendentis* verò, ratione admistæ Ipsi *Lymphæ*, & huic accedentis *Succi Pancreatici*, vel potiùs Liquoris ex Succo Pancreatico, Bile, ac Pituitâ in tenui Intestino confluentibus ac simul Effervescentibus parati, & quidem *Spiritu Acido* prægnantis.

CCXLVI. Hoc ergò præjudicium nostrum itidem supponentes, applicabimus ipsum pulsui & Respirationi in Syncope abolitis.

Quamdiu conservetur in Corde Ignis Vitalis.

CCXLVII. Quamdiu ergò 1. *Sanguis* ad Cor undique refluens laudabilis existit, aptusque est recipiendo sustentandoque Igni in dextro cordis Ventriculo in prædictâ Effervescentiâ erumpenti.

CCXLVIII. Quamdiu 2. *Bilis & Lympha*, sub quâ *Pancreaticum Succum* nunc comprehendo, cum Sanguine ad Cor accedentes aptæ sunt in suo confluxu ita effervescere, ut ex se latentes ignis particulas emittant.

CCXLIX. Tamdiu conservatur in Corde prædictus ignis vitalis; tamdiu Idem Sanguini se insinuat, eundemque rarefacit; tamdiu Cordis Ventriculus dexter dilatatur; tamdiu Idem eo ipso ad reciprocam sui contractionem irritatur; tamdiu præsenti sufficienti Animalium Spirituum copiâ Cor Contrahitur; tamdiu Sanguis in Arterias propulsus easdem expandit, & pulsum in carpo & alibi observari solitum producit.

Quando deficit in corde ignis vitalis, quænam consequantur.

CCL. Quando autem aut 1. *Sanguis ineptus est recipiendo, sustentandove Igni vitali*: aut 2. *Bilis vel Lympha* cum Sanguine ad Cor accedens *inepta est talem producere Effervescentiam*, in qua erumpant partes Igneæ in ipsis latentes; *desinet accendi in Corde Vitalis Ignis*, desinet *Sanguis rarefieri*, desinet *Cor ad sui contractionem irritari*, desinet *Cor contrahi*, desinet *Sanguis in arterias propelli*, desinent *Arteriæ expandi*, ac *Pulsus in carpo* & *alibi produci.*

Ob pauciores, vel nullos Spiritus Animales quænam fiant.

CCLI. Quando etiam 3. (quod propter Apoplexiam cum Syncope in multis convenientem affero) *Spiritus Animales ad Cor pauciores, vel nulli ampliùs* accedunt, tunc itidem *cessabit Cordis*, utut irritati, *Contractio*, cessabitque *Sanguinis in Arterias expulsio*, & *Pulsus.*

In quo differat in Syncope pulsus abolitus, à Pulsu in lethali Apoplexiâ tandem abolito.

CCLII. Ex quibus cùm elucescat, Cessare atque aboleri posse pulsum vel *vitio Sanguinis, eorumque quæ Sanguini* admiscentur, vel vitio *Cordis & Spirituum Animalium* Cor Contrahentium: puto quoque sedulis rerum naturalium scrutatoribus, & OEconomiæ humanæ gnaris abundè patere, in quo differat pulsus in Syncope abolitus à pulsu in lethali Apoplexiâ tandem quoque abolito.

CCLIII. *In Syncope* namque *aboletur Pulsus Sanguinis Contentorumque* in *Sanguine culpâ*; in *Apoplexiâ* verò aboletur idem pulsus à *Spirituum Animalium ad Cor mittendorum defectu*, aut impedito eorundem ad ipsum motu.

In Peste non raro permanere motum animalem, quamvis debilis & deficiens sit pulsus.

CCLIV. Hæc verò omnia ut Syncopæ, affectui ex professo nunc à nobis considerato, applicemus, & quod intendimus, eruamus, in peste non rarò permanet motus Animalis; quamvis debilis, intermittensque, ac tandem cum morte inopinatò superveniente deficiens observetur pulsus.

Unde deficit Pulsus in Peste infectis.

CCLV. *Non deficit* proinde *Peste infectorum Pulsus* ex *Spirituum Animalium defectu*, aliàs omnis Motus Animalis simul cessaret, deficeret atque aboleretur; *sed ob vitium in Sanguine ipso existens, aut à quibusdam ejus partibus vitiosis dependens.*

Sanguinem à veneno pestifero corruptū quænam sequantur mala

CCLVI. Quòd si *Bilis Acrior tunc à Veneno pestifero reddatur, aut idem Venenum Sale Volatili & Acri constans Sanguini admisceatur*, ubi ad Cor accedet, non tantùm *potentiùs Acidum*, quod in Sanguine naturaliter reperitur, *aggredietur sed idipsum ita evertet, ut suam Sanguini consistentiam tribuere non possit*, quocirca ineptior erit Sanguis ad sui rarefactionem, ineptior ad Cordis Ventriculorum dilatationem; quin minùs ad sui contractionem irritabitur Cor, unde & minùs, & debiliùs, & rariùs contracto Corde, pulsus fiet Arteriarum & minor, & debilior, & subinde intermittens, tandemque Deficiens; atque sic, *tanquam Syncope, peribit Æger; imprimis ubi concurrent anxietates circa Ventriculum excitatæ, halitusque graves quaquaversùm propellentur, atque sudor simul erumpens adventante morte reddetur frigidus.*

Ad ignē Vitalem laudabilem quænam requirantur.

CCLVII. Ut enim Ignis Vitalis & blandus producatur continuè in Corde, opus est, ut proportio servetur laudabilis inter Amarum Bilis & Acidum Lymphæ, quò blandè simul Effervescentia Igneas particulas ex sese promant, quæ partibus Sanguinis butyrosis, sed sufficienter ab Acido admisto coagulatis & condensatis, sese insinuare possint, & in ipsis sustentari, non item ab iisdem fluidioribus obrui & suffocari.

Idem à quonam obruatur

CCLVIII. Obruetur autem Ignis Vitalis à Sanguine minùs consistente ac fluidiore, quoties ipsius Acidum minuitur aut infringitur, & quidem à Sale Volatili & Acriore facto atque simul aucto.

Syncopen ortum ducere à Sale Volatili & Acri.

CCLIX. Potest igitur Syncope ortum ducere à Sale Volatili & Acri, & hactenus quoque Venenum pestilens in tali Sale consistere: quod erat probandum.

CCLX.

CCLX. Inter Pestis signa & Symptomata recensent quoque *Sanguis solitò fluidior*, *minusque concrescens*: qualem in plerisque malignis febribus observari notant practici.

CCLXI. Non ignoro, Sanguinem omnem fluidiorem nec concrescentem non semper observari in peste, cæterisque febribus malignis, sed aliquando etiam concrescentem tunc temporis educi.

CCLXII. Sed illud accidet, quamdiu pulsus permanet satis magnus; quamprimùm verò idem minor redditur & talis permanet, non dubito asseverare, Ipsum Sanguinem tunc quoque futurum fluidiorem, suamque tunc amisisse consistentiam.

CCLXIII. Et quamvis Ego in tali casu nunquam curaverim aperiri venam, ut extracto tunc Sanguine confirmare possem opinionem meam, quoniam id contra meam conscientiam tunc facerem; non puto tamen alios itidem occurrere, qui ausint asserere, instituta in tunc à se Venæ-sectione, eductumque Sanguinem consistentiæ laudabilis.

CCLXIV. Absit verò, ut cum Ægrotorum periculo & futuro damno faciam experimentum ullum; præsertim cùm tunc subinde sponte effluens Sanguis satis superque dictum meum confirmet.

CCLXV. Quamvis igitur non negem, posse in Pestis initio educi Sanguinem concrescentem, nego tamen illum talem prodire, ubi Pulsus ex magno factus est parvus, ex robusto debilis, ex æquali Intermittens, ac dominium accepit venenum.

CCLXVI. Cùm proinde, consentientibus plerisque, Sanguis per Venenum pestilens plus minùs amittat suam consistentiam naturalem; meritò quæritur, unde illa consistentia pendeat, quid illam tollere valeat?

CCLXVII. Respondeo autem paucis cùm idem pluribus jam me probasse putem, Consistentiam contingere Sanguini ab Acido; tolli autem eodem aut deficiente, aut debilitato. Nihil autem æquè Acidum debilitat & infringit, quàm Sal & quidem acre: cui si Volatilitas accedat; idem potentiùs ac celeriùs efficiet.

CCLXVIII. Potest igitur Sanguinis consistentia minui & tolli à Sale valdè volatili & acri: potest proinde ab eodem hactenus produci Pestis; quod erat probandum.

CCLXIX. Inter Corporis excrementa è Sanguine prodeuntia meritò primus locus tribuitur *Urinæ*, utpote quæ ex Sanguine ad Renes delato ibidem secernitur, mox in Pelvim depluit, ac inde per Ureteres ad Vesicam delabitur, in quâ plùs minùs retenta per Urethram excernitur.

CCLXX. Hæc *Urina* miras subit in Peste mutationes, dum, uti jam diximus in superioribus, *aliquando nihil vel parùm recedit ab Urinâ Sanorum*; aliquando *vel tenuis* prodit *& cruda*, vel *crassa & turbata*, jumentorumque urinæ similis; aliquando, & imprimis ubi omnia ruunt in pejus, *colorem habet plumbeum vel lividum*; aliquando *fœtorem* habet comitem, aliquando *nullum*; quin aliquando *olei colorem & consistentiam* imitatur.

CCLXXI. Tanta est à Practicis observata diversitas in Urinâ Peste infectorum, adeò ut nihil forsan magis varians observetur in Ægris, quàm Urina; unde concludere licet, nihil ad Pestem dignoscendam facere Urinam; quamvis ad periculum auctum manifestandum nonnunquam inservire queat.

CCLXXII. Si quis autem ad ea, quæ hactenus proposui & adhuc volente Deo proponam, ritè & accuratè attenderit, non mirabitur diu tantam Urinarum in Peste differentiam.

CCLXXIII. Cùm enim Urina, uti jam dictum, secernatur à Sanguine ad Renes delato, & satis propinquè à Corde prodeunte, utique, prout dimersimodè se habebit Sanguis è Corde prodiens, ita diversa separabitur ab ipso Urina; quod in Sanis quoque fieri observamus, & non semel tum publicè, tum privatim Auditores nostros monuimus, plurimum sc. aliquot ante & post cibum assumptum horis excretam Urinam differre, & quidem ob mutata ea, quæ unà cum Sanguine ad Cor feruntur: Chylo namque qualicunque illa debetur mutatio.

CCLXXIV. Quòd si à Chylo solo & quidem ritè constituto sequatur notabilis mutatio in Urinâ, certè non mirum, si à Causâ præternaturali aut immediatè, aut per mediam bilem, eamque vitiatam, Sanguini communicatâ, & Sanguinis effervescentia, hancque consequentes ejusdem in Corde atque Vasis Alterationes Mutationesque omnes vitientur, Ipsaque adeò Urina multis modis mutata secernatur, excernaturque.

CCLXXV. Cùm ergò non tantùm Cordis Functiones, at Ventriculi quoque Intestinorum, & aliarum observentur modis variis & nonnunquam sibi contrariis labefactari, quis non videt, illa quoque, quæ in partibus illis parantur, vitiari? & cum pleraque in Sanguinis massam refundantur, Effervescentiam, cæterasque Sanguinis contingentes Mutationes inde turbari, unà cum Urinâ secernendâ, excernendâque.

CCLXXVI. Observatur autem in Peste Pulsus, quemadmodùm sæpiùs repetitum, nunc magnus, nunc parvus; nunc robustus, nunc debilis; nunc frequens, nunc rarus, nunc intermittens aut deficiens; Hujus diversi pulsûs rationem non ab unâ, sed pluribus causis & humoribus in corpore existentibus, & ad Cor delatis pendere docuimus abundè; Ab iisdem igitur similiter deducenda erit Urina tantoperè in Peste varians.

CCLXXVII. Cùm verò hactenus notata Symptomata gravissima ostenderim, posse suum à Sale Volatili & Acri habere ortum, iisdem argumentis puto sequi Urinam, pessimam præsertim, ab ipso posse deduci.

CCLXXVIII. Quoties enim à Veneno pestilenti Sal Bilis Volatile Acrius est factum, vel immediatè tale Sal Sanguini est confusum, continget in Corde non blanda & lenis, sed Acris & omnia conturbans Effervescentia; quam consequetur partium Sanguinis omnium non tantùm confusio præternaturalis, per Urinam turbatam, sed nonnunquam insuper corruptio lethalis, per Urinam Oleaginosam dictam, aut lividam se manifestans.

CCLXXIX. Meritò proinde à Sale Volatili, sed Acriori, deduci potest Urina quævis valdè ac pessimè mutata in Peste: unde hactenus quoque confirmatur Pestis ortus è Sale Volatili, sed Acri.

Ss 4 CCLXXX.

Margin notes: Symptomata Pestis: Sanguis fluidior. — Quando. — Urinæ via. — Ejusdem in peste mutationes, & diversitas. — Usus. — Causæ. — Sanguis variè se habens. — A Chylo. — A Bile. — Et à cæterisque in variis partibus parandis. — Urina pessima à Sale Volatili & Acri. — Urina Oleaginosa & livida.

Sudor in quibus ab Vrinâ differat.

CCLXXX. Post Vrinam proximus assignandus inter Excrementa *Sudori* locus; quippe qui non tàm materiâ, quàm secretionis loco & excretionis viâ creditur differre ab Vrinâ.

CCLXXXI. Postquam in commune mortalium bonum Conjecturas nostras de Veneni Pestilentialis naturâ ingenuè aperuimus, earundem quoque rationes, ne sc. mancipia potiùs nostrarum opinionum comparare, quàm Veritatis sectatores formare videamus, cœpimus in medium proferre.

Venenū pestiferū in Sale Volatili & Acri consistere.

CCLXXXII. Asseruimus namque, videri nobis Venenum pestiferum in Sale tum valdè Volatili, tum simul valdè Acri consistere.

Id Auctorem non habere à revelatione divinâ nec angelicâ.

CCLXXXIII. Illud autem non habemus ab *ullâ revelatione Divinâ vel Angelicâ*, quemadmodùm aliqui auctoritatem figmentis suis conciliaturi solent nugari.

Nec per Somniū aut extasin.

CCLXXXIV. Sed neç *in Somnio aut extasi tale* quid quovis demum modo fuit menti nostræ oblatum, ut idem aliis aniliter credendum obtrudamus.

Nec per Ideam innatam.

CCLXXXV. Neque ullam *Veneni pestiferi Ideam innatam* in mente nostrâ offendimus, ex cujus consideratione attentâ ipsius essentiam describere possimus; qui pro vigilantium somniis habemus tamdiu quascunque Ideas innatas, donec vel unicam reverà in omnibus hominibus reperiri; non tantùm temerè audacterque asseveratum, sed solidè ac nervosè probatum observaverimus.

Sed ex suis effectis per sensus innotescentibus.

CCLXXXVI. Verùm illius Veneni pestiferi, sensus sc. nostros externos fugientis, naturam essentiamque *ex suis effectis, sive actionibus & passionibus* per *sensus externos nobis innotescentibus*, omninò & tantùm deducendam censentes, laborem Medicinæ Candidatis haud inutilem, quin necessarium nos suscepisse putamus; quando cœpimus tum ab omnibus *Symptomatibus* in Peste aut sæpiùs aut rariùs occurrentibus, tum à *Medicamentis* corpora nostra vel contrà pestilens venenum *munientibus*, vel ab ipso *liberantibus* Salem prædictum arguere.

Symptomata pestis esse à Sale Volatili.

CCLXXXVII. Existimamus enim nos hactenus ostendisse & *Cibi appetitum prostratum*; & *Sitim auctam*; & *Nauseam*; & *Vomitum*; & *Cordis anxietates*; & *Alvi fluxum*; & *Aphthas*; & *Animi deliquium*; & *Pulsum* omnibus modis Inæqualem, Intermittentem, Deficientemque; & *Cordis Palpitationem*, & *Syncopen*; & *Sanguinem* solito fluidiorem, minusque grumescentem; & *Vrinam* multifariam à nullâ commodiùs deduci posse, quàm à Sale valdè Volatili & Acri.

CCLXXXVIII. Proximum est proinde, ut idem à *Sudore* in Peste diversimodè se habente deducamus.

Sudoris Varietates.

CCLXXXIX. Diximus namque, prodire in quibusdam *sudorem sponte*, illumque nunc *paucum*, nunc *copiosum*; eundemque utplurimùm *fœtentem*; & quandoque *frigidum*; contrà verò in aliis *nullum* observari, sed *ne arte quidem* à Medicamentis potentibus elici posse.

Ejus cum Vrinâ convenientia & diversitas.

CCXC. Cùm autem meritò *Vrinæ ac Sudoris eadem ferè statuatur materia*, differantque imprimis *secretionis loco*, atque *excretionis viâ*, non sine causâ ea, quæ suprà protuli de Vrinis in Peste multifariis, in memoriam revocari opto.

Vrinæ quæ eadem materia.

CCXCI. Dixi, *eandem* statui vulgò, ac meritò *Vrinæ Sudorisque materiam*; cùm non tantùm minùs mingant, qui multùm sudant, & contrà; verùm insuper, saporem penè eundem habeant Vrina & Sudor; adde quòd iisdem remediis moveantur in plerisque & Vrina & Sudor.

Secretionis loc. diversi.

CCXCII. Addidi *secretionis loco differre*, cùm notum sit in Renibus secerni à Sanguine Vrinam; licèt dubitari possit etiam nunc, ubinam separetur ab eodem Sudor, certùm saltem est, id non contingere in Renibus: sive quis putet, id fieri in ipsis Vasis, aut in Corporis habitu, hoc est, interstitiis mediis inter Arterias Venasque, aut in extremis Vasis Cuti insertis, vel potiùs in Glandulis miliaribus per internam cutis superficiem dispersis.

Vi & Excretioni.

CCXCIII. Vrinam insuper ac Sudorem *differre viâ excretionis* asserui; notum enim est, Vrinam per solam Vrethram effluere; Sudorem autem per universos Cutis poros.

Sudoris in peste diversi causæ.

CCXCIV. Ut autem innotescat nobis magis Sudoris ratio in Peste tam diversi, considerandum, quænam ex notis Causis soleant excitare ac promovere, quænam vice versâ sistere aut impedire Sudoris effluxum.

Quænā causæ manifestæ sudorem excitent, & promoveant.

CCXCV. Ex *causis* ergò *manifestis sudorem tum excitare*, tum jam fluentem *promovere* solent 1. *Aër* tum *æstuans*, tum *humidus*. 2. *Corporis motus potens ac celer*. 3. *Animi anxietas & sollicitudo* magna. 4. *Alimentum potulentum*, tàm *copiosum*, quàm *calens*, ac confertim *confestimque assumptum*. 5. *Vestimenta & Tegumenta* corpus gravantia, &, si quæ sunt, talia plura. 6. *Medicamenta Sudorifera dicta*, inter quæ potentissimâ id efficiunt, quæ *Sale Volatili blando ac Oleoso* sunt prædita, non item *Acria*, quæ non nisi cum molestiâ sudorem solent aliquando tantùm producere.

Quænā ejusdem effluxum sistant.

CCXCVI. Sic ex causis omnibus notis & manifestis Sudoris effluxum sistere ac impedire solent 1. *Aër* frigidus & siccus corpus ambiens ac feriens. 2. *Corporis quies*. 3. *Animus tranquillus* & curis vacuus. 4 *Potûs* defectus. 5. *Corpus nudum*, ac paucis vestibus munitum. 6. *Medicamenta Acida*, sed parùm vel nihil Volatilis admistum habentia. Unde ex hoc catalogo eliminandum Acetum, ejusque Spiritus Acidus, ut & Spiritus Salis dulcis dictus, & quivis alius per Vini Spiritum contemperatus.

CCXCVII. Ex quibus vulgò notis, & Sudorem tàm movere quàm sistere solitis, accuratè consideratis expensisque non ita difficulter apparebit forsan, quî excitetur in nobis *Sudor*, *sero semper constans*, nunc quidem *magis Aqueo*, nunc verò *magis Salso*.

Aëris æstus quî sudorem excitet.

CCXCVIII. Utique 1. *Aëris æstus* quivis, vel à Sole, vel ab Igne vulgari productus, solvit humores in corpore nostro magis compactos & pituitosos, Aqueos verò, itidem fluidiores factos, potentiùs agitat per universum corpus, quin tum Vasorum omnium, tum cutis poros magis magisque aperit, sicque Aquæ sero in Vaporem soluto viam, exitumque parat ad Corporis superficiem, per quam Sudoris nomine erumpat, effundaturque.

Quî corporis motus vehemens.

CCXCIX. 2. *Corporis motus vehemens* & agitatio continuata Contenta omnia solitò celeriùs ac potentiùs agitat, unde eadem, qualiacunque

que in ipſo exiſtunt, vim ſuam, quàm priùs exe-runt magis, quin quaquaverſùm propulſa fluidio-ra fiunt, Sudoremque præbent pro humorum in corpore contentorum diverſitate, nunc A-queum, nunc ſimul Salſum, nunc calidum, nunc frigidum, nunc tenuem, nunc viſcidum, & ſic porrò.

Quî Animi anxietas. CCC. 3. *Animi ſollicitudo & anxietas ſumma* modò mihi ſaltem hactenus inexplicabili æſtum circa præcordia excitando, (an ſimul Bi-lem Succumque Pancreaticum copioſiùs ad tenue Inteſtinum propellendo, & ſingularem Efferveſ-centiam producendo?) Sudorem proferre obſer-vatur.

Quî Alimentum potulentum. CCCI. 4. Sudorem movet *Alimentum potulentum*, & imprimis *Aqueum*, quatenus ipſi mate-riam ſuppeditat, & ſimul humores quoſvis diſſol-vit, & quaquaversùm deducit; quod efficit cele-riùs ac potentiùs, ſi & copioſum aſſumatur, & con-fertim, & calens: ob eaſdem cauſas nunc & modò allatas.

Quî Veſtimenta & Tegumenta. CCCII. 5. *Veſtimenta & Tegumenta* corpus arctè concludentia vel gravantia Sudorem pro-pellunt, quatenus & frigus externum à corpore arcent, & calidas exhalationes per poros erum-pentes circa cutim ſiſtunt, ſicque Corporis calo-rem augent, unde, uti jam dictum, humores omnes magis magiſque liquantur, & vi quaquaversùm propelluntur.

Quî Sudorifera. CCCIII. 6. Denique *Sudorifera Volatili Sale prædita* præ cæteris omnibus & ſubitò & potenter Sudorem cient, quatenus de Bilis naturâ partici-pantia in Corpore noſtro Calorem augent, humo-res fundunt, ſolvuntque, quin potentiùs ac celeriùs quaquaversùm propellunt.

Aër frigidus qui ſudorem ſiſtat. CCCIV. Sudorem contrà ſiſtunt vel impediunt 1. *Aër frigidus*, quatenus non tantùm poros cutis obſtruit & claudit, ſed imprimis per dictos cutis poros penetrans ſanguini ſe admiſcet, ac ipſius partes coagulabiles, ſerum præſertim inſpiſſat & cogit, & ita partium Aquearum à cæteris ſepara-tionem impedit ac ſiſtit.

Sãguinis Serum qui coaguletur. CCCV. *Coagulabile* dixi *Sanguinis Serum*, quod facili experimento quivis poterit obſervare: nam ſi cochleari exceptum candelæ imponatur, mox ſeparatâ pauciſſimâ humiditate Aqueâ in gelati-nam quaſi concreſcit.

Corporis quies qui Sudorem impediat. CCCVI. 2. *Corporis quies* Sudoris eruptio-nem impedit; quatenus tunc minùs quoque moventur in ipſo humores, quin magis magiſque in eodem concreſcunt ac coagulantur, atque eo ipſo inepti redduntur ad Sudorem promoven-dum.

QuiAnimus tranquillus. CCCVII. 3. *Animus tranquillus & curis vacuus* eatenus Sudorem impedit, quatenus in tali ſtatu unà cum animo pacato ſedatiores ac minùs agitati ſunt Corporis noſtri Succi.

Quî potûs defectus. CCCVIII. 4. *Potûs defectus* Sudoris motum Im-pedit, quatenus deſideratur ſæpè in Sanguine pars Aquea, quæ Salſas & pituitoſas diluat, & vehiculi loco ipſis ſit ad Sudorem educendum.

CCCIX. Unde (ut hoc in tranſitu moneam) manifeſtum fit quorundam vel ſciolorum, vel ſu-pra ſuos magiſtros ac duces ſapere nolentium er-ratum ſatis grave, dum Ægris ſuis, etiam ubi Su-dorifera ipſis exhibuerunt, & Sudor erumpere non vult, aut nequit, potum denegant, etiam iuſculum calens; hinc non raro animo penè linquuntur Ægroti, ac præ humiditatis defectu deficiunt; cùm contrà, ſi potus illis moderatus ac præſertim cali-diuſculus exhibeatur, obſerventur faciliùs & co-pioſiùs ſudare ægri, ac ſimul in medio Sudore re-creari. Hoc præceptum aut, ſi mavis, monitum practicum, tanquam milliés cum ſummo ſucceſſu expertus, omnibus ac ſingulis commendo Medici-nam aliquando facturis.

Quî Corpus dudum, ac paucis veſtibus munitum. CCCX. 5. *Corpus nudum ac paucis veſtibus* contra externi Aëris frigus *munitum* Sudo-rem ſiſtere, norunt plerique Ægri Sudoris cum Critici, tum Symptomatici, tum Artificialis im-patientes, ac idcircò corpus ſuum denudantes, quin non tantùm eâ ratione Sudorem ſiſtentes, an nonnunquam in graviſſimum affectum, ipſam-que adeò mortem ſe imprudenter conjicientes.

Quî Medicamenta Acida. CCCXI. Dixi 6. *Medicamenta Acida*, ſed im-primis Volatili Spiritu carentia Sudorem impedi-re, quod non tantùm teſtatur experientia, ſed ipſa quoque evincit ratio.

Acidi virtutes. CCCXII. *Acida* enim, quâ Acida, & *Bilem*, pri-mariam in nobis Caloris cauſam, *infringunt* ac enervant, & *Sanguinem coagulant*, & *viſcidis humo-ribus unà cum pinguedine ortum præbent*. Hæc verò omnia Humorum motum, Ergò & Sudoris expul-ſionem impediunt.

CCCXIII. Aliter autem ſe habent Aci-da cum Volatili Spiritu juncta, quippe quæ longè debiliùs prædicta præſtant, & humorum motum vix ac ne vix quidem impediunt, ergò nec Sudorem: quem non quidem promiſcuè in omnibus, ſed in quibuſdam potiùs excitant, quàm ſiſtunt; & quidem ob certam humorum in iſtorum corpore exiſtentium diſpoſitionem; propter quam Efferveſcentia excitatur ad Volati-lium Acidorum aſſumptionem, à quâ elevati & quaquaversùm propulſi halitus ſudorem quoque propellunt.

Sudorem in ſtatu perfectè ſano nunquã produci: ſed à rebus non-naturalibus, cauſis morbificis, vel ſudoriferis. CCCXIV. Ex his ita de cauſis manifeſtis, at-que Sudorem tàm moventibus, quàm ſiſtenti-bus, præmiſſis puto non ita difficulter elici poſ-ſe, *Sudorem nunquam in ſtatu perfectè ſano produ-ci*; ſed nunc à quibuſdam *rebus non-naturalibus* dictis exceſſu peccantibus non-naturalem, nunc etiam à quibuſdam *cauſis morbificis* vocatis præ-ternaturalem; nunc *à Medicamentis Sudoriferis* inde nominatis artificioſum excitari: & quidem imprimis eo, quem in variis cauſis deſcripſimus, modo.

Cauſæ Morbificæ quatenus ſudorem moveant. CCCXV. *Cauſæ* autem *morbificæ*, hoc eſt, Cor-pus continens aut contentum ita immutantes, ut una pluresve functiones inde lædantur, videntur mihi eatenus *movere Sudorem*, quatenus ſimul ta-lem *calorem in corpore excitant*, à quo ſolvantur & foràs expellantur humores ſeroſi, & alii; ac im-primis, quatenus *vitioſum* in tenui Inteſtino, aut dextro Cordis Ventriculo *efficiunt Efferveſcen-tiam*, quam modo jam aliquoties à me propoſito excipiat Sudoris expulſio.

In peſte Sudorem diverſimodè propelli. CCCXVI. Hæc omnia ut tandem etiam præſen-ti noſtro de *Peſte* negotio accomodemus, conſi-derandum, aliquando *nullum*, aliquando *paucum*, aliquando *copioſum ſponte* propelli tunc *Sudorem*, & ipſum quidem *varium*.

Vnde aliquando nullus propellatur ſudor. CCCXVII. *Nullus in Peſte ſponte prodi-re* videtur mihi *ſudor* ob *ſummam Veneni peſtilen-tis acrimoniam*, non tàm *efferveſcentiam* in tenui Inteſtino, dextrove cordis ventriculo parientem,

quàm

quàm *impedientem*, & quidem *corrumpendo*, *ac solvendo confestim Sanguinis consistentiam naturalem*, ac sese *arctissimè uniendo Humori acido* ubivis in corpore ipsi occurrenti: quod nullatenus factum opportuit.

Quale Acidum aut salsum homini conducat & quale nō. A quibus mutentur.

CCCXVIII. Nam nec acidum purùm & acre, nec salsum purum & acre, naturale aut utile est ulli animali, multò minùs homini; sed blandum & cum aliis temperatum, dilutumque.

CCCXIX. Docui non semel, & quoniam hæc ritè observari, omnium, qui per Chimiam, Artem verè naturalem, ratiocinari avent, interest, continuò inculcandum existimo; *Temperari* & *Acidum*, & *Salsum lixivum* tam *Spiritu Volatili*, quàm *Oleo*; *Dilui utrumque Aquâ*: quemadmodùm *Salsum* in specie *obtunditur Terrâ*.

Quid eadem temperata, quid pura præstent.

CCCXX. Hæc ita temperata & sibi confusa excitant quidem aliquam, sed blandam & utilem homini effervescentiam; eadem autem pura & intemperata potentem, acrem, hominique noxiam; quippe quam ventris & tormina, & anxietates, cordisque palpitationes, &c. tam sæpe solent comitari aut excipere, atque sic ægris ac Medicis manifestare.

Quando ab iis sudor, & quando non propellitur.

CCCXXI. Quoties igitur ex vitiosâ illâ effervescentiâ vapores, halitus, flatus excitantur, toties sudor quoque propelli potest: Quoties verò se mutuò infringunt ac concrescunt Acidum & Salsum, toties nullus sudor observatur.

Nullus in peste sudor quale signum.

CCCXXII. Ubi ergo *nullus in peste gravi spontè prodit Sudor*, & imprimis arte quoque ac medicamentorum convenientium ope nullus propelli potest, arbitror, non tantùm *pestilens venenum esse valdè acre*, verùm offendere simul in corpore *tale acidum, cum quo concrescat & concentretur arctissimè*; atque ideò tales admodùm rarò evadere.

Quale sponte erumpēs sed paucus.

CCCXXIII. Ubi verò *erumpit* quidem *sponte sudor, sed paucus*, arbitror Ego, *minùs acre tunc venenum pestilens* existere, aut saltem occurrere ipsum *tali acido, cum quo effervescens halitus aliquos* excitet; aut *calorem talem*, unde sudor is prodeat. Hôc ideò faciliùs, cæteris paribus, curari posse autumo.

Quale spontè erumpēs & copiosus.

CCCXXIV. Ubi verò sudor erumpit *spontè copiosus*, ibi major sanationis spes effulget, sive *Venenum pestilens sit minùs acre*, sive occurrat *Acido satis apto* ut ex illorum confluxu ac effervescentiâ unà cum sudore copioso effluat bona veneni pars.

Quid tunc agendum Et eve-rias.

CCCXXV. Quòd si tunc opus illud laudabile, ac forsan criticum promoveatur medicamentis non tàm sudorem potenter urgentibus, quàm Veneni pestiferi acrimoniam noxiam temperantibus, ejusdemque volatilitatem figentibus; nec sui negligentiores sint Ægri, aut minùs securi Medici, utique sanitas meritò expectanda.

Si sui nō sint ægri negligentiores.

CCCXXVI. Dixi, *Dummodò sui non sint Ægri negligentiores*: observavi enim non semel cum dolore ac mœrore, tales Ægros tum spontaneo tum artificiali sudore multùm recreatos Aëri externo cum extremo suo damno se mox exposuisse, ac ferè semper in deterius paulò pòst ruisse.

Et si non nimis securi stant Medici.

CCCXXVII. Addidi, dum *non nimis securi existant Medici*; postquam illis incumbit sollicitudo & cura ægrotantium, quos ni seriò & sæpiùs moneant sui officii & imminentis periculi, suo certè non satisfecerunt muneri, nec juvat deceptum Medicum dicere: Non putabam inde tantùm imminere Ægro periculum.

In peste exacta habenda Ægrorum cura.

CCCXXVIII. Si alicubi ergò, certè in peste, affectu quippe acutissimo & maximè fallaci, hactenusque valdè maligno, exacta est habenda ægrotantium ratio, ne, quamprimùm Symptomata molestiora & sensilia videntur tantillùm levata, putetur affectus quoque curatus: Hic namque sibi relictus, adeóque neglectus cuniculos agit, atque ipsos ægros ex improviso opprimit ac extinguit.

Nec pesti facilè fidendum.

CCCXXIX. Omnes proinde ac singulos Medicinæ studiosos seriò velim monitos, ne facilè fidant Pesti, utut videatur aliquod Symptoma priùs ægro molestum sublatum. Latet enim semper anguis in herbâ, incautos inopinatò indies tollens ac necans.

Sudor fœtens unde.

CCCXXX. Narravi superiùs, *Sudorem* in peste spontè prodeuntem observari utplurimùm *fœtentem*; quod minimè mirum, postquam hominis corruptionem parit Venenum pestilens; in corruptione autem omni fœtor notatur.

CCCXXXI. Cum sudore verò prodire solet fœtor, quia aliqua corrupti Sanguinis pars eaque fluidior simul exspirat & foràs tendit.

Sudor frigidus periculosus.

CCCXXXII. Idem *Sudor* erumpit quandoque *frigidus*: qui quemadmodùm semper, sic & in peste habetur periculosus, imprimis, ubi simul existit crassus & viscidus.

Et quare.

CCCXXXIII. Periculosus habetur sudor frigidus, quia talis nunquam prodit nisi in extremis angustiis & anxietatibus, & morbis gravissimis: unde nisi tali Sudore mox levetur ægri, brevi solent vitam cum morte commutare.

Quando spes aliqua super, & quando non.

CCCXXXIV. Quando verò spes aliqua restitutionis superest in ægris Sudorem frigidum sudantibus, solet calidus Sudor subsequi frigidum, corpus saltem blandè incalescere: Contrà spes in angusto est, si cum Sudore frigido augeatur totius corporis frigus; simulque minor ac debilior fiat pulsus: nam id indicio est, mortem esse præ foribus; extincto sc. quocunque demum modo Igne vitali; cujus extinctionem comitatur vel sequitur frigus. Comitatur, quando ab eâdem causâ procedit; Sequitur, quando propter auctum æstum & vapores nimios suffocatur Ignis prædictus.

Sudor arte conciliatus quid indicet.

CCCXXXV. Ex *Sudore arte conciliato* aliud deduci non potest, nisi quòd signum bonum sit assumptis Sudoriferis, ac corpore ritè tecto, Sudorem prodire satis copiosum, sed imprimis levari Symptomata ægrorum primaria, pulsumque redire ad statum naturali proximum.

CCCXXXVI. Atque sic quoque puto ex iis omnibus, quæ de Sudoris omnis causis manifestis protuli, & de Sudore multipliciter in peste se manifestante adjeci, satis patere, à Sale Volatili & Acri illum, adeóque ipsam Pestem deduci posse: quod in specie docere volebamus.

Exhalatio fœtens in peste.

CCCXXXVII. Ad Sudorem si non referri debeat *Exhalatio fœtens* in Peste correptis erumpens, utique illum proximè debet eadem excipere.

CCCXXXVIII.

CCCXXXVIII. Exhalatio illa non tantùm cum *Sudore* per corporis poros, ſed nonnunquam *per Os, nareſque*, imò cùm ipſâ *Urinâ* & *alvi excrementis* prodire ſolet.

CCCXXXIX. Exhalatio iſta exiſtit varia, poſtquam nunc minùs, nunc magis fœtet, eſtque aliquando penè cadaveroſa.

CCCXL. Ortum verò habet omnis fœtor præternaturalis à rei cujuſvis corruptione.

CCCXLI. Nil autem magis promovet Vegetabilium & Animalium corruptionem, quàm Sal Volatile, ad fermentationes & Putrefactiones accelerandas admodùm efficax, & Aquæ operationem lentam mirè adjuvans: uti notum eſt iis, qui vel primoribus labris attigerunt Chymicas operationes.

CCCXLII. Cùm ergò nihil æquè putredinem ac corruptionem fermentantem in homine promoveat, ac Sal Volatile, meritò exhalationes in Peſte fœtentes adeóque ipſam Peſtem hactenus ab illo Sale deducimus.

CCCXLIII. Poſſunt quidem Acida quoque corrumpere partes Animalium, non autem ad putredinem aut fermentationem cum fœtore ullo junctam deducere; cùm ab Acido, cæteris paribus, non excitetur, ſed potiùs impediatur omnis fermentatio & putrefactio.

CCCXLIV. Licèt enim quædam præparentur per Acidum ad fermentationem, removendo emendandove impedimenta, viſciditatem putà fermentandorum, non fermentantur tamen ab Acido; quod ad multas difficultates aliàs ſubinde occurrentes tollendas exactè notandum. Confunduntur namque nimis ſæpè planè diverſa, etiam ab iis, qui ſe ſolos in accurato rerum examine instituendo ſapere putant, aliis ſaltem perſuadere conantur.

CCCXLV. *Symptomata* in Peſte quâvis obſervabilia vel ſpectant *Functiones Naturales*, de quibus egimus hactenus, vel *Animales* læſas, de quibus adhuc agendum nobis eſt, ut videamus an ex harum quoque læſarum perſcrutatione *Salem Volatilem & Acrem* in veneno peſtilenti latentem poſſimus eruere ac elicere.

CCCXLVI. Quemadmodùm autem inter Functiones Animales primum locum aſſignare ſolemus *externis ſenſibus*; ita & ab illorum læſionibus faciemus inveſtigationis hujus noſtræ initium.

CCCXLVII. In genere autem plùs minùs obſervantur in Peſte *minui ac debilitari ſenſus externi*; unde non tantùm lumen ferè fugiunt *Oculi*; ſed eſt quoque viſus obſcurior; *Aures* ſurditate aliquali afficiuntur; *Nares* non ſatis commodè olfaciunt; nec *Lingua* ſapores ritè dignoſcit; nec *Tactus* integer permanet; quamvis illa ſenſuum externorum læſio non ſemper obſervetur ab ipſis ægris, ſed à Medicis potiùs & adſtantibus.

CCCXLVIII. Rariùs quidem in totum excæcantur Ægri, nec niſi urgente affectu graviſſimo.

Ejus Cauſa.

CCCXLIX. Omnium autem Senſuum Externorum diminutionem ſimul contingentem non niſi à *vitioſâ Spirituum Animalium conſtitutione* deduci poſſe autumo; utpote causâ unicâ ad ſingulorum functionem concurrente ac communi.

CCCL. Quo autem vitio affecti ſint Animales Spiritus, ut debiliùs ſolito ſinguli Senſus externi operentur, meritò quæritur.

CCCLI. Cui quæſtioni ut ſatisfaciam, puto id contingere poſſe 1. ſi *pauciores* ad ſenſuum organa deferantur; 2. ſi eò ferantur *inordinatè ac confusè*; 3. ſi eò ferantur *impuriores*, atque cum aliis rebus confuſi.

Spiritus Animales pauciores.

CCCLII. In Peſte autem aliquando *pauciores* tum in corpore exiſtere, tum ad ſenſuum organa deferri Animales Spiritus, non nego; id tamen continget imprimis poſt diuturnas vigilias & inquietudines perſeverantes, aut dolores ſummos, Sudoreſque profuſos, adeóque ubi omnia in deteriùs vergunt. Hanc proinde cauſam ſeriùs locum habere arbitror.

Inordinatè ac confusè ad organa moti.

CCCLIII. Sæpiùs autem puto *inordinatè ac confusè* ad Senſuum organa deferri tunc Spiritus Animales, & imprimis ubi ſe hoc Affectu affectos ſentiunt, aut metuunt Ægri, ob ferè conjunctam in omnibus Animi conſternationem ac conturbationem, ad animum revocando tantùm huic affectui conjunctum Vitæ periculum; unde mirum videri debet nulli, quòd mente conturbatâ ſpiritus quoque animales confusè ac inordinatè ferantur quaquaverſùm.

CCCLIV. Hinc eſt, quòd, licèt in multis permaneat ad extremum vitæ finem Motus animalis & voluntarius, non ſit tamen idem firmus & robuſtus, ſed tremulus & infirmus; de quo agemus poſtmodùm.

Impuriores.

CCCLV. Eoſdem Spiritus Animales in Peſte *impuriores* quoque exiſtere, arguit tam frequens in ipsâ Delirium, & univerſi Sanguinis corruptio, impuris Spiritibus ortum neceſſariò.

Sanguinis corruptio à Salſo Volatili.

CCCLVI. Nulla verò Sanguinis corruptio Spiritibus Animalibus faciliùs & nocentiùs impuritatem conciliabit, quàm illa quæ à Sale Volatili producetur; quippe quod facillimè & arctiſſimè ſe Spiritibus Animalibus, utpote Volatilibus, adjunget, ipſoſque vitiabit.

CCCLVII. Cùm proinde à Sale Volatili & propter acrimoniam nimiam vitioſo deduci poſſit memorata ſenſuum externorum omnium debilitas in peſte ordinaria, & hactenus quoque à Sale valdè volatili & acri produci poterit Peſtis; quod erat probandum.

Senſus externi moleſtiâ & dolore affecti in Peſte.

CCCLVIII. Non tantùm in operatione ſuâ debilitantur in Peſte ſenſus externi, verùm non raro *moleſtiâ* inſuper afficiuntur & *Dolore*: Sic *Aures* quibuſdam *tinniunt*, & *lumen abſque moleſtiâ nequeunt ferre* multi; de *Ardore interno & moleſto* cum *inquietudine conjuncto* queruntur plerique; imprimis moleſti ſunt nonnullis *Dolores Capitis, Cordis & Lumborum.*

Tinnitus Aurium

CCCLIX. *Tinnitus Aurium* Vapores, Halitus, aut Flatus omnium conſenſu arguunt; iſtorum autem omnium efficientem in corpore Cauſam, præter Bilem alioſve humores Bili analogos, nemo unquam oſtendet.

Ejus cauſa.

CCCLX. Quò autem Bilis acrior in corpore occurrit, eò plures adeóque moleſtiores flatus halituſque excitari notum.

CCCLXI. Eadem Bilis cùm Sale Volatili conſtet, nemo non videt, Aurium tinnitum pro causâ efficiente agnoſcere Salem Volatilem & Acrem, & idcircò hactenus quoque ab ipſo deduci poſſe Peſtem.

Lumen oculis molestum.

CCCLXII. Cùm *Lumen moderatum recreare soleat Visum*, quoties idem ipsi grave ac molestum existit, toties in oculo vitium existere oportet, ob quod minùs ferre possit Lumen, etiam mediocre.

Ejus causa.

CCCLXIII. Rursus, cùm lumen primarium & alia illustrans ac illuminans procedat imprimis à Radiis Solaribus, vel cujusvis Ignis vulgaris flammâ, à quibus observamus quoque res quasvis rarefieri ac liquefieri aptas reverà liquefieri & rarefieri, meritò suspicamur, tale quid in oculis quoque fieri à Lumine in ipsos admisso: Quod si, quemadmodùm in superioribus probabile ostendimus, Spiritus Animales ad Oculos quoque delati à Sale Volatili ipsis admisto redditi sint in Peste impuri, utique ad Luminis accessum irritabitur comes ipsis acrimonia, quæ novâ & magis sensili molestiâ tunc afficiet ipsos Oculos; quamobrem Lumen fugient Ægri.

CCCLXIV. Hujus proinde molestiæ causa primaria cùm pendeat ab acrimoniâ Salis Volatilis Animalibus Spiritibus admisti, hactenus quoque Pestis origo non malè deducetur ab eodem Sale Volatili & Acrimoniâ suâ imprimis peccante.

Ardor gravis in Peste.

CCCLXV. Hoc idem tum probat, tum confirmat *Ardor plerisque tunc gravis & interiora præsertim urgens*: quippe qui à nullâ re in corpore humano secundùm naturam existente commodè potest deduci, quàm à *Bile*, Acrimoniâ præsertim tunc præter naturam peccante, vel ab alio humore ipsi affini, hoc est, *Sale Volatili & Acri* abundante. Non est proinde, ut hoc argumentum magis urgeamus, cùm id sæpiùs jam sit à nobis factum, &, uti putamus, plerisque satis jam notum.

Eius causa.

Inquietudo.

CCCLXVI. *Inquietudo* in Peste tàm multis tàm molesta, vel pro ipso Sensu molesto, vel pro continuâ ipsum consequente corporis agitatione & quassatione haberi potest.

Ejus causa.

CCCLXVII. Sensus ille molestus non tantùm *Ardori molesto*, de quo iam dictum, debetur, sed nonnunquam aliis insuper *lancinationibus* per universum corpus dispersis, & non tantùm in Capite, Lumbis & Præcordiis gravissimè, at per totum corporis habitum satis graviter ægros vexantibus.

Lancinationes unde.

CCCLXVIII. Quemadmodùm autem *Ardoris sensum Bili Acriori, aut Sali Volatili & Acri* modò adscripsimus: ita *Lancinationum sensum* adscribimus *Acido* itidem *Acriori* cum prædicto Sale Volatili in tenui præsertim Intestino vitiosè effervescenti, & halitus acres quaquaversùm propellenti, unde Lancinationes semper produci, plurima sunt quæ evincunt, quæque aliàs pluribus etiam publicè proposuimus.

CCCLXIX. Per accidens ergò peccat in Peste Acidum, corruptum sc. à *Sale Volatili Acriori*; à quo cùm primariò deduxerimus omnia, quæ hactenus examinavimus, Symptomata, ab eodem nunc, sed *secundario deducimus quoque Lancinationes* in multis satis molestas, & hactenus quoque Ipsam Pestem.

Dolores in Peste.

CCCLXX. Gravissimi verò & imprimis molesti in Peste *Dolores* nunc *Caput*, nunc *superius Ventriculi Orificium*, nunc ipsam *Lumborum regionem* occupant,

CCCLXXI. *Dolores Caput* valdè afficientes ortum habent dubiò procul *ab humorum Acrimonia*, quæ cùm vel *Acida* vel *Salsa lixiva duntaxat* observetur, ab utrâque ortum in Peste potest habere Dolor: *A Bile* quidem, aut quovis alio humore Sale Volatili & Acri constante *primariò*; Ab *Acido verò secundariò*, utpote à Salso lixivo itidem vitiato, atque ad Caput delato, halitus, saltem Acres eò ascendentes promente.

Eorum causa.

CCCLXXII. *Vitiatur autem Acidum* imprimis *in tenui Intestino*, unde non tantùm *Capitis*, sed *Lumborum* quoque in prædicto intestino, atque *Cordis* dictus in superiori Ventriculi Orificio excitatur *Dolor* à præfatis humoribus ob Acrimoniam Bilis vitiosè effervescentibus, atque nunc vaporis, halitûsve formâ, nunc secundùm totam sui substantiam eò tendentibus,

CCCLXXIII. Dolores igitur gravissimi Capitis, Cordis, Lumborum, quia convenientissimè possunt à Sale Volatili & Acri vel primariò, vel secundariò deduci, poterit hactenus quoque ab ipso produci Pestis; quod erat probandum.

Somnus profundus, Vigiliæ, cùm unà ces in Peste.

CCCLXXIV. Diximus aliàs, *Sensuum externorum affectionem* esse *Somnum* & *Vigiliam* quia sicut operantur, ad operandum saltem parati & dispositi sunt durante vigiliâ sensus externi, ita durante Somno feriantur iidem, minùs sc. tunc dispositi ad externa objecta percipienda.

CCCLXXV. Accidit autem in Peste, ut aliquando *Somnus profundior & Sopor*, aliquando *Vigiliæ* contumaces molestent.

Vigiliarum causa.

CCCLXXVI. *Vigilias* producunt quæcunque sensuum externorum organa & sensoria molestè afficiunt; quemadmodùm diximus non tantùm Aurium tinnitum, Corporisque Universi Inquietudinem, quin & Ardorem, molestos esse in Peste, at præsertim graves Capitis, Cordis, Lumborumque Dolores, ut & quandoque Nauseam & Vomitum; quorum omnium nomine urgent tunc quoque Ægros vigiliæ.

CCCLXXVII. Quæ proinde ostensa est in superioribus horum Affectuum Causa, *Sal putà Volatile & Acre*; illud ipsum *Vigiliarum quoque Causa erit*, & hactenus Ipsius Pestis.

Somni profundi causa.

CCCLXXVIII. Quòd si à *Sale Volatili & Acri* Vigilias, ab eodem saltem *Soporem Pestilentialem* deduci non posse asseverabit nonnemo: verùm præter rationem atque experientiam, cùm reverà *Affectus Soporosi*, præsertim cum aliquo Calore conjuncti, ortum habeant *à Bile secundùm partem sui Oleosam peccante*; quemadmodùm id pluribus docuimus in lib. 2. ubi de Soporosis Affectibus egimus, quando inter alia id evincentia argumenta proposui *Opium & Amarum & pingue*: ut & *Vini Spiritum*, qui tantò est magis narcoticus, quantò magis abundat parte Oleosâ: Adde quòd non rarò in *morbis à Bile ortis*, febribus putà satis ardentibus, sponte *Sopor ægros corripiat*.

CCCLXXIX. Cùm proinde non tantùm Vigilia; sed *Sopor* etiam *à Bile atque adeò à Sale Volatili* possit habere ortum, nil impedit, quominùs inde quoque suum ortum habere possit Pestis.

Delirium in Peste.

CCCLXXX. Perpetuus ferè gravioris Pestis comes est *Delirium*, idque nunc levius, nunc gravius.

CCCXXXI.

CCCLXXXI. Eſt autem Delirium, Mentis à vero & æquo aberratio in judicio de objectis realibus vel fictis ferendo.

CCCLXXXII. Obſervatur *Delirium* non tantùm *in Affectibus cum Ardore conjunctis*, febribus putà ardentibus, ſed quoque in *Affectibus frigus potiùs comes habentibus*, Melancholiâ putà Hypochondriacâ dictâ, Senectute minùs vegetâ, &c.

CCCLXXXIII. Adeò ut nec Calor, nec Frigus, nec ulla alia rerum naturalium qualitas pro adæquatâ vel neceſſariâ Delirii causâ haberi debeat.

CCCLXXXIV. Quinimò plurima & quidem diverſiſſima Delirii poſſunt eſſe Cauſa, cùm plura deſiderentur ad judicium æquum *de re quâvis Rationi* ab *Imaginatione, vel Ingenio ipsâque Memoriâ oblatâ* ferendum.

CCCLXXXV. Nam 1. *Ab Imaginatione* offerendæ ſunt Rationi Notiones Rerum ſenſilium tàm primæ quàm ſecundæ rebus ipſis conformes.

CCCLXXXVI. 2. Ab *Ingenio* ſubminiſtrandæ ſunt Rationi Affectionum in rebus ſenſilibus obſervatarum ratiocinatione ſollicitâ elicitæ rationes, atque adeò catenatæ ac ſolidè cohærentes.

CCCLXXXVII. 3. *A Memoriâ* ſuggerenda Rationi fideliter omnia ipſi concredita.

CCCLXXXVIII. 4. *Ipſa Mens liberâ* debet eſſe ab omni præjudicio, & conſideratione aliûs objecti ipſam aliò avocantis, & imprimis Affectum notabilem excitantis, turbantiſque; ut operi attenta æquum ferre poſſit judicium.

CCCLXXXIX. 5. Ipſum *Corpus tàm continens, quàm contentum* integrum requiritur ad judicii integritatem.

CCCXC. *Læditur autem judicium*, quoties in prædictorum uno vel pluribus aliquid deſideratur.

CCCXCI. Nam 1. *ſi Notiones vel primæ vel ſecundæ* ſive Ipſorum *Objectorum externorum*, magis vel minùs remotorum, &c. ſive *Medii externi*, quando id deſideratur; ſive *Lucis*, ubi & illa requiritur; ſive *Senſoriorum* ſive *Animæ* minùs ad opus ſuum attentæ culpâ, *non reſpondeant ex æquo ſuis objectis*, hactenus ſequetur Delirium, hoc eſt, judicium rebus ipſis haud convenient.

CCCXCII. 2. Si *Ingenii Ratiocinationes ſunt ſcopæ diſſolutæ, minimè cohærentes*, vel *plus, minuſve*, aut *aliud quàm decebat concludentes*, dubio procul delirabit Mens, hoc eſt, iniquum feret judicium, niſi hæc advertat & animadvertat corrigatque.

CCCXCIII. 3. Si à *Memoriâ* priùs ipſi ab Imaginatione, vel Ingenio, vel à Judicio ſubminiſtratæ *Ideæ reponantur quovis modo diminutæ, truncatæ, auctæve, aut alteratæ*; utique huic fidens Ratio iniquum feret judicium, adeóque delirabit.

CCCXCIV. 4. Si *Mens ipſa vel præjudiciis occupata* fuerit, vel aliud objectum *ſolicitè conſideraverit*, vel *vehementibus Animi motibus* & affectibus turbata, *non attenderit ſatis ad res dijudicandas*; æquum de ipſis non feret Judicium, ſed delirabit.

CCCXCV. 5. Si *Corpus hominis continens*, ac *Cerebrum* præſertim, cujus operâ Mentem in quibuſvis ſuis operationibus imprimis uti, plurima ſuadent ac perſuadent, *malè fuerit affectum* (ut in ejus Inflammatione, Phrenitide dictâ, id contingit,) Mentem quoque ſæpenumerò delirare obſervamus.

CCCXCVI. Sic ſi *Corpus hominis Contentum*, ac *Bilis* præſertim *Succuſve Pancreaticus*, hinc & *Spiritus Animales malè ſint affecti*, & tunc quoque Mentem non rarò delirare obſervamus, in *Ardentibus* putà *Febribus*, *Melancholiâ Hypochondriacâ*, *Ebrietate*, &c.

CCCXCVII. Cùm proinde Cauſis tàm multis malè conſtitutis excitari poſſit *Delirium*, videndum; quænam *in Peſte* habere poſſint locum.

CCCXCVIII. Cùm autem in proximè præcedentibus retulerimus, *Senſus externos* omnes obſervari plùs minùs in ſua functione *diminutos*, & non rarò *Dolore affectos*, utique omnia objecta externa ipſis occurrentia accuratè ac diſtinctè non percipientur, nec proinde Notiones primæ formabuntur ex æquo ipſa repræſentantes: Ergò nec hactenus Notiones ſecundæ elicientur perfectæ: Hactenus ergò Delirabit Æger, ob læſam *Imaginationem*.

CCCXCIX. Rurſus non tantùm propter vitioſas Notiones primas & ſecundas, ſed inſuper propter *Animum Doloribus & Moleſtiis attentum*, minùs ſolicitè & attentè objecta cætera conſiderabit ac perſcrutabitur *Ingenium*, hactenus peccans minúſque ſolidas eruet ac promet Rationes Affectionum in ipſis exiſtentium; quamobrem Delirabit Peſte correptus.

CCCC. Sed fieri quoque poteſt; ut tunc *Memoria* ſolito infidelior facta perperam reponat fidei ſuæ concredita, vel quædam ſaltem; unde & hujus culpâ Delirabit Æger.

CCCCI. Imprimis autem Delirabit ipſe, ſi *Mens* quoque, undecunque tandem *laboret præjudiciis*, putet ſe præ aliis ſapere; uti ſæpè id accidit, aut *vehementi mortis ſecuturæ terrore* ſit correpta; quo nomine objectis cæteris *minùs attenta*, non niſi corruptum de iis feret judicium, hoc eſt, delirum.

CCCCII. Sed delirabit quoque Peſte correptus, *ſi Bilis fuerit* in ipſo reddita *volatilior & acrior*, aut ſi *humor ſimilis, Sale putà Volatili & Acri conſtans*, ſeſe maſſæ Sanguineæ inſinuaverit, & non tantùm ipſius conſiſtentiam diſſolverit, ſed *parti ejus ſpirituoſæ penitiùs ſe admiſcuerit*, atque ipſis adeò *Spiritibus animalibus* inde parandis adhærens, *omnes ipſorum operationes* vitiaverit.

CCCCIII. Cùm ergò in Peſte quoque à cauſis variis produci poſſit Delirium, etiam à Sale Volatili & Acri, hactenus ſaltem ab illo ipſa Peſtis poterit deduci; quod erat probandum.

CCCCIV. Non tàm Senſuum Internum, quàm Senſuum Internorum Promum-condum arbitror ego *Memoriam*: quippe cui ſingulorum opera committuntur ac concreduntur, ut eadem quoties opus, quamprimùm ac fideliter reponat.

CCCCV. Hæc *Memoria* non tantùm *vacillat* in pleriſque Peſte correptis, ſed in quibuſdam obſervata eſt euſque *obliterata*, ut ipſis non tantùm aliorum, amicorumque, ſed ſui

Tt quo-

quoque notitia exciderit: dubio procul deletis in mente, si quæ unquam fuerint, ideis innatis æquè ac adventitiis, dummodò ab innatis differant; de quo ego saltem nihil certi possum afferre, qui hactenus nullas in meâ mente latentes potui quovis labore eruere, ideóque nec admittere, aut credere Ideas innatas.

Memoriæ ratio, Læsiones difficiles explicatu. CCCCVI. Sive igitur quis putet, fingatve, innatas Menti rerum omnium Ideas, sive censeat non nisi à Sensibus Internis ad rerum externis sensibus objectarum considerationem formatas reperiri in Animæ Promo Condo, Memoriâ, arbitror, utrobique admodùm difficulter hujus Memoriæ rationem explicari posse; sed nec minùs difficulter ejusdem variis modis læsæ, ac læsionis modum, causamque adæquatum.

Eas Auctorem ignorare. CCCCVII. Fateor equidem, me hactenus nil invenire aut elicere potuisse, in quo veri avida mens possit acquiescere, quodque pro vero-simili saltem possim proponere; malo proinde in Memoriæ tum integræ, tum læsæ ratione promenda meam ignorantiam profiteri candidè, quàm figmentis & commentis Lectorem ludere.

Metus & Anxietas in Peste. CCCCVIII. Plura proinde de Memoriâ diminutâ & abolitâ nunc non addam, sed rectâ ad *Animi motus & pathemata, Metum putà & Anxietatem sollicitam* me conferam; cùm hæc frequentiùs & graviùs, quàm Memoriæ qualiscunque læsio, soleant Peste infectos afficere, ac plurimùm ipsis nocere; ita mortem videtur accersere Mortis fuga.

Metûs in peste causa. CCCCIX. Non mirum autem, horrere omnes ac metuere multùm IpsamPestem, cùm non tantùm observetur plerisque *Lethalis*, sed insuper *Contagiosa*; unde passim deseruntur, nec ritè curantur Infecti.

CCCCX. Vbi proinde quis Mortis cogitationes ac meditationes serias procrastinare assuetus considerat, se in continuo versari mortis mox forsan secuturæ periculo, quamdiu grassatur in vulgus Pestis, fieri nequit, quin Mentem sollicitudo anxia metusque occupent.

Ab eâ vigiliæ, & Animalium Spirituum consumptio. Unde Bilis acrior. CCCCXI. Hâc autem Mentis agitatione ac perturbatione continuâ *Vigilias* produci, & *Animales Spiritus non tantùm consumi, sed in motu suo etiam turbari*, notissimum.

CCCCXII. Imprimis verò per sollicitas & turbulentæ formidinis plenas vigilias *Bilem acui & Acriorem reddi*, itidem notum.

CCCCXIII. Quòd si hisce vigiliis Acrior reddatur Bilis Sale Volatili constans, nonne, si in tali Sale Acriori consistere possit Venenum pestilens, sicut nos id pluribus jam argumentis evicisse putamus, hoc *panico terrore perculsi* homines *magis disponentur ad dictum venenum suscipiendum, & periculosiùs inde laborandum.*

Ægros peste formidantes periculosius decumbere. CCCCIV. Atque hoc ipso per experientiam confirmato, periculosiùs puta decumbere Ægros pestem formidantes, quàm cæteros ipsam minùs curantes, confirmatur quoque nostra sententia, in Sale Volatili Acriori consistere Venenum pestilens, quippe quod ostendimus in Bile Acri à quovis Metu sollicito.

Motus Animalis læsus in peste. CCCCXV. Animi Motus excipit *Corporis Motus Animalis & Voluntarius* dictus, quem variis modis lædi in Peste diximus jam in superioribus: videndum autem, an inde quoque confirmari possit Sal Volatile & Acre nunc peccans.

Et ... tatur. CCCCXVI. Læditur verò in Peste Motus Animalis per corpus universum, in *Tremore*; *Motuve corporis* imbecilli &, idcircò *tremulo*, quandoque in *Motibus Convulsivis* per totum Corporis habitum observabilibus, rariùs in *Convulsione* universali: tum in determinatis partibus, ac præsertim in *Linguæ Balbutie*, aut certæ partis Motu impedito.

Universi corporis tremor ab ... Spirituum defectu. CCCCXVII. *Universi corporis Tremorem*, quoties ipsum moveri debet, observabilem deducendum puto à *Spirituum Animalium defectu*: eundem, etiam ubi quiescunt membra, urgentem adscribendum existimo eorundem *Spirituum motui inordinato & turbato.*

CCCCXVIII. In Peste ob Dolores graves, Vigilias pertinaces, Continuam Animi sollicitudinem *exhauriri possunt ac deficere Spiritus Animales*, ob rationes in superioribus productas.

Et turb... CCCCXIX. Possunt quoque in Peste in suo motu *conturbari Animales Spiritus* ob Mentem Metu ac Terrore panico agitatam & turbatam.

CCCCXX. Cùm autem inter prædictorum Symptomatum Causas naturales ostenderimus locum habere posse *Sal Volatile*, hactenus ergò ab eodem deduci poterit Tremor & Ipsa adeò Pestis.

Motus convulsivi unde... CCCCXXI. *Motus* autem *Convulsivi* cùm pendere soleant ab humoribus vel halitibus acribus nervos inordinatè mordicantibus, & ad abundantiorem simul & inordinatum Spirituum Animalium affluxuum irritantibus; atque in Peste tàm Salis acrioris per se ac primariò, quàm Spiritûs Acidi per accidens ac secundariò peccantis binorum putà acrium in rebus naturalibus hactenus notorum, signa & effecta notabilia & certa produxerim in superioribus; nil obstat, ab iisdem deduci in Peste Motus Convulsivos, atque confirmari eadem, quæ superiùs proposuimus de Peste à Volatili & Acri Sale primariò ac per se ortâ; quod erat probandum.

Unde ... CCCCXXII. Rursus, cùm *Convulsio* habeat ortum *ab iisdem Spiritibus Animalibus, sed continuè & copiosè in omnes aut certos musculos delatis*, & quidem ob irritationem continuè urgentem: quoties illa in Peste observatur vel Vniversalis, vel Particularis, toties statuendus humor Acris adhærens Partium affectarum nervis: qualem humorem Acrem facilè quis admittet *Salem Volatilem & Acrem Pituitæ Viscidæ admistum*, & hujus nomine pertinaciùs uni vel pluribus partibus, ac præsertim in Cerebro aut Spinalis medullæ principio adhærentem.

CCCCXXIII. Quo concesso & hactenus quoque confirmatur Pestis ortus à Sale Volatili & Acri; quod urgemus.

Linguæ Balbuties. CCCCXXIV. *Linguæ Balbuties* idcircò magis observatur, quia Auditu quoque dignoscitur, etiam ubi cæteræ partes quiescunt, estque summi Animalium Spirituum defectûs aut conturbationis signum certum.

Vultus mæstus, Oculi lachrymabundi Peste. CCCCXXV. Inter Symptomata Pestis recensetur quoque *Vultus mæstus*, una cum *Oculis lachrymabundis*: quod signum non est parvi pendendum, quippe non tantùm in Peste frequen-

tissi-

tiffimum, verùm infuper utplurimùm luctuo-fum.

...fat CCCCXXVI. Merito proinde hîc quæri-tur, quænam effe poffit talis vultûs caufa, quænam ejufdem ratio.

CCCCXXVII. Nullus autem mirabitur in Pefte infectis Vultum mœftum, qui ad Animum revocaverit ea, quæ fuprà dixi de rationali plero-rumque metu Peftis minantis, & ob fuum Vene-num plerifque *lethale* ac *contagiofum*, Ægrorum-que in plurimis locis *defertionem*, formidabilis; *confternatione* autem ob Peftem jam urgentem ac præfentem: unde fieri nequit, ut non fit idcircò vultus ipfis mœftus, licèt confternationem fuam tegere conentur aliqui, ut habeantur cæteris cor-datiores.

...entis ...fter-tio & ...ortis ...tus. CCCCXXVIII. Poteft igitur Vultus mœ-ftus confequi Mentis confternationem ac metum mortis minitantis.

CCCCXXIX. Quæcunque proinde at-tulimus in fuperioribus ad oftendendum, augeri poffe ex follicito Peftis metu Acrimoniam Bi-lis & Salis Volatilis, eadem hîc fervient ad Vul-tum mœftum à Sale Volatili & Acri deducen-dum.

...acule ...pefte. CCCCXXX. Magis notabilia Peftis figna externa funt *Maculæ*, quas diverfi coloris & ma-gnitudinis obfervati, docui in fuperioribus: Inter *...igræ, ...vidæ, ...ubicun* ipfas peffimæ habentur *Nigræ*, his proximæ funt *Lividæ*, ac minimè malæ *Rubicundæ*.

...arum ...ufa. CCCCXXXI. Ortum habent illæ dubio procul à *Sanguine* quaquaversùm è Corde pro-pulfo, & *parte fui corruptâ & corrumpente* in Cor-poris fuperficie hærente.

CCCCXXXII. Mortificationi namque proximæ funt Nigræ, minùs Lividæ, minimè Ru-bræ.

...ortifi-...tio om-...ab ...ri. CCCCXXXIII. Mortificatio autem om-nis corrodens ac corrumpens ortum habet *ab A-cri, vel Acido vel Salfo lixivo*; id faltem affevera-re non dubitamus, poftquam longâ inveftigatio-ne aliud hactenus in Naturâ non reperimus, ne quidem Adverfarii noftri, omni licèt adhibitâ di-ligentiâ.

CCCCXXXIV. Sed nec dubitamus mu-tare fententiam, ubi aut per nos, aut per alios ter-tium Acre fuerit inventum.

...cidum ...ntes ...rofas ...ni-...edine, ...d albe-...ne infi-...re. CCCCXXXV. Acidum verò corrodens partes corrofas nunquam, quòd fciam, vel faltem nunc meminerim, nigredine inficit, fed potiùs al-bedine, quin partes vicinas colore fatis eleganti folet oftentare.

...lfum ...ixivum ...gredi-...m in-...ecit. CCCCXXXVI. *Acre* autem *Salfum Lixi-vum* ad nigredinem partem à fe corrofam deducit; quin partes vicinas plùs minùs fimul inficit & in-quinat.

CCCCXXXVII. Vnde jure merito macu-las illas omnes in Pefte erumpentes à Sale Acri deducimus.

...Quenā ...aculæ ...ericulo-...iores. CCCCXXXVIII. Quin ex modò dictis patet, cur periculofæ magis fint Nigræ, minùs Lividæ, minimè Rubræ: quò namque ulteriùs pergit Acre Salfum in partis cujufvis ac Cutis præfertim corruptione, eò ipfam tendit magis a-tram.

...Hoc pate-...re ex Cau-...terio po-...tentiali, CCCCXXXIX. Hoc imprimis apparet tum in *Cauterii potentialis* ex *Sale lixivo fixo* con-ftantis, tum in *Veficatoriorum* quorumvis ex *Sale Volatili & Acri* conftantium operatione; primùm enim rubet indè Cutis, deinde colorem lividum acquirit, & tandem atrum. *& Vefi-catoriis.*

CCCCXL. Hoc unicum Experimentum Practicum ritè confideratum fatisfacere poffet Vi-ro veritatem unicè quærenti, Animumque ab omni præjudicio liberum habenti. *Acetum in Veficatorio cui infervial*

CCCCXLI. Nec obftat Acetum multis Veficatoriis additum: Nam fi quis rem ritè exa-minaverit, is facilè obfervabit, infervire duntaxat Acetum ad Sal Volatile excitandum, & factâ fic Effervefcentiâ in actum deducendum.

CCCCXLII. Longè namque faciliùs & ci-tiùs vim fuam exerit Sal lixivus fixus, quàm Vo-latilis.

CCCCXLIII. Solemus tamen Sali fixo aliquid Aquæ vel Salivæ addere ad accelerandum ipfius opus.

CCCCXLIV. Sal autem Volatile, quippe magis compofitum, difficiliùs & tardiùs ad ope-randum accedit, quocircà potentiori opus habet irritatore, Adverfario putà, Acido, cujus ratione Effervefcens, vim fuam exerit urentem ac roden-tem; quæ longo tempore latet in fuâ materiâ, Can-tharidibus putà & fimilibus, nihil ab Aëre etiam valdè humido patientibus, (quod de vulgari cau-terio dici nequit) nec nifi ad Acidi acceffum laten-tem fuam vim promentibus.

CCCCXLV. Habent igitur Salia Volatilia omnia plura, quæ ad fui conftitutionem & mi-ftionem concurrunt; quæ fi Plantarum Anima-liumve partes exiftant, perfectiorem adhuc folent habere miftionem: quæ omnia in Sale fixo fruftrà quæras. *Salia Vo-latilia plura ad fui conftitutionem continere tam Plãtarum, quàm Animaliũ, Ut & Mineralium;*

CCCCXLVI. Quòd modò de Vegetabi-libus & Animalibus dixi, verum eft quoque in quibufdam Mineralibus, Arfenico putà, & variis ejus fpeciebus; quippe quod non videtur tàm Acre primo afpectu, tactu, vel guftu, intra cor-pus autem admiffum, aut ulceribus inditum, quan-ta in ipfo Acrimonia lateat, fenfim ac paulatim teftatur.

CCCCXLVII. Ex dictis ergò fatis patere puto, Maculas in Pefte, cæterifque Malignis Fe-bribus erumpentes Salem Volatilem Acremque indicare, ut & ab eodem Peftem ortum fuum ha-bere poffe; quod erat probandum.

CCCCXLVIII. Inter primaria Peftis figna externa referuntur ab omnibus *Bubones*, quos idcircò accuratè nos hîc examinare expe-dit. *Peftis figna Bubones.*

CCCCXLIX. Sunt autem, ut uno verbo in fuperioribus jam attigimus, *Bubones*, *Tumores in Glandulis oborti*, non quidem quibufvis, non Conglomeratis, fed *Conglobatis*. *Quid fint.*

CCCCL. Quamvis enim in pluribus Cor-poris partibus fibi adftent hæ binæ Glandularum fpecies, afficitur tamen fæpenumerò alterutra, in fuâ integritate permanente alterâ. *Glandularũ fpeciem alterutram affici.*

CCCCLI. Ita Scrophulæ, earundem Glan-dularum Conglobatarum Affectus, non tantùm in Collo, verùm in ipfo Mefenterio, Glandulas Conglobatas tum feorfim exiftentes, tum Glan-dulis falivaribus & Pancreatis Conglomeratis ad-natas occupant, illæfis hifce. *Conglobatas Glandulas affici in Scrophulis.*

CCCCLII. Sic in Pefte Conglobatas Ar-tuum Glandulas, in Collo, ad Aures, fub Axil-lis, in Inguinibus, & alibi quoque, ubi aliquæ *Ut & in Pefte.*

Tt 2 tales

tales observantur, obsident Bubones, integris Conglomeratis, hoc est, simili tumore haud correptis.

Non tamen functionem Conglomeratarum esse integram. Functiones omnes in Peste, à Sanguine pendentes lædi.

CCCCLIII. Non putamus tamen, licèt non tumeant in Peste Glandulæ Conglomeratæ, in suâ integritate tunc permanere Functionem in ipsis perfici solitam.

CCCCLIV. Quinimò cùm in hoc gravissimo & maximè lethali affectu Sanguinis massa mirè afficiatur & corrumpatur, nullus dubito, ex consequenti lædi quoque Functiones omnes à Sanguine quâcunque demum ratione pendentes, atque materiam suam præsertim accipientes.

Glandularũ Conglobatarũ, & Conglomeratarum differentia respectu Bubonũ.

CCCCLV. Quæritur proinde, quænam sit Glandularum Conglomeratarum & Conglobatarum differentia, propter quam ab eodem Sanguine ad utrasque affluente afficiantur ita Conglobatæ, ut in Tumorem, Bubonem dictum, abeant, sine Tumore permanentibus Conglomeratis.

CCCCLVI. Cùm enim affectio illa diversa non possit peti à Sanguine eodem ad utrasque Glandulas delato, meritò ejus ratio petitur à diversitate Glandularum Sanguinem eundem admittentium.

Eam consistere in Utrarũque substantiâ.

CCCCLVII. Si quis proinde inter se conferat & comparet Glandulas prædictas, observabit, *Conglobatarum substantiam esse molliorem, teneriorem*, ac Conglomeratarum Salivarium & Pancreatis substantiam solidiorem ac duriorem.

CCCCLVIII. An ergò, quæret aliquis, *propter substantiæ teneritudinem ac mollitiem adhæret faciliùs omne acre per Conglobatas delatum*, difficiliùs per Conglomeratas propulsum? An potentiùs contenta sua qualicunque expellunt Conglomeratæ, debiliùs Conglobatæ.

CCCCLIX. Ego sanè id quærenti facilè assentiar, quippe qui hanc sufficientem, satisque manifestam puto causam istius moræ ac Tumoris insequentis.

CCCCLX. Cùm igitur *mollis & tenera sit Glandularum Conglobatarum substantia, quid mirum, si facilè illis adhæreat & minùs ab iisdem expellatur quicquid acre est in Sanguine, aut quovis alio modo vitiosum*, & inde diversi oboriantur tàm sæpe in Ipsis Tumores?

Cur Glãdulæ Conglobatæ in Peste in Bubones abeãt

CCCCLXI. Omninò igitur existimamus, idcircò præ aliis omnibus Glandulas Conglobatas in Peste quoque in Bubones abire, propter substantiam suam molliorem ac teneriorem.

Bubonũ differẽtia ab aliis Tumoribus.

CCCCLXII. Cùm verò aliàs quoque Tumoribus sive Bubonibus afficiantur hæ Glandulæ, quæritur meritò, in quo differant isti?

Bubones triplices.

CCCCLXIII. Huic quæstioni ut satisfaciam, considerandum, *triplicium Bubonum* fieri mentionem apud Medicos, *Pestilentialium*, *Venereorum*, & *non Malignorum dictorum*: quibus verbis ab invicem distinguuntur ratione Affectuum comitum, vel Malignorum, vel non Malignorum; dum Maligni censentur & Lues Venerea, & Pestis.

Bubones pestilentes esse malignos

CCCCLXIV. Bubones ergò Pestilentes numerantur inter malignos, quoniam Symptomata conjuncta habent non tantùm gravia, sed utplurimùm mortem inopinatò etiam ægros è medio tollentem.

Bubon[um] causa.

CCCCLXV. *Bubonum verò omnium causa cum sit Sanguis ob suam acrimoniam vel viscidita-tem, vel aliud vitium, in Conglobatis Glandulis hærens, atque illas in Tumorem attollens, accedentibus pro vitii diversitate Symptomatibus diversis:* consideranda Peste affectorum cætera Symptomata, quò vitium Sanguinis determinetur.

Bubo[nes] Pestil[en]tes di[fficiliùs] aliàs [matu]turari & ard[o]rem h[a]bere m[o]lestiore[m]

CCCCLXVI. Ubi notandum, *difficiliùs ad sui maturationem deduci Bubones Pestilentes, quàm alios, & dolorem, ardoremque molestiorem habere* utplurimum comitem.

Ejus c[au]sa.

CCCCLXVII. *Ex ardore autem, Bilem,* Biliosumve humorem, hoc est, Sale Volatili constantem peccare, meritò judicamus.

Sal Vo[la]tile in [Pe]ste ma[gis] quàm aliàs in cul[pa]

CCCCLXVIII. Quinimò in Peste, quàm aliàs, magis in culpâ esse hunc salem volatilem, facilè agnoscet, quisquis ea, quæ alibi pluribus deduxi de modo, quo fit inflammatio, huc retulerit, & consideraverit, fieri ipsam, quoties Sanguis vel in extremis vasis obstructis stagnat, vel ex iisdem quâcunque de causâ apertis effusus aut in partium vicinarum substantiâ, aut in cavitate aliquâ colligitur, & parte ejus maximè spirituosâ secedente, reliquæ acidæ salsæque acriores factæ in sese agunt vitiosè, & ita quidem, ut se mutuò alterent, imò, usum animali debitum si spectes, corrumpant, quin imò in pus nunc laudabile, hoc est, Animali minimè noxium, æquale putà, album & blandum, nunc vitiosum, & Animali noxium, inæquale putà, Cinereum, Acre, fœtidum, mutent.

Sangui[s] quando fiat [in]utilis.

CCCCLXIX. Illud enim notandum, si aliquandiù in vasis suis stagnaverit, vel è vasis suis effusus fuerit Sanguis, eum talem tunc mutationem subire, ut corpori ampliùs nequeat esse utilis: quapropter Artificis Medici tunc est, illum è corpore educere, ita tamen, ut sine ipsius noxâ notabili, vel saltem quantum fieri potest, cum minimâ id contingat.

Quid [à] medico [a]gendum

CCCCLXX. Quocirca & humoris peccantis correctio arte promovetur, & partes affectæ juvantur, & exitus facilis paratur, & eductio humoris conveniens instituitur, & partium læsarum restauratio præstatur.

Sanguinis con[stitutio] i[n] malign[a] inflammatione

CCCCLXXI. Si proinde *in non malignâ dictâ Inflammatione Acidum, Sanguinis tandem superat ejus Amarum*, nonne dicemus probabiliter, *in malignâ idem desiderari, & minùs potens esse tunc Acidum*; hoc est, in Malignis, Pestilentibusque Bubonibus Sanguinem abundare magis, quàm decebat, *Bile, habere saltem ipsam Acriorem, aut humorem similem, Sale putà Volatili & Acri constantem, minùs autem Acidi continere:* quod est id ipsum, quod intendimus, demonstrare scilicet è Peste, omnibusque ipsius Symptomatibus ritè consideratis deduci aut confirmari Salem Volatilem, sed Acriorem tunc peccantem, adeóque Venenum Pestilens in tali Sale consistere.

Anthraces sive Carbunculi in Peste.

CCCCLXXII. Ultimum Pestis Symptoma nunc à nobis considerandum, examinandumque sunt *Anthraces* Græcis, & *Carbunculi* Latinis vocati.

Eorum loca.

CCCCLXIII. Solent hi Carbunculi in quâvis Corporis parte excitari, non certis partibus, quemadmodùm Bubones, adstringi.

CCCCLXXIII.

CCCCLXXIV. Solent iidem utplurimùm pustulæ modò primùm se manifestare, & quidem nunc albicantis, nunc flavescentis, nunc lividioris, nunc nigricantis; quamvis semper ad nigredinem tandem abeant.

CCCCLXXV. Solet iisdem Carbunculis Ardor insignis adesse, adeò ut pars affecta uri putetur ac rodi.

CCCCLXXVI. Nec diu Pustulæ speciem servant Anthraces, quin mox Tumorem duriorem in universâ sui circumferentiâ ostentant; sicut in sui medio & centro in Ulcus exedens aperiuntur; quin imò sæpenumerò quaquaversùm ambulat & vicinas partes mirè depascit, unde nonnunquam Oculos inde excidisse, notum est. Sed & post curationem subinde contingentem fœdæ ac prægrandes Cicatrices remanent, propter Carnis multæ deperditionem.

CCCCLXXVII. Caro autem omnis Anthracibus correpta corruptionem Gangrænæ similem patitur; ad internecionem namque, integramque mortificationem deducitur.

CCCCLXXVIII. Enimverò, cùm in *Anthracibus Ardor corrodens* observetur, ab *Acri* illos produci arguo: ergo vel *ab Acido*, vel à *Salso lixivo*, postquam tertium acre nondum innotuit.

CCCCLXXXIX. Ab Acido lancinationes quidem ac rosiones produci, notum, non item Ardorem.

CCCCLXXX. A Salso lixivo Ardorem quidem rodentem produci, testantur Cauteria potentialia cuti applicata.

CCCCLXXXI. Ab eodem in Pestilentibus Anthracibus Ardorem urentem ac rodentem produci, confirmat Butyrum Antimonii ipsorum progressum & quaquaversùm serpentem vim sistens.

CCCCLXXXII. Est autem in Antimonii Butyro Acidum Acre Salem lixivum temperans & infringens.

CCCCLXXXIII. Acidum illud ipsi inesse, evincit Aqua ipsi affusa & Spiritum Vitrioli Philosophicum dictum in se alliciens.

CCCCLXXXIV. Cùm proinde hæc omnia Salem lixivum Acrem Anthraces Pestilentes producentem arguant, hactenus Pestem quoque ipsam inde ortum habere posse patet, quod hactenus suscepi probare.

CCCCLXXXV. Omnia igitur Symptomata in Peste observabilia Salem lixivum, eundemque Acrem & Volatilem tunc peccare confirmant, vel probant.

CCCCLXXXVI. Illud idem ex medicamentis tum ad Pestis præcautionem, tum ad ejusdem Curationem cum maximo successu usurpari solitis patere, asseruimus in superioribus, & nunc est ostendendum; idem autem magis patebit ex secuturâ dirum hunc affectum profligandi methodo; ubi & primariorum Symptomatum Curam peculiarem addemus.

CCCCLXXXVII. Quisquis verò è medicamentis usurpatis aliquid certi volet elicere ac proponere, necesse habebit *Simplicia* duntaxat vel saltem *minimè composita* considerare: Quotquot enim simplicium farraginem in unum congerunt, ut cæteris doctiores aut peritiores videantur, certè apud rerum gnaros pro maximè imperitis & agendorum incertis ac dubiis habentur.

CCCCLXXXVIII. Confusum namque judicium, confusam rerum cognitionem habeat necessum qui plurima confundit; quando uno vel paucis, & imprimis simplicibus medicamentis præstari potest, quod intenditur.

CCCCLXXXIX. Ego sanè, ut ad rem accedam, ante novennium, cùm quotidie plures visitarem Ægros Peste infectos, *præcautionis* loco aliud non sumpsi medicamentum, quàm *vulgaris aceti Vini Cochleare unum*, micâ panis exceptum, & quidem manè antequam inviserem Ægros.

In Præcautione Pestis utile Acetũ vulgare Vini.

CCCCXC. Id remedii genus usurpavi per octo menses continuos, nec unquam minimam percepi toto illo tempore ab infectione noxam.

Ab Auctore expertum.

CCCCXCI. Postquam verò sublato sensim hoc malo, desiissem ab illo aceto diutiùs assumendo, sensi postmodùm ac ferè semper, aliquem capitis dolorem mihi contingere, quoties infectam ingrediebar domum, licèt id ignorarem, nec tamen mihi metuerem. Hoc mihi contigit.

CCCCXCII. Novi equidem, paucos potuisse meo exemplo Acetum per aliquot hebdomadas usurpare; dum aliqui ob peculiarem sui constitutionem, Melancholicam dictam, ne quidem per plures dies potuerint perseverare in ejus usu.

At pauci id usurpare queunt.

CCCCXCIII. Solent alii Vini Rhenani, aut Cerevisiæ veteris, adeoque subascescentis haustum manè assumptum commendare.

Utile etiã Vinum Rhenanum, & Cerevisia Vetus subacescens.

CCCCXCIV. Novi non deesse, qui Vini Spiritum aut simplicem, aut Theriacalem laudent; sed novi quoque, multis ipsum fuisse noxium; quod de Acidis dici non potest; saltem ratione ipsius Pestis.

Non verò Spiritus Vini simplex, vel Theriacalis.

CCCCXCIV. Laudatur quoque Elixir proprietatis, ut & Spiritus Salis, Vitrioli, Sulphuris ex paucâ Cerevisiâ vel Vino assumendus. Laudantur etiam fructus Acidi, Mala Citria, Aurea, Granata seu Punica, Ribesia, &c.

Utilia quoq; Elixir proprietatis. Spiritus Salis, Vitrioli, Sulfuris, Fructus Acidi.

CCCCXCVI. Confortat quoque Aceti spongiâ excepti Odor, sive fuerit Acetum simplex, aut aliquo Aromate, plantâve Aromaticâ imprægnatum.

Aceti Odor.

CCCCXCVII. Adeò, ut, si quis omnia in Pestis Præcautione efficacissima contulerit, comperiat pleraque Acida esse, aut cum Acidis parata.

Efficacissima in præcautione Pestis Acida.

CCCCXCVIII. Unde patere puto, Acidum non tantùm desiderari contra Pestis Venenum, sed idipsum imprimis ab eodem impeti ac impugnari.

Acidum in Peste desiderari & impugnari.

CCCCXCIX. Quibus verò Acida meraca esse solent molesta & gravia, iisdem temperari possunt Vini Spiritu. Sic Salis Spiritus ejus ope ita temperatur, ut omnis penè ipsius Aciditas obliteretur, si sæpiùs cum eodem cohobetur, nec tamen desinit conducere in Peste.

Acida meraca posse temperari.

D. Interest proinde, ut in hoc casu ita cujusque temperamento ac constitutioni peculiari accommodentur medicamenta, unde nihil noxæ ipsis accidat, plurimum auxilii.

In quo Ægrorũ cõstitutio consideranda.

Quod multis modis fieri possit.

D I. In hunc finem variis modis & formis concinnari possunt medicamenta, tum singulis grata, tum simul corpori adversus Pestilens Venenum muniendo apta.

Conditū ex quib. parandū.

D I I. Si cui proinde Conditi formâ medicamentum placeat, poterit Conservæ Rof. pallid. flor. Calendulæ, Rorismarini, Garyophyllorum, Borraginis, Buglossæ, Violarum, &c. tantùm cujusvis Spiritûs acidi addi, ut inde gratam nanciscatur aciditatē; cujus manè stomacho jejuno assumat homo ætatis florentis ad Nucis juglandis quantitatem; aliquantò minùs adolescens; adhuc minùs puer.

Ex quib⁹ Syrupus.

D I I I. Cui Syrupi magis placent, eidem exhibeantur ex Succo Berberorum, Ribesiorum, Citri, Granatorum, Arantiorum, Acetosæ, Acetosellæ, Omphacio & similibus parati, aut per se, aut ex liquore accepto ad cochleare unum, dimidiamve unciam.

D I V. Possunt etiam prædicti Succi absque Sacchari additione usurpari ex jusculo, cerevisiâ, Vino, &c.

Ex quib. Tabellæ.

D V. Si cui tabellæ magis arrideant, possunt illæ cum nominatis succis, ut & acidis Spiritibus & Saccharo parari.

Ex quib. Jusculis, Julapiis, &c.

D V I. Potest quoque in hunc finem tum Tartarum crudum, tum ejus Cremor, ut & Sal Tartari Vitriolatum quovis modo ex Jusculo, Vino, Cerevisiâ, Julapio, &c. usurpari.

Ad Pestis præcautionē conducere Acida.

D V I I. Uno verbo, præ cæteris omnibus ad pestis præcautionem conducunt Acida modo cujusvis naturæ maximè accommodato assumpta.

Acidum nostrum à pestilēti veneno impugnari.

D V I I I. Hæc cùm verissima esse docuerit hactenus Experientia, non parùm eo ipso mea confirmatur sententia, *impugnari à pestilenti Veneno Acidum nostrum*; cui postquam nil magis observatur contrarium, quàm Sal lixivum, merito in Sale lixivo illud venenum consistere judicatur.

D I X. Quoniam verò velox estidem venenum, atque valdè efficax, idcircò idem in Sale Volatili & Acri consistere judicavi.

Ad Pestis præcautionē conducere Amuleta.

D X. Ad Pestis præcautionem non tantùm interna, externaque naribus usurpata solent laudari, sed nonnulla quoque *amuleta* dicta; de quorum viribus aliquid certi, quod mihi per experientiam innotuerit, quamvis quædam in usum revocarim, vix habeo, quod referam: sed nec sufficientes quidem ipsorum rationes hactenus potui ab ullo intelligere, aut ipsemet excogitare.

Mercurius Crudus Collo appensus

D X I. Imprimis non possum assequi, quid Mercurius Crudus in Calamo anserino Collo appensus possit ad Venenum Pestilens avertendum efficere; quamvis non negem tamen, id verum esse; idem autem non credam priùs, quàm ejus certior sim factus per experientiam, qui didici de omnibus dubitare, nec ampliùs fidem illis adhibere, qui quævis venditant pro veris ac certissimis, quæ opinioni suæ confirmandæ putant servitura, licèt norint, eadem esse falsissima, fictitia saltem ac minimè certa.

In Medicina præconceptis opinionibus male adhæreri

D X I I. Dolendum certè, in rebus non tantùm problematicis ac quodlibeticis plerosque præconceptis suis opinionibus satis mordicùs adhærere, quò inani suæ ingenii subtilioris serviant gloriæ; verùm in rebus Medicis quoque, ac tum sanitatem, tum vitam hominum spectantibus, tam multos cum præsenti proximi periculo & damno malle per fas & nefas nugas suas & figmenta chimærica tutari, quàm uni veritati & laborantium bono se addicere.

De variis Auctorum sententiis dubitandum.

D X I I I. Quisquis autem me judice, volet piè ac probè in faciendâ medicinâ se gerere, dubitabit præsertim de iis, de quibus variæ sunt Auctorum sententiæ, & dubitabit tamdiu, donec argumentis certis ac evidentibus fuerit persuasus, hanc vel illam opinionem esse veram, certamque.

Nulla Auct. in Naturalibus & Medicis certitudo.

D X I V. Fateor autem, me hactenus sine experientiâ nullam potuisse in rebus naturalibus, ergò Medicis quoque, observare certitudinem. Certitudinem dico, postquam distinguo inter verum ac certum. Potest namque quis verum nosse, aliisque aperire, qui tamen incertus sit, an verum sit, nec ne. Aliud enim est probabiliter persuasum esse, aliud certum esse, de alicujus dicti opinionisve veritate.

D X V. Quoniam verò non eodem animo in rerum examine & opinionum formatione atque propagatione feruntur omnes, sed alii ubique gloriam quærunt inanem, alii lucro inhiant turpi, dum pauci unicè divinam sectantur gloriam, proximique commodum; putamus nos nostro satisfecisse officio, si Discipulos nostros serio & candidè monuerimus eorum, quæ recta putamus in Dei conspectu. Nunc sævi hujusce morbi curationem aggrediemur.

Pestis Curatio.

D X V I. Quemadmodùm ex Symptomatum omnium Pestem comitari solitorum examine, atque remediorum ipsius præcautioni inservientium consideratione, lethalis plerisque Veneni naturam in Sale Volatili & Acri consistentem deduximus, ita idem ex secuturâ ejusdem Curatione confirmatum iri putamus.

Quomodo Methodica & Rationalis instituenda.

D X V I I. Vt autem *Methodica & Rationalis* instituatur *Pestis Curatio*, considerandæ non tantùm *Functiones*, quæ primariò ac potissimùm in Peste labefactantur, verùm *Partes* quoque tàm *Continentes*, quàm *Contenta*, quæ præ aliis omnibus graviùs tunc afficiuntur.

Quænam Functiones in Peste labefactatæ.

D X V I I I. *Functiones* in Peste potissimùm labefactatæ sunt *Vitales* dictæ, & inter has, *quæ Sanguinis Mutationem in Corde contingentem spectant*, & à quibus Vita proximè pendet.

Quænam Contenta.

D X I X. Inter *Contenta* igitur vel *Sanguis universus*, vel *quædam ad Sanguinis massam producendam concurrentia*, vel *utraque* malè sunt in Peste affecta.

Quænam Continentia.

D X X. Inter Partes *Continentes* Solidasque observamus tum *Glandulas Conglobatas* à Bubonibus, tum *Externam cutim cum partibus adjacentibus* à Carbunculis & Maculis corripi ac corrumpi.

Sanguis solito fluidior.

D X X I. *Sanguinem* ipsum in Peste plurimùm immutari, ostendimus in superioribus, quando ipsum consistentiam suam sæpenumerò amittere ac *solito fluidiorem* fieri, affirmavimus.

Acidum Sanguinis corruptum.

D X X I I. Cùm autem ab *Acido Succo Sanguini consistentiam omnem* accedere, pluribus argumentis nos evicisse putemus, meritò *Acidum Sanguini admistum admiscendumve* præ cæteris contentis omnibus plurimùm in Peste pati & corrumpi conclusimus.

DXXIII.

t Sale lixiva.

DXXIII. Cùm ampliùs à nullo tàm potenter *infringi adeòque corrumpi Acidum* oſtenderimus, quàm *à Sale lixivo*, meritò ab Ipſo Peſtilens venenum nos deduxiſſe exiſtimamus.

Volatili & Acri.

DXXIV. Denique cùm Veneni peſtilentis operationem velocem, ac vim acerrimam ad rationis trutinam expenderemus, *Sal* illud *lixivum* & *volatile,& valde acre* pronuntiavimus.

Bilem à Veneno peſtilenti reddi acriorem.

DXXV. Cúmque inter omnes in corpore noſtro hactenus obſervatos ¦Humores; *Bilis ſola* deprehenſa ſit participare de Sale Volatili, exiſtimamus nos planè ſecundùm rationem ſanam iudicaſſe, non raro Ipſam *vitiari à Veneno poſtilenti, reddique ſolito acriorem, magiſque volatilem.*

Et ab eo Bilem vitiari.

DXXVI. Adeò ut *Venenum peſtilens Bili*, tanquam humori maximè ſibi *homogeneo*, ſe iungat, illamque vitiet; *in Acidum* verò, tanquam humorem ſibi maximè *heterogeneum atque oppoſitum*, vim ſuam exerat, ipſumque potenter infringat & corrumpat.

Venenum peſtilens forinſecùs accedere.

DXXVII. *Venenum Peſtilens* dico, quia quantum ſaltem plerique ac cæteris nullâ in re cedentes Medici ſtatuunt, *haud in humano corpore generatur, ſed forinſecùs ipſi accedit*, atque *aliis* quoque *poſtmodum per contagium communicatur.*]

Indicationes in Peſte unde petendæ,

DXXVIII. *Indicationes* proinde in Peſtis curatione obſervandæ, petendæ ſunt 1. ab *Ipſo Veneno forinſecùs in Corpus admiſſo*, atque tum Bilem inficiente, tum Succum Acidum corrumpente ac infringente, tum Sanguinem ipſum colliquante, tum Partes ſolidas, uti dictum, per Bubones, Anthraces, ac Petechias deſtruente.

DXXIX. 2. *Ab ipsâ Bile* à priſtinâ ſuâ integritate degenerante, atque Peſtilentis Veneni naturam inducente.

DXXX. 3. Ab *Acido in noſtro corpore Succo*, & fracto & corrupto.

DXXXI. 4. *Ab Ipſo Sanguine* liquato & conſiſtentiâ ſuâ deſtituto.

DXXXII. 5. A *Glandulis Conglobatis Bubones* patientibus.

DXXXIII. 6. *A Partibus quibuſvis Anthracum* virulentiâ correptis, corruptiſque.

DXXXIV. 7. *Ab universâ corporis ſuperficie multifariis petechiis & maculis* inquinatâ & quandoque ſimul corruptâ.

Venenum Peſtilens quid indicet.

DXXXV. 1. Ipſum *Venenum Peſtilens*, quatenus *præter Naturæ leges in humanum corpus admittitur, reciprocam ſui ex eodem expulſionem* indicat.

DXXXVI. Idem, quatenus omnia in *corpore occurrentia inquinat &* à ſtatu laudabili in noxium mutat, *ſui alterationem & correctionem* indicat.

Quid Bilis.

DXXXVII. 2. *Bilis*, quatenus à Veneno Peſtilenti Volatilior redditur & Acrior, ſui fixationem & contemperationem indicat.

Quid Succus Acidus Corporis

DXXXVIII. 3. *Succus Corporis Acidus*, quatenus à Veneno Peſtilenti Acrimonia eius Acida infringitur & corrumpitur, eiuſdem Aciditatis reparationem ac reſtitutionem indicat.

Quid Sanguis.

DXXXIX. 4. *Sanguis*, quatenus à Veneno Peſtilenti conſiſtentiam ſuam amiſit, eiuſdem redintegrationem indicat.

DXL. 5. 6. 7. *Bubonum, Anthracum* ac *Petechiarum* peculiares Indicationes ¦proſequemur in ſequentibus; quò nunc præmiſſorum Indicantium Indicata proponamus.

Venenum Peſtilens expellendum per Sudorifera.

DXLI. 1. Venenum Peſtilens, cùm frequentiſſimè *per Corporis poros* penetret ad Interiora, commodiſſimè per eoſdem expelletur, adeóque per *Sudorifera.*

Et Vomitoriis.

DXLII. Idem cùm aliquandò unà *cum Aëre* forſan *inſpiretur*, atque Salivam tunc ſimul alteret ac corrumpat, quæ continuè deglutita in Ventriculo Nauſeam excitet, non incommodè tunc *Vomitorio*, ex parte ſaltem, iterum è corpore propelletur.

DXLIII. Vbi autem pars eius vomitione eiecta, reliqua cum Aëre ad Pulmones, mox & Sanguinem tranſiens prædictis Diaphoreticis convenientiſſimè cum Sudore extrudetur denuò foràs.

Corrigendum figentibus & Acrimoniam demulcentibus.

DXLIV. Idem Venenum, quatenus *qualitate ſuâ noxiâ* quævis in corpore occurrentia *vitiat & in peius mutat*, & quidem *qualitate ſuâ Salsâ Volatili & Acri*, medicamento potenter *figente* atque *Acrimoniam demulcente* corrigetur.

Sulfure nempe fixo.

DXLV. Quoniam verò nil æquè figendi demulcendique vim habet, ac *Sulphur, ſed fixum*; idcircò illa vis meritò expectatur à quovis Sulphure ſimili, hoc eſt, fixo & figente, metallico putà, vel minerali.

Bilis figenda & temperanda.

DXLVI. 2. *Bilis* Volatilior & Acrior à peſtilenti veneno reddita iiſdem, quibus & illud, medicamentis *figetur denuò, ac temperabitur.*

Succus Acidus reparandus.

DXLVII. 3. *Succus Acidus* à peſtilenti veneno fractus & corruptus reparabitur uſurpatione *Acidorum* uniuſcuiuſque conſtitutioni ſingulari convenientium.

Vi & Sanguinis conſiſtentia.

DXLVIII. 4. *Sanguis* conſiſtentiam ſuam perditam recuperabit aſſumptione *Acidorum*, non confertim, at per vices atque parvâ ſemper quantitate uſurpatorum.

Plurimis in Peſte Indicationibus quænam Remediorum materia ſeligenda.

DXLIX. Poſtquam verò tam *multa* ſunt in Peſte curandâ *Indicationes*, prudentis Medici erit, illam *Remediorum materiam* ſeligere, atque in uſum revocare, quæ *quamplurimis ſatisfaciat Indicationibus*, quò unâ ſæpè fideliâ plures dealbentur parietes, atque minimè compoſitis medicamentis curentur peſte infecti.

DL. Videndum proinde, quibus ſoleant plerique, aut ſaltem primarij Practici Peſte correptos curare medicamentis, ut optimorum ſelectio inſtitui queat.

Sudorifera Opiata.

DLI. Et 1. quidem inter *Sudorifera* commendantur imprimis compoſitiones & Opiatæ tritiſſimæ, *Theriaca Andromachi*, *Mithridatium* Democratis, *Diaſcordium* Fracaſtorij, *Orvietanum* & ſimilia plura.

Aquæ Theriacales.

DLII. His adiungi poſſunt Recentiorum *Aquæ Theriacales* dictæ, cum *Vini Spiritu* aut *Aceto ſtillatitio* multis modis paratæ.

Antimonialia,

DLIII. Quin huc referenda ſunt plurima ex *Antimonio* parata Sudorifera, Antimonium putà diaphoreticum, Bezoardicum Minerale tàm ſimplex, quàm Solare, Lunare &c. Sulphur auratum diaphoreticum, Flores Antimonij fixi.

Terræ pingues ac ſigillatæ.

DLIV. Inter magis ſimplicia commendantur ab omnibus *Terræ pingues aut ſigillatæ*, Bolus ar-

mena, Terra Lemnia, Silesiaca, Turcica, &c.

Vegetabilia.

DLV. Inter *Vegetabilia* laudantur *Rad.* petasitidis, contrayervæ, angelicæ, tormentillæ, zedoariæ, &c.

Fol. Card. benedicti, scordij, centaurij min. scabiosæ.

Ligna guaiaci, iuniperi, quercûs, buxi, Sassafras.

Baccæ Iuniperi, Sambuci, Ebuli, & ex his paratum Rob.

DLVI. Ex *Animalibus* petita sunt *Lapis* Bezoar, Porcinus, & similes: ut & omnia *Cornua*, *Ossa*, & *Vngues* sive *Vngulæ*; atque imprimis *Salia Volatilia* & *Olea* ex iisdem elicita & ad Sudores movendos efficacissima.

DLVII. Sudorifera usitata magis in certas classes redegimus nuper, ac quædam in specie quoque nominavimus; proximum est, ut cæterorum quoque in curandâ Peste Indicatorum materiam examinemus, ac similiter proponamus, quò exinde præcipua pro re natâ seligi queant & in usum revocari.

Vomitoria.

DLVIII. Docuimus autem, Venenum pestilens aliquando inspiratione allectum aliquâ sui parte cum Salivâ degluriri posse, atque mox Nauseam & Vomitum aliquando parere; suique per Vomitum è corpore exturbationem hactenus indicare.

Antimonialia.

DLIX. *Indicati* autem illius materia cùm ex variis peti queat, ego cæteris *Vomitoriis* omnibus præfero *Antimonialia*, quocunque demum modo parata; de quibus cum sæpiùs fecerim aliàs mentionem, non videtur operæ pretium eadem semper atque occasione quâvis repetere: Attendendum autem imprimis, ut ritè præparentur, ac prudenter usurpentur.

Veneni pestilentis volatilitas figenda, & acrimonia temperanda.

DLX. Venenum Pestilens cùm non tantùm absolutè abesse, ac proinde expelli debeat è corpore; at insuper ratione suæ *Volatilitatis* & *Acrimoniæ lixivæ sui alterationem* ac *correctionem*, hoc est, fixationem ac *contemperationem* indicet, non sine causâ soliciti sumus de materiâ remedij Indicati, atque *Salem* imprimis *Volatilem figentis*: *Acrem* autem *contemperantis*.

Salem Volatilem figere non Vegetabilia vel Animalia, sed Mineralia.

DLXI. Non sine causâ, inquam, soliciti sumus de materiâ remedij, *Salem* imprimis *Volatilem figentis*; cum inter *Vegetabilia* vix ulla talia noverim, quæ id præstare possint, ut nec inter *Animalia*; adeò ut cogamur forsan ad *Mineralia*, tanquam ad sacram anchoram recurrere.

Quare veteres medici pestem ad qualitates occultas retulerint.

DLXII. Cùm verò scripta veterum Medicorum, ut & Recentiorum ab istorum ore, placitisque unicè pendentium satis testentur, parùm, vel nihil fuisse versatos plerosque in Chymiâ, sine quâ nemo unquam abstrusam *Mineralium* naturam & vires latentes assequetur satis, ut de Volatilium fixatione aliquid solidi proferre possit, tantùm abest, ut ipsam præstare queat: mirum non est, si & Pestis essentia, præter alia multa, ad qualitates occultas, hoc est, ignotas, fuerit relegata.

Recentiores quosdam nimis Veteribus esse addictos.

DLXIII. Illud autem dolendum, tantam ignorantiæ illi crassæ coniunctam esse in multis Arrogantiam, & fastum tantum, imò insaniam, ut aliqui non erubuerint, publicis scriptis testari, se ritu pecorum euntes; quà itur, non quà eundum est, malle cum Veteribus, quibus in mancipia se dederant, errare, quàm cum Recentioribus ac præcipuè Chymiæ gnaris benè sentire, ac horum ductu Ægros feliciùs curare. Indigna certè homine, indignior literato, indignissima Christiano vox & sententia.

DLXIV. Absit verò, ut nos talium hominum exemplo malimus perire nostros ægros propter nostram socordiam vel præiudicium servile, quàm curari excitatâ nostra per chymicorum industriam & benevolentiam diligentiâ & charitate.

Oleum Tartari Salem Volatilem figere.

DLXV. Iterum proinde repeto, vix notum esse nobis aliquod ex Vegetabilibus vel Animalibus subjectum, quod vim habeat figendi Salia Volatilia, præter unum forsan *Tartarum*, vel potiùs ipsius *Oleum* distillatione paratum; sed ob sui fœtorem, & alia plura non satis commodè in usum revocandum.

Vi & Nitrum.

DLXVI. Inter Mineralia verò Sal petræ sive *Nitrum* plurimùm potest ad Volatilium Salium fixationem; quod Chymiæ Tyronibus jam notissimum.

DLXVII. Quis enim ampliùs ignorat, vel ignorare potest, Arsenicum, Auripigmentum, Antimonium & similia Volatili Sale constantia figi beneficio Nitri tum crudi, tum in Spiritum Acidum priùs mutati?

DLXVIII. Potest idcircò idem in Peste usurpari cum bono successu.

Nec non Sulphur minerale fixatum.

DLXIX. Præstantissimum autem atque altioris indaginis est *Sulphur minerale*, idque *priùs Arte fixatum*, cujus in figendo Sale Volatili præstantiam efficaciamque pauci observarunt, paucissimi aliis communicarunt: nec mirum.

Quod optimum in pluribus gravissimis morbis medicamentum.

DLXX. Illud autem ego omnibus & singulis candidè commendo, & ut *ex quocunque demum subiecto parare discant optimum*, sedulò consulo: Habebunt enim tunc non tantùm in Peste, at in plurimis aliis morbis gravissimis medicamentum excellentissimum, & cui tutò quivis queat fidere.

Hæc etiam Salis volatilis acrimoniam temperare.

DLXXI. Nec tantùm figendo Sali Volatili, sed eidem quoque *Acriori temperando*: conducit *quodvis Sulphur Minerale, sed fixum*: ut & *Nitrum*.

DLXXII. Præter quæ plures occurrunt inter Animalium Vegetabiliumque partes temperando Sali acriori aptæ.

Quod & præstant plures Animalium & Vegetabilium partes.

DLXXIII. Faciunt autem id istæ omnes tum ratione *Spiritus sui Volatilis*; tum ratione sui *olei*, tum denique ratione sui *Spiritûs Acidi*: quin ratione abundantis olei faciunt idem *Salia Volatilia, sed oleosa*.

Et quâ ratione Semina & Fructus magis Aromatici.

DLXXIV. Inter *Vegetabilium* partes primas facilè tenent *semina*, & *fructus magis aromatici*, ac ideò medicamentosi potiùs, quàm alimentosi; Baccæ putà.

Opium.

DLXXV. Inter succos ex plantarum variis partibus prodeuntes primum locum occupat *Opium*, tum amarum, tum pingue: & quicquid Opij naturam æmulatur.

Spiritus Vini simplex & Aromaticus. Olea Aromatica.

DLXXVI. Ex hisce autem in genere sic dictis infinitæ mox se produnt medicamentorum tam simplicium, quàm compositorum species: spiritus putà Vini, ac præsertim Aromatici, quorum infinitæ apud Auctores extant formulæ: Olea Aromatica & simplicia, ex hoc vel illo Aro-

mate,

mate, aut Semine, & composita ex pluribus artificiosè parata.

Spiritus Acidi.

DLXXVII. *Spiritus Acidos* hic laudo tum magis puros, tum per Spiritum Vini magis temperatos & blandiores, utroque nomine utiles.

Ex Animalibus Salia Volatilia Oleosa, vel Olea destillata ex Cornibus, Ossibus, &c.

DLXXVIII. Ex *Animalibus* quæ parantur in hunc finem medicamenta, præcipua sunt *Salia Volatilia Oleosa*, vel potiùs eorundem *Olea destillatione ex Cornubus, Ossibus, atque Ungulis elicita*: quæ omnia effectum hîc habent mirabilem, & maximè laudabilem.

DLXXIX. Certè longum foret omnia & singula hîc enumerare, quin planè inutile; cùm parùm referat, ex quo subiecto parentur ista olea, sed plurimùm, quàm benè, atque ita, ut minimè sint palato & naribus ingrata.

Iisdem Bilem figi & temperari.

DLXXX. 2. Quibus modò dixi Salem Volatilem, acremque figi, ac temperari, *iisdem figetur temperabiturque Bilis naturali volatilior & acrior*; ut non sit opus in eorundem inani repetitione tempus terere.

Succus Acidus iners factus reparandus Acidis. Qualis sit ex Animalibus Lac acescens, vel Ebutyratum.

DLXXXI. 3. *Succus Acidus* in corpore nostro *iners factus reparandus Acidis* tum ex *Vegetabilium*, tum imprimis ex *Mineralium* familiâ petendis: Neque mihi aliquod succurrit *Acidum* ex *Animalium* partibus ullis parabile, nisi forsan *Lac* spontè, ac imprimis arte *acescens*, ipsiusque *serum acidiusculum*, vel post Butyri ex ipsius Cremore secretionem *Lac ebutyratum*, ac brevi acorem contrahens.

Ex Vegetabilibus Succus Acidus.

DLXXXII. Plures autem sunt Plantarum partes, *folia* putà, *fructusve*, ex quibus *Acidus Succus* exprimi potest, facilè saltem acescens.

Ex Acetosâ, Acetosellâ, Sempervivo maiori &c.

DLXXXIII. Sic ex *Acetosæ*, *Acetosellæ*, *Sempervivi maioris*, &c. *foliis* succus exprimitur acidus.

Ex Berberis, Ribesiis, &c.

DLXXXIV. Sic ex Berberorum, Ribesiorum, Malorum Citriorum, Granatorum, Arantiorum, &c. fructibus, ipsisque uvis immaturis succus elici potest Acidus.

Ex Mineralibus Spiritus Acidi ex Salibus &c.

DLXXXV. Ex *Mineralibus copiosum* Spiritum Acidum promunt *Salia* quævis, Vulgare tàm fossile, quàm Marinum, Gemmeum, Nitrum, Alumen, Vitriolum, &c. *paucum Argillæ* atque omnes Terræ pingues ac Boli; *mediocrem Sulphur, Antimonium*; & si quæ alia sunt huc referenda.

Hæc Acida esse diversi generis.

DLXXXVI. Hæc autem Acida cùm multifaria sint, atque nonnulla Austeritatis & Acerbitatis alicuius sint participia, prudentiâ opus erit, tum illa ritè distinguere, tum singula pro re natâ peritè seligere.

DLXXXVII. Sunt imprimis quædam Acida puriora & Acriora, quædam cum Spiritu Volatili temperata, tum à naturâ, tum ab arte. Sic Acetum habet admistum sibi naturaliter Spiritum Volatilem; quem arte solemus Spiritui Salis & aliis admiscere.

Consistentia Sanguini restituenda Acidis.

DLXXXVIII. 4. Cum *ab Acido suam consistentiam*, nostro saltem iudicio, accipiat *Sanguis*, quæ modò de Acidis protuli, huc quoque faciunt.

Pestis curationem admodum paucis posse institui.

DLXXXIX. Quòd si quis omnia, quæ nunc ordine docuimus de variâ suprà memoratorum in Peste curandâ Indicatorum materiâ medicâ, inter se conferat, non ita difficulter observabit; admodùm paucis posse primariam Pestis curam institui medicamentis satis simplicibus: *Vomitoriis* putà, sed Antimonialibus præsertim: *Sudoriferis* multifariis, ac itidem Antimonialibus præsertim; *Salem ac Bilem nimis Volatilem figentibus*, inter quæ haud postrema sunt Antimonialia: *Salem* Bilemque *Acriorem temperantibus*, inter quæ plura quoque sunt Antimonialia: *Acidum* & in Sanguine & alibi *deficiens* reparantibus, quæ non desunt in Antimonio: adeò ut ex uno & forsan solo Antimonio parari possint medicamenta omnibus ac singulis Pestis Indicationibus satisfacientia.

Et quibus. Et ex solo forsan Antimonio paratis.

Quid præstent Salia Volatilia Oleosa.

DXC. *Salia Volatilia Oleosa* & *Sudori movendo*, simulque *Veneno Pestilenti foràs propellendo*; & *Sali, Bilique nimis Acri temperandæ* conducent.

Quid Acida, & imprimis Nitri Spiritus.

DXCI. *Acida*, & imprimis ex *Nitro* paratus Spiritus, *Sali*, & *Bili Volatilitate nimiâ & Acrimoniâ* peccanti corrigendæ, ut & restituendæ *Sanguini consistentiæ, Acidoque in corpore inertiori* reparando servient.

Triplicia Medicamenta Pesti sufficere.

DXCII. Adeò ut quis ad summum triplicibus medicamentis opus habere videatur ad Pestis curam internam fœliciter absolvendam: & 1. quidem *Vomitoriis*, quoties ipsis locus concedi potest aut debet: 2. *Sudoriferis*, sed Sale Volatili Oleoso imprimis constantibus, Veneni nempe *Acrimoniam* simul *temperantibus*: 3. *Acidis*, quibus præferendus *Nitri Spiritus*, cùm simul *figendi vi* sit præditus, sed Aqueis convenientibus diluenda sunt pleraque; ne noceant.

Eaque aliquando coniungi posse.

CXCIII. Quinimò aliquando simul coniungi possunt Vomitoria Sudoriferis, & Sudorifera Acidis; vel saltem in medio Sudore Mixturæ subacidæ cochleatim exhiberi.

DXCIV. Dico *coniungi* posse nonnunquam *Vomitoria Sudoriferis*; nam nil nocet illa simul assumi & simul operari: postquam non sunt motus sibi contrarij, sed diversi per Vomitum & Sudorem.

Humani Corporis centrum quod.

DXCV. Nam imperitè ac ineptè Intestinorum fistula unà cum Ventriculo ac OEsophago censetur pro humani corporis Centro, Cutis autem pori pro ejusdem circumferentiâ.

DXCVI. Si quod enim haberi posset ipsius Centrum, id omninò dicendum foret Cor, à quo Sanguis ad Partes singulas defertur, uti Partes singulæ pro ejusdem Circumferentiâ, cùm ab ipsis referatur Sanguis ad Cor, idque secundùm Sanguinis motum circularem.

Et Circumferentia quæ.

DXCVII. Quòd si Corporis humani *Centrum* statuatur *Cor*, non minùs *Intestinorum fistula*, in ac per quam se exonerant Fellis Folliculus & Pancreas atque Ipsum *Os*, in quod ac per quod se exonerant Glandulæ Salivares, atque ipsius aliquando Ventriculus cum Intestinis tenuibus, pro eius *Circumferentiâ* habenda, quàm *externa Cutis*, per quam Sudor expellitur, atque *Vesica Urinaria*, per quam Vrina excernitur.

Humores eodem tempore & medicamento expelli posse per Vomitū, per secessum, & per Sudores ac urinas.

DXCVIII. Hoc non tantùm probabile, ac vero-simile, arguit Ratio, sed verum probat Experientia, quæ tum alios, tum Me quoque non semel confirmavit, cum optimo successu & magno ægrorum commodo expelli eodem tempore ac medicamento humores in corpore peccantes tum per Vomitum, tum per secessum,

ceſſum, tum per Sudores ac Vrinas.

Vt & in Peſte.

DXCIX. Quod in non paucis affectibus utile docuit Experientia certa ſolidæ ſanæque Rationi conſentiens, id ipſum in Peſte quoque fieri poſſe tutò ac feliciter nullus dubito.

Medicamenta ex Antimonio parata multa ſimul præſtare.

DC. Adde quòd Arte ſaltem Chymicâ præparari poſſint, ex *Antimonio* præſertim, *Medicamenta*, quæ pro re natâ, & humorum peccantium naturâ, *nunc tantùm per Vomitum, nunc tantùm per ſeceſſum, nunc tantùm per Sudores aut Vrinas*, nunc *ſimul per plures vias*, nunc per nullas prædictos *humores* expellant, verùm illos duntaxat *emendent ac corrigant*, Ægroſque ad priſtinum ſanitatis ſtatum reducant.

DCI. Certè cui talia ſuppetunt medicamenta, longè tutiùs procedit in ſuorum Ægrorum curâ, quàm quivis alius, qui talibus deſtituitur.

Et quænam.

DCII. Vtique teſtari poſſum ac reverà teſtor, id non ſemel à me obſervatum, *unum idemque ex Antimonio paratum medicamentum, ac eidem ægro in eodem affectu* à me *exhibitum, omnia prædicta effecta ordine produxiſſe*, & primò quidem *Vomitum*, deinde *Alvum* ipſi moviſſe, poſteà vim ſuam per *Sudorem* exeruiſſe, ac tandem nil ampliùs expellendo *indies robur ægro conciliaſſe*.

Quæ cōmendat Auctor.

DCIII. Hujus rei exempla cùm non pauca in praxi meâ notaverim, nulli debet videri mirum, ſi præter ac contra nonnullorum ex librorum lectione quàm rerum ipſarum feliciter à ſe geſtarum obſervatione doctiorum placita & præjudicia audeam hæc & ſimilia Medicorum Filiis proponere, ac commendare.

At prudentiâ opus.

DCIV. Prudentiâ interim opus eſt, nèque enim ſemper omnia ubique conveniunt: *nec talia exhiberi debent, niſi putetur Evacuatio varia utilis ægro futura, vireſque conſtent*; ne, ſi forſan deiectis viribus Vomitus excitetur moleſtior, & poſtea vi morbi pereat æger, credatur ipſus vi medicamenti periiſſe.

Vbi conſtant Vires vitales Polychreſtis utitur.

DCV. Vbi autem *vires* adhuc conſtant, *Vitales* putà *per pulſum ſatis magnum & robuſtum manifeſtæ*, atque *excretio aliqua per Alvum ſaltem indicetur* conductura, tunc intrepidè poterunt exhiberi medicamenta illa polychreſta ex Antimonio parabilia.

DCVI. Ne autem verba duntaxat dediſſe videar, dum rationem talia præparandi reticeo, en uno verbo plurima ſedulis Naturæ ſcrutatoribus aperiam; *Ne uſurpentur tunc medicamenta nimis volatilia, ſed ad mediocrem ſaltem fixitatem deducta.*

Quando Vomitorium & ſimul Sudoriferum ex Antimonio paratum exhibendum.

DCVII. In *Peſtis Ergò curatione* tutò poteſt *mox in eius initio, urgente nauſeâ, & conſtantibus adhuc viribus, exhiberi Vomitorium ex Antimonio paratum*, ſed *quod ſimul vim habeat ſudorem movendi: Antimonium* putà *diaphoreticum* dictum, ſed *haud nimis fixatum*; aut *aliud præſtantius*, cui tale ſuppetit.

DCVIII. Vel poteſt *cum quovis alio Vomitorio Antimoniali conjungi aliud ſudoriferum*, aut ex eodem Antimonio aut ex aliâ materiâ paratum.

Quomodo ſe habebit Æger.

DCIX. Hoc aſſumpto medicamento *Æger ſe componat in lecto ad ſudorem promovendum, tegendo ſe mediocriter*, hoc eſt, tot veſtibus, quot ſine anxietate poterit ferre.

Si nec ſudor nec vomitus nec deiectio ſequatur quid agendum.

DCX. *Poſt horæ dimidium, ſi nec ſudor, nec vomitus vel alvi deiectio* ſequatur, aſſumat *juſculum, vel cerevisiam, vel vinum calens*; idque ſubinde repetatur, donec alterutra obſervetur evacuatio, eaque ſatis ſufficiens.

DCXI. Quòd *ſi poſt horam unam vel alteram neutra conſequatur*, nil obſtat, *novum ægro exhiberi medicamentum*; quin & *urgentibus anguſtiis tertium*.

Quando plurimum periclitetur æger.

DCXII. Illud enim obſervandum, *niſi ab aſſumpto ſæpiùs medicamento vel ſudorifero, vel vomitorio, ſequatur vel ſudor, vel vomitus, alvive deiectio, aut tollatur ſaltem minuaturve Cordis anxietas, plurimùm periclitari ægrum*: ſignum enim eſt, *Venenum peſtilens aut copioſum, aut valdè volatile, aut valdè acre* exiſtere in corpore: quocirca ſpes eſt in anguſto.

Quando benè ſperandum.

DCXIII. Quòd ſi contra *ſursùm vel deorsùm fiat excretio, ſudor ſaltem copioſius profluat, Cordis anxietas & nauſea minuatur, atque Pulſus maior & robuſtior reddatur, benè ſperandum* de Curâ felici.

Poſt ſudorem quid agendum.

DCXIV. Hæc autem ut feſtinetur ac promoveatur, non tantùm *poſt finitum ſudorem*, ſed *ipſo adhuc durante, mixturæ Cardiacæ & Acidis præſertim conſtantes* cochleatim ſunt ac per intervalla brevia Ægro exhibendæ, quò *reſtituatur Acidum* in ipſo fractum, *Sanguinique ſua conſervetur, reſtituaturve Conſiſtentia*: ſine quâ diu ſupereſſe in vitâ homini nulli datum.

Quamdiu Peſtis ſignum remanet in quibus pergendum.

DCXV. Quamdiu verò aliquod Peſtis adhuc urgentis ſignum in Ægro remanet, tamdiu in *medicamentis Salem Volatilem figentibus, acremque temperantibus, & Acidum reſtituentibus* pergendum; ne *Venenum neglectum ac ſibi relictum novas vires acquirat, & inopinatò ægrum nimis ſecurum opprimat & è medio tollat.*

Hac methodo multi ab Autore curati.

DCXVI. Hâc certè ratione ac methodo feliciſſimè Ægros multos curavi, at illâ neglectâ plures pereuntes vidi; atque non raró immorigeros ac ſui negligentiores, quamvis fruſtrà, monui, ac meæ ſaltem conſcientiæ ſic ſatisfeci.

Vomitoria quando exhibenda.

DCXVII. Illud tamen fateor, *me hactenus à Vomitoriis abſtinuiſſe*, cùm olim, quàm nunc, minùs mihi probarentur: hoc autem anno paucis præfui peſte correptis; nullis autem, quibus illa putarem futura utilia: niſi enim mox in principio exhibeantur nauſeabundis ac ſatis robuſtis, necdum capere poſſum, quî ulli queant conducere.

DCXVIII. Adde quòd, quotquot ex notis Medicis eadem cum felici ſucceſſu ſe uſurpaſſe narrarunt, ſe illa mox in principio uſurpaſſe retulerint, atque ſic ſuo experimento meam ſententiam confirmarint.

In formulis Medicamentorum minimum conſiſtere.

DCXIX. Hactenus Internam Peſtis Curam per compendium tradidimus, in formulis variis formandis minimè hærentes, poſtquam illas aliis locis abundè exhibemus, atque in illis partem Artis minimam conſiſtere putamus; Neque facilè in medicamentorum formulis laborabit, quiſquis ſuas Indicationes ritè noverit deducere, atque Indicatorum ſuorum materiam habebit in promtu.

Symptomatum in Peſte curatio.

DCXX. Tradidimus autem generalem Peſtis Curam, necdum tamen Symptomatum peculiarium Curam peculiarem attigimus, quam forſan ſatiùs erit, nunc exhibere, ac priuſquam ad

exter-

externam Bubonum, Anthracum ac Petechiarum Curam accedamus, cùm & hæc quoque pro peculiari horum Symptomatum & Affectuum Curâ sit habenda.

1. Appetitus prostratus quibus restituen dus.

DCXXI. Vt proinde eodem, quo in superioribus, pergamus ordine, 1. *Cibi appetitus prostratus restituetur Acidis*, quovis modo assumptis: & imprimis *Salis Spiritu dulci*, ut & *Elixire proprietatis*, aut cùm potu ordinario, aut cum mixturis cardiacis usurpatis. Vbi notandum, cùm paucis ut plurimùm diebus vim suam deleteriam exerere soleat Venenum Pestilens, non esse operæ pretium, ut mox in principio de Appetitu restituendo sit valdè sollicitus Medicus, quandoquidem, superato per Acida quoque Veneno, idem spontè sensim redit; quòd si tamen segniùs revertatur, prædictis sæpiùs usurpatis reparabitur citiùs.

2. Sitis quibus minuenda.

DCXXII. 2. *Sitis* in Peste *aucta* & multis valdè molesta minuetur itidem *Acidis* Potui ordinario additis, Spiritu Salis, Vitrioli, Nitri, Sulphuris, &c. Aceto stillatitio, Lapide quoque prunellæ ac similibus: quibus non tantùm sitis aucta minuetur, sed insuper Pestis ipsius Symptomata primaria corrigentur.

3. Nausea quibus compescenda.

DCXXIII. 3. *Nausea* sæpenumerò valdè gravis compescetur iisdem *Acidis*, sed *Austeris magis*, & quandoque *Opiatis*, Theriacâ, Diascordio, Laudano Opiato, &c.

DCXXIV. Inter Acida Austera commendantur Fructus & Syrupus Berberorum, Granatorum Acidorum, Mivæ & Caro Cydoniorum, &c.

4. Vomitus quibus sedandus.

DCXXV. 4. *Vomitus* iisdem, quibus Nausea, compescetur, sed potentioribus, diutiùs saltem usurpatis.

5. Cordis Anxietates quibus tollendæ.

DCXXVI. 5. *Cordis anxietates*, Nauseam Vomitumque aut præcedentes, aut comitantes, aut consequentes curabuntur modò dictis medicamentis, sed additis simul Spirituosis, Aquâ vitæ multifariè parari solitâ & Aromaticâ: quò Veneni Pestilentis Acrimonia simul queat demulceri.

6. Alvi fluxus quibus compescendus.

DCXXVII. 6. *Alvi fluxus* tàm multis lethalis compescetur Medicamentis Austeris & Adstringentibus, tàm simplicibus, Terrâ sigillatâ quâvis, & Bolo Armena, &c. quàm Compositis, Theriacâ, Diascordio, &c. sæpiùs minore quantitate usurpatis.

7. Aphthæ quibus curandæ.

DCXXVIII. 7. *Aphthæ*, quoties simul concurrunt, Gargarismos desiderant ex Sempervivo maiore, plantagine, & similibus decoctis, ut & Linctus ex Syrupis, violaceo tàm simplici, quàm composito, de Portulaca, Iuiubino, &c. additis subinde aliquot Spiritûs Salis guttis.

8. Leipothymia quibus curanda.

DCXXIX. 8. *Leipothymia* curabitur imprimis *Acidis, sed temperatioribus*, Bilem Acriorem, halituum nempe Causam Efficientem, compescentibus, Spiritu Salis dulci, & similibus in potu exhibitis; additis semper Spirituosis & Aromaticis blandis sive Oleosis ad ipsorum halituum contemperationem ac discussionem necessariis.

9. Pulsus Parvus, Debilis & Frequens quibus corrigendus.

DCXXX. 9. *Ad Pulsus Parvi, Debilis, Frequentis, ac mirè Inæqualis* correctionem convenient omnia Sanguini, eiusque humoribus vitiatis corrigendis proposita in superioribus in Curâ Pestis internâ.

1. Cordis Palpitatio quibus tollenda.

DCXXXI. 1. *Cordis Palpitationem* in Peste tollent omnia Humores Halitusque Acres tunc imaginabiles corrigentia aut temperantia, *Acida, sed blanda, ut & Olea Aromatica*, Spiritus Salis vel Nitri cum Spiritu Vini dulcis factus, Sal Volatile quodvis, sed Oleosum, &c.

11. Syncope quibus curanda.

DCXXXII. 11. *Syncopen* in Peste contingentem curabunt *Acida cum Spiritu Aromatico iuncta*; quò & deficiens fractumve Acidum reparetur, & Salis Volatilis Acrimonia tum infringatur, tum temperetur.

12. Sanguis fluidior factus quibus corrigendus.

DCXXXIII. 12. *Sanguis in Peste fluidior factus* recuperabit amissam consistentiam *Acidis* per vices assumptis.

13. Vrina incerta & varia quibus corrigenda.

DCXXXIV. 13. *Vrina* Peste infectorum *incerta & varia* corrigetur usurpatione Medicamentorum diversitatis cujusvis Causas emendantium, & imprimis Salem Volatilem Acriorem contemperantium, fixantiumque; de quibus actum in superioribus.

14. Sudor malebabens quibus emendandus.

DCXXXV. 14. *Sudor parciùs prodiens* promovebitur Sudoriferis, uti jam dictum, per vices assumptis; *Copiosus* verò, nec tamen Ægrum levans, Acidis temperatioribus per intervalla usurpatis, unà cum Spirituosis Aromaticis; *Fœtens*, Confectione Alkermes, aliisque odorem suavem spirantibus. *Frigidus*, Aromaticis spirituosis cum spiritu salis dulci mixtis emendabitur.

15. Exhalatio Fœtens quibus emendanda.

DCXXXVI. 15. *Exhalatio Fœtens* etiam sine sudore ex Ore, naribus, & aliunde prodiens emendabitur medicamentis saporis, odorisque grati ægris exhibitis, atque suffitibus similibus circa ægros excitatis, ex Aromatibus, plantisve Aromaticis unà cum Aceto mistis.

16. Sensus externi debilitati quibus redintegrandi.

DCXXXVII. 16. *Sensus Externi* in Peste non parùm *Debilitati* redintegrabuntur post superatum eiectumque foràs Venenum *Spirituosis Aromaticis*, Animales Spiritus reparantibus ac depurantibus, & ad motum ordinatum reducentibus.

17. Dolores ac molestiæ quibus tollendæ.

DCXXXVIII. 17. *Dolores ac Molestiæ* in Peste tàm frequentes sopientur ac tollentur imprimis *Opiatis & Anodynis* tàm externis, quàm Internis; additis tamen ubique iis, quæ vitiosos in corpore humores corrigant, expellantque.

Nempe Opio & Opiatis.

DCXXXIX. Primas hic tenet *Opium* inter vulgò nota, & quodvis ex aut cum Opio paratum medicamentum, *Theriaca, Mithridatium, Diascordium, Philonium Romanum, Requies Nicolai, Syrupus Papaveris Albi, Diacodion*, Laudanum Opiatum, &c.

Emulsionibus.

DCXL. Huc spectant Emulsiones ex *Hordeo, Amygdalis dulcibus, Seminibus papaveris Albi, quatuor frigidis maioribus* & similibus paratæ.

Sulphure Vitrioli Anodyno.

DCXLI. Huc referenda, *Sulphur Vitrioli anodynum vel narcoticum dictum*, & similia ex mineralibus & metallis parata plura.

Vnguentis.

DCXLII. Huc spectant *Vnguenta, Martiatum, Althææ simplex & Compositum*, &c. quibus Opium quoque addi potest.

Et Oleis.

DCXLIII. Huc referenda *Olea Liliorum alborum, Amygdalarum dulcium, anethinum, chamæmelinum*, &c.

DCXLIV. Atque horum omnium variis modis

modis inter se,atque cum aliis commixtorum ope Dolores in Peste molestissimi leniri,sopiri,vel tolli possunt.

Ardor quibus minuendus. DCXLV. In specie autem molestus tunc Ægris *Ardor* minuetur usurpatione frequenti *Acidorum*, ac præsertim temperatiorum & gratiorum, quæ potentiùs feliciúsque agent, si sudor simul blandè moveatur.

Quibus Inquietudo. DCXLVI. *Inquieto* autem minuetur ac tandem tolletur tum *Opiatis*, tum *Sudoriferis* iam memoratis.

Quibus Lancinationes. DCXLVII. *Lancinationes* molestæ *Salem Volatilem Oleosum* desiderant.

Quibus Dolor Capitis. DCLXVIII. *Capitis Dolor* in peste tam gravis, *Opiatis* tum internis, tum externis, cedet. Conducet imprimis Epithema ex Aquâ Betonicæ aut Rosaceâ, Aceto Sambucino vel Calendulæ, & Opio paratum, ac toties, quoties iterum exsiccatur, tepidè fronti ac temporibus cum linteo applicatum.

Quibus Dolor Lumborum. DCXLIX. *Dolor lumborum* cedet imprimis *Acido blando*, & *Laudano Opiato* cum Aquis aromaticis & spirituosis cochleatim per vices exhibito.

DCL. *Cardialgia sive Ventriculi Dolor* Nauseæ toties copulatus levabitur ac tolletur medicamentis planè similibus per intervalla brevia quantitate parvâ usurpatis.

18. Vigiliæ quibus minuendæ. DCLI. 18. *Vigilias* in Peste molestas minuent ac desideratum somnum producent, quæ Dolores, ac Inquietudinem Vigiliarum præcipuam causam tollunt, leniuntve, *Anodyna vel Narcotica*,sed prudenter ac per vices usurpata.

Somnus gravis quibus frangendus. DCLII. *Somnum* contrà gravem, profundumque, Vigiliis periculosiorem frangent omnia *Sensus externos potenter moventia*, & imprimis *Acria Acida* Naribus admota, vel internè usurpata, cùm præterea vim habeant oppugnandi Venenum Pestilens, ac reparandi defectum Acidi.

DCLIII. Quòd si à Bilis parte Oleosâ producatur Sopor ille gravis, & hoc nomine conducet Acidum Acre, quò & Oleosum penetrare, & idem corrigere possit.

Acetum stillatitium Opij Correctorium. DCLIV. Idcircò forsan optimum Opij correctorium ac menstruum est *Acetum stillatitium*; ne, si non destillatum assumatur, nimiùm infringat vim ejusdem.

19. Delirium quibus curandum. DCLV. 19. *Delirium*, cùm sequatur vel sensum Externum errantem, vel Imaginationem, Ingeniumve vitiosè agentia, vel Animi Affectus graves, Animamque potenter turbantes, curabitur emendando vitia enumerata; & imprimis *Dolores ac Molestias sensuum* Externorum, sicut dictum, corrigendo: *Imaginationis* verò & *Ratiocinationis Defectus solidis rationibus* diligenter inculcatis reparando; *Animi* denique *Affectus* quosvis,ac præsertim *Panicum Terrorem* componendo viis & modis posteà secuturis.

20. Memoriæ laboranti quomodò succurrendum. DCLVI. 20. *Memoriæ* quovis modo in Peste laboranti non video aliter posse succurri, quàm conferendo inter se illa, quæ supersunt, & inde deducendo atque concludendo imò restituendo quæ perierunt: Vbi autem in totum exciderunt omnia, ab ovo erit Rerum omnium amissarum Idea reparanda, & gradatim aliquid coacervandum, quod posteamodùm serviat. Neque puto Memoriæ rationem satis esse hactenus observatam; postquam, sicut in plerisque fieri solet, non tàm investigatur cuiusque rei ratio, quàm aliorum de ipsâ præjudicium vel placitum; circa cujus examen aut vexamen hærent plerique de quæsitæ rei veritate minùs solliciti.

Doctis nihil dispulis proponendum nisi quod norunt. DCLVII. Optandum quidem foret, omnes ac singulos, qui Doctorum nomen gerunt, atque aliorum informationi aut vivâ voce aut scriptis suis, vel ex officio vel ex affectu proprio serviunt, videri saltem volunt se servire, nihil proponere, nisi quod ipsi norint, atque hactenus Discipulis suis ostendere atque explicare possint.

Eius utilitas. DCLVIII. Quòd si proinde juberentur ac cogerentur silere illa, quæ ignorant,quæque Psittacorum ad instar ex aliorum tantùm relatu & dictis vel scriptis à se tàm sæpè ob ignorantiam corruptis promunt; bone Deus! quàm multi observarentur muti, qui nunc existunt mirè garruli. Bonum autem publicum non parùm promoveretur, dum à quovis perito addisci possent hactenus nota, & ad ignota indies eruenda excitarentur Ingenia perspicacia, quæ nunc non rarò impediuntur ac sistuntur ab hominibus ambitiosis, atque Doctorum nomen, quàm actum sæpiùs possidentibus.

DCLIX. Certè longè satiùs foret, unumquemque id tantùm docere,quod novit;atque silere de iis, quæ ignorat; quinimò candidè suam testari & agnoscere ignorantiam; quò alij non sistantur in opere, verùm excitentur ad latentem veritatem quærendam & inveniendam, postquam non est in homine, licèt ingenioso, ut omnem inveniat veritatem, quam vult sæpenumerò Deus erui à minùs industriis; ne quis præ aliis superbiat, quin omnes Dei donum agnoscant, celebrentque. Non est enim & hic quoque currentis aut volentis, sed Dei miserentis, atque dona sua pro suo beneplacito liberrimè unicuique diversimodè largientis.

Veritatem Amantis Conditio. DCLX. Quisquis proinde Dei gloriam in ejusdem operum manifestatione, adeóque Veritatis cognitione & agnitione consistentem unicè diligit & quærit, eidem perinde erit, an per se, an per alium,hunc vel illum, prout occasio à Divinâ providentiâ directa feret,eò perveniat,dummodò eò pervenire possit.

DCLXI. Quinimò paratus erit quivis imperscrutabiles Dei vias & admirabilem Donorum ejusdem dispensationem per nebulam contemplans & obscurè duntaxat in hac miseriarum & infirmitatum valle assequens, curtæque in rerum cognitione supellectilis suæ conscius, quovis tempore tum errores suos deponere, tum defectus supplere, tum vera pro falsis mutare: quod nunquam expectandum ab hominibus, aut superbè suis figmentis, aut serviliter alienis commentis adhærentibus, eademque mordicùs per fas ac nefas tuentibus, sicuti hic & alibi indies fieri videmus: ubi, quod Ignorantiæ indictum priùs, mox dissentientibus infertur bellum ab hominibus Doctorum nomen duntaxat affectantibus.

21. Metus & sollicitudo quomodò tollendi & minuendi. DCLXII. Sed pergamus. Ergò 21. Inter *Animi Affectus* in Peste molestos, *Metus* & *sollicitudo anxia* Ægros mirè torquens tolletur, minuetur

minuetur saltem, considerando, ne unum quidem capillum excidere homini absque Dei voluntate, atque ita pendere ab ejus nutu omnia, ut quemadmodum nihil possumus addere nostræ staturæ, quam à Dei præscripto habemus singuli diversam, ita omnes diversitates, ipsique adeò Morbi, & tandem Mors contingant nobis ad incomprehensibilis ac ineffabilis ejus Sapientiæ Bonitatisque beneplacitum.

DCLXIII. Vtique nihil æquè Animum humanum ad plenam tranquillitatem & acquiescentiam deducet, quàm Dei omnia in bonorum bonum dirigentis Sapientia, Bonitas, Potentia, Misericordia, sereno animo spectata, sibique ipsi à quovis applicata.

DCLXIV. Nil namque nos juvat scire, Deum solum potentissimè scire; quæ nobis conducunt; eadem præstare posse, quibus benè vult; ni simul persuasi simus, ipsum nobis quoque benè velle, ut nobis benè faciat.

DCLXV. Persuasio autem illa cùm paucis contingat ex peculiari revelatione, qualem habuerunt pauci, proximum est; illam quæramus in generali Amoris sui manifestatione; uniuscujusque conscientiæ secundùm ejusdem verbum applicandâ, & quidem ex agnitione Amoris nostri mutui, quo ipsum totâ mente prosequimur; ex fide, quam habemus ejus promissis, ac spe certâ, quam possidemus bonorum non tàm præsentium ac mundanorum, quàm futurorum ac cœlestium.

DCLXVI. Has & similes Rationes plures ex puro S. S. Theologiæ fonte, ac Christianæ Religionis fundamentis petendas pluribus hîc non prosequimur, ne videamur magis Theosophiam quàm Medicam artem docere.

DCLXVII. Velim tamen omnes ac singulos mente attentâ ex jam dictis à me considerare, esse reverà Disciplinarum omnium connexum mutuum & veram Encyclopædiam; ita ut una alterius ope indigeat, nec una præ alterâ superbè gloriari possit, ac si alterâ facilè carere posset.

DCLXVIII. Vtique sicut hîc utimur argumentis ex Theologiâ petitis, ita non raro Theologi argumenta petunt ex arte nostrâ: Ita manus manum lavat, & omnium rerum cognitio homini cedit in bonum.

DCLXIX. Parùm autem refert, an Rationes à me allatæ ex naturali & Philosophicâ, an verò ex revelatâ in Dei verbo Theologiâ sint desumtæ, dummodò effectum producant optatum, & Animum solicitudinibus anxiis, & Mortis metu panico liberent.

DCLXX. 22. Inter læsi variè in Peste Animalis Motus species, Corporis *Tremor Vniversalis* curabitur exhibitis Spirituosis, sed Aromaticis, quò non tantùm Spirituum Animalium defectus reparetur, sed insuper ipsis admista Acrimonia temperetur, sicque motus eorundem turbatus ac inordinatus sensim corrigatur ac redintegretur.

DCLXXI. *Motus autem Convulsivi* toties in Peste molesti & ab Acribus halitibus Salinis Nervorum principia inordinatè mordicantibus orti Curabuntur medicamentis Acrimoniam illam temperantibus & *Spirituosis, & Aromaticis, & Anodynis, Narcoticisve* cum cautelâ exhibitis.

DCLXXII. *Convulsio ipsa* vel universalis, vel Particularis ab humore Bilioso, vel aliàs Pestilenti valdè Acri & Pituitæ immisto, & Nervorum principio firmiter adhærente orta curabitur Medicamentis *Aromaticis* præsertim, utrique putà humori conjuncto emundando aptis; quæ potentiùs agent, si *Sudor* simul promoveatur, & *Acida blanda* conjuncta sint quippe quæ utrique humori similiter conducunt. — *Quibus Convulsio.*

DCLXXIII. *Linguæ Balbuties*, Tremoris particularis species, præter universalia omni Tremori convenientia medicamenta, citiùs curabitur, si Olea Aromatica grata & potentia ore detenta diutiùs hæreant circa Linguæ radicem, atque hâc quoque ratione ipsius noxam potentiùs emendent. — *Quibus Linguæ Balbuties.*

DCLXXIV. 23. Inter notabilia Pestis signa numeravimus *Vultum mæstum & Oculos lachrymabundos*; qui quamvis peculiarem curam non videantur desiderare, non putavi tamen illos silentio hîc prætereundos: Emendabuntur enim hæc Mœroris manifesta signa sublatis ejus causis, & curata Peste. — *23. Vultus mæstus & Oculi Lacrymabundi quâ emendandi.*

DCLXXV. 24. *Maculas* quod attinet, non priùs curabuntur, quàm propulso foràs, superatoque in totum Veneno Pestilenti: quod *Sudoriferis* fiet in superioribus memoratis. — *24. Maculæ quomodò curandæ.*

DCLXXVI. Putarem autem forinsecùs cum commodo usurpari posse fotus ex Vino vel Aceto, cum Theriaca & Camphora, Myrrha & similibus misto, & calidè sæpiùs applicato; imprimis, quoties serpere atque augeri observantur: qualibus fotibus feliciter quoque uti soleo in Gangræna, & affectibus eò vergentibus; quale quid in maculis, liventibus præsertim, observamus. — *Et quibus.*

DCLXXVII. 25. *Bubones* Pestilentiales, quoties licet, *discuti* debent, ac si discuti nequeant, ad mutationem ac *Suppurationem* deduci, hinc *aperiri, mundari*, & tandem *consolidari*. — *25. Bubones quomodò curandi.*

DCLXXVIII. Iisdem autem medicamentis, quibus alii Glandularum conglobatarum Tumores curari solent, instituenda Curatio; attendendo semper ad Venenum Pestilens, cujus causa cæteris addenda semper quæ huic conducunt, *Theriaca, Mithridatium*, & similia. — *Et quibus.*

DCLXXIX. In hunc finem *Oleum è Cornu Cervi* destillatum; aliaque Sale Volatili Oleoso constantia vulgò notis admisceri possunt.

DCLXXX. *Vnguentum martiatum* cum Theriaca mistum ad *discussionem* observavi præstantissimum: ut & *Emplastrum diachylum cum gummatibus compositum* & similia.

DCLXXXI. Quin eadem postmodùm blandè promovent *Suppurationem*.

DCLXXXII. Nisi Dolor vehemens urgeat, nolim præcipitari Bubonum *scarificationem*; multò minùs ipsis adhiberi *Vesicatoria*, vel *Cucurbitulas*. — *Quandò abstinendum à scarificatione, vesicatoriis, vel cucurbitulis.*

DCLXXXIII. Ubi autem grandes sunt Bubones, ardentesque, viribus adhuc constantibus ferre possem, tum Cucurbitulas, tum Scarificationes adhiberi; *nunquam verò Vesicatoria*, à quibus quid boni expectari possit, aut unquam sequatur, hactenus animadvertere non potui. — *Et quandò non.*

Vu DCLXXXIV.

Et quare

DCLXXXIV. Dolores enim qui tunc augentur, unà cum ardore ſummo & Eryſipelatis ſpecie, nil commodi afferre poſſunt Ægris, jam morbi vehementiâ plus ſatis debilitatis.

Bubonũ diſcuſſio & ſuppuratio quibus promovatur.

DCLXXXV. *Blandis autem medicamentis* foriníecùs applicatis temperatur Acrimonia humoris, quoties in Bubonibus exiſtit; quin ſenſim promovetur cura, dummodò *interna convenientia* non negligantur; à quibus non parùm promoveri poteſt Bubonum diſcuſſio, ut & ſuppuratio.

Quàndo & quomodò aperiendi.

DCLXXXVI. Quamprimùm ſuppurati ſunt Bubones, *apertio* acceleranda vel ſcalpello, vel ruptorio; licet ſcalpellum præferam.

Quibus mundandi.

DCLXXXVII. In Apertum Bubonem cum felici ſucceſſu impoſui *Balſamum Sulphuris Terebinthinatum & Aniſatum, unà cum Unguento Baſiliconis & Theriacâ:* Hujus enim ope brevi abſolui Vlceris mundationem.

Et conſolidandi.

DCLXXXVIII. Quinimò *ejuſdem Balſami* ope *Conſolidatio* feliciùs ac citiùs evenit, ſuper-impoſito ad cicatricem accelerandam *Emplaſtro diapompholygos*, aliove ſimili.

26. Carbunculi quomodò curandi.

DCLXXXIX. Denique 26. *Carbunculi* curabuntur *ſiſtendo* ſerpentem partium vicinarum *mortificationem*, *ſeparando* partem mortificatam, *mundificando* & *conſolidando* ulcus relictum.

Mortificatio ſiſtitur Butyro Antimonii.

DCXC. Nihil hactenus novi, quod potentiùs, ac certiùs, citiúſque ſerpentem Carbunculorum mortificationem ſiſtat, quàm *Butyrum Antimonii*, ſi circumcirca illinatur parti affectæ; ad miraculum enim tunc ſiſtitur partium omnium corruptio ſerpens ac omnia depaſcens.

Et M[...] gnete [Ar]ſenica[li].

DCXCI. Huic proximum cenſeo *Magnetem Arſenicalem*, ex partibus æqualibus *Arſenici, Antimonii, & Sulphuris* paratum, & Emplaſtris convenientibus immixtum: cujus ope ad ſui ſeparationem diſponitur pars corrupta: quod idem præſtat quoque *Butyrum Antimonii*, cum non tantùm ſiſtat Veneni Peſtilentis progreſſum, at inſuper partes ab ipſo corruptas ſeparet à ſanis.

Quib[us] partes [se]paratæ munda[n]centur.

DCXCII. Partes à Carbunculo Peſtilenti ſeparatas *mundificat* efficaciſſimè non ſemel laudatus à me *Sulphuris Balſamus* omnis, & imprimis *Aniſatus*, unà cum *Unguento tetrapharmaco & Baſiliconis* vocato miſtus, & ulceri applicatus.

Ulcus quibu[s] conſoli[]detur.

DCXCIII. Mundificatum ulcus *conſolidant* tum idem *Balſamus*, tum alia Emplaſtra vulgò nota.

DCXCIV. Atque ſic per compendium propoſuimus Cogitationes atque Obſervationes noſtras de Peſtis naturâ, Symptomatibus, Cauſis, & Curatione.

Autor[is] Votum.

DCXCV. Faxit Deus Opt. Max. ut quemadmodùm hæc omnia ſuſcepimus & abſolvimus Animo Candido, & in publicum mortalium bonum fervente, ita ſuccedant eadem in Divini Numinis gloriam, Juniorum Medicorum informationem, ac Ægrotorum quovis tempore occurrentium ſolatium aut reſtitutionem. Amen.

Finis Tractatûs Secundi.

TRACTATUS III.

DE LVE VENEREA.

Luis Venereæ Symptomata multiplicia.

I. QVONIAM dudum Lui Venereæ accuratiùs tractandæ me obſtrinxi, nunc fidem datam liberaturus, Affectum iſtum multiplicibus Symptomatibus ſtipatum explicare ſatagam.

Ejuſdem non nomina, ſed cauſæ inveſtigandæ.

II. Parùm autem noſtra referre puto, quibus vulgò nominibus cum variarum Nationum infamiâ celebretur, aut quando primùm in Europâ, & quibus occaſionibus innotuerit hic Affectus, cùm ad Medicum imprimis ſpectet, Ipſum ritè cognoſcere ſecundùm ejuſdem Cauſas tum Internas, tum Externas, quò ritè quoque curari queat.

III. Illam proinde de odioſis ejus nominibus controverſiam iis determinandam relinquens quibus volupe eſt ſingula in aliorum ignominiam fingere, trahere ac referre, dabo operam, ut aptiſſimo Luis Venereæ nomine contentus ipſam rem ex æquo explicem, atque ita Medicinam facturos de ipſo informem, ut ipſum & dignoſcere, & cognoſcere, & curare diſcant.

Eam [V]eteribus fuiſſe ignota[m].

IV. Hoc certè ſatis notum eſſe poteſt cuivis Medicorum Veterum ſcripta legenti, Luem Veneream, cujus explicationem aggredimur, ignotam fuiſſe Veteribus, nec niſi ante duo circiter ſecula innotuiſſe Europæis: quamvis non negemus Morbis quibuſdam ſubinde laboraſſe, qui Veneri nimiùm ſtudebant, aut cum Cachecticis vel aliàs minùs ſanis rem habebant: non fuerunt tamen iſti Affectus ſimiles Lui Venereæ nunc notæ, atque tantoperè in multos ſævienti.

Tempu[s] quo [i]n[]notuit.

V. Hic autem Affectus quoniam non ſemper iiſdem ſe manifeſtat Symptomatibus, ut ritè cognoſcatur, & ab aliis Affectibus dignoſcatur, operæ pretium erit, ſi non omnia, præcipua ſaltem, quibus innoteſcere ac ſe manifeſtare ſolet, Symptomata enumeremus, & paucis expendamus.

Sympto[]mata, quibus innoteſ[]cit, expe[n]denda.

VI. Primum verò locum dabimus *Virulenti humoris Effluvio*, Viris quidem per *penem*, fœminis autem per *pudenda* contingenti, & *Gonorrhœa Virulenta* aut *Venereæ* nomine vulgò noto, ac congreſſum cum perſonâ ſimili affectu laborante utplurimum paulò poſt, conſequenti, adeóque con-

1. Virulenti humoris effluvium.

contagioſo: ſi ullum enim Luis Venereæ Symptomata contagioſum eſt, utique Gonorrhœa hæc eſt, ſi nomen Gonorrhœæ ipſi competat, de quo agemus in ſequentibus.

[G]onorrhœa poſt [n]imium [V]eneris [u]ſum, at [n]on Viru[l]enta

VII. Non eſt quidem novum obſervare Gonorrhœam, ſive materiæ ſpermaticæ ſpontaneum effluvium poſt uſum Veneris nimium; nulla tamen adeſt tunc illi humori virulentia, vel acrimonia.

VIII. Ubi autem Virulentia & Acrimonia in humore iſto ſe manifeſtat, & nonnunquam poſt unicum coitum ille fluxus contingit, non eſt de Lue Venereâ præſente dubitandum, quamvis non putandum, mox eſſe Affectum ſimul graviſſimum; quandoquidem non raro nullis aliis Symptomatibus accedentibus brevi ac feliciter curatur ille fluxus: qui ad tempus neglectus ulteriùs ſerpere ſolet, ac ſenſim Sanguinis maſſam inficere, atque plurima, de quibus nunc agemus, mala producere.

[2]. Puſtulæ multi[fa]riæ va[ri]is in [p]artibus.

IX. Secundum inter Venereæ Luis Symptomata locum tribuemus *Puſtulis multifariis* tum in *partibus genitalibus*, tum in *universâ cute*, tum præſertim in *piloſâ*, tum in *naribus*, tum in *ore*, *faucibuſque* erumpentibus.

X. Dixi *Puſtulas* iſtas eſſe *multiplices*; nam obſervantur aliquando *planæ*, ac minimè extantes aut protuberantes, aliquando *plus minus extuberantes*, ac prominentes: aliquando *ſubrubræ*, aliquando *ſubflavæ*: Omnes autem ſunt *ſquamoſæ*, ideóque *ſcabræ*: quin remotis ſquamis, tum color varius, tum cutis inæqualitas & aſperitas magis patet.

XI. Aliquando nullus, ex dictis puſtulis promanat liquor, aliquando paucus quidem & Acris, ſenſim ſerpendo puſtulas iſtas expandens.

Ulcera [so]rdida [p]oſt iſtas [p]uſtulas.

XII. Tertium inter Luis Venereæ Symptomata locum dabimus *Ulceribus* prædictas puſtulas conſequentibus, iiſque *ſordidis*, *perverſis*, atque partes affectas, obſcænas præſertim, hoc eſt, *Penem ac Pudenda muliebria*, ut & *Nares*, *Labia*, *Fauces*, *Palatum*, *Papillas*, &c. corrumpentibus depaſcentibus.

[4]. Caries [O]ſſium.

XIII. Proximum Ulceribus locum aſſignamus *Cariei Oſſium* tàm frequenti, & tàm moleſtæ, Cranio imprimis, atque narium oſſibus, &c. infeſtæ.

[5]. Tuberoſitates.

XIV. Quintum inter Luis Venereæ Symptomata locum concedimus *Tuberoſitatibus ac Protuberantiis* hinc inde in capite, brachiis, ac cruribus ſe manifeſtantibus, aliquando quidem ſine, ſæpiùs cum dolore conjunctis.

Harum locus & magnitudo.

XV. Hi Tophi & Nodi excitantur ſub perioſtio, ſive membranâ oſſa tegente; & nonnunquam ad ovi, nonnunquam ad majorem magnitudinem excreſcunt, & inſignem in parte affecta deformitatem pariunt.

6. Dolores ſingulares.

XVI. Sextum inter Luis Venereæ Symptomata locum merentur *Dolores ſingulares*, veſpertino ſc. & nocturno tempore ingraveſcentes, matutino verò remittentes; atque *non articulos*, *ſed locum intermedium occupantes*, ac ſæpe atrociſſimi: nec tantùm artus, ſed *ſternum* quoque, ipſumque adeò *caput*, & imprimis frontis, temporumque ſedem infeſtantes, nec anodynis cedentes.

7. Pilorum effluvium.

XVII. Septimum inter Luis Venereæ Symptomata locum damus *Pilorum* tum *Capitis*, ac præſertim circa tempora, tum *Superciliorum* tum *barbæ caſui ac effluvio*: quod malum cùm & aliàs obſervetur, per ſe nil certi arguit, niſi alia concurrant Symptomata, vel conſtet de converſatione cum perſonâ infectâ, & deſint alium affectum ſuſpicandi rationes.

XVIII. Inter leviora levioris Luis ſigna recenſeri poſſunt octavo loco *Maculæ* nunc *rubentes*, nunc *flaveſcentes* aut *liventes*: quæ aliquando amplo ſpatio cutim commaculant, frequentiùs quidem in pectore ac dorſo, aliquando etiam in abdomine & alibi; has preſſas, colore alieno refugiente, albicans veſtigium dediſſe, quod tamen mox ad priſtinum colorem rediret, ſe obſervaſſe narrat Felix Platerus: qui ex hiſce maculis ſolis, quoties alia ipſarum cauſa nulla præter congreſſum impurum patet, Luem Veneream, licèt leviorem concludit. *3. Maculæ variæ*

XIX. Nonum inter Luis Venereæ Symptomata locum tribuimus *Bubonibus* in Inguinibus obortis, & *Venereis* ideò nominatis, quoniam poſt Veneris uſum vel abuſum potiùs oriuntur plerumque, atque infectionis malignæ ſignum præbent: Hi aliquando iterum evaneſcunt, aliquando permanent, atque aut indurantur, aut ſuppurantur. *9. Bubones Venerei.*

XX. Inter Luis Venereæ Symptomata numerantur quoque *Condylomata* tum in muliebri pudendo, tum in utriuſque ſexûs podice oborta, nec multùm à cæteris differentia. *10. Condylomata*

XXI. Atque hæc primaria ſunt Luis Venereæ Symptomata, quæ aliquando plura, aliquando pauciora obſervantur, & quidem tum pro perſonarum affectarum temperamento vario, Luis contractæ modo diverſo, quin ejuſdem duratione, atque tractatione diverſâ; quæ omnia in ſequentibus magis patebunt. *Hæc Symptomata varia eſſe*

XXII. Imprimis autem ad hujus Affectûs Cognitionem plurimùm facit conſideratio modi, quo ſingulos ægros hactenus obſervatus eſt *invaſiſſe*, *per Contagium* ſcilicet ſive id acciderit per *congreſſum*, ſive per *oſcula*, & ſalivæ impuræ communicationem, tum ori, tum papillis factam, ſive per ſudorem quovis modo immediatè aut mediatè per linteamina quævis alteri communicatum, ſive per *humoris virulenti ex pene*, *aut muliebribus pudendis effluentis* & acris, hinc & ulteriùs ſerpentis communicationem, ſive alio quovis modo poſſibili tranſlatum. *Luem Veneream eſſe Contagioſam & variè invadere.*

XXIII. Quotquot enim hactenus mali hujus originem accuratè examinarunt, invenerunt omnes in Europâ ſaltem, de quâ tantùm agimus, per contagium ipſum tranſlatum eſſe ab uno ad alterum. Et quamvis non ſemper licuerit obſervare occaſiones, ſecundùm quas communicatum fuit ſingulis hoc malum, non bene concluditur tamen ipſum tunc abſque contagio fuiſſe ortum, quoniam quoties manifeſtæ fuerunt ipſius Cauſæ externæ, toties manifeſtum ejuſdem fuit Contagium: unde meritò concludimus, etiam tunc habuiſſe ipſum à contagio ortum, quando ipſius Cauſæ externæ & occaſiones nobis ſunt ignotæ.

XXIV. Quamvis autem Contagioſus ſit Venerea Lues Affectus, nec niſi per contagium excitari putemus illam in ullo, imprimis apud nos in Europâ, nondum tamen inde patet, *quænam & qualis ſit ejuſdem Cauſa proxima & conti-* *Ejus cauſa proxima & conti[ne]ns*

nens, cui omnia memorata Symptomata queant debeantque adſcribi.

Ex quib. inveſtiganda.

XXV. Hanc ut eruamus faciliùs, conſideranda imprimis ejuſdem Symptomata primaria & graviora; ex quorum conſideratione attentâ non ita difficulter forſan ejus Cauſa vera & adæquata nobis quoque innoteſcet.

Symptomatum primariorum enumeratio.

XXVI. Sunt autem *primaria* Luis Venereæ *Symptomata, Gonorrhœa* dicta *Virulenta, Puſtula, Ulcera, Oſſium Caries, Tophi, & Dolores ſatis Acres:* quæ omnia cùm non niſi ab humorum acrimoniâ deduci queant, meritò *ad humores acres hîc recurrimus.*

Eam ab Acrimoniâ humorum pendere.

XXVII. Cùm vero docuerimus aliàs, omnem *acrimoniam* humorum eſſe *Salinam lixivam,* vel *acidam*; ab *alterutrâ, vel utrâque pendebit Venerea Lues.*

Non à ſolâ ſalinâ lixivâ

XXVIII. Ab *Acrimoniâ ſalinâ lixivâ ſolâ* non facilè quis Luem Veneream deducet, qui tum ſalis lixivi vires, tum Venereorum Symptomatum naturam habuerit perſpectas.

Et quare.

XXIX. *Roſio* namque à *Sale lixivo* fieri ſolita *cum calore notabili* eſt conjuncta, qualis vix unquam obſervatur in Lue Venereâ; in quâ per *lancinationes* ſolent dolores infeſtare.

XXX. Adde quòd à *lixivo Sale partes ad internecionem & mortificationem ac nigredinem* brevi perducantur; quod cùm in Lue Venereâ non accidat, meritò Salis lixivi Acrimonia ſola hîc à prudentibus, rerumque gnaris non facilè culpabitur.

XXXI. Vtique in Lue Venereâ lentè ſolet procedere quarumvis partium corruptio, licèt nonnunquam cum atrocibus doloribus ſit conjuncta.

XXXII. Hiſce accedit, quòd *Sal lixivum, quando uni parti adhæſit, non facilè ab illâ recedat, ſed in ipſam vim ſuam continuè exerat*; quod cùm aliter ſe habeat in Venereâ Lue, utique à lixivo Sale ipſius noxa non erit deducenda.

Sed à Spiritûs Acidi Acrimoniâ.

XXXIII. Si quis contrà *Spiritus Acidi actionem* in corporis partes varias examinaverit, haud cunctanter ab ipſius *Acrimoniâ* Luem Veneream deduci poſſe, fatebitur.

Et quare.

XXXIV. *Acidum* enim non tantùm *lancinantes* in corpore *dolores* producere ſolet, verùm talem quoque in *partibus corruptionem* excitare, qualem in Lue Venereâ obſervamus.

Imprimis quando eſt pituita viſcidæ permixtus.

XXXV. Imprimis autem id accidit, quando *Pituita Viſcida* admiſcetur, *quam in Lue Venereâ ſimul peccare*, plurima ſunt, quæ evincunt, uti ex ſecuturis ac ſuo dicendis tempore magis patebit.

Venenũ Venereũ in Acido

XXXVI. Concludimus proinde, *Venenum Venereum in Acido, ſed ſuo modo peccante conſiſtere.*

Et aliquando Sal lixivũ ſimul peccare.

XXXVII. Non negamus interim *aliquando* in Lue Venereâ *Sal lixivum ſimul peccare*, imprimis ubi Puſtulæ prodeunt, vel Maculæ; non putamus verò Eſſentiam Luis Venereæ ab illo lixivo Sale tunc adjuncto, verùm ab Acido Spiritu pendere: licèt plùs minùs lixivi Salis admiſtum habeat ſubinde idem *Spiritus Acidus, tunc ac ſemper primariò peccans.*

Illud primariò: hoc verò ſecundariò.

XXXVIII. Quemadmodùm igitur in Lue Venereâ exiſtimamus *ſemper ac primariò peccare Spiritum Acidum* in corpore affecti corruptum ac modo peculiari vitiatum, ita cenſemus *Sal lixivum* in ipſo *itidem plus minus corrumpi ac vitiari, ſed ſecundariò duntaxat.*

Et quâ ratione.

XXXIX. Fieri enim nequit, ut in ſuâ integritate permaneat *Bilis, Salis lixivi* noſtri *fons & ſcaturigo,* quoties *Spiritus Acidus in Succo Pancreatico imprimis* ut & *Lymphâ Glandulosâ luxurians* à conſtitutione naturali recedit, atque vitium qualecunque contrahit: poſtquam neceſſe habent meo ſaltem arbitratu, tum *in tenui Inteſtino,* tum in *dextro Cordis Ventriculo confluere, ac in ſe mutuò agere*: Hæc autem actio non fiet convenienter, quoties horum agentium alterutrum malè eſt conſtitutum, & à naturali ſuo ſtatu receſſit: Cùm autem illâ actione commiſceri debeant bini hi humores, & ita quidem, *ut cætera ipſis admiſta quodammodò in unam* eamque laxam *coëant maſſam*, Sanguinis nomine notam, *quodammodò à recrementis ſuis ſecedant*; quis non videt, ubi depravatur illa actio, beneficium, quoque ab ipsâ expectandum ſimul depravari & perire, ſi non in totum, ſaltem ex parte?

Omnes functiones corporis à ſe invicem pendere, & cum unâ læsâ reliquas lædi.

XL. Quiſquis proinde attentâ mente omnes *Functiones* in homine perfici ſolitas conſideraverit, facilè agnoſcet, ipſas *omnes ita pendere ab invicem, ut nulla queat notabiliter lædi, quin & reliquæ aliquod inde patiantur detrimentum, atque itidem plus minus lædantur.*

XLI. Quòd ſi *functiones in homine læduntur,* illa quoque *lædentur* plus minùs, quæ ab ipſis expectantur tanquam effecta.

Ex Chylificatione læſa, reliquas functiones lædi.

XLII. Exempli gratiâ: Si Chylificatio dicta & in Ventriculo perfici ſolita, ſive Alimentorum Fermentatio lædatur, neceſſe eſt, ut Chylus ſive Alimentum fermentandum non ſe habeat ritè, quin hoc aut illo modo reddatur vitioſum: quo vitioſo exiſtente quis non videt, functiones cæteras iſtam primam conſequentes itidem futuras vitioſas, & quæcunque à ſingulis expectantur effecta, futura itidem vitioſa?

Nihil tamen mali inde oriri aliquandò, imò ſanitatẽ reſtitui.

XLIII. Interim non nego, quin potiùs id ſæpiùs docui, & ab omnibus opto diligenter notari; non nego, inquam, *fieri ſubinde, ut non tantùm noxa Ægris nulla eveniat ex Vitiosâ Chylificatione, quin potius per ipſam reſtituatur ſanitas amiſſa.*

At tantũ caſu, aut ex arte.

XLIV. Quoties autem id evenit, id caſu evenit, aut ex arte: quoniam aſſumptis Alimentis non uſquequaque laudabilibus, nec facilè ſanis exhibendis, paratur talis in Ventriculo Chylus, qui medicamenti vices ſubeat vitioſis humoribus in corpore ægro exiſtentibus corrigendis ac emendandis.

Aliquãdo alimẽtis noxiis ægros curari.

XLV. Hinc eſt, ut hoc obiter moneam, quòd *aliquando curentur Ægri aſſumptis Alimentis per ſe noxiis, & ſibi tamen Medicamentoſis*; atque neſcio quo ſubinde inſtinctu potenter, an impotenter appetitis, & expetitis.

XLVI. Verùm, ut ad noſtrum revertamur negotium, putamus neceſſarium, ut, *quemadmodum à ſe mutuò immediatè aut mediatè dependent Functiones corporis naturales omnes, ita ſuas læſiones ſibi quoque communicent ac vitia.*

Quomodò partes contentæ, & continẽtes noxam ſuã aliis communicẽt.

XLVII. Hoc certè imprimis vèrum de *Contentis,* quippe *quæ quaquaverſum deferuntur*; atque noxiam ſuam univerſo corpori facilè ac brevi communicare poſſunt, quod de *partibus continentibus* æquè *dici non poteſt,* cùm ſegniùs noxam

suam remotioribus communicare queant, nec nisi *per contenta sua*, & imprimis *Sanguinem affluentem ac refluentem*, cui noxam suam imprimunt, atque sic aliis quoque transmittunt.

Hoc in Lue Venereâ locum habere. XLVIII. Hoc itidem in Lue Venereâ locum habere, arguunt ac evincunt Symptomata nunc citiùs, nunc tardiùs prodeuntia, nunc ab unâ, nunc ab alia parte initium sumentia, & tandem ad cæteras quoque transeuntia.

Et quo modò. XLIX. Cùm enim, uti jam docuimus, *per Contagium excitetur* apud Europæos *Lues Venerea, Venenum illud* nunc per partes Generationi dicatas, nunc per Os, nunc per Cutis poros *penetrat in Corpus sanum, & illud pro Sanguinis præservatim ac cæterorum contentorum diversitate citius vel tardius, plus vel minùs inficit*, etiam secundùm partes continentes, Cutim, Membranas, Glandulas, Carnes, & ipsa quoque Ossa: ita nulla in corpore humano pars vel continens vel contenta forsan occurrit, quæ non subinde afficiatur in Lue Venereâ.

Unde functiones in ea lædantur. L. Cùm autem nulli parti continenti, contentæve parcat, Lues Venerea, non mirum, si & *functiones omnes in ipsâ lædantur, & Naturales & Animales.*

Naturales. LI. *Naturales functiones læduntur* in Lue Venereâ, non tantùm secundùm *Nutritionem* in affectis partibus *vitiatam*, sed insuper: ubi præsertim malum ingravescit, secundùm ipsas omnes plùs minùs labefactatas, unde videas & appetitum sensim prosterni, Alimentorum fermentationem vitiari, excrementorum secretionem minùs ritè procedere, hinc & corpus paulatim macrescere, aut cachexiâ multifariâ vexari.

Animales. LII. *Animales functiones læduntur* in Lue Venereâ tum ratione *Doloris sensum externum afficientis*, [illegible] ratione *Vigiliarum* Dolores quosvis consequ[illegible]m, tum ratione *Motûs* Animalis multis modis lædi soliti: ut jam sileam *Motus Animi* non parùm tunc conturbatos, unde nec *Mens* satis semper sibi constat, quin non rarò simul *delirat.*

In quas varies maximè saviat. LIII. Quamvis verò nullis partibus parcat Lues Venerea, præ aliis tamen omnibus sæuit maximè in Glandulosas, unde non tantùm Peni, Prostatis, & omnibus partibus mulierum obscœnis, verùm Naribus, Labiis, Gingivis, Palato, Tonsillis, & similibus infestior existit; an quia Venenum Venereum initium habet à semine corrupto, ac præter sui naturam de Aciditate participante, quod quia in Glandulosis paratur partibus, idcircò forsan in ipsas rursus agit faciliùs & potentiùs?

Et quare. LIV. Docuimus autem aliàs, videri nobis Succum subacidum secerni à Sanguine in Glandulis, eundemque in ipsis contemperari à Spiritibus. Animalibus per nervos ad easdem delatis. Quòd si Acidum reddatur in corpore Acrius, an mirum si idem in Glandulis secerni solitum, quoties simul redundat, easdem citiùs ac potentiùs lædat, quàm partes alias, in quibus secundùm naturam non secernitur à cæteris Sanguinis partibus.

Unde Cancer producatur. LV. Inde diximus non semel posse deduci Cancri productionem frequentissimam in Glandulis, partibusve Glandulosis: Ab Acido enim Acri Cancrum generari, non dubitamus ampliùs, postquam novimus non tantùm ipsi lancinantes dolores esse comites, verùm, quibusvis Acidum concentrantibus ac contemperantibus leniri eundem.

Quænam functio primariò lædatur. LVI. Cùm proinde ex prædictis constare putemus, Venenum in Venereâ lue observabile, atque partibus omnibus adversum consistere primariò in Acido Acrimoniâ peculiari peccante, arbitramur quoque, ex isto fundamento faciliùs posse explicari singulorum Symptomatum ipsam comitari solitorum naturam, quin in eorundem curatione methodum institui posse magis rationalem atque dogmaticam, quàm si duntaxat recurramus ad qualitates absolutè occultas.

Nempe Nutritio. LVII. Quæritur vulgò, nec malè, quænam Functio in Lue Venerea primariò afficiatur? Nos inter dissentientes variorum opiniones accedimus iis, qui statuunt, primariò ac per se Functiones naturales, ac imprimis Nutritionem lædi; secundariò ac per accidens tantùm Animales.

Universi corporis. LVIII. Probatur autem illud, quia semper in Lue Venereâ vel totius corporis, vel quarundam saltem partium Nutritio læditur.

Ejus partium. LIX. Læditur universi corporis Nutritio quando universa Sanguinis massa est infecta.

LX. Læduntur quædam partes, & quidem illæ tantùm, quæ infectæ fuerunt, quamdiu tota Sanguinis massa necdum est infecta, nec proinde Venenum per universum corpus est distributum; vel quando ita constitutum & affectum est Venenum Venereum, ut non æquè noceat partibus singulis, sed quibusdam duntaxat: quod imprimis observamus fieri Melancholicis, qui, quemadmodùm diutiùs resistunt Veneno Venereo, ita ferè dolores patiuntur circa Ossium membranas pertinaces atque magis rebelles, curatuque magis difficiles, quàm cæteri, & imprimis Sanguinei; quorum constitutio quemadmodùm Venenum facilè admittit & mox manifestat, ita ab eodem citiùs & faciliùs liberatur & curatur.

Animales Functiones secundariò lædi. LXI. Animales autem Functiones læduntur secundariò, quatenus humores Acidi & Acres, quoties ad partes sensiles accedunt, dolores in ipsis excitant; & tum hactenus, tum quatenus partes à se erosas ad motum ineptas reddunt, Animali motui adversantur.

In quonam subjecto hæreat Venenum Venereum. LXII. Quæritur etiam vulgò, in quonam subjecto hæreat Venenum Venereum, an in partibus solidis & continentibus, an in partibus fluidis & contentis? Nos putamus ipsum consistere primariò in Contentis, ac pro subjecto vero agnoscere Humores Acidos naturaliter in nobis existentes, hoc est, Venenum Venereum forinsecùs communicatum, inficere ac inquinare imprimis partem humorum nostrorum Acidam, & illam ita corrumpere atque à statu naturali abducere, ut Acrimoniam rodentem acquirat, cujus ope non tantùm totam Sanguinis massam, omnesque alios in nobis observabiles humores, Bilem, Salivam, Succum Pancreaticum, Lympham, Spiritus Animales ac imprimis Semen, atque Lac inquinet atque inficiat, sed partes quoque solidas & continentes quasvis, uti jam dictum, Cutim, Carnes, Glandulas, Membranas, & ipsa Ossa rodat & tandem corrodat, & consumat.

Venenum Venereum Acidum nostrum. LXIII. Venenum ergo Venereum, & in Acido Acri consistens, Acido nostro, sed secundùm naturam temperato blandoque facillimè se jungit, *corrumpere, & eo mediante partes omnes inficere.*

git, illud alterat & in sui naturam vertit, ac nostri respectu corrumpit, unde priori ac externo simile factum & Acre, tum contentas, tum continentes partes corporis omnes inficit ac corrumpit, omniaque Symptomata in Lue Venereâ observabilia producit.

Hoc in omnibus Symptomatis ostenditur

LXIV. Hoc ut magis appareat, & Luis Venereæ natura unicuique manifestior fiat, libet singula ipsius Symptomata paucis percurrere, atque ipsorum ab Acri Acido ortum deducere: quo facto via simul sternetur ipsius Curæ ritè instituendæ.

1. Gonorrhœa Luis Venereæ initium.

LXV. Sequemur autem ordinem in superioribus observatum, faciemusque à dictâ *Gonorrhœâ virulentâ* initium: postquam non rarò ab ipsâ quoque initium habet Lues Venerea cum omnibus suis appendicibus; quin non rarò in ipsâ duntaxat consistit, adeò ut eâdem in tempore ac ritè curatâ, plura non sequantur istius Luis damna & Symptomata, sed unà cum ipsâ sublatâ tollatur omnis ulterioris mali metus.

Unde ortum ducat.

LXVI. Solet autem *originem suam* sumere Gonorrhœa hæc *à Coïtu cum personâ simili labe infectâ*, à quâ prodiens materia virulenta & acris se partibus genitalibus applicat, & in maribus quidem seminis reliquiis in urethrâ remanentibus se admiscet, ac sursùm usque ad prostratas & vesiculas spermaticas serpit & ascendit, semini accedenti se insinuat, & ipsum inficit, atque ipsa seminis receptacula itidem afficit, rodit, & corrumpit; unde accedens continuè aliud semen similiter corrumpitur, & corruptum continuè exstillat: nec proinde malè affectus ille *Gonorrhœæ* & quidem *Virulentæ* nomine venit.

Semen in Coïtu in fœi in maribus

LXVII. Interim non negavero præter semen, quod sensim allabens corrumpitur, *Sanguinem* quoque *ad partes hasce affectas* & ulceratas *delatum* itidem *aliqua sui parte corrumpi*, atque *Gonorrhœæ dictæ materiam quoque suppeditare*: dum partes ejus aliæ ab illo veneno infectæ refluunt per venas versùs Interiora & Cor, atque totam Sanguinis massam citiùs vel tardiùs, leviùs vel graviùs inficiunt, & tandem Symptomatibus ubique se manifestantibus ansam præbent.

Ut & Sanguinem.

LXVIII. *Gonorrhœæ* igitur *materiam* putamus *geminam*, tum *semen* in suis receptaculis ulceratis corruptum, tum *Sanguinem* ad earundem partium nutritionem delatum & itidem in purulentam vel aliàs virulentam materiam mutatum.

Gonorrhœa materia duplex.

LXIX. In *fœminis* autem effusum ex maris gonorrhœâ virulentâ laborantis pene *virus* itidem *Collo ipsarum externo & imprimis Colli interni orificio adhærens*, ac sensim *effuso semini*, *ejusque reliquiis sese insinuans*; quin usque *ad Uteri cornua & seminis vasa excretoria* assurgens illa unà cum semine corrumpit, ulcera ibidem excitat, hinc tum *semen* spontè accedens, tum *Sanguinem eò*, quàm in maribus, copiosiùs delatum in *humorem virulentum mutat*, & illi *Gonorrhœæ* occasionem præbet.

Quomodò in fœminis virus inficiat partes.

LXX. Cùm verò omnium testimonio *aeris & mordicans sit humor* in dictâ *Gonorrhœa effluens*: illa autem acrimonia *non mortificet partem*, *uti solet facere sal lixivum*, sed *rodat & lancinet acidorum more*, meritò *ab acido ulcera illa & virulentam Gonorrhœam deducimus*.

Gonorrhœam virulentam ab acido deduci.

2 Pustulæ multifariæ.

LXXI. Secundum inter Luis Venereæ Symptomata locum assignavimus *Pustulis multifariis ubivis* se manifestantibus.

LXXII. Has diximus omnes esse *squamosas & scabras*, dum *aliæ* quidem *acrem liquorem sive serum simul effundunt*, *aliæ nullum*, *sed siccæ* permanent.

LXXIII. Aliquando pruritum molestum habent conjunctum, aliquando nullum, aut levem duntaxat.

Earum differentia à pestilentialibus.

LXXIV. Non sunt autem similes Pustulis pestilentialibus, in carbunculos desinentibus, & partis affectæ mortificationem gangrænosam comitem habentibus, quasque idcircò à sale lixivo volatili & acri in præcedenti Tractatu de Peste deduximus: verùm similes sunt potiùs iis, quas in Scabiei gravioribus speciebus observamus, absque cutis notabili aut celeri corruptione.

Unde deducendæ.

LXXV. Non deducendæ proinde pustulæ Venereæ à sale lixivo vel fixo, vel volatili; sed ab acido, plùs minúsve fracto ac temperato.

LXXVI. Prout namque illud plus aut minùs infringitur, graviùs idem aut leviùs sæviet in cutim, atque pruritum graviorem aut leviorem producet.

LXXVII. Ubi autem acidum illud acre magis est concentratum, pustulas producet magis aridas: Ubi contrà idem est magis solutum, minúsve concentratum, pustulas producet madidiores ac serum aliquod stillantes, imò celeriùs serpentes.

LXXVIII. Ab Acidi ergò Acrimoniâ meritò deducimus Pustulas Venereas, ipsamque adeò Veneream Luem.

3. Ulcera sordida.

LXXIX. Tertium inter Luis Venereæ Symptomata locum fecimus *Ulceribus sordidis ac perversis*, & nulli parti parcentibus, *Glandulosis* autem *præ aliis omnibus Infestis*, & ipsas sensim plùs minùs, celeriùs, tardiúsve depascentibus.

Eorum ortus ab acido.

LXXX. Certè si quid aliud, Ulcera ista acrimoniam acidam evincunt & probant: neque mortificatio ulla nigricans, sed corruptio cum carnis rubore vel pallore conjuncta ibi deprehenditur; qualem nunquam à lixivo sale profectam reperias, semper ab acidis.

Nec obstare quod per Acida curentur.

LXXXI. Nec est, quòd quis objiciat, ad Ulcerum Venereorum curationem usurpari quotidie medicamenta cum acidis parata, & quidem cum optimo successu, Mercurium putà cum variis acidis præcipitatum, aut sublimatum: unde quis forsan putaret, non produci ab Acido Acriore Ulcera Venerea, cùm ab eodem curentur.

LXXXII. Quam difficultatem non ita difficulter solvi posse puto, dicendo, Curam istam non tàm pendere ab Acido quàm à Mercurio, qui cum Acido præparatus est; unde rariùs usurpatur, nisi Acidum sit valdè in ipso temperatum.

LXXXIII. Facit autem Acidum adjunctum, ut faciliùs se insinuet Mercurius Acido in ulceribus existenti.

Acidum id debere esse contemperatum in Mercurialibus.

LXXXIV. Vbi autem non satis contemperatum est in Mercurialibus medicamentis Acidum, plus nocet, quàm prodest: nec unquam feliciter usurpatur, nisi ubi opus est promptâ corruptæ vitiatæ partis consumptione: tunc solent quandoque Chirurgi periti cæteris suis præcipitatis, aut sublimato dulci addere tantillùm sublimati Corrosivi; nunquam verò cum ægrorum commodo utentur ipso extra similem casum.

LXXXV.

LXXXV. Cùm igitur non ratione Acidi, sed ipsius Mercurij usurpentur in Vlcerum Venereorum curatione Præcipitata, vel Sublimata contemperata, ex ipsorum usu laudabili & utili non tàm evertitur, quàm confirmatur Acidum tunc peccans & ulcera producens.

LXXXVI. Adde quod indies Lues ista solo Mercurio crudo cum unguentis misto & illito curetur feliciſſimè, unà cum omnibus suis Symptomatibus, & ipsis adeò ulceribus: quod ipsum confirmat, produci ab Acido hanc luem, postquam illud in se allicit vel admittit Mercurius, mox & per Salivationem secum educit, sicque luem istam curat.

LXXXVII. Ab Acidâ igitur Acrimoniâ deduximus meritò tum Vlcera Venerea, tum Ipsam luem Veneream.

6. Caries Ossium. LXXXVIII. Quartum inter luis Venereæ Symptomata locum dedimus *Cariei Ossium* quemadmodùm enim partium mollium corruptio & consumptio Vlceris nomine venit; ita partium

Quid sit Caries. duriorum ac Ossium præsertim corruptio atque exesio *Caries* vocatur.

LXXXIX. Tantùm autem abest, ut à lixivo Sale producatur Ossium Caries, ut ab ipso tanquam Cauterio potentiali non rarò curetur æquè, ac à Cauterio actuali, hoc est, ferro ignito, Carioso Ossi applicato.

Vnde oriatur. XC. Si proinde à lixivo Sale curetur Caries, corrigaturque ipsius Causa, siquidem Ossa corrigat, itidem Acris, ad aliam Acrimoniam erit recurrendum, ergo ad Acidam, postquam præter Aci-

Acrimonia tantùm duplex. dam & Salsam lixivam tertia hactenus frustrà quæsita est ab iis quoque, qui hanc ob rem ac nostri odio multum laboris huic perquisitioni impenderunt, non tàm, ut veritatem cognoscerent, quàm ut me falsi arguerent.

XCI. Miror autem varia in hunc finem tentasse, aut, ut ab aliis eum succeſſu tentarentur, optaſſe, quibus sicut aliarum rerum omnium, ita quarumvis Acrimoniarum præstò sunt dubio procul Ideæ Innatæ; quibus quoniam ultrò agnoscimus nos destitui, non est mirum, si per experien-

Rejicit Autor Ideas innatas. tiam conemur rerum naturalium omnium qualitates ac diversitates, imò earundem determinationes nobis comparare, quas nostris communicemus Discipulis; quos nisi Idealium Doctorum benevolentia destituat, brevi, facilique negotio scibilis omnis perfectam notitiam poterunt assequi; sive proprias ideas spectent duntaxat, sive illis plùs minùs deletis, aut obscuriùs in Mente suâ, vel Cerebro, vel Glandulâ pineali, vel alibi; nescio ubi, expreſſis excitentur aut reparentur à fortunatis illis Albæ Gallinæ, lucisque novæ filiis; solis putà Idearum quarumvis promis-condis, ac fidis & fidelibus Naturæ Interpretibus, contra quorum decreta nulli nunc licet impunè quicquam pronunciare, aut diversum ab ipsis sentire.

XCII. Si commenta & figmenta ex fictis Ideis innatis deducta sint demonstrationes Mathematicæ, bone Deus! quòniam non rapient nos homines superbi, ac quibusvis liberæ veritatis investigationi addictis infensi atque infesti? An igitur cogemur contra experientiam evidentiſſimam, contra ratiocinationes catenatas & solidiſſimas præbere nostrum aſſensum futilibus innatarum Idearum figmentis? Absit, ut, ringentibus quibusvis adversariis; tàm socordes fiamus, & umbram figmentorum præferamus veritati, per sensus externos ad internos penetranti.

XCIII. Concludimus proinde non ex Ideis innatis, at secundùm experientiam, omne Acre aut esse Salsum lixivum, aut Acidum; Ossiumque Cariem; uti aliàs semper, ita & in Lue Vereneâ pendere ab Acido: & hactenus confirmari nostram de hujus luis causâ sententiam.

XCIV. Quintum inter luis Venereæ Symptomata locum conceſſimus *Tophis*, *ac Tuberositatibus*; hinc inde Ossibus sub perioſtio accrescentibus, atque materiâ Pituitosâ, sed valdè tenaci, viscidâ & coagulatâ constantibus, & ubique deformitatem insignem ac inæqualitatem comitem habentibus. 5. Tophi. Quid sint?

XCV. Has protuberantias Pituitam viscidam pro materiâ agnoscere, virus evincit, & Curatio per medicamenta eandem Pituitam incidentia, tenuimque diſſolventia, Mercurium imprimis, & Olea stillatitia, ideóque Sale Volatili Oleoso abundantia, confirmat. Eorum materia.

XCVI. Quisquis autem viſciditatem omnem ab Acido & Pingui produci novit, concludet; utrumque hic habere locum, atque Acidum neceſſariò simul peccare, quod intendimus. Viscidi-tas unde producatur.

XCVII. Concurrit ergò ad Gummatum illorum, Tophorum, ac Tuberositatum generationem Acidum; à quo ideò & Lues Venerationem Acidum; à quo ideò & Lues Venerea deduci poterit.

XCVIII. Sextum inter Luis Venereæ Symptomata locum aſſignavimus *Doloribus rodentibus*; atque *nocturno præsertim tempore gravius ægros*, non quidem circa ipsos *articulos*, sed *locis intermediis*, *molestantibus*. 6. Dolores rodentes.

XCIX. Hi Dolores quoniam per lancinationes ægros afficiunt, meritò ab Acido deducuntur; postquam omnibus constare potest, ab Acidis perperàm aſſumptis Lancinantes dolores excitari, quales proinde ab Acidis forinsecùs aſſumptis producuntur Dolores, tales ab acido in corpore existente ac peccante itidem produci neceſſum. Vnde deducendi.

C. Si Dolores igitur Venereæ Lui peculiares à nullâ causâ commodè poſſint deduci, præterquam ab acido, quid ni & ipsam Veneream Luem ab acido deducemus?

CI. Septimum inter Luis Venereæ Symptomata locum dedimus *Pilorum Capitis, Superciliorum, & Barbæ casui ac defluvio*. 7. Pilorum defluvium.

CII. Hoc Pilorum effluvium nunquam evenit sponte, nisi ad ipsorum radices accedat aliquid acre, quod ipsas rodat, & nutritionem ipsorum impediat. Vnde oriatur?

CIII. Acre autem illud non erit salsum lixivum; aliàs cutis ipsius conjungeretur mortificatio gangrænosa, quæ tamen nulla in omnibus luis Venereæ Symptomatibus apparet; unde meritò ad illud acre non recurrimus; verùm ad acidum, quod abundè sufficit huic malo producendo.

CIV. Cùm igitur Pilorum effluvium aliquando in Lue Venereâ contingens deduci nequeat, nisi ab acrimoniâ acidâ, utique hactenus & Ipsa lues ab illâ deducetur commodè.

CV. Quamvis memorata Symptomata, utpote Luis Venereæ primaria, ita probata suffi-

ciant Efficienti ejus causæ adstruendæ, malo tamen cætera quoque ipsius Symptomata percurrere, quò ex omnibus ac singulis veritas iam satis nota si non magis innotescat, confirmetur saltem ulteriori cæterorum Symptomatum examine.

8. Maculæ variæ.

CVI. Octavum ergò inter Luis Venereæ Symptomata locum dedimus *Maculis*, nunc *liventibus*, nunc *flavescentibus*, nunc *rubentibus*, atque *sui pressione albicans vestigium*, sed mox iterum se subducens, *relinquentibus*: quæ Maculæ sicut leviorem duntaxat Luis Venereæ speciem testantur, ita minùs potenter ostentant sui, atque illius causam veram & adæquatam.

Unde oriantur.

CVII. Quòd si quis tamen *omnium Macularum Causas* perscrutetur, comperiet tandem, Ipsas ortum suum trahere *à corruptione incipiente aut levissimâ Cutis*.

Cutis corruptio duplex.

CVIII. *Levissimam sive Incipientem Cutis Corruptionem* voco, quæ *nondum est perfecta*, & *à quâ regressus adhuc est ad integritatem*; sicut *Gravem atque absolutam Cutis Corruptionem* dico, *à quâ regressus non est ad integritatem; nec nisi cum aliquâ istius partis deperditione.*

CIX. Sed ne verba videar ulli dare, dictum nostrum exemplis notis, atque adeò ipsâ stultorum non minùs quàm sapientum Magistrâ Experientiâ confirmemus.

Gangrænæ quomodo se habeat.

CX. Quamdiu in *Gangrænæ metu* color Cutis est duntaxat rubeus, aut subpurpureus, tamdiu corruptio ejusdem est incipiens, atque talis, ut ad integritatem redire possit pars affecta; quamprimùm autem ad nigredinem pervenit, conclamatum est, atque tanquam extremè corrupta, emortuaque Cutis aut sponte, aut arte à viciniâ separanda est, ut servetur membrum affectum.

Vi & Petechiæ.

CXI. Sic in *Febribus malignis* vocatis ac *Petechias* comites habentibus, quamdiu Maculæ sunt rubeæ aut etiam purpureæ, tamdiu ad integritatem absque sui jacturâ redire potest Cutis, ubi autem extremè lividæ aut nigræ factæ sunt, non tantùm Cuticula, sive Epidermis, sed ipsius Cutis aliqua pars separari solet, quando convalescunt ægri; atque foveæ tales in Cute remanent, quales à Variolis ortas conspicimus.

Quomodò Maculæ omnes degenerent.

CXII. Solent autem *illæ Maculæ omnes* cum extremâ Cutis supremæ aut etiam totius corruptione conjunctæ *in pustulas vel ulcuscula ulcerave* degenerare priùs, quàm pars extremè corrupta secernatur ab illæsâ & sanâ, sicut id perpetuò fit in *Variolis & Anthracibus pestiferis*: quorum *ortus semper solet incipere ab extremâ cute Maculis affectâ, quæ Maculæ diutiùs permanent aliquando; uti citiùs in pustulas elevantur nonnunquam.*

Variolarum & Morbillorum differentiâ.

CXIII. Hinc est, quòd *in Variolarum præsertim exortu* nonnunquam per aliquot dies dubitetur, etiam à Medicis peritissimis, an *Variolæ* sint futuræ, an *Morbilli*; In eo namque differunt hi duo Affectus, quòd *similes planè Maculæ, tantillum quandoque protuberantes, aliquando iterum sensim dispareant, nec in pustulas abeant, & tunc Morbilli* vocantur; *aliquando citiùs, tardiùsve in pustulas eleventur ac suppurentur*, atque tunc *Variolæ* nominantur: licet aliis contraria appellatio magis probetur ac usurpetur: sed illam logomachiam, tanquam Medicis tum inutilem, tum morosam & ingenia optima vexantem, morantemque non moramur, concedentes unicuique, ut pro lubitu hîc loquatur, dummodò suorum verborum sit fidus interpres.

CXIV. Res ipsas igitur cùm venemur, atque verbis duntaxat utamur, quò nostræ cogitationes aliis pateant, utimur terminis apud plerosque probatis & usurpatis: Repetimus igitur, Variolas ut plurimùm, quando priùs erumpunt, distingui non posse à Morbillis, nequidem à Medicis peritissimis, atque diu in praxi versatis, quod verum esse observavi non semel, dum nonnulli more malo Collegarum suorum dicta vellicaturi determinarent audacter nunc Variolas certò futuras, vel Morbillos, istas Maculas, quas alij dubitanter asseverarant, posse sub Morbillorum historiâ iterum sensim disparere, aut in Variolas suppurari.

Variolas in initio non posse distingui à Morbillis.

CXV. Observavi, inquam, non semel, falsos fuisse ac deceptos tales Thrasones, Medicosque gloriosos, utut aliàs nec ineptos, nec indoctos, nec imperitos, sed simul & superbos, & invidos, & calumniatores; quos tamen frequentissimè voluit Deus falsos ac deceptos pœnas luere suæ invidiæ, ac malevolentiæ, imò maledicentiæ.

In eoque quam plures fuisse deceptos.

CXVI. Longè proinde satiùs est in re dubiâ Medicum vel suspendere suum judicium, vel dubiè duntaxat respondere; quàm temerè ac sine ulla certitudine aut conjecturâ satis solidâ de quibusvis pronuntiare talia, quæ aliter sæpenumerò contingentia plebi quoque ridendum propinant hominem suffenum & malis artibus ad primatum imaginarium stolidè aspirantem.

Unde temerè de iis non pronunciandum.

CXVII. Utrique longâ & attentâ experientiâ opus est ad certò determinandum tum Affectum ipsum, tum ejusdem Eventum, imprimis in hisce Regionibus, in quibus obruuntur ferè alicujus notæ Medici praxeos multitudine, nec habent Ægros satis morigeros; unde non mirum, si Medici occupati valdè non queant satis attendere ad singulas circumstantias, nec proinde sibi comparare notitiam satis exactam; festinandum enim est ad plures, ad lucellum, quod à singulis ægris leve duntaxat persolvi solet, augendum.

Morborum Eventus non facilè in his Regionibus determinari. Et quare.

CXVIII. Sed nec mirum, si plus satis genio suo indulgentes Ægri, nec Medicorum suorum monitis satis auscultantes Diætæ perperàm in multis institutæ vitiis omnia conturbent in suis affectibus, unde impediuntur quoque in judicio solido formando Medici.

CXIX. In illis autem regionibus, in quibus Ægri sunt Diætæ ordinariæ, atque imprimis à Medicis præscriptæ magis observantes; atque honorarium persolvitur Medicis lautius, possunt Medici doc...nâ æquè ac Ingenio, Iudicioque præstantes Notitiam Medicam sibi comparare magis solidam, certamque, atque de multis certiùs determinare, quàm, uti ostendimus, in hisce Regionibus, ubi magis vilis habetur Medicina vilissimè à plerisque factitata.

Quod aliis meliùs fieri possit.

CXX. Verùm, ut ad nostrum de Maculis negotium revertamur, putamus confirmari exemplis à Nobis allatis, Maculas omnes pendere à Corruptione majore vel minore Cutis.

CXXI.

Corruptio partium unde pendeat. CXXI. Quoniam verò, (uti non ſemel docuimus, necdum, cur ſententiam mutemus, aliquid urget,) omnis *Corruptio partium corporis quarumvis à cauſis internis oborta pendet vel à Salſo lixivo, vel ab acido*: videndum, à quonam Maculæ in Venereâ lue obſervabiles ſint deducendæ.

Maculæ non à Salſo lixivo. CXXII. Idcircò autem *à Salſo lixivo illas deduci non poſſe aut debere* patet, quoniam ubi in puſtulas & ulcuſcula vel ulcera ipſæ degenerant, nihil affinis habent cum corruptione à Salſo lixivo pendente: ſicut id iam in ſuperioribus evicimus, quando Vlcerum Venereorum ortum excuſſimus.

Sed ab Acido. CXXIII. Reſtat proinde, *ut iſtas Maculas ab Acido deducamus*, cùm præſertim ſuccedentia nonnunquam ipſis poſt puſtulas Vlcera idem adſtruant, atque ſic bellè omnia ubique ſibi conſentiant.

CXXIV. Quòd ſi Maculæ Venereæ ab Acido tantùm pendere poſſint ac produci, nonne hactenus Ipſa quoque Venerea lues ab Acido erit deducenda? quod habebamus probandum.

3. Bubones. CXXV. Nonum inter Luis Venereæ Symptomata locum tribuimus *Bubonibus in inguinibus obortis*, & quidem in *Glandulis Conglobatis*.

Duplices CXXVI. *Bubones* autem cum ſint *Inflammationes in prædictis Glandulis Conglobatis obortæ*, aliquando dicuntur *Maligni*, aliquando *non maligni*.

Maligni quotuplices. CXXVII. *Maligni* verò aut ſunt *Peſtilentes* aut *Venerei*.

CXXVIII. De *Peſtilentibus* egimus in tractatu præced. nunc *Venereos* examinabimus.

Quid ſint. CXXIX. In genere autem *Maligni vocantur*, quia *Symptomata habent coniuncta longè graviora, quam exſpectari poterant à ſolo Sanguine notabili Acrimoniâ deſtituto.*

Malignitatis cauſa. CXXX. Ne quis enim ampliùs hîc hæreat, ſciendum, *Malignitatem omnem ab excedente Acrimoniâ pendere*, atque pro Acrimoniæ duplicitate *duplicem occurrere, Salinam lixivam & Acidam: cùm hæc duo ſint in rerum Naturâ, quæ ſubitam homini ad interitum viam ſternant, ideòque Malignitatis dictæ Cauſa vera exiſtant.*

Effectus Acrimoniæ Salinæ. CXXXI. Quemadmodùm igitur *Acrimonia Salina ſolvit Sanguinem*, ipſumque ineptum reddit ad laudabilem ſui rarefactionem, unde ſuffocatur Ignis noſter vitalis tum in Corde, tum per conſequens in Vniverſo corpore, atque ſic ſubitò irrepit Mors in *Affectibus Peſtilentibus*; ita *Acrimonia Acida* eundem *Sanguinem coagulat*, & ſic quoque ad requiſitam ſui rarefactionem ipſum ineptum reddit, unde itidem extinguitur Ignis noſter vitalis, tum in Corde, tum in univerſo corpore, atque ſic quoque obrepit nonnunquam ſubitò Mors in *Syncope, Suffocatione Hypochondriacâ, Terrore ac Mœrore Summo*; quod virus Acidum ſe quoque manifeſtat in *Lue Venereâ, Cancro, Scrophulis & ſimilibus* affectibus pluribus.

Et Acidæ.

Maligni Affectus quinam. CXXXII. Maligni vocantur hi Affectus, quia ſubitam & ſummam introducunt in corpus univerſum, partemve privatam mutationem.

Bubonũ origo & diverſitas. CXXXIII. Quemadmodùm verò, ut ad noſtrum negotium revertamur, Bubones oriuntur à Sanguine in Glandulis Conglobatis ſtagnante & ad Inflammationem tendente, ità prout illi conjuncta eſt *Acrimonia vel Salina*, vel *Acida*, peculiarem ſui malignitatem oſtentant.

CXXXIV. A *Pituitâ* quidem Sanguini conjunctâ Bubones oriuntur magis *OEdematoſi*, A *Bile* vulgari magis *Eryſipelatodes*, ab *Humore Auſtero* verò magis duri ac *Scirrhodes*: ab *Acrimoniâ vero rodente Maligni*: quæ tamen Acrimonia non rarò temperatur tum ab ipſo Sanguine, tum à Pituitâ ipſi admiſtâ, unde Malignitas & Acrimonia rariùs ex ſolis Bubonibus deduci poteſt, ſed ex aliis ferè comitantibus ipſos Symptomatibus: & *in Peſte* quidem ex *Anthracibus* & *Maculis nigricantibus*: in *Lue Venereâ* verò ex *Gonorrhœâ, Partium genitalium Vlceribus Cancroſis* & ſimilibus.

CXXXV. Soli proinde Bubones cùm nunquam ſint Luis Venereæ ſigna diagnoſtica, ex illis quoque ſolis ejuſdem Eſſentia peti non poteſt, verùm ex aliis hos concomitantibus Symptomatibus, niſi quis velit, Bubones Venereos non extendi ſecundùm Cruris longitudinem, ſed potiùs in obliquum, atque imitari vaſorum ſpermaticorum ſitum; ſicut nonnulli docent; quâ in re tamen putem Ipſos ex præjudicio magis, quàm ex accuratâ obſervatione id aſſerere, dum exiſtimant, Glandulas diverſas in Peſte affici, atque in Lue Venereâ, niſi forſan eveniat, ut, cùm plures ſint circa Inguina Glandulæ, in lue Venereâ illæ præ aliis afficiantur, quæ Vaſis ſpermaticis ſunt viciniores, tum præparantibus dictis, tum deferentibus, poſtquam per illa virus aſſurgit & partim univerſæ Sanguinis maſſæ, partim partibus vicinis, & ipſis adeò glandulis ſe inſinuat, & ipſas inficit. *Bubones non eſſe Luis Venereæ ſigna diagnoſtica.*

CXXXVI. Quales autem Glandulæ in lue Venereâ afficiantur, nullum tamen à Bubonibus in ipſis excitatis certum iſtius luis argumentum petetur, niſi de congreſſu impuro ſuſpicio vel confeſſio adſit, vel alia Venereæ luis Symptomata certiora concurrant, Gonorrhœa imprimis virulenta, vel ulcera cancroſa in partibus genitalibus.

CXXXVII. Quemadmodùm igitur ex ſolis Bubonibus de Lue Venereâ nil certi poteſt ſtatui, ita nec aliquid certi de Causâ ejuſdem adæquatâ pronuntiari.

CXXXVIII. Hujus autem ratio eſt, quia Bubones, etiam Venerei ſemper producuntur à Sanguine, qui temperat veneni Venerei acrimoniam ita, ut illa tunc minùs ſe manifeſtet, minúſque partes ſic affectas rodat & corrumpat, & minùs quoque innoteſcat.

CXXXIX. Decimum inter Luis Venereæ Symptomata locum conceſſimus *Condylomatibus* tàm in Muliebri pudendo, quàm utriuſque ſexûs ano ſubinde obortis, nec multùm à cæteris differentibus. *10. Condylomata.*

CXL. Sunt autem Condylomata Tubercula dura & obcalleſcentia, & tædio magis, quam dolore partes affectas moleſtantia. *Quid ſint.*

CXLI. Oriuntur in Cute rugoſâ, quâlis eſt in podice, atque Muliebri Vaginâ, Virilique præputio: in quibus duntaxat ſolent oriri partibus, & quidem à præpoſtero Veneris Vſu & partium arcto confrictu, ſive id contingat à per- *Eorum loca,*

ſonis

ſonis lue Venereâ correptis, vel aliàs ſanis.

Eſſe Luis Venereæ comites.

CXLII. Condylomata igitur, cùm non tàm ſequantur luem Veneream, quàm nimium Veneris uſum, & abuſum; qui familiaris eſſe ſolet iis, qui Venereâ lue ſunt correpti, non mirum, ſi & frequentiùs illi lui copulentur, poſtquam rariùs evenit, ut qui Veneri nimium indulgent commercium non habeant aliquando cum Infectis, atque præter Condylomata, alia quoque patiantur prædictæ luis Symptomata.

Non ſigna propria.

CXLIII. Condylomata igitur cùm non tàm ſint luis Venereæ ſigna propria, quàm Veneris frequentioris documenta, non poſſunt illa quoque aliquid certi determinare, quoad ipſius Cauſam veram: nec eſt proinde, quòd ab illis expectemus aliquid notabilis ad luis Venereæ naturam eſſentiamque explanandam.

Lues Venerea unde producatur.

CXLIV. Id autem tantò minùs nos angit, quoniam ex primariis Luis prædictæ Symptomatibus abundè oſtendimus, Ipſam à ſolo Acido acriore produci poſſe; in quo etiam nunc perſiſtimus, & *concludimus, Veneream Luem produci ab humoribus Acidis, & Acrimoniâ ſuâ tum Sanguinem ipſum, cæteroſque ex ipſo humores ortos, tum Pilos, tum Glandulas, parteſque glandulosas omnes, tum Cutim, tum Oſſa ipſa corrumpentibus ac rodentibus.*

Ejus curatio.

CXLV. Hoc autem fundamento ſatis feliciter poſito, putamus longè planiùs & faciliùs poſſe nos in hujus affectûs Curâ Rationali & Dogmaticâ progredi, quinimò ejuſdem Curæ hactenus ferè Empiricè duntaxat inſtitutæ rationes veras elicere atque explicare.

CXLVI. Non parùm autem noſtram de Luis Venereæ Cauſâ in Acido Acri conſiſtente opinionem confirmant Medicamenta multiplicia illam curantia.

Remedia primaria.

CXLVII. Hoc ut paucis oſtendamus, obſervandum, primaria Luis hujus remedia eſſe aut *Mercurialia*, aut ex *Lignis, radicibuſque gummoſis*, atque Sudores moventibus petita.

Mercurius Crudus.

Et quo modo adhibeatur.

CXLVIII. Optimum certè, atque tutiſſimum Venereæ Luis remedium eſt *Mercurius Crudus* cum porcinâ axungiâ, vel aliis unguentis, Oleiſque miſtus, & forinſecùs illitus, imprimis in pedum plantis, manuumque volis, aliiſque articulationibus quibuſvis; quamvis prudentiâ opus ſit, ſi & Dorſi ſpina eo ſit illinenda; quod Ego ſaltem fieri nollem, niſi quando fruſtrà illitæ fuerunt articulationes aliæ: nullaque poteſt excitari ſalivatio: quam tamen vi excitare non ſemper ſatis tutum.

Ejus finis Salivatio.

CXLIX. Finis namque ſcopuſque illitûs iſtius cum Mercurio eſt Ptyaliſmus, ſive Salivatio, cujus ope unà cum Pituitâ copioſâ expurgatur ex univerſo corpore virus Venereum, ſicque ſatis feliciter ac certò curantur Ægri.

Mercurius ſublimatus, & præcipitatus.

CL. In eundem finem exhibentur ſæpenumerò varia medicamenta ex Mercurio tum ſublimato, tum Præcipitato parata, & humores non tantùm per Salivationem, ſed per Vomitum quoque atque Alvum, imò Vrinas & Sudores educentia.

Prudenter præparandus.

CLI. In quorum delectu ac præparatione prudentiâ opus eſt: ne, cùm per Spiritus Acidos ſublimetur, præcipiteturque Mercurius, uſurpentur nimis Acria, verùm debitè priùs contemperata.

Mercurii Crudi vires.

CLII. Laudamus autem non ſine cauſa imprimis *Mercurium Crudum*, Axungiæ Porcinæ, aliiſve Vnguentis & Oleis admiſtum, & forinſecùs variis articulationibus affrictum, quoniam Pituitam omnem in corpore univerſo ſolvit, hinc ad conglomeratas tum Salivares, tum Pancreaticas Glandulas ipſam deducit, atque tum Ptyaliſmum, tum quandoque Nauſeam, Vomitumque, vel Alvi fluxum excitat.

Spiritus Acidus cum pituitâ evacuatur.

CLIII. Cum Pituita verò quia Spiritus Acidus in corpore occurrens ſe facilè unit & conjungit, unà cum ipſa quoque ſolet tunc evacuari, & è corpore exturbari: atque unâ, eademque opera Lues Venerea curari.

Mercurium ſe admiſcere Spiritui.

CLIV. *Præter Pituitam* verò *in humano corpore* occurrentem, *nil* forſan eſt extra ipſum, *cui facilius* ac penitiùs ſe viribus integris *admiſceat Spiritus Acidus*, quàm ipſe *Mercurius*.

Spiritum Acidum Pituitæ admiſceri.

CLV. Nec proinde mirum, ſi *Pituitæ* tum *naturaliter admiſceatur Spiritus Acidus* ad ipſius conſtitutionem; tum *præter naturam*, quoties in corpore redundat, idem Spiritus Acidus admiſceatur copioſiùs & faciliùs.

Quare Salivationem promoveat Mercurius.

CLVI. Sed nec mirum quoque, ſi *ob eundem Spiritum Acidum & naturaliter & præter naturam Pituitæ admiſtum, eidem Pituitæ admiſceatur facilè Mercurius*, in quem vim ſuam mox & potenter exerit Acidus Spiritus, atque ſe illi uniendo Pituitæ admiſtæ itidem ſe adjungit.

CLVII. Hanc igitur rationem puto Mercurij in Lue Venerea curanda utilis.

CLVIII. Ptyaliſmum autem promovet idem Mercurius, quia Pituitoſæ Sanguinis parti ſe admiſcens, hoc eſt, Materiæ Salivari, unà cum ipſa Salivâ ſecedit in Glandulis Salivaribus, quin imò Salivæ copioſiùs ſecretæ, hoc eſt, Ptyaliſmi Cauſa exiſtit.

Quomodo Nauſeam, Vomitum & Alvi fluxum excitet.

CLIX. Quoties autem à Mercurio ſimilis Materiæ Pituitoſæ ſecretio accidit in Glandulis Pancreaticis, toties ſecretio humoris Pancreatici & quidem viſcidioris contingit copioſior, unde non tantùm Nauſea & Vomitus, ſed Alvi fluxus quoque ſatis gravis & periculoſus conſequi ſolet nonnunquam.

Mercurii ſublimati, & præcipitati vires.

CLX. Quod de Mercurio crudo jam dixi, de eodem Præcipitato vel Sublimato dulci, imò Corroſivo etiam dicendum: Nam quod Mercurius crudus efficit deducendo Acidum in Sanguine diſperſum ad Glandulas, idem efficit Mercurius per Spiritus Acidos tum præcipitatus, tum ſublimatus.

Quomodo operentur.

CLXI. Spiritus enim Acidi in Mercurio concentrati Efferveſcentiam in tenui Inteſtino cum Bile atque Pituita excitant talem, unde vel Nauſea, Vomituſque, vel Alvi dejectio, vel utrumque producitur.

CLXII. Talis enim efferveſcentia requiritur, quæ confluentes ibi humores turbet, agitet, & ad ſui expulſionem Inteſtina, Ventriculumque irritet.

Quænam Mercurialia magis ſalivationem, & quænam magis vomitum vel alvum moveant.

CLXIII. Ad quam Efferveſcentiam concurrunt ſemper humores Acidi, vel in corpore contenti & ad Inteſtina deducti, vel forinſecùs aſſumpti.

CLXIV. Ad Ptyaliſmum verò excitandum magis conducunt medicamenta Mercurialia minùs Acidi continentia; quemadmodum Alvum, vomitumque movent potentiùs,

quæ

quæ copiosiore & Acriore abundant Spiritu Acido.

CLXV. Hinc est, quòd Mercurius sublimatus corrosivus vix ad granum unum exhibitus Vomitum potentissimè cieat,& alvi fluxum:Mercurius verò dulcis dictus, & ex corrosivo cum Mercurio crudo superaddito paratus tutò ad grana triginta, & plura exhiberi queat, qui rariùs vomitum, sæpiùs alvum tantùm movet; rarissimè Salivationem.

[Saliva]tio felici[ter] [ex]citatur [Mercu]rio præ[c]ipitato.

CLXVI. Excitatur autem feliciùs Salivatio cum Mercurio præcipitato; & quidem non nimis fixato, quò vis Mercurij magis libera permanens faciliùs se immisceat Pituitæ in corpore redundanti.

[Hi]s quâ [ra]tione.

CLXVII. Ergò ratione Spiritûs Acidi Mercurio præcipitato, sublimatove admisti faciliùs se Pituitæ admiscet idem Medicamentum, quo per vices ac intervalla sufficienti quantitate assumpto ad Glandulas Salivares, Pancreaticasque movetur Pituita corporis corrupta, quò è corpore exturbetur,& Lues Venerea sensim curetur.

CLXVIII. Ergò ratione Spiritus Acidi & Acris in Venereâ Lue peccantis conducit Mercurius, quin ejusdem vitium arguitur ex mali hujus medelâ per Argentum vivum felicissimè usurpatum.

[L]igna, [C]ortices, [R]adices, [G]ummo[s]a,quâ [r]atione [R]emedia [L]uis Ve[n]ereæ.

CLXIX. Eundem *Spiritum Acidum* in *Venereâ Lue peccantem arguunt Ligna,Cortices,Radices, Gummosa.*

CLXX. Gummi siquidem tale Sale Volatili & Oleo Aromatico abundat, à quo proinde cùm curetur Venerea lues, patet id accidere,quatenus occurrit suo contrario, quod corrigat & emendet.

CLXXI. *Salis autem Volatilis, oleique aromatici Contrarium est Spiritus Acidus* excedente acrimonia peccans.

CLXXII. Si proinde à Volatili Sale, oleoque aromatico curetur Lues Venerea, ipsam ab acido acriore pendere patet:quod erat mihi probandum.

Luis Venereæ Curatio duplex.

CLXXIII. Vt igitur tandem concludam, arbitror me abundè ostendisse, tum ex *Symptomatibus* plerisque ac primariis Luis Venereæ, tum ex *Medicamentis* præcipuis eam certò, tutóque curantibus; consistere *ipsius Causam in Acido Acri*:proximum nunc est,ut ejusdem *Curam tum universalem,tum singulis ejus Symptomatibus debitam proponamus.*

Vniversalis in quo consistat.

CLXXIV. *Curam dicò Vniversalem*, quæ in *Massa Sanguineæ* in hac lue corruptæ atque vitiatæ *purificatione* consistit.

Particularis in quo.

CLXXV. Per *Curam* verò *Particularem* intelligo eam,quæ *singulis* eius *Symptomatibus* in specie debetur;*Gonorrhœa* putà *Virulentæ,Pustulis, Vlceribus,Cariei*,&c.

Et quare sic vocentur.

CLXXVI. Eam, quæ Sanguini purificando debetur, *Curam* idcircò voco *Vniversalem*, quia *ex Sanguine omnes corporis partes tàm continentes, quàm contentæ* suum hauriunt, accipiuntque *nutrimentum* ; unde si corruptus vel vitiatus fuerit Sanguis, ut plurimum partes, si non omnes, plerǽque saltem noxam inde nanciscuntur notabilem; quod & in Lue Venereâ cùm eveniat, meritò de universali Sanguinis purificatione fit mentio in eius curâ ritè instituendâ.

CLXXVII. Postquam verò putamus nos abundè probasse ac evicisse Venenum Venereum consistere in Spiritu Acido, sed Acriore, Sanguinis massæ admisto, illamque non minùs, quàm cæteros humores ex ipso genitos inficiente; manifestum sit, *Vniversalem Luis Venereæ Curam* quærendam, ponendamque in *Spiritûs istiûs Acidi & Acris correctione*, ac, cùm *toto genere sit præter naturam*, nec *talis in homine requiratur, in quantum* corrigi ac restitui nequit, *in ejusdem eliminatione atque expulsione.* *Vniversalis cura in quo ponenda.*

CLXXVIII. *Duobus* ergò absolvetur Venereæ Luis *Cura Vniversalis, Correctione ac Contemperatione Spiritûs Acidi Acrioris*;atque *Expulsione eiusdem per vias convenientes.* *Eam duobus absolvi.*

CLXXIX. *Spiritûs Acidi Acrioris Correctionem ac Emendationem* quod attinet, absolvetur illa omnibus *Acrimoniam Acidam temperantibus*,tàm *simplicioribus* quàm *magis compositis.* *Spiritûs Acidi Acrioris correctio.*

CLXXX. Docuimus non semel inter *simpliciora*, quæ Acrimoniam Acidam temperare solent, numerari 1. *Spirituosa Volatilia, Spiritum Vini*, *frumenti*, ac quemvis alium post debitam mistorum fermentationem distillatione prolectum. *Eam præstant. 1. Spirituosa Volatilia.*

CLXXXI. 2. *Oleosa & Pinguia omnia*, uti sunt *Olea ex fructibus*, *Olivis* putà, *vel seminibus & Nucleis*, *Lini* putà, *Raparum*, *nucum inglandium*, *Amygdalis dulcibus* & *Amaris*, & similibus expressa; *Pinguedines varias Animalium* variorum, &c. *2. Oleosa & Pinguia.*

CLXXXII. 3. *Salia lixiva fixa*, ex *combustarum* rerum *plantarum* maximè *Cineribus* extracta. *3. Salia Lixiva fixa.*

CLXXXIII. Quibus si quis 4. adjungere volet *Aquea*, non tàm contra ipsum pugnabo, quàm monebo,ut ritè consideret, *Aquea non tàm temperare quàm diluere Spiritum Acidum*, quo nomine etiam conducunt, ubi commodè jungi possunt tribus prædictis notabiliter Acidi vim frangentibus. *4. Aquea.*

CLXXXIV. Eadem namque si commisceantur & componantur, feliciùs & blandiùs debellant Acidi noxas:Inter quæ *magis Composita* numerantur 1. *Salia Volatilia*,ex *Sale lixivo fixo*, & *Spiritu Volatili vel naturâ vel arte iunctis orta*,qualia sunt *Sal Volatile Cornu Cervi,Vrinæ*,cujus species existit *Spiritus Salis Armoniaci* dictus;*Sal Tartari Volatile*,&c. *Composita. 1. Ex Sale lixivo fixo,& Spiritu Volatili.*

CLXXXV. 2.Huc referuntur *Olea Aromatica omnia*, ex *Sale lixivo,sed Volatili*, *& Oleo genita* : qualia sunt *Oleum Succini*, *cornu Cervi*, *Anisi,Cinnamomi,Macis,Garyophyllorum,Maiorana, Rorismarini*,&c.*Galbani,Myrrhæ,Mastiches*, &c. *2. Ex Sale lixivo & oleo.*

CLXXXVI. 3. Huc spectant *Tincturæ Aromaticæ*, ex *Plantarum præsertim partibus Aromaticis per Vini Spiritum extractæ*, sive id solâ fiat *infusione* aut *decoctione*,sive accedat *distillatio*, in quâ partes maximè Volatiles duntaxat cum Vini Spiritu assurgunt & obtinentur. Tales sunt *Tinctura Cinnamomi*, *Aqua Theriacalis*,*Vitæ Matthioli*, & similes plures. *3. Tincturæ Aromaticæ.*

CLXXXVII. 4. Huc pertinent *Apozemata sive Decocta Aromatica*, ex *Plantarum partibus Aromaticis cum Aquâ* & quandoque *Cerevisiâ* vel *Vino decoctis parata.* Qualibus frequenter utimur in Luis Venereæ Curatione. *4. Decocta Aromatica.*

CLXXXVIII.

Aromaticæ partes Plantarum.

CLXXXVIII. Aromaticæ obſervantur quævis Plantarum partes, adeò ut nullæ ſint in Plantis, quas non in his aut illis notemus Aromaticas, *Radices* putà, *Cortices*, *Ligna*, *Truncos*, *Folia*, *flores*, *fructus*, *ſemina*, *Gummata*, & ſi quæ ſunt aliæ.

Quænam ita vocentur.

CLXXXIX. Aromaticas verò vocamus *partes Plantarum*, quæ *ſapore ſunt Acriore*, ac plerumque *odore itidem Acriore*, ſaltem quando comburuntur & accenduntur: ſunt enim quædam, quæ priùs odorem ſuum, ſaporemque Aromaticum non promunt, quàm urantur, ſic in ſpecie *Cornu Cervi* inſipidum & inodorum eſt, donec aut limâ odor ejus Acris manifeſtetur, aut igne ipſius tàm odor, quàm Sapor Aromaticus latens excitetur ac in lucem proferatur.

5. Sapones.

CXC. 5. Ad Compoſita medicamenta Spiritum Acidum temperantia reducendus quivis *Sapo ex Sale lixivo cum Aqua ſoluto & Oleo ſive pinguedine decoctione longa paratus*; & humores Acidos utriuſque componentis nomine mirè temperans, imprimis ſi cum aliis liquoribus aptè jungatur, *Lacte* putà & aliis.

6. Emulſiones.

CXCI. 6. In compoſitorum medicamentorum Acidum temperantium cenſum referendæ *Emulſiones ex Aqua & ſeminum parte ſolubili & ſatis Oleoſa conſtantes.*

Decocta frequentiora quænam

CXCII. Ex quibus omnibus ad Venereæ Luis Curationem in frequentiori uſu ſunt *Decocta ex binis Radicibus, totidemque Lignis* parari ſolita, *Radicibus* putà *Chinæ*, *atque Salſaparillæ*; *Lignis* verò *Guajaci & Saſſafras.* Quibus tum ad gratiam, tum ad comitum Affectuum humorumve emendationem plura ſolent addi.

Apud nos etiam eſſe plantas, quæ luë venerëam curent.

CXCIII. Quamvis autem illâ exoticorum Medicamentorum *quadriga* ſoleamus omnes Practici plerumque uti, non deſunt tamen apud Nos tum *Radices*, tum *Ligna*, tum *Cortices*, quæ idem tàm *potenter*, tàm *facilè*, tàm *tutò*, & tàm *jucundè* præſtare poſſint, quàm iſta exotica & ſubinde ſuis ex parte viribus privata & exoleta. Talia verò noſtratia ſunt, *Radices Smilacis aſperæ*, *Petaſitidis*, &c. *Radices*, *Cortices*, & *Lignum Juniperi*, unà cum ejuſdem *Baccis*, *Lignum Quercûs* & ſimilia plura.

Eas non eſſe negligendas.

CXCIV. Utique non contemnenda ſunt Exotica, ſed nec negligenda ſunt noſtratia quæ ſicut nata ſunt in noſtro ſolo, ita cum noſtris corporibus maiorem habent affinitatem, faciliúſque imò efficaciùs in eadem operari obſervantur, quàm exotica.

Quinam Medici iis uti debeant præcæteris.

CXCV. Optandum foret proinde, illos præſertim Medicos uti medicamentis apud Nos natis, qui eadem præparant, ſuiſque ægris exhibent Ipſi: Cæteri namque, qui formulas ſuas mittunt ad Pharmacopœos, videntur, ad pompam & Eruditionis putatitiæ commendationem teneri magis ad multorum, exoticorum præſertim, accumulationem.

Quinam doctior perhibeatur Medicus

CXCVI. Doctior certè apud plebejos creditur, & à Pharmacopœis avaris & lucri ſui, quàm ægrorum commodi magis avidis, perhibetur Medicus, qui longas & exoticis, caris præſertim Medicamentis conſtantes formulas præſcribere ſolet: Ita Mundus ſemper vult decipi.

CXCVII. Sed ad noſtrum opus revertamur; Medicamenta igitur Humorem Acidum in Lue Venereâ peccantem alterantia uſitatiora ſunt, ſicut dixi, Radices tum Chinæ, tum Salſæparillæ; & Ligna tum Guajaci, tum Saſſafras. Quæ uſurpari ſolent frequentiùs ac commodiùs formâ Decocti.

Ligna Radicibus præſtare, quâ ratione.

CXCVIII. Temperant quidem *humorem Acidum debiliùs Radices, potentiùs Ligna.*

CXCIX. Quæ Ligna prætereà *Humorem Pituitoſum*, (cui ſe mox admiſcet ac inſinuat *Venenum Venereum* Aciditate Acriore peccans, ipſumque *in corpore auget*, *& viſcidiorem efficit*) hactenus *efficaciter corrigunt*, atque ſic quoque Luis Venereæ curam promovent: poſtquam Experientiâ quotidianâ conſtat, *ſegniùs & difficiliùs curari hâc lue infectos, in quibus dominium habet humor Pituitoſus valdè viſcidus*, *humoris Melancholici* nomine notus.

Plantas noſtrates non cedere exoticis.

CC. Cùm proinde utilis ſit radicum & Lignorum prædictorum Uſus in Curandâ lue Venereâ, abſit, ut avertere ab illo velim Medicos Juniores, quamvis aſſeverem, Ipſis non cedere Ligna noſtratia, Plantaſque apud nos natas.

Etiam hic conducere Salia Volatilia.

CCI. Sed *corrigendæ Aciditati* in Venereâ lue peccanti *conducere quoque novi*, & quidem per experientiam, non tantùm radicum, Corticum, Lignorum, & præſertim Aromaticorum decocta, ſed *Salia* quoque *lixiva*, & *præſertim Volatilia*, quæ proinde Medicinam facientibus commendo.

Quid præſtent.

CCII. Uſus, inquam, Salium Volatilium frequens plurimum præſtat in correctione ac emendatione tum Spiritûs Acidi, tum Pituitæ viſcidæ in Venereâ lue peccantis.

Etiam hic conducere cætera.

CCIII. Sed & in eundem finem accommodari poſſunt pro Perſonarum Affectarum, Infantium, Puerorum, Adoleſcentium, Fœminarum diverſitate cætera quoque Spiritum Acidum temperantia & à me hîc memorata tàm ſimplicia, quàm compoſita magis.

Quod ad Medici Induſtriam ſpectat.

CCIV. Utique ad Medici Induſtriam ſpectat, indies nova excogitare medicamenta, novas medicamentorum formas & formulas, quibus citiùs, faciliùs, tutiùs & jucundiùs curare poſſit ſuos Ægros, ſibique famam comparare bonam, quippe quam conſequi ſolet lucrum, cui quemadmodùm non eſt inhiandum turpiter, ita ipſum nullatenus negligendum eſt à Medico; qui laborum ſuorum laudabilium præmio dignus exiſtit.

Modus medicamentis utendi quis hic optimus.

CCV. Modus autem tàm Decoctis Aromaticis, quàm cæteris Acidum *Spiritum temperantibus* medicamentis utendi optimus eſt, *ſi ſæpiùs in die aſſumantur & quidem quantitate minori, quò lentam eòque laudabiliorem mutationem ac emendationem introducant in Sanguinem, omnis enim mutatio ſubita & præſertim magna periculoſa*; quod ſicut per experientiam edoctus docuit Hippocrates, ita idem obſervant veri ejuſdem diſcipuli & imitatores.

CCVI. Quinimò licet, atque utile eſt, *eadem alterantia alimentis admiſcere*, atque tum in *prandio*, tum in *cœna potiùs alteriùs loco prædictis decoctis uti*: quo alimentis admiſta unà cum chylo, quem præſtantiorem faciunt, faciliùs, blandiùs, & utiliùs toti maſſæ Sanguineæ admiſceantur, ipſamque inſenſibiliter emendent; ſicut id ſæpiùs tum in venereâ lue, tum in aliis affe-

affectibus cum magno ægrorum commodo à me factum novi, & ut ab aliis quoque fieret Auctor fui, sicut & nunc Medicis Iunioribus, ut ampliùs fiat, Auctor sum.

Non tam formulis insistendum, quam medicamentorum selectioni.

CCVII. Formulæ infinitæ occurrunt apud Scriptores Medicos, ut non videatur opus, ullam hic proponere, cùm præsertim cuivis justis in Arte exercendâ adminiculis aliunde petendis instructo, haud queat esse difficile, Ægris præscribere Decocta varia. *Parum siquidem industriæ in formulâ concinnandâ consistit, multum in seligendis medicamentis tum affectui curando convenientissimis, tum ægrorum palato, & peculiari constitutioni aptissimis.*

Quādiu perseverandum in alterantibus.

CCVIII. *Tandiu* autem *perseverandum est in Alterantium*, & tam *Humorem acidiorem, acrioremque contemperantium*, quàm *Pituitosum & Viscidiorem*, quoties simul concurrere deprehenditur, *emendantium usus*; donec observentur ex Functionibus priùs læsis, & nunc integratis, ad statum bonum & laudabilem redacti.

Quando evacuatio instituenda.

CCIX. Tunc enim, *si Copia illorum nimia in corpore observetur, Educendi* sunt ac *Evacuandi per vias* convenientes, ac *medicamenta convenientia.*

Et per quas vias.

CCX. *Viæ humoribus tam Pituitosis, quàm serosis evacuandis aptæ sunt in Lue* Venereâ tum *Os*, sive hoc fiat per *Vomitoria*, vel *Salivationem* moventia, *tum Alvus*, per *purgantia deorsum*; tum *Vesica Vrinaria*, per *Diuretica*; tum *Cutis Pori*, per *sudorifera.*

CCXI. Adeò nulla via est, quæ non conducat Lui Venereæ curandæ..

Per quæ cura sit blandior & jucundior, & per quæ citior & difficilior.

CCXII. *Tutiùs* quidem ac *jucundiùs & blandiùs* est curam illam, peccantiumque in venereâ lue humorum evacuationem instituere per *sudorifera, diuretica & deorsùm purgantia*; *Citiùs* autem, at *difficiliùs* eadem perficitur per *Salivationem moventia*, & quandoque *Vomitoria*, quippe quæ Salivationi simul promovendæ sunt aptiora.

Quandò cura eligenda.

CCXIII. *Satiùs* certè foret *Sudoriferis, Diureticis*, ac *per Alvum purgantibus* absolvi curam Luis Venereæ, si semper illis absolvi posset, licet plus temporis desideret, quoniam tutiùs procedit, quàm ejusdem per *Ptyalismum* & *Vomitum* instituta cura; in quâ major vis corpori infertur; adde quòd, si minùs prudens fuerit Medicus, aut Æger, facilè in Vitæ periculum incidat Æger.

Imprudētia Medici in quo hic consistat.

CCXIV. *Imprudentia Medici* consistit in festinatione nimiâ, vel usu medicamentorum minùs ritè præparatorum, vel non investigatâ, observatave satis accuratè Ægri constitutione ac idiosyncrasiâ, & similibus.

In quo Imprudētia Ægri.

CCXV. *Imprudentia Ægri* consistit in errore aliquo in *Diætâ* commisso, facilè namque ab ipso salivante delinqui potest, sive *Aëri asperiori* & frigidiori se exponat, sive *Potum paulò frigidiorem*, acidioremve usurpet, sive *Animi Affectibus* indulgeat &c.

Quando ad Salivationem recurrendum.

CCXVI. Quoniam verò *semper obtineri non potest Luis Venereæ Curatio per sola sudorifera, diuretica, & purgantia deorsum*, idcircò *recurrendum est nonnunquam*, imò sæpius *ad Salivationem tum solam, tum aliis junctam.*

Sudorifera ex quibus parentur.

CCXVII. Sed ut de singulis ordine agamus; *Sudorifera* parantur ex iisdem memoratis radicibus duabus, chinæ, atque salsæparillæ, Lignisq; Sassafras & guajacino, ut & hujus cortice, qui ligno multò est potentior, magis aromaticus & gummosus. Idem dictum esto de Radicibus, Corticibus, Lignis, &c. nostratibus.

Eodem Decocto pro assūpta eius quātitate & humoris fit correctio, & sudor movetur.

CCXVIII. *Eodem* igitur *Decocto*, (cujus ope corrigi docuimus humorem tum acidiorem, tum viscidiorem, si copiâ mediocri assumatur) *promovetur* quoque *Sudor*, *si copiâ sumatur majore*, aut *pareatur potentius*, si *sumatur calens*, *si corpus componatur ad sudorem*, vel in lecto sub stragulis, vel in laconico, vel ambulando, currendo, &c. *si jusculum calens superbibatur.*

Quod nō parvi pēdendum.

CCXIX. Non parvi pendendum est, quòd *eodem medicamento & corrigi, & expelli queat* Humor in corpore peccans, quod mirum negari & culpari à quibusdam, & quidem in praxi quotidie occupatis, qui proinde nonnisi volentes ignorant, quod facilè possent observare. Quapropter paucis de hâc controversiâ hîc agendum, cùm sit magni momenti in arte nostrâ.

Purgātia & Sudorifera non nocere, si humores vel per sudorem vel per alvum non expellant.

CCXX. Occurrunt ergo non pauci, etiam Practici, qui aut ex merâ ignorantiâ, eâque valdè crassa, aut ex præjudicio itidem valdè crasso arbitrantur, aliis saltem persuadere conantur, *non tantùm medicamenta purgantia*, *sed ipsa quoque Sudorifera, quoties assumpta Humores per Alvum vel Sudores non expellunt, valdè nocere*, *atque in grandia incommoda conjicere ipsos Ægros.*

CCXXI. Hoc ipsorum Effatum, Placitumque sicut olim me habuit solicitum, ita nunc à me ridetur, tanquam inane atque vanum, postquam nimirùm contrarium me sæpenumerò docuit stultorum ac sapientum Magistra Experientiâ, quam si consulerent diligentiùs, suisque valedicerent præjudiciis, meliùs & suæ famæ, & suorum Ægrorum commodis consulerent.

CCXXII. Nihil ergo falsiùs, ne dicam simul Ægris nocentiùs excogitatum, fictumque est unquam, quàm nocere imprimis Sudorifera, quoties illis assumptis non prodit Sudor.

Non Sudoriferā ipsum, sed ejus præposterū usum nocere.

CCXXIII. Fateor equidem, si assumpto Sudorifero Æger stragulis multis operiatur, & diu sub illis contineatur, angi & malè habiturum ipsum, ex stragulis magis, quàm assumpto medicamento: sed illud non est adscribendum ipsi medicamento Sudorifero, sed præpostero ejusdem usui & administrationi malæ.

CCXXIV. Dico præposterum Sudoriferorum usum causam esse malorum, quæ accidunt Ægris, quando ab illis anguntur magis, non verò liberantur à præcedentibus anxietatibus.

Quando Sudor excitandus.

CCXXV. Sudor namque tum demum excitandus, promovendusque, quando Humores in corpore dispositi sunt, ut per Sudorem expellantur.

CCXXVI. Sic igitur, priusquam ad sui per Sudorem expulsionem apti ac dispositi fuerint Humores in corpore peccantes, cum Ægrorum damno & noxâ urgetur Sudor, qua vel nullus prodibit, aut nonnisi violentus, unde necessariò debilitabitur Æger.

In eo Medicus posse peccare.

CCXXVII. Hoc quoties conatur Medicus, toties testatur simul se imperitum esse in

Arte, quam profitetur, unde suæ imperitiæ aut temeritati adscribere debet, quicquid mali patitur æger, neutiquam Sudorifero per se laudabili, sed per accidens, quia non convenienti tempore, non convenienti modo usurpatum fuit, noxio.

Quomodo incommodum cavebit Medicus.

CCXXVIII. Hoc incommodum non ita difficulter cavebit ac præveniet Medicus præjudiciis liber atque operi suo attentus; Si 1. ex Symptomatibus præsentibus, atque diætâ prægressa verum humorum vitium eruerit. Si 2. (ubi Sudorifera medicamenta illi vitio superando apta erunt) talia selegerit, quæ desideratum effectum producere possint. Si 3. *Sudorem valde non urserit*, verùm blandè agendo, an ad Sudorem ferendum corpus ritè satisque dispositum fuerit, observaverit; & à Sudoriferorum istorum usu ulteriorem humorum præparationem ac emendationem expectaverit.

CCXXIX. Si namque usurpaverit talia Sudorifera, quæ humori peccanti corrigendo emendandoque accommodata fuerint, quamvis nullus prodeat Sudor, proficiet tamen in humorum vitiosorum emendatione, atque ad Sudorem posteà faciliùs eliciendum præparatione.

Quandò Sudorifera cum fructu usurpentur.

CCXXX. Sudorifera etenim humoribus vitiosis alterandis, emendandisque apta semper cum fructu usurpantur, si corpus tegumentis non valdè, nimiúmve operiatur: quod facilè observari potest, sicque omne à Sudoriferis metuendum incommodum præcaveri.

Quid cognoscendum Medico.

CCXXXI. Primarium igitur est, ut Medico Affectus, ejusdemque causa vera nota sint; ut blandè in curâ procedat, omnemque violentiam, præcipitationemque vitet.

Quid Medico in Sudore curandum.

CCXXXII. Ubi ergo judicatur Sudor utilis futurus Ægro, Medicus prudens pro humorum peccantium diversitate seligere Sudorifera maximè convenientia, eademque Ægro exhibebit tempore aptissimo, curabit eundem tegi mediocriter, jubebitq; observari an sensim Sudor erumpat, vel ad eruptionem inclinet, tunc aut jusculo calente exhibito, aut tegumentis auctis eundem promovebit: sin observet frustrà hæc omnia tentari, jubebit Ægrum esse securum, miniméque solicitum, postquam licet nullus prodeat forsan Sudor, beneficium tamen ab illis medicamentis sit habiturus laudabile.

Ut utilia sint Sudorifera.

CCXXXIII. Atque tali modo semper cum fructu & commodo, nunquam cum noxâ usurpabuntur Sudorifera.

Nec non Purgātia

CCXXXIV. Quod de Sudoriferis jam dictum, verum quoque est de ipsis Purgantibus, quæ si ritè, hoc est, quantitate, tempore, modoq; convenientibus exhibeantur, semper condu-cent, nunquam nocebunt Ægris, quamvis mox nil expurgent humorum peccantium, quippe quos tunc alterant, corrigunt, & ad secuturam posteà evacuationem blandam præparant.

CCXXXV. Sublato igitur hoc grandi & multorum animis profundiùs hærente præjudicio de noxâ ex Evacuantibus dictis medicamentis sine subsequente evacuatione metuendâ, pergamus ad eadem in Luis Venereæ curatione usurpanda.

Quandò Sudorifera commodè in Lue Venerea exhibeantur.

CCXXXVI. Diximus igitur, post præmissam humorum Acidiorum & Pituitosorum alterationem commodè institui eorundem per Sudorifera expulsionem.

Quid observandum in Decoctis.

CCXXXVII. Diximus præthereà, quò Sudor feliciùs prodeat, ad plura esse attendendum; & 1. quidem, ut eadem *Decocta*, quæ priùs ad solam humorum alterationem fuerant exhibita, *si Sudor obtineri debeat, vel majori copiâ exhibeantur*, vel *fiant potentiora:*

CCXXXVIII. Sumantur proinde in *quantitate duplâ vel triplâ*, & quidem aut *simul*, aut *vicibus partitis*, sed *per intervalla brevia*, exempli gratiâ, *intra horæ dimidium*, sic enim non tantùm *auctâ Sudoriferorum vi*, *sed liquore* ipso aucto Sudoris eruptio promovebitur.

CCXXXIX. Quòd si Ægro grave sit majore copiâ, sæpiusque assumere idem Decoctum; pareretur *potentius*; quod fiet, si *minus Liquoris Plantis affundatur*, & *quandoque diutius decoquatur*. Longiori namque coctura plus virium elicitur è Plantis ac præsertim è Lignis solidioribus, ac segniùs vim suam Aquæ concedentibus. Notum insuper, multâ Aquâ dilutius ac debilius reddi cujusvis rei decoctum, pauca verò spissius ec potentius.

CCXL. Diximus quoque ad promovendum sudorem multum facere, si *Decoctum usurpetur calens*; longè namque citiùs, longè potentiùs quovis penetrant medicamenta calentia, quàm tepida, vel frigida. Adde quòd calenti decocto comes *Ignis solvat quoque Pituitam in corpore Viscidam, temperetque Humores acidos* in hoc affectu debellandos, expellendosque.

Quid in corporis dispositione.

CCXLI. Sed utile est, ut prætereà *Corpus disponatur ad sudorem ferendum*, quod fiet *componendo corpus in lecto*, illudque *operiendo stragulis*; vel *ingrediendo Laconicum*; vel *currendo, saltando aliâsve agitando satis vehementer corpus.*

CCXLII. Quemadmodum enim hæc sola solent sudorem excitare, ita eadem ipsum non possunt non promovere.

CCCLIII. Quinimò utile est quandoque segniùs adveniente aut erumpente sudore *Jusculum calens assumere*, cujus unius ope non rarò vi propellitur Sudor, priùs minimè prodiens. Quæ omnia & scire & notare, & in usum revocare decet Medicum.

Quid in tempore.

CCXLIV. *Tempus* autem sudori promovendo *convenientissimum* est *Matutinum*, & quidem *Stomacho vacuo*. Tunc enim & faciliùs & copiosiùs prodit sudor; nec metus est ullius noxæ, quam meritò metuimus, si post assumpta nuper alimenta urgendus foret sudor. Aliud enim est inter prandendum, cœnandumque, aut pauló post assumere prædicta Decocta, non quidem ad sudorem movendum, sed ad Pituitam incidendam corrigendamque, atque Humores Acidos temperandos: aliud iisdem uti ad sudores mox expellendos, & quidem potenter. Quemadmodum enim istud probo, sic etiam hoc ego improbo.

Purgātia quando usurpanda, & quâ quantitate

CCXLV. Porrò laudavi supra Medicamenta purgantia pauló post assumpta Alimenta subinde usurpata, sed quantitate minore, & ad paucas alvi dejectiones promovendas, non item eadem majore quantitate exhibita, & ad copiosas dejectiones brevi expellendas, tunc enim

vacuo

vacuo ventriculo illa vellem in usum revocari.

Sudorife- ra & Pur gantia minore quantita e usur- pata Al erantiū vices sup- plere.

CCXLVI. Distinguendum proinde inter Medicamenta tum Sudorifera, tum Purgantia minore quantitate usurpata, quæque Alterantium vices explere possunt, quando nihil expellunt; atque eadem majori copiâ exhibita, quò brevi notabilem evacuationem absolvant; Illa etenim nil impedit Alimentis admisceri, hæc non item.

Sudorife- ra quan- do & quoties usurpāda

CCXLVII. Sudorifera igitur, quoties Sudorem mox cupimus promotum, exhibebimus Ventriculo cibis vacuo, & imprimis tempore matutino, & quandoque vespertino, quando præsertim bis volumus in die propellere Sudorem; quod tamen non facilè tentandum, nisi in valdè robustis: Exsolvuntur namque nimio Sudore Vires, atque multùm illò debilitantur Ægri, quod semper cavendum, & imprimis, quando diu perseverandum est in alicujus Affectûs curâ, qualis omninò est Luis Venereæ per Sudores absolvenda.

Qualis diæta ob- servanda in Sudore

CCXLVIII. Observandum insuper, *durante hâc per Sudorifera Curatione*, jubere Practicos plerosque, ut nunc temporis *exactam* servent Ægri *Diætam, paucis utantur Alimentis*, nec nisi *facilis fermentationis, Jusculis* putà, *Ovis sorbilibus* & similibus; *vivent Aërem vel minimè frigidum*; *Animum habeant Curis vacuum*, &c.

CCXLIX. Hac via si processerint cum Ægris suis Medici, non raro intra breve tempus curari possunt à Lue nec inveteratâ, nec valdè gravi; aliàs enim longiore tempore opus est, quamvis ne sic quidem curetur perfectè Lues gravior, quin tum ad potentiora pergendum ac deveniendum est remedia.

Sudorifera Deco- cta etiam Diuretica.

CCL. *Hæc eadem Sudorifera Decocta* per *Urinas* quoque operantur in multis, ac præsertim, quando *simul aut seorsim* quædam *Diuretica* dicta usurpantur.

Sudorife- ra & diu- retica si- mul mis- cenda.

CCLI. *Simul commodiùs usurpantur* Diuretica, si *Radices aperientes* dictæ, aliæve Plantarum Diureticarum partes, Baccę, semina, &c. incoquantur cum cæteris Sudoriferis: tunc enim & Sudores, & Urinæ simul propelli possunt, neque putem aliquem hîc metuere impedimentum alterutri Evacuationi futurum à diversitate Medicamentorum, postquam plerique judicant, utrique Indicationi promovendæ inservire utraque, & tam Sudorifera promovere quodammodo Urinas, quàm Diuretica promovere Sudores.

CCLII. Non est proinde, ut in Luis Venereæ curatione per Diuretica instituendâ diu hæream, cùm nullam difficultatem insignem habeat conjunctam.

Ea magis exhibēda quæ re- quirit Ægri con- stitutio.

CCLIII. Imprimis observandum est Medico, An Æger assumptis Decoctis ex Diureticis & Sudoriferis paratis magis vergat ad Sudores, aut Urinas; quò illa Evacuatio maximè promoveatur, quæ facilior est Ægris, & à quâ exinde plus commodi expectari potest.

CCLIV. Quoties igitur notamus, Ægrum difficiliùs sudare, copiosiùs autem Urinam tum crassam, tum sedimento multo & laudabili plenam excernere, non decet vi Sudorem in tali propellere, verùm ex solâ Urinæ expulsione curationem primariam expectare.

CCLV. Quin non erit extra rem, ut in tali casu augeatur in Decoctis Diureticorum quantitas, vel seorsim subinde assumant Ægri Decoctum ex convenientibus Diureticis paratum.

CCLVI. *Humor* namque *Pituitosus* convenienter à *reliquo sanguine secretus*, *vel in Renibus* ipsis, *vel in Corde*, emendatâ Effervescentiâ in dextro ipsius Ventriculo à diversis eò confluentibus orta, *deponitur feliciter cum lotio*, proditq; faciliùs, quàm cum ipsis Sudoribus. *Humoris Pituitosi cum Urinis excerni.*

CCLVII. Præter Sudorifera & Diuretica in *blandiore Luis Venereæ Cura* diximus usurpari quoque *Purgantia per Alvum*: quæ cùm ex præmissis constet requiri *Phlegmagoga*, non parùm nostram sententiam confirmat hîc Experientia, omniumque Practicorum consensus, *Colocynthidis Pulpæ* inter vulgaria, & *Mercurialibus* inter Chymica primas tribuens. *Quænā Phlegmagoga cōmodissimè exhibeantur.*

CCLVIII. Sunt autem ista *præcipua Humori Pituitoso viscidiori evacuando dicata*. Non malè proinde *concludebamus* in superioribus, *Pituitæ viscidæ admisceri Venenum Venereum*, quin *illam* etiam *tum producere, tum augere*, atque *nunc cum eâdem commodè evacuari*, sed *postquam prius fuit quodammodo saltem correctum*.

CCLIX. Sunt, inquam, *Colocynthis* & pleraque *ex Mercurio præparata medicamenta* tum *Humori Pituitoso viscido*, tum *Lui Venereæ curandæ* omnium Practicorum per Experientiam doctorum calculo *convenientissima remedia*.

CCLX. Cui autem Vulgaria videntur magis tuta, illi commendamus ipsam *Colocynthidis Pulpam* in *Decocti Sudoriferi parte, aliove Apozemate* decoctam, & bis terve in hebdomade ad humores crassiores viscidioresque, nec facilè unà cum sudore per Corporis poros expelli aptos per alvum deturbandos usurpatam. *quomodo adhibēda*

CCLXI. Nam præterquam quòd *admodum difficulter Humores Pituitosi sanguinis massæ confusi expelli possint cum sudore per corporis poros*, accedit quòd *Pituita multa* tum *unà cum salivâ*, tum unà cum *Succo Pancreatico deponatur ad Intestina*; *unde satiùs* est, *ipsam* aliquoties in hebdomade *deponi per alvum*, quàm *continuâ*, *solâque sudoriferorum usurpatione reduci ad sanguinem*, atque sic *Curam reddi tum longiorem*, *tum difficiliorem*. *Pituitam commodius per alvum quàm per sudores expelli.*

CCLXII. Cui non libet ob summam Colocynthidis amaritudinem, illâ uti in Decocto, licet *Trochiscos Alhandal* ex ipsâ paratos *usurpare in Pilulis*; additis, quæ Pituitam eandem simul incidant & educant, Gummatibus præsertim, Galbano, Sagapeno, Opopanace, Ammoniaco, Bdellio, Mastiche, &c. Quales Pilulas non semel nostris præscripsimus in Nosocomio Ægris. *Colocynthide.*

CCLXIII. Potest quidem *solâ Colocynthide evacuari Humor Pituitosus* in Venereâ *Lue peccans*, longè autem *feliciùs, faciliúsque* idem fiet, si *Mercurialia medicamenta* illi copulentur, aut sola usurpentur, postquam & *blandiùs, & potentiùs illud efficere solent Mercurialia*, quàm *vulgaria omnia*. *Et Mercurialib⁹.*

CCLXIV. Meritò igitur non tantùm à *Chymicis*, sed à *Galenicis* quoque dictis Medicis, rerum Chymicarum licet aliàs osoribus *laudantur* tum in *omni Pituitâ Viscidâ educendâ*, tum maximè *in Venereâ Lue curandâ*, *Medicamenta ex Mercurio*, & quidem, sicut non semel

docui, *tam sublimatione*, quàm *præcipitatione parata*.

Mercurius sublimatus duplex. Corrosivus.

CCLXV. *Sublimata bina* occurrunt, *Corrosivum* & *Dulce* dictum, perinde autem est, an ex Mercurio cum Vitriolo, & Sale vulgari, Nitro, aliisve misto, atque semel aut sæpiùs sublimato; an ex eodem Mercurio in spiritu aliquo acido vel Aquâ forti priùs soluto, hinc post lentam liquoris evaporationem tandem igne fortiori itidem sublimato paratus sit Mercurius ille corrosivus, nec facilè talis ab ullo in usum revocandus, & quidem ob summam sui acrimoniam, & summum noxæ futuræ periculum.

Dulcis. Qui paretur.

CCLXVI. Hoc igitur neglecto & magis temerariis relicto Mercurio sublimato corrosivo, laudo & commendo unicuique *Mercurium sublimatum dulcem* dictum, qui paratur ex prædicto corrosivo unà cum Mercurio crudo trito, & sic simul sublimato, unde blandus & dulcis, non verò corrosivus ampliùs elevatur: quod nunquam considero, quin simul mirer multorum aut negligentiam, aut stuporem.

Causa quod ex corrosivo fiat dulcis.

CCLXVII. *Negligentiam*, quoties non satis observant, quæ conjunguntur simul in Mercurii sublimati tam corrosivi, quàm dulcis præparatione, ut veram diversitatis tantæ causam eliciant & assequantur.

CCLXVIII. *Stuporem*, quoties nolunt, aut non possunt ob stupendum præjudicium veram istius diversitatis causam agnoscere aut profiteri.

Mercurii sublimati noxa unde pendeat.

CCLXIX. Plerique siquidem ipsi Mercurio adscribunt vim noxiam in sublimato corrosivo notabilem, cùm tota pendeat à Spiritibus acidis, unà cum ipso elevatis, & à recenti Mercurio temperatis.

Dulcedo unde.

CCLXX. Noxa igitur à Mercurio sublimato corrosivo metuenda pendet à Spiritibus acidis copiosè in ipso concentratis, nec temperatis: quos temperat idem Mercurius crudus corrosivo admistus, & cum ipso denuò sublimatus.

Vis evacuandi per Alvũ & Vomitum unde pendeat.

CCLXXI. An verò tum per Alvum, tum per Vomitum evacuandi vis debeatur ipsi Mercurio, an ipsis quoque Spiritibus Acidis cum Mercurio elevatis, nemo facilè ita determinabit, ut cujusvis assensum cogat.

Mercurij crudi vis

CCLXXII. Mercurium certè crudum vim habere solvendi, ac per salivationem imprimis deducendi ac educendi, nemini potest nisi volenti esse ignotum, sicut postea dicemus adhuc suo loco.

Spiritus acidi quid præstent.

CCLXXII. Ab Acidis verò Spiritibus Ipsi tum in Sublimatione, tum in Præcipitatione admistis mutationem aliquam notabilem ipsi accidere, unde Humorum quoque Vacuatio immutetur, mihi saltem fit valdè probabile: postquam mihi non minùs, quàm multis aliis constat, solà per Salia convenientia, Nitrum præsertim, aut Spiritus Acidos, Ignemque perfectâ fixatione plurimum alterari & immutari Mineralium, Metallorumque vires, adeò ut quæ priùs Vomitoria fuerant potentia, sensim reddantur Purgantia duntaxat, mox & Sudorifera, vel Roborantia & Alterantia blandissima.

Unde diversa vis Mercurialium.

CCLXXIV. Ex quibus sæpiùs accuratè à me consideratis expensisque inclino, ut putem, tum ipsi Mercurio, tum Spiritibus Acidis Mercurio diversâ quantitate junctis, tum Igni vario modo & gradu administrato, aliisque simul accedentibus, Vini putà Spiritui, &c. adscribendam vim tam diversam in Mercurialibus Medicamentis occurrentem.

Plurima Præcipitatorum genera.

CCLXXV. Nam præter dictum Mercurium sublimatum tam corrosivum, quàm dulcem commendantur plurima *Præcipitatorum* Mercuriorum genera; quorum alia solâ *Spiritus acidi abstractione* absolvuntur; alia *liquoris alicujus lixiviosi vel aliàs salini affusione in* Mercurium *Spiritu Acido solutum* peraguntur, alia denique *solo Ignis beneficio* præparantur.

Eorum differentia in colore,

CCLXXVI. Non parum autem *colore differunt præcipitata*, dum quædam *albent*, alia *flavent*, alia *plus minus rubent*.

in Virtute,

CCLXXVII. Differunt eadem *viribus*, dum alia sunt *magis*, alia *minùs potentia*.

In operandi modo

CCLXXVIII. Differunt denique *operandi modis*, dum alia *per alvum duntaxat* operantur, alia *etiam vel imprimis per Vomitum* aut *Salivationem*: Unde pro re natâ modò his, modò illis uti convenit.

quomodo cõmodissimè usurpentur.

CCLXXIX. Usurpari possunt commodissimè, quando *pilularum formâ* exhibentur, ne salivatio tam facilè nondum quæsita promoveatur, de quâ postea.

Præcipitatũ maximè fixũ esse optimum.

CCLXXX. Cùm hoc loco *Mercurium præcipitatum* laudemus *ad Pituitam* Luis Venereæ Veneno infectam *per alvum expurgandam*, sciendum, conducere in hunc finem *maximè fixum*: nam *quò fixior est Mercurius præcipitatus, eò minus vel Vomitum, vel Salivationem promovet, & contrà.*

Ejus fixatio unde pendeat.

CCLXXXI. *Pendet* autem *Ipsius fixatio à copiâ majore Spirituum Acidorum ipsi conjunctorum* unde *præ aliis omnibus fixus est Mercurius solo Ignis beneficio paratus*; huic *proximus* est, à quo *non tantùm semel, at sæpiùs abstractus est Spiritus Acidus*; adde quod ab *uno Spiritu magis figatur*, ita *Spiritus Nitri* præ cæteris omnibus potenter figit Mercurium, omnium autem *minimè fixus est, qui per præcipitationem cum Aquâ salsâ* perficitur.

CCLXXXII. Hæc verò omnia notasse ac scire juvat Medicum operi suo laudabiliter instituendo attentum.

Præcipitatus Corallinus

CCLXXXIII. Inter omnes autem Mercurios præcipitatos laudatur & commendatur valdè *Corallinus*, ab eleganti suo colore nomen habens; atque iteratâ sæpiùs Spiritus Acidi abstractione paratus.

CCLXXXIV. Tali ergo Mercurio diversimodè præcipitato, & pro re natâ, hoc est, Ægri constitutione diversâ humoribusque in ipso repertis variis selecto uti convenit ad Luis Venereæ eradicationem.

Quãdiu in Mercurialibus perseverandum

CCLXXXV. Tamdiu autem perseverandum est in Mercurialium medicamentorum usu, donec omnia Luis Venereæ Symptomata primaria ejus ope fuerint sublata.

Quã quantitate exhibenda.

CCLXXXVI. Imprimis autem cavendum, ne quid nimis fiat, & nimiâ copiâ exhibeantur Mercurialia medicamenta; quin satiùs est, quod sæpè monuimus, eadem minori quantitate, ac sæpiùs assumi, ne potentiùs commotis humoribus plus noceant, quàm prosint.

CCLXXXVII.

Mercu-rialium mira virtus. CCLXXXVII. Mirum enim præ aliis medicamentis effectum habent Mercurialia, dum cætera utplurimùm brevi opus suum absolvunt, Mercurialia verò lentè inchoatum opus diu continuant, nec semper facilè aut tutò sisti queunt.

Ab iis majus periculum. CCLXXXVIII. Majus autem à Mercurialibus medicamentis periculum imminet ægris, ob Salivationem, quam tum facilè, tum unà cum evacuatione per Alvum, Vomitumque cient: unde quoque plus periculi ægris accedit, ob suffocationis metum, Pituitâ viscidâ turgentibus Glandulis circa fauces.

Prudenter admini-strandæ. CCLXXXIX. Prudentiâ igitur opus est in Mercurialium medicamentorum administratione; quæ Prudentia consistit præsertim in lento Mercurialium usu, & accurata observatione Turbarum & Agitationum, quas excitant nonnunquam in corpore priùs, quàm potentiùs expurgent humores.

In quib⁹ partibus alteratio-nes exci-tent. CCXC. Solent, inquam, præ cæteris medicamentis omnibus Mercurialia tum circa regionem lumbarem, tum circa Gingivas, genas, & fauces singulares alterationes excitare, atque operationis securturæ certa signa præbere.

Earum signum. CCXCI. Quoties igitur post assumpta medicamenta Mercurialia Ægros suos audit Medicus aliquid molestiæ in prædictis partibus percipere, totiès observabit attentè, num aliqua evacuatio inchoëtur, atque illa molestia per Nauseam, similemve irritationem sponte deat futuram brevi excretionem.

Excretio-nem len-tiùs pro-cedere. CCXCII. Quæ idcircò lentiùs procedere solet, quoniam in humore Pituitoso, viscidoq; superando occupatur Mercurius, quem solvi ac dissolvi oportet priùs quàm expellatur.

Ac tunc ab ulte-riori eorũ usu absti-nendum. CCXCIII. Quamdiu ergo agitatio illa humorum pergit, vel augetur, tamdiu ab ulteriori medicamentorum Mercurialium usurpatione abstinendum, nec nisi juſculum forsan, aut decoctum conveniens Ægro dandum, cujus ope dissolvatur faciliùs & magis humor viscidus, sicque adjuvetur Mercurialis medicamenti operatio.

Et deco-ctis uten-dum. CCXCIV. Decoctum in hunc finem conveniens erit superiùs laudatum, sive sumatur debilius & soli humori alterando dicatum; sive usurpetur potentius & Sudoribus simul propellendis serviens, sive præferatur, quod simul per alvum evacuare aptum est, quò magis deorsum, minus sursum ferantur humores à Mercurio ad evacuationem moti & agitati.

Prudentiâ opus esse Medico. CCXCV. Plurimum igitur interest, hàc in re prudentem ac rei agendæ peritum esse Medicum, quò pro re natâ seligere possit atq; usurpare maximè operi suo promovendo convenientia medicamenta. Quod quemadmodum semper utile est in faciendâ medicinâ, ita præsertim ubi morbi sunt ardui & graves, adhibenturque medicamenta dubiè ac potenter agentia, qualia sunt Mercurialia; à quibus multum boni, multumve mali venit expectandum, prout ritè aut perperam fuerint parata & administrata.

CCXCVI. Atque hæc quoque de Purgatione per Alvum, tam per Colocynthidem, quàm Mercurialia medicamenta in Lue Venereâ ritè curanda dicta sunto; tempus est, ut ad *Vomitoria & Salivationem promoventia* pergamus.

Vomitus per Anti-monialia & Mercu-rialia. CCXCVII. Quamvis verò in Vomitu ad Luis Venereæ curationem ciendo haud incongruentia putem *varia ex Antimonio* parata medicamenta, non possunt tamen cum Mercurialibus conferri ac his æquiparari: si unum forsan excipias *Vitæ Mercurium*, medicamentum verò Antimoniale, in Regulum quippe facili negotio, & solâ cum Sulphure fusione reducendum.

Mercu-rii vitæ. CCXCVI. Nisi quis ergo ad Vomitum ciendum uti malit Vitæ Mercurio, ad Luis curationem optimo medicamento, usurpare poterit varia ex Mercurio ipso parata medicamenta, eaque jam memorata præcipitata, & sublimata.

Præcipi-tata. CCXCIX. Inter *præcipitata* igitur, quod modò dicebam, *præferenda* sunt *ad Vomitum ciendum minùs fixa.*

Subli-mata. CCC. Inter sublimata potentiùs, efficaciusque existit *Corrosivum*, at, uti suprà monui, magis quoque periculosum.

In Vomitu præci-pitata min⁹ fixa sublima-to dulci præferen-da. CCCI. Quin faciliùs, frequentiúsque Vomitum cient *præcipitata, minùs fixa*, quàm sublimatum dulce; illa igitur præferenda quoque, in quorum omnium Usu legitimo attendendum sedulò ad cujusvis Ægri constitutionem peculiarem, hancque consequentem operatio nem Mercurialium medicamentorum diversam.

CCCII. Et quoniam plura de Mercurio tam præcipitato, quàm sublimato attuli in superioribus non videtur necesse, ut in iisdem diutiùs hæreamus, quin malumus pergere ad sequentia.

Salivatio præ cæte-ris hic cõ-veniens. CCCIII. Ultima ergo Humores Pituitosos peccantes in Lue Venereâ evacuandi ratio & via est per *Salivationem*, præ cæteris omnibus Affectui huic curando convenientem.

Salivatio-nis Laus. CCCIV. Nullus certè Affectus est, cui ritè ac certò curando magis aut æquè conducit Salivatio, ac *Lues* Venerea: Quapropter *Curatio ipsius per Salivationem instituta cæteris præfertur, utpote talis, quæ non facilè ullum Recidivæ metum post se relinquit, nisi in Lue inveteratâ & cum Ossium carie conjunctâ.*

Quid sit. CCCV. Est autem *Salivatio, Evacuatio, Humorum* in universo corpore peccantium, sed *maximè Pituitosorum serosorumve per Vasa Salivalia & Os*, unà cum Salivâ instituta.

Saliva in quibus partibus præpa-retur, & per quas secerna-tur. CCCVI. De Salivatione longè clariùs, distinctiúsque hoc tempore pronuntiare possumus, quàm olim; postquam non tantùm *Viæ, Vasaque Salivam in Os deferentia* innotuerunt Anatomicis non ita pridem; verùm *Partes* quoque, *in quibus eadem præparatur, vel secernitur* à Sanguine, *Glandulæ* putà, & quidem non *Conglobatæ*, ad quas & à quibus feruntur Vasa Lymphatica, verùm *Conglomeratæ*, viis certis & ductibus, per quos in Cavitatem determinatam suos liquores corpori utiles effundunt, donatæ.

Unde nũc clariùs, quàm olim de eâ quid statuitur. CCCVII. Hæc, inquam, ratio est, cur nunc quàm olim clariùs, & distinctiùs de Ipsâ quoq; Salivatione disserere, atque plura eò spectantia determinare possimus.

CCCVIII. Quemadmodum igitur in

 statu

Quid circa salivā in statu naturali & præter naturali accidat.

statu hominis naturali & sano defertur *sola Saliva ex Glandulis Maxillaribus Conglomeratis in Os,* ita non rarò *in statu* ejusdem *præternaturali & morbido* defertur unà *cum eâdem Salivâ Humor vel Pituitosus & Viscidus, vel Serosus & tenuis.*

Salivatio quotuplex.

CCCIX. Hic autem Humoris Pituitosi vel Serosi Motus ad Os, quia unà cum Salivâ perfici solet, Salivationis nomine venit: sive contingat ipsa spontè atque *Naturæ Ope*, sive eadem excitetur à medicamentis & *Artis operâ.*

Quibus spontè contingat Salivatio

CCCX. In *hisce* præsertim *Regionibus* satis frequenter *spontè* contingit *Salivatio*, non tantùm *Infantibus dentientibus*, verùm *Scorbuticis multis*, ac *Melancholicis, Sputatoribus* factis; quod nec veteribus ignotum fuit, quamvis rariùs forsan id in Græciâ, Italiâ, Galliâ & Hispaniâ fuerit observatum.

CCCXI. Idem frequenter observavi factum in *Aphthis.*

Salivatio Critica & Symptomatica.

CCCXII. Aliquando quidem spontanea hæc Salivatio *Critica* existit, morbumque sive Affectum Ægri solvit; aliquando verò eadem *Symptomatica* est, atque pro ipso Ægri Affectu, ejusve Symptomate habenda, ex quâ nullum levamen accipit æger, sed noxam manifestam & gravem.

CCCXIII. Sic observavi non semel, Ægros per plures annos Salivatione molestâ & gravi vexatos; à quâ noctu diuque cum summis lancinationibus, & exquisitis doloribus urgebantur; profluente ipsis humore acerrimo, simul & mediocriter viscido, eoque copioso, à quo lintea quævis, imò coria quoque corrodebantur: Adeò ut in statu calamitoso Animam miseri traherent multis annis.

Salivatio triplex.

CCCXIV. *Triplex* proinde occurrit *Salivatio, Critica, Symptomatica, & Artificialis* sive *Medica.*

Artificialis. *Expectata vel casu oborta.*

CCCXV. *Artificialem* aut *Medicam* illam voco Salivationem, quæ *Medicamentorum* vi excitatur, sive illa fiat non *expectata* & *casu*, sive eadem *optata quæratur*; tum & quæ cum ægri commodo, vel incommodo peragitur.

CCCXVI. Accidit enim non rarò, ut tam Medici, quàm alii ad Pediculos ambigendos, vel Scabiem curandam Zonâ ex Mercurio crudo cum Terebinthinâ misto circa regionem Lumbarem applicatâ utantur; atque præter ipsorum expectationem inde excitetur Salivatio, Ægris non tantùm gravis & molesta, sed nonnunquam etiam Lethalis.

A Salivatione Noxa

CCCXVII. Sed & accidit quoque nonnunquam, ut Salivationem intendat Medicus à quâ tamen non semper in melius, sed aliquando in pejus potiùs ruat Æger.

In Salivatione cautè procedendum.

CCCXVIII. Quòd cùm ita sit, non sine causâ monendi sunt à nobis Medici Juniores, ut cautè procedant in Salivatione instituendâ.

Et quare

CCCXIX. Neque sufficit feliciter successisse Medico Salivationem in Ægris suis excitatam, quin videndum, ne unquam succedat malè; cùm plus dedecoris accedit medico ex uno eventu malo, quàm honoris ex decem eventibus bonis.

Casui eventus bonos Medico malos adscribi.

CCCXX. Solent namque multi *Casui* vel *Naturæ* adscribere *omnes* in Ægris *eventus bonos*, *Medico verò & medicamentis* quosvis *eventus malos.*

Salivationis Artificialis modi.

CCCXXI. Instituta verò à Medico sive *Artificialis Salivatio* duobus modis peragi solet, tum *per Mercurium internè assumptum*, tum per eundem *forinsecus usurpatum.*

Per Mercurium internè assumptum

CCCXXII. *Internè* assumitur ad excitandam Salivationem *Mercurius minimè fixatus, præcipitatus* præsertim.

Aut externè illitum. *Aut Cinguli formâ applicatum.* *Aut suffumigii modo exceptum.*

CCCXXIII. *Externè* ad eandem Salivationem producendam usurpatur *Mercurius crudus*, tum *Unguentis, Linimentis, Oleisve inunctus* & circa pleraque articulationes illitus; tum *Terebinthinæ* itidem permistus & *Cinguli formâ circâ* Regionem lumbarem applicatus. (Quod etiam fieri potest à Mercurio præcipitato, & quidem minùs fixo) tum etiam in *Cinnabarim* per sulphur redactus, & unà cum aliis, myrrhâ præsertim, mistus, ac *suffumigii* modo exceptus ore, donec fiat salivatio.

In his omnibus lentè procedendum.

CCCXXIV. His autem tribus modis Salivationem producere solet Mercurius, in cujus administratione, quod jam ex parte monuimus, observandum sedulò, ne nimium festinetur, sed opus lentè procedat.

Et futuræ Salivationis signa considerāda.

CCCXXV. Lentè igitur tam externè, quàm internè usurpando Mercurium procedendum est in Salivatione excitandâ, observandumque, an ipso semel aut bis mediocri quantitate usurpato, futuræ salivationis signa compareant, an verò nulla ejus indicia se manifestent.

Hæc quænam sint.

CCCXXVI. Quoties enim vel Gingivæ, vel Tonsillæ, aliæve in maxillis Glandulæ tumere incipiunt ac dolere, quoties odor gravis exspirat ex ore, toties salivationem præ foribus adesse certum.

Si nō appareant in eorundem usu pergendū.

CCCXXVII. Quoties verò nil talis intra biduum, triduumve post debitè administrata medicamenta mercurialia evenit, toties in eorundem usu amplius pergendum patet; & quidem tamdiu, donec confluant Humores vitiosi ad Salivares Glandulas, effundanturque unà cum ipsâ salivâ.

Quando gargarismis acrē humorē temperantibus utendum.

CCCXXVIII. Ne autem *ab illis humoribus* plerumque satis *acribus nimium exulcerentur Gingivæ, Mala, Labia*, & quandoque ipsum *Palatum*, *Gargarismis* utendum ex *Lacte tepido*, *Raparum* coctarum *Succo*, *Emulsionibus* aliisve humorem *Acidum & Acrem contemperantibus.*

Salivatio non sistenda.

CCCXXIX. Sibi autem per aliquot hebdomadas *relinquendus hic per salivationem fluxus, nec facilè sistendus*, ne in suffocationis periculum conjiciatur æger: cùm præsertim *spontè sensimque cessans salivatio perfectæ Curæ signum esse soleat.*

Quando Gargarismis abstergentibus utendum.

CCCXXX. Ubi autem ab *Humoribus acerrimis profunda* excitantur in *Ore ulcera, doloresque intolerabiles*, *Gargarismi* parandi ex magis *abstergentibus, adstringentibusque* dictis, addito ipso *Opio*, aliisve *dolorem* potenter *sedantibus*. Atque sic institui debet ipsa per Salivationem humoris in Venerea lue peccantis Evacuatio. Nunc de Symptomatum primariorum curâ peculiari quædam addenda.

Symptomatum curatio. *Gonorrhœæ Virulentæ curatio.*

CCCXXXI. Faciemus autem à *Gonorrhœa Virulenta* curâ initium, postquam frequentissimum est Luis Venereæ Symptoma, & à

quo

quo sæpenumerò incipit Lues ipsa, quin imò, si mox ritè curetur, in eodem sistitur, ne ulteriùs pergat & totam Sanguinis massam inficiat.

Si Sanguinem infecerit præveniendo Universali cura

CCCXXXII. *Ubi ergo Virulenta Gonorrhœa sola Ægrum urget, nec ab ipsa infecta est adhuc Sanguinis massa, illi soli adhibenda curatio:* ubi verò ulteriùs serpsit malum, & *Sanguinis massam totam simul infecit, tum præmittenda, conjungenda saltem Universalis Cura*, de qua jam actum.

Quænam Ulcera sequatur Gonorrhœa.

CCCXXXIII. Instituetur autem *rationalis* hujus *Gonorrhœæ Curatio*, si consideraverimus, *consequi eam Ulcus in Prostratis & Vesiculis forsan seminariis existens.*

CCCXXXIV. Quamvis enim non negem, solam istarum Partium *Debilitatem post nimium coitum* non rarò remanentem posse *Gonorrhœam producere*, multis sæpe annis permanentem: nunquam tamen erit ulla *Gonorrhœa Virulenta*, nisi accesserit, *quod* non tantùm *Semen*, verùm *Sanguinem* quoque ad partium humorem nutritionem accedentem *corrumpat in humorem acrem ac virulentum*, qualis effundi solet in Gonorrhœâ Venereâ & Virulentâ ideò dictâ.

CCCXXXV. Illud verò quod tum Semen, tum Sanguinem ita corrumpit, *partem* quoque *continentem* plùs minùs *corrumpet*, ac proinde *Ulcus*, qualecunque tandem, in *ipsâ excitabit.*

Ulcera hæc esse tantùm in Prostatis & Vesiculis seminariis.

CCCXXXVI. *Pars* igitur illud *Virus continens* cùm præter *Prostratas & Vesiculas seminarias* nulla esse possit alia, meritò dicuntur *Illæ aut simul, aut seorsim saltem Ulcere laborare*; quod hîc minimè prætereundum, ubi hujus Symptomatis, *Gonorrhœæ Virulentæ, Curationem* instituimus, quæ *nunquam feliciter absolvetur*, *nisi sublato Ulcere ac Morbo, quem sequitur illud Symptoma.*

Ea esse curanda

CCCXXXVII. In *Gonorrhœæ* igitur Virulentæ *Curatione Dogmaticâ*, cogitandum de *Ulcere* illo qualicunque *mundando* & iterum *consolidando*; atque *Causâ* ejusdem *corrigendâ*, vel *tollendâ.*

Eorum causa.

CCCXXXVIII. *Ulceris* hujus *Causa* est *humor acris & virulentus coitu communicatus*, & *circa hæc Vasa spermatica hærens*; *Sanguinem ac Semen corrumpens*, atque *post ipsius corrupti effluxum aliquâ sui parte in solidis & continentibus partibus exulceratis remanens*, *atque novæ materiæ affluentis Corruptione novâ tum Ulcus, tum fluxum virulentum perpetuans.*

quomodo Gonorrhœa ex arte curatur.

CCCXXXIX. *Curabit* ergò ex arte ac feliciter Gonorrhœam Virulentam, qui 1. *Fermentum* illud *Virulentum & Acre ulcus excitans*, fovensque, atque Sanguinem cum semine corrumpens *Correxerit*, aut è corpore planè *exturbarit*. 2. *Ulcus* ab ipso productum *Mundaverit* ac *Consolidaverit.*

CCCXL. Atque hisce paucis Indicationibus satisfaciunt medicamenta omnia vulgò in Gonorrhœæ virulentæ Curatione commendata, ac cum laudabili successu administrata; uti hoc facilè observabit, quisquis hæc omnia mente attentâ examinaverit: quamvis pauci Gonorrhœæ curam instituentes hæc omnia satis observent, unde non mirum, si tam sæpe nulla vel tardior contingat ejus Curatio.

1 Humor acris corrigendus & quibus.

CCCXLI. *Humorem Acrem ac virulentum corrigunt Emulsiones* variæ hîc usurpari solitæ; *Decocta* emollientia & lenientia dicta ex Glycyrrhizâ, Hordeo, & similibus parata: Ipsa *Terebinthina*, ejusve *Oleum*, *Balsamus Peruvianus*, *Oleum de Copaiva* dictum &c.

2 Expellendus & quibus.

CCCXLII. 2. Eundem *humorem Acrem, virulentumque* per *Urinæ vias exturbant eadem* ferè memorata *Decocta, Emulsiones, Olea, & ipsæ Cantharides*, &c. dum vi Diureticâ prædita unà cum Urinâ extrudunt fermentum illud virulentum.

Gonorrhœam Virulentam ab Humore acri pendere.

CCCXLIII. Hæc autem medicamenta omnia si quis attentâ mente consideraverit, facilè agnoscet illa *Humori Acido acriori Temperando, expellendoq;* convenire, ac proinde *Gonorrhœam Virulentam ab Ipso pendere ac produci*: quemadmodum ex omnibus Luis Venereæ Symptomatibus id abundè probavimus in superioribus, quod nunc medicamentis huic Gonorrhœæ curandæ convenientibus & talibus usu solo compertis confirmamus.

Ejus Medicamenta esse vel Aromatica vel acre temperantia.

CCCXLIV. Omnia certè, quæ *potentiùs alterant, humoremque in Gonorrhœâ virulentâ corrigunt*, sunt vel *Aromatica*, vel saltem plus minùs *Acidum temperantia*; inter quæ haud postremum locum occupant *Oculi Cancri*, in hoc affectu curando tam utiles ac necessarii.

In quibus consistat Methodus Gonorrhœam curandi.

CCCXLV. Methodus ergo curandi Gonorrhœam Virulentam consistit partim in *Alteratione ac Contemperatione humoris Acris Ulcus* in spermaticis Vasis & Glandulis tum *parientis*, tum *foventis*; partim in *Ejusdem* plus minùs contemperati *expulsione cum Urinis*, proximâ nempe viâ & commodissimâ; in quem finem usurpari quoque possunt *Decocta Sudorifera* in Universali Luis Venereæ curatione laudata & notata, quippe quæ non tantùm per Sudores, verùm per urinas quoque humores peccantes expellunt, quinimò Acres quoque Acidos temperant; partim in *Ulceris mundatione*, hinc & *consolidatione*, tum per Terebinthinam lotam, tum per eandem coctam, tum per ipsius Oleum, tum per Peruvianum Balsamum, Oleum de Copaivâ, Balsamum Sulphuris multiplicem, &c. partim in *Earundem Glandularum Prostatarum*, & *Vesicularum seminalium* hoc maligno fluxu *debilitatarum Corroboratione*, per blandè adstringentia & Aromatica, Sale saltem fixo & Acidum frangente donata, Castoreum, Succinum, Myrrham, Mastichen, Coralia, Lapidem hæmatitem, Laccam, &c. internè assumenda & similia; Olea, Mastichinum putà, & alia forinsecùs circa perinæum usurpanda.

quomodo eadem reddatur incurabilis.

CCCXLVI. Atque tali methodo curabitur feliciter Gonorrhœa Virulenta, quæ ipsâ neglectâ, vel non satis observatâ redditur quandoque, ex parte saltem, Incurabilis; ac præsertim ratione partis longo fluxu extremè debilitatæ.

Gonorrhœam Lui Venereæ conjunctam ejus cura tione etiã tolli.

CCCVLVIII. Ubi proinde Lui Venereæ conjuncta est Gonorrhœa Virulenta, ibi Universali Luis curâ tollitur simul Gonorrhœa; Ubi autem Gonorrhœa sola observatur, illi soli cura est facienda methodo ac medicamentis modò dictis.

Eadem universali curatione etiam cedere pustulas.

CCCXLVIII. Spontè solent *Universali Luis Venereæ Curâ* cedere *Pustulæ*, uti jam docui in superioribus, tam per Sudorifera Decocta, quàm per Mercuriales evacuationes ac imprimis Salivationem, ritè institutas, unde notavi, Curæ laudabilis ac perfectæ signum esse, tum Pustulas, tum cætera Venereæ Luis Symptomata spontè tum cedentia.

Earum curatio particularis.

CCCXLIX. Si cui tamen libet *Pustularum Curam festinare*, aut *seorsim eandem instituere*; quò minùs oriatur, de Lue Venereâ suspicio apud alios, tum *Guajaci, cæterorumque Lignorum* à me laudatorum *Decocto foveri* possunt. Quin memini, aliis non proficientibus, *Sale Volatili Cupri Tincturâ imbuto* me pustulas fœdas & planè malignas feliciter curare, ac supra propriam expectationem subinde tollere.

CCCL. Inservit quoque Pustulis Curandis *Mercurius præcipitatus* alicui *Unguento immistus* & forinsecùs applicatus.

Easdem oriri à Spiritu acido.

CCCLI. Atque hæc omnia confirmant itidem Ipsarum *Ortum à Spiritu Acido*, in quo totius Luis Venereæ naturam posuimus.

Ulcera Venerea etiam curà universali tolli.

CCCLII. Quod de Pustulis modò dictum, idem de *Ulceribus* Venereis quoque dicendum, Ipsa *Universali Luis Curâ*, si ritè fiat, *simul curari & tolli*, tum eâ quæ per *Decocta Sudorifera*, tum eâ, quæ per *Salivationem, cæterasque Vacuationes Mercuriales* absolvitur.

Earum curatio particularis.

CCCLIII. Possunt autem præterea Ulcera Venerea *ablui ac mundari Decocto Guajaci* & cæterorum *Aromaticorum potentium*, quin tangi possunt *Sale Volatili liquido & Cupri Tincturâ imbuto*.

CCCLIV. *Unguentis* etiam feliciter admiscetur *Mercurius* tum *præcipitatus*, tum *sublimatus*, ac præsertim *dulcis*.

CCCLV. Quorum ope postquam *mundata* sunt satis *Ulcera Venerea*, *Consolidari* possunt facili negotio cæterorum more, de quibus agitur in chirurgiâ.

CCCLVI. Non est, quod quis turbetur ac miretur, proponi à me hic ad Ulcerum Venereorum curationem *Mercurium* per *Acidos Spiritus* tam *præcipitatum*, quàm *sublimatum*; existimetque id meam evertere de Luis Venereæ causâ, in Acido constitutâ, opinionem.

Unum Acidum immutari ab altero.

Nam 1. novum non est, *Unum Acidum immutari ac infringi ab Altero*, & quidem secundùm *quasdam sui partes ab alterius partibus* differentes.

Quod exemplis ducetur.

CCCLVII. Sic Corallia, Margaritæ, oculi cancri, &c. soluta in *Spiritu Vitrioli Philosophico* dicto, ex Butyri nempe Antimonii in vitæ Mercurium per aquam affusam præcipitatione orto, iterum ab ipso secedunt, quamprimum *Vitrioli Spiritus* ipsi instillatur, quamvis uterq; spiritus sit acidus, & ex vitriolo, ex parte saltem, productus, extractusque.

Mercurius sublimatur quibus constet.

CCCLVIII. *Mercurius enim sublimatus corrosivus* quo ad Antimonii butyrum parandum utimur, præparatur plerumque ex *Vitriolo & Sale* marino vel fossili cum Mercurio tritis & simul sublimatis, unde in ipso multum spiritus acidi à vitriolo quoque existere, fit manifestum, quamvis ego saltem autem majorem forsan partem à sale vulgari ipsi accedere.

Diversitas Spiritus acidi in Spiritu Vitrioli Philosophico pendens.

CCCLIX. Diversitas proinde Spiritûs Acidi in prædicto Spiritu Vitrioli Philosophico reperti pendet 1. à diversitate *utriusque Salis, Vitrioli & Marini*, conjuncti: 2. ab *ipso Mercurio* cum quo elicitus elevatusque est uterque spiritus; 3. *ab Antimonio* cum quo fit conjunctio ad Butyri præparationem. Est autem in ipso Antimonio etiam spiritus acidus, cujus aliquam partem simul cum Butyro assurgere, mihi saltè est valdè probabile. In spiritu autem Vitrioli vulgari nulla est Aciditas, nisi à solo Vitriolo. Unde notabilem in utroque diversitatem existere, quis non videt?

CCCLX. Idem ex aliis spiritibus acidis quoque patet, quatenus aliqui hoc vel illud Metallum tantùm solvunt, non verò cætera. Sic ex. gr. Salis Spiritus Aurum solvit, non item Argentum: contrà Spiritus Vitrioli Argentum solvit, non item aurum.

Spiritus acidus sublimato aut præcipitato diversus Veneno Venereo.

CCCLXI. *Spiritus ergo acidus in Mercurio tam sublimato, quàm præcipitato concentratus censendus in nonnullis circumstantiis suis diversus à Veneno Venereo itidem acido*: unde fieri potest, ut *unus alterum alteret, immutet, imò figat*.

CCCLXII. Adde quòd 2. præcipua *Mutatio*, quæ expectatur ab utroque modo prædicto præparato Mercurio, pendeat *ab ipso Mercurio*, qui præcedenti suâ præparatione per acidum spiritum aptior factus est alterando Veneno Venereo, quippe cui faciliùs nunc, quàm aliàs immiscetur.

CCCLXIII. Inservit ergo *Mercurius* tam præcipitatus, quàm sublimatus Veneno Venereo corrigendo, tam *ratione sui*, quàm ratione *Spiritus Acidi in se concentrati, & Acido Venereo subcontrarii*.

Caries Ossium curatu difficilis.

CCCLXIV. Quartum Venereæ Luis Symptomatum locum *Cariei Ossium* assignavimus, præ aliis omnibus *curatu difficillimo Symptomati*.

Unde id oriatur.

CCCLXV. *Difficultas* verò *Curationis* vel inde *pendet*, quòd *Venenum Venereum sese intimè insinuet Ossibus*, *quò penetrare nequeunt remedia illi corrigendo apta*; *nec facilè igne sive cauterio actuali superari* possit idem malum.

CCCLXVI. *Acidum certè arctissimè ossibus sese insinuare, illaque ad internecionem corrumpere*; notum esse potest omnibus Affectuum Chirurgicorum veris Observatoribus, & suprà libros Doctis.

In Carie Ossa esse mortua.

CCCLXVII. Dico *ad internecionem corrumpi Ossa in Carie Venereâ* cùm reverà *vivant* quoque *Ossa, & Carie correpta* pro *mortuis* habenda sint.

Pars affecta à sanâ separanda.

CCCLXVIII. Ad *Cariei proinde Curationem* necesse est, ut *tota pars Carie affecta*, utpote mortua, *separetur à sanâ* & vivâ, cum quâ nec coalescere, nec diu subsistere potest Cariosa, quin eandem itidem inficiat, & ad corruptionem similem paulatim deducat.

Id quare sit difficile.

CCCLXIX. Difficile autem est, aut *Igne, ferroque ignito*, aut *medicamentis convenientibus* Ossis partem Carie infectam separare ab integrâ, postquam per cuniculos in sanam se insinuat *Venenum Venereum non quiescens, sed eundo vires acquirens*: sicut manifestum in omni Carie Venereâ cujus *Causa non sistitur* aut

infringitur

infringitur ab Osse ipso quod corrumpitur, sed indies augetur & Acrior fit, unde tandem, ubi ad summum pervenit, Caries Venerea fit incurabilis.

CCCLXX. Difficultas autem summa in carie curanda etiam inde pendet, quòd *Remedia* ipsi curandæ *convenientissima* sæpenumero *satis convenienter applicari, usurparique non possint.*

Actuali cauterio partes vicinas lædi.

CCCLXXI. Partes namque Ossibus vicinæ *Membranæ, Tendines, Nervi*, & similes ab *actuali Cauterio simul læduntur, & intolerabiles Dolores patiuntur.*

Ideoma jus augeri.

CCCLXXII. *Augetur* autem idem malum, quando *sæpiùs applicantur actualia* illa *Cauteria*, quæ unâ vice parùm præstare solent, at sæpiùs iteranda sunt, si laudabilem effectum producere debeant.

CCCLXXIII. Cætera *remedia*, quæ *Cariei consumendæ aut tollendæ adhibentur*, vel *invalida sunt nimis* ad quæsitum effectum producendum & illud Venenum Venereum superandum, vel, uti jam dictum, *non satis penetrare possunt* ad quævis loca, in quæ se insinuavit prædictum *Venenum Venereum in Aciditate Acri consistens, ac penetrantissimum.*

Quænam acidi acrimoniam debellent.

CCCLXXIV. Quæcumque namque hactenus observata sunt quocunque modo *Acidi Acrimoniam debellare*, vel *Salia sunt lixiva*; tam *fixa*, quàm *Volatilia*; vel *Spiritus Volatiles*; vel *Olea*; vel *Aquea*; vel quædam ex prædictis *magis composita.*

CCCLXXV. *Salia verò lixiva fixa*, quæ primaria sunt Acidi opposita & adversaria, *pura & sola* si fuerint, in superficie hærebunt, nec aliquid laudabilis, magnive præstabunt; sin *Aquâ diluantur*, simul partem aliquam virium suarum amittent; si cum Spiritu *Volatili conjuncta fuerint*, penetrabunt quidem quaquaversum faciliùs, operabuntur autem simul debiliùs: Si cum *Oleo in Saponem mutata* fuerint, debiliora sunt reddita, nec facilè ad interiora penetrabilia; quibus si *Aqua* accedat, ut diluantur & ulteriùs penetrare possint, reddentur simul magis inertia.

Post Cauterium actuale Salia Volatilia esse aptis cariei Ossium remedium.

CCCLXXVI. Adeò ut inter omnia Venenum Venereum Acido-Acre cariem producens corrigentia & emendantia remedia, post *Cauterium Actuale*, primus locus videatur assignandus *Salibus Volatilibus*, utut satis debilibus ad tantum & tam grave malum superandum.

Eam ad mortem plerosque comitari.

CCCLXXVII. Non mirum proinde, *si tam rarò curetur Caries Ossium notabilis Lui Venereæ accidens*, quin plerosque ad mortem usque comitetur.

Os infectum totum tollendum.

CCCLXXVIII. Vera etenim ratio curandi est, ut *Os infectum*, quoties tutò licet, *totum tollatur*, postquam *vix unquam sisti potest in ipso Caries*, aut *pars Ossis corrupta separari à sana.*

Quænam præterea hic usurpentur.

CCCLXXIX. Quod verò jam feci, *laudo* iterum *Salis Volatilis usum*; qui laudabilior erit, si quis *Salia Volatilia plurium generum adornet, atque optima* quævis per *accuratam & attentam Experientiam seligat.*

CCCLXXX. Usurpantur quoque in ossium carie curandâ *Tutia*, *Lithargyrium*, *Cerussa*, imò *Guajacum*, in Pulverem trita, & inspersa; quæ omnia si quis accuratè examinarit, comperiet, eatenus juvare posse, quatenus Acidum in se concentrant & ab Ossibus allectum avertunt, ne ulterius serpere ac ipsa corrumpere pergat.

Horum remediorum diversitas.

CCCLXXXI. Hæc igitur sunt blandissima curandæ cariei remedia; proxima sunt sive media Salia tum Volatilia, tum fixa, tanquam cauteria potentialia: potentissimum verò est cauterium Actuale. Quorum ope nisi curari possit caries, habenda ipsa meritò pro incurabili.

Tophi qui curentur.

CCCLXXXII. Docuimus, excrescere in variis partibus sub membrana Ossa investiente, Periostio, *Tuberositates* nonnunquam insignes; quæ si Ossa non multùm affecerint, curari solent Emplastris & Unguentis Mercurialibus, imprimis universali curâ per Salivationem.

CCCLXXXIII. Sin Ossa infecerint, & materia Pituitosa viscidior illas constituat, vix curabuntur, nisi aperto Tumore, atque sublato sensim humore viscido, tum per Gummata Aromatica, tum caustica potentialia & actualia; perseverando tamdiu in eorundem usu, donec Os mundatum & liberatum ab omni Phlegmate Venereo observetur, atque tunc pergendo ad consolidationem per remedia chirurgica vulgò nota.

Dolores molesti curandi mitigantibus.

CCCLXXXIV. Diximus Doloribus molestis & quidem noctu repetentibus, interdiu ferè cessantibus, & quidem non in articulis, sed loco Articulorum intermedio afficientibus teneri ac urgeri non infrequenter Lue Venereâ infectos: ad quorum mitigationem tum internis tum externis medicamentis uti possumus.

Tam externis.

CCCLXXXV. Inter externa præ aliis omnibus laudantur Unguenta Mercurialia: ut & fotus Guajacini, & Juniperini, &c.

Quàm internis.

CCCLVIII. Inter Interna commendatur præ cæteris Sarsaparilla, & ejus Decoctum; Vix tamen aliquid efficitur absque Opiatis medicamentis, quæ plurimùm hic præstant si convenientibus uniuscujusque Ægri constitutioni misturis addantur, atque circa vesperam recrudescente dolore usurpentur.

CCCLXXXVII. Primarium tamen hîc est cura Luis Universalis, cujus ope Dolores illi sensim minuuntur, & tandem in totum tolluntur.

Capillorum defluvium qui curetur.

CCCLXVIII. *Capilli abradendi*, quando effluere incipiunt, qui spontè solent absoluta ritè curâ universali renasci: ut non opus sit multa in ipsorum gratiam peragere.

Maculæ post curã Universalē spontè abire.

CCCLXXXIX. *Maculæ* spontè abire solent post curam Universalem absolutam; licèt possint citiùs tolli, si Decocto Guajaci & aliorum Aromaticorum superiùs laudatorum foveantur.

Bubones Venerei quomodo curandi.

CCCXC. Inter Venerea Symptomata haud postremum locum obtinent *Bubones Venerei* dicti, quamvis postremo ferè loco ipsos examinaverimus.

Eorū maturandā suppuratio & apertio.

CCCXCI. In horum Bubonum Venereorum curatione notant Practici, dandam esse operam, ut quantum fieri potest, maturetur eorum

eorum Suppuratio & Apertio.

Suppurationi quibus promoveantur,

CCCXCII. Suppurationem promovent Emplastra cum Aromaticis Gummatibus parata, Diachylum magnum & similia.

CCCXCIII. Quòd si & tunc segniùs procedat Suppuratio, suadent cauterio potentiali festinare apertionem; quo eò alliciatur Venenum; quod ego fieri puto, ne ad interiora pergat Venenum in illo tumore existens.

CCCXCIV. Laudo proinde id, quod Experientia quotidiana docet esse optimum, licet aliter forsan explicem utilitatem ex medicamentorum usu Ægris accedentem.

Condylomata qui curanda.

CCCXCV. Condylomata tum muliebri pudendo, tum in utriusque sexûs Podice oborta, ut & Verrucæ in Membro Virili erumpentes curantur, præter Luis Universalem curationem, per medicamenta illis applicata Mercurialia Acriora, ipsa consumentia, cæterosq; Spiritus Acidos, Vitrioli, Sulphuris & similes.

Et quis?

CCCCXCVI. Possunt ergo unâ Spirituum illorum Acidorum guttâ tangi, & quidem toties, (at semel tantùm in die) donec corrosa sint, & siccata decidant.

CCCXCVII. Conducit quoque Aqua Plantaginis & Rosarum ana ad libram unam cum Aluminis Crudi & Mercurii sublimati ana drachmis duabus mista & in Vitro decocta, & post subsidentiam effusa; ac linteo parti affectæ applicata.

Plura qui volet, consulat Auctores Practicos, ubi plurima inveniet, quæ conveniant: Neque nobis mens fuit singula hîc persequi, verùm Naturam Veneni Venerei investigare, ac eruere; uti factum putamus, optantes, ut quæ hactenus protulimus, cedant suo tempore in multorum ægrorum commodum, & Medicorum commendationem.

Finis Tractatûs Tertii.

TRACTATVS IV.

DE PTHISI.

Phthisis quomodo generetur

INTER Affectus *Ulceri Pulmonum*, &, qui huic supervenire solet, *totius corporis Marcori* ansam præbentes imprimis recenseri meretur *Pleuritis*, quæ quoties vel negligitur, vel aliàs non superatur, abit in Suppurationem; Pus autem non infrequenter in Pectoris cavitate collectum constituit *Empyema*; ab hoc verò Pure Acri afficiuntur sæpenumerò Pulmones, atque *Phthisis* producitur; de quâ nunc agere lubet.

Quid Phthiseos nomine vulgo significetur

II. Sciendum autem, nos non omnem *Tabem*, at eam duntaxat, quæ *Pulmonis Ulcus consequitur*, *Phthiseos* nomine intelligere, postquam in hâc significatione sumi solet vulgò hæc vox apud Medicos.

Ejus Symptomata.

III. Præter enim *Universi Corporis contabescentiam* alia insuper in Phthisi observari solent Symptomata ipsi peculiaria, *Tussis* putà *cum Puris excretione*; quibus accedit *Febris Hectica*, unâ sc. duabusve post assumpta Alimenta horis exacerbata.

Phthisis absque Pleuritide oriri.

IV. Quoniam verò non tantùm post Pleuritidem, verùm etiam sine ipsâ oritur Phthisis, lubet pluribus illum affectum secundùm varias suas causas examinare.

Ejus signum inseparabile Pus.

V. Cum autem *inseparabile Phthiseos signum* sit *Pus continuè Tussi excretum*; videndum, ex quibus & à quibus tale Pus produci queat, quod ad Tussiendum, ac se excernendum Pulmones irritare valet.

Quale illud Pus sit.

VI. Et 1. quidem observandum, *Pus Phthisicorum non esse uniusmodi*, sed *valdè diversum* ab ipsis excerni, rarius quidem, *album ac æquale*; frequentius *subflavum*, *viridescens*, *quandoque lividum*, *atrum*, *aut variegatum*, *consistentiâ inæquali*; *fœtens*, *ac cum multifariis Phlegmate mistum*.

Ejus materia varia.

VII. Atque ex hac *Puris* varietate facilè patet, *Materiam ejusdem* non rarò esse *variam*.

VIII. *Omnis* quidem *Puris materia* est *Sanguis*, sed *non semper purus & sincerus*, *verùm hic cum humoribus ad Pulmones* per vasa delatis, aut per fauces *delabentibus mistus*.

Causa efficiens.

IX. Cum proinde *Sanguis necessariò concurrat ad Puris productionem*; Sanguis autem tum demum in Pus abeat, *quando extra sua vasa*, *Capillaria præsertim*, *ac Venas est effusus*: quidquid huic Sanguinis in Pulmonibus effusioni ansam præbere potest, id ômne *Phthiseos causa efficiens* esse poterit.

Pus aliunde etiam quàm à pulmone accedere.

X. Si quis præterea praxin Medicam consulat, & ea, quæ quotidie Ægris accidunt, observet; comperiet non rarò *aliunde*, *quàm à Pulmone*, *maximam Puris per Pulmones excreti partem accedere*, ac imprimis *post Pleuritidem* in Abscessum mutatam, vel *hanc*, *Anginamve*, aut secundum Hippocratem (prout ipsum aliqui saltem ad literam interpretantur Auctores Recentiores) *Lethargum* quoque *consequens Empyema*, quemadmodum id alibi docuimus.

Quando quis Phthisi laborare dicendus.

XI. *Phthisis* proinde sive *Ulcus Pulmonum*, nunc erit *primarius Ipsorum Affectus*, quando in Pulmone ipso læso generatur Pus; nunc *secundarius* tantum, quando aliunde ad Pulmones traducitur *Pus*, *à quo ipsi inquinantur*; inficiuntur, corrumpuntur, sicque *in Ulcus abeunt*, atque tunc itidem Pus producunt: *neque enim prius dicitur quis laborare Phthisi*, *quàm ipse Pulmo in ipso afficiatur*, *ulcere laboret*, *atque ex*

suo etiam Sanguine Pus producat.

Primarij Phthisis affectus causæ variæ. XII. *Primarii Pulmonum ad Phthisin producendam requisiti Affectus Causæ variæ* observari solent; *proxima* quidem est multifaria *Vasorum Apertio*, sive illa fiat *Vulnere*, pungendo, cædendo; sive fiat *rupturâ*, cadendo, vociferando, tussiendo, distendendo; sive fiat *rosione*, ab humore Acri; sive fiat per *Diapedesin*; exsudationem ob vasa distenta & laxata; sive quocunq; alio modo. Difficile enim est, omnes causas externas, fortuitas præsertim, referre aut excogitare.

Ad curationem cognoscenda. XIII. *Interest tamen ad Curam ritè instituendam*, & non tantùm ad præcavendam *imminentem*, sed insuper ad superandam Phthisin præsentem ac urgentem, *Causas omnes proximas & remotas*, quemadmodum illæ ordine se consequuntur, perspectas habere.

Vociferatione Phthisin produci. XIV. Quisquis enim novit atque expendit, à vociferatione putà vehementi rumpi posse Pulmonum vasa, & inde Phthisin produci, is & solicitus erit, ne ipse hac ratione peccet, aut se conscio alius; quin monebit quosvis, ut sibi caveant à simili noxâ.

XV. Quinimò ubi observabit Medicus, ex simili vociferatione in dolorem pectoris punctorium, aut Sanguinis sputum incidisse aliquem consilium à se petentem, rationem habebit ejus exactam, & mox allaborabit, ut Dolor ille tollatur, & Sanguinis sputum, consolidato in tempore vase aperto, curetur. Sic enim præveniet malum facilè aliàs futurum. Cùm prudentis sit prævenire mala, ne ab illis præveniatur.

Sanguinis sputo non semper Phthisin oriri. XVI. Sed dicet Aliquis, *quorsum ex Sanguinis sputo quis sibi metuat à Phthisi*; postquam *ibi non stagnat, non in partis, Pulmonis putà, substantiam effunditur, quin mox* per asperam *Arteriam excernitur* è corpore *Sanguis?*

XVII. Cui respondeo, 1. non semper immediatè conjungi Asperæ Arteriæ Vasa Pulmonis Sanguinea, quin subinde aliquid substantiæ pulmonis intercedere, in quam aliquid cruoris, & imprimis pars ejus serosa & acrior ingredi queat, & ipsam sensim exulcerare.

XVIII. Sed & respondeo 2. ipsum Sanguinem lateribus vasorum apertorum adhærentem acrimoniam aliquam concipere, quæ Ulcus sensim pariat, & in ipsam Pulmonum substantiam & parenchyma serpat.

XIX. Prudentis erit proinde, talia vel levissima incommoda nunquam negligere, quoniam ex illis neglectis lethalem Phthisin sæpenumerò suum ortum duxisse, nimis frequenas incautos docuit Experientia.

Phthisin frequenter Peripneumoniæ supervenire non ritè curatæ. XX. Quamvis autem *Sanguinis sputum* sæpiùs recurrens subsequi soleat frequenter *Phthisis*, longè tamen *frequentius solet eadem supervenire Peripneumoniæ, non ritè Ægrotorum Medicorumve culpâ curatæ.*

Ægrotorum culpâ. XXI. *Ægrotorum culpâ non ritè curatur Peripneumonia*, quoties seriùs ad se vocant Medicos, aut consilia ipsorum optima negligunt ac suo lubitu medicamenta usurpant, vel diætam instituunt noxiam, Aërem frigidum, asperiorem ve non satis fugiendo: potum frigidum sumendo, &c.

Medicorum culpâ. XXII. *Medicorum culpâ non ritè curatur Peripneumonia*, quoties Ipsi ex suo vel alieno præjudicio ipsam curare satagunt secundùm nescio quám methodū generalem omnibus morbis accommodandam; quæ tamen nulla utilis excogitari potest ubique sibi similis; postquam pro re natâ, hoc est, pro circumstantiarum, Personæ, Ætatis, Sexus, Anni temporis, Aëris constitutionis, Vitæ generis, & imprimis Symptomatum præsentium vel instantium diversitate omninò semper variari debet vera & Ægris profutura Medendi Methodus.

XXIII. Quemadmodum enim omnibus Equis unum idemque adaptari non potest Ephippium, sic & omnibus morbis debitè curandis una eademque methodus conveniens excogitari nequit. *Omnibus morbis non una curandi method°.*

XXIV. *Peripneumoniæ* autem *faciliùs supervenire solet Phthisis*, quoniam ubi hæc in Abscessum abit, ulcus necessariò concurrit, quod nisi mundetur consestim, ac mox consolidetur, denuò Phthisin producet. *Cur Peripneumoniæ sic perveniat Phthisis.*

XXV. Neque enim mox, ubi aliquod est in Pulmonibus Abscessu laborantibus Ulcus, Phthisis quoque adest, ac facilè ac brevi Phthisin producet, ni quamprimum curetur; unde si in ullo affectu, certè in hoc curando festinandum. *In ulcere pulmonũ curando festinandum.*

XXVI. Distinguendum proinde inter Ulcus recens, ac inveteratum in Pulmonibus: nam ex protracto, nec mox curato ulcere Phthisis sensim producitur. *Ex quali ulcere Phthisis producatur.*

XXVII. Causa proinde Phthiseos proxima est Ulcus tamdiu in Pulmonibus hærens, ut ab Ipso cum febre lentâ corporis macies excitetur. *Causa Phthiseos proxima.*

XXVIII. Citiùs autem ab Ulcere Pulmonum fœdo & à materiâ acriori producto excitabitur Phthisis, quàm ab Ulcere magis blando, & à materiâ minùs acri generato. *A quo ulcere citiùs producatur.*

XXIX. Inter *Causas* proinde *Pulmonum Ulcus producentes* 1. loco debet poni *Peripneumonia* Pulmonum sc. Inflammatio *in Abscessum transiens: aut Vomica.* *Causa ulcus producentes. 1. Peripneumonia.*

XXX. 2. *Sanguinis sputum* neglectum, nec in tempore curatum. *2. Sanguinis sputum.*

XXXI. 3. *Humor acer, ac falsus sive acidus à Capite per fauces in Asperam Arteriam destillans* & paulatim exedens atque exulcerans tum dictam Arteriam, tum ipsam pulmonum substantiam. *3. Humor acer & salsus.*

XXXII. 4. *Humor Pituitosus & Viscidus* itidem à Capite vel Faucibus in Arteriam asperam descendens, ibidem adhærens, acriorque morâ factus, hinc similiter, licet lentiùs, Pulmones exulcerans. *4. Humor pituitosus & viscidus.*

XXXIII. 5. *Pus acre ex Latere in Pleuritide, aut Thoracis Cavitate in Empyemate in Pulmones admissum*, & Ulcus in ipsis pariens. *5. Pus acre in pulmones admissum.*

XXXIV. Ubi autem causæ prædictæ incidunt in Pulmonem ex naturali suâ constitutione vitiosum, & ad Phthisin vergentem, longè faciliùs, citiúsque idem malum contingit. *Quando citiùs producatur.*

XXXV. In quo autem *naturalis hæc ad Phthisin constitutio consistat*, meritò quæritur: cum per Experientiam admodum frequentem liquidò constet, *Integras familias* observari *ad Phthisin ita inclinantes*, ut pauci ex ipsis grave hoc effugiant malum. *In quo cõstitutio naturalis ad Phthisin consistat.*

XXXVI.

Esse malum hereditarium

XXXVI. Notum quidem, malum illud esse *hæreditarium*, à parentibus transire ad liberos; sed in quonam illa Dispositio hæreditaria consistat, non æquè notum.

XXXVII. Neque enim loquimur hîc de *Vitiosa Thoracis conformatione*, tum *ab ortu* sive nativitate quibusdam propriâ, sive *connatâ*; tum *post nativitatem* aliis ex Casu, Contusione, aliove infortunio accedente; at de *Constitutione Pulmonum* aliarumve Partium *propriâ & hæreditariâ*, ob quam non tantùm proclives sunt plures ejusdem familiæ Liberi, ut et bene aliàs habentes, at insuper, ubi ad certam ætatem (in aliis enim citiùs, in aliis seriùs hoc malum se manifestare solet) pervenerunt, in Phthisin subitò incidunt, & utplurimùm ipsâ extinguuntur.

Continua partium corporis mutatio.

XXXVIII. Ut autem faciliùs pateat, puto considerandum, *Humores singulos in corpore humano indies sensim mutari, & secundùm ætates notabiliter alterari*; sed *& Partes solidas & Viscera itidem notabilem Mutationem pro ætatibus variis nancisci*; quæ mutatio præsertim observatur in *Glandulis*, quarum aliquæ *minuuntur* sensim, dum aliæ *crescunt & augentur* potiùs indies.

Et præcipuè glandularum Ut Glandulæ Thymi

XXXIX. Sic *Glandula Thymus*, in Fœtu valdè magna, plurimùm minuitur in Animalibus senescentibus.

Pulmonis constitutio peculiaris in Phthisi.

XL. Peculiarem quoque Pulmoni constitutionem contigisse, quæ cum ætate mutetur, Phthisis, de qua nunc agimus, abundè docet; quamvis hactenus mihi non sit possibile, illam Constitutionem Pulmonum mutatam certò describere atque explicare.

Qualis.

XLI. Talem tamen oportet illam esse *Pulmonum Constitutionem*, quæ tunc *faciliùs afficiatur, & patiatur ab humoribus in hâc vel illâ ætate magis dominantibus.*

Maximè in partibus fluidis quærenda.

XLII. Interim si, quod imprimis verius mihi videtur, proponere licet, (& quid mi liceat?) arbitror, *Dispositionem illam ad Phthisin* non tantùm *in partibus solidis* ac Continentibus, sed maximè in *fluidis ac Contentis* quærendam & inveniendam.

Humoribus nempe variè mutatis.

XLIII. Prout namque hi vel illi humores *pro ætate variâ nunc vel Acriores fiunt, vel obtusiores*; sic iidem modò hos, modò illos producunt affectus & morbos; ab *humoribus* variè mutatis *proinde petenda* videtur *potissima ratio Phthiseos Hominibus cæterùm*, quantum dignoscere licet, *sanis obveniens absque ullâ sensibus externis manifestâ Causâ.*

Suspicio Authoris de causa Phthiseos hæreditaria.

XLIV. Observavi non semel, ad Asperæ arteriæ latera *Glandulas* duas cum Testium Parenchymate affinitatem aliquam habentes, ac *Thyroidéas* dictas, applicatas, ex quibus Succum aliquem in dictam Arteriam deferri suspicor; qui si præter naturam acrior fiat, facili negotio ab ipso afficientur Pulmones; quin hic humor si secundùm ætatem variam reddatur varius, ab ipso in hæreditario malo magis adhuc immutato producetur forsan Phthisis. Hanc meam Conjecturam & Suspicionem pro Conjecturâ duntaxat & Suspicione haberi volo; quam idcirco tamen communico, ut si cui quàm mihi, priùs contingat occasio diligentiùs in hanc rem inquirendi, hoc fiat, & tantò citiùs Veritas eruatur & pateat.

XLV. Ut proinde his adhuc incertis ac incompertis missis ad cætera magis certa & nota pergamus, examinemus accuratiùs causas à me propositas Ulceris Pulmonum.

A Peripneumoniâ & Vomicâ Phthisis oritur.

XLVI. Et 1. quidem *à Peripneumoniâ in Abscessum transeunte*, aut *Vomicâ* in Pulmone excitatâ Phthisin facillimè exoriri posse, quis negabit, nisi qui imperitè ignoraverit, adesse in utroque casu Ulcus in Pulmone.

Non tamen semper. Et quando.

XLVII. Non tamen ab omni *Ulcere* mox *Phthisis* producitur, sed ab ipso *perdurante, nec in tempore curato.* Nam si Pus ex rupto Abscessu aut Vomicâ per asperam arteriam excernatur, & Ulcus ibi existens quamprimum convenientibus medicamentis mundetur, hinc & consolidetur; nullum erit futuræ aut subsecuturæ Phthiseos periculum; quemadmodum econtrà, si Ulcus illud ab Ægro negligatur, aut à Medico imperito perperam tractetur, mirum non est, si brevi ulteriùs serpat noxa & sensim subsecuturæ Phthiseos ponantur fundamenta.

Non tantùm Pulmonum substantia, sed Sanguini purulenta materia communicatur. Unde Febris Hectica, Tabes & Tussis.

XLVIII. Neque enim tantùm *Pulmonum substantia* magis magisque *afficitur*, sed insuper aliquid *purulentæ materiæ Sanguini per Pulmones circulanti communicatur*, unde is ampliùs indies afficitur & inficitur, atque ad Corpus ritè nutriendum ineptus redditur; hinc unà cum *Febre Hecticâ* dictâ *Universi Corporis tabes* consequitur; dum simul *Tussi* excernitur Sanguis ad partem Pulmonum affectam delati pars *in Pus* corrupta: quæ primaria sunt Phthiseos Symptomata.

XLIX. Dixi non tantùm ex *Peripneumoniâ*, sive Inflammatione in Pulmonum parenchymate excitatâ, in Abscessum mutatâ & ruptâ, sed insuper *ex Vomicâ* in Pulmone excitatâ, & ruptâ excitari Phthisin.

Vomica quid sit alii.

L. Explicandum proinde paucis, quid *per Vomicam* veniat intelligendum. Aliqui enim per Vomicam intelligunt *Sanguinem*, non in Pulmonum substantiam, sed in *membraneam capsulam sensim effusum, ibidem collectum, & tandem in Pus abeuntem.* Hoc quidem non ausim negare posse fieri, quamvis non meminerim, me tale quid unquam in sectionibus observare, aut aliquid, unde idem satis solidè possem deducere ac concludere.

Quid Autori.

LI. Ut proinde, quid mihi observare contigerit, proferam, & quid mihi proinde *Vomica* sit, candidè communicem. Vidi non semel *Glandulosa in Pulmonibus Tubercula* minora vel majora, in quibus aliquando Pus varium contineri, sectio manifestavit. Hæc proinde Tubercula sensim in Pus abeuntia, & membranâ suâ tenui conclusa pro Vomicis habenda existimo, *ab illis* saltem non infrequenter *Phthisin ortum habere* deprehendi.

In Vomicis causa Phthiseos hæreditariæ. Autoris conjectura de Glandulis sectiùm naturâ nimis, [...] præter naturam factis grandioribus.

LII. Quinimò *in hisce Tuberculis*, si in re ullâ aliâ sensibus externis patente, *Dispositionem illam ad Phthisin familiis certis hæreditariam, lethalemque constituere non verebor*: Solent enim illa Tubercula cum ætate augeri, atque sensim ad Suppurationem pergere.

LIII. Non possum me continere, quin hac occasione datâ in Medicorum uni Veritati addictorum gratiam pergam in Conjecturis meis candidè communicandis. Ex his enim, aliisq; similibus observationibus investigâs continentiũ

æquè

æquè ac contentarum partium Vſum & Noxas;veni tandem in varias ſuſpiciones de Glandulis ſecundùm naturam minimis & oculorum aciem tunc fugientibus, nec niſi, ubi præter naturam aliquantò ſunt factæ grandiores, viſui ſe offerentibus per univerſa Corporis noſtri Viſcera & Carnes diſtributis.

LIV. Hiſce Conjecturis atque Cogitationibus meis anſam dederunt primò *Glandulæ in plexu Choroëide* non niſi in ſtatu præternaturali obſervabiles, tunc autem ad inſignem magnitudinem, piſi putà majuſculi, nonnunquam aſcendentes. 2. *Memoratæ modo in Pulmone Glandulæ* ſive Tubercula Glanduloſa. 3. *Glandulæ in variis corporis partibus manifeſtæ in ſtrumosâ vel ſcrophuloſâ conſtitutione*; adeò ut nunc tantùm ſatis exiguæ in Meſenterio & Colli lateribus ſecundùm naturam apparentes in magnitudinem ac duritiem prodigioſam excreſcant, ſed inſuper infinitæ penè aliàs ignotæ tum ſeſe manifeſtent; & quidem omnes Conglobatæ, non item Conglomeratæ; quas integras & ſalvas permanere obſervavimus, licèt Conglobatæ ipſis adnatæ plurimùm eſſent vitiatæ.

LV. Vnde, ut hoc quoque in tranſitu referam, patet, non, ut aliquid novi ac cæterùm inutilis propoſuiſſe viderer, ſed uti rem veram, in ſe proinde antiquam & perutilem, Candidis, boniſque communicatam, diſtinxiſſe me primarias & frequentiſſimas humani Corporis Glandulas in *Conglobatas* & *Conglomeratas*. Quam diſtinctionem dum aliqui Scioli quidem, reverà tamen rerum ipſarum ignari, imperitè ac inſcitè carpunt ac criminantur, Invidiam ſuam & maledicendi ſtudium teſtantur.

LVI. Ex obſervatis prænominatis in morbidâ Corporis Conſtitutione Glandulis, judicavi, adeſſe ipſas quidem in ſtatu naturali, ſed eſſe tàm exiles, ut viſum fugiant; quemadmodùm vaſa capillaria in Tunica Oculorum aduatâ tàm ſunt exilia, ut non videantur, niſi ubi præter naturam in ipſis ſtagnans ſanguis eaſdem diſtendat, & tunc inſtar fibrillarum rubearum viſendas exponat.

LVII. Vti proinde nemo, qui in Oculorum Inflammatione vidit ſemel iſta Vaſa, illa negabit adeſſe,licet poſteà eadem non videat ampliùs, ita, qui ſemel aut ſæpiùs in ſtatu præternaturali & circa plexum Choroëidem, & in Pulmonibus, & alibi obſervabit Glandulas prænominatas, præter omnem rationem denegaret eaſdem quamvis perexiguas in ſtatu ſano.

LVIII. Quòd ſi tales ſint ubique forſan, hoc eſt, in omnibus omnino Corporis partibus, & Parenchymatibus ſive Carnibus Glandulæ Conglobatæ exiles, nonne ab illis producetur Lympha, quæ in ſtatu præternaturali, ob Aëris præſertim, Alimentorum, Animi Affectuum, Mœroris præſertim, errata evadat vel acrior, vel viſcidior; ſicque multorum affectuum, Dolorum, Laſſitudinum & ſimilium malorum exiſtat Cauſa: quam ignoramus plerumque, unde illam nos deducere oporteat.

LIX. Quemadmodùm igitur in *Glandulis Pulmonum ſecundùm naturam imperceptibilibus, præter naturam verò ſenſim auctis* & conſpicuis *Vomicas* excitari obſervavimus, ſic *in iiſdem Diſpoſitionem Hæreditariam ad Phthiſin* forſan quærendam, inveniendamque ſuſpicamur.

LX. Inter Cauſas Vlceris Pulmonum propoſuimus 2. *Sanguinis ſputum*, aut neglectum ab Ægris, aut non ritè curatum à Medicis.

A Sanguinis Sputo Phthiſin oriri.

LXI. Vlcus autem tunc produci arbitror, quatenus aliquid Sanguinis effuſi, & continuè allabentis Vaſis rupturæ adhærens & acrimoniam acquirens partes vicinas ſenſim rodit,donec ulcus evadat;quo indies aucto & ſordidiore facto Phthiſis neceſſariò conſequitur, dum puris aliqua pars ſanguini communicata eundem inficit, & tum ad partes omnes nutriendas, tum ad Humores alios omnes producendos ineptum reddit; quemadmodùm jam dictum.

Ulcus quando producatur.

LXII. Vlcus Pulmonum diximus 3. habet ortum à *Catarrhis ſalſis vel acidis*, à Capite in aſperam arteriam delabentibus; à quibus corroditur aliàs quidem citiùs, aliàs verò ſeriùs Membrana ejus interior, mox & ejus ſubſtantia, donec ſenſim pertingat in ipſum Pulmonum parenchyma, & ibidem Vlcus pariat eò magis noxium & periculoſum, quò acrior exiſtit diſtillans eò humor.

A Catarrhis Salſis vel Acidis Phthiſin oriri.

LXIII. Docuimus 4. *à Catarrhis Craſſis, Viſcidis & Pituitoſis*, produci quoque poſſe Pulmonum Vlcus; quatenus iidem in Tracheâ Arteriâ hærentes, ſenſim acrimoniam itidem nanciſcuntur, atque tunc demum ulcus excitant.

Ut & à Catarrhis viſcidis & Pituitoſis.

LXIV. Sed non rarò concurrunt geminæ iſtæ Catarrhorum ſpecies, redduntque Malum curatu tantò difficilius, quòd non pauca alterutri convenientia remedia noxia ſint alterri.

Catarrhorum ſpecies aliquando con urrere.

LXV. Diximus tandem 5. *Pus aut ex latere, aut ex Pectoris cavitate in Pulmones tranſſumptum* eidem Vlceri anſam præbere, quatenus acrius lentiuſque factum & hinc inde in Pulmonibus hærens ipſos erodit; & in Vlcus mutat.

Phthiſin oriri à pure in Pulmones trāſſumpto.

LXVI. Arbitror autem, faciliùs ac frequentiùs à Pure in Thoracis Cavitate collecto, adeóque ab Empyemate, quàm à Pure in Latere confecto, adeóque à Pleuritide produci Phthiſin: quoniam Pus illud in Thoracis Cavitate collectum cæteris paribus acrius exiſtit, quàm illud, quod in Pleuritidis abſceſſu nuper rupto transfertur in Pulmones.

Et quidē faciliùs ab Empyemate, quàm à Pleuritide.

LXVII. Sive enim ex Pleuritide, ſive ex Anginâ, ſive fortaſſis ex Lethargo generetur aut oriatur Empyema, Pus illud aliquandiu hærebit in Pectoris Cavitate, antequàm tranſſumatur in Pulmones; morâ autem fiet neceſſariò acrius, ac proinde quàm priùs nocentiùs, & ad Vlcus in Pulmone producendum aptius. Ab Empyematis E. pure faciliùs excitabitur Phthiſis, quàm à Pure in Pleuritide ex latere immediatè in Pulmones tranſlato.

LXVIII. Poteſt tamen accidere, ut in uno homine Empyemate laborante Pus minùs Acre colligatur in Thoracis Cavitate,quàm in alio homine Pleuritide ſolâ in Abſceſſum mutatâ: idcircò addidi *cæteris paribus*. Nam in hoc eodem homine Acre Pus in Pleuritidis Abceſſu habente, ſi tranſeat malum in Empyema, Pus illud in Thoracis Cavitate collectum fiet adhuc Acrius, quàm priùs erat: atque ſic & tunc quoque ejuſdem hominis Empyici Pus Acrius erit, quàm erat, dum tantùm eſſet Pleuriticus.

LXIX. Atque hæ fuerunt Vlceris in Pulmonibus ad Phthiſin excitandam requiſiti Cauſæ

Phthiſis à Contagio.

antecedentes. Præter quas *Contagii* quoque 6. apud Authores Medicos mentio quatenus exſpiratus à Phthiſicis Aër, ore, naribuſque propiùs admotis excipitur & inſpiratur; à quo miaſmata fœtida & Acria continente alii, Conſanguinei præſertim, afficiantur, inficiantur, & tandem in morbum ſimilem, Phthiſin prolabantur.

LXX. Et certè, ſi quis Experientiam conſulat, & accuratè obſervet, quæ Adſtantibus & Conſanguineis tenerioribus ac junioribus contingere ſoleant, comperiet id eſſe nimis verum; quocirca meritò adhortantur & monent adſtantes tales & imprimis Conſanguineos Medici, ut ab exſpirato Phthiſicorum halitu ſibi ſedulò caveant: à quo ego illos præſertim affici ſuſpicor, quia non æquè omnes affici deprehenduntur, in quibus eſt vel minima ad Phthiſin Diſpoſitio naturalis, quam paulò ante, ſi quid conjecturâ probabili aſſequi potui, dixi me nunc quærere in Glandulis minimis ſecundùm naturam in Pulmonibus imperceptibilibus, nec niſi, ubi præter naturam intumeſcunt, conſpicuis: ubi ſc. ab humore viſcidiore obſidentur, à quo ſenſim magis magiſque in ipſis collecto in molem majorem expanduntur, tuncque viſui & tactui exponuntur.

In quib⁹ contingat.

LXXI. In quibus proinde aut ex conſtitutione nativâ, aut à frigore externo, aut ab Alimentis pravis & Pituitoſis, aut ab Animi mœrore, aut à ſæpiùs redeunte cum gravedine Tuſſi, aut à pluribus cauſis concurrentibus præter naturam augeri cœperunt hæ Glandulæ; in iis faciliùs halitibus Phthiſicorum ſimile malum excitabit.

LXXII. Quæ verò magis antecedentes ſunt prædictarum Cauſarum, Inflammationis, Sanguinis ſputi, Catarrhorum tum Acrium, tum viſcidorum, Cauſæ, iſtæ ex peculiari Affectuum iſtorum Tractatione peti poſſunt ac debent; ſufficit enim nobis hic illas conſiderare, quatenus Vlceris in Pulmone perſeverantis, adeoque Phthiſeos Cauſæ eſſe poſſunt.

Phthiſeos ſigna, & quidē inſtantis conſideranda.

LXXIII. Quoniam Medici plerique cenſent, Phthiſin curari tantùm poſſe in ſuo principio, non item, ubi jam eſt inveterata & confirmata, meritò non tantùm de Phthiſeos præſentis, atque incipientis, aut confirmatæ, ſed inſuper de Ipſius inſtantis vel facilè futuræ ſignis ſoliciti ſunt omnes, qui ex arte allaborant ſuis Ægris facere Medicinam.

Phthiſeos conſummatæ & incurabilis ſigna.

LXXIV. Proferemus autem *Conſummatæ* atque ideò pro deſperatâ & incurabili habitæ *Phthiſeos ſigna*. Illa enim ſunt 1. *Corporis univerſi macies, pallor & languor*. 2. *Tuſſis moleſta cum puris excretione*; ideòque *Reſpiratio quoque difficilis*. 3. *Febris lenta hectica*, unà putà duabuſve poſt aſſumpta alimenta horis exacerbata. Quibus præſentibus & obſervatis de Phthiſeos gravis præſentiâ judicare norunt ipſi Plebeji.

Signa Phthiſeos incipientis.

LXXV. Incipientis autem Phthiſeos ſigna ſunt 1. *Tuſſis Peripneumoniam* præcedentem, aut *Pleuritidem*, aut *Empyema* diutiùs perſeverans, cum puris excretione 2. *Febris lenta* continua. 3. *Corporis extenuatio* cum *Appetitu dejecto, viribuſque proſtratis*, nec ab aſſumpto quidem alimento recreatis ac refocillatis.

LXXVI. Aut *Tuſſis* itidem poſt *Sanguinis ſputum permanens*, cum aliqua *Puris*, *purulentæve materiæ*, aut *Sanguinis* quoque *excretione*; concurrentibus prædictis, *Febre* atque *Appetitu cum viribus proſtrato*.

LXXVII. Aut itidem *perſeverans cum Catarrho acri, viſcidove, vel utroque Tuſſis*, accedentibus *Febre lentâ continuâ*, *Corporiſque extenuatione*, & imprimis obſervato aliquo in *excretis pure vel Sanguine*.

LXXVIII. Aut obſervata in *Conſanguineis, vel valdè amicis* alicui ex Phthiſi defuncto familiariùs adſtantibus vel miniſtrantibus *Tuſſicula* cum *corporis extenuatione*, *ac febriculâ* conjuncta.

LXXIX. Quoties namque memorata obſervantur ſigna, non eſt ampliùs de incipiente jam Phthiſi dubitandum, nec in ejus Curâ procraſtinandum, quoniam vel minima hîc mora notatur multùm noxia.

Signa Phthiſeos imminentis.

LXXX. *Imminentis* denique atque *facilè obventuræ Phthiſeos ſigna* ſunt *Tuſſis quævis diutiùs perſeverans, graviter affligens, aut ſæpiùs repetens*; imprimis *ab humore acri à Capite* delabente; ab hoc enim facilè corroditur Aſperæ arteriæ tunica, ſicque ulcus producitur.

Tuſſis gravis quænam mala producat.

LXXXI. A quâvis autem *Tuſſi* gravi concutitur vehementer corpus univerſum, unà cum Pulmone, in quo idcircò Vas ſubinde rumpitur, unde à ſuperveniente tunc Sanguinis ſputo, non ita difficulter conſequitur Vlcus, hinc & Phthiſis, quemadmodùm id docuimus in ſuperioribus.

Vnde non negligenda.

LXXXII. Peſſimè proinde ſibi conſulunt plerique in his regionibus, dum Tuſſes ſuas & diuturnas & graves utplurimùm negligunt, aut Empiricorum potiùs quàm Medicorum conſiliis utuntur: quamvis, ut, quod res eſt, addam, plurimi Medici culpandi veniant, quòd tam negligentes ſint in Tuſſium quoad Cauſas ſuas hinc & Curandi modos aptiſſimos diverſiſſimarum examine inſtituendo, ac medelâ ritè formandâ, dum unâ eâdemque methodo tractare ſolent pleroſque, atque infelici proinde Curatione Artem ac ſe ipſos ludibrio aliorum exponere.

Quid ſervandum in ejus curâ.

LXXXIII. Quiſquis proinde debitè volet curare Tuſſientes, neceſſe habebit, in unaquâque ſpecie cauſarum omnium ſyndromen ac connexionem priùs diligenter examinare atque eruere, hinc pro ipſarum, & Symptomatum aliorum comitantium diverſitate medendi methodum convenientem inſtituere, atque Ægris ſuis probè inſerviendo, Medici periti nomen & famam certò ſibi comparare.

Phthiſin eſſe malum plerumque lethale.

LXXXIV. Periculoſum ac plerumque lethale malum eſſe Phthiſin, non tàm è primariorum Medicorum teſtimoniis notum, quàm quotidianâ Experientiâ; quâ conſtat, admodùm rarò curari Phthiſicos, nec ferè, niſi ubi altas non egit hoc malum radices.

Quænam Phthiſis valdè periculoſa.

LXXXV. Imprimis valdè periculoſa eſt Phthiſis ex humorum acrimoniâ propriâ orta, ſive illa fuerit ſalſa, ſive acida.

LXXXVI. Plura eventum malum vel bonum præmonſtrantia ſigna tum apud Hippocratem, tum apud alios Practicos legere eſt; quorum quædam tamen hîc attingere, atque paucis explicare non nocebit.

LXXXVII. Insignis est de Convalituris Hippocratis Prædictio, lib. 2. προρρητικῶν pag. m. 91. posita. Vbi docet 1. *eum, qui probè volet levari debere sputum album, æquale, uni-color, ac nulla pituitâ commixtum Tussi facilè rejicere*.

LXXXVIII. Omne namque sputum, quod *album* non existit, pro crudo habetur, non autem cocto; ac proinde noxium, nec laudabile censendum.

LXXXIX. Idem si commodum sit futurum; *æquale* sit oportet; quod signum perfectæ coctionis, quemadmodùm inæquale imperfectæ, ideóque illaudabilis.

XC. *Unius Coloris* requiritur idem sputum, quoniam diversitas arguit humorum diversorum confluxum, & quidem non se mutuò temperantium, sed in suâ intemperie omninò noxiâ quodammodò saltem permanentium.

XCI. Requiritur idem sputum ἀφλέγματον, pituitâ destitutum & liberum; pituita enim admixta testatur novos à Capite depluere ad Pulmones Catarrhos; à quibus semper erit novi mali origo, aut præsentis continuatio.

XCII. Illud idem sputum debet *Tussi rejici facilè*; quo patet, ipsum non esse valdè viscidum, quin omnem visciditatem noxiam esse superatam: præsente namque visciditate, adhæret Vlceri arctiùs sputum, nec nisi majore conamine potest ipsum excerni, unde vehementiùs tussiunt Ægri, ipsumque ulcus in curatione suâ Impeditur, quin perseverante puris visciditate nunquam curabitur.

XCIII. Hinc patet, plurima in ipso sputo requiri, ut sit laudabile.

XCIV. 2. Vt Curationis spes adsit, vult Hippocrates, *ut id, quod à capite defluit, vertatur ad nares*: & quidem ob rationem modò datam, ne scilicet ad pulmones distillans, Phthisin foveat, aut novam pariat. Vnde alibi, lib. 2. de Morb. jubet naribus admovere Medicamenta humores eò allicientia, & quamvis ipsa non mox eò alliciant humores, serosos præsertim & Salsos, vult Medicum perseverare in eorum usu, quò tandem saltem eò deducatur humor peccans & pulmonum ulcus acturus, foturus, aut renovaturus.

3. Ægris non debere febricitare.

XCV. Requirit 3. Hippocrates, *ut Æger non febricitet*: nam præsente ac permanente Febre minuitur Curationis spes, sive Febris ab ipso ulcere, cùm sit illa omnium pessima; sive à catarrho habeat ortum, quæ non potest non impedire curam, vitiatis aliis quoque in corpore humoribus; sive quævis alia febris accidat, unde itidem Vlceris curatio impedietur.

4. Non impedire cibos.

XCVI. Vult 4. idem Hippocrates, *non impediri Cibos*, vel quoad *assumptionem*, vel quoad sui *Chylificationem*, nam sive appetitus & fames vitietur, sive assumpta Alimenta non ritè fermententur, fieri nequit, quin simul sanguis adsit aut producatur vitiosus, à quo necessariò damnum patietur Vlcus in Pulmonibus existens.

5. Ægro non sitiendum.

XCVII. Optat 5. Hippocrates, ut Æger non *sitiat*. Sitis enim aut humoris Acris præsentiam, aut æstum denotat in Corpore, unde noxa expectanda necessariò, ut & à potu liberaliùs fortè tunc assumpto.

6. Alvum debere singulis diebus dejicere.

XCVIII. Desiderat 6. Hippocrates, ut *Alvus singulis diebus dejiciat*; nihil namque commodi expectari potest ab Alvo adstrictiore, utpote humoris visciditatem utplurimùm consequente.

7. Excrementa dura & assumptis convenientia.

XCIX. Non vult tamen idcircò Alvi fluxum, plerumque valdè noxium, & tandem lethalem: quin 7. cupit *excrementa dura & assumptis convenientia*, tum ratione quantitatis, tum ratione qualitatis. Duriora enim excrementa testantur Fermentationis, Secretionisque Chyli perfectionem, dum modò quotidie excernantur. Respondere autem debent & quantitati & qualitati assumptorum; unde alias quidem copiosiora, aliàs pauciora; aliàs molliora, aliàs fluidiora erunt Alvi excrementa.

8. Hominem non extenuari.

C. Pergit Hippocrates, & desiderat 8. *Hominem* non evadere *Tenuem*, hoc est; *non extenuari, atque macilescere*; verùm habitu satis pleno, integro, & carnoso permanere: quod signum certum existit Tabis nondum præsentis: Hâc autem præsente difficiliùs curantur & evadunt Ægri.

9. Pectus quadratum & hirsutum.

CI. Requirit 9. Hippocrates, ut *pectus id confirmet & probet*, existens sc. *quadratum & hirsutum*. Illud enim habetur pro innati roboris signo: faciliùs certè superatur Phthisis ab eo, cujus constitutio naturalis est firma & robusta, quàm ab eo, qui est infirmus & debilis.

10. Cartilago ensiformis exigua & valde carnosa.

CII. Vult denique 10. Hippocrates, ut in tali homine *Cartilago* ensiformis dicta sit *exigua & valdè carnosa*. Ubi enim grandis apparet, atque carne destituta signum est Maciei, quæ tam naturalis, quàm cum morbo adveniens noxia semper existit: uti contra Caro firma & multa signum est roboris connati.

Prognosticon de bono eventu.

CIII. Tandem concludit Hippocrates; *Illum, in quo hæc omnia occurrunt, maximè futurum superstitem*; quemadmodùm contà *exitio maximè vicinum, in quo eorundem nullum reperitur*. Quò namque plura salutis signa concurrunt simul, eò major convalescentiæ spes affulget, quò pauciora, eò minor.

De Malo eventu.

CIV. Postquam hoc Hippocratis de bono eventu loquens prognosticon explicuimus, libet, quoque aliud ejusdem de *malo eventu* exponere, quod habetur *lib. 2. de Morbis*. pag. m. 477.

CV. *Si cui ex Pulmonis vitio tabescenti & Phthisico Capilli ex capite defluant, caputque velut ex morbo nudetur, & super prunas expuenti sputum graviter Oleat, hunc inter breve tempus & quidem ex Alvi profluvio periturum asserito. Ubi enim* (hujus effecti rationem addit Hippocrates) *jam Pus circa Cor computruit, id prunis impositum nidorem exhalat, & unà incalescens Cerebrum salsuginem emittit, quæ Alvum ciet; cujus rei indicium est, quòd Capilli ex Capite defluunt. Talem* autem monet *non esse curandum*, sed prognostico dato relinquendum.

CVI. In hunc planè sensum sunt Aph. 11. & 13. lib. 5. *Qui tale vexantur, si sputum, quod extussiunt, carbonibus injectum olet graviter, & Capilli à capite defluunt, lethale.* & *Quibus per tabem Capilli defluunt à Capite, ii fluxione Alvi superveniente moriuntur*; quò etiam spectat Aph. 16. lib. 7.

CVII. Duo autem in horum Hippocratis

Dictorum examine sunt expendenda, primò res ipsa, secundò ratio ejusdem.

CVIII. Rem ipsam quod attinet, illam ipse, utpote in praxi versatissimus, ab experientiâ multiplici desumpsit, &, quemadmodùm cætera sua omnia, bonâ fide posteris communicavit.

CIX. Vera proinde esse illa; quæ de malo ac lethali Phthisicorum eventu refert Hippocrates, confirmat quotidiana Experientia, idcircò majoris facienda.

Tria Phthiseos lethalis signa.

CX. Tria autem hîc proponit Hippocrates Phthiseos lethalis signa notabilia, quorum primum est *Capillorum effluvium, Capitisque inde consequens denudatio*. Secundum est *fœtor & gravis odor sputi in prunas conjecti*. Tertium est *Alvi fluxus superveniens*, atque *Ægrum brevi occidens*; quod fieri asserit lib. 7. Aph. 16. *quando sputum retinetur, nec amplius prodit.*

CXI. Atque Medico quidem sufficit, hæc observasse, ut eventum prædicat, licet nullam illius rationem cognoscat vel promat. Longè autem gloriosius, quin insuper gratius est Medico, Causas quoque talis effectûs & eventûs tristis cognoscere, quàm empiricè duntaxat illud pronunciare.

Eorum causæ.

CXII. Quod Ergò hic & alibi fecit Hippocrates, omnes quoque Medicos decet, Causas Effectuum omnium tamdiu investigare, donec illas invenerint, quò exinde illas aliis quoque in commune bonum Hippocratis exemplo communicare possint.

Puris fœtentis causæ.

CXIII. Vt proinde Hippocratem sequamur, censet ipse, *Puris* prunis injecti *fœtorem* consequi *ejusdem circa Cor* existentis contingentem *putredinem*. Quibus verbis (meo saltem judicio) innuit, Pus degenerare à primâ suâ constitutione laudabili, de quâ egimus in superioribus, atque novam putredinem concepisse, unde non tantùm, ubi prunis injicitur, fœtorem exhalat, sed etiam non accensum adstantibus, ipsisque ægris fœtet; de quo idem Hippocrates in eodem textu refert, *Ægros detestari sputum suum in ore contentum, exscreandumque*; dubio procul ob fœtorem valdè molestum, de quo non semel audivi conquerentes Phthisicos, & ob istum fœtorem nauseantes, ac de Animi deliquio sibi nonnunquam metuentes.

CXIV. Pus certè laudabile æquale est, Album, unicolor, minimè fœtens, &c. idem verò aut morâ, aut quâvis aliâ de causâ denuò mutatum & putrescens, cùm pinguedinis alicujus fit quoque particeps, fœtorem inde exsurgere, atque imprimis, ubi prunis imponitur, quis mirabitur, nisi omnium putrefactionum ignarus? sed insuper idem pus putrescens Acrimoniam solet nancisci, solutis purâ pinguedinis salsam puris portionem demulcens vinculis.

Alvi laxæ & Capillorum defluvii causa.

CXV. Arbitrari autem videtur Hippocrates, ab illo putrescente circa Cor pure *incalescere Cerebrum*, atque illum præternaturalem Cerebri Calorem causam esse *Salsuginis Alvum cientis*: quemadmodùm ejusdem Caloris Cerebri præternaturalis *signum*, adeóque Effectum, *Capillorum defluvium*.

Febris lentæ unde.

CXVI. Vtrique à pure in pulmonibus, ergò circa Cor, putrescente, atque Sanguini communicato Febrem continuam & lentam quocunque demum modò excitari, nemo forsan negabit; Eundem Sanguinem, imprimis ubi post sumptum alimentum exacerbatur febris, sursùm propulsum in *Malis & Genis Ruborem* producere, omnibus esse potest notissimum; quod in eodem textu innuisse videtur Hippocrates, dum inter Phthiseos signa refert ἢ κοῖλα vel ἢ κύλα ἐρυθρὰ, Cavitates oculorùm, vel potiùs malarum rubentes.

Malarum & genarum rubor unde.

CXVII. Eundem Sanguinem ad Cerebrum quoque deferri, quis ibit inficias? In cerebro proinde vitiabitur itidem omnis Functio à Sanguine affluente ullo modo pendens.

Cerebri intemperies & salsi humoris productio unde.

CXVIII. Narium autem mucum consequi aliquam similem in Cerebro Functionem, non puto aliquem rei attentum negaturum, atque ab eadem vitiata ortum habere Gravedinem, Coryzam, Raucedinem, Tussim & plura has consequentia mala, puto esse notissimum. Quòd si à præcedenti Gravedine oriatur ferè semper humoris salsi & subacidi descensus ac distillatio ad nares & fauces; quid mirum si à Phthisi talium humorum catarrhum subsequente foveatur illa in Cerebro existens Intemperies, adeóque promoveatur similis humoris salsi productio.

CXIX. An verò *Salsi catarrhi productio* Calori adscribenda sit aucto, & *Cerebro incalescenti*, quemadmodùm loquitur Hippocrates, dubito; nec facilè illi subscribam, nisi modus, quo calor tantùm auctus id præstare queat, clarè ac distinctè mihi explicetur.

Gravedo unde oriatur.

CXX. Id quidem notum per experientiam multiplicem & quotidianam, si quis aut Solis, aut Ignis, aut Balnei æstu, aut corporis motu, aut potûs potentioris usu liberaliore, aut quovis alio modo valdè incaluerit, atque imprimis circa caput, quod multis familiare est, sudor eruperit, hinc se subito frigori externo exposuerit; supervenire facillimè ac sæpenumerò Gravedinem: ad quam præcedentem calorem, ac subsequens Frigus concurrere notum. Nec puto unquam à solo calore observatam ortam Gravedinem; quamvis à solo Frigore graviore ac rigidiore productæ putem posse plura proferri exempla, & imprimis flante Boreâ.

CXXI. Quæritur proinde meritò, si per Gravedinem producantur in Cerebro, Cerebrive Glandulis humores Salsi, & Gravedo nulla producatur, nisi concurrente saltem aliquo Frigore externo, quomodò à solo Cerebro incalescente possit deduci Salsi humoris sive salsuginis in ipso productio?

Salsi humoris productio non à cerebro duntaxat incalescente.

CXXII. Non dico à Cerebro duntaxat incalescente non posse produci in ipso salsuginem; sed profiteor, me illum modum necdum assequi posse; quisquis igitur, ut Hippocratem illustret, modum illum proponet, non parùm me devinciet; me, inquam, qui maximi facio Hippocratem, nec nisi argumentis urgentissimis coactus, velim ab ipso dissentire: memor tamen Aurei dicti Aristotelis, asserentis Amicum quidem sibi esse Socratem, Amicum Platonem, sed magis amicam Veritatem.

CXXIII. Id & nos quoque decet, qui veritati uni studemus, nec facilè à gravium Auctorum sententiis abire debemus.

Tria memorata

CXXIV. Cùm proinde Hippocratis men-

lethalis Phthiseos signa non semper habere locum,

tem non ſatis poſſim aſſequi, meam ſaltem hîc proponam & exponam. Cenſeo igitur, *non in omni Phthiſi* habere locum hæc ſigna ab Hippocrate propoſita, *ſed in eâ præſertim, quæ à Salſo & Acri Catarrho habuit ortum, hunc ſaltem Catarrhum habuit comitem aut ſupervenientem.* Nihil enim impedit, Ægrum quâcunque aliâ de cauſâ ad Phthiſin vergentem corripi poſſe Gravedine ob commiſſos in prædictis rebus nonnaturalibus errores.

In quæ Phthiſi locū habeant.

CXXV. In quibus igitur Phthiſicis præceſſit aut ſucceſſit Gravedo & Catharrus Salſus, in iis puto Sanguinem univerſum reddi Acriorem, hinc & univerſos Corporis humores hactenus Acriores.

CXXVI. Præter autem Sanguinis à Pure ipſi communicato ortam ad nutriendum corpus ineptitudinem, concurrit in caſu memorato Salſedo illam magis augens.

Capillorum defluvium unde.

CXXVII. Quòd ſi corporis partes omnes ſenſim conficiantur, macerentur, macreſcant, & contabeſcant Sanguinis minùs laudabilis culpâ, mirum non eſt, ſi capilli quoque nutrimento ſuo deſtituti decidant, imprimis, ubi affectum eſt ſimul Caput Gravedine licet leviſſimâ, ob quam interim Catarrhi Salſi continuè delabuntur ad partes inferiores.

Alvi fluxus unde

CXXVIII. Hi autem Catarrhi Salſi non tantùm ad Pulmones, ſed ad Ventriculum quoque atque Inteſtina defluunt; quin Maſſam Sanguineam inficientes, quemadmodùm cæteros humores, ſic Bilem quoque vitiant, & nimis Salſam præſtant: unde *duobus modis Alvi fluxum promoveri* autumno; 1. quatenus ſcilicet *ipſi humores Salſi per Ventriculum deferuntur ad Inteſtina, ibidemque Pituitæ,* Bili, Succoque Pancreatico confunduntur, ipſorumque functionem vitiant; 2. quatenus ab *iiſdem humoribus Salſis* per vaſa Lactea ad Cor deductis *tota Sanguinis Maſſa ſenſim magis magiſque inficitur, hinc & cæteri ex ipsâ humores, Bilis præſertim, noxii* & Alvi fluxui promovendo aptiſſimi producuntur: atque hunc poſtremùm modum præcipuum atque primarium exiſtimo, ſecundùm quem Alvi fluxus Phthiſicis lethalis excitatur.

Purulenti ſputi retentio ſignum inſtantis mortis. Et quâ ratione.

CXXIX. Inter alia ex Aph.16. lib.7. diximus inſtare mortem, quando *Purulentum ſputum retinetur, nec ampliùs excernitur*; quod plerique quidem Galenum ſecuti putant fieri, quatenus ab illis ſputis in Pulmonibus retentis Reſpirationis vitæ obturantur, & idcircò Ægri ſuffocantur.

CXXX. Non negaverim ego, eorum ſcilicet quæ in Ægris accidere obſervavi memor, Catarrhos Pituitoſos, viſcidoſque copiosè ad Pulmones delatos, atque in ipſis hærentes ſuffocare poſſe Ægros: quin idem à pure ex Vomicâ vel Abſceſſu in Pulmonibus nuper rupto effluente aliquando accidere; verùm idem in perſeverante Pulmonum Vlcere abſque comite Catarrho recente, à ſolo pure in Vlcere indies orto fieri vel unquam factum, non puto ullâ conſtare obſervatione accuratè factâ.

Ulcera paulò ante mortem parùm Puris producere.

CXXXI. Quapropter id, quod modò dicebam, & ab Experientiâ ſum edoctus multifariâ, nunc repetam. Chirurgis certè operis attentis notiſſimum eſt, *Vlcera omnia qualiacunque paulò poſt mortem parùm vel nihil puris producere:* unde inter *ſigna lethalia*, quinimò *mortis propinquæ* enumeratur ille *Puris in Vlceribus Defectus*: non quòd in Vlceribus coacervetur tunc Pus, ſed *quòd in ipſis non producatur ampliùs*: unde labia ſicca occurrunt, minimè humida & purè madida.

Atque hoc in Phthiſicis etiam evenire.

CXXXII. Id quoniam in omnibus *Vlceribus oculis patentibus* accidere; quotidiana teſtatur Experientia, cur ſimiliter *Phthiſicis evenire* dubitabimus, poſtquam ſimiles utrobique obſervamus Effectus, Mortem putà ſubſequentem, atque Puris Defectum magis, quàm Cumulum.

CXXXIII. Si quis enim, Phthiſicorum Cadavera ſecuerit, non ita multùm puris reperiet in Ipſorum Pulmonibus, eorundemve Vlceribus, à quo credi poſſit ſuffocatus Æger: adde quòd præter Inſpirationis difficultatem, toto Affectûs decurſu æquè moleſtam, nullum grave morientes Phthiſicos ſoleat infeſtare Symptoma, ex quo ſuſpicio vel minima peti queat prægreſſæ ſuffocationis.

Ejus cauſa.

CXXXIV. Cenſeo itaque, quod vulgò Naturæ neſcio cui fatiſcenti adſcribitur, quærendum eſſe *in humoribus ad Vitalis Ignis in Corde, adeóque Vitæ conſervationem abſolutè neceſſariis aut deficientibus, aut ita vitiatis*, ut Igne Vitali ſenſim langueſcente, antequam planè extinguatur, *Sanguis primùm operibus ſuis præſtandis planè ineptus factus tum partibus ipſis, læſis præſertim, calorem vitalem parciſſimum promat, tum ipſi Puri generando materiam pauciſſimam largiatur*; unde fatiſcente in parte imprimis pejus affectâ vitâ, mirum non eſt, ſi & pus in eâ ulceratâ producatur, quàm priùs, parcius, hinc parciſſimum, tandem nullum: atque ſic imminentis mortis præbeat ſignum certiſſimum.

Phthiſeos curatio.

CXXXV. Atque hæc de Phthiſeos prognoſi dicta ſufficiant; accingamus nos nunc ad Ejuſdem *Curandi rationem* ac *methodum*.

CXXXVI. Quamvis autem rariſſimè curentur Phthiſici confirmati, non tamen idcircò planè ſunt deſerendi; cùm & Palliativa Cura debeatur illis, qui non poſſunt curari perfectè: quin imò, quoniam obſervantur plerumque lethales Phthiſes diuturniores, ideò in tempore illis adhibenda medicina, quò præveniatur periculum futurum.

CXXXVII. Quapropter in tres partes diſtribuemus *Curam Phthiſi* debitam, *Imminenti* putà, *Inchoatæ*, atque *Conſummatæ*.

In tres partes diſtributa.

CXXXVIII. *Imminenti* debetur *Præcautio* atque *Præſervatio*; *Inchoatæ Curatio*; *Conſummatæ Palliatio.*

Præſervationē, Curationem & Palliationem.

CXXXIX. *Præcavebitur atque prævenietur inſtans*, & facilè aliàs *ſecutura Phthiſis*, non negligendo, quin mox ac ritè *curando Affectus quoſvis, à quibus ortum* ſuum ducere ſolet *Phthiſis*.

Quî præcaveatur 1. Tuſſis gravis nō negligenda.

CXL. Inter Affectus autem varios, à quibus ſolet produci Phthiſis, docuimus 1. loco eſſe *Tuſſim omnem gravem ac perſeverantem.* Quoties proinde moleſta Tuſſis durat diutiùs, metus futuræ Phthiſeos urgere debet Medicum ad operam omnem Tuſſi tali curandæ impendendam.

Eius diverſitas.

CXLI. *Tuſſis* autem illa vel *ſicca* erit, ſine ullâ exſcreatione; vel *humida* dicta, cum ex-

ſcreatione aut *Cruoris*, aut *Puris*, aut *Pituitæ Aqueæ, Salſæ,Viſcidæve*; unde facilè patet ſingulis hiſce, variiſque Tuſſis ſpeciebus methodum Curandi deberi diverſam; de quibus ſuo agendum loco: quemadmodùm de quibuſdam jam egimus in ſuperioribus.

2. Tuſſis incipiens cum Sanguinis, puris, &c. excretione conjūcta curanda quàm primum.

CXLII. Sed & 2. Non tantùm perſeverans & gravis *Tuſſis* producere poteſt Phthiſin, ſed *& incipiens, cum Sanguinis, Puris, aut cujuſvis Acris Humoris excretione conjuncta*, quoniam ab hiſce omnibus facilè exulceratur Pulmo, & Phthiſis producitur.

CXLIII. Non procraſtinanda proinde Sanguinis ſputi, ut & cujuſvis Purulentæ per pulmones Excretionis Curatio; ut nec humoris ſalſi, acidive in pulmones delabentis & tuſſim periculoſam, utpote Phthiſin brevi producturam efficientis.

CXLIV. Monendi igitur à Medicis ſuis Ægri, ne Sanguinis, Puriſve ſputum, atque omnem à Salſo, acrique Catarrho ortam Tuſſim parvi pendant, ut nec quamvis aliam diutiùs protractam. Quamvis enim nonnunquam ſponte ceſſent talia mala, utplurimùm tamen ſui aliquas noxas relinquunt, unde facilè malum recrudeſcit, & indies gravius, ideóque magis periculoſum redditur.

CXLV. Sed & monendi quoque Ægri, ut ab omni vehementiore Corporis motu, Saltatione imprimis, atque Vociferatione magnâ ſedulò ſibi caveant, utpote ſemper valdè noxiis, unde facilè rumpi poteſt aliquod Vas in pulmone, atque Sanguinis ſputum excitari, aut renovari.

Phthiſeos incipientis & conſummatæ curatio.

CXLVI. Atque hæc omnia propriè ad alios Affectus ſpectant, Præſentis autem ſive Incipientis, ſive Conſummatæ Phthiſeos Cura expreſſo & quidem ſuo loco hîc debet tractari: quod jam ordine faciemus.

In quo præcipue conſiſtat. Ulcere nempe pulmonis

CXLVII. Cùm autem omne in Phthiſi periculum ſit à pulmonis Vlcere, à quo communicatum Sanguini pus & Febrem lentam Hecticam, & Tabem lethalem producit: idcircò in Vlcere illo pulmonum Curando præcipua Phthiſeos cura conſiſtet.

Eius cauſa tollēda vel corrigenda.

CXLVIII. Nunquam verò curabitur perfectè Pulmonum Vlcus, niſi cauſa illud fovens, quoties ſimul concurrit, priùs fuerit ſublata vel correcta: neque enim ſemper talis cauſa ſimul adeſt.

Quænā ea ſit.

CXLIX. Talis autem Cauſa Vlcus fovens aut *Catarrhus* eſſe ſolet, iſque nunc *Salſus Aciduſve*, & Acris; nunc blandus, & *Aqueus*, *vel viſcidus*; aut *Pus* aliunde Pulmoni communicatum.

Catarrhus aliò avertendus.

CL. Quoties proinde Catarrhus Acris, adeóque Salſus, vel Subacidus à Capite ad Pulmones delabitur, toties ille avertendus ſaltem aliò; & temperandus, ſi curam integram reſpuat.

Et ejus continua generatio avertēda

CLI. Perfectè curabitur Catarrhus Acris, impediendo continuam ipſius generationem, uſurpando medicamenta Salſedinem, Aciditatemve humorum non tantùm temperantia, ſed inſuper eoſdem temperatiores ſervantia.

Humores ſalſi & ſubacidi expurgandi. Hydragogis.

CLII. Vbi talium humorum Salſorum vel Subacidorum copia magna reperitur in Corpore, nil impedit, ipſos priùs quodammodò temperatos *expurgari*, medicamentis *Hydragogis* dictis.

Ut & Diureticis & Sudoriferis.

CLIII. In eundem finem uſurpari *poſſunt Diuretica aut Sudorifera* medicamenta imprimis talia, quæ ſimul Acrimoniam humorum temperant.

Fonticulis.

CLIV. Quin ad minuendos humores illos cum felici ſucceſſu adhibentur *Fonticuli*, tum in cervice, tum in dorſo, circa Spinæ ductum, tum in brachiis, tum in cruribus.

CLV. Qui fonticuli non tantùm minuunt humores peccantes, quin prætereà ipſos à parte affectâ avertunt, atque ſic duplici nomine proſunt.

Errhinis

CLVI. Idem dici poteſt ac debet de *Errhinis ac Sternutatoriis*, quæ humorem peccantem itidem per Nares evacuant, & ſimul à Faucibus avertunt.

Humorū vitioſorū productio impedienda

CLVII. Non ſufficit autem minui ſubinde *humores illos vitioſos*, redundanteſque, primarium eſt, ut eorundem *incrementum & productio in totum tollatur*; quod nunquam, niſi empiricè fiet, ignoratâ verâ humorum quorumvis in corpore humano origine & productionis ratione.

Medicō perſpectus eſſe debet rerum agendi modus.

CLVIII. Parùm quidem intereſt Ægrotorum, an nota ſit Medicis exacta Functionum omnium ratio, nec ne, dummodò ipſi à ſuis liberentur ærumnis ac morbis; ad Artem autem Medicam perficiendam, & multa etiam nunc ignota eruenda conduceret multùm perſpectus rerum omnium agendi modus.

Quomodò id fieri queat.

CLIX. Nunquam verò, meo ſaltem judicio, innoteſcet citiùs, faciliùs, certiúſve, quàm obſervando exactè omnia & ſingula, quæ per experientiam comperta, ſunt Functiones ſingulas in pejus, aut melius mutare, atque conſiderando diverſitatem in ſingulis eorundemque mutationibus occurrentem. Ex his enim penſiculatè examinatis, ac diutinè expenſis puto nos tandem aliquid boni verique poſſe eruere.

Pilularū de Cynoglosſā vires. Ut & de Styrace.

CLX. Inter medicamenta autem uſitata vulgò, & humores Salſos emendantia optimæ ſunt *Pilulæ de Cynogloſsâ* dictæ, ut & de *Styrace* nominatæ; utpote quæ Salſam Acrimoniam temperant & obtundunt.

Simplicia humores ſalſos emendantia.

CLXI. Idem inter ſimplicia præſtant *Gummi* tragacanthum, Arabicum, Maſtiche, Olibanum, Styrax; rad. Althææ, Symphyti, Glycirrhizæ & ſimiles; folia malvæ, althææ, &c. ſem. 4. frigida majora dicta, ut & papav. albi, cydoniorum, piſtacia, amygd. dulc. hordeum mundatum, &c. Opium ipſum, ſuccus glycirrhizæ inſpiſſatus. Terræ pingues omnes, Bolus armena, Terra Lemnia, Sigillata, & Sileſiaca, & Turcica. Corallia, Margaritæ, Cineres Cancrorum &c.

CLXII. Ex his autem variâ formâ poſſunt adornari medicamenta Ægris convenientia, & quidem nunc Pulveris, nunc Tabellarum, nunc Pilularum, nunc Emulſionis, nunc Conditi, aut Electuarii, & ſic porrò.

Catarrh. blādus & aqueus qui curetur.

CLXIII. *Catarrhus blandus & Aqueus* curabitur imprimis *Sudore*, qui igne luculento, aut Stuphâ ſiccâ, vel Vini Spiritu accenſo, & aſſumptis quoque aliquando medicamentis excitari poteſt,

CLXIV,

S..re e..oco. CLXIV. Certè foco ex lignis, quercino præsertim aut Fagino extructo Sudor non incommodè promovetur.

..Su- ..sicca. CLXV. Sic in ſtuphâ ſiccâ, dum clauſtris concluditur corpus univerſum, excepto capite, eoque interim benè munito, Sudor abundè poteſt elici, atque Aqueus in corpore humor ſenſim educi.

CLXVI. Non negligenda interim externa Caput ſimul roborantia & Aqueos humores tum minuentia, tum incraſſantia, Suffitus putà ex Maſtiche, Thure, Succino, Styrace, Benzoino, & ſimilibus.

Lecto Ca..ula. CLXVII. Imprimis commodiſſimè poteſt elici Sudor æquè in Debilibus, quàm Robuſtis in Lecto jacentibus, atque Capſulâ ad pectus uſque exporrectâ tectis; in cujus extremo circa pedes accenditur Vini Spiritus, atque inde halitus corpus nudum afficiens abſque labore atque ullâ moleſtiâ ſudorem expellit è corpore copioſum, pro cujuſque arbitrio moderandum,

..e deco- ..is ſudo- ..feris. ..qui- ..u. CLXVIII. Ad *Sudorem movendum inter aſſumenda* commendantur hic *Decocta* ex *Rad & Lignis* parata; radicibus putà Chinæ, Sarſæparillæ, Bardanæ, Contrayervæ, &c. Lignis verò Guajaci, Saſſafras, Buxino, Quercino, Iuniperino & ſimilibus. Quibus aliquando addi poteſt aliquid Corticum Guajaci, ac præſertim Baccarum Iuniperi &c.

CLXIX. Hâc ratione autem non tantùm conſumitur redundans in Corpore humor Aqueus, ſed idem inſuper, ne ampliùs tàm copiosè producatur, actu impeditur.

..umor ..iſcidus ..iſtillans CLXX. *Humor Viſcidus* à Capite diſtillans in Pulmones tum incidentia, tum & ſubinde evacuantia deſiderat.

..uibus ..ciden- ..us & ..lteran- ..us. CLXXI. Inter incidentia & alterantia conducunt prædicta Decocta, cùm Ligna iſta pleraque Sale Volatili abundent, à quo & inciduntur humores viſcidi, & attenuantur, & emendantur, & quodammodò evacuantur iidem.

..t edu- ..endus ..er al- ..um. CLXXII. Quibus Decoctis ſi Colocynthidis pulpa, vel Hermodactyli, vel Agaricum, vel Turpethum incoquantur, eoſdem humores per Alvum ſimul educunt.

Et impe- ..iendus, ..e novus ..enere- ..ur. CLXXIII. Vbi autem novi humoris viſcidi proventum impedire volumus, addi quoque poſſunt hiſce decoctis variæ plantæ Aromaticæ, & tum Cephalicæ, tum Pectorales dictæ, Salvia, Roſmarinus, Majorana, Betonica, Hyſſopus, Capillus Veneris, Scabioſa, Enula campana, &c.

Decocta quomodò præparanda. CLXXIV. Decocta autem iſta omnia cùm diutiùs uſurpari debeant, uniuſcujuſque Ægri palato minùs ingrata parari debent: quò minùs ab iis abhorreant, & ut in eorundem uſu perſeverare poſſint,

Humor valdè viſcidus quibus incidatur. CLXXV. Humori valdè viſcido incidendo conducunt quoque Gummata, Bdellium, Sagapenum, Galbanum, Ammoniacum, &c. in pilulas commodas redacta; additis aliis ſimul alterantibus, & quandoque evacuantibus prædictis; ut & Mercurialibus, Mercurio dulci putà, vel Præcipitato quovis.

Pus Pulmoni communicatum. CLXXVI. Pus aliunde Pulmoni communicatum, & Vlcus in Pulmone non tantùm producens, at ſimul fovens, non deſinet eò vergere, niſi per aliam viam evacuetur; aut ejus generatio nova, curato ſc. ulcere, impediatur.

CLXXVII. Alia via evacuabitur in Pectoris Cavitate collectum in Empyemate Pus, per foramen in pectore factum, ſive paracenteſin. *Quomodò evacuandum in Empyemate.*

CLXXVIII. Per hoc autem foramen non tantùm Puri exitus paratur, quin etiam Injectionibus Vlceri mundando (ſi quod ibi quoque fuerit productum) & conſolidando convenientibus infundendis via aperitur. *Et ulcus mundandum, & conſolidandum.*

CLXXIX. Quoties propoſitis aut ſimilibus modis Cauſa Pulmonis Vlcus fovens, ſublata, vel ſaltem averſa eſt, faciliùs procedet ipſa Vlceris in Pulmonibus exiſtentis Curatio, in ejuſdem Mundatione, hinc & Conſolidatione conſiſtens. *Causâ Vlcus fovente ſublatâ faciliùs mundatur & conſolidatur.*

CLXXX. Inter abſtergentia & Ulcus mundantia medicamenta commendantur vulgò Rad. Helenij, Ariſtolochiæ utriuſque, Iridis, ac ſimiles; Herbæ Tuſſilaginis, Marrubij, Scabioſæ, Agrimonij, Hyſſopi, Capilli Veneris, Veronicæ, Hederæ terreſtris, Botryos, Pulmonariæ, Verbenæ, &c. *Medicamenta Ulcus mundantia.*

CLXXXI. Ex quibus parari poſſunt decocta pectoralia, additis paſſulis majoribus, aut Colaturæ Syrupis, ac præſertim Mellitis; cùm abſtergendi vim majorem habeat Mel, quàm Saccharum.

CLXXXII. Conducit in eundem finem Terebinthina Veneta dicta, cum Ovi vitello, aut Syrupo convenienti ad ℥ iij. vel iv. ſubinde aſſumenda.

CLXXXIII. Aqua mulſa quoque laudatur, & ipſum Mel crudum per vices aſſumptum.

CLXXXIV. Cæteris verò omnibus hactenus notis præfero Sulphuris Balſamum ritè paratum, & imprimis cum Oleo Aniſi; quoniam parari quoque poteſt cum Oleo Succini, cum Oleo Iuniperi, cum Oleo Terebinthinæ Venetæ, cum Oleo Nucum, aliiſque. *Balſamus Sulphuris compoſitus.*

CLXXXV. Lentè autem ſi paretur, longè gratior fiet & convenientior, aliàs enim empyreuma redolet, & Acrior exiſtit; uti contrà, blandior, & minùs Acris, ideóque præſtantior, ſi paulatim conficiatur. *Quomodò parandus.*

CLXXXVI. Nullum autem hactenus reperi medicamentum, quod vel externè, vel internè uſurpatum citiùs, tutiúſque non tantùm mundaverit, ſed inſuper conſolidaverit recentia Ulcera, atque Sulphuris Balſamum: dummodò eo uti potuerint, & voluerint Ægri.

CLXXXVII. Cæterùm ad mundati Ulceris conſolidationem multùm laudari ſolent ac commendari Roſæ rubræ, atque ex ipſis parata Conſerva; licet ego hactenus effectum ejus magnum ac bonum non viderim; quoniam ubi copiâ ſumitur majore, quod volunt ejus laudatores, Ventriculus & Inteſtina multo Phlegmate replentur, unde non tantùm appetitus proſternitur, ſed & Chylificatio læditur; quinimò non ſemel moleſtum frigus in ſuperiore abdominis, adeóque Ventriculi regione oboritur, à quo vix aliquot menſium ſpatio liberari poſſunt iterum Ægri: quod non ſemel obſervavi factum. *Medicamenta ulcus conſolidantia. Roſæ rubræ.*

CLXXXVIII. Præferrem proinde de-

coctum;Rosarum Rubrarum cum forti expressione paratum, idque Saccharo pauco edulcoratum.

CLXXXIX. Laudantur quoque Boli atque Terræ sigillatæ omnes,utpote potenter exsiccantes, sicque consolidationem ulceris mundati promoventes.

CXC. His addi solent Rad. & fol. Consol. major & mediæ, Plantaginis, Saniculæ, Pyrolæ, cæterarumque Vulnerariarum vocatarum, flor. Hyperici,&c.

Sulphuris flores, balsamus, & Lac.

CXCI. Commendantur à quibusdam in hoc casu non tantùm *Sulphuris flores*, atque Balsamus, (de quo jam dictum) sed & *Lac*, cujus ego tamen nullum unquam observavi effectum notabilem: quamvis ipsum sæpiùs Ægris exhibuerim, & ab aliis quoque exhibitum viderim.

Phthiseos incurabilis Palliatio.

CXCII. Atque hæc de Incipientis, nec confirmatæ aut Consummatæ Phthiseos Curatione dicta sufficiant;pergamus nunc ad ejusdem Extremæ aut Desperatæ Palliationem. Diximus enim, Ipsam inveteratam utplurimùm saltem observari incurabilem.

In quo consistat.

CXCIII. *Incurabilis Ergò Phthiseos Palliatio* consistet in Symptomatum molestorum alleviatione vel alteratione, viriumque collabentium convenienti reparatione ac sustentatione.

Symptomata maximè molesta.

CXCIV. Symptomata in Phthisi maximè molesta sunt 1. *Respiratio Difficilis*. 2. *Tussis* pro humoris excernendi varietate *multifariè gravis*. 3. *Appetitus* sæpè *prostratus*;ut & 4.*Gravitas* post assumpta alimenta.

Respirationem quænam facilitent. Quænam impediant. Pus nempe viscidum & tenax.

CXCV. *Respirationem facilitant* omnia,quæ ipsius impedimenta minuunt.

CXCVI. *Impediunt* Phthisicorum *Respirationem*,tum ipsum *Pus in Pulmonum Ulcere* genitum,tum *aliunde eò* delatum,tum *humores cæteri viscidi vel acres* ad Pulmones delabentes.

CXCVII. Pus utrumque difficiliorem præstat Respirationem, quoties *viscidum ac tenax* firmiter adhæret Pulmoni, nec nisi labore magno atque longo expelli potest.

Medicamenta Puris viscidi tatem incidentia.

CXCVIII. Viscidiras autem illa ut solvatur, & faciliùs Pus excernatur, præstabunt Medicamenta incidentia, & ex Hyssopo,Capillis Veneris, Tussilagine, Enulâ campanâ, Irid. rad.& similibus parata Decocta pectoralia, Syrupi,Trochisci, &c.

Balsamus Sulphuris.

CXCIX. In hunc finem commendo itidem Balsamum Sulphuris Anisatum, utpote qui non tantùm Ulceri mundando & consolidando servit, verùm insuper Pus ipsum tenuius,fluidiusque reddit, adeóque ipsius excretionem promovet, & facilitat.

Catarrhi crassi & viscidi quibus curandi.

CC. *Catarrhis Crassis & Viscidis* perseverantibus conducunt similia medicamenta incidentia,& memoratis addi possunt *Hydromel*; *ut & Oxymel* tàm *simplex*, quàm *scilliticum*; utpote in solvendo phlegmate viscido præstantissimum medicamentum.

CCI. Quinimò usurpari possunt in hoc casu *Decocta* nuper memorata ex *Rad. & Lignis* convenientibus, cum passulis majoribus parata, tum *alterantia* duntaxat,tum & aliquando blandè simul humores crassos *expurgantia*.

Quibus acres, & salsi, & subacidi.

CCII. *Catarrhis* autem *acribus & salsis, vel subacidis* convenient memoratæ Pilulæ de Cynoglossâ & Styrace, ut & Tabellæ ex similibus paratæ;quoniam omnibus ægris non arrident Pilulæ, unde tunc mutanda est medicamentorum formula.

Pilulæ de Cynoglossâ & Styrace.

CCIII. Hisce autem Pilulis ad grana tria vel quatuor subinde ac pro re natâ, & urgente necessitate assumptis non tantùm temperabitur dictorum humorum acrimonia, quin incrassabuntur iidem spumæ duntaxat formâ ut plurimùm prodeuntes, atque in sui expulsione diu & multùm Ægros frustraneo labore fatigantes. Hisce autem Pilulis, aut ex ipsarum materiâ paratis Tabellis incrassati humores longè faciliùs & feliciùs prodeunt, sicque non parùm levantur Ægri.

Pro humorum diversitate diversa adhibenda remedia.

CCIV. Cùm autem aliquando accidat, ut eundem Ægrum infestent & viscidi, & tenues, Salsique, quin & Acidi humores, (quamvis rariùs eodem tempore) observandum diligenter, pro diversi humoris quovis tempore urgentis diversitate diversa esse adhibenda remedia,nunc hæc mox illa.

CCV. Quinimò, si forsan accidat, ut simul ac eodem tempore infestent diversi humores,tunc aut utroque remedio mixto utendum, arbitror, aut illo priùs, quod urgentiori Symptomati succurrit, ac paulò post illo, quod alteri minùs urgenti conducit.

CCVI. Magis autem urgere puto humorem acrem, quàm viscidum, ni ab hoc periculum suffocationis immineat; tunc namque ad hunc humorem recurrendum & illi priùs succurrendum: aliàs alteri.

Catarrhi acres, salsi, & subacidi evacuandi & quibus.

CCVII. Iisdem Catarrhis acribus, tum salsis, tum acidiusculis magnâ copiâ abundantibus debetur subinde post præmissam contemperationem atque inspissationem Purgatio, & imprimis per Rad. Jalappæ, ejusve Resinam in pilulas commodiùs redigendam;pulvis enim radicis omnibus formis exhiberi potest, pulveris, electuarij, decocti, &c.

CCVIII. Hisce Ergò aut similibus medicamentis facilitabitur Respiratio Phthisicorum difficilis, atque malum ipsorum reddetur levius; quod gratum & acceptum est Ægris desperatè decumbentibus.

Tussis molestia levanda.

CCIX. Quinimò iisdem ferè medicamentis *Tussis molestia* multùm levantur, cùm ab iisdem Causis illæ pendeant, non est proinde opus, ut pluribus hisce immoremur: id unum tantùm monebimus, attendendum esse accuratè ad singulorum medicamentorum usurpatorum operationem quò in iis potissimùm perseveret Medicus, quæ Ægro comperiet plurimum auxilij afferre & levaminis.

Appetitus prostratus quibus excitetur.

CCX. Ad *Appetitum* sæpenumerò in *Phthisicis prostratum* quodammodò saltem excitandum non puto convenientius remedium hactenus innotuisse, quàm *Elixir Proprietatis*, ad guttas 5. vel 6. ante assumendum alimentum dimidiâ circiter horâ ex vino, vel alio liquore conveniente sumptum.

Elixir Proprietatis quibus.

CCXI. Cùm enim constet hoc Elixir Myrrhâ, Croco & Aloë, cum Sulphuris Oleo per Campanam parato & Spiritu Vini simul digestis; *Myrrhæ* nomine, ut & *Croci* conducit Phthisi, & Tussi; Aloë autem humorem pituitosum viscidum incidit, & blandè ac lentè educit;

eit; quin ipsum Pus attenuat; sed & hæc omnia Ulceri mundando conveniunt; adeò ut Phthisi remedium sit convenientissimum, cujus acidum temperari potest mixturâ dulciore, cum quâ assumatur.

CCXII. Sed illud idem medicamentum promovebit *Alimentorum in Ventriculo Fermentationem*, à Puris omnibus corporis humoribus immissi visciditate impeditam: & sic quoque *Gravitatem* post ipsorum assumptionem Ægris molestam levabit

CCXIII. Adeò, ut his paucis medicamentis prudenter usurpatis, levari possint Phthisici, etiam nunc, ubi perfectæ Curationis spes nulla superest.

CCXIV. *Vires Phthisicorum prostratæ* tum *Cibis copiosi nutrimenti*, facilisque fermentationis, tum imprimis potu generoso & spiritu blando abundante, ut & quibusdam Aromaticis, Ambrâ griseâ, Confectionibus Alkermes ac Hyacinthorum, & similibus re[illegible]eari solent, ac sustentari.

CCXV. Cibis, inquam, copiosi nutrimenti, & facilis fermentationis, quoniam enim non tantùm Appetitus solet simul prosterni in Phthisicis, sed insuper ab assumptis Cibis gravari eorum Ventriculus, dum interim sensim consumitur & perit ipsorum Caro æquè ac Pinguedo; idcircò requiruntur alimenta, quæ minore quantitate assumpta plurimùm nutriant, & reficiant corpus contabescens; quæ facilè fermentabilia minorem moram nectant in Ventriculo; quæ eâdem de causâ minore pondere gravent eundem Ventriculum, sed ob facilem suam fermentationem leviora appareant.

CCXVI. Talia autem Alimenta sunt *Panis triticeus*, ritè priùs fermentatus; *Carnium jusculа* moderato quidem, at simul longiore Calore extracta, & ad Gelatinæ consistentiam deducta.

CCXVII. In his namque Jusculis crassioribus & Gelatinis continetur primaria vis Carnium, novæ Carni generandæ aptissima.

CCXVIII. Huc etiam spectat omne *Lac dulce*, tàm *Humanum*, quam *Brutorum*, inter quæ hactenus prælatum est *Asininum*, hinc *Caprinum*, mox *Ovillum* & *Bubulum*; quamvis hoc tempore secundùm hominum morumque inconstantiam præferatur *Bubulum*.

CCXIX. Laudantur quoque *Ovorum vitelli*, quamvis non pauci occurrant, qui ipsos ferre non possint; qui proinde ab ipsis abstinere debent.

CCXX. Inter Alimenta quodammodò medicamentosa laudantur *Amygdalæ*, *Pistacia*; & ex his paratæ *placentæ*, etiam *Saccharatæ*, & *Anisatæ*, quin modis multis *Aromaticæ*; quibus pro re natâ, & Symptomatum varietate uti licet.

CCXXI. *Panis* quoque *biscoctus* utilis observatur Phthisicis; quoniam superfluâ humiditate Aqueâ per iteratam coctionem magis privatus imbibit abundantiùs humores Pituitosos semper ferè citiùs, aut seriùs abundantes ac restagnantes in ipsis.

CCXXII. Quoad *Potum* laudatur *Vinum Generosum ac simul dulce*; quale est *Malvaticum*, quodque minùs austerum, rubellum tamen producitur in regionibus calidioribus; Album enim sæpenumerò Acrius deprehenditur. *Potus utilis quisnam.*

CCXXIII. Quamvis autem vinum illud potentius nunquam sit plenè fermentatum non idcircò nocentius, quin utilius existit. Quâ enim parte sufficienter est fermentatum, eâ Spiritus Animales simul deperditos, aut minùs ex Alimentis eductos reparat; quâ verò minùs est fermentatum, Sanguinem laudabilem generat, & futuro Spiritui Animali materiam copiosam, utilemque suppeditat.

CCXXIV. Sumendum interim quantitate parvâ, & commodè *cum Pane biscocto*, tum simplici, tum Saccharato; cujus sc. ope diutius sistitur in Ventriculo, minùs afficit cerebrum, viresq; omnes magis reficit; uti hoc constat per experientiam. *Quomodò sumendus.*

CCXXV. Potest quoque ex *Aromatibus*, *Plantisve Aromaticis* elici *Essentia*, in reparandis viribus dejectis efficacissima, ubi præsertim non tantùm *per Vini Spiritum* elicitur *Tinctura* potens, sed insuper ex superstite magmate Igne conveniente paratur *Oleum* sine empyreumate, denique ex Capite mortuo Chymicis vocato *Sal*; quæ tria simul artificiosè juncta Essentiam exhibent mirabilem, cujus guttæ, una, duæ, aut tres plurimùm præstant in collapsis viribus Ægrorum & Phthisicorum reparandis, reficiendisque. *Aromatum & Plantarum Aromaticarum Essentia. Tinctura. Oleum. Sal.*

CCXXVI. Harum autem Essentiarum defectu, aut cum ipsis usurpari poterit *Ambragrisea*, in quâ concentrata est naturâ Essentia potentissima, viresque mirabiliter recreans & restaurans. *Ambra grisea.*

CCXXVII. Sic valdè conducunt quoque *Confectiones* nominatæ *Alkermes*, atque *Hyacinthorum*, vulgaribus & notis compositionibus omnibus præferendæ: sive per se sumantur, aut ex Vino, aliove liquore familiari; sive mixturis convenientibus admisceantur, atque per intervalla cochleatim ab Ægris assumantur, cùm perpetuò ferè de summâ debilitate conqueri soleant Phthisici. *Confectio Alkermes & Hyacynthorum.*

CCXXVIII. Atque sic paucis quoque Phthiseos Tractationem absolvimus, in quâ tum ipsius Causam continentem Pulmonum Ulcus, tum ejusdem Causas antecedentes multifarias exposuimus; tum ejusdem mali gravissimi, ac plerumque lethalis & instantis vel minantis, & incipientis, & consummati Curationem, Curandi saltem modum proposuimus, cui proinde Tractationi finem tandem hîc imponimus.

FINIS TRACTATUS QUARTI.

TRA-

TRACTATUS V.

DE CACHEXIA.

Cachexia quid

I. CACHEXIA *est Vitiosa (Corporis Universi Nutritio. Qualitate* sc. nunc *peccat* primariò ipsa *Nutritio*, hinc & secundariò *Quantitate*, dum vel *Contabescit Corpus*, vel *Augmentum mentitur* in Anasarcâ & Leucophlegmatiâ, Hydropis speciebus.

Nutritionis vitium Sanguini adscribendum.

II. Cùm *Sanguine nutriatur Corpus*, nemo non videt, omne *Nutritionis vitium Sanguini vitioso adscribendum*; Neque enim facilè quis aut sibi, aut aliis persuaserit, *Universi Corporis partes omnes ita ab ullâ Causâ posse affici*, ut, *integro permanente Sanguine*, quocunque demùm *modo vitiari possit ipsarum omnium Nutritio.*

III. Qualiscunque enim Causa externa fingatur, quæ aliquam Universi Corporis partibus omnibus, mollioribus saltem, noxam inferat, illa longè faciliùs Sanguini nocebit, utpote partibus laxiùs junctis, & idcircò magis alterabilibus constanti.

IV. Quamvis enim quædam observentur corrumpentia & alterantia res solidas durasque, intactis & immutatis laxis & mollioribus; (sic Aquæ fortes metalla solvunt & rodunt, non item Sulphur) non puto tamen unquam observatum esse, id accidere Rebus ejusdem naturæ, aut ex se mutuò genitis, quemadmodùm Carnes sunt ex Sanguine levi mutatione productæ.

Argumentum à simili quale esse debeat.

V. Quoties enim à simili sumendum est argumentum, aliquam dicto nostro & asserto probabilitatem allaturum, toties convenientia esse debet cum illo simili, & in ipso saltem verum esse debet, quod asserimus.

Non sulphur, sed mercurium acquirere naturam metallicam.

VI. Si quis proinde ostenderet, Sulphur levi negotio acquirere naturam metallicam, quemadmodùm id de Mercurio testantur Chymici; tunc procedere aliquo modo posset argumentatio à simili: verùm non puto id hactenus esse assertum ab ullo, multò minùs probatum.

Mercurii ab Aquis fortibus solvi, & metallis perfectioribus augmentum dare.

VII. Idem autem si quis Mercurio vellet tribuere, huic mox reponerem, non minùs ab Aquis fortibus solvi Mercurium, quàm Metalla solida; quemadmodùm sentio non minùs à Causâ quâcunque affici posse Sanguinem, quàm Carnes, aliasque Corporis partes ex Sanguine productas & conservatas; quemadmodùm ex Mercurio Metalla perfectiora augmentum capere posse, testantur primarij Artis Chymicæ Coryphæi, quibus ante alios credendum.

Omnis vitiatæ nutritionis causa in sanguine.

VIII. Concludimus proinde, omnem *vitiatæ in Cachexiâ Nutritionis Causam in Sanguine imprimis quærendam, inveniendamque.* Quamvis nil obstet, posse ab *alicujus Partis, aut Visceris noxâ pendere Sanguinis Corruptionem* dictam.

Proxima continensque Cachexiæ causa.

IX. *Proxima Ergò Continensque Cachexiæ Causa est Sanguis vitiosus*, & quidem non semper uno vitiosus modo, unde non parùm inter se differunt variæ Cachexiæ species, tum ratione Affectuum Consequentium, Tabis putâ, vel Anasarcæ, aut Leucophlegmatiæ.

In eâ omnes functiones vitiatæ.

X. Cùm in Cachexiâ omnes Corporis partes perperàm nutriantur, mirum non est, si & Functiones in Cachecticis omnes ac singulæ vitientur.

1. Fames

XI. Nam 1. *Fames* utplurimùm *minuitur, aut depravatur*; rariùs i[...]nditur.

2. Sitis

XII. 2. *Sitis depravatur* magis, quàm *augetur*, rariùs tollitur.

3. Fastidium Alimentorum.

XIII. 3. *Alimenta cum fastidio ferè assumuntur*, quandoque illa quoque, quæ perperàm desideraverant Ægri.

4. Ab gravat & compressivus cordis dolor.

XIV. 4. *Ab assumptis alimentis gravantur* ferè Cachectici, unde *Compressivus* quoque *Cordis Dolor*, aliquos quidem continuè, aliquos imprimis post alimentorum assumptionem urget; aliquando *Nausea* vel *Vomitus.*

5. Tormina & Lancinationes in Abdomine.

XV. Sed nec semper 5. ubi ad Intestina protruduntur quomodocunque Fermentata in Ventriculo Alimenta, benè habent Cachectici, cùm aliqui tunc imprimis habeant malè, propter *Tormina* vel *Lancinationes*, *aut Distensiones, Angustiasve in Abdomine obortas.*

6. Alvi adstrictio, vel fluxus.

XVI. Quibus nonnunquam 6. comes est *Alvi adstrictio*, nonnunquam *Alvi fluxus*, isque varius, nunc magis, nunc minùs molestus & gravis.

7. Aucta Dyspnæa.

XVII. Nec tantùm in Abdomine malis urgentur Cachectici, sed 7. adesse mox solet *aucta* tunc *Dyspnæa*, plerisque continuè præsens, ad levissimum tamen corporis motum, ascensum præsertim, molestior.

8. Cordis palpitatio.

XVIII. Hanc 8. comitari solet *Cordis Palpitatio*, quibusdam imprimis molestissima; & *Arteriarum circa Iugulum & Tempora Pulsatione* visui manifestâ se magis manifestans: quinimò ad *quiescendum* aliquos non infrequenter cogens.

9. Febris lenta, & hectica.

XIX. Observatur quoque 9. *Febris lenta* plerisque comes, atque ubi *contabescere* simul *incipit Corpus*, paulò post Alimentorum assumptionem exacerbata, ideóque Hectica.

10. Lassitudo.

XX. Dum autem Sanguis indies vitiosior factus quaquaversùm propellitur, eiusque aliquid hinc inde partibus adhæret, mirum non est, si 10. Universi Corporis, *Crurum* præsertim *Lassitudo*, in quibusdam *Ulcerosa* observetur.

11. Animales functiones læsæ.

XXI. Interim 11. *Animales* quoque *Functiones* omnes, *Sensus* tàm *externi*, quàm *Interni*, ut & *Animalis Motus*, plùs vel minùs *languent*; *Animusque* ipse *tristatur*, *aut morosus* fit.

12. Color Cutis mutatus.

XXII. Quin 12. *Color Cutis viridis*, immutatur in *pallidum*, *flavum*, sive *Cereum*, & quan-

quandoque *virescentem*; quod imprimis in facie apparet.

Maci-tia, Leu-phle-atia, Ana rca.

XXIII. *Macilentia* quoque 13. accedit, ac permanet; ni accedente *Leucophlegmatiâ vel Anasarcâ turgidulum* quasi, *tumidumque* fiat corpus.

Sali-varia

XXIV. In *Ore* ferè *Linguâque aridiore* mutatur 14. *Saliva*, nunc *crassior*, nunc *tenuior*, nunc *subsalsa*, nunc *subamara*, nunc *impensè dulcis* existens.

Vri-cruda aquea iquan varia.

XXV. Quin 15. Ipsa *Vrina* plerumque quidem *cruda* existit & *Aquea*, aliquando *varia*, (neque enim semper uno eodemque ipsa se habet modo) cum multifario sedimento.

Capi-Dolor rius.

XXVI. Quibusdam 16. accedit *Capitis dolor*, nunc in *parte anteriore*, nunc in *posteriore*, nunc in *alterutro*, nunc in utroque latere; nunc *gravans*, nunc *lancinans*, nunc *findens*, nunc *pulsans*; quis enim omnibus illis varietatibus colligendis, recensendisque par?

In fœ-inis enses ppressi.

XXVII. Quòd si quis insuper 17. sexum sequiorem, ac infirmiorem, *Fœminas* putà privatim consideraverit, observabit præter memorata Symptomata in ipsis ferè graviora, plura reperiri, *Suppressos* sc. *Menses*, ac nescio quæ non ipsos consequentia mala, *Suffocationes*, idcircò *Vterinas dictas, multiplicia Animi Deliquia, Anxietates circa præcordia inexplicabiles, Insultus Epilepticos*, &c.

8. Im-otentia d gene-andum, el gene-atio vi-iosa.

XXVIII. Inter cæteras *Functiones Generationi servientes* ac dicatas nonnunquam tàm Viris, quàm Fœminis observatur 18. *Impotentia ad Generandum*, nonnunquam *Generatio vitiosa*, tum ratione ipsius *Gestationis in Matre*, tum *ipsius Fœtûs gestati* in *Vtero*, ac postmodùm ex *utero exclusi*.

terili-as.

XXIX. Hinc enim *Sterilitas* frequens in utroque sexu: unde aut *Semen deficit*, aut *Penis erectio*, aut *Voluptas*, aut *Conceptio*, &c.

A Patre Cachecti o Fœtus morbi-dus.

XXX. Imprimis ubi ex *Patre Cachectico* Generatur *Fœtus* solet is non rarò in Vtero materno existere morbidus, quin nonnunquam sepulcrum invenire, ubi nactus erat vitam; & Matri quandoque, cui vitam, vitæ saltem sustentationem debebat, mortem accersere.

XXXI. Vnde Vterum difficulter tunc gestat fœmina, ex fœtus Cachexiâ plurima mala perfert, & morbos graves patitur.

Matrem & Fœtum se invicem afficere.

XXXII. Quemadmodùm enim à Matre Ægrotante morbum accipit gestatus in Vtero fœtus, sic vicissim à Fœtu in Vtero existente ac ægro trahitur in consensum mater: quod evincit ac confirmat quotidiana Experientia.

A Matre Cachecticâ Fœtus Cachecticus.

XXXIII. Quòd si à Matre priùs sanà, in morbum autem, dum gravida existit, incidente afficiatur & in consensum trahatur Infans; nonne longè citiùs, faciliúsque à Matre Cachecticâ & jam ægrotante, priusquam imprægnaretur, Fœtus producetur Infirmus & Cachecticus? quod itidem fieri constat Experientiâ.

Aliquando tamen contrarium.

XXXIV. Quamvis autem nonnunquam usu veniat, ut ex Matre Cachecticâ prodeat fœtus sanus, id tamen non ita frequenter accidit, quàm contrarium, adde quòd talis fœtus sanus apparens paulò post labentis mali signa exhibeat, & Maternam hæreditatem testetur affectu gravi, & subinde lethali.

Ejus ratio.

XXXV. Rationes verò urgentes ac unicuique satisfacientes afferre, Cur aliquando à Matre Cachecticâ producatur Fœtus sanus, admodùm erit arduum. Nam licet aliquibus placeat, (neque enim omnes id admittunt) ex semine masculo tantùm generari Fœtum, *nutritur tamen Sanguine menstruo, Alimento saltem à Matre suppeditato, & in Ipsâ* Cachecticâ necessariò *inquinato*; in quo exinde Fœtum Cachecticum fore, suadet ratio, ac sæpenumerò fieri, testatur Experientia.

XXXVI. Mihi vero simile videtur, aliquid aut in *Fœtu à paterno semine pendens existere*, aut *cum assumptis* à matre Alimentis *junctum ad Ipsum transire*, quod ipsum tutum præstet ab illâ Cachexiâ Maternâ: quamvis quale quid idem illud sit, ego nec clarè conjicere, aut concipere, nec distinctè explicare queam.

Non omnia hæc in Cachecticis observari semper. Vitium Sanguinis in Cachexiâ diversum.

XXXVII. Non omnia quidem memorata in superioribus à me mala in singulis observantur Cachecticis, sed in quibusdam plura, in aliis pauciora, in quibusdam hæc, in aliis alia: unde quoque colligere licet, *Vitium Sanguinis* non semper *simile in Cachexiâ* existere; at modò *graviores*, modò *leviores*; modò *has*, modò *illas*, modò *plures*, modò *pauciores*, modò *magis mistas* agnoscere *Causas*.

Eius causæ diversæ.

XXXVIII. Prout certè Functiones hæ aut illæ, hoc aut illo læsæ modo reperiuntur in Cachexiâ, has tunc vel illas Causas vitium Sanguini attulisse judicamus.

Ad sex res Non-naturales referendæ.

XXXIX. *Causæ* autem illæ non malè ad *sex res Non-naturales* dictas, utpote homini necessarias & inevitabiles, *cæteraque fortuitò* cuivis subinde *accidentia* revocantur.

1. Alimenta, Medicamenta, & Venena.

XL. Inter sex res Non-naturales primus locus meritò *Alimentis, Medicamentis, atque Venenis* perperàm usurpatis & assumptis datur.

XLI. Alimentis addo Medicamenta & Venena, de quibus, ut mea mens magis pateat, libet paucis meam de singulis sententiam explicare.

Quænam Autori dicantur Alimenta.

XLII. *Alimenta* mihi sunt & dicuntur omnia Ore assumenda, & in Ventriculo, hinc & aliis partibus nostri corporis mutabilia & alterabilia in substantiam Corpori vel Continenti, vel Contento reparando aptam.

Ea præparationem requirere.

XLIII. Quicquid enim in Corporis nostri alterutrius, vel utriusque deperditi aut consumpti locum reponi debet, id admodùm rarò tàm purum, tamque illi usui aptum assumitur, ut nullam præviam mutationem subire habeat necesse; plurima certè à fœcibus, ac inutilibus corpori partibus secerni debent, ac proinde ad illam partium inutilium ab utilibus secretionem priùs præparari.

Cui quænam inserviant Functiones.

XLIV. Huic præparationi, ac secretioni peculiares dicatę in Corpore nostro functiones, quales sunt *Ciborum masticatio* in Ore, eorundem, ut & Potûs, *Fermentatio in* Ventriculo, *Chyli utilis ab Alvi fœcibus secretio* in Intestinis: in quibus omnibus patiuntur, & mutationem subeunt Alimenta usurpata.

Quęnam Autori dicantur Medicamenta.

XLV. *Medicamenta* verò mihi sunt & dicuntur, omnia quocunque modo assumpta vel usurpata, inepta verò in corpore nostro ita mutari, ut in ejus nutricatum abeant, quin aptissima & potentia corpus ipsum alterutrum vel utrumque ita mutare, ut Constitutio ejus inde fiat melior ac perfectior.

XLVI.

Ea Sanis non deberi.

XLVI. Vnde Sanis non debentur Medicamenta, utpote quæ Corpus præsupponunt Ægrum; cui medeantur, quodque in statum transferant meliorem.

Quænam Auctori dicantur Venena.

XLVII. *Venena* denique mihi sunt & dicuntur omnia quovis modo usurpata, & in corpore ita mutari, ut in ejus substantiam abeant, inepta; quin id ipsum ita mutare apta, ut idem non in meliorem, at in pejorem statum & constitutionem redigatur.

Alios scriptores his terminis non id significare.

XLVIII. Quamvis autem data hîc à me Alimenti, Medicamenti, ac Veneni explicatio, aut descriptio apud alios Scriptores forsan non legatur, non est ipsa idcircò rejicienda, cùm nemini non queat constare, quàm obscurè de hisce rebus loquantur plerique; adde quòd Vnicuique uni Veritati studenti attendendum sit ad rem ipsam, quam qui interpretatur ritè, & vocabula rebus convenientia proponit, utique verum docet.

Auctori tamen sic convenientissimum videri.

XLIX. Quomodocunque proinde unicuique libeat loqui, ego Terminos vulgò Vsitatos servans, puto me *rebus* ipsis *convenientissima* proposuisse atque exposuisse nomina, & ita quidem, ut illis admissis omnis obscuritas, difficultas, & cavillandi occasio tollatur; quod imprimis Philosophum Veritati, ac publico bono unicè addictum decet.

Quot modis assumta in nostro corpore agant.

L. Res, inquam, per se manifesta est, *omnia, quæ usurpamus, vel apta esse ita in corpore nostro mutari*, ut in ejusdem substantiam & reparationem abire possint, vel inepta esse illi mutationi subeundæ, at contrà *apta nata idem mutare*, & quidem *aut in melius, aut in peius*: in melius, quando è statu imperfectiore elevatur ac deducitur in perfectiorem; in pejus, quando contra è statu perfectiore detruditur & corrumpitur in imperfectiorem ac deteriorem.

Quæ pro ptercà sunt vel Alimenta, Medicamenta, vel Venena. Eidem pro diverso respectu tribui posse diversum nomen.

LI. Hæc cùm ita sint, & in triplici genere constituta reperiantur omnia ab homine usurpanda, nonne quæ 1. loco dixi posita, convenientissimè atq; ex usu loquendi vocabuntur *Alimenta*; quæ 2, *Medicamenta*; & quæ ultimo *Venena*.

LII. Adde quòd positâ tali horumce Vocabulorum descriptione atque explicatione facilè pateat, qui queat fieri, ut *uni atque eidem* pro respectu tamen diverso *tribui possit nunc Alimenti, nunc Medicamenti, nunc Veneni nomen*: illud enim vulgò & apud probatos Auctores fieri notissimum.

Vinum esse Alimentum

LIII. *Vinum* certè moderatè sumptum *Alimentum* est præstantissimum, atque imprimis Animales Spiritus reparans.

Medicamentum.

LIV. Idem *Vinum*, generosum præsertim itidem convenienter sumptum Pituitam corrigit ac emendat, ejusque noxas curat, & hactenus *Medicamentum* audit gratum.

Venenum.

LV. Idem *Vinum immoderatiùs* à quocunque *sumptum* plùs minùs nocet, imò quibusdam non tantùm morbos graves parit, sed aliquando ipsam mortem etiam subitò affert; quo nomine si non *Veneni* appellationem mereatur, quo alio id possit, ego saltem assequi vel conjicere nequeo.

Cachexia ortus ab assumptis.

LVI. His proinde de Alimentorum, Medicamentorum, ac Venenorum distinctione ac descriptione præmissis, non difficile erit *Cachexia ortum ab assumptis deducere*, utpote quæ tunc Alimenti aut Medicamenti nomen ampliùs non merentur, at solius *Veneni*.

Alimenta & Medicamenti fieri Venena.

LVII. Definunt, inquam, esse Alimenta, vel Medicamenta, ex quorum abusu, hoc est, usu præpostero excitatur Morbus.

LVIII. Quæcunque namque Alimenta vel Medicamenta solent esse, quamdiu quantitate mediocri, ac tempore decenti usurpantur; eadem Venena fiunt, quamprimùm quantitate usurpantur nimiâ, vel tempore alieno, & ita quidem, ut hominis utentis sanitas inde lædatur, & hîc in specie Cachexia producatur.

Venena quænam absolutè nominanda.

LIX. Quæ autem per se atque ex suâ naturâ homini omni vel huic saltem illive solent esse noxia, eadem absolutè sunt appellanda Venena.

Cachexia producitur 1. ab Alimentis optimis. 2. Ab Alimentis Medicamentosis. 3. A Medicamentis. 4. A Venenis.

LX. Cachexia Ergò produci solet 1. *ab Alimentis etiam optimis*, quoties maiori copiâ & indecenti tempore assumuntur, & quidem diutiùs.

LXI. 2. Ab *Alimentis Medicamentosis* dictis, hoc est, tum de Alimentorum tum de Medicamentorum naturâ participantibus; quippe quæ citiùs, faciliùs, potentiúsque ex usu perverso afferre possunt homini noxam.

LXII. 3. A *Medicamentis propriè dictis* absque urgente necessitate usurpatis.

LXIII. 4. A *Venenis* semper talibus.

Ad Alimenta optima quænam referenda.

LXIV. Ad *Alimenta optima* referendus *Panis & Vinum*. De Pane dicitur vulgò, nec malè, *Omnis repletio mala, Panis pessima*. Quantum damnorum afferat Vinum, nemo nisi volens ignorare potest, cùm tàm frequentes occurrant ex ejus abusu facti Cachectici, & tandem Hydropici.

Quænam ad Alimenta Medicamentosa. Quænam ad Medicamenta.

LXV. Huc spectant ipsæ *Carnes* quævis abundantiùs assumptæ, ac imprimis *Pisces*, *Marini* præsertim, utpote plus Pituitæ generantes.

LXVI. Ad *Alimenta Medicamentosa* refero *Aromatica* omia, & *Condimenta, Fructus horarios, Olera*, &c. Acetum.

LXVII. Ad *Medicamenta propriè dicta* pertinent Theriaca, Diascordium, Corallia, Creta, Oculi Cancri, Lacca, Pix, Resina, &c.

Quænam ad Venena leviora.

LXVIII. Ad *Venena leviora* refero Cespites, Cineres, Calcem, &c. Neque enim *fortiora* usurpantur, quin mox vitæ periculum præsens immineat.

2. Res nonnaturalis Aër.

LXIX. Post ipsa Alimenta ore assumenda, & cætera ipsorum modo usurpanda, proximum ac secundum locum tribuendum existimo *Aëri*, à quo quemadmodùm commoda homini accedunt plurima, sic & noxæ obveniunt innumeræ.

Ejus Mutationes subitas sanitatem destruere. Et præcipuè frigus acre post magnum æstum. Et quomodò.

LXX. Imprimis *subitæ Aëris mutationes*, eæque *notabiles*, destruunt potenter hominis sanitatem; inter quas omnium *pessima* est *Frigus Acre magnum æstum subitò excipiens*.

LXXI. Ab hoc enim soluta & quaquaversùm propulsa cum Sanguine Pituita in Corporis præsertim superficie, habituve coagulatur; mox & Inflammationem, Sanguinis saltem stagnationem parit, unde Dolores tum in superficie Acres, tum in habitu graves excitantur; hinc sensim à Sanguine stagnante, atque plùs minúsve corrupto Massa reliqua citiùs tardiúsve inficitur, & Cachexia producitur.

LXXII.

LXXII. Idem autem evenit, quoties non Corpus Universum, sed aliqua duntaxat Pars notabilis, atque imprimis Caput, vel in fœminis Uterus quoque afficitur; unde in utroque sexu Gravedo, hinc & quandoque post Catarrhalem Febrem Cachexia gignitur; quemadmodùm contrà in Fœminis vel Menstruorum suppressio, vel eorundem retardatio, ac consequenter Cachexia generatur.

LXXIII. Quod contingit faciliùs, citiúsque, quando sæpiùs tale incommodum incurrunt homines vel sui negligentiores, vel urgente necessitate tales mutationes vitare prohibiti.

Res n-naturales … nimi … the… …ua.

LXXIV. Tertium inter Non-naturales Res locum tribuo *Animi Pathematibus*, ac imprimis *Metui magno & Terrori inopinato*, aut *Mœrori angenti*; à quibus non infrequenter produci observamus Cachexiam.

…ce …omodò …ans.

LXXV. Ab hisce namque Pituita redditur *viscidior* & *Spiritus Acidus Acrior*; unde cæteri quoque humores aut inertiores fiunt, aut sistuntur saltem in suo motu, sicque paulatim tota Functionum omnium OEconomia perturbatur.

Corpo… Mo… & …ies, …omodò …chexiā …oducās

CXXVI. Aliquando quidem, licèt rariùs, à *nimio Corporis Motu & agitatione*, aut viciffim *Desidiâ & Torpore* producitur Cachexia; quatenus ab Exercitio immoderato exhauriuntur Spiritus humorum Acrimoniam temperantes, aut in Desidiâ minùs generantur, dum Pituita cumulatur.

Quo… …odo Vi… …iæ.

LXXVII. Ad hanc Cachexiam producendam aliquid quoque conferre possunt *Vigiliæ diutiùs protractæ, ut & Somnus immodicus.*

LXXVIII. *Vigiliæ* namque *nimiæ* Spiritus Animales valdè consumunt; unde minùs temperari possunt Humores quivis; quapropter illis Acribus permanentibus vitiosa contingit tàm in tenui Intestino, quàm Corde Effervescentia, hinc & tandem Cachexia.

…uomo… … Som… …us.

LXXIX. *Somnus* autem *immodicus* & Spiritus Animales facit torpidos, & humorem Pituitosum reddit Viscidiorem; unde Cacochimia & Cachexia Pituitosa necessariò consequitur.

… Quo… …odo Ex… …eta & …etenta.

LXXX. Inter sex Res non-naturales dictas ultimum locum assignamus *Excretis* ac *Retentis* non secundùm naturæ leges ac morem se habentibus, atque sic quoque Cachexiam producere aptis.

Alvi …xcre… …enta …imium …uentia.

LXXXI. Nam 1. *Alvi Excrementa nimium fluentia*, cum Alvi fluxum habeant comitem, eatenus sæpissimè consequentem habent Cachexiam, quoniam in omni Alvi fluxu vel Bilis peccat primariò, vel saltem secundariò, ob vitium Succi Pancreatici, vel Salivæ, vel Alimentorum, Medicamentorum, Venenorumve assumptorum.

LXXXII. Arbitror enim, uti aliàs pluribus deduxi, Bilem in omni alvi fluxu semper affici; quamvis necdum satis constet mihi, quot, quibusve modis affici queat malè, ut Alvi fluxus producatur.

LXXXIII. Illud obiter notabo, leviorem esse alvi fluxum, qui proprium consequitur Bilis vitium; graviorem, qui à Succo pancreatico vitiato pendet.

LXXXIV. Quotiescunque autem aut primariò aut secundariò peccat Bilis, toties (licèt ritè fermententur in Ventriculo Alimenta) secretio Chyli à fœcibus alvi continget Vitiosa, & consequenter Sanguis producetur vitiosus, & Nutritio fiet vitiosa, hoc est, producetur Cachexia: ut nunc nil dicam de noxâ sæpè graviore tunc concurrente, quando Succi Pancreatici culpâ vitiatur Bilis.

LXXXV. 2. *Alvi Excrementa duriora* cum Alvo adstrictiore Cachexiam valent producere; quatenus Alvi adstrictio, meo saltem judicio, debetur *Succo Pancreatico* vel primariò vel secundariò peccanti. *2. Alvi Excrementa duriora.*

LXXXVI. *Primariò* tunc peccare mihi videtur *Succus Pancreaticus* quando *justo viscidior*, ideóque *minùs Acidus & Acris* existit. *Quid primariò tum peccet.*

LXXXVII. *Secundariò* censetur mihi Alvi adstrictionis Causa existere *Succus Pancreaticus*, quando is ab allabente *Pituitâ*, vel *Salivâ*, vel *Alimentis valdè viscidis* talis evadit, *viscidior*, inquam, ac *inertior*. *Quid secundariò.*

LXXXVIII. Quòd si Succus Pancreaticus valdè Acris & Acidus existens offendat nihilominùs Pituitam impensè Viscidam, præter *Alvum adstrictiorem Pituitæ viscditati adscribendam*, *lancinationes producentur in ventre ab Acrimoniâ Succi Pancreatici Acidâ*: quemadmodùm id quotidiè ægris accidere observare poterunt, qui meum monitum sequuti attendent accuratè ad omnia, de quibus conqueri solent Ægri. *Lancinationes ab Acrimoniâ Succi Pancreatici.*

LXXXIX. Observabunt autem in talibus Ægris præter Alvi adstrictionem, & lancinationes molestas, concurrere utplurimùm Abdominis Distensionem, atque Excrementa valdè indurata: quæ omnia ego saltem judico deberi flatibus ex pituitâ viscida ortis. *Abdominis Distensio & Excrementa indurata à Flatibus*

XC. Ubi verò hoc modo vitiosa existit Effervescentia in tenui Intestino, propter Acrimoniam Succi Pancreatici concurrentem aliquantò acrior transcolabitur Chylus, qui similem producet Sanguinem, & quidem pro istius acrimoniæ diversitate ac gradibus variis, non parùm diversum; unde necessariò continget Nutritio certo modo & gradu vitiosa, hoc est, Cachexia. Neque enim uniusmodi est Cachexia, sed plurimùm differens: quod qui non observant: aut negligunt, miserè cum Ægris suis procedunt. *A vitiosâ in tenui intestino Effervescentiâ Cachexia* *Eam nō esse uniusmodi.*

XCI. Ad Excreta omnibus hominibus communia secundum, post Alvi Excrementa, locum obtinet *Urina*. Quemadmodùm enim post Alimenta fermentata secernuntur Fœces Alvi ab ipsorum Chylo: si post Chylum in Sanguinem mutatum secernitur Urina in Renibus. *2. Inter Excreta Urina.*

XCII. Hæc *Urina, si non sufficienter secernatur* atque in Sanguine stagnet, noxas necessariò adfert, illumque inficit, & qualitatibus vitiosis inquinat, unde Nutritio fiet vitiosa, hoc est, Cachexia. *Ab hâc non sufficienter secretâ Cachexia.*

XCIII. Eadem *Urina si copiosiùs à Sanguine secernatur*, partem ipsius integritati necessariam simul adimet, ac proinde Sanguinem imperfectiorem præstabit, hinc & Nutritionis vitiosæ, hoc est, Cachexiæ Causa existet. *Ab eadē copiosiùs secretâ eādem Cachexia.*

XCIV. Ad Excreta refertur 3. loco etiam *Semen*, cujus in Corpore *retentio* non pauca hominibus mala creat, idque tàm Viris, quàm fœminis. Ab ipso autem retento & stagnante assurgunt halitus nidorosi versùs Sanguinis massam, eamque ita inficiunt, ut Nutritio inde consequatur vitiosa, hoc est, Cachexia. *3. Inter Excreta Semen. Ab hujus retentione Cachexia.*

Eadem ab ejusdem nimiâ Effusione.

XCV. Ejusdem *Seminis nimia Effusio* in Venere immodicâ non tantùm Vires exhaurit, & omnes functiones debilitat, sed insuper partem Sanguinis optimam, ut & Animales Spiritus valdè consumit, unde præter alia mala determinata nunc sensim, nunc subitò Cachexiam ducit.

4. Inter Excreta Narium Mucus. A quo parciùs producto aliquãdo Cachexia.

XCVI. Nil impedit, quo minùs 4. loco ad Excreta revocemus *Narium Mucum*, à quo parciùs producto rariùs quidem, aliquando tamen excitatur Cachexia; quatenus sc. illa Muci materia in Sanguine permanens illum præstat impurum, & Nutritionem affert vitiosam.

Eadem ab eodem copiosiore, sed simul tenuiore & acriore.

XCVII. Quoties autem in *Gravedinem* idem *Narium Mucus* non tantùm *copiosior*, sed simul *tenuior* & *Acrior*, hoc est, *Salsior*, & *Acidior*, effluit, ac non rarò bonâ sui parte fauces petit, atque nunc ad Pulmones delapsus *Tussim*, ac non infrequentes *Phthisin* parit; nunc per *OEsophagum* ad *Ventriculum* delatus *Alimentorum fermentationem* unà cum *prostrato Appetitu* impedit, ac consequenter *Chyli vitiosi secretionem* gignit, mox & *Sanguinis similis* generationem promovet; toties *Nutritionis prava*, hoc est, *Cachexiæ Causa* existit.

5. Inter Excreta menstruorum fluxus. A quo suppresso Cachexia. Eadem ab eorum nimio fluxu.

XCVIII. 5. Loco ad Excreta referre oportet in fœminis *Menstruorum fluxum*, *à quo suppresso* Cachexiam frequentissimè ortum suum ducere, nemo ignorabit, nisi hospes fuerit in Praxi Medicâ.

XCIX. *A nimio autem eorundem fluxu* idem contingere sæpenumerò quotidiana nos docet Experientia.

6. Lochiorum fluxus, à quo Cachexia.

C. Idem omninò dicendum est 6. de *Lochiorum fluxu*, partum excipere solito; à quo & *parciùs*, & *copiosiùs* fluente plurima mala incurrunt Fœminæ, & inter alia ipsam Cachexiam.

7. Lac, A cujus nimio fluxu Cachexia.

CI. Ad *Excreta* referendum tandem 7. *Lac*; postquam ab ipsius *nimio effluxu* tàm sæpè valdè debilitantur Fœminæ, atque non infrequenter incidunt in Cachexiam.

A Muliebri fluxu frequentissimè Cachexia.

CII. De *Muliebri fluxu*, licèt à frequentissimâ Cachexiæ Causâ; hîc non loquor, quandoquidem is fœminis naturalis non existit, sed duntaxat præter naturæ leges ipsis accidens. Hoc autem loco agimus tantùm de Excretis ac Retentis secundùm Naturæ leges contingentibus, præter Naturam verò vitiatis.

Causæ antecedentes et fortuitæ.

CIII. Antequam ad Affectûs hujus curatu difficilis ac molesti medelam accedam, pauca subjungam de Causis antecedentibus, at fortuitis, atque à non-naturalibus rebus diversis.

Medicamenta & Venena.

CIV. Ad has Causas fortuitas referri possunt tàm Medicamenta, quàm Venena, postquam illis carere atque ab iisdem abstinere possumus; quoniam tamen aliquam ipsorum, quatenus Alimentorum loco subinde usurpantur aut exhibentur, mentionem feci, parciùs nunc de iisdem loquor, & imprimis de iisdem, quatenus forinsecùs adhibentur, atque sic quoque nocent licèt tunc nullo modo Alimentorum vices supplere possint.

A Medicamentis optimis quomodò Cachexia producatur.

CV. Non rarò autem à *Medicamentis* etiam optimis, sed præposterè usurpatis, & quidem externè, Cachexia suum ortum habet, quatenus aliquo vitio in Corporis superficie existente ac molesto, Scabie putà, pustulis, & similibus, per Medicamenta forinsecùs applicata exsiccantur quidem & obliterantur illa vitia, ita tamen, ut introrsùm propellatur humor ibi peccans, qui Sanguini communicatus eundem inficit & vitiosæ Nutritionis, hæc est, Cachexiæ Causa existit.

CVI. Nec tantùm, quatenus hærens in Corporis superficie vitium & humor peccans introrsùm pellitur, excitatur à Medicamentis externis Cachexia, sed insuper ac non rarò, quatenus humor vitiosus per Corporis superficiem propellitur, atque expellitur, is verò denuò repellitur introrsùm, vel sistitur in superficie per medicamenta perperàm usurpata, eadem producitur Cachexia.

Quid servan[dum] Medi[co].

CVII. Quapropter sedulò attendendum est unicuique Medico, ne temerè Medicamenta humores vitiosos in expulsione suâ & exitu sistentia, vel impellentia usurpentur, postquam non infrequenter graviora, imò gravissima, & quandoque lethalia inde exsurgunt homini damna.

A Veneno Cachexia.

CVIII. Quod de Medicamentis nunc dictum, magis de *Venenis* propriè dictis, atque homini semper noxiis dicendum, à quibus videlicet præter detrimentum nihil venit exspectandum.

CIX. Quò imprimis referenda illa Venena, quæ in specie Cachexiam producere solent, atque non quidem subitò mortem inducere, at post vitiatam demùm Nutritionem, hoc est, Cachexiam.

Ad fortuitas Cachex[iæ] causas ref[eruntur] omnia, quæ co[ntundendo] vulner[an]do, &c. labefa[ct]ant partes externa[s].

CX. Ad fortuita referenda quoque sunt omnia, quæ partes externas *Contundendo*, *Vulnerando*, aliisve modis lædendo ita possunt labefactare, ut inde Sanguis ad ipsarum nutritionem appellens corrumpatur & ita vitietur, ut Cachexia inde sequatur.

CXI. Nihil enim refert, an Sanguis vitiosus accedat ad partes integras, an idem à partibus corruptis corrumpatur, hinc Nutritio vitiosa consequatur.

CXII. Id autem sæpenumerò accidere norunt, qui Praxin Medicam norunt.

CXIII. Neque opus est, ut semper universa Corporis superficies, vel habitus Contundatur, Vulneretur, quò Cachexia Universalis producatur; Sufficit enim in unâ parte corrumpi Sanguinem, eundemque in suo circuitu ad massam reliquam remeantem universam sensim afficere ac inficere, unde necessariò Cachexia consequetur universalis.

CXIV. Sic ex *Vulneratâ* parte si *copiosius effundatur Sanguis*; totum corpus detrimentum inde capit, dum minùs laudabilis producitur & in amissi locum reponitur Sanguis: Sanguine autem minùs laudabili, atque magis aquoso existente Cachexia universalis consequi solet.

In Cache[xiæ] Cur[a]tione plures occurre[re] Indic[a]tiones.

CXV. Atque sic quotquot insuper externæ ac fortuitæ Cachexiæ observabuntur Causæ antecedentes, agnoscentur facilè simili aliquo à me narrato modo illam producere; quapropter, ut ad *Affectûs gravissimi & frequentissimi Curam* me accingam, considerandum *plures* hîc occurrere *Indicationes*, quibus omnibus ni satisfiat, ritè haud curabitur Cachecticus.

Præcipua und[e] desumenda.

CXVI. Et prima quidem, omniumque primaria & *præcipua Indicatio* est, quæ sumitur *ab Ipsâ Cachexiâ speciali* in quovis subjecto curandâ occurrente.

Cachexiæ differentiæ. CXVII. Cùm enim *plures* obſerventur non *tantùm gradibus*,ſed etiam *modo* differentes Cachexiæ, illa differentia ante omnia erit accuratè notanda & conſideranda.

Quomodo materia ſpeciem diverſum. CXVIII. *Diverſitas* autem illa *ſeſe manifeſtat*, quoad *modum diverſum*, tum per *Coloris mutati diverſitatem*, nam nunc pallet,nunc flavet, nunc rubet,nunc diverſicolor exiſtit Cutis:tum *per conjuncta in Cute Symptomata*, Tumores putà,excreſcentias, puſtulas,ulcera, &c. eaque omnia modis variis inter ſe differentia.

Quoad gradus. CXIX. Eadem *Diverſitas quoad Gradus* ſeſe *manifeſtat*, tum *per Coloris* cujuſvis *majorem aut minorem intenſionem*; tum per cæterorum *Symptomatum gravitatem* aut *levitatem*.

CXX. Nam quò magis à naturali ſtatu recedit Color Cutis mutatus, eò etiam gravius judicandum vitium illam mutans,& vice verſâ.

CXXI. Sic quò graviora exiſtunt Symptomata Cachexiam comitantia, eò gravior judicanda ipſa Cachexia,& vice verſâ.

Curare diverſitas cachexiæ notanda. CXXII. Diverſitas verò ſpecierum Cachexiæ idcircò debet obſervari, quoniam ſic Cauſæ ejuſdem diverſitas innoteſcit.Alia certè Cauſa erit Cutis pallidæ, alia nigricantis, aut vireſcentis, aut lividæ. Alia proinde Curandi ratio debebitur ſingulis differentiis.

Curandæ indicatio unde petenda. CXXIII. Obſervatâ verò Cachexiæ Curandæ ſpecie ac Gradu, ſecunda *Indicatio* erit petenda à *determinato Sanguinis vitio, hanc vel illam Cachexiæ ſpeciem* producente, & quidem *in hoc vel illo gradu*.

Tertia unde. CXXIV. *Tertia* verò *Indicatio* petetur ab *univerſâ ſeſe conſequentium Cauſarum Antecedentium Syndrome*.

Quarta unde. CXXV. *Quarta Indicatio* deducenda erit à *Causâ procatarcticâ*,ſive *Antecedentes omnes irritante*, & inter naturales primâ, ſive illa *cæteras duntaxat* movendo *excitaverit*,ſive ipſas etiam corrumpendo, aut quovis alio modo alterando *vitioſas effecerit*.

CXXVI. Poteſt enim *Cauſa procatarctica*, *ſive Naturalium prima* vel *latentes* duntaxat in corpore humano Cauſas *commovere*, & ad noxam hominiafferendam inferendamque *excitare*;vel *efficientis* quoque *rationem habere*,quatenus *humores*,*partesve ſolidas integras corrumpit* & ita *pervertit*, ut hactenus *Functiones lædant*,& hìc *Cachexiam producant*.

Cachexia ni curationem indicat. CXXVII. *Cachexia* quidem *omnis ſui Curationem indicat*, ut & quævis ipſius ſpecies;ſed hæc indicatio inutilis eſt,nì ſimul pateat,quâ ratione,quibuſque mediis curari poſſit & tolli.

Nō curatur niſi ſublatâ cauſâ. CXXVIII. Non tollitur autem aut curatur Cachexia,niſi ſublatâ Cauſâ; Ergò ad indicationes à Cauſis petitas tranſeundum.

Ea eſt ſanguinis vitioſus. Et quidē diverſimode. CXXIX. Quemadmodùm autem in genere Cachexia ortum habet à Sanguine vitioſo, Nutritionem vitioſam producente ; ſic unaquæque Cachexiæ ſpecies ortum habet à ſpeciali ac determinato Sanguinis vitio, Nutritionem hoc vel illo modo vitiante.

Cujus cauſa proxima ſpecialia. CXXX. Quævis proinde Cachexiæ ſpecies hoc vel illud Sanguinis vitium pro *Causâ proximâ agnoſcens* indicabit *hoc vel illud Sanguinis vitium* eſſe tollendum, quocunque demum id fieri queat modo.

Quot modis vitia-ri poſſit Sanguis. CXXXI. Videndum proinde,*quot modis* probabiliſſimè *vitiari poſſit Sanguis* , *ut Nutritio inde conſequatur vitioſa*, *& Cachexia*; quoniam verò id non eſt à me factum in ſuperioribus, non nocebit hìc paucis de hâc re Conſiderationes meas nuper obortas communicare.

Quid in ea conſiderandum. CXXXII. Cenſeo igitur obſervanda eſſe omnia Sanguinem conſtituentia & ad ipſius integritatem aliquid conferentia;ubi præter *humores Sanguinem componentes* , ſimul conſiderandas puto *Mutationes Sanguini per Viſcera varia delato evenientes*.

Quæ nam ad Sanguinem conſtituendum concurrant. CXXXIII. Ad Sanguinem conſtituendum concurrere judico , 1. Ipſum *Sanguinem* perpetuò *circulantem*. 2. *Chylum* ex Alimentis aſſumptis eductum. 3. *Lympham*. 4. *Liquorem ex Succo Pancreatico, Salivâ,& Bile in tenui Inteſtino prodeuntem* , atque per Lacteas Venas delatum. 4. *Bilem* ipſam per Ductum Hepaticum ad Sanguinem tranſeuntem. Plura verò non memini me obſervare, quæ huc debeant referri. Huic tamen 6. *Aër* addi poteſt ac debet , qui in Pulmonibus Sanguini jungitur.

In quibus viſceribus ſanguis mutationem ſubeat. CXXXIV. *Mutationem Sanguini* per diverſa Viſcera circulanti aliquam accidere puto, imprimis in *Liene*,ac *Teſtibus*,*Uteroque*.

CXXXV. Aliquid quoque *Sanguini decedere* puto in *Cerebro*,*Renibus*,*Glandulis*,&c.

In quibus ei aliquid decedat. CXXXVI. Hæc omnia paucis placet delibare, quo res ipſa fiat manifeſtior , & cogitationes de hac re meæ magis pateant iis, qui necdum ; quid ſentiam , & cur hoc vel illud ſentiam , intellexerunt.

Ad Sanguinis maſſam conſtituendam concurrit. 1. Ipſe Sanguis refluens. CXXXVII. Ad Sanguinis ergò maſſam conſtituendam concurrit 1. Ipſe *Sanguis ab univerſi Corporis partibus* omnibus, uno Pulmone excepto, *ad dextrum* Cordis Ventriculum refluens ; reſiduus videlicet tum à Nutritione ipſarum , tum ab illâ ſui parte,quam in ipſis depoſuit , ut in hunc vel illum Liquorem mutetur.

CXXXVIII. Cùm autem *variæ* ſint ac *plurimùm inter ſe differentes Partes Corporis*,utique diverſas quoque deſiderabunt Sanguinis partes ad ſui Nutritionem ; quamvis non putem hactenus notabilem mutationem facilè ipſi accidere poſſe, ut inde Cachexia ſequatur.

CXXXIX. Plus momenti ad hanc rem conferent *Liquores ex certis Sanguinis partibus producendi*,*Saliva* putà , *Succus Pancreaticus* , &c de quibus mox dicemus.

2. Chylus. CXL. Ad Sanguinis maſſam conſtituendam dixi concurrere 2. *Chylum* , *ex aſſumptis Alimentis oriundum*. Cujus nomine Cachexiam frequentiſſimè produci , pluribus docui in ſuperioribus; prout enim Alimentum quantitate , qualitate,aſſumendive modo ac tempore vitioſum uſurpatur , Chylus quoque producitur aut elicitur inde vitioſus , cujus notabile ac perſeverans Vitium nunquam emendabitur in ſubſequentibus Functionibus , quin Sanguis neceſſariò conficietur ex ipſo vitioſus , fietque proinde Nutritio itidem vitioſa, & generabitur Cachexia ; quemadmodùm ipſam à memoratâ Causâ ſæpiſſimè originem ſuam ducere , quotidiana teſtatur ac evincit Experientia.

3. Lympha. CXLI. Ad Sanguinis maſſam conſtituendam dixi 3. *Lympham* concurrere ; Lympham in *Glandulis Conglobatis* per univerſum Corpus diſperſis *bonâ & forſan maximâ* , *certè maximè* notabili

notabili ſui parte genitam: licèt non negem, quin potiùs magiſque putem, Animales Spiritus quaquaverſùm delatos, nec in variis, quibus ſervire ſolent, functionibus Animalibus, aliiſque, conſumptos transfundi in Vaſa Lymphatica, ſicque redire ad Sanguinis maſſam, poſtquam Lympham Glandulosam in medio ſuo fluxu deliniverunt ac temperârunt.

Lymphæ Aciditatem à Spiritibus Animalibus temperari.

CXLII. Huic uſui inſervire poſſe Spiritus Animales undecunque refluentes, vel inde patet, quòd tàm multi in prædictas Glandulas Conglobatas inferantur Nervi, haud in alium uſum probabilem, quàm ut generatam in ipſis Lympham ſubacidam temperent: Quis enim putet ipſos Animali motui, Glandulis denegato, inſervire poſſe; aut ſenſui externo in Glandulis minimè Membranoſis in ſuo parenchymate?.

CXLIII. Cùm enim indies magis magiſque confirmer per ea, quæ nunc accuratiùs, quàm unquam, obſervo in Praxi Medicâ, & Sanis æquè ac Ægris de *Aciditate participare Lympham*, nemo, niſi rudis in operationibus & Mutationibus Chymicis, negabit, *temperari, demulceri, ac deliniri* poſſe à *Spiritibus Animalibus* cum Vini Spiritu plurimùm convenientibus *Lymphæ Aciditatem.*

CXLIV. Quemadmodùm autem *Aciditas temperata benigna eſt, blandaque*; ſic eadem *minùs temperata* & *purior Acris exiſtit & vi ſuâ corrodente noxia.*

Lymphæ ſine iis Acrior.

CXLV. Quoties proinde à quocunque demùm *errato in ſex rebus Non-naturalibus, aliiſque fortuitis* commiſſo vel *exhauriuntur*, vel *torpeſcunt*, vel *aliàs in ſuo ad Glandulas*, vel *Vaſa Lymphatica motu impediuntur ſpiritus Animales*, utique producetur, permanebitve *Acidior & Acrior*, ideóque homini nocentior *Lympha.*

In hominibus labori deditis humores quare acriores.

CXLVI. Hoc verum eſſe, confirmat Experientia, dum per ipſam conſtat, in hominibus *vehementi Corporis exercitio* aut laboribus deditis, aut *perpetuâ Mentis defatigatione, ac Vigiliis* detentis Humores omnes exiſtere Acriores.

CXLVII. Unde autem id continget probabiliter, quàm ab exhauſtis magnâ copiâ Spiritibus Animalibus? quod vix aliquis negabit, cui de Spirituum Animalium exiſtentiâ nullum dubium.

CXLVIII. Cur autem Spiritibus Animalibus conſumptis abundantiùs omnia exiſtent in homine Acriora, niſi ab ipſis præſentibus temperentur Acria?

Iidem quare magis irritabiles, quam ſegnes & torpidi.

CXLIX. Hinc eſt, quod Hominis tales aſperiores, atque magis irritabiles exiſtant, quàm ſegnes, torpidique: In quibus redundantes Spiritus iidem, ut alia nunc taceam, omnem Acrimoniam demulcent ac leniunt, eoſdemque Animo præſtant manſuetiore, minúſque irritabili.

Lymphâ Acidiore Cachexiam producere.

CL. *Lympha* ergò ſi *Acidior* exiſtat, *Efferveſcentiam in Corde Acriorem*, adeóque noxiam & *Sanguinem vitiantem*, hinc & *Nutritionem lædentem*, quin *Cachexiam* producet.

CLI. Prout autem *aciditas plus vel minùs peccaverit*, plùs quoque vel minùs peccabit Cachexia.

Ut & Lymphâ non ſatis acidam.

CLII. Non tantùm ratione *Aciditatis auctæ* peccare poteſt *Lympha*, ſed aliquando *Diminuta*; unde *non ſufficiens* continget in *Corde Sanguinis Efferveſcentia*, nec proinde Sanguis exiſtet laudabilis, corporique ritè nutriendo utilis, ſed hactenus noxius & Cachecticus; ſive *Viſcidior* ſimul exiſtat, ſive aliter peccans.

CLIII. Ab *Acriore enim & Acidiore* Lymphâ fiet *Cachexia doloribus* & *lancinationibus* comitibus *moleſtior*; ab *eâdem viſcidiore* aut *minus Acidâ* ſequetur *Cachexia doloribus gravativis* vocatis, & *motûs tarditate* moleſta.

Cauſæ mutationum in Lympha.

CLIV. Hæ in Lymphâ mutationes debentur vel *Aëri* externo, nunc Aſperiori, nunc Æſtuanti, nunc Aqueo & pluvioſo: vel *Alimentis* nunc acidioribus, nunc viſcidioribus, nunc pinguioribus, nunc ſpirituoſioribus, &c. vel *Animi motibus* vehementibus, & quidem nunc *Iræ*, nunc Terrori, nunc Mœrori, nunc Gaudio, &c. vel *Corporis Motui vehementiori*, aut *Quieti* & ſegnitiei turpi; vel *Vigiliis Somnove* immoderatis; vel inter *Excreta retinenda*, Hæmorrhagiæ qualicunque enormi, vel Narium, vel Menſium, vel Lochiorum, vel Hæmorrhoïdum, vel ex Vulnere fortuito, aut Venâ ſectâ, &c. *Vomitui* quoque, aut *Alvi fluxui* qualicunque, *Seminis profuſioni* voluntariæ, aut *profluvio ſpontaneo*, ſpontè aut ex nimiâ impurâve Venere contracto, &c. Ex quibus omnibus Lympham quoque mutari & vitiari, teſtantur varii affectus haſce Excretiones conſequentes. Sic contrà *Retentis excernendis* idem contingit; Exempli gratiâ, *Menſtruis*, *Lochiis*, *Vrinæ*, ipſiſque *Alvi Excrementis*, unde Lympham quoque vitiari, perſuaſum habeo.

CLV. Longum autem foret, ſingula hic perſequi, ſufficit ſumma Capita attigiſſe, cùm unicuique rei attento facilè ſit futurum ex delibatis cætera deducere.

4. Ad Sanguinis Maſſam concurrit Liquor ex Salivâ, Succo Pancreatico & Bile compoſitus.

CLVI. Ad Sanguinis maſſam conſtituendam dixi concurrere 4. *Liquorem ex Salivæ, Succi Pancreatici, & Bilis confluxu* in tenui Inteſtino exſurgentem. Quiſquis enim in ſectionibus Anatomicis diligens fuerit & accuratus, is facilè agnoſcet *Succum Pancreaticum perpetuò effluere ad Inteſtinum*, poſtquam nullum in ipſius Ductu obſervatur obſtaculum, quod contentum, delatumque in ipſo Liquorem & Succum in exitu ſuo ad inteſtinum moretur.

Quomodò Succus Pãcreaticus ad Inteſtinum effluat.

CLVII. Rurſus, licet quis *Fellis Folliculi Cervicem contortam & internè corrugatam*, & *hactenus effluenti Bili aliquam remoram afferentem* obſervaverit; quoniam tamen non *Animali*, ſeu *voluntario, ſed naturali motu cietur*, probabile, imò neceſſarium videtur, *Bilem* aut *continuè*, aut *certis intervallis ad certa irritamenta* ex *ſuo Folliculo expelli & ad Inteſtinum propelli.*

Quomodò Bilis ex folliculo ad inteſtinum propellatur.

CLVIII. Denique *Salivam nobis vel non cogitantibus, adeoque dormientibus perpetuo ac ſponte in Os confluere*, hinc *& deglutiri*, plurima ſunt, quæ evincant; inter alia & Infantibus, & Fatuis, & Dormientibus quibuſdam emanans, effluenſque ex ore Saliva; ut taceam, unumquemque in ſemet ipſo poſſe obſervare ac notare illam Salivæ in Os effuſionem, deglutitionemque perpetuam.

Salivam perpetuò in Os effluere & deglutiri ſparte.

CLIX. Non nego interim, ad Voluntatis dictamen integrum eſſe nobis copioſiorem in Os allicere Salivam, dum per Suctûs Linguâ & buccis effecti modum Os illâ brevi repletur.

Et & ad Voluntatis dictamē.

CLX. Continuum Salivæ in Os confluxum confirmat quoque Os Salivâ mox plenum, ſi caveatur tantiſper à contentæ in Ore Salivæ Deglutitione.

CLXI.

...am ex ...entricu ...ad Inte ...ina tra ...uci.

CLXI. Eandem *Salivam* ita copiosè ad Os perpetuò fluentem ac deglutitam *non permanere in Ventriculo, verùm ad Intestina mox traduci,* atque *ibidem diutinam moram non nectere,* probatur, 1. ex *ipsius deglutitæ copiâ*; 2. ex *ejusdem in Ventriculo repertæ paucitate*; 3. ex *Pituitæ Intestinis secundùm Naturam adhærentis,* ex Salivâ ortum totum si habeat, *itidem paucitate.*

...od tres ...iquo... ...m ...uar... ...um con... ...ituere.

CLXII. Cùm ergò & *Succus Pancreaticus* continuè, & *Bilis* forsan itidem continuè, & *Saliva* similiter continuè ad tenue Intestinum confluant, nec tamen in ipso permaneant, nec secundùm naturam per Alvum notabili saltem quantitate excerni observentur; utique opus videtur ac necesse, ut simul confluant, misceantur, in se mutuò agant, & Liquorem aliquem parent; qui per Lacteas Venas transferatur ad Ductum Thoracicum, atque ibidem cum Lymphâ junctus Sanguini ad Cor Descendenti admisceatur.

...ic cujus ...it natu... ...a.

CLXIII. Interest autem scire, cujus naturæ sit futurus ille ex his tribus conflatus Liquor. In *Salivâ & Succo Pancreatico* namque docui non semel inesse, meo saltem judicio, *Spiritum Acidum*, sed temperatum; in *Bile* autem *Salem lixivum*, itidem temperatum; Excitabitur proinde ex horum confluxu Effervescentia, sed blanda; & jungentur simul tres hi Liquores, ita tamen, ut dominium habeant Saliva & Succus Pancreaticus, cum quibus concrescente Bile, Liquor parabitur cum Sale Armoniaco affinitatem aliquam habens.

CLXIV. Probabile namque videtur mihi, *abundè infringi Salem lixivum Bilis à Salivâ & Succo Pancreatico,* & ita quidem, ut cum *Lymphâ nullam novam excitet* Effervescentiam in Ductu Thoracico, sed illi placidè jungatur.

Quam vim hic liquor Lymphæ adferat.

CLXV. Ex *hâc proinde miscellâ roborabitur Lymphæ vis,* quin ut cum *ascendente Sanguine faciliùs misceatur* & *naturalem Effervescentiam* excitet, magis disponetur.

Quid Sãguini.

CLXVI. *Ab eâdem miscellâ* verbo attigi aliquando. & indies magis confirmor, *pendere maximâ* sui parte *Sanguinis concretionem, & laxam compagem,* variis Sanguinis usibus perutilem, imò necessariam.

Quot modis Cachexiam producat.

CLXVII. Hæc Miscella modis variis lædi potest, atque Cachexiæ diversæ Causa existere, & quidem tum ratione Salivæ & Succi Pancreatici, vel Acidiorum, vel Salsorum, vel dulcium, vel minùs amaræ ac inertioris, vel pinguioris vel viscidiorum, vel quovis alio modo peccantium, tum ratione Bilis, vel amarioris & Acrioris, vel viscidioris, vel quovis modo alio vitiosæ.

Salivam & Succum Pancreaticũ esse nonnũquam acidiores præter naturã.

CLXVIII. Salivam vel Succum Pancreaticum Acidiores nonnunquam præter naturam occurrere, quotidiana evincit Experientia, dum *Saliva in Os sæpiùs effunditur tàm Acida & Acris,* ut totam Oris superficiem ac Linguam exulceret, quin deglutita fauces ac OEsophagum similiter afficiat, mox in Ventriculo ac Intestinis dolores torminaque producat intolerabilia, & ita quidem, ut omnia erodi atque dilacerari credantur in Ventre: Cujus exemplum deplorandum, & curatu tantò difficilius habemus hoc tempore in Filiâ Clar. D. Vorstii, quòd ab omnibus medicamentis vehementer abhorreat, & raiò bis eodem uti queat. In hâc autem hæc incommoda sæpiùs se manifestarunt, & per intervalla repetierunt.

Succi Pancreatici Acidioris exemplum.

CLXIX. *Succo Pancreatico itidem Acidiore & Acriore notabile quoque habeo* hoc ipso tempore *exemplum* in Uxore Ampliss. D. Meerman, impræsentiarum Consulis Leidensis primarii, quæ licet per dies quindecim ac plures nihil Acidi assumpserit aut in Alimentis, aut in condimentis, subinde tamen Aquam tàm Acidam ab inferioribus assurgentem evomit, ut impensè stupeant inde ipsi dentes, & vix elui queat in ore manens Acrimonia Acida.

Liquor hic Acidior quã nam mala producat.

CLXX. A Salivâ autem vel Succo Pancreatico Acidioribus, neque enim semper observatur uterque Liquor simul Aciditate nimiâ peccare, producetur dubio procul ex Triumvirato illo exurgens Liquor Acidior; à quo eadem in Sanguine mala producentur, quæ dixi superiùs produci à Lymphâ itidem Acidiore.

5. Ad Sanguinis Massam concurrit Bilis.

CLXXI. Ad *Sanguinis Massam constituendam* dixi concurrere 5. *Bilem per Ductum Hepaticum refluenti* per *Venæ Portæ Ramos Sanguini*, & speciatim *Lienoso*, in contempto quidem vulgo, à rei peritis tamen maximè laudando viscere plusquamperfecto, ex meâ conjecturâ, *miscendam.*

CLXXII. Non repetam hîc, quæ pluribus alibi proposui ad probandum, Sanguini admisceri in Hepate Bilem, non item separari eandem ibi ab ipso, quòd Dictatoriè asseverant quidem multi, probat verò nemo.

In Bile exsuperare salem lixivum volatilem Oleosum.

CLXXIII. In *hâc Bile* dixi sæpiùs *exsuperare naturaliter Salem lixivum, sed Volatilem atque Oleosum,* cujus malè affecti nomine imprimis noxam contrahet Sanguis, & Cachexiam producet.

A quo minùs volatili Cachexiâ orietur.

CLXXIV. Accidet autem illud 1. quoties *Sal lixivus minùs* erit *Volatilis & Oleosus*, ac proinde *solito debito acrior*: unde universus Sanguis evadet itidem acrior, atque imprimis ejus serum: quod sæpiùs in hisce forsan Belgii, cæterisque Mari Balthico adjacentibus accidit Regionibus: in quibus ob frequentiorem ac perpetuum ferè Carnium Pisciumque muriâ conditorum, aut fumo insuper induratorum usum ac abusum *Serum* observari solet in plerisque *subsalsum*, quod secundùm naturam requirebatur insipidum.

CLXXV. *Ab* hos autem *sero salso* pendet *Cachexia Scorbutica*, in iisdem regionibus plerisque familiaris & omninò endemia.

Vt & à nimis Volatili;

CLXXVI. Sanguis quoque noxam contrahet 2. *à Bile*, quoties *magis* existit *Volatilis*, quàm decebat, unde facilè ac crebrò ad Ventriculum assurget, nauseam, vomitumque pariet; quin universum Sanguinem efficiet magis fluidum, & ad hæmorrhagiam pronum; quâ crebrò accidente, atque Sanguine optimo sensim diminuta, aquosior atque Cachexiæ producendæ optimus conficitur novus.

Nec non à nimis Oleosâ Bile.

CLXXVII. Sanguis rursus noxam à *Bile* contrahet 3. quando Ipsa *magis existit Oleosa* ideóque ad agendum *inertior*, unde *minùs retunditur Lymphæ, Succi Pancreatici, & ipsius quoque Salivæ Aciditas temperata*; quapropter Sanguis faciliùs degenerat in *Pituitam viscidam*, ex quâ non tantùm *flatus* in tenui præsertim excitantur Intestino, sed insuper *Leucophlegmatia, Affectio hypochondriaca, & similes Affectus* producuntur in Ægris, unà cum ipsos comitante Cachexiâ.

Ab aëre variè affecto Bilis vitiosa.

CLXXVIII. Quemadmodùm *ab Alimentis* modis variis peccantibus producitur *Bilis Vitiosa*; ita idem accidere solet *ab Aëre* variè affecto, tum ratione temporum anni; tum ratione Ventorum, Pluviarum, aliorumque ipsi admistorum.

Et quot modis.

CLXXIX. Ab *Aëris* namque *æstu*, *æstate* secundùm naturam contingente, *Acrior redditur Bilis*; uti ab ejusdem *frigore*, *hyemis* tempore imprimis urgente, *temperatur & compescitur eadem.*

Vt & ab Irâ, mœrore, vigiliis, corporis motu somno & inedia.

CLXXX. Sic ab *Irâ excandescit Bilis*, ab *Animi mœrore aut Metu infringitur*: Idem de *Vigiliis*, *Corporisque motu*, atque *Somno & Inediâ* dicendum.

CLXXXI. Qualis autem Bilis existet in homine, talis ab ipsâ in Sanguine, hinc & consequente Nutritione Effectus sequitur.

CCXXXII. Atque hæ sunt partes omnes, ex quibus hactenus observare potui constitui Sanguinem in dextro Cordis Ventriculo paratum, & inde ad Pulmones propulsum.

Ab Aëre Sãguini, dum per Pulmones transit, aliquid misceri.

CLXXXIII. Idem Sanguis antequam cæteris Corporis partibus inserviat, per Pulmones minore circulo cieri solet, donec ad sinistrum Ventriculum deductus, atque ab inspirato Aëre modo suo alteratus reliquo corpori advehatur.

CLXXXIV. Mihi autem valdè fit probabile, Aëris, quò Sanguinem in dextro Cordis Ventriculo effervescentem contemperet, aliquid circulanti ipsi per pulmones admisceri, atque unà cum ipso ad sinistrum ventriculum pergere.

Esse vias, per quas id fieri queat.

CLXXXV. Nihil enim impedit, Canales tenuissimos pertingere ex asperâ arteriâ in Arteriæ Venæve pulmonalis Ramos, atque per ipsos Aërem ad Sanguinem usque penetrare; modo forsan non planè dissimili ei, quo per Ureteres in Vesicam penetrat Vrina.

CLXXXVI. Quin tale quid actu existere, confirmare videtur Observatio non semel cum successu facta cum flatu in asperam arteriam ex vesicâ vel folle propulso, & in sinistrum Cordis Ventriculum, magnamque arteriam usque deducto.

Halituosum quid ex Sanguine Aëri expirando jungi.

CLXXXVII. Quemadmodùm autem Ratio suadere, atque memoratum modò Experimentum persuadere videtur, Vias esse aliquas ex Asperâ arteriâ in Venam Pulmonalem; sic probabile mihi est, vias alias patere ex Arteriâ Pulmonali in prædictam arteriam asperam, per quam halituosum quid & valdè æstuans, & à Sanguine secedens se jungat Aëri expirando, quem proinde simul calefaciat.

Ab his, si debitè nõ fiant, Sanguinem & Nutritionem vitiari.

CLXXXVIII. Sive igitur Aër aut non sufficiens, aut minùs conveniens inspiretur, sive excludendis halitibus & fuliginibus dictis via præcludatur, vitiabitur necessariò Sanguis per Pulmones pergens; quin Nutritio idcircò continget vitiosa.

Vt & Sanguinem reddi diversum.

CLXXXIX. Quin ex eodem fundamento patet, pro Aëris necessariò ac semper inspirandi diversitate, Sanguinem futurum necessariò diversum, & Corpori nutriendo magis vel minùs aptum.

Quænã Aëris partes Sanguini misceantur.

CXC. Quamvis autem nondum satis constet, an universus Aër, an aliquæ, ac quænam ejus partes penetrent ad Sanguinem per Pulmones delatum: sit tamen ab effectu, refrigerio sc. & Sanguinis contemperatione inde procedente valdè probabile, illas Aëris partes præ cæteris Sanguini ferventi accedere, quæ aptæ sunt natæ æstum illum ac Effervescentiam temperare, atque cum Effervescentibus sese jungere.

Quî se habeant quæ æstũ temperant.

CXCI. Quòd si effervescentia contingat uti reverâ contingit, inter partes Salinas lixivas & Acidas, utique medio se habeant modo necessum, quæ æstum nimium temperabunt.

Id præstare nitrum.

CXCII. Vix autem aliquod Sal mihi notum, cui illas partes assignare possim, præterquam uni Nitro; cujus aliquid Aëri inesse, atque tunc, ubi in ipso abundat, plurimùm æstum nostrum temperare, plura docent; atque inter alia Nitrum in Aquâ dissolutum, & potum quemvis frigidiorem faciens, ut & Nitrum purùm, aut ex ipso præparato & cum Sulphure fuso exsurgens Lapis prunellæ dictus, temperando Sanguinis nostri æstui tàm conveniens Medicamentum.

Id in Aëre contineri.

CXCIII. In Aëre autem contineri Salem Nitrosum, & imprimis flante Boreâ & Euro, demonstrat fertilitas inde Terris obveniens, atque omninò à Nitro pendens; uti hoc irrefragabilibus & ab experientiâ multifariâ petitis argumentis evicit Glauberus.

Pro ejus varietate Sãguinis mutationẽ ut & nutritionem esse variam.

CXCIV. Prout verò Aëris Nitrum, aut quocunque nomine id alicui appellare libebit, quod ex Aëre inspirato communicatur Sanguini per Pulmones circulanti, variè mutabitur, Sanguini quoque inde continget mutatio & vitiatio varia, hinc & Nutritio ad diversas Cachexiæ inclinabit species.

CXCV. Quamvis verò hactenus pauci forsan Scriptores hanc rem accuratè investigârint, utpote qui ex Libris duntaxat solent sapere, poterit tamen tandem aliquando à Practicis Affectibus ab Aëre mutato obortis magis attendentibus, & in Chymiâ præsertim simul versatis hæc difficultas tolli, & in commune bonum ab uno vel altero Viro ingenuo publici juris fieri. Neque enim ab uno debent omnia exspectari; quin laudabile est, plures manum operi admovere, ac collatis operis bonum publicum promoveri.

Cachexiæ curatio varia.

CXCVI. Cùm ex dictis nunc & anteà pateat, plures ac diversissimas observati Cachexiæ species plurimùm inter se differentes; manifestum fit, non uno curandam Cachexiam modo, imprimis ubi simul consideratur, quod omninò faciendum, *Causarum omnium se mutuò consequentium Syndrome ac Catenatio*, postquam non parùm eo nomine veniet mutanda *Curandi ratio*, *methodusque Dogmatica* & Rationalis.

1. Vitãda & corrigenda vitia in Rebus nonnaturalibus.

CXCVII. Imprimis & ante omnia *vitanda vel corrigenda sunt* 1. *quævis in Rebus sex nonnaturalibus observabilia* vitia & errata; quin pro virili præveniendа sunt omnia fortuitò accidentia & valdè noxia.

2. Incommoda in humoribus & Sãguine.

CXCVIII. 2. *Incommoda* tum in variis *Corporis Humoribus*, tum in *Sanguine* ex ipsis *partibus Continentibus* & solidis à prædictis rebus oborta, quovis modo possibili & quantum fieri potest *emendanda*, & singula ad naturalem, laudabilemque sui dispositionem reducenda sunt.

In duobus his consistere curationem.

CXCIX. Atque in his duobus generalibus scopis consistet Cachexiæ omnis Cura, quam nunc per partes explicabimus.

CC.

...iversi ...ris cor ...tio- ...n non ...Artis ...u.

CC. Utproinde à dictis sex non-naturalibus rebus faciamus initium, *Aërem* universum pro lubitu mutare ac vitiosum corrigere, homini non datum: quamvis enim accensis Sylvis aliqua illi mutatio pro tempore induci possit, ad paucos tamen illa mutatio dies durabit, & imprimis, ubi potentes ipsum perflant venti, qui eundem mox immutant denuò & suis impraegnant viribus: adde quòd omnis Aëris vitiosi emendatio ab Igne accenso non possit expectari, cùm non rarò ab Æstu ejus nimio pendeat ejus vitium.

...d tan- ...m Aë- in ...biculo ...nclusi.

CCI. Universi proinde Aëris correctio ab Arte non potest, non debet expectari; potest tamen in aliquo Cubiculo conclusus Aër variis modis pro lubitu immutari & alterari: quod imprimis quoque faciendum à Medico, quando externus Aër valdè noxius existit alicui Cachectico, qui proinde tunc jubendus vel persuadendus ad illum vitandum, & se ipsum intra domum continendum, cùm minùs turbatus & noxius sit intra privatos parietes conclusus, quàm ventis, pluviis, aliisque meteoris expositus ac liber: adde quòd intra unum, plurave cubicula conclusus Aër non ita negotio magno modis variis corrigi possit ac emendari.

...t quâ ...tione.

CCII. Nam non tantùm *frigidus* accenso foco luculento calefieri potest, sed *aestuans* quoque vel frigidâ in vasis variis hinc inde dispositis contentâ, vel plantis refrigerantibus per pavimenta dispersis alterari potest & frigefieri; quinimò *malignus*, vel aliter *graveolens* Aceto cum Aromatibus, plantisve aromaticis in vaporem gratum elevato corrigi potest ac in salutarem mutari.

CCIII. Arte possunt igitur pleraque Aëris vitia intra privatos parietes emendari.

Alimenta vitiosa vitanda & meliora usurpanda.

CCIV. *Alimenta* vitiosa quod attinet, extra meliorum defectum (quod saepiùs in Obsidionibus, ut & Navibus à Continente remotioribus & similibus casibus contingere solet) facilè possunt *vitiari & meliora usurpari*, dummodò Medicis suis magis, quàm vitiato suo Appetitui obedientes sint Ægri. Nil enim juvat Consilium expetere atque audire Medicorum, quando nulla est salutaribus ipsorum monitis auscultandi voluntas in Ægris; quippe qui non verbis tantùm, sed imprimis herbis, hoc est, usurpatione rerum utilium, veniunt curandi.

CCV. Quoties autem licet convenientia & salubria habere alimenta, tóties nisi urgente paupertate impediantur homines, monendi sunt à Medicis, ut depositis noxiis, utantur salubribus.

Quanâ Alimenta Cachecticis noxia.

CCVI. *Noxia* sunt omnia, quae *difficiliòris vocantur digestionis* ac fermentationis: ubi observandum, non unicuique Individuo aequè noxia aut concoctu difficilia esse singula alimenta; cùm occurrant plures, qui ea, quae pro concoctu difficilibus habentur, concoquunt faciliùs, quàm alia inter concoctu facilia numerata.

CCVII. Sic non pauci reperiuntur, qui Carnem bubulam concoquunt facilè, non item Lac bubulum; quod aliàs pro concoctu facili habetur, cùm passim & à pueris & à senibus digeratur facilè, utut pro debilibus habeantur.

Qualia Alimenta unicui que conveniant, quaenam nocitura sint ab

CCVIII. Non possum, quin duo adhuc hìc moneam, & 1. quidem, *Nulli Medico datum esse, citrà experientiam determinare, qualia unicuique conveniant, qualia nocitura sint Alimenta.*

CCIX. Unde & hìc quoque locum habet tritissimum Practicorum Axioma & praeceptum: *A juvantibus & nocentibus potissimam sumi Indicationem.*

Experientiâ discendum.

CCX. Hoc dum non tantùm rident, sed & negligunt Aliqui, quoad doctrinae famam, quàm Praxeos felicitatem, majòris nominis Medici, tàm saepè cum Ægrotorum damno impingunt in hunc scopulum; dumque se non tantùm omnia prae caeteris scire somniant, sed cuncta suo imperio subjecta esse putant, miserè labuntur, & auxilii loco detrimentum afferunt Ægris.

Quid Medico in medicamentorum praescriptione considerandum.

CCXI. Ne quis proinde praxin temerè, at prudenter discat exercere, suadeo omnibus & singulis, *ut ubique, & in medicamentis praescribendis, & in diaetâ constituendâ considerent, quid uniuscujusque aegri Natura ferre possit, quid ferre recuset.*

CCXII. Hoc autem non nisi per experientiam sedulam & accuratam potest addisci; Interrogandi sc. Ægri, *qualia Alimenta commodè ferant, qualia ipsis molestiam creent. Qualia insuper incommoda à singulis Alimentis noxiis patiantur.* Neque enim eodem modo afficiuntur singuli à singulis. Haec *si ignorent ipsi aegri*, jubendi sunt ad singula diligenter attendere, ac postmodùm Medico suo referre.

CCXIII, Fateor equidem, *Medicum multorum annorum praxi* ac diligenti observatione in multis factâ *peritiam* consequi, secundùm quam *praeterpropter judicare poteris* de multis Alimentis huic aut illi vitiosae corporis constitutioni noxiis; accidet tamen indies, *ut Medicus aliàs peritissimus, fallatur nihilominùs in plurimis aliter in uno, quàm altero Ægro simili corporis aegritudini praedito evenientibus.*

CCXIV. Sic Exempli gratiâ, occurrent plurimi affectibus Melancholicis & Hypochondriacis laborantes, qui lac dulce ferre nequeant, quin ab ipso tensa Hypochondria habeant; dum nonnullis nulla inde accidet noxa; quod solâ duntaxat constare potest experientiâ, & *singulari observatione, quò scientia non pertingit, in universalibus haerens.*

Causa vera cur in his habeas quis ab hoc vel illo alimento, investiganda.

CCXV. Alterum, quod hìc habebam monendum, est, ut *Medicus, quoties aliquid singularis observat in suis aegris, ab his aut illis Alimentis malè habentibus, toties sedulò scrutetur ac investiget Symptomatis illius causas veras; quò illas, quantum possibile accuratè invenerit, faciliùs ac feliciùs iisdem succurrere queat malis.*

Quid Medicum Ægris commendet.

CCXVI. Nam, ut hoc etiam obiter moneam, *nihil aequè commendat Ægris Medicum, quàm inventio Causae latentis, ejusdemque Curatio artificiosa*, caeteris Medicis inaccessa.

CCXVII. Quotidie namque accidit Practicis, ut Affectus rebelles ipsis occurrant; quorum dum exempla non habent in suis Auctoribus Medici, ex libris tantùm docti, nec illorum causas veras eruere didicerunt, haeret illis Aqua, nec curantur Ægri, donec alii vocentur in rerum arduarum examine exercitati, qui solertiâ suâ illas eruant, & saepè non tantùm feliciter, sed & facilè curent Ægros pro incurabilibus habitos; quod quantùm ad famam Medico conciliandam faciat, nemo non videt.

CCXVIII. Haec etiam Causa est, cur non tantùm suadeam omnibus Medicinae Tyronibus, ut sensim assuefaciant se Affectus quosvis lectos, visosve accuratè examinare, & causarum omnium inter se colligatarum connexionem

 perspi-

perſpicere,at inſuper in Noſocomio Academico in Ægrotorum nobis occurrentium examine ipſos in tali opere exerceam,& quantum in me eſt,*Ipſorum Ingenia & Iudicia formem*, quo ad Praxin propriam accedentes omnia contingant ipſis faciliora.Sed pergamus.

Ægri ubi peccaverint quid Medico agendũ.

CCXIX. Ubi proinde Medicus ad Cachecticos ex vitioſis Alimentis tales factos vocatus cognovit,quænam illa ſint,in quibus fuit ab Ægris delictum,*ſuadebit,quoties* jubere ac imperare non licet,*ut impoſterum à talibus abſtineant,vel ſaltem rariùs & parciùs illis utantur; quin Medicamenta tunc ſimul uſurpent,quæ iſtorum vitia quodammodò ſaltem corrigant & emendent.*

CCXX. Illa perſuaſio imprimis debet habere locum in hiſce regionibus, in quibus dominium detrectant omnes, niſi blandum & precarium.Eadem perſuaſio locum debet habere apud Magnates ac Principes, imperare non item obſequi aſſuetos.

CCXXI. Ut autem locum inveniat Medici Conſilium, idemque ſuis Ægris perſuadeat, quod ab ipſis factum cupit,opus eſt, ut per propriam ipſorum experientiam & noxam illos ab ulteriori noxiorum abuſu avertat; quin per commoda integram Valetudinem comitantia vel conſequentia,functionum putà integritatem & alacritatem,ad convenientiora & utiliora Alimenta uſurpanda hortetur.

Medicamenta ipe iisque noxis ſuccurrentia Medico eſſe cognoſcenda.

CCXXII. Cùm autem *non ſemper obtinere poſſit ab Ægris Medicus,ut abſtineant in totum ab Alimentis noxiis,allaborandum ipſi ſedulò, ut nota perſpectaque habeant medicamenta pleriſque noxis inde obortis ſuccurrentia.*

CCXXIII. Sic Exempli gratiâ ſi ab aſſumptis certis alimentis,Lacte putà & ſimilibus, Ventris tenſio excitari ſoleat Ægro alicui, tenſionem autem illam ſciat Medicus pendere à flatibus ex lacte ortis, utique flatus diſcutientia erunt Ægro ſimul præſcribenda,& ex variis quæ hoc præſtare ſolent, talia ſeliget ac præſcribet Medicus, quæ per experientiam edoctus fuerit ſervire diſcutiendis flatibus à lacte productis, & ſingulariter quæ unicuique Ægro conduxiſſe obſervaverit.

Alimenta condiendi ars unde orta,& cui nunc inſerviat.

CCXXIV. Ex hoc fundamento cœpit Alimenta condiendi Ars excoli,donec tractu temporis,uti pleraque alia ſolent,in abuſum degenerârit. Nunc enim non tàm corrigendorum alimentorum in quibuſdam vitioſorum ergò,quàm diverſorum ſaporum Guſtui gratiorum,& ad Ingluviem homines excitare aptiſſimorum causâ videtur excogitata multifaria Alimentorum Conditura.

CCXXV. Ubi autem ex præſcripto Artis Medicæ condiuntur Alimenta, utique noxæ non paucæ ab ipſis aliàs expectandæ caventur & præveniuntur.

CCXXVI. Impoſſibile autem eſt, paucis omnia, pleraque ſaltem Condimenta hîc convenientia percurrere.Ne igitur nimis longus ac prolixus hîc videar,ſufficiet mihi nunc in genere multiplicis Conditurae utilitatem, imò neceſſitatem commendaſſe.

Diætetica Tyronibus addiſcenda.

CCXXVII. Hortor idcircò Medicinæ Tyrones omnes ac ſingulos,ſi cum laude ac Ægrorum commodo praxin velint aliquando exercere, ut aliquid temporis parti Diæteticæ addiſcendæ ac cognoſcendæ impendant; & imprimis ſcrutentur,

Vt & quid condime[nta] præſt[ent].

quid Condimenta ſingula mutationis afferant alimentis,tum ratione ſaporum, tum ratione variarum alterationum, quæ tàm Sanis, quàm Ægris inde accidunt in corpore.

Sano[rum] Diæt[am] ad A[rtem] Medi[cam] ſpe[ctare].

CCXXVIII. Falluntur autem, ut hoc obiter moneam,qui putant,non ſpectare ad Artem Medicam Diætam Sanorum.Nam non tantùm Infirmis, & in alterutrâ neutralitate conſtitutis, ſed maximè Sanis,quò in Sanitate ſuâ permaneant,conveniens debetur Diæta, tum in cæteris rebus non-naturalibus dictis, tum maximè in alimentis conſiſtens;poſtquam ejus vitioſæ exiſtentis culpâ plurimi ſolent Affectus produci.

CCXXIX. Talia autem mala & damna vitentur,laudabilem ac convenientem unicuique, ſano licèt,Diætam ſervandam quis negabit?

CCXXX. Qualis autem unicuique homini conveniens Diæta ſit, Quis niſi Medicus & in Alimentorum multifariorum viribus verſatus determinabit?

Ac Medicinæ eſſe partem.

CCXXXI. Hæc Diætæ Sanis convenientis determinatio ſi ad Medici munus pertineat, uti pertinere jam oſtendimus, quis Diætæ Sanorum Conſiderationem & Doctrinam Medicinæ partem eſſe ampliùs ambiget aut negare audebit? Nemo forſan,niſi præjudicio ſuo,quàm ſanæ rationi magis addictus.

Alimentorum vires Medico cognoſcendæ.

CCXXXII. Utique Medici eſt præſcire, à quibus alimentis Affectus hi aut illi habere poſſint ortum;Medici proinde eſt itidem,rogati præſertim,quoſvis, ſanos licèt,monere,ut ab alimentis vel qualitate,vel quantitate, vel aſſumendi ordine,modo aut tempore noxiis ſibi temperent, atque operâ eâdem Morbos aliàs facilè ſecuturos præcaveant.

Vt & omnium rerum non-naturaliũ.

CCXXXIII. Quòd de Alimentis nunc à me dictum, id de cæteris non-naturalibus rebus itidem dictum vellem; cum eadem ſit omnium & ſingularum in morbis producendis hinc & præcavendis ratio.

3. Excreta & retenta.

CCXXXIV. In rerum non-naturalium Cachexiam producentium emendatione poſt Alimentorum initam rationem libet 3. loco expendere *Excreta & Retenta*, utpote quæ Alimentorum conſequuntur aſſumptionem, & ab illis ſuam nanciſcuntur materiam.

Alvi Excrementa.

CCXXXV. Quæ primùm conſideranda veniunt, Excreta, *Alvi ſunt Excrementa*, quippe quæ immediatè ab aſſumptis ſecernuntur Alimentis.

Quænã circa ea veniant notanda.

CCXXXVI. Circa hæc Alvi Excrementa plurima contingunt notanda, ut illorum vitiis ſuccurratur in tempore.Poſſunt enim peccare dum 1. *nulla*; 2.*pauciora*;3. *nimia*; 4. *aliena* excernuntur; ut & dum 5.*rariùs*, vel 6.*frequentiùs*, vel 7. cum *moleſtiâ & torminibus* expelluntur.

1. Quando ſunt nulla.

CCXXXVII. Ubi 1. *nulla excernuntur Alvi fæces*, ſolvenda Alvus, & quidem pro Cauſæ adſtrictam alvum cauſantis diverſitate diverſimodè: tum per Enemata, vel Suppoſitoria, tum per aſſumpta laxantia præſertim,& quandoque electivè dicta purgantia.

2. Quando ſunt pauciora.

CCXXXVIII. Ubi 2. pro aſſumptorum alimentorum copiâ *Pauciora* ſecedunt Alvi Excrementa, ideóque reliqua eorum Pars retenta ſenſim cumulatur in Craſſis Inteſtinis, unde noxa corpori expectanda neceſſariò; oportet, ut per intervalla remanens pars arte excludatur per præfata Medicamenta vel injecta,

vel

vel assumpta;Ubi observandum, quibusdam Enemata prodesse magis,aliis verò medicamenta ore sumpta.Quod, uti alibi monebam, ritè observare debet Medicus.

Quan- sunt nimia o as- mpto- m anti- e. CCXXXIX. Ubi 3.pro assumptorum alimentorum quantitate *nimiâ copiâ excernuntur per Alvum secreta*, cùm necessariò pars utilis simul pereat,videndum, an pro Lienterico, an pro Cæliaco,aliove affectu sit habendum illud vitium.

uando xex- nan- r in nteriâ CCXL. Nam si paulò postquam assumpta sunt, iterum excernantur Alimenta,& *Lienteriâ* laboret Æger;quoniam Alimentorum mora & Retentio necessaria in Ventriculo læsa est,& quidem, ut alibi docui, Ventriculi malè affecti & assumpta mox iterum excludentis culpâ:Is aut roborandus, aut ab irritatione molestâ liberandus,medicamentis tum Acres humores temperantibus, tum eosdem,si redundent,evacuantibus.

uando ylus n ritè erna- à fæ- us. CCXLI. Quòd si Alimenta moram quidem necessariam nectant in Ventriculo, ac sufficienter & ritè fermententur in eodem, constituantque massam pultaceam, quæ talis quoque per Alvum excernatur,sitque *prima Cœliacæ Affectionis species*,quoniam tunc Chyli ab Alvi fœcibus secretio desideratur, ut hoc malum curetur, & nimia Alvi dejectio minuatur, promovenda erit ac restituenda dicta secretio,& quidem per Amara Aromatica, quippe quæ Bilem inertiorem aut parciorem acuunt vel augent,illius saltem vices supplent, & sic malum satis grave ac ægros sensim conficiens curant.

Quando er Cru- am In- estinorū anneam m tran- colatur. CCXLII. Quòd si non quidem pura puta Alimentorum fermentatorum Massa pultacea excernatur,sed cum secreto ac innatante ipsi Chylo permista vel confusa;quæ *secunda est Cœliacæ Affectionis species* aliàs pluribus à me explicata; quoniam tunc impedita est Chyli per crustam Intestinorum panneam transcolatio in Lacteas Venas, sive illa ortum habeat à Pituitâ Orificia ipsius obducente,sive consequatur eadem Crustæ consumptionem,abrasionemve,atque cicatricem vias illas impedientem: usurpanda erunt Medicamenta Pituitam istam incidentia,abstergentia, evacuantiaque;Nam cicatricem tollere, atque Crustam deperditam reparare, Arti denegatum est; ideóque jactura dicta patienter tunc ferenda,quia inemendabilis.

Quando alius est Alvi fluxus. CCXLIII. Quòd si alius concurrat Alvi fluxus,*Diarrhœa* putà,vel *Dysenteria*, & hactenus quoque nimia excernantur per Alvum;utique Affectus ille Curandus erit ocyùs,quò cætera ipsum aliàs consequentia mala vel spontè, vel faciliùs tolli queant.

4. Quando aliena excernūtur. CCXLIV. Ubi 4. *Aliena excernuntur* per Alvum præter ejus Excrementa Naturalia,Sanguis putà,Pus,Intestinorum Ramenta,Humores atri,virides & similia plura,& hactenus præter Naturæ leges se habent dicta excrementa:diligentia & solertia summa est adhibenda, quò mox curentur præfata vitia,eorundemque tollantur, emendenturve Causæ,de quibus alibi agendum.

5. Quando rariùs excernuntur. CCXLV. Ubi 5.*rariùs excernuntur Alvi fæces*, atque sic quoque nocent homini, quemadmodùm id quotidie fieri notamus;opera omnis danda est, ut vel Alimentis Medicamentosis,vel Medicamentis subinde assumptis,aut forinsecùs admotis, applicatis,injectisve obtineatur frequentior,adeóque unicuique conveniens Alvi fœcum Excretio.

CCXLVI. Attendendum imprimis, à *quibusnam Alimentis contingere soleat unicuique Alvus laxior,aut segnior.* *Notandum, quænam unicuique alvum reddant laxam, aut segnem.*

CCXLVII. Neque enim semper idem effectus observatur in omnibus & singulis ab eâdem causâ productus:nec quæ adstringentia vulgò dicuntur & sunt,in omnibus Alvum adstringunt, quin non rarò in quibusdam ipsam solvunt.

CCXLVIII. Quæ proinde solâ experientiâ observabilia deprehenduntur huic aut illi individuo Alvum solvere Alimenta,illa, quoties rariùs dejicitur Alvus,sunt ab illis usurpanda. *Et quare Id solâ experientiâ observari.*

CCXLIX. Quòd si ob præassumpta Alimenta segniorem Alvum præstantia id beneficium obtineri non possit à solis Alimentis Alvum aliàs ipsis solventibus,tum recurrendum est ad Medicamenta idem ipsis blandè præstantia. *Alvus segnior si non fiat laxior ab alimentis;medicamenta usurpanda.*

CCL. Cavendum enim sedulò à Medicamentis electivè ac copiosè id efficientibus, tum quia utplurimùm longè adstrictior solet ipsorum usurpationem consequi Alvus,tum quia in sanis utiles quoque humores simul solent expelli, & quidem semper cum Sanitatis detrimento. *Et qualia.*

CCLI. Imprimis consulo omnibus, Alvi adstrictionem aut laxitatem naturalem à Bile,Succo Pancreatico,& Pituitâ in tenui Intestino concurrentibus mecum deducentibus,ut continuâ & attentâ observatione discant accuratiùs & distinctiùs singulorum præfatorum humorum naturam & mutationes varias ipsorum mutationem multiplicem consequentes.Solâ namque experientiâ,quidquid alii frustrà clamitent,certò constare poterit de cujusvis rei veritate.Ingenio quidem opus est, ut excogitentur media probabiliter desideratum effectum productura; illa verò comprobabit aut improbabit,adeóque utilia vel inutilia determinabit sola Experientia. *Singulorum humorum naturam solâ experientiâ cognosci.*

CCLII. Quoniam verò tempore opus est ad facienda Experimenta,nec uni semper homini aut incidunt, aut ab ipso tentari possunt omnia;idcircò desiderantur plurium Operæ, quò citiùs & faciliùs promoveatur bonum publicum:quod tantùm abest,ut efficiant Cavillatores suis cavillationibus,ut non parùm idem remorentur, at plures Viros bonos ab utilium suorum experimentorum communicatione dimoveant:neque enim unicuique rebus utilibus excogitandis,& multiplici observatione confirmandis occupato aut licet aut lubet cum illis Cavillatoribus & quosvis dissentientes contumeliosè calumniantibus stridentem concertationis serram trahere: ne, dum in verborum vitilitigationibus hærent garruli sophistæ, verba & tantùm verba dare docti atque exercitati,pereat viris in rerum ipsarum investigatione ac cognitione peritis Veritas multo serioque labore quæsita & inventa. *Ad quod requiruntur plurium Operæ, non Cavillatorum vitilitigationes.*

CCLIII. Sed ad negotium nostrum revertor; Ubi 6.*frequentius* & quidem cum detrimento excluduntur *Alvi fæces*,quod tum ab ipsarum *liquiditate*,tum ab earundem *Acrimoniâ* Intestina mordicante & ad sui excretionem frequentiorem irritante fieri solet:danda opera,ut liquidiores fœces inspissentur,& crassiores reddantur. *6. Quando frequentiùs excernuntur Alvi fæces.*

CCLIV. Fiet autem id, observando priùs à quâ causâ pendeat illa *Liquiditas*. Potest enim fieri, ut aliquando *potui copiosiori & Aqueo* debeatur, aliquando *Alimentis medicamentosis & laxantibus*, prunis putà, & passulis Corinthia- *Ejus causæ Liquiditas, & Acrimonia.*

cis;

cis;& imprimis fructibus horariis, & plantis Cichoraceis,aliisque similibus,Acetosæ putà, Betæ, Atriplici,&c.

Quæ quo modò curanda.

CCLV. Abstinendum proinde à nimio istorum omnium Usu: quin eorum loco usurpanda, quæ aridiora solent præbere Alvi excrementa, Oriza putà,Castaneæ,Cydonia,&c.& quidem pro cujusque constitutione singulari, Sympathiæ, atque Antipathiæ nomine notâ.

CCLVI. Ubi *Acrimonia Fæcum Alvi* qualiumcunque Causa est frequentioris ipsarum Dejectionis, *Temperanda* erit tum *Anodynis*,tum si valdè lacessat,nonnunquam *Narcoticis*; ut & cæteris Acria omnia demulcentibus, Spirituque volatili,aut Oleo abundantibus, & quandoque Sale volatili;quando sc.Acidum, quod frequentissimè accidit,peccat.

CCLVII. Conducunt autem in tali Casu non tantùm assumpta, sed & injecta, & imprimis ex Lacte dulci,jusculis,aliisque convenientibus plantis in apto liquore decoctis,addendo ovorum albumina,Terebinthinam,Olea,& similia.

7 Quando cum molestiâ & torminibus excernuntur.

CCLVIII. Vbi tandem 7.*cum molestiâ & torminibus excluduntur Alvi excrementa*, quod semper in *Dysenteriâ*,& quandoque in *Diarrhæa* fieri solet;& aliquando etiam in *adstrictiore Alvo*, aut *multis flatibus comitatâ*,tunc pro affectûs comitis varietate varianda erit Curatio.

In Dysenteriâ.

CCLIX. Nam in *Dysenteriâ* usurpanda imprimis *Anodyna & Narcotica* humores acerrimos contemperantia & sensum sopientia, somnumque promoventia,imò procreantia.

In Diarrhæa.

CCLX. In *Diarrhœâ cum torminibus* conjunctâ,si *à flatibus* habeat ortum,quod nonnunquam evenit, illi erunt discutiendi per exhibita Carminantia; Sin ab *humorum Acrimoniâ*, illa temperanda erit per sæpiùs proposita.

In alvo adstrictiore cum flatibus.

CCLXI. In *Alvo adstrictiore cum flatibus* conjunctâ & *torminibus molestâ*,cùm tunc visciditati humorum in flatus abeuntium Aciditas soleat esse comes, utendum imprimis Sale Volatili Oleoso, cum Opiatis permisto,cæterisque Aromaticis omnibus,flatusque simul discutere aptis.

In Excrementorum ariditate summâ.

CCLXII. Sin *sola Excrementorum Alvi ariditas summa* molestiam creet in ipsorum excretione,humectanda,emolliendaque erunt excrementa priùs,quàm excernantur, & quidem vapore, aut applicatione per pannum laneum spongiamque Decocto emolliente imprægnatam:sic enim quodammodò emollientur fœces, atque faciliùs excernentur; quin Vnguento emolliente illinendum abdomen,quò fæces emollitæ faciliùs excernantur: Cujus memorabile exemplum habui nuper

Ejus Exemplum.

Hagæ-Comitis;ubi ante paucos dies ad personam primariam vocatus reperi infantem quatuor annos natum, ad summum valetudinarium, cui fœces Alvi tertiâ demum hebdomade excerni solebant, & interim plurimùm in scybala crassiora indurari, quin eadem per abdominis musculos distinctè tangebantur, & ipsorum magnitudo explorabatur, nec nisi cum summâ molestia, & non raro sanguinis effusione ac universi corporis Sudore expellebantur;cui ab Vnguento emolliente à me præscripto, aliquoties jam cum facilitate intra octiduum prodiêre Alvi fœces.

Huic Enema ex Lacte plurimùm prodest.

CCLXIII. Non semel observavi, enema ex Lacte Vaccino paratum,addito tantillo mellis rosati plurimum profuisse in tali Casu. Nam ratione Lactis temperabatur aciditas flatibus illis ferè comes, quin eodem laxabantur quodammodo & molliebantur ipsa Excrementa.

4 Vrina.

CCLXIV. Post examinata Alvi Excrementa, proximum locum assignandum putamus *Vrinæ*,itidem Vniversali & naturali Assumptorum Alimentorum Excremento,sed postquam in Cordis Ventriculis novam mutationem subiêre alimenta & in Sanguinem fuêre mutata.

Quomodò fiat.

CCLXV. Hujus Sanguinis pars superflua & Corpori continenti, Contentisve humoribus reparandis minùs necessaria separatur naturaliter in Renibus, atque inde per Vreteres defluit in Vesicam Vrinariam inde dictam;ut in ipsâ sensim coacervetur,ac tandem per Vrethram è corpore excernatur.

Nihil ejus in corporis commodum cedere.

CCLXVI. Nihil enim Vrinæ, Seri putà in Renibus à Sanguine secreti, atque ad pelvim,mox per Vreteres ad Vesicam delati, cedit ampliùs in corporis commodum, quin universus ille liquor Vesicâ suâ exceptus pro mero habendus excremento: quod itidem de fæcibus alvi non potest dici, cùm in crassa quoque Intestina implantentur Venæ Lacteæ, per quas aliquid utilis potest tunc quoque secerni; quamvis parùm id sit, quod ibi separatur,si conferatur cum Chylo in tenui Intestino secreto.

Quotmodis ea peccet.

CCLXVII. Hoc secundum Excrementum, Vrina sive *Lotium*, peccat 1. quando *nullum*: 2. quando *paucum*;3.quando *nimium*; 4.quando *in colore, odore &c. qualitatibus existit alienum*; 5. quando *cum multifariis contentis permistum aut confusum*. 6. quando *rariùs*;7. quando *frequentiùs*; 8. quando *continuè & cum stillicidio*. 9. quando *cum dolore ac molestiâ*;10.quando *per vias alienas, alvum aut Vteri sinum* excernitur.

CCLXVIII. Pluribus ergò modis peccare potest Lotium, de quibus singulis agemus ordine, nam à singulis ortum potest habere Cachexia, nî citò ægrum interimat.

1. Quando nullum excernitur.

CCLXIX. Vbi autem 1.*nullum excernitur Lotium*,quoniam diu cum tali affectu vitam trahere nequit homo,maturè illi prospiciendum, & quidem pro Causæ diversitate diversimodè.

Ejus causæ.

CCLXX. Causa enim suppressi ac deficientis Lotii quærenda interdum in *Vesicâ*,ejusve *collo*,aut *Vrethra*;rariùs in *Vreteribus*; sæpiùs in ipsis *Renibus*,& aliquando forsan in ipso *Sanguine*.

Vesica nimium distenta.

CCLXXI In *Vesica* hæret suppressi Lotii Causa, quoties ipsa eodem est nimium *Distenta*, ut contrahi nequeat;vel contrà *rupta*, adeò ut Vrinam non contineat,verùm per Vulnus aut foràs aut intùs ipsam effluere sinat.

Ejus causa.

CCLXXII. *Colligitur nimium in Vesica* suâ Lotium,ipsamque distendit, tum *volentibus & illam diutius præ pudore præpostero* retinentibus,aut *præsentibus aliis excernere* ac reddere nequeuntibus; tum *inadvertentibus*, ac *inebriatis*, aut aliàs *narcosi,affectuque soporoso correptis*;vel *sublimi meditatione extra se quodammodò raptis* & ad stimulum non attendentibus.

Ex pudore retentio.

CCLXXIII. *Pudor ille noxius ratione corrigendus & tollendus*;quin ab adstantibus & periculum in talibus futurum prævidentibus monendi tales,ut sui rationem habeant,seque tam gravi & noxio pondere liberent.

Vrinam reddendi coram aliis impotentia.

CCLXXIV. *Qui coram aliis urinam reddere nequeunt* vel *non audent*, locum liberum petere possunt,

possunt, in quo mejant, vel talis ab astantibus spon-te faciendus & concedendus.

...ra ...tina, ...ebrie- CCLXXV. Quibus autem *ob diutinam mo-ram ebrietatemve ampliùs jam excerni nequit Vri-na*, licèt conentur ac velint, facilem modum exco-gitavi & aliquoties cum successu egregio institui, per *immissam in Vrethram usque ad Vesicæ cavita-tem candelam ceream tenuissimam*, quali uti con-sueverunt Sartores, si priùs in sui extremo obtusa reddatur & *oleo illinatur*. *...randa ...delâ ...â te. ...ssimâ*

CCLXXVI. Hâc verò utor loco Catheteris, qui quoniam Maribus præsertim intrudi nequit, nisi cum aliquâ difficultate aut comite dolore, ad ejus imitationem hanc tentavi candelam & suc-cessum egregium observavi: quod artificium tantò faciendum majoris, quòd ubique ad manus ferè sit, atque ab omnibus usurpari queat talis candela, dum Catheter non nisi à peritis, & tunc quidem cum molestiâ intrudi possit.

CCLXXVII. Interim, si adsit Ebrietas, aliusve affectus soporosus, sua illis aptanda sunt remedia, quæ non sunt hujus loci.

...ssa ru ...a le-...ale ma ...m. CCLXXVIII. Quando *ex ruptâ Vesicâ* effunditur continuè *Lotium in Abdominis Cavi-tatem*, utplurimùm *lethale* existit hoc malum, sive à Casu, Contusione, aut Vulnere id suum habeat ortum.

...quare CCLXXIX. Ratio, cur lethalis soleat esse illa Urinæ suppressio, aut potiùs in Abdominis Cavitatem effusio, facilè patet. Nam & Hydrops inde excitatur Ascites; & Gangræna brevi vesi-cam corripit; & consolidando vulneri convenien-tia non possunt usurpari remedia, si nullum aut exiguum sit in abdomine vulnus; quod vix un-quam non erit non lethale, si tantum fuerit, ut per ipsum medicamenta ad Vesicam læsam immit-ti possint.

...isi ex-...a cor-...us ef-...undatur ...rina. CCLXXX. Tantum periculum non observa-tur, quoties *extra corpus effunditur per Vesicæ Vulnus Lotium*; quoniam per illud idem indi pos-sunt Medicamenta vulnus consolidantia; qualia indies usurpantur post Calculi extractionem, unde etiam non pauci convalescunt; nisi ex majore vi vesicæ illatâ subsequatur cum gangrænâ mors.

CCLXXXI. *Fasciæ* autem convenientes simul adhibendæ sunt in tali casu, quo impediatur ulte-rior urinæ per vulnus effluxus, quin cogatur ipsa Viam suam ordinariam repetere. Sed de his consu-lendi sunt Chirurgiam docentes libri, ac imprimis per autopsiam observandæ sunt tales Ligaturæ, quas difficilè est accuratè describere, haud ita diffi-cile autem easdem oculis percipere.

In Collo Vesicæ. CCLXXXII. In *Vesicæ Collo hæret* quandoque *Suppressi lotii Causa*, quoties *Calculus* ipsum ob-struens illi est impactus, aut *Carnea* ex Vesicæ membranâ prodiens excrescentia idem orificium obturat, & Urinæ exitum occludit.

Calculus CCLXXXIII. *Calculos minores* orificium Ve-sicæ occupantes non semel immissâ candelâ cereâ modo mox antè memorato removi, & suppressam Urinam mox curavi.

Vel Car-nea Ex-crescen-tia. CCLXXXIV. *Carneam Excrescentiam* totum orificium replentem non semel paulatim ab inte-riore parte vidi spontè secedentem, ac tunc eflu-xum Urinæ priùs impeditum denuò concedentem: An verò liceret tunc Carnem istam resecare, valdè dubito, cùm forsan sic aliquâ vi avelleretur totum carnis frustum, cum internâ Vesicæ superficie co-hærens.

CCLXXXV. Idem aliquando accidere potest à *Carunculâ* circa Vesicæ cervicem existente; atque in ipsum ejus orificium ob violentam Uri-næ expressionem inversâ, illudque occludente, nec nisi cathetere, aut, quod præstare puto, candelâ cereâ blandè iterum intrusâ Urinæ suum exitum concedente. *Caruncu-la circa vesicæ cervicem.*

CCLXXXVI. Idem frequentiùs accidit à *Ca-runculâ in ipso Vrinario meatu & urethrâ* nimiùm excrescente, nec nisi illâ sensim consumptâ Vrinæ transitum permittente. *In Vre-thrâ.*

CCLXXXVII. Accidit aliquando *Vrinæ de-fectus* ob *Vrethræ* excoriatæ aut exulceratæ *coalit-tum*; quo sublato iterum restituitur liber Vrinæ effluxus. *Vrethræ coalitus.*

CCLXXXVIII. Consequi potest aliquando *Vrinæ suppressio Vreteris affectum*, quando in *ejus exortu acutus calculus* hæret; à quo in alte-rutro Vretere constituto Vrinam utrinque sisti putant aliqui, quod sola potest docere Experien-tia, postquam pro & contra possunt produci ra-tiones probabiles, at non hoc vel illud necessariò evincentes: unde & hinc quoque patet, omnem in re medicâ certitudinem ab unicâ pendere Ex-perientiâ, sine quâ fluctuamus omnes incerti-ne-que putandum, illos certos esse suorum decre-torum, qui hoc alios credere volunt, sed qui id-ipsum demonstrant & adversariis probant, eorun-demque assensum cogunt. *Calculus in exortu Vreteris.* *Omnis certitudo in medicinâ ab Experien-tia.*

CCLXXXIX. Illa verò assensûs coactio solâ contingit Experientiâ: nam, ut in præsenti exemplo id ostendam, qui censent altero Vretere in suo exortu ab impacto calculo obstructo utrin-que supprimi Vrinæ descensum, idipsum pro-bant Experientia & Cadaverum sectione, dum in ex suppresso lotio demortuis observatum est ali-quando, alterum renem fuisse integrum & sanum, in altero verò calculum obstruxisse Vreteris exortum: quâ experientiâ evictum putant, altero Rene ac Vretere valdè impedito in suo munere absolvendo, alterum quoque per consensum simul impediri.

CCXC. Vbi autem suspicio est Calculum alte-rutri esse impactum, *inverso in Caput universo corpore, ac sursum elevatis cruribus, mox concusso & agitato aliquoties corporis trunco removeri* queat grandior calculus ab Vreteris orificio, pro despe-rato & lethali habendum hoc malum. *Calculus in Vretere quando lethalis.*

CCXCI. Sæpiùs in *Renibus ipsis* putatur *consi-stere suppressi Lotii causa*, & quidem quatenus na-turalis Renum aut Caruncularum in ipsis existen-tium constitutio qualis qualis, & ad serum urino-sum à reliquo Sanguine secernendum requisita Dispositio ita vitiatur, ut dicta secretio cesset. *Renum mala constitutio.*

CCXCII. Hoc vitium utplurimùm Æ-gros intra dies quatuordecim jugulat, nec nisi ad-modùm rarò ad vigesimum diem pertingit. Vnde festinandum hic ad curam, quando ejus aliqua su-perest spes. *Ægros brevi jugulat.*

CCXCIII. *Curabitur* imprimis hoc ma-lum usu *remediorum Diureticorum* dictorum, & præsertim *Sale Volatili Succini*, *aliisque Salibus Volatilibus Aromaticis*; quorum ope non tantùm Curatur, sed prævenitur tàm gravis, & tàm sæpè lethalis Vrinæ suppressio, in quâ plurimùm an-guntur circa præcordia Ægri; an ob serum co-piosiùs in Vasis redundans & omnes functiones, ipsamque Succi Pancreatici præparationem vi-tians? *Quî cu-retur.*

tians? unde forsan idem Succus vitiosus existens vitiosam in tenui Intestino excitat Effervescentiam, anxietates & angustias inexplicabiles in Ventriculo, Intestinis, ipsoque Corde ac Pulmonibus parientem.

Vrinæ Suppressio forsan à Sanguine.

CCXCIV. Dixi in superioribus, *Urinæ Suppressionem* agnoscere forsan aliquando pro *Causâ* suâ *ipsum Sanguinem*; ita sc. affectum, & secundùm varias sui partes confusum ac mixtum, ut à cæteris secedere aut secerni nequeat in Renibus serum. Quod fortassis frequentiùs accidit, quàm quòd ipsæ Renum Carunculæ sint malè affectæ: cùm præsertim nulla noxa in Renibus observatur, quando maximè ipsi culpantur. Et certè ipsum Sanguinem ita affici posse, ut partes ipsius serosæ, ac Vrinæ materiam subministrantes cæteris misceantur intimiùs, ac ideò ab illis secerni nequeant, plurima sunt, quæ persuadere videntur; sive quis *ægrotorum Symptomata tunc urgentia* consideraverit sive *curandi rationem per Salia Volatilia* expenderit; sive *plurima in Chymicis mutationibus indies occurrentia simul contulerit.*

Et quomodò.

Salis Volatilis vis

CCXCV. Nam ut de *solo Sale Volatili*, non sine gravi causâ, propter non contemnendam virtutum in ipso existentium notitiam per multiplicem experientiam mihi comparatam toties à me decantato & laudato, aliquid nunc proferam; certum est, *ipsum Vim habere solvendi omnem humorem viscidum, à quo partium fluidarum aquè ac solidarum connexus vitiosus ortum habere solet*; soluto autem humore viscido *secedere possunt faciliùs ab invicem partes Sanguinis haud ita intimè* sibi aliàs *juncta.*

CCXCVI. Quòd si quis putet, si humori viscido in Sanguine existenti, atque partium secessum impedienti, adscribi debeat Urinæ toties lethalis suppressio; posse non incommodè *ab eâdem visciditate deduci qualem qualem in Renum Carunculis obstructionem, Urinæ secretionem, aut Transcolationem impediendo, ejusdem suppressionem causantem*; utique cum illo non pugnavero, quin potiùs utramque Causam conjungendam, & sæpiùs conjunctam putavero; adeò ut *ab illâ* cujusvis humoris in Sanguine existentis *visciditate* tum *cætera Sanguinis partes colligentur simul intimiùs, & ad sui secessum reddantur ineptiores*, tum *Caruncularum pori obstruantur*, atque *sic Urinæ transcolatio, secretio, atque Excretio aboleatur.*

2. Quando Vrina parcior excernitur.

CCXCVII. Atque sic varias suppressi Lotii causas excussimus, quin paucis ejusdem curandi modos varios proposuimus; proximum nunc est, ut ad *secundam Vrinæ* vitiosè se habentis speciem pergamus; quando sc. non quidem in totum nulla, sed *Paucior* tamen, *quàm pro assumpti Potûs copiâ decebat, excernitur.*

Vrinæ & Sudoris materia eadem.

CCXCVIII. Ubi mox notandum, *eandem esse Urinæ atque Sudoris materiam*; unde mirum non est Illos, qui multùm sudant, minùs mejere, quin non est, quòd sit sollicitus Medicus de Ægro minùs Urinæ excernente qui multùm sudaverit; quamvis grave possit esse ipsi Ægro multo Sudore diffluere; nam longè magis à Sudore quàm à lotio copioso debilitatur Æger.

Sudoris & Vrinæ excretionis differentia.

CCXCIX. *Cum sudore* namque omnes corporis *vires debilitantur, exhaustis simul spiritibus*, quod cum urinâ non contingit: *In Vrinæ namque secretione naturali nulli, pauci* saltem *spiritus pereunt*; quod tamen copiosè in omni contingit etiam minimo *Sudore*: quem præterea *pro naturali excretione non habeo*, quamvis non negem ipsum non rarò esse Ægris utilem, uti non infrequenter iisdem ut & sanis noxium.

CCC. Ubi proinde per sudorem effunditur Vrinæ materia, nî propter alias causas noxa sudanti accidat, non est quòd idcircò valdè sollicitus sit Medicus, cùm non in Sanguine permaneat tunc serum, verùm in corporis habitu secedat ab ipso, hinc & per corporis poros evacuetur, effundaturque è corpore.

CCCI. Cæterùm *minùs*, quàm pro assumpto potu decebat, *Vrina excerni solet* utplurimum, quia minus ejus secernitur, & quidem *ob* Causas modò dictas, sed leviores; *Connexum putà arctiorem partium Sanguinis, & aliquarum in Renibus Carunculaium obstructionem ab humore viscido Sanguini admisto ortum habentem.*

Cur [...] nam[...] excern[...]tur.

CCCII. *Vrina* quoque observatur aliquando *parcior excerni, in summo corporis æstu, ac febrili præsertim*; tunc enim minuitur humiditas Aquea, sicque maxima Vrinæ pars consumitur.

CCCIII. *Tertium in Vrina* observabile *vitium* diximus esse, quando *plus ejus secernitur, excernitur que, quàm respectu* ad potum assumptum habito *decebat.* Neque enim propriè hîc agimus de Vrinâ post multum potum haustum copiosè redditâ, quippe quæ Medici consilio vel auxilio haud indiget; sed de illâ, quæ copiosè procedit, etiam tunc, ubi parùm vel nihil potûs assumpsit Æger, atque idcircò malè habet.

3. Qu[...]do ni[...]m ùm[...] [V]rinæ [ex]cernit[ur].

CCCIV. Quamvis autem vulgò Copiosæ hujus Vrinæ secretionis, mox & excretionis Causa tribui soleat *Renibus potentiùs serum ad se trahentibus*: non satisfacit tamen mihi hæc ratio, quamdiu non constet, vim attractricem inesse ipsis Renibus, quam illi duntaxat tribuere non sufficit, nî quoque talis evincatur ac probetur.

Ejus Causa.

CCCV. Accedo autem illis magis, qui, quantùm licet, *omnia mechanicè in corpore nostro perfici autumant*, & mechanicè demonstrari cupiunt: Id autem nunquam fiet, nisi *corporis fabricam cognoscamus, & cum mechanicis organis similitudinem habere ostendamus.*

Omnia [in] corpore mechan[i]cè perfi[ci].

CCCVI. Nam, ut hoc obiter moneam, graviter mihi peccare videntur, quotquot mutationes in corpore mechanicas urgent, interim omnem laborem subterfugiunt, ex quo corporis nostri partium cum mechanicis instrumentis similitudinem ac conformitatem deducere licet.

Corporis fabrica investiganda.

CCCVII. Vnde videas hîc quoque nonnullos quævis pro lubitu Corpori affingere, fabricam ipsius partium nescio quam comminisci, non item talem actu existere autopsiâ demonstrare, quod tamen omninò necessarium.

Non p[ro] lubitu fingend[a].

CCCVIII. Novi quidem haud ita difficile esse, hanc vel illam huic illive parti fabricam in musæo suo affingere, at illam in corporis dissectione ad oculum demonstrare arduum est.

CCCIX. Hunc autem laborem plerique Speculatores ac Theoretici Medici commendant Anatomicis, quos pro famulis ac ministris suis habent, quibus gravia imponunt onera, quæ digitis suis extremis ne attingere quidem volunt homines delicatuli & nasutuli, in solâ sc. contemplatione tempus terentes, atque manuum operam tum difficilem, tum longam fugientes, atque aliis relinquentes.

Dissecandi laborē Theoreticos Anatomicis commendare.

CCCX.

...tamen corpo- fabri- ... ... in- ... ...rpo...re

CCCX. Hoc autem imprimis est molestum ac intolerabile, homines tales inertes ac solis suis speculationibus turgidos ac inflatos, Dictatoriam Censoriamque auctoritatem sibi arrogare, ac temerè, insolenterque de rebus sibi planè incompertis ac ignotis decernere, atque inter dissentientes circa experimenta judicium suum interponere, imò tanquam cæcos de coloribus judicare.

...entis & ...orporis ...era ...njun- ...nda.

CCCXI. Utique ab invicem sejungenda non sunt, sed conjungenda Mentis Corporisque opera; quin imò quoties aliquis effectus notabilis & abstrusus occurrit Medico circa suos ægros, toties & *Ingenio sagaci* excogitandæ sunt aliquæ probabiles illius effectûs Causæ, & *Manûs industriâ* vel quovis alio experimento examinanda est, trutinandaque Causarum excogitatarum soliditas & veritas, & *Iudicio severo* decernendum, num, secundùm experientiam, rejici, admittine debeat Ingenii fœtus.

...x hac ...atione ...xamen ...stituen- ...um.

CCCXII. Et utinam examen tale institueretur non tantū circa ea, quæ indies tanquam nova exhibentur Orbi literato, sed circa illa quoque, quæ, quoniam à Veteribus aut Recentioribus Auctoribus laudatis sunt proposita, pro veris assumuntur ac creduntur ab iis, qui laborem ad singula exactè examinanda necessarium vel non volunt, vel non possunt ferre, quique malunt videri, quàm reverà esse docti: Neque illi docti sunt actu, qui aliorum dicta & placita tenent memoriâ, sed qui res ipsas cognoscunt. Cognitionem autem rerum quamvis habuissent, qui de ipsis scripserunt, non habent tamen & illi quoque, qui Psittacorum ad instar repetunt aliorum dicta, dum res ipsas negligunt.

Quomo- do Vete- rum scri- pta sint legenda.

CCCXIII. Nemò sanè res ipsas cognoscere avidus, negliget lectionem istorum, qui de ipsis scripserunt, sed tanquam quæsitæ cognitionis auxilia scripta illa evolvet, at mox eadem cum rebus ipsis conferet, at in tantùm duntaxat illa admittet, in quantum illa cum rebus ipsis convenire comperiet; nec dubitabit pro falsis habere, quæcunque à rebus ipsis dissentire observabit, utpote vel figmenta Ingenii humani ex præjudicio talia deducentis, vel consectaria ex rebus non satis exactè consideratis, vel relata aliorum, eaque bonâ fide pro veris admissa, &c. Multis enim modis contingit homines falli, dum non semper aut licet, aut libet accuratè omnia examinare, unde tunc ferè probabilia pro probatis aut vero-similia pro veris solent optimis quoque, probatissimisque auctoribus excidere: quod facilè admittet quisquis aliquando aliquid scripsit, atque se suaque scripta sine philautiâ examinaverit: agnoscet namque non æquè solida, exasciataque esse omnia, quæ promisit; dum non pauca vera esse judicat, quia videntur consentanea iis, quæ vera esse novit; quamvis non rarò in eo falli possit, unde gradatim ab uno absurdo levi sequuntur tandem multa absurda graviora.

Accurata Corporis descriptio expeten- da.

CCCXIV. Ut autem ad nostrum negotium revertamur, optandum foret, tàm lynceos contigisse nobis oculos, ut minutissima quæque in corpore perspicere, atque accuratam ejus fabricæ descriptionem aliis dare possemus, quò verè mechanicè explicari quirent omnes in ipso obiri solitæ functiones; ne, quod modò dicebamus, necesse habeamus possibilem aut probabilem fingere corporis fabricam, verùm realem & actu existentem, adeóque sensuum testimonio probatam exhibere possimus.

De eo dubitandū donec experientiâ probetur.

CCCXV. Quoniam autem nulli hominum datum est, minutissima sensibus percipere, cavendum ne aliquid temerè asseramus, & Ingenio humano nimium fidamus, quin ejus commenta omnia tamdiu falsitatis suspecta habeamus, donec per multiplicia argumenta ab experientiâ petita confirmetur Ingenii excogitatum figmentum, illudque comprobetur non tantùm rationi consentaneum, sed insuper necessariò tale, quale fingebatur.

Diversarum Sanguinis partium separatio mechanica.

CCCXVI. Sic quoties Oculis observamus Cribrum multifariis foraminibus in diversis locis ita pertusum, ut diversæ figuræ semina illi confusim imposita agitatione ac quassatione ipsius singula seorsim per convenientia suæ formæ ac figuræ foramina penetrent, ac colligantur in Sacculis diversis ad singula foramina diversa affixis; toties ad hujus exemplum concipere potest Ingenium humanum in variis humani corporis partibus, circa extremas arteriarum & venarum commissuras diversæ figuræ poros & aperturas existere posse, per quos ad aliquas quidem partes transeant quæ in Sanguine sunt magis spirituosa, ad alias verò quæ in eodem sunt magis salsa, ad alias iterum quæ in ipso sunt magis oleosa, & ad alias quæ in ipso sunt magis Aquea, & sic porrò. An verò ita se res habeat in corpore actu, nondum inde liquet; utut commentum tale videatur rationi consentaneum, propter experimentum simile in rerum naturâ existens atque sensibus manifestum.

Possibilis non necessaria.

CCCXVII. Illo ergò experimento aliud nil evincitur præter possibilitatem similis effectûs, non item necessitas ejusdem: nisi constet priùs, alio modo talem effectum produci non posse, quod probare admodùm est difficile, quin imò illis impossibile, qui omnes in rerum naturâ existentes agendi modos non habent perspectos, quosque nemo unquam assequetur, nisi longâ & multiplici omnium mutationum observatione atque experientiâ: quæ quantùm temporis & laboris requirat, norunt optimè, qui aliquando manum operi admoverunt, & ultra libros sapere didicerunt.

Sanguinis & seminum comparatio non legitima.

CCCXVIII. Ut enim exemplum aliquod proferam; Si quis unquam Oleum tartari à suo spiritu separare satagit aut per Chartam bibulam, aut per Vitri fragmenta & pulverem, aut per Cineres, in quibus omnibus sistitur oleum, dum Aqua & Spiritus mox penetrant & colantur: fieri nequit, quin ad hoc spectaculum anxius fiat veritatem investigantis Animus, dum hîc materiam cum Sanguine affinitatem majorem quàm cum Seminibus variis habentem observat. Multùm enim differunt Semina suis terminis consistentia, à Sanguine alienis duntaxat terminis consistente ac fluido, ideóque cum distillatis ex tartari spiritu ac oleo itidem fluidis magis conveniente.

Et quare

CCCXIX. Quod vel idcircò addo, ut omnes hinc discant, quævis similia non esse continuè similia, nisi illâ imprimis parte, quâ conferuntur aut conferri debent, sint similia: Atqui semina, & quævis alia consistentiam propriam, & formam figuramque determinatam habentia plurimùm differunt ab iis, quæ fluida sunt & liquida, nullamque externam figuram obtinent

obtinent certam ac definitam, quin rebus ambientibus, seque continentibus debitam. Quomodò ergò satis solidè procedet illa similitudo à figurâ externâ petitâ, quæ in altero similium est certa & manifesta, in altero planè vel nulla, vel saltem incerta & dubia.

Quâ ratione fiat legitima.

CCCXX. Quòd si alicui per similia liberet hîc progredi, petenda foret similitudo non à rebus siccis, sed humidis, quemadmodùm hîc à me factum in separatione partis oleosæ à spirituosâ & aqueâ tartari, & quidem per varias vias, ubique tamen per modum colaturæ.

CCCXXI. Antequam verò ritè possit procedere similitudo, debet ante omnia constare de modo, quo penetrat tum per Chartam emporeticam sive bibulam, tum per vitri pulverem, tum per cineres Spiritus & Aqua, dum in singulis sistitur Oleum; debet quoque constare, hactenus saltem similem esse Sanguinem Liquori Aquoso, Spirituoso & Oleoso ex Tartaro distillato.

Olea hærere in chartâ & pulveribus, Aquam & Spiritus ea penetrare. Dissimilitudo inter liquorem tartari & Sanguinem.

CCCXXII. Id quidem constat per experientiam, Olea omnia hærere in prædictis Chartâ & Pulveribus, Aquam verò & Spiritum per eadem penetrare; an verò istius affectionis utriusque diversæ ratio æquè pateat, valdè dubito. Magnam præterea dissimilitudinem observo inter Sanguinem, quippe partes magis conjunctas habentem, & Liquorem Tartari, quippe partes à distillatione minùs conjunctas ostentantem, dum partibus Aqueis ac Spirituosis innatat Oleum.

Plurima credulæ juventuti obtrudi, quæ viris exercitatis non satisfaciunt.

CCCXXIII. Quibus ritè observatis & expensis, quis non videt, quàm difficilè sit aliquid certi hîc constituere; hoc dum negligunt plerique ex librorum lectione aut mentis meditatione, quàm rerum ipsarum accurato examine magis docti, mirum non est, si multa inania & vana credulæ, quia imperitæ, Iuventuti obtrudant figmenta & commenta; quæ licèt illorum menti tanquam tabulæ rasæ inscribantur & insculpantur profundè, atque à multis defendantur mordicùs; non satisfaciunt tamen Viris multo rerum usu exercitatis & à quovis præjudicio liberis, liberatisve, quique non credunt ampliùs fabulis, utut acceptis & plausibilibus, verùm solidam quærunt eruditionem, ac intimam rerum quarumvis notitiam.

Method° procedendi per similitudinem.

CCCXXIV. Atque hæc in genere dicta sunto de methodo procedendi in rerum abstrusarum cognitione per manifestarum & jam notarum applicationem & similitudinem.

Sententia auctoris de copiosiore Urinâ à Sanguine secretâ.

CCCXXV. Ut autem, quod ego de Copiosiore Urinâ à Sanguine secretâ excretâque suspicor, paucis proponam: existimo illud vitium non tàm in Renibus, quàm ipso Sanguine latere.

Effervescentia in tenui intestino, & dextro Cordis Ventriculo varia.

CCCXXVI. Nam si, quam ego non levibus argumentis motus assertam omnium examini ac censuræ submisi, Effervescentia notabilis & in tenui Intestino, & in dextro Cordis Ventriculo excitetur ex confluxu Bilis, ibi quidem cum Succo Pancreatico, hîc verò cum Lymphâ secundùm naturam Subacidis; utique prout & ipsa Bilis erit variè affecta, & Succus Pancreaticus, Lymphaque erunt diversimodè à statu suo & constitutione naturali aberrantes, quin imò prout Venena potentiora vel leviora erunt in corpus & Sanguinem admissa, multis modis varians continget Effervescentia.

Quid in

CCCXXVII. Iterum, si Effervescentiæ istius utriusque ope, quod me quoque suspicari publicè sum professus, Sanguinis partes diversissimæ laxo duntaxat vinculo inter se sunt sub spontè mox mutabili Sanguinis formâ confusæ, utique ob Venena præsertim, hoc est res qualescunque hominis corpus continens aut contentum à naturali suo temperamento pervertentes; ob Venena, inquam, Sanguinis nimium in serum convertentia consequetur facilè copiosior Urinæ in Renibus secretio, mox & ad vesicam delatio, denique per Urethram excretio.

Sanguinis pe[...] bus p[...] ducat[...]

Diureti[...] cirum [...] in quo consist[...]

CCCXXVIII. Ut autem *innotescat* nobis, in quo *natura istius Veneni copiosiorem Vrinæ secretionem excretionemque causantis* consistat, expendenda sunt *omnia Medicamenta Diuretica* dicta, & Vrinæ secretionem excretionemque promoventia; mox & in *quo conveniant, si non omnia, pleraque saltem illa Diuretica*, considerandum; quò sic aditus aliquis paretur *ad potentioris adhuc, ideoque nocentis Diuretici*, hoc est, *quæsiti Veneni* penetralia.

Nempe in Sale Volatil[...]

CCCXXIX. Ne autem hîc longior sim, notum est per experientiam, 1. *Omnia Salia Volatilia esse Diuretica* 2. *potentissima Diuretica*, Cantharides putà, Vermes Majales, Millepedes, & similes *abundare aut Volatili, aut fixo saltem Sale*. 3. hæc eadem *Diuretica potentissima proximè ad Venenorum naturam accedere*, si nimirum quantitate aliquanto majore exhibeantur.

Venenu[m] Diureti[...] cum in Sale volatili [et] valde acri.

CCCXXX. Ex quibus omnibus concludo, *Venenum* illud Sanguinem ad copiosiorem seri productionem cogens aut eundem in serum corrumpens *consistere in Sale Volatili & valdè Acri*; utpote cui præ aliis rebus omnibus, competit res quasvis corrumpere, & ad fluiditatis statum deducere.

Quod i[n]timè est conjunctum.

CCCXXXI. Huic si *intimè admixta sit Aciditas acerrima, & latens tamen*, putem potentiùs, ideoque nocentiùs tunc in Sanguinem acturum, ipsumque in serum conversurum.

Sulphur vulgare continet spiritum acidum acrem.

CCCXXXII. Et ne quis putet, non posse *Spiritum Acidum acerrimum* latere in mixtis, *Sulphur vulgare* propono exempli loco; in quo qui Acidum Spiritum Acrem ignorat, is verè rerum notissimarum ignarus existit.

Vi[trum] & A[r]senicum & Aur[i]pigmentum & Mercu[r]ium su[b]limatum.

CCCXXXIII. An non talis spiritus acidus in *Arsenico & Auripigmento* lateat, judicent Chymiæ periti; ac præsertim, qui talem in Mercurio sublimato corrosivo ideò dicto evidentem, in *dulci* autem vocato latentem norunt.

Qui Spiritus sub latis impedimentis se d[e]mum pr[odit].

CCCXXXIV. Neque omnia in mixtis existentia acria & acida externis sensibus mox se produnt, cùm non pauca tunc demum manifestentur, quando sublata sunt impedimenta & vincula, quibus vincta concludebantur quasi & celabantur.

CCCXXXV. Sic Acidus in Sulphure latens spiritus sub corpore insipido, acrimoniam suam manifestat, quamprimùm accenditur, & à parte oleosâ recedit acida.

Ab Oleosâ mixtorum parte acidum tegi.

CCCXXXVI. Ab oleosâ verò mixtorum parte Acidam tegi & obtundi, non tantùm hæc præfata sulphuris analysis facillima & clarissima manifestat, verùm cujuscunque spiritus acidi & acerrimi cum Oleo lentè decocti synthesis & compages in substantiam butyri consistentiam æmulantem idem evincit.

Spiritum Acidum à Volatili tempera[...] ri & qu[o] modò.

CCCXXXVII. Non tantùm ab oleo obtunditur spiritus acidus, sed à volatili spiritu quoque

quoque solâ cohobatione ita temperatur, ut frustrà ipsum ampliùs quæras & amissum aut à famulo sublatum rei ignarus suspicati queas.

CCCXXXVIII. Hæc & similia Nobilissimæ ac Vtilissimæ Artis Spagyricæ experimenta tàm illustrem in rerum naturalium cognitione eruenda Mentis humanæ tenebris discutiendis facem promentia qui alto supercilio despicit, aut calumniatur, næ suam ille ignorantiam putidam, quin in se aliosque homines odium abominabile prodit: indignus certè, qui fruatur bono in bonos duntaxat erogando.

Spagyricæ Artis in rerum cognitione eruendâ utilitas.

CCCXXXIX. Quòd si, ut tandem concludam; à Sale Volatili, eoque Acri aut forinsecùs assumpto, admissove, aut quocunque demum modo in corpore nostro secreto; ac existente producatur *Diabetes*, utique Curatio ipsius consistet in prædicti Salis Volatilis Acrioris contemperatione tum per *Oleosa*, emulsiones putà Hordei, Amygd. dulcium, sem. papav. Albi, Melonum, Cucumerum, &c. per Lac dulce Vaccinum, Ovillum, Caprillum, Humanum, Asininum, &c. tum per *Acida*, sed per Volatilem spiritum *contemperata*, spiritum salis dulcem, &c. miscendo illa cum potu convenienti, jusculis, &c. non item cum prædictis Emulsionibus aut Lacte, cùm ab omni Acido concrescere soleant.

Diabetis Causa & Curatio.

CCCXL. *Quartum in Vrinâ* observabile vitium diximus esse, quando illa in *colore, odore aliisque qualitatibus sensilibus propriis* aliena secernitur atque excernitur.

Quartum Vrinæ vitium.

CCCXLI. *Coloris ratione* multis modis peccare aut mutari solet Vrina, quæ in sanis & naturaliter *subflava* excernitur; quamvis, quæ paulò post assumptum potum, eumque imprimis copiosum prodit, *pallidior & Aquea*, quasi prodire, uti econtrà, quæ sex aut septem pòst horis emittitur, colore *magis tincto* excerni soleat.

In Colore.

CCCXLII. Ab hoc Colore Vrinæ naturali secedit, quoties aut *minùs aut magis* eadem *tincta* apparet.

CCCXLIII. *Minùs tincta* ocurrit Vrina, ubi *valdè pallida*, exiftit, vel *planè Aquea*, *quæ cruda* quoque vocatur.

Vrina minùs tincta.

CCCXLIV. *Magis tincta* est eadem Urina, quando vel *impensè flavet*, vel etiam *rubet plus minus*, vel *nigricat*, vel alias *obscuro tingitur colore*.

Magis tincta.

CCCXLV. *Minùs tincta & Aquea*, Vrina videtur mihi *Cruda* idcircò vocari, quoniam in febribus plerisque circa principia talis excerni solet, quo tempore omnia Cruda vocantur à Medicis; uti Cocta, quando humorum vitiosorum Sanguini penitiùs immixtorum secretio, hinc & quodammodò per Vrinas primùm excretio evenit, unde Vrinæ magis solent tunc tingi.

Minus tincta & aquea, cur Cruda vocetur. Quæná &c.

CCCXLVI. Nam præter sedimentum, quod tunc simul accedit vel augetur, Vrinarum color magis est tinctus, quando excernuntur.

Vrinæ unde minùs vel magis tinctæ.

CCCXLVII. Vnde licet colligere, *Vrinas minùs esse tinctas, quoties non secernuntur à Sanguine partes illæ, quæ colorem Vrinæ flavum largiuntur; Easdemque magis esse tinctas, quoties plus illarum partium ab eodem Sanguine secedit*, sive hoc fiat *postquam præcessit ipsarum mora præternaturalis* in Sanguine, sive idem contingat *sine præcedente tali morâ*, & quidem *ob aliam causam quamcunque partium illarum secretionem præternaturalem producentem*, sive ea sit *Febris*, aliusve *affectus quivis cum universi sanguinis & corporis incendio conjunctus*.

CCCXLVIII. Observamus certè, quoties *notabile in corpore urget Incendium*, *tingi magis*, *ac rubere solito magis Vrinas*: unde non malè puto indeelici, *à primariâ Caloris in corpore aucti causâ pendere* quoque *Vrinarum ruborem*.

Vrinarum rubor unde.

CCCXLIX. Si quis autem omnia; quæ *in praxi* occurrunt, consideraverit attentè; quin *omnes corporis tàm contentas, quàm continentes partes*, unà cùm ipsas *consequente totius OEconomiâ naturali* simul expenderit sine præjudicio, non puto aliquem facilè iri repertum, qui non *Bili* tunc *primas in calore tum naturali, tum præternaturali producendo tribuat*.

Calor omnis à Bile.

CCCL. Nec dubitamus ex tali gemino naturalis & præternaturalis statûs fundamento, quamvis nemo mortalium id unquam priùs asseruisset, Bili præsertim adscribere Vrinas magis rubore tinctas; sive illa moram priùs aliquam in Sanguine longiorem traxerit, sive ipsa copiosiùs ad Sanguinem ex folliculo suo propulsa fuerit; sive eadem quâcunque de causâ incendium solito majus susceperit; ab Aëris putà æstu, Alimentis Acrioribus & Sale Volatili Oleoso abundantibus, Vigiliis protractis, Corporis exercitio vel agitatione vehementiore, Irâ & aliis Animi pathematis gravioribus, suppressâ aliquâ evacuatione solitâ, Sanguinis, Seminis, Fœcum Alvi, &c. Quò referri quoque debent assumpta præposterè medicamenta & imprimis Venena Sale Volatili Acriore ac Oleoso prædita: quod imprimis notandum, ad remedia hinc ortis malis curandis convenientia invenienda & usurpanda.

Ruboris in Vrinâ Causa Bilis.

CCCLI. Non tantùm à Bile oritur Vrinæ Color, sed etiam non raro ab ipso Sanguine, quoties ejus aliquid unà cum ipsâ profunditur, excernitur que.

Vrinæ Color etiam à Sanguine.

CCCLII. Hic autem Sanguis Vrinæ jungitur aut in Renibus, aut in Vesicâ Vrinariâ, rariùs in Vreteribus.

Qui illi jungitur.

CCCLIII. Vtplurimum in Renibus jungitur Vrinæ Sanguis, ob Renes à Calculis acutis læsos, imprimis ad vehementiorem corporis motum, saltum, equitationem, aut vectionem in rhedâ; unde tum Renum Caro, tum Vasa sensim atteruntur & Sanguini exitus paratur.

In Renibus Et quare.

CCCLIV. Aliquando idem accidit ab humoribus Acribus Vrinæ junctis, à quibus eroduntur Vasa Renum, mox & Sanguis ex ipsis effluit.

CCCLV. Rariùs putem ex solâ vasorum laxitate exstillare Sanguinem.

CCCLVI. Eædem Causæ in Vesicâ existentes, atque vasa referantes Cruentæ Vrinæ ansam præbent.

In Vesicâ.

CCCLVII. Differt autem Rubens à Bile & Sanguine Vrina; cùm ibi & minùs crassa, & magis permanens fit in colore & consistentiâ, hîc verò non tantùm crassior, sed mox sedimentum cruentum & quandoque grumosum deponens observetur Vrina.

Vrina rubens à Bile & Sanguine quomodò differat.

CCCLVIII. *Color idem rubens*, quando magis adhuc intenditur, *nigricans* evadit; ab iisdem causis, sed potentiùs adhuc agentibus.

Color nigricans unde.

CCCLIX. Non tantùm *Vrinæ Color*, sed & *Odor* frequenter mutatur, imprimis, ubi *fœtorem* notabilem acquirit, non tantùm ob pus, similiaque fœda, & fœtida sedimenta, sed etiam

Vrinæ fœtor unde.

ſecundùm totam ſuam ſubſtantiam.

Fœtor cujus ſignum. CCCLX. *Fœtor* autem omnis in corpore *putrefactionis* alicujus *ſignum* exiſtit; non tantùm in *fœcibus alvi*, ſed & *ipsâ Vrinâ* & *Sudore*, *cæteriſque excretis omnibus.*

Putrefactio ſine & cum fœtore. CCCLXI. *Putrefactio* autem ſequitur *partium miſti ſeceſſum ab invicem*, adeóque *miſti diſſolutionem* peculiarem: neque enim quoties diſſolvitur miſtùm, toties id cum fœtore contingit, ſed imprimis quando effervescentia concurrit cum partibus oleoſis minùs exactè cum cæteris miſtis.

Fœtor ab Effervescentiâ. CCCLXII. Ita, ubi effervescentia contingit inter acetum, vinumve acidiuſculum & Lixivum quodvis forte, cui ſulphur incoctum eſt, aut quid ſimile, tunc fœtor abominabilis excitatur latrinæ fœtorem æmulans.

Fœtor in humano ſtercore unde. CCCLXIII. Et ut, quod nunc mihi incidit, addam, annon ex hoc ſimili ratio peti poſſit fœtoris in humano ſtercore obſervabilis, qualis & major forſan in porcino reperitur; nempe ex parte oleoſâ in Bile cum ſale lixivo, ſed volatili exiſtente ob ſucci pancreatici aciduli affluxum?

Quando maximè obſervetur. CCCLXIV. Vbi notandum, non tantùm tunc, quando fœces ſimul propelluntur deorſùm, fœtorem illum obſervari, ſed etiam tunc & maximè, quando aliquantò diutiùs abſtinuimus ab alimentis, adeò ut tunc vix aliquid præter flatus & parùm materiæ pituitoſæ cum bile miſtæ expellatur: quinimò non rarò in Diarrhœâ ſummus in excrementis fœtor urget.

Vrinæ Sapor. CCCLXV. Non tantùm *Vrinæ* Color & Odor, ſed *Sapor quoque mutatus* deprehenditur ab illis, quibus urinam guſtare volupe eſt, quia lucroſum; aut ſaltem qui caſu vel datâ operâ eam aliquoties guſtarunt. Notant enim tales Vrinam, quæ, uti jam dictum, paulò poſt aſſumptum potum copioſum redditur, ferè inſipidam eſſe; ſed ſalſam obſervari, quæ aliquot poſt excernitur horis: *Inſipidus Salſus.* præter naturam verò aliquando eſſe planè inſipidam, aliquando ſolito ſalſiorem, aliquando etiam de aciditate participare.

Vrina inſipida unde. CCCLXVI. Vbi autem præter naturam inſipida deprehenditur, neceſſe eſt, partem ſalſam permanere in Sanguine, quod noxium.

Magis ſalſa unde. CCCLXVII. Vbi magis ſalſa exiſtit, plus ſalini uſurpatum, aut à reliquo Sanguine ſecretum, aut priùs retentum jam excerni arguit.

Acida unde. CCCLXVIII. Vbi aciditas obſervatur in Vrina, ſignum eſt plurimùm acidi redundare in Succo pancreatico vel Lymphâ; eoſdemve liquores copioſiùs in homine exiſtere, aut ita corrumpi, quemadmodùm in gravedine fieri ſæpiùs monui & docui.

Vrinæ Calor unde. CCCLXIX. Mutatur quoque *Vrina* ſubinde quoad *Calorem*, dum reddita ſenſim apparet *Ardens*; quod imprimis ejus acrimoniæ ſummæ, acidæque præſertim, puto adſcribendum.

Calculi in Vrinâ. CCCLXX. Quoad *Duritiem* mutata quoque dici poteſt Urina, quoties in *Calculos* vel ante vel poſt ſui excretionem concreſcit, eoſque variæ magnitudinis, figuræ, ſoliditatis, coloris, &c.

Poſt ejus ejectionem concreti. CCCLXXI. Cuivis certè licet notare, urinam limpidam ſæpiùs excerni, in cujus fundo ne quidem poſt horam unam vel plures ullæ ſubſident Arenulæ; verùm aut eodem, aut ſequenti demùm die plurimæ tum in fundo, tum in lateribus, tum in ſuperficie, tum in mediâ nubeculâ concreſcunt ac conſpectui ſe promunt arenulæ utplurimùm flaveſcentes, aut rubentes, rariùs albicantes.

CCCLXXII. Quemadmodùm verò ex Vrina excreta ſecedunt aliquæ partes, quæ ſenſim coagulantur in arenulas minores, variæ tamen magnitudinis & duritiei, ſic omninò arbitror idem contingere poſſe in ipſis renibus aut veſicâ, & arenulas ibi genitas ſenſim augeri, donec tandem in magnos etiam calculos excreſcant, nî priùs exturbentur, excernanturque. *Vt & in Renib. & Veſicâ.*

CCCLXXIII. Quæritur autem, quænam cauſa ſit iſtius concretionis? quam ego quidem tantùm abeſt ut Calori exſiccanti adſcribam, ut potiùs Calorem impedire putem, ne concreſcant; quod, ne exempla in Chymiâ obvia proferam, ex ipsâ Urinâ excretâ patet, in quâ dum calet rariùs ullæ comparent arenulæ, plures, ubi calorem ſuum amiſit, mox concreſcere incipiunt. *Eorum cauſa.*

CCCLXXIV. Quantum ego valeo conjicere, à Sale pendet omnis talis concretio, quamvis putem quoque pro adjunctæ materiæ diverſitate diverſum ſalis genus requiri: quæ tum materiæ, tum ſalis coagulantis diverſitas per Chymica experimenta eſt addiſcenda, utpote hactenus mihi denegata.

CCCLXXV. *Sonus* quoque diverſus in Vrinâ redditâ obſervatur, dum aliàs ſonorè ac cum copioſâ ſpumâ ſimul productâ; aliàs ſine ſono, ac ſi oleum effunderetur, excerni ſolet, Et ſoni quidem fortioris editi cauſam putem ego adſcribendam Urinæ magis ſeroſæ, hoc eſt, aqueæ & ſalſæ; uti ſoni diminuti, Urinæ magis pingui, & multas partes oleoſas in ſe continenti. *Sonus Vrinæ.*

CCCLXXVI. Quomodò autem variis propoſitis Urinæ in qualitatibus ſenſilibus propriis ſpectabilibus vitiis medendum ſit, quodammodò ex allegatis ipſorum Cauſis deduci poteſt. *Horum in Vri[næ] vitiorum medela.*

CCCLXXVII. Quicquid enim huic illive vitio originem dedit, corrigi debet ac emendari; aut ſi nequeat, tolli; quin nonnunquam deficientia addi.

CCCLXXVIII. Adeò ut ſi quis rem ritè examinet, facilè admittat, *totam Medicinam in additione & ſublatione conſiſtere.* *Totam Medicinam in additio[ne] & ſubl[a]tione co[n]ſiſtere.*

CCCLXXIX. Nam reverà, *ut corrigamus, emendemus, alteremus qualitate peccantia, addere ſolemus ea, quæ deſunt, ut ſint temperata*; ſic ubi aliquid *abſolutè abeſt aut deeſt, id addimus.* Ita in ſpirituum animalium conſumptione ac defectu, exhibemus Vini Spiritum, quo reparantur. *Et qua ratione.*

CCCLXXX. Ubi verò *aliquid redundat, illud tollimus ac demimus*; *Sanguinem* quidem per *Venæ ſectionem*, *Humores alios* per *Vomitum*, *Purgationem*, *Salivationem*, *Sudores*, &c.

CCCLXXXI. Proximum nunc eſt, ut 5. Vrinam *ſecundùm contenta multiplicia peccantem* conſideremus. *5 Vrin[a] conten[ta].*

CCCLXXXII. *Contenta Vrinæ triplicia* ferè numerari ſolent, alia quidem, quæ *fundum petunt* & *ſedimenti* nomine veniunt; alia, quæ *ſuperficiem petunt* vel *urinæ innatant*; alia, quæ per *urinæ medium corpus vehuntur*, & nunc *nubeculæ*, nunc *enæorematis* appellatione clarent: quibus quartò addi poſſunt, quæ *vaſorum lateribus adhærent vel accreſcunt*, Arenulæ putà & ſimilia. *Quadr[u]plicia. Et quæ nam.*

CCCLXXXIII. Dixi jam in ſuperioribus, & nunc repeto, quamvis non ignorem ali- *Nullum in Sang[uine] rum Vr[i]nis dep[o]ni ſedimentum.*

ter

ter sentire multos Medicos; *nullum in Sanorum Vrinis deponi sedimentum*, sed tantùm in iis,qui à perfectâ recedunt Sanitate;non quidem in omnibus,sed in quibusdam.

CCCLXXXIV. Quamvis enim nullum putem in sanis observari Urinæ sedimentum, non tamen sequitur inde,observari illud in omnibus, qui non sunt sani;sed omnes illos non esse sanos, in quibus observatur.

[Se]dimen[tum] [u]n[de].

CCCLXXXV. *Sedimentum* autem omne ortum habet à partibus Sanguinis crassioribus & gravioribus in Renibus secretis ac cum Urinis excretis.

CCCLXXXVI. *Partes illa crassiores* cum Urinis excretæ nunc *consequuntur vitia primæ coctionis*,uti solemus loqui, hoc est, vel Alimenta copiosiùs assumpta,vel eadem crassiora usurpata, vel eadem minùs commodè in Ventriculo fermentata,vel ipsa in tenuibus Intestinis præsertim non debitè ab excrementis Alvi secreta: nunc eædem partes crassiores cum Vrinis excretæ *consequuntur proprium Sanguinis vitium*;sive illud pendeat à primâ Chyli Sanguificatione vitiosâ undecunque à Bile aut Lymphâ,&c.citra Chyli culpam ortâ;sive illud Sanguini circulanti ab Aëre externo,&c. obvenerit; sive à Febre qualicunque continuâ vel intermittente Sanguinem inficiente id contigerit; nunc eædem partes crassiores cum Vrinis excretæ *à malè affectis partibus Sanguini admiscentur*, quemadmodùm in Phthisi nonnunquam Pus ab exulceratis Pulmonibus Sanguini communicatur, & tandem cum Vrinis excernitur: Idem dici potest de Pure aut Sanie itidem cum Vrinis excretis in Pleuritide, aut Empyemate.

Sedimentum multiplex.

CCCLXXXVII. Sedimentum autem multiplex observatur,cujus species omnes persequi non est hujus loci.

In Vrinâ Spuma & pinguedo.

CCCLXXXVIII. *In Vrinæ superficie* observatur non infrequenter *Spuma*, quin eidem sæpenumerò *innatat pinguedo*,plerumque *telæ aranearum* similis.

Quam Spumam hic intelligat auctor.

CCCLXXXIX. Per *Spumam* non eam hîc intelligimus,quæ in forti Vrinæ excretione Sanis quoque accidit, & paulò post iterum dissipatur, sed eam quæ in Vrinâ diutiùs permanet, quamque *Catarrhosæ materiæ in capite existentis signum* plerumque observavi.

Ea unde

CCCXC. Arbitror autem ego, quemadmodùm in Gravedine *humor Acido Salsus* secernitur in Cerebro,qui nunc ad nares,nunc ad fauces delabitur,ita nonnunquam *simili humore turgere universum Sanguinem*,illumque in Cerebro magis quàm alibi stagnare,caput gravare, atque non infrequenter in externis quoque partibus & Corporis habitu se manifestare, dum ejus pars aliqua cum Vrinis quoque excernitur, & spumam prædictam in sui excretione producit, marinæ in quibusdam non dissimilem.

Pinguedo quid significat.

CCCXCI. Quæ *in hisce regionibus* frequenter observatur *cæruleo colore prædita & aranearum telis similis ac tenuissima Vrinis innatare pinguedo*, *Scorbuti* ferè signum existit, rariùs *consumptionis & tabis*;quamvis nil obstet, utriusque signum esse posse illam pinguedinem.

Unde oriatur.

CCCXCII. Cæterùm toto cœlo errare videntur,qui pinguedinem illam deducunt ab adipe renibus circumjecto, liquato & Urinis communicato;cùm in tabe tantus non sit in Renibus calor, qui liquare possit ipsorum adipem,ac insuper impossibile liquatam illam pinguedinem penetrare membranam densam renes investientem, hinc & parenchyma eorundem crassum,quò tandem Urinæ jungatur.

Ardorè molestum à Renibus non esse.

CCCXCIII. Nam qui in Lumborum regione sentitur in multis ægris ardor molestus,non idcircò in Renibus existit,quoniam post alios id referunt plerique Practici,cadavera infrequentiùs secantes;cùm alia Symptomata concurrentia in tenui Intestino lumborum regioni sub mesenterio apposito illum dolorem quærendum inveniendumque evincant. Sed de hoc negotio aliàs & pluribus agemus,si Deus volet.

CCCXCIV. Unum tamen addendum adhuc, si *Ardor ille molestus in Renibus* foret, unde haberet ipse *suum ortum*, quid illum foveret tamdiu, absque ipsorum *Renum consumptione aut exsiccatione & torrefactione*?

CCCXCV. Producatur enim aliquod simile in totâ rerum naturâ exemplum indubitatum & manifestum:quo si caremus,uti caremus,quâ fronte audent homines illud audacter asserere, aliisque credendum obtrudere.

CCCXCVI. *Per se* sanè *tantum ardorem nunquam concipient Renes*:quòd si aliunde accendatur in Renibus tantum incendium, utique *à solo Sanguine arterioso* id fiet,cùm aliud ad Ipsos non defertur;quod saltem sciatur.

Neque à Sanguine Arterioso.

CCCXCVII. *A Sanguine* verò *arterioso si oriatur tantus* & tamdiu perseverans *in Renibus Ardor*,utique vel *ipse Sanguis affluens tanti ardoris erit particeps*, vel *ad ejus saltem* affluxum tantus ardor excitabitur.

CCCXCVIII. In Sanguine ipso arterioso ad Renes delato si tantus,quantus in Lumbari regione observatur,inesset ardor, *febri ardente laborarent* necessariò illi, *ex quorum corde tàm ardens effluit Sanguis*:quòd tamen non observatur; ergò ab ipso Sanguine summopere calefacto ac incenso non pendet præfatus Ardor.

CCCXCIX. Si *ex Sanguinis allabentis cum Renibus confluxu & contactu fingat aliquis excitari summum* illum in Lumbari regione ardorem; explicet idem,*qualis sit & Renum & Sanguinis constitutio*,ob *quam id contingat*;quin exemplo simili ardoris illa excitatio illustretur. Quod quoniam fieri nequit, frustrà se macerabunt quotquot in hoc perseverabunt figmento.

Sed esse in tenui intestino.

CCCC. Quisquis autem unà mecum molestum illum,*gravemque in multis Ardorem Lumborum regionem occupantem tenui adscribet Intestino*, facili labore inveniet, quibus illum ferat acceptum, *Bilem* putà, *Succumque Pancreaticum vitiatos, confluentes*, *atque vitiosam Effervescentiam excitantes*. Exemplum verò simile desideranti exhibebimus *Oleum Vitrioli spiritui Terebinthinæ affusum*,& ardorem in excitatâ tunc inter utrumque effervescentiâ consimilem ac itâ vehementem,ut vitrum manibus teneri nequeat, producentem.

A Bilis & Succi Pancreatici effervescentiâ.

CCCCI. Hac ratione tum à partium situ & Historiâ Anatomicâ,tum ab experimentis chymicis petitis argumentis longè commodiùs, longè certiùs procedit investigatio atque inventio causarum Symptomata hæc & similia producentium.

Pinguedo Vrinæ ab ipso Sanguine.

CCCCII. Pinguedo ergò Vrinis aliquando innatans à Renum adipe non est deducenda, verùm ab ipso Sanguine,in quo partes pingues non desunt,quæ ab excitato præternaturali in ipso calore vel ardore,aut potiùs ab eâdem causâ istum ardorem producente ita possunt affici,ut à cæteris secedant,& cum Vrinæ materiâ in Renibus planè secretæ tandem cum ipsâ excernantur, ac in ejus superficie manifestentur.

Non à partium adipe.

CCCCIII. Non nego in plerisque tabis & contabescentiæ speciebus,quamvis non in omnibus,consumi sensim pinguedinem,sed & musculorum carnes:inde tamen non puto sequi, eandem pinguedinem,ejusve partem aliquam transferri in Vasa,& sic excerni cum urinis.

Vnde corporis tabes.

CCCCIV. Nam nulli debet esse ignotum, secundùm naturam atteri & consumi in nobis partes ipsæ continentes,ac imprimis laxiores, quales sunt pinguedo & musculorum carnes; quæ ni continuè reparentur, deficiunt,illisque destituta ossa, cæteræque partes solidiores,adeóque minùs ac segniùs macrescentes corporis tabem indicant & manifestant.

Omnes partes consumi.

CCCCV. Illa non tantùm partium liquidorum & fluidarum, in perpetuo sc. motu permanentium, Sanguinis putà, Spirituum Animalium, Salivæ, Bilis, Succi Pancreatici, Lymphæ, aliarumque, si plures adhuc observari detur; sed solidiorum quoque partium consumptio perpetua necessitatem imponit hominibus assumendorum indies alimentorum, quibus deficientibus in fame qualicunque contabescit confestim corpus, nisi, quod sæpiùs in quibusdam morbis contingere observamus, ita vitiati sint humores in corpore, ut tunc non tàm consumantur, quàm præter naturam penitiùs misceantur humores omnes, & quidem cum ægrorum molestiâ vel dolore: quæ notasse & ritè observasse plurimùm faciet ad praxin ritè faciendam, postquam non pauca in ægris corrigenda hinc pendent.

Enæoremæ, & Nubecula in Vrinâ.

CCCCVI. Sed ad Vrinarum Contenta revertamur; diximus autem præter sedimentum aut subsidentiam sive hypostasin & innatantem cum spumâ pinguedinem, per mediam urinam ferri tum *loco inferiore Enæorema*, tum *superiore Nubeculam*.

Quomodò differant.

CCCCVII. Non videntur enim hæc duo Contenta nisi materiæ suæ *gravitate* ac *levitate*, ut & *crassitie ac tenuitate* inter se differre.

Crassities à Gravitate, & Tenuitas à Levitate distinguendæ.

CCCCVIII. Crassitiem distinguo à Gravitate, sic Tenuitatem à Levitate, cùm non omnia crassa sint gravia,nec omnia gravia sint crassa, sed conjuncta reperiatur nonnunquam tenuitati gravitas, & crassitiei levitas: utplurimùm tamen conjungitur crassitiei gravitas, & tenuitati levitas.

Crassiora & tenuiora quænam.

CCCCIX. Contenta ergò illa nunc crassiora apparent,nunc tenuiora; *Crassiora* dicuntur, *quæ magis compactam* habent *substantiam*, *tenuiora*, quæ *magis diductam*.

Eadem opaca vel pellucida.

CCCCX. Accidit iisdem contentis,ut quoque magis obscura & *opaca*, vel minùs opaca & quodammodò *pellucida* occurrant. Quæ qualitates itidem à Crassitie ac Tenuitate distinguuntur;cùm multa crassa occurrant & tamen pellucida, quemadmodùm Vitrum;multa vicissim tenuia & tamen opaca,quemadmodùm Fumus.

Hæ qualitates distinguendæ.

CCCCXI. Hæ qualitates toto genere diversæ cùm ab imperitis sæpenumerò confundantur, non parùm confundunt Tyronum Ingenia, quin falsis assertis ipsos perperàm imbuunt ac præjudiciis, semper noxiis.

Earundem natura.

CCCCXII. Non nocebit forsan, nec pigebit, hac occasione datâ de opacitatis & pelluciditatis causis aliquid notare,quod aliàs inserviet, Continuitatem sc.requiri ad Pelluciditatem, Opacitatem verò semper consequi Discretionem ac Divisionem; adeò ut quæ Diaphana erant, ubi erant concreta,Opaca fiant, ubi fiunt discreta. Contrarium autem evenit in quibusdam. Sic Vitrum vel maximè Diaphanum si redigatur in pulverem, erit is mox opacus:quin imò Arena purissima & secundùm singula sua corpuscula existens Diaphana, Opaca observatur, quà multitudinem constituit. Contrà Cineres convenientes, ut & Vitri pulvis, ipsaque adeò Arena si vehementi Igne fundantur, atque sufficienti tempore excoquantur,moxque effundantur,Vitrum pellucidum præbebunt, quatenus erit continuum.

CCCCXIII. Ad pelluciditatem, si non semper, utplurimùm saltem requiri Continuitatem, vel inde quoque apparet, quòd Aqua, si agitatione continuitatem suam amittat, eatenus reddatur Opaca, dum sc. in spumam mutatur, vel aliàs quoque divellitur; quod itidem de Spiritibus Volatilibus verum; unde quoque de Aëre verum esse puto,præsertim ubi observo, quod sæpiùs à me cum attentione factum,Aërem serenum & nullis nubibus obscuratum,minùs tamen reddi pellucidum, quoties ventis agitatur; tunc enim nec tàm remota,nec tàm distinctè discerni possunt objecta, quàm Aëre tranquillo simul & sereno existente.

Omnis humana cognitio ab Experientiâ.

CCCCXIV. Ex talibus verò experimentis ut sæpiùs à me laudatum Theorema confirmem, Affectionum rebus contingentium rationes & causæ tandem eliciuntur, *omnisque* adeò *Humana cognitio pendet ac dependet ab Experientiâ, sine quâ nil veri, nil saltem certi habemus*, modo sc. & viâ naturali; nam de revelatione divinâ nunc non loquimur, nec aliquid ei detrahimus: Innatas autem Ideas cùm in me nullas inveniam, nec multi alii mecum,pro figmentis habeo & præjudiciis,donec solidè probentur,nec tantùm gratis asserantur.

Enæorema & Nubecula unde.

CCCCXV. Ut autem ad *Enæoremata & Nubeculas* in Urinis redeamus, *ortum habent à Materiâ Vrinæ heterogeneâ, & à Sanguinis massâ*, non in Renibus, at *in dextro Cordis Ventriculo Effervescentiæ ope secretâ, cum lotio tamen per Renes transeunte.*

1. A materiâ Vrinæ Heterogeneâ.

CCCCXVI. Dixi 1.habere illa contenta ortum *à materiâ Vrinæ Heterogeneâ*,illi hanc ob rem non permistâ,sed confusâ,& sensim denuò ab ipsâ secedente,atque suæ gravitatis respectu locum convenientem in ipsâ occupante.

2. Secretâ à Sanguinis massâ.

CCCCXVII. Dixi 2 *hanc Materiam secerni à reliquâ Sanguinis Massâ*,quemadmodùm reliqua omnia,vel Vrinam constituunt, vel cum ipsâ excernuntur.

3. Non in Renibus.

CCCCXVIII. Addidi tamen 3. *Illam secretionem non fieri in Renibus*;cùm ibi Urinæ duntaxat materia secernatur, cujus partem ostendi modò non esse illa Contenta.

CCCCXIX. Locum autem Secretionis illius

Sedes in dextro Cordis Ventriculo. illius assignavi 4. *In dextro Cordis Ventriculo*, nam secretionem illam *Effervescentiæ Sanguinis*, & quidem in illo Ventriculo contingenti adscripsi.

Atque CCCCXX. Si quis enim ipsos Cordis Ventriculos unà cum annexis auriculis & Vasis ritè considerav̄erit, Cavitates putà sibi continuas,& cum Cordis parenchymate nullo modo participantes; si quis omnia ad Cor cum Refluente undique Sanguine allabentia expenderit ; si quis Mutationem Sanguini ibidem contingentem absque præjudicio examinaverit; fieri nequit, quin aliunde quàm à Corde,aut Sanguine in ipso remanente; aut Chimætico Calido ipsi innato , humidoque primigenio nescio quo deducendam illam Mutationem mox agnoscat, & sollicitus illam cognoscere aveat.

CCCCXXI. Ab hisce autem si deduci nequeat ille Calor notabilis Sanguini in dextro Ventriculo præsertim accedens, ut nec Sanguinis ebullitio & rarefactio insignis;utique proximum est, ut aliunde petatur. Unde verò commodiùs, quàm à liquoribus variis unà cum Sanguine eò affluentibus, & tàm mirabili ratione mox undique admissis,mox ab invicem iterum remotis?quemadmodùm id peculiari Disquisitione publicè/ omnium examini quondam exhibuimus.

Effervescentia in Sanguine unde. CCCCXXII. In hoc enim humorum variorum Sanguini tum ascendenti , tum descendenti confusorum confluxu &contactu excitatur exemplò Effervescentia Visui & Tactui ex Chymiâ productis exemplis jam satis manifesta, sed blanda & Naturæ amica, quamdiu proportionem omnimodam servant Humores singuli Sanguini confusi; vitiosa verò & vel nimia , vel deficiens , adeóque Naturæ adversa, quamprimùm unus vel plures humores à statu suo laudabili plùs minùs recesserunt.

In Vitiosâ quid contingat. CCCCXXIII. In *vitiosâ* proinde Sanguinis *Effervescentiâ* nonnunquam potest accidere, ut *partes ejus aliquot à reliquis secedant,ac impermistæ seorsis confundantur*, quin cum iisdem in Renibus transcolentur,atque postea ab Urinæ substantiâ secedentes,in ejus medio hæreant.

CCCCXXIV. Quid autem partes Sanguinis certas à cæteris separet, ac quo modo id fiat,id verò fateor, me necdum satis assequi aut explicare posse.

Effervescentia inter Martis limaturâ, & Vitrioli Oleum. CCCCXXV. Exempli tamen loco exhibeo Effervescentiam inter Martis limaturam & Vitrioli Oleum Aquâ sufficienti dilutum institutam,in cujus & superficie quippiam supernatans, & in fundo & subsidens observatur;magis verò notabiliter in Antimonii cum Salis Tartari lixivio soluti ad Aceti affusionem Effervescentiâ idem contingit.

Effectûs rationem posse esse incognitam, cujus modus tamen co gnoscitur CCCCXXVI. Atque hic notandum, non semper elici posse rationem effectûs, cujus modus tamen apparet: atque viam esse ad ipsam quoque rationem tandem inveniendam modum novisse, quo perficitur effectus , cujus rationem investigamus.

CCCCXXVII. Sic quærimus tum *modum* , quo secedit à reliquo Sanguine pars, quam in Urinæ medio hærentem tàm sæpè videmus ; tum rationem,ob quam fiat iste nubeculæ ac enæorematis à cæteris Sanguinis partibus secessus.

CCCCXXVIII. Modum & possibilitatem videor mihi ostendisse , si Sanguinis in corde admittatur Effervescentia,per dicta exempla ; rationem autem & causas veras hujus & istius secessus adhucdum investigo.

CCCCXXIX. Ad *Contenta* referri possunt ac debent *Arenulæ minores, majoresve* , ipsique adeò *Calculi* cum Urinâ excreti. *Arenulæ & Calculi in Urinâ.*

CCCCXXX. Quamvis autem nuper dixerim & idem nunc repetam , *ortam* habere suum *Arenulas & calculos ex ipsâ Urinâ , sed suo modo vitiosâ* non tamen impedit eosdem pro *ejusdem* haberi *contentis*. *Unde oriantur.*

CCCCXXXI. *Quamprimùm* enim *secessum fecerunt ab Urinæ substantiâ*, mox pro *Contentis* habendæ Arenulæ;quod etiam verum de iis, quæ non nisi post aliquot excretionis horas producuntur in & ab Urinis. *Esse Urinæ contenta.*

CCCCXXXII. Consideratione verò dignum, non tantùm in fundo cum calculis observari *subsidentes Arenulas*;nec easdem duntaxat *matulæ lateribus adhærere* ; at *in superficie* quoque Urinæ quandoque innatare, quin nonnunquam hinc inde *per nubeculæ aut enæorematis corpus plures paucioresve accrescere* , atque non ingrato , quin potiùs jucundo & admirationem pariente spectaculo ibidem considerari. *Arenulas ubique in Urinâ reperiri.*

CCCCXXXIII. Illud quoque consideratione dignum , *Arenulas plerasque ex flavo rubescere, paucas albescere.* *Earum color.*

CCCCXXXIV. Minores Arenulas observavi hactenus signa præbere *affectarum Glandularum Conglobatarum* ; unde cœpi suspicari,à Glandulis illis malè affectis communicari Sanguini *Lympham Subausteram & suo modo vitiatam* , quæ Effervescentiam excitet in corde itidem vitiosam, quam consequatur *partium quarundam concrescere aptarum secretio* , perfici autem & *absolvi concretionem illam nunc in Renibus*, quando *potens est ille Succus & Lympha* , in *Matulâ* verò , quando idem est *minùs potens.* *Quid significent.* *Earum causa.*

CCCCXXXV. Quòd *Conglobatis præsertim Glandulis* accidit , & *casei veteris abusum imprimis* consequitur , causa est , cur *Sanguis omnis vitietur* , atque *Saliva* quoque & *Succus Pancreaticus* similiter vitientur ; unde tum Alimentorum *fermentatio* , tum *fermentatorum secretio*, tum *continua in tenui Intestino accidens Effervescentia* itidem vitiantur , sicque malum indies augetur , & Calculorum generatio vires sumit.

CCCCXXXVI. Observandum autem, *Arenulas in superficie hærentes Capitis* malè affecti, *subsidentes* autem Affectûs *in abdomine urgentis*, in medio autem Urinæ atque nubeculâ ac enæoremate hærentes, *Thoracis* laborantis signa esse.

CCCCXXXVII. *Dolores* autem ac *molestiæ* tunc temporis *ut plurimùm concurrunt, aliquando præcedunt aut sequuntur* vel in *Regione Lumbari*,ut & *partibus vicinis* cinguli ad instar *Hypochondrium utrumque* & *Ventriculi regionem prementes* ; vel in *Capitis parte anteriore circa oculorum radices, tempora & frontem*,& aliquando in *occipite præsertim,universove capite* , *ipsum gravando ac premendo*;vel *in lateribus,pectorisve medio* , itidem *angendo, premendove.* *Eas dolores comitari.*

CCCCXXXVIII.Hic verò *doloris modus* ubique *premens atque gravans Succi peccantis austeritatem* designare videtur & confirmare. *Quid significent.*

Ardor in regione lumbari unde.

CCCCXXXIX. Rariùs in *Regione Lumbari concurrit Ardor*, qui adſcribendus *Bili* tunc *ſimul peccanti*. Nil enim impedit, plures humores ſimul peccare in corpore, atque tunc Symptomata ibidem graviora gignere.

CCCCXL. Arenulas ergò obſervavi hactenus affectas Glandulas indicare, imprimis Conglabatas, hinc & Conglomeratas.

Arenularum colores quid ſignificent.

CCCCXLI. Quoad *Colorem* Arenularum, obſervantur *albicantes cæteris ſolidiores ac duriores*, ideoque *periculoſiores*: quod itidem de *calculis* verum; qui *quò rubent magis*, eò quoque *magis* habentur *friabiles & ſolubiles*, quò verò *magis albent*, eò *duriores ac ſolidiores* exiſtunt.

6. Urina rariùs excreta.

CCCCXLII. Urinam dixi in ſuperioribus peccare 6. quando *rariùs excernitur*. Aliud enim eſt minus excerni Urinæ, quàm pro aſſumpti potûs quantitate oportebat, aliud eandem convenienti quantitate, rariùs tamen excerni.

Qui id fiat.

CCCCXLIII. Quamvis enim rariùs quoque ſoleat ferè excerni Urina, quæ parcior prodit, atque parciorem Urinam ſoleat conſequi rarior ejus excretio; fieri tamen poteſt, ut ſatis frequenter, licèt parcior, excernatur Urina; quin ut ſatis copioſa excernatur, licèt rariùs.

Et quot modis.

CCCCXLIV. *Rariùs* proinde *excernitur Urina*, vel quia *non ſatis* ad ſui evacuationem *excitatur*, aut *irritationem* illam *non ſentit*, aut *ſe exonerare non poteſt Veſica*.

Quando ad ſui evacuationem non excitatur Urina. Ejus cauſa.

CCCCXLV. Ad *ſui evacuationem non excitatur Veſica*, quoties *Urina minùs exiſtit acris & ſalſa* ob cauſas ſuperiùs memoratas.

CCCCXLVI. *Irritationem non ſentit* Veſica, in *ſtupore* tum univerſali, tum Veſicæ ſingulari, aut ab externo frigore, aut à narcoticis orto. Haud facilè namque putò fieri, ut paralyſi laboret Veſica, integro permanente ipſius ſphinctere, quem contrà non infrequenter paralyſi corripi conſtat, illæsâ Veſicâ.

Quando ſe exonerare non poteſt veſica.

CCCCXLVII. *Se exonerare non poteſt Veſica*, ſive *paralyſi* laboret, ſive *nimium diſtendatur* ab Urinâ diutiùs retentâ, nimiumque cumulatâ.

7. Urina frequentiùs excreta.

CCCCXLVIII. *Urinam* dixi contrà 7. peccare, quando *frequentiùs excernitur*, quod longè frequentiùs evenit, quàm ut rariùs expellatur.

Quot modis id fiat.

CCCCXLIX. Frequentiùs excernitur Urina tum ob *irritationem moleſtam*, tum ob *ſenſum Veſicæ exquiſitum*, tum ob *Sphincteris functionem diminutam, ſublatamve*.

Ob irritationem moleſtā.

CCCCL. *Irritatio moleſta* eſt ab *Urinâ Acri*, undecunque ortâ.

Ob ſenſū Veſicæ exquiſitum.

CCCCLI. *Senſus Veſicæ exquiſitus* conſequitur ferè ejuſdem *Excoriationem, Exulcerationem*, aut *Ulcus*; quapropter etiam minimè Acris Urina mordet tamen vehementer partes ſuâ membranâ extimâ denudatas: quod imprimis in externâ cute ſuâ cuticulâ privatâ apparet.

Ob Sphincteris functionem læſam.

CCCCLII. *Sphincteris Functio diminuitur tollitur ve* in ejuſdem *paralyſi* aut *vulnere*, per quod continuè expelli ſolet lotium, atque ipſum in Veſicam ſuam eſt delatum.

8. Urinæ ſtillicidium.

CCCCLIII. Ad præcedentem ſpeciem quodammodò referri poſſet, quam 8. *Urinæ ſtillicidii* nomine indicavi; in quâ Urina frequenter ac guttatim exſtillat, & *Stranguria* quoque vocatur.

Ejus ſpecies.

CCCCLIV. Hujus duæ occurrunt ſpecies, altera quidem indolens, altera verò *ardentem dolorem* comitem habens; unde & illam *Urinæ Ardorem* vocant, & *Dyſuriam*, de quâ mox.

Simplex.

CCCCLV. *Simplex Urinæ ſtillicidium* ſequitur ferè *Sphincteris veſicæ affectum* modò propoſitum, *paralyſim* aut *vulnus*.

9. Dyſuria.

CCCCLVI. *Dyſuria* verò, quæ *cum dolore ardente ac mordente fit*, quamque 9. loco citavi, ſive conjunctum habeat Urinæ ſtillicidium, ſive copioſiori Urinæ excretioni copuletur, ortum habet nunc *à ſolâ Urinæ acrimoniâ, vel Salsâ, vel Acidâ*; nunc *à veſicæ collo excoriato, exulceratove*, unde à quâvis urinâ, etiam minimè acri, dolor excitatur vehementiſſimus & poſt urinam quoque redditam excrucians, quin ad novam mictionem impellens.

10. Urinæ per vias alienas excretio.

CCCCLVII. Peccat tandem 10. *Urina*, quando *per vias alienas, vulnera, fiſtulas* in *medio pene*, aut *Veſicæ Sphinctere, alibive* exiſtentia effluit; atque aliquando in *Uterum* priùs, aut *Craſſum Inteſtinum* effunditur, quàm excidat.

Per Vulnera.

CCCCLVIII. *Vulnerant* Veſicam, hujuſve collum, aut Urethram varia inſtrumenta, pungendo, ſecandove, quò & ruptura ex caſu aut contuſione referenda.

Per Fiſtulas.

CCCCLIX. *Fiſtulæ* autem *vulnera non ritè curata* conſequuntur, aut ſponté *poſt rupta Apoſtemata* excitantur.

CCCCLX. In externarum remotiorumve Cachexiæ Cauſarum inveſtigatione occupati, ſex res nonnaturales dictas perluſtrandas docuimus: atque hactenus præter *Aërem* atque *Alimenta*, de *Alvi fæcibus* & *Urinis* egimus, ad *Excreta Retentaque* referri ſolitis.

Narium Mucus.

CCCCLXI. Proximum autem inter naturalia Excreta locum *Narium muco* aſſignabimus.

Etiam iis ſanis habere locum.

CCCCLXII. Quamvis enim aliqui putent, *ſecundùm naturâ & abſolutè Sanis nullum è naribus defluere Mucum*, quoniam Perſæ valdè ſobriè viventes nullum creduntur habuiſſe prodeuntem è naribus mucum, nullum exſcreaſſe ſputum; neſcio tamen an illa in Perſis obſervatio, dummodò vera ſit, ſatis evincat, quod aſſeritur.

Perſas nullum habuiſſe.

Et ſi ſic, quare.

CCCCLXIII. Fieri enim poteſt, ut talis ſit Aëris in Perſide conſtitutio, ob quam accedente ſobrio alimentorum uſu, nullus coacervetur in naribus, tenuis ſaltem mucus, pauco, eoque exſiccato duntaxat occurrente, qui pro muco tunc non habeatur.

CCCCLXIV. Nam & in hiſce regionibus æſtatis tempore accidit multis, ut nullum tenuem habeant in naribus mucum, niſi exſiccatum; quin obſervantur aliqui, quibus nunquam, ne hyeme quidem autumnive tempore, aliquis prodit mucus.

In his regionibus naturalē eſſe Mucum.

CCCCLXV. Quicquid ſit, obſervamus in hiſce regionibus Septentrionalibus tàm naturalem eſſe Muci productionem ac profluxum, ut paucis ſine ſanitatis detrimento illius proventus deſit.

Ejus Via.

CCCCLXVI. Hîc ergò ſaltem pro naturali & neceſſario excremento habebimus *Mucum*; quantùm judicare datum, *à glandulâ pituitariâ imprimis ad nares delatum*.

Unde ortum habeat.

CCCCXLVII. An verò à *Glandulis choroeidem plexum cum arteriis conſtituentibus* aliqua ſui parte ortum ſuum habeat is mucus, an inſu-

per à *Pituitâ in Spirituum Animalium* in Cerebro ac Cerebello factâ *ſecretione* ſimul à Sanguine ſecretâ, & ad Ventriculos, hinc per infundibulum ad Glandulam Pituitariam delata, an prætereà à *Succo peculiari in Glandulosâ narium tunicâ* ſecreto trahat ſuam originem, nec affirmare nec negare auſim.

CCCCLXVIII. Utique non deſunt argumenta, quæ ſingulos iſtos muci ortus ſuadeant, nondum ſufficientia, quæ unum aut plures perſuadeant.

Mucum omnem esse Viſcidum. CCCCLXIX. Id ſaltem manifeſtum, *Mucum* omnem naturalem *viſciditatem* aliquam in ſe continere, cujus ratione, ubi tantillum exſiccatur, *tenacitatem* notabilem acquirit: quod & Salivæ quoque accidit.

Quot modis peccet. CCCCLXX. *Mucus* hic *peccare* videtur 1. quando *deficit*. 2. quando *minuitur & parcior* exiſtit. 3. quando *copioſius* prodit. 4. quando *fluidior* & *Aquoſior*. 5. quando *tenacior*. 6. quando *Acrior*, & nunc *Salſus*, nunc *Acidus* occurrit.

Quando deficit. Et quot modis id fiat. CCCCLXXI. *Mucus in naribus deficit* 1. quando ejus materia à reliquo Sanguine non ſeparatur, vel in Cerebro ac Cerebello, vel in plexûs choroeidis Glandulis, vel in glandulâ Pituitariâ, vel in Glandulosâ narium tunicâ; dummodò ab hiſce partibus omnibus proveniat.

CCCCLXXII. 2. Quando aliò, & imprimis ad fauces transfertur.

CCCCLXXIII. *Non ſecernitur à reliquo Sanguine Muci materia ob affectus Cerebri Calidos cum calore ſaltem manifeſto conjunctos, aut ab æſtu quocunque ortos.*

CCCCLXXIV. Aliò ad fauces transfertur Mucus, & imprimis obſtructis aut quovis modo anguſtatis circa ſui radicem naribus, quod circa Gravedinis initia non rarò contigit quamvis id à Scriptoribus non eſt forſan obſervatum.

2. Quando parcior ad nares defluit. Et quot modis id fiat. CCCCLXXV. Idem *Mucus parcior ad Nares defluit*, 1. quando *pauca ejuſdem materia* ſecernitur à Sanguine in partibus, in quibus ſecerni ſolet: & quidem ob cauſas modò memoratas, ſed leviores.

CCCCLXXVI. 2. Quando *ejus pars aliqua*, uti dictum, *transfertur ad fauces*, itidem ob cauſas jam dictas, ſed leviores.

3. Quando copioſior prodit. Et quot modis id fiat. Cum illius plurimum ſeparatur. CCCCLXXVII. *Copioſior* autem *prodit per Nares Mucus*, 1. quando *illius plurimum ſeparatur* in partibus illi ſecretioni dicatis.

CCCCLXXVIII. Illud autem accidit, tum ubi *Sanguis abundat Pituitâ*; tum ubi *Partes illi ſecretioni dicatæ ab externo præſertim frigore ac Boreali vento* corpus *calens & caput imprimis ex improviſo corripiente ſunt malè affectæ*; unde corrumpitur quodammodò in ipſis Sanguis, atque plùs partis Pituitoſæ ſolet à cæteris tunc ſecerni, ut in Coryzâ hoc accidit.

Cùm mucus per nares ſtillat. CCCCLXXXIX. Prodit idem Mucus copioſior per nares 2. quando *ejus parùm, vel nihil transfertur ad fauces*, *ſed omnis*, *plurimus ſaltem*, *per nares* ſtillat: quem motum antrorsùm promovere poteſt Capitis inclinatio diutiùs continuata, ſive ob affectum aliquem illam inclinationem deſiderantem aut urgentem, ſive ob morem malum; cùm non pauci ſe vitioſæ corporis poſitioni ſenſim aſſuefaciant.

Fluidior & Aquoſior. CCCCLXXX. *Fluidior & Aquoſior* deſtillat per nares *Mucus*, quoties multum ſeri à Sanguine illi admiſcetur; quod fit, tum quando *ſero abundat Sanguis*; tum quando ab *externo frigore affectum eſt graviter Caput*, unà cum *Glandulis* in ipſo exiſtentibus, unde plus partis ſeroſæ ſecerni ſolet in ipſis; quemadmodùm fieri videmus in Gravedine ſive Coryzâ.

Tenacior. CCCCLXXXI. *Tenacior prodit è Naribus Mucus*, quoties *ſuo ſero deſtituitur Sanguis*, aut illud *per Vrinas, Sudoreſve copioſiùs evacuatur*, aut in Affectibus cum calore manifeſto copulatis *idem conſumitur*, *inſpiſſatur* ſaltem: Unde in febribus ardentibus ab exſpirato per nares Aëre non parùm incraſſatur Mucus, & exſiccatur, adeóque tenacior fit.

Acrior, vel Salſus, vel Acido-ſalſus. CCCCLXXXII. *Acrior exiſtit Mucus* & quidem nunc *Salſus*, nunc *Acido-ſalſus*; quoties illi ſimile admiſcetur in Cerebro ſerum; quod frequentiſſimè accidit in Gravedine, quibuſdam ſine Gravedine. Illud autem contingit præſertim tempore frigido, aut à quovis caput afficiente frigore.

Ejus cauſa. CCCCLXXXIII. Exiſtimo autem *externum frigus*, quoties potentiùs, ac imprimis à quâcunque causâ calens afficit caput, *Glandulas* præſertim *corripere*, atque *in Sanguine Serum ita alterare, ut copioſiùs in Glandulis ſecernatur, & non tàm in Vaſa Lymphatica propellatur, quàm per Glandularum membranam penetrans in partes vicinas effundatur*; in *Cerebro* verò ex Glandulis plexui choroeidi implicatis partim in *laterales Ventriculo effuſum* ſenſim per infundibulum ad Glandulam Pituitariam, & hinc ad Nares pergat: *partim ad ſpinalis medullæ latera deorsùm tendat*, & varia ubique damna & noxas excitet.

Aurium ſordes. CCCCLXXXIV. Plura ſunt Utrique Sexui communia Excrementa, præter Alvi fœces, Urinam, & Narium Mucum; *Aurium ſc. ſordes*, à quibus tamen quoniam vix aliquid notabilis homini contingere ſolet ad Cachexiam producendam, de illis nunc non agemus.

Peculiaria Utrique ſexui excrementa. CCCCLXXXV. Utrique autem ſexui peculiarria ſunt Excrementa, non quidem Individui, ſed Speciei conſervationi propriè dicata; à quibus malè habentibus quoniam non rarò Cachexia producitur, de illis quoque nunc agemus.

Viris ſemen, Fœminis ſemen & ſanguis mēſtruus &c. CCCCLXXXVI. *Viris* autem ad Generationem ſolum *Semen* excernitur; *fœminis* autem tum *Semen*, tum *Sanguis Menſtruus*, ad quem *Lochia* referenda, tum *Lac*.

Cui ætati ſemen eſt fundatur. CCCCLXXXVII. Non in omni ætate Maribus *effunditur Semen*; *non pueris*, *non ſenibus decrepitis*, ſed primùm *Adoleſcentibus ad pubertatis annos perductis*, circa decimum quartum ætatis annum incipiendo, & tamdiu continuando, donec decrepiti fiant ſenes.

CCCCLXXXVIII. *Semen* igitur *tum demum produci*, ad Venerem excitare, hinc & effundi ſolet maribus, *quando maximam augmenti ſui partem ſunt nacti & robuſtiores facti*.

Ejus Materia. CCCCLXXXIX. *Generatur Semen* tum ex *Sanguine*, tunc ex *Animalibus Spiritibus beneficio fermenti in teſtibus parati*.

Sanguis. CCCCXC. Ex Sanguine, ejuſve parte peculiari generari Semen, patet ex *Arteriis copioſis* ad Teſtes, aut Epididymidas ſaltem pergentibus.

Cui ſorte CCCCXCI. An verò à *ſingulis corporis partibus*

An admixtum est quid à singulis corporis partibus. Et quare

partibus aliquid semini generando ad Testes transferatur, quis audebit affirmare aut negare? Non ego, qui nil absurdi invenio in affirmatione, nil in negatione.

CCCCXCII. Cùm enim in *perpetuo fluxu* eoque *circulari* versetur Sanguis, quis negare audebit, Sanguinem partes singulas pertranseuntem aliquid à singulis mutuari, ac illud ipsum circulatione iteratâ tandem aliquando ad testes appellere, atque in ipsis hærens talem semini materiam præbere, ex quâ similis pars producatur.

CCCCXCIII. Quis autem considerans, quàm incertum sit, quàm fortuitum, ut Sanguis à singulis partibus ad Cor refluens, novo inde effluxu pergat ad testes, non item ad partes alias, idem audebit affirmare? tunc enim particulis ab his aut illis partibus refluentibus destituti Testes producturi erunt necessariò semen hactenus imperfectum, nec ad singulas corporis partes ritè efformandas aptum.

CCCCXCIV. Adde, quòd *si à partibus singulis resecetur quasi Seminis materia*, quæ postmodù singulis in fœtu efformandis inserviat; nonne metus est miræ confusionis, si tàm à matre, quàm patre accedat semen, & à matre insuper Sanguis menstruus? quo concesso, nonne magna inde exsurget confusio?

CCCCXCV. Adeò ut, quocunque te vertas, difficultates te urgeant undique, nec facile sit se ex illis extricare.

Seminis color.

CCCCXCVI. *Semen* autem laudabile *coloris* est *albicantis, substantiæ subviscidæ*, ac dum effunditur *spumosæ*.

Spiritus Animales concurrere ad seminis productionem.

CCCCXCVII. *Spirituum Animalium plurimum concurrere ad seminis productionem* vel inde patet, quòd *omnes functiones Animales, Sensus & Motus, non parùm debilitentur ab effuso, liberaliùs præsertim, semine.*

Semen quot modis peccet.

CCCCXCVIII. Hoc *Semen peccare* dicitur, 1 quando *Nullum*. 2. quando *paucum*. 3. quando *nimium*. 4. quando *colore, consistentia, odore, acrimonia, aliisve qualitatibus Vitiosum*. 5. quando *difficiliùs & rariùs*. 6. quando *faciliùs ac frequentiùs* excernitur.

1. Cùm nullum excernitur.

CCCCXCIX. In quibusdam *Nullum* excerni potest, qui frigidi ac maleficiati solent vocari. Sic memini, aliquando me in consilium vocatum apud hominem Uxoratum, Pene satis crasso & testibus crassiusculis præditum, ineptum tamen ad conjugii munia obeunda; imprimis *ob defectum sufficientis ac satis diu perseverantis erectionis in pene*, ob quem defectum forsan desiderabatur quoque seminis (si quod erat) excretio; quamvis *citra illam erectionem penis fieri seminis effusio possit.*

Ejus causa.

D. Causa proinde nullius effusionis seminis est imprimis ejusdem defectus, ob *viarum Testiumve vitium.*

Viarum vitium.

DI. *Viæ peccant*, quoties aut arteriæ spermaticæ non communicant cum Testibus, aut Nervi pauci vel nulli ad Testes, aut Epididymidas feruntur.

Ut & Testium.

DII. *Testes peccant*, quoties suo naturali destituuntur fermento spermatopoietico, aut planè desunt, ut in Eunuchis.

2. Cùm paucum excernitur.

DIII. *Paucum generatur, effunditurque semen*, si *vasa tenuia* duntaxat & *pauca* ferantur ad Testes; si *Testes ipsi debiles sint* ac imbecilles; quod *grandibus* ferè accidere observamus, qui nunquam laudantur, sed potiùs mediocres.

3. Cùm nimium excernitur.

DIV. *Nimium contrà producitur effunditurque semen*, quando Arteriæ ac Nervi insignes ad Testes feruntur eosque potentes,

DV. Idem aliquando accidit in Venere nimiâ, ob quam affluit Sanguis unà cum animalibus spiritibus copiosiùs ad Testes; tunc verò debilius simul & Aquosius produci solet semen.

4. Cùm Qualitatibus vitiosis; Nempe Colore.

DVI. Peccat idem *Semen*, quoties his aut illis *qualitatibus vitiosum* prodit.

DVII. Nam 1. *Colore* non rarò alieno præditum effluit, dum, quod naturaliter albicat, præter naturam flavescit aut viridescit: quod imprimis contingere solet in Lue venereâ, in quâ pluribus insuper nominibus peccat.

Odore.

DVIII. Ubi 2. *Odorem* quoque alienum ac fœtorem subinde acquirere solet, ob corruptionem illi comitem.

Acrimonia.

DIX. Quin in eâdem Lue 3. *Acrimoniam* solet nancisci semen, cujus nomine ulcera circa penis radicem in prostatis & vesiculis seminariis producuntur.

Consistentia.

DX. Sed & 4. *Consistentia* seminis mutatur in Gonorrhœâ tum Venereâ, tum simplici; longè namque *liquidius* solet tunc existere, quo nomine etiam sponte tunc & continuè effluit.

Ejus mutationis causæ.

DXI. Liquidius autem evadit semen, aut *ob seri admistionem nimiam*, aut *ipsius seminis corruptionem*: Illud in non virulentâ, hoc in virulentâ solet accidere Gonorrhœâ: quæ molestior erit, si serum Sanguinis concurrat.

DXII. *Extra Gonorrhœam* observatur etiam *semen nimis liquidum* ac ideò minùs prolificum; quod sequitur tum *universi Sanguinis constitutionem pituitosam*, tum imprimis *Testium Dispositionem imbecillam*, ob quam Frigidi ferè vocantur, qui tales observantur; sive paucum, sive satis copiosum, aqueum tamen habent semen, nunquam tamen valdè fœcundum.

5. Cùm difficiliùs & rariùs prodit.

DXIII. *Difficiliùs & rariùs prodit semen*, ubi paucum producitur, imprimis si tunc Veneri nihilominùs frequentiùs opera detur. Nil enim impedit, aliquem sæpiùs coïre, qui tamen rariùs effundat Semen: cùm aliud sit ad Coïtum, aliud ad Seminis excretionem irritari, licèt utplurimùm hæc conjungantur: possunt tamen seorsim consistere, adeò ut quis ex solâ cogitatione sine coitu semen effundat, vel licèt coëat, semen tamen non effundat.

DXIV. Ubi autem quis sine coïtu semen effundit, necesse est, ut aut semine abundet, imprimis fluidiore, aut pridem illud non effuderit.

6. Cùm faciliùs & frequentiùs effunditur.

DXV. Denique *faciliùs ac frequentiùs effunditur semen*, quando id in corpore *abundat*, & maximè *fluidius*.

Hæc omnia fœminarum semini etiam accidere.

DXVI. Quæ *de semine in Maribus* peccante diximus, *ad Fœminas* non ita difficulter transferri possunt: non opus proinde, ut eadem pluribus hic persequamur; quin potiùs ad cæteras Fœminis peculiares *Evacuationes, Sanguinis* putà *Menstrui* & *Lactis*, pergendum foret, ni earundem vitia jam in lib. 3. prolixè essent enarrata & exposita, unde eadem revocari possunt ac debent, hucque inter Cachexiæ remotiores causas, sicut aliæ res nonnaturales omnes peccantes, referri.

DXVII. Postquam igitur tum primò de Aëris

Aëris vitiosi correctione, tum secundò de Alimentorum peccantium emendatione, tum tertiò de Excretorum, Retentorumque vitiis multifariis, eorundemque medela hactenus egimus: Proximum est, ut de reliquis quoque non naturalibus dictis Rebus, Corporis motu, Animi Affectibus, atque Somno Vigiliisque ordine quædam proferamus.

-poris -tus -nimo pec- DXVIII. Faciemus autem à *Corporis Motu, exercitioque vitiato* sæpenumerò dicendorum initium.

DXIX. *Peccat* verò duobus imprimis modis *Corporis Motus*, quando Cachexiæ causa debet existere, aut *excessu*, aut *defectu*. *-mpe -essu.*

DXX. *Ex nimio sc. Corporis Motu*, eoque diu continuato, *exhauriuntur Spiritus Animales, acrioresque fiunt humores in corpore existentes, Biliosi, serosi, Acidive*; unde forsan molesta illa Corporis Lassitudo, cum Artuum lancinationibus conjuncta.

-moris -crimo- -a quid -oducat DXXI. Ab humorum verò qualiumcumque Acrimoniâ, vel in tenui Intestino, vel in dextro Cordis Ventriculo, vel utrobique vitiosa excitatur Effervescentia, & Febris, magnæ corporis Defatigationi utplurimùm comes, quamvis non semper æquè gravis soleat observari; quoniam, præterquam quòd Defatigatio non semper contingit æqualis, humores in corpore cujusvis, aut omni tempore non existunt similes, nec proinde eandem Acrimoniam suscipere apti.

-er Spiri- -s Ani- -ales -mpera- -ri. DXXII. Sunt enim in multis corporibus humores Acres quidem, at per Animales Spiritus, aliaque temperati, quibus pereuntibus aut non accedentibus, Acrimonia illa se magis magisque manifestat; in aliis corporibus nulli existunt aut producuntur humores Acres, unde licèt minus Animalium Spirituum ad omnes accedat, persistunt tamen temperati nec nisi aliis accedentibus Acrimoniam nanciscuntur, vel saltem valdè raro.

Quare -uidam -aborem -erre, qui -am non -erre -aleant. DXXIII. Hinc etiam est, quòd aliqui ex minimo labore & defatigatione corporis mox malè habeant, dum alii & gravem & diuturnum satis perferre possunt laborem absque notabili corporis noxâ.

Ex ni- -nia def- -igatione -achexia DXXIV. Ubi autem ex nimiâ defatigatione Humores in corpore Acriores fiunt: quid miri, si Cachexia quoque consequatur; quæ proinde non curabitur, nisi mitigatâ priùs illâ vehementiore Corporis agitatione ac defatigatione; quin usurpando medicamenta consequentem humorum quorumvis Acrimoniam temperantia, & maximè Spirituosa.

Et ex -imio O- -io & cor- -oris -uiete. DXXV. Quemadmodùm verò à nimio exercitio generatur Cachexia, sic contrà *à nimio Otio & corporis quiete* ea itidem observatur produci, sed alia ejus species

Quare -d fiat. DXXVI. Accidit autem id, quatenus in *Otio cumulantur in* Corpore *humores Pituitosi* quin imperfectiùs contingit Alimentorum in Ventriculo Fermentatio, Parcior sequitur Animalium Spirituum ex Sanguine separatio, &c.

DXXVII. Quoniam igitur in Otio & corporis quiete nimiâ impeditur Alimentorum Fermentatio, proditque Chylus & Sanguis partes nimiùm junctas habens, necesse est, ut omnes ex ipso parandi Liquores solitò Pituitosiores atque Crassiores existant, & consequenter universi corporis constitutio existat *Pituitosa* & *OEdematosa*, hoc est, *Cachectica*.

DXXVIII. *Medebitur* autem tali Cachexiæ æger, *disponendo sensim corpus ad motum majorem*; & *usurpando medicamenta* humorem pituitosum *incidentia, attenuantia*, &, si simul redundaverit, *evacuantia*, & quidem per vices ac intervalla, quâ ratione non solent ita debilitari vires. *Ejus Medela.*

DXXIX. Longè frequentiùs Animi, quàm Corporis Motus vehemens solet Cachexiam producere. *Ex Animi Motu vehementi Cachexia.*

DXXX. *Plerique autem Animi Affectus* & *Motus*, si *vehementiores fiant*, & quidem si *sæpius tales* contingant, vel *diutius perseverent*, id efficiunt.

DXXXI. Imprimis verò id præstant *Ira, metus, Tristitia, Spes Anxia, Desperatio, Invidia, Commiseratio*, excedentes ac diu permanentes. *Et ex quibusnam.*

DXXXII. Videntur autem singuli hi Affectus id præstare, quatenus ipsi conjunctas habent *Mentis sollicitudines, vigilias*; & *hinc consequentem Spirituum Animalium consumptionem*, ac *proinde Humorum variorum Acrimoniam*. *Et quare.*

DXXXIII. Nam præterquam quòd in *Irâ* in specie *Bilis* observetur irritari, acriorque efferri; in *Tristitiâ* verò & *Metu Succus Acidus*; quemadmodùm alibi pluribus hoc ostendimus; accedit, quod in gravioribus illis Animi motibus, ac imprimis diutiùs permanentibus, & sæpiùs repetentibus, *Curæ* conjunguntur *cum vigiliis*, quæ spiritus animales exhaurientes, uti notum, causæ sunt auctæ in humoribus peccantibus acrimoniæ.

DXXXIV. Pluribus hanc rem nunc non prosequemur, quia aliàs id à me factum; quin potiùs paucis illorum Affectuum noxas deducemus.

DXXXV. Prout enim Bilis, vel Succus Acidus Acrimoniam concipit majorem, ita diversa continget Cachexiæ species, & diversa requiretur uniuscujusque Curatio. *Ejus Curatio.*

DXXXVI. Cæterùm in genere allaborandum, ut, quantum fieri poteſt, compescantur, *mitigentur ac regantur Affectus*, tum vitando omnes ipsorum occasiones, tum obfirmando Animum contra singulorum excessus. *Affectuś mitigando & regendo.*

DXXXVII. *Humores* quod attinet tunc simul vitiatos, *corrigendi* erunt singuli pro sui diversitate diversimodè, atque medicamentis sæpiùs à me propositis, & subinde iterum proponendis. *Humores vitiatos corrigendo.*

DXXXVIII. Quòd si aut *deficere aut excedere* comperiantur *Humores* qualescunque, ii aut *redintegrandi* erunt *Alimentis Medicamentosis*, aut *evacuandi purgantibus*, & quidem per vias singulis & humoribus peccantibus, & corporibus affectis convenientissimas. *Deficientes restaurandi, & excedentes purgandi.*

DXXXIX. Eadem ferè ratio est *Vigiliarum* & *Somni mediocritatem excedentium*, quæ fuit *Corporis motûs & quietis* immoderatorum: quemadmodùm enim à nimio corporis motu, sic & *à Vigiliis protractis consumuntur, exhauriunturque Spiritus Animales, Acriores fiunt Humores* in cujusvis corpore dominantes, *Bilis, Succusve Acidus*, & ex utroque forsan ortum *Serum*: *Vigiliarum & Somni excessus causa Cachexiæ. Et quomodo.*

DXL. Quemadmodùm rursus à nimiâ Corporis quiete, atque otio; sic & *à Somno multo augentur in Corpore humores Pituitosi ac viscidi.*

DXLI. Cùm proinde similis observetur harum *Ejus Curatio.*

Rerum

Rerum Effectus, similia erunt adhibenda, quæ prioribus, auxilia.

DXLII. Interim ad mediocritatem deducendæ sunt Vigiliæ, vel minuendus Somnus.

Cachexiæ curatio.

DXLIII. Quemadmodùm verò *Affectuum omnium*, sic & *Cachexiæ Curam consistere* docuimus tum 1. in *Vitatione, aut Correctione sex Rerum non-naturalium dictarum, quomodocunque peccantium, cæterarumve causarum fortuitò vel studio homini accidentium*, ipsiusque Sanitatem depravantium: tum 2. in *Partium corporis Continentium*, *Contentarumve Qualitate sensili vel propriâ vel communi peccantium emendatione*, atque ad pristinam integritatem restitutione.

Quinam Sani, qui nã Ægri dicendi.

DXLIV. Quoniam enim illi demum, tantúmque *Sani sunt ac dici possunt*, in quibus *Functiones omnes ritè* obeuntur; quemadmodùm contrà illi *Ægri sunt & vocari debent*, in quibus *una vel plures Functiones quocunque modo labefactatæ observantur.*

Functionum integritas unde pendeat,

DXLV. *Quoniam rursus Functionum omnium Integritas pendet* immediatè tum *ab Animâ ritè dispositâ*, tum *ab omnibus singulisque Corporis Continentis, Contentique Partibus* itidem *ritè dispositis*: mediatè verò & imprimis à *sex rebus non naturalibus dictis* convenienter usurpatis.

Quando Corporis partes ritè sint dispositæ.

DXLVI. Quoniam denique *ritè dispositæ sunt Partes* corporis *Continentes ac Contentæ* quando singulæ *qualitatibus sensilibus tam propriis quam communibus, qualibus decet, sunt præditæ.*

Quando functiones in Ægris labefactentur.

DXLVII. Fit unicuique manifestum, *Ægris labefactari Functiones unam vel plures*, quamprimùm *vel Ipsa Anima* est ad Functiones suas obeundas *male disposita*, vel *Una pluresve Corporis Continentis, Contentive Partes secundum Qualitates suas sensiles proprias vel communes occurrunt malè disposita.*

Quando Ægrorũ curatio ritè instituatur,

DXLVIII. Unde nulli non patet, *Ægrorum Curationem* ritè institui, quando hæc *qualiacunque Animæ, Corporisve Contenti Vitia citissimè, tutissimè ac jucundissimè emendantur, & ad pristinam integritatem reducuntur.*

DXLIX. Quod fit, ut de Animæ Curatione nil dicam, quando *Qualitates* prædictarum *Corporis Continentis, Contentisve partium sensiles tam propriæ, quàm communes*, in quibus ritè dispositis earum perfectionem consistere, atque ab ipsis Functiones manare, docui in superioribus, quatenus vitiatæ observantur, *convenientibus auxiliis instaurantur & ad amissam perfectionem reducuntur.*

Primariæ curãdæ Cachexiæ indicationes unde

DL. Videndum porrò, quænam partes, & quibusnam qualitatibus peccare soleant, ut Cachexia inde consequatur: unde non ita difficile erit, primarias Curandæ Cachexiæ Indicationes eruere, ac ipsam curandi rationem proponere.

Cachexiæ Causa universalis.

DLI. Cùm autem in *Cachexiâ vitiata sit universi corporis Nutritio*, universalis quoque ipsius Causa fuit à me ponenda, *Sanguis putà vitiosus*: ad quem cæteri quoque humores vitiati, vel ut Causa, vel ut Effectus, sunt revocandi.

Ejus species earumque curatio.

DLII. Quoniam verò non una, sed plures observantur Cachexiæ species, quarum primam *Serosam*; secundam *Pituitosam*; tertiam *Biliosam*; quartam *Acidam*; quintam *Flatulentam* liceat nominare, singulis pro Causæ proximæ diversitate Curam peculiarem assignabimus.

Serosæ Cachexiæ curatio

DLIII. *Serosam*, sero in corpore abundanti debitam, *curabimus* & *minuendo, evacuandoque* per intervalla serum, & novam ipsius *generationem impediendo*, idque Diætâ conveniente.

Serum evacuando per Alvum.

DLIV. *Serum* per Alvum *evacuant* Medicamenta purgantia, *Hydragoga* dicta, inter quæ excellunt Mechoacanna, Jalappa, Gummi Gotte, & similia.

Per Sudores.

DLV. Idem per *Sudores* expellunt Ligna Guajaci, Sassafras, Buxi, Quercûs, & similia.

Per Urinas.

DLVI. Serum quoque per *Urinas* educunt Diuretica plura, sed imprimis Salia Volatilia, Succini, Urinæ, Salis Armoniaci, & similia.

Seri generationem quæ impediant

DLVII. *Generationem seri impediunt* Aër siccus; Potus parcus: Cibus gratus & boni Succi; Somnus moderatus; Corporis motus mediocritatem tantillùm excedens; Animus ad hilaritatem compositus.

Pituitosæ Cachexiæ curatio

DLVIII. *Pituitosam Cachexiam*, redundanti in corpore Pituitæ tribuendam, curabimus *Pituitam minuendo*, evacuandoque per vias commodas, eandemque *corrigendo*, & *ejus proventum majorem impediendo.*

Pituitam minuendo. Et quibus.

DLIX. *Minuemus Pituitam*, ipsam deorsum imprimis, & aliquando sursum evacuando, per medicamenta *Phlegmagoga* dicta, Colocynthidem, Agaricum, Hermodactylos, Turpetum, &c. imprimis per Mercurium modis quibusvis præparatum, Præcipitatum putà, vel Sublimatum, Dulcem præsertim.

Corrigendo. Et quibus.

DLX. Eandem *Pituitam corrigemus* per Medicamenta Volatili Sale, ac Oleoso præsertim abundantia & Aromatica, vulgo incidentia & attenuantia dicta, Rad Enul. Campan. Iridis, Galangæ, Cyperi, &c. Ligna Guajaci, Sassafras, &c. Fol. Majoranæ, Salviæ, Rorismarini, Rutæ Hortensis, Menthæ, Calaminth. mont. &c. Baccas Lauri, Juniperi, &c. Sem. Anisi, Fœniculi, Cumini, &c Flores Rorismarini, Lavendulæ, Chamæmel. Rom. &c. Cort. Arantiorum, Citri, &c. Aromata pleraque.

Ejus proventum impediendo.

DLXI. *Proventum Pituitæ impediemus*, vitando Aërem pluviosum ac nebulosum, inter Alimenta Pisces Marinos, Carnem pinguem, Potum multum & Aquosum, Somnum nimium, Otium, Timorem & Tristitiam longam.

Cachexiæ Biliosæ curatio

DLXII. *Cachexiam Biliosam* & ab abundante in Corpore Bile ortam curabimus, *Bilem minuendo*, evacuandoque, eandem *corrigendo*, atque *proventum ipsius impediendo.*

Bilem evacuando & quibus

DLXIII. *Bilem evacuabimus sursum* imprimis per *Antimonialia* Medicamenta, *deorsum* per *Cholagoga, Rhabarbarum, Scammonium, Tamarindos*, &c.

Corrigendo & quibus

DLXIV. *Corrigemus Bilem Acriorem* per *Acida* vel blandiora, vel cum aliis saltem priùs temperata, Succum Citriorum, Arantiorum, Granatorum Acidorum, Berberorum, Ribesiorum, &c. Spiritum Salis dulcem, Oleum Sulphuris per campanam, Spiritum Vitrioli, Aluminis, Nitri, &c.

Ejus proventum impediendo.

Bilis proventum impediemus, abstinendo ab Aëre fervido, Alimentis Acrioribus, Potu generoso, Vigiliis multis, Corporis exercitio vehementiore, Irâ, &c.

Cachexiæ Acidæ curatio

DLXV. *Cachexiam Acidam curabimus*, à Lymphâ, Succoque Prancreatico acidioribus pendentem; non tàm minuendo, quàm alterando & corrigendo acidum in corpore humorem, atque ipsius proventum novum pro virili impediendo.

DLXVI.

DLXVI. *Acidum* commodè *minui ac evacuari non poteſt, niſi prius temperetur*, aliàs tormina excitat horrenda.

[T]empe[r]ando. DLXVII. *Temperabitur* autem Acidum potentiſſimè à Sale volatili & oleoſo, cùm præterea ipſum temperare ſoleat & Sal lixivus, & ſpiritus Volatilis, & Oleum quodvis, aromaticum præſertim.

[E]vacuan[do]. DLXVIII. Acidum temperatum *evacuabitur* memoratis ſuprà *Hydragogis*.

[E]jus proventum [i]mpediendo. DLXIX. *Impedietur Acidi proventus*, cavendo ab Aëre frigido, ventoque Boreali, Alimentis Acidis, vel cum acido conditis, Animi mœrore ac Timore, &c.

[C]achexiæ [F]latulentæ [C]uratio. DLXX. *Flatulentam Cachexiam, Flatibus* in tenui præſertim Inteſtino ex *Pituitâ Viſcidâ & Bile ortis*, atq; per Lactea vaſa in Ductum Thoracicum, mox Cor & univerſum Sanguinem delatis proficiſcentem Curabimus, utramque hanc *Cauſam corrigendo*, ac *redundantem minuendo*, quin *novum proventum impediendo*, denique *Flatus ubique diſcutiendo.*

Pituitā [V]iſcidam [i]ncidēdo. Et quib. DLXXI. *Pituitam Viſcidam incidunt* tum Aromatica omnia & ſale volatili abundantia; tum Acida; & efficaciſſimè Gummata aromatica, Galbanum, Sagapenum, Ammoniacum, Bdellium, Opopanax, Maſtiche, & ſimilia.

Bilem Acriorē [m]ulcerando. DLXXII. *Bilem Acriorem* uti dictum, *infringunt* eadem Acida, Diluunt Aquea, Obtundunt Oleoſa, Temperant ſpirituoſa.

DLXXIII. Quæ tum *Pituitam Viſcidiorem*, tum *Bilem* quamvis *educant*, jam dictum.

DLXXIV. Dictum quoque, quænam utriuſque humoris *proventum impediant*.

DLXXV. Flatus autem diſcutiunt imprimis Semina Aromatica, utpote Sale volatili, ſed oleoſo, præ cæteris plantarum partibus prædita; quippe quæ ſalia volatilia oleoſa, ex quibuſvis etiam parata, idem præſtant, alia tamen aliis potentiùs & commodiùs. *Flatus diſcutiendo. Et quib.*

DLXXVI. Vnde quoque olea aromatica ex quibuſvis deſtillatione elicita, potentiſſimè atque præ aliis medicamentis omnibus flatus diſcutiunt.

DLXXVII. Hiſce meritò annumeramus *Spiritum Nitri*, ſummum flatus diſcutiens medicamentum, atque ex Sale maximè Oleoſo paratum. Nullum enim Sal, quod ſciam, occurrit, quod & Ignem concipiat, & proinde tàm Oleoſum ſit, atque Sal petræ, ſive nitrum. *Spiritus Nitri Vires.*

DLXXVIII. Ad flatus diſcutiendos plurimùm quoque conferre poteſt *Opium*, & quodvis opiatum medicamentum. *Opii vis.*

DLXXIX. Atque ſic paucis Curationem variarum Cachexiæ ſpecierum ſecundùm ipſarum Cauſas proximas propoſuimus, nec formulas nunc varias addidimus, idem aliàs in aliis affectibus facturi.

Finis Tractatûs Quinti.

TRACTATUS VI.

DE HYDROPE.

Hydrops quomodo oriatur. I. CACHEXIA perſeverante, cum *totius corporis languore* atq; nonnunquam, imò frequentiùs *Febre lentâ*, aliiſque *Moleſtiis ac Symptomatibus* variis ſenſim excitatur illa Aquea Corporis Intumeſcentia, *Hydrops* vulgò dicta, cujus explicationem diſcurſui de Cachexiâ meritò ſubjungimus.

Quid per Hydropē intelligat Auctor. Quid ſit. II. Per Hydropem autem intelligo Humoris Seroſi vel Pituitoſi in Corporis Habitu vel Cavitate quâvis Collectionem.

III. Adeò ut Hydrops ſit Morbus in Sero vel Pituitâ extra ſua vaſa effuſis, hinc & Collectis in loco quovis præternaturali.

Ejus differentiæ unde petantur. IV. Hydropis omnis differentia petitur tum à materiâ diversâ, tum à Collectionis loco diverſo.

Locus ejus varius. V. Locus enim Collectionis Hydropicæ aut eſt Corporis habitus, aut Abdominis, aut Pectoris, aut Capitis, aut Scroti, aut alterius partis Cavitas.

Et varia nomina. VI. Hinc Abdominis Hydrops Aſcites vocari ſolet, Capitis Hydrops Hydrocephalus, Pectoris Hydrops proprio nomine caret; Scroti Hydrops Hydrocele dicitur.

VII. Hydrops in Corporis habitu obſervatus, ratione materiæ à quibuſdam & quidem meritò in duas ſpecies dividitur. *Hydrops in corporis habitu duplex Anaſarca & Leucophlegmatia.*

VIII. Nam quoties à ſero tenui, Aqueo, vel Salſo trahit originem, toties *Anaſarca* quibuſdam vocatur; uti quoties à Pituitâ Gelatinam imitante ortum ducit, toties *Leucophlegmatia* iiſdem dicitur.

IX. Non ignoro, multis eundem Affectum utroque nomine venire, quod nec improbo; interim & hoc non ignoro, diverſas obſervari in praxi ſpecies talis Hydropis in Corporis habitu reperti, ſecundùm materiæ diverſitatem, quæ quoniam diverſis non fuerunt à Veteribus diſtinctæ forſan nominibus, meritò à recentioribus in praxi verſatis citra Veterum contumeliam diſtingui potuerunt duobus iſtis nominibus jam uſu receptis, ſed quodammodò aliter quàm olim explicatis. *Quomodò differant.*

X. Hinc in habitu Corporis obſervatus Hydrops vulgò Vniverſalis vocari ſolet, quamvis, ſi quis rem ritè conſideret, non ſit magis univerſalis, quàm cæteri: Neque enim Corporis habitus eſt corpus univerſum. Licet namque facilè huic externo potiùs nominando Hydropi diutiùs perſe- *Hydrops Univerſalis.*

veranti succedere vel potiùs accedere soleat Ascites, quamdiu tamen ille non adest, imò licèt adsit, dummodò Caput & Pectus, quemadmodum ferè fieri solet, libera permanent ab Hydrope, tamdiu universalis vocari nequit.

Unde liquor Hydropem producens effundatur.

X I. Aliquando tamen verè universalem Hydropem observamus in hisce regionibus, quando sc. & Corporis habitus, & Venter, & Pectus, & Caput observantur Aquâ plus minùs oppleti, atque illam ubique coacervare.

X I I. His ita observatis, meritò quæritur, non tàm quæ sit Hydropem constituens Materia, cùm geminam ex praxi assignaverimus, Serum & Pituitam; sed unde uterque hic liquor in Corporis habitum vel Cavitates effundatur & ibidem sensim colligatur.

X I I I. Non putem autem id commodè ex Venis vel Arteriis peti, sed duntaxat ex Vasis Lymphaticis & Lacteis.

Non ex Venis vel Arteriis.

X I V. Non ex Venis vel Arteriis, quia in illis Sanguis continetur, non solum serum; unde ipso effuso non Hydrops, sed Inflammatio & Suppuratio solent consequi, & denique Empyema, de quibus Affectibus jam egimus aliàs.

Sed ex Vasis Lymphaticis.

X V. Per vasa verò Lymphatica delatus Liquor secundùm dispositionis cujusvis diversitatem diversus, nunc tenuior & serosior, nunc crassior & Pituitosior, si vasis istis ruptis effundatur, Hydropem constituit.

Et Lacteis.

X V I. Per Vasa verò Lactea tum Chylus, tum præsertim Potus affatim haustus qui defertur, si eadem rumpi contingat, in abdominis cavitatem effundi solet, atque Ascitem subito quandoque contingentem producere.

Et quando rumpuntur.

X V I I. Effunditur Ergò ex Vasis vel Lymphaticis vel Lacteis contentus Liquor, quoties eadem rumpuntur.

Quid à quibus fiat.

X V I I I. Rumpuntur verò tum à re durâ sive rigidâ illas pungente aut secante, tum à Liquore proprio in ipsis stagnante, atque ipsa eousque magis magisque distendente; ut tandem rumpantur, unde contentus & continuè adhuc affluens Liquor in locum vicinum qualemcunque effunditur, atque ibidem colligitur, aut alio transfertur, atque sic Hydropem producit.

Quare Liquor in Vasis stagnet.

X I X. Stagnat in prædictis Vasis perfluens Liquor, ob ipsorum qualemcunque angustiam, licet frequentissimam putem Obstructionem

Obstructio in iis unde.

X X. Obstructio fit in dictis Vasis ab humore viscido in ipsis coagulato.

Quare humor coagulatur.

X X I. Coagulatur is humor à frigore externo, vel forinsecùs corporis superficiem feriente, vel cum potu in partes interiores admisso; aut à causâ quâvis humores per illa Vasa delatos coagulare aptâ, tum internâ tum externâ; fomentis putà, &c. coagu-landi vi præditis.

Humor viscidus unde defiratur.

X X I I. Humor viscidus ad Vasa Lactea defertur ex Intestinis, & quidem tum ab Aëre æstuante, tum à vehementi corporis exercitio, tum ab alimentis spirituosis & aromaticis, tum à potu multo calidè assumpto, tum ab Irâ vehementi, tum à Vigiliis, &c. solutus & fluidior factus.

X X I I I. Idem humor viscidus transfertur in Vasa Lymphatica ob easdem ferè causas humorem talem in Sanguinis massâ redundantem aut per glandulas conglobatas, aut ex quâvis forsan parte eò propellentes.

X X I V. Dico ex quâvis forsan parte, quoniam etiam nunc ignoramus totam & accuratam Lymphæ originem, quam longè satiùs foret examine exacto & laudabili conjunctis operis investigari à Viris animi corporisque dotibus præ aliis excellentibus, quàm perpetuis jurgiis & rixis, imò conviciis & calumniis bonam bonorum famam indignè lacerari & traduci, quemadmodùm indies fieri, non sine indignatione observant quivis Reip. amantes.

Obstructionem esse frequentissimam Hydropis Causam.

X X V. Obstructionem igitur existimo ego potissimam & frequentissimam Hydropis cujusvis Causam: quam consequatur Lymphæ vel Chyli & potùs præsertim in Vasis suis stagnatio, hinc vasis distensio, mox ruptio, & tandem Contenti Effusio & Collectio in loco ad illam apto.

Eius causa Antecedens Lympha vitiosa.

X X V I. Ex supradictis facilè patet, inter Antecedentes cujusvis Hydropis Causas concurrere utplurimùm Lympham in corpore vitiosam, & quidem imprimis ratione salsedinis aut viscíditatis majoris, unà cum ejusdem copiâ auctâ.

Et aliquando potus copiosus.

X X V I I. Quamvis enim aliquando fieri observetur, ut sine auctis multùm Pituita vel sero in corpore, consequatur nihilominùs ex multo potu in febribus ardentibus ingurgitato Hydrops, id tamen rariùs contingit, estque infrequentior Hydropis Causa.

Obstructio à Pituitæ vel seri redundantia.

X X V I I I. Utplurimùm autem solet præcedere in Corpore Pituitæ aut seri, & quidem vitiosi, Redundantia, cui quamprimùm accedunt aliæ Causæ externæ Pituitam solventes, atque in Vasa Lymphatica vel Lactea nimiùm propellentes, hinc & aliæ eandem coagulantes, adeóque Obstructionem parientes, sistitur in ipsis Lympha vel Potus, donec nimiâ distensione disruptis vasis effundatur contentus in ipsis vel ampliùs affluens Liquor, sicque citiùs vel seriùs producatur in partibus diversis Hydrops.

Hydrops unde paulatim aliquando generetur.

X X I X. Sed & observatur non rarò Hydrops non subitò & confestim, sed paulatim generari, quod fieri solet, quoties auctis præter naturam in corpore Pituitâ vel sero, solâ ipsorum copiâ distenduntur nimiùm, & si non rumpantur, ad diapedesin saltem deducuntur vasa, adeò ut sensim colligatur in ipsorum viciniâ effusum serum vel tenuis Pituita.

Eius principium in pedibus.

X X X. Illud autem imprimis contingere observamus in parte pedum inferiore, atque faciei.

Et quare.

X X X I. In pedibus id evenit frequentiùs, quàm alibi, ob motum humorum quorumvis sursùm difficiliùs contingentem: unde etiam noctu non rarò disparere solet idem Tumor, quando sc. minor adhuc existit, disperso nempe quaquaversùm sub ipsâ Cute ac per Corporis habitum Sero; quo interdiu denuò ad partes infimas delabente, ibidemque hærente paulatim excrescit iterum remissus noctu Tumor.

In Facie tumor aquosus.

X X X I I. In Facie quoque observatur non infrequenter Tumor Aquosus, vel ibidem permanens, vel iterum recedens, atque noctu præsertim sese manifestans.

Differentia Tumoris faciei & Pedum.

X X X I I I. Cùm autem hîc contrarium eveniat ejus, quod pedibus accidere notum, qui interdiu magis solent intumescere, atque noctu detumescere; Facies verò noctu intumescat, & interdiu detumescat, quæritur meritò hujus diversitatis ratio.

XXXIV.

XXXIV. Dixi quidem modò, cur ita interdiu afficiantur Pedes; unde magis mirum videbitur forsan quibusdam, quòd idem Faciei eveniat noctu.

XXXV. Censeo autem ego, idcircò noctu intumescere Faciem iis, in quorum corpore tum Serum, tum Pituita tenuis redundat; quoniam tunc capite pulvinaribus incluso atque magis calente dissolvitur quoque magis & foràs Sudoris specie propellitur Serum prædictum vel Pituita.

XXXVI. Idem verò Serum vel Pituita in faciei partibus externis, hoc est, sub Cute facilè sistitur & coagulatur iterum, hinc & parvum tumorem ibidem ostentat: quod adscribendum Aëri externo vapores illos, humoremve vaporosum iterum coagulanti.

XXXVII. Sistitur facilè sub faciei Cute Pituita vel serum, ob partes illas solitò laxiores; quod intelligo de Viis & Ductibus inter Arterias & Venas mediis.

XXXVIII. Nam si putemus, non ubique Arterias desinere in Venas, verùm in plerisque saltem partibus dari aliquod in ipsis intermedium, per quod coletur quasi Sanguis, quò partibus singulis accedat illa ejus pars, quæ desideratur vel ad Ipsarum nutritionem, vel ad Functionem naturalem in ipsis absolvendam; utique Canalium vel Ductuum modò se habere debet illud Interstitium, Sanguinem ex Arteriarum extremis excipiens, ac in Venarum extrema capillaria refundens.

XXXIX. Quemadmodùm verò tum in Venis, tum in Arteriis requiritur conveniens firmitas & soliditas, quò Sanguis per Ipsas debitè moveri & propelli queat; unde Arteriæ Tunicâ læsâ excitari solet *Aneurisma*; Venæ autem Tunicâ itidem læsâ & laxatâ *Varix*: Ita in præfatis Ductibus partium Singularum requiritur firmitas conveniens Sanguini transmittendo ex Arteriis in Venas; quâ læsâ & labefactatâ in ipsis partibus hærere potest aliqua Sanguinis pars, quæ tum à totâ massâ recedere potest faciliùs tum ipsis partibus adhærere promptiùs.

XL. Illud autem, quod à massa reliqua cedere potest ac Solet facillimè, Serum esse, quis ignorat, nisi in Arte Medica Hospes?

XLI. Hoc enim vel unica Venæ sectione, Sanguinisque missione mox evincitur, quoniam intra breve temporis spatium à reliqua Sanguinis massa in unum concrescente spontè secedit ac separatur serum.

XLII. Quoniam igitur serum minùs arctè junctum est cæteris Sanguinis partibus, idcircò facilè ab ipsis secedit quavis vel minima ejus occasione.

XLIII. Hoc autem itidem evincitur Sudore ad minimum sæpè corporis Animive motum, aut externum æstum tàm copiosè erumpente; quod fieri non posset, nisi Sudoris materia serum levi negotio à reliqua Sanguinis massa secedere posset facillimè. Adde quòd ipse Sudor nulli prodeat naturaliter, at duntaxat nonnaturaliter, aut præter naturam.

Sudorem prodire aut nonnaturaliter aut præter naturam.

XLIV. Nolim hanc distinctionem idcircò rejici, si forsan illa eo sensu, quo ipsam propono, non reperiatur apud Galenum, vel alium Auctorem classicum, vel nondum sit usurpata ab aliquo Professore Veterano.

XLV. Quotquot enim Medicinæ faciendæ dant operam, quique soli Medicorum nomine digni sunt, observare potuerunt imò debuerunt, accidere 1. quædam hominibus *secundùm Naturam*, hoc est, vi atque energia eorum omnium quæ ad hominis Integritatem tum constituendam, tum conservandam concurrunt & requiruntur: tale quid est seri secretio in Renibus, quò per Ureteres in Vesicam delatum atque suo tempore excretum promat Urinam.

Hominibus accidere quædam secundùm naturam

XLVI. 2. Accidere quædam iisdem hominibus *non naturaliter*, hoc est, rebus non naturalibus vulgò dictis excessu peccantibus. Ita in Pudore facies rubere solet, in Metu pallere; Ita pulsus ad quosvis Animi Motus excedentes variè immutari solet, &c. absque tamen ulla functionum læsione permanente.

Quædam nonnaturaliter.

XLVII. 3. Quædam accidere solent hominibus *præter naturam*, hoc est, cum Functionum læsione permanente, atque notabili Corporis vel Animæ læsione. Ita ex summa Animi conturbatione fieri solet sæpenumerò Delirium multiplex, in Mania, Fatuitate, Amore Insano, & Infinitis Melancholiæ Hypochondriacæ dictæ speciebus; Ita Febres, Epilepsiæ, aliique affectus præter naturam excitantur semper.

Quædam præter naturam

XLVIII. Hac præmissa Naturalis, Nonnaturalis, & Præternaturalis distinctione, assero Sudorem quemcunque in homine quocunque quandocunque undecunque ortum, semper aut nonnaturalem aut præternaturalem esse, nunquam verò naturalem.

Sudorem nunquã esse naturalem.

XLIX. Ratio est, quia secundùm naturæ leges, atque corporis constitutionem naturalem nullus excitari debet aut prodire homini sudor.

Et quarè

L. Quisquis autem sudor ipsi prodit, is omnis agnoscit aliquod erratum in Diæta, hoc est, rebus nonnaturalibus dictis; quapropter talem sudorem nonnaturalem vocandum putavi, servans terminos vulgò notos & in Medicina frequentes: vel agnoscit pro Causa Morbum in homine præexistentem, quocirca illum sudorem præternaturalem ac morbosum nominandum duxi.

Sudoris causæ.

LI. Occurrit adhuc alia Sudoris ab Artifice Medico instituta species, qui sudor Artificialis dicitur, & meo arbitratu ad Nonnaturalem referendus: quoniam vel assumptis jusculis calentibus, ac medicamentis omninò ad Alimenta revocandis, vel externo Ignis, Balnei, Tegumentorum calore, vel Corporis motu, &c. provocari solet.

Sudor artificialis.

LII. Non tantùm hunc Artificialem, quin etiam Criticum Sudorem ad Nonnaturalem revocari posse arbitror; Accidit enim, quoties in statu præternaturali unius Diætæ non quidem naturalis, & uti solebat durante sanitate observari, sed nonnaturalis, hoc est, in multis à naturali recedentis ope superatur Affectus ac Morbus Contentorum, sicque propellitur foràs Sudor.

Criticus

LIII. Ne quis enim nesciat; Omnis Naturæ adscripta Crisis contingit ratione Diætæ aut simpliciter naturalis, in quantitate tamen, vel qualitate, vel tempore ac similibus mutatæ, aut simul Medicæ, quando sc. Exempli gratia insueta subinde exhibentur Ægris Alimenta, eaque medi-

Cujus ratione contingat Crisis naturæ adscripta

camentosa, hoc est, notabiliter corpus quoque alterare apta; atque sic ita immutantur sensim Contenta peccantia, ut noxia ab utilibus secernantur atque posteà excernantur in totum.

LIV. Hæc aliquantò pluribus libuit proponere, quoniam non idem sentiunt tum de Sudore, tum de Natura, tum de Crisi Auctores, ac plerique ignorant quid dicant, quid doceant: contenti aliorum verba non satis perspecta proferre.

Plurimòs ignorare quid sit natura, & Naturæ Crisis.

LV. Imò verò ignorant plerique, quod de Natura & Naturæ motu Critico tàm obscurè, tàm confusè dicunt & docent, suo se muneri ac officio abundè satisfecisse putantes, si re ipsa neglecta, quippe non intellecta, protulerint & allegarint plurima Veterum ac Recentiorum dicta itidem à se non intellecta, sicque videantur saltem & habeantur pro Viris doctis. Hoc enim quærunt & optant plerique. Inanis enim Docti gloria illos delectat. Videantur proinde, qui volunt videri, & fiant, qui optant esse docti.

Differentia eorũ qui videri volunt docti, & eorũ qui tales esse optant.

LVI. Ista autem inter illos erit ac suo tempore constabit differentia, quòd qui optant esse docti, si tales fiant, utiles quoque sint futuri Reip.; dum cæteri, quos gloria vexat inanis, non tantùm inutiles, quin & noxii deprehendentur Reip., utpote ubique Veritati ac proinde bono publico sese opponentes, ac per fas & nefas proborum conatus eversos cupientes. Hinc tot indies prodeunt in publicum Libelli famosi, tot Calumniæ, tot Cavillationes, tot Rixæ, & nescio quid non.

Facies manè turgidula, unde.

LVII. Serum igitur Sanguinis sub stragulis & ob lecti Calorem magis solutum, & Sudoris quoque crassioris forma forsan versùs cutem propulsum, & ibidem hærens Faciem manè ostentat turgidulam, & metuendi Hydropis Anasarcæ aut Leucophlegmatiæ indicia promit.

Et quid significet.

LVIII. Signum enim est, 1. *abundare*, imò *redundare* in talibus *Serum vel Pituitam tenuiorem*; 2. Eundem *humorem Sudoris formâ noctu foràs propelli*; 3. *Faciei habitum minus robustum existere*, hoc est, solitò laxiorem factum, & forsan infirmitatem aliam insuper nactum, ob quam citiùs & faciliùs in ipso hæreat & denuò concrescat idem humor, nec foràs propellatur vel erumpat. Quibus si 4. accedat *frigus externum*, Faciei cutem afficiens, copiosior sub ipsâ concrescit & colligitur Humor vaporis formâ eò propulsus.

Hydropis instantis signum.

LIX. Meritò igitur observatis talibus metuitur de Hydrope tandem secuturo, non tantùm Anasarcâ, vel Leucophlegmatiâ, sed & Ascite, postquam illum, si negotium illud negligatur, utplurimùm subsequi testatur Experientia quotidiana; quam qui suis figmentis ac stolidis præjudiciis postponunt, ambitionem suam testantur & ignorantiam.

Ejus curatio.

LX. Cæterùm Hydropis multifarii Naturam & ortum, imò generandi modum paucis & quantum mihi datum dilucidè proposui: ut proinde ipsi medendi methodo rationali viam convenientem parem ac sternam, quædam veniunt repetenda, quò Indicationes necessarias eruamus.

Indicationis nomine quid notatur.

LXI. Indicationis quidem nomen non semper in eodem sumitur apud Medicos significatu, dum Theoretici & Cathedrales Doctores ipsam terminis definiunt arctioribus, Practici verò, qui soli Medici nomine digni, laxiores servant, quippe rebus magis attenti, quàm verbis; quæ quoniam usu valere norunt, illis utuntur secundùm loquendi morem consuetum, parum curantes, an aliqui morosi vocabulorum rosores quosvis ad suum captum & sensum loqui cupiant.

A juvantibus & nocentibus peti potissimas Indicationes.

LXII. Cùm enim Practici soleant ore rotundo asserere, *A juvantibus & nocentibus sumi ac peti potissimas Indicationes*, atque hoc dictum à quibusdam morosis ac præjudicio excæcatis Doctoribus arrodatur; lubet hâc occasione aliquantò pluribus Practicorum mentem explicare, atque Dicti ipsorum veritatem, summamque in faciendâ medicinâ utilitatem confirmare.

Indicationis vocabulum variis modis accipi.

LXIII. Nulli, nisi volenti, potest esse ignotum, & Galeno & aliis post ipsum Medicis vocabulum *Indicationis* variis modis accipi, tum in genere pro *quâvis ostensione ac monstratione*, tum in specie atque in Medendi methodo pro *Agendorum demonstratione*: quæ forsan præferenda multis aliis Definitionibus à variis excogitatis, & ipsam rem magis confundentibus, quàm illustrantibus.

Quid sint indicantia & indicata.

LXIV. Quoties proinde in Arte Medicâ dicuntur demonstrari agenda; utique illa quæ demonstrant *Indicantia*, quæ agenda veniunt *Indicata*, uti solent, vocabuntur.

LXV. *Quicquid* proinde *Medico demonstrat & ostendit agenda*, id omne *Indicantis* nomine ipsi veniet.

Indicantis definitio vulgaris.

LXVI. Si quis proinde me rogaverit, *quid sit Indicans?* absit ut cum plerisque antecedentium gregem sequentibus, ac quà itur, non quà eundum sit spectantibus, respondeam, esse *Agens aliquod in corpore humano permanens, quodque per naturam & essentiam propriam auxilium aliquod indicet, atque indicatum, quod expostulat, ad sese dirigendum esse monstret, ut sanitas hominis amissa restituatur.*

Ejusdem Definitio Autoris.

LXVII. Obscura enim, perplexa & ambiguitatum plena est ista definitio, cujus loco sequentem breviorem ac dilucidiorem substituo, & dico, *Indicans* esse, *Quicquid ostendit agenda, ut homini sanitas sua restituatur.*

Indicans & in Ægro & extra ipsum esse.

LXVIII. Perinde itaque mihi est, *an in ipso homine ægro*, ejusque adeò Animâ vel corpore, *an extra ipsum sit, quod mihi monstrat, quid agere me oporteat*, ut ipsum sanem.

Vulgaris Definitio vitiosa. Cholera Morbus.

LXIX. Superior ergo Definitio Indicantis angustior est suo Definito, ideoque vitiosa.

LXX. Ecut hæc res magis pateat, exemplo negotium totum manifestandum & illustrandum. Curandus venit Medico Æger, & quidem *Cholerâ Morbo*, hoc est, *Vomitu & Alvi fluxu Bilioso gravi laborans.*

Ejus signa.

LXXI. Hujus affectum ejusdemque ortum & causas examinans Medicus intelligit ex ipsius Ægri relatu, deliquisse ipsum in nimio fructuum horariorum, Persicorum putà Malorum vel Vvarum usu an potiùs abusu, atque post paucas horas anxietates circa præcordia, angustias, tormina Ventris, Nauseam, Vomitum & crebras Alvi dejectiones ipsi obvenisse, atque eadem omnia perseverare.

Causæ.

LXXII. His perspectis facilè colliget Medicus in arte suâ versatus, totum malum habuisse ortum

ortum à nimio illo fructuum horariorum usu; atque medelam ipsi allaturus, *non tantùm* agnoscet, *abstinendum esse Ægro ab ulteriori eorundem aut similium] fructuum assumptione*; at insuper *talia ipsi administranda esse, quæ prædictis fructibus sint adversa, & illorum noxam emendare queant.*

[Medela.]

[Indicatio]

LXXIII. Illa verò *agendorum*, quæ *partim in noxiorum vitatione, partim in utilium usurpatione* consistunt, *Indicatio petitur à Nocentibus, fructibus sc. horariis*; ex quorum videlicet notitiâ deducit Medicus peritus, quid facto sibi opus sit, ut restituat Ægrum Cholerâ morbo laborantem.

[Non tantùm affectus, sed & ejus causa remotissima Medico consideranda.]

LXXIV. Frustrà enim erit Medicus & Chimericus Thrasonicus, qui ex præjudicio suo imponet sibi ac ægro suo, considerando duntaxat ipsum affectum, Vomitum putà & Alvi fluxum molestum, neglectâ ejus causâ remotissimâ; quippe quæ sola ipsi totum affectum, ipsumque ritè curandi modum demonstrat & indicat.

[Medici officium.]

LXXV. Utique oportet Medicum probum ac peritum ad omnia esse attentum, & singula considerare ex quibus aliquid lucis haurire possit ad Ægros suos feliciùs, faciliúsque curandos.

[Indicantia quænam.]

LXXVI. *Quæcunque* proinde *Medico manifestant, qui curari possit Æger, ea omnia Indicantium nomine dignabitur*, cùm *reverâ ipsi agenda indicent.*

[Agenda & Vitanda.]

LXXVII. *Agenda* verò, uti modò dixi, comprehendunt etiam *vitanda*, duobus namque præceptis generalibus comprehenduntur omnia Medicorum consilia, *Vitandis & Usurpandis. Vitari* enim debent, *quæ jam actu observavimus nocuisse Ægris*, aut *illis nocitura meritò metuimus*; Contrà *usurpari* debent tum quæ *jam Ægris convenientia fuisse* novimus, aut *futura probabiliter speramus.*

[Probabilitas in Medicinâ.]

LXXVIII. Addidi *probabiliter speramus* quoniam non raro accidit, ut hac in spe suâ & opinione fallatur Medicus, & quidem *ob peculiarem singulorum Hominum constitutionem*, quam nemo Mortalium assequetur unquam certò, *nisi per experientiam*, tàm utilem, tàm in Medicinâ necessariam.

[Iuvãtia & Nocẽtia esse Indicantia optima.]

LXXIX. Ut ergò tandem ad controversiam motam revertamur, concludimus, *Iuvantia & Nocentia*, utpote ab Ægris jam usurpata & observata, *præ cæteris Indicantibus omnibus potissimas & certissimas promere Indicationes*, adeò ut nulla omninò in arte occurrant, quæ illis queant æquiparari; tantum abest, ut illa ex Indicantium numero putemus eliminanda.

[Hydropis Indicationes variæ.]

LXXX. His ita de Indicantibus præmissis, revertimur ad Hydropem, cujus rationali methodo curandi varias proponemus Indicationes.

[Distinguẽdum inter Hydropem incipientem, & perfectũ.]

LXXXI. Imprimis verò distinguendum est inter *Hydropem in corporis habitu incipientem*, ac *perfectum*, ut & in *variis cavitatibus existentem.*

[Incipiens quinam perfect.⁹ quinam]

LXXXII. *Incipientem voco in Corporis habitu Hydropem*, quamdiu meatus inter arterias & venas existentes nondum sunt hiantes ac rupti, omnisque humiditas serosa vel pituitosa in ipsis adhuc hæret: uti *perfectum*, quando ex dictis meatibus cavernosis hiantibus ac ruptis effusa est sub cute, ac circa musculorum membranas dicta humiditas.

[Hic quomodo se manifestet.]

LXXXIII. Talis *perfectus* in habitu corporis hydrops sese manifestat tum *permanente in affectâ parte tumore*, tum eodem *secundùm decubitum* varium quodammodò *mutabili*; quemadmodùm id præsertim apparet in cruribus ob decubitum detumescentibus, & ob incessum magis intumescentibus.

[Aquarũ migratio quomodò fiat.]

LXXXIV. Hanc autem Aquarum migrationem de loco in locum fieri puto *secundùm Musculorum membranas & sub Cute*; ubi non rarò in sectionibus Cadaverum Gelatinam reperi concretam.

[Indicationes diversæ.]

LXXXV. Cùm proinde diversa sit meatuum nominatorum constitutio in Hydrope incipiente ac perfecto, & in hoc quidem noxa longè major, quàm in illo, facilè patet, alias esse utrobique Indicationes.

[In incipiente, & perfecto.]

LXXXVI. Nam in Hydrope incipiente relaxatio quidem est ac imbecillitas prædictorum meatuum, in perfecto autem Continui solutio plena.

[Quid Relaxatio meatuũ, quid imbecillitas, quid solutio indicent.]

LXXXVII. *Relaxatio* verò istorum Meatuum indicabit sui *adstrictionem*, & *Imbecillitas* sui *corroborationem*; uti *Solutio*, sui *adunationem.*

[Quid Aqua loco peccans, quid Vasorũ ruptio, quid Obstructio.]

LXXXVIII. Quoties autem Vasorum Lacteorum vel Lymphaticorum priùs obstructorum ruptioni acceptus ferendus est hydrops; toties *Aqua loco peccans* sui inde *remotionem*; *Vasorum* autem *ruptio* sui *consolidationem*; *Obstructio* denique sui *reserationem* indicat.

[Quid seri vel Pituitæ Redundãtia. Quid illius Salsedo? Quid hujus visciditas?]

LXXXIX. *Seri vel Pituitæ Redundantia* in Corpore sui quoque *diminutionem*; uti illius *Salsedo*, vel hujus *Visciditas* sui *correctionem ac emendationem* itidem indicat.

XC. Adeò ut sic paucis pleraque in Hydropis curatione agenda proposuerim, & quidem per *Indicationes ex variis Corporis continentis ac Contenti morbis petitas.*

[Remediorum materia, & forma.]

XCI. Interest autem, ut similiter paucis exponam cujusvis remedii & auxilii materiam, hujusque formam convenientem.

[Inter quæ distinguendum.]

XCII. Non malè namque distinguitur inter ipsum Indicatum sive Remedium, & multifariam sæpenumero hujus Materiam; quam diversâ formâ administrari posse ac nonnunquam debere quis ignorat, nisi eorum quæ in praxi geri solent, ignarus?

[1. Meatuum Relaxatio qui curetur: Per Adstringentia.]

XCIII. Proposui autem 1. loco *Meatuum Relaxationem*, quam dixi indicare sui *adstrictionem*: Hæc autem ipsorum adstrictio *variis rebus* obtineri potest, & quidem *modis variis* & *formis* administratis.

XCIV. Adstringentium Materia ex variis peti potest, ex Vegetabilibus præsertim atque Mineralibus.

[Externa.]

XCV. Cùm autem in Corporis habitu hæreat malum, imprimis per externa instituenda erit Curatio, & forma medicamenti aptissima erit Balneum, vel Fotus; ut & Emplastrum & similia.

[Interna.]

XCVI. Nil tamen impedit, Interna quoque usurpari tunc medicamenta leniter adstringentia & aromatica, & imprimis Decocti formâ exhibita.

[Eorum materia.]

XCVII. Ex *Adstringentibus* autem sunt *Rad.* tormentillæ, bistortæ, garyophyllatæ, Petasitidis,

Folia plantaginis, equisetum, bellis minor, Sanguisorba, myrtus;
Flor. Rosarum Rubrarum, Balaustiorum.
Semina Portulacæ, Plantaginis.
Nuces Cupressi, Myrtilli.
Inter *fructus*, Mespila, Sorba, Corna.
Succus Hypocystidis, Agrestæ, Acaciæ.
Cortices granatorum, Cupulæ Glandium.

XCVIII. Ex *Mineralibus* sunt Terræ pingues omnes ac sigillatæ, Lemnia, Silesiaca, Turcica, &c. Bolus Armena, Alumen. Lapis hæmatites, Sanguis draconis, Ferrum, &c.

XCIX. Decocta ut & Fotus parari possunt in Vino rubello & adstringente, vel in Aquâ & imprimis ferratâ sive chalybeatâ.

C. In Emplastris conducunt insuper Mastiche, Olibanum, &c.

2. Partium imbecillitas qui curetur.

CI. Proposui 2. loco partium in habitu corporis existentium & meatus dictos formantium *Imbecillitatem*, ipsamque dixi sui Indicare *corroborationem*.

Et quib.

CII. Hanc imbecillitatem à laxitate distinguo, & corroborationem non ab Adstringentibus, sed *Aromaticis* exspecto.

Aromatica quænam.

CIII. *Aromatica* voco, quæcunque *odore vel sapore acri & grato sunt prædita*; quò spectant omnes plantæ *moderatè calidæ atque siccæ*, vulgò dictæ.

Quot modis usurpanda.

CIV. Hæc Aromatica itidem tum *externè* tum *internè* possunt usurpari, uti dictum de Adstringentibus, & quidem *formis similibus*; nisi quod internè pluribus formis & tutiùs exhiberi possint, quàm Adstringentia.

CV. Possunt enim & *Tincturæ*, & *Extracta*, & *Vina medicata*, & *Decocta*, & *Olea stillatitia*, & *Mixturæ*, & *Conservæ*, & *Electuaria*, & *Pulveres*, & nescio quid non in hunc finem ex Aromaticis parari & commodè ipsis Ægris exhiberi; quod æquè tutò ac commodè ex Adstringentibus fieri nequit.

3. Meatûs solutio qui curetur.

CVI. Proposui 3. loco *Meatuum* in corporis habitu existentium & *continuorum solutionem*, quam dixi sui indicare *adunationem*.

Ex quib.

CVII. In hunc finem plura possunt administrari medicamenta, & quidem formâ diversâ, tum internè, tum externè.

Consolidantia quænam.

CVIII. Quæ autem solutam unitatem curare possunt Medicamenta, *Consolidantia* vulgò dicuntur, ad quæ tum glutinantia, tum vulneraria sunt referenda, quorum bona pars inter adstringentia fuit posita.

CIX. Sunt autem Rad. Consolidæ majoris & minoris cum toto: Tormentillæ, Caryophyllatæ, &c.
Folia Consolidæ Saracenicæ, Saniculæ, agrimoniæ, alchimillæ, verbenæ, pyrolæ, veronicæ, vincæ pervincæ, virgæ aureæ, pilosellæ, herniariæ, &c.
Flores Rosf. Rubr. hyperici, &c.
Corallia, Bolus armena, Lithargyrium, Sarcocolla, Thus, Sanguis draconis, Lapis Calaminaris, &c.

Quot modis usurpanda.

CX. Ex his parari possunt *Fomentationes*, decoquendo ipsa in Vino rubello vel Aqua ferrata; ut & *Emplastra* forinsecùs usurpanda.

CXI. Internè quoque assumi poterunt *Decocta Vulneraria* dicta ex plantis præsertim parata: quorum ope paulatim consolidari poterunt Meatus dicti soluti.

4. Aqua loco peccans qui tollatur.

CXII. Proposui 4. Loco *Aquam serosam* aut Pituitosam in omni Hydrope perfecto, ac præsertim Ascite, similibusque speciebus *Loco peccantem*, atque *sui inde remotionem* indicantem.

Quando Hydrops producatur.

CXIII. Quamdiu enim in Vasis Lymphaticis & Lacteis stagant duntaxat Lympha & Chylus, Potusve, tamdiu abest Hydrops, ubi vero in habitus corporis Meatibus serum ita stagnat, ut tumorem ibidem pariat notabilem, mox Hydropis Anasarcæ initia observantur.

CXIV. Quamprimùm autem ex Vasis Lymphaticis vel Lacteis ruptis, ut & Meatibus dictis itidem disruptis Lympha, vel Chylus, vel Serum effunditur, aut in cavitate aliqua, aut sub Cute colligitur, Hydrops perfectus existit, in quo Loco peccat effusus Liquor, suique, quemadmodùm dictum, inde remotionem indicat.

CXV. Inde autem *removeri* potest modis mediisque variis: & imprimis per *Sudorifera*, vel *Paracentesin*.

Removetur per Sudorifera.

CXVI. Per Sudorifera tollitur ac removetur inde Liquor, quatenus tunc omnes corporis pori reserantur, &c humores Aquei vaporis forma quaquaversùm propulsi simul foràs expellentur, sicque ex illo præternaturali loco removentur.

Et quænam.

CXVII. Conducunt verò inter *Sudorifera* illa præsertim, quæ *Acriora* existunt, & *vi Aromatica* sunt prædita: Qualia sunt Ligna & Cortices Guajaci, Sassafras, Juniperi, Quercus, Buxa, &c. Radices Apii fœniculi, Angelicæ, Imperatoriæ, &c.

Et quomodo.

CXVIII. Oportet autem Sudorifera illa, quâcunque demum formâ præparata, continuè, assumantur ab Ægris, atque in perpetuo quasi Sudore ipsi serventur, si felicem successum optemus.

CXIX. Hâc enim ratione aperti servantur corporis pori, & via expellendis Aquis patens: quod si diu intermittantur Sudores, toties clauduntur denuò pori, augenturque iterum Aqua, cui postmodùm majori labore & molestiâ novus rursus parandus exitus.

CXX. Non tantùm in hoc affectu, sed & aliis quoque utilem observavi Sudorem modò prædicto perpetuatum.

Et quâ formâ.

CXXI. Sudorifera autem in hoc casu convenientissimè usurpabuntur formâ liquidâ, & quidem aut Decocti, aut mixturæ ac potionis: addendo semper Spirituosa, & Sale Volatili abundantia.

Extrinsecus etiam adhibenda.

CXXII. Non tantùm assumptis intrinsecùs medicamentis commodè promovetur ad Hydropis Curationem Sudor; sed insuper forinsecùs administratis variis, quæ itidem aut *poros aperiant*, aut *Aquas foràs eliciant*.

Poros aperientia.

CXXIII. *Poros aperient* commodissimè *Balnea* quævis *calida*, cum majori tamen commodo *sicca*, vel *cum Vini Spiritu* accenso instituta; cùm sic non tantùm viam parent Aquis, sed insuper ipsas temperent Acriores.

Et Aquas foras elicientia.

CXXIV. *Aquas foràs elicient Sacculi* ex floribus, seminibus, foliis, radicibus, & similibus in pulverem redactis & cum *Sale tosto aut Cineribus*, *arenâve* mistis parati, & calidè corpori applicati, ac subinde mutati.

CXXV.

CXXV. Nihil enim potentiùs Aquas ad se trahit, quàm *Sal*, & quidem tostum, sicque omni humiditate Aqueâ penè privatum, in cujus locum venit Aqua in corpore contenta. Idem & forsan potentiùs præstant *Cineres*, & imprimis *clavellati*, cæterique omnes multo Sale lixivo turgidi: qui potentissimè Aquas ad se alliciunt? Imbecilliùs id *Arena* præstabit.

…quid Paracentesis.

CXXVI. Per Sudorifera prædicta, cæteraque jam recensita externa lentè quidem evacuari, atque loco isto præternaturali removeri possunt Aquæ, at subitò & confertim *Paracentesi*.

CXXVII. Est autem Paracentesis Apertio per Cutim & partes cæteras intermedias usque ad Locum Aquas continentem facta; per quam via paratur Aquæ, ut effluat.

…us periculum

CXXVIII. Magnum verò Paracentesi conjunctum est periculum, si nempe magnâ copiâ effluant Aquæ confertim, unde non rarò subitò fuêre extincti Ægri.

…us modus.

CXXIX. Hanc ob causam soliti fuerunt Chirurgi factâ scalpello apertione, ipsi tubulum vel canaliculum plumbeum immittere, ac circa ipsum cutim firmare & colligare, ne sc. nisi sublato tubuli operculo aut turundâ effluat Liquor, qui sistitur immissâ turundâ.

CXXX. Interim propter dolorem ex illâ cutis colligatione obortum, non rarò in somno canalem à vulnere removerunt Ægri, unde effluente tunc confertim Aquâ omni perierunt.

CXXXI. Quin nonnunquam Gangræna ibidem fuit oborta, unde & sic quoque in Vitæ discrimen conjecti sunt Ægri.

…jus instrumentum.

CXXXII. Quapropter non satis laudari possunt Acus Cavæ, quippe quæ sine notabili Ægrotorum dolore per carnes immitti possunt in quasvis cavitates, atque eductâ sufficienti Aquæ quantitate, iterum extrahi, atque solo Emplastro Diapalmæ imposito omnis ulterior effluxus sisti; donec alio tempore ad aliam denuò educendam vel in idem foramen intrudantur, vel novum alibi paretur, atque sic tutissimè per vices Aqua educatur.

Medicorum quorundam iniquitas adversus suos Ægros.

CXXXIII. Vix enim una Aquæ gutta effluet eductâ tali acu, quæ non nisi angustum foramen facit, nulli periculo subjectū, ut mirari me subeat, imò dolere cogar, quoties considero non tantùm tàm suffenos, ac præjudiciis suis mordicùs addictos, sed insuper ægris suis tàm iniquos reperiri ubivis Medicos, qui contradicendi studio laborantes & invidiæ œstro acti malint Ægros perire, quàm remedio ab illis, non à se proposito & sibi hactenus ignoto curari; quemadmodùm id sæpissimè in praxi meâ factum memini.

Eorum invidia.

CXXXIV. Abhorrent tales à labore, & diligentibus gloriam suo labore partam invidentes, malunt, rebus optimis protervè ac tàm impudenter, quàm inscitè contradicere, quàm rerum gnaris auscultare, ac per ipsos in ægrorum bonum proficere.

Auctoris in docendo scopus.

CXXXV. Talia cùm non mihi tantùm, sed aliis quoque Artis pomæria promovere studentibus quotidie accidant, mei muneris esse puto discipulos meos adversùs talia præjudicia & affectus malos munire, quò singuli non tantùm in doctos, sed insuper in probos evadant Medicos, qui meus in docendo unicus scopus est, laudem eo nomine à Deo exspectans, si malevolorum calumniæ debitâ gloriâ me fraudent.

5. Vasorum Lymphaticorum vel Lacteorum ruptio quâ curanda.

CXXXVI. Proposui 5. loco *Vasorum Lymphaticorum vel Lacteorum ruptionem*, quam dixi sui indicare *Consolidationem*.

CXXXVII. Quoniam verò jam actum de *Consolidantibus*, ubi de Meatuum vasis intermediorum ruptione tractavi, non est necessum, ut nunc pluribus in hisce morer, quin potiùs ad sequentia pergam.

6. Eorundem obstructio quâ curetur.

CXXXVIII. Proposui ergo 6. loco eorundem *Vasorum Obstructionem*, quam dixi indicare sui *Reserationem*.

CXXXIX. Contingit autem reseratio illa *Solvendo Pituitam* in Vasis prædictis *coagulatam*: eandemque inde *removendo*.

Pituitam coagulatam solventia medicamenta.

CXL. Pituitam coagulatam solvunt Medicamenta incidentia & attenuantia dicta, quæ partim *Sale lixivo*, tum *Fixo* tum *Volatili*, & imprimis *Oleoso sive Aromatico* sunt prædita; partim *Acida* sunt; partim *Spirituosa*; partim ex *variis hisce mista*.

Salia fixa.

CXLI. *Salia fixa* sunt Cardui Benedicti, Absinthij, Tartari, &c.

Volatilia.

CXLII. *Salia Volatilia* parantur ex Vrinâ, Sale Armoniaco, Cornu Cervi, Cranio humano, & similibus.

Oleosa.

CXLIII. Ad *Salia Volatilia Oleosa* referenda sunt omnia Olea stillatitia, & imprimis ex Aromatibus, Seminibus, Baccis, Lignis, Radicibus, & similibus parata.

Acida.

CXLIV. Ad *Acida* pertinent Spiritus Salis vulgaris, Nitri, Vitrioli, Sulphuris, Acetum crudum & stillatitium. &c.

Spirituosa.

CXLV. Inter *Spirituosa* primus locus debetur Spiritui Vini; proximus Spiritui ex quibusvis plantarum partibus fermentatis elicito.

Mista.

CXLVI. Ad *mista* pertinent Sal Tartari vitriolatum, Sal Armoniacum, ut & omnes Aquæ *Theriacales*, *Antinephriticæ*, ac similes: ut & compositiones pro re natâ institutæ, nunc misturæ, nunc Apozematis, nunc alterius Potionis formâ.

CXLVII. Sic in eundem finem usurpari possunt Oculi Cancri, aliaque Ossa, vel lapilli in brutis reperti, & cum Aceto stillatitio pauco aliisque misti & convenienter exhibiti.

Quomodò usurpanda.

CXLVIII. Vbi notandum, illa omnia Incidentia & aperientia dicta conducere, ubi in lecto continetur corpus, idemque ad Sudorem blandum componitur; sic enim feliciùs & faciliùs præstant, quod præstare debebant: promovetur enim eâ ratione tum illorum motus ad partem affectam, tum operatio in humorem peccantem.

Pituitam coagulatam solutam ad motum quænam promoveant. Nemper Sudorifera.

CXLIX. Eadem quæ humorem Pituitosum coagulatum solvunt, eundem ferè simul stagnantem ad motum interruptum promovent; sed imprimis ea quæ simul Sudorifera sunt.

CL. Iuvat enim plura simul conjungere, quæ pluribus satisfaciant indicationibus, Summodò blandè operentur singula.

Et quidem Salia Volatilia Oleosa.

CLI. Nihil autem æquè motum interruptum renovat, ac id quod Sudores movet. Seligenda verò in hoc casu talia Sudorifera, quæ simul humorem Pituitosum incidant, & cæteris concurrentibus malis auxilientur: unde præfe-

renda erunt cæteris omnibus Salia Volatilia Oleosa, quippe pluribus indicationibus satisfaciunt, sicque modis variis curando Hydropi serviunt.

7. Seri vel Pituitæ redundantia qui curetur.

CLII. Proposui 7. loco *Seri vel Pituitæ Redundantiam* utplurimùm in Hydrope observabilem, quam dixi sui indicare *diminutionem*.

CLIII. Quæ autem de Aquarum alicubi collectarum evacuatione dici possunt, hinc quoque peti poterunt.

Diminutionem Seri aut Pituitæ omnem non esse Aquis evacuandis convenientem.

CLIV. Diminutio namque Seri aut Pituitæ quævis modo facta creditur quoque Aquis evacuandis conveniens; quamvis ego saltem id hactenus verum non potuerim observare: quoniam nunquam ego collectas in Abdominis cavitate Aquas ullis per vomitum aut secessum operantibus medicamentis observavi eductas: quocirca etiam ab illis, ubi semel atque iterum sine fructu ac successu fuerunt administrata, puto abstinendum, & ad superiùs memorata auxilia mox recurrendum.

Quando & quomodò ista diminutio instituenda. Non Venæ-sectione.

CLV. Vbi verò Hydropis futuri periculum imminet ob redundans in Sanguine Serum aut Pituitam; tum puto & tutiùs & feliciùs institui peccantium humorum diminutionem, per *Vomitum*, vel *Alvum*, vel *Vrinas*, vel *Sudores*, vel *Salivationem* quoque aliquando absolvendam.

CLVI. Sanguis ipse redundans potentissimè ac citissimè minuitur per Sanguinem è Vasis sectis eductum; quod beneficium perperàm expectatur à quibusdam in aliis quoque humoribus redundantibus.

CLVII. Quamvis enim *Venæ-sectione* serum unà cum reliquo Sanguine minuatur in corpore; non minuitur tamen eo respectu, quo redundat.

Serum quando dicatur redundare.

CLVIII. Dicitur autem redundare serum in corpore, quando ejus plus generatur & coacervatur in ipso, quàm ejus cum Sanguine reliquo desiderabat proportio naturalis.

CLIX. Vbi proinde minuendum serum, non credendum, mox perinde esse, an Sanguis simul minuatur; cujus proportio tunc mutata est, & ita quidem, ut potiùs optare liceat posse augeri reliquas propter serum Sanguinis partes, quàm ut simul cum ipso sero minuantur.

CLX. Venæ-sectio igitur perperàm commendatur à quibusdam non tantùm ad Sanguinis copiam nimiam minuendam, ad quod conducit, sed ad cæteros quoque humores unà cum Sanguine per vasa delatos educendos: quippe qui soli, remanente universo Sanguine laudabili in vasis, extrahi nequeunt; quod tamen erat necessarium.

Modi, quibus Seri & Pituitæ redundantia minuitur.

CLXI. Modi ergò convenientissimi Sero aut Pituitæ redundantibus minuendis, sunt Evacuationes per *Vomitum*, per *Secessum*, per *Vrinas*, per *Sudores*, per *Salivationem*.

CLXII. Rariùs quidem *Vomitus* in hunc finem movendus, nec nisi in Vomiturientibus: in his enim proni sunt humores per vomitum exire.

Motus humorum sponte sursum factus promovendus.

CLXIII. Et ne quis putet Bilem tantùm sursùm ac per Vomitum affectare viam: Experientia quotidiana nos docet, & Aquas insipidas, & Salsas, & Acidas, tum tenues, tum crassas, imò Pituitam impensè viscidam spontè vomitu excerni pluribus, quod ubi observatur fieri, dummodò nil obstet, commodum est illum dictum Naturæ dictum sequi; hoc est, Motum humorum sponte suâ sursùm factum promovere.

Motus iste quando fiat.

CLXIV. Sponte autem suâ, hoc est, à Naturâ moveri puto sursùm humores, quoties per ductum Pancreaticum ac Bilarium in tenue intestinum delati, atque Pituitæ ex Salivâ perpetuò deglutitâ præsertim productæ, aut assumptis Alimentis, Medicamentis, Venenisve è Ventriculo per pylorum delabentibus occurrentes, tàm inter se, quàm cum his Effervescentiam excitant, & quidem talem, ob quam sursum ad Ventriculum propellantur, vel aliquâ eâque minori majorive sui parte, vel universi; quod licet rariùs, aliquando tamen contingit.

Vomitoria quænam.

CLXV. *Medicamenta* verò, quæ similem humorum motum sursum afferunt, *Vomitoria* dicuntur; ubi notandum, Vomitum aliquando cieri ab iis quoque medicamentis, quæ non tantum recensentur inter Vomitoria, sed contra Vomitum commendantur.

CLXVI. Accidit autem illud, quoniam vel cum nauseâ assumuntur, vel vitiosam, uti modò dictum, Effervescentiam & quidem talem cum humoribus ad Intestinum tenue propulsis excitant, ut inde Vomitus assumptorum quoque ad Vomitum compescendum medicamentorum consequatur.

CLXVII. Inter *Vomitoria* numerantur 1. Radices Raphani, Asari, Atriplicis, Cortex medius juglandis & Radicum Sambuci & ebuli, ut & horum summitates, &c. quæ minùs vehementia sunt.

CLXVIII. His 2. succedunt potentiora, ex Rad. Elleb. Albi, Cataputiæ, Cyclaminis, & similibus parata.

Vomitoria Chymica quænam.

CLXIX. Inter *Chymica* laudantur Vitriolum Album, Sal Vitrioli, & plurima ex Antimonio parata, Vitrum puta, Regulus, Flores, Crocus Metallorum, Mercurius Vitæ dictus; ut & plurima alia ex hisce parata.

CLXX. Ex Mercurio conveniunt omnia ejus præcipitata, Alba, Flava, Rubea, &c. ut & ipse Mercurius sublimatus Corrosivus; quo tamen non nisi dosi minimâ & in convenienti liquore utendum, vix enim unquam ad unum granum est ascendendum.

Mercurius quibus imprimis vendicat.

CLXXI. Conducit autem Mercurius imprimis peccante *Pituitâ viscidissimâ*, quam ob conjunctum in sui præparatione Spiritum Acidum potenter incidit & attenuat; & ob propriam vim fluxilem facit & ad eductionem aptissimam: adeò ut non putem hactenus innotuisse nobis medicamentum dictæ Pituitæ debellandæ tam aptum, atque ipsum Mercurium ritè paratum ac præparatum, atque prudenter usurpatum.

Quænam in Vomitoriis exhibendis observanda.

CLXXII. Imprimis commendo omnibus & singulis Medicis junioribus Vomitoria Ægris suis exhibituris, ut attendant 1. an proclivitas in Ægro sit ad vomendum, ratione ipsius affectûs urgentis. 2. an in eodem sit naturalis facilitas ad vomendum, an difficultas; 3. an vomitum facilè ferre possit, an verò malè inde olim habuerit; 4. an, si nausea desit, cæteris purgantibus nullum, non sufficiens saltem levamen ac commodum perceperit; signa tamen humorum circa Ventriculum

&

& tenuia Inteftina hærentium, aut notabili copiâ eò delatorum adfint.

Vomitoriis priùs præparandi.

CLXXIII. In exhibitione autem Vomitoriorum velim humores vifcidos priùs incidi & ad evacuationem aptos reddi; atque tunc à blandioribus, hoc eft, cum minimâ corporis concuffione ac conturbatione Vomitum cientibus initium fieri; fed his non proficientibus, gradatim ad potentiora & vehementiora, fi aliter curatio abfolvi nequeat, afcendi.

Quid faf- ... miti- ... liben- ...

CLXXIV. Affumptis denique Vomitoriis, quò faciliùs vomant Ægri, commodum erit jufculis calentibus, tepidis faltem, aut Cerevifiâ calente, aliifve liquoribus convenientibus per vices affumptis uti; fic enim humores tenaces diluuntur & faciliùs excernuntur.

Vehementiori Vomitioni quid opponendum.

CLXXV. Quòd fi vehementiùs procedat Vomitio, ejus violentia compefcenda mixturis Opiatis per intervalla ufurpatis: ut & Virium languor, fi enormem Vomitum is confequatur reparandus Spirituofis & Aromaticis minori quantitate fubinde affumptis; Vino putà generofo, aut mixturis cordialibus dictis ex confectione Alkermes, Ambrâ grifeâ, Aquâ Vitæ Matthioli & fimilibus paratis.

Purga- ...

CLXXVI. Tutiùs & faciliùs educitur Serum & Pituita per *Alvum deorfum*, quàm per Ventriculum & Os furfum: neque enim ulla requiritur ad *Purgationem deorfum* vehementia, nulla corporis concuffio, quæ omninò concurrit ad Vomitum ciendum.

Quâ viâ Serum & Pituita in Sanguine redundantia duci possint per alvum.

CLXXVII. Quæri poffet hoc loco, *quâ viâ Serum & Pituita in Sanguine redundans educi poffit per Alvum?* Cui quæftioni ut fatisfaciam, non videtur mihi Corporis fabricæ vel Rationi fanæ contrarium, fi dicamus 1. viam effe patentem per *ductum Pancreaticum*. 2. per *Ductus Salivales*, aliofve in ore patentes.

Nempe per Ductum Pancreaticum.

CLXXVIII. Per Ductum Pancreaticum tàm Serum quàm Pituitam ad tenue Inteftinum Catharticorum ope propelli, vel illud fuadet, quòd tàm fæpè *naufea toties ferè, quoties nova dejectio imminet, repetens* obfervetur poft purgans affumptum, imò non raro etiam in ventris perturbationibus fponte contingentibus.

Naufea unde oriatur.

CLXXIX. Naufea verò omnis, fi quis rem ritè examinaverit, & omni præjudicio mentem fuam liberaverit, aliundè non poteft commodè deduci, quàm à Bilis & Succi Pancreatici, aliorumve humorum in tenui Inteftino confluentium, fimul effervefcentium atque halitus moleftos ad Ventriculum propellentium vitio.

CLXXX. Nifi enim hanc caufam quis affignaverit, omnibus concurrentibus Symptomatibus maximè confentaneam, optem aliquam audire, quæ fepofitâ cujufvis Scriptoris auctoritate, ullam probabilitatem involvat.

Qui Auctoris cujufdam fententiam profert, quid faciat.

CLXXXI. Quifquis enim alicujus egregij Auctoris opinionem profert ac illi multùm defert, eo ipfo quidem fuam reverentiam & obfervantiam teftatur erga Viros magnos, deque Rep. benè meritos, non item fuam fcientiam aut certam de re quæfitâ notitiam.

CLXXXII. Aliud planè eft, adulari magnis Viris, aliud fincere philofophari, atque fuos Difcipulos fideliter informare.

Auctor maluit ignorantiam fuam profiteri, quàm difcipulis fuis imponere.

CLXXXIII. Ego fanè longè fatius puto, meam ignorantiam candidè confiteri ac profiteri, quàm ut doctus & fciens videar, Junioribus imponere, atque meo exemplo malo à veritate avertere.

Ejus votum.

CLXXXIV. Vtinam omnes agnofcerent atque manifeftarent fuam ignorantiam, & paterentur fe per alios erudiri, quibus fua Deus largitus eft dona, pro fuo benè placito diverfimodè in varios diftributa.

CLXXXV. Sed ad rem, Puto igitur corporis humani fabricam, prout hoc tempore magis quàm olim, tum ratione partium continentium, tum ratione contentarum innotuit fedulis operum divinorum fcrutatoribus, favere impensè humorum Serofórum & Pituitoforum per Ductum Pancreaticum ad Inteftina Motui.

CLXXXVI. Via enim ibi patens eft, præter quam alia forfan ad Inteftina nulla nota eft immediata.

Per Ductum Bilarium Serum vel Pituitam è Sanguine non educi.

CLXXXVII. Non puto namque futurum, ut quis facilè *Ductum Bilarium* fit in auxilium advocaturus ad *Serum vel Pituitam* è Sanguine ad Inteftinum deducendam.

Et quare.

CLXXXVIII. Cum Succo Pancreatico, quemadmodùm jam tum ratione tum experientiâ evidentiffimâ nobis eft notiffimum, fubacido facilè jungi & moveri poteft ferum, five Salfum, five Aqueum, ut & Pituita; non item cum Bile, cum quo ferum, Salfum præfertim, & hactenus quodammodò Acidum aut fenfibiliter Acidum Effervefcentiam in ipfius folliculo facilè excitaret, atque in præfens vitæ difcrimen Ægrum conjiceret.

CLXXXIX. Ob has, pluresque alias diligentiùs hoc negotium perfcrutanti obventuras rationes arbitror ego minimè per Ductum Bilarium expectandam Seri aut Pituitæ evacuationem ab affumptis purgantibus.

Nullam immediatè ad Inteftina viam effe præter Ductum Pancreaticum.

CXC. Concludo idcircò, immediatam ad Inteftina viam nullam effe hactenus notam præter Ductum Pancreaticum: quicquid enim de *Arteriis* eò tendentibus dicitur, dicitur tantùm, nec fatis probatur; poftquam nullo, quod fciam, experimento id evincitur; patere fc. Arteriarum ofcula in Inteftinorum cavitatem, quod tamen foret planè neceffarium.

Sed quidem mediatas nempe Ductus Salivales, &c.

CXCI. Præter viam illam immediatam, propofui quoque *alias mediatas*, & in os primùm, deinde per OEfophagum ac Ventriculum Pituitam & ferum ad Inteftina deducentes, *Ductus fc. Salivales, aliofque ad os tendentes.*

Et quare.

CXCII. Notum enim eft, Salivam, fi tenuis exiftat, fero effe fimillimam, fin craffior evadat, Pituitam vifcidam repræfentare, quin facilè in Pituitam abire.

CXCIII. Cùm prætereà Pituitæ in tenui Inteftino repertæ origo meritò deducatur ex Salivâ perpetuò deglutitâ, & paulatim ad Inteftinum delabente, non immeritò per has quoque vias Pituitofum humorem à purgantibus eductum per ductus Salivales propelli credimus.

CXCIV. Quod vel inde quoque patet, quòd poft affumpta purgantia obfervemus fæpenumerò Saliva os repleri, quando evacuatio præftò adeft: five tum naufea conjungatur aliqua, five nulla.

Ad Ductus Salivares referendi infiniti in palato poti.

CXCV. Adhos ductus falivales revoco *infinitos poros in palato* & univerfâ *faucium tunicâ glandulofâ* nuper obfervatos, & partim jam no-

tos,

tos, partim indies magis innotescentes, atque contentum in se Liquorem in Os & fauces continuè deponentes.

Hunc liquorem esse Salivaris naturæ.

CXCVI. Hunc autem liquorem Salivaris esse naturæ, nulli erit dubium, qui consideraverit & *glandularum,* in quibus præparatur, *similitudinem,* sunt enim è genere conglomeratarum; & *locum communem,* in quem unà cum Salivâ effunditur, Os ipsum. Atqui notabilis inter ipsum & Salivam si differentia foret, utique aliquam in Ore mutationem parerent, quam à nemine hactenus observatam, nec proinde ab ullo prudenter asseverari posse puto.

Quid ex hoc liquore oriatur.

CXCVII. Ex illo autem Liquore imprimis Mucum ad Nares delabentem, atque ibi morâ magis incrassatum, ut & alium in faucibus sæpenumero collectum, & viscidam pituitam constituentem ortum suum trahere arbitror.

Ejus & salivæ discrimen.

CXCVIII. Quin imò si quod inter ipsum & salivam discrimen sit, censeo illud in crassitie & visciditate majore aut minore consistere.

Viæ per quas serum & Pituita expurgentur.

CXCIX. Cæterùm per has vias omnes satis patentes puto in humorum serosorum & Pituitosorum expurgatione aliquid quoque propelli primùm ad Os, hinc & ad Ventriculum, ipsaque Intestina.

Ad occultas non confugiendum.

CC. Hæ sunt igitur Viæ patentes, ac per quas continuè aliquid secundùm naturam vel mediatè vel immediatè ad Intestina depellitur, ut non videam, quid nos urgere possit aut debeat, ad vias occultas confugere, per quas fingamus humores purgandos extrudi. Atque hoc ipso putamus satisfactum quæstioni à me propositæ de viis, per quas Serum & Pituita per alvum expurganda deducantur ad Intestina.

Medicamenta serum & pituitam evacuantia.

CCI. Proximum videtur, ut nunc *præcipua medicamenta* proponamus, quorum ope illa potest ac debet institui *Humorum serosorum aut Pituitosorum expurgatio,* ad Hydropem imminentem præveniendum, aut incipientem curandum.

Qui distinguantur medicamenta blandiora vel vehementiora à potentioribus & imbecillioribus.

CCII. Medicamenta hæc sunt vel *blandiora,* vel *vehementiora,* quæ distinguo à *potentioribus & imbecillioribus.* Nam illa sunt *potentia* medicamenta, quæ parvâ quantitate multùm præstant, uti contrà *imbecillia,* quæ magnâ præstant parùm. *Vehementia,* verò sunt, quæ cum molestiâ ægri operationem suam exercent, sive parvâ, sive magnâ sumantur quantitate; uti contrà *Blanda,* quæ commodè & absque molestiâ vel torminibus humores educunt.

Scammonium potens & blandum.

CCIII. Sic exempli gratiâ *Scammonium,* quamvis *potens* sit Medicamentum, quippe quod ad quindecim grana exhibitum purgationem facit, non est tamen *vehemens,* quippe quod sine torminibus vel molestiâ ægri suum producit effectum; Contra *Senna,* licet *imbecillum* sit purgans, quippe quod ad ʒij, exhibetur, est tamen *vehemens* Medicamentum, quippe quod plerisque solet tormina ciere, adeoque cum molestiâ evacuationem facere.

Senna imbecillis & vehemens.

Purgantia imbecilliora.

CCIV. Inter Medicamenta Pituitam imbecilliùs evacuantia numerantur aliquot *Myrobalanorum* species, *Chebulæ, Emblicæ, Belliricæ,* ad ʒij. in substantiâ exhiberi solitæ. Vt & *Agaricus,* itidem ad ʒij. dari solitus. Quò *Mechoacannam* quoque referunt eâdem dosi exhibendam. Hæc autem omnia tenuem imprimis Pituitam & Serum educunt, non item humores crassiores aut viscidiores.

Potentiora.

CCV. Potentiùs Pituitam & quidem crassam, viscidamque expurgat *Turbith,* ad ʒj. vel ℈iv. in substantiâ dandum; ut & *Hermodactylus,* ad ʒiſ. exhiberi solitus. Huc spectant Gummi *Opopanax & Sagapenum,* crassæ viscidæque Pituitæ convenientia & ad ʒj. exhibenda.

Potentissima.

CCVI. Potentissima est *Colocynthis* ad gr.xv. exhibenda, & imprimis correcta & in Trochiscos Alhandal dictos redacta. Eâ potentius adhuc est *Euphorbium,* ad viij. vel x. gr. exhibendum. Vtrumque hoc Medicamentnm crassæ Pituitæ conducit, & postremùm Aquas simul ac serum potenter educit.

Serum purgantia.

CCVII. Ad Serum in specie commendantur *Radicis Ireos Succus,* ab ℥ſ.ad ℥iſ.dandus, ut & *Sambuci ac Ebuli* Radicis, foliorumque Succus, ab ʒſ.ad ʒvj.Cortex medianus ad ʒij.& Semen ad ʒj.exhibenda.

CCVIII. Huc facit *Ialappæ Radix,* ad ℈ ij. & ʒj. exhiberi solita; ex quâ hoc tempore elici solet Resina.

Potentiora.

CCIX. His omnibus potentius est *Elaterium,* sive Cucumeris Asinini Succus, rariùs ad gr. vj. dandum. Cui proximè accedit *Esulæ Radicis Cortex,* à gr.vj.ad gr.xv.& *Succus sive Lac,* à gr.iv. ad gr.viij.exhibenda. Denique *Gummi Gottæ,* à gr. iv. ad vj.vel viij.usurpandum.

Pituitam Purgantia Chymica.

CCX. Ex Chymicis, quæ Pituitam educant, commendavi & laudavi non semel omnia ex ipso Mercurio tum sublimatione, tum præcipitatione parata Medicamenta, quorum alia quidem majore, alia verò minore dosi solent exhiberi. Nam ex *Sublimatis Corrosivus* dictus, rariùs ad unum granum, *Dulcis* verò etiam ad triginta grana potest dari, *præcipitata* verò quò magis sunt Acido Spiritu & Igne longo ac potenti *fixata,* eò majore quantitate assumi possunt, quò verò minùs sunt fixata, eò minore.

Mercurius Sublimatus Præcipitatus.

CCXI. Hujus effectûs diversi rationem si quis me roget, sequentem dabo, ubi ex ipsâ præparatione diversâ Medicamenti cujusvis Mercurialis diversitatem ostendero.

Mercurius corrosivus à Dulci quomodò differat.

CCXII. Ergò *Mercurius sublimatus Corrosivus* dictus à *Dulci* in hoc differt, quòd illi admodùm Acri ac corrodenti novus addatur Mercurius crudus, cum ipso teratur, ac iterum sublimetur; quâ sublimatione novâ per accedentem ipsi ac conjunctum Mercurium recentem infringitur Spiritus Acidus in priore existens, ac ita quidem, ut omnis ejus Acrimonia videatur obliterata, ideoque Dulcis nomine gaudeat.

Mercurii sublimati acrimonia unde.

CCXIII. Vnde patet quoque, *non ab ipso Mercurio pendere summam illam Corrosivi Mercurij rodendi vim & Acrimoniam,* sed ab *Acido Spiritu* copiosè in ipso concentrato & cum ipso sursum propulso & sublimato: nam non tantùm plus est Mercurij in Dulci, quàm in Corrosivo, sed insuper non tantùm duplo vel triplo, sed tricecuplo plus Mercurij Dulcis, quàm Corrosivi, & quidem tutiùs potest usurpari.

CCXIV. Vnde quoque patet, *Vim noxiam* Mercurij sublimati Corrosivi non esse ipsi Mercurio, sed Spiritui Acido magnâ copiâ in ipso concentrato & in Acrimoniâ suâ permanenti adscribendam, postquam ipsâ per novum

Mercu-

Mercurium additum & simul sublimatum dulcescente tricecuplo ad minimum blandior fit tunc Medicina.

...ria ...sublima- non ...ùm ...Mer- ...ium ...um, ...per ...fieri ...ucem.

CCXV. Hoc autem non tantùm per *novum Mercurium*, verùm *per alia* quoque potest obtineri, secundùm illa fundamenta, quæ ringentibus adversariis ex rerum naturâ, Deique operibus eruta toties inculcavi, & licèt rumpantur ilia Momis, non desinam in commune bonum sedulis veritatis Scrutatoribus inculcare;quò tandem aliquando Veritatis Sol verus, non fictitius exsurgat, & ex ipsis Naturæ latebris, hoc est, Dei operibus, arte sedulâ detectis & manifestatis Veritas per tot secula densis humanarum auctoritatum tenebris tecta & obscurata in apricum & apertum deducatur.

...ecipitum ...rcu- ...us dif- ...e ...suæ ...tatis ...du.

CCXVI. Dixi quemvis præcipitatum Mercurium differre pro suæ fixitatis gradu diverso;id ut magis pateat,quædam sunt adhuc addenda & curiosis explicanda, cùm egregium habeant & in Medicinâ Ægris faciendâ, & in rerum naturalium cognitione illustrandâ usum, licèt ipsa ex Veterum monumentis non hauriamus; quod qui faciunt, & lumen ab illis mutuatum in commune hominum usum refundunt, non Soli, sed Lunæ duntaxat conferri possunt;quicquid mutuò sibi adulando, ac se mutuò scalpendo somniant & fabulantur aliqui vanorum titulorum avidi Scriptores, simulque bonorum ac se peritiorum calumniatores.

...atio- ...piri-

CCXVII. Primò autem differt Mercurius præcipitatus *ratione Spiritûs acidi*, cum quo præcipitatur; unde alius planè producitur ab Oleo vitrioli, alius ab Oleo sulphuris, alius à spiritu Nitri, & sic porrò. Nam à Spiritu Nitri longè citiùs, longè potentiùs figitur, quàm à duobus cæteris.

Ratio- ...ignis ...ersi.

CCXVIII. 2. Differt Mercurius præcipitatus ratione *Ignis diversi*;cum quo absolvitur illa præcipitatio:nam longè magis figitur administrato igne potente, minùs verò adhibito debiliore. Id verò contingit,tum quatenus *intimius ipsi jungitur Spiritus acidus* per ignem potentiorem & diuturniorem, tum quatenus *plus Spiritus acidi ab eodem removetur* per ignem potentiorem & acriorem:à quo spiritu acido minùs concentrato ac refracto dixi jam pendere operationem Mercurij tàm sublimati quàm præcipitati molestiorem.

Ratio- ...Spiri- ...u Vini.

CCXIX. 3. Differt Mercurius præcipitatus ratione *Spiritus Vini* ab uno aut nunquam, aut semel,aut sæpiùs abstracti, vel ustione separati:A quo spiritum acidum in præcipitato residuum valdè corrigi & temperari, evincit vel unus spiritus salis ejus ope dulcis factus.

...Ratio- ...e Ad- ...ita- ...enti.

CCXX. 4. Differt Mercurius præcipitatus ratione alicujus, vel nullius ad faciendam præcipitationem additi, ejusque multifarij, nam nunc Aqua marina vel aliàs salsa, nunc Lixivium tartari,cinerumve clavellatorum; nunc aliud quid soluto in spiritu acido Mercurio affunditur, sicque præcipitatio absolvitur.

...Ratio- ...ne addi- ...ti Spiri- ...tûs acidi

CCXXI. 5. Differt Mercurius præcipitatus, ratione additi alicujus ad ipsum solvendum spiritûs acidi, vel nullius : Potest enim sine ullo spiritu acido adjuncto Mercurij præcipitatio perfici, sed admodùm longo tempore ; quod ego saltem sic quoque ab acido spiritu fieri puto, quamvis nullus Mercurio tunc affundatur,sed ipse vasi conclusus solus solo igne tandem in egregium præcipitatum abeat. Puto enim cum Ignis cujusvis fumo assurgere Spiritum Acidum, in fuligine observabilem, cujus pars tenuissima sensim penetret Vitri poros, se paulatim Mercurio insinuet, atque tandem ipsum solvat & figat;pulveris formâ & sic præcipitatum efficiat.

CCXXII. Ab illo Spiritu Acido cum fumo assurgente omnis arena diutinè in Balneo suo usurpata Acidum spirat, uti notissimum est Chymiæ cultoribus. *Spiritus Acidus in fumo.*

CCXXIII. His ita præmissis ostendendum paucis, quod facere susceperam, pro diverso fixitatis gradu differre inter se Mercurios præcipitatos in suâ operatione.

CCXXIV. Probandum verò primò,ab Acido Spiritu *figi Mercurium*,hoc est,*ita immutari, ut diutiùs permaneat in Igne*,nec tàm subitò avolet, quàm illo absente. Id autem evincitur solâ Mercurij cum Spiritu Acido qualicunq; dissolutione;tunc enim longè diutiùs, quam priùs ignis vim etiam potentem sustinet:Ergò ab Acido Spiritu figitur. *Mercurium ab acido spiritu figi.*

CCXXV. Probatur idem 2. *frequenti Spiritus Acidi novi affusione & abstractione, sive cohobatione*,cujus ope magis adhuc observatur per experientiam figi & diutiùs ignis virtuti resistere Mercurius.

CCXXVI. Quinimò, quod magis mirandum, potest illo modo, accedente levi artificio, eousque figi,ut ejus pars aliqua,& tandem omnes forsan ejus partes in Aurum purum abeant. *Ita ut in aurum abeat.*

CCXXVII. Vnde aliud quid sublimius elici potest,*non tantùm figi, sed perfici per Spiritum Acidum ipsum vulgarem Mercurium*, quod an de *Metallis imperfectis* non possit quoque dici, aut expectari, jam non disputo; cùm id Metallicam transmutationem quodammodò redoleat,ita Doctoribus garrulis exosam & cum suis patronis malignè traductam, ut vix liceat impunè ac sine calumniâ non dicam Cogitationes suas & Ratiocinationes, sed operationes proprias & Experimenta certissima proferre. *Nec tantum figi, sed perfici.*

CCXXVIII. Notabile autem id est, quòd Mercurius crudus longè minùs operetur in humorum viscidorum solutione ac eductione,quàm idem præcipitatus & cum Acido Spiritu conjunctus. *Differentia Mercurij crudi & præcipitati.*

CCXXIX. Quin & hoc est notabile,quòd idem Mercurius, quò minùs est per Spiritum Acidum fixus, eò magis operetur in eorundem humorum Pituitosorum&viscidorum solutione ac eductione;& vice versâ, quò magis est idem fixus, eò minùs operetur. *Differentia Præcipitatorum respectu fixitatis & effectûs.*

CCXXX. Vtrumque autem, quòd hîc asseverò, constat per experientiam & observationem sensualem;cujus rationem investigare ac eruere nos decet ratiocinatione : quam non semel docui tum demum existere solidam, cùm ad omnes circumstantias sedulò notatas accuratè attenditur, ac secundùm ipsas argumentatio nostra ritè instituitur ac formatur. *Virumque hoc constare experientiâ.*

CCXXXI. Dico nos debere argumenta nostræ ratiocinationis petere à circumstantiis per experientiam, sensusque adeò externos nobis innotescentibus: Sunt autem illæ 1. uti dixi, Operatio minor à Mercurio crudo & puro, major ab eodem *Ratiocinatio à circumstantiis petenda. Quæ nam eæ hic sint.*

eodem cum Acido Spiritu ad fixitatem aliquam deducto. 2. Operatio iterum minor à Mercurio magis fixo, major ab eodem minùs fixo.

In iis difficul. tas.

CCXXXII. Vbi mox notabilis Rationi humanæ multa sibi præjudicia gratis fingenti remora occurrit: Dicet enim aliquis Sophista vel Philosophus imaginarius; Si fixione sui reddatur operatio Mercurij potentior, Ergò ejusdem fixione majori reddetur illa adhuc potentior: Cujus contrarium nos testamur per Experientiam; quam qui suæ Rationi aliter censenti postponet, an non Ægros suos egregiè, ac secundùm Rationem suam in errore suo superbientem trucidabit?

Cur Mercurius Spiritu acido fixus, humores solvat & educat, & quò magis figatur, minùs id præstet.

CCXXXIII. Sed quæritur, cùm à Spiritu Acido figatur Mercurius, atque tunc quàm priùs potentiùs solvat & educat humores Pituitosos, cur ergò, quando ampliùs adhuc ab eodem Acido Spiritu figitur, minuatur denuò eadem humores Pituitosos solvendi ac educendi vis?

Modus Mercurium præcipitandi & figendi.

CCXXXIV. Ego ad dubium illud ritè solvendum velim considerare singulos, qui aliquando Mercurium ipsi præpararunt, atque Animo attento omnia quæ tunc simul contingunt, notarunt, ad fixionem augendam urgeri quoque gradatim Ignem. Opus enim est, ut tum sensim abstrahatur, tum sæpiùs cohobetur Spiritus Acidus, tum tandem potentiori igne ampliùs separetur: Hoc enim nisi fiat, non figetur valdè Mercurius.

Quando ejus fixio contingat.

CCXXXV. Cùm proinde ipsius fixio contingat præsertim, quando postremi ab ipso ignis potentioris vi propelluntur Spiritus Acidi; quæritur, an ergò diversi sint, qui primùm elevantur, ab iis qui postmodùm & tandem attolluntur?

Diversos esse Spiritus Acidos à Mercurio diverso tempore abstractos. Eius pro basis.

CCXXXVI. Cui quæstioni ut satisfiat, respondeo, diversos esse Spiritus Acidos diverso tempore abstractos; cùm in principio maximè subtiles ac volatiles, in fine maximè crassi ac fixi avocentur, ideóque etiam potentiori igne tandem indigeant.

CCXXXVII. Id autem verum esse, docet nos eadem toties laudata Experientia; qui enim à spiritu acido elevantur halitus, dummodò sit idem suo phlegmate ritè orbatus, sunt primò subtiliores & acrimoniâ volatili præditi, posteà verò crassiores & aut minùs acres, aut fixâ saltem acrimoniâ donati: Quod magis adhuc apparet, quando prægressâ Effervescentiâ contingit partium illa diversarum spiritus acidi separatio: uti hic accidit Mercurio priùs cum acido spiritu effervescenti, atque ab ipso simul soluto. Nam propter illam Effervescentiam diversimodè sibi commiscentur variæ tum Mercurij tum spiritus acidi particulæ, quarum volatiliores in principio assurgunt, fixiores non nisi aucto valdè igne, dum fixissimæ permanent in Igne; abeunte, quicquid ex spiritu acido non est concentratum & unitum Mercurio.

Ratio cur Mercurius fixior debiliùs operetur minùs fixiori.

CCXXXVIII. Aucto igitur Igne, quicquid nondum est unitum & concentratum in Mercurio spiritus acidi, id omne foràs pellitur Non potest proinde ampliùs vim aliquam in humores pituitosos & viscidos exercere, nec mirum, idcircò debiliùs operari Mercurium præcipitatum fixiorem, potentiùs minùs fixum.

Mercurius sublimatus quo-

CCXXXIX. Hoc idem patet quoque ac confirmatur Mercurio sublimato gemino, de quo jam egi. Nam sublimatione corrosivi attollitur tantùm spiritus acidi, quantum cum additi Mercurij quantitate poterat administrari ignis vi attolli. Sublimati autem illius acrimonia corrodens temperatur, ubi plus Mercurij additur, & quidem tantùm, quantùm potest redundanti acido spiritui jungi, unde dulcescat.

CCXL. In Mercurio ergò magis fixo minùs est spiritus acidi, quàm in minùs fixo, minor exinde spiritus acidi pituitam viscidam incidendi vis & potestas: quod satisfacit quæsito.

CCXLI. Quò enim vehementiore igne abstractus est spiritus acidus, eò minùs ejus non concentrati remanet in Mercurio, unde & minùs ab ipso solvitur educiturque humoris pituitosi & viscidi.

CCXLII. Quemadmodùm autem id verum esse, probat & testatur experientia, ita per eandem innotuit nobis, si à præcipitato abstrahatur & comburatur aliquoties Spiritus Vini, eo ipso itidem blandiorem, imò minorem fieri Præcipitati cujusvis operationem.

CCXLIII. Contingit autem id, ne longior sim, quatenus à Spiritu Vini temperatur & infringitur, si quæ superfit, spiritûs acidi acrimonia: postquam id contingere tàm manifestè evincit Spiritus salis dulcis præparatio, quam utpote lippis & tonsoribus notissimam, sæpiùs commemoravi, & tanquam exemplum tritissimum in medium produxi.

CCXLIV. Vt igitur tandem aliquando concludam, licet Mercurij vis solvendi ac educendi pituitam viscidam plurimùm intendatur à Spiritu Acido, cum quo tum sublimatur, tum præcipitatur; minuitur tamen ac infringitur eadem istius spiritus acidi concentratione intimiore ac contemperatione: quam in fixiore observari, puto me tum ratione tum experientiâ certâ sufficienter evicisse, atque Viris veri amantibus hactenus satisfecisse.

CCXLV. Cæterùm *Per Vrinas*, quæ humores Serosos & Pituitosos evacuant Medicamenta plurima commendantur; quorum primaria ferè sunt, *Rad.* Apij, Asparagi, Petroselini, Fœniculi, Eringij, Rusci, Valerianæ, Pimpinellæ, Spicæ Nardi, Asari, Vrticæ, &c. *Medicamenta Diuretica.*

Folia Vrticæ, Cerefolij, Absinthij, Eupatorij, Betonicæ, Chamæpityos, Rutæ, Scordij, Petroselini, &c.

Sem. Anisi, Fœniculi, Dauci, Seselios, Chærefolij, Milij Solis, Saxifragiæ, 4. Frigida Majora dicta, Violarum, &c.

Baccæ Iuniperi, Ribesiorum nigrorum, &c.

Amygdalæ Amaræ, Nuclei Persicorum,

Hordeum, Ficus, Ciceres, Fraga,

Succus Citri, Limonum, Serum Lactis,

Terebinthina,

Vinum Rhenanum & Mosellanum, ut & aliàs tenue, atque tale per Experientiam notum.

Inter *Chymica* commendantur Spiritus Salis, Tartari, Sal Tartari Vitriolatum, Sal Volatile Vrinæ, & aliàs omne, Olea stillatitia Baccarum Iuniperi, Succini, &c.

Composita verò infinita occurrunt descripta, vel concinnari possunt ab Artis peritis.

CCXLVI. Variis autem formis exhiberi possunt prædicta Diuretica; Decocti, Aquæ stillatitiæ, *Quibus formis queant exhiberi.*

titiæ, Emulſionis, Mixturæ, Boli, Olei, Spiritûs, Vini Medicati, &c.

Formæ quomodò varianda. CCXLVII. Variari poſſunt Medicamentorum formæ tum pro Ægrorum moroſorum aut delicatorum lubitu, tam pro ſimplicium diverſitate, tum pro ſingulorum operatione magis vel minùs felice & quidem ſecundùm ipſorum ſubjectorum diverſitatem.

Et quare CCXLVIII. Notum enim, in uno homine non tantùm unum Medicamentum, ſed unâ formâ exhibitum feliciùs operari, quàm aliud, vel formâ aliâ: ad quam rem Medicum imprimis attendere oportet, quò & ſuis Ægris placeat, & feliciùs faciliúſque curet.

Quare diuretica ſeroſos & pituitoſos humores expellant CCXLIX. Medicamenta hæc Diuretica Humores tum Seroſos, tùm Pituitoſos per Urinas educere ac propellere, docet Experientia; quæ cùm & ſapore, & odore, & colore, aliiſque qualitatibus ſenſilibus non parùm inter ſe differant, non mirum; ſi mirentur curioſi rerum abſtruſarum *effectûs ſimilis à rebus tàm diſſimilibus pendentis rationem*, ac mox illam aut ſponte invenire, aut ab aliis ſibi explicari optent.

CCL. Quâ in parte, ut quantùm in me eſt, Curioſis ſatisfacere ſtudeam, quædam præmittam notanda, ex quibus totum hoc negotium manifeſtius futurum confido.

Non omnia Diuretica promiſcuè quoſvis humores evacuare. CCLI. Et 1. quidem notandum, *non omnia enumerata modò à me Diuretica promiſcuè in quovis affectu, aut humore cum ægri commodo per Urinas evacuando conducere, ſed in diverſis affectibus & humoribus peccantibus diverſa uſurpanda.* Quod ego pro lubitu haud fingo, ſed experientiâ doctus aſſevero.

CCLII. *Alia* certè *Bili*, *alia Pituitæ peccanti* ac per Urinas educendæ conducunt Diuretica. Nam Bili conducent, Succus Citri, Emulſio Hordei, Fraga, Spiritus Salis, Sal Tartari Vitriolatum, &c. *Pituitæ* autem pleraque à me recenſita, quin & Acida modò ad Bilem commendata, quoniam Pituitam non minùs alterant; imò per Vrinas propellunt Acida, quàm Aromatica & Sale Volatili conſtantia, uti hoc quoque unicâ nobis conſtat Experientiâ: quam qui negligunt, ſe quoque ac ægros ſuos negligunt Medici, nam de Doctoribus Cathedralibus non loquor, ſed Clinicis, atque Ægris Medicinam facientibus; ubi nil juvat obtundere aut obruere multiloquio Diſcipulos, ſed maximè convenientibus ac ſelectiſſimis medicamentis reſtituere Ægros.

Quænā bili conducant. Quænā Pituitæ.

CCLIII. Ergò pro diverſitate aliorum humorum ſimul in corpore unà cum Pituitâ aut Sero peccantium adhiberi debent Diuretica diverſa.

Diuretica Aromatica Acidis præſtantiora. CCLIV. Quamvis autem non minùs *Acida* conveniant *Pituitæ incidendæ ac educendæ*, quàm *Aromatica & Sale Volatili prædita*; *Hæc tamen* utplurimùm obſervantur præſtantiora, & Sanitati reſtituendæ aptiora, poſtquam non tantùm Pituitam corrigunt, verùm Bilem quoque in naturali ſuo ſtatu conſervant, quinimò ipſam perfectiorem faciunt. *Acida* verò Pituitam licèt incidant & ad Vrinas propellant, Bilem tamen ſimul infringunt, atque à naturali ſtatu abducunt, & hactenus nocent.

Ad omnia præcedentia attendendum. CCLV. Attendendum eſt proinde ad hæc omnia Medico ritè praxin facturo, & ſi ex Ægri relatu, & mox ipſi occurrentibus Symptomatibus non ſatis conſtet Medico de quovis humorum ſimul peccantium vitio, ex *prudenti Medicamentorum* ſibi perſpectorum *uſurpatione, atque ſingulorum operationis obſervatione* non ita difficulter innoteſcet ipſi, *Quales humores, ac quibus modis peccantes ſimul in Ægro exiſtant.* *durū Medico.*

CCLVI. Illis autem obſervatis longè faciliùs erit Medico & Humorum & Medicamentorum ſingulis accommodatorum gnaro feliciter, hoc eſt, citò, tutò, & jucundè ſuos Ægros curare.

Cavendum ne, dum uni humori peccanti proſumus, alii noceamus. CCLVII. Illud enim cavendum imprimis, ne dum uni humori peccanti proſuimus, alii noceamus.

Et quare CCLVIII. Quamvis enim nobis conſtet experientiâ, *Medicamenta aſſumpta imprimis agere in humores peccantes*, quoties ipſis corrigendis ſunt maximè convenientia, tamen conſtat quoque eâdem experientiâ, *medicamenta pluribus humoribus diverſis alterandis apta quodammodò etiam operari in non peccantes humores, ubi vel Copia majori ſimul aſſumuntur vel diutius uſurpantur.*

CCLIX. Quamvis proinde non ſemper mox noxa notabilis obſervetur ex uſurpatione medicamentorum non uſquequaque humoribus peccantibus accommodatorum, eadem tamen ſenſim ſe promit attentis omnium, quæ Ægris contingunt, mutationum obſervatoribus Medicis; qui mox, ubi aliquid nociturum prævident, eidem prudenter provident; atque mutant medicamenta, à quibus ſcopum ſibi propoſitum plenè non vident ſperandum.

CCLX. Quæ hic inculco præcepta, non tantùm ad præſens de Hydrope negotium pertinent, verùm univerſalia ſunt, per totam praxin uſurpanda.

Quænā Diuretica in Hydrope præfertim conducant. CCLXI. Vt autem tandem de Diureticis concludam, aſſero in anteceſſum, *quoniam rariùs Bilis acrimonia aucta ſimul peccat*, illa præfertim *Diuretica conducere Pituitæ ac Sero in* Hydrope imminente *exſuperanti, quæ Aromatica ſunt & Sale volatili prædita*: rariùs autem, quæ ſunt *Acida*; ſubinde ex *utriſque miſta.*

Quâ ratione Urinas moveant, & cum ipſis humores expellant Diuretica. CCLXII. Videamus nunc, an propoſitæ quoque à me quæſtioni ſatisfacere queam, *Qua ratione ſc. Urinas moveant Diuretica, & cum ipſis Humorem Pituitoſum ac ſeroſum expellant*, licèt plurimùm inter ſe differant, tum ſapore, tum odore, tum aliis qualitatibus ſenſilibus.

De quibus Diureticis loquatur Auctor. CCLXIII. Hoc ut faciliùs pateat, notandum adhuc, nos hîc propriè quærere ac loqui de iis *Diureticis*, quæ *humores Seroſos ac Pituitoſos in* corpore *redundantes* educunt; quocirca conſiderandâ priùs *iſtius redundantiæ Cauſa*, quæ rarò unica, ſed ſæpenumerò multiplex exiſtit.

Cur redundant in Sāguine Serū & Pituita. CCLXIV. *Redundant* in enim maſsâ Sanguineâ Serum & Pituita, vel quia *non ſeparantur ab ipſâ* vel quia *tantâ copiâ producuntur, ut ſufficienter ab ipſâ ſecerni ac externi non poſſint.*

Quia nō ſeparantur ab eo *Et quidē Sāguinis vitio.* CCLXV. Si à *Sanguinis maſſa non ſeparantur* Serum vel Pituita, *id non tàm Renum, quàm ipſius Sanguineæ Maſſæ vitio accidere arbitror*, quin omne in *Renibus* obſervabile aliquando *vitium ab eadem Sanguinea maſſâ* plerumque deducendum, rariùs à *primario ipſorum vitio*, ab *externo frigore vel, calore* imprimis tunc petendo.

Non renum.

CCLXVI. Renum, inquam, vitium, rariùs ortum habet ab externo frigore vel calore, utplurimùm à vitio in massâ Sanguinea existente, atque ab externo frigore caloreve producto, & vias Renum obstruente, aut aliàs malè afficiente.

Secretio Seri & Pituitæ à Sanguine deficiens.

CCLXVII. *Secretio* autem *Seri ac Pituitæ à Sanguine deficit* plerumque *ob intimiorem, quàm decebat, partium Sanguinis conjunctionem ac unionem*; unde tunc non tantùm *minus Vrinæ* solet secerni, ac excerni; sed & *minùs contentorum*, unà cum Vrinâ, ubi in corpore redundant, & omnia benè se habent, secerni excernique solitorum.

Intimior partium sanguinis unio unde pendeat.

CCLXVIII. Quæritur proinde, *unde pendeat intimior illa partium Sanguinis unio, ob quam nec Serum, nec alia cum ipso secernenda secerni possunt, aut excerni?*

CCLXIX. Hanc quæstionem ut solvam, ex meis loquar præjudiciis, (dum aliis sua relinquo illibata,) & dicam id accidere *propter Acidum præsertim, aut Salsum lixivum purius in corpore existens.*

CCLXX. Arbitror, inquam, imprimis ac frequentiùs *propter Acidum*, aliquando & rariùs *propter Salsum lixivum purius in corpore humano existens contingere arctiorem, intimioremque omnium Sanguinis partium conjunctionem ac unionem.*

CCLXXI. Ratio est, quia tunc & potentior, & humanæ naturæ minùs conveniens accidit inter ista contraria tum in tenui Intestino, tum in dextro Cordis Ventriculo Effervescentia; unde hîc præsertim concurrentes simul *humores cæteri potentius agitantur, rarefiunt, hinc & intimius junguntur & commiscentur.*

CCLXXII. Quo namque Actior sit inter Acidum & Salsum pugna, eò plus partium ignearum secernitur ab utrisque, eò plus ab iisdem alterantur & rarefiunt cæteræ Sanguinis partes ab ipsis alterari & rarefieri aptæ, eò proinde aptiores fiunt intimiori partium omnium & singularum unioni & conjunctioni; & imprimis partium Effervescentium, Acidi putà Spiritus & Salis Lixivi, quæ partes tunc sine controversia coeunt & adunantur arctiùs, & cum ipsis cæteræ utrisque magis affines.

CCLXXIII. Quoniam verò Sanguinis Serum, (ex quo in Renibus secreto constituitur Vrina) ortum habet ab illis partibus Effervescentibus, atque bonâ sui parte à reliquâ massâ sponte, levi saltem negotio, separabilibus & Aquâ dilutis, nulli debet videri mirum, si vitiosâ contingente & quidem Acriore potentioreque Effervescentiâ, non laxè, uti decebat, sed arctè jungantur hæ cæteris Sanguinis partibus.

Causæ externæ corpus ad Hydropem disponentes.

CCLXXIV. Hoc ita se habere posse, imò admissis meis præjudiciis de Succo Pancreatico, Bile, Lymphâ, Pituitâ, & cæteris in humano corpore jam notissimis humoribus, ita se habere, confirmant omnes Causæ externæ Corpus ad Hydropem disponentes, *Aër* putà *frigidior & Acrior*, & quandoque *Solis vel Ignis æstus*; *Alimenta tum Acidiora, tum Acidis condita*, & quandoque *Acidum concentrantia*; *Vigiliæ vel Somnus excedentes*, atque Spiritus Animales aut consumentes, sicque humorum Acrimoniam promoventes, aut inertiores & pauciores præbentes, atque sic Pituitæ proventum augentes. *Corporis motus nimius*, vel *Quies nimia* eodem, quo dictum, modo humores vitiantes. Inter Animi pathemata tum *Ira* frequens & fortis Bilem acuens, tum præsertim *Mœror, aut Metus gravis* & improvisus, Acidum in corpore augens & Acrius imò purius reddens.

Causæ antecedentes coacervationis Pituitæ & Seri.

CCLXXV. Cùm ergò hæ soleant esse Causæ antecedentes illam Pituitæ ac Seri coacervationem atque productionem nimiam in Corpore, meritò concludemus eo modo illas id efficere, quo secundùm phænomena (quæ habemus pro certissimis) modò memoravimus.

CCLXXVI. Secretio ergò Seri à Sanguine in Renibus minùs contingit sufficiens, non tàm ipsorum Renum, quàm partium Sanguinis arctiùs sibi unitarum culpa, quod erat probandum.

In Sanguine quare augeantur.

CCLXXVII. Quòd si prædicto à me modo minùs secernatur à Sanguine pars Pituitosa & Serosa, ergò eàdem de causâ *augebitur & cumulabitur eadem in ipso Sanguine.*

Causa, cur plus pituitæ in Massâ Sanguineâ producatur.

CCLXXVIII. Quinimò ob eandem causam in tenui præsertim Intestino observabilem *producetur plus ejusdem humoris pituitosi in Massâ Sanguineâ*; quoniam, existente Succo Pancreatico acriore ac puriore, acrior quoque contingit non tantùm continuè cum Bile Effervescentia, sed & tunc quoque, quando è Ventriculo ad Intestinum propellitur Alimentum in ipso fermentatum; cui proinde intimiùs admiscebitur Succus Pancreaticus, ideóque crassiores quoque & in Pituitam facilè mutabiles transferentur cum cæteris Chyli partibus ad Venas Lacteas, & tandem ad Cor; ubi & similis generabitur Sanguis, Pituitosus sc. & Hydropi ansam præbens.

Unde Seri & Pituitæ redundantis generatio, Coacervatio & Retentio.

CCLXXIX. *Ab Acidi* ergò in corpore observati *sed acrioris vitio* pendet imprimis *Seri & Pituitæ* in corpore hydropicorum redundantis tum *Generatio*, tum *Coacervatio*, tum *Retentio.*

Quomodò illud vitiū per Diuretica tollendum.

CCLXXX. Quisquis proinde per Diuretica volet illud vitium tollere, opus erit, ut illas noxas omnes tollat, tum *impediendo novam Pituitæ productionem, corrigendo Acidum noxium*; tum *emendando cætera inde orta vitia* in Sanguine Pituitosiore & viscidiore, ipsum sc. *incidendo & attenuando.*

Et quibus.

CCLXXXI. Hoc autem præ aliis omnibus præstant omnia *Salia Volatilia* & *Aromatica*, quippe quæ & *Acidum temperant*, & *Pituitam incidunt*, hâcque imprimis ratione Vrinas movent.

CCLXXXII. Cætera verò *Acida* inserviunt quidem Pituitæ viscidiori incidendæ; diutiùs autem usurpari non debent, quia sine graviori detrimento non possunt, aucto sc. & acriori facto ab ipsis Acido in corpore, unde Ventris tormina; aliaque producuntur ægris damna.

Sudorifera.

CCLXXXIII. Atque sic puto me quæstioni à me propositæ satisfecisse, ostendendo modum, quo Vrinas movent Diuretica, & cum ipsis expellunt humorem pituitosum ac serosum. Pergamus nunc ad Sudorifera, quæ 4. loco dixi conducere iisdem expellendis.

Quænā Serum & Pituitā foràs propellant.

CCLXXXIV. *Sudorifera* verò, quæ tum Serum tum Pituitam foràs propellant, & ipsis Sanguinem liberent, plurima occurrunt, & inter alia.

Radices

Radices Apii, Fœniculi, Bardanæ, Pimpinellæ, Angelicæ, Zedoariæ, Tormentillæ, Chinæ, Imperatoriæ, Sarſæparillæ, Aſari.

Folia Cardui Benedicti, Capillorum Veneris, Scordii, *Sum.* Cent. minor. Melilot. *Flor.* Chamæmel.

Lignum Guajacum, Saſſafras, Quercûs, Juniperi, Buxi;

Baccæ Juniperi, Sambuci, Ebuli, &c. ex quibus *Rob* paratur.

Semen Milii, Aquilegiæ, Card. Bened. &c.

Opium, quod Sudoriferum planè eſt, & *Opiata* omnia, Theriaca, Mithridatium, Diaſcordium, &c.

CCLXXXV. Atque ex hiſce variâ formâ parantur medicamenta ſudores moventia, Pulveris, Decocti, Aquæ ſtillatitiæ, Extracti, Salis, Rob, Electuarii, &c.

CCLXXXVI. Præter hæc vulgò nota ſunt & nonnulla Chymicis celebrata ſudorifera ex Mineralibus præſertim ac Metallicis parata.

CCLXXXVII. Ex Antimonio quidem occurrit primùm *Antimonium Diaphoreticum* dictum, & ſolâ ejus cum Nitro fuſione ac fixione paratum.

CCLXXXVIII. Huic proximum eſt *Bezoardicum Minerale* dictum, ex eodem Antimonio ſed cum Mercurio ſublimato in Butyrum priùs deſtillato, hinc cum Nitri Spiritu fixato confectum.

CCLXXXIX. Præter hoc Bezoardicum Minerale ſimplex dictum, plura numerantur adhuc à diſſoluto in figente ſpiritu Metallo nomen ſortita, unde laudantur, Lunare, Solare, &c. quæ ab addito metallo dubio procul ſingularem vim ſunt nacta.

CCXC. Laudatur etiam *Antimonii Sulphur auratum diaphoreticum* dictum, ex Ipſius cum Nitro & Tartaro fuſi Scoriis Aquâ calente extractis & Aceto deſtillato præcipitatis, & diligenter edulcoratis paratum.

CCXCI. Laudantur quoque *Antimonii flores* iteratâ ſublimatione tandem *fixi* facti.

CCXCII. Si ex *Mercurio* paratur *Præcipitatum Diaphoreticum*, quod quò accuratiùs præparatur, eò efficacius efficitur.

CCXCIII. *Mineralia* certè ac *Metalla* pro diversâ ſui præparatione vires ſuas mutant, quin ex ſingulis (quod de Vegetabilibus quoque verum) omnis generis ac operationis medicamenta confici poſſunt; Hoc qui naturalium & artificialium mutationum imperiti ignorant, manu operi admotâ tentare priùs deberent, quàm negare.

CCXCIV. Ad Sudores movendos conducunt quoque ex *Animalibus* partibus omnia ferè *Oſſa Cornua & Ungulæ*, ac præſertim parata ex ipſis, *Spiritus, Salia Volatilia*, & *Olea ſtillatitia.*

CCXCV. Non tantùm intrò aſſumptis provoveri poſſunt Sudores, ſed *forinſecus quoque uſurpatis, Balneis* putà multiplicibus, *naturalibus*, ſive *Thermis*, & *Artificialibus*, iiſque tum *Aquæ dulcis*, tum *Variorum Decoctorum*, tum *Spiritus Vini*, & *Laconicis dictis.*

CCXCVI. Eſt autem magnum illud beneficium, poſſe citra ullius medicamenti aſſumptionem promoveri Sudorem, quod imprimis uſu venit in delicatulis. Sed de hoc modo egi jam alio loco.

CCXCVII. De modo, quo Sudorifera aſſumpta Sudorem moveant & promoveant, non puto multis eſſe mihi nunc diſputandum, poſtquam ex iis, quæ jam de Diureticis propoſui, hanc rem ſatis planam eſſe puto. *Sudorifera quomodò ſudorem moveant*

CCXCVIII. Vix enim inter ſe differunt Sudorifera & Diuretica, niſi gradibus: cùm eadem Medicamenta nunc Sudores, nunc Vrinas moveant, prout ſc. majore vel minore quantitate aſſumuntur, & illius quantitatis reſpectu humores in corpore ſe habent diverſimodè, atque cætera diſponuntur variè; nam humorum præſertim & externorum, tegumentorum putà, Aëris, aliorumque reſpectu vel Sudor, vel Vrina prodit. *Sudorifera & Diuretica nō niſi gradibus differre.*

CCXCIX. Vnde etiam patet *materiam eandem eſſe Urinæ ac Sudoris*; differre tantùm, imprimis ſaltem, viâ excretionis. Quod benè notaſſe juvat Medicum Tyronem; ne ſc. mox terreatur cum vulgo, imò Medicorum vulgo, ubi non prodit mox Sudor poſt aſſumpta Sudorifera; neque enim ſemper parata eſt ad excretionem materia Sudoris, nec ſemper per habitum corporis & poros, ſed non rarò per Renes ac veſicam cum reliquâ Vrinâ excernitur, & quidem cum ſummo Ægrotorum commodo. *Urinæ & Sudoris eadem materia.*

CCC. *Nihil certè periculi imminet Ægris ab aſſumptis Sudoriferis, quamvis nullus prodeat Sudor*: Neque enim noxia ſunt Sudorifera per ſe; & ſi quid noxæ metuendum ſit poſt aſſumpta Sudorifera, non prodeunte tamen Sudore, id omne pendet aut ab humore in corpore peccante ac rebelli, aut à tegumentis nimiis Ægros penè ſuffocantibus, quod imprimis culpandum & vitandum in Sudore movendo; hâc enim in parte delinquunt non tantùm adſtantes, ſed gregarii quoque Medici plebejis moribus præter rationem omnem ſe accommodantes, & ipſos laudantes. *Nullum eſſe periculum à Sudoriferis, quamvis nullus prodeat ſudor.*

CCCI. *Non eſt quidem bonum ſignum, non prodire Sudorem aſſumpto Sudorifero ſatis potente*, & concurrentibus cæteris ad Sudorem promovendum requiſitis. *Non tamen eſſe bonum ſignum.*

CCCII. Alterutrum enim hoc indicat, & hactenus pro indicante habendum, vel *humores in corpore non eſſe adhuc aptos & diſpoſitos, ut per Sudorem expellantur*; vel *conclamatum eſſe, atque functiones naturales omnes fatiſcere*, atque *ad mortem* properare Ægrum. *Quænā indicet.*

CCCIII. Vbi enim dejectæ vires ſimul obſervantur, idque ob penè *ſuffocatum diſſipatumve* Ignem in Cordis dextro Ventriculo perpetuandum, nil boni poteſt ampliùs ſperari.

CCCIV. *Vita certè noſtra conſervatur naturaliter ſuſtentatione Ignis temperati in dextro Cordis Ventriculo, perpetuò excitandi*, & unà cum Sanguine in corpus univerſum diſtribuendi. *Unde vita noſtrā ſuſtentetur.*

CCCV. Eâdem contrà *Vita noſtra perit naturaliter Extinctione ejuſdem Ignis, vel Suffocati, vel minùs accenſi & ſponte fatiſcentis*, vel etiam poſt ſummum incendium extincti. *Unde pereat.*

CCCVI. Quæcunque proinde ad iſtius Ignis perpetuationem facere poſſunt, conſervari debent ac inſtaurari ad vitæ ipſius conſervationem; uti etiam viciſſim omnia removenda ſunt, *Quid ad ejus conſervationem faciendum*

quæ Ignem illum aut suffocare valent, aut languidum reddere.

CCCVII. Quænam verò illa mihi esse videantur, alibi docui, nec opus idem hîc repetere, quapropter ad alterum modò memoratum revertor, ad *humores minùs aptos, ut Sudoris specie foràs propellantur.*

Quinam humores inepti sint, ut sudoris specie foras propellantur

CCCVIII. Humores autem illi præsertim observantur *inepti*, qui vel sunt *valdè viscidi*, vel *cum viscidis commisti*; à quibus proinde nequeunt secedere, nî adjunctorum viscíditas priùs incidatur.

CCCIX. Viscíditas ergò humorum aut Sudore expellendorum, aut ipsis admistorum impedit quæsitum Sudorem.

Sudoriferorum vires, & operatio.

CCCX. Quoniam verò Sudorifera pleraque vim habent incidendi & attenuandi, adeóque viscíditatem omnem corrigendi, (quamdiu cætera benè se habent in corpore) licèt Sudor nullus prodeat, nil inde continget ægris damni, quin iisdem sensim ad Sudorem disponuntur humores expellendi, remoræ saltem tolluntur paulatim.

CCCXI. Quinimò si à frigore externo coarctati sint in corporis superficie & cute pori, aut ibidem coagulati potiùs humores Pituitosi eosdem obstruentes, atque sic Sudorem impedientes, assumptis Sudoriferis ex incidentibus paratis dissolvetur iterum prædicta Pituita, solvetur Obstructio, aperientur pori, atque Sudori posteà securo parabitur denuò via: Constat enim experientiâ quotidianâ, assumptis crebriùs Sudoriferis, sed benignis, Ægroque mediocriter nec nimiùm tecto, Sudorem, qui priùs nondum prodibat, sensim prorumpere, & quidem cum magno Ægri commodo.

Festinandum lentè in Medicinâ facienda.

CCCXII. Quod proinde inculcavi sæpiùs, iterum inculco, festinandum lentè in Medicinâ faciendâ, hoc est, non differendam quidem Curam necessariam, sed in ipsâ procedendum lentè, & agendum blandè, qualibuscunque tandem quis utatur medicamentis.

Et quomodo.

CCCXIII. Festinandum quidem aliquando in curâ instituendâ, ne occasio nonnunquam præceps Medico elabatur: usurpanda autem semper auxilia non vi ac vehementer, sed blandè agentia, hoc est, sine virium Ægri dejectione notabili.

Qui Sanguis educendus.

CCCXIV. Vnde si *Vena Ægro secanda*, & Sanguis educendus; satius est partitis vicibus, & quantum Æger commodè ferre poterit, evacuari Sanguinem, quàm simul & semel cum ejusdem insigni debilitatione.

Qui humores evacuandi.

CCCXV. Si *humores Biliosi, Pituitosi Serosi evacuandi*, satius est per epicrasin & blandis medicamentis illos paulatim evacuari, quàm adhibitis potentioribus vel copiâ majore in Hypercatharseos adeóque vitæ periculum ægrum conjicere, quod nimis frequenter Thrasonicis Medicis accidere, quotidiana docet Experientia.

Qui Sudor movendus.

CCCXVI. Si rursus *Sudor veniat movendus*, satius est ipsum lentè ac repetitis vicibus propelli, quàm eodem vi propulso Ægrum ad languorem debilitare; quemadmodùm id non semel imprudenter à quibusdam Sciolis potiùs quàm peritis Medicis factum novi, qui nimirum plus imaginariæ, Scientiæ Medicæ, quæ nulla fuit vel erit unquam, quàm Arti reverà existenti & solo exercitio atque observatione diligenti eorum, quæ Ægris benè aut malè cedunt, comparandæ, adeóque peritiæ tribuunt, & non tantùm sibi, quod ferendum, ac ridendum; sed miseris Ægris quoque, quod dolendum & culpandum, noxam afferunt.

Qui humores vitiosi alterandi.

CCCXVII. Si, ut hoc etiam addam, *alterandi sint humores in corpore vitiosi*; satius itidem non simul ac semel, at per partes assumi medicamenta humores alterantia & corrigentia; sic enim plùs præstare toties laudata evincit Experientia; quin ejusdem rationes invenit Ratio. *Et quâ…* Si enim vel Bilis, vel Pituita, vel Succus Pancreaticus qualitate peccet vitiosâ, & talis effundatur continuè in tenue Intestinum; quicquid assumetur medicamenti, ut vitium illud qualecunque corrigat, debet illi peccanti humori admisceri; at non admiscebitur, nisi parti in tenui intestino occurrenti; cui si multum Medicamenti alterantis admisceatur, illam nimiùm alterabit & non tàm temperabit, quàm contrariam ipsi qualitatem imprimet, atque sic ab uno extremo conjicietur peccans humor in alterum, secundùm tritum proverbium:

Stulti dum vitant vitia, in contraria currunt.

CCCXVIII. Quòd si contrà vice quâvis minùs medicamenti assumatur, humor ipsi occurrens corrigetur, atque sic correctus per venas lacteas perget ad Sanguinem; dum alius vel in tenue Intestinum propulsus à novo Medicamento paulò post iterum quantitate parvâ assumendo similiter fit temperandus, quin eâ ratione omnis humor vitiosus paulatim ad pristinam temperiem deducetur, & vitiosi generatio nova impedietur.

Semper blandè & lentè procedendum.

CCCXIX. Esto igitur in Arte Medicâ Regula Vniversalis & Aurea, *Semper blandè ac lentè procedendum in omni Curâ Ægrotorum ritè ac secundùm rationem sanam Experientiæ indubitatæ innitentem instituendâ.*

Sudorifera quid præstent.

CCCXX. *Sudorifera* ergò ex *incidentibus & attenuantibus* parata & *partitis vicibus exhibita* tum ipsos *humores Sudore propellendos*, ubi existunt *viscidi*, tum *alios ipsis admistos & itidem viscidos*, tum & aliàs *in corporis poris ac superficie coagulatos solvunt, incidunt, & ad Sudorem secuturum sensim omnia disponunt.*

CCCXXI. Atque hæc de Sudoriferis dicta sufficiant, de *Salivatione* nunc quoque aliquid dicendum.

Salivatio quid.

CCCXXII. Est autem *Salivatio, Evacuatio humoris Pituitosi ac Serosi per Vasa Salivalia & omnes in Os patentes hiatus,*

Quibus humoribus conducat.

CCCXXIII. Illis enim humoribus in Sanguine redundantibus conducit Salivatio sive Ptyalismus.

Salivatio sponte nata.

CCCXXIV. Contingit quidem aliquando, licèt rariùs, *Salivatio sponte*; quod in hisce regionibus nonnunquam factum observavit, & quidem cum notabili ægrotorum commodo, & liberatione à *morbis chronicis à Pituitâ semper pendentibus.*

Artificialis à Mercurio.

CCCXXV. Vtplurimùm tamen à *Medicamentis* excitatur Salivatio, & imprimis à *Mercurio tàm crudo, quàm sublimato, aut præcipitato*; sive *forinsecùs, sive intrinsecùs usurpato*: Variis namque modis usurpari potest Mercurius ut Salivationem promoveat.

CCCXXVI.

iterùm assumto. CCCXXVI. Aliàs enim vel sublimatus dulcis, vel præcipitatus multiplex *intrà corpus assumitur*, unde non tantùm vomitus vel Alvi dejectio, sed Salivatio quoque excitatur.

vel exterrnè. CCCXXVII. Aliàs Crudus Oleis & Unguentis innutritur, atque tunc partes variæ, volæ manuum & plantæ pedum, quin omnes articulationes, & spina dorsi iisdem *illinuntur*, & post tres quatuorve dies utplurimùm Salivatio consequitur.

is quomodò.

t per fumum. CCCXXVIII. Aliàs idem in Cinnabarim sublimatus cum Sulphure, Myrrhæ aliisque additur, in pulverem redigitur, atque prunis injectus *fumum promit*, qui per infundibulum *hiante ore exceptus*, sensim Salivationem movet.

Qui modus tutissimus. CCCXXIX. Atque hic modus postremus Salivationem movendi omnium tutissimus est, si prudenter adhibeatur; Est enim tunc in Medici potestate Salivationem pro lubitu regere ac moderari; quod non æquè fieri potest ab assumpto, vel inuncto Mercurio.

CCCXXX. Quinimò à prudente Medico ita potest excitari Mercurii fumo Salivatio, ut à nemine facilè possit observari, nisi à rei peritissimis. Hoc autem fieri tantùm potest æstatis tempore, aut Aëre calente.

Frigus externum obesse salivantib. CCCXXXI. Observandum namque *Nihil æquè nocere Salivantibus, ac frigus externum*, à quo sibi cavere debent studiosè, qui felicem optant à Salivatione successum.

Et quare CCCXXXII. A frigore namque impeditur Humoris effluxus, unde ab illis circà glandulas Salivales stagnantibus nonnunquam Suffocationis periculum imminet ægris, aut ab iisdem deorsùm ad alvum ruentibus Ventris fluxus gravis, & aliquando Vomitus enormis cietur.

CCCXXXIII. Cavendum proinde sedulò, ne frigori externo exponantur quotquot Salivationem patiuntur.

Quomodo obviare Oris ulcera. CCCXXXIV. Observandum quoque, in Salivatione, potentiore præsertim, gingivas & linguam & labia & buccas ulcera perpeti satis molesta, & fœtentia; quæ nisi exactè observentur, nonnunquam graves post se noxas ægris relinquunt, dum & Columella, & Glandulæ in faucibus, & Linguæ pars absumuntur, & Cicatrices grandes ac molestæ in Buccis producuntur.

CCCXXXV. Quomodò verò illis molestiis sit per oris collutiones & gargarismos occurrendum, non est hujus loci disquirere; cùm spectet imprimis ad Luis venereæ Curationem, ad quam feliciùs absolvendam frequens est Salivationis excitatio.

8. Seri Salsedo, & Pituitæ viscidi- tas quâ curetur. CCCXXXVI. Sic itaque puto me sat multis egisse de modo minuendi Humorem serosum ac Pituitosum in Corpore humano redundantem, atque hydropi futuro ansam præbentem.

Salsedo unde: CCCXXXVII. Vltima & *Octava in Hydropis Curatione Indicatio à Seri Salsedine*, ac *Pituitæ viscidi tate* deducta restat explicanda.

CCCXXXVIII. Quoniam verò suprà egi de viscidi tatis correctione, non est opus, ut pluribus nunc de eâdem agam: quin sufficiet mihi pauca de seri salsedine corrigenda proferre.

CCCXXXIX. Quòd si benè conjectem, *Salsedo*, qualem in Sale marino, gemmæ, similibusque observamus, *ortum ducere videtur* imprimis *ex sale lixivo & spiritu acido satis puris commistis, exsuperante tamen tantillum spiritu acido.*

Quibus temperatur. CCCXL. Hanc verò salsedinem contemperant *Gummi Tragacantha*, *Arabicum*, *Mastiche*, *Thus*, *Styrax calamita*, *Hyoscyami Semen*, *Cynoglossæ Radix*, &c. ut & *Pilulæ de Styrace*, *Cynoglossâ*, & *Arnoglosso*, sive Plantagine dictæ: quorum ope humores salsos ac serosos temperari & corrigi, constat per experientiam; licèt non æquè forsan rationi nostræ pateat, quomodò ista & alia id præstent.

Verùm hæc sunt quæ de Hydrope, ejusque Curatione hâc vice proponenda habui. Spero, inde emolumentum aliquod in omnes eos, qui circà periculosi hujus affectûs medelam subinde occupantur, redundaturum.

Finis Tractatûs Sexti.

TRACTATUS VII.

DE AFFECTIONE HYPOCHONDRIACA.

Affectio Hypochondriaca notabilis. I. CVM Medicis & cognitu necessaria, & curatu arduâ sit *Affectio Hypochondriaca*, illam meritò inter notabiles Affectus memoramus, peculiarique discursu exponendam suscipimus.

Varia ejus Symptomata commitari. II. Ne autem ullius mentem ullo præjudicio præoccupemus, aut saltem præoccupare velle videamur, antequam Affectionem describamus Hypochondriacam, & qualem affectum ipsam esse putamus, determinemus, proponemus varia Symptomata & mala, quibus catervatim comitata sese manifestare ac Ægros infestare solet, ut ex ipsis accuratè atque ordine examinatis unicuique proclive sit de ejusdem naturâ & essentiâ judicium ferre adæquatum & æquum.

Ejus sedes. III. Observandum autem mox in limine, plurima Hypochondriacam affectionem comitari solita *Symptomata*, ejusdemque *signa exacerbari maximè post alimentorum assumptionem*; unde non malè conjicipossè videtur, *sedem focumque*, hujus

hujus mali esse si non ipsum ventriculum ventriculo saltem vicinas partes.

Symptomata.

IV. Inter multiplicia autem in affectione Hypochondriacâ observabilia Symptomata sequentia sunt præcipua.

Angustia circa præcordia.

V. Et 1. quidem *Angustia circa præcordia*, post alimentorum assumptionem in aliis quidem citiùs, in aliis tardiùs, rursùs in aliis graviùs, in aliis leviùs affligens, tàm ratione Individuorum diversorum, quàm alimentorum variorum.

Præcordiorum distentio. Animi deliquiũ.

VI. Huic Angustiæ plerumque comes est 2. *præcordiorum distentio*, & non rarò 3. *Animi Deliquium.*

Ructus acidi.

VII. Hæc mala comitantur utplurimùm 4. *Ructus acidi, rariùs nidorosi.*

Nausea Vomitus.

VIII. Sed prætereà frequenter urget 5. *Nausea*, cum insequente *Vomitu.*

IX. Quodque hic notabile est, *vix cessant aut minuuntur prædicta & mox adhuc dicenda Mala*, nisi 6. *Vomitu ejiciatur Pituita* varia, nunc *aquea*, crebriùs *crassa & viscida*; nunc *insipida*, sæpe *acida, acerba, pontica*; & nonnunquam simul *amaricans*, & *Bili mixta*; Vbi ejiciuntur liberantur brevi, aliàs per plures horas protrahitur malum & angustia.

Varia Vomitu ejecta.

Effervescentia in ventre.

X. Interim sæpenumero 7. *effervescentia* aliqua notabilis *sentitur in ventre* atque ebullitio quasi, unde & *sursùm halitus, vapores, ructus* observantur elevari, & *per intestina flatus* devolvi *cum rugitibus*, quibus per *crepitum emissis* levamen accipit æger, iisdem autem retentis angustias majores aut tormina etiam patitur.

Flat⁹ per intestina.

Hypochondriorum distentio.

XI. Vnde 8. *Hypochondriorum sinistri* præsertim, *distentio & tumor* ægros urget adeò ut aliquando tympani ad instar distentum sit abdomen.

Alvus adstrictior.

XII. Sed & 9. *Alvus* plerumque *adstrictior* existit, rariùs *laxior.*

Frigus in dorso.

XIII. Vbi Effervescentia prædicta excitatur, 10. *frigus* ferè *circa regionem lumbarem atque inter scapulas dispersum* molestum est, *febremque intermittentem* mentitur, atque *ephemeram* nonnunquam excitat.

Æstus in Hypochondriis

XIV. Quin 11. hoc frigus excipit aut sine frigore sensili exoritur *Æstus in Hypochondriis* valdè molestus; moxque sursùm communicatur, unde varia consequuntur Symptomata.

Strangulatio faucium apparens.

XV. Nam 12. in quibusdam Vterinæ suffocationi passio similis producitur, adeò ut *sibi fauces occludi, seque strangulari* putent ægri.

Pulsus compressus.

XVI. Interim 13. *Pulsus* primùm *compressus* editur, quandoque nullus sentitur; sed paulò post *frequentior ac febrilis* redditur, concurrente ferè *Cordis palpitatione.*

Respiratio difficilis.

XVII. Ipsa quoque 14. *Respiratio difficilis* existit.

Sudor frigidus.

XVIII. In mediis hisce angustiis 15. non rarò *Sudor* erumpit *frigidus*, qui decrescente malo mutatur in *calidum.*

Faciei rubor & calor post pallorem & frig.

XIX. Sed & 16. tunc simul *Faciei rubor & calor* observatur, cùm priùs *pallor & Frigus* ipsam obsideret.

Caput grave, Dolor lãcinans.

XX. Nec tamen hic malorum finis, nam 17. *Caput* quoque *gravitatis sensu* afficitur, & non rarò *dolor lancinans* ipsum occupat.

Oculi Caliginosi.

XXI. Quinimò 18. *Oculi Caliginosi* fiunt, & quandoque *Vertigine* corripitur æger.

Aurium tinnitus.

XXII. Sed & 19. *Aurium tinnitu* vexatur idem.

Stupor formicationis sensus.

XXIII. Partes autem extremas 20. *Stupor & formicationis sensus* prehendit.

Lassitudo spontanea.

XXIV. Quin 21. Corpus Universum *Lassitudo spontanea* occupat, ac si defatigatum esset labore multo & fustibus exceptum.

Vigiliæ Insomnia.

XXV. Multos 22. *Vigiliæ* urgent molestæ, alios *Insomnia*; quosdam mox ab assumpto Alimento satis placidè *dormientes excitat* aliquot post horis malum, ubi sc. absoluta est qualis qualis Alimentorum in Ventriculo alteratio.

Tristitia & Metus.

XXVI. Sed nec 23. *Mentis functionibus* parcit hic affectus, quin potiùs *Animum ad tristitiam & Metum* disponit, cum leviori aut graviori *Delirio Melancholico* dicto.

Delirium Melancholicum. Epilepsia & Convulsio, &c.

XXVII. Quin nonnunquam 24. gravissimis affectibus Praxeos hujus nostræ lib. II. explicatis, *Epilepsiâ, Convulsione, Apoplexiâ* vel *Paralysi* Ægros hos teneri observatum est.

Saliva multa.

XXVIII. Sed & 25. in plerisque Ægris *Saliva multa* observatur, & imprimis aucta, quando graviùs affligit malum.

Fames læsa.

XXIX. Multis 26. *Fames intenditur aut depravatur, aut etiam minuitur.*

Sitis aucta.

XXX. Nonnullis 27. *Sitis augetur* in Paroxysmo, aliàs non item.

Urina varia.

XXXI. Denique 28. *Vrina* observatur *planè varia*, nunc pauca, nunc multa; nunc *tenuis*, nunc *crassa*; nunc *albicans vel Aquea*, nunc *rubicunda*, nunc *nigricans*; in quâ plerumque subsident *arenulæ rubicundæ tenuiores, crassioresve*, laterum contusorum farinæ non absimiles, & nitentes; nunc in fundo & in parietibus subsidentes, nunc in superficie innatantes, nunc per contenta omnia dispersæ.

Hæc Symptomata non semper nec in omnibus apparere &c.

XXXII. Atque hæc sunt primaria, quæ in unum acervum corradere valuimus, Hypochondriacæ affectionis Symptomata simul & signa: quæ in omnibus non apparent omnia, nec semper æquè gravia: unde prout plura existunt vel pauciora, leviora vel graviora, sic affectum etiam leviorem vel graviorem esse arguunt.

Materia Efficiens, & locus.

XXXIII. Hæc omnia autem qui ritè expenderit, & cum iis, quæ non uno loco de *Bilis & Pituitæ in tenui Intestino confluxu*, atque *inde excitato motu alterativo, sive Effervescentiâ* diximus, contulerit; non vehementer laborabit *in causâ & materiali & efficiente* ructuum, flatuum, halituum, vaporumque & omnium ab ipsis excitatorum malorum reliquorum assignandâ, & *loco affecto* designando.

De Humore Pituitoso & Bilioso authoris sententia.

XXXIV. Quapropter ut in omnibus illis *Symptomatibus à duplici humore simul plerumque hîc peccante, Pituitoso & Bilioso* deducendis & breviores esse queamus & magis perspicui, non abs re nos facturos arbitramur, si paucis nostras de hisce humoribus observationes & ratiocinationes repetamus & dicendis præmittamus. Speramus enim sic futurum, ut reliqua omnia non ita difficulter percipi queant.

Pituitã reperiri in Ventriculo & Intestinis tenuibus

XXXV. Observavimus ergò, idemque observarunt dubio procul etiam alii, quinimò observare poterunt, qui volent, omnes & singuli in cadaverum humanorum & brutorum vivorum sectione naturalium rerum scrutatores accurati & à præjudiciis liberi, 1. *Pituitam multam semper ac secundùm naturam reperiri tàm in*

Ven-

Ventriculo, quàm imprimis in tenuibus intestinis.

XXXVI. 2. *Salivam ab omnibus naturaliter deglutiri* continuè in Ventriculum.

XXXVII. 3. *Salivam eandem facilè incrassari & inspissari in Succum Pituitæ subviscidæ planè similem*: si nimirum in vase aliquo collecta asservetur aliquandiu.

XXXVIII. 4. *Pancreaticum Ductum hiare in tenue intestinum.*

XXXIX. 5. Collato Pancreatis corpore Glandulofo cum non dissimilibus ipsi Maxillaribus Glandulis, Salivam præparantibus: & Pancreatico Ductu itidem cum non dissimilibus ipsi Ductibus Salivalibus;non ita perperam *suspicionem moveri de Succo Pancreatico Salivæ quoque simili,ac proinde Pituitæ producendæ aptissimo.*

XL. Adeò ut *primaria Pituitæ causa & interna* videatur statuenda tum *Saliva*, tum *Succus Pancreaticus*:uti *secundaria & externa, Alimentum*,pro suâ diversitate plus vel minus materiæ in Pituitam mutari aptæ continens.

XLI. *Bilem ad Intestina deferri* posse ac quotidie deferri, tàm manifestum est Anatomicis, & tàm sæpè à nobis, aliisque ostensum, ut injuriam videamur facere Lectori,si pluribus hoc illi probare tentemus.

XLII. Aliud autem est quærere, *An Bilis in Hepate secernatur à Sanguine*,atque *tàm ad Intestina rectà,quàm ad ejusdem Folliculum obliquo ductu deferatur*, uti communis est plerorumque sententia; *An verò in suo folliculo præparetur, atque partim ad Intestina, partim ad Hepar moveatur,ut Sanguini admisceatur*, quæ nostra est suspicio; Quæ tamen quæstio hoc loco non incommodè potest omitti, quamvis satiùs foret de hujus rei veritate plenè nobis constare.

XLIII. Sufficit tamen, ut quæ hîc dicenda habemus intelligantur, *nosse Bilem effundi ad Intestina per meatum suum Intestinalem, Choledochum vulgò dictum*, atque omnem Bilem in Ventriculo aut Intestinis repertam inde deducendam; Interim concedimus lubentes, *partem Alimentorum assumptorum posse in Ventriculo atque Intestinis ab hac Bile malè dispositâ corrumpi in humorem Bili analogum*, & non rarò Bilis nomine apud Medicos æquè ac Plebejos venientem.

Partem alimentorum posse à bile affectâ corrumpi.

XLIV. Quibus ita præmissis,proximum est, ut paucis utrumque humorem, & naturalem & præternaturalem describamus, ut commodiùs utriusque effectus dignoscatur.

XLV. *Bilem* quod attinet naturalem, hanc si quis examinet, comperiet tanquam *primariis partibus constare tribus,Sale lixivioso, Spiritu Volatili, & Oleo*, intimè unitis, & in unam naturam digestis: His pauca est admista *Aqua*, paucissima *Terra*: *Spiritum Acidum* ipsi naturaliter inesse non putem.

Bilis naturalis quibus constet.

XLVI. *Pituitam verò naturalem* in tenuibus Intestinis repertam & mediocris viscíditatis participem si quis examinet, comperiet constare *multâ Aquâ;Spiritu Acido & Volatili paucis;Oleo & Sale lixivioso adhuc paucioribus; Terrâ paucissimâ, vel penè nullâ.*

Pituitæ naturalis quibus constet.

XLVII. Præter naturam observatur idem humor variis modis affectus,prout variè immutatur miscibilium proportio, & mistionis gradus.

Bilis variæ constitutionis præternaturales.

XLVIII. Nam 1. si *in Bile Sal lixiviosum exuperet*, Acrior evadet ipsa, & ad Effervescentiam potentiorem producendam aptior; cum fiat inter Salem lixiviosum, remve ipsi analogam, & Spiritum Acidum.

XLIX. Sin 2. in eâdem contrà *minuatur idem Sal lixiviosum*, imbecillior reddetur ipsa Effervescentiæ etiam naturali producendæ.

L. Sin 3. in *eâdem Bile exuperet Oleum*, reddetur ipsa nimiùm inflammabilis.

LI. Sin 4. contrà *deficiat* in eâdem *Oleum*, minus apta fiet suscipiendo naturali incendio.

LII. Sin 5. *exuperet in Ipsâ Spiritus Volatilis*, nimis mobilis & agitabilis reddetur ipsa.

LIII. Sin contrà 6. *deficiat in Ipsâ idem Spiritus Volatilis*, segniùs movebitur eadem, fietque fixior.

LIV. Sin 7. *Aqua exuperet in Bile*, diluetur nimiùm & debilitabitur in omni suo opere.

LV. Sin contra 8. *deficiat eadem Aqua*, viscidior erit, minúsque fluida.

LVI. Sin 9. *exuperet in Ipsâ Terra*, aridior evadet, ac in calculos inde generandos prona.

LVII. Sin 10. contrà *deficiat eadem Terra*, consistentiam habebit minorem, quamvis ob Terræ naturalem paucitatem minus periculum exinde orietur ipsi.

LVIII. Sic rursus si 1. *In Pituitâ exuperet Aqua*, nimis tenuis & fluida, imò debilis reddetur ipsa.

Pituitæ constitutiones præternaturales.

LIX. Sin contrà 2. *deficiat in Ipsâ Aqua*, crassior evadet & viscidior, & hactenus itidem debilior.

LX. Sin 3. *exuperet in Pituitâ Spiritus Acidus*, acrior evadet, & ad effervescentiam cum Bile potentiorem producendam agilior.

LXI. Sin contrà 4. *deficiat in eâdem Spiritus Acidus*, imbecillior & ineptior evadet ad naturalem quoque effervescentiam excitandam & sustinendam comprimendamve.

LXII. Sin 5. *exuperet in Pituitâ Spiritus Volatilis*, eo ipso quoque debilior evadit spiritus acidus; redditurque fluidior, minúsque coagulabilis tota Pituita.

LXIII. Sin contrà 6. *deficiat in ipsa idem Spiritus Volatilis*, acrior existet spiritus acidus, totaque pituita erit magis coagulabilis, aut jam coagulata.

LXIV. Sin 7. *exuperet in Pituita Oleum*; viscidior existet ipsa, & omni Bilis actioni suscipiendæ ineptior.

LXV. Sin contrà 8. *deficiat in eadem Oleum*, liquidior existet ipsa, & sustinendæ Bilis actioni ineptior.

LXVI. Sin 9. *exuperet in Pituita Sal lixiviosum*, ad omne suum opus reddetur ineptior, dum spiritum acidum infringit, acuitque bilem potiùs, quàm ut ipsam temperet.

LXVII. Sin contrà 10. *deficiat in eadem Sal lixiviosum*, cum Bile coibit difficiliùs, & ne sic quidem apta erit operi suo perficiendo: Congressus enim sic facilitatur bili in pituitam per communem utrique salem.

LXVIII. Sin 11. *Terra redundet Pituitæ*, concrescet & in calculosam naturam abibit facilè.

LXIX. Sin contrà 12. *Terra omni destitua-*

 tur

tur Pituita, cùm ipsâ carere queat commodiùs, vix inde aliquod continget incommodum.

LXX. Vterque autem hic humor cùm ex miscibilium suorum uno aucto vel imminuto tantam mox mutationem ostendat in effectibus suis; quanta expectanda erit, si in pluribus simul contingat illa mutatio, dum infinitis penè modis accidere queat ipsa; dum non tantùm in unius, sed utriusque humoris partibus variis compositionem ipsius ingredientibus illa mutatio veniat expectanda.

LXXI. Quas differentias omnes cùm impossibile sit, saltem nimis longum, debitè persequi, ab eorundem ulteriori enarratione supersedebimus, & ad affectionem Hypochondriacam ipsam ulteriùs explicandam denuò nos accingemus.

Hypochondriacæ Affectionis Symptomata unde.

LXXII. Videndum proinde, an à binorum horumce humorum vitio multifario deduci queant multifaria Hypochondriacæ Affectionis Symptomata suprà à nobis recensita.

A Bilis & Pituitæ Effervescentia vapores, halitus & flatus

LXXIII. Et probandum in antecessum excitari posse ab illis humoribus binis malè affectis Effervescentiam sive Pugnam, ex quâ Vapores, Halitusve atque flatus produci queant, & quaquaversùm propelli.

LXXIV. Hanc Effervescentiam *non tàm probabimus, quàm confirmabimus per varia Febrium intermittentium incipientes paroxysmos comitari solita Symptomata.*

LXXV. *Probabimus* verò dictam *Effervescentiam per similem affectum ad acidorum, dulciumve assumptionem excitatum.* Qualem suffocationi hystericæ obnoxiis quotidie accidere docet Experientia.

Ab acidis & dulcibus, bilem, & salem lixiviosum effervescere.

LXXVI. *Ab Acidis* autem atque *dulcibus* (acido spiritu turgentibus) *& Bilem & omnem omninò salem lixiviosum* effervescere, noto notius est: ut probatione ulteriore aut explicatione non videatur indigere.

LXXVII. Qui tamen dubitat, observet, quæ praxis quotidiana demonstrat, & roget ægras simili malo subjectas; sicque dubitare cessabit brevi.

Vt & ab amaris.

LXXVIII. Similem in aliis excitari *ab amaris assumptis Effervescentiam*, arguit *Nausea, Vomitusque* multis inde superveniens, cum ascendente simul in os *multa spuma, certo Effervescentiæ signo.*

Purgantia per Effervescentiam operari.

LXXIX. Hoc cùm non infrequenter contingat post assumpta purgantia, non malè conjicitur à quibusdam, ut hoc obiter notem, *per Effervescentiæ* majoris minorisve *modum operari in humorum massam purgantia*, ut noxij secernantur à bonis & utilibus.

A Bile acriori, & Pituitâ acidiore Effervescentiam excitari.

LXXX. Cùm ergò tàm ab assumptis Acidis, quàm amaris; tàm dulcibus, quàm lixivioso Sale præditis excitetur non rarò in nobis magis vel minùs notabilis Effervescentia; quidni *concludamus, ex eorundem humorum in corpore nostro existentium, & à variis partibus in unum locum confluentium mistione similem produci in nobis Effervescentiam, & quidem maximè à Bile Acriori & Pituita Acidiore Effervescentiam magis notabilem.*

LXXXI. A majore autem ad minus non malè procedit Consequentia, adeò ut *si ab excedente utroque humore in propria utrique Acrimonia fiat Effervescentia maior magisque notabilis; utique ab eodem minus Acri fiet quoque Effervescentia & minor & minus notabilis; nec nisi ab effectu dignoscibilis.*

Hanc Effervescentiam posse culpari, quæ vix sensu non dignoscatur, cùm effectu ægris molesta sit.

LXXXII. Atque hisce ritè expensis nemo mirabitur facilè, si culpetur Humorum confluentium Effervescentia, licet non sit ipsa sensu dignoscibilis, sed insequente demum effectu molesta.

LXXXIII. Neque enim semper tanta est illa humorum conturbatio, ut mox dignosci queat; qualem in febrium Paroxysmi parte primâ observari sæpissimè, aliàs diximus, & sæpiùs in Nosocomio audivimus à querulis eo nomine Ægris: nec tamen idcircò negari debet, quin potiùs propter effectum similem conjici debet, ortam Effervescentiam, sed leviorem; à quâ sc. producantur Symptomata similia illis, quæ in graviori excitari solent Effervescentiâ, tuncque mox notabili & dignoscibili.

Ab Effervescentiâ hâc omnia Hypochondriacæ affectionis Symptomata

LXXXIV. Postquam ergò possibilis est Effervescentia in humano corpore, & quidem orta ex humorum Biliosi & Pituitosi confluxu, utpote quæ non rarò in ipso fieri est observata, proximum nunc est, ut videamus, an omnia Hypochondriacam Affectionem comitari solita Symptomata à tali deduci queant Effervescentiâ; Ab illâ etenim si valeant deduci, non video, cur ab illâ non deducantur, & frustrà in causis aliis fingendis tempus teramus.

1. Angustia circa præcordia.

LXXXV. Vt autem eodem, quo proposita sunt, ordine singula prosequamur Symptomata, diximus 1. *Angustiam circa præcordia* observari, post assumptionem Alimentorum Ægros nunc citiùs, nunc tardiùs, nunc graviùs, nunc leviùs affligentem.

Ejus causa.

LXXXVI. *Supposita* verò nunc, quam alibi nos satis probasse putamus, *Alimentorum in Ventriculo fermentatione*, & quidem *à Saliva* præsertim, *tanquam fermento vel fermenti fomite, promoveri solita; consideratisque, quæ* aliàs *de Salivæ* & modò de *Pituitæ materia & generatione protulimus*, non puto magnam me in Lectore excitaturum admirationem, si dixero, *Vbi malè disposita est Saliva, & hinc Ventriculi fermentum, & Pituita naturalis; ac præsertim, si exuperante Spiritu Acido peccet*, aliter perfici, quàm priùs solebat, Alimentorum fermentationem; atque *partem ejus fluidiorem citius*, uti fieri aliàs solet, *ad Intestina defluentem*, & quàm debebat, *Acidiorem redditam ad Bilis affluentis occursum Effervescentiam excitare naturali majorem*; ac proinde elevari simul halitus & vapores, qui sursùm ascendentes in *Ventriculum, Angustiam in ipso pariant* partim *distendendo* ipsius parietes, partim *vellicando* superius ejusdem orificium, partim *turbando* reliquorum adhuc in ipso Alimentorum fermentationem, & ita quidem, ut ab iisdem Alimentis itidem novi excitentur vapores & halitus angustiam prædictam augentes & aggravantes.

2. Præcordiorum distentio. Ejus causa.

LXXXVII. Ab iisdem halitibus & vaporibus flatulentis existentibus, procedit, quam 2. loco prædictam *præcordiorum* angustiam diximus comitari, *eorundem Distentio.* Quotiescunque enim exitum sursum non habent halitus & vapores, in concavâ parte accumulati eandem sensim replent ac consequenter expandunt & distendunt; Cujus distentionis cùm suscepti-

ceptibilis ſit Ventriculus membraneus, mirum non eſt, ſi non tantùm accidat illa, ſed & ſentiatur cum Ægrotantis moleſtia, utpote in parte ſenſili excitata.

Ani- i Deli- ium. ut uſa.

LXXXVIII. Ab eâdem planè causâ pendet 3. *Animi Deliquium*, ſive per conſenſum illud dicatur excitatum, ſive, quod mihi magis placet, quoniam Pulſus exilis aut nullus ſimul obſervatur, halitus aliquis per OEſophagum aſcendens, inſpiratoque Aëri junctus in Pulmones alliciatur, & Sanguini circulanti permiſtus ad Cordis Ventriculum ſiniſtrum tranſeat, atque naturalem Sanguinis rarefactionem immutet, impediatve; ſive halitus talis, qualis ſurſum fertur ad Ventriculum, per venas lacteas aſſurgat quoque ad Cor.

iſter- Chy- ſa vel ſtea.

LXXXIX. Vbi, quod olim poſt ſectionem in Noſocomio habitam diligenter & accuratiùs omnia expendenti & meditanti incidit, omnibus cenſeo communicandum; *Eo ſc. loco, quo tenue Inteſtinum inter utrumque renem ſub meſenterio in lumborum regione tranſverſim & quidem ſiniſtrorſum fertur; obſervari Veſiculam, ſive Ciſternam Chyloſam vel Lacteam*, uti in Diſputatione ſuâ ex Pecqueti, aliorumque; & ſuâ quoque obſervatione id accuratè deſcripſit *Clariſſimus noſter Collega*, D. van Horne: *In quam Inteſtino tenui prædicto proximam ſuſpicor plura vaſa inſeri, quæ Chylum, aliave inde afferant:* atque *ſic via brevi ſatis contenta propelli poterunt ad Cor, hinc & univerſum corpus.*

Animi deli- quium duplex: graviſ- ſimum. Syncope. Levius

XC. Obſervandum autem, *duplex* in praxi Medicâ occurrere *Animi deliquium*, gradibus inter ſe differens. Nam *Deliquium animi graviſſimum* illud eſt, quando pulſu ad ſenſum ſublato externa omnia frigent, ſudor erumpit frigidus, ceſſantque ad tempus omnes quoque functiones animales; diciturque propriè *Syncope*.

XCI. Aliàs verò, quamvis debilis obſervetur pulſus, quandoque nullus, tamen animales functiones plùs minùs perſtant, nec ſemper frigent extrema, vel ſudor erumpit frigidus, quod *levius* eſt *Animi Deliquium*; cujus varias quoque ſecundùm gradus ſpecies obſervari, ex prædictis patet.

Quod in affectio- ne Hy- pochon- driacâ occurrit. Clariſſi- mè prius

XCII. In affectione autem Hypochondriacâ levius obſervari ſolet Animi Deliquium, non item niſi rariſſimè, graviſſimum.

XCIII. Non ſemel enim curavi tales, quibus tàm debilis erat pulſus, ut vix ac ne vix quidem digito poſſet explorari; aliis verò ſatis conſtabat durante animi Deliquio Pulſus.

XCIV. In aliis obſervavi nullum, in aliis calidum, in aliis frigidiuſculum erumpere ſudorem; nunquam Syncopticum.

XCV. In aliis pro tempore ſenſus externi aboliti videbantur; in aliis ſatis conſtantes dum interim plerique loqui non poſſent, nec niſi peracto paroxyſmo, quid vidiſſent vel audiviſſent, referebant ægri.

Affectio- nis Hypo- chondria- cæ paro- xyſmi.

XCVI. Notandum enim, per paroxyſmos affligi pleroſque affectione Hypochondriacâ laborantes, nec continuè laborare æquè difficulter, ſed nunc leviùs, nunc graviùs; ipſoſque paroxyſmos nunc crebriùs, nunc rariùs redire; nunc diutiùs, nunc breviùs durare.

XCVII. Quæ omnia uti in pleriſque ſymptomatibus obſervantur, ſic in doloribus & animi deliquio atque anguſtiâ imprimis notantur, quoniam de ipſis maximè conqueruntur ægri, utpote ſibi præſertim moleſtis.

Cauſa diver- ſitatis in ani- mi deli- quio.

XCVIII. Prout autem diverſimodè affecti ſunt aſſurgentes ab efferveſcentiâ vapores, halitusve, ita multis nominibus gravius, leviuſve producunt Animi deliquium; quod obſervaſſe non parùm juvabit Iuniorem Practicum, ad Ægros vulgi more loquentes, non autem ad Criticos & verba venantes homines vocatum, & ex ipſorum loquendi modo Affectûs cujuſvis naturam ac eſſentiam eruere coactum.

Animi deliquio laboran- tibus quænam obve- niant.

XCIX. Promiſcuè namque Belgæ noſtri omne Animi Deliquium vocant Flaeute: & Qualijckheydt: diſcrimen autem rarò niſi privatim rogati exponunt. Flaeute autem propriè ſignificat Debilitatem; & Qualijckheydt, malè habere. Et reverà Animi Deliquio laborantes primùm malè habent circa præcordia & ſuperiùs ventriculi Orificium, mox debilitatem & languorem experiuntur inexpectatum, & magis minúſve gravem, vrgentemve.

4. Ructus Acidi, rarò nidoroſi. Acidorum cauſa.

C. Diximus 4. affectionem Hypochondriacam in comitatu ſuo habere *Ructus plerumque Acidos, rariùs Nidoroſos.* Acidos ab exuperante ſpiritu acido ſuum ortum ducere, notiſſimum eſt in Chymiâ verſatis; Nihil enim in rerum naturâ occurrit Aciditatis particeps, quod non ſimul ſit Spiritus particeps Acidi.

Nidoroſorum cauſa.

CI. In quibus autem Nidoroſi ructus obſervantur, in iis Bilem corruptam redundare, quotidiana teſtatur Experientia; tum ratione ipſius non rarò ſpontè ſimul eructatæ; tum ratione ejuſdem arte ſurſum aut deorſum cum euphoria & Ægrorum levamine evacuatæ.

CII Hiſce proinde ructibus & materia peccans, redundanſque, & prædicta confirmatur Efferveſcentia per ructus illos manifeſtata.

5. Nauſea & Vomitus. Eorum cauſa.

CIII. Addidimus 5. non infrequenter *Nauſea, ſed & Vomitu* urgeri Affectione Hypochondriacâ detentos. *Nauſea* verò ab halitibus totam Ventriculi ſuperficiem interiorem titillantibus & leniter vellicantibus; *Vomitus* autem ab ipſo Efferveſcente humore gemino, ſurſum aſſurgente, atque Ventriculum ad ſui exonerationem cogente commodè deducitur.

6. Paroxyſmi ceſſatio. Ejus cauſa.

CIV. Vbi autem cùm vitioſis humoribus excretum eſt quodammodò depravatum & corruptum in Ventriculo Alimentum, non ita mirum eſt, ſi 6. *tunc ceſſare videatur Paroxyſmus, ſublato ſc. cum Efferveſcente ad Bilis affluxum Pituita, Pituitoſove Alimento, Ejuſdem Pituitæ fomite, Alimento putà in Ventriculo cum affluente Saliva adhuc hærente*, & conſecutivè ad Inteſtina delapſuro nî Vomitu priùs ejiceretur.

Quales humores in Affectione Hypochondriacâ peccent.

CV. Ejecta autem cum alimentis *Pituita Acida, Acerba, Pontica*; eaque ſubinde ſimul *Amaricans*; ſatis ſuperque probat & evincit, quales in hac affectione Hypochondriaca peccent humores: cùm illis ſpontè evacuatis ceſſent paulatim omnia ejuſdem Symptomata; quæ non minùs ceſſabunt, ſi medicamentis aptis iidem peccantes humores corrigantur, aut educantur.

7. Senſus Efferveſcentiæ cum elevatis ructibus &c.

CVI. Diximus 7. *Sentiri quandoque in ventre Efferveſcentiam quandam & Ebullitionem cum elevatis ſurſum* ructibus, & propulſis deorsùm flatibus atque poſt rugitus crepitibus, & quidem cum ægrorum notabili levamine; uti contrà

pejus

pejus habent iidem, quoties concluſi manent in Ventriculo aut Inteſtinis prædicti flatus; à quibus ſc. diſtenduntur & anguſtantur nominatæ partes, uti jam monuimus.

Opinio auctoris de Efferveſcentiâ confirmata.

CVII. Hæc autem ſenſu quandoque notabilis Efferveſcentia confirmat imprimis noſtram de ſemper contingente majore vel minore, inſigniore aut obſcuriore Efferveſcentiâ opinionem.

Hanc non ſemper Ægros eodem modo afficere

CVIII. In quâ Efferveſcentiâ ægrorum ſenſibus dignoſcibili obſervandum, non ſemper eodem modo illam ipſos afficere, dum quandoque Ebullitioni ſimilis deprehenditur, quandoque cum Interiorum contorſione conjuncta judicatur.

Et quare

CIX. Prout ſc. diverſimodè affectæ ſunt Bilis & Pituita, diverſa quoque contingit Efferveſcentia, diverſi elevantur vapores, diverſimodè afficiuntur ipſos continentes partes.

Exemplum notabile affectionis Hypochondriacæ. Abdominis contractio. Ejus diſtentio à purgantibus Harum cauſæ.

CX. Hujus rei, poſtquàm hucuſque hæc annotaveram, memorabile nobis in Noſocomio publico obvenit exemplum, in Viro tali affectione Hypochondriacâ detento; cui inter alia Symptomata plura notabilis eſt Abdominis non diſtenſio, ſed contractio, cum maximè moleſtâ & dolorificâ partium contentarum omnium contorſione.

CXI. Quodque in ipſo etiam eſt notatu dignum, ab aſſumptis purgantibus non movetur facilè Alvus, verùm tum demum ipſi diſtenditur Abdomen, priùs in anguſtum contractum.

CXII. Non ſemper proinde, ubi ab Efferveſcentiâ humorum excitantur aliqui halitus, mox ſimul diſtenditur ab ipſis Abdomen; quod accidit tantùm ratione Pituitæ exiſtentis admodùm viſcidæ, nec ſufficienter in flatus copioſos expandi aptæ, niſi accedente inſuper potu copioſo, quo diſſolvitur; aut materiâ Bilis operationem adjuvante, purgantibus ſc. Acrioribus, & Pituitam ſimul incidentibus.

Contorſio inteſtinorum & Ventriculi unde

CXIII. Contorſio verò Inteſtinorum & Ventriculi ſequitur Bilis in viſcidâ Pituitâ hærentis Acrimoniam, quæ partes, quibus Pituita adhæret & agglutinatur, mordicans moleſtiam illam, ac ſi contorquerentur, in ipſis excitat.

Quare à ructuum & crepituum eruptione levantur Ægri

CXIV. Quoties autem aut ructus, aut crepitus erumpunt, levari ægros non mirum; ab illis namque in corpore hærentibus, & Ventriculum atque Inteſtina vel diſtendentibus, vel contorquentibus dolor excitatur Ægris graviſſimus, qui ſublatâ ipſius causâ, tollitur ſimul, & levamen inde accipiunt Ægrotantes.

Efferveſcentiam variis modis percipi. In quibuſdam levis Ebullitio. In aliis Pulſatio in regione lumbari. Unde Anguſtia circa præcordia, frigus & tremor.

CXV. *Efferveſcentia* verò, de quâ modò loquebamur, *variis modis percipi ſolet*; nam in quibuſdam *videtur aliqua levis obſervari in corpore ebullitio*, à quâ mox halitus calentes ſurſum aſſurgunt, & Cor primum, mox Caput & faciem univerſam, quin imò partes etiam externas Sudore levi afficiunt.

CXVI. In *aliis Pulſatio aliqua in lumborum regione ſentitur*, uti etiam prædicto ægro accidere, ex ipſo tum temporis audivimus, *quæ ſenſim aſſurgens Anguſtiam pariat circa præcordia; ut taceam frigus & tremorem*, quibus, ac ſi febre corriperetur intermittente, urgetur aliquando; quodque aliis itidem accidit.

Atque pro Intermittentis febris ſpecie habenda

CXVII. Et certè, ſi quis rem ritè examinet, pro intermittentis febris ſpecie leviori omninò habenda illa paſſio, quamvis, cùm non ſemper diu duret, nec certum typum obſervet, verùm promiſcuè nunc ſæpiùs nunc rariùs ægris obveniat, pro febre non habeatur à pleriſque; ab aliis tamen pro febre habetur, diciturque lenta, aut ut Belgæ loqui ſolent, **een Binne-koortſe**, quaſi diceres, Febrem Internam; quoniam frigus & tremor vix ſentiuntur in partibus externis, verùm imprimis in partibus internis, & lumbis vicinis: quæ omnia accuratè obſervaſſe juvabit Practicum Iuniorem in affectibus variis ab invicem dignoſcendis, hinc & feliciùs curandis.

8. Hypochondriorum diſtentio & tumor.

CXVIII. Recenſuimus 8. inter hujus affectionis Hypochondriacæ Symptomata ipſam *Hypochondriorum Diſtentionem & Tumorem*, euſque interdum aſſurgentem, ut totus inde attollatur in altum Venter, & *Tympani inſtar ob* diſtentionem expanſum ſentiatur; graviſſimum certè ipſis Ægris malum, nam & ipſa *Reſpiratio difficilior* inde fit.

Unde difficilior Reſpiratio Eorum cauſa.

CXIX. Ex ſupradictis autem facilè Diſtentionis ac Tumoris cauſa elici poteſt; nam à flatibus copioſis ex Pituitâ mediocriter viſcidâ excitatis totum hoc pendet.

Flatus copioſi unde.

CXX. Vbi enim maximè viſcida exiſtit Pituita, vix copioſi excitabuntur flatus, niſi ſimul illis excitandis apta ſit Bilis, viſciditatem prædictam ſimul incidens, & hinc copioſos flatus generans.

CXXI. Quòd ſi minùs viſcida ſit Pituita, copioſiores producentur flatus, & quidem in Ventriculo & Inteſtinis facilè hærentes; atque illam Diſtentionem in ipſis efficientes, ac conſequenter totum abdomen in Tumorem durum elevantes.

Vapores unde.

CXXII. Vbi verò minimè viſcida exiſtit Pituita, tum vapores potius elevantur quàm flatus aut ſaltem flatus humidi, quique facilè denuò reſolvuntur & ſubſident aut per Inteſtina feruntur, illis minùs adhærent, ac ſponte ſursùm ac deorsùm exitum quærunt ac inveniunt.

CXXIII. Hi ſi copioſi fuerint, hoc imprimis nomine moleſti exiſtunt, ſin pauci, vix aliquam pariunt moleſtiam.

9. Alvus plerumque adſtrictior, rariùs laxior. Alvi adſtrictæ cauſa.

CXXIV. Diximus 9. *Alvum* in hac affectione *plerumque obſervari adſtrictiorem, rariùs laxiorem*. Cùm enim plerumque Pituita peccet viſcidior, quotquot tunc ab ipsâ elevantur flatus, non tantùm ipſi Pituitæ, adeóque Inteſtinis (quibus Pituita adhæret) firmiùs quoque adhærent, verùm à Pituitâ, ſive causâ materiali, etſi ſubinde ſeparentur, mox tamen vicinis excrementis agglutinantur, illaque compingunt & indurant; unde adſtrictam Alvum conſequi nil mirum.

Laxioris cauſa.

CXXV. Laxior autem Alvus vix obſervabitur, (ut de illâ ob diætam peculiarem nil dicam) niſi præter Bilem peculiarem ob ſingularem corporis conſtitutionem aliquis humor ad Inteſtina per ductum fortè Pancreaticum, aut etiam cum Salivâ defluat, cujus nomine ſolvantur excrementa & propellantur ad dejectionem frequentiorem.

CXXVI. Deduco autem illam Alvi laxitatem à Liquore in Glandulis Maxillaribus Salivam præparantibus, ut & Pancreate adornato, & ad Inteſtina delato; cùm hactenus nullæ viæ ab ullis partibus derivatæ & ad Inteſtina mediatè vel immediatè aliquid deferentes innotuerint Anatomicis; hæ autem hujus ævi Anatomico-

rum

rum solertiâ erutæ sunt & videre volentibus patent; adeò ut ampliùs de illis dubitandi ansa sit omnibus sublata.

CXXVII. Enumeravimus 10. inter Symptomata Hypochondriacæ affectionis *Frigus circa regionem lumbarem atque inter scapulas* non rarò molestum, quodque *febrem Intermittentem æmuletur*, & quandoque pro *Ephemerâ* accipiatur. De quibus quia mox egi §. 11L. *& seq.* eadem repetere supersedebo; ut dictis hoc unum addam, pro Ephemerâ fuisse aliquando habitam à quibusdam, quam modò vocabamus Lentam; quando sc. molestior exiſtit cùm levi frigore horror, qualis in febrium Ephemerarum initiis non rarò sentitur.

CXXVIII. Diximus 11. non rarò illud frigus excipi à subsequente *Calore & Æstu in Hypochondriis* primùm, hinc & aliis partibus.

CXXIX. In Hypochondriis sentiri æstum primò quid mirum? Ibi etenim fit humorum Effervescentia, ibi hærent diutiùs elevati halitus, ibi proinde uti frigus, sic & æstus primùm sentitur molestus, in multis ob Pituitæ Intestinis adhærentis viscidítatem perseverans & permanens.

CXXX. Dispersi autem quaquaversùm halitus varia in partibus variis excitant Symptomata, quæ nunc quoque ordine sunt examinanda.

CXXXI. Diximus enim 12. produci in quibusdam *passionem Vterinæ Suffocationi similem*, adeò ut *fauces praecludi, seque strangulari* putent aliquid.

CXXXII. In fœminis affectione Hypochondriacâ detentis vulgare est, quamvis omnibus id non accidat, & tunc pro Vterinâ Suffocatione habetur.

CXXXIII. Quisquis autem omnia Symptomata Suffocationis Vterinæ variis modis fœminas invadere solitæ expenderit accuratè, & cum Medicamentis illam levare ac curare solitis, adeóque circumstantiis ipsis in curatione observabilibus contulerit diligenter, is facilè comperiet, à flatibus, & quidem Melancholicis, hoc est, ex Pituitâ viscidâ elevatis, & Intestina, hinc & Ventriculum & OEsophagum imprimis variè afficientibus illam ortum suum ducere.

CXXXIV. Et ut paradoxon forteàn hic addam, non idcircò frequentiùs strangulatione; aut strangulationis illius metu laborant fœminæ, quòd ipsis ab Vtero communicetur illud malum, aut elevetur halitus strangulationem illam efficiens (neque enim putamus rem acu tangere illos, qui suffocationem uterinam dictam deducunt ab Vtero:) verùm idcircò frequentiùs graviúsque laborant hâc strangulatione fœminæ, quia ad melancholiam, hoc est, mœstitiam, metumque magis pronæ sunt fœminæ, quàm mares; ac proinde in illis, quàm maribus magis exuperant & cumulantur humores pituitosi ac viscidi, hoc est, melancholici.

Ad mœstitiam & metum quare pronæ mulieres.

CXXXV. Ad mœstitiam verò, metumque magis sunt pronæ mulieres, quàm viri, quoniam Ipsis sunt subiectæ; omnis enim subjectio mœstitiam parit, hæc metum & animum prostratum sive dejectum; quemadmodùm contrà dominium Gaudium excitat in homine, Gaudium verò Confidentiam & Animum fortem, &, ubi excedit, Audaciam vel Temeritatem.

Qualiter viros affligat id malum.

CXXXVI. Quotquot exinde ex Maribus animo sunt quacunque demum de causâ abjecto, & pusillanimes, iis itidem generantur in corpore copiosi humores pituitosi ac viscidi; quinimò similem planè suffocationi uterinæ dictæ affectum patiuntur non rarò, ubi excitatur in ipsis pituitæ & bilis effervescentia; quales nonnullos observavi in meâ praxi, & etiam nunc, quum hæc scribo, habeo ægros: affectum autem Suffocationis Vterinæ æmulum in maribus vocant rudiores ascensum patris, uti in fœminis ascensum matris, aut matricis: simile namque fœminis malum cùm patiantur isti mares, illud deducunt à patre, sive parte masculâ, quem in fœminis audiunt deduci à matre, vel matrice, tanquam parte fœmineâ.

Affectus hic Suffocationi similis non ab aliquâ parte generationi inserviente, sed à flatibus melancholicis.

XXXVII. Interim si quis rem ritè pensitet, & *in fœminis, & in maribus* observabit *affectum* illum *Suffocationi aut strangulationi similem à nullâ parte generationi inserviente*, verùm *flatibus melancholicis*, hoc est, *ex pituitâ viscidâ, in intestinis elevatis ortum ducere*: quapropter assumptis medicamentis flatus tales dissipantibus, materiam eorundem corrigentibus, educentibusve curantur convenientissimè tàm mares, quàm fœminæ.

CXXXVIII. Deducitur proinde commodè strangulationis ille in affectione Hypochondriacâ metus à flatibus & halitibus per effervescentiam humoris pituitosi & biliosi elevatis.

13. Pulsus compressus. & postea febrilis, & cordis palpitatio.

CXXXIX. Diximus 13. *Pulsum* edi in eâdem affectione Hypochondriacâ per paroxysmos exacerbatâ primùm *compressum*, & *quandoque nullum* sentiri; sed paulò post *frequentiorem* observari, adeóque *febrilem*, concurrente ferè *Cordis palpitatione*.

Pulsûs compressi causa.

CXL. *Compressus fit Pulsus, ut quandoque nullus sentiatur*, ob halitus & vapores elevatos in principio de Pituitâ magis participantes, quàm de Bile; unde ad Cordis ventriculos cùm Sanguine delati, ipsum rarefactioni reddunt ineptiorem, utpote nimis condensatum; ubi autem minùs rarefit Sanguis, minùs quoque expanduntur Cordis ventriculi, minùs proinde rursus contrahuntur iidem ventriculi; minùs in arterias expellitur Sanguinis, minùs expanduntur dictæ arteriæ, minùs sentitur pulsus; quod observatur in principio paroxysmi Hypochondriaci; eodem planè modo, quo fieri solet accedente febre intermittente, cum qua hoc Symptoma habet commune, nisi quis malit pro leviore febre habere hoc Symptoma; uti jam in superioribus monuimus: adeò ut hanc affectionem Hypochondriacam tunc comitetur febris intermittens, Symptomatica dicenda.

Pulsûs febrilis causa.

CXLI. *Vbi autem Bilis dominatum accipit, superatque Pituitæ viscíditatem*, tunc & *ipsa sentiri occipit; ac quoad pulsum*, ipsius observatur *frequentia*; tunc enim rarefit potentiùs ac celeriùs Sanguis, ac simul à Bilis acrimonia lancinatur Cordis parenchyma; unde frequentiùs contrahitur idem parenchyma, propellitur frequentiùs in arterias Sanguis, expanduntur frequentiùs arteriæ, sentitur frequentiùs pulsus: Isque nunc simul major, nunc minor; & quidem pro adjunctæ adhuc Pituitæ copia & viscíditate majori vel minori, superata sc. vel permanente.

CXLII.

Causa Pulsus majoris.

CXLII. *A Bile namque si superetur & corrigatur Pituitæ viscidita, major excitabitur simul Pulsus; Sin aucta licet Bilis copia & vi permaneat nihilominùs Pituitæ admista viscidita, frequentior quidem observabitur Pulsus, sed simul minor, & compressior*, quod imprimis observandum ad Medicinam ægris ritè faciendam.

Causa Pulsûs frequentioris, sed simul minoris.

Cur Affectio Hypochondriaca tam rarò, tam tardè, & tam imperfectè curetur.

CXLIII. Et quoniam hoc signum negligitur à multis, ejusve causa vera ignoratur, nec investigatur à plerisque, censeo tàm rarò, tàm tardè, tàm imperfectè curari plerosque affectione Hypochondriaca detentos.

Hypochondriacæ affectionis species considerandæ.

CXLIV. Cùm autem variæ existant plurimùm à se invicem tàm ratione dispositionis causarum, quàm ratione curationis ex arte instituendæ, *differentes affectionis hujus species*; maximè interest Medici, ut & Ægri, hanc differentiam, differentiæq; rationem innotescere atq; observari.

Acida.

CXLV. Et ut hac occasione data notabilem & facilè *primariam Hypochondriacæ affectionis speciem* proponam, *petitur* illa *ab utriusque humoris peccantis diversitate*; unde *ab humore pituitoso & acido quæ pendet*, cùm ferè comites habeat ructus acidos, *non incommodè vocari queat Acida*, utpote *Cruditati acidæ vulgò* dictæ juncta.

Nidorosa.

CXLVI. *Ab humore bilioso* verò & cum *amarore olidum & ingratum odorem, sive nidorem spirante, cum ructibus nidorosis quæ oritur, Nidorosa* dici queat, utpote quæ *Cruditati Nidorosæ* vocatæ copulatur.

Insipida.

CXLVII. Si cui lubeat, non incommodè *media species* addetur *ex utroque humore medio modo se habente orta, & nec acidos, nec nidorosos ructus, sed insipidos potiùs comites habens*, atque cæteris blandior, quinimò curatu facilior.

CXLVIII. Talia autem in praxi medica indies observari, testatur etiam ille Æger in publico nosocomio decumbens, de quo jam sumus loquuti in superioribus; cui ructus elevantur nidorosi.

CXLIX. Concurrit autem in affectione Hypochondriaca cum Pulsu frequentiore *Cordis ferè Palpitatio.*

Cordis palpitatio quid.

CL. Est autem *Cordis Palpitatio Motus Cordis inordinatus & penè convulsivus*: quod vel inde patet, quod in eadem affectione Hypochondriaca graviore existente non rarò cum Cordis palpitatione observetur aliarum quoque partium, artuum præsertim, nunc superiorum, nunc inferiorum motus convulsivus, cum Cordis palpitatione in suo motu inordinato conveniens, & cum ipsa ferè incipiens ac desinens uti in ægris quibusdam cum admiratione observavi, & hæc meditanti rursus venit in memoriam.

Ejus causa.

CLI. Accidit autem hæc Cordis palpitatio sive motus convulsivus ab *inordinato spirituum animalium in Cordis musculos motu*; non tàm ob irritationem ab acri bile ortam, quàm ob halitus eosdem vitiosos ad caput vel cum Sanguine vel seorsim assurgentes, atque Spiritibus Animalibus mistos; à quibus ad inordinatum & turbatum motum coguntur, & cum ipsis spiritibus ipsi quoque musculi vel Cordis tantùm, vel aliarum insuper partium.

Tremor & motus inordinatus.

CLII. Observandum enim, licèt non semper manifesta fiat Cordis palpitatio, motusque aliarum partium convulsivus, raro tamen sine aliquo Tremore & motu inordinato reperiri artus ægrorum affectione Hypochondriacâ detentorum.

14. ... Spi... diff... Ej... cau...

CLIII. Diximus 14. *Respirationem difficilem* accidere affectione eâdem laborantibus, cujus causa ex dictis patet; *Elevati namque tàm per OEsophagum in Os halitus & vapores, hinc cum Aëre in Pulmones attracti* Respirationem dubio procul efficient difficilem: quinimò iidem *halitus per venas Lacteas in Cavam delati, & cum Sanguine in dextrum Cordis Ventriculum, hinc per arteriam Pulmonalem in ipsos Pulmones delati*, Respirationem difficilem reddent: viscidirate etenim suâ Pulmonibus diutiùs adhærent, eosdem distendunt & ad motum suum ineptiores præstant; sicque Respirationis difficultatem pariunt & conservant: quibus adde contingentem sæpenumerò *Abdominis distentionem, atque Suffocationis metum*; de quibus suprà.

15. ... ple... qu... du...

CLIV. Diximus 15. *Sudorem erumpere hisce ægris, rariùs quidem frigidum, crebriùs calidum.* Frigidus quoties erumpit, halitibus Pituitosis debetur ipsius; quoties calidus, iisdem quidem, sed à Bile victis ac superatis; uti hoc frequentissimum est in febrium intermittentium declinatione.

Rar... gidu...

CLV. Longè autem graviùs & periculosiùs laborant, quibus frigidus Sudor erumpit; non item, quibus calidus; dummodò cum ἀφορίᾳ contingat, ægrique levamine.

16. ... ciei ... bor ... cal... pall... & ... gore ... Eor... cau...

CLVI. Addidimus 16. conjungi tunc ferè *Faciei ruborem & Calorem*, uti incipiente Paroxysmo ejusdem *pallor & algor* observatur non infrequenter, non secùs atque in febribus intermittentibus accidit sæpenumerò.

CLVII. Habent autem hæ mutationes omnes itidem ortum suum à vaporibus & halitibus nunc Pituitosis, nunc Biliosis: uti aliquoties id explicuimus.

17. ... tis g... vita... vacu... & d... lanci... nans ... Eoru... causa

CLVIII. Diximus 17. *Caput* nonnunquam *gravitatis*, adde quandoque *vacuitatis & inanitatis sensu affici*; quin & subinde *dolore lancinante* urgeri; quæ omnia diversæ ascendentium halituum dispositioni adscribi debent.

CLIX. Vbi enim Pituitosi ascendunt vapores caput opplentes, *Gravitatis sensus* in ipso excitatur.

CLX. Vbi contrà Biliosi & Acres existunt, aut etiam Acidi vapores, *Lancinatio* quædam excitatur.

CLXI. Vbi denique halitus benigniores existunt & subtiles, *Inanitatis & vacuitatis sensus* videtur excitari.

18. Oc... Caligi... si, & ... tigo ... Caligi... causa

CLXII. Diximus 18. *Oculos fieri* quoque *Caliginosos*, & aliquando *Vertigine* corripi Ægros.

CLXIII. *Caligo* autem ortum habet ab halitibus in oculos delatis & humores obscurantibus.

Vertiginis causa

CLXIV. *Vertigo* verò ab iisdem halitibus cum Animalibus Spiritibus mistis, & motum in ipsis inordinatum producentibus, & turbatum.

19. Aurium Tinnitus Ejus causa.

CLXV. Diximus 19. *Aurium tinnitu* quandoque affici eosdem Ægros: idque ab halitibus ad Aures delatis, & in iisdem quandoque hærentibus, atque perdurantem tinnitum producentibus; quandoque autem simili modo ex iisdem

erum-

erumpentibus, sicque affectu illo ægros liberantibus.

Stupor ...ormi... ...ionis ...sus. ...poris ...sa.

CLXVI. Diximus 20. *Stupore ac Formicationis sensu* corripi eosdem Ægros. *Stupor* autem oritur à Pituitosâ halituum parte, cùm & in febribus intermittentibus multis circa Paroxysmorum initia, dominatum obtinente parte humorum Pituitosâ, similis observetur nonnunquã in partibus externis & internis stupor.

...mica... ...nis sen... ...unde.

CLXVII. *Formicationis* autem *sensus* oritur ex accedente stupenti parti halitu Bilioso & Acriori, partem stupentem excitante & sensum in ipsa sopitum resuscitante.

Lassi... ...o Spõ... ...ea. ...causa

CLXVIII. Diximus 21. *Corpus universum Lassitudine* occupari sæpenumerò *Spontaneâ*, ac si multo labore foret defatigatum. Accidit autem illud ab halitibus musculosas partes occupantibus & fatigantibus distentione molestâ; ob quem sensum molestum non minus Spirituum Animalium consumitur, quàm si exercitium corporis fuisset vehemens. Adde quod omnia conjuncta Symptomata & Corpus variè afficiunt, & Animum angunt; unde non pauci pereunt Spiritus Animales.

Inso...nia & ...iliæ. ...giliæ ...de.

CLXIX. Diximus 22. *quosdam Vigiliis urgeri molestis; alios Insomniis.*

CLXX. *Vigiliæ* oriuntur partim ab agitatione, & continuo inordinatoque Spirituum Animalium motu; partim ab Acrimoniâ elevatorum sursum halituum, somnum impedientium.

...somnia ...de.

CLXXI. Ubi somnus aliquis obrepit, tunc *Insomnia* solent accedere, & quidem ob cogitationes tristes, ac vigilantibus molestas, dormientibus magis adhuc graves, & insomnia parientes: Hæc enim vera est Insomniorum causa & ratio.

...mnus ...assum... ...ali... ...tio pla... ...ius, à ...io post ...iquot ...ras mo... ...tè exci... ...ntur. ...causa

CLXXII. Accidit etiam interdum, quemadmodum in Symptomatum enumeratione retulimus, ut quidam Affectione Hypochondriacâ detenti mox ab assumpto Alimento in *Somnum satis placidum* ferantur, *à quo tamen aliquot post horis satis molestè excitentur*, ubi sc. absoluta est quodammodo Alimentorum in Ventriculo qualis qualis fermentatio.

CLXXIII. Illo nempe tempore deorsum fertur copiosiùs alteratum in Ventriculo Alimentum, atque ubi in duodeni Intestini extremo Bili allabenti commiscetur, Effervescentia præternaturalis contingit, unde assurgentibus tunc sursum halitibus noxiis à somno excitatur æger.

Turba... ...opera... ...onum ...lentis.

CLXXIV. Diximus 23. *Ne mentis quidem functionibus parcere hunc affectum*, quin potius præter *Apprehensionis simplicis confusionem*, *Ingenii operationes turbat*, *Memoriam tollit*, *Mentemque eousque dementat*, ut *Animus* continuè impellatur & *moveatur ad mœstitiam & metum*, & quidem *cum aliquo delirio*, eoque nunc leviori, nunc graviori; *quod tunc Melancholicum dici solet*; ipsaque *Affectio Hypochondriaca Melancholiæ Hypochondriacæ nomen* tunc sortitur.

CLXXV. Utique, si quid malè habet hâc affectione laborantes, id est, quod Mentis functiones omnes sibi sentiant labefactari.

CLXXVI. De *primâ objectorum apprehensione* non parùm conqueruntur Ægri, adeò ut nullum ferè occurrentium sibi objectorum conceptum formare queant; atque objecta ipsi obversentur, ac si nulla essent. *Primæ objectorũ apprehensionis.*

CLXXVII. *Ingenium* verò ita hebes multis redditur, ut nullâ ratiocinatione, nullâ objectorum investigatione uti queant. *Ingenii.*

CLXXVIII. Nullius præterea objecti *meminisse* possunt, præsentium imprimis, quod citiùs ipsis excidit, quàm accidit. *Memoriæ*

CLXXIX. *Iudicium ipsum* tum ratione præcedentium Facultatũ læsarum, tum ratione sui ipsius læditur, & sæpè in tantùm corrumpitur, ut de paucis ritè arbitrentur, de quibusdam insuper tam perperam censeant, ut omnino desipere videantur aliis hominibus; in certis objectis perpetuò delirantes, & absurda quævis cogitantes & loquentes. *Judicii.*

CLXXX. Imprimis autem *Animi mœrore ac tristitiâ* conficiuntur Affectione Hypochondriacâ detenti, quemadmodum vicissim ex mœstitiâ nimiâ, diutiúsque continuatâ in hunc affectum incidunt multi. *Animi mœror ac Tristitia.*

CLXXXI. Mœstitiæ accedit plerumque *Metus*, adeò ut tutissima quævis timeant. *Metus.*

CLXXXII. Ubi autem præter rationem magis magisq; augetur Delirium cum metu conjunctum, ut diutiùs tegi nequeat, verùm foràs & quidem palam erumpat, tum demùm *Melancholia Hypochondriaca* vocatur hic affectus; gradibus differens, ratione vehementiæ majoris aut minoris. *Melãcholia Hypochõdriaca*

CLXXXIII. Quem autem nunc habemus in Nosocomio publico Melancholicum Hypochondriacum, illi prima origo mali fuit jactura facta in bonis fortunæ, unde metuens ne damnum illud superare nequeat, nec uti olim suo marte sibi suisque prospicere, unde fortè ad mendicitatem redactus, cogatur aliorum egere subsidio, Animum suum continuis anxietatibus & solicitudinibus torquens sensim in hanc tristitiam morbosam & Melancholiam Hypochondriacam incidit; à qua non nisi cum difficultate magnâ liberabitur. *Ejus exẽplum.*

CLXXXIV. Diximus 24. supervenire quandoque Hypochondriacæ Affectioni affectus gravissimos, *Epilepsiam*, *Convulsionem*, *Apoplexiam*, vel *Paralysin*. *24. Affectus gravissimi.*

CLXXXV. *Epilepsia* quidem (uti Cordis Palpitatio, leviorque corporis motus convulsivus ortum ducit ab halitibus benigniori-bus) ab iisdem graviùs corpus ac cerebrum præ-sertim, & simul Animales Spiritus afficientibus producitur. *Epilepsia*

CLXXXVI. Iidem halitus acriores si existant, & fixi uni, pluribusve partibus adhæreant, *Convulsionem* particularem, aut magis minúsve universalem proferunt. *Convulsio*

CLXXXVII. Iidem halitus si Spiritus Animales graviùs afficiant, atque ipsorum ad partes singulas transitum impediant, *Apoplexiam* excitant. *Apoplexia*

CLXXXVIII. Iidem tandem si motûs præsertim organa invadant, *Paralysin* efficere solent, & sic Tactûs sensum simul ferè afficere; cùm ferè Motûs & Tactus affectio sit Paralysis. *Paralysis*

CLXXXIX. Docuimus 25. *In plerisque* affectione Hypochondriacâ laborantibus *Salivam multam observari*, *& tum auctam maximè*, *25. Saliva multa.*

maximè, quando gravius sævit malum.

CXC. Ex quo Symptomate non parùm lucis supradictis videtur affulgere.

Ejª causa CXCI. Cùm enim nunc constet, præparari in maxillaribus glandulis Salivam; in hoc affectu illas glandulas simul affici, quis non videt?

CXCII. Affici cùm simul dico Glandulas maxillares, non puto primariò id semper fieri, quin etiam secundariò fieri potest, ab ipsis putâ humoribus ad ipsas delatis, & Salivæ materiam suppeditantibus.

Salivæ materia. CXCIII. Salivæ materiam superiùs descripsimus, partem putâ Sanguinis Pituitosam; unde sequi videtur, eandem quoque partem Pituitosam in corpore redundare, quandoquidem copiosior tunc observatur in corpore Salivâ; ad quam copiosiùs producendam necesse est, ut materia ejusdem adsit copiosior: sive hæc pendeat ex assumptis alimentis & ipso quoq; Aëre pituitosis, hoc est, materia pituitam suppeditante abundantibus; sive ex vitiosâ alimentorum in ventriculo, intestinis & alibi præparatione, variâque immutatione, unde pars alimentorum Pituitosa nimiâ quantitate accumuletur in corpore, nec per vias convenientes excernatur; aut cum aliis non convenienter, vel sufficienter uniatur & conjungatur: unde vel quantitate nimiâ, vel qualitate excellenti peccans inepta reddatur functionibus, quibus ministrat, ritè absolvendis.

Saliva qualitate peccās. CXCIV. Non tantùm quantitate auctâ peccat in affectione Hypochondriacâ Saliva, verùm non raro quoque qualitate; quamvis non semper satis queat explicari qualitas illa, nisi sapore notabili sese manifestet.

Muco obducta lingua. CXCV. Multis non raro *muco obducta observatur Lingua*; quod adscribendum Salivæ viscidiori Linguæ adhærenti.

Sapor ingratus. CXCVI. Quibusdam ingratus Sapor simul adest, & quidem varius; ubi indigitari potest, ad *aciditatem* ferè inclinans vel *austeritatem*; quandoque ad *amaritudinem levem ac nidorem*, uti nostro accidit Ægro, citra ructus in ore permanentem.

26 Fames læsa. CXCVII. Diximus 26. *Famem* in affectione Hypochondriacâ nunc *intendi*, nunc *minui*, nunc *depravari*, atque *Cibi fastidium* in quibusdam excitari.

Ejª causa CXCVIII. Si, quemadmodum existimamus verum, Saliva plurimùm confert ad Alimentorum fermentationem in Ventriculo perficiendam; utique, quæ modò de Salivæ varietate in hoc affectu observabili proposuimus, unde Famis immutatæ causæ sunt petendæ, satis arguunt.

CXCIX. Scilicet prout varia existit Saliva, sic etiam, quia continuè deglutitur, varium existet in Ventriculo Fermentum; varium sequetur Famis incrementum, aut decrementum aut etiam depravatio.

CC. Nam *Saliva Acida Famem adauget, Amaricans* verò *minuit*: & accedente *Nidore Fastidium* parit, aut *depravat*.

27. Sitis aucta & diminuta. CCI. Diximus 27. *augeri* nonnullis *Sitim*, ac præsertim *durante paroxysmo*; quamvis aliquibus etiam subinde *minuatur*.

Prioris causa. CCII. *Augetur sitis* à Bile acriore & lixivioso sale redundante.

Etiam CCIII. Augetur imprimis *durante paroxysmo*, quia tunc ob effervescentiam halitus acriores ad ventriculum, ejusque orificium superius, atque per œsophagum in ipsum os non rarò assurgunt, atque siccitatem & ariditatem ubiq; pariunt.

Posterioris ca. CCIV. *Minuitur quibusdam sitis*, ob acidi spiritus exuperantiam, vel pituitam, ipsamque adeò salivam copiosiùs ad os delatam, & sitim tollentem suâ aquositate, aut mucositate, mucilaginem imitante.

28. Urina varia. CCV. Diximus tandem 28. *Urinam* in affectione Hypochondriacâ *observari variam*, nunc *tenuem*, nunc *crassam*, nunc *albicantem*, nunc *aqueo colore* præditam, nunc *rubentem*, nunc *citrinam*, nunc *nigricantem*.

Ejª ca. CCVI. Cùm autem bini humores in hâc affectione peccantes, variis modis affici queant & vitiari; non mirum, si Sanguini variis viis communicata labes, per urinas quoque se manifestet ipsa, & quidem modis itidem variis.

Tenuis Urina à CCVII. Quoties namque penitiùs Sanguini commiscentur humores peccantes, nec ab illo facilè separari queunt, *Tenues Urinas* tunc existere nil mirum.

Crassa unde. CCVIII. Quoties contra iidem humores peccantes denuò secernuntur à Sanguine, sive spontè hoc fiat, vel ope Medicamentorum assumptorum, hinc & cum Urinis excernuntur, non tantùm sedimentum evadet copiosius & crassius, verùm ipsa quoque *Urina substantia erit crassior*.

Aquea unde. CCIX. Quoties itidem permixta manet Sanguinis Massæ pravorum humorum saburra, toties *aqueum colorem* æmulabitur *Urina*.

Flāmea unde. CCX. Quoties verò aliqua peccantium humorum pars Urinæ miscebitur, si pauca fuerit & à Bile imprimis dependens, *flammeam* reddet Urinam.

Rubea unde. CCXI. Sin ejus multùm contineat, *Rubea* existet.

Lactea & albicans in CCXII. Sin cum Urinâ minùs sit permixta, vel mox dum emittitur, observabitur *lactea & albescens*, vel licet *Rubea reddatur vel flaminea*, paulò post tamen *turbabitur & albescere* incipiet.

Nigricans unde. CCXIII. Sin verò in ipso Sanguine corruptio aliqua contingat, & vita versetur in discrimine summo, tunc non infrequenter *Urina* redditur *nigricans*.

CCXIV. Contingit etiam aliquando, ut humores corrupti secernantur à Sanguine, & *colorem nigricantem* communicent Urinæ cum ægrorum levamine: ad alia ergo simul attendendum.

Urinæ contenta. Sedimentū vari. CCXV. Non tantùm ipsa Urinæ substantia & Color variant in hoc affectu, verùm insuper *Contenta*; unde videas nonnunquam *Sedimentum* copiosum, quandoque paucum; nonnunquam album, nonnunquam subrubens, nonnunquam æquale ac cohærens, quandoque inæquale ac divulsum.

Nubecula varia. CCXVI. Sic & *Nubecula* non parùm in hoc affectu variat, dum aliquando pauca est, aliquando multa; aliquando dispersa, aliquando coacta.

Pinguedo CCXVII. Quin & in superficie aliquando *pinguedo* paucior vel copiosior innatare videtur, aliquando nulla cernitur.

CCXVIII.

[A]renulæ [gr]andio[re]s aut [m]inores.

CCXVIII. Imprimis *Arenulæ* grandiores aut minores obſervantur tam in Urinæ fundo & Vaſis lateribus; quàm in ejuſdem ſuperficie, quàm inſuper in medio liquore, ut & inter ipſa contenta, nubeculam imprimis, cui inſperſas diceres.

[Colo]rū Co[lo]r varii.

CCXIX. Sunt autem illæ *Arenulæ* nunc *Rubicundæ*, nunc *flavæ*, nunc *albicantes*.

[Quor]uſ ſint [si]gnum.

CCXX. Docui verò aliàs, *Arenulas* omnes in Urinâ quocunq; tandem modo apparentes, ac imprimis *Rubicundas vel flaveſcentes, Glandularum affectarum ſignum* præbere, poſtquam id confirmavit, imò docuit Experientia. Comperi namque in demortuorum diſſectis cadaveribus malè affectas Glandulas, quibus frequens fuerat & copioſa Arenularum cum Urinâ excretio.

[A]ffectio[n]em Hy[p]ochon[d]riacam [o]rtū du[c]ere ab [E]fferveſ[ce]ntia [Bi]li & [P]ituitæ.

CCXXI. Idem Experimentum ut ſupradictis haud contradicere oſtendam; cenſeo me ſi non probaſſe, ſaltem probabile oſtendiſſe, *Affectionem Hypochondriacam ortum ducere ab Efferveſcentiâ humoris Bilioſi* è Fellis foliculo per Ductum ſuum in tenue Inteſtinum delati, ſed *vitioſi*, & *humoris Pituitoſi*, itidem *vitiati*, ortique partim ex Salivâ in Maxillæ inferioris Glandulis paratâ, partim ex Alimentis Pituitoſis, partim ex Succo Pancreatico, in Pancreatis Glandulis parato, & per Ductum ſuum in idem tenue Inteſtinum cum Bile delato; & fortè partim ex alio inſuper Liquore in quibuſdam Glandulis parato, & itidem per vias nondum explanatas, & demonſtratas eòdem delato.

CCXXII. Affectio, inquam, Hypochondriaca ortum videtur mihi ducere ab Efferveſcentiâ humoris Bilioſi & Pituitoſi, in variis Glandulis parati.

Pituitæ vigo[r].

CCXXIII. *Originem* autem ſuam in corpore primariam *ſi à Glandulis habeat humor Pituitoſus*, utique mirum non eſt, *ſi tùnc malè affectarum Glandularum ſigna, Arenulæ putà, in Urinis ſimul obſerventur*.

Arenulæ unde.

CCXXIV. Obſervavi autem in talibus, quibus multæ aut continuè aut per intervalla excernerentur cum Urinâ Arenulæ, Glandulas ferè tumentes, ac humore craſſo, viſcido, adeòque Pituitoſo infarctas fuiſſe, & quidem Conſiſtentiæ, Coloriſque varii: quod ipſum Pituitam indicat peccaſſe, quodque in hac affectione itidem oſtendimus.

Affectionis Hypochōdriacæ curatio.

CCXXV. Poſtquam ergo in Symptomatum omnium & ſingulorum, quæ in affectione Hypochondriaca vel ab aliis annotata, vel à me obſervata occurrerunt, examine ſatis prolixo ab humorum Bilioſi & Pituitoſi vitiatorum Efferveſcentiâ in tenuis Inteſtini ſub Meſenterio ſecundùm lumbarem regionem protenſi eâ præſertim parte, in quam fit Bilis & Succi Pancreatici effuſio, excitatâ ortum eam ducere poſſe; cúmque non raro ſatis manifeſta ab ægris ipſis ſentiatur in illâ regione efferveſcentia, reverà ortum ducere oſtendimus & declaravimus, atq; ſimul Symptomatum omnium, adeòque ipſius Hypochondriacæ affectionis Cauſas, earumque agendi modum propoſuimus & explicuimus; proximum nunc eſt, ut ſimiliter Affectûs difficilis Curationem optimam, labore magno erutam, & multorum annorum uſu feliciter in multis per Dei gratiam comprobatam paucis & fideliter exhibeamus & inculcemus: Nihil enim juvat noſſe affectuum Cauſas, ni ſimul ipſos ritè curandi artem noſcamus.

Ej⁹ cauſa Efferveſcentia Bilis & Pituitæ modis variis peccantis.

CCXXVI. *Affectionis* quidem *Hypochondriacæ cauſam* conſtituimus *Efferveſcentiam humoris Bilioſi & Pituitoſi*, ſed *modis variis peccantis*, ſecundùm partes varias utrumque humorem conſtituentes.

Ob vitia Diætæ in rebus nō-naturalibus.

CCXXVII. Peccat autem variis modis uterque humor imprimis ob *vitia diætæ* in *ſex rebus nonnaturalibus* dictis conſiſtentis.

1 Rationē Aëris.

CCXXVIII. Et, 1. quidem ratione *Aëris*, pluviâ multâ, nebulis & ventis, Borealibus imprimis ac Occidentalibus inquinati & vitiati; ut & continuâ Aëris mutatione: Ad Aëris corruptionem multùm quoque facit proximitas paludum, omniumque Aquarum ſtagnantium, & fœtori ſubjectarum, cùm & ille fœtor Aëri communicetur, & cum Aëre inſpiretur.

2. Cibi & potus.

CCXXIX. Imprimis 2. utriuſque humoris virium gignit & auget *Cibus & Potus*, quantitate, qualitateve peccans, non convenienti tempore aſſumptus, aut corpore animoque non benè conſtitutis; in Paroxyſmo febrium, durante irâ, aliove vehementi Animi motu; mox ante aut poſt ſomnum, &c.

CCXXX. Hinc & Bilis & Pituitæ quantitas & qualitas variè immutatur, tandemque Hypochondriacæ Affectioni anſam præbet.

3. Somni & Vigiliæ immoderatorum.

CCXXXI. Non parùm 3. *Somnus & Vigilia immoderati* ad utriuſque humoris vitioſi generationem promovendam facere poſſunt: dum Somnus Pituitam, Bilem Vigilia auget.

4. Excretorum & retētorū.

CCXXXII. Sic & 4. *Excrementa* naturalia nimis diu in corpore retenta noxam afferunt, ut & *Retinenda*, Semen putà per nimiam venerem, aut aliter atque *Sanguis* præter naturam per Menſtrua, Hæmorrhagiam, Hæmorrhoïdes effuſa, magnam in humoribus mutationem producunt.

5. Motûs & quietis.

CCXXXIII. Sed & 5. *Corporis motus & exercitium* in exceſſu aut defectu peccans plurimùm conferre poteſt ad utriuſque humoris in hoc affectu peccantis vitium augendum.

6. Animi Affectuū Mœſtitiæ Iræ.

CCXXXIV. Plurimùm denique & 6. hic faciunt *Animi motus vehementes*, atque imprimis *Mœſtitia* qualiſcunque, cui ſi ſubinde jungatur *Ira*, tantò gravius erit malum; hi namque affectus non tantùm contrarios producunt in homine effectus, ſed & humores contrarios: uti non ſemel hoc jam ſum teſtatus, & ita ſe rem habere fatebuntur mecum, quotquot rei Medicæ ſunt attenti, &, quæ ægris quotidie contingunt, obſervant accuratè.

Metûs.

CCXXXV. *Mœſtitiæ* accenſendus *Metus*, qui panicus non parùm ad *humoris Melancholici*, hoc eſt, *Pituitoſi viſcidi & quandoque* ſimul *Acidi* augmentum multùm facit cum ipsâ *Mœſtitiâ*; Uti contrà *Bilem auget & Acriorem reddit Ira*.

Affectio hæc ex læſis Mētis Fūctionibus.

CCXXXVI. Contingit etiam non raro, ut *ex Mentis functionibus perperam ſe habentibus oriatur Affectio Hypochondriaca*; quod autem quoniam non accidit niſi ob ſimul tunc conſequentes perverſos Animi motus & Affectus jam recenſitos, ad hos referri debet; Horum autem Cauſa antecedens ſtatuenda Mens functiones ſuas perperam exercens; uti alibi docuimus.

Curatio in quib⁹ consistat.

CCXXXVII. His autem ita præmissis, nunc rectà tendimus ad *Hypochondriacæ Affectionis curandæ modum*, qui consistit 1. *in Diætæ vitiosæ emendatione.* 2. *in humorum peccantium alteratione aut correctione.* 3. *in eorundem quoties in totum corrigi nequeunt, Artificiosâ evacuatione.* 4. *denique in deperditorum reparatione:* deperit namque in Symptomatum vehementiâ & duratione corpori nunc Spiritus Volatilis, nunc aliud quid, quod omninò restitui debet & redintegrari.

1. Diætæ vitia quæ emendanda.

CCXXXVIII. 1. *Diætæ vitia emendabuntur* lentè, cavendo à noxiis, quærendo & usurpando utilia. Attendendum enim accuratè ad ea omnia, à quibus malum & ortum habuit, vel habere potuit, & augmentum indies sumere potest; ut ab illis caveatur sedulò.

CCXXXIX. Contrà verò æquè diligenter attendendum ad omnia, unde auxilium vel levamen accipiat aut accipere queat æger, ut administrentur continuè, nec negligatur aliquid eorum, unde aliquid commodi venit expectandum.

2. Humores peccãtes qui alterandi.

CCXL. 2. *Humorum peccantium alteratio* varia erit, & pro humore vario, & pro utriusque vitio vario.

CCXLI. Peccantem humorem docuimus esse tam Pituitosum, quàm Biliosum.

CCXLII. *Pituitosus* peccat imprimis *aciditate* aut *viscíditate* auctâ.

Pituitæ Aciditas aucta quibus corrigatur.

CCXLIII. *Aciditas humoris Pituitosi* aucta corrigetur 1. & imprimis *Sale lixivioso*, rebusq; omnibus Sale lixivioso præditis: Qualia sunt Sal omne è Cineribus plantarum extractum, ut & Corallia, Margaritæ, Oculi Cancri, Limatura ferri & similia.

Et quâ ratione.

CCXLIV. Horum enim ope dum instituitur cum Acidâ Pituitâ Effervescentia, coagulatur cum ipsis Acidus humor.

Effervescentia nõ irritãda. Et quomodo.

CCXLV. Quoniam autem urget jam in hoc affectu Effervescentia nimia, pleraq; Symptomata suprà enumerata producens, cavendum sedulò, ne irritetur magis, quàm compescatur ac emendetur illa per assumpta hæc novam Effervescentiam producentia: quod fiet usurpando primùm ea, cum quibus concentratur potiùs Spiritus Acidus, quàm coagulatur; qualis est Creta, cui succedunt Oculi Cancri, Corallia, & Limatura Ferri.

Sal lixiviosum quib⁹ temperetur.

CCXLVI. Quòd si cui *Sale lixivioso* uti libuerit, quò minor fiat ab ipso Effervescentia, *temperet* ipsum priùs mediis alio tempore à me propositis; *Spiritu putà Volatili, vel Oleo.* Unde *Sapo Venetus & vulgaris* magnarum est in Effervescentiâ compescendâ virium.

Pituitæ viscíditas aucta quib⁹ temperetur, Quomodo in Curatione Ægrorũ se gerere debeat Medicus.

CCXLVII. *Viscíditate* quoties peccat *humor pituitosus*, toties incidendus, attenuandusque, *tam acidis, quàm Gummosis*; prout his vel illis magis auscultabit humor peccans: quod facilè est experiri, & tentare; imò prudentis Medici est, nunquam putare se omnia scire; quin potiùs sibi præ cæteris omnibus diffidere, ac semper paratum esse cogitationes suas emendare; nam suffeni omnes errare solent sæpenumerò, quodque pessimum est, ne videantur errasse, in errore suo præfractè perseverare.

CCXLVIII. Est ergo prudentis non temerè incipere, verùm observato in casibus dubiis à quo imprimis juvetur æger, tunc non timidè progredi, ast generosè.

CCXLIX. Postquam ergo lentè progrediendo inventum est remedium, cujus imprimis ope auxilium affertur ægrotanti, tunc in illius usurpatione procedendum est cordatiùs.

Gũmata in hoc casu conducentia.

CCL. *Gummata* autem varia occurrunt convenientissima in hoc affectu, *Galbanum, Sagapenum, Ammoniacum, Opopanax* & similia, quæ omnia & singula pro re natâ usurpari possunt, & imprimis pilularum formâ usurpari.

Ut & Acida.

CCLI. Inter *Acida* quæ exhiberi quoq; possunt, varii occurrunt arte parati *Spiritus, Salis Nitri, Vitrioli, Sulphuris*; ipsumq; adeò *acetum Vini destillatum*, & quandoque non destillatum; cui si bulbus squillæ infundatur, vocabitur *squilliticum*, egregium in hoc & similibus à Pituitâ viscidâ ortis affectibus remedium.

Nec non alia medicamĩa.

CCLII. Eidem pituitæ viscidæ corrigendæ conducit *Mastiche, Succinum*, & ex ipso paratus *Sal Volatilis*, ut & ex *Cornu Cervi* sublimatus, *Castoreum, Myrrha*, quinimo *Chalybs vulgari* modo *præparatus*, aut *ejusdem Vitriolum*, cum quo parantur quorundam *Pilulæ aperitivæ*.

Sal Volatile.

CCLIII. Pituitæ viscidæ corrigendæ atque emendandæ conducit ante omnia *Sal Volatile* quodvis, vim habens humorem illum insensibiliter ad mediocritatem reducendi: Unde omnibus commendo talium salium præparationem & usurpationem; sive formâ parentur siccâ, sive humidâ.

De eo asservando.

CCLIV. Illud interim notandum, Salia volatilia siccâ formâ parata, ubi subtilia existunt, vix asservari posse, verùm facilè abire in auras. Præstat proinde ipsa humidiore formâ parare, aut humidis saltem & aquosis dissoluta servare ad usum.

Bilis peccans quibus emẽdetur. Et quomodo.

CCLV. *Biliosus humor* peccat imprimis ratione *Salis sui lixiviosi*; quod emendabitur ac temperabitur potentissimè quidem *per acida*; quoniam autem simul tunc excitatur Effervescentia, cujus ratione producitur hæc affectio Hypochondriaca; non ita tutò vel commodè videntur in usum revocari *Acida, nisi temperata*, & quidem *Spiritu Volatili*; cujus ope non parùm infringitur Spiritus acidi ferocia, ut minor tunc excitetur ab ipso effervescentia.

Sal Lixiviosum quib⁹ temperetur.

CCLVI. *Ad Salis lixiviosi contemperationem* usurpari quoque possunt *acida oleosis mixta*; pinguibus enim omnia temperantur acria, tam salina, quàm acida.

CCLVII. *Cavendum* interim ab *acidis oleosis, quando præter sal lixiviosum exuperat in Bile oleum*; quod imprimis patet ex conjũcto in corpore calore, ardore, & febrili incendio majore.

3. Humores inemendabiles quomodo educendi.

CCLVIII. 3. Educentur solâ alteratione inemendabiles humores prædicti, & exuperantes per vias convenientes, atque imprimis per alvum, utpote viâ Naturæ commodiore & faciliore; rariùs per vomitum, nisi deorsum expelli nequeant, aut sursum viam affectent humores peccantes.

Pituita quibus purgetur.

CCLIX. *Pituitosum humorem deorsum evacuant* varia passim nota, inter quæ tamen primas tenet *Colocynthis*, & ex ipsâ parati *Trochisci Albandal dicti*, quibus proximè accedunt *Agaricus, Hermodactyli, Turbith*, & ipsa *Aloë*.

CCLX. Ex Chymicis laudantur omnia

Mer-

Mercurialia, tàm *præcipitata* varia, *alba, flava, rubea*, &c. quàm *sublimatum dulce*: à *corrosivo* uamque ut omnes abstineant, moneo & hortor; cùm minimâ duntaxat exhiberi quantitate possit; & prætereà *vomitum* semper ferè soleat movere, corpusque vehementer agitare.

CCLXI. Conveniunt etiam hic *Antimonialia* varia & excellentia, quamvis pleraq; simul vomitoria existant, de quibus mox.

Bilis quibus. CCLXII. *Bilem expurgant Rhabarbarum, Scammonium, Aloë, Tamarindi.*

CCLXIII. Ubi *Salina Bilis Pars* imprimis peccat, usurpari possunt commodè *Rad. Jalappæ atque Mechoacannæ*, *Gummi Gottæ*, & similia.

CCLXIV. Inter Chymica conveniunt *Antimonialia*.

Pituita quibus per vomitum purgetur. CCLXV. *Per Vomitum expurgant Pituitam Mercurialia, & Vitriolum Album, & Vitrioli Sal: Helleborus Albus* unà cum *Antimonialibus* omnibus.

Quibus illa. CCLXVI. *Bilem per Vomitum* evacuant commodissimè *Antimonialia*, quæ cùm non minùs Pituitam educere soleant, & simul deorsum utrumque humorem propellere, atque insuper tutiùs quàm Mercurialia queant exhiberi, illa cæteris omnibus præfero, si parentur ex *Antimonii vitro, regulo, Croco Metallorum, vitæ Mercurio* (qui Medicamentum Antimoniale) *floribus Antimonii* & similibus.

Lentè festinandū. CCLXVII. Imprimis commendamus Practicis Junioribus omnibus, ut *lentè festinent*, nec præcipites sint in quibusvis Medicamentis cum vehementiâ operantibus exhibendis. *Satius enim est bis blandiùs ægros suos purgare, quàm semel violentiùs procedendo ipsis nocere*: neq;enim semper licet bis peccare.

CCLXVIII. *In Formulis Medicamentorum* proponendis non hæremus, cùm illæ commodissimè addiscantur circa ipsos Ægros.

4. Animales spiritus quibus reparandi. CCLXIX. 4. Reparanda etiam durantibus hujusce Affectionis Hypochondriacæ Paroxysmis, quæ ægro depereunt; atque imprimis *cùm Animales Spiritus minuantur, redintegrandi* veniunt per *Spirituosa*, sed ita temperata, ut solitæ Effervescentiæ irritandæ non inserviant, sed potiùs eandem compescant. Unde pro Symptomatibus Ægrum quemvis affligentibus mutatio aliqua erit instituenda.

Spiritus Vini, & Tincturæ. CCLXX. Primum tamen inter illa locùm obtinet *Spiritus Vini* vel *simplex*, vel *cum aliis compositus*, & *Tincturæ formâ* aliorum viribus impraegnatus, *Cinnamomi* puta, *Croci, Castorei, Nucis Moschatæ, Corticum Citri, vel Arantiorum* &c. plurium vel pauciorum simul conjunctorum.

Spiritus Vini quibus infringatur. CCLXXI. Quibus *Spiritus Vini purus Acrior* existit, *infringi* potest *Aquâ pluviali*, *aliâve stillatitiâ* ex herbis variis & Aromaticis, *Rosarum, Fœniculi, Menthæ, Melissæ, Borraginis, Betonicæ, Petroselini, Pulegii, & similium.*

5. Paroxysmi & Symptomata quomodo sedanda. CCLXXII. Si cui lubeat 5. addere *Paroxysmorum sedationem*, aut *Symptomatum* tunc maximè *urgentium contemperationem*, cum ipso non pugnabo, quin potiùs idipsum laudabo.

In quib° illa sedatio consistat. CCLXXIII. Consistit autem illa medicatio imprimis in *Effervescentiæ contemperatione*, *halituum elevatorum discussione*, *Dolorum lenitione*, *Sitis subinde urgentis sedatione*, & similium Symptomatum molestorum emendatione.

Effervescētia quo tēperetur. CCLXXIV. Effervescentia contemperabitur imprimis Medicamentis utriusque humoris Acrimoniam corrigentibus & temperantibus; quod pinguibus debetur & Spirituosis, sed pro Effervescentiæ modô in singulis vario variè cum aliis contemperatis. Unde quod uni prodest Medicamentum, nocet non raró alii; nisi omnis qualitatum excessus observetur in ipso: unde imbecillius quidem erit tale Medicamentum, sed simul tutius.

Quibus constare debeat Medicamentum hoc præstans. CCLXXV. Opus est autem, ut tale *medicamentum temperatum aquâ multâ* simul conflet, atque simul *pauco Oleo*; sed ita *Sali Volatili immisto, ut Aquæ simul queat conjungi.* In eo namque consistit primarium artificii; quod repeto, Temperatum Medicamentum constare debet *Aquâ multâ*; utpote quæ per se & salem lixiviosum, & spiritum acidum diluere apta est, atque sic ejus vim infringere. Huic aquæ conjungi debet *Oleum sed paucum*; utpote quod itidem & salem lixiviosum, & spiritum acidum contemperare aptum est. Quoniam verò *Aquæ admisceri nequit Oleum, nisi mediante Sale lixivioso*; *hoc* simul adesse debet, ast *Spiritu volatili correctum & volatilisatum, postquam idem & volatilis spiritus itidem lixiviosum Salem & Acidum Spiritum* temperare solet.

CCLXXVI. *In* tali ergo *medicamento temperato tria* occurrunt bina acria, *Salem lixiviosum & spiritum acidum, temperantia, Aqua, Oleum & Spiritus volatilis.* Unde quid boni à talimedicamento expectari queat, facilè vident, qui ad ea, quæ sæpiùs & diversis occasionibus protuli, attenderunt.

Medicamenti alii ous? Analysin Similium Synthesin docere. CCLXXVII. Quinimò ex talis medicamenti analysi, quàm facilè similis synthesis excogitari queat, vident omnes, etiam mediocriter in Chymiâ versati, & ad dicta sæpiùs à me attenti.

Experiētia in Rebus Naturalibus. CCLXXVIII. Id enim sum edoctus è medicamentorum usu compertorum, ægrisque utilium analysi, hinc & novorum secundùm eadem fundamenta synthesi; quibus cùm responderet successus optatus, confirmatus sum per experientiam in ratione & ingenio excogitatis post præviam eandem experientiam: quemadmodum id in rebus naturalibus & fieri debere, & tantùm utiliter fieri posse non semel inculcavi; interim utilia quæ sunt, nimium inculcari nequeunt, imprimis quando passim nota non sunt; & tunc reverà veritatis amantibus decies repetita displicere nequeunt.

Ab eâ omnis cognitio. CCLXXIX. Quapropter adhuc semel hic repetam; Cognitio rerum naturalium omnium est ab Experientiâ per sensus factâ; unde causas effectuum sic compertorum exquirit ratiocinatione concatenatâ Ingenium humanum; de veritate tamen inventa certus esse potest nemo, nisi postquam de suæ ratiocinationis soliditate confirmatus fuerit per eandem Experientiam, ratiocinationem prædictam ipso operè confirmando & comprobando. De Affectu autem nostro nunc equidem nil proferemus amplius.

Finis Tractatûs Septimi.

TRACTATUS VIII.

DE ARTHRITIDE.

Arthritis Affectus curatu difficilis.

I. INTER Affectus curatu difficiliores lubet porrò nunc exhibere aliquem & gravem, ægrisque non parùm molestum, & Medicis tum ratione Causarum eruendarum, tum ratione modi productionis, tum ratione curationis non parum arduum, *Arthritidem* putà.

Authoris eam tractandi method°.

II. Hujus autem naturam & essentiam quò commodiùs explicemus, libet more nobis usitato (quandoquidem magnus hîc est Authorum tam Theoreticorum, quàm Practicorum dissensus) fundamenti loco præmittere illa, in quibus consentiunt Authores, aut quæ unicuique saltem in praxi versato esse possunt ac debent nota; qua ratione speramus futurum, ut & breviores simus, & magis perspicui, & nulli graves: neque enim animus est dissentientes vexare aut carpere; verùm sufficiet nobis, ea, quæ vera putabimus, argumentis ab experientiâ præsertim petitis probare.

1. Quas partes infestet.

III. Consentiunt autem 1. in eo Authores, *affectum hunc infestare partes sensiles articulis vicinas*, non item remotiores: unde etiam ipsi nomen, dum Græcis *Arthritis*, Latinis *Articulorum dolor* dicitur.

2. Quot infestet.

IV. Consentiunt & in eo 2. quòd Affectus hic aliàs *unum*, aliàs *plures* occupat *Articulos & Artus*; unde vel *particularis* vel *Universalis dicitur*.

3. Fixa & vaga.

V. Consentiunt & in eo 3. Authores, quòd aliàs in parte affectâ permaneat dolor, aliàs eandem iterum brevi deserat, & mox aliam invadat; unde nunc *fixa*, nunc *vaga* vocatur *Arthritis*.

4. Nunc longioribus nunc brevioribus intervallis recurrit & varissime perseverat.

VI. Consentiunt 4. in eo Authores, quòd plerumque *intervallis nunc longioribus, nunc brevioribus recurrat, & varissimè perseveret*; quod vix observatur, nisi postquam sæpiùs infestavit, & diætam pravam servant Ægri Medicis planè immorigeri, atque suis voluptatibus quàm valetudini suæ magis dediti.

5. Ejus qualitates

VII. Consentiunt 5. in eo Authores, quòd *sæpenumerò rubore & ardore Acri*, quandoque *cum pallore potiùs & levi tumore œdemati magis affini, absque ullo calore* observetur; unde etiam *ibi dolor gravior, hîc ferè nullus occurrit.*

6 Nodi & tophi in articulis.

VIII. Consentiunt 6. Authores, nonnunquam *nodos & tophos in affectis articulis & vicinis partibus excrescere*, atque ex iis spontè vel arte apertis materiam diversam, nunc fluidam, nunc gypseam, aut calcosam & friabilem; nunc albam, rariùs cinericiam aut subflavam effluere aut elici.

IX. Consentiunt 7. Practici, *Arthritidi comitem esse Febrem*; quæ nunc die uno præcedat, nunc & plerumq; simul invadat, & quidem cum frigore ac horrore levi, subsequente mox calore quandoque majore, quandoque minore, ut & siti; unà cum Pulsu concitatiore, & Urinis magis rubentibus, quæ nonnunquam ante accessum erant minùs tinctæ.

7. Ejus comes Febris.

Et quidem semper.

X. Febrem hactenus semper in Arthriticis observavi, non tamen semper æquè molestam, quinimò quandoque ita levem, ut illam non agnoscerent Ægri, dolori quippe urgenti magis attenti.

XI. Febris illius præsentiam præter alia enumerata Symptomata arguit absolutè Pulsus frequentior semper in Paroxysmi Arthritici accessu observabilis, & nonnunquam, ubi gravior existit, & dolor acerbus, perseverans; quinimò per intervalla concitatior factus Febrim intendi docet.

8. A repellentib. Dolor aliò propellitur, & nunc gravior nunc levior redditur.

XII. Consentiunt 8. Practici, non raro à *Medicamentis repellentibus* dictis forinsecùs affectæ parti aut casu aut datâ operâ applicatis *Dolorem nunc in alios articulos, nunc ad Interiora corporis propelli*, nunc eundem in parte permanentem aut *graviorem*, aut *leviorem reddi.*

XIII. Atque ex his datis conabimur dubia notabilia circa hunc Affectum occurrentia solvere.

Quinque de Arthritide quæsita.

XIV. Quæritur enim 1. quænam circa Articulos *pars primariò afficiatur* in Arthritide? 2. quænam sit ejus *Causa efficiens*, & humor verè peccans? 3. Quisnam sit ejusdem *humoris Focus & Locus, in quo generetur aut coacervetur.* 4. *Quibus viis & modis ex suo Foco ad Articulos deferatur* humor Arthritidem pariens. 5. deniq; *Quâ methodo, Quibusque mediis ab* Affectu tam molesto *liberandi* veniant *Ægri*, tum durante ipso Paroxysmo, tum etiam extra ipsum Paroxysmum.

XV. Atque his quinque quæsitis egregiis puto absolvi posse omnem de Arthritide moveri & agitari solitam difficultatem, & eorundem solutione solvi.

1 Quænam pars primariò afficiatur. Nempe ligamẽta membranea.

XVI. Ut autem à Primo faciamus initium, censemus *Partem primariò affectam in Arthritide* esse non interstitia Ossium simul articulatorum, sed *membranea Ligamenta* ipsos *articulos vincientia & colligantia.*

XVII. Hoc probamus 1. per *dolores atroces* Arthritidem utplurimùm comitantes; qui in Ossibus sentiri non possunt, verùm in partibus tantùm Membranosis, adeòque sensilibus. 2. per *Doloris metastasin*, & Arthritidis non tantum spontè, sed insuper ad repellentium Medicamentorum applicationem non rarò ab uno Articulo ad alium translationem; quod fieri non posset, si in articulationis cavitatem effusus esset humor illum dolorem gignens.

XVIII.

Cōmuſculi aut nervi.

XVIII. Sed nec muſculi, aut Carnes articulis vicinæ locus ſunt primariò affectus, tum quia ſenſu exacto non ſunt præditæ, niſi ratione fibrarum & membranarum; tum quia ubi Dolores Arthritici obſervari ſolent, carne ferè ſunt deſtituti articuli.

XIX. Neque hoc evincit Dolor Iſchiadicus, aut in humero vexans; quamvis enim multâ carne tectæ ſunt illæ partes, dolor tamen non ſentitur in iſtis carnibus, utpote quæ ſine doloris augmento contrectari poſſunt; verùm circa ipſum articulum, qui ſine notabili doloris augmento contrectari nequit: in *motu* autem illo *Ligamenta imprimis tenduntur, ad quam tenſionem augetur dolor.*

2. Quænā ſit cauſa efficiens.

XX. Ut autem ad ſecundum quæſitum pergamus & *Cauſam Efficientem Arthritidis veram* aſſignemus obſervandum, Dolorem utplurimùm quidem adeſſe Acrem, non tamen ſemper, eundemque Dolorem cum ardore ferè occurrere conjunctum, rarò ſine calore: quocirca etiam anodynis ardorem ſimul temperantibus imprimis ipſum demulceri.

Nempe humor acris.

XXI. Unde facilè patet, cùm à Causâ internâ ad locum affectum aliunde delatâ oriatur ille Dolor, ipſum pro Cauſa Efficiente neceſſariò agnoſcere *Humorem Acrem*, & quidem, quoties cum Ardore conjunctus reperitur, *Bilioſum Sale ſaltem lixivo, vel fixo, vel Volatili abundantem, ac Seroſum.*

Acidus.

XXII. Quoties autem Ardor ipſi comes non adeſt, toties ſi Acris dolor extiterit, *humorem Acidum* exiſtere.

Pituitos.

XXIII. Quoties verò nec Ardor, nec Acris dolor urget, toties *Humorem Pituitoſum* imprimis peccare, à quo præter tumorem ſubœdematoſum major excitatur Motus impotentia & gravitas, quàm Dolor.

Et ex his mixtus.

XXIV. Quoniam verò unà cum *Febre* obſervatur ſemper adventare paroxyſmus Arthriticus, & quidem cum majore aut minore frigore, ipſumque ſubſequente diverſo calore; (unde quoque humoris primariò peccantis qualitas ampliùs manifeſtatur) facilè patet, *non unum duntaxat humorem ſemper peccare, ſed aliquando plures*, ita tamen, ut *ab eo, qui primariò & maximè peccat, deſumatur denominatio.*

XXV. Præter hos primarios humores Arthriticum Dolorem parientes nil obſtat alios concurrere, à quibus reliqua deducantur Symptomata, Nodi putà, Tophi &c.

3. Quinā ſit humoris focus & locus.

XXVI. Non parùm diſſentiunt Authores Medici de *Foco & Loco, in quo generatur vel coacervatur humor Arthritidem producens:* dum alii Caput, ejuſque nunc ſuperficiem, nunc interiora culpant, alii in vaſis, Venis putà & Arteriis Cauſam ejus quærunt.

Nempe Glādulæ Pancreatis conglomeratæ, & conglobatæ omnes.

XXVIII. Nos unicuique ſuæ aſſertionis probationem committentes, putamus *eundem eſſe Arthtritidis & Febrium Intermittentium, Catarrhalium præſertim, Focum; Glandulas* putà *tum Pancreatis conglomeratas, tum paſſim Conglobatas omnes.*

Quæ etiā febrium intermittentium fontes.

XXVIII. Neque enim hactenus ex iis, quæ per Anatomen patent, alias partes eruere valuimus, in quibus febrium Intermittentium, ſive cum apyrexiâ perfectâ occurrentium, ſive confuſarum & incurrentes paroxyſmos habentium, (quando ſc. priuſquam prior paroxyſmus ceſſaverit, poſterior ſe illi immiſcet, adeò ut nulla vera contingat intermiſſio & libertas à febre) fomitem generari aut coacervari ſolidè poſſit aſſeverari, præter ſolas Glandulas, tum Conglobatas quaſvis, tum Pancreaticis Conglomeratas: utpote quæ mox cum Corde per Vaſa Lymphatica participant.

XXIX. Ut autem quæ modò aſſeruimus magis pateant, non abs re forſan erit, paucula de Febribus tum Intermittentibus, tum Catarrhalibus quibuſdam dictis adjungere.

Earum Focus, & cauſa primaria.

XXX. *Intermittentium febrium omnium Focum arbitramur Pancreas*, illarumque *Cauſam primarium Succum Pancreaticum in quibuſdam non omnibus ejus glandulis hærentem ac vitiatum, & diverſo tempore pro ſui conſtitutione varia in Communem Ductum, hinc & tenue Inteſtinum erumpentem, atque cum Bile nunc laudabili, nunc vitioſa perperam effervеſcentem, atque pro Pituita inſuper in tenui Inteſtino tunc reperta, aut Cibi, Potuſque, Medicamentorumve &c. eò tunc confluentium diverſitate diverſimodè alteratum*; uti hoc ex Symptomatibus Ægros circa ſingula cujuſvis paroxyſmi tempora infeſtantibus facilè deduci poteſt.

Febres catarrhales unde producantur.

XXXI. *Catarrhales Febres* quibuſdam ſic dictas quod attinet, cùm illæ *ortum habeant ferè à frigore externo calens corpus, & imprimis Caput & Colli glandulas*, (utpote partes aëri externo magis expoſitas) *afficiente*, arbitror ipſas produci à *malè affectâ in Glandulis Conglobatis tum in Cerebro exiſtentibus, tum adſtantibus Lymphâ, eâque ob ſpiritus animalis ad eas affluxum impeditum acriori & acidiori factâ*, ideoque in Cordis Ventriculo dextro Effervеſcentiam vitioſam, hinc & febrem excitante, & quidem Febrem non intermittentem, at continuam, non tamen ardentem, ſed intermiſtum frigus non rarò habentem.

Febris ardentior unde.

XXXII. *Cui quoties concurrit Bilis* ob Diætam in Aëre æſtuoſo, Alimentis nimis aromaticis, acribus vel ſalſis: Irâ, Vigiliis, Corporis exercitio, &c. nimiis peccantem, *acrior, toties ardentior exiſtit Febris*, adeóque ob cauſas oppoſitas concurrentes curatu difficilior: neque enim tunc ſe mutuò temperant humores contrarii, aliàs non urget ita febris, ſed utrique ſuo modo intemperati confluentes febrem producunt moleſtiorem.

Arthritidis, & Febrium Intermittētium & Catarrhaliū focus idē.

XXXIII. Idcirco autem *Arthritidis & Intermittentium Catharraliumve Febrium cenſemus Focum eundem, quoniam ſemper, quantum ego* ſaltem & alii mecum obſervare potuimus, *cum Febre tali accedit paroxyſmus Arthriticus:* cui hoc tantùm *peculiare* accidit, quòd *Febrilis cauſa tunc bonâ ſui parte circa articulos hæreat, & dolores ibidem nunc majores nunc minores pariat:* quod in cæteris febribus non ſolet accidere.

Bilem nō primariò peccare in Arthritide.

XXXIV. Putamus autem *non Bilem primariò peccare in Arthritide*, quoniam aliàs *continuus* eſſet affectus: Bilis enim omnis in uno eodemque folliculo generata, tota ſibi eſt ſimilis, atque ideò continuum producet effectum, ſive effundatur per vias ordinarias, quod accidit in Febribus Continuis, ſive non effundatur, quod accidit in Ictero, ductu ſc. Inteſtinali tunc obſtructo.

At liquorem in glandulis præparatum

XXXV. Putamus contrà *Liquorem in Glandulis præparatum peccare primariò in Arthritide*, quoniam is coacervari poteſt in quibuſdam Glandulis, aut etiam in quibuſdam Glandularum ductibus & finibus; qui tandem aut ſpontè, aut ab externo errore in diætâ, Aëre imprimis aut potu, commiſſo motus Paroxyſmum novum producat, nunc tardiùs, nunc citiùs repetentem.

Quando ſimul peccet Bilis.

XXXVI. Quamvis autem utplurimùm *Arthridi comes ſit Ardor*, non tamen idcircò judicamus primariò peccare Bilem; verùm *ipſam tunc ſimul peccare*, in vitiosâ ſaltem ſuâ cum Succo Pancreatico vel Lymphâ Acidiore inſtitutâ Effervefcentiâ ita immutari, ut Calor ejus magis ſe manifeſtet: quamvis non ſemper tam Calor ſit moleſtus, quàm Dolor à Calore diverſus.

Pro diverſitate liquorū & ſubjectorum diverſa Effervefcentia.

XXXVII. Hoc enim obſervandum diligenter, *Liquores* ad ſui confuſionem *Effervefcentes non parum & alterari & mutari pro adverſi liquoris differentiâ*; quod planè reciprocum eſt.

Tam in Metallis & mineralibus.

XXXVIII. Hoc ut exemplis è Chymiâ petitis demonſtremus, velim conſiderari à curioſis & ſolertibus naturalium rerum indagatoribus, quàm *diverſa* excitetur *Effervefcentia pro diverſitate ſubjectorum*, *Metallorum puta vel Mineralium cum eadem Aquâ forti Effervefcentium*; dum non tantùm quædam citiùs, alia tardiùs ab ipsâ ſolvuntur & corroduntur; ſed imprimis quædam cum majori vi & commotione efferuntur, alia cum minori; quædam hunc, alia alium odorem, colorem, & ſaporem promunt aut relinquunt.

XXXIX. Nec tantùm tanta obſervatur diverſitas Effervefcentiæ pro diverſitate ſubjectorum cum eodem Acido Effervefcentium; verùm etiam *pro diverſitate Acidorum cum eodem ſubjecto Effervefcentium*. Sic aliter procedet Effervefcentia cum eodem Sale Tartari excitata à Spiritu vel Oleo Vitrioli, aliter à Spiritu Salis, Aluminis, Nitri, Aceto ſtillatitio, vel communi: aliàs enim potentior, aliàs debilior exiſtet; Elevatique Odor, Sapor, &c. erunt diverſi.

Quàm corpore humano.

XL. Simili planè ratione in corpore humano tam pro *Bilis*, quàm pro *Succi Pancreatici*, aut *Lymphæ diverſitate* continget tam *in tenui Inteſtino* quàm *Corde Effervefcentia modis pluribus varians*, nec niſi temporis tractu & multiplici obſervatione, eâque accuratâ, in certas claſſes diſtinguenda.

Quæ diverſitas conſideranda.

XLI. Intereſt utique, diverſitates illas, ſi quæ ſint, accuratè conſiderari & in certa capita redigi, quò aliquando in praxi faciendâ ſerviant.

De quâ Autoris votum.

XLII. Optavi ſæpiùs, & etiam nunc opto, plures Viros egregios & in praxi occupatos 1. *accuratè obſervare omnia quæ ipſis contingunt quotidie circa ægros notanda, & ex ipſis concludere, an* talis *Effervefcentia*, qualem ego me comperiſſe autumo, admitti debeat, ac reverà exiſtat, necne. 2. *ſi exiſtat*, uti perſuaſus ſum illam exiſtere, *collatis mecum operis allaborare, ut tandem aliquando in certas claſſes redigantur infinita penè plus minus variantes inter ſe Effervefcentiarum ſpecies.* 3. *attendere quoque ad ea, quæ Effervefcentias quaſvis vel excitant, vel promovent; vel cohibent, reprimunt ac coërcent:* quò non tantùm illarum *cognitio, verùm & curatio*, & quandoque *productio artificialis* innoteſcant.

Ab Effervefcentia vitioſa Febres Intermittentes Catarrhales & Continuæ.

XLIII. Utique ſi *ab Effervefcentia vitioſa ortum* ſuum *ducant febres intermittentes* omnes, ut & *Catarrhales*; quinimò ipſæ quoque *Continuæ*, uno verbo Febres omnes; nonne rem apprimè Arti Medicæ utilem proferent illi, qui modum & rationem quamvis Effervefcentiam vitioſam præveniendi, compeſcendive invenient & aliis patefacient; ſicque methodum Febres curandi optimam eruent atque manifeſtabunt?

Ut & Affectionis Hypochondriacæ ſpecies, Scorbutus, Paſſio Hyſterica, Incubus, Vertigo, Epilepſia, Oſcitatio, Sternutatio, Nauſea, Vomitus, Alvi fluxus & adſtrictio, Flatus, Colicus Dolor, Tympanites, Cordis palpitatio, Aſthma, Cordis anxietates, Animi Deliquium.

XLIV. Nec tantum Febrium generationis & Curationis ratio inde deducetur, verum plurimorum inſuper affectuum ab eâdem Effervefcentiâ vitiosâ, meo ſaltem judicio, prodeuntium: quales ſunt omnes *Affectionis Hypochondriacæ ſpecies*, ipſaque adeo *Melancholia* dicta Hypochondriaca, *Scorbutus*, *Paſſio Hyſterica*, *Incubus*, *Vertigo*, *Epilepſia*, *Oſcitatio*, *Sternutatio*, *Nauſea*, *Vomitus*, *Alvi fluxus & adſtrictio*, *Flatuum Generatio*, unà cum *Dolore Colico*, *Tympanites*, *Cordis Palpitatio*, *Anhelatio*, *Aſthma*, *Cordis anxietates*, *Animi Deliquium*, & neſcio quid non.

XLV. Hos ergo affectus omnes cum ego ſaltem arbitrer ortum ſuum habere ab Effervefcentia vitioſa vel in tenui Inteſtino, vel in Corde factâ; nec illud pro lubitu duntaxat fingam & aliis credendum obtrudam, verum ex praxi Medicâ meâ deducam id probantia & confirmantia argumenta, iterum urgeo, rem tanti momenti dignam videri, in quam inquiratur à quibuſvis, ac præſertim ab Artis peritis & in praxi Medicâ quotidie verſatis & verſantibus diligenter, quò tandem aliquando & rei veritas & ejuſdem utilitas pateat.

XLVI. Novi quidem, multis non diſplicere meum laborem, meas vigilias, meam inveſtigationem, meum in communicandis inventis meis candorem; verum optarem placere iiſdem collatis operis levare meum laborem, minuere meas vigilias, promovere meam inveſtigationem, adaugere mea inventa, ſicque cum propriâ gloriâ ſuâ inſervire publico.

XLVII. Utique aliquid eſt, probari probis conatus noſtros laudabiles & in publicum bonum ſuſceptos; ſed majus eſſet, illos adjuvari & facilitari plurium manibus.

In ſuis laboribus adjuvari optat Auctor.

XLVIII. Quamvis autem nemo auxiliares manus nobis ſit commodaturus, non deſinemus tamen animo forti & labore indefeſſo ſpartam, quam ſemel ſumus nacti, pro virili parte adornare; quamvis prævideamus quoque longiori tempore ſic duraturum opus.

Ejus Animus.

XLIX. Quòd ſi non deficiat nobis animus, quamvis deficiant nobis auxiliatores; multò minus deficiet nobis idem animus, quamvis inſurgant contra nos Calumniatores quidam & maleferiati homines, non apertâ vi, ſed per inſidias duntaxat & detrectationibus Veritatis manifeſtationi ſe opponentes; ſive omnia Veteribus perſpecta falsò inculcent ac nunquam probent, vel probare audeant; ſive laudabilia Recentiorum inventa obſcurent atque obnubilare tentent; ſed quemadmodum non cedendum

dum malis, sed contrà audentiùs eundum, sic & nos invidorum dementiam ridentes cordatiùs pergemus in adhucdum in multis latitante Veritate magis magisque eruendâ, de benedictione Divinâ planè confisi.

...id Ar ...itidi à ...pecu- ...re.

L. Ut proinde ad rem nostram revertamur, & aliquid saltem *ad vitiosæ Arthritidem parientis Effervescentiæ naturam & Causas elucidandas proponamus*; considerandum imprimis, *quid peculiare sit Arthritidi* præ cæteris Affectibus omnibus Febrem comitem habentibus; quò inde eliciatur, quod lucem nobis afferat.

...empe ...lor cir ...articu ...hærẽs ...quorũ ...pectu ...ferens.

LI. *Peculiare* autem *Arthritidi* est *Dolor circa articulos hærens*, isque differens 1. ratione *vehementiæ* majoris vel minoris. 2. ratione *adjuncti Caloris*, ejusq; majoris vel minoris, cùm aliquando nullus adsit, aliquando vehemens, 3. ratione *Tumoris* itidem majoris, vel minoris, nam etiam nullus aliquando observatur. 4. ratione *Coloris*, qui nunc rubens, quandoq; pallidus, vel minimè à naturali mutatus. 5. ratione *Motûs* magis vel minùs impediti. 6. ratione *durationis* majoris vel minoris. 7. ratione *Nodorum* succrescentium, aut nullorum. 8. ratione *fixitatis vel volatilitatis*, cùm aliàs in unâ sede fixus maneat dolor, aliàs ab uno articulo vagetur & properet ad alium, vel alios.

...rthri- ...lis cau ...consti- ...tio.

LII. Atque ex *Dolore articulorum*, utpote Arthritidi peculiari, deducimus. 1. *Causam* ejus habere in se *qualitates sensui* externo & quidem *Tactui & Caloris sensui molestas*, cùm illi soli afficiantur. 2. *Causam* eandem *affinitatem habere cum eâ Sanguinis parte*, quæ in sui circulatione deferri solet *ad partes Articulorum ligamentosas & membranosas*, quæque ob *vitiosam sui constitutionem in ipsis hæreat*, & ob qualitatem sensui uti dictum, molestam, dolorem in ipsis pariat.

...jus cau ...ex San ...uine.

LIII. Utique *Causa Efficiens Arthritidem meritò deducitur ex Sanguine, postquam*, uti sæpius dictum, *cum* mox præcedente aut comitante *Febre producitur*. Nullam autem febrem, nisi ab iis, quæ cum Sanguine ad Cor pergunt, excitari in confesso est, facili saltem negotio posset probari.

LIV. Si ex Sanguine Arthritidis causa deducitur, necesse est, aut omnem Sanguinem esse in culpâ, aut quasdam ejusdem partes.

...õ omni

LV. *Omnem Sanguinem non esse vitiosum*, vel inde patet, quòd ante & post Paroxysmum plerique Arthritici sint satis sani: unde iterum patet, *eos qui extra Paroxysmum malè habent, præter Arthritidem alio insuper laborare affectu*, qui non raro curatu difficiliorem facit Arthritidem.

...ed ex ...arte. Et quâ- nam.

LVI. Cùm proinde quædam duntaxat Sanguinis partes vitiosæ sint in Arthritide producendâ, necesse est, vitium illud existere *in partibus ad Ligamenta & Membranas articulorum delatis, aut illis saltem admistas esse.*

Nempe ad Ligamenta & Membranas delatâ.

LVII. Ad *Ligamenta & Membranas peculiariter deferri dicuntur illæ Sanguinis partes, quæ illorum nutritioni inservire* debent; quamvis non sit negandum, Sanguinis massam promiscuè propelli ad partes quasvis.

Sãguinis massam esse quid confusum

LVIII. Interim nec hoc negandum, *Sanguinis massam esse quid confusum, non permistum*; cujus sc. partes multùm inter se diversæ, quippe diversis usibus destinatæ, confluunt quidem simul per eosdem canales, facilè tamen ab invicem secedere possunt.

LIX. Sed nec hoc negandũ, *inter diversas illas Sanguinis partes alias penitiùs, alias laxiùs conjungi cum aliis*. Sic partes Aquosæ penitiùs copulantur Salsis vel Spirituosis, laxiùs Oleosis aut Terreis, & quidem ob rationes ex Physicæ scientiæ fundamentis & principiis veris deducendas, & per Experientiam quotidianam confirmatas, confirmandasque. *Sãguinis partes alias penitius, alias laxiùs cõjungi cũ aliis.*

LX. Utique toto cœlo videntur mihi errare, atque parùm Rationi aut Experientiæ consentanea proferre, qui tam sibi, quàm aliis persuadere conantur, *Sanguini contingentem in Corde Mutationem vergere ad intimam partium ejus omnium permistionem, atque excrementitiarum quarundam, tanquàm inutilium secretionem, cùm planè contrarium suadeat Ratio, evincat Experientia.* *Ejus in corde mutationẽ nõ vergere ad intimam partium ejus permistionẽ & inutilium quarundam secretionem.*

LXI. Cùm enim *Sanguis in Corde* non longiore & protractâ Fermentatione, aut Digestione potiùs elaboratus, sed *momentaneâ Effervescentiâ perfectus pluribus inservire debeat usibus, & longè diversissimis Liquoribus materiam subministrare* (neque enim tantùm partium corporis omnium plurimùm inter se differentium nutritioni materiam conferre diversam debet Sanguis, sed insuper in Cerebro ac Cerebello Spiritibus Animalibus, in Pancreate Succo Pancreatico, in Glandulis Maxillaribus conglomeratis tam superioribus, quàm inferioribus Salivæ, in cæteris Conglobatis Lymphæ, ac meo judicio in Vesicâ Bilaria Bili, in Testiculis Semini, &c. materiam promere:) *nonne decet partes ejus esse tam laxè dispositas & compositas, ut ubique facilè secedant illæ, quæ in hunc aut illum liquorem abire debent*? suadet proinde & tantùm non *persuadet ratio, Sanguinis partes non requiri intimè, sed laxè conjunctas.* *Et quare*

LXII. Experientiam verò si insuper consulas, testabitur ipsa Sanguinem vel maximè laudabilem, sanisque ex apertis vasis extractum spontè ac brevi in partes varias, tres saltem notabiles secedere, Caseosam subsidentem, Butyrosam superficiem legentem, & Serosam plurima continentem, & toti massæ circumnatantem. *Sãguinis partes tres à se invicem secedere.*

LXIII. Quis verò observabit Liquòrem aliquem ex partibus diversis confusis constantem non *Fermentatione* (hæc enim separationem partium producit, nullam conjunctionem) sed *Digestione diutinâ* in unam massam redactum & sibi relictum, non dicam paucis horis, sed multis diebus septimanisve, spontè in partes varias iterum secedentem? *Liquorẽ omnẽ nõ fermẽtatione, sed digestione in unam massam redactũ rursus in partes secedere.*

LXIV. Utique dolendum est cum insigni Veritatis ac Reipublicæ detrimento, tam multos reperiri non dicam Chymicæ Artis, sed Mutationum naturalium etiam passim obviarum ignaros ac imperitos tantam etiam apud Rerum Dominos consecutos Authoritatem, ut ipsorum & Somnia, & Figmenta, & nonnunquam putida Mendacia pro veris ac certis Historicâ fide ab incautis hauriantur, admittantur, credantur, & mordicùs defendantur, & non raro, quod omnium pessimum est, cum contumeliâ Virorum in experimentis faciendis inde- *Quinam Veritatis & Reip. detrimẽtum.*

indefessorum, in iisdem communicandis candidorum, adeóque de Republ. tam literariâ, quàm civili optimè meritorum. Tantum prævalet præjudicium: quo utinam ad Magni Cartesii monitum seriò ac verè, non perfunctoriè ac fictè se liberarent omnes Philosophiæ severiori ac Medicinæ tam utili, tam humano generi necessariæ addicti! Hoc si fieret à cunctis, brevi paterent & à veris Philosophis distinguerentur Sophistæ, in quâvis disciplinâ & sectâ latentes & calumniando viris bonis insidias struentes.

Cur incertis corporis partibus molestia, dolor & angustia producatur.

LXV. Sed ad rem; Postquam ergo & Ratione & Experientiâ constat, Sanguinis partes tam multifariis usibus destinatas non requiri, sed nec inveniri intimè simul, sed laxè duntaxat conjunctas & quasi confusas, nemini valdè mirum videri debet, si dum tota Sanguinis massa à fermento febrili inquinata, prout ab illo hæc aut illa ejus pars cum hâc aut illâ Corporis parte majorem affinitatem habens magis inquinatur & à laudabili suâ constitutione pervertitur, in ipsâ etiam hærens molestiam, dolorem, angustiam, &c. producat.

Diversa Febrium Symptomata unde.

LXVI. Hinc accidit, ut in quibusdam febribus infestentur Ægri nunc nauseâ & vomitu; nunc Ventris distentione ac torminibus; nunc etiam aliquot Alvi dejectionibus; nunc siti, nunc etiam fame, nunc inquietudine & corporis jactatione; nunc Cordis Palpitatione; nunc anhelatione, nunc tussi; nunc Capitis gravitate, Pulsatione, aut dolore; nunc Vigiliis, nunc Somno; nunc delirio, eoque vario; nunc dolore membra contundente, osteocopo dicto; nunc, quemadmodum in affectu quem tractamus, circa Articulos dolore plerumque intolerabili.

Quæ cui adscribenda.

LXVII. Quis autem tam variis Symptomatibus tam rarò simul in eodem Ægro concurrentibus, sed modò pluribus, modò paucioribus Febres comitantibus ritè observatis atq; expensis, non agnoscet adscribenda esse ista omnia diversitati Materiæ febrilis, & quidem pro relatione & affinitate, quam habent cum partibus tunc magis affectis?

LXVIII. Hæc vera ejus diversitatis causa si non sit, assignetur alia. Ego saltem in quamcunque partem me vertam, aliam comminisci non possum tam corporis fabricæ convenientem, tam difficultatibus omnibus removendis aptam, tam curationi legitimæ conformem.

Quid sit Doloris articularis causa.

LXIX. Illud ergo *in Glandulis paratum fermentum febrile Sanguini communicatum, febremque pariens, aut per se Causa est Doloris* articularis, dum ligamenta membranosa circa articulos consistentia pertransiens illis adhæret, atque in ipsis Dolores producit; aut *per accidens ejusdem Doloris causa est*, quatenus cum cæteris Sanguinis partibus in Corde, aut Bile atque Pituitâ in tenui Intestino effervescens, illas ita afficit, ut Acrimonia noxia inde resultet, quæ ad Articulos delata & ibi hærens Dolores producat Arthriticos.

Potissimâ esse acidû succum.

LXX. Cùm autem *Fermentum* illud *Febrile* secundùm ea, quæ docuimus in superioribus, *consistat in aliquâ Succi Pancreatici parte in quibusdam ejusdem Glandulis aut ductibus retentâ & vitiatâ, vel Lymphâ itidem in quibusdam Glandulis Conglobatis retentâ & corruptâ, adeóque Acriore factâ*, hoc est, *Aciditate nimiâ molestâ*, ubicunque *Ardor* conjunctus est Dolori Arthritico, quem à *Bile petendum* diximus non semel, ibi *præter Succum Acidum & Bilem simul peccare in corpore, vel in Paroxysmo saltem, atque Effervescentiâ febrili ita depravari putamus*, ut *inde Calor ille* simul molestus producatur; dum tamen *potissimam Doloris Arthritici causam ab acido deducimus.*

LXXI. *Dolorem* igitur *Arthriticum propriè ac primariò* deducimus *à Succo Acido Acriore à Lymphâ præstriim* aut *Succo Pancreatico vitiatis* originem suam habente.

Ardori causa Bilis.

LXXII. *Ardorem* verò plerumque Arthritidi comitem à *Bile* itidem vitiosâ, vel saltem ex febrili Effervescentia vitiatâ oriri putamus.

Differentiarum causæ.

LXXIII. Atque his ita constitutis, non ita difficile erit Differentiarum superiùs à me enumeratarum causas reddere.

1. Doloris Vehementioris & Levioris.

LXXIV. 1. Enim *Vehementior* excitatur *Dolor* ab humore acriore, *Levior* à minus acri.

2. Caloris & Ardoris.

LXXV. 2. *Calor & Ardor* percipitur, ut dictum, quando per se aut per accidens simul affecta est malè Bilis; pro cujus vitio majore vel minore Ardor excitatur major vel minor: quemadmodum ipsa minimè peccante nullus ab Ægris percipitur Calor, quod nonnunquam accidere testatur Experientia.

3. Tumoris.

LXXVI. 3. *Tumor* ubi simul concurrit, ibi humorem crassiorem, non halitum duntaxat, vel spiritum ex Sanguine in partes affectas effundi, adhærere, ipsasque expandere atque in tumorem attollere indicio est. Atque pro effusi humoris copiâ majore vel minore Tumor quoque major producitur vel minor; qui si nullus appareat, in materiâ valde subtili & spirituosâ consistere Acrimoniam Arthriticam sponte patet.

4. Coloris.

LXXVII. 4. *Color*, qui plerumque Rubellus, rariùs Pallidus existit, aut Bilem simul peccantem, aut Pituitam arguit.

5. Motûs impediti partis affectæ.

LXXVIII. 5. Partis affectæ *Motus* magis impeditus agnoscit aut *Causæ dolorificæ acrimoniam magnam*, aut *Humoris simul effusi copiam notabilem*: uti contrà idem magis integer significat Dolorificæ Causæ acrimoniam levem, humorisque effusi copiam parvam.

6. Durationis Doloris.

LXXIX. 6. *Duratio* Arthritici doloris protracta & longior pendet à *copiâ Fermenti febrilis & Arthritici* non simul ac semel at sensim erumpentis, novumve producentis ac per intervalla propulsi, aut humoris comitis viscidítate notabili: uti contra mox recedens malum & fermenti Arthritici copiam exiguam, & humoris conjuncti fluiditatem vel paucitatem.

7. Nodorum Arthriticorum.

LXXX. 7. *Nodi* Arthritidi conjuncti humorum aliorum ad gypseam vel cretaceam naturam vergentium in corpore præsentiam; uti iidem desiderati eorundem absentiam arguunt.

8. Doloris in parte fixi.

LXXXI. 8. *Arthriticus Dolor* in eâdem parte *fixus & permanens*, innuit humorem tenacem parti semel affectæ firmiùs adhærentem; uti contrà idem dolor vagus & ex unâ parte ad alteram subitò translatus, eundem humorem mobilem, tenuem, atque minimè viscidum.

LXXXII.

LXXXII. Atq;sic non tantùm Partem primariò in Arthritide affectam, verùm insuper causam ejus Efficientem atque Focum patere putamus: proximum nunc est, ut & *Via*, per quas à Foco & Loco, in quo generatur Efficiens illa causa, properat & ad Articulos fertur; & *Modus*, quo eò defertur, explicetur.

Quibus humor ex suo foco ad articulos defertur.

LXXXIII. Huic quæstioni geminæ ut satisfaciam, & 1. Vias patentes manifestem, observandum est, *à Pancreate*, si hoc habeamus pro Arthritici Doloris Foco, *Ductum esse manifestum & patulum in tenue Intestinum*; ex hoc vias manifestas esse *Lacteas venas* in *communem Ductum*, *vulgò Thoracicum* dictum aut potiùs *spinalem*, (quoniam non minùs per Abdomen, quàm per Thoracem, & quidem secundùm spinam Dorsi fertur) dicendum definentes: *A Ductu* autem hoc *Lymphatico spinali patens via est in venam Iugularem vel Axillarem sinistram, in Cavam*, hinc *in dextram Cordis auriculam & dextrum ejus ventriculum. Ex Cordis dextro ventriculo* manifesta est via *in Arteriam, hinc & venam Pulmonalem*, ipsamq; adeò *sinistram Cordis auriculam*, mox & *sinistrum Ventriculum*. Ex hoc denique in *Arteriam Aortam*, & per hunc *in Universi corporis partes omnes ac singulas*: uti denuò ab istis per *Venæ cavæ propagines* iterum ad cor; per *portæ autem ramos* priùs *ad Hepar*, & inde itidem per Venam cavam ad cordis dextrum Ventriculum.

LXXXIV. Quòd si quis Focum habeat, quemadmodum ego utplurimùm habendum suspicor, *Glandulas corporis universi conglobatas*, & imprimis *in Abdomine atque Mesenterio sitas*, ut & nonrarò *in Capite* residentes; tunc ab ipsis manifesta via est per *Vasa Lymphatica ab ipsis omnibus & singulis prodeuntia & ad communem Truncum spinalem properantia*, & in ipsum Lympham suam exonerantia. A quo cæteras vias modo deduximus, & ne actum agere videamur, nunc omittimus.

LXXXV. Viæ ergo à *Glandulis tum Conglomeratis Pancreatis, tum Conglobatis* omnibus & singulis ad cor, & hinc ad Articulos manifestæ sunt à nobis assignatæ, utpote quas & nos & alii non semel ad oculum demonstravimus in sectionibus tam publicis, quàm privatis.

Et quo modo

LXXXVI. Non autem tam proclive atque facile erit, *Modum* explicare atque Vim, cujus ope ab illo Foco transferatur ad partes dolentes Articulos, Causa Efficiens Dolorem Arthriticum.

LXXXVII. Non esset tamen valdè arduum, illum Modum explicare, si nobis constaret de Modo, quo secundùm naturam & in sanis moventur ac promoventur omnes in corpore existentes humores, tam à Glandulis præfatis, quàm aliunde propulsi.

LXXXVIII. Ne autem discendi cupidos diutiùs morer, aliorumve Opiniones exagitem, sufficiet mihi ea proponere, quæ ipse puto esse vera, vero saltem maximè similia, & probabilia.

quomodo humor ex Glādulis naturaliter movetur.

LXXXIX. Arbitramur ergo in genere, ex Glandulis quibusvis secretum ac temperatum in ipsis humorem aut per Vasa Lymphatica, aut per Ductus suos proprios propelli aut in Ductus majores, aut in cavitates singulares, Intestinum tenue putà, vel Oris cavitatem.

Propellitur 1. per arterias Sāguinis, per nervos Spiritus animalis ꝗ.

XC. Propulsionem verò illam fieri putamus 1. impulsi per arterias Sanguinis, per nervos autem Spiritûs Animalis impetu & vi; quoniam ab utroque hoc liquore arbitramur suum ortum ducere quicquid præparatur in Glandulis quibusvis.

2. Cōpressione Vasorū Lymphaticorū

XCI. 2. Compressione & Vasorum Lymphaticorum, & Ductuum in Conglomeratis Glandulis observatorum, eâque peristalticâ.

3. Effervescentiâ.

XCII. 3. Effervescentiâ ubivis excitatâ & liquores sic Effervescentes non tantùm magis mobiles reddente, at insuper actualem motum in ipsis excitante.

4. Cōtractione canaliū.

XCIII. 4. Contractione arctiore atque sæpius iteratâ canalium, per quos deferuntur illi liquores, irritatorum sc. ab humoribus ob majorem sui Acrimoniam Effervescentiam molestam excitantibus.

Humores in tenui intestino effervescētes, quid præstent.

XCIV. Quemadmodum enim humores in tenui Intestino Effervescentes aliquando magis magisque implicantur humoribus Pituitosis & viscidis ibidem hærentibus, ideóque tormina vel distensiones in ipsis producunt Intestinis; ita contrà nonnunquam humores iidem ibidem Effervescentes eandem Pituitam solvunt, magis fluxilem reddunt, quin & cum ipsâ in Vasa lactea penetrant, sicque ad cor tendunt.

XCV. Quemadmodum autem in primo casu incommoda pleraque sentiuntur in dictis Intestinis, ita in secundo aut in corde, pulmonibusve, aut in capite, aut in corporis habitu vel superficie observantur.

Dolores, & cruciatus aliquando unde.

XCVI. Sed & accidit nonnunquam, ut humores Acres tormina in Intestinis priùs parientes, postmodum transferantur in alias cavitates, corporisve habitum, atque ibi nunc Dolores ac cruciatus, nunc Motûs producant læsiones varias, Paralysin, Convulsionem, Motu-ve convulsivos. Quemadmodum id accidere solet in Paresi ex colicâ dicto affectu, eoque & gravi, & molesto, & curatu difficili; cujus generandi modum vix aliquis alium proferet prædicto æquè manifestum.

Vt & Paralysis & Cōvulsio. Nec non Paresis.

XCVII. Putamus ergo Modum, quo ex Foco suo non tantùm movetur, sed & insuper ad Locum in Arthritide affectum promovetur humor Dolores Arthriticos pariens, principiis Anatomicis & Mechanicis planè convenientem proposuisse nos & exposuisse.

5. Quâ methodo curanda Arthritis

XCVIII. Superest proinde, ut ad quintum & ultimum quæsitum pergamus, atque methodum proponamus, quâ idem malum tam in Foco suo latitans, sensimque cumulatum, quàm in furore suo Effervescens, Articulosque infestans debellari debeat; & Media quoque sive Instrumenta, quorum ope id præstari queat, recenseamus; hoc est, curandæ Arthritidis rationem adiiciamus.

Paroxysmus Arthriticus qui curetur

XCIX. Inchoabimus autem hanc Medendi Methodum ab ipso *Paroxysmo Arthritico*, quandoquidem ita se solet utplurimùm Medico curanda præbere Arthritis; rariùs enim extra Paroxysmum vocabitur Medicus, quem durans Dolor acciri non coëgit Ægrum.

Ad quatuor attendendum.

C. Durante igitur Paroxysmo Arthritico, accersitus Medicus ad quatuor ipsius tempora attendet,

attendet, *Initium, Augmentum, Vigorem, ac Declinationem.*

Incipiente Paroxysmo quid agendum.

CI. *Incipiente* Paroxyſmo Arthritico, quem ſemper cum febre accedere docui, *Effervescentiam ejus temperare*, quin & *cohibere* ſtudebit Medicus, ut Humoris tam primariò, quàm ſecundariò *peccantis Acrimonia* ſimul *corrigatur.*

Effervescentiam quænam temperent.

CII. *Effervescentiam* præternaturalem omnem *temperant*, & quandoq; cohibent *Opiata* omnia, cæteraque *Anodyna* undecunque parata, quò & *Vitrioli aliorumque Sulphura* pertinent, cùm omnia ritè parata ſint *Anodyna & pacativa.*

Ut & Acrimoniã quamvis

CIII. Quinimò hæc eadem vim habent *corrigendi, contemperandique quamvis Acrimoniam*, ſive *Acidam*, ſive *Salſam lixiviosam.*

Circa Febrium intermittentium à vitiosâ Effervescentiâ ortarũ initia quænam exhibenda.

CIV. Hinc eſt, meo ſaltem judicio, quòd circa Febrium intermittentium à vitioſa Effervescentiâ ortarum initia exhibita *Narcotica & Opiata*, Theriaca, Mithridatium, Diaſcordium, Philonium Romanum, ipſumque adeò Laudanum Opiatum, & ſimilia, *febris vehementiam minuant, compeſcant & quandoque ſiſtant:* quod verum eſſe per Experientiam norunt etiam Plebeii, quamvis ejuſdem affectûs rationem ignorent æquè ac multi è magni nominis Medicis.

Et quare

CV. Utique ubi Dolores graves exercent miſeros ægrotos, ubi inquietudo ex humorum agitatione in ipſis deprehenditur, ſolent ad Opiata & narcotica tanquam ad ſacram anchoram recurrere Prudentes Medici, quamvis non putem multos reperiri, qui tanti tamque ſalutaris effectûs cauſam cognoſcant: Eam ſi quis à me rogaverit, reſpondebo id fieri, quatenus *omnia narcotica & anodyna Sulphure abundant, cujus vis eſt, omne acre, tam acidum, quam lixiviosum temperare*, uti non ſemel hoc exemplis manifeſtis evicimus, idemq; comprobari poteſt infinitis experimentis Medicis.

Ad effervescentiã compeſcẽdam conducere Spirituosa & Aquea.

CVI. Præter iſta primaria & vitioſam Effervescentiam per effervescentium acrium contemperationem coërcentia & compeſcentia Anodyna & Narcotica, Sulphure ſive Oleo abundantia; utilia quoque ſunt *Spirituoſa & Aquea*, illa quidem, dum utrumque acre demulcent, hæc, dum utrumque diluunt & enervant; quod pluribus experimentis non ſemel oſtendimus verum eſſe.

Hæc etiã Febribus intermittentibus cõducere.

CVII. Hinc eſt, quod non rarò cum ſucceſſu laudabili exhibeantur ægris Febre intermittente corripiendis ipſe *Vini ſpiritus & Aqua variæ* cum Vini ſpiritu paratæ, qualis eſt Juniperina, Theriacalis, &c.

Spiritus Vini & Acetum ſtillatitiũ quibus conducat.

CVIII. Obſervandum autem, hîc opus eſſe circumſpectione, cùm non omnibus æquè conducat *Spiritus Vini* qualiſcunque datus; nec facilè niſi iis, quos frigus moleſtius & gravius infeſtare ſolet, ſit dandus; uti contrà commodè ſoleat exhiberi *Acetum ſtillatitium, aliave acida* quibus gravis ſolet adeſſe Calor: denique utraque ſimul miſta, quibus & Frigus & Calor ſolent eſſe moleſta.

Spiritus acidus ſolus ſi peccet, conducere Sal Lixivum. Et quare

CIX. Ubi autem *Spiritus acidus ſolus* peccat, præter jam enumerata conducet omne *Sal lixivum tam fixum, quàm volatile:* Sal tartari putà, Cardui benedicti, abſinthii, centaurii minoris, &c. quo referri debent Oculi Cancri, Corallia, Margaritæ, Creta, Lapis hæmatites, Sanguis Draconis, Limatura Chalybis, & ſim.

Quæ inter Salia Volatilia numerari.

CX. Inter *Salia Volatilia* numerari debent 1. Sal Volatile, Cornu Cervi, Urinæ, Salis Armoniaci, & ſimilia. 2. Spiritus omnes Aromatici & Acres ex ſupradictis; ut & Cochleariâ, ſimilibuſque parati.

Horum omnium vires.

CXI. Hæc enim omnia vim excellentem habent, diverſam tamen, omnem in corpore noſtro Aciditatem contemperandi & concentrandi; quamvis quædam id agant potentiùs, fixiùſque; quædam debiliùs, laxiùſque.

Et quò puriora eò potentiora.

CXII. *Quò enim purus magis eſt Spiritus Acidus, Salque lixivus, eò arctior fit eorundem conjunctorum complexus; quò rurſus magis eſt impurus, hoc eſt, cum aliis, Oleoſis putà, Spirituoſis, Aqueiſve mixtus, eò laxior fit ipſorum coalitio.*

CXIII. Quod de utroque puro & ſimplici, ut & impuro & mixto dictum, idem dicendum de alterutro, niſi quòd tunc medio modo ſe habeat illorum confluxuum inſequens conjunctio & commixtio. Ad quæ per infinita experimenta confirmanda niſi quis attenderit ſedulò, nihil laudabilis præſtabit unquam tam in mutationibus in corpore noſtro contingentibus cognoſcendis, quam in iiſdem corrigendis.

Si Bilis acrior occurrat, ejus habenda ratio.

CXIV. Quòd ſi præter Spiritum Acidum ſemper plùs minùs vitioſum, *Bilis* inſuper occurrat in Arthritico *Acrior*, ita contemperanda erunt medicamenta Effervescentiam vitioſã febrilem atque Arthriticã, correctura & ſedatura, ut hujus quoq; Bilis ratio habeatur exacta.

Cõmiſta medicamenta pluribus ſatisfacere indicationibus.

CXV. Hic autem mirari ſubit, quod tamen millies me docuit alioſque Experientia, commixta, an confuſa potiùs, hoc in caſu Acida, non quibuſvis promiſcuè Salſis, ſed lixivioſis, atque non tam puris, quàm naturaliter miſtis, Oculis Cancri putà, Coralliis & ſimilibus, utrique ſatisfacere indicationi, atq; non Bilem tantùm temperare, ſed inſuper liquorem Acidum in corpore peccantem, ſive illum quis Succum Pancreaticum volet vocare, aut Lympham, ſive alio nomine indigitare.

In Febribus intermittentibus.

CXVI. Obſervarunt certè Auditores noſtri ſæpenumerò, Ægros in Noſocomio Academico Intermittentibus febribus laborantes mixturis, pro frigoris, caloriſque ipſos urgentis ratione præſcriptis ſemper ex ipſis levamen ſenſiſſe; poſtquam iliis caſu vel ſponte neglectis ſemper habuerunt pejus, uti contrà iiſdem aſſumptis meliùs.

In Paroxyſmis Arthriticis.

CXVII. Quod accidere docuimus & per experientiam demonſtravimus in Febribus Intermittentibus, idem fieri obſervabunt in Paroxyſmis *Arthriticis*, quotquot ſub illorum initia exhibebunt Ægris *ſimilia remedia, additis* tamen ſemper, ob dolorem ipſos præſertim urgentem, *Anodynis & Narcoticis copiâ & quantitate ſufficiente.*

Dolori ante omnia medendum.

CXVIII. Cùm enim primarium & maximè urgens in Arthritide Symptoma ſit Dolor circa articulos hærens, meritò illi ante omnia Medicina aptatur conveniens.

Idemque præveniendus.

CXIX. Hæc *non tantum ubi dolor ſævit exhibenda*; verùm, ut, quantum poſſibile, præcaveatur, in tempore ſaltem minuatur & tollatur, *mox ſub Paroxyſmi initia* uſurpanda. Satiùs namque eſt prævenire, quàm præveniri.

CXX.

[Ad] finem [m]edicamentũ in [p]romptu [h]abendũ

CXX. Quamvis autem ad hæc præcepta non attendant plerique, ea tamen cum Ægrotorum commodo negligi, nemo facilè dicet, qui praxin Medicam intelligit, & dicti mei veritatem observavit: Quapropter moneo omnes ac singulos, qui sibi, Ægrisque suis benè consulere volent, ut hæc mea monita attento hauriant animo, & in antecessum Ægris suis Arthriticis præscribant, aut asservandam jubeant *mixturam* ipsorum humoribus convenientem, ipsamque *febrifugam & Anodynam*: quam mox ubi accessum sentiunt Arthriticum, assumant ægri, ne procrastinando ejus assumptionem Paroxysmum suo damno & culpâ patiantur graviorem.

Ad singula Symptomata attendendum.

CXXI. Magni semper feci Medicos, qui ad singula Symptomata Ægris per se aut per accidens molestiam parientia attendunt accuratè, illisque ritè levandis remedia subministrant convenientia.

Nec methodum medendi pertur[b]ari.

CXXII. Neque enim, quod vulgus Doctorum imaginariorum delirat, ὕστερον πρότερον tum contingit, perturbaturque Methodus Medendi vera; utpote quæ non pendet ab hominum in theoriâ hærentium, & pro lubitu quævis fingentium & dictantium arbitrio, verùm à Virorum in praxi diu versatorum, & per multiplicem experientiam edoctorum, confirmatorumque judicio subacto & observatione accuratâ.

Medicamenta Symptomata demulcẽtia quid præstent.

CXXIII. Hanc Experientiam si quis consulat veri avidus, bonique publici cupidus, comperiet illa medicamenta quævis Symptomata necdum valdè urgentia demulcere solita, 1. humorum acrimoniam contemperare, atque sic aut emendare, aut saltem ad faciliorem secretionem, excretionemque disponere 2. Dolores, Angustias, aliasque molestias præveniendo, leniendove vires omnes corporis conservare, atque à sui prostratione semper noxiâ præservare.

Methodũ hanc medendi esse veram. Et quare.

CXXIV. Quæ Methodus, si non sit vera Medendi methodus, quâ citò, tutò, ac jucundè curantur Ægri, utique illa non erit, quæ hisce neglectis patitur Ægros vel Doloribus excruciatos, vel anxietatibus oppressos ita exhauriri suis viribus, ut quamvis tandem iterum convalescant, id tamen contingat lentè, difficulter, ac cum summo vitæ discrimine; uti quotidiana sunt ac nimis frequentia hujus rei experimenta, Ægris præsertim gravia, utpote quibus non tantùm cum Morbis atrocibus, verùm insuper cum Medicis morosis, & Ægrorum salutem quàm præconcepta sua placita minùs curantibus, est lucta.

Medicos malè affectibus abripi.

CXXV. Dolendum certè, serióque dolendum perversis Ambitionis ac φιλαυτίας affectibus ita abripi homines in publicâ functone constitutos, ut malint perire Ægrotos, quàm ut vel latum unguem recedant à suis præjudiciis; nec resipiscere multos eventibus infelicibus, cùm tamen Piscator ictus sapiat, hosque Aristarchos muneris sui commonefaciat.

Consiliis Auctoris salutaribus auscultandũ

CXXVI. Pluribus hæc deduxi, quò Juniores de agendis informem, atque meo officio atque conscientiæ satisfaciam. Cui proinde non placebit meis consiliis salutaribus auscultare, per me licet, suo periculo desipiat & deliret. Aliquando forsan, sed seriùs, culpam suam agnoscet, & maledictus frustra deplorabit; neque enim fieri potest, ut Deus æquus arbiter benedicat hominibus proximi sui commodum suæ imperitiæ ac morositati postponentibus.

CXXVII. Non tantùm præmissis alterantibus utendum in principio paroxysmi Arthritici, cùm non semper ita in totum restitui queant humores acres vitiosè effervescentes; quin copiâ simul excedentes sui diminutionem non raro indicant. *In principio paroxysmi Arthritici humores etiam diminuẽdi.*

CXXVIII. Quemadmodùm enim humores quivis qualitate peccantes sui alterationem ac emendationem, sic etiam iidem quantitate nimiâ peccantes sui diminutionem, adeóque evacuationem postulant; quæ nunquam fieri potest utiliùs & commodiùs, quàm in paroxysmorum principiis quando sc. turgent humores, dummodò sint ad evacuationem apti, nec aliis crassis, viscidisque immersi, aut commixti; quod tamen non raro accidit. *Et quare.*

CXXIX. Quoniam verò de humorum in Arthritide copiâ peccantium evacuatione mentionem nunc facimus; observandum, humores illos aliquando in tenui Intestino priùs vitiosè effervescere, quàm ad Cor delati paroxysmum febrilem, hinc & Arthriticum producant; quando nimirùm in Pancreate est hujus mali Fons & Focus: aliquando verò in Corde tantùm fieri illam Effervescentiam vitiosam; quando nimirum in Glandulis Conglobatis quibuslibet latet hujus mali origo prima. *Effervescentiam aliquãdò in tenui intestino, aliquãdò in corde fieri.*

CXXX. Quapropter prout in Glandulis Conglomeratis Pancreatis, aut Conglobatis quibusvis Focum Arthritidis statuemus, ita diversa erit Purgantium ratio ineunda. *Purgantiũ ratio diversa,*

CXXXI. Quotiescunque enim *in Pancreate Focus mali* hujus statuitur, toties ad tres humores varios in purgatione instituendâ erit attendendum; ad ipsum *Succum Pancreaticum*, ad *Bilem*, & ad *Pituitam* in tenui Intestino stabulantem. *In Pancreate quando foc⁹ mali est, ad quos humores attendendum.*

CXXXII. *Succus Pancreaticus*, cùm à nobis *Aciditate vitiosâ* peccare sit dictus, atque ideò alterationem, non evacuationem indicet; fieri tamen potest, ut simul copiâ peccet, cui evacuatio debetur. *Quid in Succo Pancreatico considerandum.*

CXXXIII. Verumenimverò *hactenus mihi incompertum est Medicamentum humoribus Acidis, quà Acidis, evacuandis aptum*: Quinimò constat per Experientiam multiplicem, *cum difficultate atque Ægrorum incommodo institui purgationem in iis, in quibus Acidus humor peccare observatur*, propter tormina intolerabilia à purgantibus excitata. *Medicamentum Acidos humores purgans incognitum. Eos humores cum difficultate purgari;*

CXXXIV. Quapropter, donec compertum sit Medicamentum humori Acido cum εὐφορίᾳ educendo aptum; non ausim aut instituere in tali casu purgationem aut illam aliis commendare.

CXXXV. Novi equidem dari medicamenta Hydragoga, non tamen Acidos humores evacuantia.

CXXXVI. Attamen non negaverim illorum, si priùs temperentur, ipsorumque Aciditas mitigetur aut concentretur, institui tunc posse per Hydragoga eductionem: verùm ubi hoc extra Paroxysmum Arthriticum fuit neglectum, in principio ipsius tentari nequit; cùm sensim pergat omnis alteratio, nec subitò contingat. *Post temperationem per Hydragoga evacuari. At non temperatos minimè.*

CXXXVII. Ergò Succi Pancreatici, utpote Acidioris, quoties ante Paroxysmum quodam-

modò ſaltem non fuit temperatus, in ejus principio per purgantia evacuatio inſtitui non debet, quia commodè non poteſt.

Bilis in Paroxyſmi principio evacuanda.

CXXXVIII. *Bilem* quod attinet, quoties illa ſimul peccat, & imprimis copiâ quoque, cùm *illius proprium ſit turgere*, ipſa commodiſſimè mox in Paroxyſmi principio evacuari poteſt ac debet.

Et quare

CXXXIX. Quicquid enim ejus educetur ſive ſurſum, ſive deorſum, (prout viam deprehendetur affectare diverſam) id omne nullam producet Effervefcentiam vitioſam, ut nec ardorem Ægris tàm moleſtum.

Conſiderandum, an Pituitæ viſcidæ ſit permixta.

CXL. Conſiderandum autem, ac ſedulò expendendum, an Pituita viſcida hæreat in tenui Inteſtino, cui implicetur, ideóque difficiliùs educatur tunc Bilis.

Si nō, evacuanda.

CXLI. Niſi enim adfuerit viſcida Pituita, ſine hæſitatione præſcribi & aſſumi poterit Cholagogum.

Sin verò, incidētia purgantibus addenda.

CXLII. Quòd ſi Pituita craſſa & viſcida deprehendatur in dicto Inteſtino, illi & incidendæ & ſimul educendæ convenientia erunt adjungenda remedia; ne fruſtretur ſuâ expectatione Medicus æquè ac Æger.

Ut & Pituita iſi redundet

CXLIII. Poteſt enim fieri, ut & *Pituita* (tertius nempe in tenui Inteſtino repertus humor) redundet; quæ idcircò etiam erit tunc educenda, evacuandaque.

Et quidē peculiaribus remediis.

CXLIV. Hæc Pituita cùm aliàs conſiſtentiam ſervet naturalem, aliàs viſcidior occurrat, non tantùm ratione alterationis, ſed & ratione evacuationis peculiaria deſiderabit remedia.

Pituitā naturalē quænam educant.

CXLV. Agaricus enim, Manna, & ſimilia Pituitam dicuntur naturali conſiſtentiâ præditam expurgare.

Quænā craſſam & viſcidam.

CXLVI. Turbith verò, Hermodactylus, Colocynthis & ſimilia Pituitam perhibentur craſſam & viſcidam evacuare.

Hanc quænam incidant.

CXLVII. Viſcidam verò incîdunt omnia Sale Volatili abundantia & Sapore Aromatico prædita, & imprimis Gummata, Bdellium, Galbanum, Ammoniacum, Opopanax, Sagapenum, Maſtiche, &c.

Bilis ſola quibus evacuetur Scammonium medicamentum potens & blandum

CXLVIII. Quoties ergò purgatione opus eſt, ubi ſola Bilis redundat & turget, Cholagogo utendum, & imprimis Rhabarbaro, vel Scammonio, à quo non eſt, quod ſibi metuat Medicus, dummodò non peccet in doſi; Eſt enim Medicamentum potens quidem, at ſimul blandum & naturæ amicum, quod qui negant, citra & contra experientiam loquuntur.

Bilis Pituita mixta quib° purgetur

CXLIX. Vbi præter Bilem Pituita redundat, Purgans exhibendum ex Cholagogo & Phlegmagogo mixtum.

Potius in defectu doſis, quā exceſſu purgandum.

CL. Notandum autem, ubi dubium eſt, quâ doſi commodè purgari poſſit Æger, ſatiùs eſſe in defectu peccare, quàm in exceſſu, imprimis ubi turget Bilis, utpote quæ tunc levi Pharmaco educitur; adde quod tunc facilè ſequatur Hypercatharſis.

Repetitis vicibus exhibendum medicamentum. Et quidē formâ

CLI. Quapropter optimum in tali caſu eſt, non ſimul ac ſemel, at repetitis vicibus exhibere Medicamentum blandum, atque imprimis Apozematis formâ, poteſt enim tunc ſingulis horis, aut rariùs aſſumi ejus hauſtulus, donec incipiat fieri evacuatio; tunc enim ab ulteriori aſſumptione ceſſandum; niſi per unam vel alteram horam nulla dejectio, nullus dejectionis futuræ conatus obſervetur, parumque dejecerit æger; tunc licet repetere ejuſdem Apozematis aſſumptionem, dummodò eam alia non impediant vel prohibeant Symptomata.

Apozematis. Et qu…

Vomitionem quando habere locum. Quando inſtituenda.

CLII. Præter hanc propriè dictam Purgationem, quâ per Alvum evacuantur humores præter Sanguinem redundantiâ peccantes; non rarò locum habere poteſt evacuatio per Vomitum: qui tum tantùm inſtituendus, quando 1. ſurſùm vergunt humores, atque nauſeâ id manifeſtant: 2. quando facilitas eſt in ægro ad Vomendum. 3. quando ſatis conſtant vires, ſuntque illæ non proſtratæ aut conſumptæ; oppreſſæ namque Vomitione utplurimùm levantur.

Et quando ab abſtinendum.

CLIII. Abſtinendum autem à Vomitoriis, 1. quando nullus eſt humorum conatus ſurſùm. 2. quando nulla eſt ad Vomendum facilitas, ſed contrà magna Vomendi difficultas in Ægro. 3. quando dejectæ, conſumptæve ſunt Ægrorum vires, ipſique languent.

Vomitus quare commodiſſimè inſtituitur.

CLIV. Cæterùm quoties Vomitus inſtitui poteſt, commodiſſimè inſtituitur, quoniam ab Inteſtino duodeno & Loco, ubi in hoc inteſtinum ſeſe exonerant Folliculus Fellis & Pancreas, ad Ventriculum via eſt breviſſima, rarò tranſverſam manum ſuperans, à ventriculo autem per OEſophagum via eſt brevis, & facilè vomentibus tuta & commoda.

Curandæ Arthritidi utilis.

CLV. Hanc autem viam & Vomitionem curandæ Arthritidi utilem eſſe, non ſemel comprobavit Experientia, per quam conſtat, uno Vomitorio non tantùm Paroxyſmum Arthriticum fuiſſe mox ſublatum, verùm inſuper novi ortum in longum tempus delatum.

CLVI. Id contigit bis Domino de Offenberg, Rhinbergæ Gubernatori, jam ſeni ac debili, hoc & ſuperiori anno; & quidem cum ſucceſſu felici, quamvis Vomitio ipſi acciderit cum ſummis anxietatibus, adeò ut in ipsâ Vomitione animam crederetur expiraturus; poſtea tamen optimè ſe habuit.

Focus Arthritidis confirmatus.

CLVII. Hoc Experimento *confirmatur Focus* à me nominatus, Pancreas, unà cum Inteſtino tenui.

Quibus Vomitoria tantū exhibēda.

CLVIII. Hoc eodem Experimento *confirmatur mea ſolicitudo de Vomitoriis non quibuſvis Ægris*, ſed ad vomendum facilibus & benè diſpoſitis *exhibendis*: quamvis enim felix fuerit ſucceſſus, fuit tamen cum manifeſto vitæ diſcrimine conjunctus.

Empiricorum & Dogmaticorum diverſitas.

CLIX. Hoc eodem experimento *confirmatur Empiricorum & Dogmaticorum diverſitas:* Illi enim promiſcuè omnes pari curant ratione; Hi verò pro Ægrotorum diverſitate curam inſtituunt diverſam, & non rarò abſtinent à medicamentis utilibus, ubi inepta ſunt illis ferendis corpora: Vnde pro Empiricis, non Dogmaticis habendi, quotquot Ægris promiſcuè omnibus & ſingulis vomitoria exhibent, quamvis ſe ſolos & Doctos & Hippocraticos eſſe autument.

Vomitoria Antimonialia in Bile Mercurialia in Pituita exhibēda Mercurii Dulcis vires.

CLX. Inter Vomitoria præ cæteris omnibus præfero *Antimonialia*, quoties Bilis | præcipuè peccat: Vbi Pituita redundat, *Mercurialia* laudo; vel ſola vel aliis admiſta: quoniam præ cæteris Pituitam etiam viſcidam educunt, quam inſuper incîdunt: quapropter *Mercurius Sublimatus*

Dulcis

Dulcis optimè hic audit, etiam ad humores pituitosos per alvum educendos. Ex *Vitriolatis* conveniunt quoque *Vitriolum album* ac *Vitrioli Sal*; quæ vim quoque habent humores viscidos, incidendi, hinc & ipsos faciliùs educendi.

Vitriolū album. Vitrioli Sal.

Diuretica & Sudorifera ad evacuantiū classem pertinere.

CLXI. Ad Purgantium sive Evacuantium classem pertinent quoque *Diuretica*, per Vrinas humores noxios propellentia, ut & *Sudorifera*, eosdem per sudores expellentia.

Quomodò differant.

CLXII. Hæc utraque secundùm magis ac minùs differre videntur, unde non rarò eadem medicamenta utramque præstant evacuationem.

Eorum vires.

CLXIII. Eadem verò Diuretica & Sudorifera vim ferè habent humorum acrimoniam temperandi, sicque Effervescentiam vitiosam cohibendi, quinimò humorum vitiosorum à bono & laudabili Sanguine secretionem, hinc & excretionem dictam geminam promovendi.

Pro humorū diversitate idem expellendi.

CLXIV. Prout enim humores alterandi, expellendique crassiores sunt ac viscidiores, aut tenuiores, magisque serosi, ita vel per Vrinas, vel per Sudores expelluntur frequentiùs.

Ad Diuretica & Sudorifera alterantia quædam referri.

CLXV. Ad Diuretica verò & Sudorifera revocari quodammodò possunt Medicamenta alterantia in superioribus à me memorata, & in principio paroxysmi commendata; utpote quæ alterando humores vitiosos emendant, eosdemque in totum emendari si nequeant, aliquâ sui parte correctos à Sanguine bono secernunt, & si secerni potuerint, unâ operâ cum Vrinis aut sudoribus è corpore propellunt.

Ab Autore cū Egrorū euphoriâ exhibita.

CLXVI. Illud enim notandum, Medicamentaista, si modo à me præscripto, & millies in ægris à me observato, exhibeantur; nec Ægri tegumentis multis utplurimùm noxiis urgeantur, sed blandè eorum operatio expectetur, semper cum εὐφορίᾳ usurpari, ac inde ægros levamen sentire; quoniam nihil adest hîc coacti, quin omnia peraguntur leniter & blandè. Quam qui negant veram esse praxin feliciter exercendi rationem, aut imperiti sunt, nec audiendi, aut maligni, & fugiendi.

Tutho-is Medendi Methodus Egris salutaris.

CLXVII. Vtique non vereor publicè testari, & Medicinæ studiosis inculcare Medendi Methodum, quam per Dei benedictionem, ringentibus adversariis, tàm multis annis expertus sum facilem & tutam Ægrisque meis non minùs, quàm meæ famæ ac fortunæ salutarem.

Diuretica & Sudorifera Sale Volatili abundantia, & mirà.

CLXVIII. Pleraque autem Diuretica & Sudorifera siquis accuratè examinaverit, observabit abundare Sale Volatili; quinimò omnia ferè Sale Volatili abundantia esse Diuretica & Sudorifera.

Quâ ratione quædam alia sint.

CLXIX. Non nego esse nonnulla Diuretica & Sudorifera, in quibus frustrà Salem Volatilem perquiras, sed & affirmare ausim, eadem non tàm per se, quàm per accidens esse talia, dùm scilicet impedimenta quædam tollunt magis, quàm ut vel Vrinas vel Sudores moveant; qualia sunt Tartarum Vitriolatum, & similia, quæ Pituitam viscidam incidunt, & hactenus Vrinæ Sudorisque impeditorum propulsionem adjuvant.

CLXX. Atque hæc de Diureticis atque Sudoriferis nunc dicta sufficiant, neque enim in ipsorum materiâ nunc hærendum.

Circa initia Paroxysmi

CLXXI. Quæri autem posset meritò, cùm nuper fecerim quoque mentionem *Salivationis*, Evacuationis itidem Vniversalis; an & illa conveniat circa initia Paroxysmi Arthritici?

Arthriticis Salivationē non convenire.

CLXXII. Cui quæstioni ut paucis satisfaciam, respondeo, nullam me ejus habere Experientiam, nullam quoque mihi succurrere Rationem, quæ ejus usum hic suadeat, sed plures, quæ dissuadeant.

Et quare.

CLXXIII. Neque enim in plerisque mox cieri potest Salivatio, sed post aliquot demum dies; quo nomine ineptè hîc institueretur Salivatio.

CLXXIV. Adde quòd lentè procedat Salivatio; hic verò opus est Evacuatione celeriter ac brevi absolvendâ.

CLXXV. Accedit, quòd si quis Salivationem nimiùm promovere studeat, in evidens vitæ discrimen Ægrum conjiciat.

Quandò conveniat.

CLXXVI. Non negaverim tamen, in quibusdam Pituitâ multâ, eâque viscidâ gravatis Arthriticis utilem quandoque fore Salivationem, at non in ipso Paroxysmo, verùm tempore libero, & ubi constant vires; dummodò alia tunc non negligantur, verùm cæterorum humorum simul peccantium ratio habeatur exacta.

Salivationem excitare Mercurialia. Et Salia Volatilia.

CLXXVII. *Salivationem à Mercurialibus* Medicamentis excitari notissimum, & vix ab aliis, quamvis non semel observârim, *Salia Volatilia levem excitasse Salivationem*, minimè gravem aut molestam; qualem solent producere Mercurialia cum Gingivarum, Genarum, ipsiusque adeò Linguæ exulceratione & profundâ & nonnunquam periculosâ.

CLXXVIII. Sed non videtur opus, ut pluribus agamus de Salivatione; postquam ipsam in Arthritici paroxysmi initiis noxiam potiùs, quàm utilem judicamus.

Externa etiam convenire.

CLXXIX. Atque hæc de multiplici Purgatione ac Evacuatione humorum copiâ peccantium in cujusvis Paroxysmi Arthritici principio instituendâ dicta sufficiant: proximum est, ut dispiciamus, an & tunc *externa* conveniant Medicamenta; hactenus enim de internis duntaxat egimus.

CLXXX. Cùm enim docuerimus, Arthritidi semper esse comitem Febrem unà cum dolore Articulorum, utriusque nomine videntur externa Medicamenta commodè posse usurpari.

Ad febrilem Paroxysmū, sed ratio habenda quibus partibus applicentur.

CLXXXI. Ad febrilem Paroxysmum tollendum, minuendum saltem, usurpari varia externa notissimum: Quapropter & illa hic in usum revocari nil vetat; nisi quod ratio videatur habenda partium ab Arthritide imprimis affectarum; ne, si illis applicentur Medicamenta prædicta, aliqua inde ipsis concilietur noxa.

CLXXXII. Si proinde affectæ parti sunt applicanda Medicamenta externa, talia esse debent, à quibus non tantùm non augeatur, sed potiùs minuatur simul dolor.

Vesicatoria quâ ratione applicanda.

CLXXXIII. Vesicatoria igitur nonnunquam ad fermentum febrile eliciendum extremis partibus adhiberi solita non facilè affectis, afficiendisve partibus applicanda, ne sic malum augeatur, nisi apta sint actem humorem doloris causam simul elicere: de quo cùm non nisi per experientiam constare possit, cavendum, ne quis

inexpertus hoc tentet in personis primariis, utpote quæ non nisi priùs experta, & quidem sæpiùs experta sibi cupiunt adhiberi: aliàs enim ægerrimè ferunt in se fieri alicujus remedii dubii aut incerti periculum.

Sanæ parti remedia febrifuga applicanda.

CLXXXIV. Interim nihil impedit, sanæ parti applicari remedia febrifuga, cùm sic non rarò simul doloribus Arthriticis sint futura remedio.

Externa in Doloribus Arthriticis.

CLXXXV. Quoad ipsos Dolores Arthriticos videntur ipsi remedia externa non respuere, quæ aut Dolorem ipsum præveniunt & arcent, aut ipsum leniunt & demulcent.

Quanã eos præveniant, & arceant.

CLXXXVI. *Dolorem Arthriticum præveniunt & arcent* remedia externa, quæ partem ita roborant, ut humores vitiosi in ipsâ non hæreant, sed rursus ab aut ex ipsâ repellantur; qualia sunt adstringendi vi prædita, Bolus, Terra sigillata, & similia, Emplastri vel Cataplasmatis formâ usurpata.

Quanã eos leniant.

CLXXXVII. *Eundem Dolorem Arthriticum leniunt & demulcent* remedia externa, quæ partem laxant, sicque minùs sensilem efficiunt, de quibus posteà: ut & *quæ humorum Acrimoniam temperant*, de quibus actum in superioribus, quò referri quoque possunt, quæ sensum partis hebetant & stuporem ipsi inducunt, Narcotica omnia; Theriaca, &c.

Curatio augmenti Arthritidis.

CLXXXVIII. Atque sic primaria remediorum in principio Paroxysmi Arthritici usurpandorum capita percurrimus; videndum porrò, quid in ejusdem *Augmento* agendum sit.

CLXXXIX. *Augescente igitur Paroxysmo Arthritico unà cum Dolore*, augenda sunt eadem Anodyna & Narcotica, eademque copiâ majore, frequentiùs saltem exhibenda.

Tam internis, quàm externis. Cataplasma ad Arthritidem ex quibus.

CXC. Sed non tantùm interna, quin externa quoque adhibenda sunt: Usurpantur verò formâ variâ, Cataplasmatis, Fotûs, Linimenti, &c. Inter Cataplasmata non immeritò laudatur paratum ex Micâ panis triticei & albi, ex Lacte dulci coctâ, addito tantillo Croci: quod dolores admodùm lenit. Ubi autem ardor Acrior comes adest, loco Lactis dulcis usurpari potest ebutyratum; Quin & Sambuci, Chamæmeli, Romani præsertim, flores & similia non incommodè possunt simul incoqui & addi; & quidem pro Symptomatum diversitate diversa.

Fotus ex quibus.

CXCI. Fotus fiunt ex similibus in Aquâ, Cerevisiâ, Lacte, &c. coctis, & cum spongiis aut pannis applicantur.

Linimenta ex quibus.

CXCII. Linimenta parantur ex pinguibus & Anodynis, quoties pinguia ferre possunt Ægri; quò spectant Axungia porcina, Unguentum Rosatum, Populeonis, Martiatum, &c. Oleum Liliorum Alborum, Violaceum, Chamæmelinum, &c. pro humorum peccantium varietate varianda.

Sapo Venetus.

CXCIII. Huc referri potest *Sapo Venetus*, (ut taceam quædam ex Sapone extracta Medicamenta) si linteo affricetur, & parti dolenti applicetur. Inter externa imprimis etiam laudo *Theriacam* Emplastri formâ dolenti parti mox applicatam, uti hoc aliquoties cum successu notabili usurpavi.

Theriaca

Si Febris permaneat quæ nã usurpanda.

CXCIV. Quòd si, quemadmodùm ferè fieri solet, augeatur, permaneat saltem Febris in Arthritici doloris augmento, usurpanda simul Medicamenta illi debellandæ utilia, in Arthritico dolore tantò utiliora, quòd cum febro accedat, cum febre augeatur Arthritis.

CXCV. Non est autem hujus loci, medicamenta febri Arthritidem comitanti curandæ convenientia proponere, cùm id alibi faciendum, sitque jam olim à nobis factum.

Et ad quid attendendũ

CXCVI. Unum tamen hic à nobis monendum; attendendum in quibusvis medicamentis febri Arthriticæ præscribendis ad ipsam Arthritidem, cujus ratio exacta semper habenda.

Curatio in statu Paroxysmi Arthritici.

CXCVII. *In statu paroxysmi Arthritici*, quo tempore Symptomata omnia, Dolores præsertim, solent esse gravissima, usurpanda medicamenta eadem potentissimè sedantia & lenientia, nisi ex iisdem statim ab initio commodè usurpatis Symptomata omnia reddita fuerint leviora, ipseque adeò paroxysmi status & vigor solito blandior & levior.

Eius vi... hemendiã convenientibus medicamentis adhibitis reddi levem.

CXCVIII. Observandum enim, quamvis *sibi & Naturæ relictus affectus Symptomata soleat in augmento, quàm sui principio habere graviora, & in statu gravissima, idem tamen non semper accidere, si convenientibus utatur Medicus medicamentis, quorum ope non tantum uniuscujusque paroxysmi duratio sæpenumerò redditur brevior, sed insuper Symptomatum vehementia levior*, adeò ut futurus status nonnunquam ita lenis sit, ut pro declinatione haberi tunc possit.

Medicus qui curã Morborũ Naturæ committunt, in defectu peccare & esse spectatores.

CXCIX. Quotquot enim Veterum more maximam Curæ partem Ægrorum Naturæ Chimericæ, aut nescio quali committunt, atque tunc exceptâ Diætâ, quam quodammodò regunt, spectatores sunt tantùm pugnæ, quam inter Naturam fabulantur & Morbum excitari; atque sic Arbitri sunt victoriæ, nunc Morbo nunc Naturæ cedentis, illi reverà peccant in defectu.

Qui verò Medicamenta præscribunt esse Actores

CC. Quotquot verò præter Diætam, in sex rebus non-naturalibus ritè administratis consistentem, Medicamenta quoque censent à Medicis Cordatis in plerisque saltem Affectibus præscribenda, quæ id omne, quod præter naturam se habere deprehenditur in Ægris, corrigant vel eliminent; utique non spectatores, at simul Actores volunt Medicos.

Priores suo muneri non satisfacere.

CCI. Et certè non videtur officio suo & muneri, Ægrorumque exspectationi æquè satisfacere Medicus, qui unam tantùm sui muneris partem in Diætâ ritè ordinatâ consistentem absolvit, dum binas cæteras in Chirurgiâ & Pharmaciâ ritè dirigendis negligit.

CCII. Neque enim puto facilè accidere, ut locus non sit Pharmacis quibusdam præscribendis.

Sine Pharmacis sæpe Ægros fuisse curatos.

CCIII. Non nego quidem curari posse, quinimò reverà curari sæpenumerò Ægros, quibus nulla præscripta fuêre à Medicis pharmaca; nemo autem facilè persuaserit mihi, æquè citò, tutò, & facilè jucundéque curari eosdem, ac si medicamenta convenientia simul fuissent administrata.

At citiùs tutiùs & faciliùs in futurũ fuisse medicamentis adhibitis.

CCIV. Sæpiùs namque observare licuit, tales Ægros solâ diætâ adjutos diutiùs malè habuisse, non rarò recidivas periculosas passos esse, aut non nisi cum difficultate ac molestiâ è malis suis evasisse; cùm econtra ii, quibus apta fuêre adhibita medicamenta, & brevi, & tutò, & jucundè fuerint curari.

CCV,

CCV. Hocà me audiant & difcant mediten-turque ferió Medicinæ Alumni, nunquam fponte aut propriâ culpâ negligenda ulla felici curæ ab-folvendæ remedia: Alia etenim ratio eft Ægro-rum moroforum ac quævis medicamenta repu-diantium, nec nifi fummâ urgente neceffitate ipfa admittentium. Neque enim tunc Medici, at Ægri culpâ non ufurpantur quævis auxilia Curam pro-motura. Nam volenti non fit injuria; quapropter tunc non habet, de quo conqueratur Æger Medi-co morem gerere recufans.

CCVI. Sed cùm Naturæ non femel feceri-mus mentionem, non immeritò aliquis rogare poffet, quid per tantoperè decantatam Medicis Naturam debeat intelligi; cùm non videatur pro-babile, nihil ipfam indicare, aut abfque ullo fun-damento tàm frequenter ipfam apud Medicos in fcenam produci.

CCVII. Huic difficultati ut, quantum in me eft, fatisfaciam, cenfeo & ego, non effe de nihilo, quod Naturæ nomine venit apud Medicos; quam-vis doleam ipfam non fatis explicari; Rem enim fi quis accuratè examinet, obfervabit *plurima & diverfiffima eodem illo Naturæ nomine à Medicis paffim defignari*: quod pluribus hîc profequi, longum nimis foret. Sufficiet autem impræfentia-rum illud paucis delibaffe & demonftraffe, quid *Naturæ nomine* fit fumendum, quoties *Natura dicitur cum Morbo pugnare, ipfum debellare, aut ipfi fuccumbere.*

CCVIII. *Per Naturam* verò tunc intelli-gi videtur *aliquid in Ægro exiftens*, non forin-fecùs ipfi accedens; quoniam *præter diætam commodam & fatis ftrictam nihil præfcribi folet Ægro, à cuius Naturâ cupit Medicus fuperari Morbum.*

CCIX. Quæritur proinde, quidnam illud *in corpore* effe poffit, quod tunc *Naturæ* nomine venit.

CCX. Hoc ut eruamus, confiderandum, *Minùs tantummodò alimenti exhiberi* tunc *Ægris, quàm in perfectâ fanitate.*

CCXI. *Illud* ergò *quod alimentis immutan-dis infervire* folet, cùm minùs, quam priùs, occupetur, *Naturæ nomine appellandum* vide-tur.

CCXII. Intereft igitur, ut ritè cognofca-tur, *quid illud fit in corpore noftro, à quo pendet A-limentorum affumptorum immutatio; fi illud ipfum Natura fit, & Morbos fuperet.*

CCXIII. Verùm quàm multùm, hoc præ-fertim tempore, inter fe hîc diffentiant Medici, notiffimum.

CCXIV. *Primam Alimenti alterationem* in ore mafticando inchoatam *in Ventriculo perfi-ci*, puto effe in confeffo.

CCXV. *Secundam in tenuibus Inteftinis ab-folvi*, & quidem magni momenti mutationem, ego faltem arbitror.

CCXVI. *Tertiam in Cordis Ventriculis at-que Arteriis confummari* cenfeo.

CCXVII. Atque hifce tribus functionibus & alterationibus omnem Alimentorum dictam Præparationem comprehendi judico.

CCXVIII. Ne autem aliorum Opinio-nes hîc vellicem, verùm meam duntaxat fen-tentiam de hifce nunc paucis proponam, exi-ftimo 1. *Salivam effe primariam Alimento-rum in Ventriculo alterandorum Caufam Efficien-tem.*

CCXIX. Hæc dum *Acidior* exiftit, promo-vetur intenditurque Alimentorum *Appetitus* ac Fermentatio in Ventriculo: quin & quandoque corrumpitur: Vbique namque mediocritas requi-ritur. Nam in medio virtus. *Ab acidiore quænam oriantur*

CCXX. Hæc eadem quoties *hebetior* atque minùs exiftit Acida, tardioris, imbecilliorifque Fermentationis Caufa exiftit, Famifque diminutæ, quandoque nullius. *Quænã ab hebetiore.*

CCXXI. Exiftente verò Salivâ minùs Aci-dâ, & inde Alimentorum Fermentatione minùs fufficiente, fi minori quantitate tunc affumantur Alimenta, fenfim redintegrabitur Salivæ minùs occupatæ Aciditas, ipforumque Alimentorum Fermentatio diminuta & infufficiens; quæ refti-tutio in integrum Naturæ adfcribetur: Si quis ve-rò rem ipfam ritè confideraverit ac expenderit, comperiet fieri hoc ipfum, quatenus Alimento-rum quantitas diminuitur; Cùm autem minor Alimentorum quantitas affumitur, faciliùs eadem digeritur & fermentatur in Ventriculo, quinimò fenfim Acidior redditur ipfa Saliva; fibi nempe magnam partem relicta, & in femet ipfam quo-dammodò agens, ficque fenfim fermentatione propriâ magis acefcens: pleraque enim fermenta-tionis ope plùs minùs obfervantur acefcere, & il-la imprimis, quæ aliquid Acidi in fe continent, & benè conftituta Subacida vel Acida effe fo-lent. *Aciditas deficiens in Salivâ reftitui-tur, fi minori quanti-tate af-fuman-tur Ali-menta.* *Plera-que fer-menta-tionis ope acef-cere.*

CCXXII. Sic panis fermentum fibi reli-ctum potenter acefcit, utpote quod benè confti-tutum effe folet Subacidum.

CCXXIII. Dum ergò minùs Alimenti af-fumitur, faciliùs ac pleniùs fermentatur idem in Ventriculo, ac proinde aptior inde paratur Chy-lus; hinc & Sanguis Salivæ præftantiori confi-ciendæ ferviturus. *Alimentamino-re quan-titate af-fumta faciliùs in Ven-triculo fermen-tari.*

CCXXIV. Hæc autem in melius mutatio, quoniam nulli affumpto venit adfcribenda Medi-camento, cùm nullum fuerit ufurpatum, fed fola Alimenti affumendi quantitas diminuta, foli Na-turæ folet abfcribi; quam oftendi ex totiùs iftius mutationis enarratione uni Salivæ tribuendam; poftquam ex Salivæ minùs quàm priùs in Ali-mentorum fermentatione occupatæ fpontaneâ reftitutione reddita eft corpori amiffa Sanitas. *Quod Naturæ adfcribi folet.*

CCXXV. Atque hæc de Primâ functione Alimentis dicatâ, five Fermentatione fponte aut Naturæ vi reftitutâ dicta fufficiant, perga-mus nunc ad *Secundam*, quam ego in tenui In-teftino fieri cenfeo; ignarus an illi Thrafones, qui me omnia mea ex fe haufiffe ridiculè ac pue-riliter gloriantur, hæc etiam ante plures annos cenfuerint. *Secunda Alimen-torum mutatio in tenuiinteftino.*

CCXXVI. Cenfeo igitur *in tenui Inteftino fecundam eamque notabilem accidere affumptis, & in Ventriculo priùs Fermentatis Alimentis mutationem*, quam *Chyli à Fæcibus Alvi fecretio-nem* in Difputationibus publicis vocavi, quam-que *non fponte, at propter Bilis, Succique Pancrea-tici affluxum & admiftionem, excitatâ infuper tunc ab ipfis Effervefcentiâ, fed blandâ & leni, fie-ri fum perfuafus.* *Chyli à Fæcibus alvinis fecretio.*

CCXXVII. Vtique in duas partes pla-nè diverfas omne affumptum elaboratumque in Ventriculo Alimentum, folidum præfertim,

Cibi nomine notum, ab invicem in tenui Intestino secedere, notissimum; & ita quidem, ut, dum crassior & inutilis sensim deorsum ad crassum Intestinum propellitur, tenuior & utilis sub Chyli nomine transcoletur in Venas inde Lacteas dictas.

Hanc non sponte fieri.

CCXXVIII. Hanc secretionem dixi non sponte fieri; quemadmodùm id observamus fieri in Ictero & Lienteriâ dicto affectu, in quo Alimenta, quemadmodùm fuerunt in Ventriculo præparata, excernuntur per Alvum, dum sensim contabescit universum corpus.

Ejus causa Bilis & Succus Pancreaticus.

CCXXIX. Addidi secretionis istius Causam naturalem esse Bilem, Succumque Pancreaticum, circa tenuis Intestini principium affluentes, & Alimentis sese immiscentes; atque tum inter se, tum cum prædictis Alimentis blandam, levemque Effervescentiam excitantes: cujus ope contingat illa Chyli à fœcibus Alvi secretio.

CCXXX. Quoniam verò aliàs pluribus ostendere sum conatus, produci per illam Bilis, Succique Pancreatici cum Alimentis fermentatis Effervescentiam Chyli à fœcibus Alvi secretionem, pro tempore supponemus hanc veram esse istius secretionis Causam.

Quando deficit, quid agendum.

CCXXXI. Quotiescunque ergò vel deficit hæc secretio, uti plura sunt ejus exempla in Ictero, Lienteriâ, &c. vel etiam turbatur eadem, in variis Alvi fluxibus, Diarrhœâ præsertim, ut & Alvo quandoque adstrictiore: si à Naturâ expectetur illius restitutio in integrum, quid aget Medicus? Abstinebit à Medicamentis quibusvis & diætam duntaxat emendabit; Minus Alimenti exhibebit, quoties à copiosiore contigit illa noxa; Copiosius imperabit, quoties ab Alimenti defectu ortum habuit idem malum; Qualitatem Alimenti mutabit, quoties ab Alimento pravo originem duxit hæc Infirmitas: Somnum & quietem imperabit, quoties à vigiliis nimiis aut exercitiis excitatus est morbus; atque sic porrò Diætam immutabit secundùm eas circumstantias, secundùm quas observabit peccatum esse ab Ægro: sed in quem finem? Non in alium, nisi *ut vel Bilis, vel Succus Pancreaticus à vitiosâ Diætâ*, aliâve re externâ fortuitò occurrente, non tamen valdè gravi, *aliquâ sui parte impediti aut oppressi Diætâ in contrarium directâ sensim expediantur aut liberentur mole sibi graviore*; atque sic in integrum restituatur sensim Functio prædicta vitiata.

Et in quem finem.

CCXXXII. Non dicam nunc, longè citiùs, longè tutiùs expectandum esse illud Naturæ beneficium, si blandis medicamentis, iisque tantùm non alimentosis promoveatur illud bonum, tardiùs & solicitiùs à solâ Naturâ præstolandum: quandoquidem hîc versamur in curatione unius Naturæ dictæ ope ac beneficio præstandâ, citrà medicamentorum usum.

Bili & Succo Pancreatico Naturæ nomen tribui.

CCXXXIII. Atque sic videmur quoque alios humores, *Bilem* putà, *Succumque Pancreaticum*, protulisse, quibus vitiatis & Diætæ Medicæ ope rursus restitutis Naturæ nomen tribui solet: videamus nunc, an plures adhuc in corpore humano reperiantur humores, quibus idem contingit.

CCXXXIV. Pergamus proinde & Chyli motum persequamur, an fortè hujus ductu plura queamus expiscari ad præsens nostrum negotium servitura.

Chyli motus & via.

CCXXXV. *Chylum* ergò si quis *mentis & corporis oculis comitetur*, observabit ipsum *confluere in Ductum Thoracicum dictum*, & *Lymphæ* ibidem *continuè* confundi, atque cum ipsâ in axillarem, jugularemve sinistram exonerari, sicque cum descendente Sanguine in dextram Cordis Auriculam, hinc & Ventriculum deponi; ibidemque cum ascendente Sanguine permistum & alteratum in Sanguinem transire & mutari.

Tertia Alimentorum mutatio Sanguificatio.

CCXXXVI. *Tertia proinde Alimentis contingens mutatio notabilis, est Sanguificatio, sive Chyli in Sanguinem mutatio, in dextro Cordis Ventriculo inchoata, & in sinistro absoluta.*

Ejus causa Efficiens. Primaria Bilis Secundaria Lympha.

CCXXXVII. Hic autem quæritur meritò, quænam sit Sanguificationis, hoc est, Chyli in Sanguinem mutati Causa Efficiens.

Ab utraque male affecta vitiari Sanguificationem.

CCXXXVIII. Cui quæstioni ut paucis satisfaciam, & meam saltem opinionem aperiam, arbitror, Sanguificationis *Causam esse tum primariam Bilem cum Sanguine in Liene plusquamperfecto*, & *per hepar refluente mistam*; *tum secundariam Lympham cum Sanguine descendente junctam.*

Lymphæ & Bilis qualitates. Bilis & Lymphæ emendatæ naturæ nomine venire, quàm Sanguificatio restituitur.

CCXXXIX. Vnde sive *Bilis* præter naturam suam malè afficiatur, aut *Lympha*, aut *utraque*, vitiabitur statim Sanguificatio, & quidem pro alterutrius vel utriusque vitio diverso diversimodè: Quod *Sanguificationis Vitium ut dicatur à Naturâ & sponte corrigi*, necesse est, ut pro vitio ipsarum diverso diæta instituatur diversa, & semper prædicto vitio subcontraria; quemadmodùm id ex jam commemoratis facilè peti potest & deduci: dummodò priùs monuero, *Lympham*, meo saltem arbitratu, *esse naturâ sua subacidam & spirituosam*; quemadmodùm *Bilis amaricat & pinguedine* præ cæteris humoribus omnibus *scatet.*

Quatuor Humoribus alimentorum in Sanguinem mutatio adscribenda.

CCXL. Quoties igitur *à Natura dicitur restitui in integrum Sanguificationi* contingens *Vitium* quodlibet, toties id accidit, quatenus *Diætæ ope emendatur Bilis vel Lympha vitiosa.*

His vitiatis variæ functiones lædi. Et Diætâ in integrum restitutis Naturæ nomen tribui.

CCXLI. Vnde si quis accuratè observet, quæ hactenus sunt à me dicta, videbit *quatuor humorum, Salivæ, Succi Pancreatici, Bilis & Lymphæ*, factam à me mentionem; *quibus potissimùm, ut Alimenta assumpta in Sanguinem mutentur, partes adscribendas* puto; His igitur malè habentibus, variæ alimentis contingentes functiones læduntur; iisdem Diætæ convenientis ope restitutis & functiones redintegrantibus Naturæ nomen & virtus tribuentur.

Ab Humoribus non à partibus continentibus Alimentorum mutationes produci.

CCXLII. *Ab Humoribus* ergò *illis, non ab ipsis Visceribus & partibus producuntur*, tanquàm à suis Causis Efficientibus, omnes *Alimentis contingentes alterationes & mutationes in corpore.*

Et à vitiatis Functiones lædi.

CCXLIII. Ab iisdem humoribus ob Diætæ vitia vitiatis vitiantur functiones.

Ab iis restitutis restitui.

CCXLIV. Ab iisdem proinde humoribus à Diætâ convenienti & restitutâ restitutis restituentur itidem functiones eædem; *quoties solius Diæta opera possunt restitui, neque enim id semper potest accidere.*

CCXLV. De Salivæ, Bilis, & Succi Pancreatici vitiis per Diætam emendandis quædam protulimus.

CCXLVI.

Lymphæ Vitia unde.

C C X L V I. Lympha, cùm meo judicio *Spiritu Acido & Volatili præsertim constet*, facilè ejus quoque vitia patebunt; *Alterutrius sc. defectus, vel excessus. Spiritus Acidi defectus in Lympha* restituetur Alimentis, potu imprimis, Acidiusculis æstum corporis temperantibus; uti *ejusdem redundantia* diminuetur, cavendo ab omnibus Acidis; *Spiritus verò Volatilis defectus* Vniversalis in corpore reparabitur Alimentis Spiritu Volatili abundantibus, & imprimis Vino generoso, ejusve Spiritu debitè usurpato; *ejusdem autem redundantia* minuetur abstinendo à Spirituosis, & utendo Aqueis.

Ea per diætam curari.

C C X L V I I. Atque sic quoque per Diætam convenientem, id est, per Naturam curabuntur Lymphæ vitia, & Affectus inde orti.

Arthritidis curatio extra paroxysmum.

C C X L V I I I. Sed hæc de Natura Morborum Curatrice nunc dicta sufficiant; progrediamur ad reliqua de Arthritidis curatione proponenda.

Arthriticorum extra paroxysmum diversa constitutio.

CCXLIX. Egimus quidem hactenus de hujus affectus curatione durante ipso Paroxysmo, videamus nunc, quid Medico sit agendum *extra Paroxysmum.*

C C L. Hoc ut ritè consideretur atque determinetur, observandum, *Arthriticos aliquos cessante Paroxysmo & sublatis doloribus sensim ita convalescere, ut nullo morbo amplius videantur detenti*; alios verò etiam post Paroxysmum vel in *partibus affectis*, vel *in universo corpore molestias retinere.*

Vnde eorum diversa curatio.

C C L I. Hæc cùm ita se habere, doceat nos quotidiana Experientia, utique diversâ ratione curandi & tractandi erunt singuli

Causæ paroxysmi Arthritici. Vitium in glandulis vel Diæta. 1. Vina Acidiuscula. 2. Aër frigidus. 3 Venus nimia.

C C L I I. In quibus enim *nulla molestia remanet post Paroxysmum*, in iis certum est, humores cæteros, Sanguinemque ritè se habere, atque vel in Glandulis duntaxat vitium aliquod remanere, vel *ex diætæ vitiis idem denuò excitari*, quòd cùm observetur imprimis accidere 1. à *potu Vinorum Acidiusculorum*, qualia sunt *Rhenana*. 2. *ab Aëre frigidiore*, flante præsertim *Vento ex Boreali & Occidentali* composito. 3. *à Venere nimia*: videndum, in quo conveniant hæ tres Causæ, ut eundem producant effectum, & Arthritidem pariant.

Ex Venere nimia spiritûs acidi Acrimonia major.

C C L I I I. Vt verò à postremo faciam initium, certum est, *Spiritus Animales* imprimis *exhauriri Venere nimia*, unde functiones Animales tunc languent. Vbi autem exhauriuntur & deficiunt in corpore Animales Spiritus, fieri nequit ut sufficienter *temperetur Spiritus Acidus*, si quod ego censeo, Ab Animali Spiritu, utpote Volatili, temperari debeat. *Peccabit* proinde in talibus *Spiritus Acidus Acrimoniâ majore.*

Vina Acidiuscula spiritum acidum augere.

C C L I V. Vina autem Rhenana, ut & cætera Acidiuscula, utpote *Spiritu Volatili parciore prædita, augebunt Spiritum Acidum* in corpore nimium.

A Vento Boreali & Occidentali Spiritum acidum augeri.

C C L V. Ventus denique ex *Boreali & Occidentali constans* observatur potenter *corpus penetrare*; atq; *frigus in ipsum introducere*, ac frequenter parere *gravedinem*, in quâ Spiritum Acidum redundare, testatur Sapor Salso-acidus Liquoris ex naribus tunc stillantis. *Introducitur* proinde *ab illo vento Spiritus Acidus* in *corpus*, *aut* saltem (quod mihi magis videtur probabile) *impeditur ejusdem per Spiritum Volatilem contemperatio*: & fortè *ita afficiendo Cerebrum, Nervos, vel Glandulas*, ut Spiritus Animalis ad ipsas non deferatur, vel non admittatur.

Quatenus hæ causæ conveniant. Arthritis à Spiritu acido. Ejus Focus Glandulæ.

C C L V I. Conveniunt ergò *tres* illæ *Arthritidem* producere solitæ *Causæ, Venus nimia, Vinum Acidius, & Ventus Borealis*, quatenus *Spiritum Acidum in corpore augent, aut intemperatum reddunt*. Pendebit proinde *Arthritis* primariò à *Spiritu Acido*. Qui si, quod ego judico, secernatur naturaliter in Glandulis tàm Conglomeratis, quàm Conglobatis, *Pars primariò affecta & Focus Arthritidis* erunt *Glandulæ memoratæ*: quemadmodùm docui in superioribus.

Præcautio ejus in contemperatione Spiritus acidi. Quæ quomodò & quibus fiat.

C C L V I I. Præcautio igitur *Arthritidis*, de quâ nunc agimus, *consistet in contemperatione Spiritus Acidi, augendo sc. in corpore Spiritum Volatilem*, atque insuper aliis modis *Spiritus Acidi Acrimoniam emendando*, per *Salia* imprimis *Volatilia* indies usurpata: Illorum enim ope & *temperatur Spiritus Acidus potenter*; & *impeditur ejusdem generatio nimia*: videntur enim id, *quod in Glandulis Spiritus Acidi secretionem promovet, & Spiritus Volatilis cum eodem conjunctionem juvat, roborare ac conservare*. Vtrumque namque ad Lymphæ productionem in Glandulis Conglobatis desideratur; & Spiritûs Acidi à Sanguine secretio ac Spiritûs Volatilis cum eodem permistio, ac intima unio.

In quibus Arthritidis præcautio consistat.

C C L V I I I. In hisce verò præsertim consistere videtur Arthritidis cùm integri corporis restitutione contingentis Præservatio & Præcautio extra Paroxysmum instituenda, *fugiendo sc. noxia*, & *usurpando utilia.*

Qui curetur Languor & Debilitas. Qui Nodi.

C C L I X. Quoties verò in partibus affectis vel *languor & debilitas*, vel *Nodi* & similia mala remanent; tunc *Languor quidem & debilitas* per Medicamenta *Spiritu Volatili*, ut & *Oleo Aromatico* prædita curatur præsertim; *Nodi* verò difficiliùs, imò rariùs curantur, nisi ad *Suppurationem priùs* deducantur; Si tamen innotescerent Medicamenta calculos solventia, sperarem fore, ut faciliùs Nodi quoque Podagricorum curari possent; nondum autem mihi tàm licuit esse fortunato, ut tale Medicamentum offenderem.

C C L X. Quoties denique *universale malum* remanet in corpore post sublatum Paroxysmum Arthriticum, illud prout varium erit, curandum erit quoque variè.

Arthritidis Vniversalis Curatio.

C C L X I. Petenda verò talis mali notitia & Cura ex Symptomatum præsentium Naturâ & Causis; uno verbo, è cæteris Praxeos Medicæ partibus, & Affectibus alibi tractandis.

Atque sic cum Deo Arthritidis tractationem absolvimus.

FINIS TRACTATVS OCTAVI.

TRACTATUS IX.

De Febre Epidemiâ, Lugduni Batavorum Anno 1667. plures affligente.

Quâ Methodo utatur. auctor.

I. VT datam coràm pluribus fidem meam liberem, quam diebus Canicularibus huic æquè ac vicinis aliquot Vrbibus Epidemiam obſervavimus Febrem nunc accuratè deſcribere ac explanare lubet, & ita quidem, ut ejus Natura, Cauſæ, atque Curatio faciliùs innoteſcant; methodum itaque ſervabo eam, quæ *à notis* progreditur *ad ignota.*

Symptomata. Eorum ordo.

II. In hoc, ut & aliis Affectibus omnibus, *maximè nota* ſunt *Symptomata* Ægros vexantia.

III. Inter *Symptomata* primum locum ſibi vendicant, quæ omnibus Ægris ſunt moleſta; quibus ſuccedere debent illa, quæ pleriſque ſolent eſſe gravia, non tamen omnibus; ac denique illa, quæ in paucis obſervata ſunt Ægris.

Anxietates, & dolores circa præcordia. Certis temporibus graviores.

IV. *Symptomata* igitur, quæ hoc tempore *omnes Ægros* vexârunt, ſunt *Anxietates ſummæ, atque Dolores circa præcordia,* hoc eſt, *Ventriculi regionem,* ac præſertim ejus *Orificium ſuperius.*

V. Hæ Anxietates Doloreſque, quàmvis continuè Ægros exercuerint, certis tamen temporibus fiebant graviores, ac primùm ferè *diebus alternis,* mox & *ſingulis,* per Paroxyſmos aucto, diminutoque hoc malo.

Nauſea.

VI. Præter Anxietates Doloreſque omnibus graves, ac pleriſque intolerabiles, adfuit quoque in plurimis *Nauſea* & Vomendi conatus; ut & in non paucis *Vomitus*, primùm quidem *Pituitæ* variæ, hinc & *Bilis* flavæ & amaræ; quin quandoque *Acidi* quoque Liquoris; ac præſertim poſt aſſumptum Potum copioſum.

Vomitus

Frigus per Paroxyſmos

VII. Per Paroxyſmos excitabatur in pleriſque primùm *Frigus* in variis corporis partibus, aliquando ſine, aliquando cum Tremore, Corporiſque univerſi concuſſione; ſuccedente poſtmodùm *Calore*, eoque diverſo, nunc leviore, nunc graviore, ſive ſponte ſequeretur *Sudor* aliquis, ſive nullus, niſi arte paratus prodiret.

Calor. Sudor.

Sitis.

VIII. *Sitis* pleriſque fuit moleſta, omniſque penè *potûs faſtidium* æquè ac *deſiderium* ægros torquebat.

Lingua. arida.

IX. *Lingua* multis fuit *arida,* quibuſdam ſolus *ſiccitatis ſenſus* moleſtus, quamvis nulla viſu vel tactu perciperetur.

Aphthæ.

X. Non paucis eruperunt *Aphthæ*, non tamen in pleriſque valdè graves aut moleſtæ.

Capitis Dolor.

XI. *Capitis Dolor* in multis fuit gravis: quem alij neutiquam ſenſerunt.

Vigiliæ.

XII. *Vigiliæ* multis moleſtæ, paucis *Somnus aut Somnolentia.*

Dolor in regione Lumbari

XIII. *Dolor in regione Lumbari* multis fuit graviſſimus, paucis nullus.

Alvus adſtricta & & laxa.

XIV. *Alvi adſtrictione* laborârunt aliqui, & ejus *fluxu,* eoque vario, alij; adeò ut aliqui etiam Dyſenteriâ laborarint.

Vrinæ variæ.

XV. *Vrinæ* fuerunt variæ, in pleriſque *rubicundæ,* aliquando claræ, aliquando cum ſatis multo ſedimento; ut & turbidæ.

Pulſus frequentior.

XVI. *Pulſus* in omnibus *frequentior* & in multis ſatis *robuſtus & magnus,* in aliis contrà *debilior & minor.*

Pauci mortui, diu tamen vexati.

XVII. *Pauci* ex hoc affectu *perierunt*, plerique tamen *diu eodem* fuerunt *vexati*, & *ſegnius curati.*

XVIII. Atque hæc ſunt primaria hujus Affectûs Epidemij Symptomata, cui nunc ex ijſdem aptum eſt aſſignandum nomen.

Affectum hunc fuiſſe Febrem.

XIX. *Febrem* fuiſſe, ac eſſe, quamvis nemo forſan negaverit, probatur tamen tum ex *Pulſu frequentiore*, citra cauſas externas ab internis ſuo tempore excitato, tum ex *reciproco Frigore & Calore*, aliiſque Symptomàtibus præternaturalem ipſius frequentiam demonſtrantibus.

Intermittentem, Tertianam.

XX. *Febrem* hanc *Intermittentem*, & quidem *Tertianam* in principio *ſimplicem*, ac mox *duplicem* fuiſſe, patet è Paroxyſmis alternis diebus recurrentibus.

Simplicem in principio Poſtea duplicem

XXI. Obſervavi autem in pleriſque, cœpiſſe hanc Febrem Epidemicam à Tertiana ſimplice, quæ paulò poſt mutata eſt in duplicem: atque in principio quidem in pleriſque Paroxyſmos fuiſſe tum leviores, tum breviores, ac ſenſim redditos tum graviores, tum longiores; adeò ut tandem continuè Ægri laborarent Febre, quamvis non putem dicendos ideò laboraſſe Febre Continuâ.

Differentia febrium continuè affligentium & continuarum.

XXII. Atque hâc occaſione neceſſe habeo hîc monere, non rarò malè confundi à pleriſque non tantùm plebeiis, verùm Medicis quoque Febres continuè Ægros affligentes cum Febribus Continuis.

XXIII. Poſſunt, inquam, Ægri continuè affligi Febribus, ſed Intermittentibus, quæ idcircò neutiquam pro Continuis habendæ.

Quænam febris continua dicenda & quænam non.

XXIV. Hoc imprimis obſervandum ab iis, qui mecum arbitrantur, Febres Intermittentes omnes ortum habere ab obſtructione Ductuum Pancreaticorum Lateralium: quarum materia cùm nec ſit in Venis vel Arteriis, nec neceſſariò perpetuum habeat cum Sanguine commercium, Continuam non producet Febrem; qualis quoties ab Intermittentibus excitatur, toties unus vel plures Humores, Bilis ſaltem, Succuſve Pancreaticus, in univerſum ita corrumpuntur & alterantur, ut continuè eorum vitium Sanguini communicetur, atque inde Pulſus fiat præternaturam frequentior, quod ad Febrem Continuam producendam omninò requiritur: non item ad Intermittentem.

Quis dici poſſit continue febricitare non tamen febri continuâ.

XXV. Poteſt autem fieri, ut unius vel plurium Febrium Intermittentium paroxyſmi tamdiu protrahantur, ut antequàm ceſſet paroxyſmus prior, invadat ſequens, adeò ut nunquam im-

Immunis fit æger à febrili paroxyſmo; quocircà merito dici queat continuè febricitare, non tamen Febre continuâ, verùm Intermittente per paroxyſmos longiores continuè Ægros affligente.

Quod nſiderandum s curatione.

XXVI. Nec tantùm id noto, ne confuſio fiat ratione notitiæ, quam quærimus ipſarum febrium ſed inſuper ac imprimis propter curam, quæ Intermittentibus atque Continuis ſæpenumerò debetur planè diverſa.

Febrem nter-nittentem adſciſcere liquãdo ontinuam.

XXVII. Non nego interim, evenire ſat ſæpè, ut Intermittens Febris adſciſcat ſibi Continuam, & quidem quatenus paulatim à Succo Pancreatico in Laterali ductu hætente ac corrupto, Febremque Intermittentem producente, nunc Bilis, nunc reliquus quoque Succus Pancreaticus unà cum Sanguinis maſsâ universâ ita inficitur & afficitur, ut Continua exinde producatur Febris; permanente aliquando ſimul Febre Intermittente, aut eâdem quovis modo ceſſante, curatâve.

XXVIII. Quod igitur aliquando evenire obſervamus, non evenit tamen ſemper, nec proinde omnis æger continuè Febri laborans, credendus, dicenduſve Continuâ laborare Febri: quod velim omnes ſeriò expendere, in ægris obſervare, atque in uſum medicum revocare.

Epidemica Febris Intermittens tertiana tũ ſimplex, tum duplex.

XXIX. *Febris* igitur *Epidemica*, quæ hoc tempore nos afflixit, *Intermittens* fuit, & quidem *Tertiana*, tum *ſimplex*, tum *duplex*: Quam verò in nonnullis obſervavi *Continuam*, eam *non primariam*, *ſed ſecundariam* duntaxat, hoc eſt, ex præcedente Intermittente ortam fuiſſe exiſtimo.

Ejus differentia à reliquis tertianis.

XXX. Quoniam verò frequentes ſunt æſtivo præſertim tempore, imò toto anni tempore Tertianæ, tum ſimplices, tum duplices; quæritur, quonam diſtinguatur hæc noſtra Epidemia à cæteris.

Fuiſſe Febrim Cardiacam.

XXXI. Huic quæſtioni ut ſatisfáciam, dico hanc noſtram fuiſſe ex genere *Cardiacarum*, hoc eſt, ſuperius Ventriculi orificium, Cordis nomine notum, præ alijs partibus omnibus maximè affligentium.

Quibus diſtinguatur à reliquis.

XXXII. A primario nempe Symptomate omnibus Ægris valdè moleſto, Anxietatibus putà, Doloribuſque Præcordia affligentibus & inexplicabili verbis modo urgentibus, torquentibuſque diſtinguitur hæc Febris Intermittens à cæteris omnibus alio Symptomate qualicunque ægris maximè moleſtis.

Hujus Febris cauſæ & Symptomata.

XXXIII. Quòd ſi tamen alicui nomen Cardiacæ minùs arrideat, alio utatur magis emphatico, quod ego minimè improbabo, quin potiùs laudabo & itidem uſurpabo.

XXXIV. Atque ſic conſtituto, determinatoque Affectu noſtro Epidemio, proximum eſt, ut ejus Cauſas & Symptomatum omnium in multis tàm diverſorum rationes ſcrutemur, eruamus, omniumque judicijs exponamus.

Anxietatum & dolorum circa præcordia cum Nauſeâ & Vomitu cauſæ.

XXXV. Anxietates proinde Doloreſque Præcordiorum cum Nauſeâ, Vomituve Ægros omnes præ alijs Symptomatibus omnibus mirè torquentes cùm Cauſam proximam agnoſcant non externam, ſed internam videndum, quænam in homine ipſo reperiantur, reperirive poſſint, quæ tum Anxietates, tum Dolores circa præcordia, tum Nauſeam, Vomitumve producere ſint apta.

Quæ pars primariò fuerit affecta.

XXXVI. Per Præcordia & partem primariò hic Affectam ſuperius præſertim Ventriculi Orificium intelligendum, ſtatuendumque, vel ex Nauſeâ, Vomituve omnes ægros occupantibus & torquentibus, quinimò Anxietates, Doloreſque ipſorum circa præcordia affligentes augentibus liquet.

XXXVII. Vbi notandum, quoties hîc partem primario & maximè affectam dicimus Orificium Ventriculi ſuperius, toties non negari reliquum Ventriculi corpus, quin Tenuia Inteſtina Ventriculo proxima, ipſumque Diaphragma in Nauſeâ, Vomituque ſemper concurrens ſimul affici, ſed non primariò & maximè, ſed aut ſecundariò, aut minùs, quàm ipſum Ventriculi Orificium ſuperius, in cujus regione tùm dolores ſentiuntur Acriores, tum Anxietates majores.

A quâ causâ partes preſſæ angantur.

XXXVIII. Angi autem ſolent Partes, quæ premuntur; ab Internâ causâ ſponte, non item ab externâ vi, aut violentiâ motâ quoties ſubitò premuntur partes ſenſiles, toties halitus flatuſque imprimis peccare notum, tum per ipſorum diſcuſſionem, tum per ipſorum excitationem.

Anxietates à flatibus oriri.

XXXIX. Quoties namque diſcuſſis flatibus ceſſant Anxietates, toties ab ipſis ortas fuiſſe Anxietates patet.

XL. Quoties rurſum excitatis à causâ quâvis flatibus oriuntur Anxietates, toties ipſarum cauſam flatus exiſtere poſſe patet.

Et in hac febre fuiſſe ortas.

XLI. *Anxietates* proinde cùm *à flatibus ortum habere* poſſint, quæritur meritò, an quæ in febribus hiſce Epidemijs obſervatæ ſunt Anxietates, à flatibus ortum habuerint? Reſpondeo autem, omninò, habuiſſe ab ipſis ortum; quod vel maximè probatur ex ijſdem flatibus in plurimis ægris tàm ſæpè magnâ copiâ eructatis, & Anxietates plùs minùs minuentibus.

Et quo modò.

XLII. Dico *plùs minùs minuentibus*, quoniam etiamſi ab eructatis flatibus ex parte levarentur ægri, tamen, quoniam continuè novi producebantur in corpore, Anxietates illæ confeſtim denuò recrudeſcebant.

Flatuum cauſæ Pituita & Bilis.

XLIII. Flatuum Cauſas qui diligenter inveſtigaverit, comperiet materialem ipſorum Cauſam eſſe Pituitam viſcoſam, Efficientem autem Bilem Acriorem.

Dolorum cauſa.

XLIV. Quoniam verò non tantùm Anxietates urſerunt circa præcordia Ægros, verùm Dolores quoque ibidem moleſti; *Dolores* autem tum *à diſtenſione Ventriculi flatulentâ*, tum *à roſione ejuſdem* humorem, halitumve Acrem conſequente ortum habere poſſint: quæritur an ab alterutrâ, an ab utrâque causâ mox enumeratâ ortum habuerint Dolores in hiſce Febribus Epidemicis circa præcordia Ægros urgentes, torquenteſque? Reſpondeo autem, ab *utrâque Causâ Dolores* illos in pleriſque habuiſſe ortum, in paucis ab alterutrâ.

Nauſeæ & Vomitûs cauſæ.

XLV. Hiſce anxietatibus & Doloribus cùm perpetuus comes fuerit *Nauſea* moleſta & importuna, quin frequentiùs *Vomitus* quoque gravis; atque uterque hic Affectus Cauſas agnoſcat eaſdem, ſed gradibus duntaxat differentes, *Humores* putà vel halitus tum *volatiles*, tum *ſubacres* ſaltem, Inteſtinorum tenuium præſertim, hinc & Ventriculi ſubſtantiam ſenſilem ad motûs periſtaltici inverſionem irritantes & cogentes.

XLVI.

Acrimonia humorum.

XLVI. Cùm præterea in non paucis vomitu excreti fuerint *Humores biliosi; ſed acres*; ac in quibuſdam *Acidi* quoque; quin in benè multis *Aphthæ* fuerint excitatæ, *Vlcuſcula* nempe *albicantia Linguam & Palatum*, totumque adeò *OEſophagi Ductum* occupantia, itidemque ab acri, ſed acido, humore halituve oriunda; confirmatur & hinc quoque Acrimonia humorum in corpore peccantium.

Hujus febris cauſa externa communis.

XLVII. Ex quibus omnibus quoniam non tantùm Bilis acrimoniam ſalinam, ſed Succi Pancreatici acrimoniam acidam quoque requiri ad enumerata Symptomata producenda, nemo non videt; quæritur meritò, cùm hic Affectus fuerit, & etiam nunc ſit *Epidemius*, hoc eſt, *Cauſam externam communem agnoſcens*, an *Externæ Cauſæ* locum habuerint, quæ talem humorum *Biliosorum acrimoniam ſalinam*, & *Pancreaticorum Acidam*, quin etiam *Pituitoſorum viſcoſitatem* potuerint producere vel augere in corpore humano?

In Aëre.

XLVIII. Huic quæſtioni ut ſatisfiat, non vereor aſſeverare, in *Aëre*, atque *in ſolo præſertim Aëre* cauſas illas extitiſſe ſufficientes ad effectus humoreſque tàm diverſos in hominibus producendos.

Et quomodò vitia.

XLIX. Poſtquam etenim ſatis diu nos vexavit & torſit cum frigore protracto *Ventus Borealis* plerumque ſatis gravis, atque ab ipſo aucti ſunt in corpore noſtro tum *Pituita viſcoſa*, tum *Succus Pancreaticus Acidior*; ſecutus eſt per quatuor circiter ſeptimanas *Æſtus magnus, Bilis copioſæ acrioriſque Cauſa*, permanente licet *Vento Boreali*; cui mox ſucceſſit denuò *Aër frigidus* & ſatis *multa pluvia* pleriſque gravis, *Humores omnes ſolvens & ad vitioſam* Effervescentiam movens; qualis Aëris conſtitutio ad hoc uſque tempus continuè ferè permanſit.

Vt & in quibuſdam Fructus immaturi.

L. Ab illâ verò *Aëris mutatione ſola* cùm omnes memorati, notatique Humores vitioſi potuerint commodè in homine produci, non eſt, quòd ad plures Cauſas recurramus externas; licet in multis *plures* habuerint locum, *Fructus* nempe tum *immaturi*, tum aliàs facilè *corruptibiles*; à quibus majori copiâ & immoderatiùs aſſumptis quemadmodùm facilè *conturbantur corrumpunturque* corporis noſtri *humores*, ut inde produci poſſint omnia illa incommoda, quæ in Affectu noſtro Epidemico recitavimus obſervata; ita fruſtrà à cauſis neſcio quibus occultioribus deducemus ipſum, quem facilè à memoratis cauſis deduci poſſe arbitramur.

Ab Aëris frigore pituita viſcoſior: ab ejus Æſtu Bilis acrior & volatilior.

LI. *A vento* igitur *Boreali*, *Aëriſque frigore* tum *Humores Pituitoſi* redditi ſunt *viſcoſiores*, tum *Succus Pancreaticus* factus eſt *Acidior*; ab *Aëris* verò *Æſtu* ſummo *Bilis* evaſit tum *Acrior*, tum *Volatilior*; ab eodem Aëre humidiore ſoluti ſunt humores omnes, deductique faciliùs in actum vitioſum.

LII. Cùm proinde à præcedente Aëris mutatione haud vulgari & ordinariâ omnia ad moleſtias memoratas (Anxietates, Doloreſque circa Præcordia, Nauſeam, Vomituſque, frequentiſſima nempe hujus Affectûs Epidemici Symptomata) producendas neceſſaria, requiſitaque commodè poſſint deduci, quorſum ad alias recurreremus Cauſas externas, cùm iſtæ ſufficiant?

LIII. Ab Aëre igitur vario, utpote communi omnibus causâ, deducimus Humorum variorum Alterationem in corpore, hinc & notatum ſæpiùs Affectum Epidemicum.

Cur in pluribus non productus fuerit hic Affectus.

LIV. Quemadmodùm autem præter dictum Aëris vitium multiplex plures Cauſæ concurrerunt ad Affectum non tàm producendum, quàm augendum, ita in plurimis non excitatus eſt notatus Affectus, quoniam vel propter Corporis ſui conſtitutionem peculiarem magis reſtiterunt illi Aëris mutationi variæ, vel propter Diætam in Cibo & Potu, Corporis Exercitio, Animique Motibus vel caſu, vel conſilio ita quovis tempore inſtitutam, ut minùs nocere poſſet Aër varius, minùs affecti ſunt, quàm cæteri Diætam in cæteris rebus nonnaturalibus minùs aptam obſervantes.

Res nonnaturales qui in ſe invicem agant: Aëris frigidi & Borealis incommoda qui præveniantur.

LV. Plurimùm enim poſſunt Res nonnaturales ſibi mutuò oppoſitæ ad effectus mutuos infringendos, reprimendos, curandoſve.

LVI. Sic Exempli gratiâ Aëre urgente frigido & Boreali, bonum eſt, abſtinere ab Aëre externo; Ignem accendere in conclavi ſuo; uſurpare Alimenta tum Spirituoſa, tum Aromaticis condita; Corpus ſolito magis movere ac exercere; Animum habere hilarem, & iræ potiùs, quàm metui addictum; Somnum vitare profundum & longum, &c.

Qui Aëris calidi & æſtuantis.

LVII. Contrà, Aëre exiſtente calido, æſtuanteque, bonum eſt itidem abſtinere ab Aëre externo; ſe recipere in locum ſubterraneum, vel aliàs frigidum, & Boreæ, non item Meridiei obverſum; uſurpare Alimenta Acidis & Auſteris condita; Corpus ſolitò minùs agitare, adcóque quieti magis & ſomno ſe dare; Animum habere hilarem, aut etiam triſtem, ac meticuloſum.

LVIII. Quoties proinde Homines caſu vel ſtudio emendant ex parte ſaltem Aëris externi damna & noxas cæteris Diætæ partibus, mirum non eſt, ſi effugiant, ſuperentque incommoda externo Aëri vitioſo debita.

LIX. Quoties contrà Homines per incuriam, petulantiamve jungunt Aëri corrupto alia Diætæ vitia, toties citiùs, graviúſque, ac periculoſiùs incidunt in mala à ſolo Aëre prædicto produci apta.

LX. Sic quò quis plura opponit Aëri noxio Diætæ reliqua auxilia, eò minùs patietur mali, citiúſque idem malum ſuperabit, ſi ab ipſo patiatur, lædaturque.

LXI. Affectûs huic præſertim Vrbi memorato anno Epidemij Naturam inveſtigaturi ac propoſituri enumeravimus ac fundamenti loco præmiſimus Symptomata tum Ægris omnibus communia, tum pleriſque familiaria, tum quibuſdam ſingularia.

Febris hæc Tertiana intermittens tum ſimplex tum duplex. Cardiaca Ejus cauſa mala humoris Bilioſi, Acidi, & Pituitoſi conſtitutio.

LXII. Ex quibus deduximus 1. Affectum hunc *Febris* nomine appellandum, & quidem *Intermittentis*, ac *Tertianæ*; ſubinde *ſimplicis* plerumque *duplicis*.

LXIII. Deduximus ex iiſdem Symptomatibus 2. Febrem hanc Tertianam revocandam eſſe ad *Cardiacas*: propter Anxietates inexplicabiles, Doloreſque atroces circa præcordia Ægros mirè cum Nauſeâ, ac ſæpenumerò cum Vomitu torquentes.

LXIV. Deduximus ex iiſdem Symptomatibus, ac præſertim ex Vomitu humorum & *Bilioſorum*, & *Acidorum*, & *Pituitoſorum*, 3. Cau-

ſam

sam ejus esse *Humorum horumce trium constitutionem vitiosam, Effervescentiam* in tenui Intestino itidem vitiosam&pravam producentem,atque sursum tàm halitus, quàm humores Acres tam versùs Ventriculum,quàm Cor propellentem.

LXV. Hujus Triadis humorum vitiatæ *Causas Antecedentes* ostendimus 4. commodè peti ac deduci posse imprimis ab *Aëre miras* mutationes passo,nunc *frigido & boreali*,nunc *æstuante* ac iterum *frigido & humido.*

LXVI. Quoniam verò, si non omnes,plerique saltem homines illi Aëris mutationi fuere expositi, nec tamen omnes, aut plerique eandem Febrem sunt experti, addidimus id factum, quatenus incommoda illa vitiatum Aërem consequentia prævenerunt multi cæteris Diætæ partibus, huic Aëris vitio oppositis, atque sic ejusdem vitia corrigentibus. Novimus enim, sex rebus nonnaturalibus dictis contineri nostram Diætam, atque posse nunc Alimentis, nunc Corporis exercitio emendari mala externo Aëri vitiato debita.

LXVII. Postquàm igitur docuimus, imprimis *ab Aëre variè mutato* deducendas diversas Symptomatum in Febre nostrâ Epidemiâ observatorum Causas, *Humorem* putà *Biliosum Acrem ,Volatilemque;Humorem Pituitosum crassum, viscosumque*,ac denique *Humorem Acidum* seu *Pancreaticum,Melancholicumve solito Acriorem & Acidiorem*; operæ pretium videtur,Symptomata omnia priùs à nobis enumerata ordine ab iisdem deducere.

LXVIII. Et 1. quidem *Anxietates præcordiorum* inexplicabiles partim à *Pituita viscosa*, partim à *Bile Acriore* deducimus, quatenus Pituita *in Flatus* à Bile distenta, & Intestina tenuia mox & Ventriculum distendens Anxietates illas parit;flatuum eructatione tantillùm levatas; sed mox continuâ novorum productione,ascensuque iterum auctas.

LXIX. 2. *Dolores* itidem in præcordiis, ac imprimis superiore Ventriculi Orificio graves molestosque deducimus imprimis à *Succo Pancreatico Acidiore, Acrioreque*,cum *Bile itidem solito Acriore* vitiosè *Effervescente*, atque tum *halitûs*,tum *humoris Acrioris forma* ex tenui Intestino usque ad *Ventriculum* assurgente, ibidemque *Orificium* ejus *superius* potentiùs *afficiente ac rodente.*

LXX. 3. *Nauseam* omnibus molestam deducimus præsertim à *Bile volatiliore* ad ventriculum quovis modo & formâ assurgente, ipsumque ad vomendum irritante.

LXXI. 4. *Vomitum* plerisque gravem deducimustum ab eâdem *Bile volatiliore*,tum præsertim ab ipsâ *acriore* ad Ventriculum deductâ, eundemque ubique mordicante, quin ad Motûs peristaltici inversionem cogente.

LXXII. Quoties namque Humores acres ad tenue Intestinum propelluntur, sive ex Fellis folliculo, sive ex ipso Pancreate, atque ab ipsis solis,aut simul vitiosè effervescentibus, acrimoniamque suam subinde servantibus, aut auctam habentibus roduntur, mordentur; acriterque ad sui contractionem magnam coguntur Intestina tenuia, ubi contingit Humorum istorum effluxus, confluxusve, toties arctè se constringunt ibi tenuia Intestina, hoc est, quatuor circiter sub Pyloro digitorum transversorum distantiâ; quâ constrictione permanente nullus conceditur per locum illum constrictum, ideòque angustatum transitus contentis in Ventriculo deorsùm; quin potiùs à constrictionis hujus violentæ loco quicquid à Ventriculo eò pergit, id omne denuò sursùm versus Ventriculum repellitur, inverso sc. propter notatam tenuis Intestini constrictionem vitiosam motu Intestinorum peristaltico deorsùm, unde non ampliùs deorsùm, sed sursùm propellitur tum humorum in tenue Intestinum confluentium pars, tum quicquid deorsùm è ventriculo descendere satagit: qui motus Intestini & Ventriculi peristalticus præter naturam inversus ac perversus facilè omnia suprà dictam Intestini tenuis constrictionem notatam contenta vomitu excludit,molestumque Vomitûs Symptoma parit.

LXXIII. 5. *Frigoris* nunc levioris, nunc gravioris per intervalla & paroxysmos redeuntis Causam eandem putamus, quam alibi docuimus habere locum in principio Febrium Intermittentium plerarumque; Succum sc. Pancreaticum in uno, pluribusve Ductibus Pancreaticis propter obstructionem stagnantem, atque stagnatione acriorem factum,ideóque acrimoniâ suâ obstruentem Pituitam perforantem, viamque sibi facientem, donec ad tenue Intestinum penetrans, & Bili nunc vitiatæ, nunc integræ, laudabilique occurrens vitiosè tamen cum ipsâ Effervescat, & Halitus Acidiusculos emittat, qui per lacteas venas usque ad Cor, hinc & universum corpus delati sensum Frigoris in partibus sensilibus producant, eumque tamdiu durantem, donec Succo illo vitiosè stagnante omni ad tenue Intestinum delato, Bilis ab illo ampliùs non opprimatur,sed potiùs,quoties licet, ipsi vicissim dominetur, atque Caloris sensum, de quo nunc dicendum, producat.

Frigoris causa Succus Pancreaticus.

LXXIV. 6. *Caloris* nunc levioris, nunc gravioris per paroxysmos exacerbati (*causam primariam* putamus Bilem tum à præcedente Aëris æstu *auctam*, & *acriorem* factam, tum à *Succo Pancreatico* febriles paroxysmos producente & cum ipsâ vitiosè effervescente magis corruptam; adeò ut hic *Succus vitiosus & acidior* pro *secundaria & irritante Caloris Causa* sit habendus.

Caloris causa primaria Bilis, secundaria Succus Pancreaticus.

LXXV. Quemadmodùm enim à Succo Pancreatico Paroxysmos febriles producente infringitur & opprimitur tamdiu Bilis, quamdiu idem ad tenue Intestinum confluit, frigus simul pariens; ita postmodùm à Bile partim oppressa & in tenui Intestino ex parte forsan quóque retenta corruptaque, & à novâ continuè affluente, priorémque iterum excitante, adeoque roboratâ & potentiore opprimitur vicissim plùs minúsve Succus Pancreaticus blandior ex Ductibus apertis, non item obstructis confluens, unde similiter halitus magis Biliosi non tantùm ad Ventriculum, Fauces ac Os feruntur, sitimque pariunt, verùm per Lacteas Venas ad Cor tendunt, æstumque in universo Sanguine,hinc & partibus omnibus producunt.

Et quomodo.

LXXVI. Nec tantùm, quo diximus, modo Calor in corpore augetur,verùm *à Bile quoque per Ductum hepaticum ad Cor tendente*,quatenus ipsa in eo à Succo Pancreatico,Paroxysmum febrilem

pro-

producente itidem ad vitiosam Effervescentiam cogitur, unde, postquam Succi Acidi Acidioris non ampliùs accedentis vis cessavit, hîc quoque ac in universo Sanguine Bilis dominium nanciscitur; quin ab hâc itidem, ast suo modo, vitiosè Effervescente & Acriore factâ reliqua quoque ex folliculo accedens corrumpitur, Acrior redditur, æstumque ubique auget.

LXXVII. Adeò ut *æstus ille* in universo corpore auctus pendeat tum *à Bile ad tenue Intestinum, hinc ad Cor tendente*, tum *à Bile rectâ per Ductum hepaticum ad Cor delata.*

Sudoris spontanei causa potus copiosus, & præcordiorum Anxietates.

LXXVIII. 7. *Sudor* plerisque *sponte prodiens*, ac utiliter *arte productus* pro causa suâ agnoscit; ille quidem tum *potum copiosum*, quem hauserunt plerique, tum præsertim *præcordiorum Anxietates*, propter quas plerumque solet erumpere Sudor, tum *halitus febriles* utplurimùm in febrium intermittentium declinatione per cutis poros Sudoris formâ erumpentes.

Sudoris arte producti causa medicamenta.

LXXIX. *Arte productus Sudor* Medicamentis Sudori movendo aptis ritè usurpatis acceptus est ferendus.

LXXX. Non inquirimus nunc in rationes omnes & modos, secundùm quos varius in homine prodit *Sudor, Nonnaturalis, Præternaturalis* & *Medicus*, sive *Artificialis*, quò referendus *Criticus*: de quibus alibi & aliàs erit dicendi locus.

Sitis causa Bilis.

LXXXI. 8. *Sitis* gravis & molestæ Causa fuit *Bilis* tum per se Acrior, tum ab Effervescentiâ febrili adhuc Acrior, pejorque facta.

Potûs fastidij & Desiderij causa.

LXXXII. Potûs autem *omnis Fastidium* æquè ac *Desiderium* adscribendum puto utriusque *Acris Salini & Acidi vitiosi* confusioni ac perversæ Effervescentiæ: accedente Muco linguam obducente.

Linguæ Siccitatis causa utrumque acre.

LXXXIII. 9. *Linguæ Siccitatis sensu gravatæ*; absque ariditate verâ, Causa petenda videtur ab *Vtroque Acri* tum halitûs formâ per Ventriculum ad Os assurgente, tum ipsi Sanguini confusi, & *Salivâ permisto* viscosiori; unde simul Muco quasi obducta visa est Lingua plerisque: cui quoque gustus depravatus videtur adscribendus, cum Potuum æquè ac Ciborum penè omnium fastidio, Mucus autem hic partim ex Salivâ, partim ex humore secundùm fauces descendente ortum habet.

Aphtharum causa Acrimonia Succi Pancreatici.

LXXXIV. 10. *Aphtharum* tum frequentium, tum singulis molestarum Causa fuit dubio procul *Acrimonia Succi Pancreatici*, tum *Halitus*, tum *Humoris* formâ per Ventriculum ac OEsophagum ad Os assurgentis, atque Vlcuscula albicantia non tantùm in Linguâ, Palato, & Gingivis, totoque adeò Ore, verùm in OEsophago & Ventriculo etiam excitantis.

Vlcuscula Nigricantia ab Acrimoniâ Salsâ lixivâ.

LXXXV. A *Succi Pancreatici*, utpote *Acidi, Acrimonia* pendere *Aphthas*, ex frequentissimo ipsarum colore albo patet; postquàm ab Acrimoniâ salsâ lixivâ nunquam albicantia, sed nigricantia produci solent Vlcera.

LXXXVI. Hoc vel idcircò notandum accuratè; quò Cura utriusque Vlceris & in Colore & in Causâ differentis faciliùs observetur, & feliciùs absolvatur, de quâ re infrà pluribus agi poterit.

Capitis Doloris Causa utrumque Acre

LXXXVII. 11. *Capitis Dolor* multis valdè gravis pro Causâ agnovit utramque *Acrimoniam*, sed imprimis *Salsam* lixivam, quoniam durante Calore ac dominium obtinente Bile urgebat is maximè.

Vigiliarum causa eadem.

LXXXVIII. 12. *Vigiliarum* Causas meritò ab utrâque acrimoniâ tum salsa, tum acidâ deducimus; à quâ malè affectæ partes sensiles Somnum exulare, atque Vigilias perennare jusserunt. Durant enim perdurantque tamdiu Vigiliæ, quamdiu Objecta vehementer afficiunt sensuum externorum organa, atque molestiam, si non dolorem in ipsis excitant.

Somni Causa Pituita viscida.

LXXXIX. *Somnus* in paucis notabilis, nec nisi in Pituitosis; unde ipsum à Pituitâ multâ & viscosâ ortum habuisse putamus; In his ergò utramque Acrimoniam hebetiorem judicavimus ex Dolore minore tales urgente.

Dolor in regione lumbari causa Bilis & Succus Pancreaticus Acrior.

XC. 13. *Dolor in regione lumbari* multis gravis, paucis blandus, ortum habuit haud dubiè ab utroque humore Acriore, Bile, Succoque Pancreatico in tenui Intestino, adeóque in regione Lumbari confluente, vitiosè simul Effervescente, atque post Pituitæ abrasionem, partialem salsam, ipsum Intestinum mordicante, rodente, atque Dolorem multifarium, aliàs cum frigoris, aliàs cum caloris sensu, aliàs cum rosione, aliàs alium producente.

Alvi astrictioris causa Succus Pancreaticus Austerior & Pituita viscida.

XCI. 14. *Alvi adstrictioris* nonnullis Epidemiâ febre laborantibus familiaris Causa fuit partim *Succus Pancreaticus Austerior*, partim *Pituita viscosior*.

XCII. Ab *Austero* namque *Succo Excrementa* non tantùm *incrassantur*, & ad motum ineptiora redduntur, verùm ipsa *Intestina* quoque *corrugantur*, & ad motum peristalticum perficiendum segniora efficiuntur.

Quâ ratione Pituita viscida.

XCIII. E *Pituita* verò *viscosa flatus* multi & quidem similes producuntur, viscosi nempe, à quibus *alvi excrementa indurantur*, & sic, quoque ad sui motum ineptiora redduntur: quin ab iisdem non rarò *Intestina ita distenduntur*, ut ad sui contractionem, contentorumque propulsionem inepta fiant.

Alvi fluxus causa Bilis Acrior.

XCIV. *Alvi fluxus* verò quoties observatus est spontè quibusdam evenisse, toties pro Causâ sui agnovit *Bilem acriorem* præ Succo Pancreatico & Pituitâ viscosâ dominium habentem, atque *Alvi Excrementa diluentem*, *Intestinaque ad sui contractionem* nimiam *cogentem*; quin *humorum serosorum secretionem copiosam in Sanguine promoventem*, atque ad Intestina deducentem.

Torminum & Dysenteriæ causa Succus Pancreaticus acidior.

XCV. Quoties autem Alvi fluxui adfuere *tormina*, vel etiam ursit Dysenteria, toties Succus Pancreaticus simul extitit, non quidem austerior, sed acidior, propter quam aciditatem rosio, excoriatio, exulceratioque facta tunicæ internæ Intestinorum, hinc Dolor eorundem terebrans, ipsaque adeò Dysenteria: quæ utrique humori Acriori, dominium tamen servante Bile, acceptaest ferenda.

Vt & Bilis.

XCVI. Dominium dixi servante Bile, non quoad Acrimoniam, sed quoad quantitatem, propter quam simul rapitur cum ipsa Succus Pancreaticus Acidior, & qualitate sua dominatum servans supra Bilem: adeo ut in fluxu Dysenterico quantitate Bilis, qualitate Succus Pancreaticus excedat,

XCVII.

XCVII. 15. *Urinarum Varietas* debetur *Humorum notatorum trium* in Affectu hoc variè peccantium *varietati*.

XCVIII. *Rubicundæ* namque acceptæ sunt ferendæ *Bili*; *Claræ*, *Crudæque Succo Pancreatico*; *quæ medio se habebant modo, utrique illi humori se mutuò contemperanti*; *Turbidæ utrique humori simul peccanti*, & vitium suum in Vrinis variis manifestanti, ac præsertim Succo Acido Bilis mala reprimenti.

XCIX. *Sedimentum paucum* vel *nullum in Vrinis rubicundis* testabatur summum *Bilis* in Sanguine dominiū ac furorem; *Sedimentum* in iisdem *copiosum* testabatur *Bilem à Succo Acido* quodammodò *temperari ac debellari*.

C. Atque à tribus hisce Humoribus primariis, Bile, Succo Pancreatico & Pituitâ, diversimodè se habentibus ritè consideratis & cum Vrinis variis collatis non ita difficulter forsan quivis mediocriter ingeniosus rationes Vrinarum variarum eliciet, atque de illis judicium solidius, quàm multi agyrtæ, proferet: de quâ re aliàs erit forsan dicendi locus.

CI. 16. *Pulsûs* in omnibus ægris *frequentioris*, adeóque febrilis, Causa fuit eadem, quæ ipsius *Febris*; quam diximus fuisse in omnibus *Intermittentem*, ac quidem *Tertianam* tum *simplicem*, tum *duplicem*, ac in quibusdam etiam *Continuam*.

CII. Frequentia igitur Pulsûs quatenus Tertianæ Febris Symptoma fuit, agnovit durante frigore, ac Pulsu existente tunc simul Minore, ac Debiliore *Halitus Acidos* à prædominante tunc Succo Melancholico & Pancreatico priùs propter sui in lateralibus Ductibus obstructis subsistentiam Acriore facto in vitiosa sui cum Bile Effervescentia excitatos & per Lacteas Venas ad Cor delatos, atque ipsius Parenchyma mordicando & rodendo ad frequentiorem sui contractionem cogentes.

CIII. *Pulsus* autem tunc simul *Minor* acceptus ferendus iisdem Halitibus Acidis ad Cor delatis & Sanguini admistis, eundemque solito magis coagulantibus, adeò ut tunc densior factus segniùs ac difficiliùs rarefieri queat: unde necessariò sequitur Pulsus Minor.

CIV. Pulsus denique tunc simul Debilior debetur iisdem Halitibus Acidis Sanguinem non tantùm, sicut dictum, coagulantibus, verùm eo ipso ipsum ad partium quarumvis secessum ac secretionem ubivis absolvendam ineptiorem facientibus; unde in Cerebro Animales Spiritus minori copia tunc à Sanguinis Massa secedentes Animalem Motum ubique languidiorem efficiunt; quapropter multi eo tempore pedibus suis stare non possunt aut partes aliàs commodè movere.

CV. Secretionem eo tempore minùs ubique succedere, patet quoque ex Vrinis, durante frigore febrili tenuioribus, ac minùs tinctis prodeuntibus.

CVI. Eadem frequentia Pulsûs Tertianæ febris Symptoma durante Calore agnovit *Halitus Biliosos*, *sed Acidis junctos*, atque itidem ad Cor delatos, ipsiusque Parenchyma mordicantes, atque ad sui contractionem similiter cogentes.

CVII. Cui accessit Sanguinis rarefactio major cùm Calore notabili à Bile quavis viâ ad Cor delata, & inibi Effervescentiam solito ferventiorem, calidioremque excitante, hoc est, ità ut Partes igneæ in conflictu illo erumpentes, atque subjectum pabulumque conveniens invenientes, Sanguinem putà minùs coagulatum, condensatùmque, incendium in ipso majus excitent; quod universo corpori communicatum calorem in ipso pariat notabilem ac molestum; unde solito quoque magis rarefactus ab illo igne Sanguis citiùs & ampliùs Cordis Ventriculos explicans, expandensque eosdem ad frequentiorem sui contractionem cogit. *Cum Sanguinis rarefactione majore.*

CVIII. Ex iis, quæ jam diximus, patet, quænam Pulsûs durante Calore febrili observati Majoris Causa sit assignanda, Sanguinis nempe rarefactio major, Cordis parietes, mox Arterias quoque solito magis expandens. *Quæ Pulsûs Majoris Causa.*

CIX. Quoties autem *durante Calore febrili Pulsus frequentior* quidem observatur, at *simul solito Minor*, quod haud infrequenter contingit, & malum portendit, quæritur, quænam ejus existat Causa? Respondeo autem illud fieri, quando Austerior fuit Succus Pancreaticus paroxysmum febrilem excitans, à quo eousque inspissatus fuit Sanguis, ut à Bile dominium occupante atque in Corde æstûs causam excitante nequeat tamen Sanguis eousque rarefieri, ut simul pulsus fiat pro ratione caloris magnus. *Pulsus frequentioris & Minoris Causa.*

CX. Nec tantùm durante Calore febrili observatur præter *Pulsum frequentiorem* aliquando *Major*, & aliquando *Minor*; sed etiam aliquando *Robustior*, aliquando *Debilior*. *Frequentioris & robustioris causa.*

CXI. Quoties Robustior existit Pulsus, toties Spiritus Animales majori copiâ & à Sanguine secedere, & ad omnes partes, ipsumque adeò Cor propelli oportet: unde universus quoque Animalis Motus itidem potentior plerumque observatur.

CXII. Hujus autem secretionis copiosioris Causam putamus *Bilem* cæteris Humoribus prædominantem, atque universum sanguinem magis solutum, magis fluidum, minúsque concretum, coactumque præstantem: unde faciliùs, unde copiosiùs putamus secedere varios ex Sanguinis massâ Liquores.

CXIII. Quoties contrà durante Calore *Pulsus* existit *Debilior*, toties Animales Spiritus pauciores à Sanguinis massâ secerni, pauciores ad Motûs æquè ac Sensûs organa deferri, atque ideò Functiones Animales omnes imbecilliùs exerceri existimamus. *Debilioris causa.*

CXIV. Illud autem fieri censemus propter *Succum Pancreaticum* vitiosum, atque *acerbum magis, quàm Acidum* Sanguini, aut durante frigore, aut continuè majori copiâ admistum, eundemque plùs minúsve coagulantem, & ita quidem, ut à Bile durante calore dominium habente satis solvi, & ad partium variarum secretionem disponi nequeat.

CXV. Vnde facilè patet, hos Pulsus durante Calore febrili Minores, Debilioresque nil boni portendere, quin potiùs periculum magnum manifestare. *Pulsus minores & Debiliores nil boni portendere.*

CXVI. Hinc non mirum, si aliquando satis subitò pereant Ægri tales, præsertim, quando absque causâ ejus manifestâ, qui priùs habuerant durante Calore Pulsus satis Magnos & *Ægros tales subitò perire.*

Robustos, paulò post obtinent Parvos ac Debiles.

CXVII. Signùm enim est, *Humorem Acidum vel Acerbum aliquandiu in quibusdam Ductibus Pancreatis lateralibus subsistentem tunc effundi*, atque *Sanguini admistum ejus consistentiam vitiare*, atque *in Vitæ fonte, Corde, Sanguinis Effervescentiam vitalem ita turbare ac invertere, ut facilè extinguatur Ignis vitalis, ipsaque adeò vita pereat*.

In quib? Febribus id sæpe accidat.

CXVIII. Illud autem non rarò evenit non tantùm in Febribus Epidemiis, qualem tractamus, verùm aliis quoque tum Intermittentibus, tum Compositis, quoties præsertim nunquam immunes sunt à Febre ipsi Ægri, atque permanente in ipsis Calore fit tamen Pulsus tum Minor, tum Debilior, utplurimùm Mortis metum incutiens, ipsamque plerumque tandem producens.

Ignis Vitalis in quibus consistat, & cur extinguatur.

CXIX. Quòd si, quemadmodùm arbitramur, *Vita nostra pendeat ex continuâ Ignis Vitalis propter* utriusque Humoris subcontrarii, *Succi Pancreatici Acidiusculi, & Bilis Amaricantis Effervescentiam blandam* mediocri copiâ erumpentis, atque in parte Sanguinis pinguiore subsistentis conservatione; facilè patet, quoties ille ignis minori quantitate erumpit, minùs ab ipso universum rarefieri in Corde Sanguinem, minùs promoveri Spirituum Animalium secretionem, faciliùsque opprimi, extinguique Ignem illum Vitalem jam per se debilem, paucumque.

CXX. Hoc autem fit præsertim, quando Succus Pancreaticus Austeritate notabili peccat, ideóque non tantùm minùs cum Bile pugnat, Effervescitque, sed insuper Sanguinem efficit densiorem, coactioremque, adeóque ad rarescendum, partesque suas ubique promendas ineptiorem.

Pulsûs intermittentis causa.

CXXI. Ab eâdem Causâ *Pulsum* & in hisce Febribus Epidemiis, & in aliis quoque subinde *Intermittentem* deduci posse autumo, & quidem non tàm ab ipso Succo Pancreatico Austero, quàm ab Halitibus similibus, hoc est, Austeris ad Cor delatis, & prout pauciores, pluresve sunt, pauciores pluresve Pulsus Intermittentes producentibus.

CXXII. Quoties namque Halitus Austeri Cor ingrediuntur, toties Sanguinem plùs, minúsve pro majore, minoreve sui copiâ & Austeritate, coagulant, & in suâ rarefactione impediunt, unde non mirum, si, Corde segniùs ad sui Contractionem irritato, unus, pluresve Pulsus intermittant.

Halituù Acerborum causa.

CXXIII. Causa verò istorum Halituum Acerborum petenda mihi videtur ab uno, pluribusve Ductibus Pancreaticis leviter obstructis, Succumque Acerbiorem in se continentibus, eundemque per intervalla breviora, vel longiora in tenue Intestinum emittentibus, atque ob suum vitium Effervescentiam cum Bile vitiosam producentibus, ita tamen, ut Bile Succus notatus inferior, ipsam haud opprimat, quin potiùs ab ipsâ in Halitus Austeros elevatus, & per Lacteas Venas in Cor penetrans, sicut jam docuimus, Effervescentiam in ipso Vitalem tantillùm comprimat, & quasi sistat; unde semel, aut sæpiùs intermittit Pulsus, hoc est, tam parvus, debilisque saltem existit, ut Tactu nequeat percipi.

Succi Pancreaticus de Austerior.

CXXIV. Austerior autem existit Succus ille Pancreaticus in quibusdam Ductibus minoribus subsistens, forsan propter sui Subausteri stagnationem, forsan propter Causam externam Glandulas minores ad obstructos Ductus suum Liquorem amandantes præ cæteris afficientem, adeò ut non tantùm Ductus laterales istis Glandulis ministrantes obstructi fuerint, sed insuper ipsæ Glandulæ ita fuerint affectæ, ut Succus in ipsis secerni, præpararique solitus reddatur Austerior.

CXXV. Dico, id *forsan* ita fieri, quoniam id certò asseverare non possum. Conjicio tamen, hoc ita fieri posse, quia quæ Causa, quando gravis est, Universum Pancreas, Succumque Pancreaticum potest efficere acerbum, eadem, quando levior est, videtur mihi aliquam Pancreatis partem præ aliis afficere, ac imprimis eas glandulas, quæ undecunque noxam aliquam sunt passæ.

Quare Inflammationes varias partes ficiant.

CXXVI. Talia in aliis Corporis partibus observamus indies, Inflammationes Exempli gratiâ nunc afficere notabiles, nunc exiguas corporis partes; nunc internas, nunc externas; prout nimirùm hæ aut illæ injuriis externis tunc temporis magis fuerunt expositæ.

Unam Pancreatis glandulam præ aliis affici.

CXXVII. Nec video, quid obstare possit, quò minùs similiter una Pancreatis Glandula præ aliis queat malè affici; si præsertim consideraverimus præter Causas externas, posse aliquando in unam vel plures, non tamen omnes glandulas deferri Sanguinem vitiosum: Nam universus Sanguis ne quidem in eodem vase uniformis est, sed è partibus valdè diversimodè confusis constans: adeò ut nonnunquam eductus unâ horâ vel die Sanguis plurimùm differat ab alio horâ vel die aliâ educto; unde unus erit dissolutus, alter mox ad coagulationem tendens.

Cur pauci perierint licet gravissimè affecti.

CXXVIII. Symptomatum, si non omnium, certè plurimorum ac primariorum, à me saltem in ægris meis observatorum Causas & rationes aliquot hactenus enarravi; unum adhuc videtur examinandum, explicandumque; Cur, licet *gravissimè affecti* fuerint plerique, *pauci* tamen *perierint*, atque *Curatio* absoluta sit *segniùs*?

CXXIX. Affectum fuisse gravissimum ex Symptomatibus vehementibus patet: ipsum autem haud fuisse plerisque lethalem, censeo factum, propter Humores triplices ita peccantes, ut, quamvis notabilis fuerit singulorum à statu naturali recessus, tamen se mutuò tandem iterum contemperare, atque ex parte à medicamentis convenientibus emendari potuerint.

CXXX. Humor namque Biliosus acrior & volatilior à Succo Pancreatico acidiore & austeriore non parùm fuit correctus, uti & hic ab illo: quemadmodùm utriusque Acrimoniam obtudit Pituita viscosior, atque hæc incisa est, atque quodammodò emendata ab utriusque Humoris prænominati acrimoniâ; Potuerunt igitur hi Humores tres peccantes semetipsos ex parte corrigere ac emendare; quod tamen factum faciliùs accedentibus atque in usum revocatis medicamentis cujusvis vitio aptis & convenientibus, de quibus agemus mox.

Cur segniùs absoluta fuerit curatio.

CXXXI. Quemadmodùm verò Humorum vitiosorum contemperatio mutua segniùs difficiliùs atque incertiùs absolvitur, ita quæ à medicamentis

mentis facta eſt convenientibus, citiùs, faciliùs, ac certiùs eſt perfecta.

CXXXII. *Segniùs* autem *ad finemin* pleriſque *deducta eſt Curatio*, propter Humores duos magis rebelles, atque correctu difficiliores, *Succum Pancreaticum acidiorem*, & imprimis *acerbiorem*, atque *Pituitam Viſcoſiorem*.

Affectus chronici unde.

CXXXIII. Notum enim eſt, *Affectus omnes à Pituitâ, & viſcoſiore præſertim ortos, illamve comitem habentes vocari Chronicos*, hoc eſt, Curationis tardioris, longioris, & diuturnioris.

CXXXIV. Non mirum proinde, ſi hæ quoque Febres Epidemiæ protractam habuerint Curationem, lentamque.

Curatio in Febribus conſiſtere.

CXXXV. Vt autem harum Febrium *Curationem* ordiamur, notandum, ipſam *conſiſtere* 1. *in Febris Intermittentis*, quà Intermittentis, *ſublatione*. 2. in *Humorum* ſingulorum, peccantium *Correctione* aut *Evacuatione*, ſive Diminutione. 3. in *Symptomatum* ſingulorum ægris moleſtorum *mitigatione*; quò referri poteſt Febris Continua, in quibuſdam ab Intermittente excitata, adeóque Symptomatica.

Inſtrumenta curandi triplicia.

CXXXVI. *Inſtrumenta*, quibus hunc in finem uti potuimus ac debuimus, fuerunt, uti aliàs ſemper, *triplicia*: *Diætetica*, *Pharmaceutica* & *Chirurgica*.

Diæta ob ſervanda. In Aëre.

CXXXVII. *Diæta* igitur cùm in convenienti *Sex non-naturalium rerum* Vſu conſiſtat, I. *ad Febris* cujuſvis, ergò hujus quoque Intermittentis curationem promovendam conducebat 1. *Aër* ad *caliditatem* & ſerenitatem inclinans, qui quemadmodùm toto Affectus hujus Epidemici durationis tempore talis non fuit per ſe, quin potiùs aſper, frigidus ac pluvioſus, ita talis neceſſe habuit arte parari, accendendo in conclavi & cubiculo ægris deſtinato Ignem luculentum.

2. In Cibo & Potu.

CXXXVIII. 2. *Cibus* uſurpandus fuit Aromaticis blandis conditus. *Potus* autem utilis fuit Diureticus, atque Pituitam viſcoſam, Ductus Pancreaticos obſtruentem incidere aptus: deſiderantur enim Alimenta Medicamentoſa in ſtatu præternaturali emendando.

3. in Corporis Motu.

CXXXIX. 3. *Corporis Motus* mediocritatem tantillum ſuperans conducit ad omnes humores (& Pituitam præſertim omnem ipſoſque Ductus obſtruentem) fluidos, mobilioreſque præſtandos, ſicque facilitandam notatæ obſtructionis reſerationem.

4. In Vigiliis & Somno.

CXL. 4. *Vigiliæ* aliquantùm protractiores *Somno* longiori præferendæ.

5. in Animi Motibus.

CXLI. 5. *Animi Motus* ad *Hilaritatem* componendi, & *Iræ* potiùs, quàm *Triſtitiæ* aliquid indulgendum.

6. In Excretis.

CXLII. 6. *Alvus* imprimis ſervanda libera & ſoluta; ut & *Urinæ* ſecretio, excretioque integra.

Et Menſtruis.

CXLIII. Quin opera danda, ut in Fœminis commodè fluant menſtrua, dummodò id commodè fieri & obtineri queat; neque enim ſemper id poteſt haberi.

Remedia Pharmaceutica qualia applicanda.

CXLIV. II. Ad *Febris Intermittentis omnis Pancreatici Ductus Lateralis Obſtructioni Pituitoſa ortum* ſuum debentis, ergò ad hujus quoque Epidemicæ *Curationem per Inſtrumenta Pharmaceutica* conducunt omnia, quæ tum *Pituitam Glutinoſam incidere, attenuare, ſolvere, atque fluidam mobilemque poſſunt præſtare*, tum quæ porrò *eandem in Ductum Pancreaticum medium*, *hinc & Tenuis Inteſtini Cavitatem, tandemque* extra *corpus propellere* poſſunt.

Pituita Glutinoſam obſtructionem parere.

CXLV. *Pituita* ſiquidem *Obſtructionem* in Lateralibus Pancreatis Ductibus factura *Glutinoſa* requiritur, quò & *partes ejus* ſimul *cohæreant*, & facilè *parietibus Ductus adhæreant*, motumque Succi continuè allabentis ſiſtant, & quidem Aciduſculi; à quo iterum ſolveretur confeſtim, niſi foret Glutinoſa.

Hæc incidenda, attenuanda & diſſolvenda.

CXLVI. Hæc Pituita ſi Glutinoſa ſit, uti mox eam requiri oſtendimus, *incidi* debet, *attenuarique*, quò iterum reddatur fluida & mobilis; quin ſubinde *dilui* quoque debet ac *diſſolvi*, ubi valdè Tenax exiſtit.

Et ad inteſtina tenuia propellenda.

CXLVII. Vbi autem fluida eſt facta, non ita difficulter *ad Inteſtini tenuis cavitatem propellitur à Succo Pancreatico* priùs propter ipſam *ſubſiſtente*; hoc tamen potentiùs, certiùs, citiúſque obtinebitur, *ſi Medicamenta* uſurpentur, quæ non tantùm ipſam poſſint *diſſolvere*, at ſimul *ulterius propellere*.

Pituitam Incidentia Medicamenta. 1. Acidi tate acri prædita.

CXLVIII. *Pituitam Glutinoſam incidunt* 1. omnia *Medicamenta Aciditate Acri prædita*, quæ vulgò tenuium ajunt eſſe partium; Acetum putà, & imprimis ſtillatitium, Spiritus Salis, Nitri, Vitrioli, Oleum Sulphuris per Campanam paratum, Succus Citri, Limorum, &c.

Eorum Uſus.

CXLIX. Quibus omnibus tutò utimur, quoties abundat ſimul in ægris Bilis, non item quando peccat Succus Acidus, à quibus hic augeretur, ſicut illa temperaretur: ne quis promiſcuè ac temerè in quibuſvis Ægris ſe iiſdem uti poſſe Medicamentis præſumat; quæ pro peccantium ſimul humorum varietate varianda.

2. Aromatica & Sale lixivo prædita.

CL. Pituitam Glutinoſam incidunt 2. Omnia *Medicamenta Aromatica* & Subacria imprimis, ut & *Sale lixivo tum fixo, tum Volatili prædita*, qualia reperiuntur infinita ex variis Plantarum partibus, Radicibus, Corticibus, Lignis, Foliis, Floribus, Fructibus, Seminibus, Lachrymis, Gummi, &c. petita: quæ hîc memorare infiniti eſſet laboris: Præ aliis tamen à Tyronibus maliin uſurpari vulgò febrifuga & ſpecifica dicta, donec ſenſim alia quoque explorando longè plura agnoſcant, quàm hactenus vulgo Medicorum innotuit.

Et quænam.

CLI. Inter notiſſima ſunt Carduus Benedictus, Scordium, Centaurium minus, Eupatorium, Juniperus, Angelica, Imperatoria, Naſturtium, tàm hortenſe, quàm Aquaticum, Eriſimum, Guajacum, & cætera, quæ blandè Sudores movere ſolent, ac Vrinas.

Salia fixa unde petenda. Unde Volatilia.

CLII. *Salia fixa* petuntur è pleriſque *Plantarum* partibus uſtis, moxque elixiviatis.

CLIII. *Salia Volatilia* nullibi abundant æquè, ac in omnibus *Animalium* quorumvis partibus.

CLIV. Paucæ occurrunt *Plantæ*, ex quibus facili negotio eliciuntur Salia Volatilia, inter quas primum forſan locum occupat Cochlearia, cum nonnullis Plantis Antiſcorbuticis, non tamen omnibus.

Horum omnium Uſus.

CLV. Hæc autem Aromatica omnia, ut & Salia Volatilia, & imprimis Oleoſa tutò uſurpantur, quoties ſimul peccat in Ægrorum corpore *Succus Acidus*, non item quoties quantitate vel

vel Acrimoniâ excedit *Bilis*, unde & in horum quoque administratione convenienti prudentiâ opus est; ne plus noceant ægris, quàm prosint Medicamenta imprudenter ac temerè usurpata.

Medicamẽta varia utiliter posse confundi

CLVI. Sed possunt nonnunquam utiliter confundi simul Medicamenta tum Acida, tum Aromatica & Salina; quoties nimirùm aut simul quoque peccant Humores Biliosi & Acidi, aut neutri: ne nimirum in postremo hoc casu alterutros humores augeamus in corpore, sicque noceamus ægris.

CLVII. Et ne quis Ratione suâ tumens Philosophaster in nos insurgens putet se cavillando posse Naturæ opera evertere, arguendo, Si confundantur Salina & Acida, futurum, ut illa simul effervescendo & in se mutuo agendo vim suam amittant, concentrata nempe atque simul unita.

Et quomodo.

CLVIII. Sed respondeo, illa ita debere confundi, ut illa coagulatio & concentratio intima caveatur, quod fiet, si 1. confundantur utraque quodammodo saltem temperata, nec summè contraria. Si 2. alia simul confundantur, quæ intimam illam impediant concentrationem. Si 3. paulò post illam confusionem usurpentur eadem medicamenta, quæ si diutiùs serventur ita confusa, sensim uniuntur ac concentrantur intimiùs, sicque vim suam amittunt paulatim.

Hæc & Rationẽ & Experientiam docere.

CLIX. Atque hæc omnia non docuit nos Ratio, verùm Experientia, cui re diligentiùs expensâ subscripsit Ratio, patiens se informari ab Experientiâ de multis, quæ fugiunt tantisper Rationem, donec illa per sensus ipsi manifestarit Experientia.

Pituitæ glutinosæ incidẽtia quænam

CLX. Sunt igitur omnia Pituitæ Glutinosæ incidendæ, attenuandæque convenientia Remedia vel Acida acriora, vel Salina lixiva, tum fixa, tum volatilia, quò referenda sunt Aromatica: quæ, uti diximus, possunt commodè simul confundi aliquando, & variis formis in usum revocari, tàm externè, quam internè.

Quâ forma exhibenda.

CLXI. Possunt enim formâ Pulveris, Pilularum, Tabellarum, Electuariorum, Potionumque variarum internè usurpari, additis sæpè aliis tum ad gratiam minùs gratis conciliandam, tum ad formam desideratam faciliùs habendam.

CLXII. Possunt eadem formâ Oleorum, Linimentorum, Vnguentorum, Ceratorum, Emplastrorumve applicari externè, ac imprimis Regioni Lumbari, ubi situm est Pancreas.

Quo tempore.

CLXIII. Possunt ac debent internè usurpari præsertim ventriculo jejuno, & quidem quantitate parvâ, quoties multa in corpore occurrit Lenta Pituita, quò illa sensim emendetur, nec glutinosa ex Intestino tenui ad sanguinem deducatur.

CLXIV. Possunt eadem itidem vacuo alimentis stomacho assumi quantitate majore, quoties pauca vel nulla in tenui Intestino est collecta Pituita Glutinosa; quò citiùs & abundantiùs pertingant ad Pancreatis Glandulas, ipsosque Ductus ejus laterales obstructos, sicque faciliùs, feliciúsque solvant Pituitam obstruentem.

Quid Ægro in eorum Usu conveniat.

CLXV. Hæc eadem ut feliciùs, certiúsque suum absolvant opus, bonum est aut Corporis motu, aut Igne quovis, aut Tegumentis blandè movere sudorem; quò sic fusis & liquatis, atque commotis vehementiùs Humoribus omnibus faciliùs ad motum deducatur Pituita obstruens, sicque tollatur Intermittentis Febris Causa vera & unica.

Pituita præparata purganda.

CLXVI. Possunt in eundem finem post præviam Pituitæ universæ, si redundaverit in corpore præparationem, exhiberi Medicamenta vel *Vomitoria*, vel etiam *per alvum purgantia*, ac præsertim *phlegmagoga*, quorum ope non semel unâ evacuatione notabili solutæ, ablatæque sunt Febres intermittentes, dictæ tunc jugulatæ.

Venæ-sectionem subinde convenire.

CLXVII. 3. Ad Febris Intermittentis cujusvis, quatenus eam Ductuum Pancreaticorum lateralium Obstructioni deberi existimamus, Curationem, an aliquod *Remedium Chirurgicum* notum sit, quod ipsi tollendæ conducat, dubito, adeóque de ipsâ quoque Venæ-sectione, sanguinisque per ipsam emissione; utut reperiantur permulti, qui *Venam in quâvis febre*, ipsâque adeò *Intermittente* aperiendam, sanguinemque continuò mittendum censeant.

CLXVIII. Quoniam verò existimamus & nos quoque, *conducere subindè*, quamvis *non semper, in Febribus Intermittentibus Sanguinis eductionem*, videndum quo fundamento nitatur tanta, quæ hic agitari solet, Medicorum discrepantia.

Quosdã existimare in omni febri conducere venæsectionem

CLXIX. Qui *omnem Febrem*, non tantùm Continuam, sed Intermittentem quoque credunt consistere *in Calore præter naturam in Corde aucto*, atque *inde unà cum Sanguine in corpus universum distributo*: ex illo fundamento non malè concludunt, *Calorem* illum *præternaturalem minuendum* & in Corde & in Sanguine: Hoc autem cùm satis citò ac potenter efficiat sanguinis diminutio, mirum non est, si tales judicent in omni febre mittendum sanguinem.

Essentiã febris nõ consistere in Æstu Cordis. Ess. Febres algidas.

CLXX. Sed iidem nec probarunt, nec probabunt unquam Essentiam Febris omnis consistere in isto æstu in Corde, hinc & universo corpore præter naturam aucto, postquam dantur *Febres algidæ, frigore continuo*, & nullo calore aut ægris, aut medicis, adstantibusve aliis notabili *molestæ*; quas, ne suis præjudiciis valedicere cogantur homines credere, quàm scire magis apti, negant simpliciter & audacter; quoniam in auctoribus suis classicis, atque sua ex se mutuò exscribentibus, quos solos habent pro bonis, talia non legerunt, in musæo suo somniis excogitandis & conscribendis, quàm circa ægros Symptomatibus eorum observandis magis dediti: pro quibus orandum est, ut sit mens sana in corpore sano, nî & hoc ex affectione, quin & quandoque Melancholiâ Hypochondriacâ sit minùs sanum, sicut ex vultu talium tetrico & moroso facile est medicis practicis hoc deducere.

CLXXI. Sed quid dicent suffeni bonorum auctorum helluones, ac nil præterea ferè sapientes, *de frigore* tàm sæpè *per horas plures* tàm *graviter circa Intermittentium initia ægros vexante*, & lacerante, subsequente non rarò Calore leni, ac nullatenus molesto?

CLXXII. Audebuntne negare, durante frigore laborare suos ægros febre? An potiùs dicent totó illo tempore tàm longo auctum esse ac concentratum in Corde Calorem suum fictitium ac præternaturalem, quamvis nec sibi nec aliis, nec

ægris

ægris ullo figno obfervabilem, præjudicio tamen fuo neceffariò concludendum?

CLXXIII. Sed pro his quoque orandum, poftquam mirè delirat ipforum mens. An quæfo affentiemur hominibus omnem tum ægrorum tum aliorum, tum fuum fenfum fuis præjudiciis poftponentibus, & quidem cum quotidiano ægrorum fuorum detrimento? Abfit,ut hoc agat vir bonus, ac Deum timens.

CLXXIV. Poftquam verò non tantùm Experientiæ multiplici contradicit hominum vanorum præjudicium, fed infuper tàm fæpè fucceffus infeliciffimus eofdem vanitatis fuæ convicit Sanguis in febribus Intermittentibus eductus, meritò vani homines negliguntur à Viris tum Deum timentibus, tum proximum ægrum diligentibus, ejufdemque curationem omnibus Animi fui viribus quærentibus.

CLXXV. Poftquam igitur etiam nunc fub judice lis eft, in quonam confiftat Febris omnis Effentia, nec ulli mortalium illa eft unquam conceffa in Medicina Auctoritas, ut pro lubitu de Affectûs ullius effentia judicium ferat, verùm fecundùm Experientiam certam & Rationem folidam; omnibus ex æquo incumbit Afferti fui probatio, quod eo ipfo non probatur magis, quando plures alicui fua minimè probanti affenfum fuum præbent; quamvis fatear, talem affenfum allicere & illaqueare rudiores ac imprudentiores, non item prudentes, nec minùs de rei veritate, quàm Ægrorum utilitate folicitos Viros.

Autoris de Venæfectione in febribus fententia.

CLXXVI. Quoniam igitur neminem novimus, qui vel olim, vel hoc etiam tempore, quin poftquam publicè aliter de Febrium omnium effentia cœpimus ratiocinari, quàm vulgò folet, conatus fuerit Febris effentiam fecundùm ea, quæ in febricitantibus obfervantur Symptomata, folida & catenata Ratiocinatione conftituere, probare ac demonftrare, ita, ut vel vulgarem de ipsâ Veterum ac plerorumque Recentiorum Opinionem confirmaret, vel novam in medium produceret: non verebimur fecundùm ea, quæ hactenus de Febrium omnium, tum præfertim Intermittentium, (quas nunc tractamus) effentia in medium protulimus, quæque quotidianâ continuaque cum ijs, quæ in febricitantibus eveniunt, collatione indies firmiora & folidiora obfervamus, de Sanguinis per venam fectam miffione judicium noftrum candidè ac liberè proponere, atque cujufvis Cenfuram æquam, non item calumniofam expetere atque exfpectare.

Intermittenti Febri non conducere Venæfectionem quâ tali.

CLXXVII. Si proinde Febris Intermittentis omnis, quà talis, Caufa primaria & adæquata fit Obftructio Ductuum Pancreatis Lateralium à Pituita in ipfis coagulata, Succumque allabentem tamdiu fiftente, donec Acrimonia fua ideò aucta viam fibi denuò paraverit, facta, ficut indies magis magifque perfuademur hanc effe caufam Intermittentium Febrium unicam, non dubitamus afferere, Intermittenti Febri, quà tali, neutiquam conducere Sanguinis per apertam Venam evacuationem qualemcunque.

Sed propter Symptomata

CLXXVIII. Non negamus interim, conducere aliquando in Febribus Intermittentibus Venæ-fectionem, Sanguinifque miffionem, verùm non tanquam Intermittentibus Febribus, fed tanquam Symptomatibus ipfas comitantibus; de quibus agemus poftea, ubi Symptomatibus Febrilibus fua præfcribemus Remedia peculiaria.

In Orientali Indiâ & Chinâ Methodus curandi febres.

CLXXIX. In Orientali Indiâ & Chinâ folent multi Medici ad Febrium variarum curationem Acus aureas longas ac tenuiffimas in varias Corporis partes intrudere, atque, uti putant, Febres miraculosè curare: quod fieri, audivi non femel à Viris, etiam primariis ex Indiâ reducibus; quamvis rationem iftius operationis verè portentofæ à Medicis iftis Empiricis nullam accepiffent. Modus autem adminiftrandi & intrudendi Acus iftas aureas, cùm tenuiffimæ fint & longiffimæ, fingularis eft; Inter duos enim digitos longiores, indicem ac medium, Acus illas, quales ipfe vidi & manibus tractavi meis, fenfim per cutim circa varios articulos intrudunt per modum terebrationis. Non potui autem hactenus ex tali Acuum aurearum immiffione rationem ullam curationis febrium, aliorumque affectuum tam prodigiofæ comminifci.

Ægrum fublata febre, nondum effe curatum.

CLXXX. Cæterùm non putandum, Ægrum Intermittente Febre laborantem curatum, quoties fublata eft ifta Febris, nì cætera Humorum vitia, fi quæ concurrerint, fuerint fimul fublata, quoniam fæpenumerò recidivas patiuntur aliàs ægri, vel in alios incidunt affectus, fi notata permaneant vitia; quibus proinde fua debetur Medicina.

Sed in fuper Humorum vitia tollenda.

CLXXXI. Non immeritò igitur partem Curationis Febrium noftrarum Epidemicarum, quas Intermittentes fuiffe docuimus, pofuimus in Humorum quorumvis in Ægrorum noftrorum corporibus peccantium *Correctione*, quin aliquando *Diminutione* quoque per *Evacuationem multifariam.*

Secunda Curationis pars in humorum peccantium correctione, & evacuatione.

CLXXXII. Poftquam verò oftendimus, peccaffe in plerifque non tantùm *Bilem Acrimonia & Volatilitate auctis*: verùm *Pituitam* quoque *vifcofitate nimiâ*; ipfumque *Humorem Melancholicum five Pancreaticum Aciditate*, & quandoque *Aufteritate excedente*: in horum omnium tum *Correctione*, tum fubinde *Diminutione ac Evacuatione* confiftet fecunda Curationis noftræ pars.

Remedia Diætetica Bili Acriori temperandæ utilia. 1. Aër. 2. Alimenta fubpinguia. Farinæ fubpingues.

CLXXXIII. Et primò quidem quoad Inftrumenta, Remediaque *Diætetica*, *Bilis Acrioris temperandâ*, conducit 1. *Aër* ad frigiditatem blandam vergens, non autem afper ac Borealis, à quo irritatur potiùs, quàm ut corrigatur aut temperetur Bilis Acrior.

CLXXXIV. 2. *Alimenta fubpinguia*, atque *farinæ fubpingues*, hordeique adeò, & amygdalarum dulcium Emulfiones; Talibus enim leniuntur, obducuntur, obtunduntur que partes Bilis acriores, non item ad æftum majorem producendum irritantur, exacerbanturve, quod fedulò hic cavendum, alterumque curandum.

Jufcula Carnium juniorum Animalium.

CLXXXV. Huc faciunt *Jufcula Carnium à iunioribus animalibus petitarum*, quippe quæ fubpinguia funt, egregiamque continent *gelatinam*, quæ Bilis acrimoniam demulcet, obtunditque.

Potus tenuis & paucus.

CLXXXVI. Potus conducit fimilis, paucufque, Cerevifia tenuis, ex hordeo præfertim fatis cocto, ut & ex fagopyri femine ex parte parata; Laudantur quoque ptifanæ ex hordeo mundato, glycyrrhizæ radice, paffulis majoribus, ac fimilibus paratæ; ipfæque adeò emulfiones mo-

dò laudatæ; quorum ope mirùm quàm egregiè corrigatur, temperetúrque Bilis acrimonia excedens.

3. Corporis quies 4. Somnus longior.

CLXXXVII. 3. Ad Bilis acrimoniam temperandam confert quoque *Corporis quies*; atque 4. *Somnus longior*, quorum respectu quoniam minùs consumuntur Animales Spiritus, eorum pars solitò major ad Bilem pergit, quàm temperat, ipsiusque acrimoniam minuit.

5. Hilaritas & Mæror levis.

CLXXXVIII. 5. Inter *Animi Affectus* ad Bilem acriorem temperandam conducit tum *Hilaritas*, tum *Mæror* levis, non item gravis: quoniam in Hilaritate functiones omnes obeuntur perfectiùs, ipsique Animales Spiritus & generantur, & quaquaversum propelluntur copiosiùs, ergo ad Bilem quoque, quam temperent.

Atque Succus Melancholicus fit austerus.

CLXXXIX. A mœrore autem levi Succus Melancholicus redditur blandè austerus, qui acriori junctus Bili non valdè molestam excitat Effervescentiam, quin potiùs leviorem, concentratis mox partibus Bilis acrioribus cum Succo Pancreatico blandè parúmque austero.

Bilem volatiliorem figunt. 1. Alimenta, seu Condimenta subaustera, 2. Aër subasper 3. Mæror.

CXC. Eandem *Bilem Volatiliorem* blandè *figunt* 1. *Alimenta* vel, potiùs *Condimenta subaustera*, Omphacium, alijque Succi fructuum ferè maturorum, Succus Granatorum acido-dulcium, &c.

CXCI. 2. *Aër* subasper ac Orientalis vento blando perflatus.

CXCII. 3. *Mæror Animi* tum *levis*, tum *gravior*, cùm Austerum in corpore augeat; à quo vincitur, figiturque quasi Bilis.

Bilem evacuant Pruna exsiccata.

CXCIII. *Bilem* eandem copiâ simul auctâ peccantem minuit ac evacuat inter Diætetica Remedia, quicquid leniter alvum sollicitat, quod imprimis blandè præstant *Pruna exsiccata*, & cruda, coctave usurpata; quæ admodùm leniter Bilem evacuant.

Pituitæ viscosiori corrigendæ conducit 1. Aër serenus.

CXCIV. *Pituitæ* similiter *viscosiori corrigendæ* conducit 1. *Aër serenus*, ac mediocriter falsè æstuans, qui sicut rarò fuit talis observatus hoc anno, ita necesse habuit talis arte parari conclusò in conclavi mundo ipso ægro, excitatoque in ipso Igne luculento; dispersis per pavimentum, aut suspensis ex tabulato, appensisve parietibus plantis aromaticis suaveolentibus, ægroque gratis.

2. Alimenta Spirituosa, vel Acidis & Aromaticis condita.

CXCV. 2. Eidem Pituitæ viscosiori corrigendæ conducunt *Alimenta* tum *Spirituosa*, tum *Acidis* vel *Aromaticis Condita*, Vinum generosum, modisve variis factum Medicatum & Aromaticum; Condimenta verò petenda ex Aromatibus, Cinnamomo, Nuce moschatâ, Macere, Caryophyllis, Pipere, partibusve quibusvis plantarum Aromaticarum, radicibus, lignis, corticibus, foliis, floribus, fructibus, seminibus, &c.

3. Exercitia, & Motus Corporis. 4. Vigiliæ.

CXCVI. 3. Eandem Pituitam viscosiorem corrigunt *Exercitia & Motus Corporis diuturna* & satis vehementia.

CXCVII. Vt & 4. *Vigiliæ* quoque, licèt debiliùs illæ id præstent.

5. Ira.

CXCVIII. 5. Inter *Animi Motus* plurimùm præstat *Ira*, dummodò non sit nimia, nec diutiùs durans; propter quam Bilis reddita acrior non parùm incidere solet Pituitam Glutinosam.

Humori Melancholico Acidiori temperando conducit 1. Aër calidior.

CXCIX. *Humori Melancholico Acidiori temperando* conducit 1. *Aër calidior* ac serenus, quoties talis haberi à Solis æstu potest, qualem hoc anni tempore frustrà desideramus: Ejus tamen vices gerere potest *Ignis ex lignis suaveolentibus, juniperino*, ac similibus accensis paratus. Vis namque istorum lignorum aromatica & sale volatili blando abundans unà cum Aëre inspirata sensim temperat in nobis Acidum exuperans.

2. Alimentum temperatum, sed Aromaticis conditum, &c.

CC. Eidem humori Melancholico Acidiori temperando conducit 2. quodvis *Alimentum temperatum*, sed *Aromaticis conditum*; ut & quodvis Alimentum *valdè Spirituosum*: denique quodvis Alimentum *Pinguedine subtili* præditum.

Alimentum temperatum quale.

CCI. Dixi 1. *Alimentum temperatum*, hoc est, blandissimum, atque nullo modo à mediocritate recedens, penè insipidum ac inodorum, non valdè pingue aut spirituosum, quale sunt plerorumque Animalium juniorum carnes, ova, panis, &c.

Quid præstet.

CCII. Tale Alimentum per se Humores quosvis acriores lenit ac demulcet; potentiùs autem ac efficaciùs idem Humori acido præstat beneficium, ubi *Aromaticis* est *Conditum*; à quibus scilicet Aciditas infringitur, temperaturque aptissimè.

Alimentum spirituosum in quibus reperiatur.

CCIII. Dixi 2. conducere *Alimentum valdè Spirituosum*, quod imprimis observatur in Potu, Vino putà generoso, aliove quovis potu Vinoso vel Spirituoso, Cerevisiâ potentiore, Hydromelite, Succo fructuum quorumvis, pomorum, pyrorum, &c. fermentato, ac Vinum mentiente.

Alimentum pinguedine subtili præditum quid præstet.

CCIV. Dixi conducere 3. *Alimentum pinguedine subtili præditum*, cujus ope quodvis Acre demulcetur & obtunditur, ac semper absque ullâ noxæ ullius formidine Acidum.

CCV. Subtilem laudavi pinguedinem, & maximè fluidam, quippe quæ parum in se continet Acidi, quod majori copiâ inest pingui coagulato, quale sebum, postquam omnis ab Acido fit pinguis coagulatio.

Pinguedines Aromaticas esse Medicamenta.

CCVI. Nullam Hîc facio Pinguedinis Aromaticæ, Oleorum putà stillatitiorum, mentionem, cùm hæc Pinguedo neutiquam pro Alimento, sed pro Medicamento sit habenda.

3. Corporis motus moderatus.

CCVII. Acido humori temperando conducit 3. *Corporis motus moderatus*, non item immoderatus, ut nec otium & quies multa. Moderato namque corporis Motu perfectiùs obeuntur Vniversæ corporis humani Functiones, promoveturque Spirituum Animalium generatio & quaquaversùm propulsio, unde blandiores existunt Humores quivis, adeòque Melancholicus quoque, quem optamus temperatum.

Immoderatus motus quid efficiat.

CCVIII. Immoderato verò Corporis Motu sicut multi exhauriuntur Spiritus Animales, ita destituuntur necessariò ijsdem Humores omnes, qui proinde tunc existunt Acriores.

Quid torpida quies.

CCIX. Quiete autem torpidâ sicut segniùs obeuntur omnes hominis Functiones, ita minùs sufficienter fermentatis tunc Alimentis pauciores Spiritus separantur in Cerebro, pauciores proinde quaquaversùm feruntur ad partes omnes, minúsque ab ipsis temperantur humores Acres, ipseque adeò Succus Melancholicus præter naturam existens Acidior,

CCX.

Vigilia moderata.

CCX. Huic eidem Succo Melancholico Acidiori temperando conducit. 4. *Vigilia moderata,* non item nimia, vel Somnus multus; cujus cùm eadem sit penè ratio, quæ motûs & quietis, non est quod actum agamus, eandemque cramben bis coquamus.

Ira.

CCXI. Huic Succo Acidiori temperando conducit 5. ex *Animi Affectibus Ira*, sed moderata potiùs, quàm excedens; cujus vi agitatur solitò magis, & quaquaversùm propellitur Bilis, quæ Succo Acido permista ipsum reddit magis temperatum.

Humori Melancholico Austeriori conducit. 1. Aër blandè æstuans, & serenus.

CCXII. Eidem autem *Humori Melancholico Austeriori* corrigendo conducit 1. *Aër blandè æstuans,* & multùm *serenus*, cujus ope sicut Fructus omnes primùm Austeri, Acerbique paulatim dulcescunt, Acerbitatem saltem suam mutant, ita non improbabile, ab eodem Humorem Acerbum in nobis existentem fieri blandiorem, & quasi dulcescere.

2. Alimenta Spirituosa & Aromatica blandiora.

CCXIII. Eidem Humori Austeriori corrigendo conducunt 2. *Alimenta Spirituosa, & Aromatica blandiora*; Vinum generosum, Vinique Spiritus suavissimus, qualem exhibet Vinum Malvaticum, & quodvis rubrum dulce.

CCXIV. Aromata blandiora condimenti loco addi possunt & Cibis & Potui cuivis.

3. Gaudium perseverans.

CCXV. Eidem Austeriori humori corrigendo conducet 3. ex Animi Affectibus *Gaudium perseverans*; Mœroris noxas, ideóque Austeritatem quoque tollens ac emendans.

4. Motus corporis Mediocris.

CCXVI. Eidem Austeriori humori corrigendo tantillùm conferet 4. *Motus corporis mediocris*, quatenus Animales Spiritus quaquaversùm propellit, unde ad Pancreas quoque delati Humorem Melancholicum blandiorem præstant.

5. Somnus aliquantò longior.

CCXVII. Eidem humori Austeriori corrigendo plùs conferet 5. *Somnus aliquantò longior*, quàm *Vigilia*, vel minimùm excedens; quoniam *durante Vigiliâ non tàm propelluntur* quaquaversùm, sicut fieri diximus ob motum, *quàm exhauriuntur, consumunturque Spiritus Animales*, unde propter vigiliam semper Acriores fiunt omnes in corpore humores, nunquam blandiores, quod de motu blando dici non potest. In hoc ergo differunt imprimis hæ duæ res nonnaturales, Somnus Vigiliaque, atque Quies Motusque.

In quo differant Somnus Vigiliaque & Quies Motusque. Motus blandus quid præstet?

CCXVIII. Propter Vigiliam etenim semper consumuntur copiosi Animales Spiritus, quatenus tàm Internis, quàm Externis sensibus inserviunt, & utrobique pereunt. Propter motum verò levem, blandumque non tàm consumuntur, quàm augentur in corpore Spiritus Animales, quatenus ejus ope functiones omnes excitantur, perfectiúsque obeuntur, unde ipsa quoque Alimentorum Fermentatio in Ventriculo, eorundem secretio in tenui Intestino, Chyli Cor versus propulsio, Ignis vitalis generatio in Corde, Sanguinisque elaboratio ibidem, & motus per vasa redduntur perfectiores, unà cum Animalium Spirituum in Cerebro secessu, atque quaquaversùm per nervos motu; quod frustrà expectabis à Vigiliis, quæ functiones istas omnes labefactant potiùs, quàm ut ipsas juvent, sicut id quotidiana testatur experientia; quâ constat, durante Somno easdem commodiùs absolvi, quàm durante Vigiliâ.

CCXIX. Sed dicet aliquis: non videntur hæc satis quadrare, postquam, si somnambulos exceperis, frustrà quis exspectaverit blandum corporis motum durante somno; quibus tamen duobus adscripsi modò Functionum naturalium promotionem.

Vigilia duplex.

CCXX. Cui respondeo, quamvis Corporis motus non soleat fieri durante Somno, sed vigiliâ: vigiliam tamen esse diversam; aliam, in quâ potenter agunt sensus externi, aut interni, aut utrique; aliam, in quâ si non ferientur ipsi, agunt tamen potenter, aut valdè attentè nulli.

Propriè dicta. Impropriè dicta.

CCXXI. Vigilia Ergò propriè dicta, in quâ in opere attento versantur sensus, Animales Spiritus exhaurit multos: vigilia autem impropriè dicta, in quâ parùm occupantur Sensus, talem non affert nobis Animalium Spirituum jacturam.

Quo respectu effectus Vigiliæ Motûs effectibus opponantur.

CCXXII. Quoties proinde opponimus effectus Vigiliæ Motûs effectibus, toties intelligimus Animali motui copulatam vigiliam inertem, non laboriosam, Spiritusque consumentem: si quis enim attentione magnâ consideraverit objecta præsentia, vel absentia, dum corpus mediocriter atque blandè movet, exhaurientur quidem multi Spiritus, sed propter Mentis operationes sensibus junctas, non item propter corporis motum blandum; cui si copuletur vigilia negligens, nulla observabitur spirituum animalium jactura notabilis; cujus ego sequentem puto rationem, quoniam animales spiritus motui animali servientes videntur maximâ sui parte ad sanguinis massam redire, imprimis quando nullus illi comes est sudor; quod in Sensuum tum externorum, tum internorum operationibus evenire nondum adducor, ut credam; quin potiùs videntur mihi tunc, si non omnes, plerique saltem perire; quocirca forsan tanta virium animalium dejectio, atque ad corpus movendum, ulteriúsque meditandum, sensibusque externis utendum impotentia consequitur attentam meditationem, sensuumque externorum operationem protractam & in objecta cum attentione directam.

Humorem Acidum, Austerioremque correctum educunt Sambucus ac Ebulus.

CCXXIII. Humorem Acidum, Austerioremque priùs correctum *quæ educant, Evacuentque Alimenta, vel Condimenta*, vix occurrunt, præter *Sambuci, ac Ebuli folia teneriora, & nondum explicatos ipsorum flores*, si parùm decoquantur, & in principio aut medio prandij, cœnæve cum Aceto, vel aliter usurpentur; Alvum namque subducunt, atque humores Serosos blandè expurgant, & aliquando etiam per vomitum.

Instrumenta Pharmaceutica Humoribus vitiosis corrigendis atque minuendis utilia.

CCXXIV. Atque hæc fuêre Instrumenta Diætetica Humoribus in Ægrorum nostrorum corpore vitiatis, adeóque Bili acriori & volatiliori; Pituitæ verò Glutinosiori; atque Succo Melancholico Acidiori, Austeriorive corrigendis atque minuendis utilia; proximum est, ut nunc Pharmaceutica quoque proponamus, exponamusque.

Bilem Acriorem temperant. 1. Acida blandiora.

CCXXV. Bili proinde *Acriori temperandæ* conducunt 1. Omnia *Acida*, præferendo semper *blandiora*, quippe quæ cum minore Corporis læsione, Humorumque agitatione opus suum absolvunt.

Subaustera.

CCXXVI. Inter Acida blandiora laudo imprimis *Subaustera*, quippe quæ Bilis Acrimoniam Salinam potentiùs reprimunt & infringunt, blandè tamen.

2. Subpinguia, simulque aquea.

CCXXVII. Conducunt Bili Acriori temperandæ 2. *Subpinguia*, simulque *Aquea*, & imprimis Emulsiones,ex Leguminibus, Nucleis, Seminibusve paratæ:ex hordeo putà,Amygdalis dulcibus,Seminibus frigidis majoribus dictis, Papaveris Albi, &c. Terræ pingues.

3. Spirituosa.

CCXXVIII. Conducunt Bili Acriori temperandæ 3. *Spirituosa*, sed non nisi cautissimè usurpata, & in iis tantùm, in quibus eadem minùs est inflammabilis; ne plùs noceant, quàm prosint, præferenda proinde duo præmissa,utpote tutiora.

4. Aquea.

CCXXIX. Sed conducunt quoque 4. *Aquea*, licet potiùs diluant & debilitent Bilis Acrimoniam, nec ipsam propriè corrigant, temperentque.

Bilem Volatiliorem figunt subaustera.

CCXXX. Eandem *Bilem Volatiliorem figunt* præ aliis omnibus *Subaustera*, de quibus egimus sæpissimè,ut non videatur opus eadem iterum repetere.

Bilem evacuant 1. Sursum commodissimè Antimonialia. 2. Deorsum Rhabarbarum Tamarindi, Scammonium.

CCXXXI. *Bilem copiâ excedentem*, ideóque *minuendam educunt* 1. *sursum* commodissimè ac tutissimè *Antimonialia* Medicamenta ritè parata & usurpata.

CCXXXII. Eandem 2. *deorsum educunt Rhabarbarum,Tamarindi,Scammonium, &c.* de quibus omnibus quoniam sæpiùs egimus,plura nunc addere, aut eadem repetere, non videtur operæ pretium.

Pituitam Viscosam quæ nam incidant.

CCXXXIII. *Pituitam Glutinosiorem* ac *viscosiorem incidunt* 1. Omnia *Acida*, non item Austera. 2. Omnia *Aromatica & Sale Volatili* Acri prædita. De quibus abundè actum est à nobis in superioribus. Huc referri debent ex *utrisque mistis composita* medicamenta,quò referendum *Oxymel Scylliticum*,& similia plura.

Incisam quænam evacuent.

CCXXXIV. *Pituitam viscosiorem incisam diminuunt, evacuantque Phlegmagoga* dicta, *Agaricus, Hermodactyli, Turpetum, Colocynthis, Aloë*, &c. atque inter Chymica quævis arte ritè parata *Mercurialia*, quæ omnibus aliis facilè palmam præripiunt.

Humorem Melancholicum acriorem temperant. 1. Aromatica. 2. Spirituosa. 3. Subpinguia.

CCXXXV. *Humorem Melancholicum* Pancreaticumve Acidiorem corrigunt temperantque 1. *Aromatica* omnia, & *Sale tum fixo, tum Volatili prædita*, sæpiùs à nobis memorata,cum quibus concentrari solet Acidum, ac infringi.

CCXXXVI. 2. *Spirituosa*,& imprimis *Aromaticis juncta*.

CCXXXVII. 3. *Subpinguia*,& quidem *volatili & aromatica pinguedine* prædita, quò revocanda Olea stillatitia, & inter ipsa cæteris præferenda benigniora.

CCXXXVIII. Sed conveniunt hìc quoque *Subpinguia Aquea,Emulsiones* putà modò in Bilis correctione laudatæ.

Vi & Salia volatilia.

CCXXXIX. Eundem *Humorem Austeriorem* præ aliis omnibus efficaciter atque blandè corrigunt, emendantque *Salia volatilia*, & inter alia Spiritus salis Armoniaci, omnibus hactenus mihi notis *Aromaticis* præferendus, quamvis & illa hìc conveniant, ut & *Spirituosa*; non item *Pinguia*, exceptis nonnullis *Oleis stillatitiis, flatus dissipare aptis*.

Humore Melãcholicum correctũ quænam educant.

CCXL. Humorem autem *Melancholicum* tàm acidiorem, quàm austeriorem correctum,atque ex parte saltem emendatum *redundantem minuunt* ac educunt *Hydragoga* dicta, *Ebuli & Sambuci* Radicum, atque Ramorum Cortex, folia, floresque nondum explicati; *Semina Carthami*; *Mechoacannæ* atque *Ialappæ* Radices,*Gummi Gotte*,&c.De quibus quoque egimus, agemusque sæpiùs.

Instrumenta Chirurgica Humoribus vitiosis corrigendis & minuendis apta.

CCXLI. Atque sic paucis & tanquam in compendio dedimus Instrumenta Pharmaceutica Ternario Humorum in Epidemia nostra febre vitiatorum corrigendo, minuendoque convenientia; videndum proinde, an Chirurgia quoque aliqua nobis queat suppeditare in hunc finem utilia.

Sanguinis missionem affectibus quibusvis non conducere.

CCXLII. Quamvis autem Parisienses Medici plerique Affectibus quibusvis curandis *Sanguinis missionem* optimum & unicum penè arbitrentur remedium, non possumus tamen nos idem cum ipsis sentire, atque in Humoribus ternis vario modo peccantibus emendandis, aut minuendis, aliquid eam præstare posse non putamus,postquam nulla ejus afferri potest ratio probabilis, nulla observatio certa:quin contrarium potiùs suadet ratio, testaturque idipsum experientia.

Nec in Epidemia febribus moribus vitiosis.

CCXLIII. Non negamus quidem, potuisse aliquando in nostrarum Febrium Epidemiarum curatione cum utilitate adhiberi Venæsectionem; negamus tamen illam profuisse, quatenus ejus ope *Bilis* fuerit reddita minùs Acris, vel Volatilis;multò minùs *Pituita* minùs viscosa, vel Succus Melancholicus minùs Acidus vel Austerus.

Externa remedia utilia quidem fuisse.

CCXLIV. Censemus igitur, potuisse quidem adhiberi externè Auxilia, remediaque humores notatos emendantia, sed quæ potiùs pro Pharmaceuticis, quàm Chirurgicis habenda sint; quamvis de nomine cum nemine litem hìc putemus movendam.

Symptomatum curatio.

CCXLV. Pergemus proinde ad tertium Curationis nostræ Caput, *Symptomatum* putà *multifariorum Ægris* nostris molestorum *Sublationem aut Mitigationem* saltem; singula igitur ordine prosequamur.

Curatio Anxietatum & Dolorum circa præcordia.

CCXLVI. Inter ista Symptomata primum locum dedimus *Anxietatibus*, *Doloribusque circa præcordia, & imprimis superius Ventriculi Orificium*,& *continue & maximè cum Febris exacerbatione nova ægros vexantibus*.

CCXLVII. Has Anxietates, hosque Dolores cùm deduxerimus à *Flatibus* Ventriculum,Partesque vicinas *distendentibus*, & ab *iisdem, vel halitibus Acrimonia suæ* easdem partes *rodentibus*, nemo non videt,*mitigandis tollendisve* illis *Anxietatibus Doloribusque* convenisse omnia tum *genitos flatus,halitusque discutientia & demulcentia*,tum *eorundem ortum impedientia*,quin *causas ipsorum emendantia vel educentia*.

Quænam ad flatus discutiendos conferant.

CCXLVIII. Inter *Res nonnaturales* discutiendis Flatibus confert aliquid *Aër* ad caliditatem vergens ac serenus; ut & *Alimentum Spirituosum,Condimentumque Aromaticum*, ac præsertim ex *carminantibus* dictis, Seminibus putà Cumini, Carvi,Fœniculi,Anisi,&c.Macere,Nuce Moschata & similibus paratum: atque *demum Corporis motus* moderatus, sed ad Sudorem blandum usque protractus.

CCXLIX. Ex *Pharmaceuticis* Remediis conveniunt *Flatibus discutiendis* eadem *carminantia*

vrantia dicta, sed sine Alimentis usurpata, & quidem forma varia; Pulveris, Decocti, Potionis, Tincturæ, Olei stillatitij, Conditi, Tabellarum, Pilularum, & quâvis aliâ, Vnguenti, Linimenti, Cerati, &c.

Flatibus Acribus temperandis quæ nam conducant. CCL. Iisdem *Flatibus & Halitibus Acribus temperandis* conducunt ex rebus nonnaturalibus *Alimenta* subpinguia, Iuscula, Emulsiones, &c.

CCLI. Ex *Pharmaceuticis* tum *Anodyna*, tum *Narcotica*, ut & *Spirituosa & Oleosa*, & *Aromatica*, & Sale Volatili blando sive Oleoso prædita, qualia sunt multa Olea stillatitia, sed minùs Acria, uti Anisi, Fœniculi, Corticum Arantiorum, Citriorum, &c. de quibus omnibus sæpiùs egimus.

CCLII. Huc referenda iterum externa; Olea, Linimenta, Vnguenta, Emplastra, & similia lenientia, & humores, halitusque Acres temperare apta: quæ si quis ad Chirurgica Remedia putet revocanda, per me licet.

CCLIII. *Materiam flatuum, Pituitam viscosam, Efficientemque Causam, Bilem Acriorem,* quæ corrigant Remedia tum Diætetica, tum Pharmaceutica, enumeravimus nuper in Humorum vitiatorum Curatione.

Generationem flatuum impedire Opiata. CCLIV. *Generationem Flatuum impediunt* præ aliis multis *Opiata*; Theriaca, Mithridatium, Philonium Romanum, Requies Nicolai, &c.

Eadem Dolores lenire. CCLV. Eadem *Opiata* præ aliis omnibus vulgò notis *Dolores* quosvis lenire solent ac demulcere, junctis præsertim aliis, quæ hîc Flatibus, Halitibusque noxiis curandis docuimus utilia; dum non tantùm Humores plerosque corrigere apta sunt nata, & flatus dissipare, verùm insuper sensum sopire, atque sic somnum blandum producere.

Nauseæ & Vomitûs curatio. CCLVI. Secundum inter Symptomata Ægris nostris molesta locum dedimus *Nauseæ atque Vomitui* Humorum in superioribus notatorum, *Pituitæ* variæ; *Bilis amaræ*, atque *Melancholiæ Acidæ*.

Eorum Causa. CCLVII. Causam verò tum Nauseæ, tum Vomitûs diximus esse *Humores hos* modò dictos, vitiosè effervescentes, atque suâ acrimonia Intestinum tenue ac Ventriculum mordicantes, tum *Bilem* volatilitate auctâ viam sursùm affectantem, & notatam modò irritationem sursùm dirigentem.

Et Remedia. CCLVIII. Vtrique proinde notato Affectui tum mitigando, tum tollendo conveniunt, quæcunque 1. *Humorum* præfatorum *acrimoniam temperare*, & vitiosam ipsorum Effervescentiam corrigere, aut cohibere. 2. *Bilis volatilitatem figere* 3. *Partium affectarum Sensum sopire*, atque 4. *Partes vomendi* conatu, vomituve defatigatas, *debilitatasque recreare* possunt.

CCLIX. Quæ humores quovis modo acres temperant, enumeravimus non semel in superioribus.

CCLX. Vt & quæ Bilis Volatilitatem figere possunt, proposuimus.

Partium affectarum sensum sopire Anodyna & Narcotica. CCLXI. Partium affectarum sensum irritatione multâ, continuâve, valdéve molestâ magis acutum redditum sopiunt blandè Anodyna, potenter Narcotica, conveniente quantitate ac modo usurpata.

Eorum Vsus. CCLXII. Quantitate parvâ exhibentur tutissimè, postquam sæpiùs & tamdiu possunt exhiberi, donec optatum obtineatur beneficium.

CCLXIII. Vsurpari possunt hîc tum externè, tum internè, & quidem forma varia, & imprimis Ægris gratiore & acceptiore, Exempli gratiâ internè formâ Pilularum, Electuariorum, Tabellarum, Potionum, &c.

Partes affectas & Vomitu labefactatas quænam reficiant. CCLXIV. Partes hîc affectas & vomendi conatu irrito, ipsove vomitu labefactatas, defatigatas, debilitatasq; reficere solent post sedatum priùs Vomitum, Nauseamve, tum Aromatica blandiora, tum Spirituosa Aqueis diluta, & dulcibus gratiora reddita, Potionis præsertim formâ, cochleatim exhibenda, & quandoque Conditi formâ usurpata.

CCLXV. Huc spectant Conservæ Borraginis, Menthæ, Flor. Rorismarini, Cortices Citri, & Arantiorum conditi, Radices Enulæ campanæ, Zingiberis, & similes itidem conditæ, Nux Moschata & juglans condita, &c.

CCLXVI. Huc faciunt Vina Medicata & Aromatica; & imprimis Aquæ vitæ multifariæ, vitæ Matthioli, stomachicæ, & similes plures.

CCLXVII. Hisce si Opiata admisceantur, utrique Indicationi postremæ conducent simul.

Frigoris Calorisque febrilis cum sudore Curatio. CCLXVIII. Tertium inter Febris nostræ Epidemicæ Symptomata locum assignavimus *Frigori, Calorique Febrili* per Paroxysmos repetenti, atque diversimodè Ægros afficienti, ac ferè *cum Sudore* recedenti.

Frigoris Causa. CCLXIX. *Frigoris* hujus febrilis eandem putavimus causam, quæ solet esse frigoris omnes penè Intermittentes Febres comitantis; *Succum* nempe *Pancreaticum* stagnatione in uno, vel pluribus Lateralibus Ductibus *Acidiorem factum*, atque post perforatam Pituitam Obstruentem in tenue Intestinum certis temporibus effusum, ibidemque *cum Bile* nunc priùs corruptâ, nunc adhuc integrâ *vitiosè Effervescentem*, *Halitusque Acidiusculos* & *ad Cor*, & *ad partes alias deferendos excitantem*, qui hunc *Frigoris Sensum* in partibus sensilibus *producant*, & quidem tamdiu, quamdiu imperium in Bilem obtinet notatus Succus Acidior.

Curatio quibus absolvatur. CCLXX. Vnde facilè patet, *Frigoris hujus febrilis curationi* convenire 1. quæ *Obstructionem* in Ductibus Pancreaticis *solvant tollantque*. 2. quæ *Succum* stagnatione *Acidiorem* factum corrigant. 3. quæ *Effervescentiam vitiosam reprimant, aut emendent*. 4. quæ *Halitus Acidiusculos temperent*. 5. quæ *Caloris sensum in partibus excitent*.

CCLXXI. 1. Quæ Obstructionem notatam tollere possint, pluribus proposuimus in superioribus.

CCLXXII. Vt & 2. quæ Succum Acidiorem corrigere valent.

CCLXXIII. Quin & 3. quæ vitiosam Effervescentiam queant compescere, Opiata.

CCLXXIV. 4. Halitus Acidiusculos tempe- rabunt eadem, quæ Succum Acidiorem, si fuerint multùm Spirituosa & Volatilia.

Calorem quænam excitent. CCLXXV. 5. Caloris sensum in partibus quibusvis excitabunt, & Aëris Calor auctus, quò tegu-

tegumenta referimus, & Potus generosus, & Corporis Motus aliquanto validior, & quandoque Ira vehementior; & potentissimè Sudorifera ex Aromaticis & Spirituosis parata, si Sudor sequatur.

Caloris febrilis causa.

CCLXXVI. *Caloris* autem *Febrilis Causam* primariam judicavimus *Bilem*, tum ab externis Causis, atque in nostrâ febre à præcedente solis æstu, & in quibusdam ab Alimentis quoque *auctiorem, Acrioremve*, tum à Succo Pancreatico febriles Paroxysmos pariente ampliùs *corruptam*, & postquam illius vis desiit propter Effervescentiam etiam tunc & in tenui Intestino, & in Corde vitiatam loco frigoris nunc vicissim *Calorem auctiorem in corpore producentem*.

Ejus Curatio quibus perficiatur.

CCLXXVII. Adeò ut Caloris hujus Febrilis curatio pendeat 1. à *Bilis auctioris diminutione, & Acrioris contemperatione*. 2. à *Bilis* propter vitiosam Effervescentiam *corruptæ correctione*. 3. *ab Effervescentiæ utriusque* tàm in tenui Intestino, quàm Corde *Ardentioris*, atque *Sanguinem* universum solito *magis rarefacientis sedatione*. 4. ab *Æstus* in corpore universo *aucti compressione* aut sublatione.

CCLXXVIII. 1. *Bilem quæ minuant, temperentque*, docuimus in superioribus.

Quænam Bilem ab Effervescentia vitiosa corruptam corrigant.

CCLXXIX. 2. *Bilem ab Effervescentiâ vitiosâ corruptam quæ corrigant restituantque*, an hactenus nota sint, valdè dubito, postquam Corruptio ista qualis sit, & in quo consistat, nos adhuc latet; quocirca hanc difficultatem ampliùs examinandam censeo, priusquam quid solidi ad ejus solutionem afferri queat, à me saltem, qui necdum mihi hac in parte possum satisfacere.

Effervescentiam in tenui intestino, & corde ardentiorem quænam sedent.

CCLXXX. 3. *Effervescentiam* & in tenui Intestino, & in Corde præsertim *ardentiorem, auctamque Sanguinis rarefactionem sedant*, tum omnia *Acida*, potenter id præstantia, in potu præsertim usurpata; tum *Oleosa Aquea*, qualia sunt Emulsiones, debiliùs idem efficientia; tum *Sanguinis missio*, & *Halitibus Acrioribus* unà cum Sanguine copiosiùs tunc erumpentibus, & ipso *sanguine* suâ effusione locum reliquo faciente, sicque *suffocationis metum minuente aut tollente*, simulque Corporis æstum notabiliter compescente: quâ imprimis ratione ardori febrili temperando putamus conducere Sanguinem per Venam sectam eductum.

Æstum auctum quænam minuant & tollant.

CCLXXXI. 4. *Æstus in universo corpore auctus minuitur, tolliturque* modò laudatis ad Effervescentiam ardentiorem sedandam remediis; quibus addi possunt *Aër frigidior*, vel quovis modò refrigeratus; *Potus Aqueus & Acidiusculus*; *Corporis quies, ac Somnus*, & aliqualis *denudatio*; cavendo semper, ne ab uno extremo incidamus in aliud, & mutatione magnâ, subitaneâque in periculum novum conjiciamus ægros.

Sudoris spontè prodeuntis causæ.

CCLXXXII. *Sudoris* plerisque *spontè prodeuntis Causas* posuimus tum *Præcordiorum Anxietates*; propter quas utplurimùm erumpit Sudor; tum *Halitus febriles* in Paroxysmorum declinatione per cutis poros Sudoris formâ exhalare solitos; tum *Potum copiosum* ob urgentem sitim haustum, atque Sudoris eruptionem promoventem.

Qui non impediendus, sed promovendus.

CCLXXXIII. Hic *Sudor*, quatenus ægros levare solet, haud impediendus, sed partim *potu concesso*, partim *grato Sudorifero* exhibito blandè *promovendus*, additis, quæ Anxietates Cordis minuant, de quibus jam actum.

Sitis curatio.

CCLXXXIV. Quartum inter Symptomata molesta locum tribuimus *Siti* admodum gravi, postquam cum *plerorumque Potuum Fastidio* fuit conjuncta.

Ejus causa.

CCLXXXV. Hanc adscripsimus *Bili*, partim *per se*, hoc est, ab Aëris vitio, partim *per accidens*, hoc est, ab Effervescentiâ febrili *Acriori factæ*; partim *utrique Acri, Salino & Acido* vitioso & simul confuso; partim *Muco & Salivæ viscosiori Linguam obducenti*, atque *Gustum pervertenti*.

Per Acidulas sæpe curata.

CCLXXXVI. Hujus *non minùs depravatæ, quàm auctæ Sitis* cùm Causa fuerit multiplex ac mirè confusa, non mirum, si non minùs Medicos confuderit, quam ægros convenientis Potûs selectio: adeò ut non nisi seriùs potuerit superari, ac nullo potu citiùs, quàm per *Acidulas*, quoties illas ferre potuerunt, ac bibere optarunt Ægri: Hæ namque tum *Bilem acriorem corrigere*, tum *utrumque Acre* quodammodò *temperare* ac emendare, tum *Mucum, Salivamque Glutinosiorem incidere*, ac *diluere*; omnemque hos humores partim ad Vrinæ vias, partim per Sudores deducere ac educere potuerunt: atque sic feliciſſimè sitim fallere ac tollere.

Et quâ ratione.

Siccitatis in Lingua causa.

CCLXXXVII. Quintum inter Symptomata molesta locum dedimus *Sensui siccitatis in Linguâ observatæ*, quam deduximus tum *ab utroque Acri* in tenui Intestino vitiosè *effervescente*, atque partim per ventriculum halitûs, aliâve formâ *ad Os assurgente*, partim *ad Sanguinem pergente*, atque *Salivæ admisto*; tum *ab eadem Salivâ solito viscosiore*, propter quam muco quasi obductâ visa est Lingua, Gustum habens depravatum, sicut modò diximus.

Ejus curatio unde pendeat.

CCLXXXVIII. Hinc patet, Sensûs hujus valdè molesti atque Sitim auctam mentientis *Curatione* pendere 1. *ab utriusque Acris contemperatione*; de quâ non semel actum in superioribus.

CCLXXXIX. 2. Ab *Effervescentiæ vitiosæ correctione*, aut *aliquali* saltem *suppressione*, de quâ itidem actum in superioribus.

CCXC. 3. Ab *Halituum humorumve* vitiatorum ac *Muriatico-Salsorum* ad Os assurgentium *emendatione*, quam imprimis promovet *Sal prunellæ* potui ordinario admistum, ut & *Emulsio hordei* non semel laudata.

CCXCI. 4. Ab eorundem *halituum, humorumve salsorum* Sanguini admistorum correctione, iisdem remediis absolvenda & obtinenda.

CCXCII. 5. A *Salivæ viscosioris incisione ac emendatione*, de quâ itidem actum abundè in superioribus.

Segniùs quare successerit.

CCXCIII. Quoniam verò hæc omnia non nisi temporis tractu obtineri possunt, mirum non est, si segniùs istius molestiæ cura successerit.

Aphtharum causa.

CCXCIV. Sextum inter Symptomata ægris nostris molesta locum dedimus *Aphthis*; quas *Succi Pancreatici* quâvis halitûs, humorisve formâ per Ventriculum, OEsophagumque ad Os

Os assurgentis *Acrimoniæ* adscripsimus.

Earum Curatio in quibus consistat.

CCXCV. Vnde patet, earundem *Curationem* consistere 1. in *Acrimoniæ* notatæ *correctione*, in superioribus propositâ: ubi notandum, quoniam Medicamenta omnia in hunc finem usurpanda per Os, Fauces, Gulam, Ventriculumque Vlceribus hisce scatentia transire debent, talia esse oportere, quæ omnis acrimoniæ sint expertia, ne in transitu illo plus noceant, quàm prosint.

CCXCVI. 2. In *Vlcerum* eorundem *mundatione, delinitione, atque exsiccatioue*.

Aphtharum Vlcera quæ mundent.

CCXCVII. Aphtharum *Vlcera mundant*, quæ blandè abstergent, *Mel rosatum, Syrupus violarum* simplex, ac compositus; *Lactis* serum, *Decoctum Raparum*, &c.

Mixtura ad Aphthas

CCXCVIII, Omnibus Indicationibus tribus satisfacit *Ovi vitellus conquassatus & Aquæ rosaceæ, plantaginisve admistus cum tantillo Sacchari:* Hujus namque ratione abstergentur, atque vitelli ope deliniuntur, & utriusque beneficio exsiccantur notata ulcera. Conducunt etiam in hunc finem *Emulsiones* hordei atque similes.

CCXCIX. Vsurpantur pleraque formâ gargarismi; quin nonnulla ore aliquandiu continentur, atque paulatim deglutiuntur.

Doloris Capitis causa.

CCC. Septimum inter Symptomata molesta locum dedimus *Capitis Dolori* durante Calore febrili maximè urgenti, quapropter quamvis ipsum ab utrâque acrimoniâ deduxerimus, deduximus tamen imprimis ab acrimoniâ salsâ lixivâ.

Curatio.

CCCI. Quin observavimus, eundem etiam cessisse imprimis *Emulsionibus* sæpiùs à nobis laudatis, quas non semel docuimus conducere Acrimoniæ omni, sed maximè salsæ temperandæ. Convenerunt tamen hîc non tantùm *Anodyna, sed Narcotica* quoque.

Vigiliarum causa.

CCCII. Octavum inter Symptomata molesta locum dedimus *Vigiliis perdurantibus*, ab *utrâque acrimoniâ sensiles partes malè afficiente*, atque somnum impediente deducendis. Nec tantùm *Cerebri meninges*, ast Ventriculi præsertim ac *Intestinorum membranæ* hîc fuerunt malè affectæ.

Curatio.

CCCIII. *Curatio* proinde vigiliarum harumce molestarum expectanda fuit 1. ab *utriusque Acris contemperatione* sæpiùs memoratâ.

CCCIV. 2. *A Stupefacto* quodammodò *partium malè affectarum sensu* per *narcotica & anodyna*: de quibus egimus ex professo in Doloris Orificij ventriculi, atque Vomitûs curatione.

Somnolentiæ causa.

CCCV. Quemadmodùm vix aliquem ostendimus *Somno alto* correptum, non unum tamen subinde *Somnolentum*, ita hujus *Somnolentiæ* causam deduximus à *Pituitâ multâ & viscosâ Caput occupante*.

CCCVI. *Curationem* autem *Somnolentiæ* hujus medicamentis *Pituitam viscosam ita emendantibus, ut reliquorum humorum vitiatorum acrimoniam neutram augerent*, perficiendam fuisse, omnes ad hujus Affectûs naturam & Symptomata attenti satis vident.

Doloris in regione Lumbari causa & curatio.

CCCVII. Nonum inter Symptomata ægris nostris molesta locum dedimus *Dolori in Lumborum regione plerisque satis gravi*, atque *utrique humori* toties notato *acriori*, vitioseque effervescenti adscribendo, quin secundùm ea, quæ toties repetita sunt, *curando*.

CCCVIII. Decimum inter Symptomata ægris molesta locum fecimus *Alvo* nunc *adstrictiori*, nunc *laxiori*.

Alvi adstrictæ causa & curatio.

CCCIX. *Alvum adstrictiorem* quoniam deduximus & à *Succo Pancreatico Austeriore Alvi excrementa inspissante*, atque ipsa *Intestina quodammodò corrugante*; & à *Pituita viscosa in flatus resoluta & Alvi fæces indurante*; ipsius Curatio petenda à sequentibus.

CCCX. 1. A *Succi Pancreatici Austerioris curatione* per *Salia Volatilia*, sicut dictum in superioribus.

CCCXI. 2. A *Pituitæ glutinosæ incisione* per *Aromatica* suo loco in hunc finem laudata.

CCCXII. 3. A *Flatuum dissipatione* per carminantia itidem jam memorata.

CCCXIII. 4. Ab *Excrementorum inspissatorum, induratorumque emollitione* facili ac brevi per enemata, difficili magis, ac segniore per Apozemata incidentia, emollientia, & carminantia; quin eorundem eductione per eadem, sed additis purgantibus humori peccanti convenientibus.

Alvi laxioris causa & curatio.

CCCXIV. *Alvum laxiorem*, adeóque *Alvi fluxum* spontaneum sicut deduximus à *Bile Acriore* duobus humoribus cæteris dominante; ita ejusdem *Curationem* putamus petendam à *medicamentis Bilem Acrem blandè temperantibus*, sæpiùs laudatis.

Torminum causa & curatio.

CCCXV. Quoties autem *Torsiones Intestinorum* comitatæ sunt *Alvi fluxum*, toties *Succum Pancreaticum Acidiorem, parcioremque Bili Acri* admistum fuisse judicavimus, atque ad Ipsarum Curationem talia fuisse usurpanda medicamenta censuimus, observavimusque, quæ utrumque humorem Acriorem, per tenuia Intestina motum, ibique maximè noxium temperare possent; simulque eundem inspissare; qualia sunt Opiata multa, & imprimis Diascordium; Terræ pingues, ac sigillatæ omnes.

CCCXVI. Vbi verò notatæ Intestinorum *Torsiones* non tantùm in tenuibus, verùm *in crassis quoque Intestinis urgere* solent, tunc præter modò memorata remedia per os assumenda usurpari quoque possunt utiliter Enemata humores Acres temperantia, Intestinaque malè affecta demulcentia, & si excoriata fuerint, exulceratave, Consolidantia, In quem finem multis aliis præferendum est Enema ex Lacte bubulo, Terebinthina Venetâ, Ovi vitello, & similibus paratum; quoniam omnibus istis satisfacit Indicationibus, ipsique adeò Dysenteriæ, quæ concurrere observatur, curandæ aptissimum est auxilium, primariumque remedium.

Vrinas varias esse quidem signa, sed etiam pro Symptomatis posse haberi.

CCCXVII. Quamvis *Vrinæ variæ* in Ægris observabiles non tàm inter Symptomata, quàm signa soleant recenseri; possunt tamen ac debent nonnunquam pro Symptomatibus quoque haberi, qualitatis saltem mutatæ, & imprimis, quando Acres sunt, ac cum molestiâ, difficultate aut dolore redduntur, aut solito pauciores, copiosioresve mittuntur.

CCCXVIII. Eâ de causa inter Symptomata in febribus nostris Epidemiis observata undecimum

mum ipsis dedimus locum, quæ cum variæ fuerint redditæ, diximus I. *Rubicundas* deberi *Bili* dominanti; *Claras*, *Crudasque Succo Pancreatico* præ aliis peccanti; *Medias utrique* simul peccanti & se mutuò contemperanti; *Turbidas*, *turbatasque* itidem *humori utrique* simul peccanti, & alternatim vires suas exerenti.

Sedimenti variantis causæ.

CCCXIX. Quin *Sedimentum paucum vel nullum in Vrinis rubicundis* adscripsimus *Bili furenti*; *Sedimentum* verò in *iisdem copiosum Succo Acido* prædictam *Bilem oppugnanti*, atque paulatim debellanti; sicut *Sedimentum album*, *crassumque* in *Vrinis parum tinctis* arguit *Pituitam multam*, atque ex parte saltem solutam, & à Sanguinis massa secedentem.

Vrinarum rubicundarum absque sedimento curatio.

CCCXX. Quoties proinde *Vrinæ* excernuntur *rubicundæ*, *talesque absque sedimento permanentes*, opus est *auxiliis potenter Bilem furentem*, hoc est, Acrem, pinguemque *corrigentibus*, *Evacuantibusque* superiùs laudatis; ut & aliis *Æstum Sanguinis temperantibus* paulò antè propositis.

Clararum crudarumque curatio.

CCCXXI. Quoties contrà *Vrinæ Claræ*, *Crudæque* prodeunt, toties opus est remediis *Succum Acidum* omnia in Sanguinis massâ *coagulantem alterantibus*, *ac corrigentibus*, ac præsertim *Sudoriferis temperatioribus*, *Aromaticis* tamen, ac simul *Spirituosis*.

Vrinæ inter rubicun-[das & crudas quid significent]

CCCXXII. Quoties *medio modo inter Rubicundas & Crudas se habebant Vrinæ*, toties hactenus licebat benè de ægrorum restitutione sperare.

Vrinarum Turbidarum curatio.

CCCXXIII. Quoties verò *Turbidæ reddebantur*, *vel paulò post turbabantur Vrinæ*, toties *utrique humori simul peccanti corrigendo utilia erant* usurpanda remedia.

CCCXXIV. Quoties *Sedimentum copiosum in Vrinis* occurrebat *rubicundis*, toties promovenda erat *Succi Acidi Bilem* paulatim oppugnantis, *expugnantisque* vis, per subacida volatilibus Salibus minus oleosis temperata.

Sedimenti copiosi in Vrinis rubicundis curatio.

CCCXXV. Quoties *Sedimentum album & multum* repertum est in *Vrinis non valdè tinctis*, toties conducebant Medicamenta *Pituitam viscosam tum incidentia*, *tum evacuantia*, in superioribus proposita.

Albi & multi in Vrinis non valdè tinctis curatio.

CCCXXVI. Vltimum ac Duodecimum inter Symptomata locum dedimus *Pulsui* multis modis mutato, tum semper *Frequentiori* durante Febre, tum subinde *Minori*, subinde *maiori*; subinde *Debiliori*, subinde satis *Robusto*; qui Pulsus omnes cùm diversis Febrium intermittentium temporibus ratione frigoris & caloris, aliorumque Symptomatum observentur, nulla peculiaris debebitur illis Curatio, postquam in præcedentibus abundè proposita sunt, quæ huc facere possent; ulterior proinde eorundem tractatio supervacanea foret; quare, quum nil quicquam reliquum sit, huic Febris Epidemiæ Descriptioni finem imponimus.

Pulsui vario nullam deberi curationem peculiarem.

Finis Tractatûs Noni.

TRACTATUS X.

De Affectu Epidemio, Ab Augusto mense 1669. ad finem Ianuarij 1670. in Leidensis Vrbis Incolas sæviente.

Auctoris finis in hoc Tractatu.

I. AFFECTUM Epidemium, atque huic præsertim Vrbi nuperrimè gravem, exitialemque Medicorum Filiis suscepi explicandum, quo singuli non tantùm istum etiam nunc multorum, & quidem Medicorum quoque animos torquentem discant cognoscere, ac curare, verùm insuper alios aliàs hinc inde obventuros perscrutari ac intelligere.

Affectum hunc fuisse Epidemium.

II. *Epidemium* fuisse Affectum, qui anno superiore sub finem æstatis, cum ipso Augusto mense in hujus Vrbis Incolas quosvis cœpit sævire, ac plures ad plures transferre, inde patet, quòd *plurimi ac penè omnes* in hâc Vrbe degentes illo fuerunt correpti, & *Causa eius* fuit *communis*, non semper quidem hîc præsens, aliàs Endemius esset, sed illo imprimis tempore urgens, sicut ex dicendis adhuc posteà patebit.

Et valdè gravem, ac exitialem.

III. Nec tantùm Epidemius fuit iste Affectus, sed insuper *valdè gravis*, & plurimis *Exitialis*. *Gravis*, ratione Symptomatum molestorum; *Exitialis*, ratione Mortis tam multos obruentis.

Primum in Cives Opulentiores, postmodùm in Plebeios sæviisse.

IV. Nec tantùm, quod in Epidemiis Affectibus sæpiùs evenire solet, *Plebeiis*, aut maximè Plebeiis infestus fuit hic affectus, sed in *Ditiores ac Opulentiores Cives* plurimùm & primò sæviit, postmodùm in Plebejos quoque.

Et parum duas tertias è medio sustulisse.

V. Et ita quidem sæviit hæc Lues, ut Primariorum Incolarum partes duæ tertiæ ejus vi fuerint è medio sublatæ, adeò ut tota Civitas in luctu vixerit communi, tot familiis Parentibus utrisque sæpè orbatis.

Nõ tam Iunioribus, quã Adultis fuisse lethalem.

VI. Illud enim notandum, licèt nulli ætati, nulli sexui, nulli ordini pepercerit hæc Lues, Adultis tamen ac ætatis provectioris hominibus fuisse magis lethalem, non item Iunioribus.

Ejus Duratio & Recidiva.

VII. Quod Affectum hunc fecit graviorem, *Duratio* ejus fuit longo tempore protracta, & *Recidiva* frequens.

Acutum fuisse & chronicum.

VIII. Nec tantùm *Acutus* fuit & gravibus Symptomatibus comitatus, adeóque plures brevi necans hic Affectus; sed *Chronicus* quoque diu alios crucians, & tandem similiter interimens.

Ejus Recidiva frequens.

IX. Imprimis *Recidiva frequens* plurimos afflixit gravissimè, nec tantùm Ægros temerarios, suique negligentiores, verùm continentes quo-

quoque, atque sui curam exactiorem observantes: ita fuerunt ab illo non tantùm fractæ & attritæ plerorumque Vires, sed, quod maximè considerandum & notandum, corrupti & malè constituti ab ipso plerique in corpore humores: qui à minimâ Causâ externâ, etiam inevitabili, mox iterum turbabantur, & novas in corpore adhuc ægro procellas prioribus non multùm dissimiles concitabant, quin sæpè graviores ac periculosiores.

X. Igitur præter Symptomatum varietatem & gravitatem cum ... s Epidemiis Affectibus multis communem, Affectui huic magis propria, quippe rariùs eveniens, fuit ejus perdurans Diuturnitas, & Recidiva non una, sed frequens.

...ices ...infeli- ...in ...urbis ...ginam.

XI. Qui Affectu gravi correpti eo brevi tolluntur, hactenus felices habendi, quemadmodùm contrà infelices, quotquot illo diu macerantur, torquentur, & tandem eodem intereunt.

XII. Sic & illi habendi sunt pro Fortunatis, qui, postquam Affectûs periculosi vehementiam evaserunt, ad pristinam sanitatem redeunt, amissumque robur recuperant; & contrà pro Infortunatis, quotquot se Affectûs gravis pericula sperant eluctatos, in eundem tamen mox iterum, & imprimis sæpiùs incidunt ac relabuntur: quod hîc factum.

...iseria hoc af- ...ctu Epi ...mio.

XIII. Quam miseriam, infelicitatemque publicam plurimùm auget communis afflictio plurimos eodem tempore exercens, adeò ut desint sæpenumerò qui tàm multis tàm graviter afflictis satis succurrant; quod & in hâc urbe & affectu Epidemio habuit locum: adeò ut nil videatur defuisse ad Incolarum conditionem valdè miseram reddendam miseriorem: Ita libuit Deo Sapientissimo multifariis suis telis eodem tempore in nos vibratis omnium ad incudem revocare patientiam, & castigare peccata. Non quòd putem, hujus Urbis Incolas in Deum peccasse graviùs, quàm vicinarum Urbium, aliarumve Regionum remotiorum habitatores, sed quòd libuerit Deo in judiciis suis imperscrutabili horum castigatorum exemplo alios ad resipiscentiam hortari, ne, quod frequentiùs fieri solet, illam negligentes castigentur postmodùm his adhuc graviùs. Quod Medicos etiam decet ad animum revocare, ne putent ad secundas duntaxat ipsis attendendum causas, sed ad primam quoque assurgendum; quippe quæ secundis imperat, nec Remediis Medicorum benedicit, quamdiu perdurant in suis peccatis Ægri, ad pœnitentiam subinde à Medicis quoque monendi.

...ledicis ...n tan- ...m attẽ ...dũ ad ...u, as se- ...idas, sed ...pri- ...am.

XIV. Utique imperitus, eorumque, quæ indies fiunt, planè ignarus est ille Medicus, qui non videt, qui ad animum non revocat, toties impeditam medicamentorum etiam optimorum & usu longo compertorum vim, efficaciamque, haud dubiè ab irato Deo, Ægrosque ad resipiscentiam salutarem per immissos ipsis morbos invitante & hortante.

...ledica- ...ientorũ ...ires à ...Deo ira- ...impe- ...ita.

X V. Tantùm enim abest, ut Medicina, quod improbè nugantur aliqui, Alumnos suos ad prosana ducat; ut contrà pietatem ipsis, charitatemque Christianam potenter inspiret, quibus si destituantur aliqui Medici, hoc Arti, quam profitentur, non est adscribendum, verùm proprio vitio, & malignitati Cordis Deum nec satis agnoscentis, nec satis colentis.

...Medici- ...iam non ...mpieta- ...tem, sed ...pietatem ...& chari- ...tatem in- ...spirare.

XVI. Sed notatû valdè dignum, quod diceba-mus modò, Affectum hunc Epidemium priùs & graviùs in Opulentiores ac Delicatiores sæviisse, seriùs & quodammodò leviùs in Plebejos & Duriores; quod vel idcircò notavi denuò, quoniam illius Causa naturalis & modus agendi ejusdem ab hoc effectu dignoscetur faciliùs; sicut Deo juvante docebimus in sequentibus.

Notatu dignum, affectum hunc priùs in Opulentiores, post in Plebejos sæviisse.

XVII. Quoniam verò hic Affectus non tantùm illiteratis, sed inter Literatos Medicis quoque non paucis habitus est, ac etiam nunc habetur pro tam miro & abstruso, ac si ejus Causæ, ac earundem agendi modus humanum superarent intellectum, operæ pretium me facturum existimavi, si eundem accuratiùs proponerem, atque ipsius tum Causas evidentes ostenderem, tum Symptomata multifaria enuclearem, ac eorum eum proponendis Causis connexum manifestarem, tum protractæ Durationis, frequentiorisque Recidivæ rationes, tum denique Curandi methodum Dogmaticum & Rationalem explicarem.

Cur hunc affectum tractet Auctor.

XVIII. Id autem à me meritò expectant multi, postquam & pluribus hoc Affectu Epidemio correptis præfui, & ipse eodem laboravi, & Practicæ Medicinæ Professionem suscepi, atque hactenus Affectus Epidemios durante Professoratu meo hîc grassantes publicè tractavi: nec est, quòd metuat ullus, me Affectûs postremi tractationem detrectaturum, quamvis fuerit præcedentibus omnibus gravior & intricatior; quin imo vel eâ de causâ ipsum secundùm minimas etiam circumstantias mihi notas, vel in memoriam revocandas examinabo accuratiùs, & nihil conscius omittam, quod ad ipsius dilucidationem putabo posse aliquo facere modo.

XIX. Tractationis itaque hujus initium faciam ab enumeratione Symptomatum multifariorum non quidem in omnibus & singulis, sed in variis Ægris observatorum. Nam omnes non iisdem omninò laborarunt & afflicti sunt Symptomatibus, verùm diversis, & quidem pro cujusvis Constitutione variâ Diætâ diversâ, Vitæ Genere, Ætate, Sexu, & similibus diversis; sicut ex dicendis unicuique patebit facilè.

Ejus Symptomata.

XX. Primum autem locum dabimus *Febri*, & quidem *Intermittenti*, ac *Tertianæ*, singulos primùm corripienti, atque nunc in primo, nunc in sequentibus Paroxysmis Ægros ratione Symptomatum conjunctorum & mox dicendorum leviùs, graviùsve afficienti: & quidem primùm *simplici*, mox *duplici*, & quandoque *triplici* cum frigore atque horrore, nunc majore, nunc minore, mox etiam æstu, sed diverso, invadenti.

1. Febris intermittens tertiana, primùm simplex, mox duplex, & aliquando triplex,

XXI. Secundum locum assignabimus *Febri Continuæ* in plerisque paulò post se priori jungenti, & ab ipsâ sæpiùs productæ.

2. Febris Continua superveniens.

XXII. Tertium inter Symptomata locum concedemus *Anxietatibus circa præcordia* plerosque mirè torquentibus.

3. Anxietas circa præcordia.

XXIII. Quartum locum teneat *Nausea* omnibus ferè valdè molesta.

4. Nausea.

XXIV. Quintus locus tribuendus *Vomitui* multifario, rerum nunc insipidarum, sæpiùs amararum, acidarum, austerarum, & quandoque vitriolatarum; colore ipsarum existente quoque vario, Albo, Flavo, viridi, aut nigricante.

5. Vomitus.

XXV. Sexto loco considerabimus *Appetitum* Ciborum in plerisque *prostratum*.

6. Appetitus prostratus.

7. Alimẽtorum fastidiũ. XXVI. Ut & Septimo loco importunum in quibusdam quorumvis *Alimentorum Fastidium*, ad plures nonnunquam hebdomadas permanens ac vexans.

8. Sitis. XXVII. Octavum locum habebit multifaria *Sitis*, nunc inextinguibilis, nunc penè nulla.

9. Potûs aversio. XXVIII. Nonum locum occupabit *Potûs omnis aversio* mira & diuturna.

10. Linguæ ariditas & mucositas. XXIX. Considerabimus 10. *Linguæ* nunc *ariditatem*, nunc *Mucositatem*: nam eodem modo semper non erat ipsa in singulis constituta.

11. Aphthæ. XXX. Spectabimus 11. *Aphthas*, plurimis valdè molestas,

12. Alvi fluxus, & Dysenteria. XXXI. Examinabimus 12. *Alvi fluxum* non tàm in principio, quàm postmodùm quosdam Ægros urgentem, ut & *Dysenteriam*, licet rarissimam.

13. Alvus adstrictior. XXXII. Considerabimus 13. *Alvum* in plerisque inchoante morbo *adstrictiorem*.

14. Abdominis distensio, & Dolor in Regione Lũbari. XXXIII. Spectabimus 14. Multis gravem *Abdominis distensionem*, & *dolorem* varium, etiam *perterebrantem*, ac præsertim in *Regione Lumbari* valdè molestum, cum Borborygmis.

15. Suffocatio Hypochondriaca. XXXIV. Nec prætereundus 15. *Suffocationis & strangulationis Hypochondriacæ Sensus* ac metus.

16. Respiratio difficilis. XXXV. Mentio etiam facienda 16. *Respirationis* nonnunquam *difficilis*.

17. Incubus. XXXVI. Examinandus quoque 17. multis molestus *Incubus*, & quidem cum *Paroxysmis febrilibus recurrens*, atque urgente tunc ferè Somnolentiâ plurimùm angens.

18. Sõnus profũdus cum insomniis. XXXVII. Unde non negligendus 18. multis gravis *Somnus satis profundus* & *Insomniis multifariis* comitatus.

19. Vigiliæ cum Capitis Dolore. XXXVIII. Sicut contrà molestæ fuerunt aliis 19. *Vigiliæ*, cum *Capitis dolore intolerabili*.

20. Lassitudo spontanea. XXXIX. Locum vigesimum occupet *Corporis Lassitudo & Defatigatio spontanea*.

21. Vrina multifaria. XL. *Vrina* fuit 21. multifaria, plerumque satis *rubens*, mox *turbata*, & *multum* deponens *sedimentum*, itidem varium.

22. Viriũ dejectio. XLI. *Virium*, & quidem *omnium* fuit 22. *dejectio*, & *prostratio* prodigiosa, & quidem tanta, ut eas vix longo tempore potuerint recuperare Ægri.

23. Recidivæ frequentes. XLII. *Recidivæ* fuêre 23. *valdè frequentes*, & ad minimum in Diætâ erratum accidentes.

24. Abortus in Gravidis. XLIII. *Gravidis* plerisque 24. factus est *Abortus*: adeò ut perpaucæ vivos, vitalesque fœtus ediderint.

25. Dolores vagi. XLIV. Atque Symptomata memorata ægris plerisque fuêre molesta, licèt & paucis alia quædam fuerint quoque gravia: uti sunt 25. *Dolores vagi*, & modò has, modò illas corporis partes vexantes.

26. Motus convulsivi, & Spasmi flatulenti. XLV. Sed & in nonnullis molesti fuere 26. *Motus convulsivi*, & illi quoque vagi; ut & *Spasmi flatulenti* ad hoc usque tempus multis graves.

27. Maculæ Scorbuticæ. XLVI. Quin observatæ sunt in quibusdam 27. *Maculæ Scorbuticæ*, quæ ab hoc affectu ad sui eruptionem copiosiorem excitatæ sunt.

28. Sãguinis eruptiones. XLVII. Evenerunt etiam nonnullis 28. *Sanguinis eruptiones*, tum per *nares*, tum per *anum* sive *hæmorrhoïdes*.

Symptomata mutata obmutatũ Ani tempus. XLVIII. Quoniam verò hic Affectus non tantùm exeunte Æstate, atque incipiente Autumno Urbis hujus Incolas vexavit, verùm maximâ hyemis parte permansit molestus, nec satis urgenti Frigori cedens, factum est, ut tunc temporis ex parte mutarentur quædam ipsius Symptomata, & alia præterea in ægris manifestarentur.

29 Febris lẽta. XLIX. Plurimi namque à præcedente morbo & *infirmi* permanebant, & 29. *febre lentâ* vel *quotidie*, vel *alternis*, vel *incertis diebus* afficiebantur.

30. Febris quartana. L. Quin 30. admodùm multi *Quartanâ febre* sunt correpti, nunc *simplici*, mox *duplici*, & quandoque *triplici*; & quidem nunc ratione *frigoris*, nunc ratione *caloris*, nunc ratione *utriusque graviore*, aut *leviore*; perdurante ipsâ in plerisque ad hoc usque tempus, tum ratione affectûs rebellis, tum ratione diætæ vitiosæ, tum ratione neglectorum medicamentorum convenientium; quorum ope plures paulatim curavi, postquam ex parte saltem restitutus potui denuò ægros invisere, atque ipsorum curam exactam magis habere.

31. Gravedines. LI. Totâ hyeme frequentes fuêre 31. Ægris nostris *Gravedines*; atque.

32. Tusses. LII. 32. His succedentes *Tusses*; in quibus id observavi notatu dignum, cessisse ipsas magis & faciliùs *Flatus discutientibus*, quàm aliis medicamentis usitatis: quod imprimis factum iis, quorum Tusses plurimùm exacerbabantur ad lecti ingressum.

33 Raucedo. LIII. Non paucis successit 33. Gravedini *Raucedo*, & ipsa quoque molesta: comitante ipsam, ut & Tussim *excretione variâ*, tum *Serosâ*, tum *Pituitosâ Glutinosâ*, tum aliquando *Vomitu assumptorum*, atque *Eructatione Flatuum*.

34. Inflammationes in faucibus. LIV. Sed & 34. nonnullis obvenerunt *Inflammationes in Faucibus*; cum vel sine *Tonsillarum Tumore*.

35. Erysipelas Serosum. LV. Non paucis 35. *Erysipelas in facie* obortum, & quidem *Serosum*, Belgis Bel-roos vocatum, admodùm multis, adeóque uni ex Collegis nostris quoque funestum atque exitiosum; imprimis, quando neglectum, aut non ritè curatum & fauces oppressit, & Cerebrum mentemque infecit.

36 Tumores OEdematosi & Serosi. LVI. Frequentiores fuêre in quibusvis corporis partibus 36. *Tumores* nunc *OEdematosi*, nunc *Serosi*, in *facie*, *pedibus*, *cruribus*, & quandoque *Universo corporis habitu*: *Leucophlegmatiam* veram, hoc est, Pituitosam, vel Serosam, quæ Anasarca quibusdam in specie nominatur, constituentes.

37. Ascites. LVII. Quin 37. non pauci facti sunt *Ascitici*, tumore crurum aliquando præcedente, aliquando sequente abdominis tumorem.

38 Diarrhœa varia. LVIII. Nonnullis 38. *Diarrhœa* supervenit varia, *Serosa* præsertim, vel *Pituitosa*; sed Affectum modò notatum haud tollens. Plures autem, quibus sine tali excretione disparebant subitò notati tumores, totius corporis vel crurum tantùm, paulò post peribant.

Symptomata hæc propter malã Aëris cõstitutionem rebellia. LIX. Atque hæc sunt pleraque, & primaria Symptomata, quæ in Ægris nostris fuêre observata, multa certè, molestaque, & propter Aëris constitutionem minùs laudabilem hactenus continuantem rebellia.

Es quidẽ permanentem. LX. Illud enim notandum, quin exactè notandum, hactenus *vitiosam* permansisse *Aëris*

consti-

constitutionem, dum aliàs *mutabilis* esset *continuè*, aliàs *perdurans in constitutione* humanæ valetudini *noxia*.

Mutatio Aëris ubita pe- iculosa. LXI. Quemadmodùm enim omnis mutatio subita est homini periculosa, ita in specie Aëris quoque, dum aliàs *siccus* est, mox *humidus*; aliàs *calidus*, mox *frigidus*; aliàs *serenus & tranquillus*, mox *turbidus & procellosus*.

t noxia LXII. Sicut autem omnis *Aëris mutatio subita* solet esse non tantùm *homini periculosa*, sed simul *noxia*; cujus noxa in quibusdam *confestim*, & in aliis *paulò post* aut seriùs se manifestat, præsertim in Valetudinariis, & adhuc infirmis: ita, quoties *Aëris constitutio* per se homini *noxia perdurat aliquandiu*, noxa cunctis evenit manifestior & gravior.

LXIII. Exempli gratiâ, *Æstus magnus, Frigus vehemens, Humiditas multa, Siccitas molesta, Agitatio Procellosa in Aëre* homini sunt semper noxia; quæ, quò durant diutiùs, eidem sunt nocentiora, & ita quidem nocentia, ut eius noxam evadant perpauci: quemadmodùm id anno superiore in Affectu Epidemio, quem nunc examinamus, producendo factum patebit ex dicendis.

LXIV. Postquàm igitur Symptomata, si non omnia, pleraque saltem protulimus, quæ in notato Affectu Ægris fuêre molesta; ad eorundem Causas proximas & adæquatas determinandas opus est, ut Affectûs communis Causas communes, adeóque remotiores & magis evidentes præmittamus; ex quibus ritè consideratis expensisque faciliùs ad proximas & latentiores eruendas perveniemus.

Causæ communes Symptomatū in Rebus nonnaturalibus. LXV. Solent autem *Causæ* illæ communes magisque *Universales* in *Rebus nonnaturalibus* dictis quæri ac inveniri, ac frequentissimè quidem in *Aëre*, aliquando in *Alimentis*, Cibo vel Potu; nonnunquam in *Animi Affectibus* vehementibus; raró in *Corporis Motu*, vel *Vigiliis*; nunquam fortè in *Excretis ac Retentis*.

Et quidē frequentissimè in Aëre. LXVI. Dico Causas Communes, magisque Universales, adeóque pluribus hominibus simul noxias *frequentissimè in Aëre* existere, quod inde patet; quoniam *eodem omnes utimur Aëre*, parùm arte mutabili, nec nisi ferè in locis conclusis.

Ab alimentis Affectus Epidemius rarò producitur. LXVII. *Alimenta* verò tam esculenta, quàm potulenta, quibus utimur, cùm sint multiplicia, *nec iisdem utantur omnes homines*, nisi forsan in gravissimâ obsidione, aut simili casu valdè raró, aliquando tantùm poterit ab ipsis produci Affectus Epidemius.

Ut & ab Animi affectibus. LXVIII. *Animi Affectibus valdè diversis* cùm soleant homines plures simul viventes agitari, admodùm raró fiet, ut eodem afficiantur diu omnes, nisi forsan *in communi periculo vel naufragii*, *vel alterius eversionis* versantes, ideóque *eodem Metu ac Tristitiâ* agitati.

Atque corporis motu. LXIX. Sic mente vix potest excogitari, longè minùs experientiâ confirmari Casus, in quo cuncti in eâdem urbe aut regione homines cogantur *Corpus* nimiùm *movere* ad Affectum ipsis omnibus communem inferendum, nisi forsan in *fugâ imminentis* aut urgentis mali; hostis, Aquæ, Ignis.

Nec non Vigiliis. LXX. Idem dicendum de *Vigiliis*, quæ raró tantæ observari poterunt in ejusdem Loci incolis omnibus, ut inde communem contrahant Affectum.

Et Excretis aut Retentis. LXXI. Sic locus non videtur concessus fictioni probabili de *Excretis aut Retentis* cunctos, plerosque saltem in eodem loco afficientibus, nisi hoc fiat memorati jam Aëris, Alimenti, Animive Affectûs ratione.

Rerum nonnaturalium constitutio Anno 1669. LXXII. Videamus proinde, quo se habuerint modo Res nonnaturales anno superiore 1669. ut determinemus, à quibus & possit, & debeat deduci Affectus noster Epidemius: Hoc enim facto erunt omnia longè planiora & solidiora, quæ postmodùm deducemus ordine.

Et quidē Aëris respectu frigoris, & æstûs. LXXIII. *Verno tempore*, atque *priore Æstatis parte Aër* fuit satis *frigidus & Borealis*. Huic successit mense *Iulio, Augusto, Septembri & Octobris parte Æstus summus, nullo* penè flante *Vento*; *rarâ* decidente in hanc urbem, & loca viciniora *pluviâ*.

Et pluviæ. LXXIV. Hoc verò observandum accuratè, postquam, etiamsi Pluvia decidat in unum locum, non cadit semper in alium quoque satis propinquum: quod & hic factum, unde etiam hìc locus pejùs affectus est vicinis plerisque, pluviâ frequentiùs recreatis.

Et Constitutionis Urbis Leidensis, & regionis circumjacentis. LXXV. Quoad ipsum Aërem, huic urbi, & regioni circumjacenti peculiare est ac noxium, quod careat Aquis mobilibus, scateat stagnantibus ac per se quiescentibus; adeò ut in hac Urbe locisque vicinioribus Aquarum mobilitas, & à putredine noxiâ præservatio pendeat à Ventis contrariis, quorum alii Aquas expellant foràs, alii rursum advehant foris.

LXXVI. Quâ sui agitatione ac reciprocâ loci mutatione quoties carent Aquæ, mox, liquidorum plerorumque more, corrumpuntur, vaporesque pro Solis & quandoque Aquarum diversitate assurgunt diversi, omnes tamen plùs vel minùs noxii, à quibus non parùm infici solet Aër, homines & bruta similiter inficiens.

Aër à quibus infectus. LXXVII. *Aër* igitur tàm *Solarium radiorum, Ventorum, Pluviæ, aliorumque aliunde* ac è longinquo *ipsi communicatorum* ratione, quàm *Vaporum, Exhalationumque* ex *Aquis* proximis & subjacentibus sed *stagnantibus* & sponte quiescentibus, atque *proximo territorio satis paludoso* assurgentium nomine infectus fuit & infestus factus hujus Urbis, & locorum proximè adjacentium Incolis.

Aëris mutationes notabiles. Infrigore & calore. LXXVIII. In Aëre igitur observatæ sunt. 1. *Mutationes* notabiles, *Frigoris & Caloris*; quemadmodùm enim post intensum satis & diuturnum Vernum, hinc ex parte Æstivum quoque *frigus Calor*, *æstusque* successit sub Æstatis medium, usque ab bonam Autumni partem, isque grandis ac perdurans; ita rursus hunc Æstum excepit Algens, rigidumque *Frigus* totâ hyeme ad hoc usque tempus valdè molestum: intercurrentibus aliquando hujus frigoris remissionibus, sed levioribus, ac recurrente novo frigore itidem gravi, ac semper novam ægris, & sanis quoque noxam afferente.

LXXIX. Adeò ut illæ frigoris remissiones plus detrimenti ægris attulerint quàm solatii, propter frigus moxiterum repetens, atque incautos sæpiùs obruens ac premens.

In Siccitate. LXXX. Nec tantùm illâ noxiâ frigoris & caloris intensorum vicissitudine infestus fuit nobis *Aër*: verùm *siccitate* quoque solitò diuturniore, idque propter *Pluviarum Defectum*.

Quid in Aëre efficiat pluvia.

LXXXI. Plura siquidem Aëri confusa, & Ventorum ope quaquaversùm translata Pluviarum ope solvi solent, cum ipsis saltem in Terram deponi ad ejusdem fertilitatem augendam, & Aërem illis ex parte liberandum.

Mundus propter Hominē.

LXXXII. Cùm enim totus *Mundus creatus* sit *propter Hominem, ut commodam in Terris agere vitam queat*; & aliæ quidem immediatè, aliæ verò mediatè ipsi serviant *Creaturæ*: opus est, ut illæ Creaturæ omnes ita sint mutuò sibi subordinatæ, ut beneficium illud contingat homini magnum, imò maximum.

Ei creaturas inservire dupliciter.

LXXXIII. Inter illa verò quædam inserviunt *vitæ absolutè ac simpliciter transigendæ*, quædam eidem *feliciori ac beatiori præstandæ*.

Vitæ simpliciter sustentandæ quænam inserviant.

LXXXIV. *Vitæ simpliciter sustentandæ & transigendæ* conducunt 1. *Aër inspiratione attractus*. 2. *Alimenta Esculenta, Potulentaque* ad Nutritionem assumenda: quibus 3. addere possumus *Vestimenta* & quævis alia *Tegumenta, Domos* & similia, corpora nostra contra Aëris præsertim intemperati injurias munientia.

Feliciori ac Beatiori transigendæ quænam inserviant.

LXXXV. *Vitæ feliciori ac beatiori transigendæ inserviunt* omnia, quæ *Sensus externos queunt demulcere*, atque *voluptatem inculpatam* homini afferre, qualia sunt omnia quæ *Sensus delectant*, Objecta visibilia colorum varietate mirabili Oculos, Musica sonorum harmoniâ inexplicabili Aures, Odores suavitate exquisitâ Nares, Sapores Linguam & Palatum gratiâ multiplici, Calor & Frigus, ubi moderata sunt, ut & Mollities blanda totam Cutim voluptate minimè culpandâ afficientia.

Deum Creaturas condidisse propter hominem

LXXXVI. Hoc autem ut homini, imò hominibus contingat verè divinum beneficium, voluit Deus Creaturas omnes concurrere, atque Homini servire: quamvis propter primorum Parentum inobedientiam, peccatumque in Posteros transmissum, ac indies auctum voluerit idem rerum omnium Author & Dominus pœnæ immorigeris hominibus infligendæ loco Creaturas reliquas minimè consentire ampliùs in beneficio tanto indignis præstando.

Omnia tendere ad Hominis utilitatem. Et quomodò.

LXXXVII. Ita autem consentire solent creaturæ, ut Cœlum respondeat Terræ, Hominum domicilio, ipsamque influxu suo fœcundo reddant homini utilem, dum convenienti tempore *Pluviam* ipsis communicant, quin rursus Aquæ superfluæ sursum alliciuntur, dum *Sol radiis suis* Terram verberat & vaporis formâ sursùm aquas movet; omniaque ex ipsâ proventura excitat, vegetat, & fovet: tum in Hominis alimentum immediatum, tum in Brutorum nutrimentum, & imprimis eorum, quæ vicissim destinata sunt Homini alendo. Sic Plantæ tàm mediatè, quàm immediatè inserviunt homini nutriendo.

Aëris mutationes à Cœlo.

LXXXVIII. *Aër* autem inferior, in quo vivimus, à Cœlo similiter sive Aëre superiore varias subit mutationes Homini aliàs utiles, aliàs noxias.

Utiles.

LXXXIX. Utiles quidem, quando secundùm Dei benedictionem inserviunt Hominis vitæ faciliùs & beatiùs transigendæ.

Noxiæ.

XC. Noxiæ verò sunt, quando secundùm Dei maledictionem, peccatis nostris debitam inserviunt vitæ nostræ miseriori præstandæ.

Aëre quare indigeamus

XCI. Aëre verò indigemus præsertim ad respirationem, vitamque adeò conservandam, quemadmodùm & Bruta homini aliquando servitura.

Aërem Respirationi inservire moderatum, & quid præstet.

XCII. *Respirationi* autem commodè inservit *Aër* in *qualitatibus suis sensilibus moderatus, Æstumque* adeò in Sanguine nostro secundùm naturam excitandum perpetuandumque *blandè temperans*.

Quanā in aëre requirātur.

XCIII. Requiruntur proinde talia in Aëre, quæ id præstare possint nobis beneficium tantùm, quippe sustentandæ vitæ naturali planè necessarium.

Ea ipsi aliunde communicari.

XCIV. Illa verò ipsi Aëri soli non esse propria, verùm aliunde Aëri communicari, ut nobis communicentur, facilè agnoscet, quisquis mente attentâ expenderit, quali Aëre tàm benè, quàm malè valeamus, & tàm recreemur, quàm premamur & quandoque opprimamur.

Ejus ratio.

XCV. Aërem solum illud beneficium nobis præstare haud posse, patet ex impeditâ, & quandoq; sublatâ hominum respiratione in excelsorum montium cacuminibus Ventorum afflatu destitutis; ubi & Arenæ inscripta quævis post annos multos conservata reperiuntur, & sine spongiâ Aquâ madidâ & naribus applicatâ perfici nequit respiratio, quin mox sequi solet Suffocatio.

Venti aliud quàm Aër.

XCVI. *Venti* autem aliud dubio procul sunt, quàm ipse Aër, quippe qui spontè quiescens ab illis movetur & agitatur.

Eos esse vel naturâ diversos, vel aliud secum vehere.

XCVII. *Venti* rursus aut *naturâ sunt planè diversi*, aut *aliud secum vehunt*, quod tantam hominibus, aliisque Creaturis afferat mutationem.

Unde variæ mutationes.

XCVIII. *Mutationes* illæ non tantùm *frigoris* sunt & *caloris*, verùm *odorum* quoque variorum, quin *Acrimoniæ multifariæ*, aliarumque *qualitatum* vel *Sensus externos manifestè*, vel ipsum saltem corpus *occultè afficientium*, & quidem nunc benè, nunc malè.

Diversorum ventorū aut diversa vehētium causa.

XCIX. Sive statuamns autem ipsos Ventos esse Naturæ diversæ, sive putemus alia quædam, & itidem naturæ diversæ transferri & quaquaversùm propelli cum Ventis; inquirendum erit in Ventorum istorum, aliarumve rerum cum ipsis delatarum diversitatem, diversitatisque Causas veras.

Aliquid ex Terra & Aqua attolli; aliquid à ventis trāsferri.

C. Me quod attinet, magis probabile mihi videtur, aliquid *ex Terrâ & Aquâ in Aërem ubique attolli, aut eò propelli*, & illud multifarium à Ventis quaquaversùm transferri.

Id autem esse multifarium.

CI. Quod in Aërem ex Aquâ, Terrâque attollitur, multifarium esse, quivis facilè capiet, qui infinita in Terrâ & Aquâ reperiri, & ut sursum alliciantur propellanturve; apta esse consideraverit.

Vapores ex Aquâ

CII. Id probant 1. *Vapores visibiliter* ex *quâvis Aquâ* elevati.

Halitus ex Terrâ. Sulphuris. Hoc ex quo constituatur.

CIII. 2. *Halitus* similiter ex Terrâ assurgentes, ac imprimis è Locis, ubi *Metallorum & Mineralium* aliorum fodinæ sunt frequentes, *Sulphuris* præsertim, quo accenso assurgunt Halitus & Acidi & Pingues: his namque constituitur Sulphur, cujus accensi fumus odore admodùm gravi nares solet afficere, quin respirationem impedire: atque insuper plantarum partes rodere ac corrumpere.

Halitus Sulphureos plantas urere

CIV. Quoties proinde observamus Arborum non tantùm folia, sed ramos quoque, magisque

giſque plantas uri quaſi vel corrodi à quibuſdam exhalationibus vel halitibus cum Vento per Aërẽ propulſis, & nunc ſpatio latiore, nunc anguſtiore aliquam Terræ plagam perreptantibus; toties Halitus illos eſſe Sulphureos, vel Sulphureis ſimiles, ex effectu & odore licet conjicere ſi non ſimul concludere.

alitus r Aërẽ ſpergi xios & iles.

CV. Poſtquam igitur patet modò memoratâ Experientiâ, diſpergi ac deferri per Aërem Halitus & Hominibus, & Brutis, & Plantis noxios, meritò quærat quivis veritatis Curioſus, an non utiles quoque tàm Hominibus, quàm Brutis & Plantis deferantur ſimiliter per Aërem Halitus, vel quævis alia corpuſcula ipſis utilia.

CVI. Nec dubito ego id aſſerere, poſtquam non tantùm Pluvia nominatis Creaturis utiliſſima defertur, delabitur indies per Aërem, verùm non raro cum Ventis blandioribus obſervantur ferri per Aërem, Halitus ſuaveolentes, Homineſque manifeſtè recreantes, ac roborantes.

ro Aëris iverſita e reſpira ionẽ eſſe iverſam

CVII. Quemadmodùm prætereà experimur indies propter Aërem procelloſum aut valdè pluvioſum impediri variis modis Reſpirationem, ita experimur ſimiliter ab Aëre ſereno & frigidiuſculo feliciùs procedere eandem Reſpirationem, noſtraſque augeri ac refici vires.

Et oriri vel va-ios mor-bos, vel ſanita-tem con ſervari.

CVIII. Rurſus, quemadmodùm experimur indies ab Aëre ardentiore aut algentiore tum Caput, tum alias corporis partes notabile pati detrimentum, afficique morbis gravibus, Gravedine, Catarrhis, Raucedine, Tuſſi, Phthiſi, & ſimilibus pluribus; ita experimur quoque ab eodem Aëre temperatiore, nec à Solis Radiis æſtuante, nec à Septentrionalibus rigoribus glaciante, non tantùm conſervari in ſanitatis ſtatu ſanos, ſed non parùm commodi accipere ipſos Ægros.

Quorũ reſpectu pluri-mùm ſit diverſus Aër.

CIX. Quoniam verò non ſemper ſibi eſt ſimilis Aër, ſed plurimùm diverſus 1. *ratione diei, vel noctis*, propter quotidianum Solis ortum, aſcenſum ac deſcenſum, occaſumque; 2. ratione *Verni*, *æſtivi*, *autumnalis*, aut *hyemalis temporis*, propter ejuſdem Solis ad nos acceſſum ac receſſum; 3. ratione *pluviæ* cadentis *multæ vel paucæ, nulliuſve*. 4. ratione *Ventorum à Meridie* imprimis aut *Septentrione* flantium, minùs ab *Oriente*, aut *Occidente*, plagiſve intermediis. 5. ratione *Nebuloſi* exiſtentis *Cœli*, aut *Sereni*. 6. ratione *Cœli* ejuſdem *tranquilli* exiſtentis, aut *proceloſi* & *conturbati*, & ſic porrò; neceſſe eſt, ut aliunde ipſi hæc accidat diverſitas; ergo ab aliis rebus ipſi admiſtis.

A cœlo ſuperiore Aëri ad-miſcẽtur Radii Solares.

CX. A *Cœlo* quidem *ſuperiore* manifeſtè ipſi admiſcentur *Radiis Solares*. An verò à *cæteris Aſtris* aliquid quoque Aëri accedat & admiſceatur, non æquè manifeſtum.

A cœlo medio pluvia, Nix, Grando, &c.

CXI. A *Cœlo medio* admiſcetur Aëri noſtro, in quo vivimus, quemque inſpiramus, *Pluvia*, *Nix*, *Grando*, & quivis Tonitruum, fulgurum, fulminumque fructus.

Ab Aquis Vapores.

CXII. Ab *Aquis* aſſurgunt & Aëri communicantur *Vapores* multifarii, *puri & impuri*, & forſan aliquid *Salis marini*.

A Terræ viſceri bus Hali-tus mul-tifarii, Sulphu-rei, Aci-di, &c.

CXIII. A *Terræ viſceribus* attolluntur & Aëri admiſcentur *Halitus*, *Exhalationeſque multifarii*, Sulphurei, Acidi, Salſi, Arſenicales, & ſimiles plures.

A Terræ ſuperficie Halitus varii. Ut & à Brutorũ excremen tis.

CXIV. A *Terræ Superficie*, ac præſertim à *Plantis Halitus* varii *ſuaveolentes*, aut *fœtentes Utiles* aut *Noxii*: & quidem *Spirituoſi*, *Oleoſi*, vel *Salini Volatiles* efferuntur.

CXV. A *Brutorum excrementis* Halitus itidem ſuaveolentes, quales ſunt vaccini; aut fœtentes, quales plerique alii; ab eorundem autem *Cadaveribus putreſcentibus* Halitus *ſemper* fœtentes ac noxii.

Vnde tanta in pleriſque Plantarum fructibus Spiritûs volatilis copia.

CXVI. Quoniàm verò *nec Aqua* quævis; Fontana, Putealis, Pluvialis, Fluviatilis, Paludoſa, vel Marina; *nec Terra* Arenoſa, vel Argillacea poſt qualemcunque ſui fermentationem *notabilem Spiritûs Volatilis partem diſtillatione promit*; meritò quæri poteſt, *unde* igitur *tanta in pleriſque Plantarum Fructibus, tàm humidis quàm ſiccis* ejuſdem *Spiritûs Volatilis copia?*

Ex Uvis, Pomis, Pyris &c. Spiritus volatilis.

CXVII. Notum enim, non tantum ex Uvis maturis expreſſis muſtum, & poſt hujus fermentationem Vinum haberi Volatili Spiritu abundans, verùm ex Pomorum quoque, Pyrorum, aliorumque fructuum expreſſis, mox fermentatis quoque Succis copioſum elici poſſe Spiritum Volatilem.

Et non tantum humidis, ſed & ſiccis.

CXVIII. Sed inſuper notum, non tantùm ex laudatis fructibus humiditate multâ ſcatentibus educi volatilem Spiritum, verùm ex ſiccis quoque fructibus, frumento quovis & ſimilibus, poſtquam cum Aquâ multâ fuerunt decocta, hinc & fermentata & tandem diſtillata: tunc enim copioſus ſolet prodire ſpiritus volatilis ex ipſis.

Spiritus volatilis non ex Aquâ nec Terrâ, Sed à Solis radiis, vel Pluviâ, vel utriſque.

CXIX. Cùm igitur ex ſolâ Aquâ, ut & eâdem cum Terrâ fermentatâ nullus, vel pauciſſimus ſaltem elici poſſit Spiritus volatilis; opus eſt, ut aliunde adveniat, & Plantis, earundemque fructibus communicetur.

CXX. Quòd ſi omnia expendamus, quæ Aëri, aut per Aërem Aquæ ac Terræ communicari notavimus, quæque tunc maximè ipſis communicantur, quando plus Spiritus Volatilis prodit ex laudatis fructibus; facilè agnoſcemus, id fieri à *Solis radiis*, vel *Pluviâ* vel *utriſque*; poſtquam iſti convenienter concurrentibus turgere ſolent Plantarum fructus ſpiritu volatili.

Pluviã nihil, vel parùm promere Spiritus Volatilis.

CXXI. Verùmenimverò diximus modò, Pluviam, quam facilè colligere atque aſſervare poſſumus, quin ſolemus, utut diu fermentatam, nihil vel parùm de ſe promere ſpiritus volatilis.

Vnde eſt à Radiis Solaribus.

CXXII. Cogimur proinde concludere, *A Solaribus radiis*, aut ſaltem *cum radiis Solaribuus Plantis communicari volatilem Spiritum.*

Ejus promum-cõdum eſſe cœlum ſuperius.

CXXIII. Unde inſuper patet, *Spiritûs volatilis promum-condum quærendum in loco à nobis remotiore, ipſoque adeò cœlo ſuperiore*: quod quadrat optimè cum multis aliis phænomenis, quæ faciunt ad conſtitutionem Naturalium Rerum Scientiæ, ſed ſolidæ, atque; quàm hactenus ab ullo accepimus, longè certioris, & à ſomniis vel figmentis planè alienæ. Sed de his aliàs, ſi Deus volet.

Spiritum Acidum in terræ viſceribus reperiri. Ut & variis rebus

CXXIV. Quemadmodùm Volatilem Spiritum deduximus à Cœlo, ita *Spiritum Acidum* offendimus *in Terræ viſceribus*, & quidem *manifeſtè* in variis corporibus concentratum, nec tantùm in *Salibus* variis, *Marino*, *Gemmæ*, *Foſſili*, *Vitriolo*, *Nitro*, *Alumine*, &c. verùm in *Sulphure* quoque & *Argillâ* quâvis pinguedine multâ ſcatentibus: magis verò *obſcurè* in metallis tàm perfectis, quàm imperfectis.

Eum à corporibus sejungi per ignem.

CXXV. Hunc *Spiritum Acidum* à corporibus, quibus junctus est, *sejungit* ac separat iterum *Ignis* in Terræ visceribus similiter observatus, & in *Sulphure conservatus.*

Et Aëri communicari, & per ventos quaquaversùm ferri.

CXXVI. Separatus & halitûs formâ existens Spiritus Acidus, quoties ad Antrorum Subterraneorum ostia pertingit, Aëri externo communicatur, quin Ventorum occurrentium ope quaquaversùm propellitur, & aliò etiam transfertur, plantas & Animalia suâ lædens acrimoniâ.

Ut & Sal volatile factum.

CXXVII. E Terræ Visceribus non tantùm Acidus Spiritus attollitur in Aërem, verùm *Sal* quoque *Spiritûs Volatilis ope Volatile* factum.

Hoc à Zonæ Torrida Aëri maximoperè communicari.

CXXVIII. Unde patet, à Regionibus Zonæ Torridæ subjectis Salem volatilem Aëri maximoperè communicari, tum quia ibidem Solis radii sunt potentissimi, adeóque ad spiritum volatilem secum abundantiùs eò depulsum aut delatum arctiùs Sali cuivis, etiam fixo immiscendum aptissimi.

Et quare

CXXIX. Cùm enim ex iis, quæ diximus superiùs, nobis maximè probabile visum sit, volatilem Spiritum à Cœlo superiore cum Solis radiis deferri per Aërem versùs Terram, quocunque & quandocunque potissimi ferentur Solis radii, eòdem ac tunc quoque abundantiùs feretur cum ipsis volatilis spiritus; E. maximè in Locis Zonæ Torridæ subjectis, aut propinquioribus, ut & in Regionibus versus Polum Arcticum vergentibus, quando Sol à Lineâ æquinoctiali vergit plurimùm versùs Tropicum Cancri, hoc est, Æstate, & vice versâ.

Fructuum maturitas unde.

CXXX. Unde non mirum, si, ubi *Æstas viget*, atque Sol radios suos liberè quaquaversùm vibrat, nec in opere suo à Ventis potentibus, ac præsertim cum frigore notabili comitatis, aut multâ pluviâ impeditur, *Fructus* omnes citiùs & feliciùs *maturentur*, & quidem *ratione Salis & Spiritûs volatilis maturitatem* promoventis; quemadmodùm ab intermixtâ per vicissitudines convenientes *pluviâ augmentum* accipiunt iidem Fructus, ac præsertim humidiores, quales Uvæ, Cerasa, Poma, Pyra, Pruna, &c.

Ab Halitibus variis commodum & noxa.

CXXXI. Quemadmodùm verò ab illis Halitibus variis temperatioribus commodum notabile accipiunt Plantæ, quin magnum beneficium Animalia; sic ab iisdem minùs temperatis, acrioribusque noxam notabilem, & quandoque necem.

Ut & ex Vaporibus & Aquis, exhalationibusque ex Terrâ & Plantis.

CXXXII. Idem omninò statuendum de Vaporibus ex Aquis, exhalationibusque ex Terræ superficie, Plantarumque partibus maximè Volatilibus assurgentibus, ac per Aërem dispersis, atque pro sui abundantiâ & diversitate Animalibus, & Homini præsertim mutationem aliquam afferentibus.

Aëris notabiles mutationes unde.

CXXXIII. *Aër* igitur notabiles mutationes accipit 1. à *Solis Radiis* æstum excitantibus. 2. à *Spiritu Volatili* unà cum Solis Radiis Aëri communicato. 3. à *Pluviâ* frequenti vel rarâ, copiosâ vel paucâ. 4. à *Meteoris Aëreis* cæteris. 5. Ab *Exhalationibus Terreis, Acidis* putà, *Salinisque* tum *Muriaticis*, tum *Lixivus*, sed *Volatilibus*, *Sulphureis*, &c. 6. A *Vaporibus* ex Aquis vicinis & maximè quietis assurgentibus, & in Aëre inferiore permanentibus, neutiquam ad Nubium regionem usque sublatis. 7. A *Ventis multifariis*, tum solitariis, tum comitatis.

Is A. 1669. de nox

CXXXIV. Aër autem noster Anno memorato superiore, si non omnium recensitorum, plerorumque saltem nomine fuit nobis redditus valdè noxius.

1. Ob frigus

CXXXV. Nam 1. *Solis Radii* toto tempore Verno, & aliquâ Æstatis parte, quin subsequente Hyeme ad hoc ferè tempus parùm virium habuerunt in Calore in Aëre excitando, quippe qui toto penè tempore isto *frigore* nos ursit molesto.

Et postea Æstum summum cum siccitate & quiete.

CXXXVI. Verùm tempore intermedio, Mense putà Iulio, Augusto, Septembri, & Octobri *Æstum magnum, imò summum* excitarunt in Aëre, Hominibus penè intolerabilem, cum *siccitate* importunâ, & *quiete* nimiâ: idque defectu Pluviæ ac Ventorum, rariùs tunc hic & in viciniâ observatorum.

Qui Æstus Humores liquavit, & Bilem auxit.

CXXXVII. *Æstus* autem ille magnus *Humores* omnes in corpore nostro liquavit, & *Bilem* insuper *auxit Acrioremque* fecit.

Frigus humorē acidum auxit & Pituitosum.

CXXXVIII. *Frigus* contrà *Humorem Acidum* in nobis reddidit *abundantiorem*, *Pituitosum* verò & *Glutinosiorem* & *copiosiorem*.

Unde varia mala

CXXXIX. Unde ad Æstûs notati accessum & continuationem pugna excitata est solito gravior inter Bilem Acidumque Humorem, donec prædominium obtinente Bile Febres secutæ sunt satis ardentes, cum Anxietatibus circa præcordia inexplicabilibus, propter Pituitam Glutinosam Bili segniùs cedentem, quinimò ipsam irretientem, donec eâdem vi erumpente Nauseæ succederet Vomitus tàm Bilis, quàm Pituitæ notatæ, & quandoque Humoris Acidi; quo existente in quibusdam simul Austero, Symptomata omnia erant molestiora & graviora.

Et tota corporis OEconomia turbata.

CXL. Redeunte autem denuò Frigore tàm intenso & aspero, quàm diuturno, aucti sunt denuò Humores Acidi & Pituitosi ex parte priùs à Bile subacti, à quibus vicissim oppressa est Bilis, totaque corporis nostri OEconomia turbata est magnopere.

Ut & Functiones læsæ, & tardè ad pristinā integritatem redactæ.

CXLI. Postquam enim Functiones in nobis pleræque à notatorum Humorum, sed quantitate mediocri & qualitate moderatâ existentium Ternario pendent; non mirum, si eisdem alternatim se multùm superantibus læsæ fuerint notabiliter Functiones omnes, nec nisi tardè ad pristinam redigi potuerint integritatem.

Primaria Affectûs causa.

CXLII. Hæc namque primaria fuit Affectûs diuturni & diversimodè affligentis Causa.

2. Spiritus volatilis sanguinis coagulationē impedivit, & noxiā humorū fluiditatē auxit.

CXLIII. 2. *Spiritus Volatilis* durante Solis æstu magnâ copiâ nostro Aëri communicatus, & in eodem Pluviæ ac Venti defectu permanens, quin continuè inspiratione attractus naturalem Sanguinis coagulationem ex parte impedivit, & noxiam Humorum omnium fluiditatem auxit.

3. Ob pluviā paucā Bilis acrior, & copiosior.

CXLIV. 3. *Pluvia* toto Æstus istius tempore *infrequens & pauca*, nec proinde Salem Volatilem copiosum per Aërem dispersum ex æquo dissolvens, atque in terram deferens, hactenus & ipsa quoque Causa fuit, quòd deficiente Aëris æstuantis refrigerio pluviam sequi solito Bilis fuerit reddita in nobis Acrior & copiosior, adeóque nocentior.

4. A Meteoris Aëris nihil noxæ.

CXLV. 4. *A Meteoris* cæteris *Aëris* notabilem nobis noxam evenisse, non memini.

CXLVI.

5. Ab Exhalationibus terreis Aër corruptus.

CXLVI. Sed 5. ab *Exhalationibus Terreis* ob ardentissimos tàm diu Solis radios sursùm elevatis, sed Uliginosis, Aëris nostri infectionem, corruptionemque auctam fuisse, non est quod dubitemus.

6. Vi & ab Aquarum vaporibus.

CXLVII. Et imprimis 6. ab *Aquarum* & in hâc Urbe & in locis propinquioribus propter Ventorum potentiorum silentium importunum stagnantium, & spontè putrescentium, vaporibus similibus, hoc est, putridis ac fœtentibus Aër jam æstuans nimiùm redditus est insuper putidus ideóque Hominibus nocentissimus. *Aquæ* autem *Leidenses* non tantùm *corrumpuntur* ac putrescunt *propter sui moram & stagnationem*; verùm etiam propter *Salsas* aliquot retrò annis *huc transmissas*, & ipsarum Corruptionem augentes. Vnde nisi *utrique malo remedium inveniatur & in actum deducatur*, *Corruptio* ista in annos singulos reddetur *gravior & nocentior*, ipsaque Civitas florentissima sensim suis *destituetur Civibus primariis*, mox & *plebejis*. Sicut proinde *Magistratus Leidensis meritò ac prudenter dat operam, ut avertantur hinc Aquæ Salsæ*, ita idem omnem absolvet hîc paginam, si prætereà *curet Aquas suas esse spontè mobiles*, nec tantùm à Ventis agitari ultrò, citróque; postquam Æstate solent silere sat sæpè ipsi Venti nec magnâ vehementiâ cieri: quò tamen tempore maximè solent corrumpi Aquæ atque putrescere, Vaporesque promere fœtentes, noxiosque.

Aquæ Leidenses quare corruptioni obnoxiæ.

Ejus medela.

Ab Aëre puro ac temperato Sanguinem in statu conservari, ab impuro corrumpi.

CXLVIII. Quemadmodùm enim ab Aëre puro ac temperatiore inspirato Sanguis noster in statu conservatur laudabili, ita ab eodem impuro & intemperato Sanguis noster corrumpitur, ac degener factus vitæ diu conservandæ ineptus redditur.

7. Defectu ventorum Aquæ immotæ, & Aër infectus permansit.

CXLIX. 7. *Ventis, potentioribus* præsertim, rariùs toto illo æstûs magni tempore flantibus, non tantùm immotæ manserunt Aquæ in suis alveis, verùm infinita & multifaria per Aërem volitantia corpuscula reddiderunt ipsum nobis nocentem.

CL. Quamvis enim ab istorum undecunque Aëri communicatorum corpusculorum nimiâ multitudine liberetur felicissimè Aër Pluviarum ope, aliquid tamen etiam illi beneficio conferre solent Venti corpuscula illa non tantùm dispergentes, ast deorsùm quoque in Terram & Aquam præsertim, cui immerguntur, depellentes.

Soli adscribenda Ventorũ frequentia & violentia; & contrà quies & silentium.

CLI. Quoniam verò *Venti* observantur *Æstate rariores & blandiores, cæteris autem anni temporibus frequentiores ac vehementiores*, adeóque *procellosi*, non videtur improbabile, *Soli* tunc *à nobis remotiori ex parte saltem adscribendam Ventorum frequentiam & violentiam*; sicut *eidem viciniori Ventorum quietem ac silentium*.

A Solis radiis, & Spiritu, atque Sale volatili V.m Ventorũ frangi.

CLII. Hoc si verum sit, videtur inde quoque concludi posse, *à Solis Radiis*, ut & *Spiritu Volatili* (quem cum Solis Radiis docuimus anteà à Cœlo superiori quaquaversùm deferri) quin & *Sale Volatili*, quoties Solis Radii dominium obtinent in Aëre, ibidem abundante *Vim Ventorum frangi & ad silentium paulatim deduci*.

Flatus quibus in nobis dissipantur.

CLIII. Quod egregiè quadrat cùm iis, quæ observamus in nobis fieri respectu *Flatuum*, qui similiter & ab *Igne Solari vel vulgari*, & à *Spiritu Volatili*, & à *Sale volatili* ac præsertim Oleoso felicissimè *superantur & discutiuntur*.

Flatuum Materia Aquea.

CLIV. Unde quis prætereà suspicari queat, *Ventorum*, sicut *Flatuum*, *Materiam* esse *Aqueam* & imprimis *Glutinosam*: *Efficientem* autem *Ignem qualemcunque, Solarem aut Subterraneum*, & quicquid Igne multo abundat, *vimque habet rarefaciendi Aquam concretam*. *Efficiens Ignis.*

CLV. Quemadmodùm enim *Flatus* in Corpore nostro generari observantur *ex Pituitâ* quâvis, sed imprimis *Glutinosâ & Tenaci*, & *à Bile*, præ cæteris humoribus & contentis omnibus *cum Igne proximè conveniente*, à quo *imbecilliore* promovetur Flatuum proventus, sicut ab eodem *auctiore* obtinetur eorundem discussio: ita non videtur mihi improbabile, ex *Aquâ* tum *Marinâ multum* viscosi continente, tum *in Terræ Cavitatibus* amplissimis *hærente*, atque ibidem *Sale Aluminoso*, aliove magis vel minùs *austero* imprægnatâ excitari *Ventos* tum à *Solis radiis debilius Marinam ferientibus & rarefacientibus*, tum ab *Ignibus subterraneis* in Sulphure accensis, atque conclusas *Aquas* plùs minùs *austeras*, vel etiam ab admistis partibus *Sulphuris pinguibus glutinosas factas incidentibus & rarefacientibus*, quin vi in *Aërem liberum* ipsos agitatos, quâ data porta, propellentibus, & ubi via denegatur, *horribilem Terræ Motum* ac *Tremorem*, quin quandoque *Montium & Vrbium eversionem* producentibus: donec tandem aut *ab Igne auctiore* magis magisque rarefacti *dissipentur*, disruptique discutiantur, aut *Pluviâ* occurrente *dissolvantur* & dejiciantur, sicque evanescant: sicut observamus *Flatus* in nobis aut *spontè tandem* rumpi ac *subsidere*, aut *arte assumptis Aromaticis, vel Sale volatili, oleoso præsertim* constantibus *discuti ac evanescere*: Adeò in omnibus ferè conveniunt inter se Macrocosmus & Microcosmus.

Ventorũ Materiã Aqua marina viscosa, vel in Terræ cavitatibus hærens Sale austero impregnata

Efficiens Solis radii, vel Ignis subterraneus

Terræ motûs causa.

CLVI. Ventos, si non semper, aliquando saltem in Terræ Cavernis produci, ac inde exspirantes quaquaversùm ferri, omninò videtur ex dictis & similibus observationibus pluribus sequi. *Ventos in Terræ cavernis produci.*

CLVII. Cùm verò *Septentrionales* notentur, in *Europâ* saltem, omnium *potentissimi ac vehementissimi*, valdè probabile videtur, *è locis Polo Arctico maximè vicinis*, atque *inhabitatis Ventos istos* maximam partem *Aëri communicari*: quamvis *alibi quoque, ubi Metallorum fodinæ* sunt, *eosdem excitari*, & tandem *erumpere*, inter alia *Terræ Motus*, ac *Montium eversiones* videntur evincere. *Venti Septentrionales potentissimi unde.*

CLVIII. Qui per Oceanum feruntur, observant non raró *ex ipso mari Ventos assurgere*, atque *procellas quoque certis in locis excitare*, dum alibi & in viciniâ sæpè satis tranquillum est mare ob Ventorum ibi flantium penuriam. *Ex ipso mari Vẽtos assurgere.*

CLIX. In quo Casu valdè mihi videtur probabile, *Hiatus* esse ibidem *ad Terræ interiora penetrantes, per quos Venti in Terrâ producti viam quærant & inveniant per Aquas medias*: cùm non tantùm in Mari, verùm in variis quoque Lacubus, imò Fluviis reperiantur loca profundissima, immensa, & vorticosa. An ideò Venti Occidentales ex Oceano ad nos delati Septentrionalibus sunt in violentia proximi? *Et quomodò id fiat.*

CLX. Utrùm verò in Aquis quibusvis Venti possint produci, non ausim asserere, ut nec negare: quamvis hactenus inclinem magis ut credam, in Terræ Cavitatibus potiùs illos excitari tantùm, quàm in mediis quoque Aquis: à quibus nimirum solent infringi & paulatim superari, sicut de Pluviis notavimus in superioribus,

Ventos in terræ Cavitatibus excitari.

Et ab Aquis & pluviâ infringi.

ribus, quæ Ventorum Domitores solent esse non rarò.

Aëris notabilis mutatio à quibus.

CLXI. *Aër* igitur noster, ut tandem aliquid de Causa Epidemii nostri Affectus Universali concludamus, notabilem mutationem accepit 1. à *Solis Radiis* durante æstate, atque autumno æstum in ipso summum excitantibus. 2. à *Spiritu atque Sale Volatili* copioso Aëri nostro tunc communicato, & in eodem diutinè permanente. 3. à *Pluviâ deficiente*. 4. ab *Exhalationibus Terreis* paludosis, adeóque *Salso Sulphureis*. 5. à *Vaporibus Aqueis* putridis ex Aquis stagnantibus, & tam spontè, quàm propter admistas Aquas Salsas insuetas corruptis ac putrescentibus, sursùm assurgentibus. 6. à *Ventis* suo silentio nec Aquas moventibus, nec contenta in Aëre satis depellentibus aut dispergentibus.

A causis Aërem corrumpentibus 1. Sãguis solito Biliosior. 2. Bilis aucta, volatilior & acrior 3. Pituita minùs tenax & glutinosa 4. Succus Pancreaticus minùs Acidus, & austerus. A frigore diuturno post æstũ 1. Sãguis pituitosior.

CLXII. Ab hisce autem Causis variis ad Aëris corruptionem augendam concurrentibus 1. *Sanguis* noster factus est *solito Biliosior*, hoc est, fluidior, & ad incendium capessendum aptior.

CLXIII. 2. *Bilis aucta* est in corpore nostro, quin eadem facta *Volatilior & Acrior*: unde productus circa præcordia æstus, Anxietas, Nausea, Vomitus, &c.

CLXIV. 3. *Pituita* reddita *minùs tenax & Glutinosa*; quin ex ipsâ plures producti *Flatus*, abdomen distendentes, ac præcordiorum Anxietates augentes.

CLXV. 4. *Succus Pancreaticus* redditus *minùs Acidus*, fractus nempe à parte Biliosâ in Sanguine auctâ, *minúsque Austerus*: unde liberiùs sævit Fel Acre, auctúsque in corpore calor, non quidem tàm urens, quàm Suffocans & angens.

CLXVI. Quemadmodùm autem Æstate ac durante in Aëre Æstu sicco & Sudo modò à me notata mutatio evenit nostris humoribus; ita tum *ante*, tum *post illum Æstum* molestum & morosum propter *Frigus* itidem *diuturnum & grave* 1. *Sanguis* redditus est solito *Pituitosior*, hoc est, *Crassior, Tenacior, minúsque fluidus*, & ad vitale incendium ritè suscipiendum minùs aptus.

2. Pituita aucta, & glutinosior.

CLXVII. 2. *Pituita aucta est* in corpore, quin eadem facta est *Glutinosior*; unde facilè potuerunt excitari in corporis partibus variis *Obstructiones*, mox & *Sanguinis aut Lymphæ stagnationes*, *Febres Intermittentes*, aliaque *ipsas consequi solita incommoda*.

3. Succus Pãcreaticus copiosior & acidior & austerior.

CLXVIII. 3. *Succus Pancreaticus* productus & *Copiosior*, & *Acidior*, & *Austerior*: quo ipso Pituitæ modò notatum vitium redditum pertinacius.

4. Bilis Diminuta, obtusior, ac inertior.

CLXIX. 4. *Bilis* contrà *Diminuta* est, factaque *Obtusior* ac *Inertior*; unde *Calor* quoque *naturalis* est *Diminutus* in Corpore, quin secuti *Affectus Frigori aucto vulgò adscripti*; de quibus posteà agemus pluribus.

Aër sic mutatus causa universalis hujus affectus, & quare.

CLXX. Cui *Aëri*, quemadmodùm narratum est, *plurimùm mutato*, tanquam *Universali Causæ*, quamque vitare potuit nemo in eodem permanens, meritò *adscribimus Affectum nostrum Epidemium*, tum quia ab *Ipso deduci possunt commodè omnia Symptomata in ipso observata*, tum quia *nullæ aliæ Causæ Universales, à quibus notatus Affectus cum suis Symptomatibus deduci queat, habuerunt locum*: quod priùs ostendendum, quàm ad Symptomatum singulorum dicto Aëri debitorum explicationem pergamus.

CLXXI. Diximus autem in superioribus, *Causas Epidemiorum Affectuum Universales* quærendas, inveniendasque *in sex rebus dictis nonnaturalibus*; docuimusque Ipsorum *Causam frequentissimam* existere *Aërem*, *rariorem Alimenta*; *rarissimam Motum Animi, Corporisque vehementem*.

Nõ fuisse alimenta, & quare.

CLXXII. Epidemium nostrum Affectum ab *Alimentis deduci non posse* inde patet, quòd *nec eodem cibo*, præsertim noxio, *nec eodem potu* usi fuerint omnes Leidæ Incolæ; non potuit proinde, nec debuit ab alterutro vel utroque deduci notatus & Universalis Affectus.

Cibum duobus contineri.

CLXXIII. *Cibus* duobus ferè continetur, *Pane*, aliisque *omnibus, quæ cum Pane, aut* præter Panem *comedi solent*, sive *Carnes* sint, sive *Pisces* sive *variæ Plantarum partes*, & imprimis *Fructus horarii*.

Non fuisse & alia Esculenta.

CLXXIV. Anno autem superiore *Panem* habuimus *laudabilem*, *Carnesque ac Pisces haud contemnendos*, sed *nec ullæ Plantæ edi solitæ fuêre vitiatæ*. Cibo igitur non potest, non debet adscribi Affectus noster Epidemius.

CLXXV. Si quis tamen *Cibum* ingurgitaverit *copiâ nimiâ*, vel usurpaverit *non satis laudabilem, minúsque ritè paratum*, potuit eo ipso Affectum dictum reddere in se *graviorem*, aut simili ansam præbere: quod tamen quia non est factum ab omnibus, aut plerisque, non potest quoque Cibus tanquam Universalis nostri Affectûs Causa culpari.

Nõ fuisse potum.

CLXXVI. *Potus* verò cùm hisce in locis *frequentissimus* sit *Cerevisia*, eaque *multifaria*; *rarior* verò *Vinum*, idque similiter *multifarium*; *nec* tamen *eâdem Cerevisiâ*, *eodemve Vino* usi fuerint omnes hujus Urbis Incolæ, non video, quâ fronte Potui queat tribui Affectus noster Epidemius.

Affectus hic cerevisiæ salsæ non adscribẽdus & quare.

CLXXVII. Omninò namque ridiculum & planè absurdum est, quòd aliqui Cerevisiæ Salsæ, utpote ex Aquâ Salsâ paratæ adscripserint hunc Affectum.

CLXXVIII. Nam 1. posito, quod tamen falsum est, omnes usos tunc fuisse Cerevisiâ Salsâ, an ex ipsâ omnia Symptomata in Affectu nostro observata deduci possent? nil minùs.

CLXXIX. 2. Esto, Cerevisiâ salsâ usi fuerint subinde, vel aliquandiu aliqui, potuit ab illâ reddi affectus notatus in quibusdam Symptomatibus gravior & molestior, neutiquam verò ab ipso effici ac produci.

CLXXX. 3. Non minùs eo Affectu laborarunt, qui nullâ sunt usi Cerevisiâ salsâ, ergò huic Cerevisiæ salsæ adscribi non potest idem Affectus.

CLXXXI. 4. Wesopiæ, unde tantùm dulcem, hoc est, minimè salsam huc translatam somniarunt aliqui, aliisque persuadere conati sunt, Cerevisiam, æquè gravis: imò gravior quàm hic, fuit idem Affectus Epidemius; is proinde salsæ Cerevisiæ minimè adscribendus.

Non tantùm Plebejos, sed & literatos fuisse hic deceptos.

CLXXXII. Sed homines in rebus ipsis accuratè ac distinctè expendendis parùm versati, ne videantur minimè sapere, desipientiam suam testantur abundè talibus, tamque ridiculis commentis; quibus non tantùm auscultare observo Plebejos, & Disciplinarum bonarum rudes, sed, quod non tantùm mirum, verùm insuper turpe, Literatos, nec tantùm, qui ex ipsis Bœotûm in patriâ, crassoque sub aëre nati sunt, sed etiam Ingenio, Iudicioque aliàs prædiros & valentes: quamvis plerique tum Theologi,

[T]heologi, [&] Iuri[s]periti [ine]pti re[ru]m me[di]carum [Ce]nſores.

logi,tum Iuriſperiti,(& utinam excuſari poſſent ab illo errore multi magis nomine tenus,quàm re ipsâ Medici!) tum inepti obſerventur rerum Medicarum Arbitri ac Cenſores, (quam tamen provinciam affectant plerique) ut me ſæpè pudeat craſſæ ipſorum ignorantiæ & ad judicium aptum de medicis rebus ferendum ineptitudinis.

[Ip]ſorum [j]udicia [ap]ud plebem ni[m]ium [po]nderis [h]abere.

CLXXXIII. Dum verò authoritate valent iſti homines apud imperitam plebem, ridicula ipſorum effata & judicia plus ponderis habent apud ipſam,quàm ſolidiſſima Medicorum præſtantiſſimorum ratiocinia: ita deſueverunt plerique ſolidè ratiocinari,atque ad veritatis ſtateram dicta quævis expendere, contenti cum turbâ inſanâ ſequi antecedentium gregem, ac gregis Ducem qualemcunque; quinimò ire quà itur, rarò quà eundum eſt.

CLXXXIV. Affectus ergò noſter Epidemius nec Cibo,nec Potui ab omnibus uſurpato & vitioſo adſcribi potuit,aut debuit.

Affectus [h]ic non [a]dſcribendus Animi & Corporis motibus. Vehementibus.

CLXXXV. Quemadmodùm autem Alimentis communibus & corruptis adſcribi non poteſt Affectus noſter Epidemius, ita idem longè minùs adſcribi poterit *Animi*, hinc & Corporis motibus vehementibus, & *ſimilibus* & *communibus.*

CLXXXVI. Dixi Animi, Corporiſque Motibus *Vehementibus*,niſi enim vehementes fuerint & violenti,Affectum aliquem grandem ac moleſtum in corpore nunquam excitabunt.

Et ſimilibus.

CLXXXVII. Addidi *Similibus*,niſi enim ſimili modo Animi hominum moveantur & commoveantur,ſimiles in ipſis Effectus & Affectus producere non poterunt.

Atque Communibus.

CLXXXVIII. Subjunxi tandem *Communibus*, niſi enim & vehementes, & ſimiles tum Animi, tum Corporis Motus, quibus Homines plures commoveantur ac cieantur, ſint illis omnibus communes, ſimiles adeóque Epidemios Affectus haud poterunt in illis producere.

Et quare.

CLXXXIX. Cùm ergò nullæ Cauſæ extiterint anno ſuperiore, quæ tum vehementes, tum ſimiles,in omnibus, pleriſque ſaltem hominibus potuerint producere Animi, Corporiſque Motus, hinc & alicui Epidemio Affectui anſam præbere; meritò *omnem tunc temporis ſævientis Affectus Epidemii Cauſam ex Aëre tunc plurimùm à ſtatu naturali recedente putamus deducendam*,cùm *præterea* non ita difficulter cum *omnibus ſuis Symptomatibus* ex *ipſo poterit deduci*: quemadmodùm id non ſemel jam monuimus,& impoſterum ordine probare aggrediemur.

Febris in hoc affectu intermittens.

CXC. Poſtquam verò inter varia *Symptomata*, vel Affectus in Epidemio iſto malo moleſtiores primum locum *Febri*, & quidem *Intermittenti* omnes omninò Ægros tunc afficienti dedimus,ab illâ quoque noſtræ explicationis & Aëri corrupto applicationis faciemus initium.

Tertiana, primùm ſimplex, mox duplex, quandoque triplex.

CXCI. Fuit ergò communis omnibus *Febris*, ſed *Febris Intermittens*, & quidem cùm primùm ſæviret hoc malum,*Tertiana*, eaque in pleriſque primùm *Simplex*, & mox *duplex*, quandoque *triplex.*

Intermittentes Febres unde oriantur.

CXCII. *Intermittentes Febres omnes ordinatas & ſtatis paroxyſmis accedentes arbitror* ego (ſicut in Praxeos meæ lib. 1. cap. 36. id pluribus deduxi) *ortum habere ab Obſtructione unâ vel pluribus Ductuum Pancreaticorum Lateralium à Pituitâ plùs vel minùs copioſâ & glutinoſâ ibidem hærente*,atque *tamdiu Succum Pancreaticum continuè in Pancreatis Glandulis à Sanguine ſecretum ibidem quoque ſiſtente, donec à notato Succo propter ſui moram acriore facto per obſtruentem Pituitam via ipſi perforatione paretur,atque ab eodem tunc ad tenue Inteſtinum delato & vitioſo,quippe acriore,vitioſa fiat cum Bile eò,confluente Effervescentia:*unde tum *halitus ſimiliter vitioſi*,& *ſolito acidiores*, tum *Liquor ex Bilis, Succi Pancreatici, & Pituitæ confluentium & in unum coëuntium Ternario exurgens per Lacteas Venas ad Cor delati Effervescentiam in Sanguine eò confluente excitent itidem vitioſam*,& quidem talem,*quæ non tantùm frequentiorem producat Pulſum*,verùm *totam Sanguificationem vitiet, cum multifariis Symptomatibus multifarium illud Sanguinis vitium conſequentibus.*

CXCIII. Hæc mea dicta cùm ampliorem mereantur explicationem,libet in nonnullorum gratiam ſingula accuratiùs examinare atque expendere.

Ab Halitibus acidioribus, & liquore ſimili.

CXCIV. Exiſtimo igitur Febres Intermittentes omnes, & quidem ordinatas, ſtatiſque temporibus per Paroxyſmos recurrentes,quales Tertianæ ſunt & Quartanæ,ut de notiſſimis & frequentiſſimis tantùm loquar,ortum habere ab Halitibus Acidioribus,atque Liquore penè ſimili à Tenui Inteſtino, & quidem per Lacteas Venas, hinc & Ductum Thoracicum cum Sanguine deſcendente ad dextrum Cordis Ventriculum delatis, & ibidem *vitalem Sanguinis Effervescentiam vitiantibus*,atque *præter Pulſum frequentiorem aliàs quoque Functiones* plures paucioreſve,plùs minuſve *lædentibus.*

In Pancreate Febrium Intermittentium focus.

CXCV. Quoniam namque *ad Intermittentem Febrem producendam*(*Febrem* enim *omnem in læsâ vitali Sanguificatione*,quæ in Corde fit, *conſiſtere*, admitto cum pleriſque Medicorum) *requiritur*, ut 1. *ejus Cauſa feratur ad Sanguinem* in *Cordis Ventriculis mutationem vitalem ſubiturum*. 2. ut *Ejus Cauſa non feratur eò continuè,verùm per intervalla nunc breviora,nunc longiora*:Et *nulla pars in Univerſo corpore aſſignari poteſt, uno excepto Pancreate, à quâ defertur aliquid ad Sanguinis maſſam continuè,cujuſque pars aliqua impediri poteſt,ne eò feratur perpetuò, quæque iterum ſublato ex parte,aut in totum impedimento, eò deferri poteſt tempore licet diverſo;meritò in Pancreate quæſitus*,quin Deo annuente *inventus* eſt *Intermittentium Febrium Focus*:poſtquam *in ipſo culpatæ à me Obſtructiones ex irrefragabilibus deductæ ac demonſtratæ ſunt experimentis.*

Succum Pancreaticum eſſe ſubacidum.

CXCVI. *Succum Pancreaticum Subacidum* eſſe,manifeſta evincunt Experimenta.

Et morâ fieri acidiorem.

CXCVII. *Eundem morâ fieri ſolitò Acidiorem*, patet quoque pluribus experimentis, tum in corpore ipſo,tum extra ipſum factis.

Ab Acido Acriore. Febrium Intermittentium Paroxyſmi.

CXCVIII. *Ab Acido* verò *aucto & acriore Intermittentium Febrium Paroxyſmos ſuum habere ortum*,evincunt & *Symptomata in earundem principio moleſta.Frigus,Horror,Rigor,& eorundem Emendatio per Medicamenta Acidum temperantia.*

Succum Pancreaticum in Ductibus ſiſti.

CXCIX. *Succum Pancreaticum* in *Ductibus ſuis lateralibus per eorundem Obſtructionem ſiſti poſſe*,evincit *Obſtructionis Eſſentia.*

Per Obſtructionem.

CC. *Obſtructionem ſæpius in notatis Ductibus Lateralibus excitari*,probat *Liquor cæruleus,aliove colore notabili tinctus per Ductum medium* in te-

nue

nue Intestinum desinentem *Syringæ ope immissus*, & *in quasdam* duntaxat,*non verò omnes Pancreatis Glandulas admissus.*

CCI. Per patentes namque Laterales Ductus penetrat usque ad Glandulas Liquor dictus,easque colore suo inficit;per quos autem nequit penetrare,eosdem obstructos,aliterve extreme clausos esse oportet,sed obstructos eos potiùs esse, arguit Liquor ex Sale Volatili constans & colore alieno tinctus paulatim per occlusos Ductus laterales viam sibi parans.

A Pituitâ glutinosâ.

CCII. In *Ductibus illis Obstructionem* & quidem à *Pituitâ Glutinosâ* produci posse,probat Pituita similis in Ductu medio à me in Cadaverum dissectione reperta satis copiosa.

CCIII. Ab eâdem Pituitâ Glutinosâ in Ductibus dictis obstructionem excitari,& Intermittentes Febres inde produci,evincunt pleraque *Febrifuga Pituitam Glutinosam incidentia & solventia*, eandemque non rarò sensibiliter per *Vomitum* aut *Dejectionem* Expellentia, vel insensibiliter cum *Urinis* aut *Sudoribus* Evacuantia.

Pituita nullibi copiosior, quàm in tenui intestino. Eadem unde fluidior fiat

CCIV. *Pituita qualiscunque* nullibi copiosior *reperitur* cumulata & pura,quàm *in Tenui Intestino.*

CCV. Eadem *solvitur & fluidior* fit, mox & per Lacteas Venas ad Cor,hinc cum Sanguine quaquaversùm transfertur,1.ab *Aëris æstu quovis*,Solis Radiis vel Igni nostro accepto ferendo.2.à *Corporis Motu vehemente*;& quandoque forsan 3. ab *Irâ immoderatâ* & aliquandiu perseverante.4.Ab *Alimentis, Condimentis Medicamentisve* Spirituosis vel *Aromaticis*,ut & *Sale Volatili* copiâ nimiâ usurpatis.

Unde iterum coagulatur.

CCVI. Eadem *coagulatur* iterum & imprimis in Vasis angustioribus 1.à *frigore externo* Aëris, Aquæ,Venti,Pavimenti,Vestium,Indusiorum, &c. 2. à *quiete corporis* mox vehementem corporis motum subsequente.3.à *Terrore aut Mœrore magno,inexpectatoque.* 4. *ab Alimentis, Condimentis, aut Medicamentis frigidis* & *coagulandi* præsertim *vi præditis,Potu* præsertim *gelido* affatim hausto, & imprimis *Glacie, aliisque gelidiore* atque *glaciante facto.*

Quare Intermittentes febres excitentur omni Anni tempore.

CCVII. Hinc est,quòd tàm frequenter Intermittentes excitentur Febres omni anni tempore, quoniam semper potest solvi à re nonnaturali Pituita, & ad Sanguinem, quin quaquaversùm ad omnes Corporis partes, ipsumque adeò Pancreas propelli;atque mox ibidem à re itidem nonnaturali peccante coagulari, atque sic Obstructionem parere, adeóque Intermittenti Febri ansam præbere.

Quare frequentiùs Æstate & Autumno quàm Vere aut Hyeme.

CCVIII. Hinc est,quòd tum Æstate, tum Autumno frequentiùs quàm Vere aut Hyeme Intermittentes excitentur Febres;quoniam Æstate quidem ob Aëris æstum soluta est magis Pituita & quaquaversùm delata,quæ à re nonnaturali, Aëre inexpectato frigidiore,Potuve simili facilè coagulatur & Obstructionem parit; Autumno verò à Re nonnaturali peccante solvitur notata Pituita, & ab Aëris mutabilis frequentiore frigore facilè coagulatur iterum, Obstructionem producens febrilem.

Quare Æstate magis Tertianæ, quàm aliæ.

CCIX. Quia verò Æstate, quandò Æstus urget, Bilis augetur in Corpore, ipsaque Pituita redditur fluidior, succusque Pancreaticus temperatior, idcircò,quæ tunc producuntur Obstructiones,solutu solent esse faciliores,ideoque citiùs solubiles;adeóque Febres inde ortæ Tertianæ potiùs,quin cum calore majore ac molestiore copulatæ.

Quare Autumno magis Quartanæ.

CCX. Rursùm quoniam Autumno; quandò magis mutabilis est Aëris constitutio & ad frigus tendens, parcior existit tunc in corpore Bilis, & ipsa Pituita redditur copiosior & Glutinosior,Succusque Pancreaticus Acidior,idcircò, quæ tunc producuntur Obstructiones,solutu sunt difficiliores, seriùsque solubiles, adeóque Febres tunc frequentiores oriuntur Quartanæ, quàm aliàs, quin cum frigore majore ac diuturniore copulatæ.

Quare in hoc affectu Febres intermittentes. 1. fuere Tertianæ.

CCXI. Anno igitur superiore cùm inciperet hîc sævire Affectus Epidemius,quoniam id sub finem mensis Julii factum, urgente tunc Solis æstu vehementi post præcedens Aëris longum ac grande frigus,quæ fuerunt excitatæ Febres,fuere 1. Intermittentes,& quidem Tertianæ, quæ facilè potuerunt produci ob Pituitam durante frigore antecedente copiosam & tenacem in corpore genitam, sed à subsequente Æstu solutam,& quaquaversùm propulsam, ideóque ad Pancreatis glandulas & Ductus quoque delatam,mox ad quodvis in Diætâ commissum erratum,Potum frigidiorem,Frigus aëris qualecunque,nocturnumque adeò denudato corpore exceptum,&c.iterum in notatis Ductibus pluribus,paucioribusve coagulatam, eosdemque Obstruentem,& quidem *Obstructione Febrili.*

Ab obstructione Febrili Symptomata hujus affectûs.

CCXII. *Obstructione* dixi *Febrili*,quoniam non Sanguinem,Inflammationem pariturum, sed Succum acidum in vasis suis sistebat, qui morâ factus acidior,adeóque acrior, non Ductus solidiores ac firmiores, sed Pituitam Obstruentem sequiorem perforans,viam sibi fecit ad tenue Intestinum, in quo ratione suæ acrimoniæ cum Bile effervescentiam instituens vitiosam,& quidem febrilem,Symptomata produxit superiùs enumerata, & in sequentibus explicanda.

CCXIII. Quemadmodùm verò per plures Pancreatis Ductus delata est ista Pituita, ita in pluribus quoque potuit eadem coagulari, & Obstructionem Febrilem producere.

CCXIV. Quemadmodùm rursus potuit eadem Pituita diversâ quantitate contenta fuisse in Ductibus diversis, ita potuit Obstructio diversa produci in Ductibus diversis, adeò ut una citiùs, altera solveretur tardiùs; ideóque Paroxysmus diversus produceretur ab Obstructione notatâ diversâ.

CCXV. Ampliùs,quemadmodùm sæpiùs potuit peccare idem Homo in variis diætæ partibus, ita potuit diversis temporibus produci in diversis Pancreatis Ductibus Obstructio Febrilis.

Quare Tertianæ fuerit simplex, quare duplex aut triplex.

CCXVI. Atque hinc deduci debet Febris Tertiana tunc omnes affligens,quosdam quidem simplex,alios verò duplex,aut triplex.

Unde diversitas temporis accessûs, durationis, & Symptomatum in Paroxysmis.

CCXVII. Quin hinc deduci potest diversitas temporis accessûs,durationis,& Symptomatum in Paroxysmis Tertianarum istarum diversarum singulos Ægros diversimodè afficiens.

CCXVIII. Alii enim Paroxysmi anticiparunt, alii postposuerunt, alii eâdem horâ accesserunt.

CCXIX. Rursus Alii Paroxysmi diutiùs, alii breviùs,alii eodem durarunt tempore.

CCXX. Denique Alii Paroxysmi fuere prioribus leviores,alii graviores,alii quoad Symptomata similes.

CCXXI.

Unde Febris continuæ diversitas, ut Febris intermittens in quo consistat.

CCXXI. Verùm necessum est,ut *Febris Continua* in aliis citiùs,in aliis tardiùs priori copulatæ rationem quoque afferamus.

CCXXII. Quemadmodùm verò docuimus in præcedentibus,Intermittentem Febrim pro Foco requirere atque agnoscere Partem, cui cum Sanguine, adeóque Corde commercium est continuum,sed ita,ut ex parte saltem possit ad tempus impediri,& postmodùm spontè,hoc est, à Rebus in corpore existentibus,ac per se agentibus restitui notatum commercium; ita Febris Continuæ Causa vel in ipsis Vasis Sanguinem vehentibus, ipsoque adeò Sanguine, ipsiusque partibus multifariis, vel in tali parte consistet, quæ continuum cum dicto Sanguine,ipsoque Corde habeat commercium,sed ita,ut illud non nisi in totum possit impediri ac interrumpi,nec certis temporibus ab internis causis denuò restitui.

In quo Continua.

Aërem primariam fuisse Febris Continuæ causam externam.

CCXXIII. Cùm verò *Sanguis* vel ab *externis causis* malè possit affici,adeò,ut inde excitetur *Febris*,vel *ab internis*,& his multifariis ; considerandum est,inter *Causas externas* ipsum *Aërem* jam sæpiùs notatum *primariam fuisse Continuæ Febris Causam*, quatenus valdè *æstuans* tum *per Cutis poros* quaquaversùm penetrans,tum in *Pulmones inspiratus Sanguini se junxit*, *eundemque* non tantum *fluidiorem* præstitit, verùm eidem *partes igneas*, ut & *Salinas Volatiles* multas communicavit, unde ipsius *Effervescentia & rarefactio*, *dissolutioque* facta est *major*,sicque *Continua excitata Febris*.

Internā Bilem.

CCXXIV. Inter *Causas Internas* propter *Bilem ab eodem Aëre* tum *Igneis*,tum *SalinisVolatilibus* partibus abundante *Acriorem* factam continuè *vitiosa* tum in *tenui Intestino*,tum in *Corde*,est producta *Effervescentia*, eaque cum *Calore notabili* conjuncta,ideóque *Febrilis*.

Hic accessit Massæ Sanguineæ constitutio vitiosa.

CCXXV. Æstuans igitur Aër tum immediatè, tum per intermediam *Bilem* priùs à se malè affectam Continuæ Febris Causa fuit:cui accessit *Totius Massæ Sanguineæ*, *omniumque ex ipsâ productorum humorum vitium & constitutio vitiosa à Tertianâ Intermittente memoratâ dependens*.

Ejus causa.

CCXXVI. Nam *Succus Pancreaticus* propter Ductuum lateralium obstructionem ibidem moram nectens,Acriorque factus, postquam per obstruentem Pituitam viam sibi fecit,non tantùm Paroxysmum Febrilem producit,sed *Sanguinem universum omnesque ex ipso producendos humores plus minúsve* pro vitio suo majore aut minore *corrumpit*. Unde propter illam corruptionem in ipsis etiam desinente paroxysmo remanentem, Continua potuit imò debuit subsequi Febris.

CCXXVII. Illud autem faciliùs,citiúsque contingit, quando *plures concurrunt Causæ*, sicut in hoc Affectu Epidemio factum,*Æstus* sc. *Aëris permanens*,ut & *Bilis ab eodem Aëre* antequam Febris ulla excitaretur *jam vitiata*, & indies ampliùs à naturali statu abducta,etiam ab *Effervescentiâ vitiosâ* propter *Succum Pancreaticum* Intermittentis Tertianæ Paroxysmos producentem.

CCXXVIII. *Continua* igitur *Febris* Affectum nostrum Epidemium comitantis *Causam internam primariam* censemus *Bilem* multis nominibus malè affectam,sicut jam dictum, explicatumque.

Anxietates circa præcordia unde.

CCXXIX. Tertium inter notati Epidemii Affectûs Symptomata locum dedimus *Anxietatibus circa præcordia plerosque mirè torquentibus*.

1. Ab effervescentiâ vitiosâ.

CCXXX. Easdem Anxietates deducimus 1. *ab Effervescentiâ vitiosâ perpetuò in tenui Intestino propter Bilem*,uti dictum,*vitiatam excitatâ*,& *halitus* solitò *plures*,*acrioresque* producente, qui tum ipsum *Intestinum*, tum *Ventriculum distendentes anxietatem* illam pariant.

2. A Pituitâ glutinosâ.

CCXXXI. Easdem Anxietates deducimus 2. à *Pituitâ glutinosâ* præcedenti Aëris frigori debitâ, & in *tenui Intestino hærente*, nunc verò partim à subsequente *Aëris æstu*, partim à notatâ *Bile* solutâ, & modò memoratis Halitibus sub *Flatuum* specie junctâ, eandemque *Anxietatem augente*.

3. A Succo Pancreatico.

CCXXXII. Easdem Anxietates deducimus 3. à *Succo Pancreatico* suo tempore paroxysmos febriles producente, atque tunc Effervescentiam in tenui Intestino ampliùs vitiante,& *Anxietates* dictas simul *augente*.

Anxietatum augmentum à primaria Febris causa.

CCXXXIII. Quoties namque novi excitabantur Paroxysmi, toties augebantur simul in Ægris notatæ Anxietates; quarum proinde augmentum meritò adscripsimus primariæ Intermittentis Febris Causæ.

Nausea à Bile.

CCXXXIV. Quarto loco *Nauseam* plerisque valdè molestam recensuimus:eamque à modò memoratis & Bili præsertim adscriptis deducimus *Halitibus*,ut & ipsi *Bili* omnia in tenui intestino turbanti,& aliquâ sui parte ad Ventriculum assurgenti, atque unà cum halitibus ipsum ad vomendum irritanti.

Vi & Vomitus.

CCXXXV. Iisdem *Halitibus & Bili* potentiùs Ventriculum irritantibus, utpote majore copiâ eò assurgentibus tribuimus *Vomitum* tunc frequentem, molestumque, quinto loco memoratum.

Hic quando frequentior & molestior.

CCXXXVI. Fuit autem iste Vomitus frequentior, & molestior ad singulos paroxysmorum novorum febrilium accessus, & quidem plerumque, quando frigori qualicunque succedebat Calor:quo tempore in plerisque Febribus Intermittentibus excitari solet Vomitus, rariùs aliàs; nec mirum.

Ejus causa.

CCXXXVII. Tunc enim (postquam à Succo Pancreatico Acidiore, ac imprimis simul Austeriore Paroxysmum febrilem producente oppressa fuit in tenui Intestino Bilis, ac compressa) desinente notati Succi affluxu novo vires & dominium viciffim nanciscitur *Bilis*, aliquâ sui parte ibidem subsistens & à recenti continuè accedente aucta ; unde *plures*, *volatilioresque* tunc assurgunt *Halitus*, qui *totum Intestinum* irritantes tum ad sui , tum ad Pituitæ à notato Succo magis solutæ ac mobilis , tum ad Bilis, tum ad Succi Pancreatici cum Pituitâ juncti propulsionem tàm sursùm,quàm deorsùm huic Vomitui ansam præbent.

Qualis Materia vomitu excreta.

CCXXXVIII. Materia Vomitu excreta fuit multifaria,semper *Biliosa* & amara, sæpiùs simul *Pituitosa*, subinde simul *Acida*,vel *Austera*,ingratum ob Bilis admistionem saporem *vitriolatum* producens:Colore nunc *flavo*,nunc *pallido*, quandoque *virescente*,aut *subnigricante*.

Biliosa, & quare.

CCXXXIX. *Biliosa* & *Amaricans* fuit materia vomitu excreta propter Bilem in corpore auctam & mobiliorem factam,quin ob sui volatilitatem facilè ad Ventriculum propulsam.

CCXL.

Pituitosa & quare.

CCXL. *Pituitosa* fuit eadem propter Pituitam durante frigore antecedente auctam & glutinosam, nunc demùm à subsequente Aëris æstu, & Bile auctiore atque acriore solutam, fluidamque factam.

Acida austeraque, & quare.

CCXLI. *Acida* fuit & *Austera* eadem vomitu excreta materia propter Succum Pancreaticum à præcedente frigore acidiorem, austerioremque factum, & nunc Intermittentem febrem producendo ad tenue Intestinum delatum, sed itidem propter moram acidiorem factum, & Pituitæ immersum, & unà cum ipsâ excretum.

Ingratũ saporem habens, & quare

CCXLII. *Vitriolatum*, aliásve *ingratum saporem* habens materia Vomitu excreta est, propter *Succum* eundem *austerum* unà cum *Bile* intimiùs junctum & saporem illum producentem.

Color excretorum unde.

CCXLIII. *Color* excretorum *flavus* fuit à Bile copiosâ, *Pallidus* à Pituitâ multâ, *Virescens* ab acido succo ac Bili juncto, uti *Nigricans* ab eodem magis corrupto, Bilemque ampliùs corrumpente.

Appetitus prostratus unde.

CCXLIV. *Appetitus Ciborum* fuit 6. in *plerisque prostratus*, talisque permansit in multis longo tempore ob memoratos modò Humores ternos vitiatos, Bilem acriorem, copiosioremque, Succum Pancreaticum austeriorem, ac Pituitam glutinosam. Permansit autem talis diutiùs, quoties plures simul concurrerunt causæ notatæ, ac segniùs fuerunt emendatæ: sicut contrà cessavit citiùs, quoties causæ concurrerunt pauciores, minúsque graves, citiúsque cesserunt Medicamentis, aut Diætæ convenienti.

Et ejus duratio unde.

Emendari sæpè humores vitiosos ope Diætæ.

CCXLV. Emendantur namque non rarò Humores vitiosi non tantùm vi Medicamentorum, cùm sæpè nulla sumantur, sed etiam Diætæ ope, sed illi emendationi conciliandæ aptæ, non quidem temperatæ qualis Sanis debetur, sed à Temperie ac mediocritate recedentis, ita tamen, ut cujusvis humoris peccantis vitio sit subcontraria, & illi proinde corrigendo, temperandoque conveniens: sive Diæta illa præscribatur à *Medico* perito, sive, quod frequentiùs evenit, casu talis eligatur, usurpeturve ab *Ægro*: nam in eâ adornandâ sæpiùs casus, quàm ratio habet locum.

CCXLVI. Et profectò miramur meritò tantas non tantùm in pejus, verùm in melius quoque mutationes fieri à Diætâ toties casu mutatâ; nec tamen istarum mutationum rationes, Causásque veras observari satis à Medicis, aut notari in eorum scriptis, quò & aliis serviant: postquam longè faciliùs per Diætam regi se patiuntur Ægri, quàm per Medicamenta: quæ Diæta si præscribatur illis non morosa & fastidiosa, quin sat sæpè imaginaria; verùm facilis, grata, & ab experientiâ desumpta, plurima ejus ope bona redundant in Ægros & Convalescentes.

Ciborum Fastidiũ molestũ unde.

CCXLVII. Importunum & maximè molestum fuit 7. in nonnullis Ægris quorumvis *Ciborum*, Esculentorumque *Fastidium*, ad plures nonnunquam hebdomadas ipsos vexans & angens: quod meritò ab iisdem deducimus causis. Cùm enim Ciborum præsertim Appetitus excitetur ab *Acido Spiritu* in *Salivâ* latitante, aut à *Succo Pancreatico* ad Ventriculum assurgente: quoties idem *obtunditur à Bile Acriore Pituitâque Glutinosâ*, vel *corrumpitur in Austerum*, mirum non est, si *Fames* tunc exulet, quin paulatim *Ciborum* omnium *Fastidium* consequatur.

CCXLVIII. Ubi autem Causæ tales humores in nobis producentes diutiùs permanent, mirum non est, si Fastidium quoque notatum perennet, quin ampliùs augeatur.

CCXLIX. Tales autem Causæ locum habuerunt anno superiore, quin perseverarunt sat diu cum magno Ægrotantium fastidio, & Ciborum Fastidii continuatâ excitatione.

Sitis varia.

CCL. Variis modis se habuit 8. *Sitis* Nam quosdam ursit *magna*, quosdam *pauca*, quosdam *nulla*.

Magna unde.

CCLI. *Bilis Acrior & copiosa* dominium in corpore obtinens *Sitim* excitavit *magnam* & inextinguibilem.

Mediocris unde.

CCLII. Eadem *Bilis à Pituitâ Glutinosâ quodammodò obtusa* & fracta *mediocrem* duntaxat excitavit *Sitim*.

Nulla unde.

CCLIII. Eadem *Bilis* partim *à Pituitâ Glutinosâ*, partim *ab humore Austero* in tenui Intestino *retusa & iners facta nullam* in Ventriculo potuit excitare *sitim*.

Potûs omnis aversio.

CCLIV. Nec tantùm varia sitis excitata est in Ægris, verum 9. in non paucis, æquè ac in me, *Potûs omnis* etiam aliàs *suavissimi & gratissimi Aversio* est observata, eaque diu perdurans.

In Autore extrema.

CCLV. In me quidem Ciborum omnium Aversio extrema duravit per aliquot dies, atque paulátim cœpit denuò locum habere Appetitus, indies accrescens: Ast Potûs omnis ordinarii, Vini putà qualiscunque, Rhenani, Moselani, Gallici, Hispanici, & quidem singulorum multifarii, ut & Cerevisiæ cujusvis, dulcis æquè atque amaricantis, ac è locis variis huc translatæ Aversio tanta in me fuit, & tam diu perseverans, ut metuerem, ne unquam ampliùs ordinario quirem frui potu: Solis Acidulis Spadanis existentibus & gratis, & mihi variis nominibus aptis & utilibus.

CCLVI. Quod mihi, hoc ipsum aliis quoque multis evenit.

Ejus causa.

CCLVII. *Causam* verò istius *à Potu omni ordinario Aversionis* existimo fuisse *Humorem Austerum vitiatæ Bili junctum*, atque *Halitus tales producentem*, ut *Lingua & Palatum* inde inepta redderentur ad Potum ordinarium cum voluptate gustandum, exhauriendumque.

CCLVIII. Austerum verò hîc maximè culpatum sicut cum Acido habet affinitatem magnam, ita Ciborum quàm Potuum Appetitus restituitur faciliùs citiúsque.

Potûs aversio diuturnior, quã ciborum, unde.

CCLIX. Videtur igitur Potûs Aversio diutiùs vexasse nonnullos, quàm Ciborum Fastidium, quoniam citiùs Aciditas corrupta restitui potuit in Salivâ, quàm in Succo Pancreatico; quo diutiùs in Austeritate perdurante, atque unà cum ipso Bilis corruptione notatâ, perduravit etiam diutiùs Potuum Aversio, quàm Ciborum.

Acidulæ quã ratione utiles.

CCLX. Aqua verò tum pura Putealis vel Pluvia, tum Medicata, qualis est Acidularum, non tantùm eatenus assumi potuit faciliùs & citiùs, quia erat insipida, sed etiam quatenus vim habet laudabilem, aptamque ad emendandos Humores vitiosos, tàm Austeros, quàm Biliosos.

CCLXI. Quicquid enim est insipidum, id quemadmodùm Gustum haud movet, ita ejusdem fastidium non excitat, nec auget; quod dici nequit de sapido.

Alium potum magis Gustum afficere.

CCLXII. Nullus præterea potus est ordinarius, Vinum aut Cerevisia, qui non magis Gustum afficiat moveatque, quàm ipsæ facient Acidulæ: quæ proinde

proinde cum minore fastidio assumi potuere, quàm Vinum vel Cerevisia, cujuscunque demum essent Saporis aut virtutis.

In quibusdam aversio à Acidularum.

CCLXIII. Nam,ut & hoc addam,non paucis ne quidem Aqua pura,vel Acidularum placuit,sed itidem Aversionem peperit, sed tamen minorem semper,ac Potus ordinarius.

CCLXIV. Vbi iterum animadvertendum est, non deesse,qui naturaliter abhorreant ab Acidulis,in quibus itaque non mirum,si & tunc quoque adfuerit harum fastidium.

Fastidii varietas inde cur serius ægrotantibus citius potuerit restitui fames, quàm sitis.

CCLXV. Humorum autem diversitas peperit quoque magnam in hisce Fastidiis varietatem.Vbi & hoc notandum,quò seriùs ægrotarunt Ægri,eò citiùs restitui potuisse Famem, non item Sitim: quoniam sub Autumni medium Æstui successit à Ventis in Aëre Frigus, à quo fames iterum ex parte excitata denuò fuit propter partes Acidas tunc Aëri admistas & unà cum ipso inspiratas, sicque in corpore nostro auctas.

CCLXVI. Quicquid autem Potûs omnis Fastidium pepererat,id omne à succedente Aëris frigore neutiquam fuit emendatum, quin potiùs in suâ operatione roboratum,sive quis Pituitæ Glutinositatem, sive Succi Pancreatici Austeritatem consideraverit;cùm utraque à frigore producatur, foveatur,& augeatur.

Linguæ Ariditas & Mucositas.

CCLXVII. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata memoravimus 10. *Linguæ* nunc *Ariditatem*,nunc *Mucositatem*,postquam non semper ipsa eodem se habuit modo.

Ariditas unde.

CCLXVIII. Ariditatem quidem adscribimus *Bili auctiori & Acriori absque Pituitâ* vel *Salivâ Glutinosâ* ipsi junctâ ; Bilis namque talis quemadmodùm in universo Sanguine , hinc & Corpore incendium auget, ita plures in exspiratione halitus simul expellit,à quibus pendet Linguæ Ariditas.

Ejus augmenti unde.

CCLXIX. Hæc Ariditas Linguæ augetur in Ægris ore patulo somnum capientibus. Quoties namque per nares non satis patentes transitum sufficientem non habet Aër exspiratus, toties os, etiam dormientibus, plùs minùs aperitur , atque tunc semper arescit Lingua.

CCLXX. Quòd si prætereà incendium febrile in Sanguine fuerit excitatum, tum Aër, qui exspiratur,siccior existit , tum halitus , cum fumo comparandi,simul prodeunt,& Linguæ ariditatem augent.

Mucositas unde.

CCLXXI. Quoad *Mucositatem linguam obducentem* ,debetur illa tum *Salivæ* aut *Pituitæ* à capite delabenti , tum modò memorato *æstui febrili* eandem exsiccanti,atque subductis partibus magis aqueis inspissanti, atque Glutinosam tenacemque facienti.

Aphthæ.

CCLXXII. Accesserunt 11. multis ægris anno superiore *Aphthæ*,molestum malum.

Quid sint.

CCLXXIII. Sunt autem,ut satis notum,*Aphthæ Vlcuscula,sed cuticulam non nisi.quando crusta decidit,a subjectis partibus tollentia*,& omnem Oris superficiem interiorem occupantia , quin Oesophagum quoque aliquando afficientiâ.

In iis quidnam peculiare.

CCLXXIV. In Aphthis ergò hoc singulare observatur , quòd cùm *cætera Vlcera* mox *Cuticulam soleant corrumpere ac consumere* , adeò ut eadem nuda existant,nisi purè obtegantur; *Aphthæ corrumpant* quidem *Linguæ palati*,reliquarumque *Oris* partium *cuticulam* , *non item ipsam consumant*, sed *crustæ ad instar ipsis adhærentem sinant*, donec paulatim decidant , novâ cuticulâ sæpiùs priori succrescente,iterumque corruptâ,ac simili- ter decidente.

CCLXXV. Observatur autem ista in Aphthis corrupta & ab inferioribus partibus paulatim recedens *cuticula coloris varii* , sæpiùs *candicantis*, aliquando *flavescentis*,quandoque *nigricantis*. *In Aphthis cuticula coloris varii.*

CCLXXVI. Eadem *Cuticula* nunc *faciliùs & citiùs*,nunc *difficiliùs & segniùs secedit a subjectis partibus.*

CCLXXVII. Hæc idcircò noto , quia usum habent in Medicinâ, serviuntque prognosi formandæ. Nam quò magis albicant Aphthæ , hoc est,Cuticula ab ipsis corrupta;quò faciliùs , citiúsque secedunt ipsæ à subjectis partibus ; quin imò quò paucióres observantur rariúsque regenerantur aut succrescunt ; eò sunt salubriores , eò faciliùs citiúsque curantur , ipsique Ægri convalescunt citiùs. *Aphtharum Prognosis.*

CCLXXVIII. Contrà,quò eædem sunt à colore albicante remotiores,flavæ , ac imprimis atræ; quò segniùs ac difficiliùs secedunt , adeóque subjectis partibus adhærent arctiùs , suntque magis compressæ;quò succrescunt lentiùs,permanentque diutiùs;quò plures occupant partes, perdurantque diutiùs;eò sunt periculosiores ac nocentiores; eò curantur difficiliùs & rariùs,pereuntque adeò Ægri frequentiùs.

CCLXXIX. Cùm ergò diversæ naturæ Ulcuscula sint Aphthæ, libet ipsarum causas veras, modum generationis peculiarem investigare accuratiùs,idque eò magis,quòd non meminerim me apud Authorem ullum talia legere, quæ veritatis avidæ satisfaciant menti. *Earum causam apud autores non inveniri.*

CCLXXX. Ulcera pleraque aut consequuntur Vulnera vel Excoriationem circa tertium diem,quando Sanguis in pus incipit mutari , aut per se habent ortum ab humoribus acribus partes molles rodentibus,atque in ulcus vertentibus. *Vlcerum diversa origo.*

CCLXXXI. Hi humores sunt ferè salsi muriatici,vel acidi;à quibus partium superficies sive cuticula primùm corrodi ac consumi solet , mox & pars subjecta similiter exedi,quæ partis exesæ apertio Ulcus vocatur,in quo Sanguis eò ad nutritionem delatus in Pus corrumpitur,semper ad albedinem vergens,nisi mali moris reddatur ulcus, vel ab errore aliquo in rebus nonnaturalibus vel medicamentis commisso illud alteretur ac mutetur. Sic exempli gratiâ à sulphure medicamentis immixto nigricabit ferè Pus priùs albicans. *Humores acres quomodo ulcera producant.*

CCLXXXII. Aphthæ autem , ubi exoriuntur, statim per vesiculas exiguas & albicantes se manifestant:adeò ut ipsarum ortus videatur fieri per talem Cuticulæ corruptionem , quæ ipsam reddat spissiorem & à subjectis partibus secedentem, donec paulatim ampliùs crassescens tandem ab ipsis decidat crustæ modo : succrescente ac sæpiùs mox similiter corruptâ novâ cuticulâ,donec itidem decidat. *Aphthæ qui oriantur.*

CCLXXXIII. Quemadmodùm verò pleraque Ulcera post cuticulæ corruptionem ac secessum , novæ ortum impediunt , quin continuè in latum vel profundum serpunt , subjectásque partes consumunt ; ita contrà in Aphthis hæret in cuticulâ præsertim corruptio , nec facilè tunc aliquam profunditatem nanciscuntur Ulcera verè superficiaria,Cuticulæ soli infesta *Corruptio in Vlceribus & Aphthis diversa.*

& illam continuè succrescentem iterum corrumpentia, ipsamque non tàm consumentia, quàm inspissantia, & simul partibus subjectis inutilem facientia.

A Vomitione humorum Acrium, & halituum similium ascensu Aphthas excitari.

CCLXXXIV. Unde non mirum, si à Vomitione humorum Acrium, eorundemve aut halituum similium ascensu per OEsophagum ad Os excitentur tàm sæpè Aphthæ: quatenus illi humores halitusque Acres quovis modo ad Os delati partium omnium ibi contentarum Cuticulam corrumpunt, & post sui incrassationem notabilem ad secessum & casum aptam reddunt, quoties salubres sunt Aphthæ; quæ periculosæ ac lethales ferè observantur, quoties Cuticulæ istius incrassatio, & secessus non succedit, quin potiùs ipsa tenuis permanens partibus subjacentibus firmiter adhæret, nec ab illis secedit facilè.

Curatio in Ulceribus & Aphthis diversa.

CCLXXXV. Unde & hoc notandum, Cæterorum Ulcerum Curationem promoveri, quando paulatim exsiccantur, & minùs humoris ex ipsis prodit; Aphthas contra Curationis spem facere, quando ipsæ sunt humidæ, atque multum humoris effunditur ex Ore, ptyalismum mentiens, tunc enim citiùs & faciliùs solent curari Aphthæ.

CCLXXXVI. Vnde sicut ad cæterorum Vlcerum Curationem laudantur Medicamenta humorum Acrimoniam, sed Acidam temperantia, mox exsiccantia; ita contrà Curandis Aphthis conducunt Medicamenta lenientia quidem, Acidamque Acrimoniam temperantia, sed simul humectantia & madefacientia.

Vlcerum & Aphtharum causa diversa, & quænam.

CCLXXXVII. Ex quibus videor mihi posse de Vlcerum cæterorum, atque Aphtharum Causâ diversâ hoc statuere: In cæteris Vlceribus Acrimoniam Acidam similitudinem habere cum illis Acidis, quæ humiditate Aqueâ dissoluta vim suam magis exerunt, ideóque concentrantibus indigent: in Aphthis contrà similitudinem habere Acrimoniam Acidam cum illis Acidis, quæ ab humiditate Aqueâ dissoluta vim suam amittunt, ideóque iisdem opus habent.

Vlcera ab acido valdè acri; Aphthæ ab acido minùs acri.

CCLXXXVIII. Quin inde videor mihi haud malè concludere, Vlcera cætera excitari ab acido valdè acri, Aphthas verò ab acido minùs Acri, quodque vim suam amittat in ipsâ cuticulâ, quam corrumpere quidem possit, non item consumere, atque ideò in eâ hæreat: unde, dum corrumpitur magis magisque simul incrassescens atque à subjectis partibus sensim secedens Cuticula, nova illi succrescit, quæ, postquam prior decidit, paulatim pari modo corrumpi incipit, donec tandem aut corrigatur, evacueturque Acidum peccans, aut spontè superetur, deficiatve in corpore.

Quisnam humor Aphthas producat.

CCLXXXIX. Quoniam verò inter Purgantia in Aphthis curandis convenientissima optimum observatur Rhabarbarum, Bilem purgans; & tàm sæpè, ac imprimis in pueris Bilem æruginosam consequuntur Aphthæ; valdè probabile videtur, Humorem Acidum Aphthas producentem aut esse Bilem æruginosam, aut Humorem illi planè affinem; ideóque minùs purum, adeóque minùs Acrem, quàm observatur esse Humor cætera Vlcera gignens.

Quale Medicamentum in Aphthis curandis utile.

CCXC. Vnde videtur adhuc idcircò in curandis Aphthis conducere medicamentum acrimoniam temperans, sed simul humectans, quò hujus ope diluatur magis Æruginosa Bilis, ex flavâ & Succo Pancreatico acido & acri, non tamen extremè acri, confluentibus producta, & diluta reddatur infirmior & interior.

Unde anno 166[?] Aphth[?] ortum [ha]buerin[t]

CCXCI. Existimamus ergò anno superiore Aphthas frequentes habuisse ortum ex confluxu Bilis acris, & Succi Pancreatici similiter acris, unde vitiosè simul Effervescentes Halitus excitarint naturæ mediæ, quin Humorem, Liquoremve constituerint non extremè acrem, (Dysenteriam in quibusdam producentem, de quâ mox agemus) sed fractum acrem, qui Vomitu ad Os delatus Aphthis dederit ansam & ortum.

CCXCII. Utrumque autem Humorem notatum simul peccasse in multis, non semel jam evicimus in superioribus, tàm ex Causis præcedentibus, quàm Symptomatibus Affectum Epidemium nostrum comitantibus.

Alvi flu[x]us & Dysenteria.

CCXCIII. Quoad Alvi Dejectionem, observatus 12. in multis Ægris tàm in principio Affectûs, quàm postmodùm etiam *Alvi fluxus*, & in paucissimis *Dysenteria* ipsa.

Alvi flu[x]us un[de].

CCXCIV. *Alvi fluxum* deducimus hîc meritò à *Bile abundantiore & acriore* Aëris æstui debitâ, sicut aliàs plerumque ab eâdem ortum habet Diarrhœa, & maximè Biliosa, qualis fuit anno superiore.

Dysent[e]ria un[de].

CCXCV. Quoad *Dysenteriam* seriùs observatam, tribuenda ipsa tum eidem *Bili notatæ*, tum *Succo Pancreatico Acidiori*, partim à similium nimio usu & abusu, partim à subsequente Novembri mense *frigore acri* orto.

Intrà quid fia[t] & quæ[na]m ex[] cernantur.

CCXCVI. In Dysenteriâ namque Vlcerantur, exeduntur que Intestina, fitque tum Sanguinis, tum maximè Puris excretio copiosa: unde à tali Causâ producetur, quæ Intestina exedere atque ulcus excitare apta est nata, ergò ab Humore acido.

Dysenteriam non esse à Solâ Bi[le].

CCXCVII. Quotquot proinde *à solâ Bile* quoquo modo per se corruptâ & acriore factâ Dysenteriam deducunt, toto cœlo errant: postquam *Sal lixivum Bilis acerrimum* factum *Gangrænam* quidem tum alibi, tum in tenui Intestino excitabit, *nunquam Vlcus*.

Vlcus es[]se ab A[]cido, non à Lixiv[o].

CCXCVIII. Est enim Vlcus Acidi, non Lixivi effectus: unde nisi Acidus & quidem Acris humor jungatur Bili, nunquam efficietur ab ipsâ Dysenteria, quam solus Humor valdè Acidus & acer ad Intestinum delatus producet.

Anni 1669 Dysenteria unde.

CCXCIX. Anno autem superiore qui pauci passi sunt Dysenteriam, illam Bili æruginosæ, ab Acido acri corruptæ, debuerunt.

Alvus adstrictior unde.

CCC. Sed 13. *Alvus* in plerisque ab initio Affectûs fuit *Adstrictior*: & quidem propter Pituitam Glutinosam, Humoremque Austerum à præcedente frigore in Corpore abundantes, nec mox Bile ab æstu Aëris subsequente acriore factâ correctos aut devictos, verùm illi resistentes, atque in flatus austeros ac tenaces mutatos Alvi excrementa indurantes, sicque Alvum adstringentes, atque propter urgentem calorem febrilem molestiam ægrorum & anxietates non parùm augentes.

Et postea solutior unde.

CCCI. Postquàm verò partim ab Aëris æstu, partim à calore febrili, partim à Medicamentis correcti, debellative fuêre humores austeri & Glutinosi, reddita est quoque paulatim Alvus solutior.

Abdominis distensio.

CCCII. Notavimus 14. inter Symptomata molesta non tantùm gravem *Abdominis Distensionem*,

Dolor pertere-brans. In regione lumbari.

nem, verùm *Dolorem* quoque *varium*, & in quibusdam *Perterebrantem*; tum ubique, tum præsertim in *Lumbari Regione* valdè sævientem : accedentibus non raro *Borborygmis*.

Borborygmi. Abdominis distensio unde. Dolor unde.

CCCIII. *Distensionem Abdominis* adscribimus *Flatibus Glutinosis* ex Pituitâ simili à Bile acri tanquam Efficiente Causâ productis: Utriusque autem ortum non semel ab Aëre contrario se alternatim subsequente deduximus.

CCCIV. Prout autem Utrique humori jam notato, *Pituitæ Glutinosæ, Bilique Acri* conjunctus est Succus Pancreaticus variè corruptus, ita *Dolor excitatus* est *varius*, aliquando blandior, aliquando acrior: inter quos atrocissimus solet esse, qui terebræ ad instar *intestina* videtur *perterebrare*, ortum habens ab humore *Austero-Acido* binis notatis juncto.

In regione lumbari unde.

CCCV. *Molestissimus* autem ac *frequentissimus* fuit *in Regione Lumbari*, quo loco tres culpati confluunt Humores; ubi non mirum est, si graviùs afficiant Continentes partes, utpote acrimoniam integram, necdumque fractam obtinentes: dum autem paulatim se mutuò frangunt, temperantque Humores subcontrarii, hebescit eorundem acrimonia, roduntque minùs partes, ad quas propelluntur.

Borborygmi unde.

CCCVI. Addidimus *Borborygmos*, Ventrisque murmura & rugitus exercuisse quosdam; cùm non sit necesse, ut flatus Intestina, hinc & abdomen distendentes loco suo moveantur, sicque sonum aliquem ibidem edant, postquam non raro conclusi manent in fistulâ Intestinali, atque absque sono permutant locum.

Quinam flatus in intestinis muti, qui nam sonori.

CCCVII. Cur autem aliquando *muti*, aliquando *sonori*, volvantur flatus per intestinalem fistulam, difficile dictu existimo: nisi quòd *ficciores* observentur *magis sonori, humidiores magis muti*, saltem in sui excretione, quin tum diversa quoque sortiuntur apud plerosque nomina; Latinis non æquè observata, Crepitus namque vocantur ipsis pedentium flatus.

Suffocatio Hypochondriaca.

CCCVIII. Attigimus 15. *Suffocationis & strangulationis Hypochondriacæ* Sensum ac Metum, quo nonnulli sunt affecti.

Non propria Mulieribus.

CCCIX. Hunc affectum existimant quidem Medicorum plerique *proprium* esse *Mulierum*, & *falluntur*, imprimis quando censent ipsum pendere *ab ascensu Vteri ad fauces usque assurgentis*, atque ibidem fœminas penè suffocantis.

Non ab ascensu Vteri. Et quare

CCCX. Hanc verò sententiam in plebejis, rerum plerarumque abstrusarum ignaris, quemadmodùm ferre possumus, ita meritò ridemus & carpimus in Medicis, quorum interest, Corporis structuram eousque saltem nosse, ut non ignorent impossibilem esse talem Vteri ad fauces ascensum propter ipsius vincula multifaria ipsum arctissimè in hypogastrii cavitate detinentia.

CCCXI. Adde quòd Affectus omnibus modis similis observatus in maribus sat sæpè opinionis prioris absurditatem evincat.

CCCXII. Cui accedit, quòd solutionis modus absurditatis convincat eandem Opinionem. Nam duobus tribusve flatibus per os erumpentibus tollitur sæpenumerò iste strangulationis metus. Vnde facilè patet, à flatibus habuisse ipsum ortum.

Sed à flatibus.

CCCXIII. Quòd si à flatibus habeat ortum, quis non videt, quàm sit absurdum, eundem Vteri adscribere ascensui.

CCCXIV. Non sine causâ judicavimus proinde aliam ipsi assignandam veriorem causam, Flatus putà, Halitusve in tenui Intestino excitatos & ad Ventriculum, hinc OEsophagum quoque atque Fauces assurgentes, atque pro sui diversitate *Affectum* illum *diversimodè* se manifestantem producentes.

Suffocationis species diversæ. Constrictio faucium unde.

CCCXV. Aliàs enim *constringi videntur Ægris fauces*, ac si in strangulationis versarentur periculo: quod evenit, quoties *Austeri* sunt notati *Flatus, Halitusve*.

Anxietas faucium unde.

CCCXVI. Aliàs *anguntur* quidem *Fauces, ac si continuè in illis aliquid hæreret*, quod difficulter possit deglutiri; unde tunc OEsophagum, ac si quid deglutiendum foret, continuè coarctant; quod fit ab *halitibus, flatibusve acribus & viscosis*, OEsophagi parietibus adhærentibus, ipsosque continuè irritantibus.

Languor & animi deliquiũ unde.

CCCXVII. Aliàs *Languore continuè urgentur Ægri, ac si Animi deliquium instaret continuè*, & subinde *in Aquâ videretur natare Cor*, id est, Pars Cordis nomine insignita, Ventriculi putà Orificium superius : quod accidit *ab Halitibus magis Aqueis & assidue assurgentibus, ventriculique Orificium magis, quàm OEsophagum afficientibus.*

CCCXVIII. Hæc ita se habere, confirmant & evincunt Medicamenta singulis notatis speciebus maximè convenientia.

Harum specierũ remedia;

CCCXIX. Licèt enim occurrant remedia, quæ promiscuè in omnibus hisce speciebus sunt utilia, reperiuntur tamen alia quoque, quæ singulis speciebus sunt magis specifica.

Remedia omnibus communia.

CCCXX. Sic *omnibus Speciebus conducunt omnia Salia Volatilia*, & præ cæteris omnibus *Spiritus Salis Armoniaci* ad Guttas iij. iiij. v. vel plures ex Vini, alteriusve liquoris convenientis cochleari sæpiùs assumptus.

Remedia quando flatus sunt austeri.

CCCXXI. Vbi *austeri* sunt flatus, halitusve, præter eundem salis armoniaci spiritum, conducit *Castoreum*, ejusque *Tinctura*, ut & *Oleum Succini*, *macis* stillatitium, &c.

Quando halitus sunt glutinosi & acres.

CCCXXII. Vbi *glutinosi & simul acres* sunt halitus, flatusve, conducunt præter Salia volatilia, *Spiritus Nitri dulcis, Ol. cort. arantiorum, Rorismarini*, &c.

Quando sunt Aquei.

CCCXXIII. Vbi *magis Aquei* existunt Halitus, conducunt præter laudata semper Salia Volatilia, *Tincturæ Aromaticæ Cinnamomi, Croci, Nux Moschata*, &c. non neglectis *Hydragogis* subinde usurpatis ad humiditates aqueas in corpore redundantes minuendas.

Suffocationis Hypochondriacæ causa.

CCCXXIV. Ex quibus omnibus per multiplicem & longam experientiam notis concludo 1. *Halitus*, *Flatusve varios* nunc *ad Ventriculi orificium superius* tantùm, nunc *ad OEsophagum* quoque *& fauces* assurgentes producere hunc Affectum.

Focus.

CCCXXV. 2. *Focum hujus mali* esse *Intestinum tenue proximum* Ventriculo.

Fomes.

CCCXXVI. 3. *Fomitem ejusdem mali* esse *confluentes ad tenue Intestinum Humores tres, Pituitam, Bilem, Succumque Pancreaticum* diversimodè affectos, & ideò Affectum diversum producentes.

Eam & Mulieres & Viros afficere.

CCCXXVII. 4. Licèt *Mulieres afficiat frequentiùs*, *afficere* tamen *Viros quoque*, cùm non tantùm id reverà fieri observetur indies,

sed

sed etiam, quoniam illius Causæ occurrunt in Viris.

Ejus nomen convenientius Suffocatio Hypochondriaca.

CCCXXVIII. 5. *Convenientius* ipsi *nomen* tribui non posse *Suffocatione Hypochondriacâ*; cùm in sinistro Hypochondrio habeat ortum, & familiare sit omnibus, qui decantatâ vexantur Affectione Hypochondriacâ.

Cur eâ magis Mulieres afficiantur, quàm Viri.

CCCXXIX. Afficiuntur autem hâc suffocatione Mulieres, quàm Viri, frequentiùs, quia sexûs sui ratione variis sunt subjectæ molestiis, ex quibus huic malo producendo apti generantur humores.

Ejus causa in hoc affectu Epidemio unde.

CCCXXX. Causa verò talis Suffocationis multifariæ commodè potest deduci ex Humoribus anno superiore in Ægris variis propter variam Aëris mutationem occurrentibus; ut alia Diętæ vitia non memorem, quæ tamen haud dubiè illi quoque malo dederunt ansam in non paucis.

Respiratio difficilis.

CCCXXXI. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata notavimus 16. *Respirationem Difficilem* multis gravem.

Ejus causa Halitus & Flatus ad Cor delati.

CCCXXXII. Inter varias Respirationis difficilis *Causas* postrema non est *Halitus*, & imprimis *Flatus* unà cum Sanguine ad Cor, & mox *ad Pulmones delatus*, ibidemque tum *in Vasis*, tum *in parenchymate, ductibus* putà *inter arterias & venas positis hærens*, atque *Pulmonem aut distendens, aut distentum servans*, sicque *exspirationem* primò, ac proinde *inspirationem* quoque *impediens*.

CCCXXXIII. Halitum autem, Flatumque in Febrium Intermittentium initio, quin augmento, ipsoque statu vel vigore, ut & in multis Febribus continuis in tenui Intestino excitari, atque inde ad Cor & ultrà deferri, notissimum est iis, qui Ægros suos exactè observant & ad singula ipsorum Symptomata attendunt.

CCCXXXIV. Non defuit proinde anno superiore in Affectu nostro Epidemio causa difficilis respirationis, postquam & Intermittentibus & Continuis laborarunt plerique Febribus.

Incubus.

CCCXXXV. Nec tantùm solâ difficili respiratione laborarunt multi, verùm 17. etiam *Incubo* nonnulli, & inter ipsos ego quoque; qui cum paroxysmis febrilibus repetens atque Somnolentiam simul excitans fuit mihi valdè molestus, donec ipsum agnoscens rogarem adstantes, ut tamdiu somnum, in quem tunc valdè propendebam, interturbarent ac impedirent, donec paroxysmo declinante in somnum suavem & commodum inciderem absque omni Incubo.

Ejus causa halitus melancholici.

CCCXXXVI. Observavi autem Incubum habuisse ortum *ab Halitibus melancholicis*, hoc est, *austeris* cum febrili paroxysmo in tenui Intestino excitatis, & non tantùm *ad Cor*, verùm *ad Cerebrum* quoque assurgentibus, atque ibidem tum *Somnolentiam*, tum hæc *Insomnia* producentibus.

Et narcotici.

CCCXXXVII. Quoniam verò *Somnus* erat *coactus*, & aliquid *narcotici redolens*, judicavi *halitus* illos ex *vitiosâ*, humoris *austeri cum bile effervescentiâ oriundos* etiam aliquid *narcotici à bile* accepisse; difficulter namque poterat impediri Somnus, tanta in ipsum erat proclivitas.

Propensio in somnum à Bile. Insomnia ab humore austero.

CCCXXXVIII. Quemadmodùm verò à *Bile* concurrente deduco *insuperabilem Ægro in Somnum propensionem*, ita ab *humore austero* deduco *anxietatem inexplicabilem insomnia sollicita*, hoc est, *incubum* producentem.

Et qui modo.

CCCXXXIX. Cùm enim Somnus unà cum Febre invaderet non placidus, sed coactus & turbatus, halitusque mentem Somno penè sopitam multùm angerent, fieri non potuit, quin phantasmata mira formarentur à mente, à quibus eadem rursus turbaretur, nec tamen quasi ebria se liberare posset ab ipsis; donec paulatim subsidentibus aut discussis notatis halitibus ad se rediret mens, Spiritibus Animalibus existentibus aut productis denuo purioribus, & ad omnes functiones Animales ritè obeundas aptioribus.

CCCXL. Anxietas verò illa sentiebatur imprimis circa præcordia propter halitus tàm in tenui Intestino, quàm Ventriculo hærentes, partesque illas angentes.

Cur incubo affectis videantur præcordia aliquo pondere premi.

CCCXLI. Quapropter videntur *Incubo* affectis *partes illæ pondere aliquo premi, totumque Hypochondrium comprimi* tunc ab aliquâ personâ exosâ, vel quâvis aliâ notâ vel ignotâ corpori insidente, atque Suffocationem nonnunquam minante, & imprimis, quando in dorsum decumbit æger; tunc enim promovetur à plumarum calore halituum excitatio, quibus copiosiùs productis non mirum si angantur magis notatæ partes.

Humoris austeri causæ plures.

CCCXLII. *Humoris* autem *Austeri* plures *causæ* habuerunt locum in multis, nec tantùm *consideratio Incolarum tàm universali malo & omnes penè afficiente oppressorum*, & *metus mali diutiùs duraturi*, cæterosque similiter oppressuri; sed insuper *consideratio status privati*, in quo versabantur cum suis plerique, ut & *metus mali majoris*, quin & memoria *jacturæ passæ in Suorum obitu*.

Mæror summus unde.

CCCXLIII. Ex quibus omnibus non potuit non excitari *Mæror summus* in multis, & maximè prudentibus, atque suos imprimis valdè diligentibus.

CCCXLIV. *Mæroris* autem *summi effectum* esse *Austeri productionem*, non semel evici per experientiam multiplicem.

CCCXLV. Quotquot igitur *propter afflictionem, jacturamve privatam, publicamve Animi Mærore affecti sunt* gravi, totidem auctum habuerunt in semetipsis humorem austerum, non tantùm *Incubo*, sed aliis quoque modis, *Vomitu* putà *austeri, alvo adstrictâ, Suffocatione Hypochondriacâ*, & similibus *se manifestantem*.

Somnus profundus & insomnia.

CCCXLVI. Quia verò non tantùm cum Incubo, sed absque ipso quoque *Somnum* passi sunt Ægri multi *profundum, & insomnia multifaria*, meritò eorum 18. fecimus seorsim mentionem.

Somnolentia à Pituitâ: Somnus profundus & Insomnia à Bile corruptâ.

CCCXLVII. Quemadmodùm *Somnolentiam* deducimus à *Pituitâ*, ita *Somnum profundum* atque *Insomnia* deducimus *à Bile*, quoties *corrupta vim Narcoticam induit* & *Animales Functiones omnes turbat*, sive hoc fiat *continuè* in *Febribus Continuis*, sive *per Intervalla in Febribus Intermittentibus*.

CCCXLVIII. Anno autem superiore *ob frigus præcedens diuturnum Pituita fuit aucta* in multis, unde in *Somnum propensio* & *Somnolentia* potuit produci.

CCCXLIX. Postmodùm autem succedente *summo Aëris æstu aucta* est similiter in omnibus *Bilis*, à quâ propter *Febrim* tàm intermittentem, quàm continuam in plerisque ortam, eadem ita *corrupta* est in multis, ut *Narcoticam vim* acceperit, & *Pituitæ* præexistenti juncta *Somnum profundum* excitarit *cum Insomniis*,

quæ

quæ pro cæterorum humorum diversitate, pro cujusvis occupationibus & sollicitudinibus diversis plurimùm differebant.

Vigiliæ capitisque dolor. *Ab eâdē causâ Effectus contrarios produci, & contra.*

CCCL. Addidimus 19. pluribus molestas *Vigilias* perdurantes; *Capitisque Dolorem* intolerabilem: Symptomata præcedentibus contraria: quod mirum videbitur iis, qui *ab eâdem Causâ Effectus contrarios* nesciunt negantve *produci*, ut & *Effectum eundem à causis contrariis*.

CCCLI. Verumenimverò si tales attenti fuissent magis faciendis experimentis, quàm fingendis Chimæris, non haberent animum tot præjudiciis ægrum & ad benè Philosophandum ineptum.

CCCLII. Utique nil magis est ridiculum, quàm negare id, quod evidenti constat experientiâ, quia ejus rationem non capit Mens immersa commentis, & falsis præoccupata principiis & suppositis.

CCCLIII. Vt autem ad propositum accedamus, pernotum esse potest omnibus, qui anno superiore adfuerunt, aut præfuerunt ægris, *plurimos laborasse somno profundo*, *plurimos Vigiliis*: *plurimos sensisse dolores capitis, aliarumve partium exquisitos, plurimos nil talis esse passos*: quinimò *nonnullos successivè vexatos fuisse hisce Symptomatibus contrariis*.

CCCLIV. Quæ cùm ita sint, quærenda istius diversitatis & contrarietatis ratio & causa.

Et quomodò id fiat.

CCCLV. Vtique *idem modo eodem in idem agens contrarios effectus producturum, non est probabile*; sed nil impedit, *unum, idemque diversimodè agens in idem* *in idem efficere*.

CCCLVI. Hoc ut magis pateat, dico non esse probabile, *eosdem humores modo eodem in corpore humano se habentes & agentes producere contrarios effectus*; sed nil obstat, *eosdem humores modo diverso in corpore humano se habentes & agentes id efficere*.

CCCLVII. Sic *eadem Bilis eodem modo se habens & agens in corpore humano eodem modo itidem se habente non producet contrarios effectus*; sed nil obstat, *Bilem modo diverso se habentem*, aut *in corpore diversimodè se habente occurrentem & agentem producere contrarios effectus*.

CCCLVIII. *Bilis* ergò *anno superiore in omnibus quoad externum Aerem multùm æstuantem corrupta & vitiata produxit hactenus in omnibus effectum similem*.

CCCLIX. Quatenus autem *Bilis eadem propter reliquas Diætæ partes se habuit modo diverso in diversis produxit procul dubio in ipsis effectus diversos*.

CCCLX. Sed *eadem* quoque *Bilis propter humores cæteros diversimodè in diversis repertos produxit quoque haud dubiè effectus diversos*.

CCCLXI. Quinimò tum *propter Bilem diversimode se habentem in diversis*, tum propter *humores quoque diversimodè se habentes in ipsis produci potuerunt aliquando effectus contrarii*: quemadmodùm id factum constat experientiâ multiplici.

CCCLXII. Sed in quonam *consistit hæc Bilis, Aliorumque Humorum diversitas*; ut non tantùm *diversi, sed contrarii producti* fuerint *Effectus* in ægris.

Somnus profundus cum insomniis unde.

CCCLXIII. Docuimus modò, quænam fuerit *Somni profundi cum insomniis turbulentis Causa*, *Bilis* nempe *Narcoticam vim nacta secundùm partem suam pinguem & Oleosam*.

Vigiliæ unde.

CCCLXIV. *Vigiliæ* autem ortum habuerunt *ab eâdem Bile, sed Acriore; nec à Pituitâ Glutinosâ obtusâ, nec à pinguedine propriâ auctâ satis temperatâ*; quin *Effervescentiam in tenui Intestino, & Corde Acrem atque halitibus Acribus molestiam producente*: Unde *ad sensationem continuam, tristemque coactæ sunt Cerebri membranæ, Somnusque interruptus aut impeditus*.

Capitis dolor unde.

CCCLXV. *Dolor* namque *ab Acribus halitibus ad Cerebrum delatis & circa membranas hærentibus ibidem excitatus Somnum fugavit & vigilias perennantes produxit*.

CCCLXVI. *A Bile* igitur *diversimodè se habente* productus est in quibusdam *Somnus Soporosus*, in aliis *Vigilia*; quin *in eodem nunc Somnus* nunc *Vigilia*.

CCCLXVII. Quæ *Vigiliarum, Doloris quoque causa fuit plerumque*: atque *Doloris fuit Causa*, *fuit semper quoque Vigiliarum*.

CCCLXVIII. *Dolor* autem *Capitis vehemens* quamvis frequenter habuerit pro *Causâ Bilem Acriorem* vitiosè cum Lymphâ, Succove Pancreatico Effervescentem, atque *halitus Acres, Salinos* caput petentes promentem: potuit tamen aliquando *etiam produci ab Acidis, itidemque Acribus halitibus*, Lymphæ Succoque Pancreatico *Acidioribus* imprimis adscribendis; ac præsertim quando *in febribus Intermittentibus frigus fuit vehementius* propter Causas multiplices ex Diætæ vitiis petendas, nec mox Aëris æstui, vel Bilis Acrimoniæ auctæ cedebant Humores Acidiores.

Lassitudo spontanea.

CCCLXIX. Inter Symptomata in Affectu nostro gravia & molesta recensuimus 20. *Lassitudinem ac Defatigationem Corporis spontaneam*, quæ sicut plerarumque Febrium Intermittentium solet esse comes, ita in hâc fuit non parùm importuna.

Lassitudo unde.

CCCLXX. Cùm sit autem *Lassitudo Symptoma consequens* utplurimùm *Corporis motum vehementem, aut etiam diuturnum*, quo & *Animales Spiritus consumuntur*, & *musculi multùm exercentur fatiganturque*, necesse est, ut aliquid alterutri vel utrique simile accidat corpori per talem Febrem Intermittentem.

A Spirituum Animaliũ consumptione, & impedita novorum productione.

CCCLXXI. Intermittente autem Febre non rarò *Spiritus Animales copiosè consumi*, aut *ipsorum saltem productionem novam impediri*, nemo valdè mirabitur, qui consideraverit, non tantùm *Vigiliis perseverantibus & doloribus vehementibus, quin Corporis quoque agitatione continuâ perire atque exhauriri plures Spiritus*; verùm propter *humores vitiatos turbari Functiones naturales omnes*, Appetitum Ciborum prosterni aut corrumpi, Ventriculum, mox & Intestina ab assumptis Alimentis gravari, & quidem ad nauseam vel vomitum; Vires ab iisdem minimè recreari aut refici; *Sensus externos æquè ac internos sæpenumerò hebetari*; *Motum animalem tardiùs, difficiliùsque absolvi ac perfici*; *quæ omnia* & *Sanguificationem*, & *Animalium Spirituum Confectionem* aut Secretionem arguunt læsas & *labefactatas*.

CCCLXXII. Quid mirum proinde, si tunc Ægri patiantur Lassitudinem ac Defatigationem talem, qualem solet producere Animalium Spirituum consumptio motum vehementem aut diuturnum Corporis subsequens?

Hhh 3 CCCLXXIII.

Ab Halituum vitioforũ tranflationẽ ad artus & mufculos

CCCLXXIII. Præter hanc Caufam Defatigationis & Laffitudinis fpontaneæ in Febribus Intermittentibus, alia infuper occurrit haud contemnenda, *Humorum* nempe, *Halituumque multifariorum*, & quidem *vitioforum tranflatio quaquaverfùm* ad *ipfofque adeò artus, artuumque mufculos, mufculorumque membranas, cæterafque partes valdè fenfiles*;quæ ab ipfis tum *gravantur*,tùm *roduntur ac mordentur*,adeóque non minùs *defatigantur*,ac fi motu diuturno,aut vehementi effent agitatæ.

Dolor lacerans ab humoribus acrioribus.

CCCLXXIV. Quoties namque diutiùs,fimulque vehementiùs agitatæ funt ac motæ partes, toties *dolore lacerante* urgentur, quod videtur adfcribendum *Humoribus* propter Spirituum Animalium magnam deperditionem motui notato debitam *Acrioribus*,hoc eft,minùs temperatis exiftentibus.

CCCLXXV. Cùm verò Humores illi acriores facti febres producant moleftas, & continuas & intermittentes, fieri nequit,ut ab *iifdem humoribus non rodantur, mordeanturque partes fenfiles*, patianturque *Affectionem fimilem Laffitudini* modò defcriptæ.

Vrina multifaria.

CCCLXXVI. *Urinam* quoque notavimus 21. *multifariam, plerumque fatis rubentem, mox turbatam*, & *multùm fedimentum* idque *varium deponentem*.

Ejus diverfitates unde.

CCCLXXVII. *Vrina* verò quemadmodùm pro *materiâ fuâ primariâ* agnofcit *Potum*, vel quicquid potulentum eft, aut habetur in Alimentis, ita *diverfitates fuas omnes* quoad *Colorem, Saporem, Odorem, Calorem*, quin & *Confiftentiam & Contenta multifaria*, mutuatur *ab Effervefcentiâ vitali in Corde factâ*: quæ cùm *pendeat* tum *ab ipfo Sanguine* undique ad dextrum Cordis Ventriculum *refluente*, tum *à Lymphâ* undique itidem ad Cor affluente, tum *à Bile* Sanguini afcendenti, meâ faltem fententiâ, junctâ & itidem ad Cor confluente, tum à *Chylo multifario* poft affumpta nuper Alimenta fimiliter ad Cor delato, tum à *peculiari Humore aut Liquore*, quando Alimentis liber eft Ventriculus, ex *Pituitâ Salivari in tenuibus* Inteftinis hærente, *Succoque Pancreatico ac Bile* fimul confluentibus exfurgente atque fimiliter per Venas lacteas, hinc & Ductum Thoracicum ad Cor delato;ab illis omnibus ac fingulis tàm multis modis mutari folitis non parùm *alterari debet laudata* in Corde Sanguinis *Effervefcentia vitalis, fecernique ab ejus mafsâ,quod Vrinæ materiæ junctum non parùm ipfam mutet.*

CCCLXXVIII. *Quicquid* igitur *in Effervefcentiâ vitali fecedit à Sanguine*, tanquam ipfi *heterogeneum,hominique nutriendo minùs idoneum*, idipfum *jungitur* facilè *fero* in Renibus in Vrinam fecernendo,percolandoque.

Vrinæ Color rubeus à Bile Acriori.

CCCLXXIX. *Color* autem *rubeus* debetur femper, quando is à Rebus affumptis non oritur, *Bili Acriori & incendium in Sanguine augenti*; five permaneat idem in eo incendium, five idem paulò poft aut feriùs minuatur, tollaturve iterum.

In Febribus continuis & intermittentibus.

CCCLXXX. Nam non tantùm in *Febribus continuis*,plùs minùs ardentibus, fed *Intermittentibus* quoque,*durante* fcilicet *Incendio febrili, Colore rubeo tingi folet Vrina.*

Quamdiu is permaneat.

CCCLXXXI. Qui *color permanere* folet in Urinâ,*nullo vel pauco fecedente fedimento*,quamdiu *Humorum noxiorum Febrim parientium nulla fit à Sanguine fecretio.*

Quando evanefc.

CCCLXXXII. *Idem* autem cum *fubfidente fedimento ex parte faltem Vrinæ liquorem deferit*, quamprimùm *defiderabilis* contingit *partium noxiarum à fanguinis mafsâ fecretio.*

Vrina turbida & clar. unde.

CCCLXXXIII. Hæc *fecretio* quando *inchoata eft tantùm,turbida redditur vel mox talis fit permanetque Vrina*;quæ iterum *clarefcit*, quando *eadem fecretio eft magis abfoluta*,& fanitatem inftantem denunciat.

Vrinæ conftitutio in Febribus Catarrhofis.

CCCLXXXIV. Obfervatur etiam *Vrina in Febribus Catarrhofis* multis dictis, potiori autem jure *Gravedinofis* vocandis, poftquam individuus Gravedinis gravioris eft comes, *reddita Clara & rubens,quæque mox turbatur*, & prout citiùs, fegniúfve iterum clarefcit,turbulentamque opacitatem cum perfpicuitate mutat,citiùs,fegniúfve unà cum Gravedine fuperatum iri infultum febrilem fignificat.

Vt & in affectu Epidemio.

CCCLXXXV. Utroque autem modo & *Rubentes, & mox Turbatæ* funt anno fuperiore excretæ Urinæ,cùm non pauci Gravedinosâ laborarint tunc febre, dum cæteri abfque Gravedine tum Intermittente,tum continuâ correpti fuerunt febre.

Sedimentum copiofum, quale fignum.

CCCLXXXVI. *Sedimentum* quando *copiofum* deponitur, *levanturque Symptomata* reliqua, fignum eft fuperati morbi, fed cum multâ humorum immunditiâ conjuncti.

CCCLXXXVII. Ubi contrà *Sedimentum copiofum deponitur,nec levantur* inde à cæteris Symptomatibus Ægri,fignum eft, non tantùm periculofum,aft fæpè quoque lethalem effe morbum.

Sedimentum paucum quale fignum

CCCLXXXVIII. Ex quibus facilè patet,quid de *Sedimento pauco* fit judicandum.

Ejus color, confiftentia, &c.

CCCLXXXIX. Prout autem *Colore, Confiftentiâ, & fimilibus* qualitatibus variat Sedimentum, Spes quoque aut Metus non parùm variabit.

CCCXC. *Sedimentum* namque *Album* ac *æquale* laudatur;ficut culpatur, quò magis recedit ab albedine, occurritque *rubrum, lividum vel nigrum*;aut *inæquale*.

Color urinæ naturali fimilis quid fignificet.

CCCXCI. *Color Urinæ naturali maximè fimilis* teftatur, fi cætera Symptomata ritè fe habeant, ad fanitatem properare Ægrum,fierique Sanguificationem naturali ferè fimilem.

Color valdè rubens quid fignificet?

CCCXCII. Contrà *Color valdè rubens* teftatur magnum in Sanguine Incendium, Bilemque folito acriorem, ac nonnunquam fimul pinguiorem; five per fe acris exiftat, five ratione Succi Pancreatici malè fe habentis,ac proinde vitiofam in tenui Inteftino Effervefcentiam excitantis talis evadat.

Quid color aqueus.

CCCXCIII. Rurfus *Color Aqueus*,à quo Cruda nominatur Urina,diminutum in Sanguine calorem indicat,Bilemque inertiorem aut oppreffam teftatur.

Vrinæ fapor falfus unde.

CCCXCIV. Si cui Urinam guftare libeat,ejus *Sapor valdè falfus* debetur Bili & Lymphæ fatis Acribus,& fatis arctè in Effervefcentiâ in Corde fimul adunatis.

Amarus unde.

CCCXCV. *Amarus* verò Urinæ *Sapor* debetur haud dubiè Bili abundanti & minùs arctè cum Lymphâ in vitali Effervefcentiâ junctæ, ideóque Saporem fuum in Urinâ fervanti.

CCCXCVI.

Acidus unde. CCCXCVI. *Acidus* autem Urinæ Sapor ortum habet à Lymphâ acidiore, ac minùs arctè cum Bile in eâdem vitali Effervefcentiâ mixtâ, ideóque Aciditatem Suam in Urinam transfe- rentè.

Urinæ Odor gravis quid, significet. CCCXCVII. *Odor Urinæ gravis & ingratus* indicat Effervefcentiam vitalem valdè vitiofam, Corruptionemque in Sanguine valdè noxiam, periculofamque.

Urina ardorem conjunctum habens unde. CCCXCVIII. *Urina* in fui emiffione *ardorem* conjunctum habens accepta ferenda eft Acrimoniæ qualicunque, ac præfertim Biliofæ in eâ repertæ.

Frigus conjunctum habens unde. CCCXCIX. Contrà *cum frigoris fenfu reddita Urina* tribuenda videtur humori Acido, fed non valdè Acri; præfertim quando ipfi aliquid admiftum Pituitæ non valdè Glutinofæ.

Confiftentia urinæ craffior unde. CCCC. *Confiftentia Urinæ craffior* debetur multo Sali ei admifto in Effervefcentiâ vitali à Sanguine fecreto, aut à Chylo exorto: Unde Urina paulò poft Alimentorum Fermentatorum ad Inteftina propulfionem, Chylique à Fœcibus Alvi fecretionem, mox & ad Cor deductionem prodiens *Craffior* effe folet, ut & in Febrium Declinatione.

Tenuior unde. CCCCI. Contrà *Tenuior Urina* fequitur pauci Salis in Effervefcentiâ vitali à Sanguine fecelfum: quod in Febrium initiis folet contingere, quo tempore Sanguineæ maffæ intimiùs conjuncti funt Humores omnes.

Urinæ contenta varia. CCCCII. Quoad *Contenta ipfa*, eorundemque *Colorem, Odorem, Confiftentiam, Figuram, Situm* & fi quæ funt plura, non parùm obfervantur variare ipfa pro *diverfis Febrium temporibus, Humoribus* maximè *peccantibus*, & *Diæta*, ut & *Medicamentis*.

Fundum quænam petant. CCCCIII. *Fundum* namque petunt, Sedimentique nomen obtinent, quæ magis funt Terreftria, Glutinofa, & Salfa, fed prædictis juncta.

Superficiem quæ nam. CCCCIV. *Superficiem* contrà legunt, quæ funt maximè Pinguia & Volatilia.

In medio quænam ferantur. CCCCV. *In medio* feruntur, quæ funt naturæ mediæ.

Eorum confiftentia æqua lis albicas quid fignificet. CCCCVI. *Confiftentiam* quæ habent magis *Æqualem, Coloremque albicantem*, laudantur maximè, cùm fpem faciant reftitutionis ægrorum, fintque fignum, reftaurari ac redintegrari Effervefcentiam vitalem.

Quid inæqualis, & color ab albo recedens. CCCCVII. Contrà, quorum *Confiftentia* eft *Inæqualis*, & *Color ab albo multùm recedens*, fignificant vitiatam multùm vitalem Effervefcentiam, ideóque in pejus ruere Ægrorum res; unde, quò receffus ille major eft, eò periculum urget majus.

Fœtor Sedimenti quid indicet. CCCCVIII. *Fœtor Sedimenti* corruptionem aliquam, fi non in Sanguine, faltem in Renibus aut Veficâ exiftere indicat.

Arenulæ ubique in Urinâ & ejus contentis. CCCCIX. *Arenulas* folas inter Contenta ubique obfervavi, nec tantùm in Urinæ fundo, verùm in fuperficie quoque ac medio, quin lateribus Vaforum, ut & inter contenta reliqua omnia.

Earum color varius. CCCCX. *Color arenularum* apparet varius, nunc *rubens*, nunc *flavus*, nunc *cinereus*, nunc *albus*: minùs noxius rubens, pejor albus.

Figura diverfa. CCCCXI. *Figura* quoque *ipfarum* eft diverfa, nunc globofa, nunc diverfimodè angularis.

Calculi varii. CCCCXII. *Calculi* quoque *majores, minoresque* cum Urinis excreti varii occurrunt *colore, figurâ, duritie*.

Eorum color. CCCCXIII. *Color* plerumque ex flavo cinereus exiftit, aliquando magis ad albedinem tendens, qui pejor, uti flavior minùs malus.

Figura. CCCCXIV. *Figura* non raro eft oblonga, vel etiam ovalis, fubinde fphærica, & aliquando variis fuperficiebus planis multifaria, plùfque aut minùs regularis, tetraëdra, cubica; vel mixta, conica, cylindrica, &c.

Duritiès. CCCCXV. *Duritiès* quoque Calculorum varia eft, cùm aliqui occurrant friabiles, alii valdè folidi, & fic porrò.

CCCCXVI. Sed ifta omnia ex profeffo tractare non eft hujus loci: primaria verò capita paucis attigiffe fufficiat.

Virium proftratio. CCCCXVII. Inter Affectûs noftri Epidemii Symptomata recenfuimus 22. *Virium omnium Dejectionem ac Proftrationem ftupendam*, & quidem *tantam, ut vix longo tempore ipfas recuperare potuerint Ægri*.

Vires duplices CCCCXVIII. *Vires* confideramus & *Vitales*, & *Animales*, utrafque tunc proftratas.

Vitales quænam CCCCXIX. *Vitales* voco *vires*, quæ funt ad vitam fuftentandam neceffariæ, quas, fi quis malit, *Naturales* quoque haud ineptè vocaverit.

Ad eas referri debet. 1. Effervefcens Sanguis. CCCCXX. Ad Vitales, Naturalefque Vires referendus primo & primario loco *Effervefcens Sanguis* in dextro Cordis Ventriculo; quatenus *ab illo non tantùm Vita immediatè pendet*, verùm *Continentes* quoque *partes omnes nutriuntur*, quin *Contenta omnia originem trahunt*.

2. Fermentata in Ventriculo Alimenta, & Chylus. CCCCXXI. Ad eafdem Vires Naturales refe- rimus 2. *Fermentata in Ventriculo Alimenta*; ut & *fecretum ex ipfis* in tenui Inteftino *Chylum*, qui exinde *transfcolatur* in Vafa lactea, hinc & *transfertur* ad Cor, quò *ex ipfo confervetur ac renovetur Sanguis*.

3. Bilis. CCCCXXII. Ad eafdem Vires vitales puto referendam 3. *Bilem in Hepate à Sanguine* quovis tandem modo *fecretam*; tum ad *Sanguinis Effervefcentiam* in Corde, tum *ad Chyli fecretionem* in tenui inteftino, tum ad *Liquoris pecularis confectionem* ibidem non tantùm utilem, verùm neceffariam quoque.

4. Lympha. CCCCXXIII. Ad eafdem Vitales vires arbitror referendam 4. *Lympham in Conglobatis Glandulis præparatam*, & continuè per vafa fua fimiliter ad dextrum Cordis ventriculum delatam, *vitalemque* in eo *Effervefcentiam cum Bile producentem*.

5. Succus Pancreaticus. CCCCXXIV. Ad eafdem Vires vitales exiftimo referendum 5. *Succum Pancreaticum in Conglomeratis Pancreatis Glandulis præparatum*, atque *unà cum Bile* in tenui Inteftino effervefcentem, atque laudatum modò *Liquorem peculiarem*, qui meâ conjecturâ *Confiftentiam Sanguini confert*, imprimis conftituentem.

6. Saliva CCCCXXV. Ad eafdem Vires vitales judico referendam 6. *Salivam* continuè deglutitam, & non tantùm in ore, aft in ventriculo quoque *affumptis alimentis admiftam*, eorundemque *Fermentationem* præcipuè *efficientem*: atque in tenui Inteftino Pituitæ nomine notam, ad memorati modò *Liquoris confectionem* concurrentem.

7. Animales Spiritus & quatenus. CCCCXXVI. Possunt ac debent forsan ad vitales vires referri 7. *Animales Spiritus*, quatenus non tantùm *concurrunt ad* recensitorum modò *Humorum* variorum, *Bilis, Lymphæ, Succi Pancreatici & Salivæ, confectionem*; ast insuper inserviunt *motui* Labiorum, Maxillæ inferioris, Linguæ, OEsophagi, Ventriculi, Intestinorum, Vasorum omnium, Cordisque adeò ipsius quoque, in Alimentorum Assumptione, Contritione, Deglutitione, Propulsione, Transcolatione, ut & Sanguinis quaquaversùm Propulsione ad Vitæ conservationem tàm necessariis

Animales Vires quænam. CCCCXXVII. *Animales Vires* vocandas existimo, quæ non tàm sunt ad vitam necessariæ, quàm *utiles ad vitam præstandam beatiorem.*

Vitā beatiorem quænam faciant. CCCCXXVIII. *Vitam* quæ *faciunt beatiorem, Sensus* tàm *externi* sunt, quàm *interni*: ut & *Motus Animi & Corporis, animalis* dictus.

Sensibus externis quænam serviant. CCCCXXIX. *Sensibus externis* serviunt 1. *Sensoria*, Oculi, Aures, Nares, Lingua cum Palato, & Membranæ 2. *Nervi*. 3. *Cerebrum ac Cerebellum*. 4. *Spiritus Animales.*

Quænā internis. CCCCXXX. *Sensibus Internis* arbitror ministrare *Cerebrum cum Cerebello*, atque *Spiritus Animales.*

Quænā Animi motibus. CCCCXXXI. An *Motibus Animi serviant Spiritus Animales, aliave Corporis Partes, dubito*; quamvis non dubitem, plurimùm *ab ipsis agitari sæpè Animales Spiritus*, & *alterari Humores omnes*, ac cum ipsis *Partes Continentes.*

Quænā corporis motui. CCCCXXXII. *Animali Corporis Motui* serviunt 1. *Musculi*. 2. *Nervi*. 3. *Cerebrum ac Cerebellum*. 4. *Spiritus Animales*, & 5. *Ossa, vel Partes movendæ.*

Virium prostratio unde. CCCCXXXIII. Cùm tàm multa constituant Vires nostras & Vitales, & Animales, concurrant saltem ad ipsas constituendas, conservandasque; fuerintque utræque anno superiore in Ægris tàm notabiliter prostratæ, investigandum porrò, unde originem habuerit eadem virium prostratio.

Quando vires dicantur prostratæ CCCCXXXIV. Nam *prostratæ* dicendæ sunt *Vires* hæ tum *Vitales*, tum *Animales*, quoties *Partes tàm Continentes, quàm Contentæ* ad *Functiones* memoratas exercendas *necessariæ à statu naturali* eousque *recesserunt*, ut *Functiones* illas *vel in totum*, vel *saltem maximâ ex parte* nequeant producere.

1. Sanguis à quibus ineptus factus. CCCCXXXV. Et 1. quidem *Sanguis* factus est *ineptus* Effervescentiæ vitali ritè subeundæ propter *Humores plures* ad dictam Effervescentiam efficiendam concurrentes *vitiatos*, & imprimis *Massam ipsam Sanguineam* multis modis *malè affectam*, tum immediatè ab ipsis *Solis radiis* tandiu ardentibus, tum mediatè à notatis modò *Humoribus* vitium suum Sanguini communicantibus.

2. Chyli defectus & vitiū unde. CCCCXXXVI. 2. *Alimenta* sicut à multis fuêre *fastidita*, nec proinde assumpta, unde *Chyli defectus* fuit ad Sanguinem reparandum; ita, quoties assumpta fuêre à quibusdam, *perperam* fuêre in *Ventriculo fermentata*, unde ne tunc quoque *Chylus* laudabilis secerni potuit & ad Cor deferri pro Sanguinis continuè pereuntis refectione: idque propter *Salivam* vitiatam, ut & *Bilem* non rarò ad Ventriculum assurgentem, atque *Appetitum* non minùs *corrumpentem*, quàm *Fermentationem Alimentorum vitiantem.*

3. Bilis unde acrior & volatilior. CCCCXXXVII. 3. *Bilis*, quemadmodùm dictum in superioribus, *Acrior est facta & Volatilior* à Solis Radiis tantum & tamdiu durantem *Æstum* in Aëre excitantibus.

4. Lympha acidior unde. CCCCXXXVIII. 4. *Lympha* in non paucis à *Frigore* summo in Aëre occurrente ante noxium illum Solis æstum reddita est *Acrior*, hoc est, *Acidior*, ideóque vitali Effervescentiæ blandæ promovendæ ineptior, quin ob Bilem paulò post Acriorem factam Effervescentiæ noxiæ ac vehementiori procurandæ nimis apta.

5. Pancreaticus Succus acrior unde. CCCCXXXIX. 5. *Succus Pancreaticus*, quem sæpiùs docui pro *Melancholico* Veterum *Humore* omninò habendum, ab eodem *Frigore prævio* Acrimoniam noxiam est nactus, hinc tum Intestinalem, tum Vitalem læsit Effervescentiam.

6. Saliva unde vitiata. CCCCXL. 6. *Saliva* & à præcedente *Frigore* magno, diuturnoque, & à subsequente *Calore* summo, itidemque diutino inspissata fuit & noxia facta, fuisque muniis probè obeundis inepta.

7. Animales Spiritus unde consumpti. CCCCXLI. 7. *Animales Spiritus* non tàm *impediti* fuerunt à præcedente *Frigore*, quam *consumpti ab Æstu* subsequente; unde *Humores* omnes minùs potuêre ab ipsis temperari, partiumque *Motus naturalis* absolvi.

Vires Animales læsæ in Sensibus externis unde. CCCCXLII. *Vires* autem *Animales* quod attinet, 1. in externorum Sensuum *Sensoriis* notabilis mutatio in paucis observata; ut nec 2. in Nervis; ast 3. ob *Febres* tàm *Intermittentes*, quàm *Continuas* in *Cerebro* ac *Cerebello*; ut & 4. in *Spiritibus Animalibus* tàm *Consumptis*, quàm multis modis ab ascendentibus *Halitibus conturbatis* & *infectis*; sed 5. *in corpore* fuêre *objecta plura*, *Humores* sc. à quibus *Dolor* per *Distensionem, Acrimoniam, Frigus, Ardorem, ac* similia fuit productus.

In Sensibus internis unde. CCCCXLIII. *Internos Sensus* si spectes, hic similiter culpamus malè affectum *Cerebrum ac Cerebellum*; malè affectos *Spiritus Animales*; unde *Somnia turbulenta* & *Deliria* ortum habuerunt.

Animi Motus quinā in Ægris reperti. CCCCXLIV. *Animi Motus varii* fuerunt in Ægris, & imprimis *Mæror* ratione malorum præsentium, & *Metus* ratione malorum futurorum, ac non minùs prævisorum, quàm formidatorum; *quos graviores fecerunt Animales Spiritus malè constituti*; quemadmodùm vicissim nō parùm sunt à notatis pathematis affecti malè, conturbatique in motu suo Animales Spiritus.

Corporis motus quomodo labefactatus. CCCCXLV. Quoad *Corporis Motum Animalem* in paucis labefactatus fuit ratione *Musculorum*, aut *Nervorum*, aut *partium* movendarum, nisi diutiùs perseverante malo; in pluribus ratione *Cerebri Cerebellique*, atque *Spirituum Animalium* malè affectorum: sicut modò dictum.

CCCCXLVI. Adeò ut sic ex jam dictis pateat omnibus prostratarum Virium omnium ratio & Causa vera.

Quare Vires citò non potuerint reparari. CCCCXLVII. *Eædem longo tempore non potuerunt reparari*, tum propter *Humores omnes unà* cum *Sanguine* in Corpore *vitiatos*, tum propter *Causas externas in notabili excessu peccantes, & diu ita permanentes*: nā sicut *Æstum Aëris summum ac longum præcessit*, ita eundem *consecutum est Frigus grande ac diuturnum.*

Recidivæ frequenter unde.

CCCCXLVIII. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata recensuimus 23. *Recidivas frequentes*, ad minimum Diætæ vitium obvenientes; Unde non parùm turbati sunt plerique, ac si malum esset insuperabile. Fatigati namque fuêre illi quoque à Medicamentorum assumptione, qui præ aliis facilè poterant quibusvis uti; unde recidivam patientes aversabantur tandem remedia, & dolebant, se tàm facilè in affectum incidere eundem, ac plerumque graviorem, multisque lethalem.

CCCCXLIX. *Recidivarum* autem istarum *Causa* fuit *omnium penè Humorum Constitutio in plerisque læsa*, nec tàm facilè proinde in statum naturalem reducibilis. Unde quamvis multi liberarentur à febre tàm intermittente, quàm Continuâ, levarenturque gravioribus suis Symptomatibus; nondum tamen erant Sani, quoniam Humorum variorum vitium varium non poterat subitò emendari, nec proinde ipsorum vires in Humoribus maximè consistentes renovari. Hinc non mirum, si ad leve parratum in diætâ erratum incidebant plerique in novas febres nunc Continuas, nunc Intermittentes, Symptomataque priora redderentur non rarò prioribus graviora & periculosiora, & tàm sæpè lethalia.

Cur recidivas paterentur Homines.

CCCCL. Si namque maxima Virium nostrarum pars consistat in laudabili Humorum omnium Dispositione, sicut diximus nuperrimè, quoties illi Humores nondum sunt omnibus modis emendati, toties debiles censentur ac sunt tales Homines; quin ad affectum difficilem, gravemque perferendum, superandumque minùs apti; quemadmodùm eo ipso dispositi sunt, ut in quemvis affectum citiùs, graviùsque incidant.

Cur facilè quivis quemvis patiatur affectum.

CCCCLI. Vitium namque varium in variis Humoribus existens Causa est, cur facilè quivis quemvis patiatur affectum, quippe qui tunc offendit in tali corpore Humores, qui aditum ipsi faciliùs, ipsumque foveant.

CCCCLII. Adde quòd permanente in Aëre Causâ Communi Affectûs præcedentis, atque in plures continuè sævientis, admodùm facilè renovari potest idem in Hominibus necdum ex hoc naufragio planè emersis, verùm adhucdum cum ipso ex parte luctantibus.

CCCCLIII. Nec mirum, facilè delinqui à convalescentibus, atque omnia penè adhuc fastidientibus in hac vel illâ Diætæ parte; in quibus tunc minimum erratum plus solet nocere, quàm aliàs ubi validi sunt habentque Humores omnes benè constitutos, erratum maximum.

Frequens Abortus Gravidarum non cum vivos nisi in affectibus gravissimis.

CCCCLIV. Inter Symptomata Epidemii nostri Affectûs notavimus 24. *Abortum plerisque Gravidis obortum*, adeóque frequentem, ut *paucæ vivos, paucissimæ vitales ediderint Fœtus*: quod nunquam evenit, nisi in Affectibus gravissimis & periculosissimis, qualis etiam fuit noster Epidemicus.

Ejus causa Bilis multùm acris & volatilis.

CCCCLV. Causam ejus si quis me roget, dicam id evenisse imprimis propter *Bilem multum Acrem ac Volatilem*, non tantùm maternum, sed maximè Fœtûs Sanguinem fluidiorem præstantem.

Et quomodò.

CCCCLVI. Maternus, præsertim ad Uterum delatus Sanguis fluidior, cur laxiùs Utero adhæserit Placenta, hinc & totus Fœtus, in causâ fuit; quapropter facilè potuit sequi abortus, concurrente imprimis Fœtus Languore ac Debilitate.

Languor in fœtibus.

CCCCLVII. *Languentes*, & ideò Debiles fuisse plerosque *Fœtus evincit* plerorumque *Mors paulò post nativitatem superveniens*, etiam ubi ordinario nati sunt tempore.

Ejus causa.

CCCCLVIII. *Languorem* istum, Debilitatemque Fœtuum adscribimus *Materno Sanguini* plurimùm vitiato, & quidem ob Causas nuper quoque in Virium prostratione propositas.

CCCCLIX. Non potuit namque conservari robur Fœtûs, Materno Sanguine existente modis omnibus ita vitiato, ut Matres diu pergerent languere, ac segniùs restaurari.

Dolores vagi.

CCCCLX. Observati sunt 25. in Ægris nonnullis *Dolores Vagi*, & modò has, modò illas Partes afficientes.

Unde orti

CCCCLXI. Dolores illi ortum habuerunt quandoque *ab Humoribus, Halitibusve acribus* Partes sensiles rodentibus; atque sic Dolorem in illis parientibus: quandoque à *Flatibus* Partes distendentibus, atque sic quoque Dolorem producentibus.

Halitus & flatus quidnam præstent.

CCCCLXII. Quemadmodùm autem plerique Humores acres confluunt ad tenue Intestinum, Bilis, Succusque Pancreaticus, ita in illo confluxu vitiosè ideò effervescentes nunc Halitus, nunc Flatus excitant; qui non minùs, quàm Humores ipsi tum in eodem Intestino, tum in annexo Crasso, tum in proximo Ventriculo & Anxietates, & Distensiones, & Rosiones producere solent; quin per Lacteas Venas festinantes ad cor, ibidem turbant Effervescentiam vitalem, Anxietates, Difficilemque in Pulmonibus Respirationem efficientes; ulteriùs autem cum Sanguine ad Partes quasvis delati & in Capite, & in Artubus Dolores pariunt varios.

CCCCLXIII. Docuimus autem in superioribus, & Bilem fuisse acrem factam ob Æstum Aëris summum: & Lympham, Succumque Pancreaticum fuisse similiter acriores factos ob Frigus Aëris grave tàm præcedens, quàm subsequens illum æstum.

Dolores cur vagi.

CCCCLXIV. *Vagi* autem fuêre notati Dolores, hoc est, nunc hanc, mox aliam Partem occupantes, propter *Halituum, Flatuumque*, quin & *Humorum* quoque *Volatilitatem ac Mobilitatem magnam*, propter quam potuerunt facilè locum mutare, atque ex unâ parte transferri ad aliam.

Motus convulsivi.

CCCCLXV. Notavimus 26. fuisse nonnullis molestos *Motus Convulsivos*, & ipsos itidem *vagos*; ut & *spasmos flatulentos* ad nuperi veris finem, quin æstate quoque in quibusdam perdurantes, gravesque.

Unde.

CCCCLXVI. *Convulsivos* quidem *Motus* deducimus *ab Halitibus Acribus* quaquaversùm cum Sanguine, ac imprimis ad Nervorum principia, ubi fuêre magis universales; aut quosvis Nervos, ubi fuêre iidem magis particulares, delatis, ipsosque rodentibus, atque ad Spiritus Animales majori copiâ per ipsos mittendos cogentibus.

CCCCLXVII. Qui Halitus quemadmodùm non semper ad ejusdem membri nervos ferebantur, ipsosque rodebant, sed in aliis posteà membris motus similes producebant, ita fuêre dicti *Motus Convulsivi vagi*.

CCCCLXVIII.

Spasmi flatulenti unde.

CCCCLXVIII. Rursus, quemadmodùm ab Acribus Halitibus Nervos mordentibus deducimus Motus Convulsivos, ita à *Flatibus* similiter quaquaversùm cum Sanguine delatis, atque in *Partium quarumvis substantiâ facilè* hærentibus, & in musculorum membra contorquentium spatia sese insinuantibus, nec facilè inde recedentibus deducimus *Spasmum flatulẽtum*, tàm sæpe multos *in lecto* invadentem, idque propter *flatus lecti calore mobiliores* factos, excitatosque.

Halituũ & Flatuum frequẽtium causa.

CCCCLXIX. Causam verò tàm Halituum, quàm Flatuum frequentium non semel demonstravimus in superioribus Effervescentiam, putà Febrilem, aliásve acriorem in tenui Intestino; ut & Pituitæ Glutinosæ diductionem in flatus à Bile Acriore.

Flatus tenaces unde producti.

CCCCLXX. Cùm verò Æstui summo successerit denuò frigus vehemens ac diuturnum, sub initium Hyemis, auctum frigus diu permanens Pituitæ Glutinositatem auxit, quapropter copiosiores producti hoc anno quoque in multis, & quaquaversùm propulsi Flatus tenaces in quodvis spatium per musculos sibi factum se insinuantes, sicque Spasmum molestissimum, & dolorem gravissimum parientes.

Maculæ Scorbuticæ.

CCCCLXXI. Observatæ sunt quoque 27. inclinante ac diminuto Affectu Epidemio *Maculæ Scorbuticæ* in prædispositis majore copiâ erumpentes.

Scorbutus quibus locis Endemius.

CCCCLXXII. Nec mirum, postquàm Scorbutus in locis paludosis & maritimis Endemius se cuivis Affectui copulat libenter atque facilè.

Ejus causa.

CCCCLXXIII. Scorbuto autem fovendo, quin excitando faventissima fuit Humorum omnium ac singulorum corruptio in superioribus non semel notata; quæ proinde faciliùs potuit in Scorbuto affectis augere ipsius malitiam & promovere Macularum Scorbuticarum eruptionem abundantiorem.

Vi & Macularum Scorbuticarum.

Sãguinis Eruptiones unde.

CCCCLXXIV. Observatæ sunt in quibusdam 28. *Sanguinis Eruptiones* tum per *Nares*, *s. Hæmorrhagiæ*, tum per *Anum*: sive *Hæmorrhoïdes*.

CCCCLXXV. Sanguis erumpit facilè *fluidior ac tenuior*, hoc est, *Biliosior*.

CCCCLXXVI. *Biliosior* est factus *Sanguis* ab *Aëris æstu vehementi & diuturno*.

CCCCLXXVII. Atque ista fuêre Symptomata præcipua, quæ durante Aëris Æstu, & ante urgens denuò Frigus affecêre nostros Ægros: Ubi autem auctum est in Aëre Frigus, idque similiter grave & acre, alia quoque supervenêre Ægris Symptomata.

Febres Lentæ.

CCCCLXXVIII. Unde in nonnullis 29. à Morbo præcedente nondum liberis mutatæ sunt *Febres in Lentas*, nunc quotidie, nunc alternis tantùm diebus per novos Paroxysmos Ægris molestas.

Quænam vocentur.

CCCCLXXIX. *Lentas voco Febres*, quæ nec Frigore Acri, nec Ardore urente afficiunt Ægros, sed blandiora producunt Symptomata, vires interim Ægrorum sensim conficiunt.

Vnde ortæ,

CCCCLXXX. Ortum autem suum debuerunt hæ Febres Lentæ *Bili* ab urgente Frigore gravi *retusæ*; atque *Lymphæ* non minùs quàm *Succo Pancreatico Acidioribus* iterum factis, ut & *Pituitæ Glutinosiori* redditæ, atque singulorum notatorum trium *Acrimoniam retundenti*; unde excitabatur quidem Febrilis Paroxysmus, non item Frigus intensum, sed frigusculum tantùm, non Calor ardens, sed satis blandus.

Quar[...] perdu[...]bant.

CCCCLXXXI. *Perdurabant* autem hæ Febres propter *Pituitam Glutinosam* in corpore productam, & *Humoribus* primariò atque maximè *peccantibus se admiscentem*.

Quar[...] vires [...]ciebant

CCCCLXXXII. *Vires* interim *magis deficiebant*, quàm recreabantur, propter Humores omnes etiam tunc vitiosos, vitiatosve; nec ab illâ Aëris mutatione correctos, emendatosve.

Febris Quartana multiplex.

CCCCLXXXIII. Sed 30. admodùm multi & ipsâ *hyeme*, & ipso *vere*, quin subsequente *Æstate*, & hoc etiam *Autumno* inciderunt in *Febrem Quartanam*, nunc *simplicem*, mox *duplicem*, aut *triplicem*.

Ejus causa.

CCCCLXXXIV. Febris autem hujus Causa petenda omninò a *Pituitâ* propter *frigus Hyemis ac Veris Aëre Glutinosiore & copiosiore* factâ, ut nunc non addam plura in *cæteris Diætæ* (Aëris præsertim frigidioris) *partibus* patrata *errata*, quæ non parùm *facilitarunt & promoverunt tenacis Pituitæ proventum*.

CCCCLXXXV. A *Pituitâ verò tenaci* excitatæ in Pancreatis Ductibus Lateralibus *Obstructiones* fuêre magis *contumaces, solutuque difficiles*, unde seriùs potuêre à collecto in ipsis, Acriorique ideò facto Succo Melancholico perforari, Paroxysmique novi excitari.

Febrium duplicitas & triplicitas quibus debeatur.

CCCCLXXXVI. Quemadmodùm quarumvis Febrium Intermittentium, sic *Quartanarum* quoque *Duplicitas, Triplicitasve* debetur *pluribus Ductibus Lateralibus eodem tempore obstructis, diverso tamen reseratis*.

CCCCLXXXVII. *Referantur diversis temporibus & diebus* diversi Ductus Laterales simul obstructi, *quoniam diversis temporibus ac diebus facta sunt ac producta in ipsis notatæ Obstructiones*.

Novæ quartanã pri[...] [...]venire ob frigus [...] Lumborũ regionem admissum.

CCCCLXXXVIII. Ut alias nunc silentio præteream Causas subinde forsan locum habentes, existimo *frequentius contingere diversis à paroxysmi primæ Quartanæ diebus novas in aliis Ductibus Obstructiones propter frigus imprudenter circa Lumborum regionem admissum*, & quidem *durante Sudore in Paroxysmi Declinatione utplurimum sponte aut arte propulso*.

Hoc quando admittatur.

CCCCLXXXIX. *Admittitur circa Lumborum Regionem Frigus, quoties aut in totum removentur Tegumenta, aut saltem in Corporis agitatione aut dejectione attolluntur plus minus eadem*, imprimis quando *decumbentes priùs in dorsum Ægri se cum impetu conjiciunt in alterutrum latus*.

Quartanæ Hyeme & Vere curatu difficiles, faciliores æstate & Autumno.

CCCCXC. Fuêre autem istæ Quartanæ durante *Hyeme* ac *Vere curatu difficiles, faciliores Æstate* atque hoc *Autumno*.

Et quare

CCCCXCI Id factum, quoniam totâ Hyeme ac vere adhuc minimè correcti erant Humores omnes; unde quamvis plures liberarentur Paroxysmis Febrilibus, incidebant paulò post in novos, & quidem ratione pituitæ Glutinosæ ex Ductibus Pancreaticis remotæ, at in Sanguinis massâ & tenui intestino restitantis, ac novam Obstructionem facilè ac brevi post parientis.

CCCCXCII. In quibus verò vel Diætâ conveniente, vel Medicamentis aptis correcta fuit,

fuit, emendataque paulatim hæc Pituita tenax, in illis feliciùs, citiùs, certiúſque fuêre curatæ Quartanæ.

CCCCXCIII. Hanc methodum quia neglexerunt Plures aut per ignorantiam, aut per arrogantiam, non mirum, ſi à multis non fuerint hactenus curati Quartanarii: quorum tamen Curatio non eſt adeò difficilis, vel ardua, ſicut dicemus inferiùs, ſi Deus ſinet ac volet.

equen Gravedines. CCCCXCIV. Totâ *Hyeme* fuêre 31. frequentes *Gravedines*, ut & *Vere*, ac non rarò præteritâ etiam *Æſtate*, hocque *Autumno*.

nde CCCCXCV. Ortum habuerunt ipſæ à *Frigore Aëris moleſto* ſæpiùs nos urgente, quoties *ſupervenit hoc Capiti calenti & imprimis ſudanti*, ſicut ſæpiùs docuimus.

ſſes. CCCCXCVI. *Succeſſere* 32. *Gravedini* ſæpenumerò *Tuſſes*, quod non eſt novum, nec mirum viſum eſt mihi, quoniam priùs non viſum à me, obſervatumve, *Tuſſes has ceſſiſſe citiùs; faciliùs, feliciúſque Flatus Diſcutientibus*, quàm ullis *aliis Medicamentis in Tuſſi tali curandâ* uſitatis, quod factum Hyeme ſuperiore.

eliciter ratæ r Flatus Diſcutientia.

CCCCXCVII. Non mirum, inquam, novumve ſuccedere Gravedini Tuſſim, quoties Humor Seroſus & Salſus, æquè ac Pituitoſus aliquandiu in Cerebro moratus tandem ad fauces depluens properat in aſperam arteriam, eandemque mordet, aliterve irritat ad ſui repulſionem, atque expectorationem Tuſſi abſolvendam.

r Gravedini uſſis ccedat.

CCCCXCVIII. Quòd ſi perduret Humoris Acris diſtillatio in aſperam arteriam, excitatur paulatim Ulcus in eâ ſuperficiarium, mox & profundum, & tandem Phthiſis; hancque excipere ſolita Mors, incautos è medio tollens.

Quomodo ex ea Phthiſis oriatur.

CCCCXCIX. Quicquid autem nobis eſt incompertum ac novum, quandiu ejus ignoramus cauſam & rationem, admirationem in nobis parere ſolet, ſicut & mihi evenit, poſtquam obſervavi, & quidem in me primùm, ſegniùs ceſſiſſe hanc Tuſſim ſuperiore Hyeme Gravedini ſupervenientem ordinariis Medicamentis ſimilem *Tuſſim* facilè curare ſolitis, atque ipſam *urgere potiſſimum me aliosque ad Lecti ingreſſum*.

Tuſſim hanc non ceſſiſſe ordinariis medicamentis.

D. Hæc autem Obſervatio in me adhuc infirmo aliiſque facta & mira viſa *excitavit me ad iſtius* eventûs Cauſam & rationem diligentiùs inveſtigandam, quin, *notatis flatibus eodem tempore me urgentibus, ad flatus diſcutientia primùm in lecto, deinde ante lecti ingreſſum aſſumenda*; unde factum eſt, ut *eructatis aliquot flatibus compeſceretur brevi Tuſſis penè ſicca, aliàs per hora quadrantem, & aliquando diutiùs me vexans*.

Et Ægros ad Lecti ingreſſum maximè urſiſſe. Ejus ratio quomodo ab Autore detecta.

D I. Hoc Experimento in aliis quoque cum pari ſucceſſu feliciter facto, rationem ipſius viſus ſum mihi aſſequi ſequentem. *Pituitam videlicet ſatis copioſam in me aliiſque occurrentem in tenui Inteſtino plumarum calore fuiſſe ſolutam & à Bile Acriore tunc ſimul commotâ in Flatus redactam, mox & ad Pulmones delatam; à quibus irritati Pulmones tuſſi-bant, & tuſſi cum reliquum corpus omne, tum cerebrum quoque concutiendo Humores ſimul inibi contentos agitabant, qui ad fauces delabentes Tuſſim omnem à ſe productam mentiebantur; donec obſervatis flatibus, eorundemque aſcenſu, facilis fuerit per Carminantia dicta Olea ante Lecti ingreſſum ex liquore convenienti ad aliquot guttas aſſumpta hujus Tuſſis Curatio.*

DII. Non tantùm Gravedinem Tuſſis, ſed 33. *Raucedo* quoque in non paucis eſt ſecuta, itidem moleſta; comitante ipſam, ut & imprimis Tuſſim *Excretione variâ*, tum *Seri*, tum *Pituitæ Glutinoſæ è Pulmone*; ut & quandoque *Aſſumptorum*, *aliorumque Vomitu*; atque *flatuum Eructatione ſpontaneâ*. Raucedo Gravedinem ſecuta.

DIII. *Raucedo* ortum habuit præſertim *ab Humore Salſo-muriatico à Cerebro in fauces diſtillante*, atque *in Vocis organis aſperitatem producente*. Unde.

DIV. *Expectoratio Humoris tàm Seroſi tenuis & Acris muriatici, quàm Pituitoſi Glutinoſi & craſſi* ſecuta eſt utriuſque à Cerebro in Pulmonum aſperam arteriam delapſum, excitatâ ab iiſdem Tuſſi. Expectoratio humorum unde.

DV. Vomitus fuit Aſſumptorum, aliorúmque partim à Capite ad fauces decidentium, deglutitorumque, partim ex Inteſtino tenui aſſurgentium, & in Ventriculum tàm Tuſſis, quàm ipſius Vomitûs vi propulſorum. Vomitus aſſumptorum unde.

DVI. *Excitatus* autem fuit plerumque *Vomitus vehementiâ Tuſſis*, quemadmodùm id notiſſimum: Tunc enim omnes Abdominis Muſculi non minùs, quàm Diaphragma conſpirant ad expulſionem violentam, ſæpiúſque repetitam Aëris, omniumque in aſperâ arteriâ contentorum, atque Pulmones irritantium. Quocirca Ventriculus ipſe tum ratione Diaphragmatis ſibi annexi conquaſſati agitatus, tum ratione ejuſdem atque abdominis muſculorum abdominis cavitatem anguſtantium compreſſus ad violentam & inverſam ſui contractionem adactus Vomitum excitat, & contenta quævis expellit.

DVII. *Flatuum Eructatio* debebatur *Flatibus*, ſicut modò dictum, in tenui Inteſtino per ſe excitatis, atque non tantùm deorsùm per Inteſtinorum fiſtulam, hinc & Venas Lacteas uſque ad Cor & Pulmones, verùm ſursùm quoque ad Ventriculum propulſis; atque Tuſſis vehementiâ, ſicut de Aſſumptis dictum, vi è Ventriculo per Os expulſis. Flatuum Eructatio unde.

DVIII. Nonnullis 34. excitatæ ſunt in *Faucibus & Tonſillis Ardores, Inflammationes, aliique Tumores*. Faucium ardores.

DIX. *Faucium Ardores* debentur frequentiſſimè, quod & hîc factum, *Humoribus Salſis Muriaticis ad Fauces delatis*, earundemque *ſuperficiem rodentibus*; atque Affectum *Eryſipelati non valdè diſſimilem* producentibus. *Rubet* enim & ardet tunc *Membrana* pleraſque faucium partes tegens; palatumque adeò ipſum quoque. Unde.

DX. *Inflammatio faucium* ortum habet à *Sanguine in Tunicam ipſarum Glanduloſam effuſo*, & ni curetur in tempore, *Apoſtema* conſtituente, moxque ad ipſius ruptionem, puriſque excretionem *Ulcus* relinquente, ſed facilè curabile. Faucium Inflammatio unde.

DXI. *Tonſillarum Inflammatio* debetur eidem *Sanguini in Glanduloſam ipſarum Subſtantiam* ex vaſis obſtructis, mox & ruptis *effluenti*, atque ſimiliter, ni brevi præveniatur, in *Apoſtema* abeunti & tandem pus effundenti. Tonſillarum Inflammatio unde.

DXII. Alii præter inflammationem *Tumores* obſervantur quandoque *in Tonſillis à Pituitâ tenaci, Serove in earum ſubſtantiâ hærentibus orti*, minùs Caloris, minùs Ruboris, minúſque adeò Doloris producentes. Tonſillarum Tumores unde.

DXIII. Sanguis ut & Pituita & Serum ad notatas

iſtas

istas partes defertur per Arterias,& in ipfis Sanguis quidem fifti videtur *obftructis* venis exilibus. Pituita verò & Serum vafis Lymphaticis.

Obftructio quomodò fiat.

DXIV. *Obftructionem*, uti aliàs forfan femper *fieri* putamus hìc, quoties *toto* præfertim *corpore*, *capite faltem* cum partibus maximè vicinis ab *Æftu Solis*, *Foci*, *Balnei*, vel *Potu generofo*, vel Aromatico, *Corporis motu* vehementi aut febre ardente, &c. *incalefcente folvitur* folito magis *Pituita*, eademque *transfertur* quaquaversùm; ergò *in exigua* quoque *Faucium. Tonfillarumque vafa*, hoc eft, per Arterias, venafque cum Sanguine, aft per Vafa Lymphatica vel propriâ cum Lymphâ, vel proprio Liquore inibi præparato; *fuperveniente* autem confeftim, fatifque manifefto *frigori* nunc *Aëris* Ore patulo infpirati, nunc *Potûs* imprudenter magna copiâ ingurgitati denuò *Coagulatur eadem, paritque in ipfis fubfiftens notatam Obftructionem*, quam fubfequuntur defcripti modò *Tumores* varii & *Ardores*.

Eryfipelas Faciei Serofum lethale.

DXV. Fuit quoque 35. moleftum ac periculofum, imò lethale multis Ægris Symptoma *Eryfipelas*, & præfertim *Faciei*, idque *Serofum* vulgò Wel-roos, vocatum.

DXVI. Hoc Symptoma ficut feriùs fe manifeftavit, ita ad hoc ufque tempus perfeveravit, & plures malè curatos, vel fui negligentes peremit.

Eryfipelas unde.

DXVII. *Ortum* videtur mihi habere omne *Eryfipelas ab Humore Biliofo & Lymphatico vel Pancreatico Acribus & vitiosè in Corde fimul Effervefcentibus febrimque producentibus, arctiúfque inter fe, ideòque laxius Sanguini junctis, atque cum ipfo tamen quaquaversùm propulfis, & facilè in corporis fuperficie, ut & alibi forfan hærentibus, ibique Tumorem levem, Ardorem autem ac Dolorem magnum, Eryfipelatis nomine notum excitantibus.*

DXVIII. *Lympha, vel Succus Pancreaticus fi fuerit Salfo-muriaticus, fcateatque in corpore adeòque Sanguine quoque Aqua multa, tunc folet Eryfipelas paulatim veficulis emergentibus, atque plus minúfve Seri effundentibus degenerare in Serofum dicendum.*

DXIX. Quoniam verò in plerifque auctum fuit propter Aëris frigus perfeverans, & humiditatem conjunctam Serum, Eryfipelas excitatum in plerifque fuit Serofum, in uno tamen magis, in alio minùs Serofum, prout quivis vel naturâ, vel ratione morbi & diætæ plùs vel minùs fcatebat Sero.

DXX. Notandum autem *Eryfipelas* hoc *excitatum* toto hoc anno *plerumque in facie*, *raro alibi*.

Cur frequentius hoc anno Eryfipelas excitatum.

DXXI. *Frequentiùs* autem *hoc anno*, quàm aliàs excitatum Eryfipelas exiftimo propter *Bilem anno fuperiore ab Æftu Aëris valdè corruptam*, fuamque *corruptionem diu fervantem, fuperveniente ob frigus confequens & itidem diuturnum & atrox Humore Acido & non rarò fimul Auftero*, à quibus facilè potuit parari Humor Eryfipelati producendo aptiffimus.

Et cur frequentius in facie.

DXXII. Ideò autem *in facie* exortum forfan frequentiùs, quàm in aliis corporis partibus *Eryfipelas*, propter *Cutim faciei teneriorem* atque *Aëri maximè expofitam*, ideóque ab Aëre faciliùs graviúfque affectam, & *Humori notato excipiendo aptiorem* redditam.

Cur Eryfipelati

DXXIII. Cùm autem Eryfipelas fiat ab Humore mifto, & vitiofo Sanguinis maffæ confufo tantùm, & ad corporis fuperficiem quafi expulfo; fi *humor idem ampliùs ibi corruptus ab externo frigore imprudenter admiffo repellatur ad interiora & Sanguini admifceatur, vel non fatis Medicamentorum externorum ope via ipfi fternatur ad exitum, nec internorum operâ propellatur idem foràs, folet gravior excitari febris cum delirio, & fæpè mors fequi.*

fuper... niat, ...bris ... deliri... & fæ... mors.

DXXIV. Horum autem Symptomatum ratio fequens videtur: Humor hic ad corporis fuperficiem propulfus & de Bile maximè participans, ibidem faltem ipfius naturam imprimis nactus, magifque à mediocritate ac temperie primâ degenerans & acrior factus, non fine fummâ fanguinis noxâ eidem admifcetur, unde mox ardentior excitatur febris & Effervefcentia nocens in Corde, ante omnia Cerebro Animalibufque Functionibus adverfa, quas mox ita turbat & confundit, ut fenfus externi vacillent, interni delirent, Animique Motus turbentur æquè ac Motus Corporis Animalis.

Bilem Acriorem Delirium parere in febre.

DXXV. Proprium eft *Bilis Acrioris* fanguini admiftæ *Delirium parere in Febre* tàm intermittente, quàm continuâ.

Functiones Animales labefactare Et Sanguinis confiftentiam infirmare.

DXXVI. Quemadmodùm autem Functiones Animales labefactat & depravat præ aliis Humoribus omnibus *Bilis Acrior*, ita plurimam quoque *Sanguinis Confiftentiam naturalem infirmat, vitæque fundamenta deftruit eadem.*

Mors poft turbatam in Eryfipelate retroacto mentem cur fit in propinquo.

DXXVII. Hinc eft, quòd poft turbatam in Eryfipelate retroacto mentem mors fit plerifque in propinquo: quod nuperrimè factum quoque in Nofocomio in mifero fene, cujus Cura fuit neglecta ab ægrotanti Præfectâ, imperitâque ancillâ, mox & malum auctum ab Ægro jam delirante, atque tum medicamenta externa detrahente, tum noctu è lecto aliquoties furgente atque fic noxium frigus excipiente, ficut futurum prædiximus immorigeris.

Cur etiã fauces angãtur.

DXXVIII. Id quoque notandum, plerifque à retrocedente ad interiora Eryfipelate faciei *fauces angi*; quod meo arbitratu tribuendum *Eryfipelati fponte ad collum ufque ambulanti*, partefque colli extimas poftremò etiam occupanti, atque illas præfertim partes ultimò afficiendas graviùs invadenti, atque facilè ad interiora ibidem penetranti: cui accedit forfan, quòd in faucibus exiftentes glandulæ, tunicæque glandulofæ non parùm afficiantur ab illo Humore jam Eryfipelas producente ac retrocedente, aut adhuc producturo & magis mobili ad interiora repulfo, & ad fauces maximam partem propulfo.

Tumores OEdematofi aut Serofi. Anafarca. Leucophlegmatia. Horum caufa.

DXXIX. Non tantùm frequens fuit in facie Eryfipelas, fed 36. in quibufvis Corporis partibus excitati *Tumores OEdematofi, aut Serofi*; quin etiam in Univerfo corpore *Anafarca* ex fero, vel *Leucophlegmatia* ex pituitâ imprimis orta.

DXXX. Ortum autem fuum habuêrunt ferè *Tumores* illi *à nimio potu*, cui indulferunt non pauci ob fitim inextinguibilem, quâ fuêre affecti in quibufdam Febribus & continuis, & intermittentibus; imprimis durante frigore; tunc imprimis exiftente potu perniciofo.

DXXXI. Quemadmodùm enim aliqui, inter quos ego etiam fui, paucam funt experti Sitim, propter Bilem minùs acrem, minúfque copiofam & fponte vel arte diminutam; ita non pauci

paffi

passi sunt sitim vehementem, quam nullo potuerunt restinguere potu; cui proinde qui indulserunt nimiùm, totam Sanguinis massam nimio obruerunt liquore, qui pro sui diversitate nunc Serum, nunc Pituitam nimiùm auxit, & ubique partium substantiæ adhærens, atque subsistens *Tumores* excitavit *OEdematosos*, *Serosósve* in partibus particulares, Cruribus præsertim ac Pedibus, aut Universales per totum corporis Habitum, *Leucophlegmatiam* putà, vel *Anasarcam*.

Ascites malis affectus. DXXXII. Præter quas Hydropis particulares atque universales species Curatu minùs difficiles, ideóque minùs periculosas; non paucis supervenit 37. *Ascites*, omnium curatu difficillimus, & ideò maximè periculosus, & plerumque lethalis: *Collectio* nempe *Aquarum in Abdominis cavitate, ut & Scroto ac Cruribus*, dum partes superiores paulatim contabescunt, & Ægri sensim deficiunt: quo signo distinguitur à Leucophlegmatiâ & Anasarcâ.

DXXXIII. Hæc Hydropis Species nî curetur in tempore, curatur rarò vel nunquam.

Quomodo Arte curetur. DXXXIV. *Curatur Ascites arte*, quando *Medicamenta Aquas per Alvum, Urinas & Sudores educentia* in tempore usurpata illas evacuant viis laudatis: vel quando frustrà sunt ista usurpata, festinatur ad innoxiam *cum acu cavâ paracentesin*, antequam morâ nimiâ reddantur Humores in abdomine Acriores, rodanturque Viscerum, Intestinorumque Membranæ, quin eorundem substantia corrumpatur, educuntur autem tunc iteratis vicibus quantitate exiguâ Aquæ.

Quomodo sponte. DXXXV. *Curatur* aliquando Ascites sponte, quando *in Scroto vel Crure* alterutro ab Humoribus Acribus excitantur *vesiculæ*, mox & *ulcuscula*, per quæ paulatim evacuatur etiam in Abdomine contenta Aqua.

Aut casu. DXXXVI. Observatus quoque *Casu* aliquando *Curatus Ascites ex vulnere* fortuitò accepto in crure, aut ipso etiam Scroto, per quod similiter effluxit paulatim Aqua.

Paracentesi peream contradicere Medicos. DXXXVII. Hæc cùm nota sint, non satis possum mirari tam sæpè Paracentesi tempestivæ contradicere ac se opponere multos Medicos, sicque impedire miserorum ac miserrimè tandem morientium Asciticorū Curationé.

Ascitis causæ. DXXXVIII. Ortum habere potest *Ascites Hydrops*, vel *à venis Lacteis obstructis & ruptis*, vel *à Sero in Pedibus ac Cruribus primùm subsistente, & paulatim assurgente, sicque in Abdominis Cavitatem penetrante, atque ibidem collecto.*

Venæ Lacteæ cur obstruā-tur à Pituitâ. DXXXIX. *Venæ Lacteæ obstruuntur à Pituitâ* ob causas nuper memoratas in tenui Intestino solutâ, in eas delatâ, *mox* verò plerumque *à Potu frigido* copiâ nimiâ ingurgitato, aliquando *ab Aëre itidem frigido* imprudenter contra denudatum Abdomen admisso, rariùs *ab Aquâ frigidâ* similiter casu vel imprudenter Abdomen attingente *iterum coagulatâ*, & in ipsis hærente; consequente *ob Chyli, Potúsve accessum* ipsarum nimiâ *distensione*, & tandem *ruptione*, hinc *utriusque in Abdominis cavitatem effusione ac collectione.*

Ascites intra duos tresve dies in Siti febrili productus. DXL. Sic observatum est non semel, in Ardore ac Siti febrili intra duos tresve dies à Potu copiosius ingurgitato excitatum Ascitem; dubio procul propter Pituitam à febrili Ardore solutam & in Lacteas Venas translatam, mox verò ad potus frigidi assumptionem coagulatam; hinc ad subsequentis potùs copiosi ingurgitationem post notatarum venarum distensionem, ac ruptionem, propter ipsum in Abdominis cavitatem effusum, & ibidem collectum, ipsamque opplentem ac distendentem.

DXLI. Causæ autem ad hæc omnia præstanda sufficientes occurrerunt anno superiore in Aëre multipliciter mutato, ut alia Diætę vitia frequentia non memorem, omninò tamen considerandа, ubi ad Curam devenitur.

DXLII. Postremum & trigesimum octavum inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata locum dedimus *Diarrhœæ* nunc *Serosæ*, nunc *Pituitosæ*, notatis *Tumoribus supervenienti*, ac subinde *Tumores* illos *tollenti & curanti: sine quâ quoties disparuerunt subitò illi, brevi post sequebatur Mors.* *Diarrhœa critica.*

DXLIII. In hâc ergo *Diarrhœâ Criticâ* quærenda, ostendendaque ipsius ut & *Tumorum Curationis ratio*: addendumque, cur perierint, quibus sine tali Diarrhœâ disparebant illi Tumores.

DXLIV. Diarrhœa supervenit notatis Tumoribus, quoties illorum Causa, Serum vel Pituita, translata est à Corporis Habitu ad Intestinorum Cavitatem, atque porrò expulsa per anum. *Quando notatis Tumoribus supervenerit.*

DXLV. Translata sunt *Pituita* & *Serum à Corporis Habitu ad Intestinorum Cavitatem*, quatenus admissa sunt *in Venas*, & unà cum Sanguine refluo *ad Cor*, atque inde *per arterias* delata ad *Pancreas*, & inde unà *cum Succo Pancreatico in cavitatem* Intestini tenuis.

DXLVI. Nec improbabile videtur mihi, aliquid hujus Seri ac Pituitæ translatum ad *Glandulas Salivares*, & unà cum Salivâ in Oris Cavitatem, mox in Ventriculum & Intestina: Huc refero *Muci Glandulas*.

DXLVII. Quin non contradixero illi, qui suspicabitur, Serum præsertim & Pituitam quoque aliquâ sui parte unà *cum Bile* secerni potuisse in Hepate, atque cum ipsâ propelli ad tenue Intestinum.

DXLVIII. Aliam viam ad Intestina non novi præter modò assignatas tres, quas si quis observaverit & monstraverit, habebit me promptum paratumque asseclám, quippe qui unicam veritatem sector, bonumque publicum, hoc est, ægrorum commodum. *Tres ad intestina viæ.*

DXLIX. Serum autem ut & Pituita idcircò videntur mihi *à corporis habitu translata in Venas* quòd & *Humor uterque factus sit morâ quodammodò acrior & fluidior, paraveritque sibi ex habitûs canalibus inter arterias & venas suis viam in venas priùs angustiores, nunc patentiores.*

DL. Priùs *angustiores* erant *Venæ* propter *Pituitam ipsas fi non in totum obstruentem, ex parte saltem obducentem & angustantem.*

DLI. *Patentiores* sunt factæ istæ Venæ ita priùs angustatæ *ab utroque illo Humore acriore facto, atque Pituitam notatam incidente, fluidamque reddente*: accedente nonnunquam etiam *quâvis alia Causa eandem Pituitam liquante aut solvente*, Aëris putà ab Igne aut Solis æstu, Corporis motu, Potu generoso, & imprimis

Medicamentis aromaticis,& quovis alio modo Pituitam solventibus,Diureticis, Sudoriferis, & similibus.

DLII. Quoties autem *Humores* hi *Sanguinis massæ sunt*,sicut jam dictum, *iterum admisti, nec invenerunt exitum qualemcunq; è corpore,ac præsertim per alvum, Viam tritissimam & tutissimam, permanseruntque ideò in Vasis Sanguineis*; toties partim *Sanguinem corruperunt* atque ad *vitalem effervescentiam subeundam ineptum reddiderunt, partim vitalem Ignem languidiorem factum planè obruerunt,extinxeruntque.*

Affectus Epidemij prognosis

DLIII. Sic igitur plerorumque Symptomatum in Affectu nostro Epidemio satis magno numero observatorum rationem tradidimus, atque imprimis *ab Aëre nunc algente, mox ardente, hinc denuò algēte omninò* eadem deducenda ostendimus. Proximum est, ut nunc paucis prognosin ejusdem affectûs proponamus, & demonstremus, *Cur tàm diuturnus, tamque curatu difficilis exstiterit*, denique, *qui curari debuerit atque curatus sit.*

DLIV. Quisquis 1. Aëris Constitutionem noxiam, nunc algentem, mox ardentem attentâ mente consideravit,non potuit non Affectum & chronicum & difficilem prædicere,si perduraret ille Æstus, sicut perduravit.

Cur diu duraverit affectus.

DLV.Quisquis 2. Symptomata Ægris plerisq; tum graviſſima, tum plurima simul concurrentia mente attentâ consideravit, non potuit non difficilem judicare nostrum Affectum Epidemium.

DLVI. *Diu duravit* Affectus noster Epidemius, quia perduravit ejus causa communis, Aër nunc algens, hinc ardens, tandem iterum algens.

Cur curatu difficilis fuerit.

DLVII. *Curatu difficilis* extitit noster Affectus Epidemius, tam propter perdurantem ipsius causam externam penè inevitabilem, quàm propter Symptomatum multitudinem, varietatem ac vehementiam.

Ejus curatio.

DLVIII. Curari debuit ac potuit, & revera Curatus est, 1. Cùm emendari non potuerit *Aër*, imprimis *Ardens*, *subducendo Ægros in partem domûs maximè temperatam*, hoc est, Solis radiis minùs expositam.

DLIX. 2. *Temperando Humorum Qualitates modis variis peccantes* per Alterantia cuivis Ægro maximè accepta, & Symptomati magis apta.

DLX. 3. *Minuendo Humores quosvis nimis abundantes* per purgantia blanda.

DLXI. 4. *Tollendo Febres tam Intermittentes, quàm Continuas* per sua Specifica.

DLXII. 5. *Leniendo* vel *Tollendo Symptomata cætera omnia recensita* per Medicamenta singulis appropriata.

DLXIII. 6. *Instituendo Diætam* cujusvis Ægri Ætati, Sexui, Statui, Vitæ generi, Consuetudini, & Symptomatibus maximè urgentibus maximè convenientem.

DLXIV. Hæc omnia, ut magis pateant, ordine proponenda deducendaque singula.

1. Aër mutandus

DLXV. I. Quoad *Aërem* ipsum, quoniam multum Arte mutari non potuit,optimum erat quibus licebat,ipsum cum salubriore mutare, & quidem ad præcautionem ac præservationem mali futuri.

Aër quotupliciter noxius.

DLXVI. Quoniam verò *Aër* noster *noxius* erat nobis, non tantùm 1. ratione *Solaris æstûs* per quatuor menses nos angentis, verùm 2. etiam ratione *silentii* penè toto illo tempore *Ventorum*; quin & 3. ratione *Pluviæ parcissimè* hîc & in viciniâ *deciduæ*. Ut & 4. ratione *Vaporum pravorum ex stagnantibus*, ideóque *corruptis Aquis* per Urbis Alveos & Canales, vicinaque loca, emanantium; atque ultimò 5. quoque ratione *Exhalationum ex Terris paludosis* post Aquarum evaporationem erumpentium; notandum.

Ratione Radiorū Solarium

DLXVII. 1. *Solares Radios* per universam penè Europam peperisse tunc temporis *Æstum in Aëre summum* ac diuturnum,ideoque ubique hactenus noxium: quâ de causâ nil profuisset aliò migrare, cùm non tantùm in faciendo itinere noxa ejus esset futura gravis,sed in quovis Europæ loco, etiam multùm Septentrionali, molestâ: tunc enim æstus in Sueciâ quoq; summus.

Ratione Ventorū

DLXVIII. 2. *Ventos* alibi, quàm hîc frequentiores,adeóque Aëri temperando desiderabiles sibi promittere, sicut fuisset ridiculum, ita nulli à prudente Medico Loci mutatio erat tunc hactenus suadenda.

Ratione Pluviarū

DLXIX. Sic & 3. *Pluvias* frequentiores alibi quam hîc casuras, sicut nemo norat, sic nemini hactenus Loci hujus mutatio erat proponenda.

Ratione Vaporū

DLXX. Sed 4. propter *Vapores pravos ex Aquis* hîc quàm alibi magis stagnantibus,quippe minùs mobilibus, assurgentes atque Ventorum contrariorum & quidem satis potentium defectu hîc necessariò expectandos, potuit ac debuit unicuique, cujus res hoc sinebant,Loci hujus in alium Aquis mobilibus si non donatum, saltem stagnantibus destitutum mutatio esse cordi, nec temerè negligi.

DLXXI. Dico *mutationem illam loci debuisse cordi esse unicuique, cujus res hoc sinebant*: si quis enim publicis muneribus impeditus, vel aliàs hîc sibi suisque aut aliis necessarius se tunc subduxisset, illum graviter peccaturum fuisse arbitror.

Ratione Exhalationum.

DLXXII. Nec tantùm propter Aqueos vapores corruptos, sed 5. etiam propter *Exhalationes Terreas*, & itidem corruptas hic molestas mutari potuit locus hic, & cum ipso Aër ab ipsis contaminatus & infectus, ideóque omnibus infestus.

Studiosi & otiosi aërem potuisse mutare.

DLXXIII. Paucis ergo consultum fuit, locum hunc anno superiore mutare, nisi forsan *Studiosis & otiosis*. Studiosis, quoniam commodiùs alibi & in Aëre puro, utut etiam æstuante vacare poterant studiis, quam hîc, ubi pleriq; laborabant & ægrotabant Professores. Otiosis, quoniam inutiles sunt ignavi Reip. Quos verò haud decebat stationem suam deserere, atque locum hunc cum magis salubri mutare,illorum intererat *Diætam exactam* servare, atque *ab Aëre ardente imprimis metuendas noxas prævenire*, usurpando quæ Humores ab ipso variè corrumpendos variè munirent, quæque ex paulò post dicendis facilè capi poterunt.

Alios debuisse aëris noxas prævenire.

Quibus locus Aër potuit temperari.

DLXXIV. Potuit autem ac debuit, quoties *locus*, in quo decumbebant Ægri, *expositus* erat plùs vel minùs *Solis Radiis,corrigi Aëris ab æstu*

æſtu illo vehementi orta noxa tum *plantarum refrigerantium* dictarum foliis, Acetoſæ puta, Vitis & ſ. per *pavimentum diſperſis*; tum & *Aquâ frigidâ* vel in vaſis majoribus hinc inde diſpoſitâ & indies mutatâ, vel per Aërem atque pavimentum effusâ, tum *Aceto* aut ignitis ſilicibus,lateribuſque infuſo aut unà cum Caryophyllis vel Cinnamomo cōtuſis in vaſe figulino ſupra prunas leniter evaporante, atque non tantùm Aërem temperante, verùm ægros ipſos & adſtantes quoque recreante ac firmante.

Humores corrigēdi. DCLXXV. II.Quoad *Humores* ipſos ab Aëre valdè intemperato *variè corruptos*, Eorundem *Correctio ac Emendatio* pro *ipſorum varietate, abalienatione variâ, Ægrorum conſtitutione propriâ* inſtitui debuit varia.

Et primò Bilis. DLXXVI. Inter Humores ab æſtuante Aëre corrumpendos primum locum meritò aſſignavimus *Bili*, utpote ob affinitatem cum ipſo maximam præ aliis omnibus facilè & maximè corruptibili.

Ea primaria Caloris vitalis cauſa. DLXXVII.*Bilis* certè *in corpore noſtro primaria & princeps Cauſa eſt Caloris vitalis*, ergò affinitatem habet maximam cum rebus externis Calorem ſimiliter per ſe producentibus.

Quot modis vitiata. DLXXVIII. Debuit proinde Bilis activitas & ad Calorem producendum vis maximè intendi à Solaribus radiis haud impeditis, ſed potenter vim ſuam in Aërem noſtrum,omniaq; in Aëre viventia exerentibus.

DLXXIX. Debuit porrò Bilis præ aliis Humoribus omnibus citiùs & ampliùs à temperie ſuâ deflectere, atque noxas in nobis hactenus proferre.

Ejus intemperies qui vocata. DLXXX. *Bilis* à ſolaribus radiis ardentiùs nos ferientibus orta *Intemperies* nominata eſt à nobis *Acrimonia Salina & Volatilitas nimia*: quamvis eadem *copiâ* etiam peccarit *auctâ*.

quomodo conſiderāda. DLXXXI. Neceſſe autem habuimus, aliter ac vulgò fieri ſolet, Bilis conſiderare ac indigitare Intemperiem, cùm non tantùm Calorem in nobis producat Bilis malè affecta diverſum, ſed imprimis plures Functiones lædat, ipſoſque Senſus externos moleſtet, modis per Calorem haud explicabilibus.

Res naturales per plures qualitates ſe manifeſtare, & operari, quàm calorem, frigus, humiditatē & ſiccitatem. DLXXXII. Utique Res naturales non tantùm per Calorem aut Frigus, perque Humiditatem aut Siccitatem noſtris ſenſibus externis ſe manifeſtant, longè minùs Mutationes multiplices ac ſæpè mirabiles in rerum naturâ producunt, verùm per longè plures Qualitates à modò nominatis nullo mentis artificio deducendas.

DLXXXIII. Nam præter modò recenſitas Qualitates vulgò, licet perperam, pro Primis habitas, plures occurrunt *Senſiles, quæ aut notabiles ednnt effectus, aut illorum rationi eruendæ ſolæ prabent anſam*, non item memoratæ.

Quales ſunt Colores. DLXXXIV. Tales ſunt 1. *Colores varii*, ſolo *Viſu* perceptibiles, atque non tantùm diverſitate ſuâ hominem hactenus recreantes,& quandoque noxam ipſi afferentes;aſt aliis quoque in rerum naturalium mutatione obſcuris adhuc eruendis dubio procul ſerrituri.

Odores. DLXXXV. Tales ſunt 2. *Odores* itidem varii, atque in Plantis, earundemque partibus imprimis luxuriantes ac frequentes,ſolo tamen *Olfactu* perceptibiles; à quibus & Rerum vires manifeſtiùs, quàm ex vulgò & falsò nominatis qualitatibus primis, innoteſcunt,& aliis adhuc latentibus eruendis via ſternitur: ſed Chymiæ præſertim ope.

DLXXXVI. Tales ſunt 3. *Sapores*, ſolo *Guſtu* dignoſcendi, & in Arte noſtrâ cæteris qualitatibus ſenſilibus omnibus præponendi, poſtquam non tantùm illa, quæ ad Corporis Nutritionem, Augmentum, quin imò, ubi malè affectum eſt, Reſtitutionem uſurpari ſolent, imprimis ſecundùm Sapores ſuos conſiderantur & innoteſcunt, quin præparantur & adhibentur; verum Humores noſtri tàm ſecundùm quàm præter naturam conſtituti per Sapores imprimis dignoſcuntur, & ab invicem diſtinguuntur, ſic in Sanis *Sanguis* judicatur à Medicis Dulcis, *Serum* & *Saliva* inſipida, *Bilis* Amara, *Succus Melancholicus* vel Pancreaticus Acidiuſculus, & ſic porrò. In ſtatu autem morbido ſæpius guſtatur *Sanguis* vel Salſus, vel Amaricans, vel Acidus,Auſteruſve.Ipſius verò *Serum* ſæpenumerò Salſum, aliquando vel Acidum, vel Auſterum, vel Amarum. *Saliva* non rarò Subſalſa vel Amara; quandoque Subacida, vel Saccharinam dulcedinem faſtidiosè ſuperans. *Bilis* nunc minùs, nunc nimis Amara, ſubinde Vitriolatum Saporem referens, aliumve maximè ingratum,atq; innominabilem. *Succus Pancreaticus* modò Salſus, modò Auſterus, modò Acidiſſimus & hactenus Acerrimus, modò inſipidus & ignavus. *Sapores.* *Humorū ſapores naturales & prater naturales.*

DLXXXVII. Quoniam igitur & *qui repeſiuntur in nobis Humores varii,& quæ aſſumuntur à nobis Alimenta,Medicamentaque* multiplicia & *innoteſcunt nobis, & diſtinguuntur à nobis* maximè ratione ſuorum *Saporum*; meritò *ſecundum ipſos* etiam *Mutationes pleraſque in corpore noſtro contingentes* conſiderandas, deducendas, explicandaſque judicavimus; Quin hactenus quoq; Conatibus noſtris bono publico ac ægrorum ſolatio unicè dicatis benedicente Deo non ſine ſucceſſu inter plurium contradictiones hiſce fundamentis planioribus novum Medicum ædificium ſuperſtruere cœpimus. *Sapores in Arte Medicâ maximè conſiderandi.*

DLXXXVIII. Sicut Colores, Odores, & Sapores, ſic 4. *Duritiet* qualitas eſt Mutationes notabiles in corpore humano producens: ab illâ namque & Contuſiones, & Punctur&, & Vulnera, & Compreſſiones vaſorum,ſimiliaque plura exſurgunt; quæ Qualitatibus primis dictis adſcribi non queunt. *Duritiet*

DLXXXIX. An 5.plura nobis à *Sono* incommoda obveniant, præter Auditûs læſionem, dubito, cum ejus exemplum nullum mihi nunc occurrat. Sonus ſaltem ad plures Affectus dignoſcendos inſervit nobis, ejus enim ope Aſthma & Anhelatio percipitur & diſtinguitur; Ejus quoque ope Ructus & Crepitus, quin concluſi Ventris Flatus dignoſcuntur. *Soni.*

DXC. Ex quibus omnibus Qualitatibus ſenſilibus non minùs propriis, quàm ſunt calor & frigus, (nam humiditas & ſiccitas inter ſenſiles proprias referri non poſſunt,)patet,ad rerum Naturalium, Medicarumque cognitionem diſtinctam, perfectamque obtinendam,æquè ad cæteras, atque ad calorem & frigus eſſe attendendum. Quod Calumniæ à me amovendæ causâ dictum eſto.

Bilem durante æstu peccasse.

DXCI. Peccavit ergo durante Solis æstu magno & diuturno, & quidem ob illum æstum, *Bilis Acrimoniâ Salina & Volatilitate aucta.*

Acrimonia Salina lixivâ volatili

DXCII. *Acrimoniâ* inquam *Salinâ*, & quidem *lixivâ*, non tamen *fixâ* sed *volatili*: ne quis seriò putet, non dari, nec dari posse Salem lixivum volatilem.

Dari Salē lixivum volatilem

DXCIII. Ne autem incauti turbentur ostendam, *non tantùm dari posse, ast reverà dari Salem lixivum volatilem*; postquam si non primus proposui hanc distinctionem, primus saltem ipsam docui & ursi sæpius.

Salē lixivum fixū quænam promant.

DXCIV. *Salem lixivum*, sed *fixum*, dant nobis omnes plantarum combustarum *Cineres*, si *Aqua* ipsis affundatur, & ex ipsis *Sal eliciatur*: quod Aquæ sic conjunctum *Lixivum* vocatur, & postquam Aqua iterum vaporis formâ est separata, *Sal Lixivum*: quod quia permanet in Igne, nec facilè ejus vi attollitur, *fixum* simul vocatur.

Fieri volatilem Spiritus volatilis ope. Sal Tartari fixum qui fiat volatile.

DXCV. Hoc *Sal lixivum* & *fixum* omne *fieri potest volatile, non pinguedinis vel Olei*, sed *Spiritus volatilis ope.* Sic paratur *Sal Tartari fixum* ustione, atque ex ipso rursus *volatile* cohobatione cum *Vini Spiritu alcoholisato*, hoc est, maximè ab Aquâ puro.

Sal lixivum volatile facilè sublimari.

DXCVI. Tale *Sal lixivum arte volatile factum Ignis non adeò potentis vi assurgit & sublimatur in altum*, quod frustrà tentaveris cum Sale fixo ante ipsius volatilisationem modò descriptam.

DXCVII. Tale Sal lixivum volatile solis concessum est Artificibus & industriis & patientibus, non aliis, laborem diu patienter continuandum refugientibus.

Magnarum esse virium.

DXCVIII. Tale *Sal lixivum volatile* magnarum est virium, quo tamen *artificiali carere possumus*, postquam voluit Deus ipsum *abundare in omnibus omninò Animalium partibus*, sicut id sæpiùs inculcavimus, nec frustrà.

DXCIX. Cæterùm pergamus in Remediis, *Bili Acrimoniâ Salinâ Lixivâ & Volatilitate auctis peccanti* assignandis.

Bilis Acrimoniam Salinā tēperari ab Austero blando.

DC. Illam diximus non semel corrigi ac temperari felicissimè ab *Austero blando* & grato; quippe quod utriq; satisfacit Indicationi, nec facilè nauseam vel fastidium parit Ægris.

Quod in quib⁹ reperiatur

DCI. Optima ergo in tali casu fuerunt *Omphacium* inter condimenta, ut & *Succus Granatorum, Prunorum Sylvestrium, Mala Cydonia, Mespila, Berberes, Acetosella, Plantago, Sempervivum majus*, Alumen rupeum; uno verbo quicquid sapore est subacerbum, vel subausterum, in quo & aciditatem valdè temperatam observamus & blandam Linguæ constrictionem.

DCII. Huc referri debent omnes *Argillæ medicatæ*, Terra Lemnia, & Sigillata quævis, Turcica, Silesiaca &c. in quibus præter *substantiam terrenam* occurrit pars *Sulphurea* illi permista, adeò ut nonnisi magnâ Ignis vi secedant ab invicem, & quidem *Spiritus Acidus* relinquens conjunctam Terræ partem maximam olei.

DCIII. Inter composita & officinalia meritò laudatur Diascordium, cydoniorum caro & Miva, Syrupus Myrtinus, de Portulacâ, confectio Hyacinthorum &c.

DCIV. Variâ verò formâ potuerunt, imò ad ægrorum palatum & placitum debuerunt hæc omnia præscribi, atque exhiberi; Iulapii, Syrupi, Conditi, Decocti, &c.

DCV. Hisce ergo Austeris blandis & gratis correcta est optimè aucta Bilis tum Acrimonia Salina, tum Volatilitas: Et nisi permansisset longo tempore Sol æstuans, eandem similiter continuè vitians, potuisset citiùs & in totum brevi curari noster Affectus Epidemius talibus subausteris.

Pituita vitiata.

DCVI. Sed non Bilis tantùm alterata & corrupta est ab Æstu Solari, verùm *Pituita* à præcedente Frigore *glutinosa* reddita postmodùm à subsequente Æstu *incisa est, attenuataque*, quin *mutata in Flatus*; atque paulatim *fluida nimis* facta:

Unde noxii flat⁹.

DCVII. Utile quidem erat incidi & attenuari à Solis æstu glutinosiorem Pituitam, si hoc paulatim fuisset factum; id autem quoniam contigit cum violentiâ, noxii Flatus excitati sunt ex ipsâ.

Eorum productio qui emēdanda.

DCVIII. Hactenus igitur hæc Flatuum productio & noxa erat emendanda, & quidem 1. *Incidendo*, sed blandè, notatam *Pituitam Glutinosiorem*. 2. *Discutiendo, dissipandoque, aut* aliàs *Suffocando eosdem Flatus*; ne addam 3. *corrigendo Bilis Acrimoniam*, Efficientem Flatuum causam, quoniam illa Correctio jam est tradita.

Pituita solito fluidior blādè incrassanda.

DCIX. *Pituita* verò, postquam soluta est à Bile atque in Flatus mutata, quæ *postmodum reperta est, productaq;* durante summo Aëris æstu, quoniam *solito fluidior* hactenus exstitit, denuò *blandè incrassari* debuit, non tamen valde Glutinosa fieri.

Pituitam quænam incidant.

DCX. Pituitam incidere possunt & Salia Volatilia, Aromaticaque omnia, & Acida, pleraque: sed in hoc casu haud consultum erat vel Salibus Volatilibus, vel Aromaticis, uti tum ne augeretur Flatuum Ægros valdè angentium proventus, tum ne Bilis redderetur, si non Acrior, saltem Volatilior.

Quenā ei incidēdæ cōveniebant.

DCXI. *Incidendæ* proinde *Pituitæ Glutinosiori* conveniebant imprimis *Acida*, & quidem *temperatiora*, ne augeretur, intenderetur ve utraque Effervescentia in Corde ac Intestino tenui.

Nempe Spiritus Nitri.

DCXII. Inter ista Acida primum locum *Spiritui Nitri* tam *puro* quàm *dulci* dandum censebunt plerique, ac meritò; cùm non tantùm Pituitam Glutinosam incidat, sed insuper Flatus discutiat & rumpat, quin etiam Bilem Acriorem temperet, Volatilioremque figat.

Hic quomodo exhibendus

DCXIII. Potuit autem iste Spiritus Nitri commodè admisceri Potui ordinario, aut cuivis alii medicato, & quidem ad mediocrem quantitatem, quò nec Nausea inde excitaretur, nec operatio ejus nimis potens aut debilis observaretur; quæ quantitas non ita difficulter ex ipsius operatione poterat determinari & regi.

DCXIV. Inter Medicamenta vulgaria in eundem finem usurpari potuit *Acetum & Oxymel Squilliticum*, ut & *Oxysaccharum*, & *Syrupus de Aceto, Aqua Alexipharmaca Amstelodamensium, aqua prophylactica nostra*, quin variæ Aquæ cum Aceto distillatione paratæ, atque cum aliis mistæ, sicque usurpatæ.

Mixtura

DCXV. Sic Exempli gratiâ sequens potuisset Mistura præscribi, quæ

℞. *Aq. Plantaginis,*
Acetosæ, an. ℥ij.
Alexipharmac. ℥ vj.
Oxymel. Squillitici, ℥ ʃʃ.
& Syr. Acetos. citr. ℥ j.

Ejus vires. Usus.

Cujus ope non tantùm Pituita Glutinosa poterat incidi, sed Bilis quoque Acrior temperari: si ejus cochleare unum sæpiùs fuisset assumptum.

DCXVI. Atque hoc Medicamento utraque Flatuum causa, & Materialis & Efficiens poterat corrigi, & sic Flatuum Generatio impediri.

Flatuum discussio optimè per Spiritum Nitri.

DCXVII. Quoad ipsorum *Flatuum* jam productorum, existentiumque *discussionem*, nil novi quod laudato *Nitri* tam *puro & simplici* quàm *dulci* facto Spiritui queat comparari & æquari; postquam pleraque vulgo nota sunt Aromatica, & hactenus Bilis Acrimoniam quodammodò saltem intendentia & augentia, quò ipsa refero Salia Volatilia qualiacunque, quæ omnia Spiritui Nitri cedunt.

Flatus discutientia Bilem acriorem reddere.

DCXVIII. Hinc est, quòd tam solicitè discutiendis Flatibus Medicamenta præscribant nostri Medici, sæpius experientia tristi edocti, non parùm ipsa nocuisse suis ægris, propter Bilem ab ipsis Acriorem factam, incendiumque in corpore ab ipsis auctum.

DCXIX. Hujus autem effectûs rationem ignorant, quotquot Effervescentiæ utriusque, calidæ frigidæque, ignorant & naturam, & rationem: quibus perspectis percipitur facilè ratio incendii ab usu carminantium facti, & quod primarium est, percipitur quoque ratio, quâ possit præveniri hoc malum.

Doctrinā de Effervescentiā magnum in Praxi habere usum.

DCXX. Usum ergò magnum in praxi rectè ac ritè instituendâ habet Doctrina de Effervescentiâ, ejusque differentiis & causis veris.

DCXXI. Non tantùm peccavit in Affectûs Epidemii principio & quidem in multis, non tamen omnibus, Glutinositate nimia *Pituita*; verùm postmodùm perseverante Aëris æstu reperta est eadem Pituita in non paucis *plurimùm fluida*, quæ proinde, sicut jam dictum, incrassatione blandâ tunc indigebat.

Subaustera blandè Pituitam incrassare.

DCXXII. *Blandè incrassant Pituitam* præ aliis omnibus *Subaustera*, modò in Bilis Acrimoniâ & Volatilitate auctis corrigendis laudata & ex parte recensita.

DCXXIII. Ubi non possum silentio præterire, quàm bonum sit habere ad manus Medicamenta imò Alimenta medicamentosa, quæ pluribus sæpè concurrentibus indicationibus planè diversis satisfaciant: quemadmodum id patet in Fructibus Subausteris Alimentorum loco sæpenumerò usurpari solitis, qui 1. Bilis Acrimoniam Salinam temperant, 2. ejusdem Volatilitatem auctam minuunt, 3. Pituitam tenuiorem, fluidioremque incrassant, minúsque mobilem faciunt.

Fructuū subausterorum vires.

Melācholicus & Pancreaticus Succus, in principio acidior &

DCXXIV. Quemadmodum *Melancholicus, Pancreaticusve Succus & Humor* à præcedente frigore hyberno ac verno redditus erat *aliquantò Acidior* & in quibusdam *simul Austerior*, ita idem à cœlo tamdiu ardente, imprimis propter Bilem primariò Acriorem factam, mutatus est paulatim à statu priore, *amisitque multum suæ Aciditatis* non tantùm acquisitæ & auctæ, sed nativæ quoque, ut & *Austeritatis* adventitiæ; unde sicut priùs, ita & postmodùm quoque, quibus destinatus est functionibus & usibus, satis utilis esse non potuit, quin potiùs utroque tempore ipsius culpâ læsæ sunt illæ Functiones, & noxa corpori ab ipso evenit.

austerior postmodū multùm aciditatis & austeritatis amisit.

Unde fuit emendandus.

DCXXV. Ergo in Affectûs nostri Epidemii principio indigebat *Succus Melancholicus blandâ suæ Aciditatis Temperatione*, ut & *Austeritatis*, quoties illa simul peccabat, *Emendatione*.

Temperatio & Emendatio quomodo distinguātur.

DCXXVI. Distinguo inter Temperationem, ac Emendationem. *Temperatio* siquidem debetur Qualitati secundùm naturam in Humore aut Parte quâvis existenti, sed à mediocritate requisitâ recedenti, qualis est in Succo Pancreatico Aciditas: *Emendatio* verò Qualitati præter naturam in Humore aut Parte quâvis repertæ, ideóque in totum immutandæ; qualis est in eodem Succo Pancreatico Austeritas, quantum ego saltem potui hactenus ex iis, quæ observavi, conjicere ac concludere. Si quis tamen levissimam in ipso desideraret non quidem Sensibus externis observabilem, ast Mente duntaxat probabiliter conclusam Austeritatem, cum illo haud pugnarem: cùm & id non videatur mihi absurdum vel improbabile.

Cur Succi Pancreatici Aciditas temperāda & Austeritas emēdanda.

DCXXVII. Sed mirabitur fortassis nonnullus, me hîc desiderare Succi Pancreatici tum Acidioris Temperationem, tum Austerioris Emendationem; postquam utraque ista Qualitas videtur Bili ab Æstu Solari Acrimoniam nimiam & Volatilitatem majorem acquisituræ optatum Remedium. Verùmenimverò id quidem foret verum, si Aciditas illa fuisset moderata; sed quoniam in excessu peccabat notabili, excitata est ejus culpa Effervescentia potentior, ideoque homini noxia.

DCXXVIII. Paulatim namque, & quidem sat citò aucta est admodum Bilis tum Acrimonia: tum Volatilitas: unde occurrente ipsi Succo Pancreatico Acidiore, non potuit non excitari in tenui Intestino Effervescentia vehemens ac lædens: quin & in corde similis & quidem febrilis Effervescentia, cum aucto in corpore calore juncta.

A Succo Pancreatico austero Flatus

DCXXIX. In quibus autem fuit *Succus Pancreaticus* simul *Austerus*, in iisdem aucta, conservatave fuit Pituitæ Glutinositas nimia (de quâ suprà actum) ac proinde hactenus Materia subministrata Glutinosis, & facilè cedere nesciis Flatibus.

DCXXX. Opus erat proinde, quò obviam iretur Effervescentiæ nimiæ ac noxiæ, quò Flatibus tot Anxietates molestissimas, colicumq; Dolorem parientibus Materia subtraheretur quasi & minueretur, ut Succus Pancreaticus existeret maximè naturalis.

Sub finē Aciditas Succi Pā-creatici diminuta fuit restituenda.

DCXXXI. Postquam verò permanente Solis Æstu paulatim devicta est, *diminutaque Succi ejusdem Aciditas* non tantùm præternaturalis, sed *naturalis* quoque, opus fuit eandem paulatim *restitui*. Ergo sicut circa hujus Affectûs initia Temperanda erat & Minuenda excedens Aciditas, ita eodem Affectu permanente rursus *Augenda* erat eadem *Aciditas Deficiens*. Distinguenda sunt exinde Affectuum Tempora,

& agnoſcent Prudentes, non rarò Affectum eundem Medicamenta exigere inter ſe contraria: & quidem ratione Humoris ejuſdem, diverſo tempore diverſimodè peccantis. Aliàs non eſt novum, ſicut aliàs diximus, etiam eodem tempore indicari Medicamenta contraria, ſed propter Humores ſibi plùs minúſve contrarios, ſimulque peccantes.

Hoc optimè præſtare ſpiritum Vini Volatilem. Sed aliis mixtum.

DCXXXII. Nihil autem tam commodè atque utiliter *Succum Melancholicum Acidiorem Temperat*, ac *Spiritus Volatilis*, qualis *Vino* habetur præſtantiſſimus.

DCXXXIII. Hic verò ſi purus aſſumatur ab Ægris, quoniam ſegniùs ſe Humori Acido in corpore atque Sanguine exiſtenti admiſcet, atque non rarò alia moleſta producere ſolet incommoda, ſi præſertim notabili uſurpetur quantitate; quod hîc factum fuiſſet neceſſariò propter Bilem paulatim Acriorem factam & Volatiliorem, quæ volatilitas non parùm fuiſſet ab eodem Spiritu Volatili aucta; quamobrem talis erat hîc præſcribendus & uſurpandus Spiritus Volatilis, à quo Temperaretur quidem Succi Pancreatici excedens Aciditas, ſed ſimul impediretur potiùs, quàm promoveretur Bilis Volatilitas noxia futura.

Et quidē Spiritum Nitri dulcem.

DCXXXIV. In hunc finem laudo iterum, quem antea laudavi, *Spiritum Nitri Dulcem*, imò valde dulcem, hoc eſt, cum multo Vini ſpiritu dulcem factum.

Ejꝰ vires.

DCXXXV. Sic enim ratione Spiritûs Nitri Acidi admiſti ſe immiſcuiſſet facilè cuivis Humori Acido in corpore noſtro reperto atq; ipſius Temperaſſet Aciditatem nimiam; quin ejuſdem Spiritûs Nitri ratione impediviſſet inſtantem Bilis volatilitatem exceſſuram, ſed infregiſſet quoque Bilis ejuſdem Acrimoniam indies augendam; ſicut jam dictum in ſuperioribus.

Qui temperandus in Affectûs principio.

DCXXXVI. In principio igitur Affectûs noſtri Epidemii conveniebat Spiritus Nitri, ſed cum multo Spiritu Vini Volatili ad dulcedinem gratam perductus.

Qui in progreſſu.

DCXXXVII. Poſtea verò perdurante Sólis Æſtu noxio, eodemque in plerorumque corpora ita dominante ac ſæviente, ut Succi Pancreatici Aciditas defecerit non parùm, potuit eadem augeri rurſus & intendi ab eodem Spiritu Nitri, ſed non multùm dulci facto, hoc eſt, cum pauciore Vini Spiritu præparato.

Spiritus Nitri Dulcis varius qui paretur.

DCXXXVIII. Si proinde, ut inexpertos juvem, ad Nitri Spiritum valdè Dulcem parandum ſumatur Spiritus Vini rectificati quadruplum, ad eundem minùs Dulcem habendum, accipientur partes utriuſque æquales, & aliquando Spiritus Vini pars duntaxat dimidia: ſic obtinebitur Spiritus Nitri plus vel minùs dulcis, adeóque in operatione ſuâ multùm diverſus.

Cōveniebat quoque Aqua Prophylactica Auctoris. Vel Alexipharmaca Amſtelodamenſis

DCXXXIX. Si quis autem propter præjudicium non auſus fuiſſet uſurpare Spiritum Nitri, etiam dulcem factum, aut illo caruiſſet, potuiſſet ejus loco uſurpare *Aquam* noſtram *Prophylacticam*, vel Amſtelodamenſium *Alexipharmacam*, vel alias cum Aceto ritè deſtillatas, ſed addito Vini Spiritu rectificato vel puro, vel blandè Aromatico, additis aliis quoque Aquis Aromaticis, ſed cum Aquâ ſolùm paratis. Ubi pro re natâ, hoc eſt, ipſorum *Ægrorum Conſtitutione naturali*, *Ætate*, Sexu, *Vitæ genere*; ut & *Conſtitutione præternaturali*, *Humoribuſque variis variè vitiatis*, adeóque *ipſis* quoque *Symptomatibus diverſis*, mutanda erunt diverſimodè compoſita quâcunque demum formâ præſcribenda.

In Succi Pācreatici Auſteritate cōvenire Salia Volatilia & Spiritum Salis Armoniaci.

DCXL. Hiſce igitur, ſimilibuſve Medicamentis potuit mox in Affectûs noſtri principio temperari excedens *Succi Pancreatici* Aciditas. In quibus autem ex cauſis nonnaturalibus præcedentibus & manifeſtis, aut Symptomatibus in Ægris obſervabilibus non tantùm conjectari, ſed & certò concludi potuit ejuſdem *Auſteritas*; in eis uſurpanda erant prioribus admiſta quævis *Salia Volatilia*, & imprimis *Salis Armoniaci Spiritus*; qui & ſubinde ſolus ex tantillo Vini vel Cereviſiæ poterat exhiberi Ægris, donec obſervaretur eadem correcta.

Vi & Caſtoreum.

DCXLI. Convenit quoque in Caſu & *Caſtoreum* in ſubſtantiâ ſumptum, & Tincturæ modo paratum; quamvis ejus vim longè ſuperet toties laudatus Spiritus Salis Armoniaci, qui prætereà poteſt faciliùs aſſumi, cùm ingratus ſit admodum Caſtorei & Sapor & Odor.

Lympha Glandulosa vitiata quomodo curanda.

DCXLII. Quod de Succi Pancreatici noxâ & vitio dictum eſt, dicendum quoque de *Lymphâ Glandulosâ*, cùm ex parte ſaltem convenire videantur hi Humores, atque Mutuò ſe juvare: convenient proinde Lymphæ alterandæ ac temperandæ laudata nuper Medicamenta.

Sanguinis conſiſtētia in principio nimia in fluiditatem mutata.

DCXLIII. Nec tantùm hi Humores fuêre malè affecti, verùm 4. *Sanguis* quoque, qui incipiente Affectu illo Epidemio habuit forſan in plerìſque *conſiſtentiam nimiam*: quæ paulatim mutata eſt in *fluiditatem excedentem*.

Qui producta & qui curanda.

DCXLIV. Quæ gemina & quidem contraria ſucceſſivè peccans in Sanguine Qualitas, ſicut partim ortum habuit à memoratis Humoribus vitiatis, partim ab Aëre immediate ac vi propriâ ipſius alterante ac vitiante, ita debuit tempore diverſo alterari ac reſtitui diverſimodè.

In principio alteratione non indigebat.

DCXLV. In principio quidem conſiſtentiâ præditus nimiâ multâ non indigebat ſui alteratione, cùm ab Æſtu Solis ejuſdem diſſolutio expectanda eſſet. Adde quòd ſegniùs affecti ſint & leviùs ii, quorum Sanguis conſiſtentiam habebat majorem, utpote diutiùs Solis Radiis reſiſtens, ipſiuſque vim eludens. Unde *illi, quorum Corporis Conſtitutio naturalis vel paulatim acquiſita erat Melancholica, leviùs affecti ſunt, quàm illi, qui habebant ipſam vel Biliosam, vel Sanguineam*, hoc eſt, *optimam*. *Biliosa* ſiquidem conſtitutio juvit Solarium radiorum vim, quàm excepit facilè *Sanguinea*.

Quibus corporis cōſtitutio erat Melancholica levius affecti.

DCXLVI. *Non erat* proinde *opus, ut in Affectûs noſtri principio Sanguinis Conſiſtentia nimia, utut præternaturalis, emendaretur* in quovis, poſtquam ejus ratione impedita eſt quodammodo ipſius noxa, ut ſegniùs valdè noceret.

Sāguinis fluiditas corrigenda ſubauſteris.

DCXLVII. Sed *poſtquam duravit aliquandiu æſtuans Aër*, atque paulatim *redditus eſt Sāguis magis fluidus ac minùs conſiſtens*, opus fuit, ut *in cæterùm Sanis*, & maximè *in Affectu noſtro correptis Conſiſtentia ipſius augeretur*: quod

imprimis

imprimis potuerunt præstare *Subausteræ* tum *Alimenta*, tum *Medicamenta*, suprà enumerata.

Bilis aucta educenda.

DCXLVIII. Quoniam verò *Bilis* non tantùm Qualitate tunc *peccavit*, sed *Quantitate* quoque *auctâ*, debuit eadem hactenus & quidem non semel, ast *sæpius*, etiam Præservationis nomine, *minui per Cholagoga dosi parvâ exhibita*, quoniam erat multùm mobilis & fluida, ideóque facilè foràs expellenda.

Quibusnam Sanguis etiã educẽdus.

DCXLIX. Sed quærat aliquis curiosus, *An non debuerit quoque ad præveniendum hoc malum Sanguis educi?* Cui respondeo: *In assuetis* aut *multò Sanguine turgentibus* haud inutilem fuisse Sanguinis missionem; in cæteris autem potiùs noxiam.

Nempe Assuetis.

DCL. Dico in *assuetis* utilem fuisse Sanguinis non valdè largam eductionem, cùm in talibus soleat continuè Sanguis produci abundantior, sui proinde diminutionem consuetam indicans.

Et Sanguine abundantibus.

DCLI. In *quibus verò solito magis abundabat Sanguis*, omninò educendus ac minuendus erat idem; metus enim erat, ne, si differretur, postmodum à Bile Acriore factâ nimis rarefactus Ignem suum vitalem extingueret oppressum: quod præveniri poterat ejusdem extractione, sic enim spatium parabatur Sanguini solito magis rarescenti.

Symptomatum curatio.

DCLII. Postquam Humorum variorum in corpore existentium ac diversimodè peccantium Curam tam in Affectûs nostri principio, quàm eodem (durante Solis Æstu) nos valdè urgente paucis proposuimus, proximum est, ut jam Symptomatum multifariorum tunc maximè nostros Ægros molestantium Curam similiter proponamus.

Febris intermittentis Curatio.

DCLIII. Primum verò locum dedimus *Febri*, sed *Intermittenti*, & quidem *Tertianæ*, tam *simplici*, quàm *duplici*, & quandoque *tripliCI*.

Febres Intermittentes unde.

DCLIV. Postquam verò *Febres Intermittentes omnes à Ductuum Pancreaticorum Lateralium Obstructione Pituitæ debitâ deducimus*; & ita quidem, ut propter illam obstructionem *sistatur*, *cumuleturque in ipsis Succus proprius de Aciditate participans*, qui *morâ istâ reddatur Acrior*, donec *notatam Pituitam perterebare aptus viam sibi paret per ipsam in Ductum medium ac communem, sicque in tenue Intestinum effusus febrilem instituat tum in dicto Intestino cum Bile, tum in dextro Cordis Ventriculo cum Sanguine Bilioso Effervescentiam, plura & diversa Symptomata itidem producentem*: facilè patet, *Intermittenti Febri, quà tali, convenire omnia*, quæ 1. *Pituitam Glutinosam* Ductus Pancreaticos *Obstruentem solvant, & inde removeant*, 2. quæ *Succum Pancreaticum* morâ redditum *Acidiorem mitigent ac temperent*. 3. quæ *Effervescentiam Febrilem* tam in tenui Intestino, quàm Cordis Ventriculo dextro *sedent*, *compescant*, & *corrigant*. 4. quæ *Symptomata cætera* multifaria concurrentia *leniant & tollant*.

Iis quænam conveniant.

Pituitam glutinosã solvere Acida & Aromatica & Salia Volatilia.

DCLV. 1. *Pituitam Glutinosam* ubivis *solvunt & incidunt*, tum *Acida*, tum *Aromatica & Salia Volatilia* sæpiùs laudata.

DCLVI. Eadem ipsam in notatis Ductibus solvent, *si eò deferantur*.

Quomodo Medicamenta citiùs quovis deferãtur.

DCLVII. *Deferuntur* citiùs & potentiùs *quovis Medicamenta*, si fuerint *Evacuantia*, vel *Evacuantibus juncta*. Id enim videtur *peculiare* in *Evacuantibus* per Vomitum; Alvum, Urinas, Sudores, & Salivationem, quod in Ventriculo ac intestinis longam non nectant moram, sed nisi impediantur ab humoribus & Alimentis, *citò pergant in Venas Lacteas & Cor*, *hinc & quaquaversum cum Sanguine*.

Febrium Intermittentium causam optimè tollere Sudorifera.

DCLVIII. In nostro verò Casu, hoc est, *Intermittentibus Febribus*, observata sunt longo rerum usu præ omnibus aliis facillimè ad Causam ipsarum superandam conducere *Sudorifera*, quorum ope ipsi Plebeii quotidie curant Intermittentes.

Et quare.

DCLIX. Videntur autem idcircò præ aliis conducere Sudorifera, *quoniam Sudor non excitatur nisi commoto simul Sanguine universo*, qui tunc quoque fit *solito fluidior*, unde *cum ipso* quaquaversùm *faciliùs*, & *citiùs*, & *abundantiùs feruntur quævis Sanguini admista*, ergo & *Medicamenta Pituitæ solvendæ destinata*.

Ut & purgantia tã per alvũ, quã per vomitum.

DCLX. Quemadmodùm verò *Pituitam solutura Medicamenta* imprimis *Sudoriferis sunt copulanda*, ita *Medicamenta eandem loco illo motura præferuntur tam Purgantia per alvum, quàm Vomitoria*. Est enim brevis inde via ad tenue Intestinum, hinc ad Ventriculum, quò sursum expellatur illa Pituita; & sæpe uno Vomitorio juguletur Tertiana, Pituitæ non valdè tenaci aut copiosæ originem suam debens. Sic ordinaria & facilis est Humoribus ad tenue intestinum delatis via deorsum, imprimis quando eò detruduntur à Purgantibus.

DCLXI. Sic & ego sæpissimè observavi, Sudore, Vomitu & Alvi dejectione citò tutoque curari Intermittentes, ac præsertim *Tertianas*, quippe *quæ omnium curantur facillimè*, utpote *ortum plerumque habentes ab Obstructione leviore*; hoc est, *à Pituitâ minus tenaci Ductus notatos obstruente*.

Sudorifera in Febribus ex quibus componenda.

DCLXII. Ad solvendam igitur & fluidam reddendam Pituitam Ductus dictos obstruentem conducunt præ aliis omnibus Sudorifera ex Aromaticis & Salibus Volatilibus, ut & Acidis subtilioribus parata, & sæpiùs quovis tempore assumpta, etiamsi non urgeatur semper Sudor.

DCLXIII. Ad eandem *solutam loco inepto removendam* conducunt 1. eadem *Sudorifera*, sed non diu ante Paroxysmi adventum assumpta; *corpore ad Sudorem promovendum ritè constituto*, sive quis currat, vel igni luculento assideat, aut lectum calefactum ingrediatur, vel aliàs corpus satis tegat.

Vomitoria & Purgantia quãdo assumẽda.

DCLXIV. 2. *Vomitoria*, & *Purgantia* per alvum quatuor aut circiter horis ante Paroxysmi adventum assumpta, quò intereà temporis Humor prius laudatis Sudoriferis fluidior factus ad exitum ampliùs præparetur, sicque unà cum stagnante Succo exturbetur, ac è corpore eliminetur.

Succum Pancreaticum Acidiorẽ temperare Salia Volatilia & Aromatica.

DCLXV. 2. *Succum Pancreaticum* morâ & stagnatione *Acidiorem* factum *mitigant & temperant* efficacissimè *Salia Volatilia*; cæteraque *Aromatica*, sæpiùs à me laudata & memorata: quippe quæ quaquaversùm penetrant facillimè, nec tantùm notatam temperant & infringunt Aci-

Aciditatem auctiorem, verùm insuper Pituitam incîdunt solvuntque obstruentem; sicque diversis nominibus conducunt.

Salia Volatilia æstum febrilem non fovere.

DCLXVI. Quin, ut hoc etiam nunc addam, Salia Volatilia puriora, nec Oleosa, nullum æstum sæpiùs in Paroxysmorum augmento excitari solitum & molestum fovent, augentve; quod de Aromaticis non potest dici, cùm ab ipsis non parùm sæpè augeatur Æstus febrilis.

In Medicamentorum delectu in febribus ad quænam attendendum.

DCLXVII. Quapropter in *Medicamentorum* Febribus Itermittentibus curandis convenientium *delectu attendendum* est imprimis ad cujusvis *Ægri Constitutionem naturalem* ac *præternaturalem*, *Humoresque* adeò in ipso magis *abundantes* ac *peccantes*, & magis adhuc ad *Symptomata cum ipso Paroxysmo febrili excitari solita*, & præsertim ad frigus & *calorem*, utpote molestissima ægris.

DCLXVIII. Quibus omnibus accuratè in censum revocatis, expensisque, non ita difficulter Medicus in Medicamentorum suorum qualitatibus ac effectibus benè versatus seliget cuivis Ægro medicamenta maximè utilia & convenientia.

Salium Volatiliũ laus.

DCLXIX. Et tunc agnoscet quivis non tantùm summam *Volatilium Salium efficaciam*, sed insuper *vim* eorundem *maximè tutam & innoxiam*: quæ de variis Plantarum partibus, & medicamentis ex iis paratis non semper dici potest: quippe quæ manifestiorem ac sæpè molestum in nobis producunt Calorem, ut de Frigore nunc nil addam, quod similiter à Vegetabilibus excitatur frequenter, non item à Volatilibus Animalium Salibus, sed minimè Oleosis, qualia parari possunt facillimè.

Et in curandis febribus intermittentibus Utilitas.

DCLXX. Ex quibus ampliùs patet, *Salium volatilium in curandis Febribus Intermittentibus Utilitas*: quippe quæ sola *pluribus satisfaciunt Indicationibus*, & 1. quidem *solvendæ Pituitæ Obstruenti*, ut & eidem *Loco movendæ*. 2. *Temperando Succo Pancreatico Acidiori facto*: quod postremum non fiet ab Acidis, utut Spirituosis.

Effervescentia Febrilis compescenda Anodynis & Narcoticis.

DCLXXI. Diximus autem ad Intermittentium Febrium Curationem requiri 3. ut *Effervescentia Febrilis tàm in tenui Intestino, quàm Corde compescatur, sedetur & corrigatur*: quod in specie faciunt *Anodyna & Narcotica sive Opiata*, ut & alia quævis ad ipsorum naturam vergentia, qualia sunt *Sulphura Mineralium*, *Metallorumque fixa*, & ideò nunc Anodyna, nunc Narcotica dicta.

Quomodò Anodina & Narcotica id præstent.

DCLXXII. Eatenus verò *Effervescentiam vitiosam & propter Acidum auctum nimiam compescunt, corriguntque Anodyna*, & imprimis *Narcotica*, quatenus potenter, licèt blandè quoque, *Acidum illud acrius infringunt*, tàm sui *Olei*, quàm *sui Salis Volatilis Opio inexistentis ratione.*

Opiatis præstare Sulphura Mineralium & Metallorum fixa.

DCLXXIII. Multùm autem Opiatis præstant *Sulphura mineralium, metallorumque fixa*, quoniam *operationem habent blandiorem, & sunt narcoticâ vi destituta, Somnum tantùm blandissimum inducentia, neutiquam Stuporem, utut majori usurpentur quantitate*, quod de Opiatis verè dici non potest.

Hæc cæteris addenda.

DCLXXIV. Illa verò addi possunt cæteris medicamentis ad Febres Intermittententes, quà tales, curandas nuper laudatis, & aliis ad Symptomata comitantia mitiganda, tollendave adhuc proponendis.

DCLXXV. Atque his puto Curari posse ac debere Intermittentes Febres omnes, quà tales. *Singulis* autem *debentur* insuper *medicamenta Symptomatibus comitibus leniendis, tollendisve dicata*: qualia *Symptomata*, quæ in Febre nostrâ fuerint observata, deduximus in superioribus, quibus autem medicamentis eadem indiguerint, ostendemus in sequentibus.

An in Febribus intermittentibus Sãguinis Eductio instituenda.

DCLXXVI. Unum autem videtur hîc movendum, *An in Febribus Intermittentibus, quà talibus, institui debeat Sanguinis eductio*; postquam plures ipsam urgent, quin ad ipsam veluti sacram Febrium quarumvis ritè curandarum anchoram confugiunt, existimantque, non fuisse curationem adhibitam debitam, si neglecta fuerit Venæ-sectio, Sanguinisque missio.

Febris essentiam non consistere in Calore aucto.

DCLXXVII. Verùm ipsorum *assertum falso nititur principio*, *Febrem* scilicet *omnem consistere in Calore in Corde, hinc & Corpore universo nimium aucto.* Quod licèt observetur in plerisque Acutis & Ardentibus Febribus habere locum, non est tamen id universaliter ac semper verum; postquam non tantùm occurrunt *in febribus Intermittentibus, quin Continuis quoque Tempora, quibus* tantùm abest ut deprehendatur Calor nimiùm in Corpore auctus, ut contrà *Ægros tunc urgeat Frigus*, non tantùm *leve*; ast sæpenumerò *algentissimum*, & *ad horas plures* ipsos crucians. Ne nunc loquar de *febribus verè ac semper Algidis*, ac frigus continuum patientibus.

DCLXXVIII. Quoniam verò, secundùm eorum præceptum, Uno absurdo dato, multa absurda sequuntur: non mirum, si hîc quoque processerint perperàm in Ægrorum suorum curâ Medici falso illi innisi fundamento ac principio.

Sãguinis extractio quibusdã noxia.

DCLXXIX. Quamvis enim *multi* Febrientes *optimè habuerint à Venâ sectâ & Sanguine misso*; non sequitur tamen omnibus idem remedium esse utile: cùm præsertim *haud infrequentia* occurrant *exempla eorum, quibus non tantùm inutilis, sed planè noxia extitit Sanguinis extractio.*

DCLXXX. *Ex quo gemino* & quidem *contrario experimento* verè, tantùmque concludi potest, *aliquando conducere, aliquando nocere in Curatione febrium non tantùm Intermittentium, sed Continuarum quoque Sanguinis eductionem.*

Ejus ratio Medico rationali indaganda.

DCLXXXI. Quapropter Medicorum, si Rationales haberi volunt, interest, intelligere *rationem, cur aliquando prosit, cur aliquando noceat in febrium curatione Sanguinis diminutio*; ut præceptum formari possit, quando Venæ apertionem instituere liceat, quando eadem omitti debeat.

Intermittenti Febri, quà tali, non cõpetere Venæ sectionem.

DCLXXXII. Ut proinde de hoc quæsito aliquid certi concludam, non dubito asserere, postquam non semper profuit, verùm nocuit non rarò *Venæ* in Febribus Intermittentibus administrata *Sectio, Sanguinisque missio*, ipsam *Intermittenti Febri, quà tali, non competere*; ast certis duntaxat Symptomatibus huic vel illi Febri Intermittenti copulatis conducere, atque hactenus conferre.

Unicâ Venæ sectione non semel curatã fuisse Febrim,

DCLXXXIII. Sed instabit Sanguinis humani Effusor Prodigus, *non semel unicâ Venæsectione, largâque subinde Sanguinis eductione curatam Febrem Intermittentem*, ideòque *aptum*

fuisse

fuisse ipsi curandæ auxilium ac remedium.

Affectus leves solâ Diætâ curari.

DCLXXXIV. Cui respondeo, *Multos affectus leves sponte curari solâ Diætâ ritè institutâ:* unde non mirum, si *præter Sanguinis evacuationem commodam in Plethoricis, laudabilis observetur Diæta, curari nonnunquam Febrem Intermittentem;* quàm *sola* potuisset *curare laudata Diæta.*

Et & Febres intermittētes leves. Et quâ ratione.

DCLXXXV. Illa verò *Diæta curat sæpè* Febres Intermittentes leviores, quæ consistit 1. in *Alimentorum* paucorum & facilè fermentabilium ac præsertim liquidorum, Sudorique mediocri promovendo conducentium assumptione. 2. in *Corporis Motu* aliquantum vehementiore, & quidem ad Sudoris eruptionem usque. 3. In *Aëre calidiore* atque corporis *tegumentis* variis Sudorem blandum promoventibus. Quibus omnibus ritè observatis, nec Pituitam Obstructionem facientem, aut facturam augentibus, facilè à Succo Pancreatico hactenus potentiore facto solvitur Pituita Obstruens, quin eadem Sudore levi accedente propellitur in tenue Intestinum.

Quando prodest in Febris Curatio. Venæ-sectio?

DCLXXXVI. Non mirum proinde, si aliquando *ubi levior est Febris Intermittens, ubi adest Plethora, ubi modò laudata ex parte saltem observatur Diæta, Curetur* in principio talis *Febris evacuato per venam sectam Sanguine. Quæ Curatio minimè misso Sanguini debetur, sed Mutationi laudatam Diætam imprimis consequenti.*

In Plethorâ & Calore ardente.

DCLXXXVII. Non negaverim tamen promoveri à dictâ Venæ-sectione istius Febris Curationem, quoties adfuit Plethora, & Paroxysmis copulatus Calor ardens; nam non tantùm tollitur ejus ope periculum Suffocationis, Extinctionisque Ignis vitalis à nimio Sanguine vasa ita opplente, ut eidem in Corde rarefacto desit spatium, quo excipiatur, imprimis quando durante Calore Febrili aucto idem solito magis rarefit: verùm minuitur quoque in Sanguine incendium noxium.

DCLXXXVIII. Hæc verò pericula præveniuntur institutâ in tempore Venæ-sectione, eductoque Sanguine satis multo; quin facilè succedit tali evacuationi sudor Curandis Intermittentibus semper utilis, præsertim quando fit cum Ægri levamine, atque ipsam fert idem facilè, & ipsi confert.

Sudorem in febribus intermittentibus convenire.

DCLXXXIX. Dixi *convenientem esse Intermittentis Febris Curationi Sudorem*, postquam omnibus notum esse potest, imò debet Medicis, malum signum esse, quoties in febrium Intermittentium paroxysmis nullus prodit sub finem, hoc est, in declinatione Sudor; solent namque Febres tales esse diuturnæ; sicut contrà breves, quarum paroxismi singuli desinunt cum Sudore, dummodò talis tunc instituatur Diæta, quæ nec impediat istum Sudorem, nec quosvis humores vitiosos in corpore foveat, augeatve.

DCXC. *Videtur* proinde *Sanguinis eductio non per se, ast per accidens tantùm convenire non semper, ast aliquando tantùm in Febrium Intermittentium Curatione.*

Febris continuæ Curatio.

DCXCI. His autem de Venâ secandâ, & Sanguine mittendo dictis, pergamus ad *Febris Continuæ Curationem*: Diximus namque, quamvis in plerisque fuerit mox à principio Febris Intermittens, eidem tamen paulò post in quibusdam quidem citiùs, in aliis verò seriùs copulatam fuisse Continuam secundo loco inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata positam.

Quænã ad ejus constitutionem requirantur.

DCXCII. In ipsius autem explicatione docuimus requiri, ut *Febris Continuæ Causa vel in ipsis vasis Sanguinem vehentibus, ipsoque adeò Sanguine, ipsiúsve partibus multifariis; vel in tali Corporis parte aliâ consistat, quæ continuum cum dicto Sanguine; ipsoque adeò Corde habeat comm rcium,* sed ita, *ut illud non nisi in totum possit impediri ac interrumpi, nec certis temporibus ab internis causis* (quod Intermittentibus febribus evenire solet) *denuò restitui.*

DCXCIII. Addidimus *Sanguinem nunc ab externis, nunc ab internis causis posse ita affici, ut continuam producat Febrim.*

Ejus causæ externæ.

DCXCIV. Inter *Causas externas* nostræ Febris Continuæ notavimus *Aërem* tunc valdè *æstuantem*, atque tàm *per Cutis poros* quaquaversùm, ergò *ad Sanguinem* quoque penetrantem, quàm *in Pulmones inspiratum*, ibidemque *Sanguini junctum*, nec ipsum secundùm naturam effervescentem blandè iterum temperantem, verum *eidem partes suas & igneas & Salinas Volatiles communicando, ipsum nimium dissolventem, liquantem, & rarefacientem, sicque Vitalem in Corde Effervescentiam cum aucto Calore plurimùm vitiantem, atque Continuam Febrem, ipsamque* in multis *satis ardentem* producentem.

Internæ

DCXCV. Inter *Causas internas* culpavimus *Bilem* ab iisdem *Aëris partibus Igneis & Salinis Volatilibus, sed Acribus,* & *Acriorem, & Volatiliorem, & Abundantiorem factam,* ideóque tàm *in tenui Intestino,* quàm *Corde ipso Effervescentiam vitiosam,* & quidem *cum notabili Calore conjunctam,* ideoque absque omni controversiâ *Febrilem excitantem.*

DCXCVI. Qui necessariò ex Massâ Sanguineâ universâ paulatim corruptâ producti sunt *Humores varii multifariâ vitiosi, non* tàm dici possunt *Causa Febris Continuæ* tum urgentis, *quàm Symptomatum variorum multifariè Ægros diversos vexantium.*

Ejus curatio in quibus consistat.

DCXCVII. *Curatio* proinde *Febris Continuæ, quà talis, & tunc urgentis consistere d buit* 1. *in Aëre vitioso vitando vel corrigendo:* 2. *in Bile Acri re temperandâ, Volatiliore figendâ, & Abundantiore minuendâ.* 3. *in Effervescentiâ vitiosâ & quidem* cum notabili & molesto *Calore conjunctâ mo erandâ, compescendâ, & ad temperiem naturalem redigendâ.* 4. *in Sanguine nimis soluto blandè coagulando, nimis rarefacto condensando,* & *nimis æstuante refrigerando, aliterve vitiato ad integritatem laudabilem reducendo.*

Aër noxius corrigendus

DCXCVIII. Si *Febris nostra Epidemia Curari non potuit, nisi correcto, vitatove Aëre noxio;* & illa Correstio & Vitatio Aëris noxii consideranda & præscribenda erat à Medicis, quò feliciter curaretur Affectus noster Epidemius, non video, cur non debeat *Indicatio* etiam *peti à rebus extra Ægros constitutis,* cùm *illis remedium inveniri & administrari debeat,* quò Affectus ab ipsis producti ex arte Curentur.

Indicationes non tãtùm peti à rebus in Ægro, sed etiam extra eum existentibus.

DCXCIX. Hoc idcircò attingo, ut cuivis pateat, *Indicationes non tantùm peti à rebus in Ægris existentibus; verùm etiam à rebus extra ipsum constitutis,* dummodò *Affectuum Curandorum sint, Causæ, aut Remedia:* quorum ratione dicitur verè à Medicis Practicis, *à Iuvantibus & Nocentibus* (sive in Corpore Ægrorum existant, nec ne,) *peti potissimam Indicationem.*

Et quare

DCC. Nec mirum, hæc namque sunt, habentur saltem manifesta, cùm Causæ in corpore latentes non rarò lateant quoque ipsos Medicos, nec nisi conjectando determinentur plerumque quocirca etiam tunc Indicatio ab illis desumpta est duntaxat incerta, dubia & conjecturalis, cùm illa juvantibus & nocentibus debita sit certa, indubia & demonstrativa.

Indicationes peti a causis externis.

DCCI. Et certè *Indicationes* omnes, quæ petuntur *à Causis* quosvis affectus producentibus, petuntur non minùs *à Causis externis, quàm ab internis*; sed & nonnunquam à solis Causis externis, quando illæ immediatè, hoc est, sine Causâ internâ intermediâ producunt Affectus: Sic Gladius, Culter, &c. Causæ sunt externæ, ac solæ, adeóque immediatæ Vulneris: à quibus in Vulnerum Curatione petuntur Indicationes, adeò ut aliquando ex Causarum istarum externarum circumstantiis sedulò perpensis facilior & tutior instituatur Curatio.

DCCII. Sed de his aliàs, si Deus volet, agemus forsan ex professo, & ostendemus hic, uti ubique ferè laborare multos Medicos præjudiciis, atque supponere, quod est in quæstione, quodque probari debet, non supponi.

Aër vitiosus mutandus.

DCCIII. Ut proinde ad Febrium Continuarum Affectui nostro Epidemio copulatarum Curationem redeamus: diximus 1. *Aërem nostrum Solaribus Radiis, non item Pluviâ, Ventisque verberatum*, ideóque admodùm *ardentem Affectûs* nostri Epidemii, atque *Febris Continuæ* ipsi copulatæ fuisse *Causam*: quâ permanente quis non agnoscit perduraturum quoque ipsius Effectum, Febrem Continuam, cæteraque Symptomata in Affectûs nostri enarratione superiùs enumerata.

Quomodò id fiat.

DCCIV. *Debuit* proinde *mutari Aër vitiosus, quò curarentur Ægri. Mutatur Aër*, quando *illius vitium emendatur*, vel quoties *illud à nobis emendari nequit*, quando *idem relinquitur*, & in Aërem salubriorem se confert Æger.

DCCV. Unde non malè sibi consuluerunt, quotquot Aërem nostrum multis nominibus inquinatum deseruerunt, & in alium, etiam vicinum, vel ob Aquas mobiles, non stagnantes, vel ob situm loci Montanum, & imprimis Aquilonium & hactenus salubriorem concesserunt, quoties ipsorum res id concedebant.

Indignum urgente malo Medicos, Magistratus, Ecclesiasticos, Patres, Matresque familias, Liberos, aut famulos fugere.

DCCVI. *Indignum* autem fuisset, urgente malo *Medicos* fugere, atque suos Ægros deserere; Indignum fuisset, *Magistratus* populum suæ curæ commissum urgente tantâ necessitate fugâ deserere, atque sic sibi tantùm prospicere; Indignum fuisset, *Ecclesiasticos* Ægros ac morientes deserere, atque fugâ sibi consulere. Indignum fuisset, *Patres, Matresque familias* Liberos suos graviter decumbentes turpiter deserere, atque fugiendo ipsos negligere: quod similiter dici debet *de Liberis ad* ætatem provectiorem deductis Parentes suos deserentibus, & imprimis de *Ancillis, aliisque famulis* Dominos suos & Dominas deserentibus & aliò fugientibus.

Homines liberos debuisse se aliò conferre.

DCCVII. *Potuerunt* autem, imò *debuerunt Homines liberi*, atque *ab omni memorato munere publico, privatove immunes* (quales *Studiosi, aliique animi gratiâ hîc degentes*) *aliò se conferre*, atque Affectum in plerosque magis magisque sævientem fugere, sicque sibi fugâ honestâ consulere.

Aër emendandus.

DCCVIII. Quoniam verò plerique non potuerunt, nec debuerunt hinc fugere, bonum fuisset, optandumque, *Corrigi ac emendari Aërem*: quod tamen vix potuit obtineri, nisi *in locis, in quibus decumbebant Ægri*, quemadmodùm docuimus in superioribus.

Noxæ Aëre provenientes, aut factæ tollendæ.

DCCIX. Imprimis allaborandum erat, ut *noxæ ab Aëre nostro* ita tum ardente tum infecto *exspectandæ in tempore prævenirentur, aut factæ tollerentur*,

Et quâ ratione.

DCCX. Illud autem imprimis exspectandum erat à *Bilis contemperatione & iteratâ diminutione*: quibus continetur secundum nostrum in Febrium Continuarum Curatione Indicatum.

Bilis temperanda.

DCCXI. Temperanda erat *Bilis*, & ratione suæ *Acrimoniæ* & ratione suæ *Volatilitatis auctarum*.

Ejus Acrimonia temperanda Acidis & Austeris.

DCCXII. *Acrimonia Bilis Salina lixiva nimium aucta temperatur* potentissimè ab *Acidis* & *Austeris*, blandiùs ab *Oleosis & Spirituosis*: quibus tamen in hoc casu sat tutò non licuit uti, cùm incendium Bilis & Sanguinis facilè augeant, foveantque, nisi *fixata* fuerint priùs *Olea*.

Et quibus.

DCCXIII. Sola proin *Bilis Acrimoniam tutò temperantia fuêre Acida & Austera*, & quidem inter vulgaria Acetosa, Acetosella, Plantago, Sempervivum majus, Ribesia, Berberes, Mala Citria, Aurea, Punica, Cotonea, Omphacium, &c. Ex Chymicis laudo Alumen, ipsiusque Spiritum, ut & è Vitriolo, Sale vulgari, Nitro, Sulphure ac similibus paratum. Acetum stillatitium, tàm simplex, quàm cum aliis paratum, quæ omnia nunc per se possunt usurpari, nunc Cibis Condimenti loco addi, nunc Potui admisceri vel Julapiis. De quibus non semel actum à me aliàs.

Ejus volatilitas aucta quibus minuenda.

DCCXIV. *Volatilitas Bilis aucta minui* potuit ac debuit per *figentia*, & imprimis laudata modò *Acida & Austera*; inter quæ primas forsan tenet *Spiritus Nitri*, cæteros Spiritùs Acidos omnes in figendo superans.

Bilis aucta minuenda Cholagogis. Et quibus.

DCCXV. *Bilis aucta nimiùm minui* debuit per *Cholagoga* dicta, tam *sursùm*, quàm *deorsùm* ipsam educentia, sæpiùs laudata. Inter vulgaria sunt Rhabarbarum, Tamarindi, Cassia, Scammonium, & infinita ex illis præparata Composita, Syrupi, Electuaria, Extracta, Pilulæ, &c. Inter Chymica & quidem simul Vomitoria, plurimæ *Antimonii* præparationes, Crocus, Regulus, Vitrum, Vitæ Mercurius dictus, Flores, &c.

DCCXVI. Quibus aliquando solis, aliquando cum vulgaribus junctis uti possumus aptissimè.

Quibus Malum imminens poterat præveniri.

DCCXVII. Potuit igitur, debuitque Bilis anno superiore tum temperari, tum minui Medicamentis modò commendatis: sed propter diu perseverantem Aëris æstum debuit toto illo tempore *malum sæpiùs imminens ac recidivas faciens præveniri Medicamentis iisdem* Bilem indies Acriorem factam temperantibus, Volatiliorem figentibus, & auctam minuentibus. Sed & iisdem *Acido-austeris ac figentibus* impediri poterat & *præveniri futura* ipsius *Acrimonia & Volatilitas nimia*.

Effervescentia in tenui intestino compescenda.

DCCXVIII. III. *Effervescentia utraque in*

tenui

tenui Intestino & Corde vitiata & cum Calore molesto juncta compesci debuit & ad *moderatum gradum, temperatumque reduci.*

...er Aci- ...i & Au- ...ra O- ...atis ...ncta ...præ- ...rtim ...lphu- ...mine- ...lium ...metal- ...rum.

DCCXIX. Id ex parte faciunt memorata modò *Acida & Austera*, sed imprimis *Opiatis juncta*; quibus haud dubiè præferenda sunt *Sulphura Mineralium, Metallorumque fixa*: quæ si quis habere non possit in gradu excellenti perfecta, conetur saltem *illa præparare suavia & nullum Vomitum aut secessum ampliùs moventia.* Solent enim *Sulphura* illa, quamdiu *Volatilia* sunt & *combustibilia, Vomitū, alvumve ciere*, quod hîc noxium: quando nempe animus est nimiam Effervescentiam compescere, atque ad mediocritatem laudabilem reducere. A purgantibus enim omnibus tam sursum, quàm deorsum commoventur Humores ac promovetur ipsorum Effervescentia, neutiquam compescitur eadem.

DCCXX. In defectu autem istorum *Sulphurum* sufficienter *fixorum* feliciter utemur *Opiatis cum Acidis & Austeris junctis*. Unde & hoc quoq; nomine conducit magis *Extractum Opii cum Aceto stillatitio*, quàm *Vini Spiritu paratum*: postquam præparatione tali aptum redditur contemperandæ & compescendæ nimiæ Sanguinis Effervescentiæ.

Per Emulsiones.

DCCXXI. Ad eandem Effervescentiam nimiam leniter compescendam conduxit plurimùm *Emulsio Hordei, seminumque papaveris albi*; & quandoque, ubi alvus erat laxior, *Amygdalarum dulcium.*

Sanguis vitiatus corrigendus Acidis & Austeris

DCCXXII. IV. *Sanguis paulatim solutus, rarefactus, æstuans, vel aliàs vitiatus* ampliùs *coagulandus, condensandus, refrigerandus, aliterve restituendus* fuit laudatis jam sæpiùs *Acidis & Austeris blandioribus.*

DCCXXIII. Diutino namque ipsorum usu ad pristinum statum redigi potuit ac debuit Sanguis.

His curari continuas Febres.

DCCXXIV. Ut non mirum sit, *solis Acidis & blandè Austeris Curari* tum sæpè *Continuas Febres cum Calore conjunctas*, postquam omnibus penè satisfaciunt illa Indicationibus, ipsique adeò Bili minuendæ conducunt Tamarindi.

Et felici? si Opiata jungatur

DCCXXV. Quibus tamen si jungantur Opiata, feliciùs citiùsque idem præstatur Ægris beneficium: unde laudabilis est *Diascordii Fracastorii* & *mei Usus, si cum Acidis usurpetur.*

Sanguinis missio nō inutilis.

DCCXXVI. Quamvis autem hactenus in Febris nostræ continuæ curatione nullam fecerimus *Sanguinis ex apertâ venâ missionis* mentionem, (quia illâ omninò carere possumus; & absque illâ plures fuerunt feliciter curati) non est tamen illa hîc contemnenda; cùm præsertim utilis fuerit *temperando Sanguinis æstui*, & *prævenienda in plethoricis Suffocationi*, sicut docuimus in præcedentibus.

Et in quibus.

DCCXXVII. *Utilis* ergò fuit *Sanguinis Eductio in Plethoricis*, utilis in *Juvenibus*, utilis in *consuetis*, utilis in *æstum magnum patientibus*, utilis in eam *desiderantibus*, *atque ex imaginationis firmæ vi commodum majus inde percipientibus.*

DCCXXVIII. Educi debuit *Sanguis quantitate parvâ*, & quidem pro ejus abundantiâ, Ægrorum euphoriâ, æstu, & similibus diversimodè. Quæ prudentis Medici relinquuntur arbitrio.

Et quâ titate parvâ.

DCCXXIX. Hisce igitur modis mediisque potuit, debuitque curari, sed & curata est feliciter continua Febris non parùm anno superiore nostris Ægris gravis.

Anxietatum circa præcordia curatio.

DCCXXX. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata locum tertium dedimus *Anxietatibus præcordiorum plerosque mirè, graviterque torquentibus*; quarum proinde Curationem ut nunc tradamus, ordinis ratio videtur postulare.

Earum causæ. Bilis Acrior. Pituita glutinosa. Succus Pancreaticus acidior.

DCCXXXI. Postquam verò *Anxietates* illas deduximus *à triplici Causâ*, 1. *Bile Acriore* continuè ad Intestinum tenue defluente, atque vitiosam ibidem Effervescentiam cum *Halitibus Acribus & molestis* excitante. 2. à *Pituitâ Glutinosâ* & frigori præcedenti debitâ & à *Bile Acri in Flatus distentâ*, & ideò Intestina quoque distendente. 3. à *Succo Pancreatico* tam *universim* ob præcedens frigus *Acidiore*, quàm *ex parte* in suis vasis hærente, adhuc *Acidiore* facto, atq; *Intermittentis Febris Paroxysmos producente*, atque vitiosam, vitiosioremque in tenui Intestino cum Bile Effervescentiam, Halitusque Acres producente; à quibus augebatur Anxietas continua.

Earum curatio quibus consistat.

DCCXXXII. Postquam, inquam, deduximus Anxietates illas à triplici causâ denuò memoratâ, meritò illarum *Curationem* exspectare debuimus 1. *à Bilis Acrioris correctione*, de quâ jam actum. 2. *à Pituitæ viscosæ emendatione*, de quâ similiter actum est in superioribus. 3. *à Succi Pancreatici & universi Acidioris*, & ex *parte adhuc Acidioris temperatione*, quam similiter proposuimus in superioribus. 4. *ab Halituum* partim *Biliosorum*, partim *Melancholicorum*, hoc est, *Acidorum temperatione* aut *discussione*: 5. *à Flatuum viscosorum incisione ac dissipatione*. 6. *à Sensûs molesti blandâ stupefactione* & *doloris sedatione*: quæ omnia similiter sunt jam proposita, ut plura non videantur addenda.

Nauseæ curatio quibus pendeat.

DCCXXXIII. Quartum Affectûs nostri Epidemii Symptomatibus locum assignavimus *Nauseæ*; cujus causam cùm docuerimus fuisse partim *Halitus* modò iterum notatos, & *Bilem* quoque ad Ventriculum assurgentem, unde ipsius irritatio & vellicatio facta & Nausea excitata: meritò ipsius curatio pendebit 1. *à Bilis correctione* atque *fixatione*. 2. *ab Halituum præsentium Discussione*. 3. *à similium Halituum excitatione novâ impeditâ*. 4. *à Sensûs stupefactione blandâ*.

DCCXXXIV. Hæc omnia verò quoniam abundè sunt in superioribus proposita; atque Medicamenta illis Indicationibus satisfacientia recitata, ne actum agamus, ad sequentia pergemus.

Vomitus causæ & productio

DCCXXXV. Quintum inter notata Symptomata locum invenit *Vomitus*, quem ostendimus habuisse ortum ab iisdem *Halitibus* & *Bile majore copiâ vel Acrimoniâ præditis*, & ideò præter Nauseam, Vomitum quoque producentibus, & imprimis quando ad *singulorum Paroxysmorum*

xysmorum Febrilium reditus Frigori succedebat Calor; quo tempore priùs pressa, oppressaque à Succo Pancreatico ex obstructis reseratisque vasis erumpente *Bilis dominium vicissim accipiens Halitus promebat copiosos & Volatiles*, atque *ipsamet sæpenumerò simul efferebatur ad Ventriculum*; qui tum à Bile, tum ab Halitibus illis vehementiùs irritatus, ac utplurimùm tenuis Intestini motum peristalticum inversum sequens contenta sua effundebat.

Ejus curatio à quibus exspectāda.

DCCXXXVI. Unde patet Vomitus illius curationem exspectandam fuisse 1. à *Bile quoad Acrimoniam temperatâ*, & quoad *abundantiam diminutâ*. 2. *à præsentium Halituum discussione*. 3. *ab instantium præcautione, atque suppressione*. 4. *à Sensus blandâ Stupefactione*: imprimis calore febrili inchoante. Quibus omnibus quoniam convenientia Medicamenta satis superq; sunt tradita, sequentia considerabimus Symptomata.

DCCXXXVII. Prout autem materia Vomitu excreta fuit diversa, Medicamenta quoque fuerunt præscribenda singulis accommodata, Humoresque Vomitu ejectos pro suo vitio diverso diversimodè alterantia,& quandoq; deorsum educentia; imprimis quando simul peccabant copiâ nimis auctâ.

Appetit° prostrati curatio.

DCCXXXVIII. Inter Affectûs nostri Epidemici Symptomata posui 6. *Appetitum* in plerisque *prostratum, permanentemque*. Hunc quoniam deduxi à *Bile Acriore ac copiosiore*, *Succo* verò *Pancreatico Austeriore*, atque *Pituitâ Glutinosâ*, unde ad Appetitum ciborum excitandum desiderata in Ventriculo *Aciditas blanda* reddita est *obtusa*: meritò ad ipsius *Curationem*, hoc est, *instaurationem* opus fuit Medicamentis *humores notatos corrigentibus, redundantesque minuentibus*; hinc & *Acidis blandis, temperatisque Acidi defectum reparantibus*, non semel in superioribus propositis & laudatis: ac imprimis *Salis, vel Nitri Spiritu dulci*.

Quâ de causâ Appetitus spontè restituatur.

DCCXXXIX. Novi aliquando *restitui spontè Appetitum*, sed id evenit plerumque aut propter *Diætam exactam* etiam *casu* quandoque *ritè observatam*, aut propter *notabiles Humorum evacuationes*, aut *alterationes spontè factas*: unde superatis ac emendatis, evacuatisve Humoribus noxiis, paulatim utiles ac necessarii amissam vim recuperant, exeruntque.

Ciborum fastidii causa.

DCCXL. Grave Symptoma Ægris fuit Appetitus prostratus, sed 7. ipso longè gravius *Omnium Ciborum Fastidium* & *Aversio extrema diu in multis perseverans*: Cujus *causam* diximus *Humorum* modò *notatorum Vitium extremum ac pertinax*, propter causas externas ipsum producentes perdurantes, & nonnunquam à Medicamentis præposterè præscriptis aut usurpatis auctas.

Curatio.

DCCXLI. Eadem verò quæ Appetitui prostrato, debebantur *Ciborum fastidio Medicamenta, sed valdè efficacia*, & quidem *debitè ac diu usurpata*: Ubi laudo iterum *Nitri*, *Salisque Spiritum dulcem*; ut & *Elixir proprietatis* ritè paratum: quin conducunt hîc quoque *Salia volatilia blandiora* & *quantitate parvâ subinde ex Vino usurpata*, cùm & *Austerum & Glutinosum potenter corrigant*, & *Halitus ingratos ad Ventriculum assurgentes discutiant*, *novumque ipsorum exortum impediant*; non neglectis eo tempore *Spiritibus Acidis cum Spiritu Vini temperatis*.

DCCXLII. Enumeravimus 8. *Sitim multifariè* in ægris nostris observatam, cùm in aliis fuerit *Magna*, in aliis *Pauca*, in aliis *Nulla*. *Sitis varia curatio*

DCCXLIII. *Magnam Sitim* deduximus à *Bile multâ & Acri*; *paucam ab eâdem*, sed *Pituita glutinosa admistâ* & tantillùm *obtusa*; *Nullam* ab eadem *Bile minùs Acri & copiosa*, concurrente *Pituitâ glutinosa & Succo Pancreatico plus minus Austero*.

DCCXLIV. Quibus proinde modis ac mediis succurrendum fuerit tam diversimodè occurrenti Siti, facile ex ejus causis determinatis patet: quarum Remedia supra sunt data.

Symptomata multa & multifaria à causis perpaucis deducta perpaucis Medicamentis curari.

DCCXLV. Non possum autem hîc, quin Curiosos quosvis excitem, ut ad animum suum revocent, quàm commodè *tam multa & multifaria Symptomata deducta fuerint à me à Causis perpaucis*, tàm *Internis* quàm *Externis*, quam commodè *iisdem præscripta sint à me Medicamenta pauca, imò paucissima*, quæ tamen *illis Symptomatibus omnibus superandis sunt, imò fuerūt convenientissima*; sicut idem magis adhuc patebit ex iis, quæ adhuc habemus addenda benè multa.

DCCXLVI. Diximus 9. non tantùm fuisse in Ægris magnam Sitis varietatem, sed in nonnullis etiam *morosum & fastidiosum, perdur ansque Potûs omnis, etiam diversissimi & aliàs gratissimi Fastidium*. *Potûs fastidium*

In ipso auctore memorādum.

DCCXLVII. Hujus exemplum singulare ac memorandum habui in memetipso, scilicet post *Vomitum spontaneum Humorum variorum, Pituitosorum, Biliosorum, Acidorum, Austerorumque, ac Vitriolatorum per horas quatuor & viginti me urgentem*; & quidem, cùm me iterum in salvo putarem, atque post recidivam ex Praxeos renovatæ, curru licet institutæ, molestiis me opprimentem, ac tandem non superatam de visendis denuò Ægris seriò cogitarem, omnibus Functionibus ritè se habentibus, Appetitu integro, Alimentorum fermentatione facili, Somno existente blando & vires augente; Tunc enim inexspectatus me aggressus est post noctem tranquillam & somnum placidum Vomitus, sicut dictum, Humorum multifariorum, *Concurrentibus flatibus totum abdomen mirè distendentibus ac perterebrantibus, Colicumq; dolorem atrocissimum excitantibus*: Quæ omnia, cùm in extremis versarer, atque cum instante vomitu novo me Animam simul effusurum crederem, atque aliorum Medicorum defectu, quid agendum esset, in mediis & summis Anxietatibus sollicitè cogitarem, *tandem solis Acidulis Spadanis rursus sopiebantur*; nam quævis alia Vomitu mox excludebam; usurpatis verò paucis Acidularum laudatarum cochlearibus, sensim ad optatam deducta sunt Symptomata vehementissima tranquillitatem, cessante omninò ulteriore Vomitu. *Vomitus, Flatus & Colicus dolor acidularum usu curatus.*

DCCXLVIII. Quamvis autem compesceretur repetito Acidularum per intervalla brevia usu parco Vomitus, *sublatus tamen omnium*

Alimen-

Alimentorum Appetitus, quin tantùm in me *excitatum Cibi*, *Potúſque omnis*, *ſolis exceptis Acidulis*, Faſtidium, ut poſt quintum diem de ſanitate ampliùs mediis humanis recuperandâ deſperarem, atque Mortem tanquam ærumnarum mearum Colophonem imò extremum remedium animo forti & alacri expeterem, ac præſtolarer.

...orum ...ſtidium ...nib' in ...ctore ...ratum

DCCXLIX. Quid enim aliud exſpectandum erat mihi, (qui nec Vinum qualecunque, nec Cereviſiam, nec juſculum, nec quidvis aliud eſculentum, potulentumve, quicquid conarer, poteram propter ſummum faſtidium ore capere, quin mox iterum cogerer exſpuere, auctis confeſtim Anxietatibus & animi languore) quàm ut inſtaret vitæ meæ finis certus: Nam ſicut priùs *Humorum* Effervescentiam in tenui Inteſtino compeſcuerant & deorſum ad alvum deduxerant Acidulæ; ita *eoſdem paulatim reddiderunt Acriores & quodammodo Acidiores*; *unde nova ſubinde tormina me angebant & plus mali minabantur*; donec, ſic jubente Deo, *ab illo Acidularum Acido aliquid Appetitui ſimile videretur in me ſuſcitari*; quare potulentum cibum ex Aquâ cum pane candidiore & Cinnamomo, decoctâ, & Ovi vitello in tantillo Vini ſoluto, Saccharo pauco addito curavi parari, ejuſque ſubinde Cochleare unum, vel duo aſſumpſi, & ſic paulatim Eſculentis aſſuevi, idque intra dies paucos.

DCCL. Tam *importunum autem ac diuturnum fuit mihi Potûs omnis*, *Acidulis exceptis*, *Faſtidium*, ut *poſt plures ſeptimanas dubitarem*, an unquam cum voluptate aut Vinum aut Cereviſiam eſſem ampliùs bibiturus, erant enim magis aut æquè ingrata atque Medicamenta quævis, à quibus omnibus abhorreo à naturâ; nec, niſi quantum ratio linguæ atque palato imperat, poſſum etiam nunc illis uti.

Acidularum Spadanarum beneficiū geminū

DCCLI. Hactenus quidem *Acidularum Spadanarum beneficium geminum* mihi factum memoravi, dum 1. *Humorum vitiosè in me Effervescentium atque Vomitione violentâ mortem minantium impetum & noxam compreſſerunt*, *atq; ipſos ad alvum deduxerunt*. 2. *Appetitum proſtratum forſan extinctumque iterum excitarunt*: quod vel idcirco enarro pluribus, ut aliis quoque ſerviant aliquando; ſicut nonnullis aliis itidem fuêre tunc utiles.

Potûs Faſtidii cauſa.

DCCLII. *Potûs* autem *Faſtidium* deduximus à *Succo Pancreatico valdè auſtero vitiatæ Bili* juncto, atque *Halitus ſimiles* producente, *Linguamque unà cum Palato peſſimè afficiente*, unde cùm nulla voluptas percipi poſſet ex potu qualicunque ſapido, ejus Faſtidium ſequutum eſt importunum ac diu permanens: Quoniam *ex omnibus Humoribus nullus difficiliùs*, *ſegniúſque corrigitur ac emendatur*, *quàm Auſterus*, *Melancholicus* dictus.

Acidularum uſu Appetit' reſtauratus non Potus deſiderium. Sitis reſtituta Sale lixivo volatili.

DCCLIII. Qui meo exemplo uſi ſunt *Acidulis*, cùm reverà *aliquid acidi*, *ſed volatilis contineant ſpiritus*, non mirum, ſi *obſcurus ciborum Appetitus reſtauratus* ſit ab iis, *non item Sitis*, vel potius *Potuum ordinariorum*, *aliquemque ſaporem continentium Deſiderium*.

DCCLIV. Quemadmodum autem *Spiritus Acidus*, *ſed volatilis*, *ſuperavit Ciborum Faſtidium*, *ita ſal lixivum*, *ſed volatile*, *reſtituit naturalem Sitim*, *abegitque Potuum Faſtidium*: quod tolli non potuit, niſi *emendato Auſtero*, difficulter, necniſi lentè *Sali volatili* cedente: cùm Ciborum Appetitus citiùs potuerit reſtitui ab *Acidis volatilibus & Spirituoſis facilè Auſtero ſe jungentibus*, nec cum ipſo pugnam ineuntibus, quod *de Salibus volatilibus* dici non poteſt; quippe *quæ abſque Effervescentiâ non videntur poſſe immutare ac corrigere Auſterum.*

DCCLV. *Auſteri* ergo, quatenus *Ciborum Faſtidium* producebat, remedium fuit *Spiritus Acidus*, *ſed volatilis*; quatenus verò *Potuum Faſtidium* pariebat, remedium fuit *Sal lixivum*, *ſed volatile*, atque tum *Aromaticum*, tum *Oleoſum*; quod tempore longiore indigebat ad noxam illam ſuperandam, & naturalem ſitim reſtituendam.

DCCLVI. Inter Affectûs noſtri Epidemii Symptomata conſideravimus 10. *Linguæ* tum *Ariditatem*, tum *Mucoſitatem*. Et Linguæ quidem *Ariditatem* deduximus *à Bile auctiore atque acriore*, *non concurrente* tunc ſimul *Pituita aut Saliva Glutinoſitate*: ſicut contrà ipſius *Mucoſitatem* adſcripſimus Salivæ, aut *Pituitæ Glutinoſitati* cum *Bilis Acrimoniâ copulatæ*. *Linguæ ariditas & mucoſitas unde*

DCCLVII. Unde facilè patet, *Ariditatem Linguæ Curandam* fuiſſe *Contemperatione Bilis* per medicamenta ſæpiùs laudata & *Acidiuſcula* præſertim; *Mucoſitatem* autem *iiſdem*, *ſed magis volatilibus*, aut cum *Sale volatili* junctis: quemadmodum non ſemel diximus illa poſſe aptè miſceri & Ægris exhiberi. *Et qui curanda.*

DCCLVIII. Locum inter Symptomata moleſtiora undecimū dedimus *Aphthis*, quas docuimus eſſe *Ulcuſcula omnes interiores Oris partes ſuperficialiter afficientia*, & ita quidem, ut *Cuticula ipſas tegens paulatim craſſeſcens ab ipſis ſeparetur*, *ac decidat*, *dum nova ſuccreſcit*, *mox ſimiliter corrumpenda.* *Aphthæ quid.*

DCCLIX. Non repetam hìc, quæ pluribus docui in ſuperioribus de Aphtharum Cauſis veris, & imprimis de ipſarum productione ſingulari, & ſubjecto peculiari, hoc tantùm moneo, me *Aphthas* deduxiſſe *ab Acido minùs Acri*, quodque vim ſuam ferè tantùm exerat, exerceatque in *Cuticulam*; cùm reliqua Ulcera ſæviant magis in partes reliquas Cuticulæ ſubjectas. *Earum cauſa Acidum minus Acre.*

DCCLX. Videtur autem *Acidum* illud Aphthas producens utplurimùm *minùs Acre* fieri *à Bile ſimul concurrente Acriore*, atque in *Æruginoſam* mutatâ: Cui multi adſcribunt Aphthas, nec malè, quamvis non ſatis exactè obſervent, non *Bili*, quà *Bili*, ſed quà *Æruginoſa*, hoc eſt, *ab Acido Acri corruptæ*, *& hactenus Acidæ* productionem Aphtharum deberi; ac proinde in Aphtharum *Curatione* attendendum imprimis *ad Acidi correctionem ac temperationem*; quamvis quoties ſimul eſt *Humor copiâ peccans minuendus*, *expurgandúſque*, opus ſit *Cholagogis*, quoniam *Bili eſt immerſus Humor Acidus* primariò hactenus peccans, nec niſi *cum ſubjecto ſuo debitè poteſt educi.*

DCCLXI. *Curatio* igitur *Aphtharum* ſicut aliàs ſemper, ſic & anno ſuperiore quoque inſti- *Earum Curatio per Acidū temperantia.*

instituenda fuit per *Medicamenta utrumque Acre, sed Acidum præsertim temperantia, & quandoque Bilem Æruginosam blandè minuentia, & per alvum educentia*, non sursum per Vomitum effundentia, unde augerentur ampliùs Aphthæ.

Et quare tam. DCCLXII. Inter *Alterantia* illa non minùs utiliter, quam frequenter usurpatur *Raparum* diu Aquâ decoctarum, vel assarum *Succus* expressus, atque Gargarisando administratus; ut & *Ovi vitellus* conquassatus, & cum Aquâ Rosaceâ, Saccharique tantillo mistus, sæpiùs ore contentus, aut etiam deglutitus. Sic decoquuntur ab aliis in *Cerevisiâ paucæ ficus*, illoque liquore utuntur Ægri. Sic *Sola Cerevisia nondum fermentata* commendatur à nonnullis: sic *Emulsio Hordei* & similium conducit. Quin *Lac Ebutyratum*, *Lactisve Serum* calefactum, addito tantillo Sacchari, prodest. Huc spectat quoque *Syrupus violaceus* tàm simplex, quàm compositus, *Iujubinus*, *de Glycyrrhizâ*, & similes plures.

Quid præstent. DCCLXIII. Horum autem omnium ope demulcetur Humor noxius & Acrimoniâ Acidâ excedente, licet ab Acido Bilioso fractâ, peccans, leniturque molestus ariditatis, mentitique caloris sensus in Ore.

Ea pro varietate humoris varianda. DCCLXIV. Prout verò *magis vel minùs* in Humore illo misto & noxio *exsuperat Acidum*, vel simul quoque *excedit* subinde *Salsum*, *Medicamentis* utendum *diversis*, seligendaque ex modò dictis, aut similibus, quæ humori maximè peccanti conducunt maximè.

Quenã Aphthæ citiùs curentur. DCCLXV. Quò namque *minùs æstûs in ore* sentitur, quò *Aphthæ* sunt *magis humidæ*, *magis albæ*, quò *citius ad maturitatem tendunt*, hoc est, *sponte secedunt*, eò non tantùm *facilior* est, *citiorque Cura*, sed quibusvis ferè cedens.

Quenã segniùs & quare. DCCLXVI. Quò contrà *uritur magis Lingua*, cum partibus in ore contentis, quò *nigricant*, vel *rubent*, *flaventve magis Aphthæ* quò *acidiores* sunt, *segniùsque à subjectis partibus secedunt*; eò *difficilius procedit Cura*, propter *Humores binos Acres simul exsuperantes*, *vimque suam simul exerentes*: unde tunc opus est *medicamentis magis compositis*, *& utrique Acri temperando magis accommodatis*; ubi præter jam memorata *Sempervivum majus* vim præstat egregiam, *Bilis* quoque *Acrimoniam* efficaciter ac utiliter *temperando*.

Bilis Æruginosæ evacuãdæ conducit Rhabarbarum. DCCLXVII. Quoad *Bilis Æruginosæ copiâ simul excedente peccantis Diminutionem ac Evacuationem*, laudavimus, aliisque vulgò notis omnibus prætulimus *Rhabarbarum*, *etiam tostum*; cùm non tantùm *blandè purget Bilem*, verùm *imbibat* quoque *Succum Acidum primariò hic peccantem*; quod frustrà sperabis à plerisque Cholagogis, & præsertim plus minùs Acidis, qualia Tamarindi, Cassia, &c.

Alvi fluxus. DCCLXVIII. Duodecimum Symptomatibus locum assignavimus *Alvi Fluxui*, tam *in Affectus principio*, quàm *postmodum* quoque subinde urgenti, atque *rarò in Dysenteriam degeneranti*.

Causa & cura. DCCLXIX. Quem *Alvi Fluxum*, *verè Biliosum*, licet subinde *cum aliis Humoribus* junctum, quoniam meritò deduximus *à Bile* tum *copiâ*, tum *Acrimoniâ* peccante, ipsius *Curatio* expectanda fuit ab ejusdem *Bilis ulteriori Diminutione*, ut & *Correctione & Acrimoniæ contemperatione*.

Bili alvi fluxũ parienti evacuandæ conducit Rhabarbarum tostum. DCCLXX. *Ad Bilem Alvi fluxum parientem* evacuandam nil æquè conducit, atque modò laudatum *Rhabarbarum in pulverem redactum*, aut insuper *priùs tostum*, & *quantitate parvâ*, hoc est, ad ʒß. ℈ij. vel ʒj. exhibitum: quò finitâ illâ evacuatione *reddatur Alvus tantillum adstrictior*: quod semper observandum in Alvi fluxu per Purgantia curando.

Bilẽ corrigere Acida Austeriuscula. DCCLXXI. Quæ *Bilem corrigant* plura sunt in superioribus recensita, & imprimis *Acida*, inter quæ hîc præ aliis omnibus conducunt *Austeriuscula*, quippe quæ *Alvum simul adstringunt*.

Ad Dysenteriæ curationem quænam requirantur. DCCLXXII. Quoties autem *Humore Acido simul existente valdè acri*, nec tamen sursum ast deorsum tantùm aut præcipuè saltem vergente quibusdam perpaucis contigit *Dysenteria*, quoniam illud *Acidum auctius* ortum habuit nunc à *Medicamentis Acidis perperam & nimiâ quantitate usurpatis*, nunc ab *Aëris frigore summo mense Novembri valdè urgente*; illi *Curandæ* conduxerunt 1. *Vitatio Acidi*, *Aërisve frigidioris*; 2. *Usurpatio medicamentorum Acidum concentrantium & absorbentium*, Coralliorum, Margaritarum, Oculorum cancri, Cretæ, quin ad erosa intestina & vasa citiùs consolidanda, *Sanguinis Draconis*, *Lapidis hæmathitis*, *&c.* 3. *Erosorum Intestinorum Abstersio & Consolidatio per Enemata ex Lacte bubulo*, *Terebinthinâ Venetâ*, *Ovi vitello*, *& Melle rosato* parata, & semel aut iterum injecta, quin tamdiu in corpore retenta, quamdiu commodè fieri potest, quò illâ morâ plus commodi afferatur Ægris. In quem finem internè poterant, debebantque usurpari *Theriaca recens*, *Diascordium Fracastorii*, *ac meum* quoque in hoc Affectu valdè efficax, & quantitate parvâ multùm præstans.

Alvus adstricta causa. DCCLXXIII. Non tantùm multis gravis fuit Alvi fluxus, sed 12. non paucis, & quidem incipiente malo, *Alvus adstricta*, *Pituitæ Glutinosæ Humorive Austero in corpore præexistenti* à nobis adscripta, quatenus ab *auctâ & acriore factâ Bile Flatus & Austeri & Glutinosi* producti *induraruut Alvi Excrementa*.

Curatio. DCCLXXIV. Tunc temporis ergo *Curatio* erat expectanda à *Medicamentis & Humorem Glutinosum*, *& Austerum*, *& Biliosum temperantibus*, atque *Flatus* qualescunque *discutientibus*, ubi cæteris præstabant *Salia Volatilia*, sed paroxysmo febrili excitatis & ad Cor propter *Bilis Acrimoniam Spiritibus Acidis*, & maximè *Spirituosis*, *dulcibusque*, qualis *Spiritus Nitri dulcis*, *contemperata*.

Salia Volatilia Alvum reddere laxiorem. DCCLXXV. Hinc est fortassis, quòd *Salia Volatilia diutinè usurpata præstent alvum laxiorem*; *quatenus*, inquam, & *Humorem Glutinosum incidunt*, & *Austerum corrigunt*, *& Biliosum Acriorem faciunt*, & *Flatus Halitusque Glutinosos*, *Austerosque discutiunt*. Quapropter cæteris præstant, quæ simul sunt *Oleosa*, ideóque flatus potentiùs, efficaciúsque discutientia.

DCCLXXVI.

Ventris Distensio Dolor multifarius, & perterebrans.

DCCLXXVI. Alvum adstrictam sicut comitantur saepe, sic & 14. considerati sunt à me non tantùm *Ventris Distensio*, sed *Dolor* quoque *multifarius*, ac omnium gravissimus *Perterebrans*, tùm per totam *partem Abdominis anteriorem*, tum *in regione lumbari*, frequentiorem concurrentibus non rarò *Borborygmis*, ac *Murmure*.

Curatio Distensionis Abdominis quanam requirat.

DCCLXXVII. *Distensio* autem *Abdominis*, & *Borborygmi* cùm *ortum* habeant *à Flatibus*, indicatur hic 1. *Flatuum praesentium Discussio*, aut per *Anum eductio*. 2. *Generationis novorum Impeditio*, adeoque *Causa* tam *Efficientis*, quàm *Materialis Emendatio ac Correctio*; & quandoq; ubi copiâ simul peccat, *Diminutio* per Evacuationem.

Flatus quomodo discutiantur.

DCCLXXVIII. *Flatus qua discutiant*, non semel proposuimus in superioribus; *eosdem per alvum educunt felicissimè*, atque facillimè Clysteres ex plantis aromaticis in aqua vel urinâ pueri decoctis parati, additis *Electuariis purgantibus*, & *oleis carminantibus* dictis, chamaemelino, anethino; nardino, rutaceo & similibus: Quibus oleis potest quoque inungi Abdomen.

Varietatis doloris causa & cura.

DCCLXXIX. *Pituitam Glutinosam quae incidant ac emendent*, *Bilemque Acriorem quae temperent*, quin *utramque educant*, docuimus in praecedentibus.

DCCLXXX. *Varietas Doloris* quoniam ortum habuit ab *Humore Pancreatico diversimodè constituto*, atque tum *Bili Acriori*, tum *Pituitae Glutinosae* admisto, pro singulorum diversitate *Curari* debuit diversimodè: aut utendo medicamentis *polychrestis*, aut ex variorum commistione praeparando & conficiendo *polychresta*.

Salium volatilii vires.

DCCLXXXI. Ubi necesse habeo iterum laudare atque commendare *Salia Volatilia Spiritibus Acidis*, *sed Volatilioribus & per vim Spirituum temperatioribus* factis, juncta.

In doloribus conducere Opiata.

DCCLXXXII. Omnibus autem utiliter admiscentur semper *Opiata*, tum *quosvis Humores Acres temperantia*, tum *Glutinosos incidentia*, tum *Sensum ipsum obtundentia*, ideòque *in quovis Dolore mirè conducentia*.

Dolorum perterebrantiû causa & cura.

DCCLXXXIII. Sed *Dolorum Perterebrantium Curationem* quod attinet, quos *ab Humore Austero-Acido Pituitae Glutinosae, Bilique Acri junctò diximus habere ortum*, opus est, uti *Medicamentis hos humores tres*, at imprimis *Austero-Acidum corrigentibus*, *Sale Volatili cum Opiatis juncto*; Nam *Volatile Sal* non tantum *Austero-Acidum* emendat, temperatque, sed *Pituitam* quoque *Glutinosam* incidit & attenuat; quemadmodùm *Opiata idem praestant*, & insuper *Bilem Acrem leniunt*, *Partesque sensiles*, *sopiunt*, *sensumque stupefaciunt*.

Opiatorû usus.

DCCLXXXIV. In horum autem Usu requiri Medici prudentiam, quis non videt, quò paulatim obtineatur, quod quaerimus, atque tunc ab ulteriore Opiatorum praesertim usu mox desistendum, *ne Somnus nimis profundus*, *adeoque Mors* sequatur. A quibus nullus est metus, si Medicamenta, sicut saepiùs monui, quantitate parvâ, saepiúsque usurpentur, & quidem tamdiu, donec notabiliter minuantur Dolores tam atroces, blandusque obrepat Somnus: Quo cessante, ni cessent simul Dolores, usurpanda sunt iterum eadem Medicamenta: quae vim suam citiùs, efficaciúsque exerunt, si formâ liquidâ usurpentur; quò faciliùs penetrent quaquaversum.

Suffocatio Hypochondriaca neutiquam foeminis propria.

DCCLXXXV. Inter Symptomata nostri Affectûs notavimus 15. *Suffocationis & strangulationis Hypochondriacae Sensum ac Metum*: ostendimusque Affectum hunc neutiquam *Foeminis proprium*, quamvis *frequentius ipsas*, & *rarius mares* corripiat.

Unde oriatur.

DCCLXXXVI. Diximus autem, molestiam hanc *ortum* habere *ab Halitibus multifariis*, & *imprimis Austeris ex Intestino tenui ad Ventriculi Orificium superius hinc & OEsophagum assurgentibus*, atque in partibus his *Suffocationis vel strangulationis*, & *aliquando Languoris tantum Sensum producentibus*.

Ab eâ Ægros aliquando suffocari.

DCCLXXXVII. Quoties autem *Halituum* eorundem *pars per Lacteas Venas tendit ad Ductum Thoracicum*, *penetratque* in dextrum *Cordis Ventriculum ac Pulmones*, *atque in ipsis haerens ampliùs angit Respirationem*, *non mirum, si tunc aut defectu Medicamentorum convenientium, aut propter Halituum abundantiam nimiam aliquando suffocentur, extinguanturque Aegri*: quod semel alicui ex meis Aegris memini accidere, translatis ad Pulmones Halitibus Austeris copiosissimis, cum Suffocatione Hypochondriacâ vehementi, tanquam maximè urgente tunc Symptomate, atque tantâ violentiâ singulis Paroxysmis redeunte, ut nullis Medicamentis cederet, quin mortem afferret. Illud autem malum neglectum fuerat in principio, quare cùm simul advocarer, fractas reperi aegrotantis vires, Paroxysmos graves, atque Suffocationem molestissimam. Tantùm interest in tempore omnia curare.

Salia Volatilia & Spiritus Salis Ammoniaci utilia in suffocatione.

DCCLXXXVIII. Utique nimis saepè negligitur in hisce regionibus hoc malum, multis Medicis non satis notum, ideòque rariùs ritè curatum; Cui tamen curando utilissima sunt Salia Volatilia, & inter ipsa Spiritus Salis Armoniaci. Cujus si aliae nullae forent vires, hujus saltem Affectûs gravissimi causâ omnibus Medicis deberet is esse valdè commendatus.

DCCLXXXIX. Extra hunc casum non memini à Suffocatione Hypochondriacâ extinctum ullum ex meis aegris; quibus soleo in tempore praescribere, atque inculcare *Salia Volatilia*, quibus uti possunt omnes facilè, etiam in potu ordinario; cùm *Castoreum*, quo aliàs utuntur omnes feliciter, valdè sit ingratum, & à multis fastidiatur.

Ejus curatio absolvatur.

DCCXC. *Cura* siquidem multifarii hujus Affectûs absolvitur 1. *Halituum qualiumcunque Discussione ac Suppressione*. 2. *Humorum*, ex quibus exsurgunt, *Correctione*, & ubi *copiâ* quoque *excedunt*, *Diminutione*.

Halitus quanam discutiat.

DCCXCI. *Halitus quosvis discutiunt Salia Volatilia* omnia, & imprimis *Oleosa* ut & *Aromatica*. Inter quae ipsum quoque referendum *Castoreum*, cùm sit Animalis pars, vel Excrementum, quod perinde; postquam Anima-

lium partes omnes ac ſingulæ Sale abundant Volatili.

DCCXCII. Humores autem ſinguli, prout qualitatibus peccare poſſunt diverſis, Corrigendi ſunt diverſimodè, Medicamentis non ſemel in ſuperioribus laudatis; Minuique ſuis Purgantibus.

In Strangulationis ſenſu quænam conducāt

DCCXCIII. Quoties verò *Strangulationis ſenſus manifeſtus* Ægros urget, præter hunc Salis Armoniaci Spiritum, convenit quoque *Caſtoreum*, ejuſque *Tinctura*, ut & *Oleum macis* & *Succini ſtillatitium* ad guttas, unam, duas, treſve ſimiliter uſurpatum.

Halitib⁹ Glutinoſis, & Acribus quænam conducāt

DCCXCIV. Quoties *Halitus* illi ſunt magis *Glutinoſi*, aut etiam *Acres*, toties præter *Salia Volatilia* uſurpatur *Spiritus Nitri dulcis Oleum cort. Arantiorum, Rorifmarini, &c.*

DCCXCV. Quoties *magis Aquei* exiſtunt iidem *Halitus*, adeſtque *Animi Languor* magis, quàm ſtrangulationis ſenſus: toties *Salibus Volatilibus adduntur* utiliter *Tinctura Aromatica, Cinamomi, Croci, Nucis Moſchatæ, Maccris*, &c. cum Vini rectificato Spiritu paratæ, non neglectis *Hydragogis* ſubinde ad Humores Aquoſos minuendos aſſumptis.

Reſpirationis Difficilis cauſa.

DCCXCVI. Decimumſextum inter Symptomata locum dedimus *Reſpirationi difficili*, multiſque valdè gravi.

Halitus flatuſque multifarii.

DCCXCVII. Sed addidimus quoque Difficilis tunc in multis Reſpirationis *Cauſam non* poſtremam minimamve, quin potiùs unam ex primariis fuiſſe aliquoties jam *culpatos Halitus, Flatuſque multifarios* ex notatis ſæpiùs Humoribus in tenui Inteſtino productos, ac per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum ad Dextrum Cordis Ventriculum, mox & Pulmones delatos, ibidem moram nectentes, ipſoſque adeò *Pulmones* tum *diſtendentes*, tum *diſtentos tenentes*; ſicque ipſorum complicationem, atque ideò Exſpirationem quoque, ac proinde Inſpirationem ſimiliter impedientes.

Quovis tempore producti, ſed maximè incipientibus Febrium intermittentium paroxyſmis.

DCCXCVIII. Hos quidem Halitus, Flatuſque *quovis tempore produci* poſſe docuimus, *ſed copioſius ac nocentiùs incipientibus Febrium Intermittentium Paroxyſmis*, ut & *iiſdem ad augmentum tendentibus*, quin etiam *vigentibus*: quamvis pro temporibus illis variis varii ſoleant attolli Halitus, Flatuſve: prout ſcilicet nunc hic, nunc ille dominium tenet Humor: quod eſt notiſſimum iis, qui ad querelas Ægrorum attendunt, obſervantque ipſarum circumſtantias plurimùm ſæpe inter ſe diſcrepantes.

Halituū diverſitas in frigore & calore

DCCXCIX. Incipiente namque Paroxyſmo & urgente *frigore* qui attolluntur Halitus, magis ſolent eſſe *Auſteri, Acidi & Glutinoſi*: quemadmodum qui *Calore incipiente* aut urgente quaquaversùm propelluntur, *ſubtiles* magis ſunt, *æſtuanteſque*, atque ad Inclinationem uſque ac Sudoris eruptionem valdè angentes.

Et eorundem curatio.

DCCC. Unde *diverſis* quoque *diſcutiendi* ſunt *ſinguli Medicamentis*; quemadmodum enim conducunt incipiente ac *durante Frigore Salia Volatilia* & *Olea Aromatica*, & in ſpecie *Garyophyllorum*; ſic *urgente æſtu* præferendus *Nitri Spiritus tam purus, quàm dulcis potui* admiſtus, à quo ſimul promovetur exoptatus Febrientibus *Sudor*, Paroxyſmum ſolvens, dummodò non ſit *nimius*, *vireſque exſolvens ac deterens.*

Ab Halitibus Auſteris Ægros ſtrāgulari.

DCCCI. Ab Hiſce Halitibus noxiis & copioſis retuli modò ſemel mihi extinctum in Paroxyſmi principio Ægrotantem, & quidem *Strangulationis* Hypochondriacæ ſpecie, cum eſſent illi *Auſteri*, atque ideò nocentiores.

Hoc malum qui præveniatur.

DCCCII. Ubi verò talium *Halituum metus* eſt, propter ſimiles jam in præcedentibus Paroxyſmis obſervatos, bonum eſt, *longo ante Paroxyſmi adventum tempore* aſſumi quantitate parvâ *Medicamenta illis corrigendis, diſcutiendiſque*, atque adeò *præveniendis* accommodatiſſima: quorum ope obſervavi ſemper habuiſſe Ægros meliùs, atque paulatim ſuperaſſe Anxietates inexplicabiles, multiſque Medicis incredibiles.

Incubus cum ſomnolentia.

DCCCIII. Difficili Reſpirationi ſubjunximus 17. *Incubum*, peculiarem ipſius ſpeciem, cum *Somnolentiâ, durante ſaltem Somno Ægros invadentem*, atque non paucos ex Ægris noſtris *unà cum febrili Paroxyſmo corripientem*, quod & mihi evenit tunc aliquoties.

Ej⁹ cauſa

DCCCIV. Hujus *Incubi* cum febrili præſertim Paroxyſmo recurrentis *Cauſam* cenſui *Halitus Melancholicos*, id eſt, *Auſteros* unà cum notato Paroxyſmo febrili *ex tenui Inteſtino aſſurgentes*, atque tum *ad Cor*, tum *ad Cerebrum* propulſos, atque ibi quidem *Febrem*, hîc verò & *Somnolentiam & Inſomnia* multifaria & ſollicita producentes.

Somnū coacti cauſa.

DCCCV. Et quoniam præter Somnolentiam coactus quoque obſervatus eſt Sòmnus, qui nonniſi cum difficultate poterat impediri, arbitratus ſum, aliquid Narcotici fuiſſe huic junctum Incubo, adeòque *non tantùm Auſterum* peccaſſe tunc, verùm *Bilem quoque*, à quâ *vim Narcoticam* in corpore noſtro expectandam pluribus oſtendi aliàs, *Opium* præſertim *Amarum & pingue cum Bile* ſimili conferens.

DCCCVI. A *Bile* ergo tunc ſimul peccante deduxi *violentam* illam Ægroſque *cogentem in Somnum propenſionem*; *ab Auſtero* verò Humore *inexplicabilem & inextricabilem ſollicitorum Inſomniorum Anxietatem* & rationem.

Incubi Curatio unde petenda.

DCCCVII. Unde nunc *Incubi* illius *Curationem* arbitror fuiſſe petendam 1. *à correctione Bilis Narcoticam vim obtinentis*. 2. *ab emendatione Humoris Auſteri, tam noxios Halitus* producentis 3. *à diſcuſſione Halituum Auſtero-Bilioſorum*, Paroxyſmi tempore aſſurgentium. 4. ab *Interruptione Somni noxii.*

Bilis vim narcoticā quænam corrigant

DCCCVIII. *Bilis Narcoticam vim* corrigunt præ aliis feliciter *Acida*, ſed *Spirituoſa*, *Spiritus Nitri* tam purus, quàm dulcis factus, *Acetum* & ſimilia; quin ſolus Aceti Acris ac potentis, adeòque valdè Volatilis & Spirituoſi Odor juvat Homines Narcoſi captos: huc faciunt quoque Salia Volatilia, ſed Acriora, & hactenus pinguedinem Bilis corrigentia.

DCCCIX.

Quenam Humores Austeros. DCCCIX. *Austeros Humores* à nullâ re notâ feliciùs emendari, quàm à *Volatilibus Salibus*, docuimus sæpiùs.

Quenam profque discutiat. DCCCX. *Halitus Austero-Biliosos discutient* felicissimè eadem Salia Volatilia cum Nitri Spiritu dulci juncta.

Somnus qui inter rumpen. & impediendus. DCCCXI. *Interrumpetur, impedieturque Somnus importunus, Incubum producturus*, partim *adstantium alloquio*, & cum ipsis *habitâ confabulatione*, partim *Ægri ad Somnum inclinantis agitatione qualicunque*, objectisque quibusvis sensus valdè afficientibus.

DCCCXII. Sic potuit, sic debuit Curari Incubus Ægris admodùm gravis & molestus.

Somnus profund. cum Insomniis. DCCCXIII. Non tantùm cum Incubo, sed absque ipso gravis fuit 18. Ægris multis *Somnus profundus*, & *Insomniis multifariis molestus*.

Somnolentia à Pituitâ multâ: Somnus profund. à Bile corrupta. DCCCXIV. Aliàs deduximus *Somnolentiam*, hoc est, *in Somnum proclivitatem cum capitis gravitate*, à *Pituitâ multâ in* corpore latente, atque ad caput vel *vaporum formâ*, vel *consistente magis substantiâ delatâ*, ibidemve *collectâ*; sicut *Somnum profundiorem, ac cum delirio aliquo conjunctum* à *Bile corruptâ* & *Narcoticam vim adeptâ*, similiterque quavis formâ *in Cerebrum delatâ*, ibidemque *Functiones Sensuum externorum sopiente, Internorum verò turbante ac confundente, unde Insomnia & deliria*.

In Somno profundo absque delirio minuenda pituita. DCCCXV. In quibus proinde *Somnus* est observatus *profundus cum Capitis gravitate, absque Delirio*, in illis *corrigenda, minuendaque fuit Pituita*, vera hujus Somnolentiæ, Somnique profundi blandioris causa; sicut id abundè docuimus passim.

Cum Calore Acri & Delirio Bilis emendanda & minuenda. DCCCXVI. *Somnus* autem *profundus Calori Acri copulatus & Delirio comitatus, Insomniisque ferocioribus, Curari* debuit per *Medicamenta Bilem Acriorem, pinguioremque, vique Narcoticâ præditam emendantia, & blandè minuentia*.

Et quib? DCCCXVII. In hunc finem laudandus iterum *Spiritus Nitri dulcis*, *Aqua Prophylactica* nostra, & Amstelodamensium *Alexipharmaca*; quam Prophylacticæ postpono, quia postponenda, quippe omnibus modis cedens priori. Quin laudo hic quoque *Acidulas*, ipsi etiam Incubo utiles; Et subinde *Salia Volatilia Acriora*, sed *Acidis Spirituosis juncta*.

Vigiliæ & Capitis Dolor intolerabilis. DCCCXVIII. Si plures ursit Somnus profundus & gravis, alios 19. torserunt molestæ *Vigiliæ*, atque aliquando etiam *Capitis Dolor intolerabilis*.

Vigiliæ à Bile Acriore. DCCCXIX. Quemadmodum autem Somnum profundum & Narcosin deduximus à Bile satis pingui, & hactenus quoque peccante; ita *Vigilias* contrà deduximus ab *eâdem Bile, sed Acriore, nec à pinguedine propriâ, nec à Pituitæ Glutinositate alienâ sufficienter obtusâ, temperatave*; quin potiùs tam *in tenui Intestino*, quàm *in Corde Halitus Acres* in sui cum *Acido Pancreatico, Lymphaticoque* itidem Acribus, *Effervescentiâ* producente; à quibus *ad Caput assurgentibus* & *Capitis Dolor*, & *Vigiliæ* habuerunt necessariò suum ortum. *Ut & Capitis Dolor.*

Eorum curatio. DCCCXX. *Capitis* proinde *Dolor*, ut & *Vigiliæ curari* debuerunt 1. Medicamentis *Bilem Acriorem obtundentibus ac temperantibus*. 2. Medicamentis *Halitus illos Acres plùs minùs correctos per Sudores expellentibus*. 3. Medicamentis *Animales Spiritus blandè sopientibus, atque ad exactè sentiendum ineptos reddentibus*.

Bilem quenam obtundant. DCCCXXI. *Bilem obtundunt* præ aliis felicissimè *Anodyna* dicta, & imprimis *Emulsionis formâ* usurpata, *Hordeum* putà, *Sem. Papaveris albi, Violarum, Amygdalæ dulces*, & si quæ plura occurrunt hisce similia.

quenam temperent. DCCCXXII. *Bilem temperant tum Aquea, tum Acida, sed blandiora*, vel arte talia facta, *Spiritus Acidi omnes cum Vini Spiritu dulces facti*.

Halitus quenam corrigant. DCCCXXIII. *Halitus Acidis* præsertim *Spiritibus blandioribus & corriguntur*, & *ad Sudoris vias deducuntur*; imprimis quoties *jusculi tenuioris ac calentis haustus* simul assumitur.

Animales Spiritus quenam sopiant. DCCCXXIV. *Animales Spiritus* nimiùm propter Dolores *agitatos blandè sopiunt* modò laudata *Anodyna*, sed efficaciùs *Opiata* prudenter, hoc est, parvâ quantitate, vicibusque partitis sæpiùs assumpta, quin & *forinsecus* quoque *temporum regioni applicata*: unde similiter *Dolor lenitur*, & *Sopor affertur*.

Lassitudo spontanea. Quorum sit Symptoma. DCCCXXV. Post Vigilias & Dolores consideravimus 20. *Lassitudinem ac Defatigationem Corporis Spontaneam*, frequens satis Febrium Intermittentium Symptoma, & Dolores, Vigiliasque subsequens.

Et quare DCCCXXVI. Illis namque consumuntur Spiritus Animales, partim propter Sensus externos, Internosque tunc valdè occupatos, partim propter Corporis agitationem multam Dolorum causâ institutam.

Ejus causa DCCCXXIIV. Quovis autem modo *deperditos Spiritus Animales copiosos sequitur Corporis debilitas, & Lassitudinis, Defatigationisque Sensus*.

DCCCXXVIII. Cui accedit *Humorum, & Halituum variorum tam Glutinosorum quàm Acrium translatio quaquaversum*, ergo *ad partes quoque externas & membraneas, sensilesque*: in quibus & *gravitatis & rodentis, mordentisve Doloris* sensus tunc producitur: & imprimis *redeunte quovis Paroxysmo Febrili*.

Curatio. DCCCXXIX. Unde facilè patet, *Lassitudinem hanc, Defatigationemque Curandam* fuisse partim *Animalium Spirituum reparatione per Alimenta Spirituosa* debitè assumpta; partim *Halituum & Humorum Glutinosorum & Acrium Correctione per Medicamenta* sæpiùs *laudata*; partim *Humorum eorundem Diminutione ac Eductione* subinde iteratâ per alvum; *Halituum autem Discussione per corporis poros, & Sudorifera*.

Urina varia. DCCCXXX. *Urinam* quòd attinet, eam examinavimus, & docuimus fuisse in variis Ægris, sed & iisdem diverso tempore *variam*, plerumque satis ob *Bilem abundantiorem rubentem, mox turbatam, & multum Sedimentum, idquè varium deponentem, non tamen Ægros levantem, ideòque verâ coctione*, hoc est, *Humorum*

peccantium Secretione atque Excretione destitutam.

Quid indicaverit

DCCCXXXI. *Indicabat* igitur, utendum *Medicamentis* tum *Bilem primariò peccantem corrigentibus ac minuentibus*; tum *Humores reliquos quovis modo peccantes itidem alterantibus, emendantibusque*, ac subinde pro re natâ *Minuentibus ac Educentibus*, sicut sæpiùs id jam inculcavimus pluribus in locis.

Quibus curanda

DCCCXXXII. Imprimis autem utendum fuit *Medicamentis Digerentibus aut Concoctioni Humorum dicatis*, hoc est, *Diureticis & Sudoriferis blandioribus*, *sed Humorum quorumvis peccantium vitio qualicunque simul emendando aptis*.

Diureticorum vis.

DCCCXXXIII. *Diuretica* siquidem vim habent egregiam *Humores vitiosos Sanguinis Massæ penitiùs immistos ab eâdem secernendi*, *atque ad excretionem qualemcunque præparandi*.

Quænam inter ea seligenda

DCCCXXXIV. Quocirca seligenda sunt *semper* inter *Diuretica*, quæ insuper vim habent *Corrigendi humorem peccantem*.

Spiritus Salis & Nitri dulcis vis

DCCCXXXV. Ut nunc vulgò nota præter eam, laudo hîc maximoperè *spiritum salis & Nitri dulcem*, *Bili Acriori & incendium augenti ut & Pituitæ Glutinosæ corrigendis convenientissimum, simulque Diureticum.*

Salium Volatilium vires.

DCCCXXXVI. Commendo *Salia Volatilia & Diuretica*, tum *Pituitæ eidem Glutinosæ*, tum *Humori austero, acidove corrigendis aptissima.*

DCCCXXXVII. Possunt igitur hæc nunc *sola*, nunc pro re natâ *simul mista*, in convenienti liquore aut misturâ Ægris exhiberi, atque illis mediantibus *Humorum penitiùs sanguini immistorum secretio artificialis perfici.*

Exiis Misturas malè culpari.

DCCCXXXVIII. Ex quibus meridianâ luce clariùs patet, quàm iniqui, quàm rerum bonarum & in Medicinâ ritè faciendâ utilium ignari sint nostri Censores Thrasonici, nunc Salia Volatilia, nunc Spiritus Acidos, nunc Misturas nostras ex his præsertim concinnatas ridentes, culpantes, aut traducentes.

DCCCXXXIX. Nimis longus forem, quin Lectori simul forsan tædiosus, si omnia, quæ tum ex vulgatiori, tum ex sublimiori pharmaciâ hîc possent commodè proponi ad secretionem Humorum tam necessariam in Sanguine promovendam, hîc afferrem.

Virium prostratio

DCCCXL. Inter Affectûs nostri Symptomata retulimus 22. *Virium omnium Dejectionem ac prostrationem stupendam*, *segniùs superandam*.

Tam naturalium quàm Vitalium.

DCCCXLI. Id verum ostendimus & ratione *virium Vitalium*, *sive Naturalium*, & ratione *Virium Animalium*.

Ejus Curatio.

DCCCXLII. Quoniam autem plurima concurrunt ad Vires tum Vitales, tum Animales constituendas, & multifariæ sunt easdem prosternentes causæ, singulis curationem suam immediatè adjungemus, quò simus breviores.

DCCCXLIII. Primò singulorum *Humorum* vitia diversa, sicut eorundem *Causas & Curam*, dedimus jam suprà, ut non videatur operæ pretium eadem hîc repetere.

Spiritus Animales quibus restaurentur.

DCCCXLIV. *Spiritus Animales* Doloribus, Vigiliis, & quibusvis aliis modis deficientes qui restaurari ac reparari debeant, docuimus itidem, idque per Alimenta Spirituosa, Vinum generosum, Vinique spiritum distillatum tam simplicem, quàm Aromaticum, & aliquando Acidis spiritibus junctum: ubi prudentia opus est, ne inde noxa ægris accidat, imprimis ob Bilem tunc maximè æstuantem ac furentem in plerisque. Debuerunt igitur dilui hæc potentiora liquoribus aliis aliàs utilibus.

Lingua affecta quomodo curanda

DCCCXLV. Externorum Sensuum Organa quoties aliquo vitio visa sunt laborare, toties aptis hoc medicamentis fuit curandum; & imprimis Lingua nunc aridior, nunc muco, nunc Aphthis obducta, colluendo nimirum Os, blandis præsertim medicamentis, jam suprà memoratis.

DCCCXLVI. Nervi quemadmodum rariùs malè fuerunt affecti, ita vix peculiarem desiderarunt sui nomine curam.

quomodo Cerebrum

DCCCXLVII. Cerebrum autem ac Cerebellum non rarò Doloribus variis, & aliquando Gravedine quoq; affectum, Anodynis & Opiatis, sed Humores noxios simul alterantibus curandum fuit.

DCCCXLVIII. Quæ verò Gravedini debentur Remedia, sunt illa suo recensita loco.

quomodo Spiritus animales nimiùm agitati aut torpidi.

DCCCXLIX. De Spiritibus Animalibus deficientibus restaurandis jam egimus: Quoniam autem iidem in quibusdam agitati sunt nimiùm, aut torpidi facti; ad quietem, tranquillitatemque Anodynis & Opiatis deducendi fuerunt; sicut contrà torpidi, & minùs mobiles ad Motum iterum urgendi Salibus Volatilibus Acrioribus & quandoque Spiritibus Acidis, sed spirituosis.

Humores Halitusq. noxii ad musculos delati qui curandi.

DCCCL. Quoties ad Musculos delati sunt Humores Halitusque noxii, ac subsistentes ibidem Doloris sensum quemvis produxerunt, toties imprimis per Sudorifera inde fuêre amovendi, expellendique, quia Anodynis, vel Narcoticis additis Dolores leniendi, tollendive.

DCCCLI. Ossibus & Partibus aliis per musculos ipsis implantatos movendis cùm rariùs aliquod observatum sit accidisse vitium, quod saltem nunc occurrat, nec de illius Curatione habeo quod addam.

Anima & Mens Ægrorũ quomodo curanda.

DCCCLII. Animam ipsam, Mentemque nostrorum Ægrorum tam sæpenumero ægram, & nunc Corpori patienti compatientem, nunc affectu proprio, Tristitiâ, Metuve quassatam Curare potuit nemo, nisi Corporea mala superando, & Animum vacillantem contra adversa patienter ac fortiter ferenda firmando, idque rationibus undecunque haustis, ac ipsi adaptatis.

Recidivæ frequẽtes unde.

DCCCLIII. Inter Affectûs hujus Symptomata retulimus 23. *Recidivas frequentes*, ad nimium in Diætâ vitium patratum contingentes; quarum *Causam* diximus fuisse *Omnium penè Humorum vitium, in plerisque tantùm, ut non nisi paulatim ac segniùs potuerit ad statum laudabilem*

dabilem atque naturalem reduci : ac *præfertim permanente Causâ externâ idem vitium continuè renovante.*

quomodo præveniendæ

DCCCLIV. Unde facilè patet, ad *præveniendas* tales *Recidivas* opus fuiffe, poftquam Affectûs primarii, Febris qualifcumque cum cæteris fuis adjunctis malis Curatio feliciter fuit perfecta, ut neutiquam mox à medicamentis affumendis abftinerent Curati, verùm in eorum, fed *alterantium*, *Humorefque contra imminentes corruptiones munientium ufu perfeverarent.*

DCCCLV. Quamvis enim Faftidium omnium & Medicamentorum & Alimentorum tenuerit plerofque fanatos, debuerunt tamen finguli, ne in novum malum inciderent, quantum poffibile, ufurpare medicamenta gratiora, Humorefque ad ftatum naturalem, quinimò Aëri noxio ex parte oppofitum deducentia, fed imprimis omnia Diætæ vitia Recidivis faventia vitare. Sic enim poffunt multa præveniri mala, quæ aliàs videntur inevitabilia.

Abortus frequẽtes

DCCCLVI. Porrò notavimus 24. *Abortum plerifque Gravidis fupervenientem*, adeòque frequentem, ut *paucæ vivos pauciffimæ vivaces ac vitales ediderint Fœtus.*

Eorum caufa.

DCCCLVII. Hujus autem mali Caufam adfcripfimus *Bili multum Acri ac Volatili*, non tantùm *Matris Fœtufque Sanguinem nimis fluidum facienti*, verùm infuper *Fœtus per Placentam cum Utero connexionem laxiorem præftanti*; atque *Fœtus ipfos Languidos propter Sanguinem à Bile vitiatum reddenti*, quin imò *Matres* quoque, dum geftarent Uterum, nimiùm *debilitanti.*

Eorum præcautio & Fœtus ac Matris corrobo-ratio ìde Et quib° infiinuenda.

DCCCLVIII. Quapropter meritò & *Abortûs præcautio, & Fœtus æquè ac Matris corroboratio exfpectanda fuit à Bilis valdè vitiatæ Correctione per Medicamenta & grata, & blandiora Bilem tum fixgentia, tum temperantia.*

DCCCLIX. In quem finem laudo iterum fæpiùs laudatum *Spiritum Nitri Dulcem*, & quævis alia *fubaufiera vel* à Naturâ, vel ab Arte nobis parata, & grata, quò poffent affumi à Fœminis & quidem Gravidis. Huc referenda Omphacium, Cydonia mala, & quævis inde parari folita, Mala Granata, &c.

Dolorum vagorum caufa & cura.

DCCCLX. Quoad *Dolores Vagos*, quos 25. examinavimus, cùm habuerint ortùm *ab Humoribus & Halitibus Acribus*, & quandoque *Flatibus* quoque quaquaversùm motis, & modò has modò illas partes mordicantibus aut diftendentibus, meritò illorum *Curatio* exfpectari debuit à *Medicamentis Humores, Halitufque Acres temperantibus*, hinc & *per Alvum, Urinas, & fudores expellentibus, flatufque difcutientibus*, fæpiùs jam laudatis & propofitis.

Motuum convulfi-vorum & fpafmorū Flatulentorum caufa & cura.

DCCCLXI. 26. Culpavimus *Motus Convulfivos*, atque *Spafmos Flatulentos* itidemque *vagos*, ufque ad vernum, æftivumque tempus in multis perdurantes ac moleftos; cùm fimul ortum dixerimus duxiffe ab *Acribus Halitibus Nervorum ad Mufculos tendentium principia rodentibus*, & à *Flatibus inter confumpta Mufculorum carnes nimis vacuas hærentibus*, & ad corporis motum, vel contorfionem levem *agitatis*, atque mox has, modò illas Corporis partes afficientibus; facilè patet, Ipforum *Curationem* fperandam fuiffe à *Medicamentis Halituum Acrimoniam temperantibus*, *mox & ipfos æquè ac Flatus difcutientibus*, *atque unà cum fudore foràs expellentibus*, *fæpius memoratis.*

Maculæ fcorbuticæ unde.

DCCCLXII. Inter Symptomata tum rariora, tum declinante jam Epidemii Affectûs vehementiâ in quibufdam obfervatâ confideravimus 27. *Maculas Scorbuticas* in prædifpofitis præfertim fubinde erumpentes: quod adfcripfimus *morbo* hifce regionibus *Endemio*, & quibufvis *Affectibus* fe facilè jungenti *Scorbuto*; ex *Humorum* omnium *corruptione* tunc facilè aucto, atque in partibus externis maximè fe manifeftante.

Scorbuti curatio optima per Salia Volatilia

DCCCLXIII. Quòd fi Affectus in Medicinâ ullus reperiatur, qui *Salium Volatilium efficaciam ac neceffitatem clamet*, atque omnes ipfa temerè ac imperitè *ridentes confundat*, & ridiculos teftetur, *Scorbutus* eft, nullis remediis æquè cedens, atque *Salibus Volatilibus*, adeòque *Plantis Sale Volatili manifefto abundantibus, Cochleariæ, Eryfimo, Nafturtio cuivis, Raphano utrique, Sinapi & fimilibus* : ad quorum exemplum exhibui jam multis annis cum felici fucceffu in curando Scorbuto Salia Volatilia, ex quibufvis Animalium partibus facilè parabilia ideòque à perito Artifice multifariè paranda.

Ut & per Acid. fpirituofa

DCCCLXIV. Præter quæ *Salia Volatilia* obfervantur quoque in Scorbuto curando *Acida, fed fpirituofa, prodeffe*, tum à Naturâ nobis fubminiftrata, tum Arte Chymicâ ingeniosè parata; Succus Citri, Arantiorum, Granatorum, Acetofa, Acetofella, Trifolium Aquaticum, Spiritus Salis & Nitri Dulcis, &c.

DCCCLXV. Atque in hifce *Maculis Scorbuticis* in fpecie *curandis* utilia fuêre *duo hæc, Salia Volatilia & Spiritus Acidi* pro re natâ diverfimodè confufa, & *Sudorem fimul moventia*, fæpiùs jam memorata & laudata.

Hæmorrhagiæ & Hæmorrhoides.

DCCCLXVI. Evenerunt quibufdam 28. tum *Hæmorrhagiæ*, tum *Hæmorrhoides*, & quidem cum noxâ; fuêre proinde ipfæ *Symptomaticæ.*

Unde.

DCCCLXVII. Has à *Bile Acriore Sanguinem fluidiorem atque ad exitum proclivio-rem reddente* tanquam potiffimâ deduximus Caufa.

quomodo curandæ

DCCCLXVIII. Quocirca illarum *Curatio* fuit expectanda tum à *Medicamentis Bilem temperantibus*, *tum à Medicamentis Sanguinem blandè incraffantibus*, *& Subaufteris.* Quæ quoniam fæpiùs fuêre jam memorata, pergemus ulteriùs.

Febres Lente.

DCCCLXIX. Poftquam ceffavit Aëris Æftus, ipfumque eft fecutum Frigus Aëris atrox, corripuêre nonnullos adhuc infirmos & languentes 29. *Febres Lentæ*, nunc quotidie, nunc alternis per novos Paroxyfmos recurrentes diebus.

Unde.

DCCCLXX. Has *nec frigore magno, nec Calore infigni moleftas, vires tamen paulatim atterentes*

rentes adscripsimus Bili à superveniente Aëris frigore retusa, ut & Lymphæ, Succoque Pancreatico Acidioribus factis, sed à Pituitâ Glutinosiori redditâ ex parte illorum Acrimoniam obtundente fractis; quapropter Frigus extitit Paroxysmo quovis leviùs, calor levior.

quomodo curandæ DCCCLXXI. Harum proinde *Curatio* speranda fuit à *Medicamentis Humores omnes ad laudabilem, optatamque mediocritatem redigentibus*, adeòque *Temperatioribus* dictis, ac nil excedentis habentibus; qualia sunt *Salia Volatilia, sed Aromatica, & quandoque Spiritibus Acidis, sed Vini Spiritu mitigatis*, ampliùs *temperata*. Quò refero ex vulgò notis, quæcunque cum hisce communicant.

Febris quartana multiplex. DCCCLXXII. Addidimus 30. Multos superiore tum hyeme, tum vere, tum æstate, tum autumno incidisse in *Febrem quartanam*, & simplicem, & duplicem, & triplicem, & variè mutabilem, multos adhuc vexantem.

Ejus causa DCCCLXXIII. Hujus causam diximus esse *Pituitam* propter Frigus toto ferè illo tempore, utplurimum saltem, urgens *Glutinosam factam & Copiosam*, faciliùs ac frequentiùs in *Pancreaticis* Ductibus Lateralibus *Obstructiones* sed magis contumaces, atque solutu difficiles parientem.

DCCCLXXIV. Cæterorum autem *Symptomatum* rationem à *cæteris Humoribus diversimodè simul peccantibus* petendam addidimus.

Quartanæ curatio à cæterorũ intermittentiũ curatione quomodo differat. DCCCLXXV. Quocirca in eo *Quartanarum Curationem* à cæterarum Intermittentium Curatione differre statuimus, quòd in Quartanis requirantur *Medicamenta Pituitam Glutinosam efficaciùs incidentia*, hinc & *subinde Minuentia*, sed diligenter usurpata, donec paulatim *superatâ Pituitæ Glutinositate* solvi possint notatæ Obstructiones.

DCCCLXXVI. Præter quæ pro *cæterorum Humorum* simul plùs minùs peccantium *diversitate* alia sunt præscribenda *Medicamenta illis Corrigendis*, & quandoque simul *Minuendis convenientia*: sæpiusque in superioribus proposita.

Felix quartanæ curatio. DCCCLXXVII. Quali methodo qui utuntur Medici, quali methodo qui auscultant Ægri, atque Diætæ rationem habent exactam, felicem intra septimanas paucas experiuntur Quartanæ Curationem: sicut contrarium evenit, quoties aut ex præjudicio inveterato, aut ex contradicendi libidine malignâ contemnunt, quæ aut ignorant, aut imitari nolunt Medici altum sapientes; aut negligunt Ægri morosi, nec satis obedientes.

Gravedo frequens. DCCCLXXVIII. Fuêre 31. Hyeme superiore *Gravedines* frequentes, à quibus immunes non fuêre nostri Ægri ad hoc usque tempus, idque propter *magnam Aëris mutationem*, urgensque utplurimum *frigus* Capiti calenti & præsertim sudanti superveniens.

quomodo curanda. DCCCLXXIX. *Curandæ* fuêre illæ *Gravedines, propellendo iterum foràs per Poros & Sudorifera Frigus* per eosdem admissum: hinc impediendo, ne novum eò penetraret, *cavendo ab Aëre frigido*, imprimis quando *calebat*, & magis adhuc quando *sudabat Caput*.

Tusses unde. DCCCLXXX. Successere 32. sæpenumerò Gravedini *Tusses*, sed *Tusses Flatus Discutientibus, quàm Humores Salsos Muriaticos temperantibus, faciliùs, feliciùsque cedentes*: unde illas non tantùm ab *Humore Salso Muriatico à Capite in Fauces, Asperamque Arteriam delabente*, verùm ac *imprimis à Flatibus copiosis cum levi Paroxysmo febrili è tenui Intestino per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum in Venam Cavam superiorem, hinc & Cordis Ventriculum dextrum, mox & Pulmones translatis, eosdemque ad Tussiendum irritantibus* ortum habuisse, atque ad Lecti ingressum graviùs ægros affecisse docuimus.

quomodo curanda. DCCCLXXXI. Quamprimùm verò id in me primùm, mox in aliis quoque observavi, facilis fuit huic Tussi *medela* per assumpta *Olea Aromatica flatus discutientia*, Corticum Arantiorum, Citri, Sem. Anisi, Fœniculi, & similia, ad aliquot guttas ex conveniente liquore, Vino qualicunque, Hispanico præsertim, Canariensi, Mixturâ Aromaticâ & similibus sumpta.

DCCCLXXXII. Non negligenda erant interim *Medicamenta Humorem Salsum Muriaticum corrigentia, Pilulæ de Cynoglossa, de Styrace*, & similia, licet ab hisce solis non juvarentur Ægri.

DCCCLXXXIII. Cætera *Humores Pituitosos viscosos, Bilemque Acriorem, Flatuum causas Materialem ac Efficientem Corrigentia*, Emendantiaque non debebant negligi; quæ non semel protulimus in superioribus.

Raucedo, & Humorum variorum excretio. DCCCLXXXIV. Notavimus 33. *Raucedinem* satis molestam, imprimis quando Tussi jungebatur, habebatque comitem *Humorum variorum, Serosorum Acrium, Pituitosorumve crassiorum Excretionem*; sive illa solum fieret è *Pulmonibus*, sive aliquando è *Ventriculo* quoque in consensum tracto: accedente nonnunquam modò memoratâ *Flatuum Eructatione*; unde semper pejus habebant tunc Ægri.

Raucedo ab humore salso-muriatico acri quomodo curanda. DCCCLXXXV. Quoniam verò Raucedo illa ortum habebat ab *Humore Salso-Muriatico Acri à Cerebro ad* fauces delabente, *Curanda* erat ipsa *Medicamentis modò laudatis notatum Humorem corrigentibus*, & quandoque ipsum *Minuentibus ac educentibus*, Pilulis de Cynoglossa, Styrace & similibus; Hydragogis tam simplicibus, quàm compositis.

Raucedinis gravissimæ curatio per Spiritum Salis armoniaci. DCCCLXXXVI. Non possum hac occasione silentio præterire *Raucedinis gravissimæ, & cum omni vocis sublatione ad plures sæpè Menses durantis Curationem solo Spiritu Salis Armoniaci sæpiùs à me feliciter factam, exhibendo nempe indies in potu ordinario aliquot ejus guttas.*

Ea unde orta. DCCCLXXXVII. Ex hâc autem Raucedinis illius peculiaris Curatione singulari judicavi habuisse illam *ortum à Spiritu Salino Muriatico* non *tam rodente* partes voci dicatas, quàm *ipsas non satis explicabili modo malè afficiente*, atque crassis Medicamentis neutiquam, huic autem *Spirituoso facilè cedente*. Scilicet cum in tali Vocis extinctione frustrà ferè adhi-

adhiberentur Medicamenta vulgaria humoribus Salso-Muriaticis, vel Acidis corrigendis, educendisque convenientia, meritò existimavi, non ab ipsis Humoribus crassioribus, & corporeis, verùm Spiritûs & Halitûs formâ existentibus productum illud malum, ideóque curandum fuisse Medicamentis similiter Spirituosis, sed subcontrariis, adeóque Salibus non fixis, sed Volatilibus, quibus data potestas tum Humores ipsos Acidos Salso-Muriaticos, & Glutinosos, tum ipsorum Spiritus & Halitus corrigendi ac emendandi, ideoque Spiritu Salis Armoniaci: quod & successus bonus, & Curatio confirmavit, quamvis lentè procedens.

DCCCLXXXVIII. Quomodo cæteris huic Raucedini copulatis Excretionibus adhibenda fuerit Cura, dictum jam est abundè.

rdores, nflãmaones, & umores Fauciis & onsillis.

DCCCLXXXIX. Excitati fuerunt 34. in nonnullis *Ardores atque Inflammationes,* quin & *Pituitosi Tumores in Faucibus & Tonsillis.*

Irdorũ ausa & ura.

DCCCXC. Quoniam verò *Ardores* in partibus illis non multùm ab *Erysipelate* differentes *ortum* habuere *ab Humoribus Salsis Muriaticis*, sed aliquantò *magis Biliosis*, *Curari* debuerunt *Medicamentis Humorem Salso-Muriaticum & Biliosum temperantibus ac minuentibus* sæpiùs memoratis.

DCCCXCI. Præter quæ in hoc casu desiderabantur *Gargarismi* Acrimoniam notatam & ardorem temperantes, ut & *Linctus* similes.

Gargarismi unde parandi.

DCCCXCII. *Gargarismi* parari poterant ex Foliis Violariæ, Fragariæ, Betonicæ, passulis Majoribus, Hordeo, Sem. Papav. Alb. & similibus decoctis ex Aquâ purâ, Cerevisiâ tenui, Lactis Sero, & similibus, additis Syrupo Violarum, Iujubino, Diamoro, Melle Rosato, Lapide Prunellæ, &c. Linctus autem è postremis.

Inflãmationum causa & curatio.

DCCCXCIII. *Inflammationes* ibidem obortæ, atque *Sanguini* aut in *vasis capillaribus hærenti*, aut in *Partium istarum & Glandularum* præsertim *substantiam effuso* debitæ, *Curari* debuerunt *Medicamentis Incidentibus*, adeóque *deobstruentibus* blandioribus Gargarismi formâ usurpatis.

DCCCXCIV. In hunc finem conducebant pleraque modò proposita: additis mox *in principio paucis Acidis*, à quibus abstinendum erat, quoties *ad Suppurationem* videbatur *tendere* Inflammatio: atque tunc usurpanda erant *Emollientia* ex Rad. & Foliis Althææ, Malvæ, Sem. Lini, Fœnugræci, & similibus, in Lacte dulci decoctis, ut & Lac solum cum Ovi vitello, & Melle aut Saccharo.

DCCCXCV. Quoties *intumescebant* tunc *Ranina sub Linguâ Venæ*, utiliter Sanguis ex ipsis apertis poterat educi.

Tumores Pituitosi quibus curandi.

DCCCXCVI. *Tumores Pituitosi curandi* erant per *plantas Aromaticas* in Gargarismos decoctas, Folia Salviæ, Majoranæ, rutæ Hortensis, Hyssopi, & similia; non neglectis aliis quoque Pituitam incidentibus, & incisam minuentibus ac Evacuantibus.

Erysipelas in facie.

DCCCXCVII. Trigesimum quintum ac multis lethale fuit totâ Hyeme superiore ad hoc usque tempus subinde se manifestans Symptoma *Erysipelas*, & quidem *in facie*; Quod namque alibi erupit, parùm periculi habuit conjunctum.

Serosum unde.

DCCCXCVIII. Illud quemadmodum in plerisque fuit Serosum, hoc est, non sincerum, sed cum Sero, Serosisque bullis aut vesicis comitatum, vulgo Belroos dictum, ac si Bullatum diceres; ita ortum habuit à *Sanguine* tam *Bilioso*, quàm *Sero Acri* Effervescentibus, ac cum Febrili Paroxysmo versus faciem exitum quærentibus, ibidemque in Cute, atque sub Cuticulâ secedente hærentibus.

quomodo curanda

DCCCXCIX. Cum autem illa foràs *protrusio* esset *Critica*, licet *imperfecta*, *Curatio*, institui debuit *promotâ illâ protrusione foràs per Sudorifera*, non neglectis aliis *utrumque Humorem Acrem, Biliosum ac Serosum Lymphaticum, Salso-Muriaticum temperantibus*, & quandoque blandè *evacuantibus*.

DCCCC. Hoc qui neglexerunt, aut contra monita frigori se exposuerunt, in febrem graviorem cum delirio inciderunt, ac obierunt.

Tumores OEdematosi & Serosi. Anasarca & Leucophlegmatia.

DCCCCI. Non tantùm in paucis Faciei Erysipelas, sed 36. in multis excitati sunt variis in partibus *Tumores OEdematosi aut Serosi*, adeóque in quibusdam etiam *Anasarca ex Sero*, vel *Leucophlegmatia ex Pituitâ*.

Eorum causa & curatio.

DCCCCII. Hi Tumores sicut ortum habuerunt imprimis *à Potu nimio* propter sitim diu urgentem abundantiùs ingurgitato, & ab *Humore vario* in corpore simul existente nunc *magis Salso-muriatico*, nunc magis *Pituitoso Glutinoso*; unde utriusque Humoris diversitas, ita curandi fuerunt 1. *abstinendo à potu multo amplius* sumendo. 2. *usurpando Medicamenta humores* peccantes quàvis viâ *educentia*, per Alvum, per Urinas, & imprimis per Sudores.

DCCCCIII. Ne autem à multâ evacuatione sæpiùs iteratâ multùm debilitarentur Ægri, adhibenda simul erant *Medicamenta Roborantia* dicta, & imprimis *Aromatica blanda* peccantibus humoribus maximè opposita.

Ascites Anasarca & Leucophlegmatia pejor.

DCCCCIV. Sed in multis ob dictas causas excitatus quoque 37. *Ascites Hydrops*, ex notatorum Humorum in Abdominis Cavitate Collectione originem habens, atque Anasarcâ, Leucophlegmatiâque tantò pejor, & curatu difficilior, quod non in Corporis habitu hæreat, sed in Abdominis Cavitatem feratur nocens Humor, unde admodum difficulter potest amoveri.

Ejus curatio.

DCCCCV. Unde ad ipsius *Curationem* opus est, ut in tempore *Obstructiones vasorum*

Lacteorum

Lacteorum, *aut Lymphaticorum*, si quæ simul adsint, *solvantur*, atque *humorum redundantia per alvum minuatur*, ac educatur: quin per *Sudores quoque* ac *Urinas* evacuetur.

DCCCCVI. Quibus si parum proficiatur, festinandum ad *paracentesin* per Acum argenteam cavam, extrahendusque paulatim collectus in Abdominis Cavitate Liquor: qui quò diutiùs ibi hæret, eò fit acrior & nocentior, eò corrumpuntur magis partes in abdomine contentæ, eò difficiliùs restituuntur ægri.

DCCCCVII. Ultimum & trigesimum octavum locum assignavimus *Diarrhœæ* tam *Serosæ*, quàm *Pituitosæ* multis *Salubri*, adeòque *Criticæ*: notatis *Tumoribus supervenienti*, & illos tollenti, unde addidimus eos, quibus absque tali Diarrhœâ vel spontaneâ, vel artificiali disparuerunt isti Tumores, paulò post periisse.

Diarrhœæ Criticæ Quid iis agendum.

DCCCCVIII. Quotquot exinde talibus Ægris præerant Medici, quoties observabant *disparere illos Tumores*, *sine conjunctâ Diarrhœâ* laudatâ, debebant ipsis mox exhibere *Purgantia per Alvum*, quò prævenirent illorum peccantium Humorum evacuatione mox secuturam mortem, & quidem propter Suffocatum ab ipsis in Corde Ignem Vitalem.

FINIS.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII
OPVSCVLA VARIA,

Quorum Series inferius exſtat.

CATALOGVS OPVSCVLORVM.

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

DICTATA

AD

CASPARIS BARTHOLINI

INSTITVTIONES ANATOMICAS,

Ab eodem, in Collegio Anatomico sub finem Anni 1640. & initium Anni 1641. Lugduni Batavorum habito, explicatas.

PROOEMIVM.

Anthropologiæ divisio.

I. ANTHROPOLOGIÆ, Doctrinæ de Homine, à partibus ejus essentialibus desumpta divisio, est in Psychologiam, quæ de Anima, & quæ de ejus agit Corpore, Somatologiam.

Ejus species Anatome, & quid.

II. Hujus autem peculiaris species est Anatome, ea scilicet humani corporis, ejusque Functionum cognitio & Doctrina, quæ per artificiosam partium ejusdem dissectionem comparatur.

Cur magni facienda.

III. Quæ vel ideò facienda maximi, quòd perspectâ ejus ope humani corporis Fabricâ, Functionumque essentiâ, tutius in conservandâ Sanitate, morbisque profligandis procedat Medicus.

IV. Quin si ad Ethicam eandem extendas, quatenus corporis nostri infirmitates nobis ob oculos ponit, à Superbiâ & philautiâ nos revocat ad humilitatem veramque Charitatem.

Ejus subjectum humanũ corpus.

V. Anatomes autem, quà Anthropologiæ pars censetur, subjectum est, humanum, quà verò in genere consideratur, etiam brutorum corpus.

Cur huj⁹ & Brutorum instituenda sectio.

VI. Utriusque autem facienda sectio: Humani quidem primariò, & per se; brutorum verò secundario & quatenus in Viventibus præsertim instituta, Functiones quasdam, partesque in demortuis obliteratas manifestat, quas in vivo homine per sectionem inquirere nefas.

Humani corporis partes duæ.

VII. Hoc Anatomes primarium Subjectum, quâ totum integrum in suas dividitur partes, vel propriâ circumscriptione, & terminatione in primâ sui conformatione ab invicem distinctas, vel arte casuve postmodum diremptas, illas facilioris doctrinæ ergo Naturales, has artificiales appellare licet.

Naturalis quænam.

VIII. Partem Naturalem ad Mathematicorum imitationem definio corpus corporis, minus majoris, cum minore completur majus.

Corpus dico, quia vel minima Naturalis pars circumscriptionem suam habet, & terminationem: Ergo & dimensiones: adeoque Corpus est.

Addo *Corporis*; Totius scilicet, cujus est Relatum: est enim pars Totius pars.

Est ergo pars corpus Corporis, & quidem minus majoris: Totum enim majus suâ parte.

Nec omne majoris corporis minus corpus pars est; Sed illud tantum, quo completur majus, illa quippe pars tantum est, quâ deficiente incompletum est reliquum, nec proinde Totum.

Quænã inter partes nõ numerand.

IX. Atque ex hac partis Naturalis explicata definitione facilè patet, quænam sint in humano corpore,

corpore, quibus inter partes concedendus locus, quibus contrà denegandus.

Excluduntur autem è partium Numero, quæcumque circumſcriptionem, & determinationem in primâ conformatione non acceperunt, ut ſunt humores omnes, calculi, vermes, excrementa varia, &c.

Quæ-am ve-ò nu-eran-a.

X. Pro partibus verò habebuntur, quæ & circumſcripta ſunt, aliquamque proinde conſiſtentiam habent, & cùm deficiunt, relinquunt incompletum Corpus reliquum. Tales ſunt pinguedo, cuticula, capilli, ungues, &c. Nam licèt uno aut altero duntaxat deficiente capillo, reliquum corpus non judicatur confeſtim incompletum, ubi tamen notabilis eorum deeſt copia, vel ſenſuum judicio pro incompleto habetur corpus, cui ideò complendo ita ſedulò ſtudent ii, quibus & ſanitas & ornatus imprimis curæ ſunt.

Vitam n par-enon requiri.

X I. Requirunt quidem plerique in parte vitam, verùm nullâ neceſſitate. Licet enim Vita Totius ſit Affectio, non tamen neceſſariò & ſingularum partium erit ſeorſim. Sic Viſio totius quidem Affectio eſt, at non ſingularum partium ſeorſim conſideratarum, ſed oculorum tantùm. Adde quòd vel ipſi capilli, quibus omnium facillimè carere poſſumus, quoſque minimè partes eſſe volunt, vivunt, cùm Sanguine nutriantur: Cujus rei locuples documentum nobis præbet Polonica plica, in quo affectu exſtillare ex reſectis capillis Sanguinem, quis ignorat? Quòd ſi exſtillet, ut exſtillat, eò affluat Sanguis neceſſe; at cui bono, niſi ut eo nutriantur capilli? Cùm autem ſine vitâ nulla fiat ſecundùm ipſos nutritio, vivent vel ipſis invitis capilli.

Plica Polonica

Artificialis pars quænam

X I I. Atque hæc de Parte Naturali. Artificialis pars eſt id omne quod à reliquo corpore reſecatur, ſive Naturalis pars ſit, ſive ejus tantùm portio.

Naturalis partis diviſio.

X I I I. Partem Naturalem dividere ſolent Medici in Similarem & Diſſimilarem.

Similaris quid.

X I V. Similaris pars eſt, cujus vel minimæ partes artificiales omnes, ejuſdem ſunt inter ſeſe Naturæ, & Subſtantiæ. Ejuſmodi eſt Os, Cartilago, Membrana, Cutis, &c.

Diſſimilaris quid.

X V. Diſſimilaris contrà, quæ in diverſæ naturæ, & ſubſtantiæ partes arte poteſt diſſecari. Talis eſt muſculus: in quo reperiuntur, & ab invicem ſeparari poſſunt, (præter venas & arterias. quæ ad muſculi, quà muſculus eſt, conſtitutionem non concurrunt) caro, fibræ, membrana. Atque ita compoſita eſt ex ſimilaribus partibus pars diſſimilaris.

Partes cur organa dicantur.

X V I. Cùm autem in Vivente corpore nihil ſit otioſum, ſed partes ſingulæ, ut in Republicâ bene conſtituta, tum privato bono laborent, tum publico, ſciendum partes, quatenus in functione verſantur publica, organa dici, parteſve organicas, ſive ſimilares ſint, ut cutis, Tactûs, ſive diſſimilares, ut muſculus animalis Motûs organum.

Partium Diſſimilarium ſingulas partes ſua propria habere munia. In iis alias primas tenere. Alias

X V I I. Quando à diſſimilari parte conſtituitur organon, concurrunt quidem ad functionem obeundam partes ejus omnes, propria tamen munia habent ſingulæ.

XVIII. Et 1. quidem aliæ primas tenent, ut in oculo non humor Cryſtallinus, quem tranſeunt, ſed Tunica retina, in quâ ſpecies ſiſtuntur.

X I X. 2. Aliæ Functionem juvant, ut cornea tunica, treſque humores quorum ope tranſmiſſæ ſpecies, variè infringuntur. Muſculi autem oculi non faciunt ad viſionem abſolutè, ſed ad plurium rerum viſionem, quatenus ſcilicet in objecta varia oculum quaquaversùm contorquent.

Functionem juvare.

Alias non juvare, niſi aliquatenùs.

X X. 3. Aliæ non juvant quidem, niſi quatenus ſine ipſis non fit actio, ut fortè proceſſus ciliares, quatenus ſcilicet obſcuritatem in oculo creent, ſine quâ nullam permanere omninò neceſſariam ſpecierum picturam documentum eſt magiſterium opticum, niſi enim obſcurum fuerit cubiculum diſſipantur ſpecies nec videntur.

Huc non referendus Nervus opticus, utpote qui nec oculi pars eſt, nec aliquid facit ad viſionem, quæ hic pictura tantùm eſt objecti in retinâ Tunicâ repræſentata.

Aliàs Actionem conſervare.

X X I. Adduntur 4. Partes actionem conſervantes, taleſque dicuntur eſſe palpebræ, quæ non tàm viſionem conſervant, quàm oculum viſionis organum, niſi quis velit palpebras magnam lucem arcere ab oculis, dum connivent, ſicque conſervare viſionem, quod munus pupillæ eſt; & meliori jure, cùm organi pars ſit, ſecus ac palpebræ.

Primariæ parti Functionem, reliquis uſum tribui.

X X I I. Atque Primariæ quidem parti Functio ipſa vulgò tribuitur, reliquis uſus tantùm, quem præcipuè in obeundâ ſuâ functione præbeant. Cùm autem in omni etiam diſſimilari parte, in quâ fit aliqua actio, non reperiantur ſemper partium illarum diverſa genera, factum eſt ut rarò illa functionis & uſûs diſtinctio obſervetur, ſed paſſim promiſcuè uſurpentur. Quæ confuſio ita plurimos confudit, ut nullum fortè reperias, qui qu d functio, uſuſve propriè ſit, definiat.

Functio & Vſus qui differant.

X X I I I. Malim proinde Functionem toti organo, Vſum vero partibus ſingulis, etiam præcipuè adſcribere.

Functionis definitio.

X X I V. Atque in hac acceptione, *Functionem ſeu Actionem* licet definire, *quod ſit Mutatio in Organo facta ob propriam ipſius aptitudinem.*

Et genus quidem Functionis ſtatuimus *Mutationem*, cùm citra Mutationem nulla fiat in corpore functio.

In differentiâ dicimus 1. Eam fieri *in Organo*, ut oſtendamus non determinatam partem, ſed univerſum corpus reſpicere functionem.

2. *Ob propriam Organi aptitudinem*; ut doceamus & diverſas eſſe in corpore Functiones, & in unoquoque quærendam cauſam cur hæc potiùs, quàm illa fiat in ipſo functio. Eam autem *Aptitudinis* nomine deſignamus, cùm ſic Naturalis organi potentia, per quam naturâ ſuâ aptum eſt ad agendum vel patiendum, qualitaſque adeò ſenſibus non obvia, nec proinde calor aut frigus, aliave patibilis qualitas, cujus ratione ſubjectum paſſionem tantùm efficit in ſenſu, nec agit immutativè, ſed duntaxat repræſentativè: cujuſque ideò actio in id tantùm dirigitur utiliter, quod, & quâ ſenſu pollet, non autem in res ſenſu carentes.

Functio duplex.

X X V. Functio autem omnis vel Activa eſt vel Paſſiva.

Activa.

X X V I. Activa, quæ fit ab organo, ut Motus à Muſculo.

Paſſiva.

X X V I I. Paſſiva, quæ fit in organum, ut viſio, ſeu pictura objectorum in oculi tunicam retinam.

Quibus & illa addi debet, quæ fit tantùm in organo, ut Chylificatio in Ventriculo.

Vsus quid.

XXVIII. Vsus autem nobis nihil aliud est, quàm singularum dissimilaris Organi partium, ad functionem obeundam officium, & munus. Sic Tunicæ Retinæ in Visione usus seu officium est sistere Species, Humorum trium easdem transmittere, & infringere, &c.

Vtilitas quid.

XXIX. Præter hunc partium in edendis Functionibus usum, fit & alterius usûs à Medicis Mentio, qui magis propriè utilitas vocari possit, sic Cuticulæ hæc utilitas est, ut impediat humoris roridi è cute effluxum: Sic oculis utiles sunt palpebræ, dum ab externis injuriis eos tuentur.

Functionum aliæ principes aliæ ministræ. Principes tres Naturalis. Vitalis, Animalis. Earum organa.

XXX. Solent præterea cum Organis suis Functionis vulgò dividi in Principes & Ministras. Medici cum Galeno tres numerant Principes, Naturalem, Vitalem, & Animalem, singulisque præcipuas suas assignant sedes, seu Organa, Naturali quidem, Hepar; Vitali cor; Animali Cerebrum. Philosophi autem plerique cum Aristotele Vitalem à Naturali non distinguunt, eamque volunt in corde præsidere. Quibus & nos accedimus, utpote qui ex Circulari Sanguinis Motu sumus edocti, Sanguinem præparari tantùm in hepate, perfici demum in corde, à quo per Arterias in Vniversum derivatur Corpus, cui ubi prospexit per venas ad cor refluit, ibidem denuò elaborandus. Naturali proinde Functioni organum præcipuum tribuimus Cor, Animali Cerebrum relinquimus.

Cordi quænam partes ministrant.

XXXI. Cordi ministrant reliqua Thoracis & Abdominis Organa, & fortè ipsum quoque Cerebrum; cui cùm Cor Materiam Animalium Spirituum subministret Cerebro inservient omnia. Nec mirum est ministras sibi esse mutuò has partes principes, cùm corpus non tam sit instar Horologij, in quo una pars reliquas regit omnes, quàm instar Reipublicæ, in quâ qui cæterorum videntur principes, eorundem ministri verè sunt. Idem planè in Corpore nostro, utpote Microcosmo experimur.

XXXII. Atque ita egimus hactenus de Corporis humani partium essentiâ, differentiis, affectionibus, adeóque principatu: restat ut de earundem ortu quædam addamus, ubi & Materia, ex quâ, & ordo, quo formantur, perficiunturque & incrementum capiunt, considerabuntur.

Corporis Materia.

Et Materiam quidem, ex quâ tum formatur, cùm perficitur universum corpus; statuimus solum semen, ex quâ verò nutritur & incrementum capit, Maternum Sanguinem, quod abunde testatur pullorum generatio. Hos enim ex solo albumine, tanquam semine, partium omnium & conformationem & perfectionem nancisci; Vitellum autem Materni Sanguinis, & lactis vicem gerentem, etiam post exclusionem integrum in eorum abdomine reperiri docet experientia, cuique obvia, & Harvejo lib. sui de Cordis Motu cap. 16. annotata. Ad horum autem pullorum instar cæterorum Animalium, hominisque adeò corpus ex solo semine construi probabilissimum est, cum diversitatis nulla occurrat ratio, reperianturque quotidie summè exiles fœtus, in quibus partium omnium miranda occurrit perfectio.

Ejus conformationis ordo.

XXXIII. Ponuntur autem simul partium omnium rudimenta, quod canis fœminæ nuper imprægnatæ dissectione confirmat Bartholinus in Controvers. Anatom. de Part. earumque fact. & Function. Quæst. 9. Docet enim in ejus Vtero non tantùm tres veluti Bullulas, Cerebri, Cordis & Hepatis: sed & quibus illæ nexæ sunt, filamenta innumera; exactiùs examinanti offerri tenuia, candida quaquaversùm exporrecta, arteriarum, venarum, nervorum, &c. rudimenta.

XXXIV. Vt autem omnes partes simul inchoantur, sic & quodammodò perficiuntur, quod pullorum generatio arguit; in eo tamen videntur reliqua, quæ in utero Materno Sãguine utuntur, differre, quod imperfectior sit illorum perfectio ob incrementum, quod aliæ partes majus accipiunt ante alias, & illæ quidem priùs, quæ ad vitam maximè sunt necessariæ, quarumque opera plurimum opus habet in utero fœtus. Sic observatum est quandoque ab Harvejo, ut citato loco refert, in humano fœtu membra omnia perfectè delineata, ipsaque genitalia distincta fuisse, vixdum positis Hepatis rudimentis; quod intelligo de Hepatis parenchymate, cujus cùm nulla sit in fœtu, optimum à Matre Sanguinem accipiente, necessitas, mirum non est si tardiùs augeatur, potuit tamen etiam in illo abortivo fœtu illud fuisse contra Naturam.

Corporis divisio respectu Artificialis dissectionis.

XXXV. Atque hæc de Anatomes subiecto in se considerato dicta sufficiant, quod quatenus artificialem sui spectat dissectionem, commodissimè ab artificibus in tres ventres, superiorem, seu Caput, medium seu Thoracem, & infimum seu Abdomen, duplicesque dividitur artus, superiores, manus, inferiores, pedes.

Corporis distributio in tres regiones.

XXXVI. Coronidis loco hoc addere libet, posito circulari Sanguinis Motu, evanescere Corporis in tres regiones secundùm portæ & cavæ venæ majores, capillaresque ramos distributionem: neque enim per venas fit ullus humorum ad Intestina motus, sed tantùm per arterias: Nec tamen ideò perit purgantium in blanda, mediocria, & vehementia partitio; quin potiùs, quod quotidiè testatur Experientia, hoc motu admisso redditur manifestius, cur scilicet blandis sæpè purgantibus educantur è distantibus pravi humores; quia scilicet purgantium vis unà cum Sanguine per arterias in universum defertur corpus, unde peccantes Succos cum refluente Sanguine per venas secum reducit versùs cor, à quo præcipitantur ad arterias mesenterij, sicque per alvum aut os excluduntur: Hinc etiam dari potest ratio, cur sæpè protrahatur purgatio, aut nulla sequatur, cur moveantur, non semper emoveantur pravi humores & similia plura.

Purgantium divisio.

LIBER

LIBER I.

DE INFIMO VENTRE.

Sectionis initium unde. I. AB Infimo Ventre, utpote Excrementorum aptissimi putredinis Fomitis Sentinâ, Sectionis & Doctrinæ initium facere solent Anatomici.

Abdomen à Thorace & pedibus qui dirimatur. II. Hunc, Abdomen vulgò dictum, à Thorace dirimit Diaphragma, à pedibus ossa Coxendicis.

Distinguitur in tres regiones. III. Distinguitur commodissimè in Regiones tres superiorem, mediam, & inferiorem.

Superior Epigastrium. IV. In superiore, Epigastrium dictâ, duobus supra Umbilicum transversis digitis desinente, considerantur, & in utroque latere Hypochondria; eæ scilicet Epigastrii partes, quæ sub notharum Costarum cartilaginibus continentur; & in horum medio ventriculi Regio, Epigastrium, generis nomine simpliciter dicta.

Media Umbilicalis. V. In Mediâ, Umbilicalis appellatâ, Abdominis regione, duobus supra, totidemque infra Umbilicum transversis digitis protensâ, spectantur itidem tres partes, Laterales scilicet, Lumbares vocatæ, & Media Mesomphalium, quòd in ejus medio sit Umbilicus.

Inferior Hypogastrium. VI. Inferior Abdominis Regio, quæ Hypogastrium dicitur, & duobus transversis digitis infra Umbilicum terminatur, partes laterales habet, Ilia, ab Ileo Intestino plurimùm ibi contento, indigitatas, & mediam quæ generis appellatione gaudet, & Hypogastrium absolutè nuncupatur.

Aliæ præterea in abdomine partes. Inguina Pubes. VII. Occurrunt præterea in Abdominis pedumque limitibus partes tres, hic tractari solitæ. Harum laterales sunt inguina, in femoris ad abdomen flexurâ; Media pubes dicitur, pars supra pudenda proxima & pilosa, quo loco pubis inde dicta ossa concurrunt, huic subsunt in utroque sexu pudenda.

Abdominis partes. VIII. Ut in Regiones distinguitur, sic Abdomen in suas dividitur partes; easque vel continentes, cavitatemque formantes, vel intra cavitatem contentas.

Continentes. IX. Continentes vel reliquo Corpori & Abdomini sunt Communes, vel huic propriæ.

Communes. X. Communes sunt Cuticula, cutis, pinguedo cum suâ Membranâ, & panniculus Carnosus; Membrana autem musculorum communis eorundem pars est.

Propriæ. XI. Propriæ sunt Musculi Abdominis dicti, & Peritonæum.

Contentæ XII. Contentæ in Abdomine partes vel Individui Conservationem per nutritionem: vel Speciei propagationem per generationem dicatæ sunt.

Nutritionis Inservientes. XIII. Nutritioni inserviunt, quæ circa alimentorum Chylosin & Sanguificationem sunt occupatæ, ut Ventriculus, Hepar, &c.

Generationi inservientes. Viriles. Muliebres. XIV. Ad Generationem quæ faciunt partes vel Viriles sunt, vel Muliebres.

XV. Viriles sunt Vasa præparantia, deferentia, testes, penis, &c.

XVI. Muliebres sunt Vasa Spermatica, testes, uterus, &c.

XVII. Quò referuntur vasa Umbilicalia, Fœtus Membranæ, uteri placenta, &c. Quibus, dum generatur inque utero est homo, opus habet; Et de singulis ordine.

CAPUT I.

De Cuticulâ.

Cuticulæ descriptio. Materia. I. CUticula est Pars similaris, tenuis, albicans, pellucida, Cuti ubique cohærens, ipsamque tegens.

II. Generatur cuticula cum cæteris Corporis partibus ex semine; Regeneratur, Nutritur, & augescit ex Sanguine, quem exstillantem Roris instar à cute accepit.

Eam à partibus non excludi. III. Quæ Cuticulæ regeneratio, eam ex partium numero non excludit, cùm non tantùm in serpentum exuviis, cervorumque Cornibus idem accidat, sed in ipsis dentibus humanis, quos, postquam exciderunt, iterum generari, quis non videt?

Ejus Utilitates duæ. IV. Functionem nullam habere videtur Cuticula, cujus duæ sunt Utilitates. 1. Humoris roridi è Cute effluxum impedire; unde eâdem attritu, vesiculis, aliâve ratione à Cute remotâ, continuò madescit Cutis. 2. Cutim ab Aëris, acriumque omnium inclementiâ tueri, unde eâ ablatâ molestissimus Cuti est aër, frigidior imprimis; ut & acria omnia.

Pelluciditas. V. Pellucida est, unde, qui ipsi insunt Colores, per ipsam lucent, qui & cernuntur.

CAPUT II.

De Cute.

Cutis Descriptio. Materia. I. CUtis est pars similaris, crassa, albicans, subpellucida, corpus reliquum undique ambiens, Tactu prædita,

II. Generatur ex Semine: Nutritur, augescit, & læsa consolidescit ex Sanguine, quem per arterias accipit, venasque ideò habet, quin ex eodem Sanguine in Cutis ablatæ locum fit Cicatrix, cujus ope coalescunt cutis læsæ labia, non tamen semper, cùm etiam sine cicatrice uniantur denuò, quod non tantùm in pueris accidit, sed adultis quoque, quod non ita pridem in me sum expertus: Novaculâ enim duos digitos ad os usque læsi; imposito autem emplastro stichtico intra viginti quatuor horas in totum curatum est utrumque vulnus, & ità quidem ut cicatricem & læsionis locum adhuc quæram: Erat nihilominus vulnus

 alte-

alterum supra medii digiti cum Metacarpo articulationem.

Functio. III. Functio Cutis Tactus est : quo Sola Cutis propriè prædita est, unde & nervos accepit: Est autem in quibusdam Cutis partibus teneriorībus acutior Tactus, quàm in aliis magis callosis.

Vtilitates tres. IV. Cutis Vtilitas. 1. Est Corpus reliquum tegere, & ab externis injuriis tueri.

V. 2. Est sudori per suos poros exitum præbere, & Medicamentis foris applicatis ingressum.

VI. 3. Pilis firmamento esse.

CAPUT III.

De Pinguedine.

Pinguedinis descriptio. I. PInguedo est pars similaris, albicans, mollis, oleaginosa.

Materia II. Generari videtur ex Semine. Nutritur autem, & incrementum sumit ab oleosâ sanguinis parte, unde ubique ferè venas & arterias comitatur, illisque accrescit.]

Formatio. III. Exsudat quasi in minima distractus ab interno igne oleosus Sanguis, & vasorum Tunicas pervadit; à circumjacentibus autem Membranis magis densis sistitur; ubi abeunte in auras igne, Spiritus acidi sibi admisti beneficio concrescit.

Diversitas. IV. Reperitur autem alia mollior alia durior, ob admisti Spiritus majorem,minoremve copiam, & activitatem.

Cur ejus plurimum in Tabe consumatur. V. Consumi in Tabe plurimum, nunquam in totum pinguedinem, non mirum, cùm sit conveniens interni Ignis pabulum; quod dum in Tabe destituitur, Ignis, pinguedinem depopulatur, novaque in absumtæ locum non reponitur.

Vtilitates tres. VI. Hæc ergo 1. est Pinguedinis Vtilitas, Internum Ignem, adeóque vitam, in summâ inediâ aliquandiu sustinere.

VII. 2. Ejusdem subitum effluxum cohibere, sicque Coctioni inservire.

VIII. 3. Figori externo, neutiquam Calori ingressum impedire, & sic contra Aëris frigidi inclementiam interiora tueri.

COROLLARIUM.

Cur Arteriæ duplici donatæ sint Tunicâ. Cùm Sanguis Arteriosus interno igne sit quasi turgidus, eâ etiam fortè de causâ duplici donatæ sunt Arteriæ Tunicâ, ne per simplicem pars sanguinis oleosa nimium emanaret, cujus nullus erat in venis & extremis arteriis metus, imminuta tractu Viarum Ignis & copiâ, & Activitate.

CAPUT IV.

De Membranis in genere, Membranâ Carnosâ, & Musculorum propriâ.

Membranæ à Tunicâ distinctio. I. MEmbrana aliàs cum Tunicâ confunditur, aliàs ab eâ distinguitur, & tum Tunica ferè pars est dissimilaris, Membrana similaris. Meninges autem propriè vocantur binæ Cerebri Membranæ.

Ejus Descriptio. II. Est ergò Membrana pars similaris, tenuis, pellucida, partes ab invicem distinguens, easve simul connectens & firmans.

Functio. III. Membranarum Functio Tactus creditur; licèt molesta tantùm in Membranis sentiantur, nec objectis externis pateant, de quo accuratiùs infrà.

Vtilitates duæ. IV. Earundem 1. Vtilitas est partes diversas ab invicem distinguere, unde omnes ferè Corporis partes Membranâ donatæ sunt.

V. 2. Partes simul connectendo, easdem in determinato cuique loco firmare, ut evitetur confusio.

Ab ejus naturâ quomodò desciscat Membrana Carnosa, seu panniculus carnosus. VI. A Membranæ natura desciscit Carnosa Membrana, seu panniculus Carnosus, & musculis accedit. Cujus adeò ope universam Cutim movent Bruta,quibus & cuti subest; in homine autem interponitur fere ubique cuti & huic Membranæ pinguedo, præterquam in paucis partibus mobili cute præditis, ut in fronte & quorundam integro capite, rarius in aliis locis.

Panniculi Carnosi functio. VII. Est ergo Panniculi Carnosi in Brutis & hominum fronte, præter Tactum, functio eadem, quæ Musculorum, fibrarum scilicet suarum Contractio.

Vtilitas. VIII. Et hujus Functionis utilitas est Cutis, cui inseritur, Motus.

IX. Panniculi autem ipsius Vtilitas est, Musculos à pinguedine secludere.

X. De Membranâ Musculorum propriâ sequenti agetur capite, cum Musculi pars sit.

CAPUT V.

De Musculis in genere.

Musculi descriptio. I. MVsculus est Pars dissimilaris, motûs Animalis organum.

II. Dissimilaris pars est, constat enim fibris, carne, & Membranâ.

Fibræ duplices. III. Fibræ vel dispersæ sunt, vel in unum coactæ.

Dispersæ & quidem diversimodè. IV. Dispersæ sunt vel per totum musculi ductum, ut in Sphincteribus; vel in Medio tantùm, ut in plerisque artuum Musculis; vel in extremis tantùm, ut in Diaphragmate; vel in alterâ tantùm parte, ut in Pyramidalibus; vel mixtim, ut mox dispersæ sint, mox iterum unitæ, ut in musculis abdominis rectis. Nullius musculi fibræ ubique unitæ sunt.

Musculorum oblongorum partes tres. V. Musculi oblongi, quorum fibræ in Medio dispersæ, in utroque extremo sunt unitæ, in tres partes dividi solent; principium sive caput musculi, illud scilicet extremum,cui inseritur Nervus: finem seu Caudam, oppositum scilicet extremum: & Medium seu Ventrem, quo loco dispersis fibris intertexta est Caro, quæ in extremis nulla. Plerisque Caput Ligamentum; Cauda verò musculi Tendo vocari solet.

Musculi Functio. VI. Musculi Functio est Partium variarum Motio.

Partium motio quot modis fiat. VII. Partes autem aliæ, dum à Musculis moventur, ad se invicem trahuntur, ut sternum & pubis ossa per musculos abdominis rectos; aliæ flectuntur & vicissim extenduntur, ut Brachii & Cubiti ossa; aliæ propelluntur, ut abdominis viscera, per suos musculos,& Diaphragma; aliæ constringuntur, ut Vesicæ cervix per Sphincterem.

Musculi contractio. Quid sit. VIII. Vt ita moveat partes Musculus contrahitur.

IX. Eftque nihil aliud Mufculi contractio, quàm ejus fibrarum Animali Spiritu turgidarum diftenfio, & hinc ejus abbreviatio.

Anima-lis fpiri-tùs afflu-xus ad fibras à triplici caufa. X. Affluit ad Mufculi fibras Animalis Spiritus per Nervos, & quidem vel jubente voluntate, vel ob irritationem naturalem, præternaturalemve. Hinc variæ pendent Animalis motus differentiæ, Voluntarii, Naturalis, Præternaturalis.

Unde motus tri-plex. XI. Ceffante irritatione, aut Voluntatis imperio remittitur Mufculi Contractio, etiam non agente mufculo oppofito.

Mufculi remiffio. Ejus præcipua pars Fi-bræ: qui-bus in-ferviunt caro & Mem-brana. XII. Præcipua in Mufculo pars funt Fibræ: quibus in functione fuâ inferviunt, Caro; & Membrana; illa quidem, dum tumentibus fibris locum facit fuâ mollitie: hæc verò dum eafdem continet, & in extremis firmat, ut validior fiat motus.

CAPVT VI.

De Mufculis Abdominis.

Mufcu-lorum Abdomi-nis nu-merus. Eorum functio-nes. I. IN Abdomine Semper octo, quandoque decem reperiuntur Mufculi.

II. Rectorum Mufculorum (quos unum par tantùm conftituere inter alia & hoc videtur arguere, quòd in Canibus Simiifque Sternum fuper-gredientes nullas habeant interfectiones) propria Functio videtur Sterni ad offa pubis Attractio; Tranfverforum, partium in Abdomine contentarum compreffio; Obliquorum, mixta ex coftarum detractione, & Abdominis compreffione.

Eorum Utilita-tes duæ. III. Duplex autem eft harum Functionum Vtilitas, & Expirationis, & contentorum in Veficâ, Inteftinis, ac Vtero exclufionis promotio.

CAPVT VII.

De Peritonæo.

Perito-næi def-criptio. I. PEritonæum eft Membrana Cavitatem Abdominis proximè conftituens, Vifceraque omnia in eo contenta inveftiens.

Ejus Membrana du-plex. II. Duplici Membranâ conftitui Peritonæum docent proceffus ab exteriore conftituti, ac in Viris feminaria vafa cum teftibus complectentes; in quibus & hernia fit.

CAPVT VIII.

De Omento.

Omenti defcriptio I. OMentum eft Membrana tenuiffima, à Ventriculi fundo & colo in reliqua Inteftina dependens Cavitatemque Aucuparii Marfupii formâ conftituens.

Utilitas. II. Cùm plurimis vafis, Arteriis fcilicet & Venis donatum fit Omentum, ac ex multiplici experientiâ conftet repertum in ejus tum Cavitate, tum propriâ Subftantiâ, non parùm fæpè incraffatâ, chronicorum Morborum fomitem, videtur, ea effe omenti Vtilitas, ut redundantes humores colligat, &, cùm poffibile, iterum convenienti tempore per venas deponat.

CAPVT IX.

De Ventriculo.

I. VEntriculus eft Pars Diffimilaris, cava, Chylificationis officina. *Ventri-culi def-criptio.*

II. Diffimilaris Pars eft: Conftat enim Membranis tribus, quarum extima communis ipfi eft, & cæteris Abdominis vifceribus, Peritonæo continua. Media carnofa eft, ac tranfverfis donata Fibris: Intima rugofa eft, glutinofa humiditate imbuta. *Effe par-tem diffi-milarem.*

III. Cavitatem habet infignem, ad Continendum cibum & potum, quem per finiftrum Orificium, Stomachus dictum, & OEfophago continuatum admittit, per dextrum autem feu Pylorum in Inteftina emittit. *Habere cavita-tem.*

IV. Nutritur Sanguine per Arterias affluente, cujus reliquiæ per venas refluunt, etiam vas breve dictum, quod in Ramum fplenicum definit. *Ejus Ma-teria Nu-tritionis.*

V. Hæret aliquandiu in Ventriculo affumptum Alimentum, ibique in albicantem maffam fubvifcidam fermentatur. *In eo Ali-mentũ hærere, & mu-tari.*

VI. Confiftit autem Fermentatio in Miftionis, adeóque Naturalis partium Alimenti compagis folutione tali, ut à fæculentis educi queant fuculentæ, Corporique Alendo aptæ. *In quibus confiftat Fermen-tatio.*

VII. Hoc Chylificans Fermentum in recens natorum Vitulorum Ventriculis reperitur craffiufculum, diciturque Coagulum. Senfim autem minuitur, ac in Adultis Glutinis inftar offendi-tur liquidiufculum, inter Ventriculi rugas hærens. *Ventricu-li Fermẽ-tum pro ætate di-verfum.*

VIII. Mifcetur per Minima Alimenta; atque ex hujus reliquiis inter rugas ventriculi remanentibus regeneratur continuò hoc fermentum, Salivæ indefinenter ex ore in Ventriculum delabentis beneficio: non diffimili ratione, quâ Piftores ex fermentatæ panis maffæ reliquiis, addito pauco fale, novum fibi parare folent fermentum. Vnde & primum Chylificationis rudimentum in ore accipit Cibus à Salivâ, quam Salinæ Naturæ effe docet inter alia Vlcerum per eam Curatio. *Quomo-dò conti-nuò rege-neretur. Chylifica-tionis rudi-mentũ à Salivâ.*

IX. Generatur autem Saliva in Tonfillis, à defluente ex cerebri Ventriculis fero; quo in gravedine fubfiftente perit cum guftu appetitus; quin & difficiliùs tunc procedit Chylificatio, gravaturque facilè ab Alimento Ventriculus. Vbi verò Naturalem fluxum repetit, redit appetitus ac fæpè intenditur ob Acrimoniam, quam mora ferum contraxit majorem: quæque itidem Salinæ naturæ effe arguit Salivam. *Saliva ubi & unde ge-neretur. Ejus effe-cta.*

X. Ortum autem fuum debere nobis videtur hoc ferum Spirituùm Animalium reliquiis: His enim maximè Spirituofis, & ut Chymici loqui amant Mercurialibus in Cerebro per Alkoholifationem fummè depuratis, fegregatur cum Aqua fixius Sal, quæ duo ferum hoc conftituunt. Sed de Spirituum Generatione poftmodùm agemus fuo loco. *Serum unde oriatur.*

XI. Adjuvat hujus Chylificantis Fermenti operationem internus Ignis, ut panis Fermentatio nem externus. *Fermẽta-tionem adjuva-re ignẽ*

internum

Alimentum fermentatum per Pylorum ad intestina propelli.

XII. Fermentatum Alimentum per Pylorum in Intestina deponitur, motu Ventriculi peristaltico, à transversis ejus fibris perfecto, ac in vivis sectionibus non rarò ad oculum apparente.

CAPUT X & XI.

De Intestinis.

Intestinorum descriptio.

I. INtestina sunt Partes dissimilares fistulosæ, à Ventriculi Pyloro ad podicem usque per gyros productæ, mesenterio ac omento alligatæ, fermentati Alimenti Chylum ab alvi fæcibus in lacteas venas exprimentes, fœcesque per anum excludentes.

Esse partes dissimilares.

II. Dissimilares sunt Partes: Constant enim Membranâ triplici, extimâ à Peritonæo communi, ac duabus interioribus propriis, mediâ quidem carnosâ, fibrisque transversis donatâ, intimâ vero nervosâ, crustâ in tenuibus Intestinis præditâ.

Fistularum instar excavata.

III. Fistularum instar excavata sunt Intestina, præsertim tenuia, quia transmittere tantùm debebant fermentatam Alimentorum massam: Crassa autem cellulas acceperunt, ut retineant ad tempus alvi fœces.

Eorum divisio.

Et differentia.

IV. Propriè enim & verè in duplicia Intestina dividitur tota eorum Fistula: In tenuia scilicet, & crassa, plurimùm inter se differentia. Et 1. quidem meatûs sui amplitudine, quæ in tenuibus minor, in crassis major existit. 2. Ejusdem meatûs interiori æqualitate, quæ in tenuibus tantùm, quamque tollunt crassorum cellulæ. 3. Interiori crustâ, quæ in crassis nulla, in tenuibus autem spongiosa est, intimè eorum tunicæ adnata, coli instar aut panni, chylo ceu liquidiori fermentatorum Alimentorum parti transitum in lacteas venas concedens, crassiori, & fœculentæ denegans.

Intestina Tenuia.

V. Tenuia autem à Pyloro Ventriculi orta in crassa implantantur, eorumque Cavitatem transverso penè digito penetrant, quam eorum partem pro valvulâ habent; ne cum arctatur, detur ex crassis in tenuia refluxus.

Eorum longitudo, situs, & contextio.

VI. Hæc quia longissima sunt, quatuor scilicet, & triginta Palmorum, variè in Abdominis cavitate convolvuntur; & ne implicarentur, mesenterio per totum ductum communi membranæ connectuntur.

Intestina Crassa Eorū longitudo, situs, &c.

VII. Crassa verò ad Podicem usque protenduntur, decem ferè palmos longa; ad asservanda excrementa cellulis donata; in suo situ, quàm tenuia, magis firmata, ne, si libera forent, in unum locum facilè conglomerarentur, indurataque tum, & compacta excrementa damnum corpori crearent.

Appendix vermiformis.

VIII. Circa Tenuium in Crassa insertionem expotrigitur appendix ob similitudinem vermiformis dicta, cava, dubij usus.

Intestinorum Functio.

IX. Intestinorum Functio est, Chyli in lacteas venas expressio, fœcumque propulsio & expulsio.

Quomodo peragatur.

X. Id autem perficiunt Motu suo peristaltico per fibras suas transversas circulares; quibus sese contrahentibus angustatur intestinalis fistula, sicque contenta in ipsâ comprimuntur, ac propelluntur, quodque tenue, & liquidum, per tenuium intestinorum crustam in lacteas exprimitur, ac quasi colatur: unde & plurimæ in hæc inseruntur, paucissimæ in crassa.

Chyli à fæcibus separatio per Bilem.

XI. Promovet autem Chyli à fœcibus separationem Bilis ex suo folliculo in tenuia intestina, ubi gyros accipiunt, effusa, ac fermentatam Alimentorum massam fundens ac fluidam reddens.

Bilem non tantùm ad expulsionem intestina irritare.

XII. Neque enim probabile est Bilem tantùm in intestina excerni, ut ipsâ ad expulsionem irritet. Nam 1. in Naturali statu nulla sentitur ejus acrimonia ad irritationem necessaria 2. Præterquam quòd tum intestinorum motus semper inchoandus foret ab insertionis loco, sive ibi aliqua adhuc sive nulla contineretur Chyli portio; metus quoque 3. foret, ne inquinaretur Bile alimentum fermentatum, si modò talis, qualis describitur, Naturæ sit Bilis; quam cùm 4. in externis fundendi & liquandi vi pollere quotidiana nos doceat experientia, non sine ratione ipsi, quam tribuimus, facultas adscribi queat.

CAPUT XII.

De Mesenterio.

Mesenterij descriptio.

I. MEsenterium est Pars dissimilaris intestina colligans, vasaque ad ipsa delata fulciens.

Est pars Dissimilaris.

II. Dissimilaris Pars est: Constat enim duplici membranâ, pinguedine & glandulis.

Membranis intestina vincit.

III. Membranis Intestina vincit quasi & investit.

Pinguedine vasa fulcit.

IV. Pinguedine vasa fulcit, Nervos, Arterias, Venas vulgares & lacteas: unde in Macilentis brutis, ut canibus ibi tantùm pinguedine obsitum est mesenterium, ubi deferuntur vasa.

Pancreas Glandularum Mesenterij maxima.

V. Inter Mesenterij glandulas notabilis est, quæ omnium maxima in ejus centro reperitur, Pancreas Asellio dicta, in quam lacteæ venæ, de quibus suo loco, concurrunt.

Glandulas receptui humorum inservire.

VI. Inserviunt aliàs glandulæ, receptui humorum crassiorum, quos si attenuaverint, in Venas deponunt, ut aut Sanguini reliquo permisceantur iterum, ubi debellati, aut Sanguini tantùm confusi cum excrementis excludantur, ubi in Alimentum abire nequeunt: sin ipsos attenuare nequeant, eos tum coacervant; unde plurimi Chronici Morbi ortum ducunt.

CAPUT XIII.

De Pancreate.

Pancreatis descriptio: Utilitas.

I. PAncreas est Pars dissimilaris, glandulosa, mollis, foris rubea, intus albicans ad intestinum duodenum, venamque Portæ sita.

II. Glandulis constat tenui membranâ investitis, unde & eandem, quam reliquæ glandulæ, corpori præbet utilitatem: infarcitur in Cacochymicis non rarò humoribus crassis pravis.

CAPUT XIV.

De Epate.

Epatis descriptio.

I. EPar est pars Dissimilaris Sanguificationis officina,

Est pars Dissimilaris. II. Dissimilaris pars est; constat enim Venarum cavę & Portę, & fortè lactearum quoque Radicibus, Parenchymate, & membranâ.

Venæ Cavæ & Portæ quomodo per Epar porrigantur. III. Cavę & Portę propagines per universum Epar dispersę osculis suis & Anastomosibus coëunt præsertim circa medium, penetrat enim Cava Epatis gibbum seu convexam partem, Portę autem vena simam seu Concavam.

Ductus ex Venâ Portæ in Cavam, IV. Hîc non prætereundus insignis ex Portæ venâ in Cavam penetrans ductus; magni procul dubio in obstructo hepate usus,

Lactearum Truncum in venam portam inferi. V. Cùm de Lactearum Trunco certi adhuc habeatur nihil, probabile nobis videtur, si non semper in ipsum hepatis parenchyma penetret, saltem in Portæ inferi, cùm non semel & Asellio & nobis visi sint ejus surculi Chylo turgentes ad hepar usque delati.

Parenchyma Cavæ & Portæ radicibus circumfusum. VI. Circumfusum est his cavæ & portę Radicibus Sanguini concreto non absimile parenchyma rubicundum & molle.

Ejus Membrana. VII. Hoc investit Membrana tenuis, à Peritonæo orta.

Hepatis Functio Sanguificatio. VIII. Quæ in Hepate fit Functio Sanguificatio dicitur: Chyli scilicet per Lacteas venas affluentis in Sanguinem mutatio.

Quomodo peragatur. IX. Sanguificationem autem sequenti modo se habere judicamus: Chylus in Portæ venæ Radices effunditur, refluentique sanguini miscetur, cum ipso digeritur sicque in sanguinem abit.

Sanguinem in Liene plusquam perfici. X. Præcipuas autem hîc sanguini à Liene refluenti tribuimus; quem suo loco dicemus in liene circulari quasi, & plus quàm perfici: cujus adeò ope breviori temporis spatio in Sanguinem vertitur Chylus; solâ digestione, at longiore morâ in Sanguinem abiturus. Sic testatur Guidius de la Brosse, mutasse se sola digestione panem vinumque simul mista, primò in Materiam Chylo similem, albicantem, hinc Sanguinis instar rubentem, denique ad Carnis modum incrassatam. Sic in Essentiarum Chymicarum præparatione, solemus crudiori Materiæ perfectam essentiam miscere, simulque digerere, unde sæpè tantùm intra octiduum proficimus, quantùm vix bimestri spatio, citra illam mistionem proficeremus.

Bilem Sanguinem crassiorem, in portæ venam refluum, attenuare, & Sanguificationem promovere. XI. Cùm autem non tantùm à Liene, ubi ulteriùs elaborari Sanguinem diximus, sed & à reliquorum Abdominis Viscerum nutritione refluat in Portæ venam Sanguis; qui crassior existit, quàm ut commodè tenues Portæ Cavæque radices pervadere queat Bilis, fundendi, crassaque dissolvendi & liquandi vi Prædita, ex suo folliculo per innumeros surculos in portæ venæ radices, quas comitantur, affluit, quæ Sanguinem incrassatum attenuet, reddatque fluxilem; & fortè intimiorem Chyli & Sanguinis permistionem promoveat.

Hanc digestionem Parenchyma Hepatis promovere. XII. Adjuvat hanc digestionem Parenchyma Hepatis, in quod ut in M.B. immerguntur dictarum venarum radices.

Sanguinem ultimò in corde perfici. XIII. Vltimum tamen sui complementum in Corde accipere Sanguinem, ibique quasi destillari proximo dicemus libro.

CAPUT XV.

De Bilis Vesiculâ.

Vesiculæ Bilariæ descriptio. I. Vesica Bilaria est Pars dissimilaris, membranea, cava, pyriformis, cavæ Hepatis parti impressa, Bilem in se generatam continens, & partim in Intestina per meatum Bilarium ad fermentatæ Alimentorum massæ solutionem; partim in Hepat Portæque venæ Radices per infinitos surculos ad refluentis à partibus abdominis per venas Sanguinis crassioris attenuationem expellens.

Est pars dissimilaris. II. Dissimilaris Pars est: Constat enim Membranâ duplici, exteriore communi à Peritonæo, quâ scilicet extra hepar protuberat; interiore propriâ, crassiore, validâ, fibrosâ; unde & excernit Bilem.

Ejus cavitas varia. III. Cavitas ejus pro Bilis quantitate varia est.

Ejus Figura. IV. Figura ejus est Pyriformis; à fundo scilicet ampliore sensim in angustiam seu cervicem rugosam arctata.

Situs. V. Sita est in parte Hepatis simâ, quò suam commodiùs obiret functionem.

Functio Bilis generatio ex Sanguine. VI. Est autem Vesiculæ hujus Functio, Bilis generatio, quæ fieri videtur ex Sanguinis parte biliosiore Bili in ejus cavitate admixtâ, ibidemque in Bilem fermentatâ.

Eam habere Arterias. VII. Habet enim hæc Vesicula arterias, & ad sui Nutritionem, & ad Bilis generationem Sanguinem advehentes.

Et Nervulum. VIII. Habet eadem & Nervulum, in emaciatis magis conspicuum, & ad sensum, & ad motum expulsivum.

Bilis quomodo excernatur. IX. Excernit siquidem suam Bilem obliquo ductu in Bilarium inde dictum Meatum, partim in Intestina, partim in Hepar tendentem.

In intestinis quid producat. X. Quæ in Intestina propellitur Bilis Fermentatam Alimentorum Massam, ad faciliorem Chyli expressionem dissolvit.

Quid in Hepate. XI. Quæ verò in Hepar defertur, per infinitos surculos Portæ Radicibus insertos in easdem infunditur, Sanguinemque ab omnibus Abdominis partibus per Portæ venam redeuntem crassiorem attenuat, ut Cavæ Portæque angustas Radices pervadere queat, & fortè Chyli Sanguinisque promovet permistionem.

Rarus ad Ventriculum fluxus. XII. Rarus in Ventriculum fertur ex Bilario Meatu surculus, unde Bilis Vomitus sequitur.

CAPUT XVI.

De Liene.

Lienis descriptio. I. Lien est Pars dissimilaris, magnitudinis & Figuræ variæ, Sanguinem quodammodò plus quàm perficiens ad faciliorem Chyli in Sanguinem mutationem.

Est Pars dissimilaris. II. Dissimilaris Pars est: Constat enim pluri- mis arteriis, venisque, Parenchymate, & Membranâ.

Ejus Functio. III. Functionem Lienis statuimus Sanguinis in ejus vasis ulteriorem elaborationem, & Circulationem, unde plusquàm perficitur quasi Sanguis, quem per Arterias tantùm admittit, per

venas iterum emittit, etiam per malè descriptum à multis vas breve, quod à Ramo Splenico in lienem ventriculumque divaricato constitui nos docuit Autopsia.

Sanguinis Motus ad Lienem. IV. Motum autem Sanguinis ad Lienem per Arterias, à Liene verò per Venas esse, instituta in vivis ligatura abunde probat: Tum enim intumescunt Arteriæ à Corde; venæ verò à Liene versus ligaturam, quæ ultra ligaturam inaniuntur.

V. Atque hanc unam Ligaturam cæteras omnes de Lienis usu opiniones satis superque refutare arbitramur; in quibus proinde non est quòd ampliùs immoremur.

VI. Non frustrà in Liene elaborat ur sanguis, quem superiùs diximus promovere plurimùm chyli sanguificationem, non nisi longiori tempore absolvendam. Atque hoc sensu vera sunt, quæ pro Lienis sanguificatione adduci solent argumenta à Praxi desumta.

CAPUT XVII.

De Renibus.

Renum descriptio. Eorum Functio. I. Renes sunt Partes dissimilares, serum à sanguine segregantes.

II. Accipiunt autem per Emulgentes arterias sanguinem, quem à sero repurgatum, & à sui Nutritione residuum per venas, malè proinde emulgentes dictas, in cavam refundunt.

Seri colatio qui fiat. III. Colatur quasi hoc serum per Carunculas Renum parenchymati immersas in pelvim; quam constituunt Vreteres in Renum cavo sese expandentes.

CAPUT XVIII.

De Capsulis Atrabilariis.

Capsularum Atrabilariarum descriptio. I. Capsulæ Atrabilariæ sunt glandulæ binæ, variæ figuræ, cavæ, colore flavo fœdo, ad Cavæ venæ latera supra renes sitæ, vasis affixæ, sæpè vacuæ; ejusdem cum cæteris glandulis Vtilitatis.

CAPUT XIX.

De Vreteribus.

Vreterum descriptio. Esse Partes dissimilares. I. Vreteres sunt Partes dissimilares, fistulosæ, renibus, & Vesicæ insertæ, in hanc serum ab illis advehentes.

II. Dissimilares sunt partes; constant enim Membranâ duplici, externâ communi à peritonæo, internâ propriâ, renum pelvi, & vesicæ tunicæ interiori continuâ & simili.

Eorum Functio. III. Colatum in pelvim serum deferunt in Vesicam, cujus cavitatem antequam penetrant, inter tunicam ejus interiorem & excretivum Musculum ad transversi digiti longitudinem protenduntur. Vnde non datur Vrinæ regressus, Inseruntur autem in partem vesicæ posticam non procul à cervice.

CAPUT XX.

De Vesicâ Vrinariâ.

I. Vesica Vrinaria est Pars dissimilaris ad pubis ossa inter peritonæi duplicaturam sita, cava, urinæ receptaculum. *Vesicæ Vrinariæ descriptio.*

II. Dissimilaris pars est, Constat enim Membranâ duplici, exteriore à Peritonæo, interiore propriâ, quæ absente Vrinâ rugosa est: & duobus Musculis, altero excretivo totam vesicam Ambiente inter geminas ejus Membranas; altero sphinctere, collum ejus fibris suis circularibus amplectente. *Esse Pars dissimilaris.*

III. Vrinam ex allabente per Vreteres sero ortam continet hæc vesica, arctatâ per sphincterem ejus cervice: eamque voluntariè excernit per Excretivum inde dictum musculum cavitatem ipsius undique constringentem. *Ejus Functio.*

CAPUT XXI.

De Vasis Spermaticis Virilibus præparantibus.

I. Pro Vasis Spermaticis vulgò habentur duæ Venæ totidemque Arteriæ, Spermaticæ inde dictæ; ex Circulari tamen Sanguinis motu arteriis tantùm id muneris tribui potest, cùm venæ Sanguini referendo sint dicatæ, unde & plurimis donatæ sunt valvulis, Sanguinis motum testes versùs impedientibus. *Vasa Spermatica virilia præparantia quænam.*

II. Inferuntur hæc Vasa partim in testes, partim in Epididymidas, quò antequam perveniant sinuoso feruntur ductu, membranâ tenui firmata. *Eorum insertio.*

CAPUT XXII.

De Testibus.

I. Testes sunt Partes dissimilares, seminis generationi dicati. *Testium descriptio.*

II. Constant autem Substantiâ albâ, Spongiosâ membranæ validæ involutâ. *Substantia.*

III. Dubitari potest, an in ipsis Testibus generetur Semen an tantùm fermentum, quod in Epididymidas transmissum Sanguinem ibi mutet in semen. *An in iis Semen generetur.*

IV. Ab hoc Fermento pendet Virilitas, quo destituuntur Animalia castrata, quæ carnem proinde habent suaviorem, quæ in non castratis duritiem aliquam exhibet. *Vnde pendeat virilitas.*

CAPUT XXIII.

De Vasis deferentibus Ejaculatoriis, de Parastatis, Vesiculis Seminariis, & Prostatis.

I. Deferentia Vasa sunt Corpora alba, nervosa, teretia, fistulosa, serpentino ductu à Testibus ad Vesicæ cervicem delata, semen eò deferentia. *Vasorum deferentium descriptio.*

II. His continuæ sunt Parastatæ (Epididymides quoque dictæ) nec ab iis differunt, nisi in eo, quòd Serpentinus earum ductus magis sit confusus, & anfractibus implicatus, *Parastatæ quomodò ab iis differant.*

III.

Earum initium & terminus. III. Incipiunt ubi definunt vaſa præparantia dicta, quorum partem accipiunt, ac Teſtibus toto ſuo ductu adhærentes in deferentia vaſa terminantur.

Functio. IV. Accipiunt à teſtibus per communes fiſtulas exiles aut Semen, aut quod forſan non improbabile fermentum, cujus ope in Semen fermentatur ipſis Sanguis.

Veſiculæ ſeminariæ. V. Antequam Veſicæ cervicem attingant deferentia vaſa, in Veſiculas aliquot Seminarias dictas dilatantur, in quibus aſſervatur Semen.

In Proſtatis glandulis, humor. VI. Poſt conſtitutas has Veſiculas coëunt vaſa deferentia, & in Proſtatas deſinunt, Glandulas ad Penis radicem ſitas, quas humorem oleaginoſum tenuem continere volunt ad Vrethram illinendam voluptatemque in Coïtu excitandam, quem tamen humorem craſſiorem pro ſemine habent alij.

Capvt XXIV.

De Pene.

Penis deſcriptio. I. Penis eſt Pars diſſimilaris, oblonga, erigi apta, ſicque in coïtu tum voluptati, tum ſeminis ad Vteri orificium delationi inſerviens.

Quibus partibus conſtet. II. Conſtat autem partibus communibus, cuticula, cute, & carnoſo panniculo, propriis vero Vrethrâ, corporibus nervoſis, glande, muſculis & Vaſis.

Vrethræ quid. III. Vrethra eſt Canalis Membraneus à Veſicæ cervice ſub medio pene per glandem productus, ſemini & Vrinæ deferendis dicatus.

Penis Corpora nervoſa. IV. Corpora nervoſa duo ſunt, rotunda, oblonga, ſibi cohærentia, & penis corpus conſtituentia, ſub quibus fertur Vrethra, Subſtantiam habentia fungoſam, ut arterioſo Sanguine repleta turgere queant & extendi.

Arteriæ. V. Vnde & inſignes arterias acceperunt ab Hypogaſtricis.

Caput. VI. Penis caput glans dictum, Subſtantiâ conſtat, quam nervoſa corpora ſolidiore, eſtque figuræ turbinatæ.

Præputium. VII. Tegitur præputio, quod ex communibus partibus conſtitutum naturaliter à glande removeri poteſt, Iudæis reſecari ſolitum.

Ejus frænum. VIII. Hoc glandis inferiori parti ad ejus foramen connectitur per Vinculum, frænum dictum quod per totam penis inferiorem faciem ferè ad modum cicatricis ferri videtur.

Penis Muſculi. IX. Muſculorum duo paria accepit penis alterum ejus erectioni, alterum Vrethræ dilatationi præfectum.

Capvt XXV, XXVI & XXVII.

De Vaſis Præparantibus, deferentibus & Teſtibus Fœmineis.

Vaſorum præparantium ſœmineorum à virilibus differentia. I. Vaſa Fœminarum præparantia à Virilibus differunt ſitu, qui in fœminis intra abdomen tantùm eſt, cùm in Viris etiam in ſcrotum excurrat: unde & breviora ſunt in fœminis, in quibus inſeruntur partim in teſtes, partim in vas deferens, partim in Vteri cervicem exteriorem.

Fœminarum Teſtes. II. Teſtes, quàm Viris minores, in Abdominis cavitate ad Vteri latera reconditi ex pluribus quaſi glandulis & veſiculis conſtare videntur; ſeminique generationi, ut viriles inſerviunt.

Vaſa deferentia. III. Deferentia Vaſa teſtibus per Media tantùm vaſa & membranas connexa ſinuoſo ductu partim in uteri protuberantias laterales, cornua dictas, partim in cervicem feruntur exteriorem: unde & gravidis major in coïtu voluptas excitatur.

Capvt XXVIII & XXIX.

De Vtero.

Vteri deſcriptio. I. Vterus eſt pars Membranoſa, cava, hominis generationi dicatus locus.

Subſtantia. II. Subſtantia Vteri Membranoſa eſt, & graviditatis tempore in immenſum dilatabilis, ita tamen ut poſt partum naturalem ferè magnitudinem reſumat, quæ vix tranſverſos digitos duos in latitudine ſuperat, totidemque à fundo ad Cervicem.

Cavitas. III. Cavitatem exiguam habet, vix Amygdalam capientem; cujus Figura eam quodammodò refert trianguli ſpeciem, cujus recta quidem ſunt duo crura, tertium curvum.

Figura. Collum. Cervix. IV. Pyro compreſſo non malè aſſimilatur uteri Figura; à latiore enim fundo ſenſim deſinit in oblongum collum, ejuſdem cum Vtero ſubſtantiæ, & in exteriorem cervicem anguſto hians orificio.

Ejus Functio. V. Allicitur per hoc orificium ſemen virile in Vterum, in quo ſi fœmineo mixtum ſervetur, conceptio fit.

Vteri Functio. Fœtus ex utriuſque parentis ſemine. VI. Conceptionis enim & generationis locus Vterus eſt: Generatur autem & Formatur fœtus ex ſemine Vtriuſque parentis; nutritur Sanguine materno ab utero accepto.

Plurima uteri vaſa. VII. Plurima ideò data ſunt utero vaſa, quæ graviditatis tempore multùm augentur, poſt partum iterum minuuntur.

Capvt XXX.

De Vteri Collo exteriore.

Colli Vteri ſitus. Subſtantia. I. Collum Vteri exterius, penis vagina dictum, ſitum eſt inter Vterum & Pudendum, Subſtantiâ præditum Membraneâ, fungoſâ, rugoſâ.

Rugarum ejus utilitates. II. Faciunt rugæ tum ad Voluptatem, tum ad colli in partu explicationem.

Capvt XXXI, XXXII, XXXIII, XXXIV & XXXV.

De Pudendo Muliebri, & Partibus ibi contentis.

Muliebris Pudendi pili. I. In Muliebris pudendi examine occurrunt primo loco Pubis pili ad labia erumpentes.

Rima. Foſſa navicularis. II. Rima Magna exterior à labiis conſtituitur; quæ diducta foſſam navicularem manifeſtant; quin & cum alis minores formant rimas, utrinque unam.

Monticuli Veneris. III. Labiorum extuberantiæ Veneris dicuntur Monticuli.

IV.

Nimphæ. IV. Alæ, quæ & Nymphæ vocantur ex interiore labiorum ſuperficie criſtæ galli inſtar efferuntur, & in ſuperiori Vulvæ parte coëunt ad Clitorida.

Clitoris. V. Eſt autem Clitoris proceſſus virili peni quoad conformationem non abſimilis: quin non rarò ex petulanti contrectatione plurimùm excreſcit, ut eâ abuti poſſint Mulieres, & aliquando ad Colli anſerini magnitudinem obſervata eſt.

Cervicis exterioris Orificium. Caruncula Myrtiformes. Virginitas. Hymen. VI. Poſt hæc ſequitur ipſum Cervicis exterioris orificium, cui quatuor appoſitæ ſunt carunculæ, Myrtiformes dictæ, in Virginibus carnosâ membranâ vinctæ, relictâ in ſui medio exiguâ hiaturâ.

VII. Atque in his partibus cum Pinæo, Riolano, aliiſque Virginitatem collocamus: & fruſtrà alia in exteriore Vteri cervice quæritur à quibuſdam Membrana Hymen, quæ poſt veſicæ in hanc Vteri inſertionem ſita ſit: adde quòd non in Vteri collum, ſed foſſam magnam inſeritur Veſicæ cervix, uteri colli orificio ſuperior, in quam reclinatur ut plurimùm Caruncularum myrtiformium maxima, quæ cæteris ex partu ad tempus obliteratis, ſola ferè remanet integra.

Caruncularum myrtiformium Vtilitas. VIII. Faciunt autem hæ carunculæ, & ad teſtandam puellarum Virginitatem, & ad excitandam in coitu voluptatem majorem: Atque ob hiaturæ hujus anguſtiam comitatur ferè primum coïtum dolor, & Sanguinis profluvium.

Capvt XXXVI.

De Membranis Fœtum involventibus.

I. DVæ tantùm humanum Fœtum involvunt, & continent Membranæ, Amnios & Chorion; quæ & ſecundina dicuntur. *Membrana Fœtum involventes.*

II. Amnios immediatè fœtum cingit, multumque humoris continet; cui innatat fœtus. *Amnios.*

III. Chorion exterior eſt, & Vteri fundo connexa per carneam maſſam, Vteri placenta & hepar dictam, Sanguinis ad fœtum amandandi elaborationi dicatam. *Chorion.*

Capvt XXXVII.

De Vaſis Vmbilicalibus.

I. CVm Membranis ſuis & Vtero communicationem habet fœtus per Vmbilicalia dicta vaſa, Venam unam, Arterias duas, & Vrachum. *Vaſa Vmbilicalia.*

II. Per venam ex Vtero in fœtûs hepar ad Nutritionem, & augmentum, allabitur maternus Sanguis. *Vena.*

III. Per arterias defertur in fœtûs membranas arterioſus Sanguis ab ipſo fœtu, unde ligatæ hæ arteriæ pulſant verſus fœtum, non verſus Membranas. *Arteriæ.*

IV. Vrachum pro ligamento Veſicæ habemus, non pro meatu excernendæ Vrinæ dicato. *Vrachus.*

Finis Libri Primi.

LIBER II.

DE MEDIA CAVITATE.

Capvt I.

De Mammis.

Mammarum in fœminis Vtilitas. I. CVm erectæ incedant Fœminæ, in Hypogaſtrio, aut reliquo abdomine impedimẽto fuiſſent Mammæ, quas ad commodam lactationem in pectore ſitas habent, ut ſcilicet Maternis ulnis admoveretur Mammis infans.

Subſtantia. II. Subſtantia Mammarum glanduloſa eſt vi Sanguinem in lac convertendi prædita.

Papilla. III. Exſurgit è Mammarum medio papilla, fungoſa ſubſtantia, exquiſiti ſenſûs, aliquot pertuſa foraminibus, per quæ exugitur lac, & exſtillat.

Capvt II.

De Muſculis Intercoſtalibus.

I. INtercoſtalium muſculorum externi à Coſtarum ſuperiorum partibus inferioribus orti in partes inferiorum ſuperiores inſeruntur obliquè antrorſùm delati. *Intercoſtalium Muſculorum externorum inſertio.*

II. Hi dum contrahuntur inferiorum coſtarum partem Sterno vicinam ad ſuperiorum remotiorem ſurſùm & retrorſùm trahunt, ſicque Thoracis elevationem promovent, & amplitudinem, adeóque inſpirationem. *Vſus.*

III. Interni ab inferiorum coſtarum parte ſuperiori orti ſuperiorum inferiori implantantur, fibris itidem obliquè antrorſùm præcedentibus, ut ita cum externorum fibris Chiaſmum efficiant. *Internorum inſertio.*

IV. Hi dum agunt, partem coſtarum ſuperiorem, ſterno viciniorem ad inferiorum remotiorem trahunt deorſùm & retrorſùm, ſicque juvant pectoris detractionem, & anguſtiam, adeóque exſpirationem. *Vſus.*

CAPUT III.

De Diaphragmate.

Diaphragmatis descriptio.

I. Diaphragma musculus est Tenuis, in medio Nerveus Circuli modo expansus, costisque implantatus; Thoracis Cavitatem convexâ, Abdominis vero concavâ suâ facie spectans, eorumque viscera ab invicem segregans, inspirationi & exclusioni contentorum in Abdomine inserviens.

Ejus Usus.

II. Dum agit, & contrahitur planus fit, vergitque deorsùm centrum ejus nerveum, unde & Thoracis cavitas amplior fit, & Abdominis viscera deorsùm urgentur.

CAPUT V.

De Pericardio.

Pericardij descriptio.

I. Pericardium Membrana densa est, Cor capsæ modo continens, & humorem Glutinosum ad superficiei Cordis humectationem.

CAPUT XI. & VII.

De Corde.

Cordis descriptio.

I. Cor est Pars dissimilaris perfectum in suis Ventriculis Sanguinem in Universum corpus sui constrictione dispensans.

Cordis partes.

II. Ad utilem hanc Functionem exercendam data Cordi vasa, sanguini afferendo, & efferendo; Auriculæ eidem infundendo; Ventriculi excipiendo, musculosa verò caro effundendo dicata; quin ne irritus foret hic conatus, si per eandem viam emitteretur, per quam fuerat admissus sanguis, appositæ sunt valorum Orificiis Membranulæ, valvulæ dictæ.

Ventriculi Bini.

III. Binos accepit hominis Cor Ventriculos, ut binâ quasi destillatione, majori proinde elaboratione sanguis evaderet perfectior.

Septum.

IV. Distinguit in dextrum & sinistrum hos ventriculos medium septum neutiquam pervium, sed ejusdem cùm reliquo corde substantiæ.

Sanguinis ad Cor Motus. Auricula dextra.

V. Sanguinem in hepate genitum, & ab universo corpore redeuntem cordi advehit Vena Cava, in dextram ejus auriculam hians, & in eam sanguinem suum exonerans; unde & ubi auriculæ committitur carnosas accepit fibras, quibus mediantibus contentum in se sanguinem in auriculam protrudit motu constrictionis non raro ad oculum in vivis sectionibus apparente.

VI. Auricula hæc dextra sanguine plurimùm distenta, eundem in dextrum cordis ventriculum deponit, dum sese undique coarctat, fibrarum suarum musculosarum beneficio.

Sanguinis è Corde ad Pulmonem Motus.

VII. Protrusus in Ventriculum Sanguis, ab interno Cordis igne rarefit, inque majorem attollitur molem; unde expansis ab ipso Cordis Parietibus dilatatur Ventriculi cavitas: dum autem magis magisque rarescit Sanguis, estque molesta nimia Parietum distensio; insurgit & Fibrarum suarum musculosarum contractione, adeóque cavitatis ventriculi constrictione, exitum spontè quærentem Sanguinem in Pulmonalem arteriam Cor protrudit.

Orificij clausura per valvulas tricuspidales.

VIII. Hoc dum fit, membranei circuli cavæ orificio circumtensi, & in tricuspides valvulas abeuntis, fibræ columnarum musculosarum, quibus insertæ sunt, tractum sequentes; dictas valvulas tendunt, orificiumque ita claudunt, ut sanguini non detur regressus.

Cor esse Musculosum.

IX. Nec est, quod quis miretur, tribui cordi motum musculosum, cùm reverà ex musculis pluribus constituatur, ut continuata ad plures septimanas ejus coctura unumquemque docere potest.

Membranulæ semilunares.

X. Quò minùs autem is, qui in pulmones propulsus est è cordis ventriculo dextro sanguis, in eundem relabatur, appositæ sunt arteriæ orificio tres membranulæ semilunares, marsupiolorum instar, quæ à recurrente in arteriæ constrictione sanguine distentæ, ne in ventriculum refluat, prohibent.

Sanguinis Motus per pulmones.

XI. Hujus sanguinis parte aliquâ nutritur pulmo, maxima in pulmonalem venam, malè venosam dictam arteriam, penetrat, atque aëre per asperam arteriam in inspiratione attracto alterata, & tanquam per refrigeratorium destillata, in sinistram cordis deducitur auriculam.

Ad sinistrum Cordis Ventriculum. Et rursùm ex eo.

XII. Hoc suum onus in Sinistrum Ventriculum deponit hæc auricula.

XIII. Atque non minùs quàm in dextro rarescit in sinistro cordis ventriculo sanguis, ejusque distendendo Parietes ad sui excretionem cor excitat, quod ut jam dictum insurgens, ac sese contrahens eum in aortam excludit arteriam tribus valvulis itidem munitam, sicque pulmonibus exceptis in universum distribuit corpus.

Orificij clausura per valvulas mitrales.

XIV. Interim clauditur pulmonalis Venæ Orificium, valvulis binis mitralibus, circumtensum ipsi membraneum circulum, à quo oriuntur detrahentibus.

XV. Harum Valvularum Crassior & longior ea est, quæ utriusque vasis orificia sibi contigua disterminat.

Auricularum, Ventriculorumque Motus variari pro variâ interni cordis ignis constitutione.

XVI. Atque ita se mutuò excipiunt Auricularum Ventriculorumque Motus, quamdiu scilicet Vegetus est Cordis internus ignis, qui ubi languet minúsque potens est admissum sanguinem rarefacere; sæpius se in Ventriculos exonerant auriculæ, antequam semel ad expulsionem insurgat cor, cujus parietes manifestè tunc temporis cernuntur ab immisso sanguine expandi, præsertim in anguillâ.

Ventriculorum dilatatio & constrictio unde fiant.

XVII. Fit ergò Cordis Ventriculorum dilatatio, à sanguine in ipsos ex auriculis presso, & sui rarefactione aut copiâ parietes expandente; Constrictio verò à musculosâ cordis substantiâ ob distensionis fibrarum molestiam insurgente, seseque contrahente.

Sanguinis motus circularis.

XVIII. Quemadmodùm in Pulmones amandati sanguinis pars minima in eorum abit nutricatum, maxima ad Cor revertitur, sic & qui in magnam arteriam in reliquum corpus propellitur sanguis ad ipsum per venas refluit, qui Circularis vocatur sanguinis motus.

XIX. Ut motus sanguinis circularis aliud nihil sit, quàm sanguinis à corde per arterias in universum corpus fluxus, ac inde per venas ad Cor refluxus, isque continuus.

Sanguinem à Corde per Arterias moveri.

XX. Non tantùm contineri, sed & moveri per arterias sanguinem à corde, licèt nullus fortè negaverit, una tamen comprobari arteriæ ligaturâ potest:

potest: Vbicumque enim eam instituas, comperies turgere arteriam plurimùm citra ligaturam & fortiùs pulsare, quin inflicto vulnere sanguinem vi erumpere: sub ligaturâ autem nec tumor, nec pulsus, nec violenta sanguinis percipietur eruptio.

XXI. Sic si venam quocunque ligaveris loco, videbis eam citra ligaturam cavam & cor versùs detumescere, vixque aliquid ex apertâ emitti sanguinis, nisi id quod inter dictam & proximam continetur valvulam, aut ex arteriâ per anastomosin communicari potest: Vltra ligaturam contrà intumescet plurimùm Vena, & tendetur, & sanguis ex sectâ effluet copiosè: certo argumento ferri Cor versùs in Venis Sanguinem, cui rei etiam suffragatur valvularum in venis cavitas cor spectans.

Et quidem reciprocè per venas.

XXII. Continuum autem esse reciprocum hunc per arterias venasque sanguinis motum, vel inde patet, quòd exiguo temporis spatio ex aperto alterutro vase tota sanguinis massa effundatur.

Ejus Motûs per Arterias causa.

XXIII. Movetur per Arterias Sanguis & earum & cordis constrictione: dum autem constringitur cor & propellit Sanguinem, dilatantur arteriæ, & mox iterum constringuntur, idque per fibras suas transversas.

Vt & per Venas.

XXIV. Sic & per transversas Venarum fibras cor versùs promovetur Sanguis, qui in iis continetur.

Anastomoses.

XXV. Ex Arteriis in Venas penetrat Sanguis per Anastomoses, in variis locis Anatomico diligenti reperiendas.

Pulsus quando fiat.

XXVI. Pulsus denique in Arteriarum sentitur diastole & Cordis systole, dum scilicet erectus ejus mucro pectus ferit.

CAPUT VIII.

De Vasorum Cordis Fœtûs Vnione.

Vasa Cordis fœtûs cum Venâ cavâ & arteriâ magnâ unita.

I. Cum in Fœtu, dum Materno concluditur Vtero, liber non fit Pulmonum, nec Sanguinis per ejus vasa motus, ipsa cum cavâ Venâ & magnâ Arteriâ uniit Natura.

Quomodò Vena Pulmonalis sit unita cum cavâ.

II. Et Pulmonalem quidem venam, cum cavâ per foramen ovale, per quod ex cavâ in pulmonalem transit Sanguis, in magnam arteriam defferendus. Vnde & apposita huic foramini Membranula, in pulmonali venâ sita, Sanguinem in eam admittens, regressum impediens.

Quomodò Arteria magna cum Pulmonali.

III. Magnæ autem & Pulmonalis Arteriæ Vnio per canalem est Arteriosum, quem ideò putamus factum, ut ex pulmonali arteriâ bona Sanguinis portio in aortam feratur, minúsque in Pulmones propellatur.

Vniones has aliquando remanere, utplurimùm coalescere.

IV. Remanent aliquando in Adultis hæ Vniones, posterior præsertim, utplurimùm tamen sensim coalescunt, cùm nulla amplius earum post partum sit necessitas.

CAPUT IX & X.

De Pulmonibus.

Pulmonis descriptio. Partes.

I. Pulmo est pars dissimilaris, præcipuum respirationis organum.

II. Constat autem ex Tracheâ arteriâ, per quam inspiratur exspiraturque, & parenchymate Spongioso, in quo hæret aliquandiu Aër.

Trachea.

III. Constituunt Tracheam Cartilagines annulares, quà OEsophagum spectant Membranosæ, intermediis ligamentis connexæ, unde per earum fistulam patet semper Aëri ingressus & egressus.

Parenchyma.

IV. Hujus Tracheæ ut & Pulmonalis Venæ, arteriæque ramis intertexitur Pulmonum parenchyma, uti dictum, spongiosum, tenui Membranâ vestitum, & in lobos divisum.

Functio Respiratio

V. Functio Pulmonis respiratio est, duabus constans partibus inspiratione & exspiratione.

Inspiratio

VI. Inspiratio est Aëris externi per Os, naresue in pulmonem attractio.

Exspiratio

VII. Exspiratio verò est attracti Aëris per vias easdem expulsio.

Aër quomodò in pulmones attrahatur

VIII. Attrahitur Aër amplificatâ Thoracis cavitate, tum ob ejus à suis Musculis elevationem, tum ob diaphragmatis depressionem, quorum motum sequitur Pulmo, proprio destitutus.

Quomodò expellatur.

IX. Expellitur contrà arctatâ eâdem pectoris cavitate, tum ob ejus relaxationem, detractionemve à musculis Abdominis rectis, tum iti dem ob Diaphragmatis relaxationem, aut Abdominis musculorum compressionem sursùm adactionem: unde constricto Pulmone exspirat Aër.

Cur aër inspiretur.

X. Inspiratur autem Aër, ut Sanguis in dextro Cordis Ventriculo elaboratus & in Pulmonalem arteriam destillatus, tanquam in refrigeratorio denuò condensetur, & ad mox sequuturam in sinistro cordis Ventriculo destillationem præparetur.

Cur exspiratur.

XI. Hoc ubi præstitit Aër, exspiratur, ut novus denuò inspiretur, sic in distillatione per refrigeratorium, ubi eousque incaluit Aqua, ut vapores à materiâ elevatos ampliùs condensare nequeat, effundenda, & nova affundenda.

XII. Atque hæc primaria est inspirati Aëris Vtilitas, cui accedit secundaria Vocis scilicet formatio, quæ cùm alium præterea requirat apparatum, de eâ plura addere supersedemus.

Finis Libri Secundi.

LIBER

LIBER III.

DE SVPREMA CAVITATE.

CAPVT I.

De Pilis.

[P]ilorum descriptio. I. Pili sunt partes similares, tenues, longæ, quadrangulares, porosæ.

[E]sse corporis partes. II. Partes sunt, quia ex Semine generantur; inde pulli ex solo albumine generati plumis vestiuntur.

[N]utriri sanguine. III. Nutriuntur Sanguine, qui in Polonicâ Plicâ ex resectis stillat: sic in pullorum plumis reperitur Sanguis.

[C]utim transire. IV. Cutim transeunt, & in Carnosâ, adiposâve firmantur Membranâ.

[E]orum utilitates. V. Partes Substratas adversùs Aëris inclementiam tuentur suntque homini Ornamento.

CAPVT II, III, IV, V & VI.

De Cerebro & Cerebello, eorumque Membranis, &c.

[C]erebri descriptio. I. Cerebrum est Pars dissimilaris, Animalium Spirituum officina.

Ejus partes. II. Constat autem præter Membranas, quibus vestitur; vasa, ex quibus Sanguinem accipit; & Glandulas in quas excrementa deponit; propriâ substantiâ albicante, friabili.

Meninges. III. Membranas accipit duas, Meninges dictas, crassiorem alteram, & exteriorem, Calvariæ proximam; tenuiorem alteram & interiorem, substantiam ejus immediatè amplexantem.

Ejus divisio in Cerebellum & Cerebrum, per membranam crassam. IV. Per crassam membranam dividitur in partem posteriorem minorem, Cerebellum dictam; & anteriorem, Cerebrum absolutè vocatam; quæ per eandem falcis modo antrorsùm protensam, in dextram sinistramque dividitur partem.

Per tenuem in anfractus, & laminas. V. Per tenuem Membranam in Anfractus dispergitur exterior Cerebri Substantia; in laminas totum ferè cerebellum.

Per quæ vasa sanguinem accipiat. VI. Ex Carotidibus arteriis non tantùm anfractuosam, sed & intimam substantiam penetrantibus, & in sinus abeuntibus sanguinem à corde accipit Cerebrum; ut à Cervicalibus, in lamellas retium modò dispersis, & in quartum sinum desinentibus, Cerebellum.

Sanguinem ex finibus ad cor refluere. VII. Delatus in sinus sanguis jugulares venas petit, & ad Cor refluit.

Excrementorū ex Animalium Spirituū generatione separatorum motus. VIII. In Animalium Spirituum generatione separata excrementa, partim in Pinealem, plexusque Choroidis glandulas, absorbentur, partim in Ventriculis cumulata, sensim per infundibulum ad pituitariam glandulam defluunt, unde pars tenuior in Palatum destillans in salivam mutatur, crassior in Naribus hærens Mucum constituit.

Catarrhorum materia. IX. Excrementa hæc si nimiâ copiâ generentur, Catarrhis variis materiam præbent.

Cerebri quomodò fit forma tum. X. Ipsa Cerebri Substantia exteriùs, uti dictum, anfractuosa, à binis spinalis medullæ radicibus educitur, ac retrorsùm extrorsúmque expansa, hinc demissa circa easdem contorquetur, & utrimque falcatæ figuræ Ventriculum format, qui in medio concurrentes inter dictas radices tertium constituunt, sub testium natiumque ponte ad quartum penetrantem.

Animalis Spiritus quomodo fiat. XI. Cerebellum enim cum coëuntibus in scriptorium calamum spinalis medullæ radicibus cavitatem format seu quartum Ventriculum.

XII. Rectificatur quasi & ab omni phlegmate separatur per cerebri cerebellique substantiam pars sanguinis spirituosissima, Animalis Spiritus dicta; modo non ita diverso illi, quo Vini Spiritus per spongiam oleo imbutam destillatus, in alcohol abit.

Ejus Usus. XIII. Inservit Animalis Spiritus per Nervos in Universum corpus delatus, & objectis per sensus percipiendis, & motui per fibras perficiendo.

CAPVT VIII.

De Oculis.

Visus sens. sensuum primarius. Ejus Organum Oculus. I. Inter Externos sensus primas facilè tenet Visus, vel ob admirandum organi sui, Oculi scilicet fabricam, magnumque constituentium eum partium apparatum.

Ejus partes. II. Neque enim tantùm partibus ad Visionem absolutè facientibus donatus est oculus, sed & iis quæ eam reddunt faciliorem & ampliorem.

Musculi. III. Ad plurium rerum Visionem faciunt Musculi, Oculum quaquaversùm contorquentes, in homine sex, recti quatuor, attollens, deprimens, adducens & abducens, obliqui duo, internus & externus.

Cilia & Palpebræ. IV. Facilitant visionem cum ciliis palpebræ, nimiam arcentes lucem, & vim ejus infringentes.

Tunicæ & Humores. V. Præcipuæ Oculi partes sunt Tunicæ quinque & humores tres.

Tunica cornea. VI. Tunicarum harum, ut de adnatâ & innominatâ nihil dicam, extima in parte anteriore perspicua, indeque cornea dicta, posteriore opaca est & dura, à crassâ nervi optici meninge ortum ducens, Oculi globum format, & humores continet præsertim Aqueum.

Ejus Usus. VII. Hæc ubi perspicua esse incipit, aliquantùm extuberat, & speciebus à se refractis ingressum concedit, & transitum.

Uvea. VIII. Eam sequitur Uvea, à tenui optici nervi meninge orta, ubique Corneæ per filamenta annexa, nisi ubi perspicua fit, ibi enim ab eâ secedens, introrsùm fertur, & Iridem constituit; hinc foramen pupillam dictum relinquens, & duplicata in posteriora retorquetur, tandemque in

Cryſtallini humoris circumferentiam ciliares mittit proceſſus.

Pupilla. IX. Coguntur in pupillâ admiſſæ per Corneam ſpecies, nimiúmque arcetur lumen, in quo anguſtatur, in tenebris contrà ampliatur: Anguſtatur item in Viſione diſtinctâ, ampliatur in confusâ.

Proceſſus ciliares. X. Novas in Oculi fundo faciunt ciliares proceſſus tenebras, ne ab admiſsâ per pupillam luce obliteretur, quæ in retinâ fit objectorum pictura.

Retiformis. XI. Quæ Tertia eſt oculi Tunica, à ſimilitudine retiformis dicta, orta à Medullosâ nervi optici ſubſtantiâ, intra uveam ad ciliares proceſſus uſque expanſa.

Quare præcipuũ viſionis organon. XII. Siſtuntur in hac ſpecies, ſpecierumque pictura: unde & meritò pro præcipuo viſionis habetur organo.

Tunicæ Cryſtallina, & Vitrea. XIII. Quæ reliquæ ſunt Tunicæ humoribus determinatis Cryſtallino, & Vitreo, quos inveſtiunt, propriæ ſunt; & inde Cryſtallina Vitreaque dictæ.

Humores. XIV. Humores omnes perſpicui ſunt, variæ tamen perſpicuitatis, unde & tranſmittendis, variéque infringendis ſpeciebus dicati.

Aqueus, Vitreus, Cryſtallinus. XV. In anteriori oculi parte Aqueus eſt, in poſticâ Vitreus, quos cum ciliaribus proceſſibus ab invicem diſtinguit Cryſtallinus, formâ lenticulari, anteriùs magis depreſsâ.

Aqueus non habere Tunicam propriam. XVI. Aqueus propriam non habet Tunicam, nec conſiſtentiam; unde læsâ corneâ ſtatim exſtillat, in junioribus tamen ſubinde regeneratur.

Finis Libri Tertii.

APPENDIX

De Venis Lacteis.

Venas eſſe Lacteas. I. Diximus Superiùs deferri ex Inteſtinis in Hepar Chylum per Venas Lacteas, quas exiſtere demonſtrat Autopſia.

In eas Chylum ab inteſtinis ferri, non ab Hepate. II. Fertur in eas Chylus ab Inteſtinis, expreſſus; non autem ab Hepate, ipſiſve attractus: Ligatæ enim detumeſcunt quidem Hepar versùs, at intumeſcunt quoque versùs Inteſtina, quod non fieret ſi ab Hepate in eas alliceretur Chylus, interruptâ per ligaturam Communione.

Nec ab ipſis venis. III. Sed nec ab ipſis Venis attrahitur, cùm alicubi tractionis ſuæ fundamentum habere deberent & principium, ſive illud Hepar ſtatuas, mediamve Meſenterii Glandulam, quod itidem evertit ligatura.

Chyli in iis motus. IV. Admiſſus in Lacteas Chylus periſtaltico earum motu ad hepar protruditur.

V. Qui ne ad Inteſtina refluat faciunt, quæ in ipſis plurimæ ſunt, Valvulæ cavitate ſuâ hepar ſpectantes.

VI. Cùm autem earum officium ſit non aſſervare, ſed rectâ in hepar Chylum deferre, idque ſui perficiant coarctatione; mirum non eſt, ſi, ubi munus ſuum exequutæ ſunt, arctatæ maneant ſub fibrillarum in mediâ pinguedine latitantium, & quaſi tranſparentium ſpecie; Unde & poſt mortem eas, in non nimis pinguibus demonſtrare haud difficile.

Cur poſt mortem non facile demonſtrentur. VII. Quin hinc ſubitæ diſparitionis, pleroſque adhucdum torquentis cauſa reddi hæc queat: majori ſcilicet opus eſſe in Inteſtinis laxis ad Chyli ab excrementis expreſſionem vi, quàm in tenſis naturaliter hiſce venis ad ejuſdem in hepar propulſionem. Unde etiam poſt mortem quamdiu ſcilicet calent adhuc Chylo turgentia Inteſtina, tamdiu enim in has venas exprimunt, quas in cane tribus poſt mortem horis ante duos menſes reperimus Chylo aliquantùm, & poſt ligaturam magis turgentes, vidimus aliquot Inteſtina ſerpentino ductu perreptantes, etiam non ligatas Chylo remanſiſſe turgidas, quod frigori acceptum refero, Venarum harumce tenuium vim citiùs opprimenti, quàm Inteſtinorum.

FINIS.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE SYLVII,

In Illustri Lugduno-Batavâ Academiâ Medicinæ Practicæ Professionem auspicaturi

ORATIO INAUGURALIS, DE HOMINIS COGNITIONE,

Habita XV Kalend. Octobris Anni à Christo nato cIↄ Iↄclviii.

Magnifice Domine Rector.

Nobilissimi, Amplissimique inclytæ hujus Academiæ Curatores.

Spectatissimi, Prudentissimique Florentissimæ hujus Leidensis Reip. Prætor, Consules, Iudices, Senatores, quique ipsis estis à Consiliis & Secretis.

Professores Celeberrimi, Collegæ Venerandi.

Ecclesiastæ Reverendi.

Doctores, Artiumque Magistri Eruditissimi.

Viri, quoquot adestis, Honorati, Doctissimique.

Generosa denique, Lectissimaque studiosæ Iuventutis Corona, spes Patriæ maxima.

Socratem Naturalis sciẽtiæ investigationem deseruisse, & Morali se dedisse.

SOcratem, Atheniensem Philosophum, dicere solitum narrant, se hoc unum scire, se nihil scire. Absit, ut tantum virum ex arrogantia id dixisse suspicer, qui ex conscientiâ id ab ipso prolatum censeo. Utique hunc ipsum Naturæ abdita scrutatum quidem tradunt, ad ea tamen aditum, si non omnino præclusum, certè arduum & perdifficilem animadvertentem, hinc de prospero successu diffidentem ac desperantem (requisitam interim ad scientias comparandas in humanâ mente dispositionem, ingenuam scilicet imbecillitatis nativæ agnitionem, atque imprimis dissimulatæ à plerisque, utut omnibus communis ignorantiæ detectionem ac perceptionem apprimè necessariam, egregiâ illâ & ob summum candorem laudatissimâ confessione cunctis præmonstrantem) naturalis scientiæ investigationem ulteriorem deseruisse, & morali Philosophiæ adornandæ se totum dedisse, tantoque & sibi, & aliis in eâ profectus fecisse, ut inter primarios ævi sui Philosophos merito suo numeraretur.

Optandum equidem, foret, hominem hunc inanis gloriæ & sui contemptorem, atque in primo ad scientias gradu jam constitutum, sed & consistentem, animo fortiori & constantiori occurrentibus in naturalium rerum perquisitione difficultatibus obviam ivisse; iisque superatis viam nobis ad illius arcana feliciter à se tritam patefecisse, nec tantùm in moralem, sed & naturalem hominis cognitionem penitissimè nos deduxisse.

Quoniam autem nobis per ipsum non licet tam esse beatis aliunde petendum; quod ab ipso factum desideramus frustrà.

Naturalis sciẽtiæ investigatio difficilis.

Desudarunt quidem ante & post ipsum in hoc opere Philosophi quamplures, quamvis successu & laude impares, pro laudabili tamen conatu laudandi omnes.

Et magni momenti.

Enimverò se-ipsum, hominem, undique nosse, omnium hominum interest; ergò & nostrâ: Quapropter si quas de hominis cognitione animo volvo, foveoque cogitationes, inaugurali hâc oratione comprehensas paucis persequar, rem & nobis omnibus, hominibus, & augustissimo hoc templo Academico, & expectatione vestrâ haud indignam me facturum existimavi.

Hominis dignitas.

Quid enim hominibus dignum magis perpendi potest, ipso eodem homine, Creaturarum omnium complemento, mundique majoris compendio, & microcosmo, quodque rei caput est, ad Dei Creatoris sui imaginem, atque similitudinem creato?

Quid venerabili hoc loco dignum magis proferri potest, ipso eodem homine, qui parte sui meliore hîc & formatur, & informatur?

Quid denique expectatione vestrâ, (hominem quippe in hominibus corpore, menteque non rarò captis liberandis, & integræ valetudini, ut sit mens sana in corpore sano, restituendis penè tritum audituri confluxistis) dignum magis enarrabo ipso eodem homine, Medicinæ, Artium reginæ subjecto?

Homo Medicinæ subiectum Cognitionis Organa, & obiecta.

Hominem dico sensibus præditum & ratione, quorum adminiculo & se novit, & cæteras creaturas; quinimò se transcendens ad Creatoris insuper notitiam evehitur; in quâ, utpote summo bono figitur tandem, & conquiescit anima humana.

Sui ipsius cognitio via ad felicitatem

Utique ad felicitatem quæ duceret, viam esse sui ipsius cognitionem, jam olim ipsis Ethnicis, ex Oraculo Delphico innotuisse perhibent. Equidem omnia quodammodò novit, qui se ritè novit; nam ne se quidem novit, qui cætera ignorat; adeò concatenata est, & indissolubilis tum sui-ipsius, tum aliarum rerum omnium cognitio.

De quâ nostrâ, nostrique cognitione pro more

 solenni,

solenni, cui & me morem gerere æquum, facturus impræsentiarum verba, audebo vestrâ benevolentiâ fretus rem mihi novam tentare, & publicè loqui. Quòd autem minùs compta, ornataque sit mea dissertatio, non tam culpam à Vobis deprecabor, Auditores, quàm veniam optimo jure exposcam. Neque enim me profiteor Oratorem, ast Philosophum & Medicum; cui inter medias ægrotorum querelas, & ejulatus per annos complures animam trahenti non licuit esse verborum ad amussim dispositorum, sententiarumque in quadrum redactarum indagatori curioso, quin potiùs auxiliorum levamen ipsis & sanationem allaturorum investigatori strenuo.

Pugnandum etenim fuit cum infestissimis humani generis hostibus, morbis; qui verborum lenociniis nec capi se patiuntur, nec abigi; verùm medicamentis potentibus, utut barbarè nonnunquam præscriptis. Curati sermonis delicias & illecebras parùm curat, solicitè qui curat ægros. Mihi ergò practico, & Praxin Medicam docturo vitio verti nolim sermonem minùs elegantem, dummodò dilucidum, atque perspicuum, Sed ad rem.

Sui ipsius cognitio res ardua. Nosse nos-ipsos jubemur omnes. Atqui hîc Rhodus, hîc saltus. Neque enim facilis, quin summè ardua res est, se-ipsum nosse. Non desperandum tamen mox de successu, aut cedendum occurrentibus difficultatibus, verùm iis audentiùs obluctandum: quam ob rem postquam in magnis vel voluisse sat est, tentabo & ego hoc vadum, an fortè detur emergere.

Mentis nostræ in rebus cognoscendis processus. Quandoquidem, quod uni duntaxat omnium parenti, Adamo, contigit, non creemur viri, sed nascamur infantes; nec mox ab ortu ingenio valeamus, judicioque: nam hæc quoniam in cæteris infantibus observamus imbecilla, eadem similiter in nobis infirma fuisse opinamur; nec quid primum, quidve secundum, & sic deinceps mox à nativitate nobis obvenerit cognoscendum, quave methodo in singulorum cognitione progressa fuerit in tenero corpusculo anima nostra satis constet; mentis nostræ in cognoscendis rebus processum diligentiùs jam viri facti pervestigantes, sequenti ferè methodo totum hoc negotium, meo saltem arbitratu, absolvi comperiemus.

Omnis cognitionis initium à Sensibus. Quicquid in sensus externos, à quibus omnis cognitionis nostræ initium naturaliter fieri tam mihi certum est, quàm quòd certissimum; unde etiam ab antiquis Philosophis sancitum verissimè, Nihil in Intellectu, quòd non priùs fuerit in sensu: *Notio prima, & prima mentis operatio* Quicquid, inquam, in externos sensus quosvis incurrit, id omne cognoscendum proponitur animæ, quæ munere suo fungens, admissumq; sensus organo objectum apprehendens, ac perpendens, ideam ipsius & notionem format, confusam, distinctiorem ve, prout operi suo minùs, magisve attentus est animus. Quam *notionem*, & *primam*, & *primâ mentis operatione* formatam, & rem, uti in se est atque primo illo intuitu dijudicata est, repræsentantem vocant Dialectici.

Secunda mentis operatio. Ubi autem plures à se formatas, coacervatasque in memoriâ Idæas & notiones primas inter se confert humana mens, easque in quibusdam sibi similes, in aliis verò circumstantiis dissimiles observat & notat; mox *secundâ sui operatione* novas sibi *Notio secunda duplex.* fabricat *notiones*, easque duplices, utrasque *secundas* dictas: illas in quibus primæ conveniunt; has, per quas à se invicem differunt. Illas, infimas quidem, & primis proximas, *speciei*; superiores autem & à primis remotiores, *generis*; has denique *differentiæ*, tum specificæ, tum genericæ nomine vulgò insignitas. Pluribus quippe abstractionum gradibus progreditur in illa secundarum suarum notionum formatione humanus intellectus.

Quæ notionum multitudo, & varietas admirationem primùm, mox & varietatis omnis rationes & causas veras sciendi desiderium in homine parit. *Scientiæ desiderium à notionum multitudine & varietate. Ratiocinatio.* Unde scientiæ illius cupiditate excitata mens, & ad *tertiam suam operationem*, *Ratiocinationem*, se accingens, notiones nuper & olim à se formatas recolit, singulasque accuratiùs expendendo, & inter se comparando, in quo diversitas illa imprimis *Quid peragat.* consistat, scrutatur, & tandem in qualitatibus sensilibus, tam cuivis sensui propriis, calore puta, colore, sapore, odore, sono, duritie & cæteris; quàm pluribus sensibus communibus, numero, magnitudine, figurâ, motu & similibus diversitatem omnem reperiri animadvertit, atque post multas cogitationes perplexas & discursus, sequentes elicit conclusiones, &

Multum esse materiæ. Et quidem sibi dissimilis. 1. Quidem, Materiæ multum esse, unde tot & tanta constituuntur objecta.

2. Non esse sibi ubique similem materiam illam, ex quâ tam dissimilia constant objecta, sed dissimilem; adeóque plura, eaque inter se differentia esse sensibilium rerum omnium primordia.

Rerum primordia esse finita. 3. Cùm finita sint, non infinita, utut plurima, objecta sensibilia, eorundem primordia itidem finita esse, non infinita; certo proinde numero & definita in se, & definienda, determinandaque à nobis.

De iis diversæ sententiæ. Ubi ob neglectas magno mortalium damno accuratæ methodi leges in diversas sententias, hinc sectas itum est à Veteribus & Recentioribus Philosophis; plerisque ex opinionis suæ novitate, & probabilitate magis, quàm probatione famam præ cæteris majorem aucupantibus; de suorum autem decretorum veritate parùm sæpè solicitis.

Rerum Naturalium Principia Mathematicè more demonstranda. Quamvis proinde optabile foret, quæstionem hanc, quæ tot turbas & tenebras in Academiis excitavit & olim, & nunc, prout rei necessitas & dignitas exigere videtur, elucidari, pertractarique, & *naturalium rerum principia vera, eorumque numerum certum & qualitates legitimas* viâ, methodoque Mathematicis familiari demonstrari; illi tamen diutiùs immorari nec locus, nec tempus, nec instituti præsentis ratio nunc sinunt. Est etenim majoris res hæc moliminis, quàm ut paucis absolvi queat; nec tamen ingratam diligentibus Naturæ scrutatoribus rem me fecisse puto, quòd hîc, quam post longum, fastidiique plenum laborem judicavi unicam, certissimam, tutissimamque; & ad naturæ arcana rectà ducentem viam, digito commonstravi.

Mutationes hominis primariæ. Dum autem non tantùm in aliis hominibus observat, sed & in se-ipso plurimas, diversissimasque mutationes experitur homo, in sequentibus tamen, utpote primariis, singulisque hominibus communibus magis hæret, admiraturque imprimis corporis sui generationem ex tam vili & exili semine; membrorum deinde omnium & singulorum in utero materno conformationem & perfectionem nunquam satis perceptam, lauda-

laudatamve; mox post partum prodigiosum, ambientis aëris inspirationem & expirationem reciprocam, continuamque; ut & cibi, potusque assumptionem sustentando corpori tam necessariam; hancque consequentem excrementorum per vias varias expulsionem spontaneam, voluntariamve; motum itidem plerarumque corporis partium aut naturalem, aut animalem; vigilias insuper,& ipsas alternatim excipientem somnum; loquelam denique, & animi motiones varias ad amorem, odium, iram, misericordiam, & cæteras.

Ex earũ consideratione ejus perturbatio. Hæc cùm admirabundus seriò perpendit homo, vehementer in suis turbatur cogitationibus, & tantùm non obstupescit; ubi scilicet, quod aliis accidere meminit & fortè vidit, idem sibi quoque imminere prævidet, & mox futurum præsentit, ut videlicet omnia hæc unà cum vitâ brevi cessent, nihilque aliud à morte præter corruptionem & putrefactionem corpus suum maneat.

Hominis mens sive Anima. Ex quâ tamen perturbatione, tanquam veterno excitatus, & in præcipuâ hàc humani generis metamorphosi expendendâ, examinandâque diutinè occupatus homo, aliquid in ejus ortu & generatione corpori suo accessisse judicat, quod in ejusdem interitu recedat denuò, quodque durante vitâ omnibus illis recensitis præsideat mutationibus, illasque regat & gubernet.

Atqui hoc ipsum est, quod animam vocamus, & mentem; utique partem hominis primariam; quæ,cùm in externos non incurrat sensus, insensibilis convincitur,soloque adeò intellectu perceptibilis,quam & spiritualem dicimus.

Dei cognitio. Sed nec hîc hæret homo, quin potiùs & suæ, & cæterorum hominum existentiæ initium cum vitâ observans, finemque in morte expectans, nec rerum finitarum in infinitum deductionem possibilem animadvertens, sistitur tandem in primo aliquo, adeòque æterno rerum omnium itidem insensibili, sed & infinito principio & authore Deo, uno,vero,bono;à quo creaturæ omnes & esse suum habent:& benè esse.

Scientia & Intelligentia quid, & quî differant. Quemadmodùm autem sensibilium objectorum cognitio, *scientia* dicitur, sic insensibilium & spiritualium notitia vocatur *intelligentia*; utpote quæ sensus fugientia & transcendentia solâ usurpantur ratione, & statuminantur ratiocinatione, utut ad ipsa cognoscenda processurus intellectus cogitationum suarum initium ab ipsis faciat sensibus, objectisque sensibilibus.

Rerũ cognitione lætatur, mortis recordatione tristatur homo. In memoratâ sensibilium & insensibilium rerum cognitione per continuatam ratiocinationem gradatim deductâ lætatur quidem homo, gaudetque;mox tamen caducæ suæ vitæ, mortisque adstantis recordatus, miseræ suæ sortis vices & miratur,& dolet.

Et eam suâ culpâ sibi impendere fatetur. Dum autem in Deo Opt.Max.cur concessæ suo corpori per animam vitæ invideat, causam cominisci potest homo nullam;suâ culpâ mortem sibi impendere, invitus licet,concludit, confitetur, & conqueritur.

Hominem profectò Deo, Creatori suo & Domino cultum eo nomine, obsequiumque debere quis non videt? In alterutro si deliquerit,pœnam ipsum necessariò manere quis non capit; si peccatum igitur est, uti reverà peccatum est ab homine, ex Dei favore ipsum excidisse, & mortem ipsi pœnam impositam esse, quis non agnoscit & tristatur? Mortem, inquam, non spiritualem dumtaxat in hominis à Deo rejectione & repudiatione consistentem; sed & naturalem, spiritualis imaginem, in corporis, animæque dissolutione conspicuam. *Tã spiritualem, quam naturalem.*

Enimverò hominis in hac miseriarum valle peregrinantis sortem & fortunam si perpenderis accuratiùs, tergeminam ipsum vitam ibi vivere,mortemque obire posse comperies,naturalem,civilem & spiritualem. *Hominis Vita & Mors triplex.* Naturalis autem vita tamdiu durat, quamdiu perdurat & permanet in corpore anima humana; cujus è corpore excessum excipit mors, relicto non tam corpore, quàm cadavere. *Naturalis.* Civilem itidem vitam agere dicitur homo, quamdiu ipsi cum civibus suis benè est, versaturque in eorundem benevolentiâ; quando autem ipse tanquam privatæ, publicæve pacis, tranquillitatisque perturbator contemptui exponitur,ipsique libero cæterorum civium commercio & consortio, quandoque etiam, ne pejus nunc dicam, aquâ & igni interdicitur, habetur tunc pro civiliter mortuo. *Civilis.* Spiritualem denique vitam vivit homo, quamdiu Creatorem suum piè colens mandatisque ipsius auscultans & obsecundans, Dei sui gratiâ fruitur, gaudetque; ubi autem impius factus & Deo inobediens eâdem privatur censendus venit spiritualiter mortuus. *Spiritualis.*

In cujus triplicis vitæ, mortisque naturam & rationes ne ulteriùs, quàm nunc par est, abduci me patiar,multa paucis complectar verbis.

Naturalis vita & mors unde pendeant. Ergò in naturali vitâ tamdiu corpori junctam restare hominis animam observamus, quamdiu innatum Cordi calidum ardere deprehenditur;cujus extinctionem animæ è corpore egressum, id est, mortem sequi videmus. Equidem accensæ lampadi haud absimilis est naturalis hominis vita,vitæve causa naturalis proxima; nam quemadmodùm justæ quantitatis & qualitatis oleo alitur in aëre libero flamma; suffocatur autem eadem in aëre concluso;vel obruitur ab olei nimiâ copiâ;vel languescit ex ejusdem penuriâ; vel hebetatur ab ejusdem impuritate:Ita planè sustentatur innatum calidum à sanguine debitâ quantitate,qualitateque in cor influente,recreaturque reciprocâ aëris inspiratione & expiratione; extinguitur autem intermissâ respirati aëris reciprocatione; vel opprimitur sanguine nimis copiosè in cor influente, ibique hærente; vel perit ex sanguinis defectu; vel retunditur à sanguine in pabulum ineptum depravato. *Vitæ cùm Lãpade comparatio.*

A quâ morte naturali nullus est observatus unquam naturalis ad vitam regressus. *A naturali morte ad vitã nullus regressus.*

In civili autem vitâ tandiu perseverat quivis homo, quamdiu tanquam justus & æquus ab aliis hominibus benè audit secundùm varias, quæ præter odiosa fortunæ bonorum discrimina cuique homini cum aliis hominibus intercedunt necessitudines. *Civilis vita & mors in quibus cõsistant.* Quarum prima quidem & intima est inter conjuges; huic proxima & naturalis inter parentes & liberos, hinc & consanguinitate propinquos; voluntaria inter amicos,coacta inter dominos & servos; concessa inter senatum & populum; libera denique inter cæteros ejusdem loci, aut regionis, orbisve universi habitatores: Ex terrenis proinde bonis suum cuique tribuere; debitumque insuper solvere homo tenetur & conjugi

amorem; & parentibus pietatem; & liberis charitatem; & consanguineis benevolentiam; & amicis fidelitatem; & dominis obsequium; & servis mansuetudinem; & senatui observantiam; & populo benignitatem; & cuivis alii homini comitatem. Utique ad civilem vitam feliciter absolvendam unica hæc est, & recta via; à quâ quò quis aberraverit longiùs, eò citiùs putandus civiliter mortuus & infelix.

A civili morte ad vitam quomodò fiat regressus.

A civili hâc morte ad vitam reditus est iis, qui factâ vitiorum in virtutes emendatione in gratiam redeunt cum illis, quos priùs offenderant, & à quibus tanquam infames proscripti fuerunt.

Quamdiu in spirituali vitâ permanserit homo, & unde in Mortem inciderit. Christus Hominũ redemptor.

In spirituali denique vitâ tamdiu permansit homo, quamdiu Deo confisus ejusdem obtemperavit imperio; quamprimùm autem calumniatori auscultans Diabolo, Dei mandata, minasque transgressione suâ conculcavit, mox in mortem incidit spiritualem, excidítque cum posteris ex Divinâ benignitate.

Quoniam autem Deum, Creatorem suum, eumque infinitum per se-ipsum, creaturam finitam, pacare non potuit homo; facta est pro incomprehensibili atque inexplicabili clementiâ & misericordiâ, quâ miseratus est humanam miseriam Deus, peccati humani expiatio in promissum Patribus Messiam, Immanuelem, Christum Jesum, qui dedit se-ipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & morte suâ nos reconciliaret Deo: cujus gratiâ salutiferâ erudimur, ut abnegatâ impietate & mundanis cupiditatibus in præsenti seculo ad conservandam, naturalem quidem vitam, temperanter; civilem autem, justè; Spiritualem denique, piè vivamus.

Pietatis, Justitiæ, & Temperantiæ cognitionẽ etiam ad Philosophum pertinere.

Quamvis autem Pietatis, ad Spiritualem vitam nos ducentis, latifundia ex professo peragrare sit Theologorum; Iustitiæ verò, ad civilem vitam aditum nobis parantis, penetralia reserare Iuris-Consultorum; Temperantiæ denique, naturalem vitam tuentis, recessus pandere Medicorum: quis tamen in crimen vertet Philosopho, rerum omnium cognitionem, & cognoscendi modum adumbraturo, si hæc delibaverit?

Earũ respectu tres esse in triplici vita Disciplinas practicas, Theologiam, Iurisprudentiam, & Medicinam.

A quo nec hoc prætereundum, præter binas nuper memoratas Theoreticas, objectorum suorum veritatem spectantes, *scientiam* & *intelligentiam*; hîc ternas prodire Disciplinas practicas, *Sapientiam*, *Prudentiam* & *Artem*, sub totidem facultatum superiorum, *Theologiæ*, *Iuris-prudentiæ*, & *Medicinæ* moderamine, in descriptâ modò triplici vitâ, *Spirituali*, *Civili*, & *Naturali*, per totidem virtutes, *Pietatem*, *Iustitiam* & *Temperantiam*, utilitatem homini afferentes & beatitudinem.

Medicina Artium omnium Regina.

Ne quis tamen miretur nimis, aut ægrè ferat Medicinæ submitti à me hîc Artem, imò Artes omnes; quarum Reginam nuncupavi superiùs Medicinam; videndum jure ne hoc factum à me, an injuria.

Ad naturalem vitã victu & amictu opus esse.

Ad naturalem vitam, quam à Medicinâ regi extra omnem positum puto controversiam; ad naturalem, inquam, vitam conservandam homini & victu opus esse, & amictu nemo nescit. Et victu quidem ad sanguinem, qui continuò consumitur, reparandum; amictu verò ad ambientis humanum corpus Aëris, Aquæ, aliarumque rerum omnium forinsecùs occurrentium injurias propulsandas.

Artes victum parãtes, Agriculturam, Molarẽ, Pistoriã, Coquinariã & similes Medicinæ subesse.

Victus cibo, potuque constans, & ex vegetabilibus, animalibusque imprimis petitus, non crudus semper assumitur, sed præparatus, & alendo cõrpori aptior arte factus: quæ artificiosa victûs præparatio, tàm in primâ vegetabilium culturâ, collectione & asservatione, quàm ultimo eorundẽ, ut & animalium apparatu consistens, cùm Medicinæ subsit regimini, non video quo jure Artes illis famulantes, Agriculturа, Molaris, Pistoria, Coquinaria, & similes subducere se queant ejusdem Medicinæ gubernationi.

Victo Artes amictum parãtes, Textoriã, Tonsoriã, Sartoriã, Coriariã, Sutoriã, Fabrilem, &c.

Ad amictum verò non tantùm vestes, & tegumenta referuntur, sed & ipsæ domus tam publicæ, quàm privatæ, & quæ earum species peculiaris sunt, naves; ut & ignis, ad externum frigus arcendum adhibitus. Quis exinde non prospicit, & perspicit talia concinnanda vestimenta, talia usurpanda tegumenta, tales construendas domos, tales fabricandas naves, tales accendendos ignes, & si quæ sunt alia, quæ humanum corpus adversus omnia forinsecùs ipsi obvenientia damna sartum tectum & integrum servare queant & tutari? quod determinare cùm proprium sit Medicinæ munus, sequitur ejusdem imperio hactenus subjici Artes omnes prædictis auxiliis parandis dicatas, Textoriam, Tonsoriam, Sartoriam, Coriariam, Sutoriam, Fabrilem, Figulinam, Lignariam, Architectonicam, & nescio quas non.

Veritatẽ imperfectè tantùm cognosci.

Veritatem ergò quærimus in rebus per disciplinas theoreticas, & utilitatem per practicas: sed invenimusne? Meo certè calculo, non nisi imperfectè. Neque enim de Spiritualibus duntaxat rebus, verùm de sensibilibus quoque verè dictum puto à Gentium Apostolo, cognoscere nos nunc ex parte, ac cernere tantùm per speculum, & per ænigma: quam ob rem præter mortem, ignorantiam quoque peccati suspicor stipendium; & omninò futurum arbitror, ut ad nullius rei notitiam perfectam perveniamus unquam in hoc mundo; quamvis non dubitem posse nos indies adhuc proficere, & cognitionem nostram qualemcunque ulteriùs provehere. Tentandum proinde, ut labore indefesso augescat & amplificetur gradatim notitia, decrescat autem & imminuatur ignorantia nostra: cujus causâ gementes viri magni, & Socratem æmulantes exclamare non erubuerunt, Quantum est, quod nescimus! prospicientes scilicet longè plura esse, quæ nescirent, præ pauculis iis, quæ scirent, quæque & obscurè, & confusè, & imperfectè duntaxat scirent.

Cognitio gradatim augenda.

Cognitionem remoratur ejusdem præsumptio; promovet ignorantiæ nostræ agnitio.

Ne pudeat ergò nos summorum virorum exemplo nostram itidem agnoscere, testarique ignorantiam: quin simul cavendo vitemus istorum culpam, qui immodici sui æstimatores aliis, ut & quandoque sibi ipsis se omnia, pleraque saltem scire persuadere conantur. De quibus vetus verbum est, Ad scientiam pervenissent multi, ni ad ipsam se jam pervenisse putassent. Remoratur certè cognitionem nostram ejusdem præsumptio, quemadmodùm eandem promovet genuina ignorantiæ nostræ agnitio.

Virtutes excellentiores in nobis esse imperfectas.

Imperfecta igitur cùm sit nostra cognitio elucentne saltem in nobis virtutes excellentiores? Nihil minus. Quotusquisque etenim hominum invenitur, qui sit per sapientiam suam tam pius, ut se Deum toto corde, proximum autem uti se-ipsum diligere gloriari queat, audeatve?

Quo-

Quotuſquiſque mortalium reperitur prudentiâ ſuâ tam juſtus,qui unicuique ſuum tribuat, debitumque perſolvat,nulli unquam deprehenſus injurioſus?

Quotuſquiſque arte ſuâ, marteque ſuo tam factus temperans,qui in cibo,potuve,in ſomno, vigiliiſve,in corporis,animive motibus, aut cæteris rebus non-naturalibus dictis modum non excedens ſanitati ſuæ,vitæque occultas non ſtruat,paretque quotidie inſidias?Nullus omninò.

Hæc autem ſi communis eſt mortalium omnium fortuna,quid de meo tandem in conquiſitâ rerum cognitione profectu ſentiendum?quid ex inſtantibus meis laboribus boni expectabit ſtudioſa juventus?

Quo fine ad profeſſionem Medicam acceſſerit Auctor.

Utique homo cùm ſim,humani à me nihil alienum puto. Ignorare autem, hinc & erudiri velle & humanum judicavi modò,& nunc mihi aſcribo, utpote non minùs tenuitatis meæ probè mihi conſcius,quàm vera, utiliaque cognoſcendi, & his fruendi deſiderio flagrans.Neque enim ſcientiæ ullius opinione vanâ turgidus & inflatus, aut præ aliis doctus ut videar, habearve hûc me ſum paſſus allici;verùm ut pro concreditorum mihi ſupernè à luminum Patre donorum modulo Medicinæ Tyrones in acquirendâ naturaliūm rerum notitiâ juvem,ipſoſque docendo diſcam ipſus, doctiorque cum ipſis indies fiam,ſed & ipſos præeundo,& iis, quæ laborioſâ plurium annorum exercitatione ægris utilia,ut & noxia contigit obſervare, fideliter informando pro virili parte in Medicos formem egregios,atque ſic & ipſis, & per ipſos aliis quoque ſim utilis,& Reipublicæ.

In quibus meis conatibus dum propitium experiar Numen, habeamque diligentiæ meæ mille teſtes conſcientiam, & conſcium Deum, abunde à me officio meo ſatisfactum putabo;quod ſi prætereà probis probentur mea ſtudia,id lucro apponam; moroſos enim non morabor cenſores, quibus ut ſua duntaxat placent, ſic aliena diſplicent omnia.

Ut autem de ſuſcipiendorum à me laborum ratione iis,quorum id ſcire maximè intereſt,aliquantò pleniùs conſtet, totum hoc meum negotium breviter & ſummatim comprehendam.

Medici nomen quis mereatur.

Medici nomen,meo ſaltem judicio, non meretur,qui non omnes corporis,animique nervos intendit,ut & in quo naturalis hominis vita,ſanitaſque conſiſtant;& à quibus pendeant, conſerventurque;& a quibus labefactentur, deſtruanturque; & quibus mediis,modiſque deſtructio illa prævenири & impediri,ſanitaſque deperdita in integrum reſtitui queat,quantum per noſtram infirmitatem unicuique datum eſt,perfectiſſimè cognoſcat. In his ergò omnibus ut ritè inſtruantur Diſcipuli, allaborabo gnaviter & ſeriò.

In quo conſiſtat vita naturalis.

Dixi quidem modò in animæ, corporiſque conjunctione conſiſtere;& ab innati calidi in corde conſervatione pendere;& ab ejuſdem extinctione deſtrui naturalem hominis vitam.Sed dixi tantùm. Hoc antequam cum ſanitatis,& morborum natura, cauſis & annexis ſufficienter & clarè probetur & demonſtretur;quid non priùs adhuc veniet movendum?

Calidum innatum eſſe in corde, & in ſingulas partes influere.

In illum utique finem oſtendendum erunt, & reverà in humano corde reperiri calidum innatum;& illud tandiu ibidem hærere ac permanere, adde & in ſingulas partes cum Sanguine per Arterias influere,quandiu & liberum Aërem reſpirat homo,& laudabilis in cor affluit Sanguis; qui in emiſſus è corde,conſumptique locum ex aſſumpto & in variis corporis partibus variè elaborato, ſuiſque recrementis multifariis repurgato alimento novus generatur,& cum reliquo in ipſius circulatione & refluxu commiſcetur.

Sanguinem conſumi & regenerari.

Oſtendendum prætereà qualem in partibus ſingulis ſubeat alimentum mutationem; quibuſque viis ab unâ parte deferatur ad aliam,antequam in cor ipſum transferatur.

Oſtendendum inſuper quali vi præditæ ſint partes ſingulæ,ut diverſiſſimas alimenti alterandi, vehendi,ſecernendi mutationes abſolvant.

Oſtendendum denique, quoties infringitur innati calidi vis,aut læduntur plures, paucioreſve viſcerum functiones,& à quâ causâ oriatur; & in quâ parte primariò reſideat, & quibus auxiliis emendari debeat quodvis malum, dummodò ſit emendabile.

Hæc omnia dum mente voluto, Auditores, dicendorum,agendorumque & copiâ obruor,& varietate confundor. Quis enim unquam ex imminentibus hiſce vertici noſtro difficultatibus ſe potis extricare, qui non exactam univerſi corporis, ſingularumque in ipſo partium acquiſiverit cognitionem,multiplici tum cadaverum humanorũ,tum brutorum diſſectione comparandam? Quis hiſce labyrintheis ſe liberabit anfractibus, qui non ſolidâ naturalium mutationum omnium ſit imbutus ſcientiâ, Herculeo duntaxat labore adipiſcendâ? Quis laureâ dignus Apollinari, præter eum, qui ſingula ſingulis accommodare doctus ſubactum acquiſiverit longo rerum uſu judicium?

Ad corporis fabricam ritè cognoſcendam adhuc admodum multa deſiderari.

Quamvis autem & veterum diligentiâ plurima, eaque egregia de humani corporis fabricâ proſtent monimenta;& Recentiorum,ſuperioris præſertim & hujus ævi,Anatomicorum ſolertiâ novis, utilibuſque inventis locupletata ſit,quam habemus de corpore notitia; adeò ut ampla per ipſos plerarumque partium functionibus illuſtrandis adaperta ſit janua:Illis tamen ad optatum cognitionis faſtigium perducendis admodùm multa deſiderantur adhuc,in quibus enucleandis deſudant etiam nunc benè multi,quorum feraciſſima videtur hæc ætas, ingenioſiſſimi & accuratiſſimi Anatomici; quos omnes mihi tam notos,quam ignotos ad utiliſſimum, ſumméque neceſſarium Medicinæ perficiendæ ſtudium ferventiùs promovendum; & inventum quodcunque ſuum publici juris faciendum hîc publicè hortor;me namque & doctrinæ ſuæ habebunt æſtimatorem æquum, & laudum præconem ingenuum.

Nec non in naturalium rerum cognitione.

Quamvis rurſus in naturalium rerum cognitione eruendâ laborarint & olim & nunc quamplurimi ſubtiliſſimi Philoſophi,nemo tamen ipſorum, quod ſciam, principia ſibi probata probavit unquam aliis ita,ut illorum cogeret aſſenſum, atque illos demonſtrationis ſuæ evidentiâ in ſuam pelliceret ſententiam:quam ob rem etiam novæ indies exurgunt & enaſcuntur Phyſicorum ſectæ; pleriſque alienas opiniones ſolicitè magis & ſolidè deſtruentibus & infirmantibus, quàm proprias adſtruentibus,confirmantibuſve.

Ut & in Medicinâ.

Quamvis denique in morbis dignoſcendis, eorundem naturâ & cauſis veris indagandis, affectâ parte determinandâ,curandi methodo certâ conſtituendâ,remediiſque efficacibus & ſingularibus

 adinve-

adinveniendis, atque his omnibus literis consignandis & posteritati transmittendis, nonnulli sæculis omnibus operam impenderint multam, ideóque laudabilem; nemo tamen hactenus tam felix extitit, innotuitque Medicus, qui veras occurrentium quotidie affectuum omnium rationes expiscari potuerit, aut omnes à se curatos viderit ægros: quinimò satis magnus morborum pro insanabilibus vulgò habitorum circumfertur numerus; licet subinde talium tam ab ipsis Medicis diligentioribus, quàm ab empiricis & plebejis quoque curatorum occurrant exempla; argumento certo, & remansisse cognitionem nostram valdè imperfectam, & perfici eandem indies: Retardatur tamen & hactenus ejusdem perfectio, quia plerique illi curandi modi rariores & novi, auxiliaque selectiora, non sine magno Reip. detrimento, cum suis ferè pereunt & sepeliuntur Authoribus. Cujus insignis noxæ causas si perquiras, non postremam esse comperies extinctam penè in hominum animis Charitatem succedentibus in ejus locum post Superbiam & Avaritiam Odio & Invidiâ, hujusque pedissequâ Maledicentiâ: Nam Viri gnari, gnavique & de Rep. benè merentes, Superiorum tamen favore non rarò destituti, Malevolorum autem calumniis indignè atque malitiosè exerciti, dilaceratique, ac pro suis in populum beneficiis malignè & injuriosè excepti tractatique (ô tempora! ô mores!) ingrati proinde mortalium animi pertæsi, patiuntur facilè sua secum propter indignos inhumari & obliterari dona, multis aliàs, post ipsorum etiam obitum, futura utilia, si videlicet Mecænates fautoresque offenderent & cordatos, & potentes; si gratificatione quâdam ipsorum in publicum merita compensarentur; si languescens ubique virtus debitis excitata præmiis recrearetur?

Remedia variora cum Authoribus perire. Et quare

Sed redeo ad propositum, nam de nævis ævi nostri ampliùs conqueri quid juvabit.

Postquam igitur tam infirma sunt etiam nunc & invalida Medicinæ fulcra, totque remoræ ulteriorem ejusdem impediunt perfectionem, Medicinæ medicinam si quis expostcat à me Medico, sequentem propono.

Ingenio sit acuto & perspicaci; judicio solido & acri; memoriâ perampla & fideli; laboris patientissimus multiplicis & molesti; vitæque non brevis, sed longæ quisquis ad sperabile perfectionis culmen Medicinam perducere volet.

Dotes requisitæ in eo, qui Medicinam perficere volet.

Ingenio, inquam, acuto & perspicaci; quò Naturæ abdita perscrutari, ac in penitiores ipsius recessus mentis acumine penetrare, eandemque quodammodò perspicere queat.

Ingenium acutum & perspicax.

Iudicio solido & acri; quò certum, firmumque de singulis excogitatis, inventis, observatis, conclusis ferre queat arbitrium. Ne, sicubi fuerit hallucinatum, quæsita, latensque veritas non tam recludatur, quàm magis, magisque recondatur & occultetur: Uno namque duntaxat supposito, concessove absurdo, multa mox sequi videmus absurda.

Iudicium solidum & acre.

Memoria perampla & fideli; quò & veterum, & recentiorum monimenta lectione, auditioneve, quandoque visione quoque comparata, & quævis alia proprio labore conficta, compertave in promptu habere queat, quoties illa exactiùs examinari, aut cum antiquis, novisve inventis & observatis conferri confert.

Memoria perampla & fidelis.

Laboris patientissimus multiplicis & molesti; quò tam multa, tam diversa, tam abstrusa, & legere, & audire, & videre, & comminisci, & experiri, & coacervare, & conferre, & dijudicare, & ad usum revocare queat.

Patientiâ laboris multiplicis & molesti.

Vitæ denique non brevis, sed longæ, imò longissimæ; quò omnia illa per compendium à me enumerata colligere, invenire, examinare, censere, atque imprimis innumera penè in rerum naturalium mutationibus, & hominum, brutorumque sectionibus, & ægrotorum curationibus experimenta necessaria facere queat.

Vita longissima.

Verumenimverò *vitæ summa brevis spes nos vetat inchoar longas*: adde quòd nusquam in uno homine conjuncta & copulata reperiantur recensita mox à me dona omnia. Ne quis tamen ideò Medicinæ despondeat perfectionem, postquam immensus quidem, ac tantùm non infinitus labor, incassum tentandus, quia non exantlandus ab uno, suscipi, ferri & tandem absolvi cum usurâ potest collectâ & sociatâ in unum plurium hominum industriâ & operâ.

Has dotes in uno non reperiri, sed in multis simul.

Affulget ergò una nobis adhuc perficiendæ (quæ ad omnes homines spectat) Medicinæ spes, si videlicet Principum populi authoritate & munificentiâ cônquirantur & convocentur aliquot Viri eruditi, variis quidem animi, corporisque dotibus inter se differentes singuli, in veritatis autem & Reip. amore unanimes & concordes cuncti; qui sepositis quibusvis præoccupatæ mentis, partiumque studii remoris noxiis, & conculcatâ inani captiunculis alios irretiendi & superandi gloriola, omnia Veterum, Recentiorumque de rebus naturalibus & medicis scripta, ut & omnia à se ipsis perquisita, excogitata & observata ad veritatis trutinam *Rationem* & *Experientiam* revocantes & pensantes, solidam, concatenatamque construant naturalium rerum scientiam; accuratam adornent humani corporis fabricæ historiam; describant exactè sanitatis & ægritudinum naturam & causas; subjungant denique citò, tutò & jucundè ipsis medendi Artem numeris omnibus absolutam.

Perficiendæ Medicinæ spes unica convocatio Virorum Eruditorum.

Allaboravi quidem non semel, ut aliquot in celeberrimo illo totius Europæ Emporio, Amstelodamo, exquirerem & excitarem Medicos & ingenio excellentes, & judicio eminentes, & memoria valentes, & laboris patientes, qui tum veritatis amore, tum publici, privatique commodi studio tam laudabilem, tamque omnibus utilem futurum laborem mecum tentarent; quò & nostrum de Rep. benè merendi animum cunctis testaremur, & alios ad similia in publicum bonum studia concelebranda commoveremus: ast irrito conatu.

Eam tentasse Autorem: ast frustrà.

Donec autem, votis, vocibusque meis Deo benignè exauditis, vel Magnatum liberalitate, vel Privatorum zelo tam optabile, tamque necessarium erigatur alicubi gentium veritatis Theatrum & Collegium, atque ipsius ope clara eruditionis lux tandem aliquando ex nostris exurgat tenebris, operam usque navabo sedulam, ut in curando meo munere ad propositum modò scopum collimem quàm proximè.

Quapropter, quoties de humani corporis fabrica mihi facienda erit mentio, toties ab autopsia præcipua desumam, petamque argumenta, & ubi licebit,

licebit,ad ocularem inſpectionem invitabo,deducamque Tyrones.

Quoties de naturalium rerum affectionibus mihi habenda erit diſputatio, toties diverſorum Philoſophorum producam opiniones; ſuiſque roborabo rationibus: quòd ſi quandoque ab aliorum placitis recedere me ſuadeat ratio, vel cogat experientia, meam tunc candidè ac ſine faſtu proferam & illuſtrabo ſententiam; nemini futurus interim in totâ diſceptatione aut gravis, aut injurius.

Quoties de partium ſingularum functionibus & uſu mihi futurus erit, diſcurſus, toties in ipſarum conformatione, cum aliis connexione, aut per vaſa communicatione, contentis & ſimilibus diſquiſitionis omnis ponam fundamenta, & ex illis citra adverſariorum contemptum meas deducam concluſiones.

Quoties denique de morbis,eorundemque cauſis,ſignis & curatione inſtituenda veniet diſſertatio,toties celebriorum & probatiorum in Arte virorum decreta eâ,qua par eſt,veneratione & fidelitate recenſebo,obſcuriora explanabo;& quando res exigere videbitur,propria confirmabo, emendabove experientia?

Erit enim ubique mihi amicus Socrates, & amicus Plato, ſed magis amica veritas.Cavebo interim & quidem ſedulò, ne ob ſententiarum diſſenſiones & diſcordias ullius exiſtimationi, aut gloriæ vel minimum eat mea culpa detractum; utpote qui coruſcante hominum excellentium doctrina & induſtria, ad æmulationem quidem & imitationem excitari me., & inflammari glorior; deteſtabilibus autem & venenatis invidiæ ſtimulis animum meum liberum gaudeo, eoque nomine Deo meo gratias ago.

Ut autem exantlandorum in poſterum à me laborum initium felix, fauſtuſque ſit finis, Deus Sapientia,Bonitate, Potentiaque admirandus & immenſus, qui me profeſſionem hanc nec affectantem,nec ambientem,ſed avertentem; legitima tamen vocatione à Nobiliſſimis, Ampliſſimiſque hujus Academiæ Curatoribus, Urbiſque Conſulibus oblatam, nunc etiam poſtpoſitis utilitati publicæ privati lucri rationibus ſuſcipere voluit, pro inexhauſta ſua miſericordia miſellæ noſtræ miſertus ſortis, ad ritè obeundum arduum hoc munus donis neceſſariis & ornare me dignetur, & roborare; quò cedant futura mea opera omnia & in Sanctiſſimi Ipſius Nominis gloriam permanentem, & in hujus Reip. Academiæque laudem perpetuam, & in Veritatis illuſtrationem uberiorem,& in Medicinæ Tyronum profectum majorem, & in Ægrotorum curam expeditiorem, & in Animæ,corporiſque mei ſalutem æternam. Amen.

DIXI.

DE

DE MEDICAMENTIS CHYMICIS THESES.

Quænã hic per Medicamenta Chymica intelligantur.

I. Per Chymica Medicamenta hoc imprimis loco intelligenda ea quæ ex Mineralibus parantur, quæque à vulgaribus Medicis admodùm carpuntur; imò tanquam noxia traducuntur, qualia præcipuè sunt, quæ ex Antimonio adornantur, aut Mercurio siue Hydrargyro.

Quare Antimonialibus magis fidendum, quàm Mercurialibus.

II. Id autem observandum, vix ita figi posse Mercurium, quin temporis tractu spontè, aut brevi arte ad pristinam redeat naturam volubilem, & vivam. Antimonium autem, quas mutationes subit, easdem servare, ac proinde Antimonialibus Medicamentis, magis fidendum, quàm Mercurialibus, nisi arte majore, de qua nobis nunc non est sermo, præparentur.

Antimonialia præ cæteris eligenda. Et plerisque Medicorum intentionibus convenire.

III. Antimonialia Medicamenta ergò, utpote paratu faciliora, in præparatione fixiora, in usu tutiora, præ cæteris omnibus commendamus.

IV. Tantò majoris facienda eadem Antimonialia Medicamenta, quòd ad plerasque Medicorum intentiones consequendas convenientia ex ipso confici queant remedia, ad vomitum putà, alvum, ac sudorem ciendum, ad humores præparandos, & variis modis alterandos corrigendosque. Quin imò ad Naturales corporis vires firmandas augendasque.

Antimonii præparationes præcipuæ.

V. Inter usitatissimas, nec minùs tamen utiles Antimonii præparationes, occurrunt 1. Flores. 2. Vitrum. 3. Hepar, sive Crocus. 4. Hunc sequens Antimonium diaphoreticum. 5. Regulus. 6. Butyrum. 7. Ex hoc paratus Mercurius Vitæ. Et 8. Bezoardicum Minerale, de quibus singulis pauca nunc dicenda.

Florum præparatio & vires.

VI. 1. Flores parantur ex Antimonio crudo pulverisato, & per se sublimato, unde flores ascendunt albi ad Vomitum ciendum apti, qui si aliquandiu in Crucibulo(Smelt-kroes)per se figantur, alvum duntaxat movent: sin magis adhuc figantur Sudoriferi fiunt, & tandem corroborantes.

Vitri præparatio & vires.

VII. 2. Vitrum, ex Antimonio per se calcinato & fuso paratum, vomitum movet: sin cum Vitrioli Spiritu extrahatur, catharticum duntaxat exiſtit.

Croci præparatio, & vires.

VIII. 3. Antimonium cum æquali Nitri quantitate combustum, quod detonare vocant, Antimonii Hepar, atque ubi edulcoratum est, Crocus metallorum, dictum, Vomitum ciet & alvum simul.

Antimonii Diaphoretici præparatio, & vires.

IX. 4. Crocus Metallorum iteratò cum Nitro combustus, & edulcoratus, Antimonii Diaphoretici nomine venit, quoniam hac secundâ calcinatione fixitatem majorem à Nitro accipit, & vi suâ emeticâ & catharticâ ferè depositâ, Diaphoreticam nanciscitur, & tandem roborantem, solâque Humores alterandi & corrigendi potestate valentem.

Reguli præparatio, & vires.

X. 5. Regulus Antimonii solius Nitri ope parari potest, quamvis utplurimùm Tartarum addatur, ex quo Vascula parantur, in quibus infusi ad tempus certum liquores, vim emeticam, & purgantem eliciunt satis vehementem, ideóque minùs in usum revocari velim, cum ex eodem Antimonio, alia & quidem blandiora, adeóque tutiora parentur eadem vi prædita Medicamenta, qualia & Metallorum Crocus exiſtit, & vitrum, & Vitæ Mercurius.

Butyri præparatio, & vires.

XI. 6. Antimonii Butyrum ex ipso crudo, aut priùs in Regulum fuso, & cum Mercurio sublimato misto distillatur, externè duntaxat applicandum in ulceribus putridis & fœdis.

Spiritus vitrioli Philosophici præparatio & vires. Mercur. vitæ præparatio & vires.

XII. 7. Sola Aquæ puræ affusione separatur ab Antimonii Butyro Spiritus Vitrioli Philosophicus dictus, ad Ardorem febrilem temperandum Julapiis commodè admiſcendus, dum fundum petit pulvis albicans, Mercurius Vitæ vulgò dictus, præstantiſſimum ad humores quosvis vitiosos è corpore eliminandos remedium per alvum & os Vim suam exerens.

Bezoardici minerális præparatio, & vires.

XIII. 8. Eidem Antimonii Butyro si Nitri Spiritus affundatur & ab eodem aliquoties abstrahatur, figitur, & unitur uterque Spiritus Nitri, & Vitrioli Philosophicus, ac substantiam Antimonii modò memoratam, inque vitæ Mercurium subsidere solitam, simul figit in Bezoardicum minerale dictum, Medicamentum Sudores blandè movens, ac imprimis humores Vitiosos emendans sicque roborans.

XIV. Quâ ratione singula hæc Medicamenta parari debeant nemini ignotum esse potest, dummodò Autores omnium manibus tritos consulere libeat; ipsa autem operatio Autopsia & admotâ operi manu addisci debet.

His omnibus quâ ratione prudenti medico utendum.

XV. Prudentis autem Medici erit in horum, ut & aliorum omnium administratione pedetentim procedere, ac ex minimâ dosi gradatim ad majorem ascendere, unà aliis medicamentis affectui curando itidem convenientibus immiſcere, quo cujusque vis & operandi modus, citra ægrotorum detrimentum sensim innotescat.

Febris tertianæ curatio.

XVI. Ex. loco. Si febricitans, & quidem tertiana laborans juniori Medico curandus obveniat, isque Nauseabundus, cum oris amaritudine, mox conjiciet Bilem in ipso turgere, ac sursùm viam affectare & exitum. Hunc ut citò, tutò & jucundè curet Medicus, illi, aut die intermiſſionis, aut, si post prandium demum redeat Paroxysmus, ipso accessûs die, sex aut quatuor saltem ante ipsius adventum horis exhibebit, aut Vitrum Antimonii, aut Metallorum Crocum, aut Vitæ Mercurium per noctem in Aquâ convenienti, Cichorei putà, Fœniculi, &c. in Mediocri dosi infusum, addendo aliquid, aut Electuarii, aut Syrupi Cholagogi, quo humor sursùm magis vergens per vomitum, reliquus deorsùm tendens per alvum educatur, quo fiet, ut natura humorem noxium, viâ convenientiori sit eductura, & sæpè unico Pharmaco juguletur febris. Tantùm intereſt apto tempore & modo convenientia exhibere Medicamenta.

FINIS.

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

EPISTOLA APOLOGETICA,

Improbas æquè ac ineptas

ANTONII DEUSINGII,

Aliorumque ejuſdem farinæ hominum Cavillationes atque Calumnias ſummatim perſtringens.

[A]utoris [pa]tientia [in] Ca[l]umniis [D]eusin[g]ii feren[d]is.

MIraris,& plures alios tecum mirari refers, *Clariſſime Vir*, me tot & tam atroces *Antonii Deuſingii* calumnias in me tanto cum furore indeſinenter, atque tam diu eructatas ferre tam patienter, optaſque protracti ſilentii mei,vel potiùs dilatæ Apologiæ rationes cognoſcere: quò & Tibi,& aliis quoque hactenus ſolicitis,atque condignum turpi Calumniatori reſponſum reponi deſiderantibus poſſis rogatus ſatisfacere.

Deuſingii indoles & mores.

Sed diuturnum meum ſilentium mirari deſines, ubi conſideraveris hâc diversâ, quam *Deuſingius* & *Ego* ſequimur, methodo utriuſque Indolem ac Mores (de quibus æquè ac de Doctrinâ noſtrâ multifarii feruntur per hominum ora rumores) magis, magiſque Bonis omnibus, quibus imprimis placere ſtudeo, innoteſcere, atque eo ipſo patere unicuique, an poſt tam multos Viros eximios inceſto *Deuſingii* ore laceratos, Ego itidem ultrò ab iſto petulco impetitus verè,an falsò ipſius ad calumniandum propenſionem continuis fucatæ ſynceritatis conteſtationibus, tanquam larvâ, tectam culpaverim; ejuſdemque opera perpetuis criminationibus ac conviciis referta & conſpurcata reprehenderim: an jure, an injuriâ ipſum,tanquam impotentiſſimi animi hominem notaverim; quin imò animum ipſius irrequietum, ac vehementium pathematum, Superbiæ præſertim ac Iræ immoderatæ, imperantiſque adeò Furoris turbine, atque procellosis nebulis agitatum, turbatum, occæcatumque pronuntiaverim: an meritò,an immeritò ipſum ad reſipiſcentiam, & maledicentiæ viperinæ, conviciorumque in quoſvis Adverſarios tanto cum boatu, & jactatione plenis plauſtris effuſorum pœnitentiam ſeriò atque candidè hortatus fuerim.

Cur Autor Deusingio non citiùs reſponderit.

Ut proinde ſuo ſe indicio indies magis proderet hic ſorex ſibi relictus, neceſſe habui hominem Suffenum ac inanis gloriæ cupiditate flagrantem,imò furentem ad tempus negligere, quò impurum ejus os,& calamus maledicus in lucem promeret,quicquid habet ipſus in corde ſuo maligno reconditum.

Deuſingium ob Calumnias probis & improbis culpari.

Dum igitur conſcientiæ malæ Furiis agitatus horrendum in modum in loco ſuo deſerto fremit, boat, grunnit, ſpumat, rugit, ululat, rudit, latrat, & neſcio cujus feræ naturam non induit, moxque in omnibus cacatis ſuis Scriptis, uno *Echûs* nomine, ob perpetuam earundem vociferationum, cavillationûm & calumniarum repetitionem, digniſſimis ſolus imitatur inimitabilis *Deuſingius*; videas non tantùm omnes Probos abhorrere à verè Diabolico ipſius ſcribendi genere, quin etiam Improbos qui hunc caſu oblatum ſibi (qualem diu optaverant mihi excitatum Adverſarium) priùs exultabant, nunc, ne criminis ejuſdem cum ipſo rei obſerventur, aperto ore culpant, & ad piſcarias aniculas, vel ut Belgicum proverbium magis exprimam, caniculas cenſent amandandum contumelioſum Calumniatorem, ut in foro piſcario vel olario cum fœminis garriat vir verboſus: quamvis gaudeant forſan adhuc in ſinu mihi quoque ab illo ſibimet ipſi perpetuò malum cacante Turdo turbas creari, & calumniarum à ſe quoque ipſi ſubminiſtratarum & tam impudenter ab ipſo in me effutitarum aliquid hærere. Quibus omnibus proinde ut pro meritis rependat, ſicut nonnullis jam in cæterorum exemplum rependit juſtus & atrocibus injuriis affectorum vindex Deus, præſtolando præſtolor.

Autoris occupationes à reſpondendo averterunt.

His accedit, quod, cùm unâ, eâdemque operâ non tantùm Calumniatorum Principi, *Deuſingio*, verùm cæteris quoque mihi adverſis Calumniatoribus & Cavillatoribus omnibus, tam præſentibus, quàm præteritis & futuris, tam tectis, quàm apertis, ſemel duntaxat ex profeſſo reſpondere, atque artes ipſorum peſſimas retegere ſit animus, & plura in eum finem habeam dicenda; occupationes autem atque diſtractiones meæ continuæ, tum Academicæ,quas putidi Calumniatoris ergo negligere mihi religio eſſet, tum aliæ requiſitum ad id opus ex voto abſolvendum hactenus mihi non conceſſerint otium, coactus fuerim Apologiam meam diutiùs, quàm ſperaveram,differre.

Puto

Quævis in chartam conjecta mittere ad prælum Deusingio non Autori esse familiare.

Puto namque hominis esse nimiùm aut sibi arrogantis, aut Lectori judicioso detrahentis quævis, prout in mentem primùm veniunt, vel sub calamo currente nascuntur, in chartam conjecta mittere ad prælum; quod incomparabili *Deusingio* & paucis aliis, non mihi est familiare; qui, quamvis nec ingenio, nec judicio, nec significanter scribendi facilitate ipsi forsan cedo, non existimo tamen abutendum eruditorum Virorum nostra etiam aliquando legentium patientiâ & bonitate, imò expectatione.

Ne tamen, quod metuis, morâ istâ longiore Mihi vel Amicis certis deesse videar, en pauca impræsentiarum tum de Me-ipso, meisque conatibus Medicis, tum de Adversariis & ipsorum Cavillationibus atque Calumniis promam, ex quibus ipsorum mores pravi & artes malæ cunctis patebunt clarissimè.

Autoris in ferendis molestiis animus.

Dum verò ab improbis hominibus undique in mei ruinam nunc concurrentibus & consentientibus execrabiles mihi creatæ sunt, excitatæque molestiæ, conatus sum, eas animo, & quantum mihi supernè datum est, æquo & forti perferens, nihilque ac imprimis tam grave ulli, ergò nec Mihi, fortuitò, sed omnia in se diligentium bonum dirigente Deo, evenire usque & usque perpendens, aliquod ex his quoque malis bonum & commodum elicere, uti Me adjuvante gratiâ Divinâ elicuisse puto & confido.

Factorū fama & gloria parvipendenda.

Nunc enim longè quàm olim observavi perfectiùs, etiam probè factorum famam & gloriam mundanam, quæ ab hominibus infirmis ac sæpenumerò plusquàm invidis expectari debet, admodùm raro dignis condignè ac pro merito, perseveranterque tribui, at plerumque à dignis ac merentibus malignè auferri, ac indignis indignè conferri; atque ideò ipsam omninò parvi, vel nihili pendendam, negligendamque potiùs ab omnibus, qui mecum benè (hoc est, ad celebrandam æternam Creatoris sui Sapientiam, Bonitatem, Potentiamque, ut & promovendam Proximi sui, adeóque Reip. utilitatem) actorum mille testes habent Conscientiam suam; qui proinde, quam meruêre, tandem aliquando & quidem opportuno tempore sibi ab æquissimo Actionum humanarum omnium Arbitro, quippe Cogitationum, Intentionumque ipsarum vel maximè arcanarum conscio, Deo decernendam, tribuendamque expectant gloriam & laudem statam, veram & solidè perennaturam.

Hanc dum animo sereno, sedato & securo expecto, licebit opinor me quoque Probis probare quoad meam tum *doctrinam*, tum *vitam* nefandis calumniis acerrimè lacessitam.

Autoris Doctrina traducta

Doctrinam certè meam tum in *faciendâ medicinâ*, tum in *erudiendâ juventute* miris & diris modis traduxerunt, quotquot sua interesse putarunt famam meam qualemcunque planè obliterari: quapropter ut unicuique Veri ac Æqui Studioso queat constare, jurene an injuriâ me culparint & culpent Adversarii mei, quâ viâ & ratione in utroque opere processerim, paucis enarrabo.

Quid in suâ praxi spectaverit Autor.

Et *Praxin Medicam* quidem quod attinet, quoniam non disputatur ibi de lanâ caprinâ, sed agitur de corio humano, in quo raro licet bis tutò peccare; ideóque frustrà captatur ab Ægros curante Medico inane ingenii subtilis nomen, cui præferenda semper judicii Acris & circumspecti laus; mearum partium esse judicavi, hoc unum agere, ut quantam Deus benignè concederet, solidam mihi compararem diligentiâ & assiduitate Artis Medicæ notitiam, non tam solicitâ Librorum, etiam optimorum lectione, quàm accurato Rerum ipsarum examine atque observatione acquirendam.

Quid observationibus egerit.

Quocirca, ut voti mei compos fierem, nullum licet molestissimum subterfugi unquam laborem, nullis ad experimenta multiplicia & multa facienda requisitis, quantum res meæ poterant ferre, peperci unquam sumptibus; quin imò, quò magis & citiùs promoveretur, quod unicè optabam, bonum publicum, quæ continuò veritatem sectando ad hominis *Functiones* integras vel læsas sive cognoscendas, illustrandasve, sive conservandas, restituendasve, nostramque adeò Medicinam in multis tam defectam perficiendam usui futura subinde secundùm Dei benedictionem licuit eruere, omnia ferè quibusvis Medicis, amicis & inimicis, aliisque candidè ac liberaliter aperui & communicavi: quamvis ne sic quidem malevolorum invidiam & maledicentiam vitavi aut extinxi, sed potiùs invitus auxi.

Hinc Adversariorum calumniæ.

Dolentes siquidem famam meam sic benè agendo, ægrosque insuper haud infœliciter curando indies increbrescere, non desierunt ipsam perpetuis, novisque ex inferno petitis calumniis ad hoc usque tempus maculare: licet non valuerint hactenus malis suis artibus me bonis & prudentibus exosum reddere, praxinve meam non humano, sed divino præsidio tutam perdere ac delere.

Cuncta Humorū Vitia ad Plethoram & Cacochymiā tantùm revocanda.

Imprimis autem (quis enim omnia posset in compendio referre? mota mihi est lis à Medicis nonnullis cuncta humorum vitia ad *Plethoram* & *Cacochymiam* revocantibus; & sicut redundantiam Sanguinis (qui deficere quoque potest, ac modis variis alterari & agitari, vel stagnare) *Plethoræ*; ita cæterorum Humorum vitia diversissima uno *Cacochymiæ* nomine indigitantibus; quin imò sicut Plethoræ *Sanguinis detractionem*, ita Cacochymiæ multifariam Humorum peccantium *Evacuationem ac Purgationem* unicum remedium esse asserentibus: quamvis Evacuatio ipsorum exuperantiam duntaxat minuat, non item variam ipsorum Intemperiem corrigat; quæ tamen, uti non raro in ipsis sola observatur, ita sui alterationem ac emendationem tantùm indicat; quæ cùm à multis, etiam celebribus Medicis, magno ægrotantium damno negligatur, aut non satis procuretur, quin sæpiùs frequenti purgantium accessu impediatur, peccansque humorum qualitas (ut alia nunc prætercam) eo ipso magis depravetur, ausus sum, quod virum bonum decebat, illi valdè trito errori me primùm blandè, hinc, quia eo nomine traducebar, cordatiùs & acriùs opponere: ne in re tanti momenti aut silendo, aut inveterato quorundam mori malo Me accommodando Ægris deessem, ac contra meæ conscientiæ dictamen noxius essem illis, ad quorum sanitatem consilio, auxilioque integrandam eram vocatus.

Sed etiam in ipsis intemperiem.

Autoris docendi discipulos Methodus Et ad Praxin manuductio.

Postquam verò ante annos quinque, & quod excurrit, ad *Medicinæ Professionem publicam* vocatus tandem accessi, ut industriâ meâ & labore quàm maximè proficerent, atque in egregios Medicos evaderent Auditores mei, cunctas ingenii vires intendi: unde non tantùm eâ, quam in veritate investigandâ, inveniendâque fueram secutus, viâ in docendo ipsis prævivi; sed imprimis methodo hîc, ut & alibi forsan, hactenus inusitatâ ipsos ad

medicam

medicam praxin manu duxi, dum in Nosocomio publico indies ipsos ad Ægros visendos deduxi, horum querelas & aliàs innotescentia Symptomata ipsis proposui, mox ipsorum de quovis observato in Ægris Affectu, ejusque Causis ac Curatione Dogmaticâ sententias, sententiarumque rationes rogavi, & quoties dissensus inter ipsos idcircò excitabatur, ut sibi mutuò rationibus undecunque conquisitis, sed quantum possibile solidissimis satisfacerent, dissentientes inter se blandè commisi, & tandem meum quoque de singulis judicium interposui vel adjeci.

Insequentibus autem diebus præscriptorum medicamentorum successus varios ipsis exposui, moxque iterum confluentium sententias, uti priùs, examinavi; donec tandem solicitè curati à nobis ægri pro Dei placito aut pristinæ sanitati restituti, lætique discederent, aut fato fungentes ac decedentes cadavera sua secanda nobis relinquerent; quò in accuratâ illorum apertione ac demonstratione pateret omnibus, quinam rectè, quinam perperam judicassent de ipso Affectu, cæterisque eò spectantibus.

Autoris sententiæ acrius cæteris expensæ, & quare

Semper autem aliorum opiniones blandiùs, meas verò acriùs volui expensas & agitatas; quò magis constaret cunctis de Dogmatum meorum, si præsertim à vulgo tritis plus minùs recederent, firmitate aut imbecillitate: neque enim puduit me unquam meam in multis ignorantiam testari coram Discipulis meis; quam cùm alii negant vel dissimulant, injuriam faciunt Auditoribus, Lectoribusve suis credulis, atque Reip. Avertunt enim à Veritatis persecutione quosvis, Præceptorum suorum effata sine hæsitatione pro veris avidè arripientes.

Ad Iuvantia & Nocentia in praxi attendendum, Et quare

Cæterùm post deductas priùs ex ipso Affectu abundè noto, ejusque Causis & Symptomatibus itidem notis agendorum Indicationes, ostendi semper in *Cura progressu* Practicorum primariorum more laudabili attendendum imprimis ad *Iuvantia* & *Nocentia*; quò nec facilè à benè ac secundùm Rationem solidam, Experientiâque multiplici confirmatam, non item imaginariam, Experientiæque adversam constitutis, quamvis non semper mox ex uoto magis, quàm spe rationali succedentibus recedendum; nec præfractè ac diutiùs minùs succedentibus, utut nostræ, sed nonnunquam ob præjudicia excœcatæ rationi placentibus adhærendum; sed sepositâ omni gloriæ inanis, aut scientiæ Medicæ in mortalium nemine unquam observatæ, observandæve ambitione uni Ægrotantium saluti unicè studendum exemplo meo meos docerem Discipulos.

Autoris in suo labore successus.

Quo autem successu laborem hunc molestum & odiosum hactenus sustinuerim, testari possunt tam, qui suaves illius fructus capiunt, à me informati Medici non pauci, quàm, quibus Academiæ hujus celebritas demandata cordi est, Nobilissimi & Amplissimi ejus Curatores, Urbisque hujus florentissimæ Consules: quos exceptione omni majores testes oppono improbis ac Reip. non minùs, quàm mihi adversis Adversariorum meorum calumniis; quas cum suis auctoribus confundet ac pessundabit tandem omnis justitiæ autor Deus.

Deusingii in Autorem calumnia.

Hanc Doctrinam meam & docendi rationem malignè, ut ex ungue Leonem omnes agnoscant, cavillatur & calumniatur Medicorum omnium Animadversor & Castigator Censorius, *Deusingius*, quando inter plura tum legi, tum refutari indigna, impudentissimè, uti falsissimè asserere non erubescit (in Echo suâ mirabili, p. 278. & alibi) me *totam Medicinam in meris Suspicionibus, Opinionibus, Dubitationibus ac Conjecturis fundatam Iuventuti obtrudere*. Verùm ut hæc ipsius Calumnia & Cavillatio tam inepta, quàm improba fiat omnibus quàm maximè manifesta, quæ mea de hisce sententia sit, paucis edisseram.

Omnia sua dogmata Autorem referre ad Experimenta vel ad Ratiocinationes.

Quicquid ad Medicinæ Studium promovendum propositum est hactenus à me, non tantùm in paucis Disputationibus Medicis jam editis, sed imprimis Lectionibus meis publicis, & Dictatis privatis, aut proponendum habeo adhuc imposterum, id omne vel ad *Experimenta*, vel ad *Ratiocinationes* ex præmissis experimentis deductas, deducendasve referendum.

Experimenta triplicia.

Testatus sum autem triplicibus Me uti *Experimentorum* generibus, *Anatomicorum*, *Chymicorum*, & singulari respectu dictorum *Practicorum*: quæ confido quemvis seriò & commodè manum operi admoventem talia comperturum, qualia sunt à me descripta, hoc est, vera & ipsis rebus consentanea: quin paratus sum omni tempore ad Sensum ipsa demonstrare, atque hactenus curiosis ac de rei veritate solicitis satisfacere.

Ratiocinationes suas Autorem vocare opiniones suspiciones & conjecturas. Et quare

Ratiocinationes verò meas (quoniam necdum suppetunt mihi satis multa *Demonstrationibus* Scientificis construendis requisita, & conjunctis plurium eximiorum Artificum operis tandem aliquando forsan comparanda Experimenta, sive Data) prout magis vel minùs ad veras & solidas Demonstrationes accedunt, nunc *Opinionis*, nunc *Suspicionis*, aut *Conjecturæ* nomine insignivi; atque *Dubitationes* quoque meas hinc inde addere non dubitavi.

Eas non ut Medicinæ fundamenta esse obtrusa.

Non obtrusi ergò Iuventuti, prout malignè ac cum clamore blaterat insulsus nugator, *Deusingius*, *Opiniones*, *Suspiciones*, *Dubitationesque meas*, velut *Medicinæ fundamenta*, sed proposui ipsas, velut *Conclusiones* ex compertis hactenus mihi *Experimentis* triplicibus, utpote *firmissimis, inconcussis & unicis Medicinæ solidæ* aliquando, si Deus volet, *constituendæ fundamentis* deductas; quales si proferre potuisset Calumniator impudentissimus, de illis, tanquam de Scientificis Demonstrationibus gloriatus fuisset ad ravim; ita solet nugas suas efferre hic Thurinus.

De his cum Veritatis Amantibus non cum cavillatoribus disputandum.

Quisquis proinde Veritatis aut Reip. amore captus me aut in *Experimentis* meis, aut illatis inde *Ratiocinationibus* existimabit deceptum, proferat sua in medium *Experimenta*, vel *Ratiocinationes*; quò nisi per nos ipsos queamus motam, movendamve componere, aut dirimere controversiam, audiantur in utrâque versati Arbitri. Nam contra Sophistas ineptis cavillationibus dicta mea duntaxat vellicantes, aut improbè (sicut à *Deusingio* passim factum) corrumpentes, atque pro lubitu quævis falsa mihi affingentes non puto pugnandum; ne labore molesto ac inutili fumos ipsorum discutiendo, lateremque lavando rebus melioribus & utilioribus dicatum Oleum meum & operam perdam.

Deusingium Autoris scripta corrumpere & immutare.

Quin sufficiet mihi semel in Lectorum incautiorum gratiam notare *Deusingium*, quò scripta mea, tanquam inepta apud rerum ignaros traducat,

traducat, ipſa more ſuo planè illiberali nunc aliquâ ſui parte mutilare, nunc ipſis de ſuo aliquid addere, nunc conjuncta, conjungendave disjungere, nunc disjuncta, disjungendave conjungere, aut quovis alio modo ita immutare atque corrumpere, ut poſtquam per malignum ipſius calamum tranſiverunt, ampliùs pro meis non poſſim agnoſcere.

Autoris cogitationes in propriis ſcriptis quærendæ.

Quapropter Candidos Lectores rogatos velim, ut meas Cogitationes quærant, legantque in meis duntaxat Scriptis; non item apud animoſum omnium bonorum Corruptorem, *Deuſingium*; qui reverà non potuit, vel non voluit mea intelligere, audet tamen homo, ſi quis alius, inſolenter arrogans triti, *Ne Sutor ultra crepidam*, proverbii immemor temerariam ſuam & iniquam de ipſis ubique interponere Correctionem ac Cenſuram.

Deuſingius in Anatomicis experimentis parum verſatus. Ut & in Chymicis.

Utique parùm vel nihil ſe in *Anatomicis Experimentis* verſatum teſtatur *Deuſingius*, dum de illis acturus & diſputaturus non ſuas, quibus deſtituitur, ſed alienas duntaxat in medium profert obſervationes, de ipſarum veritate planè incertus & dubius.

De *Chymicis Experimentis* ſatiùs fuiſſet ipſum planè tacuiſſe, quàm pueriliter ex imperitâ aliorum allegatione de illis garriendo ſtupendam ſuam illorum ignorantiam prodidiſſe.

Nec non in Praxi Medicâ.

Praxin ſuam crepat quidem ubique hic Doctor Stentoreus ampliſſimam; verùm non potui hactenus ex paucis à me lectis ejus Scriptis colligere ipſum in eâ excellere, aut egregias ex illâ *Obſervationes Practicas*, quas alienis opponat, hauſiſſe: unde non mirum, ſi perferatur infelix, verboſus licet Practicus, quemque paulatim deſerant Ægri, garrulitate ipſius audaci hactenus faſcinati ac decepti.

Ratiocinationes ejus futiles.

Ratiocinationes Deuſingii quotquot expendent ac trutinabunt exactè, comperient ipſum verè ampullarium Doctorem, quique cum clamoſo ſtrepitu Lectori incauto verba dat, prætereaque nihil.

Eum nihil novi reperiſſe aut protuliſſe.

Oſtendat enim vel ipſus, qui paſſim Voluminum à ſe editorum, edendorumque catalogos ſcribit, vel quivis alius *Deuſingium*, velut alterum in Medicinâ Dictatorem, ad cœlos uſque laudibus extollens, atque Prudentiſſimis Academiæ hujus Curatoribus imprudenter ac impudenter de meliori notâ commendans, quid novi, quid in arte boni lynceis mentis ſuæ oculis invenerit atque orbi literato manifeſtarit hic Thraſo glorioſus; quam in Medicinâ rem ambiguam illuſtrarit hic lucis obſcuræ filius; quam controverſiam compoſuerit aut deciderit unquam hic Vitilitigator turbulentus.

Ejus ſcripta brevi peritura.

Locutuleii certè hujus hominis Opuſcula fructuum præcocium ad inſtar ætatem minimè latura prædixerunt jam pridem Prudentes, conqueruntur que jam ex parte aliquot Bibliopolæ. Unde non ſine causâ cenſent nonnulli hominem hunc militarem, qui ſagaciſſimis mentis ſuæ oculis imminentem Libellis ſuis furtivis ruinam, & affectatæ à ſe in quoſvis, uſurpatæque in quoſdam tyrannidis tempus ad exitum properans breve futurum prævidet, nunc tantoperè furere, atque non niſi ſtrenuè pugnando & in uſitatis calumniis pergendo præſentem famæ ſuæ interitum expectare.

Deuſingii diſcipuli perpauci.

Quantus enim Profeſſor ſit *Deuſingius*, qui paſſim & ubique de ſuâ ad Primariam in Medicinâ Profeſſionem ante aliquot luſtra vocatione gloriatur, vel inde patet, quòd per tot annos, quibus ſupra cæteros in quavis Facultate Profeſſores à ſe, altero putà Hercule, profligatos & proſtratos non parùm inclaruit, Medicinæ Studioſos tanto numero in Academiam ſuam de Batavis Heroïbus (ſic nos vocare dignatur hic Achilles) ſemper triumphantem ex omnibus omninò Europæ regionibus ad ſe, octavum mundi miraculum, videndum, audiendumque allicuit, ut rarò plures, quàm quinque aut ſeptem habuerit Auditores ex profeſſo Medicinæ operam navantes, unà cum aliquot Pannoniis ab amiciſſimis Collegis ſubinde gratioſè ad numerum augendum miſſis: Quorum nonnulli tamen, ſi dicere fas eſt, Profeſſorem hunc Veteranum omniſcium deſerunt, & ad me Novitium, rerum omnium ignarum accedunt, quódque magis mireris, apud me perſtant, non tantùm exteri, ſed ipſi quoque Groningani.

Eum Medicinæ Profeſſionem Primariam in Academiâ Lugduno-Batavâ affectare.

Id autem videtur tam ægrè facere huic Ariſtarcho Chimærico, ut Auditores ſuos ſequi paratiſſimus, tum literis à ſe, atque amicis, emendicatis nempe ſtupendorum ſuorum donorum buccinatoribus, ad Varios ſcriptis, tum artibus aliis omnem lapidem moveat, quò tandem aliquando ad Medicinæ Profeſſionem Primariam in Academiâ Lugduno-Batavâ toties deſideratam & affectatam mox ſine tergiverſatione acceſſurus evocetur, ibidemque laudato more ſuo cum quibuſvis turbas concitans, & omnia turbans confluentes jam undique ad nos Medicinæ Studioſos aliò abigat, & noſtrum Auditorium ſuo ſimile, hoc eſt, vacuum reddat.

Autoris Mores & Vitā ab Adverſariis culpari.

Non tantùm Doctrinam meam & Praxin Medicam, utut per Dei gratiam ſucceſſu laudabili decoratam, ineptis cavillationibus & calumniis oppugnant mei Adverſarii, ſed *Mores, Vitamque* meam indignè culpant, omniaque adeò à me facta, dicta-ve, etiam optima, horrendum in modum detrectant.

Non tamen eorum ulli cedere.

Agnoſco equidem, & ultrò confiteor me, ſi ad exactam Divinæ legis trutinam expendar, peccatorem miſerum, maximumque: non puto tamen, ſi cum Adverſariis meis, etiam minimè malis, componar, me in Vitæ, Morumque integritate ipſorum cedere ulli: quippe qui Deum, quantùm per infirmitatem humanam poſſum, purè timens, proximumque candidè diligens, nulli mortalium conſcius feci unquam, vel facere ſum conatus injuriam; qui non niſi jugiter laceſſitus, & graviter læſus de avertendâ ſaltem à me offensâ cogitavi unquam: quòd ſi cum laceſſientis & oſtendentis incommodo factum eſt id aliquando acriùs, id ſibi petulco ex talionis lege contigiſſe putet, nec mihi petito imputet ullus, ergò nec *Deuſingius*; qui nullis productis, quia non nominatis, teſtibus aut urgentibus argumentis, ſed figmentis ſuis calumnioſis contrarium ſubdolarum technarum imperitis perſuadebit forſan, nunquam verò prudentibus: quemadmodùm id, quàm primùm per otium licebit, meridiana luce clariùs me oſtenſurum confido.

Ut teſtabuntur qui cum

Qui proinde meos mores ac vitam noſſe volent, illos interrogent, qui mecum vixerunt familiariùs,

Autore familiariùs vix noverunt. miliariùs, ac proinde me noverunt intimiùs; non item illos,qui nunquam vel rariffimè mihi adfuerunt,quive ex Adverfariorum meorum Satanæ mancipatorum calumniis, aut ex fuis moribus meos finxerunt: quibus machinamentis aftutis & malis quamvis obfervem,doleamque me nonnullis Viris probis reddi fufpectum; non dubito tamen,quin tandem aliquando, ubi ad labia afcenderint vexationum aquæ, moleftiarum injuriosè ac contumeliosè mihi ab improbis hominibus tot annos creatarum mifertus Deus innocentiam meam humano auxilio penè deftitutam fit è cœlo vindicaturus.

Autoris Adverfarii qui-nam. Poftquam verò jam toties facta eft à me Adverfariorum meorum mentio, erit forfan aliquis, qui quales illi catervatim nunc in me latrantium canum more ruentes fint, fcire defideret; cujus votis ut ex æquo fatisfaciam, libet ipfos tum ratione caufæ ad mihi adverfandum moventis, tum ratione propriorum morum confiderare.

Eorum tres ordines. Et Caufæ quidem,quam ut mihi adverfarentur ipfos habuiffe conjicere poffum, ratione diftribuam ipfos in tres ordines;atque in primo ordine *Primi invidi.* illos recenfebo, qui fuopte motu ac quorumvis, ægrotorum præfertim benevolentiæ mihi affabilitate, comitate, facilitate, obfequio, aliifque urbanitatem fapientibus mediis conciliatæ, ut & famæ bonæ induftriâ meâ & Artis operibus, Deo benedicente, comparatæ *Invidiâ* æftuantes facta, effataque mea omnia perversè interpretantur & malignè calumniantur. Tales autem vix plures, quàm quinque aut ad fummum fex novi; quorum aliqui, apud rerum Dominos auctoritate aliquâ cùm polleant,fuêre ideò mihi magis noxii.

Secundi Affentatores. Ad fecundum ordinem *Affentatores* revoco, qui ut modò memoratorum gratiam, benevolentiamque vel aucuparentur, vel confervarent, ipfis fe affociarunt, ut mihi nocerent; veri Adulatores, fed Infernales, licet quandoque Aulici. Horum notus mihi numerus vix excedit priorem.

Poftremi Malè feriati. His poftremo loco accedit ingens,imò innumerabilis forfan homi num *Malè feriatorum*, atque promifcuè quorumvis famæ bonæ infidiantium grex,nulli parcens, ne illis quidem, cum quibus amicitiam colere dicuntur,aut creduntur.

Huic ordini accenfendi quoque funt, quotquot aut omnibus omninò Medicis, aut Medicinæ, in hâc præfertim Academiâ, Profefforibus, fuæ faltem Sectæ factiofæ minùs addictis funt infenfi ac infefti.

Maledicendi in Belgio libertas. Poftquam enim unicuique in Belgio Libero (quod referre pudet) tam impune licet de quovis penè maledicere, mirum non eft, fi plerique ad malum naturâ proniores maledicentiæ ita fenfim affuefcant, ut, dum maximè ac continuò maledicunt, nefciant fe maledicere, nolint faltem haberi pro Maledicis. Dolendum autem non tantùm inter plebeios & minimos, fed inter medioximos etiam,imò maximos vigere abominabile hoc vitium.

Adverfariorum Autoris Mores. Quòd fi quis præterea Adverfariorum meorum primariorum *Mores*, ut fecundùm ipfos in certas quoque claffes diftinguantur,aveat cognofcere,illos,in quantum mihi innotuerunt & habeo in memoriâ,paucis indicabo,cùm & illos Probis referri referat.

Quos ergò ex modò recenfito triplici ordine novi Ego mihi Adverfarios tumultuantes, illos fatis ac publicè conftat effe aut 1. Homines *Ebriofos*, & ita quidem vino, ejufve Spiritui, aut utrique addictos, ut nonnullos ex ipfis nunquam videas præcedente crapulâ priùs liberatos, quàm novâ iterùm madeant. Hi quàm luculentum ac inculpatum de alienis moribus præbere poffint teftimonium, teftatur ipforum anima mero femper immerfa atque fepulta, perque Liberi patris nebulam fobrios & abftemios viperinâ fuâ linguâ mox lædendos extuberantibus madore oculis torvè fpectans. *1. Ebriofi.*

Aut 2. *Scortatores* turpes, *Adulterofve* impuros, & ita quidem impudicos & impudentes, ut (quamvis manifeftum fit quorundam uxoribus allatum effe à querulis meretriculis fcortationis fuæ pretium, aurum jufto levius, cum pondero, fiore commutandum, atque prudenter ac benignè ab ipfis,quò maritis confulerent, commutatum) audeant fua crimina & fordes, de quibus paffim apud fodales fuos inter pocula gloriantur, neque enim uni duntaxat vitio fe dederunt, invifis affingere,atque ex corruptis fuis moribus alienos fingere ac depingere. *2. Scortatores, & Adulteri*

Aut 3. perditè *Invidos*, & ita quidem livore fuo exefos, ut non tantùm in quorundam Liberos promanarit latens illud in corde maligno vitium, fed jufto Dei judicio ad parentum correctionem ac correptionem infantes ad internecionem ufque magno genitorum mœrore infeftarit: unde non mirum aliis quoque ipfum per genitam ex fe filiam Maledicentiam fuiffe moleftum & grave. *3. Invidi.*

Aut 4. fordidè *Avaros*, & ita quidem iniquo Mammonæ mancipatos, ut credant fibi decedere, quicquid vult aliis accedere Deus: unde nonnulli funt inter ipfos reperti, qui ad proximum defraudandum non dubitarunt ea, quæ manu fuâ exarârant, & fubfcripto nomine confirmârant, negare. *4. Sordide Avari*

Aut 5. *Superbos* & ita quidem inanem gloriam fectantes,ut non tantùm ferre non poffint fuperiores,fed ne pares quoque,*Primatum* inter æquales paffim & ubique affectantes,eundemque fibi fubinde pueriliter tribuentes & adfcribentes. *5. Superbi.*

Aut 6. *Calumniatores*,& ita quidem affiduâ maledicendi confuetudine corruptos, ut aliqui fuis quoque Mecœnatibus,quorum beneficia,benevolentiamque non femel fuerant experti, vel adhuc expectabant,fuerint hactenus iniquè injurii. *6. Calumniatores.*

Non defunt quidem aliqui ex Adverfariis meis, honeftorum virorum nomen magis,quàm rem affectantes, quos pudet calumniarum tam improbarum contra me tantâ virulentiâ eructatarum haberi auctores,vel fautores;quocirca fe mihi amicos fingunt & mentiuntur,quò fub fimulatæ amicitiæ larvâ tutiùs per malignarum fuarum technarum ac nefandarum cupiditatum adminiftros & fatellites mihi queant nocere. *Quofdā Autoris adverfarios effe fimulatores.*

Quemadmodùm autem ubi eft cadaver,ibi congregantur aquilæ; fic ubi degit Adverfariorum meorum Primipilus,ibi non rarò conveniunt ac de me fubvertendo fecretiora confilia ineunt viciniores;quorum infidias & animum pravum reteget aliquando & toti mundo manifeftabit Altiffimus, quin refundet in ipforum capita continuatam tot annos iniquitatem. *Eos non rarò convenire.*

Quosdã de calũniis suis gloriari Et ante alios Deusingium. Dum verò tenet aliquos adhuc mundana externæ,fuçatæque honestatis solicitudo, videas contrà alios de calumniis suis, tanquam rebus probè ac venustè gestis publicè gloriantes : quorum Coryphæus est *Antonius Deusingius*, Antesignanus verò alius quidam vultu Taurino suam indolem ostentans (cujus nomen adhuc reticebo , donec illud omnibus innotescere videatur ad rem magis facere)uterque insignis Blatero,Medicus verò tàm infœlix,quàm invidus.

Autoris adversus suos adversarios votum. Quoniam verò ad suam Conscientiam & ipsius conscium Deum toties quosvis aggressus provocavit *Deusingius*, exurge tandem aliquando , ô Tu cordium , renumque Scrutator exacte , ac Vindex justissime Deus ! atque aliquo tam temerè irritatæ tuæ iræ indicio illos cunctis manifesta, qui gratis & protervè operantur iniquitati,qui suum calumniis semper Tibi Veri ac Æqui Authori exosis perdere conantur proximum;qui laqueis tensis venantur proborum & Tibi unicè confidentium animas : quò recenti ultionis cœlestis exemplo cautiores facti alii expavescant, & à Cordis sui maligni consiliis malitiosis seriò resipiscant, quin se homunciones,maxima licet ac pessima nonnunquam mente tam humili, quàm elatâ volventes, nil Te adversante præstare posse agnoscant.Amen, imò Amen.

Tu interim , *Clarissime Vir*, benè vale, atque bonis bona precare.

Dabam Lugduni Batavorum prid. Non. Majas
cIↃ IↃc LXIV.

FINIS.

VIRO *Cavillationibus, Calumniis & Conviciis Celeberrimo.*

ANTONIO DEVSINGIO,

Mentem tum saniorem, tum meliorem optat.

FRANCISCVS DELEBOE, SYLVIVS.

VT petitioni tuæ satisfaciam, mitto Tibi brevem hanc meã Epistolam Apologeticã summatim Calumnias tuas & Cavillationes tum Academiæ cujusvis Professore, ac imprimis Veterano & gloriosè Primario , tum Ecclesiæ cujusvis , ac imprimis Reformatæ Antistite & Seniore , tum homine quovis ingenuo,ac imprimis Literato & Christiano planè indignas ita perstringentem,ut ex ipsius lectione attenta facilè conjicere valeas,suppetere mihi argumenta oppidò multa & efficacia,quibus tuam & arrogantiam & improbitatem possim pro meritis retundere.

Nam,si res amplius desideret,tuis Te coloribus accuratius & ad vivum depictum omnibus hominibus præsentibus ac futuris cum detestatione continuò spectandum exhibebo.

Noli proinde Tibi , uti soles , pueriliter abblandiens existimare post demptam fucatæ tuæ pietatis ac probitatis toties falsò à Te contestatæ larvam posse Te amplius Prudentiorum oculis tenebras vel caliginem offundere , atque detrectationibus tuis ex Inferni baratro Tibi suggestis Me , tum meæ integritatis conscientiâ tum certo Dei omniscii & omnipotentis auxilio securum ac tutum , quicquid coneris aut tentes,ita premere , ut in totum deprimas, vel opprimas.

Hic ipsus Veri , Bonique Author & Vindex Deus , ni abdicatâ abominabili tuâ Invidiâ , Malevolentiâ & Maledicentiâ respueris , rependat Tibi pares tuis sceleribus pœnas , & refundat in Te Cordis tui maligni cogitata,Oris impuri effata, & Calami protervi effutita.

Noli namque putare Te , nisi seriam , citamque agas pœnitentiam(quam ex animo Tibi acerrimè licet atque iniquè congestis etiam probris ex merâ petulantiâ & famæ inanis ambitione toties à Te jam offensus precor)evitaturum diutiùs vindictam Divinam Te certò certiùs manentem ac brevi funditus eversuram.

Non est enim cor tuum rectum in Dei conspectu. Resipisce igitur ab istâ malitiâ tuâ & deprecare Deum , si fortè remittetur Tibi machinatio cordis tui. Video enim Te in felle amarissimo & connexu injustitiæ positum , ut Apostoli verbis te moneam. Sic pro Te vovebam Lugduni-Batavorum pridiè Nonas Majas cIↃ IↃc LXIV.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII
ORATIO
DE
AFFECTVS EPIDEMII A. CIƆ IƆC LXIX.
Leidensem Civitatem depopulantis, atque primariis Habitatoribus orbantis
CAVSIS NATVRALIBVS,
VIII Februarii CIƆ IƆC LXX cùm Academiæ Lugduno-Batavâ Rectoratum deponeret, habita.

Nobilissimi & autoritate Gravissimi hujus Illustris Academiæ Lugduno-Batavæ Curatores.

Amplissimi, Prudentissimique Florentissimæ, graviter licet nuper afflictæ, Vrbis Leidensis Proceres, Prætor, Consules, Iudices, quique ipsis estis à Secretis.

Spectatissimi, Eruditissimique Disciplinarum quarumvis in eâdem Academiâ Inclyta Professores, Collegæ honorandi.

Venerandi Verbi Divini Præcones.

Facultatum omnium Doctores, Artiumque Liberalium Magistri eximii.

Cæterique, qui simul adestis, Viri honorati, & docti.

Desideratissima denique Iuvenum & Adolescentum egregiorum Corona, Patriæ, atque parentum spes prima.

Rectoratus Auctoris pacatus, at Luctuosus.

I. QVEM ambivi nunquam, sed ob plures, gravesque causas sum aversatus semper, Supremum in hâc Academiâ Magistratum ante annum mihi præter votum, expectationemque impositum, quò Legibus obsecundarem, suscepi solicitus, nunc depono lætus; quamvis Deo annuente ipsum gesserim satis pacatum, at simul plerisque nostrûm valdè luctuosum.

Auctoris jacturæ domesticæ.

II. Non memorabo hîc jacturas meas domesticas, utut mihi acerbissimas, * cùm ad alios illæ non pertineant; verùm publicas, quippe ad cunctos spectantes, atque tam huic Academiæ Nobilissimæ, quàm huic Urbi præclaræ funestas.

Iacturæ Publicæ in Academiâ Professorum.

III. Ceciderunt namque, ac lucem reliquerunt ex Facultatibus singulis Professores Clarissimi, & quidem inter ipsos ex quatuor meis Assessoribus ætate adhuc vigentes ac me inferiores terni, unico in ordine nostro natu grandissimo superstite.

IV. Quærunt, nec inveniunt ampliùs Theologi suum *Coccejum*, virum in laboribus exantlandis indefessum, & quoad mores pacificum.

V. Lugent suum Iuris-Consulti *à Thienen*, virum ingenio acutum, judicio acrem, quin ad quævis peragenda promptum & alacrem: Cujus jacturam fecit majorem nupertimus ac lentus *Marchanti* decessus, viri ætate ac vigore florentis, & Academiæ valdè utilis, sed, si superstes mansisset, indies, utilioris futuri.

VI. *Schuylium* nostrum in Naturalibus, Botanicis, Anatomicis, Medicisque adeò rebus perscrutandis sedulum, atque in mediis suis conatibus omnium primùm nobis ereptum dolent Medicorum Filii: Et, ac si parùm fuisset unum tantùm amisisse ipsos Antecessorem, post multos alios non ita pridem renovato sub anni hujus principium Medicorum vulnere adhuc cruento extinctus est *van Horne*, Anatomicus insignis; de quo plura dicerem, nisi admodùm nuper ipsi ex hoc loco esset parentatum, & ante annos undetriginta meus in Anatomicis fuisset Discipulus.

VII. *Stuarto* denique suo, sæviente jam communi calamitate hinc profecto, & in natali urbe, Parisiorum Lutetiæ, fatis functo, atque variis nominibus commendabili carent nunc Philosophiæ Studiosi; ut & *Gôlingio*, ejusdem Disciplinæ Professore extraordinario.

VIII. Sicut autem ex ordine nostro plures abiverunt ad plures, ita nonnulli ab affectu maligno languentes adhuc necdum recuperare quiverunt valetudinem pristinam & integram.

IX. Libuit enim Deo in judiciis suis non minùs admirabili, quàm justo, nostram per Facultates omnes atque singulas acriter exercere, ac splendidis luminibus orbare Academiam.

X. Nec tantùm in Academiæ hujus Professores, ipsorum Uxores, Viduasve, aut Liberos sæviit *In Curiâ consulum.*

* *Conjugis lectissimæ, quippe piissimæ, prudentissimæ, atque optimæ, ante annum ætatis secundum & vicesimum perfectum post bienne matrimonium utrinque ob animorum concordiam felicissimum animam suam exemplo verè Christiano & Astantibus omnibus admirabili inter continuas preces placidè Servatori Deo reddentis; hinc & Filiolæ unicæ raras Genitricis dotes in tenellulâ octo mensium ætate mirè imitantis, & optima quævis spondentis obitum.*

sæviit hæc Lues, verùm in universam quoque Civitatem Leidensem, adeò ut durante meo Rectoratu tum qui anno superiore, tum qui trimestri spatio priùs fuerant creati, omnes ad unum è medio sublati fuerint *Consules*: inter quos jam ipso Februario mense desiit esse horum robustissimus ac in ætatis suæ flore adhuc constitutus ordine postremus; cæteri tres jam senes intra dies quatuor & triginta, mensibus nempe Octobri & Novembri, ante Consulum præsentium electionem cum morte vitam commutarunt; quod in omni memoriâ inauditum est non minùs Lugduni-Batavorum, quàm alibi.

Prætoris Judicum. Senatûs. XI. Qui Consulibus infestus Affectus fuit Epidemius, nec *Prætori*, animi recreandi causâ Dordracum profecto, nec *Judicibus*, nec reliquo *Senatui* veniam dedit, verùm plus quàm mediam hujus partem necavit.

In Ecclesiâ. XII. Quemadmodùm *Curiæ*, atque *Academiæ*, fuit æquè gravis Morbus hic communis, sic & idem lethifer fuit *Ecclesiæ* tum Pastoribus, tum Senioribus, tum Diaconis.

Ecclesiastarum. XIII. Hactenus quidem duos Belgas, totidem Gallo-Belgas, unicum Germanum, & unicum Anglum peremit *Ecclesiastas* Reformatos. Cæterarum enim Sectarum damna non recenseo.

Seniorum & Diaconorum. XIV. Ubique *Seniores* ac *Diaconos* penè omnes idem morbus nobis eripuit.

In Urbe Civium & Mercatorum. XV. *Civium*, *Mercatorumque* primarii cum insigni plebis detrimento maximam partem sunt extincti.

Plebejorum. XVI. Sed *Plebejos* etiam est aggressum hoc malum, ipsorumque plurimos peremit.

XVII. Quod non parùm auxit afflictæ Civitatis afflictionem, fuit plerorumque Incolarum sæpè cum totâ familiâ decumbentium, aut recidivam aliquoties patientium Infirmitas tanta, ut deessent non rarò, qui graviter affectis ac prostratis opem ferrent, quin morituris adessent ac debitè ministrarent: tantus fuit ubique Sanorum, aut mediocri saltem robore præditorum defectus.

Omnis ætatis, & sexûs. XVIII. Utique nulli Sexui, nulli Ætati perniciosa huic Urbi labes pepercit; quamvis *Infantes*, ac *Pueri* perpauci; *Adolescentes* ac *Iuvenes* plures, at ex iis, qui ad *Virilem*, *Senilemque* ætatem pervenerant, plurimi eâ occubuerint.

Gravidarum. XIX. Pleræque *Gravidæ* hoc affectu laborantes Abortum sunt passæ; paucissimæ ad nonum mensem uterum gestarunt, atque vivaces fœtus pepererunt; quin ex ipsis quoque multæ paulò post vitam reliquerunt.

XX. Plurima huc facientia non addam, quoniam non ita pridem in hoc eodem Auditorio, me licet ob valetudinem ab eodem malo penè ad internecionem corpus meum ante quatuor circiter menses atterente adhue infirmam absente, actum est de hujus temporis Calamitate abundè atque ornatè, quamvis magis Theologicè.

XXI. Non possum verò illa silentio prætereire, quæ Professionis & Artis meæ sunt propria; cùm, si non omnium, certè multorum intersit ea nosse; quæ proinde loco eorum, quæ hâc horâ proferre aliàs cogitaveram, paucis prosequar.

Pœnas afflictionisque ma- XXII. Non puto ignorare, dissimulare, aut negare ullum Christi Salvatoris nostri unici nomen profitentem, nisi profanum & irreligiosum, in Oraculorum saltem Divinorum diligenti lectione ac jugi meditatione hospitem, Omnia pœnæ, afflictionisque mala immitti hominibus à Deo, summo, æquissimoque actionum humanarum Spectatore, Arbitro ac Vindice: Cujus abdita consilia & judicia justa, nostraque peccata multiplicia, cùm id Theologorum officium sit, pluribus non attingam, excuriamve, contentus Naturales Causas, secundas dictas, impræsentiarum expendere, atque nostro negotio adaptare; cùm in judiciis suis terribilibus exequendis frequentissimè (sicut, me judice, in hoc etiam morbo factum) illis utatur unicus Cœli, Terræque Dominus & Author, cunctarumque adeò Creaturarum Causa prima & suprema, Deus Optimus Maximus, tam misericors, quàm justus. *la hominibus à Deo immitti.* *Eumque in finem causis naturalibus frequenter uti.*

XXIII. Evenit quidem aliquando, ut Deus sine nominatis Causis Naturalibus opera sua perficiat insolita vel solo suo verbo & mandato Divino, cui omnia mox parent; vel per ministros suos cœlestes, Angelos fideles ac bonos; vel quandoque etiam per Spiritus malos & impuros, Satanæ consortes, imperio tamen suo subjectos & obsequentes. *Aliquando tamen sine ipsis opera sua perficere.*

XXIV. Affectum autem nostrum Epidemium necdum quiescentem, ac huic præsertim Urbi, locisque circumjacentibus exitialem ac perniciosum existimo ego mediantibus Causis Naturalibus immissum nobis à Deo irato; ac idcircò resipiscentiâ, cordis humilitate, vitæ ante-actæ in melius emendatione, fraternâque Charitate iterum pacando. *Affectus Epidemii causæ naturales.*

XXV. Naturales Causas omnes omnibus hominibus hîc communes dum animo attento percurro & trutinor, videor mihi commodè Affectum notatum *uni Aëri, sed aliunde malè affecto, infectoque*, tanquam præcipuæ inter ipsas Causæ, adscribere posse; concurrentibus, fateor, subinde aliis quoque Causis, sed minoris momenti, nec continuò locum habentibus, ideóque non tam ipsum producentibus, quàm secundùm quædam Symptomata ægro huic aut illi molestiorem, gravioremve facientibus. *Et quidem præcipua Aër malè affectus. Et aliæ minoris momenti.*

XXVI. Aëre autem sicut rarissimè ad horæ quadrantem carere possumus; quod evincunt suffocati & strangulati; ita eundem qualemcunque, utilem, noxiumve perpetuò allicimus & inspiramus, iterumque expiramus, & foràs propellimus. *Aërem inspirari & expirari.*

XXVII. Inspiratus in Pulmones Aër purus ac temperatus Sanguinem in Cordis thalamo dextro secundùm naturam effervescentem, accensoque ampliùs, auctove tunc Igne vitali ebullientem, mox per arteriam, venamque Pulmonalem ad sinistrum Cordis ventriculum properantem particularum suarum subtiliorum & optatæ mutationi absolvendæ convenientium admistione alterat, æstumque ipsius temperat, & blandè compescit; atque vicissim exhalationes ab effervescente Sanguine promanantes ac erumpentes, hominique inutiles, noxiasve reciprocâ sui expiratione secum effert. *Inspiratus Aër purus Sanguinem alterat, & temperat.* *Exspiratus exhalationes secum effert.*

XXVIII. An inspiratus Aër aliquâ sui parte Salivæ quoque, aliisque Humoribus à Cerebro, subjectisque ipsi Glandulis, Glandulosisque tunicis ad Os & Fauces derivatis commiscеatur, *An inspiratus Aër Salivæ aliisque humoribus ad Os delatis misceatur.*

ſceatur, & unà cum illis deglutitus in Ventriculo & Inteſtinis tenuibus mutationem aliquam Humoribus ibi repertis, aut confluentibus adferat, ſicut arduum eſt probare, ita durum videtur negare.

Autori ... d non improbabile.

XXIX. Mihi certè, qui veritatem ubique ac unicè ſector, non cenſetur illud improbabile, quamvis putem plures adhuc requiri Obſervationes ad rem illam obſcuram illuſtrandam, confirmandamque, & ita ſtabiliendam, ut Diſſentientium cogatur aſſenſus.

Pro Aëris inſpirati varietate Sangui-nē variè quoque affici.

XXX. Prout autem conſervandæ vitæ naturali perneceſſarius Aër occurrit nobis 1. aut *temperatus*, aut ſecundùm qualitates ſuas potentiùs, frequentiúſque noſtros Senſus externos afficientes, ac vulgò primas dictas *Intemperatus*, Calidior nempe, Frigidiorve, Humidior, Sicciorve: 2. aut *ſerenus* & *purus*, aut *perturbatus* & *nebuloſus*, exhalationibuſque variis contaminatus. 3. aut *tranquillus* & *pacatus*, aut *turbidus*, ventiſque procelloſis *agitatus*, & ſic porrò; ita ejuſdem inſpirati effectus homini erit aut *ſalutaris*, aut *noxius*; ſequeturque *Sanguinis* aut *temperatio* ac *repurgatio* deſiderabilis & ſalubris, aut *corruptio* ac *infectio* cuivis metuenda, quia pernicioſa.

Aërem variarū rerum ad miſtiones admittere.

XXXI. Hic verò Aër vitæ noſtræ animali tuendæ tam neceſſarius, ac per ſe purus, nec ſic tamen nobis ſufficiens ac conveniens, notabiles *variarum rerum* plurimùm inter ſe differentium *admiſtiones*, *confuſiones* ac *perturbationes* homini nunc *faventes*, nunc *nocentes* admittit; quas hîc, ut brevior ſim ad quinque notabiles redigam ſpecies.

1. A Sole, ejuſque radiis.

XXXII. I. Primum locum dabo *Soli*, cujus *radii* verè *ignei* non tantùm per Aërem univerſum diſperguntur, ſed in regione ipſius infimâ, Terræque proximâ, nî à nubibus, ventis, &c. impediantur, æſtum ingentem pariunt, quin corpuſcula infinita & diverſiſſima cum Aëre ac inter ſe confuſa non parùm alterant & variè immutant.

Eos eſſe igneos.

XXXIII. *Igneos* eſſe *Solis radios* demonſtrat non tantùm ardor ſummus, quem æſtatis, & aliquando veris & autumni quoque tempore, atque Aëre claro ac ſereno exiſtente corpora noſtra verberando in nobis excitant; vel calor in rebus quibuſvis aliquandiu ſoli acuto expoſitis remanens, Senſuique manifeſtus; ſed imprimis radiorum eorundem convexo vitro exceptorum collectio, ac centrum verſus concurſio, vulgò concentratio dicta, & quævis combuſtibilia incendens ac conſumens.

Corpuſcula per Aërem volitantia.

XXXIV. Quæ dixi eſſe infinita & diverſiſſima *Corpuſcula* cum Aëre ac inter ſe confuſa, Soliſque radiis mutabilia, eadem, in quantum mihi poſt multiplices, moleſtoſque labores innotuerunt, & ad rem noſtram faciunt, hîc paucis percurram & enarrabo.

Ab autore ad ſenſum demonſtrabilia.

XXXV. Velim autem, quod in anteceſſum moneo, turbari neminem, ſi me audiat ſubinde minùs uſitatis apud Authores Claſſicos terminis utentem; quippe qui non aliorum placita & figmenta, ſed ipſas res didici ſcrutari, & ſuis nominibus indigitare; omnia nimirum, quæ dico & aſſero, ad Senſum demonſtrare paratus; nec proinde Chimæricis multorum Doctorum otioſorum, & labores, ſumptuſque ad experimenta quævis facienda requiſitos refugientium, atque Dictatorum nihilominùs more in ſuo muſeo, ſingula pro lubitu fingentium, determinantivmve commentis allectus, moratus, aut conturbatus.

Particulæ Salinæ lixivæ, ſed volatiles & aliquid Oleoſum & Aromati cum conjunctum habentes.

XXXVI. Sunt ergò æſtate copioſæ in Aëre *Particulæ Salinæ Lixivæ*, ſed *Volatiles*, maximâ ſui parte à regionibus Zonæ torridæ ſubjectis aut propinquioribus Auſtri lenis calidique ope ad nos delatæ, atque ſæpenumerò aliquid Oleoſi & Aromatici conjunctum habentes; quod manifeſtum eſt iis, qui exeunte vere aut vigente æſtate Aëre ſudo ac ſereno per Galliam meridionalem faciunt iter, occurrente ipſis ad plura ſæpè milliaria, etiam per Oceanum, Odore plantarum Aromaticarum fragrantiſſimo; certo argumento particulas ſubtiles emanare ex illis plantis, atque cum Vento tranſportari per Aërem ad regiones alias.

Omnia Odorata eſſe naturæ Oleoſæ, & participare de Sale Volatili.

XXXVII. Docemur autem per Analyſin rerum naturalium Chymicam, Omnia odorata eſſe naturæ Oleoſæ, atque participare de Sale Volatili; quali omnes omninò Animalium, & in ſpecie Hominis partes ſunt refertiſſimæ.

XXXVIII Quod in regionibus calidioribus attollitur, transferturque aliò magis manifeſtè, ac copioſè, illud idem in minùs calidis & ab Æquatore remotioribus contingit magis obſcurè atque parcè.

XXXIX. Nonne cœlo illuſtri & calente percipimus ſæpè in his quoque regionibus ad ſeptentrionem magis vergentibus odores florum plantarum, rerumque aliarum ſuaves aut ingratos per Aërem diffuſos, ac è longinquo ad nares noſtras deportatos?

Particulas Salinas volatiles & Oleoſas in Aëre volitātes acui à Solis radiis igneis, & inſpiratas in Sāguine partem Bilioſam augere.

XL. Has verò particulas Salinas Volatiles atque Oleoſas, ſiue Aromaticas undecunque tandem provenientes atque in Aëre volitantes agitat & acuit ampliùs Sol igneis ſuis radiis; quæ cum Aëre inſpiratæ facilè Sanguini propter ſuam ſubtilitatem junguntur in Pulmonibus, atque ipſius, jam æſtuantis temperationem ab Aëre laudabili expectatam impediunt, neutiquam juvant; quinimò augent in Sanguine *partem Bilioſam*, primariam æſtûs in ipſo cauſam, & Sale Volatili Oleoſo maximè conſtantem.

Salivæ mixtas Bili etiā jungi.

XLI. Quòd ſi confuſus Aëri Sal Volatilis & Oleoſus *Salivæ* quoque, ſicut modò verbo attigi, admiſceatur, & ad Ventriculum, Inteſtinumque tenue depellatur, nonne *Bili* eò affluenti jungetur, ejuſdem vim & operationem intendet ampliùs, vel nimiùm, idque cum admittentis detrimento?

Eaſdem Pituitoſos viſcoſoſque Humores attenuare.

XLII. Ab eodem Sale Volatili unà cum Aëre attracto *Pituitoſi, viſcoſique humores* in Ventriculo, Inteſtinis & alibi attenuabuntur, incidentur, atque ſolito fluidiores, nimiſque mobiles fient. Unde minùs reſiſtent Bilis actioni, quam ex parte ab ipſis reprimi ac cohiberi oportebat.

Et Melāncholicos, hoc eſt, Acidos & Auſteros infringere.

XLIII. Ab eodem Sale Volatili Acriore copioſiùs in corpus admiſſo *Humores Melancholici*, hoc eſt, *Acidi* & *Auſteri*, infringentur, ipſorumque Sanguinem inſpiſſandi vis peribit, unde naturalis Sanguinis conſiſtentia minuetur, ipſuſque ad ſui corruptionem aptior reddetur.

Primarius Radiorum Solariū effectus.

XLIV. Atque hic eſt primarius & maximè notabilis, nobiſque noxius radiorum Solarium ardente Sirio effectus in Aërem unà cum innumeris & multifariis corpuſculis ei confuſis Chaos verè conſtituentem, & à nobis nihilominus inſpirandum. Plures eorundem in alia corpuſcula effectus valdè conſiderabiles ſtudio prætereo, ne ſim prolixior.

2. Notabilem

XLV. II. Inter ea, quæ notabilem Aëri muta-

 tionem

Aëri mutationem afferunt Venti varii. tionem afferunt, secundum locum assignabo *Ventis variis*; quamvis non tam sui, quam eorum ratione, quæ secum advehunt, & Aëri ex parte communicant, relinquuntque, id efficiant.

Ventorū proprii. XLVI. Hactenus saltem in Ventis, solo Auditu & Tactu perceptibilibus, ego aliud non potui observare proprium præter *vim ac vehementiam* diversam; cùm alii lenes, blandique; alii frementes, validique occurrant. Qui, quoties concurrunt varii ac vehementes, toties procellas excitant, & omnia mirè confundendo, conturbandoque plurima evertunt aut proterunt ac perdunt; donec violentioribus omnia secum rapientibus cedant mitiores & languidiores.

Quæ nobis a Ventis eveniunt rebus per eos ad nos translatis adscribēda. XLVII. Cætera, quæ nobis à Ventis evenire videntur, rebus diversis unicuique ascitis, & simul quaquaversùm translatis existimo adscribenda. Ab illis nempe non parùm immutatur Aër in nostrum aut commodum ac emolumentum, aut incommodum ac detrimentum: quod semper à nobis spectandum; Id enim bonum vocamus simpliciter, quod nobis est, aut creditur bonum; sicut malum, quod nobis est, aut putatur malum. *Quid nobis bonū.*

Austrum Salem Volatilē, & Spiritum nobis advehere. XLVIII. Hæc ut nostro negotio pressiùs accommodem, faciam initium ab *Austro*, vento à torridâ zonâ hûc flante, cujus alis *Salem volatilem* ad nos usque transportari, & in Aëre nostro ex parte sisti ac permanere dixi modò; nec tantùm Salem, verùm etiam *Spiritum volatilem* inde ad nos similiter adferri planè sum persuasus, sed imprimis existente Aëre puro & nitido, atque cum Austro blando, placidoque concurrente Sole coruscο ac fervido; à cujus igneis radiis elicitur & attollitur facilè in altum & supra nubes inferiores Spiritus volatilis sub torridâ zonâ copiosus, ideóque, quàm alibi, minùs impeditus, irretitusque; qui Austri mitis & sublimis ope per zonam temperatam vehitur versùs algidam, ubique partem sui aliquam subjecto Aëri cedens; maximè, ubi offendit eundem humidum & pluviosum, qualem hîc habemus frequentissimum.

Ejus Effectus. XLIX. Hinc est, quòd sub torridâ zonâ, præter antiquorum placitum, æstas regnet continua, fructus plerique toto anno reperiantur maturi, & multo turgentes Spiritu volatili. Hinc est, quòd Vina in regionibus illi propinquioribus nascentia eodem Spiritu volatili, quàm in remotioribus abundent magis. Hinc est, quòd Vina Hispanica, quippe potentiora, plus; Gallica istis debiliora minus; Rhenana & Mosellana utrisque aquosiora minimum Spiritûs volatilis contineant, & in sui destillatione promant.

L. Spiritum Volatilem Austri ope ad nos deferri confirmant Fructus omnes immaturi acerbitate ingratâ donati, nec facile, nisi adventante hoc vento, sed blando, & radiis solaribus comitato ad maturitatem deducti.

Fructuū acerborum in dulces mutatio à Spiritu & Sale Volatili, ut & ab igneis Solis radiis. LI. Omnis namque Fructuum acerborum in dulces, vel quasi dulces, gratosve mutatio & maturatio pendet tum à Spiritu & Sale volatili quovis, tum ab Igneis Solis radiis, vel saltem Igne foci, sed artificiosè administrato; (Ars etenim & imitatur, & juvat, & superat subinde Naturam:) à quibus solis dulcescunt, leniunturque austeri & immaturi fructus; ex quorum adhuc crudorum, immaturorumque Succo expresso vix post qualemcumque ac diutinam fermentationem aliquid elicies Spiritûs volatilis; qui abundans prodire solet ex eorundem maturorum, adeóque dulcium facilè ac brevi fermentato Succo,

LII. Me hîc de illis fructibus, qui sui maturitate aciditatem, sed gratam & suavem nanciscuntur, neutiquam agere facilè agnoscent, quotquot haud in Plantarum tam obviarum, quàm exoticarum, ideóque rariorum, aut multis adhuc invisarum inani, sterilique nominum varietate gaudente cognitione, qualis ferè sola ubique hodie viget, atque rerum singularium Curiosis in deliciis habita & laudata magno Apollineæ Artis detrimento in Academiis ad pompam perfunctoriè docetur; ast solidâ, earundemque, ac imprimis usualium, ægrisque conducentium viribus multifariis per praxin tantùm, experientiamque longam innotescentibus intentâ, & hactenus Medicinæ utili, quamvis ferè neglectâ notitiâ sunt versati. *De quibus Fructibus hic loquatur Autor.*

LIII. Quemadmodùm per se *omnis Ventus* ergò & Auster, *siccus* est, ac humiditate propriâ destitutus, ita non raro idem observatur *humidus*, hoc est, nubibus, vel pluviâ onustus. Humiditas verò hæc Austro juncta Salem volatilem cum ipso delatum dissolvit, atque Volatilem Spiritum adsumit, ac secum quaquaversum à Vento propulsa defert, quin utriusque partem bonam Terræ, in quam decidit, confert. Tunc autem pluvia, sive impendeat, sive tenuis ac densa delabatur, Respirationem nostram solet angere atque difficilem facere, Sudore ipso præ anxietate non raro simul erumpente. Quod ego non tantùm pluviæ, sed imprimis Sali & Spiritui volatili unà cum Aëre humido inspiratis censeo tribuendum. *Auster per se siccus, non rarò humidus quid præstet.*

LIV. Sicut Auster socium sæpiùs habet Calorem Solarem, ita *Boreas* à zonâ septentrionali algidâ, utpote Solis radiis tantùm non destitutâ, huc appellens *frigore* nos vexat perpetuo; sed frigore vario, cùm aliàs blandius observetur ipsum; aliàs verò acrius & cutim nudam dilacerans; aliàs tum nubes in nivem, tum pluuiam in grandinem, tum aquas collectas, imprimis dulces, minúsve salsas in glaciem congelans & cogens. *Boreas variè frigidus.*

LV. Boream semper plùs minùs algidum existimo propter admistas ipsi particulas *Acidas* plùs vel minùs temperatas; quibus nempe solis debentur modò recensiti effectus Boreæ primarii. *Propter particulas Acidas.*

LVI. *Frigus blandum* tribuo *Acido nitroso*, præ Salibus omnibus minùs acri, & in nobis tamen quovis modo frigus lene patienti; qualem Salem cum Boreâ minùs sævo ad nos migrare testantur Terræ ipsius beneficio pinguescentes. Fertilitatem autem à Nitro esse noto jam est notius. *Frigus blādum Acido nitroso tribui.*

LVII. *Frigus Acrius*, cutimque faciei & manuum dilacerans, & suâ cuticulâ privans est acceptum ferendum *Acido puriori*, vel *muriatico sali juncto*; à quo effectum similem observamus indies in praxi Medicâ, & manifestissimè in Coryzâ; in quâ depluens per nares sapore salso-acidus humor tum nares, tum vicinam cutim rodere, cuticulamque abradere consuevit. *Frigus Acrius Acido puriori, & muriatico sali juncto.*

LVIII. *Frigus glacians* deduco à *Spiritu Acido cum Sale Volatili puriore unito*, & Sali Armeniaco planè consimili; postquam non semel observavi hunc Aquâ recens solutum etiam æstate mediâ circa vitreum vas miscellam istam continens allicere ac gelare aëris ambientis humiditatem aqueam; quod idem urgente gelu evenire videmus fenestrarum vitris. *Frigus Glacians Spiritui Acido cum Sale volatili puriore mixto.*

LIX. Constat verò *Sal Armeniacum Sale Volatili* *Sal Armeniacum quibus constet.*

Sal volatile & Spiritûs Acidum junctos effervescere. Gelidam dari effervescentiam.

tili puro & Spiritu Salis acido junctis, & quovis tempore ad experientiam revocandis. Hi duo, ubi à nobis confunduntur,ac simul effervescunt,frigus & tunc quoque pariunt; quin evincunt dari gelidam in rerum naturâ effervescentiam,contrà quàm senserunt; sentiuntque etiam nunc nonnulli ex solâ librorum sibi præter omnem rationem præ aliis probatorum lectione, aut propriâ fictione satis facili, neutiquam verò ex ipsarum rerum observatione multiplici, multumque arduâ & carâ edocti, ac nihilominùs de quâvis re controversâ, sibique incompertâ sententiam suam ineptam temerè interponentes Viri audaces,atque ab imperitis propter garrulitaté impudenté magni habiti.

Vnde Boreæ accedat Nitrum Spiritus Acidus, Sal Muriaticum, & Sal Armeniacum.

L X. Unde autem, dicet aliquis *Boreæ* accedit *Sal Nitrum, Spiritus Acidus, Sal Muriaticum,& Sal Armeniacum*, ut notatos & his à me adscriptos producat effectus?

LXI. Cui respondeo, infinitas esse in Regionibus septentrionalibus metallorum, mineraliumque fodinas & Venas, ex quibus Ignium subterraneorum & artificialium, dum funduntur, vi propelluntur in aërem liberum Spiritus Acidi; quos, ut & alia plura secum rapiunt & quaquaversum vehunt Aquilonares Venti Nobis omnium vehementissimi.

LXII. Prout autem illis occurrunt in Aëre corpuscula diversa, & quidem proportione variâ, ita exurgunt ex istâ confusione ac mistione Salia composita itidem diversa,& nunc *Nitro*,nunc *Marino*, nunc *Armeniaco* valdè similia; sicut ostendi modò eorum id evinci effectibus.

Ad Nitri constitutionem quænam concurrant.

LXIII. Ad *Nitri* constitutionem fateor concurrit pars sulphurea & pinguis, cujus ratione accendi potest; quod facilè à partibus metallorum Sulphureis unà cum Spiritu acido in aërem sublatis ac dispersis, ipsove Sulphure accenso & similiter per aërem lato; sed iterum cum eodem spiritu in loco à Solis radiis adeò remoto coalescentibus accidere potest.

Boreas unde acrior.

LXIV. Quoties Spiritûs acidi plus,pinguedinis autem minus admiscetur Sali Nitroso, vel Marino ventorum violentiâ è mari hausto ac per aërem pulso,toties *acrior* sentietur Boreas omnia rodens & radens,

Sal glacians unde generetur.

LXV. *Salem glaciantem*,Armeniacoque affinem arbitror ego generari ex Sale Volatili puriore à regionibus torridæ zonæ subjectis aut propinquioribus per superiorem Aëris regionem Austri ope,sicut jam dictum,ad septentrionem translato & cum adventante inde Spiritu Acido in Salem Armeniaco similem concrescente,iterumque Boreæ vi meridiem versus repulso, atque ubique efficaciam suam mirabilem exerente.

Pro varietate particularum quibus onustus est Boreas, eundem varia in nobis producere.

LXVI. Quoties autem particulis vel Nitrosis, vel Salso-acidis,vel Sali Armeniaco similibus onustus ad nos appellit Boreas, toties is Aërem nostrum iisdem replet, quæ cum ipso inspiratæ non possunt non aliquam in Sanguine ac cæteris Humoribus, sed & Partibus ipsis Continentibus mutationem producere insignem, quin pro singulorum conditione ac constitutione diversâ diversam,& quidem,ubi magnus est in nobis æstus,ejusdem contemperationem, si moderata fuerit, utilem,sin excedens,noxiam:ubi verò abundat in nobis pituita, ejusdem solutionem, commotionem, conturbationem, ac subinde coagulationem, utplurimùm nocentem;unde videas sæpenumerò in Senibus pituitâ ferè abundantibus & Apoplexias, & Hemiplegias,& Paralyses tunc excitari.

Hippocratis de Aëris Mutationibus Observationes per quę explicandę.

LXVII.Ex quibus ritè consideratis,expensisque magna lux affulget ad explicandas, illustrandasque Magni Hippocratis de Aëris mutationibus secundùm anni tempora, ventosque accidentibus,ac imprimis easdem consequentibus Affectibus Observationes practicas in ejusdem operibus Laconicè descriptas: quod frustrà requires ab hujus temporis Doctoribus quibusdam in Græcâ Linguâ addiscendâ multùm, in Morbis autem ipsis apud ægros tantùm cognoscendis parùm aut nihil temporis consumentibus.

Primarii nobis mutationes afferêtes venti Auster & Boreas.

LXVIII. Primarii, maximamque ratione admistorum & Aëri, & subjectis huic Regionibus, ac Hominibus mutationem afferentes Venti sunt bini jam memorati *Auster*, atque *Boreas*: *Orientalis* verò & *Occidentalis* tum ab iisdem Austro,vel Boreâ,tum à vicinis magis cuivis loco Regionibus, tum ab Aquis,Stagnis præsertim, Maribusve propinquis accipiunt ferè quod iterum Aëri cedunt ulteriori.

Oriêtales nobis hisce locis Sicci. Et quidê calidi vel frigidi.

LXIX. Hisce quidem locis solent *Orientales Venti* per longum Terrarum tractum ad nos delati esse *Sicci*, & prout in Aëre Austri vel Aquilonis spolia quædam offendunt & capiunt, *Calidi, Frigidive.*

Anno præcedête Subsolanû Gelu nobis attulisse.

L X X. Sic sub anni Præcedentis exitum Gelu grave nobis attulit Subsolanus, quod nullus dubito debebat Boreæ glaciandi vi gravido, ipsique in loco à nobis remotiore occurrenti,atque quoad vehementiam inferiori, & ideò potentioris ductum sequenti.

Occidêtales Venti nobis Humidi. Et quidê vel frigidi vel calidi.

L X X I. *Occidentales* autem Venti ex proximo Oceano Aquas & vapores mutuando *Humidi* ferè sunt, itidemque Aquilonis, Austrive dominium in Aëre priùs exercentis ratione *Frigidi, Calidive.*

Aërê calore,frigore,siccitate,& humiditate se manifestare.

LXXII. *Aër* profectò, sicut ex modò dictis patet,secundùm quotidianas;ideóque continuas mutationes, quas Solis ortui & occasui, accessui ac recessui debet, in Sensus nostros Externos incurrens *Calore* imprimis ac *Frigore* se manifestat, & quatenus nubibus & pluviâ destituitur,vel scatet, *Siccitate*,aut *Humiditate* nos afficit,nec in Visum, Auditum, Olfactum vel Gustum hactenus operatur,ac inde forsan prædictarum Qualitatum, tanquam primarum, ortum habuit Quaternarius ille tantoperè in Scholis decantatus,licet nunquam ab ullo demonstratus. Sed de his & similibus non est hîc pluribus agendi locus,aut tempus.

Aërê tactum tantum afficere,Ventum præterea auditum.

LXXIII. Quemadmodùm Aër, sic & Ventus plerosque Sensus externos certis organis alligatos haud afficit,sed illum præcipuè,qui per totam corporis superficiem est distributus,atque,ubi validus existit & sonorus,Auditum quoque.

Ventus quid sit, & unde veniat, nesciri.

LXXIV. Audimus ergò Ventorum blandiorum susurrum, & potentiorum frementem sonum, sentimusque ipsorum violenter in nos ruentium & subinde solidissima quævis concutientium,hinc & nonnunquam prosternentium aut euertentium impetum magnum, ac potestatem stupendam: licet ignoremus adhuc tam, quid Ventus verè sit, quàm unde veniat & quò vadat; miramurque ipsum sæpenumerò, sicut confestim excitatur turbulentus, sponte ac subitò, aut levi saltem pluviâ iterum sedari atque compesci; adeò ut, quemadmodùm nos sæpiùs inexpectata obruit procella,

procella, ita insperata nos cœli recreet tranquillitas; quæ omnia Sensibus nostris externis evidentia, Menti autem adhuc occulta Deum arguunt præsentem, omniaque pro suo nutu in mundo immundo gubernantem, ac Profanos in suâ impietate confundentem, quin ad resipiscentiam, Deique agnitionem, ac celebrationem salutarem ipsos invitantem.

3. Aëri notabiles mutationes afferunt Meteora. LXXV. III. Idem Aër notabiles mutationes accipit 3. à *Nebulis, Nubibus, Pluviâ, Nive, Grandine*, cæterisque *Meteoris Aëreis*, nunc ex locis remotioribus, nunc ex propinquioribus originem suam trahentibus.

Nebulæ. LXXVI. A *Nebulis* quidem non parùm impurus & nobis gravis atque noxius redditur Aër; quod præ aliis experiuntur, qui Asthmati sunt obnoxii, vel aliàs Dyspnœâ solent laborare molestâ; tunc enim facilè in horum Symptomatum Paroxysmos incidunt tales.

Nubes. Pluvia. LXXVII. *Nubes* copiosæ, nobisque impendentes, ac imprimis *Pluviam* minantes, sicut dicebam modò, Aërem faciunt Respirationi facili minùs aptum, unde ad Sudoris eruptionem solemus tunc magis angi atque arduè respirare: sicut æstuans priùs Aër, postquam decidit pluvia, temperatur vicissim, refrigeraturque; quo beneficio carent, quemadmodùm observavi non semel, qui degunt in loco licet vicino, & viderunt quidem supra se, contingere autem non potuerunt aliò ruens cœlum imbribus.

Meteora. Sulphurea. LXXVIII. *Meteora Sulphurea* fulguri ac fulmini sæpiùs juncta, vel aliàs per Aërem dispulsa non parùm ipsum gravi fœtore inficiunt & cum Aëre inspirata nobis quoque nocent.

4. Aër notabiles mutationes subit à Vaporibus. LXXIX. IV. Idem Aër notabiles mutationes subit 4. à *Vaporibus* ex Aquis maximè vicinis quâvis de causâ suscitatis, Aërique confusis. Prout enim Aquæ dulces sunt ac puræ, quales Fontana & Fluviatilis; aut Salsæ, aliove Sapore donatæ, quales Marinæ ac Medicatæ, Spadanæ scilicet, aliæve Acidulæ; aut odore omni destitutæ, quales modò laudatæ Fontana & Fluviatilis, aut odore gravi donatæ, quales Sulphureæ ac Bituminosæ; prout eædem sunt quiescentes, aut motæ: ita diversissimi ex illis attollentur, proximoque Aëri admiscebuntur Vapores, nunc blandi, purique, nunc Salsi, Acidive; nunc impuri, fœtidive, aut Sulphurei; quorum aliqui, ubi modum non excedunt, nobis sunt aliquando amici, cæteri verò plerumque noxii.

Aquis adversa quies, necessarius motus. LXXX. Ante omnia autem *Aquis adversa est Quies, necessarius Motus*; sine quo diu nequeunt permanere integræ; quin brevi corrumpuntur, putidisque Vaporibus Aërem, cunctaque in eodem Viventia inficiunt, & quandoque suâ noxâ interficiunt.

Aquæ quomodò moveantur. LXXXI. Quiescunt Aquæ stagnantes aut conclusæ, ad Motum verò cientur apertâ ipsis ad loca declivia satis patulâ viâ, & in locis magis planis reciproco Ventorum oppositorum flatu; ni aliâ insuper id perficiatur arte potenti, eliciendo nimirùm, exhauriendove, atque aliò transferendo Aquam sui morâ corrumpendam, corruptamve, ac vicissim aliunde alliciendo & in ablatæ locum advehendo puram & incorruptam.

5. Aër notabiles mutationes accipit ab Exhalationibus terrenis. LXXXII. V. Aër denique 5. mutationes notabiles subit ab *Exhalationibus Terrenis*, sæpiùs Solis æstuantis operâ eductis, & aliquando ab Ignibus subterraneis foràs propulsis, atque ambienti Aëri communicatis.

LXXXIII. Quemadmodùm autem à Terrâ optimâ & plantis salubribus decoratâ Exhalationes assurgunt suaveolentes, Aërem sanum præstantes, nobisque utiles, de quibus actum est in superioribus; ita ex eâdem paludosâ, vel aliàs contaminatâ erumpunt Exhalationes fœtentes, Aëremque, hinc & nos inficientes ac corrumpentes.

Aëris nostri corruptionis causæ remotiores. LXXXIV. Postquam verò Aëri nostro, sed inquinato & corrupto tanquam Secundæ, ac Externæ Causæ, acceptum existimavi ferendum Morbum nostrum Epidemium, meritò expectabunt avidè plures, ut post Causarum Aërem nostrum jam toto semestri spatio licèt malè afficientium enarrationem multis satis prolixam, & nonnullis forsan tædiosam visam, quippe horulæ spatio penè durantem, tandem aliquando determinem, quibusnam ex enumeratis Causis remotioribus adscribenda veniat nostri Aëris corruptio: an uni, an pluribus, an omnibus?

LXXXV. Id paucis absolvam, dicendo Aëris nostri vitium deberi istis omnibus & singulis superiori æstate atque autumno in nostri ruinam concurrentibus ac consentientibus Causis modò explicatis; & 1. æstuanti Soli; & 2. Ventis continuò ferè silentibus; & 3. Pluviæ deficienti; & 4. Quiescentium Aquarum Vaporibus, sed limosis assurgentibus; & 5. Terreis Exhalationibus uliginosis & impuris, atque post Aquarum è Paludosis locis evaporationem à Sole in Aërem attractis, propulsisve; si omnis rerum naturalium Motus fiat Pulsu, sicut id hoc tempore placet plurimis.

1. Solis radii ignei quid effecerint. LXXXVI. I. A *Solis* namque *radiis*, quos *Igneos* in superioribus ostendi, non tantùm durantibus diebus canicularibus, sed toto insuper Septembri mense cum Aëre hîc & in viciniâ nimis sereno & tranquillo perseverantibus Particulæ Bili augendæ, volatiliori præstandæ & commovendæ aptissimæ auctæ sunt, acrioresque factæ in Aëre, quin continuò à nobis omnibus inspiratione in corpus allectæ: unde in nobis multiplicata est Bilis, factusque Sanguis valdè fluidus & incendio nimio suscipiendo accommodatus; quapropter minimo in cæteris Diætæ partibus accedente vitio ac errato; Agitatione putà & motione corporis vehementi aut longâ, Potûs generosioris assumptione liberaliore, Irâ vehementi, Vigiliis protractis, & similibus, commota est & quaquaversùm copiosiùs concitata Bilis, quæ confluentibus Humoribus junctatum Nauseam, Vomitumque, hinc & Aphthas, tum Alvi fluxum, tum Febrem continuam, Æstumque in corpore molestum, Capitis dolorem, aliaque Symptomata plura produxit; quæ difficiliùs potuerunt superari ac in totum debellari propter Aërem in statu & vitio eodem permanentem, atque mali fomitem continuò foventem.

LXXXVII. Sed afflictionem auxerunt *Pituita, Humorque Melancholicus*, sicut suprà dixi, ab iisdem partibus Aëris Sale Volatili Acriore abundantibus non parùm de naturali suâ constitutione recedentes, atque Bili reprimendæ inepti facti.

2. Quid Ventorum Silentium. LXXXVIII. II. *Ventis* autem vix toto illo tempore auditis, sed silentibus, nec *Aëri* nec proinde *Sanguini* nostro perutile ac necessarium accessit refrigerium ac temperamentum; sed nec *Aquis* tantùm non per se hîc stantibus accessit requisita com-

commotio, & hinc inde propulsio, ac renovatio Ventis debita; unde solito magis fuêre corruptæ, elevatis & Aëri confusis, mox & à nobis inspiratis vaporibus fœtidis, noxiisque.

3. Quid Pluviarum defectus.

LXXXIX. III. *Pluviarum* insigni defectus Salis Volatilis tum purioris, tum simul Oleosi particulæ abundantissimæ Aëri manserunt permistæ, atque à nobis perpetuò nimiùm inspiratæ; unde Bilis aucta, & nimis Volatilis, fluida, & Acris facta modo recensita produxit mala nocentissima.

4. Quid Aquæ quiescentes & stagnantes.

XC. IV. *Aquarum* ex Ventorum penuriâ *quietarum & stagnantium*, quin à Solis radiis tum ex Urbis Canalibus & Alveis, tum ex vicinis paludibus, locisve paludosis magnam partem exhaustarum, tum maximè ad peregrinarum & quidem Salsarum affluxum ratione fundi Sulphurei Effervescentiam noxiam & olidam subeuntium Vapores succedentes fœtidi atque graveolentes nostri perniciem similiter promoverunt.

5. Quid Terræ lutosæ Exhalatio nes.

XCI. V. Idem dicendum de uliginosis, pravisque *Terræ lutosæ Exhalationibus*, Pluviæ defectu à Solis radiis sursum eductis, Aëremque, hinc & Homines quoque inficientibus.

XCII. A quibus ritè consideratis ac perpensis sicut omnia Symptomata, etiam diversissima, & molestissima in Ægris observata commodè possunt deduci, ita meritò Causas notatas omnibus manifestas & tunc urgentes sufficere dicendum.

Affectū hunc Epidemium Cerevisiis non adscribendum.

XCIII. Non ignoro fuisse non paucos, qui hunc Affectum Epidemium ex inscitiâ *Cerevisiis* eo tempore cum *Aquâ Subsalsâ* subinde à quibusdam perperam decoctis adscripserint, & idcircò Wesopianam veluti sospitalem unicè celebrarint ac commendarint. Verùm, licèt non culpem hanc Cerevisiam multis salutarem; non parum à vero aberrarunt, qui tantas vires ipsi assignarunt, postquam non minùs gravis fuit Affectus hic malignus Wesopianæ, quàm Leidensis Cerevisiæ potatoribus: adde quòd æquè ac Leidensibus molesta fuerit Wesopianis hæc Lues.

Quare Ditiores citiùs, pauperiores tardiùs affecerit hoc malum.

XCIV. Sed quærat Vir curiosus, verique avidus, cur citiùs locupletiores ac delicatiores, tardiùs pauperiores ac duriores ad internecionem usque affecerit hoc malum? primis etenim mensibus tribus, Augusto, Septembri, & Octobri duriùs afflicti sunt Cives fortunæ lautioris, leviùs angustioris; subsequentibus autem Novembri, Decembri, & hujus anni Januario Opulentiores occubuêre pauciores, sicut Tenuiores plures.

XCV. Existimo autem id factum, quatenus Ditiores, adeóque delicatiores minùs assueti erant perferendis Aëris injuriis, quàm Egentiores, ideòque duriores: unde non mirum, si à corrupto Aëre citiùs fuerint malè affecti & infecti homines teneriores, humoribus nempe magis mobilibus & fluidis propter Diætam ordinariam & his faventem præditi, seriùs duriores, humoribus crassioribus, & Glutinosioribus propter Diætam illis producendis aptam referti.

Quare hoc morbo affecti tam serò ad pristinam redierint sanitatem Et frequentes passi sint recidivas

XCVI. Sed ulteriùs quærat Veritatis amator, cur plerique, qui mali hujus diri evaserunt vim, tam serò ad pristinam redierint sanitatem? cur tam frequentes passi fuerint recidivas, easdemque non rarò lethales?

XCVII. Cui respondeo, id factum, quoniam manente Causâ efficiente, manet Effectus; quoniam necdum à sui corruptione, aut potiùs infectione ac inquinatione in totum est liberatus Aër. Quamobrem continuarunt in statu vitiato plerique humores, quin ad levia etiam Diætæ errata, & imprimis ad Procellas in Aëre aliquoties excitatas conturbati sunt, agitatique iterum vitiosè; succedentibus mox Febribus multifariis, aliisque Affectibus gravibus debilitata & attrita præcedentibus malis corpora nullo negotio destruentibus, hominesque jam prostratos conficientibus.

XCVIII. Sed instet idem, nonne jam recessêrunt à nobis *Ignei Solis radii*, secutumque est non semel in Aëre frigus atrox & immane? Nonne Aërem nostrum non minùs, atque stagnantes priùs Aquas hinc inde commoverunt agitaruntque *Venti*, etiam procellosi? Nonne aliquoties *Pluvia* nos irrigavit optata? Nonne *Vapores Aquei*, *Exhalationesque Terreæ* desinunt Aëri communicari & ipsum inficere?

XCIX. Hæc omnia ita se habere agnosco, unum tamen nondum meæ satisfecit expectationi, ac desiderio, *Pluvia nimis rara & pauca cecidit hactenus circa loca huic afflictæ Urbi maximè vicina*; Hujus autem abundantioris ope optavi semper Salem Volatilem copiosum & acrem in Aëre subsistentem solvi, atque in magnum mortalium emolumentum unà cum ipsâ humi subsidere, ac terras pinguefacere.

C. A Ventis namque quaquaversùm propellitur quidem, non tamen exturbatur ex Aëre Sal Volatilis, nulli rei faciliùs se jungens, quàm Aquæ, & imprimis in Vapores, aliterve diffusæ, quâ liquefactus Terræ miscetur utiliter, ipsamque facit fertiliorem.

Cur his affectus vicinis Urbibus nō fuerit notabilis.

CI. Hinc factum censeo, quòd in variis Urbibus vicinis, tum ob perpetuum Aquarum fluxum liberum, tum ob Pluvias frequentiùs ibi, quàm hîc, præteritis æstate, atque autumno, sed hyemis quoque principio deciduas, non fuerit Affectus hic notabilis vel gravis.

CII. Sed cui bono, inquiet alius, hæc Dissertatio, & malorum nimis notorum cum Causis suis enarratio, nisi aliquod iisdem inveniatur, atque in commune bonum manifestetur Remedium?

CIII. Ipsis Ægris, quæ secundùm memorata & longè plura memoranda Symptomata debentur remedia, cùm id foret nimis Medicum, non est hujus loci aut temporis referri; id autem agam proximè, si Deus volet, in Prælectionibus meis publicis & Auditorio Medico.

Aëri contaminato remedia investigare omnium proborum esse.

CIV. Sed quæ Aëri communi toties hîc contaminato & corrigendo, & contra novam corruptionem muniendo conveniunt remedia & auxilia (cùm Magistratûs sit ea curare) omnium Incolarum proborum est, quantum ipsis supernè datum, investigare, atque Numine cujulvis mentem illustrante inventa bona publici juris facere, atque sic, quantum possibile, commune omnium bonum promovere.

Quomodo infectio Aëris Leidensis præcavenda.

CV. Dicam proinde & Ego hîc, quod videor mihi hactenus post soliciram Leidensis Aëris observationem de ipsius infectione frequenti „quantum mediis humanis obtineri potest, præcavendâ; dum affectu hoc detinerer, notasse.

CVI. In hominis certè potestate non est, *Solis æstum* impedire. In hominis potestate non est *Ventos* excitare ac pro lubitu quaquaversùm mittere, hinc & componere. In hominis potestate non est *Pluvias* ex Aëre superiore accersere ac deorsum ad nos deducere. In hominis potestate non est *Aqueos*

Vapores,

Vapores, ac *Terreas Exhalationes* sistere. In hominis tamen potestate est aliquando *Aquis subsistentibus motum* citra Ventum conciliare, iterumque tollere.

Nempe Aquarū Motu. CVII. Postquam igitur observatum est multis retrò annis stagnantes in hâc Urbe Aquas omni ferme Æstate propter tunc frequentiùs silentes Ventos putrescere ac fœtore gravi ambientem proximè Aërem atque Incolas inficere, quin à quiescentibus hisce Aquis erumpentem graveolentiam hoc etiam tempore non parùm Aëris noxam & corruptionem auxisse; optandum foret, ut non tantùm seriò de Aquarum per totam Urbem toties Dei benedictione tam fœliciter explicatam & pomœria sua expandentem in Canalibus & Alveis suis Ventorum & quidem oppositorum defectu subsistentium, hinc & urente Sirio putrescentiam, fœtoremque hominibus valdè noxium evaporantium artificiosâ commotione, quin, quod præstat, per locum decliviorem eductione ac evacuatione, mox & alterius purioris, convenientiorisque è loco altiore adductione atque admissione cogitaret, quod ipsum faceret nullus dubito, Magistratus Leidensis Prudentissimus; verùm manum insuper operi admoveret, atque auditis, expensisque variis variorum de hâc re consiliis ac sententiis, quod maximè rationi, experientiæque videretur ipsi consentaneum, tandem aliquando tentaret. *A Magistratu procurando Leidensi.*

CVIII. Nil enim juvat continuò & diu deliberare, nunquam verò aliquid statuere ac concludere, aut conclusum experiri; utut incertum sit, qualis, an ex voto, nec ne, sit futurus eventus: quem tandiu ignoramus, quandiu à nemine fuit factum constituti experimentum; quod tam sæpè falsi arguit etiam subtilissima, & subtilitate suâ inani superbientia Ingenia.

CIX. Optandum insuper foret Urbium vicinarum Magistratus Aquis spontè mobilibus divites huic favere proposito, atque sepositis omnibus simultatibus secundùm Dei præceptum, exemplumque Charitatem suam Leidensis Urbis Incolis testari. *Vi. & Vi. cinarum Urbium.*

CX. Nunquam enim ulli ullum perit beneficium, etiam Ingratis collatum; postquam Deus est fidus, certusque omnium benè actorum remunerator.

CXI. Hoc qui nescit, aut non credit, Christiani nomine indignus est, sicut, proh dolor! plurimi tales hoc tempore observantur ubique, Magnates præsertim, prudentiæ suæ humanæ, corruptæque nimiùm fidentes, nec tamen quotidianâ sui similium deceptione facti verè prudentes; quin potiùs justo Dei judicio suæ imprudentiæ ac improbitati relicti, donec tandem serò lugeant, dummodò lugeant, suam impietatem, quam in tempore oportebat notatam, & quidem priùs correctam, quàm morte non rarò repentinâ & inopinatâ, vel morbo lethali, moxque ad conversionem salutarem miseram mentem, animamque ineptam reddente ad tremendum illud iniquitatis operatoribus meritò futurum vocentur judicium. Nec enim tunc erit ampliùs tempus Dei verbum, providentiam & similia jocando cavillandi, atque profanitatem suam nefandam inter Christianos, etiam Reformatos disseminandi.

CXII. Utinam peccatis nostris non retardaretur, sistereturque talium profanorum ac impiorum cita eversio atque excisio!

DIXI.

COLLE-

COLLEGIVM NOSOCOMICVM A D.D. SYLVIO HABITVM.

ÆGER PRIMVS.

Dolor arthriticus, Rheumatismus.

CLAES *Boecheter* Die XI. Februar. 166. conqueritur per omnes artus se dolore affici: jam calet, jam friget, subinde tument partes, est Febris erratica, à tribus diebus non dejecit, sanguinem exspuit vomitu, Scorbuto laboravit, pituita vitrea defertur per corpus, uti salsa.

℞. *Diascordii Fracastorii* ʒ ij.
Sanguinis draconis gr. v.
Laudani opiati gr. ij.
Syrup. papav. errat. ℥ j.
Aquæ theriac. simpl. ʒ ij.
Cinnamom. ℥ ß.
Fumar. ʒ iij.

Iteretur mistura heri præscripta, 14. *die* Blande sudor prorupit ab assumptione misturæ, quæ iteretur. 16. *die.*

Die 17. Iudicatur affectus esse arthriticus, quia dolor nunc in hac nunc in illa parte corporis vagatur.

Die 18. In melius videtur tendere: omni tempore toto quo hic fuit, non dejecit: Iteretur mistura; præterea.

℞. *Elect. Hydragogi* ʒ ij ß. *aqu. betonicæ* q. s. misce fiat haustus.

20. *Die*, in dies sentit se in melius pergere, à purgante assumpto heri non dejecit, hodie tamen semel dejecit.

℞. *Aqu. fumar.* ℥ ij.
Menthæ
Theriac. simpl. an. ℥ j.
Oculor. cancri
Antimonii diaphoret. an. ℈ j.
Laudani Opiati gr. iij.
Syrup. card. ben. ℥ j. misce.

Die 21. in melius tendit.

Die 22. hac nocte iterum magnus invasit dolor, Iteretur mistura ultima.

Die 24. Inter 14. dierum spatium bis non dejecit.

℞. *Elect. hydragogi* ʒ ij.
cholagogi ʒ j.
aqu. fœniculi q. s.
misce fiat haustus.

Die 25. ab assumpto purgante quater dejecit, satis habet medicamenti.

Die 27. in melius tendit, dolores gravativos sentit in artubus.

℞. *Vngu. martiati*
Olei lumbricor. an. ʒ ij. *misce.*

Die 28. quotidie adhuc semen dejicit, hodie novos dolores sensit in manus sinistræ medio digito: à priori medicamento melius habuit quam hodie, præscribemus novum.

℞. *radicum apii*
Salsæparillæ ana ℥ j.
rasur. ligni Guaiaci ℥ ij.
baccar. juniperi contus. ʒ i ß.
coquantur s. a. ex aqua pura.
In colaturæ ℥ xxv. dissolve
Syrupi cardui ben. ℥ ij.
aqu. theriacal. simpl. ℥ j. misce.

assumebat bis terve in die haustum.

Die 29. hac nocte paroxysmus arthriticus artus omnes occupavit, & pedes & brachia, ut hic non potuerit quiescere: humores hi sunt in motu, medicamenta non statim juvant, manus sinistra hac nocte rigida fuit: A decocto sistivit, & sudavit: satis ipsi est medicamenti.

Die 1. Martii manus adhuc est rigida, permanet frigus in cruribus, A decocto fere continuo in sudore versatur, Per semihoram potuit è lecto esse.

Die 2. dolor jam per totum brachium extenditur, putat se levamen habere à linimento: Iteretur mistura Februar. 20. & Linimentum.

Die 3ª. transit dolor è sinistro ad dextrum crus: Iteretur Linimentum 27. Februar. præscriptum.

Die 5ª. dolores patitur vagos in scapulis & brachiis, jam in dextrum proserpit malum, sentit dolorem circa inguina pungentem, ut non sibi fidat sese elevare, sanguis aliquando è naribus prorumpit; habet medicamentorum satis.

Die 7ª. egregie proficit in melius, *Iteretur decoctum* 28. Februar. præscriptum.

Die 8. optime habet: *Iteretur Linimentum* 27. Februar.

Die 10. melius habuit, Iteretur Decoctum 28. Februar.

Die 12. heri, hora 10. sensit paroxysmum, cujus Frigus per horam unam duravit: Incerti sumus num sit rediturus paroxysmus, Præscribamus jam aliquid bilem temperans.

℞. *aquar. graminis* ℥ ij.
fumariæ ℥ j.
theriacal. simpl. ʒ x.
laudani opiat. gr. ij.
Syrup. card. ben. ℥ j. m.

Die 13. hodie circa 7am. accessit paroxysmus, & hic tribus anticipavit horis, frigus ipsum magis infestavit: Satis habet medicamenti, quoad omnia melius habet die 14.

Die 14. hodie mane iterum paroxysmum habuit, hora 7. accedentem, frigus duravit per sesquihoram, satis molestum cum lumbari dolore, Præscribemus novam misturam

℞. *aquar. petrosel.* ℥ iij.
fœniculi ℥ j.
olei garyophill. gutt. iij.

laudani opiati gr. j ſ.
Syrup. cardui ben. ℥ j. m.

Die 17. gaudet ſe ſenſim reſtitui; maxime laudat miſturam 15. præſcriptam.

Die 19. optime habet à miſtura, quam ſibi iterari optat: Iteretur ergo die 15. præſcripta.

Die 18. quotidie melius habet, præterquam quod in ſcapulis dolorem habet:ſatis medicamenti habet.

Die 21. ſæpe noctu hæmorrhagia corripitur narium, qua ad cochlear primo ſanguinis exit, alias quotidie in melius tendit: ſentit dolorem in ſcapulis, Itaque iteretur Linimentum 27. Februar.

Die 22. ſemper in melius proficit, Iteretur mixtura 15. præſcripta.

Die 23. tendit in melius, ſat habet medicamenti.

Die 24. ſemper melius habet; nihil præſcribatur.

Die 26. ſemper in melius pergit, Iteretur miſtura 15. præſcripta, Cupit tamen Linimentum: Iteretur ergo.

Die 27. conqueritur de lancinantibus lentis doloribus, mane præcipue, jam dum per aliquot ſeptimanas ipſum vexantibus, quos dejectio tum ſequitur, ſed ſine flatibus & ſine eorum remiſſione. Forte cauſa eſt doloris, mane præcipue infeſtantis, quoddam acidum, à quo lancinans dolor deducitur, quod non habeat fermentatione chyli abſoluta in quod agat, præſcribamus ipſi miſturam acidum temperantem

℞. *aquar. menthæ* ℥ ij.
theriacalis ſimpl. ℥ j.
olei macis ſtillat. gutt. iij.
laudani opiati gr. iij.
ſyrup. de mentha ℥ j. m.

Die 29. dolor brachii ſiniſtri aſſurgit ad ſcapulam: Iteretur Linimentum 27. Februar. præſcriptum.

Die 30. in eodem verſatur ſtatu, Deſiderat Linimentum; iteretur quoque.

3. *Aprilis*, Dolor, qui prius in totum erat ſublatus, reditum minatur: Iteretur Decoctum 28. Februar. Detur miſtura 27. Martij præſcripta.

Die 4. pulſus ſatis bonus eſt, melius movet ſiniſtrum brachium; Expetit ſibi iterari linimentum, Quod fiat.

ÆGER II.

Febris Quartana, poſt Quotidiana.

VVilhelmus Cornelius per ſeptimanas xx. laboravit Febre Quartana intermittente, Iam incidit in Quotidianam: Hodie 12. Ianuar. paroxyſmum habuit: à prima ad tertiam pomeridianam frigus, jam in calore verſatur: conqueritur inſuper de ſummo dolore in hypochondriis, poſtquam paroxyſmus prorſus ceſſaverit, ſummum dolorem in capite & hypochondriis de novo ſentit, crura ſunt tumida, tumórque notabilis in ventre obſervatur, quod à potu nimio ortum habere poteſt. A purgante levi aſſumpto dejecit ſexies: Nocte ſomnum capere nequit: Ante quatuor ſeptimanas elevato gravi pondere ſonitum in corpore edi animadvertit, hinc de bilis factus, & febre correptus: Præſcribemus medicamentum quod humores vitioſos temperet & dolores mulceat.

℞. *aquar. cardui ben.*
fœniculi *ana* ℥ j.
theriacalis ſimpl.
laudani opiati gr. v.
Spiritus ſalis dulcis gutt. xvj.
Syrup. papav. errat. ℥ j. miſce.

Præterea ℞. *Unguenti roſacei*
populeonis ana ℥ ij.
olei lumbricorum ℥ iij. m.
inungatur ſpina dorſi.

Die 13. aliquantulum melius habet quam heri, dolores non ſentit tantos, Nullum ſomnum poteſt capere, Expectat paroxyſmum febrilem, Tantillum habet miſturæ & de unguento, optime habuit, ipſique adhuc ſupereſt, *Iteretur miſtura* heri præſcripta.

Die 14. hodie mane habuit paroxyſmum, ſed non adeo grauem, neque dolor adeo urgebat: Somnum quidem capere nequit, niſi hodie per ſemihoram, poſt prandium per duas horas: non dejecit, alias longe melius habet: ſatis habet medicamenti.

Die 16. longe melius habet, pleraque mala ſunt ſublata, niſi quod ſub' ſcapula adhuc dolorem ſentiat: à quatuor diebus dejecit, crura intumeſcunt: Iteretur Linimentum, poſtea ad ſeroſos humores educendos.

℞. *Electuar. Hydragogi* ʒ iij.
Aquæ petroſel. q. ſ. Fiat Potus

Iteretur quoque miſtura præſcripta.

Die 17. Ab aſſumpto purgante ſexies dejecit cum quibuſdam torminibus, alias melius habet, Reſtat ipſi de potione.

Die 18. heri ſexies dejecit, commode quievit, hora 10. ſenſit nauſeam abſque vomitu, cum dolore circa ventriculi orificium; friguſculum ſenſit circa ſcapulas & remiſſius aliquantulum: Pulſus non amplius febrilis obſervatur; cum laboraverit cardialgia neglexit medicamenta quæ debuiſſet aſſumere, Igitur jam aſſumet.

Die 19. hodie paroxyſmum nullum ſenſit, nec per dies tres commode quievit; poſt calorem ſenſit dolorem in regione lumborum; Iſte circa præcordia magnâ ex parte diminutus: *Iteretur miſtura* 12. præſcripta.

Die 20. VI. jam aliquid incommodi ſentit, nec febris amplius infeſtat: dolor in regione lumbari eſt diminutus: nudius tertius ſexies dejecit ab aſſumpto purgante, heri rurſus bis, & hodie bis: conqueritur de dolore crurum, ideo

℞. *Ungu. martiati* ℥ j.
Olei lumbricorum ʒ iij.
laurini ʒ j.
miſce, inungantur crura.

Die 21. bene adhuc ſe habet, *Iteretur miſtura*.

Die 23. Non tam bene ſe habuit heri atque prius, ſenſit enim capitis dolorem atque frigus in dorſo, nunc idem ſentit: per biduum adſtrictior erat, *Iteretur purgatio & Linimentum*.

Die 24. Heri circa nonam veſpertinam ſentit paroxyſmum, primò friguit, poſtea caluit, tum rurſus friguit, iterumque caluit, & ſic per brevia intervalla calor & frigus reciproce ſe invicem ſequebantur, idque per horas quatuor circiter: Iſta reciprocatio videtur à ductibus Pancreatis lateralibus

libus aliquibus longe ibreviúsve reseratis ortum traxisse: frigus à lumbis incipiebat, dein secundum dorsi spinam ascendebat, postea quaquaversum diffundebatur, *Iteretur mistura.*

Die 25. heri à purgante novies dejecit, hodie non amplius, sentit Paroxysmum hora meridiana & semis, ubi frigus per tres horas duravit gravius, calor remissior; heri contrarium evenit, forsan quia heri bilis copia aliqua est evacuata, unde tunc acidum dominatur, undeque sensit heri calorem molestiorem, hoc vero hodie frigus produxit: *continuet in mistura.*

Die 26. Hac nocte horis circiter quindecim febricitavit, ita ut frigus per semihoram, dein calor ejusdem durationis, postea rursus frigus, iterúmque calor reciproce invasere, idque quarta circiter hora tantillum sudavit; Tumor pedum remittit, *Iteretur mistura.*

Die 27. Hodie circa decimam & semis paroxysmus rediit, frigus ad horam continue duravit, gravius quam calor subsequens: reciprocatio caloris & frigoris cessat, non quievit: pedes detumescunt & mollescunt, *Iteretur Linimentum Misturæ partem residuam hauriat.*

Die 28. Liber fuit à paroxysmis, hodie tantillum adhuc crura tument: quando febricitat tunc tumor est in regione lumbari flatulentus, cum paroxysmo cessans; *Iterentur Mistura & Linimentum.*

Die 30. Heri graviter febricitavit cum maximis lumborum doloribus, frigore graviore hora x. accedente, pérque tres horas durante; absque tamen sudore calorem subsequente, Calor frigus excipiens levior erat, hodie satis bene quievit.

℞. *aquar. petroselini* ℥ ij.
fœniculi
theriacalis simpl. ana ℥ j.
laudani opiat. gr. iij.
olei garyophyll. gutt. ij.
Syrup. card. ben. ℥ j. misce.

Die 31. Febris est levior, & tumor in maxilla superiore levis: hodie mane hora nona paroxysmum habuit, cujus nec calor nec frigus valde erant molesta, *Iterentur Mistura & Linimentum.*

Die 2. Februar. hodie hora septima habuit paroxysmum, dolor lumborum, frigus & tremor non valde erant gravia: habet quod sumat.

Die 3. Hodie sat bene habuit, nec sensilis paroxysmus, quamvis sit dies febris accessus: Extra paroxysmum sentit cardialgiam: à biduo non dejecit, *Iterentur Linimentum & Mistura* 30. Ianuar. præscripta.

Die 4. Hodie non habuit paroxysmum, etsi non fuerit dies intermissionis: *Iteretur Linimentum* 20. Ianuar.

Die 6. Nullum frigus notabile sensit: hac die *iteretur Linimentum & Mistura* 30. Ianuar.

Die 9. Hac & hesterna die levem passus est paroxysmum, alioquin in melius tendit, *Iterentur Linimentum & Mistura.*

Die 10. Hac die, hora 8. levem sensit paroxysmum, dolorem habet in faucibus, hinc qualiscunque deglutiendi difficultas: habet adhuc medicamenta.

Die 11. Paroxysmus anticipavit, heri circa XI. accessit, frigus fuit leve, calor invasit blandus; per biduum non dejecit, *Iterentur Linimentum & Mistura*, Præterea.

℞. *Electuar. Hydragog.* ʒ iij.
Aqua fœnic. q. s.
m. f. Haustus.

Die 14. Nullum paroxysmum notabilem sentit, vicesies dejecit à purgante assumpto.

Die 15. Hac nocte paroxysmus erat levior, *Iteretur Linimentum* in duplo, & *mistura* 12. Ianuar.

Die 16. Heri vesperi hora 8ᵃ. habuit paroxysmum, in quo calor gravior fuit frigore, *quod bonum est signum in febribus intermittentibus hyeme grassantibus, quia illæ ortum trahunt ab humore frigido & lento*; in dies roboratur: *Iteretur mistura* 30. Ianuar.

Die 17. Hodie sponte dejecit, sat habet medicamenti.

Die 18. Hodie hora 4. paroxysmum sensit, & in illo adhuc versatur, *Iterentur Linim. & Mistura.*

Die 20. A die sabbathi non habuit paroxysmum: quando noctu tecta sunt brachia dolent: aëri libero exposita sonitum edunt, quod ab octo diebus sum expertus.

Die 21. Hodie febrem rursus habuit, sed levem; tota nocte non dormivit, deglutire satis bene non potest, nec item excernere sua phlegmata, quæ sunt spumosa: quando tussit, dolorem lancinantem sentit in capite: Doloris faucium, quem habet à 15. horis, causa adscribitur humori acri à capite defluenti, quod probat gravedo qua adhuc vexatur, *Iteretur mistura.*

℞. *massæ pilul. de cynoglossa* ℈ j. f. Pil. N. viij.
℞. *Electuar. Hydragogi* ʒ ij ß.
Aqua fœnic. q. s. m.

Die 22. Hodie melius habet quam heri, bene quievit, à purgante sexies dejecit commode, sine torminibus, Expetit tamen Linim. quod *iteretur, ut & mistura* 30. Ianuar.

Die 24. Miræ in hoc ægro fiunt mutationes, mox videtur semel atque iterum curatus; jam bis in die patitur paroxysmum, nec heri habuit febrem, sed hac die circa horam quartam rediit, continuo versatur in frigore, tremor adhuc durat & frigus & calor valde infestant: Hoc venit forsan ob errorem commissum in usu sex rerum non natur. comedit enim caseum, à quo pituita augetur: & est obstructionis causa, quoad guttur; nudius tertius melius habuit: *Iteretur mistura* 30. Ianuar.

Die 25. ad mediam usque octavam habuit paroxysmum, melius alias habuit, *Iteretur Linimentum.*

Die 27. Iterum atque iterum quarta die sentit paroxysmum, Die veneris (24) habuit paroxysmum mane, vesperi alterum: Iam tertia vice rediit, bis uno in die, alter gravior, levior alter; Circa horam 2. ad 5. usque sentit hodie paroxysmum, cujus frigus per intervalla accedit, brevi assurgit, brevi remittit, à regione lumbari ad pedes usque pergit, frigore cessante, sitis valde urget, ideo multum bibit, hinc paroxysmus gravior: Causa frigoris per intervalla recurrentis forsan est quia ductus pancreatici laterales sensim atque sensim solvuntur, & halitus ex se promunt per universum corpus percurrentes: Iam in calore versatur: Iteretur mistura 30. Ianuar. addendo *Bezoart. min.* ʒ ß. Præterea ad sitim tollendam

♃. *lapid. prunell.* ʒ j. fiat Pulvis indendus cerevisiæ.

Die 28. Hodie satis bene habet, & sat medicamenti habet.

Die 29. Heri & hodie bene habuit, *Iteretur mistura.*

Die 1. Martii hora 5ª. matut. rediit paroxysmus, & sic Quartanus est, frigus erat levius, calor major. *Iteretur mistura* 27. Februar.

Die 2. Martii paroxysmus fuit levior hesterna die quoad frigus: collum anterius dolet, *Iterentur medicamenta.*

Die 3. Bene habet, *Iteretur Linim.*

Die 5. duos dies liberos habet; heri passus est paroxysmum quartanarium: hora 8ª. accessit, & duravit frigus ad 12. usque admodum grave, & tamen calor per totam diem jam durans eo molestior est: hæmorrhagia spontanea ipsi contigit, cum præcesserit capitis dolor molestus, Tumor in cruribus disparuit, *Iteretur mistura* die 27. Februar.

Præterea ℞. *Salis prunell.* ʒ ij.

Die 7. Heri leviorem, hodie graviorem sensit paroxysmum: die Lunæ nullum habuit: Sitis ipsi est molesta, quam sal prunellæ non extinguit: ab emulsionibus, si haberet, putat eam sedari, quam cras adventante febre habebit: de reliquis medicamentis sat ipsi est.

Die 8. Hodie hora 8. habuit paroxysmum hesterno graviorem, cujus frigus ad 12. fere duravit, calor ad iij. horas & ultra, Sitis non tam gravis ac alias, Iteretur mistura ut 27. Februar. præterea.

℞. *Hordei mundat. ad crepat. cocti* ℥ j ß.
semin. papav. albi ʒ iij.
aquæ decocti hordei
fœniculi ana ℥ xv.
Iulepi rosati ℥ j.
Aquæ cinnam. ʒ ß. m. fiat s. a. Emulsio.

Die 10. Hac nocte paroxysmum habuit graviorem quam nudius tertius: durante calore dolet caput: habet quidem adhuc aliquid misturæ, sed optat emulsionem, *Quæ iteretur.*

Die 11. Nuper habuit febrem quotidie, heri nullam, sed hodie mane sentit circa horam 5. cujus frigus ad 10. usque duravit, quod calor levior excepit.

℞. *aquar. petrosel.* ℥ iij.
fœniculi
theriac. s. ana ℥ j.
Olei garyophyll. gutt. iij.
Laudani op. gr. iij.
Syrup. card. bened. ℥ j. misce.

Die 13. nullum hactenus sensit paroxysmum.

Die 14. nondum expertus paroxysmum.

Die 15. per 5. horas non habuit paroxysmum conqueritur iterum de dolore capitis: *Iteretur mistura* 12. *præscripta.*

Die 19. Melius habet, & medicamenti sat ipsi est.

Die 20. pergit in melius, nullum sensit paroxysmum: in toto capite sentit dolores lancinantes, *Iteretur mistura* 12. præscripta.

Die 21. Quotidie melius habet, Iteretur Liniment.

Die 22. melius habuit.

Diebus 23. 24. 25. melius habuit.

Diebus 26. 27. 28. 29. fere convaluit.

Die 30. Iam quia dolorem sentit in regione Lumbari.

℞. *Unguenti martiati*
Olei lumbricor. an. ℥ ß.
Olei succini ℈ ß. m.

Die 31. Melius habebat.

Die 3. Aprilis nudius tertius circa vesperam habuit paroxysmum, ut & heri, sed circa 4. per tres horas durat frigus, calor ipsi molestior multo est.

℞. *aquar. petros.* ℥ ij.
theriacal. simpl. ʒ vj.
laudani opiat. gr. ij.
syrup. card. ben. ℥ ij. m.

Die 4. Heri, circa horam 6. habuit paroxysmum, ut & hodie qui jamjam accedit.

Die 5. iterum habuit paroxysmum & sat medicamenti.

Die 6. Hodie abfuit:

Heri circa horam 9. rediit paroxysmus *Iteretur Liniment.*

Die 9. & 10. abfuit,

Die 11. nullum sentit paroxysmum, hinc inde tamen observat dolorem aliquem forte brevi cessaturum: nihil præscribam medicam.

Die 12. De capitis & ventriculi dolore conqueritur, Iteretur mistura 3. præscripta.

Die 13. Capitis dolor remisit, sed mane phlegmata cruenta excreat, & sic materia capitis doloris evacuatur.

Die 14. Gingivæ tumefactæ: dejicit quotidie; præscribemus ipsi purgans, quia ex gingivarum tumore vitiosi succi, ut & ex facie videntur abundare.

℞. *Electu. Hydragogi* ʒ ij.
cholagogi ʒ j.
Aqu. fœnic. q. s. m. f. Haustus.

Iteretur quoque *mistura* tertio præscripta.

Curatus abiit.

ÆGER III.

Phthisis lethalis.

HEnricus Bodry per XIX. septimanas jam decubuit variis usus medicamentis, phlegmata excernit, purulenta, non saniosa, quia fluidiora suspicio fertur de principio phthiseos, venter tumet tussis adest.

Die 17. Ianuar. 1665.

℞. *radic. salsaparillæ*
glychyrrh. ana. ʒ j.
farfaræ ℥ j ß.
folior. veronicæ
consolid. saracen.
tussilag. ana man. j.
passular. maj. concis. ℥ j ß.

Fiat decoctio in aq. puræ q. s. colat. ℥ xl.
adde *Syrupi de hyssopo* ℥ vj.
aqu. theriac. simpl. ℥ j. *Præterea*

℞. *Balsami sulph. anis.* ʒ j. da in vitro.

Ter in die assumat de hoc decocto cum guttis aliquot balsami sulph. in cochleari assumendis, cum decocto mixtis.

Die 18. phlegmata sunt eadem cum hesternis, tantillum sanguinis admixta habent, bis dejecit.

Die 19. Quinquies dejecit, phlegmata sunt melioris notæ, nil certi ideo de phthisi possumus con-

conjicere, alias melius habet, Et Decoctum & Balsamus sulph. evacuavit, ideo *iterentur ambo.*

Die 20. Phlegmata valde mutata sunt, tenuiora & pauciora, hac nocte tussivit & excreavit minus, laborat jam gravedine, acrimonia humorum facit ut irritetur tussis, ideo.

℞. *Massæ Pilul. de cynogl.* ℈ j. fiant Pilul. viij.

Die 21. Tussis non adeo molesta fuit, anxietates tamen sentit, crassa phlegmata jam egerit, ter hodie dejecit, de tumore summo & ventris & pedum conqueritur.

Die 23. Phlegmata sunt pauciora & meliora.

Die 24. Diætam negligit, neque phlegmata asservavit.

Die 25. Phlegmata sunt meliora, urina crassa, hæc nox commodior ipsi visa fuit: *Iteretur Decoctum* & balsamum, Præterea

℞. *Ungu. martiati* ℥ j.
Olei lumbric. ʒ vj.
philosoph. ʒ ij.
misce pro pedibus tumidis.

Die 26. Phlegmata satis commode excernit, suntque meliora.

Die 27. Tota nocte tussivit, phlegmata purulenta sunt, pauca tamen.

℞. *Pilular. de cynogl.* ℈ j. *fiant Pilul. x ij. assumat subinde unam.*

Die 30. Ita profecit in melius ut per binas noctes optime dormiverit, paucaque & bona excernit phlegmata: *Iteretur Decoctum & Balsam. sulph. & Linim.*

Die 2. Februar. pedes valde tument & aqua pauca per vulnera duo effluit, hodie non potuit dormire, phlegmata sunt pauca & bona: *Iterentur Pilul. de cynogl.* ℈ j. fiant Pil. viij.

Die 3. Tussis & mala pectoris sunt fere sublata, singulis diebus mediocriter dejicit, & abdomen & crura intumescunt, metus est hydropis: quia nondum purgans sumpsit,

℞. *Elect. hydrag.* ʒ iij.
antimon. diaphor. ℈ ſ.
aq. fœnic. q. ſ. fiat Haustus.

Die 4. Bis à purgante dejecit, *Iteretur Decoctum.*

Die 6. Bis satis commode dejecit, non potest dormire, tussis quidem est sublata, crura & venter tument, *Iteretur Linim.* ad tumorem ventris,

℞. *Elect. hydragog.* ʒ ij.
antimon. diaphoret. ℈ ſ.
aqu. petroſ. q. ſ. misce f. Haustus.

Die 9. Nudius tertius ter dejecit à purgante, & hodie ter sponte, venter adhuc intumescit, nulla amplius adest tussis, *Iteretur Decoctum.*

Die 10. Ante aliquot dies febrem valde gravem sentit, accedente calore vehementer evomuit, ut ex vehementia vomitus anus expulsus fuerit; antea semel illud malum passus est: Expetit misturam somnum & sudorem promoventem, ideo.

℞. *aquar. plantag.* ʒ ij.
fœniculi
theriac. ſ. ana ʒ j.
laudani op. gr. iij.
Olei macis gutt. iij.
Syrup. card. ben. ℥ j. m.
subinde sumat cochlear unum.

Die 11. Bene se habet à mistura.

Die 14. Sexies sponte dejecit, : *Iteretur Linimentum*: Habet etiam erysipelas œdematosum, ubi convenit spiritus vini cum aceto & aqua mistus, tepide cum linteo circumpositus.

Die 16. alvus naturalis est & satis copiosa, Tumor ventris diminutus, *Iteretur Decoctum.*

Die 17. Licet quotidie sat fluida dejiciat, venter tamen manet tumidus: quod à medicamento non purgante dejiciat, nec tamen venter detumescat, ratio prioris est quia pituita & humores sunt magis soluti, posterioris vero itidem soluta bilis suam vim magis exercere solet in discutiendis flatibus.

℞. *aquar. menthæ* ℥ ij.
fœniculi ℥ j.
theriac. simpl. ℥ ſ.
spiritus nitri gutt. iij.
olei maceris gutt. iv.
laudani Op. gr. iij.
Syrupi menthæ ℥ j. m.

Die 20. Venter in totum detumescit, sitis urget, unde multum bibit, quod malum est, tussit etiam,

℞. *Pilul. de cynogloſſ.* ℈ j.
fiant Pilul. n°. viij.

Die 21. Nimis dejicit, unde debilitatur, Tussis est sublata, dejicit sine torminibus & venter detumescit; dejectio illa ipsi non est mala.

℞. *Diascordii Fracast.* ʒ ij.
confect. hyacinth. ʒ j.
Syrup. myrthini ℥ j.
aquæ cinnam. ℥ ſ.
plantag. ℥ iij. m.

Die 22. Dejicit non tam sæpe, quando incipit alvi fluxus minui, tunc medicamenta minori quantitate debent assumi, *mixtura iteretur.*

Die 24. De novis conqueritur molestiis, omnia quæ assumit dejicit, heri octo habuit sedes: Iteretur mistura, addendo *sangu. draconis* ℈ ſ. qui qualemcumque alvi fluxum impedit: In cerevisia potest quoque chalybem extinguere.

Die 25. Pulsus est valde debilis, difficulter loquitur, somnolentus est, properat forte ad mortem.

℞. *Syrupi myrthini*
jujubini an°.

Iteretur quoque *mistura,* minuendo laudani opiat. gr. ij.

Die præterito Saturni circa horam IX. finem suum obiit.

ÆGER IV.

Febris, varia accidentia à Casu in latus sinistrum.

JOhannes Regnier ante decem dies cum iter faceret cecidit è navi deorsum, ut latus sinistrum male affecerit, hinc subito subsequuta est hæmorrhagia narium summa: Iam die 27. februar. 1668. laborat febre, quam bis nocte sentit cum calore summo; per duas noctes continuo delirat, tussis infestat, sitis est molesta, alvi fluxus urget, dolores sentit in pene, omnia quæ assumit evomit: Quædam symptomata, ut delirium, alvi fluxus, calor summus, vomitus &c. deducimus à bile volatiliori & acriori: quædam pendent à lympha & acido, ut dolores ventris; Sanguis in hoc ægro

poteſt eſſe coagulatus, qui extra vaſa effundi poteſt ut nulla hinc fiat inflammatio : maxima ratio ipſius capitis eſt habenda, Bilis volatilior temperari debet.

℞. *aquæ menthæ* ℥ ij.
Tinct. cinnamomi ʒ ij.
aceti ſtillatii ℥ ſ.
oculorum cancri ʒ ſ.
antimon. diaphoret. ℈ j.
laudani opiat. gr. iij.
Syrupi de V. radic. ℥ j. m.

Præterea ℞. *Ungu-Althææ compoſ.*
Olei lumbric. ana ʒ ij.
Philoſoph. ʒ ſ. m.
inungatur pars dolens

Die 28. In aliquibus peius habet quam heri, ad interrogata tamen commodius reſpondet; pars ſuprema abdominis & inferior pectoris dolet; dextra faciei pars rubet, difficulter reſpirat, non jam tuſſit tam crebro, nec amplius evomit, aliquem ſomnum cepit, dolores non tam urgent, inunxit partes, ideo minus dolent : Sive ſit peripneumonia, ſive pleuritis notha, hinc collectio in thorace materiæ, brevi obſervabimus.

Die 29. Nondum ſervavit phlegmata, febris remiſſior eſt, *iteretur Liniment.*

Die 1. *Martii* delirat leniter, ſudor eſt frigidus, pulſuſque valde debilis, mortis forſan prodromi : Iteretur miſtura, ut & Balſami ſulphur. ℈ j. indatur guttatim miſturæ.

Die 2. Phlegmata ſunt viſcida, non quidem malæ notæ, reſpiratio adhuc ſat difficilis, multo meliores ſunt pulſus quam heri, dolores ſunt diminuti, *Iteretur Miſtura.*

Die 3. Phlegmata ſunt viſcoſa, tenacia, Die 5°. fere convaluit

℞. *ſacchar. candi.* ℥ ij.

Die 6°. *Reſtitutus abiit.*

ÆGER V.

Febris Quotidiana, cum diarrhœa, capitis dolore &c.

HEnricus Petri, annos natus 18. per ſeptimanas XVII. laboravit Quotidiana febre, quæ cum frigore moleſto incœpit & duravit per horas IV. huic ſucceſſit calor ſummus per tres horas durans, ſitis urget, ut copioſa bibat & ſudet; non poteſt ad ſomnum deduci ob ſummum capitis dolorem : Hac nocte circa tertiam habuit paroxyſmum; per IX. dies laboravit alvi fluxu, ante octo à Medico purgans aſſumpſit, à quo fluxus fuit magis auctus; jam rurſus per quatriduum eo laboravit: Præſcribemus medicamentum quod 1°. frigus febrile corrigat, & poſtea ſimul alvi fluxum cohibeat.

Ad fluxum ℞. *Diaſcordii Fracaſtor.* ʒ ij.
Ad acidum, *oculor. cancri* ʒ ſ.
ad frigus *olei garyoph.* gutt. ij.
ad fluxum *Syrup. myrthini* ℥ j.
oleum aromat.
ad obſtructiones aqua menthæ ℥ j.
refrigerat & parum plantaginis ℥ ij. miſce.
adſtringit.
aſſumat ſubinde cochlear unum.

Die 12. Alvi fluxus non jam amplius eſt moleſtus.

Die 13. Omnia quæ aſſumit evomit, conqueritur ſe non bene poſſe aſſumere liquida, hodie ter dejecit, Tuſſis eum vexat, Præſcribemus ſolidum quoddam.

℞. *Diaſcordii Fracaſtor.* ʒ ij.
confect. hyacinth. ℈ ij.
Corall. rub. ℈ j. m.
aſſumat ſubinde piſi magnitudinem

Die 14. Opiatam retinere potuit, fluxus alvi aliquatenus remiſit, ex tuſſi ſentit dolores inguinum, anxietates ſæpe patitur, nonnunquam etiam ventris tumorem talem ut caligas ſolvere cogatur, quod ex flatibus provenit, ut & hoc quando vult ſurgere cœcus quaſi vertiginoſus ſibi videatur, *Iteretur miſtura* 11. præſcripta.

Die 16. Toto die ne ſemel quidem dejecit, evacuavit potionem, conditum amplius ſumere nequit, conqueritur de ſumma virium debilitate, pedumque intumeſcentia: Certiſſimum multi potus ſignum eſt, præſcribemus corroborans medicamentum.

℞. *aquæ plantag.* ℥ ij.
cinnamom. ℥ ſ.
Syrupi myrthini ℥ j.
Spiritus Salis dulcis gutt. XII.
laudani opiati gr. ij. m.

Die 17. Bis dejecit, *Iteretur miſtura* heri præſcripta.

Die 18. Bis dejecit hodie, ideo alvi fluxus remiſit, melius habet, dolet venter, pedes adhuc tument.

℞. *Ungu. martiati* ℥ j.
Olei nuc. moſch. expr. ʒ ſ. m.
Inungat ventrem *Iteretur miſtura.*

Die 19. In melius pergit, *Iteretur miſtura.*

Die 20. Quotidie tantum ſemel dejicit, in dies fit robuſtior: vires collapſæ reſtituuntur, *Iteretur miſtura.*

Die 21. Crura tument, *Iteretur Linimentum & miſtura.*

Die 23. Dolor cordis per duos dies urget

♃. *Ungu. martiati* ℥ j.
Olei lumbric. ʒ vj.
philoſoph. ʒ vij.
miſce pro Linimento contra *cardialgiam.* Præterea,

℞. *aquæ menthæ* ℥ ij.
Tinct. cinnamomi ʒ ij.
Laudani opiati gr. ij.
Spiritus ſalis dulcis gutt. x.
Syrupi menthæ ℥ v. m.

Die 24. melius habet, ſed *hæmorrhagia narium* ſæpius invadit, Iteretur miſtura heri præſcripta, addendo *ſanguinis draconis* ℈ ſ.

Die 25. In melius tendit.

Die 26. Bene ſe habet, nullam amplius hæmorrhagiam per duos hoſce dies paſſus eſt, *Iteretur miſtura* 24. præſcripta.

Die 27. Tument crura, forſan quia non ſudat, aut multum bibit, reliqua bene ſe habet.

℞. *Cortic. radic. ſambuc.* ℥ j.
leviſtici ʒ vj.
raſuræ ligni guajaci ℥ iij.
baccar. juniperi ℥ ij.
coquantur ſ. a. in aqua communi ad ℥ xxx. adde
ſyrupi card. bened. ℥ iij.
Tinct. cinnamomi ʒ vj. m.
ter in die hauſtum ſumat,

Die

Die 28. Bene habet, nisi quod scrotum tumeat.

Die 30. Permanet in meliori statu

Die 31. Bene habet, *Iteretur Decoctum.*

Die 2. *Februar.* propter tussim somnum capere nequit.

℞. *Pilul. de cynogl.* ℈ j. fiant Pilul. viij.

Die 3. Hæmorrhagiam narium patitur, *Iteretur mistura* 23. Ianuar. addendo *sanguin. draconis* ℈ ſ.

Die 4. Venter distenditur, vesperi hæmorrhagia sublata est, *Iteretur Decoctum* 27. Ianuar. & *Linimentum* 23. die præscriptum.

Die 6. *Dolorem dorsalem* & *alvum* patitur *adstrictam*, *Iteretur Ungu.* Præterea.

℞. *Electu. hydragogi* ℨ j ſ.
cholagogi ℨ j.
cremor. Tart. ℈ ſ.
aquæ fœnic. q. ſ. *Fiat haustus*

Die 9. Melius habet, *Iteretur Linimentum.*

Die 10. Bene habet, habet & Decoctum.

Die 11. Bene habet.

Die 14. *Pedes* occupat *dolor* instar *erysipelatis*, sumat *Spiritus vini* partes duas, *aceti* partem j. aq. partem j. & cum linteamine pedi applicetur.

Die 15. *Curatus Nosocomio valedixit.*

ÆGER VI.

Affectio Hypochondriaca.

IAcobus *Fuquet* mire videtur turbatus, laborat enim affectione Hypochondriaca, quam ante biennium etiam passus est, somnum capere nequit, voluit venam sibi secari, *Die* 18. Februar.

℞. *Electuar. cholagogi*
hydragogi ana ℨ j ſ.
aquæ fœnic. q. ſ. f. *Haustus.*

℞. *Aquæ beton.* ℥ iij.
vitæ matthioli ℥ j.
laudani opiati gr. iij.
syrupi stœchados arab. ℥ j.
spir. salis armon. gutt. x. m.

Die 20. Assumpsit purgans, sed non dejecit; jam sunt quinque dies, *Iteretur mistura & Purgatio.*

Die 21. Nedum semel dejecit, mens ipsius admodum turbata est, In hac re medicamenta nimis fortia videntur, Fiat Suppositorium vulgare num. j.

Die 22. A suppositorio bis dejecit, hac nocte quievit, ideo jam melius habet quam prius; dolor in sinistro hypochondrio adhuc perseverat, Iteretur mistura.

Die 24. Aliquantulum melius habet, commode alimenta jam assumit, quievit tantillum.

Die 25. Magis jam inclinat ad somnum quam antea, Sumat misturam quæ iteretur, demendo Laudani opiati gr. ij.

Die 29. *Curatus abiit.*

ÆGER VII.

Virium debilitas in moribundo.

IOhannes *Tæback* mala sua referre nequit, non tamen est deserendus absque auxilio, Ideoque simplex roborans præscribemus, xxxi. Ianuar. 1668.

℞. *aquæ borrag.* ℥ ij.
cinnam. ℥ ſ.
confect. alkerm. ℨ ij.
syrup. papav. ℥ j.
spir. salis dulc. gutt. xij. m.

Obiit, *Ejus cadaver sectioni fuit suppositum.*

ÆGER VIII.

Capitis dolor, cardialgia, aliaque accidentia.

IOhannes *Pigmel.* Per 15. dies hac in urbe vixit, post male habuit & hic decubuit, caput dolet; patitur cardialgiam, sitis adest continua, subinde friget, appetitus est prostratus, per biduum non dejecit, non satis commode respondet, alias valetudinarius est, nil quiescit, Bilis primario in ipso peccat, & quidem acrimonia & pituitæ visciditate, quæ corrigi debent.

Die 7ª. morbi ℞. *aquæ hordei* ℥ xx.
fœnicul. ℥ ij.
syrupi papav. errat. ℥ ij ſ.
laudani op. gr. iij. m.

Die 8ª. Capitis dolor adest modo pulsans, modo gravativus, si deorsum inclinat caput, putat se in periculo esse casus, quod à pondere pituitæ ortum trahit, In itinere etiam multas molestias passus est, partim ab aëre partim ab alimentis viscidis, unde poris capitis occlusis dolorem talem, ex collecta materia transitum non habente, causarunt: Bilis secundario, pituita primario peccat in eo, quia omnis dolor gravatiuus venit à pituita: Pungens seu pulsans à bile acriore: Præscribemus aromaticum multum pituitam incidens & per corporis habitum educens, quod faciunt Sudorifica, ideo

℞. *aquæ cardui ben.*
fumariæ
fœniculi ana ℥ j.
theriac. simpl. ℥ j.
laudani op. gr. iij.
syrupi cardui ben. ℥ j.
antimonii diaphor. ℨ ſ.
spiritus salis dulcis gutt. x. m.

Die 10. Aliquantulum melius habuit, ante semi-horam petiit lectum, ab igne enim cui se offerebat doluit caput, subinde aliquid caloris & frigoris sentit, calor autem in internis, frigus vero in externis urget.

Die 12. Melius habet, ex quo hoc fuit non dejecit, sitis non æque semper ipsum urget,

℞. *Electuar. hydragogi* ℨ iij.
cremoris Tartari ℈ j.
aquæ petrosel. q. ſ. m. f. *Haustus.*
Curatus est.

ÆGER IX.

Pleuritis.

HUpertus *Staretz* præterita die Dominica incidit noctu in dolorem lateris sinistri punctorium, venæ sectio die Lunæ instituta absque

ullo doloris levamine nec profuit, reſpiratio præterea difficilis, continuo ad tuſſiendum cogitur, ſed ob dolorem tuſſire nequit, eſt haud dubie Pleuritis, Ideo

9. Iunii ℞. *aquar. hyſſopi* ℥ iij.
fœniculi
theriac. ſ. ana ℥ ij.
antimonii diaphor. ʒ ſ.
ſpir. ſalis armon. gutt. xx.
laudani op. gr. iij.
ſyrup. papav. errat. ℥ j. m.

Die 11. Dolores lancinantes diminuti, reſpirat facilius, pulſus & omnia melius habent, *Iteretur* (ut eo citius curetur) *miſtura* in dupla quantitate, Laudat adhuc curationis promotionem.

Curatus abiit.

ÆGER X.

Pleuritis Spuria, Hæmoptyſis.

Lamperdas *Cocus* per ſex dies ægrotavit, ſentit jam lancinationes in dextra pectoris parte, cum tuſſi, impedita reſpiratione & febre, ſed non continua; per biduum tuſſiendo ſanguinem excrevit, vena nudius tertius aperta fuit, non dormit: Videntur diverſi eſſe affectus, Pleuritis nempe ſpuria (febris enim non eſt continua, quod ad veram requiritur) & Sputum ſanguinis, Itaque.

℞. *aquar. hyſſopi* ℥ ij.
fœnic. ℥ j.
theriacal. ſimpl. ℥ ſ.
aceti ſtillatitii ʒ ij.
oculor. cancri ℈ j.
laudani op. gr. iij.
ſyrupi papav. errat. ℥ j. m.

Die 20. Melius ſe habet multo quam heri, hac nocte expertus eſt paroxyſmum, ſputum ſanguinis accedente nocte non paſſus eſt; circa horam primam primitias ſenſit paroxyſmi, cujus frigus per quatuor horas duravit, calor fuit valde moleſtus ideo,

♃. *radic. taraxaci cum toto man.* ij.
folior. plantagin. man. j.
ſummit. fœnic. man. ß. f. Decoctio in aqu. comm. ad ℥ xx. diſſolve ſyrup. de Rhab. ſ. ℥ j ß.

Iteretur miſtura heri præſcripta.

Curatus eſt.

ÆGER XI.

Tuſſis, Dolor lateris &c.

Stephanus *Gall* per annum fuit valetudinarius, moleſte tuſſit, ſed tuſſis eſt ſicca, à ſex ſeptimanis peius habet, dolor valde moleſtus in extremitate coſtarum ſpuriarum (ibi diaphragma) non tamen caput dolet, venter tumet à flatibus, nihil licet alimenti aſſumat.

Itaque ℞. *aquar. hyſſopi,*
fœniculi ana ℥ j ß.
theriac. ſ. ℥ ß.
Tinctura cinnam. ʒ ij.
Olei ſtillat. macer.
juniperi ana gutt. ij.
laudani opiati gr. iij.
Syrupi v. radic. ℥ j ſ. m.

Die 30. Bene habet à miſtura, itaque reiteretur.

Die 31. Tuſſis & hypochondriorum dolor ſenſim minuuntur, *Iteretur miſtura.*

Die 1. Iunii, per tres aut quatuor dies non dejecit, dolores cingentes ſub coſtis diminuti, tuſſis fere ſublata, paritérque vultus alacrior, agnoſcit ſe melius habere, *Iteretur miſtura*, Præterea

℞. *Elect. hydragogi* ʒ ij.
cholagogi ʒ j.
Cremor. Tart. ℈ ſ.
aquæ fœnic. q. ſ. f. *Hauſtus.*

Die 2. Quaſi aphthæ in lingua apparent, quem in finem ipſi ſerum lactis porrigi debet.

Die 4. Ob æſtum oris ſerum lactis adhibuit & paulum levatus eſt; habet ſpeciem parotidis ſub aure, Itaque.

℞. *Empl. de mucilag.* ℥ ſ. extendatur & apponatur pro magnitudine tumoris.

Die 7. *Iteretur miſtura* præſcripta.

Die 8. Melius habet, tumor minus urget, aliquid ſanguinis è naribus emunxit.

Die 9. A medicamento diligentius ſumpto melius habet, Iteretur miſtura.

Die 11. Tuſſis adhuc moleſta eſt, Tumoris colli durities aliquantulum minuitur,

Ad Tuſſim ℞. *maſſæ Pilul. de Cynogloſſa* ℈ j. fiant Pilul. viij.

Die 12. Aſſumpſit ſub veſperam Pilulam, unde commodius tuſſire potuit, in poſterum porro debet aſſumere.

Die 13. A Pilulis præſcriptis ſentit levamen in Tuſſi, *Iteretur miſtura*, ut & *Hauſtus Purgans.*

Die 16. Tuſſis levatur magis, *Iteretur miſtura.*

Die 18. Conqueritur ſe à ſex diebus non dejeciſſe, *Iteretur Purgans.*

Die 19. Ter dejecit à potione purgante, & inde levamen ſentit, mala minuuntur: Iteretur miſtura, Præterea ℞. *Pilul. de cynogloſſa* ℈ j. fiant Pilul. xij.

Curatus eſt.

ÆGER XII.

Febris Quartana, Tertiana, Quotidiana.

Maria *Arends* jam per quinque menſes ægrotavit, primò febre Quartana, poſt Tertiana, jam autem Quotidiana, quæ ſingulis diebus duabus horis anticipat: ante novem menſes fuit puerpera, & dum incœpit ægrotare ceſſavit à lactatione infantis, conqueritur durante paroxyſmo in frigore de tuſſi vehementi, ut ob ipſius vehementiam ambabus manibus caput firmiter comprehendere teneatur, *Hodie* ij. Ianuar. 1668. circa horam 7. habuit paroxyſmum qui per ſeſquihoram duravit: Initium paroxyſmi eſt dolor in regione lumbari, extenditur ſeſe poſtea ad crura uſque, multum ſitit & ſudat, præſcriptum fuit à Doctore aliquo conditum ad corroborandum, ut & aqua cardui ben. cum ſpir. ſalis, quam ſolita eſt miſcere cereviſiæ; nauſea, ſine vomitu tamen, moleſta eſt, valde urget frigus, extrema digitorum fere mortua eſſe putat: In hac febre Quotidiana obſtructio cauſa mali tolli debet, poſt ſuccus auſterus, acidus pituitoſúſque ſimul corrigi & temperari.

℞. *aqu.*

℞. *aquæ petrosel.*
fumar. ana ℥ j ſ.
fœniculi
theriacal. ſimpl. ana ℥ j.
Spiritus ſalis armon. gut. xx.
olei garyoph. gut. ij.
laudani op. gr. IV.
ſyr. card. ben. ℥ j. m.

aſſumat ſubinde cochleare unum accedente febre, imprimis à frigore.

Die 12. Habuit paroxyſmum ab hora prima ad tertiam, cujus frigus tam grave non fuit, jam in calore verſatur, ab aſſumpto ſucco liquir. bene ſeſe habuit, nauſeabunda eſt, reliqua ſymptomata alia leviora ſunt.

Die 13. Frigus adeo grave amplius non eſt, ſed friguſculum tantum pomeridiano tempore ſentit, dolor ſummus urget in regione lumbari, expectat calorem, frigus febrile jam eſt diminutum, ſitis non amplius tam moleſta eſt, pulſum quidem habet parvum, quod eſt ſignum nondum diſceſſiſſe, Iteretur mixtura; conqueritur adhuc de Tuſſi vehementi.

Præterea ℞. *Vngu. Martiati*
olei lumbricor. ana ʒ ij. m.

Die 14. Hora 6ª. veſpertina, paroxyſmus iterum ingruit cum frigore per horas duas durante: hora 8ª. aſſumpta ad magnam partem miſtura, incidit in ſomnum uſque ad tertiam matutinam, hac die bis terve dejecit, & bis in die, cum aliquibus torminib. ac ſi purgans aſſumpſiſſet, plurimum in calore ſudavit, excuſſo ſomno tuſſire incœpit, ita ut hæmorrhagia narium ſubſequuta ſit; dolor lumborum aliquatenus remiſit, conqueritur tamen ac ſi cingulo circa thoracem tranſverſim cincta eſſet, Doloris hujus cauſa eſſe poſſunt flatus colon diſtendentes, ſumma virium debilitas urget: Alvi dejectio videtur originem ſumpſiſſe ab aſſumpta miſtura aromatica, quæ pituitam incidit, & incidendo bilem acriorem reddidit, hinc frequens alvi dejectio ob commodum acceptum. *Iteretur miſtura.*

Die 16. Quotidie patitur febrem heri veſperi ipſam invaſit paroxyſmus, cujus frigus à x. ad XII. horam duravit, ſymptomata durante frigore graviora ſunt quam extra illud; inſequens calor duravit per horas tres; frigus non fuit tam moleſtum ſed diminutum: dolor in regione lumbari ab unguento in totum ſublatus eſt; adeſt adhuc ingens æſtus, ſitis urget, dolor capitis ſummus, maxime ſudat cum verſatur in calore febrili, ſomnum capere nequit, neque quieſcere, quotidie ſponte dejicit: Cum frigus maxime ſit diminutum & æſtus maxime urgeat, ut & dolor capitis, præſcribemus emulſionem

℞. *hordei mundi ad crepaturam cocti* ℥ j ſ.
ſemin. papav. albi ʒ iij.

coquantur cum aqua hordei, fiat emulſio ad ℥ x. adde,

ſyrupi beton. ℥ j.
laudani op. gr. ij.
aquæ fœnic. ʒ j. m.

Die 17. Heri hora XI. paroxyſmus rediit; qui jam non anticipat, ſed poſtponit, invadendo circa mediam noctem: hora Iª. modo potuit capere ſomnum, expergefacta circa horam 3ª. ſudavit, non amplius eſt tam debilis, durante frigore tuſſivit, ut vaſis apertis ſanguis per nares effluxerit; durante calore dormivit, *Iteretur miſtura.*

Die 18. hac nocte nullum notabilem ſenſit paroxyſmum, majorem interdum habuit, qui tamen etiam levis fuit, debilis tamen eſt; dolores capitis & lumborum ſunt diminuti; facies tumet propter pituitam ſolutam; ad parvum motum vertigine corripitur, ut omnia ipſi rotari videantur.

Die 19. Hodie hora 5ª. paroxyſmus rediens remiſſior fuit; poſt paroxyſmum maximè ſudavit, facies non modo ſed & omnes corporis partes tument aliquantulum, videtur vergere ad leucophlegmatiam, dolor abdominis perſeverat, alvus eſt adſtrictior: 1. eſt expurganda, poſtea ſudor eliciendus eſt.

℞. *Elect. hydragog.* ʒ iij.
Aquæ fœnic. q. ſ. f. Hauſtus purgans.

hunc non aſſumat mane ſed veſperi, mane enim redit paroxyſmus: *Quæris quomodo pituita poſſit per purgantia è corporis habitu educi*; quoniam non ſit in vaſis? Reſpondeo per glandulas conglomeratas ſerum & pituitam è corporis habitu enuci poſſe.

Die 20. Hora VII. matut. rediit paroxyſmus, circa horam XI. aſſumpſit purgans, à quo ante ſecundam ſemel dejecit, poſt 3am. ſecunda vice.

Die 21. Bis adhuc heri dejecit, paroxyſmus hodie rediit hora 9ª. frigus duravit ad 11. quod minus jam ſudet inde eſt quia ſemper extra lectum eſt, hinc venter adhuc & crura tument. Iteretur miſtura; cujus bonum hauſtum ſumat declinante paroxyſmo, & corpus diſponat ad ſudorem.

Die 23. Melius habet, rediit heri paroxyſmus hora 3ª. pomeridiana, & ſic rurſus amplius poſtpoſuit leviórque fuit, hodie vero nondum ſenſit, videtur enim jam inſtare, pulſus enim ab eo tempore quo hic commorati ſumus frequentior & debilior eſt factus: heri ſudavit maxime; Tumor & dolor abdominis quaſi cingulum cingens remiſit; Iterentur evacuans & miſtura.

Die 24. Heri paulo poſt diſceſſum noſtrum febricitavit, túmque dolor lumborum frigidus admodum urſit, durante calore multum ſitit & bibit: niſi vero à potu ſibi temperet metus erit hydropis: ad fallendam igitur ſitim

℞. *aquæ hordei* ℥ xx.
ſyrupi acetoſi ℥ ij ß.
lapidis prunellæ ʒ j. m.

Iteretur miſtura.

Die 25. Heri, hora 7. veſpertina paroxyſmus rediit, frigus per duas horas, calor per totam noctem cum multo ſudore duravit, Iulepis fefellit ſitim, unde melius habet, continuet in uſu miſturæ & Iulapii.

Die 26. Hac hora 10. veſpertina per ſeſquihoram eam corripuit, calor deinde per totam noctem cum ſudore ſubſequutus eſt; puſtulæ hinc inde per totum corpus erumpunt diſperſæ, crura detumeſcunt & (quod oblita erat referre) per duos dies graves ſentit abdominis lancinationes tranſverſim ſecundum coli ſitum, quod videtur ab uſu Iulapii ortum, quia antehac nunquam tale quid ſenſit, Iteretur miſtura tempore frigoris uſurpanda, præterea in calore aſſumat ſequens

℞. *aquæ hordei* ℥ xx.
fœniculi ℥ ij.
ſyrup. de v. radic. ℥ iij.
laudani op. gr. iij.

Spir

ſpir. vitriol. gut. xx.
miſce utatur cochleatim.

Die 28. Superiori nocte hora 2ª. frigus febrile per duas horas circiter infeſtabat, tunc calor ſequutus cum dolore capitis gravi uſque durante; Dolor ventris durante ſaltem frigore moleſtabat, hodie ſumma cum difficultate dejecit, ut antehac etiam, ut videatur purgatione indigere, *Iteretur* itaque *purgans, Item miſtura* & *Iulapium.*

Die 29. Præterita media nocte paroxyſmus rediit, frigus per duas horas duravit, gravius quam heri, cui gravior etiam calor cum multo ſudore ſucceſſit, magnóque ventris dolore; dentes à concuſſione tempore frigoris quaſi laxantur, crura in dies detumeſcunt, videtur mœror, quem paſſa eſt heri ob decumbentem infantem, cauſa eſſe moleſtioris paroxyſmi: poteſt etiam indicium eſſe finis febris mox ſequuturi: Pergat in medicamentis præſcriptis.

Die 30. Decima dejecit cum magnis torminibus: prioribus binis vicibus admodum dura exierunt, poſtea nil niſi aquæ admodum fœtidæ maximam copiam, una cum plurimis flatibus, unde extemplo dolor ille cingens, & tumor ad gulam fere pertingens viſus, adeóque pectoris potius quam abdominis: forſan tamen illæ aquæ ex toto corpore provenere (totum fere enim humidum erat) ad inteſtina, ibique cum bile quodammodo miſtæ atrum acquiſiverunt colorem: febricitavit heri hora 6ª. matut. levius, hodie vero poſt 7. levius itidem, nunc debilitas, appetitus proſtratus, dolor capitis ingens & tuſſis ſicca urgent.

℞. *Pilul. de cynogl.* ℈ j.
fiant Pilulæ num. viij. de quibus unam quotidie capiat, Miſturam & Iulapium exhauriat.

Die 31. Alternis horis habet paroxyſmos febriles, & in iſtis graviores: hodie acceſſit paroxyſmus hora IX. & frigus fuit ad XI. durante frigore manus & pedes ſunt quaſi torpidi, cujus cauſam à partium leucophlegmatia, qua laboravit, deducit, ut & à ſanguine arterioſo frigido; vermes cum fæcibus excrevit, *Iteretur miſtura & Iulapium.*

Die 2. Februar. circa 3. cœpit ſentire paroxyſmum, frigent interna, etſi caleant externa; malum diu durat, quia ſcatet pituita, unde vis medicamenti perit ante quam ad pancreas veniat; leucophlegmatia eſt ablata, *Iteretur miſtura* XI. Ianuar.

Die 3. Heri veſperi hora V. paroxyſmum gravem habuit, hac vero nocte dormivit bene, ſentit jam initium paroxyſmi.

Die 4. Heri veſperi hora V. habuit paroxyſmum febrilem, cujus frigus per 2. horas duravit, & poſtea ſenſit calorem, ſed paroxyſmus levior fuit quam alias, multum ſudavit in calore, quod bonum eſt ſignum, nam inde non debilitatur, quia tunc aqua in corpore redundans evacuatur, *Iterentur Miſtura & Iulapium.*

Quod in paroxyſmo febris intermittentis ægri non eſuriant (fames enim ab acido & halitibus acidis excitatur) inde venit quia ſuccus ſero ſemper ſimul tunc auſterior & viſcoſior eſt, ut & halitus; vel etiam quia alii humores, & quidem viſcoſi, concurrunt in inteſtinis, ipſa quoque ſaliva quandoque vitiata, ventriculus quoque aliquando pituita ſcatet.

Die 6. Nudiuſtertius deliravit in paroxyſmi calore, præterita nocte levior fuit paroxyſmus, hodie metuit graviorem: Cauſa delirii eſt ſpiritus animalis motus inordinatus: Per 2. dies non dormivit.

℞. *aquæ beton.* ℥ ij.
theriac. ſ. ℥ j.
ſyrup. fœniculi ℥ j.
olei garyoph. gut. iij.
laudani op. gr. iij. miſce.
aſſumat cochleatim durante frigore.

Die 9. Iteretur miſtura 6. præſcripta.

Die 10. ex uſu alicujus alimenti peſſime habuit; per tres horas duravit frigus febrile, ideo ob urgens frigus totam miſturam evacuavit, in calore multum ſitivit, Iteretur miſtura & Iulap.

Die 11. Non habuit paroxyſmum ſed vehementer ſudavit, adeo ut inde valde ſit debilitata, ſudor ille eſt ab humoribus pituitoſis inciſis & per habitum detruſis; alvus eſt adſtricta ob humores expulſos, excrementa humectare valentes, ſudor ipſam juvit: Convenit medicamentum evacuans & ſudores provocans, ante meridiem circa 10. paroxyſmus invaſit.

℞. *rad. ſcorzoneræ*
fœniculi
apii ana ℥ j.
baccar. iunip. ℥ j.
pulver. rad. Ialap. ʒ ij.
fiat Decoctio ad ℥ xxv. diſſolve
Syrupi de Senna ℥ iij.
aquæ theriac. ſ. ℥ j ſ.
miſce bibat hauſtum bis in die, quo tempore maxime libera eſt à febre

Die 14. Melius habuit, heri nullum paroxyſmum, hodie leviſſimum paſſa eſt, Pergat in aſſumptione decocti

Curata abiit.

ÆGER XIII.

Scorbutus, febris Lenta.

MAria *Cornelii* ætatis 30. annorum, refert ſe per menſem male habuiſſe, & febre tertiana intermittente decubuiſſe, jam ab hac libera, Lenta adhuc febre ſeſe putat laborare, non poteſt commode quieſcere & decumbere, cardialgia affligitur, membra ſentit ac ſi formicæ ibi deliteſcerent, & omnia plurimum frigore ſuffunduntur, ſæpe prona eſt ad animi deliquium, quod tamen non patitur, durante affectu frigida eſt, ſed poſt ſenſim incipit incaleſcere, habet lactantem infantem quem ante annum peperit: credit ſe rurſus eſſe impraegnatam, quia jam ante quatuor ſeptimanas jam menſes obſervat obſtructos, quod tamen citius fieri debuiſſet ſi tale quid in ſuſpicione verſaretur: Iſta in animi deliquium proclivitas ortum ſuum debet halitibus ab infra aſcendentibus acribus, & orificium ventriculi mire affligentibus, ex humore acido, acri circa partes genitales hærente & ſanguini communicato: nullum hactenus aſſumpſit ad animi deliquium medicamentum, ubi ſalia volatilia & aromatica mira præſtant: ſolus ſpiritus Armoniaci paginam abſolvit: Quod queritur de frigore per totum corpus diſperſo, id adſcribi videtur acido pituitæ juncto

℞. *aquæ menthæ* ℥ ij.
theriacal. ſ. ʒ vj.

olei

olei stillat. maceris gut. vj.
laudani op. gr. iij.
Syrup. menthæ ℥ j. misce.
detur cochleatim.

Die 13. Nuper non potuit vomere, & jam vomit pituitosa & biliosa; conquerebatur semper de cardialgia & ad animi deliquium propensione; jam fere evanuit; sentit adhuc idem circa ventriculi regionem angorem & quasi tumorem, quæ omnia brevi tollentur: Quæritur hujus rei causa, quare ante non potuerit vomere & jam vomuerit. Resp. ante nunquam nauseam passa est à pituita & humore acri rodente, & tantum halitus de se exspuente, jam autem isti humores fuerunt moti à mistura assumpta, ut etiam sursum vergant & per vomitum ejiciantur, quod ab halitibus tantum non potuit fieri: satis habet adhuc medicamenti.

Die 14. Conqueritur de dolore per totam dorsi spinam, & capitis, ac si lacerari vellent illæ partes; per vices anxietates præcordiorum redeunt: tota septimana non dejecit, cum fluida aversetur, præscribemus medicamenta formæ solidioris.

♃. *massæ pilul. mastich.* ℈ ß.
resinæ Ialap. gr. v.
olei succini gut. ij.
misce f. Pilul. num. v. Præterea
℞. *conserv. menthæ*
flor. borrag. ana ʒ vj.
rad. enul. camp. cond. ʒ ij. misce
fiat conditum ad pisi magnitudinem assumendum.

Ab assumpto purgante semel dejecit & cum levamine, optat adhuc semel sibi repetantur illæ Pilul. quia hodie melius habet quam heri, Iterentur itaque: anxietates in totum sunt sublatæ, dolent jam dentes & gingivæ sunt tumidæ: conqueritur quoque de lancinante dolore per spinam dorsi: Pilulæ nil effecere, ideoque *Iterentur ut & Conditum.*

Die 18. Heri ab assumptis Pilulis bis commode dejecit. 1°. alvinas fæces substantia liquidiori 2°. solidiori: Halitus aliquando petunt caput quasi ignis.

Die 19. Ad secundam pomeridianam usque bene habuit, nunc vero summus ardor & dolor in hypochondriis, dorso & capite eam vexabant; imo per universum corpus aliquando ac si acubus pungeretur; cujus causa humor salsus cum acido mistus esse potest, dolent dentes & vacillant quoties conservam assumit, toties ardorem caput infestantem animadvertit, Sitis eam urget, *Scorbuto* ante vexata fuit; somnum capere non potest,

℞. *aquæ fumar.* ℥ ij.
cochleariæ ℥ ß.
Tincturæ cinnam. ʒ j.
Syrupi acetos. citri ℥ j.
laudani op. gr. ij.
Spir. salis dulcis gut. xx. misce da in vitro.

Die 21. Hodie circa horam 10. sentit anxietatem circa præcordia, hinc sequutus summus calor cum nausea, post subsequutum febrile frigus hora XII. cum dolore in hypochondriis, dorso & capite, quod dolore inprimis gravativo vexatur: menses suos per binos menses non vidit: videndum an hic paroxysmus sit rediturus, *Interim pergat usurpare mixturam.*

Die 23. Heri sensit paroxysmum febrilem, hodie nondum, dolor tamen adhuc totius corporis, maxime vero secundum longitudinem spinæ dorsi & capitis cum dolore rodente, Dum frigent crura & pedes (quia nullo modo possunt calefieri) calent tamen partes superiores: per 15. dies non dejecit: ne halitus igitur inde assurgere pergant, alvus laxanda

℞. *Elect. hydragogi* ʒ ij.
cholagogi ʒ j ß.
aquæ fœnic. q. s. f. Haustus, Præterea
℞. *aquæ petroselini* ℥ ij.
fœniculi ℥ j.
Tincturæ cinnam. ʒ ij.
laudani op. gr. iij.
syrupi fœnic. ℥ j. misce.
cujus subinde capiat cochleare unum.

Die 24. A purgante sexies dejecit & vomuit biliosa & pituitosa, quæ vero dejecit erant multum serosa: ante aliquot dies melius habuit quam hodie, forsan propter agitatos humores: speramus cras meliora, modo *pergat in assumenda mistura.*

Die 25. Non amplius à purgante dejicit, debilis est & tota nocte non dormivit: lusculum in prandio vervecinum assumpsit, à quo toto pomeridiano tempore male habuit, anxietates multas sentit circa cor, tandem quoque amara & acida vomuit, tam acria ut dentes inde stuperent, licet nil acidi assumpserit, sitit absque tamen siccitate oris

℞. *hordei mundat. ad crepaturam cocti* ℥ j.
semin. papav. albi
amygdal. dulc. ana ʒ ij.
coquantur cum aqua hordei fiat emulsio ad ℥xij.
addendo *laudani op.* gr. iij. m.
aquæ cinnam. ʒ ß.
Syrupi papav. albi ʒ iij.

Die 26. Neque hac nocte dormivit, melius aliquantisper habuit, post meridiem, nocte multum expuere cogitur, & tunc minus urinæ reddit, quia materia surripitur; habet adhuc de emulsione.

Die 27. Ante meridiem nauseabunda & cardialgiam sentit, sine tamen vomitu, jam vero bene habet, nisi quod multum aquæ per sudorem ejicitur, bene dormivit, emulsionem aversatur, dolores rodentes continui, nonnunquam tamen gravius affligentes à capite ad lumbos usque perseverarunt; alvus à purgatione nupera usque huc adstricta mansit.

℞. *Elect. hydragogi* ʒ ij.
cholagogi ʒ j.
aquæ fœniculi q. s.
misce fiat Haustus, Præterea.
℞. *aquæ petroselini* ℥ ij.
fœniculi ℥ j.
tincturæ cinnam. ℥ ß.
olei cortic. arant. gr. viij.
laudani opiati gr. iij.
Syrup. stœch. ℥ j. misce.

Die 28. A purgante non dejecit, *Iteretur Purgans & mistura.*

Die 30. Hodie demum purgans assumpsit, à quo sexies cum torminibus dejecit, pauca tamen, mane satis bene habet; optat sudare, igitur

℞. *Croci optimi* gr. vj.
misce f. Pulvis unius dosis, Præterea
℞. *aquæ petrosel.* ℥ ij.

fœniculi ℥ j.
Tinctura cinnam. ℥ ſ.
laudani op. gr. iij.
olei gran. junip. gut. IV.
ſyrup. fœnic. ℥ j.
miſce,ex hujus miſturæ cochleari pulvis aſſuma-tur; & reliquum ſenſim hauriatur

Die 31. N.B. Oleum cortic. arantior. inſigne medicamentum ad diſcutiendos flatus, iteretur Miſtura heri præſcripta, Præterea

℞. *maſſæ Pilul. fœtid.* ℈ ij.
reſinæ Ialap. ℈ j.
diagr. ℈ ſ.
olei ſuccini gut. iij.
miſce f. Pilul. ad ℥ xviij, quarum tres aſſumat ho-ris veſpertinis.

Die 2. Februar. aſſumpſit hodie iij. pilulas, à quibus ſemel tantum dejecit, & cum commodo quoad aquas gravantes, quæ in ore minutæ ſunt: Iterum ſumat iij. Pil. Tempore æſtivo non bo-num eſt lac ſumere, niſi bile quis abundet, *Vtatur Mixtura.*

Die 3. Nauſeam patitur, multum aquæ os oc-cupat, Niſi hac nocte dejiciat, cras aſſumet iij. Pilul.

Die 4. Parat abitum, rogat pro viatico ſibi iterari medicamenta præſcripta,

℞. *Elect. hydragogi & cholag.* ana ℥ j. miſce pro IV. dozibus, *Iteretur Miſtura* in duplo, cochlea-rim aſſumenda præterea

℞ *Croci opt. gr. xxiv. pro iij. aut iv. dozibus.*

Curata abiit.

ÆGER XIV.

Fluor uterinus cruentus & albus; Hæmor-rhoides cœcæ.

Elizabethæ *Angla*, natæ annos 52. fluxus men-ſium ante octo annos ceſſavit, ſed jam ante annum reverſus eſt, adeo ut fluore albo laboret: Præſcribatur medicamentum leniens & dolorem tollens

℞. *aquar. plantag.* ℥ iij.
cinnamomi
theriac. ſimpl. ana ʒ v j.
ſangu. draconis ℈ ſ.
laudani op. gr. iij.
olei ſtillat. maceris gut. iij.
Syrupi myrth. ℥ j. miſce.

Ab anno hinc regreſſo fluxu, aliquando ſanguis, aliquando materia alba, cum magnis doloribus partium genitalium viriúmque jactura, alvo ad-ſtricta vigiliiſque moleſtis effluxit.

Die 2. Februar. quando ſanguinis, (potius puris) fluxus inſtat, dolore capitis affligitur, ute-rus etiam dolet à ſanguine ibi collecto & conſi-ſtente: Iteretur miſtura: Alvus eſt adſtricta.

℞. *Elect. hydragogi* ʒ ij.

Die 3. hac nocte paſſa eſt fluxum 1°. rubicun-dum,poſtea purulentum & fœtentem,cum ſum-mis doloribus in regione lumbari,nondum deje-cit à purgante, nec male tamen inde ſe habuit.

℞. *Electuar. hydrag.* ℥ ſ.
Iteretur miſtura.

Die 4. fluxus quodammodo minuitur, in peius tendit, alvus jam per diem & noctem manſit ad-ſtricta, dolor atrociſſimus in genitalibus urget, æ-ſtuſque totius corporis;

℞. *radic. ſcorzoneræ*
plantag. ana ℥ j.
Tamarindor. ℥ ij.
folior. acetoſæ
ſemperv. mai. ana man. j.
coquantur ex aqua pura, In colaturæ ℥xxv. diſſolve
Syrup. de Rhabarb. ℥ ij ſ.
diagr. ʒ ſ.
aquæ cinnam. ℥ j.
miſce hauriat hauſtulum ter aut quater de die; donec dejiciat, Præterea

℞. *Vnguent. popul.*
olei roſac. an. ʒ iij.
miſce pro inungendis genitalibus

Die 6. A Decocto ter dejecit, à quo nunc ab-ſtineat, bene alias habet, *Iteretur miſtura.*

Die 9. Habet dolorem lancinantem & dolentem in ano, ab hæmorrhoidibus inflammatis: Nota ab hæmorrhoidibus inteſtinum foras propelli, & ab ipſis continuo irritari: dicuntur Hæmorrhoides cœcæ,quando non fluunt, evidentes vero quando fluunt; Dolor & alvus adſtrictior, & fluxus albus, remiſerunt, Ergo

℞. *aquæ plantag.* ℥ ij.
cinnam. ℥ j.
ſyrupi myrth. ℥ ſ.
laudani op. gut. ij. miſce.
Præterea ℞. *Vngu. Popul.*
albi camphor. ana ʒ j.
miſce pro inungenda ano.

Die 11. Dolor vehementiſſimus, lacerans, ca-pitis & totius corporis, cum fluxu albo rurſus infeſtant; hæmorrhoides melius ſe habent, alvus vero eſt adſtricta,ſomnus nullus,

℞. *aquæ fumar.* ℥ iij.
fœniculi
theriac. ſimpl. ana ℥ j.
laudani op. gr. iij.
oculor. cancri ʒ ſ.
ſyrup. de v. radic. ℥ j. miſce.

Die 14. Sponte ter dejecit cum torminibus, Iteretur mixtura die 11. præſcripta.

Die 15. A mixtura vomuit, ideo uteri hæmor-rhagia aucta.

℞. *Diaſcord. Fracaſt.* ʒ ij.
ſangu. draconis ℈ ſ.
Syrup. myrth. ℥ j.
laudani op. gr. ij.
aquæ cinnamom. ℥ ſ.
plantag. ℥ iij. miſce

Quando vigiliæ fiunt à dolore in capite, tunc ni-hil juvant unguenta, nam ea adhibentur ad ar-cendam cerebri inflammationem: habet ægra li-nimentum ad hæmorrhoidas, quod & convenit doloribus.

Die 16. Vrina eſt cruenta cum excremento fœdo, jam ceſſat fluxus, *Iteretur miſtura* heri præ-ſcripta.

Die 17. Fluxus cruentus eſt ſublatus, fluor al-bus diminutus, conqueritur de debilitate vi-rium, pulſus tamen eſt robuſtus, potius medio-cris, ratio eſt quia ſpiritus animales ſunt proſtrati, non vero ita vitales, *Iteretur miſtura* 15. die præſcr.

Die 18. Fluxus iterum acceſſit, ut etiam dolor, de æſtu augente conqueritur, *Iteretur* in duplo *miſtura.*

Die

Die 20. Heri semel dejecit, nudiustertius nihil dejecit, etsi plus sumpserit de decocto, hodie rediit fluxus sanguineus, sentit dolores parturientis, *Iteretur mistura*, adde *olei stillat. macis* gut. ij.

Die 21. Fluxus sanguinis magis jam urget quam prius, ante prandium sistebatur sanguineus, & tunc fluor albus fluxit, nunc iterum fluxus est sanguineus, Iteretur mistura die 15. præscripta in duplo, adde confect. de hyacinth. ʒ ij. vires enim restaurat, & fluxum prorsus sistit.

Die 24. Sponte dejecit & quidem cum difficultate, fluxus sanguineus & albus est diminutus, debilitatem sentit summam, commode loqui non potest, nisi cum difficultate, somnum non capit, Iteretur mistura 15. præscripta, addendo confect. de hyacintho ʒ j. laudani op. gr. j. Eo tempore quo fluxus mensium adest magis patet uteri collum internum, ut possit commodius tubulus immitti & enema injici: verum ni veremur nos diffamari per orbem si præscribamus Enema in uterum injiciendum, quod alias maxime conduceret, Linimentum loco ejus ordinabimus.

℞. *Ungnent. martiati*
Olei chamomel. ana ℥ ij.
fiat ungu. pro regione uteri.

Die 25. Sponte ter dejecit, fluxus utetq; uteri est diminutus, cum multis flatibus prodeunt excrementa, dolores tamen urgent; Iteretur mistura.

Die 27. Vterque fluxus fere sublatus est, cruentus desiit, albus diminutus est, præscribemus novam misturam.

℞. *Diascordii Fracastor.* ʒ ij.
Philonii Rom. ʒ ß.
confect. hyac. ℈ j.
syrup. myrth. ℥ j.
Olei stillat. mentha gut. iij.
Tinct. cinnam. ʒ iij.
aqua plantag. ℥ iij. misce.

Die 28. Fluxus sanguineus desiit, albus vero dimiuutus, sæpius ad urinam reddendam urgetur, sed eam excludere nequit, aliquid tamen emittit, in qua quid cruenti observamus, debilitas adest summa, dolores tamen non urgent: rogat sibi medicamentum à quo bene habuit iterari, *Iteretur ergo* 27. præscriptum.

Die 29. Symptomata remiserunt, partes externæ jam dolent, ut non sustineant tactum, urina multum est mutata, sedimentum habet non sordidum neque cruentum, sed pituitosum: *Iteretur mistura* 27. *&* *Liniment.* 24. præscriptum.

I. *Martii* melius habet, fluor albus hodie tamen adhuc ursit, venter est durus, ungatur igitur.

℞. *Diascordii Fracast.* ʒ j.
confect. hyacint. ʒ ß.
conserv. rosar. r. ℥ j ß.
misce f. *Conditum.*

Die 2. Dolores à regione ventriculi incipientes, & in lumbos desinentes magis sunt aucti, Fluor albus minus jam urget: Iteretur Mistura 27. Februar.

Die 3. Iteretur eadem Mistura.

Die 5. Cruentus fluxus in totum est sublatus, albus quodammodo adhuc adest: hodie quater dejecit, difficulter deglutit, urinam reddit valde rubram & confusam, cum sabulo tenui & valde viscoso, dolet in istis partibus, forsan orificium vesicæ ob acrimoniam urinæ excoriatum est, in quo casu prodest valde Terebinth. Veneta, mundificat enim, sanat & curat.

℞. *Pulv. liquir.* ʒ j.
myrrha rub. ℈ j.
croci opt. gr. vj.
pulv. rhabarb. tosti ℈ j.
terebinth. veneta q. s.

ut in Pilulas exiguas instar pisi vel gran. piperis reducantur, Dentur Pilulæ pulv. liquir. consperfæ, Sumat mane & vesperi tres pilulas: *Iteretur Mistura* 27. Februar.

Die 7. Vterque fluxus sistitur, fluxus alvi jam urget summis cum doloribus, forsan peccant humores acres, adeoque corrigendi sunt sequenti enemate, quod

℞. *lactis bubuli* ℥ viij.
terebinth. venet. ovi lutheo sol. ʒ ß.
mell. rosat. ʒ j. misce f. Clyster.

Ab enemate per 5. horas retento sæpius, sed parum dejecit, & magno cum levamine, ita ut alvi fluxus jam sit sublatus, dolores etiam reliqui mitigati, tumor tamen sentitur in abdominis parte inferiore: *Iteretur Mistura* 27. Februar.

Die 10. Alvi fluxus rursus incepit, sæpe sed parum dejicit, multum bibit, parum edit, abstineat à nimio potu.

℞. *hordei mundat. ad crepat. cocti* ℥ j.
amygd. dulc. mundat. ʒ iij.
semin. papav. alb. ʒ ij.

cum aqua decoctionis hordei f. emulsio ad ℥ xvj adde

syrupi papav. albi ℥ j.
laudani op. gr. ij.
aqua cinnam. ʒ vi. misce

Die 12. Fluxus cruentus rediit heri, ventris tormina patitur continua, & dejicit sæpe sed parum, fæces sunt cruentæ, Iteretur Mistura.

Die 13. Ab enemate sentit levamen, fluxus cruentus etiam abiit, tormina & dolores etiam perseverant, cruor in urina non amplius adest, *Iteretur Mistura* 27. Februar.

Die 14. Ab enemate fluxus est sublatus, nec heri nec hodie dejecit, *Iteretur Mistura.*

Die 15. Fluxus sanguinis urget, dolores sentit magnos.

Die 16. Fluxus cruentus imminutus, alvi dejectio commodior est, propter dolores intolerabiles nihil quiescere potest; *Iteretur mistura* in duplo

Die 19. Iteretur mistura, & præterea

℞. *Ungu. popul.*
rosac.
albi camphor. ana ʒ ij.
inungatur regio lumborum.

Die 21. Fluxus sanguinis rursus venit, sensit levamen ab ungu. Iteretur mistura, adde sangu. drac. ℈ j. *Iteretur ungu.* Præterea

℞. *olei castor.* ʒ j.
succini ℈ ß. misce.

Die 22. Hac nocte plurimum effudit sanguinis, hodie sanguis est diminutus, *Iteretur Mistura* postrema eodem modo.

Die 23. Hodie rursus plurimum sanguinis effudit, dolet in regione lumbari inferiore, ab acrimonia acida non salina deduco ejus causam, hæ continuo mordicant & exulcerant, illa per intervalla, debent ergo hic medicamenta adstringentia adhiberi

℞. *aquar. plantag.* ℥ iv.
cinnam. ℥ ß.
sanguin. drac. ℈ j.
diascord. Fracast. ʒ ij.
confect. hyacint. ʒ j.
Syrup. myrth. ℥ j. misce.

Die 24. N B. Cruentus fluxus est diminutus, dicit se sæpe necessum habere sanguinem cruentum & grumosum digitis eximere, Novam Misturam præscribamus.

℞. *aquæ plantag.* ℥ j.
cinnam. ℥ ß.
laudani op. gr. iij.
syrup. myrth. ℥ j. misce.

Die 26. Die sabbathi, sanguis ob visciditatem & cruorem hærens intra orificia magnis cum doloribus fuit extractus, jam tantos non sentit, admodum debilis tamen est, circa horam 5. assumpsit vinum rubellum, fluxus albus & cruentus diminuti, *Iteretur Mistura* 24. præscripta.

Die 27. Fluxus cruentus heri potens, hodie in totum desiit, fluxus albus jam adest, Iteretur mixtura 24. præscripta, Præterea

℞. *Ungu. popul.* ʒ ij.
Opii oleo rof. sol. ℈ ſ. misce.

Sentit etiam dolorem circa hæmorrhoidum regionem.

Die 29. Melius habet, dolor hæmorrhoidum continuat, Iteretur Linim. 27. Martii, & Mistura 24. sumendo loco *Syrup. myrth. Syrup. stæchados.*

Die 30. *Iteretur Enema* præscriptum.

Die 31. Paulo pacatior est quam antea, semel ab enemate dejecit, conqueritur de intolerabili dolore hæmorrhoidum, Iteretur in duplo Mistura 24. diei, cum syrupo stæchad. loco myrthini.

℞. *Ungu. popul.*
albi camphor. ana ʒ vi.
Opii oleo rof. solut. ℈ j. misce f. Linim.

Die 3. Aprilis dolores jam exacerbantur, conqueritur præsertim de dolore in superiori ventris parte & tergi, fluxus perseverat albus, cruentus nullus, quod effluit non est fluidius, ob admixtos humores acres; hinc quoque dolores circa ventriculum & spinam dorsi, Itaque iteretur Mistura 24. Martii, sumendo loco syr. myrth. syrupum stœchados, cum oleo cortic. arantior. gut. iv. Præterea præscribemus decoctum sudorificum ex subadstringentibus aromaticis conflatum, quia alia aromata in hoc casu sunt suspecta, de quo bis die haustum assumat

℞. *rad. Chinæ per taleol. sect.*
tormentillæ
petasit. ana ℥ j.
liquir. ras. ʒ vi.
coquantur in aqua ad ℥ xxv. in colatura dissolve
syrupi papav. errat. ʒ iij.
fiat Apozema.

Die 4. Melius se habere dicit à mixtura, satis dormivit, Iteretur Mixtura ultima cum *oleo cort. arant.* gr. iv.

Die 5. Melius se habet, *Iteretur Ungu. Item Mistura.*

Die 6. Quoad fluxum utrumque melius habet mutabimus ipsi mixturam

℞. *aquæ plantag.* ℥ ij.
cinnam. ℥ ſ.
laudani op. gr. iv.
olei cortic. arant. gut. iv.
syr. stæchad. ℥ j. misce *Præterea*

℞. *Ungu. populeon.*
olei rosac. ana ʒ ij. m.

Bene habuit à priori unguento

Die 7. *Iteretur Mistura* præscripta in duplo?

Die 9. Benehabet, Iteretur Mistura die 16. *Curata est.*

N B. Hæc eadem videtur esse de qua Bonetus *Anat. Pract. lib.* 3. *sect.* 36. *Observ.* I. §. I. *nam præter symptomatum conformitatem, idem nomen, eademque ætas, non aliam hic & illic describi persuadent, quæ ex recidiva interierit; Vide ibidem quæ in ejus cadavere reperta.*

ÆGER XV.

Urinæ ardor & incontinentia.

S*Usanna Angla* laboravit febre ardente cum ardore & dolore urinæ, unde pulsus est debilis, per 5. annos fuit ægra, videtur jam habere paroxysmum, urinæ incontinentia ipsi est familiaris, non commode respondet, Itaque dum plus comperiamus, præscribamus ipsi interim anodynam & lenientem emulsionem

℞. *hordei mund. ad crepat. cocti.* ℥ ij.
semin. papav. alb. ℥ ß.
cum aq. decoct. hordei f. emulsio
ad ℥ xx. adde
syrup. diacod. ʒ ij.
aqu. cinnam. ʒ j. misce.

Die 3. April. Iteretur emulsio, in eodem erat statu.

Die 4. Comperimus hodie eam à quatuor annis stranguria laborasse, postea per plures septimanas febre fuisse afflictam cum delirio, nec adhuc videtur ab illis malis libera omnino, cum oculi adhuc rubeant ac multum loquatur, urina cruenta, purulenta; dicit se ulcus in vesica habere.

Die 5. Valde debilis est, pus excrevit, insignes patitur dolores: Præscribamus misturam dolorem lenientem, ulcusque mundificantem.

℞. *aquar. graminis*
fœniculi ana ℥ j.
balsami sulph. anis. gut. vi.
laudani op. gr. iij.
Syrupi de v. radic. ℥ j. misce.

Die 6. Obiit, sectioni subdita die sequenti.

ÆGER XVI.

Mammarum dolor, capitis, lumborum, Abortus &c.

A*Nna Iosephi* ante 15. dies male habuit, quotidie mane hora 9. leve sentit frigus in pedibus, durans 8. horas, subsequens calor eo molestior est: ante 8. septimanas nupsit, ut hinc menstrua cessaverint antequam decubuerit febre: aliquot dies dolores sensit in mammis, aliqui retulerunt eos provenire ex nimia mariti manu contrectatione

trectatione, verum tales provenire constat ex suppressione mensium, qua sanguis majore copia ad mammas refluit & eas indurat; brevi post autem cum adsint rursus menses, flaccescere, & sanguinem ante eo delatum massæ sanguineæ commisceri & communicari: bis tantum hac septimana dejecit; per 5. dies nullum capit somnum, pulsus est frequens valde, dolor in regione lumborum & capite facit ne somnum capiat, circa vesperam magis dolet; hoc in casu pinguia non libenter usurpat Clar. *Sylvius*, quia metus est erysipelatis; ideo nec oleum, nec unguent. nec emplastra hic approbantur; sed fotus magis ex mentha, majorana, rorœmar. stœch. summit. hyper. melilot. sambuc. melissæ, absynth. chamom. Ad febrem 1°. præscribemus Mixturam sequentem

℞. *aquar. petros.*
betonic.
fœniculi
theriac. f. ana ℥ j.
Spir. salis dulcis gut. XII.
laudani op. gr. IV.
syrupi papav. errat. ℥ j. misce.

Præterea ℞. *folior. menthæ crispæ*
melissæ
sambuc. ana man. j.
concisa coquantur in vino, ex linteis applica.

Die 5. Dolor mammarum diminutus est, quia fluxus ipsi molestus est, ideo ad eum cohibendum

℞. *Diascordii Fracast.* ʒ j ſ.
confect. hyacinth. ʒ j.
syrupi myrthini
betonicæ ana ℥ ſ.
aquæ cinnam. ʒ ij.
betonicæ ℥ iij. misce.

Die 7. Dolores sunt sublati, menses mediocriter fluunt, tumor quem habuit evanuit

Die 10. Heri circa prandium igni assessit, cum apposito pani cocto, hinc sentit aliquos dolores, paulo post movebatur ad urinam reddendam, ecce matulæ insidens leviter cum nonnullis doloribus abortum cum placentula passa est, quem ante duos menses concepit, ab octo enim septimanis substiterant menses: liquor cum eo effusus erat sanguis multo sero dilutus, ad pintam fere unam: abortus species & substantia videbatur esse concretio sanguinis ad magnitudinem nucis juglandis majoris, nullam adhuc formam observavimus; hodie à prandio levem sensit paroxysmum cum frigore itidem levi, caput & regio lumbaris dolent.

Die 12. Lochia adhuc heri fluxere, jam subsistunt, dolorque in lumbis diminutus est: conqueritur de dolore capitis gravativo; qui ortum trahit ab aëre frigido, fluxiones accedunt dentibus; ubi observat aquas limpidas ad ventriculum fluentes: Dolor in lumbis ab humore oritur acri & salso, capitis gravativus à pituitoso: alvus quotidie respondet.

℞. *aquæ betonicæ* ℥ ij.
menthæ ℥ j.
theriac. f. ℥ ſ.
olei succini gut. iij.
laudani op. gr. ij.
syrupi stœch. ℥ j. misce.
Curata abiit.

ÆGER XVII.

Æstus in faucibus & toto, cum ardore urinæ &c.

Beatrix *Nicolai filia*, aliquando fuit valetudinaria, modo ante octiduum, post lac ebutyratum cum pane sumptum pessime cœpit habere, itavt in animi deliquium inciderit, summum jam æstum sentit in faucibus, lingua arida & toto corpore, inprimis autem circa partes genitales, summo cum ardore urinam reddit; pulsus est debilis: In hac ægra puto salinum lixiviosum peccare, ideo convenientem inveni emulsionem sequentem, quæ

℞. *hordei mundat. ad crepat. cocti.* ℥ ij.
seminis papav. alb.
cucumer. ana ʒ ij.
aqua decoctionis hordei ℥ xv.
syrupi liquir. ℥ ij.
aquæ fœnic. ℥ j. misce.

fiat emulsio de qua subinde assumat duo vel tria cochlearia,

℞. *flor. sambuc.* man. ij.
decoquantur in lacte ebutyrato & parti appone affectæ.

Die 12. Hanc emulsionem præscripsimus 1. propter anxietates. 2. propter aridam linguam 3. propter æstum summum: Iteretur emulsio, addendo *amygdal. dulcium mundatarum* ʒ ij. *laudani op.* gr. ij.

Die 13. Dolorem patitur per omnes artus, continue friget, & tamen summum æstum sentit in partibus genitalibus, est somnolenta, ex assumptione emulsionis & laudani opiati non dejecit tota die & nocte.

Die 14. Summos adhuc dolores patitur in membris, summus quoque faucium, linguæ & gulæ est ardor, sitim urgentem patitur cum dolore pungente circa mammas, ardor circa genitalia non amplius tam ingens propter fomenta imposita. Iteretur emulsio.

Die 16. Ardor gulæ & sitis perseverant, dolores lancinantes patitur per totum corpus, dejicit sponte, dolor capitis non est tam gravis, conqueritur insuper de adstrictione faucium & suffocatione hypochondriaca, ut & siti urgente, *Bilis* acrior & humores austeriores in illa peccant, Iteretur emulsio, addendo laudani op. gr. ij.

Die 17. Hac nocte melius quam omnibus præcedentibus dormivit, omnia symptomata sunt diminuta, urinæ sedimentum est æquale, mobile & conjunctum.

Die 18. Bene dormivit, molestiam adhuc in faucibus ob ardorem & ruborem sentit, *gargariset decoctum raparum*; sedimentum urinæ est laudabile; *Omnia dulcia & acida augent* suffocationem hypochondriacam uterinam, evacuavit, emulsioni quæ iteretur adde laudani op. gr. iij.

Die 19. conqueritur de dolore ardoreque faucium, in parte valde profunda, & uteri: potuit levis aliqua angina aut apostema locum habuisse, nam phlegmata nonnihil cruenti & purulenti admixta habent, quoad fauces tamen parum melius sentit, de respiratione plurimum conqueritur.

℞. *aquar. hyssopi*
fœniculi
theriacal. f. ana ℥ ij.
aceti stillatit. ʒ ij.
oculorum cancri
antimon. diaphor. ana ℈ j.
laudani op. gr. ij.
Syr. de v.radic. ℥ j ſ.

utatur cochleatim; blande humorem inhærentem solvet & excreationem juvabit.

Die 20. A mixtura heri præscripta longe habet melius, bene comedit, phlegmata etiam sunt melioris notæ, conqueritur adhuc de dolore per universum corpus.

Die 21. Phlegmata sunt purulenta, urina nullum amplius habet sedimentum, ejicit difficulter phlegmata & cum aliqua nausea, leve frigus sensit hac nocte, Iteretur Mistura addendo Tinct. cinnam. ʒ. j. abhorret à priori Mistura, ideo utatur sequenti

℞. *radic. liquir. ras.* ℥ j.
fœniculi ʒ vj.
folior. violarum
veronicæ ana m. j.
hordei mundat. ℥ j.

coquantur ex aqua pura, in colaturæ ℥ xv. dissolve
diamoron. ℥ ij.
lapid. prunell. ʒ ſ.

misce f. Gargarismus Praeterea,

℞. *aquar. hyssopi.*
fœniculi ana ℥ j.
Tinct. cinnam. ʒ j.
Spir. salis dulcis gut. x.
laudani op. gr. ij.
syr. papav. errat. ℥ j. misce.

utatur ex cochleari.

Curata est.

ÆGER XVIII.

Febris Erratica.

Iudith de Wich ante 20. septimanas cœpit male habere: sex menses fuit gravida, laboravit nunc Tertiana, nunc quartana, nunc quotidiana; frigus accedit hora 9. vespertina, durans per 5. horas; conqueritur insuper de siti molesta tam in frigore quam calore, Tussi sicca vexatur.

Quotidianæ tertianis aliquando sunt graviores, distinctio febrium est utilis ob purgantia adhibenda, In tertianis enim purgandum est in leviori paroxysmo, nam in tertiana paroxysmus alternis vicibus est levior, Caute agendum in gravidis in præscribendis purgantibus, in intermittentibus; ad causas frigoris attendendum, quia symptomata oriuntur à succo pancreatico: Sitis in frigore fit ab austero bilem magis corrumpente, quod austerum à potu diluitur, absque potu vero magis concentratur.

℞. *aquæ pulegii* ℥ iij.
fœniculi ℥ j ſ.
theriac. f. ℥ j.
olei caryoph. gut. ij.
succini gut. iij.
laudani op. gr. iij.
syrupi papav. errat. ℥ j. misce;

durante frigore utatur.

℞. *aquæ hordei* ℥ xx.
fœniculi ℥ ſ.
syrupi papav. errat. ℥ j ſ.
Spiritus salis dulcis gut. xx.

Vtatur durante calore.

Die 2. Februar. 1668. paroxysmus posponit, calor est diminutus, alvi fluxu affligitur, putat provenisse à Mistura, ideo tarda fuit in ejus assumptione, noctu circa 11. accessit paroxysmus, alvi dejectio invasit durante calore, cujus causa bilis acrior pituitam incidens & laxans alvum, bilis ante erat obvoluta à pituita, & jam incisa à medicamento: bilis appetitum prostravit & gustum, potus quantitas major humores nimium diluendo effervescentiam minuit, minor vero effervescentiam excitat; Potus ei non convenit, quia tantum durante frigore fitit, & frigus à potu augetur: Ægri durante frigore nihil dejiciunt, nisi quod anxietates aliquando patiantur, functiones in frigore non rite procedunt, ob acidum in frigore dominium obtinens, Aquam diluere acidum inde patet, Si spiritus vitrioli aliquid in aquam effundatur; illa tunc diluatur, Nocte peius habuit, Iteretur Iulep & Mistura 31. Ianuarii præscripta.

Die 3. Hac nocte paroxysmus fuit levior.

Die 4. Paroxysm. fuit levior, Iteretur Iulep & Mistura.

Die 6. In dies imminuitur paroxysmus febrilis, vires tamen prostratæ manent, Iteretur Iulep & Mistura, cui adde *Tinct. cinnam.* ʒ j.

Die 9. Conqueritur de alvi fluxu, cum summo dolore per aliquot jam dies infestante, sentit tormina ventris cum dejicere conatur & dolores lancinantes lumborum circa spinam dorsi, Causa est pituita in parte soluta, quodammodo acida, & bilis: bilis enim potenter illam in flatus acidiusculos elevat: dolor distendens flatibus, lancinans illis acidis debetur, motum tamen notabilem infantis sentit

℞. *Diascord. Fracastor.* ʒ ij.
confect. hyacinth. ʒ j.
laudan. Op. gr. ij.
Olei stillat. macer. gut. ij.
syrupi myrth. ℥ j.
aquæ menthæ
plantagin. ana ℥ j ſ. misce.

Diascordium humores acres temperat, dolores mitigat, & alvum adstringit: *Confectio de hyacintho* alvum quodammodo adstringit & vires instaurat, *Laudanum op.* humores acres corrigit, dolores mitigat & flatus discutit, quam vim à spiritu vini habet: Petebatur quare adderetur *Laudanum* opiatis, cum tamen in *Diascordio* sit opium? ℞. quia flatus discutit, non vero *diascordium*, & quia hoc est valde ingratum. Aqua *menthæ* præcipue destinata est ventriculo & intestinis, magisque discutit halitus quam fœniculi. *Indicationes* Mitigatorræ urgentes, sunt functiones, excreta & retenta & qualitates mutatæ, Curatoriæ vero morbus & causa morbi, Præservatoriæ sunt vires.

Die 15. Dolores sunt imminuti, nisi quod adhuc in partibus externis hæreant, sine tamen notabili tumore, quia symptomata minuuntur & vires

vires augentur, Signum eft ægram in melius tendere; hodie non febricitavit, *Iteretur Miftura 9.* præfcripta, Præterea

℞. *Ungu. martiati*
olei lumbricor. ana ℥ ij.
mifce pro inungendis pedibus.

Ipfa bilis acris eft morbus, non vero caufa morbi, nam functiones lædit & fymptomata producit: Veteres hoc non concefferunt, quia illi pofuerunt morbum in partibus continentibus; quia vero functiones etiam fiunt in contentis, ideo lædi poffunt illæfis continentibus, & proinde effe morbi caufa, eo modo ut dolium non eft caufa fermentationis, fed illa quæ cerevifiæ infunt: Dum fymptomata minuuntur, morbus minuitur, nam illa funt effecta morbi, fic bilis correcta acrimonia, tolletur & alvi fluxus: Pedes ipfius dolent, tumor pituitofus preffus relinquit ftigma, quando obambulat fentit dolorem quafi acicularum, ubi fpiritus vini convenit, qui lenit utrumque acre, uti Sol in ceram & lutum diverfimode agit, ita fpiritus vini pro variis partibus: à fpiritu vini nulla pars corrumpitur, nifi ab acido, In vino eft fal volatilis oleofus: fpiritum lenire acrimoniam fequitur inde: fi à fale tartari abftraxeris fpiritum, fit acrior.

Die 16. Melius habet, poft prandium quidem levior paroxyfmus ipfam corripuit, frigus ejus urget, dolor in toto corpore manet, quando medicamentis efficacibus & bonis non cedit malum, fignum habeto malum effe valde grave,& indicari medicamenta fortiora effe ufurpanda: à quatuor diebus non dejecit, tumor adhuc videtur in pedibus

℞. *aquæ menthæ*
petrofelini ana ℥ j ſ.
theriac. ſ. ʒ vj.
laudani op. gr. iij.
fyrupi card. ben. ℥ j. mifce.

Die 17. Sentit diftenfionem in abdomine propter alvum adftrictam, per fex menfes fuit gravida, in primis gravidationis menfibus caute ufurpata funt purgantia, ne fiat abortus, fœtus enim adhuc tener eft & nondum utero alligatus; ultimis vero menfibus fecurius, quia robuftior jam factus eft, ob motum & irritationem exitum quærit & tentat.

℞. *decoct. emoll. & carmin.* ℥ viij.
catholic. ℥ j.
olei chamamel. ℥ ſ. mifce f. *Clyfter*

Enema quia flatus fubfidentiam promovet, & eos difcutit, præ aliis laudatur, etfi vellemus purgationem in hoc corpore inftituere: *Caffia* non conduceret quia flatulenta, flatibus enim abundat ægra, ut ex ventris diftenfione patet; Nec etiam *Tamarindi*, quia aciditatem in fe habentes dolores excitarent, quibus ægra vexata fuit; *Manna* fortior eft in purgando quam caffia, hujus dozis funt ℥ iij. illius ℥ ij.

Die 18. ter aut quater commodiffime ab enemate dejecit, fat commode quievit, partes genitales adhuc dolent, Iteretur Miftura 16. diei.

Die 20. Dolores iterum per totum corpus fentit, fed præcedentibus leviores, cum torminibus dejicit, *Oleum cortic. arant.* flatus difcutit & dolores minuit: huic accedit *Oleum ftillat. maceris, fuccini*, fed non tam eft efficax; paroxyfmi jam leviores accedunt,

℞. *aquæ fœnic.*
theriac. ſ. ana ℥ j.
plantag. ℥ ij.
olei ftillat. macis gut. iij.
laudani op. gr. iij.
fyrupi menthæ ℥ j. mifce.

Die 22. Heri non habuit paroxyfmum; fed hodie, & quidem fatis gravem, frigus inftar glaciei: Hinc dixit Clar. *Sylvius* quod quamdiu frigus durat non movetur fœtus, ut inde fieri folet, Inde fieri poffe quod fœtus obierit, unde maius frigus, quia fanguis magis quoque incraffatus à frigore ineptior redditur, ut fpiritus animales ex eo foporentur: *Iteretur Miftura.*

Die 24. Nudius tertius paroxyfmum habuit, à quo tempore nullus acceffit; doloribus in regione lumbari circa os facrum, cum exitu ani, & in parte abdominis inferiore affligitur, qui ortum trahunt ab acido & aliqua acrimonia, *Iteretur Miftura, Præterea.*

℞. *Ungu. martiati*
olei nardini ana ℥ ij.
macer. ftillat. gut. viij. mifce.

Die 25. Mediocriter habet, circa mediam tertiam acceffit paroxyfmus, *Iteretur Mixtura.*

Die 27. Nudius tertius habuit febrem, à quo tempore nullum amplius paroxyfmum fenfit,metuimus ne jam fit quartana, caufa forfan eft ex rebus non naturalibus, ut alimenta pituitam generantia, accedit huc ipfa ægræ conftitutio: reftat ipfi de medicamentis fatis.

Die 28. Vehementem ante quatriduum habuit febrem, heri circa horam x. rurfus acceffit paroxyfmus, qui jam anticipavit, ergo non eft quartana, frigus eodem modo invafit, calor remiffior, *Iteretur Miftura.*

Die 1. Martii jam triduo confequenti paroxyfmum patitur, poftquam quartana laboraverit: heri vefperi hora x[a]. frigus duravit per 3. horas, quod non fuit grave.

Die 2. Hac nocte febricitavit fat vehementer; hora 1. acceffit paroxyfmus, frigus calore eft moleftius, jam adhuc male fe habet, fponte hodie ter dejecit cum torminibus, In tali cafu metus eft abortus, quatuor adhuc feptimanas habet ad geftandum partum: Præfcribemus decoctum ipfam roborans & ferum evacuans, fudoremque eliciens.

℞. *radicum falfaparill.*
fœniculi ana ℥ j.
baccar. juniper. contuf. ʒ ij.
femin. milii ℥ iiij.
coqu. ad ℥ xxv. diffolve
fyrupi card. ben. ℥ iij.
aquæ theriac. ſ. ℥ j.
mifce, affumat in die hauftum parvum aliquoties; inftante paroxyfmo plus, *Iteretur Miftura.*

Non curata Nofodochio valedixit.

ÆGER XIX.

Febris, Catarrhus.

ALges Iaspars præterita hyeme male habuit, laboravit *febre*, sed fuit curata, duas noctes impendit in opere nendi, hinc *somnum* capere non potuit, toto corpore modo *friget* modo *calet*, plus tamen friget quam calet, negat tamen se febre laborare; tussis adest sicca, *phlegmata* dejicit viscosa,& spumosa,pulsus satis est frequens; per tres dies non *dejecit*, ad bilem acrem

℞. *Hordei mund. ad crepat. cocti* ℥ ij.
semin. papav. alb. ℥ ſ.
cum *aqua decoct. hordei* fiat emulsio ad ℥ xx. adde
Syrupi diacodii ℥ ij.
aquæ fœnic. ℥ j.
sæpe assumat tantillum emulsionis

Pilulas assumere nequit, propter phlegmata præscribemus igitur *Trochiscos*

℞. *gummi tragac.* ℈ j.
succi liquir. gr. xv.
myrrhæ opt. ℈ ſ.
croci selecti
laudani op. ana gr. iv.
facchar. alth. ʒ ij. misce.
Gummi tragac. in aq. rosar. dissolvatur, fiant Troch. subinde unum teneat in ore.

Die 5. Tabellas valde amaricare conqueritur, sed ab emulsione æstus fuit diminutus, *Iteretur Emulsio*, commodius hac nocte quievit, conqueritur de Tussi sicca, *urina* est confusa & turbida, enæorema spumosum, *Iteretur emulsio & Trochisci.*

Die 8. omnia symptomata sunt sublata, præter Tussim jam præsertim molestam, cum summa corporis debilitate, sitis non amplius tam urget, appetitus quoque sensim restituitur, *Iteretur emulsio.*

Die 12. Sentit dolorem contorquentem in ventre circa umbilici regionem

℞. *aquæ menthæ*
hyssopi ana ℥ j.
Spiritus sal. armon. gut. x.
laudani op. gr. iij.
syr. menthæ ʒ vj. misce.

Die 13. Curata est.

ÆGER XX.

Mensium Suppressio Gangræna.

MAriæ Tobiæ suppressa fuere menstrua per tempus aliquod, tunc tandem per duos dies rursus illa vidit, sed ob admissum frigus partibus inferioribus iterum suppressa sunt: ante xv. dies laboravit frigore per totum corpus, quod adhuc continuo urget, cum doloribus colli & lumborum, imo & totius corporis lancinantibus: præscribetur medicamentum educens pituitam.

Die 17. *Martii* 1668.
℞. *aquæ pulegii* ℥ ij.
theriacal. simpl. ℥ j.
Spir. salis armon. gutt. xij.
laudani op. gr. ij.
olei garyoph. gut. ij.
Sal. artemis. gr. vj. misce.

Die 30. Dicit totum corpus ipsi dolere, *inclinat in somnum: Iteretur mixtura*, omittendo laudanum.

Die 31. Semper est somnolenta nec commode respondet ad interrogata, de *doloribus totius corporis* & præcipue *capitis* conqueritur, *Iteretur* in duplo *mixtura*, omittendo laudanum.

Die 3. *Aprilis* nondum commode respondet, non tamen plane ita est somnolenta: in illa dorsi parte cui incumbit apparet aliquid gangrænæ simile, quod Chirurgus hodie inspexit, bene alias habet à mixtura, quæ iteretur: conqueritur de *dolore lumborum* & capitis, continuo nauseat, quandoque vomit, videtur primarium affectum esse suppressionem mensium, somnolentiam vero & dolorem capitis symptomata exorta à vitiosi & retenti sanguinis menstrui halitibus, sursum ad caput elevatis.

℞. *aquæ pulegii*
menthæ ana ℥ j.
Tincturæ cinnanom.
croci ana ʒ j.
Spir. salis armon. gut. xv.
Syrup. artemis. ℥ j. misce.

Die 5. Paulo melius se habet, *Iteretur Mixtura* hesterna, addendo laudani op. gr. ij. quia commode non dormit.

Die 6. *Iteretur Mistura* hesterna in quadruplo.

Die 12. *Iteretur Mixtura.*

Die 13. Conqueritur *gangrænam* ipsi plus doloris parere: Emplastrum ad puris generationem, partis integræ à mortificata separationem, ob gangrænam ipsi à Chirurgo omissum est, nobis conqueritur se non posse dejicere, & quia nunquam tuto in suppurationibus purgantia præscribuntur, ipsi suppositorium est inditum.

Die 14. A quo suppositorium inditum bis dejecit, non commode: dolor à gangræna paulatim imminutus, quia promovenda est puris generatio, convenientem ipsi præscripsimus *Misturam*

℞. *aquæ pulegii* ℥ iij.
menthæ ℥ j.
Tinctur. cinnam.
croci ana ʒ ij.
Spir. salis armon. gut. xx.
antimon. diaphor.
oculor. cancri ana ℈ j.
laudani op. gr. 4.
Syrupi fœnic. ℥ j. misce.

Die 17. *Iteretur Mistura.*

Die 18. *Melius habet, & mixtura bene suppurationem juvat, itaque Iteretur.*

Die 19. Suppuratio bene procedit.

Die 21. *Iteretur Mistura*, se habet eodem modo.

Die 23. Hodie paroxysmus febrilis accessit & hac ratione ulcus gangrænæ peius habuit, Præscribemus itaque mixturam febri contrariam & gangrænam simul removentem.

℞. *aquæ petrosel.* ℥ ij.
fœniculi
theriac. s. ana ℥ j.
Spiritus salis dulcis gut. x.
salis armoniac. gut. xv.
laudani op. gr. ij.

Syrupi

syrupi card. b. ℥ j. misce.
A qua melius habuit.
Curata est.

ÆGER XXI.

Casus in aquam, Alvi fluxus, & Gangrena.

EVa *N.* cecidit in aquam, unde multum aquæ hausit, & postea passa est alvi fluxum, ubique dolores sentit.

Die 9. Februar. ℞. *Diascord. Fracast.* ʒ j ſ.
syrupi myrth. ℥ j.
aquæ theriac. ſ. ℥ ſ.
fœniculi
fumar. ana ℥ j. misce.

Die 11. 1668. *Iteretur Mixtura.*

Die 14. *Iteretur Mistura.*

Die 16. Conqueritur de dolore circa superius orificium ventriculi, est nauseabunda, *Iteretur Mistura.*

Die 20. Peius se habere dicit, & dolores omnes esse acutos.
℞. *Diascord. Fracast.* ʒ iij.
syrup. papav. errat. ℥ j.
aquæ fœnic. ʒ vj.
plantag. ℥ ij. misce.

Die 22. Non tam bene se habet quam heri, alternis diebus patitur febrem, vomuit amara & biliosa, *Iteretur mixtura*, præterea
℞. *electuar. cholagogi*
hydragogi ana ʒ j ſ.
aquæ cinnam. ʒ iij.
borrag. q. ſ. misce f. Haustus.

Die 24. Vsque ad 1. Martii bene habuit, & quotidie *reiteretur Mistura.*

Die 1. Martii conqueritur pedes tumere
℞. *Vngu. martiati*
olei laurini ana ℥ ſ. misce.
Curata abiit.

ÆGER XXII.

Febris, Catarrhus &c.

RAchael Petri in principio valde friguit; jam calet præcipue circa regionem ventriculi, appetitus prostratus, sitis aucta, non dormit, Ipsi præscribemus *Iulapium,*
℞. *aquæ hordei* ℥ xx.
fœniculi ℥ j.
syrup. papav. albi ℥ ij.
laudani op. gr. iiij.
spir. salis dulcis gut. xx. misce.

Die 18. Omnia symptomata sunt remissa.

Die 19. Ab hesterna die gravedine dicit se laborasse, & jam tussi vexari, non tamen aëri se exposuisse frigidiori, excernit crassa phlegmata, conqueritur de alvi adstrictione
℞. *radicum cichorii*
asparagi
taraxaci ana ℥ j.
rhei elect.
fol. Sennæ ana ʒ ij.
tartari crudi ʒ j.
coquantur ad ℥ xx. dissolve
syrupi de rheo ℥ ij.
aquæ fœniculi ℥ j. misce.

ÆGER XXIII.

Febris Quotidiana.

MArgareta Petri per quinque septimanas antea laboravit tertiana, jam vero per aliquot septimanas paroxysmum habuit quotidie, in quo frigus est gravius, & vertigo tanta ut in paroxysmo elevatione corporis in humum prociderit; dolorem sentit in regione lumbari, menstrua habuit sat copiose per 15. dies, In paroxysmo corpus tuberculis est quasi conspersum ac si vrticis esset percussum, quod quandoque fieri solet: De duplici tertiana est quidem suspicio, sed nondum certe determinare possumus, ob paroxysmos eodem tempore, eadem vehementia affligentes, *Itaque* 3. *Iunii.*
℞. *aquæ fumar.* ℥ ij.
fœniculi
theriac. ſ. ana ℥ j.
olei garyoph. gut. ij.
spiritus salis armon. gut. xx.
laudani op. gr. iij.
syrup. card. ben. ℥ j.
misce capiat cochleatim tempore frigoris

Die 4. Iunii, hodie post meridiem accessit paroxysmus, *Iteretur Mistura.*

Die 5. *Iteretur Mixtura.*

Die 7. Conqueritur de animi deliquio, Iteretur Mixtura, addendo *Tinct. cinnam.* ʒ j.

Die 8ª. Ter dejecit. *Iteretur Mixtura.*

Die 11. Heri post prandium accessit parox. durante frigore per tres horas summi dolores in regione lumbari, tam frigoris quam æstus tempore & extra paroxysmum, subinde lancinationes lateris accedunt, mammarúmque.
℞. *aqu. petrosel.*
fœniculi ana ℥ j ſ.
tinct. cinnam. ʒ ſ.
spir. salis armon. gut. xx.
laudani op. gr. iij.
olei garyoph. gut. ij.
syr. cardui ben. ℥ j. misce.
De hac assumat tempore frigoris, præterea
℞. *aq. hordei* ℥ xx.
fœnicul. ℥ j.
syrupi papav. errat. ℥ ij.
spir. vitriol. gut. xx.
laudani op. gr. iij. misce f. Iulep.
dehorsum ac tempore caloris

Die 12. Iteretur Mistura heri præscripta.

Die 13. Hora circiter 4. vix potuit respirare, ob dolorem hypochondrii sinistri, dicit ex quo Iulep assumpsit dolores lancinantes esse auctos, haud dubie ob acidum Iulepo commistum: Acidum austerúmque in ea peccant, ab acido dolores lancinantes, ab austero mali pertinacia: *Iteretur Mistura.*

ÆGER XXIV.

Febris Catarrhalis.

IOhannam Presson ante 15. dies febris invasit, frigus in lumbis & toto corpore, dolor & æstus capitis. per octo dies appetitus prostratus, molesta

tuffis, fomnus mediocris, durante dolore & æftu capitis ultra 50. lumbricos excrevit, poftea per octo dies non dejecit, capitis dolorem etiam comitatur aliquod delirium: *Malum* originem habet à motu & infequente refrigeratione, quibus prima paroxyfmi die fuit fubdita, Inde dicatur quod fit *Febris Catarrhalis*, in qua humor peccat falfus, fermentum ventriculi corrumpens, & tuffim & fitim excitans, Ad *Tuffim*

℞. *Pilul. de cynogl.* ℈ j. fiat Pilul. num. xij.

ad appetitum proftratum

℞. *aquæ menthæ* ℥ ij.
Tincturæ cinnam. ʒ ij.
Spir. falis dulcis gut. x.
laudani op. gr. ij.
fyrupi menthæ ℥ j. mifce.

Die 31. ℞. *pilul. fœtid. ma.* ℈ ß.
refinæ Jalap. gr. v.
olei fucc. gut. ij. fiant Pilul. v. mane fumendæ

Die 1. Iunii affumpfit pilul. cynogl. loco purgantis, idcirco fomnolenta eft quod miratur.

Die 2. Affumpfit Pil. purg. & bis dejecit, inde *Curata eft.*

ÆGER XXV.

Suffocationis fenfus.

MArgareta *Danielis filia* Lingua eft arida, dolorem fentit faucium, ante 15. dies cœpit ægrotare, per plures menfes menftrua non habuit, nec deglutire poteft, non dormit, tuffit etiam, Forte eft fpecies fuffocationis à peccantibus humoribus fubacribus & aufteris, Itaque

Die 3. Iunii 2.

℞. *aquar. borrag.*
meliffæ ana ℥ ß.
Tincturæ cinnam.
croci ana ʒ j.
Spiritus fal. armon. gut. xx.
laudani op. gr. ij.
fyr. de artem. ʒ vj. mifce.

Hæc miftura per dies 4.5.7.9.10. eft iterata & Ægra *Curata abiit.*

ÆGER XXVI.

Hæmoptyfis, Affectio hypochondriaca in gravida, Obfervatio Anatomica.

IAn. 26. Catharina Cafpareidis, mater octo liberorum abortivit: Per totum tempus conjugij valetudinaria fuit. Per tres menfes fanguis menftruus non eft purgatus. A feptem hebdomadibus in parte finiftra pectoris & hypochondrij dolores fentit, & in hypochondriis quoque tenfionem, Terrore à fpectro incuffo perterrita incidit in hoc malum. Frigus moleftum, non calor. Alvus refpondet, Patitur fubinde aliquid uterinis fuffocationibus fimile, Tum flatus erumpunt, unde levatur, ♃. *aq. pulg.* ℥ij. *Theriacal.* ℥ß. *tinct. caftor.* ℈ij. *ol. fuccin. gtt.* iv. *laud. op. gr.* j. *fyr. fœnic.* ʒvi. mifce. *Die* 24. in variis levamen fenfit: Dolores omnes minuuntur: iteretur miftura 26. præfcripta. *Die* 28. dolores leviores funt. Quando refpirat fibilus auditur in pectore: Iteretur miftura dicta: *Die* 29. fuffocatio adhuc fubinde urget: Nec heri nec hodie dejecit, Sed propter fuffocationes non confultum purgare: Iteretur miftura dicta. Pro Tuffi ♃. Maffæ Pil. de cynogl. ℈j. f. P. n°. viij. *Die.* 3. *Febr.* præterito die Sabbathi paroxyfmum febrilem paffa, cujus frigore durante incepit dolor rodens & moleftus femoris & tibiæ, qui adhuc durat: ℞. ung. martiati, ol. Nard. an. ʒiii. ol. philofop. ʒj. m. *Die* 4. hodie mane circa 5. ex vehementi tuffi in fanguinis vomitum incidit, ac fubito extincta eft.

Secuit Cl. Sylvius cadaver die 6. Febr. Rugæ fe offerebant in infima ventris fuperficie, externa figna partuum antegrefforum. In abdomine fecto copiofa & laudabilis pinguedo. Colom fub umbilico fitum: Inteftina pleraque flatibus diftenta. Illorum fubftantia tenuis & elegans, imprimis quo in loco diftendebantur. Præ aliis tamen omnibus in immenfum diftendebatur inteftinum tenue, ante fui inflexionem finiftrorfum verfus: Inteftina hinc inde colore fellis infecta: Folliculus fellis prægrandis erat & pallidus. Lien quoque folito multo pallidior. Plures in inteftinis erant lumbrici. In ventriculi aperti parte inferiore nihil cruenti, fed materia vifcidiffima fpadicei coloris fere: Totus ventriculus valde rugofus & denfus: Ex parte fuperiore extra infignis copia concreti fanguinis cum fluidiore, fimul faporis aufteri: Orificium inferius, five pylorus, valde conftrictus: Rugæ ventriculi tortuofæ & prope pylorum fere circulares. Inteftini vero rectæ fecundum fiftulæ inteftinalis ductum. In inteftinis nihil rubicundi aut obfcuri: Hepar vatiis in locis per fibrillas diaphragmati annexum. Pulmo dexter pleuræ firmiter connexus, mollis, boni coloris, fed flatu diftentus, thoracem totum opplens, fectus apertúfque liquorem limpidum, falfum fubacidúmque fundens. Sinifter lividior diftentus, paffim connexus pleuræ, gelatinofo & vifcido humore obductus, firmus nigricanfque, interius etiam, fanguinis inftar coagulati. Pancreatis fubftantia elegans, à liquore per fyringam immiffo parum tingebatur. In latere complures glandulæ plane non tinctæ: Ductus Pancreaticus infignis: Lien pallidior multo, in quo initia apoftematis: Hepar bene habebat: Bilis copiofa, pallida & tenuis. Humor in pericardio fubfalfus & fubacidus: Cor bene conftitutum: In diffecti ventriculo dextro parum fanguinis, in finiftro ne gutta quidem. Prope radicem Mefenterij connectuntur renes vertebris, ligamentis firmis. Hic fufpicatur *Cl. Sylvius* quærendas vias à ventriculo ad renes, per quas potus fæpe tam cito tranfeat. Papillares in renibus caruculæ foraminulis perviæ, per quas urina colatur. Extrema in parte tubarum, variæ veficulæ aqua repletæ, hydatides dictæ. Ligamenta rotunda uteri, extra abdominis mufculos elapfa, parvum quafi mufculum adjunctum habentia, in varia tenuiffima filamenta difperguntur, quæ partim ad os pubis, partim in pinguedinem, & forte cutem, partim externas muliebres inferuntur: Arteria fpermatica utraque ex trunco oriebatur, ut & vena fpermatica dextra, fed finiftra ex emulgente, uti in viris: Rami illi qui ex Iliacis ad uterum tendunt, hic fere æquales illis qui ad crura. Quarto menfe gravida judicata. Tota fubftantia uteri fpongiofa & cavernofa multis magnis foraminibus, five potius canalibus pervia, in locis quibufdam

dam ſtylum craſſum admittentia:In horum unum immiſſus ſiniſtram verſus, tubuli ope, flatus per uteri ſubſtantiam & venam ſpermaticam in venam renalem & cavam tranſiit, magiſque tumens univerſus obſervatus uterus, quaſi etiam in ipſius cavitatem flatus penetraſſet. Inflata arteria ſpermatica ad ipſos uſque teſtes mota & tumefacta, placenta uteri cum ſecundina, ſive membrana chorio, mirabili textura è tenuiſſimis fibrillis conjuncta. Funiculus umbilicalis in latere ſiniſtro placentæ inſertus: Fœtus caput in fundo uteri: Fœtus maſculus lateri ſiniſtro incumbens: Extremitates manuum pedúmque, ut & narium albicantes: Vmbilicus parte ventris magis inferiore quam in adultis. In totius corpuſculi ſuperficie venarum ramificationes elegantiſſimæ conſpicuæ: Facies. ruditer efformata. In arteria aſpera ſanguis coagulatus, in œſophago non.

ÆGER XXVI.

Melancholia in Puerpera. Obſervatio Anatomica.

FOemina erat 15. ante obitum dies fœtum enixa, cujus vir ante 6. fere hebdomadas, morbo decumbens Noſocomium delatus ibidem mortuus.: Objectum forte fuit fœminæ à vicinis quod male viri ſui curam habuerit, eámque calumniam tam ægre tulit ut totam ſe mœrori dederit. Enixa deinde, nec ſedato illo animi affectu, cum nullam corporis rationem haberet, nec cibos aut medicamenta caperet, tandem mente deſtituta intra xv. diem mortua eſt.

In ipſius diſſecto cadavere hæc imprimis inveniebantur præ cæteris rara & notatu digna. Omentum non omnia inteſtina, quæ nonnihil loco mota erant, tegebat, *Vnde Clar. Sylvius colligebat fœminam; dum in vivis fuit, ſæpiſſime torminibus ventris colicisque doloribus laboraſſe.* Inteſtinum craſſum non circumdabat totum abdomen cinguli inſtar, ſed à ventriculi fundo infra umbilicum intorquebatur, indéque ad ventriculum redibat, facta fere ſemiluna: Cl. Sylvius addebat ſe in variis variè hanc inflexionem & gyrationem obſervaſſe. Idem inteſtinum, ut & tenue, inæqualiter flatibus turgebat, ita ut inter partes valde inflatas medium ſpatium intereſſet omnino vacuum & contractum, vix ad pollicis craſſitiem: *Cl. Sylvius* affirmabat ſe in vivis animalium ſectionibus, imprimis cuniculorum, idem obſervaſſe, & ita quidem ut pars quæ jam inflata erat mox detumuerit dum ſecaret, & contra. In hoc cadavere quoque dum inteſtina movebantur, æqualiter omnia diſtendebantur. *Cl. Sylvius* putabat ob doloris ſenſum partes inteſtini conſtringi: Ejuſdem inteſtini craſſi flexus ſigmoidis, qui alias infra rectum eſt inteſtinum & interiora reſpicit, contrario modo ſe habebat. Obſervabile etiam erat quod de tenui inteſtino, Ileo dicto, commonſtrabat D. Sylvius, nempe oriri illud in dextro latere ad Ileum os, & poſt aliquot flexuras retro & deorſum tendere, aſcendere deinde rurſus ſub umbilico per ipſum meſenterium, ſiniſtrúmque latus occupare, ſéque ad hypochondrium ſiniſtrum, os Ilion & vicina reliqua loca extendere: Vnde patet, docente eodem Sylvio, *Tormina quæ hypochondriacis in hypochondriis accidunt, non alibi quam in hoc inteſtino latere, imprimis cum hoc antrorſum, ubi dolores maxime percipiuntur, vergat. Lien vero interiora magis petat, Et vix etiam in cadaverum ſectionibus tales obſtructiones in vaſis illis vix inveniantur quæ tantos dolores producere poſſint.* Viſa quoque fuit utriuſque ductus, tam bilarii quam pancreatici in inteſtinum illud inſertio, quorum pori in cadavere hoc juncti erant. Hinc remotis Pulmonibus & ventriculo, apparuit Ductus thoracicus, ſive Chyliferus, inter venam azygon, quæ ad dextram erat, & magnam, quæ ad ſiniſtram, ſitus, una cum capacitate illa inferius ſita, & nonnullis capſula dicta, quod chylum excipiat, alias nimis ductum illum obruturum. Flexuræ ventriculi in parte dextra ſubjacebat Pancreas. Dexter pulmo omnino naturalis erat conſtitutionis, ſiniſter coſtis adhærebat. Sub utraque mamma, quia lactis non habita fuerat ratio, apoſtema erat repletum pure, quod tamen in dextro latere copioſius profluebat. *Vterus*, quia omnino erat ſingularis, & nunquam ita à Cl. Sylvio obſervatus, ultimo loco accuratius ſecabatur, in eo hæc imprimis notata: Magnitudo ejus erat omnino inſolita, ſuperabátque fundi latitudo vel octo digitos tranſverſos: craſſities erat ad minimum quatuor digitorum, cum tamen mulier jam ante xv. dies peperiſſet; Craſſities ipſius ſubſtantiæ uteri erat fere pollicis: Cauſa hujus magnitudinis, ut poſt ſectionem patebat, erant relicta in utero placentæ fruſtula, uteri parietibus firmiter adhærentia, quæ putredo & inflammatio conſequuta fuerat. Clar. *Sylvius conjectabatur mœrorem inter alia hujus retentionis & cohærentiæ cauſam fuiſſe, utpote qui omnia in corpore duriora & magis fixa reddat, cum contra lætitia eadem magis ſolvat:* In vaſis, ut ex cavernis, ſive tubulis uteri, ſubſtantia viſcoſa & pituitoſa hærebat hujuſmodi, qualis ſi in corde & alibi hæreat, Polypus dici ſolet. Apparebat inſuper in utero eſſe communicationem vaſorum omnium in utroque latere: Inflata enim uteri vena, omnia vaſa, ut & lateralia, & utrumque uteri ligamentum inflabantur: vaſa etiam minima turgebant: Inflata etiam arteria, quæ ex iliaca oriebatur, ingreſſus inflati aëris obſervabatur ad totam uteri ſubſtantiam & ſinus anfractuoſos, ſed ſenſim, quod in vena citius apparebat. Vteri ſubſtantia tota eſt cavernoſa, experimento per tubulum ſumpto.

ÆGER XXVII.

Reſpiratio læſa, Obſervatio Anatomica.

ANno 1663. die 22. Iunij Clariſſ. Sylvius ſecuit in noſocomio Leydenſi Saram Ianſen, in cujus cadavere ſequentia notatu digna occurrebant; Hepar in dextro latere loco admodum profundo ſitum erat, & infra umbilicum ſuperioremque partem oſſis coxendicis propendebat: Pallidiuſculum erat, & quia ſatis grande, partes ſubjectæ inferius, quam ſecundum naturam eſſe debebant, ſitæ erant: Suſpenſorium Hepatis, quod ſolet eſſe in dextro, vel medio Thoracis, plane in ſiniſtra parte ſitum erat, & tres digitos tranſ-

tranſverſos minimum diſtabat à medio: alter lobus Hepatis occupabat totum ſiniſtrum hypochondrium, quod eo totum replebatur: Folliculus fellis in ſiniſtro etiam conſpiciebatur latere: Tinctura ipſi peritonæo à folliculo fellis erat inducta: Ventriculus non continebatur in medio, ſed totus in ſiniſtro hypochondrio ſitus erat, & quodammodo convolutus: Pylorus etiam erat in ſiniſtro latere. Ventriculi ſubſtantia inferior interius nigricabat, & vaſa minima inſigniter conſpicua erant, & ſtellulas quaſdam quaſi repræſentabant, ex quibus alia vaſa exibant: Pancreatis ſubſtantia bene ſe habebat, ſed glandulæ conglobatæ ipſi adhærentes grandiores & duriores erant: Lien admodum exiguus erat, ut raro tam exiguus appareat: Inteſtinum colon ſitum erat loco decliviore ob hepatis magnitudinem, & flatibus erat turgidulum, cumque communiter è dextro latere tranſverſim verſus ſiniſtrum feratur, in hoc ſubjecto deorſum ferebatur: Vaſa minima & capillaria in eo variis in locis turgidula erant, quod indicium eſſe putabat alicujus φλογώσεως, idque ſibi nunquam in craſſis inteſtinis viſum: Tam tenuis etiam erat membrana inteſtini ut in nullo tenui eſſe ſolet, quod etiam rarum: apparebat autem tenuitas illa eo potiſſimum in loco ubi major ejus erat diſtenſio: Inteſtina tenuia aliqua ſui parte diſtenta erant, & vaſa illorum turgida & rubicunda, aliqua vero parte flaccida & pallida: Glandulæ plures notabiles in meſenterio apparebant: Ren dexter admodum grandis erat; Siniſter comprimebatur à partibus ſuperioribus, quare etiam aliam à naturali conformatione habebat figuram. Ductus Pancreaticus ſatis grandis erat, ut duos ſtylos admitteret, ingreſſum ejus in inteſtinum cum ex pancreate non poſſet invenire, diſſecto inteſtino & immiſſo ſtylo in orificium ductus bilarij, manifeſte in inteſtino protuberantis, ſtylus in ipſum ductum pancreaticum penetrabat, Spatium inſertionis ductuum in inteſtinum quatuor circiter tranſverſos digitos diſtabat à pyloro. *In cavitate thoracis, potiſſimum* in dextra eius parte, aqua fœtida copioſa continebatur, qua aliquot catinos implebat: ab acrimonia illius aquæ pleura & tota ſuperficies interior diaphragmatis exulceratæ erant & eroſæ, vt etiam pus darent, membrana Pulmonis dextri quadruplo fere craſſior reddita erat ab illa aqua purulenta: Pulmo dexter plane durus erat & corrugatus, coloris lividi & fœdi: in partibus ſuperioribus corrumpi cœperat Pulmo dexter & aliquid puris continebat, Pulmo ſiniſter melius habebat, in ſiniſtro latere aqua etiam cœperat colligi ſed limpidior, nec partes ita rubebant & excoriatæ erant: hinc inde in ſubſtantiæ Pulmonis ſiniſtri parvæ glandulæ erant, pericardium plenum erat aqua limpida, quæ 6. vel 7. cochlearia implebat, cum vix naturaliter duo cochlearia adeſſe debeant. In orificio interno vteri materia viſcida reperiebatur: in parte interna colli vteri parvi quidam muſculi eleganter apparebant.

ÆGER XXVIII.

Hæmoptyſis, Obſervatio Anatomica.

NOv. ij. die ante ſex circiter hebdomadas cœpit male habere Iacobus de Vala: Tuſſi correptus eſt & Sanguinem ſpuit, maxime lecto decumbens: Conqueritur de difficili reſpiratione Quando plus potat magis etiam ſanguinem ſpuit: Vrina cruda: Sedimentum pituitoſum: heri ſenſit dolorem circa lumbos, qui adhuc adeo continuat ut erigere corpus non poſſit: Cumprimum inciperet male habere, per totum diem à laboribus incaluerat, noctu vero domum rediens à frigore læſus fuerat, unde primum tuſſis, quam poſt duas hebdomadas ſanguinis ſputum conſequutum eſt: Iam tabeſcit & debilis fit: pro conſolidatione vulneris, quæ promovenda cito, ne in ulcus evadat, utatur ſequenti medicamento ℞. *aq. plantag.* ℥ij. *fœnic.* ℥j. *acet. ſtillat.* ʒii. *ſangu. drac.* ℈j. *laud. opiat. gr.* ij. *ſyr. myrth.* ʒj. aſſumet ſubinde cochlear. Nov. 12. melius in omnibus habet: dolores enim lumbares non ſentit & paucum quoque ſanguinis dejecit: Perget ulterius eo uti: *Nov.* 13. heri veſperi edit lac dulce, unde noctu ſummis anxietatibus fuit preſſus: Secunda nocturna ſenſit frigus; forſan paroxyſmum febrilem habuit: Tum vehementiſſime (durante frigore) ſitivit, cereviſiamque frigidam bibit, quam tamen præ nimia linguæ & faucium ſiccitate non guſtare, neque ſitim illa extinguere potuit: A frigido ſumpto adhuc magis anxius factus, vehementem cordis palpitationem paſſus eſt: Malum hoc, unaque frigus fere per 5. horas duravit. *Die* 14. ſitis non tanta fuit, ob uſum poſterioris miſturæ, Pauciorem ſanguinem exſpuit: *Die* 17. melius habet: Iteretur miſtura 13. Novemb. præſcripta: *Novemb.* 19. Hodie hora tertia pomeridiana aſſidens foco luculento habuit paroxyſmum febrilem: Somnolentus tum fuit, ſenſitque gravitatem per univerſum corpus & frigus, ſimulque tremorem: nec frigus, nec dolorem ſpeciatim ſentit in lumbis, ſed tantum in ventre circa umbilicum, partibúſque extremis inferioribus: duravit circiter per horam, nullúſque calor ſubſequutus: Multum jam ſitit, ſumpſit miſturæ aliquid, Non quieſcit, ſemel dejecit: *Die* 20. iterum habuit paroxyſmum poſt prandium: Frigus iterum in abdomine & artubus, ſed & in regione lumbari, vehementius quoque fuit heſterno, perque duas horas duravit: Inſequutus calor per horam permanens: Valde ſitivit, utque ſitim levaret comedit integrum malum citrium: Nondum alvus hodie ſuo munere functa ℞. *maſſæ pil. cochiar.* ℈ß. *troch. alhand. gr.* v. *reſin. Gial. gr.* 4. *ol. garyoph. gtt.* ij. *m. f. Pil. n.* 5. aſſumet cras ſummo mane: Iteretur ſimul miſtura 13. Nov. præſcripta; adde *laud. op. gr.* 1. *Die* 21. peſſime habet, doloreſque habet in hypochondrio ſiniſtro, Non poteſt reſpirare graviterque anhelat: Nullum frigus ſentit: A pilulis hodie mane aſſumptis, à meridie tantum ſemel ſed parum dejecit: ℞. *aqu. hyſſop. petroſ. fœnic. aa* ℥j. *tinct. cinnam.* ℥ſ. *ſpir.* ⊖ *gtt.* viij. *ſyr. fœnic.* ʒj. *m.* aſſumet ſubinde cochlear. *Die* 24. *Nov.* valde ſtatim ab uſu miſturæ ab anguſtiis & anhelationibus, à quibus videbatur ſuffocari, le-

vatus

vatus est : continuabit usum ejusdem misturæ: *Die* 25. conqueritur de tussi sicca, quæ per biduum illum jam afflixit, unde non quiescit, Item crura tument & quasi distenduntur, Non dejicit; habet adhuc misturam, Pro Tussi ℞.*massæ pil. de Cynogl.*℈j.f. *Pil.n.viij.* sumat æger subinde unam: *Die* 26. Ante octo annos erysipelate laboravit in utraque tibia, à quo quidem nullam huc usque amplius molestiam sensit, rubor tamen permansit : Occupaverat rubor ille pedem quoque, sed ille colorem & cutim mutavit: Nunc iterum pes dolet, supraque & infra ruborem illum pedes valde tument & splendidi fiunt : Non dolores tantos in pectore expertus est minusque tussivit, commodius quoque quievit : continuabit in usu misturæ & pilul. de cynogl. Pro Erysipelate. ℞. *aq. plantag. fumar. aa.*℥iv. *acet.sambuc. spir. vini vulg.aa.*℥ij. m^e. lintea liquore illo tepido madefacta circumponet pedibus & loco affecto. *Die* 27. heri vesperi lac dulce comedit, & hodie mane, à quo & noctu & hodie pessime habuit: Non dejecit, unde abdomen valde tenditur; Rubor ille pedum sensim minuitur & in livorem abit; Perget uti medicamentis præscriptis : *Die* 28. *Novembr.* iterum pessime habet, difficulter respirat & graviter anhelat, inprimis si incurvet corpus, tum videntur ipsi partes interiores quasi infringi: Ter dejecit crassa excrementa cum torminibus in parte superiore abdominis: sanguinem rursus excrevit, hodie octies, sed parum singulis vicibus: Abdomen jam non distentum neque flatus emisit: Conqueritur se jam nihil commodi à mistura sentire: Iteretur mistura 21. d. præscripta, adde sangu.draconis ℈ʃ. Obiit.

In Cadavere ejus dissecto 2. Dec. Liquor tenuis & serosus repebat in corporis habitu sub cute inter musculos & pinguedinem, unde ipsa pinguedo mollior & laxior erat: Omentum non tegebat intestina, sed ad latera deflectebat: Intestinum crassum inflexum infra umbilicum erat: Color Intestinorum carneus & solito rubicundior: Intestina crassa flatibus turgebant, tenuia non item: Tenuium tamen vascula turgebant, *quod fieri solet à doloribus*: Aqua in abdominis cavitate continebatur subflava & subsalsa; initium nempe hydropis; cui aliqua purulenta materia juncta erat: *Iecinoris* color subpallidus, *qui color fere ab aquis præsentibus* provenit: *Folliculus fellis* externe instar membranæ albicabat, nihilque omnino fellis continere ob tenuitatem videbatur: *Lien* satis grandis, & parti posticæ & vicinis annexus: color ejus pallidior justo, substantia firmior erat: *Pancreatis* substantia satis elegans: Ductus illius magnus: Immissus in dictum liquor variis in locis pancreas non tingebat; *Ex Thoracis* cavitate aqua copiosa valde effluebat, clara, limpida, nec tam salsa quam quæ in abdomine erat: *Pulmones* costis annexi, imprimis sinister: Aqua illa ex dextro pectore promanabat: In sinistro pectore aliqua quidem aqua, sed pauca conspicienda erat: Color Pulmonum solito erat obscurior, lividior, substantia firmior & à flatibus distenta, Multum sanguinis in ipsa Pulmonum substantia hærebat interiore, qui nigricans & coagulatus illam distendebat, occurrentibus passim particulis durioribus, quæ sensim in apostema abire solent: *Die* 3. *Dec.* aperto capite cerebrum vidimus copiosum ac firmum, quod Cl. *Sylvius* post meridiem accuratissime demonstravit: *Die* 4. *Dec.* Cum absente Cl. Sylvio, ipsius permissu ulterius scrutaremur cadaver, deprehendimus in utroque cordis ventriculo materiam crassam, fibrosam, quasi carneam, Polypum vulgo dicunt, quæ in omnia vasa extendebatur in cor exeuntia: præcipue vero ex jugulari sinistra eduximus tres spithamas longitudine superantem: Erat autem illa materia in ipsis cordis ventriculis crassitie insigni, cui multum grumosi sanguinis adhærebat, annexa cordis carneis fibris, easque suis fibrillis amplectens: In medio continebat sanguinem grumosum, videbaturque minuscula vasa habere: In aspera arteria, aperta materiam spumosam, pituitosam, cumque pauco sanguine mixtam, qualem vivens sæpe excrevit: Humorem in pericardio copiosum, similem illi qui in abdomine repertus fuerat: In folliculo fellis bilem & substantia & colore vere vitellinam, paucissimam, eamdemque aperto per incisionem variam ipso hepatis parenchymate, in plurimis ductus Hepatici ramis hærentem vidimus: *Renis* sinistri pelvis erat magna, extra ipsum renem propendens, ureter naturali longe amplior: Facta incisione in tibia Erysipelate affecta, vidimus substratam carnem integram, cute tantum læsa, à qua cuticula facillime separabatur.

ÆGER XXIX.

Diarrhœa, Observatio Anatomica.

ANno 1663. die 9. Iulij Clar. *Sylvius* secuit Apolloniam Simons vetulam, quæ continuo alvi Fluxu per septem hebdomadas laboraverat, in sectione sequentia notabantur: Vena umbilicalis coaluerat cum peritonæo: Linea alba cartilaginea erat: In sinistro latere sub ventriculo Tumor magnus & rotundus, ovi anserini magnitudine reperiebatur, omento adnatus, qui dissectus continebat materiam variam, maxima quidem parte viscidam instar concretæ pinguedinis, aliqua gypseam, minima autem mellis instar fluidam & luteam: Omentum sursum erat retractum, ut intestina nuda conspicerentur: In intestino Colo nigredo apparebat, forte corruptionis signum, Intestina tenuia valde flaccida erant & coloris obscurioris, aliquibus in partibus magis rubebant, ubi forte fuit inflammatio: Intestinum tenue per fibrillas quasdam connatum erat intestino crasso, quod sibi nunquam observatum aiebat: Conjunctum quoque erat & crassum & tenue intestinum cum rene dextro: Intestinum tenue, quod sub mesenterio sinistrorsum ferebatur, profunde admodum situm erat, & usque ad sinistrum renem penetraverat: Folliculus fellis bile satis plenus erat sed pallidiore: Quicquid in intestinis tenuibus continebatur, à bile erat tinctum: Ductus Pancreatici in intestinum duplex erat insertio, altera communis cum insertione ductus bilarij, altera tribus circiter digitis à priore distans: Vterus versus partem sinistram magis propendebat & dextra tuba longior erat: Minor erat uterus, nec major quam in puellis esse solet & satis mollis: Membranulis quasi quibusdam intertexta erat uteri substantia satis flaccida, per quam du-

ctus quidam ferebantur hiantes, & stylum admittentes in ipsas tubas: Inflato vase in parte interna uteri, tota substantia tubarum attollebatur: Internum uteri orificium valde rubicundum erat & pituita viscida refertum: Lien pallidior erat, præsertim in parte postica, & satis grandis, cætera sanus, Pulmo quoque bene se habebat, sed per fibras variis in locis dextro lateri adhærebat, in sinistro liber erat: Hepar etiam laudabile erat: Tantillum aquæ subflavæ continebatur in sinistra thoracis cavitate: Pericardium flatu distentum & turgidum erat, quod sibi nunquam observatum aiebat: In ejus cavitate liquor spumosus continebatur satis copiosus, sapore subsalso & subacido: Inter œsophagum & arteriam magnam, in sinistra parte, quærebat & inveniebat Ductum thoracicum ad latus venæ ἀζύγου, prope ipsas vertebras, qui satis grandis & elegans erat, color contentorum subrutilus erat: Immisso tubulo in ductum thoracicum, & inflato, dexter ventriculus cordis manifeste intumescebat, & sanguis ex vasis erumpebat, & tota auricula dextra mire inde tumescebat: Valvula in ipso ductu reperiebatur, quæ impediebat quominus versus inferiora inflari posset ductus: Ubi ad regionem Lumborum deveniebat, ductus quasi contorquebatur in semicirculum: Ductus quidam minores, ex musculis venientes, inserebantur in ductum majorem, Dum persequeretur ductum, videbat plurima vasa è ductu deferri usque in Hepar, & minores aliquot ramos ad intestina.

ÆGER XXX.

Icterus, Observatio Anatomica.

ICterica affectio, ex communi plurimorum consensu, exoriri statuitur in quantum flava bilis, è venæ portæ finibus, in pori bilarij ductus non omnino, aut non satis excepta, in massam sanguineam restagnat, eámque virore suo (unde etiam cutis inficitur) inquinat; Obstructio ista multis modis & variis in locis contingere solet: Quandoque enim fit juxta extremos utriusque generis vasorum, scil. venæ portæ & pori bilarij fines: quorum intercapedines, ob hepatis parenchyma intumefactum, aut alias vitiatum, nonnunquam comprimi & obturari accidit; quapropter humor felleus è portæ vasis secretoriis, in vasa altera excretoria minime traductus, in sanguinem regurgitat: 2. Humoris fellei transitus interdum in mediis pori bilarij ductibus intercipitur, in quantum scil. horum cavitates materia, aut viscosa, aut sabulosa, & nonnunquam lapidea implentur; uti passim cernitur in jecinoribus jumentorum hyberno tempore dum fœno ac stramine vescuntur. 3. Ex observatione etiam anatomica constat, Obstructionem Icteri causam nonnunquam in ipsa vesica fellea, aut in meatu cystico fieri, si quando enim illa lapidibus impleta bilem non recipit, aut hic obturatus aut coalescens, bilis versus intestina descensum inhibet, humor iste, quamvis à sanguine bene secretus, in massam ejus refluere cogitur; adeóque morbum regium parit.

ÆGER XXXI.

Icterus, Observatio Anatomica.

DE querelis Martini Hanskenij, ex observationibus meis practicis, in Nosocomio notatis, hæc præmittenda duxi: VIII. *Maij* conqueritur de doloribus utriusque hypochondrij, qui à motu ita augentur ut fere intolerabiles sint, quos etiam transversim in ventre cinguli instar sentit, Decumbens paulo melius habet: Per duos jam annos laboravit hoc affectu, sed initio adhuc ambulare potuit; Iam vero per septem hebdomadas in Nosocomio, & per 8. domi fere semper decubuit: conflictatur jam per annos 4. vel 5. cum variis morbis, tandem fit Ictericus. Præscripta illi sunt à Medico ordinario varia, à quibus nullum levamen sensit. Inter cætera & oleum juniperinum & Philonium, à quibus semper pejus habuit: ab assumpto alimento molestias majores sentit, 5. horis circiter post alimentá assumpta: hora 6. vespertina cœnat, & deinde per mediam fere noctem se hinc inde jactat, nec dormire potest, deinde obdormiscit, sed vix per semihoram continuam: Non assumit nisi juscula. Totus fere osseus, Alvus morigera est: quotidie dejicit, excrementa albicant. Vires animales quoad motum sunt valde debiles: Appetitus integer, etiam sapor, digestio male habet: Respiratio quandoque difficilior, imprimis à sumpto cibo: conqueritur de frigore præsertim in pedibus: N. 1°. *Ictero rarò febris conjuncta est*: 2. *Non tantum superficies cutis, sed etiam ipsa caro Ictericorum flavet, quod ex cadaveribus dissectis patet.* D. *Sylvius* judicat acidum in eo nimis acre, propter dolores graves, appetitum integrum: Pituitam item viscidam abundare, propter diuturnitatem morbi & sensum doloris gravativi, quare sequentia præscripta. ℞. *aq. cochl. menth. aa.* ℥ j. *theriac. f.* ℥ ß. *laud. op. gr. ij. syr. cochl.* ℥j. *m.* 9. *Maij.* non est sine animi mœrore æger, propter uxorem & liberos: Heri non assumpsit, sed hodie aliquot cochlearia misturæ, unde id commodi habet quod dolor in hypochondriis non est tantus: Iteretur itaque mistura 10. *Maij* die præcedente nocte melius solito dormivit, & ille dolor qui instar cinguli abdomen afficiebat, magis ad interiora tendere videtur, dejicit commode: Fæces paulo magis tinctæ ac antea fuerant. 12. *Maij* in pejus ruit ob defectum medicamentorum: Iteretur mistura die 8. præscripta, 15. *Maij* conqueritur de dolore magis interius quam exterius urgentibus: Sentit humorem in sinistro crure à genu ad pedem usque: Forsan in hydropem incidet, quod facile fieri potest, & sæpe fit. Sentit frigus & humorem per totum corpus distribui ab assumpto potu, *quia potus cum parte pituitæ soluta* per venas lacteas in corpus distribuitur. Iteretur mistura die 8. præscripta. NB. *Qui in hydropem incidentes multum bibunt, in iis plerumque hydrops se primum in abdomine manifestat, qui vero sobrij sunt in potu, in iis plerumque in pedibus se primum manifestat*: 16. *Maij* non adfuimus Nosocomio: 17. levamen sentit, perget uti præscripto: 19. *Maij* proficit in melius; 20. *die* habuit paroxysmum febrilem & quidem frigus circa 10. matutinam initium fecit.

Con-

Conqueritur de debilitate genuum : Obſervat in ipſa febre quœdam dolores, præcipue circa articulos, qui ſimul ac in ſomnum incidit, caput petunt, & tunc quaſi delirium ſentit. *Die* 21. per totum corpus dolorem moleſtum ſentit & debilis eſt, habet quod ſumat : 22. Dolor per totum corpus auctus : Surrexerat circa meridiem, & frigus tunc ſenſit, nunc aliquem calorem habet, pulſus eſt frequentior. Appetitus proſtratus, fauces ſiccæ ℞.*rad.petroſ.fœnic.apij aa.* ℥j. *coq. in aq. pura, in colat* ℥xxv. *diſſolve ſyr. de* 5.*rad.* ℥ij *ſal. prunell.* ʒj.m.23.*Die* pulſus paulo melius habet, febricula levior: Præſcripto uti perget. 28. *die* conqueritur de ſapore ſalſo, quem in decocto deprehendit; Lingua flava eſt quaſi fiſſa; Æſtus, deglutitio & reſpiratio difficilis, Emaciatio.℞.*ap.petroſel.fœnic. aa.* ℥j.*ſyr. de* 5.*rad.* ʒvi. *ocul. cancr.*ʒſ. *acet.ſtillat.*℥ſ.m.29. *die* paulo melius habet : Vtetur præſcripta heri miſtura. 30.*die* iteretur miſtura 28. *Maij* præſcripta : 2. *Iunij* iteretur miſtura 20. *Maij* præſcripta. ℞. *Sacch. alth.* ℥ij.6. *die* paulo melius habet, Pulſus robuſtior, dejicit ſponte, appetit varia, ſed ſimul ac quædam ex iſtis quæ tantopere expetiverat comedit, nauſeat eadem : De deglutitionis difficultate conqueritur: videntur prope gulam quædam puſtulæ albicantes inſtar aphtharum. ℞.*aq.pluv.q.s.adde paulum aceti & ſacch.utetur tepide gro gargariſmo* : Iteretur miſtura 28. *Maij* præſcripta. 9. *die* deglutitio adhuc difficilis : pulſus paulo robuſtior : habet quod ſumat. 10. *die* pejus habet ac heri : pulſus paulo frequentior : in robore ac magnitudine vix judicatur : Reſpiratio difficilior, Sitis urget. Per 8. jam dies amarum in ore ſentit ſaporem, imprimis vero hodie. ℞. *aq.cichor. fœnic.aa.*℥j.*ſyr.de* 5. *radic.*℥j.*Spir.ſal.dulcis* ℈j. m.*N*. *Syr.V.Salis d.radic.* vim habet incidendi, ſolvendi pituitam viſcidam Ω ad appetitum. 11. *die* de vigiliis conqueritur. Alimenta commodius appetit & conſumit; aliàs in eodem ſtatu. Habet medicamenta: 12.*die* Iteretur miſtura 10. *Iunij* præſcripta : adde laud. op. gr.ij. ob vigilias. Aſſumat veſperi dormiturus: 13.*die* commodius jam ſomnum ſumit : habet medicamenta. 13. *Iun.* appetitus reſtituitur, Somnus mediocris, vires dejiciuntur : 17. *die* eodem modo ſe habet.℞.*Sapon.ven.nuc.moſch.magnitudine, diſſolve in lacte dulci, capiet quandoque cochleare.* 15. *die* iteretur miſtura 10. *Iunij* præſcripta : 20. *die* appetitus indies reſtituitur magis magíſque, aſſumpta alimenta minus ſolito gravant : viſus ante biennium obſcurari cœpit, & nunc in dies magis obſcuratur. *die* 22. *Iun.* conqueritur adhuc de ſumma crurum debilitate : Appetitus permanet integer poſtquam ſpir. ſalis dulci eſt uſus, Somnus impeditus & vigiliæ fere continuæ, De viſu obſcurato valde conqueritur, videt tamen ſingula debito colore.℞.*aq.euphr.*℥iſ.*fœnic.*℥j.*ſyr.cochl.fœnic.aa.*℥ſ.Ω.⊖.*dulc.*℈j.*laud. Op. gr.ij.* m. cochleatim ſumat, 25.*die* calor ſemper moleſtus. Videtur aliquanto clarius videre adſtantes : putat felicius ſeſe habiturum ab aſſumpta minori miſturæ quantitate, cum à majori alvus ſemper adſtrictior ſit. Appetitus omnino reſtitutus, alimenta etiam recte ſapiunt, carnes tamen non generantur. ℞. *Sem.cannabis, decoque. in lacte dulci*, capiat una vice eius decocti ℥ij, 27.die melius ſe habet : heri male habuit à decocto cannabis ſem. ob nimiam ejus aſſumptam copiam, cum loco ℥ij. dimidiam pintam hauſerit : habet adhuc quod ſumat, 30.*die* ſtatus mediocris; non in peius ruit, nec multum etiam proficit : Sedens vel decumbens ægre ſurgit : Habuit aliquot abhinc annis dolores in ſiniſtra ſcapula & toto illo latere, ad inferiora uſque qui nunc ceſſant. Iteretur miſtura 23. *Iun.* præſcripta. *Die* 1. *Iulij* in dies magis magíſque proficit, color faciei non amplius tam flavus, clarius etiam quam prius videre poteſt : habet medicamenta: *die* 2. *Iul.* in dies melius habet ab aſſumpto decocto cum ſemine cannabis. 3. *Iul.* in eodem eſt ſtatu : *die* 4. proficit : Iteretur miſtura 23. *Iun.* præſcripta. *die* 7. proficit in omnibus, excepto motu corporis; iteretur miſt. *Die* 8 in eodem ſtatu, adde miſturæ die 23. *Iun.* præſcriptæ *Ol. mac. ſtill.gutt.iij.die* 9. *Iul.* iteretur miſtur. 23. *Iun.* præſcripta, *adde ol. mac. ſtill.gtt. iij.die* 14. iteretur miſtura 23. *Iunij* præſcripta *adde ol.mac.ſtill. gtt. iij.* ad diſcutiendos flatus : *die* 15. in eodem ſtatu, *ut &* 16. *Die* 17. urina valde tincta, alias in eodem ſtatu : *die* 18. excrementa albicantia ſunt minúſque mollia, Iteretur miſtura 23. *Iun.* præſcripta, *adde ol.mac.ſtill.gtt.iij.die* 20. in eodem ſtatu, habet medicamenta: *die* 22. iteretur miſtura 23. præſcripta, cum *gtt.iij.ol.macer.Die* 23. in eodem ſtatu : Ad tumorem pedum utetur decocto furfurum cum ſale, pro lavacro pedum : *die* 28. in pleriſque levamen ſentit, ſolæ vires debiles, excrementa alvi adhuc albicant : pergit uti decocto cannabis cum lacte : Iteretur miſtura 23. *Iun.* præſcr. cum *ol.mac.gtt.iij. Die* 29. habet medicamenta: *Die* 1. *Aug.* iteretur miſtura 23. Iun. cum *gtt.ol.mac.* Die 4. iteretur duplo miſt. 23. Iun. præſcripta, cum *ol.mac.gtt. 6.* vtetur porro decocto ſem. cann. cum lacte : Anno 1664. die 10. Nov. frequentante iterum Noſocomium Cl. *Sylvio,* invenimus eundem quod ad omnia ſymptomata iterum in ſtatu pejore : omiſit uſum decocti ſemin. cannabis : Præterito menſe cum exiret aliquando in publicum, capitis dolorem vertiginémque expertus eſt, & deinde etiam capillorum defluvium, Sanguis etiam præterito menſis tempore copioſus è naribus effluxit, ſputúmque ſanguinolentum deiecit, quod ſine dubio fluentis ſanguinis parte in fauces decidente ita tinctum eſt : Somnus paucus, interceptus, alvi deiectio multa, Excrementa albicantia. Per tres dies levem habuit alvi fluxum cum torminibus : Parum ſitit, appetitus cibi integer, bene aſſumit, ſed gravatur ab aſſumptis, neque nutritur ſed ſenſim fit macilentior : Tumor levis in pedibus, hydropis initia, ventris tamen tumor adhuc nullus eſt : Lancinationes in articulis inferioribus, ut in flexura genuum, &c. Sitis nulla.℞.*rad.galangæ,enul.camp.aa.*℥ſ.*ſem.aniſ.fœnic.aa.*ʒj.*ſummit.abſinth.abrotoni, aa. man.ſ.* conciſa & craſſe contuſa indantur ſacculo, ſuſpendantúrque in pinta vini, De liquore bibet mane. Inſerviet medicamentum, ut ejus ope defectus bilis ad inteſtina non defluentis reſtituatur, ſitque loco bilis ibidem : *Die* 12. *Nov.* queritur de ſummo dolore lancinante, in dextro hypochondrio imprimis, quoties corpus dextrorſum intorquet: Plus dejecit quam ante, parum quidem ſingulis vicibus, detur ſæpius : Affundetur iterum præſcriptis ſpeciebus vinum, continuabitque in uſu ejus. *Die* 13, excrementa adhuc ſubalbida : hodie mane alacrior fuit quam nunc eſt, Hypochondrij dextri dolores adhuc ſentit : Subinde quoque

aquas circa ventriculum quasi fluitantes, unde metus est leipothymiæ, hodie non tam frequenter deiecit: *Die* 14. habet medicamenta: *die* 17. *Nov.* capitis doloribus continuo infestatur, lancinationibúsque in dextro hypochondrio, unde respiratio quoque impeditur: Parum quiescit. Quotiescunque assumit vinum præscriptum, levi vertigine corripitur: Videtur medicamentum illud bilem nimis acrem reddere, abstinebit proinde per diem ab usu illius: *Die* 19. ante tres dies incidit in gravedinem & tussim: Excrementa nondum tincta: Subinde cardialgiam patitur, Capitis dolor ante gravior quam nunc: Quater deiecit: In hypochondriis adhuc malum perdurat; superiori anno gravedinem similem passus est. ℞. *aq. beton. petrosel. fœnic. aa.* ℥j. *theriac. f.* ʒvj. *laud. op. gr. iij. syr. de* 5. *radic.* ℥j. *m. Die* 20. assidens foco paroxysmum febrilem sensit, A mistura præscripta melius paulo habet *Die* 21. melius habet: perget uti medicamento, quod iteretur. *Die* 15. sensim magis debilitatur: Non potest jam tandiu extra lectum se sustentare. Heri vesperi iterum febrilem paroxysmum passus est, cum levi frigore per universum corpus, unde somnus magis interruptus fuit. Videtur Quartana, cum die ℞. etiam senserit paroxysmum: Copiose hodie dejecit, retulitque excrementa jam magis tincta fuisse: Servabit cras illa: *Die* 25. *Nov.* sensim magis labefactatur: gravedine & tussi molesta jam ab octo diebus laborat, quæ augetur ab humoribus à capite in pectus descendentibus: Dolores in hypochondriis jam remissiores: Non habet medicamenta: Iteretur mistio 19. præscripta. Excrementa similia hesternis, & adhuc albicantia. *Die* 26. hac nocte quater liquida dejecit, nullo purgante sumpto: Color excrementorum manet cœruleus; Gravedo & tussis perstant: *die* 27. æger debilis est, pulsus simul; hac nocte & interdiu quinquies dejecit & liquida: *die* 28. habet aliquantulum melius, bis tantum dejecit, obiit 1. Decembris.

In sectione hæc occurrebant, Cutis universa flavescens, Aperto abdomine membranæ, & pinguedines imprimis, flavo colore infectæ, carnes non item, quæ solito magis tantum pallebant & flaccidæ erant. Penis glans tamen flavescebat, In abdom. insignis quantitas aquosi humoris, quæ in magna quantitate spectata rubra, in parva vero flava videbatur, eodem plane modo ac si croco tincta fuisset. Quæ in fundo erat aqua, rubicundior erat, & ad sanguinis colorem magis accedebat. Intra tunicas Omenti cruoris aliquantulum inveniebatur, qui copiosior in abdominis fundo occurrebat firmiter, & in longum instar Polypi concretus & cum liene cohærens: Omentum variis quasi glandulis interspersum, quas pinguedinem corruptam Cl. *Sylvius* judicabat. Lienis membrana tenerrima erat, ut & tota ejus substantia, quæ plane sanguinis concreti consistentiam habebat, fibræ tamen satis firmæ. In una ejus parte membrana ad notabilem latitudinem rupta erat, ita ut vasa ejus apparerent: Ex illa sine dubio sanguis profluxerat qui aquam illam in abdomine contentam adeo tinxit, quem mirum est non magis concretum & coagulatum fuisse.

Ventriculus cum intestinis flavens tuménsque; Color hepatis ex flavo obscure virescebat: Pulmones lividi & cæteris intestinis flaviores. Costæ valde teneræ & nullo labore frangibiles & scissiles. Cl. *Sylvius* easdem aliquando ejusdem duritiei in aliquo qui aneurismate obierat, deprehendit: Folliculus fellis solito maior ac bile turgens, colorísque albi, cum plerumque subviridi, videatur. Dexter ren valde exilis. Separatis ductibus bilariis, epatico nempe, cystico & intestinali factaque, proxime subligatura, in superiore epatici parte instituta, foramine, immissus ope tubuli leniter flatus ad intestina sine impedimento penetravit, uti & immissus humor cœruleus. Immissus deinde ab intestino versus epar flatus etiam facile in folliculum fellis penetravit, nullo tamen modo potuit inde iterum exprimi: quod Cl. *Sylvius* jam antea notaverat: Dissecto per longitudinem intestinali ductu, apparuit in illo materia viscida. Ductus cysticus magis hians, sive inflexus versus epaticum quam versus intestinalem. Bilis in folliculo contenta justo viscidior, colorísque diluti, ita ut immissum linteum non magis tingat quam urina ictericorum. Immissus in ductum Hepaticum flatus, observatus penetrare in ipsum etiam folliculum, ubi is epati annexus: Intestinum tenue non ita interius obductum pituita viscida erat, uti solet alias: Pericardium cum sua pinguedine flavebat impense. Liquor contentus paucus, flavus, subsalsus & parumper amaricans. Cranij exterior superficies flavens: Ossis frontis interior superficies colore flavo infecta, cæterorum non item. Dura meninx flavescens, ut & liquor sub ea conspicuus cujus sapor non erat notabilis. Tenuis meninx minus flava: Cerebri substantia satis alba: In ventriculis liquor satis copiosus, limpidus, subsalsus; Plexus choroides valde glandulosus: substantia infundibuli extrema in quam desinit, subrubra, quodammodo carni simile, quod sæpius observatur.

ÆGER XXXII.

Vomitus, Observatio Anatomica.

ANno 1666. 10. Maij Nosocomio Leidensi inferebatur fœmina, quæ pepererat ante biennium, & ab eo tempore non passa erat fluxum menstruum: Sentiebat dolores in omnibus corporis partibus jam per bimestre subsistentes: Exvomebat sæpe viridia, variaque per alvum excernebat, liquida: nausea infestabatur & siti, potus tamen omnis displicebat: In somnum proclivis erat, hunc tamen non capiebat integrum, assumpta vomitu mox rejiciebat: Hæc mala omnia ex animi mœrore & indignatione ortum habebant, etenim spe matrimonij facta, stuprata est à juvene ante triennium, qui ipsam postmodum deseruit: Acido, quod hic primario peccabat, temperando, Dom. *Sylvius* sequentem describebat misturam cochleatim assumendam ℞. *aq. pulegij, fœnic. aa.* ℥j. *aq. theriacal. simpl.* ℥ß. *laud. opiati gr. ij. Syr. artem* ℥ß. *Spir. vitr.* ℈j. *misc.* 11. Maij vomitus non urgebat amplius, in somnum erat proclivis & summe debilis: Alia præscribebatur mistura itidem cochleatim sumenda. ℞. *aq. menthæ, fœnic. aa.* ℥j. *aq. cinnamom.* ʒij. *syr. menth.* ℥ß. *misce:* Verum hoc die hora 8. moriebatur.

Cadaver apertum hæc dabat 1. Ante apertionem plurimæ circa pectus maculæ purpureæ notabantur. 2. in ventre rugæ conspiciebantur, par-

tus prægressi signa. 3. Cutis non crassior erat cuticula: 4. Peritonæi membrana quocunque in loco apprehendebatur, abscedebat & digitis adhærebat, cuius causam existimabat Dn. *Sylvius* acrimoniam humorum in abdomine: 5. Aperto abdomine aqua ad ℔.20. effluebat sapore subsalso, colore, mirum rubicundiore, loturam carnium superante. 6. Miræ membranarum sub musculis abdominis cernebatur convolutionessine dubio Omenti, cujus nulla supererant vestigia, reliquiæ. 7. Intestina versus diaphragma propulsa & mire convoluta erant, ut vix quidpiam discerni posset, 8. Hisce superatis Hepar conspiciebatur colore pallido, undique abdomini annexum. 9. Ventriculus bene se habebat, rugæ quoque bene erant constitutæ: 10. Intestinum duodenum omni pituita privatum erat, cuius absentiam continuam istius vomitus causam fuisse Clar. D. *Sylvius* sentiebat, cum minimam acrimoniam è vestigio potuerit sentire: 11. Intestina crusta quadam exterius erant circumdata, dorsi cultri crassitie, cuius causa videbatur D. *Sylvio* materia quædam alimentitia per erosa vasa cum sanguine effluens. 12. Figura Vteri bene erat constituta, magnitudine tamen parvus erat & deorsum propulsus: Hoc factum existimabat Dn. *Sylvius* ab obstetrice vi fœtum extrahente: Simile se vidisse addebat in fœmina Amstelodamensi, in qua uterus obstetricis culpa fuit inversus, hæc per 4. annos misere vixit.

Formulæ quædam Remediorum ad diversos affectus à Clar. Sylvio *præscriptæ.*

Ad abdomen inungendum

℞. *Vngu. martiati* ʒ iij.
ol. lilior. alb. ʒ ij.
philosoph. ʒ ß.
maceris stillat. gut. vj. misce.

Mistura ad facilem respirationem in febre

℞. *aquæ hyssopi* ℥ ij.
fœnic. ℥ j.
theriac. f. ℥ ß.
laudani op. gr. ij.
syrup. de v. rad. ℥ j. misce

Mistura ad anxietatem pectoris in frigore febrili

℞. *aquæ betonic.*
hyssopi ana ℥ j ß.
laudani op. gr. iij.
olei gariophi. gut. ij.
Spiritus salis armon. gut. x.
Syr. card. ben. ℥ j. misce.

In summo frigore capitis, calente reliquo corpore.

℞. *olei succini*
rorismar. ana ℈ ß.
castor. ℈ j. m. inungantur cervix & vertex

In difficili respiratione

℞. *cerati santal.* ℥ ij. extende in aluta in forma ovali & pectori imponatur.

Pituitam præparans & educens

℞. *radic apii*
liquir. ras. ana ℥ j.
ligni guaiaci ℥ ij.
passular. maior. incis. ℥ iij.
coq. ad ℥. xxx. *dissolve*
syr. de senna ℥ ij.
aq. theriac. f. ℥ j. misce.

sumat de hoc decocto ter aut quater haustulum in die.

Decoctum dolores leniens externos.

℞. *rad. fœnic.*
apii ana ℥ j.
baccar. iunip. contus. ℥ ij.
coque ad ℥ xxx. *adde*
syr. de v. rad. ℥ ij.
laud. opiati gr. ij. misce.

Decoctum acidos, acres & austeros humores temperans & educens.

℞. *rad. apii*
fœnic. ana ℥ j.
cortic. rad. levist. ℥ ß.
rasur. ligni guaiaci ℥ iij.
pulpæ colocynth. ʒ j.
succi liquir. inspissati ʒ ij.
fol. sennæ s. s. ℥ ß.

fiat decoctio ad ℥ xl. *dissolve.*
syr. fœnic. ʒ ij.
aqu. theriac. f. ℥ j ß.
ol. stillat. maceris gut. x. misce.

Decoctum sudorificum & diureticum ad Lassitudinem.

℞. *radic. apii*
levistici ana ℥ j.
eryngii
gramin. ana ʒ vj.
rasur. l. guajaci ℥ iij.
baccar. junip. contus. ℥ ij.
coq. ad ℥ xxx. *in quibus dissolve.*
syr. de v. rad. ℥ iij.
spir. sal. dulcis gut. xxx. misce.

bis in die haustulum sumat.

Vnguentum dolores in abdomine lancinantes leniens.

℞. *Vngu. martiati*
olei lumbric. ana ʒ ij.

misce inunge partes dolentes

Ad Sitim tollendam & Appetitum excitandum.

℞. *hordei mund. ad crepat. cocti* ℥ j.
semin. cucum.
papav. albi ana ʒ ij.

cum aqua decoct. hordei f. emulsio
ad ℥ xv. *adde*
syrupi diacodii ℥ j.
aqu. cinnam. ℥ ß. misce

Sal lixivum acre mitigans.

℞. *Elect. hydragogi* ʒ iij. ß.
aqu. fœnic. q. s. m. f.
haustus.

Vngu. ad dolorem ventris

℞. *Vngu. martiati* ℥ j.
olei nuc. mosc. ex pr. ʒ ß.

misce inungatur venter.

In febre ubi calor molestus, cuidam hæc præscripta.

℞. *aquæ fumar.* ℥ ij.

fœnic. ℥ j
aceti ſcyllit. ℥ j.
ſyr. papav. errat. ℥ j.
laudani op. gr. ij.
ocul. cancri ʒ ſ. miſce.

Eidem in gravi paroxyſmo & frigore per 3. horas durante.

℞. *aqu. petroſ.*
fœnic.
theriac. ſ. ana ℥ j.
olei garyoph. gut. ij.
laud. op. gr. iij.
ſyr. card. ben. ℥ j.
ſpir. ſalis dulcis gut. viij. miſce

Eidem ægre reſpiranti & multum ſudanti in febre.

℞. *aqu. hyſſopi* ℥ ij.
fœnic. ℥ j.
theriac. ſ. ℥ ſ.
ocul. cancri ʒ ſ.
antimon. diaph. ℈ j.
laud. op. gr. ij.
ſyr. papav. errat. ℥ j. miſce.

Pro eodem Miſturam gratiorem petente.

℞. *aqu. hyſſopi* ℥ ij.
fœniculi ℥ j.
tinctura cinnam. ʒ iij.
olei garyoph. gut. ij.
ſpir. ſalis armon. gut. ij.
ſyr. de v. radic. ℥ ij.
laudani op. gr. iij. miſce.

Eidem pro dolore lumbari & Siti.

℞. *aquæ fumar.*
cardui ben. ana ℥ ij.
fœniculi
theriac. ſ. ana ℥ ſ.
ſalis abſynth. ʒ j.
ſpir. ſalis dulcis gut. xv.
laudani op. gr. ij.
ſyr. card. ben. ℥ j.
miſce da cochleatim.

Humores craſſos incidens miſtura.

℞. *aquæ hyſſopi*
fœnic. ana ℥ j ſ.
tinct. cinnam. ʒ j.
aceti ſtillat. ʒ iij.
ocul. cancri ʒ ſ.
antimon. diaphor. ℈ j.
laudani op. gr. ij.
ſyr. papav. r. ℥ j. miſce.

Pulvis adverſus Lancinationes in pectore & dyſpnœam.

℞. *antimon. diaphor.*
ocul. cancri ana ʒ ſ.
flor. ſulph. ℈ j.
miſce f. Pulvis dividendus in IV. dozes cum cochleari liquoris pleno, bis vel ter in die unam dozin ſumat, Egregium in affectibus pectoris.

Trochiſci phlegma incidentes.

℞. *gummi tragac.* ℈ j.
ſucci liquir. inſpiſſ. gr. xv.
myrrhæ opt. ℈ ſ.
croci el.
laudani op. ana gr. IV.
ſacch. alth. ʒ ij.
ſolve gumm. in aq. roſ. f. Troch.
ſubinde unum teneat in ore.

Potio purgans.]

℞. *Elect. cholag.* ʒ iij. ſ.
cremor. Tart. ℈ ſ.
aq. menthæ q. ſ. fiat Hauſtus. Item
℞. *Elect. cholag* ʒ ij. *hydrag.* ʒ j.
crem. Tart. ℈ ſ.
aq. fœnic. q. ſ. miſce f. Hauſtus.

Ad frigus in toto corpore urgens cum capitis dolore.

℞. *aquæ hyſſopi*
fœniculi
beton.
theriac. ſ. ana ℥ j.
laudan. op. gr. IV.
ſpir. ſalis dulcis gut. xv.
olei ſtillat. macer. gut. iij.
ſyrup. de hyſſopo ℥ j. miſce.

Item.

℞. *aqu. beton.*
hyſſopi ana ℥ j ſ.
theriac. ſ. ℥ j.
laudani op. gr. iij.
olei garyoph. gut. vj.
ſpir. ſalis armon. gut. x.
ſyr. card. ben. ℥ j. miſce.

In dolore omnium partium, artuum, capitis, in febre.

℞. *aquæ petroſel.*
fœnic.
theriac. ſ. ana ℥ j.
olei baccar. junip. gut. vj.
laudani op. gr. iij.
ſyr. ſtœch. arab. ℥ j. miſce.

Ad bilem inertem reparandam in febre.

℞. *aq. menthæ* ℥ ij.
theriac. ſ. ℥ j.
ſpir. ſalis dulcis gut. xij.
ſyr. card. ben. ℥ j. miſce.

Cardialgia, flatus in inteſtinis, in paroxyſmo febrili, cum contuſionis ſenſu circa umbilicum.

℞. *aquæ menthæ* ℥ ij.
theriac. ſ. ℥ j.
ſpir. ſalis armon. gut. xv.
laudani op. gr. iij.
olei macis ſtillat. gut. ij.
ſyr. menthæ ℥ j. miſce.

Vomitus

℞. *fol. abſynth.*
menthæ criſpæ ana man. j.
calaminth. mont.
ſummit. centaur. min. ana m. ſ.
miſce f. Pulvis craſſus, decoque ex vino rubello, addendo ſub finem micæ panis ℥ iiij. miſce f. cataplaſma regioni ventriculi admovendum.

Lene purgans

℞. *radic. ſcorzon.* ℥ j ſ.
fœnic. ℥ j.
tartari crudi ʒ j.
coque in aqua ad ℥ xxv. *adde*
ſyrupi de rheo ſimpl. ℥ ij.
de Senna ℥ j. miſce.

Dentium

Dolor lumborum & præcordiorum in febre

℞. *aqu. petrof.* ℥ ij.
menthæ
theriac. ſ. ana ℥ j.
olei gran. junip. gut. vj.
laudani op. gr. iij.
ſpir. ſalis armon. gut. xv.
ſyr. de v. rad. ℥ j. miſce.

Lingua arida, vomitus, vigiliæ, in quodam, cui ad latera linguæ fruſtula quædam adnata videbantur.

℞. *hordei mund. ad crepat. cocti* ℥ j ſ.
ſemin. papav. albi ℥ ſ.
cum aqua decoct. hordei fiat
Emulſio ad ℥ xvj. *adde*
ſyrup. violar. violac.
papav. albi ana ʒ vj.
aqu. roſar. ℥ j. miſce.

Crurum dolor in febre, ſcapularum, lumborum.

℞. *aquæ petroſel.*
theriac. ſ.
fœniculi ana ℥ j.
ſpir. ſalis armon. gut. xij.
laudani op. gr. iij.
ſyr. cardui ben. ℥ j. miſce.

In febre in qua bilis & pituita maxime peccare videbantur.

℞. *aqu. petroſ.* ℥ ij.
fœniculi
theriac. ſ. ana ℥ j.
ſpir. ſalis dulcis gut. iij.
laudani op. gr. iij.
ſyr. card. ben. ℥ j. miſce.

Frigus grave in febre ob copiam pituitæ.

℞. *aquæ petroſel.*
fœnic. ana ℥ j ſ.
theriac. ſ. ℥ j.
olei garyoph. gut. ij.
laudani op. gr. ij.
ſyr. card. ben. ℥ j. miſce.

In febre in qua calor major & pertinax, cum dolore & laſſitudine totius, & menſtruorum biennali ſuppreſſione, à pituita & acido primario peccantibus, ſecundario bile.

℞. *aquæ petroſel.*
hyſſopi
fœniculi
theriac. ſ. ana. ℥ j.
ſpir. ſalis dulcis gut. xij.
laudani op. gr. iij.
ſyr. card. ben. ℥ j. miſce.

Vt Miſtura efficacior fieret, additus fuit bezoart. min. ℈ j.

Vomitus.

℞. *aqu. menthæ* ℥ ij.
tinct. cinnam. ʒ ij.
laudani op. gr. iij.
ſpir. ſalis dulc. gut. xij.
ſyr. menthæ ℥ j. miſce.

Salinam acrimoniam leniens mixtura.

℞. *aquæ beton.* ℥ ii.
menthæ ℥ j.
theriac. ſ. ℥ ſ.
olei ſuccin. gut. iij.
laudani op. gut. ij.
Syr. ſtæch. ℥ j. miſce.

Pilulæ purgantes.

℞. *Pilul. maſtich.* ʒ ſ.
reſinæ jalapæ ℈ j.
diagr. ℈ ſ.
Olei ſtillat. macer. gut. ij.
miſce f. Pilul. num. xv.

ORATIO FUNEBRIS

IN OBITVM

Nobiliſſimi, Clariſſimi, Expertiſſimi,

D. FRANCISCI DELEBOE, SYLVII,

Medicinæ Doctoris, dum viveret, & in Academia Lugduno-Batava, Profeſſoris Practici Celeberrimi,

Habita in Auditorio Theologico, A.D. XIX. *Decemb.* CIↃ IↃC. LXXII.

A

LVCA SCHACHT, Profeſſ. Medico.

Magnifice D. Rector.

Nobiliſſimi, Ampliſſimi inclytæ hujus Civitatis Prætor, Conſules, Iudices, Senatores, quique iis à Conſiliis, & Secretis eſtis.

Reverendi, Conſultiſſimi, Experientiſſimi, Acutiſſimi, omnium Facultatum, atque Artium Profeſſores, Collegæ honorandi.

Huius defuncti noſtri Conſanguinei, Affines, atque Amici, quotquot adeſtis honoratiſſimi.

Myſteriorum divinorum Præcones fideliſſimi, diſertiſſimi.

Celeberrimi, ac Doctiſſimi quarumvis Artium ac Diſciplinarum Doctores ac Magiſtri.

Omnium Ordinum Auditores humaniſſimi.

Tuque Nobiliſſima ac generoſiſſima Iuvenum Corona, Patriæ Patrumque ſpes ac decus.

IN illa, proh dolor! tempora incidimus, quibus nihil niſi calamitates, niſi luctus, niſi lachrymæ nobis quotidie offeruntur devoranda, & decoquenda: Totus fermè concutitur orbis Chriſtianus, miraturque ſe à Chriſto, pacis Principe, appellatum inter arma tamen, & bellorum ſtrepitus quotidie (tanquam illo nomine non ampliùs dignus foret) hinc inde jactitari. Patria hæc noſtra, cœlitum ille egregius labos, quæ, ringente licet Diabolo, ad illud honoris faſtigium exſurrexerat, ut omnibus formidini, plurimis verò ſolatio eſſet, & perfugio, præter omnium opinionem, paucorum verò exſpectationem intra breve tempus ſi non periit penitùs, ita tamen collapſa eſt, ut, niſi quodammodò ex Machinâ nobis adveniat Deus, cum tempore ruinam minitetur. Hæc mirabilia Dei, hanc iuſtiſſimam Dei vindictam vidimus, tulimus, luximus, & quando omnibus communis erat, æquiorem eſſe putavimus; tantoque magis, quia iam illa remittere, nos vero reſpirare, ac revireſcere nobis videbamur: Iam acerrimus ille hoſtium congreſſus tantillùm diminui, imò illos metuere hoſtis, quos oppreſſum venerat, videbatur: Iam hæc Civitas, hoc illuſtre, quod incolimus; Athenæum, quod inter arma ad tempus ſilere cogebatur, denuò reſurgere, & reviviſcere, nec ſine ratione, putabatur. Vndique nunc denuò ad hoc Palladium inquilini, exteri confertim advolabant Iuvenes ſtudioſi: Profeſſores tanquam ex Veterno exſuſcitati, iam denuò, gratiis Deo redditis, cum ſummâ animi alacritate ac contentione, quodcumque ipſis ſupernè erat concreditum, in commune bonum conferebant: Auditores verò cum non minore animorum Suorum attentione quodcumque ipſis à Præceptoribus inſtillabatur avidiſſimè hauriebant; alteri iam denuò alteris ſtimulus erant, & calcar, illi quidem ad docendum, hi verò ad diſcendum, gaudebantque omnes & ſinguli Proceres, Profeſſores, Inquilini, Cives in communi hac omnium calamitate, ac miſeriâ noſtrum denuò miſereri Deum. Imprimis Facultas Medica exultabat, quòd non minori cum ſtudioſorum confluxu ac antea Lectiones, quà publicæ, quà privatæ audiebantur: Sed (*ô vanas hominum mentes! ô pectora cæca!*) dum in hiſce nobis abblandimur, ecce ex improviſo, atque inexſpectatò nobis eripitur Lumen illud, ac decus Academiæ, ille Medicorum noſtrorum Coryphæus, ille Iuventutis noſtræ ductor ac Doctor, ille miſerorum hominum ſolamen, ille totius Europæ quaſi Apollo, atque Oraculum. Nimirùm hoc unum deerat rebus noſtris afflictis, ut

magnus

magnus ille quondam, nunc verò defunctus SYLVIVS nobis eriperetur: de quo quia silere pietas atque humanitas vetant, nec decretum eorum, quibus non parere summa mihi semper religio fuit, permittit, paucula quædam dicere constitui: Nam omnia illa, quæ in illo laudari possent, & cum ratione extolli, velle hic recensere, nec temporis patitur angustia nec tristitia, quæ vel maximum in dicendo Oratorem ab illo opere excusare posset: Et quamvis diserta quandoque sit tristitia, id tamen in me minimè locum habere posse existimo: Nam præterquam quòd me Oratorem non profiteor, nec, in quo munere ac statione me collocavit Deus Opt. Max. profiteri debeo, etiam cogor discipulus de Præceptore, Collega de Collegâ coniunctissimo, Amicus de Amico, & quasi filius de Parente lugens mœrensque verba facere, idque coram auribus castigatissimis ac delicatis, quibus nihil tam illustre ac tam magnificum de Defuncto nostro dici poterit, quin majora semper sint exspectaturæ: Verùm id unicum tamen me mirum recreat in modum, quòd non putem ullum unquam tam perfectum Oratorem exstiturum, qui non potiùs veniâ me dignum, quàm vituperio arbitretur, tanti siquidem Doctoris nostri præconia, quæ vix enumerari possunt, appositâ quadam dictione, & virtutibus congrua celebrari minimè queunt. Sed utcumque res ceciderit, de vobis saltem A.O. hoc mihi spondere audeo, vos, qui mihi aliàs aures præbuistis attentissimas, nunc, ubi Virum excellentissimum, vobisque dilectissimum, dum viveret, publicè vobiscum lugebo mortuum atque exstinctum, idem planè effecturos. Et quò distinctior nostra sit Oratio (si quid summa distinctè proferre tristitia potest) duo potissimum hâc horulâ attingam, primò vobis SYLVIUM, quàm accuratissimè potero describam, ut quem vivum admirati estis, coluistis, ac dilexistis, eum absentem penitiùs cognoscatis; secundò verò vobis damnum breviter aperiam, quod in eius obitu Academia, Civitas, Respublica, imò totus fermè patitur orbis Christianus ac persentiscit, ut quàm iustus noster sit mœror abundantissimè percipiatis. Et ut à priori exordiar, primò de familiâ eius pauca quædam prælibabo, deinde verò ipsum SYLVIUM multis nominibus suspiciendum, non longè petitis, sed suis coloribus depictum dabo. Et quamvis parùm in eo situm esse videatur, quo quis genere primitùs descenderit.

Nam genus & proavos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra puto.

omnesque (quæ summa esse mortalium dignitas debebat) Dei quoddam genus simus, ut ex Arato Paulus egregiè in loco, utpote ad imaginem eius facti, mente incorporei, invisibiles, immortales, Deumque ipsum nobis, mentisque nostræ impressum nobiscum perpetuò circumferentes, id tamen non obest, quò minùs unus homo alteri tantundem ex Origine præstet, quantum triticum lolio, cæterisque abortivis fructibus, utut primitùs ab eâdem origine descendisse videantur: Imò verò ut in Plantis multùm refert, quo semine primùm, maturone, an immaturo, succulento an exsucco enatæ fuerint, ita quoque in hominibus non parùm intereft, quò quis genere, quâ familiâ prognatus fuerit, ut plurimùm enim,

Generosa in ortus semina exsurgunt suos,
Estque in Iuvencis, est in equis
Patrum virtus, nec imbellem feroces
Progenerant Aquilæ Columbam,

Si quæ autem familia tum à vetustate, tum à nobilitate, tum ab opibus ac præclarè gestis commendari, cum eâ certè familiâ Defuncti nostri conferri potest. Nam vetustatem si consideres, septem nunc fermè effluxere secula quibus illa stetit, floruit, viguit; Nobilitatem si velis, nobilissimis ea semper Viris, aucta, conservata, ampliata est. Quid enim ego vobis Crepicordij? quid Senvvardij? quid d'Oissy dominos? quid alios commemorem primos hujus familiæ auctores? quorum opes, ac præclara facinora notiora sunt, quàm ut à me pluribus enarrari debeant. Sed ut hæc omnia fragili stant loco, nihilque adeò tutum est, quin vel ætas illud diminuere, vel mors auferre, aut transferre in alios, vel, quod nunc mehercule satis experimur, belli vis ac rapina subripere possit, idem etiam accidit amplissimæ familiæ nostri defuncti; Nam cum Tritavus ejus LAVRENTIVS DELEBOE Patri cognominis, adeóque secundus dictus, ob præclarè in bello gesta multam sibi apud suos, exterosque famam comparasset, isque honos in filio IACOBO illius nominis secundo, ut & IACOBO tertio, ac quarto defuncti nostri proavo, abavo, atavo permaneret, belli illo, quod dixi, infortunio accidit, ut Avus ejus FRANCISCVS DELEBOE plurimis amissis bonis, ad exemplum multorum aliorum virorum nobilissimorum (durum quippe telum est necessitas, nec video quæ ista sit insania, quam tamen plurimi hodie insaniunt, ut putent pessimè veram Nobilitatem cum Mercaturâ, aliisque honestis vitæ humanæ muniis consistere non posse) ut avus ejus mercaturæ se addixerit, in quâ exercendâ ita se gessit, ut nec veram nobilitatem amiserit, nec (ut multi, qui nomine tenus sunt nobiles, ipsam verò nobilitatem penitus ignorant) suos fame perire permiserit: Ingenio enim acuto præditus, multoque rerum usu edoctus omnem occupare occasionem, quâ autem erat probitate non nisi honestam solitus, ita se ditavit, ut se suosque splendidè pro ratione temporis sustentare potuerit. Duxerat ille uxorem MARIAM DELLIER nostri aviam, fœminam honestissimo loco, & nobili quoque familiâ genitam, ne quam ille à parentibus hauserat animi virtutem, uxoris vitio, aut probro contaminaretur. Liberos ex eâ novem suscepit septem filias, filios verò duos, IOHANNEM DELEBOE, qui juvenis diem obijt, & ISAACVM DELEBOE nostri Patrem, Iuvenem antiquis moribus, Patrique congenerem, qui natus anno salutis humanæ millesimo quingentesimo octuagesimo octavo, ubi ad tertium supra vigesimum ætatis annum pervenit matrimonio junctus est anno 1611. ANNÆ DE LA VIGNETTE fœminæ honestissimæ, & nobilissimæ, utpote ex illustrissimâ, & antiquissimâ Cameracensium familiâ oriundæ, cujus vel hoc exstat nobile documentum, quod & suis magnâ ex parte, & consociatis aliorum sumtibus egregium illud hospitale sancti Iuliani exstruxerit pientissimus D. WIEREMBAVDIVS inter primos hujus familiæ institutores. Hisce parentibus noster progenitus *Hanoviæ*, quò se parentes receperant. Nam firma tunc

in Germaniâ pax erat, & tranquillitas maxima, eaque urbs mercaturæ accommodatissima videbatur. Natus est anno 1614. quo eodem anno Academia Groningâna primitus aperta est, ut jam tum circa ipsam nativitatem non infimum aliquando Academiæ alicujus membrum futurum non obscurè significaretur. Ab illis altos illos traxit spiritus, qui in ipso postea apparuere. Verùm uti vegetabilium semina, nisi fertili terræ mandata, facilè à pristinâ suâ naturâ degenerant, nec parentum suorum indolem referunt nisi poliantur, ita in natura ferè accidere solet humanâ, ut vel optimis quibusque geniti, nisi maturè excolantur, à pristinâ suâ origine deflectant. Quapropter sapientissimus Parens, originis suæ memor, eum illis statim erudiendum tradidit, qui, quâ familiâ esset oriundus, probè gnari ea illi instillarent præcepta, quæ nec generi essent deformia, nec paterentur illum suis indignum esse proavis nepotem. Nec sine ratione. Iam tum enim pulchritudo corporis & agilitas, ingenium facetum, gratumque, indoles verò mollior, & ad virtutem proclivis spem Patri faciebant luculentissimam illud corpusculum non nisi à mente quâdam excelsiori inhabitari. Nam uti.

Pulchrior est virtus veniens è corpore pulchro, ita ordinarium quoddam animi excellentioris indicium vel in ipsâ statim infantiâ corpus solet esse magis appositum, atque artificiosiùs fabrefactum: uti enim instrumenta quævis, quò nitidiora, ita curiosiorem esse artificem demonstrant, ita quò pulchrius esse in infantiâ corpus consuevit, eò splendidiorem illud inhabitare animum ostendit, eò magis quia mores animi sæpè sæpius temperamentum corporis insequuntur. Instituendus itaque traditur Sedani viris doctissimis simul ac religiosissimis, ut à patriâ, patreque remotior, eò rectius, non tantùm studia Scholastica, sed, quod in puero quidem ego optimum esse judico, & morum probitatem, atque urbanitatem constantiùs addisceret. Quod autem de Tito Pomponio Attico Cornelius Nepos, id ego fortè majori jure de defuncto nostro hic affirmavero, *quòd non solùm celeriter arriperet, quæ traderentur, sed etiam excellenter pronunciaret: quâ ex re in pueritiâ nobilis inter æquales ferebatur, clariùsque exsplendescebat, quàm generosi condiscipuli animo æquo ferre possent, itaque incitabat omnes studio suo.* Hoc decurso stadio domum revertitur. Ambigente autem jam tum Patre quo potissimum vitæ instituto eum imposterum uti vellet, an Mercaturâ, an Militari scientiâ, an verò Litteris, litem hanc diremit Defunctus noster, qui, quòd eruditionem proximam ad veram Nobilitatem viam putabat, saltem sine eruditione nihil nec in Militiâ, nec in pace præclarè fieri posse opinabatur, Litteras sibi potissimùm amplectendas persuasissimum habebat; Et, si rem rectè nobiscum computamus, eæ solæ sunt quæ hominem supra se, cæterosque quoslibet extollunt mortales, id est, verè nobilem efficiunt; Nam fortitudo, quæ in milite laudatur sine hac audacia, & belluina quædam rabies potiùs, quàm virtus æstimanda est; & si quid in reliquâ vitâ prosperi eveniat sine hac, illud fortuitum potiùs, quàm spontaneum, cui proinde nulla inesse potest virtus, appellandum erit. Ille ergo Patre non tantùm consentiente, sed & Filio applaudente Sedanum revertitur, ubi fideliter Philosophiâ vulgari imbutus, etiam Medica tyrocinia summâ cum laude edoctus est. In utroque enim illo studio tantùm jam profecerat, ut cæteris suis æqualibus & commilitonibus major, cum ætate provectioribus tum etiam conferretur. Ne tamen nimiùm sibi confideret (ut omnes ferè admodùm tenaces atque amantes suarum esse opinionum solent, & imprimis Iuvenes, easque vel ipsi veritati anteferre) consultum judicavit varia videre loca, varias Academias, ut, si quid à veritate alienum pro vero tamen amplexus esset, illud, quâ erat animi generositate, à se deponeret quàm longissimè, vel firmiùs & constantiùs retineret, si illud omnes ubique secum judicarent; Magnam enim veritatis speciem habet virorum doctissimorum idem de eâdem re sentientium consensus, eademque opinio. Itaque è Galliâ primùm quidem se in hoc Belgium contulit, atque in hanc illustrem Academiam nostram, ubi doctissimos piæ memoriæ viros, ADOLFVM VORSTIVM, HEVRNIVM, aliosque salutavit, audivit, amavit, familiariterque cum iis versatus est. Inde verò in Germaniam recessit, ubi plerasque Academias vidit, ac frequentavit, omnibus propter ingenium docile ac perspicax, indolem verò honestam ac comem, Iudicium acre, improbum laborem, & assiduam in studiis, Philosophiâ potissimum, ac Medicinâ diligentiam notissimus, plurimis, iisque sapientioribus dilectus & charus, condiscipulis verò admirationi, atque exemplo. Nimirùm longè aliter sibi in hisce studiis versandum opinabatur, quàm nunc plerique facere solent adolescentuli, qui, ubi pùlverem Scholasticum excussere, liberoque aëre vesci incipiunt, susque deque habentes quid aut quomodò discant, quod & sibi, & Reipublicæ imposterum prodesse possit, tempus in otio, nugis, quisquiliis, & (quod omnium certè pessimum est) in vitiis consumunt, placidi tamen, & quasi re bene gestâ, sibimet ablandientes, modò triennio, aut quadriennio in Academiis elapso Medicinæ aut Iuris Doctores titulo tenus, cæterùm ne micam quidem salis aut sapientiæ habentes, promoveri queant, qui, ubi ad suos redeunt, & vel causis perorandis, vel ægris curandis adhibentur, ipsâ stupiditate stupidiores non minùs anguntur, & trepidant, quàm illi quorum res agitur, quorumque salus eorum inscitiæ committitur, miserè decepti à semetipsis dum alios decipere voluerunt: Cruda enim atque immatura studia, dum in publicum propelluntur, neminem magis, quàm suum fallere Authorem solent: Ejus probè gnarus noster, qui nunc beatitate fruitur, aliâ sibi incedendum viâ existimabat. Cùm ergo aliis prodesse jam tum sibi proposuisset (Nemo quippe sibi soli natus est, ac nullâ aliâ re homines propiùs ad naturam Divinam accedunt quàm aliis benefaciendo, ut egregiè Romanus ille eloquentiæ parens) videretque veram illam Medicinam (nam de verbosâ illâ, & quorundam Theoreticorum purè contemplativâ Medicinâ, quæ in verborum ambiguorum vexationibus, quæstionum verò planè inutilium enodationibus, similibusque aliis nugis ac tricis occupata est, nunc loqui non allubescit;) cùm, inquam, videret veram illam atque efficacem Medicinam sine corporis cognitione accuratâ addisci non posse; Eam verò sine Anatome, & Chymiâ,

qua-

quarum illa partes continentes, hæc verò partes contentas edocet ac demonstrat, illa quidem solidè, hæc vero probabiliter, haberi non posse, ad utramque animum sedulò applicuit suum, ut, quantum per humanum fieri intellectum potest, quicquid in corpore humano, sive rectè, sive secùs fit, & ubi, & à quâ causâ, & quomodò fiat, perspectissimum haberet, eoque magis quia non sine ratione opinabatur, Chymiæ etiam ope & gratiora, & tutiora & efficaciora Medicamina in salutem ægrotantium, quàm sine eâ præparari posse, rejectis corporum fœcibus & scoriis, à quibus fortè aliàs in corpore relictis non pauciora, aut leviora mala producuntur, quàm ab Alimentorum impuritatibus & sordibus, omnium Medicorum decreto aliàs nobis ingenerari solent. Ejus itaque cùm esset opinionis ac sententiæ, plurimus, imò perpetuus in illis fuit addiscendis atque excolendis, in quibus illos etiam progressus fecit, ut cum tempore summos in utrâque disciplinâ apud omnes exteros, cives, notos atque ignotos honores, immortale meruerit nomen ac famam. Quis enim Anatomicus, quis Chymicus, neque ille ex trivio, sed oculatissimus, accuratissimus, expertissimus SYLVIVM nostrum aut ignoravit, aut non summopere miratus est, & coluit? Quam ego adhuc memini puer illum Amstelodami (licet laboriosâ ac numerosâ Praxi occupatum) ordinario semel subinde bis, quandoque pluries in Hebdomadâ quorumvis, quorum habere copiam poterat, cadaverum dissectioni insudasse, sive ipse circa aliquem dubius hæreret affectum, sive aliorum aut petitioni, aut errori modestiùs arguendo, ac convincendo satisfacere cogitaret. O præclarum studiosi hominis, & imprimis Medici argumentum! Quod alij dormiendo, alij ludendo, alij nihil agendo, alij denique perperam vivendo tempus insumunt, id ille in harum rerum investigatione, ac meditatione, id ille inter extispicia, inter destillationes ac furnos adhuc juvenis comburebat. Atque hæc quidem hactenus de Chymiâ, atque Anatomiâ juvenili. Nunc etiam de reliquo ipsius opere ac studiis porrò videamus. Postquam ergò hæc Medicinæ fundamenta perquam necessaria omnium cum applausu absolvisset, ad ipsam deinceps Medicinam sese contulit, ubi cùm animadverteret nec functiones integras, nec multis modis læsas, nec morbos, nec morborum causas sine cognitione aliorum corporum naturalium, imò sine cognitione totius naturæ sic satis explicari non posse, denuò, quam à præceptoribus audiverat, Physicam recolere, & ad animum revocare sustinuit. Nihil autem tum temporis in Scholis fortè præter Materiam, Formam, Privationem, nihil præter leves quasdam, & imaginarias corporum affectiones, nihil præter facultates, plerarumque functionum fictitia & falsa principia (ut ea erat temporum cæcitas atque infelicitas) perstrepebat. Hæc ille simul cum aliis unà hauserat. Verùm (quemadmodùm illa animum veritatis avidum exsatiare non valent) cùm hæc illi non facerent satis, seriò & in causam erroris illius, & in veriora corporum Naturalium principia inquirere aggreditur, quò quæ ab aliis confusè, obscurè, aut falsò statuebantur, ab illo distinctiùs, clariùs, ac veriùs proponi possent. Diu quidem illa res ipsum sollicitum, ac suspensum tenuit, ut ipsum sæpius dicere memini, incertus quo se in hoc Augiæ stabulo, atque hoc ignorantiæ cœno verteret ac volutaret: tandem tamen animum sumens, & quâ poterat, summâ cautelâ lentè progrediens à posteriori (quod quàm feliciter eâdem ferè tempestate magno illi Verulamio, multisque aliis successerit probè omnes novimus) pleraque difficultatum, atque obscuritatum repagula fregit ac dissolvit, tantumque jam tum provectus est, ut pleraque, tum naturæ universæ, tum imprimis naturæ humanæ Phænomena, atque effecta longè rectiùs, & per clariora, quàm alij principia enodare posset. Itaque hac jam quoque cognitione instructus omnia, quæ sive corpus sanum, sive ægrum spectant, sive cognitionem, sive curationem consideres, pleniùs perspiciens, indiesque magis, magisque proficiens tandem Basileæ examini Medico se subjecit, omnibusque abundantissimè satisfaciens, post habitam publicè disputationem omnium cum applausu, & consensu, suadentibusque & approbantibus omnibus, dissentiente penitùs nemine (verba sunt Diplomati ejus inserta) dignus fuit judicatus, cui Apollinea Laurea, pro more à majoribus accepto solemnibus ceremoniis imponeretur. Itaque sub Rectoratu D. THEODORE SVINGERI celebris illius Theologiæ Professoris, Decurionatu verò D. IOHANNIS IACOBI A BRVN Med. Doct. & Professoris famigeratissimi à D. EMANVELE STVPANO Medico, & Med. Professore Celeberrimo ornamentis Medicis Pileo, Annulo, Libro donatus, Doctor Medicinæ designatus, creatus, proclamatus, osculoque pacis in Medicam Civitatem receptus, docendæ, exercendæque Medicinæ quandocumque, & ubicumque potestatem accepit amplissimam anno salutis humanæ 1637. 16. Mensis Martij, stylo illius loci, ætatis verò anno 23. Hic jam noster, qui beatis nunc adscriptus est, longè aliter ac plurimi alij factitant, qui in solo illo titulo penitùs acquiescunt (quasi verò titulus Doctorem faceret, & ea, quæ tanquam semina eruditionis in animum olim injecta sunt fidelem, ulteriori culturâ non indigerent, ut in messem exsurgant uberrimam) à Doctoratu suo laboris, atque indefessi studij, sibi jam relictus initium sumens, an repetens urgere pristinum suum propositum de Physicâ, Anatomiâ, Chymiâ, Medicinâ magis ac magis excolendâ. Dies itaque & noctes invigilans animum excruciabat suum. Evocatur ille quidem à Parente Hanoviam, quò etiam concessit, & ubi plurimam fermè solus Medicinam exercuit integro biennio, Civitate, aliisque dignitatibus à Magistratibus, ut & stipendio publico donatus; verum curarum ac meditationum plenus, cùm jam aliam sibi Methodum explicandæ naturæ, explicandarum corporis humani, utcumque se habentis, affectionum adinvenisse videretur, denuò cum Viris ubique doctis communicare, & in commune conferre summoperè avebat. Ergò concessâ sibi à parentibus, & à magistratibus denuò, quamvis ægrè veniâ in Galliam rediit, idque eum potissimùm in finem, ut sæpè ex defuncto nostro hisce auribus hausi, ut quoslibet viros salutaret eruditos, sed imprimis ut cùm Viro doctissimo, summo inter cæteros Philosopho (nomen memoriæ excidit) & expertissimo pariter Medico, Chymico, Anatomico, cujus tum fama,

tum

tum ſcripta ad ipſum pervenerant, quæque diſplicere non videbantur, cogitata ſua de plerisque ad Phyſicam, & Medicinam pertinentibus liberè atque apertè conferret. Quàm ardens eſt A.O. in animo verè generoſo ſciendi deſiderium, quamque parùm eum quietum eſſe ſinit, quem ſemel penitùs occupavit. Eò cùm perveniſſet, hominem fato functum audit, reperit, dolet. Quicquid ergò alibi ab aliis obſervare, audire, videre poteſt egregij, & ſolidi, id ille in unum congerit, congeſtum diſtinguit, ac reponit, ſecumque in ſecuturum deinceps uſum rimatur, ruminaturque, ad exemplum diligentium illarum formicarum, quæ tempore æſtivo tantundem frumenti, aliarumque rerum eſculentarum colligunt, & coacervant, quantum brumali tempore ſibi neceſſarium à Naturâ edocentur. Hoc onere jam onuſtus, vel potius his opimis ſpoliis triumphans denuò in Belgium conceſſit, cujus ſingulari quodam amore tenebatur. Primus, quò appulit ferè locus, hoc noſtrum erat Lugdunum, hoc noſtrum Athenæum, à quo neſcio an, quemadmodùm à cœleſti quadam causâ ferrum ad magnetem, ſic ille occultâ quadam animi inclinatione trahebatur. Hìc ergo manere & ſedem figere in animum induxerat ſuum, & per aliquod tempus commoratus eſt, Medicinam fecit, & Collegia Anatomica aperuit, tanto cum ſtudioſorum affluxu, eorumque non infimorum, ut ſolus fermè Anatomen intelligere ac docere poſſe videretur. Non hic animus eſt omnes illos recenſere viros egregios, qui ex illius Auditorio prodiere, quique illum diſſerentem videre, docentem verò audivere, (neque enim veſtram nimis vexare patientiam cupio) tacere tamen Celeberrimum nunc IOHANNEM van HORNE non poſſum, qui cùm illum tunc temporis unà cum aliis audiviſſet, tanto ardore Anatomes inflammatus eſt, ut in ſummum deinde Anatomicum evaſerit, uti tum diſſectiones ejus olim, tum verò opera ab ipſo edita nunc abundantiſſimè teſtantur. Agitari fortè tunc temporis inter Medicos inceperat nobiliſſima illa de Circuitu ſanguinis controverſia, quæ, ſive primùm mota, ſive publicè propoſita à Nobiliſſimo D. HARVEIO Anglo (ut ferè omnia in principio Paradoxa ſolent, licet veriſſima) omnes ſibi fermè contrarios habebat Medicos in totâ Europâ celeberrimos, & in hac Academiâ præcipuè expertiſſimum, & nunquam ſatis laudandum D. WALÆVM, virum longiori vitâ, ſi Deo ita viſum fuiſſet, digniſſimum: Ille veterum opinioni ac præjudicio unà cum aliis addictiſſimus eam conſtanter rejicere, ac ridere; verùm à defuncto noſtro, cum quo ille propter egregias virtutes, & commune utriuſque ſtudium familiariùs jam aliquamdiu vixerat, frequentioribus Cadaverum diſſectionibus, ſolidioribuſque ab ipsâ experientiâ deſumtis argumentis ita convictus eſt, ut poſtea non tantùm HARVEII ſententiam amplexus fuerit, ſed eam publicis à ſe editis opuſculis, ære perennioribus, acriter defenderit ac comprobaverit, adeò ut cum ratione dubites cui major honos aut Laus debeatur, HARVEIONE primo ejus ſententiæ auctori, an noſtro defuncto SYLVIO, qui illam in hanc illuſtrem primus Academiam invexerit, demonſtraverit, diſſeminaverit. Tantam verò illa res majora indies incrementa ſumenti Doctori noſtro famam conciliavit, ut niſi quis ejus in Anatome diſcipulus fuiſſet, ille penè illius ignarus judicaretur. Itaque jam omnes eum amare; omnes admirari, omnes venerari incipiebant, cùm inexſpectatò ab amicis Amſtelodamum accerſitur ad opem ægris ferendam. Dubius quidem ille diu animo hæſit, utrùm hìc manere, an eò proficiſci vellet, tandem tamen tum ab Amicis, tum quòd in miſeros, ægroſque homines eſſet propenſiſſimus (quo pio huic pectori nihil fuit magis proprium, aut antiquius) ſe exorari paſſus eſt. Itaque eò anno ætatis circiter 27. aut 28. cum plerorumque ſtudioſorum mœrore commigravit. Vix autem eò appulerat cùm ab Eccleſiæ Gallo-Belgicæ Diaconis ipſorum ægris curandis tractandiſque præficitur, quos quantâ ille ſedulitate ac diligentiâ viſitaverit omnes illi norunt, quotquot SYLVIVM noſtrum noverunt Amſtelodamenſes; & propterea jam à pauperibus illis rumor ubique ſpargi, jam ubique ab illis clamari (& ſic ſolet Deus Opt. Max. eorum Medicorum remunerari laborem, qui pauperum ac miſerorum hominum, qui ægrotant, miſerentur, Deique voluntatem, quâ noſtrum erga eos affectum ac benevolentiam exploret, in eorum affectibus ac morbis agnoſcunt) jam ubique (inquam) ab illis prædicari cælitùs, omnibuſque ægrotis Amſtelodamum miſſum Apollinem, qui omnium affectiones noviſſe, omneſque curabiles tollere morbos Citò, Tutò, ac Iucundè poſſet; Neminem nunc niſi ſuâ culpâ diu ac miſerè vexari, atque affligi. Ea fama dum in Cives ſpargitur, dici non poteſt quantus quotidie ægrotantium numerus ad ædes ejus, ad januam, ad limen progreſſus fuerit, ut ab illo ſeu morbi naturam, ſeu remedia cognoſcat. Invidos quidem ille tunc temporis reperit plures (uti virtuti comes ſemper eſſe invidia ſolet.) Verùm uti Sol primùm exoriens nebulas quidem aut facit, aut invenit, quas tamen ſuo poſtea ſplendore ac fulgore diſpellit, ac diſcutit, ſic etiam noſter ille Defunctus, ubi benè agendo omnibus, aut pleriſque penitiùs innotuit, omnes illas invidiæ tenebras aut ſuperavit, aut contempſit. Itaque maturè ac citò in præcipuum Amſtelodamenſium Practicum evaſit. Præterquam enim quòd feliciſſimè ſemper cum ægris verſatus eſt, etiam omni populo arridebat indefeſſa ipſius diligentia, ſeria commiſeratio, morum non inſulſa comitas & civilitas, & præcipuè ſobrietas, circumſpectaque in omnibus ac provida ſemper Prudentia: virtutes, ſi quæ aliæ, quæ non tantùm Medicum commendant, ſed tantùm alijs ſupereminere faciunt.

Quantum lenta ſolent inter viburna Cupreſſi.

Hiſce autem Defunctus noſter tantoperè excelluit ſemper atque enituit, & tunc, & toto poſtea vitæ tempore, ut earum expreſſum quoddam exemplar eſſe videretur. Tanta enim ipſius tum in ſtudijs, quæ ille non intermittebat, ſed indies magis, magiſque promovebat, ſive experimenta faceret Chymica, Anatomica, Medica, Philoſophica, ſive ex ijs, tanquam datis concluſiones necteret ſolidiores, atque accuratiores, ceu modo vobis exemplo oſtendi, tum in ægris ſuis viſitandis, verbiſque atque opere adjuvandis fuit diligentia, ut ſibi tempus ad prandium, cœnam, ſomnum, multò minùs ad honeſta etiam vitæ oblectamenta non concederet, aut in opere continuus, aut in Meditationibus. Quod verò commi-

miserationem spectat, omnes ille ægros suos fratres, omnes Dei filios, Deoque charos esse existimabat, adeóque eorum morbos tanquam suos dolebat, & amotos unicè studebat, & si quid inter curandum minùs prosperè succederet, id suæ potiùs ignorantiæ, quàm alijs rebus adscribendum arbitrabatur, adeò ut noctes ferè insomnes eam ob rem cum perpetuis curis, atque anxietatibus consumeret. Quid verò ego nunc vobis de ipsius urbanitate, & salibus nunquam intempestivis, innocuis semper, & sine morsu? Quid de sobrietate (quis enim unquam SYLVIVM nostrum aut ebrium, aut à potu sordidum (quod tamen vitium, proh dolor, in Medicis plùs sæpiùs conspicitur) quis illum flore Liberi Patris largiùs aspersum, aut madidum vidit?) Quid verò de summâ illius prudentiâ commemorem? quâ ille tantoperè semper enituit, ut jam nullus non tantùm è Plebe, sed & è Magistratibus graviùs ægrotaret, quin hoc Prudentiæ Oraculum consulendum opinaretur. Vixerat ille jam Amstelodami annos fermè septem aut octo in tam laboriosâ ac molestâ occupatione cùm primùm memor illius primi effati divini, Bonum non esse hominem, id est, virum solum esse, de ducendâ uxore apud animum cogitavit suum. Ergò nullam nisi honestissimam ducendam ratus vidit, petiit, duxit D. ANNAM DE LIGNE, ABRAHAMI DE LIGNE, & CATHARINÆ DE WILLEM filiam, magnique illius Iuris-Consulti, quem hic præsentem, & nobiscum lugentem conspicio, sororem dilectissimam, cum quâ matrimonio junctus annos fermè octo, tam placidè, tamque amicè vixit, ut alter alterius caro, atque os de ossibus esse liquidò omnibus constaret. Ex eâ unum, aut duos suscepit Liberos, verùm qui in ipsâ statim infantiâ fato functi sunt. Hac beatus uxore nihil jam sibi ad felicitatem hanc terrenam deesse, nihil etiam arduum ac molestum putabat, utpote qui sociam, & consortem sive salutis, sive communis periculi habebat conjunctissimam, honestissimam, dilectissimam: Verùm ut lubrica sunt non tantùm bona, sed & vota nostra, ita ea, ut animo erat excelsissimo, sic corpore debilissima, in gravissimam, ac diuturnam incidit affectionem, à quâ si ullis curari humanis remedijs potuisset, Marito nunc suo, si arti nostræ cessissent fata, supervixisset, tantam enim Defunctus noster curam, tantum laborem, tam selecta, tam salubria ille remedia adhibebat, ut morientem triduo integro, & ampliùs (ut sæpè mihi retulit mœstissimus) à morte vindicaverit, ac retinuerit: sed ut moreretur voluntas erat divina, cui resistere quis vel peritissimus artis nostræ unquam potuit? Deus enim in cœlis est, & operatur omnia quæ vult, omniaque ejus opera, omnes viæ ejus justæ, rectæque sunt: Ergo Illa placidè obdormivit Anno 1657. mœstusque Ille ac solus derelinquitur. Quantum autem ille doluerit hoc infortunium suum vos cogitate quotquot Corculum vestrum, vestras delicias aut amisistis unquam, aut amittere posse vobiscum cogitare incipitis, Sed quid ego infandos vobis renovabo dolores? Alius nos aliò nunc trahit dolor, invitosque vocat. Viduus ergo, & cum tempore suum hoc vulnus aut demulcens, aut ferens, in his, quæ dixi, negotijs assiduus pergit, progrediturque: imprimis in studiorum suorum terminis ulteriùs semper atque ulteriùs proferendis. Verùm ut ignis, sive cœlestem illum cogitetis, sive focalem diu latere aut sub nubibus, aut cineribus non potest, quin palam innotescat, omnesque agnoscant, sic nec ampliùs noster occultari potuit Defunctus. Multi jam, tum Amstelodami, tum alibi, Viri Doctissimi ac Celeberrimi multa de ipso non tantùm mussitare, sed & publicè loqui, ejus in secando dexteritatem, admirandam in Chymiâ facilitatem, in ratiocinando soliditatem, in Medendo experientiam & felicitatem extollere, laudare, commendare, & quod bonis postea avibus successit, Academiæ destinare. Ægros ubique reperiri, nec defuturos Amstelodami Asclepiades, qui Viri Celeberrimi vestigiis insistentes in ejus locum sufficerentur; nec tam longè etiam Amstelodamo distare Lugdunum, quin, si quâ in re ejus consilio, aut opere opus esset, ocyùs eò excurrere, aut literis suam illis aperire mentem posset. Interesse autem plurimùm Reipublicæ, ut ex hoc tam succulento, & tam feraci trunco plurimi insititij rami traducerentur. Non ex quovis ligno Mercurium fieri, adeóque ex quo posset in hunc, & non alium usum asservandum esse. Hæc omnium ferè, plerorumque saltem jam dudum fuerat sententia, hic continuus ferè sermo, cum ecce Academia morte D. KYPERI Professoris Practici, ac Medici egregij vaciva redditur, Patres Patriæ, hujusque Palladij Curatores dum saluti hujus urbis, bonoque Academiæ invigilant, & de sufficiendo aliquo solliciti cum viris doctis consilia communicant, ubique designari SYLVIVM, eum communibus omnium votis commendari, atque extolli percipiunt. Itaque omnium suffragijs Medicinæ Practicæ Professor eligitur ac renunciatur. Res ea demandata ei, qui tum temporis, Curatoribus à secretis erat, qui per literas hujus illum vocationis admoneret ac certiorem faceret, obnixéque rogaret ne Academiæ, ne Reipublicæ hac tempestate deesse vellet. Eæ ad illum literæ transmissæ sunt mense Iulio anni 1658. Quas cum Ille domum redux inveniret, apertasque perlegeret, animo perturbatus eas post se rejecit, & ni per Affinem fuisset, virum Clar. D. de LIGNE, cæteroquin consultissimum & Prudentissimum, aliosque ejus Amicos contrarium suadentes, eâdem illâ die, gratiis D. CVRATORIBVS actis, Professionem repudiasset. Tria enim animum ejus à Professione alienum reddiderant. Primum erat quòd quicumque ad Professoriam dignitatem vocantur aut omniscij esse debeant, quod quàm longè à Naturâ distet humanâ Catonis dictum asserit, aut tales, qui pro omniscijs se venditent (Turpe enim, imo scelus est, Professorem, hoc est, hominem hoc tempore aliquid ignorare) ex quo consequitur, ut, qui talis videri postulat ille sæpè falsum pro vero, pro certo incertum deblateret atque effutiat, adeóque Garrulus potiùs, quàm sapiens, Quodlibeticus (concedite mihi hoc verbulum minùs Latinum) quàm solidus efficiatur, quod à scopo, quò ille collimabat, rectissimâ abducebat viâ. Alterum erant rixæ & jurgia, quibus ut omnes ferè sunt obnoxij, qui in publico loquuntur, sic præcipuè Professores, & inter eos primariò illi, qui à receptâ opinione ac præjudicijs recedentes aut alia sibi principia constituunt, aut, ex ijsdem licet principijs, aliter tamen, quàm communiter fieri consuevit, argumentantur, aliasve deducunt con-

conclusiones, aut porismata. Ab hisce autem tædijs ac molestiis, ac veræ eruditionis impedimentis se liberum non fore facilè hariolabatur, ac prævidebat, quoties ad sua fundamenta, aut ratiocinia attendebat, quod & successus cum tempore luculenter evicit dum sibi DEUSINGIUM, dum alios habuit contradicentes. Quàm autem ille ab hisce abhorruerit semper, utpote pacis ac tranquillitatis amantissimus, dici vix potest. Tertium denique fuit, quòd Professionis munia atque officia exactiùs contemplatus eam non nisi splendidam, cæteroquin laboriosam ac molestam servitutem esse conspiciebat, quam ut animus verè generosus, & sibi sufficiens sine ratione serviat cogitari non potest. Quæ verò ratio Defunctum nostrum movere poterat, eam ultrò ut subiret? Anne opes & divitiæ, quas ille longè plures solo Medicinæ exercitio, quàm Professione sibi comparare, quasque contemnere potiùs, quàm sordidè aucupari tum à Generositate sibi inditâ, tum à Naturâ atque institutione à teneris didicerat? Anne honos & gloria, quæ illum jam abundantissime sequebantur? Anne vitæ tranquillitas, quæ in tollendis morbis, levandisque ægris potiùs, quàm Professione reperitur? Ergò ille omnium Amstelodamensium studium, ac benevolentiam suumque reciprocè considerans amorem, ac propensionem ab hoc onere se excusasset, nisi ab amicis (quorum ille consilio plus semper, quàm propriæ opinioni tribuebat) aliter aut persuasu, aut coactus esset. Ergò acceptâ conditione Professor designatur, quanto cum Amstelodamensium luctu, ac mœrore, quantâ verò cum omnium studiosorum Lugdunensium lætitiâ, atque exultatione, quantoque cum desiderio omnes novimus. Nunc ergo ille sarcinas colligere & abitum cogitare: nunc Lugdunum ac studiosos meditari. Et ne eorum exspectationem protraheret statim post ferias Caniculares præmissâ oratione eleganti ac solidè doctâ de Cognitione sui ipsius inauguratus est tanto cum applausu, ut jam omnes, quantum poterant, optimè de illo ominarentur. Et reverâ si ego nunc vobis SYLVIUM, qualem ille in suâ se professione gesserit, ac demonstraverit describerem, tempus me potiùs, vestraque patientia, quàm materia ad dicendum deficeret: Paucis ergò primarias tantùm illius dotes attingam, ut ex ijs reliquas ipsius virtutes spontè commentemini. Fuit itaque ille in docendo non tantùm assiduus, ut Doctorem & artis nostræ antesignanum diligentissimum decet, sed (quæ palmaria sunt) perspicuus, & clarus, ut facilè intelligi, solidus, ut cuivis satisfacere dubitanti, aut contradicturo, lentus, ut omnes illum assequi, prudens, ut, prout cujusque erat ingenium, sic se illi accommodare, suaque illi instillare præcepta, comes ac blandus, ut amari, serius verò, ut non contemni posset. Quæ virtutes in eo tàm conspicuæ, atque illustres tantum illi amorem, tantam venerationem, tantam famam apud suos conciliavere, ut omnes illi adhærere, omnes illum sequi, omnes ab ejus ore pendere quodammodò viderentur. Atque eâ re effectum ut refertissima semper habuerit auditoria, Collegia, Theatra Anatomica in Nosodochio Lugdunensi in ejus gratiam exstructa, adeò ut locus semper, nunquam auditores defuerint. Quo ille laborum suorum præmio instigatus jam se ipsum superare, atque excedere, noctes atque dies comburere, atque invigilare, omnia sua cogitata, quæ jam olim meditatus erat, componere, atque in ordinem redigere, clara atque perspicua ab obscuris, & confusis sejungere, suspiciones atque opiniones à manifestis veritatibus distinguere, Experimenta olim facta recolligere, ijs nova jugiter addere, corpora humana, quotquot potuit (potuit autem ultra trecenta) actiùs inspicere, atque investigare, quamlibet materiam Chymicè resolvere ac componere, ex ijs, quantâ potuit, attentione, ne laberetur, differere, ac Philosophari, magis, magisque annitebatur, ne suâ scilicet culpâ sibi tradita, ac concredita juventus in errorum scopulos aut impingeret leviùs, aut cum periculo graviùs incideret. Et si fortè Logicas illas subtilitates, quibus mirum in modum quælibet vexari materia potest, studio omiserit, sive in privatis suis Lectionibus, sive in publicis à se editis operibus, ævum duraturis, id non aliam ob causam factum est, quàm quòd proprio exemplo edoctus putavit eas ad Praxin, adeóque verum Medicinæ usum nihil quicquam facere ac conferre, adeóque temporis quoddam furtum ac rapinam esse ijs Auditores detinere, imprimis cùm vita nostra brevis sit, Ars verò longa, occasio præceps, & experimentum difficile, ut egregiè divinus noster senex. Ergò ille res tantùm sectabatur, parùm de verbis sollicitus, easque Auditoribus suis proponere gestiebat, sic docens ut sua, quemadmodùm dixi, ab experientiâ potissimum comprobaret, sic discens, ut ab aliis, etiam discipulis contrarium ab experimento demonstrantibus arripere esset paratissimus. Quæ in docendo soliditas pari cum animi flexilitate juncta dici non potest quàm Generosos cæteroquin Iuvenum animos incenderit, atque instigaverit, ut presso pede, licet non passibus æquis, præceptorem insequerentur, Neque ea res successu caruit. Plurimi enim ejus auditores tantum in Medicinâ sub ejus auspicijs, ac ductu profecere, ut non tantùm ubivis Medicinæ felicissimè vacent, verùm etiam (quod tamen præfiscinè dixerim) cum honore atque existimatione Professorio in hâc æquè, atque alijs Academijs munere fungantur, adeò ut ex ejus Scholâ non pauciores viri prodierint eruditi, quàm olim ex Equo Trojano milites Generosi. Quæ quidem fama ubi evolavit, quantus undique studiosorum numerus agminatim affluxit, ut SYLVIUM vel audiret disserentem, vel publicè ægris videret medentem. Nam quæ ille aut publicè in Academiâ, aut in ædibus privatim de morbis disserebat, ea deinceps in Nosocomio omnibus & singulis tam evidenter, & tam solidè demonstrabat, ut nihil quicquam aut frustrà, aut falsò dixisse cognosceretur. Neque hîc omittere possum A. Ornatiss. quin de prudentiâ ejus in docendo verbulum adhuc adjiciam, ubi ille cum suis ægrum convenerat, affectumque ijs, aut causas, aut modum curandi, aut signa, & si quæ istiusmodi sunt alia, (quæ nunc accuratiùs recensere non lubet) explicare allaborabat, ipse quasi dubius; & planè ignarus nihil quicquam in principio respondebat, sed modo ex uno, modo ex altero, modo etiam ex pluribus (quos subinde etiam dissentientes inter se committebat) lente, atque ordine expiscabatur, quod rectè responsum erat, extollens, quod secus, leniter, & benignè coarguens, atque emendans,

dans,

dans, additâ ſemper ex ijs, quæ jam noverant, ratione, cur ſic, & non aliter ſtatuendum foret; quâ quidem ratione eos aut æmulos fecit ac diligentes, aut ſtabiles ac firmos, ac ipſius amantes, utpote qui non tam ab ipſo didiciſſe, quàm ipſi inveniſſe, non tàm ab alio audiviſſe, quàm ſolummodò meminiſſe illo præeunte, ac memoriam vellicante, videbantur. Floruit itaque, ac crevit indies, quamdiu ille vixit, facultas Medica, Academia, Civitas, ex Vngariâ, Moſcoviâ, Poloniâ, Germaniâ, Daniâ, Sueciâ, Helvetiâ, Italiâ, Galliâ, Angliâ, & unde non? novis continuò aut accedentibus, aut redeuntibus ſtudioſis. Atque talis quidem ille erat inter diſcipulos ſuos. Qualis verò in Senatu! qualis inter Collegas fuit! Quàm ſincerus ſcilicet, candidus atque apertus! Amicus omnibus, ſed ſine fictione: In ſententiâ dicendâ ſerius, & ſine fuco; in conſulendo prudens, & circumſpectus; Cæterùm comes atque urbanus, nulli gravis, ſed gratiſſimus omnibus, hoc uno ſummoperè delectatus ſi ſales aut jacere, aut retorquere poſſet. Qualis denique in Civitate fuit, & quàm excellens! Nam non tantùm Amſtelodami, ſed & hîc in Medentibus facilè principatum obtinuit, non tantùm pauperibus inſerviendo, quibus ille gratis aderat, & quibus non vulgaria Medicamenta, ſed pretioſiſſima, ſed ſelectiſſima, ſed propria plerumque manu præparata, ultrò largiebatur, nec civibus tantùm vulgaribus, ſed Primatibus, ſed Principibus, tum peregrinis, tum inquilinis numeroſè ad Defunctum noſtrum, tanquam ad Angelum Medicum, & aquas ſalutares conturbaturum agminatim advolantibus. Tanta quippe & jam olim & nunc imprimis ejus in medendo fama erat, atque exiſtimatio, ut, ubicumque gravior incidebat affectus, SYLVIVS imprimis conſulendus videretur. Vidi ego, vidi literas Pariſiis datas, & huc transmiſſas, & poſt obitum ejus acceptas, quibus ille de graviſſimo quodam Principis cujuſdam affectu, tanquam Pythius Apollo conſulebatur. Quamobrem ille etiam ſæpius Amſtelodamum, Delfos, Rotterodamum ſæpè, Hagam verò Comitis, Hollandiæ noſtræ verum Ocellum, totiuſque Europeæ nobilitatis Domicilium ſæpiſſimè evocabatur. Atque utinam parciùs! Horret enim animus & triſtitiâ totus obruitur.

Arrectæque comæ ſtant, & vox faucibus hæret,

Dum iter illud Hagienſe crebriùs repetitum mecum revolvo. Sic itaque ille undique beatus, niſi quòd laborum ac voluptatum nullam habebat ſociam, ac conjugem, de ineundo denuo matrimonio ſeriò cogitabat, quod illi etiam feliciſſimè evenit. Duxit enim ſecundam uxorem anno 1667. MAGDALENAM LVCRETIAM SCHLETZER Virginem nobiliſſimâ familiâ oriundam, & in quâ præter eximiam corporis pulchritudinem imprimis cum omnigenâ virtute enitebat morum comitas, ac blandities invidioſa. Quàm ille hâc uxore gaviſus fuerit, quàmque eam animitùs, non minùs redamatus, adamaverit, dici non poteſt. Iam itaque ille denuò ſibi vivere ac vigere ſenex, jam nihil ampliùs denuò poſtulare videbatur. Cumque eâ ſaniſſimus & feliciſſimus, vixit ad annum 1669. annum illum, cujus ne meminiſſe quidem ſine terrore poſſum, annum ſc. illum, qui (quod de Achille ſuo Pelide Homerus.)

Multas illuſtres animas demiſit ad Orcum,
Heroum.

Hoc anno, octavo ſc. Februarij Defunctus noſter Academiæ Rector creatus. (Et ſic

Multa cadunt inter (calicem ſupremaque labra,) amiſsâ primùm chariſſimâ conjuge menſe Martio, ut non niſi triſtiſſimum ſibi hunc annum fore vel hinc liquidò indicaretur, relictâ filiolâ ſuaviſſimâ, quæ tamen paulò poſt matrem inſecuta eſt, menſe circiter Septembri morbo illo Epidemio unà cum alijs tam graviter corripitur, ut ſæpè eum illo non evaſurum putaverim. Nihil ille tunc temporis appetere, multùm ſitire, nihil retinere niſi Aquam Spadanam, dormire nihil; immodicè angi, febricitare continuò, proſtratis omnino eſſe viribus, quodque eo in caſu vir quivis ſolet pius rebus humanis, mundoque valedicere, atque animam Deo commendare. Sed miſerebatur tunc Deus Academiæ, adeóque lentè quidem, ſed priſtinæ tamen eum ſanitati reſtituit, quem nunc proh dolor! tam cito ereptum venit, Bone Deus quæ tunc Collegarum ſuperſtitum, quæ ſtudioſorum noſtrorum lætitia erat atque exultatio communi illâ clade, communi illo plurium virorum illuſtrium naufragio Magnificum emerſiſſe Rectorem! Atque ab eo quidem tempore modicè habuit, niſi quòd faciliùs ab injurijs quibuſdam externis, quàm aliàs afficeretur, in ſtudijs tamen aſſiduus, continuus in laboribus tam Academicis, quàm publicis. Cùm eheu! ſive communi dolore Patriæ noſtræ debilitatus (impenſiùs enim ruinam Patriæ noſtræ unà cum alijs ferebat) ſive ab itinere Hagienſi delaſſatus, (quò à viro principe ad curandam uxorem erat accitus, ut nobis vix dum ab itinere redux referebat) in hunc morbum incidit lethalem. Levior quidem morbus ille in principio viſus eſt Doctori noſtro, & febris tantùm eſſe Catarrhalis, quam ille contemnebat, ſed interea, ut eventus docuit, in receſſu graviſſimus erat ac maligniſſimus, utpote qui vires ſtatim in initio depopulatus intra biduum, triduumve tam imbecillum, ac proſtratum reddidit ægrum, ut vix loqui, nedum ſe erigere aut pedibus inſiſtere potuerit, cum immenſa ſiti, linguæ, fauciumque ariditate ac nigredine, ſomnolentiâ perpetuâ, levi intercurrente delirio, proſtrato appetitu, nauſea ferè continua, ſimilibuſque alijs malignitatis indicijs. Memini, cum inſcius antea illum ægrotare, cubiculum ejus primùm intrarem, meam ſuper illius affectu ab ipſo rogatum ſententiam gemebundum, ſed candidè tamen (ut amicos decet) reſpondiſſe me morbum hunc admodùm periculoſum prævidere & metuere, & nihil quicquam niſi malum ab illo ominari; Illum verò tremulâ quidem voce, ſed conſtanti tamen, atque imperturbato animo regeſſiſſe, me fortè, quantum & ille poterat conjicere, non multùm à veritate aberrare. Morbum enim hunc non multò ipſi leviorem, ſi non graviorem eſſe morbo illo contagioſo, quo anno illo, quem dixi funeſtiſſimo, miſerrimè laboraverat, adeòque, ſi quidem monerem, tabernaculum hoc corporis, tempori complicaturum, & quandoquidem Deus ita velle videbatur vitâ hac terrenâ exiturum, non expellendum fore; volentes fata ducere, trahere nolentes, & interea homini conſtitutum eſſe ſemel mori, id jam perpetuò, ſed imprimis ab aliquot retrò annis, dudum meditatum eſſe, id deſiderare, avere, gaudere ſummopere; Saturum ſe

dierum, ac laborum suorum, quos obierat, cum proavis suis placidè quieturum, eoque firmiùs illud credere ac confidere, quòd soli Deo, ejusque Filio confisus id unicè in vitâ studuisset, ut prodesset omnibus, noceret nemini. Eum à Deo in se genitum fraternum amorem hanc fidei ipsi dare consummationem, ut Deum Patrem, se verò Dei filium nominare, & in hâc ultimâ humanâ luctâ ut talem se gerere auderet. Facturum quidem quod hominem decet, nec, ut milites ignavi solent stationem suam deserturum, sed vocante tamen, & jubente Deo abiturum, præmiumque quod currentibus in fine metæ proponitur primò ablaturum. Varia quidem & à me, & ab alijs proposita sunt remedia, sed quòd selectiora habebat, & multo usu comprobata, ijs tantùm uti decrevit. Sed uti.

Non est in Medico semper relevetur ut æger; Sed
Interdum doctâ plus valet arte malum.

sic & Clarissimo meo accidit Doctori, Collegæ, Amico, & quasi Parenti. Morbo naturam omnemque artem exsuperante, atque eludente ultrò succubuit ille, qui fatorum morâ innumeros ab orco revocaverat. *Quam tenuis anima vinculo pendet levi.* Itaque ille vitam finijt, eheu finijt, oculosque clausit, cùm plurimorum oculos aperiret. Nam virtutem præsentem odimus aut negligimus, sublatam ex oculis quærimus invidi. Humanitùs accidit Viro, quem Apollo, nisi iratus fuisset, vetuisset mori. Naturæ concessit Medicorum Princeps, cui hoc debiti solvemus omnes, dies ubi venerit fato nostro adscriptus. Iacet! jacet flebiliter extincta uberrima Prudentia, quâ quàm plurimos à morte fecit reduces. O vulnus ætatem, imò æternùm dolendum! Vnicè ergò hoc superest ut detrimentum nostrum agnoscamus, doleamus, lugeamus. Neque enim commune quoddam malum est quod patimur, sed quantum hæc Academia, hæc Civitas, hæc mœsta juventus pluribus retro annis nec vidit, nec sensit unquam: Incertusque sum, quos priùs referens, tuosne ô Civitas, an tuos ô Academia, an verò vestros luctus gemam? nisi communem potiùs cladem lugere communiter arrideat. *Dulce enim mœrenti populus dolentum est, Dulce lamentis resonare gentes. Lenius luctus lachrymæque mordent turba quas fletu simili frequentat. Semper, ah semper dolor ipse magnus gaudet in multos sua fata mitti, seque non solum potuisse pœna.* Itaque quotquot hîc mecum estis commune hoc damnum nostrum mecum doleatis, & vos dolere ostendatis. Et vos quidem Collegæ amantissimi, quos omnes mecum unà tristissimos conspicio, & vix à lachrymis temperantes, &

——*Quis talia fando temperet à lachrymis,*

dicite mihi an à multis retro annis post obitum DANIELIS COLONII, viri illius Euangelici, qui prudentissimus erat ut serpens, simplicissimus verò & candidissimus ut Columba, cujus tristissimus eheu obitus non parùm hunc mœrorem nostrum auget, an, inquam, post ejus, paucorumque aliorum mortem, quos abstulit atra dies majùs corpori vestro vulnus inflictum memineritis? Nonne enim illum, cùm sententiam vobiscum diceret prudentissimum, cùm in commune consuleret apertissimum, & sincerissimum, cæteroquin amicum, urbanum, fidelem mecum omnes agnovistis? Nonne illum Collegij nostri ornamentum quoddam ac decus? Nonne Academiæ nostræ auctorem, studiosorum aucupem, Medicinæ vindicem admirati estis ac dilexistis? Vos verò Iuvenes & Medicorum filij dicite, nonne, cum illum sive privatim, sive publicè Vos docentem & in usu atque exercitio Medico vobis præeuntem audivistis, ac vidistis os illud blandiloquum, linguam illam disertam, ingenium illud acutum, affectum illum erga vos & studia vestra propensissimum, summoperè semper suspexeritis, atque amaveritis? Nonne illum Patronum vestrum imò verò amantissimum vestri quasi Parentem observaveritis. Qui nihil prius aut vetustius habere videbatur, nisi ut studia vestra, quantum poterat, ad summam perfectionem adduceret, discipulosque suos se sapientiores efficeret? Quò enim frequentes illæ cadaverum in Nosocomio dissectiones, quò assiduæ illæ destillationes, quibus ille se mirum in modum defatigabat, quonam aliò cæteræ ejus lucubrationes tendebant, nisi ut vos indies exactiores redderet? Vos autem quotquot aut in hâc civitate, aut alibi ægrotastis, eumque adhibuistis, dicite, anne unquam aut prudentius, aut utilius, aut tutius vobis datum, factumve consilium recordemini? Et quid ego hîc de Pauperibus, quorum ego planctus atque ejulatus in ædibus meis nunc perpetuò audire, lachrymas verò ex oculis manantes summo cum animi mei mœrore indies conspicere cogor, dicite, an benigniorem unquam, liberaliorem, & qui ægrorum magis misereretur, Medicum repereritis? Ille tamen abijt, excessit, furtoque nobis quasi ereptus est. Accedite enim quotquot nunc gemebundi Defunctum nostrum deploratis, accedite & videte, num in Cadavere hoc morticino, cum mentis vigorem, illud consilium quod olim omnibus profuit, præsentibus atque absentibus, an illam in eo benevolentiam, prudentiam, perspicacitatem animadvertatis, quibus ille superstes tantoperè vigebat? Bone Deus! cadaver nunc est, & truncus putidus, ac malè olens. Nimirùm spiritus ille excelsus ad Deum redijt, qui dederat illum, corpus verò in terram revertitur, unde primitùs erat efformatum. Ergò os illud sanctissimum, lingua illa facunda & faceta, quæ nihil nisi Oracula, & serios lepores effusissimè eloquebantur, nunc silent rigentque, neque aperientur, nisi ut factori suo æternum reddant Halleluja. Oculi illi, quibus ille in salutem vestram, vestrumque commodum quævis olim perspicacissimè observabat nunc malè occæcati sunt. Pectus illud nive candidius, nunc vermium esca & locus, quid aliud nisi virus & fœtorem fundit? Manus illæ paratissimæ sive ad largiendum egenis, sive ad opitulandum miseris, miserè nunc frigent & torpent, nihilque nobis relictum est pretiosi illius thesauri, præter inanem ac putrem capsulam. O acerbum, ô durum funus! Vtinam Deo Opt. Max. visum fuisset nobis reservasse SYLVIVM. Vtinam vir exspectatissime, dilectissime, desideratissime à nobis aut non hoc tempore, aut non tam subitò abijsses! Satis nunc malorum & dolorum passi, te sospite tamen revicturi videbamur. Vndique nunc ad te, tanquam ad Medicinæ nostræ fulcrum, innumeri Auditores denuò accedebant, tuam sapientiam, tuam Prudentiam, tuam diligentiam unicè æmulari atque imitari contendebant Iam te docentem denuò, atque instigantem ex animo gaudebant,

ac lætabantur, & ni abijſſes, plures indies accurriſſent. Quid itaque Vir Celeberrime, Nobiliſſime, experttiſſime. Quid Collega amiciſſime, Præceptor honoratiſſime, Parens dilectiſſime, quid tam ſubitò, tam inexſpectatò abitum properaſti, furto quaſi ablatus atque ereptus? Scio equidem te dierum ac laborum dudum pertæſum jamdudum maluiſſe diſſolvi, & cum Chriſto eſſe tui vindice, quàm hîc manere: Novi equidem te jam ſæpè urbem illam, quæ fundamenta habet, & cujus fundator Deus eſt, animitùs cogitaſſe. Sed quid vidua hæc Academia, cùi te, tanquam maritus uxori, deſponderas? Quid mœſti illi juvenes, quorum tu quaſi parens eras, quique nunc quaſi pupilli patre orbati ſunt? Quid ægri illi, toto orbe diſperſi, qui te tanquam Phœbum tutelarem venerabantur, ac ſuſpiciebant? Quid nos omnes tandem faciemus triſtes ac derelicti? ô deſideratiſſimum bonorum omnium præſidium ad nos redi, ſi fieri poteſt, redi.

Sed quid ego hæc votis pluſquam puerilibus opto,
Quæ nullus nobis fertque, feretque dies.

Scilicet ille abijt, unde negant redire quenquam. Ergò hoc unum ſupereſt ut Te virorum decus ſolummodò lugeamus. Non quòd tibi malè evenerit cùm abijſti: Beati enim qui in Domino moriuntur, requieſcunt enim à laboribus ſuis, & opera eorum inſequuntur eos; Sed, quòd nos tam anxiè excruciat, eſt, & quidem meritò, quòd in tua morte tantùm malum perpetiamur. Tu enim à carcere peccati liberatus Deum tuum intueris, ei conjungeris, eo frueris & ſatiaris; Tu quicquid mortale erat depoſuiſti, atque immortalitate indutus æternùm à laboribus requieſcis, ſed quòd noſtrum officium agnoſcamus, & damnum noſtrum animadvertere, & tui ſemper meminiſſe ac imitari. Quotquot itaque SYLVIVM noſtrum verè amavimus ac dileximus, ejus ſemper grati meminerimus, ejus veſtigia ſedulò inſequamur, & quamvis, ut ex triſtitiâ veſtrâ, atque ex oculis veſtris conſpicio, nihil quicquam aliud ſuſpicari poſſum, qui illud mecum ſitis effecturi, tamen ingens ille, quem concepi mœror, non finit, ut vos ſequar; Ergò præibo omnibus. Vale Collega conjunctiſſime, Doctor fideliſſime, vale Academiæ ornamentum ac decus, Medicorum Coryphæe, Civium deſiderium, Collegarum delicię, ægrorum columen, humanitatis exemplum, totiuſque Europę Apollo atque Oraculum, Apud nos Tui ſemper vigebit, florebit, creſcet memoria, & quamdiu ſpiritus hos reget artus, ſemper honos, nomen, laudes tuæ manebunt & perennabunt.

DIXI.

EPITAPHIVM
SYLVIANVM,

AD

DIVI PETRI, IN CHORO.

FRANCISCVS DELEBOE, SYLVIVS,
MEDICINÆ PRACTICÆ PROFESSOR,
TAM HVMANÆ FRAGILITATIS
QVAM OBREPENTIS PLERISQVE MORTIS MEMOR;
DE COMPARANDO TRANQVILLO
INSTANTI CADAVERI SEPVLCHRO;
AC DE CONSTRVENDA COMMODA
RVENTI CORPORI DOMO,
ÆQVE COGITABAT SERIO.
LVGDVNI-BATAVORVM.

M. DC. LXV.

INDEX

INDEX RERUM
HOC OPERE CONTENTARUM.

earum

C.

sensus

ejus

D.

&

Febrium

G.

Glan-

Hypochon-

Ingenii

Late-

M.

N.

O.

P.

Pitui-

Qualita-

Sal

frigus

Sanguis

Semen,

Subausteta

T.

V.

ejus

FINIS.

60
51
131

63 [illegible] no. 63 [illegible] al[illegible]
27 [illegible] no. [illegible] no. 27:
20
18 — 17 1724
14 18
5 10
1 5
1
138 48